A. VILLAGUT

DE ESTENSIONE

LEGUM

Digitized by Google

BIBL
Vittorio E
RACCO
VILLAR
D
Digitized by Google

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
D
99
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
RACCOLTA
VILLAROSA
D
99
NAPOLI

Digitized by Google

DE EXTENSIONE
LEGVM TAM IN GENERE, QVAM IN SPECIE
Tractatus ampliſſ.

In quo multis Præludijs ad faciliorem cognitionem miro ordine præpoſitis, omnium Legum humanarum, tam correctoriarum, quàm pœnalium, materia vberrimè per Quæſtiones, §§, ampliationes, & declarationes diſcutitur,

Propoſita pleniſſima dilucidatione omnium, quæ ad materiam Legalem conferunt, tam in delictis, quàm in ſtatutis, reſcriptis, & priuilegijs, eorum præcipuè, quæ metus, conatus & immunitatis Eccleſiarum reſolutionem reſpiciunt;

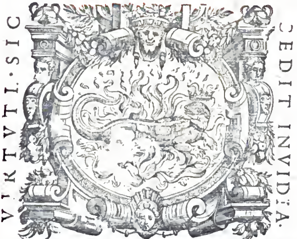
Opus, omnibus Theoricis, & Practicis, in vtroque Foro cauſas generis cuiuſcunque tractantibus, conſulentibus, in Scholiſque publicè profitentibus adeo vtile, & neceſſarium, vt nullum forſan vtilius, & magis proficuum hucuſque in lucem prodierit;

AVTHORE

D. Alphonſo Villagut Neapolitano, Abbate Monaſterij S. Benigni Ordinis Sancti Benedicti Congregationis Caſinenſis.

Cum duplici Indice, altero Capitum materiarum; altero verò ſingularium notabilium.

Superiorum permiſſu & Priuilegio.

VENETIIS, apud Damianum Zenarium M.DCII.

Digitized by Google

BEATISSIMO, SANCTISSIMOQVE PATRI CLEMENTI VIII. PONT. MAX.

D. Alphonſus Villagut Monachus Congregationis Caßinenſis, & Abbas Monaſterij Sancti Benigni eiuſdem Congregationis.

SANCTISSIMA illa fuit, & melioribus ditiſſima ſeculis, ſiue Conſuetudo, ſiue Religio, Pater Beatiſſime, qua ducti Populi cæteri barbari, in eo certe maximè humani, eoſdem & ſacrorum Antiſtites, & litium omnium Iudices conſtituere conſueuerunt; ſic enim ſecum ipſi ratiocinabantur; Hominem animal nobiliſſimum, à Deo Opt. Max. ita cõſtitutum eſſe, vt nulli ſubiectum eſſet, niſi legi, hoc eſt, rectę rationi, incertas verò rationes omnes humanas, & multis erroribus immixtas, niſi à ſumma illa, & æterna Lege, quæ in mente Dei ęſt, dimanent, atque humanæ rationis imbecillitas, diuini teſtimonij authoritate aliquo tandem modo firmetur. Eam ob rem, eiuſdem eſſe Hominis volebant, & Legum nodos diſſoluere, & Religionum cęremonias moderari; quod crederent Pontificem, diuino afflatum ſpiritu (ſic enim loquebantur) omnium mortalium optimè & Leges condere, & legum omnium ambages extricare poſſe, quibus cęteri implicari, atque inter ſe obſtinatum in modum ſolent digladiari. Hinc Licurgus ſuas leges, quamuis in Cælo didiciſſe videretur, tamen noluit maiorem habere vim, quàm quam in eis oraculũ Apollinis indulſiſſet. Hinc Minoem celeberrimum Iudicem annos plures cum Ioue, Regem Numam, cum AEgeria quotidie egiſſe, finxit antiquitas, ad conciliandam legibus authoritatem. Hæc illi cùm Diuinæ veritatis luce orbati eſſent, & lumen quo venientes in hunc Mũdum omnes illuminantur, tenebris Gentilitatis penè extinctum haberent; Quid nos ſacris edocti eloquijs? nempe Dei ipſius monitu Sacerdotes de lege interrogandos eſſe; labia enim Sacerdotis cuſtodire Scientiam, & legem requirendam ex orę eius, & quidquid difficile, quidquid ambiguum in iudicio eſſe perſpexeri-

mus, ad Iudicem, quem Deus elegerit deferendum eſſe, atque ab eo omnis iudicij veritatem requirendam diuinitùs edocemur. Sed quid neceſſe eſt Diuina afferre miracula, vt probem quod meridiana luce clarius eſt? cùm enim ad tuæ Sanctitatis pedes (Pater Beatiſſime) Legum latores accedant, eiſque purpuræ, ac ſceptra ſuponantur, miremur ſi ſua decreta ijdem Apoſtolicæ vltro ſubmittant authoritati? Neque Soles duos Cęlum ferre poteſt, neque Terra plures Iudices ſummos; ſi enim quot ſunt capita, tot erunt Legum latores, Deus bone, quis nõ videt, in quos ſe mortalitas inducat labyrinthos? Quæ cùm ita ſe habeant, quis dubitet, poſtremas haſce meas lucubrationes, quæ ſunt de Legum ampliatione, ac reſtrictione, hoc eſt de recta omnium Legum interpretatione, tuæ Sanctitati deberi? & quod Pontificis Maximi ſit, fines Legibus ſtatuere; extra quos vagari non poſſint, & quod eiuſmodi Pontifex diuinarum ope virtutum, ac legũ ſcientia, quaſi duabus alis ſublatus ſit ad faſtigium mortalitatis huius. A me verò in primis & mea, & meæ Congregationis Caſſinenſis cauſa Beatitudini tuæ dicandum erat, quale, quale hoc opus, cùm vt aliquod obſeruantiæ noſtræ ſignum, quod nobis omnibus maximè in votis fuit, præberem, tum vt Pater optimus, & noſtri obſeruãtiſſimus intelligeret, quod ei in optatis eſſe ſcimus, quàm bene interualla diuinarum laudum (ſicut de Scipione ſcribit Paterculus) negotioſo otio diſpungamus. Hoc paruum munus (Pater Beatiſſime) ſi benignis oculis Sanctitas tua aſpexerit, tum me morſibus eripuerit temporum, & Criticorum, tum nos omnes eiuſdem Congregationis Monachos ad maiora quotidie operæ pretia facienda excitarit; quod quoniam à tanta iſta Clementia ſperandum nobis eſt, nouo nos illo beneficio deuincti, à Deo Optimo Maximo, cuius vices in terris getit omnem fœlicitatem etiam, atque etiam oramus, & obſecramus.

AD SOLERTISSIMVM
LECTOREM
OCTONELLVS RISCALTIVS
IVRISCONSVLTVS PATAVINVS,
IVRIS CIVILIS HORIS MATVTINIS
PADVAE PRIMARIVS
INTERPRES,
EQVES DIVI MARCI,
ET COMES CAESAREVS.

CVM tripudio præ manibus accipe, ac perlege non lippis oculis Tractatum hunc de Extenſionibus cuiuſcunque diſpoſitionis tam iuris, quàm hominis Reuerendiſſimi Domini Abbatis D. Alphonſi Vilagut Congregationis Caſſinenſis Monachi: Nam ſi auidiſſimè perlegeris (vt me perlegiſſe fateor) proculdubio inuenies eum mirabili methodo, ſumma dicendi copia, & facilitate materiam admodum arduam & difficillimam explicaſſe: & vnà mecum admiraberis hominis ingenium, profundamq; doctrinam, atque pro certo habebis Librum ipſum typis impreſſum ſtudioſis iuris prudentiæ omnibus, patroniſq; cauſarum in cunctis Italiæ foris, & vbique vtiliſſimum, & neceſſarium futurum fore. Necnon in laudem Dei Optimi Maximi, qui tantam contulit Auctori gratiam, & in non minimum ſuæ Congregationis Caſſinenſis decus: Nam in vniuerſa iuris, ſtatutorum, priuilegiorumq; diſputatione ſemper incidit ſermo (prout latius ex titulo eiuſdem Tractatus clarius

rius

riùs emicuit) de extenſiua interpretatione cuiuſcunque diſpoſitionis tam iuris, quàm hominis. Et quidem mea eſt ſententia, quòd numerandi fuiſſent dies ante eius lucubrationem, cum maxima huius operis expectatione: Precandaq; Diuina maieſtas, vt diu incolumen ſeruet hunc Reuerendiſſimum Patrem pro vniuerſo literatorum commodo, atque diſciplinarum incremento. Vale.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS DE EXTENSIONIBVS.
SEV DE INTERPRETATIVA EXTENSIONE,

cuiuſcunque diſpoſitionis tam iuris, quàm hominis: Vt infra. Nempè.

De Extenſionibus.

LEOIS correctoriæ tantum. fol. 25.b
Legis correctoriæ & pœnalis ſimul. fol. 29.a
Legis pœnalis ſolum. 83.a
Legis pœn. aliquid fieri prohibentis quoad valorem actus. 87.b
Legis pœn. ſolum reſpectu ſoluentis expẽſas, & non eas recipientis. 113.b
Legis pœn. reſpectu meræ pęnæ: vt quia indicitur pęna reſpectu recipientis ipſam pęnam. 114.a
Legis pęn. reſpectu nullitatis actus primi ex aliqua cauſa ad alios actus futuros. 120.b
Actuum, vt excuſentur, vel includant agentes in iuris pęnas. 133.a
Legum limitatiuarum. 133.b
Legum, vel conſuetudinum in caſu ſimili expreſsè ibi noo comprehenſo. 135.b
Legum exorbitantium. 136.b
Statutorum. 137.b
Reſcriptorum Principum. 138.b
Beneficiorum Principum. 139.a
Prouiſionis purę factæ in aliquo caſu ad alios ibi nõ expreſſos. 139.b
Priuilegiorum. 141.a
Diſpoſitionis cuiuſcunque hominis, & iuris loquentis in caſu vero ad caſum fictum. 151.a
Diſpoſitionis cuiuſcunque non ſeruata forma illius in caſu expreſſo ad caſum ibi non expreſſum. fol. 162.a
Pęnarumq̃ à iure inflictarum contra crimina perpetrantes ad conantes illa perpetrare, & non perficientes. 183.a
Caſus excepti in lege pęnali ad caſum ibi expreſsè non exceptum. 229.b
Legis pęnalis quoad ordinariam pęnam tranſgreſſoribus infligendam dé iure ad eos, qui oon poſſent illa puniri ſine ſcãdalo certo multorũ. 249.a
Pęnæ ordinariæ ſtatutæ procurantibus aborſum, ad eos, qui licitè percutiunt, vel interficiunt puerperas, ex quibus ſequatur aborſus. 272.b
Legis pęn. quo ad ordinariam pęnam infligendam criminoſis ad criminoſos occultos. 283.a
Legis pęn. infligentis pęnam criminoſis ad criminoſos propter metum ſibi illatum. 304.b
Legis pęn. infligentis pęnam aſſaſſinis ad mandantes ſolum aſſaſſinium. 318.b
Pęnarum a iure inflictarum hæreticis ad corũ filios Catholicos. 331.b
Immuoitatis Eccleſiarum de caſibus in iure expreſſis, ad caſus ibi non expreſſos. 349.a

FINIS.

Digitized by Google

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Eccellentiſſimo Conſiglio di X. infraſcritti: Hauuta ſede dalli Signori Reformatori del Studio di Padoa per relation delli tre à queſto deputati, cioè del Reuerendo Padre Commiſſario dell'Inquiſitione, del Circ. & fideliſſimo Secretario Lorenzo Maſſa, & di Domino Fabio Paulini D. Lettor publico, che nei Trattati de Extenſionibus, & Interpretationibus iuris di D. Alfonſo Villagut: Item nelle Deciſioni, & Conſilij dell'iſteſſo non vi è coſa contra le Leggi, & ſono Libri degni di ſtampa, concedeno licentia, che poſſino eſſer ſtampati in queſta Città.

Dat. die 14. Iunij 1600.

D. Nicolò Querini
D. Marc'Antonio Loredan } Capi dell'Eccellentiſ. Conſiglio di X.
D. Lorenzo Capello

Illuſtriſſ. Conſ. X. Secr.
Calus Magnus.

1600. à 13. Luglio Regiſtrato in Libro:
Antonius Laured. Officij con. blaſph. Coad. Sec. ſub.

INDEX RERVM SENTENTIARVMQVE OMNIVM;

QVAE INSIGNIORES ATQVE ILLVSTRIORES HOC TOTO HABENTVR OPERE; QVAM ACCVRATISSIMVS ATQVE COPIOSISSIMVS.

A

A, PRAEPOSITIO *quando in lege repè-ritur, aliquando ſtat incluſiue, aliquando excluſiue, & quomodo. nu. 76.* fol. 45

Abbas quando non poterit reuocare Monachum ad Clauſtrum, nu. 136. 208

Aborſus vnde dicatur. numero 5. 273

Aborſus in quo differat ab abortu propriè loquendo. numero 6. 273

Aborſum, ſeu abortum procurans de iure communi venit puniendus indiſtinctè pœna mortis. numero 4. ibid.

Abſentes qui dicendi non ſint quo ad percipiendos fructus ſuarum Prabendarum. numero 113. 57

Abſoluendi, & ligandi par ius eſt. numero 6. 194

Abſolutio contra formam hominis præſumpta, an ſit validu. numero 71. 168

Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam ad effectum agendi, quando negari poſſit. numero 96. 101

Abſurdum vbi reſultare poſſet, verba extendentur, vt ceſſet abſurditas. nu. 152. 149

Abſurditas ſemper intelligenda erit excluſa a quacunque lege, etiam ſi verbis ipſius omiſſa videtur, & etiam ſumendo verba legis contra proprium ſignificatum eorũ, & quare. numero 26. 14

Acceptilatio quid ſit. numero 9. 151

Acceptio perſonarum eſt prohibita. nu. 18. 250

Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. num. 108. fol. 132

Acceſſorium omne ſequitur naturam ſui principalis, & dictum de vno, neceſſario intelligitur dictum de altero. numero 48. 119

Accuſatus de aliquo delicto qualitatiuè, qualitate criminis non probata, non veniet puniendus. nu. 194. 74

Accuſatus de crimine enormiſſimo dicendus non erit talis criminis, niſi poſtquàm de illo fuerit conuictus, vel confeſſus. numero 37. 327

Accuſatus de hæreſi deficiens in purgatione, ſeu probatione ſuæ innocentiæ quomodocunque tanquam hæreticus eſt puniendus. numero 108. 344

Actus factus poſt tempus conſtitutum ab arbitris, vel executoribus alijs alicuius negotij, an ſit validus. numero 59. fol. 167

Actus geſtus a delegato non dicitur geſtus auctoritate ſua, ſed delegantis. numero 15. 163

Actus naturales per alios exerceri non poſſunt, nec mandari propriè, & qui ſint. numero 185. 73

Actus fictus an operetur veram poſſeſſionem, & verum dominium, mediante Procuratore emente, vel alias iuſto titulo recipiente. numero 79. 156

Actus reiteratus non mutat proprium naturam, permanente eadem intentione reiterantis. numero 52. 119

Actus interior dupliciter exerceri poterit. numero 54. fol. 299

Actus interior hominis dupliciter conſiderari poteſt. numero 4. & 54. 293. & 299

Actus omiſſa forma erit nullus, etiam ſi talis omiſſio induxiſſet faciliorem expeditionem negocij ſibi commiſſi ſub tali forma. numero 105. 172

Actus omiſſa forma requiſita etiam cum conſenſu vtriuſque partis factus, erit nullus ipſo iure. numero 106. fol. 172

Actus, qui prima fronte videtur iniuſtus, ſi aliquo caſu poterit iuſtificari factus a prouidis, & honeſtis perſonis, non præſumetur iniquus. numero 56. 95

Actus præter, vel citra formam cuiuſcunque hominis, & iuris diſpoſitionis exercitus, an ſit ipſo iure nullus. numero 97. 172

Actus vbi dependet à voluntate mera loquentis, paria ſunt dicere, talem volo pro vxore, ſeu ciue, quam dicere duco te in vxorem, vel facio te ciuem. numero 102. fol. 146

Actus quando dicitur licitus reſpectu principij, & prohibitus aliquo pacto reſpectu finis, inſpicitur principium, vt licitus dicatur, & quare. nu. 33. 277

Actus non ad plenum contra formam, an ſit validus. numero 72. 168

Actus tam expreſſus in forma, quàm ſi concomitans eſſet, erit nullus, ſi forma non ſeruaretur. numero 103. fol. 172

Actus nullus quando non dicatur propriè pœna. numero 9. 88

Digitized by Google

I N D E X.

Actus nullus non impedit repetitionem eiuſdem, quando ſit iure proprio, & quomodo. nu. 38. 39. & 42. fol. 123
Actus nullitas qualiter inducatur, & non ex legis prohibitione, copiosè. numero 21. fol. 90
Actus nullitas an ſit pœna. numero 18. 85
Actus nullitas cauſata à lege, vel quacunque hominis diſpoſitione, an ſit dicenda propriè pœna. nu. 86. 170
Actus nullitas, quando ſit propriè pœna: mirabilis Bartoli diſtinctio. numero 92. 171
Actus nullitas introducta à iure in odium agentis, dicetur pœna, & ſic tale ius pœnale, ſed ſi in defectum ſolemnitatis, non dicetur pœna, nec tale ius pœnale. numero 91. 170
Actus annullatio vocabitur propriè pœna, quando fuiſſet introducta ob odium perſonarum tranſgredientium diſpoſitionem iuris alicuius, multis Iuribus & Doctorum ſententijs multipliciter probatur per relata inferius. vide ergo ibi. numero 88. ibid.
Actus nulliter geſti quando reiteratio fieri poſſit, & non. numero 17. 121
Actus inualiditas dicitur notoria, quando regulariter eſt prohibitus, licet certis caſibus permittatur, & exemplificatur. numero 47. 94
Adoptio quid ſit. numero 5. 331
Adoptio dicitur fictio iuris inductiua, & quare. numero 22. 152
Adoptiuus ob arrogato in quo differat. nu. 4. 331
Adulteru ſuſcipiens filium ex adulterio ad quid teneatur. numero 126. 314
Adultera qualiter veniant punienda de iure. numero 268. fol. 226
Adulterum prægnantem cui, & quando impune erit licitum occidere de iure ciuili, & quare. nu. 26. 276
Adulterij præludia quæ ſint. nu. 28. ibid.
Aduocatus quid faciat vt poſſit accuſare aduerſam partem pro eo, quod produxerit falſum teſtem. numero 15. fol. 189
Aequipuratorum à iure idem habendum & faciendum eſt iudicium, etiam in pœnalibus. numero 303. 233
Aequitas quid ſit, propriè loquendo. numero 17. 13
Aequitas in ſpecie quid ſit. numero 1. 11
Aequitas in genere quatruplex diffinitio traditur, & prima eſt. numero 2. ibid.
Aequitas eſt fundamentum interpretandi leges & pacta. numero 2. 10
Aequitas eſt duplex naturalis & ciuilis, & quid ſit æquitas naturalis, & an appelletur alio nomine. nu. 7. 11
Aequitas ciuilis quid ſit. numero 8. ibid.
Aequitas ciuilis præfertur naturali. numero 1. ibid.
Aequitas fuit cauſa introductionis fictionis, & quare, & exemplificatur. numero 72. 156
Aequitas non ſcripta quibus caſibus rigori ſcripto præferendu ſit. numero 13. 12
Aequitas regulariter præferenda eſt rigori. nu. 235. 220
Aequitas, quando præferenda ſit rigori, & econtra. numero 1. 11
Aequitas quando reperitur in iure ſcripto, & non loquitur perſonaliter, tunc extendit ius illud ad alium caſum, in quo æquitas reperitur. numero 2. ibid.
Aequitas in genere quo ad omnes reperta in aliquo iure loquente in quibuſdam caſibus, extendit ipſum ad alios caſus, in quibus ſubſiſtit eadem æquitas. nu. 3. ibid.
Aequitate ceſſante, ceſſat fictio. numero 75. 156
Affectus crimen perpetrandi nullo ſigno expreſſus non ſubiacet pœnæ humanæ. numero 1. 183
Affectus, ſeu conatus criminis etiam atrociſſimi, non ſequuto effectu, an veniat puniendus pœna ordinaria, lata tam à iure communi, quàm ſtatutario, ac ſi fuiſſet ſequutus effectus. numero 1. fol. 193
Affectus, ſeu conatus ad crimen committendum impeditus à voluntate ipſiuſmet conantis, nolentis tamen poſtea crimen ipſum conſumare, non venit puniendus pœnu delicti ipſius. numero 1. 184
Aggreſſo, an liceat prauamira aggredientem, & occidere. numero 154. 318
Agitur cum lege mitius, quàm cum miniſtro legis. numero 27. 142
Alienatio rerum Eccleſiæ facta ſine ſolemnitate à iure requiſita erit ipſo iure nulla. numero 25. 91
Alienatio omnium bonorum ſicut præſumitur facta in fraudem, ſic alienatio maioris partis bonorum. nu. 151. 317
Alimentis alicui relictis ſub certa forma, an is poſſit renunciare. numero 75. 169
Allata in ſuperioribus de actus nullitate, ſi forma non fuiſſet ſeruata, habent etiam locum in ſubrogato illi, cui tradita fuerit huiuſmodi forma, & exemplificatur. numero 146. 176
Alluuionis incrementum accreſcit vſufructuario bonorum allodialium. numero 6. 136
Alluuionis incrementum in bonis feudalibus non accreſcit feudatario, ſed domino directo. nu. 7. ibid.
Alluuionis incrementum in bonis emphiteoticis accreſcit emphyteotæ, ſicut vſufructuario. numero 8. ibid.
Alterutre pœnam quid ſit. numero 48. 199
Amici homicidæ illum adiuuantes in homicidio ſororis, quando excuſentur. numero 104. 172
Amotio medij directiui in finem impedit effectum extremi. numero 58. 155
Anima munda à contagione, cur non peccat. nu. 59. 308
Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. nu. 59. 334
Animaduertere quæ debeant Iudices vtriuſque fori circa materiam immunitatis, de qua ibi tractatur. nu. 68. 366
Animus quo caſu non inſpiciatur in delictis, ſed factum. numero 44. 198
Annullatio actus tunc proprie dicitur pœna, quando actus annullaretur ſecundum regulas iuris communis, & datur exemplum, & alio modo. Et quando dicatur pœna ex Doctoribus examinatur. nu. 13. 14. & 17. 89
Annullatio actus habet locum etiam contra ignorantes iura actum annullantia, & quare. nu. 16. ibid.
Annullationem actus facti contra prohibitionem legis prohibitiuæ in odium tranſgreſſorum eſſe pœnam propriè dictam. Sed ſi hoc continget propter ſolemnitatem in acta requiſitam omiſſam, non eſſe pœnam propriè dictam, impugnatur, & reſpondetur primæ obiectioni. numero 95. & 96. 171
Appellare quis poterit pro condemnato inuito. nu. 43. 259
Appellare intendens ab vno articulo contento in ſententia, quid debeat dicere. numero 97. 131
Appellans à ſententia diffinitiua etſi regulariter non teneatur cauſam appellationis exprimere; tamen in facto notorio non audietur cauſa legitima oſtenſa notorium non expreſſa, & quare: & multipliciter exemplificatur. numero 44. 94
Appellantes ab electione, an iurare teneantur, & quando. numero 37. 165
Appellatio quæ operetur. numero 64. 200
Appellatio in notorijs prohibetur. numero 48. 94
Appellatio non admittitur contra præſumptionem iuris, & de iure. numero 302. 233
Appellatio ſicut deuoluit totam cauſam ad Iudicem ſuperiorem, ita quod poteſt primam ſententiam reformare, etiã ex cauſa noua, ita etiã cauſa nullitatis. nu. 135. 108
Arbiter Iudex quis dicatur. numero 35. 285

Arbiter

INDEX.

Arbiter quando poſſit prorogare tempus ſibi indictum ad ſententiam pronunciandam. nu.58. fol.167
Arbiter debet ſeruare iuris ordinem. nu.37. 285
Arbitri ſententiæ, quando ſtetur. nu.36. ibid.
Arbitrator Iudex quis dicatur. nu.38. 286
Arbor in ſacra Scriptura quid denotet. nu.50. 299
Arguere non licet à verbis narratiuis cum nõ faciant ius, nec probent. numero 9. 8
Argui non poterit in ſtatutis a contrario ſenſu, quando inde ſequeretur legum correctio. nu.7. 26
Argumentum ſumitur a contrario ſenſu in contractibus, numero 31. 147
Argumentum ſolum elicitur ex ratione finali, & cauſa finali, & quare. nu.4. 18
Argumentum a ſimili quibus caſibus locum habeat, & non: & de tacitu quod faciat ceſſare expreſſum, quomodo, & in quibus. numero 35. 34
Argumentum à maioritate rationis procedit affirmatiuè & negatiuè in diuerſis caſibus. nu.10. 30
Articulanda, & quæ neceſſaria probanda ſint pro liberatione patris, vel mariti interficientis filiam, vel vxorem adulteram. nu.29. 277
Articulandi traditur modus ad probandum communem vſum vtendi. numero 11. 22
Articulandi norma traditur ad probandum communem vſum intelligendi. numero 12. ibid.
Aſſaſſini qui dicantur ſecundum communem modum, & vſum loquendi. numero 24. 314
Aſſaſſinium fieri mandans incidet in excommunicationem, & alias pœnas, etiam ſi reuocauerit mandatum re integra. numero 28. 187
Aſſaſſinij pœna quæ ſit de iure Canonico. nu.42. 298
Aſſaſſinij in cauſa probant teſtes examinati lite non conteſtata, nec citata parte, habita tamen ratione ad perſonã diffamatam, & facti circunſtantiam. nume.35. 317
Aſſaſſinum probato ſufficiet ſententia declaratoria, quod quis illud delictum commiſiſſet, nec neceſſario oportebit addere, quod inde inciderit in excommunicationem: & alias pœnas cõtẽtas in c.1.de homicid.in 6.nu.45. 328
Aſſignatio pecuniæ pro aſſaſſinio (ſeu homicidio mercede aliqua committendo) neceſſariò requiritur ante factum, vt aſſaſſinium dici, & pro eo puniri poſſit, vt locum habeat diſpoſitio c.1.de homicid.in ſexto.nu.1. 319
Athenienſes Auctores ſolum punientes cuiuſdam rebellionis cæteris conſortibus pepercerunt. Idem Alexander fecit cum Macedonibus: & alij cum alijs. nu.14. 250
Attentare delictum quid ſit. nu.2. 183
Auditor quotupliciter ſumatur. nu.31. 285
Auditoris ſacri Palatij officium quale ſit. nu.33. ibid.
Augmentationis pœnarum ordinariarũ cauſæ ſunt duæ: prima & ſecunda cauſa quæ ſit. nu.52. 199
Authoritas Superioris ſemper intelligitur excepto in iuramento, & datur exemplum de Scholari, vt ibi. numero 145. & 151. 208. & 209
Auus occidens nepotem quo pœna veniat puniendus, & quare. numero 12. 274
Auxilium præſtans alicui maleficio perpetrando, regulariter puniendus erit pœna qua principalis, & quãdo hæc regula fallit. nu.96. 52
Auxilium præſtans in actu maleficij perpetrati, qua pœna puniatur. numero 101. 53
Auxilium præſtans poſt maleficium perpetratum qua pœna puniatur. nu.102. ibid.
Auxilium in maleficio quotupliciter quis dicatur impendere. numero 93. 52
Auxilium à lege fruſtra poſcit ir, qui commiſit in legem. numero 48. 360

B

BAldi ſententia declaratur in terminis materiæ propoſita. numero 139. fol.61
Bannitus a tali loco, ne ibi habitet, poterit pertranſire per illum, & comedere in hoſpitio. nu.18. 185
Bartolus defenditur à contrarietatibus. nu.51. 95
Bart. intellectus ad c. mulieres. de ſent. excommunic. impugnatur, & veritas oſtenditur. nu.117. 58
Bartoli ſententia apparens contraria materiæ, de qua agitur interpretetur. numero 174. 71
Baſtardus quare dicatur filius alicuius ſecundum naturam. numero 41. 333
Beneficium Eccleſiaſticum volens legitimè impetrare quid exprimere tenebitur. nu.148. 110
Beneficij Eccleſiaſtici generali appellatione etſi dignitas, & perſonatus comprehenditur, nõ tamen ſi eis eſſet annexa cura animarum. nu.259. 80
Beneficij Eccleſiaſtici appellatione, quod non ſemper veniat curatum. numero 252. 80
Beneficium quotupliciter ſumatur, & in quo differat à priuilegio, & reſcripto. nu.1. 139
Beneficium quid ſit. numero 2. ibid.
Beneficium propriè ſumptum quid ſit. nu.6. ibid.
Beneficium propriè dictum, extendetur de perſona ad perſonam, & quare. numero 7. ibid.
Beneficium propriè ſumptum conceſſum alicui caſtro, an extendatur ad adiacentes in villas, & quare. numero 12. ibid.
Beneficium collatum vni, extendetur ad conſortem. numero 11. ibid.
Beneficium Principis, debet intelligi ſine alterius iniuria. numero 28. 116
Beneficia Eccleſiaſtica vacantia in Curia per mortem beneficiatorum, efficiuntur affecta ipſi Romano Pontifici, ita quod non poterunt conferri ab alio, quàm ab ipſo. numero 77. 45
Beneficiorum Eccleſiaſticorum vacatio cum multipliciter contingat expreſſio vnius modi vacandi, non includit alium in reſcriptis. numero 260. 80
Beneficiorum vacantium bona ſurripientes ſunt ſuſpenſi ab officio, & omnibus beneficijs, & numero 35. & 39. fol. 298
Beneficiati ſoluentes, vel ſaluere promittentes partem fructuum ſuorum beneficiorum illa ſibi conferentibus, ſunt excommunicati. numero 44. ibid.
Bonum & malum ex quibus cauſis proficiſci dicatur. numero 3. 5
Bonum commune lex vnaqueque procurare debet, & per legem principaliter intendere Legiſlator. numero 98. fol. 312
Bonorum in confiſcatione quid ſit ſeruandum. numero 131. fol. 346
Boſſij ſententiæ dicentis fore excuſandum à pœna homicidij eum, qui propter minas mortis inferendæ euudendas aliquem occiderat, vera interpretatio. numero 84. fol. 310

C

CAnon loquens per verbum præceptiuum, aut æquipollens præcepto, denotat ipſius Canonis tranſgreſſionem eſſe peccatum mortale. nu.23. fol.7
Canones extrauagantes, etiam ſi non ſint relati in codicem communes Canonum, erunt obſeruandi, & tranſgreſſores puniendi, & quare. numero 3. 83
Canonum ſacrorum voluntarij tranſgreſſores, vel talibus

conſentientes dicuntur Spiritum ſanctum blaſphemari, cuius inſtinctu conditi ſunt. nu.99. fol.265
Canonicus regularis an poſſit ſuccedere in feudo. numero 4. fol.136
Canonici duo deſeruientes Epiſcopo, etiam ſi ſint abſentes, obtinere debent fructus ſuarum præbendarum: qui ſolum præſentibus dantur, & quare. etiam non obſtante ſtatuto in contrarium ſtatuente. nu.47. 245
Capiens aliquem in plateа, et eum trahens extra plateam, & ibi percutiens, non punietur pœna indicta contra percutientes in platea, & quare. & ſubduntur alia exempla. nu.34. 277
Captus a familia Curiæ, qui ab ea ſeipſum eximit, curreuſque ingreditur Eccleſiam, gaudebit immunitate Eccleſiæ. numero 42. 259
Carceratus aufugiens, ſi ſua ſponte reuertatur ad carceres non dicetur aufugiſſe. nu.14. 185
Cardinali non iurata deponenti in iudicio in præiudicium tertij non præſtatur fides, & quare. nu.54. 166
Cardinali legato an liceat aliquem morti addicere: & quid contigit Cardinali Hoſt. Bononiæ Legato, dum eſſet ibi. numero 48. 259
Cardinalibus in conclaui incluſis pro Papæ creatione, ſcribens, vel loquens ſine prævio conſenſu omnium Cardinalium, eſt excommunicatus. nu.34. 298
Caſtri appellatione quid veniat ſecundum vſum loquendi, & quid ſecundum proprietatem vocabuli de rigore iuris. numero 25. 24
Caſus amnes non poſſunt lege, aut alia diſpoſitione comprehendi. numero 2. 10
Caſus omiſſus à iure municipali, vel alio ſtricti iuris, remanet ſub diſpoſitione iuris communis, & quare. numero 71. 97
Caſus fictus nō extendit actiuum legis, ſed bene paſſiuè, extenditur ad caſum verum extenſum in alijs legibus, & exemplicatur. nu.107. 158
Caſus fictus non venit ex proprietate verborum, ſed per interpretationem extenſiuam. nu.68. 156
Caſus fictus non habet locum in ſtatutis, & quare. numero 69. ibid.
Caſus exceptus à iure extenditur ad caſum conſimilem rationis identitatem habentem. nu.147. 63
Caſus exceptus a regula extenditur ad conſimilem caſum, etiam ſi facta ſit exceptio per dictionem taxatiuam in ipſa regula. nu.54. 246
Caſus excepti a regula extenduntur ad ſimiles. nu.24. 32
Caſus numerantur, quibus poteſt deueniri ad pœnam ordinariam ex præſumptionibus. nu.288. 230
Caſus, in quibus dicitur ſententiam excōmunicationis eſſe nullam, enumerantur. nu.100. 102
Caſus in aliqua lege tacitè expreſſus quis dicatur. numero 22. 8
Caſuum reſeruatio quid ſit. nu.57. 299
Cauſa quid ſit. numero 5. 15. & nu.1. 18
cauſa quæ propriè dicenda erit alicuius rei cauſa. ibid.
Cauſa propriè refertur ad præteritum. nu.1. 14
Cauſa in qua differat à ratione. nu.2. ibid.
Cauſa multipliciter ſumitur, & quid ſit. nu.3. ibid.
Cauſa aliqua quando in dubio ſit dicenda finalis. nu.8. 18
Cauſa quomodo differat ab occaſione. nu.6. 249
Cauſa criminali ad aliquem puniendum intentata, probationes regulariter luce meridiana clariores requirūtur: fallit tamen in probando aſſaſſinio. nu.65. 200
Cauſa impulſiua quid ſit, & quare ita deſcribatur. numero 6. 18
Cauſa finalis eſt primum principium intentionis, & vltimum executionis. numero 3. ibid.
Cauſæ finalis primum ſignum. numero 9. fol.18
Cauſæ finalis ſecundum ſignum. numero 10. ibid.
Cauſæ finalis tertium ſignum. numero 11. 19
Cauſæ finalis quartum ſignum. numero 12. ibid.
Cauſæ finalis ſignum quintum. numero 13. ibid.
Cauſæ finalis ſignum ſextum. numero 14. ibid.
Cauſæ finalis ſignum ſeptimum. numero 15. ibid.
Cauſæ finalis ſignum octauum. numero 16. ibid.
cauſæ finalis ſignum nonum. numero 17. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimum. numero 18. ibid.
cauſæ finalis ſignum vndecimum. numero 19. ibid.
cauſæ finalis ſignum duodecimum. numero 20. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumtertium. numero 21. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumquartum. numero 22. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumquintum. numero 23. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumſextum. numero 24. 20
cauſæ finalis ſignum decimumſeptimum. numero 25. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumoctauum, & redditur ratio. numero 26. ibid.
cauſæ finalis ſignum decimumnonum. numero 27. ibid.
cauſæ finalis vigeſimum ſignum, & redditur ratio. numero 28. ibid.
cauſæ finalis ſignum vigeſimumprimum, & redditur ratio. numero 34. 21
cauſæ finalis ſignum vigeſimumſecundum. nu.37. 21
cauſæ impulſiuæ virtutes quæ ſint. numero 7. 18
cauſa mouentes Prælatum ad aliquid præcipiendum ſub præcepto, parte adhuc durante, non ceſſat vis præcepti, & id quando, & quare. nu 19. 7
cauſarum genera ſunt quatuor. numero 62. 247
cenſurarum Eccleſiaſticorum appellatione venit excommunicatio, interdictum, & ſuſpenſio. nu.84. 100
cæremonia vnde dicatur. nu.31. 197
cæremonialium præceptorum obſeruatio an hodie ſit neceſſaria ad ſalutem, vt antiquitus, & quare. nu.32. 197
ceſſante cauſa, ſeu ratione diſpoſitionis cuiuſcunque, ceſſat & ipſa diſpoſitio. numero 7. 15
ceſſante vna cauſa finali alicuius diſpoſitionis remanente alia, non ceſſabit diſpoſitio, & quare. nu.49. 361
ceſſante ratione legis, ceſſare debet & legis diſpoſitio. numero 3. 25
ceſſante iuſtitia cauſa, qua lex condita fuit, ceſſat & obligatio eius ad mortalem culpam, etiam ſi Prælatus tale præceptum non reuocaſſet, & quare. numero 17. 6
ceſſionarius ſolus, cui ius fuiſſet ceſſum a priuilegiato, antecius mortem fruetur, & non ſi poſt mortem. numero 90. 145
cibaria ab excommunicato petere in neceſſitate conſtituto licet, & quare. numero 105. 312
citatus vt perſonaliter compareat coram Papa, an poſſit ſe excuſare, aſſerendo ſe eſſe aſtrictum Imperatori iuramento fidelitatis, & quare. nu.125. 207
Citandus quis non erit tanquam excommunicatus, nec habendus pro excommunicato, niſi prius conſtet de huiuſmodi ſententia Iudicis, vel Canonis incurſa. nume.28. fol. 324
citatio facta, vt quis compareat die feriato, eſt nulla, niſi exprimatur cauſa ſpecialis propter quam illo tempore poſſit procedi. numero 42. 93
ciuitas quando ponitur pro loco in aliqua diſpoſitione, tunc illa non extendetur ad Comitatenſes: ſed quando ponitur pro populo, tunc extendetur ad Comitatenſes. numero 21. 143
ciuitas quando dicatur conſentire delictis ciuium, & ſit punienda. numero 226. 77
ciuitate interdicta, an & ſuburbia dicantur interdicta. numero 82. 46

Ciuis

I N D E X.

Ciuis appellatione continetur, ſeu venit quoque comitatenſis. numero 23. fol. 142

Ciue quis vere, & proprie ſit. nu. 41. fol. 154

Ciuem aliquem eſſe, & pro ciue haberi, quomodo inter ſe differant. nu. 103. 146

Ciuem aliquem eſſe non eſt actus naturalis, ſed ciuilis, & quare. nu. 40. 154

Ciues videntes officialem offendi, tenentur defendere eum. numero 227. 77

ciuium conſtitutio eſt iuris mixti cum facto. nu. 34. 153

clauſula reſcripti, appellatione remota, intelligitur de friuola. nu. 113. 133

clauſula annullatiua in lege, aut alia hominis diſpoſitione ſimpliciter loquẽte in materia prohibitiua, ſemper ſubintelligetur, & quare. & hæc regula exemplificatur multipliciter. nu. 81. 169

clauſula: Ratione prauia procedas, quid in reſcripto operetur, nu. 13. 163

clauſula, pro expreſſis habentes, partes non poſſunt vti. numero 108. 173

clauſula (non obſtante ſententia condemnatoria) poteſt apponi in compromiſſo, non autem clauſula non obſtante ſententia abſolutoria, & quare. nu. 120. 107

clauſula, non obſtante, &c. quid operari poſſit, & quid non, pulchrè traditur, & exemplificatur. nu. 171. 180

clauſula, non obſtante, poſita in lege noua, an tollat determinationem legis antiquæ, quæ ſibi de directo non contrarietur. nu. 176. 182

clauſula, non obſtante lege tali, neceſſaria quando ſit, & quando ſufficiat clauſula generalis, ſcilicet aliqua lege. numero 167. 179

clauſula, non obſtante aliquo priuilegio, an tollat priuilegium indultum miſerationis gratia. numero 173. fol. 181

clauſula, non obſtantibus priuilegijs, an deroget priuilegijs clauſis in corpore iuris, & in quo iure, in ampliatione ſubſequenti. nu. 180. 182

clauſula generalis adiecta (vbi nulla fit mentio de requirentibus ſpeciale mandatum) poſt expreſſionem alicuius cauſæ, vel perſonæ, complectitur maiores caſus expreſſis, & exemplificatur. nu. 63. 247

clauſula generalis ſola, quæ operetur, nu. 175. 181

clauſula generalis tabellionum (ſcilicet caſſans, & irritans, &c.) alia teſtamenta ſufficit, & quare. nume. 165. fol. 179

clauſula generalis quæ ſequitur ſpecialia expreſſa ſimilia ſolum includit, & non longe maiora, & quare. numero 60. 247

clauſula ſub generali non includitur quod eſt veriſimile non fuiſſe conceſſum ſub ſpeciali. nu. 254. 80

clauſulæ quæ aſſolent apponi in mandato procuratorio declarantur. nu. 64. 247

clericus conuictus de aliquo crimine, qua pœna regulariter veniat puniendus, nu. 59. 199

clericus, & laicus hæredes ſi ſint alicuius, laicus erit conueniendus coram Epiſcopo, ratione dictæ hæreditatis, numero 116. 147

clericus non poterit trahi ad forum laicorum, nec ipſe renunciare tali priuilegio, & quare. nu. 115. 173

clericus verberatus poterit remittere iniuriam factam Eccleſiæ ratione verberum ſibi illatorum. numero 120. fol. 174

clericum percutiens animo iniuriandi, & irato, eſt excommunicatus, etiam ſi hoc faciat conſentiente ipſo clerico percuſſo. & quare. nu. 17. 174

clerici quare non poſſint vocari apud Iudices ſecalares. numero 125. 174

Clerici ſeculares, & regulares poſt crimen perpetratum confugientes ad Eccleſiam non gaudent immunitate Eccleſiæ. nu. 64. 365

Coactio eſt duplex. nu. 13. 305

Coactio conditionalis quæ dicatur. nu. 104. 312

Coactio conditionalis excuſat non à tota pœna, ſed a tanta. numero 102. ibid.

coactio abſoluta, ſeu præciſa exemplificatur, & declaratur cuius culpæ ſit non obſeruare iuramentum, tali coactione preuia praſticum, & coactio conditionalis à quo excuſet. nu. 117. 313

coactio, quæ ſit, quæ tollit voluntarium ſimpliciter, numero 22. 305

coacta voluntas eſt. nu. 18. ibid.

cogitatio quando ſolum mereatur pœnam de iure Diuino. numero 24. 296

cogitationis prauæ pœnam nemo meretur quoad forum ſori, ſecus quo ad forum poli, & tali pacto erit interpretandus textus in cap. cogitationis. de pœnit. diſtinctio. 1. numero 64. 302

cognati, quamuis non vocarentur ad tutelam ea ratione, quia non vocabantur ad ſucceſſionem; hodie tamen vocantur ad tutelam: cum & vocentur quoque ad ſucceſſionem, nu. 7. 30

cognati tantum dicuntur de genere. nu. 46. 313

cognatio ſpiritualis quid ſit, & vnde ortum habeat, numero 7. 332

cognatio ſpiritualis inter quos hodie contrahatur. numero 8. ibid.

coitus a iure damnatus quis dicatur, nu. 26. ibid.

collatio beneficij curati, dignitatis, aut perſonatus, facta habenti plura ſimilia beneficia, non viſa diſpenſatione, etiam ſi adfuiſſet, cum in dubio non præſumatur, eſt nulla, & extenditur ad collationem Cannonicatuum, & electiones, & idem de Epiſcopatu. numero vigeſimo. 85

collegium quando dicatur obligari, & non ſinguli de collegio. numero 207. 76

comedere de idolatritijs carnibus, quando liceat Chriſtianis. numero 131. 315

comitatenſes recepti in ciues, in pœnis, & in omnibus tractandi erunt, vt veri ciues. numero 43. 154

committere in legem quis dicatur, numero 3. 25

commiſſo aliquo negotio, commiſſa intelligitur omnis iuriſdictio ſine qua illud de iure expediri non poterit. numero 5. ibid.

commodans domum ſuam ad adulterium committendum ipſo etiam non ſequuto, punietur. numero trigeſimoſecundo. 187

communicans excommunicato propter metum, quare non excuſetur a tota pœna, ſicut communicans propter neceſſitatem famis, ſecundum Panormitanum, nume. 106. fol. 312

Communitas, & Commune, Collegium, & Capitulum vnde dicatur. numero 210. 76

compromittentis promiſſio iurata de non contraueniendo, quomodo intelligatur. numero 152. 209

conatus ad maleficium committendum non conſummatus impedimento iuris an ſit puniendus. numero primo. fol. 188

conatus rei prohibitæ ſub aliqua pœna ipſo facto incurrenda, quando, ſi habuiſſet effectum, nemini nocuiſſet, quomodo erit puniendus. nu. 1. 188

conceſſio alicuius rei alicui facta ab aliquo, cum grauamine, vt ſi ſine filijs maſculis decederet illud tale reſtitueret tali, ſi ille decederet ſolum cum nepotibus maſculis deſcendentibus ex filia fœmina;

talis conceſſio non eſſet extendenda ad illos: ſed tale quid conceſſum reſtituendum foret ſubſtituto, nu. 106. 149
Conceſſio, ſeu gratia facta à Principe ſemper intelligitur ſine præiudicio tertij, nu. 27. 116
Conceſſionis factæ, per quam receditur à iure ſpeciali, & redditur ad ius commune ſemper ſit latiſſima interpretatio, etiam contra propriam naturam, nu. 73. 44
Conceſſione generali quæ veniant, nu. 143. 110
Conceſſum quod eſt maius, non includit conceſſum quod eſt minus, quando eadem ratio non concurrit in vtroque, numero 11. 30
Conceduntur multa aliquibus concurrentibus; quæ alias non concederentur, nu. 182. & 184. 211. & 212
Concluſio illa vulgatiſſima, in qua habetur, quòd in quo quis delinquit, debeat puniri, quomodo ſit intelligenda, nu. 63. 365
Condemnatus de crimine famoſo etiam ex forma ſtatuti poterit infamari, nu. 211. 216
Condemnato ad mortem iniuſtè, licet reſiſtere Iudici, & Curiæ, vt euadat: & quare. nu. 61. 261
Condemnandus nemo erit ante verum, & iuſtum iudicium factum, nu. 13. 295
Condemnatio aliquando per officium Iudicis, augetur tum in cauſa ciuili, quàm criminali, ſecundum naturā actionis & delicti ex aliqua qualitate inhærente delicto, numero 49. 199
Conditia appoſita alicui legi regulariter dicitur cauſa finalis ipſius: vnde ea ceſſante, ceſſat diſpoſitio talis legis, quando cauſa apponitur per modum cōditionis, & quando hoc fallit, nu. 2. 29
Conditia, cum nupſerit, poteſt quandocunque impleri, dummodo implementum de iure conſiſtit, nu. 4. 120
Conditiones quæ intelligantur in iuramentis, nu. 194. 214
Conferentes beneficia indignis poſt ſecundam correctionem, ſunt ſuſpenſi à beneficiorum collatione, nu. 200. 75
confeſſus, vel conuictus de aſſaſſinio ſine alijs indicijs præcedentibus poterit torqueri, vt indicet mandantem, & quare, nu. 43. 328
confeſſio filij, vel ſerui non nocet patri, vel domino, niſi alia ſigna appareant, nu. 4. 188
confeſſio vera, vel ficta à parte facta, elidit, & annullat vires præſumptionis iuris & de iure, & hoc multipliciter probatur, nu. 304. 309. & 311. 233. & 235
confeſſio vnius partis non eſt probatio, ſed releuatio probationis alterius partis, nu. 310. 235
confeſſio partis quid operetur in cauſa matrimoniali, numero 313. 236
confuga ad Eccleſiam gaudebit immunitate Eccleſiæ, ſi cōmiſiſſet ſimplex homicidium, ideſt ſine animi præparatione, vel deliberatione ex interuallo præcedente, vt puta commiſſum in rixa ad differentiam doloſi homicidij. nu. 14. 354
confuga, de qua ibi agitur, an poſſit detrudi in Monaſterio ad peragendam pœnitētiam, perpulchrè diſputatur, examinando ſententiam Innocentij, & aliorum Doctorum, numero 9. 352
Confugæ ſi pauperes fuerint, donec in talibus locis perdurauerint, Eccleſiæ Rector tenebitur illos alimentare: & quare. nu. 67. 366
confugiens ad Eccleſiam, inuitus non erit extrahendus, & quare. nu. 5. 350
confugiens ad Eccleſiam, quomodo legitimè puniendus ſit, vt ſeruetur, quod à iure præcipitur, ſecundum Panormitanum, & alios. nu. 11. 353
confugiens ad eccleſiam violenta, & perſequente iuſtitia miniſtra, non priuabitur immunitate Eccleſiæ: & quare, & exemplificatur, nu. 39. 359
Confugiens ad Eccleſiam effracto carcere gaudebit immunitate eccleſiæ. nu. 31. 359
confugientes ad eccleſiam, ſi Curiæ ſeculari traditi fuerint à Prælatis, vel ipſi ſponte eccleſiam egrederentur; vel per vim licite extracti fuerint, puniuntur: & ſi traditi non fuerint, quid contra eos faciet Curia ſecularis, quando illi aliqua de cauſa non gaudebunt immunitate eccleſiaſtica, ſecundum Remigium, nu. 6. 350
confugientes ad eccleſias nondum conſecratas gaudebunt immunitate eccleſiarum. nu. 18. 355
confugientes ad cœmiterium, vel atrium, vel porticum eccleſiæ, quādo gaudebūt immunitate eccleſiæ. nu. 33. 357
confugientes ad loca propinqua infra ſpatium 40. paſſuum circumcirca eccleſiam matricem, & triginta circa capellas, ſeu eccleſias alias, fruentur eadem immunitate, numero 30. ibid.
coniectura habetur loco plenæ probationis, vbi difficile eſt probare veritatem facti. nu. 289. 230
coniunctio aduerſatiua in diſpoſitione hominis, et iuris quid operetur. nu. 264. 81
coniunctim vbi duo eſſent probanda, deficiens in vnius probatione, deficit in toto. & exemplificatur, nu. 52. 330
connexorum & coniunctorum vna eſt ratio, & propoſitio. numero 268. 81
conquerens de teſtamento inofficioſo, ſi ſuccumbit in iudicio, ſi quid virtute dicti teſtamenti obtinuiſſet, priuabitur eo, ſi perſeueraſſet in iudicio vſque ad ſententiam: ſed ſi pœnitentia ductus ceſſaſſet a tali proſecutione iudicij ante ſententiam, non priuabitur. nu. 5. 184
conſanguinei, vel extranei vocati a patre, marito, & filio poterunt impune occidere adulteram ipſam, quando ſine auxilio eorundem illi non potuiſſent illam per ſe occidere, & quare, multipliciter probatur, & exemplificatur, nu. 48. 279
conſanguinitas qualiter probetur in cauſa matrimoniali. numero 314. 236
conſcientia erronea, quomodo dicatur obligare ad mortale. numero 2. 5
conſcientiæ remorſum ſemper ſequi poteſt peccatum, quomodo ſit intelligendum ſemper ſequi. nu. 9. 288
conſcij omnes cooperantes in procuratione aborti, ſi conſanguinei ſint eadem pœna puniendi, qua ipſa puerpera: ſi vero extranei pœna l. Cornel. de ſicar. plectendi erunt. & quare. nu. 19. 275
conſentiens peccantibus, & defendens peccantes, maledictus eſt apud Deum, nu. 102. 265
conſequi quod quis non poterit per ſe, per alium poterit aliquando. nu. 114. 146
conſeruatores excedentes limites ſuæ iuriſdictionis ipſo iure ſunt ſuſpenſi a tali officio per annum, & pars hoc procurans eſt excommunicata, & tenebitur ad intereſſe parti læſæ. nu. 38. 298
conſiliarij mali dicuntur deceptores Principū. nu. 60. 261
conſtans quid dicatur. nu. 4. 304
conſtans ab inconſtante, & pertinaci in quo differant. numero 2. ibid.
conſtitutio pœnalis pœnam ipſo iure infligens tranſgreſſoribus, reſpectu recipientis regulariter non extenditur ad alium caſum, etiam ſi ſit eadem ratio, & omnimoda ſimilitudo, nec etiam ex maioritate rationis, & hoc quando. numero 1. 114
conſtitutio pœnalis noua interpretans, vel declarans antiquam extenditur ad extremum ſub lege interpretata comprehēſum, quod multipliciter declaratur, nu. 8. 114
conſtitutio pœnalis, odioſa, & correctoria extenditur etiam per ſimilitudinem rationis, etiam in tali conſtitutione nō expreſſa, & id quomodo, & quando. nu. 60. 43

Conſtitutio

I N D E X.

Conſtitutio pœnalis dubia extenditur de caſu ad caſum in ſubrogatis, quod probatur exemplis, nu. 34. 117

Conſtitutio pœnalis reſpectu nullitatis actus attenditur ex identitate rationis, ſi illa tendit in fauorem animæ, & quare. nu. 10. 83

Conſtitutio pœnalis antiqui iuris declaratoria non habet locum, niſi in caſibus, in quibus habet locum ius antiquũ nu. 10. 115

Conſtitutio pœnalis non dicitur propriè quando per ipſam non ſpoliamur iure nobis acquiſito, vel non impedimur ab aliquo acquirendo, quod acquirere inchoauimus, nume. 11. 89

Conſtitutio pœnalis quæ propriè ſit dicenda. nu. 12. 89

Conſtitutio quantumcunque pœnalis reſpiciens fauorem animarum tanquam fauorabilis, erit latè interpretandu numero 26. 324

Conſtitutio municipalis diſponẽs regulariter id quod ius: debet recipere omnes limitationes, & interpretationes iuris communis, ſecus vbi ſtatutum eſſet præter vel contra ius, & odioſum, et exẽplificatur multipliciter, & peroptimè. nu. 50. 246

Conſtitutio localis diſponens quod ius commune, & iuramẽtum ſuper ea re præſtitum, recipit omnes exceptiones, & limitationes iuris, ſeu a iure datas in materia in qua diſponit, & extendi videtur etiam ad caſum fictum, in materia in qua ſpecificè diſponit conſtitutio. nu. 38. 243

Conſtitutio diſponens regulariter id, quod ius, debet recipere omnes limitationes, & reſtrictiones, & interpretationes iuris. nu. 199. 215

Conſtitutio diſponens in materia iuris communis, non includit caſum aliàs exceptum à iure communi, ſeu caſum fictum a iure communi, & quare: ſecus tamen dicitur vbi ſtatutum eſſet præter, vel contra ius commune, & odioſum. nu. 118. 206

Conſtitutio auferens alicui aliquam adminiſtrationem non eſt propriè pœnalis. & quare. nu. 10. 88

conſtitutio quæcunque aliquid diſponens, apponendo pœnam contrafacienti, per hanc pœnam ſpecialem tollit pœnam generalem: per quam actus annullabatur; & actus permanebit validus: cum limitatione, & exemplificatione. nu. 7. & 8. fol. 88

conſtitutio quod nemo habeat fructus in abſentia, non includit caſum à iure exceptum, imo verificatur in caſu ficto à iure, qui habetur pro vero. nu. 198. 215

cõſtitutio in materia iuris cõmunis aliquos caſus à iure exceptos excipiens: in alijs caſibus à iure exceptis contrarijs non firmat regulam. nu. 36. 244

conſtitutio vno reſpectu fauorabilis, & alio odioſa, dicitur fauorabilis, ſi conſtat de mente diſponẽtis, quod illam faciat in fauorem, quod declaratur. nu. 75. 44

conſuetudo eſt lex non ſcripta. nu. 5. 137

conſuetudo generalis, & rationalis derogat iuri communi. nu. 37. fol. 197

conſuetudo eſt legum interpres. nu. 38. 197

conſuetudo contra legem eſt reſtringenda, ratio autem amplianda. nu. 11. 136

conſuetudine non obſtante generali, quæ regulariter non ſinit quem puniri pœna mortis pro ſolo conatu, aſſaſſinus ſi inſurrexerit contra Chriſtianum occidendum, etiam non ſequuta morte punietur ipſe, & mandator pœna, d. c. 1. nos autem mandator, qui reintegra reuocaſſet huiuſmodi mandatũ pœna ordinaria nõ punietur, ſed extra ordinaria, & quare, & cum diſtinctione concordantur Doctores omnes, qui videntur adinuicem aduerſari. numero 11. 320

Conſuetudo quæ toleranda, & quæ exterminanda ſit. numero 21. 8

Conſuetudinibus & præſcriptionibus tantum præſcriptum, vel vſurpatum, quantum poſſeſſum, & non plus. numero 12. 136

Conſumare crimen quid ſit. nu. 5. 182

Contra legem quis dicatur facere. nu. 1. 25

Contractus, ſeu quilibet actus factus, lege prohibente, quando ſit validus, licet pœna indicta incurratur. numero 92. 171

contractus non extenditur de re ad rem, neque de perſona ad perſonam, & ideo ſtatutum loquens in vẽditione, non habet locum in permutatione. nu. 70. 44

contractus omnes ſunt facti, & ſuper factis quid poſſit lex. nu. 175. 211

contrahentes lege contrahere prohibente, nulliter contrahunt. nu. 46. 118

contumacia totius Capituli ligat ſingulos de capitulo, & ſic poterit ex tali contumacia excommunicari abſque alia citatione. nu. 232. & 233. 78

corrigere fratrem ſecretè, quando quis teneatur. nu. 15. 295

Correcta ratione legis, legem quoque ipſam correctam dicitur cenſeri, locum habet ſolum in cauſa finali, & non in impulſiua. nu. 5. 18

Correctio legis facta per legem poſteriorem ſicut regulariter non extenditur, ita et correctionis extenſio, ſuam facit conſuetudo, ſed debebit reſtringi ad caſum ſuum. numero 13. 136

correctio legis ex taxatiua dictione non inducitur. numero 32. 243

correctio legis an debeat induci ex identitate rationis & non expreſſe, & quare, et quid de extenſione. nu. 15. 85

correctio legum regulariter non inducitur etiam ex maioritate rationis. nu. 8. 26

correctio legum regulariter eſt vitanda. nu. 280. 26

correctoria lex extenditur in correlatiuis. nu. 10. 26

correctoria lex extenditur per rationem inibi ſcriptam. numero 11. 26

correctoria lex extenditur vbi eſt omnimoda ratio in vtroque caſu, & ſecundum limites rationis ſcriptæ in legem. nu. 12. 26

correctoria lex extenditur etiam, ſi ratio non ſit in ipſa expreſſa; & tamẽ vnica illa ſolum reddi poſſet. nu. 13. 26

correctoria lex extenditur quando aliàs eſſet eluſoria, vel idẽtitas rationis ſurgeret ex vi regulæ, cui licet de reg. iur. in ſexto. & in conſequutiuis neceſſarijs, vel ſub lata ſignificatione idem continetur. nu. 17. fol. 26

corrumpere Iudicem tentans, etiam corruptione non ſequuta, punietur. nu. 37. 187

corrumpere tentans ſeruum alienum, vt furtum committat, etiam furto non ſequuto, punietur. nu. 34. 187

corruptus pecunia à ſeruo alieno, ut prodat furtum factum ab ipſo, ſiue prodiderit poſtea, ſiue non, punietur. nu. 35. 187

corruptio mentis eſt duplex, & quæ priuet hominem virginitate. nu. 36. fol. 306

chriſtiani effecti Iudæi puniuntur vt hæretici. nu. 277. 82

crimen debet ſuos tenere authores, & ipſius pœna non debet vlterius procedere nu. 59. 40

crimen inchoans, & non conſumens qualiter puniri debeat. nu. 38. 187

crimen occultum per ſe non ſubiacet cenſuræ Eccleſiaſticæ in foro fori, ſed benè occultum per accidens nu. 55. 299

crimen commiſſum a paucis, quando dubium erit, ne à multis committatur propter perſonas aptas ad illud perpetrandũ, tunc erit pœna ordinaria augenda; vt tunc cæteri pœnæ metu ab ipſo retrahantur nu. 71. 200

Crimen commiſſum, vt alicui quis complaceat, dicitur crimen aſſaſſinij. nu. 3. 319

Crimen

Crimen aſſaſſinij, vel leſæ maieſtatis diuinæ, & humanæ obnoxii, confugientes ad Eccleſiam, non gaudebunt immunitate Eccleſiæ. nu. 61. 364
criminis vnius propter enormitatem quis venit puniendus pluribus pœnis, et exemplificatur multipliciter. numero 60. 199
criminis effectus quando erit ponderandus, & non affectus criminoſi. nu. 8. 18
crimine enormi debent ſeruari ſolemnitates, quæ ſeruantur in alijs criminibus. nu. 38. 327
crimine parricidij præſtans opem per factum remotum punitur, vt principalis, & quare: & multipliciter exemplificatur. nu. 24. fol. 376
crimine aſſaſſinij in puniendo ſufficiunt indubitata argumẽta, ſeu inditia, licèt contrarium regulariter fiat in alijs criminibus, & quare. nu. 17. 314
crimina ſunt in multiplici differentia. nu. 1. 183
crimino attentata ſolùm, vel excogitata ſolùm quomodo diſtinguenda erunt. nu. 6. 183
criminoſus poterit grauiori pœna puniri pœna ordinaria ex cauſa rationabili, etiã in caſu, in quo pœna ordinaria de iure quis veniet puniendus ex attentato, & non conſumato crimine. nu. 45. 198
criminoſus, quem diximus gaudere immunitate Eccleſiæ, confugiens ad Eccleſiam, vel alio loca, nunquam poterit criminaliter accuſari, vel puniri de criminibus à ſe perpetratis. nu. 66. 365
cui licet quod plus, licebit & quod minus eſt. nu. 8. 134
curandum non erit de modo, dummodo habeamus effectum. nu. 104. 158
curialis poteſt donare immobilia, & mancipio etiam ruſtica, ſed non vendere, & quare. nu. 12. 30

D

DAmnum pati quis videtur, cum aufertur ſibi commodum quod ſentiebat ex publico, ſecus ſi ex priuato. nu. 29. 116
Damnorum reſtauratio differt à refectione expẽſarum. numera 163. 112
Damnatus de crimine iniuriorum incurrit ipſo iure infamiam. nu. 219. 217
Damnati non minus ardebunt in igne infernali, quia ibi cum multis ardebunt. nu. 29. 254
Debitor iurans non opponere aliquam exceptionem contra creditorem, contrauenienſ, aa, et quando dicitur periurus. nu. 150. 209
Decretalis præſumitur, quæ reperitur inter alias decretales. nu. 59. 96
Defenditur Panormitanus. nu. 89. 310
Deflorutio procedens ex ſeminis reſolutione dupliciter poterit contingere, & quæ tollat virginitatem, ac eius aureolam. nu. 32. 306
Delegatus ſubdelegans vices ſuas in totum eſt functus officio ſuo, nec poterit reuocare ſubdelegatum, ſi ipſe ſubdelegatus etiam de facto aliquid egiſſet, & quare, cum declaratione. nu. 140. 109
Delegatus, qui virtute ſua delegationis poteſt diſpenſare in maiori caſu, non poterit ſine noua delegatione in minori diſpenſare. nu. 18. 31
Delinquens ex metu eſt mitiùs puniendus, etſi reuera tolis delinquens incurrat pœnam iuris: & idem dicitur ſi in delinquente reperiatur alia cauſa minorationis pœnæ in dictu à iure. 98. 204
Delictum, quæ ſint, quæ alterant, & mutant accuſationem, hic luculenter enarratur erodẽdo per pulchra exempla, quibus Iudex poterit varios caſus rectè decidere circa probationem, quæ videtur reſultare, ex depoſitionibus teſtium, & aduocatus vnde poſſit repellere accuſatorem pro eo, quod teſtes non depoſuerint concludenter. numero 50. 329
Delictum factum mediante pecunia, dicitur magis atrox, & ideo grauius puniendum. nu. 2. 219
Delictum ſtudioſè perpetratum qua pœna erit puniendum, & quæ ſine dolo commiſſum. nu. 79. 309
Delictum quando dicatur manifeſtum. nu. 290. 231
Delictum non punitur in ſtatutis, niſi conſumatum. numero 241. 221
Delictum quid ſit, vnde dicatur, & de eorum ſpeciebus. numero 1. 292
Delicta quæ dicantur publica. nu. 2. 292
Delicto publica quæ dicantur. nu. 74. 336
Delicta tam publica, quàm priuata ſunt in triplici differẽtia. nu. 7. 293
Delicta quæ dicantur priuata. nu. 4. 292
Delicta priuata accuſare cur omnes indiſcriminatim nõ admittantur. nu. 5. 293
Delicta priuata quæ dicantur. nu. 75. fol. 336
Delicta ſunt in triplici differentia, nam alia dicuntur merè Eccleſiaſtica, alia merè ſecularia, alia mixta, & quæ ſint. nu. 77. 336
Delicta, quæ dicuntur nominata, & quæ innominata. numera 78. 336
Delicta nominata, quæ dicuntur. nu. 11. 293
Delicta innominata, quæ dicantur & quare. nu. 12. 293
Delicta atrociora, ſeu atrociſſima, quæ dicãtur. nu. 15. 293
Delicta alia dicuntur leuia, alia grauia, alia atracia, alia atrociſſima. nu 79. 336
Delicta, leuia, quæ dicantur. nu. 13. 293
Delicta omnia de iure Canonico dicuntur publica: & ideo in foro Eccleſiaſtico etiam in delicto priuato procedi poterit. nu. 76. 336
Delicta, ſeu crimina aſſolent committi altero, ex quatuor modis. nu. 3. fol. 273
Delicta non præbent immunitatem. nu. 160. 210
Delicta merè Eccleſiaſtica, quæ dicantur. nu. 8. 293
Delicto merè ſecularia, quæ dicantur. nu. 9. 293
Delicta mixta, quæ dicantur. nu. 10. 293
Delictis atrocioribus non ſemper affectus punitur, vt effectus, & quando hoc iure cautum reperiatur quomodo ſit intelligendum, multipliciter probatur. nu. 12. 320
Delicto ne remaneant impunita, et ne detur pauperibus occaſio damnificandi proximos impune, qui non habet in ære, luat in corpore. nu. 123. 218
Delictorum aliqua dicuntur leuia, aliqua grauia, & quædam grauiſſima, & quæ ſint. nu. 105. 54
Depectus eſt, quid ſignificet. nu. 31. 187
Dipoſitio ſocij criminis aſſaſſinij faciet indicium ad torturam. nu. 41. 328
Deprehenſus cum adultera in adulterio quis ſit dicendus à marito, vel à patre, vt marito, vel patri liceat eos occidere, & non alijs, & quare; nu. 27. 276
Derogatoria legis teſtamenti, vel reſcripti requiritur expreſsè, & quando fieri continget. nu. 164. 179
Deus ſolus ſcrutator eſt cordium. nu. 5. 249
Deus ſolus eſt ſcrutator cordium, cum intuitur cor hominũ. nu. 10. & 19. fol. 295
Deus ſolus eſt Iudex criminum occultorum, et quare. numero 65. 302
Deus Iudex puniet homines etiam occultiſſimè tranſgredientes leges Diuinas propter metum cadentẽ in conſtantem virum. nu. 65. 308
Deus iudicat de ſenſibus, & voluntatibus. nu. 51. 307
Deus quare non poteſt facere, vt ea, quæ facta ſunt, nõ ſint facta, ex D. Thoma, & D. Auguſtino, quamuis dicatur, & ſit omnipotens. nu. 41. 306

Deus

INDEX.

Deum tradere aliquem in reprobum ſenſum quomodo ſit intelligendum.nu.11. fol.289

Dicens excommunicationem nullam auditur, licet non petat abſolutionem pure, vel ad cautelam.nu.94. 101

Dictum vel factum vnius, quomodo poſſit eſſe cauſa alterius peccati. nu.7. 249

Dictio, habeatur, quando denotet fictionem, & quando veritatem, & exemplificatur.nu.101. 146

Dictio taxatiua non extenditur de caſu ad caſum in diſpoſitione exorbitanti tendente in fauorem cauſæ piæ, quando ex tali extenſione reſultaret præiudicium alteri æque piæ cauſæ.nu.19. 137

Dictio taxatiua nunquam excludit hæredes, neceſſarios ſaltem.nu.8. 137

Dictio, perſonaliter, quid denotet.nu. 193. 74

Dictio, quia denotat cauſam finalem.nu. 36. 21

Diffinitio conuerti debet cum ſuo diffinito.nu.5. 8

Diffinitio qualibet in iure eſt periculoſa. nu.4. 15

Diffinitio alicuius rei, quando repugnat alluſioni vocabuli; ſtandum erit tunc diffinitioni.nu.136. 148

Diffinito hæretici prima vltra adductam & reliquiæ. numero 86. 337

Diminutionis pœnarum cauſæ, quæ ſint.nu.86. 202

Diminutionis pœnarum cauſæ ſunt in duplici differentia. nu.88. 203

Diſpenſare ſuper crimine & eius pœna aliud eſt, & aliud rigorem legis pœnalis ex cauſa minuere.nu. 83. 202

Diſpenſandi facultas conceſſa in maioribus caſibus, quando etiam in minoribus conceſſa videatur. nu. 21. 31

Diſpoſitum per ſtatutum in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, etiam ſi caſus fictus ſit idem cum caſu vero, & quare.nu.99. 158

Diſpoſitum in maſculo extenditur ad fœminam, quando adeſſet rationis identitas, & quando aliqua eſſent communia in omni materia, vel ſaltem in materia de qua agitur æquiparata à iure.nu.14. 137

Diſpoſito per ſtatuta aliquid diſponentia, ſecundum ius commune, vel præter, extenduntur de caſu vero ad caſum fictum, prout reliqua diſpoſita à iure communi, extenduntur actiuè de caſu vero ad caſum fictum, & quare. numero 95. 157

Diſpoſita per ſtatuta contra ius commune verè, quãdo extendantur de caſu vero ad caſum fictum, & vide limitationem, & ampliationes ſequentes. nu. 96. 157

Diſpoſitis à iure communi, vel municipali in fauorem boni publici, vel aliquorum, pro tamen publica vtilitate, & in odium aliorum, nemo poſſet renunciare conſentiendo tranſgreſſioni, ac inobedientia dictorum iurium, & exemplificatur.nu.114. 173

Diſpoſitio fauorabilis extendetur de caſu vero ad fictum, & exemplificatur.nu.110. 158

Diſpoſitio etiam fauorabilis, loquens in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, ſi eeſſet ratio, propter quã inducta fuerat talis diſpoſitio, & exemplificatur. numero 112. 159

Diſpoſitio quantumcunque generalis per rationem reſtringitur, & ſpecialis per rationem generalem ampliatur, quod exemplificatur in multis.nu.2. 16

Diſpoſitio quæcunque pœnalis loquens taliter, quicunque per ſe, vel perſonaliter, vel ſuis manibus commiſerit tale delictum, cum loquatur in faciente, non extendetur ad mandantem & quare.nu.190. 74

Diſpoſitio quæcunque pœnalis ipſius voluntariũ tranſgreſſorem obligat ad ſuſtinendam pœnam in ipſa contentam, & quare.nu.2. 83

Diſpoſitio quæcunque pœnalis, in qua inſeritur clauſula, vt procedatur de ſimilibus ad ſimilia, extendẽda erit ad caſus ſimiles expreſſis.nu.43. fol.118

Diſpoſitio cuiuſcunque iuris pœnalis extenditur ad alios caſus non expreſſos, propter rationem ibi expreſsè ſcriptã. nu.15. 115

Diſpoſitio pœnalis quæcunque reſpectu annullationis actus geſti contra eius prohibitionem, ex identitate, vel maioritate legis ſcriptæ extenditur de caſu ſcripto ad non ſcriptum, in quo exemplificatur.nu.6. 83

Diſpoſitio pœnalis diſponens ſuper certo actu, an ipſo actu reiterato, extendatur ad eum.nu. 14. 115

Diſpoſitio iuris etiam pœnalis & correctoria etſi extendatur de caſu expreſſo ad non expreſſum, vt ibi, ſecus tamẽ in diſpoſitione hominis, niſi aliud de ipſius diſponentis intentione appareret.nu.251. 79

Diſpoſitio alicuius iuris aliquid prohibentis, reſpectu boni publici, & permittentis ratione boni priuati, ſi ſimul in vno caſu ambo reſpectus concurrerint, præualebit fauor reſpectus boni priuati, & non denegabitur, quod ſimpliciter ratione boni publici erat prohibitum.nu.112. 173

Diſpoſitio iuris loquens de actu, intelligitur de valido, ſiue ſit primus, ſiue alius ſuccedens in defectum præcedentis nulli.nu.27. 122

Diſpoſitio iuris communis, vel municipalis loquens per dictionem, ſi quis, vel per ſimilem, ſeu dirigens ſermonem in perſonam ſingularem, quando dicatur comprehendere vniuerſitatem.nu. 199. 74

Diſpoſitio legis auferentis ius tertij in caſu vero, non extẽdetur ad caſum fictum.nu. 127. 160

Diſpoſitio ſtatuti correctoria, vel exorbitans loquens in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum. numero 100. fol. 158

Diſpoſitio ſtatutaria odioſa, loquens de caſu vero, extendetur ad caſum fictum, in quo verſatur ratio expreſſa in dicta diſpoſitione, & exemplificatur, & quare. numero 108. 158

Diſpoſitio hominis, loquens in caſu vero, non comprehendit caſum fictum, & quare, & exemplificatur.nu.114. 159

Diſpoſitio facta in vno caſu vero, trahitur ad alium caſum fictum, reſpectu eiuſdem perſonæ, & quare, & exemplificatur.nu.126. 160

Diſpoſitio facta ſuper vnam perſonam veram, regulariter non extendetur ad eandem perſonam fictam.nu.109. 158

Diſpoſitio ſpecialis poteſt extendi, & ampliari ex ratione generali, etſi dici poſſit extenſio vel ampliatio etiam in pœnalibus.nu.5. 17

Diſpoſitio præcedens, quando deroget ſubſequenti, pulchra doctrina, & multipliciter exemplificatur, tam in ſtatutis, quàm in legibus, quàm in teſtamentis. num.170. 180

Diſpoſitio exorbitans & pœnalis non extenditur de caſu ad caſum per identitatem rationis, etiam ſi caſus ad quẽ extẽſio fit veniret appellatione caſus expreſſi largo ſumpto vocabulo, nu.3. 136

Diſpoſitio limitatoria non differt ab exorbitante in materia extenſionis, & quare.nu.1. 137

Diſpoſitio ceſſat ceſſante ratione qua motus fuit diſpoſitor ad diſponendum.nu.4. 15

Diſpoſitio in caſu vero per ius commune, non extenditur ad fictum, & quando extendi poſſit. cum limit. & ſublimit.nu.133. 160

Diſpoſitio loquens in caſu vero, reſpectu eiuſdem perſonæ, extendetur ad caſum fictum, & quare, & exemplificatur.nu.113. 159

Diſpoſitio quando non poſſet habere effectum, quæ inducuntur ad diminutionem, operantur effectum.nu.20. 241

Diſpoſitionis cuiuſcunque verba quomodo ſint amplianda, vel reſtringenda, nu.172. 70

Diſpoſitiones etiam correctoriæ, & exorbitantes extenduntur

I N D E X.

tur ad caſus ibi non expreſſos ex ratione in ipſis expreſſa, nu. 7. fol. 17
Diſpoſitiones etiam pœnales extenduntur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum ratione rationis ibi expreſſa, quod multis comprobatur. nu. 8. 17
Diſpoſitionibus correctorijs & exurbitantibus fiet extenſio propter rationem ibi expreſſam. nu. 2. 15
Diuerſum ingrediens diffinitionem extenſiuuis interpretatiua legum actiua in quo conſiſtas, & quare. nume. 2. 9
Diuortij matrimonij cauſa nonnulla recenſentur. numero 30. 243
Doctor an poſſit ſine ſui ſuperioris licentia obligare ſe ad legendum alibi. nu. 146. 208
Doctor ſecundum proprietatem vocabuli (quia ſemper ſtudet) venit appellatione ſtudentium, tamen ſecundum vſum loquendi (qui ſemper attenditur etiam in materia ſtricta) non venit. nu. 18. 23
Dolus quid ſit. nu. 86. 310
Dolus, & fraus nemini patrocinari debet. nu. 8. 129
Doloſum homicidium quid ſit nu. 15. 354
Domum exiens cum ſuis bonis, iuxta mandatum Iudicis, et ſtatim illam reingrediens, an violet mandatum. numero 16. 185
Domu de alienius eſſe, quotuplex ſumatur in iure. Et an baſtardus, ſeu naturalis dicatur de domo alicuius, numero 44. 333
Dominus adſcriptitiorum poterit illa vendere cum ſolo, ſed non ſine ſolo: quod triplici medio probatur. nu. 17. 31
Domini ſcientia, quãdo præſumatur in actu miniſtri vel ſerui momentanea, ita vt ipſi præiudicet. nu. 229. 77
Dominium rei ſua alicui tollere non licet, nec directè, nec indirectè. & quid in Principe. nu. 165. & 167. 113
Dominium rei obiectę per ſententiam diffinitiuam, quę tranſiuit in rem iudicatam ſuper re nondum aſſignata, differt à dominio rei obiecta, etiam aſſignata, et pacificè poſſeſſa, etiam ex vi ſententia diffinitiua ſolum, & quando, & quomodo, & quare, tam in dominio vtili, quàm directo. nu. 155. 111
Dominio acquiſito de iure gentium etſi nemo poſſit à Principe priuari; poterit tamen priuari dominio acquiſito de iure ciuili ſine cauſa, non obſtante ſententia, vel præſcriptione, cuius virtute fuiſſet quis tale dominium conſequutus. nu 153. 111
Dominia licet ſint introducta de iure gentium, tamen modi acquirendi ea introducti ſunt de iure ciuili. nu. 158. 111
Dominia quibus modis de vno in alium transferantur. numero 157. 111
Donatio facta à patre filio emancipato, quando fuerit valida, & quare. nu. 48. 166
Donatio facta ab aliquo non habente filios, ſi poſtea ſibi naſcuntur, an remaneat adhuc firma, & in ſuo robore. nu. 142. 176
Donationes lege confecta in quibus caſibus irritentur, & annullanda ſint. nu. 48. 245
Dormitorium & clauſtrum tam clericorum ſecularium, quàm regularium gaudent immunitate Eccleſiæ. numero 36. 358
Dotis ſpecialia priuilegia, qua ſint, remiſſiuè. nu. 13. 141
Dotalis res tranſiens ad quemcunque viuente muliere, ad ipſum quoque tranſiet dotis priuilegium, & quare. numero 12. 141
Duci belli an ſit parendum etiam in caſu, quo mandatarius rem optime gerat, ſi non obedierit.
Ductus ad carcerem à miniſtris iuſtitiæ, ſi ipſum permittant ingredi in aliquam Eccleſiam: & ibi permanere voluerit, gaudebit immunitate Eccleſiæ: & quare. numero 40. 359

E

ECcleſia quod ædificium dici poſſit. nu. 20. fol. 355
Eccleſia propriè non dicitur nuu conſecrata, ſed baſilica: & hæc erit differentia inter Eccleſiam & Baſilicam propriè vtrunque ſumẽdo, etſi priuilegium Eccleſię ſimpliciter collatum extendatur ad baſilicam: & quare. numero 21. 355
Eccleſia nondum conſecrata quare gaudeat priuilegio immunitatis; & qua differentia ſit inter Eccleſiã, & Oratorium: & an oratorium gaudeat immunitate Eccleſiæ. nume. 22. 355
Eccleſia non conſecrata gaudet immunitate, quæ fuit ædificata authoritate Epiſcopi, Summi Pontificis, vel ulterius ordinarij exempti. nu. 19. 355
Eccleſia diuino cultu dicata authoritate ordinarij retinet huiuſmodi priuilegium, licet nõdum ibi fuiſſent celebrata diuina. & quare. nu. 23. 356
Eccleſia, ſiue Baſilica ædificata ſine authoritate Epiſcopi gaudebit immunitate, ſi ex poſt facto fuiſſet dedicata cultui diuino, & conuenienter dotata: & quare. nu. 27. 356
Eccleſia vendens an poſſit dicere contractum nullum. numero 101. 132
Eccleſia deſtructa ſine Epiſcopi authoritate, vel cũ ſpe reædificationis gaudebit immunitate Eccleſia. nu. 38. 358
Eccleſia vtitur iure minoris. nu. 2. 133
Eccleſia præcipit de actibus exterioribus, qui ſunt notorij de ſui natura, licet per accidens non ſint notorij, ſed occulti, & exemplificatur multipliciter. nu. 95. 339
Eccleſia non iudicat de occultis. nu. 97. 339
Eccleſia non iudicat de occultis. nu. 17. 295
Eccleſia punit aliquando neglecta miniſtri. nu. 213. 76
Eccleſia an de iure poſſit grauari collectis, & alijs impoſitionibus. nu. 245. 790
Eccleſia læſa an ſemper poſſit petere reſtitutionem in integrum. nu. 6. 133
Eccleſia authoritate Epiſcopi fundata, quamuis poſtea mutet illa, gaudebit immunitate Eccleſia. nu. 29. 357
Eccleſia & Capella illa gaudent, ſpatio quadraginta, vel triginta paſſuum circum circa, quæ ſunt extra ciuitatem & non in ciuitate. nu. 32. 357
Eccleſiarum, vel monaſteriorum iura vſurpantes ſunt excommunicati. nu. 37. 298
Eccleſiaſticorum repetitio eſt ſub præcepto Diuino affirmatiuo, & ideircò aliquando erit ad tempus omittendum. nu. 119. 270
Eccleſiaſticis quid permiſſum, & prohibitum ſit circa bona Eccleſiaſtica nu. 156. 209
Eligens iure ordinario poteſt iterum eligere, iure vero delegato non, & quare. nu 9. 121
Eligens aliquem nulliter, quando poterit rurſus eligere, & quando ipſo iure priuetur iure eligendi pro illa vice. numero 63. 127
Eligens ſcienter indignum ad aliquod beneficium, ipſo iure eſt priuatus pro illa vice poteſtate eligendi, & per triennium eſt ſuſpenſus à beneficijs Eccleſiaſticis, quæ ſunt in illa Eccleſia, in qua male elegit. nu. 36. 117
Eligentes indignum ſcienter quam pœnam incurrant. numero 2. 193
Electi amicus poterit petere eius confirmationem nomine ſui amici ſine illius ſpecialis mandato. nu. 237. 78
Electio valida priuat poteſtate alterum eligendi, inualida non, & quare. nu. 5. 120
Electio inualida facta ab Ordinario vtente iure ſuo poterit iterari, donec fuerit valida. nu. 30. & 40. fol. 123
Electio nulla quando transferat poteſtatem eligendi ad alium. nu. 46. 124

Electio

Digitized by Google

I N D E X.

Electin competens certis Monachis de gremio monaſterii, ſi ob negligentiam deuoluatur ad Epiſcopum, ipſe tenebitur eligere de gremio illorum Monachorum. numero 153. fol. 178

Elictionis certa forma tradita à iure, vel homine ſi ſeruata non fuerit electio, de iure erit nulla. nu. 66. fol. 168

Eleemoſynã quis primo ſibi facere debet, deinde proximo. nu. 159. fol. 209

Emphyteuta non ſoluens Eccleſiæ penſionem per biẽnium, niſi celeriter ſatisfaciat, poterit expelli. nu. 215. 76

Emphyteoſis conceſſa alicui pro ſe, & deſcendentibus per lineam maſculinam, intelligitur ſolum conceſſa pro liberis maſculis deſcendentibus ex maſculis. et quare: probatur peroptimè. nu. 145. 148

Emphyteoſis conceſſa alicui pro ſe, & liberis ſuis, porrigetur ad maſculos, & fœminas, & quare. nu. 153. 149

Enormitas criminis dat Iudici poteſtatem tranſgrediẽdi iura tam in procedendo, quàm in puniendo. nu. 54. 199

Enumeratio quarundam indiuiduorum facta à legato generis eximit ſpeciem, ſub qua indiuidua enumerata comprehenduntur. nu. 6. fol. 240

Epilogus eorum, quæ docuit Sanctus Thom. circa virginitatis recuperabilitatem. nu. 42. 307

Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum Monacho tranſlato ad Eccleſiam Parochialem, ut habere poſſit beneficium ſimplex. nu. 20. 31

Epiſcopus non poterit facere conditionem Eccleſiæ ſuæ deteriorem, & quare. nu. 218. 76

Epiſcopus nullus poteſt legitime ordinare clericos alterius, regulariter, & ſi hoc fallat in aliquibus caſibus, numero 55. 95

Epiſcopus effectus Monachus ad Epiſcopatus dignitatẽ non eſt aſſumendus regulariter. nu. 45. 244

Epiſcopus, ad quem deuoluta fuit poteſtas præſentandi ex negligentia patronorum, an poſſit ipſe tale beneficium iuris patronatus conferre vnica actu, & infra quod tempus. nu. 149. 177

Epiſcopus an poſſit facere conditionem ſuæ Eccleſiæ deteriorem. nu. 3. 133

Epiſcopus, vel Monachus ſi quis efficiatur, liberatur ſtatim à patria poteſtate. nu. 149. 149

Epiſcopus, & omnes, quando teneantur differre petitionem bonorum Eccleſiaſticorum ab alijs iniuſtè occupatorum propter ſcandalum. nu. 114. fol. 269

Epiſcopo deponenti in iudicio, non datur fides, ſi depoſuiſſet ſine iuramento. nu. 53. 166

Epiſcopi & reliqui Iudices Eccleſiaſtici obſeruare tenentur, quę in prima conclusione diximus ſeruanda à laicis, & regulariter, & quare. nu. 7. 351

Epiſcopi ſunt Vicarij Apoſtolorum. nu. 16. 284

Epiſcopi quare aliquando dicantur ſummi Sacerdotes. numero 15. 284

Epiſcopis diſpenſare quando liceat. nu. 84. 202

Error, cui non reſiſtitur, approbatur. nu. 103. 265

Error facti in ſentẽtia expreſſus, cui eſt admixtus iuris error, irritat ſententiam. nu. 35. 93

Error apparens in actis quando faciat ſententiam eſſe nullam nu. 112. 133

Error expreſſus in libello Iudici præſentato annullat ſententiam inde latam, ſi non poteſt talis error ſaluari. numero 34. 93

Euentus eſt expectandus in maleficijs. nu. 67. 200

Ex, dictio quid denotet. nu. 138. 148

Exceptio tunc erit amplianda quando aliàs verba exceptionis nihil operarentur. nu. 42. 244

Exceptio tunc ſolum ampliat regulam: quando caſus non eſt de comprehenſis in regula: & niſi ampliaret regulam, redderetur inutilis, & nihil operaretur. numero 43. fol. 244

Exceptio non ampliat regulam. nu. 26. 242

Exceptio non firmat regulam in caſibus maioribus, & grauioribus, quam fuerant expreſſè exceptuati, & quare. nu. 58. 247

Exceptio non firmat in alijs caſibus, qui ſub regula non cõprehenduntur, & quare: & exemplificatur. nu. 14. 241

Exceptio non firmabit regulam in alio caſu etiam diſſimili ab alio iure communi excepto: & quare. nu. 27. 242

Exceptio eſt de contentis ſub regula. nu. 93. 101

Exceptio eſt contra regulam, ideſt contra illud, quod in regula continetur. nu. 2. 240

Exceptio non eſt ſufficiens ad correctionem iuris veteris, ſeu communis, & quare. nu. 36. 243

Exceptio fit ad reſtringendam regulam: & hoc regulariter; & quare: & exemplificatur. nu. 15. 241

Exceptio purgat regulam ab omni iniquitate, & abſurditate: & quare. nu. 7. 240

Exceptio facta in vno caſu ad ſimilem caſum porrigitur. nu. 24. 242

Exceptio facta per dictionem taxatiuam extendetur ad alium caſum, qui in alia parte iuris reperiretur exceptus. nu. 34. 243

Exceptio facta per dictionem taxatiuam, extendetur ad alium caſum, qui in alia parte iuris tam cõmunis, quàm municipalis reperiretur exceptus. nu. 37. 243

Exceptio facta etiam per dictionem taxatiuam extendetur ad alium caſum, ſi in alia parte iuris caſus ipſe reperitur exceptus, ſed ſi non ſpecificè reperiatur exceptus: tunc in materia fauorabili extendetur, non autem in odioſa, vt exemplificatur. nu. 55. 247

Exceptio dilatoria, quando proponenda. nu. 50. 166

Exceptio peremptoria quando poſſit opponi poſt litem conteſtatam. nu. 318. 236

Exceptio propoſita contra ſententiam latam quando impediat eius executionem, & quando non. nu. 75. 129

Exceptio rei in cauſis ſummarijs quando admittatur & non, & retardet executionem. nu. 84. 130

Exceptio caſus extenditur ad caſus ſimiles exceptuatis, etiam ſi adeſſet dictio taxatiua in iure excipientes, licet huiuſmodi caſus non reperirentur alibi in iure communi municipali expreſſi; propter identitatem rationis. nu. 44. 244

Exceptio nullitatis non impedit executionem ſententiæ tam in cauſa ciuili, quàm criminali, & mixta, tam in cauſa profana, quàm Eccleſiaſtica, tam ſpirituali, vel quaſi, quando fuiſſent latæ tres conformes ſuper eodem articulo, etſi non ſucceſſiue, etſi ſit opponenti reſeruatum ius agendi de nullitate dictarum ſententiarum. numero 92. 131

Exceptio nullitatis ſententiæ propoſita quando non impediat illius executionem. nu. 81. 129

Exceptio nullitate ſententia non impedit executionem eius, quando fuiſſent latę tres ſententiæ conformes ſuper eundem articulo, etſi non ſucceſſiue, licet ſit opponenti reſeruatum ius agendi de nullitate ſententiarum. nu. 87. 130

Exceptio nullitatis proceſſus nunquam dicitur prohibita à ſtatuto prohibente exceptiones contra ſententiam. numero 105. 132

Exceptio caſus in materia fauorabili etiam facta à iure municipali extenditur ad caſus conſimiles: & in materia odioſa ad caſus omnino ſimiles, vt in ſequenti. numero 57. 247

Exceptio pacti non eſt exceptio, ſtrictè loquendo. numero 114. 133

Exceptio facta in vno caſu porrigitur ad ſimiles caſus, & quare.

quare.& exemplificatur multipliciter.nu. 49. fol.245

Exceptio requirens altiorem indaginem, quæ ex proceſſu non patet, & quæ incontinenti probari non poteſt, non impedit executionem ſententiæ.nu.35. 130

Exceptio requirens altiorem indaginem non poterit ventilari in iudicio ſummario.nu.86. 130

Exceptio, cuius verba regulæ repugnarent, non firmabit regulam in exceptuatis, ſed nec ipſam ampliabit, aut mutabit vim regulæ, & quare.nu.25. 242

Exceptio in caſibus non exceptuatis quomodo dicatur firmare regulam, & multipliciter exemplificatur. numero 3. 240

Exceptio quare debeat eſſe de regula.nu.18. 241

Exceptio quando non ampliet regulam, & quando ampliet, & quare.nu.22. 242

Exceptio quomodo dicatur eſſe de regula, & exemplificatur.nu.23. 242

Exceptio quid operetur.nu.11. 241

Exceptio, quòd non ſit de regula, quomodo intelligatur, cum regulariter oportet, vt exceptio ſit de regula, aliàs non eſſet exceptio nu.8. 240

Exceptionis natura quæ ſit.nu.1. 239

Exceptionis introductæ cauſa, & origo quæ ſit. nu.5. 240

Exceptionis ex qualitate an colligatur quid ſub regula fuerit comprehenſum: & quare, & exemplificatur.numero 19. 241

Exceptionem etiam peremptoriam Iudex poterit reijcere, quando veriſimiliter ſuſpicatur ipſam malitioſe propoſitam, & idem dicitur de tertio prætendente pro ſuo intereſſe impedire executionem ipſius ſententiæ, non curando de appellatione interpoſita.nu.78. 129

Exceptiones impedire regulam quomodo intelligatur. numero 9. 241

Excommunicari nemo debet, niſi pro graui cauſa in iudicio probata: nam aliàs excommunicator punietur: numero 11. 295

Excommunicatus probata nullitate ſententiæ excommunitionis non indiget abſolutione aliqua, ſecus probata validitate.nu. 92. 101

Excommunicatus pro quacunque cauſa per annum perdurans, eſt ſuſpectus de hæreſi.nu.116. 344

Excommunicatus confugiens ad Eccleſiam fruetur immunitate ipſius Eccleſiæ.nu.44. 359

Excommunicato communicans per coactionem adſtrictus non eſt excommunicatus, ſecus eſt de inducto ad cõmunicandum per metum, quamuis leuius puniendus ſit, quam ſi voluntariè communicaſſet cum excommunicato, & quare, & de quo loquatur tex.in c.ſacris. nu.101. 312

Excommunicato communicare in quibus caſibus erit mortale peccatum.nu.112. 313

Excommunicatum iniuſte ſe fuiſſe probare volens, an, & quando admitti debeat antequam fuerit abſolutus. numero 86. 100

Excommunicati crimino ſi & participes criminum admittuntur contra hæreticos credentes &c. & an ſemper. nu.51.& 52. 39

Excommunicati quando non ſint exhumandi a loco ſacro. nu.112. 146

Excommunicatio dicitur medicinalis.nu.143. 316

Excommunicationis ſententia, vt ſit valida, quæ neceſſariò concurrere debent.nu.113. 268

Excommunicationis cauſa materialis eſt peccatum mortale contumacia.& quare.nu.145. 317

Excommunicationis nullitate propoſita, debent recipi probationes vtriuſque partis ſuper nullitate, & validitate. nu.99. 102

Excommunicationis in pœnam tam maioris, quàm minoris nunquam quis includit ſine ſua propria culpa, & quare.nu.70. fol.335

Excommunicationem iniuſtam dicens nõ auditur niſi prius abſoluatur.nu.97. 101

Executor datus ad prouidendum non eſt functus officio ſuo, niſi cum effectu prouiderit.nu.11. 121

Executor ſententiæ, quam aliqui dicunt eſſe nullam, quid faciet.nu.65. 128

Exequutor merus poterit exequi ſententiam iniuſtam, quæ tranſierat in rem iudicatam: & quare.nu.76. 263

Exequutor merus an in cauſa criminali poſſit excuſari exequens mandatum iniuſtum.nu.69. 262

Exequutor merus etſi poteſt exequi iniuſtam ſententiam mandato Superioris in ciuili cauſa, non autem in criminali, & quare.nu.65. 261

Exequutio poſt tres conformes quod ſtatim fiat non obſtante quacunque exceptione nullitatis.nu.90. 131

Exequutio capitalis ſententiæ, quando ſit differenda, non obſtante præcepto Principis nu.55. 260

Exequutio, ſeu cauſæ proceſſus non retardatur, ſi proponatur nullitas altiorem indaginem requirens.num.79. 129

Executione ſententiæ iam facta, victus poterit agere de nullitate ipſius ſententiæ, etſi obtineret, reuocabitur executio iam facta.nu.88. 130

Exemplum de non obediendo mandatis crudelibus. numero 50. 259

Exempla non ampliant nec reſtringunt regulam.nu.8. 8

Exiſtens in Eccleſia & mutilans, vel occidens aliquem extra Eccleſiam, non gaudebit immunitate Eccleſiæ, etiam ſi in ipſa permanſerit, vel ad aliam Eccleſiam confugerit: & quare.nu.62. 364

Exorbitans diſpoſitio, quæ dicenda erit. nu.3. 137

Expoſitio diffinitionis hæreſis.nu.81. 336

Expreſſum tacitè quid dicatur.nu.19. 8

Expreſſum quando dicatur, & quando tacitum.num. 13. 8

Expreſſum ſpecialiter venit ſolum in materia ſtricta. numero 261. 80

Expreſſum habetur illud in quo eadem ratio reperitur.numero 10. 84

Expreſſum vbi nihil eſt, totum eſt generale: ſed aliquo expreſſo clauſula generalis includit ſimilia.nu.56. 247

Expreſſum aliquid dicitur eſſe tripliciter. nu. 46. 38

Expreſſam ingrediens diffinitionem extenſionis interpretatiuæ legum quotupliciter contingere dicatur. numero 15. 8

Expreſſe aliquid fieri dicitur multiplex.nu. 16. 8

Extendere an liceat iura vtentia verbis taxatiuis. numero 17. 134

Extenditur lex correctoria in infraſcriptis caſibus, videlicet quando reduceremur inde ad ius antiquum.numero 9. 26

Extenſio interpretatiua actiua legum propriè quid ſit.numero 1. 9

Extenſio interpretatiua legum quid ſit.nu.1. 7

Extenſio interpretatiua legum eſt duplex, videlicet actiua, & paſſiua.nu.1. 9

Extenſio interpretatiua legum fieri quando dicatur, ſeu quid ſit.nu.2. 9

Extenſio interpretatiua legum quo iure ſit introducta, ſeu a quo iure originem traxerit.nu.1. 10

Extenſio legum interpretatiua paſſiua quid ſit.nu.1. 9

Extenſio interpretatiua legum nulla conſtitutione poteſt prohiberi, & quare.nu.4. 10

Extenſio interpretatiua legum paſſiua, quæ dicatur.nu 4. 9

Extenſio eſt licita de culpa ad culpam, & de delicto ad delictum, etiam in iuribus taxatiuè loquentibus. numero 9. 137

Exten-

INDEX.

Extenſio eſt licita de perſona ad perſonam in priuilegijs, piæ cauſæ, & fauore publico, niſi agatur de præiudicio alterius piæ cauſæ.nu.6.& 7. 137
Extenſio fit quando agitur de pœna vitanda : ampliatur: & limitatur.nu.1.2.& 3. 133
Extenſio fit, quando agitur de pęna vitanda. Ampliatur: & limitatur.nu.1.2.& 3. ibid.
Extenſio fit de perſona ad perſonam, quæ ſecundum latam ſignificationem poteſt comprehendi ſub expreſſa, & in fauorabilibus.nu.12.& 13. 137
Extenſio regulariter non fit in correctorijs, & pœnalibus ſimul, etiam ſi ratio ſit ſcripta, vel taxatiuè, vel ratio impulſiua tantum adeſſet, vel ſi reperiatur extenſio prohibita per aliam legem.nu.14. 26
Extenſio regulariter non cadit in nomine proprio, & quare. nu.11. 8
Extenſio debet fieri in exorbitantibus de perſona ad perſonam ex identitate rationis.nu.11. 137
Extenſio an poſſit fieri ad extremum ad quod non expreſſum, & quare.nu.3. 9
Extenſio quando fit ſi agatur de pœna incurrenda & verba legis eſſent ambigua, vel clara: & declaratur.nu.4. & 5. 133
Extenſio quando dicatur propriè nec ne fieri in legibus & ſtatutis.nu.125. 59
Extenſio quare dicatur progreſſio infla.nu.6. 8
Extenſio quare fieri dicatur diſpoſitio. nu.7. ibid.
Extenſio quo caſu non fiat in pœnalibus.nu.4. 11
Extenſio duobus modis fieri contingit ipſam ſumendo largè, & extenſio localis quid ſit nu.4. 7
Extenſio in exorbitantibus, quando fieri poſſit. numero decimoquinto. 137
Extenſio legis in aliquo caſu derogantis iuri communi regulari ad alium caſum etiam ſimilem, quando fieri non poſſit.nu.16. 137
Extenſio licet in regulis Cancellariæ regulariter non fiat de caſu expreſſo ad non expreſſum, tamen fallit aliquando, ſicut aliæ leges pœnales.nu.74. 97
Extenſio quando fiat in pœnalibus de caſu expreſſo ad non expreſſum.nu.75. 98
Extenſio in pœnalibus, licet non ſit regulariter facienda, tamen maxima cum ratione aliquando extenſio eſſet facienda etiam in pœnalibus, & quare. nu.1. 83
Extenſio in materia ſtricti iuris non fit de perſona ad perſonam: & ſic in materia priuilegiorum.nu.135. 148
Extenſio ex identitate rationis legis correctoriæ non conceditur, & quare.nu.4. 25
Extenſio vnde dicatur, & quot extrema habeat.nu.2. 7
Extenſio legis pęnalis non fit in correlatiuis ;, quando non militat identitas rationis, ſed diuerſitas: quod exemplificatur, & probatur. nu.49. 38
Extenſio legis dicitur repletio, ſuppletio, adiectio, & ampliatio legis.nu.28. 9
Extenſio legis fundatur in vitando, ne lex deluſoria ſit, ſeu ludibrio habeatur.nu.23. 14
Extenſio legis interpretatiua fundatur ſuper ſimplici voluntate legis, vel hominis diſponentis vt aliquid fiat. Iudex tunc quid faciat.nu.19. 13
Extenſio legis fundatur ſuper fauore Reipublicę. numero 20. ibid.
Extenſio legis fundatur etiam in concernentibus fauorem animæ.nu.21. ibid.
Extenſio legis fundatur in his, e quibus ſequi poteſt aliqua vtilitas.nu.22. ibid.
Extenſio legum fundatur etiam in vitando materiam circumſcribendi legem, vel aliam diſpoſitionem, & deluquendi, nu.24. 14
Extenſio legum fundatur in vitando abſurdo, quod aliàs inde orirentur.nu.25. ibid.
Extenſio legum fundatur primo ſuper æquitate naturali, ſecundo ciuili, tertio ſcripta, & quarto ſuper æquitate non ſcripta.nu.1. 11
Extenſio legum fundatur quoque in vitāda iniquitate, alias reſultante ex lege non ſic extenſa.nu.27. 14
Extenſio legum fundatur in vitando damno, aliàs iniuſtè inferendo alieni.nu.28. ibid.
Extenſio actiua legum quando fieri dicatur. numero tertio. 9
Extenſionis actiua proprium quid.nu.4. ibid.
Extenſionis paſſiuæ propriam quid ſit. nu. 5. ibid.
Extenſionis extremum dictum a quo, quid ſit. numero tertio. 7
Extenſionis actiuæ natura quæ ſit, & quæ paſſiuæ. numero 5. 9
Extenſionis interpretatiuæ tam actiuæ, quam paſſiuæ fundamentum quod ſit.nu.11. 10
Extenſionis interpretatiuæ paſſiuæ proprium ſeu natura quæ ſit, & quare.nu.2. 9
Extenſionis interpretatiuæ introducendæ quę fuit ratio. numero 1. 10
Extenſionum diſtinctio eſt de iure ciuili, & quare. numero 3. 10
Extenſiua interpretatio legis quid ſit, ſeu quando dicatur contingere.nu.27. 8
Extraneus tacens parricidium committendum, ipſo poſtea ſecuto, quare veniat puniendus maiorum pœnam, quam ſi ipſe proprijs manibus patrem illius occidiſſet. numero.23. 276
Extremum ingrediens diffinitione extenſionis interpretatiuæ non debet eſſe ex epreſſum.nu.26. 8
Extremum à quo concurrens in extenſione quando dicatur expreſſum.nu.12. 8
Extrema quando duo ſeparata ad inuicem ex aliquo accidenti verè connectuntur : tunc diſpoſitum in vno ad reliquum extenditur: dato quod de illo non fiat mentio ; & ſic limitatur illud dictum, Dictum in vno, in alio negatum.nu.51. 246

F

Facere aliquid quando quis dicatur, ad cognoſcendum traditur regula optima.nu.159. fol.66
Facere aliquid quis verè dicatur, & nu.110. vbi per multa ſuper hoc diſcurritur.nu.109.& 110. 55
Facere quod de priuilegio ſpeciali conceſſo perſonæ, quis licitè poteſt per ſe facere, non poteſt per alium facere licitè, niſi fortè filijs ſuis:nu.42. 278
Facere per ſe, & per alium, paria non ſunt quoad actus naturales exercendos, bene tamen quoad ciuiles, & multipliciter probatur.nu.189. 73
Facere fictè quis dicitur quod ſuo mandato alius facit. nu.202. 75
Faciens contra ſtatuti præceptum per ſe, æque punitur, ſicut faciens per alium, quoties a lege caſus verus & fictus æquiparantur.nu.152. 64
Facientis animum ex qualitate facti metimur. numero 259. 224
Factum aliquid quando dicatur contra formam, & quando præter formam remiſſiue, & an factum contra formam ſit validum, & exemplificatur. nu. ſeptuageſimoquarto. 169
Factum qualificatum cenſetur vnum & idem, & exemplificatur.nu.54. 330
Factum contra legem quod dicatur nu. 178. 211

I N D E X.

Factum contra ordinem datum à Principe, erit iure ipſo nullum, nu. 18. 164
Factum contra formam mandati, vel iuris ordinem eſt nullum. nu. 8. 163
Factum præter formam, an ſit ipſo iure nullum. nu. 73. 169
Factum propter metum cadentem in conſtantem virum debet irritari. nu. 94. 311
Factum illegitime, & factum iniuſte, quid dicatur, & in quo differant. nu. 87. 110
Factum non dicitur quod non durat factum, Nec dicitur exiuiſſe qui ſtatim eſt reuerſus. nu. 22. 122
Factum infectum manere eſt impoſſibile. 187. 733
Factum lege fieri prohibitum an in omnibus habeatur pro infecto. nu. 1. & 3. 87
Factum non ſeruato modo impoſito à lege an ſit nullum, ſi lex loquuta non fuerit prohibitiue, & quid ſi prohibitiue. nu. 80. 169
Facta quæ poſſunt explicari æque per alium in quo differant ab ijs, quæ per alium explicari non poſſunt, quod facit ad dilucidationem materiæ ſtatutorum loquentium in perſonam, & in rem nu. 173. 70
Facta illa dicenda ſunt, quæ perfecte facta fuiſſent, ita vt nihil de perfectione, ſeu validitate actus remaneat faciendum, nu. 3. 120
Falſam ſcripturam ſcribens, licet illa non faciat plenam fidē, ſed aliquod adminiculū, punitur pœna falſi, nu. 3. 388
Falſi pœna punitur legatum ſibi aſcribens, nu. 7. 189
Falſitas non nocibilis, quod non ſit punibilis, quomodo ſit intelligendū, vt concordentur omnes Doctores, nu. 2. 188
Falſitas commiſſa in ſcriptura, quæ deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, an ſit punienda, nu. 11. 189
Falſitas non nocibilis, licèt non ſit punibilis pœna ordinaria, bene erit punibilis pœna extraordinaria, ſecundum qualitatem facti. nu. 16. 190
Falſitas nocibilis punibilis eſt pœna ordinaria: ſed non nocibilis pœna extraordinaria. nu. 17. 190
Falſitas, quæ nullo modo eſt nocibilis, nec aliquod indicium facit, non eſt punienda pœna ordinaria, nu. 4. 188
Falſitas, vt puniatur pœna ordinaria, quæ requirat, n. 5. 188
Falſitas inſtrumēti, quo quis nō vſus fuit, punietur, n. 6. ibi.
Familia dicitur nomen ciuile, quod non cadit in baſtardum numero 42. 333
Familiaritas eſt triplex, & quid ſit familiaritas poteſtatiua, & quotuplex. nu. 60. 143
Familiaritas, quæ operetur. nu. 62. 143
Familiaritatis priuilegium perſeuerat, perſeuerante familiaritate, & non amplius, & quare. nu. 64. 144
Familiaris quis priuatur priuilegio familiarum alicuius, et quis proprie dicatur familiaris. nu. 61. 143
Familiares Papæ, & Canonici famulantes Epō percipiunt in abſentia fructus ſuarum præbendarum. nu. 31. 117
Felini doctrina in tractatu de conatu, declaratur. n. 18. 190
Feloniam committens non poterit parte ſua feudi communis cum alio confeudatario fideli priuari. n. 115. 146
fœmina ſuccedit avis paternis & maternis in æquali portione, ſicut maſculus eius frater. nu. 29. 33
feudum recipiens ſimpliciter, dicetur recepiſſe pro ſe, et deſcendentibus maſculis ſolum. nu. 157. 149
feudum conceſſum à fœmina, extendetur ad filias, & nepotes eius, cui fuerat conceſſum illud & quare. nu. 158. 149
feudatarius quo caſu erit feudo priuandus. nu. 7. 84
feudatarius, qui iurauit Principi opem ferre, quare iuſſu Papæ in fauorem Eccleſiæ poſſet mouere arma contra dictum Principem. nu. 124. 207
fictio quid ſit. nu. 1. 151
fictio iuris, & de iure quid ſit, & exēplificatur. nu. 62. 156
fictio iuris à quo iure ortum habuit, et quod non a iure naturali, ſed à iure gentium, & ciuile perpulchrè probatur, nu. 8. 151
Fictio iuris, & de iure non ſolum non admittit probationem in contrarium, ſed nec ei præiudicaretur per confeſſionis partis nu. 63. 156
Fictio, & præſumptio iuris, & de iure æquiparantur, & dicuntur eadem, contra quas regulariter non admittitur probatio. nu. 2. 151
Fictio accidentis quotuplex ſit, & exemplificatur. numero 15. ibid.
Fictio priuatiua quid ſit, & in qua conſiſtat. nu. 48. 154
Fictio priuatiua ſuadente æquitate, fingit omnia ea, quæ ſunt meri facti, & exemplificatur. nu. 50. 154
Fictio priuatiua, quæ fingit non eſſe illud, quod eſt, non habet locum in his, quæ ſunt iuris regulariter, cum ius tollat aliquid verè, & non fictè, ſed habebit locum in his, quæ ſunt facti, cum factum non poſſit tolli verè, ſed fictè. nu. 51. 154
Fictio inductiua quid ſit, & declaratur, & exemplificatur. nu. 17. ibid.
Fictio inductiua quid ſit, & quid tranſlatiua, & quid priuatiua. nu 14. 152
Fictio inductiua regulariter licet non habeat locum ſuper his, quæ ſunt meri iuris, fallit tamen ratione contrarietatis iuris, ſcilicet in caſibus ſpecialibus à iure promiſſis, & exemplificatur. nu. 29. 153
Fictio inductiua habebit locum in his, quæ habent mixturam facti, & iuris, ſuadente æquitate, vt exemplificatur multipliciter, & quomodo ſit hoc intelligendum. numero 30. 153
Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua verſatur circa quatuor potiſſimum, & exemplificatur nu. 53. 154
Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua quid ſit, & in quo conſiſtat nu. 52. ibid.
Fictio declaratiua, an propriè ſit fictio, & quare. n. 12. 151
Fictio quando locum habeat. nu. 66. 156
Fictio idem operatur in caſu ficto, ſicut veritas in caſu vero. nu. 65. ibid.
Fictio vt locum habeat, & retrotrahatur, requiritur habilitas duorum extremorum, ſcilicet extremi à quo, & extremi ad quod. nu. 59. 155
Fictio non trahitur ad ea, quæ de iure impoſſibilia ſunt, nec ad tempus retro de iure prohibitum. nu. 23. 152
Fictio requirit extrema habilia, ſcilicet in genere ſuo, & non in caſu illo, de quo loquimur, & quare. & exemplificatur. nu. 20. 275
Fictio rurſus poterit dici duplex, ſcilicet ſubſtantiæ, & accidentis, & quotuplex fictio ſubſtantiæ, & exemplificatur. nu. 15. 152
Fictio vniuerſaliter loquendo, fingit ſuper his, quæ ſunt facti, & raro ſuper his, quæ ſunt iuris, vbi poteſt induci ſecundum veritatem, & quare. nu. 19. 152
Fictio circa quod verſetur, & circa quæ præſumptio, ex quo patebit differentia inter vtranque. nu. 67. 156
Fictio in ſtatutis, an recipiat extenſionem actiuè, vel paſſiuè, & extenſio actiua, & paſſiua exemplificatur. numero 82. 157
Fictio ex æquitate ſtipulationem inducitur. nu. 32. 153
Fictio, an veritas dicenda ſit in aliquo, in dubio, datur regula. nu. 88. 157
Fictio an poſſit pluſquam veritas Doctorum ſententia recenſetur. nu. 61. 155
Fictio tantum operatur, quantū veritas: et quomodo. numero 176. 211
Fictio vt habeat locum, requiritur habilitas extremorum, tam ex parte perſonarum, quàm rei ſuper qua fit, & quare nu. 26. 152

Fictio-

Digitized by Google

INDEX.

Fictionis triplex eſt ſpecies, videlicet inductiua, priuatiua, & tranſlatiua.nu.13. 151

Fictionis diffinitio ſecunda.nu.5. 151

Fictionis ſpecies quot ſint.nu.6. ibid.

Fictionis natura eſt inducere, & non declarare principaliter.nu.11. 151

Fictionis tranſlatiuæ, ſeu extenſiuæ de re vna ad aliam, exemplum traditur.nu.70. 156

Fictionis legis cauſa eſt quoque neceſſitas.nu.76. 156

Fictionis inductiuæ proprium quid ſit.nu.18. 152

Fictioni iuris ſtatur, niſi probetur contrarium. nu.64. 156

Fictionem vna modo non fingere, & ſi re vera alio modo dicendum erit, non poſſe fingere impoſſibile, peroptime probatur.nu.21. 152

Fictionem quare ius introduxit.nu.71. 156

Fictionem non ab homine ortum habuiſſe, ſed à iure multipliciter probatur.nu.10. 151

Fictione affirmatiua, quæ retro fingit aliquid eſſe, requiritur aliquid habile, et ideo non poterit fingi ſuper eo, quod non eſt: fictione vero negatiua poteſt fingi retro non eſſe. nu.60. 155

Fictione, et veritate concurrentibus, cui earũ potius ſtandũ ſit, perpulchrè docetur, & exemplificatur.num.87. 157

Fictiones plures circa idem, an poſſint concurrere ampliſſimè probatur, & multipliciter exẽplificatur.nu.77. 156

Fictè facere videtur, qui per alium facit aliquid. n.86. 157

Fieri de iure multa non debent, quæ tamen facta tenent, quod multis probatur exemplis.nu.323. 237

Filius quid ſit.nu.137. 148

Filius honorem & onera patris ſubit, non autem in debitis, & delictis fiet extenſio ad filias.nu.58. 143

Filius naturalis tantum non dicitur patri agnatus, nec cagnatus, licet bene reſpectu matris, ut materna linea. numero 48. 333

Filius ſpurius, et naturalis legitimatus, an dicatur verè legitimus, an per fictionem.nu.37. 153

Filius ſpurius, ſcilicet natus ex vxorato & ſoluta licet poſt mortem vxoris illius pater duxiſſet in matrimonium dictam ſolutam, tamen non ſuccedet dicto eius patri: probatur apertiſſime.nu.28. 333

Filius adulteræ de mandato mariti adulteræ quare nõ poſſit accidere adulterũ, ſicut filias mariti adulteræ.n.41. 278

Filius dicitur eſſe ſub poteſtate patris, et non matris.numero 60. 40

Filius an computetur inter membra patris. nu.40. 278

Filius patri, & ſeruus domino, in quibus obedire teneãtur, & in quibus non.nu.80. 263

Filius, vel ſeruus mandata patris, vel domini committens delictum, etſi in leuibus excuſetur, et nõ in grauioribus, tamen mitiori pœna punietur. & idẽ dicitur ſi hoc facerent pro eo, quod ſibi minatus ſit mortem.num.83. 310.

Filij naturales appellatione filiorum veniunt in materia, in qua conſideratur potius ius naturale, quàm ius poſitiuum, non autem in materia, in qua conſideratur potius ius poſitiuum, & hoc in quacunque diſpoſitione pœnali; etiam ſtatutaria, & exemplificatur.nu.13. 332

Filij naturales an ſint capaces bonorum ſuorum auorum et quid de bonis ſuarum patrum.nu.16. 332

Filij naturales non poſſunt vocare ſuos patres in ius, & quare.nu.17. 332

Filij naturales tantum, ſeu baſtardi, an dicantur de familia, & domo alicuius, ſeu agnatione.nu.40. 333

Filij naturales tantum tunc comprehenduntur in ſtatuto loquente de illis, qui ſunt de familia, quãdo aliàs ſequeretur abſurdũ, et ſic in odioſis: ne habeãtur ipſi melioris cõditionis filijs legitimis et naturalibus. et quare.n.49. 333

Filij naturales, ſeu vulgo dicti baſtardi, qui propriè dicendi erant, & qui impropriè.nu.9. 332

Filij ſpirituales tantum qui dicuntur.nu.19. ibid.

Filij legitimi & ſpirituales qui ſint. nu.6. ibid.

Filij legitimi & naturales qui dicantur nu.X> 331

Filij legitimi tantum qui dicantur.nu.2. 331

Filij legitimi & ciuiles qui dicantur, qui aliàs adoptiui appellantur.nu.3. 331

Filij legitimi qui dicantur, & in quotuplici ſint differentia. nu.18. 332

Filij illegitimi ſunt in duplici differentia, & qui dicuntur de domo, & familia patris, et veniant appellatione filiorum.nu.61. 40

Filij vulgo concepti qui dicantur nu.29. 333

Filij vulgo quæſiti, & ſpurij in quo conueniant.nu.30. 333

Filij hæreticorum, etiam ſi ſint catholici, priuabuntur bonis paternis.nu.278. 82

Filij fœminarũ non dicũtur de agnatione eorũ.nu.143. 148

Filij ſpurij qui dicãtur, & quot modis appellẽtur.n.20. 332

Filij varij qui dicantur.nu.31. 333

Filij manzeres qui dicantur nu.32. ibid.

Filij inceſtuoſi qui dicantur.nu.33. ibid.

Filij nefarij qui dicantur.nu.34. ibid.

Filij adulterini qui dicantur.nu.35. ibid.

Filij ſacrilegi qui dicantur.nu.36. ibid.

Filij nothi qui dicantur.nu.37. ibid.

Filij hibridæ qui dicantur.nu.38. ibid.

Filiorum appellatione non veniat nepotes in contractibus & quare.nu.132. 427

Filiorum appellatione, vbi tractatur de odio, & maxime in pœnalibus, & in ſtatutis non veniunt filij naturales tantum, quando odium non eſt rationabile, ſecus ſi rationabile.nu.62. 41

Filiorum appellatione, etſi non continentur filiæ, tamen appellatione liberorum continentur, et quare.nu. 151. 149

Filijs & hæredibus hæreticorum quoad bona conceditur præſcriptio contra Romanam Eccleſiam ſpatio quadraginta annorum poſt mortem ipſorum hæreticorum, ſi talis ſpatio bona fides eorum interceſſit.nu.28 32

Fines mandati ſunt ſeruandi de eſſentia actus, etiam ſi reſcripti verba viderentur eſſe contra ordinem iuris, cum his non obſtantibus non debeat recedi à iure, & quare. nu.68. 168

Fingi an poſſit aliquando id, quod nunquam in rerum natura fuit.nu.7. 151

Forma, quæ debet actum præcedere, ita eſt de ſubſtantia, & validitate actus, quod ſi non præcedat, licet ſequatur: actus adhuc erit inualidus, & quare, & quando hæc regula fallat.nu.24. 164

Forma & conditio in reſcripto, vel gratia inſerta erit verè, propriè, & in forma ſpecifica adimplenda, alioquin gratia, vel reſcriptum non ſortirentur ſuum effectum, et ſi adfuerit cauſa iuſtiſſima illam non adimplendi. & quare.nu.76. 169

Forma ſubſtantialis quid ſit.nu.3. 10

Forma ſubſtantialis, & accidentalis, quæ dicantur. numero 85. 170

Forma accidentali alicuius quid eſſe dicatur.nu.5. 10

Forma mandati qualificatè diſtributi in duo mandata, vt ſi ſeruetur in vno, actus teneat.nu.101. & 102. 172

Formam ad triplicem effectum contingit requiri in aliquo actu.nu.84. 170

Formæ ſubſtantialis ſignum eſt, quando fuiſſet appoſita aliqua conditio per legem. & tunc ipſa forma non obſeruata, actus erit nullus ipſo iure. & quare. numero 19. fol.164

Formæ omiſſio in qualibet minima qualitate proceſſus, vitiat totum proceſſum, & quare.nu.99. 172

INDEX.

Factum contra ordinem datum à Principe, erit iure ipſo nullum.nu.18. 164

Factum contra formam mandati, vel iuris ordinem eſt nullum.nu.8. 163

Factum præter formam, an ſit ipſo iure nullum.nu.73. 169

Factum propter metum cadentem in conſtantem virum debet irritari.nu.94. 311

Factum illegitime, & factum iniuſte, quid dicatur, & in quo differunt.nu.87. 110

Factum non dicitur quod non durat factum, Nec dicitur exiuiſſe qui ſtatim eſt reuerſus.nu.22. 122

Factum infectum manere eſt impoſſibile.187. 733

Factum lege fieri prohibitum an in omnibus habeatur pro infecto.nu.1.& 3. 87

Factum non ſeruato modo impoſito à lege an ſit nullum, ſi lex loquuta non fuerit prohibitiue, & quid ſi prohibitiue.nu.80. 169

Facta quæ poſſunt explicari a que per alium in quo differant ab ijs, quę per alium explicari non poſſunt, quod facit ad dilucidationem materiæ ſtatutorum loquentium in perſonam, & in rem nu.173. 70

Facta illa dicenda ſunt, quæ perfecte facta fuiſſent, ita vt nihil de perfectione, ſeu validitate actus remaneat faciendum,nu.3. 120

Falſam ſcripturam ſcribens, licet illa non faciat plenam fidē, ſed aliquod adminiculū, punitur pęna falſi,nu.3. 388

Falſi pœna punitur legatum ſibi aſcribens, nu.7. 189

Falſitas non nocibilis, quod non ſit punibilis, quomodo ſit intelligendū, vt concordentur omnes Doctores,nu.2. 188

Falſitas commiſſa in ſcriptura, quæ deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, an ſit punienda, nu.11. 189

Falſitas non nocibilis, licèt non ſit punibilis pęna ordinaria, bene erit punibilis pœna extraordinaria, ſecundum qualitatem facti.nu.16. 190

Falſitas nocibilis punibilis eſt pœna ordinaria: ſed non nocibilis pœna extraordinaria.nu.17. 190

Falſitas, quæ nullo modo eſt nocibilis, nec aliquod indicium facit, non eſt punienda pœna ordinaria, nu.4. 188

Falſitas, vt puniatur pęna ordinaria, quæ requirat,n.5. 188

Falſitas inſtrumēti, quo quis nō vſus fuit, punietur,n.6. ibi.

Familia dicitur nomen ciuile, quod non cadit in baſtardum numero 42. 333

Familiaritas eſt triplex, & quid ſit familiaritas poteſtatiua, & quotuplex.nu.60. 143

Familiaritas, quæ operetur.nu.62. 143

Familiaritatis priuilegium perſeuerat, perſeuerante familiaritate, & non amplius, & quare.nu.64. 144

Familiaris quis priuatur priuilegio familiarum alicuius, et quis proprie dicatur familiaris.nu.61. 143

Familiares Papæ, & Canonici famulantes Epō percipiunt in abſentia fructus ſuorum præbendarum.nu.31. 117

Felini doctrina in tractatu de conatu, declaratur.n.18. 190

Feloniam committens non poterit parte ſua feudi communis cum alio confeudatario fideli priuari. n.115. 146

Fœmina ſuccedit auis paternis & maternis in æquali portione, ſicut maſculus eius frater.nu.29. 33

Feudum recipiens ſimpliciter, dicetur recepiſſe pro ſe, et deſcendentibus maſculis ſolum.nu.157. 149

Feudum conceſſum à fœmina, extendetur ad filias, & nepotes eius, cui faceat conceſſum illud & quare.nu.158. 149

Feudatarius quo caſu erit feudo priuandus. nu.7. 84

Feudatarius, qui iuruuit Principi opem ferre, quare iuſſu Papæ in fauorem Eccleſiæ poſſet mouere arma contra dictum Principem.nu.124. 207

Fictio quid ſit. nu.1. 151

Fictio iuris, & de iure quid ſit, & exēplificatur.nu.62. 156

Fictio iuris a quo iure ortum habuit, et quod nam a iure naturali, ſed à iure gentium, & ciuile perpulchrè probatur.nu.8. 151

Fictio iuris, & de iure non ſolum non admittit probationem in contrarium, ſed nec ei præiudicaretur per confeſſionis partis nu.63. 156

Fictio, & præſumptio iuris, & de iure æquiparantur, & dicuntur eadem, contra quas regulariter non admittitur probatio,nu.2. 151

Fictio accidentis quotuplex ſit, & exemplificatur. numeru 15. ibid.

Fictio priuatiua quid ſit, & in quo conſiſtat.nu.48. 154

Fictio priuatiua ſuadente æquitate, fingit omnia ea, quæ ſunt meri facti, & exemplificatur. nu.50. 154

Fictio priuatiua, quæ fingit non eſſe illud, quod eſt, non habet locum in his, quæ ſunt iuris regulariter, cum ius tollat aliquid verè, & non fictè, ſed habebit locum in his, quæ ſunt facti, cum factum non poſſit tolli verè, ſed fictè. nu.51. 154

Fictio inductiua quid ſit, & declaratur, & exemplificatur. nu.17. ibid.

Fictio inductiua quid ſit, & quid tranſlatiua, & quid priuatiua.nu 14. 152

Fictio inductiua regulariter licet non habeat locum ſuper his, quæ ſunt meri iuris, fallit tamen ratione contrarietatis iuris, ſcilicet in caſibus ſpecialibus à iure prouiſis, & exemplificatur.nu,29. 153

Fictio inductiua habebit locum in his, quæ habent mixturam facti, & iuris, ſuadente æquitate, vt exemplificatur multipliciter, & quomodo ſit hoc intelligendum. numero 50. 153

Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua verſatur circa quatuor potiſſimum, & exemplificatur nu.53. 154

Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua quid ſit, & in quo conſiſtat nu.52. ibid.

Fictio declaratiua, an propriè ſit fictio, & quare.n.12. 151

Fictio quando locum habeat.nu.66. 156

Fictio idem operatur in caſu ficto, ſicut veritas in caſu vero.nu.65. ibid.

Fictio vt locum habeat, & retrotrahatur, requiritur habilitas duorum extremorum, ſcilicet extremi à quo, & extremi ad quod.nu.59. 155

Fictio non trahitur ad ea, quæ de iure impoſſibilia ſunt, nec ad tempus retro de iure prohibitum.nu.21. 152

Fictio requirit extrema habilia, ſcilicet in genere ſuo, & non in caſu illo, de quo loquimur, & quare. & exemplificatur.nu.20. 275

Fictio rurſus poterit dici duplex, ſcilicet ſubſtantiæ, & accidentis, & quotuplex fictio ſubſtantiæ, & exemplificatur.nu.15. 152

Fictio vniuerſaliter loquendo, fingit ſuper his, quæ ſunt facti, & raro ſuper his, quæ ſunt iuris, vbi poteſt induci ro ſecundum veritatem, & quare.nu.19. 152

Fictio circa quod verſetur, & circa quæ præſumptio, ex quo patebit differentia inter vtranque.nu.67. 156

Fictio in ſtatutis, an recipiat extenſionem actiuè, vel paſſiuè, & extenſio actiua, & paſſiua exemplificatur.numeru 82. 157

Fictio ex æquitate ſtipulationem inducitur. nu. 32. 153

Fictio, an veritas dicenda ſit in aliquo, in dubio, datur regula.nu.88. 157

Fictio an poſſit pluſquam veritas Doctorum ſententia cenſetur.nu.61. 155

Fictio tantum operatur, quantū veritas: et quomodo, numero 176. 211

Fictio vt habeat locum, requiritur habilitas extremorum, tam ex parte perſonarum, quàm rei ſuper qua fit, & quare nu.26. 152

Fictio-

Fictionis triplex eſt ſpecies, videlicet inductiua, priuatina, & tranſlatiua. nu. 13. 151
Fictionis diffinitio ſecunda. nu. 5. 151
Fictionis ſpecies quot ſint. nu. 6. ibid.
Fictionis natura eſt inducere, & non declarare principaliter. nu. 11. 151
Fictionis tranſlatiua, ſeu extenſiuæ de re vna ad aliam, exemplum traditur. nu. 70. 156
Fictionis legis cauſa eſt quoque neceſſitas. nu. 76. 156
Fictionis inductiuæ proprium quid ſit. nu. 18. 152
Fictioni iuris ſtatur, niſi probetur contrarium. nu. 64. 156
Fictionem vno modo non fingere, & ſi re vera alio modo dicendum erit, non poſſe fingere impoſſibile, peroptime probatur. nu. 21. 152
Fictionem quare ius introduxit. nu. 71. 156
Fictionem non ab homine ortum habuiſſe, ſed à iure multipliciter probatur. nu. 10. 151
Fictione affirmatiua, quæ retro fingit aliquid eſſe, requiritur aliquid habile, et ideo non poterit fingi ſuper eo, quod non eſt: fictione vero negatiua poteſt fingi retro non eſſe. nu. 60. 155
Fictione, et veritatè concurrentibus, cui earũ potius ſtandũ ſit, perpulchrè docetur, & exemplificatur. num. 87. 157
Fictiones plures circa idem, an poſſint concurrere. ampliſſimè probatur, & multipliciter exẽplificatur. nu. 77. 156
Fictè facere videtur, qui per alium facit aliquid. n. 86. 157
Fieri de iure multa non debent, quæ tamen facta tenent, quod multis probatur exemplis. nu. 323. 237
Filius quid ſit. nu. 137. 148
Filius honorem & onera patris ſubit, non autem in debitis, & delictis fiet extenſio ad filias. nu. 58. 143
Filius naturalis tantum non dicitur patri agnatus, nec cognatus, licet bene reſpectu matris, ac maternæ lineæ. numero 48. 333
Filius ſpurius, et naturalis legitimatus, an dicatur verè legitimus, an per fictionem. nu. 37. 153
Filius ſpurius, ſcilicet natus ex vxorato & ſoluta licet poſt mortem vxoris illius pater duxiſſet in matrimonium dictam ſolutam, tamen non ſuccedet dicta eius patri: probatur apertiſſime. nu. 28. 333
Filius adulteræ de mandato mariti adulteræ quare nõ poſſit occidere adulterã, ſicut filius mariti adulteræ. n. 41. 278
Filius dicitur eſſe ſub poteſtate patris, et non matris. numero 60. 40
Filius an computetur inter membra patris. nu. 40. 278
Filius patri, & ſeruus domino, in quibus obedire teneãtur, & in quibus non. nu. 80. 263
Filius, vel ſeruus mandata patris, vel domini committens delictum, etſi in leuibus excuſetur, et nõ in grauioribus, tamen mitiori pœna punietur. & idẽ dicitur ſi hoc facerent pro eo, quòd ſibi minatus ſit mortem. num. 83. 310.
Filij naturales appellatione filiorum veniunt in materia, in qua conſideratur potius ius naturale, quàm ius poſitiuum, non autem in materia, in qua conſideratur potius ius poſitiuum, & hoc in quacunque diſpoſitione pœnali, etiam ſtatutaria, & exemplificatur. nu. 13. 332
Filij naturales an ſint capaces bonorum ſuorum auorum: et quid de bonis ſuorum patrum. nu. 16. 332
Filij naturales non poſſunt vocare ſuos patres in ius, & quare. nu. 17. 332
Filij naturales tantum, ſeu baſtardi, an dicantur de familia, & domo aliena, ſeu agnatione. nu. 40. 333
Filij naturales tantum tunc comprehenduntur in ſtatuto loquente de illis, qui ſunt de familia, quãdo aliàs ſequeretur abſurdũ, et ſic in odioſis: ne habeãtur ipſi melioris cõditionis filijs legitimis et naturalibus. et quare. n. 49. 333
Filij naturales, ſeu vulgo dicti baſtardi, qui propriè dicendi erunt, & qui impropriè. nu. 9. 332
Filij ſpirituales tantum qui dicantur. nu. 19. ibid.
Filij legitimi & ſpirituales qui ſint. nu. 6. ibid.
Filij legitimi, & naturales qui dicantur nu. 12. 331
Filij legitimi tantum qui dicantur. nu. 2. 331
Filij legitimi & ciuiles qui dicantur, qui aliàs adoptiui appellantur. nu. 3. 331
Filij legitimi qui dicantur, & in quotuplici ſint differentia. nu. 18. 332
Filij illegitimi ſunt in duplici differentia, & qui dicuntur de domo, & familia patris, et veniant appellatione filiorum. nu. 61. 40
Filij vulgo concepti qui dicantur nu. 29. 333
Filij vulgo quæſiti, & ſpurij in quo conueniant. nu. 30. 333
Filij hæreticorum, etiam ſi ſint catholici, priuabuntur bonis paternis. nu. 278. 82
Filij fœminarũ non dicũtur de agnatione eorũ. nu. 143. 148
Filij ſpurij qui dicãtur, & quot modis appellẽtur. n. 20. 332
Filij varij qui dicantur. nu. 31. 333
Filij manzeres qui dicantur nu. 32. ibid.
Filij inceſtuoſi qui dicantur. nu. 33. ibid.
Filij nefarij qui dicantur. nu. 34. ibid.
Filij adulterini qui dicantur. nu. 35. ibid.
Filij ſacrilegi qui dicantur. nu. 36. ibid.
Filij nothi qui dicantur. nu. 37. ibid.
Filij hibridæ qui dicantur. nu. 38. ibid.
Filiorum appellatione non veniunt nepotes in contractibus & quare. nu. 132. 427
Filiorum appellatione, vbi tractatur de odio, & maxime in pœnalibus, & in ſtatutis non veniunt filij naturales tantum, quando odium non eſt rationabile, ſecus ſi rationabile. nu. 62. 41
Filiorum appellatione, etſi non continentur filiæ, tamen appellatione liberorum continentur, et quare. nu. 151. 149
Filijs & hæredibus hæreticorum quoad bona conceditur præſcriptio contra Romanam Eccleſiam ſpatio quadraginta annorum poſt mortem ipſorum hæreticorum, ſi tali ſpatio bona fides eorum interceſſit. nu. 28 32
Fines mandati ſunt ſeruandi de eſſentia actus, etiam ſi reſcripti verba viderentur eſſe contra ordinem iuris, cum his non obſtantibus non debeat recedi à iure, & quare. nu. 68. 168
Fingi an poſſit aliquando id, quod nunquam in rerum natura fuit. nu. 7. 151
Forma, quæ debet actum præcedere, ita eſt de ſubſtantia, & validitate actus, quod ſi non præcedat, licet ſequatur: actus adhuc erit inualidus, & quare, & quando hæc regula fallat. nu. 24. 164
Forma & conditio in reſcripta, vel gratia inſerta erit verè, propriè, & in forma ſpecifica adimplenda, alioquin gratia, vel reſcriptum non ſortirentur ſuum effectum, et ſi adfuerit cauſa iuſtiſſima illam non adimplendi. & quare. nu. 76. 169
Forma ſubſtantialis quid ſit. nu. 3. 10
Forma ſubſtantialis, & accidentalis, quæ dicantur. numero 85. 170
Forma accidentali alicuius quid eſſe dicatur. nu. 5. 10
Forma mandati qualificatè diſtributi in duo mandata, an ſi ſeruetur in vno, actus teneat. nu. 101. & 102. 172
Formam ad triplicem effectum contingit requiri in aliquo actu. nu. 84. 170
Formæ ſubſtantialis ſignum eſt, quando fuiſſet appoſita aliqua conditio per legem. & tunc ipſa forma non obſeruata, actus erit nullus ipſo iure. & quare. numero 19. fol. 164
Formæ omiſſio in qualibet minima qualitate proceſſus, vitiat totum proceſſum. & quare. nu. 99. 172

Formæ data à ſtatuto inquiſitus non poteſt renunciare, etſi facere poſſint partes, licet actus ſit nullus, tamen non poſſit opponi, nec allegari nullitas. nu. 109. 173

Forma ſolum concernentis priuatam vtilitatem, et non publicam, partes poſſunt conſentire tranſgreſſioni, concurrentibus tamen quatuor. nu. 110. 173

Formæ primum ſignũ, quo poſſumus cognoſcere quid ſit de forma eſſentiali alicuius diſpoſitionis, qua ceſſante, ceſſet actus ipſius. nu. 1. 162

Frater licet à teſtimonio non repellatur, ratione fraternitatis, tamen repelletur ratione ſocialis fraternitatis, ſi ſimul habitant. nu. 63. 143

Frater emancipatus, quando conferre debebit aliquid fratri ſuo non emancipato. nu. 111. 146

Fructus in ſacra Scriptura quid denotet. nu. 49. 299

Fur non ſemper liberatur à pœna furti, ſi dominus rei furtiuæ dixerit illud factum fuiſſe eo volente. nu. 2. 188

Furtum non facit, qui credit non diſplicere domino rei, ſi illam ſibi rapuerit. nu. 54. 95

Furtum in Eccleſia committens, vel aliquid graue, perſiſtẽs in eadẽ Eccleſia an gaudeat eius immunitate. n. 59. 364

Furtũ vel aliud graue crimen in Eccleſia aliqua perpetrãs, an gaudeat immunitate, ſi ſe contulerit in aliam Eccleſiam. nu. 60. 364

G

Gehenna quis locus ſit, et vnde dicatur. nu. 30. fol. 254

Geminans delictum non debebit ſperare veniam, & quare. & exemplificatur. nu. 20. 322

Gerundium importat neceſſitatem cauſatiuam, prout conditio. nu. 35. 21

Geſta contra ſolitum ordinem iudiciorum, & cõtra formam traditã à iure tam cõi, q̃ municipali, vel à quacũque hoĩs diſpoſitione an ſortiantur legitimum effectũ. nu. 62. 167

Grauari nemo debet odio alterius. nu. 63. 308

Grauatus in vno debet in alio releuari. nu. 207. 216

Grauantes eos, qui noluerunt aliquem eligere, ſunt excommunicati. nu. 36. 298

Grauamen ſi alicui irreparabile immineret, vt eſt tortura, vel alia corporis afflictio ex notorie iniuſto mandato, poterit is mandanti, vel exequenti reſiſtere. nu. 53. 260

Grex in quo differat ab armento. nu. 250. 79

H

Habeatur pro tali propoſitio, denotat fictionem, & non veritatem, regulariter tamen ſi illis verbis præcedatur, hæc videlicet, in omnibus, & per omnia, denotabunt tunc veritatem. nu. 98. 145

Habeantur pro ciuibus, hæc verba, quam recipiunt interpretationem. nu. 35. 153

Habilitatus ad aliquem gradum, aſſumendo qualitatem gradus cenſetur habilitatus ad omnia conſecutiua ad gradus qualitatem. nu. 276. 82

Habitare prohibitus in ciuitate poterit habitare in pomerio, ſeu villis ciuitatis. nu. 26. 142

Hæres inſtitutus, quis verè intelligatur quo ad aliquid lucrandum, ſi hæres fuerit. nu. 12. 185

Hæres non poteſt adire hæreditatem, niſi ſit certus de viribus teſtamenti. nu. 139. 109

Hæreditas aliud eſt, quam res ipſa hæreditaria. nu. 242. 78

Hæreditas vice perſonæ fungitur. nu. 206. 75

Hæreditas fictè iacens, & verè iacens, quos varios effectus producant, & exemplificatur, & hoc notare vtile erit ad multa. nu. 111. 158

Hæreſi quotupliciter capiatur. nu. 84. 336

Hæreſis crimẽ eſt prohibitũ iure quoq; Põtificio. n. 91. 338

Hæreſis crimen an attentari poſſe, propriè dici poſſet, numero 21. 185

Hæreſis quid ſit, & vnde dicatur. nu. 80. 336

Hæreſim aliquam eſſe nouam, cum dicitur talis aſſertio, dupliciter poterit intelligi. nu. 83. 336

Hæreſis crimen cum ſit mere Eccleſiaſticum, Iudices laici ẽt contra laicos de ipſo inquirere nõ poterũt. nu. 87. 337

Hæreſis crimen iure diuino eſt prohibitum, & multipliciter probatur. nu. 88. 337

Hæreticus occultus quis ſit dicendus. nu. 100. 340

Hæreticus omnino occultus quis ſit dicendus ſecundum Io. And. nu. 101. 340

Hæreticus pertinaciſſimus pro ſola hæreſi in mente retenta, & nullis ſignis exterius prolata, non eſt excommunicatus, nec reus aliarum pœnarum iure humano contra hæreticos inflictarum, ſin verò aliquo exteriori ſigno illam pronunciaſſet, eſſet excommunicatus. nu. 56. 299

Hæreticus incidens in excõicationẽ pro hæreſi occulta, prolata tamẽ, vel ſcripta, à quo ſit abſoluendus. nu. 94. 338

Hæretici, Iudæi, & alij Infideles non gaudebunt immunitate Eccleſiæ. nu. 65. 365

Hæretici, credentes, & filij vſque ad ſecundam generationem non ſunt admittendi ad officia publica, aut beneficia Eccleſiaſtica. nu. 57. & 58. 40

Hæretici pro eorum hæreſi omnino occulta, id eſt, tantum in mente retenta, non incidunt in excommunicationem, nec in aliquam aliam pœnam: & quare. nu. 96. 339

Hæreticorum libros legentes, vel tenentes, imprimentes, aut defendentes; an ſint excommunicati. nu. 112. 343

Hæreticorum denunciatio Epiſcopis, vel Inquiſitoribus facienda, quando non erit facienda ſtatim, & quare, multorum Theologorum authoritate probatur. nu. 129. 345

Hæreticorum inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad officia publica obtinenda & adminiſtranda, ad quos ſe extendat. nu. 137. 347

Hæreticorum credentes, & receptatores, &c. ſunt excommunicati. nu. 45. 299

Hæreticorum receptatores ſunt excommunicati, & receptator in hac materia quis ſit dicendus. nu. 107. 342

Hæreticorũ defenſores ſunt excõicati, et in hac materia defenſor alterius, quot modis dici poſſit aliquis. n. 109. 343

Hæreticorum fautores ſunt excommunicati, & in materia noſtra fautor quotupliciter conſideretur. nu. 110. 343

Hæreticorum pœna prima eſt excommunicatio maior, Papæ reſeruata. nu. 93. 338

Hæreticorum bona a quocunque bona fide poſſeſſa, & præſcripta ſpatio quadraginta annorum ab ipſis auferri de iure non poterunt. nu. 134. 347

Hæreticorum bona à quo die intelligantur confiſcata. numero 132. 346

Hæreticorum bona confiſcata quibus ſint applicanda. numero 130. 347

Hæreticorũ bona quãdo ſint ipſo iure cõfiſcata. n. 121. 345

Hæreticorum bonorum in confiſcatione, quando ſententia declaratoria erit neceſſaria. nu. 122. 345

Hæreticis credentes ſunt excommunicati, & quis dicatur credens hæreticis. nu. 106. 342

Hæreticis quando liceat alienare bona ſua ita, vt alienatio ſit valida et in fauorẽ empturũ ſit iudicata. nu. 133. 346

Hæreticis credere quis dicatur quo ad vinculum excommunicationis incurrendum. nu. 62. 300

Homicidium voluntarium, & appenſatum, non tamen proditoriũ, vel interueniẽte pecunia perpetrans, confugiens ad Eccleſiam gaudebit Eccleſiæ immunitate. nu. 16. 354

Homicidium qui commiſerunt mediante pecunia, de iure communi confugientes ad eccleſiam gaudebunt immunitate eccleſiæ, non tamen hodie, vt in limitatione ibi ſequenti. nume. 17. 355

Homicidium proditorium quotupliciter contingat fieri. numero 53. 361

Homi-

I N D E X.

Homicidium proditorium committens non gaudet immunitate Eccleſiæ, etiam ſi poſt ipſum nd Eccleſiam confugerit, & quod dicatur homicidiũ proditorium, nu.52. 361
Homicidium perpetratur facto, præcepto, conſilio, & defenſione.nu.118. 58
Homicidio commiſſo culpa, & non dolo, nullus erit puniendus pœna ordinaria homicidij, & quare; nec corporali, ſed arbitraria alterius generis.nu.77. 309
Homo de quibus legem condere poſſit.nu.98. 339
Homines liberi maleſectores ad Eccleſiam pro quocunque crimine non expreſſe à iure exceptuato, confugientes, an gaudeant immunitate Eccleſiæ, vt extrahi ab ipſa iuiti non poſſiat.nu.4. 349
Hoſpitale authoritate Epiſcopi fundatum, & dotatum gaudebit eadem Eccleſiæ immunitate: & quare.nu.34. 358
Hoſpitale deputatum ad vſum pauperum authoritate Epiſcopi, non erit ad humanos vſus deputandum: & quare. nu.35. 358
Hoſpitale quando dicatur locus religioſus nu.24. 356

I

IMitator operum malorum alicuius punietur & ipſe.numero 66. fol.335
Illatio non fit ex ſeparatis.nu.73. 129
Immunitatis appellatione quid veniat in materia cenſurarum, & quomodo differat a libertate Eccleſiaſtica immunitas Eccleſiaſtica, & exemplificentur, nu.3. 349
Impugnatur veritas ſublimitationis authoritate Doctorũ, quibus ſtatim ſingillatim reſpondebitur. nu.55. 363
Impugnatur præſens vera concluſio auctoritate multorum Canonum, & Doctorum, qui prima fronte videntur reprobare noſtram veram concluſionem.nu.99. 340
Impugnatio interpretationis ſententiæ Ionnis Andreæ, facta per auctorem.nu.104. 342
Impugnatio limitationis vnica.nu.12. 354
Immunitas vnde dicatur.nu.2. 349
Immunitas, ſeu emunitas Eccleſiæ, quid ſit.nu. 1. 349
Imperator admittit appellationem, ſeu ſupplicationem contra ſententiam a qua non poteſt appellari, nu. 152. 111
Imperator nominatim eſt excipiendus in omni iuramento fidelitatis.nu.138. 208
Imperatoris poteſtas deſcendit ab Eccleſia. & quare. numero 131. 207
Imperium Principum maius eſt ſuper ſubditos, q̃ patrum ſuper filios, & ratione comprobatur.nu 7. 4
Imperfecta duo vel tria conſtituunt vnum perfectum. numero 276. 228
Impijs faues, qui poſſit eos perturbare, & non perturbat. nu.111. 343
Impoſſibile quod eſt ſecundum naturam, erit impoſſibile etiam ſecundum artem.nu.3. 151
Impoſſibilia iuris quæ dicantur, nu.173. 211
Impugnatur concluſio.nu.100. 312
Impugnatur concluſio.nu.142. 316
Impugnantur veriſſima noſtra concluſio multis medijs. numero 24. 274
Impugnatur Panormitanus in ſuo dicto. nu.88. 310
Impugnatur veriſſima declaratio tertia d.c.1. de homic.in ſexto.nu.14. 321
Impugnatio primæ declarationis circa teſtes examinatos in cauſa aſſaſſinij elicita ex verbis Hypoliti de Marſilijs. nume.36. fol.327
Impugnatio concluſionis.nu.137. 315
Impugnatio concluſionis, & ipſius triplex fundamentum recenſetur.nu.35. 277
Impugnatio concluſionis quartæ.nu.54. 281
Impugnatio veriſſimę præſentis concluſionis.nu.37. 257
Incontinenti aliquid facere quando quis dicatur loquendo de re, quam alicui facere incontinenti liceret, & non in alio tempore.nu.30. 277
Incontinenti fieri in maleficijs quando dicatur aliquid: & quare.nu.32. ibid.
Indicia indubitata, ex quibus Iudex poteſt ad condemnationem deuenire, quæ ſint, nu.267. 225
Indicia indubitata quando dici poſſint.nu.273. 228
Indiciorum effectus qui.nu.3. 225
Indigens aliqua regula Cancellariæ quid faciet, vt ea in iudicio vti poſſit.nu.61. 96
Indiuidua derogant ſpeciei nu.7. 12
Iniquitas ſi reſultauerit ex verbis legis ſimpliciter intellectis, tunc recedendum erit à verbis, & ſeruanda erit mens.nu.79.& 84. 46.& 47.
Infamia quando tollatur ex iniunctione grauioris pęnę pęna ordinaria.nu.51. 199
Infamis efficitur condemnatus de crimine publico regulariter, non autem de crimine priuato, nu.6. 293
Infamatus de aliquo crimine, & tertio monitus ſe non corrigens ab officio ſuſpenditur vſque ad purgationem Canonicam rite peractam.nu.53. 199
Infans vnuſquiſque in vtero exiſtens, quo paulatim formetur quoad ipſiuſmet augmentum, alio modo, & doctrina elegantiori traditur.nu.10. 273
Inferiores in quibus obedire non debeant inferioribus, multipliciter exemplificatur & probatur nu.40. 258
Inferni ignis an æqualiter cruciabit detentos in inferno. nu.15. 291
Inquiſitores quando incidunt in excõicationem omittentes procedere contra hæreticos odio vel amore.nu.58. 299
Inquiſitus de crimine aſſaſſinij poterit renuntiare defenſionibus, nu.42. 328
Inquirendũ plus eſt de ſpoliatione, quã de proprietate. Quo iuris ordine omiſſo proceſſus eſt nullus: et quare.n.7. 163
Inſtitutiones plures faciens debet omnes, aut nullam improbare: quod triplici medio probatur: nu.16. 31
Inſtrumentum quid ſit.nu.8. 189
Inſtrumentum, quo non ſe vſurum dicit quis, habebitur pro falſo.nu 14. 189
Interpretari legitime volentis verba ſtatuti quid attendere debeant.nu.155. 65
Interpretatio benignior eſt adhibenda in pęnis irrogandis. nu.188. 73
Interpretatio benignior eſt facienda in pœnis, & quare. nu.2. 114
Interpretatio à Iuriſtis, & Canoniſtis quo ad præſentem materiam dupliciter ſumitur.nu.1. 25
Interpretatio (quo ad præſentem materiã) propriè ſumpta quid ſit, & quid impropriè ſumpta.nu.2. 25
Interpretatio & fictio iuris quõo inter ſe differãt.n.133. 60
Interpretatio legum extenſiua propriè quid ſit.num.21. 8
Interpretatio Bullæ Greg.XIII. prohibentis ingreſſ pta Monialium.nu.88. 48
Interpretatio actiua, et paſſiua, quæ dicatur, nu.83. 157
Irregularitas an ſit pœna canonica.nu.3. 292
Irregularitatem quis non incurrit, niſi ſequuta morte vel membri truncatione, licèt ad actum proteſſerit, ex quo id ſequi poterat nu.5. 194
Iudæis an licuerit propter neceſſitatem famis veſci carnibus porcinis.nu.130. 315
Iudex vnde dicatur.nu.14. 287
Iudex eſt ius quoddam animatum, & mediator, & quare, & in quibus.nu.1. 281
Iudex eſt vir bonus iuris dicendi, & æquitatis peritus ad id muneris publica auctoritate vocatus. nu. 2. ibid.
Iudex aſſeſſor dictus quis dicatur.nu.34. 285
Iudex Auditor qs dicatur, et an ab eo appelletur.n.32, 285

I N D E X.

Iudex homo poterit leges pœnales condere, ac tranſgredientes illas punire, etſi huiuſmodi tranſgreſſio ſit occulta per accidens. nu. 69. fol. 303

Iudex Eccleſiaſticus imitari debet leges ſæculares in defectum legum Pontificiarum. nu. 230. 219

Iudex eccleſiaſticus, & ſæcularis an poſſit punire tranſgredientes leges poſitiuas propter metum cadentem in conſtantē virum, vel violentiam conditionatam. nu. 69. 309

Iudex tam eccleſiaſticus, quàm ſæcularis, nulla pœna legali afficere poterit aliquem, pro tranſgreſſione facta ab ipſo mediante violentia abſoluta, ſeu ſimplici, cum nec Deus ipſum puniat pro tali tranſgreſſione. nu. 49. 307

Iudex ſæcularis quādo poterit puniri clericum aſſaſſinum. numr. 46. 328

Iudex delegatus quid ſit ſecundum Goffredum. nu. 22. 285

Iudex delegatus à Principe, delegare poteſt principium, medium, & finem cauſæ ſibi commiſſæ, etiam diuiſim. numero 23. 285

Iudex delegatus & tertiò quis dici poſſit. nu. 24. 285

Iudex delegatus, cui iniungitur, vt aliquod negotium perſonaliter exequeretur, quando poſſit ſubdelegare. numero 25. 285

Iudex delegatus, & quartò quis dicitur ſecundum Hoſtienſem. nu. 26. 285

Iudex delegatus a Papa quando ſit Epiſcopo loci ordinario ſuperior, vt poſſit ipſum punire. nu. 27. 285

Iudex delegatus ſecundum Bal. quis ſit. nu. 28. 285

Iudex delegatus ab eo, qui de iure delegare non poterat iuriſdictione caret, & factum per eum pro infecto habetur, ac per conſequens a ſua ſententia appellare non erit neceſſe. nu. 29. 285

Iudex delegatus non ſeruans formam mandati, ſeu reſcripti, eius proceſſus eſt nullus ipſo iure. nu. 9. 163

Iudex ordinarius nulliter iudicans, ſeu ſententiam nullam proferens quando priuabitur iure proferendi ſecundam ſententiam validam. nu. 59. 126

Iudex ordinarius qui nulliter iudicauit, poteſt iterum iudicare, abſque eo quod ſententiam primam nullam pronunciet, & quando. nu. 49. 50. 51. & 52. 124. & 125

Iudex ordinarius tam in procedendo, quàm in pronunciando poteſt errorem ſuum corrigere, & quid in ſucceſſore, nu. 34. & 35. 123

Iudex ordinarius, vel delegatus poſt decendium à die latæ ſententiæ nullæ, quando poterit illam executioni mandare, & non. nu. 64. 127

Iudex ordinarius, vel delegatus Eccleſiaſticus procedens in iudicio contra conſcientiam, per annum eſt ſuſpenſus ab executione ſui officij. nu. 41. 298

Iudex ordinarius proferens ſententiam ipſo iure nullam, poterit iterum aliam pronunciare: delegatus verò non, ſed delegans ſic, ſed ſi ſententia teneret ipſo iure, licet contineret iniquitatem, non poterit per eundem Iudicem reuocari. nu. 141. 109

Iudex ordinarius poterit reuocare ad ſe iuriſdictionem iam delegatam alteri, & quare. nu. 30. 285

Iudex ordinarius exercens aliquem actum inualidè iudicialem, poterit illum reiterare donec faciat ipſum validum, etiam ſi ille actus iudicialis ſit ſententia diffinitiua, & multipliciter probatur, ſecus in legato, & quare. nu. 29. 36. 41. 122

Iudex carens iuſtitia eſt indignus tali nomine. num. 2. 283

Iudex procedens ad vlteriora, exceptiones reijcere videtur. 121. 106

Iudex procedens ad aliquem condemnandum ex præſumptionibus violentis, vel etiam ex indubitatis indicijs quantumcunque vrgentibus, animum ſuum mouentibus ad credendum, quòd non alius quàm reus tale crimen commiſerit, non poterit illum punire pœna ordinaria, ſed extraordinaria, & quare. nu. 255. 224

Iudex imponens pœnam pecuniariam reo pro pœna corporali, non dicitur diſpenſare in infamia inde incurſa. numero 221. 217

Iudex imponendo pœnam corporalem pro pecuniaria propter rei inopiam, non diſpenſauit in infamia inde de iure incurſa. nu. 222. 218

Iudex minuens pœnam a iure ſtatutam, in ſententia cauſam minorationis exprimere debet. nu. 77. 201

Iudex condemnans reum pauperem pœna corporali loco pecuniariæ, parti applicandæ pro crimine famoſo, videtur cum eo diſpenſaſſe ſuper infamia inde incurſa, & quomodo. nu. 212. 216

Iudex reperiens aliqua acta fuiſſe illegitime actitata, & non omnia, & voluerit iudicare de contentis in dictis actis actitatis, quid faciet. nu. 57. 126

Iudex exequens mandatum iniuſtum Principis an poſſit puniri in ſyndicatu, & quare non excuſetur, infra multipliciter probatur. nu. 67. 261

Iudex poteſt augere & minorare pœnas ſtatutarias propter qualitates cohærentes delicto. nu. 210. 216

Iudex poteſt ex cauſa minuere, vel augere pœnas ſtatutas à quocunque iure. nu. 205. 215

Iudex ſi poſt ſententiam latam, (ante autem eius executionem) reperit ipſum innocentem, quod faciet: & an ipſa ſententia in aliquibus caſibus poſſit retractari in criminali cauſa. nu. 66. 261

Iudex non poteſt de iure pœna capitali ſubijcere mulierem prægnantem, & quare. nu. 36. 277

Iudex non poteſt iudicare niſi de exterioribus actibus. numero 5. 184

Iudex non poteſt ferre ſnīam ſub conditione reſolutiua, ſecus ſub ſuſpenſiua, vel relata ad tēpus præſens, vel præteritū quæ nō habeat ſuſpēdere, vel reſoluere. n. 112. 104

Iudex non poteſt propriam ſententiam in totum, vel in parte retractare tam in ciuili, quàm in criminali, etiam ſi viderit cauſam iniuſtam. nu. 113. 104

Iudex poterit ex cā minuere vel augere pœnam à ſtatuto vel conſuetudine impoſitam, & quare. nu. 99. 204

Iudex poterit circa mortem moderari penā ſtatuti dicentis furē pro paruo furto poſſe furca ſuſpendi. nu. 101. 204

Iudex poterit in caſib. in quib. iura non taxant pœnas arbitrariā infligere, ipſam extendendo vſque ad mortem incluſiue, & quare, & multipliciter probatur. n. 236. 220

Iudex poterit, ſuadente publica vtilitate, imponere pœnam, quæ vindictam publicam reſpiciat, & omittere ciuilem applicandum parti. nu. 214. 217

Iudex poterit ex cauſa augere, vel minuere pœnas extraordinarias, quæ aliàs conſuetæ dicuntur, ſeruata tamen diſcretione. nu. 225. 218

Iudex poterit in imponendis pœnis tranſgredi iuris communis, vel municipalis conſtitutiones propter aliquam cauſam de nouo emergentem. nu. 193. 213

Iudex non poterit ad libitum arbitrari pœnam imponendā, quando lex, & ſtatutum expreſſe illius arbitrium limitaret, & quare. nu. 247. 222

Iudex debet iudicare ſecundum iura. nu. 4. 283

Iudex iudicare debet iuxta formam libelli, et non extra illum. nu. 88. 100

Iudex debet infligere pœnam ſecundum quantitatem et qualitatem criminum. nu. 209. 216

Iudex debet eſſe contentus pœnis à iure ſtatutis. n. 299. 233

Iudex non debet regulariter conatū impunitū relinquere. nu. 39. 188

Iudex habet poteſtatem augendi, & minuendi pœnam à iure inflictam. nu. 49. 94

Iu-

Iudex dicitur à ius dicendo, & quare. numero 1. fol. 283
Iudex dicitur interpres iuſtitiæ. numero 27. 296
Iudex dicitur diſpenſaſſe cum reo in infamia, quando ipſi imposuiſſet pœnam pecuniariam, alias corporalem pro pecuniaria fiſco applicanda. numero 215. 217
Iudex dici non poteſt, qui non incœpit vti iuriſdictione, numero 3. 283
Iudex an & quando poſſit ex præſumptionibus vrgentiſſimis deuenire ad pœnam ordinariam, num. 287. & 291. fol. 230. & 231
Iudex an & quando poterit compellere actorem volentem intentare actionem ciuilem ad intentandum criminalem, numero 213. 216
Iudex an in reuocatione ſententiæ debeat reuocare omnia actitata vſque ad eam quam reuocare intendit, numero 53. 125
Iudex an quis eſſe poſſit in cauſis conſanguinei ſui, numero 46. 94
Iudex an poſſit pro ſuo arbitratu in caſu in quo de iure nulla eſt ſpecialis pœna ſtatuta, pœnam extendere vſque ad pœnam mortis naturalis incluſiuè, vbi in diſcurſu impugnantur Matth. de Afflict. & aliorum opiniones in hoc. numero 245. 222
Iudex parcere nõ debebit multitudini peccanti, quando ex ipſius punitione nullum ſcandalum immineret, ſed tunc iuxta iura pœnalia, & criminum perpetratorum qualitatem ipſam punire. numero 23. 252
Iudex aggrauando pœnam indictam à iure, quando dicatur diſpenſare cum reo in infamia inde de iure incurſa. numero 210. 217
Iudex minuendo pœnam ex cauſa intrinſeca, ſeu pertinente ad conditionem ipſius criminoſi actus, intelligitur etiã diſpenſaſſe in infamia, quam aliàs incurriſſet condemnatus de crimine famoſo, ita quod talis condemnatus non incurret infamiæ notam. numero 208. 216
Iudex imponendo pœnam corporalem ei, cui debebatur pœna pecuniaria, non diſpenſauit ſecum in infamia, ſi ille idcirco crimen famoſum commiſit, quia ſciebat ſe non poſſe puniri pœna pecuniaria. numero 218. 217
Iudex mutando pœnam pecuniariam in corporalem quando non dicatur diſpenſaſſe ſuper infamia incurſa per reum. numero 216. 217
Iudex in iudicando debet ſententiam conformem legi pronunciare, quòd ſi expreſſè cõtra illam pronunciabit, ſententia erit nulla. numero 27. 91
Iudex in iudicando quid facere debeat. nu. 23. 296
Iudex in iudicando debet eſſe certus de meritis cauſæ ſuper qua ferenda eſſet ſententia, & quando poſſit errorem ſuum corrigere. nu. 32. 113
Iudex ſtante ſcandalo puſillorum, ſi videbitur expedire correctioni multitudinis, & paci vniuerſorum, quando poterit parcere delinquentibus aliquibus. nu. 19. 251
Iudex ſalua iuſtitia, & conſcientia poterit conatum non ſecuto effectu etiam in atrocioribus, leuiori pœna, quàm ordinaria punire reum, licet non teneatur. & quare, & exemplificatur, & probatur, & in quo verificetur hæc regula. numero 19. 322
Iudex, occurrente caſu non deciſo à iure, vel conſuetudine, quid faciet. numero 1. 135
Iudex quis eſſe deſinit poſt diffinitiuam ſententiam, ſiue bona, ſiue mala illa ſit. numero 4. 283
Iudex qui poteſt ſuper principali, poteſt & ſuper acceſſorio, & quomodo. numero 206. 215
Iudex quid ponderabit, vbi poſſit cognoſcere, quod expreſſum in reſcripto ſit de forma, & ſic neceſſario obſeruandum, ne corruat actus inde ſequutus, & exemplificatur. numero 12. 163
Iudex quid faciet vbi plura committuntur in reſcripto. numero 10. fol. 163
Iudex quid faciet, ſi ſibi præſentetur reſcriptum iniuſtum executioni mandandum, & quare. numero 62. 261
Iudex quid faciet, ſi ſibi ſecundo mandetur exequi ſententiam iniuſtam à ſuo Superiore, numero 45. 259
Iudex quid facere poſſit quando datur ſibi arbitrium in pœnis à iure expreſſis. nu. 251. 223
Iudex quid obſeruare debeat in imponendis pœnis extraordinariis conſuetis, ne peccet. nu. 228. 219
Iudex, cui demandatur, vt contra aliquem, vel aliquos iuridice procedat, & puniat, iuxta pœn. non obſtante ſcandalo puſillorum quid faciet. numero 98. 264
Iudex appellationis quid obſeruare teneatur, quando dicatur ſibi proceſſum fuiſſe ineptum. nu. 102. 132
Iudex ſententiam ſuam diffinitiuam, quæ iam tranſierat in rem iudicatam corrigere, vel reuocare non poteſt per aliam ſententiam de nouo fulminatam, etiam ſi partes reuocationi cõſentirẽt, & aſſignatur ratio. nu. 114. 104
Iudex ſententiam diffinitiuam proferendo, quomodo dicatur ſunctus officio ſuo. nu. 137. 109
Iudex rationabili de cauſa poterit mitigare, ſeu minuere pœnam indictam à iure communi ipſo facto incurſam. numero 85. 202
Iudex, etſi pœnam mortis poſſit arbitrari, vbi iura non imponerent ſpecialem pœnam, hoc tamen verificatur ſolum in delictis conſumatis, non autem in attentatis ſolum, & quare, multipliciter probatur. nu. 246. 222
Iudex vt poſſit iuſtam ſententiam promulgare, quid facere debeat, numero 56. 126
Iudex quando non tenebitur obedire ſuo Superiori mandanti ſibi executionem legum pœnalium contra aliquem criminoſum, multipliciter oſtenditur. nu. 34. 255
Iudex Eccleſiaſticus poterit etiam inuitum confugam ad Eccleſiam reſtituere Curiæ ſeculari; ſi prius obtinuiſſet ab eo medio iuramento, vel aliqua cautione validiori, quod non puniet eum pœna corporis afflictiua, vt ſunt mors, mutilatio membrorum, verberatio, carcer, & huiuſmodi; ſed ſolum pœna pecuniaria pro damnis illatis proximo propter crimen ab ipſo perpetratum, & quare: & hæc multipliciter probantur. nu. 8. 351
Iudex quando ex diminutione pœnæ dicatur diſpenſare ſuper infamia incurſa. nu. 87. 203
Iudex quando pro ſcandalo puſillorum, abſtinebit à punitione tam Principis, quàm multitudinis delinquentis, & quare. numero 22. 251
Iudex quando non poterit arbitrium ſuum extendere ad pœnam mortis imponendam. nu. 252. 223
Iudex quãdo poterit in ſecunda ſententia ferenda vti actitatis in cauſa quam vult diffinire ſecunda ſua ſententia. numero 54. & 55. 126
Iudex quando non poſſit punire tranſgreſſores legum humanarum iuxta pœn. in ipſis legibus taxatas. nume. 93. fol. 311
Iudex quando non poſſit alterare pœnam inflictam à ſtatuto. numero 196. & 2[illegible]1. 214. & 215
Iudex quomodo, & in quibus poterit lege ſua pœnali ſubditos ſuos coercere, & punire. nu. 70. 303
Iudex quomodo procedet contra Vniuerſitatem accuſatam de aliquo crimine. nu. 228. 77
Iudex ad quem quando poſſit reformare ſententiam latam à Iudice à quo. numero 105. 132
Iudex ad quem quid faciat in cauſa appellationis, vel in iudicio nullitatis intentatæ. numero 103. ibid.
Iudex apud quem fit conqueſtio de excommunicatione nulla, facere quid debeat ne erret, & numero 91. & 98. fol. 101. & 102.

Digitized by Google

I N D E X.

Iudex poſt receptum mandatum iniuſtum exequendum, cuius temporis ſpatio ſuperſedeb t in eius executione, & quid aduertere Prælati debeant in exequutione literarum iniuſtarum. numero 73. fol. 262

Iudex poſt ſuam ſententiam diffinitiuam non poteſt amplius de contentis in ea cognoſcere, & aſſignatur ratio. numero 111. 103

Iudex in imponendis pœnis, quid conſiderabit. nu. 69. 200

Iudex in arbitrarijs poteſt ſe extendere vſque ad pœnam mortis naturalis. nu. 243. 221

Iudex in arbitrarijs non tenetur ſequi rigorem ſcriptum, immo ſequi poteſt æquitatem etiam non ſcriptam. numero 14. 12

Iudex in cauſa criminali quid faciet, ſi fieret mandatum ſibi de exequendo iniuſta ſententia. nu. 52. 260

Iudex ad quem quando non poſſit reformare ſententiam nullam, ſed pronunciare ſolum nullam. nu. 107. 132

Iudex in cauſa Eccleſiaſtica poteſt iudicare ſecundum iura ciuilia, deficientibus in materia occurrenti Pontificijs legibus. numero 232. 219

Iudex in criminibus non atrociſſimis pro ſolo conatu non debet mortis pœnam imponere, ſed aliam extraordinariam, habito reſpectu ad conditiones facti, loci, & perſonarum. numero 74. 200

Iudex in caſibus non expreſſis in iure iudicare tenetur ſecundum iura exprimentia caſus ſimiles, & quare. numero 10. 134

Iudex ex ſuſpitione procedens ad condemnandum aliquem, mortaliter peccat. nu. 11. 287

Iudex ex cauſa poterit augere & minuere pœnam indictam à ſtatuto, non obſtante ſtatuto dirigente verbu ad ipſum Iudicem, & quare. nu. 122. 206

Iudex ex cauſa iura tranſgredi poterit. nu. 115. ibid.

Iudex ex cauſa poterit augere & minuere pœnam à iure indictam, nec in hoc dicetur legum tranſgreſſor. numero 72. 200

Iudex à forma reſcripti fundata ſuper vtilitate partium, poterit recedere communi ipſarum conſenſu expreſſo, vel tacito; ſecus ſi ſuper publica vtilitate. nu. 121. 174

Iudex pro ſcandalo puſillorum uitando an poſſit alicui multitudini peccantium parcere, puniendo ſolum eos, qui in crimine perpetrato fuerunt principales. nu. 13. 250

Iudicis ordinarij prima diffinitio. nu. 1. 284

Iudicis actus eſt duplex. nu. 20. 287

Iudicis arbitrium quãdo poſſit ſe extendere ad pœnam mortis, & non. nu. 239. 221.

Iudicis ad arbitrium recurritur in omnibus quæ non ſunt à iure determinata. nu. 244. 222

Iudici recedere à conſuetudine & ſtatuto licebit ex cauſa. numero 117. 206

Iudici ſeculari non licet examinare proceſſum Inquiſitoris in cauſa hæreſis. nu. 283. 229

Iudicem ſine cauſa non poſſe minuere pœnam à iure taxatam, probatur. nu. 80. 201

Iudicem fieri quis deſiderare non debet. nu. 7. 283

Iudicem poſſe cum cauſæ cognitione ex cauſa rationabili minuere pœnam à iure inflictam. nu. 81. 201

Iudices ordinarij qui dicuntur quo ad Eccleſiaſticos. numero 3. 284

Iudices ordinarij quo ad laicos qui dicuntur. nu. 4. 284

Iudices poterunt augere vel minuere pœnas indictas à iure tam communi, quàm municipali, ſtante cauſa rationabili, etiam ſi iuraſſent vtrumque ius ſeruare in iudicando, & quare. numero 105. 205

Iudices poterunt minuere, vel augere pœnas taxatas à conſuetudine ex cauſa: & quare, ampliatur. nume. 202. & 203. 215

Iudices poterunt ex cauſa non ſolum augere & minuere pœnas in iudicio extraordinario, verum etiam in ordinario, & quare. nu. 204. fol. 215

Iudices poſſunt pœnam ſtatuti punientis receptantes bannitos minorare, ſi receptator eſſet agnatus, & bannitus impune occidi non poterat, ſecus ſi impune: cùm dicendus ſit hoſtis ciuitatis, & ſic nullo pacto recipi: & hoc poſſent facere ipſi Iudices cauſa cognita. nu. 94. 204

Iudices poſſe rationabili de cauſa grauius punire aliquem, quam lex decreuerit regulariter, probatur multipliciter. numero 68. 200

Iudices quid aduertere debeant, quando quis eſſet puniendus de conatu in atrocioribus criminibus. nu. 13. 320

Iudices iurare tenẽtur ſe obſeruaturos legis in iudicijs decernendis. numero 107. 205

Iudices magni, & illuſtres quoad laicos qui dicantur. numero 12. 284

Iudices maximi ſuperilluſtres, qui dicantur quo ad Eccleſiaſticos. numero 5. 284

Iudices maximi, & ſuperilluſtres, quo ad laicos, qui dicantur. numero 9. ibid.

Iudices magni, & illuſtres quo ad Eccleſiaſticos, qui dicantur. numero 10. ibid.

Iudices medij, & ſpectabiles, quo ad perſonas Eccleſiaſticas, qui dicantur. nu. 14. ibid.

Iudices medij ſpectabiles, & illuſtres quo ad laicos, qui dicantur, & de quibus cognoſcant. nu. 17. ibid.

Iudices minimi, & clariſſimi, quo ad perſonas Eccleſiaſticas qui dicantur. nu. 18. 285

Iudices minimi, & clariſſimi quo ad laicos qui dicantur. numero 19. ibid.

Iudices infimi quo ad Eccleſiaſticos qui dicantur. nume 20. fol. 185

Iudices infimi quo ad laicos qui dicantur. nu. 21. 285

Iudices fingentes caſum, vt vadant ad mulieres pro teſtimonio earum recipiendo, ſunt excommunicati ipſo iure. numero 40. 298

Iudices videntes expedire bono publico poterunt ſolum punire partem magnam ipſius multitudinis, reliqua parte dimiſſa; & quare. nu. 21. 251

Iudices volentes morti adiicere ſæpius committentes crimina, quorum ſingula non poſſunt puniri, niſi pœna pecuniaria, quid facere debeant. nu. 32. 323

Iudices iurantes in iudicãdo ſeruare leges, ſtatuta, & conſuetudines, quare poſſint illas ex cauſa tranſgredi, minuendo, vel augendo pœnas ibi ſtatutas. nu. 121. 206

Iudices qui ſint indigni tali nomine. nu. 5. 283

Iudices in iudicando quid vitare debeant. nu. 6. ibid.

Iudices, quæ habeant ponderare in omni maleficio perpetrato. numero 171. 70

Iudices quam normam ſeruare tenentur in reuiſione ſententiæ, quæ dicitur nulla. nu. 138. 109

Iudices quare poſſint minorare pœnas inflictas à iure communi, & municipali. nu. 104. 205

Iudices quantum errent exequentes mandatum iniuſtum Principum. numero 59. 261

Iudices & iuſtitiæ miniſtri licitè aliquando ratione caſuum emergentium leges tranſgrediuntur, prout etiam arbitri. numero 93. 203

Iudices in pœnis arbitrarijs imponendis quid obſeruare debeant. numero 211. 219

Iudicibus ritè & rectè volẽtibus punire pœnis debitis procurantes abortum, quid eos ponderare & inquirere opus ſit. numero 7. 273

Iudicibus quibus liceat aggrauare pœnas indictas à iure communi, & ſtatutis. nu. 82. 202

Iudicare quomodo includat condemnationem. nu. 7. 294

Indicare

I N D E X.

Iudicare aliquem temerariè nemini licet. nu.6. fol.294
Iudicarè ſolum de manifeſtis Iudicibus eſt à iure conceſſum. numero 18. 295
Iudicari homo ab homine legitimè quando poſſit. nu.8. 294
Iudicari ac puniri homo ab alio homine nullatenus legitimè poteſt pro quibuſcunque delictis omnino occultis, nec aliquo vinculo excommunicationis, aut cenſuræ, ſeu alterius pœna vinciri aliqua lege, ſeu ſtatuto. nu.9. 294
Iudicari, ſeu damnari nemo de iure poterit, niſi confeſſus, vel conuictus. nu.20. 295
Iudicandam erit ſecundum leges, & non ſecundum exempla, & aliorum geſta. nu.112. 268
Iudicium vbi ſemel acceptum eſt, ibi finem habebit. numero 60. 126
Iudicium ſumitur quoque pro quacunque certa notitia. numero 22. 287
Iudicium ſumitur pro certa apprehenſione intellectuali, ac per conſequens pro diffinitiua cognitione. & quare. numera 23. ibid.
Iudicium ſumitur quoque pro aliquo vero complexa. numera 24. ibid.
Iudicium dicitur quoque dictamen intellectus practici conſonum iuſtitiæ. numero 25. ibid.
Iudicium dicitur quoque determinatio certa tam de præmijs, ſupplicijſque reddendis vnicuique, quàm de alijs veritatibus practicis. numero 26. ibid.
Iudicium à Canoniſtis ſumitur primò pro iuriſdictione. numero 27. ibid.
Iudicium ſecundò ſumitur pro diſcretione. nu.28. ibid.
Iudicium tertiò ſumitur pro ſententia. nu.29. ibid.
Iudicium quartò ſumitur pro inſtantia. nume.30. ibid.
Iudicium quintò ſumitur pro actione. nu.31. 288
Iudicium ſextò ſumitur pro lite. nu.32. ibid.
Iudicium ſeptimò ſumitur pro authoritate. nu.33. ibid.
Iudicium octauò ſumitur pro foro. nu.34. ibid.
Iudicium nonò ſumitur pro arbitrio. nu.35. ibid.
Iudicium importat ſecundum nominis ſui primam impoſitionem: determinationem iuſti. nu.16. 287
Iudicium ſecundum nominis ſui, ſecundam impoſitionem importat rectam determinationem in omnibus. numero 17. ibid.
Iudicium tertio modo ſumptum ſecundum Iacobum de Valentia dicitur actus Iudicis. numera 19. ibid.
Iudicium ex parte rei iudicatæ fit tripliciter, & eſſe probabiliorum probatur. nu.3. 286
Iudicium ordinatum ſecundum legem Dei quotuplex ſit. numero 2. 287
Iudicium temerarium, dupliciter conſiderari poterit. numero 1. 286
Iudicium temerarium ex parte iudicantis, eſt in triplici differentia: quid ſit vnamquodque eorum. nu.2. ibid.
Iudicium temerarium vanum, ac peſſimum vitiū eſſe probatur. numero 4. 287
Iudicium Eccleſiæ æquum eſt clare non errante. nu.3. 11
Iudicium humanum debet imitari Diuinum in manifeſtis, & non in occultis, & nu.36. & 46. 296
Iudicium rectum ad proferendum de vnaquaque re, duo requiruntur. numero 18. 287
Iudicium correctionis in quibus fieri concedatur de iure, quod decem modis diffiniatur à Theologis hæc vox, iudicium. numero 13. ibid.
Iudicium aliquod vt dici poſſit legitimum triplici conditione conſtare debet. nu.44. 288
Iudicij ſubſtantialia quæ ſint, quorum ſi aliquod omittatur, ſententia inde ſequens erit nulla ipſo iure. numero 25. 164
Iudicia publica ſunt in duplici differentia, & quæ iudicia publica dicantur capitalia, & quæ non capitalia, quæ ciuilia, & quæ criminalia. nu.44. 288
Iudicialis ordo in quibus propriè conſiſtat. nu.26. 164
Ius eſt obiectum Iuſtitiæ. nu.15. 287
Ius publicum quotuplex ſit, & vnumquodque quid ſit. numero 127. 175
Ius publicum quatuor modis ſumitur. numero 140. 176
Ius publicum priuatorum pactis mutari non poteſt. numero 113. 173
Ius naturale eſſe quod in lege, & Prophetis continetur, quomodo ſit intelligendum. nu.27. 196
Ius Canonicum quando æquitatem ſequatur, & quando rigorem. numero 15. 12
Ius commune in quibus differat à regulis Cancellariæ. numero 62. 96
Ius ciuile quid poſſit in ſtatutis à iure naturali, & Diuino. numero 93. 145
Ius limitatiuum extendetur in ijſdem caſibus, in quibus dictam ſuit ius correctorium extendi, & quare, & exemplificatur. numero 1. 133
Ius limitatiuum per maioritatem rationis poterit extendi etiam in caſa, in quo non poteſt eius correctorium, etiam ſi illud limitatiuum eſſet odioſum. nu.7. 133
Ius iniquum impetrans, vt ipſo vtatur etiam ſi poſtea ipſo non vſus fuerit, punietur. nu.36. 187
Ius tradens regulam, & excipiens aliquem caſum cum dictione taxatiua, an inde excipiantur alij caſus. numero 31. 243
Ius in quo differat ab æquitate. nu.234. 220
Ius ſuum proprium, vel ſuæ Eccleſiæ qui tuetur, nulli iniuriam facit. nu.190. 212
Ius quod fingit de vna perſona ad aliam dicitur fingere ex neceſſitate ſuper his, quæ ſunt meri facti, & quare. numero 55. 155
Ius tunc dicitur poſſe fingere ſuper facto, quando talis fictia ſuper facto non habet iuris effectum, & è contra. numera 20. 152
Iuris appellatione ſimpliciter nuncupati non ſolum venit ius commune, & municipale, verum etiam conſuetudinarium. numero 102. 204
Iuri publico, quando poſſit renunciari. nu.128. 175
Iure ſuo, vel alieno aliquid faciendi vti quis dicatur, & quomodo cognoſci poſſit aliquem vſum fuiſſe iure ſuo, vel alieno in aliquia faciendo. nu.47. 124
Iure dubio exiſtente recurrendum erit ad rationes naturales, cum ipſæ poſſint in tali caſu allegari pro lege. numero 7. 13
Iura limitatiua voluntaria quando talium iurium reddi nō poſſet ratio, tunc non poſſunt extendi, & quare. numero 18. 134
Iura limitatiua vtentis dictione taxatiua, permittant aliquid de ſe impium, & crudele propter arduam neceſſitatem, tunc ipſa extendi non poterunt. nu.16. ibid.
Iura limitatiua principaliter introducta fauore certæ cauſæ honeſtæ, & fauorabiles, & non principaliter fauore certarum perſonarum, an extendantur, & exemplificatur, & quare. nu.9. ibid.
Iura limitatiua principaliter non introducta fauore certæ perſonæ, vel alicuius cauſæ fauorabilis, & piæ, quæ ſuadet, alia iura generalia limitari an poſſint extendi per identitatem rationis, vel per arg. de ſimilibus ad ſimilia. numero 14. ibid.
Iura loquentia de aliquo genere perſonarum, intelliguntur loqui de certo numero ipſarum. nu.279. 81.82.& 83.
Iura pœnalia ſunt minus odioſa, quàm correctoria, & pœnalia ſimul, & quare. nu.3. 114
Iura antiqua diſponentia de puniendo crimine Maieſtatis

Diuinæ

Diuina & humana etſi ſint correcta per iura noua; & illa dicantur per conſequens pœnalia & correctoria ſimul; tamen ratione identatis, vel maioritate rationis extenduntur ad alios caſus, & perſonas ſpecialiter ibi non expreſſas. numero 57. fol.40
Iura & ſtatuta diſponentia ſuper proceſſu inquiſitionis nō habeat locum in proceſſu accuſationis, vel exceptionis: & idem eſt econtra. nu.55. & 56. 40
Iura generaliter aliquid præcipientia in caſibus tamen ſingularibus propter criminis enormitatem tranſgrediuntur Iudices: & hoc iure optimo, & exemplificatur. numero 63. 200
Iura puniendia ſolum conatum pœna ibi contenta intelligenda erunt, vt procedant quando deuentum eſſet ad actum proximum maleficio. nu.75. 200
Iura prohibentia fieri extenſionem in pœnalibus, quando includant iura annullantia actum. nu.15. 89
Iura exorbitantia non extenduntur de caſu ad caſum, ſi loquuntur taxatiuè, vel ſi per omnia non eſſet par ratio, & quare. numero 4. 136
Iura exorbitantia extenduntur de caſu ad caſum inter eaſdem perſonas ex identitate rationis. nu.2. ibid.
Iura exorbitantia extenduntur in omnibus caſibus, in quibus iura correctoria extenduntur. nu.1. ibid.
Iura iuribus concordari expedit, & eorum correctionem, ſi ſuſtineri poſſint, vitari. nu.31. 33
Iurare, promittere, affirmare, aut negare aliquid alicui, Deum in teſtem vocando, vnicuique licet in eo, quod in ſua poteſtate eſt; non autem quod ab alterius poteſtate, & voluntate dependet: & aſſignatur ratio. nu. 191. 213
Iuriſdictionem fuiſſe traditã S. Petro à Domino Ieſu Chriſto probatur multipliciter. nu.90. 338
Iurans per ſalutem ſuam, an verè iurare dicendus ſit. numero 2. 120
Iurans ſoluere in aliquo termino, non ſoluens iuſſus à Iudice non eſt periurus: & quare. nu.141. 208
Iurans ſoluere aliquid, non ſatisfacit iuramento compenſando cum creditore, & quare, & exemplificatur. numero 117. 159
Iurans ſoluere aliquid, ſi non ſoluat iuſſu Iudicis, non erit periurus, nec ad aliquid intereſſe tenebitur. nume.142. fol. 208
Iurans ſeruare aliquid illicitum, ſeu prohibitum, non arctatur ad obſeruantiam talis iuramenti, & quare: & exemplificatur multipliciter. nu.195. 214
Iurans ſeruare ſtatuta, intelligitur niſi iuſta cauſa ſuperueniat, quia in iuramento intelligitur clauſula, rebus ſic ſtantibus. nu.200. 215
Iurans non egredi domum, egrediens iuſſu Iudicis, non dicetur periurus: & quare. nu.143. 208
Iurans non patefacere aliquid, ſi iuſſus à Iudice illud dicit, non erit periurus, & quare. nu.144. 208
Iurans facere illicita ad quid teneatur: & in dubio animus iurantis quomodo ſit interpretandus. nu.114. 205
Iurantes ſeruare ſtatuta, in quibus licita, & illicita continentur, quare non teneantur ad ſeruanda illicita ibi contenta, perpulchra iuris Pontificij deciſio. nume.110. fol. 205
Iuraturus ſeruare ſtatuta, quibus verbis vti debeant. numero 112. ibid.
Iuramentum teſtis poterit remitti de conſenſu partium, & quare, etſi non verificetur in cauſa matrimonij, quando agitur de ipſo diſſoluendo, & quare. nu.45. 166
Iuramentum teſtis tactis ſcripturis, an ſit deſcribendum à Notario. nu.40. 165
Iuramentum teſtis, quando dubitatur præceſſiſſe depoſitionem ipſius, quid dicendum. nu.52. 166
Iuramentum exhibitum à teſte ſine tactura ſcripturæ, an ſit validum. numero 33. fol.165
Iuramentum delatum à teſte poſt eius depoſitionem factam ſine iuramento, an validam reddat ipſam depoſitionem. numero 43. 166
Iuramentum præſtitum à Iudice de obſeruando ordine iudiciario in omnibus cauſis, quam interpretationem recipiat. numero 187. 212
Iuramentum de ducendo aliquam in vxorem quomodo intelligendum ſit. numero 188. 212
Iuramentum præſtitum contra legem editam in fauorem publicum non obligat iurantem ad ſui obſeruantiam, & quare. numero 123. 174
Iuramentum non obligat niſi ſecundum rectam, ac rationabilem iurantis intentionem. nu.192. 213
Iuramentum non obſeruans ex cauſa conceſſa à iure an ſit periurus. numero 161. 210
Iuramentum ſuperueniens depoſitioni teſtis non iurati à principio, an validet depoſitionem ipſam. nu. 46. 166
Iuramentum adueniens contractui poſt interuallum celebrato, ipſum non validabit, & quare. nu.47. 166
Iuramentum tendens contra vtilitatem Eccleſiæ non ligat, & quare. nu.116. 206
Iuramentum & ſtatutum limitationem recipit ſecundum ius commune. nu.135. 60
Iuramentum iurantis ſeruare conſuetudinem, & ſtatuta, quomodo erit interpretandum. nu.113. 205
Iuramentum, quòd non ſit ſeparate deferendum teſti aliquid deponenti, ſed ſimul cum ipſa depoſitione. numero 38. 165
Iuramentum quem contractum probibitum conſolidet, & quem non. numero 132. 175
Iuramentum in teſtimonio reddendo, licet ſit de ſolemnitate formali, & ſubſtantiali, tamen concernit fauorem priuatum principaliter, & ideo poterit à partibus remitti, & quare. nu.122. 174
Iuramentum in teſte, an poſſit tolli per Papam. nu.36. 165
Iuramentum contra vtilitatem Eccleſiæ dicitur potius periurium. nu.155. 209
Iuramentum contra bonos mores, & legem non obligat. numero 157. ibid.
Iuramentum quando non erit obligatorium, & ipſum tanquam obſeruans veniat puniendus. nu.105. 205
Iuramento alienius quãdo & quo caſu ſtetur. nu.315. 236
Iuramento iudiciali de ſimpliciter aliquid obſeruando, quid ſubintelligatur. numero 189. 212
Iuramento in præſtito cuius auctoritas intelligatur excepta: & quid ſi Iudex minuat, vel augeat pœnam indictam à lege, vel ſtatuto iuſſu Papæ, & quare. Redditur perpulchra, & vera ratio. nu. 123. 206
Iuramento in quocunque à quocunque delato ſubaudienda erit hæc conditio, videlicet excepta auctoritate omnium habentium aliquod ius, &c. Et ideo quis poſſet facere contra iuramentum aliquando iuſſu Superioris, & quare. numero 137. 208
Iuriſdictioni alterius nunquam derogatur per Papæ generale reſcriptum. numero 5. 163
Iuris ordine non ſeruato in compilãdo proceſſu, totus proceſſus corruit, & idem dicitur ſi forma mandati ſeruata non fuerit. nu.67. 168
Iuſſus Superioris quando excuſet à periurio non ſeruantem delatum de aliquo faciendo: & hoc ipſum multipliciter exemplificatur in ſubſequentibus corrolarijs. numero 139. 208
Iuſtitia quid ſit. numero 3. 283
Iuſtitia eſt duplex. numero 6. 291
Iuſtitia naturalis & æquitas idem ſunt. nu.9. 12

Lata

I N D E X.

L

LAta culpa aoa æquiparatur dola in cauſa criminali, vbi agitur de imponeada pœna legis Corneliæ de ſicarijs, etiam in pœna ſtatataria. na.81. fol.310
Latitare quid ſignificet. na.153. 317
Laudum & arbitri ſententia continens expreſſum errarem eſt aullins virtntis. nn.36. 93
Læſa maieſtatis crimen quo ad pœnam incurrendam dupliciter dici poterit perfici. nu.23. 186
Legota plura in todem teſtamento facta eidem, noa debentur omnia, ſi legaas præmiſiſſet, dicens. Cai bis legauero, ſemel deberi vola, & qaare. aa.155. 178
Legatarij qualitas requiſita à legante in legato ſufficit, ſi talis ſit tempore mortis legantis: & idem iadicium erit in qualibet facta ſab aliqua qualitate. nu.70. 144
Legatis coaditio proteſtatiua erit adimplenda quàm primā per legatarium poterit, aliàs potcrit pra infectis haberi. numero 19. 135
Legitimatus ab Imperatore quoad omuia verè, & aon ficte dicetur legitimus, & coutinetar in ſtatuta loqnente de legitimo, & naturali, & quare. nu.47. 154
Legitimati à legitimis, & ſi non differant quo ad ſucceſſionem bonoram alladialium, differunt tamen quo ad ſucceſſionem bonorum ſeadalinm, & emphiteoticorum, ecclesiaſticarnm, & quare, & in alijs, vt infra. nu.38. 153
Lex poteſt fingrre de tempore ad tempus ſuper his, quæ ſunt meri facti, ſaadente tamen hoc ipſum æquitate propter iaris miniſterium, vel effectum, & exemplificatur, & hoc habet locum in coaditione cauſali, & non ia conditioae poteſtatiua, & quare: & in quibus alijs rebus qaoque noa habeat locam, exemplificatur, & redditur ratia deciſionis vuiaſcuiaſqae exempli. na.54. 154
Lex aon poterit fingere id, quod eſt impaſſibile iu ſno genere, & poterit fingere id, quod in aliqua particalari caſa eſſet impoſſibile, & exemplificatur. au.27. 152
Lex dicitnr ab electione, & ſic potius dicenda erit actus voluntatis, quàm iatellectns, & quanda. nn.16. 1
Lex redditur ininſta ex defectu formæ debita, & ibi in quo couſiſtat hæc forma. numero 10. 5
Lex condi aon debet pro aliquo priaato commodo, & quare. aamero 23. 2
Lex naturalis quare neceſſario aon requirit eius promulgationem facieudam per homines. uu.28. ibid.
Lex poſitiua, vt obliget ad ſui obſeruantiam requirit talem faiſſe intentionem Legiſlatoris. nn.29. ibid.
Lex nataralis immutari noa poterit authoritate legis. numero 32. 20
Lex pœnalis loqaens de reo, extenditar ad actorem, & quare. au.16. 85
Lex pœnalis, & carrectoria ſimal loquens de aecuſatione, ſea aceaſatore, habet locum in reo, ſi militat eodem ratio in vtroqae. na.67. 44
Lex pœnalis loqaens in certo caſa in plarali, locam habet etiam in ſingulari, & econtra. na.50. & 51. 119
Lex pœnalis, & correctoria ſimul ex identitate, vel maioritate rationis extenduur, quanda; niſi fieret extenſio, reſultaret abſurditas, vel iniquitas aliqua. nu.78. 45
Lex pœnalis, & qaalibet diſpoſitio ſtricti iuris, quondo extendatur de caſa expreſſo ad non expreſſum. au.23.24.25.26. & 35. 116. & 117
Lex pœnalis, & correctoria ſimul noa extenditur de vno correlatiuo ad aliad, quando ipſa lex iniunxiſſet alicui eornm ſpecialem pœnam. nu.71. 44
Lex pœnalis & correctoria ſimul extendetar de caſu expreſſo ad non expreſſum, quando duo ſe habent ad inuicem grodatim, ita quod vnu menſuretur ab aliquo alio accidente. numero 263. fol.80
Lex pœaalis diſponens in aliquibus negotijs, ſeu rebus, quæ ſe habent, vt præambula ad certum actum finalem, extenditur ad illud aegotiam, etiam ſi [illegible] expreſſè hoc non dicatur, ita vt diſpoſitum ia vno dicatur diſpoſitum ia altero. au.44. 118
Lex pœnalis extendenda erit vbi de eius ratione poſſet opparere, & talis extenſio non dicitur propriè interpretatio extenſiua, ſed intenſiaa, & intellectiua, & quare. aumera 20. 116
Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſa expreſſo ad aon expreſſum, quando duo ſic ſe habent, quod vnum neceſſario venit acceſſoriè ad aliud. na.266. 81
Lex pœnalis ſimul & correctoria lata in faaorem boni publici, cum potius reputetur fauorabilis, quàm pœnalis, extenditur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum ſecundum ſonum verborum. na.90. 50
Lex pœnalis quando eſt dubia, & agitur de pœna ibi indicta vitanda, fieri poterit extenſio ex poſt facto, vt iam factum à pœna excuſetar. au.33. 117
Lex pœnalis quid ſit. nn.11. 3
Lex pœnalis qnando nou dicatur incurri ipſo facto, ſed ſolum miniſterio Iudicis committitur, & qaandu incurratur ipſo facto. na.12. ibid.
Lex pœnalis duo reſpicit, ſcilicet culpam, & pœnam. numero 1. 4
Lex pœaalis quando reperitur dupliciter punctuata, debet ita punctuari, vt decidat caſam dubium, & aſſignatar ratio. uumero 40. 118
Lex pœnalis, cuius verba ſunt certa & clara, extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum ex maioritate rationis ſurgente ex vi regulæ, cui licet quod eſt plus, licet quod eſt minus. na.41. 118
Lex pœnalis, & correctoria ſimul, quando agitur de ſalute animæ, cenſetur fauorabilis, & ideo tunc etiam ſi eſſet præiudicialis in rebus temporalibus, ex identitate, vel maioritate rationis exteaditur, vt vitentur peccata numero 80. 46
Lex pœaalis, & carrectoria ex identitate, vel maioritate rationis extenditur de perſona & caſu expreſſo, ad perſonam & caſum ibi ſpecialiter non expreſſum, quando niſi extenderetur, talis lex eſſet illuſoria, & nullum ſortiretur effectum. nu.81. 46
Lex pœnalis, & correctoria extenditur ad caſum aoa expreſſum in ipſa, quando ille eſt à iure pariſicatus in omnibus, in omni materia cum ipſo caſa expreſſo. nu.64. 42
Lex pœnalis, & correctoria ſimul extenditur ia correlatiuis, etiam ſi alterum ſolum ex correlatiuis nominetur, quando eadem ratio militet in vtroque. au.65. 43
Lex quæcunque pœnalis veniens ad interpretationem alterius legis, vbi extendit ipſam legem, non ob id videtar extendere pœnam legis interpretatæ, niſi id exprimat. numero 12. 115
Lex pœnalis aa ſemper iudicanda ſit fauorabilis, cum reſpiciat fauarem pablicam ad punienda delicta. numera 129. 59
Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad caſum comprehenſum ſecundum communem vſum loquendi in ipſo caſu expreſſo, licet aon ſecandum propriam ſignificationem vocabali. nu.270. 82
Lex pœaalis & correctaria ſimul extenditur de caſu expreſſo cauſa exempli poſito ad caſum ſimilē, cum exempla non reſtringant regalam, ſeu diſpoſitionem iuris. numero 271. ibid.
Lex pœnalis & correctoria extenditar de caſa expreſſa per extenſioaem paſſiuam, quæ fit vi regulæ iuris antiqui, ac per conſequens lex noua pœnalis, et correctoria

simul

I N D E X.

ſimul recipit omnes limitationes, & declarationes, quas recipit lex antiqua. nu. 272. fol. 82
Lex pœnalis & correctoria ſimul loquens taxatiuè non extenditur propter rationem ibi expreſſam ad alios caſus ex identitate, vel maioritate rationis, niſi appareat per aliam legem recentiorem fuiſſe factam extenſionem ad illos caſus. numero 42. 36
Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur ad alios caſus ex identitate, vel maioritate rationis ſcripta, quando dicta ratio ſcripta eſſet finalis; ſecus ſi eſſet impulſiua ſolum, quoniam tunc non extenderetur ad alios caſus ibi non expreſſos, numero 43. 37
Lex pœnalis & correctoria non extenditur ad alios caſus ibi non expreſſos ex identitate, vel maioritate rationis, quando alia ratio non ſcripta hoc ſuaderet propter diuerſitatem rationis. nu. 45. 37
Lex pœnalis requirit factum conſumatum (quo ad pœnam inibi indictam incurrendam) quando imponitur pœna ſub his verbis ipſo iure, vel ipſo facto. nu. 48. 198
Lex humana quod obliget eius tranſgreſſorem ad culpam mortalem necne, quomodo cognoſcetur. nu. 1. 5
Lex humana quare non curet aliquid inſtituere quo ad cultum Diuinum. nu. 29. 196
Lex humana, vt poſſit quenquam obligare ad ſui obſeruantiam, quæ habere debeat. nu. 15. 250
Lex humana non punit eum, qui vult ſola cogitatione occidere, & non occidit. nu. 6. 184
Lex humana, quantumlibet iuſta, an & quando non poſſit, vel poſſit obligare illius tranſgreſſorem ad culpam mortalem. numero 12. 6
Lex humana vtens verbis præceptiuis quare non ſemper obliget tranſgreſſorem ad peccatum mortale, & quid de lege Diuina. numero 24. 7
Lex humana poteſt dici iniuſta per contrarietatem ad bonũ Diuinum, & ex alijs defectibus, vt ibi. nu. 4. 5
Lex humana pœnalis quando obliget tranſgreſſorem eius ad mortale peccatum. nu. 22. 7
Lex vel ſtatutum quando dicatur corrigi. nu. 1. 25
Lex ſeu ſtatutum pœnale, & correctorium nouum reducens nos ad ius antiquum, ſeu commune, poterit extendi iuxta conſtitutionem antiquam etiam ad alium caſum ſubintellectum, & æquiparatum à iure antiquo. numero 72. 44
Lex, vel ſtatutum repellens quem à poteſtate probandi oppoſitum eius quod eſt probatum in iudicio, non intelligitur repellere à poteſtate reprobandi probationem. numero 317. 236
Lex, Canon, Statutum, vel alia conſtitutio pœnalis non habet locum, quando emanat ad ſuppleudum aliam legem, vel ſtatutum, niſi in caſibus, in quibus loquitur ſtatutum ſuppletum. numero 11. 115
Lex correcta, non erit correcta ratione legis, quando ratio legis fuiſſet impulſiua. nu. 1. 29
Lex correctoria extenditur ex mente intrinſeca, ſeu comprehenſiua, & in correlatiuis, & quando. nu. 19. 26
Lex correctoria extenditur ad caſum ſubrogatum. numero 20. 26
Lex correctoria extenditur de hærede ex teſtamento, ad hæredem ab inteſtato, & ad omnes leges tendẽtes ad declarationem ipſius legis correctoriæ. nu. 18. 26
Lex correctoria in æquiparatis fiet extenſio, ſi per omnia ſint æquiparata, vel facta extenſio per aliam legem non per modum regulæ. nu. 15. ibid.
Lex correctoria extenditur vt euitetur abſurdum, vel peccatum. nu. 16. 26
Lex taxatiua, quando poſſit extendi, cum ampliatione, & limitatione, nu. 1. 2. & 3. 137
Lex exigens aliquam ſolemnitatem poſt aliquem contractum, vel actum perfectum, ipſo ſtatim non ſecuto, dummodo poſtea ſequatur, an contractus, vel actus corruat. numero 22. fol. 90
Lex loquens in Titio, quando habeat locum in Sempronio, ſeu alio. nu. 10. 8
Lex prouidens in vno caſu extendetur ad alium, ex identitate rationis, & quare. nu. 1. 135
Lex ambigua erit interpretanda ſecundum moderamen iuris, ſeu rationis naturalis. nu. 1. 13
Lex iniuſta an obliget eius tranſgreſſorem ad mortale, & quid de quocunque alio Superioris mandato. nu. 11. 6
Lex noua corrigens in vno correlatiuorum tunc extenditur ad aliud, quando eſt in eodem actu, & non aliter. numero 68. 44
Lex noua recipit interpretationem à lege antiqua, ſeu extenſionem paſſiuam, & exemplificatur. nu. 102. 158
Lex noua generaliter, ſeu ſimpliciter loquens recipit limitationem, & diſtinctionem per leges veteres ſpecialiter, & cum diſtinctione loquentes, etiam ſi in lege noua eſſet adiecta clauſula, non obſtante aliqua lege, vel ſtatuto in contrarium, & quare. quod & probatur latius in ſubſequenti limitatione, & quando ſit recedendum à lege antiqua dicitur in ſubſequentibus alijs limitationibus, quas omnino videbis. nu. 177. 182
Lex, & quæcunque diſpoſitio pœnalis continens fauorem Eccleſiarum, ratione identitatis rationis extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum. nu. 42. 118
Lex & quæcunque alia hominis diſpoſitio debet imitari naturam in quantum poteſt. nu. 29. 20
Lex ſeu quælibet alia diſpoſitio pœnalis, & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum, quãdo ipſius verba ex lata ſignificatione trahi poſſunt ad alium caſum, in quo concurrit identitas, aut maioritas rationis. nu. 248. 79
Lex vbi deeſſet ſcripta ſufficeret ratio, ſine lege. numero 10. 20
Lex vbi imponit pœnam certo facto prohibito, & poſtea ab illa prohibitione excipit vnum caſum ſub certa limitatione, an & quando extendatur ad caſum exceptum. numero 13. 115
Lex aliqua quando ſit extendenda ad alia non comprehenſa ſub verborum cortice in eo contentorum, datur optima regula. nu. 165. 67
Lex quantumcunque pœnalis non dicitur extendi, vbi eſt eadem ratio, & penitus eadem ſimilitudo, ſed dicitur ipſum caſum eam comprehendere. nu. 39. 118
Lex, in qua reperitur dictio taxatiua quando extendetur optima diſtinctio. per Bar. nu. 33. 243
Lex propriè dici non poterit, niſi iuſta illa ſit. nu. 13. 1
Lex vnde dicatur. nu. 10. 305
Lex non eſt actus prudentiæ. nu. 17. 2
Lex non eſt aliud, quàm ipſa ratio legis, & quare. numero 14. 84
Lex quando non exprimit rationem ipſius legis, quid ſit faciendum. nu. 33. 20
Lex quando non ſit quærenda. nu. 31. ibid.
Lex quando aliquid fieri prohibet, & vltro procedit pœnam imponendo, qua diſtinctione vtendum erit pro decidendo caſus. nu. 5. 88
Lex quare neceſſario debeat vim habere cogentem, & efficaciter inducentem homines ad ſui obſeruantiam. numero 25. 2
Lex quare debeat continere poſſibilia. nu. 19. ibid.
Lex quoties poteſt introducere per veritatem intelligitur introducere verè, & non ficte. nu. 42. 154
Lex nunquam inducit fictionem, aut præſumptionem contra

tra naturæ potentiam, ſiue impotentiam, ſcilicet lex non fingit id, quod natura eſt impoſſibile. numero 24. fol. 152

Lex ſi aliquem actum prohibeat ſub pœna extrinſeca, ſi actus huiuſmodi exercitus eſſet nullus, pœna non haberet locum, & actus eſſet validus, tranſgrediens tamen incideret in pœnam: & aſſignatur ratio cum exemplo. numero 6. fol.88

Lex licet valeat contra legem, non tamen lex, ſtatutum, vel conſuetudo contra ea, quæ ſtatuta ſunt in Sacris Concilijs. numero 172. 180

Legis Diuinæ obiectum quid ſit. numero 30. 197

Legis mens dicitur anima legis, verba vero corpus. numero 22. 31

Legis mente & ratione concurrente, dicitur non fieri legis extenſionem, ſed decerni ab ipſa lege. nu.23. 31

Legis mens dup. eſt, videlicet extrinſeca, & intrinſeca, & quid vnaquæque earum. numero 25. 8

Legis mens colligitur ex ratione per legem aſſignata, cum ex ratione intelligatur dictum. numera 9. 13

Legis de mente comprehenſiua aliquid eſſe, colligitur ex quatuor. Primò ex communi vſu loquendi. Secundò, ſi alias ſequeretur aliquod abſurdum, & abſonus intellectus ipſius legis, ſi aliter intelligeretur. Tertiò, quando per eandem, vel aliam appareret aliquid dictum eſſe, exempli gratia. Quartò ſi in ipſa lege appoſita eſſet ratio eius. numero 1. 24

Legis ratio extendit ipſam legem ad alium caſum, vbi eadem ratio reperitur. numero 38. 34

Legis ratio ad verba ſe habet, vt anima ad corpus. numero 40. 35

Legis ratio eſt anima legis, & mens legis eſt virtus legis, & ipſa lex: & ideo ſemper recurrendum potius erit ad mentem ipſius. Nam verba legis non erunt Iudaicè & ſecundum corticem intelligenda. numero 6. 22

Legis ratione correcta quando dicatur correctam fuiſſe legem ipſam, redditur optima diſtinctio. nu.4. 29

Legis ratione correcta, an ſit correcta ipſa lex. nu.2. 25

Legis de ratione, vel mente vbicunque conſtat contrarium, etiam verbis licebit offendere, & obſeruare mentem legis. numero 7. 25

Legis intellectus æquior & benignior in dubio ſumendus eſt. numero 12. 12

Legis intellectus quando eſt dubius, recurrendum erit ad naturalem rationem. numero 2. 13

Legis præceptum habet vim coactiuam. nu.3. 183

Legis ſub præcepto quid propriè cadat. numero 4. 184

Legis verba non erunt extendenda vltra ipſius mentem. numera 15. 13

Legis verba, & non ſententiam ſeruans eſt puniendus. numero 4. 83

Legis verba interpretari ſecundum mentem ipſius, & non econtra. numero 13. 13

Legis verba ſunt ſicut corpus, & ratio, ſeu mens legis, ſicut anima, & ſicut anima corpori dominatur, ſic ratio legis dominatur verbis legis. nu.4. ibid.

Legis verba intelliguntur cum effectu ſolùm ſi effectus illius duret, quia non dicitur factum, quod non durat factum. numero 13. 185

Legis verba ſeruans, & non mentem Legiſlatoris, an dicatur legem obſeruare, ita vt non ſit puniendus tanquam talis legis violator. numero 65. 168

Legis diffinitio traditur modis duodecim. nu 8. 305

Legis virtus quid ſit. numero 9. ibid.

Legis prima definitio. nu.1. 1

Legis ſecunda definitia. nu.2. ibid.

Legis tertia definitio. nu.3. ibid.

Legis quarta definitio. numero 4. fol.1

Legis quinta definitio. numero 5. ibid.

Legis ſexta definitio. numero 6. ibid.

Legis ſeptima definitio. numera 7. ibid.

Legis octaua definitio. numero 8. ibid.

Legis nona definitio. numero 9. ibid.

Legis decima definitio. numero 10. ibid.

Legis vndecima definitio. numero 11. ibid.

Legis duodecima definitio. numero 12. ibid.

Legis pœnalis ſcriptæ in alio caſu extenſionem fieri regulariter non conceditur ex identitate, vel maioritate rationis, quotieſcunq; ipſa identitas, aut maioritas rationis non ſurgeret ex vi regulæ, cui licet, quod eſt plus, licet vtique quo eſt minus; ſed ſolum fieri poterit declaratio, ſeu diſtinctio ipſius legis. numero 25. 32

Legis pœnalis verba cū effectu ſunt intelligenda. nu.3 184

Legis à pœna ſicut poteſt ex cauſa recedi, ita & à pœna conſuetudinis. numero 254. 223

Legis conditiones ſecundum Iſidorum, & earum interpretatio. numero 18. 2

Legis promulgatio quare neceſſaria. numero 26. 2

Legis correctio non inducitur nec per dictionem taxatiuam, nec per argumentum à contrario ſenſu, nec per clauſulam, non obſtante quacunque lege. nu.32. 34

Legis diſpoſitio per quam aufertur ius alterius facta in caſu vero, an trahatur ad caſum fictum. nu.94. 157

Legis extenſio non fiet in pœnalibus & correctorijs ſimul, quando caſus non expreſſus in tali lege pœnali, & correctoria non eſſet æque fauorabilis, vt eſt caſus ibi expreſſus, licet etiam ratio legis ibi ſit expreſſa. numero 50. 39

Legis iniuſtæ defectus, eſt defectus debiti finis, & quare, & quid operetur. numero 7. 5

Legis iniuſtæ defectus alius eſt poteſtatis defectus in Legiſlatore, etiam ſi in ea nihil contra naturalem, aut Diuinam legem ſtatutum fuiſſet, quod fieri quomodo contingat. numero 8. 5

Legis effectus qui ſint. numero 15. 1

Legis aliquid permittentis authoritas ſemper intelligitur excepta in omni iuramento: & datur exemplum. numera 153.154.& 163. 209.& 210

Legi priori, vel reſcripto, vel teſtamento, tunc præiudicatur, quando diceretur, non obſtante aliqua lege, vel reſcripto, vel teſtamento in contrarium editi, niſi nominatim non exprimeretur talis lex, vel reſcriptum, vel teſtamentum. numero 157. 178

Legi fieri fraudem de contractu ad contractum, non eodem modo, quando dicatur. numero 4. 25

Legi fieri fraudem de contractu ad eundem contractum, quando dicatur. numero 5. ibid.

Legi fraudem facere quis dicatur. nu.1. ibid.

Legi fraudem facere de re ad rem, quando quis dicatur. numero 1. 24

Legi fraudem facere de perſona ad perſonam, quando quis dicatur. numero 2. ibid.

Legem interpretari eſt eius, cuius eſt condere. nu.21. 287

Legem eſſe iniuſtam quando cognoſcetur. nu.20. 2

Legem eſſe correctoriam, quando dicetur, & exemplificatur. numero 2.& 4. 137

Legem reſtringere quando, & ex qua cauſa quis poſſit, & non. numero 4. 17

Legem extendere, vel reſtringere debemus ſecundum rationem coniecturatam, & quare. nu.18. 115

Legem tranſgreditur, qui verba legis obſeruat, mentem verò violat. numero 86. 47

Legem tranſgrediens quotuplicem pœnam incurrat. numero 94. 171

Lege pœnali extenſa propter identitatem rationis, an extenſa intelligatur quo ad pœnam in ea contentam. numero 13. fol. 84
Lege ponente duas rationes finales, ſi vna deficeret in aliquo caſu, & alia remaneret, remanebit quoque ipſius legis diſpoſitio, ſecus ſi lex poſuiſſet vnam ſolam rationẽ; nam tunc eſſet dicendum, quòd ſi correcta ſit illa ratio per legem nouam ſuperuenientem, correcta etiam cenſeri debet & lex antiqua. numero 5. 39
Lege deficiente allegari poterit ratio pro lege. nu. 5. 33
Lege communi, vel municipali dicente, quod Iudex poſſit, vel debeat pœnam moderari, non poterit ipſe Iudex imponere pœnam mortis. numero 250. 225
Leges extendentur ad caſus, ſine quibus diſpoſita per ſtatuta non poſſent commodè ſortiri effectum ſuum. nu. 138
Leges quare condantur. numero 5. 83
Leges etiam pœnales quare ſint aliquando extendendæ de caſu in ipſis expreſſo, ad non expreſſum, habentem tamen eandem rationem. numero 8. 84
Leges purè humanæ quod obligare poſſint tranſgreſſores ad peccatum mortale, oſtenditur. nu. 11. 4
Leges debent accommodari vtilitati Reipublicæ, & non Reſpublica legibus deſeruire, & quare. numero 24. 2
Leges Eccleſiaſticæ non obligant nos ſemper vt mortem potius paratam ab alijs, eligamus, ne tranſgrediamur eis, prout iacent in littera, & quare. & multipliciter exemplificatur. numero 95. 311
Leges tam communis iuris, quàm municipalis tribuentes fauorem relictis in vltima voluntate, extenduntur ad omnia relicta pro animo, & quare. nu. 12. 134
Legum proprium quid ſit. numero 253. 22
Legum correctio vt vitetur, quæ ſint obſeruandæ. numero 5. 25
Legum correctio nõ datur, niſi expreſsè appareat per aliam legem ſcriptam. numero 30. 33
Legum correctoriarum extenſio quando ſit permiſſa. numero 8. 30
Legum pœnalium & correctoriarum quo fiat extenſio. numero 37. 34
Legum interpretatio eſt neceſſaria de iure naturali ſecundario, id eſt de iure gentium. numero 2. 10
Legum conditoribus & non miniſtris licet leges corrigere. numero 34. 34
Legum verba intelligenda ſunt, vt ligent cum effectu, quæ regula exemplificatur. numero 6. 185
Legum ſpecies conſiderandæ in materia extenſionis, eſt quadruplex. numero 1. 14
Legibus prohibitiuis partes non poſſunt renunciare, & quare. numero 107. 172
Legiſlatoris mens principaliter in vnaquaque lege interpretanda erit attendenda. numero 99. 312
Legiſlatores oportet in legibus condendis attendere locum, & tempus ipſius legis condendæ, & quare. numero 22. fol. 2
Legentes libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum ſine licentia Summi Pontificis, vel Inquiſitorum, incidunt in excommunicationem, non tamen reſeruatam Summo Pontifici. nu. 114. 343
Legentes libros Catholicorum referentium ad verbum deſumpta ex libris hæreticorum non ſunt excommunicati, & quare. numero 113. ibid.
Libellus etſi dicatur eſſe de præparatorijs iudiciorum, tamen ſi omittatur, ſententia, ſeu actus inde factus in iudicio, illo non præcedente, eſt ipſo iure nullus, & quare. numero 28. 164
Libellus de directo contrarius admittitur in iuribus incorporalibus indiſtinctè, ſiue via conuentionis, ſeu reconuentionis. numero 124. fol. 107
Libellus infirmationis electionis dari poterit ſuper libello confirmationis. numero 125. fol. 107
Libellus, vt ſit validus quid requiratur. nu. 100. 132
Libello appellationis, vel reſcripto quando narrantur plures cauſæ, quando appellans, vel obtinens tale reſcriptum teneatur omnes probare. numero 51. 329
Libertati ſuæ an quis poſſit renunciare. nu. 135. 175
Libido aliena aliquem non polluit, ſi ei non conſentiat, & quare. numero 52. 307
Licet prius ſit aſſignandus terminus actori, quàm reo, tamen ſi vtrique daretur ſimul valeret. nu. 27. 164
Licitum ex qualitate perſonæ præſumitur, quod aliàs eſſet illicitum. numero 53. 95
Literis Apoſtolicis falſis vtentes, vel eas impetrantes, qua pœna ſint puniendi. numero 57. 199
Literis Papalibus, ac Imperialibus, quando obedire non liceat. numero 91. 264
Locans operas ſuas, vt pugnat cum fera, eſt infamis. numero 29. 187
Locans operas ſuas ad pugnandum cum feris cauſa lucri, & etſi non ſequatur pugna, punietur. nu. 33. ibid.
Locupletari nemo debet cum aliena iactura, vel iniuria. numero 91. 131
Loquendi vſus communis non eſt propria ſignificatio, ſed figurata. numero 8. 22
Loquendi vſus communis eſt attendendus in interpretandis ſtatutis, & odioſis diſpoſitionibus, & non vocum proprius ſignificatus. numero 21. 23
Loquendi vſus communis differt ab vſu communi vtendi, & ab vſu communi intelligendi, & ponuntur exempla de communi vſu loquendi, & traditur norma formandi articulos ad declarandum, ſeu probandum quod talis ſit communis vſus loquendi. numero 10. 22
Loquendi communis vſus, etſi non ſit propria verborum ſignificatio, tamen ei præfertur. nu. 13. ibid.
Lucretia Romana, quæ propter verecundiam infamiæ incurrendæ permiſit ſe opprimi, ac carnaliter cognoſci, an adulterium commiſerit. numero 87. 320

M

Machinatio facta contra Principem, an ſit punibilis. numero 24. fol. 186
Mala omnia tollerare tenemur potius, quàm in peccatum mortale conſentire. numero 121. 313
Maleficia non ſunt relinquenda impunita. nu. 3. 188
Maleficia diſtinguuntur voluntate, & propoſito. numero 125. 314
Maleficijs regulariter voluntas ſpectatur, non euentus. numero 68. 302
Malefici ſunt puniendi. numero 70. 309
Malitia quid ſit. numero 6. 287
Mandare maleficium fieri an aliquando dicatur maleficium perfectum, & pœna ordinaria punibile, etiam non ſequuto effectu. numero 106. 54
Mandans fieri delictum in dubio dicitur cauſa principalis ipſius; & ideo erit puniendus, & quare. nu. 130. 59
Mandans fieri aliquod delictum qua pœna puniatur, & quomodo. numero 103. 54
Mandans in quibus differat a conducente, & a ſuadente, & in quibus non. numero 104. ibid.
Mandans fieri aliquod leue delictum, an ipſo non ſequuto, mandator ſit puniendus in foro fori. nu. 107. ibid.
Mandans quando veniat puniendus pœna ordinaria non ſequuto effectu. numero 108. ibid.
Mandans homicidium, vel quid ſimile fieri, an comprehendatur

datur in ſtatuto pœnali, vbi eſſent duo ſtatuta, quorum alterum præciperet non fore puniendum aliquem corporaliter, niſi lege municipale caueatur: alterum vero, ſi quis homicidium fecerit, moriatur, diſcutitur. numero 197. fol. 74

Mandans delictum fieri comprehenditur in ſtatuto pœnali, quando in eo caueatur, quod in tali delicto non haberet locum ius commune, ſed ſolum municipale. numero 197. ibid.

Mandans aliquem percuti dicitur verè percutere quo ad incurſum pœnæ ordinariæ. numero 126. 58

Mandans percuti Clericum eſt excommunicatus, & quare. numero 21. 75

Mandans & mandatarius qua ratione puniantur eadem pœna per ſtatutum indicta. numero 120. 128. & 149. fol. 58. 59. & 64

Mandans, & mandatarius non ſolum incidunt in pœnas iuris communis, ſed etiam ſtatutorum loquentium tam in rem, quàm in perſonam, & hoc multipliciter probatur, & reſpondetur contrarium tenentibus. nume. 111. fol. 55

Mandans per mandatum habitum pro delicto conſumato punietur pœna ordinaria, etſi illud non fuiſſet exequutum. numero 10. 194

Mandatur tam primus, quàm ſecundus homicidij eadem pœna punietur. numero 25. 276

Mandator licet regulariter veniat puniendus in loco delicti mandati, tamen mandator aſſaſſinij punietur in loco aſſaſſinij exequuti. nu. 44. 328

Mandatarius vel Vicarius an poſſit exequi negocia graniora, expreſſis in mandata, & ſua commiſſione virtute generalitatis, ibi adiecta expreſſioni cauſa requirentis ſpeciale mandatum, & quare. nu. 59. 247

Mandatarius iniuſti præcepti quãdo ſit excuſatus, & quando non. numero 92. 264

Mandatarius egrediens fines mandati, quicquid attentauerit erit iure nullum. nu. 26. 91

Mandatarius egrediens fines mandati, quicquid facit nullius eſt valoris. nu. 253. 80

Mandatarius egrediens fines mandati, nihil iuridicum facit. numero 19. 31

Mandatarius ſi excedit fines mandati, quicquid facit eſt irritum. nu. 101. 102

Mandatarius iniuſtum homicidium exequens, an aliquo pacto in aliquo caſu ſit excuſandus. nu. 57. 260

Mandatarij quibus ij, quos probauimus poſſe ſibi aſſociare extraneos ad occidendam adulteram, in mandatis dederunt, vt occiderent adulteras, impune poterunt illas occidere in caſibus ſupra recenſitis, etiamque eis dando pecuniam ad hoc ipſum exequendum, multipliciter probatur. numero 50. 280

Mandatũ Superioris de aliquo exequendo regulariter quomodo ſit intelligendum. numero 64. 261

Mandatum Superioris non intelligitur cum præiudicio alterius. numero 148. 208

Mandatum Principis de excarcerandis aliquibus propter aliquam lætitiam, an includat eos, qui reiterauerunt delicta. numero 21. 323

Mandatum iniuſtum Superioris inferior exequens, quando ſit excuſandus à pœna ordinaria. numero 56. 260

Mandatum de prouidendo in vna Eccleſia, quando poterit exequi in alia. numero 43. 124

Mandatum videtur fieri ſic, quod de iure teneat. numero 8. 121

Mandati fines, diligenter ſunt cuſtodiendi. nu. 64. 168

Mandati fines diligenter cuſtodiendi ſunt, & quicquid extra illos fuerit attẽtatum, fruſtratorium eſt. nu. 249. 223

Mandati fines ſunt ſeruandi. numero 17. fol. 164

Mandato ſimplici de prouidendo aliquem de beneficio, non includitur dignitas, aut beneficium ſonãs in Rectoriam. numero 257. 80

Mandatis Superioris de iuſtitia, & iniuſtitia an inferior teneatur obtemperare. numero 58. 261

Maritus repellitur à petitione dotis ſibi lucrandæ propter vxoris adulterium, & etiam ab accuſatione ipſius adulteræ, ſi ipſe fuiſſet leno, aut aliquo modo adulterium approbaſſet. numero 5. 12

Maritata habens patrem, remanet in patria poteſtate, licèt quo ad aliquid tranſeat in poteſtatem viri ſui, & quare, & in quo conſiſtat talis poteſtas. nu. 147. 148

Maritata, an retineat ſorum, & domicilium patris, vel mariti ſui. numero 148. 148

Maſculinum in priuilegijs non concipit fœmininum. numero 33. 147

Materia odioſa, & ſtricta appellatione patris non veniunt aſcendentes, nec appellatione filiorum veniunt nepotes. numero 140. 148

Materia in exorbitanti fauor datus domui, ſeu familiæ alicuius, non extenditur ad naturales tantum, odium vero ſic; & quare. numero 45. 333

Matrimonium contractum ſub aliqua conditione, quando ſit nullum. numero 108. 267

Matrimonio prohibito à iure, an & quomodo etiam ſponſalia prohibita cenſeantur. numero 49. 119

Maxillam alteram præbere ei, qui iam aliam percuſſerit, iuxta verbum Domini, nemo tenetur, niſi ſecũdum præparationem animi, & quando videat expedire. numero 115. 269

Mœchari quis non poterit in corpore (quo ad peccatum) niſi qui prius mœchatus fuit in corde. nu. 56. 307

Mens legis quid ſit. numero 6. 25

Mens legis aliud non eſt, niſi ratio, quæ monet Legiſlatorem, & ipſa lex ideo extenditur iuxta rationem etiam correctoriam verbis. numero 22. 116

Mens vniuſcuiuſque legis, & conditoris eius ex tribus colligitur: & primo ſi ſenſus proprius continet iniquitatẽ; tunc iudicandũ erit ſecundum impropriam; & ſic potius ſententia verborum, quàm ipſe verborũ ſonus. nu. 1. 21

Mens legis ſeruanda erit, quotieſcunq; ex verbis legis ſimpliciter intellectis reſultaret iniquitas. nu. 3. 22

Mens legis colligitur ex ratione, etiam ſi illa ſenſui verborum repugnaret. numero 4. 22

Mens legis extenſiua, ſiue extenta, quæ dicatur. nu. 2. 24

Mentio vbicunq; fit de ſpoliato omnibus bonis idem intelligitur de ſpoliato maiori parte bonorũ, & de quorum bonorum qualitate ſit hoc intelligendum. nume. 150. 317

Mens ſeu intentio legis, & Legiſlatoris ex quibus colligatur. numero 61. 300

Mens potius quàm verba cuiuſcunque legis eſt ſequenda, & ſeruanda. numero 47. 119

Mens cuiuſcunque diſpoſitionis ſemper verbis ipſius præferenda erit, & quare, cum nonnullis exemplis. nu. 14. 13

Mente ex legis elicitum dicitur quaſi expreſſum, & idem erit ſi fiat per conſuetam interpretationẽ legis. nu. 24. 8

Mentio expreſſa vbi requiritur, verba vniuerſalia illum caſum non includunt. numero 47. 38

Mentionem de lege antiqua correcta non eſt neceſſe fieri in lege corrigente, quando ex lege noua corrigi poſſit, quod Legiſlator illam voluerit corrigere: & ponuntur tria exempla. nu. 26. & 33. 32. & 34

Metus eſt duplex, ſcilicet præciſus, ſiue abſolutus, & conditionalis, ſeu cauſatiuus, & quis eorum excuſet à pœna tranſgredientem legem. nu. 103. 312

Metus mortis incurrendæ, dicitur metus cadens in conſtan-

Digitized by Google

tem virum, qui excuſet. numero 134. fol. 315

Me.'.s cruciatus corporis probabiliter ſubſtinendi dicitur metus cadens in conſtantem virum. nu. 135. 315

Metus faciendi tam in propria perſona, quàm in liberis ſuis ſtuprum, tam in viro, quàm in muliere honeſta, aut incurrendi ſeruitutem, aut iuris, vel facti, cuius falſitas non poſſit facile probari dicitur metus cadens in conſtantem virum, numero 136. 315

Metus illatus quis ſit impediens matrimonium. nu. 5. 304

Metus illatus patri ſponſa, & non ipſi de contrahendo, an irritet matrimonium. numera 46. 278

Metus illatus de ſtupro, vel ſeruitute filiorum ipſis filij dicitur illatus eorum patri, & ipſum excuſabit. numero 47. ibid.

Metus conceptus ex cruciatu, ac minis eius, qui non eſt verboſus, cadis in conſtantem virum. nu. 158. 318

Metus conceptus ex minis capitalibus, & ex Principis indignatione, an dicatur cadens in conſtantem virum. numero 152. 317

Metus conceptus ex nimia reuerentia alicuius Superioris, vt puta, metus vxoris erga virum, filij erga patrem, clerici erga Epiſcopum, & vaſalli erga dominum ſuum, ſit dicendus metus cadens in conſtantem virum. numero 156. 318

Metus cadens in conſtantem virum quid ſit. nu. 3. 304

Metus excommunicationis fulminanda contra aliquem, quando dicatur metus cadens in conſtantem virum, & per conſequens enumerantur caſus, in quibus excommunicatio lata eſt nullius virtutis. numero 140. 316

Metus incurrendi iniuſtam ſpoliationem omnium bonorum ſuorum, vel maioris partis eorum dicitur iuſtus, ac cadens in conſtantem virum. numero 148. 317

Metus incurrendi infamiam, an dicatur metus cadens in conſtantem virum. nu. 138. 316

Metus probabilis, & improbabilis, quis ſit, & à quibus quiſquam eorum excuſet. nu. 132. 315

Metus iuſtus incurritur per præceptum pœnale Superioris. numero 141. 316

Metus cauſa quod factum eſt, ratum non habetur à iure. numero 97. 311

Metus quid ſit. numero 1. 304

Metus vbi adeſt, ibi non valet actus iure naturali. numero 96. 311

Metu, ac vi, quæ fiunt, de iure erunt reuocãda. nu. 149. 317

Metus an ſit cadens in conſtantem virum dicendus tripliciter poterit cognoſci. nu. 6. 304

Miniſter iuſtitiæ, vel domini temporales ſe intromittentes in officio ſanctæ Inquiſitionis excommunicati, quando vt hæretici condemnabuntur. nu. 120. 344

Minor 25. annorum iurando in aliquo contractu habebitur pro maiore, ratione iuramenti. numero 98. 158

Minor etiam poſtquàm exceſſit 25. annos petere poteſt reſtitui vſque ad quadriennium de his, in quibus læſus fuit infra 25. annos. numero 5. 133

Minoratur pœna ijs, qui aliqua cauſa ad communicandum excommunicationis moti fuerunt: non autem in alijs. numero 92. 203

Moderator, in abutendo quis etiam eſt rei ſuæ, & quare. numero 141. 176

Modus appoſitus contractui, quando denotet cauſam finalem, & quòd cauſa (quoad præſentem materiam) multipliciter ſumatur: & quando denotet cauſam impulſiuam. numero 3. 29

Monachus prouiſus a Papa de Prioratu Manuali, quando dicetur non amouibilis à ſuo proprio Abbate, & quare. numero 135. 207

Monachus prouiſus à Papa de Prioratu, cuius prouiſio ſpectabat ad Abbatem eius: An poſt talem prouiſionem, in Prioratu huiuſmodi amouibili per Abbatem; poterit dictus Monachus priuari à dicto Abbate inconſulto Papa, & quare. numero 131. fol. 207

Monachi, ac Regulares ingredientes Curias Principum, quando ſunt excommunicati. nu. 32. 297

Monachus quando poterit eſſe Procurator laici, ſeu in cauſa laici. numero 113. 146

Monacho obtinenti Prioratum etiam manualem a Papa propter negligentiam Abbatis, competet interdictum vnde vi, contra eundem ſuum Abbatem. nu. 134. 207

Monachi, & Moniales priuati à parẽtibus legitima, ſuccedere poterunt cum alijs filijs pro æquali portione. numero 2. 135

Monaſterium quando poterit ſuccedere in feudo ex perſona Monachi. nu. 3. ibid.

Monialis pſumitur quæ reperitur inter Moniales. n. 60. 96

Monetam inchoantes falſificare, & deſiſtentes propria voluntate, an puniantur. nu. 2. 184

Mores qui dicantur boni, & qui mali. nu. 20. 196

Mors ciuilis an æquiparetur naturali, & quid operetur terminus, mors, inſertus in diſpoſitione iuris, & quid in diſpoſitione hominis. nu. 262. 80

Mortis nomine cum agitur de metu mortis illato, quæ veniant. nu. 7. 304

Mortis appellatione, an veniat etiam ciuilis. & hoc ad multa valebit, multipliciter probatur, & exemplificatur. numero 129. 160

Mortis metus dicitur metus cadens in conſtantem virum. numero 133. 315

Mortis pœna quare dicatur vltimum ſupplicium. numero 237. 220

Mortem ſibi inferentis bona, quando fiſco applicabuntur. numero 26. 186

Mortem ſibi conſciſcens, quando priuabitur bonis ſuis. numero 27. ibid.

Mortem aſſeuerans ante veriſimilem notitiam, præſumitur conſcius alicuius conſpirationis factæ in mortem alterius, & accelleraſſe impetrationem, ne præueniretur. numero 76. 98

Mortaliter pro nullo metu licet peccare. nu. 67. 308

Motus exteriores corporis alicuius, an doceãt de ipſius interioribus. numero 48. 299

Motus primi non ſunt in poteſtate noſtra. nu. 30. 297

Mulier nubens infra tempus luctus, eſt infamis: ſecus ſi ſolùm nubere attentauerit. numero 7. 194

Mulier prægnans ſi dãdo operam rei licitæ abortum patiatur, non ſubiacebit ſupradictæ pœnæ: & exemplificatur, & quare. nu. 18. 275

Mulier procurans abortum proprij fœtus ipſo ſecuto plectenda erit pœna mortis. nu. 11. 274

Mulier quæ ex alia cauſa, quàm lucri, procurat aborſum fœtus inanimati pœna exilij punietur, & non mortis. numero 52. 281

Mulier an licitè poſſit fornicari, vt inde famis neceſſitati propriæ ſuccurrat. nu. 107. 312

Mulier quando renunciare poterit Velleiano iuri competenti. numero 118. 173

Mulieri infirma quando licebit procurare aborſum proprij fœtus inanimati. numero 17. 275

Multitudo minus ſit punienda, etiam ceſſante ſcandalo, an ſit vera propoſitio examinatur. nu. 31. 254

Multitudo peccantium non euadet pœnam æternam infligendam à Domino Deo in futuro ſeculo. numero 28. fol. 254

Multitudinis peccantium mitiori pœna puniendum. numero 70. 200

Multitudini

Digitized by Google

Multitudini peccanti, defendenti delictum, non erit parcendum. numero 25. fol.254

Multitudini peccanti non eſt parcendum, niſi inde ſperaretur emendatio. nu.26. 254

Multitudini Religioſorum delinquentium non eſſet parcendum, niſi adeſſet ſcandalum: quia tunc eſſet certiorandus Summus Pontifex. nu.27. 254

Mutare pœnam quid ſit. numero 47. 199

N

NAtura non properat nouas formas edere. Declaratur. nu.5.& 6. fol.114

Naturales filij in quibus ſuccedant patribus ſuis. numero 10. 332

Naturales filij on comprehendantur in materia odioſa appellatione deſcendentium, & exemplificatur in ſententia ſulminata contra eorum patres & deſcendentes vſque ad terciam generationem, & quare. nu.11. 332

Natus ex vxorato & ſoluta, non dicitur natus ex coitu damnato à iure ciuili, & quare: & an hic ſuccedat patri. numero 27. ibid.

Neceſſitas communicandi cum excommunicato, quæ excuſet, & quæ non, ſecundum Caietanum. nu.128. 314

Negatiuæ duæ non faciunt vnam affirmatiuam ſecundum communem vſum loquendi (cui ſtandum erit) ſecus eſt ſecundum proprietatem vocum. nu.14. 22

Negocio vno commiſſo, implicite omnia intelliguntur commiſſa, ſine quibus illud bene explicari non valet. numero 89. 50

Negocia plura ſunt, quàm vocabula. nu.3. 10

Nepos ex filio præmortuo, excludet filiam teſtatoris, ſtante ſtatuto, quòd fœminæ non ſuccedant extantibus maſculis, & quare, & idem dicetur de filijs legitimatis, quod diximus de nepotibus. nu 120. 159

Nepotis appellatione continetur pronepos, & nurus appellatione continetur prunurus. nu.283. 83

Nepotes concubinarij, nati tamen ex legitimo matrimonio contracto inter filium naturalem dicti concubinarij, & aliam poſt mortem dicti filij naturalis patris dictorum nepotum concubinarij, non ſuccedunt ab inteſtato dicto concubinario auo eorum, etiam ſi poſt mortem dicti filij naturalis patris ipſorum, dictus auus concubinarius contraxiſſet matrimonium in facie Eccleſiæ legitimum cum concubina ſua matre dicti filij naturalis, & auia dictorum nepotum, & quare. nu.57. 155

Notarius conficiens inſtrumentum falſum, quando non ſit puniendus de falſo. nu.9. 189

Notorietas iniuſtitiæ reddit ſententiam nullam. numero 307. 234

Notorium quotuplex. nu.123. 345

Notorium iuris quotupliciter aliquod fieri contingat. numero 124. 345

Notorium facti dupliciter cõſiderari poterit. nu.125. ibid.

Notorium ex parte rei notoriæ quotuplex erit. numero 126. ibid.

Notorium ex parte eorum, quibus res eſt notoria, quid ſit. numero 127. ibid.

Nullum, & minus ſufficiens æquipollet. nu.128. ibid.

Nullitas ita deuoluit totam cauſam ad Superiorem, ſicut appellatio, vt eam reformare poſſit, ſi nullitas proueniſſet ex dolo, vel iniquitate, & talia allegentur, non autem ex errore. nu.61.& 62. 126

Nullitas quando non poſſit opponi ad impediendam executionem ſententiæ. nu 89. 131

Nullitas ſententiæ latæ obiecta quid operabitur circa litis pendentiam, & executionem ſententiæ. nu.77. 129

Nullitas ſententiæ arguitur duobus modis, & quibus. numero 89. fol.100

Nullitas actus primi inualidè exerciti an priuet agentem poteſtate illum iterandi, donec validè fiat, & hoc regulariter, & quare, latiſſimè probatur multipliciter. numero 1. 120

Nullitas actus quando dicatur pœna propriè, copioſè oſtenditur. numero 19. 90

Nullitatis cauſa deuoluit totum negocium ad Iudicem ad quem. nu.104. 132

O

OBedire quid ſubditus teneatur Prælato iniuſtum quid præcipienti, etiam ſi ille ſit Summus Pontifex. numero 35. fol.256

Obedire, in quibus noſtris Superioribus teneamur. numero 101. 265

Oblatio vbi requiritur, non ſufficit verbalis, ſed requiritur actualis. numero 28. 122

Oblatio, quando requiritur, non ſufficit verbalis, ſed actualis. numero 20. 185

Occidere aliquem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, quare liceat. numero 38. 278

Occidere aliquem, ne ipſe occidatur, quo iure liceat. numero 76. 309

Occidens patrem ſpiritualem, qua pœna ſit puniendus numero 15. 332

Occidens patrem naturalem, an incurrat pœnam occidentem patrem legitimum, & naturalem. nu.12. ibid.

Occidens, vel mutilans aliquem exiſtentem in Eccleſia, vel Cæmiterio non gaudebit immunitate, licet ipſe fuiſſet extra Eccleſiã, & quare: et exemplificatur. nu.50. 361

Occidens aliquem, vel mutilans in Eccleſia, vel Cœmiterio, confugiens ad Eccleſiam quaſcunque non gaudebit immunitate Eccleſiæ; quando hoc non feciſſet, niſi ſperaſſet in immunitate Eccleſiæ. numero 46. 360

Occidens, vel mutilans in Eccleſia, vel Cœmiterio ſiac animo, vel ſpe immunitatis Eccleſiæ conſequendæ, ac fruendæ, fruetur immunitate Eccleſiæ; & quare. & exemplificatur. numero 47. ibid.

Occiſus vt ſit Chriſtianus neceſſariò requiritur, vt ſit locus pœnæ. cap.1. de homicid. in ſexto. numero 9. 319

Occultum eſt duplex. numero 51. 299

Occultum per ſe quid ſit. numero 52. ibid.

Occultum per accidens quid ſit. numero 53. ibid.

Occultum dupliciter dici poteſt. nu.1.& 51. 293.& 299

Occultum per ſe quid ſit. numero 2. & 52. ibid.

Occultum per accidens quid ſit. numero 3.& 53. ibid.

Occulta, de quibus Eccleſia non iudicat, quæ ſint. nu.5. 294

Odio alterius non debet grauari alter. numero 95. 52

Odia ſunt reſtringenda, fauores autẽ ampliandi. nu.94. 131

Offenſa Dei quare dicatur delictum publicum. nu.3. 292

Omiſſio modi, & formæ reddit actum nullum, qui tamen iteratò fieri poteſt cũ obſeruatione debitæ formæ. nu.7. 121

Omnes de agnatione, dicuntur de familia. nu.39. 333

Opem præſtans delinquenti punitur eadem pœna, qua principalis regulariter: fallit tamen iuxta qualitates caſuum. numero 177. 72

Opera hominum ſunt in duplici differentia, & quæ omittenda ſunt pro ſcandalo uitando. nu.12. 249

Opinio præfertur veritati, & cõtra, et quãdo. nu.300. 239

Oratorium, vt gaudeat immunitate Eccleſiæ, quæ requiramur. numero 28. 357

Oratoria priuata non ædificata authoritate Epiſcopi, licet ſint cultui Diuino dedicata; & in ipſis fuerint aliquando Diuina celebrata: non tamen efficiũtur loca ſacra, nec gaudebunt immunitate Eccleſiæ, & quare. nu.25. 356

Ordo iuris in reſcripto quid denotet, & quid in forma hominis, numero 11. *fol.*163
*Ordo iudicij formalis, & ſubſtãtialis dicitur neceſſariò requiri, vbi ſit mentio de actu aliquo, qui requiritur prius, & poſterius, & exemplificatur, quibus non obſeruatur, actus erit nullus ipſo iure, & quare. nu.*22. 164
*Ordine iudiciorum nõ ſeruato, quando actus ſit nullus perpulchrè nimis docetur. nu.*69. 168
Ordines ſacri qui antiquitus erant, & quot ſint hodie, numero 273. & 274. 82
*Ordinarius quid faciet, quando ſibi à Delegato ſuperioris mandetur exequutio ſententiæ iniuſtæ. nu.*51. 259
*Ordinarius reperiens ſententiam ſuam, vel ſui præceſſoris eſſe nullam, quid faciet, vt legitimè procedat, multipliciter oſtenditur. nu.*44. 124
*Ordinarius quando nõ poſſit ſententiam à ſe nulliter latam reformare, & reiterare, nu.*37. 123
*Ordinati non habentes vnde viuere poſſint, ordinantes ipſis alimenta præſtare tenebuntur in pœnam tranſgreſſionis præcepti Eccleſiaſtici prohibentis tales ordinari, & ordinatos ſic non recipere executionem ordinis. nume.*89. *fol.* 170
*Organizatio corpus humani quot dierum circulo in vtero fiat, tam loquendo de maribus, quàm de fœminis, & erit memoriæ imprimendum. nu.*8. 273
*Organizatione corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti non fuit ſeruatus naturalis, & quare. nu.*9. *ibid.*
Oſculans violenter virginem in platea quæ pœna puniatur, numero 24. 122

P

P*Aciſcens non offenderè eum, cum quo fecit pacem, an ſi bannitus fuiſſet ante pacem, poſtea poterit impunè occidere eum, non obſtante pacto de pace facta cum illo. numero* 138. *fol.*176
*Pactum, conuentio, iuramentumvè nullum valet contra legem, legis praeceptum, prohibitionemvè. nu.*164. 210
*Pactum, vel contractus initus contra publicam vtilitatem non firmatur iuramento, ſecus ſi partim pertineat ad ius publicum, partim ad ius priuatum. nu.*131. 175
*Pactum turpe dicitur pactum turpis rei, & datur exemplum. nu.*166. 210
*Pactum de re, cuius commercium per rerum naturam haberi non poteſt, nullius eſt momenti. nu.*167. 210
*Pactum de aliquo ſoluendo pro obtinendis rebus ſpecialibus, eſt nullius momenti, & obligationis. nu.*110. 268
*Pactum de re turpi, aut impoſſibile impoſſibilitate facti, aut iuris, eſt nullius obligationis, & idem eſt ſi eius obſeruatio vergeret in animæ detrimentũ. nu.*111. 268
Pacto contrahentium, quando poterit iuri priuato, vel publico renunciari, ſeu ijs, quæ ſpectant ad ius publicum, vel priuatum, & exemplificatur multipliciter. numero 129. 175
Pacta contra ius quo ad quid valeant, & quo ad quid non. numero 168. 210
*Pacta, quæ ſi obſeruaretur, vergerent in detrimentum ſalutis æternæ, nullam obligationem ex ſe producunt ad ipſa obſeruanda. nu.*109. 268
Palatium Epiſcopi, & Cardinalis gaudet immunitate Eccleſiæ. numero 37. 358
Pallium quod tribuitur Patriarchis à Papa quid denotet. numera 8. 284
*Papa dicitur Ordinarius ſingulorum. nu.*2. *ibid.*
*Papa quas nouas leges condere poſſit. nu.*100. 265
*Papa quando exercere poterit iuriſdictionem ſibi datam à Deo ſuper Imperatorem, & quare. nu.*132. 207
Papa concedens fieri aliquam Eccleſiam, intelligitur ſine alterius Eccleſiæ iniuria, niſi aliud in reſcripto exprimatur, numero 30. *fol.*117
*Papa commiſit non duci ad mortem quendam, vt ceſſaret ſcandalum populi. nu.*47. 259
Papa an poſſit exequi pœnam mortis, vel ipſam ſtatuere. numero 49. 259
*Papa an diminuere poſſit articulos fidei, & hæc propoſitio quomodo intelligatur. nu.*89. 338
*Papa poterit gratificare quam partem voluerit, data paritate vocum eligentium Imperatorem. nu.*130. 207
Papa ſolus quando poſſit eligere Imperatorem, & quare. numero 129. *ibid.*
*Papæ mandatum recipit vires à ſua intentione, quæ erit conſideranda. nu.*255. 80
*Papæ & alteri Principi quando non ſit obediendum, luculentiſſimè traditur. nu.*54. 260
*Papæ iniquo non erit obediendum. nu.*46. 259
*Papam eſſe maiorem dignitate & auctoritate ipſo Imperatore, multipliciter probatur, & quare. nu.*128. 207
*Papalibus, & Imperialibus literis non obedire, licitum eſt, ſi rationabilis redditur cauſa. nu.*106. 266
§. Quod ait lex in l. quod ait lex. ff. de adult. verus intellectus, numero 31. 277
*Par in parem non habet imperium, nec multò minus inferior in ſuperiorem. nu.*5. 5
*Parricida quali pœna veniat puniendus. nu.*100. 53
*Participare cum excommunicato licebit in caſu neceſſitatis praciſæ, vel occaſionatæ propter damnum vitandum, non propter vtilitatem. nu.*123. 313
Pars, ſeu actor, aut reus, pro quo teſtis depoſuit falſum, quando excuſetur à pœna producentis falſum teſtem, & quando poſſit renunciare teſti à ſe producto. numero 13. 189
*Partes non poſſe renunciare tranſeunti in rem iudicatam, quomodo intelligatur. nu.*320. 237
Partus natus in menſe 7. 9. & 10. *eſt legitimus, & idem in menſe* 8. 11. & 13. *nu.*3. 138
*Paſſio, quæ propriè dicenda ſit pœna. nu.*9. 3
Paſſionis nomen à Grammaticis quomodo ſumatur. numero 3. 3
Paſſiones. numero 5. *ibid.*
Paſſus quid ſit, & vnde dicatur quo ad materiam, de qua ibi tractatur. numero 31. 357
Patiens vim abſolutam non punitur, ſed conditionalem (ſe facit cõtra virtutem clauium) patiens punietur mitius, & quare. numero 115. 313
Pater non cogitur hodie inſtituere in ſuum hæredem nepotem ex filia emancipato natum, ſicut antiquitus tenebatur. numero 6. 30
*Pater & filius cenſetur eadem perſona, quod probatur, & exemplificatur multipliciter. nu.*45. 278
*Pater non poteſt præcipere filiæ circa ea quæ ad rem domeſticam conſeruandam non pertinent, etſi ad bonum commune ſpectent. nu.*9. 4
*Pater quãdo fruetur priuilegio filiæ in re dotali. nu.*11. 141
*Pater quando adulteram filiam: & frater ſororem impunè occidere poterunt. nu.*89. 145
*Pater quemlibet occidit in rebus venereis deprehenſum, dummodo & filiam occidat, in ſua, vel generi domo, vel per ſe non ſtet. nu.*43. 278
*Patri licitum eſt nedum pignorare, ſed & vendere filium in caſu neceſſitatis ſibi imminentis. nu.*9. 30
*Patriarcha à Primate, an differat. nu.*6. 284
*Patriarchis, quæ priuilegia ſint indulta. nu.*7. *ibid.*
Patronus laicus ſimul habens ius patronatum cum Eccleſiaſtico poterit præſentare infra ſex menſes, vt Eccleſia. numero 18. 147

Patronus

Digitized by Google

I N D E X.

vna æquitas non poterit parere plures fictiones. numero 78. 156
Patroni infra quod tempus debent præſentare inſtituendum in beneficio ab Epiſcopo. nu. 150. 177
Patronis Eccleſiaſticis ad præſentandum ſemeſtre à iure indulgetur. nu. 151. ibid.
Patronis laicis ad præſentandum indulgetur quadrimeſtre, & patronis Eccleſiaſticis ſemeſtre, & quare. numero 152. 177
Peccatum originale quid ſit, & quare ſic diffiniatur. numero 8. 291
Peccatum originale, & actuale veniale ſolùm habens quomodo punietur in alio ſeculo. & nu. ſeq. vſque in finem. nu. 16. 291
Peccatum mortale quid ſit, & peccatum veniale in quo differat a mortali. nu. 10. 291
Peccatum mortale quid ſit, & in quibus differat a veniali. nu. 15. 6
Peccatum veniale quando puniatur pęna æterna, & an eadem acerbitate pęna, quàm peccatum mortale. numero 14. ibid.
Peccatum grauius incurritur in cõmittendo, quàm in omittendo. nu. 230. 77
Peccatum eſſe pœnam peccati quomodo probet. num. 8. 288
Peccatum quomodo dicatur pœna peccati ex parte ſubſtantiæ actus ipſius peccati. nu. 12. 289
Peccatum quomodo dicatur pœnam peccati ex parte cauſæ. nu. 10. 288
Peccatum quodlibet actuale mortale duo comprehendit, & quando dici poterit finitum, & infinitum. nu. 2. 290
Peccatum, quod quis committit timore mortis incurrendę, quomodo voluntarium dicatur. nu. 20. 305
Peccatum, quod ebrius committit, quomodo dicatur voluntarium. nu. 21. 305
Peccati originalis pœna propria quæ ſit. nu. 5. 290
Peccati originalis macula quot pœnis obnoxium faciat hominem. nu. 9. 291
Peccati originalis macula ſolum fœdati non ſentient pœnam ſenſus in futura vita. nu. 7. ibid.
Peccato originali quomodo debeatur pœna æterna, & quomodo non. nu. 4. 290
Peccato mortali, quod in momento fit, quare pœna æterna debeatur. nu. 11. 291
Peccato veniali an aliquando debeatur pœna æterna & quare. nu. 13. ibid.
Peccata mortalia ſubſequentia, niſi per præſentiam deleta fuerint, priuant homines merita bonorum operum, & è contra impius per ſubſequentem præſentiam iuſtificatur ſi in ipſa perſeuerabit. nu. 66. 308
Peccata ſuos debent tenere authores. nu. 240. 78
Peccata proximi audita in foro exteriori credere non debemus, niſi ea, de quibus quis conuincitur in iudicio, & ordine iudicario publicentur. nu. 22. 296.
Peccata non niſi in voluntate. nu. 54. 307
Peccatorum diuiſio quomodo ſit facienda ſecundum ſubiectam materiam, & de pœnis cuilibet ſpeciei peccatorum debitis. nu. 3. 290
Peccare quare dicatur eſſe facilius, quàm virtuosè viuere. nu. 16. 289
Peccare in aliquem quis dicatur. nu. 14. 295
Peccaſſe in ſuo æterno quando quis dicatur, & quare. numero 12. 291
Peccantes ſola etiam cogitatione ſubiacent pœnis Diuinis. nu. 2. 183
Peccantis voluntas per pœnam reduoitur ad Diuinæ iuſtitiæ ordinem. nu. 7. 288
Peccator merito a tribus puniri poteſt, eoque a triplici ſubiectione peccando receſſerit. nu. 10. 3
Pecunia vna non poteſt parere plures compenſationes, ſic
Peierare & non quando quis dicatur nu. 185. 212
Per, particula quid denotet. nu. 117. 344
Percutiens clericum occultè eſt excommunicatus. numero 43. 299
Percutiens, vel vulnerans ſine morte, vel membri mutilatione in Eccleſia, non priuabitur immunitate: & quare. nu. 51. 361
Percutiens aliquem etiam proditione animo occidendi, vel mutilandi, morte vel mutilatione non ſecuta, gaudebit immunitate Eccleſiæ ad eam confugiendo: & quare. numero 54. 362
Percutientes, vel occidentes clericos confugientes ad Eccleſiam, eadem immunitate gaudebunt, ac ſi laicos occidiſſent, & quare. nu. 43. 359
Percuſſio in ſacra Scriptura aliquando ſumitur pro occiſione. nu. 17. 196
Periculum ſciſmatis quando ex excommunicatione aliquorum immiaet, tunc excommunicationem ferre non pertinet ad veritatem iuſtitiæ. nu. 20. 251
Periurus non dicitur qui authoritate legis deierat, ex Baldo. nu. 160. 210
Periurus, quæ exercere non poſſit. nu. 166. 179
Perſonalis executio demandata alicui, quando poterit delegari alteri ſine ſpeciali licentia demandatis illam. numero 111. 173
Perſonaliter ſi aliquid eſſet exequendum in materia pœnali, non eſſet ſatisfactum mandato, ſi illud exequeretur per alium, & quare. nu. 191. 74
Petens abſolutionem ab excommunicatione ad cautelam, quid facere debeat, ne ſibi præiudicet. nu. 90. 100
Petitio ſi alicui prohibetur, inde conceſſio erit nulla. & exemplificatur. nu. 169. 180
Plura vbi committuntur in reſcripto, an videatur data forma, vt ſecundum ordinem narrationis actorum debeat Iudex procedere. nu. 70. 168
Pœna quid ſit. nu. 1. 3
Pœna quomodo dicatur paſſio, & agens pati. nu. 2. 3
Pœna vnde dicatur. nu. 1. 288
Pœna ſex modis reperitur diffinita a Doctoribus. numero 2. 288
Pœna infligentis ſcopus, & pœnæ effectus quis ſit. numero 3. ibid.
Pœna impoſita ipſo iure, niſi à Iudice remittatur cum cauſa cognitione, nihil fit: cum non poſſet Iudex condemnato de furto infamiam iadè incurſam remittere, quoniam aliàs a lege ſuppleretur. Pœna verò, quæ imponenda venit à Iudice, poterit ab ipſo ſine cauſa cognitione, exiſtente cauſa rationabili, etſi male faciat Iudex, et puniri de hoc poſſit. Non tamen hoc poterit facere poſt ſententiam, & quare. nu. 97. 204
Pœna appoſita in principio cuiuſcunque diſpoſitionis pœnalis, videtur repetita, quando in fine eiuſdem diſpoſitionis fieret aliqua additio, & exemplificatur. nu. 9. 115
Pœna appoſita legi quando neceſſario infert nullitatē actus, tunc ſi quis talem legem tranſgrederetur, aliquid annullando contra prohibitionem ipſius, non tantum incurret pœnam, ſed etiam nullitatem actus, in quo exemplificatur. nu. 4. 88
Pœna indicta clericis conſentientibus ſiſtere foro ſeculari, quæ ſit. & quare. nu. 116. 173
Pœna adiecta pro ſolo conatu incurritur, quando hoc exprimat lex. nu. 30. 187
Pœna adiecta facto, quod eſt nullum ipſo iure, non incurritur. nu. 165. 110
Pœna appoſita in vno correlatiuorum, videtur appoſita in

alitro

Digitized by Google

I N D E X.

altero concurrente eadem ratione, aliàs ſecus, numero 66. fol.43

Pœna perſonalis vbicunque imponitur, requiritur actus conſumatus.nu.13. 195

Pœna ſenſibilis in homine dupliciter cauſatur.nu.22. 190

Pœna conuentionalis in aliquo contractu appoſita, quę vni ex correlatiuis adiecta eſt, non cenſetur adiecta alteri. nu.69. 44

Pœna pecuniaria impoſita a iure, minoratur propter inopiam rei, nec commutatur in corporalem, ſed in aliam pecuniariam.nu.96. 204

Pœna alleuiatur peccanti propter metum, & quare.numero 74. 309

Pœna venit minuenda vel aggrauanda ſeptem modis. numero 57. 334

Pœna ordinaria delicti ex quibus cauſis poſſit augeri, numero 50. 199

Pęna ordinatiua culpæ quid ſit, & quare ita dicatur. numero 6. 288

Pęna ordinaria a iure ſtatuta, etiam ſi eſſet mortis naturalis, quando, & ex quibus poſſit imponi.nu.294. 232

Pœna extraordinaria quomodo dicatur augeri & minui. nu.226. 218

Pœna augenda aut minuenda conſideratur tempus ſententiæ, & non tempus delicti,nu.95. 204

Pœna augenda erit, quando multis graſſantibus exemplo opus ſit.nu.66. 200

Pœna vna dicetur grauior alia quatuor de cauſis, & quæ ſint illa.nu.53. 199

Pœna vnica ſolum regulariter debetur vnico delicto.numero 62. ibid.

Pœna omnis imponenda hodie eſt arbitraria.nu.82. 310

Pœna corporalis, quæ circa corpus conſiſtit, ſępe quis punitur pro culpa alterius.nu.67. 335

Pœna ſeruitutis, vel infamiæ ſæpe vnus punitur pro alio. nu.68. ibid.

Pœna ſpiritualis temporaria eſt quadruplex: & aliquando quis punitur illa peccato alterius.nu.69. ibid.

Pœna ſpiritualis temporaria eſt quadruplex.num.64. ibid.

Pœna ſpirituali æterna quis erit puniendus.nu.64. ibid.

Pœna ſpirituali temporaria aliquando quis punitur pro ſua propria culpa, & aliquando pro aliena.nu.73. ibid.

Pœna ſpiritualis æterna quæ ſit nu.62. ibid.

Pœna corporalis eſt duplex.nu.63. ibid.

Pœna interdicti generalis quis poterit puniri pro peccato alterius & quare.nu.71. ibid.

Pœna interdicti ſpecialis quis non punitur, niſi pro propria culpa.nu.72. ibid.

Pęna confiſcationis bonorum, quā incurrit hæreticus, quando extendatur ad bona dotalitia.nu.135. 347

Pœna indicta in aliqua lege, quæ dicatur intrinſeca. & quę extrinſeca.nu.18. 90

Pœna producta ad paucos, exemplum inde ad multos peruenit.nu.24. 253

Pęna dicti c.1.venit quoque puniendus is, qui iam peruenit ad actum proximum actui, per quem mors de ſui natura ſequi debuiſſet, & quare, & exemplificatur. numero 18. 322

Pœna cap.1.de homic.in ſexto, inuoluit quoque eum, qui etiam per Chriſtianum mercede conductum aliquem interfici mandat.nu.23. 323

Pęna dicti c.1.locum non habet in eo, qui promiſit pecuniam, qui ſemper renuit facere aſſaſſinium.nu.5. 319

Pęna dicti c.1.non habebit locum in eo, qui mandauit fieri aſſaſſinium alicui, qui tamen ipſum non commiſit, ſed alij illum talem interfecerunt alia de cauſa. nu.6. 319

Pęna eorum, qui ferrum, arma, & alia opportuna ad debellandos Chriſtianos deferunt Saracenis deſcribitur. numero 61. 199

Pœna Iudicis minuentis pœnam inflictam à iure ſine cauſa, quæ ſit nu.76. 200

Pœna eſt diſſenſio animæ ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt.nu.19. 290

Pœna quando non dicatur in iure expreſſa.num. 229. 219

Pœna capitis appellatione proprie venit pœna mortis naturalis, non ciuilis, quæ ſolum mors dicitur impropriè. nu.238. 221

Pœna expenſarum ſolutionis contenta in quacunque diſpoſitione cuiuſcunque iuris, vel hominis extenditur de caſu expreſſo ibi, ad caſum non expreſſum, ratione identitatis, vel maioritatis rationis.nu.1. 113

Pęna duplici quandoque quis punitur, & quando. numero 38. fol.117

Pęna dupliciter poterit conſiderari, nu.50. 334

Pęna tripliciter dici poterit voluntaria.nu.20. 290

Pęna regulariter non deſcendit ab eſſentia actus, ſed à prohibitione.nu.269. 81

Pęna, qua vnuſquiſque poterit puniri, eſt in triplici differentia.nu.61. 335

Pœna, qua punitur falſarius literarum Apoſtolicarū, quæ ſit, num.56. 199

Pęna quando non eſt limitata a iure, Iudex poterit ipſe imponere.nu.248. 223

Pęna qua puniendi ſint, qui precibus Principibus porrectis ſupprimunt veritatem, vel falſitatem exprimunt, & quid faciet delegatus huiuſmodi preces recipiens. numero 146. 110

Pęna in ſui prima diuiſione quotuplex ſit. nu.51. 334

Pęna vbicunque a iure in caſu propoſito non eſt determinata, etſi dolus inſit extraordinaria imponitur. n.14. 195

Pęnam ipſo iure incurrendam nemo incidet pro facto inchoato, etſi hoc ſpecialiter in iure ſic cautum: tamen Iudicis arbitrio punietur.nu.8. 194

Pęnam ad perſonalem, vel ad mortis pœnam quis ſe poſſit obligare.nu.136. 175

Pęna in damnatis an ponat aliquid reale.nu.4. 3

Pęna vel opus pęnale dupliciter ſumitur.nu.6. ibid.

Pęna duplex eſt, contracta, & inflicta, et quid ſit vtraque. numero 7. ibid.

Pęnæ nomine (loquendo iuridicè) quid veniat.nu.4. 288

Pęnæ diffinitio varia ſecundum Doctores traditur. numero 5. ibid.

Pęnę inflictio in foro exteriori ad quid inuenta ſit.nu.5. 188

Pœnæ introductę de iure diuino quot ſint.nu.56. 334

Pęnæ introductæ de iure Diuino exequutioni mandandę ab hominibus nonnullæ enumerantur.nu.1. 292

Pęnæ introducta de iure Canonico ſunt in triplici differentia.nu.1. 292

Pęnæ introductę de iure canonico appellatæ perſonales tantum, quæ ſint.nu.2. ibid.

Pęnæ omnes in Principe ſunt arbitrariæ.nu. 240. 221

Pęnæ omnes ſtatutæ contra ſecundo nubentes, habēt etiam locum contra non honeſtè viuentes.nu.9. 84

Pęnæ temporales introductæ de iure ciuili quot ſint. numero 6. 292

Pęnæ æternæ ſunt ſeptem quæ recenſentur.nu.1. 290

Pęnæ capitalis imponenda vbi ſit ſermo in aliqua lege, ſemper pro illa imponenda requiritur dolus. nu. 80. 310

Pęnæ impoſitæ his verbis, ipſo facto, vel ipſo iure, ſemper requirunt terminos conſumatos,nu.4. 193

Pęnæ iudiciales ortum habentes à iure ciuili quot ſint. numero 52. 334

Pęnæ iudiciales introductæ de iure Pontificio quot ſint.numero 53. 334

Pęnæ

I N D E X.

Pœna perſonales quæ dicantur.nu.54. fol.334

Pœna reales in odium perſonarum introductæ ſecundum Canones quæ ſint,& quæ mixtæ.nu.55. ibid.

Pœnæ reales in odium perſonarum introductæ de iure Canonico,quæ ſint.nu.4. 292

Pœnæ mixtæ appellatę introductæ de iure Canonico, quæ ſint.nu.5. ibid.

Pœnæ quare aſcribantur prędicti effectus.nu.23. 290

Pœnæ in dubio ſunt potius molliendæ, quàm exaſperandæ. numero 279. 228

Pœnarum genera in ſui prima diuiſione dicuntur eſſe duo, & quæ,& earum ſpecies enarratur.nu.1. 272

Pœnarum ſpecies,quæ antiquitus erant in vſu,& modo receſſerunt ab Aula, hic enarrantur, & adduntur nonnullæ, quæ in locum ipſarum fuerunt ſubrogatæ. numero 2. 272

Pœnis omnibus inferendis quot veniant conſideranda, & quare.nu.233. 219

Pœnis in ſpiritualibus infligendis ſeu incurrendis,quæ ponderanda ſint.nu.7. 183

Pœnas extraordinarias augere et minuere minus eſt,quàm ordinarias.nu.227. 219

Pœnas aſſaſſinij indictas in c.1.de homic.in ſexto, incurret etiam promittens ſolum dare,licet non ſequatur ante factum ipſa pecuniæ traditio.nu.4. 319

Pœnalis dicitur conſtitutio decernens actus annullationem, & ideo non extendenda.nu.90. 170

Pœnitentia attentantis aliquem ex actibus expreſſè prohibitis in l.quiſquis.C.ad l.Iul.maieſt.an abſoluat quem à pœna incurrenda.nu.25. 186

Porrigentes medicinas,vt abortiatur prægnans ipſa inuita, & ignorante,mortis pœnam patietur ſi fętus fuiſſet animatus;idem dicitur de alio aliter ipſam procurante non ſe tuendo.nu.53. 281

Poſſeſſio quomodo acquiratur,& quomodo amittatur. numero 18. 6

Poſſeſſione acquiſita,non curamus de traditione,& quare. numero 80. 156

Poſitum in ordine formæ tunc irritat actum ſi omitteretur,quando talis omiſſio graue præiudicium generaret,et quare. Necnon quando id quod requiritur eſſet contemporaneæ exercendum cum ipſo actu, quia tunc eſſet de ſubſtantia,et idem dicitur quando illud requireretur ante actum ipſum.nu.20. 164

Poteſtas datur a Deo ad ædificationem, non ad deſtructionem, nu.6. 5

Poteſtati reſiſtens,Dei ordinationi reſiſtit,& quare.numero 38. 257

Poteſtatem habens a lege vindicandi ſe,& per ſe, non poſſet vtique alteri etiam non filio impune demandare poſſet.& quare & exemplificatur.nu.44. 278

Preces Superiorum, quando dicantur incutere metum cadentem in conſtantem virum.nu.155. 318

Præcedere quod ex forma à iure tradita debet præcedere, ſi non præceſſerit,erit nullum ipſo iure, etiam ſi diceretur in aliqua diſpoſitione, quod Iudex poſſit procedere prætermiſſa ſolemnitate,ſeu omni ſubſtantialitate.n.29.165

Pręceptum Papę ſuperueniens quando excuſet quem à periurio,nu.147. 208

Præceptum aliquod eſſe figurale contingit dupliciter. numero 34. 197

Præceptum de non furando ita tranſgreditur, qui mutuat ſub vſuris,ſicut qui furtum facit,& quare,licet ille non dicatur proprie fur.nu.166. 113

Præceptum factum contra publicam vtilitatem non valet, niſi ſecunda iuſſio emanauerit in confirmationem primi præcepti.nu.82. 263

Præceptorum ordo conſonat ordini inclinationum naturalium.nu.16. 196

Præcepta Diuina iudicialia,quare hodie poſſent obſeruari ſine peccato & cęremonialia vero non.nu.36.

Præcepta Diuina negatiua, quæ obligant ſemper, & ad ſemper,& præcepta affirmatiua ſemper,ſed non ad ſemper.numero 120. 270

Pręcepta Diuina iudicialia an ſine peccato poſſint hodie obſeruari.nu.35. 197

Præcepta diuina ſunt in triplici differentia. nu.18. 196

Præcepta Domini quare dicantur eſſe leuia,& lata,iugum verò Domini ſuaue,& onus leue.nu.17. 289

Præcepta Decalogi quis ſcripſerit in duabus illis tabulis lapideis.nu.23. 196

Præcepta humana iuxta quod cenſeantur eſſe Diuina, demonſtratur.nu.13. 4

Præcepta moralia ſunt indiſpenſabilia, & immutabilia, & quare.nu.15. 196

Præcepta moralia pertinent ad legem naturæ,& quare.& quomodo.nu.21. ibid.

Pręcepta moralia differunt à ceremonialibus, & iudicialibus: & in quibus.nu.24.& 28. 196.& 197

Præcepta iudicialia,quæ dicenda ſint; & in quibus conſiſtant.nu.33. ibid.

Præcepta primæ,& ſecundæ tabulæ in quo differant à pręceptis alijs diuinis.nu.22. 196

Prædicatores de decimis ſoluendis non facientes populis conſcientiam ſunt ſuſpenſi.nu.33. 297

Præfectus prætorij quis dicatur,et quibus priuilegijs fruatur.nu.13. 284

Prægnans voluntariè ſumẽdo aliquam medicinam,quę procurat aborſum etiam fœti inanimati, vt aliquam quantitatem pecuniæ conſequatur pœna mortis erit punienda,etſi non pœna parricidij.nu.51. 281

Prælatus Eccleſiaſticus poteſt condere Canonem, etiam de re non prohibita diuino vel naturali iure, obligantem illius tranſgreſſorem ad excommunicationem ipſo facto incurrendam.nu.10. 4

Prælatus ordinarius excommunicans ſubditum ſuum extra limitem iuriſdictionis ſuæ degentem,iniuſtè agit, & eius excommunicatio nulla cenſetur.nu.9. 5

Prælatus poterit præiudicare Eccleſiæ ſuæ in iure quærendo,non autem in quæſito,nu.119.& 222. 77

Prælatus & quilibet miniſter, quando dicatur præiudicare ſuæ Eccleſiæ, vel ei,cuius eſt miniſter tam in delinquendo,& quærendo, tam in perſonali,quàm in reali. numero 220. 77

Prælatus non poterit repudiare legatum factum Eccleſiæ, nec paciſci de non petendo,& in quo poterit præiudicare.numero 221. ibid.

Prælatus an poſſit per ſuam legem ſic obligare ſubditum, vt ex eius tranſgreſſione pęna æterna dignus fiat.numero 2. 4

Prælatus non debet ſibi ad iniuriam aſcribere negationem factam a ſubdito reo de crimine occulto, quia etiam ipſi Prælato non erit credendum contra aliquem in iudicio. numero 25. 29

Prælatus de his poteſt legem facere, de quibus poteſt iudicare:& ſic non de occultis,& quare.nu.28. 296

Prælatus quid facere debeat cum occultè peccantibus.numero 56. 195

Prælatus in omittendo poteſt præiudicare Eccleſiæ ſuæ in iuribus ſuis.nu.216. 76

Prælatus in quo poterit præiudicare ſuæ Eccleſiæ. numero 224. 77

Prælati Eccleſiæ non poſſunt obligare ſubditos ad aliqua non contenta in Euangelica regula, quam in Baptiſmo

ſunt

Digitized by Google

I N D E X.

Priuilegium de aliquid faciendo, an extendatur ad eum, cui priuilegiatus ceſſit.nu.86. fol.145

Priuilegium creditoris de ingredienda propria auctoritate fundum debitoris, an extendatur ad eum, cui creditor tale ius ceſſiſſet.nu.87. ibid.

Priuilegium conceſſum alicui Epiſcopo, & eius familiaribus, extenderetur etiam ad alios familiares receptos de nouo ad familiaritatem ſuam, etiam poſt tale priuilegium ſibi indultum.nu.69. 144

Priuilegium conceſſum alicui, extenditur ad eius liberos, vxorem, & famulos, & quo pacto hoc erit intelligendum, & quare.nu.56. 143

Priuilegium conceſſum alicui caſtro, quando extendetur ad villas illius caſtri, & quando non.nu.22. 142

Priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & ſuis poſteris, vel pro ſe & ſuo genere, nō extenderetur, niſi ad deſcendentes ex linea maſculina, & quare.nu.142. 148

Priuilegium Principis de re ad ipſum ſolum ſpectante eſt latiſſime interpretandum.nu.149. 208

Priuilegium, in terminis dictæ ſublimitationis, habet locum ſolum in materia, quæ conueniat vtrique ſexui: non autem in alia, vt in materia feudali, & quare.nu.154. 149

Priuilegium nuperrimè conceſſum Cardinali, vel Epiſcopo, vt de redditibus Eccleſiaſticorum beneficiorum poſſint teſtari, extenditur etiam ad teſtamentum iam conditum, in quo diſpoſuerat de talibus bonis.nu.121. 147

Priuilegium alicui à lege conceſſum, an extendatur.numero 77. 144

Priuilegium conceſſum alicui viuenti, in dubio non extenditur ad hæredes regulariter, etſi aliquando hoc fallat, vt infra. & quare.nu.78. 144

Priuilegium conceſſum alicui dignitati extendetur ad ſucceſſorem in tali dignitate.nu.79. ibid.

Priuilegium priuilegiati, an ſemper extendatur ad eius familiam.nu.59. 143

Priuilegium ciuilitatis conceſſum proprio motu ciuiū, differt ſummopere à priuilegio ciuilitatis, conceſſo ad inſtantiam, & in quo.nu.96. 145

Priuilegium ita interpretandum erit, vt non excludat aliud ipſi priuilegiato, aliàs debitè competens: & exemplificatur in fauorem priuilegiati, & non in odium, numero 94. 145

Priuilegium conceſſum alicui, & eius liberis, non extenditur vltra pronepotes.nu.37. 143

Priuilegium conceſſum perſonæ ad quos hæredes extendatur.numero 38. ibid.

Priuilegium conceſſum alicui, & omnibus ex ſe deſcendentibus maſculis, & fœminis, ad quas fœminas extendatur nu.39. ibid.

Priuilegium conceſſum à Principe de non ſoluendis collectis, non extendatur ad collectas poſtea auctas, vel de nouo impoſitas, propter ingruentem neceſſitatem guerræ, vel ſimil.i.nu.105. 146

Priuilegium prohibens aliquid, ſi concurrat cum alio idipſum concedente in vna eadem met perſona: tunc præualebit priuilegium prohibens, & quare. nu.119. 147

Priuilegium conceſſum Scholaribus, vt habeātur pro ciuibus, quomodo ſit interpretandum, vt fiat melioris conditionis, quàm alij.nu.95. 145

Priuilegium conceſſum, non extendetur ad filium huiuſmodi priuilegiati, & quare.nu.144. 148

Priuilegium quid ſit.nu.5. 139

Priuilegium quid ſit.nu.2. 139

Priuilegium l.1 C.de iur. & fact.ignor. an ad Clericos extendatur.nu.84. 145

Priuilegium non fore extendendum ad hæredes, et ad quos, quando dicatur.nu.82. 144

Priuilegium non extendetur etiam, ſi ibi appoſitum eſſet nomen hæredis, & non liberi.nu.155. fol.149

Priuilegium à iure conceſſum patri duodecim filiorum, an perſeueret mortuo aliquo ex filijs. nu. 76. 144

Priuilegium alicui cōceſſum, ratione minoris ætatis, an extendatur ad tempus maioris ætatis. nu.75. 144

Priuilegium conceſſum filijs, non extendetur ad nepotes. numero 34. 148

Priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & filijs, non extendetur ad nepotes.nu.129. 147

Priuilegium, quando dicitur reale, & an ſit perpetuum.numero 43. 143

Priuilegium quod dicetur mixtum, & quare, & an extendatur ad hæredem priuilegiati.nu.44. ibid.

Priuilegium exemptionis alicui Eccleſiæ conceſſum quando ad ſubiectas illi extendatur.nu.40. ibid.

Priuilegium ſi expreſſè diceret, quòd hoc concedatur tam maſculis, quàm fœminis deſcendentibus ex dicto priuilegiato, extenderetur etiam ad fœminas deſcendentes ex illo tam virgines, & viduas, quàm maritatas, non autem ad filios earum, & quare.nu.146. 148

Priuilegium, quando extendetur de caſu vero ad caſum fictum. numero 34. 142

Priuilegium alicui datum, non extenditur ad collegam.numero 35. ibid.

Priuilegium finitur finita cauſa priuilegij.nu.36. ibid.

De priuilegij Apoſtolici interpretatione dubitans, debet ad Papam recurrere. & quare.nu.174. 181

Priuilegio amittendi qui gaudeant, & qui priuentur. numero 65. 144

Priuilegio ſuo non vtens per decennium, priuatur. numero 141. 148

Priuilegia conceſſa Eccleſiis, & alijs locis pijs conſtructis, an extendentur ad eandem iam deſtructa. remiſſiuè. numero 128. 147

Priuilegia continentia materiam præter ius, in dubio extendentur. & quare.nu.80. 144

Priuilegia conceſſa filijs aliquorum, ſola ratione, quia filij talium ſunt, extenduntur ad ipſos filios, etiam poſt mortem ſuorum parentum.nu.68. ibid.

Priuilegia conceſſa Eccleſijs ſuper earum bonis per leges Imperiales, extēduntur tā ad bona alia poſtea acquiſita, quàm ad Eccleſias ædificatas poſt illas leges.nu.72. ibid.

Priuilegia perſonalia ad quos hæredes extendantur. numero 73. ibid.

Priuilegia, & beneficia an in dubio ſint interpretanda contra concedentem illa.nu.74. ibid.

Priuilegia recipiunt extenſiuam interpretationem à communi vſu, & à communi practica.nu.1. 141

Priuilegia, inſtrumenta, & ſimilia præſentata in iudicio non faciunt notorium quando impugnantur, & quare. numero 108. 103

Priuilegia inhærentia oſſibus mulieris non tranſmittuntur ad hæredes, & ſunt tria. & quæ ſint iſta. nu.14. 141

Priuilegia clericorum, & ſi extendantur ad filios. & vxores eorum, non tamen extendentur poſt mortem ipſorum numero 66. 144

Priuilegia ſunt intelligenda ſecundum, proprietatem verborum inibi inſertorum.nu.33. 142

Priuilegia quæ ſint dicenda perpetua, & quæ temporalia, hic docetur, & etiam remiſſiuè.nu.41. 143

Priuilegia quibus de cauſis, quis amittere de iure poterit. nu.42. ibid.

Priuilegiorum dubiorum interpretatio, requirenda erit à priuilegiante, ſi haberi poterit ad ipſum recurſus.numero 81. 144

Priuilegiorum verba etſi ſint dubia, tam in ipſa extendentur,

I N D E X.

tur, ſi nulli fieret inde praiudicium. nu. 127. fol. 147
Priuilegiorum verba quomodo ſint interpretanda. numero 106. 146
Priuilegiatus de ingrediendo propria auctoritate fundum: poteſt cedere alteri hoc ius, qui ingredi tamen non poterit, ſi ſibi contradicatur, niſi perſonam priuilegiatam ipſum priuilegium reſpiciat ſolùm, vt in ſequenti limitatione. numero 88. 145
Priuilegiatus; vt procedat in aliqua cauſa nulla iuris ſolemnitate ſeruata, licèt poſſit pracedere die feriato in honorem Dei, non tamen ad condemnationem alienius, niſi facta probatione contra eum, per duos teſtes ſaltem. & quare. nu. 91. & 92. 145
Pro patrono haberi, & eſſe patronum, an ſint patria. numero 45. 154
Probatur, quod primus Canon allatus à Ioanne Andr. non aduerſatur praſenti Concluſioni; & eſt Clemen. 1. §. nos eorum, da ſtatu Monach. nu. 102. 340
Probatio quando admittatur contra praſumptionem iuris & de iure. nu. 326. 238
Probatio admittitur contra praſumptionem iuris & de iure per notorietatem facti contrariam. nu. 328. 238
Probationes in criminalibus debent eſſa apertiſſima. num. 278. & 284. 228. & 230
Probationes dua ſemiplena faciunt vnam plenam in ciuilibus. numero 275. 228
Procedere in crimine quid ſit. nu. 4. 183
Proceſſus compilatus contra formam, tenoremque mandati, eſt ipſo iure nullus. & quare. nu. 4. 162
Proceſſus compilatus contra formam mandati, eſt ipſo iure nullus. nu. 63. 167
Proceſſus quando praſumatur rectus, aut nullus ex defecta ſolemnitatis citationis. nu. 50. 95
Procurator legitimus ſi deſit, nulla ſententia legitima ſequetur. nu. 110. 132
Procuratarem ſuum generalem dominus in totum reuocare poterit, ſed non in parte. nu. 15. 31
Productio inſtrumenti poſt terminum datum ad producendum quando admittatur, & non. multipliciter docetur, numero 324. 237
Prohibentur multa iam conceſſa, qua alias non prohiberentur. nu. 183. 211
Prohibita aliquo, cenſetur prohibitum omne id per quod peruenitur ad illud. nu. 45. 118
Prohibita fieri a lege, habentur pro infectis quo ad ſui firmitatem, ſed non quo ad facientis pœnalitatem incurrendam. nu. 82. 169
Prohibita de iure ſunt in multiplici differentia, & quę ſint illa, quorum effectus retractari poterunt, & non. numero 2. 88
Prohibita habentur pro infectis quoad ſui firmitatem, ſed non quoad facientis pœnalitatem. nu. 171. 210
Promittere de iure nemo poteſt etiam cum iuramento aliquid in prgiudicium alterius. nu. 162. ibid.
Promittens occidera mercede, ſi non perueniſſet ad inſultum, non incidet in pœnas contentas in d. c. 1. & quare. numero 7. 319
Promittens quid incertum, vti dirigere domum ſuam pro [illegible]nicidio committendo punietur pœna d. c. 1. & quando hoc locum habeat. nu. 8. ibid.
Promiſſum ratione maleficij prateriti, vel futuri eſt nullum; & aſſignatur ratio. nu. 172. 211
Proponens ſe poſt appellationem legitime interpoſitam ſuiſſe excommunicatum, & in forma excommunicatianis eſſe patenter erratum, admitti debeat ad hoc probandum ubſque praeuia abſolutione ad cantelam. numero 85. 100
Propoſitin, qua nunc eſt hæretica contra ſcripturam, ſemper ſuit hæretica, licet ante Eccleſia interpretationem aſſertores excuſarentur, ne eſſent hæretici. & quare. numero 82. 336
Proteſtatio prgcedens declarat animum in futuro deeſſe, numero 161. 179
Publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum confugientes ad Eccleſias non gaudebunt immunitate ipſius Eccleſia.
Pudicitia non violatur violentia ſibi illata, ſed voluntata recipientis violentiam. nu. 61. 308
Pudicitia cùm ſit in animo a violento ſtupratore eripi non poterit. nu. 55. 307
Puniri non debes quis propter factum alterius, atiam ſua ope, quando id, in quo opem tulit, erat indifferens, & ipſe credebat illum tali ra bene vſurum. nu. 94. 52
Puniri nemo debet pœna ordinarin propter ſuſpitionem, ſeu praſumptionem etiam violentam. nu. 229. 226
Puniendus nemo erit ſine culpa, niſi ſui ſit cauſa. numero 64. 308
Puniendus non eſt qui etſi ad vnguem non obſeruat formam mandati, facit tamen id quod eſſet coniunctum, vel vicinum ipſi mandato, quo ad pœnam ordinariam incurrendam, numero 100. 172
Puniendus quis ſit de crimine hæreſis nu. 92. 338
Puniendus an aliquis venias pro culpa alterius. numero 58. 334
Puniendus quando quis ſit pro ſola ſcientia criminis committendi, ſi illud nòn reuelauerit & quara. nu. 21. 276
Purgatorij pœna qromodo iuſtis dicatur voluntaria. numero 21. 290

Q

QValitas deducta in accuſatione, vel inquiſitione, vel denunciatione indiciali, quando lex requirit actum qualificatum, vel aliqua qualitas eſſet neceſſaria ad aliquem actum, tunc neceſſario dicta qualitas probanda erit ad iuris pœnam incurrendam, alias ſequeretur rei abſolutio. & quare. nu. 47. fol. 328
Qualitas, qua ſundat, & priuat iuriſdictionem (de qua ante omnia debet plene conſtare) in principio erit probanda, & quare: & exemplificatur multipliciter. numero 48. 328
Qualitate alicuius criminis deducti in indicio non probata, quando de iure teneatur abſoluere reum, peroptima diſtinctio, & exemplis clarificata. nu. 49. 329
Qualitates committentium maleficium, & auxiliantium maleſactori ſunt in multiplici differentia, et omnes erunt ponderanda, & de ipſis hic peculiaris ſit ſermo, & quęſtiunculæ inde mota ſoluuntur. nu. 99. 53
Qualitates inhærentes delicto qua ſint. numero 217. fol. 217
Quaſi hoc verbum, quam denotes ſignificationem. numero 36. 153
Quæſtiones perſonales plures quando mouentur contra aliquem, non erit coram diuerſis Iudicibus vocandus. numero 20. 90
Quæſtionibus ciuilibus maioribus vna libra auri non minor quam trium teſtium exigitur probatio. numero 277. 228
Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. numero 3. 25
Qui per alium aliquid facit, quando dicatur per ſe ipſum verè facere, & quando fictè, eleganter traditur. numero 56. 155
Quomodo dicta iura probent primam ipſam concluſionem

propoſitam, in quibus explicitè tenor concluſionis reperitur. numero 62. 308

R

RApiens puellam non punietur pœna mortis, niſi eam carnaliter cognouerit, nu. 15. fol. 195
Raptores virginum, & honeſtarum fœminarum, cuiuſcunque conditionis illæ ſint, capitis ſuplicio erunt puniendi, necnon præſtantes auxilium in ipſo actu rapiendi tantum. numero 97. 53
Ratio quid ſit. nu. 4. 14
Ratio quid ſit ſecundum Baldum. nu. 1. 15
Ratio eſt mens & medulla ſtatuti. nu. 8. ibid.
Ratio eſt proprium principium humanorum actuum. numero 19. 196
Ratio vnica veriſimilis, quæ mouere potuit Legiſlatorem vel teſtatorem habebitur pro expreſſa, etſi in tali diſpoſitione non fuiſſet expreſſa. nu. 20. 8
Ratio naturalis potentiſſima eſt in qualibet ſtatutorum interpretatione. nu. 3. 13
Ratio conueniens in pluribus caſibus, etſi vnica ſit, decidit, omnes ipſos non per extenſionem, ſed per comprehenſionem & quare. nu. 17. 8
Ratio vnica finalis & indubitata elicita, etſi non expreſſa in lege cauſa extendit, & quare. nu. 21. 116
Ratio omnimoda vbi eſt, ibi non dicitur, nec eſt extenſio, aut ampliatio, & quare: nu. 4. 16
Ratio optima ipſius ampliationis vltra alias. nu. 109. 205
Ratio quæ ſolum præſumptioni innititur non reſtringit, nec ampliat aliquam diſpoſitionem. nu. 3. 17
Ratio contra concluſionem. nu. 109. 313
Ratio vbi non attenditur, ſed ſola auctoritas voluntatis, ibi forma præſcripta extenſionem non recipit, & quare. numero 18. 13
Ratio vbi eadem eſt, ibi idem ius eſſe debet, nu. 249. 79
Ratio ciuilis eſt quoque fundamentum extenſionis interpretatiuæ legum. nu. 8. 13
Ratio ſeu æquitas naturalis eſt vnum ex fundamentis interpretationis extenſiuæ legum, & quare. nu. 6. 13
Ratio ſeu cauſa in quibuſcunque diſpoſitionibus, maxime, & in primis attendenda eſt, & ſeruanda. nu. 1. 16
Ratio eadem vbi eſt, ibi idem ius eſſe debet. nu. 41. 35
Ratio eadem vbi reperitur, ibi idem ius eſſe dicitur. numero 98. 131
Ratio eadem vbi eſt, idem ius eſſe debet. nu. 2. 135
Ratio eadem vbi eſt, idem ius eſſe debet. nu. 83. 129
Ratio eadem vbi eſt, & idem ius eſſe debet, & quare. numero 63. 17
Ratio impulſiua legis quæ dicatur, & quæ finalis. numero 43. & 44. 37
Ratio impulſiua legis præſumitur vbicunque lex, ſtatutum, vel alia diſpoſitio eſt potentior ſua ratione, & hæc impulſiua dicetur melius occaſio legis, quàm ratio, vnde in dubio ratio impulſiua extimabitur magis, quàm finalis. numero 11. 13
Ratio & mens legis vbi erit, tunc non dicitur fieri extenſiua interpretatio, ſed intellectiua, & quare. nu. 22. 8
Ratio ſiue mens legis eſt ſicut anima, & verbum ſicut corpus ſine ſuperficie, cum ſit tanquam virtus legis, et quare. numero 9. 16
Ratio & mens legis quod ſit ipſa lex. nu. 1. 16
Ratio legis non expreſſa in lege habetur pro expreſſa quoad extenſionem legis operandam. nu. 12. 13
Ratio legis dominatur verbis ſicut aīa corpori. nu. 17. 115
Ratio ciuilis, per quam extenditur, lex eſt dup. ſcilicet finalis, & impulſiua. nu. 10. 13
Ratio legis naturalis quando non poſſet coniecturari, quid ſit faciendum. nu. 19. fol. 115
Ratio vnica vbi excogitari poteſt, illa habetur pro expreſſa. numero 2. 16
Rationis auctoritas quæ ſit. nu. 3. 15
Rationis diffinitio multiplex redditur, ſeu ratio quid quo ad præſentem materiam, nu. 16. 13
Rationem naturalem immutare non poterit lex, & ideo legis fictio ad id ſe extēdit, ad quod lex naturæ; et exemplificatur, & datur, quō ſit intelligendum. nu. 25. 152
Ratione legis correctæ legem ipſam correctam eſſe cenſetur cum eius ſubſtantia dicatur correcta. nu. 4. 15
Ratione legis correcta, tunc dicetur fuiſſe correctam legem, quando generaliter fuiſſet correcta, ſecus ſi ſolum in vno caſu ex multis, quibus lex complectitur, deficeret, ſeu corrigeretur ratio. nu. 6. 15
Rationes cum ſunt ſpecie differentes, tamen ſimiles, tunc eſt extenſio, ideſt progreſſio de termino ad terminum per adæquationem. nu. 5. 16
Rationes ſpecie differentes, tamen ſimiles per extenſionem, tunc dicetur procedere dummodo ſint ſimiles, nu. 18. 8
Ratihabitio locum habet in delictis, & quare. nu. 235. 78
Ratihabitio mandato comparatur. nu. 236. ibid.
Ratihabitio habet locum tam in iudicio, quàm in contractu, & in maleficio, ipſamque retrotrahi quomodo dicatur. numero 238. ibid.
Ratihabitio an ſemper locū habeat in maleficiis. nu. 186. 73
Ratihabitio partium non poteſt ratificare proceſſum factum à Iudice incompetenti, & aſſignatur ratio. nu. 116. 105
Ratum habens maleficium, vt poſſit puniri, duo requiruntur, & quæ. nu. 239. ibid.
Ratam habens percuſſionem clerici nomine ſuo factam ipſo inſcio incidit in excommunicationem maiorē, ſi hoc expreſſerit aliquo nutu, aut ſigno exteriori, aliàs non incidit, & hoc elegantiſſimè probatur. nu. 63. 302
Rebaptizati per metum abſolutum, vel conditionalem qua pœna digni ſint. numero 72. 309
Rebellis eum conſcijs mortis pœna plectuntur. nu. 46. 299
Recedi quando debeat à præſumptione iuris & de iure. numero 321. 237
Recedens à tempore, recedit à forma. nu. 57. 167
Recedente à communi regula oportet exprimere cauſam. numero 43. 93
Recedendum non eſt a forma verborum iuris ſine certa ſcientia Legiſlatoris. nu. 55. 40
Receptatores ab authore quā deſcribantur. nu. 108. 342
Receptum contra rationem iuris non erit producendum ad conſequentias. nu. 11. 134
Reconciliat a ſententia Io. And. interpretando illius mētem, elicita excitatis iuribus ab eo, & hoc poſt ſingulos Canones. nu. 103. 340
Recurſus ad fictionem quando non erit. nu 84. 157
Regula Cancellariæ ſolemniter extracta, & præſentata in iudicio non ſolum in eo ſuum vigorē obtinebit, verum ēt eius copia in alio iudicio præſentata. nu. 65. 97
Regula optima ab omnibus recepta eſt, quod quando aliqua de cauſa quis de iure excuſatur a pœna mortis pro cōmiſſa ſcelere, regulariter punienda pœna mortis: Tunc Iudex nullatenus poterit ei imponere pœnam corporalem, [illegible]d aliam. numero 78. 309
Regula peroptima eſt, quòd vbicunque certum, & limitatum tēpus, ſiue certa, & limitata pars loci, vel alia qualitas eſt fundamentum intentionis, ſiue actoris, ſiue rei, oportet, vt illud tempus, & illa qualitas probetur, aliàs non probans ſuccumbet. nu. 10. 320
Regula poſita a iure antiquo habebit locum ēt in iure nouo correctorio iuris veteris, & exemplificatur. nu. 282. 83

Regula

I N D E X.

Regula procedendi in puniendis criminibus atrociſſimis, tradita à Iulio Claro.nu.73. fol. 200.

Regula cognoſcendi, quando aliquod ius priuatum ſit introductum in fauorem, vel odium renunciantis peroptimè traditur.nu.137. 175

Regula per quæ verba conſtituatur.nu.12. 241

Regulæ quandu adeſſent duæ, quarum altera eſt probibitiua, & altera permiſſiua, ſemper præualet probibitiua. numero 120. 147

Regulæ Cancellariæ quando habeant vim iuris, & quando ſententia contra eas lata ſit nulla.nu.64. 96

Regulæ Cancellariæ ſunt in multiplici differentia, & qua obliget Iudicem ad iudicandum ſecundum eam. numero 69. 97

Regulæ Cancellariæ datæ extra Curiam, vt legis vim acquirant, & ſententiæ contra eas lata ſint nullæ, quid requiratur, nu.67. & 68. ibid.

Regulæ Cancellariæ dicuntur conſtitutiones ſpeciales, non ligant extra curiam, nec faciunt fidem extra Cancellariam, & datur ratio.nu.70. ibid.

Regulæ Cancellariæ ſunt ſtricti iuris, & regulariter nõ extendendæ de caſu expreſſo ad non expreſſum; & de ijs idem iudicium faciendum eſt, ſicut de pœnalibus; & quare.numero 73. ibid.

Regulam non fallere ineptum eſt ſi hoc æquitas ſuaſerit. numero 4. 11

Regulam comprehendere exceptiones vel non, quomodo intelligatur.nu.10. 241

Regulis Cancellariæ quando, & quare fides ſit adhibenda. numero 63. 96

Regularis non habens adminiſtrationem ingrediens Curiam Principis animo nocendi ſuis Monaſterijs, aut Prælatis, eſt ipſo iure excommunicatus.nu.59. 300

Reipublicæ expedit quod delicta non remaneant impunita. numero 19. 190

Relaxare pœnam reo quid ſit.nu.46. 199

Relictum in cauſam dotis, & alimentorum, dicitur factum fauore honeſtæ cauſæ, & gaudet eodem priuilegio.numero 13. 134

Religioſus caret velle, & nolle, & ideo non poterit conſentire electioni de ſe factæ ad aliquam Prælationem.numero 87. 170

Religioſus dimittens habitum ſuæ Religionis extra clauſtrum, incidit in excommunicationem maiorem. numero 85. 47

Remedijs alijs ceſſantibus, recurrendum erit ad inductiuam fictionem.nu.28. 153

Remorſus conſcientiæ, quæ pœna dicatur.nu.8. 3

Renunciare iuri ſuo (ſcilicet defenſionibus) in criminalibus, an quis poſſit, multipliciter declaratur. nu. 143. 176

Renunciare cui iuri quis poſſit, & cui non poſſit. numero 114. 174

Renunciare quiſque poſſit iuri introducto in fauorem priuatum ſui ipſius, & ſic formæ illum continenti, ſecus in fauorem boni publici, multiplici Doctorum ſententia probatur & apertiſſimis documentis.nu.119. 174

Renunciari cui iuri poſſit à partibus per ſpeciale pactum, docet Iaſon multipliciter exemplificando, & reddendo rationes.nu.139. 176

Renunciari cui iuri poſſit à partibus per ſpeciale pactum, docet Bal. multipliciter exemplificando, & reddendo rationem. nu. 134. 175

Renuncians cum iuramẽto iuri, quod habet, vel habere ſperat in tali re, quid dicatur renunciaſſe.nu.68. 262

Res de facili reuertitur ad naturam ſuam. nu.74. 44

Reſcriptum quid ſit.numero 4. 139

Reſcriptum legitimum, & validum volens a Principe impetrare, quid obſeruare teneatur.nu.147. fol. 110

Reſcriptum nõ erit ſeruandũ, ſi aduerſetur iuri. n.104. 266

Reſcriptũ cõtra legẽ, quando ſit ualidũ, et quare.n.160. 179

Reſcriptum contra quod ius erit inualidum, perpulchrè traditur.numero 105. 266

Reſcriptum contra aliquod priuilegium non valebit, niſi de illo ibi fiat mentio.nu.162. 179

Reſcriptum, quando ſit validum, perutilis, & breuis doctrina Bal.numero 163. ibid.

Reſcriptum Principis continens priuilegium contra ius commune, non extendetur, & quare.numero 5. 138

Reſcriptum Principum, an extendetur ad nepotes ibi beneficiati, & quare.numero 4. ibid.

Reſcripta Principum contra iuris diſpoſitionem à Iudicibus ſunt repudianda, & quare.numero 72. 262

Reſcripta Principum regulariter non extendentur, & quare.numero 1. 138.

Reſcripta concepta in genere maſculino, quando extendentur ad fœmininum.numero 2. ibid.

Reſcripta loquentia in caſu vero, non extendentur ad caſum fictum.numero 132. 160

Reſcriptis non eſt recedendum a propria ſignificatione verborum.numero 258. 80

Reſidere in beneficio quis ſit dicendus.numero 131. 60

Reſidere in propria perſona in beneficio dicitur is, qui licet ſit corpore abſens, tamen eſt abſens cauſa ſtudij, vel alia cauſa rationabili: & quid in materia pœnali.nu.132. 60

Reſponſio ad tex.in Auth. vt nulli Iudicum.§. & hoc vero iubemus, verusque intellectus.nu.81. 263

Reſponſio ad tex.in c.paſtoralis.§.quia vero.extra, de offi. deleg. & eiuſdem intellectus quadruplex.nu.75. 263

Reſponſio ad tex.in c.quid culpatur.§.fin.23.q.1. & ſimul eiuſdem legitimus intellectus.nu.78. 263

Reſponſio ad tex.in l.liber homo, ff.ad l. Aquiliam, & eiuſdem intellectus.numero 79. 263

Reſponſio ad tex.in Auth.de mandatis Princ.§ deinde competens eſt, ac legitimus intellectus.nu.83. 263

Reſponſio ad tex.in c.in memoriam. diſt.19. & legitimus eius intellectus.nu.84. ibid.

Reſponſio ad tex.in c.ſic omnes.c.enimuero. & c. nulli fas. diſt.19. verusque intellectus.nu.85. ibid.

Reſponſio ad tex.in l. 1.in fi.C.de officio Præfect.Prat. verus intellectus.numero 86. ibid.

Reſponſio ad text.in l. 1. C. vt dignitatum ordo ſer. lib. 12. intellectusque verus.numero 87. ibid.

Reſponſio ad tex.in c.2.extra de maior. & obed. legitimusque intellectus.nu.88. 264

Reſponſio ad tex.in c.nis animum.extra de cenſib. & in c. quiſquis pceptis, 14.q.1. et verus intellectus, n.120. 313

Reſponſio ad c.1.de ſententia excom.in ſexto, & eius verus intellectus.nu.144. 317

Reſponſio ad Glo. d. §. quia vero, ac verus intellectus. numero 93. 264

Reſponſio ad glo.Io.And.Gemin.Philippum Franch. & ad Hippol.de Marſil.qui videbantur impugnaſſe veritatem præſentis noſtræ tertiæ declarationis.nu.15. 321

Reſponſio ad Glo.in d.c.quid culpatur, & legitima interpretatio.numero 96. 264

Reſponſio ad Glo.in Auth.vt nulli Iudicum, & vera interpretatio.numero 97. 264

Reſponſio ad leges Imperatorias contra noſtram concluſionem allatas & earum vera interpretatio, & ad Mannelem reſponſio.nu.16. 275

Reſponſio ad Doct.ſententias.nu.146. 317

Reſponſio ad ſententiam Couarruuias. nu.56. 363

Reſponſio ad ſententiam Nauarri.nu.57. fol.363.

Reſponſio ad Innocentij ſententiam, numero 58. ibid

Reſponſio ad Auguſtinum de Arimino.nu.16. fol.322
Reſponſio ad Gabrielem,& Iul.Clar.nu.17. ibid.
Reſpoaſio ad ſententiam Adriani,& eiuſdem legitima interpretatio.nu.129. 314
Reſponſio ad Innocentij ſententiam, ac eiuſdem vera interpretatio.nu.113. 313
Reſponſio ad Baldi ſententiam, & eiuſdem legitima interpretatia.nu.114. ibid.
Reſponſio ad Ioannis Andreæ ſententium, & eius legitima interpretatio.nu.119. ibid.
Reſponſio ad Goff.ſententiam, & eius declaratio. numero 120. ibid.
Reſpouſio ad Hoſtienſis ſententiam,& eiuſdem interpretatio.nu.116. ibid.
Reſponſio ad Caietani ſententiam, & eiuſdem declaratio. numero 127. 314
Reſponſio ad Panormitani ſententiam,ac eiuſdem interpretatio.numero 124. 313
Reſpouſio ad ſententiam Ant.de But.& eiuſdem interpretatio.nu.122. 313
Reſponſio ad ſententias Bartoli.nu.89. 264
Reſponſio & interpretatio ſententiæ Boſſij. numero decimotertio 354
Reſponſio ad rationem qua concluſio fuit impugnata. numero 147. 317
Reſponſio ad impugnationem factam declarationi elicitam ex Hyppolito de Murſilijs; & declaratio mentis dicti Doctoris.nu.39. 327
Reſponſio ad impugnationem factam concluſioni vt ibi, & ad auctoritates ibi allegatas ſigillatim.nu.39. 358
Reſponſio ad impugnationem.nu.139. 316
Reſponſio impugnationi allata contra præſentem concluſionem.nu.110. 313
Reſponſio ad tex.in c. ſacris.& inſimul interpretatio. numero 111. ibid.
Reſponſio ad impugnationem obiectum, & inde aſſignatur vera enucleatio nonnullarum legum. & hoc tripliciter. numero 55. 282
Reſponſio facta impugnationi prolatæ contra interpretationem ſententiæ Ioannis And.& aliorum. nu,105. 342
Reſponſio impugnationi, & verus intellectus d.l.pregnantis, & ſententiæ Bartoli.nu.37. 278
Reſponſio ad ſingulas obiectiones factas,ac auctoritates allatus contra præſentem concluſionem.nu.32. 255
Reſpoaſio ad authoritatem iuris diuini in lib.Exodi capitulo 21. & eius vera interpretatio. numero decimoquinto. 275
Reſpoaſio ad ruinam ſpiritualem à quo cauſetur. numero 3.fol. 249
Reſtitutionis imploratio apud Principem quid operetur. numero 76. 129
Reuerentia ſola Superioris non inducit iuſtum metum, ſeu metum in conſtantem virum cadentem.nu 157. 318
Reus an in exordio ſecundæ litis poſſit ſtatim renunciare ſententiæ abſolutoriæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam ad finem, vt valeat ſecunda ſententia reuocatoria illius numero 119. 107
Reus poſt tres conformes, ſiue diffinitiuas, ſiue interlocutorias, ſiue in petitorio,ſiue in poſſeſſorio, quod non admittatur ad dicendum de nullitate, donec ſententiæ fuerint plenariè executa. nu.93. 131
Reus quid conſequutur,& non, Actore non probante. numero 126. 107
Rei acquieſcentia in criminalibus,ac nocea ei, & nonnullis alijs caſibus: & quare.numero 44. fol.259
Rex quis primus fuerit antè diluuium, & quis poſt diluuium.nu,126. 307
Rex an poſſet in teſtamento ſuo relinquere Regnum ſecundogenito, priuato primogenito. nu. 145. 176
Rigor eſt manſuetudine temperandus. numero quarto fol. 11
Rigor quid ſit.nu. 5. ibid.
Rigor iuris quid ſit.nu.6. ibid.
Rigor ſcriptus, quando præferendus ſit æquitati non ſcriptæ. numero 10. 12
Rigor vſucapionis, vel præſcriptionis ſcriptus in ſpecie præfertur æquitati naturali ſcripta in genere: & quare. cum limitatione. numero quarto, & quinto fol. 12

S

SAcerdos legis veteris poterat ſibi ſubditos obligare ad aliquid faciendum, vel omittendum ſub pœna culpæ mortalis,idem in Sacerdote legis Euangelicæ.numero 5. 4
Sacerdos quis primus fuit.nu.127. 307
Sacerdoti de nouo ordinato quando non incumbat docere de receptione aliorum inferiorum ordinum. numero 57.fol. 95
Sacerdotem legis Euangelicæ minoris eſſe poteſtatis in his quæ ad Eccleſiæ gubernationem ſpectant, quàm fuerit olim Sacerdotium legis Moſaicæ ad regimen ſynagogæ, aſſerere nedum non licet,ſed nec opinari. numero 6. 4
Salutis noſtræ viam eſſe arctam, ac difficilem, & perditionis viam eſſe latam & facilem, & rurſus è contra, quomodo ſit intelligendum: pia & vera expoſitio traditur & probatur.nu.13. 289
Salutis, & virtutis via quibus hominibus lata videatur. numero 18. 290
Salutis viam, ſeu virtutis quibus de cauſis vocari à Domino Ieſu arctam, & anguſtam probatur, numero 15. 289.
Sanctitas corporis non amittitur manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo.nu.53. 307
Scandalum quid ſit, & eius diffinitio declaratur. numero 4. 249
Scandalum puſillorum vitare ſuo exemplo, & facto nos docuit Dominus Ieſus Chriſtus.nu 116. 269.
Scandalum eſt triplex.nu.11. 249
Scandalum actiuum in vno & paſſiuum in altero exemplificatur.numero 9. ibid.
Scandalum actiuum ſine paſſiuo,exemplificatur.nu.10.ibid.
Scandalum paſſiuum ſine actiuo, exemplificatur. numero 8. ibid.
Scandalum quotuplex ſit.nu.1. ibid.
Sandalum vnde dicatur.nu.2. ibid.
Sandalum vtilius naſci permittitur, quam vt veritas occultetur, quomodo ſit intelligendum.nu.33. 255
Scandalo pro vitando non licet committere, aut omittere,ea quæ committi, vel omitti non poſſunt ſine peccato mortali,numero 16. 257
Sciens delictum aliquod committendum, & non reuelans ſi eo,quòd qui non poterat ipſum probare de iure, in nullo caſu veniret puniendus.nu.22. 276
Scholares priuilegiati non ſentient commodum, quod & ciues, quando grauamen impoſitum ciuibus illud cauſa dicti commodi eſſet.nu.104. 146
Scriptura priuata non uenit appellatione inſtrumenti,inſtantis propter communem vſum loquendi, licet alias de iure veniret.nu.17. 23
Sede vacante non currit contra Eccleſium, & Prælatum præſcriptio. ita contra Capitulum habens bona communia

Digitized by Google

nis cum Prælato.nu.117. 174
Sententia Principis in cauſa particulari deſcripta in libro decretorum eius, quando alia lex in eodem negotio ſcripta non reperiretur, habebitur pro lege, & alia ſententia contra ipſam lata erit nulla.nu.78. fol.9
Sententia Bartoli dicētis excuſatum eſſe ſeruum ſi propria alium interfecit iuſſu Domini ſui nec ille ſe interfeciſſet, prout minatus ei fuerat. declaratur ſecundum mentem eiuſdem elicitam ex alijs eiuſdem verbis, & idem ſit de ſententia Bal. & aliorum.nu.92. 113
Sententia Iudicis contra ſtatutum euagans à libro ſtatutorum, ſi ſtatutum non eſſet notorium, eſt valida. numero 39. 93
Sententia Iudicis ordinarij, qui tenetur ſcire ſtatutum, ſi lata fuerit contra ſtatuta, erit nulla. numero 38. 41. & 42. 93
Sententia Iudicis non habentis iuriſdictionem an & quando partium conſenſu validari poſſit, vel ex ſuperueniente iuriſdictione.nu.117. 105
Sententia excommunicationis continens intollerabilem errorem eſt nulla, & quando dicatur talem errorem continere.numero 107. 267
Sententia excommunicationis lata ab Epiſcopo fundata ſuper conſtitutione Synodali antiqua, & incogita, dicitur habere in ſe expreſſum errorem, tanquam habens fundamentum manifeſte intollerabile.nu.81. 99
Sententia excommunicationis lata a Delegato Papæ vltra comprehenſa in reſcripto delegationis, eſt ipſo iure nulla.numero 156. 80
Sententia continens expreſſum errorem calculi eſt ipſo iure nulla, & exemplificatur.nu.33. 92
Sententia abſolutoria eſt ipſo iure nulla accuſatore legitime citato, nec præſente.nu.31. 12
Sententia nulla non impedit Ordinarium ſuper eodem iterum cognoſcere, et ibi de modo procedendi in declaratione ſententiæ nullæ, & ipſius reformatione.nu. 31. 123
Sententia nulla quæ dicatur, & quid ipſa operetur. numero 8. 264
Sententia ipſo iure nulla non facit tranſitum in rem iudicatam: & quare.nu.160. 112
Sententia de nullitate, quando principaliter peteretur, coram quo Iudice agendum erit.nu.136. 109
Sententia iniuſta quando poſſit executioni mandari ſine peccato exequentis tam in cauſa ciuili, quàm criminali, & quare.nu.41. 259
Sententia notorie iniuſta ex cauſa impoſſibili eſt nulla, & datur ratio, & exemplum.nu.95. 101
Sententia lata ſine conſilio ſapientis, vbi ex forma ſtatuti requireretur, eſſet nulla, & quare.nu.77. 169
Sententia lata ſuper inepto libello an ſit nulla. numero 106. 132
Sententia lata contra ius, ſeu contra iuris communis regulam, eſt nulla, etiamſi regula habeat plures exceptiones, quarum vna talis ſententia poſſit ſaluari. nu.41. 93
Sententia lata contra ſtatutum inſertum in volumine ſtatutorum eſt ipſo iure nulla.nu.37. ibid.
Sententia lata per præſumptionem iuris & de iure, quomodo annullabitur.nu.319. 236
Sententia lata a carente iuriſdictione, eſt ipſo iure nulla, nec partium aſſenſu validatur.nu.115. 105
Sententia lata contra ius partis valida eſt, etiam ſi ſit expreſſus error in ipſa, & etiam ſi ſit contra ius non redactum in corpore iuris, & quare.nu.104. 103
Sententia lata contra ſententiam in diuerſis inſtantijs quādo ſit inualida, nu.105.106.107. 103
Sententia lata a Iudice cui conſtabat de viribus iuramenti, eſt inualida, tanquam lata contra notoriū.n.109. 103
Sententia lata contra ius conſtitutionis eſt nulla ipſo iure, licet non ſit ſuſpenſa appellatione.nu.77. 263
Sententia lata contra regulam iuris non expreſſo caſu conceſſo a iure, an & quando ſit valida. nu.52. 93
Sententia lata expreſsè contra iuris diſpoſitionem, & ſic per errorem iuris, eſt nulla, & quid inde ſequatur. numero 301. 233
Sententia lata contra ſolitum iudiciorum ordinem, eſt ipſo iure nulla.nu.3. 162
Sententia lata per errorem a qua non eſt appellatū reuocatur, ſi error probabilis poſtea detegatur. numero 329. fol. 238
Sententia lata contra ius non inſertum in corpore iuris eſt valida, ſecus cōtra ius inſertum in corpore iuris, et idem dicitur de ſententia lata contra ſtatuta.nu.80. 99
Sententia pænalis lata contra ciuitatem includit comitatum, niſi ibi contrarium caueatur. nu.24. 142
Sententia lata contra extrauagantem non regiſtratam in libro, ſi haberet decretum irritans, quicquid contra eam attentatum fuiſſet, erit ipſo iure nulla, etiam ſi per ignorantiam illius Iudex eam tuliſſet.nu.82. 99
Sententia lata contra regulas Cancellariæ Apoſtolicæ quare ſit valida.nu.58. 95
Sententia lata a non habente iuriſdictionem nulla eſt. numero 4. 184
Sententia lata contra legem inſertam in corpore iuris communis, vel extrauagantium ſtatutorum, vel reformationum, & reſcriptorum in particulari libro ad hoc deſtinato authoritate publica contentorum, eſt ipſo iure nulla, ſecus ſi non eſſent repoſita in tali loco. numero 77. fol. 98
Sententia lata ſuper libello omnino incerto eſt ipſo iure nulla, & quare.nu.112. 107
Sententia diffinitiua lata ſuper incerto per relationem ad aliqua acta cauſæ quando ſit valida. nu.133. 107
Sententia lata contra diffinitiuam nullā, latā a Iudice delegato, eſt ipſo iure nulla, etiam ſi lata eſſet contra primam nullam ab ipſo Iudice delegato latam, vt corrigeret ſuum errorem, ſecus ſi lata ſit a Iudice ordinario, et quare.numero 134. 108
Sententia prolata ſuper re, ſuper qua lis non fuit conteſtata, eſt ipſo iure nulla, etiam quoad effectus iam productos.nu.2. 162
Sententia ſecunda lata contra primam quæ tranſiuit in rem iudicatam, quando ſit nulla, vel valida, & numero 102. & 103. 102
Sententia ſecunda contra primam quibus caſibus erit valida, & quando inualida, numero 118. 119. 120. 122. fol. 106
Sententia ſecunda contra primam quando valeat. numero 131. 107
Sententia ſecunda abſolutoria validior eſt prima condemnatoria, etiam ſi prima notificata fuiſſet Iudici, & quare.numero 128. ibid.
Sententia diffinitiua quando fertur ex præſumptione violenta, quid debeat Iudex facere.nu.272. 226
Sententia diffinitiua quando lata fuiſſet nulla, vel iniuſta alia de cauſa, quam propter ineptitudinem libelli, quid facturus ſit is, contra quem eſt lata. nu.99. 131
Sententia non poteſt per aliam ab eodem Iudice reuocari, niſi hoc ſibi indultum fuiſſet per ſpeciale reſcriptum, & valde clauſulatum, per quod appareret Principem voluiſſe derogare primæ ſententiæ. numero 142. 109
Sententia non poteſt ſaluari niſi ex actis, & lata contra acta non valet.nu.110. 103

INDEX.

Sententia poteſt eſſe pro parte condemnatoria, & pro parte abſolutoria, vbi libellus continet plures articulos. numero 96. 131

Sententia ſequi debet iuxta actionis intentatæ formam. numero 113. 132

Sententia propter quas cauſas dicatur nulla, remiſſiue. numero 45. 124

Sententia propter probabilem errorem retractari poteſt. numero 327. 238

Sententia quando retractari poſſit poſt tranſitum in rem iudicatam, nu. 322. 237

Sententia quando dicatur cõtineri intollerabilem errorem. numero 95. 264

Sententia etiam cenſurarum, ſi contineat expreſſum errorem iuris diuini, aut humani, erit nulla. nu. 83. 100

Sententiam vbi ad aliquam proceditur ex præſumptionibus ſolum debebit Iudex temperare ſententiam, & quomodo & quare, & hæc propoſitio quomodo ſit intelligenda, nu. 29. 325

Sententia ſimpliciter dicentium excuſandum fore à pœna homicidij eum, qui aliquem interfecit mandato eius, à quo alias ipſe occiſus fuiſſet, erit omnino intelligẽda, quoad pœnam ordinariam homicidij, non quod ſit immunis ab omni pœna. & quare. nu. 90. 310

Sententia niſi ſit ſcripta, non habebit nec nomen, nec effectum ſententiæ nu. 79. 169

Sententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam. nu. 161. 112

Sententiæ ſeueritas eximit aliquando ab incurrenda infamia. numero 90. 203

Sententiam transferre dominia quando propriè dicendum ſit. & quare. nu. 159. 111

Sententiæ lata contra regulas cancellariæ, quæ & quando ſint nullæ. nu. 71. 97

Sententiæ latæ ſuper eiſdem erunt valida, ſi fuiſſent dati duo libelli contradictorij, & datur exemplũ. n. 123. 106

Sententiæ tres latæ, etiam ſi non eſſent omnino conformes quo ad omnes articulos, et capitula principalia ipſorum, dummodo ſaltem in aliquibus ſint conformes executioni mandabuntur nõ obſtante nullitate oppoſita. nu. 95. 131

Sententia iam lata an per reſcripta Principum reſcindi poſſint. nu. 31. 92

Sententiæ iniuſtæ Iudicis quando quis poſſit reſiſtere, ac etiam ipſimet Iudici, & in hoc conuocare alios, remiſſiue. numero 42. 259

Seminis diſtillatio quomodo fiat ex ſola cogitatione venereorum actuum cum delectatione, nu. 37. 306

Senes quare dicantur malitioſi. numero 7. 287

Senſu a contrario nõ arguitur in priuilegijs. nu. 30. 147

Sermone generali perſona loquentis intelligitur excepta. numero 158. 209

Sepelire excommunicatum quis dicatur quo ad incurſum pœnæ Pontificiæ. nu. 83. 47

Sepelientes hæreticos ſunt excommunicati, & abſolui quãdiu non poterunt. nu. 136. 347

Seruus in iudicio intereſſe non poteſt, nec condemnari pœna pecuniaria. nu. 82. 129

Seueritati detrahendum erit, quando merito multorum ſtrages & ruina timetur. nu. 91. 203

Significatio verborum legis in quo differat ab extenſione, & quando propriè dicatur fieri. nu. 29. 9

Significatio propria ſumitur ex auctoritate. nu. 139. 148

Signum ſeptimum eſt quo cognoſcitur quid ſit de forma eſſentiali in diſpoſitione tam iuris, quam hominis quando reperirentur hæc verba, aliter fieri non poſſit, & idem iudicium erit de æquipollentibus verbis ibi inſertis, & quare. nu. 55. 166

Signum nonum eſt, quando ſtatutum prouidet aliter, quàm ius commune, ſuper conficiendo aliquo actu. nu. 60. 167

Signum decimum eſt, quando in quocunque hominis vel iuris diſpoſitione eſſet rubrica, quæ diceret de forma alicuius materiæ. nu. 61. 167

Signa vniuerſalia reſtringantur ad habilia. nu. 6. 9

Simile æquitatis, quam ſimile rigoris iuris ſequi potius debemus. nu. 8. 12

Simonia quare peſtis appelletur. nu. 21. 295

Simoniacus pure mentalis non tenebitur reſtituere acquiſita per talem ſimoniam. nu. 12. ibid.

Simoniacus exprimens ſuam ſimoniam actu aliquo exteriori, eſt excommunicatus, et ad reſtitutionem talium inde acquiſitorum tenebitur: ſecus tamen dicitur de ſimoniaco purè mentali. nu. 67. 302

Simoniaci occulti ſunt excommunicati. nu. 31. 297

Sindicus obligatus denunciare delinquentes ſub pœna, licet vnum ſolum omiſſerit, punitur. nu. 18. 122

Solemnitas de iure requiſita, quando ſi non adhibeatur in actu, annullet actum. nu. 83. 169

Solemnitas vbi requiritur in aliquo actu, in dubio videtur requiſita eadem tempore quo fit actus. nu. 39. 165

Solemnitas requiſita à lege in actu, ſi deficiat, actus eſt ipſo iure nullum. nu. 23. & 24. 91

Solemnitatis leuis quis effectus, & explicatur. n. 78. 169

Solemnitatis ſubſtantialis præpoſteratio, quando non vitiat actum requirentem ſolemnitatem aliquam. nu. 49. 166

Solemnitatem extrinſecam, ſi non appareat interfuiſſe, non præſumeretur, nu. 41. 165

Singula quæ non proſunt, ſimul tamen iniuncta coadiuuant. numero 274. 228

Soluere volens pœnam pro crimine famoſo imponendam ad euitandam infamiam inde incurrendam, quid faciet. numero 224. 218

Species ſicut detrahitur de genere, ita exceptio de regula, & ampliat regulam; & quare, & exemplificatur. numero 14. 241

Specialis derogat minus ſpeciali. nu. 6. 12

Speciale quando deroget generali. nu. 2. 12

Spũ ius propriè ſumptus quis dicatur numero 23. 332

Spurius vnde dicatur. numero 24. ibid.

Spurius, id eſt, natus ex coitu damnato puta ex inceſtu, vel adulterio, an veniat appellatione filiorum in materia pœnali, examinatur. nu. 14. ibid.

Spurij vnde dicantur. nu. 21. 332

Spurij largo modo ſumpti qui dicantur. numero 22. 332

Spurij an ſuccedant matri, & qualiter. nu. 25. ibid.

Spurij quoque intelliguntur banniti, ſi fuiſſent banniti omnes de tali familia; & hoc ſecundum communem vſum loquendi; licet alias non dicantur propriè de tali familia. numero 23. fol. 23

Statutum loquens de hærede, an extendatur ad fideicommiſſarium. numero 107. 158

Statutum loquens in caſu vero comprehendit caſum fictum æquiparatum à iure antiquo caſui vero. numero 101. fol. 158

Statutum loquens non perſonaliter, etſi in certo caſu, & certo modo, quando extendatur. numero 12. 138

Statutum loquens in caſu vero comprehendet fictum, quando illud procedit vlterius diſponendo, tribuens eandem qualitatem caſui ficto, quam habet caſus verus legis, & exemplificatur. numero 115. 159

Statutum, vel lex loquens in caſu vero, ſi tradidit formã, in qua erit aliquid faciendum, non poterit illud impleri in caſu ficto, & ſic ad ipſum non extendetur, & quare, & exemplificatur. numero 116. ibid.

Statutum loquens in caſu vero, quando locum habeat in ficto.

Digitized by Google

I N D E X.

ſto. numero 157. fol. 65
Statutum loquens in materia iuris communis, quas limitationes recipiat, & quid operetur. nu. 144. 63
Statutum loquens, quod omnes, qui ſunt de domo, &c. quando comprehendat baſtardos: & quid ſi dicat omnes de familia. numero 50. 333
Statutum loquens in perſonam, in pœnalibus comprehendit etiam mandantem, & quare. numera 114. 57
Statutum loquens in caſu vero, non habet locum regulariter in ficta. numero 162. 66
Statutum loquens de poſſeſſore, an locum habeat in eo, qui dolo deſijt poſſidere. numero 163. 66
Statutum diſponens in materia iuris communis: & excipiens duos caſus, alios à iure exceptos, an includat. numero 146. 63
Statutum diſponens in materia iuris, in quo æquiparantur caſus fictus, & verus, loquens in caſu ficto extendetur ad caſum verum, & exemplificatur hic, & in ſequenti ampliatione, & concluſione 12. nu. 122. 159
Statutum diſponens in materia iuris, an verificetur in caſu ficto. numero 119. 206
Statutum diſponens in materia iuris recipit omnes interpretationes, & exceptiones, & limitationes iuris in illa materia, & ſic non comprehendit caſus exceptos à iure, & exemplificatur, & hoc quando non agit ſpecificè derogare iuri. numero 40. 244
Statutum diſponens in materia iuris verificatur etiam in caſu ficto, quanda caſus fictus eſt verus, vel ei æquiparatur à iure. numero 41. ibid.
Statutum diſponens in materia iuris, verificatur etiam in caſu ficto, quando caſus fictus & verus æquiparantur à iure. numero 148. 63
Statutum diſponens in materia iuris, & excipiens duos caſus alias à iure exceptos, non videtur includere alios caſus prorſus conſimiles à iure exceptos, & quare multipliciter probatur, etiam ſi verba taxatiua eſſent geminata. numero 35. 243
Statutum diſponens in materia iuris communis verificatur etiam in caſu ficto, quando caſus fictus & verus æquiparantur à iura communi, & quare. numero 115. 58
Statutum diſponens idem, quod ius commune, & conſuetudo quas interpretationes recipiet, & non. nu. 134. 60
Statutum diſponens per nomen naturale, ſe licet, quod nobilis de patrimonio punitur in plus comprehendit baſtardos, & quare. numero 43. 333
Statutum diſponens in terminis iuris communis, & ſecundum eius diſpoſitionem, recipiet omnes interpretationes, ampliationes, & limitationes, quas recipit ius commune. numero 92. 52
Statutum pœnale quando non extendatur de caſu ſcripto ad non ſcriptum. numero 32. 117
Statutum pœnale, quanda extendatur de caſu vero ad fictum ex identitate rationis. numero 166. 67
Statutum pœnale fauore Reipublicæ erit extendendum, & quare, & quid inde proueniat. numero 167. 68
Statutum dicens nullum eligendum in Priorem, niſi ſit originarius, an prohibeat eligi receptum ab omnibus in ciuem, cum clauſula quod habeatur ab omnibus, quo ad omnia vt ciuis. numero 44. 154
Statutum dicens, quòd volens aliquam corrumpere tali pœna puniatur, interpretabitur, ſi quis voluntariè corruperit. vnde hoc ſolùm attentans tali pœna non punietur. numero 39. 198
Statutum dans præmium capienti bannitum, habet locum quando apprehendit cum effectu. numero 14. & 21. fol. 121. & 122
Statutum non exorbitans recipit interpretationem iuris communis. numero 145. 63
Statutum corrigens quando extendatur ex identitate rationis ſcriptæ. numero 39. 34
Statutum excludens patrem, vel auum, an extendatur ad deſcendentes. numero 169. 69
Statutum excludens matrem, excludit & omnes cognatos, & quare: & quas limitationes hæc propoſitio patiatur copioſè. numera 168. 68
Statutum prohibens forenſem emere bona ſtabilia in territoria, non prohibet vendere, & quare. nu. 48. 38
Statutum recipiens fauorem publicum non recipit reſtrictionem. numero 127. 59
Statutum dicens, quod non probans, puniatur, quomodo intelligatur, ſi non omnia probauerit, ſed aliqua. numera 10. 185
Statutum puniens petentem executionem alicuius rei, quomodo intelligatur. numera 11. ibid.
Statutum dicens, quòd propinans alicui venenum, pœna mortis puniatur, quomodo ſit intelligendum. numero 9. fol. 194
Statutum dans præmium capienti bannitum, quomodo ſit intelligendum. numera 7. 185
Statutum patiens extrahentem frumentum extra territorium, non habet locum in reperta in itinere. nume. 26. fol. 122
Statutum mandans aliquem tractari, vt ciuem, in quo differat à ſtatuto faciente aliquem ciuem. nu. 99. 145
Statutum corrigens ius commune an ſit extendendum de caſu vero ad fictum. numero 179. 73
Statutum puniens inuentum cum armis, intelligitur, ſi fuerit captus. numero 15. 121
Statutum puniens non probantem accuſationem ſuam, habet locum in ea qui accuſationem præſentauit cum multis capitibus, ſed non omnia probauit. nu. 16. 121
Statutum puniens bannitum commorantem in territoria, non habet locum in tranſeunte comedente in hoſpitio. numero 23. 122
Statutum laicorum clericis non præiudicat in quæſitis, ſecus in quærendis, & quare. nu. 217. 76
Statutum laicorum quando includat Eccleſiam in præcipiendo ſolui datia, vel gabellas. numera 223. 77
Statutum & lex quando dicatur tolli, & abrogari, per contrauentionem contentarum in ipſis. nu. 120. 206
Statutum, & alia diſpoſita concepta per nomen proprium, loquens de vna perſona, vel perſonaliter, non extendetur ad aliam, etiam ſimilem rationem habētem, & quare. numero 10. 138
Statutum & conſuetudo extenditur ad alios caſus ex identitate rationis, dummodo illi caſus non habeant legem contrariam. numera 150. 64
Statutum, quod qui reperitur cum armis, puniatur, quomodo ſit intelligendum, nu. 8. 185
Statutum dans præmium accuſanti, quomoda intelligatur. numero 9. ibid.
Statutum quod eſt contra ius commune non recipit extenſionem actiuam, ſed paſſiuam, & exemplificatur, numero 84. 84
Statutum, quòd capiens bannitum præmietur, quomodo ſit intelligendum. nu. 25. 185
Statutum, quod de quocunque contractu ſoluatur gabella, qualiter interpretetur. nu. 179. fol. 73.
Statutum quando dicatur recedere a pœna iuris communis, ſeu exorbitare a iure communi. nu. 180. 73
Statutum quando dicatur comprehendere mandatorem, etiam ſi hoc non expreſſerit, & quando non. nu. 181. 73
Statutum quando erit intelligendum, vt addat aliquid iuri communi. nu. 143. 63

Statu-

Digitized by Google

Statutum quando ad caſum fictum trahatur. numero 160. fol. 66
Statutum quando dicatur nulla lege armatum, & an tunc ſit validum. numero 176. 71
Statutum loquens ſic, quicunque de genere tali, an comprehendat naturales. numero 47. 333
Statutum quando aliquid contra, vel præter ius, quomodo interpretabitur. numero 153. 64
Statutum an ſemper extendatur de caſu expreſſo ad non expreſſum. numero 164. 67
Statutum locum habet in factis quo ad homicidas puniendos, & non in voluntate ſolum. numero 40. 198
Statutum ſecundum, quod fieri erat prohibitum per primum, an valeat. numero 159. 179
Statutum poteſt ex cauſa publica, & pro communi quiete præmium aſſignare occidenti bannitum. nu. 181. 211
Statutum in terris ſubiectis Eccleſiæ in temporalibus recipit interpretationem à iure Pontificio, alias à iure communi Principum ſecularium, quibus ſubduntur. numero 112. & 136. 57. & 61
Statutum non repoſitum in libro ſtatutorum non erit dicendum ſtatutum, ſed ſolum reformatio, ad cuius obſeruantiam non tenebitur Rector ciuitatis, ſi non deuenit ad eius notitiam, qui iurauit ſeruare ſtatuta: & quæ dicatur reformatio: & an ſententia Iudicis contra tale ſtatutum ſit valida, & quid de lata contra reformationes. nu. 40. & 45. 93. & 94.
Statutum, etiam ſi non loquatur perſonaliter, diſponens in certo caſu, & certo modo inſimul, non extendatur, ſi æquitas huius motiua non reperietur ſcripta in corpore iuris de vna perſona ad aliam, & exemplificatur, & quare. numero 11. 138
Statutum de compromiſſis, an mortuo arbitro, adſtringat partes ad nouam arbitri electionem. nu. 10. 121
Statuti verba dicentis quod nullus poſſit effici ciuis Peruſii, niſi de voluntate maioris Conſilii, ipſe præſens in conſilio recipiatur; vt alii ciues; ſi ſubſecutum fuerit aliud ſtatutum, in quo fuit concluſum, quod Florentini habeantur pro ciuibus; nunquid ſtatuta loquentia de ciuibus, locum habeant in Florentinis. numero 33. 153
Statuti verba quando interpretanda erunt ſecundum intellectum improprium. numero 142. 62
Statuti verba largiſſime erunt intelligendo, vel ſtrictiſſime, ſi taliter interpretando ipſum correctio iuris communis euitaretur. numero 182. 73
Statuti verba dicentis, occidens occidatur quam interpretationem recipient. numero 52. 146
Statuto decernenti, quod debitori præſcribatur decem annis: quare à partibus renunciari non poſſit. nu. 133. 175
Statuto, ſi in aliquo apponeretur cauſa reſpiciens publicam vtilitatem, tunc paciſci non poſſet contra illius tenorem, etiam cum iuramento. nu. 130. 175
Statuto dicente, quòd aliquis habeatur in omnibus, & per omnia pro ciue: tunc aliud eorum priuilegium excludetur, & ſic tam in oneribus, quàm honoribus habebitur pro ciue vero, & ſic tam actiuè, quàm paſſiuè. numero 97. 145
Statuto annullante aliquem proceſſum, an ipſe validetur quando pars non oppoſuit. numero 126. 174
Statuta extenduntur ad caſum priuilegiatum, & quare; & non ad odioſum, quando priuilegium contineret honeſtũ, & non contra ius, vel in præiudicium tertii, quoniam tunc non extenderentur, & quare: & hoc verum niſi in duobus caſibus hic paulò poſt recenſitis. nu. 46. 154
Statuta extenduntur ad caſum priuilegiatum, & quare; & non ad odioſum, quando priuilegium contineret honeſtũ, & non contra ius, vel in præiudicium tertii, quoniam tunc non extenderentur, & quare. & hoc verum, niſi in duobus caſibus paulò poſt recenſitis. nu. 46. f. 154
Statuta loquentia in perſonam, quomodo interpretanda ſint. numero 156. fol. 65
Statuta loquentia tam in rem, quàm in perſonam, extenduntur, niſi maleficia de quibus agitur per alios æquè explicari non poſſent, vel contra naturam ſunt, vel fiunt, vel quæ ſine peccato detineri, vel fieri, vel poſſideri nõ poſſunt, vel quæ ipſo iure nulla ſunt ab initio. nu. 182. 73
Statuta loquentia de ciuibus, an habeant locum in forenſibus receptis in ciues. numero 39. 153
Statuta pœnalia continentia odium rationabile, extendentur. numero 3. 138
Statuta pœnalia extendentur etiam ad caſus deciſos per ius commune, & quando. numero 4. ibid.
Statuta pœnalia extenduntur ex maioritate rationis, de caſu vero ad fictum. nu. 170. 69
Statuta diſponentia in caſu expreſſo à iure communi, quomodo ſint interpretanda. numero 108. 205
Statuta interpretanda veniunt ſecundum ius commune, quando contrarium ibi expreſſè non caueatur. numero 123. 58
Statuta punientia homicidas comprehendunt mandantes homicidium committi, & concedentia præmium accuſanti extenduntur ad denunciantem, cum dicuntur fauorabilia, & quare. nu. 126. 59
Statuta prohibentia auxilium dari, ad quas perſonas extendantur, & quotupliciter quis dicatur auxiliator. numero 178. 72
Statuta dicentia, vt ipſa intelligãtur ad literam, non erunt interpretanda ſecundum proprietatem verborum ibi contentorum, ſed ſecundum vſum loquendi. Nam vſus loquendi dicitur dare proprium ſignificatum verbis: ſecus tamen ſi diceretur in ſtatutis, vt ipſa intelligantur propriè, nullo extrinſeco addito, vel intellecto, quia tunc ſtandum eſſet proprietati verborum, & non vſui loquendi, cum hic dicatur extrinſecus intellectus. nu. 19. 23
Statuta & conſuetudines quando poſſint ad alios caſus extendi, & non. numero 36. 34
Statuta extenduntur, vt vitetur abſurdum. nu. 7. 138
Statuta ratione identitatis rationis, extendetur etiam de ſexu maſculino ad fœmininum. numero 8. ibid.
Statuta extendentur de perſona in perſonam, ſi æquitas hoc requirat. numero 9. ibid.
Statuta recipiunt à iure communi interpretationem paſſiuam, & non actiuam: & id quomodo. nu. 140. 61
Statuta recipiant interpretationem à iure communi paſſiuè, & exemplificatur. numero 5. 138
Statuta recipiunt paſſiuam interpretationem à iure communi, & exemplificatur. numero 89. 157
Statuta recipiunt interpretationem, ampliationem, & limitationem à iure communi. numero 103. 205
Statuta recipiunt interpretationem inteſtinam, quæ ex verbis intelligi poteſt, & quare. numero 137. 60
Statuta recipiunt interpretationem per punctum rationis, cum ratio non fallat, & quare. numero 138. 61
Statuta an recipiant interpretationem extenſiuam actiuè, vel paſſiuè, & de vtraque datur exemplum. numero 175. 71
Statuta quod non recipiant intellectum interpretatiuum, quomodo intelligendum ſit. numero 158. 66
Statuta in quibus dicitur qui intelligantur ſecundum propriam verborum inibi contentorum ſignificationem, non erunt interpretanda ſecundum communem vſum loquendi, ſed ſecundum propriam verborum ſignificationem, quia communis vſus loquendi dicitur figurata, & non propria ſignificatio: ſed ſi dicta clauſula non eſſet in ſta-

tatis, tunc ipſa ſtatuta interpretari poſſemus ſecundum communem vſum loquendi. numero 9. fol. 22

Statuta etiam pœnalia recipiunt interpretationem reſtrictiuam ſecundum ius commune, numero 53. 246

Statuta non Iudaicè ſecundum corticem intelligenda ſunt, ſed ſecundum rationem. numero 100. 204

Statuta in quacunque materia diſponentia quomodo erunt intelligenda, numero 28. 24

Statuta ab homine regulariter non recipiunt actiuè extenſionem, ſcilicet vt extendantur ad caſus inibi expreſſos, & quare. numero 1. 137

Statuta, quam interpretationem dicantur non recipere. numero 9. 139

Statuta quando interpretanda erit ſtrictiſſimè, vel ampliſſimè, numero 14. 62

Statuta ſunt ſtrictè interpretande. numero 119. 58

Statuta, & reſcripta interpretantur ſecundum æquitatem. numero 3. 10

Statutorum actiua interpretatio quid ſit, exemplificatur. numero 93. 157

Statutorum verba ſemper ſunt intelligenda cum effectu. numero 43. 198

Statutorum pro interpretatione quando recurrendum ſit ad ius Ciuile, & quando ad ius Canonicum, & ad quod ius. numero 151. & 154. 64

Statutorum etiam exorbitantium, & correctiuorum iuris communis, verba erunt intelligenda ſecundum vſum regionis, non obſtante quòd in iure talia verba aliter accipiantur. numero 27. 24

Statutorum pro interpretatione ad quas leges ſit recurrendum. numero 161. 66

Statutorum in reſtrictione, vel extenſione, quæ ſint ſeruanda. numero 121. 58

Statutis interpretandis, quid ſit ſeruandum. nu. 6. 138

Statutaria diſpoſitio partim odioſa, & partim fauorabilis, loquens in caſu vero, comprehendet etiã fictum, & quare. & exemplificatur. numero 119. 159

Statutaria diſpoſitio diſponens de pœna irregulari, & loquens de faciente, extendetur ad fieri mandantem. numero 121. ibid.

Statutaria diſpoſitio pœnalis, loquens in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, & exemplificatur multipliciter, & optimè. nu. 97. 158

Statutaria diſpoſitio emanans ſecundum, vel præter ius commune, licet non ſit odioſa, limitata tamen non comprehendetur ſub diſpoſitione loquente extra effectum limitatum, & exemplificatur. nu. 105. 158

Statutaria diſpoſitio loquens in caſu vero, an trahatur ad caſum fictum, quando ibi ceſſaret æquitas, propter quã eſt introducta fictio ſubrogata loco caſus veri. numero 106. ibid.

Statutaria diſpoſitio diſponẽs de pœna regulari, iuxta qualitatem delicti, extendetur ad mandatorem, & quare. numero 124. 159

Statutaria diſpoſitio pœnalis non extenditur de perſona vera, ad perſonam fictam, regulariter, & quare. numero 125. ibid.

Statutaria diſpoſitio irregulariter puniens actam aliquem cum ſuis terminis, non extendetur de caſu ficto ad verum, & è contra, & exemplificatur, & quare. numero 123. ibid.

Statutariæ pœnæ poterũt augeri, & minui à Iudice ex ſanſu cognitu, & rationabili. numero 89. 203

Stipulatio & iuramentum emanans ad confirmationem, vel obſeruationem facti prohibiti, non valet ipſo iure. numero 174. 211

Stipulatio turpis, vel continens aliquid turpe eſt ipſo iure nulla; nec ex ea aliqua obligatio oritur, & aſſignatur ratio. numero 180. fol. 211

Stipulatio quot modis contineat in ſe turpitudinem. numero 170. 210

Stipulationis eſſentialia quæ ſint. numero 31. 153

Stuprum committens cum puero, vel muliere, quam pœnam incurrat, & ad attentatus ipſo non ſequuto, quam pœnam incurrat. numero 3. 193

Subauditio tolleratur in legibus, vt vitetur correctio. numero 6. 25

Subdiaconus votum caſtitatis emittere tenetur. numero 275. 82

Subdiaconatus ordo olim non erat ſacer ſicut hodie. numero 167. 81

Subrogata res loco alterius reputatur eadem. nu. 71. 344

Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. numero 8. 139

Subrogati Prælati, alijs negligentibus tenebantur exequi, vt illi tenebantur, & non aliter, & quare. nume. 147. fol. 177

Subſtantia de alicuius quid eſſe dicatur. numero 3. 10

Succeſſio, vt habeatur loco ſolutionis, quando procedit. numero 73. & 74. 156

Sumptibus facti à bonæ fidei poſſeſſoribus in re, bona fide poſſeſſa, ſunt eis reſtituendi, etiam ab Eccleſiis. numero 4. 133

Superior mandans aliquid fieri per inferiorem, quando dicatur feciſſe eum delegatum. numero 14. 163

Superiori ceſſantis conſuetudinem, & ſtatuta, an ſufficient appoſuiſſe generalem clauſulam, licet non appoſuerit tenorem ſtatutorum. numero 179. 182

Supplicari quando poſſit, & non appellari, & quare, à ſententia Papæ, Imperatoris, & aliorum Principum ſuperiorum. numero 69. 128

Supplicatio quid ſit ſecundum Panormitanum. nume. 74. fol. 129

Supplicatio propriè ſumpta quid ſit, & quid impropriè. numero 68. 128

Supplicatio Prinsipi porrecta infra decem dies, quid operetur, & quid ſi poſt decem dies, à die ſententia latæ, tantum, tamen biennium. numero 70. ibid.

Supplicatio in quibus differat ab appellatione. nu. 71. ibid.

Supplicatio an dicatur prohibita, quando in reſcripto eſt clauſula, appellatione remota. numero 72. 129

Supplicatio porrecta Principi poſt decendium à die latæ ſententiæ non impedit eius executionem. numero 67. 128

Supplicium pati pro veritate, melius eſt, quàm pro adulatione recipere beneficium. numero 68. 308

Suſpicari malum de proximo quando ſit peccatum mortale traditur regula optima. numero 9. 287

Suſpectus de hæreſi quis efficiatur. numero 119. 344

Suſpecti de hæreſi quando incidant in excommunicationem. numero 115. ibid.

Suſpitio quid ſit, ex quibus continget in nobis oriri. numero 5. 287

Suſpitio in quo differat à iudicio temerario. nu. 10. ibid.

Suſpitio ſtans in ſuis finibus nunquam erit cauſa condemnationis, præſumptio autem ſit aliquando, & quare. numero 31. 325

Suſpitionis gradus eſt triplex, & in quo differat vnuſquiſque eorum à reliquis. numero 8. 287

T

TAciti, & expreſſi eadem eſt virtus, & obligatio. numero 3. fol. 135

Taciti & expreſſi eadem eſt virtus. numero 265. 81

Tollus

Tabæ ſcripturæ explendas per iurantem, quando ſit neceſſarius, & quo membro ſit faciendus. nu. 35. fol. 165

Teſtator, an in ſecundo teſtamento teneatur expreſſè facere mentionem de clauſula derogatoria poſita in primo teſtamento numero 168. 179

Teſtator in ſuo teſtamento quid facere non poſſit. numero 144. 17

Teſtator relinquens Eccleſiæ centum, vt emat prædium, an Eccleſia poſſit paſtea illud vendere. nu. 17. 185

Teſtator non poteſt ſibi dicere legem, vt à priori voluntate ei recedere non liceat, cum declaratione. nu. 145. 110

Teſtatore in ſuo teſtamento ſe gloſante, ac declarante non erit recurrendum ad gloſas Doctorum pro teſtamenti intelligentia. numero 14. 8

Teſtandi in futurum libertate, nemo poterit ſeipſum priuare, & quare. nu. 158. 179

Teſtamentum ſecundum, quando ſit attendendum, & non primum. & idem dicitur de reſcriptis. nu. 156. 178

Teſtamentum, vel codicillos ſcribi faciens, ad deſcribendo ſibi legatum, manu exiſtentis in ſua poteſtate, incidit in pœnam falſi, etiam ſi manu propria non ſcripſerit, & quare. Quid in alio caſu. numero 195. & 196. 74

Teſtamentum an ſit inualidum, ſi celebratum fuit coram teſtibus non rogatis à principio, ſed poſtquam fuiſſet lectum. numero 51. 166

Teſtamentis, vel contractibus diſpoſitum, quando extendetur de caſu vero, ad caſum fictum. nu. 131. 160

Teſtamentis diſpoſitum, vel in contractibus, non extendetur de caſu vero, ad fictum, & quare. & exemplificatur. numero 128. 160

Teſtificari contra ſe quiſque poteſt. numero 312. 235

Teſtis non iuratus falſum deponens pœna extraordinaria punitur. numero 11. 189

Teſtis iurans ſuper exceptionem dilatoriam, ſi depoſuiſſet ſuper cauſa principali, & quare. numero 31. 165

Teſtis qui aliàs depoſuit poterit iterum examinari, licet partes teſtificata didicerint, & quare. nu. 6. 121

Teſtis idem examinatus in eadem cauſa ſæpius, an teneatur ſemper iurare. numero 34. 165

Teſtis falſum deponens, quando pœna falſi puniatur. numero 10. 188

Teſtis deponens ſine iuramento, an eius dictum validum faciat, ſi poſt depoſitionem iuret ſe vera depoſuiſſe. numero 30. 165

Teſtis deponens falſum ſine iuramento, vel quando non poſſet probari ipſum depoſuiſſe prævio iuramento, vel aliàs, ſit puniendus. numero 44. 166

Teſtis deponens de auditu auditus in crimine aſſaſſinij facit indicium ad torturam, & quare. licet huiuſmodi teſtis regulariter non probet. numera 40. 327

Teſtis repellitur à teſtificando in cauſa criminali criminaliter mota, ſi probetur ipſum eſſe criminoſum: & quid criminali ciuiliter mota. numero 33. 40

Teſtis non iurati à principio dictum, an ſit validum. numero 32. 165

Teſtis dictum intelligendum eſt potiùs ſecundum commune vulgare, quàm iuris intellectum. numero 20. 23

Teſtis depoſitio facta remiſſiuè, an ſit admittenda. numero 43. 166

Teſti aſſerenti ſe non depoſuiſſe vt tabellio ſcripſit, an ſit credendum, vel tabellioni, & quid faciet Iudex in hoc. numera 45. 94

Teſtes deponentes per verba æquipollentia, vbi agitur de probanda formalitate verborum, non dicuntur teſtificari concludenter. numero 118. 159

Teſtes in materia ſtricta non veniunt appellatione inſtrumentorũ propter communem vſum loquendi, licet aliàs venirent in materia larga, & communi. nu. 24. fol. 23

Teſtes lite non conteſtata quando recipere liceat, multipliciter exemplificatur. numero 46. 244

Timentes Deum ditantur pace multa, peccatores verò multis flagellis onerantur. numero 14. 289

Tractare de crimine quid ſit. numero 3. 183

Tractatus ſolus in atrociſſimis criminibus, an ſit punibilis. numero 12. 186

Traditio ficta confert veram poſſeſſionem ei, cuius nomine fuit facta traditio, & quare. nu. 80. 157

Traditio ficta confert veram poſſeſſionem ei, cuius nomine fuit facta traditio, & quare. numero 81. 157

Traditio Curiæ ſecularis (cum Clericus tali Curiæ traditur ob eius crimen) quando ſit facienda. nu. 58. 199

Tranſgrediens formam, quando actum validum faciet. numera 154. 178

Tranſgrediens legem poſitiuam propter metum cadentem in conſtantem virum, an aliqua pœna ſit puniendus afferuntur ſententiæ Canoniſtarum, & Theologorum, & rationes eorundem. numero 108. 312

Tranſgreſſio propter metum facta attenuat culpam, & ſic pœnam, punitur tamen etiam de iure ciuili, multipliciter probatur. numero 73. 309

Tributum imponendi cauſa iuſta quæ ſit. nu. 21. 17

Tributorum impoſitionis cauſa ceſſante, an ceſſet obligatio illa ſoluendi, diſcutitur. numero 20. ibid.

Tutores, & eorum filij, & nepotes prohibentur contrahere matrimonium cum pupillis, & quare. nu. 12. 84

V

V*Bi principaliter aliquid mandatur, illud tanquam principale, & primo tractandum erit: cætera verò ſecundario, & tanquam acceſſoria. Vbi verò plura principaliter committuntur, non refert quod illorum prima tractetur, niſi forſan vnum de natura ſui præcedat aliud, & commiſſus articulus principaliter, ſi committatur, totus proceſſus corruit, & quare. nu. 6.* fol. 163

Vbi ſunt plura obſtantia, an ſufficiat clauſula generalis. numero 178. 182

Vbi conſilium, ibi ſalus. numero 23. 164

Vbicunque reperitur decretum annullatiuum, ſubintelligitur ibi datam fuiſſe formam, ac per conſequens ipſa non obſeruata, actum eſſe ipſo iure nullum. nu. 21. 164

Venditio conceſſa non includit conceſſionem pignorandi. numero 14. 31

Venditori vini poſt ſtatutum diem & denunciam facientem emptori licebit totum vinum, & non partem eſſundere. numero 13. 30

Venditore decepto vltra dimidiam iuſti pretij, contractus reſcinditur, vel iuſtum pretium ſuppletur. nume. 5. 6. & 10. 136

Veneno cum quis poſſit extingui duplici modo, ſcilicet ex veneno porrecto, vel ex veneno in corpore proprio ex humorum malitia contracto. Iudices ponderent, ne ſtatim velint procedere ex abrupto, ac ſi ille fuiſſet interemptus veneno. numero 53. 330

Venereorum delectatione tria conſideranda occurrunt. numero 30. 306

Veniens ex mente, & ratione legis, dicitur ex ipſa lege venire, & non ex extenſione. numero 3. 16

Veniens non voluntate, ſed neceſſitate contra iuramentum de ſoluenda penſione, non eſt puniendus. numero 186. 212

Verbum ipſo facto, in iuribus pœnalibus inſertum, quid denotet. numera 41. 198

Verbum non inducens neceſſitatem, ſi ponitur in materia

dante

I N D E X.

danteregalam, vel certam formam, importat neceſſitatem. numero 66. fol.97
Verbum preciſè, quam interpretationem recipiat. numero 92. fol.157
Verbum(aucloritate noſtra)quid deuotet.num.16. 163
Verba legis pœnalis, ſeu cuiuſcunque diſpoſitionis non debent ita large ſumi, ſicut poſſent ſecundum latam ſignificationem verborum, ſed debent reſtringi, ſi ſubſit aliqua ratio illa reſtringendi.nu.37. 117
Verba legis, quomodo dicantur intelligi de primo actu. numero 13. 121
Verba ſtatuti geminata tali pacto, habeantur, et ſint ciues, quomodo erunt interpretanda.nu.100. 146
Verba non ſufficiunt, vbi opus eſt facto.nu.19. 185
Verba deſeruiunt intentioni, & non econtra.nu.16. 115
Verba ſunt intelligenda cum effectu, nu.12. 395
Verba ſunt intelligenda in potiori ſignificata, nu.130. 160
Verba non ſunt ſemper intelligenda quo ad vſum, ſeu actū, verum etiam quoad aptitudinem, & quare.nu.26. 356
Verba generalia generaliter(vt ſonant)intelliguntur. numero 21. 242
Verba, ſi talis hæres erit, non verificantur niſi realiter hæreditatem apprehenderit.nu.19. 122
Verba cuiuſcunque diſpoſitionis ſunt cum effectu intelligenda.nu.12.& 20. 121.& 122
Verborum interpretatio ſumi debet ſecundum communem intelligentiam, attenta tamen qualitate verborum, & proferentium.nu.16. 23
Verborum ſubſequentium generalitas reſtringitur ſolum ad ea quæ ſunt ſimilia præcedentibus, et exemplificatur. numero 61. 247
Veritas eſt triplex, ſcilicet bonæ vitæ, iuſtitiæ, & diſciplinæ. & quid ſit vnaqueque earum, & quæ omittēda erit pro ſcandalo vitando, & quare.nu.17. 250
Vicarius generalis, cui facta eſt commiſſio generalis, in qua fuit expreſſum aliquod de requirentibus ſpeciale mandatum, ſequuta generali clauſula, vt poſſit facere omnia, quæ ipſe Epiſcopus poſſet, an poſſit diſpenſare in irregularitate incurſa, in qua poſſet ipſe Epiſcopus diſpenſare.nu.65. 248
Vicarius ex generali mandato ſibi ab Epiſcopo facto, quæ non poſſit exequi, & quid ſi ibi ſit expreſſum aliquid requirens ſpeciale mandatum.nu.16. 241
Vidua dicitur perſeuerare in matrimonio primo. nu.150. fol. 149
Vidua viuens incontinenter priuatur legato ſibi facto à viro ſuo, & quare. numero 11. 84
Vidua dicitur quaſi ſine duitate, ne per hoc qualibet mulier ſiue viro, ſeu viro non coniugata per matrimonium, dici poſſet vidua ſecundum proprietatem vocabuli, non tamen ſecundum communem vſum loquendi, qui præfertur ipſi proprietati; ſed dicetur ſolum mulier, quæ habuit virum, qui poſt quam carnaliter cognouiſſet, mortuus fuit, & hoc etiam procedet in pœnalibus conſtitutionibus, & quod etiam in pœnalibus vſus communis loquendi ſit attendendus.nu.22. 23
Villa, & caſalia in odioſis non veniunt, nec continentur appellatione ciuitatis. numero 25. 122
Vim patiens abſolutam non punitur, ſed conditionalem, ſi facit cōtra virtutem clauium, mitius punietur, & quare, & citra mortem. numero 75. 309
Violentia quotuplex ſit. numero 11. 305
Violentia ſecundo modo dicta, quid ſit, & eius exemplum traditur. numero 17. ibid.
Violentia abſoluta, ſeu ſimplex, ſeu ſimpliciter, vel ſufficiens, quæ Philoſopho dicitur violentum ſimpliciter, quid ſit.nu.12, ibid.
Violentiam abſolutam ab aliquo corrupto carnis miniſtrata alicui, non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur. numero 58. fol.307
Violentum quid ſit. numero 15. fol.305
Violentum duplex eſt. numero 16. ibid.
Virginitas quid ſit ſecundum D. Auguſtinum.nu.35. 306
Virginitas naturalis in quo conſiſtat. numero 24. ibid.
Virginitas, vt eſt ſtatus caſtitatis requirit duas conditiones. numero 25. ibid.
Virginitas vt eſt ſpiritualis virtus, quid ſit. nu.26. ibid.
Virginitas tripliciter conſideratur, materialis tantum; & formalis tantum; & materialis & formalis ſimul. numero 27. ibid.
Virginitas ſumitur dupliciter. nu.23. 305
Virginitas formalis tantum amiſſa poterit recuperari, non autem formalis, & materialis ſimul, & quare. numero 38. 306
Virginitas in quibus caſibus irrecuperabiliter amittatur. numero 46. 307
Virginitas recuperabilis per pœnitentiam in quot caſibus amittatur. numero 47. ibid.
Virginitas in quibus caſibus non amittatur etiam ſi quis videatur venereis pollui. numero 48. ibid.
Virginitas, vel caſtitas corrupta reſtaurari non poteſt.nu. numero 184. 73
Virginitas amiſſa ſine concubitu viri, vel ſine emiſſione ſeminis an poſſit recuperari. numero 39. 306
Virginitas an amittatur per coitum voluntarium procuratam, non ſequuta diſtillatione ſeminis, tam in mare, quàm in fœmina. numero 41. 307
Virginitatis nomen vnde ſumptum ſit. nu.28. 306
Virginitatis corruptio eſt triplex, & pro qua quis priuetur aureola. numero 34. ibid.
Virginitatem ad, quare dicatur integritas membri corporalis ſe habere per accidens. nu.31. ibid.
Virginitate amittenda longe diſtat ætas puerilis ab ætate virili, & circa hoc optima ponderatio Caietani circa vtrumque ſexum. numero 45. 307
Virginitate citius priuari puellas, quàm pueros ante pubertatem. numero 44. ibid.
Virgo per violentiam abſolutam ſtuprata perſeuerans in voluntate ſeruandi virginitatem, in Cœlo non priuabitur aureola virginibus debita, & alio præmio pro iniuria patienter ſublata. numero 50. ibid.
Virgo violentia abſoluta oppreſſa, & corrupta corpore, & ſi concipiat & pariat, non priuabitur aureola virginitatis. numero 33. 306
Virginalis caſtitas quid ſit. numero 29. ibid.
Viri ingredientes ſepta Monialium, & fœminæ ſepta virorum Regularium, ſunt excommunicati excommunicatione Papæ reſeruatæ. numero 87. 48
Virtus quæ poſſit recuperari per præſentiam.nu 40. 306
Vis non maculat corpus mulieris, ſed voluntas. nume.377 fol. 306
Vniuerſitas quid ſit. numero 211. 76
Vniuerſitas, ciuitas, &c. quando dicatur peccare tam in omittendo, quàm in committendo, vt poſſit puniri. numero 212. ibid.
Vniuerſitas quid ſit, & vnde dicta. nu.243. 79
Vniuerſitas in committendo delinquere, quando dicatur, & quomodo ſit punienda. numero 244. ibid.
Vniuerſitas, & quæcunque hominum multitudo, Collegiū faciens dicetur vna perſona repreſentatiua omnium exiſtentium in ipſo Collegio, etſi ſit quoddam aliud a ſingulis eorum, vnde ſi punienda eſſet in centum, ſinguli tenerentur pro portione ſua, non autem in centum, & quare, numero 241. 78

Vniuerſitas

Vniuerſitas an propriè dici poſſit delinquere, tam in committendo, quàm in omittendo, & quando. numero 231. fol. 77
Vniuerſitas, Ciuitas, Collegium, Capitulum, & quid ſimile quid denotet. numero 204. fol. 75
Vniuerſitas, ſeu qualibet congregatio hominum capta ſecundum ſectionem iuris quid denotet. nu. 205. ibid.
Vniuerſitas propriè loquendo non poteſt dici perſona, ſed repreſentans perſonam, & quare. nu. 203. ibid.
Vniuerſitas, vel perſona ſingularis ratum habens delictum, eadem pœna punienda erit, qua & delictum perpetrant. numero 234. 78
Vniuerſitas eſt perſona ficta, & repreſentata, non verum corpus. numero 208. 76
Vniuerſitas, & vniuerſum vnde dicatur, & quid ſit. numero 29. ibid.
Vniuerſitas ex facto, & dolo officialium eius an punienda ſit. numero 227. 77
Vniuerſitas poterit citari, & banniri. nu. 245. 79
Vniuerſitas quando dicetur delinquere. nu. 247. ibid.
Vniuerſitatis officialium neglectus in omittendo præiudicent ipſi Vniuerſitati. numero 214. 76
Vocabulum habens duo ſignificata, videlicet vnum largum, & aliud ſtrictum: ſi inueniatur in materia ſtricta, & exorbitanti, debebit accipi in ſignificato ſtricto, niſi aliud ſit dicendum propter communem vſum loquendi. numero 26. 24
Vocabulorum proprietas quando præualebit communi vſui loquendi in ſtatutis. numero 197. 214
Voluntas prima delinquentis etſi de iure inſpicitur; tamen de conſuetudine animus occidendi, non ſecuto homicidio, etiam ſi percuſſerit quis; non tamen punietur pœna capitali, ſed mitiori. numero 11. 194
Voluntas humana non fertur in incognitum, & quare. numero 27. 2
Voluntas conditionata dicitur voluntas. nu. 92. 311
Voluntas conditionata eſt voluntas. numero 71. 309
Voluntas ſola non facit quem excommunicatum, & quare. numero 66. 302
Voluntas peccandi non punitur in foro pœnitentiali eadem pœna, qua ipſum opus factum opere exteriori, & quare. numero 79. 201
Voluntas non punitur ab homine, cum ſuis finibus eſt contenta. numero 29. 296
Voluntas quando dicatur poſſe cogi. nu. 14. 305
Voluntas apud Deum habetur pro facto. nu. 78. 201
Voluntatis appellatione non ſemper venit tertia animæ potentia, cum etiam ipſa voluntas denotet actum, ſeu opus potentiæ animæ, quod nolitio, ſeu volitio à ſacris Theologis appellatur, & quomodo luculenter probatur. numero 14. fol. 1
Voluntarij gradus, ſecundum quos peccata voluntaria dicuntur ſecundum plus, & minus, ſunt nouem ſecundum S. Bonauenturam numero 19. 305
Votum de non iurando an violet, qui à Superiore percipitur iurare. numero 140. 208
Voto in omni intelligitur excepta authoritas Papæ. numero 177. 211
Vrbanum quod ſit minus, quàm æquum. nu. 3. 12
Vſus communis loquendi quando & quomodo ſit attendendus. numero 29. 24
Vſus communis loquendi quòd præferatur propriæ ſignificationi vocum, varia exempla per Doctores traduntur, & hic recenſentur. nu. 15. 22
Vſus communis loquendi præualet, ſeu repugnat propriæ ſignificationi verborum legis, quapropter ipſe vſus interpretatur legem, & mens legis, vnde ſecundum ipſum iudicandum erit, & non ſecundum corticem verborum legis. numero 7. 22
Vtile non debet per inutile vitiari, & quid dicatur vtile. numero 58. 126
Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur: hæc regula quō ſit interpretanda. nu. 16. 250
Vtilitas publica præferenda eſt priuatæ. nu. 91. 51
Vxor regulariter dimitti non poterit excepta cauſa fornicationis. numero 29. 242
Vxor violentata à marito de adulterio accuſari, aut puniri nullo pacto poterit etiam ſi talem violentiam non patefeciſſet ſuo marito propter verecundiam. nume. 60. fol. 308
Vxor, violentia conditionali oppreſſa, an ſit priuanda dote, & conſortio viri tanquam adultera. numero 85. fol. 310
Vxor inſidians vitæ ſui coniugis dimiditur ab ipſo. numero 16. 196
Vxor viro reſtituenda quando non ſit. nu. 28. 242
Vxor quando conſtante matrimonio in iudicio repetere dotem ſuam à viro ſuo, & à ſocero, & quare, & quando hoc habeat locum perpulchre reperies deciſum. numero 15. 134
Vxor quo ad thorum qua de cauſa dimitti poſſit. nume. 4. fol. 240
Vxores gaudent dignitate maritorum etiam poſt mortem illorum, ſi perſeuerauerit in viduitate, donec nubent alteri inferiori: nam tunc illa priuantur etiam propria, & quare, vide in fine regulæ. numero 57. 143

FINIS.

Digitized by Google

D. ALPHONSI VILLAGVT
ABBATIS
IN MATERIAM EXTENSIONVM
TAM IN GENERE, QVAM IN SPECIE
Tractatus Ampliſsimus.

SVMMARIVM.

1 *Legis prima definitio.*
2 *Legis ſecunda definitio.*
3 *Legis tertia definitio.*
4 *Legis quarta definitio.*
5 *Legis quinta definitio.*
6 *Legis ſexta definitio.*
7 *Legis ſeptima definitio.*
8 *Legis octaua definitio.*
9 *Legis nona definitia.*
10 *Legis decima definitio.*
11 *Legis vndecima definitio.*
12 *Legis duodecima definitia.*
13 *Lex propriè dici non poterit, niſi iuſta illa ſit.*
14 *Voluntatis appellatione non ſemper venit tertia animæ potentia, cum etiam ipſa voluntas denotet actũ, ſeu opus potentiæ animæ, quod nolitio, ſeu volitio a ſacris Theologis appellatur, & quomodo luculenter probatur.*
15 *Legis effectus qui ſint.*
16 *Lex dicitur ab electione, & ſic potius dicenda erit actus voluntatis, quàm intellectus, & quando.*
17 *Lex non eſt actus prudentiæ.*
18 *Legis conditiones ſecundùm Iſidorum, & earum interpretatio.*
19 *Lex quare debeat continere poſſibilia.*
20 *Legem eſſe iniuſtam quando conuincetur.*
21 *Conſuetudo quæ toleranda, & quæ exterminanda ſit.*
22 *Legiſlatores oportet in legibus condendis attendere locum, & tempus ipſius legis condendæ, & quare.*
23 *Lex cõdi non dẽt pro aliquo priuato cõmodo, et quare.*
24 *Leges debent accommodari vtilitati Reipublicæ, & non Reſpublica legibus deſeruire, & quare.*
25 *Lex quare neceſſario debeat vim habere cogentem, et efficaciter inducentem homines ad ſui obſeruãtiam.*
26 *Legis promulgatio quare neceſſaria.*
27 *Voluntas humana non fertur in incognitũ, & quare.*
28 *Lex naturalis quare neceſſario non requirit eius promulgationem faciendam per homines.*
29 *Lex poſitiua, vt obliget ad ſui obſeruantiam requirit talem fuiſſe intentionem Legiſlatoris.*

PRAELVDIVM PRIMVM.

ARGVMENTVM.

Humana lex quid ſit:

ET cùm de interpretatiua extenſione Legum humanarum limitatiuarũ non pęnalium correctoriarũ, pœnalium ſimpliciter, & pęnalium correctoriarũ nobis ſit agendum: operæ pretium duximus quęſtionibus neceſſariò diſcutiendis de hac difficillima ac ſaluberrima materia, præmittere nonnullas Quæſtiunculas ſummoperè deſeruientes veræ intelligentiæ eorum, quæ dicenda erũt, ac in præſenti Tractatu neceſſario omnibus cauſidicis meritoriè cupiẽtibus munere ſuo fungi, afferenda. Nè ignoratis (quodãmodo) primis elementis tanquam cęcutientes procedamus in tam arduo negotio ſcitu dignitſimo. Cũ ergo de Legum humanarũ extenſione ſermo erit habendus: meritò de quidditate ipſius Legis primò verbum faciemus. Quapropter animaduertendum erit, quòd diuerſimodè hic terminus [lex] diffinitus, ſeu deſcriptus in iure, & a Doctoribus vtriuſque cenſuræ reperitur.
1 Nam primò diffinitur ſic. Lex † eſt, quam populus Romanus Senatorio magiſtratu interrogante (veluti conſule) conſtituebat, vt docuit textus in quinto. Conſtat autem in verſic. Lex eſt. Inſtitutio. de iure natur. gentium, & ciuili. Se-
2 cundò ſic. Lex † eſt commune præceptum virorum prudentum conſultum; delictorum, quæ ſpontè, vel ignorantia, id eſt ſine dolo, etſi

A non

non ſine culpa, vt ibi exponit glo.)contrahuntur
coertio;communis Reipublicę ſponſio. vt docuit
3 textus in l.1.ff.de legibus. Tertia lex eſt, † cui
omnes homines debeut obedire. Cùm propter
multa & varia, tum maximè, quia omnis lex
eſt inuentio quędam, & donum Dei: Decre-
tum autem homioum ſapientum, correctio au-
tem voluntariorum, & oon voluotariorum pec-
catorum, (ideſt, eorum quæ fiunt nou ex do-
lo, licet ex eulpa, vt docet ibi glo.) ciuitatis
autem compoſitio communis, ſecundum quam
omnes docet viuere. & hæc defioitio fuit tradita
a Demoſthene, & refertur in l.2. ff. de legibus.
4 Quarta lex † eſt omnium diuinarum, & huma-
narum rerum regina: oporret autem eam etiam
præſidere bonis & malis, & Principem ac Ducē
eſſe, & ſecundum hoc regulam eſſe iuſtorum, &
iniuſtorum, & eorum, quę natura ciuilia ſunt ani
mantium, pręceptrix quidem faciēdorum, pro-
hibitrix autem non faciendorum. & hæc defini-
tio fuit Chriſippi Philoſophi ſummi Stoicorum.
& habetur in dicta l.2.§. Ideſt, lex eſt. ex cuius
definitione Gloſ. in dicto §. Conſtat. io verſ. lex
eſt, elicit & ſubſequētem. Quintam definitionē
5 legis, † quæ talis eſt, videlicet lex eſt ſanctio ſan-
cta, iubens honeſta, & prohibens cōtraria. Sexta
6 lex eſt † conſtitutio populi, qua maiores oatu ſi-
mul cum plebibus aliquid ſanxerunt. vt docet
7 textus in c.lex, diſt.2. Septima lex † eſt æternum
quoddam, quod vniuerſum mundum regit, im-
perandi, prohibendiq́ue ſapientia. Vt docuit Ci
cero in lib.2.de legibus. hæc tamē definitio (ſe-
cundum Sotum in lib.1.de iuſtitia, & iure, q.1.
articulo 1.)congruit legi æteroæ. Octaoa lex eſt
8 † communis ciuitatis conſenſus, qui ſcriptis præ
cipit qnomodo vnumquodque agendum ſit: vt
ait Ariſt. in Rhetorica ad Alexandrum, cap.de
Genere deliberatiuo: cuius definitio videtur
cōuenire cum ſupradicta ſexta diffinitione. No
9 na lex † eſt, recta voluntas eius, qui vicem popu
10 li gerit. Decima lex eſt † quædam rationis ordi-
natio ad bonum commuoe ab eo, qui curam cō-
munitatis habet, promulgata. vt docuit S.Tho-
mas in 1.2.q.90.art.4. iu corp.quæſt. Vndecima
11 lex eſt † quædam ratioois ordioatio, & præce-
ptio in commune booum ab eo, qui curam Rei-
publicæ gerit, promulgata. vt docuit vbi ſupra
Sotus, aſſerens haoc diffinitionem exprimere ge
nus legis, finem, cauſam, poſitionem, & formā.
Doodecima eſt illa legis humanæ diffioitio,
12 † quam tradit eruditiſſimus Alphōſus a Caſtro
in ſuo non minus elegaotiſſimo, quàm vtillimo
tractatu de poteſtate legis pœnalis, cap.1.libri
primi: dicendo, ꝙ lex eſt recta voluntas eius, qui
vicem populi gerit, voce, aut ſcripto promulga-
ta, cum intentione obligandi ſubditos ad paren
dum illi. Hęc tameo definitio, cum multas & va
rias ſcitu digniſſimas in ſe contineat partes: om
nesq́; ſigillatim explicare ſummoperè expediet:
quapropter eo breuiori ſtilo vti ſtodebimus,
quo vti deſuper coocesſum fuerit, vt indè apertiſ
ſimè eliciatur ipſas noo a caſu, ſed maxima cum
rōne definitioni ſopradictæ inſertas fuiſſe. Præ-
mittendo, tamen, ꝙ dicius Alphonſus intēderit,
vt ipſemet ibidem faſſus fuit, tradere nobis defi
nitionem tantum legis iuſtæ: qm̄ lex, quę iuſta
noo eſſet, oollo pacto mereatur nomine legis de-
corari: Diuo Auguſtino auctore in lib.1.de libe-
ro arbitrio: qui dixit: Mihi lex eſſe non videtur,
13 quę iuſta non fuerit, † quod & alijs verbis repe-
tijt in lib.19.de ciuitate Dei.c.21.dicens. Non
enim iora diceoda ſunt, vel putanda iniqoa ho-
minum conſtituta. Cùm illud etiam ipſius eſſe
dicaot quod de iuſtitiæ fonte manauerit: quod
& elicitur quoque ex eo, quod habetur in c.ius
generale. diſt.1.his verbis [ius generale nomen
eſt: lex autem iuris eſt ſpecies. Ius autem eſt di-
ctum: quia iuſtum eſt omne autem ius legibus,
& moribus cooſtat.] ex quibus patet legem iuris
ſpeciem eſſe; ſi ergo ſpecies iuris: inde neceſſa-
rio concluditur, ꝙ lex dici non poterit humana
aliqua coolſtitutio, quæ iuſta nō fuerit. Cùm oīs
ſpecies particeps ſit eorum, quæ ſunt de eſſentia
ſui generis: quia eui genus nō conuenit, oec ſpe-
cies vlla ipſius generis illi conuenire poterit.
Quibus ergo breuiter præmiſſis deſcēdemns ad
enucleādas ſingulas particulas ipſius diffinitio-
nis legis, Diximus primò ergo, legem eſſe [vo-
14 luotatem rectam] per voluntatem, † non tamen
intelligitur hic ipſamet animæ potentia libera:
ſed vt ipſos eiuſdem animæ potentiæ actus deno
tat; prout hanc vocem Apoſtolus Paulus vſurpa-
uit, ſeu intellexit, cùm dixit Rom.c.10. [Volun-
tas cordis mei, & obſecratio ad Deum fit pro il-
lis io ſalutem.] & rurſus Epheſ.c.2. [Faciētes vo
luntatē carnis.] In quibus omnibus locis proba
tur primo nomen voluntatis ooo pro ipſa animę
potentia: ſed pro quouis illius potentiæ opere,
quod volitio aut nolitio a ſacris Theologis nun
cupatur. Et quia vtrumque horum, videlicet vo-
litio, aut nolitio poteſt vim legis habere: ideo
peroptimè ipſe Alphonſus a Caſtro (auctor di-
ctæ definitionis) vt vtrumque vnica voce comple
cteretur, nomioe voluntatis fuit vſus, cùm lex
non ſit opus ſolius intellectus. Quapropter neceſ
ſariò ſequitur, ꝙ ipſi intellectui accedat volon-
tas iubendo, aut prohibendo id, qood ab intel-
lectu præcognitum dignoſcitur fuiſſe. Nam ſi ab
eo, qui legem ſtatuere poſſet, amoueas, volunta-
tem, etiā ſi multa ſcripto aut voce proferat, qoæ
honeſta, & Reipublicæ vtilia eſſe dicat, nullum
tamen eorum pro lege tenēdum erit. Non enim
id, quod Princeps nouit, aut benè intellexit, ſed
quod Principi placuit legis habere virtutem, do
cet textus in l.1.ff.de conſtitu. Princi. cui conſo-
nat illud, quod Diuus Auguſtinus io lib.4. de ci-
uit. Dei loquēs de tempore illo primęoo, in quo
primum regna inter homines cęperunt: dixit, ꝙ
tunc populi nullis legibus tenebantur, ſed ꝙ ar-
bitria Principum pro legibus erant. Pręterea ſe-
cundò hoc ipſum cōprobatur ex ipſis effectibus
15 legum; qui ſunt, † vt docet textus io l.legis vir-
tus. ff.de legibus, impetare, vetare, permittere, &
punire. Cum ergo nullus illorum effectuum con
ueniat intellectui, at ſolum (vt per ſe patet) effe-
ctibus voluntatis, indè & ſecūdò ſequitur, ꝙ hic
terminus [voluntas] in hac legis definitione cō-
tentus, ſolùm ſumatur pro quouis opere poteo-
tiæ ipſius animę. Tertiò ad ipſum apertiſſimè
colligitur ex ipſo legis nomine & denominatio-
ne, ſi tameo vera illios origo rectè conſideretur,
16 ꝙ.ſ. potius ad voluntatem pertineat lex, † q̄ ad
intellectū: cùm dicta ſit ab electione, teſte Cice-
rone in lib.1. de legib. his precisis verbis vtente.
Arbitrantur prudentiā eſſe legē, cuius ea vis ſit,
vt rectè facere iubeat, vetet delinquere, eam-
que

Digitized by Google

que rem illi græco putant nomine, ſuum cuique
triouendo, appellatam: ego uero a deligendo.
Nam vt illi æquitatis, ſic nos delectus vim in le-
ge ponimus: & proprium tamen vtrumque legis
eſt. Hæc Cicero. ſed quoniam pacto ſit vis dele-
ctus in lege, exprimit Auguſtinus (ſi modò titu-
lus libri non fallit) in libro quæſtionum noui &
veteris teſtamenti, in ſecunda parte additionu,
quæ additæ in impreſſione Pariſienſi per Clau-
dium Cheuallonium quæſt. 15. vbi ſic ait, lex a le
ctione dicta eſt, vt de multis quid eligas, ſcias.
Inter errores ergo poſiti acceperunt, vt intelli-
gant vetum. Hæc Auguſtinus. Conſtat autem ele
ctionem ad voluntatem pertinere, non ad intel-
lectum: quoniam electio ſine libertate eſſe noo
poteſt, quæ intellectui minimè congruit, qui ſe-
cundum naturam operatur. ex his omnibus re-
ctè conuincitur errare eos, qui dicunt legem eſ-
17 ſe actum prudentiæ. † Etſi non negemus Legiſla
tores omnes eſſe debere prudentes in legibus
condendis: Cùm idipſum docuerit Iſidorus,
quod & habetur in cap. Erit autem lex. diſtin. 4.
vbi recenſentur conditiones legis, his verbis vi-
18 delicet: [erit autē lex † honeſta, iuſta, poſſibilis,
ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetu-
dinem, loco, temporique cōueniens, neceſſaria,
vtilis, manifeſta quoque, ne aliquid per obſcuri-
tatem io captionem contineat: nullo priuato cō-
modo, ſed pro communi ciuium vtilitate con-
ſcripta.] hæc ibi. Pro quarum conditionum in-
telligentia vtillima legiſlatoribus ac cauſidicis.
Cum expediat cauſidicis ſcire vim illarū, vt poſ
ſint ſcire, quòd tranſgreſſores aliquarum legum
carentium aliqua ex ipſis conditionibus nō ve-
niant de iure puniendi: Cùm ob talium defectū
lex violata non mereatur oomen legis: ſic ergo
in propoſito. Prima cooditio legis eſt, vt ipſa ſit
poſſibilis: hoc eſt, vt poſſit obſeruari a ſubditis:
Cum nulla recta ratio ſuadeat aut permittat, vt
19 lex † poſſit aliquem obligare ad id, quod quis
præſtare oon poſſit, iuxta vulgatiſſimam ſenten-
tiam Diui Auguſtini dicentis. Neminem pecca-
te in eo, quod quis vitare noo poſſit; cuius ſimi-
le repetijt in ſermone dicens, quòd Dominus
ſeruum pigrum non damnaret, ſi ea, quæ fieri nul
lo modo poterat, imperaret. Cui ſimile docuit
Beatus Hieronymus in quadam epiſtola ad Da-
maſum dicens, execramur etiam eorū blaſphe-
miam, qui dicunt impoſſibile aliquid homini
præceptum eſſe: & diuina mandata non a ſingu-
lis poſſe ſeruari. Si ergo lex diuina nou obligat,
vel obligare poteſt ad impoſſibile. Quis ergo ſi-
ne rubore dicere audebit legem humanam poſ-
ſe obligare ad impoſſibile? Igitur conſonum ra
tioni rectæ eſt & conforme: vt lex. quę iuſta eſ-
ſe debet, poſſibilis ſit: hoc eſt, vt ea ſolum præci-
piat, quæ ſeruari poſſunt: & ſciendum quòd in
hac materia illud etiam dicetur impoſſibile,
quod nimis difficile eſſet. Cùm & hæc impoſſi-
bilia ſoleant appellari, teſte Ariſt. in lib. 5. Meta
physic. Ex hac prima legis iuſtæ conditione col-
ligitur apertiſſimè, quòd in multis rebus, ſeu fa-
ctis non poſſint vniuerſales leges pro omnibus
20 dari ac promulgari. † Quia cum nō ſit omnibus
æqua facultas & potentia, cōtingit ſæpè vt quod
facillimum eſt vni, ſit alteri difficillimum: &
quod vni eſt poſſibile, alteri ſit impoſſibile. Qua-
propter in huiuſmodi rebus iniuſta lex conuin-
catur, quæ ſine vllo diſcrimine omnes eadem
menſura metiri vellet. Nam iniuſta quidem eſ-
ſet lex, quæ ſenes obligaret ad portandas ſarci-
nas, quæ uiribus iuueni eſſent ferè pares. Iniu-
ſtam etiam eadem ratione cenſeremus legem,
quæ illud tributum a paupere exigeret, quod
non niſi diues poſſet reddere. Alia verò ad le-
gem iuſtam exacta, quæ referuntur in dict. cap.
erit autem lex. facile cognoſcuntur eſſe rectę ra-
tioni conſona. Nam rectæ rationi congruit; vt ſi
conſuetudo patriæ ſit honeſta & Reipublicæ vti-
lis, obſeruetur, & pro lege habeatur. De tali .n.
21 conſuetudine † intelligendum erit id, quod ab
Iſidoro ſupradictum refert Gratianus in c. con
ſuetudo, diſt. 1. & lex quæ hanc abrogaret con-
ſuetudinem, iniuſta cenſenda eſſet, nec digna
quæ obſeruari debeat. Si verò conſuetudo nec
honeſta, nec inhoneſta eſt: nec Reipublicę vtilis,
aut inutilis, expediet tunc eam tollerare: ne for-
tè illam abrogare tentantes, alicuius mali occa-
ſionem præbeant: ſi autem conſuetudo mala eſ-
ſet, vt puta, qa inhoneſta aut Reipublice incom-
moda: tunc iuxta ipſam lex inſtitui non debebit.
Cum potius ipſa per legem omnino fuerit tol-
lenda: quoniam tunc ſicut talis conſuetudo eſt
mala: ita & huiuſmodi lex illam approbans. Alię
autem duæ legis iuſtæ conditiones, quæ in illo
ſæpè citaro capitulo proximè ſequuntur, videli-
cet, quòd lex ſit loco, & tempori conueniens:
Cum circunſtantiæ ſint, quæ ferè in quolibet ope
re virtutis conſiderandæ ſint: eo quòd illæ neceſ-
ſariæ cenſeantur ad conſtituendum actum virtu-
tis: quando de illis ſpirituale præceptum fuit
22 datum. At quoniā legē ſtatuere † eſt actus virtu-
tis: Inde ſequitur conuinciturq́; Legiſlatores in
legibus ſtatuendis oportere omnino conſidera-
re locum & tempus, locum: inquam, in quo lex
ſtatuitur conſiderari oportet non vnica ratione.
Nam primò ne ſtatuatur aliquid contrarium ra-
tionabili patriæ conſuetudini. Secundò, quia iu-
xta locorum varietatem, ſæpè multarum rerum
conditiones variantur. Vnde conſequitur neceſ-
ſariò, vt ſi de rebus illis eſſet aliquid lege ſta-
tuendum, iuxta locorum varietatem, leges etiā
varias ſtatuere oporteat. Conſtat ſiquidem alia
in alijs locis eſſe rerum pretia: proterea quòd
aliqua in aliquo loco abundant, & pauci illa
perquirunt, quæ in alijs locis ſunt nimis rara, &
a multis deſiderata. Si iſtarum ergo pretia rerū
eſſent ſtatuenda lege; neceſſariò oporteret aliam
alio loco condere legem. Cùm non poſſit vnum
in omni loco eiuſdem rei iuſtum ſtatui pretium.
Et ob eaſdem cauſas conuincitur etiam, vt in le-
ge ſtatuenda temporis conditio conſideretur.
Quoniam apertiſſimum eſt ex temporum decur-
ſu mores hominum variari: & ideo neceſſarium
erit, vt diuerſis ſuccedentibus moribus, diuerſa
etiam antidota per leges parentur; eo magis quod
mutentur ſucceſſu temporis multarum etiam re-
rum cōditiones; ob quam cauſam euenire neceſ-
ſe eſt: vt quod vno tempore vtile eſt, alio tempo-
re fiat nociuum: & quod hodie eſt vile propter
eius abundantiam, poſt menſem ſit magnæ æ-
ſtimationis propter eius penuriam, & propter
multos illud cupientes. Quapropter neceſſa-
riò concludendum erit, quòd ſi de his lex ſta-

Digitized by Google

tuenda eſſet, oporteret neceſſariò id eo tem-
pore, quo nociuum eſt, prohibere : & ſi id ip-
ſum, vel aliud alio tempore eſſet proficuum
& vtile, quòd eſſet permittendum, vel præci-
piendum. Meritò igitur conuincitur huic ra-
tioni fuiſſe conſultum per ſacrum Concilium La
teranēſe, ſub Innoc. Tertio celebratū, & habetur
in cap. Non debet. extra de conſanguin. & affin.
his præciſis verbis, videlicet. [Non debet repre-
henſibile iudicari ſi, ſecundum varietatem tem-
porum, ſtatuta quandoque varientur humana :
preſertim cùm vrgens neceſſitas, vel euidens vti-
litas id expoſcit] peroptimè id innuiſſe. & hoc
quidem licet pro conſulendo bono communi,
& non vt deſeruiatur effrenatis hominum con-
23 cupiſcentijs. Vltima verò, legis † iuſtę conditio
ab Iſidoro poſita eſt, vt pro nullo priuato com-
modo, ſed pro communi ciuium vtilitate ſta-
tuatur. per hác ergo conditionem manifeſtatur
apertiſſimè diſcrimen inter legem iuſtam & in-
iuſtam : & quòd lex reſpiciens communem ci-
uium vtilitatē meritò iuſta dicenda ſit, & è con-
uerſo, omnino opus eſt nobis aſſerere, ꝙ illa lex,
quæ pro priuato commodo daretur communis
iniuſta eſſet dicenda, & merè tyrannica. Quàm
enim iniuſtitiam ipſa natura docente, facile po
terimus demonſtrare. Nam in corpore humano,
ad cuius imitationē (vt Apoſtolus docuit Rom.
c. 12.) vera Reſpublica componenda eſt, quodli-
bet particulare membrum natura ad hoc incli-
nantē libentiſſimè patitur ſibi aliquid detrahi,
& ſe totum interire, vt totum corpus ſeruetur in-
colume. Huius autem contrarium fieri: vt videli
cet toti corpori detrimentum inferatur, pro ali-
cuius membri, etiam ſi caput illud ſit, pari vtili-
tate aſſequenda, natura repugnat. Nā & ſi quod-
libet particulare membrum ſigillatim ſe pro ca-
pitis tutela cuilibet exponat periculo, vt omnia
tamē ſimul ſubeant, natura non patitur. Quoniā
pereuntibus omnibus alijs membris, caput ſolū
ſaluum conſiſtere non poſſet. Ita in recta Repu-
blica, quæ ad imitationem corporis humani for
māda eſt, fieri oportet. indè ſequitur, ꝙ quilibet
particularis homo, etiam ſi Rex ille ſit: quia tan
quam particulare totius Reipublicæ membrum
cenſetur, potius toti Reipublicæ quàm ſibi ſoli
conſulere debet, & potius Reipublicę vtilitatē,
quàm propriam debet optare. ex quibus apertiſ-
ſimè cōuincitur, ꝙ lex, quę ſpreta communi vti-
litate, pro ſolo particulari aliquo commodo ali
quid ſtatueret, iniuſta ſit cenſenda, & rationi na
turali apertè cōtraria: qua propter iure optimo
24 Ariſt. 4. Politic. c. 1. dixit, oēs leges † ad rēpubli-
cam accōmodandas fore, non autem rempubli-
cam ad leges. Hę igitur ſunt cōditiones legis iu
ſtæ, quæ ab Iſidoro enumeratę, & poſtea recenſi-
tæ fuerunt a Gratiano in c. erit autem lex, diſt. 1.
quas nos comprehendere poſſumus duabus vo-
cibus. dicendo legem eſſe aut volitionē, aut no-
litionem rectæ rationi conformem : Cum ſupra
recenſitę oēs conditiones ſint rectę rationi con
formes : ex quibus conuincitur nō ſine graui rō-
ne nos dixiſſe in legis diffinitione illam eſſe re-
ctam voluntatē. quibus verbis ſubintulimus &
hęc, videlicet [eius, qui curā populi gerit.] ad
denotandū poteſtatē legiſlatoris in legibus con
dendis fore omnino neceſſariā: cum nō ſit vniuſ-
cuiuſq; hominis rectam voluntatem conſulendi
bono publico, condere leges obligantes alios ad
25 ſui obſeruantiā. Cum Ariſt. 10. Eth. teſte, lex † ne-
ceſſariò de ſui eſſentia debeat vim habere cogen
tem, & efficaciter inducentē homines ad ſui ob-
ſeruantiam. Is autem, qui populi curam non ha-
bet, ac per conſequens ſuper ipſum non hēt iu-
riſditionem: licèt meritoriè poſſit alios ad virtu
tes, & ad actus bonos hortari exemplo, verbo,
& ſcripto, non tamen ad illos actus bonos coge
re: & ſic nec illis leges tradere. Addidimus in no
26 ſtra legis diffinitione: ꝙ lex ſit † ſcripto, aut vo-
ce promulgata: Cùm proculdubio legis promul
gatio ſit neceſſaria, vt poſſit obligare ſubditos
legiſlatoris ad ſui obſeruantiam: Cùm aliàs vo-
luntas Legiſlatoris in lege expreſſa non poſſet
ſubditis innoteſcere, quibus aliquid in ipſa præ
cipitur, aut prohibetur fieri. Non. n. eſſet ratio-
ni conſentaneum, vt quis poſſit obligari ad fa-
ciendum id, quod nullo modo implere poteſt.
Conſtat autem neminem poſſe velle id, quod
prorſus ignorat : ac per conſequens patebit ne-
minem poſſe morem gerere Legiſlatoris ignotæ
voluntati : ex quo deducitur Legiſlatorem ſua
voluntate ſola non poſſe aliquē ex ſubditis obli-
gare ad aliquid faciēdum, vel omittendum: niſi
prius ſuam voluntatem ei notam fecerit voce
vel ſcripto. Cùm tanta ſit in ſtatuenda lege,
publicationis neceſſitas : vt Deus ipſe, cui re-
rum eſt ſumma poteſtas, non poſſit lege poſitiua
ab eo data, citrà eiuſdem legis publicationem,
aliquem ad illius obſeruantiam obligare. De
quo loquebatur Diuus Hieronymus ſcribens ad
Damaſum, dicens. Execramur eorum blaſphe-
miam, qui dicunt impoſſibile aliquid homini
præceptum eſſe, & mandata non a ſingulis poſ-
ſe ſeruari. Cui conſonat quod docuit Ambro-
ſius in libro primo de Iacob. & vita beata cap.
3. dicens, nemo tenetur ad culpam, niſi volunta-
te propria deflexerit. At per ſe patet neminem
poſſe propria voluntate deflectere ab aliquo,
qui ignorat id, a quo deflectit. Quoniam, vt ait
27 Auguſtinus, voluntas † nunquam fertur in inco-
gnitum. Cuius ſententia confirmatur auctoritate
Diuina. Dominus Ieſus enim apud Ioannem c.
15. dixit [ſi nō veniſſem, & loquutus eis non fuiſ
ſem, peccatum non haberent.] oportet ergo fate
ri, ꝙ leges, quæ conſtringunt hominum vitas ab
hominibus ſciri & intelligi: vt vniuerſi, præce-
pto earum manifeſtius cognito, vel inhibita de-
clinent, vel permiſſæ ſectentur, vt in l. leges ſa-
cratiſſimæ. Hæc tamen omnia, quæ de neceſſita-
te publicationis diximus, intelligenda erunt ve-
rificari in lege poſitiua, & non in lege naturali:
28 † quoniam hæc cùm ſit ſcripta in corde vniuſcu
iuſque hominis, iuxta Apoſtoli ſententiam, non
indigebit aliqua alia publicatione. Vltimo lo-
co in noſtra legis diffinitione ſuperius tradita
diximus, quòd ſit [Cùm intentione obligandi
29 ſubditos † ad parendum illis. Non enim quæli-
bet legiſlatoris voluntas, etiam ſi voce aut ſcri-
pto fuerit ſufficiēter promulgata, eſt pro lege te
nenda, niſi talis ſit, ꝙ ſubditos conſtringat ad id,
quod lege decretum eſt. Nā ſi legiſlator aliquid
ſubditis ſuis cōſuleret, tali conſilio apertè ſuā vo
luntatem illis patefaceret : illa tn̄ voluntas non
eſſet pro lege tenenda; quia per illā nequaquam
ſubditi

Digitized by Google

ſubditi cogerentur ad aliquid faciendum, aut
ab illo fugiendum: lex verò, vt ſupra fuit proba-
tum, de ſui intrinſeca natura vim habet ſubditos
legiſlatoris compellendi ad ſui obſeruantiam.
At neceſſitare ac compellere aliquem ad opus a-
liquod non poteſt legiſlator, niſi præcipiendo
aut prohibendo: Inde ſequitur, quòd ſola illa
legiſlatoris voluntas, quæ per præceptũ, aut pro-
hibitionem manifeſtatur, eſt pro lege tenenda.
Et hæc allata ſufficiant pro vera intelligentia
definitionis legis per nos traditæ.

SVMMARIVM.

1 *Pœna quid ſit.*
2 *Pœna quomodo dicatur paſſio, & agens pati.*
3 *Paſſionis nomen a Grammaticis quomodo ſumatur.*
4 *Pœna in damnatis an ponat aliquid reale.*
5 *Paſſiones.*
6 *Pœna vel opus pęnale dupliciter ſumitur.*
7 *Pœna duplex eſt, contracta, & inflicta, & quid ſit vtraque.*
8 *Remorſus conſcientiæ, quæ pęna dicatur.*
9 *Paſſio, quæ propriè dicenda ſit pęna.*
10 *Peccator meritò a tribus puniri poteſt, eoque a triplici ſubiectione peccando receſſerit.*
11 *Lex pęnalis quid ſit.*
12 *Lex pœnalis quando non dicatur incurri ipſo facto, ſed ſolum miniſterio Iudicis committitur, & quando incurratur ipſo facto.*

PRAELVD. II.

ARGVMENTVM.

Pœna quid ſit:

CVm in pręcedenti capitulo actum
fuerit de quidditate legis, meritò
in præſenti agẽdum erit de quid-
ditate pœnæ, vt tandem loco ſuo
facilius & elegantius verbum fa-
cere poſſimus de quidditate le-
gis pęnalis, tanquam de quodam compoſito ex
lege & pœna: Sciendum igitur, quòd & ſi diuer-
ſimodè reperiatur diffinitus hic terminus [pœ-
na] a iure & Doctoribus. Tamen nos libentiſſi-
mè ſequuti eruditiſſimum Alphonſum de Caſtro
in ſuo doctiſſimo tractatu de lege pęnali, cap. 3.
1 dicimus, quòd pœna † ſit paſſio inferens nocu-
mentum illam ſubſtinenti, aut ſaltem apta ad
inferendum, niſi aliundè impediatur, inflicta,
aut contracta propter proprium peccatum pręę-
2 teritum. Diximus, [Pœnam eſſe paſſionem † &
nõ actionem:] quia licèt multi in actionibus aut
operationibus ſuis pœnam ſentiant, vt puta, ſcri
bendo, aut pingendo, aut terram fodiendo, aut
ligna ſcindendo, aut aliquid quoduis faciendo;
non tamen ea ratione, qua agunt, pœnam ſen-
tiunt, ſed qua patiuntur: Cum omne agens (te-
ſte Ariſt.) in agendo repatiatur. Et ex hac repaſ-
ſione, quam ſubſtinet agens ab illo, in quo agit,
euenit, vt ex longa & continua actione vires illi
decreſcant, ac paulatim minuantur. Subſtinet
igitur homo pœnam in multis ſuis actionibus
non quia agit, ſed quia in ſua operatione laxa-
tur & fatigatur. Calamus enim, & penniculus,
& quoduis aliud paruum inſtrumẽtum aliquan-
tulum reſiſtit in manu motoris: & ex hac quali-
tate parua reſiſtentia oritur, vt manus tandem
laxetur in continuo, & longo motu talis inſtru-
menti, & ſic pœnam ſentiat in motu, tum pro-
pter grauitatem manus reſiſtẽtem potentię mo-
tiuæ: tum etiam quia ex longo motu ſpiritus
animales minuuntur, quibus diminutis, neceſſe
eſt motoris vires debiliores effici, & ſic tandem
laxari, & pœnam ſentiat. Cum igitur homo ali-
quid agens, non ob eam rationem pœnam ſen-
tiat, quia agit: ſed quia agendo repatitur, me-
ritò diximus, pœnam eſſe paſſionem. Aliquan-
do autem actio aut ipſum agens dici ſolet pœ-
na: vtputa, cum dicimus inferni ignem, aut ver-
mes, aut fętorem eſſe penam damnatorum: hoc
tamen ea loquutionis figura dicimus, qua cau-
ſam pro effectu nominare ſolemus, hoc eſt per
ſynecdochen. Hæc enim omnia, quæ proximè
recenſuimus, pœnæ dicuntur, non quia ſint: ſed
quia pœnas cauſant in ipſis damnatis: Quapro-
pter conuincitur apertiſſimè pœnam non ſem-
per eſſe paſſionem, prout de paſſione tractant
Phyſici, aut Logici: cum illos ſolam illam paſ-
ſionem vocare pateat, quę opponitur actioni, &
illam reſpiciat tanquam ſuum correlatiuum:
prout eſt calefieri, aut calore, cuius oppoſitum
correlatiuum eſt calefacere: & frigefieri, cuius
oppoſitum eſt frigefacere, & multa alia ſimilia.
Eſt adhuc aliud paſſionis genus, iuxta Grãmati-
3 corum regulam, qui paſſionem † dicunt omne,
quod verbo paſſiuo nominatur: vt iuxta hoc paſ-
ſionis genus dicimus videri, audiri, & tãgi, eſſe
paſſiones: quãuis nec res viſa, nec audita, nec ta
ćta aliquid recipiat a uidẽte, aut ab audiẽte, aut
a tangente. Iuxta hunc etiam modum dicimus,
rerum priuationes eſſe quaſdã paſſiones: quam-
uis talis priuatio per nullam actionem ſit indu-
ćta: immo potius per defectum actionis. Nam
aliquem priuari re aliqua, puta diuitijs, valetu-
dine bona, parentibus, filijs, honore, dignitate,
officio, beneficio, & huiuſmodi, verbo paſſiuo
deſignatur. Cum ergo, dicimus pœnam eſſe
paſſionem (vt optimè Beatus Thomas docuit in
4. ſent. diſt 35. quęſt. in reſp. ad quartum) non erit
ſumendum paſſionis nomen, prout ſoli Phyſici,
aut Logici illo vtuntur: ſed etiam iuxta Gram-
maticorũ conſuetudinẽ. Quoniam (vt ex ſequen
tibus clarè patebit) ſola rei alicuius priuatio,
quæ maxima eſt damnatorum pœna, apertiſ-
4 ſimum reddit teſtimonium. Hæc enim pœna † ni
hil reale eſt in ipſo damnato, neque aliquam
actionem diuinam, ſed per ſolam carentiam vo-
luntatis diuinæ poterit inferri; quia Deo non vo-
lente reddere damnato beatitudinem, vt docuit
Alphonſus de Caſtro in cap. 3. fol. 18. tract. de po
teſtate legis pœnalis, neceſſe eſt illum perpetuò
beatitudine carere. Illam ergo perpetuam bea-
titudinis priuationem, ſicut dicimus eſſe pœ-
nam: ita etiam dicimus eſſe paſſionem; quia ver
bo paſſiuo expreſſam: nam qui illam ſuſtinet pri-
uatus eſſe dr̃ beatitudine, quã vehementer deſi-
derat. Et idẽ dicendũ eſt de mulcta pecuniarũ,
de infamia, & de priuatione officij, aut benefi-
cij; quia hę oẽs ſicut pœnæ, ita & paſſiones me-
ritò dñr, prout nũc de paſſionibus ſermo fit. Ad-
ditũ fuit demũ in diffinitione pœnæ: ꝙ inferat

Digitized by Google

nocumentum illã ſuſtinẽti: aut ſaltem ꝙ ſit apta
5 ad illã interendã: nõ enim omnes paſſiones † (ẽt
ſi Phyſicorum aut Dialecticorũ more eas appel-
lemus) nocent illas tolleranti: neque etiam om-
nes aptæ ex ſe ſunt ad nocendum, cum multę ex
illis potius proſint ſuſtinenti, & delectationem
quandam, atque voluptatem illi afferant, quo-
niam paſſiones varient ſecundum concordiam
aut diſcordiam agentis cum patiente. Nam ſi
agens conuenit patienti, cauſat coniunctione,
aut actione ſua delectationem in illo, vt ſi dulcis
& ſuauis cibus, aut potus contingat linguam,
aut palatum: aut leue, aut blandum contingat
carnem veſtram. Duobus itaque modis aliquid
6 põt dici pęna, † & opus aliqđ dici pęnale, videli
cet abſolutè, & cũ reſtrictione: hoc eſt, Aut quia
res ipſa ex ſua natura apta eſt ad offendendum,
& nocendum: aut quia licèt illa ex ſe hoc non
poſſit, is tamen, qui illam ſuſtinet, propter ſuam
proprietatem, ab illa offenditur. Et propter hãc
cauſam in definitione pœnæ vtrumque iſtorum
modorum poſuimus ſub diſtinctione, dicentes,
Pœnam eſse paſſionem, quæ noceat ſuſtinenti
illam, aut ſaltem ex ſua natura ſit apta nocere.
Et indè ſequitur, vt quocumque iſtorum modo-
rum res ſit pœnalis, poſſit iuſtè in ſacramentali
pœnitentia dari pro ſatisfactione peccatorum,
& a Iudice dari in ſatisfactionem delicti, & a Iu
dice infligi pœnam ſiue taxatam a iure, ſiue ſpe-
ciale tunc a Principe, ſiue a ſeipſo Iudice. Quod
autem nouiſſimè in definitione pœnæ addidi-
mus, dicentes: [ſit contracta, vel inflicta pro-
pter peccatum præteritum] ſciendum igitur,
7 quòd pœna (in propoſito) eſt duplex, † alia con-
tracta, & alia inflicta: Contracta enim pœna il-
la dicetur, quæ ſine noua aliqua alterius actione
ſtatim oritur ex peccato, prout eſt fomes con-
cupiſcentiæ, & priuatio gratiæ, & remorſus cõ-
ſcientiæ: & talem merito dicendam eſſe pœnam
docuit S. Bonauent. in primo ſent. diſt. 40. ar. 3.
queſt. 1. quo loco ipſe hanc pœnam appellat pœ
nam contractam. Sanctus autem Thomas in 2.
8 ſent. diſt. 27. q 1. quamuis dicat remorſum † cõ-
ſcientiæ eſſe merito dicendam pœnam, non illã
appellat pęnam contractam, ſed pœnam conco-
mitantem: propterea quòd ſemper concomita-
tur ipſam culpam: prout teſtatur Aug. in libro
primo confeſſionum: ſic inquiens, Iuſſiſti domi-
ne & ita eſt, vt omnis inordinatus animus ſit ſi-
bi pœna. Pœna autem inflicta eſt, quæ non ſem-
per oritur neceſſario ex peccato: neq; illud con-
comitatur: ſed poſtea infligitur aut à Deo, aut
ab homnie iudice: illa vero, quã homo ſibi ipſi
ex arbitrio ſuo infligit, etiam ſi illam pro pec-
catis ſuis ſumat, non eſt propriè dicenda pœna:
quia (vt Sanctus Thomas ait) de ratione pœnę eſt
quòd ſit contraria volnntati: Deinde aduerten-
9 dum eſt, quòd nõ omnis paſſio † quamuis offen-
ſiua, ſiue concomitans, ſiue inflicta, eſt dicenda
pœna, niſi illa habeat aliquem ordinem ad pec-
catum: vtputa, quòd per illam quodammodo
puniatur peccatum. Ideo Ioannes Gerſon de vi-
ta ſpirituali animæ, dixit pœnam & culpam dici
correlatiuè, & idem repetit de punitione & cul-
pa. Quapropter merito Diuus Thomas docuit in
10 1. 2. q. 87. artic. 1. quòd homo peccans † à tri-
bus iuſtè puniri poterit, cũ à triplici ſubiectio-
ne peccans receſſerit. Subditur quidem homo
ordini propriæ rationis: deinde ſubditur ordi-
ni exterioris hominis gubernalis vel ſpirituali-
ter, vel corporaliter, politicè, aut ęconomicè:
vltimò ſubditur ordini diuinæ & ſupremę guber
nationis. Contingit autem vt peccans hos tres
ordines peruertat agens contra rationem natu-
ralem, & contra legem humanam, & contra le-
gem Diuinam. Oportet igitur, vt qui talis eſt,
triplicem pœnam ſuſcipiat, per quam ad ordi-
nem, quem peruerterat, redigatur. Punitur qui-
dem homo a ſeipſo per remorſum conſcientiæ,
deinde ab homine per varia nocumenta, & po-
ſtremò a Deo & ſic punitus redigitur in ordinẽ
a quo receſserat peccãdo, quia illi, a quo pęnam
patitur, vel inuitus ſubditur, cui ſubijci noluit
peccando. Ex iſtis ſequitur, aliqua eſse, quæ & ſi
vulgariter, & ex communi vſu pœnę dicantur,
tamen iuxta veram & propriam vocis ſignifica-
tionem, pęnæ verè dici non poſsunt, quia pro-
pter nullam culpam reperiuntur inflictæ. Nam
irregularitas, quam iudex patitur ex iuſta ſan-
guinis ſententia contra alium per eum lata, aut
quam incurrit is, qui ſecundam poſt mortem
prioris duxit vxorem: aut is, qui contraxit cum
ea quam putauit eſse virginem, quæ tamen non
erat, pęna ab omnibus nominatur, ad hoc ſolum
quia irregularitas eſt. Inſuper ſciendum, quòd
vt pęna inflictum aliquod dicatur, ſatis nõ erit,
quòd fuerit inflicta propter peccatum, niſi fue-
rit inflicta propter peccatum proprium illius,
cui inflicta reperitur, & peccatum illud ſit iam
præteritum. Ex his ergo omnibus iam allatis in
pręſenti capitulo, quàm facillimè colligi pote-
11 rit, ꝙ lex † pęnalis dicatur lex, quæ ſtatuit pęnã
alicui infligi propter culpam commiſsam. Erit
tamen, hic animaduertendũ, ꝙ leges pęnales nõ
ſemper ſunt eiuſdem formæ, & conditionis, cũ
ea varientur ſm̃ varium modum, qui in eis tradi
tur, reperitur in pœnis infligendis: Cùm aliquan
do lex ſtatuat pœnam, non tamen ſpeciem pœnę
exprimit, & tunc eo ipſo lex reliquiſſe videtur
arbitrio Iudicis pœnam, qua ille quem lex puni-
12 re voluit, ſit puniendus. Sed quando lex † præci
pit pœnam aliquam expreſſam & taxatam, ſed a
iudice infligendam, vtputa, ſi lex dixerit, quĩ
hoc, vel illud fecerit, relegetur, aut mulctetur pę
na decem ducatorum, vel ſimili, aut excommu-
nicetur, aut priuetur beneficio, aut officio: lex
ergo, quæ talibus vteretur verbis non imponeret
pœnam, ſed ſtatueret illam imponendam fore a
Iudice competenti: Quapropter meritò iuris pe
riti dicunt huiuſmodi leges continere ſententiã
ferendam, ſeu comminatoriam, & non ſenten-
tiam latam. At quando lex ſtatueret pęnam ex-
preſſam & taxatam, quam non committit iudi-
ci, vt ab eo imponatur: ſed ipſamet lex commit-
tit reo, vt ille in ſeipſo pœnam exequatur, prout
ſunt multæ recenſitæ multis in locis vtriuſque iu
ris. Certum eſſe (ait Alphonſus a Caſtro in tract.
de poteſtate legis pęnalis, in fine capituli tertij
primi libri,) has omnes leges committere ipſis
delinquentibus, vt ipſimet pœnas illas ſibi ipſis
infligãt, nec expectent ut a ſuis ſuperioribus ad
illas ſuſcipiendas compellantur. Quando autem
lex ſtatueret, ac exprimeret pęnam taxatam, nec
committeret Iudici, aut reo, ut ille eã exeque-
retur:

Digitized by Google

retur: ſed ipſamet lex talem pœnam exequitur
in reo: prout ſunt multæ leges in vtroq; iure ſcri
ptæ bis uerbis vtentes, videlicet: Qui hoc, aut il
lud fecerit, ſit excommunicatus, aut irregularis,
aut ſit priuatus beneficio, aut poſſeſſione bono-
rum ſuorum. Sed quanta huiuſmodi legum po-
teſtas ſit, & quantum poſſint reum in conſcientia
obligare, & quomodo poſſint agnoſci, & vna ab
altera diſcerni: infra Deo Optimo Maximo du
ce latiùs dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Lex pœnalis duo reſpicit, ſcilicet culpam, & pœnam.*
2 *Prælatus an poſſit per ſuam legem ſic obligare ſubdi-
tum, vt ex eius trangreſſione pœna æterna dignus
fiat.*
3 *Prælati Eccleſiæ non poſſunt obligare ſubditos ad ali
qua non contenta in Euangelica regula, quam in ba-
ptiſmo ſunt profeſſi, ex ſententia Ioan. Gerſ. quæ
multis argumentis impugnatur, nu. 4.*
5 *Sacerdos legis veteris poterat ſibi ſubditos obligare
ad aliquid faciendum, vel omittendum ſub pœna cul
pa mortalis, idem in Sacerdote legis Euangelicæ.*
6 *Sacerdotem legis Euangelicæ minoris eſſe poteſtatis
in his quæ ad Eccleſiæ gubernationem ſpectāt, quam
fuerit olim Sacerdotium legis Moſaicæ ad regimen
ſynagogæ, aſſerere nedum non licet, ſed nec opinari.*
7 *Imperium Principum maius eſt ſuper ſubditos, quàm
patrum ſuper filios, & ratione comprobatur.*
8 *Principes quando poſſint aliquid præcipere ſubditis
in rebus eorum domeſticis, ſub mortali culpa.*
9 *Pater non poteſt præcipere filio circa ea quæ ad rem
domeſticam conſeruandam non pertinent, etſi ad bo-
num commune ſpectent.*
10 *Prælatus Eccleſiaſticus poteſt condere Canonem, etiā
de re non prohibita diuino vel naturali iure, obli-
gantem illius tranſgreſſorem ad excommunicatio-
nem ipſo facto incurrendam.*
11 *Leges purè humanæ quod obligare poſſint tranſgreſ-
ſores ad peccatum mortale, oſtenditur.*
12 *Prælati poſſunt ratione aliqua moti, in ſcriptis, vel
oretenus obligare ſubditos temerarios, & tranſ-
greſſores ſuarum præceptarum, ad peccatum morta-
le, etiam ſi res, de qua agitur non ſit prohibita iure
Diuino.*
13 *Præcepta humana iuxta quod cenſeantur eſſe Diui-
na, demonſtratur.*
14 *Prælatis præcipientibus fieri aliquid iure Diuino non
prohibitum, non obediens peccat mortaliter.*

PRAELVD. III.

ARGVMENTVM.

Vtrum lex humana poſsit obligare ad cul pam mortalem ipſius tranſgreſſores.

DVo conſiderāda principaliter cir
ca poteſtatem ac virtutem legum
pœnalium fore in vtroque iure pe
ritis ſemper perſpicuum fuit.
1 † Nempè culpam, & pœnam, de
quibus ſigillatim antequàm ver-
ba faciamus, operæ pretium duximus hîc accu-
2 ratiſſimè inueſtigare, an Prælatus † tam ſecula-
ris, quàm Eccleſiaſticus ex poteſtate a Deo ſibi
tradita poſſit per legem ab eo editam ſic obli-
gare ſubditum ad aliquid faciendum, vel omit-
tendum, vt ſi illam legem tranſgrederetur, fiat il
le tranſgreſſor pœna æterna dignus. Pro cuius
quæſtionis uera deciſione ſciendum, quòd non
uniformis apud Catholicos Doctores reperitur
ſententia. Cum Ioannes Gerſon Cancellarius Pa
riſieſis, uir quidem pius ac doctus in lib. 4. de vi
ta ſpirituali animæ cenſuit, ſolum Deum poſſe
dare leges, & præcepta, quorum tranſgreſſio ſit
tam noxia, ut hominem ad pœnam conſtringat
æternam: quia (inquit) ſolus Deus eſt, qui infli-
gere poteſt pœnam æternam, ac ſubinfert, nul-
lam legem purè naturalem, vel purè humanam
(quatenus talis eſt) poſſe hominem ad aliquid fa
ciendum, vel omittendum ſub pęna mortis ęter
nę obligare, etſi poſſit lex humana aut naturalis
obligare illius trāſgreſſorem ad peccatum mor-
tale, ſed hoc non faciet quatenus talis eſt, ſed
quatenus illę cum lege Diuina miſcentur, ut gra
tia exempli, (inquit) ſi Præpoſitus aliquis ſuis
ſubditis per legem præcipit non furandum, aut
non adulterandum fore: peccabit proculdubio
mortaliter, qui aliquam ex his legibus fuerit
tranſgreſſus, non quidem quatenus humana lex
eſt, ſed quatenus cum lege Diuina mixta reperi-
tur, a qua talia prohibentur ſub pœna peccati
mortalis: addens Gerſon, quòd non eſſet bona
conſeqoentia hæc. Tranſgrediens huiuſmodi le-
gem humanam peccat mortaliter: ergo tranſ-
greſſio illius legis, quatenus humana eſt, eſt mor
tale peccatum: & exemplificat in Medico, qui
docens ęgrotum cibum aliquem eſſe mortiferū,
& admonens ut ab illo tanquàm a ueneno ab-
ſtineat, idcirco non obligat ægrotum, ſi come-
derit, ad pœnam æternam: quamuis ille contra
pręceptum Medici comedens, mortaliter pec-
cet: Aeger igitur tranſgrediens (inquit Gerſon
ubi ſupra) Medici præceptum peccat mortali-
ter. Hæc tamen tranſgreſſio quatenus talis (ut
Gerſon ait) non eſt mortalis, ſed quatenus eſt
trangreſſio Diuini pręcepti, quo præcepit, vt ne-
minem occidamus. Quapropter concludens aſ-
3 ſeuerat, Prælatos † Eccleſiæ non poſſe obligare
ſubditos ad aliqua non contenta in Euangelica
regula, quam in Baptiſmo profeſſi ſunt, ſicut Mo
nachorum Prælati non poſſunt obligare Mona-
chos ſibi ſubditos ultra ea, quæ in ſua regulari
profeſſione continentur. Hæc omnia docuit Ger
ſon vbi ſupra, contra quę uera non deſunt funda-
menta iuris tam Diuini, quàm humani, ac Do-
ctorum grauium vota non pauca; quæ diffuſiſſi-
mè recenſentur ab Alphonſo de Caſtro in dicto
tract. doctiſſimo de poteſtate legis pœnalis. c. 4.
per totum. quæ nos hîc ferè per modum epilogi
recenſebimus, breuitati ſtudentes. Arguitur er-
go ſic contra ſupradictam concluſionem Gerſo-
4 nis, † & primò Sapientiſſimus Rex Salomon in
lib. Prouer. cap. 6. dixit [Conſerua fili mi præce-
pta patris tui, & ne dimittas legem matris tuę.]
In quibus verbis non ſola Dei, qui verus eſt Pa-
ter noſter, præcepta conſeruanda docet, ſed etiā
Eccleſiæ, quæ vera eſt mater noſtra, legem dicit
5 non eſſe dimitrendam. Secundò, Sacerdos † ve-
teris legis poterat ſibi ſubditos obligare ad ali-
quid

Digitized by Google

quid faciendum, vel omittendum ſuo pœna cul-
pæ mortalis: inde ſequitur, idem poſſe Euange-
licæ legis Sacerdotem. Antecedens veriſſimum
comprobatur authoritate ſacræ Scripturæ: Dici-
tur enim in lib. Deuter. cap. 17. [Qui ſuperbie-
rit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo
tempore miniſtrabat domino Deo tuo ex decre
to Iudicis morietur homo ille, & auferes malū
de Iſrael: cunctusq; populus audiens timebit,
vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.] Con-
ſtat autem ex omnium Theologorum ſententia
pro nullo peccato mortem tunc fuiſſe ex lege il-
la Moſaica inflictam, niſi pro peccato mortali:
Conſequentia patet ex eo, quòd non ſolum non
licet aſſerere, ſed nec quidem opinari Sacerdo-
6 tes † legis Euangelicæ minoris eſſe poteſtatis
in his, quæ ad Eccleſiæ gubernationem ſpe-
ctant, quàm fuerit olim Sacerdotium legis Mo-
ſaicæ ad regimen Synagogæ, vt docuit Apoſt.
ad Hebr. cap. 7. qui Apoſtolus volens nos docere
præceptum patris poſſe obligare filios ad pecca
tum mortale. Ad Rom. c. 1. inter mortalia pecca-
ta enumerauit inobedientiam filiorum, ſubdēs,
qui talia agunt digni ſunt morte, quod prius do
cuerat Deus ipſe per Moiſen in lib. Deuter. cap.
21. dicens [Si genuerit homo filium contuma-
cem, & proteruum, qui non audierit patris, aut
matris imperium, & coercitus obedire contem-
pſerit, apprehendent eum, & ducent ad ſenio-
res ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicent-
que ad eos: Filius noſter iſte proteruus & con-
tumax eſt, monita veſtra audire contemnit, com
meſſationibus vacat, & luxuriæ, atque cōuitijs,
lapidibus eum obruet populus ciuitatis: & mo-
rietur, vt auferatis malum de medio veſtri, &
vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat.] & tamen
patet neque in teſtamento veteri aliquando im-
poſitam pęnam mortis, niſi pro culpa mortali.
Tertiò idem probatur ſic; Maius & potētius eſt
7 imperium Principū † ſuper ſibi ſubditos, quàm
patris ſuper filios: Inde ſequitur, etiam princi-
pes aliquid pręcipiendo poſſe obligare ſubdi-
tos illius præcepti trāſgreſſores ad culpam mor-
talem. Conſequentia probatur per locum ar-
guendi a minori ad maius. Minor in antece-
denti collocata per ſuperius allata probata fuit.
& pro maiori intelligentia iſtorum Sciendum,
8 quòd & ſi Principes † non poſſint regulariter ali
quid præcipere ſub mortali culpa ſibi ſubditis
in rebus domeſticis illorum, non impedienti-
bus bonum commune ciuitatis, aut regni: tamen
poterunt præcipere circa pertinentia ad bonū
publicum. Cum Principis regnum ſuper ſubdi-
tos dicatur politicum. Imperium verò paternū
ſuper filijs dicatur ęconomicum, quia ad ſolam
rem domeſticam, & pacificam illius conſerua-
9 tionem dirigitur: Quapropter pater † non pote
rit pręcipere filio circa ea, quę ad rem domeſti-
cam conſeruandam non pertinent, etſi ad bonū
commune ſpectent: & indè patuit alterum ex his
imperijs præualere alteri in re peculiariter ſibi
attinenti. Quartò ſic arguitur. Prælatus Eccle-
10 ſiaſticus † poteſt condere Canonem (etiam de
re non prohibita Diuino, vel naturali iure, obli-
gantem illius trāſgreſſorem ad excommunica-
tionem ipſo facto incurrendam. Indè ſequitur,
idem poſſe ſtatuere Canonem obligantem ad
culpam mortalem. Antecedens probatione non
indiget. Cùm quam plurimi ſint Canones in cor-
pore iuris Pontificij latam excommunicationē
continentes, præſertim cùm multi ex illis ſint nō
ſolùm a Papa ſolo, verumetiā a Concilijs gñali-
bus legitimè cōgregatis cōditi: quorū Deciſio-
nes erroneas eſſe nullus catholicus aſſeuerare au
debit. Conſequentia ab omnibus Doctoribus ap
probatur, cum vna ac conſona voce docuerit
neminem poſſe excommunicari, vel incidere in
excommunicationem latam a iure niſi pro mor
tali, & nō tantum pro ſimplici quocumque mor
tali, ſed mortali contumaciæ exhibito præcepto
excommunicanti. ex his ergo conuincitur, ius
11 humanum, ſeu leges † purè humanas obligaſſe,
ac poſſe obligare tranſgreſſores earum ad pec-
catum mortale: quoniam aliàs non potuiſſent
propter ſolam illam tranſgreſſionem illos ex-
communicare: Nam in c. ſuper Specula. extra
Ne Clerici, vel Monachi excommunicantur Re-
ligioſi exeuntes Clauſtra ad audiendam legem,
vel Phyſicam, quamuis talia audire non tantum
malum non eſt, vel prohibitum de iure Diuino
vel naturali, imò tacitè conceſſum, vt ipſi Reli-
gioſi Sacerdotes poſtea talib. diſciplinis aptio-
res reddantur ad curam animarum, & ad ſaluti
proximorum piè & cum fructu proſpiciendum,
& tamen vt a talibus abſtineant præcipitur eis.
Idem comprobatur in c. ut periculoſa. Ne cleri-
ci, vel Monachi, in ſexto, vbi excommunicantur
Religioſi extra Clauſtrum egredientes ſine ha-
bitu propriæ Religionis, & ſic de multis alijs
poſſem⁹ aſſeuerare, niſi ſtudio breuitatis (quan-
tum fieri poterit ſine obſcuritate ſermonis) de-
lectaremur. Remanet ergo firmiſſima concluſio
12 poſſe Prælatos † per ſua ſtatuta in ſcriptis reda-
cta, vel ſolùm oretenus facta (ratione aliqua ad
hoc moti, obligare ſibi ſubditos temerarios trāſ
greſſores ſuorum præceptorum ad peccatū mor
tale, etiam ſi res, de qua agitur, non ſit prohibi-
ta iure Diuino. Quintò contra eandem opinio-
13 nem ſic poterit argumentari: Præcepta † huma-
na iuſta, cenſentur eſſe Diuina, & ſic appellātur
ab ea. Inde conſequens erit, quòd illis, perinde
ac Diuinis præceptis erit obediendum: quoniā
quæ illi rectè præcipiunt, a Deo præcepta eſſe di
cuntur. Nam ſicut Deus ea, quæ credere nos vo-
luit, loquutus eſt nobis per os Sanctorum, qui a
ſæculo ſunt Prophetarum eius: ita etiam piè cre
dere oportebit, ipſum Dominum ſæpè ea, quę fa
cere oportet, præcipere nobis per os Paſtorum
ſuorum, quibus nos oues eius commiſit. Quapro
pter hac de cauſa præcepta Præpoſitorum, qui cu
ram populi habent, meritò præcepta (aliquo pa
cto, Diuina cenſentur: quia a Deo poteſtatem il
lam receperūt, vt populo ſibi commiſſo ea, quæ
ad leges Dei obſeruationem maximè conducūt,
præcipere poſſent. Vnde Ambroſ. exponēs illud
Apoſtoli Rom. c. 13. Quę aūt ſunt a Deo ordina
ta ſunt, ait. Vt nemo putet quaſi humana cōmen
ta contēnenda. Videt enim ius humanis aucto-
ritatibus deputatum. Hic ergo ſubiectus eſt po-
teſtati, qui ſe terrore Dei ab his abſtinet, quæ
prohibet. Hæc Ambroſius. Sed ad hoc ipſum ꝓ-
bandum non video tot teſtibus indigere: Cum
ipſummet eliciatur ex ſacra Scriptura in lib.
Exodi c. 19. Populus enim Hebręorū cùm mur-
muraſ-

muraſſet contra Moyſen & Aaron fratrem eius:
dixit illis Moyſes. Dabit vobis Dominus veſpe-
re carnes edere,& mane in ſaturitate,eò q audi
uit murmurationes veſtras, quibus murmurati
eſtis contra eum. Nos enim quid ſumus? Nec
contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Do-
minum. Hoc ideo dixit Moyſes: quia illi a Deo
miſſi erant,& poteſtatem a Deo ad populi regi-
men acceperant: & ob hanc cauſam, iniuriam il
lis illatam, Deo inferri cenſebat. Idipſum verò
apertius docuit Apoſtolus 1.Theſſal.c.4.dicens,
[ſcitis quæ præcepta dederim vobis per Domi-
num Ieſum:& paucis interpoſitis,ſubdidit: Ita-
que qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed
Deum, qui etiam dedit Spiritum ſanctum in no
bis.] Idipſum adhuc apertiùs docuit idem San
ctus Apoſtolus 1.Corint.c.4.poſtquàm nonnulla
ſtatuerat, quæ in Scripturis antea non erant ex-
preſſa: ſtatim ſubiungẽs [ſi quis videtur Prophe
ta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vo-
bis:quia Domini ſunt mandata. Sed apertiùs ip
ſemet Dominns Ieſus idipſum docuiſſe animad-
uertet,qui accuratè perlegerit, ac ponderauerit
quæ docuit in ſancto Euangelio apud Lucã cap.
10. verſic.16. dicens. [Qui vos audit,me audit:
& qui vos ſpernit,me ſpernit.Qui autem me ſper
nit, ſpernit eum qui me miſit.] & apud Matth.
c.23.nu.2.& 3. vbi protulit hæc verba Dominus
Ieſus,dicens, [ſuper Cathedram Moyſi ſederunt
Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcumque di-
xerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundum opera
verò eorum nolite facere: dicunt enim & non fa
ciunt.] Idem docuit Deus omnipotens in lib.
Deuter.c.17.nu.12.& 13.dicens, [Qui autem ſu
perbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio,
(qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo) ex
decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes
malum de Iſrael, cunctuſq; populus audiens ti-
mebit,vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.]
hæc ibi. ex quibus apertiſſimè elicitur, Prælatis
14 præcipientibus † fieri aliquid indifferens, ſcili-
cet iure Diuino non prohibitum, non obedien-
tem mortaliter peccare: Cùm idipſum tacitè fie
ri videatur contra Diuinum præceptum omni-
bus præcipiens morem gerere pręceptis Præla-
torum, ac aliorũ noſtrorum Superiorum. & hæc
pauca,de multis afferendis in tutelam præſentis
quintæ rationis,attuliſſe ſufficiat. Cùm his alla-
tis quinque rationibus poſſet quiſque reſponde-
re cuicumque obiectioni ſibi faciendæ.

SVMMARIVM.

1 *Lex humana quod obliget eius transgreſſorem ad cul pam mortalem necne, quomodo cognoſcetur.*
2 *Conſcientia erronea, quomodo dicatur obligare ad mortale.*
3 *Bonum & malum ex quibus cauſis proficiſci dicatur.*
4 *Lex humana poteſt dici iniuſta per contrarietatem ad bonum Diuinum. & ex alijs defectibus, vt ibi.*
5 *Par in parem non habet imperium, nec multominus inferior in ſuperiorem.*
6 *Poteſtas datur a Deo ad ædificationem,non ad deſtru ctionem.*
7 *Legis iuſtæ defectus, eſt defectus debiti finis, & quare, & quid operetur.*
8 *Legis iuſtæ defectus alius eſt poteſtatis defectus in le giſlatore. etiam ſi in ea nihil contra naturalem, aut Diuinam legem ſtatutam fuiſſet, quod fieri quomodo contingat.*
9 *Prælatus ordinarius excommunicans ſubditum ſuum extra limitem iuriſdictionis ſuæ degentem, iniuſtè agit, & eius excommunicatio nulla cenſetur.*
10 *Lex redditur iniuſta ex defectu formæ debitæ. & ibi in quo conſiſtat hæc forma.*
11 *Lex iniuſta an obliget eius transgreſſorem ad mor tale, & quid de quocunque alio ſuperioris man dato.*
12 *Lex humana, quantumlibet iuſta, an & quando non poſſit vel poſſit obligare illius tranſgreſſorem ad cul pam mortalem.*
13 *Princeps per quam legem non poteſt quid ei ſimile præcipere. & declaratur lex 1. de conſtit. princ.*
14 *Princeps, vel Prælatus an poſſit pro re leuiſſima le gem aut præceptum facere obligando ad mortale.*
15 *Peccatum mortale quid ſit, & in quibus differat a veniali.*
16 *Prælati, præſertim regulares taxantur, dum putant ſe legitimè poſſe ſubditis ſuis quicquid voluerint præcipere cum obligatione ad culpam mortalem. & aſſignatur ratio.*
17 *Ceſſante iuſtitia cauſæ, qua lex condita fuit, ceſſat & obligatio eius ad mortalem culpam, etiam ſi Præla tus tale præceptum non reuocaſſet, & quare.*
18 *Poſſeſſio quomodo acquiratur, & quomodo amit tatur.*
19 *Cauſa mouentis Prælatum ad aliquid præcipiendum ſub præcepto, parte adhuc durante, non ceſſat uis præcepti, & id quando, & quare.*
20 *Tributorum impoſitionis cauſa ceſſante, an ceſſet obli gatio illa ſoluendi, diſcutitur.*
21 *Tributum imponendi cauſa iuſta quæ ſit.*
22 *Lex humana pœnalis quando obliget tranſgreſſorem eius ad mortale peccatum.*
23 *Canon loquens per verbum præceptiuum, aut æquipol lens præcepto, denotat ipſius Canonis tranſgreſſio nem eſſe peccatum mortale.*
24 *Lex humana vtens verbis præceptiuis quare non ſem per obliget tranſgreſſorem ad peccatum mortale. & quid de lege Diuina.*

PRAELVD. IIII.

ARGVMENTVM.

Quomodo poſſit cognoſci legem aliquem humanam pœnalem obligare aliquem tranſgreſſorem ad culpam mortalem:

NE forſan, incauto Lectori allata in præcedenti Pręludio ſcandalum, ac fomitem peccandi, vel deſperandi ſubminiſtrarent, præter intentionem noſtram: eò q forſan intelligeret nos docuiſſe quemlibet trãſgreſſorem cuiuſcunque legis humanę ex qualibet eius tranſgreſſione mortaliter peccare: (quod nunquam docere intendimus per ſuprascripta) operæ pretium duximus apertiſſimè interpretari ſupraſcripta procedendo per nonnullas concluſiones, vt manifeſtiùs veritas deciſionis

nis præſentis quæſtionis declaratiuæ præceden-
tis omnibus innoteſcat.
Prima Concluſio ergo ſit hæc. Quòd lex hu-
mana obliget eius tranſgreſſorem ad culpã mor-
1 talem, necne, cognoſcetur † ex iuſtitia contenta
in ea: qm̃ nulla lex humana iniuſta poterit ali-
quẽ directè & propriè in conſcientia ad culpam
mortalem obligare. Dixi [directè & propriè in
conſcientia.] quoniã quando quis ſtimulo con-
ſcientiæ erroneæ agitatus, ne aliquod indifferẽs
ſub pœna peccati mortalis fuerit facere prohibi
tus, ſi ille (tali erronea conſcientia non depoſita)
illud tale auſus fuerit facere: proculdubio mor-
taliter peccabit, non propter opus tale indiffe-
rens operatum, (cùm illud fieri ſupponatur nul-
lo iure prohibitum) at quoniam tale quid ope-
2 rans, † credensq́; ſe illud faciendo peccare mor-
taliter, prælegit potius tranſgredi illam legem,
quam credebat mortalis peccati noxa ac vincu-
lo vincientem ipſius tranſgreſſorem, quàm abſti
nere a tali opere ſibi prohibito: (vt latius, Deo
dante, dicemus in tracta. nuncupato Scrutinium
iuris,) quapropter meritò ad declarationem ma
iorem præſentis Concluſionis appoſuimus illa
verba, videlicet: [Directè & propriè in conſcien
tia. His breuiter ergo præmiſſis inueſtigandum
eſſet & meritò quænam lex foret appellanda iu-
ſta: & licèt hoc ipſum latiſſimè probauerimus ſu
pra, pro eo ꝙ iuxta Ariſtotelis ſententiam, Con-
trariorum eadẽ ſit diſciplina: Cùm cognito vno
de contrarijs, cognoſcatur & reliquum. Nihilo-
minus cùm Diuus Dionyſius docuerit, quòd bo-
3 num † ſit ex cauſa integra: malum autem ex par-
ticularibus defectibus. Omnes autem defectus,
qui poſſent legem reddere iniuſtam: & ſi tribus
nominibus Diuum Thomam noſtrum compa-
triotam in 1.2.quæſt.96.artic.4.dicens, Primum
eſſe defectum poteſtatis. Secũdum defectum bo-
ni finis. Tertium eſſe defectum formæ debitæ:
Tamen his tribus poterit addi & quartus ex mẽ-
te ipſiuſmet Diui Thomæ, ſcilicet defectus debi
tæ materiæ, qui defectus contingit, quando res
quæ a lege pręcipitur eſt mala: nam legis obie-
ctum & debita materia, oportet quòd ſit bonum
aliquod: cùm ipſemet Sanctus Doctor docuerit
in 1.2.quęſt.96.art.4.in reſp.ad 3.quòd lex huma
na præter illos tres defectus poſſet dici iniuſta
4 † per contrarietatem ad bonum Diuinum. Sed vt
melius percipiãtur ipſi quatuor defectus, operę-
pretium duximus aliqua ſigillarim de ipſis ſub-
inferre. Primus ergo defectus (qui reddit legem
iniuſtam) eſt quando in Legiſlatorem deeſſet po
teſtas legem ſtatuendi de eo, de quo legem con-
didit: Quapropter meritò ratione huius defe-
ctus iniuſtæ cenſebuntur omnes leges humanæ,
quæ aliquid contra legem Diuinam ſtatuerunt.
Et ratio rationum eſt, quoniã ſi par in parem nõ
5 habet imperium, † multò minus inferior in ſupe
riorem: vt in clem. Exiui de Paradiſo. de verb.
ſignific. ſi ergo inferior in ſuperiorem nõ habeat
imperium, conſequens erit, vt inferior non poſ-
ſit ſuperioris legem irritam facere, aut aliquid
contra illam ſtatuere. Cui ſententiæ cõſonat id,
quod Saluator noſter apud Matthęum c.10. ait.
[Nõ eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum, nec ſeruus
ſupra Dominum ſuum.] Ad hoc facit peroptimè
ſententia Apoſtoli Pauli, 1.Corint.c.10.dicentis
6 datam fuiſſe a Deo miniſtris eius poteſtatẽ † in
ædificationem, & non in deſtructionem. Conſtat
autem eum, qui contra legem Dei ſtatuit, lege
ſua deſtruere velle id, quod Deus antea per legẽ
ſuam ędificare volebat. Omnis ergo lex huma-
na, quæ aliquid contra legem Diuinam ſtatuit,
ob defectum poteſtatis cenſebitur iniuſta: ac per
conſequens talis lex nullius hominis conſcien-
tiam obligare poterit: & quoniam apud Catho-
licos hoc certiſſimum retinetur, ideo de hoc pri
mo defectu dictum ſatis ſit: Cùm latiſſimè de ip
ſo loquens Alphonſus de Caſtro, in tract. de lege
pœnali, lib. 1. cap. 5. multis Doctorum ſententijs
idipſum probauerit. Secundus defectus cuius ra
7 tione lex dicetur iniuſta. † eſt defectus debiti fi-
nis. Dixi [debiti finis] vt Lector intelligat non
omnem malum finem a Legiſlatore intẽtum ſuf
ficere ad reddendam legem iniuſtam: ſi enim fi-
nis intentus non noceret Reipublicæ, ſed eſſet il
li indifferens, & res, quæ per legem præcipere-
tur: apertè cognoſceretur eſſe Reipublicæ vtilẽ:
quamuis Legiſlator talem condens legem malè
agat & peccet: lex tamen taliter condita dicetur
iuſta: ſi cætera adfuerit, quæ ad legem iuſtã con-
ſtituendam neceſſariò exiguntur. Verbi gratia, ſi
Princeps ad reprimendum effrenatum veſtimen
torum luxum legem ſtatueret, quæ pro varietate
cuiuſque ſtatus, & conditionis veſtimenta mo-
deraretur: pœnam etiam moderatam legis hu-
ius tranſgreſſori, hac ſola intentione adijciens,
vt lucrum ſibi ex talibus pœnis pararet: velut
vnum, aut alterum ciuẽ, (quem odio habet) hac
poſſet occaſione punire, certum eſt Principem,
Cùm legem hoc fine ſtatuat peccare. ſi tamen id,
quod per legem illam decretum eſt, in vtilitatẽ
Reipublicæ vergere dignoſcatur, erit proculdu-
bio lex illa iuſta cenſenda. & in his omnibus nõ
obſtante malo principis fine, populus tenetur le
gi ſic ab eo ſtatutæ, propterea quòd iuſta eſt, obe
dire, quamuis ille talem legem condens, pecca-
8 ret. Tertius defectus eſt † legis iuſtæ propter ſo-
lum poteſtatis defectum in Legiſlatore: etiam ſi
in ea nihil contra naturalem aut Diuinam legẽ
fuiſſet ſtatutũ: quod fieri continget, quando Le-
giſlator maiori vteretur poteſtate in legẽ ipſam
condendo, quàm fuiſſet ſibi a ſuperiore cõmiſſa:
et propter hãc cauſam Prælatus ordinarius ſub-
ditum ſuum extra limitẽ ſuæ iuriſdictionis de-
9 gentem excommunicans † iniuſtè agit, & eius
excommunicatio nulla cenſetur, vt habetur in c.
vt animarum, §. ſtatuto. de cõſtit. in ſexto, & huic
veritati conuenit illa regula iuris, quæ habetur
in c. At ſi clerici. in princ. extra de Iudic. vbi di-
citur, quòd ſententia lata a non Iudice ſuo nulla
ſit. quod & nouiſſimè ſtatutum fuit in Concil.
Trident. ſeſſ. 14. de Reformatione, c. 7. in princ.
& propter hunc defectum plerique Sacri Theo-
logi cenſerunt iniuſtam eſſe legem humanã, quæ
de actibus hominis interioribus, qui ſoli Deo pa
tent, aliquid præciperet. Quoniam, vt aiunt, ta-
les actus non ſubſint iudicio humano, & inde
conſequens eſſe arbitrantur, vt nullam ſuper il-
los habeat homo poteſtatẽ: de qua tamen quæ-
ſtione latiſſimè pertractabimus infra in quęſtio-
ne vltima per totum: vide ergo ibi. Quartus de-
10 fectus, quo redditur lex † iniuſta, eſt defectus for
mæ debitæ, quæ quidem forma conſiſtit in hoc,
vt

vt ſeruetur qualitas proportionis Geometricæ
inter eos, quibus imponuntur onera propter bo-
num cõmune. Iniuſtum enim eſt, vt debiles, aut
pauperes plus, aut tantum oneris pro bono com
muni ſuſtineant, quantum fortes, aut diuites ſu-
ſtinere poſſunt. ſed penſandæ ſunt prius cuiuſq;
vires, & iuxta cuiuſq; potentiam onera illis erut
poſtea imponenda. Cùm & Deus ipſe totius iu-
ſtitiæ fons, iuxta hanc rationem, cuique neceſſi-
tatem imponit operũ, qui ab illo, qui multa po-
teſt, multa exigit; & ab eo, qui nõ niſi pauca pręſtare
valet, pauca etiam petit: iuxta ſententiam
Diui Gregorij dicentis: Cùm augentur dona, ra
tiones etiam creſcunt donorum. & hæc æquali-
tas erit conſideranda, atque obſeruanda inter
onus ipſum, quod nouiter imponitur, & cauſam
propter quam onus imponitur. Alioquin ſi onus
multum excederet cauſam: ob id ſolum lex dice
tur iniuſta ex defectu formæ. His ergo omnibus
ſic declaratis, dicimus, omnem legem quæ ali-
quem horum defectuum patitur eſſe iniuſtam;
ac proinde nullius hominis conſcientiam ad il-
11 lius obſeruationem obligari. † & idem prorſus
dicendum erit de particulari quocumque ſupe-
rioris mandato, ita vt nullus inferior teneatur il
li obedire, ſi illius mandatum propter aliquem
defectum conſtiterit eſſe iniuſtum. Hoc tamen
hac conditione intelligendum eſſe volumus:
Niſi fortè ex eo, quòd legi, aut particulari præ-
cepto non obediatur, graue aliquod oriretur
ſcandalum. Nam in multis caſibus expedit legi
iniuſtæ, aut pręcepto iniuſto propter ſcandalum
euitandum obedire. Vt exempli gratia, ſi Prin-
ceps aliquod tributum apertè iniuſtum ſubditis
imponeret: poſſet ſubditus ſi abſq; ſcandalo hoc
facere valeret Principi tributum negare: vt no-
tant Doctores, poſt Barr. in c. 1. extra de conſtit.
Si tamen id citra ſcandalum negare non poteſt,
expediet magis tributum ſoluere (quamuis in-
iuſtum) quàm ſcandalum ſuſcitare. Et in hoc ca
ſu intelligendum eſt, quod ait Ambroſius, & ha-
betur in c. ſi tributum. 11. q. 1. Quia etiam ſi nul-
lum eſſet tributum a Principe impoſitum, tene-
retur quiliber ciuis diuitiarum ſuarum partem,
& fortè aliquando eas omnes expedire ad tol-
lendum graue Regni, aut ciuitatis ſcandalũ: pręſertim
ſi illud tolli non poſſit niſi pro talium di-
uitiarum oblationem. Nam hac, aut illa ſimili
tam arcta neceſſitate vrgente, præcepit Saluator
noſter vnicuique, vt iure ſuo cedat, ſic inquiens.
Qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicã
tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunq;
te angariauerit mille paſſus, vade cum eo alia
duo. Ad eundem modum etiam dico, eum, qui
iniuſtè carceratus eſt, poſſe abſque culpa morta-
li carceres frangere vt exeat, ſi aliter exire non
poteſt: quoniam pręcepto, aut legi iniuſtæ nemo
parere tenebitur: ergo poterit contra illius iniu
ſtum præceptum a carcere exire: Nec ipſa carce
ris effractio poterit illi ad culpam imputari, ſi
aliter exire non poteſt. & potiſſima ratio eſt fun
data in defenſione vnicuique indulta a iure natu
rali, Diuino, & humano. vt in clem. 1. de homic.
& in l. vt vim. ff. de iuſtitia, & iure. Cùm iniuſta
detentio in carcere ſit manifeſta violentia. Et ex
his ſequitur primò, ꝙ is, cui talis iniuſtitia eſſet
manifeſta, non teneatur illi citra ſcandalum in
conſcientia obedire. Et inde vlteriùs ſequitur, vt
qui per talem ſententiam iniuſtam fuiſſet re ſua
priuatus, ſi aliter non poteſt damnũ ſibi illatum
reſarcire, poterit ab illo, qui per iniuſtam ſenten
tiam rem ſuam abſtulit tantundem clanculo ſur-
ripere, quantum fuerat ab eo iniuſtè ſublatum.
12 Secunda cõcluſio ſit. Nulla lex humana † quan
tumlibet iuſta ſit, obligare poterit illius trãſgreſ-
ſorem ad culpam mortalem: niſi illa ſit circa ma
teriam talem, quæ poſſit cauſam ſufficientẽ præ-
bere ad iungendam talem obligationem. Hæc
cõcluſio infraſcriptis medijs fulcitur: Cum ipſius
veritas eliciatur ex alia concluſione, in qua dici-
tur Legiſlatorem nihil ſine cauſa legitima, & ra-
tione poſſe præcipere: Alioquin (vt docuit Ariſt.
5. & 8. Etic.) ipſe legiſlator cenſeretur tirannus.
Nam vt dicitur in Clem. Paſtoralis, de re iudic.
Princeps non poteſt ſine cauſa legitima rerũ do
minia ab vno tollere, & alteri dare, prout latiſſi-
mè docuit Antonius Gabriel. in tract. concluſio-
nis veræ ampliationes & limitationes. ex his er-
go implicitè ſequitur Principem per ſuam legẽ
non poſſe quid ei ſimile præcipere iuſta cauſa.
Nec obſtat text. in l. 1. ff. de conſtitut. princip. di-
13 cens, quod Principi placet, † legis habet vigo-
rem: quoniam intelligendum hoc ipſum erit, ſi
iuſta adſit voluntatis cauſa: aliàs ſola voluntas
Principis ſine cauſa legitima non poterit aliquẽ
in conſcientia obligare. Nec obſtat ſentẽtia Glo
ſæ in l. Relegati. ff. de Pœnis, dicentis, Magnam
eſſe rationem in Principe ſolam eius voluntatẽ;
ſi aliquid veritatis habet, in foro exteriori tan-
tùm illud verificari æſtimamus: ita vt a Principe
non ſit ratio legis ab eo ſtatutæ petenda: ſed ſo-
la eius voluntas pro ratione ſufficere debeat.
Quia ſemper præſumendum eſt pro Principe: ni
hil illum ſine cauſa, & ſine ratione facere. Aliud
tamen in foro conſcientiæ erit neceſſario dicen-
dum: quia ibi nõ præſumptioni, ſed veritati ſtan
dum erit, quandocunque illa cognoſci poterit.
Et quòd noſtra præſens cõcluſio ſit vera, elicitur
ètiam ex hac naturali ratione: Nam longiſſimè
a naturali ratione dictare poteſt, quòd Principi
14 vel Prælatò † non liceat de quacunque re leuiſſi-
ma legem aut præceptum facere, obligans illius
tranſgreſſorem ad mortalem culpam. Quoniam
ſi ita res ſe haberet: inde ſequeretur, quòd nul-
lò maior, & crudelior eſſet politiæ ſpiritualis ſe-
ueritas, quàm politiæ corporalis: & peior atque
miſerior eſſet animæ in hac vita ſubiectio, quàm
corporis. eò quòd lex humana in corporali, &
mundana politia non poteſt pro aliqua leui cul-
pa hominem ad mortem corporalem obligare:
ergo in politia Eccleſiaſtica & ſpirituali non po
terit lex pro qualibet etiam leui culpa hominẽ
ad mortem ſpiritualem ordinare: Conſequentia
iſta probatur auctoritate Diui Auguſtini, qui
(lib. 21. De ciuitate Dei, cap. 11.) mortem ſpiri-
tualem in politia ſpirituali comparat ad mor-
tem corporalẽ in politia mundana: ſic inquiẽs.
Quod eſt de iſta ciuitate mortali homines ſup-
plicio primæ mortis, hoc eſt, de illa ciuitate in
mortali homines ſupplicio ſecundæ mortis au-
ferre: Hæc Auguſtinus. ſicut ergo in politia mun
dana nulla lex morte punit aliquẽ, niſi pro gra-
ui Principis, aut Reipublicæ offenſa: vt eſt crimẽ
lęſę maieſtatis, aut crimen hęreſis, aut graue fur-
tum,

Digitized by Google

tum, aut homicidium, aut aliquod aliud ſimile
peccatum: ita nulla lex poterit aliquē obligare
ad mortem ſpiritualē niſi pro re magni momen-
ti: quæ ſcilicet valde Deū, aut proximum offen-
deret: & huic ſententiæ fuit Riccardus de San-
cto Victore in tract. de Differētia peccati morta-
lis, & venialis; q mortale peccatū per diſtinctio-
nē definiens; hæc inquit, peccatū mortale, quan
15 tum mihi vr, triplici ratione diſtinguitur † Nā
primò ſic dicendo, ꝙ mortale ſit, quod a quouis
non poſſit cōmitti ſine graui corruptione ſui. Itē
& ſecundò mortale eſt, quod nō poſſit cōmitti ſi-
ne graui læſione proximi. Item & tertiò mortale
erit, quod nō poterit committi ſine magno con-
temptu Dei. Cætera verò videntur oīa mihi ve-
nialia. Hæc Riccardus. In quibus verbis id po-
tiſſimum animaduertēdū erit, iuxta illius ſenten
tiam. Grauem ſemper oportere eſſe rem, & ve-
hementer aut noxiam, aut offenſiuam; circa quā
peccatum poſſit mortale committi. Modicam &
leuem proximi offenſionem, prout eſt leuiſſima
iniuria, aut leuiſſimum furtum, aut leuis percuſ-
ſio à leuiſſima ira procedens: dicit nō eſſe mor-
tale peccatum, ſed veniale. Ex qua peroptima re
gula ab omnibus Doctoribus communi conſen
ſu recepta, inferimus multas eſſe leges in iure
ciuili, quæ obligare non poſſunt illorum tranſ-
greſſores ad peccatum mortale: quia res, circa
quas verſantur, & de quibus diſponunt, nō ſunt
tanti momenti; nec ſunt Reipublicæ tam neceſ-
ſariæ, vt propter illarum omiſſionem iuſtè de-
beāt homines mortem incurrere æternā. Ex qua
regula apertiſſimè conuincitur peſſimam eſſe
16 ignorantiam nōnullorum Prælatorum, † & præ-
ſertim regularium: qui putant ſe legitime poſſe
ſubditis ſuis quicquid voluerint cum obligatio-
ne ad culpā mortalē præcipere. ex qua etiā igno-
rantia euenire in dies conſtat: vt ſæpe præcepta
præceptis addant innumera, & pro leuiſſima cau
ſa, quæ parum aut nihil ad Religionis obſerua-
tionem faciat, obedientiæ neceſſitatem iniun-
gant. Summa enim fatuitas eſt, ſi Prælatus putet
ſe paſſim poſſe obligare ſubditos ad culpā mor-
talem propter ſolam ſilentij violationē, aut pro-
pter moroſum ad Miſſam acceſſum, vel propter
alias hmōi obſeruantiarū regularium minima-
rum trāſgreſſiones. Hæc enim omnia, & his ſimi-
lia ex ſe, & ex ſua natura nō ſunt tāti valoris, nec
illarum ſimplex omiſſio poteſt tam grauiter re-
ligioni nocere, vt propter illa ſit meritò religio-
ſus ad mortem æternā obligandus: vt puta, gra-
ue ſcandalū religionis, aut magna occaſio tranſ-
greſſionis votorum regulæ ſuæ profeſſionis: &
tunc meritò poſſet Prælatus res illas ſub inter-
minatione gehennæ prohibere. Nō quidem pro-
pter res ipſas, quæ re uera tanti meriti non ſunt,
ſed propter grauem circumſtantiam illis ex acci-
denti cōiunctam. Illis autē Prælatis qui paſſim,
& de rebus leuibus præcepta cum neceſsitate
obedientiæ imponunt, conuenit apertiſſimè id,
quod Deus per Ezechielem Prophetam olim
(in cap. 34.) Iudeæ paſtoribus & Prælatis dixit
[cum auſteritate imperabatis eis, & cum poten-
tia] & illud Saluatoris noſtri apud Matth. cap.
23. [Alligant onera grauia & importabilia, &
imponunt in humeros hominum, digito autem
ſuo nolunt ea mouere.] Nonne onus eſt gra-
ue, & importabile pro modica, & leuiſſima re
paſſim iniungere præcepti neceſſitatem ſub in-
terminatione gehennæ?

Limitanda ſunt, quæ diximus in præcedenti
concluſione, dicendo illa ſolum locum obtinere,
perſeuerante tali iuſta cauſa ſub tali pœna illud
tale de ſui natura leue, prohibendi in virtute ſan
ctæ obedientiæ: Nā ceſſante tali iuſta cauſa, ceſ-
ſabit per conſequens talis obligatio ad culpam
17 mortalē tranſgreſſorem talis præcepti. † vt exem
pli gratia. ſi Prælatus propter ſcandalum graue,
quod inde veriſimiliter timetur, præciperet ſub
obligatione ad culpam mortalem, ne aliquis re-
ligioſus accederet ad hortum communem Con-
uentus: aut ne accedat ad talem, aut ad talē ſe-
cularis hominis domū, etiam ſi cum licentia ſua
egredi Conuentū cōtingeret: aut ne cū tali, aut
tali perſona loquatur, quoties occaſio manet, ip
ſa etiam obligatio ad culpam mortalem manet.
Si verò huiuſmodi occaſio ſcandali prorſus fue-
rit ablata: tunc & obligatio etiam ad culpā mor-
talem erit penitus nulla, etiam ſi ipſe Prælatus
non reuocauerit præceptum ſuum: ſed velit ad-
huc manere cum eadem obligatione, qua prius.
Hæc limitatio probatur, hoc inconuertibili iacto
fundamento. Nam ſi à principio, quando huiuſ-
modi Prælatus tale tradidit præceptum, nulla
ſcandali occaſio, aut alia iuſta cauſa ſimilis de-
fuiſſet, non potuiſſet (vt in ſecunda concluſione
docuimus) per præceptum ſuum in leuis mo-
mēti reobligare ſibi ſubditos ad mortalem cul-
pam. Inde ſequitur apertiſſimè, quòd neque mo
do hoc poſſit: quando ea, quæ fuit iuſta cauſa
talis præcepti ceſſaſſet. Cōſequentia patet ex ve
riſſima concluſione contenta in regula iuris, quę
elicitur ex l. quemadmodum. ff. de acquir. poſſeſ.
ſcilicet omnis res per quaſcūq; cauſas naſcitur,
per eaſdem diſſoluitur. Hæc enim habentur in
dicta l. Quemaemodum, videlicet: [Quemad-
18 modum nulla poſſeſſio † acquiri ſine animo, &
corpore poteſt, ita nulla amittitur, niſi in qua
vtrumque in contrarium actum eſt.] At obli-
gatio ad culpam mortalem orta eſt propter ſolā
occaſionem ſcandali vitandam: ergo illa occa-
ſione prorſus ablata, talis obligatio ad culpam
mortalē protinus diſſoluetur: quod elicitur ex-
preſſiùs per ea, quæ habentur in regula tradita
in c. Ceſſante cauſa, extra de appellat. Vbi dici-
tur, ꝙ ceſſante cauſa, ceſſet & effectus. quæ regu-
la etſi admittat quamplurimas exceptiones, & li
mitationes: quas loco ſuo afferemus: tū in pñti
propoſita materia ipſas nō recipiet. Cum potiſ-
ſima & principaliſſima cauſa inducendi obliga-
tionem ad culpam mortalem, fuit occaſio ſcan-
dali, vel alia ſimilis. Inde ergo ſequitur, quòd
illa ceſſante, ceſſabit etiam obligatio ad culpam
mortalem. Nec præſenti deciſioni obſtabit, quòd
huiuſmodi lex pœnalis exprimeret ipſam cau-
ſam motiuam, vel illā ſilentio præteriret: quia ſi
cauſa ipſa taliter cognoſci potuerit, quòd illa
fuerit talis, quòd indubitata ratione cognoſci-
tur illa & non alia: idem eſſet dicendum procul
dubio ac ſi illa aperte exprimeretur: prout do-
cuerunt plerique omnes Doctores per me infra
referendi in tract. de extenſione legū pœnalium.
& correctoriarum concluſione & limitatione.

Sublimita quæ dicta fuerunt in præcedenti li-
mita-

mitatione, dicendo ipſa habere locum, quando
19 tota cauſa Legiſlatoris † motiua ad tale quid præcipiendum ceſſaſſet: ſecus tamen quando adhuc aliqua pars cauſę in ſuo robore permaneret: quoniam tunc non ceſſaret talis obligatio huiuſmodi legis: Niſi fortè talis partialitas cauſæ eſſet, quòd ſolum ab illa legis aut præcepti obligatio pendebat: ita vt omnia alia ſecluſa, illa per ſe ſufficeret inducere obligationem, & ſine illa nulla alia hoc efficere poſſet. Hinc oritur, vt licet aliquis per virtutum exercitia carnem ſuam planè ſubiecisset ſpiritui: nihilominus ad eccleſiaſtica ieiunia obſeruanda teneretur. Quia repreſſio carnis non eſt ſola cauſa, propter quam indictum eſt ab eccleſia ieiunium. ſed ſunt aliæ; vt puta, eleuatio mentis in Deum. Augumentum meriti & prœmij, quæ ſatis ſunt ad obligationem ieiunij imponendam. vt docuit Alphonſus de Caſtro in primo lib. capitulo quinto, documento tertio in fine.

Ex præcedentibus immediatè duabus limitationibus, ſequitur hoc notatu digniſſimum corro-
20 larium. ſ. multa tributa, † quæ olim in conſcientia debebantur, nunc in conſcientia nō deberi: quamuis lege adhuc manente talia tributa exigantur. Cum ceſſet cauſa iuſtæ impoſitionis factæ ipſorū. Hoc corrolarium (vltra innumera allata a Tiraquel. in tract. Ceſſante cauſa) probatur per hoc, quòd circa multa tributa, que in varijs Prouincijs & Regnis a diuerſis principibus exiguntur, non extant illæ iuſtæ cauſæ, propter quas conſtat talia tributa fuiſſe olim impoſita: aut ſi illę iuſtæ cauſæ extant, ipſi tamen, qui tributa exigunt, non præſtant id, propter quod conſtat talia tributa fuiſſe a principio conceſſa. Vnum ergo ex multis, quæ communi Doctorum ſententia requiruntur
21 ad tributum iuſtum imponendum, † eſt iuſta cauſa, quæ ſit communis & non priuata vtilitas, cui conſuli procuratur per huiuſmodi tributorum impoſitionem & exactionem. Alioquin ſi pro vtilitate priuata imponeretur: pura tyrannis diceretur. At ſi aliqua iſtarum cauſarum adeſſet, iuſtè poſſet ab Imperatore, aut a Rege tributum moderatum imponi: cauſa tamen ceſſante, tributum iniuſtè exigetur. Vt gratia exempli, ſi ad conſtructionem pontis, aut murorum ciuitatis, aut alicuius arcis ad tutelam regni neceſſariæ tributum imponatur, conſumatis huiuſmodi ædificijs, non poterit iam illud tributum exigi. & ſic de ſingulis ſimilibus. Et ratio rationum eſt: Quia ceſſante cauſa iuſta, per quam conſtat impoſitum fuiſſe tributum, oportebit ceſſare tributum. & iuxta hunc modum dicendum eſt in omnibus reliquis tributis, quorum impoſitionis cauſa cognoſcitur eſſe iuſta, ita vt illa protinus ceſſante, ceſſet etiam iuſti tributi obligatio. Quapropter tunc poterit ſubditus ſine vllo peccati ſcrupulo principem de tali tributo fraudare, non obſtante contraria lege per eum lata de tali tributo ſoluendo, prout expreſsè docuit Bartolus in l. vectigalia. ff. de Publicanis. quem ſequitur Abbas in capitulo primo, extra de Conſtitutione, niſi indè immineret ſcandalum, vt ſupradictum fuit: vt optimè docuit Alphonſus a Caſtro in ſuo elegantiſſimo tractatu de lege pœnali, libro primo, documento tertio in fine.

22 Tertia concluſio ſit. Lex humana † pœnalis iuſta, & de re graui aliquid ſtatuens, obligat illius tranſgreſſorem ad culpam mortalem, aut venialem, iuxta variam Legiſlatoris voluntatem, quæ ex varijs ipſius legis verbis conijci poterit, & non aliundè: niſi fortè ipſemet Legiſlator poſſet de hac re conſuli, & ſuam ipſius voluntatem voce propria exprimere. Indè ſequitur, quòd
23 quicquid in iure canonico ſtatuitur † per verbum præceptiuum, aut æquipollens præcepto: denotat illius canonis tranſgreſſionem eſſe culpam mortalem: Hæc concluſio probatur per textum in clemen. exiui. §. Nec tamen putandum. De verborum ſignificatione. Vbi hæc habentur, videlicet. [Nec tamen putandum eſt, quòd Beatus Franciſcus profeſſores huius regulæ, quantum ad omnia contenta in regula modificantia tria vota, ſeu ad alia in ipſa expreſſa intenderit æqualiter eſſe obligatos, quin potius apertè diſcreuit, quòd quo ad quædam ipſorum, verbum apponat præcepti, vel æquipollentis eidem: & quoad aliqua verbis alijs ſit contentus.] hæc ibi. ex quibus verbis elicitur veritas præſentis concluſionis. Cum inibi ſummus Pontifex non dixerit hoc eſſe peculiare in regula Fratrum Minorum, quam tunc interpretabatur, ſed ad illius interpretationem præſuppoſuit tanquam quid ex iure elicitum apertiſſimè: ſcilicet, quòd verba ſignificantia præceptum, & verba illis æquipollentia habent vim exprimendi obligationem ad culpam mortalem.

Limita ſingulariter præcedentem tertiam concluſionem, dicendo, quòd etſi regulariter ipſa vera ſit: tamen indè non erit inferendum, quòd in omnibus alijs ſtatutis idem ſit ſemper tenendum, ſcilicet, quòd lex humana pœnalis loquens per verba præceptiua, vel præceptiuis æquipollentia ſemper obliget tranſgreſſorem ad culpam mortalem. Quapropter lex aliqua huma-
24 na † vtens verbis præceptiuis, videlicet, Præcipimus, mandamus, iubemus, prohibemus, inhibemus, vetamus, & interdicimus: Verba verò æquipollentia præcepto, ſunt: Debeant, teneantur neceſſario, neceſſe eſt, non licet, non poteſt: Attamen ſi huiuſmodi verbis adderentur, ſicut ſæpè addi ſolent ſequentia verba, videlicet in virtute Sanctæ obedientiæ, aut ſub interminatione gehennæ, vel ſub pœna excommunicationis, tunc apertiſſimè declararetur obligatio ad culpam mortalem. Non ergo erit hoc inferendum in alijs ſtatutis. Cum hoc pateat & in lege diuina. In qua multa reperiuntur poſita ſub verbo præceptiuo, quæ tamen de ſui natura non obligant ad mortale peccatum, ſed ſolum ad veniale: vt exempli gratia: quando Chriſtus Ieſus Dominus ac Saluator noſter præcepit diſcumbere (vt Marcus Euangeliſta teſtatur in capit. octauo,) eos qui ſeptem panibus erant reficiendi, & Diſcipulis iuſſit, vt paucos, quos habebant piſciculos apponerent. Et multis infirmis ab eo curatis præcepit vt nemini dicerent. Atque nullus ſanæ mentis diceret Chriſtum Dominum, & Saluatorem noſtrum in illis omnibus præceptis obligaſſe illos, quibus præcipiebat, ad culpam mortalem. Lex enim diuina non erit extendenda ac declaranda vltra intentionem Legiſlatoris: ſed quia quàm facillimè comprehenditur ex verbis ipſius met Domini, eius mentem non fuiſſe præcipiendi obſeruantiam ſupradictorum ſub cenſura, & pœna peccati mortalis. Indè apertiſſimè elicitur dictam tertiam noſtram concluſionem recipere præſentē noſtram limitationem.

Idemque dicemus de quocumque iure humano, quando ex leuitate materiæ prohibitæ inibi eliceretur non fuiſſe mentem Legiſlatoris obligare illius legem tranſgredientem ad peccatum mortale, prout etiam latiſſimè docuit Alphonſus de Caſtro vbi ſupra in documento quarto & quinto.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio interpretatiua legum quid ſit.*
2 *Extenſio vnde dicatur, & quot extrema habeat.*
3 *Extenſionis extremum dictum a quo, quid ſit.*
4 *Extenſia duobus modis fieri contingit ipſam ſumendo largè, & extenſio localis quid ſit.*
5 *Diffinitio conuerti debet cum ſuo diffinito.*
6 *Extenſio quare dicatur progreſſio iuſta.*
7 *Extenſio quare fieri dicatur diſpoſitio.*
8 *Exempla non ampliant nec reſtringunt regulam.*
9 *Arguere non licet a verbis narratiuis cum non faciant ius, nec probent.*
10 *Lex loquens in Titio, quādo habeat locum in Sempronio, ſeu alio.*
11 *Extenſio regulariter non cadit in nomine proprio, & quare.*
12 *Extremum a quo concurrens in extenſione quando dicatur expreſſum.*
13 *Expreſſum quanda dicatur, & quando tacitum.*
14 *Teſtatore in ſuo teſtamento ſe gloſante, ac declarante non erit recurrendum ad gloſas Doctorum pro teſtamenti intelligentia.*
15 *Expreſſam ingrediens diffinitionem extenſionis interpretatiuæ legum quotupliciter contingere dicatur.*
16 *Expreſſè aliquid fieri dicitur multiplex.*
17 *Ratio cornacaiens in pluribus caſibus, etſi vnica ſit, decidit omnes ipſos non per extenſionem, ſed per comprehenſionem & quare.*
18 *Ratione ſpecie differentes, tamen ſimiles per extenſionē, tunc dicetur procedere dummodo ſint ſimiles.*
19 *Expreſſum tacitè quid dicatur.*
20 *Ratio vnica veriſimilis, quæ mouere potuit legiſlatorem vel teſtatorem habebitur pro expreſſa, etſi in tali diſpoſitione non fuiſſet expreſſa.*
21 *Interpretatia legum extenſiua propriè quid ſit.*
22 *Caſus in aliqua lege tacitè expreſſus quis dicatur.*
23 *Ratio & mens legis vbi erit, tunc non dicitur fieri extenſiua interpretatio, ſed intellectiua, & quare.*
24 *Ex mente legis elicitum dicitur quaſi expreſſum, & idem erit ſi fiat per conſuetam interpretationē legis.*
25 *Legis mens dup. eſt, videlicet extrinſeca, & intrinſeca, & quid vnaqueque earum.*
26 *Extremum ingrediens diffinitione extenſionis interpretatiuæ non debet eſſe expreſſum.*
27 *Extenſiua interpretatio legis quid ſit, ſeu quando dicatur contingere.*
28 *Extenſio legis dicitur repletio, ſuppletio, adiectio, et ampliatio legis.*
29 *Significatio verborum legis in quo differat ab extenſione, & quando propriè dicatur fieri.*

PRAELVD. V.

ARGVMENTVM.
Extenſio interpretatiua legum quid ſit.

EXTENSIO ergo interpretatiua legum quarumcunque (ſiue illæ ſint correctoriæ, & pęnalis ſimul ſiue pęnales tantum, ſiue limitatiuæ tantum, ſiue illæ neque correctotiæ, & pœnales ſimul, ſed correctoriæ ſolum, neque pœnales tantum, neque limitatiuę, de quibus ſpecia-
1 liter erit agendum) eſt † progreſſio iuſta de diſpo
ſito expreſſo ad non expreſſum. vt docuit Bartholomeus Cępolla in ſuo tract. de extenſione interpretatiua legum in princ. Vbi de hac diſſinitione generali aſſerit fieri mentionem in l. ſi cui lana. §. 1. ff. de legat. 3. & in l. omnia alias. in l. cum ita legatur. §. in fideicommiſſo in fi. ff. de leg. ſecundo, & in alijs legibus inibi per ipſum citatis. Et nos deſcendendo ad ſingula verba ipſius diſſinitionis enucleanda, (vt melius ipſa diſſinitio percipiatur, prout docuit fieri textus in l. item veniunt. §. aptanda. ff. de petit. hæredit.) monebimus lectorem quòd diximus, in diſſinitione. [extenſio] id eſt extra tentio, ad denotandum, quòd extenſio
2 habeat duo extrema. † Vnum ſcilicet a quo fit.
Aliud, ad quod fit: ſicuti etiam habet fictio trāſlatiua, ſiue extenſiua. vt docuit Bartolus in l. ſi is qui pro emptore. in quinta quæſt. principali. ff. de vſucap. & nos latiſſimè docuimus in quæſt. de extenſione legum de caſu ficitio ad caſum verum. Nā
3 extremum a quo fit extenſio † dicitur id, quod eſt
expreſſum (vt latius infra) ſi enim eſſet quocumq; modo expreſſum extremum, ad quod fit extenſio, non diceretur extenſio, ſed intenſio, ſeu comprehenſio: & appellaretur talis interpretatio intenſiua, non extenſiua ſeu extrinſeca: vt quàm elegantiſſimè docuit Baldus in conſilio ſuo 149. incipiente Quidam Angelus: ad quoò probandum facit optimè textus in l. in his. & in l. conditiones, quæ extrinſecus. ff. de conditione, & demonſtratione, & quod docuit Baldus in l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. in not. 3. ff. de liberis, & poſthumis. Et iſta extrema debent eſſe habilia, aliàs non poſſet fieri extenſio, vt notatur plenè per Bartolum in dicta l. ſi is qui pro emptore, in oppoſ. & in quinta quęſtione principali. Vbi eleganter declarat quomodo extrema debeant eſſe habilia: & licet loquatur de fictione tranſlatiua, ſeu extenſiua: quæ in hoc eſt ſimilis (vt fuit ſupradictum.) Quapropter ſi fieri contingat aliqua de cauſa rationabili extenſio, extremum a quo debet eſſe habile, ſaltem potentialiter: & ſi extremum ad quod debeat eſſe eſſentialiter. Diximus extenſionem [interpretatiuam] quia extenſio poteſt eſſe duobus modis.
4 Vno modo, quo ſignificat extenſionem localem.
Alio modo, quo ſignificat extenſionem rationalem, ſeu intellectiuam. Ad denotandum, quòd ſignificatur tantum illa extenſio, quæ fit cum motu, ſeu ſenſu rationali, ſeu iuridico; & ad differentiam extenſionis, quæ fit cum motu locali, quæ duobus modis eſſe poteſt: Vno quando non additur ſubſtantia, vel quantitas: vt quando extenduntur fimbriæ. alio modo, quando additur ſubſtantia, vel quantitas: vt quando extenditur imperium, vel volumen, ideſt, ampliatur. vt in l. cùm quidam. circa principium, ibi [Non leue libri volumen extendere.] C. de verborum ſignificatione. Attamen ſciendum, quòd de iſta extenſione locali non diſputabitur in præſenti tractatu. Sed ſolum de rationali, ſeu iuridica. Ex his ergo patentiſſimè elucet, quòd iſta dictio [interpretatiua] neceſſario fuerit appoſita in diſſinitione ſupraſcripta. Nam ſine ipſius appoſitione, diſſinitio extenſionis non eſſet bona: cum inde plus contineret res diſſinita,

ta ſcilicet extenſio, quàm ipſa diffinitio, eo quòd
reperiatur & extenſio localis, (vt diximus) cui ta-
lis diffinitio non competit: & ſic eſſet contra na-
5 turam diffinitionis, † quæ eſt, vt conuertatur cum
ſuo diffinito, vt docuit Glo. prima, in rubr. de
ſumm. Trinit. & fide Cathol. & glo. in l. prima, §.
dolum, ff. de dol. Diximus in extenſionis diffini-
tione [Progreſſio] quaſi procul greſſio: docente
Bal. in rubric. C. qui admitt. in quæſt. octaua, quæ
operatur mẽte Iudicis illius qui legem extendit,
& hoc prout eſt in habitu vel in actu volentis tunc
extendere legem rationabili de cauſa. Diximus
[iuſta] primò quia ſi progreſſio non eſſet iuſta,
6 non diceretur extenſio, † ſeu interpretatio, ſed
potius perverſio: vt dixit Imperator in l. ſecun-
da, columna penultima ante finem. C. de veter.
iur. enuclea. Secundò iuſta, id eſt legitima & a iu-
re approbata. Tertiò iuſta, id eſt probabilis a iu-
re ſcilicet approbanda: vt habetur in l. prima, C.
de legibus. & Quarto iuſta, id eſt, quæ habet iuris
effectum. Diximus, Primò [de diſpoſitiuo] ad
differentiam extenſionis, quæ fit cum motu lo-
cali. Item ad differentiam fictionis, quæ regula-
riter non fingit ſuper diſpoſitiuo, neque ſuper his,
quæ ſunt iuris, ſed ſuper his, ſiuè in his, quæ ſunt
facti: Ex his ergo elicitur, quòd extenſio non ca-
dat in verbis enunciatiuis, quæ non diſponunt:
7 ſed in verbis tantum diſpoſitiuis. † diximus ſe-
cundò [de diſpoſitiuo] ad differentiam eorum,
quæ ponuntur exempli gratia. Nam ipſa exten-
ſionem non recipiunt: eo quòd exempla non re-
ſtringant, nec amplient regulam: etſi eam decla-
rent. vt docet textus in l. prima. §. quod vulgo. ff. de
vi & vi armata. Nec dicendum erit fieri extenſio-
nem de eo, quod in exemplo ponitur, ad alia,
quæ ſub exemplo non ſunt, ſed ſub regula conti-
8 nentur: † ſicuti non erit dicendum fieri exten-
ſionem de genere ad ſpecies ſub genere compre-
henſas: quia illa non eſt extenſio, ſed compre-
henſio: vt docuerunt eleganter Petrus, & Cyn. in
l. iura non in ſingulos. ff. de legibus. Bal. in l. de
quibus. ff. de legat. & Pau. de Caſtro in conſilio
331. columna ſecunda, eo magis, quòd verba
exempli ſint narratiua, que de ſui natura non pro-
bant, neque diſponãt, vt docuit Innocentius in ca-
pitulo finali, extra de fide inſtrument. Diximus &
tertio [de diſpoſitiuo] ad differentiam verborum
narratiuorum: & ratio in promptu eſt, quia a ver-
9 bis narratiuis non licet arguere. † Cum non fa-
ciant ius, vt docuit Glo. not. in l. vnica. C. non pe-
ten. part. Ludoui. Romanus in repet. Authent. Si-
militer. columna vigeſimaſecunda, in principio,
ad l. Falcid. Ioan. And. in capit. dilecti, extra de
præben. Glo. in cap. Cum qui. in verſiculo. Non
teneris, ext. de dolo, & contu. in ſexto, & ibidem
Dominicus a Sancto Geminiano. Glo. in capitulo
primo, verſiculo collatio. de rer. permut. in ſexto,
& ſentijt quoque Bartolus in l. ſi perluſorio. in
principio. ff. de appellat. & probatur in capit. ſi
Papa, in princip. de priuileg. in ſexto, & ibi Ioan.
And. & Geminianus: qui dicunt, quòd natura nar
ratiuorum eſt, vt non probent, ſed vt probentur.
Diximus & quarto [de diſpoſitiuo] vt excluda-
tur nomen proprium prolatum a lege: quia lex
10 † loquens in Titio, habet locum in Sempronio,
quando termini ſunt indifferentes, quia nomen
proprium videtur tunc expreſſum cauſa exempli,
vt not. Cynus in l. vnica, quæſt. 2. C. vti poſſi. Vnde
in nomine proprio regulariter non cadit exten-
11 ſio † etiam ſi eſſet lex condemnatoria, quæ no-
men proprium exprimeret, iuxta capitulũ primũ,
de ſciſmaticis in ſexto, quia quando lex loquitur
in nomine proprio alicuius, & deciſio eſt ſim-
plex, vel generalis, nomen proprium videtur ap-
poſitum gratia exempli: vel quia ſic de facto con-
tingit, & ſic extenſio non conuenit: (vt ſæpe di-
ctum eſt, ſed quando lex eſt condemnatoria ſub
nomine proprio, licèt poſſit conuenire extenſio
de perſona ad perſonam: tamen non poteſt, nec
debet fieri: ex quo ſententia eſt pœnalis, & ſtricti
iuris, vt in l. ſi patronus. §. ſi quis cum eſſet. ff. de
bon. lib. & notatur in l. quicquid aſtringendæ. ff.
de verborum obligatione. Diximus in diffinitio-
ne extenſionis [expreſſo] hoc eſt, primum exten-
ſionis extremum a quo. Nam tale extremum de-
bet eſſe expreſſum, & habile ſaltem potentialiter.
Dicitur autem iſtud extremum a quo eſſe expreſ-
12 ſum, † quando ſcriptum, vel dictum reperitur, vt
in l. Oratio. ff. de ſponſ. ibi [vel loquuta eſt] &
hoc etiam Bal. tenet in l. ſed & ſi quis. §. Quæſitum
columna quinta, verſiculo venio ad quæſtiones.
in fine. ff. ſi q. caut. dicens expreſſum etiam illud,
13 † quod voce profertur, vel quod per ſcripturam
apparet ad oculum. Tacitum verò illud, quod
colligitur ſolùm per rationem intellectus. Et ideo
idem Bal. in Authen. Niſi rogati, columna ſecun-
da, C. ad Trebel. dixit, quòd tacitum conſiſtit in
interpretatione iuris. Non autem expreſſum.
Nam vbi teſtator ſeipſum in ſuo teſtamento glo-
14 ſat, † ſeu declarat: non debemus recurrere ad glo-
ſas legis. facit. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo-
rum obligatione. Attamen memoriæ tenaciſſi-
15 mẹ tradendum erit, quòd expreſſum † verbis vel
ſcriptum ingrediens diffinitionem extẽſionis po-
teſt contingere tribus modis. Vno modo in ge-
nere, vt in l. finali. in fine. Cum ibi not. C. quod
cum eo. Secundo modo ſpecialiter, vt in l. prima,
§. inter filium. ff. ad l. Cornel. de fal. Tertio modo
ſingulariter, quando proprio nomine aliquid ex-
primitur, vt in l. cum in rerum. §. finali, ff. de legat.
primò & ibi glo. paruula, vt eleganter not. Bart. in
l. prima in principio ſecundæ columnę, ff. de vul-
gar. & pupil. Et habetur per glo. & Doct. in l. ſi
mihi & tibi. §. finali, verſiculo valebit. ff. de le-
gat. primò. Cuius dicto addendum erit ſingula-
riter, primò, quòd quando reſpectu certæ perſonæ
16 lex mandat quid fieri, tunc dicitur expreſsè † fie-
ri illud, quod fit verbis ſingularibus, ſiue ſpecia-
libus, non autem tacitè per coniecturas, vt glo.
ordinaria in capitulo Inquiſitores. verſiculo ex-
preſsè de Hære. in ſexto. Et ſecundò idem erit
dicendum, vbi lex corrigens deſiderat quid ex-
preſſum fieri: quia ad ſatisfaciendum ei, neceſ-
ſe eſt fieri expreſſionem verbis ſpecialibus: non
autem tacitè inferri ex coniecturis. vt in l. ſi quis,
in principio teſtamenti: verſiculo ſed hoc ita. De
legat. tertio, & in l. finali, C. de indicta vidui. tol.
Item tertiò quando lex requirit aliquid fieri ex-
preſſum, ſi illa lex venit ad correctionem alterius
legis: Illud dicitur fieri expreſſum quod fit ſim-
pliciter. vt in Authen. de trien. & ſemiſ. §. illud
quoque, colla. tertia, ſecundum Auguſt. ibi, & eſt
textus in Authen. ex teſtamento in fine, C. de col-
latio. Item quarto vbi aliquid requiritur fieri
expreſsè, non ex eo, quòd fit contra diſpoſitio-
nem iuris communis: ſed quia lex ſic mãdat, tunc

Digitized by Google

dicitur fieri expreſsè etiam ſi hoc ex coniecturis
appareat. facit textus in l.licet Imperator. Cum
ibi not. ff. de legat. 1. ſed quinto, vbi lex requirit
aliquid fieri expreſſim pro eo, quia factum ſim-
pliciter eſt contra diſpoſitionem iuris commu-
nis. Tunc illud videtur fieri expreſſim pro eo,
quia factum ſimpliciter eſt contra diſpoſitionem
iuris communis: tunc illud videtur fieri expreſ-
ſim, quod fit per verba expreſſim hoc importan-
tia, non per coniecturas, vt docuit notabiliter
Angelus in Authent. de hæred. & fal. §. ſi vero ex-
preſſim per illum text. in columna prima, in fine.
Quapropter memoriæ commēdandum erit quod
docuit Bal. in l. De quibus, ff. de legibus, quod an
tea docuerant Pet. & Cyn. in l. iura non in ſingu-
las, ff. de legibus, dicens, quod quando pluribus
17 † caſibus eſt eadem ratio, tunc vna & eadem ra-
tio numero decidit omnes caſus, non per exten-
ſionem, ſed per comprehenſionem. Nam ſicut di-
cimus genus comprehendere omnes ſpecies: ſic
generalis ratio diuerſas ſpecies caſuum emergen
18 tium, ſed quando eſſent rationes † ſpecie diffe-
rentes, tamen ſimiles: tunc diceretur fieri exten-
ſio, quæ alias dicetur quædam progreſſio de ter-
mino ad terminum, per adæquationem, ſeu pa-
ritatem; cuius dictum eſt notatu digniſſimum ac
vetiſſimum, vt ait Paul. de Caſtro, qui ad ipſum
docuit in ſuo conſilio 83. incipien. In Chriſti no-
mine. Amen. Præſens caſus modicam dubitatio-
nem habere videtur in columna ſecunda, quos
omnes inſimul refert, & ſequitur Cępolla in ſuo
tract. de interpretatione legis extenſiuæ. in capi-
tulo primo, incipien. Extenſio interpretatiua eſt.
numero 114. 115. qui ibidem numero 116. Ad-
dit prædictis dicens. Cui adde, illud expreſſum
19 † eſſe ſaltem tacitè, vbi eſſet omnimoda ratio, &
rationis identitas: nec tunc dicitur fieri exten-
ſio, vt not. Petrus de Anch. in repetit. capituli
Canonum ſtatuta. in columna trigeſimaquinta,
verſiculo ex prædictis argue. extra de Conſtitut.
Qui Cępolla ibidem numero 120. verſiculo. Quan
do autem ſubdit dicens, quando autem vnica
20 tantum ratio poteſt ſubeſſe, † ſeu vna tantum po-
tuit mouere teſtatorem, vel legis conditorem, ta-
lis ratio habetur pro expreſſa: vt docuit Glo. not.
in l. Quamuis C. de fideicommiſ. & ibi Bal. & Do
cto. & rurſus Bal. in l. Quotiens. eodem titulo, &
in l. Maximum vitium, columna ſecunda, verſicu-
lo, ſed iſta ratio, Bart. mihi non placet. C. de li-
beris præteritis, allegat l. Nominatim. ibi dum
dicit [ſi modo vnicus ſit] ff. de liberis & poſthu-
mis, & idem voluit Pau. de Caſtro in l. ſi vero. §.
de viro. ff. ſoluto matrimonio, facit quod notat
Bart. in l. qui Romæ. §. Duo fratres, columna ſe-
xta, in fine, ff. de verborum obligatione, & quòd
tunc habeatur pro expreſſa: Vide quæ dicentur
infra in quæſtio. conclu. limitat. Interpreta-
21 tio ergo extenſiua († prout docuit Ang. in l. ſed
ſciendum. ff. ad l. Pomp. de parricid.) propriè eſt:
Cum caſus, de quo quæritur, non continetur in
mente, nec in verbis legis alicuius: ſed ſolum
propter identitatem rationis lex extendi poteſt
ad caſum, de quo quæritur, allegat ille not. in l.
Non dubium. C. de legibus, & ſic ſentit quòd ſi
22 caſus † de quo quæritur, non ſit verbis expreſſus,
ſi tamen colligetur ex mente legis, ſeu verborum,
dicetur tacitè expreſſus & comprehenſus in dicta
lege; nec tunc locum habebit propriè extenſio,
ſed comprehenſio; prout etiam docuit Cępolla
vbi ſupra numero 117. addens, quòd hoc ipſum
probetur per textum in dicta l. ſed ſciendum. in
fine ibi [ſentētia tantum legis continentur] Quod
confirmauit in ſuo conſilio 148. incipiente. Qui-
dam Ang. & in l. quamuis, in principio. C. de fi-
deicommiſ. dicens, quòd vbi eſt ratio & mens
23 legis, non fit interpretatio † extenſiua, ſed in-
tellectiua, quia ratio & intellectus idem ſunt.
Et quòd ratio, mens, & intellectus legis idem ſint
docuit Bal. in dicta l. maximum vitium, columna
quarta, C. de liberis præteritis, allegans Dyn. in
cap. finali, de regu. iur. in ſexto, & Petrus de An-
charano in capitulo primo, columna trigeſimaſe-
cunda, extra de conſtitut. Quibus omnibus adden
dum eſt quod docuit Cępol. vbi ſupra, numero
131. verſiculo. Quibus adde, dicens, quòd illud,
24 quod colligitur † ex mente legis in conſequen-
tiam dicitur quaſi expreſſum: quod elicitur ex
text. in l. non dubium. C. de legibus, ibi [quaſi ex-
preſſa lege] qui Cœpol. ſubdidit dicens, quòd il-
lud, quod fit ex conſueta interpretatione legis,
dicitur liquere perindè ac ſi per verba expreſſa
diſponentis appareret: vt docuit glo. valde not.
in l. penultima. ff. de legat. primo, & ibidem hoc
ipſum notarunt Bal. & Ioan. de Imo. & de hoc la-
tiſſimè dicetur in Præludio vbi de hoc fict. Obli-
uioni nullo pacto erit tradendum, quòd mens
25 legis † vniuſcuiuſque duplex eſt, videlicet, intrin
ſeca & extrinſeca, mens ergo legis, quæ intrinſe-
ca dicitur eſt illa, quæ ſub verbis comprehendi-
tur, & hæc alio nomine nuncupatur interpretatio
intrinſeca, vt docuit Bal. in l. Gallus. §. etiam. ff.
de liberis. & poſthumis, & Antonius de Roſ. in l.
ſi vero. §. de viro, fall. 6. ff. ſoluto matrimonio, &
hoc ipſum dicetur, quando ſuberit mens, ſine
qua diſpoſitum non poſſet ſubſiſtere. vt in l. ſi ita
ſtipulatus fuero per te. ff. de verborum obligatio-
ne, vt not. idem Antonius de Roſ. vbi ſupra in
ſecunda fall. quos ſequitur Cœpol. vbi ſupra, nu-
mero 133. verſiculo. Et aduertè mens verò legis,
quæ extrinſeca appellatur, dicitur illa, quam na-
tura verborum non eſt apta comprehendere, ſed
venit ex tacita ratione ipſius legis. prout docuit
Bal. in dicta l. Gallus. §. etiam allegans. notata in
ſimili per Cyn. in l. ſciendum. ff. de verborum obli
gatione. Idem docuit Antonius de Roſa in di-
cto. §. de viro. fall. 6. quos omnes fuit ſequutus Cę-
polla vbi ſupra. Diximus denique in definitione
extenſionis [Ad non expreſſum] id eſt ad extre-
mum, ad quod fit extenſio. Cùm iſtud ſit extre-
26 mum † ingrediens diffinitionem extēſionis quod
non debet eſſe expreſſum, ſed omiſſum, & ſupplen
dum per extenſionem faciendam: vt elicitur ex
l. Oratio. ibi [vel loquuta eſt] coniunctio ſine ibi
[vt ſuppleatur quod orationi deeſt]. ff. de ſpon-
ſal. & ex l. qui ſeruandarum. ibi [ſupplet prætor.
ff. de præſcriptio. verbor. & ita vult Baldus in l.
prima in vltima colum. l. ſi rector. prouint. di-
cens, quòd de principali ad antecedens fit ex-
27 tenſio † per interpretationem extenſiuam, cum
verba deficiunt per dictam l. Oratio. quia inter-
pretatio extenſiua nihil aliud eſt, niſi vbi ver-
ba deficiunt, ſed non deficit ratio, vt ibi pa-
tet: & idem tenet etiam Baldus in l. ſi furioſi.
C. de nupt. qui dixit per illum textum, quòd in-
terpretatio extenſiua eſt vbicumque deficienti-
bus verbis trahitur legis effectus ad aliud per
ſimili-

Digitized by Google

ſimilitudinem rationis; & ſubdit, quòd ille eſt
ita bonus textus ſicut alius reperiatur; & pro-
28 pterea extenſio † appellatur repletio, ſupple-
tio, adiectio, & ampliatio: & idem docuit An-
gelus in l. ſed ſciendum. ff. ad l. Pompe. de Par-
ricid. qui dixit, quòd interpretatio extẽſiua pro-
priè eſt, Cùm caſus, de quo quæritur non conti-
netur in verbis, nec in mente: & iſte caſus omiſ-
ſus debet eſſe in extremis, ad quæ fit extenſio, vt
patet ex prædictis. Sed ſi extremum, ad quod eſ-
29 ſet expreſſum in verbis, † vel in mente: tunc dice-
retur potius ſignificatio, quàm interpretatio ex-
tenſiua: quia ſignificatio eſt quando non recedi-
tur a vero & proprio intellectu vocabuli: ſed quan
do dilatatur, ſeu extenditur, vel coarctatur, ſeu
reſtringitur intellectus vocabuli, tunc iſta non vi-
detur ſignificatio, ſed interpretatio extenſiua. vel
reſtrictiua: vt in l. Non aliter. ff. de legat. tertiò
& in l. ſcire oportet. §. ſed ſi maximè. ff. de excuſ.
tuto. ſecundum Bal. in Rubr. in principio. C. de
verbor. ſignif. & per Ang. in l. 1. ff. de tribu. opor-
tet ergo (vt extenſio propriè locum habeat) quòd
extremum, ad quod fit extenſio, nõ ſit expreſſum:
ſeu non comprehendatur ſub extremo, a quo ſe-
cundum impropriam eius ſignificationem: ſed
comprehendatur ſecundum propriam: vel quòd
nec ſecundum propriam vel impropriam com-
prehendatur; vt patet ex prædictis, prout docuit
Bart. in l. Si is, qui pro emptore, colum. 2. in
principio, ff. de vſucap. qui dicit, quòd extende-
re eſt interpretari ad fictum, & improprium in-
tellectum. Et hæc omnia dicta ſufficiant ad pro-
bandam veritatem diffinitionis traditam de ex-
tenſione.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio interpretatiua legum eſt duplex, videlicet acti-
ua, & paſſiua.*
2 *Extenſio interpretatiua legum fieri quando dicatur,
ſeu quod ſit.*
3 *Extenſio actiua legum quando fieri dicatur.*
4 *Extenſio interpretatiua legum paſſiua, quæ dica-
tur.*
5 *Extenſionis actiua natura quæ ſit, & quæ paſſiua.*
6 *Signa vniuerſalia reſtringantur ad habilia.*

PRAELVD. VI.

ARGVMENTVM.

Extenſio interpretatiua legum quotuplex ſit, & de extenſione octaua.

DIGESTO aliquali ſermone de quid-
ditate extenſionis interpretatiuæ,
meritò verbum ſubſequenter fa-
ciendum erit de ipſius quotupli-
citate. Quapropter ſciendum,
1 quòd extenſio † interpretatiua le-
gum eſt duplex: videlicet Actiua & Paſſiua: vt
docuit Bartolus in l. omnes populi, in quarta que-
ſtione 6. quæſt. princip. numero 60. verſiculo
Dic aut quæris. ff. de iuſt. & iure. & ibidem Bal.
in columna decimaquarta, verſiculo. Item quæ-
ro, quòd illud ius, quod trahit: dicens quòd il-
lud ius quod trahit aliud ad ſe dicatur recipere
interpretationem paſſiuam ſi ab eo informatur:
ſed ſi non informaretur ab eo, dicatur interpreta-
tio paſſiua, ergo interpretatio eſt ſuſcipere: acti-
ua influere alteri. & in col. 16. verſ. ſed quæ eſt in-
terpretatio actiua, & in columna octaua, numero
22. & rurſus per Bart. in l. prima, §. Hæc Falcidia.
ff. ad l. Falc. & in l. 1. ff. de mun. & hon. & in l. ſi quis
ſeruo. in fine, & ibidem per alios Doctores, C. de
fur. & in ſuo conſil. 368. incipien. Viſa quadam
conſtitutione Epiſcopi Florentini. columna ſe-
cunda, & Angel. in l. Gallus. §. Et quid ſi tantum.
in principio, columna ſecunda. ff. de liber. & po-
ſthum. & per Anton. de Butr. capitulo finali. §. Ter
tiò reſtat columna antepenult. verſiculo. Nunquid
autem liceat extendere. extra de conſuetud. &
Petr. de Anch. in repet. cap. Canonum ſtatuta, co-
lumna 168. in fine cum ſequenti. extra de Conſti-
2 tu. Extenſio † ergo actiua fieri dicitur, ſeu eſt illa
per quam diſpoſitio in caſu expreſſo in iure com-
muni, vel municipali extenditur ad caſus ibi non
expreſſos, ſecundum Bart. & alios Doctores in lo-
cis præallegatis. Verbi gratia: ſtatutum dicit, ſi
quis occiderit: ſi trahimus ſtatutum ad mandan-
tem: dicetur interpretatio ſeu extenſio actiua,
3 quia ſtatutum informat ſimilem caſum, & ſic dat
formam: & omne, quod dat dicitur agens ſecun-
dum Bal. in dicta l. omnes populi, columna deci-
maſexta, verſiculo ſed quæ eſt interpretatio acti-
4 ua. † Extenſio paſſiua non dicitur propriè exten-
ſio, & exemplificando in ſtatutis dicimus, quòd
quando leges ſe extendunt ad ſtatuta: tunc di-
cuntur ſtatuta recipere interpretationem, ſeu ex-
tenſionem paſſiuam: quia ipſa ſtatuta patiuntur
diſpoſitionem legum loquentium de materia ſta-
tutorum: quia omnia iura, & regulæ ipſorum ex-
tenduntur ad ſtatuta. exempli gratia, ſtatutum
dicit, quòd filius familias poſſit facere teſtamen-
tum, certè lex ſe extendit ad iſtud ſtatutum, quòd
faciat legitimè, & ſecundum leges, iuxta l. Hac
conſultiſſima. in principio, C. de teſtamentis, &
quòd ex ea adeatur hæreditas, iuxta nor. in l. eam
quam, C. de fideicomiſ. & Falcidia detrahatur, &
quòd omnes leges teſtamentariæ in eo locum ha-
beant. vt in l. prima, §. ſecundo, ff. ad l. Falc. pro-
ut apertiſſimè docuit Bartolus in l. prima, §. lex
Falcidia, numero ſecundo, ff. ad l. Falcidiam. Et
circa vtramque ſpeciem extenſionis concluſiuè
5 loquendo dicimus, quòd natura extenſionis † acti
uæ ſit influere alteri: natura verò extenſionis paſ
ſiuæ eſt, ſuſcipere & ab alio iure informari. vt pul
chrè docuit Bal. in dicta l. omnes populi. colum-
na decimaquarta, verſiculo. Item quæro quòd il-
lud ius. ff. de iuſt. & iure, & idem docuit Petrus de
Ancharano in capitulo canonum ſtatuta, colum-
na 178. in fine verſiculi. Vlterius etiam aduerten-
dum eſt extra de conſtitut. Idem eleganter docuit
Paul. de Caſtro in l. 1. §. lex Falcidia, numero ſe-
cundo, & per totum. ff. ad l. Falcidiam. his præci-
ſis verbis vtens, videlicet licèt ſtatutum, quod eſt
contra ius commune nõn recipiat extenſionem
vt extendatur de caſu ad caſum; recipit tamen
paſſiuam; vt ius commune ad illud extendatur;
vt ſi dicit ſtatutum; quòd pupillus maior duo-
decim annis poſſit teſtari, nõ extẽdetur ad alium
inhabilem, vt teſtari poſſit, quia eſſet extenſio
actiua, ſed omnes leges tractantes de teſtamentis

validis locum habebunt in talibus teſtamentis, ſi-
cut in teſtamentis aliorum. Arg. hic dicit Paul.
ſcilicet in dicto §. lex Falcidia; Vbi hæc habentur
inter alia, videlicet: [propter quam fictionem lex
6 Falcidia, &c.] Nam ſigna † vniuerſalia reſtringun-
tur ad habilia. Vnde inducitur, quòd ſi Statutum
dicit, quòd ſtatuta loquẽtia de coniunctis locum
habeant in extraneis, & loquentia de fiſco, locum
habeant in priuatis: debebunt intelligi ſi fuerint
talia, quæ poſſunt locum habere, & congruere: Vn
de ſi fuiſſet aliquod ſtatutum decernens, ꝙ cauſæ
inter conſanguineos compromittantur, generale
ſtatutum illud non habebit locum inter conſan-
guineos communes, vt idem ſit in extraneis. Ad
hoc idem probandum facit etiam; Nam ſi teſta-
tor inſtituerit plures filios, quorum vnus ſit in ſa-
cris, præcipiens, ꝙ reſtituant tali ſi ſine hærede
pariterint: tunc dicetur quòd in tali generalitate
non comprehendentur, qui non poſſent liberos
legitimos habere. ſtatuta, ergo extenduntur paſ-
ſiuè per alias leges, quę loquuntur de materijs
contentis in dictis ſtatutis. hæc Pau. de Caſtro,
vbi ſupra.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſio interpretatiua actiua legum propriè quid ſit.*
2 *Diuerſum ingrediens diffinitionem extenſionis interpre
tatiuæ legum actiuæ in quo conſiſtat, & quare.*
3 *Extenſio an poſſit fieri ad extremum ad quod non ex-
preſſum, & quare.*
4 *Extenſionis actiuæ proprium quid.*
5 *Extenſionis paſſiuæ proprium quid ſit.*

PRAELVD. VII.

ARGVMENTVM.

Extenſio actiua quæ dicatur.

PRAEMISSIS nonnullis notatu di-
gniſſimis de extenſionis interpre-
tatiuæ quotuplicitate, in genere,
iure optimo, hic de prima eius ſpe
cie, nempè de actiua extenſione
verbum faciendum erit. Quapro-
1 pter ſciendũ, ꝙ extenſio † actiua dicitur progreſ-
ſio iuſta de diſpoſitiuo expreſſo ad diuerſum in-
trinſecè, non expreſſum. Et notandum, ꝙ hæc defi
nitio, ſeu deſcriptio vſq; ad verbum. [ad diuerſũ]
conuenit in omnibus diffinitioni ipſius extenſio-
nis interpretatiuę in genere ſumptæ; de qua latiùs
diximus ſupra. Ideo ea, quę ibi attulimus ad dictę
extenſionis interpretatiuę declarationem: hic re-
petita intelligi volumus; ne eadem opus ſit rur-
ſus repetere, & indè tempus fruſtra conterere. Et
ideo nobis ſufficient hic declarare ſolum, quare
dixerimus in præſenti diffinitione. [Ad diuerſum
intrinſecè, nõ expreſſum.] Sciendum ergo, ꝙ ideo
diximus [Ad diuerſum] quia extremum, ad quod
fit extenſio actiua, debet eſſe diuerſum, a quo fit
extenſio, vt probatur in l. Oratio. ff. de ſponſal. &
in omnibus legibus vbi ſupra citatis. Et hoc diuer
2 ſum † poterit eſſe non ſolum in ſubſtantia, ſed in
quantitate, & qualitate & in alijs (de quibus di-
cetur infra, in Præludio, vbi de hoc peculiaris ſer
mo fiet; in quibus caſibus fieri poſſit extenſio) &c.

probatur in l. Scripturæ diuerſæ. iuncta glo. C. de
fide inſtrum. & in multis alijs ſimilibus. Et intel-
lige diuerſum eſſe extremum, ad quod ab extre-
mo a quo, non autem aduerſum, ideſt contrariũ:
ſicut dicitur in c. Cũ apoſtolica. extra de his, quæ
fiũt a Præl. ſine conſ. Cap. & docuit Glo. in c. Cum
ſint homines. extra de Decimis. in verſic. Diuerſę.
& Archidiaconus in c. Cum ſit Iudex. verſic. Ne-
quiuit. de officio leg. in ſexto. Et ratio eſt, quia ex-
3 tenſio † non poteſt fieri ad extremum ad quod, nõ
expreſſum, contrarium extremo a quo expreſſo. p
l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur. & per l. 1. C. de
furtis. Cum ſimilibus. Ac etiã quia de natura ex-
4 tenſionis † actiuæ eſt ſupplere id, quod eſt omiſ-
ſum, & non expreſſum, non autem ei contradice-
re, vt in d. l. Oratio. & c. Cum ante. extra de cele-
br. miſſ. Diximus quoque [intrinſecè non expreſ-
ſum] Primò, quia ſi eſſet intrinſecè expreſſum, ſeu
cõprehẽſum, non diceretur propriè extenſio acti-
ua, vt in l. in his. ff. de condit. & demonſtr. & in l.
Conditiones, quæ extrinſecus. cod. titu. Secundò
vt oſtenderemus ipſam differre a prima diffini-
tione generali, quæ non ſolum comprehendit iſtã
extenſionem ſpecialem actiuam, verum etiam &
paſſiuam: dum ſimpliciter in fine eius dicitur [Ad
non expreſſum.] Tertiò vt differat a diffinitione
5 extenſionis paſſiuæ, † quæ fit ad id, quod eſt in-
trinſecè expreſſum: vt latius probabimus in ſubſe-
quenti §.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſio legum interpretatiua paſſiua quid ſit.*
2 *Extenſionis interpretatiuæ paſſiuæ proprium ſeu natu-
ra quæ ſit, & quare.*
3 *De ſubſtantia alicuius quid eſſe dicitur.*
4 *Forma ſubſtantialis quid ſit.*
5 *De forma accidentali alicuius quid eſſe dicatur.*

PRAELVD. VIII.

ARGVMENTVM.

Extenſio interpretatiua legum paſſiua quæ dicatur.

PASSIVA autem interpretatiua ex-
1 tenſio † legum dicitur progreſſio
iuſta de diſpoſitiuo expreſſo ad eius
formam extrinſecè non expreſſam:
iſta diffinitionis verba, videlicet,
[extrinſecè non expreſſam] conuẽ-
niunt diffinitioni extenſionis generalis, & actiuæ
vſque ad illa verba [Ad eius formã, &c.] Quæ ver-
ba ideo ingrediuntur dictam diffinitionem: quia
extremum ad quod fit extenſio informatur, ideſt,
recipit formam, quæ eſt ipſius diſpoſitioni ſimpli
cis expreſſi: ſicut ſaccus recipit formam, quando
impletur frumento, vt docuit Glo. in l. iuriſgen-
tium. §. Quinimò in glo. prima magna. in princi-
pio. ff. de pactis. Et ſicut pactum incontinenti ap-
poſitum formam recipit: vt ibi notatur. Et ideo
meritò dicendum erit, quòd natura extenſionis
2 † paſſiuè ſit ſuſcipere, & ab alio iure formari, quia
illud ius, quod trahit aliud ad ſe, dicitur recipe-
re interpretationem paſſiuam, ſi ab illo informe-
tur

tur, vt docuit Bald. in l. omnes populi, colum. 14. verſicul. Item nota, quòd illud ius. ff. de iuſtitia, & iure. Et hæc extenſio appellatur paſſiua non ex eo, quòd diſpoſitiuum expreſſum extendatur ad aliud non expreſſum, ſicuti fit in extenſione actiua: ſed ex eo, quòd aliæ leges, vel alia iura, quæ loquuntur de forma diſpoſitiui expreſſi, extenduntur ad illud diſpoſitiuum expreſſum: & ideo hæc extenſio dicitur paſſiua: quia ſuſcipit & patitur formam aliorum iurium de forma diſpoſitiui loquentium: formam igitur ſubſtantialem patitur, qua ſcilicet poſita, actus ponitur, & qua depoſita, actus deficit: vt docuit Antonius de Butrin in c. Tua nos. per illum textũ. in vltimo Notabili, ext. de ſponſal. & Bart. in l. Prolatam in fine. col. 1. C. de ſent. & interlocu. omn. iudic. vbi
3 dicit illud eſſe de ſubſtantia † rei, qua ceſſante res eſſe non poteſt, vt in l. Pacta conuenta. ff. de contrahen. emptio. & ibi hoc etiam not. per Docto-
4 res. Et dicitur illa forma † ſubſtantialis quæ tendit ad eſſe rei, & aduenit rei exiſtenti in potẽtia, vt docuit Bal. (ſequens Ariſtot. & Auerroem) in l. Vniuerſa. colum. 2. C. de precibus Imper. offer. & in l. 2. C. quando prouo. non eſt neceſſe. & hoc ipſum exemplificando dicemus, quòd ſtatutum diſponens teſtamẽtum fieri poſſe coram duobus teſtibus: recipiet extenſionem paſſiuam, vt ſuſcipiat formam ſubſtãtialem teſtamenti a iure communi traditam: videlicet vt ſint maſculi, puberes, liberi, vno contextu; & reliqua huiuſmodi recenſita in l. Hac conſultiſſima, in princ. cum ibi not. C. de teſtamentis, & in toto titul. Inſtitu. quibus non licet facere teſtamentum. quia de illis ſtatutum intelligitur. Item intelligi poteſt de forma
5 accidentali: † quæ eſt quædam obſeruantia ſuperueniens poſt actum, & iſta non dat ſubſtantiã rei, quæ iam eſt, ſed poſtea requiritur ad cõfirmationem rei in eſſe productæ, vel ad vtilitatem conſequendam. vt per Bal. & Doct. in dicta l. Vniuerſa. Vnde ſi lex requirit aperturam teſtamenti, iuxta l. publicatis. cum ibi not. ff. de Teſtamentis, & l. 2. & per totum tit. ff. & l. quemadmodum teſtamen. aper. Et ſtatutum dixerit, quòd teſtamentum factum coram duobus teſtibus valeat: tale enim ſtatutum recipit iſtam interpretationem paſſiuam, vt informetur a legibus, quæ loquuntur de forma, & aperitione teſtamenti, & ſic de forma accidentali. Poteſt etiam intelligi de forma materiali, vt not. Cyn. in l. 1. C. de contrahen. & commit. ſtipul. & Bart. in l. ſciendum. ff. de verb. obligat. Exemplum tale proponi poterit, ſtante ſupradicto ſtatuto. Nam ipſummet ſtatutum recipiet interpretationem, ſeu extenſionem paſſiuam: Cum recipiat formam materialem, quæ in teſtamento adhibetur, puta vt poſſit ſcribi manu Teſtatoris, vel Notarij, vt in Authent. Quod ſine ſubſcriptione. C. de Teſtamentis. Et poteſt ſcribi teſtamentum in tabula lignea, ſiue cuiuſcumque alterius materię, ſiue chartæ, ſiue membranæ ſint, vel in corio alicuius animalis. vt in l. 1. in princ. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabul. Vltimò diximus in diffinitione extenſionis paſſiuæ [intrinſecè non expreſſam] quia iſta forma, quã recipit diſpoſitiuum expreſſum, non eſt extrinſecè expreſſum, licèt intrinſecè poſſit dici comprehenſum. arg. in l. in his, & l. conditiones, quæ extrinſecus. ff. de condit. & demonſ. & in hoc differt hæc diffinitio a diffinitione extẽſionis actiuæ: quoniam extremum ad quod fit extenſio, non eſt in ea comprehenſum intrinſecè, vel extrinſecè, vt in fine pręcedẽtis Pręludij diximus.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio interpretatiua legum quo iure ſit introducta, ſeu a quo iure originem traxerit.*
2 *Legum interpretatio eſt neceſſaria de iure naturali ſecundario, ideſt de iure gentium.*
3 *Extenſionum diſtinctio eſt de iure ciuili, & quare.*
4 *Extenſio interpretatiua legum nulla conſtitutione poteſt prohiberi, & quare.*

PRAELVD. IX.

ARGVMENTVM.

Extenſio interpretatiua quo iure ſit introducta, atq; vſu ipſo meritò recepta.

CVM in præcedẽtibus Præludijs nõnulla notatu digniſſima per nos fuerint in medium prolata, pro aliquali notitia quidditatis extẽſionis interpretatiuæ legum communium ac municipalium, earumdemque quotuplicitatis, iure optimo in præſenti Præludio quæretur: Quo iure ipſa interpretatiua tam actiua, quàm paſſiua extenſio fuerit introducta, ac poſtmodum curiali vſu ipſo recepta, atque
1 approbata. Sciendum ergo, quòd extenſio † ipſa interpretatiua introducta fuit a iure naturali ſecundario, ideſt iure gentium. arg. in l. 2. §. his legibus. ff. de orig. iur. vbi dicitur [legibus latis naturaliter euenire ſolet, vt interpretatio deſideraret prudentum auctoritatem, neceſſariamque fori diſputationem:] & per illum tex. dicit ibi Bal. quòd
2 interpretatio † neceſſaria eſt de iure naturali, id eſt gentium quodammodò, quod eſt ius naturale ſecundarium: vt in §. ſingulorum. inſtitu. de rer. diuiſ. Non autem intelligas de iure naturali primęuo: quia illud eſt commune omnibus animalibus etiam ſenſu carentibus. Inſtit. de iure natur. gent. & ciui. in princ. & in c. ius naturale, diſt. 1. Et iſta extenſio interpretatiua tam actiua, quàm paſſiua fundatur ſuper ratione & æquitate: vt latiùs infrà dicetur. Sciendum inſuper erit, quòd diſtinctio
3 † quæ eſt, vt vna extenſio appelletur actiua, & alia paſſiua: & dictæ diffinitiones ſupra a me traditæ procedunt potius a iure ciuili, quàm a iure gentium: & ratio eſt, quia ius naturale, vel gentium, licèt inuenerit materiam extenſionis, ſeu interpretationis, vt in dicto §. his legibus latis. Tamen nõ inuenit formas, aut definitiones prædictas: & luce meridiana clarius colligitur ex his, quæ huc vſque per nos dicta fuerunt: & quod dicitur de matrimonio: in inſtitu. de iure naturali. in princ. vbi dicitur, quòd matrimonium licèt ſit origine de iure Diuino, ſeu naturali: tamen reſpectu formæ poterit dici de iure gentium, vel ciuili, Vel etiam canonico, vt ibi poſſet etiam extenſio introduci a iure municipali, quod traderet certam formã extenſionis faciendæ, eadem ratione vt latiùs infrà dicetur. Item poſſet etiam introduci a iure conſuetudinario ex quadam conſueta interpretatione, de quo eſt Gloſa not. in l. pen. verſ. Voluntas, &

ibi

Digitized by Google

ibi Doct.ff.de legat.primo,& gloſ.valde ootātla,
in l. quid ergo.§.Pœna grauior. & ibi Doct. ff. de
his qui not.infa. at hæc omnia inueſtigaſſe, ac li-
teris commendaſſe deſeruit: quoniam ex quo re-
4 ſpectu originis dicitur extenſio † iotroducta de
iure naturali,ſeu gentium; nulla conſtitutione po
terit prohiberi: quia hoc eſt impoſſibile ſecūdum
Bal. in d.l.2.§.his legibus,

S V M M A R I V M.

1 *Extenſionis interpretatiuæ introducendæ, quæ fuit ratio.*
2 *Caſus omnes non poſſunt lege,aut alia diſpoſitione comprehendi.*
3 *Negotia plura ſunt, quàm vocabula.*

PRAELVD. X.

ARGVMENTVM.

De cauſa introductæ extenſionis interpretatiuæ tam actiuæ, quàm paſſiuæ.

NE viderentur iura,& Doctotes con
1 ceſſiſſe extenſionem † interpreta-
tiuam tam actiuam, quàm paſſiuā
ſine rationabili cauſa,iure optimo
poſt ſermonem habitum de ipſius
origine, ac iotroductione, ſequi
debet de cauſa huiuſmodi introductionis: Qua-
propter ſciendum erit,quòd talis introductionis
cauſa fuit neceſſitas ipſius: Nam quàm primum,
aliqua diſpoſitio fit, naturaliter euenire ſolet, vt
requiratur a viris prudentibus ac iure peritis in-
terpretatio eius. vt in l.2. §.his legibus latis. ff.de
orig.ior. vbi hæc habentur, videlicet: [His legi-
bus latis cepit, vt naturaliter euenire ſolet, vt in-
terpretatio deſideraret prudētom auctoritatem,
neceſſariamque diſputationem fori:] hæc ibi.&
2 ratio eſt, quia non poſſunt omnes caſus † ſigilla-
tim lege, vel alia diſpoſitione compreheodi.vt in
l.neque leges.cum tribus ll.ſequen. ff. de legibus.
Nam in dicta l.neqoe leges.hæc habeotur, videli-
cet: [Neqoe leges,neque Senatus conſulta ita ſcri
bi poſſunt,vt omnes caſus,qui quandoque incide
rint,comprehendātur,ſed ſufficit ea,quæ plerum-
que accidunt,contineri.] & io l.ſequenti dicitur.
[Et ideo de his,quæ primò conſtituuntur, aut in-
terpretatione, aut conſtitutione optimi Princi-
pis certiùs ſtatuendum eſt.] & in l.ſubſequenti di
citur. [Non poſſunt omnes articuli ſingulatim,
aut legibus, aut Seoatus coofultis comprehendi:
ſed cùm in aliqua cauſa ſententia eorum manife-
ſta eſt: is, qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia pro-
cedere, atque ita ius dicere debet.] hæc ibi. & in
l.ſubſequeoti hæc habentur, videlicet: [Nam, vt
ait Pedius, qooties lege aliquid vnum, vel alterū
introductum eſt,bona occaſio eſt, cætera quę ten
dunt ad eandem vtilitatem, vel ioterpretationē,
vel certa iuriſdictione ſuppleri.] hæc ibi. Ex his
ergo omnibus legibus claruit quæ neceſſitas fue-
rit cauſa introducendi extenſionem interpretati-
uam legum tam commuois,quàm municipalis iu
ris, ad hoc accedit, qooniam plura ſunt negotia,
3 † quàm vocabula, prout docuit text. in l. Natura
eoim,ff.de præſcriptis verbis,vbi dicitur. [Natu-
ra enim rerum inductum eſt, vt plura ſint nego-
tia, quàm vocabula.] hæc ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſionis interpretatiuæ tam actiuæ, quàm paſſiuæ fundamentum quod ſit.*
2 *Aequitas eſt fundamentum interpretandi leges & pacta.*
3 *Statuta, & reſcripta interpretantur ſecundum æquitatem.*
4 *Regulam non fallere ineptum eſt ſi hoc æquitas ſuaſerit.*

PRAELVD: XI.

ARGVMENTVM.

De extenſionis interpretatiuæ tam actiuæ, quàm paſſiuæ fundamento.

CAVSA cognita introductæ exten-
ſionis interpretatiuę meritò ad in-
ueſtigandum ipſius fundamētum
nos exciramur, vt etiam perfectè
cognoſcere poſſimus ipſi⁹ cauſam.
Cùm aliàs (propriè loquendo) ad
veram cauſam ipſius cognoſcendam nō poſſimus
perduci,niſi cognita eius origine. Sciendum er-
1 go ꝙ extenſio † interpretatiua tam actioa, quàm
paſsiua fundatur in primis ſuper æquitate, vt eli-
citur ex c.1.§.vt autem æquitas.in princ.ſub titul.
de Pace. iuram. firm. & ibidem ad ipſum ſentit
Bal.aſſerens per illum textum,omnia ſtatuta ex-
tenſiuā ioterpretationem recipientia debere fun-
dari in æquitate: quod & probatur per arg. in l.
vnica, ff. quibus non compet.bonor.poſſ. vbi hæc
habentur,videlicet;[Seruo meo hærede inſtituto,
dolo feci oe teſtamentum mutaretur, cumque po-
ſtea maoomiſi: quæſitum eſt, ao actiones ei dene
gandæ eſſeot? Reſpondi, hic caſus verbis ædicti
non continetur. Sed æquum eſt, ſi Dominus dolo
fecerit,ne teſtamētum mutaretur,quo ſeruus eius
ſcriptus hæres erat (quamuis manumiſſus adierit
hæreditatem,ei denegari: Cùm etiam emancipa-
to filio deoegentur: ſi pater dolo fecerit oe teſta-
mentum mutaretur.] hæc ibi. Dixi probari per
arg. in d.l.vnica: quia quamuis inibi ſecundum
ſonitum verborum nulla fiat mentio de propoſi-
tione allata, bene tamen ſecundum mentem Le-
giſlatoris: Cùm inde eliciatur, quòd vbi æquitas
aliquid ſuaſerit,ibi lex ſit exteodenda de caſu ex-
preſſo ad caſum inibi ad verbum oon expreſ-
ſum. Idipſum apertius docuit Bald. in l. ſi defun-
ctus. C. de ſuis & legit. qui ſingulariter dixit, ꝙ
2 æquitas † ſit fuodamentum interpretandi leges &
pacta: & ad hoc allegat l.ſi ſocius pro filia.ff.pro
ſocio. & probatur in l. ex facto in princip. verſic.
etenim.ff.de vulgar.& pupil.& ibidem hoc ipſum
vult iterum Bal. & alij Doctores, dicentes, quòd
3 ſtatuta,† & reſcripta interpretantur ſecundū æqui
tatem: quapropter inde elicitur,quòd æquitas ſit
fundamentum extenſionis interpretatiuæ: de quo
eſt etiam text. not. in l.in ijs. ff.de condit. & de-
monſtr. vbi hæc habentur, videlicet: [In ijs, quæ
extra

Digitized by Google

extra teſtamentum incurrunt, poſſunt res ex bono
& æquo interpretationem capere: Ea verò, quæ
ex ipſo teſtamento oriuntur, neceſſe eſt ſecũdum
ſcripti iuris rationem expediri.] hæc ibi. quorũ
ratione ibidem Bal. dixit, ꝙ extenſiua interpreta-
tio debeat eſſe bona & æqua: & ſic habere iſtos
duos comites, ſcilicet bonum & æquum, vt ibi &
in l. pen. in princ. cum gloſ. 1. & ibi Doct. ff. de iu-
ſtitia, & iure, quod & rurſus docuit Bal. in c. cau-
ſam, extra de reſcript. & glo. ſingularis in Authen.
vt ſine prohibit. mat. cred. & deb. in princ. in verſ.
æſtimauimus, dicens per illum text. notandum fo
re hoc mirabile, ſcilicet quòd ineptum ſit non fal
4 lere regulam † ſi æquitas videatur. cuius ſenten-
tiam ſequutus fuit Panorm. in cap. vt debitus. col.
pen. extra de appell. hoc ipſum docuerunt quàm
plurimi alij Doctores recenſiti a Barthol. Cœpol-
la in tract. de extenſione interpretatiua legum in
cap. de cauſa introductionis dictæ extenſionis a
nu. 9. & deinceps. Attamen pro maiori intelligen
tia materiæ præſentis Præludij examinanda ſunt
infraſcripta ſcitu neceſſaria. Quorũ primũ eſt, quę
differentia ſit inter æquitatem, & rigorem. Secun-
dum videndum erit de quotuplicitate æquitatis.
Tertiũ de ſignificationibus illius termini. [ęqui-
tas.] Quartum de qualitate æquitatis, ſuper quam
diximus fundari extenſionem interpretatiuam, vt
per ipſam fieri talis extenſio de iure poſſit. Quin-
tum de prælatione æquitatum inter ſe. Sextum
quando æquitas ſit præferenda rigori iuris in ex-
tenſione interpretatiua legum facienda.

SVMMARIVM.

1 *Aequitas in ſpecie quid ſit.*
2 *Aequitas in genere quatruplex diffinitio traditur, & prima eſt.*
3 *Iudicium Eccleſiæ æquum eſt claue non errante.*
4 *Rigor eſt manſuetudine temperandus.*
5 *Rigor quid ſit.*
6 *Rigor iuris quid ſit.*
7 *Aequitas eſt duplex naturalis & ciuilis, & quid ſit æquitas naturalis, & an appelletur alio nomine.*
8 *Aequitas ciuilis quid ſit.*

PRAELVD. XII.

ARGVMENTVM.

Quæ differentia ſit inter æquitatem & rigorẽ, & quid ſit æquitas, & quid rigor.

AD primum quæſitum propoſitũ re-
ſpondeo, ꝙ ex diffinitione vtriuſq;
quam facillimè venari poſſumus in
quibus differat æquitas a rigore:
Idcirco vtriuſque definitionem hic
1 referemus: Aequitas † ergo eſt ap-
plicatio animi, ſeu iudicium ſinguli, in quo circũ-
ſcripta regula iuris aliquid dictante, propria ra-
tione ſtatuitur. & hic loquimur de æquitate in ſpe
2 cie: Aequitas † autem in genere dicitur applica-
tio animi ad rectum iudicium intellectu non er-
rante in ſubſtantia, nec in circunſtantijs facti, ſi-
3 cut dicitur, quòd æquum † eſt iudicium Eccleſiæ
claue non errante, prout docuit Bal. in l. 1. in prin.
col. 2. verſic. Tertiò opp. ff. de iuſt. & iur. vel aliter
poterit diffiniri, ſic dicendo, æquitas dicitur rerũ
conuenientia: quæ in paribus paria iura deſide-
rat: & omnia benè æquiparat. vt in cap. 1. §. vt au-
tem æquitas in princ. in tit. de pace iuram. firm. &
ibi hanc diffinitionem tradit Bal. per illum tex. Et
idem docuit Specu. tit. de diſpenſat. §. 1. verſ. ęqui
tas. & Alber. de Roſat. in l. 1. C. de legibus. vel ali-
ter ſecundum Specul. vbi ſupra, ſic dicendo, æqui-
tas eſt motus rationabilis regens miſericordiæ ri
gorem, vt in c. diſciplina, & c. qui emendat, & c.
4 vera, diſt. 46. & ratio eſt, quia rigor † eſt manſuetu
dine temperandus, vt in c. cùm in iuuentute, extra
de purgat. canon. & hæc eſt illa æquitas, quam Iu-
dex ſemper præ oculis debet habere, vt habetur in
l. ꝙ ſi Epheſi, ff. de eo, quod cer. loc. Vel vltimo,
Aequitas dicetur (ſecundum Archid. in c. ius ge-
nerale; diſt. 1.) Iuſtitia dulcore miſericordiæ tem
5 perata. Rigor † autem dicitur generalis ordina-
tio habens eandem uim in differentibus ratione,
vt in l. proſpexit. ff. qui, & a quibus ſecundũ Bald.
in l. 1. colum. 2. ff. de iuſtitia, & iure. vel dicamus,
6 quòd rigor † iuris dicatur quidam exceſſus iuris
factus ad terrorem. vt docuit gloſ. in c. vt conſti-
tueretur. diſt. 50. & ibi per Archid. & alios Doct.
& hæc dicta ſufficiant quoad primum quæſitum.
7 Quotuplex ſit æquitas † Præludium, ſciendum ꝙ
æquitas principaliter loquendo, eſt duplex, alia
quæ dicitur naturalis, alia uerò, quæ dicitur ciui-
lis: & de prima ſit mentio in l. 1. §. 1. ff. ſi q. teſta.
liber. & l. 1. in princ. ff. de pactis, & in l. Stichum, §.
naturalis. ff. de ſolut. & hæc æquitas naturalis ap-
pellatur alio nomine iuſtitia primitiua, ſeu alio
nomine, prima æquitas, vt docuit text. cum gl. fin.
ff. de public. & in l. iure naturæ, ff. de reg. iur. & in
l. Nam hoc natura. ff. de condit. indeb. & hæc etiã
dicitur rudis æquitas non ſcripta: contra quam
multa quandoque obijciuntur: de qua latiùs ha-
betur per gloſ. in cap. ius generale. diſt. 1. Aequi-
8 tas † verò ciuilis alio nomine appellatur iuſtitia
poſitiua, & præcedens, necnon & æquitas de bono
publico introducta; de qua dicitur in cap. ius ge-
nerale. diſt. 1. ſecundum ibidem.

SVMMARIVM.

1 *Aequitas quotupliciter capiatur.*
2 *Mens & ratio legis dicitur æquitas.*

PRAELVD. XIII.

ARGVMENTVM:

Aequitas quot modis in iure capiatur.

AEQVITAS (ſecundùm Bal. in c. 1.
§. vt autem æquitas. tit. de pace. iu-
ramento firm. & Iacob. de Beluiſ.)
1 capitur † quinque modis; vno mo-
do prout diſtinguitur inter æquita
tem & dolum. vt in l. ita vulnera-
tus, ff. ad l. Aquil. & in l. Bonafides, ff. de depoſi. Se
cundo modo, prout diſtinguitur inter rigores, &
iuris regulas, vt in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. & in l. ſi
ſeruum, §. ſequitur, ff. de verbor. oblig. Tertio mo-
2 do dicitur ipſa mens † & ratio legis, vt in l. ſcire
oportet. §. etſi maximè, ff. de excuſat. tut. Quarto
modo

modo dicitur ipſum ius & iuſtitia, ſt.ut in l.1. in
princ.ff.de iuſtitia,& iure. Quinto modo dicitur
æquitas temperatiua,ſeu æqualitas, vt in l.vt libe-
ris.C.de collatio.& in l.illam, cum Authen.ibi po
ſita,& in l.illud,§.fin.ff.de collatio.& in l.fin.C.de
fruct.& lit.expen.Quapropter æquitas illa dicen-
da erit, quæ ſemper vna, & eadem permanet, ut
not.in l.1.C.de in ius uocao.ſecundum Bal. in l.ſi
defunctus, ante finem.C.de ſuis & legit. Et debet
potius inſpicere ſenſum, quàm uerba legis,prout
not.Bal.in l.etiam, C.de iure dotium.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſio legum fundatur primo ſuper æquitate natu-
rali, ſecundo ciuili, tertio ſcripta, & quarto ſuper
æquitate non ſcripta.*

2 *Aequitas quando reperitur in iure ſcripta, & non lo-
quitur perſonaliter, tunc extendit ius illud ad alium
caſum, in quo æquitas reperitur.*

3 *Aequitas in genere quò ad omnes reperta in aliquo iu-
re loquente in quibuſdam caſibus, extendit ipſum ad
alios caſus, in quibus ſubſiſtit eadem æquitas.*

PRAELVD. XIIII.

ARGVMENTVM.

*De qualitate æquitatis ſuper quam fun-
datur legum extenſio.*

DE quarto propoſito,ſcilicet de qua-
litate æquitatis, ſuper qua funda-
1 tur extenſio legum, † & per quam
extenſio fieri poſſit. dicimus quòd
primò eſt æquitas naturalis: vt in l.
Marcellus diffinit.& in l.Quotiens
æquitatem.ff.de reg.iur. Secundò æquitas ciuilis.
Tertiò æquitas ſcripta, cùm per illam fiat quoque
extenſio,ut docuit Alber.de Roſat.in tract.ſtatu-
torum.q.8.col.4.ubi dicit, quòd quando æquitas
2 † eſt ſcripta in corpore iuris, & non loquitur per-
ſonaliter, tunc ſeruit etiam in alio caſu, in quo
æquitas reperitur: Verbi gratia,ſtatutum conce-
dit immunitatem maiori 25.annis, & minori 40.
annis: multò magis uidetur concedi maioribus
25. annis: quia æquitas ſcripta eſt in l.1.ff.de mi-
nor. Item ſi ſtatutum expellit maiorem 25.annis,
& minorem 40.multò magis videtur expellere mi
norem 25.annis,vt in l.ad rem publicã.ff.de mu-
neri.& honor. alias reſultaret abſurdum,quod nõ
eſt dicendum,vt in l.nam abſurdum.ff.de bon.lib.
& not.in l.Diuortio in princ.ff.ſoluto matrim.Idẽ
3 eſt etiam quando eſt vna æquitas † in genere quo
ad omnes,quia tunc licèt ſit expreſſa in quibuſdã
caſibus, tamen extenditur ad alios caſus, in qui-
bus ſubſiſtit eadem æquitas,vt not.in l.1. C.de in-
terdict. vbi æquitas erat vna in genere quoad om
nes gradus,per quos arbor noceetur: tñ per Præto-
rẽ nõ erat illa ęquitas ſcripta niſi in duob.caſibus:
extenditur ergo illa ęquitas ſcripta ad non ſcriptã
per idẽtitatem rationis, & quia participat in eo-
dem genere æquitatis: vt notabiliter docuit Bal.
in l.ſi mater.C.de inſtit.& ſubſtit.& eſt de mente
Glo. in d.l.1.in verſ.quibus oſteoditur.quæ incip.
Ideſt ex mente, & ibi per Doct. Item intelligede
æquitate non ſcripta,quando ſequeretur abſurdũ,
ſi non fieret extenſio. Abſurditas enim ſemper ex-
cluditur,etiam ſi verbis non exprimatur, vt in l.in
ambigua.ff.de legibus,& in l.cum pater.C.de cõ-
dit.inſer.& in l.ſi quis a filio, in princ.ff.de legat.
1.& in l.aliud.§.abſurdum,ff.de reg.iur.Aliàs ſe-
cus,ſecundum Alber. de Roſat. in prima par. ſta-
tu. quæſt.8.

S V M M A R I V M.

1 *Aequitas ciuilis præfertur naturali.*

PRAELVD: XV.

ARGVMENTVM.

*An æquitas ciuilis præferatur æquitati
naturali.*

DE quinto propoſito quæſito dici-
1 mus,quòd æquitas † ciuilis præfer
tur æquitati naturali,vt docuit tex
tus in l. Bonafides.in principio. ff.
depoſi. ubi eſt caſus notabilis de
hoc: & ibi latius habetur per Bar-
tolum & Doctores.

S V M M A R I V M.

1 *Aequitas quando præferenda ſit rigori, & econtra.*
2 *Speciale quando deroget generali.*
3 *Vrbanum quod ſit minus, quàm æquum.*
4 *Rigor vſucapionis, vel præſcriptionis ſcriptus in ſpe-
cie, præfertur æquitati naturali ſcripta in genere, &
quare. cum limit. num. 5.*
6 *Specialibus derogat minus ſpeciali.*
7 *Indiuidua derogant ſpeciei.*
8 *Simile æquitatis, quam ſimile rigoris iuris ſequi potius
debemus.*
9 *Iuſtitia naturalis, & æquitas idem ſunt.*
10 *Rigor ſcriptus quando præferendus ſit æquitati non
ſcriptæ.*
11 *Principis ſolius eſt diſcernere, & iudicare de legis
æquitate.*
12 *Legis intellectus ęquior & benignior in dubio ſumen-
dus eſt.*
13 *Aequitas non ſcripta quibus caſibus rigori ſcripto prę
ferenda ſit.*
14 *Iudex in arbitrariis non tenetur ſequi rigorem ſcriptũ,
immo ſequi poteſt æquitatem etiam non ſcriptam.*
15 *Ius canonicũ quãdo æquitatẽ ſequatur, et quãdo rigorẽ.*

PRAELVD. XVI.

ARGVMENTVM.

*An æquitas præferatur rigori in legum
extenſione.*

CIRCA ſextum propoſitum quæſitũ
dicimus, ꝙ vti debemus huiuſmo-
di diſtinctione, videlicet primò.
1 Aut æquitas, † & rigor loquuntur
in diuerſis caſibus. & tunc dicen-
dum erit, quòd vtrumq; remanet
in caſu ſuo, ex quo ſtare nõ prohibetur, ut docuit
text.

text. in cap. cum Apoſtolica. extra de his, quę fiũt
a Prælat. ſine conſenſu Capit. ſecundum Gabriel.
de Montella. in clem. quamuis, de appellat. Secun
dò aut æquitas contradicit rigori, vel econtra: &
diſtinguendi quatuor caſus erunt: quorum pri-
mus eſt, Aut æquitas eſt ſcripta, & rigor ſcriptus.
Aut æquitas nõ ſcripta, neque rigor iuris ſcriptus.
Aut æquitas ſcripta, & rigor iuris nõ ſcriptus. Aut
æquitas non ſcripta, & iuris rigor ſcriptus. In pri-
mo ergo caſu, quando ſcilicet æquitas & rigor iu
ris reperitur ſcriptus, taliter erit ſubdiſtinguen-
dum, videlicet, Aut vnum ſe habet ad aliud, vt ſpe
2 cies ad genus, & tunc ſpecialis † derogat genera-
li, vt in cap. generi per ſpeciem. de reg. iur. in ſex-
to, & in l. in toto. ff. de reg. iur. & in l. 1. cum ibi
not. ff. de vſucap. & hanc doctrinam tradit quoq;
Dynus in c. 2. de reg. iur. in ſexto, & Iacob. Butr.
& Bal. in l. placuit. C. de iudi. & Cyn. in l. 1. C. de le
gibus. in vlt. q. & ibi per alios Doctores. Et ideo ſi
æquitas eſt tanquàm ſpecies, & rigor tanquàm ge
nus, æquitas præfertur rigori, ſecundum Bal. in d.
l. placuit. qui loquitur quando æquitas & rigor eſt
ſcriptus, ſecundum Bar. ibidem, & in l. 1. C. de le-
gibus. Et eſt glo. in cap. fin. & ibi Canon. extra de
tranſact. & hoc eſt verũ inſpecto iure ſimpliciter,
ſed pro vrbano a lege nõ præfertur æquitas rigo-
ri, vt in l. creditores. de pignor. & ſic minus eſt vr-
3 banum, † quàm æquum, ſecundum Bal. in d. l. cre-
ditores. col. 2. in vlti. notabili. Econtra ſimiliter
quando eſt ſcriptus iuris rigor in ſpecie, & æqui-
tas in genere, prefertur rigor ipſi ęquitati: vt do-
cuerunt Iac. de Butr. Bald. & alij in d. l. placuit. &
rurſum Bal. in Authent. ex teſtamento, in col. 4. in
princ. C. de ſecund. nupt. idipſum docuit, dicens:
quòd rigor iuſtitię vincat naturalẽ ęquitatem in
genere. Idem docuit Guil. in clem. quamuis, de
appellat. quod & probatur etiam per tex. in l. 1. ff.
de vſucap. iuncta l. naturaliter. cum l. ſequen. ff. de
4 condit. indeb. Nam rigor vſucapionis, vel pręſcri
ptionis ſcriptus in ſpecie pręfertur ęquitati natu
rali ſcriptę in genere: qua prohibemur locupleta-
ri cum aliena iactura. Dictus enim rigor eſt bo-
nus propter bonum publicum, cui tali pacto con-
ſulitur, ne rerum dominia ſint in incerto: quam-
uis dictus rigor non ſit ęquus, cum ſit contra ra-
tionem naturalem, quę ſuccumbit propter iuſti-
tiam poſitiuam, quę uerſatur in rigore. Attamen
id ipſum recipit duas limitationes. Prima quarũ
5 eſt: dicendo ipſa vera, niſi ęquitas † eſſet aliqua
conſuetudine antiqua roborata: vt probat tex. in
clem. quamuis, in princ. de appellat. Secunda eſt,
niſi pręſumptio eſſet pro equitate, ut docuit text.
not. in cap. ſciſcitata, iuncta gloſ. in verſ. æquitate
penſata, extra de in integr. reſtit. Aut rigor & ęqui
tas ſe habent aut duæ ſpecies ſcriptæ, vel duo ge-
nera ſcripta, & in hoc duplex fuit opinio: Vna, ꝙ
illud, quod eſt vltimum in compoſitione præfera-
tur. arg. in c. 1. de conſtitut. in ſexto, & in l. non eſt
nouum. C. de legibus. & hanc ſequitur Petr. & Cy.
in l. 1. C. de legibus, & Guil. in d. clem. quamuis,
quod dicit Cynus eſſe verum quando de priorita-
te, & poſterioritate conſtat. Vbi verò eſt dubium,
ſtatur æquitatis. arg. l. in ambiguis, ff. de reg. iur.
Alia fuit opinio, quòd præferatur æquitas, quam
tenet Dynus in c. 2. de reg. iur. in ſexto, & ſequitur
Iac. Butr. & Bal. in d. l. placuit, C. de iudi. quæ etiã
hoc modo poteſt intelligi: vt docuit Barthol. Cœ
polla in tract. extenſionum, in cap. quia fuit cauſa
introduc. extenſ. nu. 51. verſ. & hanc etiam ego ſe-
quor. addens, quòd ſi aliter diceremus, ſequere-
tur, quòd nulla eſſet differentia inter æquitatem
& rigorem, & econtra: poſito quòd vtrumque eſ-
ſet ſcriptum, quam tamen iura facere voluerunt
in d. l. placuit, & cap. fin. de tranſact. cum ſimili. &
hanc opinionem tenuit quoque Raph. in d. l. pla-
cuit: dicens ita tenere Doctores. Animaduerten-
dum tamen, quòd quando æquitas & rigor ſe ha-
bent ut duæ ſpecies, poteſt eſſe, ꝙ vna ſpecies erit
ſpecialior altera, quo caſu videtur dicendum, ꝙ
ſicut vna quæ eſt in ſpecie derogat alteri, quæ eſt
in genere (vt diximus) ita vna quæſt. ſpecialis
6 † derogat minus ſpeciali per eandem rationem,
& hoc etiam voluit Bal. in l. hac conſultiſſima, cir-
ca princ. C. qui teſtamentum fac. poſſ. dicens no-
tabiliter, quod inter ſpecies illa, quę eſt ſpecialior
7 derogat alteri: pari ratione, qua indiuidua † de-
rogant ſpeciei: vt docuit Dyn. in d. cap. generi. de
reg. iur. in ſexto, & Bald. vbi ſupra addidit, ꝙ illa
dicitur ſpecialior, in qua eſt maior ratio ſpeciali-
tatis. Vel poterit dici, quòd ſit illa, quæ conuenit
paucioribus. arg. in l. iuriſgentium, §. ſed ſi frau-
dãdi. ff. de pactis: & quod notat Bar. in extrauag.
ad reprimendum, verſ. non obſtantibus. in fine. &
Bal. in l. executorem, C. de execut. rei iudic. & in
l. Titia textores, in princip. ff. de lega. 1. & in l. qui
habet. in princ. ff. de tutel. cum ſimil. Secundo ca-
ſu principali, quando æquitas non eſt ſcripta, ne-
que rigor ſcriptus, puta quãdo occurrit caſus nõ-
dum ſcriptus ſimilis cuiuſdam iuris poſitiui ſcri-
pti, & ſimilitudo æquitatis in alijs terminis ſua-
det oppoſitum: Certè debemus potius ſequi ſimi
8 le † æquitatis, quàm ſimile rigoris iuris. arg. in d.
l. placuit. C. de iudi. quia ſufficit naturalis ęquitas,
vt in l. ſcire oportet, §. ſufficit. ff. de excuſat. tut. ſe-
cundum Iac. Butr. Bald. Rapha. & alios in d. l. pla-
cuit. in fin. & Cyn. & alios in l. 1. C. de legi. & ratio
eſt: quoniam etſi ęquitas non ſit ſcripta, ipſa tamẽ
ex ſolo dictamine rationis debet ſeruari, vt in d.
l. ſcire oportet, §. & ſi maximè: quia naturalis iu-
9 ſtitia, † & æquitas idem ſunt, & tenet Pet. & Cyn.
in l. non dubium. in fine. quęſt. 1. C. de legibus. &
ſequitur Bal. in cap. paſtoralis. in fine. ext. de cau.
poſſ. & propr. Tertio caſu principali, ſcilicet quan
do æquitas ſcripta eſt, & rigor non ſcriptus: & iſte
caſus non habet dubium: quòd æquitas præfertur
rigori, quia ſcriptum regulariter præfertur nõ ſcri
pto: & ita debet intelligi d. l. placuit, & l. fin. verſ.
quid enim, C. de negot. geſt. & in c. fi. in fine. extra
de tranſact. & eſt tex. in d. cap. paſtoralis. in fin. &
ibi gl. fi. Et hoc modo poteſt intelligi illud, quod
ſcribitur in lib. Sap. cap. 5. nu. 20. vbi dicitur, ſcu-
tum inexpugnabile eſſe æquitatem. Quarto & vl-
timo caſu principali, quando rigor eſt ſcriptus, &
æquitas non ſcripta: & tunc erit dicendũ, ꝙ regu-
10 lariter rigor † ſcriptus præferendus erit æquitati
non ſcriptæ: & ſi prima fronte videretur rigor nõ
æquus, durus, & non ſeruandus, vt in l. proſpexit.
ff. qui, & a quib. & in l. fin. in verſ. hoc decidentes.
& verſ. ſed ex quo die. C. de negot. geſt. & iſto mo-
do poteſt intelligi Glo. in c. ſi propter tua debita.
in verſ. vacabunt, de reſcript. in ſexto, quæ dicit,
quòd æquitas eo ſolo caſu iuris rigori pręfertur,
in quo ſcripta reperitur, in alijs non: & talis ęqui
tas non ſcripta dicitur a iure improbata, quando
rigor eſt ſcriptus. Ita docuit Bald. in cap. 1. tit. an
maritus ſuccedat uxori. per dictam l. proſpexit. Et

ideo

ideo per ſe patet noſtrum non eſſe dicere iſtam
legem eſſe nimis duram, vel rigoroſam, & contra
omnem æquitatem non ſcriptam: quoniam ad ſo-
11 lum Principem † ſpectat iſtam æquitatem diſcer-
nere, vt habetur in l. 1. C. de legibus. Cum non de-
beamus ex capite noſtro propter æquitatem, quã
ſubeſſe putamus, a iure ſcripto recedere: quia iſto
modo omnes leges (vt ita dixerimus) poſſunt abo
leri, ſecundum Paul. de Caſtro in d. l. placuit, C. de
iudi. quod ipſemet aſſeuerat eſſe memoriæ cõmen
dandam, contra præſumptuoſos & temerarios aſ-
ſerentes contrarium contra iura ſcripta propter
æquitatem ſui capitis, dicentes, non curamus de
veſtris legibus, ſed imus per æquitatem, quam nõ
vident, nec cognoſcunt, etſi credant ipſam cogno
12 ſcere: & prędicta ſunt vera quãdo intellectus † le
gis eſt clarus: ſed ſi de eo eſſet dubium, & poſſent
dari plures intellectus: tunc deberemus ſequi in-
tellectum æquiorem, & benigniorẽ, vt in l. in am-
bigua, ff. de reb. dub. Attamen quod diximus ri-
gorem ſcriptum præferendum fore æquitati non
ſcriptæ, etſi regulariter veriſſimum ſit, tamen hęc
vera aſſertio tres recipit limitationes, memoriæ
commendandas. Prima quarum eſt: quòd illud nõ
13 procedat in arbitrarijs: † & ratio eſt, quoniam in
talibus Iudex ex cauſa poterit pręferre ęquitatem
non ſcriptam legi & rigori ſcripto: vt docuit An-
tonius de Butr. valde notabiliter in c. 1. extra de
conſtitu. vbi refert Bart. ita eleganter dixiſſe in l.
1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Et quod in arbitrarijs Iu
14 dex † non teneatur ſequi rigorem iuris ſcriptum,
imò q̀ poſſit ſequi æquitatem etiam nõ ſcriptam
eſt caſus in Authent. de defenſ. ciui. §. iuſiurandũ.
ſecundum vnum intellectum: vt docuit Antonius
de Butr. in d. cap. 1. & probatur etiam in Authen.
iuſiurandum, quod præſtatur ab his, §. 1. vbi Iudi-
ces vel Conſules debent iurare ſe iudicaturos, ſe-
cundum id quod ſibi æquum videbitur, & ſecun-
dum æquitatem: vt in Authent. ſed hodie, C. de
iudi. quæ iura intelliguntur in his, quæ Iudicis ar
bitrio committuntur. ſecundum Raph. in d. l. 1. C.
de legibus, & Bal. in d. Authẽ. ſed hodie, & Innoc.
& Butr. in d. cap. 1. ſed de materia primæ huius li
mitationis vide latiſſimè allegata per me in tract.
de conatu, ſeu affectu puniẽdo, in limitationibus
& ampliationibus quintæ concluſionis inibi alle-
gatæ, quia ibi hanc materiam pertractamus, non
ſine Lectoris maxima vtilitate: cùm ibi congeſſe-
rimus omnia, quæ diuerſis in locis iura, & Docto
res de hac eadem materia docuerint. Secundò li-
mitabis ſupradicta in his, quæ ſunt fori pœniten-
15 tialis: † Cum in ipſis ius Canonicum ſemper
amplectatur æquitatem contra rigorem, ſed quan
tum in his, quæ ſunt contentioſi fori, amplectitur
rigorem, quando non detegitur euidens pecca-
tum: vnde agentem poſſeſſorio admittit, licèt ſit
prædo, quia non admittit ad diſcutiendum an ſit
prędo: ſed ſi conſtaret eum eſſe prædonem, benè
repelleretur; quia iam detectum eſſet peccatum,
vt docuit Anto. de Butr. in c. in literis, col. 5. in fi-
ne, verſic. ſecundò oppono. extra de reſtit. ſpoliat.
Tertiò limitabis dictam regulam, quando eſſet
quæſtio inter fratres de hæreditate paterna, quia
tunc debemus ſequi potius æquitatem, & ſenten-
tiam benigniorem, quam iuris rigorẽ: quod pro-
batur in l. nonnunquam. ff. de collat. bon.

SVMMARIVM.

1 *Lex ambigua erit interpretanda ſecundum moderamen iuris, ſeu rationis naturalis.*

2 *Legis intellectus quando eſt dubius, recurrendum erit ad naturalem rationem.*

3 *Ratio naturalis potentiſſima eſt in qualibet ſtatutorum interpretatione.*

4 *Legis verba ſunt ſicut corpus, & ratio, ſeu mens legis, ſicut anima, & ſicut anima corpori dominatur, ſic ratio legis dominatur verbis legis.*

5 *Lege deficiente allegari poterit ratio pro lege.*

6 *Ratio ſeu æquitas naturalis eſt vnum ex fundamentis interpretatiuis extenſiuæ legum, & quare.*

7 *Iure dubio exiſtente recurrendum erit ad rationes naturales, cum ipſæ poſſint in tali caſu allegari pro lege.*

8 *Ratio ciuilis eſt quoque fundamentum extenſionis interpretatiuæ legum.*

9 *Legis mens colligitur ex ratione per legem aſſignata, cum ex ratione intelligatur dictum.*

10 *Ratio ciuilis per quam extenditur, lex eſt dup. ſcilicet finalis, & impulſiua.*

11 *Ratio impulſiua legis præſumitur vbicunque lex, ſtatutum, vel alia diſpoſitio eſt patentior ſua ratione, & hac impulſiua dicetur melius occaſio legis, quam ratio, vnde in dubio ratio impulſiua extimabitur magis, quàm finalis.*

12 *Ratio legis non expreſſa in lege habetur pro expreſſa quoad extenſionem legis operandam.*

14 *Legis verba interpretari ſecundum mentem ipſius, & non econtra.*

13 *Mens cuiuſcunque diſpoſitionis ſemper verbis ipſius præferenda erit, & quare, cum nonnullis exemplis.*

15 *Legis verba non erunt extendenda vltra ipſius mentem.*

16 *Rationis diffinitio multiplex redditur, ſeu ratio quid quo ad præſentem materiam.*

17 *Aequitas quid ſit, propriè loquendo.*

18 *Ratio vbi non attenditur, ſed ſola auctoritas voluntatis, ibi forma præſcripta extenſionem non recipit, & quare.*

19 *Extenſio legis interpretatiua fundatur ſuper ſimplici voluntate legis, vel hominis diſponentis vt aliquid fiat. Iudex tunc quid faciat.*

20 *Extenſio legis fundatur ſuper fauore Reipublicæ.*

21 *Extenſio legis fundatur etiam in concernentibus fauorem animæ.*

22 *Extenſio legis fundatur in his, ex quibus ſequi poteſt aliqua vtilitas.*

23 *Extenſio legis fundatur in uitando ne lex deluſoria ſit, ſeu ludibrio habeatur.*

24 *Extenſio legum fundatur etiam in uitando materiam circumſcribendi legem, vel aliam diſpoſitionem, & delinquendi.*

25 *Extenſio legum fundatur in uitando abſurda, quod aliàs inde oriretur.*

26 *Abſurditas ſemper intelligenda erit excluſa a quacunque lege etiam ſi verbis ipſius omiſſa videtur, & etiam ſumendo verba legis contra proprium ſignificatum eorum, & quare.*

27 *Extenſio legum fundatur quoque in uitanda iniquitate, aliàs reſultante ex lege non ſic extenſa.*

28 *Extenſio legum fundatur in uitando damno, aliàs iniuſtè inferendo alieni.*

PRAE-

Digitized by Google

PRAELVD. XVII.

ARGVMENTVM.

De fundamentis extenſionis legum in ſpecie.

CVM in quarto quæſito propoſito,
& exarato in præcedēti præludio
ſermo habitus fuerit, de fundamen
tis extenſionis legū in generc ope-
ræpretium duximus hic agere de
vnoquoque fundamento in ſpecie,
& primò de legis extenſione facienda propter in-
ſitam inibi rationem, ſeu æquitatem naturalem.
Cum iure optimo ſit ſtatutum ab omnibus obſer-
1 uandum, quòd lex ambigua † interpretanda ſit ſe-
cundum moderamen iuris, ſeu rationis natura-
lis, vt docuit text. in l. non fine. circa medium. C.
de bon. quæ libe. & l. 1. §. 1. C. de caduc. toll. & pro
hoc facit dictum Bald. in cap. 1. colum. 5. in princ.
in tit. de aliena. feu. vbi dicit eleganter, quòd quo-
2 tiens legis † intellectus eſt dubius, recurrendum
ſit ad naturalem rationem, vt in l. ſcire oportet.
§. & ſi maximè. ff. de excuſat. tut. qui Baldus rur-
ſus id ipſum ſentiens in titu. de pace Conſtan. co
lum. 32. dixit notabiliter, quòd etiam inſtantis
habet locum hæc interpretatio; quia naturalis
3 ratio † eſt potentiſſima in qualiber ſtatutorum in-
terpretatione, citans (ad hoc ipſum proban-
dum) Cyn. in l. non dudum. circa finem. C. de le-
gibus, & probatur optimè in l. cui pacto. in fine.
ibi. [naturalem haber intellectum.] ff. de ſeruis
expoſ. & in l. cùm ratio, in principio. ff. de bon.
dam. vbi dicitur rationem naturalem eſſe quan-
dam legem. Quapropter optimè docuiſſe hoc ip-
ſum Panormitanus in capit. ad audientiam, ex-
tra de decimis, comprobatur: Cùm dixerit, quòd
4 verba, † & intentio, ſeu ratio ſe habent, prout cor-
pus & anima. Nam ſicut anima dominatur cor-
pori, vt l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ. ita ra-
tio legis dominatur verbis, vt in l. non dubium,
cum ibi not. C. de legibus, & in regula Certum,
de regul. iur. in ſexto, ad hoc etiam facit quod di
xit Gio. not. in cap. conſuetudo. verſic. rationem,
diſtinctione prima, aſſerens, quòd vbi deficiunt
5 leges, poteſt allegari ratio naturalis: † quod & do-
cuit eleganter Romanus in ſuo ſingul. 774. incip.
Reconuentio in cauſa. addens, quòd Baldus ad
hoc ſoleat allegare, cap. fin. in fine, extra de tran-
ſact. qui in cap. 1. colum. 3. in titu. de ſucceſ. feud.
dixit, quod naturalis iuſtitia, quæ nihil aliud eſt,
quàm ratio naturalis, vbicunque locorum exten-
dit vires ſuas: & naturales & bonæ conſuetudi-
nes ſunt in ipſa naturali iuſtitia, vt docet text. in
capitulo primo, §. ſed ſunt quædam. in titul. in
quibus cauſ. feu. amitt. facit. cap. conſuetudo, di-
ſtinctione 12. & §. Decretales, diſtinctione 20. Et
6 quòd ratio, † ſeu æquitas naturalis ſit vnum ex
fundamentis interpretationis extenſiuæ legum,
probatur etiam per textum, in l. in confeſſioni-
bus. in principio, ibi. [Confeſſiones naturalibus
conuenire debent.] ff. de interrog. act. per quem
textum dixit Bald. in l. 1. columna quarta, C. de
ſeruis fugitiu. quòd Interpretationes legum de-
beant conuenire naturalibus. Vnde concluditur,
7 quòd iure † dubio exiſtente, ad rationes recurren
dum eſt: nam deficiente iure ſcripto, debemus re-
currere ad rationes naturales, prout etiā docuit
Ioannes Andreas in capitulo paſtoralis, extra de
fide inſtrumentorum, & Panormitanus in capit.
cum ſint homines, in vltimo notab. extra de de-
cimis. Quapropter inde ſequitur, quòd vbi non
habemus textum alicuius legis, poterimus alle-
gare naturalem rationem, ſecundum Iacobum
de Ra. & Cyn. & Bald. in l. ſcire oportet. §. ſufficit.
ff. de excuſat. tut. per ipſum textum in dicto §. ſuf-
8 ficit. Secundò extenſio † interpretatiua legum
fundatur ſuper ratione, ſeu æquitate ciuili, vt not.
in cap. ego ſolis, in fine. diſtinctione octaua, & in
§. decretales. in principio, diſtinctione vigeſima,
& in capit. Marchion. & Baſilides, 1. quæſt. 1. vbi
eleganter dicitur per Beatum Hieronymum in
Epiſtola ad Galatas. [Non puteris in verbis Scri-
pturarum eſſe Euangelium: ſed in ſenſu, non in
ſuperficie, ſed in medulla: non in ſermonum fo-
lijs, ſed in radice rationis.] Et ideo ratio legis eſt
anima legis, ut in l. cum ratio, in principio. ff. de
bon. damn. & in l. cum mulier, cum ibi not. ff. ſo-
9 luto matrimonio, & hæc mens legis † colligitur
ex ratione per legem aſſignata, vt in l. cum pater.
§. dulciſſimis. ff. de legatis ſecundo, & docuit Pau.
de Caſtro in dicta l. cum mulier. in fine, & Bald. in
l. ſuum. in fine. C. de iure deliber. qui dixit, quòd
ex ratione intelligimus dictum, per not. in l. ſi is,
qui animo. ff. de acquiren. poſſeſſ. & ſicut dictum
legis reſtringitur per rationem, prout docuit Bar.
in dicto §. dulciſſimis. & not. in l quod dictum. ff.
de pact. eodem modo dictum legis ampliatur per
rationem ampliorem dicto, vt docuit eleganter
Bartolus in l. pater. §. fundum. & eſt text. in l. Pam-
philo. ff. de legatis ſecundo. Animaduertendum
10 tamen ſummopere primò eſt, quòd hęc ratio, † ſeu
æquitas ciuilis, propter quam fieri poteſt legum
extenſio, eſt duplex, alia ſcilicet finalis, & alia im
pulſiua: & de prima habetur in l. adigere, §. quam-
uis. ff. de iure patron. & l. cum clericis. C. de Epiſc.
& cleric. & cap. cum ceſſante, extra de appellat.
De impulſiua vero habetur in l. 1. §. ſexum. ff. de
poſtul. & traditur talis regula, quòd vbicumque
lex, ſtatutum, vel alia diſpoſitio eſt potentior ſua
11 ratione, ibi ratio præſumitur impulſiua, † quæ
tamen propriè loquendo, non eſſet appellanda
ratio legis, ſed occaſio legis, ſeu diſpoſitionis
condendæ: & idcirco in dubio ratio, ſeu cauſa
præſumitur impulſiua, non finalis, vt docuit Glo.
not. & Doctores in l. 2. §. fina. ff. de donat. Memo-
riæ inſuper erit commendandum, quòd quando
dicitur, quòd extenſio legum fundetur ſuper ra-
tione, debet intelligi de ratione finali, ſeu deter-
minata tantum, ut patet in iuribus præallegatis.
Animaduertendum eſt rurſus, quòd hæc æquitas,
ſeu ratio finalis aliquando reperitur expreſſa in
lege, & aliquando non: Quando ergo reperitur
expreſſa in lege, tunc dicendum erit, quòd poſſit
fieri extenſio legis per illam rationem, ut in l.
cùm mulier. & ibi not. ff. ſoluto matrimonio, &
in l. vnica, iuncta gloſ. & ibi etiam not. per Do-
ctores, C. de his, qui ante ap. tab. Cynus in dicta
l. prima, in tertia oppoſ. & Alber. in prima parte
ſtatutorum, quæſtione octaua, & eſt gloſ. not. in
Clementina prima, in verſic. eligatur, de elect. &

hoc ipſum ibidem notant Canoniſtæ: & Anto-
nius de Butr. in cap. fina. extra de conſuet. & Do-
minicus in cap. 1. de tempor. ordin. in ſexto. Paul.
de Caſtro in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolut. matrimo.
Flor. in l. pen. ff. ſi quadrup. pau. fec. dicatur, & in l.
pen. ff. ad exhib. & in d. l. unica, & Paul. de Caſtr.
in conſil. 330. qui ibidem eleganter declarat an
iſta ſit propriè extenſio. Quando uerò hæc ratio
finalis non inuenitur expreſſa in aliqua lege, uel in
alia diſpoſitione: ſed unica tantum reddi poteſt,
12 † illa habebitur pro expreſſa, ut docuit gl. notab.
in l. quàuis, C. de fideicom. & ibid. hoc ipſum do
cuerunt Paul. Bald. & alij Doctores, & rurſus ipſe-
met Bal. in l. quotiens. la prima, quæſt. 4. C. de fi-
deicom. & in l. maximum vitium, col. 4. verſic. ſed
iſta ratio Bart. mihi non placet. C. de liber. præ-
ter. & Paul. in d. §. de viro. facit etiam quod nota-
uit Bart. in l. qui Romæ, §. duo fratres. q. 6. in fin. ff.
de verbor. oblig. Tertiò principaliter extenſio in-
terpretatiua legum fundatur ſuper mente diſpo-
13 nentis: quia non debet ſolum verba legis † atque
diſpoſitionis alicuius ſimpliciter conſiderari: at
potius voluntas ac intentio Legiſlatorum, & di-
ſponentium accuratiſſimè librari in ipſis interpre
tandis ac executioni mandandis: cum iuxta com
munem Doctorum ſententiam non debeat inten
tio diſponentis deſeruire verbis, ſed verba inten-
tioni, vt in c. humanæ aures, 22. q. 5. & in c. ſecun-
dò requiris. in princ. extra de appellat. cum ſimi-
libus iuribus vulgatis. Nam mens legis, & ipſa ra-
tio legis a lege ipſa non differunt, vt in l. creden-
dum, circa princ. ff. qui pet. tu. ſecundum Angel. in
l. prætor. §. 1. ff. de nou. oper. nuncia. & hæc mens,
14 † ſeu ratio non ſolum in legibus, & canonibus, ve
rum etiā in omni alia diſpoſitione eſt verbis præ-
ferenda: prout docuit glo. not. in cap. quanto, ex-
tra de priuileg. ſecundum Floria. in l. penult. ff. ſi
quadr. paup. fe. dicat. quapropter Bald. dixit in l.
quidam. C. de neceſſ. ſeruis hær. inſtit. per ipſam.
l. quidam, quòd lex pedetentim vadit poſt men-
tem teſtatoris, ſicut venator poſt leporem: cuius
dicto poterit addi ſecundum Cœpollam (in tra-
ctatu de extenſione legum, in cap. quę ſunt cau. in-
trod. extenſ. nume. 128. verſic. & ego etiam dico)
quòd ſicut themo gubernat nauem, ſic mens Le-
giſlatoris ſeu diſponentis gubernat verba, & di-
ſpoſitionem quamcunque, & in tantùm mens eſt
conſideranda in omni humana diſpoſitione, quòd
licèt verba in dubio ſint intelligenda, vt aliquid
operetur, vt in l. ſi quando. ff. de legatis primo. Ta
men etiam quando nihil operarentur, potius eſt
præſumēdus veriſimilis eorum intellectus, quam-
uis verba ſuperfluant, quàm verba ſint extenden-
15 da † vltra mentem diſponentis, vt aliquid ope-
rentur. vt in l. Cornelius. ff. de hære. inſtit. & in l.
quę dubitationis. ff. de reg. iur. & ita docuit Raph.
Raij. in conſil. ſuo 4. incip. Teſtator inſtituit A,
& C, in fine. Non ergo mirum videri debet ali-
cui ſi extenſio, ſiue alia interpretatio fundatur ſu-
per mentem diſponentis, ipſam extendendo, vel
reſtringendo. Nam non videntur diſcrepantia,
16 quæ in ratione conueniunt: eo quòd ratio † eſt
coniunctio diuerſorum ad eundem finem renden
tium, vt docuit implicite text. in l. & ideo. & in l.
non poſſunt. ff. de legibus. Eſt etiam ratio vrgens
diſputatio, vel audens demonſtratio, vt not. in
l. 1. §. veteres. ff. de acquiren. poſſeſſ. & in l. fin. ff.
de offic. procur. Cæſar. vel ratio eſt quidam animi
motus iuſtum a vitijs, veraque a falſis diſtinguens.
vel ratio eſt motus mentis in his, quæ dicuntur
diſtincta, vt in l. fina. C. de indic. viduit. toll. & in
17 l. his ſolis. C. de reuocan. donat. Aequitas † verò
eſt rectitudo iudicij naturalem ſequens rationem.
vt in l. 1. poſt princip. ff. ſi qui teſtam. lib. Eadem
ergo æquitas & ratio ſimul iunctæ inducunt in-
terpretationem legalem ex auctoritate l. nō poſ-
ſunt: quia non refert quid ex æquipollentibus
fiat, cùm ratio attendatur, vt in l. fina. in fine. iun-
cta gloſ. ff. mand. Eſt autem æquipollentia ſimi-
lium rerum æqua paritas. vt in l. ſi mater, C. de in-
ſtitu. & ſubſtit. ſub conditio. fa. Sed vbi non atten-
18 ditur ratio, † ſed ſola auctoritas voluntatis, ibi
forma præſcripta extenſionem non recipit, vt in
cap. ſuſceptum, de reſcript. in ſexto, & in l. in te-
ſtamento. ff. de condit. & demonſtr. Ideo ſtatuta
carentia ratione, quæ ſola æquitate nituntur ſta-
tuentium, vt non extrahatur frumentum extra di
ſtrictum. l. quod vero ratione. ff. de legibus. Item
ſtatuta, quæ ſunt contra rationem iuris non exten
duntur, vt in l. quod verò contra. ff. de legibus, &
ratio eſt, quia non debet eſſe medium illud, per
quod fit extenſio, quapropter vbi deficit ratio,
quæ debet eſſe bona & æqua (vt in l. 1. ff. de iuſti-
tia, & iure.) non poteſt fieri extenſio, vt plenè no-
tatur per Bald. in l. omnes populi, colum. 12. ff. de
iuſtitia, & iure. Quartò principaliter extenſio
19 † interpretatiua fundatur ſuper ſimplici volun-
tate legis, vel hominis diſponentis aliquid vt fiat.
Et tunc quando Iudex ſuper hoc pronunciat, di-
citur potius declarare extenſionem eſſe facien-
dam, quàm quod ipſe extenſionem faciat: vt ſu-
perius fuit dictum. Quinto principaliter exten-
20 ſio † fundatur ſuper fauore Reipublicæ, vt in l.
hoc modo, in fine. ff. de conditio. & demonſtra. &
ibi Bald. notauit, dicens, quòd lex Reipublicę ver-
bis eſt extendenda, & non minuenda: & ſtatim
ſubdit, quod hoc faciat ad ſtatuta terrarum: vt
propter publicam vtilitatem recipiatur interpre-
tationem extenſiuam: & idem docuit Antonius
de Butr. in cap. finali. §. quartò reſtat. colum. 12.
extra de conſuet. & Angel. in l. ſciant cuncti. ad fi-
nem, colum. 1. C. de legit. hæred. & notant alij Do
ctores in dicta l. hoc modo. Sextò principaliter
21 fundatur extenſio † in his, quæ concernunt fauo-
rem animæ, vt not. Archid. in cap. 1. in verſ. qua-
cumque re. in fine. de ſtatu regu. libro ſexto, &
Antonius de Butr. in cap. inter Monaſterium. in
fine. colum. penult. extra de ſent. & re iudi. & Pa-
normitanus in cap. ex tenore. extra qui filij ſint
22 legit. Septimo principaliter fundatur in his, † ex
quibus poteſt ſequi aliqua vtilitas, vt in ſimili di-
citur de fictione, vt in l. 1. §. ſi vir vxori, cum ibi
not. ff. de vſucap. Nam regulariter loquendo, ne
diſpoſitio reddatur inutilis fiet extenſio legum,
vt in l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri. ff. de ver-
borum obligatione, quod & elegantiſſime docet
quoque Bartolus in l. non dubium. C. de legibus,
& in l. omnes populi, ff. de iuſtitia, & iure, dicens,
quòd extenſio fiat ad caſum ſine quo diſpoſitio le-
gis nullum ſortiretur effectum: idem docuit An-
tonius de Butr. in cap. fina. §. 14. fallentia. extra de
conſuet. qui citat ad hoc ipſum probandum. ca-
pit. ſi poſtquam, de elect. in ſexto, & idem do-
cuit Geminianus in capitulo primo, fallentia vn-
decima, de tempor. ordin. in ſexto, qui ad hoc af-
fert tex. in c. quoniam, extra de ſent. excommuni-
cationis.

Digitized by Google

cationis. Idem docuit Io.And.in c.eos.§.clericis.
in fin.de ſent.excommunic.in ſexto. Idem docuit
Florianus in l.pen.ff.ſi quadru.pau.feciſſ.dicatur.
aſſerens, q ſtatuta ſi non haberent effectum, niſi
extenderétur, tunc facienda erit extenſio. allegat
id,quod habetur in l.ſi aduerſus. ff.de arbi.& in l.
fin. C.de uſu. rei iudi.cuius dictum etſi ſit uerum,
regulariter tamen fallit quando mens diſponen-
tis aliud ſuadeat. ut in l.Cornelius, ff.de hære.in-
ſtitu. & Cœpolla in tract.extenſionum. c.de cauſa
finali,nu.2.verſ.prima ut ſequatur. Octauò funda-
23 tur extenſio † ne diſpoſitio legis deluſoria ſit,uel
ludibrio habeatur. ut in l.fin.in fine. ff.ne quis in
loco publi.& l.ſi prætor.in princip. ff.de iudic. &
docuit Bart. in l.omnes populi, in prine. quæſtio.
ſextæ.ff.de iuſtitia,& iure,Bal.in l.cunctos popu-
los,colum.9.C.de ſumma Trinit.& fide Cathol.&
quod notat Ioannes de Imol. in l.3.col.2.uerſ. Et
pro tanto facile potuiſſet eludi diſpoſitio illius le
gis,ff.de teſta.ideo ſi lex,uel ſtatutum,etiam pœ-
nale loquitur de teſtamento,illa extendetur ad co
dicillos,& ad aliam ultimam uoluntatem,ne di-
ſpoſitio teſtatoris efficitur deluſoria,ut docuit gl.
not.in c.quamquam,in fine.in uerſ.aliter facta,de
uſur.in ſexto,& ibi latius per Doctores. Quapro-
pter tradi poterit hæc optima regula, dicendo,
(prout etiam docuit Cœpolla. ubi ſupra, num.7.
uerſ.unde tradi poteſt)quòd quando legis uel ho-
minis diſpoſitio eſſet euidenter fruſtratoria, uel
deluſoria;quia de facili poſſet deludi,ſi intellige-
retur ſolum in caſu,in quo loquitur: tunc fiet ex-
tenſio etiam ad alios caſus, ne poſſit deluſio fie-
ri. ut probatur in d.c.quamquam,cum glo.& alijs
iuribus ſupra allegatis, & in c. ſi ciuitas. de ſent.
excommunicatio. in ſexto, ubi interdicta ciui-
tate,interdicta fuiſſe etiam ſuburbia ipſius ciuita
tis ſubintelliguntur, ne fieret deluſio interdicto.
ad idem in c.commiſſa.§.porrò, & c.nemo dein-
ceps.de elect.in ſexto,cum gl.fin. idipſum docuit
Ioan.de Imola in l.ſi uero,§.de uiro,uerſ.fallit ſe-
cundò,ff.ſolut.matr.dicens hoc modo poſſe intel
ligi Paul.in clem.1.de ſepultu.dicẽtis, q id quod
diſponitur ibi in ſepeliẽte manifeſtos vſurarios in
cimiterijs, extendatur ad ſepelientes in Eccleſia,
quia ſubeſt eadem ratio & maior: eo magis quo-
niam ibi non fit extenſio ad alias perſonas,ſed in-
ter eaſdem in caſu valde ſimili, & in quo ſi non fie
ret extenſio reſultaret abſurdum: Cum inde mi-
nus puniretur peccans in Eccleſia, quàm in cimi-
terio: & quia aliàs de facili poſſet deludi deciſio
illius diſpoſitionis de non ſepeliendo vſurarios in
cimiterijs, ſed in eccleſia:ideo non mirum ſi fiat
24 extenſio. Nonò fundatur extenſio † interpretati-
ua legum in uitando materiam circumſcribendi
legem, vel aliam diſpoſitionem, vt in l. cùm hi,§.
ſed cum his.cum ibi not.per Doct.ff.de tranſact.&
in l.magis puto,§.ſi pupillus,ff.de rebus eorũ qui.
& c.quia illud non eſt tolerandum, vt not. Alber.
de Roſat.in prima par.ſtatu.queſt.8.col.4.& ſic ne
fiat fraus legi,vt in l.fraus.& ibi Bal.ff.de legib.&
in l.non dubium.cum ibi not. per Doct. C. de le-
gib.& docuit Petrus de Anchar.in c.canonum ſta
tuta.207.col.ext.de conſtit.Et ne ſequatur captio.
vt in l.cum Aquiliana,ff.de tranſac.& ne detur ma
teria delinquẽdi,vt habetur inſtitu. vi bono.rapt.
§.ſed ne dum talia excogitentur.& in l.1.§.ſed &
ſi quis.ibi. [Nam etſi aliter obſeruetur.] & ibi eſt
gl.in verſ.eat.ff.de Carb.edi.cum alijs iuribus re-
latis a Cœpolla vbi ſupra,nu.10.verſ.tertia cauſa,
idipſum ſentiẽs.& alij Doctores in Authen. ſi qua
mulier. C.ad Velleia. vbi volunt, q illa Authent.
quę loquitur in contractu mutui,locum habeat in
omni cõtractu. Item quia lex loquens de viro,tra
hitur ad parentes viri: quia alias de facili fieret
fraus illi. Authent. ſub vmbra alterius contractus.
vt in l.Senatus. C.ad Velleia.vbi uerba Velleiani
loquuntur tantum in fideiuſſore: quæ tamen ex-
tenderetur quando mulier transfert obligationẽ.
Et ideo (ut refert ubi ſupra Cœpolla) in quæſtio-
ne Paduæ, ſtante conuentione inter duos uicinos,
ne murus, qui erat inter ipſos poſſet leuari ultra
tot pedes,ne tollatur eis lumen,uel Sol. Alter eo-
rum in domo ſua propè illum murum,alium ædi
ficauit ultra illos pedes,ita q auferebat Solem ui-
cino: dixi (inquit Cœpolla) quòd non poterat,
quia illa conſtructio muri fiebat in fraudem, &
per eam fieret conuentio illuſoria: & per prædi-
cta ita fuit ibi iudicatum. Idem dicendum eſſet,
ſi lex uel ſtatutum diceret,ut Bladum non extra-
hatur extra diſtrictum cum equo,ne ciuitas fame
pereat: Nam talis lex,uel ſtatutum habebit etiam
locum in extrahente cum curru, uel alio modo:
quia mens diſponentis eſt prohibere omnẽ tranſ-
portationem: & ideo iſta mens legis & Legiſla-
toris extenditur ad caſum iſtum,ne fiat fraus legi
in iſto caſu, de quo ſi ſtatuentes fuiſſent interro-
gati, ita proculdubio reſpondiſſent, cum ad hoc
ipſum decernendum ratio ipſa eos mouiſſet. De-
25 ciſio fundatur extenſio † in abſurdo uitãdo,quod
aliàs inde oriretur: cum in qualibet diſpoſitione
iuris & hominis debeat abſurditas uitari, etiam
ſi in uerbis diſpoſitionis explicitè ipſa non exclu-
deretur,ut in l.Pomponius. ff.de neg.geſt. & in l.
aliud.§.abſurdum.ff.de reg.iur. & in l.nam abſur-
dum,ff.de bo.lib.& ita quoque docuit Alberic.de
Roſat.in ſuo opere ſtatutorum,in prima par.quæ-
ſtione octaua, (quem refert & ſequitur Cœpolla
ubi ſupra, nume.16. uerſic. quarta cauſa.) pro cu-
ius dicto facit l.ita uulneratus. uerſic.quòd ſi quis
abſurde. ff.ad l.Aquil.& eſt text. cum glo. in cap.
quòd ſi dormierit.31.q.1. & c.clericos. in fi.extra
de officio Vicar.& c.cum ſatis ſit abſurdum. ext.
de off.Archid. quapropter dixit Pet.de Anchar.in
repet. cap. Canonum ſtatuta, extra de conſtitut.
quòd interpretatio extenſiua de uno caſu ad aliũ
habet locum etiam ratione abſurditatis, & cir-
26 cumſcriptiónis euitandæ: abſurditas † enim de-
bet ſemper intelligi excluſa, etiam ſi excluſio uer
bis uideatur omiſſa. ut in l. ſcire oportet, §.aliud,
ff.de excuſat. tutor. & in l. ſi duo. §.aut prætor. in
colum.2. ff.de conſtitu. pecu. & ibi Paul. de Ca-
ſtro, qui dixit, quòd uerba legis recipiunt ſup-
pletionem ne ſequatur abſurdum: per dictam l. ſi
duo. Et animaduertendum,quòd ne ſequatur ab-
ſurdum debebit fieri extenſio etiam ſumendo uer
ba contra proprium ſignificatum: quia illud ui-
detur eſſe de mente diſponentis,ut docuit Barto-
lus in l.omnes populi, in 3.quæſt. quæſtionis ſex-
tæ principalis. in uerſicul. iuxta præmiſſa quæro.
in fine. ff. de iuſtitia, & iure. Similiter etiam lex
reſtringitur ne ſequatur abſurditas. ut in l. fur-
ti, §. pactus, ff. de his, qui not. infam. & ibi hoc
notat Bartolus,quem ſequitur Cœpolla ubi ſupra,
nu.20.in uerſi. & iſta extenſio. Vndecimò funda-
27 tur extenſio † legum in uitanda iniquitate aliàs
reſultante ex lege nõ ſic extenſa,vt in l.ſcire opor-

tet,§.& ſi maximè,ff.de excuſat.tuto.de quo infra
a8l atius.' Duodecimo extenſio † legum fundatur in
vitando damno indebitè, aliàs incurrendo ab ali
quo vt in l.2.& ibi per Doct.C.de noxa.& in l.fin.
C.inquibus cauſ. in integ.reſtit. non eſt neceſſe.

SVMMARIVM.

1 *Legum ſpecies conſiderandæ in materia extenſionis, eſt quadruplex.*

PRAELVD. XVIII.

ARGVMENTVM.

De quadruplici ſpecie legum conſideranda circa materiam extenſionis.

CVm circa extenſionis interpretati
1 uæ legum † materiam meritò pon
derandæ veniant quatuor ſpecies
legum ,,circa quæ fieri contingat,
vt plurimum,extẽſio. Idcirco præ-
mittendum fore duximus, ꝙ quæ-
dam iura dicuntur correctoria ſolùm,quędã cor-
rectoria & pœnalia ſimul, quædam pœnalia ſolũ,
quædam limitatiua, ſeu limitantia , vel taxatiua
alia iura, & quædã iura ſunt nec correctoria , nec
pœnalia,nec limitatiua,ſeu taxatiua,ſed quæ ſo-
lum prouident aliquibus ſpecialibus caſibus ab
alijs iuribus nõ expreſſis . de quib. oĩbus quatuor
ſpeciebus interpretatiuæ extenſionis peculiaris
ſermo erit habendus gradatim in pręſenti tracta-
tu perutili: Ponderandũ inſuper putamus,ꝙ qua-
druplici ter de extenſione legũ loqui neceſſe erit:
eùm & ipſas leges extendendas in quadruplici diſ
ferentia eſſe compertum ſit.Nam aut ex hmõi ex-
tenſione legum ſequetur alicuius legis correctio,
& ſic agetur de extenſione fienda in correctorijs:
aut ex extẽſione legum ſequetur ampliatio fallen
tiarum regulæ iuris: & ſic agetur de extenſione fa
cienda in exorbitantibus a iure communi, ſeu li-
mitatorijs iuribus.Aut ex extẽſione legum ſeque-
retur ampliatio pœnę ad alium caſum in his,quæ
ſunt ſecundum ius, vel pręter ius : & ſic agetur de
extẽſione facienda in non correctorijs, nec exor-
bitantibus, nec pœnalibus .

SVMMARIVM.

1 *Cauſa propriè refertur ad præteritum.*
2 *Cauſa in quo differat a ratione.*
3 *Cauſa multipliciter ſumitur, & quid ſit.*
4 *Ratio quid ſit.*
5 *Cauſa quid ſit.*

PRAELVD: XIX.

ARGVMENTVM.

De cauſæ diffinitione, quotuplicitate, & differentia inter cauſam & rationem quoad præſentem tractatum ſpectat.

CVm in toto pręſenti tractatu extenſionũ,
quàm ſæpiſſimè mentio erit habenda de
hoc termino [cauſa] meritò poſt genera
lem diuiſionem legum ſeu quarumcunque diſpo-
ſitionum extenſionis meritò ſubſequetur ſermo
de cauſa: ne (iuxta tex.in l.1.§.1.ff.de origine iu
ris)in hoc abſurdum incurramus,vt omiſſis initijs
atque extenſionum origine non repetita,quaſi il-
lotis (vt ita dicamus) manibus protinus materiã
extẽſionum per quæſtiones ingrediamur.Et ſcien
1 dum in primis erit,ꝙ cauſa † propriè eſt de præte
rito,quæ etiam ſi vera non eſſet non ideo vitiare-
tur diſpoſitio,vt docuit Bart.in l.2.§.vlt. ff.de do-
nat.per text.in l.1.§.ſexum.ff.de poſtulando. & ra
tio eſt ſecundum eum, quia huiuſmodi cauſa erit
impulſiua. Non inutile erit & ſecundò cauſam diſ
ferre a ratione . Nam hoc ſcire etiam oportebit:
2 quapropter ſciendum , ꝙ cauſa † a ratione in hoc
differt (vt quampluribus Doctoribus placet.) Nã
cauſa dicitur ex quo, vel per quod, vel a quo, vel
propter quod aliqd fit: ex quo illud frequẽs apud
bonos Auctores.Quid cauſæ eſt? & vt ſcribit Cice
ro ex libro de fato ex Carneade: cauſa ea eſt,quæ
id efficit,cuius eſt cauſa: vt vulnus mortis, crudi-
tas morbi,ignis ardoris : Itaque non ſic cauſa in-
telligi debet: vt quod cuiq; antecedat,id & cauſa
ſit: ſed quod cuiq; efficienter antecedat. Ex Cano
niſtis autẽ Ioan.Mona.in c.vlt.de iuram.calum.in
3 ſexto, dixit cauſam † multipliciter accipi,& cãm
eſſe animi impulſum ad aliqd agẽdũ,vt accipitur
in l.1.§.ſextum,ff.de poſtul.Rationem aũt eſſe ge-
rendorũ ordinẽ ex cauſa uenientiũ. Vnde ſubdidit
cauſa põt eſſe ſine rõne,ratio verò nõ põt eſſe ſine
cauſa.cùm cauſa finalis legis (propriè loquendo.)
dicẽda ſit rõ,prout docuerunt Imo.in c.poſt trãſla
tionẽ.col.6.nu.40.ext.de renunc.citans ad hoc ip
ſum probandũ,Bar.in l.2.§.fi.ff.de donat. etſi Bar.
ibi hoc nõ dixerit expreſsè,vt retulit Tiraq.ĩ trac.
ceſſante cauſa,in 1.par.nu.9. cui'dicto adde tu id,
quod ſcripſit Cic.in lib.2.ad Herenniũ,ſi is ſit: Ra
4 tionẽ † eſſe cauſam,quæ demõſtrat verum eſſe id,
quod intẽdimus breui ſubiectione. Ex quo id cer
tè apparet nullã rõnem eſſe ſine cauſa. Paul.rñ de
Eleaz.in clem.dudum.§.nos aũt.verſ.in ſtudijs. &
ibi poſt eũ Card.Flor.ĩ verſ.ab olim,col.1.oppoſ.
3.Imol.ibid.col.12.verſ.tertio,Paul.hic de ſepul-
turis. occaſione ſumpta, ꝙ ille tex.vtat his verbis
ex aliqua rõne,vel cauſa.idem oẽs illi Doct.dixe-
runt,ꝙ ſ.Io.Mona.quẽ etiã ſequutus fuit Io.And.
in c.cum dilecti,col.2. verſ.in Glo.ibi,de accuſat.
Qui Doctores ſubdiderunt, ibidem, quibus alijs
modis dicatur, prout fecit Hoſt.in d.c. cum dile-
cti.in verſ.ex cauſa.& ibid.Io.And.col.vlt. verſ.in
glo.cauſa.extra de accuſat.& Bart.in l.demonſtra
tio.§.quod autem,col.1.per totum.ff.de condit.&
demonſtr.& Luc.de Penna, in l.1.col.2.verſ. Item
nota.C.de his qui non implc.ſtipen.lib.10.& Hen
ricus Boich in c. forus, §.cauſa. extra de verbor.
ſignific. Ratio autem eſt (vt ſupradictis Doctori-
bus placuit) ordo gerendorum ex cauſa venien-
tium,vel (ut docuit Bal.in l. omnes populi, col.7.
verſ.tertio quæro,ff.de iuſtitia, & iure) eſt vrgens
diſputatio, vel euidens demonſtratio,vt dicit not.
in l.1.§.veteres.ff.de acquir.poſſeſ.& in l.non om-
nium.ff.de legibus, vel (vt ipſemet Bal.ſubdit ibi-
dem) ratio eſt quidam motus animi viſum acuẽs,
vtraq; a falſis diſtinguens,vel eſt mentis motus in
his,quæ dicuntur, decernere vel conuertere valẽs.
per l.vlt. C.de indicta viduit.toll. & in l.bis ſolis.
C.de reuoc.donat. Ex his ergo omnibus colligi-
mus cauſam eſſe de præſenti, vel præterito,rõnem
verò de futuro: ut docuit Bar.in d.l.demõſtratio.
§. quod

Digitized by Google

§.quod autem, col.ult. uerſ.in octaua queſtione,
& in l.2.§.ult.col. 2.uerſic.tertiò ſumitur,ff.de donat.& alij Doct.alibi paſſim. Et ſi nō negemus hu
iuſmodi duos terminos ad inuicem confundi, ut
in l.eas obligationes, ff.de capit. diminut.Alber.
in ſuo dictionario utriuſq; iuris, in uerſ.ratio aliquando,& Paul.Pariſ.conſ.12.incip.trāſactio.nu.
186.lib.2. quam confusè ſumptionem reperimus
apud Bar.in l.2.§.ult.ante finem, ff.de donat.& in
Extrauag. ad reprimendum,in uerſic.abſentia,&
alij Doctores paſſim. Tamen nō poterit negari,ꝙ
propriè loquēdo,cauſa differat à ratione.Cum di
cat Bal.in c.Monaſterium. de vita & honeſt. cler.
5 ꝙ illa dicatur cauſa,† cui ratio ineſt:cùm ſi nō in-
ſit ratio non poſſit dici aliquid cauſa alterius, ſed
abuſiuè, ut in l. ſi ſtipulatus fuero,§.te ſiſti, §.poſſum,in fine ibi,[nec rarè probabilis cauſa eſt,].ff.
de uerb.obligat.& ſequitur Decius in c. cùm ceſſante, non multum poſt principium, extra de appellat.& Paul.Pariſ.in conſ.32.incip.Potiſſima du
bitatio.col.5.nu.53.lib.1. Et hæc pauca de multis
dicendis circa cauſæ quidditatem, & differentiam inter rationem, & cauſam ſufficiant libata.

S V M M A R I V M.

1 *Ratio quid ſit ſecundum Baldum.*
2 *In diſpoſitionibus correctorijs & exorbitantibus fiet extenſio propter rationem ibi expreſſam.*
3 *Rationis auctoritas quæ ſit.*
4 *Diſpoſitio ceſſat ceſſante ratione qua motus fuit diſpoſitor ad diſponendum.*
4 *Ratione legis correcta legem ipſam correctam eſſe cenſetur cum eius ſubſtantia dicatur correcta.*
6 *Ratione legis correcta,tunc dicetur fuiſſe correctam legem,quando generaliter fuiſſet correcta, ſecus ſi ſolum in vno caſu ex multis, quibus lex complectitur, deſineret, ſeu corrigeretur ratio.*
7 *Ceſſante cauſa, ſeu rationem diſpoſitionis cuiuſcunque, ceſſat & ipſa diſpoſitio.*
8 *Ratio eſt mens & medulla ſtatuti.*
9 *Ratio ſiue mens legis eſt ſicut anima,& verbum ſicut corpus ſiue ſuperficies,cum ſit tanquam virtus legis, & quare.*

PRAELVD. XX.

ARGVMENTVM.

De quidditate, & effectu rationis quo ad præſentem materiam extenſiuæ interpretationis legum.

CVM ea,quæ in ratione conueniant
minime diſſidentia eſſe inter ſe di
cēda fore Doctores docuerint, inter quos fuit Bal.in l.omnes populi,col.7.verſ.tertiò quæro,ff.de iuſtitia,& iure, inde eliciens diffini-
1 tionē rationis dixit,ꝙ ratio † ſit cōiunctio diuer-
ſorum caſuum ad eundem finē tendentiū:quod &
probat per tex. in l.non poſſunt.& in l.nam ut ait,
& in l.ideo quia,ff.de legibus,quod & rurſus idē
Bal.confirmauit, ut in d.l.omnes populi, col.ult.
uerſ.ſecundò notabis, dicēs, ꝙ ubi eſt eadem rō,
nō propriè dicimus ſtatutum extendi, quia ineſt
tacitè per glo.in c.ſæpe,in uerſ.Italiæ.de tempor.
ordi.in ſexto,& quod ipſemet Bald. rurſus docuit
in repet.l.de quibus.col.12.uerſ. Item nota,ꝙ nō
uidetur.ff.de legibus,dicens, ꝙ ubi plura habent
eandem rationē: cùm de uno tm̄ fiat mētio, uidetur id fieri exemplariter,non reſtrictiuè: quod &
repetijt Alex. in cōſ.75.incip. Videtur in pręſenti
cōſultatione.col.1.lib.5. Iaſon in l.a Titio, in prin
cip.col.vlt.ff.de verb.obligat.& conſ.63.incip.per
reformationem, col.4. verſ.ſecūdò principaliter,
§.3.Tiraq.in repet.l.ſi vnquā,verſ.libertis, nu.45.
verſ.quorū ſententia,C.de reuoc.donat. Quę om
nia adeo vera ſunt,ꝙ obtinent locum etiam in di
2 ſpoſitionibus † correctorijs,& exorbitantibus, in
quibus fiet extenſio propter rationem expreſſam
etiā ad alios caſus inibi non expreſſos,de quo tū
infra ſtatim latius ſermo habebitur.Cum tanta ſit
3 auctoritas rationis † alicuius legis, vel alterius di
ſpoſitionis, ꝙ ipſa ceſſante, & diſpoſitio ipſa ceſſat,prout docuit text. in l.adigere, §.quamuis, ff.
de iure patro.& in l.quod dictū,ff.de pactis.& ibi
Bar.& Ang.prout & docuit Euerardus in Topica
iuris,in loco à ceſſatione rationis. Idem quoque
probatur per argumentū, in l.ita autem, in princ.
ff.de adminiſtr.tut. vbi in verſ.& cùm cauſa depo
ſitionis exprimatur.vbi hæc habentur, videlicet,
[& cum cauſa diſpoſitionis exprimatur,vt prędia
pupillis cōparentur, manifeſtū eſt,ut ad minimas
ſummas nō videatur pertinere,quib.mod. præfini
ri gn̄aliter non pōt, cū facilius cauſa cognita per
ſingulos poſſit examinari.] hæc ibi. Idē probatur
per arg.in l. illud quæſitu, in princ.in verſ.en ergo,
ff.ad l.Aquil.ubi hæc habētur,videlicet. [cū.n.cir
ca furti actionē hęc rō ſit,ne ex uno delicto tota fa
milia Dn̄s careat:ea,quę rō ſimiliter & actio dam
ni iniuriæ interueniat,ſequitur ut idē debeat exi-
ſtimari : præſertim cū interdū leuior ſit hic cauſa
delicti, ueluti ſi culpa & nō dolo damnū detur.]
hęc ibi. idē probatur per arg.in l.1.§.hoc interdi-
ctum.ff.de fonte.vbi hæc habētur,videlicet. [Hoc
interdictū ponitur ei,qui fontana aqua vti prohi-
betur.Seruitutes.n.non tm̄ aquæ ducēdę eſſe ſolū,
verum etiā hauriendæ. Et ſicut diſcretæ ſunt ſer-
uitutes ductus aquæ,& hauſtus aquæ, ita & inter-
dicta ſeparata redduntur. Hoc autem interdictū
locum habet, ſi quis vti prohibeatur aqua, hoc
eſt ſiue haurire prohibeatur, ſiue pecus ad aquam
appellere. Et eadem ſunt hic dicenda, quæ ad
perſonam attinent; quęcumque in ſuperioribus
interdictis diximus.Hoc interdictum de ciſterna
non competit. Nam ciſternam non habet perpe-
tuam cauſam, nec viuam aquam] hęc ibi. Dixi-
mus probari per arg.in dictis iuribus:qm̄ luce cla
4 rius ex ipſis elicitur diſpoſitionem † ceſſare, ceſ-
ſante ratione, qua motus fuit diſpoſitor aliqua di
ſponere. Quod & infraſcripti Doct. expreſsè do-
cuerunt videlicet Bar.in l.demonſtrantia.§.quod
autem.q.8.ff.de condit.& demōſtr. & in l.2.§.vlt.
verſ.tertiò ſumitur.ff.de donat.& in extrauag. ad
reprimendum,in verſ.ne ex eorū abſentia in fine.
Raph. Fulg. in l.1. C.de liber.pręter. in l.fin.not.1.
C.de edic.Diui Adria.tol.& Cardi.Flor.in Clem.
1.col.1.not.10.de iudicijs.Glo.in l.cū tale.§.falſam
cauſam legato. in verſ.non cohęret.ff.de cōdit. &
demōſ.Bal.in c.1.§.Et quia vidimus.col.pen.verſ.
mō queritur quę eſt rō.tit.qui feud.dare poſ.Ang.
in repet. l.ſi certis annis.col.5. verſ. Alij aūt dixerunt.C.de pactis.Vbi loquitur in caſu l.1.C.de fideicom.Imo. in l.ſi filius qui. col.5.verſ.ſecundus

Digitized by Google

effectus eſt.ff.de vulg.& pup. Quapropter meritò
infraſcripti Doct. aſſeruerunt, quòd correcta ra-
5 tione legis, † lex ipſa correcta eſſe cenſeatur, vi-
delicet Glo.in l.1.in princ.in verſ.prouidentia,&
ibi Alex.in addit. Bar,in princip.ff.de legit,tuto.
& in l.1. C, eodem titul. Ex quibus locis patet, ꝙ
licèt olim agnati præferentur cognatis in tutela,
quamuis eſſent remotiores gradu: tamẽ hodie ſe-
cus eſt;quia id olim fiebat ea ratione,quòd agna-
ti præferebantur cognatis in ſucceſſione, & eadẽ
ratione in tutela. vt in l.quod tutela.ff.de reg.iur.
ſed hodie quo ad ſucceſſionẽ ſublata eſt differen-
tia agnationis & cognationis per Authen.in ſuc-
ceſſione.C.de ſuis & legit, & in Authen.defuncto.
C.ad Senat.conſul.Tertul.& in Auth.poſt fratres.
C.de legiti.hered. & ſic correcta eſt ratio legis cir
ca tutelas, & ideo etiã correcta eſt diſpoſitio: ad
quod benè facit tex.in Authent.ſicut. C.de legit.
tut.Idem docuerunt & infraſcripti alij Doctores,
videlicet Glo.in l.1.§.filiusfamilias qui eſt,& glo.
vlt.verſ. Item numquid poterit, ff.de donat.cauſa
mortis.quã ad hoc ipſum probandum citauit Iac.
Butr.in l.3.C.de condit. ob cauſam.Gloſ.in l.1.in
princ.glo.1.ad finẽ.ff.de coniung. cum emancip.
liber.Glo.in l.1.in princ. in verſ.filio præced.ibi,
Item quod de adoptione. ff.de vulg. & pupil.ſub-
ſtitu. Bal.in conſ.179. incip.quædam D.Catheri-
na,paulò poſt medium.ibi nõ obſtat, l. Titia,lib.
1.dum dicit,quòd correcta ratione legis,correcta
eſt ipſius legis ſubſtãtia.Salic.in Authen. ingreſſi.
col.2.verſic.Itẽ nota,ꝙ lege correcta.C.de ſacroſ.
Eccleſ.& in l.vt liberis,in fine. C.de collat. & in l.
vlt.in fine, C.de legit.hæred. Imol.in c. dotalem,
col.2.verſ.ſed certè hac ratio.ff.ſoluto matri.& in
l.ſi vero, §. de uiro, col.3. verſ. aut erat vnica rõ,
ff.eod.tit.vbi illam primam gloſam facit ſingula-
rem,& in d.l.2.col.3.verſ.ſed tu potes tenere.ff.de
vulg.& pupil.Idem rurſus Imo.& Rom.qui idip-
ſum latè tractant poſt alios: Nam Imo.in l.2.§.vlt.
col.3. verſ.vltimo adde. ff.de donatio. Rom.vero
in d.l.2.col.1. verſ. quintò, in quantũ idẽ repetijt
Imo.in c.poſt tranſlationẽ,col.9.verſ.põt dubita-
ri,an correcta,extra de renunc,idem docuit Alex.
reputans ſingularem ſententiam gloſ. ſupradictæ,
quam ſequitur in l.ſi cõuenerit,col.4.verſ.nec ob-
ſtat ratio,ff.de re iudic. & in l.quod dicitur col.8.
verſ.vnde videtur recidere.ff.de verb.oblig.& in l.
1.col.3. verſ.vnum tamen nota.ff.ſoluto matr.vbi
& illam gloſ. dicit ſingularem Paris de Puteo in
tracta.de ſindicatu. in verſ.contra officiales, & in
verſ.qui ſemel oſtenſa.Felin.in c.1.col.6. verſ.non
ſic econtrario, & ibi Dec. in priori lectura, id in-
telligens in ratione ſiue cauſa finali, in 4.col.verſ.
tertia concluſ.& ibi Auguſt.Berous,col.18.nu.86.
ext.de cõſtit.& ipſe Fel.in c.vlt.col.vlt.de reſcrip.
& in c.quãto,col.vlt, verſ.limita tamen vt nõ fiat.
de indic.& in c.tua nos,col.2.verſ.ſimiliter vide-
mus,extr.de iureiur. & Iaſon in l.quod dictum,ff.
de pactis,& in l.ſi quis filium,col.pen. verſ.cogi-
ta tamen,C.de inofficioſ.teſtam. & in l. poſthum.
col.5. verſ.& pro iſta ſententia. C.de bonor.poſſ.
contra tabul. Franciſcus Curtius iunior in conſil.
12.incip.videtur prima conſideratione,colum.3.
num.10.Auguſt.Berous,in c.quæ in Eccleſiarum,
charta vltima,num.189.extra de conſtitut.& hæc
* eſt Doctorum communior,& verior opinio,cuius
veritas roboratur legum auctoritate:Cùm ad hoc
ipſum probandum citetur text.in l.generali,iun-
cta Authen.ingreſſi: quę illam confeſtim ſequitur,
C.de ſacroſanct.Eccleſ.nam per dictam l.genera-
li permittebatur monachis teſtari : quia bona per
ingreſſum non tranſmittebantur ad Monaſteriũ:
ſed cùm poſtea ea ratio correcta fuerit: nempè
cùm bona ingreſſi transferantur ad monaſterium,
correcta fuit lex dans facultatem teſtandi per di-
ctam Authent.ingreſſi: vbi id ipſum docuit Salic.
& citantur quoque, l.placet.C.eo.tit.iuncta l.1.C.
de indictio.lib.10.Nam per eam l.priorẽ, qui ex-
euſabantur ab extraordinarijs muneribus, excu-
ſabantur ab indicto,quia id erat extraordinariũ,
ſed cùm poſtea factum fuerit ordinarium per di-
ctam l.1.& ſic correcta fuit illa prioris legis ratio,
& ea quoque in hoc correcta fuit per dictam l.1.
facit etiam ad hoc ipſum probandum tex.in c.mi
ramur.eum glo.ext.de ſeruis non ordin.iuncto c.
a multis.de ætate & qualit.ordi.ex quibus patet,
ꝙ conſtitutio loquens de Subdiaconatu tanquam
de ordine nõ ſacro,quia tunc etiam ſacer ordo nõ
erat,correcta cenſetur ea etiam ratione correcta,
quia is ordo nouis conſtitutionibus ſacer factus
fuerit,idem docuit permulta. Tiraq. in tract.ceſ-
ſante cauſa,in prima par.a nu.125.vſque ad num.
133. Hæc oĩa veriſſima ſunt, intelligendo ea prout
peroptimè docuit intelligenda ſore Franc. Aret.
in l.2. colum.7. verſic.tu autem aduerte.ff.de vul-
gar. & pupill. quem ſequutus fuit Tiraquellus vbi
ſupra,nu.132.dixit ergo Aret.ꝙ dicta iura locum
habeant ſolùm quando lex ſpecialiter diſponeret
ſuper uno,ita ut certũ eſſet uerba complecti per-
ſonã,uel caſum, in quo ratio legis corrigitur. Nã
tũc poterit habere locum tex. in d.c.a multis,qui
videtur velle ,ꝙ requiratur contraria conſtitutio
reuocans priorem: & hoc inquit Aret.fortaſſe ue-
rius eſſe,quod & uidetur probari, in l.1.in princ.
ubi idipſum not.Bal.C.de caduc.toll.& facit opti
mè quod notat Gloſa in l.liberos,§.1.ff.de capitis
diminut. ſed & id (ut Aret.ſubdit) intelligendum
6 erit : ut ſcilicet correcta ratione legis, † intelliga-
tur lex correcta,quando ratio legis generale cor-
rigeretur : ſecus ſi in uno caſu tantum ex multis,
(quos lex complectitur) deficeret, ſiue corrigere-
tur, ratio per notata a Bar.in l.cùm hi.§.eam autẽ.
ff.de tranſact. & peroptimum textum in l.1. in fi-
7 ne.ff.de minor. Et ꝙ ceſſante cauſa, † uel ratione
diſpoſitionis cuiuſcunque, ceſſet & ipſa diſpoſitio,
probatur, cùm ratio ſit anima legis,ut uoluit Dy-
nus in c.fin.de reg.iur.in ſexto, Cynus in l.non du
bium,col.ult.uerſ.primò quæro,& ibi clarius Bar.
colum.2.uerſic.ſecundum dubium eſt, & Bal. ibi-
dem col.3.uerſic.ſequitur uidere de tertio,ibi ſe-
cundò quãdo ratio.C.de legibus,Bar.in l.cùm mu
lier.in princ.& ibi quoque Bal.Imo. Raphael Cu.
Paul.de Caſtro in fine.Alex.col.1. not.5. uerſ.om-
nes per eum tex.ff.ſoluto matrim.Bald.in l.1.col.
pen.uerſ.Item an ceſſatio,ff.eod.tit.ubi de hoc di
cit eſſe meliorem textũ totius iuris in l.ſcire opor
tet,§.aliud autem,uerſ.ſed etſi maximè. ibi mens
Legiſlatoris, ff.de excuſat.tut. ubi & hoc ex eodẽ
tex.not.ipſe Bald.qui idipſum repetijt in l.1.col.
8 ult.in princ.ff.ſi cert.pet.ubi dixit,quòd ratio † ſit
mens & medulla ſtatuti : qui rurſus in l.2. in fine.
& ibi quoque Imo.col.2.uerſ.nec obſtat,quod re-
manet, ff.de donat. & in l.maximum uitium,co-
lum.3.uerſi.propterea iſtud ſtatutum, C.de liber.
præter. & in l.1.colum.2. uerſ.pone alium caſum,
C. de interdicto , & in l.1.col.2. uerſic. ex quibus
conclu-

Digitized by Google

concludo.C.quæ ſit longa conſuetudo.& in c poſt
tranſactionem. col.2. verſic.quæro vtrum ceſſan-
te.extra de renunc.& in conſi.2.incip.verba ſtatu
ti. lib.1. vbi dicit tria hæc vnum & idem operari,
ſcilicet verbum,rationem,& mentem,& in conſi.
199.incip.in cauſa iſta,circa medium. lib.3.& in
conſi.433.incip.Domina Ioanna. col.2. verſic. eſt
vltimo conſiderandum.eod.lib.3.& inter conſilia
Ange.conſi.281. incip. Martinus Ioannes de Flo-
rentia.col.1.& ipſe Ang.conſi.211.incip. in volu-
mine ſtatutorum col.2.verſic.Nec obſtat huic de-
ciſioni.& Federicus de Senis in conſi.4.incipien.
Teſtator in vltima voluntate. circa medium Pe-
tr.Anchar.in repet. c.1.char.14. in paruis. verſic.
circa tertium caſum.de Conſtitu. Cardin.Flor.in
hoc confundens cauſam & rationem in c.ſi quan-
do, ad finem.extra de reſcript. vbi dixit mentem
legis & rationem,idem eſſe : ideo rationem, ſeu
cauſam legis eſſe ipſam legem. &Raph. Fulgo.in
conſi.78.incip.ſuppoſito ſtatuto tenoris . colum.
2.verſic. igitur & in nepote.Corneus in conſ.193.
9 incip.Placet,lib.1.Ratio † quoque ſeu mens legis
eſt ſicut anima & verbum ſicut corpus ſiue ſuper-
ficies , ſicut ſcribit Bal. in l.ſi quis ſeruo. col.vlti-
ma , verſic.ex his apparet , C.de furtis. & in l.vlt.
quæſt.15.C.de hæred.inſtitu.dicens rationem eſ-
ſe animam ipſius ſcripturæ.& in Authen. Poſt fra
tres.la ſecunda, verſic.Item frater.C.de legit.hæ-
red. dixit , quòd ratio legis debeat attendi tan-
quam virtus intrinſeca legis , & tanquam genus
prædicans de ſuis ſpeciebus ſingulis.vt not.in §.1.
Inſtitu.de legit.patron.tut.& in c.1.§. & quia vidi
mus.col. antepen. verſic. extra quæritur titu. qui
feud.dare poſſ.dicit,quòd eſſentia legis, vel ſtatu
ti conſiſtit in mente ſtatuentium. & in c.dilectus.
el primo,col.1.verſic.Item nota,quòd appellatio-
ne.extra de reſcriptis,aſſerens, quòd ſicut ſenten-
tia vel ſtatutum inducit diſpoſitionem , ita ratio
ſtatuti : vt in l.emptor. §.vltimo. ff.de rei vendic.
quia ratio inquit, ius facit, & in conſi.275.incip.
quod pro regula.col.3.verſic.ſi autem ratio lib.2.
dicens,quòd ratio legis ſiue conſuetudinis ſerua-
ri debet tanquam anima & ſpiritus eius. Id ipſum
docuit Pan. in c.nihil.col.5. verſic. Nec obſtat ſi
dicatur.extra de elect.quòd ſic ſe habet ratio le-
gis ad verba legis , ſicut anima ad corpus : vnde
ſicut anima dominatur corpori , ita ratio verbis:
quod & idem ipſemet repetijt in conſi.ſuo primo
incip. in facti contingentia talis eſt , quidam A.
contraxit.col.3. verſic.vltimo adduco pulchrum.
lib.1. & conſi.78. incip. Quidam deceſſit . col.4.
verſic. Et ex his coniecturis . eod.lib.1.Rom.in l.
2.§.vltimo,verſic.Non obſtat,quòd dicit.ff.de do
nat.& Marianus Socinus ſenior in conſi.30. inci-
pien.quamuis ex his.col.3.verſic. Quare cum præ
fatum.lib.1.& in conſi.35. incip.Circa prædictam
conſultationem. col.2.verſic. Et quamuis hæc ra-
tio.eod.lib.1.Bart.Socinus eius filius id ipſum do
cuit in conſ.241. incip. Circa primam difficulta-
tem.colum.12.verſic. Præterea & tertiò.lib.2. vbi
dicit , quòd ſpiritus & anima ſtatuti eſt ratio il-
lius. Alex.in conſi.12. in cap. circa hanc dubita-
tionem.col.3.verſic. Præterea faciat,lib.3.Franc.
Curtius ſenior conſi.9.incip. Ticinenſi ſtatuto,co
lum.9.verſiculo . Quia uerba ſtatutorum , Vbi di-
cit , quòd ratio ſtatuti eſt anima eius. & in conſi-
lio 45.incipien.ſtatuto & conſuetudine.colum.6.
verſic. Quia mens & ratio eſt ſicut anima , & ver-
ba ſicut corpus & ſuperficies , & Felinus in capit.
tua nos,colum.2.

SVMMARIVM.

1 *Ratio & mens legis quod ſit ipſa lex .*
2 *Ratio vnica vbi excogitari poteſt,illa habetur pro ex-
preſſa .*
3 *Veniens ex mente, & ratione legis, dicitur ex ipſa le-
ge venire,& non ex extenſione .*
4 *Ratio omnimoda vbi eſt,ibi non dicitur , nec eſt exten-
ſio,aut ampliatio, & quare :*
5 *Rationes cum ſunt ſpecie differentes , tamen ſimiles,
tunc eſt extenſio,ideſt progreſſio de termino ad termi-
num per adæquationem .*

PRAELVD. XXI.

ARGVMENTVM.

Quòd mens & ratio legis ſit ipſa lex.

NON enim obſcurè , ſed eleganter
quàmplurimi infraſcripti Docto-
res collegerunt ex hucuſque alla-
tis mentem & rationem legis eſſe
1 ipſam legem . † & hoc docuerunt
Glo. in l.2. in verſic. rationem vel
legem,paulò poſt princ.C.quæ ſit longa conſuetu
do.Bal.in conſ.467.incip. de iure communi in fi-
ne lib.2.per not.in l.cum tale.§.pen.ff.de condit.
& demon. Ang.in l.Prætor ait.§.1.verſic. Conclu-
de ergo : vbi dicit mentem & rationem legis ab
ipſa lege non differre per l.credendum . in princ.
ff.qui pet.tut.Pan.in c.vlt. colum.3. verſic. Nec ex
hoc dicas.extra de reſcript.& in c.2.col.pen. ver-
ſic.Item mens. de præbendis. & in c.1.col.4. verſ.
Quid autem ſi lata. extra de re iudic. & in c.quia
plerique. col. pen.verſ. Ego latius,de immun.ec-
cle.& in ſuo conſi.75. incip. Quidam deceſſit col.
4.verſ. ex his coniecturis lib.1. Corn.in conſi.15.
incip.ex quo dictus Franciſcus . num.4. colum.3.
verſic.& ratio legis,lib.1. aſſerens hoc ipſum do-
cuiſſe Ang.in l.2.ff.de donat. Bal.in Authen. Poſt
fratres.la ſeconda,C.de legit.hæred. eo quòd ra-
tio eſt anima ſcripturæ, vt docuit Bal.in l.fin.ff.de
hæred. inſtit. & loquuntur etiam in ratione non
ſcripta:dummodo ſit certa. Vbi enim vnica ratio
2 † excogitari poteſt, illa habetur pro expreſſa, vt in
l.quamuis ſimpliciter,& ibi Bal.C.de fideicom.&
rurſus id ipſum repetijt idem Bal. in l.maximum
vitium.C.de liber.præter.Idem Decius docuit in
conſ.64. incip.Præſupponitur tempore , col. pen.
verſic.confirmatur prædicta concluſio. Vbi etiam
multa ex ſuperioribus tradit, & Doctores vbique.
Non omittemus tamen , quòd ratio dicatur cor-
dis facies ſecundum Glo.in §.Gibboſus.verſic.fa-
ciem.diſt.49.Ex his omnibus infraſcripti Docto-
res eliciunt hoc axioma,dicentes id , quod venit
3 ex mente † & ratione legis,ex ipſa lege,& non ex
extenſione venire : ita vt ex ea competat directa
actio per l.hominis & rei.§. verbum ex legibus.
ff. de verborum ſignif. & l.1.ff.vti poſſidet. & ibi
Cynus de quo per Bart. in l.3.in princ.ff.de legit.
tut.& in l.curator colum.1. verſic. Alio modo , &
ibi quoque per alios Doct. maximè per Alex.qui
multos

Digitized by Google

multos alios citat. C.de negot.geſt.quod & confirmarũt Raph.Fulgo. Corn. & Philippus Decius. in l.bonorum. C.de bono. poſſeſ. ſecun. tabu. Et ratio eſt in promptu:quoniam vbi eſt omnimoda
4 ratio,† ibi non dicitur, nec eſt extenſio, aut ampliatio, vt voluit Glo.not. in c.1.verſic. Italiæ. de tempor.ordi.in ſexto,etiamq; vt ea dicit in penalibus.per c.ſi poſtquam.de elect.in ſexto,vbi conſtitutio c.cupientes,de elect. in ſexto,licet ſit pęnalis, declaratur tamen habere locum in prouiſionibus, appellationibus, & confirmationibus, de quibus ibi cautum non erat. & allegat etiam l.ſi poſtulauerit. §. idem,ff.ad l.Iul. de adult. & l. quædam. §.nummularius. ff.de edendo. Et idem propemodũ voluerunt Pet.& Cyn.l.in iura,non in ſingulas.ff.de legibus: dum dicunt, quòd cũm in pluribus caſibus eſt eadem ratio, ea decidit omnes iſtos caſus, non quidem per extenſionem: ſed ſicut genus comprehendit omnes ſuas ſpecies: & ſic & generalis ratio diuerſa ſpecies caſuum. Cum
5 autem rationes † ſunt ſpecie differentes, tamen ſimiles tunc eſt extenſio, ideſt, progreſſio de termino ad terminum per adæquationem. Idipſum docuerunt infraſcripti Doctores. Nam Petr. & Cyn. in l.quòd vero contra rationem. ff.de legib. & ibi quoque Bal. in priori lectura. col. 1. verſic. Item veriſimile eſt.eod.tit. idem Bal.in Auth.poſt fratres.la ſeconda,verſic. Item frater. C.de legit. hæred.Pet.Anch.in conſi.112.incip. ſuperſtite domina. col.1. Panor. in c.nihil. extra de elect.Pau. de Caſtro in conſi.83. incip. Præſens caſus,col.2. verſic.Conſtat autem quòd quando,lib.2.vbi idipſum pulchrè declarat. Idipſum docuit Tiraq. in tract.ceſſante cauſa. par.prima nu.37. & in repet. l.ſi vnquam. in uerſic.libertis. nu.45. uerſic.quorum ſententia.C.de reuocan.donat.

SVMMARIVM.

1 *Ratio ſeu cauſa in quibuſcumque diſpoſitionibus, maxime, & in primis attendenda eſt, & ſeruanda.*
2 *Diſpoſitio quantuncumque generalis per rationem reſtringitur, & ſpecialis per rationem generalem ampliatur. quod exemplificatur in multis.*
3 *Ratio quæ ſolum præſumptioni innititur non reſtringit, nec ampliat aliquam diſpoſitionem.*
4 *Legem reſtringere quando, & ex qua cauſa quis poſſit, & non.*
5 *Diſpoſitio ſpecialis poteſt extendi, & ampliari ex ratione generali, etſi diei poſſit extenſio vel ampliatio etiam in pœnalibus.*
6 *Ratio eadem vbi eſt, & idem ius eſſe debet, & quare:*
7 *Diſpoſitiones etiam correctoriæ, & exorbitantes extenduntur ad caſus ibi non expreſſos ex ratione in ipſis expreſſa.*
8 *Diſpoſitiones etiam pœnales extenduntur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum ratione rationis ibi expreſſæ, quod multis comprobatur.*

PRAELVD. XXII.

ARGVMENTVM.

Quod ratio ſeu cauſa tam in legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, quam in omnibus diſpoſitionibus interpretandis, an in primis ſit attendenda.

1 EX his omnibus, quæ ſupra attulimus apertiſſimè elicitur, quòd ratio ſeu cauſa † tam in legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, quàm in alijs quibuſcumque diſpoſitionibus maximè, & in primis attendenda eſt, & ſeruanda: ut elegantiſſimè docuerunt infraſcripti Doctores, uidelicet Bart. in l.contra legem.poſt medium. ff. de legibus.auctoritate Iac. Aret.& Cyn.in l.quicũque. C.de ſeruis fugit.quos ſequitur Iaſon in l.de quibus.col.1. uerſic.alij intelligunt. ff.de legibus.& ante illos ſcripſerat idipſum Glo. in dicta l.2. in uerſic. Rationem aut legem.C. quæ ſit conſuet.non minus attendi mentẽ ſiue ratione legis,quàm ipſammet legem per eundem tex.& legem præcedentem,quod omnes Doctores ibi aſſeuerauerũt: Inſuper indè colligendũ ſummopere erit, quod diximus de ratione ſtatuti, & conſuetudinis. Propterea quòd diſpoſitio
2 quantumcunque generalis per rationem reſtringatur, & è contrario diſpoſitio quantumcunque ſpecialis per rationem generalem ampliatur. Primum enim probatur per text.in l.cum pater.§. dulciſſimis,& ibi per Bar.Bal.Albericum.& Pau. de Caſt.ff.de legat.2.& in l.pater.§.fundum.& ibi Bar.ff.de legat.3.& in l.adigere.§.quamuis. ff.de iure patro. & in l.ex facto. in primo reſpon. ff.de vulg.& pupil.ſubſtit. vbi & id in priuilegijs quoque procedere probatur. & in l.quod dictum.ff. de pact.ex qua Ang.ibi poſt princ. notat,quòd limitata legis ratio limitat ipſam legem. & in l.is qui animo. & ibi glo. in verſic. amittere.Dyn.Alber.Ang.Pau de Caſ.& Claud.Seiſel. ff.de acquir. poſſ. & in l.cancellauerat.& ibi Bar. ff.de his quę in teſtam.delen.facit & ita autem. in princ. & ibi etiam Bar.ff.de adminiſt.tut. & facit l.hæc actio. ſecundum vnã lecturam. ff.de calumniat. & facit l.non omnium. C.de ſuſpect.tut. facit quoque ad hoc text.in c. ſuggeſtum. & ibi Parıſ.in not.2. & ibidem Philippus Franchus, & Decius in 1. & 2. not.extra de appellat.idipſum voluerunt gloſa in l.1.§.hoc interdictum eandem ff.de fonte. Bar.in l.adigere. §.quamuis. ff.de iure patro. Bal. in l.de quibus.colum.10.verſic.ad ſecundum. ff.de legibus.& in l.ſi quis ſeruo. colum. vltima verſ. ex his apparet. C.de furtis. & in l.data.colum.9. verſic. Item nota,quòd ratio.C.qui accuſare nõ poſſunt, & inter conſilia Ang.conſi.221. incip.in volumine,verſic.Nec obſtat huic deciſioni.& in conſilio 346.incip.Titius vt hæres. Vbi dicit id procedere in diſpoſitione legali teſtamentaria, & inter viuos,per multa ex iuribus ſupra allegatis. Idem docuit Salic. in l.2.colum.2.verſic. Ideo & meritò.C.de noxal.actio.Idipſum ſentijt Pet.Anchar. in conſi.258.incipien.ſuper primo quæſito. qui & hoc dicit procedere non ſolum in legibus, ſed & in contractibus,& vltimis voluntatibus, & iudicijs. Idem dixit Rapha. Fulgo. in conſi.99.incipien.magiſter. colum.vltima. vbi dixit,quòd ratio regit, ideſt reſtringit & ampliat diſpoſitionẽ, quod repetijt in conſi.186. incip.pro determinatione. colum.3. verſic.2. quoniam ipſa domina. Idem Raph. Cum. in conſi.2. incip. Proponitur, quòd Ser Blancus.colum.1.in fine,& in conſ.143, incip.

Digitized by Google

incip. Titius, & Seius, Roman. in conſi. 16. incip.
Viſo themate conſultationis. col. 2. verſ. Item &
quia ex dicta ratione. Paul. de Caſt. in conſil. 438.
incip. Quantum ad primum. col. 2. verſicu. Non
obſtat, quòd ſtatutum. lib. 2. Panor. in c. vlt. col. 3.
extra de reſcripis. & in c. ſecundo requiris. col. 1.
not. 1. extra de appellatio. & in c. 1. col. 3. verſi.
Et quia plerique a lege. ibi, ego latius, extra de
imunni. Eccle. & in c. de vxore. col. 2. verſi. ſed
quero quid in abbate, extra de ſepultu. & in conſ.
93. incip. Statuto ciuitatis Groſſetanæ. col. 3. verſicu.
Nam ad rationem legis. lib. 1. & in conſi. 3.
incip. Nitar in præſenti cauſa. & in quæſt. 23. lib.
2. & in conſil. 58. incip. Quidam Nicolaus. col. 3.
verſi. ſecundò hoc videtur. eod. lib. 2. Alex. in cõſi.
75. incip. Videtur in præſenti conſultatione. col. 2.
verſic. ſed hæc diſpoſitio. lib. 5. Franciſ. Aretin. in
conſil. 160. incip. Verum eſt, quòd comicus. col. 3.
verſic. moueor primò. Soc. in conſil. 165. incipié.
Viſis inueſtituris. col. 3. verſi. ſecũdò probatur. lib.
2. Felinus in c. Tua nos. col. 2. verſ. in textu. ibi res.
de iureiuran. Franc. Curtius ſenior, qui hanc dixit
eſſe regulam infallibilem (quem refert & ſequitur
Tiraquel. in tract. Ceſſante cauſa, par. 1. nume.
140. in fi.) & idem Socinus in conſil. 9. incip. Ticinenſi
ſtatuto. col. pen. verſicu. Concludo igitur fratrem:
& latius in conſi. 81. incip. Rectè præfatus,
col. 2. verſic. ſed præmiſſis, & multis ſequentibus:
Idem docuit alter Franc. Curtius iunior in conſil.
12. incip. Videtur prima conſideratione. col. 3. nume.
10.

Limita primò ꝙ in præcedenti Præludio diximus,
quod generalis diſpoſitio reſtringitur per limites
rationis: Nam etſi hoc regulariter ſit verum
vt fuit ſuperius probatum, tamen idipſum non ha-
3 bebit locum in ratione, quæ † ſolum præſumptioni
innititur: quãdo per eandem rationem non reſtringeretur
generalis diſpoſitio legis, vel ſtatuti,
aut cuiuſcunque alterius diſpoſitionis, vt inter
alios eleganter docuit Bal. & ex facto reſpondit
in conſil. ſuo 250. incip. In quæſtione Domini Mi
lani, col. vltima paulò ante finem. lib. 1. per not. a
Iacobo, & Oldrad. in l. 1. ff. ſoluto matr. quos recitat
& ſequitur Tiraquel. in tract. Ceſſante cauſa.
par. prima, nume. 145. & in limitatione 29.

Limita & ſecundò ſingulariter allata in Præludio
21. præcedenti: vtendo hac ſequenti diſtinctione,
qua vtitur Bar. in l. Non dubium, col. 2. ver.
ſecundò quæro, ibi. & ideo aduerte. C. de legi-
4 bus. ſi quis, inquiens, vult reſtringere † legem ob
defectum rationis, aut aliam ſuccedentem æquitatem,
tunc ſi voluerit reſtringere, non licebit, &
ita loquitur l. Proſpexit, ff. qui, & a quibus: ſi vero
voluerit legem reſtringere, ne aliquis indebite
lucretur, & id quidem licebit, vt habetur ex l. Vt
gradatim. ff. de muner. & hono. & in l. 1. C. de ſacroſan.
Eccle. Si vero quis voluerit reſtringere ne
aliquis patiatur damnum, & poteſt: & ita loquitur
l. Adigere, §. quamuis, ff. de iure patronatus,
quod & repetijt Bar. in d. l. Proſpexit. & in dicta
l. Adigere. §. quamuis. & in l. omnes populi, col.
18. verſi. ſecundò quæro an ſtatuta. ff. de legibus.
& Bal. in dicta l. non dubium, col. 2. verſi. ſequitur
videre de interpretatione. Imo. in l. ſi vero, §. de viro.
colum. 2. verſi. circa primum conclude. ff. ſolut.
matrimo. vbi id dicit procedere etiã ſi ratio eſſet
expreſſa in lege per tex. in Clemen. 1. iuncta glo,
de elect. & idem docuit ipſemet Imo. in l. vbi purè
§. 1. in fine. ff. Ad Senat. conſul. Trebel. Idem docuit
Marianus Socinus in conſil. 1. incip. In caſu
ſupra narrato. col. vlt. lib. 1. & Felinus in c. ſi quando,
col. 8. verſic. ſed videtur mirabilis. extra de reſcript.
quos ſequitur Tiraquel. vbi ſupra nu. 146.
5 Amplia primo, ꝙ dictum fuit de † diſpoſitione
ſpirituali, quod ipſa poſſit extendi & ampliari ex
ratione generali (dato quòd forſan poſſet dici huiuſmodi
extenſionem eſſe aut ampliationem ita,
quòd vbi habet locum illa ratio generalis, habeat
& diſpoſitio. & hanc veram eſſe ampliationẽ probatur
infraſcriptis medijs, verſ. per tex. in l. nomen
debitoris. §. vltimo. ff. de legat. tertio, & in l. cum
mulier. ff. ſol. matrim. & in l. regula, §. ſi quis. & ibi
Bart. & Bal. & iterum, §. & licet, ff. de iur. & facti
ignor. & in l. 1. §. hoc interdictum eãdem. ff. de fonte.
& in l. 1. §. mater, verſiculo quid ſi curatores. &
verſic. quid ſi deceſſerunt. ff. ad Senat. conſul. Tertul.
& in l. pater filium. §. fundum. ff. de legat. 3. &
in l. cũ pater, §. dulciſſimis. ff. de legat. ſecundo, &
in c. ſecundo requiris. & ibi Bal. extra de appellat.
& in c. conſtitutionem. de regular. in ſexto, quod
& docuit quoque Glo. in clem. 1. in verſic. eligatur.
& ibi Cardin. Flor. qui eam appellat ſingularem.
De elect. Bal. in l. quod dicitur. per eundem
textum. ff. de pactis. dum dicit eatenus extendi dictum,
quatenus ratio illius extenditur: quod &
repetijt in conſi. 109. incip. opinio communis. ante
medium. lib. 4. Ang. in conſi. 221. incip. in volumine,
col. 2. verſic. nec obſtat huic deciſioni. & in
conſi. 246. incip. Titius tanquam hæres. Vbi & idipſũ
aſſerit procedere in omni diſpoſitione. Imo.
in conſi. 1. incip. in caſu præmiſſo. col. 3. verſic. Et
primò non videtur. Vbi ex hoc dicit, quòd cap.
quamuis. de pactis. lib. ſexto loquens de pacto de
non ſuccedendo, quod ei fit, cui debet ſuccedi,
habet locum in eo, quod fit alteri, ex generali illius
ratione: quod & repetijt in conſi. 174. incip.
ſpectabilis domine: poſt princip. Idem docuit abbas.
in c. 1. de iuramento calum. vbi & idipſum aſſeuerat
procedere ẽt in odioſis. & in c. 1. de re iudic.
aſſerit idẽ procedere ẽt in pœnalib. cum ratio
eſt expreſſa. vt in c. ſecundo requiris. not. 1. extra
de appellat. & in c. quia in inſulis, extra de regul.
& in conſi. 93. lib. 2. Dominicus in c. ſtatutum. §.
cum verò. col. vlt. de reſcript. lib. ſexto, Pau. Caſtren.
in l. ſi vero, §. de viro. poſt princ. ff. ſol. matrimon.
& in conſi. 430. incip. quantum ad primum.
lib. 1. Alex. in conſi. 111. incip. Conſideratis verbis
inquiſitionis. col. 2. verſic. & cum ibi, lib. 1. & in
conſi. 52. incip. Circa hanc dubitationem. colum.
3. verſic. præterea faciat vbicumque, libro 4. & in
conſi. 57. lib. 5. & in conſi. 51. incip. In caſu præſenti.
col. 2. verſic. Tamen illis non obſtantibus. lib.
7. Socinus in conſi. 241. incip. circa primam difficultatem.
col. 4. verſic. Nec obſtat ſi dicatur, lib. 2.
Iaſon in l. licet inter priuatos. col. 2. verſic. Primò
quia quando ratio. C. de pactis. & alij Doctores
quam plurimi idipſum docuerunt. Ad hoc ipſum
probandum accedit regula illa iuris vulgatiſſima
& veriſſima, in qua habetur, quòd vbi eſt eadem
6 ratio, † & idem ius ſtatui debet vt in l. illud. ff. ad
l. Aquil. & in l. a Titio. in princ. ff. de verb. obligatio.
& ibi cõcor. in glo. vltima, quas addemus textus
not. in l. his ſolis. ibi ſatis tacitè cautum. C.
de reuocan. donat. quem ad hoc dicit ſingularem
Bal. in c. quia V. in fide iudici. & meliorem totius
iuris appellat idem Bal. in rubr. C. de nautico fœnore

nore

nore.necnon, facit tex.in c.tranſlato.de conſtitu. & in c.inter corporalia. de tranſlat. prælat. & ratio eſt, quoniam (iuxta ſentẽtiam Bal.) in l.omnes populi. col.7. verſic.tertiò quæro. ff.de iuſtitia, & iure, non videntur inter ſe diſſidentia, quæ in ratione conueniunt: quia ratio eſt coniunctio diuerſorum caſuum ad eundem finem tendentium per textũ in l.non poſſunt. l. nam vt ait & l. ideo quia. ff.de legibus. & rurſus idem Bal. in eadem l.omnes populi.col.vltima verſic.ſecundo notabis, quòd vbi eadem ratio, non propriè dicimus ſtatutum extendi, quia ineſt tacitè per glo. in c.ſepe, verſic. Italiæ. de tempor. ordin.lib.6. Et quod ipſe Bal. ſcribit in repet.in l.de quibus. col.12.verſic.Item nota quòd non videtur. ff.de legibus, dicens, quòd vbi plura habent eandem rationem: cum de vno tantum fiat mentio, videtur id fieri exemplariter, non reſtrictiuè: cum alijs multis aggregatis ab Alex.in conſi.75.incipien.Videtur in præſenti conſultatione.col.1.lib.5. & Iaſon in dicta l.a Titio.in princ.col.fi.ff.de verb.oblig.& in conſi.63. incip. Per reformationem. col.4. verſic. ſecundò principaliter. §.3. & a Tiraquel. in repet.l. ſi vnquam, verſic. libertis. num.45. C. de reuocand. donat,

Amplia & ſecundò dicẽdo ſupradicta oĩa locum
7 habere etiam in diſpoſitionibus † omnibus correctorijs & exorbitantibus: in tantum quòd huiuſmodi diſpoſitio extendetur de caſu expreſſo in ipſis ad caſus inibi non expreſſos ex ratione in ipſis expreſſa. Hanc ampliationem docent eſſe veriſſimam infraſcripti Doctores, videlicet Glo. reputata ſingularis in clem.2. in verſic.eligatur. & ibi Henric. Paul. Elez. Card.Flor. in 22.quæſt. & latè ibidem Imo.col.6. verſic. Tertiò quærit glo. de elect. Bal.in Authen. quas actiones, colum.2. verſic.ſed ego dico.& ibi etiam Pau. de Caſt.col. 2. verſic.item verum eſt. & Iaſon, qui id latiſſimè & optimè diſputat & declarat. col.4. verſic. pro clara intelligentia, & 2. ſequenti. colum. C. de ſacroſanctis Eccleſ. per textũ in dicta l. his ſolis. C.de reuocan.donat.Idem docuit Bal. non quidẽ obſcurè in l.maximum vitium. col.7. C. de liber. præter.Imo.in l.ſi vero.§.de viro, col.2. verſic.circa primum. ff.ſol.matrim. Raph. Cu.ibidem poſt medium.& Pau.de Caſt.ibidem poſt principium. qui Imo. idem repetijt in l.vlt.col.3.verſic. & nota diligenter.& in conſi.123. incip.In cauſa, quæ vertitur.col.2.verſic.& pro iſta parte.Vbi dicit ſingularem eſſe dictam glo.in clem.2. in verſic.eligatur.de elect.Idem docuit Raph. Fulgo.in conſilio 104.incip.Titius condidit teſtamentum, colum. 2.verſic.& illa etiã ratione.& iterum Raph.Cum. in l.cum mulier. per illum textum, & ibi etiã Alexan.in not.5.ff.ſol.matrim. & in l.quamuis.& ibi etiam Pau.de Caſt.in fine. C.de fideicom. Panor. in c.vlt.col.3.verſic. & licet Barr. dixerit.extra de reſcript.& in c.nihil.col.5.verſic.Nec obſtat ſi dicatur.extra de elect.Alex.in l.4.§.Cato.colum.6. verſic.& vltra prædicta. ff.de verbor.obligat.& in conſi.50.incip.Viſis actis cauſæ, colum.3.verſic.& ſaltem vbi ſcripta.lib.2.& in conſi.17.incip. Ponderatis his, quę in themate.col.penult.verſic.Nec obſtat, quòd textus, lib.3. & in conſi.89. circa primum dubium.col.2.verſ.vnde ſicut, lib.6. Franciſcus Aretinus in conſi.27.incip.Proponitur ex facto, colum.1.verſ.Præterea etiam iunctis his, quæ dicit, col.2.verſ. Non obſtat, quòd melior. & verſ. ſequenti. Cœpolla in ſuo conſi.crim.74.incip.Viſo ſtatuto Taruiſij.col.vlt.verſ. quia reſpondetur, quod illud Iaſon in l.de quibus.col.4. verſ. Puto, quòd vtrunque, ff. de legib.Franciſcus Curt.ſen. in conſ.81.incip.Rectè pręfatus, col.2.nu.7. Et ad hoc ipſum probandum benè facit textus in l.emptor. in fine. ibi ea ratione reddita. ff.de rei vendic.& in l.& fideicomm.§.cum Pollidius. ibi [Idque ſibi marer ideo placuiſſe teſtamento comprehendiſſe]. ff.de vſur.Glo.in §.1.in verſ.ad curationem. in Authen.vt hi, qui ſe hab. perhib.& quod tradit glo. in cap.ſi poſtquam.in verſic.in entre.de elect.in 6.Idem docuit Tiraquel.in tract.Ceſſante cauſa par.1.nu.153.& nu.154.

Amplia & tertiò quæ dicta fuerunt dicendo ipſa locum obtinere etiam in iuribus ac diſpoſitio-
8 nibus † pęnalibus, prout latiſſimè docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bal.in l.data opera. colum.4.verſ. Et adde quòd vbi eſt.C.de accuſat. per l.his ſolis. C.de reuocan. donat.quæ propriè loquitur in materia pœnali. & in l.vlt. C.de indicta vidui.col.& idem Bal.in c.1.§.porrò.col.2.per illum text. (quem dicit meliorẽ de iure) titu.quæ fuit prima cau.benef.amitt.Salyc.in l.ſi ſerui.colum.pen.verſi.prima eſt quòd etiam iunctis præcedentibus.C.de noxali.Pet.Anch. in conſi.304. incip.Illa allegata in cõtrarium, ante finem, vbi etiã dixit talem caſum potius venire ex mente legis quàm ex extenſione. Nam ratio (inquit) extendit verba legis, per l.nominis & rei. §.verbum ex legibus. ff. de verbor.ſignif. & dicit eſſe textum expreſſum ad caſum, qui venit ex mente legis, extendi conſtitutionem pœnalem in d. c. ſi poſtquam. de elect. in ſexto. Idem quoque docuit Panor. in c.vlt.col.2.verſ.ſed mihi placet. extra de reſcript. per text.vt (inquit) apertiſſimum in l.1.§. Quid ſi curatores, & §.quid ſi deceſſerint. ff.ad Senat.cõſul.Tertul.& per bonum textum (iudicio ſuo) in l. liberum.§.Senatus.ff.de ritu nupt. addens id non eſſe interpretationem extenſiuam, ſed intẽliuam, & intellectiuam. Quod & repetijt idem Panor.in c.1.col.3.verſic.Nota ibi intentione: de iuramento calum. dum dicit procedere etiam in odioſis, & in dicto c.1.col.4.verſic.diſpoſitio etiam pęnalis.extra de re iudic. & in c.quia plerique, colum. pen.verſ.ego latius.extra de immun.Eccle. Dominicus in c.ſi ciuitas, §.1. in princ. de ſent. excom. lib.6. Alex.in l.cum mulier. col.1.not.5. per illum tex.ff.ſol.matrim. & in conſi.75. incip. Videretur in præſenti, col.1.lib.5. Iaſon in l.1.§.ſi is, qui in princip.col.vlt.verſ. Tertiò moueor. ff. ad Senat. conſ.Trebell. Decius in l.non videtur. colum.vlt. verſ.ſeptimò fallit, ff.de regu.iur. Tiraquel.vbi ſupra num.155.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa quid ſit.*
2 *Cauſa quæ propriè dicenda erit alicuius rei cauſa.*
3 *Cauſa finalis eſt primum principium intentionis, & vltimum executionis.*
4 *Argumentum ſolum elicitur ex ratione finali, & cauſa finali, & quare.*
5 *Correcta ratione legis, legem quoque ipſam correctam dicitur cenſeri, locum habet ſolum in cauſa finali, & non in impulſiua.*
6 *Cauſa impulſiua quid ſit, & quare ita deſcribatur.*
5 *Cauſæ impulſiuæ virtutes quæ ſint.*

8 *Cauſa*

Digitized by Google

8 *Cauſa aliqua quando in dubio ſit dicenda finalis.*
9 *Cauſa finalis primam ſignum.*
10 *Cauſæ finalis ſecundum ſignum.*
11 *Cauſæ finalis tertium ſignum.*
12 *Cauſæ finalit quartum ſignum.*
13 *Cauſa finulis ſignum quintum.*
14 *Cauſæ finalis ſignum ſextum.*
15 *Cauſa finalis ſignum ſeptimum.*
16 *Cauſa finalis ſignum octauum.*
17 *Cauſæ finalis ſignum nonum.*
18 *Cauſæ finalis ſignum decimum.*
19 *Cauſa finalis ſignum vndecimum.*
20 *Cauſæ finalis ſignum duodecimum.*
21 *Cauſæ finalis ſignum decimumtertium.*
22 *Cauſa finalis ſignum decimumquartum.*
23 *Cauſæ finalis ſignum decimumquintum.*
24 *Cauſæ finalis ſignum decimumſextum.*
25 *Cauſæ finalis ſignum decimumſeptimum.*
26 *Cauſa finalis ſignum decimumoctauum, & redditur ratio.*
27 *Cauſa finalis ſignum decimumnonum.*
28 *Cauſa finalis vigeſimum ſignum, & redditur ratio.*
29 *Lex & quæcumque alia hominis diſpoſitio debet imitari naturam in quantum poteſt.*
30 *Vbi deeſſet lex ſcripta ſufficeret ratio, ſine lege.*
31 *Lex quando non ſit quærenda.*
32 *Lex naturalis immutari non poterit authoritate legis.*
33 *Quid faciendum ſit quando lex non exprimeret rationē ipſius legis.*
34 *Cauſæ finalis ſignum vigeſimumprimum, & redditur ratio.*
35 *Gerundium importat neceſſitatem cauſatiuam, prout conditio.*
36 *Dictio, quia, denotat cauſam finalem.*
37 *Cauſæ finalis ſignum vigeſimumſecundum.*

PRAELVD. XXIII.

ARGVMENTVM.

De quidditate & duplicitate cauſæ diſpoſitionum quarumcunque.

HABITO ſermone de ratione diſpoſitionum quarumcūque, ratione cuius qualibet diſpoſitio contingat extendi de caſu inibi expreſſo, ad caſum ibi ad verbum nō expreſſum: ſubſequenter verbum faciendum erit de quotuplicitate cauſarum, quibus aſſolent Legiſlatores, vel alij diſpoſitores rerum ſuarum moueri ad aliquid diſponendum.
1 Cauſa igitur † iuxta Doctorum ſententiam communem ſupra in primo cap. latius relatam eſt, dicentium. Cauſa eſt, qua poſita, ponitur effectus: & qua non poſita, non ponitur effectus: quæ cauſæ definitio videtur elici ex definitione tradita per Ariſt. in primo de Generatione. c. 4. textu 55. dicentem. Cauſa eſt vnde motus, vel a qua motus eſt: & hæc eſt duplex, alia impulſiua, quæ alias dicitur cauſa ſine, id eſt minus principaliter mouens qua non: alia finalis cauſa dicitur, & eſt illa, quæ principaliter mouit legiſlatorem vel quemcunq; diſponentem ad aliquid faciendum, vel diſponendum. Regula illa iuris in c. ceſſante cauſa. extra de appellat. intelligenda erit de cauſa finali & nō de impulſiua innumeris Doctorū ſententijs prout latiſſimè docuit Tiraquel. in tract. ceſſante cauſa in limitatione prima dictæ regulæ.

Summoperæ attendendum erit, quòd cauſa ea
2 † ſolum dicitur cauſa, quæ finalis erit, non autem impulſiua, quæ abuſiuè, & impropriè dicetur cauſa, prout infraſcripti Doctores dixerūt, videlicet, Cynus in l. generaliter, in prima oppoſ. C. de Epiſcopis & cler. vbi & Bal. col. 2. oppoſit. 2. vbi docuit auctoritate Ariſt. quòd cauſa finalis ſit cauſa aliarum quod Ariſt. in lib. 2. Phyſic. docuerat. Idē repetijt ipſe Bal. in rubr. C. de inſtitu. & ſubſtitu. col. 1. verſic. cauſa verò eſt, per l. Titio centum. in principio, ff. de condit. & demonſtr. & in l. demonſtrario, eod. tit. & in l. 2. §. vlt. ff. de donat. & in c. poſt tranſlationem. col. 5. verſic. quæro vtrum ceſſante, ibi dicit Ioannes And. in nouella. de renuc. Socinus in dicta l. demonſtratio. §. quod autem. columa. 1 not. 2. vbi tamen dixit auctoritate illius textus appellatione cauſæ vtramque venire finalem & impulſiuam cauſam. & rurſus idem repetijt Bal. in l. eam, quam. colum. 1. verſic. venio ad no. C. de fideicommiſ. dicens, quòd cauſa finalis ſit fons cauſarum: quod ex eo reaſſumit Barbat. in conſi. 20. verſic. ſacro ſcriptum eſt, col. pen. verſic. Preterea facit ad prædicta, lib. 3. & idem Bal. & poſt eum Mattheus de Afflicto in cap. primo, ad finem. rit. ſtatut. vel aliàs imperfect. dicens, quòd cauſa finalis ſubſtantia appellatur, per glo. in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis. & alibi appellatur forma, vt docuit glo. nor. in §. item ſi quis poſtulante, inſtitu. de action. ſed & idem Bal. in l. auia. colum. vlt. C. de iure dotium, dixit, quòd cau
3 ſa † finalis ſit primum principium intentionis, licet ſit vltimum executionis. Idem docuit ſubtilis doctor Mattheus Mattheſil. in ſuo tract. extenſionum. col. 2. dicens, quòd ex ratione finali tantum
4 poteſt † argumentum elici per text. in Authen. Hæc conſtitu. in no. circa medium. Idem probatur per not. per Io. And. Glo. & alios in c. 1. verſic. Italiæ, de temp. ordin. idem Iaſon in Authen. quas actiones. col. 4. verſ. Puto tamen diſputationis gratia & iterum col. 7. verſ. Tertiò limita. C. de ſacroſanctis Eccle. quapropter peroptimè loquentes Doctores de virtute cauſæ finalis dixerunt, non poſſe ſumi argumentum a contrario ſenſu, niſi ex cauſa finali tantū de quorum numero fuerunt ſet. Cyn. Iac. Butrig. Bal. & Salyc. in l. conuenticulam. C. de Epiſco. & cler. Anton. in c. Publicato. colum. vlt. de elect. & in c. cum Apoſtolica, col. vlt. verſic. Item nec a verbis modalibus. extra de his, quæ fi. a Prælat. de conſe. Cap. Dominicus in c. Imperatores, verſi. quicunque, diſt. 9. Pau. in l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſtam. Alex. in l. 1. col. 11. verſic. tertiò fallit. & verſic. quinto fallit. ff. de officio eius, cui mandata eſt iuriſd. Iaſon in dicta colum. 1. & 10. verſ. ſextò fallit Felinus in c. ſignificaſti. col. pen. verſ. item fallit in verbis cauſæ impulſiuæ. extra de foro compet. Nicolaus Euerardus in locis legalibus in loco a contrario ſenſu. colum. 2. & rurſus. col. 10. verſic. dicta regula. Intantum ſunt ſupraſcripta vera, quòd id, quod dicitur a Doctoribus, quòd correcta ratione legis,
5 legem quoque ipſam correctam cenſeri, procedit in cauſa finali, non autem in impulſiua: vt docuit Tiraquel. in tract. ceſſante cauſa, limit. prima, numero 10. Et breuiter enarremus naturā, ac aſſentiam

tiam

tiam vtriuſque cauſæ ſciendum quòd tunc ratio, ſeu cauſa dicetur impulſiua, quando deciſio canonis vel diſpoſitionis cuiuſcunque eſt generalior, quam ipſa cauſa: tamen ſi cauſa ſeu ratio erit generalior ipſa deciſione canonis vel cuiuſcunque diſpoſitionis, aut æque generalis: tunc erit finalis, & non impulſiua; ſed in dubio cauſa dicetur potius impulſiua, quàm finalis, vt latiſſimè docuit Euerardus in ſua Topica iuris, tit. a ceſſatione legis. nu. 5. per totum. Bal. in l. 1. col. 2. verſi. item poni poſſunt in vim. C. quando non peten. par. dixit cauſam finalem illã intelligendam fore, qua poſita in eſſe, ponitur quoque in eſſe voluntas diſponentis, & ea ceſſante, ceſſat conſenſus per l. vlt. ff. de hæred. inſtit. quem ſequitur Tiraquel. vbi ſupra num. 32.

6 Cùm cauſa impulſiua, † (propriè loquendo) non dicatur cauſa, ſed quoddam motiuũ ad diſponendum vel contrahendum. indè elicitur ſententiam Matheſillani in ſuo tract. extenſionum, colum. 2. optimam fuiſſe, dicendo, quòd ex ratione ſeu cauſa finali tantum poſſit extenſionem fieri, non autem ex impulſiua per textum in Authen. Hæc conſtitutio. circa medium: & per not. per alios citatos a Tiraquel. in tract. ceſſante cauſa. limitat. nu. 8. in fine, ſicut non poterit ſumi argumentum a contrario ſenſu a cauſa impulſiua. Et ſi non nege-
7 mus cauſam ſeu rationem impulſiuam † maximi valoris eſſe. Primò in reſcriptis. Secundò in gratioſis priuilegijs. Tertiò in gratioſis reſcriptis. Et quartò in remiſſione banni. de quibus ſigillatim aliqua diſſerere operæ pretium duximus. De primo ergo loquendo dicimus in reſcriptis; ergo ad beneficia ſurreptitio viciat non ſolum quando ad illa concedenda fuiſſet quis motus cauſa inductiua & finalis reſcripti: verum etiam ſi fuiſſet cauſa impulſiua. Vt quia Papa aliàs & ſine cauſa conceſſiſſet, ſed non tam faciliter, ſiue leuiter; in quo habemus textum egregium in c. poſtulaſti. in illis verbis [de leui non ſcribimus] de reſcriptis, vbi & hoc not. Imo. qui hoc dicit diligenter notandum in quarto notabili. & ibidem Panor. in colum. 3. not. Vltimo vbi item dicit illum ſingularem, & ſemper menti tenendum Felinus ibidem. col. 3. verſ. per iſtum text. & Philippus in c. cum ceſſante. col. 1. extra de appellat. idem Tiraquel. in dicta limit. prima, nu. 22. ſunt tamen Doctores, qui dictum text. in dicto c. poſtulaſti intelligunt; non ſolum in beneficialibus, ſed & in cęteris omnibus gratioſis, & ita eum textum intelligit Panor. in c. conſtiturus. col. 2. verſic. Item nota quòd non omnia, ext. de religio. domib. idem docuit Barbat. (loquens in materia legitimationis) in conſil. 49. incip. Clementiſſimum Deum & Patrem. colum. 3. verſic. rurſus oportunè lib. 4. Vbi & ad hoc illũ textum dicit ſingularem, & meliorem de iure: quod repetijt in conſi. 55. incip. Clementiſſimum & Omnipotentem. col. 1. eodem lib. 4. vbi dicit illum ſingularem & expreſſiorem, quàm qui ſit alibi. Corn. (loquendo in legitimatione) in cõſ. 245. incip. licet aliàs conſuluerim. col. 1. in fine lib. 2. vbi illum textum appellat ſingularem. & in conſi. 237. incip. Prima facie col. 3. verſic. Non enim attenditur. lib. 2. vbi dicit, quòd ille text. etiam procedat in gratioſis reſcriptis ad lites. & ita allegati per Doctores in c. ſuper litteris. de reſcriptis. qui idem Corneus in conſi. 98. incip. quamquam videatur. col. 2. verſic. ſolum autem videndum. lib. 3. idipſum repetijt. Alex. verò loquens in remiſſione banni, in conſ. ſuo 114. incip. ponderatis his, quæ narrantur. col. 1. verſic. plus probat text. lib. 1. vbi & illum textum dicit reputari ſingularem. Idem docuit Franciſcus Ripa in l. ex facto. colum. 3. num. 15. ff. de vulgar. & pupil. ſubſtit. multa alia notatu digna de effectu ipſius cauſæ impulſiuæ recenſuit Tiraquel. vbi ſupra nu. 14. & ſequentibus, quæ cum non videantur ad rem noſtram facere, illa omittemus.

Nunc dicamus, cauſa aliqua quando in dubio
8 dicenda ſit finalis, † in quo & ſi varia reperiatur apud Doctores ſententia circa præſentem propoſitam quæſtiunculam: tamen Deo optimo maximo dante eorum vota colligẽdo hic inſeram omnia ſigna, quibus erit fas nobis cognoſcere ex verbis diſpoſitionis vniuſcuiuſque: quando cauſa ſeu ratio diſponentem ad huiuſmodi diſpoſitionem fuerit finalis. Qua ceſſante, ceſſat conſtitutio vel quęcunque diſpoſitio. Et ſciendum quòd Bartol. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. docuit, quòd conditio, modus, & cauſa in præſenti materia ſumuntur loco ſinonimorum, & per conſequens conditio & modus ſumuntur vt in cauſa.

Primum ergo ſignum erit ad cognoſcendum,
9 quando cauſa ſit finalis, hoc † cauſa appoſita in lege præſumitur finalis, tanquam ipſi cohęrens, prout docuerunt infraſcripti Doctores, nempè Accurſius in l. cum tale. §. falſam cauſam. ff. de condit. & demonſtr. & ibidem Bald. ſumens occaſionem ex glo. ibi quod & repetijt in l. generaliter. colum. 2. verſic. ſed in dubio. C. de Epiſcopis & cleric. per dictum text. in dicta l. generaliter. Cynus in l. 1. ff. ſol. matrim. & ibi quoque Bal. col. 5. verſic. Item an neceſſariò. Ang. qui dictam glo. dicit ſingularẽ in l. ſciendum. la ſeconda, & ibi Cœpolla col. 1. ff. de edilit. edict. Card. Flor. & Imola in c. ex parte (quod eſt pen.) vterque ad fin. extra de cleric. coniug. Alex. & Iacobus a Sancto Georgio qui dicũt dictam glo. ſingularem in l. vtcumque, col. 1. C. de edic. Diui Adria. tol. Philippus Franc. qui & illam dicit ſingularem, in cap. quoniam, verſic. in glo. in verſic. Eccleſiaſticum. extra de immun. Eccleſ. Cardin. Alex. In c. verum col. 2. verſic. Item vbicunque lex exprimit cauſam. extra de condit. appoſ. vbi illam glo. dicit notabilem. idem rurſus docuit Tiraquel. ex Bal. vbi ſupra num. 24. in fine, dicens ipſam tũc iudicari cauſam, rationem, ac ipſam met mentem legis, vt not. in l. cum ea. §. pen. ff. de condit. & demon. Niſi appareret, quòd eſſet impulſiua: vtputa ſi cauſa eſſet ſpecialis, & lex generalis: vt in Senat. conſult. Macedo. & ſimilibus. Idem Tiraquel. vbi ſupra num. 29. Idem docuit Oldr. in conſi. 224. incip. Iſtæ allegationes. col. 5. verſic. pręterea quando cauſa hoc probans per text. in l. abigere. §. quamuis. ff. de iure patro. Idẽ docuit Bart. in l. 2. §. vltimo. ff. de donat. per text. in dicta l. cum tale. §. falſam. quem citat & ſequitur Tiraquel. vbi ſupra nu. 41. Romanus & Imo. in dicta l. 2. ſequuntur Bar. ibi, prout refert Tiraquel. vbi ſupra num. 42. Amplia allata in primo ſigno dicendo idem dici de cauſa appoſitiua a Principe, quòd in dubio dicatur finalis per text. in l. pen. C. de donat. inter vir. & vxorem, vt docuit Oldr. in conſ. 254. incip. iſtæ ſunt allegationes col. 5. quem ſequitur Albet. in dicta l. generaliter. col. 2. & Tiraquel. vbi ſupra numero 30.

Secundum ſignum cauſa finalis dicetur, quando

do aliqua conſtitutio eſt inducta in fauorem alicuius vel impietaté, vtputa quis donat vt nubat, vel vt redimat captiuo, vel huiuſmodi, vt docuit Specul. in titu. de diſput. & allegat. §. poſt hoc autem. verſ. vel illud ſtatutum fuit. Idem docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bar. Imo. & Rom. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. qua propter hac cauſa ceſſante, ceſſabit diſpoſitio legis, vt in c. cum ceſſante. extra de appellat. & in c. magnæ, extra de voto. idem docuit Cynus in l. ſi quis pro redemptione. C. de donat. citans ad hoc probandum text. in l. ſi ego, in principio. ff. de iure dot. Idē docuit Salyc. in l. ſi pecuniam, in princ. col. vlt. verſ. nunc ad declarationem. ff. de condict. ob cau. citans ad hoc dictam l. ſi quis pro redēptione, & dictam l. ſi ego. quem citat ac ſequitur Tiraq. vbi ſupra nu. [illegible]. in fine. Idem docuit Bar. in l. a. §. vlt. ff. de donat. citās ad hoc ſupraſcripta citata iura.

Limita dicta in primo ſigno, dicēdo ipſa vera: niſi aliud exprimeretur in ipſa lege, prout docuit Bar. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. per tex. in l. 1. §. textum. ff. de poſtulando. Imo. & Rom. in d. l. 2. ſequuntur Bart. ibi prout refert Tiraq. vbi ſupra nu. 42.

11 Tertium ſignum eſt, † quando in aliqua diſpoſitione tam iuris, quām hominis. ſ. tam in legato in contractu, quām in legibus, & ſtatutis cauſa ponitur conditionaliter, & non cauſaliter. Nam tunc huiuſmodi conditio arguit cauſam finalem. exemplum traditur in l. a Titio. ff. de verbor. obligat. & in l. demonſtratio. §. quod autem. ff. de condict. & demon. hæc Bal. quem refert, & ſequitur Tiraq. in tract. ceſſante cauſa, limit. 1. nu. 23. in l. 1. §. ſi parendi. ff. de cōdic. cau. dat. idem Bart. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. quē ſequuntur ibidem Imo. & Rom. prout refert Tiraq. vbi ſupra, nu. 42. idē Bar. in l. demonſtratio. §. quod aūt, col. 3. verſ. tertio modo, per cū text. ff. de condic. & demōſtr. Aegidius Bellamera in c. poſt tranſlationem. col. 4. verſ. de condict. extra de renūc. Salyc. & Bologni. in l. damus. ff. de cōdic. inde. Raph. Cuma. in l. 2. §. vlt. circa mediū. & ibi Pau. de Caſt. verſ. ſecundus caſus. ff. de donat. Iacobi. a S. Georgio in l. vlt. col. 1. C. de edict. Diui Adria. toll. Ioānes Franc. Oze. in §. ſupradicta. col. 2. nu. 7. Inſtit. de milit. teſtam. & nullus ex Doctoribus huic deciſioni repugnare aſſerit Tiraq. vbi ſup. limit. 1. nu. 61. verſ. nemo repugnat. idque optima ratione firmatur: ēt ſi deeſſent text. id expreſſim probantes. Ratio verò eſt, qm̄ conditio formā inducere & ſolennitatem non leuē per ſe patet, & docuit Bal. in Authen. Matri. & Auię. col. 1. verſic. quidam tn̄ dicunt. C. qn̄ mul. tutc. offic. Alex. in l. 2. §. viti. col. 2. verſ. paſſus nō eſt. & ibi quoq; Frāc. Aret. col. vlt. verſ. ſecundò principaliter. & ibi Iaſon. col. 2. verſ. limita iſtā regulā. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. vbi ex eo dn̄t nō leue eſſe ꝙ per condónem profertur, cum alijs concord. ibi ab illis adductis.

Limita primo niſi aliud appareat expreſſè vel ex coniecturis, quia ſic intelligēdo reſultaret parum, vel obſcurus, vel rei contrarius intellectus, vt in l. 2. cum ibi not. C. de condict. inſer. vt docuit Imo. in l. 2. §. vlt. ff. de donat.

Limita in caſibus notatis in l. 1. C. de Inſtitu. & ſubſtitu. per glo. & Cynum, & Dynum. in c. imputari. de regu. iur. in ſexto, & in l. in teſtamento. ff. de condict. & demon. idem docuit Bar. in d. l. 2. §. vlt. ff. de donat. quem ſequuntur Rom. & Imo. ibidem, prout refert Tiraq. vbi ſupra nu. 42.

Quartum ſignum, in contractibus, tunc cauſa
12 † dicetur finalis, quando ponitur cauſa per modū cauſæ reſpicientis tempus præteritum ab errante & ignorante eam non eſſe veram. & talis error eſt cauſæ obligationis, vt docuit Bal. & Tiraquel. vbi ſupra, qui Bal. idipſum confirmauit in l. etſi poſt tres. in lect. 1. col. 2. verſ. cauſa autem. ff. ſi quis cautio. quod & probat verum, per textum in l. 2. §. circa. ff. de except. dol.

13 Quintum ſignum † diſpoſitio ponēs cauſam per modum cauſæ de futuro, & ineſt vtrique parti, & tradens ſciat cauſam poſſibilē, & huiuſmodi cauſa continet in ſe aliquod certum, vergens in vtilitatem tradentis: & præſumitur finalis, vt in l. 1. §. ſi parendi. ff. de condict. cau. da. & ibi per Bal. & per Tiraquel. vbi ſupra, nu. 23.

Amplia primo allegata in dicto quinto ſigno, dicendo idipſum eſſe ſi concernat tradentis pietaté, & ratio eſt, quia ipſa pietas habetur pro cauſa immediata & finali, vt in l. ſi ego. ff. de iure dot. & in l. cum his. §. in ea. ff. de condic. indeb. & idem docuerunt Bal. & Tiraq. vbi ſupra. Idem docuit Cyn. in l. ſi ego. in princ. ff. de iure dot.

Amplia ſecundo ſupraſcripta in dicto quinto ſigno dicendo ea locum ēt obtinere, quando concerneret cōmodum tertij, vt in l. Neſennius. ff. de excuſat. tut. & in l. ſi tibi homn. ff. de legat. 1. & in l. ſi hæres. ff. de condic. ob cau. Idē docuit Bal. vbi ſupra, & Tiraq. vbi ſup. & nu. 39. idem docuit Cynus in l. ſi quis pro redemptione. C. de donat. per text. in l. ſi tibi legatum. ff. de legat. 3. idem docuit Bar. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. citans ad hoc text. in l. Titio, in fi. ff. de condict. & demon. & in l. quibus diebus in fi. eod. titu. & in l. ſi tibi pure. ff. de legat. 3. quem Bar. ſequuntur ibidem Imo. & Rom. prout refert Tiraq. vbi ſupra nu. 42.

14 Sextum ſignum. Quando cauſa † apponitur alicui diſpoſitioni, in qua modus, & forma aliqua traditur nudo executori: quoniam talis cauſa pręſumetur finalis, vt docuit Tiraquel. vbi ſupra, nu. 24. in fi. in verſ. ſed & vbicunque.

Septimum ſignum, qn̄ in diſpoſitione hominis
15 apposita fuerit aliqua conditio † tunc etiam ſi ex perfectione ſeu adimpletione dictæ conditionis, nullus reportaret aliqđ commodū: huiuſmodi tn̄ conditio hēbit vim cauſę finalis, vt in l. Męuius. ff. de condict. & demon. Bal. & Tiraq. vbi ſupra.

16 Octauum ſignum eſt, quando cauſa † reperitur appoſita in ſententia, quoniam ſemper intelligetur finalis; licèt in contractibus, & vltimis voluntatibus præſumatur impulſiua, vt docuit text. in l. cum enim. ff. de ſuſpect. tut. & in l. qui enim vno, §. 1. ff. de re milit. & in l. Aurelius. §. vlt. ff. de liber. hæc docuit Bal. in l. Senatorum. ff. de Senatoribus. quem refert ac ſequitur Tiraq. vbi ſup. nu. 25.

17 Nonum ſignum. Quando cauſa † concepta eſt de futuro, & expreſſa per modum conditionis tunc etiā finalis, vt puta, Do tibi centum quia hæres eris, vt docuit Bal. in l. damus. ff. de condict. indebiti, quem refert, ac ſequitur Tiraquel. in ſupraſcripto tract. ceſſante cauſa, limit. 1. nu. 26. etſi illud repeti poſſit dicta cauſa non ſequuta, vt ipſimet dixerunt. idem Salyc. in l. ſi pecuniam. in principio, verſiculo nunc ad declarationem. ff. de condict. ob cauſam. citans ad hoc text. in l. ſecunda, §. vltimo, ff. de donat. & not. glo. vltima, in l. ſi militem. C. de condict. ob cauſam. niſi in certis quibuſdam caſibus notatis per l. primā, C. de Inſtitu. & ſubſtit.

D Amplia

Amplia dictam regulam traditam in ſupraſcripto ſigno nono quoad repetitionem obtinendam dictæ rei ſic traditę: quãdo quis & ſi ſcripſiſſet cauſam conceptam de præterito: vt puta dicendo, quò hoc tibi, quia geſſiſti mea negotia, & regulariter dicta cauſa dicatur impulſiua, & ceſſet repetitio: Tamen quando quis non fuiſſet aliàs daturus, tũc daretur repetitio, ipſa cauſa ceſſante, quia dicta cauſa dicenda erit finalis, & non impulſiua: vt in l.finali. ff. de hæred. inſtit. vt docet Bal. & Tiraquel. vbi ſupra, & rurſus Bald. in l.ſi repetendi. verſiculo quæro nunquid cauſa. C. de condict. ob cauſam.

Amplia & ſecundo dicta in ſupraſcripto ſigno nono, dicendo, quòd etſi dicatur cauſa impulſiua regulariter cauſa de præterito, propter quam non datur repetitio ipſa ceſſante: Tamen quando cauſa eſſet vera importans verum debitum: tunc dicetur cauſa finalis, vt in toto tit. de condict. indebi. & ſic daretur repetitio ipſa ceſſante, vt ibidem docuerunt Plat. Iac. Aret. quos Tiraquel. ſequitur. vbi ſupra nu. 26. Idem docuit Iac. Rauen. qui addidit, quòd vera cauſa dicenda erit illa, quæ eſt fundamentum, & principium ſui effectus, vt in l. 2. §. circa. ff. de except. dol. & in dicta l. damus. ff. de condict. indebit. in qua quidem cauſa datur talis regula, quòd aut ſi vera eſſet, importaret verum debitum, & tunc præſumetur finalis, aliàs impulſiua. hæc retulit Bal. in l. etſi poſt tres. in prima lectura. columna 2. verſiculo cauſa autem. ff. ſi quis cautio.

Limita dictum ſignum nonum: dicendo inibi allata eſſe vera, quando dictæ cauſæ de futuro impletio reſpiceret commodum tradentis vel tertij: ſecus ſi ſolius recipientis, & non requireretur ad ſubſtãtiã actus in ipſa cauſa de neceſſitate: quia tunc præſumeretur cauſa impulſiua, & non finalis. vt docet Petr. per textum in l. Titio centum. ff. de condict. & demonſt. quem refert Tiraquel. vbi ſupra. Idem docuit Salycetus, in l. ſi pecuniam in princ. col. vlt. verſic. nunc ad declarationem. ff. de condict. ob cau. citans dictam l. Titio. & in l. quibus diebus. §. vlt. ff. de condict. & demonſt. & text. in l. naturalis. §. 1. ff. de præſcript. verbor. & in l. liberto. §. Lucius. ff. de annuis legat. & in l. ſi tibi pure. ff. de legat. tertio, idem docuit Bartolus in l. ſecunda, §. vltimo. ff. de donat. citans ad hoc text. in dicta l. Titio centum. in ſecundo reſpon. quem ſequuntur Imo. & Rom. ibidem, prout refert Tiraquel. vbi ſupra nu. 42.

18 Decimum ſignum eſt, quando cauſa † per ſe infert in quemlibet effectum incluſum ſub diſpoſitione illius: nam tunc præſumitur finalis, vt docuit Bal. in l. prima, columna penultima, verſiculo adde, quòd illa cauſa. ff. ſoluto matrimonio. Tiraquel. vbi ſupra nu. 28.

Amplia & tertio allata in nono ſigno, dicendo illa habere locum etiam in contractuum quatuor innominatorum ſpeciebus. (Cum habeant in ſe relationem cauſæ) poſitis in l. naturalis. ff. de reſcript. verb. & in l. prima in fine. ff. de rerum permut. Bal. & Tiraquel. vbi ſupra. Idem docuit Salycetus in l. ſi pecuniam. in principio, columna vlt. verſic. nunc ad declarationem. ff. de condict. ob cau. citans ad hoc text. in dicta l. 1. & in dicta l. naturalis. §. 1. quem citat & ſequitur Tiraquel. vbi ſupra nu. 40.

Amplia & quarto dicendo, quòd etſi regulariter cauſa appoſita in cõtractibus, qui non habent in ſe relationem cauſæ, & in contractu donationis, legati, & libertatis, in dubio cauſa præſumatur impulſiua: tamen præſumetur finalis in tribus caſibus. Primus ſi contineat intereſſe illius, qui cauſam apponit, vt in l. ſecunda, §. vltimo. ff. de donat. Secundus ſi cauſa appoſita eſſet de eſſentia actus, ideſt, ſi ea circunſcripta, vel ſi deficiente, actus non ſubſiſteret, vt in l. ſed ſi maritus. §. vltimo, ff. de donat. inter virum, & vxor. Et tertius quando ex appoſita cauſa augeretur effectus, vt in l. ſi pro redemptione. C. de donat. Hæc docuit Bal. in l. ſi repetendi, verſiculo quæro nunquid cauſa, C. de condict. ob cau. quem Tiraquel. vbi ſupra nu. 31. ſequitur.

19 Vndecimum ſignum. Nam cauſa † finalis ea præſumitur, quæ ſecundum iuris rationem debet eſſe finalis. per text. in l. eam quam, col. 2. verſ. venio ad not. C. de fideicom. & in l. ſi pater. C. de hęred. inſtit. docuit Bal. in dicta l. eam quam, ſequitur Tiraquel. vbi ſupra nu. 13.

20 Duodecimum ſignum. Cauſa † finalis præſumetur, quæ a diſponẽte aſſignatur loco finalis cauſæ. vt docet Bal. in dicta l. eam quam. per text. in l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de legat. 2. & in l. ſi is, qui animo. ff. de acquiren. poſſ. & ita eum ſequitur Barbat. in conſilio 19. incipien. ſacroſcriptum eſt Euangelio, colum. pen. verſ. præterea facit ad prædicta, lib. 2.

Tertium decimum ſignum erit, quando quis non fuiſſet aliquid aliàs facturus, tunc cauſa illa,
21 † qua fuit motus ad illud faciendum dicetur finalis: & huic ſigno ſe ſubſcripſerunt Ioannes Monachus in capit. cupientes. colum. 2. numero 4. de reſcript. lib. 6. Collect. & in cap. poſt tranſlationẽ colum. 1. verſic. ſed quam cauſam. de renunc. Imo. in dicto cap. poſt tranſlationem. colum. 6. numero 42. de renunc. & alij plurimi, quibus ſe ſubſcripſit Tiraquel. vbi ſupra numero 37. Addens quòd hoc ſcire eſſet inutile, niſi & illud ſciremus, ſcilicet, quando diſponens eſſet, vel non eſſet facturus: & certè id minime dubium, cum diſponens id expreſsè declarat, vt dicit Alberic. in l. generaliter. col. 2. verſic. eſt etiam quarta. C. de Epiſcopis & cler. ſed ſi quis latius, & apertius id ipſum ſcire vellet, illud reperiet declaratum a Bart. in l. demonſtratio. §. quod autem. col. 3. ff. de condict. & demonſtrat.

Quartum decimum ſignum eſt, quando ſenſus alicuius cauſæ aſſignatæ ab aliqua diſpoſitione non eſſet contrarius iuri communi. tunc dicta cau-
22 ſa † dicetur finalis, vt docuit Salycetus in l. conuenticulam. colum. 1. verſic. ſed tunc quæro. C. de Epiſcopis & cler.

Quintum decimum ſignum eſt quando cauſæ
23 † appoſitæ in aliqua diſpoſitione, expreſſio requiritur neceſſariò ad ſubſtantiam actus, qui geritur, & iudicatur finalis. vt in l. ſed ſi mors. in fine. & l. ſequenti. & in l. & hoc habebit locum etiam quando cauſa reſpiceret commodum eius, cui datur. Quòd adipiſcendæ. ff. inter vir. & vxor. prout docuit Salycetus in l. ſi pecuniam, in principio, columna vltima, verſiculo nunc ad declarationem. ff. de condict. ob cau. quem refert ac ſequitur Tiraquel. in tract. Ceſſante cauſa, limitat. 1. num. 40. in fine. Idem docuit Bar. in l. 2. §... ff. de donat. citans ad hoc textum. in l. ſed ſi mors. §. vltimo cum l. ſequenti. ff. de donat. inter vir. & vxor.

quem

quem citat, & ſequitur Tiraquel. vbi ſupra nu.41. & ipſum Bart. vbi ſupra ſequuntur Imo. & Rom. ibidem, prout refert Tiraquel. vbi ſupra nu.42.

Decimum ſextum ſignum eſt tam in lege antiqua, quàm noua. Nam in antiqua declarante aliã
24 antiquiorem colligetur cauſa † finalis ex dicta antiquiore lege, quam declarat, vt patet ex ferè omnibus legibus iuriſconſultorum. & maxime ex l. ſed etſi lege.§.Item ſi rem.ff.de petit.hæred. & in l.ſtipulatio iſta. §.alteri. ff.de verb.obligat. & illa (inquit) propriè dicitur ratio. Docuit Tiraq. in tract.ceſſante cauſa, limit.1.nu.43.verſ.item Bart. ſequens Bar.in extrauag.ad reprimendum, in verſ. ne ex eorum abſentia.ad finem.addens hanc dici propriè rationem.Idem docuit Imo.in l.2.§.vltimo, col.1.verſic.item ac circa id: & poſt ipſum Rom. ibidem col.1. verſic. & poteſt dubitari. ff. de donatio.

25 Decimum ſeptimum ſignum eſt † quando lex eſt noui iuris inductiua, & tunc ratio illius ex eadem colligitur ſi ſit expreſſa, vel ex præfatione eiuſdem. vt in dicta extrauag. ad reprimendum, & in l.vltima.ff.de hæredibus inſtit.& in l.1.ff. ad Senatuſcon.Macedonia.quoniam talis ratio magis propriè appellatur cauſa finalis, quàm ratio, vt in l.cum pater.§.dulciſſimis.ff.de legat.primo, & in l.illis libertis. ff.de condict. & demon. & in l. adigere.§.quamuis.ff.de iure patron.hæc Bart.in dicta extrauag. ad reprimendum.quem vbi ſupra ſequitur Tiraquel.addens, quòd hac cauſa ceſſante, ceſſat lex, vt in dictis legibus. Vbi verò ratio non apparet, debemus ſtare propriè ſignificationi verborum, vt in l.1.§.ſi is, qui nauem.ff.de exercit.actio.Idem docuerunt Rom.in l.2.§.vlt. col.1. verſic. & poteſt dubitari poſt Imo. ibidem. col.1. verſi.item.At circa id adſtipulantes dictis Bar.vbi ſupra, etſi addant, quòd in hoc vltimo caſu cum non appareat de ratione, recurrendum eſſet ad rationem naturalem: arg. in c. quia ratio. extra de præben.& c.conſuetudo.diſtin.1.& in §.ſed naturalia Inſtitu.de iure nat.gent. & ciui.quod & ipſemet Imo. repetijt in c.poſt tranſlationem. col. 8.nu.50.extra de renunciat.& Panor.in cap.ſugeſtũ.col.1.not.2.ext.de appellat.Iacobi. de Sancto Georgio in l.vlt.col.1.C.de edict.Diui Adri.toll. vbi expreſsè dicit, quòd hæc ratio naturalis præſumitur eſſe finalis.idem docuit Tiraquel. vbi ſupra num.44.

Amplia allata in præcedenti decimo ſeptimo, dicendo eadem ibi allata habere locum etiam ſi ipſa naturalis ratio non fuiſſet expreſſa in lege, vel alia diſpoſitione: nam propter ipſam dicemus ibi affuiſſe cauſam finalem, vt ex doctrina doctorum, qui fuerunt citati in ſigno decimo ſeptimo, cuius hæc eſt ampliatio, quod & probatur quoque per textum in l.cum ratio. in princ. ff.de bon. damnat. qui dicit naturalem rationem eſſe legem quandam tacitam, & in l.1.§.in primo. Ibi naturali ratione ſubnixum. C.de caduc. toll. ex quo ibi in principio Bal.elicit, quòd ea quæ ſunt naturali ratione ſubnixa, debent intacta, & illibita cuſtodiri, & ideo ſubdidit fore recurrendum ad naturalẽ rationẽ, quæ optimus eſt legis clipeus, ꝙ dicit menti tenendum: quod & ſequitur Felinus in c.tua nos.col.2.verſ.& ad iſta.extra de iure iuran.& Mattheus Afflict.in c...col.5.num.25.tit. qui ſucceſ.teneant. Idem docuit Tiraquel.vbi ſupra nu.67.& 68.multis iuris auctoritatibus.

Decimum octauum ſignum eſt, quando cauſa
26 † diſpoſitionis cuiuſcunque in ipſius proœmio ponitur: nam tunc huiuſmodi cauſa inſerta præſumetur finalis, prout docuerunt infraſcripti Doct. videlicet Bar.Bal.Ang.& Imo.non ſemel in l.vltima per text.ibi iuncta glo.in verſ.modus, in fi.ff.de hæred.inſtitu. & id quoque dixit vbi ſupra in not.2. eſſe notatu dignum, nec aliam legem eſſe, quæ hoc ita benè probet: quod & repetijt ibidem in oppoſ.1.& idem Bal.rurſus in proœmio C.§.quibus. qui eſt vlt.in primo not.& iterum in l. vt liberis in not.1.per illum text. C. de collat. & in l.noſtram. col.1.verſ.tu dic. C.de teſtamentis, & in l.1. ff. de origine iur.& in conſi.250.incip.in quæſtione Domini Milani.col.vlt. verſ. Item proœmium. lib.1. Cardin.Flor.& Imo.in c.pen.ext.de cleric. coniugat.vterque Doctor.in fine.Rom.in conſ.180. col. 2.verſ. præmiſſis tamen non refragantibus. Alex. in conſ.119.incip.viſo proceſſu cauſæ.col.vlt.verſ. circa ſecundum.lib.5. Ang.Aret.in §.ſed & ſi quis. col.2.verſ.in glo.expreſſum. Inſtitu. quibus modis teſtam.infir.Philippus Franchus in c.quoniam poſt medium.de immun. Eccleſiæ in ſexto.Soc.in conſilio 67. incip. conſilijs &c. Viſis inueſtituris. col.3.verſ.ſecundò probatur. & interim in verſic. Tertio ſi dicta concluſio, lib.1.quod conſilium repetitur in conſi.165.lib.2.& rurſus idem Socinus in conſi.159.incip. Præmittens aliqua.col.5.verſ. quarto & vltimo lib.2. & in conſi.273. incip. In præſenti conſultatione conſiderata.col.vlt.verſic. præterea dico, quòd ex quo.dicto lib.2.Iacobi.de Sancto Georgio in l.vltima, col.1.C. de edict.Diui Adria.toll.Franc.Curtius ſenior in conſi.39.incip.Viſis & diligenter.col.1. Philippus Decius in conſ.379.incip.requiſitus pro conſilio.col.3.verſ. ſi & vlterius iſta concluſio. Ioannes Franc. Ozer. in §.præterea, col.3.nu.10.Inſtitu.de indit.teſtam. Maria.Socinus iun.in conſ.21.incip.circa propoſitam quæſtionem.col.1.lib.1.Idem docuit Tiraq. in tract.ceſſante cauſa, limit.1.nu.64.

Ratio deciſionis huius ſigni eſt: quoniam mens & voluntas diſponentium in quacunque diſpoſitionis ſpecie elicitur ex proœmio ipſius diſpoſitionis, prout colligitur ex infraſcriptis auctoritatibus. Nẽpè ex l.item quia.§.vlt. ff.de pactis. & ex l.cum his, in princ.& ibi Bar.col.1. verſ.item nota ex iſto verbo.ff.de tranſac.& ex l.regula.§.ſi quis. & ibi quoque Bar.& Bal.ff.de regu.iur.& ex l.Titia.§.idem reſpondit, ff.de verborum obligatione, & in l.1.& ibi Bart. ff.ad Senatuſconſult. Maced.& ex l.cum pater.§.dulciſſimis.ff.de legat.ſecundo, & ex c.ex multa. §.ſecundo quæſiuiſti, ibi [verum ſi ad ſuperiora; & ibi Panormitanus.colum.2.in not.4.extra de voto.& in c.vbi periculũ. & ibi Ioannes And.ne clerici, vel mona.in ſexto. Bar.in l.eum, qui certarum. ff.de verb.oblig. & in proœmio C.vlt.verſ.oppono, & videtur.& ibi Bal. in §.vlt.not.1.& idem Bar.in l.ambitioſa.col.antepen.verſ.viſis & examinatis. ff.de Decret.ab ord. facien.Imo.in l.fi.col.1.ff.de hæred.inſtitu. Rom. in conſ.16.incip.Viſo themate.col.1.vbi ex hoc dicit, & ꝓbat ſigillatim ex ſtatuti præfatione diſpoſitionẽ conſtringi, extendi, & declarari, & in cõſi. 90.incip.Viſo themate quæſtionis.col.1. verſ. his tamen non refragantibus. Pan.in conſ.93. incip. ſtatuto ciuitatis Groſſetaneæ.col.2. verſ. ſecundo videtur.lib.primo. Alex.in conſi.7.incip. Viſis & diligenter animaduerſis.col.2.verſ.verba.n.appo

ſita.libro ſecundo,& in conſilio 55.incipien.Quo
niam cauſa poſt principium,libro quinto,hoc ta-
men intelligendum erit (dicit Tiraquel.vbi ſupra
numero 66. verſ.ſed illud, in fine) veriſſimum, niſi
natura ipſius cauſæ repugnaret, quamuis Barto-
lus in extrauagan. Ad reprimendum, in verſiculo
ne ex eorum abſentia docuerit ſimpliciter dicen
do cauſam ſumptam ex præfatione præſumi fi-
nalem.

Decimum nonum ſignum eſt,quando in aliqua
27 diſpoſitione ineſt aliqua cauſa† innixa ratione na
turali, etſi forſan huiuſmodi rationalis non fuiſ-
ſet in ea ſpecialiter expreſſa. Nam ratio naturalis
etiam nō expreſſa in lege,vel alia diſpoſitione, fa
cit præſumi eam eſſe finalē,vt ex Bart. in dicta ex-
trauag.ad reprimendum,cui Imo. in l.2.§.vltimo
columna 1.verſic. Item ad circa id:& ibi quoque
poſt eum Rom. columna prima, verſic. & poteſt
dubitari. ff.de donat. & addunt, quòd hoc caſu:
cum ſcilicet non apparet de ratione,recurrēdum
eſt ad rationem naturalem.arg in c.quia ratio.ex
tra de præben.& in c.conſuetudo,diſtin.1.& §.ſed
naturalia,Inſtitu.de iure naturali, gent. & ciuili.
& idem voluit ipſe Imo. in c. poſt tranſlationem,
colum,8,num,50.extra de renunc.Panor.in c.ſug-
geſtum.colum.1.not.2. extra de appellat. Iacobi.
a Sancto Georgio in l.vltima,colum.1.C. de edi-
cto Diui Adr.tol.vbi expreſsè dixit,quòd hæc ra-
tio naturalis præſumatur eſſe finalis. Concordat
ſuprascriptis ſententijs text.in l.cum ratio.in prin
cipio.ff.de bon. damnat. qui dicit naturalem ra-
tionem eſſe legem quandam tacitam.& in l.1.§.in
primo. ibi naturali ratione ſubnixum. C. de ca-
duc.toll.ex quo Bal.ibi in principio notat ea, quę
ſunt naturali ratione ſubnixa, debent intacta, &
illibata perpetuo cuſtodiri,& ideo inquit ad na-
turalem rationem eſſe recurrendum,quę optimus
eſt legis clipeus, quod ſubdidit menti tenendum
fore: quem ſequitur Felinus in c.tūa nos. colum.
2.verſ.& adiecta. extra de iureiuran. & Mattheus
Aflic.in cap.1.colum.5.nu.25.titu.qui ſucceſs.te
neant.quod & videmus etiam aliàs iuriſcōſultos
ſuis legibus inniti ratione finali, vt in l.1.§.ſi
id quod,ff.de actio. & obligat. ibi [Palam eſt na-
turali ratione inutilē eſſe.] & in l.itaque in prin-
cipio.ff.ad l.Aquil.& in l.ſi a patre.§.vltimo.ff.de
petit.hered. & in l.2.§.1. ff.de vſufru. ear.rer. quę
vſu conſum.& in l.1.§.parens.ff.de liber.agno. &
in §.Inſtitu. de nupt. & §. conſtituitur. Inſtitu.de
vſufru.Idem docuit Tiraquel.in tract.ceſſante cau
ſa,limit.1.nu.66.& 67.

Vigeſimum ſignum eſt,quando lex vel quęcun-
que alia diſpoſitio innititur naturali ęquitati, nā
28 tunc dicetur cauſa † finalis & non impulſiua, vt
elicitur ex l.1.in principio.ff.de pact.vbi hoc glo
ſa declarauit.& in l.1.in princ. ff.de minor.in l.1.
in princ. ff.de legat. pręſtan. quod & ſępe faciunt
Canoniſtæ ac Iuriſtæ,& pręſertim Bal.prout quiſ-
que animaduertere poterit in notatis per eum in
l.reſcripta.paulò ante finem. C.de precib.imper.
offer.& in l.1.quam vnam legit.C.ſi aduerſus de-
lic.& in Authen.Niſi rogati.col.3.verſ. hac ratio-
ne determinatur.C.ad Senat.conſ. Trebel.& in c.
1.§.hoc,quod nos,col.1.in verſic.pro bono pacis.
titu. de pace Conſta. quod non diſtat ab ipſa ra-
tione naturali, vt quàm facillimè compręhendi
poterit ex ſupra not. Nam & rationem ſimplici-
ter pro naturali æquitate intelligit Glo. in c.1.§.
denique titu.quæ fuit prima cau.benefic. ammit-
ten. Idem docuit Tiraquel. vbi ſupra nu.69.

Et ratio,qua fulciuntur dicta tam in decimo no
no ſigno, quàm in vigeſimo eſt, quoniam lex, &
29 † quęcūque alia hominis diſpoſitio debet imitari
naturam in quātum poterit, vt elicit Franc. Aret.
ex l.3.§.ex contrario.ibi contra naturam.ff.de ac-
quir.poſſeſſ.ad quod facit quoque text.in l.1.§.fu-
rioſum.ibi [Natura manifeſtum eſt] & idem in §.
Mutum,vtente ijſdem verbis. ff.de actio.& oblig.
& in l.vbi aūt.§.illud ibi [ipſa natura manifeſtiſſi-
mum eſt].ff.de verbor.obligat. cuius etiam aucto
ritate tradit etiam Bal.in c.1.col.5.verſ. Itē quæ-
ritur:ibi dicit Ioannes de Broneſco.titu.an agna.
vel filij,dicens ꝙ id,quod apparet per rerum natu
ram non indiget probatione.Ad quod etiam facit
text. in l.ſcire etiam oportet.ff.de excuſat.tut. ex
quo Iac.Ray.Cyn.& ab eis Bal.circa medium.no
30 tant ſufficere naturalē rationem † ſine lege: quod
ipſe Bal. dicit notatu dignum, & ſequitur Iaſon
in l.illam.col.3.verſ.limita tamen.C.de collat.vbi
ex hoc limitat id, quod per eundem textum dici
ſolet, ꝙ erubeſcimus ſine lege loqui:ex eo quoq;
idem Cynus in l.non dubium.col.vlt. verſic. pri-
mo quæro. C.de legibus dixit, ꝙ propter rationē
naturalem etiam nō ſcriptam poſſumus recedere
a verbis legis:& ſequitur Bal.ibi col.3.verſ.ſed hic
vnum quæro.& Pan.in c.1.col.3. verſ.nota ibi in-
tentione.de iuramento calum.a quibus non lōgè
diſtat,quod ſcribit Andr.Iſer.compatriota meus
in proœmio feud.col.vlt.verſic. nam rationabile:
dicens dictum naturale & rationabile ſine lege,
ita debet mouere Iudicem vt ipſamet lex: & ita
illum citat, & ſequitur Marianus Socinus iun. in
conſi.61.incip.inſpectis.col.12. nu.43. Hinc ipſe-
met Andr.egregiè dixit lib.2. (licet Andr.ipſe nō
loquatur de dicto naturali,ſed tantum rationali.)
attamen in id allegat Marianus Ang.in conſ.225.
incip.Thema,ſuper quo, col.vlt. dicentem vt ipſe
31 refert,auctoritate Ariſtotelis;quęrere legem† vel
rationem,vbi id ipſum faciendum naturaliter ſen
timus,nihil aliud eſſe, quàm infirmitatem intelle
ctus, quamuis Ang.ſimpliciter loquatur de his,
quæ ſenſui patent,& ideo optima fuit deciſio te-
xtus in l.2. ff.de vſufru. ear. rer. quæ vſu conſum.
32 vbi dicitur naturalem † rationem auctoritate le-
gis immutari non poſſe; quod ſequens Bal.in c.1.
col.14.in verſic.aliquid, titu.de pace Conſtan.cō
poſita(quem citat ac ſequitur Iaſon in l.is qui pro
emptore,col.69.nu.62.ff.de vſucap.)dixit quòd ra
tio naturalis eſt potentiſſima in ſtatutis interpre-
tandis:cui ſimile eſt,quod docuit Ang.in conſilio
345.incipien.Primo matris.columna ſecunda,ver
ſiculo ego in hac diſputatione,dicens, quòd ratio
naturalis certa eſt ratio: & in dubio habetur pro
lege ſcripta, Idipſum docens Panorm. in capit.
fin.colum...verſic.& licet ratio. extra de re iudic.
33 dixit, quòd licet ratio † non exprimatur in lege,
tamen illa debet coniecturari,quæ potuit natura-
liter mouere Legiſlatorem; quod & repetijt in c.
ſecundo requiris. col.1. not.1. extra de appellat.
& ibidem rurſus verſic.vltimo dicens licitè in de-
ciſionibus cauſarum poſſe allegari rationem natu
ralem.quod & confirmauit idem Panor.in c.cum
ſint. col.1. not. vltimo,extra de decimis, dicens.
Cum ius ſcriptum deficiat,debemus recurrere ad
rationem naturalem. & denique idem repetijt in
c.nulla,not.1.extra de preben.dicens nos poſſe ar-
gumen-

Digitized by Google

gumentari a ratione naturali abſque allegatione iurium, probans hoc per eundem textum, in dicto capit. nulla. & hæc pauca de multis dicta ſufficiant.

34 Vigeſimum primum ſignum † quo cognoſcere poſſumus cauſam cniuſcunque diſpoſitionis fuiſſe finalem, eſt quando in ea reperitur inſertum gerundium, prout ſequentes Doctores dixerunt. Nam Bart. hoc ipſum docuit in extrauag. ad reprimendum in verſic. Ne ex eorum abſenria, col. 1. dicens id probari in l. t. col. 1. ff. de dolo. in definitione doli. & in l. 1. ff. de tutel. in definitione tutelæ. Bal. in l. id quod pauperibus. colum. prima, verſic. iuxta hoc eſt ſciendum. Vbi id declarat. C. de Epiſcopis & cleri. Alexan. in addit. ad Bar. in l. 2. §. vltimo. ff. de donat. Ioan. Plat. in §. 1. verſic. & ſic, in ſtitu. de actio. Ang. Aretinus in rubr. eiuſdem tituli, colum. 2. verſ. ex qua etiam not. & ibi quoque Iaſon, col. 14. in paruis. verſ. Aduertendum tamen eſt. & Hieronymus Gratus in conſil. 124. incip. cum hæc cauſa. colum. 2. numero 18. libro primo.

Et ratio hnins deciſionis eſt, quoniam gerun-
35 dium † importat neceſſitatem, vt docuit Glo. & Bal. in rubr. ff. de eden. Odofred. in rubr. C. eod. tit. Bal. in rubr. de liber. & poſthum. addens ibi, quòd etiam importet formam, Idem docuit Angel. in l. 1. in principio eodem tit. addens, quòd importet neceſſitatem cauſatiuam. Idem docuit Maria, Socin. in capitulo primo, in fi. de Mutuis petit. de quo tamen, quia id perpetuum non eſt, videndus eſt Alexan. & Iaſon poſt alios antiquiores, quos citant in dicta rubr. C. de eden. & Salic. in l. 1. verſic. quæro ab extra. C. de his, qui latron. occul. vbi & alia multa docuit de vi & natura gerundij: & huic rationi facit id, quod communiter docuerunt Doctores, dicentes gerundium facere conditionem: & tameu communiter tenetur conditionem denotare cauſam finalem, vt latius ſupra diximus, ſecundum communem Doctorum ſententiam, quando gerundium iungetur verbo futuri temporis: vt habemus ex Bart. in l. ſi tu. ex parte. ante finem. & ibi Franciſcus Aretinus in not. 2. ff. de acquiren. hæredit. & rurſus ex eodem Bart. in l. 1. columna vltima, verſic. Octauò quæro. ff. de condict. & demouſtr. idem ex Bal. in l. falſus. colum. 3. verſic. & nota hic in dictione. C. de furt. Corn. in conſi. 90. incipien. in cauſa vertente, col. 2. verſic. quia gerundium. lib. 4. & in conſilio 143. incip. licet in hac conſultatione. verſic. illud enim gerundinm, eodem libro 4. Felinus in capit. exceptionem, colum. 3. verſic. noto quòd illud, ext. de except. Ioannes Plat. & Ang. Aretinus in rubr. titu. de actionibus. Inſtitu. columna ſecunda, verſiculo ex qua etiam notat Decius in conſi. 433. incip. Viſa copia. col. 2. verſic. non obſtat quod ſecundò.

Vigeſimum ſecundum ſignum eſt, quando in
36 diſpoſitione inſeritur dictio, quia, † nam illa faciet denotare cauſam finalem, prout infraſcripti Doctores docuerũt, videlicet Bal. in l. 1. col. 1. per glo. ibi in verſ. occupati, in 2. lect. ff. de ferijs. & in l. 1. colum. 2. verſic. & nota, quòd cauſa. C. de falſ. cau. adiectis. quem ſequens Tiraquel. in tract. ceſſante cauſa, limit. prima. num. 82. verſic. ego verò cum Bal. dixit, quòd hæc dictio propriè ſignificet cauſam propriam, & ſic finalem: eo quòd nulla dictio ſit magis finalis, quàm hæc: vt etiam patet ex notatis a Cardin. Flor. in cap. quia propter in not. 1. de elect. & in c. verũ poſt princ. ext. de condict. appoſit. niſi tamen aut natura, ſiue ſubiecta materia, aut aliud quidpiam ex his, quę diximus, aliud ſuaderetur: vt bene intelligit ipſe Cardin. Flor. in capitulo quia circa. extra de conſang. & affin. in fine. Nam ſemper & vbique naturam negotij: ſiue ſubiectam materiam inſpicere debemus, vt late docuit, ac probauit Tiraquel. in repet. l. ſi vnquam. in verſic. reuertatur. numero 37. Nec tamen erit omittendum quod ipſemet Bal. ſcriptum reliquerit in dicto cap. quia propter. columm. 4. verſic. In textu, ibi quia. Nempè quod huiuſmodi dictio, quia, eſt redditio cauſæ, vt not. in l. ſi is, qui animo, ff. de acquiren. poſſ. & ſubdit, quòd quando tali dictione vtatur lex: tunc præſumatur cauſa finalis illa, quæ per talem dictionem redditur: vt not. in l. cum tale. §. vlt. ff. de condict. & demonſtr. ſi verò talis dictio proferetur ab homine: & tunc erit tali diſtinctione vtendum: ſic dicendo; aut eſt neceſſaria, vt ratio, quæ redditur a teſte: & tunc præſumetur finalis, vt in cap. cum cauſam. de teſtibus. Aut eſt voluntaria, tunc talis cauſa præſumetur impulſiua, vt in l. 2. §. vlt. ff. de donat.

Vigeſimumtertium ſignum eſt, quando cauſæ,
37 † quæ coherent diſpoſitioni, & quæ inſpecta iuris diſpoſitione inducunt & arctant ad ita diſponendum. Nam tunc dicendæ erunt finales: hoc enim ſignum tanquam regulam tradit Socinus in conſi. 159. incip. In præſenti conſultatione. colnm. 6. verſic. confirmatur etiam prædicta. lib. 2. & allegat dictam l. 1. & ibi Bar. C. de falſ. cau. adiect. legat. & ipſum Bart. in l. demonſtratio falſa. §. 1. verſic. Tertiò quæro de effectu cauſæ. ff. de condict. & demonſtr. & in l. damus. ff. de condict. indebi. Idipſum expreſſius Imo. in l. 2. §. vlt. ff. de donat. & in cap. Poſt tranſlationem, ext. de renunc. Idem docuit Tiraquel. in tract. Ceſſante cauſa, limit. prima, numero 86. Ex his ergo ſignis quàm facillimè cognoſci poterit, quando cauſa, ſeu ratio inſerta in diſpoſitione iuris, vel hominis ſit dicenda finalis, aut impulſiua, & per conſequens ſit facienda extenſio ad aliquem alium caſum ibi ad verbum non expreſſum.

SVMMARIVM.

1 *Mens vniuſcuiuſque legis, & conditoris eius ex tribus colligitur, & primo ſi ſenſus proprius continet iniquitatem, tunc iudicandum erit ſecundum improprium, & ſic potius ſententia verborum, quàm ipſe verborum ſonus.*

2 *Priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.*

3 *Mens legis ſeruanda erit, quotieſcumque ex verbis legis ſimpliciter intellectis reſultaret iniquitas.*

4 *Mens legis colligitur ex ratione, etiam ſi illa ſenſui verborum repugnaret.*

5 *Maritus repellitur a petitione dotis ſibi lucrandæ propter vxoris adulterium, & etiam ab accuſatione ipſius adulteræ, ſi ipſe fuiſſet leno, aut aliquo modo adulterium approbaſſet.*

6 *Legis ratio, eſt anima legis, & mens legis eſt virtus legis, & ipſa lex, & ideo ſemper recurrendũ potius erit ad mentẽ ipſius. Nã verba legis non erunt iudaicè, &*

ſecundum corticem intelligenda.

7 *Vſus communis loquendi prænalet ſeu repugnat propria ſignificationi verborum legis, qua propter ipſe vſus interpretatur legem, & mens legis, vnde ſecundam ipſum iudicandum erit, & non ſecundum corticem verborum legis.*

8 *Loquendi vſus communis non eſt propria ſignificatio, ſed figurata.*

9 *Statuta in quibus dicitur qui intelligantur ſecundum propriam verborum inibi contentorum ſignificationem, non erunt interpretanda ſecundum communem vſum loquendi, ſed ſecundum propriam verborum ſignificationem, quia communis vſus loquendi dicitur figurata, & non propria ſignificatio: ſed ſi dicta clauſula non eſſet in ſtatutis, tunc ipſa ſtatuta interpretari poſſemus ſecundum communem vſum loquendi.*

10 *Loquendi vſus communis differt ab vſu communi vtendi, & ab vſu communi intelligendi, & ponuntur exempla de communi vſu loquendi. & traditur norma formandi articulos ad declarandum ſeu probandum quod talis ſit communis vſus loquendi.*

11 *Articulandi traditur modus ad probandum cõmunem vſum vtendi.*

12 *Articulandi norma traditur ad probandum communem vſum intelligendi.*

13 *Loquendi communis vſus, etſi nõ ſit propria verborum ſignificatio, tamen ei præfertur.*

14 *Negatiuæ duæ non faciunt vnam affirmatiuam ſecundum communem vſum loquendi (cui ſtandum erit) ſecus eſt ſecundum proprietatem vocum.*

15 *Quod vſus communis loquendi præferatur propriæ ſignificationi vocum, varia exempla per Doctores traduntur, & hic recenſentur.*

16 *Verborum interpretatio ſumi debet ſecundum communem intelligentiam, attenta tamen qualitate verborum, & proferentium.*

17 *Scriptura priuata non venit appellatione inſtrumenti, in ſtatutis propter communem vſum loquendi, licet alias de iure veniret.*

18 *Doctor ſecundum proprietatem vocabuli (quia ſemper ſtudet) venit appellatione ſtudentium, tamen ſecundum vſum loquendi (qui ſemper attenditur etiam in materia ſtricta) non venit.*

19 *Statuta dicentia, vt ipſa intelligantur ad litteram, non erunt interpretanda ſecundum proprietatem verborum ibi contentorum, ſed ſecundum vſum loquendi. Nam vſus loquendi dicitur dare proprium ſignificatum verbis, ſecus tamen ſi diceretur in ſtatutis, vt ipſa intelligantur propriè, nullo extrinſeco addito, vel intellecto, quia tunc ſtandum eſſet proprietati verborum, & non vſui loquendi, cum hic dicatur extrinſecus intellectus.*

20 *Teſtis dictum intelligendum eſt potius ſecundum commune vulgare, quàm iuris intellectum.*

21 *Loquendi vſus communis eſt attendendus in interpretandis ſtatutis, & aliorũ diſpoſitionibus, & non vocum proprius ſignificatus.*

22 *Vidua dicitur quaſi ſine duitate, ac per hoc qualibet mulier ſine viro, ſeu viro non coniugata per matrimonium, dici poſſet vidua ſecundum proprietatem vocabuli, non tamen ſecundum communem vſum loquendi, qui præfertur ipſi proprietati; ſed dicetur ſolum mulier, quæ habuit virum, qui poſt quam carnaliter cognouiſſet, mortuus fuit. & hoc etiam procedet in pœnalibus conſtitutionibus, & quod etiam in pœnalibus vſus communis loquendi ſit attendendus.*

23 *Sparij quoque intelligentur banniti, ſi fuiſſent banniti omnes de tali familia. & hoc ſecundum communem vſum loquendi: licet aliàs non dicantur propriè de tali familia.*

24 *Teſtes in materia ſtricta non veniunt appellatione inſtrumentorũ propter communem vſum loquendi, licet aliàs venirent in materia larga, & communi.*

25 *Caſtri appellatione quid veniat ſecundum vſum loquendi, & quid ſecundum proprietatem vocabuli de rigore iuris.*

26 *Vocabulum habens duo ſignificata, videlicet vnum largum, & aliud ſtrictum: ſi inueniatur in materia ſtricta, & exorbitanti, debebit accipi in ſignificato ſtricto, niſi aliud ſit dicendum propter communem vſum loquendi.*

27 *Statutorum etiam exorbitantium, & correctiuorum iuris communis, verba erunt intelligenda ſecundum vſum regionis, non obſtante quòd in iure talia verba aliter accipiantur.*

28 *Statuta in quacunque materia diſponentia quomodo erunt intelligenda.*

29 *Vſus communis loquendi quando & quomodo ſit attendendus.*

PRAELVD. XXIIII.

ARGVMENTVM.

Mens vniuſcuiuſque legis, & Legiſlatoris ex quibus colligatur.

MENS vniuſcuiuſque humanæ di-
1 ſpoſitionis ac Legiſlatoris, † aut aliter diſponentis colligi poterit ex tribus. Primò, nam ſi ſenſus proprius ipſius contineret iniquitatem: in tali caſu erit lex intelligenda ſecundum improprium eius ſenſum, attendendo potius ſententiam quàm verba ipſius, vt docet textus in l. in ambiguis. la ſeconda. ff. de regu. iur. & in l. ſcire oportet. §. aliud, ff. de excuſat. tut. nam in dicta l. in ambiguis. hæc habentur, videlicet, [in ambiguis orationibus maximè ſententia ſpectanda eius, qui eas protuliſſet] vbi gloſa notabilis dixit, quòd hæc regula obtinet locum in reſcriptis: vt in l. Neratius. ff. de regu. iur. in quo dicitur. [Priuilegium impetratum a procuratore pro ſuo domino, ei non ſuffragatur, ſi mortuus fuiſſet is, pro quo fuerat procuratum, ſed nec ipſi defuncto, quia tum a ſolo Deo poſſet obtinere priuilegium, neque defuncti hæredi, niſi de ipſo ibi fiat mentio] & hoc procedit quoque iuxta aliam regulam iuris in capitulo priuilegium. de regu. iur. in ſexto, vbi dicitur [Priuile-
2 gium † perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.] Item dicta regula in ambiguis habet etiam locum in teſtamentis, vt docet textus, in l. aliter, ff. de legat. tertio, vbi hæc habentur, videlicet. [Non aliter a ſignificatione verborum recedi oportet: quàm cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem] hæc in principio dictæ legis. in dicta autem l. ſcire oportet.
3 §. aliud, inter alia hæc habentur, videlicet. [eris igitur in deteriori ordine, qui lõgius habitat eo, qui intra centũ miliaria eſt, vel in ipſa ciuitate, ſi vti-

que

que his quidem ſuper quinquaginta dies ſpatij ſunt, illis vero pauciores, ſed etſi maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens Legiſlatoris aliud vult,] ex quibus verbis Doctores eliciunt hanc veram regulam, dicentes, quòd quotieſcunque ex verbis legis ſimpliciter intellectis reſultat iniquitas: tunc a verbis receditur, & mens
3 † ſeruatur, vt docuit etiam in d. §. aliud. gl. in verſ. mens, & quòd verum ſit, quòd mens Legiſlatoris attendenda ſit, quando alias, ſi ſenſus proprius attēderetur, iniquitas inde reſultaret: probatur per tex. apertiſſimum in l. benignius, & in l. in ambigua voce. ff. de legibus, & Senatus conſul. Nam in d. l. benignius hęc habentur, videlicet. [Benignius leges interpretandæ ſunt, quo uoluntas earu conſeruetur,] & in d. l. in ambigua. hæc habentur, videlicet. [In ambigua uoce legis, ea potius accipienda eſt ſignificatio, quæ vitio caret: præſertim cum etiam uoluntas legis ex hoc colligi poſſit.] Idem probatur per text. in l. nulla iuris. ff. de legibus, & Senatus conſul. ubi hæc habētur, uidelicet. [Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quę ſalubriter pro hominum utilitate introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum cōmodum producamus ad ſeueritatē,] & ex his omnibus potuit ueritas propoſitæ primæ regulæ, ex qua poſſumus colligere mentem uniuſcuiuſque legis. hoc idem docuit Bart. in l. non dubium, num. 10. C. de legibus. & Anchar. in cap. ſi poſtquam. col. 2. in uerſ. ſed hic quęritur. de elect. in ſexto.

4 Secundò, mens legis † colligi poterit ex ratione legis: quādo ſcilicet ratio legis repugnat ſenſui verborum: Nam ratio legis, mens legis eſt, vt quam apertiſſimè docuit text. in l. cum mulier. ff. ſoluto matrim. vbi hæc habentur, videlicet [cum mulier viri lenocinio adulterata fuerit: nihil ex dote retinebit. cur enim improbet maritus mores, quos ipſe aut ante corrupit, aut poſtea probauit? ſi tamen ex mēte legis ſumet quis, vt nec accuſare poſſit, qui lenocinium vxori præbuerit, audiendum eſt,] hæc ibi, vbi glo. in verſ. ſi tamen. dicit, videbatur quòd non: quia in lege non continebatur niſi de dote, ſuper qua repetenda diceba tur nihil poſſe obijci mulieri de adulterio: vnde videbatur ſecus eſſe in accuſatione, quaſi fauore dotis illud diceretur: non tamen eſt ita: & hoc eſt quod ſequitur, ſi tamen &c. ex qua l. Cum. elicitur, ꝙ etiam in pœnis fiat extenſio ratione men-
5 tis legis. Bart. ibidem dixit, ꝙ ſiue maritus † excipiat de adulterio vt dotem lucretur, ſiue criminaliter accuſet lenocinij exceptione repelletur: & nota ex fine quòd ratio legis eſt mens legis. idem docuit textus in l. nominis, & rei. ff. de verb. & rer. ſignific. vbi hæc habentur, videlicet: [Nominis, & rei appellatio, ad omnē cōtractum, & obligationem pertinet. verbum ex legibus, ſic accipiēdum eſt, tam ex legum ſententia, quam ex verbis.] Idem docuit tex. in cap. intelligentia, & in c. propterea. extra de verb. ſignific. nam in dicto c. intelligentia hæc habentur, videlicet. [Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus,] & in d. c. propterea. hæc habentur, videlicet. [Propterea ſi prolixam epiſtolam ad interpretandum accipere te fortaſſe contigerit: rogo non verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri: quia plerunq; dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur:] hæc ibi: Idem docuit Bar. in l. non dubium. nu. 10. C. de legibus. Anchar. in c. ſi poſtquā. col. 1. in verſ. ſed hic quęritur. de elect. in ſexto. Dynus in c. certum eſt, in fine. de reg. iur. in ſexto. idē docuit Philippus Francus in d. c. certum. vbi concludendo in fine. nu. 2. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nam ceſſante ratione legis, ceſſat ipſa lex, vt in l. quod dictum. ff. de pactis. vnde dicebat Bart. in Authen. poſt fratres, C. de l. hær. quòd ra-
6 tio † legis eſt anima legis, & mens legis, eſt virtus legis, & ipſa lex, vt ibi per eum. ad mentem ergo & rationem legis eſt recurrendum, & non debent verba intelligi ad corticem, & iudaicè, ſed ſecundum mentem, & id quod eſt rationis. vnde ex his dicebat Bar. in l. non dubium. C. de legibus. quod, ſi ſtatutum imponit pœnam capitis facienti ſanguinem in palatio, intelligitur tale ſtatutum ſecūdum id, quod eſt iuris, & rationis. & ſic quando iniurioſe: non autem in flobothomante. hæc docuit Francus vbi ſupra, & ſciendum quòd idem exemplum & doctrinam, & alij docuerunt. Nam Bart. idem docuit in d. l. non dubium. nu. 11. & in l. omnes populi, nu. 55. circa finem. ff. de iuſtitia, & iure. Idem docuit Bar. in cap. 1. nu. 37. extra de conſtitu. idem docuit Panorm. in c. ſolitæ, num. 2. extra de maior. & obed. idem Salicet. in 2. nu. 11. verſ. & idem ſi dicat. C. de nona lib.

7 Tertiò mens legis colligitur ex vſu cōmuni † loquendi: nam vſus communis loquendi præualet, repugnat propriæ ſignificationi: tunc enim mens legis eſt quòd intelligamus eam ſecundum vſum communem loquendi, licèt ipſe communis vſus ſit improprius, vt docet text. in l. librorum appellatione. §. quod autem Caſſius. ff. de legatis 3. vbi hæc habentur, videlicet: [Quod autē Caſſius ſcripſit de membranis puris verum eſt. Nam chartæ puræ debentur, niſi forte & hic nos vrſerit voluntas, vt puta ſi qs forte ſic reliquerit, chartas meas vniuerſas, qui nihil aliud libros habebat, ſtudioſus, ſtudioſo: nemo enim dubitabit libros deberi, Nam, & in vſu plerique libros chartas appellant. Quid ergo ſi quis chartas legauerit, putas? Membranæ non continebuntur, neque cæteræ ad ſcribendum materiæ,] hæc ibi. idem docuit text. in l. in vulgari. §. ſi quid filio. ff. de verb. & rer. ſignific. vbi hęc habentur, videlicet. [Si quid filio meo acciderit, Damas ſeruus meus liber eſto: mortuo filio, Damas liber erit: licet enim accidat & viuis, attamen vulgi ſermone etiam mors ſignificatur.] Idē elicitur ex l. hæredis appellatione. ff. de verb. & rer. ſign. vbi hæc habentur, videlicet. [Hæredis appellatione omnes ſignificari ſucceſſores, credēdum eſt, etſi verbis non ſint expreſſi:] hæc ibi. Idē probatur per text. in l. Labeo ait. §. non enim. ff. de ſuppellectile legata: vbi hæc habentur, videlicet. [Non enim ex opinionibus ſingulorū, ſed ex communi vſu nomina exaudiri debere.] Idem docuit text. in cap. ex literis. el primo, extra de ſponſal. & matrim. vbi infra habentur, videlicet: [de hoc autem quòd cōſuluiſti, quid debeat obſeruari, quando inter aliquos ſponſalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit. Reſpondemus, quòd inſpiciendum eſt Iudici, ſi matrimoniū contracturi ad id faciendum ſint idonei ſcientia, & ætate: quo cognito, ſi alter nō intellexero quod alter propoſuit, ad communem verbi intelligētiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata meo ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus

gene-

generare,] hæc ibi docuit Alexander Tertius Papa.

Idem habetur ex l. vt Alphenus. ff. de uerb. & rer.ſignific.vbi hæc habentur, videlicet: [vt Alphenus ait, vrbs eſt Roma, quæ muro cingeretur. Roma eſt etiam, qua cõtinentia ædificia eſſent: Nam Romam non muro tenus æſtimari, ex conſuetudine quotidiana poſſit intelligi: cum diceremus Romam nos ire; etiam ſi extra vrbem habitaremus.] hæc ibi. Idem docuit text. in l. anniculus amittitur. ff. de uerb. & rer. ſignific. ubi hæc habentur, uidelicet. [Anniculus amittatur, qui extremo anni die moritur: & conſuetudo loquendi id ita eſſe declarat,] hæc ibi, inter alia ijdem probatur per text. & in cap. quamquam, 2. quæſt. 7. ubi dicitur. [Quamquam ſecundum honorum uocabula, quæ iam Eccleſia uſu obtinuit,] ex quibus patet uerba intelligenda fore ſecundum communem uſum loquendi: & quòd interpretanda ſint iura, & mẽs ipſorum colligenda ſit ex communi uſu loquendi docuerunt infraſcripti Doctores, uidelicet Petrus de Anchar. & Bar. ubi ſupra, & rurſus Bart. in l. non dubium, nu. 11. C. de legibus, & conſtitu. ubi infraſcriptis uſus fuit uerbis, uidelicet ſi communis uſus loquendi repugnat propriæ ſignificationi: tunc mens legis eſt, ut intelligamus ſecundũ communem uſum loquendi, licet ſit improprius, ut in l. librorum. §. quod Caſſius. ff. de legat. 3. Idem Bar. docuit in d. l. Labeo, nu. 1. & 4. nam in nu. 1. dixit. Nota textum ibi: [non enim ex uſu] quòd communis uſus loquendi dat ſignificationem rei, & in nu. 4. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet Dicitur hic non enim ex opinionibus, &c. quæro vtrũ communis vſus ſit propria ſignificatio, vel impropria? Reſpondeo communis vſus poteſt eſſe idem cum propria ſignificatione, & nil repugnat: & poteſt eſſe, ꝙ aliud eſt propria ſignificatio, & aliud
8 communis vſus loquendi, † & tunc non erit propria, ſed figurata: & hoc dicit glo. hic. & poſt nonnulla ait, vnde concludo, quòd communis vſus loquendi nõ eſt propria ſignificatio, ſed figuratiua: & iſta ſunt verba Iacobi Butr. in quadam ſua di-
9 ſputatione: & hoc eſt vtile ad ſtatutã, † quę dicũt, ꝙ debeant intelligi ſecundum propriam ſignificationem: aliàs ſi tale ſtatutum non reperitur; ſtaremus communi vſui loquendi, & recederetur a propria ſignificatione, vt in d. l. librorum. §. quod tamen Caſſius. & pro huius declaratione tria occurrunt ponderanda. Primò circa communem vſum loquendi. Secundò circa communem vſum vtendi. Tertiò, circa communem vſum intelligen-
10 di † quoniam etſi videantur idem, tamen reuera inter ſe hæc ſunt multum diuerſa: prout infra patebit ſingularibus exemplis traditis hic, & primò circa communem vſum loquendi ponemus tale exemplum, teſtator habens multos equos, legauit alicui palafrenos ſuos, dubitatur quid itelligatur appellatione palafrenorum ſuorum. certè hoc debet declarari ex communi vſu loquendi. Ad declarandum ac probandum talem communẽ vſum loquẽdi, formabis articulum, quòd a decem annis citra, & per ipſum tempus communis vſus loquendi fuit in hac ciuitate, vnde eſt teſtator, vel vbi teſtator conuerſabatur, quòd equus talis conditionis appellaretur palafrenus: quòd autem diximus a decem annis citra, & per ipſum tempus, diximus quia ad hoc, vt communis vſus cõſtituatur, requiritur vſus longi temporis, qui fit per decem annos: quòd diximus, vnde teſtator eſt, vel conuerſabatur: probatur in l. numis. ff. de legat. 3. & teſtis interrogatus de hoc dicet vera eſſe contenta in dicto articulo, eo quòd per dictum tempus in dicto loco audiuit equum talis conditionis ab omnibus tractantibus de hoc, palafrenum vocari: & hæc allata ſatis ſit de communi vſu loquendi. Circa communem vſum vtendi: ſciendum ꝙ arti-
11 culus † formabitur ſic: quòd a decem annis citra: & per ipſum tempus, communis vſus fuit in ciuitate iſta, quòd ille qui emeret pannum de lino haberet ad menſuram brachij maioris: & teſtis dicet contenta in articulo vera eſſe, quia ſic vidit ementes, & vendentes in dicta ciuitate a decem annis citra, & per ipſum tempus. Circa communẽ vſum intelligendi: pone exemplum: *ſe il figliuolo ſi moriſſe*, bona mea deueniant ad talem: hæc verba ſm communem vſum intelligendi, ſic intelliguntur. ſi filius meus deceſſerit ſine liberis, & articu-
12 lus debebit ſic formari, † quòd a decem annis citra, & per ipſum tempus communis vſus intelligendi fuit, quòd talia verba, *ſe'l figliuolo mio ſi moriſſe*, intelligãtur, ideſt ſi ſine liberis deceſſerit. & teſtis dicet, quòd contenta in articulo ſunt vera: & quòd per totum dictum tempus in dicta ciuitate ab omnibus loquentibus de hoc: quòd iſta verba ſic intelligantur. Hæc omnia docuit Bart. vbi ſupra; qui & rurſus in l. frugem. ff. de verb. & rer. ſignific. dixit, quòd ſi quis promittat decem corbes frumenti, intelligitur de iſto meliori, ſeu nobiliori, ſecundum communem vſum loquẽdi, vt hac lege, idem Bart. hoc ipſum docuit in l. 1. nu. 2. in verſ. communis. ff. de ſuis, & legitimis liberis, di-
13 cens: cõmunis enim vſus † loquendi non eſt propria ſignificatio: tamen communis uſus loquendi præfertur propriç ſignificationi. Idem ipſe Bartolus docuit in l. prima, numero 2. in verſic. falſo. C. de iureiuran. propter calumniam dando, dicens, ſecundum propriam ſignificationem, quæ aſſumitur ex alluſione vocabuli. Scriptura priuata eſt inſtrumentum: quia inſtruit cauſam: ſed ſecundum communem vſum loquendi ſcriptura priuata non eſt inſtrumentum; non eſt enim in vſu noſtro dicere, ego habeo inſtrumentum, cum habeo ſcripturam priuatam, vel appodiſſam, & ideo probato iſto cõmuni vſu loquendi, dicerem appellatione inſtrumenti appodiſſam non contineri. hæc ille. Item Bal. huic tertio notabili dicto, circa communem vſum loquendi ſe ſubſcripſit in infraſcripta locis, vt no. Felin. in gloſ. 1. col. 2. 3. & quarto Proemij Decretalium: incipiendo a d. colum. 2. in verſ. ex quibus vtiliter inferat: nam ipſe Bal. hoc ipſum docuit. in l. qui ſe patris. in 3. colum. C. vnde liberi. & in l. 1. in c. de ſeruis fugit.
14 dicens, quòd licet duæ negatiuæ † faciant vnam affirmatiuam. c. nonnulli. cum ſimil. ext. de reſcriptis, tamen ſecus de communi vſu loquendi. hæc ille, ex quibus elicitur ipſum voluiſſe quòd dictus
15 communis vſus † loquendi præferatur propriç ſignificationi rei. Idem ipſemet Bal. docuit in c. licet in fine. ext. de officio legati. his verbis vtens, videlicet: pone quidam Abbas habet vnum Monachum, item habet fratrem carnalem in ſeculo, modo quidã legauit hoc modo, relinquo fratri talis Abbatis. quæro vtrum intelligatur de Fratre Religionis, an de fratre ſanguinis: dic quòd de naturali, quia ita vulgus intelligit, & iſta eſt communis vſus loquendi, & conſuetudo, & quia ſermo-

nes

Digitized by Google

nes iuxta naturam ſuam ſunt interpretandi, idem
docuit ipſemet Bald. in l.non ſine. C.de boniſque
libe.vbi dicit, quòd in ſtatutis illa dicitur dotata,
quam cõmunis uſus appellat dotatam, puta cui
dos eſt relicta danda tempore, quo nubet. & ideo
rurſus ipſemet Bal.in l.1.ad finem. C.unde uir, &
uxor dixit, quod ſtatutum Mutinæ diſponens, ꝙ
mulier tranſiens ad ſecunda uota, dimittat dotem
æqualiter filijs utriuſque matrimonij: habet locũ
etiam in illa, quæ tempore mortis eſt uidua: quia
licèt propriè non dicatur dotata, quia non ſubeſt
matrimonio: tamen ſecus eſt de communi uſu lo-
quendi. hæc ille. qui in cap.fin.nu.4.extra de cau
ſa poſſeſſionis, & proprieta. his uerbis utitur, ui-
delicet, ex hoc ſequitur, quòd nomine cenſus, uel
ficti intelligitur ille contractus, qui ſub eo nomi-
ne in regione frequentatur: unde teſtis deponens
de cẽſu, uel ficto, intelligitur deponere, & proba-
re id, quod uerbum ſonat ſecundum conſuetudi-
nem, & interpretationem regionis. ff. de legat. 3. l.
librorum. §. quod Caſſius. & iſtud eſt notatu di-
gnum, & multas dirimit quæſtiones. hæc ille, vbi
ſupra. Idem docuit Angelus (ut refert Felinus ubi
ſupra, in l.ita ſtipulatus. §.Griſogonus. ff.de verb.
oblig. dicens, quòd ſi ſunt banniti omnes de tali
domo, includuntur etiam ſpurij propter commu-
nem uſum loquendi: licet propriè non ſint de do-
mo. hæc ille. Quod an ſit hoc dictum verum dice-
mus infra in quæſtione, vbi dicetur qui veniant ap
pellatione filiorum, vide ibi. Idem docuit Paulus
de Caſtro in conſil.45.incip.viſo puncto.in 3.col.
dicẽs, quòd licèt appellatione domus poſſit com-
prehendi apotheca, per quam ex domo ſit ingreſ-
ſus. Tamen in ſtatutis loquentibus de capto, vel
inſultato in domo, illa propriè dicetur domus, in
qua continuè habitatur, non ipſa apotheca pro-
pter cõmunem vſum loquendi, hæc ille. Idem do-
cuit Ioan. And. in cap. fundamenta, col. 2. in verſ.
communiter leges. de elect. in ſexto, vbi dicit, ꝙ
etſi communiter leges recipiant nepotes eſſe ap-
pellandos filios deſcendentes ex filio, vel filia, vt
in l.1.§.1. ff.de grad. tamen nonnulli Canones ab
ipſo ibi citati videntur docere, quòd appellatio-
ne nepotum dicantur quoq; filij fratris, vel ſoro-
ris, & concludit, dicens: ſic etiam habet commu-
nis vſus loquendi, qui ſequendus eſt, vt in c.ex li-
teris.el primo.ext.de ſponſalibus. & in l.Labeo. ff.
de ſup.le.per quæ patet tales collaterales nepotes
prohibitos fore. hæc ille. Ex quibus elicit Felinus
vbi ſupra, hoc etiam procedere in materia odioſa
ſecundum ipſum Ioãnem Andream. Idem docuit
rurſus Ioan. And. in Addit. ad Specul. tit. de fructi-
bus, & intereſſe. in verſ. ſed quod ſi debeo in lite-
ra F, dictione. Reſpon. Nam poſt multa infraſcri-
ptis vtitur verbis, videlicet: Quicquid teneas de
ſubtilitate iuris in quæſtione de nominibus. An
includantur inter mobilia, vel immobilia, vel nõ,
tenenda eſt ſolutio, quam dedit auctor, quoad le-
gata mobilium, quod non includant nomina: vſus
enim, & forma loquendi attendenda eſt: vt ſecun
dum vſum recipiantur verba, vt in c. ex literis. el
primo. extra de ſponſal. & faciunt ibi notata. & in
regula.c.contra eum.de reg. iur. in ſexto, & quod
ibi dixi poſt Dynum, etiam ſi diceretur ambigui-
tas, ex quo eſt in legato. Sed hic dico plus, ſcilicet
ambiguitatem ceſſare propter communem vſum
vocandi mobilia, quod in ſuppellectili, & ſimili-
bus conſiſtit. C.de ſuppel.legat.l.1.2.& 3.& l.ſup-
pellectile. hæc ille. Idem docuit Præpoſitus in d.
cap. ex literis. el primo, col. 1. & 2. extr. de ſponſ. in
verſ. nota ibi ad communem. infraſcriptis vtens
verbis, videlicet. Nota quòd verborum interpre-
16 tatio † debet capi ſecundum communem intelli-
gentiam, attenta qualitate verborum, & proferen
tium: quia ſi proferũtur ab hominibus groſſis, de-
bent groſſo modo intelligi: vt in l.mancipia. C.de
ſeruis fugit. & ibi Bald. item ſi proferuntur verba
in vulgari, vel etiam in Latino, ſed groſſo, quod
vulgari conſormat, debent ſecundum vſum vulga-
rium intelligi: ita Bal. in c.2. de duobus fratribus
de nouo beneficio inueſtitis. in vſibus feudorum.
ſi autem proferuntur a perſona perita, & Latine;
debent intelligi ſecundum rectam ſignificationẽ
verborum. ita docet Bar. poſt glo. in l. quòd ſi ne-
potes. alias ſi quis filiabus. ff. de teſtamentaria tu-
tela. & de hac cõmuni interpretatione habemus
glo. & ibi communiter Doctores. in c. nonnulli. in
princ. extra de reſcriptis. ſed aliud habetis ex hoc
tex. quòd in dubijs eſt recurrendum ad cõmunem
intelligentiam. hæc ille. Cuius quidem verba ſunt
notatu digniſſima, & memoriæ ſemper commen-
danda, hæc ille ibi. Idem docuit Ludouicus Rom.
in conſ. 23. incipit neſcio quid dubitationis, vt re-
fert Felinus vbi ſupra, dicens: quòd quamuis ap-
pellatione inſtrumenti, veniat etiam ſcriptura pri
17 uata, † vt per Specul. in tit. de dilat. §. nunc dica-
mus. verſ. Item nota, per l.c. ff. de fide inſtrum. ta-
men ſecus in ſtatutis, propter communem vſum
loquendi, vt etiam docuit Bar. in l.1. C.de iuram.
propter calum. Idem docuit ipſemet Ludouicus
vnà cum Raph. & Fulg. in l.qui ante Calendas. ff.
de verbor. oblig. dicens, quòd ſi promitto ſoluere
ante menſem Februarij: exponitur ſcilicet incœ-
ptum propter communem vſum loquendi, quam-
uis de iure intelligatur, ante menſem ſcilicet fini-
tum. hæc ille. Idem docuit pleriſq; in locis Ant. de
Butrio: Nam in Proœmio Decretal. col. 7. in verſ. &
nota glo. quæ ponit hic, vt diuerſa; ſtudentium, &
18 legentium: quia non cõprehenditur Doctor † ap-
pellatione ſtudẽtis quod nota propter priuilegia:
& dixi ſuper tex. de proprietate tamen vocabuli.
Doctor comprehenditur appellatione ſtudentiũ:
quia quotidie ſtudet, & dicitur ſtudium perage-
re, vt in conſtitu. Digeſtorum. §. illud vero. in glo.
in verſ. ex his: ſed de communi vſu loquẽdi, qui in
talibus attenditur: etiam in materia ſtricta cõtra
proprium ſignificatum vocabuli: aliud eſt, vt in l.
habeo. ff. de ſuppel. legata. cap. ex literis. el primo,
extra de ſponſal. cum ſimilibus: nam ut dicit But.
in prima cõſtit. ff. & in materia ſtricta recedimus
a propoſito, & proprio ſignificato vocabuli pro-
pter vſum loquendi: etiam quòd plus eſt, ſi ſtatu-
19 tum diceret: † ſtatuta intelligenda ad literam, vt
iacet: unde licet in proprietate uocabuli, filij ap-
pellatione comprehendatur nepos, ut in l. libero-
rum. ff. de uerb. ſign. tamen propter uſum loquen-
di, appellatione filij nepos non comprehenditur:
quod nota. Item notat in Authen. ſacramenta. C.
ſi aduerſum uendi. ubi dicit, quòd loquendi dat
uerbis proprium ſignificatum: Aduerte tamen ꝙ
in intellectu legum, quæ a peritis proferuntur, nõ
attendimus uſum loquendi: ſed potius proprium
ſignificatum: quod intelligo quando non eſt uſus
locis conditæ legis, ut in l. ita uulneratus. ff. ad l.
Aquiliam. & quia lex plura reſpicit loca, dicit. n.
Bur. quòd ſi ſtatutum dicat, uerba ſtatuti debere
intel-

Digitized by Google

ſintelligi propriè, nullo extrinſeco addito, uel intellecto, ꝙ non tegulantur ab vſu loquendi: quia ille eſt extrinſecus intellectus, & hoc ponit in l. inſtrumentorum.ff.de fide inſtrumen.quod notabis. Idem Bart. in c. ff. de iuram. propter calum. qui dicit,quòd ſtatuta intelligantur ſecundũ communem vſum loquẽdi, etiam quoad impropriam ſignificationem verborum.hæc omnia Antonius de Butrio vbi ſupra, qui idem confirmauit in c. veſtra,col.47.in verſ.Item quód dictum teſtis.ext. de cohabit.elcric.& mul.dicens. Item nota,quód
20 dictum teſtis † potius intelligitur ſecudum commune vulgare,quàm ſecundum iuris intellectum. hæc ille. ibi qui rurſus idem docuit in c. nam & rex.in verſ.Tertiò nota,ext.de verb. ſign. his verbis vtens, videlicet. Tertiò nota, quòd ſtatuta, & conſtitutiones intelligi debent,& interpretari ſecundum communem modum, & morem loquendi: & maximè quando talis modus loquendi eſt eiuſdem ſcripturæ,& eiuſdem ſtatuti: quod nota pro ſtatutis: licèt communiter ſoleamus dicere,ꝙ ſtatuta ſtrictè ſunt accipienda. hæc omnia ibi Antonius de Butrio. Idem docuit Abbas Panorm.in infraſcriptis locis. Nam ipſe Panorm. hoc ipſum docuit in Proœmio Decretalium,nu.8.9.& 10.his verbis vtens, videlicet: Nunquid vſus loquendi præferatur proprio ſignificatui vocabuli, & pro intellectu præmitte, quòd ethimologia dat proprium intellectum verbis,vt patet in c.Ferns.ext. de verbor.ſignit.& conclude breuiter poſt Bart.in Proœmio ff.& in l.inſtrumentorum. ff.de fide inſtrum. ꝙ vſus loquendi præfertur proprio ſignificatui vocabuli,& hoc etiam ſequitur notãter Bar.
21 in l.nõ dubium.C.de legibus,dicens ſtatuta † intelligenda fore, ſecundum communem vſum loquendi. Hinc eſt,quòd appellatione filiorum, ex proprio ſignificatu vocabuli etiam comprehendantur nepotes,vt dicit tex.in l.lib.xii.ff.de verb. ſignific.tamen propter communem vſum loquendi non comprehenduntur nepotes, vt eſt text.in ſtitu.qui teſtamẽto da.tu.poſ.in fine. vide ibi per gloſ.quæ dixit,quòd & ſi ſecundum proprietatem vocabuli appellatione filiorum veniant nepotes, tamen ſecundum vſum, & conſuetudinem loquendi appellatione filiorum, nepotes non veniunt. Idem docuit ipſemet Panorm.in c.cauſam,el primo,nu.a.extra de iudicijs,dicens, quòd ſecundũ communem vſum loquẽdi illos appellamus Monachos de Ordine S.Benedicti, habentes bona in cõmuni:alios vero mendicãtes appellamus Fratres. Vnde puto,ꝙ in ſtatutis, & diſpoſitionibus odioſis,& reſtringibilibus, appellatione Fratrum non venient Monachi: quia debent attendi communis vſus loquendi,vt in l.Labeo.ff.de ſuppel.legata. & idem dico in Monialibus: quia ex communi vſu loquendi illæ de Ordine mendicancium appellantur Sorores,aliæ vero Moniales.hęc ille.qui idem rurſus docuit in c.ex tenore,in fine.extra de foro compet.his verbis vtens, videlicet:Dic quòd ex propria ſignificatione uocabuli, vel ſecũdum
22 Etiymologiam poteſt dici vidua † quælibet mulier ſine viro,etiam ſi virum nunquam habuiſſet, quaſi ſine duitate: & dicitur a ve, quòd ſine,ſicut dicitur verdis, ideſt ſine corde, & veſanus, ideſt ſine ſanitate: ita dicit tex.in l.malum. §.vidua.ff. de verb.ſignifi. ſed ex communi vſu loquendi poteſt procedere dictum Gratiani in cap.vidua.diſt. 34. vt dicatur illa vidua, aliàs ſecus, vt ibi:nam & vſus loquendi etiam in pœnalibus attendendus eſt,vt not.in c.ex litetis. extra de ſponſal. hęc ille, ibi,qui idem docuit in c.licet,nu.a. extra de officio legati. ſequens ſentẽtiam Baldi (ſupra per me relatam) dicentis, quòd ſi relictum fuerit fratris talis Abbatis:intelligeretur in dubio de fratre carnali, & non de Monacho ſuo, quia hoc habet communis vſus loquendi. hæc ille. qui idem docens, in cap. nam & rex. numero a. extra de verborum ſignificatione, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota ſecundò ibi, [More ſcripturæ,] quòd de interpretatione verborum debemus recurrere ad communem vſum loquendi, ſiue tractetur de interpretatione legis communis, ſiue alterius diſpoſitionis: nam vſus loquendi præfertur propriæ ſignificationis verborum: vnde debemus intelligere verba non ſecundum proprietatẽ ipſorum, ſed ſecundum communem intellectum, & modum loquendi,& hoc habet locum etiam in ſtatutis,vt not.Bart.in l.omnes populi,ff.de iuſtitia,& iure. hæc omnia Panor.vbi ſupra,idem docuit Card.Zabar.in Clem.& ſi principalis,q.3.de reſcriptis, dicens, quòd ſi Epiſcopus habet duos Vicarios,vel plures conſtitutos in diœceſi, & non in ciuitate: is dicetur principalis, ad quem vt ad principalem, ſecundum vſum communem recurſus habetur,vt in c.conſultationibus.extra de iure patron. vbi error communis facit ius.hæc ibi ille: qui idem docuit in materia pœnali,& excommunicationis,in Clem.ne in agro, §.præfatæ. in 5.q. de ſtatu Monachorum,vbi cõcludens dicit, quòd arma tam defenſiua, quàm offenſiua tenere intra ſepta Monaſterij prohibitum eſt Monachis, ſine licentia ſui Abbatis, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ: & appellatione armorum veniũt omnia illa, quæ ſecundum communẽ vſum loquendi,& ſunt ea quę communiter ad defendendum,vel inuadendum arma dicuntur.hæc ille.Ex quibus patuit ipſum oos docuiſſe, quam etiam in materia pœnali conſtitutiones interpretari debẽt ſecundum communem uſum loquendi. Idem rurſus ipſemet Card. docuit in Clem. ne Romani, §. ſanè in 6.q.de electione,infraſcriptis uerbis utẽs, uidelicet: Dic quòd in ſtatutis,& in alijs diſpoſitionibus, cum apponuntur uerba ſignificationis ambiguæ,recurrimus ad communem modum intelligendi, ut in capitulo ex literis, el primo, extra de ſponſal.hæc omnia Card. vbi ſupra, qui idem docuit per alia uerba in conſi. 1a.incip. Factum ſic ſe habet, (ut refert Fel. in Proœmio Decretal.col.2. nu.4.uerſ.ſimiliter) ubi plenè dixit, quòd licet dicatur decedere inteſtatus propriè ille, qui poteſt teſtari, & non teſtatus eſt, ut plenè per Bart.in l.1.ff.de ſu.& legi.cum concor. tamen etiam in ſtatutis uenit inteſtabilis, ut furioſus, & ſimiles propter communem uſum loquendi. hæc ille. Idem docuit Imola in l.ex pacto. §.ſi quis rogatus.ff.ad Trebel.dicẽs, (ut refert Fel.ubi ſupra,) quòd ſi ſint banniti omnes de tali domo, inclu-
23 duntur etiam ſpurij, † propter communem uſum loquendi,licèt propriè non ſint de domo. hæc ille ibi, idem docens,in rubr.de fide inſtrum. dixit,ꝙ appellatione inſtrumentorum in materia ſtricta
24 non ueniunt teſtes, † propter communem uſum loquẽdi: licèt ſecus ſit de iure,per tex.in l.in exercendis. C. de fide inſtrum. hæc omnia Imola ubi ſupra.idem docuit Petrus de Anchar.in conſ.183. incip. apud me iſta quæſtio,dicens, quòd ſtatutũ

cogens

Digitized by Google

cogens fratres ad compromiſſum, comprehendit
fratres naturales tantum propter communẽ uſum
loquendi. hæc ille, qui idem docuit in c. cum di-
lecti. de accuſat. dicens, quòd licèt uerba apta im
portare delictum, & etiam non delictum, in du-
bio Interpretentur in non delictum, vt ſolẽniter
per Bart. & alius in l. non ſolum. §. ſed vt probari.
ff. de oper. non. nunc. tamen fallit, quando ex com
muni vſu loquendi ſonarent in delictum. per tex.
ibi. hæc ille, qui idem rurſus docuit in conſ. 232.
incip. quia in primo quæſito, verſus finem d. conſi
lij: hoc ipſum docuit probando, quòd illa verba
teſtatoris, relinquo vxorem dominam, &c. expo-
nuntur, ideſt gubernatricem, vt erat teſtatore vi-
uente, non veram dominam, prout ſonant verba,
propter communem vſum loquendi. hæc ille. Ex
cuius verbis patuit quod communis vſus loquen-
di præualet, & præponitur propriæ ſignificationi
verborum. Idem docuit Oldra. in conſ. 121. incip.
ad primam quæſtionem, dicens, quòd inueſtitus
de vno caſtro, non dicitur inueſtitus de territorio
caſtro adiacenti, quia communis vſus loquendi
25 capit caſtrum, † id quod muro circundatur: licet
ſecus ſit de rigore iuris, vt ibi per eum: vt refert
Felinus vbi ſupra. Idem docuit Felinus in dicto
Proœmio Decretal. col. 2. a verſ. ex quibus vtiliter
inferunt, vſque ad verſ. modo illis decurſis. col. 4.
Hoc idem docuit, & tuetur ipſe Felinus in c. per
tuas. nu. 5. extra de probationibus. Idem docuit
Mattheus Matthesilanus in ſuo ſingul. 95. & 96.
infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Nota mirabi
lem regulam quod vbicunque vnum vocabulum
26 † habet duo ſignificata: vnum largum, aliud ſtri-
ctum, ſi inueniatur in materia exorbitanti, ſeu ſtri
cta, debet accipi in ſignificato ſtricto, vt in capit.
Rodulphus. extra de reſcriptis. vbi verbum Diœ-
ceſis, quod largè ſignificat ciuitatem, & Comita-
tum, ſed ſtrictè pro Comitatu accipitur in res, &
ad lites: ſed hæc regula debet limitari, niſi aliter
dicamus propter communem vſum loquendi re-
gionis. Nota vnum mirabile, quòd beſtiæ appel-
latione, de proprio, & ſtricto ſignificato compre-
henduntur ſolum animalia fera, vt leones, vrſi, &
cętera ſimilia: & ideo in materia exorbitanti, &
ſtricta animalia domeſtica, vel manſueta nõ com
prehenduntur, vt in l. 1. §. beſtias. ff. de poſtu. præ-
dicta tamen limitari debent, niſi communi vſu lo-
quendi regionis, animalia domeſtica vocarentur
beſtię: quoniam tali ſignificatu ſtandum eſſet:
nam in ſtatutis etiam exorbitantibus, & correcti-
27 uis iuris communis, † verba debent accipi pro lo
co ſecundum communem vſum regionis, non ob-
ſtante, quòd in lege aliter tale vocabulum ac-
ciperetur, vt in l. cum delationis. §. ſi aſinam mo-
lendinariam. ff. de fundo inſtructo. Etſi regulari-
ter idem docuit Dec. in conſil. l. 1. conſ. 7. incip.
Diuino implorato auxilio, nu. 3. veriſſima ſint quę
diximus circa tertium modum, ex quo mens le-
gis colligi debeat ex communi vſu loquendi in pa
tria, vbi talis conſtitutio, aut teſtamentũ; vel quid
ſimile ſcriptum æditum reperitur magis, quàm ex
verbis ipſius legis, tamen patiuntur hæc dicta nõ-
nullas limitationes ac exceptiones, quarum pri-
ma eſt, quòd mens legis colligenda ſit ex commu
ni vſu loquendi, vbi talis diſpoſitio ſit, limita di-
ctam regulam, dicendo, quòd talis regula non ha
bet locum in ſtatutis illis, in quibus expreſsè ca-
28 ueretur, quòd verba ipſorum ſtatutorum † debe-
rent intelligi propriè ſecũdum naturalem ſenſum
verbi, nullo extrinſeco addito, vel diminuto: quia
non procedit tunc communis vſus loquendi: vi-
de ſtandum erit tunc præciſis verbis ſtatuti, & nõ
cõmuni vſui loquendi: & huic exceptioni ſe ſub-
ſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bart.
in l. Labeo. nu. 5. ff. de ſuppel. legata, ſequens ſen-
tentiam Iacobi Butrij hoc docentis. Bal. in l. om-
nes populi. in 24. quæſt. ff. de iuſtitia, & iure. Ant.
de Butr. in Proœmio Decretal. col. 7. in verſ. & no-
ta gloſam. Romanus in ſuo ſingulari 417. incip.
Communis doctrina eſt. qui dicit rationem huius
eſſe, quia ſenſus communis loquendi eſt quid ex-
trinſecum. idem docuerunt, & hi ſequentes, vide-
licet Felinus in c. per tuas. nu. 6. in verſ. & tenẽdo.
extra de probat. qui addit duas limitationes ſpe-
ciales in materia nepotis, & filiorum, quæ, quia
non videtur facere ad rem noſtram: ideò ipſas
hic non referam. vnde tu ibi. Panorm. in Proœmio
Decretal. nu. 12. in verſ. Item addit, & aliud nota-
bile. Paulus de Caſtro in conſil. 196. incip. ſuper
hoc puncto. col. 5. ibi, ſed his non obſtantibus. &
idem Paulus in l. 1. ff. ſi cert. pet. Alex. in d. l. 1. col.
6. Franc. de Aret. in conſ. 109. incip. legiſtis me. &
plenius in conſ. 145. incip. licet ſtatuta. Card. Za-
bar. in conſi. 84. incip. Titius nunc ſunt, Bart. Soci.
in eleganti repet. l. 1. 28. fol. verſ. nonò limita. ff.
de vulgar. & pupillar. Petrus de Anchar. in con-
ſil. 413. incip. viſo puncto. in ſexta columna.

Secunda exceptio, ſeu limitatio prædictæ re-
29 gulæ eſt. Secundò † limita dicendo, & ſic atten-
dendus ſit communis uſus loquendi in ſermone
prolato vulgariter, ſeu materno ſermone, non ta-
men hoc erit illiterato ſeu Latino, & eleganti pro
lato a peritis: quoniam tũc verba ſic prolata pro-
priè, ac ſecundum eorum proprium ſignificatum.
ſunt intelligenda, cum pateat talem fuiſſe mentem
illorum, qui ipſamet verba protulerunt, cum fue-
rint periti; vnde elicitur ipſos talibus verbis vti
voluiſſe, iuxta eorũ proprium ſignificatum, & non
ſecundum rudem communem vſum loquendi ſer-
uatum ab indoctis, huic limitationi ſe ſubſcripſe-
runt infraſcripti Doctores, in locis infraſcriptis,
videlicet Bal. in l. 12. tabu. col. fin. C. de legi. hæ-
red. Imola in c. cum tibi. in fine. ext. de teſtamen-
tis, & in terminis tradit Alexan. in conſil. 11. lib. 1.
colum. 9. & in conſil. 84. incip. Animaduerſis opti-
mè his. colum. pen. lib. 4. Præpoſitus in cap. ex li-
teris, el primo, col. 12. extra de ſponſalibus. Bart.
in l. ſi quis filiabus, nu. 4. ff. de teſtamentaria tute-
la. dicens, quòd verba not. ſunt intelligenda ſecun
dum iuris interpretationem, vt in l. 1. C. de vſur. &
& in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. & quòd iſta poſ-
ſunt eſſe utilia ad multa, ſcilicet, quòd quando di-
cta teſtium deponentium in vulgari rediguntur in
ſcriptis: conſilium tamen eſt, quod illa, quæ pro-
priè in Latinum redigi non poſſunt, ſcribantur in
vulgari, ſecundùm quòd prolata ſunt. arg. in l. 1. in
princ. ff. de excuſat. tutorum. Idem docuit Decius
in conſ. 366. incip. Diuino implorato pręſidio, pro
declaratione eorum, nu. 8. in uerſ. nõ obſtat, quòd
dicitur de communi uſu loquendi. Idem docuit
Dominus Antonius de Butrio in Proœmio Decre
talium, colum. 7. in uerſ. & nota gloſam. his uer-
bis utens. inter alia, uidelicet: Aduerte tamen, ꝙ
in intellectu legum, quę a peritis proferuntur, non
attendimus uſum loquendi, ſed potius proprium
ſignificatum: quod intelligo, quando non eſt uſus
loci

Digitized by Google

loci conditæ legis. in contrarium, ut in l.ita vulneratus. ff.ad l.Aquiliam.

S V M M A R I V M.

1 *De mente legis comprehenſiua aliquid eſſe, colligitur ex quatuor. Primò ex communi vſu loquendi. Secundò, ſi alias ſequeretur aliquod abſurdum, & abſonus intellectus ipſius legis ſi aliter intelligeretur. Tertiò quando per eandem vel aliam appareret aliquid dictũ eſſe, exempli gratia. Quartò ſi in ipſa lege appoſita eſſet ratio eius.*

2 *Mens legis extenſiua, ſiue extenta, quæ dicatur.*

PRAELVD. XXV.

ARGVMENTVM.

De duplicitate qua mens vniuſcuiuſque legis poterit conſiderari, ſcilicet de mente comprehenſiua legis, & de mente extenta, ſiue extenſiua legis.

MENS legis dupliciter poteſt conſiderari: nam quędam dicitur mens comprehenſiua legis: quædam vero mens legis extenſiua, ſiue extenſa. Aliquid autem eſſe de mente le-
1 gis † cōprehenſiua colligitur quatuor modis. Primò ex communi vſu loquẽdi, quia ille præualet omni rigori, & ſignificationi verborum: quòd tamen limita, iuxta duplicem limitationem per nos paulo ante allatam in præcedenti Præludio. Secundò ſi aliter intelligendo ſequeretur aliquod abſurdum, vel abſonus intellectus ipſius legis: cùm lex debeat eſſe poſſibilis, & honeſta, vt in cap. erit autem lex. di. 4. & notat Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. cui ſe ſubſcripſit Panor. in cap. ſuper queſtionum, nu. 7. extra de officio delegati, dicens, quòd intentio ſcribentiũ poteſt liquide deprehendi ex tenore ſcripturæ. facit. l. licet. ff. de legat. 1. vbi dicitur, quòd poteſt dici euidens, id quod ex coniecturis elicitur: & hoc multum facit ad interpretationem ſtatutorum, vt non dicatur extenſio id quod deprehenditur ex tacita, & coniecturata mente ſtatuentis, vt docet Bart. in dicta l. omnes populi. & Ioannes Andreas in regula pro poſſeſſore in Mercurialibus queſtionibus. & ſupradicti Doctores tali pacto exemplificant, dicentes. dicit lex: fauens homicidium, decapitetur, ſi ſeruarentur præcisè verba legis: furioſus, vel ſe defendens cum moderatione inculpatæ tutelæ, pœna capitali ſubiacerent: quod cōtra ius: vt in l. vt vim. ff. de iuſtitia, & iure, & in Clem. ſi furioſus, de homic. vel ſi lex diceret, quòd quicunque non deferret ligna ad ignem pro tali ſceleſto comburendo, ſolueret decem in pęnam: ſi hoc ædictum eſſet intelligendum ſimpliciter, vt ſonat litera eius, tunc ſequeretur hoc abſurdum, quod infans, vel infirmus ligarentur ipſo ædicto pęnali, quod vtique non videtur eſſe de mente comprehenſiua ipſius legis, aut Legiſlatoris, quia ſic voluiſſet ſubditos obligare ad impoſſibile: quod nō eſt credibile, nec eliciendum ex mente conditionis legis: cum lex iuſta, & honeſta debeat eſſe,

Tertiò colligitur hæc mens comprehenſiua legis, quando per eandem conſtitutionem, vel aliã apparet aliquid, exempli gratia, poſitum: vt in l. 1. ff. vti poſſi. vbi dicit lex, quòd licet verba ædicti loquãtur, de fundo tamen in domo etiam locum habent verba ædicti: pœnæ exemplum in iure Canonico. Prohibet Canon in clem. 1. de rerum permut. beneficium non conferri permutantibus. Quartò colligitur mens comprehenſiua legis, ſi in lege eſſet appoſita ratio, vt tunc mens, quæ ex illa colligitur, dicatur comprehenſiua, vt notatur in clem. 1. de electione.

2 Mens autem legis † extenſiua, ſiue extenſa dicitur illa, quæ colligitur ex identitate rationis nō ſcriptæ: vt in l. 1. C. de interdi. in cap. in cæteras. extra de reſcriptis, in cap. 2. extra de tranſlat. Prælat. & in multis alijs ſimilibus iuribus, quę breuitati ſtudens non referam.

S V M M A R I V M.

1 *Legi fraudem facere de re ad rem, quando quis dicatur.*

2 *Legi fraudem facere de perſona ad perſonam, quando quis dicatur.*

3 *Qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur.*

4 *Legi fieri fraudem de contractu ad contractum, non eodem modo, quando dicatur.*

5 *Legi fieri fraudem de contractu ad eundem contractũ, quando dicatur.*

6 *Mens legis quid ſit.*

7 *De legis ratione, vel mente vbicunque conſtat contraria, etiam verbis, licebit offendere verba, & obſeruare mentem legis.*

PRAELVD. XXVI.

LEGI fraudem facere quadrupliciter fieri cōtingit.
1 † Primo de re ad rem: vt puta, ſi in aliqua lege prohibitum ſit filiofamilias mutuari pecuniam: ſi ergo quis nō mutuaret pecuniam, ſed fructus, vel vinũ, vel oleum, vel huiuſmodi alia vendibilia, vt ipſis diſtractis filiusfamilias mutuaram tali modo pecuniam reciperet: proculdubio huiuſmodi mutuum factum fuiſſe patet contra voluntatem legis, & in fraudem legis prohibentis mutuari pecuniã filiofamilias, licèt non contra verba legis huiuſmodi, & idcirco tali filiofamilias ſubuenitur per tex. in l. ſed Iulianus. §. mutui dationem. ff. ad Senatus conſult. Maced. Item eſt prohibitum ne Prędes Prouinciarum, vel alij qui prouincias regunt, accipiant a ſubditis munera, ſed tantum permiſſum eſt eis, vt accipiant exculenta, & poculenta: ſi ergo hi tales talia acciperent in tam maxima quantitate, quòd trahi poſſent meritò, & computari munera hi tales vtique videantur amplecti verba legis, ſed tranſgredi, ac violare mentem legis, & inſimul intentionem Legiſlatoris.

2 Secundò fraus fit de perſona ad perſonã, † exemplum ſi maritus cui a iure donari coniugi prohibeatur in tãtum, quòd talis donatio nulla erit, vt in l. ſi ſponſus. in prin. ff. de donat. inter vir. & vxo. donauerit aliquid alteri perſonæ, vt eius miniſterio quęratur illud tale vxori ſuæ, tunc dicendum

erit

erit in tali caſu fraudem factam fuiſſe de perſona
ad perſonã, & vt vnico verbo multa exempla com
plectar, dicam cum Dyno (loco paulò poſt citan-
do) quòd generaliter dici poterit, fraudem fieri
de perſona ad perſonam, vbicunque perſona ali-
quid facere prohibita, facit cõtra prohibitionem
ſibi factam, miniſterio alterius perſonę: quia in ta
li caſu offenditur mens legis, ac voluntas Legiſ-
latoris.

Nam iuxta regulam in c.qui facit.de reg.iur.in
3 ſexto, qui facit † per alium, eſt perinde ac ſi facit
per ſeipſum.

Tertiò fit fraus legi de cõtractu ad contractum,
4 † non eodem modo celebratum, exempli gratia,
maritus cũ animaduertat ſe non poſſe donare vxo
ri, fingit ſe vendere aliqnam poſſeſſionem ſuã ali-
cui, qui poſſet eam vendere, aut donet ſuæ vxori,
quam aliàs non vendidiſſet, hæc venditio nulla
erit: quoniam contra mentem legis facta fuit:
quia venditio fictitia fuit, donatio autem vera, vt
in dicta l.ſi ſponſus.§.circa.

Quartò fraus fit legi de contractu ad eundẽ con
5 tractum, † exemplum, mulier pro alio intercede-
re, actio eſt, vt principaliter obligationem ſuſci-
piat, vt nõ iuuetur beneficio Velleia. nam nihilo-
minus iuuatur: cùm reuera intercedere videatur,
vt in l.quamuis.§.ſi cum eſſem, ff.ad Vell. hæc om-
nia pręſentis notabilis ſecũdi ſunt excerpta ex ſen
tentia Dyni, in c.certum eſt. de reg.iur. in ſexto,
vbi eum ſequitur Io.And.Philip, Franc. & Petr.de
Anchar. in ſua repet.ſolemni.c.Canonum ſtatuta,
col.18.ext.de conſtitu. Memoriæ eſt quoq; com-
mendandum, ꝙ ipſe Dynus vbi ſupra, in fin. his no
tabilibus verbis vtitur, videlicet: Mihi autem vi-
6 detur, ꝙ cum mens legis, † nihil aliud ſit, quàm ra
tio, quæ Legiſlatorem mouit, tunc verba legis non
extẽdantur, niſi ad eum caſum, ad qnem extendi-
tur ratio, vt in l.adigere. §. quamuis. ff. de iure
patro. & videtur, ꝙ vbicunque conſtat de ratione
7 legis, ſeu de mente verbis contraria liceat offen-
dere verba, mentem ſeruando: vt in l.ſcire etiam
oportet.§.aliud.ff.de excuſ.tut. & temp.eorum, &
ita credendum eſt intellexiſſe Doctores: cùm effe-
ctus verborum ſemper trahantur ad limitationem
rationis, & non econtra. hæc Dynus vbi ſupra.

S V M M A R I V M.

1 *Contra legem quis dicatur facere.*
2 *Legi fraudem facere quis dicatur.*
3 *In legem committere quis dicatur.*

PRAELVD. XXVII.

FACERE contra legem, facere frau
dem legi, & committere in legem
differunt inter ſe: Nam facere con
1 tra legem is dicetur, † qui facit
contra mentem, & verba legis: vt-
puta lex prohibet minorem alie-
nare ſine authoritate tutoris, & decreto Iudicis:
ſi ergo minor alienauit ſine iſta ſolemnitate: di-
ceretur eum feciſſe cõtra legem. Facere vero frau-
2 dem † legi eſt, quando quis nõ facit aliquid con-
tra ſonum, & corticem verborum legis, ſed con-
tra mentem legis, ſeu intentionem Legiſlatoris:
licèt obſeruet verba legis, ſeu corticem verbo-
rum ipſius legis, vtputa: lex prohibet ne pecu-
nia numerata mutuetur filioſamilias: aliquis non
mutuat filioſamilias pecuniam, ſed fructus, vel
aliud qnidpiam, ut poſtea filiusfamilias illud
vendat, & inde pecuniam habeat. Nam hic talis
mutuator non facit contra verba legis, ſed contra
mentem legis; & hoc contingit quatuor modis,
vt dixi in præcedenti præambulo. Committere
3 autem in legem † eſt propoſitio generalis ad duo
ſupradicta, eo quòd ſiue quis faciat contra legem,
ſiue quis faciat fraudem legi, vtroque caſu dice-
tur eum committere in legem. Hæc docuit gloſ.
in l. non dubium. in principio. C. de legibus, &
conſtitu. & ibi reliqui Doctores. & Canoniſta-
rum nonnulli, in cap.certum eſt. de regulis iuris,
in ſexto.

S V M M A R I V M.

1 *Interpretatio a Iuriſtis, & Canoniſtis quo ad præſen-
tem materiam dupliciter ſumitur.*
2 *Interpretatio (quo ad præſentem materiam) propriè
ſumpta quid ſit, & quid impropriè ſumpta.*

PRAELVD. XXVIII.

1 INTERPRETATIO † (quo ad præſen
tem materiam) dupliciter ſumi-
tur a Canoniſtis, & Iuriſtis, vide-
licet propriè, & impropriè. Pro-
priè (ſcilicet ſecundum eius pro-
priam ſignificationem) ſumpta in-
2 terpretatio, † idem erit quid congrua verbi, vel
orationis declaratio, ſeu expoſitio. Interpretatio
verò ſumpta impropriè accipitur pro correctio-
ne, pro arctatione, ſeu reſtrictione, necnon pro
prorogatione, ſeu extenſione, prout notanter
docuit gloſ. in l.1. in principio, ff.de orig.iur. &
gloſ. in l.1.§.qui operas, in verſic.interpretatione.
ff.ad Senat. conſul.Tertull.

S V M M A R I V M.

1 *Lex vel ſtatutum quando dicatur corrigi.*
2 *Legis ratione correcta, an ſit correcta ipſa lex.*
3 *Ceſſante ratione legis, ceſſare debet & legis diſpoſitio.*
4 *Extenſio ex identitate rationis legis correctoriæ non
conceditur, & quare.*
5 *Vt correctio legum vitetur, quæ ſint obſeruanda.*
6 *Subauditio tolleratur in legibus, vt vitetur correctio.*
7 *In ſtatutis argui non poterit a contrario ſenſu, quando
inde ſequeretur legum correctio.*
8 *Correctio legum regulariter non inducitur etiam ex
maioritate rationis.*
9 *Extenditur lex correctoria in infraſcriptis caſibus, vi-
delicet quando reduceremur inde ad ius antiquum.*
10 *Correctoria lex extenditur in correlatiuis.*
11 *Correctoria lex extenditur per rationem inibi ſcriptã.*
12 *Correctoria lex extenditur vbi eſt omnimoda ratio in
vtroque caſu, & ſecundum limites rationis ſcriptæ in
legem.*
13 *Correctoria lex extenditur etiam, ſi ratio non ſit in ip
ſa expreſſa: & tamen vnica illa ſolum reddi poſ-
ſet.*
14 *Extenſio regulariter non fit in correctorijs, & pœna-
libus ſimul, etiam ſi ratio ſit ſcripta, vel taxatiuè,
vel ratio impulſiua tantum adeſſet, vel ſi reperiatur
extenſio probibita per aliam legem.*

15 *Lex correctoria in æquiparatis fiet extenſio, ſi per omnia ſint æquiparata, vel facta extenſio per aliam legem non per modum regulæ.*

16 *Lex correctoria extenditur vt euitetur abſurdum, vel peccatum.*

17 *Correctoria lex extenditur quando alias eſſet eluſoria, vel identitas rationis ſurgeret ex vi regulæ, cui licet de reg.iur. in ſexto, & in conſequtiuis neceſſarijs, vel ſub lata ſignificatione idem continetur.*

18 *Lex correctoria extenditur de hærede ex teſtamento, ad hæredem ab inteſtato, & ad omnes leges tendentes ad declarationem ipſius legis correctoriæ.*

19 *Lex correctoria extenditur ex mente intrinſeca, ſeu comprehenſiua, & in correlatiuis, & quando.*

20 *Lex correctoria extenditur ad caſum ſubrogatum.*

ARGVMENTVM.

De extenſione legum correctoriarum tantùm

QVAESTIO VNICA.

ACVRVS de extenſione legum correctoriarum tantùm, monendū arbitratus ſum Lectorem, quòd cor-
1 rectio legis, † ſtatutiq; dicatur non ſolùm quando ex toto tollitur, verum etiam quando aliquid ipſi legi adderetur, vel detraheretur, vel obſcuritas aliqua declararetur: quod & dixit Albericus ſe habuiſſe de facto, cùm ſibi & quibuſdam fuiſſet commiſſa correctio ſtatutorum, & dubitaretur an poſſet facere ſupradicta, & hoc elicitur ex l. 1. C. de nouo Codice faciendo. Nam ibi in principio legis dicitur [Hæc quæ neceſſariò corrigenda multis retrò Principibus viſa ſunt,] iunctis his, quæ ibidem in §. quibus. vbi dicitur [Quibus ſpecialiter permiſimus, reſecatis præfationibus, &cæt. componere, & congruis titulis adijcientes quidem & detrahentes, imò mutantes verba eorum, vbi hoc commoditas rei exigeret.] hæc ibi. Idem expreſsè docuit Paul. de Caſtr. in dicta l. 1. num. 1. verſic. nota, quòd correctio. Quapropter Cardin. in Clementina ſtatutum, in quarto notab. de elect. dixit, quòd corrigere ſit cum reuocatur aliquid, quod prius tenuit: & ſubdit exemplum per cap. non debet, extra de conſanguinit. & affinit. Reprobare autem dicatur cùm declaratur aliquid nunquam tenuiſſe: quod quidem ſingulare dictum ipſemet Card. repetijt in Clementina ſi Romanus. not. 2. de præbend. & ſciendum inſuper,
2 quòd correcta ratione legis † intelligatur correcta etiam & ipſius legis diſpoſitione, vt elicitur ex cap. miramur, extra de ſeruis non ordi. iuncto cap. a multis, extra de ætate, & qualitate, & docuit Cynus in l. 2. C. de contrahen. & committen. ſtipul. gloſ. in l. 1. in principio, in verſic. prouidentia, & ibi Bart. ff. de legit. tut. Nam in dicto cap. miramur, (ſecundum Alexand. hoc ipſum docentem in l. quod dicitur, colum. 7. nume. 10. verſic. vnde videtur recedere, ff. de verborum obligatione,) Papa declaratoriè procedit, & affirmat, quòd eo ipſo quòd correcta erat ratio Canonis, debeat intelligi diſpoſitio ipſius Canonis. Quapropter
3 iura dicunt, quòd ceſſante ratione † legis, ceſſare debeat & legis diſpoſitio, vt in cap. cum ceſſante, ext. de appel. quod & latiſſimè docuit etiā Tiraq. in tract. ceſſante cauſa, fol. 42. a nume. 125. vſque ad nume. 174. quam regulam ipſemet Tiraquel. limitauit ibidem in fol. 88. vbi poſtea hanc regulam limitat elegantiſſimè multipliciter, & eius limitationes probat innumeris auctoritatibus Doctorum, ac legum. Idipſum repetijt Alexan. in l. 1. nume. 6. verſic. & hinc ſumpta occaſione. ff. ſoluto matrimonio. diſtinguens de ratione & cauſa impulſiua & finali. Idem docuit Bart. in l. 2. §. fin. ff. de donat. Cynus & Bald. in l. generaliter, C. de Epiſcop. & cleric. & Bal. rurſus in l. 1. ff. ſoluto matrimonio. Canoniſtæ in cap. poſt tranſlationem. extra de renunc. & in dicto cap. cum ceſſante, extra de appellat. His ergo præmiſſis pro maiori intelligentia afferendorum pro vera deciſione omnium quæ producenda videbuntur facere ad rem aggreſſam.

Prima regula ſit, in correctorijs ex identitate
4 rationis non eſt licita extenſio, † & hæc regula probatur primò in l. præcipimus, in fine. C. de appellat. & in l. ſancimus. C. de teſtam. authent. de adminiſtrat. offic. §. fina. & in l. ſi vero, §. de viro, ff. ſoluto matrimonio, l. vnica. C. de iure dotium, & in cap. cum expediat. de electio. in ſexto. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam idem docuit Ripa in l. ſi conſtante, nume. 59. ff. ſoluto matrimonio, nume. 57. & 59. Bart. in dicta l. ſi conſtante, nume. 39. 43. & 49. & in l. ex teſtamento, C. de ſecundis nuptijs. Idem probabimus pluribus medijs infra in quæſtione prima, concluſione tertia. & vltra ea idem docuit gloſ. in l. fina. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, quam citat & ſequitur Paulus de Caſtro, ibidem nume. 8. Alexander in l. illam, nume. 2. verſic. tertiò nota, C. de collat. & rurſus Bartolus in l. Gallus, §. ille, nume. 1. ff. de liberis & poſthumis, & ratio rationis eſt, quoniam non debet vna lex per aliam corrigi, niſi exprimatur, vt in l præcipimus. C. de appell. in fine. Idem rurſus docuit Bartolus in l. cui relictum, nume. 1. C. de indicta viduit. Ioannes Baptiſta a Sancto Seuerino in l. omnes, nume. 191. & iterum Bartolus in l. Marcellus, nume. 9. ff. ad Trebellianum, gloſ. in Clementina prima, in verſic. eiſdem. de ætate, & qualitate, & rurſus ipſe Bartolus in l. non dubium, C. de legibus. Socinus in conſil. 122. columna ſecunda, libro 3. & in conſil. 29. columna prima, lib. 4. Ex quibus corrolaria, ampliat. & fal. infraſcript. eliciuntur.

5 Inde primò elicitur, quòd contrarietas † legum concordanda ſit, prout docuit Ripa in d. l. ſi conſtante, nu. 57. & tacitè omnes Doctores ibidem.

Inde ſecundò elicitur, quòd in legibus ſubau-
6 ditio † tolleretur, vt vitetur correctio, prout docuerunt Ripa, vbi ſupra, nu. 58. & Curtius in Authent. ex teſtamento, nu. 6. C. de collat. & glo. in c. pater. verſic. defenſorem, diſtinct. 15.

Inde tertiò prouenit, quòd in legibus ſubauditio reijciatur, vt vitetur correctio, prout docuit Ripa vbi ſupra, eodem nu. 88. & gloſ. in c. cupientes, §. quòd ſi per viginti, verſic. Præterea, de elect. in ſexto.

Amplia primò allegata in dicta regula, dicendo, quòd in tantum ſit vera, quòd etiam correctio legum fieri non debeat per repetitiones, ſubauditiones, aut tacitos intellectus, prout docuit

Imola

Imola in dicta l. ſi conſtante, numc. 33. colum. 2. verſic. ſimiliter.

Amplia & ſecundò dictam regulam, dicendo
7 ipſam habere locum in ſtatutis: nam † non poterit argui a contrario ſenſu, quando fieret iuris communis correctio, prout docuit Imola, vbi ſupra.

Amplia tertiò, dicendo, quòd nec fiat correctio per dictionem taxatiuam, vt docuit Imola ibidem, colum. 2. vbi & addit, quòd neque fieret per clauſulam, non obſtante.

Amplia & quartò dictam regulam dicendo,
8 quòd in tantum ipſa ſit vera, quòd correctio † legum non induceretur etiam ex maioritate rationis, prout docuerunt Ripa vbi ſupra, nu. 55. & 56. glo. in l. fina. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & ibi Paul. de Caſtro nu. 8. Ioan. Baptiſta a Sancto Seuerino in l. omnes, nu. 191. Idem habetur in l. præcipimus, in fin. de appel. Raphael Cumanus, Iaſon, & Paul. de Caſtro in l. Gallus, §. idem credendum, ff. de liberis & poſthumis.

Fallit primò dicta regula: nam ipſa locum non
9 habebit, † quando per extenſionem reduceremur ad antiquum ius commune, prout docuit Ripa in dicta l. ſi conſtante, nu. 5. 50. & 61. & Imola ibid. colum. 3. verſic. quartò, quia tunc agitur de extenſione paſſiua.

10 Fallit ſecũdò in correlatiuis, † licèt in lege hoc non exprimeretur, prout docuerunt Ripa vbi ſupra, nume. 62. Imola ibidem, colum. 5. Bart. in l. legem Iuliam, nu. 1. C. de indicta viduit. Ioannes Baptiſta a Sancto Seuerino in l. omnes, num. 192. ff. de iuſtitia, & iure.

Fallit tertiò, quãdo ratio eſt ſcripta in lege cor-
11 rectoria, quoniam tunc talis lex † extendetur ad omnes caſus, qui ſub tali ratione comprehendi poſſent, prout docuerunt Ripa in dicta l. ſi conſtante, nu. 63. Imola in dicta l. ſi conſtante, col. 3. in principio, Paul. de Caſtro in l. fina. nume. 8. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Tiraquellus in tract. ceſſante cauſa. a fol. 24. vſque ad finem tractatus. Ioannes Crottus in dicta l. omnes, nu. 183. verſic. octaua concluſio, Bald. in Authent. quas actiones, colum. 2. C. de ſacroſanct. Eccleſ. per l. his ſolis. in verſic. tacitè cautè putamus. C. de reuocan. donat. & in l. de quibus, colum. 5. ff. de legibus. Bald. in l. maximum vitium, colum. 3. C. de liber. præter. Raphael Cumanus in l. mulier. ff. ſolut. matrimonio. Paulus de Caſtro in l. quamuis. C. de fideicommiſ. Curtius in l. qui ſe patris, nu. 56. verſic. Nam etiam in correctorijs, C. vnde liberi.

12 Inde de iure ſequitur, † quòd vbi eſt omnimoda ratio in vno caſu, quæ eſt in altero, non dicatur extenſionem fieri, ſed id contineri in ipſa legis diſpoſitione, prout docuit Ripa vbi ſupra, numero 5. & 64.

Inde ſequitur etiam, quòd lex correctoria ampliatur ſeu extendatur de ſtricta ſignificatione ad largam, ſecundum limites rationis, quando ratio eſt ſcripta in ipſa lege, vt docuerunt Ripa vbi ſupra, nu. 64. Imola in dicta l. ſi conſtante, colum. 3. verſic. aut agitur.

Amplia dicendo, quòd contenta in dicta fallentia procedant non ſolùm ſi ratio ſit verè expreſ-
13 ſa, † ſed etiam ſi habeatur pro expreſſa, quia vnica tantum ratio poſſit aſſignari, prout docuit Ripa in dicta l. ſi conſtante, nume. 61. & Paul. de Caſtro in l. quamuis, C. de fideicommiſſ. & Baldus in dicta l. maximam. Alexander in dicta l. ſi conſtante, in principio, Ioannes Crottus in l. omnes, numero 183. verſic. & ampliatur, ff. de iuſtitia, & iure.

Limita primò ſingulariter allegata in dicta ter-
14 tia fallentia, primò quando ratio † eſt ſcripta in lege correctoria & pœnali ſimul: quia tunc regulariter non extenderetur, prout docuit Ripa vbi ſupra, nume. 66.

Limita ſecundò, quando lex correctoria loqueretur taxatiuè, quia tunc his non obſtantibus non fieret extenſio, prout docuit Ioannes Crottus in dicta l. omnes, nume. 144. & nume. 184. Baldus in Authentic. quas actiones, de ſacroſanctis Eccleſijs.

Limita tertiò dictam fallentiam, quando ratio non eſſet finalis, ſed impulſiua, prout docuit Ioannes Crottus vbi ſupra, nume. 184. Tiraquel. vbi ſupra, & docuit Ripa in dicta l. ſi conſtante, nu. 68. dicens, quòd tunc non extenderetur. Mattheſil. in tracta. extenſionum, Ioannes Andreas in cap. 1. de tempor. ordin.

Limita quartò quando per aliquam legem reperitur prohibita extenſio, Ripa vbi ſupra, numero 67.

Fallit quartò dicta principalis regula (in qua diximus in correctorijs non fieri extenſionem) in
15 æquiparatis † a lege veteri: Nam in tali caſu lex noua etiam correctoria diſponens ſuper vno, extenditur ad alterum virtute regulæ antiquæ, prout docuerunt inter alios Ripa in l. ſi conſtante, nume. 69. & 70. vbi dixit, quòd difficilius concedatur extenſio in correctorijs, quàm pœnalibus. Imo. in l. ſi verò, §. de viro, columna tertia, verſiculo quinto, ff. ſoluto matrimonio, Aret. in l. 2. columna quinta, in principio, ff. de legatis primo, dicens hanc eſſe communem modernorum ſententiam.

Limita primò dictam fallentiam quartam, dicendo ipſam nõ habere locum in caſibus, ad quos fieret extenſio, quando illi non eſſent per omnia adæquati a lege antiqua, ſed tantum in materia, de qua agitur: nam tunc lex noua corrigens in vno non extendetur ad alterum caſum, prout docuerunt Ioannes Crottus in l. omnes, nume. 178. verſic. limitatur. ff. de iuſtitia, & iure, & Mattheſil. in tract. extenſionum.

Limita & ſecundò allata in dicta quarta regula, dicendo illam habere locum quando a lege antiqua reperitur facta extenſio generaliter & expreſsè per modum regulæ, vt in l. vt tantum, §. primo, ff. de ſer. corrup. ſecus vbi duo caſus ſimpliciter reperiuntur a lege veteri in vna materia æquiparati: quia tunc lex corrigens in vno caſu, non extenderetur ad alium, prout docuerunt Doctores, inter quos eſt gloſ. ſingularis in Authentic. quas actiones, C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Nam ibi in lege pontitur Authentic. ſupradicta æquiparata reperitur Ciuitas & Eccleſia, & tamen diſpoſitio dictæ Authent. corrigens in Eccleſia, non extenditur ad Ciuitatem, vt ibi in gloſ. & Alexan. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, numero 13. ff. de liberis & poſthumis, Bartolus in dicta l. omnes, in vltima oppoſitione, Paul. de Caſtro in dicto §. & quid ſi tantum, per dictam l. Gallus, §. etiam parente, in verſic. & bene.

Digitized by Google

Fallit & quintò dicta regula, quando inde ſequeretur abſurdum, niſi lex, vel ſtatutum corre-
16 ctorium † extenderetur: nam tunc ratione abſurditatis euitandæ licita eſſet extenſio, prout docuerunt Ripa in dicta l. ſi conſtante, numero 71. Imola in dicto §. de viro, columna ſecunda, verſiculo ſed aduerte. Ioannes Crottus in dicta l. omnes, nume. 186. & in l. ſcire, §. illud, ff. de excuſat. tut. in l. ſi viua matre, C. de bon. mat. in verſic. ab re eſt vt filius. Fulgoſ. & Alexan. ac alij nouiſſimi Doctores in l. 2. C. de in ius vocan.

Fallit & ſexto dicta regula, quando agitur de fauore animæ: nam tunc ratione vitandi peccatum lex correctoria extenderetur. Prout docuerũt Ripa in dicta l. ſi conſtante, nu. 72. Ant. de Butr. in cap. fina. extra de conſuet. glo. & Bart. in Authent. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus venditorem. Franc. Curt. in dicta Authen. ſacramenta puberũ, col. 7. nu. 81. & 82. addẽs hoc ipſum docuiſſe communiter omnes Doct. ibidem. idem docuerũt Philippus Francus, & Geminianus in cap. 1. de tempor. ordin. in ſexto, Alex. in l. apud acta. ff. de tranſact. Ioan. And. in cap. ex tenore. extra qui filij ſint legitimi. Ant. & Panorm. in d. cap. ex tenore. qui Panor. idem repetijt in cap. quæſiuit, extra de diuortijs. Geminianus in cap. 1. de homicid. in ſexto, Antonius iterum in cap. ad emioentiam, in fine, extra de ſentent. excom. Romanus in l. ſequitur, §. ſi viam, ff. de vſucap. Imol. in reper. cap. cum contingat, extra de iureiurando, Felinus in cap. tranſlato, nume. 13. verſic. vltimo tangit, extra de conſuet.

Fallit inſuper ipſa regula & ſeptimò. Quando
17 alias ipſa diſpoſitio redderetur eluſoria: † nam tunc licita eſſet extenſio, prout docuerunt Ripa vbi ſupra, nume. 73. & Ioannes Crottus in l. omnes, nume. 190. verſic. decimaquarta concluſio. ff. de iuſtitia, & iure.

Fallit octauò quando identitas rationis ſurgit ex vi regulæ cui licet. de reg. iur. in ſexto, prout docuit Ripa, ibidem nu. 74.

Fallit nonò in conſequutiuis neceſſarijs. Nam lex correctoria diſponens ſuper vno, extenditur ad omnia conſecutiua neceſſaria, prout docuerũt Ripa vbi ſupra, nu. 76. & Ioannes Crottus vbi ſupra, nu. 179. verſic. quinta concluſio.

Fallit decimò in his, quæ normam capiunt ab alio: Nam illo mutato, ea etiam mutata cenſentur, quæ ab illo regulantur, prout docuit Ripa vbi ſupra, nume. 77.

Fallit vndecimò quando lex correctoria corrigens in vno caſu, extenderetur ad alium, qui ſub lata ſignificatione vocabuli poterat comprehendi ſub caſu expreſſo, ſi talis diſpoſitio ſit fauorabilis, prout docuit Ioannes Crottus vbi ſupra, numero 181. verſic. ſexta concluſio.

Fallit duodecimò quando agitur de hærede:
18 nam tunc licita erit extenſio † etiam in correctorijs, quoniam extendetur de hærede ex teſtamento ad hæredem ab inteſtato. Ripa in l. ſi conſtante. nu. 1. ff. ſoluto matrimonio.

Fallit quando reperitur vna lex correcta: quoniam ipſa correctio extẽditur ad omnes leges tendentes ad declarationem illius legis correctæ, prout docuerunt Curt. in conſ... vol. 2. f. 251. nu. 26. Paul. de Caſtro in d. l. ſi conſtante, addens, quòd huiuſmodi leges corrigãtur ex toto, etiam ſi contineant aliquid, quod ſit extra declarationem, vel limitationem, & quòd idem docuerit per hunc textum Cynus in l. tranſigere, ante finem. C. de tranſact.

19 Fallit quartodecimò, quando extenſio † fieret ex mente intrinſeca, ſeu comprehenſiua, & nõ extenſiua legis, quæ mens colligitur ex tribus (prout latiſſimè fuit ſupra probatum,) prout docuit Imo. in l. ſi conſtante, colum. 4. verſic. ſexto, ff. ſoluto matrimonio.

Fallit quintodecimò in correlatiuis: nam facta correctione in vno eorum, intelligetur eo ipſo facta in altero. per l. 2. in fi. vel fin. C. de indicta viduit. toll. & huic fallentiæ ſe ſubſcripſerunt quamplurimi Doctores recenſiti per Antonium Gabr. in tract. concluſ. fol. 563. nume. 36. verſic. primò amplia. Alexan. in verſic. Gallus, §. & quid ſi tantum, num. 7. verſic. non obſtat primum argumentum Saliceti. ff. de liber. & poſthum. qui Alex. ibid. nu. 13. ſequens Ang. ibidem idipſum fatetur. Ioan. Crottus in l. omnes. 185. verſ. nona concluſio. ff. de iuſtitia, & iure, Iaſon in l. fin. C. de indicta viduit. toll. Anchar. in cap. Canonum ſtatuta, verſiculo quæro vtrum iſta inſtitutio. extra de conſtit. Ant. Gabr. vbi ſupra, & Ioannes Baptiſta in d. l. omnes, num. 192.

Limita hanc fallentiam decimamquintam: dicendo ipſam non habere locum quando ratio correlatiuorum eſſet diuerſa, prout docuerunt Ioan. Crottus in d. l. omnes, num. 18. verſ. limitatur hæc concluſio. Ant. Gab. vbi ſupra, f. 552. num. 51. verſiculo limita primò, ſecundò, & tertiò, & idem docuerunt quamplurimi Doctores citati ab ipſo, ibidem.

Fallit decimoſextò in caſu ſubrogato loco caſus
20 expreſſi † in lege correctoria, prout docuerunt Io. Crottus vbi ſupra, nu. 182. verſ. ſeptima concluſio. Bart. in l. poſtulante. ff. ad Trebell. & Panorm. in c. fina. colum. 1. extra de arbitris.

Fallit decimoſeptimo dicta regula, quãdo duo ſe inuicem habent gradatim: ita quòd vnum commenſuretur alteri. Nam tunc facta mutatione in vno, cenſetur etiam facta in altero, prout docuit Ioannes Crottus vbi ſupra, nume. 189. verſic. tertiadecima concluſio. gloſ. in l. illud. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Cynus & Bart. ibidem. & glo. in Clementina generalem, de ætate, & qualitate.

SVMMARIVM.

1 *Lex correcta, non erit correcta ratione legis, quando ratio legis fuiſſet impulſiua.*

2 *Conditio appoſita alicui legi regulariter dicitur cauſa finalis ipſius: vnde ea ceſſante, ceſſat diſpoſitio talis legis, quando cauſa apponitur per modum conditionis, & quando hoc fallat.*

3 *Modus appoſitus contractui, quando denotet cauſam finalem: & quòd cauſa (quoad præſentem materiam) multipliciter ſumatur: & quando denotet cauſam impulſiuam.*

4 *Legis ratione correcta quando dicatur correctam fuiſſe legem ipſam, redditur optime diſtinctio.*

5 *Lege ponente duas rationes finales, ſi vna deficeret in aliquo caſu, & alia remaneret, remanebit quoque ipſius legis diſpoſitio, ſecus ſi lex poſuiſſet vnam*

ſolam

Digitized by Google

ſolam rationem: Nam tunc eſſet dicendum, quòd ſi correcta ſit illa ratio per legem nouam ſuperuenientem, correctam etiam cenſeri debeat & lex antiqua.

6 *Pater non cogitur hodie inſtituere in ſuum hæredem nepotem ex filio emancipato natum, ſicut antiquitus tenebatur.*

7 *Cognati (quamuis non vocarentur ad tutelam ea ratione, quia non vocabantur ad ſucceſſionem.) Hodie tamen vocantur ad tutelam; cum & vocentur quoque ad ſucceſſionem.*

8 *Legum correctoriarum extenſio quando ſit permiſſa.*

9 *Patri licitum eſt nedum pignorare, ſed & vendere filium in caſu neceſſitatis ſibi imminentis.*

10 *Argumentum a maioritate rationis procedit affirmatiue, & negatiue in diuerſis caſibus.*

11 *Conceſſum quod eſt maius non includit conceſſum quod eſt minus, quando eadē ratio non cōcurrit in vtraque.*

12 *Curialis poteſt donare immobilia, & mancipia etiam ruſtica, ſed non vendere, & quare.*

13 *Venditori vini poſt ſtatutum diem, & denunciam factō emptori, licebit totum vinū, & nō partem effundere.*

14 *Venditio conceſſa non includit conceſſionem pignorādi.*

15 *Procuratorem ſuum generalem dominus in totum reuocare poterit, ſed non in parte.*

16 *Inſtitutiones plures faciens debet omnes, aut nullam improbare, quod triplici medio probatur.*

17 *Dominus adſcriptitiorum poterit illas vendere cum ſolo, ſed non ſine ſolo. quod triplici media probatur.*

18 *Delegatus qui virtute ſuæ delegationis poteſt diſpenſare in maiori caſu, non poterit ſine noua delegatione in minori diſpenſare.*

19 *Mandatarius egrediens fines mandati, nihil iuridicum facit.*

20 *Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum Monacho tranſlato ad Eccleſiam Parochialem, vt habere poſſit beneficium ſimplex.*

21 *Diſpenſandi facultas conceſſa in maioribus caſibus, quando etiam in minoribus conceſſa videatur.*

22 *Legis mens dicitur anima legis, verba vero corpus.*

23 *Legis mente, & ratione concurrente, dicitur non fieri legis extenſionem, ſed decerni ab ipſa lege.*

24 *Caſus excepti a regula extenduntur ad ſimiles.*

25 *Legis penalis ſcriptæ in alio caſu extenſionem fieri regulariter non conceditur ex identitate, vel maioritate rationis, quotieſcunque ipſa identitas aut maioritas rationis non ſurgeret, ex vi regulæ, cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus, ſed ſolum fieri poterit declaratio, ſeu diſtinctio ipſius legis.*

26 *Mentio de lege antiqua correcta non eſt neceſſe fieri in lege corrigente, quando ex lege noua colligi poſſit quod Legiſlator illam voluerit corrigere, & ponuntur tria exempla, & nu. 33.*

27 *Præſcribitur contra laicos ſpatio triginta annorum, contra Eccleſias ſpatio 40. contra Romanam ſpatio centum.*

28 *Filijs & hæredibus hæreticorum, quo ad bona, conceditur præſcriptio contra Romanam Eccleſiam ſpatio quadraginta annorum poſt mortem ipſorum hæreticorum, ſi tali ſpatio bona fides eorum interceſſit.*

29 *Fœmina ſuccedit auis paternis, & maternis in æquali portione, ſicut maſculus eius frater.*

30 *Legum correctio non datur, niſi expreſſa appareat per alium legem ſcriptam.*

31 *Iura iuribus concordari expedit, & eorum correctio, ſi ſuſtineri poſſint, vitari.*

32 *Legis correctio nō inducitur per dictionem taxatiuam, nec per argumentum a contrario ſenſu, nec per clauſulam, non obſtante quaecunque lege.*

34 *Legū conditoribus, et nō miniſtris licet leges corrigere.*

35 *Argumentum a ſimili quibus caſibus locum habeat, & non, & de tacito, quod faciat ceſſare expreſſum, quomodo, & in quibus.*

36 *Statuta, & conſuetudines quando poſſint ad alios caſus extendi, & non.*

37 *Legum pœnalium & correctoriarum quo caſu fiat extenſio.*

38 *Legis ratio extendit ipſam legem ad alium caſum, vbi eadem ratio reperitur.*

39 *Statutum corrigens quando extendatur ex identitate rationis ſcripta.*

40 *Legis ratio ad verba ſe habet vt anima ad corpus.*

41 *Ratio eadem vbi eſt, ibi idem ius eſſe debet.*

42 *Lex pœnalis & correctoria ſimul, loquens taxatiuè non extenditur propter rationem ibi expreſſam ad alios caſus ex identitate, vel maioritate rationis, niſi appareret per aliam legem recentiorem fuiſſe factam extenſionem ad illos caſus.*

43 *Lex pœnalis & correctoria ſimul, extenditur ad alios caſus, ex identitate, vel maioritate rationis ſcripta, quando dicta ratio ſcripta eſſet finalis, ſecus ſi eſſet impulſiua ſolum, quoniam tunc non extenderetur ad alios caſus ibi non expreſſos.*

44 *Ratio impulſiua legis quæ dicatur, & quæ finalis.*

45 *Lex pœnalis & correctoria non extenditur ad alios caſus ibi non expreſſos, ex identitate, vel maioritate rationis, quando alia ratio non ſcripta hoc ſuaderet propter diuerſitatem rationis.*

46 *Expreſſum aliquod dicitur tripliciter eſſe.*

47 *Expreſſa mentio vbi requiritur, verba vniuerſalia illum caſum non includunt.*

48 *Statutum prohibens forenſem emere bona ſtabilia in territorio, non prohibet vendere, & quare.*

49 *Extenſio legis pœnalis non fit in correlatiuis, quando non militat identitas rationis, ſed diuerſitas. quod èxemplificatur, & probatur.*

50 *Legis extenſio non fiet in pœnalibus & correctorijs ſimul, quando caſus non expreſſus in tali lege pœnali & correctoria non eſſet æque fauorabilis, vt eſt caſus ibi expreſſus, licet etiam ratio legis ibi ſit expreſſa.*

51 *Excommunicari criminoſi, & participes criminū admittūtur cōtra hæreticos, credētes &c. & an ſemper.*

52 *Teſtis repellitur a teſtificando in cauſa criminali criminaliter mota, ſi probetur ipſum eſſe criminoſum, & quid in cauſa criminali ciuiliter mota.*

53 *Excommunicati maiori excommunicatione non ſunt admittendi ad teſtificandum, nec ad agendum, necnon patrocinandum.*

54 *Recedendum non eſt a forma verborum iuris ſine certa ſcientia Legiſlatoris.*

55 *Iura, & ſtatuta diſponentia ſuper proceſſu inquiſitionis non habent locum in proceſſu accuſationis, vel exceptionis, & idem eſt econtra, & nu. 56.*

57 *Iura antiqua diſponentia de puniendo crimine Maieſtatis Diuinæ, & humanæ, & ſi ſint correcta per iura noua, & illa dicantur per conſequens pœnalia et correctoria ſimul, tamen ratione identitatis, vel maioritatis rationis, extenduntur ad alios caſus, & perſonas ſpecialiter non expreſſas ibi.*

58 *Hæretici, credentes, & filij vſque ad ſecundam generationem non ſunt admittendi ad officia publica, aut beneficia Eccleſiaſtica.*

59 *Crimen debet ſuos tenere authores, & ipſius pœna non debet vlterius procedere.*

60 *Filius dicitur eſſe ſub poteſtate patris, & non matris.*

Digitized by Google

61 *Filij illegitimi ſunt in duplici differentia, & qui dicuntur de domo, & familia patris, & veniant appellatione filiorum.*

62 *Filiorum appellatione, vbi tractatur de odio, & maxime in pœnalibus, & in ſtatutis non veniunt filij naturales tantum, quando aditum non eſt rationabile, ſecus ſi rationabile.*

63 *Conſtitutio pœnalis, odioſa, & correctoria extenditur etiam per ſimilitudinem rationis, etiam in tali conſtitutione non expreſſa, & id quomodo, & quando.*

64 *Lex pœnalis, & correctoria extenditur ad caſum non expreſſum in ipſa, quando ille eſt a iure purificatus in omnibus, in omni materia cum ipſo caſu expreſſo.*

65 *Lex pœnalis, & correctoria ſimul extenditur in correlatiuis, etiam ſi alterum ſolum ex correlatiuis nominetur, quando eadem ratio militat in vtroque.*

66 *Pœna appoſita in vno correlatiuorum videtur appoſita in altera concurrente eadem ratione, aliàs ſecus.*

67 *Lex pœnalis, & correctoria ſimul loquens de accuſatione, ſeu accuſatore, habet locum in reo, ſi militat eadem ratio in vtroque.*

68 *Lex noua corrigens in uno correlatiuorũ tunc extenditur ad aliud, quando eſt in eodem actu, & non aliter.*

69 *Pœna cõuẽtionalis in aliquo cõtractu appoſita, quæ vni ex correlatiuis adiecta eſt, nõ cenſetur adiecta alteri.*

70 *Contractus non extenditur de re ad rem, neque de perſona ad perſonam, & ideo ſtatutum loquens in venditione non habet locum in permutatione.*

71 *Lex pœnalis, & correctoria ſimul non extenditur de vno correlatiuo ad aliud, quando ipſa lex iniunxiſſet alicui eorum ſpecialem pœnam.*

72 *Lex ſiu ſtatutum pœnale, & correctoriũ nouum reducens nos ad ius antiquum, ſeu commune, poterit extendi iuxta cõſtitutionem antiquam etiam ad alium caſum ſubintellectum, & æquiparatum a iure antiquo.*

73 *Conceſſionis facta, per quam receditur a iure ſpeciali, et redditur ad ius commune ſemper ſit latiſſima interpretatio, etiam contra propriam naturam.*

74 *Res de facili reuertitur ad naturam ſuam.*

75 *Conſtitutio vno reſpectu fauorabilis, & alio odioſa, dicitur fauorabilis, ſi conſtat de mente diſponentis, quod illam faciat in fauorem, quod declaratur.*

76 *A, præpoſitio quando in lege reperitur, aliquando ſtat incluſiue, aliquando excluſiue, & quomodo.*

77 *Beneficia Eccleſiaſtica vacantia in curia per mortẽ beneficiatorum, efficiuntur affecta ipſi Romano Põtifici, ita quod non poterunt conferri ab alio, quàm ab ipſo.*

78 *Lex pœnalis, & correctoria ſimul ex idẽtitate, vel maioritate rationis extenditur, quando, niſi fieret extenſio, reſultaret abſurditas, vel iniquitas aliqua.*

79 *Iniquitas ſi reſultauerit ex verbis legis ſimpliciter intellectis, tunc recedendum erit a verbis, & ſeruanda erit mens, & nu. 84.*

80 *Lex pœnalis, & correctoria ſimul, quando agitur de ſalute animæ, cenſetur fauorabilis, & ideo tunc etiam ſi eſſet præiudicialis in rebus temporalibus, ex identitate, vel maioritate rationis extenditur, vt vitentur peccata.*

81 *Lex pœnalis, & correctoria ex identitate, vel maioritate rationis extenditur de perſona & caſu expreſſo, ad perſonam & caſum ibi ſpecialiter non expreſſum, quando niſi extenderetur, talis lex eſſet illuſoria, & nullum ſortiretur effectum.*

82 *Ciuitate interdicta, an & ſuburbia dicantur interdicta.*

83 *Sepeliro excommunicatum quis dicatur quo ad incurſum pœnæ Pontificiæ.*

85 *Religioſus dimittens habitum ſuæ Religionis extra clauſtrum, incidit in excommunicationem maiorem.*

86 *Legem tranſgreditur, qui verba legis obſeruat, mentem verò violat.*

87 *Viri ingredientes ſepta Monialium, & fœminæ ſepta virorum Regularium, ſunt excommunicati excommunicatione Papæ reſeruata.*

88 *Interpretatio Bullæ Greg. XIII. prohibentis ingredi ſepta Monialium.*

89 *Negotia vno commiſſo, implicite omnia intelliguntur commiſſa, ſine quibus illud bene explicari non valet.*

90 *Lex pœnalis ſimul & correctoria lata in fauorem boni publici, cum potius reputetur fauorabilis, quàm pœnalis, extenderetur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum ſecundum ſonum verborum.*

91 *Vtilitas publica præferenda eſt priuatæ.*

92 *Statutum diſponens in terminis iuris communis, & ſecundum eius diſpoſitionem, recipiet omnes interpretationes, ampliationes, & limitationes, quas recipit ius commune.*

93 *Auxilium in maleficio quotuplicitur quis dicatur impendere.*

94 *Puniri non debet quis propter factum alterius, etiã ſua ope, quando id, in quo opem tulit, erat indifferens, & ipſe credebat illum tali re bene vſurum.*

95 *Odio alterius non debet grauari alter.*

96 *Auxilium præſtans alicui maleficia perpetrando, regulariter puniendus erit pœna qua principalis, & quando hæc regula fallit.*

97 *Raptores virginum, & honeſtarum fœminarum, cuiuſcunque conditionis illæ ſint, capitis ſupplicio erunt puniendi, necnon præſtantes auxilium in ipſo actu rapiendi tantum.*

98 *Principales in maleficio æqualiter non ſunt puniendi cum opem ferentibus, quãdo qualitates, propter quas debet minui & augeri pœna, diuerſæ in altero eorum reperiantur.*

99 *Qualitates committentium maleficium, & auxiliantiũ malefactori ſunt in multiplici differentia, & omnes erunt ponderandæ, & de ipſis hic peculiaris fit ſermo, & quæſtiunculæ inde motæ ſoluuntur.*

100 *Parricida quali pœna veniat puniendus.*

101 *Auxilium præſtans in actu maleficij perpetrati, qua pœna puniatur.*

102 *Auxilium præſtans poſt maleficium perpetratum qua pœna puniatur.*

103 *Mandans fieri aliquod delictum qua pœna puniatur, & quomodo.*

104 *Mandans in quibus differat a conducente, & a ſuadente, & in quibus non.*

105 *Delictorum aliqua dicuntur leuia, aliqua grauia, & quædam grauiſſima, & quæ ſint.*

106 *Mandare maleficium fieri an aliquando dicatur maleficium perfectum, & pœna ordinaria punibile, etiam non ſequuto effectu.*

107 *Mandans fieri aliquod leue delictum, an ipſo non ſequuto, mandator ſit puniendus in foro fori.*

108 *Mandans quando veniat puniendus pœna ordinaria non ſequuto effectu.*

109 *Facere aliquid quis verè dicatur, & nu. 110. vbi per multa ſuper hoc diſcurritur.*

111 *Mandans & mandatarius non ſolum incidunt in pœnas iuris communis, ſed etiam ſtatutorum loquentium tam in rem, quàm in perſonam, & hoc multipliciter probatur, & reſpondetur contrarium tenentibus.*

112 *Statutũ in terris ſubiectis Eccleſiæ in temporalibus recipit*

Digitized by Google

eipit interpretationem a iure pontificio, aliàs a iure cõi Principũ ſeculariũ, quibus ſubdētur, et nu. 136.

113 *Abſentes qui dicendi non ſint quoad percipiendos fructus ſuarum præbendarum.*

114 *Statutum loquens in perſonam, in pœnalibus comprehendit etiam mandantem, & quare.*

115 *Statutum diſponens in materie iuris communis verificatur etiam in caſu ficto, quando caſus fictus & verus æquiparaatur a iure communi, & quare.*

116 *Mandans aliquem percuti dicitur verè percutere quo ad incurſum pœna ordinaria.*

117 *Bartoli intellectus ad c. mulieres. de ſent. excom. impugnatur, & veritas oſtenditur.*

118 *Homicidium perpetratur, facto præcepto, conſilio, & deſenſione.*

119 *Statuta ſunt ſtricte interpretanda.*

120 *Mandans & mandatarius qua ratione puniantur eadem pœna per ſtatutum indicta, & nu. 128. 149.*

121 *Statutorum in reſtrictione vel extenſione quæ ſint ſeruanda.*

122 *Priuatus quis ſine termini præfixione non dicetur perpetuo, vnde præuia ſatisfactione reſtituetur.*

123 *Statuta interpretenda veniunt ſecundum ius commune, quando contrarium ibi expreſſe non caueatur. & num. 124.*

125 *Extenſio quando dicetur proprie necne fieri in legibus & ſtatutis.*

126 *Statuta punientia homicidas comprehendunt mandantes homicidium committi, & concedentia præmium accuſanti extenduntur ad denuncientem, cum dicantur fauorabilia, & quare.*

127 *Statutum reſpiciens fauorem publicum non recipit reſtrictionem.*

129 *Lex pœnalis an ſemper iudicanda ſit fauorabilis, cum reſpiciat fauorem publicum ad punienda delicta.*

130 *Mandans fieri delictum, in dubio, dicitur cauſa principalis ipſius, & ideo erit puniendus, & quare.*

131 *Reſidere in beneficio quis ſit dicendus.*

132 *Reſidere in propria perſona in beneficio dicitur is, qui licet ſit corpore abſens, tamen eſt abſens cauſa ſtudij, vel alia cauſa rationabili, & quid in materia pœnali.*

133 *Interpretatio, & fictio iuris quomodo inter ſe differant.*

134 *Statutum diſponens idem quod ius commune, & conſuetudo, quas interpretationes recipiet, & non.*

135 *Iuramentum & ſtatutum limitationem recipit ſecundum ius commune.*

137 *Statuta recipiunt interpretationem inteaſiuam, quæ ex verbis intelligi poteſt, & quare.*

138 *Statuta recipiunt interpretationem per punctum rationis, cum ratio non fallat, & quare.*

139 *Baldi ſententia declaratur in terminis materia propoſitæ.*

140 *Statuta recipiunt a iure communi interpretationem paſſiuam, non actiuem, & id quomodo.*

141 *Statute quando interpretanda erunt ſtrictiſſimè, vel ampliſſime.*

142 *Statuti verba quando interpretanda erunt ſecundum intellectum improprium.*

143 *Statutum quando erit intelligendum vt addat aliquid iuri communi.*

144 *Statutum loquens in materia iuris communis quas limitationes recipiat, & quid operetur.*

145 *Statutum non exorbitãs recipit interpretationem iuris communis.*

146 *Statutum diſponens in materia iuris communis, & excipiens duos caſus, alios a iure exceptos an includat.*

147 *Caſus exceptus a iure extenditur ad caſum conſimilem rationis identitatem habentem.*

148 *Statutum diſponens in materia iuris, verificatur etiã in caſu ficto, quando caſus fictus & verus æquiparantur a iure.*

150 *Statutum & conſuetudo extenditur ad alios caſus ex identitate rationis, dummodo illi caſus non habeant legem contrariam.*

151 *Statutorum pro interpretatione quando recurrendum ſit ad ius ciuile, & quando ad ius canonicum, & ad quod ius. nu. 154.*

152 *Faciens contra ſtatuti præceptum per ſe, æque punietur ſicut faciens per alium, quoties a lege caſus verus & fictus æquiparantur.*

153 *Statutum quando aliquid præcipit contra, vel præter ius, quomodo interpretabitur.*

155 *Interpretari legitimè volentes verba ſtatuti, quid attendere debeant.*

156 *Statuta loquentia in perſonam quomodo interpretanda ſint.*

157 *Statutum loquens in caſu vero quando locum habeat in ficto.*

158 *Statuta quod non recipiant intellectum interpretatiuum quomodo intelligendum ſit.*

159 *Facere aliquid quando quis dicatur, ad cognoſcendum traditur regula optima.*

160 *Statutum quando ad caſum fictum trahatur.*

161 *Statutorum pro interpretatione ad quas leges ſit recurrendum.*

162 *Statutum loquens in caſu vero non habet locum regulariter in ficto.*

163 *Statutum loquens de poſſeſſore, an locum habeat in eo qui dolo deſijt poſſidere.*

164 *Statutum an ſemper extendatur de caſu expreſſo ad non expreſſum.*

165 *Lex aliqua quando ſit extendenda ad alia non comprehenſa ſub verborum cortice in ea contentorum, datur optime regula.*

166 *Statutum pœnale, quãdo extendatur de caſu vero ad fictum ex identitate rationis.*

167 *Statutum pœnale fauore Reipublicæ erit extendendũ, & quare, & quid inde proueniat.*

168 *Statutum excludens matrem, excludit & omnes cogeatos, et quare, et quas limitationes hæc propoſitio patiatur, copioſe.*

169 *Statutum excludens patrem, vel auum, an extendatur ad deſcendentes.*

170 *Statuta pœnalia extenduntur ex maioritate rationis de caſu vero ad fictum.*

171 *Iudices quę habeant ponderare in omni maleficio perpetrato.*

172 *Diſpoſitionis cuiuſcunque verba quomodo ſint ampliãda, vel reſtringenda.*

173 *Facta quæ poſſunt explicari æquè per alium in quo differunt ab ijs, quæ per alium explicari nõ poſſunt, quod facit ad dilucidationem materiæ ſtatutorum loquentium in perſonam, et in rem.*

174 *Bartoli ſententia apparens contraria materia de qua agitur, interpretatur.*

175 *Statuta an recipiant interpretationem extenſiuam actiue, vel paſſiue, et de vtraque datur exemplum.*

176 *Statutum quando dicatur nulla lege armatum, et an tunc ſit validum.*

177 *Opem præſtans delinquenti punitur eadem pœna, que principalis regulariter, fallit tamen iuxta qualitates*

Digitized by Google

litates caſuum.
178 Statutu prohibentia auxilium dari, ad quas perſonas extendantur, & quotupliciter quis dicatur auxiliator.
179 Statutum corrigens ius commune an ſit extendendum de caſu vero ad fictum.
180 Statutum quando dicatur recedere a pœna iuris communis, ſeu exorbitare a iure communi.
181 Statutum quando dicatur comprehendere mandatorem, etiam ſi hoc non expreſſerit, & quando non.
183 Statuti verbu largiſſime erunt intelligendu, vel ſtrictiſſime, ſi taliter interpretando ipſum correctio iuris communis euitaretur.
182 Statutu loquentia tam in rem, quàm in perſonam, extenduntur, niſi maleficia de quibus agitur per aliae aequè explicari non poſſent, vel cõtra naturam ſunt, vel ſiunt, vel quæ ſine peccato detineri, vel fieri, vel poſſideri non poſſunt, vel quæ ipſo iure nullu ſunt ab initia.
184 Virginitas, vel caſtitas corrupta reſtaurari non poteſt.
185 Actus naturales per alios exerceri non poſſunt, nec mandari propriè, & qui ſint.
186 Ratihabitio an ſemper locum habeat in maleficijs.
187 Factum infectum manere eſt impoſſibile.
188 Interpretatio benignior eſt adhibenda in pœnis irrogandis.
189 Facere per ſe, & per alium, paria nõ ſunt quoad actus naturales exercendos, bene tamen quoad ciuiles, & multipliciter probatur.
190 Diſpoſitio quæcunque pœnalis loquens taliter, quicunque per ſe, vel perſonaliter, vel ſuis manibus commiſerit talo delictum, cum loquatur in faciẽte, non extendetur ad mandantem, & quare.
191 Perſonaliter ſi aliquid eſſet exequendum in materia pœnali, non eſſet ſatisfactum mandato, ſi illud exequeretur per alium, & quare.
192 Præſentia alicuius quando requiritur in aliquo actu, tunc actus ille fieri non poſſet per procuratorem, & quare.
193 Dictio, perſonaliter, quid denotet.
194 Accuſatus de aliquo delicto qualitatiuè, qualitate criminis non probata, non veniet puniendus.
195 Teſtamentum, vel codicillas ſcribi faciens, adſcribendo ſibi legatum, manu exiſtentis in ſuo poteſtate, incidit in pœnam falſi, etiam ſi manu propria non ſcripſerit, & quare. Quid in alio caſu. nu. 195.
197 Mandans homicidium, vel quid ſimile fieri, an comprehendatur in ſtatuto pœnali, vbi eſſent duo ſtatuta, quorum alterum præciperet non fore puniendum aliquem corporaliter, niſi lege municipali tuneutur: alterum vero, ſi quis homicidium fecerit, moriatur, diſcutitur.
198 Mandans delictum fieri comprehenditur in ſtatuto pœnali, quando in eo cauetur, quod in tali delicto non haberet locum ius commune, ſed ſolum municipale.
199 Diſpoſitio iuris communis, vel municipalis loquens per dictionem, ſi quis, vel per ſimilem, ſeu dirigens ſermonem in perſonam ſingularem, quando dicatur comprehendere vniuerſitatem.
200 Conferentes beneficia indignis poſt ſecundam correctionem, ſunt ſuſpenſi a beneficiorum collatione.
201 Mandans percuti clericum eſt excommunicatus, & quare.
202 Facere fictè quis dicitur quod ſuo mandato alius fecit.
203 Vniuerſitas propriè loquendo non poteſt dici perſona, ſed repreſentans perſonam, & quare.
204 Vniuerſitas, Ciuitas, Collegium, Capitulum, & quid ſimile quid denotet.
205 Vniuerſitas, ſeu quælibet congregatio hominum capta ſecundum fictionem iuris quid denotet.
206 Hæreditas vice perſonæ fungitur.
207 Collegium quando dicatur obligari, & non ſinguli de Collegio.
208 Vniuerſitas eſt perſona ficta, & repreſentata, non verum corpus.
209 Vniuerſitas, & vniuerſum vnde dicatur, & quid ſit.
210 Communitas, & commune, collegium, & capitulum vnde dicatur.
211 Vniuerſitas quid ſit.
212 Vniuerſitas, ciuitas, &c. quando dicatur peccare tam in omittendo, quàm in committendo, vt poſſit puniri.
213 Eccleſia punitur aliquando neglecta miniſtri.
214 Vniuerſitatis officialium neglectas in omittendo præiudicat ipſi vniuerſitati.
215 Emphyteota non ſoluens Eccleſiæ penſionem per biennium, niſi celeriter ſatisfaciat, poterit expelli.
216 Prælatus in omittendo poteſt præiudicare Eccleſiæ ſuæ in iuribus ſuis.
217 Statutum laicorum clericis non præiudicat in quæſitis, ſecus in quærendis, & quare.
218 Epiſcopus non poterit facere conditionem Eccleſiæ ſuæ deteriorem, & quare.
219 Prælatus poterit præiudicare Eccleſiæ ſuæ in iure quærendo, non autem in quæſito, & nu. 222.
220 Prælatus & quilibet miniſter, quando dicatur præiudicare ſuæ eccleſiæ, vel ei, cuius eſt miniſter tam in delinquendo, & quærendo, tam in perſonali, quàm in reali.
221 Prælatus non poterit repudiare legatum factum eccleſiæ, nec paciſci de non petendo, & in quo poterit præiudicare.
223 Statutum laicorum quando includat eccleſiam in præcipiendo ſolui datia, vel gabellas.
224 Prælatus in quo poterit præiudicare ſuæ eccleſiæ.
225 Ciues videntes officialem offendi, tenentur defendere eum.
226 Ciuitas quando dicatur conſentire delictis ciuium, & ſit punienda.
227 Vniuerſitas ex facto, & dolo officialium eius an puniendu ſit.
228 Iudex quomodo procedet contra vniuerſitatem accuſatam de aliquo crimine.
229 Domini ſcientia, quando præſumatur in actu miniſtri vel ſerui momentaneo, ita vt ipſi præiudicet.
230 Peccatum grauius incurritur in committendo, quàm in omittendo.
231 Vniuerſitas an propriè dici poſſit delinquere, tam in committendo, quàm in omittendo, & quando.
232 Cõtumacia totius Capituli ligat ſingulos de capitulo, & ſic poterit ex tali contumacia excommunicari abſque alio citatione 33.
234 Vniuerſitas, vel perſona ſingularis ratum habens delictum, eadem pœna punienda erit, qua & delictum perpetrans.
235 Ratihabitio locum habet in delictis, & quare.
236 Ratihabitio mandato comparatur.
237 Electi amicus poterit petere eius confirmationem nomine ſui amici ſine illius ſpeciali mandato.
238 Ratihabitio habet locum tam in iudicio, quàm in contractu, & in maleficio, ipſamque retrotrahi quomodo dicitur.
239 Ratum habens maleficium, vt poſſit puniri, duo requiruntur.

quiruntur, & qua.

240 *Peccata ſuos debent tenere authores.*

241 *Vniuerſitas, & quacunque hominum multitudo, collegium faciens dicetur vna perſona repræſentatiua omnium exiſtentiam in ipſo Collegio, etſi ſit quoddam aliud a ſingulis eorum, vnde ſi punienda eſſet in centum, ſinguli tenerentur pro portione ſua, non autem in centum, & quare.*

242 *Hæreditas aliud eſt quam res ipſa hæreditaria.*

243 *Vniuerſitas quid ſit, & vnde dicta.*

244 *Vniuerſitas in committendo delinquere, quando dicatur, & quomodo ſit punienda.*

245 *Eccleſia an de iure poſſit grauari collectis, & alijs impoſitionibus.*

246 *Vniuerſitas poterit citari, & banniri.*

247 *Vniuerſitas quando dicatur delinquere.*

248 *Lex ſeu qualibet alia diſpoſitio pœnalis, & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum, quando ipſius verba ex lata ſignificatione trahi poſſunt ad alium caſum, in quo concurrit identitas, aut maioritas rationis.*

249 *Ratio vbi eadem eſt, ibi idem ius eſſe debet.*

250 *Grex in quo differat ab armento.*

251 *Diſpoſitio iuris etiam pœnalis & correctoria etſi extendatur de caſu expreſſa ad non expreſſum, vt ibi, ſecus tamen in diſpoſitione hominis, niſi aliud de ipſias diſponentis intentione appareret.*

252 *Beneficij eccleſiaſtici appellatione, quod non ſemper veniat curatum.*

253 *Mandatarius egrediens fines mandati, quicquid facit nullius eſt valoris.*

254 *Clauſula ſub generali non includitur quod eſt veriſimile non fuiſſe conceſſum ſub ſpeciali.*

255 *Papa mandatum recipit vires a ſua intentione, quæ erit conſideranda.*

256 *Sententia excommunicationis lata a delegato Papæ vltra comprehenſa in reſcripto delegationis, eſt ipſo iure nulla.*

257 *Mandato ſimplici de prouidendo aliquem de beneficio, non includitur dignitas, aut beneficium ſonans in Rectoriam.*

258 *Reſcriptis non eſt recedendum a propria ſignificatione verborum.*

259 *Beneficij eccleſiaſtici generali appellatione etſi dignitas, & perſonatus comprehenditur, non tamen ſi eis eſſet annexa cura animarum.*

260 *Beneficiorum eccleſiaſticorum vacatio cum multipliciter contingat expreſſio vnius modi vacandi, non includit aliam in reſcriptis.*

261 *Expreſſum ſpecialiter venit ſolum in materia ſtricta.*

262 *Mors ciuilis an æquiparetur naturali, & quid operetur terminus, mors, inſertus in diſpoſitione iuris, & quid in diſpoſitione hominis.*

263 *Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum, quando duo ſe habent ad inuicem gradatim, ita quod vnum menſuretur ab aliquo alio accidente.*

264 *Coniunctio aduerſatiua in diſpoſitione hominis, & iuris quid operetur.*

265 *Taciti & expreſſi eadem eſt virtus.*

266 *Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum, quãdo duo ſic ſe habent, quod vnum acceſſorio venit acceſſoriè ad aliud.*

267 *Subdiaconatus ordo olim non erat ſacer ſicut hodie.*

268 *Connexorum & coniunctorum vna eſt ratio, & propoſitio.*

269 *Pœna regulariter non deſcendit ab eſſentia actus, ſed a prohibitione.*

270 *Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo ad caſum comprehenſum ſecundum communem vſum loquendi in ipſo caſu expreſſo, licet non ſecundum propriam ſignificationem vocabuli.*

271 *Lex pœnalis & correctoria ſimul extenditur de caſu expreſſo cauſa exempli poſito ad caſum ſimilem, cum exempla non reſtringant regulam, ſeu diſpoſitionem iuris.*

272 *Lex pœnalis & correctoria extenditur de caſu expreſſo per extenſionem paſſiuam, quæ ſit vi regulæ iuris antiqui, ac per conſequens lex noua pœnalis, et correctoria ſimul recipit omnes limitationes, & declarationes, quas recipit lex antiqua.*

273 *Ordines ſacri qui antiquitus erant, & quot ſint hodie 274.*

275 *Subdiaconus votum caſtitatis emittere tenetur.*

276 *Habilitatus ad aliquem gradum, aſſumendo qualitatem gradus cenſetur habilitatus ad omnia conſecutiua ad gradus qualitatem.*

277 *Chriſtiani effecti Iudæi puniuntur vt hæretici.*

278 *Filij hæreticorum, etiam ſi ſint catholici, priuabuntur bonis paternis.*

279 *Iura loquentia de aliquo genere perſonarum, intelliguntur loqui de certo numero ipſarum. & nu. 281.*

280 *Correctio legum regulariter eſt vitanda.*

282 *Regula poſita a iure antiquo habebit locum etiam in iure nouo correctorio iuris veteris, & exemplificatur.*

283 *Nepotis appellatione continetur pronepos, & nurus appellatione continetur pronurus.*

ARGVMENTVM.

De extenſione legis correctoriæ, & pœnalis ſimul.

QVAESTIO VNICA.

PRAEMISSVM ſermonem de extenſione legis correctoriæ ſolùm, meritò ſubſequi debet ſermo de extenſione legis correctoriæ, & pœnalis ſimul. Quapropter relata regula amplectenda in tali materia iure optimo ſubnectentur nonnullæ concluſiones, & earum ampliationes, & limitationes, ſeu fallentiæ, ut inde facilius poſſit deueniri ad veram deciſionem propoſitæ difficillimæ quæſtionis.

Regula veriſſima eſt: quòd lex pœnalis & correctoria ſimul & ſemel nõ extenderetur ad caſum alium etiam ratione expreſſę rationis in ipſa lege pœnali, & correctoria ſimul regulariter. Hæc concluſio probatur per textum in Clementina ſecunda, iuncta eius gloſa. in verſic. in eiuſdem. de ætate, & qualitate, quam ad hoc notat Antonius Butrigarius in c. fina. in prima, & duodecima fallentia, extra de conſuet. Gemin. in cap. 1. in prima fallentia, de tempor. ordin. in ſexto, quam ſententiam reputat ſingularem Ludouicus Romanus in conſil. 129. incip. licèt magna apud me fuerit dubitatio ſemper. & Iaſon in l. fina. colum. 2. in fine, nume. 5. ff. de in ius vocando, quod & latiùs ex infraſcriptis afferendis loculentiſſimè probatur. Prima igitur ſit concluſio.

Quan-

Digitized by Google

Quando quæritur an ex legum extenſione ſequeretur correctio de ratione diſpoſiti, & ſtatuti ad ipſum diſpoſitum, & ſtatutum; ſeu an quando
1 correcta reperiatur ratio legis, † eo ipſo cenſeatur correcta lex: pro cuius quæſtionis ſolutione ſciendum, quòd ratio ipſa erit impulſiua, aut finalis: ſi impulſiua, vel aut, ita loquamur, remota tunc dicendum erit, quòd ipſa correcta nō inducitur correctio diſpoſiti, vel ſtatuti, quòd probatur per argumentum in l.1.§. ſexum. ff. de poſtulando, vbi hæc habentur [ſexus quidem dum fœmina prohibet pro alijs poſtulare, & ratio quidem prohibendi eſt, ne contra pudicitiam ſexoi congruentem alienis cauſis ſe immiſceant, ne virilibus officijs fungantur mulieres: origo verò introducta eſt a Calphurnia improbiſſima fœmina, quæ inuerecundè poſtulans, & Magiſtratum inquietans, cauſam dedit edicto,] hæc ibi. dixi probari præſentem concluſionem quod primum eius membrum per arg. in d.l.1. arguendo a ſimili. Nam licet ceſſaſſet cauſa remota ipſius conſtitutionis, ſcilicet, illa poſtulata Calphurnia, ratione cuius lex emanauit, non iccirco ceſſauit diſpoſitio legis. Vnde patet, quod ceſſante cauſa impulſiua, ſeu cauſa remota legis ipſius diſpoſitio non ceſſat. & idem probatur arguendo a ſimili per text. in l.2.§.fin. ff. de donationibus, vbi dicitur, quòd donatum propter cauſam finalem, ipſa ceſſante, repetitur a donante: donatum verò propter cauſam impulſiuā, ipſa ceſſante non poterit repeti a donante. idem docuit Bartolus in d.l.2.§. Titio. nu.2. in verſic. Tu autem ſcias. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Tu autem ſcias, quòd eſt conditio, modus, & cauſa in propoſito, & omnia iſta aſſumuntur vt cauſa in iſta materia: aut ergo cauſa apponitur
2 per modum conditionis, † & non eſt dubium, quod conditio eſt cauſa finalis, & ea ceſſante ceſſat diſpoſita legis, vt in l. cedere diē. ff. de verbor. ſignificationis, & in l. qui hæredi. in fine. ff. de condi. & demon. fallit in caſibus notatis in l.1. C. de inſtitu. & ſubſtitut. per glo. Cyn. & Dynum. in c. imputari. de reg. iur. in ſexto, & in l. intellecta. ff. de condit. ob cauſam. modus aſſumitur pro cauſa, & in omnibus contractibus innominatis do, vt facias, &c. vbi aſſumitur modus pro cauſa. & videa-
3 mus, an modus † ſit cauſa finalis, vel impulſiua. dic aut modus ille, vel cauſa reſpicit vtilitatem alterius, quàm eius cui datur, vt do tibi centum vt emas fundum Titio: tunc præſumitur finalis, vt in l. Titio. in fine. ff. de condit. & demonſtrat. & l. quibus diebus. in fine. eodem titulo, & in l. ſi tibi purè. ff. de legat. tertio. Quandoque reſpicit commodum eius cui datur, & tunc aut ad ſubſtantiā actus cauſas requiritur de neceſſitate, & tunc cauſa finalis præſumitur, vt in l. ſed ſi mors. §. fin. cū l. ſequēti. ff. de donat. inter virum, & vxorem. quādoque de neceſſitate non requiritur cauſa; & tunc aut ille modus reſpicit cauſam fauorabilem, & piam: & præſumitur finalis, vt in l. ſi ego. in principio. ff. de iure dot. & l. ſi quis pro redemptione, C. eodem. & hoc videtur pro anima ſua facere, qui donat. Aut non eſt fauorabilis cauſa, & pia; & tunc impulſiua præſumitur, vt in l. Titio centum. 2. reſp. ff. de condit. & demon. vbicumque dixi cauſam finalem præſumi; an ceſſante cauſa illa, ceſſet effectus, & poſſit repeti, & dic in vltimis voluntatibus ſi illa cauſa per modum modi adiecta ceſſat per caſum fortuitum, repeti non poteſt, vt in l. ſi fundum per fideicommiſſum. §. 1. ff. de leg. 1. in contractibus verò ſi illa cauſa ceſſat, repetitio daretur, vt hic. & in toto titu. de cond. ob cauſam. Tertio ſumitur cauſa de præterito, vt in l. damus ff. de cōdit. indebiti, tunc quedam eſt cauſa legis, & præſumitur finalis, vt in l. Cum talem, §. falſam. ff. de condit. & demon. niſi aliud expreſſe reperiatur in l.1.§. ſexum. ff. de poſtulando. ita dicitur communiter, ſed veritas eſt, quòd Glo. in d.§. falſam. non dicit de cauſa, ſed dicit de ratione legis, quæ ſi habet locum, habet locum obſeruantia legis, & de futuro eſt. cauſa propriè eſt de præterito. Pone enim, quòd illa Calpburnia inquietauit Prætorem: vel quòd in perſona Gregoriæ accideret illud, quod dicitur in Authen. de non eligen. ſecundo nub. in princ. certè non vitiatur diſpoſitio, quia illa impulſiua eſt: idem in ſtatutis. & iſto modo aſſumendo: vtrum iſta cauſa ceſſante, ceſſet effectus: & dic quòd non, vt in dicto §. ſexum. ſi vero accipis cauſam pro ratione; & tunc ſi quæris, vtrum ceſſante cauſa, ceſſet effectus: & tunc aut eſt actus perfectus, & ceſſante cauſa non ceſſat effectus: vt in l. fin. ff. vnde liberi. vbi hæc habentur, videlicet: [ſi poſtea quàm filius emancipatus bonorum poſſeſſionem patris petijt, ſtatum ſuum mutauit: nihil obeſſe ei, quo minus id, quod acquiſiuit, retineat. quòd ſi prius conditionem ſuam mutauerit, bonorum poſſeſſionem eum petere non poſſe] hæc ibi aut eſt actus conſumandus: & tunc aut ſuperſunt reliquiæ, & non ceſſat effectus. vt in l.2. ff. rerum amotarum. Aut nullæ reliquiæ ſuperſunt, & tunc ceſſante cauſa, ceſſat effectus, vt in l. fin. ff. vnde liberi. cuius verba paulò ante retuli, hæc omnia Bar. vbi ſup. ex quibus habuimus, quæ cauſa dicatur finalis, quæ impulſiua; & quando ceſſante cauſa expreſſa in iure, ceſſet effectus ipſius iuris. & hæc ſunt ſummoperè memoriæ cōmendanda pro deciſione ac probatione primi membri. Idem docuerunt Eueraratdus in ſua Topica Iuris. titu. loc. a ratione legis larga, & ampla: nu.6. verſicu. Primo caſu principali. Imola. in l. ſi vero. §. de viro. col.3. verſicu. Primo caſu præſentis concluſionis. Attamen ſi ratio dictæ conſtitutionis fuiſſet finalis, tunc ſubdiſtinguendum erit tali pacto, videlicet: Aut hu-
4 iuſmodi ratio finalis † eſt vna, aut plures: ſi plures & tunc dicendum erit, quòd vna correcta, non intelligitur correcta lex, quia ſufficit vna ex pluribus rationibus finalibus remaneret, ad hoc ut remaneat, & non ceſſet lex: per id quod habetur in §. affinitatis, & in §. ſocrum, Inſtitu. de nup. Nam in d.§. affinitatis hæc habentur, uidelicet: [affinitatis quoque ueneratione à quarundam nuptijs abſtinere neceſſe eſt, ut ecce priuignam, aut nurum uxorem ducere non licet: quia utræque loco filiæ ſunt. Quòd ita ſcilicet accipere debet, ſi fuit nurus, aut priuigna tua. Nam ſi adhuc nurus tua eſt; ideſt, ſi adhuc nupta filio tuo eſt: alia ratione vxorem eam ducere non poteris: quia eadem duobus eſſe nupta non poteſt: Item ſi adhuc priuigna tua eſt; ideſt ſi mater eius tibi nupta eſt, ideo eam vxorem ducere non poteris: quia duas vxores eodem tempore habere non licet] hæc ibi: ſed in d. §. ſocrum, hæc habentur, videlicet: [ſocrum quoque, & nouercam prohibitum eſt vxorem ducere, quia matris loco ſunt. Quod & ipſum diſſolutam demum affinitate procedit. Alioqui ſi adhuc nouerca eſt, ideſt, ſi adhuc patri tuo nupta eſt, communi

muni

muni iure impeditur tibi nubere, quia eadẽ dua-
bus nupta eſſe nõ poteſt. Item ſi adhuc ſocrus eſt,
ideſt, ſi adhuc filia eius tibi nupta eſt: ideo impe
diuntur ibi nuptiæ, quia duas vxores habere non
potes.] Idẽ docet gl. in l. ſi vẽtri, in verſ. credere, ff.
de priuilegijs creditorum his verbis, videlicet, ſol
ue hic ex cauſa tantum (ſcilicet vna) competebat
priuilegium, qua ceſſante, & ipſum ceſſat. ibi, ex
cauſa ſcilicet tutelæ, & ex perſona pupilli, vel pu
beris competebat. Vnde cum duret perſona, du-
rat priuilegium. hæc ibi. Idem docuit Bartolus in
dicta l. ſi ventri. §. in bonis. nu. 1. ff. de priuilegijs
credi. & in l. ita ſtipulatus, num. 15. ff. de verbor.
obligat. in quibus locis dicit, quòd quando lex
5 † ponit duas cauſas, ſeu rationes finales, ſi vna de-
ficit, & alia remanet, & iuris diſpoſitio. Idem do-
cuit Euerardus in tracta. locorum arguendi in lo-
co a ratione legis, nu. 7. Idem docuit ad verbum
Imo. in dicto §. de viro. col. 3. verſic. ſi vero erat fi-
nalis idipſum probans per dicta iura ſupra cita-
ta. Si autem vnica ſolum eſſet ratio finalis ipſius
legis: tunc dicendum erit, quòd ſi correcta ſit illa
ratio per legem nouam, correcta etiam cẽſeri de-
bet & lex antiqua. textus eſt cum ſua Glo. ſingul.
in leg. prima, in princ. ff de legit. tutoribus, & ibi
per Bart. & Doctores probatur, idem per text. in
Authen. ingreſſi. in fine. iuncta leg. generali, C. de
ſacroſanctis Eccleſ. & de hoc ibi habetur pulchrè
per Salyc. & per eundem in l. vt liberis. in fine. C.
de collat. & per Bal. in l. 1. ff. ſoluto matrim. & ibi
Alex. de Imola reputat dictam Glo. pro ſingulari:
illam etiam reputat ſingularem Ioannes de Imo-
la in repet. dictæ l. ſi vero. §. de viro. col. 3. verſ. aut
erat vnica. ff. ſoluto matrim. vbi de hoc articulo
quotidiano habetur per eum ſatis plenè: cui ta-
men adde ea, quę ſingulariter notat Franciſcus de
Aret. in l. 2. ff. de vulga. & pupill. vbi dicit, nunc de-
mum procedere dictam regulam, quãdo ratio le-
gis generaliter corrigitur ſecus ſi aliquo caſu tan
tum, & ibi latius per eum, & hinc recte dicit Glo.
in l. 1. in principio, ff. de coniug. cum emanc. libe.
quòd hodie ille titulus eſt correctus; ex quo corre
6 cta eſt ratio † originalis per ſublationem differen
tiæ inter ſuos, & emancipatos: licet igitur olim
neceſſariò pater cogebatur nepotẽ ex filio eman-
cipato inſtituere hæredem, vel exhæredare, hodie
tamen nõ cogitur, cum ratio legis antiquę ſit cor-
recta: quoniam ſublata eſt hodie differentia eman
cipationis, & patriæ poteſtatis per text. in Au-
then. de hæred. ab inteſtat. §. nullum. col. 9. Hinc
7 etiam eſt, quòd licet olim cognati † non vocaban
tur ad tutelam, ea ratione, quia non vocabantur
ad ſucceſſionem: hodie tamen correcta dicta ra-
tione vocantur ad tutelam, ſicut ad ſucceſſionem,
vt docet text. in l. 1. cum glo. ff. de legit. tuto. & in
Authen. de hæred. ab inteſtat. veni. §. ex his, col. 9.
& Authen. ſicut hæreditas. C. de legit. tuto. Hinc
etiam eſt, quòd licet olim frater non erat legiti-
mus tutor fratris emancipati ea ratione, quia nõ
vocabatur ad ſucceſſionem eius propter ius agna
tionis perditum per capitis diminutionem, ſed
erat fiduciarius tutor, quia lex de eo confidebat,
vt habetur inſtitu. de fiduc. tutela, & ibi Fab. no-
tat. hodie tamen eſt legitimus tutor, quia hodie
etiam ſuccedit fratri emancipato, vt eſt text. in l.
penult. & ibi Salyc. not. C. de legit. tuto. multa alia
ſimilia exempla affert Euerandus in cap. de loco
argumentãdi a ratione legis, quę per te vide, quia
hic ſufficit ſupradicta recens, vt paucis multa per-
ſtringere.

Secunda ſit cõcluſio, quando ex extẽſione legis
(ẽt ſi pęnalis eſſet) facienda ex identitate, vel maio
8 ritate rõnis ſequeretur correctio † in alio caſu, &
identitas vel maioritas rationis ſurgeret ex vi re-
gulæ, quæ eſt in c. cui licet. de regu. iur. in ſexto,
vbi hæc habentur, videlicet, [cui licet quod plus,
licet vtique quod minus] hæc ibi. & ex l. non
debet cui. ff. de regu. iur. vbi hæc habentur, videli-
cet. [Non debet cui licet plus, quod minus eſt nõ
licere.] hæc ibi: tunc regulariter legum (etiam pę-
nalium) extenſio in correctorijs, & in qualibet ma
teria ſtricti iuris, vt eſt materia ſtatutorum, teſta-
mentorum, & ſimilium eſt permiſſa, vnde ſi ſtatu-
tum vel pęnalis lex permitteret indiſtinctè marito
occidere adulterum, contra l. nec in ea. in fine. ff. ad
l. Iul. de adult. talis lex pęnalis, & correctoria ex-
tenderetur etiam ad vulnerantem, & verberantem.
9 & idem verificatur in patre, † qui cum poſſit in ne-
ceſſitatis caſu vendere filium, multo fortius ipſum
poterit pignorare, vt docet Glo. in l. 2. verſ. ven-
dere. C. de patri. qui fil. diſtr. quam amplectitur &
Azo ibidem in ſumma approbans dictam regulã.
10 Et ſciendum, quòd hic modus argumentandi † à
maiori procedit affirmatiuè, & negatiuè: affirma-
tiuè, vt habetur ex l. multo magis. C. de ſacroſan-
ctis Eccleſijs, vbi dicitur, quòd magis alienatio
Monaſterij prohibetur, vbi Glo. addit, quàm alie
natio aliarum rerum Monaſterij, & ex c. cum in
cunctis, in princ. extra de elect. Idem colligitur.
Nam ibi dicitur, quòd requiritur morum graui-
tas in clericis, & multo magis in Epiſcopis: Nega
tiuè vero, quòd procedat hæc regula, probatur
hac ratione, videlicet. Nam cui denegatur quòd
eſt minus: etiam quod maius eſt prohiberi eodẽ
modo tacitè per ſe patet, vt habetur ex l. relega-
torum. §. poteſt. ff. de interd. & relegat. vbi hæc ha
bentur, videlicet. [Poteſt alicui & vnus honor in-
terdici, qui minoribus pęnæ cauſa prohibitus ſit,
ad maiores adſpirare maioribus in prohibitus,
minores poterit non prohibetur.] hæc ibi. Idem
probatur per textum, in c. cum illorum. §. primo,
ext. de ſent. excommun. vbi dicit [cum maiora vi-
deantur illis prohibita, quibus vetita ſunt mino-
ra] hæc ibi. Idem dicitur ex l. in ſuis. in fine. ff. de
liberis, & poſthum. hær. inſtitu. vbi hæc haben-
tur, videlicet, [hac ex cauſa licèt non ſint hæredes
inſtituti, domini tamen ſunt, nec obſtat, quòd li-
ceat eos exhæredare, quos occidere licebat] hæc
ibi. Hæc ergo concluſio probatur duplici medio
vltra iura allata. Primo Doctorum authoritate:
nam Bart. ſe ſubſcripſit præſenti concluſ. in dicta
l. relegatorum, in §. interdicere, & in §. ſolet, eo q.
in d. §. interdicere, nu. 5. dixit nota. quod interdi-
cto minori, videtur interdictum maius, ſed non
è contra. Ideo qui interdicit locum incolatus, vi-
detur interdicere locum etiam originis, nõ è con
tra, quaſi locus originis ſit nobilior, & delectabi-
lior præſumptione huiuſmodi legis. hęc Bartolus,
vbi ſupra, qui clarius idem docens in d. §. ſolet,
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Nota quòd
cui interdicit minus officium non poteſt accede-
re ad maius, ſed iſtud non habet locum è contra,
vt cui interdicitur maius officium non poſſit ac-
cedere ad minus, tene menti, hæc ibi Bart. idem
eleganter docuit D. Antonius de Butrio in c. fin.
col. 33. in verſic. Breuiter concluſio ſit hæc extra

de

de conſuetudine. Vbi cum multa notatu digniſſima pro dilucidatione præſentis concluſionis ibi afferat: icirco ea operæ pretium duxi ad verbū hic referre. infraſcriptis ergo ibi vtitur verbis, videlicet. Breuiter concluſio ſit iſta, quòd regulariter ſtatutum, vel conſuetudo exorbitans non extenditur, nec a maioritate rationis, nec ex identitate, & in verſ. fallit primo, col. 34. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Fallit primo quando verba poſſunt trahi ad caſum, in quo concludit maioritas, & paritas rationis quoquo modo, etiam ſecundum latiſsimam ſignificationem. Ideo ſi ſtatutum, vel conſuetudo (ſuppoſita validitate ſtatuti) permittat occidere bannitum: permittit vulnerare, quia vulnerare poteſt dici occidere (ſaltem quo ad vulnerantis intentum) vt in l. illud. ff. ad l. Aquil. et ſi ſtatutum excludit filiam a ſucceſsione exiſtente maſculo, excludit & neptem, in qua eſt maior ratio: quia neptis quo quo modo poteſt dici filia, vt in l. liberorum. ff. de verbor. ſignif. (& poſt multa alia exempla idem Antonius ibidem ſubinfert ſequentia) videlicet. Hæc vera in quantū a maioritate, & paritate rationis fit extenſio, vbi non ſunt pęnalia, & correctoria ſimul. Idem eſt vbi ſunt pœnalia, & correctoria, ſi arguimus a maioritate rationis, ſecus ſi a paritate, vbi pœnalia ſunt, & fortius vbi pœnalia ſunt, & correctoria; & ſic debet intelligi Ioan. And. in regula odia, & in regula ignorantia. de regu. iur. in ſexto. prædicta confirmat Paulus in Clem. 1. de elect. in verſic. eligatur. dicens quòd in electione, ſtatutum extenditur ad aliam prouiſionem, quia non differunt in lata ſignificatione: maximè cum tendant ad eundem effectum: ſic intelligo Glo. in clemen. vt ij, qui. de ætate, & qual. in verſic. in eiſdem, dicentē, quod ſtatutum pęnale in Canonicis, & Capitulis in Eccleſijs, non extenditur ad principales Prælatos; licet de latiſſima ſignificatione Prælatus dicatur in Eccleſia, quia correctorium ius, & pęnale ſimul non ſic extenditur, vt docet Archidiaconus in c. 1. de tempor. ordina. lib. 6. extenderetur ad caſum ſecundum latam ſignificationem communem verbi, & maximè extenditur ad latiſſimā, quando eſt fauorabilis animæ, licet præiudicialis in rebus, vt not. Bart. docuit in l. ſacramenta, nu. 19. C. ſi aduerſus venditionem. hæc D. Anton. vbi ſupra. idem docuit pulcherrimè Ioannes Andreas in d. c. cui. ibique probauit quoque quòd inde ſequatur quod Epiſcopus non ligetur ſua conſtitutione pęnali. cum ipſa in totum poſſit auferre, & irritare, quòd eſt plus. noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſerant quoque Dynus, & Philippus Francus in dicta regula cui. ſed ſciendum, quòd Bart. ibi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Pro huius declaratione habemus videre vtrum iſta Authen. ſit fauorabilis, vel odioſa, quia aufert minoribus beneficium ſuum, & hoc eſt verum reſpectu rerum corporalium, ſed non reſpectu animæ, quæ præferenda eſt cunctis rebus, vt in l. ſancimus. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, & dicitur fauorabilis: fouet enim, ne quis in periurium incidat: ſi fauorabilis, ergo extendenda, vt in l. cum quidam. ff. de liberis, & poſthumis. Idem docuit Cyn. in l. prima, circa finem. C. quæ ſit longa conſuetudo. quem citat, & ſequitur dictus Verardus vbi ſupra, numero decimo. Probatur tertiò & ratione, quæ talis reddi poterit, cum talis extenſio in concluſione expreſſa ſurgat ex vi regulæ antiquæ, quàm extenſio actiua hominis: quæ extenſio paſſiua ſemper eſt permiſſa: indè ſequitur veritas præſentis concluſionis, & quòd dicta extenſio paſſiua ſemper ſit permiſſa, probatur Doctorum authoritate. Nam hoc docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Ioannes de Imola in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolut. matrim. & vult Bart. in repet. l. omnes populi, in principio quæſt. 4. & 6. ff. de iuſt. & iure, & in l. 2. ff. de legat. 1. & in l. 1. §. lex tale. ff. ad l. Falci. Antonius de Buttio in dicto c. fin. poſt fallentiam 14. in verſic. fallit ſecundum aliquos. Salycetus in repet. l. 2. C. de noxa. act. & Bal. & Angelus in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis. Idem docuit Decius in dicta l. non deber. dicens, quòd idem docuit Alexan. per illum text. in l. actionibus. §. 1. ff. in lit. iur. & quòd iſtud argumentum a maiori etiam habet locum in ſtatutis.

Fallit dicta regula contenta ac probata in præcedenti concluſione in nonnullis caſibus ſubſequentibus, in quibus ratio per quam alicui id, qđ
11 maius eſt conceſſum, † non concurrit in eo, quod minus eſt, & primò in Præſide, qui habet ius gladij, quod plus eſt, & non habet ius deportandi, quod eſt minus. Hæc fallentia probatur duplici medio. Primo per arg. in l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de officio præſidis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Qui vniuerſas prouincias regunt, ius gladij, & in metallum dādi eis poteſtas permiſſa eſt] Dixi probari per argumentum in d. l. quoniam, etſi explicitè hoc non cōtineatur, benè tamen implicitè. Nam cum textus docens poteſtatem Præſidis, non dixerit ipſum poſſe deportare, ſed dixerit ſolum, quòd poſſit mortē & in metallum tradere criminoſum. inde ſequitur, quod poſſit deportare, licet ſit minus. Probatur & ſecundo præſens fallentia Doctorum authoritate. Nam Glo. in dicto §. qui vniuerſas, in verſic. in metallum, & in l. non debet. ff. de regu. iur. dictam fallētiam docuit eſſe veram, cui Bartolus, & Decius ſe ſubſcripſit in d. l. non deber. num. 4. Dynus, Ioannes And. & Philippus Frācus in regula Cui licet. de regu. iur. in ſexto.

12 Fallit, & ſecundo dicta regula in Curiale, † qui poteſt donare immobilia, vel mancipia ruſtica etiam ſine interpoſitione decreti, ſed non vendere, & tamen quis ignorat, quod magis deberet eſſe permiſſum a iure, vendere, quam donare? & quo non poſſit ipſa vendere probatur triplici remedio. Primo per textum in l. fin. in princ. C. de prædijs decurionum. vbi hæc habentur, videlicet. [Curiales vēdere quidem res immobiles, vel mancipia ruſtica prohibemus ſine interpoſitione decreti, donationes verò, vel permutationes, vel quoſlibet alios etiam ſine decreto permittimus celebrare contractus] hæc ibi. huic etiam fallentiæ ſe ſubſcripſit Glo. in dicta l. non debet, ff. de regu. iur. quam ibidem ſequutus fuit Bart. & Decius. & idem rurſus docuit Glo. in d. l. fin. in verſ. permittimus. Probatur & tertio hac ratione, quā tradit dicta Glo. in verſic. permittimus, & eſt quoniam dicti Curiales facilius vendebant talia bona, quàm donabant, vel permutabant, aut alio modo alienabant, cum non ſit veriſimile, quòd quis bona ſua diſſipet tali modo, vt in l. cum de indebito. §. 1. ff. de probationibus.

Fallit & tertio dicta regula in venditore vini,
13 † cui totum vinum effundere licebit, & non partem effundere, vel malè cuſtodire, vt tandē do-

cet

cet text. in l. 1.§. licet.ff. de periculo.& commo.rei
vend. Nam ibi hæc babentur, videlicet. [Licet au-
tem venditori, vel effundere vinum, ſi diem ad me
tiendum præſtiterit, nec intra diē ad menſum eſt,
effundere autem non ſtatim poterit, priuſquam
teſtato denunciet emptori, vt aut tollat vinum,
aut ſciat futurum, vt vinum effunderetur] hæc ibi.
Ex quibus Glo. in dicta l.non debet.ff.de reg.iur.
præſentem noſtram fallentiam approbat, cuius
ſententiæ ſe ſubſcripſit Bartolus, & Decius ibidē,
& ratio dictæ fallentiæ iuxta dictam Glo. eſt, vt
idem venditor poſſit habere vaſa ſua vacua: quòd
non haberet per effuſionem medietatis vini, vel
per malam cuſtodiam.

Fallit quarto dicta regula in eo, cui eſt conceſ-
ſum a Prætore aliquid vendere, nam tunc non po
14 terit pignorare, † vel alio modo illud obligare.
hæc falleotia probatur triplici medio. Primo per
textum expreſſum, in l.ſi pupillorum. §.ſi prætor
tutoribus. ff.de rebus eorum qui ſub tutela. Vbi
hęc habentur, videlicet. [Si prætor tutoribus per-
miſſerit veodere, illi obligauerint, vel contra, an
valeat quod actum eſt? & mea fert opinio, cum
quia aliud fecit, quàm quod a Prætore decretum
eſt, nihil egiſſe] hæc ibi. probatur & ſecundo Do-
ctorum authoritate, nam Glo. in dicta l.non de-
bet. ff.de regu. iur. (quam ſequuntur ibidem Bar-
tolus, & Decius) hoc ipſum docuit Ludouicus Ro
manus in ſuo ſiogulari 214. diceos, quòd in decre
to Iudicis locum non habet argumentum a maio
ri, ad minus. & citat dictam l.ſi pupill. Idem do-
cuit Iaſon io l.in nationibus.ff.de in litem iuran.
quem citat, & ſequitur Euerardus in tractat.loco-
rum argumeotandi a ratione legis, nu.11. Proba-
tur & tertio hac ratione, videlicet. Cum ounquā
Iudex decretum aliquod faciat, niſi præmiſſa cau
ſæ cognitione, eo quòd ipſa requiratur de iure, vt
docuit text. in l.cum hi, §.ſi prætor.ff.de tranſact.
inde ſequitur, ꝙ merito noo veniat in decreto Iu
dicis id, ſuper quo cauſæ cognitio oon præceſſit.
15 Fallit quinto dicta regula in reuocante † procu
ratorem iam a ſe generalem conſtitutum. Nam ſi
talem reuocaret in tota ſua procuratione hoc poſ
ſet: non autem ſi in partem dominus ipſe reuoca-
ret. hæc fallentia probatur per arg. in l.in cauſę.in
princ.ff.de procuratoribus. Vbi hæc babentur, vi-
delicet. [In cauſę cognitione etiam hoc verſabi-
tur, vt ita demum transferri iudicium permitta-
tur. ſi quis omnia iudicia ab eo transferre paratus
ſit] hæc inter alia in d.l.ſed animaduertendum, ꝙ
non fruſtra dixi præſentem cooclusionem probari
per arg. in d.l.quoniam, licet explicitè ibi oō con
tineantur omnia verba præſentis fallentiæ, beoe
tamen inibi implicitè cootinentur, cum iccirco
ibi dictum ſit, [vt ita demum] &c. quaſi diceret
textus ſolum hæc lex habet locum, quando quis
omnia iudicia tranſtulerit, & non partem, vt ex-
plicitè docuit Glo. in dicta l.oon debet. ff.de re-
gu.iur.(quam ſequuntur ibidem Bartolus, & De-
cius) & reddendo rationem præſentis fallentiæ,
dixit, & hoc ideo, quia non debet approbare, &
improbare inſimul.

Fallit dicta regula & ſextò in eo, qui aliquas fa-
16 cit inſtitutiones, † non aut omoes, aut nullam dēt
improbare, aut probare, hæc fallentia probatur
triplici medio. Primo per text. in l.quidam elo-
gio.§.placuit. C.de iure deliberandi, vbi hæc ha-
beutur, videlicet. [Placuit etenim nobis ſiue in
ioſtitutione, ſiue in pupillari ſubſtitutione, vt vel
oīa admittantur, vel oīa repudientur] hæc ibi pro
batur & ſecūdo Doctorū authoritate. Nam huic fal-
lētia ſe ſubſcripſit Glo. in d.l.non debet.ff.de reg.
iur. (quam ſequuntur ibidem Bart. & Decius) &
reddenda rationem ipſa glo. dicit, & hoc fit, vt
quis non decedat teſtatus, & inteſtatus, vt docuit
textus in l. ius noſtrum. ff.de regu.iur. vbi hæc ha-
bentur, videlicet, [ius noſtrum non patitur eundē
in paganis, ideſt quæſitis in domo, (vt docet ibi
glo.) teſtato, & inteſtato deceſſiſſe, earumque re-
rum naturaliter inter ſe pugna eſt, vt teſtatus, &
inteſtatus quis ſit] hæc ibi.

Fallit & ſeptimò dicta regula in uolente veode-
17 re † adſcriptitios: nam ſine ſolo, ſeu terra vende-
re quis non poſſet: ſed bene ipſos adſcriptitios cū
ſolo. hæc fallentia probatur triplici medio. Pri-
mo enim per text. in l.quemadmodum. io princ.
C.de agric.& cenſi.lib.11. vbi hæc habentur, vide-
licet. [Queoiadmodum originarios abſque ter-
ra, ita ruſticos cenſitosque ſeruos vendi omnifa-
riam noo licebit.] Probatur & ſecundo Docto-
rum ſententia. Nam huic fallentiæ ſe ſubſcripſe-
runt Glo. Bartolus, & Decius in dicta l. non de-
bet.ff.de regu. iur. Probatur & tertiò, hac ratio-
ne, videlicet. Cum duo ſcilicet, ſolum, & adſcri-
ptitij ſint quædam res inſeparabiles, inde ſequi-
quitur quòd licet inſimul poſſint vendi. Non ta-
men ſeparatè, & quod ſint res inſeparabiles nos
docuit text. in l.longæ.ff.de diuer.& tempor. præ-
ſcript. vbi hæc habentur, videlicet, [longè poſſeſ-
ſionis præſcriptionem tam in prædijs, quàm io
mancipijs (quæ in prædijs morantur) quæ partes
fundi ſunt, locum habere manifeſtum eſt] hæc ibi:
vbi notanda ſunt illa verba pro allata ratione, ſci-
licet [quæ partes fundi ſunt.] Nam ſi pars fundi,
inde ſequitur vendi non poſſe niſi totus fuodus
(conſtans ex ſolo, & adſcriptitijs ſeruis) ven-
datur.

Fallit octauo dicta regula contenta in ſecunda
concluſione in habente facultatem diſpenſandi in
18 certo caſu. Nam talis poteſtas diſpenſandi † oon
poterit extendi ad alium caſum ſimilem, vel ha-
bentem maiorem rationem diſpenſationis, & ic-
circo dicitur, quòd regulariter non poteſt in hac
materia argui ab idētitate, vel maioritate ratio-
nis, ex quo deuiat materia ipſius caſus a iure com
muni, & ſic exorbitaret. Hæc fallētia probatur du
plici medio. Primo per arg. in regula. Quæ a iure.
de regu.iur.in ſexto, vbi hęc habentur, videlicet.
[Quæ a iure communi exorbitant, neqnaquā ſuot
trahenda ad conſequētiam.] hæc ibi. Dixi proba
ri per arg. in dicta regula, quoniam ex ipſa tali pa
cto elicitur veritas noſtræ fallentiæ. Nam cum hu
iuſmodi diſpenſaodi facultas exorbitet a iure cō-
muni, & in dicto caſu habens limitatam poteſtatē
ſicut habet mandatarius, & quemadmodum ipſe
19 mandatarius egrediens fines mandati † quicquid
facit contra mādatum, eſt irritum, & inane, & de
iure nullum (vt ſtatuit Cęleſtinus Tertius Papa, &
habetur in c.prudentiā. extra de officio, & poteſt.
deleg. & Bonifacius VIII. & habetur in c.ſi cui, de
elect. in ſexto, & Pan. docuit in d. c.prudeotiam,
imò & oēs in vtriſque canonibus citatis. ita ergo
meritò dicendū erit de attentatis per habentē li-
mitatam facultatē diſpenſandi ſi vltra fines cōceſ-
ſæ poteſtatis diſpeoſaſſet. Iode ergo ſequitur, ꝙ ſit
veriſſimum id quod diximus, quòd dicta fallentia

Digitized by Google

probetur per dictum rext. in dicta regula. Quæ a
iure, eo quod talis diſpenſans, diſpenſet ſine facul
tate ſibi indulta. in tali minori caſu: probatur &
ſecundo, Doctorum authoritate. Nam huic fallen
tię ſe ſubſcripſit Federicus de Senis in conſ. 14. in-
cip. Monachus Peruſinus. quem citat, & ſequitur
Euerardus vbi ſupra nu. 11. in verſ. ſecundo ſaltir,
Ioannes And. in dicta regula. Quę a iure. per totū.
20 vbi probat etiam quod Epiſcopus † non poſſit di
ſpenſare cum Monacho tranſlaro ad Eccleſiā pa-
rochialem, vt habere poſſit etiam beneficium ſim
plex: & hoc quia exorbitar a iure communi. Filip-
pus Francus in dicta regula. Quæ a iure. idem do-
cuit Hoſtienſ. in c. poſtulaſti, extra de reſcriptis,
vbi ad hoc allegat. c. 1. & 2. extra de filijs præsby-
ter. Idem docuit Abbas Panor. in cap. At ſi cleri-
ci. §. de adulterijs. nu. 8. extra. de iudicijs. Idē do-
cuit Felinus. in c. fin. nu. 4. extra de ſimonia, ſequēs
ſententiam Hoſtien. in d. c. poſtulaſti. idem do-
cuit Decius in d. capitulo fin. §. de adulterijs, nu.
18. verſic. & retenta tamen. idem docuit Decius in
d. c. fin. §. adulterijs, nu. 18. in verſ. & retenta tamē,
extra de iudicijs, qui dixir hanc eſſe communem
opinionem, etſi ipſemet Decius videatur illam
impugnare tam ibidem, quàm in dicta regula
non debet, numero ſexto, ff. de regu. iur. verum ta
men eſt, quòd hanc fallentiam ipſe Decius ibi-
dem limitat, (vt ſtatim ſubinferam) ſequens eun-
dem Panormitanum, vbi ſupra in d. §. de adul-
terijs.

Fallentia octaua limitatur, vera ratio, propter
21 quam talis facultas † diſpenſandi fuiſſet conceſ-
ſa: nam in tali caſu dicta facultate præditus poſ-
ſet diſpenſare etiam in minori caſu ſimili: ſi in
ipſo militaret eadem ratio. Quia tunc non fieret
extenſio, cum potius includatur dicta facultas ex
tacita mente concedentis diſpenſationem huiuſ-
modi: hæc limitatio probatur. Doctorum aucto-
ritate. Dynus enim tacitè ſe ſubſcripſit præſenti
limitationi, infraſcriptis verbis vtens, videlicet.
Mihi autem videtur, quòd cum mens legis nihil
aliud ſit, quàm ratio, quæ Legiſlatorem mouit,
tunc verba legis non extenduntur, niſi ad eum ca
ſum, ad quem extenditur ratio, vt in l. adigere. §.
quamuis. ff. de iure patron. & in l. milites. circa
principium. ff. de re militari. Et videtur quòd vbi-
cumque conſtat de ratione legis, ſeu de mente
verbis contraria, liceat offendere verba, mentem
ſeruando: vt in l. credendum. circa principium,
ff. qui pet. tu. & in l. ſcire oportet. §. aliud. ff. de ex-
cuſat. tut. & ita credendum eſt intellexiſſe Docto-
res: cum effectus verborum ſemper trahantur ad
limitationem rationis: & non è contra, vt in l.
cum pater. §. dulciſſimis. ff. de legat. ſecundo, & in
l. nomen. §. vltimo. ff. de legat. tertio, hæc Dynus,
qui ad hanc probandam limitationem fuit cita-
tus a Panormitano in capitulo. At ſi clerici. §. de
adulterijs, numero octauo, in verſiculo. Poſſet
tamen, extra de iudicijs, vbi apertiſſimis his ver-
bis ibidem vſus fuit, videlicet. Poſſet tamen ſa-
tis æquè dici, quòd ſi caſus permiſſus habet ra-
tionem permiſſionis expreſſam, quòd extenda-
tur, vbi reperitur eadem ratio, quia tunc non
fit extenſio, ſed potius includitur ex tacita men-
te permittentis, argumentum optimum ex nota-
ta per Glo. in capitulo primo, de tempo. ordin. li-
bro ſexto, hæc Abbas Panormitanus. qui idem
docuit in Clement. prima, numero ſeptimo, de
officio Vicarij, dicens, ex iſtis rationibus ſingu-
lariter collige, quòd in materia diſpenſationis fit
extenſio per identitatem rationis, quòd tenebis
ſemper menti. quem ſequutus fuit Decius in di-
cto §. de adulterijs. num. 18. in verſiculo. Et reten-
ta. Vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Et re-
tenta tamen communi opinione limitatur ſecun-
dum Abbatem, niſi ratio eſſet expreſſa in diſpen-
ſatione, quia tunc non dicitur extenſio fieri, vt per
Glo. in capit. primo, in verſic. Italiæ. de Tempo.
ordin. in ſexto. Moderni in cap. poſtulaſti. extra
de reſcriptis. dicunt hoc non eſſe verum, quia ſi a
maioritate rationis non fit extenſio, a fortiori,
nec ab identitate rationis, & non ſequitur ſecun-
dum eos: eadem eſt ratio, ergo non eſt extenſio,
ſed tamen dictum Abbatis communiter approba-
tur: quia licet alias extenſio prohibeatur: tamen
ſi ratio expreſſa ſit in lege fieri poteſt, quia tali ca-
ſu extenſio non videtur, ſed diſpoſitio legis im-
mediatè reputatur, & ita in materia correctoria
dicit Bal. in Authen. quas actiones. col. 1. in fine.
in verſic. ſed ego dico. C. de ſacroſanctis Eccleſ.
per text. in l. his ſolis. C. de reuocandis donatio-
nibus, vbi etiam idem Bal. in primo notabili idē
docuit ſicut fecit quoque in l. ſi quis ſeruo perſua-
ſerit. colum. 2. in verſic. & adde. C. de furtis. & hoc
idem notat Alex. per illum text. in l. cum mulier.
in quinto not. ff. ſoluto matrim. Nā quando in plu
ribus caſibus eſt vna, & eadem ratio decidens om
nes caſus, quia ſicut genus comprehendit ſpecies,
ita ratio generalis diuerſas ſpecies caſuum com-
plectitur. vt notanter tradit Pau. de Caſtro in con
ſilio 334. incipien. Præſens caſus. colum. ſecunda,
Alexan. in conſilio 75. incipien. Videtur. colum-
na prima, libro 5. & idem docuit Bal. in Authen.
poſt fratres. in verſic. Item frater. C. de legit. hæ-
red. & licet Decius vbi ſupra, prædicta ad ver-
bum ibidem referat, & amplectatur: tamen hæc
eadem, & ipſemet docuit peroptimè in capitulo
ſecundo requiris. numero primo, & ſecundo, ex-
tra de appellar. infraſcripta notabilia pro præſen-
ti materia proferens, videlicet. Primo nota, quòd
verba regulantur ſecundum mentem, & rationem
diſponentis, vt per Abbatem hic 1 ad idem bonus
text. in l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro. & in
l. milites agrum. in princ. ff. de re militari. Mens
22 enim & ratio legis † anima legis dicitur. Ideo
mens potius attenditur, quàm verba, quæ ſunt tan
quam corpus, vt Bal. dicit in l. ſi quis ſeruo. C. de
fur. & ſicut ſtatutū diſponit in his, de quibus ex-
preſsè loquitur, ita ratio ſtatuti pariter diſpoſi-
tionem inducit, vt Bald. docuit in capitulo dile-
ctus filius. columna prima, extra de reſcriptis. al-
legat textus in l. emptor. §. finali. ff. de rei vendic.
& lex eſt quicquid in ratione conſiſtit. vt not. Ab-
bas in capitulo nulla ratio. extra de præben. alle-
gat Glo. in capitulo conſuetudo, diſtinctione pri-
ma, Bal. idem docuit. in capitulo primo, columna
extra de conſtitut. & ideo vbi mens, & omnimo-
23 da ratio concurrit, † non dicitur fieri extenſio,
vt voluit Glo. not. in capitulo primo, de tempor.
ordin. libro ſexto, in verſiculo Italiæ, & Glo. in
capitulo ſi poſtquam. in verſiculo. Mente. de elec.
in ſexto, & Glo. in Clem. C. in verſic. eligatur. de
elec. & Bal. in d. l. ſi quis ſeruo, col. 2. in verſ. & ad-
de. C. de furtis. Nam quando in pluribus caſibus
eſt eadem ratio: tunc vna, & eadem ratio deci-
dit omnes caſus non per extenſionem: imò ſicut
genus

Digitized by Google

genus comprehēdit ſpecies, ſic ratio generalis di-
uerſas ſpecies caſuum emergētium complectitur,
hęc omnia Decius vbi ſupra, qui hanc ſuam ſenten
tiam, & noſtram limitationem probauit prædi-
ctis auctoritatibus Doctorum, & rationibus. Bar.
quoque ſe ſubſcripſit præſenti limitationi in l. ſi
con ſtante, nu.43. ff. ſoluto matri. talibus vtens ver
bis, videlicet. Aut per extenſionem induceretur
correctio, & non poteſt, vt in Authen. quas actio-
nes. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, & in l. præcipimus
in fine, C. de appellat. aut legum declaratio, ſiue
diſtinctio, & tunc poteſt fieri, vt hic: aut in lege eſ
ſent verba taxatiua: aut non. ſi primo, & ſubdiſtin
guendum erit ſic, aut per aliam legem apparet de
extenſione, aut non: ſi primo, & tunc fit extenſio,
num. 2. ſcilicet ſi non apparet per aliam legem, &
tunc erit taliter ſubdiſtinguendum, quod aut lex
eſt prolata in caſu fauorabili, aut odioſo: ſi in caſu
fauorabili, lex extenditur, ſi in caſu odioſo, lex nō
extenditur. hæc ille, vbi ſupra. qui meo quidem iu-
dicio manifeſtius ſe ſubſcripſit pręſenti limitatio
ni. in l. cōtra. ff. de legibus, vbi infraſcriptis vtitur
verbis, videlicet. Quæro dicitur hic, ꝙ contra legē
facit qui facit quod lex prohibet, quid ſi lex dicit
vnum expreſſè, & quidam vult verba offendere, &
ſententiam ſeruare an poſſit? videtur ꝙ non: quia a
verbis non eſt recedendum, vt in l. non aliter. ff. de
legat. 3. In contrarium videtur. Nam ſi ſeruatur,
mens talis eſt, quia lex nihil aliud eſt, quàm ipſa
mens, vt in l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron.
quid dicendum? Breuiter dic, aut ſententia, & mēs
eſt clara, & tunc ſeruando mentem poſſunt offen-
di verba per vltimo allegata. Aut mens legis non
eſt clara, & certa, & tunc non eſt licitum offende-
re verba, vt in l. non aliter. ff. de legat. 3. hæc ille,
qui idem concludit in ſtatutis materia, & quòd
non ſecundum corticem, & iudaicè ſint verba le-
gum intelligenda, ſed ſecundum mentem ipſarum
docuit quoque Philippus Francus in Regula Cer
tum, de reg. iur. in ſexto. Idem rurſus docuit Ab-
bas in conſ. 1. incipien. facti contingentia. in ver-
ſiculo vltimo adduco, lib. 1. vbi hæc protulit ver-
ba, videlicet. Vltimo adduco pulchrum motiuum,
quod elicio ex dictis Petri, & Cyni principali-
ter. in l. non dubium. C. de legibus, & facit quòd
ibi not. Bartolus, & in l. ſcire. ff. de excuſat. tut. &
in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis, & ſer. corrup. & per
Dynum in regu. fin. quod motiuum tale eſt. Non
ſolum debemus recedere a verbis legis, & ſeruare
mentem; vbi mens expreſſa eſt, ſed etiam, vbi
mens, ſeu ratio non eſt in lege expreſſa, dummo-
do illa ratio præfinita ſit naturalis, & naturaliter,
& communiter poſſit probari per ſimile, per quā
rationem, etiam ſi lex eſſet contraria, contrarium
imaginari poſſit, & notabiliter probari poteſt per
l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excuſat. tut. dum di-
cit ibi tex. [ex ipſa naturali iuſtitia, &c.] ad idem
l. mulier. iuxta Glo. ff. ſoluto matrimonio, hæc il-
le. Idem docuit Baldus in l. quamuis. ff. de fidei-
commiſ. per illum textum, dicens, quòd vbi vna
ratio reddi poteſt, illa habetur pro expreſſa, quòd
& docuit quoque Abbas in capitulo finali, nume-
ro decimoſeptimo, extra de ſententia, & re iud.
vbi dicit memoriæ comendandam fore ſenten-
tiam Glo. in l. 1. C. de condictione indebiti dicen
24 tem, quòd caſus † excepti a regula, extenduntur
ad conſimiles caſus. hæc ille vbi ſupra, ſed de hac
extenſione ad conſimiles caſus, vide omnino
quæ diximus in peculiari quæſtione, in qua egi-
mus. An caſus excepti a regula firment ipſam in
contrarium, quoniam ibi latiſſimè hoc ipſum per
tractauimus (ni fallamur) accuratiſſimè aſſerendo
nonnullas concluſiones, ampliationes, & limi-
tationes.

Tertia concluſio ſit. Quando ex extenſione
25 † facienda propter maioritatem, aut identita-
tem rationis ſequeretur correctio alicuius legis
pęnalis ſcriptæ in alio caſu, & maioritas rationis
non ſurget ex vi regulæ; cui licet qđ eſt plus, licet
vtiq; qđ eſt minus (vt in c. cui licet. de regu. iur. in
ſexto,) ſed dicta maioritas ſurgeret aliunde: tunc
extenſio legis regulariter fieri non poſſet pro-
pter identitatem, aut maioritatem rationis: poſ-
ſet verò ſolum tunc fieri declaratio, ſeu diſtinctio
ipſius legis: nonnullo pacto induci debent corre-
ctio, vel fieri extenſio in correctorijs legibus, ca-
nonibus, & ſtatutis ad alium caſum etiam ex ma-
ioritate rationis, quia per neutrum horum mo-
dorum poteſt dici expreſſe conſtare de mente di-
ſponentis quod velit corrigere, quòd tamen re-
quiritur ad hoc, vt inducatur correctio: cum ſit
proprium munus Legiſlatoris inducere correctio
nem. argum. in l. fin. C. de legibus, quando autem
de mente Legiſlatoris corrigere volentis expreſ-
ſè cōſtaret, ſatis eſſet: nec eſſet tunc neceſſe, quòd
26 in lege noua corrigente † expreſſè fieret mentio
de lege antiqua; licet quandoque ad cautelam de
illa fiat mentio. Et vt hæc concluſio melius perci-
piatur, tribus exemplis hoc ipſum demonſtrare,
& poſtea ipſam probabo, procurabo, & ponuntur
tria exempla. Primum quorum eſt, pro homici-
dio perpetrato per ſtatutum imponitur pœna pe
cuniaria, & corrigitur lex, quæ imponit pœnam
corporalem. Vnde ſic corrigitur l. qui cedem. ff.
ad l. Cornel. de ſiccar. & lex expreſſa in l. tertia, C.
de Epiſcopali audientia. vbi inter alia hæc ha-
bentur, videlicet. [Homicida, parricidaque
quòd fecit ſemper expectet] hæc ibi correcta in-
telligetur. Quæritur modo. An in alio crimine
minori homicidio, pro quo de iure imponitur pę
na corporalis, licet ſit maior ratio minuendi pœ-
nam in minori, in quam delicto cenſeatur corre-
cta lex communis per ſupradictam legem ſtatu-
tariam, & concluditur, ꝙ non. & ita voluit Cyn. in
l. 1. circa finem. C. quæ ſit longa conſuetudo, &
Ioannes de Imola in l. ſi verò, §. de viro, col. 4. in
princ. verſ. ſi vero alias ſurgat. addens hoc proba-
ri per id ꝙ legitur in l. pręcipimus. in fine. C. de ap
pell. & in l. ſancimus. C. de teſtam. & in Authen. de
admini. off. §. fin. col. 3. & quod not. per Glo. & Do
cto. in l. tam is. §. 1. ff. de donat. cau. mor. & in Au-
then. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. & ibi
per gl. & Docto. arg. in c. ff. ſolut. matr. & alij Do-
ctores alibi: Scdm exemplum eſt, ſtatuto cauetur,
ꝙ ſtante patruo, non ſuccedat mater ab inteſtato:
ſupponamus, ꝙ non extat patruus, ſed amita, quæ
eſt in eodem gradu cum patruo, an illa excludat
matrem, & dicendum eſt, ꝙ non: quia ſtatutum de
patruo non eſt extendendum ad amitā, quia ex ta
li extēſione ſequeretur correctio iuris in Authen.
defuncto. C. ad Senatuſcōſul. Tertullianum. Nā in
d. Authen. hæc habentur, videlicet, [defuncto ſine
liberis filio, parentes (ſi ſoli ſunt) ſuccedunt, ſalua
gradus ſui prærogatiua, ſi pari gradu ſunt, pari-
ter ſuccedunt; paternis quidem, maternis ve-
ro alia dimidia delata: licet ſit diſpar eorum

Digitized by Google

numerus,ſed ſi cum parentibus,fratres,& ſorores
vtrinque defuncto coniuncti ſuperſint, vocantur
cum aſcendentibus gradu proximis: ita vt viriles
portiones fiant : excluſa prorſus omni differentia
ſexus, & patriæ poteſtatis: vbi nulla ſecundarum
nuptiarum fit mentio] hæc ibi . Tertium exem-
plum eſt,ſtante ſtatuto eodem ſupponamus,quòd
non extat patruus, ſed extat frater conſanguineus
ex latere patris,qui eſt agnatus,& in potiori gra-
du,quàm patruus : quia ipſe frater attinet defun-
cto in ſecundo gradu, & patruus in tertio de iure
ciuili. An talis frater conſanguineus excludat ma
trem ex forma dicti ſtatuti? & videtur quòd ſic,
ne ſit melioris conditionis patruus , quàm frater
ſuus proprius,contrarium tamen eſt verius , quia
(vt latius probabitur paulo poſt)per identitatem,
vel maioritatem rationis non debet fieri extenſio
ad legis correctionem:ſed ex tali extenſione indu
ceretur correctio dictæ Authen. defuncto.C.ad Se
natuſconſul. Tertullian.ergo huiuſmodi ſtatutum
loquens in patruo,non debet extendi ad fratrem
per ſupradicta , & ita expreſsè vult Paulus de Ca-
ſtro,& alij Doctores in l.illam. C.de collat. & ſe-
quitur Alex. de Imo.in conſi.45. volum.7. incip.
Habita hæc ergo conſi.ſic exemplificata probatur
triplici medio : primo enim per argumentum in
l.fin.C.de ſacroſanctis Eccleſijs,vbi hæc habētur,
videlicet. [Quas actiones alias decennalis , alias
vicennalis, alias tricennalis præſcriptio excludit:
hęc ſi loco Religioſo competant,quadraginta an-
nis excluduntur:vſucapione triennij vel quadrien
27 nij præſcriptione † in ſuo robore durantibus , ſo-
la Romana Eccleſia gaudente centum annorum
ſpatio,vel priuilegio]hæc ibi.dixi probari per ar
gu.in dicta l.fin.quoniam, etſi explicitè ibi veri-
tas noſtræ concluſionis non contineatur, bene ta-
men explicitè, eo quòd hæc conſtitutio eſt corre-
ctoria legis,notata in l.vt inter Diuinum.C.etiam
ſcilicet , de ſacroſanctis Eccleſijs, in qua habetur
[fuiſſe indultum tam Eccleſijs,quàm ciuitatibus ,
quòd contra ipſas in rebus relictis ſibi iure hære-
ditario , legatis donationibus , & venditionibus
non currat præſcriptio niſi centenaria , ſeu cen-
tum annorum ſpatio ; & etiam circa dominij ac-
quiſitionem ſine traditione poſſeſſionis] hæc ibi.
Hæc ergo lex fuit correcta per dictam l.fin.cum
ſolum centenaria concedatur Romanæ Eccleſię,
reliquis verò præſcriptio quadragenalis. in qua
l.fin. quia nulla facta fuit mentio de præſcriptio-
ne contra Ciuitatem,icirco dicta lex quoad hoc
remanet incorrecta : vnde ipſa pœnalis,& corre-
ctoria lex extendi non poterit ad Ciuitatem,ſi ad
ſit locus arguendi non tantum ab identitate ra-
tionis, verum etiam a maioritate rationis . Quis
enim ſine rubore negare præſumpſerit , quòd Ec-
cleſia dignior , & vtilior ſit mundo vnaquaque
Ciuitate: & tamen hoc reſpectu abiecto , quia ſu-
mus in conſtitutione pœnali, & ita cordi fuit Im-
peratori ſtatuere,quòd dicta lex pœnalis , & cor-
rectoria non extenderetur ad Ciuitatem, (vt bene
docuerunt Glo. in dicta l.finali, in verſiculo, ex-
cluduntur,& Bartolus,vt paulò poſt latius dicam)
inſuper obliuioni non erit tradendum id,quod
hic obiter,ſed forſan non infructuosè afferam. Ná
ſciendum erit,quòd etiam dicta lex fin.correcto-
ria , & pœnalis in foro Eccleſiaſtico hodie in vno
caſu recipit correctionem nō extendendam,meo
iudicio,ad ſimilem caſum;ſcilicet criminis læſæ

maieſtatis humanæ,licet in nonnullis æquipare-
tur ei,vt omnes Doctores fatentur etiam in pęnis,
vt patet citra priuationem bonorum,non tamen
fieri debebit extenſio ; cum ſimus in correctorijs,
& pœnalibus . & expreſsè ibi nulla ſit facta men-
tio de tali crimine , eo magis, quòd grauius cri-
men eſt crimen læſæ maieſtatis diuinę,quàm cri-
men læſæ maieſtatis humanæ , reſpectu perſonæ
offenſæ , vt patet ad ſenſum , cum hoc probari vi-
deatur per arg. in capit.2. de præſcriptionibus in
ſexto, vbi hæc notanda , & memoriæ comendan-
da habentur, videlicet , [ſi quis (exigentibus cul-
pis,vel exceſſibus ab eiſdem commiſſis)bonis,quę
a Romana,vel ab alijs tenent Eccleſijs ſint per ſen
tentiam,vel ipſo iure priuati:ſtatuimus, vt in ap-
prehendendis, vel occupandis poſtea quandocun
que bonis eiſdem; Nullus;licet legis humanæ alio
tempore ſtatuere videantur, ipſis Eccleſijs tem-
poris lapſus obſiſtat: niſi contra ipſam Romanam
Eccleſiam centenaria , vel contra Eccleſias alias
quadragēaria præſcriptio legitimè ſit completa,.
28 † ſi poſt mortem hæreticorum (quidem viuerent,
Catholici putabantur) bona ipſarum a Catholicis
eorū filijs vel nepotibus,aut extraneis quibuſcun
que ſpatio quadraginta annorum fuerunt bona ip
ſorum a Catholicis eorum filijs , vel nepotibus,
aut extraneis , quibuſcunque ſpatio quadraginta
annorum fuerint bona fide poſſeſſa : ſancimus eos
ſuper bonis huiuſmodi (etiam ſi ad Romanam
peruenire deberent Eccleſiam)in hoc caſu non eſ-
ſet vlterius moleſtandos : quam quidem.illi quo-
rū bona fuerunt,tunc detegantur hæretici extitiſ-
ſe.] hæc ibi,ex quibus patuit , quòd in caſu pro-
poſito fuit correcta etiam dicta conſtitutio in di-
ctam l. fin. probatur quoque præſens noſtra con-
cluſio per argumentum in l. illam merito . C. de
collationibus.in qua fuit correcta,& extenſa con
ſtitutio l.ſi defunctus. C.de ſuis,& legitimis hære.
vbi dicebatur , quòd auo , vel auiæ ab inteſtato
morienti,ſuccedunt nepotes ex filia cum auun-
culis,& materteris, cum diminutione tertiæ par-
tis eius portionis,in qua parens ſuccederet , ſi vi-
ueret:ſed quia fuerat dubitatum, an appellatione
auunculorum venirent patrui : licet videretur ad
eos fore extendendam huiuſmodi legem,non tan
tum ex identitate rationis,verum etiam ex maio
ritate rationis : cum ipſi ſint de eodem ſanguine,
& familia patris, & magis aſtricti conſanguinei,
etiam auunculi , aut ſolum ex parte matris : fuit
ergo etiam extenſa dicta conſtitutio ad ipſos pa-
truos in dicta l.illam meritò, quæ quidem exten-
ſio cum eſſemus in odioſis,& correctorijs,vt legi-
timè fieri poſſet,opus fuit extenſionem ipſam cor
rectoriam fieri per dictam l.illam meritò , quæ
tamen leges alias fuerunt ambæ correctæ quo ad
nepotes tantum , qui ex filio paternis auis accre-
ſcunt : ipſos nepotes attingunt, & vt communiter,
& verè dicitur in generatione magis agit pater,
quàm mater, nam ille ſe habet in procreanda pro-
le tanquam forma, mater verò tanquam materia,
ſeu pater tanquam cauſa efficiens, mater vero tan-
quam cauſa materialis , vt docent Sancti Theolo-
gi in quarto ſententia. diſtinctione vigeſima ſepti-
ma, loquentes de ſacramento matrim. inter quos
eſt Dominicus a Soto dicta diſtinctione quæſtio-
ne prima, articulo primo, per Authen. de triente,
& ſemiſſe . §. neque illo. vbi hæc habentur , vide-
licet , [Neque illo quemadmodum ab inteſtato
liberi

Digitized by Google

liberi per fęmineum ſexum deſcendeotes, parentibus ſuis ſuccedere debeāt, de cętero ſeruando in nepotibus, & pronepotibus nō ſuis, & ſub poteſtate cōſtitutis minus tertia parte eos habere, quàm eorum parentibus viuentibus oportebat relinquere teſtatores: non .n. excipimus vlterius nepotes, qui ex filio paternis auis accreſcūt, vt illi quidem integram accipiunt partem, quantam eorum accipetet pater viuens: Nepotes autem ab auo per mediam filiam venientes, aut auia paterna, vel materna, minus tertia accipiant, ſed vnum ordinem in omnibus ponimus nepotibus, & pronepotibus non ferentes fœminam a maſculo in talibus minui. Neque enim maſculus ipſe in ſe, neque fœ-
29 minam † ſolum ad natiuitatis propagationē ſufficiens eſt, ſed ficut vtrumque eorum coaptauit Deus ad generationis opus: ita etiam nos eandē vtriſque ſeruamus æqualitatem] hæc ibi, ex his ergo omnibus apertiſſimè patuit fuiſſe veriſſimā noſtram concluſionem: quæ rurſus probatur per text. in l.ſancimus.§.aliter etenim.C.de teſtamentis, vbi fuerunt correctæ omnes leges, quæ aliud ſtatuiſſent. Nam inibi hæc habentur, videlicet. [Aliter enim teſtamenta mortuorum per decennij trancurſionem euaneſcere nullo patimur modo prioribus conſtitutiooibus, quæ ſemper huiuſmodi teſtamentis euacuandis latæ fuerant penitus antiquādis] (ideſt tollendis vt docet ibi glo.)
30 & quod non detur regulariter correctio † legis, niſi expreſse appareat per legem ſcriptam, probatur apertiſſimè per ſingularem text. in l.præcipimus.in fine.C.de appellat. vbi hæc habentur, videlicet, [quicquid autem hac lege ſpecialiter non videtur expreſſum, id veterum legum, conſtitutionumque regulis omnes relictum intelligant:] hæc ibi. idem videtur probari per arg. in l.ſi vero.§.de viro.ff.ſoluto matrimonio, vbi hæc habentur, videlicet: [de viro, hæredeque lex tantum loquitur, de ſocero, ſucceſſoribusq; ſoceri nihil in lege ſcriptum eſt, & hoc Labeo quaſi omiſſum annotet. In quibus igitur caſibus lex deficit, non erit nec vtilis actio danda.] hæc ibi. ex quibus (vt docet ibi in Rubrica Bartolus) elicitur quòd prouiſio legis contra ius commune non extendetur vltra illud, quod exprimit, licet eadem ſit ratio. Idem probatur, & apertius per textum in Authen. de adminiſtran. officia in ſacris appellat. §. in quibus autem commune, in verſic. quoniam, dum nihil. vbi hæc habentur, videlicet. [Quoniam dum nihil omnino ſuper iſtis innouatum ſit, antiquam ſeruamus figuram, ſicut etiam in alijs omnibus non innouatis antiqua miniſteria manere in ſemetipſis diſpoſuimus, nulla nouitate facienda. Accedens nāque nouatio aliter quodammodo oportere fieri etiam miniſtrantium oſtendit figura.] hæc ibi. ex quibus ergo omnibus patuit veritas præſentis noſtræ concluſionis. Idem videtur probari per textum in cap. cum expediat. de elect. in ſexto, vbi Bonifacius Octauus dicit, quòd [expedit iura iu-
31 ribus † concordare, & eorum correctiones (ſi ſufficienter valeant) euitari] idem probatur (ſecundum ferè omnes Doctores, infra citandos) per textum in Authen. de adminiſtran. officia in ſacris appellat. §. illud tamen, vbi hæc habentur, videlicet, [Illud tamen ſancimus, vt ex adminiſtrationibus nunc a nobis adinuentis, & mutantibus antiquum ſchema, ſiue hoc ipſum ſecundum naturam propriæ iudicetur adminiſtrationis, ſiue etiā ex delegatione noſtra idem ſeruetur ſchema; & ibi ſolum adminiſtrare officium tuæ celſitudinis ſancimus] Idem probatur per tex. in l.ſi præſes, & in l.interpretatione.ff.de pęnis, iuxta ſententiam Hippoliti de Marſilijs loco infra citando. Probando ex ſecundo præſens concluſio Doctorum authoritate, nam Glo. in dicta l.fin. in ſexto, excluduntur, C.de ſacroſanctis Eccleſijs, ſequens Ioannē, & Pij dicentes, quòd ipſa lex non habet locū in præſcriptione currente contra ciuitatem, quæ ex priuilegio gauderet centenariam: repudiauit ſententiam Pla. dicentes, quòd ſic: quia eadem eſt ratio, vel maior: ergo idem ius, vt etiam ipſam Glo. interpretatus fuit Bartolus in dicta l. fin. vt infra referam. Idem docuit Glo. in dicta Authen. de adminiſtran. officia in ſacris appellat. in verſic. quoniam, dicens, nota vbi legem correctam non inuenimus expreſsè, antiquæ dimittimus figuræ. ſic. C.de teſtamentis. l.ſancimus. & in l.præcipimus.C.de appellat. Bartolus quoque quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ concluſioni in infraſcriptis locis. Nam in dicta l.fin. C.de ſacroſanctis Eccleſijs, nu.8. his verbis vtitur, videlicet. Quæro lex iſta eſt correcta in Eccleſia, vtrum ſit correcta in ciuitate? Ioānes dicit, quòd quia quod non mutatur, &c. Pla. dicit, quòd ſic, quia eadem ratio. Vide glo. Vltramontani tenent opinionem Pla. iſta quæſtio voluitur hic, vtrum ex identitate rationis inducatur correctio legis, breuiter dico, quòd non. text. eſt in l.ſi vero. §. de viro. ff.ſoluto matrim. & ſic concludo opinionem Ioannis eſſe veriorem, ex qua nota, quòd ex identitate rationis non inducitur correctio legis. & illud quod dicitur in l.non poſſunt, ſcilicet quòd leges ex identitate rationis trahuntur in argumentum eſt verum, quando per hoc contra aliquam legem ſcriptam non veniremus, vt hic, hæc Bartolus ibi, & animaduertendum, quòd etſi Bartolus videatur hic ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni ſolū quo ad illam particulam, [ex identitate rationis] & non, [vel ex maioritate rationis] cū nec verbum quidē de ipſa particula fecerit. Nihilominus ſi bene librabuntur omnia verba eius, ſtatim elucebit hoc tacitè ipſum docuiſſe: nam eo ipſo, quòd repudiauit ſententiam Pla. dicentis, dictam conſtitutionem extendendam fore ad ciuitatem, quia eadem eſt ratio, vel maior. & tenuit ac approbauit opinionem Ioannis contrariam huic, vtique videtur non poſſe negari ipſius Bart. mentem fuiſſe aduerſari Pla. ſententiæ in vtroque membro. Vnde vbicunque Bart. in hac materia loquitur idem docens, etſi exprimat ſolum de identitate (meo quidem iudicio) propter ſupradicta, idem voluiſſe apparet de maioritate rationis, eo magis quia quòd ex d. l. fin. & alijs legibus per me ſupra recenſitis idipſum apertiſſimè elicitur. Idem docuit Bart. in d. l. illam meritò. num. 2. dicens, ſecundo nota alium modum argumentādi quòd leges, quæ loquuntur in auunculis non extenduntur ad patruos, amitas, vel materteras, & in dicta l.ſi defunctus, dicit ipſam legem hodie fuiſſe correctam, vt in Authen. quæ tertiæ. C. de collat. idem docuit Bartolus in dicta l. præcipimus. §. finali dicens, nota quod non mutatur, quare ſtare prohibetur, vt hic in l. ſancimus, C. de teſtamentis. Aduerte, quia hic dicit textus, quod non mutatur ſpeciale, & ſic requiritur, quòd ſpeciale, & ſpecificè mutetur antequam dicatur, hoc videtur cor-

ruptum: ſecúdum hoc videtur caſus expreſſus eius quod dixi in Authen. quas actiones, ſeu in d.l.fin. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, vbi dixi, quòd ex identitate rationis núquam inducitur correctio legis, vt dixi in l.ſi vero.§.de viro.ff.ſolut.matrim. quod perpetuo tene menti: hæc Bar. ibi, qui in l.ſi conſtante matrim.num.43.ff.ſolut.matrim. his verbis vſus fuit poſt longam diſputationem, videlicet. Diſtingue ergo cum quæritur, Vtrum lex extendatur ad caſum ſimilem rationem habentem. Aut lex eſt prolata ſimpliciter, aut in ea ſunt verba taxatina. Primo caſu. Aut per extenſionem induceretur correctio, & non poteſt, vt dicta Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. & in l.præcipimus, in fine. C. de appellat. aut legum declaratio, ſiue diſtinctio, & tunc poteſt fieri, vt hic, & in regu. quæ propter neceſſitaté, vt ibi not. Aut in ea ſunt verba taxatiua, & tunc aut per aliam legem apparet de extenſione, & extendimus, vt in l.obes.ff.de præd. minor. & in l.ſerui nomine. C. de vſucap. & in l.contractus, in princ. ff.de regu.iur. aut per aliam legem non apparet de extenſione, & tunc aut lex eſt prolata in caſu fauorabili, & extenditur, vt in l.illud. C. de ſacroſanctis Eccleſ. Authen. Aut eſt lex prolata in caſu odioſo: & tunc ſecus, vt in l.ſecunda, C. de patr. qui fil. diſtra. & quod not. Dynus, in capitulo in argumentum, de regu. iur. in ſexto. ex his ergo omnibus elicitur apertiſſimè ipſum Bartolum ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni, & Bart. in l.illud, num.2. & 9. idem docuit dicens, quòd quando in l. eſt aliquid prohibitum, ad caſum ſimilem lex non extendetur, nec in ſtatuto odioſo: ſecus in ſtatuto fauorabili, & ſic debet intelligi text. in l.leges. ff. de legibus, & in c.odia. de regu.iur. in ſexto. Idem docuit Ioannes Andreas in dicta regula. odia, de regu.iur. in ſexto, dicens quod non ſolum in pęnalibus fiat ſtricta interpretatio, vt ſcilicet pœnæ locum non habent in caſibus non expreſſis, verum etiam in correctorijs, quoniam in pęnis, quæ ipſo iure infliguntur, poterit argui ad ſimilia. Idem docet D. Antonius de Butrio in c.fin. col. 33. in fine. in ſexto, verſic. hæc vera inquantum, extra de conſuetudine. Idem docuit Decius in l.non debet. nu. 4.ff. de regu. iur. Abbas Pan. in c.at ſi clerici. nu. 40. extra de iudicijs. Idem docuit Nicolaus Euerardus in ſua Topica iuris. in loco argumentandi a ratione legis, col. 7. in fine in verſic. ſecundo caſu, quando maioritas rationis ſurgit aliunde. Idé docuit Iaſon in l.de quibus. nu. 14. ff. de legibus. & in Authen. quas actiones. nu. 2. C. de ſacroſanctis Eccleſ. & hanc eſſe communem opinionem docet (vt refert Ioannes Picus in theſauro commu. opinio. in verſic. extenſio. Idem docuit Benedictus Capra in regula. 90. nu. 113. vt ipſemet referet in dicto theſauro. in verſic. extenſio. dicens hoc communiter notari in l.ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio, & in clementina prima, de elect. & in Authen. quas actiones, C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Idem docuit Emanuel Soarez in dicto theſauro, numero 237. dicens hanc eſſe communem opinionem, & elici ex Bart. in l.ſi conſtante, numero 19. ff. ſoluto matrimonio, Iaſon in dicta Authen. quas actiones. numero 21. & 22. Arius Pinellus in l.prima, parte prima, numero 68. C. de bon. matern. Viuius libro primo, opin. 107. Idem docuit Petrus Duen. in regula 286. Idem docuit Hippolitus de Marſilijs. in conſilio 13. num. 36. dicens, hanc fuiſſe quoque ſententiam Cyn. in l. 1. C. quæ ſit longa conſuetudo. Bal. in l. 1. C. de interdic. & Mod. in l.ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto matrimon. & Alexan. in conſi. 113. Incipien. viſo inſtrumento. in vltima col. in 2. volum. Idem docuit Bartholomeus Cępol. in crim. conſi. 72. colum. 7. in fine, in verſic. nec obſtat alia ratio Bal. dum arguit a maiori. Vbi docet ipſe Cœpolla, quòd in correctorijs, & pœnalibus non poteſt fieri extenſio etiam ex maioritate rationis, vt habetur per Glo. & Doctores in Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. & in l.præcipimus. C. de appell. per Ioan. de Imola in dicta l.ſi vero. §. de viro in decima col. verſic. ſecundo caſu, quando agitur de extenſione fienda in exorbitantibus. ff. ſoluto matri. & maximè quando concurrunt iſta duo, videlicet, quòd ſint materia pœnalis, & materia correctoria, quia tunc nullatenus poteſt fieri extenſio, & ſtrictam, & non largam interpretationem recipit, vt eſt Glo. valde notabilis in clem. vt hic, qui. in verſi. in eiſdem, quæ incip. Cathedralibus, in fine, de ætate, & qualit. & ita tenet Geminianus in c.1. colum. 4. in fine de tempore ordin. hæc Cępolla vbi ſupra, ſed ſciendum quòd reuera id ſentiſſe videtur dictam Glo. nam ibidem his verbis vtitur, videlicet, etſi dicatur, quòd de quadam largiſſima verbi ſignificatione Prælatus nomine capituli compręhendatur, quaſi illius corporis caput, vt in c.nouit. extra de his quæ fiunt a Prælat. Mihi tamen eſt ſatis quòd communiter non comprehendatur, vt probant iura prædicta, vt ſit hoc ius correctiuum iuris veteris, & pœnale, non largiſſimam, ſed potius ſtrictam interpretationem recipiat, vt in cap. quæ a iure, & c.in pœnis. de regu. iur. in ſexto. hæc Glo. illa. Idem verè docuit Dominicus a S. Geminiano in c.1. col. 3. circa finé primæ fallentiæ. de tempo. ordin. in ſexto, dicens, ꝙ Glo. in c.omnes, in verſ. Apoſtolicę. ext. de ferijs vbi feriæ, contra ius in Apoſtolis ex maioritate rationis extenduntur ad B. Virginem; hæc vera (inquit ipſe Geminianus) niſi ius quòd extenderetur eſſet pęnale, & correctorium ſimul: & ſic procedat glo. in clem. vt hi, qui. in verſ. in eiſdem. De ætat. & qualit. vbi dicitur, quòd ſtatutum pœnale loquens de Capellano in Eccleſijs vocem habente, non extenditur ad principalem Prælatum, licèt de latiſſima ſignificatione Prælatus dicatur in Eccleſia, quia illud ius eſt correctoriu, & pœnale: vnde non debet extédi, hæc ille. Idem docuit Petrus de Anchar. in d.c.1. ſe ſubſcribens ſententiæ Bart. & Cyn. in patre allatis locis. Idé rurſus docuit Pan. in d.clem. vt hi. qui ſequens glo. prædictæ doctriná, quam ſingulariter notandam acclamat. & rurſus in c.tua. nu. 4. extra de ſent. excommun. vbi dixit ꝙ communiter teneatur, ꝙ licet Legatus Papæ poſſit abſoluere ab excommunicatione Papæ reſeruata incurſa propter iniectionem manus violentæ in clericum, non tamen poterit abſoluere excommunicatione incurſa ab incendiario poſt ipſius denunciam, etſi & ipſa abſolutio ſit ęque reſeruata Papæ: quoniam, etſi ambæ abſolutiones parificentur quoad difficultatem obtinendi abſolutionem: non tamen ſequitur ꝙ permiſſio facta in vno caſu extendatur ad alium, maximè, quia in iſtis exorbitantibus non proceditur, ſeu non fit extenſio, etiá per maioritatem rationis, vt in regula c.in argumentum, de regu. iur. in ſexto. Idem docuit Ioannes de Imola in clem. 1. nu. 37. de elect. Idé docuerunt

runt

runt Cardinalis Zabar. & Petrus Anchar. Paul.de
Eleaz.& Gem.in dicta clem.vt hi,qui.ſequētes di
ctæ gloſæ ſententiam. Idem docuit Bald.in l.1.C.
de interdict.vt refert Bertacinnus in verſic.exten-
ſio.nu.20.idem docuit Alex.in conſil.50.pen.col.
2.par. vt refert Bertachinus vbi ſupra, idē docuit
Franciſcus Viuius in Theſauro commun.opinio.
in verſic.extenſio, dicens hanc concluſionem pro-
bari a glo. & Doctoribus in Authent. quas actio-
nes. C. de ſacroſanct. Eccleſ.& in l.ſi conſtante.ff.
ſoluto matrimo.& a Iaſone in l.fratres.col.3.C.de
inofficioſo teſtamento,& in Authen.non licet.co-
lum.2.C.de liber.præteritis.Imol.conſil.64.Aret.
conſ.27.col.2 Corneus conſ.271. col.4.volum.4.
Curt.iun.conſi.6.col.6.& iſtam opinionem aſſeue
rat eſſe communem in l.quibus, nu.14. ff.de legi-
bus,& in dicta Authent.quas actiones,nu.21.De-
cius in l.non debet cui plus,nu.4.ff.de reg.iur.etſi
contrarium videatur ſecundum ſonum verborum
aſſeruiſſe in conſ.333. col.fin. dicens,in correcto-
rijs poſſe argumentari a maioritate rationis: ta-
men poterit concordari, dicendo ipſum loqun-
tum fuiſſe ibi in caſu ſubſequentis noſtræ fallen-
tiæ primæ,vbi hoc latius probabimus eſſe verum:
Idem docuit Iaſon in Authent.quas actiones, nu.
21.& 22.C.de ſacroſanct. Eccleſ.Atius Piuellus in
l.1.part.1.nu.68. C. de bonis maternis. Viuius in
lib.1.opin.107.Probatur & tertio præſens conclu
ſio hac ratione, videlicet: Cùm iura ſint iuribus
concordanda,vt in l.vnica.C.de inoffi.dotibus.&
in cap.cum expediat. de elect. in ſexto,& lex no-
ua correctoria in ſuis proprijs terminis ſit ſeruan-
da,vt notat glo.ſingularis in Authent. quas actio-
nes,in verſ.an idem in ciuitate.C.de ſacroſan.Ec-
cleſ.quam approbat ibi Bart.& communiter Do-
ctores,etiam ſi loquatur generaliter, niſi conſtet,
quòd corrigere velit in caſu,de quo eſt quęſtio.Et
ſicut per repetitiones, ſubauditiones, aut tacitos
32 intellectus,non inducitur correctio legis,† vel Ca
nonis,vt docet glo.ſingularis approbata a Docto-
ribus.in c.cupientes,§.quòd ſi per viginti.in verſ.
petere, de elect. in ſexto, nec per argumentum a
contrario ſenſu, nec per dictionem taxatiuam, vt
ſunt,tantùm,ſolum, vel ſimilem,vt docet tex.iun-
cta glo.in l.ob ęs.C.de præd.mino. & vult Bart.in
l.3.§.Titio.ff.de adim.leg.& not.per gloſ.Bal.Sa-
lic.Iaſon,& reliquos Doctores,in l.1. C.de bono.
poſſeſſ.contra tabu.& per glo. & Salic.in Authen.
matri,& auiæ,C.quando mulier tutelæ officio fun
gi poteſt. Nec per clauſulam, non obſtante qua-
cunque alia lege,vt docet text.in Authent.de hæ-
red.ab inteſt.venientibus,in princ. Inde patentiſ-
ſimè ſequitur,quòd regulariter non debeat indu-
ci correctio, vel fieri extenſio in correctorijs, &
pœnalibus ad alium caſum ex identitate, vel ma-
ioritate rationis: quia per neutrum horum mo-
dorum poteſt dici expreſsè conſtare de mente di-
ſponentis,quòd velit corrigere:quod tamen om-
nino requiritur ad hoc, vt inducatur correctio:
cum non ſit hoc munus conceſſum vnicuique in-
differenter,ſed ſolum conditoris illius legis, quæ
corrigenda eſſet. arg.in l.fin.C.de legibus,& in c.
inter alia,extra de ſent.excommu.animaduerten
dum tamen ſummoperè expedit,quòd quando de
voluntate Legiſlatoris corrigere volentis expreſ-
sè conſtat, ſatis eſt; nec eſt neceſſe, quòd in lege
33 noua † corrigente expreſsè fiat mētio de lege an-
tiqua, licèt quandoque ad clauſulam de illa fiat
mentio,vt in cap.1.eum ibi notatis.de conſtitu.in
ſexto, & in cap.contra Chriſtianos. de hæreticis,
in ſexto,& faciunt notata per Bart. in repet. l.om-
nes populi, ff. de iuſtitia, & iure, & hanc conclu-
ſionem quæ dicitur ex hac ratione præſentis con-
cluſionis,firmat Ioannes de Imo.in l.ſi vero, §. de
viro, in 5. & 6.col. ff. ſoluto matr. quod vt melius
intelligas, ponderabis tria illa exempla recenſita
ſupra immediatè poſt pręſentem concluſionem.
Animaduertendum quoque erit, ꝙ non ſine cau-
ſa dixi in concluſione præſenti regulariter, & non
extendit cum correctoria,& pœnalia ex identita-
te, vel maioritate rationis: quoniam etſi regula-
riter ſit verum: tamen huiuſmodi regula admit-
tit nonnullas fallentias approbatas a Doctoribus:
quarum notitia cum ſit ſcitu digniſſima,& neceſ-
ſarijſſima, idcirco ſtatim, & gradatim illas ſubin-
feram, i. ne eruditus Lector fallatur credens no-
ſtram concluſionem eſſe ita veriſſimam, vt nō ad-
mittat aliquam fallentiam, ſeu exceptionem. Etſi
veriſſima ſit noſtra cōcluſio, poſſet tamen quis in-
ſurgere contra ipſam, dicendo eam falſam, & hoc
probare per tex. in l.non poſſunt. cum l.ſequenti.
ff. de legibus. arguendo a fortiori hæc habentur,
videlicet: [Non poſſunt omnes articuli ſingula-
tim, aut legibus, aut Senatus conſultis comprehen
di, ſed cum in aliqua cauſa ſententia eorum ma-
nifeſta eſt is, qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia
procedere, atque ita ius dicere debet,] & in l. ſe-
quenti hæc habentur, videlicet: [Nam (vt ait Pe-
dius) quotiens lege aliquid vnum, vel alterum in-
troductum eſt, bona occaſio eſt, cætera, quæ ten-
dunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione,
vel certa iuriſdictione ſuppleri,] hæc ibi. dixi, ar-
guendo a fortiori, ſic procedendo ſi ex huiuſmodi
iuribus habemus, quod liceat nobis iudicare, &
procedere in cauſis de ſimilibus ad ſimilia, ſeu ex
identitate rationis: quantò magis licebit proce-
dere ex maioritate rationis? His ergo non obſtan
tibus reſpondetur,quòd veriſſima fuit noſtra con-
cluſio, & ad ſupra allatas leges reſpōdimus, quòd
dictæ leges habent locum, quando per hoc non
aduerſaretur alicui legi ſcriptæ: quoniam iura iu
ribus ſunt concordanda,& nō corrigenda per ho-
mines, legis miniſtros, ſed ſolùm per conditores
34 † legum, quibus hoc eſt indultum, vt ſingulariter
docuit Bar.in l.non dubium,nu.8.C.de legi.Idem
docuit Bald.in cap.inter cæteras,nu.17.18. & 19.
extra de reſcriptis, vbi hæc notatu digniſſima
protulit verba,videlicet. Et nota,quòd argumentū
35 a ſimili habet † locum in caſibus omiſſis: vt in l.
de quibus, in princ. ff. de legibus: & non in caſi-
bus de per ſe expreſſis in iure: quia expreſſum fa-
cit ceſſare tacitum, quia omne tacitum eſt ex con
iectura, vt in l.licèt Imperator. ff.de legat.1. & in
l.apud antiquos.C.de fur.& in certis,& non certis
locus eſt coniecturis, vt in l. continuus. §. 1. ff. de
verb.oblig.& facit tex.in l.talis ſcriptura, ff.de le-
gat.1. Item quæro, & ſcias, quòd illud argumen-
34 tum, a ſimili non habet locum, vbi tractatur de le
gum correctione,& not.in Authen.quas actiones.
C.de ſacroſanct.Eccleſ.nec habet locum in priuile
gijs indultis contra ius commune, vt in l.ſi vero,
§.de viro.ff.ſoluto matrim.hæc omnia Bar.vbi ſu-
pra.Idem docuit Ioan.de Imol.in d.l.ſi vero,§.de
viro.Idem docuit quàm elegantiſſimè Panorm.in
cap.tranſlato, nu.4. extra de reſcriptis, vbi infra-
ſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: An autem lex
ſemper

Digitized by Google

ſemper poſſit extendi ad ſimilem caſum? Dic ꝙ
vbi caſus ſimilis haberet legem ſpecialem in con-
trarium, non debet fieri extenſio: quia non debet
induci legum correctio ex ſimilitudine rationis,
vt notat Bar. in Authen. quas actiones. C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ. ſed vbi non reperitur lex contraria,
bene poteſt fieri extẽſio ex ſimilitudine rationis:
& ſic intellige l. non poſſunt. ff. de legibus, & iura
ſimilia. Hæc notanter voluit Bart. in l. non dubiu,
C. de legibus, vbi dixit, idem eſſe in conſuetudi-
nibus, & ſtatutis per l. de quibus, in princ. ff. de le
35 gibus, & ſic nota, & tene menti, ꝙ ſtatutum † mu-
nicipale, & conſuetudo poſſunt ad alios caſus ex
identitate rationis extendi, dummodo illi caſus
non habeant legem contrariam: & ſic intellige, ꝙ
notatur in c. in noſtra. de iniurijs, vnde tenuerunt
multi, & malè, quòd ſtatutum nunquam debet ex-
tendi, quia eſt ſtricti iuris: ſed, (vt dixi) illud pro-
cedit, quando extenſio fieret cum legis correctio-
ne; alias ſecus. hæc Panorm. Idem docuit Nico-
laus Euerardus in ſua Topica iuris. in loco argu-
mentandi a ratione legis. col. 10. in verſ. nec præ-
miſſis obſtat. Idem docuerunt ferè omnes Docto-
res citati in probatione præſentis concluſionis.

Prima verò fallentia regulæ traditæ in præce-
denti concluſione, tertia ſit hæc, videlicet: Quan-
do ratio eſt ſcripta in lege vel canone pęnali corri
36 gente, tunc licita erit extenſio † ex maioritate,
vel identitate rationis, & in caſu non expreſſo:
quaſi ſint a iure parificata, quando talis rationis
identitas, vel maioritas viget in dicto caſu, quia
iſta non dicetur propriè extenſio, cum dicatur le-
gem ipſam loqui. Hæc fallentia probatur triplici
medio. Primo enim per arg. in l. his ſolis. §. de cæ-
teris autem. C. de reuocan. donat. vbi dicitur [De
cæteris autem, quæ portentoſæ vilitatis, abiectęq́;
pudicitiæ ſunt, ſatis etiam tacitè cautũ putamus.
Quis eſt enim, qui his aliquid arbitretur tribuen-
dum eſſe? cùm etiam illis, quæ iure ſecundas tan
tum contraxerunt nuptias, nihil ex priuilegijs tri-
butum eſſe velimus.] Idem probatur per arg. in l.
emptor. §. ancilla. in verſ. ſi tamen. ff. de rei vendic.
vbi hæc habentur, videlicet: [ſi tamen pater do-
tis, ac peculij cõtemplatione filiam exhæredauit:
& ea ratione reddita, nihil ei teſtamẽto reliquit,
aut eo minus legauit, filiam defenſio tuebitur vo-
luntatis.] hęc ibi. dixi probari noſtram fallentiam
per argumentum in dictis iuribus, & non per di-
cta iura: quoniam etſi explicitè in ipſis non conti
neatur ad verbum ipſa fallentia, bene tamen impli
citè: cùm ex ipſis eliciatur, quòd eo ipſo, quòd in
lege correctoria redditur ratio, tacitè etiam in-
nuitur, quòd dari poterit identitas, vel maioritas
rationis omnino ſimilis rationi ſcriptæ, ſeu in di-
cta lege correctoria expreſſę, tunc fieri poſſet ex-
tenſio de caſu ſcripto ad ſimilem non ſcriptum,
idem probatur per argumentum, in c. ſi poſtquã,
§. ſi vero, de elect. in ſexto, cuius tenor ac vera ap-
plicatio ad præſentem materiam reperies infra in
probatione ſeptimæ fallẽtiæ: dic ergo, vt ibi. Pro-
batur & ſecundo apertius, Doctorum auctoritate:
gloſ. enim ſe ſubſcripſit pręſenti fallentiæ in clem.
1. in verſ. eligatur. de elect. infraſcriptis vtens ver-
bis, videlicet: Sed nunquid per viam talis proui-
ſionis (adde tu, ſcilicet qui alias religioſus in Ab-
batem, vel Prælatum alterius Religionis, vel habi
tus, qui de cætero eligi in dicta clem. 1. prohibe-
tur,) quod videtur, cum iſta ſint diuerſa, vt in cap.
cum in illis, de pręben. in ſexto, & hæc conſtitutio
ius vetus corrigit: in caſu ergo non expreſſo ſte-
tur iuri antiquo, vt in l. præcipimus, in fi. C. de ap-
pell. & licet hoc poſſet defendi, contrarium ta-
men eſſe videtur de mente conſtituentis per ra-
tionem hic expreſſam, quæ communis eſt, & hoc
ſaltem in eo, qui prouidet ex iure ad ipſum deuo-
luto propter delictum, vel negligentiam electo-
ris. hæc glo. illa notabilis: Ex cuius verbis quàm
apertiſſimè elicitur veritas præſentis fallentiæ:
gl. vero ſententiam ſequitur Cardinalis Zabar. in
dicta clem. in verſ. vigeſimoſecundo quæro, aſſe-
rens hanc eſſe etiam ſententiam Gem. addens, &
hæc notabilia verba, videlicet: Quid concludes?
Dic quòd omnis modus aſſumptionis eſt prohi-
bitus: quia licet hæc Clem. ſit reſtringibilis, tamẽ
iura reſtringibilia comprehendunt caſum eiuſdẽ
rationis: vt in c. ſi poſtquam. §. 1. de elect. in ſex-
to: habuit ergo textus reſpectũ ad id, quod com-
muniter fit: quia vbi eſt congregatio proceditur
per electionem, vt in c. congregatio. 16. q. vlt. pro
hoc dico, quòd (quia ratio huius Clem. habet locũ
etiam in poſtulatione) verum eſt, quod dicit glo.
quòd ſolum a Papa poterit fieri poſtulatio. hæc il-
le. Idem docuit Petr. de Anchar. in d. Clem. 1. col.
2. in verſ. quarto nota, dicens, idem docuiſſe Paul.
de Eleaz. & ratio eſt, quia ratio huius clem. ada-
ptatur ad omnem modum, quibus Eccle. prouide
38 tur, & ratio legis † extendit verba ad caſum, vbi
eadẽ ratio reperitur. facit quod dixi in c. ſi poſt-
quam. de elect. in ſexto. Idem docuit Imol. in d.
Clem. 1. nu. 18. col. 3. in verſ. ex iſta gl. nota duo, ſe-
cundum D. Antonium, dicens, vbi ius corrigens
39 † in verbis rationis latius loquitur, quàm in ver-
bis ſtatutis, aut alterius diſpoſitionis, ſtatutum ad
id extenditur, quod poteſt comprehendi ex ver-
bis rationis: & ſic ſtatutum corrigens ex identita
te rationis ſcriptæ extenditur: non tamen exclu-
duntur verba rationis, quantumcunque extendan
tur verba ſtatuti, aut diſpoſitionis: quæ verba ſunt
notanda (ſecundum eum) propter ſtatuta, quæ in
Froœmijs ponunt verba latiora, quam poſtea re-
petant in ſtatuto ſpecifico, ad hoc text. optimus,
in l. regul. §. licet. ff. de iur. & fact. ignor. concordat
huic dictæ glo. in verſic. eligatur, & ipſemet Imol.
ibidem, nu. 35. & 36. apertius ſe ſubſcripſit ſenten
tiæ gloſæ, probans, quòd licet regulariter ex iden
titate, vel maioritate rationis non debeat induci
correctio in caſu non expreſſo, tamen fallit in ter-
minis præſentis noſtræ fallẽtiæ, & reddit quatuor
rationes differentiæ. vide latius eum ibidem, qui
idem adhuc apertius docuit ibidem, nume. 38. in
verſ. nono fallit hanc normam tradens, dicens: di-
cta regula, quòd in materia merè pœnali, & exor-
bitanti non fiat extenſio, infraſcriptis vtitur ver-
bis, videlicet: Nono fallit quando agitur de ex-
tenſione fienda extremi ad extremum, quando il-
la extrema conueniunt in generali ſignificatione,
& reddunt ad eundem effectum, & ratio reſpicit
finem, ſeu effectum: quia tunc licita eſt, vt in hac
glo. iuncto Paulo: & dicitur potius fieri extenſio
ex mente comprehenſiua, in prædictis caſibus: &
pręd icta ſunt vera, quãdo verba diſpoſitionis ſunt
certa: ſi vero ſint dubia, & ſecundum diuerſam
punctuationem poſſunt comprehendere, vel non
comprehẽdere caſum: de quo quærimus, vel alias
ſunt dubia, vel generalia: tunc licet ſimus in ma-
teria pęnali, vel exorbitante licitum eſt verba ge-
nera-

Digitized by Google

neralia intelligere, vt comprehendant omnem ca
ſum, qui comprehendi poteſt ex identitate ratio-
nis: etiam ſi verba communiter expreſſa ſtrictè
ſumpta nõ aptantur cuilibet caſui ſub diſpoſitio-
ne comprehenſibili, dummodo in lata ſignifica-
tione poſſit adaptari. Hæc prout vera, licet Bar. ali
ter ſentiat in l. ſi conſtante, in princ. in 9. q. primæ
partis, ff. ſoluto matrim. hæc ille. Idem docuit Pa-
norm. in d. Clem. 1. nu. 8. ſequens ſententiam dictę
gloſ. in verſic. eligatur: probans, quòd conſtitutio
odioſa, & pœnalis debet extendi per ſimilitudi-
nem rationis tam expreſſæ, quàm tacitæ, ſeu ſub-
intellectæ: quia taciti, & expreſſi non eſt differen-
tia, vt in l. cùm quid. ff. ſi cer. pet. etiam in ratione
conſtitutionis, vt in regula vltima, de reg. iur. in
ſexto, & in l. non dubium. C. de legibus, & ꝙ hoc
fuerit de mente Io. And. patet in glo. ſua. in Clem.
1. de reſcriptis, vbi dixi, & quidem ipſe Panor. ibi
peroptimè hoc probauit: nam ibi in nu. 1. & 2. in-
fraſcripta docuit, dicens, quòd diſpoſitio pœna-
lis extendatur propter identitatem rationis. Vide
bonam gloſ. in hac Clem. in verſ. Præſidentes. Ad-
de tu, quòd glo. citata a Panormitano paulò ante
inter alia his vſus fuit verbis, videlicet, & licet nõ
intellexerit (vt puto) de Præſidentibus Capitulis
Prouincialibus Monachorum: de quibus habetur
in cap. in ſingulis, & in cap. ea quæ. extra de ſtatu
Monachorum. Illi enim non impetrant pro Mona
ſterijs Prouinciæ: ſi tamen daretur, quòd impetra-
re poſſent, locũ haberet quod hic dicitur, ex iden-
titate rationis, & licet de Religioſis loquatur, idẽ
tamen de ſecularibus, qui ſimili modo præeſſent:
ſed quia id rarum; hoc frequentatum: ideo de re-
ligioſis loquitur. hæc glo. illa: (ſequitur Panormi
tanus vbi ſupra,) & aduerte, quia colligitur ex hac
glo. hoc procedere, licet ratio non ſit in textu: ſed
veriſimiliter, & indubitanter pręſumpta. Nam hic
in textu non exprimitur ratio, ſed gl. 1. illam ibi-
dem præſumit: & quòd loquatur in conſtitutio-
ne, ſeu diſpoſitione pœnali, patet: quia ibi in pœ
nam inducitur retractatio proceſſus, & condem-
natio ad expenſas, & intereſſe; ad quod tex. iun-
cta gloſ. nota. in verſic. proceſſus, & probatur per
tex. not. in cap. diſpendia, in fine, extra de reſcrip.
lib. 6. plenè dico in cap. 2. de conſtitu. in antiquis.
Vnde & eſt etiam ſententia dictæ glo. in d. verſic.
Præſidentes, quòd conſtitutio pœnalis loquens de
religioſis, habet locum in clericis ſecularibus, vbi
ſubeſt eadem ratio, licet non expreſſa, ſed indubi
tanter præſumpta. hæc Panormitanus vbi ſupra,
qui ibidem quamplurima notatu digniſſima ſub-
intulit de eadem quæſtione, quæ in ſubſequentis
fallentiæ probatione afferam. (Deo dante) & ibi
citabo iura allata per Panormitanum in vtraque
Clem. Idem rurſus clarius docuit idem Panor. in
cap. nihil, nu. 9. extra de elect. infraſcriptis vtens
verbis, videlicet: Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ iſtud
ius tanquàm correctiuũ non debeat extendi vltra
terminos literæ: ad hoc enim reſpondeo duobus
modis. Primò, quòd illud dictum non habet locũ,
vbi legis exprimitur in lege, quia tunc ad limites
rationis debet extendi ius quantumcunque corre
ctiuum, vt notat Bald. in Authen. quas actiones. C.
de ſacroſanct. Eccleſ. Quinimmo vbi cõcurrit om-
nimoda eadem ratio non propriè fit ibi extenſio,
ſed ex mente legis comprehenditur omnis caſus,
in quo concurrit illa ratio, vt dicit glo. ſingularis
in cap. 1. de tempo, ordin. libro 6. Probatur & ra-

tio, hac ratione, videlicet: Nam lex non conſiſtit
in verbis, ſed in ſui ratione, quoniam verba deſer-
uiunt intentioni, & non econtra: vt in cap. ſecun-
do requiris. de appel. & in c. intelligentia. de ver-
bor. ſign. & in l. non dubium. C. de lege, & in regu
la fin. de reg. iur. in ſexto, & ibi per Dyn. & notan-
ter dixit Bal. in l. maximum vitium. C. de liber.
præter. & in l. ſcire oportet. ff. de excuſ. tut. ſic. n. ſe
40 habet ratio legis ad verba legis, † ſicut anima ad
corpus, vnde ſicut anima dominatur corpori, ita
ratio verbis. hæc Panormitanus ibi. Idem docuit
Bal. in l. fin. C. de indicta viduitate tollenda: quem
refert, & ſequitur Ancharanus in c. Canonum ſta-
tuta. col. 20. in verſi. prædictis adde: vbi inter alia
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Bal. tamen in
d. l. fina. dicit, quòd quando ratio eſt expreſſa in l.
ita, ꝙ ex ipſa ratione poſſumus inferre ad quem-
libet caſum, dicta ratio idem debet generaliter
operari, quod lex ſcripta, per ipſam inducitur ve-
teris legis correctio, hoc tamen dicit verum, niſi
in lege noua eſſet aliqua dictio taxatina. hæc ille,
vbi ſupra. Idem docuerunt quamplurimi alij Do-
ctores citati a me ſupra, in probatione vnicæ li-
mitationis fallentiæ octauæ. vide ergo ibi: etſi di-
cta limitatio loquatur in materia diſpenſationis:
nam cum pari paſſu ambulent cum materia pęnali
correctoria, idcirco idem iudicium erit, quia am
bæ ſunt materiæ odioſæ, & reſtringendæ; vt per
iam ſupra allata patentiſſimè emicuit: eò magis,
quòd ibi loquatur ſolum quando adeſt identi-
tas rationis in caſu tacito, quæ redditur in caſu
expreſſo in diſpenſatione factæ. Idem quoque do-
cuit notanter Bal. in Authent. quas actiones. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. per l. his ſolis; in illis verbis. [Sa
tis tacitè cautum putamus.] de reuocan. donat.
Idem docuit Ioãnes de Fantucijs, ſequens dictam
glo. in verſ. eligatur. Idem docuit Ant. de Butr. ſe-
quens eandem glo. in cap. fin. col. 33. in verſ. Fallit
primo, per totum, extra de conſuetudine. Idem
Ioannes de Imo. in l. ſi vero, §. de viro. ff. ſolu. mat.
Idem docuit Euerardus vbi ſupra, in prima fallen
tia. Idem videtur docuiſſe rurſus Ioannem Andr.
in cap. fin. colum. fin. in verſic. ſicut ergo. extra de
conſuetudine: nam ibi infraſcriptis vtitur verbis,
videlicet: Sicut ergo correctio prioris legis per
poſteriorem non extenditur, (vt in c. cùm expe-
diat. extra de elect. & in l. ſancimus. C. de teſta-
mentis) ſic nec extenditur correctio, quam facit
conſuetudo, ſed reſtringitur ad ſuum caſum: licet
fateri (inquit) ad ſimile conſuetudinis per eum ar
gui poſſe, vt l. de quibus. ff. de legibus, & l. 1. c. quę
ſit longa cõſuetudo. hæc ille. Idem docuit Dñicus
a Sancto Geminiano, in c. 1. col. 4. in verſ. ſextò.
& expreſſius in col. 5. in verſic. fallit quartodeci-
mò, & idem docuit ipſe Gemin. in c. conſtitutio.
col. 1. in verſic. nota tamen iſta glo. ſequens Ioan.
de Imo. ibidem diſtinguentem tali pacto, videli-
cet: Aut lex loquitur indefinitè, & ponit genera-
lem rationem: nec habet aliam rationẽ, quę ſua-
deat oppoſitum: & tunc extenditur ad compre-
henſa ſub ratione; vt notat glo. in verſic. eligatur.
in Clem. 1. de elect. aut alia ratio, quàm expreſſa
ſuadet, quòd non extendatur ad omnia compre-
henſa ſub illa ratione: & non extenditur, vt voluit
hic glo. Aut lex ſpecificè diſponit in certo caſu cũ
ratione generali: & tunc non debet attendi ratio:
ſed diſpoſitio tantum, ex quo lex eſt exorbitans.
hęc ille. Idem docuit Philippus Francus in c. con-
ſtitu-

Digitized by Google

ſtitutionem, nu.6. de regularibus, lib.6. in verſ. ſecundò nota. vbi hęc verba protulit, videlicet: Secundò nota ex hac glo. quòd iura exorbitantia nõ extenduntur ex identitate rationis ad alium caſum, quàm expreſſum: quod limita, niſi ratio eſſet in ipſis iuribus expreſſa ſecũdum Dominicũ: quia tunc fieret extenſio etiam in correctoriis, pro quo glo. ſingu. in verſic. eligatur. in Clem.1. de elect. & per Bal. in l. quas actiones. C. de ſacroſanc. Eccleſ. ſed procedit primo, niſi alia, & diuerſa ratio eſſet in ipſis iuribus expreſſa, & ſecundo, niſi ipſa extenſio fuiſſet prohibita: & ſic per dictionem taxatiuam, quæ negationem inducit, quia tunc nõ fieret extenſio etiam ex identitate rationis; & idem ipſe Philippus Francus docuit in c.1. nu.7. in verſ. ſextò limita, de tempore ordin. in lib.6. infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Sextò limita, niſi in ipſa conſtitutione exprimatur ratio expreſſa; cùm tunc fieret extenſio ad omnia ſub ipſa cõſtitutione comprehenſa, ſecundum dictam glo. in verſ. eligatur, & intellige, vt eſt dictum, in c. conſtitutio, de elect. in ſexto, vbi ipſe Francus, num.2. tradit hanc notabilem diſtinctionem. Aut conſtitutio exorbitans loquitur indefinitè, & ponit generalẽ rationem, nec habet aliam rationem quæ ſuadeat oppoſitum: & tunc extenditur ad omnia comprehenſa ſub ratione: Aut alia ratio, quę expreſſe ſuadet, quòd non extendatur ad omnia comprehenſa ſub ratione illa, & tunc non extenditur. Aut lex ſpecificè diſponit in certo caſu cum ratione, & tunc non debet attendi ratio, ſed diſpoſitum tantùm. hæc ille. Idem docuit Petrus de Anchar. in d. cap. col.2. in verſ. & cõſueui. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Et conſueui. alias notare hanc glo. dum dicit, quòd vbi eſt eadem ratio, & penitus eadem ſimilitudo, non dicitur lex extendi: & ideo quantumcunque ſit pœnalis, comprehendit caſum, vbi eadem ſubeſt ratio. Nam tacitè cautùm videtur, vbi eadem ratio reperitur, vt in l. his ſolis. C. de reuocan. donat. hæc ille. Idem docuit Dynus in regul. in argumẽtum, de reg. iur. in ſexto, infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Sed credendum eſt, quòd nominatim non reperitur prohibitum ad conſequentiam trahi, i. quòd trahere liceat, vbi eadẽ, vel maior cauſa neceſſitatis ſubeſt: cum ea, quę cõueniant in identitate rationis non debeant ſeparari, vt in l. vnica, §. hoc interdictum. ff. de font. hæc ille: ex qua in l. Bart. elicit illud axioma vulgatiſſimum, videlicet: Vbi eſt ea-
41 dem ratio, † ibidem eſt idem ius. Idem docuit Auguſt. Berous in c. in præſentia, nu.302. extra de probatio. Idem docuit Marianus Socin. in c. ad abolendam, nu.69. ext. de hæreticis. Idem docuit Hyppolitus de Marſilijs in conſi.61. a nu.1. vſque ad nu.13. afferens ad hoc quamplurimas auctoritates Doctorum, quibus probatur, quòd etiam in ſtatutis pœnalibus fit extenſio de caſu inibi expreſſo ad caſum non expreſſum, ex identitate, vel maioritate rationis. iuxta communem doctrinam omnium, quæ habet, quòd idem intelligitur eſſe ſtatutum a ſtatuentibus in caſu omiſſo, quod ſtatutum fuit per eos in caſu expreſſo: quando veriſimiliter ſtatuiſſent in caſu omiſſo, quod in caſu expreſſo, ſi de caſu omiſſo fuiſſent interrogati. vide ergo ibi latius, & in conſil.13. nu.36. citans ad hoc Bart. in l. liberorum. ff. de verb. ſign. in verſ. his præmiſſis reducamus, dixit, quòd tunc ſolum fit extenſio in pœnalibus, & odioſis ex identitate, vel maioritate rationis, quando ratio illa eſſet expreſſa in lege ſcripta: ſecus ſi poſſet ſubintelligi: & hanc Bart. doctrinam referet, & approbat Alex. in conſ.115. incip. circa dubitationem, in 4 col. 2. vol. qui Alex. ibidem addit, dicens, quòd extenſio fieri poteſt ad aliũ caſũ; vbi tam in caſu expreſſo, quàm non expreſſo, ad quẽ fieret extenſio, eſſet oĩno eadem ratio: ſecus aut ſi nõ eadem. hæc Hyppolitus vbi ſupra, qui in tract. de quæſtionib. ff. in l. ſi quis viduam, nu.13. concludens multa notabilia in materia ſtatutorum: Idẽ confirmauit his verbis vtẽs, videlicet: Ex quibus omnibus mihi videtur concludendum, quòd eum mens ſtatuentium ſit attendenda. & idem ſtatutum eſſe dicitur in caſu omiſſo, quòd in caſu expreſſo: quando ſtatuentes idem ſtatuiſſent in caſu omiſſo, quòd ſtatuerunt in caſu expreſſo, quando de omiſſo fuiſſent interrogati: quòd in caſu huius legis eadem pœna puniri debeat mulier, ſicut vir, propter coniecturatam mentem ſtatuentium: & quia præſumitur ex identitate rationis, quòd idem ſtatuiſſent in muliere, etſi fuiſſent de ea interrogati, quod ſtatuerunt in ipſo viro; & maximè quia negari nõ poteſt, quòd ipſa mulier in caſu legis noſtræ non ſit in pari delicto, vt eſt vir, & non debet eius delictum remanere impunitum: vt ſupra dixi. hæc ille, vbi ſupra. Idem Hyppolitus rurſus in l. qui falſam. §. accuſatio. nu.6. ff. ad leg. Cornel. de falſis. Idem docuit his verbis vtens, videlicet: In pœnalibus, & odioſis proceditur de ſimilibus ad ſimilia, text. eſt ſingularis ſecundum Bald. ibi. in c.1. in titu. quæ fuit prima cauſa benefic. ammitt. quem multum exclamat Bald. ibi. in 2. colum. pro quo allegat quæ habentur in l. ſi quis ſeruo. C. de fur. & illum text. & dictum Bal. ibi etiam allegat Barbatius in c. trãſlato. colum. pen. de conſtitu. Ad hoc etiam eſt gl. & ibi Doctores in l. vnica, C. vt quæ deſunt aduo. & hanc partem, videlicet: Quòd in pœnalibus, & odioſis fiat extenſio ex identitate rationis firmat Alex. in conſ. ſuo 215. incipien. Nec arguendi ſumus, in 10. colum. in verſ. ſecundò, pro hoc facit. vbi ad hoc allegat glo. in Clem.1. in verſ. eligatur. de elect. quam ibi ſequitur Ioan. de Imol. & gloſ. in Clem.1. in verſic. collatione. de permutatione, & glo. in Clem. auditor. de reſcript. & rurſus hanc partem tenet Alex. in conſil.97. incip. viſo themate, in 1. col. in 2. volum. & in eodem volum. in conſi.24. incip. Animaduerſis, in vlt. colum. & ibid. in conſil.50. incip. viſis actis, in antepen. colum. & in conſ.184. incip. viſo titu. quæſt. in 15. col. vbi plura iura ad hoc allegat. & facit optimè tex. & quæ ibi habentur in l. his ſolis. C. de reuocan. donat. & quę dixit ſingulariter Ludouicus Romanus in conſil. ſuo 429. incip. conſidero in propoſita. in vlt. col. Bal. in l.1. C. de interd. vbi dicit, quòd ſtante ſtatuto, quòd percutiens aliquem in platea puniatur capite, habet locũ in eo, qui percutit in palatio Dominorum: & Abbas in cap. conſtitutus, in 3. not. de appellat. dicit, quòd per illum tex. quòd proceditur a ſimili, licèt illud non ſit oĩno ſimile, quod dicit eſſe notandum: & multa alia notabilia de eadem materia ſubintulit, vide ergo ibi: & quòd loquatur Hyppolitus etiam in pœnalibus correctorijs quando eſt expreſſa ratio, quòd poſſit procedi de ſimilibus ad ſimilia elicitur ex his, quæ ipſe dixit referendo ſententiam Alexan. in prædicto conſ.215. hoc probantis auctoritate glo. in Clem. 1. in verſ. eligatur. de elect. quę vtique loquitur (vt

ſupra

ſupra probauimus) de lege pęnali correctoria exprimente in ſcriptis rationem dictæ conſtitutionis, necnon.& Bal.& Panorm.qui expreſsè ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ ſallentiæ locis ſupra citatis. Idem docuit Felin.in c.tranſlato, col.fin.in fine.ſe ſubſcribens ſentētiæ Bal.& Pan.locis ſupra citatis, & ita habetur in tractatu de crimine læſæ Maieſtatis, incerto Authore, (repoſito inter tractatus criminales) in cap.decimò quæritur. §. ſed hiſce,nu.4.vbi ſententia Panorm.& Decij in cap. at ſi clerici.§.de adulterijs. extra de iudicijs, approbatur,& comprobatur authoritate aliorū Doctorum & rationibus ſæpe ſupra recēſitis.vide ergo ibi,ſi volueris. Idem docuit Geminianus in c. ſi ciuitas.§.ratione, de ſent.excommunicatioois, in ſexto, dicens. Nota, quòd eſt licitum arguere a ſimilitudine rationis expreſſę in l. etiam in pœnalibus:quod bene nota.Idem rurſus docuit Alex. in l.eum mulier.not.2.per illum tex. ff.ſoluto matrimonio.Idem docuit Decius in l.factum cuique ſuum.§.in pœnalibus,nu.14.in verſ.ſeptimò fallit, ff. de reg. iur. Idem docuit rurſus Iaſoo io l. cum quidam.limit.5.ff.de liberis,& poſthumis,& in l. 2.col.2.ff.de in ius vocādo:& latè ſequitur Craue. in tracta.de antiquitate tempo. in 5.par. nu. 107. cum ſequenti, & Bald.in cap.1.§.porro,col.3.quæ fuit prima cauſa benef.amitten.dicens ipſum tex. eſſe meliorem de iure,quòd in pœnalibus proceditur de ſimilibus ad ſimilia: quem ſequitur Salicet.in l.2.col.10. C.de natali.Alexan.in Authen. non licet. C.de liber.præter.Cyn. & Salic. in l.fin. per glo.ibi in verſ.voluerit. C.de reuocan. donat. & iſtam opinionem,quòd fiat extenſio de vno caſu ad alium,latè probat Crauet.in loco præcitato: & dicit commuoem eſſe Gemin. in c. ſtatutum, nu.39.de reſcriptis,in ſexto. Idem probat Tiraq. in l.ſi vnquam,verſ.libertis, nu.36.& 37. C.de reuocan.donat. dicens extenſionem rectè ac validè fieri in ijs quæ a iure abhorrent (quæ alias exorbitantia Doctores vocant) ex eadem vel pari ratione. Idem Rogerius in tract.de interpretatione iuris,§.3. Idem Arius Pinellus in rubrica C.de bonis maternis,2.par.nu.27. vt refert Emanuel Soarez in Theſauro commun.opin. in verſic.extenſio, nu.236. qui ad verbum ſe ſubſcripſit quoque præſenti fallentiæ, ibid. nu.238. Idem docuit Burſatus in conſ.93.nu.14.lib.1.vt refert Hyppolitus Bonacoſſa in ſuo Theſauro commun.opinio.verſ.extenſio, in fine. Idem docuit Paulus de Caſtro in Authent.quas actiones,num.8. in verſ.in glo.ibi. Item C.de ſacroſanct.Eccleſ.& in l.fin.C.de indicta viduitate, in l.quamuis, in fine,C.de fideicommiſ.& in l.ſi vero,§.de viro,ff.ſoluto matrim. Panormitanus in cap.fin.col.2. in gloſ.in verſ.ſuper, extra de reſcriptis, & in cap.nihil. extra de elect. Iaſon in Authent.quas actiones,C.de ſacroſanctis Eccleſ.nu.17.& in l.de quibus.ff.de legibus.Idem docuit Alex.de Imola in ſuo conſ.17. volum.3.incip.ponderatis his,quæ in themate narrantur.vbi notanter dicit,quòd tex.in cap.cum eſſes.extr.de teſtamentis, quod venit ad correctionem iuris ciuilis requirentis, in teſtamento ſeptem teſtes,extenditur ad caſum illud, quando conditum ſit teſtamentum in terris Eccleſiæ, coram quatuor teſtibus abſque Presbytero Parochiali, ex quo ratio ſcripta in dicto cap.cùm eſſes,ſcilicet quòd in ore duorum,vel trium teſtiū ſtet omne verbū, ita benè militat in vno caſu ſicut in alio: & hoc etiam de mente Specul.in tit.de inſtrumen.edit. §.compendiosè,in verſi. Item per ius Canonicum:quod eſt ſingulariter ootandum, & notanter dixit [In terris Eccleſię:] quia,nam in terris Imperij ius ciuile manet incorrectum,vt volunt Ioan.And. Cardinalis,Ancharanus,& Io.de Imo.in dicto c.cum eſſes. Idem docuit Boſſius in ſua Pract.crimin.tit. de pœnis,nu.13.ſequens Decium in dicta regula factum ſuum,§.in pœnalibus, vnà cum ſuis limitationibus, in quarum ſeptima probat pręſentem noſtram falleutiam. Probatur & tertio præſens fallentia per hanc rationem, videlicet: Cum enim, (ſecundum ſupra citatos Doctores) vbi ratio aliqua eſt expreſſa in lege,vel canone pœnali corrigente,tunc non dicatur (propriè loquendo) fieri extenſionem ab homine: ſed quòd lex ipſa loquatur in caſu habente eandem rationem, eò quòd ratio legis,& mens legis idem ſit,vt ſæpius fuit probatum. Nam ex ratione legis colligitur mens ipſiuſmet legis,vt in l.eum mulier. ff.ſolut. matrim. vt apertiſſimè ibidem Doctores notauerunt; & ſignanter Raphael Cuman.Ioannes de Imol.& Paulus de Caſtro, & ferè omnes alij Doctores citati in probationem præſentis ſallentiæ, & eſt bonus text.in l.nominis & rei, §.legibus. ff. de verb.ſign. inde palàm fit veritas præſentis fallentiæ. Etſi veriſſima ſit præſens noſtra ſallentia: Poſſet nihilominus quis inſurgere contra eam, fultus authoritate Nicolai Euerardi in ſua Topica iuris,cap.de loco a ratione legis ad extenſiouem ipſius legis, nu.24.verſ.ſed danda nunc eſt declaratio. vbi nititur ipſe probare oppoſitum,dicens,quòd etſi veriſſima ſit hęc ſallentia in legibus correctorijs tantùm,vel in pœnalibus tantùm. Nihilominus falſa erit in legibus,ſeu conſtitutionibus pœnalibus,& correctorijs ſimul,& hoc ipſe probare nititur auctoritate nonnullorum Doctorum: inter quos eſt Philippus Francus in cap.1.de temp.ordin.in ſexto,& Ant.de Butr.in cap.fina.extra de conſuetud. Attamen pace tanti Doctores dixerim, contrariū patuit ex præciſis verbis primo ipſiuſmet Philippus Francus, recenſitis a me ad verbum paulò ante in prubationis præſentis fallentiæ: etſi non negemus ipſum Philippum in d.cap.1.nu.7. in verſ. quartò limita.dixiſſe,ꝙ in fauorem animæ etiam correctiuis, & in pœnalibus fieri poſſit extenſio ſecundum Bart.in l.ſacramenta publica, C.ſi aduerſus vendit.& ipſum Francum ibidem addidiſſe hæc verba,videlicet: Et prædicta vera, niſi conſtitutio eſſet pęnalis & correctoria ſimul,quia tūc etiam fauore animæ non fieret extenſio: & quòd hæc eadē verba ipſe protulerit recitatiuè, ex alijs & non ex ſe talem ſententiam approbanda colligitur apertiſſimè ex verbis ipſius inibi ſubſequentibus, videlicet: Vt videtur velle, glo. in verſic.in eiſdem in Clem. vt hi,qui. De ætate, & qualitate ordin. de quo tamen hic per Dominicum dicentem: ad illam gl.poſſet reſponderi: quòd licèt fiat extenſio ex lata ſignificatione,vt ibi, tamen nō fit ex latiſſima.hæc ille. Ex quibus omnibus emicuit ipſum non præſtitiſſe aſſenſum ſententiæ dictæ gl. vt arbitratus fuit Euerardus, vbi ſupra, ſed potius Dominico a Sancto Geminiano, qui ibidem dixit in dicto cap.1. col.3.in verſic. fallit primò, in fine, dicens, quòd ibi non fiat extenſio de latiſſima ſignificatione,ſed ad latam:& hoc dixit impugnando glo. prædictam, ſed quia Euerardus loco citato dixerat hoc ipſum docuiſſe Antonium de Butr.

Digitized by Google

Butr. in cap. fin. ext. de conſuet. in prima falleotia, & contra hoc etiam inſurgere ſtudebo, vt veritas præſentis noſtræ fallentiæ magis eluceſcat. Sciendum igitur, quòd licèt aliquantulum obſcurè proceſſerit circa hanc fallentiæ materiam ipſe Antonius de Butrio ibi. Nihilominus benè ponderanti verba ipſius, ſtatim apparebit ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti fallentiæ. Nam his verbis vſus fuit ibi concludendo, videlicet: Hæc vera in quantum a maioritate, vel paritate rationis fit extẽſio, vbi non ſunt pœnalia, & correctoria ſimul. Idem eſt vbi ſunt pœualia, & correctoria ſimul, & fortiùs vbi ſunt pœnalia, & correctoria: & ſic debet intelligi Ioannes Andreas in regula odia. de reg. iur. in ſexto, prædicta firmat Paulus in Clem. 1. in verſ. eligatur de elect. dicẽs. Quòd in electione ſtatutum extendatur ad aliam prouiſionem: quia nõ differuot in lata ſignificatione, maximè cùm tendant ad eundem effectũ. ſic iotelligi glo. in Clem. vt hi, qui. de ætate, & qualitate, in verſ. in eiſdem, vbi ſtatutum pœoale in Canonicis, & Capitulis io Eccleſijs non extenditur ad principales Præfatos: licèt de latiſſima ſignificatione Prælatus dicatur in Eccleſia: quia correctorium ſimul non ſic extenditur, & notanter ibi dicit gloſ. extenderetur tamen ad latam, & cõmunem verbi ſignificationem: & maximè extenditur ad latiſſimam, quando eſt fauorabilis animæ, licèt præiudicialis in rebus, vt notat Bart. in Authen. ſacramenta. C. ſi aduerſus venditor. vbi vult extendi illam Authen. ex identitate rationis ad iuramenta ſuper cõtractibus, non vltrò citroq́; obligatorijs, & quaſi contractibus, & etiam iudicijs, in quibus quaſi contrahitur: licèt Authen. loquatur de contractibus, ad hoc glo. in c. omnes, in verſic. Apoſtolicæ, extra de ferijs, vbi feriæ contra ius in Apoſtolis ex maioritate rationis extenduntur ad Beatiſſimã Virginem Mariam. Ad hæc glo. in cap. 1. extra de rerum permut. hæc omnia ad verbum protulit, ac docuit Antonius de Butrio vbi ſupra, ex quibus omnibus potuit ipſum quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſiſſe præſenti primæ fallentiæ, eo quòd in ipſa diximus, quòd quando ratio eſt ſcripta in lege, vel canone pœoali corrigente, tunc licita eſſet extẽſio ex maioritate, vel identitate rationis, etiam io caſu non expreſſo, quaſi ſint a iure parificata, quando talis rationis identitas, vel maioritas viget in dicto caſu, & ipſe Antooius ſequens Bar. vbi ſupra, paulò ante dixerat, quòd extendatur Authen. ſacramenta. C. ſi aduerſus vendit. quæ eſt pœnalis, & correctoria etiam ex ideotitate rationis, ex quibus patuit, quòd Euerardus non pooderauerit omoia verba ipſius Antonij, ſed ſolum prima, cùm ipſemet Antonius idem docuit (vt ſupra retulimus) quando adeſt maioritas rationis.

Ad alios Doctores, quos pro ſe recenſuit Euerardus vbi ſupra, ſigillatim non reſpondebimus: cum ex dictis in reſponſione ad ſententiam Philippi Franchi, & Antonij de Butrio, colligatur reſponſio.

Præcedens prima fallentia iam probata recipit nonnullas limitatiooes, quarum prima hæc eſt, ſcilicet, quòd ipſa procedit & locum habet quan-
42 do lex pœnalis, † & correctoria non loqueretur taxatiuè, vel per dictionem taxatiuam: nam ſi loqueretur taxatiuè, tunc etiam ſi haberet rationem ſcriptam, in conſtitutionem non poſſemus arguere ab identitate, vel maioritate rationis ſimilis illi rationi expreſſæ in dicta l. pœnali & correctoria: & hoc quando per aliam legem non appareret facta extenſio ad alium caſum ſimilem, quia tunc dicta lex pœnalis & correctoria ſimul loquẽs taxatiuè, extenderetur ad tales caſus inibi nõ expreſſos, hæc limitatio tum & hoc quãdo per aliam legem non appareret facta extenſio ad limitatio. probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in l. 2. C. de patribus, qui fil. diſtr. poſſ. vbi hæc habentur, videlicet: [Si quis propter oimiam paupertatem, egeſtatemq́; victus cauſa filium, filiamve ſanguinolentus vendiderit, venditiooe in hoc tantummodo caſu valente, emptor obtinendi eius ſeruitij habeat facultatem, liceat antem ipſi, qui vendidit, vel qui alienatus eſt, aut cuilibet alij ad ingenuitatem eum propriam repetere, modò ſi aut pretium offetat, quod poteſt valere, aut mancipium pro eiuſmodi præſtet.] hæc ibi. Dixi probari pręſentem limitationem per argumeotum in dicta l. quamuis explicitè, & ad verbum inibi nõ contineatur ſeries verborum præſentis limitationis, benè tamen implicitè ſecundum ipſius ſententiam: pro eo, quòd dicta lex eſt pœnalis (vt patet ad ſenſum, implicitè iubendo talibus filijs priuari ſua libertate: & noo ſolum pœnalis, verum etiam eſt & correctoria: eo quòd per ipſam fuit correcta, l. 1. C. eodem, vbi hæc habentur, videlicet: [Liberos a parẽtibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris iure, aut alio quolibet modo, nec ſub prætextu ignorantię accipientis, in alium transferri poſſe, manifeſti iuris eſt.] hæc in dicta l. 1. & quòd hęc l. 1. fuerit correcta iam patuit ex contextu verborum dictæ l. 2. cum in dicta l. 1. fuerit prohibita vnaquæque ſpecies alienationis proprij filij, & in l. 2. fuerit conceſſa in caſu oeceſſitatis: & quòd dicta lex ſecunda pœnalis correctoria loqoota fuerit per dictionem taxatiuam, iam patuit per allatam & inibi inſertam dictionem [tantummodo] in recitatione verborum dictæ l. 2. & quòd vera ſit interpretatio dictæ l. 2. a nobis tradita, qua diximus probari præſenteoi limitatiooem, probatur per text. io cap. io argumentum. de reg. iur. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet: [In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.] Probatur & ſecundo præſens limitatio Doctorum ſententia: ſciendum igitur, ꝙ Dynus in dicto cap. in argumentum. in fine, infraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit pręſenti noſtrę limitationi, videlicet: Sed credẽdum eſt, quod nominatim noo repetitur probibitum ad conſequentiam trahi, quòd trahere liceat, vbi eadem, vel maior cauſa neceſſitatis ſubeſt: cum ea, quæ cooueniunt in identitate rationis non debeant ſeparari ſecundum conſtitutionem iuris, vt dictum eſt, ſed l. 2. C. de patri. qui fili. diſtra. reſtringit conceſſionẽ, cum dicit: [in hoc tantummodo caſu,] & ideo non licèt trahere in argumentum, licèt ſimilis cauſa ſubeſſe reperiatur: quia reperitur expreſſa prohibitio. hæc ille. qui tacitè voluit, quòd ſecus eſſet dicendum, ſi per aliam legem reperiatur factã fuiſſe extenſionem ad caſum ſimilem, vt ex verbis ipſius elicitur arguendo a contrario ſenſu, & Dynum ſequutus fuit Bart. in l. ſi conſtante, nu. 43. ff. ſoluto matrim. & idem confirmans dicit, aut per extenſionem induceretur correctio, & nõ poteſt, vt in Authen. quas actiones. C. de ſacroſan. Eccleſ. & in l. pręcipimus, in fin. C. de appellat. Aut legum

declara-

Digitized by Google

declaratio, ſiue diſtinctio, & tunc poteſt fieri, vt hic, aut in l.eſſent verba taxatiua, aut non: ſi primo, & runc erit ſubdiſtinguendum: aut per aliam legem apparet de extenſione, aut non: ſi primo, & tunc fit extenſio: ſi ſecundo, ſcilicet ſi non apparer per aliam legem de extenſione facta: & tuc rurſus ſubdiſtinguendum erit: quòd aut lex eſt prolara in caſu fauorabili, aut odioſo: ſi in caſu fauorabili, tunc lex extenderur, vr in l.illud. C.de ſacroſanctis Eccleſijs, Authent. ſi in caſu odioſo, & tunc non extendetur, vt in dicta l.2.C.de patri. qui fili.diſtra.& quod notat Dynus in cap.in argumentum, de reg.iur.in ſexto. hęc omnia Bartolus volens declarare mentem ipſius Dyni, vbi ſupra. Idem docuit Bal.& Iaſ.in Authent.quas actiones. cap.17. verſ.ſed. C.de ſacroſanctis Eccleſijs, poſt Guil.de Cu.& Cyn.in additione, (vnum eſt.) Ibidem: quos referet, & ſequitur Nicolaus Euerardus in tract. de locis Topicis iuris.cap.1. locus a ratione legis, nu.25. Idem docuit Philippus Francus in cap.conſtitutionem. nu.6. in verſ.ſecundo procedir, niſi ipſa extenſio fuiſſet prohibita: qui & probat veram limitationis particulam illam, [& hoc quando non appareret per aliam legem facta extenſio ad alium caſum ſimilem.] Idem rurſus docuit Bart.in l.ob æs alienum, nume.3.C.de prædijs, & alijs rebus minorum, dicens, nota ergo, ꝙ licet in l.ſit dictio taxatiua, ramen extenditur ad alios caſus ſimiles virtute aliarũ legum. hæc ille. quaſi diceret: ſi aliæ leges haberentur. Idem docuerunt infraſcriptæ Gloſ. notabiles, videlicet Gloſ.in l Ita nobis cord. in verſic.quinquennij.C. ad l. Iuliam, de adulterijs. Gloſ. in dicta l. ob æs alienum, in verſic.alienum rantum.& Gloſ.in l.2. in verſic. vendiderit. C. de patri. qui filios diſtra. & ibidem Bart.& reliqui Iuriſtæ. Idem docuit Petrus de Anchar. in dicto cap. conſtitutionem, columna ſecunda, in principio, ſequens doctrinam Bartoli, qui Anchar. idem rurſus docuit in capit. Canonum ſtatuta. colum.20. in verſic. Baldus tamen in dicta l.fin. (ſequens ſententiam Bald.ita dicentis in l.fina.C.de ſacroſanctis Eccleſ.) extra de conſtitutionibus. Probatur tertio hac ratione, videlicet: Cùm enim dictio taxatiua negationem inducat in caſibus non expreſſis in lege continente taxatiuam dictionem: Inde ergo ſequitur apertiſſimè, quòd vbi huiuſmodi dictio ponitur in lege correctoria, & pœnali, non fiat inibi extenſio, niſi extenſio per aliam legem facta fuiſſet, vt in noſtra limitatione diximus.

Secundò, dicta prima fallentia limitatur, dicendo ipſam primam fallentiam veram eſſe, quando
43 in dicta l. pœnali correctoria † eſſet expreſſa ratio finalis: quia tunc extendi poſſet: ſecus tamen ſi expreſſa inibi eſſet ratio impulſiua: quia tunc non extenderetur ad alium caſum, in quo militaret eadem ratio: & dicitur ratio impulſiua, quando deciſio legis eſt magis generalis, quàm ſit ratio: tunc enim, quia ratio generaliter non militat; patet rationem eſſe impulſiuam, & non finalem: quando vero ratio eſt generalior deci-
44 ſione, vel æquè generalis: † tunc ratio dicenda erit finalis, & non impulſiua, vt docuerunt Bald. in l.generaliter.C.de Epiſcopis, & clericis, & Bal. in Extrauag. ad reprimendum.in verſic.abſentia, & commemorat Iaſon in Authent. quas actiones, colum.4.num.18. verſic.quod autem illa dicatur. C.de ſacroſanctis Eccleſ.& facit quod habetur per Bart.& Ioan.de Imo.in l.2.§.fina.ff.de donationibus, hęc limitatio probatur Doctorum auctoritate. Nam hoc etiam docuit Matheſ. in ſuo lib. extenſionum, in princ. verſic.fallit primo, his verbis vtens, videlicet: Quando finalis ratio dicendi eſſet expreſſa in textu, quia tunc vbicunque habet locum iſta ratio, habet locum & correctoria iuris diſpoſitio, nec dicitur iſta extenſio, quia hæc deciſio apparet ex materia legis comprehenſa ſub verbis generalibus ipſius legis: ſecus autem dicetur ſi eſſet in textu expreſſa ratio impulſiua, quia per illam non poſſet fieri extenſio: nam ſi textus pœnalis non correctiuus non poteſt extendi ad caſum ſimilem, in quo haber locum ratio impulſiua, ſicut in caſu expreſſo in textu, multo minus extenditur ius correctorium. Idem docuit Cur.iun. in conſ.244.nu.21.in 3.volum. dicens, quòd conſtitutio, quamuis pœnalis etiam exorbitans, & correctoria, quæ operatur effectum ſuum in caſu expreſſo, extenditur etiam ad omnes alios caſus, in quibus verſetur idem fauor animæ: & vbi ratio in conſtitutione eſt generalis, licèt deciſio ſit ſpecialis, ſit extenſio ad omnes caſus, ad quos generalis ratio adaptatur, vt eſt cōis opinio. hæc ille. cuius ſententiam refert Hyppolitus Bonacoſſa in Theſauro commu.opin.in verſ.extenſio. Idem docuit Panor. in cap.fin.nu.11.extra de reſcriptis. & idem docuerunt omnes alij Doctores, atque iura citata per me in probationem falléntiæ tertię præſentis concluſionis, arguendo a fortiori: cum ibi fuerit probatum, ꝙ poterit extendi conſtitutio pœnalis correctoria ad caſum non ibi expreſſum propter rationem finalem, & indubitatam, ac præſumptam ipſius conſtitutionis, etiam ſi ipſa ratio finalis inibi expreſſa non ſit ad limites, ramen illius rationis ſic indubitatæ.

Tertiò limitatur dicta fallentia prima: intelligendo ipſam veram, niſi alia ratio non ſcripta in
45 lege, vel Canone † pœnali correctorio ſuaderet extenſionem nullatenus faciendam propter diuerſitatem rationis, quę militaret in alio correlatiuo rum fore; loquente indefinitè, & ponentem generalem rationem ſuaderet extenſionem nullatenus faciendā fore in aliquo caſu particulari ſimili, & idem dicendum eſſet ſi huiuſmodi lex ſpecificè diſponeret in certo caſu cum ratione: quia nec tunc deberet attēdi ratio, ſed diſpoſitum ſolummodo: Nam ex hoc deprehenderetur, quòd in dicto caſu nō militaret omnino eadem ratio, quæ in caſu expreſſo, & ſic non poſſet fieri extenſio ad dictum caſum. Hæc limitatio probatur per argum.in c.conſtitutio.de elect.in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet: [Conſtitutio fęlicis recordationis Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri, edita in Concilio Lugdunenſi, formam exprimens ſecundum quam ab his (qui in electionibus, poſtulationibus, aut prouiſionibus ſe opponunt) debeat appellari: locum ſibi non vendicat, niſi ſolùm, cum in eis extra iudicium appellatur: quando vero in iudicijs, in huiuſmodi negotijs appellari contingit: anteriora iura (cum per eam immutata non fuerint) obſeruari oportet.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum in dicto capitulo conſtitutio: quoniam etſi explicitè dicta limitatio non habeatur inibi: benè ramen implicitè: eo quòd ipſe Bonifacius Octauus conditor dicti Canonis inibi declarauerit conſtitutionem Gregorij Decimi canonizatam in capitulo vt circa ele-

Digitized by Google

ctiones, eodem titulo, & lib. aſſerens, quòd ipſa nnn comprehenderit, niſi appellationes ab electionibus, poſtulationibus, aut prouiſionibus extraiudicialiter factas; & non reddit rationem, quare non debeat dicta conſtitutio dicti capit. vt circa, extendi ad appellationes factas in iudicio, etſi videretur militare eandem rationem: cum ratio, qua motus fuit ipſe Gregorius Decimus ęquè militet io appellatione facta in iudicio: nam ipſe Gregorius ratione huiuſmodi conſtitutionis eſſe expreſſit inibi, ſ. vt viam malitijs præcluderet, his verbis vtens, videlicet: [Vt circa electiones, & poſtulationes, & prouiſiones Eccleſiaſticas, viã malitijs, prout eſt poſſibile, præcludamus, ne diutius vacent Eccleſiæ, &c.] & cùm eadem ratio militet in appellationibus iudicialibus, quæ in extraiudicialibus, vt per ſe patet ſupra, vt diximus, eò quòd eodem modo præcluderetur via malitijs, immo videtur adeſſe locum arguendi a fortiori: inde ſequitur veritas præſentis limitationis. Nam quis ignorat, quòd quo ad litium expeditionem plures malitiæ interſint in iudicijs, quàm extra iudicia, & facilius obuiari poſſit impedimentis electionum, &c. extraiudicialiter, quàm iudicialiter: eò magis, quod in dicto capitulo, vt circa. nulla fit mentio de appellationibus iudicialibus, vel extraiudicialibus. Nam ille Canon indifferentibus, & generalibus vtitur vocabulis, [edicto perpetuo prouidemus, vt ſi quando aliqui electionibus, poſtulationibus, vel prouiſionibus ſe opponunt, proponenda aliqua contra electionis, poſtulationis, vel prouiſionis formam, aut perſonas eligentium, vel electi, ſiue illius, cui erat prouiſio facienda, ſiue facta: & propter hoc contingerit appellari: appellantes in inſtrumento publico, ſeu literis ſuper appellatione confectis, omnia & ſingula exprimant, quæ in formam intendunt obijcere coram perſonis authenticis, aut perſona, quæ ſuper hoc teſtimonium perhibeatur veritati: corporali præſtito iuramento, quòd credunt ea quæ ſic exprimunt eſſe vera, & ſe poſſe probare, &cæt.] tamen ne extenderetur huiuſmodi pœnalis, ac correctoria conſtitutio hac de cauſa, ipſe Bonifacius voluit declarare mentem dictæ Conſtitutionis, quæ videbatur dubia, etſi potuiſſet peroptimè colligi ea verbis illis inibi inſertis, videlicet: [Coram perſonis autheoticis, aut perſona, quæ ſuper hoc teſtimonium perhibeat, &cæt.] Ea quibus patet Legiſlatorem loqui de appellationibus extraiudicialibus: cùm nulli dubium eſſe poſſit id, quod fit in iudicio, dicatur fieri coram perſonis authen ticis: ne igitur eatenderetur dicta conſtitutio pœnalis, & correctoria vltra intentionem dicti Gregorij latoris dicti Canonis, ratione maioris efficaciæ, & momenti fuit prohibita catenſio ad appellationem faciendam in iudicio, per dictum capitulum conſtitutio. licèt videretur militandam fore eandem rationem in appellatione facienda iudicialiter, & in appellatione facienda extra iudicium. Nam etſi ratio expreſſa in dicto capitu. vt circa. bona ſit, ſcilicet, [vt præcluderetur via malitijs,] tamen alia ratio, ſcilicet, quia maiora, & paratiora remedia habemus in iudicio, quàm eatra iudicium ad nobis conſulendum in tali negotio: Idcirco dicta conſtitutio intelligenda nõ eſſet generaliter, vt ſonat ipſa ratio expreſſa in lege: quapropter patet, ꝙ veritas noſtrę limitationis eliciatur ea dicto cap. conſtitutio. Idem probatur per argumentum in l. præcipimus ex appellationibus, in fine. C. de appellat. vbi hæc habetur, videlicet: [Quicquid autem hac lege ſpecialiter nõ videtur eapreſſum, id veterum legum, conſtitutionumque regulæ omnes relictum intelligant.] Idem probatur per argum. in l. quod vero, & in l. ius ſingulare. ff. de legibus. Nam in d. l. quod hæc habentur, videlicet: Quod vero contra rationem iuris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequeotias, & in dicta l. ius ſingulare. hæc habentur, videlicet: [Ius ſingulare eſt, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate cõſtituentium introductum eſt.] Dixi probari noſtram limitacionem per argumentum in dictis iuribus: quoniam ea ipſis elicitur, quòd id quod contra efficaciorem rationem expreſſam iuris non poterit extendi ad ea, quæ ſub tali ratione non comprehenditur, vt etiam docuit Bartolus loco infra citando, probatur quoque per argumentum in l. fina. C. de reſcinden. vendit. vbi hęc habentur, [veſtium auri, & argenti, ſeu mancipiorum coemendorum, ſi quando priuatis noſtris ea contingerit venundari; Palatini ſciant ſibi copiam denegatam, pœnas in eos amiſſionis pretij exercenda. hæc ibi. Diai probari per argumentum in dicta l. quoniam re vera argumentum vacat ab identitate rationis. ſicut ergo mouit Imperatorem ratio diuerſa prohibendi Palatini, & non alijs emptionem talium: & noluit venditores puniendos inde fore, cum non adſit in eis eadem ratio. ſic, & in quocumque negotio, in quo correlatiua habeant ad inuicem diuerſitatem rationis prohibitionis, ne illi oſtenderent minace ſeruorem in emendo, cum eſſent proceres palatij Imperatoris, vt bene Gloſa ibidem in verſic. Palatini, docuit probando, & ſecundo præſens limitatio Doctorum auctoritate. Gloſa enim prima in dicto capitulo conſtitutio, dicit, quòd ex quo tex. in dicto capit. vt circa. generaliter fuerit loquutus allegans rationem generalem, dicendo: [vt via malitijs præcludatur,] nonnulli Doctores ipſum textum militare aſſerebant tam in appellationibus iudicialiter factis, quàm extraiudicialiter: idcirco hac ratione motus Papa Bonifacius hoc declarauit, tacitè innuendo rationem differentiæ eſſe, quia (vt ipſa Gloſ. ibi dicit) magis habemus parata remedia in iudicio, quàm extra iudicium: & ideo maior fuit extra iudicium adhibenda clauſula. hæc Gloſ. illa etſi non omnia prædicta verba protulerit ad verbum, licèt in ſententia, illa omnia dixerint: ex quibus Dominicus a Sancto Geminiano ibidem elicit, quòd d. Gloſ. expreſsè velit, ꝙ conſtitutio exorbitans oon eatendatur ad illa, quæ poſſent includi ſub verbis in lege eaptetlis: quando alia ratio, quam eapreſſa ſuadet conſtitutionem non intelligi generaliter, vt ſonat ratio expreſſa in lege: hæc ille. Idem elegantiſſime docuit Ioannes de Imola in dicto capitulo conſtitutio. (vt refert ibidem Geminianus) vtens hac optima diſtinctione eapreſſa in noſtra limitatione, videlicet: Aut lex loquitur indefinitè, & ponit rationem, nec habet aliam rationem quæ ſuadeat oppoſitum: & tunc extenditur ad comprehenſa ſub dicta ratione, vt notat Gloſa ſuper Clementinam primam, in verſicu. eligatur, eodem tit. aut alia ratio, quàm expreſſa ſuadet, quòd non eatendatur ad omnia comprehenſa

Digitized by Google

henſa ſub illa ratione, & non extenditur, vt voluit hic Gloſ. & facit glo. in verſic. Prælatum, in dicta Clementina prima. Aut lex ſpecificè diſponit in dicto caſu cum ratione generali: & tunc nõ debet attendi ratio, ſed diſpoſitio tantum, ex quo lex eſt exorbitans.arg.eorum, quæ notantur in Authent.quas actiones.C.dc ſacroſanctis Eccleſ.hæc ille. Idem docuit Paul. de Caſtro in l.fin.nume.4. C.de indicta viduitate tollen. dicens, quòd ſi ſtatutum imponat pœnam vendentibus bladum, niſi in platea, etiam ipſe emptor talem pœnam incurreret: quia non poteſt dici venditor ſine emptore, vt in columna prima, C. de cupreſſis. libro vndecimo, & hoc niſi ſubſit diuerſa ratio, vt in l. fina. ff.de reſcinden, vendit. Idem prorſus docuit Iaſon in dicta l. fina. columna tertia, numero 18. verſic. tertia concluſio, vbi multis auctoritatibus Doctorum, & exemplis hoc probat. Idem docuit Antonius Gabriel in tracta.condu.libro ſexto, titul.de legibus, & conſtitu. concluſione tertia, numero ſecundo, verſic.primò refertur, & latius ibidem rurſus, nume.51.primò limita principaliter. Idem docuit Ioannes Andreas in dicto c. conſtitutio, cum ſe ſubſcripſerit ibi ſentẽtiæ Gloſæ eiuſdem. cap. conſtitutionis. Idem docuit Philippus Francus in dicto capitulo conſtitutio. ſe ſubſcribens omnibus clauſulis, ſeu particulis præſentis noſtræ limitationis ferè ad verbum. Idem docuit Bartolus in l. fina. numero ſecundo, C. de indicta viduitate toll. vbi his vſus fuit verbis, videlicet: Semel dixi in quęſtione de facto dicebat ſtatutum Piſarum, quòd nulli liceat vendere frumentum, niſi in platea, ſub certa pœna: de emptore nihil dicebatur: quæro vtrum puniatur emptor? Ego dico in iſtis correlatiuis, quod ſtatuitur in vno, videtur ſtatutum in alio, vt hic, & in alijs legibus allegatis, pro hoc facit.l.1.C.de cupreſſ.libro vndecimo, vbi videtur caſus: prædicta ſunt vera, niſi diuerſa ſit ratio emptionis, & venditionis, hæc ille. in l.ſi verò, §.de viro, numero primo, ff. ſoluto matrimonio, probans per dictas leges Imperatorias, quòd quando lex prouidet aliquid contra ius commune, illa lex non extenditur vltra id, quod in ipſa exprimitur, vt docet expreſsè tex. in l. pręcipimus, in fine. C.de appellat. & in l.quod vero, & in l. ius ſingulare: & addidit ibidem Bartolus opponendo, & reſpõdendo, dicens, quòd id quod dicitur de viro extendi debet ad ſocerum, vt in l. diuortio, §. interdum.ff.eo.ideſt, ſoluto matrimonio, cum eadem ſit ratio, ergo idem ius: ſed reſpondetur, quòd non eſt eadem æquitas in ſocero, quæ eſt in viro. hæc ille. Ex quibus elicitur apertiſſimè ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi. Idem docuit Euerardus, vbi ſupra, nume.26. qui idem refert docuiſſe Ioan. de Imol. in l. ſi vero, §. de viro. ff. ſoluto matrimonio, & Salycetus in reper. l.2. ff. de donatio. pro maiori autem intelligentia eorum, quæ circa præſentem limitationem dicta fuerunt memoriæ commendandum erit id, quod elegantiſſimè docuit Corſetus in repertorio Panormitani, in verſicul. expreſſio, his verbis vtens, videlicet: Vbi requiritur expreſſa mentio,
45 † verba vniuerſalia illum caſum non includunt, vt docuit textus in capitulo ſecundo, de præben. in ſexto, & in cap. quia periculoſum, (& ibi Geminianus) de ſentent.excommunic. in ſexto, Bartolus in l.prima, ff.ſi quis in ius vocat.non ierit, & in l.1. columna ſecunda, ff.de vulgari, & pupillari, vbi dixit, quòd expreſſum dicatur tribus mo-
47 dis. † Primo pro eo, quòd in genere dicitur, vt in l. fin. in fine. C.quod cum eo, & ibi not. Secundo modo dicitur expreſſum, quod ſpecialiter exprimitur, vt in l.1. §. inter filium. ff. ad l. Corn. de fal. & in dicta l. fina. ſecundum aliam expoſitionem. Tertio modo illud dicitur expreſſum, quòd ſingulariter & per proprium nomen exprimitur, vt in l.quod in rerum, §.fina. ff. de legatis primo, & ibi Glo.parua. hæc ille. Animaduertendum inſuper, quòd veritati præſentis tertiæ limitationis ſummopere deſeruiunt & infraſcripta, & primo illud, quod docuit Bartolus in l.multum intereſt, circa medium.ff.de verborum obligatione, vbi di
48 xit, quòd ſi ſtatutum † prohibeat forenſem emere bona ſtabilia in territorio, non tamen intelligitur prohibere ne vendat, quia diuerſa ratio eſt. Cuius ſententiæ aſtipulantur Ludouicus Romanus, & alij poſt eum in eadem l. multum. Secundo ad idem facit, quòd ſingulariter docuit Bald. in l. duodecim tabularum. in fine. C. de legibus hæred. vbi determinat, quòd ſtatutum excludens ſororem a ſucceſſione fratris, non habet locum è
49 contra, quia diuerſa ratio † militat in vtriſque, nempe in fratre fauor agnationis, & familiæ, quod non reperitur in ſorore, ne bona exirent familiam: quæ ceſſat è contra. Nam dato vno inconuenienti, non debebit dari aliud, & ipſe Bal. aſtipulati fuerunt ferè ad verbum Paulus de Caſtro in dicta l. duodecim tabularum, numero tertio, verſic.ſi enim ſtatutum. Idem docuit Alexander in l.inter ſtipulantem, §.ſacra, nume.5. verſic. Item facit an ſtatutum.ff.de verborum obligatio. Idem Anchar. in cap. 1. vlterius quæro ſtatutum ponit.extra de conſtit. verſic.ſaluari tamen. Idem docuit Iaſon in l.fina.columna ſecunda, num.20. C.de indicta viduitate tollen. ſequens Bald. in dicta l.duodecim tabularum, ſummopere tamen eſt notandum, quòd etſi videatur prima fronte Iaſon ſibi contrarius, cum in eadem l.fina.col.2. nu.14. verſic.decimo facit, quòd not. Bald. concludens, quòd diſpoſitio ſtatuti Parmæ, quo cauetur, quòd maritus non poſſit vxori relinquere in vltima voluntate, quòd è contra etiam vxor non poterit marito relinquere ratione correlationis, militabit etiam in vxore, quæ non poterit aliquid relinquere viro ſuo, ſed tamen cum de tanto Doctore id ſuſpicari fas non eſt nobis. Idcirco memorię commendanda erit nobis quædam dicta, circa hoc a Decio vbi ſupra, pro concordia, & notitia pleniori iſtius pulcherrimæ materiæ, quę referam infra poſt ſententiam ipſius Decij contra præſentem limitationem: Tertio facit textus in cap. ſuper eo. de vſur. & ibi in ſpecie Ioannes de Ana. in col.3.& 4. latè hoc examinans, ſcilicet, ꝙ licet mutuare pecuniam ad vſuram ex parte mutuantis ſemper ſit peccatum, cum hoc fuerit prohibitum de iure Diuino ſub præcepto, Non furtum facies: tamen non eſt ſemper peccatum ex parte recipientis vſuram, vt quando coactus neceſſitate aliquid recipit ſub mutuo vſurario. & ratio eſt: quia vtriuſque diuerſa eſt ratio. Cùm dans voluntariè dat: recipiens inuoluntariè; eò quòd ſibi magis gratum eſſet mutuum gratis recipere, quàm ſub vſuris. Idem confirmauit Panormitanus in cap. 1. colum.fina.verſic.ſed conclude.de locato.vt infra ad verbum referam. idipſum docuit Ancharanus in Clem.1.in princ.quæſt.3.de vſur.quod & Diuus

Thomas noſter Neapolitanus, elegantiſſime docuit in 22. quæſt. 78. articulo fin. & nos latiſſimè probauimus in noſtro tracta. de vſur. quæſt. ... per totum, quàm plurimis alijs medijs: quod & docuit quoque Gloſ. not. in cap. debirores. columna finali, de iureiurando, quam ad hoc ipſum probandum citauit Imo. ibidem, docentes, quòd ſi debitor iuraſſet ſoluere vſuras, debebit illas ſoluere, eo quòd ſoluendo non peccet, etſi illas recipiens peccet. Quartò ad hoc etiam facit quod docuit Gloſ. 3. in capitulo primo, de locato. dicens, quòd pœna illius capituli primi, impoſita conducentibus hoſpitia alijs locata, non habet locum in dominis alijs locantibus, propter diuerſitatem rationis. Quintò, ad ipſum probandum facit quod docuerunt Cynus, Angelus, & expreſſius Salycetus in l. properandum, §. primo, ſuper gloſ. in verſicu. euacuabitur, non procedit in reo propter diuerſitatem rationis. Sextò, idipſum probat quod docuit Ioannes Andreas, & alij in capitulo finali, de teſtibus, dicentes, quòd ille textus diſponens, quòd accuſatus de aliquo crimine non poſſit eſſe teſtis contra alium in alia cauſa criminali, donec primò ſe purgauerit de illo crimine, de quo eſt accuſatus, non habebit locum è contra in accuſatore: quia diuerſa eſt ratio vtriuſque. Septimò facit textus in l. ſecunda, l. Item apud, §. ſi quis virgines, verſic. ſponſum. ff. de iniur. & inſtitu. de iniur. §. patitur, & ibi per Doctores, vbi dicitur vxores defendendas a viris, & non è contra; cum iniuria facta viris non dicatur facta vxoribus, etſi iniuria facta vxori, dicatur facta viro: quapropter licèt maritus & vxor ſint correlatiua: tamen quia diuerſa eſt ratio vtriuſque, idcirco dicta (in hoc caſu) de vno eorum nõ intelligetur de alio, prout docuit Felinus in Procemio Decretalium, numero duodecimo, verſic. ibi quamuis. Idem docuit Antonius de Butrio in capitulo Vniuerſitatis, columna ſecunda, de ſent. excommunic. Iaſon in l. fina. columna quarta, numero vigeſimoquinto, verſicu. ſeptimo facit textus. C. de indicta viduitate tollenda. Octauò ad hoc idem probandum facit doctrina Baldi, in l. 1. per illum textum, cum Gloſ. C. de ſeruo commu. manumiſſ. vbi notanter dixit, quòd ſtatutum compellens aliquem vendere, non propterea intelligitur, quòd illicò compellat aliquem emere, vel è contra: puta, ſtatutum eſt Ferrariæ, quòd habens domum paruam iuxta habentem domum amplam, teneatur illam ſibi vendere: certè ſtatutum huiuſmodi non intelligitur compellere illum emere: & ſi quis inſurgeret, dicendo hoc eſſe contra text. in l. 1. C. de cupreſſ. libro vndecimo, vbi ſicut quis prohibetur vendere, ita intelligitur alius prohibitus emere; & è contra. ſtatim reſpondebimus cum Bald. in loco præcitato, dicente, quòd hoc ideo ibi fit, quia prohibitio fit reſpectu rei: ideo vtrumque comprehendit tam emptorem, quàm venditorem: ſecus ſi ſtatutum reſpiciat perſonam: quia tunc conſtitutio huiuſmodi non egreditur de vna perſona ibi recenſita, ad aliam, tanquam ſit diſpoſitum perſonale, vt in l. prima, ff. de conſtitut. princip. hanc Baldi ſententiam ſequitur Felinus in Procemio Decretalium, columna quarta, numero vndecimo, verſiculo ſimile dicitur. Nonò, & vltimo ad hoc probandum deſeruit, quod eleganter docuit Paulus de Caſtro in l. fina. in principio, nume. 5. verſic. vltimo quærit. C. de indicta viduitate tollenda, cui ibidem Iaſon numero vigeſimo octauo, verſiculo decimo facit, aſtipulatur. Dixit ergo ibi Paulus, ſi relinquatur viro a ſua vxore, vel ab alio extraneo aliquid ſub conditione, ſi non contraxerit ſecundum matrimonium, an hæc appoſita conditio extendatur ad reliquum coniugem non ſpecialiter nominatum, & videtur quòd ſic, eadem ratione: quia quod ille ſtatuerat in viro, vel in vxore, cenſetur ſtatutum in reliquo non expreſſo: contrarium tamen eſt verius, cum in altero non eadem ratio militet: cum mulieri viduę magis conueniat abſtinere a ſecundis nuptijs, quam viro: & plus faciat contra bonos mores mulier ſecundò contrahendo, quàm vir: cum & ipſa facilius poſſit ſine incommodo abſtinere a ſecundis nuptijs, quàm vir, eo quòd ipſe vir non poſſit vacare regimini domus, & familiæ: quapropter neceſſariam ſibi fore vxorem comprobatur; experientia teſte, præſenti quoque limitationi eleganter ſe ſubſcripſit Iaſon in dicta l. finali. C. de indicta viduitate tollenda, recenſendo ferè omnia ſupradicta. Idem rurſus docuit in l. 1. columna ſecunda, numero ſecundo, verſic. hinc eſt, quòd pœna. in fine, C. de in ius vocando. Idem docuit Felinus in Procemio Decretalium, columna tertia, numero decimo, verſic. ſecundo modo limitantur prædicta. & numero vndecimo, & duodecimo, ſequentibus. Idem latè docuit Ancharanus in cap. Canonum ſtatuta, char. 11. extra de conſtitu. loquens in terminis l. properandum. C. de Iud. & in Authent. qui ſemel. C. quomodo, & quando Iudex, & quòd ibi Bart. iungendo ſimul dicta iura. Idem latè docuit Panormitanus in capitulo primo, de locato. propter gloſ. ſingul. ibi volentem, quòd pœna impoſita locatori non extendatur ad conductorem: in quo non eſt eadem ratio: allegatque in fauorem ſuæ ſententiæ textus in Clem. vnica, de conſanguinit. & affinit. iuncta gloſ. in verſicu. contrahentes, vbi apponit pœnam contrahenti cum Moniali, & ſtatim addit pœnam ipſi Moniali contrahenti, quaſi pœna appoſita in maſculo, non extendatur ad ipſam fœminam contrahentem: hæc Panormitanus: cuius ſententia potius erit interrogatiuè, ſeu dubitatiuè, quàm aſſertiuè: cum ibi tex. repetierit pœnam in fœmina maioris declarationis gratia: non, quod aliàs poſſet verificari dicta regula, pro cuius veritatis maiori intelligentia, vide quæ dicam infra in quæſtionibus ſubſequentibus, cum ibi probaturus ſim hoc latius. Necnon ſcias, quòd ipſemet Panormitanus ibidem, idipſum ſe ſentijſſe patefecit apertiſſimè ſtatim poſt prędicta ſubdens infraſcripta, videlicet: Sed concludo, quòd aut non eſt eadem ratio in altero ex correlatiuis, & non debet eadem pœna extendi, vt patet ex not. in capitulo ſuper eo, de vſur. Nam pœna apponitur danti ad vſuram, quæ non intelligitur repetita in accipiente: quia non eſt eadem ratio; vt ibi not. ſic voluit Bart. in dicta l. vltima, vnde in dicto caſu noſtro dicerem, quòd non eſt eadem ratio in locatore, quæ eſt in conductore: quia Scholares inter ſe debent humanius ſe habere: & certant ipſi de lucro captando: & quandoque conducunt a te tempus hoſpitium in alterius odium: ſed locator certat de damno vitãdo: quia vult locare rem ſuã in tempore legitimo, nec facit in odium, nec ita aſtrictius ſicut Scholares inter ſe: & ſic intelligo

(inquit

Digitized by Google

(inquit ibidem Panormitanus) opinionem illorum, qui voluerunt dicere iſtam Decretalem extendi ad locatores, propter Theoricam Bartoli. Ad idem probandum ſummoperè deſeruit, quod rurſus docuit Felinus in dicto Prœmio Decretalium, columna tertia, numero vndecimo, verſiculo ſimile dicitur, dicens: Simile dicitur de pœna adulterij, vt non procedat in adultera cognitam per vim, licèt ſit correlatiua: vt per gloſ. in capitulo debitores. de iureiurando, & ibi per Imolam. Sciendum inſuper, quòd præſenti noſtræ limitationi ſe ſubſcripſerunt & infraſcripti alij Doctores, videlicet: Gloſ. fina. in l. fina. C. de reſcindenda vendit. Angelus, & Salicet. in l. fina. C. de indicta viduitate tollen. Petrus de Ancharan. in capitulo primo, columna prima, verſiculo, vnde ſi aliquis. de conſtitu. Idem docuit Nicolaus Arelat. in tractatu de hæretic. in notab. 47. dicens, Tu ſcis, quòd ſemiplenè probanti defertur iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis, vt in l. admonendi. ff. de iureiurando, & in l. in bonæ fidei. C. de rebus credit. tamen hæretico, vel infideli ſemiplenè probanti contra Catholicum, & Chriſtianum non defertur iuramentum in ſupplementum ſemiplenę probationis: & tamen è contra Chriſtiano Catholico contra Iudæum, hæreticum, vel infidelem defertur tale iuramentum, prout elicitur ex Bal. in l. qui accuſare, C. de eden. & pro Ludouic. Romano in dicta l. admonendi. & Canon. in cap. fina. de iureiurando. Ratio autem diuerſitatis ex prædictorum doctrina colligitur, quia tale iuramentum perſonæ dandum erit, de cuius æquitate, & legalitate meritò non poſſit dubitari, vt communiter ſunt Catholici, quæ tamen qualitas in hæreticis, vel infidelibus non ita erit ſperanda. Idem docuit Nellus in tracta. bannit. in ſecunda parte ſecundi tempor. quæſt. 40. his verbis vtens, videlicet: Licèt diſpoſitum in vno ex correlatiuis, vt eſt vir, & vxor tradatur ad aliud: tamen illud verum eſt, quando ſumus in eodem ſtatu, non autem ex diuerſo: & ideo licet ex banno vxoris expellatur, non tamen ex banno viri debet expelli vxor, ſaltem quia diuerſa eſt ratio. Non enim poteſt vxor detinere virum a delinquendi, ſicut vir vxorem, vt in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. qua. rer. act. non da. & quod not. in l. ſi vxorem. ff. de condit. inſer. cum ſimil. hæc Nellus. præſenti quoque limitationi ſe ſubſcripſit Decius in l. 1. columna tertia, numero octauo, verſic. ſaluari tamen poteſt. C. de in ius vocando, vbi dicit ſententiam Baldi relatam ſupra a me in ſecundo notabili dicto, quòd facit in fauorem præſentis limitationis, poſſe verificari quando ſtatutum habuiſſet reſpectum ad agnationem, vt bona remanerent in familia, & quòd ita illud dictum declarat in rubrica, ff. de acquirenda poſſeſſione. (Socinus & reuera ita docuit ipſe Socinus vbi ſupra, num. 12. & 13. aſſerens, quòd alias eſſet ſtatutum iniquum, vt frater ſuccedat ſorori, & ſoror non fratri, & quòd hoc intelligatur ſtantibus agnatis.) Quapropter idem eſſet dicendum de ſtatuto Parmenſi, ſi appareret, quòd ſtatutum voluiſſet fauere marito magis, quàm vxori, vt inuitaretur ad matrimonium: tunc ſtatutum in marito non haberet locum in vxore propter rationem particularem, quæ reſpicit perſonam mariti: quia etiam in correlatiuis, quando diſpoſitio reſpicit vnam perſonam, non trahitur ad aliam. hæc ibi Decius, ſubdens ibidem, nu. 11. & 12. verſic. & ex ſupradictis præſenti limitationi ſe ſubſcripſiſſe Aretinus in conſil. 131. habito Senis, & incip. conſultiſſime Domine Collateralis, his præciſis verbis vtens, videlicet: Et ex prædictis infertur ad quæſtionem, in qua Aretinus Senis conſuluit. Nam vbi magna pœna imponitur offendenti illud, qui fuit de prioribus dictæ ciuitatis, (quem ibi vulgò Recedictum appellant. Dubitatum fuit an talis pœna haberet locum in eo, qui vxorem Recedicti offenderet, & concludit Aretinus, quòd non: & mouetur duplici ratione. Primò, quia priuilegium, quod datur clericis iuxta c. ſi quis ſuadente. 17. quæſtio. 4. vbi percutiens clericum, excommunicatus intelligitur: hoc non habet locum in vxore clerici, vt Dominicus a Sancto Geminiano docuit in capitulo primo, §. fina. columna ſecunda, verſic. quid de vxoribus. De cleric. coniug. in ſexto, ſed illa ratio (Decius inquit) parum valet; quia ibi ratio ſpecialitatis manifeſta eſt: quia tale priuilegium characteri conceditur, ideo perſonam clerici non egreditur. Aliam rationem ibidem addidit Aretinus, (quæ melior videtur ipſi Decio vbi ſupra.) Nam ſtatutum tale pœnale eſt, quod ſtrictè debeat ideo interpretari: cùm ergo ipſum loquatur in offenſo, qui habet principaliter dignitatem iure proprio, non habebit locum in illo, vel illa, in qua dignitas ex perſona alterius conſideratur, vt not. Bal. in l. 1. columna prima, verſic. & per hoc arguitur. c. ſi Rector Prouinciæ, & bene facit textus in l. moris. §. poteſt, ff. de pœnis. Hæc Decius, qui ibidem columna ſecunda, numero ſeptimo, & octauo, pro maiori dilucidationis veritatis præſentis limitationis, ne quis ſeipſum decipiat, infraſcripta notatu digniſſima, (quæ tamen ante ipſum breuiori ſtilo docuerat Socinus, loco ſupra citato) protulit, videlicet: Ad declarationem huius dicti de correlatiuis poſſumus conſiderare tres caſus. Primus eſt quando agitur de eodem actu, qui præciſam habet correlationem, puta ſi venditor prohibeatur vendere aliquam rem ſub pœna, emptor etiam intelligitur ſub eadem pœna, vt in l. 1. (vbi Bartolus,) C. de cupreſſ. libro vndecimo, & notat Dominicus in cap. eos. §. clericis. colum. fina. in verſic. nota bene iſtud dictum, de tempor. ordin. in ſexto, vbi inquit. Si promiſſum ſit aliquid ſine gabella vendere: etiam intelligitur, quòd emi poſſit abſque gabella: quia agitur de eodem actu, & not. Nellus in tractatu bannitorum, in ſecunda parte, ſecundi temporis, quæſtione quadrageſima, vbi ita declarat, & in iſto caſu non agitur in quæſtione hic ſupra recenſita propoſita a Iaſone, & Baldo. Secundus caſus eſt, quando reſultaret inæqualitas in correlatiuis: Nam tunc vt ſeruetur æqualitas, ſtatutum in vno habet locum in alio, etiam in actionibus diuerſis. quòd probatur in l. non tantùm, in fine, ff. de re iudic. vbi maritus habet beneficium ne conueniatur vltra quam facere poſſit ab vxore, & hoc beneficium reſultat in præiudicium vxoris, quæ inſolidum exigere non poteſt: ita è contra vxor ſi a marito conueniatur, habebit idem beneficium, vt æqua lance procedatur, & ad hoc facit tex. in l. fina. C. de fruct. & liti. expen. & in l. ſi ab eo. C. de legitimis hæredibus, & bene facit textus in Authentic. quibus modis na. effic. §. filium

vèrò, in fine. vbi oblatus iure tantum ſuccedit patri, & non agnatis, nec cognatis. ita è contra, agnati, vel cognati ibi non debent ſuccedere, vt æqualitas ſeruetur; & idem in filio ſpurio, qui patri non ſuccedit, ita è contra, nec pater filio ſpurio ſuccedere poterit, vt docuit Azo in ſumma, de legit. hęred. circa finem. & ſequitur Bart. in l.fina.colum.1. verſic. quæro quod è contra. ff. de his, qui. vt indi. & idem dicetur de ſtatuto Parmenſi ſupradicto in tertio caſu, qui conſiderari poteſt in correlatiuis, ſicut in alia materia dicendum, quòd ſtatutum in vno, habet locum in alio ſubſiſtente eadem ratione, & in hoc non poterit dari certa regula, quando eadem ratio videatur. Hęc omnia Decius vbi ſupra, qui Decius ibidem, nume. tamen 16. idem clarius, & breuius docens, his pręciſis verbis vſus fuit, videlicet: Vltimo ex dictis gloſ. etiam colligitur, quòd propter manifeſtam rationem diuerſitatis, ſtatutum in viro non habet locum in vxore, facit tex. in l.1. C. de adulter. & in l. cum te, & quod ibi dicit Baldus. C. ne vxor pro marito, & not. Antonius de Butrio in cap. vniuerſitatis, colum.2. de ſentent. excommun. dicens ibi poſt Ioan. Andr. quòd lex diſponens de poteſtate viri in filios, non habet locum in vxore, & tradunt moderni in Procemio Decretalium. Hæc Decius, Idem docuit Aretinus in cap. iuranit. verſic. & per hoc patet. de probatio. & idem Aretinus in l. ſi filius, qui patri. in princ. ff. de vulgari, & pupillari. Idem docuit Capra in conſil.1. colum.2. verſicu. nec obſtat ſi dicatur. Idem Ioannes Crottus in l. omnes populi, nume. 115. verſic. limitatur hæc concluſio. ff. de iuſtitia, & iure, & in l. te coniunct. colum. penul. ff. de legat. 3. Idem Caſſan. in conſuet. Burg. fol. 406. & ſequen. colum. 2. verſic. ſeptima concluſio. Idem docuit Ioannes Baptiſta de Sancto Blaſio, in tract. correlat. nume. 39. verſic. duodecimo fallit. Idem gloſ. conſuet. Turon. fol. 7. colum. 2. verſic. tertia concluſio. Idem Ioannes Nicolaus in l. generaliter, nume. 34. C. de ſecundis nuptijs. Idem Cantiunc. in cap. 102. Ripa in rubr. ff. de acquir. poſſeſſ. nu. 7. verſic. præmiſſa regula. Idem Curtius iunior in conſi. 6. nume. 8. 11. & ſequent. Idem Ruin. in conſil. 174. colum. 4. & ſequent. verſic. ſed iſtis non obſtantibus, volum. 1. & conſi. 94. colum. fin. verſic. & hinc eſt, volum. 3. Idem docuit Ioãnes de Anania in cap. fina. colum. 6. de Iudæis, dicens, quòd pœna venditoris non ligat emptorem, quando ipſe non deliquit. per text. in cap. quia clerici. de iure patron. Idem docuit gloſ. in cap. vt debitores, & ibi per Imo. de iureiuran. vbi loquentes de pœna adulterij, dixerunt illam non procedere in adultera cognita per vim, licèt ſint correlatiua, & hos Doctores ſequutus fuit Felinus in Procemio Decretalium, col. 3. nu. 11. verſic. ſimile dicitur.

Limita quartò regulam traditam in fallentia prima concluſionis tertię, dicendo ipſam nõ procedere in contractibus, in quibus diſpoſitio facta in vno ex correlatiuis non habet locum in alio, vt docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Ioannes Baptiſta de Sancto Blaſio in tracta. correlatiuorum, nume. 16. verſic. quadrageſimoprimo procedit. Deci. in ſuo conſil. 213. colum. 2. verſic. ad hoc facit, in cap. tranſlato, in ſecunda lect. colum. pen. de conſtitu. vt refert Ant. Gabr. in tracta. concluſ. lib. 6. tit. de leg. & conſtitu. concluſ. 4. nu. 52. docuit Aym. de antiquit. temp. in 4. par. nu. 35.

Limita quintò dictam regulam, dicendo illam non habere locum, quando diſpoſitio in vno correlatiuorum non æquè proportionaretur vni, ſicut alteri. hæc limitatio probatur Doctorum ſententijs. Nam ipſi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti, videlicet: Ant. de Butr. in cap. vniuerſitatis, col. 2. verſic. nota iſtud dictum, de ſent. excom. Iaſ. in l. fin. col. 3. verſ. octauo facit. C. de indicta viduit. toll. Soci. in conſ. 74. col. fi. verſic. ex quibus omnibus, vol. 3. Apoſtilla ad Abb. in Procemio Decretal. in verſic. Gregorius ſuper. verſ. vnum. Ioannes Nicolaus in l. generaliter, nu. 36. C. de ſecund. nupt. Cur. iun. in conſ. 6. col. 6. verſ. vt ideo ſuccedit. Ant. Gabr. vbi ſupra, n. 53. verſ. tertiò limita. Idẽ docuit Io. And. in d. c. vniuerſitatis, dicens, ꝙ inde ſequatur de poteſtate viri, ergo filios non extendatur ad vxorem: quia hæc materia ei nõ proportionatur. Idem docuit Felinus in Procemio Decretal. col. 3. nu. 12. vbi dicit eſſe notandum bene ex dictis Io. And.

Limita ſextò dictam regulam, dicendo illam non obtinere quando correlatiua non vniformiter ſe haberent, vt docuit Abb. in Procemio Decretaliũ, verſ. Gregorius, nu. 20. & ibi Fel. col. 1. verſ. ex quo dicit, & Ant. Gabr. vbi ſupra, nu. 54.

Limita ſeptimò dictam regulam: dicendo, ꝙ licèt diſpoſitio expreſſa in vno correlatiuorum facta, in alio etiam facta intelligatur: tamen illud, ꝙ exprimitur, videtur principaliter conſiderari: & in eius cõmodum, & fauorem videtur tantummodo facta diſpoſitio, vt declarauit Dec. in rubr. ff. ſi cer. pet. in ſeconda lectura, num. 3. verſ. ex quo infertur, & Ant. Gabr. vbi ſupra, nu. 56.

Limita octauò dictam regulam, dicendo ꝙ diſpoſitio correlatiuorum reſtringitur in quantum fieri poteſt, & ideo ſi dictum fuerit de filio, intelligitur tantum patre viuente: quando in ea fieret mentio de filio propter odium patris: vnde ſtatutum relegans filios rebellium intelligitur, ſcilicet viuentium huic limitationi ſe ſubſcripſerunt. Bal. in l. cùm acutiſſimi, col. 2. de fideicom. & in l. omnes populi, col. 10. ff. de iuſtitia, & iure. Fel. in c. ex parte. nu. 3. col. 2. verſ. iſta limitantur, ext. de foro compet. addẽs, ꝙ ad hoc faciat, quod de vxore dictũ eſt: & ꝙ Salic. in l. generaliter. §. 1. C. de inſtit. & ſubſtit. dixerit, ꝙ ſtatutum puniens capite corruptorem filij: intelligitur ſcilicet habentis patrẽ: quia illa correlatiua, in quibus dato vno requiritur & reliquum in materia pœnali, idem docuit Ant. Gabr. vbi ſupra, nu. 57. verſ. ſeptimo limita.

Quartò limitatur vera dicta fallentia prima, quã
50 caſus non expreſſus in lege, † vel canone pœnali,
& correctorio eſt ęquè fauorabilis: vt ille expreſ-
ſus: ſecus erit, ſi caſus non expreſſus non eſſet ęquè
fauorabilis; quoniam tunc fieri non poſſet exten-
51 ſio † de caſu expreſſo in tali lege, ad caſum nõ ex-
preſſum: licèt ratio ſit expreſſa in ea. Hęc limitatio
probatur triplici modo. Primo enim per arg. in c.
in fidei fauorẽ. de hæreticis in ſexto, vbi Alexan-
der Quartus infraſcripta ſtatuit, videlicet: [In fi-
dei fauorẽ cõcedimus, vt in negotio Inquiſitionis
52 hæreticæ prauitatis, excommunicati, † & partici
pes, vel ſocij criminis ad teſtimonium admittan-
tur: pręſertim in defenſione aliarum defectuũ, cõ-
tra hæreticos credentes, fautores, receptatores, &
defenſores eorum: ſi ex veriſimilibus coniecturis,
& ex numero teſtium, aut perſonarum tam de-
ponentium, quàm eorum, contra quos deponi-
tur qualitate, ac alijs circunſtantijs, ſic teſtifi-

cantes

cantes falſa, non dicere præſumantur.] hæc ibi. Dixi probari cōcluſiones, per arg. in d.c.in fidei, & non per dictum text. in d.c. in fideicom. quoniam etſi explicitè noſtra limitatio, & aduerſum non probetur in d.c. benè tamen implicitè, cum dicta conſtitutio ſit fauorabilis, vt notè ędita in fauorem fidei.nam,(vt docet Archidiaconus in d. c.in fidei.)fauor fidei, qui magnus eſſet debet, eo quòd extra fidem non eſt ſalus, vt in cap. alienus. 24.q.1.cum dicta conſtitutio ſit pœnalis, & correctoria: quapropter cum caſus, & ratio ibi expreſſa fuerit finalis, & raro reperiri poterit æquè fauorabilis in alijs negotijs, iccircò hanc fallentiam Iudices, & Aduocati ſummoperè ponderare debent: nam ſi in alio negotio talis ratio verè non adſit, non poterunt extendere conſtitutionem pęnalem, & correctoriam, & quòd dicta conſtitutio in c.in fidei. ſit pęnalis per ſe patet: tum quia ipſa emanauit in pœnam hæreticorum, tum etiam quis ſe non animaduertere negabit ſine pallore, ac rubore, quòd dicta conſtitutio ſit pęnalis, cum hęreticis ipſis denegetur repulſio talium teſtium, quæ repulſio contra alios criminoſos conceditur. eo magis, quòd quàm ſępiſſimè per repulſionem teſtium conceſſam reum in iudicio appareat innocens, quòd non contingeret ſine ipſa, & quòd dicta conſtitutio ſit etiam correctoria, per ſe patet: per ipſam correcta fuit, quoad hoc crimen, text. in c.teſtimonium, extra de teſtibus. Vbi hæc habentur ſtatuta a Gregor. Nono, videlicet. [Teſtimonium eius, cui ab aduerſa parte opponitur crimen, meritò reprobatur in criminali cauſa, ſiue ci
53 uili, † ſi in ipſo crimine perſeueret. ſi vero ſit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non eſt in cauſa ciuili, vel etiam cum de crimine ciuiliter agitur (præterquam pro reatu periurij) repellendus: in criminali autem ſi in alio iudicio, inſtituta accuſatione contra ipſum, de crimine conuictus extitit, vel confeſſus: vel ſi nutu per exceptiones exinde conuincatur, aut grauata ſit eius opinio pro eo, quòd quandoque fuit tali modo repulſus, quamuis in hoc caſu non excluderetur in cauſa ciuili, poteſt a teſtimonio (licet egerit pęnitentia) remoueri:] hæc ibi: & quamuis nulli dubium eſſe poſſit, quòd & excommunicatus maiori excommunicatione inter criminoſos ſit numerandus, ac per conſequēs comprehendatur in d.c.teſtim. cum materialis cauſa excommunicationis maioris ſit peccatum mortale contumaciæ. Nihilominus, & ipſis excommunicatis maiori excōmunicatione ſpecialiter interdictum fuit teſtificari, & præceptum fuit Iudicibus ſecularibus, ne ipſos ad teſtificandum admitterent, & Iudicibus Eccleſijs præceptum, vt ipſos Iudices cohiberent a talium admiſſione ad teſtificandum, vt luce meridiana clarius elucet ex conſtitutione Alexandri Papæ Quarti, quæ habetur in c.decernimus.de ſent.excom. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Decernimus, vt Iudices ſæculares per cenſurā Eccleſiaſticā ab Eccleſiaſticis iudici-
54 bus, canonica monitione pręmiſſa, repellere † excommunicatos ab agendo, patrocinādo, & teſtificando in ſuis curijs, & iudicijs compellātur:] hæc ibi. Ex his ergo omnibus patuit quòd dicta conſtitutio in c.in fidei fauorem. fuit pœnalis, & correctoria, æditam tamen in fauorem fidei: & iccirco non erit extendenda in alijs caſibus non expreſſis, quando non eſſent æquè fauorabiles. Secus ſi eſſent æquè fauorabiles, vt diximus in noſtra limitatione; quæ peroptimè fuit probata dicta conſtitutione in d.c.in fidei fauorem. probatur & ſecundo præſens fallentia Doctorum authoritate. Nam Glo. in d.c. in fidei fauorem. in verſic. inquiſitionis dicit, quòd cum in d.c. fiat mentio, de inquiſitione, & dicatur, quòd in tali negotio admittantur criminoſi, & cap. idcirco dicta conſtitutio non ſe extendit ad caſum, quando in tali crimine proceditur per viam accuſationis, vel exceptionis, & ſi videatur adeſſe eandem rationem, videlicet, fidei fauorem. & reddit hanc rationem, dicens, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales perſonas ad teſtimonium admitti non debere, nō recedam: niſi inquantum inueniam permiſſum: qui ergo accuſat, vel excipit, habeat probationes idoneas: nec eſt accuſatis fauorabilis, vel inquiſitis: & verbum illud debet aliquid operari, aliàs quare fuiſſet expreſſum: ad hoc in c.ad audientiā. extra de decimis. cum ſuis concordantijs, hæc Glo. illa. Sed ſciendum, quòd non ſine cauſa dictus text. in d.c.ad audientiam. fuit citatus, ſed maxima cum ratione, cum inibi tradatur hæc regula, ſcilicet, quòd non eſſet recedendum a for-
55 ma † verborum ſine certa ſcientia: nam ibi hæc habentur, videlicet. [Ad audientiā noſtram. & infra. Illud priuilegij capitulum, praua quidam interpretatione peruertentes, quo Ciſtercienſibus indulgetur, ne de laboribus, quos proprijs manibus, aut ſumptibus excolunt, aliquis ab eis decimas exigat: aſſerunt quod pro laboribus noualia intelligi debent. Mandamus quantus non permittatis hac fieri. Nam ſi intelligeremus tantùmodo de noualibus, vbi ponimus de laboribus, de noualibus poneremus.] hæc ibi. & ſciendum Ioannes Andr. Geminianus, & Francus ſuper dictam Glo. d.c. in fidei. eliciunt extra text. & Glo. hoc no
56 tabile, ſcilicet, quòd iura, & ſtatuta † diſponentia ſuper proceſſu inquiſitionis non habent locū in proceſſu accuſationis, vel exceptionis, quando ſtatutum aliquid, quod ſit contra ius commune. & idem eſt è contra. hæc dicunt ipſi Doctores, qui licet explicitè, ſed non ſubſcripſerint pręſenti noſtræ fallentiæ, tamen videtur apertè hoc implicitè feciſſe: cum aſſipulati fuerint ſententiæ dictæ Glo. quæ tamen hoc ipſum explicitè docuit, vt paulo ante retulimus: prout etiam explicitè quoque, & ad litterā præſenti limitationi ſe ſubſcripſit Euerardus in ſua Topica iuris in loco a ratione legis. nu. 2. in verſ. quinto iſtud intelligi aſſerens hoc ipſum docuiſſe Ioan. Imo. in l.ſi vero. §. viro. ff. ſoluto matrimonio, & Doctores ſæpe alibi.

Fallit, & ſecundo dicta regula. Nam ſtatutum, ac decretum in crimine læſæ maieſtatis diuinæ,
57 & humanæ per iura antiqua, † correcta fuerunt per noua iura, & licet huiuſmodi iura ſint pœnalia, & correctoria, tamen ratione identitatis, vel maioritatis rationis extenduntur per Doctores ad caſus, ſeu perſonas inibi nominatim nō expreſſas. Et vt gradatim procedamus: ſciendum quòd loquendo de crimine læſæ maieſtatis diuinæ, ideſt de crimine hæreſis. in c. quicumque. §. Heretici. de Hæreticis. in ſexto, infra habentur ſtatuta ab Alexandro Quarto, videlicet. [Hæretici autem credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecundam Generationem, ad nullum Eccleſiaſticum beneficium,

ſeu

ſeu officium publicum admittantur:quod ſi ſecus
aſtum fuerit,decernimus irritum, & inane:] hæc
ibi.quæ quidem Cōſtitutio, vt patet,eſt pœnalis,
& correctoria : pœnalis , inquam , quia pœna eſt
non poſſe admitti ad beneficia Eccleſiaſtica,& ad
officia publica,ad quæ reliqui admittuntur,vt pa-
tet ad ſenſum.Correctoria inquam,quia quàm plu
58 rima iura præceperunt † non puniendum fore ali
quem pro peccato parentum,ſi ipſorum peccatis
non conſenſerint:nam in c.11. q.4. hæc habentur,
videlicet , [nullius crimen maculat neſcientem]
& in cap. quia præſulatus noſtri. 1.q.4. vbi ſtatuit
Leo Quartus,quòd conſanguineorum maleficia
in nullo clerici obſint,niſi conſcij fuerint . Idem
habetur in l.crimen.ff.de pęnis,vbi hęc habentur,
videlicet,[Crimen vel pęna paterna nullam macu
lam filio infligere poteſt. Namque vnuſquiſque ex
ſuo admiſſo ſorti ſubijcitur, nec alieni criminis
59 † ſucceſſor conſtituitur,:idque Diui fratres Hie-
rapolitanis reſcripſerunt] hæc ibi. quæ lex eſt ca-
nonizata in c.crimen,1.q.4.& hæc pauca de mul-
tis ſufficient allata,cum hoc ſit omnibus patentiſ-
ſimum: pœna igitur contenta in Cōſtitutione pœ
nali , & correctoria dicti §.Hæretici autem . fuit
extenſa per text.in c.ſtatutum,el ſecondo,de Hæ-
reticis in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet, [ſta-
tutum fęlicis recordationis Innocentij,& Alexan
dri prædeceſſorum noſtrorum,ne videlicet , Hæ-
retici credentes,receptatores,defenſores,& fau-
tores eorum,ipſorumque filij vſque ad ſecundam
generationem ad aliquod beneficium Eccleſiaſti-
cum,ſeu publicum officium admittantur: quod ſi
ſecus actum fuerit, ſit irritum,& inane . Primum,
& ſecundum gradum per paternam lineam com-
prehendere declaramus , per maternam verò ad
primum duntaxat volumus hoc extendi.Hoc ſanè
de filijs , & nepotibus hæreticorum credentium,
& aliorum huiuſmodi,qui tales eſſe,vel tales etiã
deceſſiſſe probantur , intelligendum eſſe videtur:
non autem illorum , quos emendatos eſſe conſti-
terit.] hæc inter alia in dicto canone , ſed quòd
dicta Cōſtitutio pœnalis , & correctoria loquens
de filijs , & nepotibus ſit intelligenda non ſolum
de legitimis,verum ét ſit extendenda ad illegiti-
mos , ſeu filios naturales (quos vulgus baſtardos
vocat)arguendo a maioritate rationis,& ſic ꝙ di
cta concluſio tertia recipiat , & hanc ſallentiam,
ſeu exceptionem infraſcripti Doctores docue-
runt,videlicet,Glo.in d.c.ſtatutum.el ſecondo, in
verſic. volumus. quam ſequuntur libentiſſimè in-
fraſcripti Doctores , videlicet . Archidiaconus in
d.c.ſtatutum,el ſecondo , vbi inter alia hæc nota-
tu digniſſima docuit,videlicet,quòd vbi alias nō
caueretur de deſcendentibus per maternam li-
neam,illi in nullo gradu comprehenduntur per
ſententiam iuris,& hominis , vt in c.vbicumque,
de pęnis . in ſexto , (& paulo poſt in verſic. filijs.)
docet,quòd ſub pęna contenta in tali canone com
prehenduntur filij tam legitimi, quàm naturales:
& naturales tam exiſtentes in poteſtate talium hæ
reticorum,& aliorum ſupradictorum , quàm non
exiſtentes in eorum poteſtate; & hoc probat ipſa
Glo.per verba ipſius canonis, & primo quia litte
ra text.de filijs indiſtincte loquitur,& adeſt locus
arguendi a maioritate rationis , quoniam ſi non
includerentur , ſequeretur quòd melioris condi-
tionis exiſtimandi eſſent illegitimi , quàm legi-
timi , & ſic honoratior videretur luxuria ex qua
geniti fuerunt ipſi illegitimi,quàm caſtitas con-
iugalis, ex qua filij legitimi generati fuerunt.Se-
cundò,quia, cum mater nō dicatur habere filium
60 in ſua poteſtate,ſed ſolum pater,† vt docet textus
in §.fœminæ . inſtitut.de adoptionibus , vbi hæc
habentur , videlicet , [fœminæ quoque adoptare
non poſſunt, quia nec naturales liberos in ſua po-
teſtate habent] ex his ergo omnibus patuit veri-
tas noſtræ fallentiæ auctoritate Archidiac. Idem
quoque docuit Io.And.in dicto c.ſtatutum,el ſe-
condo,col.2.in verſic.in Glo.ſupra dixit infraſcri
ptis vtēs verbis,videlicet, Sic etiam cum quibuſ-
dam Doctoribus nuper conſului,cum illegitimus
ſit de conſanguine, & genere improbato , & etiã
in ipſo teneatur paternũ crimen, vt in l.quiſquis.
C. ad l.Iul. Maie. item ſi puniuntur filij legi non
odibiles,fortius puniendi ſunt legi odibiles, vt in
c.cum qui.cum ſuis concor.de præben.lib.6.item
hæc iura indefinitè loquuntur.ergo,&c.Item cum
ratio prima ſit indifferens ad omnes filios,iden-
titatis, & non extenſionis virtute includet illegi-
timos,benè facit.l.quique. in fin. ff.de in ius vo-
can. vbi etiam vulgo conceptus non vocat matrē
in ius ſine venia.Cyn. in d.l.quiſquis.tenet hoc in
filio nato ex certo coitu,licet damnato, in qua pa
ter eſt certus , & tunc locum habet ratio legis il-
lius,quæ loquitur de ſanguine improbato: ſi vero
coitus talis eſt , ex quo lex eſtimat patrem incer-
tum,tunc ceſſat ratio legis,& ſic ceſſat pęna. hæc
ille . ex quibus elicitur quòd etiam in correcto-
rijs, & pœnalibus fit extenſio in tali caſu de filio
legitimo ad filium illegitimum natum ex coitu
certo tãtum. Pet.de Anch.in dicto c.ſtatutum , el
ſecondo,col.2.in verſ.quæro poſt Glo.ſequitur do
ctrinam Ioannis And.& Cyn.a me immediatè re-
latam , & ſic ſe ſubſcripſit præſenti fallentiæ, qui
& ibidem docet quo modo hic terminus[filij] ſit
ſumendus in diuerſis locis poſitus,vide ergo ibi.
Idem docuit Dominicus de Sancto Geminiano
in d.c.ſtatutum. el ſecondo, col.2.in verſ. in cadē
Glo.ibi[hoc ęquum]qui in omnibus approbauit,
ſequutus fuit ſententiam Ioannis And. ac Cyn.&
ibidem in verſ. Nota ex his.addidit hæc notabi-
lia,dicens, Nota ex his , quòd ſtatutum loquens
de filijs etiam includunt filios illegitimos , & ex
his poſſet decidi quæſtio. ſtatutum diſponit,quòd
omnes legatarij,vel hæredes ſoluant gabellam de
relictis eis,præterquam ſi fuerint filij, vel nepotes
relinquentium , an includantur legata facta ba-
ſtardis filijs, vel nepotibus , & conſuluit Angelus
de Peruſ.in ſuo conſi.33. quòd duo ſunt genera fi-
61 liorũ illegitimorum,† quos vocamus baſtardos.
Quidam enim ſuſcipiuntur ex fantelaſtris, quæ
quotidie per loca diſcurrunt , & habitant de per
ſe,ad quas conſuetudinem non habemus , & tales
ſic ſuſcepti patrem demonſtrare non poſſunt; &
per conſequens nec annum paternum,& iſti appel-
lantur vulgo cōcepti,vnde leges,& ſtatuta loquē-
tia de filijs ſimpliciter , aut nepotibus non com-
prehendunt tales naturales , eo quòd patrem de-
monſtrare non poſſunt: allegat dictum Cyn.& ta-
les naturales non dicuntur de domo,& de ſangui
ne,nec de patrimonio agnatorum,quia eſſe natus
de tali cognatione,vel ſanguine oſtendere ſe non
poſſunt, vt in l.vulgo. ff.de ſtatu. homi . & hoc eſt
verum(inquit Geminianus vbi ſupra)niſi commu
nis vſus loquendi alicuius Ciuitatis, vel loci tales
ſic vulgo conceptos accipiat,& aſſumat eos de do

mo,

Digitized by Google

**mo, ſecundum quod ſeruatur in multis ciuitati-
bus, videlicet Florentię, & Peruſij, vbi deferunt ar
ma illius agnationis, de qua eſſe putantur, & ſu-
ſcipiunt onus Iudic. illius agnationis: & hoc fuit
de mente Bar. in l. pronunciatio. ff. de verb. ſignif.
& latius, & clarius in l. filius. ff. de his qui ſunt ſui,
vel alieni iur. Quidam ſunt naturales, ſiue baſtar
di nati ex concubina vnica in domo retenta in**
ſchemate cōcubinæ, & iſti patrem eorum licet na
turalem demonſtrant, ſicut naturales, & legitimi.
Et ideo ſtatuta loquentia de filijs in materia in-
differenti, comprehendunt etiam hos naturales:
vt not. Cyn. in d. l. quiſquis, C. ad l. Iul. maieſt. &
ideo dico in materia indifferenti, quia erit ſecus,
ſi eſſet differens, quæ ſolum filios legitimos, & na
turales concluderet exemplum ſi ſtatutum Ciui-
tatis quoad dignitatem, & honores præferret fi-
lios popularium filijs nobilium, non intelligen-
dum eſt niſi de legitimis, & naturalibus, cum ba-
ſtardi in defectum ſint aſſumendi, vt in l. ſi genera
liter. §. ſępius. ff. de decur. eodem modo ſi hoc ver-
bum [filijs] profertur ab Eccleſia, non ſentit niſi
de legitimis, & naturalibus tantum, etiam ex con
cubinatis: cum concubinatus ſit damnatus a iure
Canonico, etſi olim approbatus de iure ciuili, vn-
de non videtur intelligi de filijs, quorum conce-
ptui reſiſtit Eccleſia. hæc ille. Et ſciendum quòd
Glo. in Clem. vnica. in verſic. liberi. de baptiſmo.
dicit, quòd quoad parentum reuerentiam illegi-
timorum habetur tantum ratio, non quoad com-
modum liberorum. idem docuit Auguſtinus Be-
rous in c. in præſentia. nu. 303. extra de probatio-
nibus. dicens hoc etiam docuiſſe Alex. in l. ex fa-
cto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Senat. conſult. Trebel. &
in conſi. 60. in 2. volum. col. 4. Idem docuit Feli-
nus in d. c. in præſentia. num. 37. 38. & 39. dicens
hoc docuiſſe Paulum de Caſtro in d. §. ſi quis ro-
gatus. per notata in d. c. ſtatutum, el ſecondo, vbi
Felinus reprehendit Bal. dicentem filium natura-
lem hæretici eſſe capacem dignitatis: dicens hoc
eſſe propter doctrinam illam communem, qua ha
betur, quòd non debeat eſſe melioris conditionis
naturalis filius, quàm legitimus, vt per Glo. in d.
c. ſtatutum. el ſecondo, de hereticis in ſexto. Idem
docuit Decius in d. c. in præſentia. nu. 39. in verſ.
tertia concluſio. dicens, quod appellatione filio-
62 rum, † vbi tractatur de odio, & maximè in pœ-
nalibus, & in ſtatuto, non veniunt filij naturales
tantum, quando odium non eſt rationabile, ſecus
ſi rationabile, vt tradunt Bal. & Ange. poſt anti-
quos. in l. libertinam. C. de interdic. mat. & Bal.
idem concludit in l. ius ciuile. col. fin. verſic. & il-
la faciunt ad quæſtionem. ff. de iuſt. & iur. & idē
Bal. in l. quod verò. circa finem. ff. de legibus, &
ſecundum hoc procedit quod not. Glo. in c. ſtatu
tum. el ſecondo, de hæreticis. in ſexto, vt latius
declarat, & proſequitur Alex. in d. §. ſi quis roga-
tus. col. 2 1. hæc ille. & cum patuit noſtram fallen-
tiam eſſe fundatam in maxima ratione, & aucto-
ritate Glo. prædictæ, iccirco ſequitur tā Bal. quàm
Decium ſe ſubſcripſiſſe præſenti fallentiæ. Proba-
tur & tertio præſens fallentia ratione illa ſæpius
a Doctoribus repetita. Ne ſcilicet melioris con-
ditionis homines producat luxuria a iure damna
ta, quàm caſtitas coniugalis a lege commēdata,
& hæc dicta ſint non ſolum quoad crimen læſæ
maieſtatis Diuinæ, verum etiam humanæ, ſcili-
cet, quoad pœnam. l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt.
quoniam in terminis noſtræ fallentiæ eadē pror-
ſus eſt ratio, vt omnes ſupra citati Doctores do-
cuerunt, & patet ad ſenſum: cum & in dicta l.
quiſquis. filios puniendos fore pro crimine paren
tum ſtatutum ſit.

63 **Fallit tertio, Conſtitutio pœnalis † odioſa, &
correctoria extenderur etiam per ſimilitudinem
rationis etiam in tali conſtitutione non expreſſę,**
dummodo veriſimiliter, & indubitanter dicta ra-
tio conſtitutionis inibi actualiter non expreſſam
probabiliter præſumatur fuiſſe cauſam finalem di
ctæ conſtitutionis: nam tunc poterit quis arguere
ab idētitate rationis huiuſmodi pręſumptæ, quan
do alia ratio dictæ conſtitutionis reddi non poſ-
ſet, quàm ipſa naturalis ratio præſumpta. hæc fal-
lentia probatur triplici medio. Primo enim per
argumentum in l. fin. in princ. ff. qui pet. tut. & cu-
rat. Vbi hæc habentur, videlicet, [Credendum eſt
& eam matrem conſtitutione contineri, quæ a pa
tre non legitimè tutores ex teſtamento, vel codi-
cillis datos filijs impuberib. non poſtulabit decre
to cōfirmari, ſi aūt pluribus tutoribus idoneis da
tis, vnus eorū vel deceſſit, vel temporalem excuſa
tionē accepit: mater quæ propterea in locum eius
aliū non petit, quia numerus reliquorum admini
ſtrationi tutelæ ſufficiebat, incidit quidē in verba
conſtitutionis, ſed ſententia excuſatur: ſed ſi ſu-
ſpecto tutore pupilli accuſato, decretum erit, ei
adiungi alios, mater eos quoque petere debet,
etſi non petet incidit in ſententiam conſtitutio-
nis. Hæc autem mater ab omni quidem bonorum
vendicatione in teſtatorum filiorū repellitur hæc
inter alia in d. l. fin. Dixi probari noſtram fallen-
tiam per arg. in d. l. eo quòd. cum d. l. ſit pœnalis,
& correctoria legis primæ, & ſecundæ. ff. eodem,
& fuerit etiam interpretata mentem d. l. 2. & vt
hoc pateat, apertius ſciendum, quod in d. l. 1. fuit
ſtatutum hoc, videlicet. [Matris ſollicitudo in pe
tendis filio tutoribus, non etiam curatoribus ob-
ſeruatur.] & ſic fuit matris pręceptum petere filijs
impuberibus tutores, nulla adiecta pœna, ſed ti-
mor pęnæ incurrendæ multos attrahere a malo aſ
ſoleat. iccirco a d. l. 2. fuit quodammodo correcta
ipſa lex prima, quæ tacitè impunitatem huiuſmo-
di negligentiæ matri promittebat, & ſic addita
fuit pęna in d. l. 2. Nam ibi hæc habētur inter alia,
videlicet. [Si minores non habeant eos, qui ex le-
gibus defenſores ſint: ſiquidem tutores indigent
propter ætatem. Mater enim expellitur ex legiti-
ma filij hæreditate; quaſi indigna exiſtens accipe
re hæreditatem legitimam eorum, quibus tuto-
rem conſtitui neglexerit, nec ſolum ſi non petie-
rit, ſed & ſi quem petierit, qui prauitatis gratia
dimitti poterat, deinde dimiſſo eo, vel etiā abie-
cto, ruſus alium non petierit, vel ſtudioſè malos
petierit.] hæc ibi. inter alia ex quibus patuit, ꝙ
fuit d. l. 1. correcta per additionem pęnæ. & quòd
hæc lex ſecunda pęnalis, & correctoria fuerit ex-
tenſa ad alios caſus inibi expreſſè non recenſitos
propter rationem vnicam tacitè ſubintellectam
in d. l. 2. probatur verbis d. l. fin. paulo ante recen-
ſitis. cum ex ipſa hoc probatur per verba illa, vi-
delicet, [credendum eſt, & eam matrem conſtitu-
tione contineri] vt ibi, quaſi diceret, etſi explici-
tè hic caſus contentus non ſit, nec dicta ratio in d.
l. tamen. cum meritò ſubintelligenda eſſet: iccir-
co in eo idem dicēdum erit. Idem rurſus elicitur
ex illis verbis, videlicet. [Mater ſi non petet, inci-

Digitized by Google

det in ſententiam, ſcilicet conſtitutionis] quaſi diceret, etſi non ſit tranſgreſſa verba prædictæ conſtitutionis, benè tamen ſententiam, & ſic per conſequens in pœnam indictam, ſcilicet priuationis hæreditatis inteſtatorum filiorum: & quòd huiuſmodi noſtra interpretatio dictarum legum, quibus diximus probari preſentem fallentiam, ſit bona, probatur, (vltra prędictas rationes) per tex. in l. ſi totas. C. de inoffic. donat. vbi hęc habentur, videlicet, [ſi totas facultates tuas per donationes vacuas feciſti, quas in emancipatos filios contuliſti, id, quod ad ſummouendam inofficioſi teſtamenti quærendam non ingratis liberis relinquę neceſſe eſt, ex factis donationibus detractum, vt filij vel nepotes poſtea ex quocunque legitimo matrimonio nati, debitum honorum ſubſidium conſequantur, ad patrimonium tuũ reuertitur.] hęc ibi. nec non, & idem videtur probari per arg. in c. cum dilecta. §. nos igitur. extra de confirmatione vtili, vel inutili, vbi hæc habentur, videlicet. [Nos igitur attendentes quòd iure, ſcilicet in ciuili ſit ſtatutum, vt quando periculum teſtium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, etiam lite non conteſtata teſtes valetudinarij, & alij, de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur, ad teſtimonium admittantur, eiuſdem ęquitatis ſimilitudine prouocati, prædicta priuilegia quaſi iam nimia vetuſtate cõſumpta, cum fuerint non in pergameno, ſed in papiro conſcripta, diximus innouanda.] hęc ibi, inter alia. Dixi probari præſentem fallentiam per arg. in dictis iuribus, quia, etſi expliciti veritas dictæ fallentiæ ad verbum ibi non contineatur, benè tamen implicitè, & ſecundum ipſorum ſententiam, cum ex ipſis eliciatur iudicandum fore ſecundum ſimilitudinem rationis veriſimiliter præſumptæ, qua Legiſlatorem motum fuiſſe ad cõdendum ius præſumitur. vt diximus in noſtra fallentia, & latius in relatione ſententiarum Doctorum fauentium noſtræ fallentiæ. Nam & hoc ipſum explicitè probatur auctoritate Panormitani idẽ docentis in caſu ipſius fallentiæ, ſcilicet de conſtitutione pœnali, & correctoria. Nam ipſe Panormitanus in c. fin. nu. 10. in fine, & in num. 11. extra de reſcriptis infraſcriptis vtitur verbis, videlicet, & licet Bar. dixerit in Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. quòd ex identitate rationis non debet induci legum correctio, multi tamẽ dixerunt contrarium, & tenet Glo. in dicta Authen. quas actiones, ſeu in l. fin. C. eo. tit. Item illud dictum Bar. procedit, quando ratio legis non eſt expreſſa; alias ſecus: & ita ibi limitauit Bal. illud dictum Bar. & plus ego dico, quòd etiam ſi ratio non ſit expreſſa in lege; tamen ex quo non poteſt elici niſi vna ratio finalis, & indubitata, debet fieri extenſio ad limites illius rationis, quia præſumendum eſt Legiſlatorem fuiſſe motum ex ratione finali, vt notanter ſentit Glo. fin. in l. tale pactum. ff. de pactis, dicens in fine. Item nota id eſſe de iure ſeruandum, licet non ſit ſtatutum, quod veriſimile eſt ſtatutum fuiſſe, ſi hoc quæſitum fuiſſet, vt in l. ſi totas. C. de inoffic. donat. Hæc ibi, qui idem confirmans Clem. 1. nu. 8. de elect. ad hoc ipſum probandum citat dictam l. fin. in princ. & vtitur infraſcriptis notabilibus verbis, videlicet, quò conſtitutio odioſa ſeu pœnalis. Adde tu, ex mente eius, ſecundum ſubiectam materiam, quę tractatur in dicta Clem. 1. quam eſſe pœnalem, & correctoriam inſimul in præcedenti fallentia probauimus, (vt etiã intellexit Felynus loco paulo poſt citando) debet extendi per ſimilitudinem rationis expreſſæ, notat eadem Glo. ſcilicet in verſic. eligatur. Et aduertè, quia ſolet allegari hæc Glo. quòd talis extenſio fieri non debet, niſi quando ratio eſt expreſſa: ſed certè hoc ſpecificè non requirit hæc Glo. ſed allegat rationem ibi expreſſam: idem igitur dicendum, vbi eſt tacita, & ſubintellecta ratio, quia taciti, & expreſſi non eſt differentia, vt in l. cum quid. ff. ſi cer. petat. etiam in ratione conſtitutionis, vt in regula fin. de regu. iur. in ſexto, & in l. non dubium. C. de legibus, & quòd hoc fuerit de mente Ioan. And. pater in Glo. ſua, in Clem. 1. ſupra de reſcriptis, vbi dixi ad idẽ vide bonum text. in l. fin. 1. reſpõſo. ff. qui pet. tut. per Bar. in l. ſi conſtante, in 8. & 9. quæſt. ff. ſoluto matrimonio, & in l. 2. §. 1. ff. de his, qui not. infam. per Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. & in l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excu. tut. hæc omnia Panormitanus, vbi ſupra, qui idem confirmauit in Clem. 1. de reſcriptis, vbi addidit, & hæc in nu. 2. videlicet, quòd conſtitutio loquens de religioſis etiam pœnalis, habet locum in clericis ſecularibus, vbi ſubeſt eadem ratio, licet non expreſſa, ſed indubitanter præſumpta. eſt Glo. in hac Clem. in verſi. Præſidentes in fine. & videtur Glo. in contrarium in Clem. 1. in verſ. regulares. de ſupple. neglig. Prælat. in hac tamen materia extenſionis Ioan. And. fuit ſibi multum contrarius. hæc ille. qui rurſus idem confirmauit in c. cum inter vniuerſas. nu. 8. de elect. vbi inter alia his verbis vſus fuit, videlicet. Et dic dictum Glo. illius procedere regulariter, ſed vbi occurreret caſus ponderoſus ſimilis alicui illorum trium, deberent abſentes vocari: quia non apparet ratio, quare in illis tribus ſint vocandi, niſi propter grauitatem præiudicij, & ponderoſitatem facti: ergo in conſimilibus deberent abſentes vocari, quia caſus exceptus eã regulã extenditur propter identitatem rationis, vt eſt bonus text. & menti tenendus in c. cum dilect. extra de confirmatione vtili, vel inutili, & Glo. in l. 1. C. de condit. indeb. & quamquam iſta iura nõ exprimant rationem, quare prædictis tribus vocentur abſentes, tamen quando non poteſt coniecturari, niſi vnica ratio, & naturalis, debet fieri extenſio ſecundum rationem coniecturatam, vt voluit Cynus in l. non dubium. C. de leg. & Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. hæc omnia Panormitanus, vbi ſupra, qui idem confirmans in c. ad audientiam. nu. 2. extra de decimis, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. (Nam et ſingulariter inquit Cyn. & alij poſt eum in l. non dubium. C. de legi.) vbi ratio nõ eſt expreſſa, debemus coniecturare per ſimilia rationem naturalẽ, quæ mouere potuit Legiſlatorem. Nam ſine ratione non fecit motus, cum ſine ratione non ſit lex, vt in cap. erit autem lex, diſt. 4. & ſecũdum illam rationem coniecturatam poſſimus extendere, & reſtringere legem etiam odioſam, hoc eſt valde notandum, facit quòd notat Dyn. in dicta regul. fin. & optimè text. in l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excu. tut. vbi ponderatur naturalis iuſtitia, ſed quando non poſſet hęc ratio naturalis coniecturari, quid ſit faciendum, ipſemet Panormitanus ſubſequenter ibidem docet. vide ibi. hæc Panormitanus, qui idem rurſus docuit in c. nihil. nu. 9. de elect. his verbis vtens, videlicet. Quinimò voluit idem Bal. in l. maximũ

vitium,

vitium. C.de liber.præt. poſt Cyn. in l.non dubiũ. C.de leg.quòd etiam ſi ratio non ſit expreſſa in l. ex quo non poteſt coniecturari niſi vnica, & naturalis ratio ipſius legis, debet fieri extenſio ad limites rationis præſumptę.hæc Panormitanus, vbi ſupra.ex quibus omnibus comprobatur apertiſſimè ipſum Panormitanum ſe ſubſcripſiſſe præſenti fallentiæ ad verbum, vt iacet in littera, cum ſit rationi valde conſentanea. Et ſic habuimus ex Panormitano, quòd idem tenuit Bal. & Cyn. idem videtur tenuiſſe Bar. in l.a.§.exercitium, num.a.ff. de his, qui not. infa. cum ibi dixerit. Nota quòd odium ampliatur: nam licèt ſecundum ius ſcriptum, ędictum non loquatur niſi demiſſo ab exercitu edictum extenditur demiſſo ab exercitu, vel alia cohorte, ſeu ala. & paulo poſt ſequens Dyn. in c.odia.de reg.iur. in ſexto dixit, quòd iſtud eſt ratione publicæ vtilitatis, cum publica vtilitas verſetur in hoc, quia cum conſtet maleficium eſſe commiſſum, ſi verba edita non extenderētur ad illud, eſſet impunitum, quod eſſet contra publicã vtilitatem, vt in l. ita vulneratus.ff.ad l.Aquil.hæc ille. Ex cuius verbis non immeritò poſſet elici veritas noſtræ fallentiæ, cum materia, de qua in d.l. a.agitur, pœnalis, & correctoria videatur. Idem docuit Cœpolla in conſ.74.col.antepenult. verſic. quia reſpondetur, quòd illud ſtatutum. Vbi loquitur in materia ſtatuti, quæ vtique ſcripta eſt. idem docuit Mattheus Mattheſilanus in tract.de extẽſ. leg̃.nu.22. verſic. Addi poteſt.his præciſis verbis vtens, videlicet. Addi poteſt & quinta limitatio, ſcilicet, vbicunque in materia correctoria, & pœnali non eſt expreſſa, quia tunc fieret extenſio per text.in l.his ſolis.C.de reuoc.donat.& eſt tex.clarus, & ibi Bal. in l.quamuis. C. de falſis.idem docuit Felinus in c.tranſlato.col.penult. in fin.extra de conſtitut. vbi ſe ſubſcripſit ſententiæ Panormitani, & quaſi per modum breuis recollectionis ſe rememorare quattuor quotidiana.& primo quòd licet in materia correctoria procedatur ſtrictè, & non fit extenſio, tamen vbi agitur de ſalute animæ, & peccato vitando, diſpoſitio correctoria, & odioſa ex identitate rationis extenditur. & paulo poſt in col. fin. §.fin. infraſcriptis vtitur verbis (inſiſtendo declarationi fallentiarum dictę regulæ,) videlicet, Quartò nota quòd licet text.in l.1. ff. de verbor. ſignif.dixerit, quòd lex non poteſt extendi quando in ea non eſt expreſſa ratio, tamen Bal. in l.maximum vitium, in ſexta colum. C. de liber. præter. in pulchra quæſtione limitat hac non procedere, quando cognoſcimus, quòd ſolum vna ratio reddi poteſt, quia ex illa coniecturata poſſumus legem perinde extendere, ac ſi eſſet ratio ipſa in l.expreſſa, & hoc per not. reaſſumit Pau.de Caſtro.conſi.ſuo 334.& Dominus Abbas.c.fin.col.4.de reſcriptis: D. Filippus in capit. ſuggeſtum.in princ.de appell.inducens ad hoc illum text. & Pau. de Caſtro.conſi.347. & pulchrè Imo.in l.fin.col.4. verſic. & nota diligenter. ff.de hæredi.inſtitu. & facit Glo.fin.dum dicit, nam ob quam aliam.in l.quãuis. C.de fideicom. & quod not.Salicetus in l.ſi ſerui noſtri. C.de noxa. & ſequitur etiam D. Abbas in c. cum inter vniuerſas. de elect.hæc Felinus, vbi ſupra. & ſciẽdum quòd doctiſſime hanc fallentiam probauit dictus Philippus Decius in d.c.ſuggeſtum. dicens hoc quoque docuiſſe Cuma.in conſi.20.incip.proponitur quòd ſer Blancus Romanus in conſi.100. col.1. & in conſi.404. col.2. Alex. in conſi.48. incip.ſuper agitatione, col.3.lib.1. & idem Alex.conſi.22. incip.Conſideratis.col.1.lib.4.& in conſi.52. col.6. eodem libro.Imo. in d.l. fin. & facit Glo. not. & quod ibi docet Bal. in l.tale pactum. ff.de pactis. hæc Decius.idem docuit Antonius Gomez.in tractatu de teſtamentis, c.5.nu.11. & c.11. nu.12. ad fin. qui ſe ſubſcripſit præſenti fallentiæ, vt refert Emanuel Soarez in theſauro commu.opin.in verſic. extenſio. nu.239. Idem docuit Ioan. de Ana. in c. cum ſit Romana. extra de ſimonia. col.2. in verſic.tu adde, quòd ibi vbi eſt eadẽ ratio, & omnimoda ſimilitudo non dicitur lex extendi, ſed caſus ſubintelligi probatur, & tertio præſens fallentia rõne ſępe dicta ſupra. Nam dũ pręcedẽs fallentia probatur, fuit dictum, & probatum, quòd in pœnalibus, & correctorijs conſtitutionibus poſſimus procedere, at arguere ab identitate, vel maioritate rationis ſimilis expreſſę rationis in conſtitutione huiuſmodi, & cum omnibus ſit inconfeſſo quòd veriſſima ſit regula illa, ſcilicet taciti, & expreſſi eadem eſt virtus, vt in l.cum quid.ff.de rebus cred.ſi cert. pet. inde ſequitur veritas præſentis fallentiæ, in qua diximus non poſſe arguere per identitatem rationis naturalis, veriſimilis, ac præſumptæ etſi non expreſsè in pœnali, & correctoria conſtitutione, nec contra hoc eſt ſententia Glo. in Clemen.a. in verſic.in eiſdem.de ætate, & qualitat. & ſequacium, quam & nos ſequuti fuimus in concluſione tertia, quoniam illa procedit regulariter. nos dicimus in caſu expreſſo in primis fallentiæ terminis.

Fallit & quartò dicta regula recenſita in concluſione tertia, quando duo caſus in omnibus, & per omnia æquiparantur per legem antiquam.
64 Nam tunc lex noua † corrigens in vno ex pacificatis, intelligitur etiam corrigere in alio, exempli gratia, regula iuris antiqui habet, quòd non poteſt teſtari, vbi tamen per legem antiquam 14.annis poterat teſtari, vt in l.2. ff.de leg.1.modo per legem nouam, vel ſtatutum minor 20.nõ poteſt teſtari, dico ꝙ nec poterit codicillari, etſi in d.l.noua, vel ſtatuto nulla mẽtio facta fuerit de codicillis, ſed ſolum de teſtamentis, vt dixi. Nam ſicut per legem antiquam maior 14.annis poterat teſtari, vt in l.qua ętate, ff.de teſtamentis, cum ſimilibus, ita & lex noua, quæ corrigit in teſtamento, nulla facta mẽtione de codicillis, cenſebitur etiã corrigere in codicillis. Quapropter ſicut per legem nouam eſt prohibitus minor 20.annis teſtari ſic intelligetur prohibitum ipſi fuiſſe codicillari, in loco tamen vbi viget talis lex noua, vel ſtatutum, cum in tali caſu lex pœnalis, & correctoria huiuſmodi edita pro teſtamento extẽdatur ad codicillos. Idem probatur apertiſſimè per text.in l. fin. C. de indicta viduitate. Vbi declaratur quòd lex Iulia Miſcella correcta in vxore, correcta intelligitur & in viro ipſius. Idem probatur per argumen.in c.a multis.extra de ætate, & qualitate ordi.vbi omnia dicta per iura antiqua de Diaconis extenduntur ad Subdiaconos, cum hodie ſint per ius nouum (ibi relatum) æquiparata in omnibus, vbi latius per glo.& Doct. Idem habet in c.miramur.extra de ſeruis non ordin.Idem habetur in l. Marcellus. in princ. verſic.quod autem. ff.ad Senat.conſult. Trebell. Idem habetur in l.tertia. §.ſi duo.ff.de legit.tut.& in l.1.§.lex Falcidia.ff.ad legem Falcidiam. & ſciẽdum quòd naturaliter fuit

poſitum

poſitum verbum illud in principio fallentiæ præſentis, videlicet, in eadem materia: quoniam vt etiam docuit Dominus Antonius loco infra citãdo, ſi hoc reperiretur in diuerſa materia non procederet hæc falléria, vnde ſic debet intelligi Glo. (quæ huic fallentiæ contradicere videtur, in regu. c. quę a iure. de regu. iur. in ſexto. Hæc fallentia approbatur & ſecundo a Doctoribus. Nam Bar. præſenti ſallentiæ ad verbum ſe ſubſcripſit in d. l. 2. nu. 4. quem ſequûtur communiter Legiſtæ ibidẽ. idem docuit ipſe Bartolus in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis, & ſeruo corrupto, nu. 3. 4. & 5. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Quæro an id, quod dicitur hic. de ſeruo, habeat locum in filio. Glo. dicit, ꝙ ſic. vt in l. vt tantum. §. 1. ff. de ſeruo corrupt. vides ergo ſecundum hoc, quòd hæc lex noua, & odioſa, & contra regulas iuris communis inducta extenditur per idẽtitatem rationis, & ſic facit, quòd ſtatuta recipiunt interpretationem extenſiuam etiam ad id, cuius contrarium eſt diſpoſitum a iure commu. ſed contrarium dixit ibi in l. præcipimus. in fine. C. de appell. & in Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. ſol. Dic, quòd non eſt noſtrum hanc legem extendere ad filium, ſed lex antiqua eſt illa, quę hanc legem extendit. Nã dicit d. l. vt tantum, quòd quicquid dicitur de ſeruo, habeat locum in filio: illa lex ergo eſt quæ extendit hanc legem. Non ergo illa ſe extendit, ſed extẽditur, & ſic interpretationem extẽſiuam recipit paſſiuè, & non actiuè. Ex hoc dico, quòd ſi per ſtatutum induceretur noua teſtandi forma: an haberet locum l. Falci. & Trebellianica, & ſimilia in illo teſtamento certè ſic, hæc ille. Idem elegantiſſimè docuit Matthæus Mattheſilanus in trac. de extenſione legum a no. 8. vſque ad nu. 22. vbi hæc notatu digniſſima docuit aſſerens, quòd quando a iure antiquo duo caſus reperiuntur ęquiparati in omnibus, & per omnia, quo ad effectũ circa materiam illam de qua agitur, tunc ius nouum correctorium loquens in vno caſu, intelligitur etiam loqui in reliquo: ſed ſi aliqualis differentia in ſubtilitate inter ipſos caſus reperiretur, vt puta, quia in vno caſu detur actio directa, in alio vtilis, de hac etiam differentia non erit curandum, ac per conſequens idem erit dicendum, quia quaſi nullus eſt effectus, vt in l. actor. ff. de nego. geſt. Attamen vbi duo caſus reperiuntur æquiparati in aliquibus, ſed non per omnia quo ad effectum circa materiam illam, de qua agitur: tunc ius nouum correctorium diſpoſitionem de vno non habebit locum in reliquo. idem docuit Panormitanus in d. c. a nobis, col. 1. verſic. nota quòd habilitatus. dicens. Nota quòd habilitatus ad gradum, & aſſumens qualitatem gradus habilitatus cenſetur ad omnia conſequutiua ad gradus qualitatem, & ſic lex noua corrigens recipit extenſionem ad conſequentia antiquæ legis. ad hoc c. miramur. extra de ſeruis non ordin. vbi ipſemet in col. 1. verſic. Nota primo. vbi his verbis vſus fuit, videlicet, Nota primo quòd ordo Subdiaconatus hodie factus eſt ſacer: ideo extenſiuam a ſe recipit extenſionẽ omnium iurium de gradu ſacro loquentium, & ſic contractus tranſlatus ad qualitatem certi gradus recipit extenſionem omniũ iurium de gradu ſacro loquentium, & ſic hẽt vnam regulam hic in materia extẽſionis, hæc ille. Antonius de Butr. Idẽ docuit D. Antonius de Butrio in c. fin. col. 34. in verſic. fallit tertio, qui idem docens dicit, quòd alterata pœna in accuſato, alteratur etiam in accuſatore non probante. Idem docuit Imo. in Clemen. 1. colum. 8. verſ. fallit primò. de elect. Idem Geminianus in c. 1. colum. 3. in verſic. fallit tertio. de rẽp. ordi. in ſexto. Idem Philippus Francos in d. c. 1. col. 4. in verſic. fallit ſecundo. idem Glo. in c. ſi poſtquam. in verſic. Eccl. & in verſic. prouiſione. de elect. in ſexto. Idem docuit Nauarrus in c. Pœnæ, nu. 6. in verſ. ſecundo caſu. de pœnitentia. diſtin. 1. Idem Bal. & Angelus in d. l. ſi quis ſeruo. & animaduertendum (vt bene docuit Euerardus vbi ſupra, nu. 27.) quòd licet Glo. duæ in d. c. ſi poſtquam loquantur in pœnalibus, & aliæ duæ in exorbitantibus, & non in correctorijs: tamen omnino idem dicendum erit, vt iam diximus in præſenti fallentia in pęnalibus, & correctorijs, vt docuerũt ſupradicti Doctores vnà cum Bart. & alijs Doctoribus. cum Bar. inquam in l. Marcellus in princip. nu. 6. ff. ad Senat. conſul. Trebel. & in l. ſed cum teſtator. nu. 4. C. ad l. Falcidiam, his vtatur verbis; videlicet. Præterea non inducitur legis correctio, niſi in eo, quod eſt in l. corrigente expreſſum, vt in l. pręcipimus. in fine. C. de appell. ego dixi ſemper contrarium, quòd etiam Trebel. poſſet prohiberi, etſi dicas, non eſt noſtrum legem extendere. concedo, ſed lex antiqua bene poteſt extendere legem nouam, vt habetur in l. ſed & poſteriores. ff. de legibus. ſed lex, quę dicit, quòd in quibus teſtamentis ceſſat falcidia, in illis ceſſat Trebellianica, vt in teſtamento militis. hæc ille. Quibus aſtipulatur ſententia Cyn. Salic. & aliorum Doctorum. in d. l. ſed cum teſtator. & Alex. de Imo. plenè in l. 2. ff. de legar. 1. Idem docuit Lanfranc. in repet. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio. idem docuit Decius in l. factum. §. in pęnalibus, nu. 13. & verſic. quinto fallit. Idem Mattheſil. in ſuo tracta. extenſionum, quem citat etiã & ſequitur Auge. Aret. in §. ius autem ciuile. char. antepen. col. 3. verſic. tertiò fallit, inſtitu. de iure naturali, gent. & ciuili. & idem Aretinus docuit in Rubrica. ff. de acquir. poſſ. Romanus in conſi. 120. 129. & 130. Panormitanus in c. de multa. nu. 18. extra de præben. & Glo. in d. c. de multa. in verſic. in eadem eccl. & rurſus Antonius de Butrio in d. c. de multa. col. 10. in verſic. nota etiam, quòd in pœnalibus. Idem docuit Vincentius de Peruſio, vulgò dictus el Freggio. in rubr. de acquir. poſſeſſione. idem docuit Decius in c. tranſlato. in 2. not. extra de conſtitut. Panormitanus in d. c. tranſlato. in 2. not. idẽ Bal. docuit in d. c. tranſlato. nu. 1. in verſic. nota ꝙ connexorum. Idem docuit Ancharanus in c. canonum ſtatuta. col. 20. in verſ. quid dicens cum. extra de conſtitutionibus, vbi referendo ſententiam Bartoli, addit peroptimam rationem præſentis quartæ fallentię, his verbis vtens, videlicet. Quid dicis cum ſub vna regula lex diſponit in diuerſis caſibus, an correctio legis in vno caſu, vel perſona, extenditur ad alium caſum, vel perſonam. Pone exemplum dictæ legis, quòd in teſtamentis in quibus ceſſat Falcidia, ceſſat Trebellianica, vt in l. Marcellus. ff. ad Senat. conſult. Trebel. Modò ſuperuenit noua lex, quæ prohibet Falcidiam in relictis ad pias cauſas, an ceſſabit ſimiliter Trebellianica. Bartolus dicit quòd ſic, non ex eo, quòd ſit eadem ratio, quia hoc non ſufficit ad correctionem ſecũdum ſuperius dicta, ſed ex eo, quòd regula iuris antiqui complectitur caſum omiſſum in l. noua, vt corrigatur ſicut caſus expreſſus, &

hoç

Digitized by Google

hoc ipſe not. in d. l. Marcellus, & Bal. in l. filium, quem habentem. in repetitione, & quod ipſe not. in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis. Regula igitur, quæ cõiungit caſus varios eſt potentior, quàm ratio, & aptatur ad plures, quia per regulam inducitur correctio omnium caſuum ſub regula comprehenſorum, etiam ſi in noua lege ſint omiſſi. hæc ille.

Amplia primò dicta in præcedenti fallentia quarta, dicendo ipſa quoque verificari etiam in duobus caſibus a iure parificatis, etſi ſubtiliter inueſtigando, ac eos diſcutiendo reperiretur inter eos adeſſe aliqualis differẽtia, vt puta ſi in vno eorũ daretur directa actio, & in alio vtilis actio: cum quaſi nullus ſit ipſius effectus. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primo per arg. in l. actio. ff. de negot. geſtis, vbi hæc habentur, videlicet. [Actio negotiorum geſtorum illi datur, cuius intereſt hoc iudicio experiri. Nec refert directa quis, aut vtili actione agat, vel conueniatur, quia in extraordinarijs iudicijs, vbi conceptio formularum non obſeruatur, hæc ſubtilitas ſuperuacua eſt: maximè cum vtraque actio eiuſdem poteſtatis ſit, eundemque habeat effectum.] hæc ibi. Dixi probari præſentẽ ampliationẽ per arg. l. actio. quoniam etſi ad verbum inibi non fiat explicitè ſermo de ipſa, benè tamen implicitè, cum inde eliciatur apertiſſimè regula cõtenta in ipſa ampliatione. Probatur & ſecundo auctoritate Doctorũ, videlicet, Glo. 1. dicta l. actio, & ibi Bar. & ſpecialius authoritate Matthei Matteſil. in ſuo tract. de interpretatione legum extenſiua. nu. 11. verſic. vnde licet.

Amplia & ſecundo dictam fallentiam, dicendo ipſam quoq; verificari in duobus caſibus, in quibus aliàs reperirentur quamplurimæ differentiæ, dũmodo in materia (de qua agitur) parificentur a iure antiquo, prout eſt videre in ſubſequentibus caſibus. Nam licet ſint plures differentiæ inter filium, & ſeruum, vt in l. tertia. §. ſi ſeruus, & §. ſed etſi filius, & ibi glo. & Doct. ff. de peculio: quia tamen in materia actionis ſerui corrupti parificantur, quapropter quod dicitur in vno, habebit locum & in alio. Item videmus, ꝙ licèt ſint plures differentiæ inter teſtamentum, & codicillos, vt in l. hac conſultiſſima. C. de teſtamentis, & in l. fin. in fin. C. de codicillis, quia tamen teſtamentum & codicilli parificantur quo ad perſonã diſponentem, quia ille demum poteſt facere codicillos, qui teſtamentum poteſt, vt in l. 2. ff. de legat. 1. & in l. Diui. §. pen. ff. de iure codicill. ius nouum diſponens quod quis poſſit, vel non poſſit condere teſtamentum, habet locum etiam in codicillis, vt not. in d. l. 2. Idem docuit Mattheus Matteſil. vbi ſupra, nu. 12. verſ. item licet multæ reperiantur.

Amplia & tertiò dicta in præcedenti fallentia quarta, dicendo, ꝙ in tantum illa eſt vera ꝙ inde ſequitur, quòd vbi caſus verus, & fictus ſunt in omnibus parificati a lege noua correctoria, vel alio modo exorbitanti, vel odioſa, lex loquens in caſu vero, habebit locum etiam in ficto, & ſic limitari poterit doctrina, quæ datur in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. & in l. mercis. ff. de verbo. ſigni. quę etiam per Bart. in l. ſi is, qui pro emptio. ff. de vſucapio. & in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure, & apertè docetur a Mattheo Matteſil. vbi ſupra, nu. 2. verſ. & ex prædictis dici poteſt.

Limita ſingulariter ea, quæ dicta fuerunt in fallentia quarta concluſionis tertiæ, dicendo ipſa vera ſolum quando duo caſus a iure antiquo in omnibus, & per omnia reperiuntur parificati in materia, de qua agitur, ſeu ad effectum producendum circa materiam illam, de qua agitur. Nam tunc ius nouum correctorium pęnale diſponens in vno parificatorum, etſi habeat locum in alio caſu non expreſſo in tali iure, ſecus tamen erit dicendum, quando duo caſus ſunt æquiparati in aliquibus, ſed non per omnia, quo ad effectum circa materiam illam, de qua agitur. Nam in tali caſu ius nouum correctorium diſponens de vno, non habebit locum in reliquo æquiparato, vt patet in l. fin. iuncta not. Authen. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. facit quoque c. ſicut vrgeri. 1. q. 1. & quod docuit Glo. in l. creditori. ff. de oper. noui nunc. & facit l. ſi autem. §. ſi homo. ff. de rei vend. nam in dicta l. fin. in quatuor caſibus tantum parificantur ciuitates Eccleſ. & alia loca pia, ſed in alijs caſibus hoc non reperitur in materia præſcriptionis, quod patet, quia contra Eccleſiam non currit præſcriptio xxx. vel xxxx. anno. vt habetur in dicta Authen. quas actiones. & in c. illud. extra de præſcript. & tamen currit contra ciuitates exceptio in caſibus poſitis in dicta l. fin. argumentum in l. 2. C. de iure Reip. lib. 11. & l. eum qui vectigal. ff. de verbor. ſignif. facit quod notat Glo. ſuper Rubr. C. de iure Reip. & facit c. 1. ne cler. vel mon. in ſexto. Nam licet vnus parochialem Eccleſiam, & habens dignitatem parificetur in multis, vt in c. de multa. extra de præben. & c. dudum, el ſecondo, extra de elect. quia tamen in multis differunt. Ius imponens pęnam ipſo iure, loquens in vno, non trahetur ad reliquum. Ex quo patet quòd multo minus trahetur ius correctoriũ. Hæc omnia ſingulariter docuit Mattheus Matteſil. in tract. extenſionum, a nu. 14. vſque ad 18. quæ vtiq; ſunt valde notanda a Iudicibus.

Quintò fallit regula contenta in dicta conclu-
65 ſione tertia in correlatiuis, quia † lex noua corrigens in vno correlatiuorum, puta in vxore, extenditur etiã, vt corrigat in alio, & ſic in marito, necnon, vt alius non expreſſus incidat in eandem pęnam, & hoc quando eadem ratio militat in vtroque correlatiuo, & eodem iure regulatur: ſecus autem erit ſi ſeparatè cuilibet correlatiuorum imponeretur propria pęna. Hæc fallentia, etſi admittat nonnullas limitationes infraſcriptas, tamen regulariter loquendo, ipſa vera eſt, & probabitur triplici medio. Primo enim per argum. in l. fin. in principio. C. de indicta vidui. toll. vbi hæc habentur, videlicet, legem Iuliam Miſcellam, quemadmodum in fęminis ſubſtulimus, ita & in maſculis eſſe ſublatam pertinere quidem ad ſenſum noſtrę legis, quam ſuper hoc promulgauimus, non eſt incertum:] hæc ibi. Dixi probari præſentem fallentiam per arg. in dicta l. fin. & non per l. fin. quoniam, etſi explicitè dicta lex non loquatur de correlatiuis: bene tamen implicitè, iuxta ſententiam omnium infraſcriptorum Doctorum: qui dicta verba legis intelligunt de vxore, & marito. Probatur & ſecundo Doctorum authoritate, Bat. enim in d. l. fin. n. 1. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Nota ex hoc principio ꝙ ſi lex corrigitur in vno de correlatiuis intelligitur eſſe correcta in alio, licet nõ exprimatur: cõtra hoc videtur, vt in l. pręcipimus in fine, C. de appellat. Sol. lex non corrigitur. fallit in correlatiuis, vt hic, nã maritus, & vxor ſunt

correlatiua. ſicut ergo lex corrigitur in vxore, ita in marito. vide in ſimili, emptor, & venditor ſunt correlatiua, pone, quòd emptor liberat venditorem, certe ſtatim intelligitur liberatus ipſe emptor a venditore, & è contra. hic caſus eſt in l. cum emptor. ff. de reſcind. vend. & l. fin. ff. de acce. & per hoc ſemel dixi in quæſtione de facto. Dicebat ſtatutum Piſarum, quòd nulli liceat vendere frumentum niſi in platea, ſub certa pœna. de emptione nihil dicebatur, quæro vtrum puniatur emptor. Ego dico in iſtis correlatiuis, quòd ſtatutū in vno, videtur ſtatutum in alio: vt hic, & in alijs legibus prædicta vera ſunt, niſi diuerſa ſit ratio emptionis, & venditionis. hæc omnia Bartolus vbi ſupra: & animaduertendum, quòd idcirco Bartolus addidit prædictis clauſulam illam. [Niſi diuerſa ſit ratio emptionis, & venditionis] quoniam ſi contingeret, ꝙ ſtatutū compelleret aliquē vendere, quòd inde non ſequitur, quòd tali ſtatuto aliquis particularis teneatur etiam emere illud, vt docuit Bal. in l. prima, C. de commu. ſeruo. manum. præſenti fallentiæ ſe ſubſcripſerunt quoque in dicta l. fin. C. de indicta viduita. tollen. Ange. Iaſon, & alij Doctores, quia textus ibi eſt apertiſſimus eo magis, quòd dicant hanc eſſe communem ſententiam. Idem Bal. & Pau. de Caſtro in l. fin. C. de ſacroſanctis Eccleſ. idem docuit Pet. de Ancha. in repetitione c. Canonum ſtatuta. extra de conſtitu. columna 20. in principio, in verſic. regulariter enim. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Regulariter enim verū eſt, quòd lex non corrigitur niſi in expreſſo: fallit in correlatiuis, in quibus etiam in materia correctiua, correctio in vno inducit correctionem in reliquo. vt in d. l. fin. Idem in materia diſpoſitiua etiam pœnalis, & cōſtitutio prohibens ſuper vno ex correlatiuis, videatur in aliquo prohiberè. Vnde ſi aliquis prohibetur emere ſub pęna, videtur prohibitus vendere ſub eadem pęna. facit l. cum emptor. ff. de reſcind. vend. & l. fin. de except. Idem docuit Bal. in l. nemo martires. C. de ſacroſanctis Eccl. contra hoc facit, quod not. Bart. poſt Glo. & Authen. qui ſemel. C. quomodo, & quādo iur. vbi aliter eſt prouiſum contra actorem cōtumacem, vt in l. properandum. §. et ſi quidē pars. C. de iudicijs in danda dilatione, & tamen iſta l. properandum, remanet incorrecta in reò, & ſic in vno ex correlatiuis nō tangit reliquum: ſolut. (vt ipſe dicit) hoc facit diuerſitatis ratio inter reum, & actorem contumacem; propter contumaciam. n. actoris poteſt peruenire ad diffinitiuam ſententiam etiam lite non conteſtata, vt ibi, quod ſecus eſt in reo: Non mirum ergo, ſi propter maius periculum maior datur actori dilatio, facit quod not. in c. 1. de dolo, & contumacia habent ſe vt paria; ſecus ſi diuerſo iure regulentur, vt eſt actor, & reus, qui in multis differunt, vt not. in l. de die ponenda. ff. qui ſatiſdari cogantur. hæc ibi, vbi ſupra. Idem docuit Ioan. de Imo. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio, & in Clem. 1. num. 37. in verſ. ſecundo fallit. de elect. Idem Ioan. Baptiſta in repetitione l. omnes populi. in fall. 9. ff. de iuſt. & iur. Idē Lanfranchus in repet. dicti §. de viro. in 3. concluſione interpretationis intenſiuè. Idem Antonius de Butr. in c. fin. col. 34. in verſ. fallit ſecundò. extra de conſuetudine. Idem docuit Geminianus in c. 1. col. 3. in verſ. fallit ſecundo, de temp. ordin. Idem docuit Philippus Franchus. in d. c. 1. nu. 5. col. 3. in verſ. quod tamen limita primò. Idem docuit Pan. in c. quia clerici. nu. 7. extra de iure patro. dicens.

66 Pena † appoſita in vno ex correlatiuis, videtur appoſita in altero, concurrente eadem ratione, vt eſt communis Theorica legiſtarum in l. fin. ff. de accept. in l. vlt. C. de indicta viduitat. circa hoc tamen vide quod dixi in c. 1. extra de locato, vbi in nu. 13. in verſ. ſed conclude, ipſe met Panorm. inquit, ſed conclude, quòd aut non eſt eadem ratio in altero ex correlatiuis, & non debet eadem pœna extendi, vt patet ex not. in c. ſuper eo. extra de vſuris: nam pœna apponitur danti ad vſuram, quæ non intelligitur repetita in accipiente, quia non eadem ratio, vt ibi notatur. ſic voluit Bartolus in dicta l. vlt. de indicta vidui. toll. licet ſimpliciter fuit loquutus in l. fin. ff. acceptil. Aut eſt eadem ratio, vtputa, vt frumentum non extrahatur de ciuitate, imponitur pœna vendenti frumentum forenſibus, nunquid pœna intelligitur in emptore repetita, & eſt dubium ſatis probabile, ſed credetem, quòd extendatur diſpoſitio ſtatuti, ſed non pœna. hæc Panormitanus vbi ſupra, qui quidem in hac ſententia quo ad vltima verba ipſius, ſcilicet, [ſed pœna non eſt ſequendus, tunc quia ipſemet retulit in dicto c. quia clerici. contrarium tenuiſſe communem theoricam Legiſtarum, cui aduerſari ita facile non licet, tunc quia rurſus ex profeſſo conſurgentis contra Ioan. And. in c. diſpendia, de reſcriptis in ſexto, dicentem non extendi quo ad pœnam ibi inſertam ipſemet Panormitanus multa in contrarium attulit in c. fin. colum. 2. verſic. in Glo. inſuper pluribus extra de reſcriptis: cuius præciſa verba retulit in probationem concluſ. vnicæ quæſtionis, vbi de extenſione conſtitutionis annullantis actio agitur. Vide ibi, cum etiam ipſemet explicitè contrarium docens aſtipulatus fuerit præſenti fallētiæ in proœmio Decretalium, num. 20. his verbis vtens in verſic. vult enim apertè, & benè quòd diſpoſitio circa vnum ex correlatiuis extenditur ad reliquum, quod procedit etiam in materia pœnali, quando correlatiua vniformiter ſe habent, aliàs ſecus; ad hoc quod notat Bartolus in Authen. qui ſemel. C. quomodo, & quando Iudex. Bal. in l. nemo. C. de ſacroſanctis Eccleſijs, & ideo ſi conſtitutio, ſeu ſtatutum imponit pœnam vendenti certam rem, illa pœna intelligitur repetita reſpectu ementis: quod nota. Hæc Panormitanus vbi ſupra. quapropter meritò ipſum reprehendit Iaſon in l. fin. numero 17. verſiculo ſecunda principalis concluſio. C. de indicta viduit. toll. citans ad confirmandam præſentem quintam fallentiam, quamplurimos Doctores. Idem docuit Ioan. de Anan. in capit. cum ſit Romana. col. .. extra de ſimonia. Idem probauit peroptime Felinus in proœmio decretalium ſuper text. proœmij, colum. 2. in verſic. ſed tamen verius eſſe puto, vbi redarguit Ioannem And. contrarium docentem in c. diſpendia. extra de reſcript. & ipſe Felinus probat noſtram fallentiam multorum (ex Doctoribus a me ſupracitatis) authoritate. Idem docuerunt infraſcripti Doctores alij, quos refert Antonius Gabriel. in commune concluſionum. libro ſexto, titu. de legibus, & conſtitutionibus. concluſione tertia, in qua elegantiſſimè pertractans de correlatiua diſpenſatione, inter alia agens de materia noſtræ fallentiæ in num. 36. ampliando dictam concluſionem (in qua dixerat, quòd lex diſponens in vno ex correlatiuis,

Digitized by Google

relatiuis, habet locum etiam in alio) infraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ fallentiæ, videlicet, primo amplia principalem concluſionem procedere etiã in materia correctoria: Lex enim corrigens in vno ex correlatiuis, cenſentur etiam in alio corrigere, vt eſt text. in l.fin. C. de indicta viduit. toll. & ibi not. Bar. in principio, & Ang. verſic. in text. ibi [Non eſt incertum.] Salicetus in principio, verſic. ex quo nota. Paulus de Caſtro. verſic. per hoc dicimus. Corn. in primo not. Iaſon in primo not. verſ. & ex hoc not. Idem tenet rurſus Bart. in l. liberorum, §. 1. verſ. ſed quæro. ff. de his, qui not. infam. Bal. rurſus in Authen. quas actiones, C. de ſacroſanctis Eccleſ. col. 2. non obſtant. & ibi Pau. de Caſt. col. 2. verſ. in Glo. ibi, & ibi Iaſon, col. 8. verſ. tertio principaliter. & in ſuo conſ. 112. col. 1. verſic. & in primis facio. & verſic. & iſtud etiam, col. ſequenti, volum. 1. & in l. qui condemnate, nu. 9. ff. de ſent. & re iud. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem. Glo. conſuet. Turon. fol. 6. col. 3. & ſequenti verſi. tertia concluſio. Venafr. conſi. 5. col. penul. verſic. ſunt enim. Ioannes Crot. in repet. l. omnes populi. nu. 114. verſic. nona concluſio. ff. de iuſt. & iur. Ioannes Baptiſta de Sancto Blaſio in tract. correlatiuorum, col. 3. verſic. venio ad quartam. Io. Nicol. in l. general. nu. 29. C. de ſecun. nupt. Curt. iun. in conſi. 6. num. 1. vbi hanc eſſe dicit communem Doctorum opinionem. Idem docuit Hippolitus de Marſil. in l. ſi quis viduam. nu. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. & 26. per totum. ff. de quæſt. vbi hanc fallentiam probat elegãtiſſime, aſſerendo multa pro, & contra, ſed præcipuè in nu. 14. 15. & 16. loquitur deciſiuè approbando præſentem noſtram fallentiam quoad omnes eius particulas. Vide ergo latius ibi per eum, cuius ſententiam hìc ad verbum non retuli, breuitatis cauſa eo magis, quòd nihil noui ſuper addat his, quæ hucuſque hìc per me fuerunt relata, & probata aliorum quàmplurimorum Doctorum auctoritate. Idem rurſus docuit ipſemet Antonius Gabriel vbi ſupra, nu. 37. in verſic. ſecundo amplia: probando, quòd non ſolum correlatiua locum obtineant in materia correctoria, verũ etiam in materia pęnali, & ad hoc probandum citat quamplures Doctores ſupra a me citatos, & vltra eos, infraſcriptos alios Doctores. inter quos eſt Iaſon in l. ſi prius. col. 18. verſic. aduerte. ff. de noui operis nunc. qui dixit hanc eſſe communem opinionem. Idem docuit tacitè Glo. in c. 2. verſic. reus, & in verſic. ſi poſt præſtitũ, de confeſ. in ſexto, dicens, quòd concluſiuè, quòd pęna rei iurare nolentis iubetur reſpondere poſitionibus, ſcilicet vt habetur pro confeſſo, locum habet etiam in actore, vt habeatur pro confeſſo, cum actoris & rei ſit æqua conditio. vt in c. non licet de regn. iur. in ſexto. Hæc glo. illa quam amplectitur Dominicus a Sancto Geminiano (ibidẽ, col. 2. in verſic. glo. ſuper verſic. reus) dicens. Nota
67 iſtam glo. quòd conſtitutio † pęnalis loquens de reo, habet locum etiam in actore, quando eadem eſt ratio in vtroque, & conſtitutio ideo expreſſit de reo, quia cõis actus ſuper quo diſponit, accidere ſolet in reo: hæc ille. ibi idem rurſus docuit Panor. in c. fin. not. 2. extra de Iudæis. Idem rurſus Iaſon in l. fin. in fine. ff. de in ius voca. idem docuit Fabianus de Monte in tracta. de emptione, & venditione. quæſt. 2. nu. 32. 33. & 34. concludendo autem dicta eius ibi: dico ipſum docuiſſe, quòd emptor, & venditor ſunt correlatiua, & quòd correlatiuorum hæc ſit natura, ac regula, quòd ad poſitionem vnius correlatiuorum, ſequitur poſitio alterius, & è contra, ad remotionem vnius, ſequitur remotio alterius, vt in l. fin. ff. de acceptil. & optimus textus in l. prima, & ibi Bart. C. de cupreſſis ex loco Daphnes. libro 11. & in l. fin. C. de indicta viduit. toll. & ideo ſtatutum in vno, intelligitur pariter ſtatutum in reliquis. Vnde notanter (inquit ipſe Fabianus) dicit Bartolus per text. in dicta l. prima, quòd pœna indicta emptori ex aliquo contractu prohibito a lege, vel ſtatuto, intelligitur indicta pariter venditori, & idem ſequutus fuit Baldus in l. prima, C. de communi ſer. manum. quia prohibitum in vno intelligitur prohibitum in alio. Non tamen ſtatutum compellens quẽ vendere, intelligitur compellere quem emere, prout dicit glo. & Bal. in dicta l. 1. C. de commu. ſer. manu. Non obſtat l. 1. & ibi glo. & Bart. C. de cupreſſis. lib. 11. vbi pęna impoſita ementi, videtur pariter impoſita vendenti: & è contra, quia prohibitio ibi fiebat ratione rei prohibitæ, & non perſonæ contrahentis, vnde comprehendit vtrumque, cum aliter non poſſit explicari, licèt verba referantur ad alterum tantũ, & ſic eſt ibi alia ratio, quàm in dicta l. prima. C. de commu. ſer. manu. prout eleganter declarat hic Bal. hæc ille. Ex cuius verbis patuit quoque veritas præſentis fallentiæ. Idẽ rurſus docuit Felinus in c. 2. nu. 1. in verſic. bona glo. in verſ. reus. extra de mutuis peti. dicens ex dicta glo. elicere Dominicum (ſcilicet de Sancto Geminiano) ꝙ lex etiam pœnalis loquens de reo in caſu ſępius in reo occurrente, extenditur ad actorem, cuius ſententiam ibi ipſe approbat. Idem docuit Alex. in conſi. 151. col. 2. verſ. cum ergo deceſſerit. Idem docuit Caſſan. in conſuet. Burgun. fol. 160. col. 2. verſ. ſeptima concluſio, & ſequenti. Idem docuit Io. Nicolaus in l. generaliter. nu. 26. C. de ſecun. nupt. vbi hanc eſſe communem opinionem affirmat. Idem docuit Cur. iun. in conſi. 6. col. 1. verſ. ſic etiam dixit Bal. Idem docuit Nauarrus in c. pęnæ. nu. 5. de pęniten. diſt. 1. Idem docuit Bart. Ang. Iaſon, & alij Doctores in l. fin. C. de indicta viduit. Curt. ſenior in conſi. 11. incip. ſtatuto. &c. nu. 7. Decius in l. ſicut bonis, nu. 7. C. de in ius vocand. Geminianus in c. eos. §. clerici. colum. fin. de tẽp. ord. in ſexto. Franciſcus Viuius in Theſauro commun. opin. verſ. ſtatuta contra venditorem. Idem Auguſtinus Berous in c. ad noſtrã. nu. 5. extra de emptione, & vendit. dicens, ꝙ correlatiuorum in dubio eadem iuris diſpoſitio eſſe debet. l. fin. & ibi Bar. C. de indicta viduit. toll. attamen hoc arg. a natura correlatiuorum ſumptum non procedit, quando eſt diuerſa ratio, argumen. in cap. debitores. extra de iureiuran. qui Auguſt. rurſus tacitè ſe ſubſcripſit præſenti fallentiæ, cum in capit. in præſentia. numero 301. ſe ſubſcripſerit ſententiæ Ioan. de Imo. in Clemen. 1. de elect. qui (vt ſupra retulimus) ad verbum ſe ſubſcripſit pręſenti fallentię. Idẽ docuit Eucrardus in Topica iuris in loco argumentandi a ratione legis. nu. 28. in verſ. tertio fallit. Idem docuit elegans Hippolitus de Marſil. in l. ſi quis viduam. num. 26. ff. de quæſtionibus, ſequens Felinum in prœmio ſuper decret. loco ſupra citato, & alios ibi a ſe citatos. Probatur & tertio hac ratione, videlicet, cum. n. natura ac cõditio correlatiuorum ſit, ꝙ dictum de vno intelligatur de altero, eo ꝙ habeãtur quaſi duo

in eodem ſubiecto : non mirum videri debet ,
quòd ipſa correlatiua etiam in pœnalibus, & cor-
rectorijs retineant propriam naturam , & ſic ſit
procedendum in altero eorum , ſicut in reliquo
expreſſum in iure reperimus,etiam ſi ius illud eſ
ſet pœnale , & correctorium, vt copioſiſſimè fuit
probatum per præallata hucuſque .

Primò limita dictam quintam fallentiam , vt
locum habeat reſpectu vnius , & eiuſdem actus,
68 † & non aliter , vt peroptimè declarant ac do-
cent infraſcripti Doctores , videlicet Socinus in
conſilio 74. verſiculo. Quinimò dico . volumine
tertio,Decius in l.prima, columna ſecunda , ver-
ſicul. ſecundus caſus. C.de in ius vocan. Cur.iun.
in conſi.6.nu.13. Aim.in tract. de antiquit.temp.
in 4. nu. 115. qui docuit etiã quòd requirit quod
abſit eadem ratio , hæc ille : quos omnes Docto-
res citat , & ſequitur Antonius Gabriel loco cita-
to in præcedenti quinta fallentia, nu. 38.Sed ani-
maduertendum , quòd in prædicta fallentia pro-
bauimus id,quod docuit ipſe Aim.dicens, quòd
requiratur eadem ratio in vtroque correlatiuo-
rum , vt locum habere poſſit prædicta noſtra fal-
lentia .

Secundò limita dictam fallentiam in pœna con
69 uentionali in aliquo contractu appoſita, † quæ
vni ex correlatiuis adiecta,nõ cenſetur adiecta al
teri,vt tenet Bal.in capit.1.verſic.pone quòd em-
phiteota.in titu. qual. domi. feud.prop.priua.De
eius in conſilio 697. numero 1. 3. & 4. Idem do-
cuit ſequens ſententiam Bal.loco ſupra citato,di-
cens in contractu non videtur,quòd extenſio fieri
poſſit ad caſum non expreſſum, ex eo quod ſingu-
lariter notat Bal. in capitulo 1. in principio,in ti-
tu.qual. olim dominus propri.feudi priue.in verſi
culo pone,quod emphiteota,vbi concludit,quòd
licèt pœna impoſita vni ex correlatiuis habeat lo
cum in altero in diſpoſitione legali ; vt in l.fin.C.
de iudicta vidui. toll. & hoc bene procedit in di-
ſpoſitione legali,prout iura allegata loquuntur ;
Secus eſt in contractu ſecundum Bal.ibi,quia pœ
na impoſita vni ex correlatiuis,non habet locum
in altero, de quo expreſſum non fuit:quia non eſt
noſtrum conuentiones , & contractus extendere;
70 & concludit Bal.quòd contractus † non extendi-
tur de re ad rem,nec de perſona ad perſonam : &
ideo ſtatutum in permutatione,non habet locum
in venditione: nec è contra , vt not. Bal.in l.pri-
ma,columna prima , in fine. C.de rerum permut.
& idem Bal. in conſilio 64. Incipit ſtatutum pro-
hibens venditionem, libro 4.& ſimili caſu tradit
Alexan.in conſilio 76.incipien.viſis dubitationi-
bus,columna prima , libro quinto , & in conſilio
29. incipien. ponderatis verbis , libro ſexto: hæc
omnia Decius vbi ſupra . Idem docuit Ioan. Ni-
col.(vt refert Antonius Gabriel loco infra citan-
do)in l.generaliter,numero 28. C.de ſecund. nu-
pt.Idem docuit Aimo.in tract.de antiquit.temp..
in quarta parte,numero 115.& ſequenti, vbi dicit
ita intelligendum eſſe Bal.in conſi.482.col.2.vo-
lum.1. Idem docuit dictus Antonius Gabr. loco
citato in præcedenti fallentia . nu. 39. .

Tertiò limitatur præcedens quinta fallentia,
quando cuilibet ex correlatiuis ſpecialem pœ-
71 nam iniungeret lex † pœnalis,& correctoria,quo
niam tunc dicta pœna non extenderetur ad reli-
quum correlatiuum.Hæc limitatio probatur ve-
riſſimis Doctorum infraſcriptorum ſententiis. Nã

Dominicus a Sancto Geminiano in cap. eos . de
temp. ordin. in ſexto , in verſic. Nota,quòd pęna
dicit. Nota quòd pęna impoſita vni ex correlati-
uis interuenientibus in actu,non extenditur ad
illud correlatiuum,quando iura cuilibet ſpeciali-
ter imponunt certam pęnam,& ſic limita,quòd di
xit ſupra c.proximo, in ſecunda fallentia .

Sextò fallit dicta regula tradita in concluſione
72 tertia,quando lex , ſeu ſtatutum † pęnale, & cor-
rectorium nouum reduceret nos ad ius antiquũ ,
ſeu commune , vt ipſum bene interpretari poſſe-
mus , ac extendere iuxta conſtitutionem anti-
quam,etiam ad alium caſum ſubintellectum , &
æquipararum . Hæc fallentia probatur duplici
medio. Primo enim Doctorum auctoritate,Glo.
enim in capitulo ſtatutum , in verſiculo nume-
randum, de præbend. in ſexto,inter alia infraſcri-
pta dixit , videlicet . Item per hanc redditur ad
ius commune: extendenda eſt igitur, vt de facili
ad ſuam naturam redeat . Idem docuit Archid.
in dicto capitulo ſtatutum , columna ſecunda ,
in verſiculo vacauerint . in fine, vbi dicit , quòd
per iſtam decretalem redditur ad ius commu-
ne prius habitum : & ſic hoc eſt fauorabile, & ex-
tendendus : hæc ille.ſupradictæ Glo. ſe ſubſcripſit
Felinus in capitulo cum acceſſiſſent,columna ter-
tia, in verſiculo & adduci poſſet Glo. notabilis .
in dicto capitulo ſtatutum . in dicto verſiculo nu-
merandum , quæ probat , quòd vbicunque fit
73 aliqua concuſſio , † per quam recedimus a iure
ſpeciali , & reddimus ad ius commune, ſem-
per fit latiſſima interpretatio , etiam contra pro-
priam naturam , & eſt glo. ſingularis . hæc Feli-
nus. idem docuit Marianus Socinus ſenior in ca-
pitulo qualiter , & quando, el ſecondo,nu.187.&
188. col.30. extra de accuſationibus , his verbis
vtens(vltra ea,quibus vti diximus Felinum) vide-
licet,Iſta eſt glo. ſingularis , quam perpetuò me-
moriæ comeodabis , in verſic. numerandum , &
74 facit, quia † res de facili reuertitur ad naturam
ſuam. vt in cap. ab exordio, 35.diſt.& l.ſi vnus.§.
pactus ne peteret.ff.de pactis.Idem docuit Anto-
nius de Butrio in c.olim tibi, col.2.ferè per totũ,
idẽq; ſępius repetens,extra de verb.ſignif.& rur-
ſus idẽ in c.fin.col.35.in verſ.fallit tertiò,extra de
cõſuetudine.Idem docuit Panor.in d.c.olim tibi,
nu.5.idẽ docuit Ioan.And. & Philippus Frãchus
implicitè ſequentes dictam glo.in verſ.numeran-
dum . Vbi nota. ipſe Franchus dixit, quòd quan-
75 do conſtitutio † vno reſpectu eſt fauorabilis , &
alio reſpectu odioſa,dicitur fauorabilis,ſi conſtat
de mente diſponentis , ꝙ ſtatuat in fauorem.facit
glo.in cap.ſciant. de elect.in ſexto, & in c.ſi pro-
pter in verſic.primò,de reſcriptis in ſexto,& hoc
dictum memoriæ comendabis . idem docuit &
Geminianus ibidem , quod & Franchus . Addens
tamen, hanc optimam diſtinctionem pro intelli-
gentia virtutis taliũ verborũ, videlicet, A die, &c.
infraſcriptis verbis vtens,videlicet. Aut hęc dictio
A, exponitur a lege, aut ab homine. Primo caſu ad
cognoſcendum,an ſtet excluſiuè, vel incluſiuè de-
bemus conſiderare illum intellectum, qui magis
amitatur alijs iuribus,& illo modo ſumetur: Vn-
de ſi intellectus ſit ꝙ [A.] inſtet incluſiuè ma-
gis amitatur alijs iuribus, ſtet incluſiuè, & ita ſu-
mitur . capitul. final. 31. diſtin. Nam ibi dicitur,
quòd in Eccle. occidentali a Subdiacono , & ſu-
pra debeant abſtinere , illa dictio includit Sub-
diaco-

Digitized by Google

diaconatum,& ratio eſt, quia per alia iura,Sub-
diaconus debet continere : & ita etiam ſumitur
diſtinct.77. §. nunc autem. ibi [a die Dominicæ
Reſurrectionis vſque in diem Pentecoſtes indu-
76 cuntur ieiunia.] Illa dictio, a, † ſtat incluſiuè,
quia per alia iura dies Dominica non ieiunatur.
Si verò plus amitetur alijs iuribus quòd ſtet ex-
cluſiuè; ita ſumetur, vt patet in capitulo in vete-
ri, in fin.diſtinctio.77.iuncto capitulo de his. di-
ſtinctione vigeſimaoctaua. Nam Leuita non po-
terat ordinari niſi petegetat vigeſimumquintnui
annum, vt in dicto capitulo de his.ſi dicatur quòd
ordinetur a 25. anno ſupra, tunc dictio, a, ſtat ex-
cluſiuè, vt in dicto capitulo in ueteri. Aut non ap
paret quis intellectus ſit magis amicabilis alijs iu
ribus, & tunc ſi poteſt conſtare ex verbis legis,
qualiter velit ſumi: quia vult quòd ſtet incluſiuè,
& ita ſumetur, vt in capitulo primo, diſtin.31.vbi
dicitur quòd a præſenti die nullum ordinent Dia
conum, qui caſtitatem non promittat, illa dies in-
cluditur ex verbis legis, cum eſſet materia prohi-
bita. Aut apparet, quòd lex vult ſtare excluſiuè, &
ſtabit excluſiuè vt hic, ſcilicet in dicto c.ſtatutũ,
& in cap. frequẽs. de reſtitutione ſpoliat. in ſexto,
& in capit. Pia. de exceptionibus in ſexto. Aut
lex non exprimit qualiter velit ſumi, & tunc ſi ap-
paret de mente legis per verba ſequentia, & illud
ſeruabitur, vt in capit. A Subdiacono. diſtinctio-
ne 93. Nam ibi dicitur a Subdiacono infra om-
nes obediant Diacono, & ſic apparet ex illis ver-
bis ſequentibus, quòd voluit includere Subdia-
conum. Si vero non poteſt apparere de mente
legis, tunc poteſt diſtingui, quòd aut apparet o-
dium.ſi ſtaret incluſiuè, & tunc non includet ar-
gum. regulæ. capitulo odia, & capitulo in pœnis.
de regu.iur. in ſexto, & facit quòd notat Glo. in
capitulo ſi propter tua debita; de reſcript. in ſex-
to. De die biſeſtili, an includatur in anno, an nõ.
Quando verò præpoſitio A, profertur ab homine
dic quòd in omnibus caſibus, in quibus dictum
eſt, quòd ſtet incluſiuè, vel excluſiuè, quando pro-
fertur a iure, ita & in iſto caſu, ſed vbi materia in
qua profertur eſt indifferens, quia non habet plus
odij, quàm fauoris, nec poteſt conſtare de inten-
tione proferentis: tunc ſi refertur ad ipſum ex-
primentem, aſſumimus illum intellectum, qui eſt
contra ipſum, ſiue ſit excluſiuus, ſiue incluſiuus. vt
in regula. Contra eum. de regu.iur.in ſexto, cum
concordantijs ibi poſitis. hæc Geminianus, vbi
ſupra. Idem docuit Nicolaus Euerardus in tra-
ctat. ſupradicto loco a ratione legis, numero vi-
geſimonono, in verſic. quartò fallit dicta regula,
qui noſtram concluſionem ad verbum probat au-
ctoritate dictæ Glo. in dicto verſi. numerandum,
quam dixit amplexam fuiſſe Alex. in l.ſi conſtan-
te. ff. ſoluto matrimonio. Iaſonem in Authen. quas
actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Felinũ, Ioan
nem And. Antonium, & Panormitanum locis ſu-
pra a me citatis. Probatur & ſecũdo hac ratione,
videlicet, Cum res de facili redeat ad naturam
ſuam, vt in l.ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pa-
ctis, & materia hæc cenſetur fauorabilis: & quia
conſtitutio fauorabilis, quamuis correctoria, erit
extendẽda, vt in capitulo odia. de reg. iur. in ſex-
to. Ideo & hæc materia propoſita in præſenti
fallentia erit extendenda. Attamen poſſet quis
inſurgere contra noſtram fallentiam, aſſeuerando
citatos Doctores non fuiſſe loquutos in terminis
noſtræ fallentiæ, cum nec verbum quidem fece-
rint de lege pœnali correctoria extendenda, ſed
ſimpliciter ſequuti fuerint dictam Glo. in verſic.
Notandum. quæ nec ipſa loqui videtur in termi-
nis præſentis fallentiæ, cum nullum verbum pro-
tulerit hoc ipſum denotans, aut ex verbis ipſius
ſupra per te relatis. Apertiſſime patet ergo falſa
eſt tua fallentia. His non obſtantibus aſſeueramus
adhuc dictos Doctores citatos ſequentes dictam
Glo. dicti capituli ſtatutum, in verſiculo nume-
randum. loquutos fuiſſe in terminis præſentis fal
lentiæ. Nam quis negare poterit ſine pallore ſi-
mul & rubore, quòd dicta Glo. loquuta ſit in ter-
minis dicti cap. ſtatutum, & non extra illos? cum
Gloſarum proprium ſit interpretari conſtitutio-
nis verba, quæ gloſare intendit, vt patet ad ſen-
ſum: cum igitur ita res ſe habeat, & non aliter, vi-
deamus modò an conſtitutio dicti capituli ſtatu-
tum, ſit pœnalis, & correctoria: & primo, quòd di
cta conſtitutio ſit pœnalis, elicitur ex verbis ip-
ſiuſmet conſtitutionis. Nam in dicto capitulo ſta
tutum. inter alia hæc habentur, videlicet. [Statu-
tum felicis recordationis Clementis Papæ præ-
deceſſoris noſtri de dignitatibus, & beneficijs
in curia Romana vacantibus nequaquam per
alium, quàm per Romanum Pontificem confe-
rendis decernimus taliter moderandum, &c.] Ex
his ergo verbis iuncta dicta citata Clementis Pa-
pæ conſtitutione, quæ habetur in capit. licet. de
præben. in ſexto, vbi inter alia hæc habentur, vi-
delicet. [Eadem auctoritate. ſ. Pontificia, ſtatui-
mus, vt Eccleſias, dignitates, perſonatus, & be-
neficia, quæ apud Sedem ipſam deinceps vacare
77 contingerit, † aliquis præter Romanum Ponti-
cem, quacunque ſuper hoc ſit authoritate muni-
tus, ſiue iure ordinariæ poteſtatis ipſorum ele-
ctio, prouiſio, ſeu collatio ad eum pertineat: ſi-
ue litteras ſuper aliquorum prouiſione genera-
les, vel etiam ſpeciales, ſub quacunque forma ver-
borum receperit, niſi, & ſit ſuper conferendis eiſ-
dem in curia Romana vacantibus, ſpecialis, &
expreſſa ab ipſo Pontifice ſummo authoritas at-
tributa conferre alicui, ſeu aliquibus non præſu-
mat. Nos enim ſi ſecus actum, ſeu attentatum
fuerit, decernimus irritum, & inane] hæc ibi. Ex
quibus patuit hanc conſtitutionem eſſe pœna-
lem: cum per ipſam Diœceſanus, ac vnuſquiſque
Ordinarius priuetur iure ſuo, iure inquam, con-
ferendi beneficia ſua diœceſis vacantia propter
mortem clericorum morientium in curia Roma-
na, & quòd dicta conſtitutio in dicto capitulo
ſtatutum. fuerit pœnalis, & correctoria ſimul,
quàm facillimè probatur ex iam relatis verbis,
& alijs referendis: Nam, vt diximus, per ipſam
Papa confirmauit pœnam irrogatam ordinarijs,
vt beneficia vacantia in curia Romana non poſ-
ſent conferre, ſed quòd ſint ipſi Pontifici Roma-
no reſeruata: tam ipſam Clementis conſtitutio-
nem correxit, abbreuiando tempus dictæ reſer-
uationis. (nam Clemens non addendo tempus
determinatum, ſed loquendo indefinitè innuit,
quòd intenderit inibi præcipere, quòd nunquam
liceret Ordinario illa beneficia, in curia vacan-
tia conferre: ipſe vero Gregorius Decimus de-
finitè loquendo decreuit, quòd Ordinarius poſt
menſem a die vacationis dictorum beneficio-
rum poſſet vnuſquiſque Ordinarius conferre ta-
lia beneficia vacantia, ſi non fuiſſent collata in-

ſta dictum tempus vnius menſis a Papa, vt apertiſſime elicitur ex verbis dicti capituli ſtatutum. Vbi hæc inter alia habentur, videlicet. Decernimus taliter moderandum, videlicet, Vt ij ad quos eorundem beneficiorum, & dignitatum ſpectat collatio (ſtatuto non obſtante prædicto) demum poſt menſem a die quo dignitates, ſeu beneficia ipſa vacauerit, numerãdum ea conferre valeant tantummodo, vel (ipſius agentibus in remotis) per ſuos Vicarios Generales in eorum diœceſibus exiſtentes (quibus id canonicè ſit commiſſum) hæc in d.c. ſtatutum. ex quibus apertiſſimè elicitur probatio noſtræ fallentiæ, ac veritas noſtræ reſponſioois factæ ad dictam impugnationem præſentis ſallentiæ.

Septimò ſallit vegula tradita in concluſione tertia, quando niſi fieret extenſio in pœnalibos,
78 & correctorijs † ſimul, reſultaret abſurditas, ſeu iniquitas. Nam tunc omnino admittenda erit extenſio omnioo facienda etiam in conſtiturionibus pœnalibus, & correctorijs. ad vitandam huiuſmodi abſurditatem. Hæc fallentia probatur triplici medio: Primo per argumen. in capitulo ſi poſtquam, §. ſi vero, de electiõn. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Si vero electus, qui iuxta conſtitutionem fęlicis recordationis Nicolai Papæ Tertij prædeceſſoris noſtri, ad dictam ſedem venerat pro electionis ſuæ negotio proſequendo, de Romana curia ſine licẽtia receſſerint, antequam huiuſmodi negotium ſit finitum, eius electio authoritate conſtitutionis ipſius (quæ non ſolum, vt quis veniat, ſed etiam ex ſui mente exigit, quòd vſque ad finem negotium proſequatur) eo ipſo iuribus euacuetur omnino.] hæc ibi. Dixi probari pręſentem fallentiam per argum. in dicto cap. ſi poſtquam. §. ſi verò, quoniam etſi explicitè materia noſtræ fallẽtiæ inibi non peragatur, cum nec verbum quidem dictæ fallentiæ contineatur in dicto §. bene tamen ex ipſo elicitur veritas pręſentis fallentiæ, cum in toto dicto cap. poſtquam, breuiter, apertè, & eleganter contineatur ac declaretur conſtitutio Nicolai Tertij (quæ habetur in cap. cupientes. de elect. in ſexto,) quæ aliquantulum longa, & confuſa videbatur. in qua inter alia fuerat decretum, quòd [electus in cathedrali, vel regulari Eccleſia teneãtur pro electionis ſuæ confirmatione perſonaliter ſe conferre ad ſedẽ Apoſtolicam, legitimo impedimento ceſſante (vt latios in dicto c. cupientes) infra quiadecim, aut viginti dies: quod ſi accedere ad ſedem ipſam Apoſtolicam pro tali confirmatione obtinenda contempſiſſent, ipſæ electiones de ipſis factæ eo ipſo viribus eſſent enacuatæ: & inde taliter electi ipſo iure priuati eſſent omni iure per huiuſmodi electiones acquiſito.] hæc ibi. Ex quibus patet fuiſſe talem conſtitutionem pęnalem, & quòd dicta conſtitutio in dicto cap. cupientes, fuerit quoque correctoria quam faciliime probabitur expreſſis verbis ipſius met. cap. cupientes. in princip. cum inibi hæc habeantur, videlicet, [Cupientes Eccleſiarum vacationibus periculoſis occurrere, ac malignantium ſubterfugijs obuiare, iam prouiſis remedijs, alia (quæ patentet ipſa rerum experientia ad earum expeditionem indicauit vtilia) remedia experta ſubiungimus, & quod felicis recordationis Gregorius Papa Decimus prædeceſſor noſter de electionibus præſentandis electis, & ipſorum electorum petendo, ac adhibendo conſenſu, ſalubriter ſtatuit, in ſuo robore cum infraſcripti temporis moderatione, in præſentandis electionibus permanere volentes, ſed quod de trimeſtri tempore poſt conſenſum, ad petendas confirmationes inſtituit, (qoo ad illas quæ petuntur, vel peti debent a ſede Apoſtolica) temperãtes, (cum interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum diſtantia prolixius tempus expoſcat.) Hac generali, & in perpetuum valitura conſtitutione ſaocimus, vt omnes electi cathedraliũ, vel regularium Eccleſiarum, (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipſius ſedis examen deducit immediata ſubiectio, vel appellatio interiecta deuoluit) infra vnum mẽſem poſt conſenſum, vel poſt obtentam de ipſorum electione notitiam (ſi eam debito tempore non contingerit præſentari) ad ſedem ipſam iter arripiãt: & ex tunc ſiue infra præſcriptum tempus iter arripuerint, ſiue non abſque fraude quàm citò poterunt commode locorum conſiderata diſtantia, petituri ſuarum electionum confirmationes, vel proſequuturi electiones ſuas, quibus poterunt modis licitis comparere (cum omnibus actis, iuribus, & monumentis ſuis, & proceſſus ſuos contingantibus) coram nobis perſonaliter teneatur.] hæc ibi inter alia. & quòd verum ſit, quòd Gregorius Decimus ſtatuerit tempus trimeſtre ad comparendum apud ſedem Apoſtolicam ſub tali pœna, habetur ex conſtitutione ipſiuſmet Gregorij Decimi canonizata in capit. quam ſit Eccleſ. de elec. in ſexto, vbi inter alia. §. ſi. ipſe Gregorius Decimus infraſcriptis verbia vſus fuit, videlicet. [Cęterus quiuis electas, infra tres menſes poſt conſenſum electiooi de ſe celebratæ præſtitum, confirmationem electionis ipſius petere non omittat. Quòd ſi iuſto impedimanto ceſſante, infra huiuſmodi trimeſtre tempus omiſerit, electio eadẽ eò ipſo viribus euacuetur.] hæc ibi. Ex his ergo oomnibus habuimus dictam conſtitutionem in dicto capit. & ſi poſtquam. §. ſi verò. approbantem prædictam conſtitutionem, cap. cupientes, quæ pœnalis, & correctoria dictæ conſtitutionis, cap. quam ſit. §. fin. erat, & ipſa inquam poterit dici pœnalis, & correctoria, & tamen vt abſurdum vitaretur, præcipitur ibi extenſionem fieri etiam ad eos, qui poſtquam ad ſedem Apoſtolicam ſe contuliſſent, non expedito negotio ſuæ electionis, ſine licentia obtenta a ſede Apoſtolica receſſiſſent: quamuis in prænarratis conſtitutionibus, nulla facta fuiſſent mentio de pœna incurrenda ab accedente ad ſedem Apoſtolicam pro tali negotio expediendo, & ante ipſius expeditionem ſine licentia recedente, ſed ſolum pena fuit indicta non accedenti ad ſedem Apoſtolicam pro tali negotio expediendo, vt ex relato tenore dictorum conſtitutionum apertiſſimè elicitur. Ex his ergo omnibus fuit probatum, quòd veritas præſentis fallentiæ probetur per arg. io d. c. ſi poſtquam. §. ſi verò. Idem probatur per argumentum in l. ſcire oportet. §. aliud, ſeu illud. ff. de excuſat. tuto. vbi hæc habentur inter alia, vidalicet, [Erit igitur in deteriori ordine, qui longius habitat eo, qui intra centum miliaria eſt, vel in ipſa ciuitate, ſi vtique his quidem ſuper quinquaginta dies ſpatij ſunt: illis vero pauciores. Sed etſi maxime verba legis hunc habeant intellectum, & Paulus, & Domitius Vlpinus legum prudentum ſcribunt, dicẽtes ita oportere hoc obſeruari,

vt

vt nũquam alicui minus detur quinquaginta dierum ſpatio: tunc autem longius cùm annumeratio dierum, qui in viam computantur, adiectis triginta diebus quo ad excuſationem lex dat; excedit quinquaginta dies.] hæc ibi. inter alia: ex quibus Bart. ibidem elicit hãc memoriæ ſemper commendandam regulam, dicens (in dicto §. aliud, nu. 2.) Notat, quòd quotieſcunque ex verbis ſim-
79 pliciter † intellectis reſultat iniquitas: tunc a verbis recedimus, & ſeruamus mentem. Idem probatum per argum. in l. quæſitum. ff. de teſtibus. vbi hæc habentur, videlicet: [Quæſitum ſcio, an in publicis iudicijs calumniæ damnati, teſtimonio iudicio publico perhibere poſſunt? ſed neque Rhemmia prohibentur: & lex Iulia de vi, & repetundarum, & peculatus, eos homines teſtimonium dicere non vetuerunt: veruntamen quod legibus omiſſum eſt, non omittetur Religione iudicantiũ ad quorum officium pertinet, eius quoque teſtimonij fide, quod integrę frontis homo dixerit perpendere.] hæc ibi. Dixi probari noſtram fallentiam per argum. in dicta l. quæſitum. & nõ per dictam l. quæſitum: quia, etſi ibi explicitè præſens noſtra fallentia non probetur, benè tamen implicitè: cum hoc ipſum ex ipſa lege eliciatur. Nam eo ipſo, quòd text. dicit nullo iure ſcripto fuiſſe prohibitum admittere teſtem damnatum calumniæ iudicio publico: & nihilominus, quòd Iudices ipſos ad teſtimonium ferẽdum nullatenus admittere debebunt: vnde elicitur hoc fuiſſe in cauſa, ſcilicet vt abſurdum hoc vitaretur: nam videbatur iniquum, & abſurdum, quòd tot genera hominum (qui ita maligni nõ ſunt) repellantur a teſtimonio ferendo: & is (cui tanquam in iudicio condemnato de vitio calumniæ, nulla fides eſſet adhibenda) non repelleretur a teſtimonio: vt ergo talis abſurditas, & iniquitas vitaretur, ius pœnale, & correctorium loquens de aliquibus teſtibus non admittendis, extendetur ad tales teſtes ſpecialiter non nominatos in dictis iuribus, cum regulariter iura mandauerint omnes admitti homines ad ferẽdum teſtimonium: & aliquos eſſe prohibitos a teſtimonio ferendo, pęnale quoddã eſt: & iura quæ aliquos repellunt explicitè a teſtimonio ferendo, correctoria eſſe, non eſt qui rationabiliter dubitare poſſit: & tamen prædictus textus in dicta l. quæſitum. extendit dicta iura pœnalia, & correctoria explicitè loquentia de damnato calumniæ in publico iudicio, ad ipſum damnatum calumnię, vt euitaretur abſurdum, quod inde emanater: cum militaret in eo non tantum eadem ratio, verum etiam maior: quę in alijs explicitè prohibitis teſtificari militat: Ex his ergo omnibus patuit probare veritatem noſtræ fallentiæ etiam dicta lex quæſitum. Probatur & ſecundò noſtra fallentia Doctorum auctoritate. Nam Glo. quam ferè omnes Doctores citant ad hãc fallentiam probandam, in Clem. fin. in verſ. noſtras, dicit idem in literis reſeruationis legatorum, cum eadem & fortior ſit ratio. hæc Glo. illa, quam ita interpretantur Doctores, dicentes: Idcirco hoc dixit Gloſ. quoniam abſurdum eſſet dicere, quòd habens literas Legati plus conſequeretur, quàm habens literas Papæ in eadem forma: cùm è contra eſſe potius debuiſſet, vt in cap. hi qui. & cap. ſi pluribus. de præbendis in ſexto, quod etiam notanter docuit Imol. in l. ſi verò, §. de viro. ff. ſoluto matrim. & Bart. in dicta l. quæſitum, & in dicta l. ſcire, §. aliud. vbi explicitè quoque ſe ſubſcripſit præſenti fallentiæ. Idem docuit Gloſ. in dicto cap. ſi poſtquam. §. ſi verò, in verſic. mente, dicens ad hoc nullam (propriè loquendo) fieri extenſionem, cùm ſint paria non venire, & venire, & ſtatim imperfecto negotio, pro quo quis venit, ſine licentia diſcedere. Nam conſtitutio pęnalis non dicitur extendi, quando extenditur ad id quod erat de mente eius. Infraſcripti verò alij Doctores ad verbum ſe ſubſcripſerunt præſenti fallentiæ, vltra Bart. loco ſupra citato, videlicet: Imò in dicta Clem. fin. col. 1. in verſ. Glo. 2. ſequens Glo. ſupradictã ipſius Clem. & rurſus clarius idem Imol. in Clem. 1. colum. 8. in verſi. octauò fallit, de elect. Idem docuit Geminianus in dicto cap. ſi poſtquam. §. ſi vero, ſequens Glo. in verſic. mentem, dicens: Nota iſtam Gloſ. quòd conſtitutio, ſi eſt pœnalis non dicitur extendi quando trahitur de comprehenſo ſub verbis ad comprehenſum ſub mente legis. Idem docuit Philippus Francus in cap. 1. col. pen. in verſic. decimononò limita, dicens, hoc ipſum docuiſſe Bald. in l. quicunque. C. de ſeruis fugitiuis. Idem probat Euerardus in tractatu argumentandi, tit. a ratione legis, nu. 3. in verſic. quintò fallit. Idem docuit Nauarrus in cap. pœnæ. de pœnit. diſtin. 1. nu. 21. in verſ. decimononò, cum ſi non fieret, & (vt breuibus me expediam) dico, quòd præſenti fallentiæ implicitè ſe ſubſcripſerunt, ac probauerunt ipſam verã omnia iura, Doctores ac rationes allatæ ſupra in probationem præcedentis primæ fallentiæ, quia vnica voce concludunt, quòd non dicatur extendi conſtitutio, quotiens militat eadẽ vel maior ratio: ſed dici tunc hoc reſultare ex mente Legiſlatoris: eò magis, quòd ad hoc probandum ipſi Doctores afferunt dictam gloſ. in dicto cap. ſi poſtquam. §. ſi vero. in verſic. mente. Nec obſtat, quòd ibi explicitè nulla fuerit facta mentio de vitando abſurdo, vel iniquitate: cùm benè ibi colligatur hoc fieri implicitè: vt patet ad ſenſum: eò quod militat eadem prorſus ratio in vtriſque fallentijs: eò magis, quòd taciti, & expreſſi eadem eſt virtus, vt ſæpius fuit probatum.

Octauò fallit dicta regula tradita in concluſione tertia, quando agitur de ſalute animæ: nã tunc
80 diſpoſitio pœnalis, † & correctoria ſimul cenſetur fauorabilis, & tunc ex identitate, aut maioritate rationis, licèt in rebus temporalibus fuerit præiudicialis, omnino extendenda erit: vt vitentur peccata. Hæc fallentia probatur Doctorum auctoritate: nam Glo. in l. omnes, la ſecunda, in verſ. Apoſtolice. C. de ferijs. dicit, quòd licèt in d. l. non ſit cautum, vt ferietur dies Beatæ Mariæ Virginis, ſed ſolum dies Apoſtolorum: tamen quia ipſa glorioſa Virgo, & Mater eſt ſuper omnes Apoſtolos, Angelos, & Archangelos, idcircò feriali etiam dicta lege præcipitur. Idem docuit Bart. in l. ſacramenta, num. 19. C. ſi aduerſus venditionem, vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Pro huius declaratione habemus videre vtrum iſta Authen. ſit fauorabilis, vel odioſa, quia aufert minoribus beneficium ſuum: & hoc eſt verum reſpectu rerum corporalium, ſed non reſpectu animæ, quæ præferenda eſt cunctis rebus, vt ſupra, de ſacroſanctis Eccleſijs. l. ſancimus, & dicitur fauorabilis: fauet enim ne quis in periurium incidat: ſi fauorabilis, ergo extendenda, vt l. cum quidam. ff. de liber. & poſthum. vt ſic omnes prædictos contractus comprehendat. hæc Bart. idem docuit Ioan. Andr. in

cap.ex

Digitized by Google

cap.ex tenore, col.2.in verſic. dic ergo. extra qui filij ſint legitimi, infraſcriptis vtens verbis, videlicet: Dic ergo, quòd ſunt illegitimi: illa enim conſtiturio, etſi videatur odioſa, quia pœnalis, fauorabilis eſt: quia inducta in animarum fauorem: ideo ipſius pœna non eſt reſtringenda, ſed dilatanda, vt vitentur pericula, & in prole puniantur parentes. hæc ille. Idem docuit Antonius de Butr. in cap.fin.col.34.in prima fallentia. in verſ.prædicta confirmat Paul. extra de conſuetudine, vbi inter alia his verbis vtitur, videlicet: Sic intelligo Glo. in Clem.vt hi, qui de ætate, & qualitare, in verſ.in eiſdem, vbi ſtatutum pœnale in Canonicis, & Capitulis in Eccleſijs non extenditur ad principales Prælatos; licèt de latiſſima ſignificatione Prælatus dicatur in Eccleſia: quia correctorium ius, & pœnale ſimul non ſic extenditur: & notanter dicit Glo.ad hoc, & Archid.in cap.1. de temp.ordi. lib.6. extenderetur tamen ad caſum ſecundum latam ſignificationem, & communem verbi: & maximè extenditur ad latiſſimam quando eſt fauorabilis animæ, licèt præiudicialis in rebus, vt notat Bart.in dicta l.ſacramenta. hæc ille. qui rurſus idem innuit, in cap. ad eminentiam.in verſ. Item quia fauorabilis, extra de ſent. excom. Idem docuit Panormitanus in dicto cap. ex tenore, nu.5. in verſic.vltimò hic quæritur. bis verbis vtens, videlicet: Vltimò hic quæritur, quid ſi coniuges ſciebant impedimentum: ſed contraxerunt in facie Eccleſiæ, nemine contradicente: nunquid proles ſit legitima, dic quòd non.argumentum hic dum ponderatur ignorantia mulieris: vt in fine dicti capituli ex tenore. Nam licet Goffred. reſtringat cap.fina. quando ſubeſt impedimentum conſanguinitatis: tamen dicit Io.And. & benè, quòd eadem eſt ratio in quolibet impedimento: quamquam enim illud cap.fin.videatur pœnale; tamen ex quo emanauit in fauorẽ animarum, non debet reſtringi, ſed dilatari: cum per dilatationem euitentur animarum pericula, & homines retrahantur a contractu illiciti matrimonij. Nota ſingulariter hanc rationem Ioan.And.& non tradas obliuioni: quia conſtitutio pœnalis debet extendi, & largo modo interpretari, quando emanat, vt euitentur animarum pericula.hæc Panormitanus vbi ſupra. Idem docuit Præpoſitus in dicto cap.ex tenore, col.1.in verſ.quæro ſecũdo, in fine. referens, ac ſequens ſententiam ſupradictam Io.And.Idem docuit Henricus Boich in dicto cap.ex tenore.ſequens prædictam ſententiam Io. And. & addens. Idem docuiſſe in eodem cap. Hoſt. Idem docuit Felinus in cap.tranſlato, col.6.in fine.in verſ.primò, ꝙ licèt materia correctoria.extra de conſtitutionibus, ſequens ſententiam Io.And. & Panor. ſupradictam, quorũ auctoritate explicitè probat in terminis omnia contenta in noſtra fallentia, & ſic eos loquutos fuiſſet, tacitè nos docere voluit, & idem dico de Decio, qui ſequitur ipſum Felinũ illicò citando. Idem docuit Decius in l. factum cuique ſuum.§.pœnalibus, nu.14.in verſ.ſextò fallit. ff.de reg. iur. ſequens ſupradictam ſententiam Panormitani, & Ioan. And. & Felini, qui & addit idipſum tenere Romanum in conſil.285.incip.omnia.in fine.Imola in conſ.123.col.2.incip. In cauſa. Alex.in conſ.41.incip. ſuper præmiſſo. in fine. lib.1. Idem docuit Alexan.de Imo.in l.4.§.Cato. ff.de verbor.oblig.allegans pro hoc gloſ.not.in l. omnes. in verſ.Apoſtolicæ. C. de ferijs. Idem docuit Ioan. Baptiſta in reper. l.omnes populi.in 8. fal.ff.de legibus. Idem docuit Romanus in reper. Authent.ſimiliter, in 19. ſpeciali, piæ cauſæ circa vltimas voluntates.C.ad l.Falcid.Idem docuit Auguſtinus Berous in cap.quia in omnibus. nu.14.& 15.extra de vſur. Idem docuit Marianus Socinus in cap.ita quorundam, nu.14. & 15.extra de Iudæis. Idem docuit Geminianus in cap.1.col.3.in verſ.fallit primo, in fin. de temp.ord. in ſexto, qui idem innuit in cap.pro humani.§.ſacri.conſil.1.in verſic. nota incidenter ex his. de homicidio voluntario, vel caſualiter, in ſecundo commẽt.Idem docuit Imo. in cap.cum contingat. extra de iure iurando, quem refert, & ſequitur Matthæus Matheſilanus in tracta. de extenſione interpretatiua legum, nu.23.in verſic.addere potes & aliã. Idem docuit Bertachinus in ſuo repertorio, in verſi. extenſio, in fine, ſequens ſententiam Bartoli, in Authent.ſacramenta.C.ſi aduerſus vendit. Idem docuit Ioan.de Imo.in Clem.1.col.8. in verſic.ſexto fallit. de electione. Idem docuit Philippus Francus in cap.1.col.4.in verſic.quartò limita, de tempore ordin.& in cap.ſciant cuncti.in fin.in verſic. Item not. de elect.in ſexto. Idem docuit Curtius iun. in l.1.nu.8. ff.de officio eius, cui mandata eſt iuriſdic. dicens hanc eſſe communem Doctorum opinionem, vt refert Emanuel Soarez in Theſauro commu.opin.in verſic.extenſio, nu.241. Idem docuit Nicolaus Euerardus in ſua Topica iuris, titu.a ratione legis, nu.30.in verſic.ſextò fallit dicta regula. Idem docuit Nanarrus in cap. pœnæ, nume.8. in verſic.quartò, fauore animæ, de pœnit. diſtinctione prima.

Nonò, regula tradita in concluſione tertia, fallit quando lex, conſtitutio, vel ſtatutum pœnale correctorium eſſet illuſorium, & nullum ſortire-
81 tur effectum, ſi nõ fieret extenſio † de caſu, de perſona, & de loco expreſſo, ad caſum, perſonam, & locum inibi verbis non expreſſum. Hæc fallentia probatur triplici medio. Primo enim per argum. in c. ſi ciuitas, de ſent. excommunic.in ſexto, vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis verbis vſus fuit,
82 videlicet: [Si ciuitas, † caſtrum, aut villa ſubijciantur Eccleſiaſtico interdicto: illorum ſuburbia, & continentia ædificia eo ipſo intelligi volumus interdicta. Nam licèt prædicta videantur aliàs murorum ambitu terminari: hoc tamen caſu ne vilipendi valeat ſententia interdicti, (quod fieret, ſi poſſet in ipſorum ſuburbijs, vel continentibus ædificijs licitè celebrari, vt prius) expedit interpretationem fieri latiorem. Ratione quoque ſimili, ſi ſit Eccleſiaſtica interdicta ſuppoſita, vel ſubiecta, nec in Capella eius celebrari: nec in Cimiterio ipſius eidem Eccleſiæ contiguis poterit ſepeliri: ſecus ſi ei contigua non exiſtant.] hæc in dicto Canone. & animaduertendum, quòd non ſine cauſa dixi noſtram fallentiam probari per argum.in dicto cap.ſi ciuitas, & per dictum cap. ſi ciuitas. & ſic ad verbum præſens noſtra fallentia ibi non contineatur: benè tamen implicitè, cùm ex ipſo textu eliciatur, quòd omnia illa contineantur etiam quæ non fuerunt expreſſa verbis conſtitutionis pœnalis ſecundum vim, ac proprietatem verborum ipſius, licèt tacitè ſubintellecta ſecundũ mentem Legiſlatoris ſint, ac per conſequens extendenda ſint ea, ad quæ aliàs ſi non extenderentur conſtitutio huiuſmodi, eſſet omnibus ludibrio, ac contemptus & illuſoria, atque fruſtratoria: & li-

cèt dictus Canon in dicto cap.ſi ciuitas. loqui videatur in materia pœnali ſolùm, & non in pœnali,& correctoria ſimul, cum inibi nulla fiat mentio de alia conſtitutione ipſam præcedente,quàm corrigere voluiſſet ibi Bonifacius ipſe Octauus, tamen eadem prorſus ratio cùm ſit in vtroq; quo ad præſentem materiam, prout ſupra ſæpius fuit probatum: & hic Doctorum auctoritate rurſus probabitur. Idem militabit & ius hic. Idem probatur per argum.in Clem.1.de ſepult.vbi hæc inter alia habentur, videlicet: [Eos qui proprię temeritatis audacia defunctorum corpora non ſine contẽptu clauium Eccleſiæ in Cimiterijs interdicti tempore, in caſibus non conceſſis a iure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim, interdictos, vel vſurarios manifeſtos ſciẽter ſepelire pręſumunt. Decernimus ipſo facto excommunicationis ſententię ſubiacere, a qua nullatenus abſoluantur, niſi prius ad arbitrium Diœceſani Epiſcopi eis, quibus quòd pręmiſſa fuerit iniuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem: nullo eis circa pręmiſſa exemptionis, vel quouis alio priuilegio, ſub quacunque forma verborum conceſſo, aliqualiter ſuffragetur.] hęc ibi. Dixi probari per argum.in dicta Clem. quoniam. licèt ibi contextus verborum non dicat explicitè ꝙ coopcrantes infra nominandi ſepulturę ſint excluſi: cum inibi de ipſis nulla explicitè facta fuerit mentio: ſed ſolum de ſepelientibus: tamen idem ibi tacitè fuiſſe ſtatutum ex mente comprehenſiua dicti Canonis, cum per ipſum intenderit vtique Summus Pontifex prohibere conceſſionem ſepulturę ipſis manifeſtis vſurarijs, in caſibus a iure prohibitis, quapropter ſi dictæ Clem.1. textus eſſet intelligendus ſecundum corticem literæ: quam facillimè ipſe Canon poſſet eludi: & contemptui haberi, cùm foſſores ſepulturæ, & manu propria cadauera defunctorum in Eccleſia, vel in Cimiterio ſepeliẽtes (qui ſemper ſunt viles perſonæ, ac vtriuſque iuris ignari probabili ignorantia, ac excuſabili) non inciderent in excommunicationẽ, iuxta text.in cap.vt animarum.de conſtitu.in ſexto, inde ſequeretur quòd dicta conſtitutio Clem.neminem ligaret: ac fruſtraretur vltimo ſuo effectu, ac per conſequens ab omnibus contemptui haberetur, vti conſtitutio vana, & inutilis: quod vtique proculdubio cederet in deriſum poteſtatis Eccleſiaſticę. Quapropter meritò neceſſario ipſa conſtitutio Clem.1.extendenda erit ſecundum mentem eius comprehẽſiuam ad alias perſonas ibi ſpecialiter non nominatas (iuxta notata per me ſupra, in ſecundo notabili, ſecundum quoque ſententiã infraſcriptorum Doctorum) videlicet: Ad Clericos celebrantes Officium Diuinum pro ipſis vſurarijs defunctis ſepeliendis, ad homines aſſociantes feretrum ad ipſam Eccleſiam, ad iubentes, ſeu permittentes tales vſurarios ſepeliri in loco ſacro, ad deferẽtes cereos circa ipſum funus, & ad alios quomodolibet cooperatores in ſepeliendis ipſis vſurarijs manifeſtis prædictis, licet dicta conſtitutio Clem.1.ſit pœnalis, & correctoria: & quòd ſit correctoria, probatur apertiſſimè: eo quòd etſi in cap.in quibus, extra de vſur.& in c.quamquam. de vſur.in ſexto, in quibus prohibetur eorũ ſepultura ſub pœnis ibi expreſſis; tamen in ipſis non fuerat hoc prohibitum ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, vti factum fuit in d.Clem.1. de ſepult. vnde negari non poterit hanc Clem.1. eſſe pœnalem, & correctoriam ſimul. Pro cuius maiori intelligentia ad memoriam breuiter reuocemus (quæſo) ea quæ diximus in primo notabili præſentis tractatus: eò quòd ibi habuimus mentem vniuſcuiuſque Legiſlatoris in ſua lege interpretanda colligi etiam in pœnalibus, ex tribus, videlicet: Primò, ſi ſenſus proprius contineret iniquitatem: & quòd hoc ſit in caſu noſtro, ſcilicet præſentis Clem. patet, eo quòd vt peroptimè docuit Glo. & alij Doctores paulò poſt citandi, locis ibi citatis, ſi ſolùm Summus Pontifex intellexiſſet de ſepelientibus tales vſurarios, ac excommunicatos actu ipſo, ſeu proprijs manibus (vt videtur denotare ſonus verbi in dicto Canone inſerti) videlicet: [Sepelire] & non alios cooperatores ſupra nominatos: dicta conſtitutio contineret iniquitatem, eo quòd legaret ſolum viles perſonas, & innocentes, cum ferè omnes homines talis conditionis, (qui pretio proprijs manibus defunctos ſepeliunt, ſeu tumulant) regulariter ignorent talem cõſtitutionem Pontificiam, nec ad ipſam addiſcendam aliquo iure teneantur: eo quòd alias inde ſequeretur, quòd miſerrimi, & pauperrimi homines, (vt ſunt omnes homines talis conditionis) tenerentur ſtudio iuris Canonici inſudare: ad quos eos obligatos eſſe quis ſine rubore affirmabit? quapropter patet eos ignorantia conſtitutionis huiuſmodi probabili, ac excuſabili labore, ac per conſequens non incidere in ſententiam excommunicationis latam contra ſepelientes, vt ſtatuit Bonifacius Octauus in cap. vt animarum. de conſtitutionibus, in ſexto, vbi infraſcripta habentur, videlicet: [Vt animarum periculis obuietur ſententijs, per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.] hæc ibi. Vnde patet eos excuſari a tali igno-
83 rantia, & non incidere † in excommunicationẽ.
Cum ergo ſecundum proprium vocabulum, [ſepelire] non debeat accipi ſolùm, pro actu ipſo manualiter ſepeliendi, (ne tale abſurdum inde oriatur) ſequitur inde ſumendum fore, hoc verbum [ſepelire] & ſecundum improprium: vt in l.in ambiguis.la a.ff.de reg.iur.vbi hæc habentur, videlicet: [In ambiguis orationibus, maximè ſententia ſpectanda eſt eius, qui eas protuliſſet.] Item in l. ſcire etiã oportet.§.aliud.ff.de excuſ.tut.& temp. eorum habetur, quòd [quotieſcunque ex verbis le-
84 gis ſimpliciter intellectis reſultat iniquitas, † tũc
a verbis receditur, & mens ſeruatur:] Vnde meritò canonizata fuit ſententia Hilarij in cap.intelligentia, extra de verb.ſignific. vbi dicitur [Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda, dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus,] canonizata quoque reperitur ſententia Diui Gregorij Papæ in cap.propterea.extra de verb. ſignific. dicentis: [Propterea ſi prolixam Epiſtolam meam ad interpretandum accipere te fortaſſe contingerit, rogo non verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri: quia plerumque dum proprietas verborũ attenditur, ſenſus veritatis amittitur.] hæc ibi. Secundo loco legis mentem (diximus) colligi quando ratio legis repugnat ſenſui verborum. Nam ratio legis, mẽs legis eſt: & quòd legis mens ſit capienda, quando ratio legis repugnat ſenſui verborum, probatur per tex.in l.nominis, & rei, §.verborum. ff.de verb.ſignific. vbi hæc habentur, videlicet: Verbum ex legibus ſic accipiendum

piendum

piendum eſt tam ex legum ſententia,quàm,ex vec
bis.] hæc ibi.& quòd ſummopere repugnaret men
ti, ſeu ſententiæ verborum (quibus Papa io dicta
Clem. vtitur) ſi ſub nomine ſepelientium, ſolum
venirent foſſores,ac dictæ perſonæ viles,quæ pro-
prijs manibus tumularent, miſerrima mercede re
cepta,tales vſurarios,& non omnes cooperatores
in ipſo ſepeliendo ſupra nomioati: patet ex hoc,
quoniam inde conſtitutio Pontificia,prædicta fru
ſtraretur ſua ſpe, ac ſuo fine: propter quam Papa
ipſam edidit: ſcopus enim Summi Pontificis in
dicta Clem.fuit, vt patenter, & ad ſenſum elicitue
ex ipſius litera, & apertios paolò poſt probabi-
mus, vt inde tam ipſe vſurarius manifeſtus,quàm
ipſios hæredes (ſaltem ne infamiam ac dedecus in
hoc ſeculo apud populum incurrerent, propter
denegationem ſepulturæ vſurario illi factam) ſie
compellerentur vſuras reſtituere,iuxta tex.in cap.
quia io omnibus, extra de vſur.& in c.quamquam,
de vſur. in ſexto. & quidem hæc intentio Papæ
quàm facillimè fruſtraretur, ſi ſolum tumulan-
tes: (qui vt dixi ferè ſemper inculpabiles eſſent)
comprehenſi eſſent Clem. niſi & omnes prænomi
nati cooperatores appellatione ſepelientium ve-
nirēt, vt patet ad ſenſum,& latius alijs multis ra-
tiooibus patebit, cum ſententias Doctorum no-
ſtræ concluſioni aſtipulantium referam. tertiò,ſu-
pra in dicto primo notabili diximus, in hac mate
ria iudicandum fore ſecundum mentē legis,abie-
cto ſonitu verborum: ſi communis vſus loquendi
repugnet proprie verborum ſignificationi,vt in l.
librorum appellatione. §. quod autem Caſſius.ff.
de legat. 3. vbi hæc habentur, videlicet: [Quod
autem Caſſius ſcripſit de membranis puris verum
eſt: Nam nec chartæ puræ debentur, libris lega-
tis,nec chartis legatis, libri debebuntur: niſi for-
tè & hic nos vrſerit voluntas, vt puta ſi quis fortè
ſic reliquerit chartas meas vniuerſas, qui nihil
aliud quam libros habebat.] Nemo enim dubita-
bit libros deberi: Nam & in vſu plerique libros,
chartas appellant,hæc ibi. Ex quibus elicitur quo
ad noſtrum propoſitum facit dicta lex. cum com-
muni vſu verborum,ſeu loquendi: ſepelientes di-
cantur non ſolum foueam facientes, & tumulan-
tes,verum etiam tam laici,quàm clerici aſſocian-
tes cadauer ad Eccleſiam, quàm Diuinum officiū
mortuorum decantantes, & cereos defereotes.
(vt fama volat) Nam ſi quis talium ab alijs inter-
rogaretur,vnde veniret,ſtatim reſpōderet venio a
ſepeliendo tali homine,vel ſepeliuimus talem: li-
cèt mano propria non tumulauerit illum defun-
ctum: quapropter patet,quòd dicta Clem.conſti-
tutio debeat interpretari, (& non dicam extendi
ad prænominatos omnes) & omoia hucuſque al-
lata ſint vera, probatur quoque per alia iura, &
Doctorum ſeotentias allatas in dicto §. 1. in di-
cta tertia particula principali, incip. tertiò, mens
legis colligitur ex vſu communi loquendi, & alia
ſubſequentia iura, ac Doctorum vota hic recen-
ſenda. Et primo per argum. in cap.vt periculoſa.
ne Clerici,vel Mona.in ſexto, in quo Canone Bo-
nifacius Octauus infraſcriptis verbis vtitur, vide-
licet: [Vt periculoſa Religioſis vagandi materia
ſubtrahatur, diſtrictius inhibemus,ne de cætero
aliquis quantumcunque Religionem tacitè, vel
expreſsè profeſſus in Scholis, vel alibi, habitum
85 ſuæ Religionis dimittat † (& paulò poſt) ſi quis
autē horum violator temerarius extiterit,excom-
municationis incurrat ſententiā ipſo facto.] hæc
ibi. inter alia, dixi probari prædictam concluſio-
nem per argumentum io dicto cap.vt periculoſa:
quoniam etſi non probetur præſens nona fallentia
explicitè per ipſum Canonem: cum nulla penitus
in ipſo fiat mentio de contentis in noſtra hac fal-
lentia: probatur tamen implicitè arguendo a ſi-
mili,dicendo tali pacto,videlicet: Hic Canon, c.
vt periculoſa, eſt pœnalis, & innodat tranſgreſſo-
res pœnæ ſententiæ excommunicationis, ſicut &
ille Canon dictæ Clem. vnde fit, quòd ſicuti hic
Caoon non dicit explicitè dimittentem babitum
quo ad ſuperiores veſtes, & deferentem quo ad
inferiores veſtes, ideſt ſubtus alias veſtes clerica-
les,ſeculares,aut alterius Religionis,ita quòd co
gnoſci non poſſit religioſus talis ſuæ Religionis,
eſſe excommunicatum, ſed ſimpliciter eum inci-
dere in excommunicationem, qui habitum ſuæ
Religionis dimiſit & nihilominus omoes Docto-
res paulò poſt citandi meritò aſſeuerant, deferen-
tem habitum ſuæ Religionis ſic abſconſum inci-
dere in excommunicationem:& ratio eſt, ſecun-
dum eos, & meritò: quoniam huiuſmodi dimit-
tens babitum in ſuperioribus, & deferens ſubtus
alias veſtes dici non poſſit dimiſiſſe materialiter
habitum ſuæ Religionis,& tranſgreſſum fuiſſe ver
ba Canonis illius pœnalis: bene tamen dicendum
erit illū dimiſiſſe formaliter, & tranſgreſſum fuiſ-
ſe mentem, & rationem Canonis, ſeu latoris ip-
ſius, quapropter talis mens tranſgreſſa non dice-
tur mens extenſiua, ſeu extenſa: ſed comprehen-
ſiua legis,eò quòd comprehenſa fuerit in lege ta-
li pœnali: cum hoc intenderit conditor Canonis
prohibere, ibi, vt luce meridiana clariùs elicitue
ex verbis ipſius in princ. cum rationem talis con-
ſtitutionis ipſe Summus Pontifex inteodens nos
docere,dixit. [Vt periculoſa Religionis euagan-
di materia ſubtrahatur.] nam ſi vera non eſſet no
ſtra interpretatio: ipſa conſtitutio pœnalis fuiſſet
eluſoria,& fruſtratoria: quia poſſent Religioſi ita
commodè, & ſine periculo, quòd inde cognoſci poſ-
ſint, & aliquam inde infamiam, aut pœnam incur-
rant reperti extra Monaſterium vagantes cum ha-
bitu abſconſo, ſicut etſi penitus ſine habitu, & ſie
fieret fraus legi impunè, contra ea, quæ probaui-
mus in tertio §. allato ante primam concluſionem
præſentis tractatus, & inde Canon hic priuaretur
ſpe, & fine intento a ſuo conditore, quod quàm
ſit abſurdum per ſe patet: & quòd qui obſeruat vec
ba cuiuſcunq; legis pœnalis offendenda eius men
tem, incurrat pœnam tranſgreſſoribus indictam:
non ego vero potius tex.in l.non dubium.C.de le
gibus, & conſtitu. breuiter canonizatus.in c.fioa.
de reg.iur.io ſexto, docebit his verbis ibi conten-
tis, videlicet: [Non dubium eſt io legem com-
86 mittere, † qui verba legis amplexus, contra legis
nititur voluntatē,] quę ſententia refertur quoque
in cap. plerique. 14. q. 3. ſic ergo in propoſito, ſi-
cut deferens babitum Religionis ſuæ abſconſum,
quia ipſum defert materialiter; & non formaliter,
vt docet Cardinalis Gaietanus in ſua Summula in
verſic.excōmuoicatio,c.61. dum interpretatur di
ctum cap. vt periculoſam incidit in excommuni-
cationem in dicto Canone promulgatam, ratio-
nibus ſupra allatis, ſic & dicendum erit in caſu no
ſtræ fallentiæ, quòd ſcilicet omnes prænominati,
(quamuis manu propria non tumulent excommu-
nicatum, vel vſurarium manifeſtum) incidant in
pœnam

pœnam excommunicationis, ibi indictam ſepelientibus in Eccleſijs, vel Cimiterijs huiuſmodi homines: cum obſeruara cortice literæ, ac nudis verbis illius cõſtitutionis transſgrediantur ipſum Canonem ſecundum meutem conditoris illius, vt latius fuit dictum; inſuper noſtra fallentia ac interpretatio dictæ Clem.1. de ſepulturis. probatur per argum. in dicto cap. ſi ciuitas, in quo Boniſacins Octauus infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: [Si ciuitas, caſtrum, aut villa ſubijciantur Eccleſiaſtico interdicto, illorum ſuburbia, & continentia ædificia ex ipſo volumns intelligi interdicta. Nam licèt prædicta videantur aliàs murorum ambitu terminari, hoc tamen caſu, ne vilipendi valeat ſententia interdicti, quòd fieret, ſi poſſet in ipſorum ſuburbijs, vel continentibus ædificijs, licitè celebrari (vt prius) expedit interpretationem fieri latiorem.] hæc ibi, inter alia: ſed animaduertendum, quòd non ſine cauſa dixi noſtram concluſionem probari per argum. in dicto cap. ſi ciuitas, eo quòd licèt ex probitate de ipſa nec verbũ quidem habeatur in dicto cap. ſi ciuitas, bene tamen implicitè: cum eadem ratio militet in vtraque conſtitutione: imò quoniam ibi idcirco talis extenſio fit ad ſuburbia, ne vilipendi valeat ſententia interdicti, quod bene implicitè hoc præcepiſſet, ac præcipete intendiſſet, etiam ſi non expreſſiſſet Summus Pontifex tale quid, ſed ſolum prohibuiſſet, ne quis auderet celebrare in ciuitate, aut villa interdicta. Attamen idcirco ſuam intentionem ibi expreſsè declarare ac inſinuare ſtuduit, quia (forſan) audierat aliquos dubitantes de hoc: quod quidem, & ſequutum fuiſſet in caſu noſtræ fallentiæ, & interpretationis dictæ Clem.1. de ſepulturis ſi apud Summum Pontificem fuiſſet huiuſmodi declaratio expoſtulata, vt patet ad ſenſum: quoniam aliàs & hæc conſtitutio Clem.1. de ſepultur. vilipendeteur ac cõtemptui haberetur, vt latius paulò ante probauimus. Et notandum, ꝙ dicta conſtitutio in dicto cap. ſi ciuitas. eſt pœnalis, & correctoria ſimul, vt probauimus paulò ante, ſicut diximus de conſtitutione dictæ Clem. 1. de ſepulr. Idem videtur probari per argumentum in cap. ſi poſtquam. §. ſi vero, de elect. in ſexto, in quo hæc habentur conſtituta a Bonifacio Octauo, videlicet: [Si vero electus, qui (iuxta conſtitutionem fęlicis recordationis Nicolai Papæ Tertij prædeceſſoris noſtri,) ad dictam Sedem venerat, pro electionis ſuæ negotio proſequendo, de Romana curia ſine licentia receſſerit, antequàm huiuſmodi negotium ſit finitum, eius electio, auctoritate conſtitutionis ipſius (quę non ſolum, vt quis veniat, ſed etiam & ſui mente exigit, quòd vſque ad finem negotium proſequatur) eo ipſo iuribus euacuatur omnino.] hæc in dicto §. Dixi probari per argumentum in dicto cap. quoniam re vera ex ipſo elicitur etiam, ꝙ in pœnalibus quoque transgrediens mentem alicuius Canonis, punitur pœna ſtatuta ab ipſo Canone, licèt verba Canonis, ſeu ſenſum literalem illius tranſgreſſus non fuerit. Notandum inſuper, quòd in probatione ſeptimæ fallentiæ allatus fuit tenor dicti §. ſi vero, & ibi probatum fuit, quòd dicta conſtitutio ſit pœnalis, & correctoria, vide ergo ibi, & quamuis quamplurima alia iura afferri poſſint ad probandum, quòd mens legis pœnalis potius ſit obſeruanda, quàm ſenſus literalis: tamen breuitate ſtudens illa miſſa faciam, arbitrans, quòd hucuſque allata iura probent propoſitã noſtram fallentiam. Probatur ergo & ſecundo noſtra concluſio Doctorum auctoritate (vltra citatos Doctores in dictis notabilibus.) Glo. enim in dicta Clem.1. verſ. ſepeliri, vnà cum infraſcriptis Doctoribus, quam libentiſſimè ſe ſubſcripſerunt noſtræ fallentiæ, moti prædictis de cauſis, aſſeuerantes, quòd etiam in pœnalibus, ſeu in materia pœnali, & correctoria, & excõmunicationis iudicandum erit incurrere pœnas ſtatutas contra eos, qui obſeruantes verba conſtitutionum, aut iurium quorumcunque pœnalium, tranſgrediuntur ac violant ipſorum mentem, ſeu intentionem, & voluntatem Legiſlatorum, ſeu rationem qua huiuſmodi Legiſlatores moti fuerant ad tales leges pœnales condendas: affirmantque, quòd huiuſmodi (quæ prima facie videtur extenſio legum) verè non ſit extenſio, at potius interpretatio legum dicenda: (vt & nos paulò ante ſępius probauimus:) Doctores ergo ſubſcribentes ſe noſtræ fallentiæ, & interpretationi dictæ Clem. 1. de ſepulturis ſunt infraſcripti, videlicet: Imol. in dicta Clem.1. de ſepulr. nu. 34. & 35. Idem ferè ad verbum confirmans quod & probat vetum auctoritate Stephani, & Lapi, Doctorum antiquorum, maximę auctoritatis, addens & hanc rationem, dicens, Ratio eſt, quia ſepultura illa vocatur, quæ fit in Cimiterio cum pſalmis, & orationibus, vt in cap. quæſta .13.q.2. & c. placuit. 23.q.5. Anchar. idem fatetur in Clem.1. not.9. de ſepultu. ſequens ſententiam prædicti Stephani. Gloſ. in dicta Clement.1. in verſ. ſepelite, in fine. de ſepulturis. Gloſ. in dicto cap. intelligentia. in verſic. ex cauſis, Glo. in dicto cap. propterea. in verſic. proprietas. Gloſ. in c. quamquam. de vſur. in ſexto, aliter facta. Glo. in dicto cap. certum. de reg. iur. in in ſexto. Glo. in dicta l. non dubium. in verſic. amplexus. Glo. in d. cap. plerique. Glo. in c.1. in verſic. Italiæ. de temp. ordin. in ſexto. Glo. in dicto cap. ſi poſtquam. §. ſi verò. in verſic. mente. Ioan. Andr. in Mercu. in d.c. certum, & in dicto c. Deus. extra de vita, & honeſtate clericorum, dicens, incidere in pœnam excommunicationis Religioſum incedentem cum habitu ſuæ Religionis abſconſo ſubtus alium habitum, puta laicalem, aut clericalem. Honeſt. in Summa. tit. de contrahen. empt. & vendit. §. & ad quid venditor. in verſic. illud autem nota, quòd ſi quid fiat in fraudem legis, nõ valet. Geminianus in dicto cap. ſi poſtquam. in verſic. quinto nota. & in dicto cap.1. in verſic. circa hoc. de temp. ord. in ſexto. Antonius de Butrio in cap. Deus. extra de vita, & honeſt. cleric. in verſ. quæro quomodo. & in dicto cap. intelligentia. & in dicto cap. propterea. Panormitanus in dicto cap. intelligentia. & in dicto cap. propterea. Ioannes de Ana. in rubrica de Apoſtatis. Felinus in cap. tranſlato, (col. fin. in verſ. tertiò nota, quòd vbi conſtitutio eſt eluſoria) ext. de conſtitutionibus. Syluest. in verſic. lex. §. 16. 17. 18. 19. & 20. Probat & tertiò hac ratione (vltra quamplurimas ſupra allatas) cum enim etiam in pœnalibus, & correctorijs tranſgreſſio legis ſit pœnalis: & is qui facit fraudem legi, ipſam tranſgrediatur legem, vt ſupra fuit probatum quàmpluries. inde ſequitur veritas noſtræ concluſionis, ꝙ nominati in ipſa fallentia ſint puniendi. & nominati in dicta Clem.1. ſint excommunicati, quamnis hoc ex ſonitu verborum illius Clem.1. non reſonet. Et ex his omnibus iam productis in probatione noſtræ huius fallentiæ reſultat deciſio alte-

rius

Digitized by Google

rlus quæſtionis eiuſdem materiæ pœnalis, & correctoriæ, de qua Romæ olim fui interrogatus circa intellectum conſtitutionis Papæ Gregorij Decimitertij fęlicis recordationis ęditæ in anno 4. ſui Pontificatus, anno verò ſalutis 1575. in qua hæc ſequentia ad verbum habentur, videlicet: [Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad futuram rei memoriam. Vbi gratię, & indulta a Sede Apoſtolica cōceſſa ſucceſſu temporis incommodum afferre noſcutur, expedit illa ſalubri Pręſidentis conſilio ſubmoueri. Proinde ſanctimonialium quieti, & tranquillitati conſulere: periculaque, & ſcandala ab ęis remouere cupientes,
87 auctoritate pręſentiū reuocamus, † & abolemus omnes, & quaſcunque licentias, ac facultates ingrędiendi Monaſteria, domos, & loca Monialiū, ac etiam virorum quorumuis Ordinum: quibuſuis Comitiſſis, Marchioniſſis, Duciſſis, & alijs quibuſcunque ſtatus, & conditionis mulieribus, ac etiam omnes, & quaſcunque licentias ingrediendi Monaſteria, domos, & loca ipſarum ſanctimonialium quibuſcunque iuris, etiam eiuſdem ſtatus, & dignitatis, tā a prędeceſſoribus noſtris, quàm etiam a nobis, & Sedis Apoſtolicę Legatis, aut alijs ex quibuſuis quantumcunque vrgentibus cauſis, ſub quibuſcunque tenoribus, & etiam derogatoriarum derogatorijs: reuocatoriarum reſtitutorijs, alijsq́; efficacioribus clauſulis irritātibusq́; & alijs decretis etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, deq́ue Apoſtolicę poteſtatis plenitudine; atque ad Imperatoris, Regum, Reginarum, aliarumve Principum contemplationem, vel ſupplicationem, conceſſas, confirmatas: ac etiam iteratis vicibus renouatas, caſſamusq́ue & annullamus literas deſuper confectas, & proceſſus habitos per eaſdem: Inhibentes ijſdem, qui illas obtinuerunt ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda, ſuper qua nemine niſi a Romano Pōtifice (pręterquam in mortis articulo) abſolutionis beneficium poſſit impertiri; ne ipſarum licentiarū prætextu Monaſteria huiuſmodi quouis modo ingredi audeant. Abbatiſſis verò, necnon Abbatibus, Conuentibus, ac alijs Monaſteriorum vtriuſquę ſexus ſuperioribus, & perſonis (quocumque nomine vocentur) diſtrictè præcipimus ſub eadem excommunicationis pœna: necnon priuationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum ſuorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, ne in Monaſteria, domos, & loca ſua quemquam prætextu huiuſmodi licentiarum, & facultatum ingredi faciant, vel permittant. Quinetiam ſub eiſdem pœnis ipſo facto incurrendis prohibemus, atque interdicimus omnibus, & quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis, & ſecularibus, ac etiam Ordinum quorumcunque etiam Mendicantium Regularibus, ne prætextu licentiarum ab Epiſcopis, vel Superioribus, quibus illas concedendi, in caſibus neceſſarijs tantum: ex Decreto Concilij Tridentini tribuitur. Ne Monaſteria ipſa Monialium pro libito, ſed neceſſitatibus vrgentibus, duntaxat ingredi. Neve Moniales ſub eiſdem pœnis illos aliter admittere præſumant, non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, Monaſteriorumq́ue & Ordinum prædictorum iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, conſuetudinibus, priuilegijs quoq; exemptionibus, & indultis Apoſtolicis, illis, eorumq́ue Superioribus prædictis, & alijs quibuſcunque per quoſcunque Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, ac nos, & dictam Sedem ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis conceſſis, confirmatis, ac etiam iteratis vicibus innouatis, quibus omnibus eorum tenorem, perinde ac ſi ad verbū inſererentur præſentibus, pro ſufficienter expreſſis habentes, illis aliās in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſsè derogamus, cęterisq́; contrarijs quibuſcunque.] hęc omnia habentur in dicta conſtitutione, ex qua ſex notatu digniſſima eliciuntur. Primum quorum eſt, quòd mens ac ſco
88 pus conditoris † Canonis huius fuerit conſulere quieti Monialium, & aliorum virorum regulariū, ac obuiam ire (& quantum in ſe fuerat) atq; amouere omnia impedimenta; quibus potuiſſent tales perſonæ a ſpiritualium rerum cogitatione, & exercitio auocari, ac remoueri ab illis omnia pericula, & ſcandala, quæ per ingreſſum tam mulierum, quam virorum ad illas Moniales: & per ingreſſum mulierum ad regulares viros oriri paſſim poterant ratione fragilitatis humanæ, vt elicitur apertiſſimè ex verbis ipſius conſtitutionis, in eius principio. vbi ſic dicitur. [Proinde ſanctimonialium quieti, &c.] & concludit [remouere cupientes.] Secundum, quòd dictus ingreſſus vetitus includit etiam eos, quibus a Summo Pontifice ſpeрrat illuc vſque indulta facultas ingrediendi huiuſmodi Monaſteria, non obſtante conſtitutione (citata) ſacri Concilij Tridentini, & ſub tali prætextu ingrediebantur. Tertium, quòd ingredientes talia Monaſteria, incurrant ipſo facto excommunicationem Summo Pontifici reſeruatam. Quartum, quòd concedentes, aut permittentes ipſi Pręſidentes, ac Superiores Monaſteriorum vtriuſque ſexus talem ingreſſum in caſibus non conceſſis in Concil. Trident. incurrunt eandem ſententiā excommunicationis Papæ reſeruatam: & priuationem dignitatum, beneficiorum, & officiorū ſuorum, ac inhabilitatem ad illa, & alia in poſterum obtinenda. Quintum ijſdem omnibus prænarratis pœnis innodat omnes vtriuſque ſexus laicos, & regulares, ingredientes dicta Monaſteria pro libito ſub prætextu licentiarum ſibi indultarum ab Epiſcopis, vel Superioribus: quibus illas concedendi in caſibus neceſſarijs tantum ex Decreto (citato Concil. Trident.) facultas tribuitur. Sextum, & vltimum, quòd ijſdem pœnis inuoluuntur Moniales, tales aliter admittere præſumētes. Hęc omnia ex dicta conſtitutione habētur. Ex quibus nonnulli Doctores eliciebant, quòd ſi quis ingrederetur Monaſteria Monialium ſine prętextu licentiarum (quas prætendere non poterant, cum non obtinuiſſent tales licentias a Summo Pontifice) ſed aliqua de cauſa neſaria, aut furti, aut cuiuſcunque rei prohibitæ, vel etiam honeſtæ in ſui natura, non tamen neceſſaria, vt eſt viſitatio Monialium a proprijs conſanguineis, ſcientibus tamen hanc generalem prohibitionem ſub forma ſupradicta, vel alia de cauſa ſimili, qui Doctores aſſerebant tales nō incidere in prædictas pœnas; quia talis conſtitutio eſſet pœnalis, & correctoria, eo quòd addere pœnam talibus pœnis ſtatutis a Concil. Trident. eo quòd in pœnalibus fieri non debeat extenſio de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum. Cum id videatur ſtatutum per tex. in cap. pœnæ ſicut. de pœnitent. diſt. 1, & in l, interpretatione.

tione.ff.de pęnis.in quibus iuribus hæc babentur, videlicet: [Pœnæ legum interpretatione mollien dæ ſunt, potius quàm exaſperandæ.] hęc ibi. Ex quibos elicitur regula ipſa vulgatiſſima in pœois, ſeu pœnalibus non ſit extenſio. Idem babetur in c.in pœois.de reg.iur. io ſexto, vbi dicitur [Io pœnis benignior interpretatio eſt facienda.] & in c. odia.de reg.iur.in ſexto. vbi dicitur [odia reſtringi, & fauores coouenit ampliari.] Item in fauoré prędictę ſenteotię Doctorum affertur ſenteotia Cardinalis Zabar. in Clem.1. de ſepult.q.26.qui dixit nominatos paulò ante in ooſtra interpretatiooe dictę Clem.noo incidere io pœnam excommunicationis, eo quòd conſtitutio illa ſit pęoalis. Idem Doctor ipſe aſſeuerat io Clem. de conſang. & affinit. col.3. in prima quæſt. incip. qoæro cum hęc Clem. vbi dicit, quòd ſi quis contraheret matrimonium cùm cognata Iudæa, vel Pagana, vel ſpeciali, aut legali non incideret in excommunicationem per dictam Clem.latam: cum ſit cooſtitutio pœoalis, quę extendi non poteſt de caſu ad ſimilem caſum. & idem prorſus fatetur Glo. in dicta Clem.in verſic.eos, ſed addidit Cardioalis vbi ſupra, quòd non poſſit fieri extenſio in pœnalibus: his ergo allatis in fauorem illorum Doctorum nó obſtaotibus, dico veriſſimam fuiſſe meam conclusionem, ſeu interpretatiooem dictæ conſtitutionis pœnalis, & correctoriæ per Gregorium Decimumtertium fęlic.record. ac per cooſequens ingredientes, ac permitteotes ingredi talia Monaſteria, vt in dicta Bulla, ſeu conſtitutione, ſine aliquo prætextu licentiarum, ſunt ipſo facto excommunicati, & alijs pœnis ibi receoſitis irretiti, niſi ignorantia probabilis talis conſtitutionis eos excuſaret, vt ſi ruſtici eſſent, vel hoiuſmodi, qui hanc igoorant conſtitutionem, & ab ipſa addiſcenda excuſarentur, vt fuit ſtatutum in c. vt animarum. de conſtitutionibus, in ſexto. ſecus ſi laborarent ignorantia craſſa, vel ſupina: quia tunc incidiſſent: & ratio eſt, quoniam ipſi tales ingredientes ſine prætextu talium licentiarum etiam comprehenduntur in ipſa pœnali, & correctoria conſtitutione, ſecundum mentem Legiſlatoris, cum nulla extenſio facta in pœnalibus inde appareat, eo ꝙ dictus caſus non dicatur ſimilis, neque extenſus ad terminos dictæ conſtitutionis, ſed comprehenſus io ea, iuxta allata ſupra in præambulo 23. & alijs tribus ſequentibus, & per ea, quæ dixi, exponendo menté Clem.1.de ſepult.reducendo Theoricam allatam tam in dictis præambulis, quàm in hac eadem fallentia, & in fallentia prima, & octaua eiuſdem concluſiooìs tertiæ. vide ergo omnino ibi ad practicam, & intelligentiam meotis Legiſlatoris dictæ Clem. quoniam re vera nulla ſit exteuſio conſtitutionis prædictæ: Com ex ipſios verbis eliciatur fuiſſe comprebenſum boc ſub illa prohibitioue, vt peroptimè exprimere voluit ibi Summus Pontifex, afferendo in principio ipſius conſtitutionis cauſam, propter quam ipſe motus fuerat ad talem cóſtitutionem faciendã, annués, ꝙ talis duplex fuerat. Prima quarum fuit, vt per eam conſuleret quieti, & tranquillitati ſanctimonialium, quòd luce clarius elucet ex verbis ipſius met Papæ Gregorij, quæ ſunt hęc, videlicet: [Proinde ſanctimonialiũ quieti, & tranquillitati conſulere, &c.] Secũda cauſa fuerat, vt omoia ſcãdala, & pericula (quantum in ſe fuerat) in ipſis Monialibus, & Mouachis, ſeu Regularibus remouere, quod & ipſemet Papa innoit ſubinſerėos hęc, videlicet: [Periculaq́; & ſcandala ab eis remouere cupientes.] Et quidem qui compos mentis nó animaduertat, quòd æquè quies, & tranqoillitas Monialium, & Monachorum perturbatur ex ingreſſu virorum aliquorum in earum Monaſteria ſine prætextu licétiarum, ſicut ex ingreſſu ex prætextu licentiarum, necnon, & quòd ipſæ perſooæ Religioſæ pericula iocurrere poſſeot, & ſcandala ſuſtinere, æquè, & eodem modo ex ingreſſu talium in earum Monaſterium, ſub prætextu licentiarum, ſicut ſine prætextu tali: cum ratio, qua hoc probatur, ſit poteotiſſima, nempè quoniam licentia aſſequuta, vel prætextus aſſequutæ licentiæ ingredieodi talia Monaſteria, per ſe conſiderata, & ſumpta nihil horum malorum operatur, pro qoibus vitandis Papa Gregorius talem cooſtitutiooem ędidit, ſed ipſe met (acto) completus, ſcilicet corporalis ingreſſus taliom perſonarum, quibus fuerat antea ingreſſus conceſſus, qui quidem corporalis ingreſſus æquè cauſa tantorum malorum (quæ præcauere intendebat Pontifex Summus) eſſe potcrunt, ingredientes ſub prætextu dictatum liceotiarum, ſicut ingredientes ſine tali prætextu, quod & confirmatur, & alia ratione, cum enim hi quibus conceſſæ fuerant huiuſmodi facultates ingrediendi talia Monaſteria ſint Magnates, ac Priocipes, qui noo ita frequenter ad Moniales, vel Monachos reliquosq́ue regulares ingredi aſſoleant præpediti a lijs negotijs, & qoàm ſępiſſimè erga laicas perſonas delectentur, (vt experientia docet) quibus huius miſerrimi ſeculi vanitatibus maius cómodum ſuppetit, qoàm alijs hominibus inferioris conditionis, quibus nó aſſolet talis facultas indulgeri: qui inde poſſent maiori cum tumultu, & diſpendio Monialium, & Regularium virorum introduci intra ſepta Monaſteriorum ſine timore incurrendi pœoas cótentas in hac recenſita conſtitutione, quapropter luce meridiana clarius elucet, quòd ſi dicta conſtitutio nó comprehenderet ingredientes ſine tali prętextu, eluſoria, & fruſtratoria foret, ac pro nihilo duceretur, & mens Legiſlatoris non attenderetur contra tot iura, & ſententias Doctorum, quæ ad probandã noſtram interpretationé dictę Clem.1. de ſepulturis, & probationem præſentis fallentiæ, quæ in idem coincidunt, cum in vtraque adſit conſtitutio, ſecundum mentem comprehenſiuam legis, licèt non ſecundum verba legis, ſicut etiã omnes Doctores ſenſerunt de intellectu c. vt periculoſa. ne Clerici, vel Monachi. in ſexto. quæ conſtitutio pœnalis eſt innodans tranſgreſſores vinculo excommunicationis: comprehendens regularem deferentem habitum ſuæ Religionis abſconſum quamuis io dicto Canone ad verbum, nulla fiat mentio de tali caſu: ſed ſimpliciter excommunicetur non defereos habitum ſuæ Religionis (ſicut latius ſupra diximus) tamen verè ille abſconſum, habitum deferés io excommunicationem incidit ratione iam allata ibi: quapropter ibi videbis, oe eadem hìc repetam. Accedit inſuper, quòd quidam meus Reuerendus Pręlatus optimę doctrinæ, ac deuotiſſimę vitę retulit, ſe a quondam Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo, ac deootiſſimo (ne dicam ſanctiſſimo, vt ab omnibus, & a me habebatur) Cardinale Archiepiſcopo Mediolanenſi (nomine Carolo Bonromeo,) audiſſe, quòd cum ipſe Cardinalis conſuluiſſet eundem Gre-

gorium Decimumtertium Summum Pontificem felic. record. de intellectu huius ſuæ conſtitutionis, an inciderent in pœnas in illa expreſſas, ij, qui ingrederentur dicta Monaſteria non ſub prætextu licentiarum, recepit ab eodẽ Summo Pontifice, ꝙ ſic oĩno; Addẽs, ꝙ imò a fortiori Papa ipſe hoc ipſum dixit, forſan motus rationibus a me ſupra allatis, tam ad probationem fallentiæ præſentis, quàm ad interpretationẽ dictę conſtitutionis, quàm ijs, quę in probationem fallentiæ primæ, & octauæ diximus, eo ꝙ & in hoc caſu ipſa locũ habeant, tum quia identitas rationis in vtroque caſu militat, & hæc conſtitutio ſit fauorabilis ſaluti animę, cum inde vitetur fomes peccatorũ, & ſcandalorum, etiam in dictis fallentijs probauerimus in illis caſibus extẽdi leges pœnales, & correctorias. Vide ergo ibi plenius. His ergo præhabitis, quàm facillimè reſpõſum dabimus productis contra hanc noſtram aſſertionẽ: & primo ad iura producta reſpondemus, ꝙ iura prædicta locũ habent quando ſumus in mente extenſa, ſeu extenſiua legis; quę quidem mens extenſa, ſeu extenſiua legis dicitur illa, quę procedit per idẽtitatem rationis non ſcriptę, quę non eſt in caſu noſtro. Cum identitas rationis ſcripta ſit, vt probauimus ſupra, imò in caſu noſtro adeſſe maioritatem rationis ſupra probauimus; non autem dicta iura locum habent in mente comprehenſiua legis, vt docuerunt Io. de Imol. & Geminianus, quos ſupra retulit in notabili ſeculo, referens eorum doctriuam, ac inſimul differentiam inter mentem comprehenſiuam legis, & mentem extenſiuam, ſeu extentam legis. Imò & hoc idem aſſeuerant omnes Doctores ſupra citati, cõcludentes, quòd in legis pœnalibus, & correctorijs fiat extenſio; quæ tamen extenſio ſecundum eos, eſt impropriè dicta. Propriè vero eſt dicenda mens comprehenſiua legis: cum verè idem implicitè inrẽtum fuerit, & comprehenſum in dicta conſtitutione, ipſam interpretando ſecundum eius mentem potius, quàm verba, vt facere debent Iudices, & veridici interpretes (prout multis iuribus ſupra probauimus in probationẽ præſentis noſtræ fallentiæ allatis) quæ quidem omnia ibi allata ſummopere deſeruiunt ad probãda quęcunque attulimus pro noſtra interpretatione conſtitutionis Gregorianæ. Ad auctoritatem Gloſ. & Cardinalis Zabar. allatam in fauorem contrariæ ſententiæ, quàm facillima erit reſponſio, dicendo illos Doctores loqutos fuiſſe de extenſione legis facta ex identitate impulſiuæ rationis, quando nõ eſſet fauorabilis animæ ſaluti, ac per conſequens ſecundum mentem legis extenſiuam, quæ quidem in pœnalibus non ſemper habet locum: non autem de extenſione legis, facta ex identitate maioritate rationis finalis, vel ſecundum mentem comprehenſiuam legis, & in fauorem animæ, & quòd hæc reſponſio ſit optima, & vera: audite obſecro quid dicat idem Cardinalis Zabar. loco citato ſupra, ſcilicet in Clem. vnica, de conſang. & affinit. col. 3. in verſ. quæro, cum hæc Clem. poſtquã protulit quæ ſupra retulimus; nam ibi ſubintulit infraſcripta, videlicet: Non debet, vt prædixi, in odioſis fieri extẽſio ſimilitudine rationis, qui Doctor præmiſerat hæc verba ibidem paulò ante, dicens: & hanc Glo. nota. & dicit, ꝙ licet cõſtitutio pœnalis comprehẽdat caſum fortioris rationis, vt dixi ſupra, eadem Clem. in tertio contrario, non tamen comprehendit caſum ſimilem: quia in pœnalibus non fit extenſio, regula. c. in pœnis. de reg. iur. in ſexto. & idẽ Cardinalis in citato tertio contratio infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Ex hoc notatur, ꝙ conſtitutio pœnalis comprehendit caſum fortioris rationis: & hoc optimè probat litera iuncta hac Glo. hæc ille. Ex quibus quamapertiſſimè patuit dictos Doctores citatos a parte contraria non ſolũ ſibi non fauiſſe, at potius ipſis elegantiſſimè aduerſatos fuiſſe, & ꝙ interpretatio dictæ Bullæ Gregorij XIII. fel. record. ſupra in medium producta ſit optima, probãt quoque ea, quę ſupra allata fuerunt in probationem immediatè præcedentis octauæ fallentiæ, vbi fuit probatum, ꝙ conſtitutio pœnalis, & correctoria extendenda ſit in fauorem ſalutis, vt vitetur peccatum: licèt idem damnum temporale incurratur. Nouiſſimè accedit, quòd cum dicta conſtitutio prodiderit in fauorem animarũ, etſi pœnam irroget ipſam trãſgredientibus, eo quoad temporalia reputetur pœnalis, tamen meritò non pœnalis extimanda erit, ſed fauorabilis, & idcirco extendenda erit etiã ad eos, qui ſepta Monaſteriorum ingrediuntur ſine prætextu licentiarum Pontificiorum, vt latius fuit probatum ſupra in relatione, & probatione fallentiæ octauæ, vt tali pœna perterriti, abſtineãt a tali ſacrilego ingreſſu: & ſic ſimul, & ſemel conſultum ipſis Monialibus, viriſq; regularibus, & ipſis ingredi talium Monaſteria ingredi nõ ſine propriæ ſalutis diſpendio exoptãtibus, vt patet ad ſenſum. Inſuper ad hoc probandum accedit, ꝙ dixit Paulus fuſins in tract. de viſitatione. lib. 2. c. 18. nu. 24. verſ. nec minorem perturbationẽ cauſat. vbi poſtquam dixit a Sacro Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 5. latam fuiſſe excõmunicationem cõtra ingredientes ſepta Monaſteriorum Monialiũ, ſubdit, dicens in nu. 25. quod fortius confirmauit Dñs Greg. XIII. Pontifex in ſua conſtitutione incip. vbi gratia, & indulta 1475. anno quarto Pontificatus ſui, reuocando quaſcunque licentias primitus conceſſas a quibuſcunq; Rom. Põtificibus: ſicuti etiã Pius V. ſimiliter ſtatuerat in Breui incip. regulariũ perſonarũ 1566. anno primo. ex cuius Doctoris verbis illis præcipuè [quod fortius cõfirmauit Dñs Gregor. XIII.] elicitur ipſum ſe ſubſcripſiſſe dictæ noſtræ interpretationi dictæ Bullæ Gregorij, cum in Sacro Concil. Trident. nulla fuerit facta mẽtio de prohibitione ingreſſus faciẽdi virtute licentiarũ, ſed ſimpliciter ibi fuit prohibitus oĩs ingreſſus in caſu nõ neceſſario, & in caſu illo ſi nõ indulta fuiſſet licẽtia in ſcriptis ab Ordinario: Si ergo Gregorius XIII. per ſuam conſtitutionem confirmauit illam Sacri Concil. Trident. conſtitutionem, & abſolutionem excõmunicationis ſibi reſeruauit, inde ſequitur, ꝙ talis ingrediẽs ſine prætextu licentiarũ incidant in excõmunicationẽ Papæ reſeruatam, cui facere non poterit clauſula illa inibi addita, reuocãtes omnes licentias, &c. cũ ibi duo feciſſe Gregorium XIII. elicitur. Primũ, ꝙ ſub pœna excommunicationis ſibi reſeruatæ cõfirmauit prohibitionem illam generalẽ Sacri Concil. Trid. includẽdo omnes caſus ſibi recenſitos: Secundum ꝙ declarãdo reuocauit omnes licẽtias ingrediẽdi Monialiũ ſepta, ita vt illę ingrediẽtibus deinceps prodeſſe non poſſint quin incidant in excommunicationem Papæ reſeruatam, vt patet ad ſenſum. Ad hoc ipſum probandum facit quod dixit Ludouicus de Beia Theologus, & Lector caſuũ cõſcientiæ in Cathedrali Bononienſi in ſuo tract. reſponſ.

de caſibus conſueris inibi propoſitis, in tertio caſu propoſito. vbi poſt nonnulla allata contra pręſentem noſtram deciſionem, dicit concludenter, quòd ingredieus Monaſteriorum ſepta, etiam ſine aliquo prætexru licentiarum obrentarum a Sede Apoſtolica, incidant in excommunicationem, & alias pœnas contentas in dicta Bulla Gregorij Decimitertij, tum ex mente ipſius Ponrificis collecta ex verbis ipſius cõſtitutionis, tum cx mulris literis ad varios Epiſcopos hęc de remiſſis in occurrentibus caſibus: tum quia conſuetudo eſt interpretatiua legis poſitiuæ, vt in c. cum dilectus. ext. de conſuet. eo ꝙ in tota fermè Italia eſt cõſuetudine recepta dicta intelligentia dictę Bullę Gregorij Decimitertij, & ſimilis Bullę Pij Quinti, quo ad omnem illicitum ingreſſum: tum quia Sedes Apoſtolica quotieſcunque nouit alicuius ingreſſum illegitimum ad Moniales cum illo egit in abſolutione tanquam cum ſubiecto excommunicationi ſibi reſeruatę: tum quia non videtur adeſſe, nec dari poſſe rationem differentię inter eos, qui illicitè ingrediuntur Monaſteria Monialium ſine aliquo pręrextu licentiarum, vel ſub illo pręrextu. cum aliàs pęna eſſet improportionatę culpę, quod eſſe non debet, vt in c. non afferamus. 24.q.1. tum denique quia Summę Pœnitentiarię conſuluerunt Summum Pontificem Gregorium Decimumtertium, qui viuę vocis oraculo illis expoſuit ſuam fuiſſe, & eſſe mentem non modo reſeruata excommunicatione prohibere vſum quarumcunque licentiarum, quę a Sede Apoſtolica, & ab alijs erant cõceſſę, ſed etiam ingreſſum omnem inordinatũ. Id quod teſtatur quoq; Nauarrus in comment. in c. ſtatuimus. 19. q. 3. nu. 62. hęc omnia ibi docuit ipſe Ludouicus. Idem probatur per arg. in c. prętereea. ext. de officio. vbi Alexander Tertius ſcribẽs Archiepiſcopo Senonenſi, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Pręterea, ſuper hoc, quòd nos conſulere voluiſti, vtrum liceat Iudici delegato non ordinario cogere cõtumacem, vt veniat. Hoc tibi auctoritate præſentium innoteſcat, ꝙ poſtquam ei cauſam (licet ſimpliciter) delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeueritate Eccleſiaſtica coercere, etiam ſi literæ cõmiſſionis id non contineãt, aut partes mandatum noſtrum non habeant, vt accedant: quia ex eo, quòd cauſa ſibi committitur, ſuper omnibus quo ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem. hæc ibi. Dixi probari præſentem noſtram fallẽtiam, per arg. in dicto cap. præterea, quoniam etſi ibi ad verborum corticem videantur explicitè contineri, quæ dicantur in præſenti noſtra fallentia, bene tamen illa continentur implicitè, & ſecundum mentem Legiſlatoris comprehenſiuam, cum luce meridiana clarius ex dicto Canone eliciatur, dictum Pontificẽ per verba illa inibi contenta, videlicet: [etiã ſi literæ cõmiſſionis id nõ contineant,] ac ſi apertè dixerit: ſi huiuſmodi poteſtas ſimpliciter commiſſa non eſſet ſecundum noſtram mentem extendẽda ad alia, ſine quibus executioni mandari nõ poſſet huiuſmodi noſtra cõmiſſa, quia ibi expreſſa ad verbum non habeantur, ſequeretur, ꝙ dicta noſtra commiſſio, ſeu indulta facultas procedẽdi in cauſa delegata, vtiq; fuiſſet eluſoria, & fruſtratoria: ne ergo fruſtra videatur cõceſſum id, quod eſt principale; conſequens omnino erit, ꝙ ipſo conceſſo, conceſſum omnino inſimul fuiſſe acceſſoriũ ab omnibus iudicandum erit: cũ regulare acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis, vt in c. acceſſoriũ. de reg. iur. in ſexto. quapropter Panor. in d. c. præterea, col. 1, nu. 3. in verſ. vltimo nota, di
89 xit: Nota, ꝙ vno cõmiſſo, † omnia videntur commiſſa, ſine quibus illud explicari non valet, cõcordat c. prudentiã. ext. de officio delegati, & ad hoc quotidie allegatur, cõcordat l. ad rem mobilẽ, & l. ad legatum. ff. de procurat. & l. cui iuriſdictio. ff. de iuriſd. omn. Iud. & quoniam hæc eſſe veriſſima apud omnes Doctores manifeſtiſſimũ eſt, idcirco ſolum Lectorem remittã ad ea, quæ latius dixi in tract. de pœnis. in c. de pœna procurãtis aborſum, in ampliatione ſecunda, limitationis primæ, ampliationis primæ, concluſionis primæ. vbi quamplurima iura, ac Doctorum ſententias attulimus in probationẽ dictæ regulæ, in qua dicitur, ꝙ vno commiſſo, omnia videntur commiſſa, ſine quibus illud explicari non valet: quæ omnino videas, quia ex ipſis etiam colligitur præſentis noſtræ fallentię veritas, cum inde eliciatur, ꝙ ſicut commiſſio non exprimẽs multa, quæ ad ſui exequutionem neceſſariò requiruntur, ne videatur eluſoria, ac fruſtratoria, illa ſilentio ſuppreſſa habẽtur pro expreſſis: ſic a ſimili arguendo modo in caſu noſtræ fallentiæ erit dicendũ, quapropter in hoc caſu verò nulla (propriè loquendo) apparet facta extẽſio, cum illud iam in mente Legiſlatoris comprehenſa fuerit: & ſic eſſemus in terminis mentis legis comprehenſiuæ, & non mentis extenſiuę, vt colligitur ex iam dictis tam in §6. ſupra allatis in princ. præſentis tract. quàm in relatione ſententiarum Doctorum allatarum ad probandum primam, & ſextam fallentiã præſentis concluſionis tertię. Idem probatur per arg. in l. ſi ſtipulatus fuero. ff. de verbor. oblig. vbi hæc habentur, videlicet: [Si ſtipulatus fuero per te non fieri, quominus illa domo vti liceat: An etiam ſi me non prohibeas, vel contra: vxore mea ſtipulata, me prohibeas: an committatur ſtipulatio, & ſatius eſt hæc verba ſic accipi. Nã etſi ſtipulatus fuero per te nõ fieri, quominus mihi via, itenere, actuque, vti liceat: & non me, ſed alium nomine meo ingredientẽ prohibeas: ſciendum erit committi ſtipulationem.] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d. l. ſi ſtipulatus fuero. quoniã etſi explicitè, & ſecundum ſonum literæ, in dicta lege non contineantur omnia contenta in præſenti noſtra fallentia: bene tamen implicitè, illa continentur, cũ apertiſſimè ex ipſa eliciatur (vt ibidẽ docuit Barr.) ꝙ contractus ſtricti iuris recipiat interpretationem extenſiuam, quando aliàs non haberet effectũ, quod eſt in caſu præſentis noſtræ fallentiæ. Idem probatur per argum. in l. 2. ff. de iuriſdict. omn. Iudic. vbi hæc habentur, videlicet: [Cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus iuriſdictio explicari non potuit.] hæc ibi. Dixi probari noſtram fallentiam per argumentum in dicta l. 2. quoniam licèt in ipſa non contineantur ad verbum omnia cõtenta in noſtra fallentia: bene tamen ex ipſa l. 2. elicitur veritas noſtræ fallentiæ, arguendo ab identitate rationis. Nam ſicut ea quæ ad verbum in aliqua iuriſdictione exercenda nõ fuerunt ſpecialiter conceſſa, intelligenda erunt conceſſa, atque ad illa talis commiſſa extendenda erit, ſine quibus iuriſdictio delegata eſſet eluſoria, ac ſuum non ſortiretur effectum. Idem prorſus dicendũ erit in conſtitutione pœnali, & correctoria, ꝙ ipſa eadem

ratione extendēda erit ad omnia illa, ſine quibus ipſa conſtiturio eſſiceretur eluſoria, eo quod per conſequens aliàs ipſa contemprui haberetur, cum propriè loquendo talia dici poſſint potius comprehenſa in dicta conſtitutione, ſecundum ipſius legis mentem comprehenſiuam, quàm ipſius extenſiuam. Ex quibus potuit noſtram præſentem ſallentiam probari per argum. in dicta l. 2. Idem probatur per argum. in cap. ſi poſtquam. §. ſi vero. de elect. in ſexto. cuius Canonis tenor, & legitimus modus ipſum interpretandi, iuxta terminos præſentis ſallentiæ allatus, & probatus fuit in probatione ſeptimæ fallentiæ eiuſdem præſentis cōcluſionis tertiæ, cum inibi probauerimus ex ipſo cap. ſi poſtquam. elici, quòd conſtitutio pœnalis, & correctoria ſimul ſit extendenda pro vitanda abſurditate, quæ ſequeretur ſi talis conſtitutio non extenderetur: ac per conſequens credo, quòd non ſit, qui non aduertet non ſolum eandem rationem, verum etiam maiorem rationē extendendi ipſam conſtitutionem pœnalem, & correctoriā ſimul, militare in caſu prȩſentis noſtrȩ fallentiȩ, ſ. pro vitando deriſu, & cōtemptu ipſius legis, & Legiſlatoris ſimul, qui pro certo futurus eſſet, quàm pro vitāda abſurditate aliqua. vide ergo ibi, quia quamplurima notatu digniſſima, ibi attulimus, quȩ hic non repetemus, ne tȩdio afficere voluiſſe videamur Lectorem, quàm eius conſulere vtilitate. Probatur denique & ſecundo prȩſens fallentia Doctorum auctoritate. Nam Gloſ. in c. quamquā. in verſ. aliter facta. de vſur. in ſexto, ſe ſubſcribendo prȩſenti noſtrȩ fallentiȩ, dixit, quòd etſi pœnalis ſit illa conſtitutio, & nulla ibi habeatur mentio de codicillis: tamen quia ipſa cōſtitutio aliàs eſſet eluſoria, extendenda erit ad codicillos, & ad vnamquamque vltimam volūtatem. Idem docuit & clarius Gloſ. in Clement. 1. in verſic. ſepelire. in fine. de ſepulturis. (vt ſupra latius diximus) etſi ambȩ hȩ Gloſȩ loqui videantur ſolum de conſtitutione pœnali extendenda ex identitate, vel maioritate rationis, (de qua in præſenti fallentia non habetur ſermo, cum hic loquamur de pœnali, & correctoria ſimul,) ratio tamen allata à dictis Gloſis bene concludit, idem fore dicendum de conſtitutione pœnali, & correctoria ſimul: pro quo dicto bene facit text. in dicto cap. ſi ciuitas, vt ſupra probauimus. & in cap. commiſſa. §. porrò. de elect. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet: [Porrò ſi intra dictum tempus non fuerit (rationabili cauſa ceſſante) promotus tibi Eccleſia ipſa, qua dicti ſtatuti auctoritate iam priuatus exiſtis (ne ſtatutum ipſum fiat ludibrio, debitoque fruſtretur effectu: & non rebus, ſed verbis) cum ſit potius contrariū faciendum, lex impoſita videatur, nullatenus ea vice poterit iterato conferri.] hæc ibi. Idem probatur auctoritate Iaſonis in Authent. quas actiones. C. de ſacroſanctis Eccleſ. & in l. cum quidam, nu. 24. in fine. ff. de liber. & poſthum. qui quamplures Doctores idipſum ſentientes recenſet. Idem docuit Bart in l. non dubium. C. de legibus, vt refert Geminianus loco infraſcripto. Tamen re vera nunquam Bart. explicitè docuit talia, ſed ſolum ibi docuit, quòd quis incidat in pȩnam legis, ſi offenderit ſententiam legis: quamuis non offenderit verba legis; ex quibus tamen poſſet non incongruè elici, ꝙ etiam Bar. tacitè ſe ſubſcripſerit præſenti noſtræ fallentiæ, ipſe verò Dominicus à Sancto Geminiano expreſſè noſtram fallentiā approbauit. in c. 1. col. 4. in verſic. fallit vndecimò. de temp. ordin. in ſexto. & rurſus in dicto cap. quamquam. de vſur. in ſexto. Idē docuit Philippus Francus in dicto cap. 1. col. 6. in verſ. duodecimò limita, & in verſ. decimo octauò limita. Idem docuit Felin. in c. tranſlato. col. fina. in verſ. tertiò nota, ꝙ vbi conſtitutio eſſet eluſoria. ext. de conſtit. Idem docuit Dec. in l. factum cuique. §. in pœnalibus, in verſ. tertiò regula fallit. nu. 11. ff. de reg. iur. Idem docuit Ant. de But. in c. fi. col. 35. in verſ. fallit decimò. extra de cōſuet. in quadam ſua diſputatione incip. in fine tertij dubij. quem refert, & ſequitur Franciſcus Viuius in ſuo Theſauro commu. opin. in verſ. extenſio. Idem docuit Socin. in conſ. ſuo 240. col. 3. vol. 2. Idem docuit Crauet. in tract. de antiquitate temp. in quarta parte, nu. 110. Idē docuit Euerardus in tract. de locis Topicis iuris. titul. loc. à ratione legis, nu. 31. verſ. ſeptimò fallit. Idem nouiſſimè docuit Nauarrus in cap. pœnæ. nu. 16. & 21. in verſ. 18. diſtin. 1. Probatur & tertiò præſens fallentia nona ſupra allatas innumeris rationibus.

Decimò ſallit, quando lex, ſeu conſtitutio pœ-
90 nalis correctoria † eſſet in fauorem boni publici, ſeu Reipublicæ, quia cum tunc reputaretur potius fauorabilis, quàm pœnalis, erit extendenda de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum, ſecundū corticem verborum: ſed ſolùm ſecundum mentē Legiſlatorum: quando lex prohibet extractionē frumenti, ne Reſpublica patiatur detrimentum in victualibus: & quis extrahere vellet farinam: & ſic de ſingulis, hæc fallentia probatur triplici medio. Primo enim per arg. in c. ſi ciuitas. de ſenteot. excom. in ſexto, in quo Bonifacius Papa Octauus declarauit [quòd ciuitate interdicta, ſuburbia, & continentia ædificia dicuntur interdicta,] & attulit ibi rationem hanc, videlicet: [Ne vilipendi poſſit ſentētia Iudicis, expedit interpretationem fieri latiorem] ex quibus elicitur, ipſum Pontificē Summum ibi tacitè nobis innuere voluiſſe, ꝙ cùm expediat bono publico, ſeu Reipublicæ, vt leges obſeruentur, & non contemptui habeantur, cū ipſa Reſpublica pacificè regatur per leges, & ipſarū exequutionem: idcirco extendi dictam pœnalem conſtitutionem mādauit ad ſuburbia, vt hac perterriti pœna, quamprimum huiuſmodi interdicto ſubiecti reſipiſcendo, Sanctæ Eccleſiæ mandatis obtemperarent, & ſic contumaciæ graue peccatum, & mortiferum animæ morbum deponentes, animæ ſalutem operarentur, tali ſtimulo agitati: cùm etiam (vt probauimus in octaua fallentia præſentis concluſionis) pœnalis, & correctoria conſtitutio ſit extendenda ad caſum non expreſſum pro ſalute animæ: vide ibi. & quòd dicta conſtitutio, in dicto capit. ſi ciuitas. ſit pœnalis, & correctoria iam probauimus in fallentia nona, vide ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo poſtquam. §. ſi vero, de electione, in ſexto, in quo habetur, quòd [electus qui acceſſit ad curiam Romanam pro negotio electionis ſuæ exequendo, iuxta Pontificium ſtatutum, & inde negotio non expleto receſſerit, talis electio ſit nulla, cum dicta conſtitutio ex ſui mente exigat non ſolum, quòd ille talis veniſſet ad curiam perſonaliter ſi poſſet, verum etiam quòd & ſtetiſſet ibi vſque ad finem negotij prædicti,] & ꝙ huiuſmodi conſtitutio ſit pœnalis, & correctoria probatū fuit ſupra, in fallētia 7. prȩſentis cōcluſionis. vide ibi:

quia

quia quamplurima notatu digniſſima, ibi dixi.
Idem probatur per argum.in c.certum.de reg.iur.
in ſexto,vbi dicitur [certum eſt,quòd is commit-
tit in legem,qui legis verba complectens cõtra le-
gis nititur voluntatem.] Idem habetur in l.nõ du-
bium.C.de legi.& conſtitu.vbi eadem verba præ-
dicta habentur.& quia hæc eadem fallentiæ veri-
tas patuit quoque per allata in probatione præce-
dentis nonæ fallentiæ.Idcirco non multa hic affe-
ram,cum etiã ipſamet fallentia probetur per tex.
in l.hoc modo legato dato.ff.de condit.& demon.
in fine. vbi hæc habentur,videlicet: [Legem enim
vtilem Reipublicæ ſobolis procreandæ, ſcilicet
cauſa datam adiuuandam interpretatione.]Idem
elicitur ex tex.in l.ſi quis in graui. §.quod ad cau
ſam.in verſ.hi quoque, qui nõ potuerunt. ff.ad Se-
natuſconſult.Syll.& Claud.vbi hæc habetur, vide-
licet: [Hi quoque non potuerunt aliter ad liberta
rem peruenire (vtputa,ſi hac lege diſtractus erat,
quis ne manumitteretur) poterunt propter hoc,
quod in commune vtile eſt, ad libertatem perue-
nire.] hæc ibi. ex his ergo omnibus iuribus luce
clarius probatur noſtræ fallentiæ veritas: cùm ex
ipſis habeatur, quòd etiam leges pœnales ſint in-
terpretãdæ latiſſimè in fauorem Reipublicæ,cùm
licet videatur talis interpretatio aduerſari verbia
ipſarum legum pœnalium, & ſtatutorum: tamen
non contradicit menti Legiſlatoris, quæ in omni-
bus iuribus, ac ſtatutis condendis ſemper debet
ſuper omnia intendere ac conſulere bono publi-
co, ratione cuius ſibi poteſtas indulta fuit, vt do-
cuit Sanctus Thomas in 1.2.q.100.art.8. infraſcri
ptis verbis vtens,videlicet: Intentio autem Legiſ-
latoris cuiuſlibet ordinatur primo quidẽ,& prin-
cipaliter ad bonum commune: ſecundò autem ad
ordinem iuſtitiæ,& virtutis, ſecundum quem bo-
num commune conſeruatur, & ad ipſum perueni-
tur. hæc ille. Probatur & ſecundo præſens fallen-
tia auctoritate Doctorum.Gloſ.enim dictorum Iu
rium ſe ſubſcripſerunt fallentiæ præſenti & Dynus
in d.c.certum. & omnes Canoniſtæ in dictis Iuri-
bus, dicentes, quòd etiam in pœnalibus conſtitu-
tio includit non ſolum expreſſa verbis, verum po-
tius implicita ſub illis,ſecũdum mentem Legiſla-
torum, ne conſtitutio vilipendatur, quando aliàs
eſſet fruſtratoria,quia tunc non diceretur fieri ex-
tenſionem, ſed interpretationem mentis Legiſla-
toris. Vnde Io.And.in d.c.certum, ipſa regula ibi
tradita vtitur ad intellectum tex.in c.vt periculo-
ſa.Ne Clerici,vel Monachi,in ſexto.in quo excõ-
municantur lata ſententia Religioſi dimittentes
habitum, & ſic extra Monaſterium vagantes, qui
tamen text.communiter intelligitur comprehen-
dere etiam Religioſum deferentem habitum ſuæ
Religionis abſcõſum, & coopertum alio habitu
clericali,aut laicali,aut non ſuæ Religionis. Cùm
æquè ex mente Legiſlatoris talis prohibitio elicia
tur,eo quòd aliàs dicta cõſtitutio vilipenderetur,
cùm poſſet vnuſquiſq; eodem modo deferens ha-
bitum abſcõſum vagari ſine incurſu excommuni-
cationis, & ſic facerẽt fraudem legis: cum ergo
tunc non dicatur fieri extenſionem legis, ſed illud
tale comprehenſum eſſe in lege tali, idcirco etiã
in pœnalibus fit huiuſmodi extẽſio caſus expreſſi
ad caſum non expreſſum verbis, ſed mẽte compre
henſum: quæ quidem extenſio propriè loquendo
non poterit dici extenſio legis, ſed interpretatio
mentis Legiſlatoris; & ex his patet reſponſio ad
iura, quæ videntur aduerſari præſenti fallẽtiæ,quę
fuerunt allata in probationem quintæ, & ſextę fal
lentiæ, & patebit hoc exemplo veritas noſtræ fal-
lentiæ ecce conſtitutio, aut ſtatutum reperitur in
ciuitate mea Neapolitana, ne cui fas ſit extrahe-
re triticum extra Regnũ ſine ſpeciali indulto Re-
gis, aut Proregis Regni Neapolis, (ad hoc vt vi-
ctus quotidianus populis Regni in omni euentu
ſemper adſit) ſub pœna confiſcationis tritici ven-
diti, vel extracti, & alterius pœnæ ad arbitrium
Proregis, ſtatim huius conſtitutionis verbis tan-
tum attentis, ac ſonitu verborum contentus mer-
cator onerat nauem ſacculis farina plenis, qui
vendendo extra Regnum, vel illas extrahendo
fuit comprehẽſus: tueri ſe prætendit, dicens ſe nõ
tranſgreſſum fuiſſe legem,aut ſtatutum, cum non
extraxerit, aut extra Regnum vendiderit triticũ,
ſicut in lege erat prohibitũ. hac excuſatione non
obſtante licet pœnã ſuæ trãſgreſſionis eum fecerit
fraudem legi, & ſic commiſerit in legem, faciẽdo
contra mentem Legiſlatoris, eo q eodem modo
præiudicium fieret bono communi,cui conſulere
Legiſlator intendebat per huiuſmodi legem pœ-
nalem,vt patet ad ſenſum. Cùm moris nõ ſit apud
homines comedere triticum,ſed triticum contri-
tum iam conuerſum in farinam,& ex ipſa iam con
fectum in panem: ex his ergo omnibus patuit ve-
ritas noſtræ fallentiæ, quam quoque libentiſſimè
approbat, ac fouet Gloſ. notabilis, in l. quemad-
modum.C.de agric.& cenſ.libro 11.in verſic.ven-
91 di,& ratio eius eſt, quoniã vtilitas publica † ſem-
per debet præferri priuatæ: idem docuit Bartho-
lomeus Cœpolla in conſil.73. nu.10. dicens hanc
eſſe communem opinionem. Idem docuit Felin.
in cap.tranſlato.colum.fina.in verſic.aliud eſt no-
tabile,quòd lex.extra de conſtitutionibus. Idem
docuit Romanus in cõſ.105. incip.in Chriſti,&c.
viſo themate, Paulus de Caſtro in conſil. ſuo 23.
incip.viſo puncto,in 2.col.in antiquis,& rurſus in
l.bona fides.ff.de depoſit. Lanfrancus in repet.l.ſi
vero,§.de viro, in concluſ.21.interpretationes ex-
tenſiuæ. Iaſon in l.non dubium.C.de legibus.Ge-
minianus in c.pro humani. verſic.ſacri, poſt prin-
cipium.de homicid.in ſexto.Bald.in l.omnes po-
puli.ff.de iuſtitia, & iure. Panormitanus in c.mu-
lieres. extra de ſentẽtijs excommunicationis, vbi
in num.9. per optima diſtinctione vtitur. Vide ibi
latius Salic.in l.non ideo minus.& ibidẽ per Cyn.
C.de accuſat. Alciatus in lib.5.cap.9. Paradoxo-
rum.Bart.in l.2. §.exercitus. ff. de his,qui not.in-
ſam.& in l.ſi conſtante matrimonio.in 9.quęſt.pri
mæ part.principalis. & in l.ſi quis in graui.§.vtrũ.
ff. ad Sylleia. Bartolus quoque rurſus luculentius
præſenti fallentiæ ſubſcripſit in dicta l. quemad-
modum, nu.4. infraſcripta notabilia nos docuit,
dicens,videlicet: Ex hoc patet,quòd licet lex pœ
nalis, & odioſa extra ſignificatum proprium nul-
latenus extendatur: tamen vbi extenſio tendit ad
fauorem Reipublicę,ita debemus ipſam extende-
re ſicuti legem fauorabilẽ. & ideo cum pertineat
ad fauorem Reipublicæ punire maleficia ad hoc,
vt Prouincia in quiete remaneat, vt in l.congruit.
ff. de officio Præſidis, & in l.ſi longius. §. ſi filius.
ff. de iud. pœna ſtatuti punientis facientem ma-
leficium, punietur fieri faciens, & debet exten-
di ſi facit fieri,vt in l. ſi quis id quod.ff.de iuriſd.
omnium Iudic.Hæc omnia ad verbũ Bart.vbi ſu-
pra. Attamen quoniam hæc ſua vltima ſententia

patitur difficultatem, cum ipſe dixerit, quòd inde ſequatur, quòd pœna ſtatuti punientis facientem maleficium, punietur fieri faciens, eo ꝙ ipſi Bart. talia docenti aduerſari videantur Panorm. & Ant. de Butrio. Nam Panormitanus in c. quantæ. nu. 3. not. 2. extr. de ſent. excom. dixit. Secundò nota, ꝙ etiam vbi pœna imponitur ipſo iure, facientes & conſentientes pari pœna plectuntur, & hoc eſt potius ex interpretatione, & ideo hoc non habet locum in ſtatuto, vbi fictus, & interpretatiuus intellectus locum non habet, vt in l. 3. ff. de neg. geſt. & in c. in noſtra. extr. de iniurijs. & rurſus idē Panor. (in c. ſi culpa. nu. 2. ext. de iniurijs, & damno dato) infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Statutum tamen faciens mentionem de committente delictum, non comprehendit opem præſtantem: Nam aliud eſt ferre opem ad delictum, aliud cōmittere delictum. pro hoc tex. hic, vbi iſta ponuntur vt diuerſa, & optimè facit tex. in l. is, qui opē. ff. de furtis, & ibi Bart. & hoc nota, quia quotidie accidit, hæc Panor. vbi ſupra. Ant. de Butr. autem in c. fin. extra de pactis. in verſ. nota Glo. ꝙ aliud eſt. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota Glo. ꝙ aliud dare opem, & aliud principaliter offendere, quod nota propter ſtatuta, & iura punietia dantes opē: hæc ibi. quaſi dixiſſet Antonius ipſe, ꝙ iura punientia offendentes principaliter non ſint extendenda ad opem dantes, & rurſus idem Ant. in cap. quantæ. extra de ſentent. excommunic. in notabili tertio, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Tertiò nota, ꝙ vt ſtatutum puniens delinquentem extendatur ad patientem delinqui (cū prohibere poſſit) eſt ex interpretatione, & ſic per extenſionem, quæ non haberet locum in ſtatutis, quæ ſunt ſtricti iuris; & ſic nota, quòd appellatione facientis, non comprehenditur fieri faciens in materia ſtricta, niſi hoc ex interpretatione oſtendatur, & extendatur. Nota, quòd in materia pœnali procedimus per extenſionem, quando ſtatutum loquitur in perſonam. hæc ibi. quæ dicta omnia videbantur contra ſentētiam Bartoli prima fronte; & cùm materia ſit difficillima, & quotidiana, ipſa (Deo duce) acuratiſſimè enucleare ſtudebo: quapropter ſciēdū, ꝙ ſupradicti Doctores nihil cōcludunt contra doctrinā Bartoli. Nam ipſemet Bart. ſemetipſum poſtea interpretatus fuit in l. aut quī aliter, §. fin. ff. quod vi, aut clam, nu. 3. infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Et cùm interdictum. & iſte eſt valde ſolemnis text. & perpetuo menti tenendus. Nota diſtinctionem mirabilē. Aut verba ſunt ſcripta in rem, aut in perſonam, & ideo dixi hoc anno, Aliud eſt ſi ſtatutū dicit pro homicidio quis puniatur in mille: & aliud ſi dicit, ſi quis fecerit homicidium puniatur in mille, quia primo caſu, cùm verba ſint ſcripta in rem, ex propria ſignificatione verborum tenetur faciens, & fieri faciens, & fieri mandans; ſed ſecundo caſu fieri faciens non tenetur niſi ex interpretatione verborum, non ex propria ſignificatione verborum. de hoc dixi in l. hæc verba. ff. ad l. Iuliam, de adulterijs: hæc Bart. vbi ſupra, qui & eadem repetens, in dicta l. hæc verba, licèt apertius infraſcriptis enim verbis ibi vtitur, videlicet: Quandoque verba ſunt ſcripta in rem, tunc per propriam ſignificationem comprehendunt eum, qui fecit fieri, vt hic: dicit enim adulterium, ſtuprumve factum Iudex non impunitum relinquit. Et ſic lex reſpexit factum, & factum punit. Quandoque verba ſunt ſcripta in perſonam, verbi gratia: ſi quis vim fecerit, tunc ille qui fieri fecit, non proprie facit, ſed ex interpretatione, vt in l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi armata. hanc diſtinctionem facit textus in l. aut qui. §. fina. ff. quod vi, aut clam. Hæc Bartolus vbi ſupra. Ex cuius dictis elicitur, quòd illud quod ita generaliter dixerat in dicta l. quemadmodum, nume. 4. quòd pœna ſtatuti punientis facientem maleficium, punietur is, qui fecit fieri aliquod maleficium, quod per ſtatutum fuerat prohibitum, hac forma verborum, videlicet; [pro homicidio] vel [pro adulterio] & ſimilibus ſoluātur mille, nō autem ad prohibitionem factam per ſtatutum hac forma, [qui perpetrauerit homicidium, vel adulterium] & huiuſmodi ſoluat mille. Nam in primo caſu lex reſpexit factum, & tunc extenditur pœna ad cooperatores: non autem in ſecundo caſu propoſito, propriè loquendo: & hoc quamapertiſſimè comprobatur verum verbis text. in dicta l. aut qui. in princ. §. finalis, & in fin. in verſi. & cū interdictum vſque ad finem. vbi hæc habentur, videlicet: [Hæc verba. Quod vi, aut clam factum eſt, ait Mutius, ita eſſe, quod tu, aut tuorum quis fecerit, aut tuo iuſſu factum eſt,] & in dicto verſic. & cum hæc habentur, videlicet: [& cum interdictum hoc ſic ſit ſcriptum. Quod vi, aut clam factum eſt: non ita, quòd vi, aut clam feciſti, latius porigo, quam ad eas perſonas, quas ſupra memorauimus, Labeo putat, & hoc iure vtimur, vt ſiue ego feciſſem, ſiue fieri iuſſiſſē, interdicto quod vi, aut clam tenear.] hæc ibi. Ex quibus verbis patet poſſe omnes Doctores concordari ad inuicem tali pacto. Nam Panor. dicens, non extendi pœnā in ſtatuto ad conſulentē, bene dicit, ſed ibi loquitur de ſtatuto vtēte verbis non reſpicientibus factam rem contra ſtatutum, ſed perſonam facientem contra ſtatutū, vt patet in ipſius verbis ſupra relatis: vbi enim dixit, ſtatutum tñ faciens mentionē de cōmittente delictum, &c. non autē loquutus fuit de ſtatuto reſpiciēte factū, de quo Bart. loquebatur in d. l. quemadmodum, & eodē modo reſpōdetur ad Antoniū de Butrio, qui dixerat vbi ſupra, ꝙ appellatione facientis non comprehenditur fieri faciēs, in materia ſtricta, niſi hoc ex interpretatione, extendatur, quod quidem a Bartolo confirmatum fuit, vt ex relatione verborum, quibus ipſe vtitur in decidenda hac quæſtione, patuit. Ex his ergo concluditur, quòd nulla inter dictos Doctores ſit controuerſia, eo magis, quòd Panormitanus in dicto capit. ſuam, ad ſententiam ſuam probandam attulit ſententiam ipſius met Bartoli, in l. is qui opem, num. 1. ff. de furtis, vbi ille infraſcriptis vſus fuerat verbis, videlicet: Reſponde, vt dixi. Verba edicti ſunt concepta in perſonam: vt fur manifeſtus teneatur illa actione furti manifeſti: non autem dicebant illa verba, pro furto manifeſto: ſed dicebant fur manifeſtus, ſed præſtans opem non eſt fur, meritò ille, qui præſtat opem non punitur illa actione, ſed alia, & ex hoc ſequitur, quòd præſtat opem homicidio, non eſt homicida, licet teneatur de homicidio. Item qui præſtat opem percuſſori, non eſt percuſſor, licet puniatur de percuſſione, vt manifeſtè probatur in Gloſa huius legis. hæc ille. Cuius verbis patet ipſum non aduerſari Panormitano, nec Panormitanum ipſi, cum Panormitanus in ſui defenſionem ipſum citauerit, in dicto cap. ſuam, vt ſupra retulimus: & quòd ipſemet Bartol. in dicta l. quemadmodum,

loquutus

loquutus fuerit de pœna ſtatuti ſcripti in rem, & non in perſonam. hoc idem rurſus docuit in d.l.is, qui opem, num. 5. in verſ. quæro circa hanc legem, cuius ſententiam perlegerat Panormitanus cum ipſum citet in d.l.is, qui tenentem. quæ ſupra retuli ad verbum. Cum ex his ſatisfactum ſit Panormitano, ſupereſt modo ſatisfacere Anton. de Butrio, qui in ſonitu verborum videtur aduerſari deciſioni Bartoli, & ipſi Panorm. nam vltra ſupra relata infraſcriptam aliam protulit ſententiam in d.cap. quantæ. de ſenten. excommunicationis, in verſ. nota, quòd in materia pœnali infraſcriptis vtens verbis, videlicet. Nota quòd in materia pęnali procedimus per extenſionem eius, quando ſtatutum loquitur in perſona. Bartolus verò & Panormitanus (vt patuit) contrarium ſtatuerunt. Attamen quàmfacillimè poterunt omnes inſimul concordari primo per eadem mer verba, quæ vbi ſupra immediatè ipſe Antonius ſubdidit, & ſecundo vtendo peroptima diſtinctione, qua Bartolus ipſe vtitur tam in d.l.is, qui opem. quam in l. in furti. ff. de furtis. Sciendũ ergo primo, quòd Do. Antonius vbi ſupra infraſcripta ſubdidit verba, videlicet. Oppono quòd non puniantur pari pœna facientes. Saluo. quidam ſunt conſentiẽtes cooperatiuè, & talis puniuntur, vt facientes, aliàs non: quod nota propter ſtatuta quæ puniunt facientes, vt punire cenſeantur, quando auxilium eſt cooperatiuum. de quo per Bart. in l.is, qui opem. ff. de furtis. hæc ille. Ex cuius verbis patet ipſum Antonium voluiſſe dicta ſua verba, videlicet. Nota ꝙ in materia pœnali, &c. declarare per illa ſubſequentia, quaſi diceret licèt dixerim, quòd procedimus per extenſionem in materia pœnali, quando ſtatutum loquitur in perſona, tamen hoc intellexeram non ſimpliciter, vt docuerat Bartolus, ſed in perſona, ſcilicet quando multi dicendi eſſent (propriè loquendo) perſonæ dicti maleficij perpetrati, acſi vna perſona fuiſſet, quoniam tunc ipſę perſonæ omnes inciderent in pœnam ſtatuti, cum omnes dicendi ſint facientes, ſi cooperentur in maleficio, vt ſtatim ſubdam, clarius loquendo: non autem de alijs, qui auxilium in facto ipſo nõ præſtitiſſent maleficiũ perpetranti, niſi verbis nudis: & hic ſenſus ipſius ſententiæ elicitur ex ipſiuſmet verbis citatis in ſui fauorem ſententiam Bartoli, vbi ſupra, qui tamen ſupraſcripta docuerat, prout etiam animaduertit, & docuit Felinus in d. c. quantæ. extra de ſententia excommunicationis, qui ferè ad verbum declarat mentem Panormitani, & Anton. de Butrio vbi ſupra, breuius tamen quàm fecimus nos paulò ante. Quapropter videtur ſolutam fuiſſe quæſtionem hanc, & ambiguitatem nobis ſubminiſtratam ab Auguſtino de Arimino in addit. ad Ang. in ſuo tract. de maleſi. in verſi. Sem. pro Rodul. barbiton. nu. 33. verſ. incip. tu autem in hac materia. vbi refert ſententiam Bar. in d.l. quemadmodum, & eam appellat mirabilem, quia facit vnum terribile argumentum, & dicit, quòd Doctores Moderni in l. 1. in princ. ff. de verbor. obligat. dicunt, quòd communis opinio in hac materia eſt, quòd ſtatutum pœnale non comprehendit mandantem, quia mandans fieri delictum: hoc facit per alium, & ſic videtur facere agere: & ſic ſtatutum loquens in caſu verò non trahitur ad caſum fictum. Vnde tunc faciens per alium, non poterit puniri pœna ſtatuti, ſed pęna iuris communis, tanquam maleficium illud fuiſſet omiſſum a ſtatuto: & poſtea ipſemet Auguſtinus, vbi ſupra, arguit contra ſententiã Panormitani dicentis in c. ſicut dignum. extra de homic. quòd ſi ſtatutum diceret, ſi quis proprijs manibus vulnerauerit aliquem, tunc tale ſtatutum nõ comprehenderet mandantem. Et quidem mẽs omnino fugit, quomodo hoc dixerit hic Auguſtinus cum Bart. ſententiam ſequuti fuerunt fere omnes Doctores ſi cum ſupradicta diſtinctione intelligeretur (vt decet) eo quòd etſi Bart. in d.l. quemadmodum. nõ vſus fuerit ſupraſcripta diſtinctione, icircò hoc omiſit, quia illam aliàs ibi repetere tũ ei opus erat: cum iam ſemel ipſam, vbi ſupra tradidiſſet: conſulens ergo ipſe breuitati illam in d.l. quemadmodum omiſit recenſere. Sed nec verum videtur (pace ipſius Auguſtini dixerim) ꝙ Panormitanus tenuerit contra dictam diſtinctionem Bart. qua etiam vſus fuerat ibidem Ioannes Andreas, quapropter conſulto ipſe Panormitanus ſubdidit, dicens. De hoc pro nunc dubito propter c. mulieres. extra de ſenten. excommunicationis. Vbi dixit ibi ſummus Pontifex Alexan. Tertius incidere in excommunicationem etiam mandantes percuti clericos. etſi text. in c. ſi quis ſuadente 17. q. 4. loquatur in perſonam, dicendo [ſi quis violentas manus iniecerit, &c.] non autem Panormitanus voluit ibi aliquid affirmare, relinquens hoc etiam in ambiguo, eo quòd nolebat ibi illã decidere quæſtionem: vt fecit poſtea loco ſupra ſępius citato, iuxta interpretationem meam factã ſuper verbis ipſius, illam colligendo ex mente ipſius, iuxta ſententiam quoque Felini vbi ſupra. Ex his ergo patuit Panormitanus non fuiſſe aduerſatum Bart. ſententiæ. non negligam quoque hic inſerere quid tenuerit idem Iaſon in l. ſi id quod. a. 36. & 37. ff. de iuriſdic. om. iudic. de præſenti quæſtione ſcitu neceſſaria ſciendum ergo, quòd poſt multa iura, & Doctorum ſententias allatas, & diſtinctiones, in verſic. quinta, & vltima eſt. Vbi infraſcriptis præciſis verbis vſus fuit. Eſt theorica Bar. & communis. Quod aut ſtatutum loquitur in rem, puta quia dicit, pro homicidio, vel pro furto, vel vulnere imponatur talis pœna: & tale ſtatutum comprehendit etiam mandantem. Aut ſtatutum loquitur in perſonam, puta quia dicit, ſi quis fecerit homicidium, tunc non comprehenditur mandans, ita tenet Bar. in hac l. ſi quis id quod. & in l. aut qui aliter. §. fin. ff. quod vi, aut clam. Vbi dicit ſe illo anno ita ſe conſuluiſſe. Idem Bartolus rurſus in l. ſi is qui, col. 19. ff. pro emptore. ad idem facit quod docuit Bart. ipſe in l. per hanc. verſic. ſuis manibus, C. de erog. mili. an. lib. 12. Idem docuit Bal. in l. non ideo minus. quæſt. 7. c. de accuſat. & in l. ſeruum. §. prætor. ff. de acquiren. hæredit. & in l. tranſigere. C. de tranſact. & in l. perẽpt. col. 6. C. quæ ſenten. reſciu. non poſ. & in l. non dubiũ, col. 2. C. de legib. & facit ad hocẽt quod docuit idem Bal. in c. 1. §. inducti, circa finem. de pace iuram. fir. Idem docuit Salicetus in l. non ideo minus. C. de accuſat. Idem Ancharanus in elegan-ti ſua repetitione. c. Canonum ſtatuta. extra de cõſtit. col. 58. verſ. ſi ſtatuto cauetur, quòd quicunq; maleficium fecerit. Idem Panormitanus in c. mulieres. extra de ſententia excommunicationis. Idẽ Angelus in l. qui pater. ff. de his quæ in frau. cred. & in d.l. ſeruum. §. prætor. Idem Imo. in d. §. prætor, & in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthum. Idem docuit Florianus in l. vulneratus.

tus. ff.ad l.Aquil.Idem Glo.in Clem.1. verſic. pu-
blicè de vita, & hon.cler.quam reputat ſingularē
Panorm.in d.c.mulieres.& ſciendum, quòd ipſe-
met Iaſon vbi ſupra poſt relationes ſupradictorū
Doctorum,ſubintulit,ex iſtis apparet, quòd falſa
eſt deciſio Bar. in d.l.quemadmodum.Aut ſaltem
reſtringi debet, quādo ſtatutum loquitur in rem,
hæc Iaſon.& nota quòd Pau. de Caſtro in l.ſi quis
id quod.ff.de iuriſdict.omn.iud.num.12.dicit,ꝙ
etſi ex proprietate vocabuli ſtatutum loquens in
rem comprehendat mandantem maleficium,& lo
quens in prædictum, videlicet. Si quis occidatur,
non comprehendat mandantem ex proprio ſigni-
ficato,bene tamen comprehendet mandantē pro-
pter extenſionem factam per iuriſconſultos. At-
tamen ſciendum,quòd veritas præſentis quæſtio-
nis fuit loculentiſſimè allata,& diſputata a nobis
in noſtro tractatu de pœna,qua veniunt puniendi
mandator, & mandatarius pro crimine ſibi man-
dato,in ampliatione vnica concluſionis tertię,vbi
probauimus,quòd eadem pœna ſtatuti puniēdus
ſit mandator, & mandatarius,quotieſcunque ſta-
tutum diſpoſuiſſet ſecundum ius commune,& pę
nam a iure communi ſtatuiſſet, & hoc non ſolum
ſi ſtatutum loquutum fuiſſet in rem,verum etiam,
ſi in perſonam,cum regula ſit ab omnibus Docto
92 ribus approbata,quòd ſtatutū † decernens iuxta
diſpoſitionem iuris communis recipiat omnes
interpretationes, ampliationes, & limitationes,
quas ius commune recipit.Secus vero ſi ſtatuiſſet
aliquid non conforme iuris communis diſpoſi-
tioni,quoniam tunc ſtatutum loquens in perſonā
non extenderetur ad mandantem,vtputa ſi dixe-
rit,occidens hominem mille aureos ſoluat, tunc
non puniretur tali pœna illud mandans,ſed relin-
queretur tunc puniendus iuxta diſpoſitionem iu-
ris communis: Sed ſi loqueretur ſtatutum in rem,
vtputa,pro homicidio ſoluantur mille, tunc tale
ſtatutum extenderetur ad mandantem. Vide no-
uiſſimè operæpretium ſubſequenter duxi non in-
utile futurum ſolertiſſimi lectori hinc ſubinſerre
doctrinam regularem, ſeu regulam doctrinalem
traditā a Bartolo, iuris ciuilis verò interprete,&
ab aliquibus alijs Doctoribus circa qualitatem
pœnæ infringendæ de iure cuilibet cooperanti in
maleficijs, quapropter ſciendum,quòd Bart.in l.
is, qui opē. nu.5.ff.de furtis,& in l.in furti.§.ope.
num.2. ff.de furtis,& alij Doctores infra citandi:
nos docuerunt quàmplurima ſcitu digna ac ne-
ceſſaria volentes nos edocere, quando cooperato
res quoquomodo in criminibus perpetratis veni-
rent puniendi eadem pœna,qua de iure ipſi prin-
cipales:& hoc non ſolum quando verba legum pę
nalium reperiuntur ſcripta in rem, verum etiam
quando fuiſſent ſcripta in perſonam. Animaduer-
tendum ergo erit in primis pro maiori intelligen
tia dicendorum,quòd præſtare auxiliū,ſeu coope
rari in aliquo maleficio,poterit conſiderari tripli
citer, videlicet. Primo ante maleficiū ipſum per-
petratum. Secundo in ipſa perpetratione malefi-
cij. Et tertio poſt ipſum maleficium prohibitum
in tali lege pęnali ſub aliqua ſpeciali pœna. His
ergo tribus membris præſentis quæſtionis præ-
miſſis, de vnoquoque eorum (Deo duce) erit ſer-
mo peculiaris habendus. Quæritur ergo de primo
93 an præſtans opem, vel auxilium † ante maleficiū
includatur in iuribus pęnalibus infligentibus ali-
quod maleficium præſtans auxilium quomodoli-
bet. & reſpondemus, quòd cum hoc poſſit conti-
gere multipliciter, iccirco de quolibet modo nos
dicemus ſigillatim, vt omnia pateant: & incipien
do a primo modo occurrēte,ſcilicet quando quis
ante maleficium tradit malefactori ferramenta,
ſcalam,arma,vel pecuniam,& huiuſmodi, quibus
ille qui talia petijt, ſeu recepit maleficium perpe
trauit,& tunc hac diſtinctione vtendum erit, vi-
delicet,vel huiuſmodi auxilium quis præſtitit bo
na fide,credens eum, cui præſtitit huiuſmodi re-
bus vſurum in bonum,& in ſuis neceſſitatibus,vel
proximorum: vel ſecundò credens talibus eum vti
velle in maleficio perpetrando: ſi primo,tunc ille
talis non incideret in pęnalia iura, cum hoc eli-
ciatur ex intentione Legiſlatoris, eo quòd in tali
caſu non poſſe dici præſtans auxilium per ſe, ſed
per accidens contra ſuam voluntatem, eo magis,
quòd iura pęnalia punire intendant aliquem trāſ
gredientem ipſa iura ſcienter, voluntariè, & cum
dolo, & non ignoranter, & inuoluntariè. At cum
hic non ſit in dolo,inde ſequitur ipſum non poſſe
puniri tali pœna. & quòd hoc ſit verum probatur
arguendo a ſimili per text. in l.quicūque. §.quod
ſi ſeruus.C.de ſeruis fugitiuis.Vbi hæc habentur,
poſtquam ſtatuerat Legiſlator in eadem lege in
principio,quòd [quicunque fugitiuum ſeruum in
domum, vel in agrum inſcio Domino eius ſuſce-
pit eum cū alio pari, vel viginti ſolidos reddat.]
videlicet. [Quòd ſi ſeruus fugitiuus ingenuum ſe
eſſe mentitus ſub mercede apud aliquem fuerit,
nihil is,qui eum habuit poterit incuſari.] hæc ibi.
94 Ex quibus probatur neminem † puniendum fore
propter factum alterius etiam ſua ope, quando,
id in quo opem tulit,erat indifferens,& ipſe cre-
debat illum in vtilitatem honeſtatem velle vti ta-
li re,quam ſibi præſtiterat: quod quàm libentiſſi-
mè Bart.faſſus fuit in l.omnes,nu.2. C.de agrico-
lis,& cenſitis.lib.11.infraſcriptis verbis vtens,vi-
delicet. Item eſt vtilis hæc littera, quòd ille, qui
præſtat auxilium, & fauorem exbannito non
puniatur pęna manus ex ſtatuto diſponente,quòd
præſtans opem exbannito priuatur manu, niſi in
actionem, vel inquiſitionem ſit deductum, quòd
præſtitit ei opem, ſciens eum exbānitum, quod
neceſſe eſt etiam probari per hanc literam,& pro
hoc videtur caſus in l.vtrum.ff.ad l.Pompeianam.
de parricid. Vbi præſtans opem parricidio puni-
tur ea pœna, ſi fuerat conſcius, & non aliter, hæc
Bar.cuius dictum eſſe videtur conforme infraſcri-
ptis regulis iuris, videlicet. In c.non debet, & in
c.ſine culpa.de reg.iur.in ſexto. Nam in c.non de-
bet hæc habentur, videlicet. [Non debet aliquis
95 alterius odio † grauari.] & in d.c.ſine culpa di-
citur [ſine culpa, niſi ſubſit cauſa non eſt aliquis
puniendus.] Idem fatetur Bal. in d.l.omnes. col.
penult. & cęteri Doctores, cum & hoc æquitas
naturalis ſuadeat: ſed ſi vero quis ſcienter opem
præſtiterit in maleficio, commodando ferramen-
ta,ſcalam, vel pecuniam cauſa inueniendi aſſaſſi-
num,vel domum vbi ſtet ad talia maleficia facien
da,& ſimilia,tunc dicendum erit ipſum præſtare
96 opem † in maleficio,& regulariter puniendum fo
re eadem pęna,qua principalis. Dixi regulariter
propter exceptiones,ſeu limitationes ſubſequen-
tes.& quòd eadem pęna fuerit puniendus, proba-
tur per text.in d.l.vtrum:& in l.qui domum.ff.ad
l.Iuliam.de adult.nam in d.l.vtrum, hæc habētur,
videlicet.[Vtrum qui occiderint parentes,an etiā
conſcij

conſcij pęna parricidij, afficiantur. quæri poteſt &
air Męcianus, etiam conſcios eadem pęna fore af-
ficiendos, non ſolum parricidas. Proinde conſcij
etiam extrauei eadem pęna afficiendi ſunt.] hæc
in d l.vtrum, & in d.l.qui domum. hæc habentur,
videlicet. [Qui domum ſuam, vt ſluprum, adulte-
riumvè cum aliena matrifamilias, vel cum maſcu
lo fieret, ſciens præbuerit, vel quæſtum ex adulte-
rio vxoris ſuæ fecerit: cuiuſcunque ſit cōditionis,
quaſi adulter punitur appellatione domus, habi-
tationem quoque ſignificari palam eſt.] hæc ibi.
Idem aſſeuerant Bart. & reliqui in dictis iuribus.
Sciendum tamē, quòd prædicta veriſſima ſunt, re-
gulariter ſallunt tamē. Primo (vt docet etiam Bar-
tolus in d.l.is, qui opem, nu.5. per totum.) in caſu
l.raptores. C.de rapt. Virginum, & in l.1.C.de Ni-
li agge. non rumpen. quia ſic ibi eſt expreſſum.
Nam in d.l.Raptores, hæc habentur, videlicet.
97 [Raptores Virginum † honeſtarum, vel ingenua-
rum, ſiue iam deſpōſatæ fuerint, ſiue non, vel qua-
rumlibet viduarum fœminarum, licet libertinæ,
vel ſeruæ alienæ ſint peſſima criminum peccantes
capitis ſupplicio plectendos decernimus, & ma-
ximè ſi Deo fuerint virgines, vel viduæ dedicatæ,
quod non ſolum ad iniuriam hominum, ſed etiam
ad ipſius Dei Omnipotentis reuerentiam com-
mittitur, maximè cum virginitas, vel caſtitas cor-
rupta reſtitui non poſſit, meritò mortis damnātur
ſupplicio, cum nec ab homicidij crimine huiuſ-
modi raptores ſint vacui. Ne igitur ſine vindicta
talis creſcat inſania, ſancimus per hanc generalē
conſtitutionem, vt ij, qui huiuſmodi crimen com
miſerint, & qui eis auxilium inuaſionis tempore
præbuerint, vbi inuenti fuerint in ipſa rapina, &
adhuc flagranti crimine comprehenſi, & a paren
tibus virginum, vel ingenuarum, vel viduarum,
vel quarumlibet fœminarum, aut earum conſan-
guineis, aut tutoribus, vel curatoribus, vel patro-
nis, vel dominis, conuicti interficiantur. Quæ mul
tomagis contra eos obtinere ſancimus, qui nu-
ptas auſi ſunt rapere, quia duplici tenentur crimi
ne, tàm adulterij, quàm rapinæ: & oportet acer-
bius, & adulterijs crimen ex hac adiectione puni-
ri, quibus connumeramus eum, qui ſaltem ſpon-
ſam ſuam per vim rapere auſus fuerit.] hæc inter
alia in hac notabili lege habentur: ex cuius con-
textu patuit regulam fallere, cum ſtatuerit hęc lex
puniri eadem pœna auxilium præſtans ſolum tē-
pore inuaſionis erga, non ante ipſam. In dicta au-
tem l.1. infraſcripta habentur, videlicet. [Si quis
poſt hac per Aegyptum intra duodecimum cubi-
tum fluminis Nili valla fluentis, de proprijs ac
vetuſtis vſibus, præter fas, prætereq́ue morem anti-
quitatis vſurpauerit, flammis eo loco conſuma-
tur, in quo vetuſtatis reuerentiam, & propè mo-
dum ipſius imperij appetierit ſecuritatem, con-
ſcijs, & conſortibus eius deportatione conſtrin-
gendis, ita vt nunquam ſupplicandi eis, vel reci-
piendi ciuitatem, vel dignitatem, vel ſubſtantiam
licentia tribuatur.] hæc in d.l. ex cuius contextu
verborum patet etiam in hoc caſu regulam falle-
re, cum conſortes criminis non puniantur eadem
pœna, qua punitur principalis. Item dicta regula
fallit & ſecundo quando qualitates, propter quas
pœnas debet augeri, vel minui reperiuntur diuer
98 ſæ in perſona facientis † maleficium, & opem
præſtantis, (vt docet quoque Bartolus in d. l. is,
qui opem. nu.5. in verſ. item fallit, quando quali-
tates) pro cuius tamen maiori intelligentia ſcien-
dum, quòd quædam ſunt qualitates, ex quibus au
getur maleficium, eo quòd ipſæ qualitates ſuper-
uenerunt præter propoſitum delinquentium ex
poſt facto extra ipſum delictum, vt deprehenſio,
de qua hic dicitur, & tunc quilibet punitur ſecun
dum quòd illæ qualitas ineſt in eo, vt in d.l.is, qui
opē. propter qđ dico, quòd ſi principalis offendēs
eſt condemnatus in plus: quia negauit, vel quia
fuit contumax: certè ſi opem præſtans fuit confeſ-
ſus, vel citatus ſtatim comparuit, non erit cōdem-
nandus in plus propter cōtumaciam principalis:
99 quia in eo iſtæ qualitates † ceſſant: quædam vero
ſunt qualitates, quæ inſunt ab ipſo initio, tempo-
re delicti, ſecundum propoſitum delinquentium,
& iſtæ quidem inſunt in perſonis delinquentium.
Exemplum principalis occidens, erat filius eius
quem occidit, qui occiſus fuit, opem præſtans erat
extraneus in iſto caſu, opem præſtans erit punien
dus in plus, propter qualitatem inhęrentem ipſi
principali, qui erat filius, vt in d.l.vtrum, in qua
dicitur, quòd eadem pœna parricidij opem præ-
ſtans ſit puniendus: nec debemus mirari dictum,
quòd opem præſtans ſit in plus puniendus ratio-
ne qualitatis inhærentis ipſi filio, & tantum text.
in d.l.vtrum, non dixit ipſum in plus puniendum,
ſed pari pœna, qua principalis parricida. Et qui-
dem licet ego primò ſuſpenſus mirabar, & de con
tradictione vel falſitate ſcripturę ſuſpicari incępiſ
ſem, tamen (Deo optimo maximo annuente) ani-
maduerti in his nullam eſſe conditionem, nec fal
ſitate in impreſſione, pro cuius rei maiori intel-
ligentia ſciendum, quòd iccirco Bartolus dixit
vbi ſupra. (Cuius ſunt illa verba) quòd præſtans
opem is, qui extraneus eſt in plus punietur ratio-
ne qualitatis inhærentis in filio principali delin-
quente, non quòd maiorem pœnam extraneus
opem præſtans luet, quàm filius principalis de-
linquens, ſed dicetur in plus puniri, quia ratione
ſui (vt extraneus eſt) non deberet puniri, niſi vt
ſimplex homicida, quæ quidem pœna longè mi-
nor eſt pęna, qua debetur parricidis, vt paulo poſt
probabimus: & iccirco Bart. ibi dixit extraneus
in plus puniendus ratione qualitatis inhærentis
in filio principali delinquente, vt in l.vtrum. in
qua dicitur, quòd [Filius parricida, & conſcius,
ſcilicet opem præſtans, pari pœna puniri debeāt.]
& ſic patet, quòd eo ipſo, quòd extraneus, ideſt
non filius opem præſtans punitur in plus habito
reſpectu ad ſuam ipſius perſonam quoad ſe atti-
net, & punitur pari pœna reſpectu filij, cui opem
præſtitit. Nam ſi occidiſſet Petrum patrem Fran-
ciſci alia de cauſa, vel opem præſtitiſſet in morte
Petri, perpetrata ab alio extraneo, puta Andrea
inimico dicti Petri, tunc ſolum puniretur vltimo
ſupplicio, ſi non eſſet nobilis, vt in l.1.ff. ad l.Cor
nel. de ſiccarijs, & in l.3. ibidem dicitur, quòd no
bilis deportatur in inſulam, & confiſcantur bona.
hodie vero omnes morti damnantur, in furcis ſu-
ſpenſi, vel capitis obtruncati iuxta conditionem
ipſorum homicidarum, vt experientia ipſa nos
quotidie, & vt etiam docet Iulius Clarus multorū
teſtimonio in ſua practica criminali. lib.5. §. ho-
micidium. in verſic. ſed quæro quæ ſit pœna homi
100 cidij; Pœna vero parricidij: † eſt (vt docet text.
in l.pœna parricidij. ff. ad l.Pompeiam de parri-
cidijs,) [vt parricida virgis ſanguineis verbera-
tus, deinde in culleo (ideſt, vt dicit ibi Glo. deca-
rio.

rio coacto) inſuatur cum cane, gallo gallinaceo, (& vt dicit ibi Glo. ideſt gallo, qui non habet teſticulos, quia fortius pugnat cum ſerpente) vipera, & ſimia: deinde in mare profundum culleus iactetur: hoc ita ſi mare proximum ſit, alioquin beſtijs ſubijciatur: qui alias perſonas occiderint præter patrem, & matrem, & auum, & auiam: quos more maiorum puniri ſupradiximus, capitis pœna plectuntur, aut vltimo ſupplicio mactentur.] hæc in d.l. habentur ad verbum, quæ (cum ſit notatu digniſſima) ad verbum referre ſtuduimus: ex his ergo patuit nullã eſſe in prædictis verbis Bartoli contradictionem. Quædam, rurſus, ſunt qualitates, quæ in ſuo tempore delicti ratione loci, vel temporis, vel perſonæ eius, in quem delinquetunt, verbi gratia, ego præſtiti tibi arma ad homicidium committendum de die, tu commiſiſti de nocte, vel, ego præſtiti tibi opem ſtando ad tui ſecuritatem extra plateam, vel extra Eccleſiam, & tu commiſiſti in platea, vel maleficium in Eccleſia, vel opem præſtiti tibi arma commodando ad interficiendum Titium, quando erat perſona priuata, tu interfeciſti eum, quando erat in dignitate poſitus. Vtrum opem præſtans puniatur in plus propter illas qualitates inhærentes ipſi delicto: & ſic petitur vtrum præſtans opem obligetur ex delicto, tunc cum opem præſtat, an tunc cum delictum perficitur, certè (inquit Bart. vbi ſupra) tunc cum delictum perficitur: vt in l. ſi quis vxori. §. neque verbo. ff. de furtis. Vbi hæc habentur inter alia, videlicet. [Quare & opem ferre, vel conſiliũ dare tunc nocet, cum ſequuta contrectatio eſt.] Idem habentur in l. qui ſeruo. in verſic. plus Pomponius. ff. de ſurtis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Plus Pompooius ſcripſit, eum qui perſuaſit, quãuis ioterim furti non teneretur, tunc tamen incipere teneri, cum quis ſugitiuus ſur eſſe ceperit quaſi videatur ope, & conſilio eius furtum ſactũ.] hæc ibi. Ex quibus legum verbis elicitur, quòd Bartoli ſententia interpretanda erit hoc modo, quòd licet a principio non teneatur de delicto, cui opem præſtitit, ante quam ſuerit perpetratum tamen ipſo perpetrato efficitur illius reus ratione principij, in quo conſentijt, & opem præſtitit, vt ipſemet Bartolus paulo poſt (ſequens ſententiam Gloſæ) docuit ibidem, & hæc dicta ſufficiant quo ad intelligentiam primæ quæſtionis propoſitæ, & eius fallẽtiarum, videlicet. An præſtans opem ante maleficiũ includatur in iuribus pœnalibus extendendis noſtræ terminos præſentis decimæ fallentiæ: de ſecunda propoſita verò quæſtione, ſcilicet, An opem præſtans in maleficio includator in dictis iuribus pœnalibus loquendo dicendum modo erit: pro cuius intelligentia ſcieodum, ꝙ
101 is, qui preſtat auxilium † alicui in ipſo actu, quo maleficium committitur, ei aſſiſtendo, vt tale maleficium habilius perpetratur. de hoc tali dicendum erit ipſum puniendum fore eadem pœna, qua prĩcipalis malefactor puniri debebit, (ſeruata tamen diſtinctione allata in relatione fallentiarum paulo ante adductarum,) vt docet Bart. in d.l. in furti. §. ope. nu. 4. ff. de furtis, & text. in l. 1. C. de raptu virginum, cuius verba ſupra retulimus in prima fallentia, quo quidem text. hoc probatur ad verbum. Quandoque & tertiò præſtatur auxi-
102 lium malefactori poſt maleficium, † vt euadat malefactor, & tunc dicitur quòd nullatenus tale præſtans auxilium puniendus veniat eadem pœna, qua malefactor, ſed alijs pœnis, vt paulo poſt dicemus, niſi præceſſiſſet eius conſilium, dicentis, fac tale maleficium, quia ego adiuuabo te, vt euadere poſſis, quia tunc illa ſpes data eſſet auxilium dicendum ante maleficium præſtitum, vt docet text. in l. in furti. ff. de furtis, vbi inter alia, hæc habentur, videlicet. [Conſilium autẽ dare videtur, qui perſuadet, & impedit, atque inſtruit conſilio ad furtum faciendum opem fert, qui minoiſterium atque adiutorium ad ſurripiendas res præbet.] hæc ibi. Et paulò ante ibidem dicitur. [Sicut nemo furtum facit ſine dolo malo, ita nec cõſilium, nec opem ferre ſine dolo malo poſſe.] & circa finem dicitur. [Siquidẽ dolo malo fecit, furti actio eſt.] Et ibi dicitur idem a Bart. Idem probatur per text. in l. qui ſeruo. §. Pius Pomponius. ff. de furtis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Pius Pomponius ſcripſit, eum qui perſuaſit, quamuis interim furti non teneretur, tunc tamen incipere teneri, cum quis ſugitiuus fur eſſe cęperit, quaſi videatur ope, & conſilio eius furtum factum.] hæc ibi. & quod dixi opem præſtantem malefactori poſt maleficium, vt euaderet, non puniri eadem pœna regulariter niſi in caſu propoſito paulo ante, probatur per text. in l. 1. & 2. C. de his qui latrones, vel alijs criminibus reos abſcondent, cum ibi non puniantur eadem pœna, ſed longè mitiori: ſed ſi impediret familiam curiæ, ne malefactores poſt maleficium caperentur, tunc alia pœna punitentur lege Iulia de vi. vt habetur in l. Iulia. ff. ad l. Iuliam, de vi publ. ex his ergo omnibus hucuſque notabilibus allatis, ac iuribus recenſitis luce meridiana clarius patuit ſententiam Bartoli allatam circa ſtatuta, & iura alia pœnalia interpretaoda, veriſſimam fuiſſe, quòd in duobus caſibus regulariter cooperatores maleficiorum comprehendantur etiam in ſtatutis, & iuribus pœnalibus non ſolum cooperantes ante factum maleficium, in ipſo maleficio perpetrato poſt talem cooperationem, ſed etiam opem ferendo poſt maleficium, malefactorem recipiendo, ne incurrat in manus Iudicum, ſi hoc ante maleficium commiſſum promiſiſſent, (quoniam ſi non promiſiſſent, non eadem pęna puniendi erunt, ſed alia) dicti ergo opem præſtantes ante maleficium, & in tempore maleficij, in duobus caſibus comprehendentur in ſtatutis pœnalibus. Primo ſi de talibus cooperatoribus ibi fiat mentio, & hoc per ſe patet. Et ſecundo quando lex pęnalis, aut ſtatutum prohibens factum, reſpiciat factum, & non perſonam ibi expreſsè nominando, licet iccirco pęnam ſtatuat facto, vt inde puniat, tale factum prohibitum perpetrantes, & vt clarius procedamus: ſi lex pęnalis, aut ſtatutum pęnale dicat pro homicidio, pro furto, pro adulterio, & huiuſmodi, tunc non ſolum comprehendentur talia principaliter per ſemetipſos facientes, verum etiam & omnes opem in ipſis præſtantes maleficijs ante factum ipſum maleficium, & in ipſo actu maleficij, & poſt factum in prędicto caſu ſolum promiſſionis: ſi verò dicta iura pęnalia reſpexiſſent perſonas, dicendo, quicunque homicidium, furtum, adulterium, & huiuſmodi fecerit, tali pęna puniatur: præſtantes opem, vel etiam mandantes, ac omnes cooperantes ante maleficium perpetratum, vel poſt ipſum, vt euadat, etiam pręcedente promiſſione, non comprehendentur in dictis iuribus pęoalibus: ſed ſolum talia maleficia perpetrantes, vel cooperantes in

ipſo

Digitized by Google

ipſo actu maleficij, quia tunc omnes dicerentur perpetrare tale maleficium, vt ſuit ſatis abundè ſupra probatum: & hoc intẽdebat nos docere text. ſupra per me ad verbum relatus in l. aut qui aliter. in principio, & in §. fin. ff. quod vi, aut clam. & ibi Barr. & hæc ſummopere notanda, & memoriç imprimenda a Indicibus, quoniam, vt in pluribus, in terminis præſentis fallentiæ pœnæ erunt extendendæ in fauorem Reipublicæ etiam ad perſonas non nominatas ſpecialiter in ipſis legibus pœnalibus, & huiuſmodi extenſio erit licita, ſi modo fiat ſeruata norma paulò ante a legibus, & Doctoribus præſcripta, & a me pro bono publico conſulendo recenſita. Sed inſuper notandum, quòd huic diſtinctioni ipſius text. & etiam ſententiæ Bartoli ibidem quam libentiſſimè ſe ſubſcripſit Felinus in d. c. quantæ, extra de ſentent. excommunicationis in principio, qui ex dictis ipſe elicit hoc documentum, dicens. Nota quòd vbi pœna imponitur ipſo iure propter factum, extenditur ad conſentientem. Nam quãdo verba dirigentur in rem, puta, ſi factum fuerit tale quid, tunc comprehenderent etiam conſentientes: ſed ſi verba ſtatuti dirigerentur in perſonam, puta, ſi quis fecerit ſic nõ comprehenderentur conſentientes: ita notat Bar. in l. is, qui opem. ff. de fur. eſt text. in l. aut qui aliter. §. fin. ff. quod vi, aut clam. & ibi Barr. Ex his ergo omnibus patuit veritas noſtræ concluſionis in deciſionem præſentis quæſtionis allatæ. Animaduertendum tamen erit, quòd tam ſententia ſuprascripta Bartoli, & aliorum Doctorum dicentium, quòd quando ſtatuta loquuntur in perſonã non comprehendunt mandantes, conſentientes, & alios cooperatores in maleficio, veriſſima eſt, ipſam intelligendo quando ipſa ſtatuta non loquuntur ſecundum diſpoſitionem iuris communis: & de hoc ipſi loquuti fuerunt, non autem loquuntur de ſtatutis conformibus diſpoſitioni iuris cõmunis: quia tunc extenderentur ad mãdantes, & alios ſupradictos, vt ſupra annuimus: & latius docuimus in dicta ampliatione vnica, vide ibi. præſenti fallentiæ quoque ſe ſubſcripſit Mattheus Matthesil. in ſuo tractat. de interpretatione extenſiua legum. nu. 24. verſic. additur & ſeptima. Nec non & infraſcripti relati a Verardo in ſua topica iuris.

Amplia ſingulariter allata in dicta fallentia decima, dicendo, quòd ipſa habeat locum in man-
103 dante † aliquod delictum fieri. Nam etſi inibi exempli gratia per nos loquentes de pęnis extendendis de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum in iure pœnali: aliqua inſeruimus de pœnali iure puniente committentem aliquod maleficium extendendo ad mandantem, tamen eum ibi obiter ſermo habitus fuerit: ideo hic erit habendus ex profeſſo; Quapropter dicimus mandanté aliquod delictum, & alias quodcunque prohibitum a iure communi ſub aliqua pœna ſpecialiter iniuncta, ipſo ſequuto, punietur pœna ordinaria: nulla facta diſtinctione an dictum ius commune ſcriptum ſit in perſonam, vtputa, ſi diceret ſi quis furtum faciat morte moriatur: vel in rem, vtputa pro furto commiſſo imponatur pęna mortis, ita vt ſeparetur corpus ab anima facientis furtum, vt latius dicemus in ſecunda ampliatione præſentis decimæ fallentiæ. Dixi [ipſo maleficio ſequuto] quoniam de maleficio attentato dicemus latiſſimè infra in quæſtione ſua peculiari, vide ibi. hæc ampliatio probabitur triplici medio, poſtquam hic inſerta fuerint nonnulla notatu digniſſima, ac ſcitu vtilia, pro pleniori intelligentia præſentis noſtræ ampliationis. Primum ergo notandum eſt, quòd maxima differentia eſt inter mandantem,
104 † conducentem, & ſuadentem. Secundum proprietatem vocabulorum ſumptorum, in hac materia (de qua ſermo habetur.) Nam mandator, ſeu mandans dicitur is, qui mandat delictum committi propter ſeipſum mandantem, & ad ſatisfactionem voluntatis ſuæ, nulla data pecunia: Cõductor dicitur ille, qui hoc facit data pecunia. Perſuaſor dicitur ille, qui perſuadet alicui aliquod delictum propter ipſum, cui fit perſuaſio, & ideo non ponderantur verba, quibus quis vtitur dum perſuadet alicui aliquod delictum: ſi vtatur verbo mando, ſiue rogo, ſiue alijs verbis ſimilibus: dummodo hoc ipſum fiat gratia eius, cui fit mandatum, ſeu ſuaſio: nam iſtud non dicetur propriè loquendo mandatum, ſed perſuaſio, ſeu conſilium. Argumentum pro hoc in l. 2. ff. mandati. Hæc omnia docuit Barr. in l. non ſolum. §. ſi mandato meo, nu. 2. verſic ſecundo venio ad materiã. §. ſed vt prædicta differẽtia magis eluceſcat, ſciendum, quòd (prout docuit Bar. ibidem, nu. 13. verſ. venio ad conductores) inter conducentem, & mãdantem prima differentia eſt: quia in conductione datur pecunia, in mandato nõ: Tamen quantum ad eius perſonam, in quam delinquitur nulla eſt differentia, ſicut dicimus in mandato licito: ſi ego mando tibi aliquid non interueniente mercede, eſt mandatum, & oritur actio mandati inter te, & me: ſi interuenerit pretium, eſt locatio, & conductio, & actio locati, & conducti inter te, & me, vt in l. 1. ff. mandati. Sed quantum ad eum, cũ quo contrahitur, vel cum quo agitur nihil ad propoſitum, eodem modo acquiritur nobis per vnũ, ſicut per alium, vt in l. naturalis. §. penult. vel antepen. ff. de præſcript. verb. in hoc tamen eſt plus, quia quando aliquis facit, vel fieri facit mediante pecunia, dicitur delictum magis atrox, & propter hoc pœna poſſit augeri, & de facto videmus augeri in iſtos, qui in vulgari dicuntur aſſaſſini. arg. in l. Cicero. ff. de pœnis. & in l. venales. C. quando prouocare non eſt neceſſe: Vnde hoc excepto, omnia quæ diximus, ac dicemus in mandante, & mandatario intelligas in conducente, & conducto: Sed notandum erit (ſecundum eundem Bart. ibidem, nu. 22. in verſ. quęro vtrum aliqua differentia) quòd nulla ſit differentia inter perſuaſionem, conſilium, inſtigationem, inſtructionem, & ſimilia: & ratio, eſt quoniam omnis actus, qui fit verbis tantum gratia facientis, non gratia conſulentis, ſeu inſtruentis poteſt dici conſilium, vt in l. 1. in furti. §. conſilium. ff. de furt. ſed quando peruenit ad actum, tunc dicitur præſtare opem, & auxiliũ, vt in d. l. in furti. §. ope. Prędicta verò quando tractatur de aliquo maleficio commiſſo, mandato, vel perſuaſione pręcedente: ſed ſi tractaretur de ipſa perſuaſione punienda: tunc diſtinctiones, & opiniones prædictæ non habent locum, ſed ſimpliciter puniretur, vt in l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo corrupto, & his omnibus hic pro me allatis Bart. vbi ſupra aſtipulatur.

Præmittimus & ſecundò, quòd delictorum
105 † quædam dicuntur leuia, quædam grauia, & quædam grauiora, & quædam grauiſſima. Delicta ergo leuia ſint illa, in quibus non requiritur dolus vt damnũ iniuria datum, vt in l. liber homo. ff. ad l. Aquil.

l.A puil.cum ibi nor.Item delictum leue eſt illud, in quo ſequitur dolus, tamen committitur circa modicam rem, vt furtum rei modicæ, vt in l.ad ea, quæ non habent. ff.de reg.iur.facit l.libertus. ff. de furtis. l.reſpiciendum. §.furta domeſtica.ff. de pœnis.ſunt etiam crimina leuia, de quibus ponitur exemplum in l.leuia. ff.de accuſat. Vbi hæc habentur, videlicet.[Leuia audire crimina, & diſcutere de plano oportet Proconſulem, & vel liberare eos, quibus obijciuntur, vel fuſtibus caſtigare, vel flagellis ſeruos verberare.] hæc ibi. Ex quibus elicitur, quòd crimen leue dicendum erit illud, quod indulgentiam meretur, vel ſolum puniri fuſtigatione. Grauia verò delicta dicuntur omnia crimina priuata, quæ requirunt dolum, & magnum præiudicium pariũt, & merentur magnam pœnam, vt eſt furtum rei magni valoris, vt in d.§. furta domeſtica, & in l.auxilium.§.in delictis.ff. de minor. & in d.l.ad ea, quæ dicitur etiam omnis iniuria grauis, quæ perſonis irrogatur, in quo non poteſt pater obedire ſine incurſu pœnæ: & ratio eſt, quoniam vnaquæque iniuria perſonalis eſt grauior quauis iniuria reali, vt in l.in ſeruorum, in fine.ff.de penis. Grauiora verò delicta dicuntur delicta publica, pro quibus tamen non imponetur pœna mortis. Grauiſſima delicta dicuntur publica delicta, pro quibus imponitur pœna mortis, & de iſtis delictorum ſpeciebus vltimis loquitur text. in l.auxilium. §. in delictis. ff.de minor. 25.ann.

Præmittimus & tertiò, quòd ipſum mandare
106 † (per ſe conſideratum) aliquod crimen, ſeu delictum fieri, eſt crimen per ſe cõſumatum, & ideo ipſum fore puniendũ pœna ordinaria, & tunc dicetur, quando ſub eadẽ pœna prohibetur aliquod delictum perpetrandum, ſub qua prohibetur mandatum de ipſo delicto perpetrando. Nam in tali caſu mandare aliquod delictum perpetrandum dicetur delictum conſummatum. Secus autem erit, quando ſimpliciter ſub aliqua pœna prohibetur aliquod delictum perpetrandum: quoniam tunc delictum fieri mandans non punietur pœna ordinaria, niſi ſequatur effectus, vt latius infra dicetur, & latiſſimè in tract.de conatu puniendo diximus. Tunc autem ipſum mandare dicetur delictũ conſumatum, quando lex conſiderat ſolum affectum ſine effectu, vt habetur in l.generaliter. §.ſi igitur, & ibi per Doct.ff.de calumniat.

107 Præmitto & quartò, quòd mandans † fieri aliquod leue delictum (ipſo non ſequuto) nulla pęna veniet puniendus mandator ex tali mandato, in foro fori, quod & probatur duplici medio. Primo enim per text.in l.item apud Labeonem.§.ſi curauerit.ff.de iniurijs, & famo.lib.vbi hæc habentur, videlicet.[Si curauerit quis conuitium alicui fieri, non tamen factum ſit, non tenebitur] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.ſæpe.§.fin. ff.de verb. ſigni.vbi hæc habentur, videlicet. [Et ſanè poſt veterum auctoritatem ei peruentum eſt, vt nemo videatur opem feciſſe, niſi & conſilium malignum habuerit, nec conſilium habuiſſe nocendi, niſi & factum ſequutum fuerit.] hæc ibi. Idem probatur per text.in l.1.in fin.ff.quod quiſque iuris. Vbi hęc habentur, videlicet.[Quid enim obfuit conatus, cum iniuria nullum habuerit effectum.] Nam dicta verba iſtius legis (ſecundum Bart.in l.1. ff.de extraordinarijs crimini.ſecundum Glo.ibi] habere tantũmodo locum in leuibus crimin. Probatur, & ſecundò Doctorum auctoritate præſens quartũ pręmiſſum notabile. Nẽpè infraſcriptorum Glo. in dictis citatis iuribus. Dyn. in d.§.ſi curauerit. Bar.in l.non ſoluo.§.ſi mandato meo.nu.3.verſic. aut eſt delictum leue.ff.de iniurijs, quod & repetijt in d.l.apud Labeonem.§.ſi curauerit quis.verſic.Nota quòd ex ſolo.idem docuit Ang.de Aret. in tract. de malefic, in verſic. & Sempro. Rodulfi Barbitonſor. nu.7. verſ.quæro ſecundò. Salicetus in l.non ideo, col.4. verſ.quæro tertiò. C.de accuſat.Imo.in l.vt proponitur.ff.de fideiuſſor. Antonius de Butr.in c.mulieres.col.2.verſ.vltima Glo. in princ.extra de ſentent.excommun.

108 Præmittimus & quintò, quòd mandans † fieri aliquod delictum graue, ſeu atrox, etiam non ſequuto effectu ex ſolo mandato veniat puniendus pœna extraordinaria, nunquam tamen corporali: ſed ſolum pęna exilij moderati, vel pecuniaria: nõ autem pœna ordinaria indicta contra perpetrantem tale delictum: niſi forſan a iure fuiſſet huiuſmodi pœna impoſita, ac ſtatuta æquè contra mandantem: cum tunc huiuſmodi delictum diceretur per ſolum mandatum, eſſe conſumatum huiuſmodi prohibitum delictum ſub tali expreſſa pœna: nam in tali caſu mãdator veniret de iure puniendus pœna ordinaria, licet non fuiſſet ſequutus effectus delicti mandati, vt docuit Glo. & Doct.in c.1.verſ.mandauerit.de homici. in ſexto, & Ioannes Andreas in cap.in pœnis. de reg.iur.in ſexto, quod & latiſſimè probauimus in tract. de conatu, & affectu puniendo, concluſione quinta.hoc notabile.Sic quinto loco præmiſſum probatur triplici medio. Primo enim per argum. in l.1.ff.de extraord.crimin. vbi hæc habentur, videlicet. [Sollicitatores alienarum nuptiarum; itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſint propter voluntatem pernitioſæ libidinis, extra ordinem puniuntur. Fit iniuria contra bonos mores: veluti ſiquis fumo corrupto perfunderit, cœno luto oblinierit, aquas ſpurcauerit, fiſtulas, lacus, quidvè aliud ad iniuriam publicam contaminauerit, in quos grauiter animaduerti ſolet. Qui puerum ſtupro, abducto ab eo, vel corrupto comite perſuaſerit: aut mulierem, puellamvè interpellauerit: quidvè impudicitiæ gratia fecerit, domum præbuerit, pretiumvè, quo id perſuaderet, dederit, pfecto flagitio, punitur capite: imperfecti in inſulam deportatur corrupti comites ſummo ſupplicio afficiuntur.] Hæc in d.l.1. ſed notandum, quòd dixerimus probari præſens notabile per arg. in d.l.1.quoniam, etſi ibi non fiat mentio de mandante, ſed de attentante aliquod maleficium atrox, nihilominus ad mandantem ſe extendit dicta diſpoſitio, cum mandans verè attentet ipſum maleficium. Probatur & ſecundo id ipſum Doctorum auctoritate. Nam infraſcripti Doct.ſe ſubſcripſerunt præſenti notab. videlicet, Glo.in d.l.1.Bar.in l.non ſolum.§.ſi mãdato meo. nu.3.verſic.hoc pręmiſſo quæro circa mandatum. ff.de iniurijs, & famoſ.libell. Imo.in l.ſi vt proponitur.ff.de fideiuſſor.Ang.in tract. de malefic.verſic.& Sempro.Rodul.Barbitonſor.nu.7.& Auguſtinus de Arimine ibidem in addit. & rurſus idem Aug. in conſi.14. Thomas Grammaticus compatriota meus, in conſi.36.nu.15. verſic.iſte Camillus, dicens, quòd pœna corporali, & ordinaria is de quo eſt ſermo non veniat puniendus, licet benè pœna extraordinaria, & quòd huiuſmodi re-

gula

Digitized by Google

gula ſit tradita à Doctoribus,etiã in atrocioribus
delictis: quod & rurſus idem Thomas repetijt in
voto 8.nu. 20.& 21. dicens ita ſe conſuluiſſe in fa-
cti contingentia, & obtinuiſſe coram Illuſtriſſimo
Cardinale Columna tunc Prorege Regni Neapo-
litani,& Iudicibus magnæ curiæ. Idem docuerũt
Dynus,& Ang.in l.itẽ Apud Labeonẽ.in §.ſi cura-
uerit.ff.de iniurijs. Gandinus in tract.de malefic.
tit.de homicid.& eorũ pęnis.nu. 11.Aegidius Boſ
ſius in ſua praxi crimin.ſub titu.de mãdato ad ho
micid.nu.4.addens,ꝙ ex decreto dominij Medio
lanenſis eadẽ pęna mandans, & mandatarius ve-
niat plectendus,ẽt non ſequuto effectu,& hoc non
ſolum in homicidio,verũ ẽt in omnib.alijs malefi
cijs.& ſcias, ꝙ huic notabili aſtipulati fuerunt,&
alij q̃plurimi Doctores per nos recẽſiti in proba-
tione concluſionis quartæ,& quintæ tractat.noſtri
de conatu,ſeu affectu puniendo.Vide ergo ibi,qa
inibi allata ſummopere deſeruiũt veritati eorum,
quæ hic fuerunt adducta.Probatur ẽt tertiò pręsẽs
notabile,ſ.hac ratione,videlicet. Cum humanum
iudiciũ in puniẽdis maleficijs manifeſtis dẽat imi
tari diuinum, prout elegantiſſimè docuit S.Tho-
mas in 2. 2. q.108. art.4. in reſponſione ad ẽm,&
Deus ipſe Opt.Max.maiori pęna afficiat eum,qui
non ſolum delicta aliqua attentauit, verum ẽt con
ſumauit,pp multa damna,quæ ex ipſis prodierunt
proximis noſtris,& minori pęna attentantem pro
pter multa mala, quæ indè fuerunt vitata,ẽt præ-
ter voluntatem criminoſi, cum proculdubio gra-
uius peccatum ſit peccatum operis peccato cogi-
tationis verſans circa eandem peccati ſpẽm, vt ip
ſemet Diuus Thomas cõpatriota noſter eleganter
docuit in 1.2.q.110. art.6.his præciſis verbis vtẽs,
videlicet.Grauius eſt.n. & magis rõni repugnans
peccare opere, q̃ ore, & ore quàm corde. hæc ille
Sanctus.ſi ergo grauius eſt peccatum cõſumatum
opere,q̃ attentatum ſolum, indè ſequitur,ꝙ mino
ri pœna in iudicio humano veniat regulariter pu
niendum peccatum, ſeu maleficium attentatum,
q̃ conſumatum. At tale maleficium conſumatum
puniendum eſſet pœna ordinaria iniuncta a iure
cõi,vel municipali : ergo maleficium non conſu-
matum,etſi attentatũ,veniet plectẽdum pęna mi-
nori.ſ.extraordinaria,vt ſic in puniẽdis maleficijs
iudicium humanum cõforme ſit iudicio Diuino.
His ergo præmiſſis notabilib.deueniendum erit
ad enucleandos duos terminos,ſeu clauſulas con-
tentas in præſenti hac nr̃a ampliatione,antequam
ipſam veram eſſe probemus,quarum prima eſt illa
109 [verè facere dicetur † quo ad pœnam incurren-
dam.]& ſcda eſt illa[pro tali delicto]quia ſub hac
ſimplici verborum cortice,duæ qõnes difficillimæ
continentur,quarum notitia ad ſubiectam mate-
riam ſummoperè deſeruit.Sciendũ igitur, ꝙ poſt
multa iura hinc inde allata circa primum quęſitũ,
Bar.in l.ſed ſi vnus.§.ſeruus meus. verſ.nunc tñ la-
tius.ff.de iniurijs,& famoſis.infra nobitali diſtin
110 ctione vtitur, videlicet. Quidã ſunt actus,† qui
non poſſunt expediri per inſtrumentũ ſeparatum
ab ipſo corpore,vt adulterium, tunc qui per aliũ
facit ipſe verè nõ facit:& hoc voluit dicere glo.in
l.1.§.quotiẽs.ff.de vi, & vi armata. interpretatiuè
tñ benè poteſt committi per alium.Idem dico in
falſo teſtimonio : cum.n.requirat actum perſonæ
teſtificantis,non poteſt propriè cõmitti per alium
eadem ratione quædam ſunt facta, quæ pñt expli-
cari per inſtrumentum ſeparatum a corpore, vt
percuſſio,homicidiũ,& ſimilia,quæ poſſunt perpe
trari ſagitta,vel lapide emiſſo:& hic aduerte,quia
quandoq; illud inſtrumentum,quo mediante talis
actus perpetratur,agit de neceſſitate,nec põt non
agere:& tunc qui facit mediante tali inſtrumẽto:
vere facit, ita loquitur l.item mala, in princ.ff.ad
l.Aquil.quãdoq; illud inſtrumentũ quo mediante
perpetratur actus,agit in virtute libertatis ſuæ,vt
ſi mando homini habenti intellectum;Percutias,
vel occidas talẽ:tunc ille liber occidit, meritò ip
ſe vere facit; ſed ego qui mãdo,dicor præbere cau
ſam:quia mandatũ meum non eſt cauſa neceſſaria
illius actus. ita loquitur l.ſi obſtetrix. & multæ a-
liæ.ff.ad l.Aquil.modò ad propoſitum,qñ ego mã
do tibi aliquid qđ poſt ſuſceptum mandatũ hẽs
neceſſe facere neceſſitate ciuili, quia es obligatus
ad hoc,vt puta ſi mandatur tibi aliquid, quod eſt
honeſtum: vel ſi Dñs mandat ſeruo aliquid,quod
non cadet in graue delictum, tunc ille verè facit,
cuius mandato facit:qm̃ inſtrumentum,quo me-
diante agit, de neceſſitate agit:dico de neceſſita-
te ciuili:hic eſt caſus in l.pater.in fine.ff.de manu-
miſſis vindi. & in l.3.§.ſi procurator. ff.ꝙ quiſque
iuris. licet.n.verba illius edicti loquantur in per-
ſona,quod quiſque iure ſtatuerit, tamen habet lo-
cum in eo qui impetrauit per procuratorem:cum
enim mandatũ de impetrãdo ſit licitum: ille pro-
curator de neceſſitate impetrauit,& ſic Dñs verè
impetrauit.& eſt caſus in l.ita autem.§.geſſiſſe.ff.
de adminiſtra. tut. per hoc dicebam in quæſtione
de facto Aſſiſij ſtatutum dicebat,ſi quis produxit
exceptionem aliquam contra inſtrumentum con-
feſſionatum,nec probauerit puniatur in tantum:
modò quidam produxit exceptionem contra in-
ſtrumentum : per procuratorem habentem man-
datum ad hoc,nec probauit : dico quòd ex verbis
ſtatuti dominus punitur, qa verè dominus produ
xit:quia procurator(tanquam inſtrumentum)hoc
fecit de neceſſitate,ſ.ciuili:nec tunc dẽt inſpici,vt
verba ſtatuti loquantur in perſonã,vel in rem, ſed
ſi mandatum non eſſet licitum, & ideo ille (per
quem quis fecit) non fecit hoc de neceſſitate natu
ræ; quia liberũ habet arbitrium,nec ex neceſſitate
legali:quia rei turpis nullum eſt mandatum: tunc
ille,qui mandat, non facit verè, ſed interpretati-
uè,ita loquitur l.1.§.deieciſſe.ff.de vi,& vi arma-
ta.l.ſi pater.ff.de his, quæ in fraudem credit.& l.
item ſi obſtetrix. ff. ad l.Aquil. & omnes leges,
quæ hoc dicũt, debet intelligi ſecundum modum
prædictum.Non obſtat c.mulieres.extra de ſent.
excommunicationis,vbi dicit,ꝙ verè facit. Nam
dicunt quidam Canoniſtæ, verè facit.ſ.quantum
ad peccatum, vult dicere: quia Canoniſtæ magis
conſiderãt animum,q̃ actum, ſed nos magis actũ,
q̃ animum, vt not. per Dynum in c.peccatum.de
reg.iur. in ſexto, & ideo quantũ ad peccatũ mor-
tale in foro cõſcientiæ ille verè facit:quia cõſtitit
in animo: ſed reſpectu actus (quẽ nos inſpicimus)
verè non facit.hæc oia notatu digniſſima protulit
Bar. loco ſupracitato, pro intelligentia verò illo-
rum terminorum in concluſione inſertorum,vide
licet.[Pro tali delicto]ſciẽdum,ꝙ etſi(vt ex ſupra
allatis ex Bartolo patuit)is qui mandat fieri deli-
ctum,verè non dicatur facere, ſed interpretatiuè:
ſed ſolum is verè dicatur facere delictum,qui per
ſe perpetrat maleficium: & non is,qui per alium:
nihilominus quo ad pœnam ipſam incurrendam,
non eſt differentia inter eos;quocunq; forma ver-

borum vteretur lex penalis, etſi nõ negemus iuxta
doctrinam Bartoli in l.aut qui aliter.§.fin.nu.3.ff.
quod vi, aut clam.dicentis, ꝙ notáda verba ſunt.
Nam aut ſcripta in rẽ ſunt, aut in perſnnã: & ideo
dixi hoc anno. Aliud eſt, ſi ſtatutum dicit, pro ho-
micidio quis puniatur in mille: & aliud ſi dicit, ſi
quis fecerit homicidiũ puniatur in mille: quia pri
mo caſu, cum verba ſint ſcripta in rem: ex propria
ſignificatione verborum tenetur faciens, & fieri
faciens, vel mandans: ſed ſecundo caſu fieri faciẽs
non tenetur, niſi ex interpretatione verborum: nõ
autem ex propria ſignificatione verbnrum. & de
hoc latius in prima limitationis præſentis conclu
ſionis. his ergo pręmiſſis probatur præſens conclu
ſio triplici medio. Primo per arg. in c. qui facit. de
regu.iur. in ſexto, vbi hæc habẽtur, videlicet, [qui
facit per aliũ, eſt perinde ac ſi faciat per ſe ipſum]
hæc ibi: quæ ſumpta fuerũt ex l.quod iuſſu.ff.de re
gu iur. vbi hęc habentur, videlicet. [Quod iuſſu al
terius ſoluitur, pro en, eſt quaſi ipſi, ſolutũ eſſet.]
hæc ibi, & in l.is damnũ.ff.de regu.iur. hæc haben
tur, videlicet. [is damnũ dat, qui iubet dare.] hæc
ibi. Dixi probarĩ per arg. in d.c. qui facit, qm̃ inde
elicitur veritas præſentis cóclusionis, eo ꝙ is, qui
facit maleficiũ (quoad incurſum pęnę) per ſe ipſum
videatur fictinne, ſeu interpretatinne iuris. Idem
probatur, & apertius in l.non ſolũ, in princ. & in §.
ſi mandato meo.ff de iniurijs, & famoſis libellis.
Nam in princ. dictę legis hęc habentur, videlicet.
[Non ſolum autem is iniuriarum tenetur, hæc eſt
qui percuſſit: vellũ ille quoq; continetur, qui dolo
fecit, vel qui curauit, vt cui mala pugno pcuteren
tur.] hæc ibi, & in d.§. ſi mandato. hęc habentur, vi
delicet: [Si mandato men facta ſit alicui iniuria:
plerique aiunt, tam me quám eum, qni ſuſcepit
iniuriam iniuriarum teneri Proculus recte ait, ſi
in hoc te conduxerim, vt iniuriã facias: cũ vtroq;
nnſtrum iniuriarum agi poſſe, quia mea opera fa-
cta ſit iniuria. Idemq́; ait, etſi filin meo mandaue-
ro, vt tibi iniuriam faciat.] hæc ibi. Idẽ prnbatur p
text. in l.nihil.ff.ad l.Cornel.de ſica. vbi hæc habẽ
tur, videlicet. [Nihil intereſt occidat quis, an cau
ſam mortis prębeat.] hæc ibi. Idẽ per text. in l.1.§.
deieciſſe.ff.de vi. & vi armata. vbi hæc habentur,
videlicet. [Deieciſſe aũt ẽt is videtur qui manda-
uit, vel iuſſit, vt aliquis deieceretur. Parui.n.refer
re viſum eſt, ſuis manib. quis deijciat, an vero per
aliũ. Quare ſi familia mea ex voluntate mea deie
cerit, ego video deieciſſe. Quoties vetus procura
tot deiecit; cum vtrolibet eorum, i. ſiue Dño, ſiue
Procuratore agi pnſſe Sabinus ait, & alterius noĩe
alterũ eximit: ſic tñ, ſi ab altero eorũ litis æſtima-
tio fuerit præſtita. Non.n. excuſatus eſt, qui iuſſu
alicuius deiecit: non magis q̃ ſi iuſſu alicuius oc-
cidit: ſed etſi quid alius deiecit ratum habuero:
ſunt, qui putant ſm Sabinum, & Caſſiũ (qui ratiha
bitionem mandato comparant) videre me deieciſ
ſe, interdictoq́; iſto teneri, & hoc verũ eſt. Rectius
enim dr̃ in maleficin ratihabitionẽ mandato com
parari. qnod ergo adijcitur, aut familia tua vi de-
iecit: merito ſcriptũ eſt, in enm caſum, in quem fa
milia mea vi deiecit. Cęterum ſi iuſſit, deiecit ip
ſe.] hęc ibi. Idẽ probatur per text. in l.non ideo mi
nus.C.de accuſat. vbi hęc habentur, videlicet. [Nõ
ideo minus crimine, ſiue atrociũ iniuriarũ indi-
cio tenetur is, iniuſtam accuſationẽ incidit, qnia
dicat ſe alinm huiuſmodi facti mandatorem ha-
buiſſe. Namq́; hoc caſu præter principalem reum,
mandatorẽ qnoq; ex ſua perſona conueniri poſſe,
ignotum non eſt.] hæc ibi. Idẽ probatur per text. in
l.ſeruos.C.ad l.Iul.de vi publ. vel priu. vbi hæc in
princ. habẽtur, videlicet. [Seruos qui feciſſe violẽ
tiam confeſſionib. teſtium, aut proprijs docebun-
tur, ſi id in ſuo Dño cõmiſerint, poſtremo ſuppli-
cio deditos licere perpetrata cẽſemus. Quòd ſi il
la metu, atq; exhortatione Dñorum violentiã ad-
miſerint, palã eſt ſm legem Iuliam Dñm infamẽ
pronũciatum loci, ac originis propriæ dignitate
non vti. ſeruos verò, qnos furorib. talib. paruiſſe cõ
ſtiterit, metello poſt ſniam dedi.] hæc ibi. Idẽ pro
batur per arg. in c.cũ ad ſedem.§.nos.ext.de reſtit.
ſpoliat. vbi hęc habentur, videlicet. [Nos prioris
acta iudicij recenſentes, quia nec per dicta teſtiũ,
vel confeſſiones partiũ, cum nullæ penitus in iudi-
cio factæ fuerint, vel ẽt inſtrumẽta, quę nullatenus
de ſpoliatione tractabãt, nec p euidentiã facti no
bis cõſtare potuerit, ꝙ Cumañ. Eps̃ hoſpitalarios
ſpoliauerit, vel mandauerit ſpoliari, vel ſpoliatio-
nem factã ratam habuerit, pronunciamus in qõne
prædicta interdictũ, vnde, vi, locũ nullatenus ha-
buiſſe, reſtitutionis ſniam a prædicto Abbate pro
lata, licet pars aduerſa proponeret, ꝙ præſumendũ
eſſet pro ſnia Iudicis, qui motũ animi ſui potuit
ex cauſis alijs informare, iuſtitia exigente caſſan-
tes.] hæc ibi. Dixi probari præſentẽ concluſionem
per arg. in d.c.cum ad ſedem. qm̃ etſi explicitè ini
bi nõ agitur de qõnis præſentis materia, cum ibi
dicatur de eo quem ſpoliaſſe, vel mandaſſe ſpolia
ri, vel ipſam ſpoliationem ratam habuiſſe nõ con
ſtabat in iudicio, & iccirco dicitur fuiſſe ſniam la
tam contra talẽ caſſatam. Tñ ſi bene librabuntur
verba dicti Canonis, q̃ apertiſſimè patebit, ex ip-
ſis elici argumentum a contrarin ſenſu, ac per cõ
ſequens veritatẽ præſentis concluſionis tali pacto
arguẽdo, talis ſnia fuit Pontificem caſſata, tanquã
iniuſtè lata, vt puta contra non ſpoliantẽ, vel man
dantem ſpoliationem, vel ipſam ratam habentẽ,
ergo (arguendo a contrarin ſenſu) ſi lata illa fuiſſet
contra ſpoliantem, vel mandantem, aut ratam ha-
bentem, vtique valida fuiſſet: ex quibus patet, ꝙ
iuxta ſententiam Diui Pauli Rom.c.1.verſ.fin. [a-
gentes, & conſentientes pari pęna puniuntur.] ea-
dem prorſus pœna regulariter erit plectendus ali
quod crimen perpetrans, qua mandator, & è con-
tra, vt docuit quoq; tex. in c.1. extra de officio Iu-
dicis delegati. Idẽ probatur apertiſſimè per tex. in
c. mulieres. §.fin. extra de ſent. excõicatinnis, vbi
Alex. III. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet,
[Illi vero, qni nõ per ſe ipſos, ſed eorũ auctoritate,
vel mãdato alij violenter violẽtas manus inijciunt
in clericos, ad ſedem Apoſtolicam ſunt mittendi,
cum is committat verè, cuius auctoritate, vel man
dato delictum committi probatur.] hæc ibi. Idem
probatur per text. in c.oẽs eccleſ.17.q.4. vbi hæc
habentur, videlicet, [omnes Eccleſiæ raptores, at-
que ſuarum facultatum alienatores a liminibus
Sanctæ maioris Eccleſiæ anathematizamus, Apo-
ſtolica auctoritate pellimus, & dãnamus, atq; ſa-
crilegos eſſe iudicamus, & nõ ſolum eos, ſed oẽs
conſentientes eis, quia non ſolũ qui faciunt, rei
iudicantur, ſed etiam qui conſentiunt faciẽtibus.
par.n.pœna, & agentes, & conſentientes compre-
hendit.] hæc ibi. Idem probatur per textum in ca
pit. notum ſit. in fine 2. q.1. vbi hæc habentur,
videlicet. [Quia facientem, & conſentientem
par pœna conſtringit.] hæc ibi. Idem probatur
per

Digitized by Google

per arg. in c.ſicut dignum.§.qui verò, & §.hi quoque.extra de homic. nam in d.§.qui verò. hæc habentur, videlicet. [Qui vero ſe aſſerunt animum regem ſe inflammaſſe ad odium, vnde homicidiũ fuit ſequutum, durè, & aſperè, ſed non ita ſeuerè ſunt puniendi, niſi fortè regem ipſum ad illud homicidium ſuis ſuggeſtionibus prouocaſſent.] hæc ibi.& in d.§.hi quoque. hæc habentur, videlicet. [Hi quoque non ſunt a culpa liberi, nec a pœna debent eſſe immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos ſicarios eſſe ſciebant in ſarcinis cuſtodiendis miniſterium prębuerunt.] hæc ibi. Animaduertẽdum tamen, quòd non ſine cauſa rationabili dixi præſentem concluſionem probari per argumentum in dictis §§. quoniam ex ipſis elicitur ratio arguẽdi a fortiori, tali pacto, videlicet. Si is grauiter, ac ſeuere venit puniendus, qui aliquem ſua ſuggeſtione ad homicidium perpetrandum prouocat, aut cuſtodit ſarcinas homicidarum, quanto magis venit puniendus is, qui homicidium committi pręcipit? Idem probatur per arg. in c.fin.extra de iniurijs, & dã. dato. Vbi Gregorius IX. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Si culpa tua datum eſt damnũ, vel iniuria irrogata, ſeu alijs irrogantibus opẽ fortè tuliſti, aut hęc imperitia tua, ſiue negligẽtia euenerũt, iure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi iure debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel iacturam, quod ſi animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominus ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum, velis liberare te ipſum, quod tamen ad liberationẽ nõ proficit, ſi fera animalia, vel quę conſueuerunt nocere, fuiſſent, & quam debueras non curaſti diligentiam adhibere. Sanè licet, qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe: ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui vt non accideret, de contingentibus nil omiſit.] hęc in dicto Canone. Dixi probari præſentem concluſionẽ per arg. in d.c.fin. quoniã, etſi explicitè, & ad verbum inibi non habeatur præſens concluſio, bene tamen ex ipſo elicitur: cum ex ipſo habeatur, quòd in culpa eſſe dicatur, & ad damni reſtitutionem is, cuius culpa damnum fuit illatum, etſi ipſe manu propria non dederit: arguendo, ergo, modo ab identitate rationis: dicẽdum erit, quòd is qui mandauit maleficium fieri, habeatur reus talis maleficij (ipſo ſequuto) ac ſi per ſe ipſum illud conſumaſſet, cum in cauſa ipſios maleficij fuerit, ac per conſequens, quòd puniendus ſit ordinaria iuris pœna, ſicut & mandatarius, cum ambos feciſſe illud per ſe pateat, quàm apertiſſimè. probatur idem quoque per text. in cap. 2. extra de clericis pugnantibus in duello. Vbi infraſcriptis vſus fuit verbis Cęleſtinus Tertius, poſtquam dixerat quendam Præsbiterum incidiſſe in irregularitatem eo, quòd in duello introduxerit pugilem nomine ſuo, qui inibi alium interfecit, videlicet. [Homicidium autem tam factum præcepto, ſiue conſilio, aut defenſione, non eſt dubium perpetrari.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l.hæc verba.ff.ad l.Iul.de adult. vbi hæc habentur, videlicet. [Hæc verba legis, ne quis poſt hac ſtuprum, adulteriumvè facito ſciens dolo, malo, & ad eum, qui ſuaſit, & ad id qui ſtuprum, vel adulterium intulit, pertinent.] hæc ibi. Idem habetur in c.ſi quis viduam.§.1.diſt.50. Vbi ex Concil. Martini Papæ c.26. hæc habentur, videlicet. [Similiter homicidij, aut facto, aut præcepto, aut cõſilio, aut defenſione poſt baptiſmum conſcius fuerit, & per aliquem ſubreptionem ad clericatũ venerit, deijciatur, & in fine vitæ ſuæ, laicam communionem tantummodo recipiat.] hæc ibi. Quo ad pœnam æquiparantur faciẽtes homicidium per ſe ipſum, & per alios ſuo præcepto, vel conſilio mandantib. Idem probatur per text. in l.ita autem.§.geſſiſſe. verſ.quod ſi quis.ff.de adminiſtrat.& periculo.tuto.& curat. vbi hæc habentur, videlicet. [Quod ſi quis tutelam mandauerit gerendam, geſſaq; fuerit ab eo cui mandatũ eſt, locus erit tutelæ actioni. Geſſiſſe enim videtur, & qui per alium geſſit.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.ſi quis id.§.vero edicto.ff.de iuriſdictione omn. iud. vbi hæc habentur, videlicet. [Hoc vero edicto tenetur, & qui tollit, quamuis non corruperit. Item, & qui ſuis manibus facit, & qui alijs mandat, ſed ſi alius ſine dolo malo fecerit, alius dolo malo mãdauerit, qui mandauit tenebitur. Si vterque dolo malo fecerit, ambo tenebuntur, nam etſi plures fecerint, vel corruperint, vel mandauerint, omnes tenebuntur.] hæc ibi, & in l.ſequenti hæc immediatè habentur, videlicet. [Adeo quidem, vt non ſufficiat vnum eorum pœnam luere:] hæc ibi. Idem per text. in l.1.§.feciſſe.ff.de eo per quem, vbi hæc habentur, videlicet. [Feciſſe autem dolo malo non tantum is putatur, qui ſuis manibus, vel per ſuos retinuit, verum qui alios quoque rogauit, vt eum detinerent, vel abducerent ne iudicio ſiſtat, ſiue ſcientes, ſiue ignorantes quid eſſet, quod comminiſceretur. Dolum autem malum ſic accipimus, vt ſi quis venienti ad iudicium aliquid pronunciauerit triſtè, propter quod is neceſſe habuerit, ad iudicium non venire, teneatur edicto, quamuis quidam putent, ſibi eum imputare, qui credulus fuerit.] hæc ibi. Etſi quàmplurima alia ſimilia iura citare, ac hìc afferre poſſemus, tamen breuitati ſtudens alia non referam, ſed ſolum Authen. vt Iudices ſine quoquo ſuffra.§.eos autem. verſic. vt non videantur illi. Vbi hæc habentur, videlicet. [Vt non videantur illi quidem velut innoxij eſſe: per alios autem delinquant, atque furentur: hoc quod magis turpe eſt, vt & participes iniuriarũ ſumant.] hæc ibi, quæ ſummoperè probant mandatorem maiori pœna afficiendum fore, cum non ſolum ipſe peccet mandando maleficium, verum etiam ſit cauſa peccati mandatarij, vt latius, & expreſſius docuerunt. Glo. in dicta Authen. vt Iudices, &c. verſiculo quod magis referens ad hoc duos pulcherrimos hos verſus, videlicet. Peccando peccare docẽs, hic peccat in ſe, Qui reus eſt & in hos, quos facit eſſe reos. Idem docuit Glo. in l. Athletas. verſ.eũ.ff.de ijs, qui not. infamia, quam ſequitur Decius in d.l.is damnum.nu.2. verſic. & iſta concluſio. Imò, & hoc docuit apertiſſimè text. in l.aut qui aliter. in fin. ff.quod vi, aut clam. Vbi hæc habentur, videlicet. [Labeo putat, & hoc iure vtimur, vt ſiue ego feciſſem, ſiue fieri iuſſiſſem: interdicto quod vi, aut clam tenear.] hæc ibi. & idem habetur ibidem in eadem l. aut qui aliter.§.hæc verba.fere per totum. Idem in l.hoc iure.§.deiecit.ff.de regulis iuris, vbi hæc habentur, videlicet. [Deiecit, qui vel iuſſit, vel mandauit, vel ratum habuit, rati enim habitio mandata comparatur.] hæc ibi, vbi glo. in verſiculo deiecit, idem probatur per argumen. in l.etſi certus. C.ad Senatuſconſult. Syllanianum, vbi hæc habentur,

videlicet, [Et ſi certus ſit percuſſor, tamen habenda eſt quæſtio, vt ſi cędis mandator inueniatur, vtique autem ipſe maximè quæſtioni dabitur: quamuis, & cęteri puniantur. quamuis aliàs ſerui in caput Domini non torqueantur: rectè tamē fiet quæſtio, ēt ſi hæredem accuſet, ſiue extraneus hæres, ſiue ex ſuis ſit.] hæc ibi. Ipſa miſſa facienda probabo præſentem concluſionē, & ſecundo Doctorum auctoritate: ſciendū igitur, ꝙ infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti cōcluſioni, videlicet Glo. in d.c. qui facit. in verſ. interdictu. circa mediu. Glo. in d.c. mulieres. verſ. auctoritate. Glo. in d.c. oēs, verſ. conſentiunt. Glo. in d.c. notū ſit. verſ. & conſentientē. Glo. in d.c. ſicut dignum. verſ. prouocaſſet. Glo. in d.c. fin. verſ. tuliſti. Glo. in d.l. is damnum. Glo. in d.l. non ſolum. §. ſi mādato. verſ. aiūt. Glo. in d.l. nihil. Glo. in d.l. 1. §. deieciſſe, verſ. mandato, & deiecit. Glo. in d.l. non ideo minus. verſ. ignotum non eſt. Glo. in d.l. ita autem. §. geſſiſſe, verſ. per alium. Glo. in d.l. 1. §. feciſſe. verſ. alios quoque. Bar. in dicta. Ita aūt. §. geſſiſſe. nu. 4. & in d.l. §. feciſſe. verſic. ſecundo oppono. & latius idem Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato, num. 4. verſic. ſed quæro, quando eſt ſecutum delictum, immo ferè per totum, & in l. ſed ſi vnus. §. ſeruus meus, nu. 6. verſic. quæro vtrum ille, qui mandat, Vbi dicit quòd & is qui mandat tenetur obligationi principali, ſicut & qui exequitur, & qui opē fert maleficio. Idem docuit Decius in d.l. is damnum. Iaſon in l. 1. poſt num. 22. C. de ſeruis fugitiuis, qui & dicit, quòd communiter reprobatur aliquorum ſententia dicentium, quod eſt diſtinguendum, an mādatarius alias fuiſſet facturus, vel nō. & addit rationem; dicens, quod quando mandatum cadit in delictum, non eſt recipienda talis diſtinctio, ſed ſimpliciter aſſenerandum quòd mandans fieri delictum, ipſo ſequuto veniat puniendus eadem pena, qua & ipſe tale maleficium perpetrans, vt etiam docuit Gomez. in §. fin. poſt nu. 10. inſtitut. de actio. quapropter dicta doctrina Bar. in d.l. non ſolum. §. ſi mandato. nu. 19. dicentis, quòd iſta diſtinctio, an mandatarius aliàs fuiſſet facturus non datur, nec habet locum, quia pro certo præſupponitur, quòd non fuiſſet facturus, niſi gratia mandantis, qua propter indiſtinctè docuit, quòd mandatur ſit puniendus eadem lege, & pęna, qua mandatarius, niſi mandatarius aliqua de cauſa excuſaretur a tota pęna, de qua infra dicetur: quomodo ipſe mandator non excuſaret cū ſemper ſit in dolo mandans crimen fieri, etſi mandatarius ipſe non ſemper in dolo, ſed in culpa ſolum aliquando ſit, & hæc doctrina Bar. communiter approbatur, quam refert, & ſequitur Iulius Clarus in ſua praxi crimin. §. fin. quæſt. 89. in principio, dicens hoc ipſum docuiſſe Curt. iun. conſilio 137. nu. 5. Cotta in verſic. mandans homicidium. Idem docuit Gand. in tract. de maleficijs, titu. 1. de pœnis reorum, nu. 12. verſic. item nota, vt dicit Dominus Odofr. & rurſus. Idem Gandinus docuit ibidem in tit. de Tranſact. & pact. in maleſi. nu. 14. in fine, verſi. ſed Dom. Vnber. de Bob. & Domi. Iac. Idem docuit Carer. fol. 331. poſt nu. 123. verſic. ſequitur, etiam & quinto Iaſon in l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit, num. 16. ff. de acquiren. hæred. & in dicta l. 1. num. 22. C. de ſer. fugit. quem refert Carrerius in ſua practica folio 310. num. 75. Idem docuit Dydacus Couarruuias in §. 2. num. 2. §. ſed ſi quis conſilium, verſic. hæc vero diſtinctio, ſecundæ partis relect. folio 614. Idem docuit Conradus in ſua praxi. folio 326. nume. 11. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi criminin. libro 5. §. fin. quæſt. 89. in principio, dicens, quòd hæc opinio tenenda erit tanquam verior, & magis communis, quā ipſe vidit ſeruari in quodam Auguſtino Marentio, qui mandauerat filio ſuo, vt vxorem ſuam interficeret, prout ille interfecit, & fuit patri mandanti caput amputatum 3. Aprilis 1558. Idem docuit Bartholomeus Cepolla in conſilio 34. columna 12. verſic. ſed quomodo, & qualiter quis dicatur, vbi infraſcriptis verbis notatu digniſſimis vſus fuit, videlicet. Sed quomodo, & qualiter quis dicatur præſtanda opem, ſeu auxilium, dare cauſam mortis, vel maleficijs, vel non dare cauſam. Et hoc Doctores non docent in locis præallegatis, & tamen mihi neceſſarium eſſe videtur hoc declarare, & ponere aliqua exempla, vt intelligi poſſit, quando præſtans opem, ſeu auxilium tenetur eadem pœna cum principali malefactore. Et primum exemplum eſt, quod ponit glo. in l. nihil intereſt ff. ad l. Cornel. de ſicar. videlicet. Si dedit gladium furioſo, vt alium occideret. argum. in l. tertia in principio, & §. primo, ff. ad l. Cornel. de ſicar. Secundum exemplum eſt, ſi vnus tenuit, alius interemit. Nam is, qui tenuit, quaſi cauſam mortis prębuit, vt dicit text. in l. item mella. §. ſi alius tenuit. ff. ad l. Aquil. Tertium exemplum eſt, ſi conſilio, Quartum ſi præcepto. Quintum ſi opere quis dicatur cauſam mortis, vel maleficij dediſſe, vt eſt pulcher text. in capitulo ſicut viduam. diſtinctio. 50. & not. Glo. prima, in principio, capitulo de cętero. extra de homicidio. Sextum exemplum eſt, ſi ſuggeſtione, vt in capitulo ſicut dignum. §. ſi vero, & capitulo ſuſcepimus. in fine, extra de homicidio, & not. glo. in dicto capitulo de cętero, & vide omnino text. in l. ita vulneratus, in principio, & ibidem glo. in verſiculo quolibet. ff. ad l. Aquil. hæc ille. Ex quibus patuit ipſum Bartholomeum Cæpollam ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni. Idem docuerunt (ſequentes Bart. in dicta l. non ſolum) §. ſi mandato, num. 19. ff. de iniurijs, communiter approbatam, Iaſon in l. ſi quis mihi bona, §. ſed quid ſi mandauit. numero 16. ff. de acquiren. hæredit. quorum ſententiam refert, & ſequitur Raym. Pius Fichus in theſauro communis opin. verſic. mandans punitur eadem pęna, & ibidem. Idem docuit Emanuel Soarez ijſdem medijs vtens. Angelus in tract. de maleficijs. in verſic. & Sempro. Rodulphi Barbitonſorem, num. 18. verſiculo ſeptimò quæritur, & ibidem Auguſtinus de Arimino. nu. 21. verſic. tu autem in hac materia, & rurſus. Idem Angel. ibidem. num. 30. verſic. tertiodecimo quæritur. & rurſus ibidem. Auguſtinus de Arimino. num. 33. verſic. tu autem in hac materia. Idem docuit Hyppolitus de Marſilijs in ſuo ſingulari 181. incipien. mandans fieri homicidium. & in conſi. 67. num. 2. Idem Iacobus de Belloui. in ſua praxi iudiciaria. titu. quotuplices ſint cauſæ, & de criminali, numero 222. Idem docuit Aegidius Boſſius in ſua praxi crimin. titū. de mandato ad homicidium. nu. 4. Idem docuerunt infraſcripti alij, implicitè tamen arguendo a fortiori, cū loquuti fuerint in terminis infraſcriptæ primæ ampliationis, vt patet ad ſenſum. & hoc in locis inibi citandis, vide ibi, videlicet. Ioannes Andr. Tiraquel. Mattheus Mattheſil. & Anton. Corſetus

& hos

Digitized by Google

& hos Iuriſtas, ac Criminaliſtas retuliſſe ſufficiat, ſed ne quis putet huic concluſioni ſe noluiſſe ſubſcribere Canoniſtas, ſciēdum ꝙ infraſcripti ēt ex Canoniſtis ſe ſubſcripſetuot præſenti concluſioni, videlicet, Dynus in c.qui per aliū.hanc noſtrā concluſionē approbans, exēplificant nonnullis modis infraſcripti vtens verbis ad rē facientib.videlicet. Sicut tutor tenetur directa actione tutelę qn̄ adminiſtrat, ſic & qn̄ adminiſtrari mandat: quia qui facit per aliū, perinde eſt ac ſi faceret per ſe ipſum, vt in l.ita aut.§.geſſiſſe, & l.tres tutores.§.non ſolum. ff.de adminiſtr.tut. Item ſicut tenetur interdicto, vnde vi, qui deiecit per ſe, ita ſi deiecit per alium, vt in l.1.§.deieciſſe. ff.de vi, & vi armata.& in l.hoc iure.§.qui deiecit.ff.de reg.iur. Item ſicut tenetur l.Cornel.de ſicar.qui occidit per ſe, ita & qui occidit per alium, vt in l.non ideo.C.de accuſat. & in l.etſi certus ſit percuſſor. ff. ad Syl. Item ſicut punitur tanquam calumniator, qui per ſe detulit, & non probauit, ita & qui per alium, vt in l.2.§.Diuus Pius, & in l.non tantum. ff.de iure fiſci, & in l.poſtulare.ff.de fideiuſſor. & omni.cum infinitis nominibus, hęc Dynus, qui ibidem contra ſuam ipſius ſententiam opponit, & oppoſita optimè ſoluit. Idem docuit Bal.in cap.cum dilectus, nu.17. extra de ordine cognit. Idem docuit Innocentius IIII. in d.c.mulieres. concludens ꝙ mandans percuti clericum incidat in pœnam excommunicationis, ſicut & ipſe percutiens, etiam ſi poſt mandatum ſe pęnituiſſet, niſi reuocaſſet. & citat l.ſi mandaſſet.ff.mandati.vbi dicitur, ꝙ mandatarius habet actionem mandati contra mandantem etiam ſi mandator reuocaſſet mādatum aliquid faciendi: ſi dicta reuocatio non innotuiſſet mandatario: ſed animaduertendum ne quis fallatur non ponderando vim verborum dicti Innocentij, eo quòd verba illa [niſi reuocaſſet] ſunt intelligenda cum grano ſalis, & iuxta mentem ipſius expreſſam in citatione dictæ l. ſi mandaſſet, quapropter dicta verba erunt intelligenda, cum effectu, ideſt, niſi reuocaſſet, & reuocatio innotuiſſet dicto mandatario, vt concordet legi citatæ, quoniam alias d.l.ſi mādaſſet.contrarium ſtatuiſſet, & ſic citata fuiſſet fruſtra, & extra caſum propoſitum. Nec debet quis mirari, quòd ipſemet Innocentius videatur ſibimet cōtrarius, ſubinferēdo hæc verba, videlicet. Et cum excommunicatio nō cadat niſi in contumacem, vt in c.nemo, 11.q.3. ſi aliquis poſt mandatum pœniteat, ſed ita tardè, quòd reuocatio non poteſt ad mandatarium peruenire, licet de culpa valeat redargui, & puniri: tamen in Canonem non incidit, in quem non incidit, niſi qui dolo fecit. hæc ille. tamen forſan ipſe intendebat ibi loqui de excommunicatione, quæ quo ad Deum incurritur per omne peccatum mortale, & deletur, ſeu a qua quis abſoluitur ab ipſomet Deo per veram pęnitentiā de peccato tali, & ſi intellexerimus in hoc ſenſum loquutū fuiſſe Innocentium, tunc nulla apparebit cōtrarietas in dictis ipſius, quia hoc verum eſt, & approbatur a Bar.Brixiēſi relato, & approbato ab Antonio de Butrio in d.c.mulieres, col.2.verſ.in Glo.2.vbi dicit Hoſt.qui Bar.Bri. dixit, quòd tali mādans percuti clericum, qui pœnitentia ductus reuocauit mandatum, cuius reuocatio ad mandatarium nō peruenit ante percuſſionem factam, etſi illa fuiſſet facta a mandante ante percuſſionem, quòd inquā talis non ſit excommunicatus apud Deum, ſtante tali pœnitentia, bene tamē erit excommunicatus apud Eccleſiam: idem docuit Henricus Boich.in d.c.mulieres.nu.26.Idem Guil.de Cu.quē citat, & ſequitur Bart. in l.ſi pecuniam. §. ſi ſeruum. ff.de cōditio.cau.data.nu.5. & hoc inducebat Iacobus de Rauen. Idem docuit Goffred. in ſumma.tit.de ſent.excōicationis, col.pen.verſ.pone, ꝙ quis mandet. Idem Hoſt.docuit in ſumma, tit.de ſent.excōicationis.§.qualiter proferatur. verſ.ſecundo quæro quid ſi quis non iniecerit manus.& in verſ.quid ſi mandauit, & poſtea ſtatim. ibidem idem docuit Hoſt.in ſumma, tit.de ſent.excōicationis.§.qualiter proferatur.verſ.quid ſi mandauit.idem iā docuerat Glo. in d.c.mulieres.verſ.auctoritate. Ex his ergo potuit verus intellectus ſententiæ Innocentij qui fuit eruditiſſimus Doct. ne cōpellamur aſſeuerare ſibimet ipſi fuiſſe contrarium in tā parua d.c.mulieres, interpretatione. Idē docuit Ioā. And.in d.c.qui facit, referens ſupradictas ſententias Glo.& Dyni ibidem, & nihil cōtra ipſas ſubintulit: quapropter patet ſe ipſis tacitè ſubſcripſiſſe, quod expreſſius docuerat in d. c. mulieres. in verſ.vltimā.Glo.ſequens. & in d.c.ſicut dignum, col.vlt.in verſ.& ſcias, quòd aſſeſſores ciuilis fori. Idem docuit Antonius de Butrio in d.c.mulieres. col.1. verſ. Nota ꝙ mandatarius, & idem docuit tacitè in col.3. verſ.expeditis gloſis. & ibidē idē in col.2. verſ. vltima Glo. Idem docuit Pan.in d. c.mulieres.nu.9.verſ.extra Glo.quæro. Vbi multa notatu digniſſima ibi addit. vide ibi, etſi in infraſcriptis ampliationib.& limitationibus preſentis concluſionis diſtinctè hanc materiā proſequendo referā. Idem docuit Henricus Boich.in d.c.mulieres.col.5.nu.24.verſ.aut quæuis de mādante.& in d.c.ſicut dignū.nu.7. Idem docuit Felinus in d.c. ſicut dignū, col.4.nu.7.verſ. Nota ibi aīum regis. & in c.mulieres.col.2.no.7.& in c.1.extra de officio delegati, loquens de conſulente ei qui aliàs nō fuiſſet facturus tale crimen: quod patet idem dicendum de mandante ſm ipſius met intētionem, tum quia ad hoc probando citauit d.l.non ſolum. §.ſi mandato.(in quo §.ſolū fit mentio de mandante, & mandatario) tum ēt, quia per ſe patet. ꝙ mandatarius ſemper præſumitur motus ad crimē perpetrandum, mandantis ſolum præcepto, & quòd aliàs ceſſante tali mandato, non feciſſet illud, vt docuerunt ſupra citati Doctores. Idem & eodem modo docuerunt in d.c.1.Barb.& Decius, & Aug. Berrous eo magis, ꝙ Bal.Io.And.Ant. de Butr.& Pan.in d.c.1.ſequentes ſententiam Hoſt. ꝙ eſt alter conſenſus in maleficio, qui præſtatur per modum mandati, de quo loquens Hoſt.dicit, ꝙ puniatur eadem pęna, & allegat.l.2.ff.mandati, & c.mulieres in vlt.reſpon.ſeu 3.& Bar.in l.non ſolum.§.ſi mādato.& in l.ſed ſi vnus.§.ſeruus meus.ff.de iniurijs. Idem docuit Didacus Couar.in §.1.n.2.verſ. ſic ſane, vbi relect.ſecundæ partis f.611. Idē docuit Marianus Socinus in c.ad audientiam.nu.287.

Probatur & tertiò hac ratione præſens concluſio, videlicet. Cū iuxta tit.iura ſupra citata fictione iuris mādans maleficium dicatur ipſum perpetrare, & per conſequens maleficus, & Deus ipſe Omnipotens iuſſerit maleficos non ſinendos viuere, vt patet in libro Exodi c.22.verſ.18.ſi ergo malefici veniunt puniendi morte capitali (ſi hoc de iure requirit maleficij qualitas) inde ſequitur aptiſſimè ꝙ veritas pñtis cōcluſionis ꝙ pari pęna ſint puniēdi mādatores maleficiorū, qua & ipſi malefi-

cij;cum ſub pœna capitali includatur oĩs ſpẽs pœ
narum, eo quòd ipſa pœna mortis ſe habeat tan-
quam genus reſpectu reliquarum pœnarum, cum
ſub hac voce, pœna, contineatur omnis res, quæ af
fligat ſenſum hominis, ſtante ſententia illa Philo-
ſophi, Mors eſt omnium terribiliũ terribiliſſima:
reliquæ vero pœnæ inferiores in tantum ſunt di-
cendæ pœnæ in quantum aduerſantur noſtræ ſen-
ſualitati, ipſi aduerſando. Quapropter veritas con
cluſionis comprobatur, iuxta Pauli Apoſtoli ſen-
tentiam Rom. c. 1. verſ. fin. dicentis [Quoniam qui
talia agunt digni ſunt morte, non ſolum qui ea fa
ciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.] Ex
quibus verbis elicita fuit ſententia illa, qua vtun-
tur paſſim ſupradicti ſacri Canones, & Doctores
frequentius. Agentes, & conſentientes pari pœna
puniuntur. Et quãuis quinque modis dicatur quis
conſentire maleficio (vt in ſequentibus latius) ni-
hilominus principaliori quodammodo dicitur
mandans maleficium, ipſi maleficio conſentire, vt
per ſe paret. Ex his ergo omnibus patuit veritas
præſentis concluſionis memoriæ ſummopere co-
mendandæ.

Amplia ſingulariter præcedentem ampliationẽ,
dicendo, ipſam habere locum non ſolum quoad
pęnas inflictas a iure communi, verum etiã quoad
pœnas indictas a iure municipali, ſeu ſtatutario,
ſtatuẽte aliquid conforme iuri cõmuni, quoniam
in eas pęnas incidet tam mandatarius, quàm mã-
111 dator, † & non ſolum quando huiuſmodi ſtatutũ
loquitur in rem, dicendo pro homicidio mille ſol
uantur, vel pęna mortis imponatur, verum etiam
quando loquitur in perſonam, ſ. ſi quis homicidiũ
fecerit morte moriatur. eo ꝙ ſtatutum diſponens
in materia iuris nihil addens iuris cõmunis diſpo
ſitioni recipit omnes limitationes, & declaratio-
nes ac ampliationem iuris communis, & idẽ veri-
ficatur etiam in caſu ficto, qñ caſus fictus eſt verus,
vel æquiparatur a iure: cum & dicitur quando di-
ctum ſtatutum diſponens in materia iuris cõmu-
112 nis ſtatuta † recipiant interpretationẽ (quæ con
gruentius dicetur ſm Dynum loco infra citando,
apta expoſitio ſtatuti,) iuxta iuris communis di-
ſpoſitionem, & hoc eſſe ſm iuris communis diſpo
ſitionem fuit probatum in d. concluſ. 3. præceden
ti, & huiuſmodi, ſeruata tamen hac diſtinctione
ſemper memoria retinenda, videlicet. Si ſtatutum
eſſet ęditum ab Eccleſijs, vel factum a cõmunibus
Eccleſię ſubditis: tunc pro ipſorum interpretatio-
ne recurrendum erit. Primò ad ius Canonicum, &
ſecundo ad ſtilum Curiæ Romanæ: ſed ſi vero ſta-
tutũ eſſet factum a perſonis ſecularibus in terris
Eccleſiæ non ſubditis, tunc pro ipſorum interpre
tatione recurrendum erit ad ius ciuile. Hæc am-
pliatio probatur triplici medio. Primo per arg. in
c. ad audientiam. extra de cleric. non reſid. vbi Ho
norius Tertius Meldenſi Epiſcopo ſcribens infra-
ſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [Ad audientiã
noſtram peruenit, ꝙ cũ in Meldenſi Eccleſia, quę-
dam ſit conſtitutio iuramento, & ſedis Apoſtolicę
ſedis confirmata, vt Canonici, qui non reſident in
eadem, ſuarum priuetur fructibus præbendarum:
illis exceptis, quos infirmitas excuſaret, ſiue in
Apoſtolicæ ſedis ſeruitio contingeret detineri: &
infra. Decernimus, vt duo ex Canonicis Eccleſiæ
memoratæ in tuo ſeruitio exiſtentes, ſuarum fru-
ctus integrè percipiant præbendarum: cum abſen-
113 tes † dici non debeant, qui tecum pro tuo, & ip-
ſius Eccleſiæ ſeruitio commorantur.] hæc ibi. Di-
xi probari præſentem ampliationem per arg. in
d. c. ad audientiã. Quia etſi explicitè in dicto Ca-
none nulla facit mentio de materia ipſius amplia
rionis, bene tamẽ implicitè eo, ꝙ ex deciſione di-
cti Canonis illa eliciatur, cum caſus expreſſus a iu
re cõi explicitè, non expreſſus a ſtatuto, in ipſa
materia de qua ius cõmune ſtatuerat, & ipſum ſta
tutum quodammodo extendatur ad ipſum: etſi
ſimus in pœnalibus, eo ꝙ ſtatutum diſponens in
materia iuris, i. de qua & ius commune diſpoſue-
rat, verificetur etiam in caſu ficto: quando caſus
fictus eſt verus, vel æquiparatur a iure, vt patet in
caſu noſtro, & fuit probatum per omnia decreta
legum, Canonum, & Doctorũ allata ſupra in pro-
bationem præcedentis concluſionis tertiæ, eo ꝙ
ibi fuit probatum apertiſſimis iuribus, ꝙ mandãs
maleficium incurrat eaſdem pęnas (maleficio ſe-
quuto) quas de iure communi incurrit ipſe maleſa
ctor, & ꝙ ſtatutum (de quo in d. c. ad audientiam.
habetur ſermo) diſpoſuerit in materia iuris cõmu
nis, & omiſerit caſum verum ęquiparatum a iure
communi, probatur quàm apertiſſimè per text. in
c. de cętero. extra de cleric. non reſid. vbi Alexan.
Tertius infraſcriptis vſus fuerat verbis, videlicet.
[De cętero, & infra ſtatuimus, ne Canonicis, do-
nec in ſeruitio tuo fuerint, quicquã ſubtrahi de-
beat, vel auferri, ꝙ de cõmunitatis ſibi beneficio
debetur, niſi fortè ſint victualia, quæ non conſueue
runt abſentibus exhiberi.] hæc ibi. Ex quibus pa
tuit, ꝙ etiam ſtatuta pœnalia loquentia in perſo-
nam fundata ſuper ius commune, recipiant inter-
pretationem iuxta formam iuris communis, quæ
quidem interpretatio potius dicenda erit fieri ſm
ipſius iuris communis, & municipalis, ſeu ſtatu-
tarij mentem comprehenſiuam, quàm extenſiuã,
ſeu extenſam, quapropter ſicut iura communia pę
nalia etiam correctoria extenduntur ad caſus nõ
expreſſos verbis, ſed ſolum mente iuris huiuſmo-
di comprehẽſos: (vt latius probauimus ſupra hoc
eodem tract. concluſ. 3. limitatione prima) pro-
pter ſimilitudinem rationis d. l. pœnali correcto-
ria expreſſa, & ſi lex pœnalis, & correctoria perti-
neat ad materiam ſtrictam (vt eſt quoque mate-
ria contẽta in ſtatutis) & hoc quia attenditur mẽs
comprehenſiua legis, qua ſtante, nullam fieri ex-
tenſionem Doctores dicunt, iuxta axioma illud
vulgatiſſimum, Mens eſt anima legis, cui potius
erit ſtãdum, quàm verborum ipſius legis cortici.
(de quo tamẽ latius in d. tract.) Idem probatur p
text. in l. Diuus. §. ſcribere. iuncto principio illius
text. ff. ad l. Cornel. de falſis, vbi in materia meri
114 delicti ędictum † loquens in perſonam (cum ibi
puniat pœna falſi ſcribẽtem ſibi ſua manu aliquid
in teſtamento, vel codicillis, & tamen ſi per alium
ſibi adſcribat, incidet in pœnã ædicti: vnde patet
ꝙ ſtatutum imponens pœnam, & loquens in per-
ſonam comprehendit illum qui per alium facit.
Idem probatur per text. in l. ſi quis id, quod. in fi-
ne iuncto principio illius legis. ff. de iuriſdic. om.
iud. vbi in materia delicti puniendi lex loquitur.
in perſonam, dicendo, ſi quis corruperit ædictum
prętoris, & tamen continetur etiam mandans. Idẽ
per tex. in l. pen. in primo, & ſecundo reſponſo. ff.
ne quis eum qui. & in l. 1. §. deieciſſe, & §. quotiẽs,
ff. de vi, & vi armata, per quæ iura patet, quòd lex
pœnalis loquens perſonaliter cõprehendit, tamen
etiam mandantem. Idem per text. in c. ſignificauit.

reſp.

reſp.2. extra de Iudæis, vbi pœna quæ imponitur
principaliter portantibus arma, vel merces prohi
bitas Saracenis, habet etiam locum in mandante,
vel mittente per nuncium. vnde per illum tex.not.
ibi Panormitanus in 3.not.quòd diſpoſitio etiam
pœnalis loquens perſonaliter, & concernēs actum
pœnæ comprehendit nō dum facientem, ſed etiā
mandantem: nam text.in c. ita quorundam.extra
de Iudæis. punit triplici pœna portantes merces
prohibitas ad infideles: & in dicto cap.ſignifica-
uit, quòd non ſolum incidunt in pœnā illi qui ta-
les merces perſonaliter deferunt, ſed etiam illi qui
per nuncium mittunt: alias leges ciuiles, quibus
probatur præſens ampliatio, reperies ferè in prin-
cip. probat. per Doct.

Cum ergo eum, qui mandat aliquod maleficiū
fieri, ab aliquibus iuribus citatis in probationem
præcedentis concluſionis tertiæ, dicatur verè fe-
ciſſe tale maleficium (ipſo ſequuto,) & ab aliqui-
bus dicatur, quòd videatur feciſſe illud, idest quo
ad pœnam eandem incurrendā: & iam fuerit pro-
batum ex dicto cap. ad audientiam (in quo de ſta
tuto pœnali fit ſermo) eliciatur hæc elegantiſſima
regula ab infra citandis Doctoribus approbata,
15 quòd (vt diximus) ſtatutum † diſponens in ma-
teria iuris cōis, verificatur etiā in caſu ficto, quan
do caſus fictus eſt verus, vel æquiparatur a iure (vt
in caſu noſtro) eo magis, ꝙ Sūmus Pontifex in d.c.
ad audientiam. non intenderit indulgere aliquid
per prius non conceſſum a iure cōi Ep̄o illi Mel-
denſi, nec ſtatutū aliud de nouo facere: ſed potius
reſpondit (vt ex verbis ipſius Canonis apertiſſimè
elicitur) quod iuris foret dicendum de interpre-
tanda quęſtione propoſita dictum ſtatutum dictę
Meldenſis Eccleſię, in quo ſolum expreſsè exci-
piebantur Clerici infirmi, & Apoſtolicę Sedis ſer-
uitio mancipati, non autem Epiſcopis deſeruien-
tes: & tamen ad eos dictum ſtatutum fuit a Pa-
pa Honorio Tertio extenſum, ſeu extendendum
fore de iure declaratum: tacitè docendo dictum
ſtatutum declarandum fore in terminis iuris com
munis, & etiam in alio caſu expreſſo ab ipſo iure
communi, vt omnes Canoniſtę ibidem docuerūt:
idem probatur per argum.in c.cum dilectus.extr.
de cleric. non reſid. (eodem modo tamen argu-
mentando) vbi idem Honorius Tertius Papa ſcri-
bens Capitulo Meten. infraſcriptis vtitur verbis,
videlicet: [Cum dilectus filius magiſter Otto. &
infra. Mandamus quatenus non obſtante con-
ſtitutione, quę contra abſentes Canonicos inter
vos dicitur emanaſſe fructus pręhendę ſuę aſſigne-
tis eidem in noſtro ſeruitio commoranti: cum fa-
miliares noſtri, qui circa nos ſe obſequiales exhi-
bent, vniuerſis, minori non debeant pręrogatiua
gaudere, quàm veſtrum ſinguli, quorum negotia
per ipſos ſępius promouentur.] hęc ibi. Et qui-
dem meritò dicunt Canoniſtę, quòd pręſens con-
cluſio probetur apertiſſimè per tex.in cap.mulie-
res.§.fin.extra de ſentent.excommunicationis iun
cto cap.ſi quis ſuadente.7.q.4. Nam in dicto cap.
mulieres, vbi hęc habentur, nulla facta mentione
iuris communis, aut municipalis, etſi non nege-
mus ibi fuiſſe declaratam diſpoſitionē iuris com
munis, (loquentis in perſonam) in cap.ſi quis ſua-
dente diabolo.17.q.4. vbi dicebatur, quòd ſi quis
manus violentas inieciſſet in clericum, incurriſſet
pœnam excōmunicationis, tamen Alexander Ter
tius declarando includi etiam mandantes verbe-
rari clericos in dicto c. mulieres.§.fina.generalia
hæc verba protulit, videlicet: [Illi verò, qui non
per ſe ipſos, ſed eorum auctoritate, vel mandato
alij violenter injiciunt manus in Clericos, ad Se-
dem Apoſtolicam ſunt mittendi: cùm is commit-
tat verè, cuius auctoritate, vel mandato delictum
cōmitti probatum.] hæc ibi. Et notanda ac pon-
deranda ſunt verba illa ipſius Pontificis, videli-
cet: [cum is committat verè, cuius auctoritate,
vel mandato alij violenter injiciunt manus in cle
116 ricos.] Si ergo mādans † verè dicatur cōmittere
delictum mandatum: intantū, ꝙ incidit etiam in
eandem pœnā excōmunicationis, in quam & ipſe
verberās: inde ſequitur, ꝙ ſicut is qui maleficium
aliquod prohibitum a ſtatuto loquente in perſona
ſub aliqua pœna ipſo facto incurrenda, puniendus
venit pęna ordinaria a ſtatuto indicta, ſic & man-
dator ipſius: cum verè dicatur illud committere:
& ponderandum eſt omnino illud verbum [verè]
Nam inde elicitur (vt bene docuit Panormitanus
in dicto cap.mulieres.nu.11.verſ.ſed contra hoc.)
& ibidem Antonius de Bur. quos citat, & ſequitur
Iaſ.in l. ſi is qui pro emptore, nu.366. & nu.357.
de vſucapionibus, quòd non dicatur ipſum percu-
tere per interpretationem. Nec huic verę inter-
pretationi dicti cap. mulieres, & veritati præſen-
tis ampliationis obſtare poterit id, quod docuit
Bart.in l.ſed ſi vnus. §.ſeruus meus, nu.4. ff.de in-
iurijs. his verbis vtens, videlicet: Non obſtat cap.
117 mulieres, † extra de ſentent. excōmunicationis,
vbi dicit, quòd verè facit: dicunt quidam Cano-
niſtæ: verè facit, ſcilicet quantum ad peccatū vult
dicere: quia Canoniſtæ magis conſiderant ani-
mum, quàm actum: ſed nos magis actum, quàm
animum, vt not. per Dynum in cap. peccatum. de
reg.iur.in ſexto, & ideo quantum ad peccatū mor
tale in foro conſcientiæ, ille verè facit: quia con-
ſiſtit in animo: ſed reſpectu actus: quem nos inſpi
cimus, verè non facit. hæc omnia Bart. Attamen
(bona pace tanti viri dixerim,) hæc ſua doctrina,
non videtur ſicco pede, prout iacet recipienda: ſed
grano ſalis intelligenda. Primò, quia non videtur
verum id, quod dixit, quòd dictum cap.mulieres.
Canoniſtæ interpretentur tali pacto, videlicet:
Verè facit, ſcilicet quantum ad peccatum: quia
textus ipſe, & ibi Canoniſtę nullam faciunt men-
tionem de peccato, (etſi ipſum ſupponant) ſed de
pœna excommunicationis incurrenda ipſo iure a
talibus mandantibus Clericos percuti. Secundò,
nec verum videtur illud, quod dixit, ſi verba eius
ſecundum ipſorum corticem ſolùm intelligatur,
ibidem Bart. quòd Canoniſtæ conſiderent magis
animum, quàm actum: Iuriſtæ verò magis actum,
quàm animum, quoniam re vera Canoniſtæ (vt
Canoniſtæ) eodem modo conſiderant animum, &
actum extrinſecum aliquid facientis, ſicut & ipſi
Iuriſtæ: Nam Canoniſtæ dicuntur interpretes ſa-
crorum Canonum; qui in foro iudiciali Eccleſia-
ſtico iudicant ſecundum allegata, & probata, ac
per conſequens, iuxta qualitates actuum extrinſe-
corum exercitorum, & iuxta qualitatem animi il-
los exercendi. Vt verbi gratia producitur in foro
Eccleſiaſtico percuſſor Clerici: ſtatim a Iudice do
cto, & iuſto examinantur qualitates percuſſio-
nis, ecce actus extrinſecus, & animus percutientis
elicitur ex circunſtantijs præcedētibus in percuſ-
ſo, & percuſſore: quoniam alio modo erit iudiciū
faciendum de eo, qui vim vi repellendo Clericum

percuſſit

percuſſit ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ;
alio modo ſi exceſſerit tale moderamen; alio mo-
do ſi non fuerit prouocatus ad percutiendum ab
ipſo met Clerico percuſſo; & ſic de ſingulis, Qua-
propter patuit, quòd etiam a Canoniſtis non ma-
gis conſideretur animus, quàm actus; ſed nec a Iu
riſtis magis actus, quàm animus conſideratur, cũ
idem actus, vtputa occiſio hominis, non ſolum ip
ſe actus occiſionis cõſideratur quoad pœnam im-
ponendam minorem, vel maiorem, verumetiam
& animus occidentis; eo quòd alio modo iudi-
cium in foro ſeculari fiet, & pœna imponetur ho-
micidæ pro homicidio volũtariè perpetrato: alio
modo pro homicidio non doloſo, ſed culpoſo, &
ſic & alio modo fiet iudicium de homicidio vim
vi repellendo commiſſo. Ex his ergo patet, quod
etiam ex hac parte prædicta doctrina Bartoli erit
ponderanda potius ex ipſius mente, quàm ex cor-
tice eius verborum. Tertiò ad id, quod ideo Bar.
dixit ibidem, quòd is, qui mandat maleficiũ non
verè illud faciat, ſed interpretatiuè. Reſpondeo,
vltra dictum text. in dicto cap. mulieres. §. fina. in
quo dicitur [is verè committit.] Cõtra ipſam aſ-
ſeueramus expreſsè docuiſſe Cœleſtinũ Papã Ter-
tium in c. 2. extra de Clericis pugnan. in duello,
his verbis vtentem, videlicet: [Quia igitur ſuper
hoc nos conſulere voluiſti, ambiguitatem tuam
reſpõſione huiuſmodi remouemus: quod tales pu
giles homicidæ veri exiſtunt: nec prædictus Sacer
dos, licèt non ipſe, ſed alius pro eo in duello pu-
gnauerit, debet in ſacris ordinibus miniſtrare, ſi-
cut traduot ſacrorum Canonum inſtituta. Homi-
118 cidium † autem tam facto, quàm præcepto, ſiue
conſilio, aut defenſione non eſt dubium perpetra-
ri.] hæc ibi inter alia: Cum ergo homicidiũ com-
mittatur præcepto inde ſequitur, quòd mandans
homicidium fieri, verè homicidium dicatur com
mittere: cùm nulla fiat differentia a Canone inter
committentem homicidium facto, & præcepto.
Nec obſtare poteſt præſenti ampliationi id, quod
afferri poſſet in contrarium ex eo, quòd ſtatutum
non vendicat ſibi locum in caſu ficto: ſed ſolum in
119 caſu vero: cum ſtatuta † ſint ſtrictè interpretan-
da, vt in l. 3. §. hæc autem verba, & quod ibi not.
ff. de ngot. geſt. vt refert Panormitanus vbi ſupra.
in contrarium facit id quod ſupra diximus, ſ. quia
ſtatuta debent interpretari ſecundum ius commu
ne, vt docet textus in cap. cum dilectus. §. ceterum.
cum ſupradicta, & ibi per glo. in verſ. iuri commu-
ni. extra de conſuetudine, & ſpecialiter notat In-
nocentius in cap. cauſam quæ. extra de reſcriptis,
necnon & ipſemet Bart. docuit in l. omnes populi.
nu. 56. verſ. tertiò quæro, an ſtatuta, ff. de iuſtitia,
& iure, dicens, hoc ipſum docuiſſe omnes Docto-
res: nam in d. §. cæterum hæc habentur, videlicet:
[ceterum cum ſupradictum ſtatutũ ita ſanè poſ-
ſet intelligi, quòd per illud nec iuri communi, nec
priuilegio derogetur, vt videlicet, ad ſępe dictos
fratres electio ſpectet, Abbatis, & ad Karoſeam
Capitulum confirmatio. Mandamus quatenus ſi
ex parte Karoſeam Cœnobij talis fuerit cõſuetudo
probata, quæ iuri communi præiudicet in hac par
te, vos ſm illam decernatis electionẽ Adreñ Ab-
batis de cætero faciendam, Alioquin Adreñ, Mo-
nachis ius eligẽdi Abbatem adiudicare curetis.]
hæc ibi. At quoniam de iure communi (vt proba-
tum ſatis fuit in præcedenti 3. concluſione, per
quamplurima iura, & Doctorum vota) mandans
120 † maleficiũ fieri includitur ſub diſpoſitione aſ-
ficiente facientem illud: inde ſequitur idem di-
cendum fore in diſpoſitione ſtatuti: maximè, cũ
ipſa ſtatuta ſint pars iuris ciuilis, quando fiunt a
populo: vt docuit textus in l. omnes populi. ff. de
iuſtitia, & iure. & in cap. ius ciuile. diſtinct. 1. &
ibi per omnes Doctores, & his motus rationibus
tenuit ac docuit hanc noſtram ampliationem. Cy-
nus in l. non ideo minus. C. de accuſat. dicendo,
quòd in ſtatuto loquente etiam in perſonam, in-
cludatur mãdator; hæc ergo dicta ſufficiant in de-
clarationem dicti cap. mulieres. §. fin. & in reſpon-
ſionem ad interpretationẽ eiuſdem Canonis tra-
ditam a Bart. vbi ſupra. idem probatur per arg. in
l. vt gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. vbi hęc
habentur videlicet: [etſi lege municipali cauea-
tur, vt præferantur in honoribus certę conditionis
homines, attamen ſciendum eſt hoc eſſe obſeruan
dũ: ſi idonei ſint, & ita reſcripto Diui Marci con-
tinetur.] hæc ibi. Dixi probari per argum. in d. §.
quia etſi ad verbum omnia verba contenta in prę-
ſenti ampliatione non contineantur in dicto §. be
ne tamen ipſorum verus intellectus ac ſentẽtia: cũ
121 ex ipſo eliciatur, quòd ſtatuta † recipiant inter-
pretationem, reſtrictionem, ac extenſionem ad ca
ſum, aut conditionem non expreſſam, ſecundum
corticem verborum ipſorum ſtatutorum, dummo
do ſecundum ſententiam, & mentem ipſorum fiat
talis interpretatio, reſtrictio, & extenſio, ne abſo-
num a ratione inde neceſſario eſſet concedendũ.
Idem probatur per argum. in c. ex literis. extra de
conſtitu. vbi Innocẽtius Tertius infraſcriptis vſus
fuit verbis, videlicet: [ex literis veſtrę deuotionis
accepimus, & infra licèt vobis fide præſtita fuerit
conſtitutum, vt ſi quis magiſtrorum ordinationi
Vniuerſitatis ipſorum duceret reſiſtendum, & pri-
mo, ſecundo, tertioue commonitus infra triduum
Vniuerſitati parere contemneret quis magiſtro-
rum; ex tunc beneficio ſocietatis eorum in magi-
122 ſtralibus priuaretur, † & ob hoc magiſter G. fue
rit eorum communione priuatus, quia tamen con
ſtitutum non fuit, vt in perpetuum huiuſmodi pri-
uatio perduret, cum tam iuris Canonici, quàm no
ſtri moris exiſtat, vt is, qui propter contumaciam
communione priuatur, cum ſatisfactionem con-
gruam exhibuerit, reſtitutionem obtineat: Man-
damus quatenus ſupradictum magiſtrum ſtatutis
veſtris nunc humiliter parere curantem ad com-
munionis veſtræ conſortium in magiſtralibus ad-
mittatis.] hoc ibi dixi probari præſentem am-
pliationem per argum. in dicto c. ex literis, quia
etſi ad verbum inibi non contineatur pręſens am-
pliatio: bene tamen ſententia ipſius, cum ex ipſo
123 patentiſſimè appareat, quòd ſtatuta † ſint inter-
pretanda ſecundum iuris communis diſpoſitionẽ
quando contrarium expreſsè non colligeretur ex
verbis ipſius ſtatuti: ſcilicet quòd ipſum ſtatutum
voluiſſet aliquid addere iuri communi, vel ab ip-
ſo detrahere, vt latius dicetur in limitatione ſe-
quenti. Idem probatur per arg. in l. 2. C. de noxa-
libus actionibus, vbi hæc habentur, videlicet: [Si
ſerui veſtri neſcientibus vobis, vel etiã prohiben-
tibus, furtim arbores ciderunt, quibus etiã pro-
pria pœna, iuxta legem ſaltui datam fuerit præſti
tuta fruſtra veremini, ne ex perſona eorum vltra
noxę deditionem ſitis obſtricti: cum ex delictis
ſeruorum domini ignorantes, vel prohibentes ſi
noxali actione conueniantur, condemnari debeãt,
vt

Digitized by Google

vt aut noxę dedere, aut condemoationem ſufferre habeant in ſua poteſtate.] hæc ibi. Dixi probari per argom. in dicta l. 2. quoniā etſi explicitè præſens ampliatio non habeatur: benè tamen implicitè: cum inde probetur, quòd ſtatutum diſponēs in materia iuris commuois recipiat limitationē, & declarationem a iure expreſſas: & cum noſtræ ampliarionis caſus expreſsè a iure æquiparetur, vt fuit ſuperius probatum, inde ſequitur, ꝙ etiam ſtatutum illum continens declarationem iuris recipere debeat, quod & apertius omnes Doctores in dicta l. 2. docuerunt vnaoimes dicentes, quòd ſtatutum diſponens ſuper eo, ſuper quo diſponit ius commune, interpretatur ſecūdum ius commune, & quòd ad hoc probandum communiter a Doctoribus allegetur. Idem probatur per argum. in l. in boc.ff.de ſeruo corrupto. vbi hæc habeutur, videlicet: [In boc iudicium etiam rerum æſtimatio, quos ſecum ſeruus abſtulit, quia omne damnum duplatur, neque intereric an ad eum perlatę fuerint res, an ad alium, ſiue etiam cōſumptę ſint. Etenim iuſtius eſt eum teneri qui princeps fuerit delicti, quàm eū quæri, ad quem res perlatę ſunt.] hoc in dicta l. idem probatur per argum. io l. quoniam.C.ad l.Iul.de vi publ.vel priuata, vbi bæc habentur, videlicet: [Quoniam multa facinora ſub vno violentiæ nomine continentur, cum alijs vim inferre certantibus, alijs cum indignatione reſiſtentibus verba cędesque crebro detegontur admiſſæ placuit ſi forte quis, vel ex poſſideutis parte, vel eius qui poſſeſſiouem temerariè tentauerit, & alteri parti cauſam malorum præbuerit, & non iam relegatione, aut deportatione inſulæ plectatur: ſed ſupplicium capitale excipiat: nec interpoſita prooocatione ſententiā quæ in eum fuerit dicta ſuſpendat.] hæc ibi dixi probari præſentem ampliationem per argum. in dictis iuribus, quoniam etſi ad verborum ſonitum inibi non contineatur, beoe tamen ſecundum eorum ſententiā, & mētem: cum inde eliciarur, quòd magis rationi conſentaneum ſit eum, qui fuit cauſa maleficij puniri, quàm eum, qui in maleficio non fuerit cauſa principalis, ſed cooperator ſceleris: cum ergo ſceleris princeps dicatur mandator, & non mandatarius: inde ſequitur, quòd vacat hic locus argueodi de minori ad maius affirmatiuè, ſic dicendo. Si mandatarius maleficij puniri debet pœna ſtatutaria, a fortiori & maodator cum fuerit cauſa principalis maleficij. Probatur inſuper & ſecundò præſens ampliatio Doctorum auctoritate, nam ipſi ſe ſubſcripſerunt explicitè, & ad verbum infraſcripti Doctores, vltra ſupradictos per accidēs citatos, videlicet: Innocentius implicitè, eo quòd in dicto cap. cauſam, quæ. dicendo ibi ſtatuta fore interpretanda ſecundum ius commune, & in dicto cap. mulieres. dicitur, quòd mandans percuti Clericum, etſi poſt mandatum pęnituiſſet, ſi non reuocauerit nihilominus incidet in Canonem, ex quibus comprobatur ipſum Innocentium ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi, cum dixerit, quòd
124 ſtatuta † ſint interpretanda ſecundum ius commune, & ipſe met docet, quòd ius commune in dicto cap. mulieres. §. fin. loqoeos (vt ex litera ipſius apertiſſimè colligitur in perſonam, dicendo, quòd ſi quis percuſſerit Clericum, non tantom ipſe iocidat, vt docet text. in cap. ſi quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. in excommunicationis pœnam, verum etiam mandans ipſum percuti, eo quòd & ipſe verè percutiat: etſi in dicto cap. ſi quis ſuadente, nulla fuiſſet facta mentio de mādante, qoateous in dicto cap. mulieres. non extendit dictam pœnalem conſtitutionem ad mandātes tanquaoi aliquid ipſi Canoni addendo: ſed ſolum eū fuiſſet de mandante dubitatum, voluit Summus Pontifex hoc declarare, illud eliciens ex mente comprehenſiua dicti Canonis: cum id eliciatur quoque non ſolum ex identitate rationis, ſed maiorirate rationis, eo quòd vt fuit probatum in præcedentį tertia concluſione, maioris peccati macula ſe fœdat mandans maleficium, quam illud exequens cum & ipſe peccet, & ſit cauſa peccati alterius: quapropter & merito maiori pœnā ſubijciendus eſſet, vel ſaltem æquali: & animaduertendum,
125 quòd quando lex, † vel ſtatutum pœnale extenditur ad caſum non expreſſum ſecundum verborum corticem, etſi ſecundum mentem ipſius comprehenſiuam: tunc non dicitur propriè fieri extenſionem, ſed exprimi, quod erat ibi tacitè ſtatutū, quod & omnino licitum eſſe etiam in materia ſtricta, & pœnali ac correctoria latius probauimus ſupra in præſenti tract. de extēſione legū pœnalium tam in præmiſſis, ſeu notabilibus, quàm in concluſionibus pręſentis tractatus: quod ſemper memoriæ eſt cōmendandū: quia in materia pœnali quā ſępiſſimè tibi illa profutura erit, etſi infra nōnulla de eodem dicamus, referendo Doctorum ſententias, quas ad verbum referre ſtudebimus pro dilucidatione præſentis ampliationis veriſſimę, eo ꝙ præſens quæſtio etſi quotidiana ſit, tamen maxima altercatio videtur circa eum eſſe inter Doctores: quorum ſaltem maiorem partem (Deo fauente) ad concordiam ad inuicem reducere, & ad ſe ſubſcribendum præſenti ampliationi, elaborabimus, vt veritas pręſentis ampliationis oībus innoteſcat ad Dei Optimi Maximi cultum, meæ Congregationis decus, & ſalutem animarum, tam Iudicum Eccleſiaſticorum, quàm Aduocatorum, & ad ſolamen innocentium, vt cautius viuant ſaltem timore pœnæ, & ad deprimendum reorum ſupercilium ac temeritatem. Idem ergo docuit gloſ. not. in cap. ſicut dignum. §. fina. in verſ. conſilium, & ibi Io.And. & Panorm. extra de homic. dicentes, quòd hac gloſ. multum vtantur aſſeſſores iuris ciuilis inducentes eam ad intellectum ſtatu-
126 torum punientium † homicidas, vt comprehendant etiam mandantes. Idem docuit Bartol. io l. queoiadmodum. C. de agric. & cenſit. lib. 11. vbi dixit, quòd lex puniens maleficia debeat extendi ſicut lex fauorabilis: cum pertineat ad fauorem Reipublicæ delicta puuiri. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & per hoc infertur, inquit, ad terminos noſtros, quòd pœna ſtatuti punientis facientem maleficium, punitur etiam fieri faciens per eandem doctrinam Bart. allegat. Idem docuit multis medijs, Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore, nu. 368. ver ic. quia ſtatutum. ff. de vſucapiendo, dicens hoc ipſum probari ex illa Doctorum regula, in qua habetur, quòd ſtatutum concedens præmium accuſanti delinquentem, extenditur etiam ad denunciantem fauore Reipublicæ, ne delicta remaneant impunita, ſecundum Io.Andr. in Addit. Specul. in tit. de denunc. §. 1. refert idem & ſeqoitur Ang. in l. diuus. ff. de cuſtod. reorum. Ludouic. Rom. in l. ſi quis in graui, §. hi quoque per illum tex. qui bene in boc facit. ff. ad Syll. idem Angel. Aret. in tracta. de maleſi. verſ. *che hai tradito la tua patria*, & rurſus

in

In verſ.Sempronium mandatorem. Aret. & Imol.
in c.2. de accuſat. ex quorum doctrina ipſe Iaſon
ibidem ſubinfert : ſi ergo diſpoſitio imponens pœ
nam delinquentibus cenſetur fauorabilis,quia eſt
indicta fauore Reipublicę (vt dixi) ergo debet ex-
tendi de caſu ad caſum, vt eſt tex.not.in l.hoc mo
do.ff.de condit.& demonſt.ergo ſubdit ibidem Ia
ſon, licèt mandans non dicatur verè committere
delictum:attamen cum dicta diſpoſitio emanet in
fauorem Reipublicæ, debet extendi etiam ad ca-
ſum fictum.l.Gallus.§.quid ſi is.iuncta glo.in verſ.
vtilitatem.ff.de liber.& poſthum. hæc Iaſon vbi ſu
pra,ex quibus elicitur regula illa,quòd diſpoſitio
quæcunque imponens pœnam delinquentibus cũ
ſit hoc in fauorem Reipublicæ,non cenſeatur pœ-
nalis,ſed fauorabilis, ac tanquam talis extenden-
da de caſu vero,vel expreſſo ad fictum,ſeu tacitũ:
quam regulam peroptimam approbauit tex. quo-
que in l.ſi quis in graui. §. hi quoque. ff.ad Syll. &
in l.2.quando lice. ſe ſine iudi.vindi.& vtrobique
per Doctores: quod & voluit quoque Alex.in con
ſil.ſuo 410. incip.viſa quadam cõſtitutione. col.2.
Idem in pręſenti caſu expreſsè docuit Imol. in l.ſi
cætera.§.ſi quis.ff.de legat. 1.idem docuit Hyppol.
de Marſil.in ſua praxi.§.aggredior.nu.59. hoc ip-
ſum probans multis auctoritatibus. Idem docuit
rurſus Bart.in l.2.§.exercitum.nu.2. verſ.ſecundò
nota.ff.de his qui not.infam.vbi hæc pręciſa verba
protulit. Nota,quod odium ampliatur.nam licet
ſecundum ius ſcriptum ędictum non loquatur niſi
de miſſo ab exercitu, ędictum extenditur ad miſ-
ſum a cohorte,ſeu ala. & addit ſequens Dynum in
cap.odia.de reg.iur.in ſexto, quòd hoc contingit
fauore Reipub.ac publicæ vtilitates, quæ verſatur
in hoc: quia cum cõſtet maleficium eſſe commiſ-
ſum,ſi verba ędicti non extenderentur ad illud,eſ-
ſet impunitum,quod eſſet contra publicam vtili-
tatem,vt in l.ita vulneratus.ff.ad l.Aquil.Idem fa-
cit quod docuit Alex.in l.ſi filiusfamilias nu.2.ſe-
quens ibid.Guil.de Cunco.ff.ſi cer. pet. aſſerens,
quòd ſi Rex feciſſet aliquod proclama, quòd qui
ceperit talem malefactorem habeat tale caſtrum
in feudum: & quidam qui erat inhabilis ad acqui
rendum feudum, iuxta id, q dicitur in cap.1.tit.
an mutus, vel ſurdus in vſibus feudi, cepit illum
malefactorem:dixit,quòd hic talis obtinebit feu-
dum, non obſtante huiuſmodi inhabilitate, & ra-
tio eſt quoniá cum agitur de fauore publico, ſta-
127 tutum † non recipit reſtrictionem de habilitate,
prout docet text.not.in l.3.§.vtrum. verſ.& qui.ff.
ad Syll.& tale feudum tunc non retinebit propriè
naturam feudi,ſicut & alibi dicitur in cap.1. titu.
de feudo non habente propriam naturam feudi :
quia ſolũ tenebitur iſte ad ea ſeruitia, quæ ſecun-
dum qualitatem perſonæ ſuæ præſtare poterit.ar-
gum.in l.ſtipulatio iſta.§.hi qui.cum §.ſequenti.ff.
de verb. oblig. quod & docuit etiam Andreas de
Pitis, & Bald.in lect. antiqua dictæ l. ſi filiusfami-
lias,& ibidem Salyc. & ne diutius morer in recen-
ſendis ſententijs Doctorum idipſum docentibus
remitto Lectorem ad Hyppol. de Marſil. in dicto
§. aggredior.nu.61.& ſequentibus. Aretinus verò
in l.Gallus.§.ſi quid ſi is,col.6.verſ.Aut ſtatutũ nõ
corrigit ius commune.ff.de liber. & poſth.vbi di-
xit,quòd etiam ſi ſtatutum loquatur in perſonam,
etſi indixiſſet pœnam ſecũdum ius commune,ex-
tendetur ad mandantem,& col.7. verſ.& pru per-
fecta, etſi regulariter diſpoſitio facta de vna per-
ſona vera,non extendetur ad mandantem,quæ eſt
perſona ficta,tamen in hoc caſu ſpecialiter indu-
128 citur: quia † mandans dicitur eſſe cauſa princi-
palis delicti mandati, ex quo in dubio faciens nõ
præſumetur eſſe facturus,niſi propter mãdantem,
de quo eſt caſus ſingularis in l.1. in fine. C. de ra-
ptu virg.quam ad hoc allegat Bald.in l.data ope-
ra. C. qui recuſa. non poſſ. & quòd ſit communis
Doctorum ſententia, & ratio eſt, quia delictum
hoc committitur propter ipſum mandantem, &
ſic mandans erit dicendus cauſa principalis deli-
cti : etſi mandatarius exequens mandatum ſit &
ipſe cauſa principalis iudicari debeat quoad effe-
ctum,qui oritur ex delicto, in quo pœnam mere-
tur. Vnde dicebat Bal.in l.non ideo minus.col.7.
nu.23.in fine.verſ.breuiter dicerem.C.de accuſat.
quòd aut ſumus in leui delicto, aut in atroci:ſi in
leui,mandans non æqualiter punietur,ſi fuiſſet ni-
hilominus facturus ſuo mandato ſicut mandata-
rius: in atroci vero æqualiter punitur, ſicut man-
datarius.Idem docuiſſe Cynum in dicta l.nõ ideo
minus,ſubintulit, vbi ſupra. Aret. quòd ne ſubſe-
quatur hoc abſurdum, quòd ille qui eſt principa-
lis in delinquendo non videatur punitus a lege, li
cèt verba ſint ſcripta in perſonam,comprehende-
tur mandans, hæc omnia Aret. vbi ſupra.qui ibi-
dem,col.8. in princ. reprobauit,quod mihi vide-
129 batur durum,vt ſcilicet lex † pœnalis cum conti
neat fauorem boni publici,quod reſultat ex puni-
tione malefactorum,ſemper eſſet reputanda fauo
rabilis ac per conſequens foret extendenda de ca-
ſu vero ad caſum fictũ,vt in l.fauorabili fieri con-
tingit. Nam dicit hanc illationem non eſſe bonã:
cum inde ſequeretur,quòd ſemper quando impo-
nitur pœna ad vindictam publicam pro delicto
deberet fieri extenſio: quod eſt contra regulam in
cap.odia,& in cap.in pœnis.de reg.iur.in ſexto.&
130 quòd mandans † dicatur principalis cauſa deli-
cti,quando mandatarius in dubio non eſſet factu-
rus,niſi mandatum præceſſiſſet,ita quòd ęqualiter
puniatur mandans, docuit Bart.in l.non ſolum.§.
ſi mandato meo,col.4.nu.16.verſ.quæro,vtrum in
perſuadente. ff. de iniurijs. reprobata ſupradicta
diſtinctione Bal. ipſo non nominato expreſsè de
leui, vel enormi delicto, ſequitur ibidem & Dec.
in cap.nullus ex conſilio.de reg.iur.in ſexto.& re-
probatis alijs diſtinctionibus dicit, quòd ipſe te-
neat in diſtinctione, quòd non habita tali diſtin-
ctione mandans puniatur, & quòd hoc probetur
per tex.in l.1.§.incidet.verſ.aut qui inſtigat. ff. ad
Turpill.& in l.hæc verba ibi ſuaſit. ff. de adult.his
omnibus ſe ſubſcripſit Iaſ.in l. ſi is qui pro empto-
re.nu.369.& nu.370.& nu.371. ff.de vſucapio. aſ-
ſerens ſe cõfirmare rationem,& ſententiam Aret.
per illud,quod in propoſito noſtro dixit notanter
Bal.in conſi.52.primi volum.incip. caſus talis eſt,
ſtatuto ciuitatis cauetur etiam vbi dicit, q man-
dans eſt pluſquam homicida,quia eſt princeps de-
licti,vt in l.in hoc iudicio.in fine.ff.de ſeruo cor-
rupto: & q magis delinquat,quàm mandatarius,
patet: quia delinquit in ſe,& in alium,ſcilicet in
mandatarium, cuius animum mandato ſuo cor-
rumpit, & in illum,in cuius perſona homicidium
fuit commiſſum, vt in c. 1. extra de crimine falſi:
ergo ſubdit ibi Iaſon, fortius debet puniri pœna
ipſius ſtatuti, quàm mandatarius,qui ſolum delin
quit occidendo, vt in l. Athletas. §. Pomponius,
iuncta l.pen.ff.de his qui not.infam.& docuit glo.
fin.

Digitized by Google

fin. in c. gaudemus. extra de diuortijs. & hanc ampliationē vocat Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore. nu. 372. verſ. tenendo iſtā opinionē. ff. de vſucap. de iure veriorem. Sciendum inſuper ꝙ Goffr. in Sum. titu. de ſentent. excommunicationis, verſ. pone, ꝙ quis mandat manus. dixit, quòd mandans percuti Clericum, etſi poſtea pęniteat ſe hoc mandaſſe, niſi reuocauerit tale mandatum ante talem percuſſionem, & contigiſſet, quòd talis reuocatio nō innotuiſſet mādatario percuſſori in excommunicationem incidet, in quibus implicitè elicitur (arguendo ab identitate rationis) ipſum docuiſſe, ꝙ mandator ſequuto maleficio mandato incidat in eandem pœnam de iure: cum verè mandatorem ipſum maleficium feciſſe quoad pœnam incurrendam, dicatur de iure. Idem Goff. in Summa, tit. de cler. non reſid. qui etſi in principio. verſic. reſide-
131 re † dixerit, reſidere eſt deſeruire: parum eſt enim reſidere, niſi & reſidens curam Eccleſiæ habeat, in qua beneficium, vel perſonatum haber: debet autem quis reſidere per ſe ipſum, non per Vicarium. Nihilominus ibidem in fine. verſic. in ſumma, dicens, in ſumma nota, quòd reſidere intelliguntur quidam in veritate non reſident: vt is, qui extra Eccleſiam procurat vtilitatē ipſius. Item qui ſeruit Epiſcopo extra Eccleſiam, vt infra eod. cap. ad audientiam. ex quibus elicitur, quòd intentio iſtius Doctoris fuerit nos docere, quòd ſi ſtatutum expreſsè non conceſſerit ſecundum ipſius verborum corticem, quòd Clericus mancipatus obſequijs Epiſcopi non reſidet in Eccleſia ſui beneficij, nihilominus talis habebitur pro expreſſo a ſtatuto, vt in dicto cap. ad audientiam, quaſi diceret ipſe Goff. etſi actualiter non poſſint dici reſidere, cum actum ipſum reſidendi non exerceant: tamen quoad fruendum fructibus ſuorum beneficiorum verè reſidere dicentur: cum & ipſe Summus Pontifex interpretando tale ſtatutum ipſos dicat includi: eo quòd & hoc a iure communi illis indulgeatur: quapropter duo eliciuntur ex doctrina Goffr. & ex dicto Canone dicti cap. ad audientiam. Primum quorum eſt, quòd ſtatutum recipiat interpretationem extenſiuam ad caſum non expreſſum ſonitu verborum in dicto ſtatuto, dummodo ſit expreſſus ſecundum mentem comprehēſiuam ipſius ſtatuti. Secundum, quòd etiam ſtatutum pœnale interpretandum erit ſecundum formam iuris communis expreſſam in aliqua lege, vel Canone: ex quibus ſequitur & veritas noſtræ ampliationis, cum inibi dicatur ſtatutum pœnale loquens in perſonam ſi quis occiderit, vel huiuſmodi extendendum fore ad mandantem: cum id non fiat ex ſola mente ipſius extenſiua: ſed imò ex mente comprehenſiua ipſius regulanda, iuxta modum quo & lex communis ſimilis recipiat interpretationem: cum quoad pœnam ſtatuti incurrendam dicatur ipſum mandantem verè feciſſe, vt latius ſupra probauimus, & paulò poſt etiam probabimus. Idem docuit Hoſt. in Summa. §. qualiter proferatur. verſ. mandās etiam ligatur. Idem docuit ipſemet Hoſt. in Summa. §. qualiter debeat reſidere. verſ. Item aliquando reſidere dicitur, & in verſ. Item duo ex Canonicis. Nam ibi poſtquā
132 In prin. dixiſſet, quòd quilibet reſidere † in propria perſona teneatur. in d. verſ. Item aliquando dixit, quòd reſidere dicatur in propria perſona, licèt ſit abſens corpore: quando quis eſt abſens cauſa ſtudij, & in dicto verſ. Item duo ex Canonicis. dicit, quòd duo Canonici poſſunt ſeruire Epiſcopo: & præſentes intelliguntur, vt in cap. de cętero. & cap. ad audientiam. extra de cleric. non reſid. Hæc Hoſt. vbi ſupra. Qui vtique loquitur in materia pœnali ſtatuta de iure municipali, ſeu ſtatutario: quod quàm apertiſſimè elicitur ex citatione dicti cap. ad audientiam. ab ipſo inibi facta, in quo de ſtatuto pœnali interpretando, & recipiente latam interpretationem, iuxta terminos iuris communis: ex quibus patet fallere regulam iuris collectam a Doctoribus dicentibus, quòd ſtatuta non recipiant latam interpretationem, ſed ſtrictā. Interpretando ergo ſententiam Hoſt. prout interpretati fuimus ſententiam Goffr. per ſe elicitur ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi: etſi nō proceſſerit ita clarè. Idem docuit Dynus in Regula. qui per alium. de reg. iur. in ſexto. Vbi inter alia infraſcriptis vſus fuit verbis generalibus non excludendo ſtatutaria iura, videlicet: Sicut tenetur lege Cornel. de ſicar. qui occidit per ſe, ita & qui occidit per alium, vt in l. non ideo. C. de accuſat. ſicut punitur tanquam qui per ſe detulit, & nō probauit, ita & qui per alium, vt in l. 2. §. Diuus Pius. & l. non tantum. ff. de iure fiſci. etſi ſit dicendum, quòd quantum ad quantitatem, & veritatē impoſſibile ſit factum vnius dici factum alterius. Tamen re vera de quadam interpretatione iuris (adde tu ſm ipſius iuris mentem comprehenſiuam) procedit, quòd factum vnius intelligatur factum alterius, vt in l. nemo. ff. de duobus reis. hæc ille. Ex cuius ſentētia benè intellecta elicitur quoque veritas præſentis ampliationis, & quòd ipſe Dynus ſe ſubſcripſerit eidem. Sed animaduertendum, quòd conſulto Dynus dixerit, [de quadam interpretatione iuris] & non de quadam fictione iuris, quoniam eruditiſſimus Doctor ſciebat differētiam eſſe inter vtramque clauſulam. Nam illud dicitur procedere de quadam interpretatione iuris, etſi confundantur aliquādo hi termini, quādo
133 illud quod eſt ſtatutum in lege † etiam pœnali, & de ſui natura reſtringibili, extēditur ad alios caſus ſimiles illis, qui ad verbum & expreſsè continentur in lege tali: & hoc fit propter identitatem rationis in tali lege expreſſę militantis etiam in alio caſu non expreſſo ad verbum a lege: (& multis alijs de cauſis traditis, ac probatis in fallentijs tertiæ concluſionis præſentis quæſtionis de extenſione legum pœnalium, & correctoriarum. Vide ibi latius, vbi quamplurima notatu digniſſima attulimus, & illa omnino memoriæ commendabis, quia ſunt quotidiana) quod, correctius loquendo, dicetur tale quid eſſe de mente comprehenſiua legis, vti patentius docuerat idem Dynus in l. 1. ff. de verb. ſign. dum tractaret; An in ſtatutis fœmininum comprehendatur ſub maſculino, dicens, ꝙ eſt quædam interpretatio, quæ ſumitur pro apta expoſitione, vt in l. fin. C. de legibus. & hanc benè recipit ſtatutū, vt in l. Gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. ſumitur etiam interpretatio pro extenſione, vel prorogatione, vt in l. 2. ff. de origine iuris. & hanc non recipit ſtatutum. hæc ille. Illud verò dicitur eſſe de fictione iuris, quod fit ab aliquo propria manu, tamen etiam a iure aliqua de cauſa dicetur & illud alium quoque feciſſe, & ideo fore puniendum pœna ordinaria. Nam re vera mandans delictum fieri, manu propria non facit. Quapropter Cardinalis Zabar. eruditiſſimus, Iuriſque Canonici interpres, in Clement. 1. col. 3. verſic. ad

vtramque

Digitized by Google

vtramque oppo.ſolue.de vita, & honeſt. Cleric. dixit, quòd pœna ſtatuti ligabitur non ſolum mandatarius cōſumans aliquod crimen, verum etiam illud fieri mandans, niſi expreſsè in ſtaturo puniretur is, qui perſonaliter tale quid faceret: nec obſtat, quod mandans dicatur fictè facere. verba verò ſtatuti requirant, ꝙ verè fiat, & ſic procedat in caſu vero, & non ficto: Non obſtat (inquit) quia talis non erit ſecundum interpretationē ipſius ſtatuti, ſed potius ſecundum extenſionem ipſius ex mente legis: quia mandans verè dicitur facere, vt in dicto c. mulieres. hæc ille. Quod & latius probabitur referendo ſingulas Doctorum ſententias. Idem elicitur ex doctrina infraſcriptarum Gloſarum, videlicet: Ex Glo. in l. 2. C. de noxalibus. ex Glo. in c. conſtitutionem. verſ. participatione. de ſentent. excommunicationis, in ſexto. quæ dixit, quòd mittens nuncium, vel literas, excommunicato incidit in excommunicationem minorē, ac ſi ille perſonaliter alloqnutus ipſum fuiſſet. & idem docuit Glo. in Clem. fin. verſ. literis. de ſenten. excommunic. & ratio iſtarum Gloſarum eſt, quia caſus verus, ſcilicet loquendi perſonaliter cum aliquo, in caſu prohibito: & caſus fictus, ſcilicet alloquendi aliquem per literas, vel per nuncium, reperitur aſſimilatus, ac æquiparatus a iure, vt patet per tex. apertiſſimum in c. vbi periculum. §. 1. verſ. nulli ad eoſdem Cardinales. & in verſ. nulli etiam fas ſit. de elect. in ſexto. vbi reperiuntur infraſcripta ſtatuta a Gregorio Decimo in Generali Concilio Lugdunenſi: Nam in dicto verſ. nulli ad eoſdem. hæc habentur, videlicet: [Nulli ad eoſdem Cardinales aditus pateat, vel facultas ſecretè loquendi cum eis.] niſi &c. & in d. verſ. nulli etiam fas ſit. hæc habentur, videlicet: [Nulli etiam fas ſit ipſis Cardinalibus, vel eorum alicui nuncium mittere, vel ſcripturam. Qui verò cōtrafecerit ſcripturam mittendo, vel nuncium: aut cum aliquo ipſorum ſecretè loquendo, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.] hæc ibi. & quidē patet, quòd qui ad aliquem mittit nuncium, aut literas (propriè loquendo) ipſum non alloquitur: cum dicatur communiter illum alloqui aliquem qui per ſe & perſonaliter aliquem alloquitur, non autem ſi quis aliquē alloquatur per nuncium, aut per literas, niſi fictè: tamen quia æquè ſecretum noſtrum, vel conſilium alicui porrigimus per linguam propriam, quàm per alienā, vel per literas, cùm alloqui per alium fictè quis dicatur loqui, & verè quādo perſonaliter, idcirco doctrina talium Gloſarum veriſſima fuit, & probat præſentem ampliationem, arguendo ab identitate rationis, eo quod inde eliciatur illa regula approbata cōmuniter a Doctoribus, quòd quotieſcunque a lege caſus verus caſui ficto æquiparetur, ſtatutum loquēs in caſu vero, habet locum in caſu ficto: vt fuit probatum per dictum cap. ad audientiam. eo magis, quòd ex dicto cap. mulieres. §. fin. hoc ipſum apertiſſimè eliciatur, vt fuit probatum ſuperius latius. Idem tacitè docuit Gloſ. in l. ſi quis ſeruo. in princ. C. de furto, & ſer. cor. in verſic. corrumpi. dicēs, quòd idem ſit in filio, cum eadem ſit æquitas. ex cuius dicto Socin. in l. 1. ff. de legat. 1. & Auguſt. Berous in quæſtione ſua 105. nu. 6. quos ſequutus fuit Franciſcus Viuius in ſuo Theſauro commun. opinio. verſ. ſtatutum. §. quando duo. dicentes, ꝙ quando duo per modum regulæ ęquiparata ſunt à iure, ſtatutum loquens in vno ex æquiparatis, habet locum in alio, & ſic in caſu noſtro, cum mandans & mandatarius quoad pœnam incurrendam æquiparentur a iure, vt in dicto cap. mulieres. & ſupradictis alijs iuribus. Idem docuit Io. And. in c. ſicut dignum. col. fin. verſ. & ſcias, quòd aſſeſſores. extra de homicidio. his verbis vtens, videlicet: Et ſcias, quòd aſſeſſores ciuilis fori multum vtuntur hac Gloſa: cum ſtatutis editis contra homicidas vti volunt contra mandantes, induerunt etiam leges. ff. de iuriſd. omnium iudic. l. ſi quis. §. fin. & ff. de iure fiſci. l. 2. §. Diuus. ſed ſi ſtatutum aliquid exprimeret, per quod reale homicidium intelligeret; puta, qui homicidium manu, vel enſe fecerit, non eſſet locus ſtatuto. facit c. in noſtra. extra de iniurijs, & quod ibi dicam. hæc Io. And. vbi ſupra. qui idem latius, & clarius docuit in Regula, pro poſſeſſore. in ſolutione quæſtionis inibi propoſitæ. de reg. iur. in ſexto. infraſcriptas Doctorū ſententias idipſum docentium referendo. his verbis vtens, videlicet: Fertur Odofr. dixiſſe ſuper l. vt gradatim. ff. de muner. & honor. ſtatutum poſſe per Iudicem interpretari. Iacobus de Arena dixit, quòd communis, & vera Doctorum opinio habuit, ſtatuta interpretari poſſe ſecundum ius commune. ff. de ven. inſpi. l. 1. §. quamuis. & in dicta l. vt gradatim. §. ſed etſi lege. & Riccardus Malum. idē docuit per l. 2. C. de noxal. actio. attenta ſecunda lectura, quam ibi ponit Gloſ. vt ibi etiam docuit Cynus. & notandum, quòd hoc quatuor argumentis validiſſimis probauit ibidem Io. And. Idem docuit Antonius de Butrio in cap. cum dilectus. & in c. ad audientiam. extra de Cleric. non reſid. Nam in dicto c. cum dilectus. col. 1. not. 1. infraſcriptis
134 vtitur verbis, videlicet: Nota, ꝙ ſtatutum † diſponens idem, quod ius cōmune: & ſic in materia iuris: omnes interpretationes, exceptiones, & limitationes iuris in illa materia recipit. & eſt bonus tex. iſte in materia interpretationis ſtatutorū. Et ſic nota, ꝙ ſtatutum diſponēs illud quod ius nō comprehendit in ſe caſus exceptos a iure, in materia iuris: & ſic aliquid non comprehendit vltra ius, quando ex comprehenſione tertio præiudiciū inferretur. & in dicto cap. ad audientiam. not. 1. his verbis formalibus vtens, videlicet: Nota, quòd conſtitutio excipit duos caſus tantū. vnde in alijs videtur regulam facere: ſed contrarium terminat duplici ratione. Prima, quia licèt caſus aliquos excipiat: tamen alios non denegat, ſed relinquit diſpoſitioni iuris. Item ſtatutum diſponens ſuper reſidentia vera: habet locum etiam in reſidentia ficta: & videtur iſte tex. contra commune dictum Legiſtarum per l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. Nota, quòd cōſtitutio localis diſponens quod ius commune, & iuramentum ſuper ea præſtitum recipit omnes exceptiones, & limitationes iuris, ſeu a iure datas, in materia, in qua diſponit, & extendi videtur etiam ad caſum fictum, in materia, in qua ſpecificè diſponit conſtitutio. hæc tenementi. Nota, quòd conſtitutio diſponens id, quod ius commune: non intelligitur, quòd aliquid addat ad ius, in quantum tertio pręiudicium inferretur imò reſtringitur ad limites iuris. Nota, quòd conſtitutio diſponens in materia iuris aliquos caſus a iure exceptos excipiens, in alijs caſibus à iure exceptis contra ius non firmat regulam: imò à iure in caſibus omiſſis ſuppletur conſtitutio, & ſubauditur, & ſic conſtitutio recipit interpretationem, ſubauditur iuris: & idem Antonius ibidē in verſ.

quæro,

quæro, an hoc capitulum cõcludit, quòd iuramen-
tum, & ſtatutum limitationem recipit ſecundum
ius commune. hæc omnia Antonius de Butrio vbi
ſupra. ex cuius ſententia comprobatur veritas prę
ſentis ampliationis, eo magis, quòd ipſemet An-
tonius in dicto cap. mulieres. not. 3. dixerit ac do-
cuerit, quòd is dicatur verè delictum cõmittere,
& quòd hoc faciat, quòd ſi ſtatutũ diſpoſuerit de
delinquente includat mandantem: qui dicitur ve-
rè delinquere, non interpretatiuè, & rurſus idem
Antonius ibidem in colum. 3. dicit, quòd etſi vera
ſibi videatur dicta Bartoli reſpõſio ipſius, tamen
ad dictam Decretalem. cap. mulieres. dicentis, ꝙ
in foro animæ quo ad peccatum is dicatur verè fa
cere, qui aliquod maleficium fieri mandauerit, &
quod dictum ſuum procederet, ſi ageremus hic de
pœna pœnitentiali, & in hac ſubaudi Decretali ſo
lum animus non conſideratur, ſed pœna fori con-
tentioſi, in quo etiam factum conſideratur, quia
per hoc etiam finis vtilitatis publicæ læditur, quę
etiam conſiderant Canones, prout ſunt fori con-
tentioſi. Niſi Bartolum ſaluemus, (inquit) quòd
hoc operatur mixtura fori contentioſi, & pœniten
tialis, quam inſequitur Canon, vt facto ſequuto at-
tribuatur principaliter, & tunc dicemus, quòd hic
operatus eſt verè ſecundum ius Canonicum. hæc
omnia Ant. de Butrio. Idem docuit idẽ Ant. in c.
ex literis, col. 2. verſ. nota, ꝙ ſtatutum diſponẽs, &
not. 7. extra de cõſtitu. vbi dixit, nota ꝙ ſtatutum
diſponens in materia iuris, vel conſuetudinis reci
pit limitationes iuris, & declarationes a iure ex-
preſſas, quod not. dicebam de conſuetudine quæ
trahebat originem a ſtatuto vno idem diſponẽte,
quod in dubio præſumitur, ꝙ illa conſuetudo de-
beat intelligi ſecundum iura, ſeu ſtatutum præce-
dens not. 7. ꝙ ſtatuta Vniuerſitatis Eccleſiæ decla
rationem recipiunt a iure Canonico, nõ a iure Ci
uili, & etiã a conſuetudine Eccleſiaſtica interpre-
tantur, & ſic ſtatuta recipiunt interpretationẽ de-
claratiuã ſecundum ius. hæc ille. Idem docuit ip-
ſemet Ant. in c. ex literis. col. 2. not. 6. & 7. dicẽs, ꝙ
ſtatutum diſponens in materia iuris, vel conſuetu
dinis recipit limitationes iuris, & declarationes a
iure expreſſas, & ſic ſtatuta recipiunt interpreta-
tionem declaratiuam ſecundum ius, vbi ſupra. Ex
quibus elicitur, ꝙ ipſe ſe ſubſcripſerit pręſenti no-
ſtræ ampliationi. Idem docuit Bal. in l. ſi nondum.
C. de furtis (vt refert Barbat. in c. ex literis, col. 19.
verſ. ſecundo probat. ext. de conſtitutionibus) vbi
136 dixit idẽ Bal. ꝙ ſtatutum laicorum † faciẽs men
tionem de ſacrilegio, intelligẽdum erit ſtrictè ſe-
cundum ius Ciuile, quia cum ſtatuta ciuitatis ſint
de iure Ciuili, debent intelligi ſecundum ius Ciui
le, a quo cõfirmantur, & habent auctoritatem. l. 2.
C. de noxalibus actionibus, ſed ſi eſſet conſtitutio
Epiſcopi loquens de ſacrilegio, intelligitur de ſa-
crilegio ſecundum ius Canonicum, a quo depen-
det, & in l. 1. col. 2. verſ. quæro ſi ſtatutũ. C. qui bo.
ce. poſſ. idem Bald. dixit, ꝙ in terris temporaliter
ſubiectis Papæ ſtatutum reducitur ad terminos iu
ris Canonici, & concordabit illud cum iure Cano
nico, ſed in terris Imperij concordabit illud cum
iure Ciuili, & rurſus idẽ Bal. in l. fin. C. de ſucceſ-
ſorio edicto, dixit, ꝙ ſtatutũ laici diſponit, ꝙ nul-
lus eligat officialem ſibi coniunctum vſque ad ter
tium gradum, ꝙ intelligitur de gradu ſecundũ ꝙ
capitur a lege Ciuili, & nõ a lege Canonica, quia
ſtatuta ſunt pars iuris Ciuilis, & appellantur ius
Ciuile illius ciuitatis, vt in l. omnes populi. ff. de
iuſtitia, & iure. ſecus ſi conſtitutio Epiſcopalis lo-
queretur de gradu, quia intelligeretur, ſm ꝙ ca-
pitur a lege Canonica. hæc Bald. qui in l. Gallus. §.
quid ſi is, col. 2. verſ. quintò, & vltimo caſu. ff. de li
ber. & poſth. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet:
Nota, ꝙ caſus prouiſus per legem, vel teſtatorem
trahitur tam ad veritatem, quam ad fictionem, &
concordat cum hac eadem. l. §. ſi eius. vnde caſus
prouiſus a Gallo, & a teſtatore ſequente Gallum,
videlicet: Si filius meus me viuo morietur, tunc
qui ex eo nepos poſt mortem meam continet ca-
ſum quãdo filius meus moritur me viuo naturali-
ter, & verè. Item quãdo me viuo fictè moritur ve-
rè tamen apud hoſtes poſt mortem meam, & hoc
totum eſt per interpretationem ſuppletiuã, quam
recipit ius commune. & teſtamentum, vt hic aper-
tè dicit, id eſt in dicto §. quid ſi is, quod eſt nota-
tu dignum, addens ipſe Bald. quod id quod dixit
Bart. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. alle-
gando l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. quòd ſta-
tutum non porrigatur ad caſum, qui eſt idem per
fictionẽ, & non per veritatem, hoc videtur expreſ-
sè contra iſtum text. nam ſtatutum & intẽtio Gal-
li, licèt exorbitaret a lege cõmuni. 12. tabul. vt in-
ſtitu. de leg. §. poſthumo, tũ per interpretationem
trahitur ad caſum, qui eſt idẽ per fictionẽ, & hoc
eſt propter publicã vtilitatẽ: Ita dicit Scęuola, nõ
obſtant. l. 3. §. hęc verba quia ibi fictio non inducę-
bat identitatem, ſed ſimilitudinem quadam: hic
vero loquimur in caſu qui eſt idẽ per fictionẽ. hæc
Bal. ibi, qui idipſum ſentiẽs in tit. de pace Cõſtan-
tiæ, col. 24. verſ. aliquid, vbi dixit, ꝙ qui per aliũ fa
cit dum ipſe facere, quæ interpretatio ſecundum
habet locũ in ſtatutis: quia naturalis ratio poten-
tiſſima eſt inſtitutorum interpretatione. in c. 1. nu.
42. & ſubſequentibus, ext. de conſtitutionibus, di-
137 cens, ꝙ omnia ſtatuta † recipiunt interpretatio-
nem inteuſiuam, quę ex verbis intelligi poteſt: ſed
non extenſiuam, vt in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto
matrimonio, nec reſtrictiuam, vt in leg. proſpexit.
ff. qui & a quibus, niſi reſtringatur per ius com-
mune, quod habet informare municipale ſtatutũ,
vt in l. 2. C. de noxa. actio. & in c. cum dilectus, ex-
tra de conſuetu. Item ſtatuta recipiunt interpre-
tationem aduerſatiuam per arg. a contrario ſenſu,
vt in l. apud antiquos. C. de furtis, & ſeruo corru-
pto. Item ſtatuta non debent ita ruditer intelligi,
quòd omittant vim, ac poteſtatem eorum, vt in l.
ſcire leges, ff. de legibus, virtus enim legis conſi-
ſtit in ſubſtantia rationis, vt in l. 2. C. quæ ſit lon-
ga conſuetud. quia mens legis idem eſt, quod ani-
ma, & ſpiritus ipſius ſcripturæ: nam ſcriptura ſi-
ne mente nihil eſt, vt in l. Diuus. ff. de teſtam. mi-
138 lit. Vnde omnia ſtatuta † recipiunt interpreta-
tionem per punctum rationis: nam ratio non fal-
lit, nec fallitur, vt in l. fina. C. de ponde. auri. Item
interpretamur a paritate, vt in l. fina. C. de indi-
cta viduitate tollenda. Item quando ſtatutum mu
tuat vocabulum a iure ciuili, quod aſſumit admi-
niculum, & opem a iure communi, debet vti cum
ſua cauſa, tanquam ſucceſſor vocabuli. argumen-
tum in l. Pomponius. §. fin. ff. de acquir. poſſeſſ. hæc
omnia Bal. vbi ſupra. per quæ videtur apertiſſimè
ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi: cùm in ipſis
concludat, quòd verba ſtatutorum ſint interpre-
tanda, ſecundum ius commune, & extendenda ad
caſus, ad quos diſpoſitum a iure communi exten-

ditur cum militet eadem ratio: quapropter inde patētiſſimè ſequitur, quòd (cum diſpoſitum a iure communi circa pœnam mandatario maleficij iniungendam, maleficio ipſo ſequuto, extēdatur ad mandantem, non ſolum quando ius commune loquitur in rem, verum etiam cum loquitur in perſonam, vt latius fuit probatum in concluſione tertia,) idem dicendum erit in pœnis ſtatutarijs, in terminis præſentis ampliationis. Nec poterit aliqua de cauſa rationabili ſententiarum prædictarum Bald. veram noſtram interpretationem quis inſurgere, eo quòd ipſemet Bal. in infraſcriptis locis ſubſequentibus videatur contrarium docuiſ-
139 ſe, † nitendo probare, quòd ſtatutum non ſint interpretanda per iuris fictionem, per text. in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. Nam ipſe Bal. in dicto cap. 1. nu. 47. & ſequentibus. ext. de conſtitu. infra ſubintulit (poſt ſupradicta relata a me,) videlicet: Sanè per fictionem iuris ſtatuta non ſunt interpretanda, vt in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. Nā fruſtra eſſet ibi ſecundū caput edicti, ſi primum ſufficiſſet. Et ideo ſtatuta, quæ loquuntur de executionibus teſtamentorum præter ordinē iuris communis fiendorum; non habent locum in ficta, ſeu præſumpta ſubſtitutione tacita vulgari vel pupillari, quia illa nō eſt propriè teſtamentum, ſed ſuppletio teſtamenti, & licèt teſtamentum ex forma ſtricti iuris non valeat ſine inſinuatione, tamen tacita ſubſtitutio non eſt inſinuanda de per ſe, & expreſsè: & tamen haberet locum in teſtamento, quod confirmatur per fictionem legis Corneliæ, vel poſtliminij: quia eſt verum teſtamentum, in facto, licèt ſit fictum in virtute, & licèt eius confirmatio conſiſtat in fictione confirmante teſtamentum. Vnde eſt ibi veritas fundamenti, & originis. Validitas eſt autem ibi in fictione cōſiſtens: quapropter ibi fictio magis influit, quàm diſponit, vt in l. 1. §. 1. ff. ad l. Falcid. Vel dic breuiùs, quòd aut lex fingit principaliter propter ſe, aut propter aliud, ſcil. propter coadiuuandam veritatem. Primo caſu caſus fictus nō clauditur in ſtatuto loquēte de caſu vero, & naturali: Secundo ſic: quia licèt fictio coadiuuet, tamen ille caſus eſt fundatus in veritate, & tene menti, quia ſubtile, & ſanè vbi loquimur de facto, & non de ficto: non inſpicimus fictionē, vt in Clem. quod circa. de elect. hęc Bal. quibus nō obſtantibus dicimus, ipſum ſe per prędicta nihil docuiſſe contra noſtram hanc ampliationem: primò, quia loquitur hìc de ſtatuto aliquid prohibente ſub pœna præter ordinem iuris communis: Nos autem de ſtatuto aliquid prohibentem ſub pœna ſecundum ordinem iuris communis. Secundò, quia nos loquuti fuimus quando lex fingit caſum propter aliud, ſcilicet propter coadiuuandam veritatem, ſcilicet prohibitionis, & rei prohibitæ, eo quòd maiorem cauſam puniendi mādantem habeat lex municipalis, quàm mandatarium exequentem maleficium ſibi mandatū, vt fuit latius probatum in præcedenti tertia concluſione, eo magis, quòd talis fictio non poſſit dici (propriè loquendo) iuris fictio, ſed iuris mens comprehenſiua, vt paulò ante probauimus, & infra quoque probabimus: & quòd hæc noſtra interpretatio verborum Bal. fuerit conſona menti ſuæ ipſemet ſe declarando tacitè, infra ibidem nu. 49. ſubintulit. Sed Bart. dicit, quòd ſtatuta recipiunt
140 † interpretationem paſſiuam, non actiuam in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure: hoc eſt dicere, quòd ius commune informat ſtatuta, & veſtit, ſed non informatur, nec veſtitur ab eis, & hoc propter virtutem attractiuam, quam habet ius cōmune ad municipale, & non è contra. De iſta virtute attractiua notatur in l. iure gentiū. §. quinimò. ff. de pactis. hæc ille. Et quòd verum ſit, quòd diximus interpretando ipſum Baldum, ꝙ ipſe loquutus fuerit de ſtatuto aliquid prohibēte extra ordinem iuris cōmunis: probatur per ea, quæ ipſemet Bal. ibid. nu. 50. ſubintulit, dicēs. Vltimò ſcias, quòd ſtatuta non recipiunt interpretationem extraneā, vel cernotiam, vel trāſgrediētes terminos ſuos, ſicut nec inſtrumenta, nec teſtes, nec vllum interpretabile, vt in l. fideiuſſores magiſtratuum. §. pro aureal. & ideo vbi ſtatutum figit pedes, ibi nos figere debemus, vt not. in l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio, ita tamen inſeramus, quòd a verbis nō prorſus recedamus, vt in l. quicquid aſtringēdæ. ff. de verb. oblig. & in l. nō dubium. C. de legibus. hæc ille. Ex cuius verbis elicitur apertiſſime ipſum voluiſſe nos docere, quòd intentio ſua fuerit, quòd ipſa ſtatuta ſint interpretanda, nō ſecundum ipſorum purum corticem, ac ſonum: ſed nec ſecundum vniuſcuiuſque voluntatem: ſed ſi vera ſtatuti eſſent aperta, tunc ſecundum ipſa, ſed ſi aliquo modo obſcura, vel ſi ſecundum ipſa interpretaremur ipſa ſtatuta, aliquod abſurdum naſceretur, & ipſa ſtatuta ſunt conformia iuri communi: tunc ipſa ſtatuta interpretaturi ſimus ſecundum mentem ſtatuentium elicitam ex qualitate verborum, & ſecūdum ius commune, quòd contra ipſum obſeruato tantum ſonitus verborum ipſorum ſtatutorum, & ꝙ talis fuerit Baldi intentio elicitur ex citata l. non dubium. C. de legibus, cum & ipſe benè nouerit, quòd lex pœnalis regulariter eſt reſtringenda, quàm amplianda ad caſus non inibi expreſſos, quę tamen ſe extendit etiam ad caſus inibi comprehenſos, ſecundum mentem ipſius comprehenſiuā: & quòd hoc ſit verum probatur apertiſſimè contextu ipſo verborum dictæ legis non dubiū, quem ſolùm hìc referam, nam quia deſint in vtroque iure huiuſmodi deciſiones, ſed tum quia quampluri ma talia iura attuli in tracta. de extenſione pœnalium legum, cum quia hanc l. non dubium. inibi ipſe Bal. ſolum citauerit, in qua apertiſſimè dictam extenſionem etiam in pœnalibus legibus licitam fore probatur. Hęc ergo in dicta l. non dubium, habentur, videlicet: { Non dubium in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Nec pœnas inſertas legibus euitabit, qui ſe contra iuris ſententiam ſæua prærogatiua verborum fraudulenter excuſat. Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quàm nouellas trahi generaliter imperamus, vt Legiſlatori (quod fieri nō vult) tantum prohibuiſſe ſufficiat: cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere: hoc eſt, vt ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur, licèt Legiſlator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt, ſed & ſi quid fuerit ſubſequutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum eſt: illud quoque caſſum, atque inutile eſſe præcipimus. Secundum

prædictam

prædictam itaque regulam: qua vbicunq; non ſeruari factum lege prohibente cenſuimus: certum eſt, nec ſtipulationem huiuſmodi tenere, nec mandatum vllius eſſe momenti, nec ſacramentum admitti:] hæc ibi. Ex quibus apertiſſimè elucet veritas noſtræ interpretationis, factæ circa ſententiam prædictam Bald. ſed nec præſenti interpretationi aduerſantur ea, quæ ipſemet Bald. in cap. ſi aduerſarius. numero 2. verſic. quæro ſtatuto cauetur. extra de eo, qui mittitur in poſſ.cau.rei ſeruan. protulit his verbis vtens, videlicet: Quæro, ſtatuto cauetur, quòd niſi quis fuerit perſonaliter citatus ab anteceſſore, ſucceſſor in officio non poſſit procedere: modò citandus latitat, quæritur quid fiendum, & videtur, quòd iuris fictione cenſeatur perſonaliter citatus, ne de ſua malitia glorietur. In contrarium videtur, quòd fictio non habet locum in ſtatutis, & hæc vera: debemus enim ſtare verbis ſtatuti, vt in l.1. §.is qui nauem. ff. de exercito. ſi enim ſtatutum illud voluiſſet, aliud ſcripſiſſet. hæc Baldus. His non obſtantibus rurſus dicitur ipſum Bald. ſe ſubſcripſiſſe pręſenti ampliationi: Nam vbi ſupra, numero ſecundo, loquitur de ſtatuto non ſimpliciter aliquid præcipiente conſonum iuri communi, ſed de ſtatuto addente aliquid iuri communi expreſsè per aliquam clauſulā inibi ad verbum expreſſam, qua conſtitutio iuris communis alteratur, & oſtēditur mentem ſtatuentium voluiſſe addere iuri communi, de quo ſermo erit in ſequētibus limitationibus pręſentis ampliationis. Nos autē in præſenti ampliatione loquimur de ſtatuto, nihil addente expreſsè ipſi iuri communi, ſed ſtatuente idipſum, quod & ius commune, & in materia iuris communis, quòd noſtra ampliatio approbetur a Bal. vbi ſupra. vltra prædicta apertiſſimè ex alijs verbis ipſius elicitur. Nam in capit. nonnulli, numero decimo, extra de reſcriptis. his verbis vtitur, videlicet: Quid in pœnis ſtatutorum, videtur, ꝙ ſi ſtatutum dicat, quòd ſi quis occiderit fratrem, puniatur, quòd intelligatur de fratre etiam naturali tantùm, non de ſpurio: per id, quod dicit hî: Innocentius. Quia ſpurius aut patrem demonſtrare non poteſt, aut non licet allegare, vt neſarium, aut non decet, quia ignominia eſt, vt natus ex concubina indubitata. In contrarium, quia iſtud ſtatutum iuri naturali deſeruit, augendo pœnam vulgaris, & communis homicidij. hæc Bald. vbi ſupra. Nota ibi. [qui iſtud ſtatutum deſeruit iuri naturali,] & quidem, quòd mandans maleficium fieri, puniatur eadem pœna ſtatutaria, qua & mandatarius, iuri conſonum eſt naturali, cum non ſolum eadem peccati grauitate peccent ambo: verum etiam grauius peccet mandans, quàm mandatarius, vt fuit probatum in præcedenti tertia concluſione: & quòd Bald. hic loquatur de ſtatuto loquente in perſonam, de quo eſt hîc ſermo, patet ex litera ipſius: nam ibi hæc habentur, [quòd ſi ſtatutum dicat, ꝙ ſi quis occiderit, &c.] vti exemplificauimus in ipſa ampliatione præſenti. Idem rurſus apertius ipſemet Baldus etiam in caſu iuris ficto, & in materia pœnali ſtatutaria, loquente in perſonam, in capit. quæ in Eccleſiarum, numero 88. verſic. ſi autem dicit ſtatutum. extra de conſtitutionibus. his verbis vtitur, videlicet: Si autem dicit ſtatutum, ſi quis occiderit, decapitetur, & omnia caſtra ſua ponantur in ruinam, benè continetur filius naturalis: quia hæc diſpoſitio ad naturam refertur, & ad fictionem iuris, & filius dicitur a philos, quod eſt amor. Et certum eſt, quòd illegitimis etiam amor, & natura communis eſt, vt in l.bos accuſare. §. fina.ff. de accuſat. hæc Baldus. ex quibus habetur ipſum docuiſſe, quòd ſtatutum loquens in perſonam, recipiat interpretationem etiam ſecundum iuris fictionem, quod & rurſus docuit ipſemet Bald. in cap. nam & concupiſcentiam, numero quarto, extra de conſtitutionibus. infraſcriptis vtens verbis, videlicet: Nota, quòd cum aliquid prohibetur in termino, intelligitur prohibitum etiam in via. Et hoc facit ad ſtatuta terrarum, quæ prohibent deferri frumentum extra diſtrictum, ſcilicet, quòd captus in via ſit puniendus. Nota, quòd cùm aliquid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ex illo ſequuntur, vel ſequi poſſunt ex illo, & per illud: ſecus ſi eius occaſione, licèt non per illud, ſed per aliud ſuperueniens, vt in l.verum.ff.de fur. hæc omnia Baldus vbi ſupra. Idem rurſus apertè docuit ipſemet Baldus in cap. cum inter. numero ſeptimo, verſic. dicit ſtatutum. extra de elect. vbi his verbis vſus fuit, videlicet: Dicit ſtatutum, quòd homicida decapitetur, niſi habeat pacem infra menſem: modò quidam amicus recipit pacem pro ipſo, quam ratificauit elapſo menſe: dicunt enim, quòd non valet pax. Ego dico valere: quia licet amico ſanguinem amici redimere: niſi fortè dicatur aliud in appellatione, aliud in pacto. Sed ego reſpondeo, quòd liberatio quæritur abſenti, & ignoranti, vt in l.Labeo.ff.de iureiuran. hęc Bal. vbi ſupra, qui in Rubrica titul. extra de cauſa poſſ. & propriet. num. 14. verſ. conſidera. Aut ſtatutum. Vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Aut ſtatutum venit ad ampliandum ius commune, & tunc idem eſt in ampliante, quod in ampliato, vt in l.inter. §.cùm inter.ff.de pact.dota. Aut venit de per ſe de nouo diſponendo, & tunc non aſſumit aliquam qualitatem a iure communi, cui non cohæret: quoniam ſeparatorum ſeparata eſt ratio, vt in l.ſi maritus.C.de donat. inter virum, & vxorem. hæc ille. Sed quia iam patuit per allata in ipſa ampliatione, quòd dictum ſtatutum loquens in perſonam, venit ad ampliandum ius commune, cum inde ſit ſtatutum de iure communi, vt probauimus in tertia concluſione præcedenti. Inde ſequitur ipſum Bald. amplexatum fuiſſe hanc præſentem ampliationem. Idem rurſus elicitur ex verbis ipſiuſmet Bald. in capit. venientes. numero quinto, extra de iureiurando, vbi his verbis vtitur, videlicet: Sed quid, ſi ſtatutum dicit, quòd non poſſit appellari, niſi infra eandem diem? Reſpondeo iſtud ſtatutum non intelligitur, niſi appelletur ad Principem: quia ius commune, quod ad ſupremam poteſtatem pertinet, ſemper videtur exceptum, vt not. in capit. ad noſtram. de iureiurando, & ideo poterit ad Principem appellari intra dies decem, ſed ad Iudicem illius terræ non poterit appellari, niſi prout ſtatutum dictat. hæc Baldus vbi ſupra. Ex quibus elicitur, quòd ius municipale, ſeu ſtatutú recipiat interpretationem a iure communi, niſi ſtatutum ſpecialiter aliquid addat, vel detrahat a iure communi: quia tunc non recipiet interpretationem, vel ſubauditum intellectum ab ipſo iure communi (vt dicemus & probabimus in ſubſequenti limitatione) vt etiam docuit ipſemet Baldus in capit. cum non liceat. numero quinto, verſic. in contrarium videtur. extra

de præſcriptionibus.his verbis vtens,videlicet: In
contrarium videtur: quia illud dictum diſcrepat
a iure cõmuni, pręſertim in actionibus perſona-
libus. Cum ergo receſſum ſit a iure communi,nõ
poſſumus interpretari ſtatutum ſecúdum ius com
mune. argum.in l.qui cum vno.§.qui poſt.ff.de re
milit. Nam quotiens ſtatutum addit, vel detra-
hit tacitè, vel expreſsè iuricommuni, efficitur ius
municipale, nec recipit ſubauditum intellectum
a iure communi: quia lex, quæ corrigitur, no-
nam legem non interpretatur, vt in l.fina.C.de in-
dicta viduitate tollenda. Item per præſcriptionem
ſtatutariam fortè quæreretur directum dominiũ:
licèt de iure communi non quæratur directum,
ſed vtile: quia verba ſtatuti debent intelligi in po
tiori ſignificatu, vt in l.1. §.qui in perpetuum.ff.ſi
ager vect. & l. ſi duo patroni. ff. de iureiuran. hæc
Bald. vbi ſupra. qui & in l.1.colum.2. verſic. & ſic
nota. C.qui bo.ce.poſſ.dicit, quòd in terris Impe-
rij debẽt ſtatuta laicorum interpretari ſecundum
ius Ciuile. In terris autem Eccleſiæ cõcordare po
tius cum iure Canonico: quia ibi præualet Papa.
& idem Bal.in l.ſi nondum.in fine. C.de furtis.di-
xit,quòd cum ſacrilegium largius ſumatur per Ca
nones,quàm per leges: ſtatuta Epiſcopi de ſacrile
gio loquentia interpretabuntur ſecundum Cano-
nes: & ſtatuta populi ſecundum leges:quod intel-
ligẽ,niſi populus ſit ſubiectus Eccleſiæ. qui Bald.
rurſus in l.ſi auiæ.in fine. C.de ſuc.edi. dum dicit,
quòd ſtatutum laicorum loquens de gradibus con
ſanguinitatis interpretatur ſecundum ius Ciuile.
hæc Bal. Idem rurſus elicitur ex verbis ipſius met.
Bal.in tract.de ſtatutis.in rubrica.nu.4.& 5.dicẽs,
in quo ſtatutum non loquitur,certum eſt,quòd iu
ri cõmuni relinquitur: cui omnes homines debẽt
obedire,vt in l.1.& 2.ff.de legibus.& in c.1.extra
de conſtitu. Vnde caſus ſubauditur,vt ſimul qui po
teſt oriri ex interpretatione ſtatutorum, qui non
corrigit legem communem: quia de hoc ſtatuta
loquuntur. ergo in caſu non expreſſo per ſtatutũ,
lex non tollitur. argum. in l.iubemus.C.ad Velle.
quia legum correctio eſt vitanda, vt in l. præcipi-
mus.in fine. C.de appellat. etenim quòd expreſsè
non mutatur, cur ſtare non prohibetur, vt in l.ſan-
cimus. C.de teſtamentis, & quando verba ſtatuti
ſunt obſcura, generalia, vel incerta: tunc dico, quod
ſtatutum eſt intelligendum, vel interpretandum,
ſecundum limitationem iuris communis.arg.in l.
& in his.2.reſp.ff.de condit.& demon.& l.2. C.de
noxa. & in c.cum dilectus. extra de conſuetu.hæc
Bal. vbi ſupra. Cum ergo de iure cõmuni pęna in-
dicta facienti aliquod crimen extẽdatur ad man-
dantem fieri, vt latius probauimus in præced.3.
concluſ.inde ſequitur,quòd etſi ex hac etiam cau-
ſa mandans fieri maleficium punitum aliqua cer-
ta pœna per ſtatutum loquentem in perſona, non
euadet eandem met ipſam pęnam, mandans fieri,
ſaltem virtute iuris cõmunis, cuius diſpoſitione
reliquit talem caſum dictum ſtatutum,loquens in
perſonam,vt elicitur ex dicta ſententia Bal. vbi ſu
pra. Ad hoc etiam facit quod docuit Bald.in con-
ſil. 401. incip. Ad euidentiam dicendorum. co-
lum. fina.volum.1. vbi dixit, quòd ſtatutum per-
mittens generaliter bannitum occidi, generali-
ter debebit intelligi,ſcilicet ſiue quis occidat per
ſe, ſiue per alium. cuius Bald. dictum ſequu-
tus fuit Franciſcus Viuius in Theſauro commun.
opinionum, in §. ſtatutum diſponens, quòd ban-
nitus. nume.11. verſic.ampliatur quintò. Ex qui-
bus omnibus patentiſſime claruit ipſum Bald. ſe
ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi. Idem docuit
Henricus Boich.in cap.ex parte. el terzo,nume.6.
verſic.Archidiaconus dicit,extra de verborum ſi-
gnificatione, referens Archidiac.& Ioannem An-
dream, & alios concludentes, quòd ſit cõmunis,
& vera opinio Doctorum,quòd ſtatuta poſſint in-
terpretari ſecundum ius commune, prout etiam
docuit Dynus (loco citato ſuperius) quando in-
terpretatio accipitur pro apta expoſitione. ſi er-
go ſtatuta recipiunt interpretationem a iure com
muni: inde ſequitur veritas præſentis ampliatio-
nis, eo quòd de iure communi diſpoſitio pœna-
lis loquens in perſonam, includat etiam man-
dantem maleficium, vt ſæpius ſupra fuit proba-
tum, quod expreſsè de mandante Clericum per-
cuti, docuerat ipſemet Henricus Boich.poſt mul-
tos Doctores in cap. mulieres. nume.24. verſic. ſi
non moritur. extra de ſentent. excommunicatio-
nis. Idem elegantiſſimè docuit Panormitanus in
infraſcriptis locis, videlicet: Nam in capit. cum
dilectus. numero ſexto, verſicu. Item nota. extra
de conſuetu.vbi hæc notatu digniſſima verba pro-
tulit, videlicet: Item nota aliud notabile dictum,
quòd idem verbum relatum ad diuerſos, diuer-
ſimodè poteſt, & debet interpretari, ſi vniformi-
ter ſumendo præiudicaretur iuri communi. & eſt
in hoc textus multum ſingularis ad interpretatio-
nem ſtatutorum. Nam ſtatutum Epiſcopi hîc di-
ſponebat, vt electio Prælati penderet penes Fra-
tres eiuſdem loci, & Cap. Charofenſi, & quate-
nus verbum electio concernit Fratres eiuſdem lo-
ci, ſtat propriè: quatenus verò concernit Capit.
Charofenſ. ſtat pro confirmatione. Nam confir-
matio largiſſimè ſumpto vocabulo poteſt dici ele
ctio: eſt enim pars & finis electionis. Et fit iſta
interpretatio, quia ſi verbum [electio] quoad
vtrumque caſum ſtaret propriè, & ſtrictè, præiu-
dicaretur iuri communi: quia de iure communi
electio pertinet duntaxat ad Collegium illius Ec-
cleſiæ. Et ex hoc, & ex textu nota verbum nun-
quam obliuioni tradendum, quòd verba ſtatuti
141 † debent intelligi largiſſimè, vel ſtrictiſſimè: ſi
ita interpretando euitatur correctio iuris com-
munis. Vnde ſtatutum hoc largiſſimè interpre-
tatur: quia verbum, electio, ſumitur pro confir-
matione,& ſic quòd dici ſolet, quòd ſtatutum de-
bet ſtrictiſſimè interpretari: intellige,quando per
illam ſtrictiſſimam interpretationem minus re-
ceditur a iure communi: Vnde quoad iſtum ef-
fectum poteſt interpretari etiam largiſſimè, vt
hîc. & quotidie ad hoc allegatur iſte textus. hæc
ibi. & ibidem numero 21. verſic. in Glo.in verſic.
nec iuri, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet:
142 Nota gloſa, quòd vbi verba ſtatuti † ſunt clara,
non debemus illa impropriare, vt reducantur ad
ius commune, ſed vbi verba ſunt dubia, vel ha-
bent duplicem intellectum,quorum alter eſt pro-
prius, & reliquus improprius: tunc benè debe-
mus facere interpretationem, & capere intelle-
ctum improprium, vt minus recedatur a iure com
muni, quàm fieri poteſt, vt probatur notanter hîc,
& in l.2. C.de noxa. hæc Panormitanus in dicto c.
cum dilectus, qui idem docens in c. cauſam quæ.
nu.6. verſic.& hinc occaſione ſumpta.extra de re-
ſcriptis. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Et
hinc occaſione ſumpta Innoc. Hoſt. & Compoſt.
tractant

tractant de interpretatione aliarum diſpoſitionū, & inter cętera dicunt, quòd ſtatutum debet interpretari ſecundum ius commune: pro quo videtur tex.in c.cum dilectus.extra de conſuetu.& in l.2. C.de noxa. Tamen in hoc aduerte vltra eos. Nam
143 vbi ſtatutum † eſſet priuilegiatum; debet intelligi, vt aliquid addat vltra ius commune, vt probatur in l.1. ff. ad muni. ſic dicimus de ipſo priuilegio, vt in c.in his. de priuilegijs. Si verò eſt merū ſtatutum, & tunc quatenus præiudicat iuri priuato, debet intelligi ſtrictè, & per ſubauditionem, ſi opus eſt, debet reduci ad ius commune, vt eſt tex. not.in l.2.C.de noxa. Aut non præiudicat iuri priuato, ſed tantum iuri communi: & tunc dicerem, Aut loquitur purè in terminis iuris communis, & debet intelligi ſecundum ius commune, & ſatis operabitur, inducendo nouum remedium agendi. Ad hoc reducendus eſt Bart.in l.1. ff. ad l.Falcidiam. (Adde ꝙ ibi Bar.nu.3.verſ.quæro ſi ſtatutum. concludit, quòd ſi ſtatutum diſponit illud, quod prius erat diſpoſitum de iure communi: tale ſtatutum non dicetur ius commune, ſed ius municipale, & ciuile: & addat nouam formam agendi, vt conditione ex ſtatuto agat, qui prius poterat de iure communi agere, vt in dicta l.1.hæc Bartolus.) ſequitur Panormitanus vbi ſupra. & hoc intellige, vbi ius cōmune loquitur per verba propria: ſi verò loquitur per verba impropria, & ſtatutum in eadem materia loquitur per verba ſimilia: & tunc ſtatutum non reducitur ad ius commune: ſed intelligitur, vt iacet: & ad hanc Theoricam adduco doctrinam Bart.in l.4.§.prætor ait. nu.15. ff. de damno infecto. vbi dicit, quòd ſi ſtatutum dicat, quòd citetur quis perſonaliter, vel ad domum, certè tunc intelligerem ſimpliciter, ꝙ alterum fieri ſufficiat, nulla habita diſtinctione, perſona reperiatur, vel non: vt ſic iuri communi aliquid addat: quia aliàs nil operaretur. Aut ſtatutum non loquitur purè in terminis iuris communis, & dico, quòd debet intelligi, quòd aliquid addat ad ius cōmune: non autem per impropriationem debet reduci proceſſus ad ius commune: quia ſtatutum fit (vt plurimum) vt aliquid addat, & eſt lex municipalis. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra. Ex quibus patuit, quòd & hic quoque ſe ſubſcripſerit præſenti ampliationi: ſicut rurſus fecit in c.expoſuit. nu.12. verſ.ſi ergo ſtatutum.ext. de dilationibus. his verbis vtens, videlicet: Si ergo ſtatutum dicat, quòd faciens tale quid perſonaliter incidat in pœnam: faciens per alium, euitat pœnam, vt eſt Gloſ.not.in Clem.1. verſ.publicè, & perſonaliter: ſecus ſi non eſſet appoſitum verbum, perſonaliter, vt in c.ſi quis ſuadente. 17.q.4. iuncto c.mulieres. extr. de ſent.excommunic.hæc Panormitanus vbi ſupra. Idem Panorm. in c.cauſam.nu.10.extr.de dolo, & contumacia.his verbis
144 vtitur, videlicet: Statutū loquens in materia † iuris, recipit omnes limitationes, & interpretationes iuris, etſi diceretur, quid operabitur tūc iſtud ſtatutum? poteſt reſponderi, vt not.Bart. in l.1.ff. ad l.Falcid. (Adde tu, quòd ibi Bart.nu.3. verſic. quæro, ſi ſtatutum. concludit, quòd tale ſtatutum conforme iuri communi, non dicatur ius commune, ſed municipale, & ciuile: & addat nouam formam agendi, vt conditione ex ſtatuto agat, qui prius poterat de iure communi agere.) ſed ſaluando dictum Bart. dico (inquit ibidem Panormitanus) quod vbi ius loquitur per verba propria, tunc ſtatutum diſponendo in materia iuris, recipit illam interpretationem; ſed vbi per verba impropria, tunc ſtatutum debet intelligi propriè, vt aliquid inducat ad ius, ex quo poteſt aliud inducere, data propria ſignificatione verborum: & maximè hoc procedit in ſtatuto edito a popularibus ignorantibus iura, & verbis vtentibus groſſo modo, ſecundum propriam, & communem ſignificationem. ad hoc textus cum Gloſ. & Bart. in l.ſtipulatio iſta. §. hoc quoque. ff. de verborum obligatione. Ex prædictis igitur ſingulariter nota ſtatutum, ſeu verba non debere impropriari, vt trahatur ad diſpoſitionem iuris communis. hæc ille. Qui idem confirmat in cap.ex literis. num.5. verſic.nota, quòd ſtatutum dubium. extra de conſtitu. vbi dicit, quòd ſtatutum dubium recipit interpretationem a iure communi, & ſi ſtatutum eſt Eccleſiaſticum, recipit interpretationem etiam a ſtylo Curiæ, vt apertè innuit textus. & nota, quòd hic in interpretatione ſtatuti ſolum fit mentio de iure Canonico, & ſtylo curiæ. ex quo infero, quòd in interpretatione ſtatuti Eccleſiaſtici recurrendum eſt primò ad ius Canonicum, ſecundò ad ſtylum curiæ. In interpretatione verò ſtatuti ſecularis, recurrendum eſt ad ius Ciuile. hæc Panormitanus vbi ſupra. qui rurſus idem innuit in cap.ſicut dignum. nume.11. verſic. in Gloſ.verſic. conſilium. extra de homicid.referens ſententiam Ioannis Andreæ in dicto capit. ſicut dignum. ſupra a me relatam, qui dixerat, quòd aſſeſſores iuris ciuilis multum vtantur hac Gloſ. inducentes eam ad intellectum ſtatutorum punientium homicidas, vt verificentur etiam in præcipientibus fieri homicidium: & dicit Ioannes Andreas hoc procedere, niſi ſtatutum aliquid exprimat, per quod videatur requirere homicidium reale, vt ſi dicit, ſi quis homicidium manu commiſerit, vel enſe, vel quid ſimile, ſtatutum non comprehendit mandantem: quaſi velit dicere, quòd ſtatuta ſint ſtricti iuris, vnde debet intelligi in proprio ſignificatu: & eſt notabile dictum, ſi eſt verum: ſed ad præſens dubito per cap. ſi quis.17.queſt.4. vbi dicitur [ſi quis manus iniecerit, &c.] & ſic exigit iniectionem realem, & tamen in pœna comprehenditur mandans, vt in cap.mulieres.de ſent.excommunic. ſed de materia vide aliquid in dicto cap.mulieres. hæc Panormitanus vbi ſupra. quòd in ſumma videtur dubitare de dicto Ioan. Andr. dicentis, quod ſtatutum loquens in perſonam complectatur mandantem, niſi aliquam circunſtantiam addiderit ibi, ex qua poſſet elici, quòd velit non contineri in ſtatuto mandantem, vt puta ſi quis manu propria, &cæt. de quo. Panormitanus ibi videtur dubitare propter apertiſſimum text. in dicto cap. mulieres. loquentem in perſonam, & tamen comprehendentem mandantem. Sciendum tamen, quod ipſemet Panormitanus in dicto capit.mulieres. poſt longiſſimam diſcuſſionem præſentis quæſtionis in numero 12. verſicul. aut ſumus. ſententiæ ſupradictæ ipſius Ioannis Andreæ, ac inſimul præſenti ampliationi apertiſſimè ſe ſubſcripſit, his verbis vtens, videlicet: Aut ſumus in diſpoſitione iuris municipalis, vt quia ſtatutum punit committentem delictum, &cæt. & tunc quæſtio eſt dubia valde, & quotidiana: nam primo videtur, quòd non includatur, quia verè non facit, ſed fictè, & interpretatiuè, vt dixi, & ſtatutum nō vendicat ſibi locum

in caſu ficto, & interpretato.l.3.§.hæc autem ver-
ba,& quid ibi not.ff.de negot.geſt.& bon.tex.cũ
ibi not.in cap.in noſtra.ſupra.de iniurijs. In con-
trarium facit,quia ſtatuta debeut interpretari ſe-
eundum ius commune,vt in cap.cum dilectus.ex-
tra de conſuetudine. Not.Innoc.in c.cauſam quæ.
ext.de reſcriptis,& Bart.in l.omnes.ff.de iuſtitia,
& iure,ſed de iure communi mandans includitur
ſub diſpoſitione afficiente facientem, vt ſupra di-
xi.ergo idem in diſpoſitione ſtatuti:maximè cum
ſtatuta ſint pars iuris ciuilis quãdo fiũt à populo,
vt in l.omnes populi.ff.de iuſtitia, & iure, & in c.
ius ciuile.diſtin.1.,& per banc rationem vltimam
tenuit Cyn.in l.non ideo minus.cap.de accuſat.ꝙ
includatur mandator. ſed Bart. licet non aperte,
tacitè tamen ſentit oppoſitum in l.ſed ſi vnus, &
in l.nou ſolum.ff.de iniurijs. pro hoc optimè facit
quod ipſe notat in l.1.ff.de ſicar.& breuiter con-
cludit poſt Bal.in dicta l.omnes populi.ꝙ quando
ſtatutum prouidet de pœna regulari, iuxta quali-
tatem delicti, & tunc porrigitur ad maudantem,
nempe princeps eſt delicti, & quòd ita intelliga-
tur l.ſi quis per alium.ff.ne quis eũ. & ibi per Cy-
num, & ſubdit Panormitanus ex ſe, quòd ſi ſtatu-
tum diſponetet de pœna irregulari, vt quia non
multum exorbitat a iuris diſpoſitione, vel pone
aliud exemplum quotidianum, vbi pœna in iure
expreſſa non eſt, ſtatutum ponit pœnam, & loqui-
tur de faciente, & tunc includetur mandator:quia
145 hoc ſtatutum † non eſt exotbitans, ideo recipit
interpretationem ſicut ius commnue.Et hoc in ſi-
mili ſenſerunt Doctores antiqui, qui in l.quicun-
que.C.de ſeru.fugit.in illa quæſtione; nunquid in
ſtatuto maſculinum comprehendat fœmininum,
ſicut in diſpoſitione iuris communis: & commu-
niter dicitur ibi per Legiſtas, quòd vbi ſtatutum
continet odium rationabile, fœmininum compre
henditur ſub maſculino ex interpretatione, & nõ
ex propria ſignificatione, de quo plenè per Bart.
in l.1.ff.de verborum ſignific.per Archid.in cap.ſi
quis ſuadente. 27. q.4. ad omnia prædicta adde
Glo.ſing.in Clement.1. de vita, & honeſtate Cle-
ricorum, quæ dicit, vbi diſpoſitio iuris punit ali-
quem faciẽtem perſonaliter, tunc faciens per aliũ
non tenetur illa pœua, licet peccet: ſecus vbi non
adderetur illud verbũ [perſonaliter.] hæc omnia
Panormiranus vbi ſupra. Idem Panorm.in cap.ex
literis.nu.5.ext.de conſtitu.Idem docuit his ver-
bis vtens, videlicet: Nota quòd ſtatutum dubium
recipit interpretationem a iure communi, concor
dat c.cum dilectus.ext.de cõſuet.not.Bar.in l.om
nes populi.ff.de iuſtitia, & iure, etſi ſtatutũ eſt Ec-
cleſiaſticum recipit interpretationem etiã à ſtilo
curiæ, ex quo infero, ꝙ interpretatione ſtatuti Ec-
cleſiaſtici, recurrendum eſt primo ad ius Canoni-
cum, & ſecundo ad ſtilũ curiæ: in interpretatione
vero ſtatuti ſecularis, recurrendũ eſt ad ius ciuile,
hęc ille. Panormitanus qui idẽ docuit in Clem.1.
nu.5. de vita, & honeſt.cler. dicens, ꝙ ex d.Clem.
colligitur, ꝙ qui per aliũ facit, per ſe facere vide-
tur etiam ad incurrendam pœnã, vt in c.mulieres.
de ſent.excom. hoc verũ, niſi conſtitutio præcipe-
ret, ꝙ perſonaliter fiat.hæc ille. Idem rurſus docẽs
in c.ad audiẽtiam.nu.2.1.& 2.not.ext.de Cler.nõ
reſid.infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Primò,
nota vnum dictum ſatis notabile, ꝙ ſtatutũ diſpo-
146 nens † in materia iuris, & excipiens duos caſus,
aliàs a iure exceptos, non videtur includere alios
caſus prorſus conſimiles a iure exceptos, & hoc
ideo quia ex quo diſponitur in materia iuris, & nõ
agit ſpecificè derogare iuri recipit omnes limita-
tiones iuris: nam de iure nõ reſidens priuatur fru
ctibus, & excipiuntur infirmi, & exiſtẽtes in ſerui-
tio Papæ, vel Epiſcopi: ſtatutum vero, de quo hic
excipiebat ſolum duos caſus, nec per hoc excludit
tertium, imò intelligitur exceptus, ſicut accipitur
a iure cõmuni: quod videtur mirabile cõtra illam
Regulam, ꝙ exceptio firmat regulã in caſibus non
exceptis, vt in c.dominus.32.q.7.& facit hæc lite-
ra optimè in argumentum, ꝙ ſicut caſus exceptus
147 † a iure extenditur ad conſimilẽ caſum identita
tem rationis habentem, & probatur in c.cum dile
cta.ext.de confirmat.vtil.vel inutil.notat Gloſ.in
l.1.C.de condit.indebiti, ita & caſus exceptus a
ſtatuto: vbi diſponit ſtatutum in materia iuris, vt
probatur hic. ſi autem diſponeret contra ius, vel
præter, forte dicerẽ oppoſitũ, quia caſus expreſsè
nõ præciſus in ſtatuto, relinquitur in diſpoſitione
iuris cõmunis.arg.in l.commodiſſimè.ff.de liber.
& poſthum. & c.ſuſcepti.de reſcriptis in ſexto. &
c.in noſtra. extra de iniur. Secundò, nota princi-
paliter ex prędictis, & ex textu, [cum abſentes di-
148 ci non debeant] ꝙ ſtatutum † diſponens in ma-
teria iuris, verificatur etiã in caſu ficto: quãdo ca-
ſus fictus eſt verus, vel ęquiparatur a iure: quod eſt
etiã bene notandũ, & clarius probatur hic, quàm
in præcedenti c. Et aduerte, quia Papa hic non in-
tendit indulgere Epiſcopo, nec ſtatutum de nouo
facere, ſed potius reſpõdit de iure interpretando
ſtatutum. hæc omnia Panor.vbi ſupra.quib.aper-
tiſſimè probatur & pręſens ampliatio, cum man-
dans percuti Clericum a iure quoad pœnam incur
rendã æquiparetur cõmittenti per ſe maleficium,
vt in c.mulieres.§.fin.ext.de ſent.excom.idem rur
ſus docuit idem Panor. in c.inſinuatũ.nu.6.verſ.
& prędicto.ext.de ſimonia, dicẽs, & prędicta poſ-
ſunt induci ad ſtatuta quo cauetur, ꝙ conuictus de
certo crimine, debeat puniri pœna certa, nunquid
deficiens in purgatione habeatur pro conuicto,
vt poſſit puniri pœna ſalutaria. Gloſ. contrarium
putauerint. & ibidem idem Panorm.ſubdidit, di-
cens, quòd deficiens in probatione eſt interpreta-
tiuè, & non verè conuictus, vt gloſ.not. in c.inter.
in fine.extr.de purg. Can.ſed in ſtatutis non habet
locum intellectus interpretatiuus: debent enim
verba propriè, & ſtrictè capi, nõ autem fictè, quia
fictio in eis non habet locum, vt in l.3.§.hæc antẽ
verba.ff.de negot.geſt. non obſtat, ꝙ dixi ſtatuta
debere interpretari ſecundum ius commune, quia
debet intelligi quando ius procedit nõ per fictio-
nem, & improprietatem, ſicut procedit in hac ma
teria ſimoniæ: hæc puto vera, niſi ſtatuta diſpone-
rent in materia iuris, non deuiãdo à diſpoſitione
iuris, ſed potius alleuiando pœnam: nam tunc ſta
tutum recipit omnes limitationes, & interpreta-
tiones iuris etiam improprias, & ſtrictas, vt in c.
cum dilectus.& cap.ad audientiam.ext.de Cleri.
non reſid.facit quod not. Cyn.in l.quicunque. C.
de ſeruis fugitiuis. Vltimo de vna quęſtione tacta
per Hoſt.nunquid iſte deficiẽs in purgatione poſt
priuationem factã, poſſit diſpenſatiuè per Epiſco-
pum reſtitui ad beneficium. Et concludit, ꝙ non:
quia cum infamia duret, non poſſet ſine ſcandalo
diſpẽſari.2.q.5.c.Presbyter, ſed hoc dictũ nõ puto
indiſtinctè verũ, quia nõ debet plus operari fictio,
ſeu pſumptio violenta, quàm veritas, vt not.in l.4.
ff.pro

Digitized by Google

ff.pro ſocio. ſed ſi iſte fuiſſet verè conuictus de ſi-
monia,poſſet certo caſu ſecum diſpẽſari, ergo for
tius quando non fuit conuictus verè, ſed inter-
pretatiuè. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra:
ex quibus elicitur ipſum voluiſſe, quòd caſus fi-
ctus comprehendatur ſub ſtatuto loquente in ca-
ſu vero, quando ſtatutum loquitur in materia iu-
ris communis, & maior ratio talis pœnæ ſtatuta-
riæ reperiatur in caſu ficto, quàm in caſu vero: Ap
plicando modo hanc theoricam caſui præſentis
noſtræ ampliationis, dico, quòd vt fuit probatum
149 ſupra, maior ratio † pœnæ ſtatutariæ reperiatur
in caſu ficto, ſcilicet in eo qui per alium maleficiũ
facit, quàm in ipſo mandatario eo, quòd mandãs
peccet, & cooperatur in peccato ipſi mandatario:
ſicut ergo mandatarius peccans minus compre-
hendatur in ſtatuto pœnali loquẽte in perſonam:
ſic ergo a maioritate rationis, & ipſe mandans: &
ſi dicatur ipſum ficte illud maleficium feciſſe, vt
in regula, qui facit per alium, de reg. iur. in ſexto,
vbi dicitur [qui facit per aliũ eſt periudè ac ſi fa-
ciat per ſe ipſum] & hæc ſunt notanda, quia inter-
pretantur ea, quę ipſemet Panormitanus docuerat
in c.tranſlato.nu.4. verſ.nec debet.extra de conſti
tu. dicens. Hæc debet extendi ad caſum ſimilem
ex fictione per l.3.§. hæc autem verba. ff.de nego.
geſt.notat Bart.in l.omnes populi.ff.de iuſtitia, &
iure, hæc ille. Cuius verba ſunt limitanda, & intel-
ligenda vera ſecundum eundem Panormitanum
in c.inſinuatum, de ſimonia paulo ante per me re-
latum. Idem tacitè docuit rurſus idem Panormi-
tanus in d.c.tranſlato.nu.4.verſ.& ſic nota, dicẽs,
& ſic nota, & tene menti, quòd ſtatutum munici-
150 pale, † & conſuetudo poſſunt ad alios caſus ex
identitate rationis extendi, dummodo illi caſus
non habeant legem contrariam: & ſic intellige
quod notatur in c.in noſtra.extra de iniurijs, vnde
tenuerũt multi, & male, quòd ſtatutum nunquam
debet extẽdi, quia eſt ſtricti iuris: ſed vt diximus,
illud procedit, quando extenſio fieret cum legis
correptione: alias ſecus hęc, Panormitan. Ex qui-
bus omnibus patentiſſimè claruit Panor. præſenti
noſtræ ampliationi quamlibentiſſimè, ac elegan-
tiſſimè ſe ſubſcripſerit. nec obſtat, id quod ipſe-
met Panorm.dixit in c.2.extra. de cleric.pugn. in
duello, nu. 2. infraſcriptis verbis vtens, videlicet.
Nota ſecundò, quòd ille eſt verus homicida, qui
per ſe interfecit: ſecus ergo ſi per alium: licet
enim tunc mandans teneatur vt homicida, non ta
men verè ipſe cõmiſit homicidium. & in hoc no-
ta bene textum propter ſtatuta, & vide quod no-
taui in c.ſicut dignum, ſuper Glo.magnam, extra
de homic. tamen textus in cap.mulieres, extra de
ſent. excom. dicit quòd is verè facit, cuius man-
dato fit: ſed poteſt procedere ille textus, quoad
peccatum: ſed veritate inſpecta ipſe non facit. hęc
ille. Cuius verba ſunt intelligenda iuxta ſupradi
ctam eiuſdem Doctoris doctrinã in d.c.mulieres,
quemadmodum ipſemet ibidem ſubiunxit, dicẽs:
vt ibi plene dicam. Idem prorſus docuit Felinus
in infraſcriptis locis, videlicet. In c.ex litteris, co
lum. 2.verſ. Nota ſecũdo ibi tam iuris Canonici,
extra de Conſtitut. vbi infraſcriptis verbis vſus
fuit, videlicet. Pro interpretatione ſtatuti Eccle-
ſiaſtici recurritur primo ad ius Canonicum, ſe-
cundo ad ſtilum curię. Pro interpretatione autem
ſtatuti ſecularis recurrendũ eſt ad ius ciuile, quod
& docuit Bal. quoque in l.1.col.2. verſ. & ſic no-
ta.C.qui bon. ced. poſſunt. dicens, ꝙ in terris Im-
perij debent ſtatuta laicorum interpretari ſecun-
dum ius ciuile: in terris autem Eccleſiæ concor-
dari potius cum iure Canonico, quia ibi præualet
Papa, & ad idem quod notat Bal. in l.ſi nudum, in
fine.C.de fur. vbi dicit quòd cum ſacrilegium lar
gius ſumatur per Canones, quàm per leges, ſtatuta
151 † Epiſcopi de ſacrilegio loquentia interpreta-
buntur ſecundum Canones, & ſtatuta populi ſe-
cundũ Leges: quod intellige niſi populus ſit ſubie
ctus Eccleſiæ per proximè dicta. hæc Felinus, vbi
ſupra. Idem docuit ex profeſſo, & apertiſſime Fe-
linus rurſus in d.c.mulieres, col. 2.nu.8. verſ.item
nota.& nu.9. verſ.vtrum ſtatutum loquens. extra
de ſentenę. excommunicationis. Nam in d.nu.8.
concludit contra Bal. in Authen. habita. col.8.C.
ne filius pro patre. dicentem, quòd ſtatutum pro-
hibens ingredi aliquem locum, non habet locum
ſi mittitur nuncius ad ingrediendum, & quòd
mittens famulum ad monachas, non eſt excõmu-
nicatus: ipſe verò Felinus ſubdit dicẽs, tu tene cõ-
trarium, & quòd ita docuerit etiam Romanus in
l.1. in princ. ff. de verborum oblig. per glo. illam
nota. in Clem. ſi ſummus. de ſent. excõmunicatio-
nis, vbi habetur de loquente per alium per litte-
ras (& in d.nu.9. ipſe Felinus, quam apertiſſime ſe
ſubſcripſit præſenti concluſioni, his verbis vtens,
videlicet.) Vtrum ſtatutum loquens in faciente, ha
beat locum in mandante. ego tamen credo, quod
152 in omni caſu faciens † per alium punietur, ac ſi
per ſe quid; quotiens a lege caſus verus, & caſus
fictus æquiparantur: ſtatutum loquens in caſu vero
habet locum in caſu ficto. c. ſtatutum. alias c. ad
audientiam: extra de clericis non reſid. & notat
Romanus in l.1.§.hoc autem Senatus. ff.ad Treb.
& omnino Imo. in l.1. §.lex Falcidia. ff.ad l.Falc.
ad quem ſemper recurre. hæc Felinus vbi ſupra.
Animaduertendum tamen, quòd etſi idem Feli-
nus innuiſſe contrarium videatur, ſequens Bal. in
l.is, qui pro emptore. circa finem, 3. quæſt. princi-
palis. ff.de vſucap. Nam in rubrica titu. de fide in-
ſtrumẽtorũ, n.3. his verbis vtitur, videlicet. Sed ita
eſt, quòd ſtatutum loquens in caſu vero non exten
ditur ad caſum fictum, quando illa fictio eſt indu
cta a iure communi, & non ſtatuto. l.3. §.hæc ver-
ba, cum glo. in verſ. hæredis. & ibi hoc notat Bar.
ff.de nego. geſt. pro cuius intelligentia ſciendum,
quòd hic caſus differt a caſu propoſito a nobis in
præſenti ampliatione, & ab ipſomet Felino in di
cto c.mulieres. Nam hic intelligit Felinus de ſta-
tuto loquente in caſu ficto, qui a iure cõmuni non
reperitur ęquiparato caſui vero, etſi fictio illa ſit
introducta a iure communi, quòd & probatur per
antedicta ab ipſo cum ne loquatur, quando non
ciuis habeatur pro ciue per ſtatutum, quod & nos
non negamus, cum a iure communi non reperia-
tur æquiparatus talis caſus fictus caſui vero per
omnia. Quapropter patet in dictis ipſius Felini
nulla adeſſe cõtradictio, vt patet ad ſenſum. Idem
reſpondeo ad Bar. vbi ſupra, & ad Hyppolitum de
Marſilijs in ſua praxi crim. §.quoniam.62.nu.23.
qui ex dictis ipſius Felini in dicta rubrica. nu. 2.
elicit, quòd ſtatuta maximè pœnalia, & odioſa nõ
extendantur ad caſum fictum, & hæc nota. quæ
verba protulit ipſe Felinus in c.quantæ, in princ.
extra de ſenten. excommunicationis, vbi dixit
quoque, quòd quando ſtatutum loquitur in rem,
comprehendit etiam conſentientem. Sed ſi loqua-
tur

Digitized by Google

tur in perſonam: puta ſi dixerit, ſi quis fecerit ſic, tunc non comprehendit conſentientem, quia verba ſtatutorum ſunt propriè accipienda.c.cum dilectus.extra de conſuetu.& ad hoc probandum citat Bartolum, & alios, nihilominus ſi bene librabitur ipſius Felini ſentẽtia, nunquam ſibimet fuit cõtrarius, tum quia ſtatim ipſe ſubdidit ibidem dicens.& ad hoc vide, quod dixi in c.mulieres.ſupra eod.poſt Abbatem ibi, quaſi apertè docuerit, quòd ſupradicta intelligẽda erunt prout latius ipſemet docuerat in d.c.mulieres, vbi expreſsè ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi, vt ex citata ſua ſententia ad verbum elicitur, tam etiam hic loquutus fuerat de conſentiente, & non de mãdante, in quo maior ratio pœnæ incurſionis reperit. cum conſentiens regulariter nõ cooperetur maleficio, mandator vero ſemper: & in d.c.mulieres, pateat veritas comparationis factæ inter mandantẽ maleficium, & mandatarium exequentem illud, quapropter patuit ipſum Felinum ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi. Idem rurſus elegantiſſime docuit Felinus in c.inſinuatum. col.2. nu.5. in limitatione prima, & ſecunda, extra de ſimonia, qui Doctor poſtquam probaſſet quòd ſtatutum loquẽs in caſu vero, non habeat locum in caſu ficto, vnde ſi pœnam imponeret deferentibus perlas, deferẽs perlas fictas, ſeu falſas non incideret in pœnam ſtatuti, cum non intelligatur ſtatuiſſe de perlis fictis: & alia exempla ibi ſubintuliſſet vtitur infraſcriptis verbis notatu digniſſimis pro probanda præſenti ampliatione, & concordia Doctorum, qui videtur impugnaſſe præſentem ampliationem: dixit ergo ipſe Felinus limita hanc materiam niſi ſtatu-
152 tum † loqueretur in materia iuris, non diſponendo præter, vel contra diſpoſitionem iuris, quia tũc interpretabitur prout ipſum ius. ita text. in c. ad audientiam, extra de clericis non reſid. & ita Dominus Abbas ibi, & hic. Secundò limita, niſi lex per omnia æquiparet caſum verum, & fictum, quia tunc ſtatutum etiam ſi eſſet præter ius, extenderetur ad caſum fictum, quem per omnia æquiparatur vero, ſecundum Rom. in l.1.§.de illo.ff.ad Trebel.etſi ipſe Felinus ſubdat ſe de hac ſecunda limitatione dubitare. Tertiò limita niſi ſtatutum eſſet eluſorium, non intelligẽdo eum in caſu ficto, not. Dominicus in c.vt circa, in princip. in vltima col. de elect. in ſexto, hæc Felinus. Ex quibus patuit ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi eo magis, quòd ipſe Felinus in d.c.ex litteris, col.2. not.2. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Pro interpretatione ſtatuti Eccleſiaſtici recurritur primo ad ius Canonicũ: ſecũdò ad ſtilum curiæ, interpretatio-
153 ne † ſtatuti ſecularis recurrendum eſt ad ius ciuile, pro quo dicit Bal. in l.1.in 2.colum.verſ.& ſic not.C.qui bon. ced.poſſ. vbi dicit, quòd in terris imperij debent ſtatuta laicorum interpretari ſecundum ius ciuile: in terris autem Eccleſiæ concordari potius cum iure Canonico, quia ibi præualet Papa. Idem rurſus docuit Felinus in c.nonnulli.culum.21.§.& fauore publicæ vtilitatis, vbi inter alia docuit, quòd quando agitur de fauore publico, fit extenſio ex identitate rationis de ſimilibus ad ſimilia, etiam in exorbitãtibus a iure, ſecundum Bart. in l.ſi conſtante matrim. in princip. in 9.oppoſi. primæ par.ff.ſolut.matrim.& Imo.in l.certa.§.ſed ſi quis. ff.de legat.1.ſimiliter dixit in l.quemadmodum, in 2.col. verſ. ex hoc ergo patet.C.de agri.& cenſit.lib.11. quòd fit extẽſio ſtatuti fauore Reipublicæ: ſicut extenditur lex fauorabilis, & ideo pœna ſtatuti punientis facientem maleficium, punietur etiam fieri faciens, ſecundũ eum: de quo exultat Ludouicus Romanus, conſi. 23. dicens, quòd ſtatutum concernens publicam vtilitatem dicitur fauorabile, & pium. hæc Felinus, qui idipſum latius, & apertius in d.c.mulieres, docuit his præciſis vtens verbis in colum. fin. nu.7.videlicet. Ego tamen credo, quòd in omni caſu faciẽs puniatur, ac ſi per ſe feciſſet, quia quotiens a lege caſus verus, & caſus fictus æquiparantur, ſtatutum loquens in caſu vero habet locum in caſu ficto, vt in c.ad audientiam, extra de cleric.reſid. Idem docuit Romanus in l.1.§.hoc autẽ Senatus.ff.ad Trebell. Idem Cardinalem Zabar. in Clem.1.col.2.quæſt.5.de vita, & honeſt.cleric. Idẽ Decius in c.tranſlato, in lect.1.nu.39. verſ.ſimiliter, quando ſtatutum diſponit, extra de conſtitu. vbi quòd ſtatutum diſponens in materia iuris, in qua caſus verus, & fictus æquiparantur ſtatutum tunc etiam in caſu intelligitur, vt docuit quoque Panorm. in d.c.ad audientiam, facit text. in l.Deo nobis.C.de Epiſcopis, & cleric. & ſimil: vt tradit Alex. in conſi.79.incip. viſo proceſſu, col.4.lib.5. Idem docuit Barbatius in d.c.ex litteris, col.19. verſ.ſecundo probat iſte textus, dicens, quòd ſtatutum diſponens in materia iuris, vel conſuetudinis recipit limitationem iuris, & declarationes a iure expreſſas in c.cum dilectus, extra de cõſuet. & in l.2. C.de noxa. Idem docuit Decius in d.c. ex litteris, nu.2.& 3.vbi dixit, quòd ſtatutum dubium percipiat interpretationem a iure communi, vt per Pan. in c.cauſam, quæ. circa finem. extra de reſcriptis. Alex. in l.fin.§. in computationem, C.de iure deliber.& in conſilio 20.incipien. Viſo proceſſu col.pen.lib.1.& in l.3. §.prætor ait, col.4. & 5.ff.de dam.infect. & in l.ſi quis priore, col.3. ff.ad Trebell. Paulus de Caſtro in l.in ambig.ff.de legibus, & in l.duodecim tabularum. C.de legi. her. in fine, & in d.§.in computationem, ſequitur ibi quoque Decius Panormitanum, vbi ſupra dicentem, quòd in ſtatutis interpretandis eſt recurrendum tali pacto, videlicet, ad ius Canonicum pro declarãdis ſtatutis Eccleſiaſticis, & ſecularib. in terris Eccleſiæ ſubditis: & in terris ſecularibus non ſubiectis Eccleſiæ ad ius ciuile, quod & docuit Bal. in c.1.colum.2. verbo quæro ſi ſtatutum, C.qui bon.ced.poſſ.& in l.ſi nondum, in fine.C.de tut.& per Modernos in d.c.ex litteris, & rurſus ipſe Decius idem docuit in c.2.lect.1.nu.11.verſ.ex quibus, extra de cõſtitutionibus, & in multis alijs locis: & vt breuiter concludamus, videas obſecro in noſtro conſilio quinto, & in conſilio criminali 32. nu.89. nam ibi retulimus ferè innumerabiles Doctorum ſententias, dicentiũ, quòd ſtatuta ſint interpretanda, limitãda, & extendenda, iuxta interpretationes limitationes, & extenſiones, quas reciperit ius cõmune, loquens in eadem materia, quas ſententias hîc non referam breuitati ſtudẽs. Volens ſolum referre illas, quę ſpecialiter hanc noſtram ampliationem probarunt. Sciendum ergo, quòd præſenti ampliationi quoque ſe ſubſcripſerunt & alij infraſcripti Doctores, videlicet. Cardinalis Zabar. in Clem.1.colum.3. verſ.ad vtramque oppo.de vita, & honeſt.cleric.vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Ad vtramque oppoſitionẽ ſolue, vt in eadem gloſa, quam ſingulariter nota pro intellectu c.mulieres, de ſenten.excommunica-

munícationis, ad quod dic, vt dixi ibi, vbi per hãc
Glo. cum illo c. dixi determinari quęſtionem, quę
fieri ſolet. An per ſtatutum quo punitur maleficium, teneatur mandans: & videtur, quòd non,
quia mandans facit fictè tantum: verba verò ſtatuti requirunt, quòd verè fiat, vt in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſtis. Contrarium probatur ex d.
c. mulieres. iuncto cum hac Glo. vt dicamus, quòd
tenetur: niſi in ſtatuto puniretur tantum is, qui
perſonaliter faceret. Ad contrarium dic, quòd hęc
non eſt interpretatio, ſed potius extenſio ex mente legis, quia mandans verè dicitur facere, vt in d.
c. mulieres. Idem eleganter colligitur probari per
doctrinam Petri de Anchar. in c. 1. col. 81. verſic.
vtrum ſtatuta recipiant hanc interpretationẽ paſſiuam, immo per totam col. extra de conſtitu. vbi
inter alia infraſcriptis memoriæ commendandis
verbis vſus fuit, videlicet. Aut eſt certiſſima mens
ſtatuti, & qualitas mentis, & tũc pręcisè debet ſta-
155 ri ipſi ſtatuto: † aut non eſt certa qualitas mentis ipſius ſtatuti: & tunc recurrimus ad granum ſalis, id eſt ad ius cõmune, ne marceſcat. Verbi gratia dicit ſtatutum. Qui occiderit occidatur. Intelligã, ſi dolo, nõ ſi caſu fortuito, vt in l. benignius.
& l. in ambigua. ff. de legibus. & in l. 4. ff. de ſicar.
Nec ea verba ſtatuti ſic ſunt iudaicè intelligẽda,
quia prauus intellectus non recipitur in ſtatuto, vt
in l. 2. ff. de legibus. Vnde ſi ſtatutum dicit, quòd
non ſuccedat primogenitus, intelligam ſi ſit inhabilis, vel incapax, vt frater minor, vel demeritus,
vel iuſtè exhæredatus, quia beneficia legum capacibus ſcripta ſunt, non autem odioſis, & incapacibus, vt in l. Lucius. §. Lucius Titius damma. ff. de
legat. 2. & prædicta adeo ſunt vera, quòd etiam ſi
ſtatutum diceret, quòd ſtatuta non poſſint interpretari, vel gloſari, per hoc non videtur dicta interpretatio prohibita: nam debet intelligi de gloſa hominis, non de gloſa legis. vt in l. quamuis. C.
de adulter. vnde Bal. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure, in fine. dixit, quòd vbi eſt eadem ratio,
& omnimoda ſimilitudo, nõ propriè dicimus ſtatutum extendi, quia ineſt tacitè. in c. 1. de tempor. ordin. in ſexto, quoniam ſtatutum referẽs ius
commune, videtur vti iure cõmuni cum ſua cauſa, ſuiſq; intellectibus, cum ius commune ſit ratione originis, & obſeruantiæ, licet tranſlatum
ſit in figura ſtatutorum. hæc ille. in d. col. 81. qui &
in col. 96. ibidem dicit. refert, & ſequitur Cynum
dicentem, quòd mãdans fieri delictum incidit in
eandem pœnam a ſtatuto inflictam contra tale delictum committentem, etiam ſi loquatur ſtatutum
in perſonam, dicendo, quicunque tale malum fecerit ſoluet mille: mandans illud fieri in ipſam pœnam incidet, cum fuerit princeps facinoris illius.
refert etiam Baldum hanc ſententiam ſequutum
fuiſſe (& hoc ipſe Ancharanus dixit ibidem, col.
97. in principio) illã tamen limitando, & hoc in l.
omnes populi. verſ. ſed quæ eſt interpretatio actiua in ſtatutis. ff. de iuſtitia, & iure, dicens, quòd
verba ſunt ſcripta in rem, vel ſunt dubia an in rẽ,
vel in perſonam, & tunc ſunt realiter intelligenda, & omnes comprehenduntur, in quibus eſt par
ratio, vt in c. ſicut dignum. extra de homicid. ponit exempla, ſi ſtatutum dicit. Pro vulnere imponatur talis pœna. Quando ſunt ſcripta in perſonam, & tunc non ſtat ſimpliciter cum Cyno, nam
dicit, quòd ſtatuta quæ loquuntur in perſonam,
156 † aut diſponunt de indulgentia, aut de pœna.
Primo caſu, vt ſi dicat ſtatutum, quòd homicidæ
habenti pacem remittatur pœna perſonalis: tunc
idem ſtatutum intelligam (inquit ibi Baldus) in
mandante, & opem ferente: quia benigna eſt hæc
interpretatio. Secundo caſu. Aut ſtatutum diſponit de pœna regulari iuxta qualitatem delicti: &
tunc delictum extenditur ad mandatorem: nempè princeps eſt delicti, & ita intelligitur l. ſi perſonam. & quod ibi per Cyn. Aut ſtatutum damnat
factum, vel factum damnatum punit irregulariter, & tunc non comprehendit mandatorem. Exẽplum de primo, ſtatutum dictat, quòd qui inuenitur de nocte, puniatur in centum: modo ſcolaris
mittit famulum de nocte, certè non punietur ſcolaris, quia ſtatutum limitatæ materiæ dat pœnã,
& ipſum ſtatutum inuenit hic materiam delicti
de nouo, & ſuis terminis contenti eſſe debemus,
& ſtatutum figit pedes ſuos extra. De ſecundo dicit ſtatutum, quòd ſi quis fecit iniuriam patri, non
gaudeat beneficio inuentarij: certè non continetur mandans: quia illa pœna extranea eſt a propria natura delicti, quia reſpicit actum quendam
remotiſſimum, & extrinſecum valde, vt in l. ſi quis
ſeruum. §. non dixit. ff. de acquir. hæredit. Sed pone
ſtatuto cauetur, quòd de omni maleficio poſſit
fieri pax, ſaluo, quòd ſi quis occiderit hominem,
ei non proſit pax: modo quæro nunquid proderit
mandatori? dicit, quòd ſic, quia exceptio, quæ
debet eſſe de prædicatis regulæ, tamen eſt contra
officium regulæ; quædam excipiendo, & detrahendo cætera efficaciter dimiſſa ſubſtantia. Nam detractio in quibuſdam videtur cętera confirmare.
vt in l. tribunus. §. 1. ff. de teſtam. mili. hoc ad literam dicit Bal. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, &
iure. hæc omnia refert, & amplectitur Petrus de
Anchar. vbi ſupra. Quibus mediantibus poterunt
omnes Doctores, qui ſecundum corticem verborum ad inuicem aduerſari circa præſentem ampliationem. Qui Bal. idipſum videtur ſentiſſe in
l. vnica. §. ne autem. col. 2. nu. 9. verſ. ex iſto. §. collige. C. de caducis toll. his præciſis verbis vtens, videlicet. Ex iſto §. collige, quòd factum mandatarij
eſt verè & propriè factum ipſius mandantis, quod
ſic probo. Conditio appoſita debet adimpleri verè, & non fictè, vt in l. ſi ita quis. §. ſi cui. ff. de leg.
ſecundo: cum ergo hic dicat conditionem per
alium impleri poſſe ad conſequendum legatum:
ergo impletur verè. Item per hoc quia mandantis
& facientis dicitur vnum factum numero, vt not.
Cyn. in l. 1. C. ſi reus vel accuſat. mor. fue. & eſt
glo. valde not. in l. qui de Tri. in glo. mag. verſ. aut
vnus. in verſ. ſi de eodem crimine. C. de accuſat.
Item ex mandante, & mandatario compilatur
vnum, & idem maleficium, vt in l. ſi familia. ff. de
iuriſdict. om. iud. ſubdit denique ipſemet Bal. ibidem & hæc verba, videlicet. Aut id, quod mandatur requirit adminiculum iuris, & tunc propriè
per alium explicatur ſi ex iure mandatoris oritur.
vt in l. pater ex prouidentia. ff. de manumiſſ. Aut
eſt purum factum, & tunc conſidera quòd in facto
reperiuntur tria, ſcilicet & ipſa res facta, & hoc
eſt vnum, & idem. Secundum perſonæ facientes, &
hæc dinumerantur in plures, & tanto maius eſt
delictum, quia delictum numero perſonarum augetur. Vt in l. ſi plures ſerui. ff. de iniur. Tertium
inſtrumentum, ſiue organum, vt manus, & lingua,
& iſtud non eſt vnum, & idem, vt hic in text. in verſic. ſuis manibus. Et ideo ſi quis mandat alicui,
quòd

Digitized by Google

quòd dicat falſum teſtimonium, quod manu per tactam ſcripturam, & lingua per vocis emiſſionẽ committitur, non propriè falſum committit, ſed interpretatiuè, tñ eadem pœna puniuntur, tanquã eiuſdem delicti participes, & eodem libello vnica cõcluſione & vnica inſcriptione accuſari poſſunt, vt in l. Athletas, ff. de fal. & facit quod not. in l. ſi qs pro. ff. de fideiuſſor. & in l. ſed ſi vnius. §. ſeruus. ff. de iniur. hæc omnia Bal. vbi ſupra. Idem docuit Geminianus implicitè poſt doctrinam Bar. (in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure.) in c. vt circa. in princ. col. 2. verſ. iſto præſuppoſito. de elect. in ſexto, his verbis vtens videlicet. Cum in ſtatutis nõ debeamus recedere a propria ſignificatione vocabuli. c. in noſtra. extra de iniurijs. & l. in conſtitutionibus. ff. ad munici. non ęquipollet in eis indefinita vniuerſali. Sed contrarium tenet Bart. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. dicens, quòd indefinita æquipollent vniuerſali etiam in ſtatutis in his, in quibus eſt eadem ratio, & hoc videtur eſſe de mente ſtatuentium: nam aliàs ſtatutum eſſet eluſorium: cum igitur ſit eadem ratio, ergo omnes comprehendit. Ad hoc facit, quia licèt ſtatutum ſit ſtrictè interpretandum, non tamen taliter, quòd reduiatur nullum, vel eluſorium. Et per hoc non obſtat, quòd in ſtatutis non eſt recedendum a propria ſignificatione verborum, quia hoc eſt verum, vbi ſtatutum ſic ſtrictè intellectum non eſſet eluſorium: aliàs ſecus, vt apparet ex prædictis. Vbi autem eſſet caſus, in quo non eſſet eadem ratio: cum indefinita non comprehendat ex propria ſignificatione, tunc non includeret, nec ęquipolleret vniuerſali: & de hoc videtur caſus in cap. ad audientiam. extra de decimis. & in c. cum dilectus. extra de cleric. non reſid. Nam ibi ſtatuta loquuntur per verba indefinita. [Canonici] & non dixit, omnes Canonici, & tamen ibi fit interpretatio, vt omnes comprehendant, præterquam illos, in quibus contraria ratio ſubeſt, ſicut quando ſunt in ſeruitio Papæ, vel Eccleſiæ. hæc omnia Geminianus. Ex quibus meritò Felinus in c. inſinuatum. col. 2. verſic. tertio limita. extra de ſimonia,

157 elicit, quòd ſtatutum † loquens in caſu vero, habeat locum in caſu ficto, quando aliàs ſtatutum eſſet eluſorium, quibus addo ex ſupradictis, quòd idem ſit quando militat eadem ratio, vt ipſemet Geminianus pauló ante dixerat, approbando ſententiam Bar. loco ſupra citato, cum dixerit, quòd in caſu, in quo eſſet eadem ratio in ſtatutis indefinita æquipollent vniuerſali. Quapropter iure optimo pauló ante dixi, quòd Geminianus implicitè ſe ſubſcripſerit præſenti ampliationi, cum etſi explicitè & ad ſonum verborum de ipſa non loquatur, benè tamen implicitè: cum non ſolum eadem ratio incidendi in pœnam ſtatuti reperiatur in mandante fieri maleficium, quæ & in illud perficiendo: immo adeſt argumentum patentiſſimum arguendi a fortiori: cum mandans maleficium fieri maiori peccato ſe commaculet, cum & ipſe dicatur facere, & ſit cauſa, vt mãdatarius hoc faciat. Quapropter patet ipſum Geminianum ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi. Idem docuit Ioannes de Ana. in c. inſinuatum. col. 2. verſ. pro quo etiam facit. extra de ſimonia. infraſcriptis verbis, vtens in ſimili caſu circa interpretationem ſtatutorum, videlicet. Pro quo etiam facit, quia ſtatuta recipiunt interpretationem a iure communi. in c. cum dilectus, extra de conſuetu. Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. Contrarium hic tenet Dominus Abbas, quia deficiens in purgatione eſt interpretatiuè, & non verè conuictus, vt dicit Glo. valde not. in c. inter. extra de purgat. Canon.

158 in glo. fin. in fine. ſed in ſtatuto † non habet locũ intellectus interpretatiuus, quia debent eius verba ſtrictè, & propriè intelligi, & non fictè: quia fictio in ſtatutis locum non habet, l. 3. §. hęc verba. ff. de nego. geſt. Non obſtat, quòd ſtatuta ſint interpretanda ſecundum ius commune: quia illud debet intelligi, quando ius cõmune procedit non per fictionem, ſed propriè, & prædicta intellige vera. Niſi ſtatuta diſponerent in materia iuris, nõ deuiando a diſpoſitione iuris, ſed potius alleuiando pœnam: Nam tunc ſtatutum recipit omnes limitationes, & interpretationes iuris communis, vt in c. cum dilectus. c. ad audientiam. extra de cleric. non reſid. Adde prædictis (inquit ibidem Ioannes de Ana.) Dominum meum de Imola. in repet. l. ſi inſulam. in ſexta carta. ff. de verbor. obligat. vbi format talem quæſtionem. Ecce quòd iure communi cauetur, quòd confeſſus & conuictus non auditur appellans. vt in l. 2. C. quorum appellat. non recip. in c. Romana. §. ſin autem poſt ſententiam. de appellat. in ſexto. Et ſtatuto cauetur, quòd non reſpõdens poſitionibus habeatur pro confeſſo, & conuicto, an iſte talis videatur appellans. arguit pro, & contra, & concludit, quòd non: & ſic vult, quòd talis confeſſus fictus, & interpretatiuus comprehendatur a ſtatuto; quia ex mente diſponẽtis, ſeu ſtatuentis idem operatur fictio, quod veritas: allegat glo. valde notabilem in Authen. de ſacroſanctis Epiſcopis, circa finẽ tituli, in §. ſi verò conſtante, quæ incipit Mulieris placidæ, fingitur verò mortuus. Vbi dicit, quòd tantum valet fictio, quantum valet veritas. Non obſtat quod habetur in d. §. Hæc verba. & in c. ſuſceptum. de reſcriptis. libro ſexto, quia illud procedit, quando ius ſimpliciter diſponit: ſecus ſi diſponit fingendo: quia tunc videtur etiam eius mens comprehendere etiam caſum fictum. hæc omnia Ioannes de Ana. ex quibus colligitur ipſum Ioannem de Ana. tacitè vnà cum Imo. & Glo. ſupradictis ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi: cum eo ipſo, quòd docuerint, ſtatuta loquentia in materia iuris communis recipere limitationes, ac interpretationes iuris communis, tã in caſu vero, quàm in caſu ficto ipſius iuris communis, indè ſequitur, quòd implicitè ſe ſubſcripſerint præſenti ampliationi, in qua eadem regula fuit exemplificata in caſu propoſito ibi, ſcilicet, quando ſtatutum (iuxta terminis iuris communis ęditum) loquens tam in rem, quàm in perſonam, punit aliqua pęna taxata malefactorem, quòd tũc talis ſtatutaria pœna inuoluat etiam tale maleficium fieri mandantem. Quapropter per ſe patet q casus qui practicatur in præſenti ampliatione includebatur in theorica, ſeu regula tradita a dictis Doctorib. Idẽ docuit, & Corſetus in ſuis notabilibus. verſ. extenſio. incip. licèt lex pœnalis, & odioſa. dicens, quòd vbi extenſio tendit ad fauorem Reipublicæ, ita debemus ipſam legem pœnalem, & odioſam extendere ſicut legem fauorabilem: & ideo cum pertineat ad fauorem Reipublicæ puniri maleficia ad hoc, vt Prouincia quietè permaneat. vt in l. congruit. ff. de officio præſidis, & in l. ſi lõgius. §. ſi filius. ff. de iudic. pœna ſtatuti punientis facientem maleficium punietur fieri faciens. ita belliſſimè not. Bart. per glo. magnam. ad hoc

quam

Digitized by Google

quam reputo(inquit Corſetus) mirabilem de iure ciuili in l. quemadmodum . C. de agricol. & cenſ.lib. 11.

Idem docuit Marianus Socinus in c.vt famæ. nu.92.verſ.Quinta concluſio eſt.extra de ſent.excommunicationis, tradens hãc optimam regulã, qua probatur noſtra ampliatio:his vtendo, vide-
158 licet . Vbicumque ex intentione † diſponentis conſideratur factum ſimpliciter,non autem perſona facientis : tunc is verè dicitur facere , qui per alium facit,ad hoc vt teneatur diſpoſitione, vel vt diſponentis effectus ſequatur.Hæc concluſio probatur in l.hæc verba.ff.ad l.Iul.de adulte.hæc ille. Qui generaliter loquens de intentione diſponentis, includit vtique ſtatutarios, quorum intentio (in terminis præſentis ampliationis) includitur : cum veriſimiliter ex verbis ſtatuti eliciatur ipſos voluiſſe punire maleficia : ne delicta remanerent impunita : & præſenti interpretationi ſententiæ dicti Doctoris concordat id quod ipſemet ſubintulit paulò poſt ibidem.nu.96.verſ. ſed ſi ſtatutũ. infraſcriptis verbis vtens,videlicet . Sed ſi ſtatutũ diceret , ſi quis fecerit homicidium puniatur in mille , qui per alium homicidium comiſit , non punietur in mille, & iſtud tenet Bart.in l.ſi ſeruũ. §.pretor ait. ff.de acquir. hæred.ſed Bal. & Angel. ibi dicunt, quod licet hoc primo caſu non comprehendatur fieri faciens ex ipſa ſignificatione,tamen comprehenditur ex interpretatione.arg.in l. 1.§.deieciſſe.ff.de vi, & vi armata . Facit etiã text. noſter in fine. Quæ argumentatio habebit locum etiam in ſtatutis cauſa vitandæ abſurditatis , ne delicta remaneant impunita. vt hìc in textu noſtro.& ita dicunt tenere Cynum in l.ſi per alium. ff.ne quis eum,&c. in additio. Quæ opinio eſt vera ſecundum Ioan. de Imo. quando ſtatuto caueretur,quòd vbi pœna imponitur a ſtatuto,non habeat locum pœna iuris communis, & pro tali delicto,de quo ſtatutum loquitur,& pro quo ſtatutũ pœnam imponit, non poſſet recurri ad ius commune : quia hoc caſu ſi fieri faciens non puniretur a ſtatuto,ſaltem per viam interpretatiuam ; delictum remaneret impunitum;quod eſſe non debet: & ſtatuta paſſiuam interpretationem recipiunt a communi iure,vt in c.cum dilectus.extra de conſuetu. & in l.vt gradatim . §.ſed ſi lege. ff. de muner.& honor.ſecus ſi ſtatutum ſimpliciter diceret: quòd ſi quis fecerit homicidium puniatur in mille : nec aliud ſtatutum prohiberet recurri ad ius commune.Nam hoc caſu non comprehenderetur fieri faciens:quia licet non comprehendatur,tamen delictum per hoc non remaneret impunitũ: quia poterit puniri pœna iuris communis.hæc ipſe Marianus,qui apertius loquens de caſu præſentis ampliationis ibidem. nu.107. verſ.nona concluſio.elegantiſſime dixit, quòd vbicunque diſpoſitio principaliter actum paſſiuè , prout fit in aliquem,ille,qui per alium facit , verè facere videtur. hoc ſingulariter voluit Baldus in c.1. §.ſi quis deceſſerit.ſi de feu. fuc. controuer. inter domi. & agnat.in vſibus feudor.per text.in c.mulieres . de ſent.excommunicationis . Et ſic nota ſingularem intellectum ad text.in c.ſi quis ſuadente diabolo. 17.q.4. Nam licet loquatur in perſonam percuſſi, & in ipſius perſonam emanauerit . Ideo perindè habetur,ac ſi verba eſſent ſcripta in rem.quod nota pro his in ſeptima principali concluſione . Idem docuit Auguſtinus Berous in c.1. num.21. colum.4.in fine.verſ.primum ex hoc.extra de iudicijs.Vbi inter alia infraſcriptis vtitur verbis,videlicet.Ex quo infertur,quòd habens mecum cauſam ciuilem,propriè dicitur aduerſarius : cum in
160 ſtatutis † verba propriè ſint intelligenda , nec ad caſum fictum trahantur.l.tertia.§.hæc verba.ff. de negot.geſt.c.in noſtra. de iniur. & dam. dat. & hoc verum eſt,niſi caſus verus , & caſus fictus a iure antiquo per modum regulæ , & extenſionis eſſent æquiparati:tunc enim ſtatutum etiam exorbitans,& correctorium ad caſum fictum traheretur:per id,quod voluit Glo. Bal.& Pau.de Caſtro in l.ſi quis ſeruo.C.de fur.& maxime quando ſtatutum exorbitans principaliter eſſet introductũ ad fauorem:quamuis in conſequentiam odium alterius contineret : tale enim ſtatutum fauorabile iudicatur . arg.l.qui exceptionem . in princ.ff.de condict. indeb. nam tunc ſi vtroque caſu eadem ratio fauoris militaret ſtatutum ad caſum fictum vero æquiparatum haberetur ; immo vterque ſub eo contineri diceretur arg.l.nominis,& rei.§.verbum ex legibus. ff.de verbor.ſignif. & ſi fictus ſub ſtatuto extenſiuè comprehenderetur,hoc fieri diceretur per extenſionem paſſiuam . arg.l. 1. §.lex Falcidia.& ibi Bart.ff.ad l.Falcid. & Imo.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.col.pen. ff.de liber. & poſthum.qui infert ad quæſtioné de ſtatuto puniente maleficium pœna exorbitanti,& maiori,quàm eſſet pœna iuris communis : ſub quo etiam mandans maleficium fieri contineri dicetur:quia a iure antiquo per modum extenſionis , & regulæ in maleficijs delinquenti æquiparatur l.1.§.deieciſſe.ff.de vi,& vi armata.& Paul.de Caſtro in dicta l.ſi quis ſeruo.in fine.dicit , quòd odium rationabile extenditur de caſu ad caſum.hæc omnia Auguſtinus vbi ſupra.ex quibus apertiſſimè patuit ipſum Auguſtinum , & Doctores citatos ab ipſo ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ ampliationi, cum ſæpiſſimè tam in iure antiquo Imperatorio, quàm Pontificio fuerit extenſa pœna in dicta maleficia facientibus,ad mandantes ea fieri,vt probauimus per quàmplurima iura allata in præcedenti concluſione tertia,& præſenti ampliatione. Quod etiã idem Auguſtinus in c.at ſi clerici.col.39.nu.112. & 113.extra de iudicijs.infraſcriptis vtens verbis rurſus docuit. dicens videlicet. Secundo illam limitat Decius,quando caſus fictus per aliud ſtatutum eſſet caſui vero æquiparatus. Exemplum habes de ſtatuto loquente de confeſſo , quia ſub illo comprehenduntur ij , qui pro confeſſis habentur diſpoſitione alterius ſtatuti:vt quòd bannitus habeatur pro confeſſo,vt per Bal.in l.omnes populi. ff.de iuſtitia , & iure . Tertia limitatio colligitur ex verbis Decij in eodem loco, quando maior ratio in caſu ficto militaret,quàm in vero:quia tunc fictus comprehendetur ſub ſtatuto loquente ſimpliciter:quia in ſtatutis argumentum a maioritate rationis procedit,vt per Bal.in l.affinitatis.verſic. pone ſtatutum . C. communia de ſucceſſio. & hanc limitationem in terminis tradidit Abbas,& ſequitur Ana. in c.inſinuatum. de ſimonia. quod nota. hæc Auguſtin. vbi ſupra.quibus peroptimè probatur præſens ampliatio, vt patet ad ſenſum. Idem docuit implicitè Decius in c. tranſlato. in prima lect.colum.4. nu.12. verſ.ſimiliter quando. extra de conſtitu. Vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet . Similiter quando ſtatutum diſponit in materia iuris,in qua caſus verus,& fictus æquiparantur:

rantur: ſtatutum tunc etiam in caſu ficto intelligitur. idem docuit Alex. in conſi. 179. incipien. Viſo proceſſu. col. 4. lib. 5. Idem rurſus tacitè docuit Decius in c. ex literis. col. 3. nu. 8. verſ. ſextò nota. extra de Conſtitu. dicens, quòd ſtatutum dubium recipiat interpretationem a iure communi, vt etiã docuit Alex. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. & in l. 4. §. prætor ait. col. 4. & 5. ff. de dam. infect. & in l. ſi quis priore. col. 3. ff. ad Trebel. & in conſi. 20. incip. Viſo proceſſu. col. pen. lib. 1. Pau. de Caſtro in l. in ambigua. in fine. ff. de legibus. & in l. duodecim tabularum. in fine. C. de legit. hæred. & in d. l. fin. §. in computatione. & addit ibidem Decius, quòd pro interpretatione ſtatutorũ
161 Eccleſiaſticorum & laicorum † in terris ſubditis Eccleſiæ recurrendum erit ad ius Canonicum: ſed pro interpretatione ſtatutorum ſecularium erit recurrendum ad ius ciuile. Idem rurſus & clarius docuit Decius in c. at ſi clerici. col. 6. num. 14. verſ. ſecundò ex glo. & in nu. 15. & 16. extra de iudicijs. Vbi concludit ex ſententia Doctorum a ſe
162 a ibi citatis, quòd regulariter ſtatutum † diſponẽs in caſu vero, non habet locum, ſeu non extenditur ad caſum fictum: quapropter ſtatutum loquens de conuicto, non haberet locum in fictè conuicto: vnde deficiens in purgatione Canonica dicetur fictè, & non verè conuictus, & ſic ſtatutum non haberet locum in conuicto fictè, & ſic ſtatutum de conſenſu vero diſponens non habebit locũ in conſenſu ficto: & ſtatutum de homicidio vero nõ haberet locum in homicidio ficto: cum ſtatuta debeant propriè intelligi: & ſic de ſingulis. Nec huic deciſioni obſtat ſi dicatur, quòd ſtatutum debet intelligi ſecundum ius commune, vt not. in l. 2. C. de noxal. quia illud eſt verum, quando ius commune procedit ſecundum veritatem: ſecus ſi per fictionem: Nihilominus hæc regula limitatur in duobus caſibus; in quibus non habebit locum, immo ſtatutum loquens in caſu vero extenditur ad caſum fictum. Primo quando ſtatutum diſponit, quòd deficiens in purgatione Canonica habeatur pro conuicto, vt in ſimili not. Bal. in l. omnes populi. col. 10. verſ. quæro. ff. de iuſtitia, & iure. De ſtatuto, quòd bannitus habeatur pro cõfeſſo: nam intelligitur haberi pro confeſſo, quoad omnem effectum, qui ex vera confeſſione inſurgit: quia a ſtatuto facta eſt æquiparatio. facit textus in l. 1. §. lex Falcidia, & ibi Bar. ff. ad l. Falcid. Secundò extenditur propter maioritatem rationis: quia ſtatutũ de conuictis haberet locum in fictè conuictis: Si enim pœna a ſtatuto minuatur cõuictis, a fortiori fictè conuictis alleuiata intelligitur: nam etiam in ſtatutis a maioritate rationis arguitur, & ſtatutum ampliatur, vt not. Bal. in l. affinitatis. verſ. pone ſtatutum. C. com. de ſucceſ. in l. quod verò. verſic. ſed pone. ff. de legibus. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolut. matrim. & in l. venia. in fine. C. de in ius vocan. & quia etiam in ſententia odioſa arguitur a maioritate rationis, vt in l. qui indignus. ff. de Senato. in l. cui pacto. ff. de ſer. expor. & in l. relegatorum. §. poteſt. ff. de interdic. & rele. hæc omnia Decius. Ex quibus apertiſſimè colligitur ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi, cum in ipſa reperiatur locus arguendi a maioritate rationis: cũ maior, & vrgentior ratio puniendi mãdantem maleficium fieri, ipſo ſequuto, quàm ſit tario puniendi mandatarium: eo quòd & qui mandat peccet duplici modo. Primò ratione ſui propter mandatum iniquum, cum dicatur principalis in tali maleficio, & ſecundo eo quòd eſt in cauſa, vt mandatarius peccet grauiter exequendo ipſum mandatum iniuſtum, vt patet ad ſenſum. Nec obſtat ſupradictæ interpretationi, quòd ipſe Decius dixerit in l. is damnum dat. ff. de regu. iur. nu. 3. verſ. & illa concluſio, quòd concluſio Bart. in l. quemadmodum. C. de agri. & cenſi. lib. 10. (dicentis, quòd pœna ſtatuti punientis facientem maleficium habet locum in mandante.) & iſta concluſio videtur procedere, quando ſtatutum loquitur in rem: vt quia dicat, Pro homicidio, vel pro furto ſit talis pœna: quia tunc etiam comprehenditur mãdans: & ſubdit, quòd Bal. in l. non ideo minus. col. 5. C. de accuſat. dicat, quòd ſtatutum, quod loquitur de faciente, non habet locum in mandante. Non, inquam, dicta verba Decij obſtant, quia ſunt intelligenda in alio caſu, quàm in caſu præſentis ampliationis, ſcilicet, quando ſumus in correctorijs, & in alijs, in quibus dicemus in ſequentibus præſentem ampliationem limitandã fore. Vide infra, & hoc etiã elicitur ex verbis ipſiuſmet Decij paulò ante relatis, eo magis, quòd Baldus quàm ſæpiſſimè ſe ſubſcripſerit præſenti ampliationi, vt ſupra retulimus. immo & hoc ipſum Decius ipſe innuit in conſi. 451. incip. Viſo eleganti conſilio. nu. 6. verſ. ſecundo principaliter, concludendo, quòd caſus omiſſus a ſtatuto remanet in diſpoſitione iuris communis: hæc ille. Si ergo per eum caſus omiſſus a ſtatuto, relinquitur diſpoſitioni iuris communis, Indè ſequitur ipſum ſe implicitè ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi: cum hæc ampliatio loquatur de ſtatuto continente materiam iuris communis, & caſum æquiparatum a iure communi: ſi ergo talis caſus a ſtatuto nõ faciente mentionem ſpecialiter de mandante fuit relictus, indè ſequitur, quòd eadem pœna mandans puniendus veniat, qua ipſe mandatarius; cum hoc præceperint tot iura allata in probationem præcedentis tertiæ concluſionis. Ex his ergo omnibus elicitur Decium approbaſſe præſentem ampliationem; ſi benè ponderentur ipſius verba, cum etiam fuerit ſequutus Panormitanum, qui explicitè hoc docuit, vt ſupradicta patuit, eo magis quòd ipſemet Decius in conſi. 634. in fine. probat quòd ſtatuta extenduntur ad alios caſus non cõtentos expreſsè in eis ratione maioritatis rationis militantis in ipſis. cuius præciſa verba referam paulò poſt in probationem quarti caſus propoſiti. Vide ibi. Idem quoque docuit Philippus Franchus in c. pro poſſeſſore. nu. 3. verſic. extra Glo. de regu. iur. in ſexto. Nam propoſuit hanc quæſtionem ſequens Ioannem And. in dicta regula. Pro poſſeſſore, vide
163 licet. An ſtatutum loquens † de poſſeſſore, intelligatur de illo, qui dolo deſijt poſſidere: ſiue per interpretationem, ſiue per extenſionem habeatur pro poſſeſſore. & poſt multa infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Secundum Ioannem And. qui ex his videtur ſentire, quòd Doctor poſſit interpretari ſtatutum tale loquens de poſſeſſore, in illo, qui dolo deſijt poſſidere, cum ſtatutum interpretationem extenſiuam hìc prorogatiuam recipiat, vt patet ex notatis hìc per eum, quia ſtatutum interpretari poſſit ſecundum ius commune, vt hìc per Ioannem And. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd ſtatuta non trahuntur ad caſum fictum. vt in l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. geſt. quia vt dicit hìc Bal. illud eſt verum, niſi ius commune ad illum caſum fictum trahatur:

hatur : vt eſt in quæſtione prædicta. Ad hæc l. ſi ſerui. C.de noxalibus, & capitulo cum dilectus. extra de conſuetudine.& pro his etiam facit textus not. in capitulo cum dilectus, & capitulo ad audientiam . extra de clericis non reſiden. vbi prædicta probari videntur.& ita etiam tenet Imola in dicto capitulo ad audientiam, in principio.hæc omnia docuit ipſe Franchus, ex quibus apertiſſimè probatur præſens ampliatio arguendo ab identitate rationis. Nam eo ipſo, quòd probauit veram eſſe regulam illam, quòd ſtatuta loquentia in caſu vero extendatur ad caſum fictum, quando caſus verus æquiparatur caſui ficto a iure communi: & exemplificat in poſſeſſore qui dolo deſijt poſſidere, qui fictè dicendus erit poſſidere, eo quòd a iure communi comparetur poſſeſſor verus, ſcilicet is qui verè aliquid poſſidet,ei, qui dolo deſijt poſſidere: elicitur ergo ex eadem ratione qua vſus fuit ipſe Franchus, quòd tacitè intenderit nos docere ipſe Doctor,idem dicendum fore de extenſione cuiuſlibet caſus veri ad caſum fictum, & ſic de mandante aliquod maleficium,qui a Doctoribus dicitur fictè ipſum illud perpetraſſe , etſi non ipſe, ſed mandatarius illud tale reuera feciſſet, iuxta ſæpius notata ſupra per iura allata in probationem præcedentis tertiæ concluſionis.Idem docuit in terminis pręſentis ampliationis. Alberic.de Gandauo in tractatu de maleficijs. titu. de tranſactio. & pact. in malefic. numero vigeſimoſexto, per totum, vbi hanc quæſtionem abſoluit dicens hâc fuiſſe quoque ſententiam Iacob. de Aretio. Vber. de Bob. & Odoſ.& probat nonnullis rationibus.quam ſententiam ipſe Gandinus dixit eſſe communem, & quidem ante ipſum eandem quæſtionem examinauerat Bal. in tract. de ſtatutis,in quęſtione decimaoctaua, incip.Cauetur ſtatuto, vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Cauetur ſtatuto, quòd in omnibus maleficijs minuatur pœna propter pacem,excepto homicida,cui non proſit ſi faciat pacem. Nunquid pacis beneficium proderit illi, qui mandauit homicidium committi, & non ipſe, ſed alius mandato eius commiſit ? concludit, quòd non: cùm multò magis peccet mandans homicidium, quàm illud exequens, cũ habeatur pro principali criminoſo,eo quòd peccauerit in ſe,& in alio,& iccircò mandans magis puniendus.& alij dicunt, quòd ſtatutum non debeat extendi vbicunque eſt contra ius commune,vel odioſum, ſed vbi concordat, vel fauorem continet,extendimus,quod eſt verum. vt in l.omnes populi.ff.de iuſtitia, & iu.hæc Bal. vbi ſupra. arguendo ergo in caſu noſtro dicimus,quòd cum ſuppoſuerim in præſenti ampliatione, quòd dictum ſtatutum ſit conformè iuri communi, & fauorabile Reipublicæ, cuius bono conſulitur pro punitione delinquentiũ. indè ſequitur Bal.ſe ſubſcripſiſſe quoque, & in ſupradicto loco præſenti ampliationi.

Idem docuit Antonius Gabriel.in libro ſexto, concluſ.titu.de ſtatutis.concluſione ſeptima,numero quadrageſimotertio,verſiculo hinc dubitatur per Doctores.vbi probat.quòd in ſtatutis poterit fieri extenſio,quando concurrit maior ratio de caſu inibi expreſſo ad caſum per ſtatutum non expreſſum. & hoc exemplificat in multis caſibus, & dixit hanc eſſe communem Doctorum opinionem, & inibi dictorum caſuum deciſionem ſigillatim probat auctoritate quamplurimorũ Doctorum,ex cuius ſententia elicitur etiam veritas pręſentis ampliationis: cùm eo ipſo, quòd ipſe Antonius dixerit, quòd in ſtatutis fiat extenſio de caſu inibi expreſſo ad caſum non expreſſum habentem maioritatem rationis : indè ſequitur ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ ampliationi; cùm ſępius probauerimus, quòd maior ratio incurrendi in pœnam ſtatutariam loquentem in perſonam reperiatur in mandante maleficium q̃ in ipſo mandatario exequente.Idem docuit Bartolus,vt ex reſponſione, & ipſius probatione luce meridiana clarius patebit paulo poſt. Vide ergo ibi. Et quòd ſtatuta pœnalia recipiant interpretationem extenſiuam ad perſonas ibi ſpecialiter non nominatas, non ſolum ratione maioritate rationis, verum etiam ratione identitatis rationis, vt in correlatiuis probabitur: cum ſtatuta pœnalia condita contra emptorem extendantur ad venditorem, cùm eadem ratio prohibitionis reperiatur in vtroque,vt docuerunt infraſcripti, videlicet Bartolus in l. tertia, numero ſecundo,C.de indicta viduitate, vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Et per hoc ſemel dixi in quæſtione de facto. Dicebat Statutum Piſarum, quòd nulli liceat vendere fructum niſi in platea ſub certa pœna, de emptore nihil dicebatur. Quæro vtrum puniatur emptor, ego dico in iſtis correlatiuis, quòd ſtatutum in v-
163 no videtur ſtatutum † in alio, vt hic, & in alijs legibus. pro hoc facit l.prima, C. de coemptionibus, libro duodecimo, vbi videtur caſus addens prædicta vera, niſi diuerſa ſit ratio emptionis, & venditionis. hæc Bartolus ibi, qui idem docuit in dicta l.prima.Idipſum docuerunt Iaſon, & reliqui Doctores in dicta l.tertia, idem docuit Euerardus in ſua excellenti Topica iuris, in loco arguendi a correlatiuis, numero octauo, & nono. Idem docuit Ioannes de Platea in dicta l. prima, & alij Doctores citati a dicto Euerardo vbi ſupra, & quod nos latius docuimus, & probauimus in tractatu de extenſione legum pœnalium in quæſtione ſecunda, titu. de extendendis legibus pœnalibus, & correctorijs in concluſione tertia, limitatione quinta. Vide ergo ibi latius, Et quòd ſtatuta extendantur de caſu expreſſo ad caſum inibi non expreſſum verborum ſonitu ratione identitatis rationis,docuerunt infraſcripti Doctores. Nam quòd ſtatutum prohibens,quòd non poſſit extrahi frumentum extra Ciuitatem ſub pœna, ſit extendendum ad extrahentem farinam ratione identitatis rationis : & illam extrahens veniat puniendus pœna in ſtatuto indicta, etſi ſecundum proprietatem vocabuli farina non veniat appellatione frumenti, & ratio eſt, quia ſicut dicitur in l. ſicut lana. ff. de legat. tertio, lana tam netta, quàm non netta, ſeu filata, donec ex ipſa factum fuerit tertium quid velut tela, ſemper appellatione lanæ venit; ſic ergo tritici appellatione venit farina, donec panis fiat. Quapropter ſtatutum pœnale loquens de frumento extenditur ad farinam, vt docuit Bartolus in l. quæſitum, §. illud. ff. de legatis tertio. Et quia multæ ſimiles quæſtiones erunt afferendæ (Deo dante) in peculiari quæſtione de extenſione ſtatutariarum, ſeu municipalium legum : iccircò hæc obiter dicta hic ſufficiant. & quòd mandans, & mandata-

rins puniantur eadem pœna a ſtatuto loquente in perſonam indicta docuerunt & infraſcripti alij Doctores, videlicet Nicolaus de Neapoli in l.ſi quis mihi bona. §.quod ſi mandaui. ff.de acq. hæred.quem retulit, & ſequutus fuit Corſetus in repertorio Abbatis in verſ.mandans. Alber. in 3. par.ſtatut.quæſt.53.nu.15. quam ſententiam ſeruare Iudices atteſtatur Carrerius in praxi crimin.fol.305.num.62.Idem docuit Auguſtinus de Arimine in addit. ad Ang.in tract. de maleficijs. verſic.& Sempronio Rodulſo barbiton. num.33. ſequens Panormitanum, & Alber.vbi ſupra, & nõnullos alios ex ſupra citatis,omiſſa ſententia Bar. & ſequacium, qui videntur nonnullis cõtrarium docuiſſe, quod verum non eſſe infra probabimus. Idem rurſus docuit Auguſtinus de Arimine in dicta addit.ad Angel.in verſiculo & hai tradito. numero duodecimo, verſiculo tu autem in hac materia. ſequitur Bartulum in l.quemadmodum. C. de agric. & cenſit. libro vndecimo. Idem docuit Salicetus in l.non ideo minus. C.de accuſat. in verſiculo quæro ibi ad declarationem, qui ad partes diſputans hanc quæſtionem ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi, quem citat, & ſequitur Angelus in dicto tractatu de malefic. verſiculo & Sempro. Roldulfus Barbitonſor, numero trigeſimo.verſiculo tertiodecimò quæritur.nam ibi refert Salicetus vbi ſupra, infraſcripta docentem,
164 videlicet. Si qua lex ciuilis, † vel municipalis dicat,quòd ſi quis commiſit homicidium, vel adulterium,tunc dicit,quòd ex proprio ſignificatu verbi vtrumque comprehenditur, vt in l.non dubium.C.de legibus. & in l.& ſi quis. & in l.nihil.§.finali.ff.ad l.Iul.de adulter.& apertius in capitulo mulieres. extra de ſententia excommunicationis. Aut verba ſpecialiter probata pariter vtrumque non concernunt ex ipſorum ſignificatu, & tunc dicit, quòd ſi ex actu illius (de quo quæritur) finis & effectus, & efficacia, ſiue com modum concernunt duntaxat agentem remotum,vel mediatum non proximum, & immediatum: tunc ex proprio ſignificatu, & ex mente declarata ipſe mãdator ex verbis legis comprehenditur non ipſe immediatè faciens, & aſſignat rationem, quia iſte actus ſoli mediato poteſt attribui, tamen abſque eius mandato non poterat effectualiter fieri: exemplum eſt in l. tertia, §. ſi procu. coniuncta l. prima, §. finali. ff. quod quiſque iur. Item in l.pater ex Prouincia. ff. de manumiſſ.vin.Aut ille actus, vel effectus concernit tantum ipſum agentem, & tunc ex vi verborum mandans non comprehenditur, ſed interpretatur exemplum in l.Aquilia, cuius verba ſunt in perſonam ſcripta, vt in l.ſecunda, ff. ad l.Aquil. & mandans non dicitur occidere, ſed mortis cauſam præbere, ideo non Aquilia, ſed in factum ſubſidiaria tenetur, vt in l.qua actione.§.occiſum, tunc fieri ſaciens tenetur ex eius mente, vt in l.prima. §.deieciſſe cum. §.ſequenti. ff.de vi & vi armata. Hæc omnia notatu digniſſima docuit Salicetus, vt nobis retulit Angelus vbi ſupra. Idem docuit Gambar. in tractatu de extenſionibus. numero ſexageſimonono. Curtius iunior in conſilio 329. numero trigeſimoſexto, & ſequenti.volumine tertio,dicentes(vt refert Hyppolitus Bonacoſſa in theſauro communium opinionum,verſiculo ſtatuta,) quòd ſtatuta ſimpliciter loquentia habeant locum in caſu ficto, vbi-
cunque caſus verus, & caſus fictus æquiparantur, vt eſt communis opinio. Idem docuerunt Ripa in tractatu de peſte ſub rubrica de remedio preſeruatiuo, numero quinquageſimo, & Hieronymus de Monte, queſtione vigeſimaoctaua, numero de-
167 cimonono, dicentes, quòd ſtatutum † etiam pęnale ex identitate rationis extenditur ad ſimiles caſus etiam fictos. Vbi caſus verus, & caſus fictus æquiparantur per ius commune, vt eſt communis opinio: & horum ſententiam retulit Hyppolitus Bonacoſſa vbi ſupra, in verſiculo ſtatutum etiam pœnale. Idem videtur voluiſſe Iulium Clarum in ſua praxi criminali, etſi non ita apertè. Nam in quæſtione quinquageſimaoctaua, verſiculo vnum autem volo. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Vnum autem volo vt ſcias in hoc propoſito, quòd ſi ſtatutum prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto non poterit fieri pax, neque cum principali delinquente, neque cum eo, qui mandauit ipſum delictum committi, & ita communiter obſeruatur, vt dixit Gandinus in tractatu malefic.titu.de tranſactione in fine. quem refert Villalpan. in repetitione l. vigeſimaſecunda, capitulo ſexageſimoſexto, numero nono. Idem enim iudicandum videtur de mandante, quòd de ipſo principali delinquente, circa quod tamen videnda ſunt, & quæ dixi infra in quæſtione octuageſimanona, in principio, verſiculo ſed quæro,vbi poſtquam dixerat, quod Bartolus in l.ſed etſi vnius.§.ſeruus. numero ſecundo, & ſequenti. ff.de iniurijs, & in l.aut qui aliter. §. finali, numero tertio. ff.quod vi,aut clam. docuerit, quòd ſtatutum loquens in perſonam, non includat mandantem tale quid fieri, & quòd ipſius ſententia communiter approbetur: ſubdidit, quòd ex Doctoribus antiquis multi tenuerint cõtrarium, & quòd Carrerius vbi ſupra, numero ſexageſimoſecundo teſtetur Iudices, & aſſeſſores ſeruare hoc,vt antiqui docuerunt: ipſe addidit. Et certè ſi ſtatuta receperunt talem interpretationem a conſuetudine, minimè ſunt mutanda, ſed circumſcripta conſuetudine opinio Bartoli, & magis communis,vt ex ſupra allatis patuit:& ideo non eſſet ab ea in iudicando, aut conſulendo recedendum: Hæc Iulius Clarus, qui cùm ſe ſubſcripſerit ſententiæ Bartoli, & non diſtinxerit de qualitate ſtatuti, an ſcilicet contineat pęnam ordinariam a iure communi, & ſic ſit nec ne in terminis iuris communis. Et cum noſtra præſens ampliatio loquatur iuxta ſententiam, & diſpoſitionem iuris communis, & ipſe Bartolus nobis fauiſſe palam fiet, afferendo verba præciſa ipſius multis in locis. Quapropter ſententia clarè implicitè ſauet præſenti ampliationi, cùm ſe ſubſcripſerit ſententiæ Bartoli, loquentes de ſtatuto diſponente extra terminos diſpoſitionis factæ in tali caſu a iure communi. Nos autem loquimur in ſtatuto diſponente iuxta formam, ac diſpoſitionem iuris communis. Idem elicitur ex doctrina Hyppoliti de Marſilijs in diuerſis locis. Nam in ſua praxi criminali.§.oportunè, numero quadrageſimoquinto, ſequens Imo. in l.ſi vero, §.de viro, columna quarta. ff.ſoluto matrimonio, dicentem, quòd quando ſtatutum poteſt aliquid operari interpretando illud ſecundum ius commune: tunc exponitur ſecundum ius commune, & rurſus idem Hyppolitus docuit ibidem in §. aggredior. numero 58. verſiculo pro quo facit

ver-

verbum notabile. Bar. in l.quemadmodum. C.de agric. & cenſi.lib. 11. dicens, ꝙ vbi ſtatutum, ſeu lex pœnalis, & odioſa licèt non debeat extendi, ſed potius reſtringi. vt in regula odia. de regu. iur.in ſexto, & in l.cum quidam.ff.de liber. & poſthu.& in l.qui exceptionem.ff.de condict.indeb. tamen vbi extenſio tendit ad fauorem Reipubli-
167 cæ, ita debemus legem, ſeu ſtatutum † odioſum extendere ſicut legem, & ſtatutum fauorabile. (Adde tu, ꝙ ibi Bart.addidit & hæc verba, videlicet. Et ideo cùm pertineat ad fauorẽ Reipublicæ punire maleficia ad hoc vt Prouincia in quiete remaneat, pęna ſtatuti punientis facientem maleficium punietur fieri faciens, & debet extendi ſi facit fieri, & ſubdidit ſequens quamplurimos Doctores ab ipſo citatos, dicens, ꝙ ſtatutum loquẽs, ſeu dans præmium accuſanti delinquentem fauore Reipublicæ, ne delicta ſint impunita extenditur ad denunciationem. Idem repetijt ipſe Hippolitus ibidem num.64. verſic. ſexageſimuſexto, addens, quòd idem docuerat Romanus in conſi. ſuo 23. Idem rurſus ipſemet Hippolitus docuit in conſi. 16.num.34.verſic.nam dico, quòd idem iudicamus: infraſcriptis vtens verbis, videlicet. Nam dico quòd idem iudicamus de caſu omiſſo a ſtatuentibus, ſeu a legum conditoribus, quod iudicamus de caſu per illud expreſſo, quando veriſimile eſt, quòd ipſe Legiſlator idem ſtatuiſſet in caſu omiſſo, quod ſtatuit in caſu expreſſo, ſi de tali caſu fuiſſet interrogatus, ita dixit glo.finali, in l.tale pactum.§.finali.ff.de pact. Idem ipſemet Hyppolitus docuit in conſil. 54. numero octauo, verſiculo quinimò dico, infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Quinimò dico, quòd licèt ſtatutum pęnale, & odioſum non debeat extendi, ſed potius reſtringi, vt in regula odia. de regu.iur. in ſexto, Cum ſimilibus. Tamen vbi extenſio tendit ad fauorem Reipublicæ, ita debet extendi tale ſtatutum odioſum, & pœnale, ſicut ſtatutum fauorabile, prout ſingulariter dixerat Bartolus in l. quemadmodum. columna prima. C. de agric.& cenſit.libro vndecimo. quam doctrinam refert, ac ſequitur Alexan. in conſilio ſuo 41 n. incip. Viſa. columna prima. Pro qua doctrina eſt textus not. in l.hoc modo.ff.de condictione, & demõſtrat. & in l.ſi quis in graui.§.his quoque.ff.ad Senat.conſult. Syll.. Pro cuius doctrinæ confirmatione citat quamplurimos alios Doctores ſequentes dictam doctrinam Bart. in dicta l.quemadmodum. qui Hyppolitus idem rurſus tacitè docuit in conſilio 61.a numero ſexto, vſque ad 13.probans quamplurimis auctoritatibus, quòd in ſtatutis pęnalibus fiat extenſio de caſu inibi expreſſo ad caſum non expreſſum ex identitate, vel maioritate rationis, iuxta communem doctrinam omnium, quæ habet quod idem intelligitur eſſe ſtatutum a ſtatuentibus in caſu omiſſo, quod ſtatutum fuit per eos in caſu expreſſo: quando veriſimiliter in caſu omiſſo ſtatuiſſent, quod in caſu expreſſo ſi interrogati fuiſſent. Vide ibi latius per eum. Ex his ergo omnibus patuit ipſum Hyppolitũ ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ ampliationi. Probatur inſuper & tertio infraſcriptis rationib. præſens ampliatio, quarum prima eſt, videlicet, Si præſens ampliatio, vt iacet in littera vera non eſſet. ſ. ꝙ ſtatuta recipiãt interpretationem aliquando extenſiuam ratione maioritatis rationis, quæ reperitur in caſu nõ expreſsè prohibito in ſtatuto, & aliquando reſtrictiuam ſm ſubiectam materiam, de qua agitur in ipſo ſtatuto, & ꝙ ſi non reciperet reſtrictiuã, ſequerentur ſæpiſſimè multa abſurda. Nam ponamus, ꝙ ſtatutũ aliquod dicat, ſi quis fecerit homicidiũ morte moriatur, ſi dictum ſtatutũ non reciperet reſtrictiuam interpretationem: indè abſurdiſſimũ hoc, & a ratione prorſus alieniſſimũ orietur. nã Iudex cõpelleretur morti adicere infantem, dormientẽ, furioſum, & ſe defendentem cũ moderamine inculpatæ tutelæ, quod vtiq; eſſet contra ius naturale, Pontificium, & Imperatorium, vt patet per arg. in Clem.ſi furioſus.de homicidio, vbi hęc habẽtur, videlicet. [Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullã ex hoc irregularitatem incurrit. & idem de illo cẽſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit vel mutilat inuaſorẽ.] hæc ibi. Si ergo tales rõne talis homicidij non incurrunt irregularitatẽ, quę pro quacunq; minima culpa interueniente in homicidio perpetrando incurritur, & quę non poterit dici pęna propriè loquendo, ſed impedimentũ Canonicũ, quõ dicendum erit tales capitali pęnę pro tali homicidio fore ſubijciendos. Idẽ probat & imperatorio iure per text. apertiſſimum in l.illud relatũ.§.primo.ff.de iniurijs. Vbi hæc habent, videlicet. [Sanè ſunt quidã, qui facere nõ poſſunt, vt puta furioſus, & impubes, qui dolo capax non eſt, namq; hi iniuriã pati ſolent non facere. Cũ.n. iniuria ex affectu facientis conſiſtat: conſequens erit dicere hos, ſiue pulſent, ſiue conuicium dicant, iniuriam feciſſe non videri.] hæc ibi. & in l. infans.ff.ad l.Cornel.de ſicar.hæc habẽtur, videlicet. [Infans vel furioſus ſi hominem occiderit lege Cornelia non tenetur, cũ alterum innocentia cõſilij tueatur alterũ fati infęlicitas excuſet.] hęc ibi, & de furioſis idẽ hr̃ in l.Diuus.ff.de offic.præſidis, & ꝙ vnicuiq; ſit indultũ a iure naturali vim vi repellere (ẽt occidendo aggreſſorẽ) cum moderamine inculpatę tutelę probatur, q̃ apertiſſimè per text.in l.vt vim.ff.de iuſt. & iu. vbi hæc habentur, videlicet. [Vt vim atq; iniuriam propulſem⁹. Nam iure hoc euenit: vt quod quiſq; ob tutelam corporis ſui fecerit iure feciſſe exiſtimetur.] hæc ibi. ſed vt ſciemus nobis licere defendere propria bona nr̃a adhibita, tñ moderamine inculpatæ tutelę nos docuit text.in l.1.C.vñ vi. vbi hæc habentur, videlicet. [Rectè poſſidẽti ad defendendã poſſeſſionẽ, quam ſine vitio tenebat, inculpatę tutelæ moderatione illatã vim propulſare licet.] hęc ibi. Ex his ergo iurib. meritò elicitur, ꝙ ſtatuta hmõi recipiant interpretationẽ reſtrictiuã, dicendo ipſa obtinere locũ in homicidio doloſè ꝑpetrato, cũ voluntas, & propoſitũ diſtinguãt maleficia, vt docuit text. in c.cũ volũtate. in princ. ext. de ſent. excommun. & in l.qui iniuriæ.ff.de fur. & hoc meritò dicendũ, ne indè videatur iniuria naſci, vñ iura ſtatuerunt. Et ꝙ ſtatuta recipiãt interpretationem extenſiuã ad alium caſum expreſsè non contentũ in ſtatuto, rõne maioritatis rõnis, prout docuerunt nõnulli ex ſupradictis Doct. iam citatis, & Brun. in tract. quod ſtantib. maſculis in 9. art. in 8.q.princ. verſ.tertiò dubitat, & in verſ.tertio caſu. & in 2.art. in 16.q. & in 15.q. Pau.de Caſtro in conſ.346. Maria.iun.in conſ.30.n.55.vol.1.Bal.in l.2.in fi.C.de in ius vocan. in l.ꝙ vero. verſ.ſed pone, ꝙ ſtatutũ.ff.de legib. ĩ l.ſi vero.§.de viro. ff.ſol. matrim. in l.affinitatis. verſ.pone ſtatutũ.C.cõia. de ſucceſ. Dec. in cõſ.634. in fi. & idem per multos

infra citandos in quæſtionibus ſtatim proponendis, & decidendis Doctorum ſententijs. Idem docuit Antonius Gabriel. in tract. concluſionum titu. de ſtatutis. concluſione 7. nu. 43. aſſerens hanc eſſe communem Doctorum opinionem, quæ reperitur in tali caſu non expreſſo (vt docuimus ſupra) reperiri in caſu præſentis ampliationis. Quas cum ſcire, & memoriæ comendare cùm ſit non tantùm oportunum, ſed immo neceſſarium pro maiori intelligentia veritatis præſentis ampliationis, quam nonnulli Doctores infra citandi impugnati dicentes in caſu noſtro, quòd iccirco mãdantes non comprehendantur in ſtatutis pœnalibus loquentibus in perſonam: quia ſtatuta ſunt ſtricti iuris, & non recipiant extenſionem de caſu expreſſo ad caſum inibi non expreſſum. & de caſu vero in ſtatuto expreſſo ad caſum fictum in ſtatuto non expreſſo. Sciendum ergo quòd caſus huiuſmodi ſunt quamplurimi, quorum tamen aliquos hic recenſebo cum ſuis declarationibus, & ſubſcriptionibus Doctorum. quorum primus eſt, Quòd ſtatutum excludens materteram, cenſetur etiam excludere materteram magnam. vt not. Bal. in l. quod vero. ff. de legibus, qui etiam vult, quòd excludens patruum, cenſetur etiam excludere patruum magnum. Idem tenent Romanus, & Alex. in l. 1. C. de ſucceſs. edict. Iaſon in conſi. 145. col. 6. vol. 2. & in dicta l. 1. colum. fin. Brunus in tract. quòd ſtant. maſcul. in 5. artic. in 8. quæſt. principali. in verſic. tertio caſu. 12. articulo in 16. quæſt. verſic. tertius caſus eſt. Secundus eſt, quòd ſtatutum excludens fratres, intelligitur etiam fratres patrueles, vt docet Angel. in conſi. 343. Iaſon in l. 1. col. fi. C. de ſucceſs. edict. Brunus in tract. ꝙ ſtant. maſcul. in duodecimo articulo, in 16. quæſtio. verſiculo tertio caſu. Antonius Gabriel. vbi ſupra. nu. 45.

Amplia hanc deciſionem dicendo, quòd ſtatutum excludens fratres, intelligatur etiam excludere fratrem patruelem. Aug. in conſi. 343. Iaſon in l. 1. col. fin. C. de ſucceſs. edict. Brunus in tract. prædicto in articulo 15. quæſt. 16. verſ. tertio caſu. Antonius Gabr. vbi ſupra. nu. 46.

Tertius caſus eſt, quòd ſtatutum excludens matrem, intelligitur etiã auiam excludere. ſicut docuerunt Bal. in l. illam. in 1. nota. C. de col. & in l. Neſennius. col. 1. ff. de nego. geſt. & in l. 1. §. ſed videndum. ff. ad Tertul. Iaſon in l. 1. col. 4. C. de ſucceſ. edict. & in conſi. 141. col. 6. vol. 2. Ancharanus in repet. c. Canonum ſtatuta. col. 197. ext. de conſtitu. Corn. in conſi. 307. col. 3. vol. 4. Socinus conſ. 9. col. 2. vol. 3. Georg. Natt. in repet. c. quamuis. in 6. quæſt. de pactis in ſexto. Nicolaus de Vbal. in tract. de ſucceſ. ab inteſt. in 1. par. col. 7. Campeg. in tract. de dot. in 5. parte q. 25. Brun. in tract. ꝙ ſtantibus maſculis, in 2. art. in 15. q. Roch. in c. fin. col. 96. de conſuetudine. Rui. conſi. 22. col. 3. vol. 2. Ant. Gabr. vbi ſupra, num. 47. verſiculo ſecundo infertur.

168 Quartus caſus eſt, quòd ſtatutum † excludens matrem, excludit etiam omnes cognatos, & ſic extenditur ad ipſos, etſi de ipſis inibi nulla facta fuerit mentio. vt docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bart. in l. 5. §. videndum. per totum. ff. ad Senat. conſul. Tertul. Vbi loquens de ſtatuto, quod eſt Florentiæ, in quo cauetur, quòd mater non ſuccedat filijs, extantibus agnatis vſque ad tertium gradum: an excludatur auus maternus? & poſt nonnulla argumenta hinc inde allata. in nu. 2. in verſ. ex his concludo. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Ex his concludo, quòd ſtatutum videtur diſponere, quòd mater non ſuccedat, ſed agnati. Ex hoc ſequitur, quòd agnati ſuccedunt excluſa matre, & omnibus cognatis. Non obſtat ſi dicit, quòd ſi per ſtatutum mater nominatim excluditur, ergo non alij. vt in l. tutelas. ff. de capit. dimi. quia fateor, quòd ex illo capite, quo maior excluditur; alij non excluduntur: quia cum aliquos voco, alios videor excludere, vt in l. cum prætor. ff. de iudi. & expreſſius in l. ſicut certi. C. de teſtam. milit. Et ſi auus maternus diceret: ego vinco agnatos, agnati vincunt matrem, ergo ego vinco matrem. Non eſt bona argumentatio: quia quod dicit auus ego excludo agnatos: verum eſt de iure communi. vt in Authen. defuncto. C. ad Senat. conſul. Tertul. ſed agnati excludunt matrẽ, & omnes cognatos ex forma ſtatuti. Ideo concludo, quòd ſiue mater ſit mortua, ſiue viuat, quòd agnati admittantur excluſa matre, & omnibus ſequentibus in gradu, & idem puto in omnibus ſimilibus quæſtionibus deſcendentibus ex ſtatuto, vt puta, ſi diceret ſtatutum extantibus maſculis filia fœmina non ſuccedat: quid de nepote ex filia? Certè idem, quod in filia, per ea, quæ ſupra dixi. Tene iſta menti. & ſic de facto conſului in ciuitate Florentiæ. hęc omnia Bar. vbi ſupra. quibus apertiſſimè cõprobatur vera prȩſens deciſio caſus quarti. Idem docuit Corn. in conſ. 307. col. 3. vol. 4. & conſ. 276. col. 5. & ſequenti. vol. eod. Arer. in conſ. 159. col. 4. Socin. in conſ. 507. col. fin. Rui. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. 58. ff. de liber. & poſthum. Decius in conſ. 634. nu. 4. probat quòd ſi explicitè per ſtatutum excluderetur mater ab hæreditate filij, etiam auia implicitè excluſa videtur, quia ſecundum Bart. (quem ipſe ibi ſequitur, excluſa matre pariter omnes cognati, qui ex perſona matris veniunt, excludũtur, & addit (ſequens Bal. ſtatim citandum) quòd ſi a ſtatuto filia excluditur, a fortiori neptis ex filia excluſa videtur, quia neptis non debet eſſe melioris conditionis, quàm filia. arg. in l. ſi viua matre. C. de bonis maternis. & in nu. 6. ibidem Decius dicit, ꝙ etiam in ſtatutis procedit argumentum a maioritate rationis. vt docuit Bal. in l. 5. C. de in ius vocan. & in l. quòd vero, verſic. ſed pone, quòd ſtatutum. ff. de legibus. Vbi inquit, quòd ſi ſtatutum excludit materteram, etiã videtur excludere materteram magnam, quia maior eſt ratio excludendi illam remotiorem. & paulò poſt ſequens Bal. in l. affinitatis. verſic. pone ſtatutum. C. communia. de ſucceſ. dicit, quòd in ſtatuto fit extenſio etiam in correctorijs arguendo a maioritate rationis, hæc ille. Qui rurſus idem docuit in conſi. 656. nu. 9. immo & per totum ipſum conſilium. Idem docuit Bal. in l. illam. in principio. C. de collat. dicens, quòd excluſa matre a ſtatuto, non videtur ſoror excluſa, ſecus in auia materna, quia venit repreſentando ipſam matrem, & talis repreſentatio non videtur eſſe in ſorore. Ideo in auia materna fortior videtur excluſio: quia ſi mater excluditur, quæ eſt proximior, a fortiori videtur, quòd auia materna excludatur, quia remotior eſt, & ad hoc facit quod ipſemet Bal. notauit in l. maximum vitium. col. 1. in verſ. præterea, cùm ratio ſtatuti. C. de liber. præter. vbi inquit, ꝙ a ſtatuto filia excluditur a fortiori neptis ex filia excluſa videtur

quia

quia neptis non debet eſſe melioris conditionis, quàm filia.arg.in l.viua mater.C.de bonis maternis.quod idem Bald.confirmauit.in l.2.in fine.C. de in ius vocan. & in ſupra citatis iuribus a Decio paulò aute. Idem docuit Imo. in l.ſi vero. §. de viro.col.3.ff.ſoluto matrimonio, idem docuit Brunus in tract. quòd ſtant.maſcul. in 6. artic. in 1.quæſt. princ. verſic.ſecundo quæro, an ſi ſtatutū excludat.& verſic.ſecũdo quæro, an ſtatutum excludens. Glo.conſuet. Turon.fol.53. col.3. Idem docuit Tiraq.de iure primog.cap.12.nu.16.Idem docuit Ruin.in conſ.18.col.penult.vol.3.Animaduertendum tamen,quòd hæc deciſio caſus propoſiti venit limitanda, dicendo habere locum regulariter, quamuis fallat in aliquibus infraſcriptia caſibus, etſi reuera firmiſſima, ac veriſſima ſit regula propoſita,quòd etiam in iuribus ſtatutarijs, ſeu municipalibus conſtitutionibus fiat extenſio de caſu ficto ad verum,& è contra,ſcilicet de caſu ad verbum expreſſo, ad caſum verbis non expreſſum, ſi adfuerit maior ratio arguendi, ſeu ſi inibi reperiatur maioritas rationis.

Limitatio prima caſus quarti deciſionis.

Limitatur ergo primo, dicendo, ꝙ dicta deciſio hẽt locum quando dicti cognati eſſent coniuncti dicto teſtatori ſolum per matrem, ſeu cauſa matris:cum verè,& abſolutè dicendi ſint cognati,nõ autem ſi eſſent dicto teſtatori coniũcti etiam per patrem, quoniam tunc excluſa matre, non excluderentur illi cognati,& agnati ſimul, propter agnationem ipſorum, cùm (vt ſupra fuit dictum) agnati excludant matrem, ſtante tali ſtatuto, non vt agnati ſunt, ſed vt agnati conſiderantur. hanc limitationem docuerunt infraſcripti Doctores,videlicet Bal.Angelus,Pau.de Caſtro. in l.illam. C. de colla.Corn.in conſi.90.col.5.conſi.10. col.fin. vol.3.& conſi.98. col.fin. vol.2. & conſi.234. vol. 4.& conſi.307. col.pen.& fin. eod. vol. Decius in conſi.634.nu.4.& in conſ.656.nu.3.& rurſus Bal. in l.maximum vitium, colum.1. C.de lib.præter. vbi Pau. de Caſtro refert Bald.ibi, & dicit, quòd communiter omnes ita tenent, vt Alexan. refert etiam in conſi.134. incip. Animaduerſis diligenter his. in col.1. in fine lib.6. & in conſi.144. incip.Viſo themate quæſtionis, col.pen.eodem lib. 6.& ſecundum iſtam concluſionem conſuluit Cornens in conſi.188. incip.In præſenti conſultatione eſt præmittendum,col.2.& 4.lib.2.& in conſi. 162.incip.Conſtat,quòd de iure communi.col.1. in fine.lib.3.dicens,quòd excluſa matre a ſtatuto, omnes coniuncti ex perſona matris excluduntur. Idem docuit Ange.in Authen. de hære.quæ ab inteſt.§.reliquum. verſ.ex diuerſo. tradens hanc regulam, quòd quando aliqua perſona excluditur non propter eius delictum, ita omnes venientes ex eius perſona excluduntur,quia veniunt a radice infecta. arg. in l.ſi de natu.liber. & in l.ſi viua matre. C. de bonis maternis. Cuius ſententiam dicit Decius in ſupradicto conſi.656. nu.3. communiter approbari a Doctoribus. nec obſtat, ꝙ ſtatutum de quo agitur ſit ſtricti iuris.Idem docuit Bartolus in l.2.§.videndum.nu.2.ff.ad Senat. conſult. Tertul. cuius verba retulimus ſupra in probationem deciſionis caſus quarti propoſiti. vide ergo ibi. Idem docuit Antonius Gabr.in tractat.concluſ.tit.de ſtatutis, concl.7.nu.49. verſic. primo declara.Ruin.conſi.16.nu.9.vol.3.

Contrarium verò tenuerunt Alex.in l.illam,C. de collat.Anchar.in c.1.col.76.ext.de conſtitu.& Pariſ.conſi.49.nu.62. & pluribus ſequent.

Secunda limitatio, ſeu declaratio.

Secundò limita dictam deciſionem quarti caſus propoſiti habere locũ ſolum, qñ mater teſtatoris viueret, ſecus ſi iã fuiſſet mortua, quia tunc non excluderentur cognati ex parte ipſius matris, & ſic ſtatutum excludens matrem non excluderet cognatos teſtatoris ex parte matris iam præmortuæ.& huic limitationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti,videlicet Ang.in l.illam. C.de collat. Pau. de Caſtro in l.ſi defunctus. C.de ſuis, & legit.Corneus conſi.271.col.1.& ſequen.& conſi.82. col.4. vol.4.& conſi.90.col.fin.eod.vol.Aret. conſi.159. col.fin.Capra conſi.98. & conſi.137. col.1. Brun. in tract.quòd ſtant.maſcul.in 6. artic.in 8.quæſt. princ. in verſ. & primò quæro. & in verſ.ſecundo caſu, Marian.iun.conſi.23.col.6.vol.1.Ruin.conſ. 120.col.2.vol.2.& conſi.50. col.fin.vol.3.& conſi. 67.col.4.& conſi.94.col.5.& ſequen.vol.3.& cõſi. 109.col.12.eodem vol.

Contrarium tamen tennerunt Bart. in l.2.§.videndum.nu.2.ff.ad Senat.conſul. Tertul. Pau. de Caſtro in l.illam.col.4.C.de colla.Ruin.conſi.15. nu.7.& 12.vol.3.

Tertia limitatio.

Limita tertiò dictam deciſionem quarti caſus propoſiti,dicendo illam non habere locum,quotieſcunque ſtatutum excludit matrem cum certa qualitate a ſtatuto conſiderata: nam mortua matre deſcendentes ex ea (in quibus non viget illa qualitas a ſtatuto expreſſa)non cenſentur excluſi; prout declarauit Gra. in conſi.19. nu.32.vol.1. & Corn.in conſ.234.col.fin.vol.4.pro maiori intelligentia præſentis limitationis vide Bar. doctrinam peroptimam in l.is qui opem. col.2. verſic. quid ergo dicemus.ff.de furtis, quã retuli ad verbum in fine præſentis tractatuli, cùm doceat de qualitate perſonarum in criminibus perpetrãdia ſummoperè ponderanda.

Quarta limitatio.

Limita quartò dictam deciſionem quarti caſus propoſiti, dicendo illam non habere locum, quando non mater teſtatoris per ſtatutum excluderetur,ſed ſui deſcendentes,quoniam in tali caſu ipſa non eſſet excluſa,vt docuit Brun.in tract.quòd ſtant.maſcul.in 6.artic.in 8.quæſt.princ. verſ.tertio quæro, etſi contrarium docuerit Pau. de Caſtro in conſi.164.vol.1. tamen Bruni ſententiam amplexati fuerunt Doctores citati in probationẽ primæ limitationis.

169 Quintus caſus eſt in ſtatuto † excludente patrem, vel auum: quando excluſi intelliguntur ſemper etiam omnes deſcendentes. cùm inibi apertè adſit arguendi ratio a maioritate rationis, licèt in ipſo ſtatuto non expreſſa, cùm perſona remotior in gradu cenſeatur excluſa, ſi per ſtatutum aliqua perſona propinquior cãdem tamen propinquitatis rationem habens, excluſa fuerit, vt docuerũt infraſcripti Doctores,videlicet: Corne.in conſi.97.col.fin.vol.4.& in conſi.98. colum. penult.vol.2.etſi idem Corn.poſtea in conſil.171. col.4.vol.4.& in conſ.276.col.2.& ſequent.vol.4. & conſ.90.col.fi.vol.3.dixerit,ꝙ non ſemper ſit verum,vt perſonæ remotiores cenſeãtur excluſę, excluſa principali perſona. Brun. in tracta.ꝙ ſtant. maſcul.in 12.artic.in 15.& 16.quæſt. verſi.ſecundus caſus.Laurentius in §.cæterum.col.21. & ſeq.

Inſtitu.de legit.agnat.ſucceſſ.Pariſ.conſil.94.col. fin.vol.3.Ruin.conſ.40.col.2.vol.1.Soc.in conſ.9. col.2.vol.3.& conſ.30.col.8.vol.1. Rom. & Alex. in l.1.C.de ſucceſſ.edict.Iaſon cóſ.141.colum.5. vol.2.Antonius Gabriel in tract.concluſ. titul.de ſtatutis.cócluſ.7.nu.55.& 56. qui quamplurimos
170 alios caſus enumerat, in quibus ſtatuta † odioſa, & pœnalia extenduntur ratione maioritatis rationis ad alios caſus in ipſis ſtatutis ſpecialiter non expreſſis. Vide ergo ibi:quia hic non videtur hanc inſerendam fore huiuſmodi materiam: cùm ſufecerit dictos caſus enumeraſſe, exempli gratia, vt probaremus, ꝙ ſtatuta extendantur etiam ad alios caſus inibi non expreſſos,ratione maioritatis rationis concurrentis in caſu non expreſſo in ſtatutis ipſis. Ex his ergo allatis, vt noſtram ampliationem eſſe rationi conſentaneam probaremus, patuit,quòd etiam ſtatuta recipiant interpretationem reſtrictiuàm, & extenſiuam de caſu vero expreſſo in ſtatuto,ad caſum fictum, ſecundum corticem verborum ipſius ſtatuti, ratione maioritatis rationis militantis in caſu ficto non expreſſo ad verbum in ſtatuto, vt in caſu præſentis ampliationis,eo quòd (vt ſępius fuit probatũ) maior ratio pœnæ ſtatutariæ incurrendæ reperiatur in mandante,qui dicitur principalis & auctor delicti,quàm in mandatario, qui fuit exequutor talis mandati: quapropter apertiſſimè patet, ꝙ mandans maleficium aliquod fieri, incidat in pœnam ſtatuti, non ſolum loquentis in rem, verum etiam in perſonam ratione maioritatis rationis, quæ reperitur in mãdante,quam in mandatario, & hoc ſecundum mentem extenſiuam ipſius ſtatuti conformi menti, & intentioni ſtatuentium; quæ vtique iuſta reputanda erit, niſi expreſſum fuiſſet cõtrarium in ipſis, eo quòd omnis lex tam communis, quàm municipalis (vt nomẽ legis obtinere poſſit) neceſſario requiritur, vt lex ſit honeſta, iuſta, vtilis,nulloq; priuato commodo, ſed pro communi ciuium vtilitate conſcripta, vt docet textus in c. erit autem lex.diſtin.4. & quòd ſit honeſtum, ac iuſtum, quòd mandans comprehendatur in ſtatuto loquente in perſonam, per ſe patet: cum honeſtum, ac iuſtum ſit vnicuique reddere ſecundum opera ſua, vt ſcilicet qui magis peccauit, maiori pœna afficiatur: At iam ſupra fuit probatum, quòd magis peccet mandans maleficium, quàm ipſum exequens: cum nõ tantum ſit cauſa proprij peccati incurſi per mandatum iniquum, verum etiam cauſa peccati ipſius mandatarij: & ꝙ dicta lex ſtatutaria, loquens in perſonam intellecta iuxta præſentem ampliationem ſit vtilis,patet:cum inde multi retrahantur à mandatis huiuſmodi timore pœnæ ordinariæ incurrendæ,qui alias non retraherentur, ſcientes ſe nõ fore puniendos pœna ordinaria, ſed arbitraria: & ſic euacuaretur vtilitas maxima, quæ ex huiuſmodi ſtatuto emanaret,cùm ſummopere expediat Reipublicæ,vt vnuſquiſq; pro modo culpæ puniatur: Vt ergo dicta lex ſtatutaria non fruſtetur fine ſuo, & vtilitate boni cõmunis,cui ſummopere conſulitur ex æqualis ſaltem pœnæ inflictione facienda mandãtibus aliquod maleficium fieri & mandatarijs. Et hæc noſtra ampliatio probatur & tertiò duabus irrefragabilibus rationibus,quarum prima eſt, ſcilicet, quoniam in omni maleficio perpetrato duo extrema ponderanda occurrunt. Nempè alterum ipſorum eſt principalius reliquo, videlicet animus delinquentis: item exe-
179 cutio delicti. At animus in delictis † perpetrandis principaliter attendendus eſt à iudicibus ac legiſlatoribus prohibentib. aliquid ſub pœna aliqua, ne quis audeat peccare. vt in l. verum. la ſeconda. ff. de furtis: & in l.1.§.Dinus.ff.ad l.Corn.de ſicar. & in l.is qui cum telo. C.ad l.Corn. de ſicari. & in c.cùm voluntate. extra de ſent.excõm. Inde ſequitur, quòd ille, qui fieri delictum mandat, verè habet animum delinquendi, fictè tñ per alium delictum exequitur: & cum in illo actu remaneat veritas animi, & fictio executionis, certè fictio ſuccumbit veritati tanquàm principaliori, & nobiliori. vt in l.filio, quẽ pater. ff. de liber. & poſthu. & in l.in rebus. C.de iure dotium. quapropter meritò dicendum eſſet mandantem verè perpetraſſe delictum mediante mandatario, tanquàm ipſius inſtrumento ratione primordij veritatis. arg. in l. Cum filius.§.hæres.ff.de legat.ſecũdo, ac per conſequens inde elicitur, quòd mandans comprehendetur in huiuſmodi ſtatuto pœnali: confirmatur veritas præſentis rationis per optimum tex. in l.Certè.§.1.ff.de Præcario. vbi poſſeſſio, in cuius acquiſitione animus & corpus requiruntur, vt in l.licèt.C.de acquir.poſſ.& in l.quemadmodum.ff. de acquir.poſſ. Nam etiam ſi huiuſmodi poſſeſſio fuerit acquiſita per procuratorem, dicenda erit vera & propria poſſeſſio & non ficta: vt ibi eſt textus expreſſus: quod non poteſt ex alio contingere & cauſari, niſi quia Dominus habet verè animum acquirendi poſſeſſionem, licèt fictè interueniat actus corporalis: quia mediante procuratore dicta poſſeſſio fuerat acquiſita. Hæc ratio, qua diximus probari præſentem ampliationem, ferè ad verbum recenſetur ac approbatur à Iaſone in dicto conſi.141.num.372.

Ratio ſecunda, qua verificatur optima noſtra ampliatio eſt, videlicet: quoniam cùm idem de iure iudicium faciendum erit de caſu ommiſſo à ſtatuentibus, ſeu à legis conditoribus, quod iudicamus de caſu expreſſo a legiſlatoribus ipſis: quãdo veriſimile eſſet, quòd idem legiſlator ſtatuiſſet in caſu omiſſo quod in caſu expreſſo, ſi de tali caſu fuiſſet interrogatus. indè neceſſario ſequitur veritas præſentis noſtræ ampliationis: cum non ſit, qui ambigat, quòd ſtatutarij mens fuiſſet patefacta per eos, ſi fuiſſet interrogatus. An vellet in huiuſmodi ſtatuto pœnali ſcripto in perſonam et mandantes huiuſmodi maleficia fieri, includere: Nam veriſimile eſt, ſe reſpondiſſe, quòd omnino ipſos includeret: cùm mandãtes ſint principaliores in maleficio perpetrando. & maior ratio adſit, quòd puniantur pœna à ſtatuto ordinata contra malefactores militet, in ipſis mandatoribus, quàm in mandatarijs, prout latiſſimè fuit ſupra probatum. Antecedens præſentis rationis fundamentalis probatur per argum. in l.ſi totas facultates. C.de inofficioſis donat. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si totas facultates tuas per donationes vacuas feciſti, quas in emancipatos filios contuliſti; Id, quod ad ſummouendam inofficioſi teſtamenti quærelam nõ ingratis liberis relinqui neceſſe eſt ex factis donationibus detractum, vt filij, vel nepotes poſtea ex quocunq; legitimo matrimonio nati debitum bonorum ſubſidium conſequantur ad patrimonium tuum reuertitur.] hęc in d.l. idem docuit fin. Gloſ. in l. tale pactum, dicens. Item nota id eſſe de iure ſeruandum, licèt

non

non ſit ſtatutum, quod veriſimile eſt, ſtatutũ fuiſſe, ſi hoc quæſitum fuiſſet. Hæc Glo. illa. quam pro notabili ad hoc allegat Petrus de Anchar. in conſil. ſuo 83. incip. Pro maiori. in pen. col. & in conſil. 357. incip. ex ſerio, in col. 1. quam Gloſ. ad hoc ipſum refert, & ſequitur Ludouic. Rom. in conſil. ſuo 105. incip. Viſo. & in conſ. 392. Incip. Primum. in fin. & in conſil. 439. incip. Circa primum. col. 2. in princ. quam gloſ. etiam ad hoc allegat Ang. de Aret. in Inſtitu. de hære. quæ ab inteſta. defe. in princ. col. 2. & Alex. in conſi. ſuo 225. incip. Nec arguenda. col. 9. & in conſ. 279. incip. Ponderatis. & in conſil. 396. incip. Circa hanc dubitationem. in princ. col. 4. & in conſ. 24. incip. Animaduerſis. in vlt. char. col. 1. in fine. vol. 2. Idem docuit Panormitanus in cap. ſecundò requiris. not. 1. extra de appell. vbi his præciſis verbis tradit hanc peroptimã
172 normam, videlicet. Nota primò, verba † cuiuſcunque diſpoſitionis ſunt amplianda, vel reſtringenda, ſecundum mentem diſponentis, quæ quidem mens colligitur ex ratione expreſſa in diſpoſitione. Idem ſi non ſit expreſſa, dummodo poſſit rationabiliter coniecturari, & indubitanter, quæ potuit mouere diſponentem, vt hic in fine. & facie quod not. in l. pactum. ff. de pact. & quod not. Cynus in l. non dubium. C. de legibus. & Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. hæc Panormitanus vbi ſupra. Idem docuit Hyppol. de Marſil. in conſil. 16. nu. 34. verſ. nam dico, quòd idem indicamus in caſu omiſſo à ſtatuentibus: Sed ſummopere animaduertendum erit, quòd ad hanc ipſam rationem probandam non deſunt aliæ Doctorum ſententiæ, & rationes, quas hic non referremus breuitatis gratia, cùm poterunt perlegi annotatę per nos ſupra in eodem præſenti quæſtione in fallentia tertia, concluſionis tertiæ.

His tamen omnibus non obſtantibus animaduertendum, quòd non defuerunt Doctores, qui contrarium aſſeuerantes dixerunt, quòd etſi quando pœna reperitur inflicta à iure communi mandans & mandatarius æqualiter pœna ſtatuta veniant puniendi, non ſolùm quando ius commune loquitur in rem, verùm etiam quando loqueretur in perſonam: Nihilominus quando ſumus in pęnis ſtatutarijs, ſeu inflictis à ſtatutis, tunc erit diſtinguendum: ſcilicet, quòd quando loquuntur in rem, tunc ipſa ſtatuta punientia maleficia perpetrantes, benè extendentur ad mandantes ipſa fieri: ſed quando ipſa ſtatuta loquentur in perſonam, tunc nullo pacto extendenda erunt ad mandantes: quapropter mandantes fieri maleficium (etiam ipſo ſequuto) non venirent puniendi pęna ordinaria indicta à ſtatutis contra ipſos maleſactores. Et quoniam non defuerunt Doctores, qui hanc ſententiam adſcribentes Bar. ipſi ſe ſubſcripſerunt, iccirco ſententiam Bart. multis in locis expreſſam ad verbum hic referam, & ſtudebo ex ipſius verbis mentem ipſius venari; vt appareat an verè Bart. ipſe obuerſetur præſenti noſtræ ampliationi, & conſequenter poſtmodum reliquas Doctorum ſententias referam: & ipſis, Deo duce, ſatisfacere pro viribus inſudabo ad veritatis pręſentis quęſtionis quotidianę maiori dilucidationem, & ſalutem animarum Iudicum, & Aduocatorum Eccleſiaſticorum.

Bartolus ergo ſm aliquos cõtrariari vr̃ pręſenti nr̃æ ampliationi nonnullis in locis. & primò in l. aut qui aliter. §. fin. n. 3. verſ. nota diſtinctionẽ. ff. quod vi, aut clam. infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Nota diſtinctionem mirabilem. aut verba ſunt ſcripta in rem, aut in perſonam: & ideo dixi hoc anno. Aliud eſt, ſi ſtatutum dicit, pro homicidio quis puniatur in mille: & aliud ſi dicit: ſi quis fecerit homicidium, puniatur in mille: quia primo caſu: cum verba ſint ſcripta in rem, ex propria ſignificatione verborum tenetur faciens, & fieri faciens, vel mandans: ſed ſecundo caſu fieri faciens non tenetur, niſi ex interpretatione verborum, non ex propria ſignificatione. de hoc dixi infra in l. hæc verba. ff. ad l. Iul. de adulter. vbi re vera in nu. 1. ipſe Bart. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Quandoque verba legis ſunt ſcripta in rem, tunc per propriam ſignificationem comprehendunt etiam eum, qui fecit fieri, vt hic. Dicit enim. [Adulterium, ſtuprumvè factum Iudex non impunitum relinquit.] & ſic lex reſpicit factum, & factum punit: quandoque verba legis ſunt ſcripta in perſonam, verbi gratia, ſi quis vim fecerit, tunc ille, qui vim fieri fecit, non propriè facit, ſed ex interpretatione, vt in l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi armata. hanc diſtinctionem facit text. in l. aut qui. §. fin. ff. quod vi, aut clam. hæc omnia Bart. vbi ſupra. Ex quibus omnibus hæc not. eliciuntur. Primum quorum eſt, ꝙ quando lex cõis, vel municipalis, ſeu ſtatutaria loquitur in rẽ, tunc per propriam verborum ipſius legis ſignificationem non ſolum comprehenditur ſub talis legis pœna faciens contra talem legem, verumetiam fieri faciens, ſeu mandans illud fieri. Secundò, ꝙ quando verba huiuſmodi legum ſcripta ſunt, ſeu loquuntur in perſonam, tunc etſi ex propria ſignificatione verborum non comprehendatur mandans fieri: benè tamen comprehendetur mandans fieri ex interpretatione ipſarum legum: ex quibus ſiquidem (ſi benè ipſius Bartoli ſententia percipiatur) nullo pacto elici poterit, quod nonnulli Doctores extimarunt, dicentes, quòd ſtatutum loquens in perſonam, non comprehendat mandantem, ita quod non punietur pœna ordinaria ſtatuti is, qui mandauit maleficium, ſed ſolùm mandatarius, qui exequutus fuit huiuſmodi mandatum: ſed reuera hucuſque nihil Bartolus docuit contra noſtram ampliationem, cùm potius ſanit ipſam approbando: cùm & nos dicamus mandantem incurrere pœnam ſtatuti loquentis in perſonam, eo quòd implicitè hoc intenderint ſtatutarij propter maioritatem rationis, quæ ſecundum ipſummet Bar. (in l. 2. §. videndum. nu. 2. verſic. ex his concludo. ff. ad Tertul.) locum etiam habet in ſtatutis, reperitur in mandante, & ſic ex interpretatione potius neceſſariò facienda circa ipſum ſtatutum, conformi menti, ac intentioni ſtatutariorum, quam ex propria ſignificatione, ac corticem verborum ipſorum ſtatutorũ. Quapropter patuit Bartolum ſe ſubſcripſiſſe præſenti rationabili ampliationi: vt patuit. Idipſum probatur auctoritate Iaſonis in l. ſi is, qui pro emptore. num. 372. verſic. tenẽdo iſtam opinionem. ff. de vſucap. dicentis non obſtare præſenti noſtræ ampliationi text. in d. l. aut qui aliter. §. fi. ff. quod vi aut clam. in quo ſe fundat Bart. quia huic fundamento reſpondit Raph. Fulgoſ. in l. 3. §. fin. ff. quod quiſque iuris, quòd hic textus citatus a Bart. habet alium ſenſum, quòd ſi edictum loquatur in perſonam, comprehendetur ſolum Dominus mandans, vel faciens: ſi autem loquatur imperſonaliter, vel in

rem,

rem, tunc non ſolum comprehendetur Dominus, ſed & alij ibidem numerati in §. penult. Quapropter dictum textum ſic intelligendo, non probaretur per ipſum ſupradicta Bart. diſtinctio: etſi non neget Iaſon, quòd ſententia Bart. fuerit fundata in vltimis verbis ipſius legis. Vbi dicitur, ꝙ cùm illud edictum loquatur in rem: ſiue ego feciſſem, ſiue ſi iuſſiſſem interdicto, quòd vi aut clã teneat. Addimus & nos tertiam reſponſionem, in reconciliationem dictę ſententię Bar. cum pręſenti noſtra ampliatione: dicendo ipſum Bar. tam in d. l. aut qui aliter, quàm in infraſcriptis alijs locis, in quibus eadem diſtinctione fuiſſe vſum recenſebimus, & aſſeueramus ipſum loquutũ fuiſſe de ſtatuto aliquid præcipiente contra ius commune, de quo nos hic non loquimur, vt patuit in ipſiſmet verbis præſentis noſtræ ampliationis, ſed ſolum de ſtatuto aliquid præcipiente ſecundũ ius commune: Quapropter comprobatur apertiſſimè præſenti ampliationi non fuiſſe aduerſatum per talem diſtinctionem, cum ipſemet Bart. in l. omnes populi. col. 23. nu. 60. verſ. ſecundo caſu, quando paſſiuè. ff. de iuſt. & iure. docuerit, quòd ſtatuta recipiant interpretationem paſſiuam a iure communi in tantum, quòd ſi ſtatutum diſponit in aliqua materia iuris, ideſt de qua ius commune diſpoſuerat, tũc omnes leges iuris communis extendentur ad ipſum ſtatutum, & ſic recipiet extenſiuam interpretationem a iure communi. & ſubdidit ibi Bar. tale exemplum, ſtatutum confirmat aliquod teſtamentum, quod de iure communi non valet: tunc omnes leges teſtamentariæ ſe extendunt ad hoc ſtatutum, ipſum interpretando in materia teſtamentaria, ſecundum ius commune, prout latiſſimè quod alios Doctores vtriuſque cenſuræ, & per ipſummet Bart. fuit decìſum, & ſupra per me ſępiſſimè recenſitum. ex quorum doctrina elicitur illud axioma, in quo dicimus, ꝙ ſtatutum loquens in materia iuris communis recipit omnes ampliationes, & limitationes, quas in decidẽda tali materia ius commune vtitur varijs in locis. Nec noſtræ aſſertioni poterit obſtare id, quod idem Bar. docuit, loquens de eadem materia in l. ſed ſi vnus. §. ſi ſeruus meus. nu. 2. verſic. nunc tamen latius. ff. de iniurijs, & famo. libel. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Nunc tamen latius, & intelligibilius dico. Quidam ſunt actus, qui non poſſunt expediri per inſtrumẽtum ſeparatum ab ipſo corpore: vt adulteriũ tũc qui ꝑ alium facit: ipſe vere nõ facit, & hoc voluit dicere Glo. in l. 1. §. quotiens. ff. de vi, & vi armata. Interpretatiuè tñ benè poteſt committi per aliũ: idem dico in falſo teſtimonio: cũ .n. requirat actũ perſonæ teſtificantis, non poteſt propriè committi
172 per alium eadem ratione. Quædam † ſunt facta, quæ poſſunt explicari per inſtrumentum ſeparatum a corpore, vt percuſſio, homicidium, & ſimilia; quæ poſſunt perpetrari ſagitta, vel lapide emiſſo. Et hic aduerte, quandoque illud inſtrumentũ, quo mediante talis actus perpetratur agit de neceſſitate, nec poteſt non agere, & tunc qui facit mediãte inſtrumento tali, verè facit: ita loqoitur l. item mela. in princ. ff. ad l. Aquil. Quandoque illud inſtrumentum quo mediante perpetratur actus agit virtute libertatis ſuæ: Vt ſi mando homini habenti intellectum percutias, vel occidas talem: tunc ille liber occidit, meritò ipſe verè facit: ſed ego qui mando dicor præbere cauſam: quia mandatum meum non eſt cauſa neceſſaria illius actus: ita loquitur l. item ſi obſtetrix, & multæ aliæ leges. ff. ad l. Aquil. Modo ad propoſitum, qñ ego mando tibi aliquid, quod poſt ſuſceptum mandatum, tu habes neceſſe facere neceſſitate ciuili, quia tu es obligatus ad hoc, vtpota ſi mandatur tibi aliquid, quod eſt honeſtũ, vel ſi Dominus mandat ſeruo aliquid, quod non cadet in graue delictum: tunc ille verè facit, cuius mandato fit: quoniam inſtrumentum, quo mediante agit, de neceſſitate agit, dico de neceſſitate ciuili: hic eſt caſus in l. pater. in fine. ff. de ma. vindi. & in l. 3. §. ſi Procurator. ff. quod quiſque iur. licèt enim verba illius edicti loquantur in perſonam, quod quiſq; iuris ſtatuerit tamen habet locum in eo, qui impetrauit per Procuratorem: cùm enim mandatum de impetrando ſit licitum. Ille Procurator de neceſſitate impetrauit, & ſic Dominus verè impetrauit. & eſt caſus in l. ita autem. §. geſſiſſe. ff. de adminiſt. tut. Per hoc dicebam in quæſtione de facto. Aſilij ſtatutum dicebat. Si quis produxit exceptionem aliquam cõtra inſtrumentum confeſſionatum, nec probauerit, puniatur in tantum: modò quidam produxit exceptionem contra inſtrumentum per Procuratorem habentem mandatum ad hoc, nec probauit. Dico, ꝙ ex verbis ſtatuti Dominus punitur: quia verè Dominus produxit: quia Procurator tanquam inſtrumentum hoc fecit de neceſſitate, ſcilicet ciuili: nec tunc debet inſpici, vtrum verba ſtatuti loquantur in perſonam, aut in rem. Sed ſi mandatum nõ eſſet licitum, & ideo ille, per quem quis fecit, non fecit hoc de neceſſitate naturæ: quia liberum habet arbitrium, nec ex neceſſitate legali: quia rei turpis nullum eſt mandatum, tunc ille qui mandat, non facit verè, ſed interpretatiuè: ita loquitur l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi, & vi armata. & l. ſi pater. ff. de his, quæ in frau. credit. & l. Item ſi obſtetrix. ff. ad l. Aquil. & omnes leges, quę hoc dicunt, debent intelligi ſecundum modum prædictum. Non obſtat. c. mulieres. extra de ſentẽtia excommunicationis. Vbi dicit, quòd verè facit. Quidam Canoniſtæ dicunt, verè facit, ſcilicet quantum ad peccatum vult dicere: quia Canoniſtæ magis conſiderãt animũ, quàm actum: ſed nos magis actũ, quàm animum, vt not. per Dyn. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. Et ideo quantum ad peccatum mortale in foro conſcientiæ ille verè facit: quia conſiſtit in animo: ſed reſpectu actus, quẽ nos inſpicimus, verè non facit. hæc Bart. vbi ſupra, cuius dicta colligendo in vnum, dico ipſum nos docuiſſe, ꝙ mandans maleficium, cùm actu ipſo per propriam perſonam non exerceat, ſed mandatarius, verè non dicatur illud feciſſe, ſed interpretatiuè,
173 † ac ſi apertè dixerit, non nego illum poſſe dici feciſſe (cum omnia noſtra faciamus, quibus noſtram auctoritatem impartimur) tamen ſi ſolùm actum ipſum extrinſecum ponderabimus, is tantum dicetur verè feciſſe, qui per ſeipſum fecit, nõ per alium, etſi interpretatiuè dicendus erit feciſſe, quod & non negauimus, imò in propoſita ampliatione præſenti faſſi fuimus: Nec obſtat, quòd ipſe Bart. interpretari videatur dictum cap. mulieres. quo ad peccatum: dicendo, quia conſiſtit in animo, cùm non idcircò negauerit quin dictũ cap. mulieres. loquatur etiam de pęna inde incurrenda, cùm ibi apertiſſimè idipſum probetur, eo quòd loquatur de pœna excommunicationis in-

currenda

currenda ipſo facto à mandante percuti Clericũ,
ſi huiuſmodi percuſſio ſequuta fuerit. Quapropter
patuit ipſum Bartolũ non aduerſatum fuiſſe præ-
ſenti ampliationi, vt nonnulli æſtimarunt, ſed nec
contra noſtram ampliationem ſunt alia verba ip-
ſiuſmet Bart. in l.ſi is pro emptore. nume.61.ff.de
vſucapio.& vſurp. vbi loquens de eadem met ma-
teria, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Tu verò
dic breuiter. Aut verba ſtatuti ſunt ſcripta in rẽ,
vt quia dicit. Pro homicidio, pro tali vulnere, pro
tali facto quis ſic puniatur, & mandans etiam ex
verbis tenetur. Caſus eſt in l.hæc verba.ff.ad l.Iul.
de adulter.& in l.ſi ſeruum.§.Prætor ait. ff.de ac-
quir. hæred. Aut verba ſunt ſcripta in perſonam,
puta, ſi quis occiderit, vel ſi quis tale quid fecerit,
vel homicidia, & ſimilia, tunc ille, qui fieri fecit,
non eſt ille, qui facit propriè, nec ille, qui fieri fe-
cit homicidium eſt propriè homicida, vt in l.ita
vulneratus. in princip.ff.ad l.Aquil. ſed ſecundum
fictionem, & interpretationem dicitur feciſſe, vt
ex prædictis patet, & ſic ſecundum verba nõ com
prehenditur in ſtatuto, pro hoc eſt l. aut qui ali-
ter.§.penult. & fin.ff.quod vi, aut clam. hæc Bart.
vbi ſupra. Et quidem non ceſſo mirari viros do-
ctiſſimos ex ipſis Bart. verbis velle aſſeuerare ip-
ſum Bart. docuiſſe, quòd mandans fieri maleficiũ
non incidat in pœnam indictam à ſtatuto loquen
te in perſonam, non animaduertentes ſententiã,
ac mentem Bart. Nam nonne apertiſſimè elicitur
ipſum Bar. voluiſſe, quòd etſi ex vi, vel ſonitu ver-
borum dicti ſtatuti mandans non comprehenda-
tur, bene tamen ſecundum mentem ſtatuentium,
& mentem comprehenſiuam ipſius ſtatuti, ſicut
ipſemet conſequenter declarauit ſubdendo: qui
mandat non eſt propriè homicida, ſed ſecundum
fictionem, & interpretationem dicitur feciſſe ho-
micidium, & ſic ſecundum verba, ſcilicet ipſius
ſtatuti, ſcilicet corticem, & commune ſignifica-
tum, non comprehenditur in ſtatuto: Quapro-
pter ſcitè noluit addere, & idcircò non incidet in
pœnam ſtatuti: cùm ſciret ſe ſæpius contrarium
docuiſſe, ſcilicet quòd etſi pœnæ ſint reſtringen-
dæ, & per conſequens leges tam cõmunes, quàm
municipales, nihilominus & ipſe recipiunt inter-
pretationem paſſiuam, & extenduntũr ad caſum
inibi non expreſſum, ratione maioritatis ratio-
nis. quæ in illo caſu reperitur, vt ſingulariter do-
cuit in l.a.§.videndum, nu.2.ff.ad Senatuſconſult.
Tertull. cuius ſententiam ad verbum retuli ſupra
in probationem quarti caſus propoſiti, in quo
probatur, quòd ſtatuta recipiunt interpretatio-
nem extenſiuam, & ſic extendantur de caſu ex-
preſſo, ad caſum inibi non expreſſum. vide ergo
ibi. Ad hoc accedit textus in l.non dubium.C.de
legibus, & quod dixerunt ibi ipſemet Bar. & alij.
Vnde patuit, quòd nec Bar. in ipſa l.ſi is, pro em-
ptore. aduerſatus fuerit pręſenti ampliationi no-
ſtræ. Sed nec præſenti noſtræ ampliationi, ac ſen-
tentiæ Bartol. interpretationi obſtare poterit id,
quod docuit ipſemet Bar. in l.omnes populi. nu.
62. verſicu. contrarium dico, ff.de iuſtitia & iure.
dicens, quòd ſtatutum non extendatur ad caſum,
qui eſt idem ſecundum iuris fictionem, non ſecun
dum veritatem: quia ad hoc, vt illud, quod eſt ſe-
cundum fictionem comprehendatur in ſtatuto,
neceſſe habet ſpecialiter exprimi, vt in l.3.§.hæc
verba.ff.de negot.geſt. ibi. [de quo fuit neceſſa-
rium dicere,] cum Glo.ſua, & ſic ſtatutum ad ta-
lem caſum non extenditur, niſi ſecundum diſtin-
ctionem ſupradictam. hæc Bart. vbi ſupra. Ex qui-
bus (vnà cum præcedentibus dictis ipſius Bart.)
poſſet forſan quis concludere ipſum Bartolum re-
fragari præſenti ampliationi, dicendo, quòd id,
quod ex interpretatione dicitur, fictè dicatur, &
non verè. At ſtatuta non recipiunt fictionem, ſeu
non extenduntur ad caſus fictos, & mandans fieri
maleficium, verè is non facit, ſed fictè, ac interpre
tatiuè: ergo contrariatur Bartolus præſenti am-
pliationi. Ad quod quamfacillima erit reſpõſio,
dicendo ſententiã Bar. ponderandam fore: Nam
apertiſſimè in fauorem præſentis ampliationis ce-
det ſi bene ipſa conſiderabitur. Quapropter di-
cta verba Bartoli ſunt interpretanda, prout ipſe-
met ibidem innuit, dicens (vt ſupra retuli.) Et ſic
ſtatutum ad talem caſum non extenditur, niſi ſe-
cundum diſtinctionem ſupradictam. Quæ quidẽ
diſtinctio fuit talis (qua ibidem nu.60. verſic. dic,
aut quæris,) videlicet: Aut quæris vtrum ſtatuta
175 recipiant † interpretationem extenſiuam acti-
uè. hoc eſt. Vtrum ſe extendant ad caſus in ſtatu-
to non comprehenſi, an paſſiuè, hoc eſt, vtrum le-
ges ſe extendant ad ſtatuta. Primo caſu, aut quæ-
ris de caſibus, ſine quibus diſpoſita per ſtatuta nõ
poſſunt commodè ſortiri effectum, & ad illos ex-
tenditur ſtatutum. Aut quæris de alijs caſibus, in
quibus eſt eadem ratio, & tunc aut caſus illi per
ius commune non ſunt deciſi, & ad illos extendi-
tur, & ita debet intelligi Glo. in l.nõ poſſunt.ff.de
legibus. Aut ſunt deciſi per ius commune, & tunc
ſtatutum non extenditur, ſed iuris communis di-
ſpoſitioni relinquitur: ita loquuntur omnia iu-
ra, per quæ allegatur, quod non eſt noſtrum leges
extendere, vt in l.ſi vero.§.de viro.ff.ſoluto matri-
monio. Secundo caſu, quando paſſiuè, tunc indi-
ſtinctè dico, ꝙ ſic. Exemplum. Per ſtatutum alicu
ius ciuitatis eſt inductũ aliquod munus perſona-
le: certè omnes leges, quę de muneribus perſona-
libus ſubeundis loquuntur, ad illud extenduntur,
vt in l.1.§. . . ff.de muner. & honor. Aliud exem-
plum. Statutũ cõfirmat aliquod teſtamentũ, quod
de iure communi non valet. vtrum l.Falc. Senatus
Conſultum Trebell. & aliæ leges teſtamentariæ ſe
extendant ad hoc teſtamentum, certè ſic. & hoc
modo poteſt intelligi quod dicitur, leges priores
trahi, ſeu determinari ad poſteriores, vt in l.non
eſt nouum.ff. de legibus. hæc omnia Bart. vbi ſu-
pra. ex quibus apertiſſimè elicitur, quòd ipſe nun-
quam intenderit aduerſari pręſenti noſtrę amplia
tioni: ſed ſemetipſum declarare. Nam quando
dixit [aut quæris de caſibus, ſine quibus diſpo-
ſita per ſtatutum non poſſunt commodè ſortiri ef-
fectum, & ad illos extẽditur ſtatutum] quid aliud
tacitè innuit, quàm veritatem præſentis amplia-
tionis: cùm ſi ſtatutum loquens in perſonam non
extenderetur ad mandantem: tunc vtique diſpo-
ſita per ſtatutum, id eſt ſecundum mentẽ eius com
prehenſiuam non ſortiretur effectum, eo quòd
mens ſtatuentium fuerit, tali ſtatuto ipſos com-
prehẽdere in ipſo ſtatuto, tanquàm Principes ma-
leficij, alias iniuſti fuiſſent tali pœna voluiſſe eos
puniri, qui minus peccauerant, vt ſunt mandata-
rij, quam eos, qui magis peccauerant, vt fuerunt
mandatores ipſi, vt ſupra fuit ſatis probatum:
quod non eſt credendum de ſtatutarijs, quorum
mentem fuiſſe proculdio tenendum erit, punire
vnumquemq; iuxta meritum ſuarum culparum:
vnde

vnde patuit quid nos docuerit Bar. prædictis: ſed quando dixit, [Aut quęris de alijs caſibus, in quibus eſt eadem ratio: & tunc, aut caſus illi per ius commune non ſunt deciſi, & ad illos extenditur: aut ſunt deciſi per ius commune, & tunc ſtatutum non extenditur, ſed iuris communis diſpoſitioni relinquitur.] apertiſſimè voluit ſe ſubſcribere pręſenti ampliationi, cùm in ipſa dixerimus, quòd ſtatutum puniens pęna ordinata à iure communi maleficium aliquod perpetrantes, extenditur ad mandantes, iuxta regulam illam, ꝙ ſtatutũ conforme iuri communi recipit omnes extenſiones, & limitationes, quas & ius cõmune recipiat: Sic ergo in propoſito id, quod explicitè nos docuimus per ſupradicta. Bar. hic implicitè, dicendo, ꝙ tunc relinquitur diſpoſitioni iuris communis, ac ſi apertè dixerit, etſi aſſeuerauerim, ꝙ ſtatutum nõ ſe extendat ad caſus deciſos à iure communi, cùm ipſos relinquat diſpoſitioni illius, idcircò hoc dixi, quia ſicut de iure communi mandans maleficium fieri, comprehenditur ſub lege pœnali indicta a iure communi loquente in perſonam, ſic & dicimus, quòd comprehendatur implicitè in ſtatuto, ideſt non prohibetur per ſtatutum mandantem puniri pœna ordinaria, qua & ipſe mandatarius exequens mandatur. cùm eo ipſo, quòd ſtatutum reliquerit deciſionem huius caſus diſpoſitioni iuris communis: & ius commune diſpoſuerit (vt probauimus abunde ſatis in concluſione tertia) quòd mandans, & mandatarius eadem pœna puniantur, etiam ſi lex loquatur in perſonam (vt ipſemet Bar. ibi relatus docuerat.) Inde apertiſſimè ſequitur, quòd ipſe Bar. hic idipſum voluerit nos docere, ne ſibi aduerſaretur, vt etiam paulò ante probauimus per exemplum primùm propoſitum ab ipſo Bar. in d. l. omnes populi. loco citato, eo magis, ꝙ ipſemet Bart. in d. l. omnes populi. nu. 60. in fine, docuerit, ꝙ ſtatuta recipiant extenſionem paſſiuè, ideſt, ꝙ leges ſe extendant ad ſtatuta. Idem docuit ipſemet Bar. in l. ſerui quoque. nu. 10. verſic. Item nota. ff. de iuriſdict. omn. iudic. dicens: Item nota, ꝙ tenetur ille, qui mandat, & ille, qui facit: Hoc intellige ex ſententia edicti, non verbis, quia verba ſunt ſcripta in perſonam. ſi quis corrumpit. Hæc ille, quaſi diceret, etſi dictũ edictum, ſeu ſtatutum ex ſimili verborum non comprehendat mãdantem, tamen & mente & ſententia verborum ſtatuti, & ſtatuentiũ bene comprehenditur. Ex his ergo omnibus patuit ipſum Bartolum non ſolùm non aduerſatum fuiſſe præſenti noſtræ ampliationi, immo ſummoperè ipſi fauiſſe, quod quiſque aduertet ſi eius dicta iuſta ingenij ſtatera ponderabit, quod & clarius ipſemet Bar. nos docere ſtudens in l. quemadmodũ. nu. 4. verſ. ex hoc patet. C. de agric. & cẽſit. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Ex hoc patet, quod licèt lex pœnalis, & odioſa extra ſignificatum proprium, nullatenus extendatur, vt in c. odia. de reg. iur. in ſexto. tamen vbi extenſio tendit in fauorẽ Reipublicæ, ita debemus ipſam extendere ſicuti legem fauorabilẽ. (Adde tu, quòd cum hic Bar. generaliter loquatur de lege pęnali, & odioſa, non vtique excluſit legem municipalẽ, ac ſtatutariam, cum videatur æquiparari legi pœnali, quæ de ſui natura eſt reſtringibilis.) Et ideo cum pertineat ad fauorem Reipublicæ punire maleficia, ad hoc, vt Prouincia in quiete remaneat, vt in l. cõgruit. ff. de officio Præſidis, & in l. ſi longius. §. ſi filius. ff. de iudicijs. Pœna ſtatuti punientis facientem maleficium, punietur fieri faciens; & debet extendi, ſi facit fieri, vt in l. ſi quis id, qđ. cum ſimilibus. ff. de iuriſd. omn. iudic. hæc omnia Bar. vbi ſupra, qui rurſus quaſi ſimilia verba proferens in l. a. §. exercitum. nu. 2. verſ. ſecundo nota. ff. de his, qui not. infa. his verbis vſus fuit idipſum docens, videlicet. Secundò nota, ꝙ odium ampliatur: nam licèt ſecundum ius ſcriptum edictum non loquatur, niſi de miſſo ab exercitu, edictum extenditur de miſſo ab exercitu, vel alia cohorte, vel ala. Dynus dicit in c. odia. de regu. iur. in ſexto. quod illud eſt ratione publicæ vtilitatis, quod eſt verum, cùm publica vtilitas verſatur in hoc: quia cùm conſtet maleficium eſſe commiſſum, ſi verba edicti non extenderentur ad illud, eſſet impunitum, quod eſſet contra publicam vtilitatem, vt in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. ſed ſi tractaretur de diuerſis pœnis imponendis, tunc eligeretur mitior. hæc Bar. vbi ſupra, cuius ſententiam tam hic, quàm in d. l. quemadmodũ laudat, ac ſequitur Hyppolitus de Marſilijs in ſua Praxi crim. §. aggredior. nume. 58. Ex his ergo patuit, quòd Bar. verè ac ſincerè ſe ſubſcripſerit præſenti noſtræ ampliationi in puris ſuis terminis, vt fuit probatum, quod & expreſſius docuit in l. Cęſarꝰ la ſeconda, numero 25. verſiculo quartò quæro. Nunquid ſtatuta recipiant interpretationem extenſiuam, vel reſtrictiuam. ff. de publica. & vectiga. & quia ſunt eius dicta ibi memoriæ cõmendanda, & ſummopere deſeruiunt veritati præſentis noſtræ ampliationis, idcircò eadem ad verba referam. His ergo verbis poſt nonnulla vſus fuit, videlicet. Ex quibus omnibus videtur concludendum, quòd ſtatuta recipiant interpretationẽ, pro quorum declaratione, ad euidẽtiam dicendorũ, eſt ſciendum. Quòd interdum aliquid approbatur a lege generali, ſed à ſpeciali reprobatur, vt patet in l. paciſci, ff. de pactis. Nam pactum in illa lege eſt cõtra diſpoſitionem Edilium, vt in l. 1. ff. de edili. ędict. ſed lege generali approbatur, vt in l. iuriſgẽtium. §. Prætor ait. ff. de pact. ſimile habes in l. 1. §. fin. cum l. ſequen. ff. de ferijs. Nam illi caſus non habent legem ſpecialem, in qua diſponitur, quòd non reddatur ius tempore meſſium: ſed habent legem generalem, ſcilicet l. omnes. C. de ferijs. Interdum diſpoſitio habet generalem legem, & ſpecialem, vt in l. iuriſgentium. §. quoties. ff. de pactis. l. ſi plagij. l. ſi ſtipulatus. ff. de verborum oblig. & l. non dubium. C. de legibus. Sic
176 ergo in propoſito: Aut ſtatutum † eſt nulla lege armatum, & hoc contingit, quando eſt reprobatũ à iure, & tunc non valet in caſu expreſſo, vt in l. eos. C. de vſu. & in Authen. caſſa. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in Authen. omnes peregrini, & aduenę in corp. Vt nulli iudicum. colla. 10. col. 1. de ſtatutis contra libertatem Eccleſiæ. Aut ſtatutũ eſt communi lege armatum, & eſt omnino ſecũdum diſpoſitionem iuris. (Adde tu, vt ſuppoſuimus hic in præſenti noſtra ampliatione.) & tunc ſerua de ſtatuto, quod ſeruares de iure communi. Et hoc probatur ſic. Quando diſpoſitio ſtricti iuris accumulatur alteri, quæ eſt magis larga, verè illa ſapit naturam illius, & quemadmodum per omnia interpretatur, & illi aſſimilatur; poſito, ꝙ ſit ſtrictiſſimæ naturæ: Ita habes in l. Triticum. ff. de verborum oblig. Prętereà diſpoſitio accumulata ſapit primam naturam, Probatur in l. 1. §. ſi quis. ff.

vt

vt le.no.ca. Præterea, qñ aliqua ſunt paria, & pariſicantur in diſpoſitione, illa debent eſſe paria in effectu, vt in l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil.& in l.quamuis.C.eod.titul.& l.in teſtamento.C.de teſtam.milit.& l.eadẽ. ff.de duob.reis. Præterea, quando vna diſpoſitio eſt alteri ſimilis, debet regulari ſecundum eam, vt in l.a. ff.ſi ſerui.vendi.& in l.naturalis. §.1. ff. de præſcri. verb. Præterea, optimè facit quod no. D.Iac.Butr. in l.generaliter.ff.de officio Præſidis. Aut ſtatutum eſt lege generali armatum, ſcilicet per l.omnes.ff.de iuſtitia & iure, & Inſtitu.de iure natu. gen. & ciuil.circa princ. ſed non ſpeciali, quia eſt contra iuris communis diſpoſitionem, vt dicebam in ſimili. de l. paciſci.ff.de pactis. & tunc, dic ſic: Aut in ſtatuto eſt ſcripta ratio, & tunc ſto rationi, nec per hoc à verbis recedo, cùm ſit ſcripta, & ita loquitur l. 1.C.quæ ſit long.conſuetu. etſi ita intellexiſſet. ſi verò non eſt ſcripta in ſtatuto poſito, quòd millies appareat de mente, nõ recedam à verbis, nec extendam, nec reſtringam ad mentem. Hæc diſtinctio probatur in l.non dubium. C.de legibus. & quòd hoc ſit verum, probatur ſic. Nunquã extrinſeci intellectus debet rõ haberi, vt in l. ſciendum.ff.de verborum oblig.& in l.1.ff.de his, quæ in teſtam.delen.& l.ſed etſi pupillus. §.præſcribere, de Inſti. Præterea à verbis legis nõ eſt recedendum: Nam verbis ſtatuti eſt ſeruiendum, vt in l. quod conſtitutum.ff.de re milit. & verbis ædicti, vt in l.idemque re.amo. & l.ventri. ff.de tu.& cu. da.ab his. Præterea, formæ ſtatuti eſt deſeruiendum, vt in l.certa forma. C. de iure fiſci. lib.10.& in l.conſtitutionibus. ff.de iure immu. Præterea, Caſus verbis non expreſſus, eſt pro omiſſo habendus, vt in l.quicquid.ff.de verbor. oblig. Præterea Caſus omiſſus à ſtatuto debet relinqui (adde tu, vt diximus nos in præſenti ampliatione, cùm ſupponatur omiſſus caſus de mandante, in ipſo ſtatuto.) diſpoſitioni iuris communis, vt in l.commodiſſimè.ff.de liber. & poſthum. & l.ſi cum dotem.ſecundum vnam lectionem. ff. ſolut.matrim. & l. ſi extraneus. ff. de condit. ob cauſ. Præterea quę ſpecialiter non ſunt remota, veteribus legibus comprehenduntur, vt in l. cùm dubitatur. ff. de ædifi.priua.& in l.præcipimus. C.de appellat. & l.ſancimus.de teſtamentis, & in l. ſi ſtipulatus. ff.de vſucap.& in l.tabernam. ff.de fun.inſtruct.& inſtrum. lega. Præterea non eſt extendenda diſpoſitio ad ea, de quibus cogitatum nõ ducetur, vt in l.cum aquil.& l.cum tutoribus.ff.de tranſac. ſed non videtur cogitatum de eo, quod non eſt verbis expreſſum, vt in l.Labeo. ff. de ſuppel.leg. ergo, &c. Præterea noſtrum non eſt legem extendere, vt in l.ſi verò negotium. §. de viro. ff.ſoluto matrim. Nam ſolius Principis eſt legem condere, vt in dicto §. de viro. Item quod lege municipali non eſt expreſſum, hoc dicere non debemus, vt in l.illam.de colla. in Authen.de tri.& ſemiſſ.§. conſideramus. Præterea. Quæ difficultas condentibus ſtatuta fuiſſet addere caſum omiſſum, ſi voluiſſet, vt in l.vnica.§.fin.ff.de caduc.toll. Ex quibus concludendum, quòd ſtatuta, quę ſunt contra diſpoſitionem iuris non recipiant interpretationem extenſiuam, vel reſtrictiuam; quod eſt verũ. Hęc omnia aurea dicta ſunt Bartol. vbi ſupra. Ex quibus expreſſiſſimè elicitur veritas præſentis noſtræ ampliationis, & quòd Bart. ipſi quamlibentiſſimè ſe ſubſcripſerit, vt patuit per ſupradicta. & nota hic quoque, quòd ipſe Bar. vltra ea, quæ docuit circa ſtatutorum interpretationem, in dicta l.Cæſar. la ſeconda, ferè per totum. ff.de publica. & vectig. quampluríma docuit.

Impugnare ſtuduerunt infraſcripti Doctores pręſentem noſtram ampliationem dicentes, quòd pœna ordinaria à ſtatuto loquente in perſonam, non punietur mandans maleficium fieri, ſed mitiori, tamen ſi ſtatutum loqueretur in rem, tunc eadem pœna ordinaria puniretur, inhærentes doctrinæ Bar. in l.aut qui aliter.§.fin.nu.3. Quòd vi, aut clam. Decius in l.is damnum. nu.3. & 4. ff.de reg.iur.& in conſil.ſuo 63.nu.3. docuit, quòd ſtatutum loquens, ſeu dans præmium accuſanti delinquentem fauore Reipublicæ, ne delicta remaneant impunita, extẽditur ad denunciantẽ. Idem Cagn.in dicta l. is damnum.nu.2. Iaſon cum alijs congeſtis per eum in l. ſi is, qui pro emptore.nu. 21.col.3. & nu.82.ff.de vſucap. Qui Iaſon de hac eadem materia rurſus loquens in l.ſi quis maior. & in l.1.col.vlt. poſt medium. C.de tranſact.& in l.ſi certis annis.col.2. C.de pac. & do. & in d.l.ſi is, qui pro emptore, col.88.vol.2.C.de pac.& do. & in l.qui ſe patris.colum.29.C.vnde vi. docuit, quòd ſtatutum loquens, ſeu dans præmium accuſanti delinquentem fauore Reipublicæ, ne delicta ſint impunita, extenditur ad denunciantem, prout recẽſuit, ac docuit quoque Marſilius in ſua Praxi criminali, §. aggredior. nu.60. qui & alios Doctores idipſum ſentientes ibi citauit. Idem docuit Carrerius copiosè in ſua Praxi criminali. §. circa igitur tertium. de homic.commiſſo, nu.59. vbi dicit hanc eſſe communem. cui & Franciſcus Viuius in Theſauro commun.opin. verſi.puniens maleficium aſtipulatur, dicens ipſam veriorem in pũcto iuris. Idem docuit Decius in l.ſi quis id, quod.nu.38. & ſequen. ff.de iuriſdict.omn.iudic. & hanc etiam communem dicit Alexan.in l.1.in princ. ff. de verb.oblig. Qui tamen Alex.ſequens Bart. in dicta l.quemadmodum, in conſil.410.in col.2. & in l.quemadmodum. C.de agric.& cẽſit. lib.11. docuit, quòd vbi extenſio legis, & ſtatuti odioſi tendit ad fauorem Reipublicæ: ita debeamus extendere, ſicut ſtatutum fauorabile. Idem docuit Iaſon in d.l.ſi quis id, quod.nu.36. dicens hanc eſſe communem, quem Io.Fich.in Theſauro commun.opinio. in verſic.mandans. refert, & ſequi videtur. Idem docuit Boſſius in ſua Praxi crimin.tit.de pœnis.nu.14.addens, quòd hęc concluſio non haberet locum Mediolani, vbi vltra pręd icta adeſt aliud ſtatutum diſponens, quòd nullus puniatur pœna corporali, niſi lege municipali caueatur. Idem Plaza lib.1.delict. c.1. nu.8.& c.15. Idem Villalpand. in repet. l.22. cap.66. nume.6. Taeg.in Pract.crim.c.10.nu.20. Idem docuit Thomas Grammaticus noſter Neapolitanus in conſil.9. in fine. citans ad hoc Bart. & quidem talis quoque ſentẽtia recipit interpretationem ipſiuſmet Bar. quam ipſe tradidit ſupra, vnde patet ipſum non aduerſatum fuiſſe præſenti ampliationi, cum loquatur in caſu, prout ipſe Bart. docuit in l. quemadmodum. His ergo nõ obſtantibus adhuc aſſeueramus præſentem noſtram ampliationem in ſuis terminis ibi allatis contentam, eſſe veriſſimã, nec ei aduerſatos fuiſſe pręcitatos Doctores, cùm ſimus in caſibus diuerſis. Nam ipſi loquuntur in ſtatuto loquente in perſonam extra terminos iuris communis, nos vt in ſtatuto loquẽte in termi-

nis

nis iuris communis, vt patuit per hucuſque alla-
ta, & ſic non ſumus contrarij in ſententia, imò &
quamfacillimè ex dictis Bartoli, & ipſorũ ſe ſub-
ſcribentium in luce meridiana clariùs elicitur, ꝙ
& ipſi quoque tacitè ſe ſubſcripſerint præſenti am
pliationi: cùm nec verbum quidem protulerint
contra ipſam in terminis ſuis contentam. Sed ſo-
lùm loquuti fuerint de ſtatuto loquente in perſo-
nam in terminis conſtituto, præter, vel contra for
mam iuris cõmunis, etſi ſpecialiter hnc non dixe
rint: cùm viſum fuerit ipſis hoc ipſum innuiſſe, eo
ipſo, quòd ſubſcripſerint ſententiæ Bartol. qui ad
verbum loquens in terminis præſentis ampliatio-
nis, ſe ei ſubſcripſit, etſi prima fronte in nonnullis
locis viſum fuerit aliquibus ipſum Bartolum ad-
uerſatum fuiſſe præſenti ampliationi.

Quoniam generaliter loquens de cooperatori-
bus in maleficijs, eamq́; perpetrandis, & de qua-
litate pœnarum vnicuique eorum infligendarum
non ſolùm quando in lege exprimeretur quali pœ
na puniendus eſſet opem ferens maleficio tali, ve
rum etiam quando verba legis ſcripta reperiun-
tur in rem. hanc regulam tradidit in l. is qui opẽ,
col. 2. verſ. quid ergo, dicens. ff. de furtis, videli-
177 cet. Regula eſt, quòd præſtans † opem punitur
eadem pœna, qua principalis punitur, vt ll. ſupra
alleg. fallit in caſu l. raptores. C. de raptu virg. in l.
1. C. de Nili agger. non rump. queo ſic eſt ibi ex-
preſſum. Item fallit, quando qualitates propter
quas pęna debet augeri, vel minui reperiuntur di
uerſæ in perſona facientis, & opem præſtantis, vt
hic. quod tamen intelligendum erit ſecundũ ſub-
ſequentem diſtinctionem, vt ceſſent omnia, quæ
afferri poſſent in contrarium: ſciendum ergo erit,
quòd quædã ſunt qualitates, ex quibus augentur,
quæ ſuperuenerunt præter propoſitum delinquen
tium ex poſt facto ex ipſum delictum, vt depre-
henſio, de qua in dicta l. 15. qui opem dicitur, &
tunc quilibet punitur, ſecundum quod illa quali-
tas ineſt in eo, vt in dicta l. 15. qui opem propter
quod dicitur, quòd ſi principalis offendẽs eſt con
demnatus in plus, quia negauit, vel quia fuit con
tumax, certè ſi opem præſtans fuit confeſſus, vel
præſens non condemnabitur in plus, propter con-
tumaciam principalis, quia in eo illæ qualitates
ceſſant. Quædam ſunt qualitates, quæ inſunt ab ip
ſo initio tempore delicti, ſecundum propoſitum
delinquẽtium, & iſtę quidem inſunt perſonę de-
linquentium, exemplo principalis occidens erat
filius, opem præſtans erat extraneus, iſto caſu opẽ
præſtans punitur in plus, propter qualitatem inhę
rentem ipſi filio principali, vt in l. vtrum. ff. ad leg.
Pomp. de parricid. & ideo dicit ipſe Bar. ibidem,
quòd ſi popularis præſtet opem nobili, qui puni-
tur in plus, ſecundum ſtatuta ipſius ciuitatis, vel
ciuis præſtaret opem ferentibus, quòd punitur in
plus propter qualitatem inhęrentẽ principali de-
linquẽti: quędam ſunt qualitates, quæ inſunt tem-
pore delicti, ratione loci, vel temporis, vel perſo-
næ eius, in quem deliquerunt exemplum, ego prę
ſtiti tibi arma ad homicidium committẽdum de
die, tu commiſiſti de nocte, vel ego præſtiti tibi
opem, ſtando ad tui ſecuritatem extra plateam,
vel extra Eccleſiam, & tu commiſiſti in Eccleſia,
vel ego præſtiti tibi opem, hoc eſt arma ad inter-
ficiendum Titium, quando erat priuatus, & tu in-
terfeciſti eum in dignitate poſitus, vtrum opem
præſtans puniatur in plus propter illas qualitates
inhęrẽtes ipſi delicto: iſta qõ iacet in hoc an præ-
ſtãs opem obligetur ex delicto, tunc cum opẽ præ
ſtat, an tũc cum delictum perficitur, certè tunc cũ
delictum perficitur, vt in l. qui ſermo. verſic. plus.
Pomp. & l. ſi quis vxore. §. neque verbo. ff. de fur-
tis. hæc omnia docuit Bar. vbi ſupra, quæ per mo-
dum ferè epilogi recenſuit, & cõfirmauit in l. qui
ſermo. §. idem placuir. verſ. pro cuius declaratio-
ne. ff. de furtis, ſed ipſemet Bart. de eadem re do-
cens in l. in furti. §. opem. verſic. aduerte, debetis
ſcire. ff. de furtis. dixit, ꝙ quandoque punitur con
ſilium, & auxilium ſimpliciter alicui datũ nõ con
templatione certi actus, vtputa, dicit ſtatutũ, qui-
cumque dederit opem, vel auxiliũ exbandito pu
niatur in tantum, quandoque punitur auxilium,
reſpectu certi actus, vtputa, qui dederit auxilium
ad maleficium committendum. Primo caſu auxi
lium intelligitur multũ latè, ſcilicet pro quocun-
que adiutorio, ſiue mutuetur pecunia, ſiue pariter
aſſocietur, ſiue quid aliud faciat, ꝙ ad eius vtilita
tem pertineat. hoc probatur in l. 4. in principio.
ff. ad legem Iuliam maieſta. ibi, cuius re operatur
tamen. circa hoc eſt aduertendum, quandoq; prę-
betur tali auxilio ſciente Superiore implorando
ſimpliciter miſericordiã, vt ſi procuro hic, quòd
alius banniatur, iſtud eſt licitum regulariter, vt in
l. ſi fuerit. ff. de re. dub. & l. in metalla. ff. de pœnis,
& l. diuus. eod. titu. fallit in eo qui eſſet damnatus
pro crim. lęſ. Maieſt. pro quo non licet ſupplicare,
vt in l. quiſquis. C. ad legem Iuliam Maieſt. quan-
doque hoc fit coram Superiore in die iuſtitiæ, vt
quia peto pronunciari bandum nullum, vel caſſa-
ri, allegans aliquã cauſam iuſtitiæ, ſed dictus Bar-
tolus ibi non ſoluit hanc quæſtionem, remittens
ſe ſententiæ Innocentij in c. ſolent. in gloſ. magn.
extra de ſententia excommunicationis, tamen ip
ſemet Bar. hoc docuit in l. poſt legatum. §. ſunt qui
putant. ff. de ijs, quibus vt indign. vbi dixit, no-
ta hunc §. ad ſtatuta, quæ dicunt, ſi quis præſtiterit
auxilium, vel fauorem exbandito, quòd etiam
extenditur ad aduocatum eius, quoniam hoc eſt
178 præſtare ei † auxilium, vel fauorem, & ideo ſis
cautus ne ſis pro eo, nec pro eo fideiubeas, niſi
mandato Iudicis, aliàs incideres in pœnam. arg.
huius legis, quandoque præſtat auxilium ex. iudi-
cium ignorante Superiore, & tũc reſpondet Bar.
in dicto §. ope. col. 2. verſic. quandoque præſtatur,
vtputa mutuando pecuniam, vel aliud adiutoriũ
impendẽdo, & tunc punitur, vt in l. 4. ff. ad legem
Iuliam Maieſt. quandoque præſtat quis auxilium
ante maleficium, vt ſi præſtat ferramenta, vel ſca-
lam cauſa faciendi furtum, vel pecuniam cauſa
inueniendi aſſaſſinum, vel domum, vbi ſtet ad ta-
lia faciendum, & ſimilia, & tunc videtur præſtare
opem maleficio, vt in l. ſi pignore. §. ferramenta.
ff. de furtis, & in l. vtrum. ff. ad l. Pompe. de parric.
& in l. qui domum. ff. ad l. Iul. de adult. & iſte pu-
nietur eadem pœna, qua principalis delinquens,
habita tamen diſtinctione qualitatis, ſecundum
quòd dixi in d. l. is, qui opem. & ego pauló ante
retuli in accuſatione tamen quæ fieret de tali au-
xiliante non eſt neceſſe, quòd ponatur tempus il-
lius auxilij antea præſtiti, ſed ſufficit tempus, &
locus delicti: quia illo tunc obligatur in l. qui ſer
uo. ff. de furtis, quando quis præſtat auxilium in
ipſo actu, quo maleficium committitur, aſſiſten-
do malefactori, vt habilius committatur, & tunc
idem punitur tanquam præſtans opem, & eadem
pœna

pœna ſemper cum diſtinctione, quàm ſupra re-
tuli, & ipſe Bart. dixit in d.l. is qui opem, & pro-
batur in l.1.C.de raptu virg. quæ lex eſt not. ad i-
ſta: quandoque præſtatur auxilium poſt maleficiũ
vtputa, quidã præſtitit auxilium homicidę ad e-
uadẽdum, vidi iam aliquos aſſeſſores illos punire
tanquàm præſtantes opem homicidio, ſed mihi
non placet: nam ſi bene reſpicis hanc legem, requi
ritur ꝙ præſtetur auxilium ad ipſum homicidium
ſeu maleficium committendum, ſed in quæſtione
noſtra non fuit præſtitum auxilium ad commit-
tendum, ſed ad euadendum: & ideo puto ꝙ te-
neatur ex illo titulo, C. de his qui latro. l.1. & vlt.
vel ſi impediret familiam capere, teneretur l.Iul.
de vi. vt in l.lege Iul.ff.ad l.Iul.de vi pub. hoc pro-
batur in l.raptores.C.de raptu virg. quę punit ali-
ter iſtos, qui præſtant auxilium ad euadendum, q̃
eos qui pręſtant auxiliũ ad maleficiũ cõmittẽdũ,
ꝑdicta tñ ſunt vera, niſi præceſſiſſet conſiliũ ante:
puta facias, quia ego adiuuabo te ad euadẽdũ, q̃a
tunc illa ſpes data, auxiliũ eſt ad maleficiũ cõmit
tendũ, vt hic dicitur: & aduertendum ꝙ largè ſu-
mendo conſiliũ dicetur, ꝙ oẽs qui dant conſilium
dant opem. eſt enim quoddã adiutoriũ, & quædã
cõfortatio iſta talis impulſio & conſiliũ, ſed ſtricto
mõ loquẽdo differtur conſiliũ ab ope, vt hic. Hæc
oĩa docuit Bar. ex quibus patuit ꝙ ipſe nõ ſentijt
contra ſupra allatã ampliationẽ, cũ loquutus ſit in
caſu diuerſo, vt patuit ꝑ ſupra allata: patuit quoq;
ꝙ ſtatura loquentia in materia iuris cõis, ſeu ali-
quid ſtatuentia non conforme iuri cõi, ꝙ tunc pon
deranda erunt verba ipſius ſtatuti, an ſcripta ſint
in perſonã, aut in rẽ, quia tũc differt effectus vtriuſ
que ſcripturæ ab alterutro, vt docuit Bar. ſupra &
eius ſequaces, quos ſupra receuſui, & tali pacto cõ
cordandi erunt omnes Doctores, & intelligenda
vera dicta ampliatio: ex quibus ergo elicitur con
clu. 4. 4. conclu. mandans aliquod delictum fieri
prohibitum ſub aliqua pœna ſpeciali à iure mu-
nicipali non conformi iuri communi, non punie-
tur ipſa pœna ordinaria, quãdo tale ſtatutum ſcri
ptum fuiſſet in perſonam, ſecus in rem, vt fuit pro-
batum per allata ſupra per Bart. & ſequaces con-
tra præcedentem ampliationem, vide latius ibi.

Limita primò allata in dicta vnica ampliatio-
ne dicendo illam veram, niſi ſtatutum aliquo pa-
179 cto corrigeret † ius commune. Quoniam tunc
non fieret extenſio diſpoſiti᷒ in eo in caſu vero ad
caſum fictum, & ſic non extenditur ſtatutum lo-
quens in faciente ad mandantem: & idem dicetur
ſi à iure communi exorbitaret, vt puta, ſi per pęnã
ſtatuti recederetur à pęna iuris communis, quod
180 contingere dicetur † quotieſcunq; ſtatutum ad-
dit, vel detrahit tacitè; vel expreſsè iuri cõi: & rõ
rõnis eſt in prõptu, ſcilicet, quia lex quæ corrigit
nouã legẽ nõ interpretatur, ut in l.fi.C.de ind.ui-
duit.toll. Hęc limitatio probatur auct. Doct. Nam
hoc docuit Bal. in c.Cùm non liceat, col.2.nu.5. In
cõtrariũ videtur ext.de præſcript. Idemq; repetijt
ipſemet Bald. in l.omnes populi. col.9. in fine, nu.
23.verſ. Aut ſtatutũ irregulariter dãnat. ff. de Iuſt.
& Iure. His præciſis verbis vtens videlicet: Aut
181 † ſtatutũ primo irregulariter dãnat actũ, vel fa
ctum alias damnatum irregulariter punit, & tunc
non compræhendit mandatorem. Exemplum de
primo, dicit ſtatutum, quod ſi quis inuenitur de
nocte puniatur in certũ quid. Modò ſcolaris mit-
tit famulum de nocte; certè non punitur ſcolaris,
quia ſtatutum limitatę materiæ dat pęnam: & i-
ſtud ſtatutum innuit materiam delicti de nouo: &
ſuis terminis contenti eſſe debemus, quia ſtatutũ
ſic figit pedes ſuos. Exemplum de ſecundo, ſi quis
fecerit iniuriã patri non gaudeat beneficio inuen
tarij, certè nõ cõtra mandantẽ, quia illa pœna ex-
tranea eſt a propria pęna delicti: cũ reſpiciat actũ
quendã remotiſſimũ extrinſecũ, ſeu extraneũ val-
de, vt in l.ſi quis ſeruũ, §. non dixit, ff. de acquir.
hæred. Hæc omnia Sal. vbi ſupra. idẽ docuit Anch.
in c.1. col.96. ex. de conſt. referens ac ſequẽs dict ã
ſententiã Bal. & in probationem ſecundi exẽpli ci
tat d.§. Non dixit. idẽ docuit Aret. in l. Gallus, §.
Quid ſi is. col.6. in fine, verſi. Vnde aliter videtur
dicendum, ff. de liber. & poſthu.

Pro cuius limitationis maiori intelligẽtia ſciẽ-
dum, quod idẽ verbũ relatum ad diuerſos, diuerſi-
modè poteſt, & debet interpretari, ſi vniformiter
ſumendo præiudicaret iuri cõi, & eſt in hoc tex.
multũ ſingularis (ſecundũ Pan. ibi nu.6. verſ. Item
nota) in c.cùm dilectus. ext. de conſuet. pro inter-
pretatione ſtatutorũ. Nam ſtatutũ epiſcopi ibi di
ſponebat, vt electio pręlati penderet penes fratres
eiuſdẽ loci, & Cap. Charophenſis, & quatenus ver
bum electio concernit fratres eiuſdẽ loci, ſtat pro
priè, quatenus vero concernit Cap. Charophenſe
ſtat pro confirmatione. Nam confirmatio, largiſſi
mo ſumpto vocabulo, poteſt dici electio: eſt enim
pars, & finis electionis, & fit iſta interpretatio,
quia ſi verbũ [Electio] quo ad vtrumq; caſum ſta
ret propriè, & ſtrictè præiudicaret iuri cõi: quia
de iure cõi electio pertinet dũtaxat ad collegiũ
illius Eccleſiæ, & ex hoc, & ex d. tex. d. c.cùm dile
ctus, notandũ, & memorię cõmendandã ſequentẽ
regulã fore, docuit ibidẽ Pan. ſcilicet quid verba
182 † ſtatuti debeant intelligi largiſſimè, vel ſtrictiſ
ſimè, ſi taliter interprætando ſtatutum ipſum, eui
taretur correctio iuris communis.

Limita 2. d. ampl. vnicã, & ipſius ampliationes
ſingulariter, dicẽdo illas habere locum in malefi-
183 cijs, quę per alios explicari poſſunt, † non aũt in
his, quæ nõ poſſent explicari ęquè per alios, vt eſt
adulterari, ſententiã inferre iniuſtã, & falsè teſtifi
cari & alia facere, quæ cõtra naturã ſunt, vel fiũt,
vel quæ ſine peccato detineri, vel fieri, vel poſſide
ri nõ poſſunt, & quæ ipſo iure nulla ſunt ab initio,
& in hoc caſu loquitur tex. in l.verũ, ff. de reg. iur.
Vbi hæc habentur, videlicet, [verũ eſt neq; pacta,
neq; ſtipulationes factũ poſſe tollere: quod.n. im-
poſſibile eſt, neq; pacto, neq; ſtipulatione poteſt
cõpręhendi, vt vtilẽ actionẽ, aut factũ efficere poſ
ſit,] idẽ ꝑ Ang. in l. in bello, §. factę, ff. de capt. & in
c.ſi Paul᷒, 32.q.5. vbi reperiĩ canonizata S.Hiero.
ſententia, dicentis [audenter loquar, cũ oĩa poſſit
Deus, ſuſcitare virginẽ non põt Deus poſt ruinã.]
Hæc ibi. quibus conſonat tex. in l.vnica, in princ.
184 C. de raptu virg. vbi dicitur ꝙ virginitas, † vel
caſtitas corrupta reſtitui non poſſit, & ibi per oẽs
Doct. & hmõi. Nam tunc mandans, non dicetur
feciſſe id qđ mãdauerat fieri: Probatur 1. per tex.
in l.1.§. Au aũt. C. de cad. toll. Probatur & 2. Doct.
ſentẽtia. Nã Bal. in d.§. Ne aũt. nu.3. verſ. Tu altius
185 conſidera, dixit hos actus † eſſe naturaliter inſer
tos in hoĩe, exẽplificans in actu bibendi, comeden
di, coeundi, & hmõi, qui non poſſunt æquè exerce
ri ꝑ aliũ, prout patet naſr. Nã vt dicit Auic. Deus
glorioſus dedit vnicuiq; indiuiduo propriã com-
pręhenſionem, quã alteri cõmunicare impoſſibi-

le eſt, & ideo huiuſmodi operari nemo propriè di
cetur quoad ipſos actus. Quapropter qui mādat
adulterium fieri, non eſt adulter, nec verè, nec fi-
ctè, nec propriè punitur de mandato, ſed tanquā
fautor adulterij, vt not. in l. 1. §. quoties, ff. de vi, &
vi armata, licet in alium extendatur, vt in l. 1. ff.
de adult. eodem modo diceret diſciplinas. Idem
docuit gl. in cap. ſciant, verſi. Alios. de elect. in 6.
vbi & Dominicus, col. 3. verſ. Ego crederem. Idem
docuit gloſ. fina. in capit. 3. ext. de his, quæ fi. a
prælatis. Idem docuit Barto. in l. 1. §. ſed etſi cum
quis, num. 4. verſicu. Vltimo quæro hic. ff. de vi, &
vi armata, ſequens gloſ. in dicto §. ſed etſi cum
quis. his præciſis verbis vtens, videlicet, glo. dicit
186 quòd indiſtinctè rathihabitio † mandato com-
paratur etiam in maleficijs, ſed fallat in adulte-
rio, quia adulterium non poteſt committi per a-
lium, & in hoc dicit verum in ſe, quia impoſſibile
eſt, quòd factum alterius ſit factum meum, & in l.
verum, ff. de reg. iur. & ideo impoſſibile eſt, quod
ſi tu adulteraſti vnam mulierem, quod illud adul-
terium ſit factum à me, & idem ſi tu occidiſti Ti-
tium, impoſſibile eſt quod ego occiderim, etſi
idem eſt in adulterio, quod in alijs criminibus, &
quòd optima ſit ſententia Barto. dicentis impoſ
ſibile eſſe quod id quod factum eſt ab aliquo ſit fa
ctum ab alio; cum ſit impoſſibile quod id quod ſe
mel factum eſt, nō ſit factū. Probatur per infraſcri
pta alia iura citata p Doct. videlicet, per tex. in l.
in libello. §. facto, in principio. ff. de capti. in l. ſi
ita quis, ff. de euict. in l. 1. §. ſi vir. ff. de acquir. poſ-
ſe. Auchen. de æqualit. dot. §. 1. verſicu. Quæ igi-
tur. vbi dicitur. [Quod enim factum eſt, infectum
manere impoſſibile eſt, adeo quod nec Deus ipſe
187 facere poteſt quod illud quod ſit factum, † non
ſit factum. idem probatur ſacrorum Theologorum
ſententia, quos recenſui ad verbum, in quæſt. de
execo. leg. pœn. contra tranſgredientes legem per
metum cadentem in conſtantem virum: quos hic
referas. idem docuit Bart. in l. Non dubium, col.
3. num. 13. in fine, C. de legibus, citans ad hoc tex.
in dicta l. verum. Idem docuit Decius in dicta l.
verum, & ibi etiam Cagnolus, numero 3. Addens
quòd ex dicta ſententia Hieronymi, & dicta opi-
nione quod Deus non poſſit facere quin factum,
ſit factum, inferatur ad deciſionem notab. quæ-
ſtionis, quòd Deus non poſſit peccare, quia pecca
tum potius detrahit potentiæ diuinæ faciendi bo
num (quod proprium eſt ipſius,) vel abſtinendi a
malo, cum non poſſe facere malum impotentis
non erit adſcribendum. Quapropter ſi creditor
legitimus alicuius diceret. *Si s'appontaſſe noſtra
Donna tu mi renderai quello, che m'hai tolto*, non poſ-
ſet pœna indicta a ſtatuto contra blaſphemantes
de iure puniri, cum dicta verba proferre, non ſit
blaſphemia, eo quod duplicem ſenſum poſſent re
cipere. Nā primus eſt, quod virgo Maria non po-
terit facere quod ille qui reſtitutioni alicuius rei
eſt de iure obnoxius, illam non reſtituere tenea-
tur, eo quod illam reſtituere ſub præcepto diuino
teneretur, ac per hoc ſi non reſtitueret, peccaret
mortaliter, quod peccatū non poteſt facere Deus,
nec Sancti in cœlo regnantes: & ſic non poſſunt ip
ſis aduerſari illi, vel impedire effectus ipſius, nec
per hoc detrahitur potentiæ Dei, vel Sanctorū, cū
peccatum denotet defectum iuſtitiæ diuinæ (in-
curſum ob tranſgreſſionem legis Diuinæ, quæ
tranſgreſſio in ipſos cadere non poterit,) Secun-
dus ſenſus talis traditur, videlicet, Si inſtabis pro
me beata Virgo omnino, vt mihi rem furatam re-
ſtituas, tu omnino compulſus eſſes ad reſtituen-
dum illam mihi, & hic ſenſus duplex eſt memoriæ
comendandus, quem latè docuit nos Iaſon in l.
1. §. ſi vir. ff. de acquir. poſſ. & per Salic. ibidem, &
Corneus perpulchrè in conſil. 181. per totum lib.
188 1. conſil. eo quod in pœnis † irrogandis inter-
pretatio benignior legibus eſt adhibenda, & q
ſemel factum fieri non poſſet verè quod non ſit fa
ctum, docuerunt quoq; Bald. in l. fi. verſic. His au-
tem factis, C. de legibus, & in l. ex his. in fi. C. de te
ſtam. milit. latè tradit Socinus inferendo ad pul-
chram quæſt. in conſil. ſuo 102. incip. In præſenti
conſultatione. & facit quod notat Bald. in l. eam
quam. col. 10. verſi. circa quintum, C. de fideicom.
idem docuit gl. in d. l. vnica, verſic. non poteſt.

Limitatio vnica dictæ limitationis ſecundæ.

Limita ſingulariter allata in dicta limitatione
2. dicendo ipſam proculdubio uerā eſſe, ſi conſide
rabimus ipſum factum potus, commeſtionis, vel
adulterij, & ſimilium actuum quantum ad effe-
189 ctus naturales ipſorum actuum, † qui ex ipſis a-
ctibus proueniunt, vel requiruntur, nunquàm erūt
paria facere per ſe, & per alium, quicunq; ſit actus
ille ex dictis. Nam vt patet ad ſenſum, ſi volo ſatia
ri, nunquā ſufficiet comedere per alium, ſicut per
me: ſi volo ſuſcipere filium ex adulterio Bertæ,
nunquàm erunt paria adulterari per me, & per a-
lium: ſi verò volo experire vires meas, non erunt
paria interficere alium per interpoſitā perſonā,
ſicut per me, & tali pacto erit intelligenda dicta
noſtra limitatio ſecunda, & Doctorum in ipſa ci-
tati. Sed ſi conſiderabimus ipſum factum quoad
effectus ciuiles, qui conſiſtunt in remittendis in-
iurijs vnius proximi adalterum, tunc paria erunt
dicenda, inferre iniuriam per ſe, vel per aliū, & ta
li pacto intelligitur Gem in d. c. ſciant. & eſt tex.
in l. Hæc verba, ff. de adult. & in l. is, cuius ope. ff.
de adult. Bart. in l. 1. §. ſed expreſsè hoc docuit. &
ſi cum quis, ff. de vi, & vi armata. in fine, & per alle
gata per vtroſq;: nam in d. l. Hęc verba. hęc habēt,
videlicet. [Hæc verba legis, ne qs poſt hoc, ſtuprū,
adulteriūve tacito ſciēs dolo malo, & ad eum qui
ſuaſit, & ad eū, qui ſtuprū, vel adulteriū intulit per
tinet,] idē ꝓbatur per tex. in d. l. is cuius ope. Vbi
hęc verba habentur, videlicet. [Is cuius ope, conſi
lio dolo malo factū eſt, & vir, fœminave in adulte
rio depręhenſi pecunia, aliave qua pactione ſe re-
dimerēt, eadē pœna dānatur, quæ conſtituta eſt in
eos, qui lenocinij crimine dānantur. Si vir infamā
dę vxoris ſuę cauſa adulterium ſubiecerit, vt ipſe
depręhenderet, & mulier, & vir adulterij crimine
tenentur ex Senatuſcōſulto de ea re facto. Marito
primū vel patri eā filiam, quā in poteſtatę habet:
intra dies ſexaginta diuortij accuſare pmittitur,
nec vlli alij intra id tēpus agēdi poteſtas Docto.
vltra eos dies neutrius voluntas expectat.] Hęc
idē. ibi docuit Bart. in d. l. is cuius ope. dicēs. No-
ta quod iſti mandatores iſtarū pactionū illicita-
rum tenētur eadē pœna, qua tenētur ipſi faciētes,
quod tene menti. Idem expreſsè, & ad verbum do
cuit Pet. & Cyn. in l. fin. C. ad Macedo.

Probatur & tertiò hac ratione: nam licet adul-
teriū factū per mandatariū non poſſit dici factum
per mandātem, cū factum alterius non poſſit dici
meum, vt in leg. verum, ff. de regul. iuris. Tamen
proculdubio iniuria poteſt fieri per alium, & ſic
facien-

Digitized by Google

faciendo per iniuriam adulterati vxorē alterius
per alterum. Ita dicor vituperare illum: ſicut ſi fa-
cerem fieri homicidium per alium: Nam impoſſi
bile eſt, quod ego occiderim Titium, ſi de man-
dato meo fuerit interfectus, & tamen iuris fictio
ne dicor feciſſe, ſi per alium feci, vt in c. cum quis.
de ſenten. excom. in 6. in c. mulieres ext. de ſent.
excommunicat.

Limita tertiò allata in ampliatione vnica di-
ctæ concluſionis tertiæ, dicendo illa non habere
190 locum quando lex, † vel ſtatutum diceret, quicū
que pro ſe, vel pſonaliter, vel ſuis manibus comi-
ſerit tale delictum. Nam tunc talis diſpoſitio lo-
quens de faciente nō extendetur ad mandantem,
cum talia verba legis communis, aut municipalis
ſunt præcisè denotantia factum verè, & non inter-
pretatiuè videant declarare mentem legiſlatorū
non fuiſſe talem diſpoſitionem extēdere ad alias
perſonas, ſed ſolū compræhendere ipſos malefa-
ctores, illud tale prohibitum exercentes, talibus
modis in dictis iuribus expreſſis, & non ad alias
perſonas, quas innuiſſe videntur diſpoſitiones iu-
ris cōmunis. Hæc ergo limitatio ſic declarata pro
batur Doctor. Aucto. Ioannes enim de Platea, &
Bartol. tacitè ſe ſubſcripſit præſenti limitatio-
ni in l. Probatorias, nu. 1. C. de diuer. off. & appar.
his præciſis verbis, videlicet. Nota ex gl. in verſic.
Auctenticis, quod ſi ſtatim dicit quod inſtrumen-
tum confeſſionatū per manum publici notarij de
cōtractu rogati plenam fidem faciat, & executio-
ni mandatur, quod Inſtrumentum exemplatum e-
tiam auctoritate Iudicis, non faciat fidem,
nec mandabitur executioni, quia non eſt ſcriptū
de manu notarij rogati de contractu, & ſic ſtatutū
ad id ſe non extendit: ſecus autem ſi illa verba,
manu notarij &c. non eſſent in ſtatuto: quia tunc
illud exemplum auctoritate iudicis authenticatū
faceret fidē, & executioni mandaretur, vt in c. Chi
rographis. ff. de admitt. tutel. Idem eadem mo-
do docuit Bald. in l. vnica. §. An autem. col. 2. verſi.
Quidam ſunt actus inſerti formaliter, hoc eſt, per
datam formam, verbi gratia ſi teſtator mandat ali
cui, quod per ſe fingat domum: vel Papa mandat
alicui quod perſonaliter accedat ad uiſitandum
quoddā monaſteriū. Nam hoc alteri committi nō
poteſt: iſte eſt textus not. iſtius §. An autem. Idem
docuit rurſus Bald. in c. 1. §. Iniuria. circa finem.
de pace iuram. fir. quam citat, & ſequitur in caſu
noſtræ limitationis Iaſon in l. ſi is pro emptore.
num. 374. verſic. Quod quando ſtatutum. ff. de vſu-
cap. dicens hoc ipſum eſſe ſecundum communem
opinionē. & id ipſum rurſus docuiſſe ipſum Bald.
in l. ſi quis deceſſerit. ſi de feud. fuer. vbi tenuit di-
ctus Bald. quod quando ſtatutum punit occiden-
tem proprijs manibus, tunc mandans non cōpræ-
hendetur, facit tex. in l. vnica §. is ita. verſi. ſuis ma-
nibus. C. de caducis toll. & alijs ſimilibus iuribus
citatis per Iaſonē ibidem. Item docuit Aret. in l.
Gallus. §. quid ſi is. colu. 7. in princip. verſic. Dicas
hoc eſſe limitandum. ff. de liber. & poſthu.

Et ex Canoniſtis glo. not. in clem. 5. verſi. Publi
cè. & perſonaliter, de vita & honeſt. Clericorum.
per verbum perſonaliter limitatur, quod dicitur
in c. mulieres. de ſent. excom. & tex. in regula qui
per alium facit. de regu. iur. in ſexto. Ad hoc etiā
facit quod docuit Card. Flor. in Clem. 1. verſi. Nos
itaq; Not. 21. de vita, & honeſt. Cler. vbi docuit,
quod in materia pręiudiciali ſi eſſet præceptum,
191 quid exequendum perſonaliter † ab aliquo, non
eſſet ſatisfactum mandato ſi per alium id fieret;
idem ad verbum ſequens dictam gl. docuit Pan. in
c. mulieres, in fine, ext. de ſent. excom. Quod & ip-
ſemet Pan. repetijt in c. ſignificauit, col. 1. verſicu.
Item nota quarto, ext. de Iudæis. Idē rurſus Pan.
docuit in c. fin. col. 4. in verſic. Glu. 2. quærit an ci-
tatus vt pſonaliter, ext. de dilationibus. docuit, q
ex ipſa glo. & ex c. 1. de Iudic. in 6. elicitur quod
192 vbi requiritur in aliquo actu præſentia † alicu-
ius, tunc non poſſet actus ille fieri per procurato-
rem: quia ille dicitur præſens qui ſe exhibet con-
ſpectui aliorum (inquit) bonam glo. in Clem. Du-
dum, de ſepulturis: ſi ergo, ait, ſtatutū dicat, quod
faciens tale quid perſonaliter incidit in pœnam,
faciens per alium euitat pœnam: vt eſt gloſſ.
notabi. in dicta Clementina prima, verſiculo
193 Publicè, & perſonaliter † ſecus ſi non eſſet appo
ſitum verbum [Perſonaliter] vt in c. ſi quis ſuaden
re. 17. q. 4. Idem rurſus repetijt ipſemet Pan. in c.
fin. §. Is autem. not. 1. ext. de officio delegati, his
præciſis verbis vtens. Nota primo pro ſignificatu
huius, videlicet. Perſonaliter. Vbi enim requiritur
quod aliquid perſonaliter fiat, non eſt ſatisfactū
iuri, ſi per alium fiat. & facit ille textus pro glo. in
Clem. 1. de vita & honeſt. cler. in verſic. Perſonali-
ter, quæ notanter dicit, quod ſi conſtitutio punit
aliquem exercentem certum quid perſonaliter,
non habet locum illa pœna ſi exercet per alium,
& ſic operatur illud aduerbium, vt mandans, non
habeatur pro faciente, ſic limita cap. mulieres de
ſent. excom. hæc Pan. vbi ſupra. Idem docuit Feli
nus in dicto cap. mulieres, in fine. ſequens ibi Pan.
Idem rurſus notauit ipſe Felinus in d. c. fi. num. 2.
per totum, qui quamplurimas auctoritates id ip-
ſum tacitè docentes coadunauit ac ibidem re-
cenſuit.

Probatur & ratione præſens limitatio: cùm e-
nim pęnalis huiuſmodi conſtitutio tam com-
munis, quàm municipalis loquatur qualitatiuè,
inde ſequitur idē fore iudicium de ipſa, ſicut de
quacumq; alia forma Iudicij tam moti per accu-
ſationem, quàm inquiſitionem, ſed qualitâte deli
194 cti ſpecialiter delata non probata, † etſi delictū
in ſe fuiſſet probatum, pęna non habebit locum:
Inde ſequitur quod pari ratione nec talis ſtatuta
ria pœna, de qua hic fit ſermo, & quòd verum fuit
quod diximus de abſoluendo reo, non probata
qualitate propoſiti delicti, audiamus quid dicat
D. vide apud omnes, verſ. Qualitas delicti. Etſi ve-
riſſima fuit noſtra limitatio, tamen poſſet quis in-
ſurgere contra ipſam aſſeuerando illam falſam, &
quod videatur obſtare tex. in l. Diuus. in princi-
pio, iuncto §. ſcribere, ff. ad l. Cornel. de falſis. pro-
ut ſtatim dicetur.

Sublimitatio dictæ 3. limit.

Sublimita dictam limitationem tertiam, di-
cendo illam non habere locum in eo, qui teſta-
195 mentum, vel codicillos † ſcribi fecit, aſcribendo
ſibi legatum manu filij, ſerui, vel alterius in pote-
ſtate illius conſtituti, cui legatum fuit relictum,
quoniam incidet, in pœnam falſi etiam ſi propria
manu non ſcripſerit: etſi textus in l. Diuus. in prin
cipio. ff. ad l. Cornel. de falſis. dicat pœnam falſi
incurrere eum ſolùm, qui cùm alterius teſtamen-
tum vel codicillos ſcriberet, legatum ſibi ſua ma-
nu ſcripſit; perinde teneatur ac ſi commiſiſſet in
legem Corneliam: cùm ibidem textus in §.

ſcribete, ſtatim ſubintulerit hæc præcila verba, vi-
delicet, [Scribere autem ſibi legatum videri non
ſolum, qui manu ſua id facit, ſed etiam eum,
qui per ſeruum ſuum, vel filium, quem iu poteſta-
ce habet, dictāte teſtatore, legato honoratur,] hęc
ibi ex quibus apertiſſimè elicitur, ꝙ lex pęnalis
ibi. loquens per verba perſonalitatem denotantia,
ſcilicet, manu ſua: tamen compræhendit etiam fie
ri facientem per alium. Ratio vero huiuſmodi ex-
tenſionis legis pœnalis loquentis per verba deno-
tantia perſonalitatem, ſcilicet, [manu ſua,] in hoc
caſu ſpeciali contra ſupradictā regulam in dicta
tertia limitatione allatam eſt propter identitatē
rationis, quæ reperitur in ſcribēte manu ſua, & in
ſcribēte manu filij, aut ſerui. Nam comodū, quod
inde videtur conſequi eſt in cauſa incurſionis ta
lis pœnę: Inde ergo ſequetur, ꝙ ſi quis tale aſſequa
tur comodum etiā per manum alterius ſcribētis,
in eius poteſtate exiſtentis, eadem ratione incur
ret eandem pœnam, & è contrario, talis comodi
aſſequendi ceſſante cauſa, ceſſabit effectus dictæ
legis Corneliæ, ſcilicet incurſio pœnæ falſi. proue
docuit tex. in l. ſi pater. ff. ad l. Corn. de falſis. Vn-
de, quia ſeruo aut filio familias ſcribentibus ſibi
aliquid in teſtamento alterius, comodum quæri-
tur Domino, vel patri. Ideo dicta pœna falſi locū
habebit in Dño & patre, ſi hoc ſcriuerint, prout
apertiſſimus docuit text. in l. De eo, qui ei. ff. ad l.
Corn. de falſis. vbi hæc ad uerbum habētur, videli
cet, [De eo, qui ei, cuius in poteſtate eſt, ad ſcrip
196 ſerit † nihil ſenatus cōſultus cauet: ſed hoc quo-
que caſu committitur in legem, quia huius rei e-
molumentum ad patrem, Dominumve pertinet,
ad quē pertineret, ſi filius, ſeruusve adſcripſiſſent,
illud conſtat ſi extraneo quis adſcripſerit legatū:
licèt poſtea viuo teſtatore in poteſtate eum habe-
re cœperit ſenatuſconſulto locum non eſſe.] hæc
ibi. & ſupple, ideſt locum non eſſe pœnæ falſi. &
ratio rationum iſtius ſublimitationis eſt, quo-
niam aliàs facillimè poſſet eludi dicta pœna falſi
cōtenta in d. l. Diuus. in principio. ſi pater aut Do
minus (qui ſub pœna falſi) prohibentur ſibi adſcri
bere legata in teſtamento alterius, procurare idip
ſum poſſet per ſeruum, vel filium in poteſtate exi
ſtentes: vnde omnino comodum dicti legati eis
acquireretur. Quapropter ne dicta lex Cornelia
de falſis, quæ eſt pœnalis eludatur, fiet extenſio ſu
pradicta, vt in c. Si ciuitas. de ſent. excom. in 6.
Huic quoq; ſublimitationi (vltra ſupra citata iura
apertiſſima) ſe ſubſcripſerunt ibidem Doctores, &
in ipſius proprijs terminis Iaſon in d. l. ſi is, qui
pro emptore. ff. De vſucap.

Limita ſingulariter & quartò allata in amplia-
tione Vnica, ampl. primæ fallen. 10. concluſi. 3. di-
cendo illa non habere locum tam in excelſa ciui
tate Mediolani, quàm in quacumq; alia ciuitate,
aut loco ſimilia ſtatuta habente: Vbi eſſent duo ſta
197 tuta, † alterum ſcilicet, præcipiens, ꝙ nullus cor
poraliter puniatur niſi lege municipali caueatur,
ſed aliàs pœna pecuniaria puniatur arbitrio Pote
ſtatis. Item alio ſtatuto cauetur, quòd ſi quis ho-
micidium fecerit, capite puniatur, ita quòd mo-
riatur: nam tunc non compræhenderetur mandās
fieri hoc homicidium, vt puniatur pœna capitis,
& ſic pœna mortis, quia non eſt homicida ſimpli-
citer, ſed ſecundum quid: eò quòd non videatur
homicida formalis & propriè ſumptus, ex quo
ſuo ictu non occidit, cùm ſit homicida quaſi ca-
ſualis, ideſt, eò quòd dederit ipſe cauſam tali ho-
micidio, etſi illud non fecerit propria manu, vt in
l. 1. §. quoties. ff. de vi, & vi armata. eo magis quòd
in iſtis ſtatutis non habeat locum regulariter in-
terpretatio extenſiua, quia ipſa eſt tacita, ſed ex-
cluditur per primum ſtatutum, prout ſubtiliùs, &
latiùs conſuluit Bald. in conſil. 42. aut 52. aut 92.
incip. Talis caſus eſt, ſtatuto cauetur. vol. 1. & ſic
idem eſſet in omnibus alijs ciuitatibus & locis, in
quibus ſimilia ſtatuta reperientur. Et ſciendum,
quòd præſenti limitationi ſe ad verbum ſubſcrip-
ſit Iaſon in d. l. ſi is, qui pro emptore, nu. 378. verſ.
Secundò principaliter. ff. de Vſucap.

Limita & quintò allata in d. vnica ampliatione,
ampliationis primę, concluſionis tertiæ pręſentis
198 quæſtionis ſecundæ, dicendo, quòd † ad mandā
tem aliquid fieri, tunc ſolùm extendatur pœna in-
dicta à ſtatuto contra aliquid facientem, & ſic de
caſu vero ad caſum fictum extenſio fiet, quando in
ipſo ſtatuto cautum eſſet, quòd vbi pœna impone
retur à ſtatuto, non haberet locum pœna iuris
communis, & pro tali delicto, de quo ſtatutum lo
quitur, & pro quo ſtatutum pœnam imponit, non
poſſet recurri ad ius commune, nam (vti diximus)
tum ſolùm extendetur ne mandans fieri delictum
impunis abeat, prout apertiſſimè docuit Maria-
nus Socinus in c. Vt famæ. nu. 96. verſ. Quæ opinio
eſt vera ſecundum Imo. ext. de ſent. excommunic.

Hæc omnia hic obiter attulimus de extenſione
ſtatuti de caſu vero ad caſum fictum, vt ſatisface
remus propoſitæ quæſtioni de extenſione pœnæ
mandatarij ad mandantem aliquod maleficium,
cui à ſtatuto fuerat aliqua certa pœna appoſita.
Reliqua verò de materia extenſionis legum pœna
lium de caſu vero ad caſum fictum reperies ſoler-
tiſſimè Lector infra latiſſimè in quæſtione ſua pe-
culiari (in ordine quæſtionum.) Videas ergo ibi.

Amplia & ſecundò ſingulariter allata in fallen-
tia decima concluſionis tertiæ præſentis quæſtio-
199 nis, dicendo, quòd diſpoſitio tam iuris † cōmu-
nis, quàm municipalis pœnalis loquens per dictio
nem, ſi quis, vel per ſimilem, ſeu dirigēs ſermonē
in perſonam ſingularem, non ſolùm compręhēdit
ipſam ſingularem, verumetiam vniuerſitatem, ci
uitatem, concilium, capitulum, & omnes congre-
gationes quocumq; nominé appellentur ipſæ, in
materia tamen, in qua dictus ſermo in ipſis verifi
cari poſſit, vtputa ſi dicat lex vel ſtatutum, ſi quis
aliquem occiderit, ſi quis incurrerit in crimen læ
ſæ maieſtatis diuinæ vel humanæ, vel huiuſmodi,
tali pœna plectatur. Nam tunc huiuſmodi iura pę
nalia compræhendent & ipſam vniuerſitatem, ci-
uitatem, Concilium, capitulum, & quaſcumque
alias hominum congregationes, quocumque no-
mine nuncupatas, & iuxta terminos præſentis no
ſtræ ampliationis poterunt concordari inſimul
illæ duæ ſolemnes opiniones Doctorum adinui-
cem aduerſantes. Nam nonnulli ipſorum dixe-
runt, quòd lex communis, vel municipalis lo-
quens per dictionem, ſi quis, quicumque qui, &
huiuſmodi, non compræhendet vniuerſitatem in
pœnalibus, ſeu quoad illarum conſtitutionum
pœnas incurrendas, ſed ſolùm ſingularem perſo-
nā: ſecus in fauorabilibus, etſi vniuerſitas aliquo
pacto fictione iuris appellatione perſonæ venire
poſſit: cùm ſecundum eos etiam legem pœnalem
videatur non fore extendendam de caſu ficto ad
cāſum verum, ſeu de caſu vero ad caſum fictum,
vt la-

Digitized by Google

vt latiùs in relatione ſententiæ vniuſcuiuſque ipſo
rum Doctorum dicetur. Sed animaduertendũ, ꝙ
hæc noſtra ampliatio implicitè latiſſimè fuit pro
bata per allata in probationem dictæ decimæ fal-
lentiæ, & præcedentis primæ ampliatione eiuſdẽ
decimæ ſallentię cùm ibi innumeris legum, & Do
ctorum auctoritatibus probauerimus huiuſmodi
extenſionem dari. Idem elicitur ex allatis in pecu
liari quæſtione de extenſione de caſu ficto ad ca-
ſum verum per totum. His ergo præmiſſis hæc pręſens
ampliatio probatur triplici medio, & primo
per arg. in c. Graue nimis. ext. de præben. Vbi à Cõ
cilio generali fuerunt ſuſpenſi à collatione benefi-
ciorum illi prælati, qui poſt ſecundam correctio-
nem contulerint beneficia eccleſiaſtica indignis,
200 † extendendo hanc pœnalem conſtitutionem fa-
ctã ſub dictione ſingularis perſonæ, videlicet, qui-
dam prælati &c. Ad vniuerſitatem, ibi [ad capi-
tulum] ſtatuendo eadem pœna puniendum Capi
tulum, quod eſt perſona ficta, & non vera: ſi in eo-
dem crimine deliquerit. Dixi probari præſentem
ampliationem per arg. in d. c. Graue. cum ex ipſo
eliciatur, quòd pœna iniuncta à iure perſonæ ſin-
gulari, ſeu per dictionem, ſi quis quidam, & huiuſ
modi extẽdatur ad vniuerſitatem: cùm ibi Conci
lium Lateranenſe extendat ad capitulum, & hoc
ſolùm contigit, quia de hac quæſtione implicitè
ibi deciſa fuerat, expreſsè interrogatus ab aliqui-
bus de ipſa dubitantibus: tacitè nobis innuendo,
quòd cùm in vniuerſitate hominũ capituli eadem
ratio incurrendi talẽ pœnam reperiretur, quæ in
ſingulari perſona, idem iudiciũ habẽdum fore: ic
circò meritò de eodem ibidẽ implicitè fuiſſe de-
cretum declarauit ipſe ſummus Pontifex. Idẽ pro
batur per arg. in c. Mulieres. §. Illi. ext. de ſent. ex-
com. Vbi lex pœnalis. c. ſi quis ſuadente diabolo.
17. q. 4. loquens per dictionẽ, ſi quis denotãs per-
201 ſonam veram extenditur ad mandantes † qui di
cuntur facere aliquo pacto fictè, & ſi quoad pœnã
vero iuris incurrendã dicantur vere, cum ipſi pro-
prię perſonæ aliquo membro non percutiant, & ſi
bracchio vel alio membro alterius perſonæ, vt pa
tet ad ſenſum, etiam elicitur ex intentione latoris
illiuſmet. §. ſi quis. 17. q. 4. quæ vtiq; fuit prohibere
omnes iniurias corporales inferendas clericis me
diatè & immediatè. Quapropter cùm vniuerſitas,
ciuitas, capitulũ, &c. conſtituatur ex ſingulis per-
ſonis, quæ vtiq; poterunt congregari, & ſic conſti
tuere vniuerſitatem. Inde palam fit, quòd ſicut ſub
pęna excõicationis eſt prohibita percuſſio illicita
clericorum ſingulis perſonis, ita & vniuerſitati cõ
ſtitutæ ex ſingulis: quando hoc ipſum mandaſſet:
& vt veritas iſtius noſtræ ampliationis dignoſca-
tur, ſciendum, quòd in d. §. Ille. hæc habentur, vide
licet. Illi verò, qui non per ſe ipſus, ſed eorum au-
ctoritate vel mandato alij violenter inijciunt ma-
nus in clericos, ad ſedem apoſtolicam ſunt mitten
di, cùm is cõmittat verè cuius auctoritate, vel mã
dato delictum committi probatur. hæc ibi. Dixi
probari per arg. in d. §. Illi. quoniam per ſe patet
vt latiùs fuit probatum ſupra in probatione pre-
202 cedẽtis ampliationis, quòd fictè † dicatur quis
facere id, quod ſuo mãdato alius fecit: Cùm ergo
vniuerſitas dicatur ſingularis perſona: Inde ſequi
tur, quòd ſi lex vel ſtatutum dicat: ſi quis percuſſe
rit clericum, talem pęnam incurrat, etiam vniuer-
ſitas, capitulum, vel collegiũ, ſi hoc per ſe fecerit,
vel fieri præceperit eo modo quo præſentabit vni
uerſitatem (de quo tamẽ latiùs infra in afferẽdis
aliquibus paruulis cõcluſionib9,) ipſa vniuerſitas
incidet in huiuſmodi pęnas, ſi ille cadere poſſent
ęquè in vniuerſitatem, ſicut in ſingularẽ perſonã.
Idem apertiùs probatur per tex. in l. ſi familia. iun
cta l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. om. iudic. Nã
d. l. ſi quis, explicitè vtens nomine ſingularis per-
ſonæ, & illi imponens pęnam ſi corruperit album:
volẽs nos docere, quòd idẽ intellexerit tex. in per-
ſona ficta, (quæ aliàs dicitur collectiua, ſeu ex-
preſſa per nomẽ collectiuum,) Interrogatus ergo
docuit legiſlator idem eſſe dicendum de familia,
quod dictũ fuit de ſingulari perſona expreſſa per
illam dictionem, ſi quis. Idem probatur per tex. in
l. nihil intereſt. ff. ad ſenat. cõſult. Macedo. Vbi hęc
habẽtur, videlicet, [Nihil intereſt, quis filio fami
liàs crediderit, vtrum priuatus an ciuitas, nam in
ciuitate quoq; ſenatuſconſultũ locũ habere, D. Se-
uerus & Antoninus reſcripſerunt] hæc ibi. Idẽ pro
batur per tex. in l. Itẽ ait pretor. in principio, iun-
cta. l. ergo ſciendũ, in fine. ff. ex quib. cau. maior.
Vbi ædictum loquẽs per dictionẽ, ſi quis, declara-
tur non ſolùm continere perſonas ſingulares, ve-
rumetiã & oẽs infantes, furioſos, & ciuitates. Nã
in principio d. l. Item ait prætor. hæc habentur, vi
delicet. [Item ait prætor, ſi quis vſu ſuum feciſſet
&c.] & in fine d. l. Ergo ſciendum, hęc habẽtur, vi
delicet. [quod ædictũ etiam ad furioſos & infan-
tes, & ciuitates pertinere Labeo ait.] hęc ibi. Qua
propter Iaſon in l. ſi quis maior. nu. 9. verſi. Tertiò
pondero. C. de Tranſact. hoc ipsũ docens, ac pro-
bare intendens dixit, huiuſmodi textus eſſe me-
liores de iure: quam contraria ſententia, cui fauet
Bald. in l. oẽs populi. ff. de Iuſt. & iure, poſſe con-
fundi. Probatur & ſecundo expreſsè auctoritate
Iaſonis in dicta l. ſi familia. columna ſecunda, nu-
mero quarto, verſicu. Nota ex iſta gloſſ. & rurſus
in l. ſi quis maior. C. de Tranſactio. columna ſe-
cunda, numero octauo. Sed iſtis non obſtan-
tibus: in quibus locis docuit legem & ſtatutum
loquens per verbum, ſi quis, compræhendere
vniuerſitatẽ: licet Bald. in l. omnes populi. ff. de Iu
ſtitia, & iure cõtrariũ docuerit, & quidẽ ipſe Bal.
idipſum repetijt in c. ſedes. ext. de reſcript. nu. 6.
verſ. Tamen quantum ad præſentẽ tractatum. Vbi
dixit, quòd in materia ſtricta non veniat qui idẽ
rurſus docuit in Auctẽn. Item quæcumq; nu. 1. C.
de epiſcopis & cler. dicẽs, quòd idem eliciatur, ꝙ
ſi in reſcripto dicatur, quòd Iudex delegatus Mar
tino contra Petrum, & aliàs perſonas, quòd iſtud
reſcriptum non porrigatur contra vniuerſitatem.
hæc Bald. qui idem repetijt in rubr. C. Ad ſenat.
cõſult. Trebel. dicens, quòd ſi quis iuraſſet aliquẽ
defendere contra omnem perſonam, vel ſi conſti-
tutus ſit procurator contra omnẽ perſonam, non
intelligatur contra vniuerſitatẽ. Idẽ rurſus docuit
ipſemet Bal. in c. 1. §. Conuenticulæ. verſi. ſecundo
not. de pace iuram. firm. & ſeruã. dicens, quòd no
mine perſonæ non veniat ciuitas: cùm in ibi ponã-
tur vt diuerſa: & rurſus in l. ſed ſi hac. §. qui manu-
mittitur. ff. de in ius vocan. dicens, quòd ex illo
textu habeatur argumentũ quòd per literas impe
tratas cõtra hoĩes de tali collegio nõ poſſit cõue-
niri collegium, ſed tantùm ſinguli. Idem in dicta l.
omnes populi. nu. 91. dicẽs, ꝙ ſub verſ. Illo, ſi quis
contra. ꝙ non includatur hæreditas iacens, ſeu ia-
cens: quia quando ſtatutum loquitur de perſona,
non erit intelligẽdum de perſona ficta: niſi ſtatu-

tum nominatim ſe ad fictam perſonam extendat:
vt in l.3.§.Hæc verba,ff. de negot.geſt.& hac ratio
nc non compræhendit ciuitates, & Caſtra: quia
propriè non ſunt perſonæ, ſed vice perſonæ. vt in l.
Mortuo.ff. de fideiuſſ. neque eos, qui ſunt in vte-
ro, quia non ſunt perſonæ. vt in l.fina.ff. de Collat.
bonor. Hæc Bald. vbi ſupra, qui tamen cum reue-
rentia tanti viri, ſibi contrarius pluribus in locis
ſe quamlibentiſſimè ſubſcripſit præſenti noſtræ
ampliationi. Nam in capit.1. ſub rubric. de noua
forma fidel.num.2.ſuper verſi. Contra omnem ho
minem. dicens, quòd nomine hominis, etiam ci-
uitas & vniuerſitas contineatur, excepta propria
patria: & rurſus ipſemet Bald. in l.metum.§.Ani-
maduertendum, in prima & ſecunda lectura. ff.
quòd met. cau. His præciſis verbis vtens, videli-
cet. Nota quod vniuerſitas poteſt cõmittere & incu-
tere bellum, facit.l. ſi quis in tantum. C. vnde vi.
cum ſimil. ſecundo nota quòd idem ius eſt de ſin
gularibus perſonis collegij, & eſt argumentum
quòd ſi conſtituatur procurator contra omnem
perſonam, quòd intelligatur etiam conſtitutus
cõtra collegia, & vniuerſitates, vt in l. Mortuo.ff.
de fideiuſſ. ſecundò eſt argumentum, quòd ſi com
mittatur alicui inquiſitio contra quoſcumq; de-
linquentes, quòd etiam contra vniuerſitatem in-
telligitur commiſſa, vt docuit Specul. in titu. de
inquiſit.§.penult. verſic. Quòd ſi inquiſitio com-
mittitur. hæc Bald. qui ibidem in ſecunda lectura
eiuſdem §. inter alia redarguit gloſam ibi dicen-
tem, quòd ſub appellatione, quis, vel ſi quis, non
contineatur vniuerſitas: ſubdidit tamen ipſe Bal.
hoc eſſe falſum. Cùm imò contineatur ſecundum
Cyn. in addit. Procurator igitur, contra perſonas,
porrigitur contra vniuerſitatẽ, vt in d. l. Mortuo.
Non negamus etiam alios fuiſſe Doctores, qui di
xerint, quòd ſtatutum loquens in perſona ſingula-
ri, ac per conſequens vera, non extenderetur ad
203 vniuerſitatem, † ſeu ciuitatem, capitulum, &
quamcunque hominum congregationem: & ra-
tio per eos aſſignata eſt: quoniam propriè loquen
do, non ſunt perſonæ, ſed perſonas ſingulares quid
repræſentans, vt in l. Mortuo. ff. de fideiuſſor. &
Doct. hoc ipsũ docentes fuerunt infraſcripti, vide
licet Petr. de Ancha. in c. Nouit. ext. de his, quæ
fiunt à prælat. & ibidem docuerunt Pan. Imo. &
Anto. de Butr. in c. Graue. per totum, ext. de præ-
ben. Felinus in c. Dilectus, el ſecundo, de ſimonia.
& in c. Eam te. num.15. per totum. ext. de Reſcri-
ptis, & Rom. in l.2. in princip. col.2. verſic. Nota
ſecundum. An ſtatutum. ff. de verb. obligat. & alij
paſſim. Attamen meo quidem iudicio, ſi recta ſta
tera ponderabuntur huiuſmodi vtræq; ſententiæ,
quæ videntur adinuicem aduerſantes: in terminis
præſentis noſtræ ampliationis cõcordantur. Cùm
Iaſon loquatur in caſu particulari: non enim veri-
ſimile eſt, ipſum voluiſſe docere, quòd ſi ciuitas to
ta concurrerit ad mortem inferendam alicui par-
ticulari homini, qui obnoxius non fuiſſet crimini
læſę maieſtatis, tota ciuitas fuiſſet gladio peri-
mẽda, ſed ſolùm in caſibus infraſcriptis, aliàs ſibi
ipſi fuiſſet cõtrarius. Sed nec è cõtra ſentẽtia Bal.
dicentis, quòd pęna criminis læſę maieſtatis hu-
manæ inſerta in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. quæ
loquitur in perſona ſingulari non habeat locum
etiã in ciuitatibus, quia aliàs ſibimet, & omnibus
Doctoribus aduerſaretur. Sed loquutus fuit in a-
lijs criminibus, in quibus ſtatutum fuit vniuerſita

tem non fore puniendam eadem pœna, qua ſingu
laris perſona. Pro cuius tamen maiori veritatis di
lucidatione, ſubnectemus ſubſequentes concluſio
nes; illis tamen præmittendo hoc notabile. Scien
dum ergo erit, quod vniuerſitas, ciuitas, collegium,
204 † capitulum, & quid ſimile denotans congrega-
tam multitudinẽ hominum, ſi propriè, realiter, &
verè ſumantur, nihil aliud denotabunt quàm ipſam
multitudinem perſonarum verarum ſingularium
hominũ, ex quibus ipſa vniuerſitas, collegiũ &c.
conſtituitur, quæ aliàs à Doctoribus dicuntur per
ſonę fictæ repræſentãtes ipſorum ſingulares perſo-
nas veras. Prout infraſcripti Doct. docuerunt, vide
licet Gloſſ. in l. ſicut. verſic. Non debetur. ff. quod
quiſque vniuerſitatis nomine, cuius ſentẽtiæ aſti-
pulatus fuit ibidẽ Bart. addẽs quod hoc ipſum docue
rint cõiter philoſophi, & canoniſtę oẽs. Idem do-
cuit in d.l. ſicut. Paul. de Caſt. cùm nihil aliud ſit
vniuerſitas ſcolariũ, quàm ſcolares. Idem docuit
Bal. in dicta l. ſicut. §. ſiquid, in addit. nu.1. verſic.
In eadem glo. in fine. Idem docuit Pan. in c. dile-
ctus el 2. col.3. verſic. ad primum. ext. de ſimonia.
Ioannes de Ana. Felinus, & plerique omnes alij
in d.c. Dilectus, el ſecondo.

His præmiſſis ad pleniorem intelligentiam prę
ſentis noſtræ ampliationis ſubnectendæ erunt ſub
ſequentes concluſiones.

Prima ergo concluſio ſit hæc.

Vniuerſitas, ſeu capitulum, & quælibet congre-
gatio hominum capta ſecundum fictionem iuris
205 repræſentat vnam ſingularem perſonam † ac vnũ
corpus compactum ex multis ſingularibus perſo-
nis, quaſi ex diuerſis mẽbris, quæ tamen erit aliud
a ſingularibus perſonis ipſius vniuerſitatis conſti
tuentibus ipſam vniuerſitatem; vtputa a ciuibus
ipſis. Hæc concluſio Probatur triplici medio. Pri-
mò enim per tex. in c. nouit. ext. de his, quæ fiunt a
prælar. Vbi Alexan. Tertius his pręciſis verbis vſus
fuit, videlicet, [Nouit tuę diſcretionis prudentia,
qualiter tu & fratres tui vnum corpus ſitis, ita quod
tu caput, & illi membra eſſe probãtur] hęc ibi in-
ter alia. Vbi Papa appellat caput eccleſiæ Hiero-
ſolimitanę ipſum Patriarcham, corpus verò ipſius
capitulum, & ſic vnam perſonam fictam repræſen
tantem multas perſonas veras ſingulares conſti-
tuentes huiuſmodi perſonam fictam. Idipſum pro
batur per tex. in l. Mortuo. ff. de fideiuſſ. & mãdat.
vbi hæc habentur, videlicet, [Mortuo reo promit
tendi etiam ante hæreditatem, fideiuſſor accipi
206 poteſt, quia hæreditas † perſonæ vice fungitur:
ſicuti mancipium, curia, & ſocietas,] hæc ibi. ex
quibus apertiſſimè probatur, quòd recedentibus
omnibus ſcolaribus alicuius ſcolę, ſeu collegij, &
alijs redeuntibus, idem tamẽ collegium dicetur,
ſicut mortuis omnibus in ſimul omnibus de popu
lo alicuius ciuitatis, & alijs loco eorum ſubroga-
tis, idem tamen dicetur populus: & ratio eſt quo-
niam ſi non eſſent homines, non daretur vniuerſi-
tas, & ſi aliud ſit vniuerſitas, & aliud homines ip-
ſius, ex qbus ſit vniuerſitas: ex his ergo omnibus,
quod vniuerſitas ſit perſona ficta repræſentans perſo-
nas veras ipſius vniuerſitatis, vt patuit in d.l. Mor-
tuo. Idipsũ probatur & alia rõne. Hæreditas enim
aliud dicetur & aliud dicentur res hæreditariæ,
vt in l. hæreditas. ff. de petit. hæredit.

Probatur & ſecundo Doctorum ſententia præ-
ſens concluſio. Nã idipſum eleganter docuit Bar-
tolus in l. Aut facta. §. fina. numero tertio, verſicu.
quid

qoid dicemus.ff.de pœnis. Paul. de Caſtro in l. ſi
quid municipij.§.ſi quid.nu.5.verſic.in queſt.glo.
ff.quod cuiuſque vniuerſitatis nomine, qui ſe ſub-
ſcripſit ſimpliciter ſupradictæ Bar.ſententiæ io di
cta l.aut facta.Bald.verò in dicta l. mortuo. idip-
ſum ſentiens, his præciſis verbis vſus fuit, videli-
cet. Nota defunctum eſſe perſona repreſentatam,
& in iſta ficta perſona viget obligatio, collegia,
curiæ, & ſocietas, & quæcunque corpora dicun-
tur quædam perſona ficta. Contractus enim facti
cum Collegio ſubſtentátur tanquam facti in per-
ſona ficta, & non vera, & per hoc patet obligari
207 † Collegium non ſingulos de Collegio, quando
non contrahitur ad commodum ſingulorum, ſed
neceſſitate, ſecus ſi voluntate. Vnde ſi quis eſſet
conſtitutus Procurator ad agendum contra om-
nes, tunc continetur nomen Collegij, vel ſimi-
lis per hanc l.mortuo. & per l.metum. §.animad-
uertendum.§.quod met. can. in quo §. ipſe Bald.
apertius procedens idem docuit, dicens, ꝙ Vni-
uerſitas aliud ſit quàm homines Vniuerſitatis,
qui ſunt aduuicem congregati. hæc Bald. vbi ſu-
pra. qui Bal. idipſum repetijt in l. omnes populi.
col. 10. in fine. in verſ.ſed nunquid.ſub illo verſic. ſi
208 quis. ff. de iuſtitia & iure. & ꝙ Vniuerſitas † ſit
vnum corpus fictum, & vna perſona repreſentata,
docuitquoque Alberic. de Roſat. in lib. 4. ſtatu.
quæſt. 10. incip. Quid ſi ſtatuta. infraſcriptis ver-
bis vtens, videlicet ſi ſtatuto caueatur, quòd ban-
nitus non poſſit exire de banno, niſi pacē habeat,
& ſoluat centū. Quædam Vniuerſitas erat in ban-
no, an ſit neceſſe, quod omnes de Vniuerſitate ſin
gulariter habeant pacem, & ſoluant centum? Dic
quòd non: cùm fuerit vnum factū tantum, & Vni-
uerſitatis, & non ſingularium perſonarum ipſius,
& ideo ſufficit pacē fieri à Siudico nomine Vni-
uerſitatis, & ſemel tantum ſolui centum. Nam
pro hoc eſt ſingularis textus in l.2. ff.quod cuiuſ-
que Vniuerſitatis nomine. vbi verè hæc habétur,
videlicet [Si municipes, vel aliqua Vniuerſitas
ad agendum det actorem, non erit dicendū quaſi
à pluribus datum ſic haberi: hic enim pro Repu-
blica, vel Vniuerſitate interuenit, non pro ſingu-
lis.] hæc ibi. Vniuerſitas enim vnum corpus (ſub-
dit Alber.) repreſentat, vt in d.l.mortuo. Idem do
cuit Gandinus in tract. de malef. tit. de bannitis
pro maleficio. nu. 9. verſic. quid ſi in ſtatutu. Idem
docuit Milleus in ſua Praxi crimin. in c. de ſubſi-
diaria quantitate. nu. 92. verſ. & aliud eſt Vniuer-
ſitas. Idem docuit Panormitanus in c. dilectus. el
ſecondo. col. penul. verſic. ad primum dicendum.
extra de ſimo. dicens, quòd etſi ſecundum verita-
tem aliud ſit Collegium à ſingulis de Collegio:
Tamen ſecundum fictionem, Collegium non eſt
aliud à ſingulis, vt in dicto c. nouit. vnde Vniuer-
ſitas, ſeu Collegium eſt quædam perſona ficta, &
repreſentata, vt in d.l.mortuo. & in d.c.nouit. vbi
dicitur, quòd Epiſcopus & Canonici faciunt vnū
corpus, & certè hoc corpus non eſt verum, ſed fi-
ctum, & repreſentatum. hæc Panor. vbi ſupra, cu-
ius ſententię ſe facto ſubſcripſit Geminianus in c.
Romana. §. in Vniuerſitatem. col. 4. in princ. verſ.
eſt ſciendum, quòd Vniuerſitas. de ſent. excom-
munic. in ſexto. his præciſis verbis vtens, videli-
209 cet, Vniuerſitas † eſt dicta ab vniuerſo: vniuerſū
verò dicitur, quaſi in vnum verſum, quando ſcili-
cet plures habent ius, vel cauſam conuerti in vnū,
vt faciant Vniuerſitatem: quia ſcilicet hoc eſt eis
conceſſum ab alijs, qui ſuper hoc ius habent, vt in
l.3. ff. de Collegijs illic. Item Vniuerſitas eſt plu-
rium corporum inter ſe diſtantium vno nomine
eis ſpecialiter deputato, vt in l.ſicut. §.fin. ff.quod
cuiuſque Vniuerſitatis nomine, & in cap. gratum.
extra de poſtulat. Prælat. cum concord. Iſta verò
nomina Vniuerſitas, Communitas, Collegium,
Corpus, Societas ſunt quaſi idem ſignificantia:
210 vnde Communitas † dicta eſt à cõmuni, & com
mune eſt compoſitum à con, & munium, ideſt of-
ficium, quaſi cõmunio plurium in vnum officiū,
vt in c.conſulti. de procurat. vt puta, quia habent
arcam communem, ſigillum commune, vnum Re-
ctorem, & conſimilia. arg. in c. dilecta. de exceſſ.
Prælat. Collegium autem dicitur quaſi in vnum
collectum, & collegium collegarum in vno hono
re poſitorum, & hoc quoque poterit dici Capitu-
lum, de quo dicitur in c. Capitulum. in princ. de
reſcript. & Epiſcopus cum Capitulo faciunt vnum
corpus, cuius caput eſt ipſe Epiſcopus, & Cano-
nici membra, vt in dicto c. nouit. Iſta ergo omnia
dicuntur vnum nõ ſimpliciter, ſed aggregatione,
ſicut dicitur domus, & grex: quia decem oues fa-
ciunt gregem, vt in l.oues. ff. de abige. & propter
hoc nullum eorum eſt vera perſona (quæ eſt rei ra
tionalis indiuidua ſubſtantia. Vnde Collegium,
& aliæ Congregationes hominum in vnum dicun
tur perſona non vera, ſed ficta, ſeu repreſentata, vt
in d.l.mortuo. Idipſum docuerunt & infraſcripti
alij Doctores: Ioannes enim de Ana. in c. dilectus
filius. el ſecondo. col. 4. in verſic. in ea glo. ibi, ſed
nunquid Collegium. extra de ſimonia. inter alia
notatu digniſſima dixit, ꝙ Vniuerſitas, ſeu Colle-
211 gium † eſt corpus repreſentatum ad ſimilitudi-
nem veri corporis: ſicut enim ad vnum corpus ve
rum conſtituendum multa membra ſimul iuncta
concurrunt, ſic ad conſtituendum Collegium con
currunt ſinguli homines, nõ tamen vt ſinguli, ſed
tanquam coniuncti, & collecti, prout latius do-
cuit Ho. in c. dilecta. extra de exceſſ. Prælat. etſi
ſecundum veritatem Collegium non ſit aliud à
ſingulis de Collegio.

Secunda concluſio. Vniuerſitas, Ciuitas, Capi-
tulum, Eccleſia collegiata, & quæcunque hominū
Congregatio quocūque nomine dicta, licèt (pro-
priè loquendo) non poſſit delinquere, cùm non ſit
(proprie loquendo) perſona ſingularis, ſed ſolùm
quid vniuerſale conſtitutum ex multis particula-
ribus perſonis. Nihilominus fictione iuris dice-
mus Vniuerſitatem poſſe delinquere, tam in omit
tendo, quàm in committendo, diuerſo tamen re-
ſpectu. Nam Vniuerſitatem dicetur peccare in
211 omittendo, † quando ipſa tenetur ex præcepto
ſui Superioris aliquid facere, quod ſi facere negle
xerit, etiam ſi hoc contingat neglectu ſolùm re-
gentium ipſam Vniuerſitatem, vt puta, non reci-
piendo deſtinatum à Superiore, vel etiam defen-
dendo huiuſmodi omiſſionem, tamen huiuſmodi
omiſſionis crimen aſcribetur ipſi Vniuerſitati, li-
cèt ipſum nõ contigerit fieri ab Vniuerſitate com
municato conſilio, dummodo ſubſequatur ipſius
Vniuerſitatis omiſſionis patientia non corrigen-
do tale omiſſionis crimen perpetratum. In quo ca
ſu meritò per regulas iuris in c. error. & c.c.ſequ.
diſt. 83. punietur ex negligentia Officialium eius
in ſibi præiudicando. Cùm dicendum ſit Vniuer-
ſitatem conſciam, ac participem huiuſmodi ſcele-
ris, quòd emendare, & cui obuiare poterat, & ne-
glexit

glexit, cùm dicatur ipſam propriè, & verè delinquere. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argum. in l. iubemus nullam nauem. C. de ſacroſanct. Eccleſ. vbi neglectu Procu-
213 ratoris † Eccleſiæ in omittendo quæ ibi iubentur obſeruari, Eccleſia ipſa ſentit detrimentũ. Idẽ probatur in l. ſi procurator. §. ſi tutoris. in fine. ff.
214 mãdati. & ꝙ Officialiũ † negligẽtia in omittendo præiudicet Vniuerſitati, Capitulo, Ciuitati, & cuicunque Vniuerſitati, ſeu hominum Congregationi per ſubſequẽtes iuris auctoritates facillimè probabitur. Nam idipſum probatur per argum. in c. potuit. extra de locato, & conducto. vbi inter alia Gregorius Octauus dixit, quòd [emphiteo-
215 tę † non ſoluens per biẽnium Canonem, niſi celeri ſatisfactione, poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet, iuſtè potuiſſet expelli. Hæc ibi. Dixi hoc probari per arg. in d. c. potuit. quoniam etſi explicitè ibi nulla fiet mentio de materia pręſentis concluſionis, benè tamen implicitè: ex ipſo enim colligitur, quòd ſicut dictus emphiteota iuſtè poſſit expelli per Eccleſiam, quæ eſt perſona ficta, repreſentans multas veras perſonas, puta Prælatum, & alios Clericos, vel Monachos dictæ Eccleſiæ deſeruientes, tamen ſi per Prælatum ipſius Eccleſiæ Procuratorem, ac miniſtrum, etiam ſine Capitulo, cùm ibi nulla fiat mentio de conſenſu Capituli neceſſario poſtulando in expulſione emphiteotæ, & acquirendo vtili dominio ex tali expulſione Eccleſiæ (cuius ſunt illa bona emphiteotica, per nõ ſolutum eius Procuratori Canonem,) graue præiudicium poterit generari ipſi Eccleſię per omiſſionem expulſionis dictæ emphiteotæ, & ſic videtur p̃iudicari, ac per conſequens puniri poſſe Vniuerſitatem ex delicto omiſſionis factæ per ſuũ Procuratorem. Idem probatur per argum. in c. de quarta. c. auditis, & c. veniens. extra dę præſcript. imò & per omnes Canones, & leges eiuſdẽ tituli, in vtroque iure, vbi habetur alicui Vniuerſitati præiudicari in iure ſuo, ac per conſequens puniri propter crimen omiſſionis Procuratoris, vel Prælati cuiuſcunque Eccleſiæ, vel Vniuerſitatis omittendo præſcriptionem proſequi alicuius iuris aliquo titulo iuſto Eccleſiæ, vel Vniuerſitati acquiri inchoato. Dixi igitur probari idipſum per argum. in dictis iuribus, cùm ex ipſis eliciatur validiſſima argumentandi ratio à cõtrario ſenſu, nec nõ ab identitate rationis tali pacto, videlicet: Sicut enim licet Prælatis alicuius Eccleſiæ per continuatam poſſeſſionem quadragenariam contra aliam Eccleſiam, proprię ſuę Eccleſię aliquod ius acquirere, illam ſpoliando, & ſuam ditando. Ita eodẽ modo elicitur, quòd Prælatus per cuius deſidiam alter Prælatus acquiſiuit ius aliquod Eccleſiæ ſuæ præiudicauit, ac pœna priuationis iuris ſuæ Eccleſiæ affecit propriam Eccleſiam non petendo iura ſuæ Eccleſiæ ante præfinitam præſcriptionem contra eam. Ex quibus patuit Vniuerſitatem poſſe puniri aliquo pacto propter omiſſionis crimen incurſum à ſuo Procuratore. Idipſum probatur & ſecundò Doctorum auctoritate, arguendo tamen ab identitate rationis, eo ꝙ idem iudicium ſit, vt diximus de Vniuerſitate, quod de Eccleſia collegiata, quæ proculdubio perſona ficta eſt, repreſentans multas inſimul perſonas priuatas, & veras. Nam infraſcripti Doctores locuti fuerunt de præiudicij pœna, qua punitur Eccleſia ex crimine omiſſionis incurſo per deſidiam Pro-
curatoris ſui, videlicet Federicus de Senis in conſil. 9. quem citat & ſequitur Panormitanus in c. tua nuper. num. 9. extra de his, quæ fiunt à maior. par. Cap. & rurſus in c. quoniam. nu. 4. verſ. vltimò hic quæro. extra de decimis. & in c. verum. nu. 28. extra de foro compet. & in c. verum. nu. 3. extra de condit. appoſ. quem ſequitur Bartholomęus Socinus in l. Termilius. nu. 16. ff. de condit. & demon. addens idipſum docuiſſe. Imol. in c. de donat. Quapropter concludit ipſe Socinus, ꝙ legata, ſeu donatio facta Eccleſiæ ſub conditione implenda, quòd ſi illa non fuerit adimpleta per Eccleſiæ miniſtros, legata reddantur inualida: & ratio eſt,
216 quoniam † in omittendo acquiſitionem pręſentaneam Prælatus poterit præiudicare. Idem docuit Panorm. in d. c. potuit. nu. 15. verſ. vnde ſolus Prælatus. Idem rurſus ipſemet Panorm. docuit in d. c. veniens. nu. 21. Idem docuit Decius in c. paſtoralis. nu. 35. extra de except. quod & repetijt in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ. nume. 241. verſ. & ad id, quod dictum eſt. extra de conſtitu. qui Decius idem repetijt in conſ. ſuo 588. incip. Viſo puncto, & dubijs. nu. 15. & iterum in l. ſeruus. nu. 9. & 10. C. de pactis. Prælatum poſſe præiudicare in quærendis. Idem docuit Rom. in conſ. 184. incip. Viſis quæ narrantur: dicens, quòd ſtatutum, in quo habetur, quòd mulier alienare non poſſit, intelligitur in quæſitis, non autem in quærendis, vt not. Imo. in conſ. 74. incip. In caſu præmiſſo, & ſtatu-
217 tum † laicorum, quod nõ valeat in præiudiciom Clericorum intelligitur in quæſitis, ſecus in quærendis, vt not. Bart. in rub. de conſtitu. & ratio eſt, quia in quæſitis agitur de damno vitando: in quęrendis verò de lucro captando. Nam in quæſitis agitur de redemptione, quæ eſt fauorabilior. Idẽ docuit Gloſ. in c. ſi Epiſcopum. in verſ. damnum Eccleſiæ. 16. q. 6. & ibidem Archid. Idem Innocentius in c. 2. de donat. Idem docuit Mantua in c. 1. extra de in integrum reſtitu. à nu. 29. vſque ad 32. ſequens Panormitanum in d. c. tua. etiam quo ad recurſum contra Prælatum, quod & apertiſſimè probatur per tex. in l. quicquid. C. arbit. tute. iuncto c. 1. extra de in integrum reſtitu. vbi dicitur, ꝙ [ſi Eccleſiam læſam fuiſſe manifeſtum ſit (cùm Epiſcopo eius conditionem deteriorem facere nõ
218 liceat: † & Eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari, quæ in damnum eius data conſtiterit) ad ipſius conuenit ius, proprietatemque redire] quod & affirmarunt omnes Doctores in d. c. 2. inter quos eſt Panorm. ibidẽ nu. 29. ſuper verſ. Glo. in verſ. an non licet: & ibi recenſet idipſum, quod dixerat in d. c. tua. de præiudicio circa acquirenda. Idem docuit Felinus in c. contingit. nu. 5. per totum. extr. de ſent. excom. idem docuit Auguſtinus Berous in conſ. 116. incip. In cauſa caducitatis. nu. 9. vol. 1. vbi dixit, quòd vbi Prælatus
219 † habet Eccleſiæ Collegium, cui præeſt, poterit pręiudicare iure Eccleſiæ collegiatæ acquirendo, etſi non acquiſito, quod & repetijt in conſ. 109. nu. 31. verſ. nec repugnat licentia. vol. 1. dicens, ꝙ emphiteota non ſoluens Canonem ipſo facto non cadat à iure ſuo, licet ideo poſſit expelli, cùm ſolus Prælatus poterat præiudicare Eccleſiæ, & ratio eſt ſecundum eum, quia non agitur hic de alienando, ſed de nõ acquirendo. Quapropter ſi Prælatus reciperet penſionem pro futuro tempore, nõ dicetur alienare, ſed Eccleſiæ non acquirere, & in non acquirendo ſolus Prælatus poteſt conditionẽ

Eccleſiæ

Eccleſiæ facere deteriorem, vt docuit Innocētius
in d. c. 2. de donat. Idipſum docuit rurſus idem
Auguſtinus in ſuo conſil. 122. vol. 1. in nu. 9. & 23.
addens, quòd propter pactum additum cōtractui
emphiteotico de non alienando, magis magis ve-
rificatur regula, ꝙ Prælatus non poſſit præiudica-
re Eccleſiæ ſuę in acquiſitis, etſi in acquirendis.
Idem docuit Gloſ. ſingul. in c. placuit. in verſ. ne-
gligentia. 16. q. 3. dicendo Prælatum poſſe præiu-
dicare Eccleſię in omittendo, ſecus in faciendo.
& idem ibi docuit Archid. Idem docuit Bal. in l.
iubemus. la ſeconda, nu. 2. & 12. C. de ſacroſan. Ec
cleſ. dicens, quòd negligentia Prælati nocet Ec-
cleſię, quod dictum ipſemet volens declarare in
dicto nu. 12. his præciſis verbis vtitur, videlicet,
219 Aut vult præiudicare Pręlatus † Eccleſię delin-
quendo, & tunc ſi delinquit cum conſenſu totius
Capituli, & præiudicat Eccleſię, vt in Authent. de
Sanctis Epiſcopis, §. ſi quis rapuerit, ſecūdum Iac.
Butr. ſed D. Gugliel. dicit in hoc puncto, quòd in
acqoirendis poterit pręiudicare, ſed non in ac-
quiſitis. quod not. in l. ſi quis in tantam. C. vnde
vi. Aut delinquit ſolus Pręlatus, & tunc ſecūdum
omnes, non pręiudicat Eccleſię. Sed tu dic (ſub-
didit ibidem Bald.) Aut loquimur in pręiudicio
perſonali, & tunc adminiſtrator non pręiudicat
domino, niſi dominos concurrerit in eodem deli
cto tacitè, vel expreſsè, vt in l. fin. C. de excoſt. &
tranſl. mili. an. lib. 12. & per Innoc. in c. 1. extra, vt
lite non conteſt. Aut loquimur de pręiudicio rea-
li, & tunc refert, aut eſt merum, & apertum deli-
ctum, & non pręiudicat adminiſtrator domino,
niſi quatenus Dominus eſſet factus locupletior.
Aut non eſt verum delictum, ſed velatum, & inclu
ſum, ſeu coniunctum cum miniſtratione, & tunc
præiudicat Domino. Tamen Dominus habet re-
greſſum contra negotiorum geſtorem, etſi ille nō
ſit ſoluendo, ſufficiet domino cedere actionem, vt
not. in l. Polla. C. de his, qui. vt indig. & ratio eſt,
quoniam poſtquam lucrum eſt radicatum, perde-
re lucrum eſt verum damnum, vel diminutio pa-
trimonij. hęc omnia Bal. vbi ſupra, qui idipſum
breuius docens in l. pupillorū. nu. 2. C. de repud.
220 vel abſtin. hęredit. dixit, quod Prælatus, † ſeu
Rector Eccleſię perquiſito, quòd hæreditas dela-
ta Eccleſiæ ſit damnoſa, vel ſubiecta nimis vexa-
tionibus, poterit eam efficaciter repudiare. Ta-
men ſi eſt Eccleſia collegiata requiritur cōſenſus
Capituli, nec requiritur auctoritas Epiſcopi: quia
iſta non eſt alienatio, cùm nihil de bonis Eccle-
ſiæ transferatur in alium, vt in l. magis puto. §. ſi
fundus legatus. in primo reſpon. ff. de rebus eorū.
Neque enim (propriè loquendo) pauperior fiet,
qui non acquirit, vt in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus hę-
res. ff. de donat. inter vir. & vxo. & ratio eſt, quia
hæreditas nō eſt in bonis noſtris ante ipſius agni-
tionem. hęc Bald. vbi ſupra in declaratione verſ.
agnitionem, ſcilicet acceptationem. de quo tamē
eſt textus apertiſſimus in l. pretia rerum. ff. ad l.
221 Falcid. in qua dicitur inſtitutum hęredem † an-
te ipſius aditionem non eſſe locupletiorem. & ibi
per Doct. cuius deciſionis rationem aſſignare ſtu-
dens ipſemet Bal. in l. fi. C. de acquir. & retin. poſſ.
in ſua addit. in fine. dixit, quòd in acquiſitis non
præiudicat, ſecus in acquirendis: quia acquiſita
iam ſunt deducta in ſuo eſſe: acquirenda verò nō.
hæc Bal. ibi, quæ & repetijt declarando latiùs, &
clariùs ſuam mentem in prędictis. in l. contra iu-
ris. §. ſi curator. ff. de pactis. his pręciſis verbis
vtens, videlicet: Iſte tex. eſt in argumentum, ꝙ le-
gatum relictum Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ nō poſ-
222 ſit repudiare, † ſicut nec poterit paciſci de non
petendo huiuſmodi legata, etſi Federicus tenue-
rit cōtrarium: credo (inquit) ſi iſtud legatum eſ-
ſet vtile Eccleſię, ꝙ non poſſet repudiare: ſecus ſi
contineret onus. Idipſum docuit Bart. in l. iube-
mus. la ſeconda, nu. 4. C. de ſacroſanct. Eccleſ. his
pręciſis verbis vtens, videlicet; Breuiter dic. Aut
quæris vtrum Prælatus poſſit pręiudicare Eccleſię
contrahendo, aut aliud faciendo. Primo caſu nō
poteſt præiudicare, niſi licitè contrahat, vt in d. l.
iubemus. & in Authent. hoc ius porrectum. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. Secundo caſu, aut loquimur in
quærendo, & poterit præiudicare, vt in Authent.
de Neſtorianis. C. de hęretic. & in corpore vnde
ſumitur. Aut in iam quęſitis, & tunc, Aut negli-
gendo, & poterit Eccleſiæ præiudicare, puta, pa-
tiendo contra ſe præſcribi, vt in Authentic. quas
actiones. C. de ſacroſan. Eccleſ. Aut aliud facien-
do, & tunc, Aut negligendo, & tunc aut facit cum
conſenſu Capituli, & poterit ei pręiudicare, & ſic
loquitur iſta lex. Aut ſine conſenſu Capituli, &
tunc non poterit præiudicare Eccleſiæ, vt in cap.
delictum perſonæ. de reg. iur. in ſexto. & ita intel-
ligunt illud cap. Doctores. hęc omnia Bart. elegan
tiſſimè, qui tamen breuius idipſum repetijt in l.
ſeruus. C. de pactis. cuius ſententiæ ſe ſubſcripſit
Iaſon, ipſum Bar. ibidem citans in l. ſi filius meus.
nu. 4. ff. quod quiſque iuris. Idipſum rurſus docuit
ipſemet Iaſon in l. ſeruus. nu. 2. C. de pactis. dicēs,
223 quòd ſolus Pręlatus † Eccleſiæ in quæſitis non
poterit præiudicare Eccleſię ſuę: ſed bene aliqñ
in quęrendis, vt docuerunt Gloſ. & Doct. in l. iu-
bemus. la ſeconda. C. de ſacroſan. Eccleſ. & in re-
gu. delictum perſonę. de reg. iur. in ſexto. & ple-
nè Canoniſtę in cap. 1. extra de dolo, & contum.
Hinc videmus, quòd ſolus Pręlatus in recipiendo
Canonem ab emphiteota, qui triennio ceſſauerat
ſoluere, & ſic poterat expelli: pręiudicat Eccle-
ſię: quia ſumus in quęrendis. ita Dominus Card.
Flor. tenuit in c. potuit. extra de locato & cōduct.
& ibi Imol. in col. 26. & ſequenti, qui de hoc ipſo
etiam loquitur in rub. extra de conſtitu. dicens, ꝙ
224 ideo valeat ſtatutum laicorū. † (Adde tn, quòd
Canoniſtę communiter idipſum ſenſerunt in cap.
Eccleſia Sanctę Marię. extra de conſtitu.) ꝙ Ec-
cleſiæ nullo tempore pręſcribant, ne ciuitas per-
dat datia, vel collectas: eo quia ſtatutū huiuſmo-
di reſpicit quęrenda, & non quęſita. Idem rurſus
docuit Iaſon in l. ſi conſtante. nu. 10. ff. ſolut. matr.
225 loquens de iure quęrendo, † etſi poſtea de iure
quęſito verbum faciens dixerit, Pręlatum nō poſ-
ſe renunciare iuribus Eccleſię: quia eſſet dona-
tio: quę eſt ſibi regulariter interdicta, vt in c. 2.
extra de donat. ſed tamen loquens de quęrendis,
addit, dicens: tamen negligendo, & non petēdo,
Eccleſię pręiudicat, vt in c. de quarta. & c. veniēs.
extra de pręſcript. Idem rurſus docuit ipſemet
Iaſ. in l. filiusfamilias. §. Diui. num. 8. ff. de legat. 1.
Idipſum docuit Gemin. in c. 1. col. pen. in verſic.
quęro. Pone, quòd Pręlatus, vel Rector. extra de
rebus Eccleſ. alien. vel non alien. in ſexto. ſequens
Feder. in ſuo conſ. 9. loquentem ante acceptatio-
nem legati, & dicens, quòd in ſic acquirendis Prę
latus poterit pręiudicare, non autem in acquiſi-
tis: cùm in acquirendis non videatur alienatio
rei

Digitized by Google

rei Eccleſiaſticę : cùm nũquam fuerit in dominio Eccleſiæ. Pro hoc quoque facit quod docuit Ioannes Andreas in c.1.de ſepultur. lib.6. ſuper Gloſ. fin.dicens, quòd in acquirendo poteſt quãdoque ille præiudicare, qui non poteſt in acquiſito. Probatur inſuper præſens noſtra concluſio infraſcriptorum Doctorum, qui in pręciſis terminis ipſius concluſionis, loquentis de puniendis Vniuerſitatis, Ciuitatis, & Capituli delictis, loquuntur, & ſunt ſequentes, videlicet Bar. in l.aut facta.§.nonnunquam.col.2.nu.4. verſ.ſi quæratur, an Vniuerſitas delinquat.ff.de pœnis. Idem docuit Cynus in l.ſi quis in tantam, col.3.verſic.ſed pone, iuxta hoc.C.vnde vi. Idem docuit Salycet. in l.1.& 2.C. de ſedit. Idem docuit Nicolaus Boerius in tract. de ſeditioſis.in ſuo ſeptimo, & vltimo præſuppoſito.nu.6.verſ.his præſuppoſitis. Idem Ludo. Carrerius in ſua Praxi crimin.c.14.nu.4. verſic.circa primum.tit.de excuſat.reorum. Idem docuit Antonius Capicius compatriota noſter in ſua elegãtiſſima deciſ.139.nu.69.dicens, quòd quando ci-
226 ues vident † offendi Officialem, cui ſunt ſubditi ratione iuriſdictionis, vel ei vim inferri, tenentur ipſum defendere, aliàs ſunt in pœna, & delinquunt, & erit iſtud delictum in omittendo, in quo ad hoc, vt committatur non opus eſt conuocatione populi, vel congregatione Concilij, & deliberatione, ſed eo ipſo committitur, vt not. Salic. in l.1.col.1. q.3. C. de ſeditioſis. allegat l. iubemus nullam.C.de ſacroſan.Eccleſ.& illud dictum Salyc.not.Felinus in c.cùm omnes.col.19.verſ.ſexta declaratio.extra de conſtitu.Hinc Felinus in d.c. cùm omnes. vbi ſupra.dicit, allegando Anchar.in eleganti eius conſil.153. incip. In Chriſti,&c. ex enarratis in facto.col.6. quòd quando delictũ habet cauſam ſucceſſiuam, & continuatam, vt rebel-
227 lio, guerra, & ſimilia: ſi enim ciuitas, † vel Congregatio aliqua hominum cõmiſerit aliquod horum, vel à ſuis patitur huiuſmodi perpetrari, tũc iſtud videtur verè delictum ciuitatis. Nam bis factis ſatis declaratur eius voluntas, & habetur perinde, ac ſi conſultè iſtud fieret ab ipſa Vniuerſitate, cùm ab ipſa prohiberi potuiſſet ne fieret, prout late docuit Anchar. vbi ſupra, quem ſequitur Io. de Ana in c.dilectus. el ſecondo.col.11. extra de ſimonia.& ratio ſecũdum eos eſt, quoniam aliàs ſequeretur, quòd ſi aliqui ciues alicuius Vniuerſitatis inuaderent caſtrum alterius, quod poſtea Vniuerſitas ipſa tenet, vel ſi ciues dictæ Vniuerſitatis deprędarentur bona alterius, & Vniuerſitas ipſa receptaret prædam, & captiuos, quòd nõ tenerentur ad damna illata reſtituenda, quod eſt prorſus abſonum, & à ratione alienum. Nam Bar. in præcitato loco apertiſſimè dixit, quòd peccatum omiſſionis poterit committere Vniuerſitas. Nam ipſa tenebitur aliquid facere, quod ſi omiſerit, licèt hoc contingeret negligentia ipſam regẽtium, tamen ipſa dicetur negligere per dictam l.iubemus.la ſeconda. cõiuncta l. ſi Procurator.§. tutores.in fi.ff.mandari. Idem prorſus docuit Iaſ. in l.ciuitas.col.2.nu.4. verſ. confirmo & tertiò.ff. ſi cert.pet. Idem docuit Bertran.in conſi.24.nu.4. vol.1.Socinus in conſi.95.vol.3. Idem docuit Io. Milleus in ſua elegantiſſima Praxi crimin.fol.73.
228 nu.62.63.& 64. dicens, quòd Vniuerſitas † ex facto, ac dolo ſuorum Officialium non poterit puniri, niſi ratum habuerit factum : quia teneretur inſolidum, vt in l.ſi ex dolo.ff.de dolo, & in l.1.§. dei eciſſe. ff.de vi & vi armata, quod & latiùs Cynus docuit in d.l.iubemus nullam nauem. C.de ſacroſan.Eccleſ.aliàs (inquam) non poterit puniri: quia non videtur Vniuerſitatem mãdaſſe ſuo Officiali vt delinqueret. Quomodo verò procedere
229 debeat Iudex † volens procedere cõtra Vniuerſitatem accuſatam de aliquo crimine, reperies diſtinctè per eundem Ioannem Milleum, vbi ſupra, à nu.65. & deinceps. Idem docuit Cæſar Vrſillus in annotatione ſuper deciſ.376. Matthęi de Affli. nu.6. Idem latiſſimè in conſ.228.& in conſil.486. incip. Viſis. in fine. vbi ad hoc ipſum probandum refert Anchar.in conſil.157. Qui concludit, quòd quando delictum habet tractum ſucceſſiuum, quod tunc obligat Vniuerſitatem, quæ à principio non conſentit, quod tamen declarat dictus Decius latiſſimè in regula ſemper qui non prohibet. ff. de reg.iur. per totum. Idipſum latiſſimè docuerunt ſcribentes omnes in l.ſi mora.ff.ſoluto matrim. in verſ.ne facto mulieris, per illum text.& ratio eſt: quoniam etſi Vniuerſitas non dicatur delinquere delicto Procuratoris, ſicut nec dominus delicto ſerui in delictis momentaneis, benè tamen dicetur delinquere in delictis ſucceſſiuis, ſeu habentibus cauſam ſucceſſiuam, prout ſpecialiter inter alios docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Panormitanus in c.conſtitutus. extra de teſtibus. & in c.cùm cauſam.el primo.eod.tit. vbi hoc eſſe verum probat, idipſum docuit Bal. in l.1.circa fi. C. ſi quacun. prædi. & Thomas Gram[illegible] in conſi.crimin.8.nu.1. & ratio iſtorum eſt, quoniã in actu miniſtri, vel ſerui momentaneo, non pręſu-
230 mitur ſcientia † domini, ſed ſolùm in actu ſucceſſiuo, prout docuit Paul. de Caſtr. & Moder. in l.1. ff.ſi cer.pet. Cùm ex iuris diſpoſitione delictũ famuli imputetur domino ſcienti, & non prohibenti factum à famulo, maximè in commodum ipſius domini, prout docuit Bar. in l.de pupillo.§. ſi quis ipſi Prætori.q.10.ff.de noui oper.nunc. vbi ſubdit Ludouic.Rom.præſertim hoc militare, vbi ſubeſt aliqua alia præſumptio, vt dicatur factum domino mandante, prout etiam conſulendo tenuit Franciſcus Curtius in conſil.41.col.penul. An verò grauius ſit puniẽdus peccans, vel legẽ tranſgrediens in committendo, quàm peccãs in omittendo : vide quamplurima recollecta per Tiraq. in tract.de pœnis.cauſa 45.per totum.vbi probat
231 grauius peccatum, † & grauiori pœna puniendum peccatum fore illud, quod perpetratur in committendo, quàm in omittendo, etſi tamen vtrumq; merito puniẽdum ſit. Pariſius etiã in conſil.21.& 91.vol.4.à 32.vſque in finẽ præſenti concluſioni ſe ſubſcripſit. De hac materia Legiſtæ (vltra ſupra citatos) nonnulla dixerunt in infraſcriptis locis, videlicet in l. ciuitas. ff. ſi cer.pet. in l. metum. §.animaduertendum. ff. de eo quod met. cau.Authen. Item nulla Communitas.& Authent. quęcunque Communitas.C.de epiſc.& cler.Idem docuit Cynus in l.ſi quis in tantam. col.3. verſic. ſed pone, iuxta hoc.C.vnde vi.

Et ex Canoniſtis idem docuerunt infraſcripti, videlicet Anton. de Butr. in c.dilectus. el ſecõdo, extra de ſimonia. Io. de Ana.in d.c. dilectus. col. 4. verſ.ſed illud corpus fictum, dicens, quòd delictum, quod conſiſtit in omittendo cadat in Vniuerſitatem, loquendo tamen ſecundum iuris fictionem, & ideo contra Vniuerſitatem præſcribitur propter delictum negligentiæ, vt in cap. de

quarta.

quarta.& per totum tit.de præſcript.Idem docuit
Panormitanus in d.c. dilectus. col.3. verſ. ad pri-
mum dicendum,his præciſis verbis vtens, videli-
cet, Dicitur in c.nouit.de his,quæ à Prælat. fiunt,
ꝙ Epiſcopus, & Canonici faciunt vnũ corpus, &
certè hoc corpus non eſt verum,ſed fictum,& re-
preſentatum. Propriè ergo Vniuerſitas non pote-
232 rit † delinquere, quia non habet verum corpus:
ſed propriè delinquunt ſinguli, & ſingulares de
Vniuerſitate: ſed iſtud corpus habetur pro vero,
quo ad multos iuris effectus. Vnde aduertendum
eſt,ꝙ quoddam delictum conſiſtit in omittendo,
& illud bene cadit in Vniuerſitatem,loquendo ta
men ſecundum illam iuris fictionem, ad hoc d.l.
iubemus. ſic & contra Vniuerſitatem præſcribi-
tur propter delictum negligentiæ. Idem docuit
Felinus in c.cùm omnes.col.17. nu.32. verſic.pro
quibus adduco. extra de conſtitu. ſe ſubſcriben-
do ſententiæ Salyc.relatæ ſupra dicentis,ꝙ deli-
ctum in omittendo imputatur Vniuerſitati, licèt
233 non ſit factum communicato † conſilio,ſecus in
committendo: addens, quod docuit Io.Andr.in
c.Romana.§.in Vniuerſitatem.de ſenten.excom.
in ſexto.dicens,ꝙ contumacia Capituli ligat ſin-
gulos de Capitulo, adeo, quòd ex illa cõtumacia
ſine alia citatione poſſint excommunicari.hæc Fe
linus vbi ſupra. quæ tamen repetijt in d.c. dile-
ctus.col.fin.verſ.ſed hanc cõcluſionem limita,cu-
ius tamen ſentẽtia eſt intelligẽda cũ grano ſalis,
ſcilicet, poſſint excommunicari, idelt declarari
excommunicati,ſupponendo latã fuiſſe excõmu-
nicationem à Iudice contra ſingulos de Capitu-
lo,ſi aliquid tale attentauerint, vel exequuti non
fuerint: cùm monitio trina requiratur excommu
nicatione ferẽda legitimè à Iudice,vt in c.ſacro.
de ſent.excommunicationis, niſi illam fulminaſ-
ſet per modum ſtatuti, ſcilicet in futuros tranſ-
greſſores alicuius mandati, quod vtique elicitur
quoque ex mente eiuſdem Felini in d.c. ſacro.

Ampliatio vnica concluſionis ſecundę.Amplia
allata in concluſione ſecunda,dicendo illa locum
etiam habere tam in ſingulari perſona, quàm in
234 Vniuerſitate ratum habente † delictum com-
miſſum ab aliquo in committendo. Hæc amplia-
tio probatur ijſdem medijs, quibus probatur re-
gula illa veriſſima, & vulgatiſſima, in qua habe-
tur, quòd ratihabitio habeat locum in delictis,
nulla facta diſtinctione perſonarum ratum haben
tium delicta perpetrata. Hæc igitur regula robo-
rans præſentem ampliationem, probatur tripli-
ci medio. Primò enim per argum. in c. cùm ad
Sedem. extra de reſtitut.ſpoliat. vbi Innocentius
Tertius caſſauit, ac irritauit ſententiam latam à
delegato ſuper ſpoliatione,contra quendam Epi-
ſcopum, cùm in actis non conſtitiſſet de tali ſpo-
liatione,nec de eius mãdato, nec de ratihabitio-
ne ipſius ſpoliatione facta à tali Epiſcopo. Ex
quibus apertiſſimè elicitur, quòd ratihabitio lo-
235 cum † habeat in delictis puniendis,eo quòd ibi
declarauerit Innocentius Tertius Papa, Epiſco-
pum in ſua poſſeſſione non fore moleſtandũ:cùm
nec per ratihabitionem ſpoliationis prætẽſæ de-
liquerit.Idem apertius habetur in l.1.§.quotiens.
verſicul. cùm autem falſus. ff. de vi & vi armata.
vbi hæc habẽtur,videlicet. [Cùm autem falſus eſt
Procurator,cùm ipſo tantum Procuratore inter-
dici debere,Sabini ſententia vera eſt. Sed & ſi q̃d
alius deiecit,ratum habuero? ſunt qui putant ſe-
cũdum Sabinum, & Caſſium (qui ratihabitionem
mandato comparant) videri me deieciſſe, inter-
dictoq; iſto teneri, & hoc verum eſt:Rectiùs enim
dicitur in maleficiis ratihabitionẽ mandato com
parari.] hæc ibi. Idipſum apertius adhuc docuit
textus in c.cùm quis.de ſent.excom. in ſexto. vbi
hæc habentur ad verbum, videlicet. [Cùm quis
abſque tuo mandato manus inijcit tuo nomine
236 violentas, ſi hoc ratum habueris, † excõmuni-
cationem latam à Canone incunctanter incurris:
cùm ratihabitio retrahatur, & mandato debeat
comparari.] hæc ibi inter alia. Idem probatur
per argum.in l.fin. C.ad Senatuſconſult.Macedo.
& in l.pecuniam. C.de negot.geſt. & in l.licèt.ff.
de iudic.& in l.1.§.deieciſſe. verſ.ſed etſi cũ quis.
ff.de vi & vi armata: probatur & ſecundò Docto-
rum ſententia: nam infraſcripti Doctores expreſ-
ſè præſenti noſtræ ampliationi ſe ſubſcripſerunt,
videlicet Glo.in d.l.1.§.quotiens. verſ.mandato.
& Gloſ.in c.ſicut tuis. verſic.conſentire. extra de
ſimonia. Glo.in c.quàm ſit. verſ.petere. de elect.
237 in ſexto. dicenſque amicus electi † poterit pe-
tere confirmationem huiuſmodi electionis nomi
ne ſui amici, etiam ſine eius mandato, dummo-
do poſtea amicus eius illam ratã habuerit,& dans
rationem talis concluſionis dicit, quia & in iudi-
cijs,vt in l.licet. ff.de iudic. & in contractibus,vt
in l.vltima.C.ad Maced.& in maleficijs, vt in l.1.
§.quotiens. ff.de vi & vi armata. Ratihabitio re-
trotrahitur & mandato comparatur, vt in c.cum
quis.de ſent.excom. in ſexto. & in c.ratihabitio-
nem.de reg.iur. in ſexto. Glo.in d.c. cum quis.in
verſ.incurris. Idem docuit exponens illud verbũ
retrotrahitur, dicens,huiuſmodi ratam habentem
Clerici percuſſionem nomine ſuo factam,eſſe ex-
communicatum ex nunc, ſcilicet ex quo ratũ ha-
buit,non ex tunc quo fuit facta iniectio, licet di-
238 catur ratihabitionem † retrotrahi,quia ſatis tra
hitur ad tempus anterius cum ex facto anteriori
liget,licèt ex nunc:nec enim ſententia excommu
nicationis trahitur retro ſicut aliæ ſententiæ,vt in
c.licet de ſent.excom.in ſexto. Idem Glo.penul.
c.fin.de iureiuran. in ſexto. Glo. in d.l.1.§. deie-
ciſſe. ff. de vi & vi armata. & ex Legiſtis præſenti
noſtræ ampliationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti
Doctores, videlicet Bar.in l.1.§.deieciſſe.verſ.ſed
etſi cum quis.ff.de vi & vi armata,& in l.ſi vt pro-
ponitur nu.3. ad finem vſque.ff.de fideiuſſ.vbi ſa-
tis mellitè hanc ampliationem docuit, probatur
& in l.Pomponius. ff.de negot.geſt. & in l.aut fa-
cta.§.fin. nu.10. ff.de pœnis,dicens ratihabitionẽ
ſubſequutam ſufficere ad puniendam, & obligan-
dam Vniuerſitatem. Bal.in l.vlt.in fine. C.ad Ma-
cedon.& in l.non ideo minus.in q.11.C.de accu-
ſat.& in l.1.§.ſi Procurator.col.1. ff. ſi quis iuſdi.
non obt. & poſt Glo.in l.ſi pupillus. §.ſi Titij.ff.de
nego.geſt.& in l.obſeruare.§.proficiſci, nu.9.ff.de
offic.Proconſul.& in conſil.152.lib.1.& in l.quid
ergo.in princ. ff.de his, qui not.infa. Decius in l.
ſemper, qui non prohibet & nu.14.nu.8.ff.de reg.
iur.Angel.Arct. in tract.de maleficijs. in verſic.&
Sempronium.nu.36.& ibi in addit. per Auguſti-
num de Arimine. Iaſon in l. ſi quis iniquum. §. 1.
nu.1.ff.quod quiſque iuris,& in l.ſi quis mihi bo-
na.§.iuſſum.col.pen. ff.de acquir.hæredit. & rur-
ſus in conſ.139. vol.4. poſt Anchar. in conſil.158.
Claudius de Battandis in ſua regul. 11n. Praxis
crimin. Rom.in conſ.195.nu.2. Carrerius latè in
ſua

ſua Praxi crimin.fol.14. quæſt.de ratum habente.
nu.11.& 14. Felinus in c.cùm omnes.col.19. verſ.
pro quibus.extra de cōſtitu. Anchar. in conſ.158.
Barbat.in conſil.48.col.1.vol.2. Alber.de Gandano
in tract. de maleficijs. tit. de furibus, & latronibus.nu.12.
verſic. ſed pone. Paulus de Caſtro in
conſil.423.nu.6.in 1.vol.& in nu.3.circa medium
eiuſdem conſilij,& voluminis, vbi voluit, q Veneti
tenerentur de rapina in mari facta per quædam
Carolum eorum ſubditum, ex quo ipſi ratum habuerant,
& iterum in conſil.422.incip.Quia ſcio.
col.4.in antiquis,& in conſ.415.in antiquis,& in
conſ.272.Soc.in conſ.148.incip.Iuſtiſſime Iudex.
in fine.in 1.vol.& in conſil.28.col.fin. verſic.ſexta
concluſio.vol.1.Ludo.Bo.in l.1.§.quoties.in 2.interpretatione.ff.de
vi & vi armata.Salyc.poſt Bal.
in d.l.non ideo minus,in d.l.ſemper,qui nō prohibet,
allegans Canonem in c.2.extra de ord.cognit.&
in d.l.non ideo minus.nu.25.in 10.oppoſ.
C.de accuſat. dicens,ratum habentes obligari ex
maleficio commiſſo propter ratihabitionem, vt
in d.l.1.in princ. & in §.ſed cum quis.ff.de vi & vi
armata. Alex.in conſi.46.vol.5. & pulchrè in l.Iulianus.col.1.ff.qui
ſatiſdar.cog.vbi tradit quomodo
in delicto iam conſumato fieri poſſit ratificatio.
Cynus in l.non ideo minus.C.de accuſat. Iulius
Clarus in ſua Praxi crimin. in q.87. in verſic.
quæro nunquid.& rurſus in q.38. verſic.ſed pone.
Franciſ.de Arct.in conſ.165.& in conſ.16.col.17.
circa finem. & col.ſeq. Oldrad.in conſ.199. nu.7.
& 8. Boſſius in ſua Praxi crimin.titul.banniti qui
poſſint.nu.1. verſ.& ſufficeret etiā ratificatio. Cacheranus
in deciſione Pedemontana 138. nu.5.&
6. per totum. Ex Canoniſtis. Durandus Specul.
in c.quicūque. nu.5. de ſent.excommunicationis
in ſexto. qui ibidem nu.12.addidit, dicens,quòd
ad hoc, vt quis ex maleficio obligetur,duo interuenire
debent, videlicet, quòd eius nomine fiat
239 maleficium, † & quòd ratum habeat : peccata
240 enim † ſuos debent tenere auctores,vt in l.ſancimus.
C.de pœnis,& in c.quæſiuit. extra de ijs,
quæ fiunt à maior.par.Cap.Dynus in regula. Ratum
quis habere non poteſt.in princ. de reg. iur.
in ſexto. & in regula ratihabitionem.eod.tit.Innocentius
in c. 2. extra de ordine cognit.& communiter
Canoniſtæ in d. c.2. extra de ordine cognit.&
in c.cum quis.de ſent.excom.in ſexto.
241 Vniuerſitas, † ſeu Capitulus & huiuſmodi (ſecundum
fictionem iuris ſumpta pro vna repreſentata
perſona,& vno corpore,quod eſt aliud ab hominibus
ipſam Vniuerſitatem conſtituentibus,vt
puta à Scholaribus,ſumitur hæc concluſio, probatur
triplici medio. Primò enim per text. in c.nouit.extra
de his,quæ fiunt à Prælat.vbi Alexander
Tertius his præciſis verbis vſus fuit, videlicet.
[Nouit tuæ diſcretionis prudentia,qualiter tu &
fratres vnum corpus ſitis,q tu caput,& illi membra
eſſe probantur.] hæc ille. text. inter alia, vbi
appellat Papa caput Eccleſiæ Ieroſolymit. ipſum
Patriarcham,corpus vero ipſius Capitulum,& ſic
vnam perſonam fictam repreſentant Patriarcha,
& Capitulum, etſi multæ perſonæ ſingulares concurrent
ad huiuſmodi perſonam fictam cōſtituendam:
& quòd ſit Vniuerſitas vnum corpus,& vna
perſona repreſentata, docuit quoq; Alber.de Roſat.in
lib.4.ſtatutorum.quæſt.10.incip.quid ſi ſtatutum.
nam ibi infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet:
Si ſtatuto caueatur, quòd banditus non
poſſit exire de banno,'niſi pacem habeat, & ſoluat
centum, quædam Vniuerſitas erat in bando,
an ſit neceſſe, quòd omnes de Vniuerſitate ſingulariter
habeant pacem, & ſoluant centum.per hoc
tex.in l.a.ibi, quòd non erit hic dicendum,quaſi
à pluribus. Vniuerſitas enim vnum corpus repreſentat,
vt in l. mortuo. ff. de fideiuſſ. idem docuit
Gandinus in tract.de malef.titul. de banditis pro
maleficio.nu.9.verſic. Item quid ſi in ſtatuto. Idē
docuit Milleus in ſua Praxi crim.in c.de ſubſidiaria
quantitate,nu.92. verſ.& aliud eſt Vniuerſitas
in l.mortuo. ff. de fidei vx. & mandat. vt hæc habentur,videlicet.
[Mortuo reo promittendi etiā
ante hæreditatē fideiuſſor accipi poteſt, quia hæreditas
perſonæ vice fungitur,ſicut mancipium,
& cur.& ſocietas.]hæc ibi.Ex quibus apertiſſimè
probatur, quòd recedentibus omnibus Scholaribus
alicuius Scholæ,ſeu Collegij, & alijs redeuntibus,eadem
tamen Collegium eſt. Item mortuis
omnibus de populo alicuius ciuitatis, & alijs loco
eorū ſubrogatis, idem dicetur populus, idem
etſi non eſſent homines non daretur Vniuerſitas,
tamē aliud eſt Vniuerſitas,& aliud homines:quapropter
elicitur ex his,quòd aliud ſit Vniuerſitas,
quàm perſonæ,quæ faciunt Vniuerſitatem ſecundum
iuris fictionem, quia eſt quędā perſona repreſentata,vt
patuit in d.l.mortuo. Idem proba-
242 tur & alia ratione,& hęc erit:Hæreditas † enim
aliud dicetur, & aliud dicentur res hereditariæ,
vt in l.hæreditas. ff. de petit. hæred. Probatur &
ſecundò Doctor. auctoritas. illam idem docuit
Bar.in l.aut facta.§.fin.nu.3.verſ.quid dicemus.ff.
de pœnis.Paul.de Caſtr.in l.ſi quid municipij.§.ſi
quid.nu.5. verſ.in quæſt. gloſæ. ff. quod cuiuſque
vniuerſitatis nomine, ſe ſubſcripſit ſimpliciter ſententiæ
Bar.in d.l.aut facta.Bald.vero in d.l.mortuo.
his præciſis verbis,videlicet nota defunctum
eſſe perſonam repreſentatam, & in iſta ficta perſona
viget obligatio : Collegia Curiæ, & ſocietates,
& quæcunq; corpora dicūtur quædā perſona
ficta cōtractus facti cū Collegio, ſuſtētantur tanq
facti in perſona ficta,& non vera,& per hoc patet
obligari Collegiū nō ſingulos,qn nō contrahitur
ad commodum ſingulorum, ſed neceſſitate, ſecus
ſi voluntate:vnde ſi quis eſſet conſtitutus Procurator
ad agendum contra omnes continetur nomen
Collegij,vel ſimile per hāc l.mortuo. & per l.metum.
§.animaduertendum. ff.quod met. cauſa. in
quo §.ipſe Bal. clarius idem docuit dicens, quòd
Vniuerſitas aliud ſit quàm homines,qui ſunt inuicem
congregati. Idem docuit Panormitanus in
c.dilectus.& c.2.col.penul.verſic.ad primum dicendum.extra
de ſimonia.dicens,quòd etſi ſecundum
veritatem aliud ſit Collegium à ſingulis de
Collegio, tamen ſecundum fictionem non aliud
eſt Collegium, & aliud ſinguli de Collegio, vt c.
nouit.de his,quæ fiunt à Prælat. vnde Collegium,
ſeu Vniuerſitas eſt quædam perſona ficta, & repreſentata,
vt in d.l.mortuo. & d.c.nouit. vbi dicitur,quòd
Epiſcopus, & Canonici faciunt vnum
corpus, & certè hoc corpus non eſt verum, ſed fictum,&
repreſentatum. hæc Panormitanus vbi ſupra.
Idem docuit Geminianus in cap.Rom. §. in
Vniuerſitatem.col.4.in princ.verſic.& ſciendum,
quòd Vniuerſitas his præciſis verbis vtēs, videlicet
Vniuerſitas eſt dicta ab vniuerſo,& vniuerſum
dicitur quaſi in vnum verſum, quando ſcilicet plures
habentes,vel cauſam cōuerti in vnum,vt fa-

ciant

ciant Vniuerſitatem, quia ſcilicet hoc eſt ei con-
ceſſum ab alijs, quod ſemper hoc iua habent, vt
243 in l.tertia,ff.de Collegijs illic. Item † Vniuerſi-
tas eſt plurium corporum inter ſe diſtantium vno
nomine ſpecialiter ei deputaro collectio, & per
hoc Vniuerſitas ab exordio in vno conſtitui non
poteſt, licet in vno conſeruari poſſet, vt in l. ſicut.
§.fin. ff.quod cniuſque Vniuerſitati nomine, & in
cap gratum.extra de poſtul.Prælat. cum concor-
dantib.iſta verò nomina Vniuerſitas, Communi-
tas,Collegium,Corpus,Societas, ſunt quaſi idem
ſignificantia. Vnde Communitas dicta eſt à com-
muni, & commune eſt compoſitum à con,& mu-
nium , ideſt officium quaſi communio plurium
in vnum officium , vt in §. conſulti. de procurat.
vt quia habent arcam communem,ſigillum com-
mune, vnum Rectorem, & conſimilia. argumen-
tum in capit.dilecta. de exceſſi. Præl. Collegium
autem dicitur quaſi in vnum collectum,& eſt Col
legium ſocietas collegarum in vno honore poſi-
torum, & hoc poteſt dici Capitulum, de quo di-
citur in cap. Capitulum. in principio. de reſcri-
ptis. & Epiſcopus cum Capitulo faciunt vnum
corpus, cuius Epiſcopus eſt caput , & Canonici
membra,vt in cap.nouit. de his,quæ fiunt à Præ-
lat. & iſta dicuntur vnum non ſimpliciter , ſed à
gregatione , ſicut dicitur domus, & grex : quia
decem oues faciunt gregem , vt in l. oues. ff. de
abige. & ob hoc nullum eorum eſt vera perſona,
quę eſt rei rationabilis indiuidna ſnbſtătia, vnde
Collegium dicitur perſona non vera , ſed repre-
ſentata, in l.mortuo. ff. de fideiuſſ. hæc Geminia-
nus vbi ſupra. Idem docuit Baldus in l. omnes po
puli.columna decima, infr.in verſic. ſed nunquid,
ſub illo verbo ſi qnis. numero vigeſimotertio. ff.
de iuſtitia,& iure. Idem docuit Felinus in cap.4.
244 concl. Vniuerſitas † delinquens in committen-
do, ſcilicet ea, quæ ſolum fieri poſſunt ab ea, (vt
Vniuerſitas eſt) non vt perſona priuata, vtputa, in
faciendo ſtatutnm illicitum quocunque reſpectu,
date iuriſdictionem, imponere collectas , & hu-
iuſmodi cum poterit banniri , vel alios puniri
pro actu tali illicito, pœna ſtatuta (ſi adſit) ſin
aliàs arbitraria, iuxta arbitrium eius Superioris,
& hoc caſu dicitur verè,& propriè ipſam Vniuer-
ſitatem delinquere, hæc concluſio probatur tri-
plici medio. Primò, per textum apertiſſimum
in l. caſſa , & irrita. C. de ſacroſanctis Eccleſijs.
vbi hæc habentur, videlicet: [Caſſa, & irrita de-
nunciare per totam Italiam recipimus omnia
ſtatuta , & conſuetudine contra libertatem Ec-
cleſiæ,eiuſque perſonas indnctas aduerſus Cano-
nicas , & Imperiales ſanctiones , & ea de Capi-
tularibus penitus aboleri mandat noua conſti-
tutio , & de cæteris ſimiliter attentata , ipſo iu-
re nulla eſſe decernit, ſi quid contra fiat pœnæ,
(quæ ſtatutæ ſunt) imminebnnt . Sed ſi per an-
num hnius nouellæ Conſtitutionis aliqni inuen-
ti fuerint contemptores, bona eorum per totum
noſtrum Imperium impunè ab omnibus occupen
tur.] hæc ibi. Idem ferè habetur in l. Item nulla
Commnnitas.C.de Epiſcopis,& Clericis.vbi hęc
habentur , videlicet : [Item nulla Communitas,
245 vel perſona publica, vel priuata , † collectas,
vel exactiones, angarias, vel perangarias Eccle-
ſijs, vel alijs pijs locis, aut Eccleſiaſticis perſonis
imponere , aut inuadere Eccleſiaſtica bona præ-
ſumant, quòd ſi fecerint & requiſiti ab Eccleſia,
vel Imperio emendare coutempſerint, triplum re
fundant, & nihilominus banno Imperiali ſubia-
ceant, quod abſque ſatisfactione debita, nullate-
nus remittatur. hæc ibi . Idem probatur per ar-
gumentum in cap.nouerit. & c.grauem. extra de
ſententia excommunicationis, vbi excommuni-
cationis pœna plectuntur aliquid ſtatuentes con-
tra libertatem Eccleſiaſticam, vel huiuſmodi ſta-
tuta obſeruantes, vel non delentes poſt dnos men
ſes. dixi probari per argumentum, quoniam licet
ibi ad verbum non reperiatur præſens noſtra con
cluſio, beue tamen ex illis iuribus elicitur, cnm
inibi puniantur illę perſonæ, ad quas ſpectat ſta-
tuta huiuſmodi illicita condere . Idem proba-
tur & ſecundò Doctorum ſententia . Nam infra-
ſcripti ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni, vi-
delicet Bart. in l.aut facta.§.fin.columna ſecunda,
nu.4. verſic.nam quædam ſunt.ff.de pœuis.Idem
docuit Salyc. in l.1.quæſt.3.de ſeditioſis. Idem do
cuit Bald.in dicta l. Item nulla. notab.5. dicens,
246 ita requiri † Communitatem, ſicut ſingularem
perſonam, & ita poni in banno.Idem docuit Ioan
nes Milleus in ſua Praxi de crim.proſequen. in c.
de ſubſidiaria quantitate.nume.83. Idem docuit
Carrerins in ſua Pract.crimin.fol.185. cap.incip.
Quartodecimò excuſat. nume.4. verſic. qnod aut
quæris . Idem docuit Nicolaus Boerius in tract.
de ſeditioſis.cap.incip.Septimò,& vltimo.nume.
13. verſicu. & prædicta concluſio. Et ex Canoni-
ſtis Panormitanus idem docuit in cap. dilectus.
el ſecondo.col.3. verſic.quoddam verò delictum.
ext.de ſimonia. Idē ibid.docuit Io.de Ana.col.3.
in fine. citātes ad hoc probandum ſupradicta hic
à nobis citata. Probatur & tertiò hac ratione. Cū
ipſi Rectores legitimè creati ab Vniuerſitate re-
preſentent totum corpus Vniuerſitatis, & per ip-
ſos iudicia decernat ipſa Vniuerſitas, & leges con
dat : inde ſequitur, ꝙ in huiuſmodi verè, ac pro-
priè dicatur Vniuerſitatē delinquere, ac per con-
ſequens tota Vniuerſitas pro delictis ipſorum ve-
niat ſtatutis à iure pœnis plectenda .

Limita ſingulariter dictam concluſionem, di-
cendo tunc ſolum dicendum fore Vniuerſitatem
delinquere ex delicto regentium conſiliariorum,
247 & aliorum hominū Vniuerſitatis, † quādo dua-
bus dictæ Vniuerſitatis partibus concurrentibus,
aut ſaltem maiori parte ad illud committendum
conſentijſſet in loco, & more ſolitis, præcedente
tractatu, deliberatione, & conſilio. Hæc limitatio
probatur Doctorum auctoritate . Nam Bart. in l.
aut facta. §.fin.col.fin. verſ.vlterius quæro omnes
homines de iſta. ff. de pęnis. his præciſis verbis
vtens, videlicet omnes homines de iſta Vniuerſi-
tate iuerunt ad occidendum quendam, vtrum di-
catur Vniuerſitas occidiſſe ? veritas eſt iſta, quod
tūc videtur facere Vniuerſitas, quādo deliberato
propoſito, & cōſilio hoc facit, aliàs non dr̄ facere
Vniuerſitas, ſed dicuntur facere ſinguli, & ita vi-
detur tenere Gl. in l.aliud.§.refertur.ff.de reg.iur.
Iſto ergo caſu nō poſſet fieri inquiſitio cōtra Vni-
uerſitatem, ſed contra homines illos ſingulares,
qui hoc fecerunt : plus dico, quod ſi leuato vexil-
lo, & pulſata campana iuerunt ad hoc faciēdum,
quod non dicatur delinquere Vniuerſitas , ſi de-
claratio non præceſſiſſet , vt latiùs ſupra .

Vndecimò fallit regula tradita in cōcl.3.qn̄ verę

248 ba diſpoſitionis pœnalis, † & correctoriç ſimul
ex lata ſignificatione vocabuli trahi poſſunt ad ca
ſum, in quo concurrit identitas, aut maioritas ra
tionis: nam tunc ſit extenſio. exempli gratia, ſta
tutum, vel lex noua pœnalis excludit filiam a ſuc-
ceſſione extante filio maſculo, contra l. maximum
vitium. C. de liberis præteritis: talis enim lex no-
na correctoria, & pœnalis, extenditur ad nepté,
vt ſic & ipſa excludatur à ſucceſſione, ſtante filio
maſculo: cùm in ea non tantùm adſit identitas
rationis, verumetiam & maioritas rationis, ex-
cludendo eam cum quodammodo filia dici poſ-
ſit, vt in l. filij appellatione. l. iuſta, & l. libe-
rorum. ff. de verborum ſignificatione. & idem
eſſet ſi ſtatutum permitteret occidi bannitum,
cùm trahatur etiam ad vulnerantem. Hæc fal-
lentia probatur triplici medio. Primò enim per
argumentum in l. illud. in primo reſponſ. ff. ad l.
Aquil. vbi hæc habentur, videlicet: [Illud quæſi-
tum eſt, an quod Procóſul in furto obſeruat, quod
à familia factum ſit, ideſt vt non in ſingulos detur
pœnæ perſecutio, ſed ſufficere id præſtari, quod
præſtandum foret, ſi id furtum vnus liber feciſſet,
debeat & in actione damni iniuriæ obſeruari?
ſed magis viſum eſt idem eſſe obſeruandum, &
meritò. Cùm enim circa furti actionem hæc ra-
tio ſit, ne ex vno delicto tota familia dominus ca-
reat, eaque ratio ſimiliter, & actio damni iniu-
riæ interueniat, ſequitur, vt idem debeat exiſti-
mari, præſertim cum interdum leuior ſit hic cau-
ſa delicti, veluti ſi culpa, & non dolo damnum de-
tur.] hçc ibi. Dixi probari per argumétum in d. l.
illud. quoniam ex ipſa elicitur illa vulgatiſſima
249 regula, videlicet: Vbi eadem ratio, † ibi idem
ius, & vt patet ex contextu verborum ipſius legis
hoc verificatur etiam in materia pœnali, eo ma-
gis, quòd ad probandam præſentem fallentiam
infraſcripti Doctores afferunt dictam l. illud. Idé
quoque probatur per iura, & Doctorum ſentétias
allatas ſupra ad probandam ipſam tertiam con-
cluſionem, cuius hæc eſt vndecima fallentia. (vi-
de ibi) vltra ſubſequentes Doctorum ſententias.
Idem & ſecundò probatur Doctorum ſententia.
Philippus Frãchus hoc ipſum docuit in c. 1. col. 4.
in verſic. tertiò limita, niſi verba de tempore or-
din. in ſexto. qui refert hoc ipſum docuiſſe Bal. in
l. in ſuis. ff. de liber. & poſthum. in d. l. maximum
vitium. Idem docuit tacitè Gloſ. in Clement. 1. in
verſ. gregibus. de decimis, vt bene arguit Frãchus
vbi ſupra. Nam dicta Glo. infraſcriptis vtitur ibi
verbis, videlicet licèt ſtrictè grex differat ab ar-
mento, quod eſt maiorum animalium, vt equorũ,
250 bouum, & ſimilium: grex † verò minorum, vt
porcorum, caprarum, & ouium, hic tamen largè
ſumitur pro maioribus, & minoribus, quæ gregan
tur, hæc illa Glo. Ex quibus videtur quoque pro-
bari præſens fallentia. Idem docuit Geminianus
in dicto capit. primo, columna tertia, in verſicul.
fallit primò. & in capit. quanquam. §. omnes au-
tem. colum. antepenult. de vſuris in ſexto. in ver-
ſic. nota bene iſtam Gloſam, quòd conſtitutio pę
nalis extenditur de ſtricta ſignificatione vocabu-
li ad latam, quando eadem ratio ſubeſt. Idem do-
cuit Antonius de Butrio in cap. fin. colum. 34. in
verſic. fallit primò. extra de conſuetudine. Idem
docuit Ioannes de Imola in Clementina prima,
numero trigeſimoſeptimo, in verſicu. quartò fal-
lit. de electio. Idem docuit Baldus, & Doctores
in l. 2. C. de in ius vocando. Idem Baldus rurſus
in l. quod verò contra. ff. de legibus. & rurſus idem
Bald. Paul. de Caſtro, & Doctores in l. ſi vero. §. de
viro. ff. ſoluto matrimonio. & idem rurſus docuit
Ioannes de Imola in dicto §. ſi vero. ante finem.
& idem docuit Lanfranchus in dicto §. ſi verò. in
ſecunda concluſione interpretationis extenſiuæ.
Idem docuit Ioannes Baptiſta in repetitio. l. om-
nes populi. ff. de iuſtitia, & iure. in ſeptima fal-
lentia. Idem docuit Euerardus in Topica iuris
in titul. locus à ratione legis. numero trigeſimo-
ſecundo, in verſic. octauò fallit. Idem docuit Na-
uarrus in capit. pœnæ. numero ſeptimo, in verſi-
culo tertiò quando. de pœnitentia, diſtinctione
prima.

Limita præcedentem fallentiam ipſam, dicen-
251 do veram eſſe ſolum in diſpoſitione † iuris, ſe-
cus tamen erit dicendum in diſpoſitione homi-
nis: nam tunc nullatenus ipſa diſpoſitio exten-
denda erit ad caſum aliquem inibi non expreſ-
ſum, etiam ſi ille caſus ſub lata ſignificatione com
prehenderetur, niſi de intentione diſponentis a-
liud expreſsè appareret, quoniam tunc ſtandum
eſſet tali diſpoſitioni. Hæc limitatio probatur tri-
plici medio. Primò per argumentum in cap. fin.
extra de præbendis. vbi hæc habentur, videlicet:
[Cùm olim Priori Sanctæ Mariæ dederimus in
mandatis, vt G. Diacono in aliqua Eccleſia ciui-
tatis, vel Diœceſis Lucañ. auctoritate Apoſtolica
prouideret. Idem præfatum G. Eccleſiæ ſancti Pe
tri de Vico Rectorem, auctoritate huiuſmodi nĭ
xus eſt deſignare, in qua Rector ab eiuſdem Eccle
ſiæ Clericis eligi conſueuit, excommunicationis
ſententiã nihilominus proferens in rebelles. Cùm
igitur mandatum huiuſmodi ſe ad talia non ex-
tendat, nec ad rectoriam, vel dignitaté, noſtra fe-
ratur intentio, cùm pro ſimplici beneficio iuſſio
noſtra manat: Mandamus, quatenus tam inſtitu-
tionem huiuſmodi, quàm excõmunicationis ſen-
tentiam propter hoc latam, denuncies non tene-
re.] hæc ibi. Dixi probari noſtram limitationem
per argumentum in dicto capitulo finali, quo-
niam etſi explicitè ad verbum ibi dicta limitatio
non contineatur, bene tamen implicitè, & ſecun-
dum eius ſententiam: cùm luce clariùs ex ipſa
eliciatur, quòd diſpoſitio hominis, ſeu præce-
ptum de aliquid ſpeciale faciendo, non ſe exten-
dat ad facienda alia diuerſi generis, quæ licèt
ſub lata ſignificatione comprehenderentur, non
tamen venirent ſub ſtricta eorum ſignificatione,
vt requiritur in materia pœnali, & correctoria
ſimul, quæ in caſu præſentis limitationis conſi-
deratur, ac ſupponitur: Quoniam, etſi ſub lata
ſignificatione, appellatione beneficij, veniant
dignitates Eccleſiaſticæ, vt ſunt Canonicatus, Ar-
chidiaconatus, & Parochialatus, cùm omnia
hæc conferant bona, ipſa recipientibus, tamen
in ſtricta ſignificatione accepta non venirent hu-
iuſmodi dignitates Eccleſiaſticæ in diſpoſitione
hominis, vt fuit probatum per contextum verbo-
rum dicti capituli fin. quod & probatur rurſus per
tex. apertiſſimum in c. cum in illis. in principio.
de præben. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet:
[Cum in illis, quibus beneficia curam animarum
habentia committuntur, maior quàm in ijs, qui
ad alia promouẽtur, idoneitas requiratur: inten-
tionis

tionis noſtræ nequaquam exiſtit, vt cùm aliqui-
bus de Eccleſijs, perſonatibus, dignitatibus, vel
alijs beneficijs quibuſcunque (de animarum cu-
252 ra mentione non habita) † prouideri manda-
mus, ipſis de ijs, quibus huiuſmodi cura immi-
net, poſſit, aut debeat prouideri.] hæc ibi. Ex
quibus patuit veritas noſtræ ſallentiæ. Idem &
clariùs probatur per argumentum in capit.ſuſce-
ptum. de reſcriptis in ſexto.vbi Bonifacius Octa
uus infraſcripta ſtatuit, videlicet. [Suſceptum ab
Apoſtolica Sede mandatum, vt ab aliquo benefi-
cij (quod obtinet) reſignatione recepta ipſum al-
teri conferas, & aſſignes, adimplere non potes, ſi
ille antequàm reſignet, rebus eximatur humanis,
cùm non per reſignationẽ vacauerit, ſed per mor-
tem, niſi de intentione mandantis aliud appare-
ret expreſsè.] hæc ibi. Dixi probari per argumen
tum in dicto cap.ſuſceptum, quoniam re vera etſi
hæc noſtra limitatio ibi ad verbum non conti-
neatur, bene tamen ſecundum ipſius ſententiam:
cùm ex ipſo apertiſſimè eliciatur, quòd diſpoſi-
tio hominis non poſſit extendi vltra diſpoſita in
ea: cùm quicquid fiat à delegato, vel mandata-
253 rio, † vltra fines delegationis ſuæ, vel ſui man-
dati, ſit nullum, & nullum de iure ſortiri vnquam
poterit effectum, vt in cap. prudentiam. extra de
officio iudic.delegati. in capit.ſi cui.de electio. in
ſexto. & in l.diligenter.in principio. ff. mandati.
Probatur & ſecundò auctoritate Doctorum. Præ-
ſenti enim limitationi ſe ſubſcripſit Io. de Imol.
in l. ſi verò.§.de viro. ff. ſoluto matrimonio. & in
Clementina prima, columna octaua, in verſ.quar
eò fallit. de elect. Innocentius etiam & ipſe vide-
tur aſſipulari præſenti fallentiæ in dicto cap. fin.
vbi inter alia docuit, quòd ratio talis deciſionis
eſt (vt etiam ego dixi paulò ante) quia non eſt
254 præſumendum, quòd ſub generali clauſula † con
cedat (ſcilicet ſuperior) quod ſub ſpeciali conceſ-
ſurus non eſſet, vt in l.prima. C.quæ res pign.ob-
lig.poſſunt. Idem docuit Ioannes Andreas in di-
cto cap.fina. columna ſecunda, ſequens Innocen-
tium ibidem, addens, quòd Otto Portuenſis Epi-
ſcopus notabat ex hoc cap. quòd quandocunque
delegatus proferebat ſententiam, vel aliter proce
debat contra intentionem delegantis, nullus erat
proceſſus, vt hic.& in cap. cum dilecta. extra de
reſcriptis: eadẽ enim ratio debet mouere vtrun-
que. hæc Io.Andr.ibi, qui in dicto cap.ſuſceptum.
in principio. in verſic.intentione. idem confirma-
re videtur his verbis vtens, videlicet: Intentione,
quæ præfertur verbis, ex quo de illa conſtat, aliàs
ſtatur verbis. Idem docuit Panormitanus in dicto
cap.fin.nume.4.& 5.his verbis vtens. Nota, quòd
255 mandatum Papæ † recipit vires à ſua intentio-
ne: ſemper ergo coniecturanda eſt mens Princi-
pis. ad hoc cap.adeo.& cap.ſuper literis.extra de
reſcriptis. Nota vltimò caſum notabilem, qui ali
bi (vt credo) non eſt ita expreſſus, quòd ſententia
256 † excommunicationis lata à delegato Papæ vl-
tra comprehenſa in reſcripto delegationis, eſt ip
ſo iure nulla, & licèt, vt docent etiam Innocen-
tius, & Butrius de intentione delegantis non ſit,
quòd ipſe ferat ſententiam iniuſtam, tamen lata
tenet, & idem dicendũ erit ſi delegatus ferat ſen-
tentiam contra clauſulam inſertam in reſcripto,
concernentem inſtructionem circa merita cauſæ:
nihilominus tenet ſententia, quoniam regula ge-
neralis habet, quòd ſententia lata contra ius liti-
gatoris valet, vnde opus eſt appellare, & hęc ſunt
intelligenda vera (ſecundum ipſum Panormita-
num ibidem) quando ſententia delegata non fuiſ-
ſet lata excedendo fines delegationis ſuæ, ſeu vi-
res mandati: quoniam ſi exceſſiſſet fines mandati,
prout loquitur text. in hoc cap. fin. in quo is, qui
contulerat rectoriam, non habuerat in mandatis,
vt illum talem prouidiſſet de rectoria, ſeu di-
gnitate: ideo poſtea non potuerat cogere ad ob-
ſeruantiam illius, quod non cadebat ſub poteſta-
te ſua, & ad hoc vltimum notãdus ſemper erit di-
ctus tex. in dicto cap.fin. Idem docuit Ant.de Bu-
trio in dicto c.fin.not.2.col.1. & in col.2.in verſi.
vltimò per hãc decret. Nam in dicto not.2.dixit.
257 Nota, quòd in mandato ſimplici, † de prouiden
do de beneficio nõ includitur dignitas, aut bene-
ficium ſonans in rectoriam: maximè quando re-
ctoriæ prouidetur per viam electionis clericorũ.
Ex vltima parte nota, quòd proceſſus executoris
iniuſtus, quãdo proceſſit, vt merus executor, eſt ip
ſo iure nullus. Item quod proceſſus executoris vl-
tra expreſſum in mãdato, eſt ipſo iure nullus, quaſi
veniat contra formam mandati. hæc ibi.& in di-
cto verſic.vltimò per hanc: concludens dicit, ꝙ
proceſſus dicatur iniuſtus, quando delegatus Iu-
dex ſeruat formam mandati, ſed iniuſtitiam facit
parti: & hoc non facit proceſſum nullum: imò ta-
lis proceſſus eſt aliquis: quia licèt intentio Papæ
ſit, quòd iuſtitiam faciat, tamen hoc non eſt de for
ma, ſed de iuſtitia mandati: non obſtat hæc De-
cretalis, quia loquitur vbi executor proceſſit non
tanquam Iudex, ideo eſt nullus, vel ſi vt Iudex
proceſſit contra mandatum. hæc ille. Ex quibus
patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi.
Idem docuit Archidiaconus in dicto cap. ſuſce-
ptum: dicens, quòd ex ipſo eliciatur, quòd in re-
258 ſcriptis † non eſt recedendum à propria ſi-
gnificatione verborum. ad hoc, quod legitur, &
notatur in c.is autem. 22.q.2. Nam in beneficijs,
& reſcriptis Principis eſt intentio proferentis at-
tendenda, vt in l. Neratius.ff.de reg.iur. & in cap.
ſuper literis. extra de reſcriptis (& paulò poſt in-
quit,) ſed dic literas tales non extendi, niſi vt ver
ba propriè ſonant: quoniam ad alia non exten-
ditur intentio mandantis, vt in l.commodiſſimè.
ff.de liber.& poſthum.& in cap. cùm olim (ſcili-
cet cap.fin.) extra de præben. hæc Archidiaconus
ibi. qui breuius idem docuit in dicto cap.cùm in
illis. in principio. in verſic.intentionis, dicens, ꝙ
in talibus ſit recurrendum ad intentionem, eo ꝙ
dici conſueuit, quòd quandocunque legatus pro-
ferat ſententiam, vel aliter procedat contra inten
tionem delegantis, nullus erit proceſſus. Idem do
cuit Petrus de Anchar. in d.cap.cùm in illis. vbi in
princ. ſe ſubſcripſit ſententiæ Archid. & Io.And.ſu
pra relatæ. & ibidem in verſ.tertiò nota: dicit, ꝙ
259 generalis appellatio beneficij, † dignitatis, &
perſonatus facta in literis non comprehendit ta-
lia beneficia ſi ſint curata, niſi de cura facta fuerit
mentio ſpecialis, & hoc eſt propter litterarum
odioſitatem meritò reſtringendam: hæc ille. qui
idipſum rurſus elegantius docuit in d.c.ſuſceptũ.
columna prima, in verſicu. cùm ergo ſunt plures.
vbi his verbis vſus fuit, videlicet: Cùm ergo ſunt
260 plures modi vacationum, † (vt notatur in capi-
tulo ſi propter. de reſcriptis. in ſexto.) expreſſio

vnius modi alium non includit, ſed habet locum illa regula, quòd caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis, vt in l. ſi cùm dotem. in principio. ff. ſoluto matrimonio. Quinimmo non extenduntur ad caſum, in quo fuiſſet maior ratio prouidendi, vt in capit. cui de non Sacerdotali. de præben. in ſexto. Ratio eſt, quia iſtæ literæ ſunt ſtricti iuris, immo non recipiunt interpretationem extenſiuam ad alios caſus penitus diuerſos, etiam ſimilem, vel maiorem rationem habentes, ſicut alibi notat Cyn. de ſtatuto imponēte pœnam pecuniariā pro homicidio: non. n. extenditur ad alia delicta, pro quib. de iure imponitur pœna mortis, licèt in eis fuiſſet maior ratio diſponendi. Si tamen caſus expreſſus poteſt includere alium etiam ſecundum impropriam ſignificationem, includet illum, ſi in eodem eſt eadem, vel maior ratio diſponendi: quod exemplifica, vt ſubtiliter notat Cynus in l. prima, ad finem. C. quę ſit longa conſuetudo. hæc omnia Ancharanus vbi ſupra. ex quibus clariſſimè patuit ipſum Petrum de Ancharan. ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ limitationi. Idem prorſus docuit Dominicus à Sancto Geminiano in dicto capitulo ſuſceptum. varijs in locis. Nam in columna prima, in verſic.
261 nota, quòd in materia † ſtricta, dixit, quòd in materia ſtricta non venit, niſi tantummodo id, quod exprimitur, & omne non expreſſum, cenſetur omiſſum. Idem in ſtatutis, quæ ſunt ſtricti iuris, propter hoc dicit Ioannes Calderinus, qui determinat quæſtionem, quod habens poteſtatem diſpenſandi cum nato ex adulterio, non poteſt diſpenſare cum nato ex inceſtu. hæc ille ibi, qui idem elegantius ibidem docuit in columna tertia, in verſic. in fine. Gloſ. nota. iſtam gloſam infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota iſtam gloſam, quòd verba reſcripti debent intelligi ſecundum naturalem intellectum, & non ſecundum iuris fictionem. vnde dicit Ioānes Andreas, quòd ſic etiam dicimus, quando fit mentio de ætate, quia intelligitur de naturali, & non de ea, quæ Imperiali beneficio ſuppletur, vt in l. finali, C. de his, qui veniam ætatis impetrant, ſecundum Archidiaconum pro declaratione Gloſ. eſt
262 videndum an mors ciuilis † æquiparetur naturali. Dominus Antonius de Butrio plenè in capitulo licet. de officio Iudicis delegati. Concludē ſecundum eum. Aut verbum mors profertur à iure, aut ab homine. Si profertur à iure, diſtinguendum erit ſic. Aut ius exprimit, de qua morte intelligat, illud ſeruandum eſt, vt in capitulo penultimo, de ſupplen. neglig. Prælat. ſi verò ius non exprimit, & tunc ſic procedendum erit. Aut ius tale loquitur in materia ſtricta, & exorbitanti à iure communi, aut tale ius non loquitur in materia tali. Si primò, dicendū erit, ꝙ tale ius ſtrictè intelligendum erit de morte naturali, vt in d. cap. ſuſceptum. & in l. prima, §. hæc verba. ff. de negotijs geſtis, & ibi Gloſ. & Bartol. Si ſecundò, ſcilicet ſi ius non eſt ſtrictum, & ſic erit extendibile per identitatem rationis, & tunc rurſus diſtinguendum erit: Aut mors ciuilis habet per omnia eundem effectum (quo ad id, de quo agitur) quem habet naturalis, & tunc æquiparabitur ciuilis ipſi morti naturali: & ita procedere poteſt id, quod dicitur in capitulo placuit. 16. quæſtione prima. Aut mors ciuilis non habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis, & tunc non æquiparatur ciuilis naturali, vt dicit hic Gloſ. in verſiculo humanis. & Gloſa in dicto capitulo licet. de officio deleg. Quando autem hæc vox [Mors.] profertur ab homine, & tunc rurſus diſtinguendum erit. Aut materia eſt ſtricta, & odioſa, & tunc intelligetur de naturali. Aut profertur in materia larga, & tunc tali diſtinctione vtendum erit, ſcilicet, Aut ſumus certi de mēte proferentis, aut non. Si primò, tunc mens illa ſeruanda erit: cùm potius mens ipſius Legiſlatoris ſeruāda ſit in interpretatione, & executione legum, quàm cortex verborum ipſius legis, vt in cap. intelligentia. extra de verborum ſignific. Si verò non ſumus certi de mente ipſius legis, tunc ſemper debemus intelligere, quòd homo velit, & videatur ſe referre ad mortem naturalem, vt in l. ex ea parte. §. in Inſulam. ff. de verborum obligationibus. hæc omnia docuit Geminianus vbi ſupra, quæ cùm ſummopere deſeruiāt probationi veritatis præſentis noſtræ limitationis, illa hic inſerere ſtudui. Idem docuit Philippus Franchus in dicto capit. ſuſceptum, columna prima, notab. ſecundo, numero tertio, & in columna fina. in verſic. in eadem gloſ. in fine. peroptimè ea, quæ ferè ad verbum docuerunt ſupra citati Doctores, & rurſus idem confirmauit luculentius in dicto capitulo cùm in illis. Idem docuit Nicolaus Enerardus in Topica iuris. titul. loc. à ratione legis, numero trigeſimotertio. Probatur & tertiò præſens limitatio, ſcilicet hac ratione, videlicet: Cùm enim forma ſit illa, quæ dat eſſe rei, & intentio iudicet quemquam, eo quòd non facta ſolùm extrinſeca, ſed potius intentiones bonæ, vel malæ dent nomina ipſis factis, idcircò non erit per conſequens ambigendum de veritate præſentis noſtræ limitationis: cùm in ipſa dixerimus diſpoſitionem hominis non fore extendendam vltra proprium ſenſum ſententiæ prolatæ ab ipſo, & quidem ſi hoc eſſet falſum, ſequeretur hoc abſurdiſſimum, quòd nemo eſſe poſſet arbiter, & dominus rerum ſuarum: eo quòd ſi non ſtandum eſſet proprio ſignificatui verborum in diſpoſitione hominis contentorum, diſpoſitio ipſa quamfacillimè efficeretur eluſoria.

Duodecimò fallit regula contenta in concluſione tertia, quando duo ſe habent ad inuicē gra-
263 datim, † ita, quòd vnum menſuratur gradatim ab alio aliquo accidenti: nam tunc facta mutatione, ſeu alteratione, ac correctione in vno, cenſetur etiam facta in alio, etiam ſi ſimus in pœnalibus: exempli, licitum eſt donare certam quantitatem laico ſine inſinuatione, & licitum eſt donare maiorem quantitatem Eccleſiæ ſine inſinuatione: ſi poſtea per ſtatutum, vel legem nouam augeatur quantitas in laico, cenſebitur etiam quantitas ampliata gradatim, & proportionabiliter in Eccleſia. Item aliud exemplum, ſi aliqua Eccleſia conſueuit eſſe prima, & per legem nouam alia ſit prima: illa, quæ conſueuit eſſe prima, remanet ſecunda: & illa, quæ conſueuit eſſe ſecunda, remanet tertia: & idem dici poteſt, quando in aliquo Concilio fit alteratio, ita quòd vbi erat vnum caput, fiant duo, vel tria capita. Hæc fallentia probatur triplici medio. Primò enim per argum. in l. Clemens. ff. de hęredib. inſti. vbi hæc habentur, videlicet: [Clemens patronus

teſtamento

teſtamento cauerat, vt ſi ſibi natus fuiſſet filius,
hæres eſſet: ſi duo filij, ex æquis partibus hæ-
redes eſſent: ſi duæ filiæ, ſimiliter: ſi filius, & fi-
lia: filio duas partes, filiæ tertiam dederat. Duo-
bus filijs, & filia natis: quærebatur quemadmo-
dum in propoſita ſpecie partes faciemus? cùm
filij debeant pares eſſe, vel etiam ſinguli duplo
plus, quàm ſoror accipere. Quinque igitur par-
tes fieri oportet, vt ex his binas maſculi, vnam fœ
mina accipiat.] hæc ibi. Idem probatur per ar-
gumentum in l. ſi ita ſcriptum ſit. ff. de liberis, &
poſthumis. vbi hæc habentur, videlicet: [Si ita
ſcriptum ſit, ſi mihi filius natus fuerit ex beſſe
hæres eſto, ex reliqua parte vxor mea hæres eſto:
& filius, & filia nati eſſent: dicendum eſt aſſem
diſtribuendum in ſeptem partes, vt ex his filius
quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat:
ita enim ſecundum voluntatem teſtantis filius al-
tero tanto amplius habebit, quàm vxor. Item
vxor altero tanto amplius habebit, quàm filia:
licèt enim ſubtilis iuris regulæ conueniebat ru-
ptum fieri teſtamentum: Attamen cùm & vtro-
que nato teſtator voluerit vxorem aliquid habe-
re, ideo ad huiuſmodi ſententiam humanitate
ſuggerente decurſum eſt, quod & Iuuentio Cel-
ſo apertiſſimè placuit.] hæc ibi. Dixi probari
per argumentum in dictis iuribus: quia ex ip-
ſis elicitur veritas noſtræ fallentiæ, arguendo ab
identitate rationis: eo quòd ex ipſis eliciatur,
quòd [redacted]io facta in vno diſpoſito per legem,
aut ſtatuta cauſatur alterationem in reliquo, vt
bene docuit Bartol. loco infra citando, vt clarius
in relatione ſententiarum Doctorum patebit.
Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate: Glo-
ſa enim in l. illud. in verſiculo alia cauſa. C. de
ſacroſanctis Eccleſijs. inter alia infraſcriptis vti-
tur verbis, videlicet: Hodie verò eſt commune
ius omnium donationum, vt vſque ad quingen-
tos ſolidos, valeant ſine ſcriptura, vt in l. penul-
tima, in fine. C. de donationibus. Vnde dicunt
quidam hodie valere in Eccleſia Romana vſque
ad octingentos ſine ſcriptura, vt ſicut olim in tre-
centis vltra donationes aliàs fiebat, ſic hodie,
quod ſatis dici poteſt. hæc ille Doctor, quem ſe-
quuntur ibidem Gui. Cyn. Bartol. & alij Docto-
res. & Gloſa in l. ſancimus. in verſicu. quingento-
rum. C. de donationibus. & Bartol. in dicta l. il-
lud. (vt dixi) ſequitur Gloſam prædictam, numero
quarto. his verbis vtens, videlicet: Breuiter di-
ces, aliquando lex prohibet aliquibus in plus, &
alijs in minus per nomina reſpectiua, tunc eo ip-
ſo, quòd augetur in perſona vnius, fit augmen-
tum in perſona alterius reſpectiuè, & ita in di-
minutione, vt in l. ſi ita, §. primo. ff. de liberis, &
poſthumis, & in l. Clemens. ff. de hæred. inſtitu.
& memoriæ tenaciſſimè eſt commendandum il-
lud, quod docuit Bartolus in dicta l. ſi ita ſcri-
ptum. in fine. infraſcriptis vtens verbis, videli-
cet: Vltimò nota, quòd quando quis vtitur iſtis
264 coniunctionibus aduerſatiuis, † videlicet: Si ve-
rò, ſin autem, quod ſi, ſed ſi, & ſimilibus, tunc
videtur velle, quod vno caſu exiſtente, non habeat
locum diſpoſitio facta in alio, vt hic, quod facit
ad multa. Dixi in l. repetundis. ff. de legatis ter-
tio. Idem docuit Geminianus in capitulo primo,
columna quarta, in verſicu. fallit ſeptimò. de tem-
pore ordin. Idem docuit Lanfranchus in repeti-
tione l. ſi verò, §. de viro. ff. ſoluto matrimonio, in
octaua concluſione interpretationis extenſiuæ.
Idem docuit Antonius de Butrio in capit. finali.
columna 36. in verſic. fallit ſeptimò, extra de con-
ſuetudine. Idem docuit Philippus Franchus in di-
cto capitulo primo, columna quinta, in verſic. ſe-
ptimò limita. Idem docuit Euerardus in Topica
iuris. titul. locus à ratione legis, numero trigeſi-
moquarto, in verſic. nonò fallit. Idem docuit Na-
uarrus in cap. pœnæ. de pœnit diſtinctione pri-
ma, nume. vndecimo, in verſic. ſeptimò. cùm duo.
Probatur & tertiò hac ratione, videlicet: Cùm ta-
265 citi, † & expreſſi eadem ſit virtus, vt in l. cùm
quid. ff. de rebus creditis. ſi certum pet. Inde con-
ſequens fit, quòd quando duo ſe habent ad inuicem
gradatim, ita quòd vnum menſuretur gradatim
ab alio aliquo accidenti, meritò correctio facta
in vno, cenſetur eo ipſo facta in alio, vt latiùs fuit
probatum in præſenti fallentia.

Tertiodecimò fallit regula tradita in conclu-
ſione tertia, quando duo ſic ſe habent, quòd vnum
neceſſario venit acceſſoriè ad aliud, vel menſu-
266 ratur ad inſtar alterius etiã in lege pœnali † cor-
rectoria, quoniam tunc dictum in vno, ſcilicet
principali, intelligetur conſtitutum etiam in ac-
ceſſorio neceſſario, & vno immutato, immutatum
fuiſſe & reliquum eſſe intelligitur, vt exempli gra
tia, eſt publica honeſtas, quæ olim veniebat ac-
ceſſoriè ad ſecundum, & tertium genus affinita-
tis: vnde ſublato hodie ſecundo, & tertio gene-
re affinitatis, cenſetur etiam ſublata honeſtas pu-
blica ex hoc deſcendens tanquam acceſſoria, li-
cèt in lege noua pœnali, & correctoria, vel de di-
ſpenſatione non fiat mentio de publica honeſta-
te. Idem exemplificatur in gradibus conſangui-
nitatis. Nam ſi corrigantur gradus in conſangui-
nitate, corrigentur etiam in affinitate. Idem exem
plificatur in ſucceſſione ab inteſtato. Quoniam ſi
detur legitima ex teſtamento mutata ſucceſſione
inteſtati, & diminuta, diminuitur portio legiti-
mæ. Hæc fallentia probatur duplici medio. Pri-
mò per argumentum in capit. miramur. extra de
ſer. non ordin. vbi Innocentius Tertius infraſcri-
ptis verbis vſus fuit, videlicet: [Miramur non
modicum, cùm certum ſit in conſtitutioni-
bus antiquorum, quando ſerui in gradibus Ec-
cleſiaſticis ordinati debeant reuocari: & infra,
267 de Subdiaconali ordine, † (quia de eo non fit
mentio in patrum ſtatutis expreſsè) videtur no-
bis, quod & is cum Diaconali gradu priuilegio
gaudet eodem. Nam licèt ſacer Ordo non repu-
taretur in primitiua Eccleſia. Tamen à conſtitu-
tione Gregorij, atque Vrbani, ſecundum moder-
na tẽpora, ſacer gradus eſſe, minimè dubitatur.]
hæc ibi. Dixi probari præſentem fallentiam per
argumentum in dicto capit. miramur. quoniam
etſi ad verbum præſens fallentia non contineatur
in dicto capit. Miramur. ſecundum corticem ver-
borum, benè tamen ſecundum mentem dicti Pa-
pæ Gregorij, cùm dictus Canon ſit pœnalis, &
correctorius iuris antiqui, vt patuit ex eiuſdem
verborum tenore. Idem probatur per argumen-
tum in l. non dubium, §. ſed & ſi quid. C. de le-
gibus. vbi hæc habentur, videlicet: [Sed & ſi
quid fuerit ſubſequutum ex eo, vel ob id, quod
interdicente lege factum eſt, illud quoque caſ-
ſum, atque inutile eſſe præcipimus.] Idem pro-
batur per argumentum in l. tertia, §. ſciendum. ff.
de donatione inter virum, & vxorem. vbi hæc

habentur, videlicet. [Sciendum autem eſt ita interdictam ioter virum, & vxorem donationẽ eſſe, vt ipſo iure oihil valeat quod actum eſt. proinde ſi corpus ſit quod donatur, nec traditio quicquã valet, etſi ſtipulanti promiſſum ſit, vel acceptum, nihil valet; ipſo enim iure, quæ inter virũ, & vxorem donationis cauſa geruntur, nullius momenti ſunt: ſi quis igitur numos vxori dederit, non fieri eius apparet, qnia nihil corporis eius fieri palam eſt.] Hæc in d. l. 3. §. ſciendum. Idem probatur per argum. in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſtis, vbi inter alia hæc habeotur, videlicet. [Sed ſi quid acceſſit poſt mortem, vtputa, partus, & fœtus, & fructus, vel ſi qnid ſerui acquiſierunt, etſi his verbis non continetur, pro adiecto ramen debet accipi.] hæc ibi. Ex quibus Bald. ibidem elicit, ac probat pręſentem fallentiam. Idem probatur per argum. in cap. acceſſorium. de regu. iur. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet. [Acceſſorium naturã ſequi congruit ſui principalis.] Dixi probari præſentem fallentiam per argum. in dictis iuribus: quia etſi explicitè, & ſecundum corticem literæ in dictis iuribus noſtra non contineatur fallentia; implicitè tamen, & ſecuodum ſentẽtiam, ac mentem Legiſlatorum benè continetur. Cùm ex ipſis eliciatur apertiſſimè, quod extenſio facienda ſit in expreſſis principalibus ad uon expreſſa neceſſariò acceſſoria. Idem & eodem modo probatur per argum. in cap. tranſlato. extra de conſtitu. vbi hæc habentur, videlicet. [Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt, vt legis trãſlatio fiat. Quia enim ſimul, & ab eodem, & ſub eadem ſponſione vtraque data ſunt, quod de vno dicitur, oeceſſe eſt, vt de altero intelligatur.] hæc ibi. Probatur & ſecundò præſens fallentia Doctorum auctoritate infraſcriptorum, videlicet Antonij de Butr. in c. fin. col. 35. in verſ. fallit quartò, & in verſic. fallit ſeptimò, & io verſ. fallit quintò. extra de conſuet. Geminianus in c. 1. col. 4. in verſic. fallit qnartò, & in verſ. fallit quintò. & in verſic. fallit ſeptimò. de tempo. ordi. in ſexto. Philippus Franchus io d. c. 1. col. 5. in verſic. nono limita. Ioannes Baptiſta in repet. l. omnes populi. in 12. fallentia. ff. de iuſtitia & iure. Lanfranchus in repet. l. ſi verò. §. de viro. concluſione ſeptima interpretationis extenſiuę, & Panormitanus ferè ad verbum in c. non debet. extra de conſanguinit. & affinit. in verſ. in eadem Glo. ibi publica honeſtas. nu. 11. in fine. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Et nota vnã bonam regulam ex hac Glo. in materia extenſionis, quòd vbi duo ſic ſe habent, quòd vnum venit conſecutiuè ad reliquum, vno immutato, ſeu ſublato, etiam conſecutiuum intelligitur immutatũ, ſeu ſublatum. ad hoc textus optimus in c. miramur. extra de ſer. noo ordin. in c. quamuis. in fine. de elect. in ſexto. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra. Qui idem breuius docet Panòr. in c. nam concupiſcentiam. not. 1. extra de coostitu. dixit. Nota primò, quòd lex prohibitiua non reſtringitur ad caſum expreſſum, ſed extẽditur ad omnia, quæ ſequuntur ex illo, & ſic lex recipit interpretatiooem extenſiuam, vt hic, & ſupra. c. proximo, ſcilicet in c. tranſlato. nu. 1. vbi dixit, quòd lex recipiat interpretationem extenſiuam ex ſimilitudine rationis, vel connexitate negotij, qood procedit etiam ſi coostitutio ſit pœnalis. hæc ille. Idẽ tacitè videtur docuiſſe Gloſ. in c. nam concupiſceotiam. in verſ. vnde omnia mala. extra de conſtitutionibus. dicendo, ꝙ ex tali c. elicitur argumentum, quod vno prohibito, omnia prohibẽtur, quæ ſequuntur ex illo, vt in c. pęnale. 13. q. 5. Idem docuit Decius in d. cap. nam concupiſceotiam. in princ. diceos. Primò nota, ꝙ lex prohibitiua extenditur ad ea, quæ ex illo ſequuotur: ita Abbas hic, ad idem tex. in l. non dubium. C. de legibus. ibi. [& ſi quid ſi fuerit ſubſequutum ex eo.] & ibi Bald. in 5. notab. facit textus in l. 3. §. ſciendum. ff. de donat. inter virum & vxorem. & iſtam regulam ponit Bald. in l. 2. ff. de iuriſdictione omnium Iudicum. colum. fina. verſicu. quarta regula eſt, & idem Bal. in l. 1. col. penult. in verſic. ſecunda regula eſt. C. ſi Rect. Prouinc. & notat Bart. in l. ſed & hæ. §. præter. ff. de procurat. & in nona quæſtio. ita arguit, & concludit Signorol. in conſilio 61. incipien. Quæſtio talis eſt. in principio. vbi plura iura ad hoc adducit. & hoc videtur procedere, quando neceſſario ſequuntur, vt not. Bald. io l. quamuis. C. de fideicommiſſ. & circa hoc latiùs diſtinguit Bald. in d. l. 2. & not. in l. 1. §. ſi vir. ff. de acquireoda poſſeſſione. hæc Decius vbi ſupra. Et ſciendum, quòd Bart. io d. l. ſed & hæ. §. præter. io primo not. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota ex fine multum, quòd deſtructo antecedenti, deſtruitur conſequens. nam ex eo, ꝙ quis habeat mandatum ad agendum tenebatur defendere, deſtructo hoc, quòd non teneatur agere ex aliqua iuſta cauſa, vel quia remotus ſit, vel aliter, quod eſt antecedens, non tenebitur [illegible]endere, quod eſt conſequens, vt hic in fine. hæc ille. Idem docuit Prępoſitus in dicto cap. non debet. columna quinta, in verſic. ex hoc habes. vbi hæc dixit, videlicet: Ex hoc habes vnam regulam in materia extenſionis, quòd vbi duo ſic ſe habent, quòd vnum venit conſecutiuè ad aliud, & aliud ſequitur limites illius antecedentis, io voo immutato, & conſecutiuum immutatur: ad hoc optimus textus in cap. miramur. extra de ſer. non ordin. Idem docuit rurſus Baldus in capit. tranſlato. numero primo, in verſicu. oota, quòd connexorum, & in numero decimo, extra de conſtitu. Nam in dicto
268 numero primo dicit, quòd connexorum, † ſeu coniunctorum vna eſt ratio, & propoſitio. Item de principali, & acceſſorio. Item de principali, & augumeoto, & in oumero decimo dixit. Nota, quòd id, quod in vno connexorum reformatur, in alio intelligitur reformari, ſiue ſit connexum per dependentiam, ſiue per qualitatem relationis, vt in l. fina. C. de indicta viduitate toll. & in l. prima, in principio. C. de latina liber. toll. hæc ille. Qui idem docuit rurſus in capitulo, nam concupiſcentiam, numero ſecundo, verſicu. conſidera. & numero 3. 4. & 5. de coostitu. infraſcriptis vtens verbis, videlicet: Conſidera, quòd interdum ſunt connexa prohibitio, & pœna, & tunc quod de vno dicitur, de alio intelligetur, vt ſupra cap. proximo, (ſcilicet cap. tranſlato.) Interdum ſunt diſcrepantię, & tunc ſecus, nam in dicta l. quod ait. ff. de diuortijs, ſi non teneret diuortium, alia ratio impediret matrimonium, ſcilicet duplicitas matrimoniorum: vnde nulla lex de eſſentia pœnæ eſt ſubſtantia diuortij: & ideo ad impoſitionem pœnæ non ſequitur diſtinctio actus, ſed conſtructio: quia de eſſe ibi procedi-
269 tur ad pœnam. Regulariter autem pœna † non deſcendit ab eſſentia actus, ſed à prohibitione, vt in l. non dubium. C. de legibus, hæc ille. Idem docuit

cuit Gl.in d. c.Acceſſotiũ. Nam ibi exemplificat multifariè dictam noſtram fallentiam. Vide ibi. Idem docuit Petr.de Anch.in d.c.Acceſſoriũ.Vbi diffuſiſſime pertractat hanc materiam acceſſorij. Vide latiùs ibi.Idem docuit Io. And. in dicta regula Acceſſorium.Vbi texuit longam diſputationem,loquendo in materia ſtatuti pœnalis.Idẽ docuerunt Dynus, & Philippus Francus in dicta regula Acceſſotium.Idem Lud.Bolo.in l.fi.ff.de cõdit.indebiti.in primis interpræta.Idem Hippolitus de Marſilijs in ſuo ſingulari 17.incip.Acceſſorium ſequitur. Vbi in multis caſibus hanc fallentiam exemplificat,afferens doctotum aliotũ ſententias hoc ipſum confitmantiũ.Idem docuit ferè ad uerbum Præpoſitus rurſus in c. ſi laicus.diſ. 31.Idem tacitè docuit Fel.in c.cùm M.Ferra.col. 9.in princ.de conſtit. ſequens Anch.vbi ſupra loquẽtem de acceſſorio. Idem Nicolaus Euetardus in Topica iuris.titu.loc. à ratione legis.nu.3.Idẽ docuit Nauarrus. in c. pęnę.nu.13.in verſ. Nonò eum duo ſic.de Pœnit. diſt.1.

Quartodecimò fallit regula contenta in cõcluſione tertia, quando caſus ad quẽ extenditur conſtitutio pœnalis, & correctoria comprǽhenditur
270 † ſub caſu expreſſo in dicta cõſtitutione,ſecũdũ communem vſum loquendi, licèt non ex propria ſignificatione vocabuli:Hæc fallentia hic probabitur auctoritate nonnullorum doctorum:vltra auctoritatem ſacrorum canonum,legem Imperatori[redacted]doctorum, quæ ſup. fuit allata a me in §.1.ac præmiſſo ſecũdo.verſ.tertiò mens legis colligitur.ferè per totũ;(Vbi multa attuli notatu digniſſima, vide ergo ibi.)Nam hoc docuit inqnã, Io.de Imo.in Clem.1.col.8.in verſ.fallit ſeptimò. de elect. Idem docuit Philippus Franchus in c.1. colu.6.in verſ.decimoquartò limita.de Tempor. ordin.Idem docuit Bat.& Paul.de Caſt.in l.ſcire leges.ff.de legibus.Idem docuit Nicolaus Euerardus in Topica iuris.ti.loc.a ratione legis. nu.37.

Quintodecimò fallit regula contenta in cõcluſione
271 tertia,qnãdo caſus eſſer expreſſus † in cõſtitutione pœnali,& correctoria,gratia exemplj: nam tunc fieret extenſio ad caſum ſimilem,cum exempla non reſtringãt regulam ſiue diſpoſitionem. Hæc fallentia probatur duplici medio. Et primo per arg.in c.1.extra. Ne clerici,vel monachi:Vbi poſt multa negotia ſecularia (quæ exerceri prohibẽt clericis) ſubdit tex. in fine,hæc vide licet. [Ecce talia, & his ſimilia, miniſtris altaris dñi,nec nõ,& monachis omnino cõtradicimus:] Dixi probati per arg.in d. c.1. quoniam etſi expreſſe verba noſtræ fallentiæ ibi non contineãtur ſecundnm ipſorum nudum corticem; benè tamẽ implicitè, & ſecundum ipſius ſententiam cùm ex ipſa conſtitutione pęnali eliciatur,ꝙ id,quod expreſſe dictum fuerit exempli gratia extendi poſſit,& debeat ad ſimilia.Idem probatur per arg.in c.ſi Papa, de Priuilegijs in verſ. Vbi poſt enumerationem qnãm plurimorum caſuum,circa finem dicitur: verſ.[His enim, & conſimilibus caſibus, &c.] Probatur & ſecundò explicitè auctoritate inſtaſcriptorũ doctorũ:Nam huic fallentię ſe ſubſcripſit Ioannes de Imola in repe.l.ſi verò. §.de viro.ff.ſoluto matr.Philippus Frãchus in c.1.col.6. in verſ.decimoſeptimò limita.Idem docuit Ant. de But. in Clem. 1. de reſcriptis ſuper Glo.Præſidentibus. Idem Gl.quæ dixerat (inter alia)quòd & licèt de religioſis loqnatur dicta Clem. idem tamen de ſecularibus, qui ſimili modo præeſſent: ſed quia id ratum,hoc frequẽtatum, ideo de Religioſis loquitur.Idem docuit Imo.in d. Clem.1. col.3.in verſ.Ex hac Glo.no.do.Ant.Idem docuit Cardinalis Zabar.in dicta Clem.1.col.2. in verſ. quartò quæro.Idem docuit Pan.in dicta Clem.1. in Not.1.& 2.Qui omnes doctores amplectentes ſententiam dictæ Glo.dixerũt,quòd dictũ in vno etiam in conſtitutione pęnali, nõ videtur in alio negatum, quando ratione frequentioris vſus id, quod eſt dictum,fuit expreſſum: non autem ut nořaretur aliud diuerſum in expreſſo ad tacitum. Idẽ docuit Eucrardus vbi ſupra,tit.locus à ratione legis.nu.38.in verſ.decimotertiò fallit.Idẽ docuit Nauarrus vbi ſup. nu.21. in verſ. decimoſeptimò.

Decimoſextò fallit regula tradita in cõclnſione tertia,quando agitur de extenſione paſſiua,
272 † quæ fit vi regulæ iuris antiqui,quæ ſemper eſt licita,ſecundũ omnes,ut patet ex præmiſſis; quod eſt ualde vtile,quia ex hoc ſequitur, quòd lex noua pœnalis,& correctoria recipiat omnes limitationes,& declarationes, ac ampliationes, quas hẽt, & recipit lex antiqua. de quo etſi plura poſſint tradi exempla,quæ videri poſſunt per Barto. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure,tamen nonnulla magis ſingularia hic trademus, qnorũ primũ erit,videlicet,ꝙ ſicut olim in primitiua eccleſia ordo ſubdiaconatus non erat ſacer:qui modò eſt ſacer:Inde euenit,& ſequitur,quòd oĩa iura loquentia de ordine ſacro (presbyteratu ſcilicet & diaconatu:)tã in uoto caſtitatis, in electione ad epiſcopatum, quã in ſeruis ad ordines ſacros ordinatis in ſeruitutem reuocandis,vel non, & in alijs: veniunt extendenda ad ordinem ſubdiaconatus, & perinde cenſeri debet;ac ſi de illo ſpecificè loquerentur; cum noſtra tempeſtate ſit ordo ſacer:ſecũdum exemplum ſit de Chriſtiano,qui ſe transfert ad ritum iudaicũ: contra quẽ præcipitur prnecdi, ſicut procedendum eſſet de iure contra hęreticum.Tertium exemplum hodie indictio extraordinario munere facta eſt munus ordinarium. Vnde omnes leges loquentes de ordinario munere ad hoc munus ſunt extendendæ, quare conſequenter ſequitur,quòd eccleſia, quæ non excuſatur a munere ordinario, licèt excuſetur à munere extraordinario (vt in l.Placet.C.de ſacroſanctis Eccleſijs)non excuſabitur etiam hodie ab indictione:& hæc tria exempla allata ſufficiãt, etſi plura deſiderentur,poterunt reperiri in Cle. vnica.iuncta Glo.in verſ.ammittendis: in verſic. promouendis in verſ.ſacerdotium,& in ver. ætate.de officio Vicarij: Vbi inter alia ſingulariter habetur, quòd pœna extrauag. Execrabilis.in §. qui verò. de præben. quæ loquitur in rectoribus eccleſiarum parochialium,locum habet etiam in vicarijs perpetuis eccleſiarum parochialium, ad quod illam Glo.notat Ant. de But.loco infra citãdo, & Lãfranchus in l.ſi uerò.§.de viro.ff.ſol.mat. in quinta concluſione interprætationis extenſiuę. Hæc fallentia ſic exemplificata probabitur vera quoad omnia ipſius exẽpla, ſigillatim vnũquodque eorum probando: Probatur ergo primũ exẽplũ,per arg.in c.A multis.extra de ætate,& qualitate. Vbi hæc habentur,verſ. [A multis multotiens,an ſubdiaconus in epiſcopum eligi valeat, hæſitatur, ſiquidem Vrbanus Papa Primus decreuit, vt nullus in epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus re-

bus re-

... religioſè viuens inuentus fuerit, eligatur: ſa-
cros † inquit ordines diaconatum dicimus, &
presbyteratum: hos ſiquidem ſolos primitiua ec-
cleſia legitur habuiſſe. Subdiaconos verò (quia ēt
ipſi miniſtrant altaribus) opportunitate exigente
concedimus eligi in Epiſcopos, ſi tamen prȩclarȩ
ſcientiæ, ac religionis exiſtant; quod ipſum nō ſi-
ne Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia
fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quòd
Vrbanus Primus ad ſtatum primitiuæ Eccleſiæ ſe
referens (in quo ſubdiaconatus ordo ſacer mini-
mè dicebatur) inſtituit, vt de ſubdiacono (niſi v-
tilitatis cauſa, & tunc etiam niſi de permiſſione
Metropolitani, vel Romani Pontificis) non poſſet
electio celebrari. Verùm cùm hodie ſubdiacona-
tus inter ſacros ordines computetur, ſicut Vrba-
nus Papa Secundus, ſub his verbis expreſſit in c.
erubeſcant. diſt. 32. [Erubeſcant impij, & apertè
intelligāt iudicio Spiritus ſancti eos, qui in ſacris
274 ordinibus † presbyteratu, diaconatu, ſubdiaco-
natu ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludēdos
ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterū,
Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accede-
re, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis exiſtat, &
qui vſque ad ſubdiaconatum vnicam, & virginē
habuerit vxorem. Et ad ſimilitudinem diaconi,
275 & presbyteri, ſubdiaconus † debet continentiā
obſeruare: ſicut eſt in ſexta Synodo conſtitutum:
Vt ſi quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptia
li iure voluerit mulieri copulari, hoc antè ſubdia
conatus ordinem faciat. Et beatum Gregoriū ſta
tuiſſe legitur: vt nullum facere ſubdiaconum prȩ-
ſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè viuere promiſe
rit. Nos volentes ſuper hoc articulo diſceptatio-
nis materiam amputare: ſtatuimus, vt ſubdiaco-
nus in Epiſcopum valeat liberè eligi, ſicut diaco-
nus, vel ſacerdos,] hæc ibi. Idē probatur per arg.
in c. Miramur. extra de ſeruis non ordin. Vbi In-
nocentius tertius, hęc ſtatuit videlicet. [Miramur
non modicum, cùm certum ſit in cōſtitutionibus
antiquorum, quando ſerui in gradus eccleſiaſti-
cos ordinati, debeāt in ſeruiturē, vel non debeant
reuocari. De ſubdiaconali ordine, quia de eo nō
fit mētio in patrum ſtatutis, expreſsè videtur no-
bis, quod & is cum diaconali gradu priuilegio
gaudeat eodem. Nam licèt ſacer ordo non repu-
taretur in eccleſia primitiua: tamen à cōſtitutio-
ne Gregorij, atque Vrbani ſecundum moderna
tempora, ſacer gradus eſſe minimè dubitatum.
Hæc in d. c. Miramur: Dixi noſtram fallentiā pro-
bari per arg. in dictis iuribus: quoniam & ſi expli
citè, & ad verbum, ipſa noſtra fallentia non con-
tineatur in ipſis: benè tamen continetur exemplū
primum, in quo exemplificatur præſens fallentia
(vt patet ad ſenſum) qua propter apertiſſimè in-
de elicitur per conſequens, quòd ſimul, & ſemel
ijſdem iuribus ipſamet fallentia quoad primum
exemplum probetur; Probatur & ſecundò Docto
rum auctoritate. Nam & infraſcripti doctores ſe
ſubſcripſerunt præſenti noſtræ fallentiæ, eoq; ad
verbum præſenti fallentiæ ſe ſubſcripſit Anton. de
But. in d. c. A multis. in verſ. Nota, quòd habilita-
276 tus † ad gradum, & aſſumens qualitatem gra-
dus, habilitatus cenſetur ad omnia conſecutiua
ad gradus qualitatem: & ſic lex noua etiam corri
gens recipit extenſionem ad conſequentia anti-
quæ legis, ad hoc in c. Miramur. extra de ſeruis
non ordin. Vbi ipſe Ant. in Not. 1. dicit quòd ex-
tenſiua à ſe recipit extenſionem iurium, & ſic cō-
tractus translatus ad qualitatem certi gradus re-
cipiat extenſionem omnium Iurium de gradu ip
ſo loquentium, & habes ſic (inquit ipſe) vnam re-
gulam hic in materia extenſionis. Idem docuit
Pan. in d. c. A multis. in verſ. Nota quòd habilita-
tus. utens ijſdem verbis ipſius Antonij, qui & in
d. c. Miramur, in Not. 1. vtitur ijſdē verbis ipſius
Antonij ſupra recenſitis. Idem docuit Euerardus
in Topica Iuris in cap. locus a ratione legis. nu.
39. in verſ. decimoquartò fallit. Quoad ſecundum
exemplum verò, dico fallentiam præſentem pro-
bari per tex. In c. contra Chriſtianos. de hæreticis,
in ſexto. vbi hæc habētur, videlicet. [Contra Chri
277 ſtianos, † qui ad ritum tranſierint, vel redierint
Iudęorum, etiam ſi huiuſmodi redeuntes, dum
erant infantes aut mortis metu, non tamen abſo
lutè, aut præciſe coacti baptizati fuerint, erit tan-
quam contra hæreticos, (ſi fuerint de hoc con-
feſſi, aut per Chriſtianos, ſeu Iudęos conuicti; Et
ſicut contra fautores, receptatores, & defenſores
hæreticorum; ſic contra fautores, receptatores, &
defenſores talium eſt procedendum] hæc ibi: &
quòd noſtra fallentia probetur per dicta c. con-
tra Chriſtianos, per ſe patet, cum dicta conſtitu-
tio ſit pęnalis, & quòd correctoria quoque ſit non
indiget probatione, cum in reliquis conſtitutio-
nibus contra Iudæos ſimpliciter æditis nulla fiat
mentio de tali pœna incurrenda, benè tamen eſt
pœna publicationis, ſeu confiſcationis [illegible]
quam pœnam ipſo iure hæretici impenitentes,
vel relaxi incurrunt, ut docet textus apertiſſimus
in c. cum ſecundum, de Hæreticis in ſexto, & pro-
276 prij filij † hæreticorum (etiamſi ſint Catholici)
priuabuntur bonis talium parētum, vt docet tex-
tus in c. Vergentis. extra de hæreticis: & quòd ſit
correctoria probatur, eo quòd olim talis pęna cō-
fiſcationis hæreticis inflicta non puniebātur ipſi
Chriſtiani iudaizātes, ut docet textus in c. Iudęi
baptizati 1. q. 4. vbi hæc habentur ad verbum, ui-
delicet. [Iudęi baptizati ſi poſtea præuaricantes
in Chriſtum qualibet pœna dannati extiterint, à
rebus eorum fideles filios excludi non oportebit,
quia ſcriptum eſt (ſcilicet apud Ezech. c. 18.) [fi-
lius non portabit iniquitatem patris] hæc in di-
cto canone, qui excerptus fuit à Concilio Toleta
279 no quarto, c. 60. ex quibus patuit, † quòd dictus
Canon in d. c. contra Chriſtianos, eſt pœnalis, &
correctorius ſimul, cum mandet puniri Chriſtia-
nos Iudaizantes, ſicut reliquos hęreticos (ut ſupra
fuit probatum) hæreticorum filij priuantur bonis
paternis, & ſic patet quòd dictus Canon in d. c.
contra Chriſtianos ſit pœnalis, & correctorius, &
tamen extendendus erit. idem probatur auctori-
tate Doctorū: nā infraſcripti ſe ſubſcripſerūt nīæ
fallentiæ, quoad ſecundum exemplum inibi in-
ſertum; Glo. enim fin. in d. c. contra Chriſtianos,
230 dicit, quòd licet regulariter correctio legū † ſit
vitanda, nihilominus cum lex noua corrigens (vt
in c. 1. de conſt. in ſexto) non habeat neceſſe men-
tionem facere de lege antiqua per ipſam corre-
cta, & in d. c. contra Chriſtianos mandentur tales
puniri ſicut hæretici, & hæretici puniuntur publi
catione bonorum, ut in d. c. cum ſecundum leges,
& filij eorum priuantur bonis paternis, ut in d. c.
Vergentis. Inde ſequitur dictum Canonem in d.
c. Illud, etſi pęnalis ſit, fuiſſe correctum per d. c.
contra Chriſtianos. Idem docuit Archid. in d. c.

contra

contra Chriſtianos.in fi.in verſ.procedendũ. Idẽ
docuit Ioannes And.ibidem in d. Glo. fin. ipſi ſe
ſubſcribens.Idem docuit Geminianus in d.c.con
tra Chriſtianos,nam in cul.1.in verſ.Nota quòd,
281 vbi dixit, quòd vbi quis † connumeratur certo
generi perſonarum,omnia iura loquentia de ta-
libus habent locum in iſtis connumeratis. Et ſic
facit quòd ſi quis habetur pro ciue:omnia iura lo
quentia de ciuibus habent locum in illo,& Gl.fi.
ſe ſubſcripſit. Idem docuit Euerardus loco cita-
to.Et quoad tertium exemplũ: dico probari per
dictum Nicolaum Euerardum,ubi ſupra præſen-
tem hanc fallentiam veram eſſe, docuit Bar. mul-
tis in locis relatis a Mattheo Mattefil.in ſuo tra-
cta.de extenſione legum, §.3.verſi. fallit ſecundo
148.his præciſis verbis vtens,videlicet fallit ſecũ-
do in extenſione paſſiua. Nam vbi ius antiquum
282 ponit vnam regulam,† iſta regula etiam trahe-
tur ad noua iura correctoria iurium veterum,arg.
in l.1.§.1.ff.ad l.Falcid.& ibi per Bar.& quod no-
tauit in d.l.4.§.erit, ff.vbi bon. rapt.& in l.omnes
Populi ff.de Iuſtitia, & iure,in quarta quæſt.arti
culi quinti principalis. Vnde ſi fieret lex noua,
quæ intercideret minori 25.ann.alienationem bo
norum ſuorum immobilium,intelligeretur inter
dicta datio vſurarum,vel pignus, vel emphiteoti
cus contractus.l.fi.ff.de reb.alien.non alien. Item
per hoc dici poteſt,quòd lex noua corrigens iu-
ra vetera quæ volunt matrem,& auiam eſſe tutri-
ces,habeant locum etiam in proauia, & abauia,
quia regula antiqua eſt,quòd appellatione auiæ,
& ſimilium nominum contineantur aliæ perſonæ
qbus ſolet accidere,Pro,vel ab;Vnde appellatio-
233 ne nepotis † continetur pronepos, & appella-
tione nurus continetur pronurus,ſic & ſocrus, ꝓ
ſocrus,l.an eorum.§.1.ff.de poſtu. & l.ſocrum, &
l.generi.ff.de verb.ſigu.& not.Bart.in l.Gallus.§.
inſtituens,ff.de liber.& poſthum.hæc omnia Mat
theſillanus vbi ſupra.

Et hæc pauca de multis ſufficiant dicta de extẽ
ſione legum facienda, vel non facienda, quando
leges ſunt pœnales, & correctoriæ ſimul.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio in pœnalibus,licet non ſit regulariter facien-da, tamen maxima cum ratione aliquando extenſiu eſſet facienda etiam in pœnalibus,& quare.*
2 *Diſpoſitio quæcunque pœnalis ipſius voluntariũ tranſ-greſſorem obligat ad ſuſtinendam pœnam in ipſa con-tentam,& quare.*
3 *Canones extrauagantes, etiam ſi non ſint relati in co-dicem communes canonum, erunt obſeruandi, & tranſgreſſores puniendi, & quare.*
4 *Legis verba,& non ſententiam ſeruans eſt puniendus.*
5 *Leges quare condantur.*
6 *Diſpoſitiu pœnalis quæcunque reſpectu annullationis actus geſti contra eius prohibitionem, ex identitate, vel maioritate legis ſcriptæ extenditur de caſu ſcri-pto ad non ſcriptum,in quo exemplificatur.*
7 *Feudatarius quo caſu erit feudo priuandus.*
8 *Leges etiam pœnales quare ſint aliquando extenden-dæ de caſu in ipſis expreſſo,ad non expreſſum haben-tem tamen eandem rationem.*
9 *Pœnæ omnes ſtatutæ contra ſecundo nubentes,habẽt etiam locum contra non honeſtè viuentes.*
10 *Expreſſum habetur illud in quo eadẽ ratio reperitur.*
11 *Vidua viuens incontinenter priuatur legato ſibi facto à uiro ſuo, & quare.*
12 *Tutores,& eorum filij,et nepotes prohibentur contra-here matrimonium cum pupillis,et quare.*
13 *Lege pœnali extenſa propter identitatem rationis, an extenſa intelligatur quo ad pœnam in ea contentam.*
14 *Lex non eſt aliud, quàm ipſa ratio legis, et quare.*
15 *Correctio legis an debeat induci ex identitate rationis et non expreſſe,et quare,et quid de extenſione.*
16 *Lex pœnalis loquens de reo,extenditur ad actorem, et quare.*
17 *Præſentatio comprahenditur ſub lata ſignificatione electionis.*
18 *Actus nullitas an ſit pœna.*
19 *Conſtitutio pœnalis reſpectu nullitatis actus extendi-tur ex identitate rationis,ſi illa tendit in fauorem a-nimæ,et quare.*
20 *Collatio beneficij curati,dignitatis,aut perſonatus,fa-cta habenti plura ſimilia beneficia,non viſa diſpenſa-tione,etiam ſi adfuiſſet, cum in dubio non præſuma-tur,eſt nulla,et extenditur ad collationem canonica-tuum, et electiones, et idem de Epiſcopatu.*

ARGVMENTVM.

De extenſione legum pœnalium tantum:

QVAEST. VNICA.

HABITVM ſermonem de legũ pę-
naliũ,& correctoriarum ſimul ex-
tẽſione, ſubſequitur meritò ſermo
de extenſione legum pœnaliũ tan-
tum. Pro cuius q̃ſtionis maiori di
lucidatione pręmittendum operę
pretium duximus, quòd quamuis non deſint re-
gulæ vtriuſque iuris nos docentes omnino vitare
1 extenſionem pœnarum: † Nihilominus contra-
rium nos docuit inter alia innumera allata in prę
cedentis,& in præſentis quæſtionis probationẽ,
inter quæ eſt textus apertiſſimus in c.1.§.ſed quia
natura,de feudis ſub tit.Quæ fuit prima cau. be-
nefic. amitt.in vſibus feudi. Vbi hæc habentur,
videlicet, [ſed quia natura nouas deproperat æ-
dere formas poteſt in multis modis contingere,
vt aliæ emergant cauſæ,quibus videatur iuſtè adi-
mi poſſe feudum.Ideoq́ue iudex ſolers,& diſcre-
tus, a c æquitati obſecundare ſolicitus,cuncta ſub
tiliter diſpẽſans,prouideat,ſi qua fuerit antiquio
ribus cauſis ſimilis,ſeu maior; ut proinde ſciat v-
trum beneficium ſit amittendum, ac nihilomi-
nus retinendum]hæc ibi: ex quibus patuit quòd
etiam in pœnalibus fiat extenſio ratione maiori-
tatis, vel identitatis rationis, ſed antequam de
extenſione legum pœnalium tãtum dicamus: mo
nendum operę pretium duximus ſolertiſſimũ Le-
ctorem,quòd ea, quæ latiſſimè diximus in præce-
dentis quæſtionis dilucidatione, in qua egimus
de extenſione legum pœnalium, & correctoria-
rum ſimul, hic repetita volumus haberi cauſam
per ſe pateat vigere argumẽtũ à maiori ad minus
affirmatiuè:eoq; iura pœnalia, & correctoria ſi-
mul magis ſint odioſa quàm pœnalia ſolum,cum
duo vincula magis ligare dignoſcatur, quod &
inter innumeros doctores hoc ipſum docere non
piguit Mattheum Matheſilanum in ſuo elegan-
tiſſimo,ac breuiſſimo tractatu de interpretatione
extenſiua legum.nu.45.verſ.tertius articulus eſt.

Nec

Necnon Nicolaus Euerardus in ſua docta Topi-
ca iuris, tit. locus a ratione legis. nu. 55. verſ. quod
in omnibus caſibus, & alij plerique Doctores
alibi.

Prima Concluſio ſit. Vnaquæq; conſtitutio ſeu
2 iuris cuiuſcunque diſpoſitio † pœnalis obligat
ipſius tranſgreſſorem voluntarium ad ſuſtinen-
dam pœnam inibi contentam; Dixi uoluntariũ,
propter ea, quæ afferentur in quæſtione de pœna
tranſgreſſoris legis propter metum, & uim illatã.
Hæc concluſio probatur triplici medio. Primo. n.
per arg. in c. 1. extra. de conſtit. Vbi hæc habentur
videlicet. [Canonum ſtatuta cuſtodiantur ab om-
nibus, & nemo in actionibus, vel iudicijs Eccle-
ſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorũ auctoritate ducatur.]
Idem probatur per arg. in c. fi. eo. tit, vbi Grego-
rius Nonus his verbis vſus fuit uidelicet, [quoniã
conſtitutio Apoſtolicæ ſedis omnes adſtringit, &
nihil debet obſcurum, vel ambiguum continere,
&c.] Idem probatur per arg. in c. ſi quis omnem
1. q. 7. Vbi hæc habentur, videlicet: [Si quis om-
nem traditionem Eccleſiaſticam ſcriptam, vel nõ
ſcriptam uiolat, anathema ſit.] Dixi probari præ-
ſentem concluſionem per arg. in dictis iuribus,
quoniam & ſi explicitè, & ad verbum non fiat in
ipſis mentio de noſtræ concluſionis materia, be-
nè tamen implicitè, eo quòd ibi præcipiatur ob-
ſeruantia Canonum, & cum multi reperiantur ca
nones, ſeu conſtitutiones pœnales ſtatuentes, quod
tranſgreſſores ipſarum conſtitutionum incurrant
pœnas inibi inflictas in ſingulis caſibus contra ta
les tranſgreſſores (vt infra latius patebit per affe-
renda in toto præſenti tractatu) inde ſequitur, quod
etiam dictis iuribus probetur veritas præſentis
concluſionis; ſed idem adhuc apertiùs probatur
per tex. in c. 1 §. quibus ad hæc. diſt. 19. Vbi hæc
habentur videlicet: quibus ad hæc afferendũ eſt;
quoniam ſi vetus, nouumque teſtamentum reci-
pienda ſunt, non quòd codici Canonum ex to-
to habeantur annexa: ſed quod de his reci-
piendis ſancti Papæ Innocentij prolata videatur
eſſe ſententia: teſtat nimirum, quòd decretales
3 Epiſtolæ † Romanorum Pontificum ſunt recipien
dæ, etiam ſi non ſint codici Canonum compagina
tæ; quoniam inter ipſos Canones unum beati Leo
nis capitulum conſtat eſſe permiſſum a nobis for
tè credatur, omnia decretalia conſtituta ſedis A-
poſtolicæ cuſtodiri mandantur: vt ſi quis in illa
commiſerit, nouerit ſibi veniam denegari; Air. n.
capitulo decimo ſuorum decretalium. [Ne quid
verò ſit, quod prætermiſſum fortè credatur, oĩa
decretalia conſtituta tam beatæ recordationis
Innocentij, quam omnium deceſſorum noſtrorũ,
quæ de Eccleſiaſticis ordinibus, & canonum pro-
mulgata ſunt diſciplinis, ita a veſtra dilectione
cuſtodiri mandamus, vt ſi quis in illa commiſerit
veniam ſibi deinceps nouerit denegari] dicendo
vero [omnia decretalia cõſtituta] nullum de de-
cretalibus conſtitutis prætermiſit, quod non mã-
dauerit eſſe cuſtodiendum: hæc ibi inter multa
alia eiuſdẽ generis verba. Idem clarius proba-
tur per tex. in c. nulli fas. d. 19. vbi Greg. IIII. infra
ſcriptis vſus fuit verbis, videlicet [nulli fas eſt vel-
le vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ ſedis præce-
pta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium, (quod
noſtram ſequi oportet charitatem) ſic ergo tu inæ
ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis nolue
rit contraire decretis, nec locum deinceps inter
ſacerdotes habeat, ſed exteris a ſãcto miniſterio
fiat: nec de eius iudicio poſtea curã habeat: quo-
niam iam dãnatus a ſancta & Apoſtolica Eccle-
ſia, ac auctoritate ſua, de inobedientia atque præ
ſumptione a quoquã eſſe non dubitatur, quia ma
ioris excommunicationis deiectione eſt abijcien
dus, cui ſanctæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſcipli-
na, qui non ſolum præfatæ ſanctæ Eccleſiæ iuſſio-
nibus parere debuit, ſed etiam alijs, nè præteri-
rent, inſinuare. Sitq; alienus a diuinis, & Pontifi-
calibus officijs, qui noluit præceptis Apoſtolicis
obtemperare.] hæc ille Canon. Idem prorſus pro-
batur per tex. in c. ſi ea, c. confidimus, c. nulli fas.
c. violatores, c. ſunt quidam, c. cõtra ſtatuta, c. Pri
ma ſalus, c. Generali decreto, c. omnia decretalia
& c. Ideo permittente. 25. q. 1. & in multis alijs
ſanctionibus Pontificijs. Idem habetur in l. leges,
la prima. C. de legibus, & per arg. in l. Nõ dubiũ.
C. de legibus. vbi inter alia hæc habentur, videli-
cet. [Non dubium in lege committere eum, qui
4 verba legis amplexus † contra legis nititur volũ-
tatem. Nec pœnas inſertas legibus euitabit, qui
ſe contra iuris ſententiam ſæua prærogatiua ver-
borum fraudulenter excuſat] hæc ibi inter alia.
Dixi probari præſentem cõcluſionem per arg. in
d. l. Nõ dubium. quoniam apertiſſimè ineſt locus
ibi arguendi a fortiori, tali pacto dicendo, Si pu-
niendi ſunt pœnis ſtatutis in talibus legibus,
qui tranſgrediuntur leges pœnales ſecundum ſen
tentiam, & ſi obſeruauerint illas ſecundum corti
cem verborum ipſarum, quantò magis puniendi
erunt ſtatutis a iure pœnis, qui tranſgrediuntur
conſtitutionum pœnalium verba, & ſententias.
Probatur & ſecundo præſens cõcluſio doctorum
auctoritate omnium in dictis iuribus, & in pleriſ
que quàmplurimis alijs locis, cùm præſens con-
cluſio ſit apud omnes doctores approbatiſſima.
Nam idem docuerunt Gof. & Hoſt. in ſumma tit.
de conſtitutionibus in fine, qui ambo ampliant
præſentem cõcluſionem, vt referam in ampliatio
nibus ipſius afferendis, & ſi non deſint fallentia
ipſarum: Vide ergo ibi cum parum deſeruiant ve
ritati præſentis concluſionis ab omnibus appro-
batæ. Probatur & ratione. Cùm enim, quicquid
agitur, propter finem agitur, & finis vniuſcuiuſq;
legis pœnalis ſit per ipsã retrahere homines a ma
lis operibus, & compellere eoſdem ad pacificè vi
uendum. Inde ſequitur, quòd ſi vera non eſſet præ
ſens noſtra Concluſio, vnaqueq; conſtitutio pœna
o lis cõtemptui, ac vilipendio haberetur, & ſic om-
nia confuſa eſſent in hac vita; Nam veriſſimũ eſt
illud poeticum, uidelicet. Oderunt peccare boni
virtutis amore: oderunt peccare mali formidine
pœnæ, ut quàm elegantiſſimè docuit Iſidorus, &
habetur in c. 1. diſt. 4. His verbis videlicet, [factæ
5 ſunt autem leges † vt earum metu humana coer-
ceatur audacia, tutaq; ſit inter improbos innocẽ-
tia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refre
netur nocendi facultas] hæc ibi.

Secunda concluſio ſit diſpoſitio pœnalis tam
iuris communis, quàm municipalis reſpectu an-
6 nullationis actus † geſti contra eius prohibitio-
nem, ex identitate, vel maioritate rationis ſcri-
ptæ in ipſa extendi poterit de caſu inibi expreſſo
ad caſum explicitè ibi non expreſſum, ad quem
ſe habet correlatiuo aliquo pacto, vel veniat ſu-
blata ſignificatione, uel ſub intentione legislato-
ris non ſolum, ut in caſu noſtro non expreſſu ob-
ſerue-

ſeruetur ipſa diſpoſitio, verum etiam & quo ad
pœnam annullatiſſimi actus geſti contra prohi-
bitionẽ, uel aliam pœnam ibidem contentã ipſo
iure incurrẽdam ab exercente actum illum in di-
cta diſpoſitione pęnali explicitè non expreſſum,
ſi tamen in eo reperitur identitas, vel maioritas
rationis ipſum prohibendi ſub dicta pœna, ut
exempli gratia, ſtatutum fuit in c.fin.extra de re-
ſcriptis., ut quicunque obtinuerint in perſonali-
bus actionibus reſcripta à ſede Apoſtolica, & ip-
ſis abuſi fuerint in caſibus ibi expreſſis priuẽtur
omni comodo ipſorum, ac ſi nunquam eis illa
conceſſa fuiſſent, nec aliquid fuiſſet attentatum
virtute eorũ, ut ſic actus annullationis ſequatur:
& inſuper incurrent pœnam refectionis ſeu reſti-
tutionis omnium expenſarum, vel dãnorum, quę
inde pars aduerſa ſuſtinuiſſet. Item in c.diſpendia
de reſcript.in ſexto, habetur (ultra prædicta ex d.
c.fi.) quòd proceſſus inde factus ſit ipſo iure nul-
lus. Ecce in dictis iuribus nulla ſit mentio de rea-
libus actionibus, & nihilominus dicta iura exten
duntur ad ipſas reales actiones, vt dictæ pœnales
conſtitutiones obſeruentur in ipſis realibus actio
nibus, ſicut in perſonalibus etiã quoad actus nul-
litatem inde incurrendam, cũ p ſe appareat uige-
re in ipſis actionibus realibus ratio eadem. Hæc
concluſio ſic exemplificata probabitur triplici
modo (vltra tot auctoritates allatas in probatio-
nem fallentiæ primæ, & tertię concluſionis, tertię
quæſtionis præcedentis, in qua loquuti fuimus de
extenſione legum pœnalium, & correctoriarum
ſimul. Vide ergo ibi. Vide etiam limitationes di-
ctæ fallentiæ primæ, quoniam & hæc concluſio il
las etiam recipit neceſſariò, quas hic non referam
breuitati ſtudens; Probatur enim primò præſens
noſtra concluſio per arg. in c.vnico.§. porro, iun-
cto §. ſed quia natura, titu. quæ fuit prima cauſa,
&c. Nam in d. §. porro. hæc habentur videlicet.
[Porro ſi dominum aſſalierit, vel vicum, in quo
7 eſt, per vim aggreſſus fuerit, † vel impias manus
in perſonam domini vbicunq; ingeſſerit, vel alias
graues, vel inhoneſtas iniurias intulerit: vel mor-
ti eius veneno, vel gladio, vel aliter inſidiatus fue
rit, beneficiũ amittit] hæc ibi, & in d.§. ſed quia
natura hæc habentur videlicet, [ſed quia natura
nouas deproperat ædere formas, poteſt multis
modis contingere, vt alię emergant cauſæ, quibus
videatur iuſtè adimi poſſe feudum. Ideoq́; iudex
ſolers & diſcretus, & æquitati obſecundare ſolici
tus cuncta ſubtiliter diſpenſans prouideat ſi qua
fuerit antiquioribus cauſis ſimilis, ſeu maior, vt
proinde ſciat, vtrum beneficium ſit amittendum,
an nihilominus retinendum] hæc ibi. Idem pro-
batur apertiſſimè per tex. in l. neque leges. in l. nõ
poſſunt, & in l. nam. (vt Pedius ait) ff. de legibus,
nam in d. l. neque leges. hæc habentur videlicet.
[Neq; leges, neq; Senatus conſulta ita ſcribi poſ
ſunt, vt omnes caſua, qui quandoque inciderint
8 comprehendantur, † ſed ſufficit ea quæ plerumq;
accidunt, continere] hęc ibi. idem habetur in d.l.
non poſſunt, vbi hęc habentur videlicet, [nõ poſ-
ſunt omnes articuli ſingulatim, aut legibus, aut
Senatus conſultis compræhendi, ſed cum in ali-
qua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt is, qui
iuriſdictioni pręeſt, ad ſimilia procedere atq; ita
ius dicere debet.] hæc ibi. & in d.l. nam hæc ha-
bent videlicet. Nam (vt ait Pedius) quoties lege
aliquid vnum, vel alterum introductum eſt bona
occaſio eſt, cætera quæ tendunt ad eandem vtili-
litatem, vel interpretatione, vel certa iuriſdictio
ne ſuppleri, hæc ibi. Idem habetur expreſſis in l.
his ſolis. C. de reuocan. donat. vbi hæc habentur
videlicet [his ſolis matribus, quæ non in ſecundi
matrimonij fœdus nupſerint, ſed vnius tantum
matrimonij ſunt reuocandarum donationũ, quas
in filios fecerint, ita decernimus facultatẽ: ſi eos
ingratos circa ſe eſſe oſtenderint, quicquid igitur
is, qui à matre impietatis arguitur ex titulo do-
nationis tenetur eo die, quo cõtrouerſiæ qualecũ
que principium iuſſu iudicantis datur matri co-
gatur reddere. Cæterũ ea quæ antè adhuc matre
pacifica iure perfecta ſunt, & ante inchoatum cę-
ptum iurgium, vendita, donata, permutata, in do
tem data cęteriſque cauſis legitimè alienata mi
nimè reuocamus. Actionem verò matris ita per-
ſonalem eſſe volumus, vt vindicationis tantũ ha-
beat effectum, nec in hæredem detur, nec tribua-
tur hæredi. De cæteris autem quę portentoſe vi-
litatis, abiectęque pudicitiæ ſunt ſatis etiam taci
tè cautam putamus, quis enim, qui his aliquid ar
bitretur tribuendum eſſe? cum etiã illis, quæ iure
ſecundas tantum contraxerunt nuptias, nihil ex
priuilegijs tributum eſſe velimus] hæc ibi ad ver
bum. Diximus contenta in præſenti concluſione
haberi expreſſius in d.l. his ſolis, nempe pręcipuè
in illis verbis ipſius, videlicet, [de cæteris autem,
quæ portentoſè vilitatis, abiectæque pudicitiæ
ſunt, ſatis etiam tacitè cautum putamus] hæc ibi,
& quidem apertiſſimè præſens noſtra concluſio
probari hac lege videtur: cùm ibi agatur de irri-
tatione actus donationis factę à matribus in per-
ſonam filiorum, ratione ingratitudinis ipſorum
erga eaſdem, & quòd ſit pęnalis patet ex eo, quòd
ipſi filij priuarentur rebus ſibi iam acquiſitis ex
dicta matrum donatione propter culpam ingra-
titudinis, & quòd ſit pœnalis ex parte matrum
quoque patet, quia ſi illę tranſiſſent ad ſecundas
nuptias & ipſæ priuarentur ipſo facto hac actio-
ne reuocandi donationes factas filijs propter eo-
rum impietatem ſeu ingratitudinem erga eas, &
quòd talis pœnalis conſtitutio annullãs actũ do-
nationis actionis huiuſmodi perſonalis etiã ſtan
te perſonali filiorum ingratitudine, quoad pęnã
priuationis dictæ actionis ipſo iure incurrendam
extendi debeat de caſu ibi expreſſo ad caſum ibi
non expreſſum, habentem tamen identitatem ra-
tionis probatur verbis illius eiuſdem legis, vide-
licet [de cætero autem quæ portentoſè vilitatis
abiectæque pudicitiæ ſunt ſatis etiam tacitè cau
tum putamus] & ſic patuit, quòd conſtitutio an-
nullans actum, ſi addiderit pœnam aliã in ratio-
ne idẽtitatis rõnis, poterit extendi de caſu expſ-
ſo ad caſũ nõ expreſſum ẽt quoad pęnã inibi inſer
tam, cum inibi ſolũ principaliter facta fuerit ex-
preſſa mentio de pœna priuationis talis actionis
perſonalis ex cauſa ſecundarum nuptiarum: tamẽ
tex. ſubdidit tacitè idem fore dicendum ſecundũ
mentem legis ex cauſa fornicationis ipſius vi-
duę matris, quod animaduertens Bar. ibidem his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Nota quòd om
9 nes pœnæ ſtatutæ † contra ſecundo nubentes, ha-
bent locum in his, quæ non honeſtè viuunt: quod
tene menti perpetuò, quia ſæpe allegatur. Hæc
Bar. ibi cui Bal. ibidem aſtipulatur dicens, quòd
10 illud habeatur pro expreſſo, in quo reperitur † ea-
dem ratio, vt refert & ſequitur Felinus in proœ-
mio

mio decretal.col.2.nu.9.verſ.eſt tex. quem ſequi-
tur. Idem prorſus docuit Pan.in c.vxoratus.Not.
2.de conuerſio.coniugatorum,vbi his præciſis ver
bis vtitur,videlicet. Secūdo nota paria eſſe vxorē
tranſire ad ſecunda vota,& incontinenter viuere.
eo caſu quo tranſiuit ad ſecunda vota non eſt lici
tus tranſitus.Et facit iſte textus,nunquid vxor re
licta,quæ aſſumpſit tutelam filij perdit tutelam,
ſi incontinenter viuat,ſicut perdit ſi tranſit ad ſe-
cundas nuptias,& dic,quòd ſic,de quo eſt Gl.no.
quam ſequitur Bar.in Aucten.vt matri,& auiæ.C.
quando mul.tu.off.fungi poteſt,& quod bene no
ta,& pro hoc facit tex.i l.fi.eo.tit. Vbi requiritur
quòd pudicè viuat. Per hoc poteſt inferri, quòd
eas pœnas patitur mulier per tranſitum ad ſecun-
das nuptias,quas infra annū luctus pati debeat ſi
incontinenter viuat,quia ratio nuptiarum prohi
bitiua infra tale tempus fortius vendicat ſibi lo-
cum in incontinentia, nè in plus ſe habeat luxu-
ria,quàm caſtitas.. & pro hoc facit quod notabili
ter not.gl.& Bar. in l.fideicommiſſum.C.de fidei-
11 commiſſis,vbi not.quòd ſi mulier relicta † incō-
tinenter viuat, perdit legatum ſibi factum a ma-
rito,& aufertur ſibi tanquam ab indigna, & ex
præſumpta voluntate teſtatoris reuocatur lega-
tum,quod maximè procedit ſi vixit incontinen-
ter tempore vitæ mariti, marito ignorante,vt in
l.ſororem.C.de his qui.indig.& hæc nota inquit
ibi Pan. in l.2.§. Quid ſi curatores,& in §.quid ſi
deceſſerint, ff.ad Senatuſcon.tertij l. quid ſi hæc
habentur videlicet.[Quid ſi curatores non petit,
verba reſcripti deficiunt,ſed dicendum eſt ſiqui-
dem impuberibus curatores non petijt eandem
eſſe rationem;] & in d.§.quid ſi deceſſerint? hæc
habentur videlicet [quid ſi deceſſerint quidam,
puto (licèt verba deficiant) ſententiam conſtitu-
tionis locum habere,] hæc ibi.ex quibus elicitur
veritas præſentis concluſionis. Nam idcirco dixi
probari ipſam per arg.in dictarum legum, quia
& ſi de materia eius inibi expreſſe nō fiat ſermo,
benè tamen implicitè; cum tex.iſte annullet actū
exercitum à matre in recipienda hæreditate filio
rum ſuorum inteſtatorum poſt mortem illorum,
& in pœnam talis negligentiæ dictis bonis pri-
uatur: quando non petijſſet à iudice tutorem, &
licet hæc lex fuerit pœnalis,& irritans actum rece
ptionis dictæ hæreditatis aditæ,nihilominus de-
clarauit ipſam iure extendendam ad matrem,
quæ non petijſſet impuberibus filijs curatorem,
etſi nulla fuiſſet facta mentio de curatoribus non
petitis,cum eadem militet ratio in vtroque caſu,
& ibi declaretur mens cuiuſdam conſtitutionis
antiquæ,vt bene docuit Bar.in d.l.2.§.ſi mater,&
quòd præſens concluſio probetur d.l.2.§.ſupra-
ſcripti,docuit quoque Pan.(loco infra citando.)
Idem probatur eodem modo per argumentum,
in l.libertum,§.Senatus Conſulti. ff..de ritu nupt.
Vbi hæc habentur videlicet [Senatus cōſulti,quo
12 prohibentur tutores † & filij eorum pupillas ſuas
ducere, puto hæredem quoque tutoris extraneū
ſententia apprehendi.Cum ideo prohibuerit hu-
iuſmodi nuptias, ne pupilli in re familiari circū-
ſcribātur ab his, qui rationes eis geſtæ tutelæ red
dere compellūtur]hæc ibi.Dixi probari per arg.
in d.l.libertum. quoniam in l.Tutor.ff.de ſponſa.
hæc habentur,videlicet [tutor factam pupillam
ſuam,nec ipſe vxorem ducere,nec filio ſuo matri
monio adiungere poteſt]hæc ibi. vnde patuit,q̄

facta fuerit extenſio legis pœnalis inducentis a-
ctus nullitatem de iure ciuili: prout eadem lex
pœnalis in qua ſolum explicitè fuerunt nomina-
tus filius tutoris extenditur ad nepotem, filium,
ſcilicet filii tutoris,vt in l.Senatus conſulto,ff. de
ritu nupt. vbi hæc habentur videlicet. [Senatus
conſulto(quo cautum eſt)ne tutor pupillam, vel
filio ſuo,vel ſibi nuptum collocet,etiam nepos ſi-
gnificatur] hæc ibi. Probatur & ſecundo præſens
concluſio Doctorum auctoritate. Nā videtur hoc
ipſum elici ex doctrina Gl. in d.l. neque leges.in
l.non poſſunt,& in l.nam,vt ait Pedius. ff. de le-
gibus.Philippus.n. Franchus in c.1. ſallentia.21.
de Temp.ordin.in ſexto.Idem docuit,& luculen
tius Pan.in proheomio decretalium.n.15.verſ.Sed
ſpecialius,& rurſus ibidem in col.4. verſ.ſed cir-
cumſcripta conſuetudine, poſtquam retulit ſen-
tentiam Ioannis And.in d.c. diſpendia, dicentis
legem pœnalem extendi propter identitatem ra
tionis in caſu ſimili, ſed non pœnam in ea indi-
ctam,his præciſis verbis vſus fuit,videlicet in cō-
trarium facit glo, ſingul.in c.1.de tempor.ordin.
lib.6.quæ dicit,quòd vbi eſt omnino ratio,& om
13 nimoda ſimilitudo, conſtitutio † etiam pœnalis
extenditur, quia non eſt propriè tunc extēſio,ſed
interpretatio,ac ſi apertè dicat,extenditur etiam
quoad pœnam ibi inſertam, cum dixerit contra-
riam ſententiæ Ioannis And. dicta glo. quæ quidē
in alio non contrariaretur ſi taliter non interpre
tata fuerit in c.fi.col.2.verſ. in glo. in verſ. ſuper
pluribus. extra de reſcriptis his præciſis verbis
vtens,videlicet.Ex hac glo.poſſunt elici duæ quæ-
ſtiones.Prima nunquid diſpoſitio huius text. ha-
beat locum in realibus actionibus,& eodem mo-
do poteſt quæri quoad effectum. c. diſpendia de
reſcriptis in ſexto,cum ibi reſcripta annullentur
ipſo facto impetrata contra eundem ſuper pluri-
bus actionibus perſonalibus, & in hac quæſtione
glo.tenet hic, quòd non.& multi hic tenuerunt,
quòd non debet fieri extenſio conſtitutionis o-
dioſæ,& pœnalis.Ioannes And.dicit,quòd diſpo
ſitio eſt obſeruanda in realibus: ſed non habet lo
cum pœna illius c. & eſt hoc dictum ſingulare in
materia extenſionis,vt dicamus,quòd diſpoſitio
pœnalis debet extendi ex identitate rationis re-
ſpectu ſtatuti: ideſt vt obſeruetur ipſum ſtatutū:
ſed non debet extendi quoad pœnam, vt ſi de fa-
cto non fuit obſeruata diſpoſitio, committatur
pœna. Tamen in hac materia extenſionis Ioan-
nes And. fuit ſibi multum contrarius,maximè in
glo.ſuis,ſed mihi placet,quòd vbi poteſt appare
re de ratione legis,quòd tunc ex identitate ratio
nis debet extendi etiam quoad pœnam. Ad hoc
allego textum notabilem in l.2.§. quid ſi curato-
res,& in §. quid ſi deceſſerint. ff. ad Senatus con-
ſul.Tertul. vbi hoc probatur apertiſſimè. Ad idē
bonus tex.in l.libertum ff. de ritu nuptiar. Nec ex
hoc dicas ſubdidit,quòd illa ſit interpretatio ex-
tenſiua,quia imò eſt intēſiua,& intellectiua,quia
14 † lex non eſt aliud,quàm ipſa ratio legis,vt pro-
batur in l.Dubium.C.de legibus,& ibi per Bal.&
in regula c.fi.de reg.iur. in ſexto, & ibi per Dy-
num. Vnde quemadmodum corpus regulatur ab
anima,ita & ipſa lex regulatur a ratione legis, &
non a verbis:nam verba legis reſtringūtur, & am
pliantur ad limites rationis ipſius legis,de quo
pulcher tex.in l.cum pater.§.dulciſſimis.ff. de le-
gatis ſecundo,& in l.Pater filium.§.fundum,ff.de
legat.

legat.tertio,& facit quod notat Bald. in l.ſcire.ff. de excuſat.tut.& licet Bar.dixerit in auct͂e.Quas actiones.C.de ſacroſan.Eccleſ.quòd ex identita-
15 te † rationis nõ debeat induci legum correctio, multi tamen dixerunt contrarium, & tenet gl.in dicta auc͂ten.Quas actiones,ſeu in l.fi.eodem tit. Item illud dictum Bar.procedit quando ratio legis nõ eſt expreſſa, aliàs ſecus,& ita ibi limitauit Bal. illud dictum Bar. & plus ego puto quòd etiã ſi ratio non ſit expreſſa in lege: Tamen ex quo non poteſt elici niſi vna ratio naturalis,& indubitata debet fieri extenſio ad limites illius rationis: quia præſumendum eſt Legiſlatorem fuiſſe motum ex ratione naturali, vt notanter ſenſit gl. in l.tale pactum.ff.de pactis, & hoc quod dixi ſupra videtur tenere notabiliter Bal.in l.maximum vitium.C.de liber.præter.& Cyn. poſt Pet. in dicta l.non dubium,& in l.1. capit. quæ ſit lon.conſuet.& ita comperi me conſuluiſſe in facti contingentia. Hæc omnia Panormitanus, vbi ſupra, ex quibus luce meridiana clarius patuit veritas pręſentis concluſionis, & falſitas,cum reuerentia tñ tanti Doctoris imputationis Panormitano factæ ab Euerardo: qui in ſua Topica iuris tit. locus a ratione legis num.59. verſic.aut maioritas rationis dixit,quòd cõtrarium ſit verius,vt docuit Io. And. in c.diſpendia.de reſcr.in 6.ſubdens hoc dictum Io.And.reputet ſingulare in materia exten[redacted] in c.ſi extra. de reſcr.quaſi concludendo tacite,quòd Panorm.ſequutus fuerit Ioan. Andream,& quòd docuerit, quòd diſpoſitio pęnalis non extendatur quoad pœnam in eo contentam,& ſi ſolùm vt ipſa pœnalis conſtitutio obſeruetur: Non animaduertens ipſe Euerardus, quòd ſtatim ibidem ipſe Panormitanus ſubintulerit,quòd etiam extendatur quoad pœnam,& illud probauerit multis medijs, ac per conſequens, quòd receſſerit a dicta ſententia Ioannis And. aſſerendo ipſum ſibimet fuiſſe contrarium in pluribus locis in materia extenſionis: hæc autem hic diximus ad dilucidationem veritatis noſtræ concluſionis, & non vt aduerſaremur tanto doctori, in dicto c.diſpendia.colum.3. verſ.Nota incidenter,& in verſi.& ideo ego credo aſtipulatum fuiſſe ſententiæ Ioannis Andr. in eodem c. diſpendia.Nam in dicto verſ. Nota incidenter. His verbis vſus fuit,videlicet. Nota incidenter hoc dictum, quòd conſtitutio pœnalis poteſt extendi ex identitate rationis, ſed pœna contenta in lege non debet extendi ad caſum non expreſſum,quod nota.Sed ſi conſtitutio non ſeruatur in realibus pœna locum non habet: per regulam c. in pœnis. de regu. iur. in ſexto.hæc Geminianus vbi ſupra.qui idem repetijt in c. ſi forte(poſt Io. And.ibidem) colum.2.in verſic. Nota incidenter de elect.in ſexto,his præciſis vtens verbis,videlicet. Nota quòd conſtitutio pœnalis quando ſubeſt æquitatis ratio ſeruanda eſt in alijs caſibus, quàm expreſſis,tamen quoad pœnam non eſt extendenda, & hoc nota ex dicto Ioannis Andr. in eod.c. ſi fortè, ſed nec hæc ſententia videtur aliquid noui roboris afferre contra præſentem noſtram concluſionẽ cum & ipſemet contrariũ dixerit in c.ſi.col.4.ver.In eadem gl.ibi præſentatione,de elec.in 6.ſequendo d.gl.in verſ.elect.extendentẽ ipſum text.ad poſtulationẽ,& pñtationem propter identitatem rationis, quæ in vtriſque reperitur. Nam dixit,quòd non obſtet dictæ gloſę,

ſi dicatur quòd iſta conſtitutio ſit pœnalis, & ſic non extendenda, quia conſtitutio etiam pœnalis extenditur ad comprehenſa ſub mente, vt not.in c.ſi poſtquam.de elect. in ſexto,quando omnino eſt eadem ratio, ſed hic eſt eadem ratio in præſentatione,ergo &c.Hæc Geminianus,qui rurſus ibidem ſubintulit in verſic. Nota incidenter,dicens.Nota incidenter iſtud dictum, quòd conſtitutio annullans ſententiam, vel proceſſum, vel inſtrumentum ex defectu ſolemnitatis non dicitur pęnalis,ex quo non diminuit patrimoniũ.Sed dicit D. Pet. de Anch. quod iſtud eſt verum propriè, ſed impropriè tamen videtur poſſe dici pęnalis.allegat c.ſi Religioſus.§.j.de elec.in ſexto,ſecundum eum:ſed ibi priuatur iure quęſito per electionem.Io.And.dicit,quòd hæc conſtitutio non eſt pęnalis, quia non priuat iure quæſito: ſed fortius facit tex.& gl.in c.diſpendia.de reſcr.in ſexto. Vnde habetis optimum textum declarantem quando dicatur pęna. Nam propriè pęna dicitur læſio,quæ punit,& vindicat quod quiſq; cõmiſit. ita dicit tex.in c. pęnitentia eſt quędam læſio. de pen.diſ.3. Et ſic patet,ꝙ ſi lex lędit perſonam pro vindicta commiſſi,illa dicitur propriè pęnalis,& ideo dicit tex.& gl.in d.c.diſpendia,in fi. ꝙ pęna eſt irritare proceſſum & reſcriptum,quia læditur ille ex eo,quia impetrauit cõtra iura, & læſio fit, quia ſaltem perdit expẽſas,quas fecit in lite. Idẽ dicimus ſi lex priuat iure quęſito per electionem: quia pęna eſt,cum lædatur in illo iure,vt in c.cupientes,de elect.in ſexto.Idem dicit tex.ſuper ẽt c.ſi religioſus.Vnde dato,ꝙ non diminuatur patrimonium,dum tamen aliqua læſio fiat pro vindicta,illa dicitur propriè pęnalis, vt vult ille tex. qui ad hoc ſummè eſt notandus,hæc omnia dixit Gem.vt ſup.ex cuius verbis duo eliciũtur, primũ quorum eſt,ꝙ conſtitutio ẽt propriè pęnalis extẽdatur ad comprehenſa ſub mente, vbi militat eadem omnino ratio:aliud eſt,ꝙ etſi patrimonium non diminuatur dum tamen aliqua læſio fiat pro vindicta tranſgreſſionis alicuius cõſtitutionis aliquid prohibentis, talis conſtitutio dicẽda ſit propriè pęnalis. Quapropter patuit,ꝙ in d.c.diſpendia,vbi ſup.Gem. loquutus fuerit ſecundum ſententiam Io. And. q̃ ibi nec expreſsè confirmauit, nec repudiauit.& ꝙ Gem.noſtræ aſtipulatus fuerit ſñiæ,colligitur ex dictis ipſiuſmet i c. 1. col.3. verſ.fallit 2.de tpe ord.in 6. de noſtra.n.qõne ex profeſſo loquẽs his præciſis verbis vſus fuit,videlicet, Quãdo caſus ad quẽ fit extenſio hẽt ſe correlatiuè ad caſum expreſſum,& eſt eadem rõ(intellige iſtud verum niſi lex ſeparatè cuilibet ex correlatiuis imponeret ſuam pęnam,vt in c.eos,qui. de temp.ord.in 6.vt maritus, & vxor,vt in l.2.C. de ind. viduit.vbi per Bar.& emptor,vẽditor, & conductor,vt ait gl.in c.2.de locato,& gl.2.in l.j. C.de fideiu.do.de.& Bar.in l.liberorũ.ff.de his q not.infa.vbi ſtatutum pęnale in vxore extenditur ad maritũ, vbi eſt eadẽ rõ.allegat.l.emptor.C.de reſcin. vendit.ad hoc optimè gl.in c.2.verſ.reus. de confeſs.li.6.vbi tex.pęnalis de reo loquẽs extẽditur ad actorẽ cũ ſint correlatiui, quoad caſũ expreſſum, & eſt eadẽ rõ. Ad idẽ facit gl.in c.cupientes.§.pen.ver.de vetere,de elec.in 6.Hæc oĩa Gem.ex quib.apertiſſimè elicitur,ꝙ ſe ſubſcripſerit pñti nr̃æ conclu.cũ aſſeruerit extendendã fore conſtõnẽ pęnalẽ ẽt quoad pœnam ipſam in tali conſtitutione indictam de caſu inibi expreſſo

ad caſum correlatiuè ſe ad illum habeutem, &
ſi in ipſa non fuiſſet expreſſus: ſi ergo incurritur
pœna per eũ, quãto magis annullatio actus cõmu
ne per ipſum non dicatur propriè pœna, quapro-
pter patuit ipſum præſenti concluſioni ſe ſubſcri-
pſiſſe, etſi nonnullis contrarium videatur, non
põderantibus mentem ipſius expreſſam in dictis
verbis. Idem rurſus docuit apertius ipſemet Ge-
min. in c.2.col.2.in fi. in verſ.glo. ſuper verſi.reus
quærir. de confeſſis in ſexto, his præciſis verbis
vtens, ſequens gl.ipſam, videlicet. Nota iſtam gl.
16 quòd conſtitutio pœnalis † loquens de reo, habet
locum etiam in actore, quando eſt eadem ratio
in vtroque, & conſtitutio ideo expreſſit de reo,
quia communis actus ſuper quo deſponit, accide
re ſolet in reo: Ad hoc facit quod not. in ſimili gl.
in Clem.1.de reſcr. ſuper verſ. poſſidentes. in fi.
hæc Geminianus. His præmiſſis, ſciendum quòd
præſenti concluſioni ſe ſubſcripſit quoque Hoſt.
Io.Mo. & Archid. in d.c.diſpendia. Idem docuir
gl. in c.fi.ſuper ver.electione, circa liuem de elec.
in ſexto. extendens illum textum pœnalem loquẽ
tem de electione ad præſentationem. Nam ſubla-
ta ſignificatione electionis benè comprehendi-
17 tur præſentatio, cum pñtans † ſatis dicatur elige-
re eum, quem præſentat, vt in c.querelam, de ele.
& vult notanter Ant.de Burr. in repet.c.fi. in pri-
ma col. extra de conſuet. Idem docuit Decius in
c.at ſi clerici, §.de adulterijs, colu.7. in uerſ. Et re-
tenta tamen communi opinione. extra de iud. &
in c.ſecundo requiris, in principio, extra de ap-
pellat. Idẽ docuit d. Nicolaus Euerardus, vbi ſup.
nu.60. verſ. Iſtud tamen limito primo, & ſi paulo
ante contrarium dixiſſet propter ſententiam Io.
Andreæ in d.c. diſpendia credens, quòd & Pan.
hoc ipſum docuiſſet, eò ipſo quòd vbi ſupra dixiſ
ſet comendandam fore ſententiam Pan. non ani-
maduertens, quòd dictus Pan. ſtatim ſubintule-
rit, quòd huiuſmodi conſtitutio eſſet omnino ex-
tendenda etiam quoad pœnam: & quòd hæc ſit
ſententia ipſius Euerardi, elicitur ex dictis ip-
ſius in dicto verſ. Iſtud tamen limito primo. Nam
ibi in fine dixit, quòd ſic debeant concordari illa
duo dicta Ioannis And. quæ prima facie viden-
tur contraria, ſcilicet, quòd conſtitutio pœnalis
regulariter non poteſt extendi quoad pœnã nul-
litatis actus incurrendam, niſi verba ipſius ex la-
ta ſignificatione poſſent trahi ad caſum, in quo
concurrit paritas rationis, tunc benè fit extenſio
conſtitutionis pœnalis etiam quoad pęnam nul-
litatis actus. Et animaduertendum, quòd & ſi Io.
And. in c.fi.de elect. in verſ. ſuper glo. in verſ. elect.
& in c.odia, de reg.iur. in ſexto. de quo latè dixit
Fel. in c.in nomine. circa principium, extra de te-
ſtibus, dicens quòd ex tali ſententia (ſi vera eſſet,
& communiter approbata) ſequeretur, quòd iura
dicentia conſtitutionem pęnalem non ligare pro
babiliter ignorantes, vt in c.2.extra.de conſtitu.
& in c.2.de conſtit. in ſexto, & in c. ſimili proce-
derent in pœna extrinſeca, ſecus in pœna nullita-
tis actus, prout docuit Paulus de Leaz. in Proe-
mio Clem. io verſ. de cætero, & videtur gl.ſing. in
Cle.2.& in verſ. ex oũc. in fi.de Hæreticis. Nihilo
minus contraria opinio expreſſa in præſenti con-
18 cluſione videtur verior: cum nullitas † actus ſit
pœna de qua infra latiùs, quam & docuit Gemi-
nianus ſupra relatus, & gl.ſingul. in c.decet. ſuper
verſ. proceſſus de immun. Eccleſ. lib.6. Attamẽ has
gloſas contrarias poterimus concordare, ſi dixe-
rimus primam dicentem non eſſe pœnalem lo-
qui quando per legem nullitas actus non indu-
citur in odium alicuius, ſed in defectum ſolem-
nitatis requiſitæ: ſecundam vero gl. loqui quando
nullitas actus inducitur in odium alicuius: nam
dicetur tunc talis conſtitutio pœnalis, pro vt do-
cuerunt in l.non dubium. C.de legibus Bar. & Bal
dus, & in d.c.2.extra. de conſtit. docuerunt Car-
dinalis Zabar. Ant.de Butr. Io.de Imo. & Pan. &
quia nonnulla fuerunt allata de materia præſen-
tis concluſionis improbationem tertiæ fallentię,
concluſionis tertię, quæſtionis pręcedentis, de ex
tenſione legum correctoriarum, & pœnalium ſi-
mul. Idcirco hæc dixiſſe ſatis ſit, & in prima fal-
lentia ſubſequentis primæ concluſionis, con-
cluſio. tertię, in fine, vbi retuli quid ſentiant Do-
ctores, qñ annullatio actus dicatur propriè pęna.
Amplia dictam concluſionem ſecundam, dicẽ-
19 do quòd conſtitutio † pęnalis reſpectu nullitatis
actus extenditur quoque ex identitate rationis
ſi illa tendit in fauorem animæ, cum in tali caſu
reputetur non pęnalis, ſed fauorabilis. Hæc am-
pliatio probatur (vltra allata in probationem fal-
lentiæ octauæ, concluſionis tertiæ, præcedentis
quæſtionis de extenſione legum correctoriarum
& pęnalium ſimul) Doctorum auctoritate. Nam
Bar. & alij Doct. in l. Sacramenta puberum. C. ſi
aduerſus venditionem, hoc docuit, & [illegible] in
c.ex tenore, & ibidem Pan. & Præpoſitus. extra.
Qui filij ſint legitimi. Idem docuit, Ant.de Bu. in
c.fi.t.fall. ext.de conſuet. Idẽ docuit Fel. in c.tráſ-
lato. circa fi. extra. de conſti. Io. Bapt. de ſancto Se
uerino, in repe.l. omnes populi, in octaua fallẽtia.
ff.de iuſt. & iur. Gem. in c.pro humani. §. ſacri, cir
ca principium de Homicid. in ſexto, & ibi etiam
Philippus Franchus, & Doctores ſæpe alibi: Nec
non & Euerardus in ſua. Topica iuris, tit.loc. a ra
tione legis, nu.61. verſ. Secundo iſtud limito. Ad-
dens, & hæc notatu digniſſima in facti contingen
tia. His præciſis verbis vtens. Et per hoc ſemel di-
xi in quæſtione de facto occurrente, quòd c.ordi
narij. §. in conferendis. de off. ordi. in ſexto. quod
20 eſt pęnale annullans collationem † beneficij cura
ti dignitatis, aut perſonatus factam habenti plu-
ra ſimilia beneficia curata, dignitates aut perſo-
natus non viſa diſpenſatione: etiam ſi talis, cui fit
collatio ſufficientem diſpenſationẽ habeat, quod
tamen in dubio non præſumitur (vt ibi eſt tex. ſin
gularis) extendi debet ad collationem factam de
canonicatu, & præbenda illi, qui in eadem Eccle
ſia, in qua erat præbenda, habebat decanatum, &
plebaniam, quorum vtrumq; habebat curam ani-
marum annexã, quia licet d.c.ordinarij §. in con
ferendis ſit pœnale annullans actum; tamen quia
emananit in fauorem animarum capi. dudum, el
ſecundo extra de elect. cum ibi not. debet exten-
di per prædicta. Per hoc etiam dixi (inquit Eue-
rardus vbi ſupra) in alia quæſtione de facto occur
rente, quòd dictum cap. ordinarij §. in conferen-
dis quod loquitur in collatoribus, debet etiam
habere locum in eligentibus ad dignitatem eum
qui plura beneficia curata obtinebat, non viſa di-
ſpenſatione, quæ in dubio non præſumitur vt ibi.
& hoc quia dicta conſtitutio concernit fauorem
animarum licet ſit pœnalis annullans actum, Itẽ
per hoc etiam ſemel dixi in quæſtione tunc oc-
currente, quòd c.de multa. extra. de præb. licet ſit
pœnale,

pœnale, & non loquatur de Epiſcopatibus, ſed de beneficijs curatis, & dignitatibus inferioribus, locum etiã habet in pluribus Epiſcopatibus: ita q̃ p adeptioné ſecũdi Epiſcopatus, cũ effectu vacet primus, & ita reperio velle Pan. in c. bonę. 1. extra. de poſtul. præla. & eſt de mente gl. & Doct. & in d. c. de multa, licèt in modo vacandi ſit differentia, vt ibi. & in d. c. cum in cunctis. §. cum verò habetur, licèt Epiſcopatus non ſit dignitas, ſed dignitatum culmen, & in eo videatur requiri ſpecialis nota, vt vult Glo. in verſ. dignitatum, in c. licet de præben. & ibi per Archi. in verſ. præterea Epiſcopatus, nu. 1. in ſexto. Identitas tamen, vel maioritas rationis concurrente fauore animę inducit hanc extenſionem: eò magis, quòd ipſum fieri concedatur in iuribus correctorijs, & pœnalibus ſimul, vt probauimus ſupra in quæſtione præcedenti loco ſupracitato. Vide latius ibi.

SVMMARIVM.

1 *Factam lege fieri prohibitum an in omnibus habeatur pro infecto, et nu. 3.*

2 *Prohibita de iure ſunt in multiplici differentia, et quæ ſint illa, quorum effectus retructari poterunt, et non.*

4 *Pœna [illegible]ita legi quando neceſſariò infert nullitatem actus, tunc ſi quis talem legem tranſgrederetur, aliquid annullando contra prohibitionem ipſius, non tantum incurret pœnam, ſed etiam nullitatem actus, in quo exemplificatur.*

5 *Lex quando aliquid fieri prohibet, et vltra procedit pœnam imponendo, qua diſtinctione vtendum erit pro decidendo caſus.*

6 *Lex ſi actum aliquem prohibeat ſub pœna extrinſeca, ſi actus huiuſmodi exercitus eſſet nullus, pœna non haberet locum, et actus eſſet validus, tranſgrediens tamen incideret in pœnam, et aſſignatur ratio cum exemplo.*

7 *Conſtitutio quæcunque aliquid diſponens, apponendo pœnam contrafacienti, per hanc pœnam ſpetialem tollit pœnam generalem, per quam actus annullabatur, et actus permanebit validus. Limitatur. num. 8. copioſè, cum exemplificatione.*

9 *Actus nullus, quando non dicatur proprie pœna.*

10 *Conſtitutio auferens alicui aliquam adminiſtrationem nun eſt proprie pœnalis, et quare.*

11 *Conſtitutio pœnalis non dicitur proprie quando per ipſam non ſpoliamur iure nobis acquiſito, vel non impedimur ab aliquo acquirendo, quod acquirere inchoauimus.*

12 *Conſtitutio pœnalis quæ proprie ſit dicenda.*

13 *Annullatio actus tunc propriè dicitur pœna quando actus annullaretur ſecundum regulas iuris communis, et datur exemplum, et alio modo, numero 14. et quando dicatur pœna ex Doctoribus examinatur. numero 17.*

15 *Iura prohibentia fieri extenſionem in pœnalibus, quandu includunt iura annullantia actum.*

16 *Annullatio actus habet locum etiam contra ignorantes iura actum annullantia, et quare.*

18 *Pœna indicta in aliqua lege quæ dicatur intrinſeca, et quæ extrinſeca.*

19 *Nullitas actus quando dicatur pœna proprie, copioſe oſtenditur.*

20 *Quæſtiones perſonales plures quando mouentur contra aliquem, non erit coram diuerſis Iudicibus vocandus.*

21 *Actus nullitas quando inducatur, et non ex legis prohibitione, copioſe.*

22 *Lex exigens aliquam ſolemnitatem poſt aliquem contractum, vel actum perfectum, ipſo ſtatim non ſequuto, dummodo poſtea ſequatur, an contractus, vel actus corruat.*

23 *Solemnitas requiſita a lege in actu, ſi deficiat, actus eſt ipſo iure nullus, et nu. 24.*

25 *Alienatio rerum Eccleſiæ facta ſine ſolemnitate a iure requiſita erit ipſo iure nulla.*

26 *Mandatarius egrediens fines mandati, quicquid attentauerit erit iure nullum.*

27 *Iudex in iudicando debet ſententiam conformes legi pronunciare, quod ſi expreſſe contra illam pronunciabit, ſententia erit nulla.*

28 *Princeps in ſuis actibus quandu cognoſcatur quod velit derogare legi, vel non copioſe.*

29 *Principis mandato quibus caſibus non ſit obediendum.*

30 *Princeps tranſgrediendo ius poſitiuum ſine cauſa peccat.*

31 *Sententiæ iam latæ an per reſcripta Principum reſcindi poſſint.*

33 *Princeps an poſſit ſine cauſa legitima auferre dominium alicuius rei ſui ſubditi.*

33 *Sententia continens expreſſum errorem calculi eſt ipſo iure nulla, et exemplificatur.*

34 *Error expreſſus in libello iudici præſentato annullat ſententiam inde latam, ſi non poteſt talis error ſaluari.*

35 *Error facti in ſentẽtia expreſſus, cui eſt admixtus iuris error, irritat ſententiam.*

36 *Laudum, et arbitri ſententia continens expreſſum errorem eſt nullius virtutis.*

37 *Sententia lata contra ſtatutum inſertum in volumine ſtatutorum eſt ipſo iure nulla.*

38 *Sententia iudicis ordinarij qui tenetur ſcire ſtatutum, ſi lata fuerit contra ſtatuta, erit nulla, et numero 41. 42.*

39 *Sententia iudicis contra ſtatutum euagans a libro Statuturum, ſi ſtatutum non eſſet notorium, eſt valida.*

40 *Statutum non repoſitum in libro Statutorum non erit dicendum ſtatutum, ſed ſolum reformatio, ad cuius obſeruantiam non tenebitur Rector ciuitatis, ſi non deuenit ad eius notitiam, qui iurauit ſeruare ſtatuta, et quæ dicatur reformatio, et an ſententia iudicis contra tale ſtatutum ſit valida, et quid de lata contra reformationes, et numero 45.*

41 *Sententia lata contra ius, ſeu contra iuris communis regulam, eſt nulla, etiam ſi regula habeat plures exceptiones, quarum vna talis ſententia poſſit ſaluari.*

42 *Citatio facta vt quis compareat die feriato, eſt nulla, niſi exprimatur cauſa ſpecialis propter quam illo tempore poſſit procedi.*

43 *Recedente a communi regula oportet exprimere cauſam.*

44 *Appellans a ſententia diffinitiua etſi regulariter non teneatur cauſam appellationis exprimere, tamen in*

facto notorio non audietur cauſa legitima offuſcante notorium non expreſſa, & quare, & multipliciter exemplificatur.

45 *Teſti aſſerenti ſe non depoſuiſſe vt tabellio ſcripſit, an ſit credendum, vel tabellioni, & quid faciet iudex in hoc.*

46 *Iudex an quis eſſe poſſit in cauſis conſanguinei ſui.*

47 *Actus inualiditas dicitur notoria, quando regulariter eſt prohibitus, licet certis caſibus permittatur, & exemplificatur.*

48 *Appellatio in notorijs prohibetur.*

49 *Iudex habet poteſtatem augendi, & minuendi pœnam a iure inflictam.*

50 *Proceſſus quando præſumatur rectus, aut nullus ex defectu ſolemnitatis citationis.*

51 *Bartolus defenditur a contrarietatibus.*

52 *Sententia lata contra regulam iuris non expreſſo caſu conceſſo a iure, an & quando ſit valida.*

53 *Licitum ex qualitate perſonæ præſumitur, quod aliàs eſſet illicitum.*

54 *Furtum non facit, qui credit non diſplicere domino rei, ſi illam ſibi rapuerit.*

55 *Epiſcopus nullus poteſt legitime ordinare clericos alterius, regulariter, & ſi hoc fallat in aliquibus caſibus.*

56 *Actus, qui prima fronte videtur iniuſtus, ſi aliquo caſu poterit iuſtificari factus a prouidis, & honeſtis perſonis, non præſumetur iniquus.*

57 *Sacerdoti de nouo ordinato quando non incumbat docere de receptione aliorum inferiorum ordinum.*

58 *Sententia lata contra regulas Cancellariæ Apoſtolicæ quare ſit valida.*

59 *Decretalis præſumitur, quæ reperitur inter alias decretales.*

60 *Monialis præſumitur quæ reperitur inter moniales.*

61 *Indigens aliqua regula cancellariæ quid faciet, vt ea in iudicio vti poſſit.*

62 *Ius commune in quibus differat a regulis Cancellariæ.*

63 *Regulis Cancellariæ quando, & quare fides ſit adhibenda.*

64 *Regulæ Cancellariæ quando habeant vim iuris, et quãdo ſententia contra eas lata ſit nulla.*

65 *Regula Cancellariæ ſolemniter extracta, et præſentata in iudicio non ſolum in eo ſuum vigorem obtinebit, verum etiam eius copia in alio iudicio præſentata.*

66 *Verbum non inducens neceſſitatem, ſi ponitur in materia dante regulam, vel certam formam, importat neceſsitatem.*

67 *Regulæ cancellariæ datæ extra curiam, vt legis vim acquirant; et ſententia contra eas lata ſint nulla, quid requiratur, & nu. 68.*

69 *Regula cancellariæ ſunt in multiplici differentia, & quæ obliget iudicem ad iudicandum ſecundum eam.*

70 *Regulæ cancellariæ dicuntur conſtitutiones ſpeciales, non ligant extra curiam, nec faciunt fidem extra cancellariam, & datur ratio.*

71 *Sententia lata contra regulas cancellariæ, quæ & quando ſint nulla.*

72 *Caſus omiſſus a iure municipali, vel alio ſtricti iuris, remanet ſub diſpoſitione iuris communis, et quare.*

73 *Regulæ cancellariæ ſunt ſtricti iuris, et regulariter nõ extendenda de caſu expreſſo ad non expreſſum, et de ijs idem iudicium faciendum eſt ſicut de pœnalibus, & quare.*

74 *Extenſio licet in regulis cancellariæ regulariter non fiat de caſu expreſſo ad non expreſſum, tamen fallit aliquando, ſicut aliæ leges pœnales.*

75 *Extenſio quando fiat in pœnalibus de caſu expreſſo ad non expreſſum.*

76 *Mortem aſſeuerans ante veriſimilem notitiam, præſumitur conſcius alicuius conſpirationis factæ in mortem alterius, & accelleraſſe impetrationem, ne præueniretur.*

77 *Sententia lata contra legem inſertam in corpore iuris communis, vel extrauagantium ſtatutorum, vel reformationum, & reſcriptorum in particulari libro ad hoc deſtinato authoritate publica contentorum, eſt ipſo iure nulla, ſecus ſi non eſſent repoſita in tali loco.*

78 *Sententia Principis in cauſa particulari deſcripta in libro decretorum eius, quando alia lex in eodem negotio ſcripta non reperiretur, habebitur pro lege, et alia ſententia contra ipſam lata erit nulla.*

79 *Princeps in procedendo non tenetur ſeruare ordinem iudiciorum, tenetur tamen citare partem, aliàs eius ſententia eſſet nulla, & quare.*

80 *Sententia lata contra ius non inſertum in corpore iuris eſt valida, ſecus contra ius inſertum in corpore iuris, & idem dicitur de ſententia lata contra ſtatuta.*

81 *Sententia excommunicationis lata ab Epiſcopo fundata ſuper conſtitutione Synodali antiqu*[illegible]*, dicitur habere in ſe expreſſum errorem, tanquam habens fundamentum manifeſte intolerabile.*

82 *Sententia lata contra extrauagantem non regiſtratam in libro, ſi haberet decretum irritans, quicquid contra eam attentatum fuiſſet, erit ipſa iure nulla, etiam ſi per ignorantiam illius iudex eam tuliſſet.*

83 *Sententia etiam cenſurarum, ſi contineat expreſſum errorem iuris diuini, aut humani, erit nulla.*

84 *Cenſurarum eccleſiaſticorum appellatione venit excommunicatio, interdictum, et ſuſpenſio.*

85 *Proponens ſe poſt appellationem legitime interpoſitã fuiſſe excommunicatum, et in forma excommunicationis eſſe patenter erratum, admitti debeat ad hoc probandum abſque prauia abſolutione ad cautelam.*

86 *Excommunicatum iniuſte ſe fuiſſe probare volens, an, & quando admitti debeat antequam fuerit abſolutus.*

87 *Factum illegitime, et factum iniuſte, quid dicatur, et in quo differant.*

88 *Iudex iudicare debet iuxta formam libelli, et non extra illam.*

89 *Nullitas ſententiæ arguitur duobus modis, et quibus.*

90 *Petens abſolutionem ab excommunicatione ad cautelam quid facere debeat, ne ſibi præiudicet.*

91 *Iudex apud quem fit conqueſtio de excommunicatione nulla, facere quid debeat ne erret, et nu. 98.*

92 *Excommunicatus probata nullitate ſententiæ excommunicationis non indiget abſolutione aliqua, ſecus probata validitate.*

93 *Exceptio eſt de contentis ſub regula.*

94 *Dicens excommunicationem nullam auditur, licet non petat abſolutionem pure, vel ad cautelam.*

95 *Sententia notorie iniuſta ex cauſa impoſsibili eſt nulla, et datur ratio, et exemplum.*

99 *Ab-*

96 *Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam ad effectum agendi, quando negari poſſit.*

97 *Excommunicationem iniuſtam dicens non auditur niſi prius abſoluatur.*

99 *Excommunicationis nullitute propoſita, debent recipi probationes vtriuſque partis ſuper nullitate, et validitate.*

100 *Caſus, in quibus dicitur ſententiam excommunicationis eſſe nullam, enumerantur.*

101 *Mandatarius ſi excedit fines mandati, quicquid facit eſt irritum.*

102 *Sententia ſecunda lata contra primam quæ tranſiuit in rem iudicatam, quando ſit nulla, vel valida, et numero 103.*

104 *Sententia lata contra ius partis valida eſt, etiam ſi ſit expreſſus error in ipſa, & etiam ſi ſit contra ius non redactum in corpore iuris, & quare.*

105 *Sententia lata contru ſententiam in diuerſis inſtantijs quando ſit inualida, & nu. 106. 107.*

108 *Priuilegia, inſtrumentu, & ſimilia præſentatu in iudicio non faciunt notorium quando impugnantur, et quare.*

109 *Sententia lata u iudice cui conſtabat de viribus iuramenti, eſt inualida, tanquam lata contra notorium.*

110 *Sententiu non poteſt ſaluari niſi ex actis, & lata contra acta non valet.*

111 *Iudex poſt ſuam ſententiam diffinitiuam non poteſt amplius de contentis in ea cognoſcere, & aſſignatur*

112 *Iudex non poteſt ferre ſententiam ſub conditione reſolutiua, ſecus ſub ſuſpenſiua, vel relatu ud tempus præſens, vel præteritum, quæ non habeat ſuſpendere, vel reſoluere.*

113 *Iudex non poteſt propriam ſententiam in tatum, vel in parte retractare tam in ciuili, quàm in criminali, etiam ſi viderit cauſam iniuſtam.*

114 *Iudex ſententiam ſuam diffinitiuam, quæ iam tranſiuerut in rem iudicatam corrigere, vel reuocare non poteſt per aliam ſententiam de nouo fulminatam, etiam ſi partes reuocationi conſentirent, & aſſignatur ratio.*

115 *Sententia lata a carente iuriſdictione, eſt ipſo iure nulla, nec partium uſſenſu validatur.*

116 *Rutihabitio partium non poteſt ratificare proceſſum factum ù iudice incompetenti, et aſſignatur rutio.*

117 *Sententia iudicis non habentis iuriſdictionem an et quando partium conſenſu validari poſſit, vel ex ſuperueniente iuriſdictione.*

118 *Sententia ſecunda contru primam quibus caſibus erit valida, et quando inualida, numera 119. 120. 122.*

121 *Iudex procedens ad vlteriora, exceptiones reijcere videtur.*

123 *Sententiæ latæ ſuper eiſdem erunt valida, ſi fuiſſent dati duo libelli contradictorij, et datur exemplum.*

124 *Libellus de directo contrarius udmittitur in iuribus incorporalibus indiſtincte, ſiue via conuentionis, ſeu reconuentionis.*

125 *Libellus infirmationis electionis dari poterit ſuper libella confirmationis.*

126 *Reus quid conſequatur, et non, Actore non probante.*

127 *Libelli duo contrarij ſuper eodem facto admittuntur.*

128 *Sententia ſecunda abſolutoria validior eſt prima cōdemnatoria, etiam ſi prima notificata fuiſſet iudici, et quare.*

129 *Reus an in exordio ſecunda litis poſſit ſtatim renunciare ſententia abſolutoriæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam, ad finem vt valeat ſecunda ſententiu reuocatoria illius.*

130 *Clauſula (non obſtante ſententia condemnatoria) poteſt appoui in compromiſſo, non autem clauſula non obſtaute ſententiu abſolutoria, et quare.*

131 *Sententia ſecunda contru primam quando valeut.*

132 *Sententia lata ſuper libella omnino incerto eſt ipſo iure nulla, et quare.*

133 *Sententia diffinitiua lata ſuper incerto per relationem ad uliqua actu cauſa quando ſit valida.*

134 *Sententia latu contra diffinitiuam nullam latam, a iudice delegato, eſt ipſo iure nulla, etiam ſi lata eſſet contra primam nullam ab ipſo iudice delegato latam, vt corrigeret ſuum errorem, ſecus ſi lata ſit a iudice ordinario, et quare.*

135 *Appellatio ſicut deuoluit totam cauſam ad iudicem ſuperiorem, itu quod poteſt primam ſententiam reformare, etiam ex cauſa noua, itu etiam cauſa nullitatis.*

136 *Sententia de nullitate, quando principaliter peteretur, coram quo iudice agendum erit.*

137 *Iudex ſententiam diffinitiuam proferendo, quomodo dicatur functus officio ſuo.*

138 *Iudices quam normam ſeruare tenentur in reuiſione ſententiæ, quæ dicitur nulla.*

139 *Hæres non poteſt adire hæreditatem, niſi ſit certus de viribus teſtamenti.*

140 *Delegatus ſub delegans vice ſuas in tatum eſt functus officio ſuo, nec poterit reuocare ſubdelegatum, ſi ipſe ſubdelegatus etiam de facto aliquid egiſſet, et quare, cum declaratione.*

141 *Iudex ordinarius proferens ſententiam ipſa iure nullam, poterit iterum aliam pronunciare, delegutus verò non, ſed delegans ſic, ſed ſi ſententia tenuerit ipſo iure, licet contineret iniquitatem, non poterit per eundem iudicem reuacari.*

142 *Sententia non poteſt per aliam ab eodem iudice reuocari, niſi hoc ſibi indultum fuiſſet per ſpeciale reſcriptum, et valde clauſulatum, per quod appareret Principem voluiſſe derogare primæ ſententiæ.*

143 *Conceſſione generali quæ veniant.*

144 *Principum reſcripta ſemper intelligenda erunt ſine præiudicia tertij.*

145 *Teſtator non poteſt ſibi dicere legem, vt a priori voluntate ei recedere non liceat, cum declaratione.*

146 *Pœna quæ puniendi ſint, qui precibus Principibus porrectis ſupprimunt veritatem, vel falſitatem exprimunt, et quid faciet delegatus huiuſmodi preces recipiens.*

147 *Reſcriptum legitimum, et validum volens a Principe impetrare, quid obſeruure teneatur.*

148 *Beneficium Eccleſiaſticum volens legitime impetrare quid exprimere tenebitur.*

149 *Princeps vtens plenitudine poteſtatis an dicatur derogare Iudicum authoritati.*

150 *Principis reſcriptum an valeat ſi contineat iniuſtum, vel contra ſententiam, ex qua quis conſequutus eſſet dominium alicuius rei.*

151 *Princeps an poſſit tollere actionem alicui de iure ciuili competentem.*

152 *Imperator admittit appellationem, ſeu ſupplicationem contra ſententiam a qua non poteſt appellari.*

153 *Dominio acquiſito de iure gentium, etſi nemo poſſit a Principe priuari, poterit tamen priuari dominio acquiſito de iure ciuili ſine cauſa, non obſtante ſententia, vel præſcriptione, cuius virtute fuiſſet quis tale dominium conſequutus.*

154 *Principis poteſtas qualis ſit circa annullandum effectum ſententiæ diffinitiuæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam, Doct. opiniones referuntur, & concordantur.*

155 *Dominium rei obtentæ per ſententiam diffinitiuam, quæ tranſiuit in rem iudicatam ſuper re nondum aſſignata differt à dominio rei obtentæ, etiam aſſignatæ, & pacificè poſſeſſæ, etiam ex vi ſententiæ diffinitiuæ ſolum, & quando, & quomodo, & quare, tam in dominio vtili, quàm directo.*

156 *Princeps eſt ſuper ius poſitiuum.*

157 *Dominia quibus modis de vno in alium transferūtur.*

158 *Dominia licet ſint introducta de iure gentium, tamen modi acquirendi ea introducti ſunt de iure ciuili.*

159 *Sententiam transferre dominia quando propriè dicendum ſit, & quare.*

160 *Sententia ipſo iure nulla non facit tranſitum in rem iudicatam, & quare.*

161 *Sententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam.*

162 *Princeps non poteſt ſine iuſta cauſa transferre dominium rei alicuius in alium, & quare, & nu. 164.*

163 *Damnorum reſtauratio differt a refectione expenſarū.*

165 *Dominium rei ſuæ alicui tollere non licet, nec directe, nec indirecte. Vide in Principe quid. nu. 167.*

166 *Præceptum de non furando ita tranſgreditur qui mutuat ſub vſuris, ſicut qui furtum facit, & quare, licet ille non dicatur propriè fur.*

De extenſione legis pœnalis quo ad valorem actus.

An facta lege pęnali prohibente, habeantur pro infectis quoad vtilitatem facientis ſolum, an etiā quoad incurſum pœnæ ſtatutæ contra talia attentantem.

CVM in præcedenti quæſtione probatū fuerit, quòd quęlibet diſpoſitio pœnalis ex identitate rationis extenditur ad caſum non expreſſum ibi, nō tantum quoad nullitatem actus, verum etiam quoad pęnam ibi contentam: idcircò meritò in præſenti quæſtione, quæritur quando facta lege prohibente habenda ſint pro infectis, vt ſcire poſſimus quādo extendantur hujuſmodi pœnæ, de quibus in præcedēti capitulo ſermo habitus fuit, quod producemus in nonnullis concluſionibus, ampliationibus, & limitationibus, more ſolito.

Vnica concluſio ſit hæc, quicquid contra conſtitutiones pęnales ſiue ſimpliciter illę ſint prohibitiuæ, ſiue ſpecialiter factum annullent, & pro in
1 fecto, & inualido habendum erit † regulariter quoad iuris effectum, non autem quoad pęnam incurrendam a facientibus talia. Dixi regulariter propter fallentias infraſcriptas ſubſequentes. Hęc concluſio probatur triplici medio. Primo. n. per tex. in c. vides fili. diſtin. 10. vbi habetur hoc ſtatuiſſe Ioannem Octauum Papam ſcribendo Ludouico Imperatoris his verbis vtens, videlicet, [Vide fili chariſſime quoad quæ cōtra leges accipiū per leges diſſolui mereretur] hæc ibi. Idem habetur per tex. in c. imperiali 25. q. 5. vbi hæc habentur videlicet. [Imperiali conſtitutione apertè ſancitum eſt, vt ea, quæ contra legis fierent, non ſolū inutilem, ſed etiam pro infectis habenda ſint.] Idem probatur per tex. apertiſſimum in l. non dubium. C. de legibus. vbi hæc habentur videlicet. [Non dubium eſt in legem cōmittere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Nec pœnas inſertas legibus euitabit, qui ſe contra iuris ſententiam ſæua prærogatiua verborum fraudulenter excuſat. Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſequutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quàm nouellas trahi generaliter imperamus: vt Legiſlatori, quod fieri non vult, tantum prohibuiſſe ſufficiat: cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere: hoc eſt, vt ea, quæ fieri prohibentur ſi fuerint facta non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur; licet Legiſlator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt illud quoque caſſum, atque inutile eſſe præcipimus, ſecundum prædictam itaque regulam, qua vbicunque non ſeruari factum lege prohibente cenſuimus certū eſt, nec ſtipulatione huiuſmodi tenere, nec mandatum vllius eſſe momenti, n[illegible]entū admitti,] hæc in d. l. Memoriæ ſemper commendanda, ex cuius verbis patuit apertiſſimè veritas præſentis noſtræ cōcluſionis. Idem prorſus probatur per regulam iuris in c. quæ contra. de reg. iur. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet. [Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi. Idem probatur per arg. in l. ea quidem mancipia. C. ſi mancip. ita fuerint alien. vbi hæc habentur videlicet. [Ea quidem mancipia quorum venditio eā legem accepit, ne ad libertatem perducantur etiā ſi manu mittantur naniſci libertatem non poſſunt,] hæc inter alia in dicta l. ea quidem. Dixi probari præſentem concluſionem per arg. in d. l. ea quidem, quoniam & ſi explicite, & ad verbum inibi ipſa non contineatur, benè tamē implicitè, & in ſententia cum ex ipſa eliciatur, quòd idcircò nonnulla mancipia manumiſſa libertatem nō conſequantur, quia ipſa aſſequi lex prohibet, & ex hoc patet quòd facta, lege prohibente, habenda erunt pro infectis. Et hæc iura allata in probationem præſentis concluſionis ſufficiant: cum idē eliciatur ex c. vnico. §. confirmatos. de Religioſis domibus in ſexto, & in multis alijs iuribus pœnalibus irritantibus factum contra ipſa. Idem in c. non ſolum, de regu. in ſexto. Probatur, & ſecundo præſens concluſio doctorum auctoritate. Nam præſenti concluſioni ſe ſubſcripſerunt infraſcripti doctores, videlicet Glo. in d. c. vides. in verſi. diſſolui. Glo. in l. nemo martius. in verſ. diſtrahatur. C. de Sacro ſanctis Eccleſijs. Gl. in d. l. non dubium in verſ. pro infectis. Gl. in d. c. quæ contra, in principio gl. in d. l. ea quidem, in uer. cau-ā. gl. in c. prouida. in verſ. expreſſius, de elect. in ſexto. gl. in Cle. 1. in verſ. inhibentes. de iure patron. Idem docuit glo. in c. tua fraternitas, vos. extra de ſponſa. duorum. Idem docuit Bar. in d. l. non dubium verſ. not. ſecundo. nu. 3. & 1. & in d. l. nemo martius ſequens glo. ibi, & in l. quod ait. ff. de diuortijs,

-tijs.Azo in ſuma titu. de legibus, & conſtitutio-
nibus principum colu. fin. in verſ.vel ſi uelit quis
enitare.Cyn.Sal.Dyn.& Bald. in d.l. non dubium
not.quarta,& rurſus Bart. in l. 1. num. 2.ff.de his,
quæ pro non ſcriptis habentur. Vbi hæc notatu
digniſſima addidit dicens, nota tex.ibi [nam Se-
natus] ex quo habes, quod ſi lex imponit pœnam
ſtatim annullat, & infringit actũ, hæc ille, qui idẽ
cõfirmãdo, ac declarãdo in l. ꝑtor ait.n.3. in ver.
& ideo dicatis. ff. de operis noui nunc. vbi hanc
tradit doctrinam, dicens, quando lex procedit vl
tra pœnam imponendo: Dic aut eſt certum de
mente legis, & ſic ſtamus: certo ſi lex diſponit, ꝙ
actus non valeat, & pœna imponatur, vt in l. iube-
mus. C.de ſacroſanctis Eccleſ.& l. 1. C. de ſepult.
violat. Aut eſt dubium, & tunc, ſi reſpiciat annul
lationem ipſius actus, pœna ipſa quæ apponitur
actus annullatur, vt hic, & in l.ſi verò non remune
randi.§.rei turpis.ff.mandati. & l.iuris Gentium.
§.pacta, quę contra.ff.de pactis, & l.pacta.quę con
tra.C.de pactis.hęc ille. Cuius doctrinæ ſe ſubſcri
pſit Anchar.in c.ſtatutum. de reſcriptis. in ſexto.
& latiſſimè Iaſon in d.l.non dubium.col.4.not.8.
nu.17. Idem docuit Dynus in dicta regula, quæ
contra ius. dicens, ꝙ hæc regula loquatur in his,
quæ ſunt de iure prohibito, ſicut euidenter verba
oſtendunt hic.& C.de legib.l.non dubiũ. Tamen
2 in his, quæ de iure ſunt prohibita † quædam re-
periuntur quorum effectus poteſt retractari, ideſt
ad p[illegible] ſtatum reduci, & excuſatio impediri,
prout donationes, venditiones, & cæteri contra-
ctus teſtaméta, & ſimilia in his propriè procedit
effectus regulæ: quædã autẽ ſunt, quorum effectus
nõ poteſt retractari, i.ad primum ſtatum reduci,
vt homicidium, & ſimilia. Homo enim mortuus
reduci nõ poteſt ad vitam, niſi virtute ſolius Dei,
& ad illa non extenditur effectus regulæ. hæc ille.
Idem docuit Io.Andr. in dicta regula, quæ contra
ius, ſequens Dynum vbi ſupra.c.ad Apoſtolicam.
extra de regularibus. Idẽ docuit Philippus Fran
chus in d.l. quę contra ius.in princ.dicens. Nota,
quòd illa quæ fiunt contra ius, habentur pro infe-
ctis, quo ad iuris effectum: ſed non quo ad facien
tis defectum, vel peccatum: & hoc ſi habeant in ſe
delictum, aliàs habentur omnino pro infectis.hęc
ille. Idem docuit Archid.in c.vides.col. 2. in verſ.
dicas planè, & clarè, qui Archid.idem repetijt in
d.c.Imperiali, & elegantius in c.bidnum.col.2.in
verſ.in eadem Glo.in fine.2.q.6.Idem docuit Ge
minianus in d.c.vides.ſe ſubſcribendo Glo.in d.
c.vides. & Dyno, & multis alijs in c. 1. de religio-
ſis domibus, in ſexto. Idem docuit Specul.lib. 2.
titul.de diſputa.& allegat.§.poſt hoc autem.nu.6.
Idem docuit Cardinalis à Turre cremata in d.c.
vides.& in d.c.Imperiali. Idem docuit Antonius
Butrius in c.tua fraternitas.extra de ſponſa.duo-
rum.& in c.ad Apoſtolicam. extr.de regularibus.
vbi ſe ſubſcripſit ſententiæ gloſæ ſupra citatę in
Clem. 1. in verſicu.inhibentes.de iure patron.Pa-
normitanus in cap.2.num.5.extra de teſtibus.vbi
quamplurima notatu digniſſima de hac quæſtio-
ne docuit. & in c.quod ad conſultationem. nu.2.
extra de ſent. & re iudic. & in c. tua fraternitas.
nu.4. extra de ſponſa.duorum. & in c.ad Apoſto-
licam, nu. 11. extra de regularibus. Idem docuit
Henricus Boich in d.c.ad Apoſtolicam. col.2.ſu-
per eodem c. verſ.ſi quæris. Idem docuit Felinus
in c.2.in princ.de teſtibus, Petrus de Ancharan.in
Clem.1.col.2. verſ.tertiò nota.in verſ. diſtrictius.
de iure patron. Imola in d.Clem.1. col.2. in fine.
in verſ.tu potes.vbi peroptima vtitur diſtinctio-
ne in hac materia, quam vide. Idem docuit Præ-
poſitus in d.c.vides. col. 2. qui elegantiſſima vti-
tur diſtinctione.circa præſentem quæſtionẽ.Idem
Decius in d.c.2.col.1. in verſic. vltimò nota, & in
col.2.in verſ.& prædicta conclusio limitatur.& in
col.3. extra de teſtibus. Idem docuit Iacobus de
Belloniſo in ſua Pract.crim. titu.quotuplices ſint
cauſæ, & de criminali.fol.79.nu.188. in verſ.nun-
quid, quod ſit. Idem Hyppolitus de Marſilijs in
conſ.44.nu.27.& 28.in conſ.57.nu.10. & 11. pri-
mi libri conſiliorum, & in 2.vol.conſiliorum. con
ſil.131.nu.22. & 23. Probatur & tertiò hac ratio-
ne, videlicet: Cùm poteſtas aliquid faciendi legi-
timè procedat à lege: inde conſequens ſit, ꝙ quo-
tieſcunque aliquid fieri prohibetur à lege ſub ali-
qua pœna, quòd tunc in tali caſu velit lex illa ip-
ſum actum contra legem talem factum, eſſe nul-
lius vigoris, in fauorem facientis, quemadmodũ
attentatum per mandatarium extra fines manda-
ti, eſt irritum, & inane, vt in c.prudentiam. extra
de offic.deleg.& c.ſi cui.de electio.in ſexto. & in
alijs iuribus ſimilibus.
3 Etſi veriſſima fuerit præſens concluſio. † Nihi-
lominus animaduertere ſtudebimus ſolertiſſimũ
Lectorem, quòd licet difficillima ſit quæſtio deci-
ſa in præſenti concluſione propter varias legum,
& Doctorum ſententias, circa fallentias ipſius, tñ
procedendo per diſtinctiones referendas, ac exa-
minãdas in ſingulis ſubſequẽtibus fallentijs (Deo
dante) reddetur facillima: hic tamen pro aliqua-
li informatione Lectoris per modum epilogi tali
pacto diſtinguemus in tali quæſtione, dicendo, ꝙ
aut pœna apponitur neceſſario inferens nullitatẽ
actus, aut non? ſi primò ſumus in claris, (vt paulò
poſt probabitur) & fuit quoque probatum in hac
eadem concluſione: ſi verò pœna appoſita neceſ-
ſariò non inferat nullitatem actus, tunc ſubdiſtin-
guendum erit, ſic dicendo: primo aut ſi actus eſ-
ſet nullus, pœna non poſſet habere locum: ſecun-
do, aut pœna poſſet ſe compati cũ nullitate actus:
ſi ſecundò & tunc, ſubdiſtinguendum rurſus erit,
quòd ſi actus eſſet nullus, aut ſolum tenderet ad
præiudicium prohibiti: Aut tenderet in præiudi-
cium alterius, quàm prohibiti, & huius diſtin-
ctionis vnumquodq; membrum ſigillatim in ſub-
ſequentibus (vt diximus) concluſionibus, & fal-
lentijs examinabitur gradatim. In præſenti antẽ
4 dicemus, ꝙ quando pœna † appoſita legi neceſſa-
riò infert nullitatem actus, tunc ſi quis ipſam trãſ-
grediatur aliquid attentando contra ipſius pro-
hibitionem, non tantum incurret pęnam inibi ſta
tutam, verum etiam nullitatem actus, exemplum
huius habemus (vltra ea, quæ attulimus in conclu
ſione prima) in l.1.ff.de noui oper.nunc.& in c.2.
extra de noui oper.nunc. Nam in d.c.2. hæc ha-
bentur ex Innocentio Tertio, videlicet: [Frater-
nitati tuæ mandamus, quatenus quicquid ædifica
tum eſt in Eccleſia de Lamech poſt noui operis
nunciationem expenſis tuis facias penitus demo
liri, eo nõ obſtante, ſi etiam abſens extiteris: cum
cautum ſit legitima factione, vt ſi is, cuius opus
nouum fuerat nunciatum, ante remiſſionem ędi-
ficauerit, deinde agere cęperit ius ſibi eſſe ita iu-
dicatum habere, ſibi debeat actio denegari, redu-
cens prorſus in irritum quicquid de inſtituendis
ibi

ibi Canonicis, & alijs ad ipſam Eccleſiam perti-
nentibus à te, vel à prædeceſſore tuo cognoſcitur
ordinatum.] hæc ibi inter alia,& idem probatur
per dictam l.1. ſed quia non deſunt quamplurima
jura idipſum ſtatuentia, & Doctores omnes in ſu-
pradictis iuribus,& alijs ſimilibus hic non nota-
tis,& veritas iſtius concluſionis paret ad ſenſum.
idcircò hic ad ipſius probationem alia non affer-
remus,cum expreſsè docuerit eam tex.in l.iube-
mus.C.de ſacroſanct.Eccleſ.& in l.1.de ſepulchro
violato, & in c, inter cæteras. extra de prȩben. &
Bar.in l.Prætor ait.nu.3.ff.de noui oper.nunc.Pa-
normitanus in c.2.nu.5.extra de teſtibus.Imo.in
c.2.de donat.& in Clem.1.col.3.in verſic.ſi infert
neceſſariò.de iure patro. Glo.in d.c.inter cætera.
in verſic.irritum. & Præpoſitus in c. vides. col.2.
in verſ.prædicta vera ſunt.diſt.10. vbi alia iura,&
Doctores recéſet.Nam Bar.ibi vtitur hac ſolertiſ-
5 ſima diſtinctione, ſic dicendo. Quando lex † vltra
procedit pœnam imponendo,tunc ſic erit diſtin-
guendum. Aut eſt incertum de mente legis, & ſic
ſtamus certo, ſi lex diſponit, quod actus non va-
leat,& pœnam imponatur, vt in l.iubemus. C. de
ſacroſanct.Eccleſ.& l.1.C.de ſepulchro viol. Aut
eſt dubium,& tunc,ſi reſpicit annullationem ip-
ſius actus,pœna quæ apponitur,actus annullatur,
hic, & in l.ſi verò non remunerandi. §. rei turpis.
ff.mandatum,& in l.iuris Gentium. §. pactã. quæ
contra.ff.de pactis. & in l.pacta.quæ contra.C.de
pactis. Aut apponitur pȩna extrinſeca: puta,qui
hoc fecerit ſoluat 10. nomine pœnæ, vel non au-
diatur ad ius,& ſimilia,& tunc,aut non eſt pœna
actu remanente inualido, & tunc actus remanet
validus,vt in l.vltim.ff.de diuor.aut pœna poteſt
concurrere cum actus nullitate: & tunc, aut nul-
litas actus reſpicit præiudicium eius, cui pœna
tantum imponitur, & tunc actus eſt nullus, vt in
l.1.ff.de his, quæ pro non ſcripr.haben.aut reſpi-
cit alterius præiudicium,& tunc actus non eſt nul
lus,vt in l.filiusfamil.§.fin.ff.de ſal.& in l.nemo vi
detur duo facere. de reg.iur.in ſexto. & ibi Gloſ.
not. hæc Bart.vbi ſupra.

Limita primam concluſionem,quando lex actũ
prohibet ſub aliqua pœna extrinſeca: Nam ſi ip-
6 ſe actus eſſet nullus, † pȩna indicta non haberet
locum,tunc actus tranſgredientis talem legẽ erit
validus,ſed tranſgrediens talem legem incidet in
pȩnam inibi ſtatutam, vtputa ſi lex prohibeat li-
bertȩ nuptæ patrono, ne ſine eius conſenſu diuer-
tat,etſi diuerterit imponit ei pȩnam,ne alteri nu-
bat, & tamen actus prohibitus à lege permanet
validus, ſcilicet diuortium factum à liberta nu-
pta patrono,ipſo inuito,vt in l.fin.ff.de diuortijs,
& idem iudicium erit, ſi alicui actui imponatur
pȩna pecuniaria,vtputa, ſi lex pȩnalis, aut ſtatu-
tum dixerit, Nullus contrahat,quin ſoluat gabel-
lam de contractu,& ſi non ſoluit gabellam,ſoluat
centum nomine pȩnæ. Nam & illo caſu contra-
ctus valebit; quia lex vltra procedit, imponendo
diuerſam pȩnam à pȩna nullitatis actus,& ſic pȩ-
na ſpecialis impedit pȩnam generalem: cùm non
fuerit appoſita aliqua clauſula irritans actũ pro-
hibitum, eo quòd à Doctoribus tradatur regula
7 generalis, quòd quando aliqua † conſtitutio ali-
quid diſponit, & vltra hoc apponit pȩnam con-
trafacienti, tunc illa pȩna ſpecialis tollit pȩnam
generalem, per quam actus annullabatur. Vnde
actus permanet adhuc validus, ſi fieret tali lege
ipſum actum prohibente.Hæc limitatio probatur
triplici medio. Primò enim per text.in d.l.fin. &
per tex.in l.ſanctio legum.ff.de pȩnis.vbi hec ha-
bentur,videlicet: [Sanctio legum, quæ nouiſſimè
certam pȩnam irrogat ijs, qui legis præceptis nõ
obtemperauerint,ad eas ſpecies pertinere nõ vi-
detur, quibus ipſa lege pȩna ſpecialiter addita
eſt, nec ambigitur in cætero omni iure ſpeciem
generi derogare. Nec ſanè veriſimile eſt, delictũ
vnum eadem lege varijs æſtimationibus coerce-
ri.] hæc ibi. Idem habetur per regulam Generi.
de reg.iur. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet:
[Generi per ſpeciem derogatur.] Probatur & ſe-
cundò Doctorum infraſcriptorũ auctoritate.Glo.
enim dictorum Iurium ſe noſtræ concluſioni ſub-
ſcripſerunt, vnà cum alijs infraſcriptis, videlicet
Glo.in l.etſi his.C.de prædijs minorum.in verſic.
ſanè.Bar.in l.Prætor ait.nu.3. in verſic.aut appo-
nitur pȩna extrinſeca.ff.de operis noui nunc.Iac.
de Aret.& Bal.in l.non dubium.in col pen.verſic.
ſi autem nullitas. C.de legibus, & in l.nemo mar-
tires.nu.4.verſic.extra opponitur. C.de ſacroſan.
Eccleſ.Cardinalis Zabar.in Clem.1.col.1. in verſ.
tertiò oppono.de reſcriptis.Romans,& Paulus de
Caſtro in d.l.Prætor ait. Imola in Clem.1. col.3.
in verſic. ſi vero non infert neceſſario nullitatem
actus.de reſcriptis.Panormit.in c.2.nu.5.extra de
teſtibus. Felinus in d.c.2. col.1. in verſ. ſed inter
alias fallentias. Præpoſitus in cap.vides. col.2. in
verſic.prædicta verò ſunt.diſt.10 Pro[illegible] & ter-
tiò hac ratione,videlicet: Cùm regulariter nemo
poſſit puniri bis in idipſum, ideſt pro eodem de-
licto, & lex pȩnalis non ſit extendenda vltra men-
tem Latoris, & mens (vt patuit per allata exem-
pla)Legiſlatoris non ſit ſemper annullare,ac irri-
tare actum factum contra prohibitionem ſuam:
cum hanc tacitè fuiſſe videatur in l. non dubium.
C.de legibus.vbi caſus contentus in præſenti con
cluſione non reperitur recenſitus,ſꝙ irritet actũ,
ſed quòd tranſgrediens veniat puniendus: idcir-
cò concludendum videtur veriſſimam eſſe regu-
lariter præſentem limitationem,quamuis re vera
recipiat ſubſequentes limitationes.

Limita ſingulariter primo dictam limitationẽ,
dicendo ipſam habere locũ ſolum, quando actus
8 poteſt valere, † quia eſt in commercio, vel actus
habet omnia eſſentialia, vt in caſu dictæ limita-
tionis: ſecus tamen erit ſi talis actus non poſſit va
lere,vt quia non eſt in commercio,vt eſt vendere
reliquias Martyrum;& his ſimilia non vendibilia.
Hæc limitatio probatur per argumentum in l.ne-
mo Martyres.C.de ſacroſanct.Eccleſ.vbi hæc ha-
bentur,videlicet: [Nemo Martyres diſtrahat,ne-
mo mercetur.] hæc ibi. Limitatio ſecunda præce
dentis vnicæ limitationis eſt hæc.

Limita ſecundò dictam regulam traditã in prȩ-
cedenti limitatione prima. Quando annullatio
actus prohibiti non eſſet pȩna (propriè loquen-
do,) vtputa,inde quis non priuaretur iure aliquo
iam quæſito, vel inchoato quæri, ſed ſolùm iure
quærendo,vel tolleretur adminiſtratio: Nam nul-
9 litas † actus,quãdo inducitur in defectum ſolem-
nitatis requiſitæ de iure tempore contractus,tunc
propriè loquendo nõ dicitur pȩna: ſed ſolum quã
inducitur in odium alicuius,vt peroptimè docuit
Bal.in l. non dubium. C. de legibus. quem refert,
& ſequitur Panorm.in c.2.nu.5 extra de conſtitu.
10 vnde, vt diximus,quando aliqua conſtitutio † au-
ferret

ferret alicui adminiſtrationem aliquam ralis coa ſtitutio non eſſet pęnalis propriè, quia iam ceſſaret ratio, propter quam pęnam ſpecialem dicatur tollere generalem, cum talis annullatio actus, & pęna ſint compaſſibilia, quoniam per dictam annullationem actus, nullam quis incurrit proprij, vel iuris quæſiti diminutionem, licèt largo modo, & impropriè huiuſmodi annullario dicarur pęna. Quapropter in rali caſu incurritur annullatio actus prohibiti per legem: quia runc ſpecialis pęna inſerta in lege non facit actum valere, (vt docuerunt ſpecialiter Bal.& Panorm. infra citandi) quia actus ſua natura prohibetur, & habet nullitatem intrinſecam. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per argum. in c.vnico. de poſtulat.prælar. in ſexto. vbi hæc ſtatuir Bonifacius Octauus, videlicet: [Perpetuò prohibemus edicto, ne ſub aliqua ex his formis, quas pernirioſa curioſiras adinuenit, eligo poſtulando, & poſtulo eligendo: aut eligo poſtulandum, ſeu poſtulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera poſtulatio reſultet ex ipſis: quin ſibi porius inuicem aduerſentur. Aut ſub illis verbis: eligo in poſtulandum, vel poſtulo in eligendum: cum rē imperfectam ſignificare noſcantur, ad faciendas electiones, vel poſtulationes de cęrero procedatur, ſi ſecus actum fuerit, eo ipſo irritum decernentes: ſub ea eriam forma: eligo, & poſtulo, prout poteſt melius de iure valere (cum incertitudinem [redacted] emquam poſtulari, vel eligi prohibemus: ſtatuentes, quod contra factum fuerit, viribus omnino carere, niſi quādo probabilirer dubiratur, vtrum quis ſit eligendus, vel potius poſtulandus, quo caſu is, qui ſic poſtulatus fuerir, aue electus, conſenſus tempore, viam electionis, vel poſtularionis (ne in incerto vagetur) eligere neceſſario renearur, redeundi ad aliam, poſtquàm vnam elegerit, ſibi licentia penitus inrerdicta.] Dixi probari præſenrem limirationem per argumentum in d.c. vnico, quoniam etſi ad lirreram, dicta noſtra limitario non contineatur in dicto Canone, benè ramen ſecundum ipſius ſentēriam, & menrem: cum ex ipſo Canone eliciatur, quòd
11 quorieſcunque ſumus in conſtitutione † pœnali impropriè dicta, ſcilicet à qua non venimus ſpoliandi re acquiſita per nos, vel quam acquirere inchoauimus, ſed impedimur ab aliquo acquirendo ſolum, tunc non ſolum punitur pœna priuarionis illius, quam adipiſci affectamus, verùm etiam actus exercitus contra huiuſmodi prohibitionem factam a tali, eſt ipſo iure nullus, cùm huiuſmodi pęna, & nulliras actus huiuſmodi ſint duo compaſſibilia. Ex his ergo patuit præſentem limitationem probari dicto Canone. Idem probatur & eodem modo arguendo in infraſcriptis iuribus, videlicet in c.diſpendja litium. de reſcriptis. in ſexto. in c.periſtis. ext. de priuilegijs. & in c.ſuper literis. ext. de reſcriptis. Idem probatur per argum. in l.Turpia. in princ. ff. de legatis primò, vbi hæc habentur, videlicet. [Turpia legata, quæ denotandi magis legararij gratia ſcribūrur, odio ſcribētis, pro nō ſcriptis habentur,] hęc ibi.

Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam infraſcripti Doctores ſe quamlibentiſſimè præſenti ſallentiæ ſubſcripſerunt, videlicet Glo. in d.c. vnico. in verſ. neceſſario, Innocentius in c.ſi verè, circa medium. ext. de ſenr. excom. dicens, ꝙ naturalis pœna contrahentium contra legem, vel contra mandatum Principis eſt, quod irritetur contractus. Naturalis aurem pœna eſt, quòd eis tantum inobedienribus imponatur pęna ſiue pecuniaria, ſiue corporalis, prout legi, aut Iudici melius videbitur, vbi non eſt pœna certa ſtatuta. hæc Innocentius, cui aſtipulari fuerunt & ſubſequenres, videlicet Ioānes Andreas in regula odia. de regulis iuris, in ſexro, circa finem. in verſic. ad decret. ſi poſtquàm dico, & in c.fin. col.5. in verſ. in Glo. ſecunda ibi, præſentarione. exr. de elect.
12 docens illam conſtirurionem † fore appellandam pœnalem, quæ priuat aliquem iure acquiſito per patrimonium, vel alio iure: non autem illam conſtitutionem, quæ decernit teſtamentum, codicillos, vel ſententias non valere deficientibus certis ſolemnitatibus. hæc ille. Bart. quoque in l.prætor ait. nu.3. in verſi. aut eſt dubium. ff. de operis noui nunciar. dicens. Aut pœna, quę apponitur reſpicit annullationem ipſius actus, & runc actus annullatur. hęc ille. Ex quibus elicitur Bar. idipſum ſentijſſe, etſi ad hoc non citetur ab aliquo. Idem docuiſſe Bal. in l.nō dubium. C. de legibus. vide Boerium in deciſ. quæſt. 1. nu. 16. & 17. fol.4. Nam amplectitur ipſe Boerius hanc noſtram limitationē, aſſerens Bal. vbi ſupra ſenrentiæ ſe ſubſcripſiſſe Socinum in conſil. 122. col.2. in princ. verſ. vnde concludit Paul. de Leaza. vol.3. Iaſon in l.ſi poſt diuiſionem. col.2. verſic. ſecundò, & fortius. C. de iur. & fact. igno. & Bar. in l.nemo poteſt. & ibi ſingulariter Alex. col.3. verſic. in quanrum. Bar. ff. de legat.1. vbi eriā quærunt an licitum ſit retinere relictum in reſtamento minus ſolemni. Decius more ſuo eleganter in c.2. nu.16. verſic. pro reſolutione. in prima lectura. extra de conſtir. amplectirur ſententiam Baldi ſupradictā (quam in dicto c.2. approbauit etiam Panormiranus in primo, & ſecundo membro eius) in primo membro, addens ad illius confirmationem, & infra, videlicet textus in l.moris. §. ſunt autem. ff. de pœnis. vbi pęna dicitur ſi alicui interdicitur negoriandi, vel conducendi ea, quæ publicè locantur, vt in l.ſi quis forrè. §. fin. iuncta l. aut damnum. in princ. ff. de pęnis, & in l.teſtamento. centurio. in fine. ff. de ma. reſta. facit tex. in l.hi qui. C. de apoſta. & eſt text. in c.ſuper literis. extra de reſcripr. ibi. [In pęnam ſuę peruerſitaris nullum ex illis litteris commodum conſequatur, & in c.ſi religioſus. de elect. in ſexto. Ad idem eſt rex. in l.ſi is, qui hæres. ff. de vulgar. vbi Paul. de Caſtr. dixir, quòd ſtatutum faciēs quem inhabilem dicetur eſſe pęnale. Nam cum talis prohibitio abſolutè facta ſit in odium perſonæ, fortior dicitur, quàm ſi prohibeatur aliquid fieri ſine certa ſolemnitate, quia fortior eſt prohibirio præciſa, quàm modificara, vt not. Bal. in l.1. in princ. ff. ne quis eum. licet Decius circa primū membrum: ſed circa ſecundum ibidem loquens in verſic. in tertio caſu. limirar dictam doctrinam Baldi, & aliorum his præciſis verbis vtens, videli-
13 cet: Si actus annullatur † ſecundum regulam iuris communis, runc annullatio non videbitur pęna, & ideo iura, quæ annullant teſtamentum, vel ſententias non ſeruata ſolemnitate requiſita de iure communi, non dicuntur pęnalia, & tali caſu videtur habere locum dictum Bald. in d.l.non dubium. C. de legibus, quod & Abbas refert, & ſequitur in d. c. cognoſcentes. de conſtitu. nec obſtar huic concluſioni text. in d.l. fin. C. de poſth. hęred. inſti. quia non abſolutè dicitur ibi, quòd ſit

pęna:

Digitized by Google

pęna: ſed dicit ne pęnam præteritionis patiãtur, & ſic eſt pęna præteritionis, & non pęna ſimpliciter, & per conſequens largo modo, & impropriè dicitur pęna, vt not. in l. 1. ff. de donat. ſi vero contra regulas iuris communis actus ſpecialiter an-
14 nullatur, † videtur pęna, vt in l. Senatus. ff. de contrahend. empr. ex quo enim tollitur, quòd de iure communi competebat, ſatis dicitur pœna per ſupradicta in primo membro: & videtur pœna intrinſeca, vt not. Inno. in c. fin. de relig. & non videtur ita odioſa, ſicut extrinſeca, quæ in afflictione corporis, vel ſolutione pecunię conſiſtit, vt notanter voluit Gloſ. in Clem. 2. de hæretic. dum inquit in verſ. ex nunc. in fi. quòd illa conſtitutio ad præterita extenditur, quo ad nullitatem actus, ſed nõ reſpectu pęnæ, quæ extrinſecus venit, & illa Gloſ. communiter approbatur, ex quo inferri videtur,
15 quòd iura, quæ prohibent extenſionem † fieri in pœnalibus, non videntur in annullatione actus procedere, qua non tollitur ius quæſitum, & iſto reſpectu verificatur, & procedit opinio Io. Andr. in c. fin. in ſexto. & in regula odia. de regul. iur. in ſexto. & Bal. in d. l. nemo martyres, & iſtud intelligo (inquit ibid. Dec.) quãdo actus annullatur nõ ſeruata ſolemnitate, quo caſu prohibitio modificata eſt: ſecus ſi prohibitio eſſet pręciſa, & facta abſolutè in odium perſonæ, prout dictum eſt in primo membro: quia tunc extenſio videtur prohibita, ſicuti in alijs iuribus pœnalibus, quæ extendi prohibẽtur per ea, quæ in primo membro huius deciſionis dicta fuerãt. hæc omnia elegantiſſimè docuit Decius vbi ſupra, & ad verbũ, qui Decius ibid. nu. 34. verſic. tertiò adde, dicit, quòd
16 annullatio † actus habet locum contra ignorantem, vt in c. 1. §. adijciebatur. de conceſſ. præben. in ſexto. & per Glo. in Clem. 2. de hæreticis: Nam & valeret ſtatutum, quòd ignorantia allegari nõ poſſit, vt not. Bal. in l. 1. verſic. ſed an valeant. ff. de legibus. per tex. in l. Diuus. la prima. in princip. ff. de ſal. & ibi per Bart. Petrus de Anchar. in d. c. fin. col. 3. in verſ. ſed contra hoc opponitur: quia conſtitutio iſta eſt pœnalis, ſequens ſententiam Ioan. And. ibidem. Idem docuit Geminianus in d. cap. fin. col. 4. in verſic. non obſtat ſi dicatur, ꝙ conſtitutio iſta ſit pœnalis. & ibidem idem Geminianus latius, & elegantius in verſic. nota incidenter iſtud dictum. Philippus Franchus in d. c. fin. col. 3. in fine, ſequens Innocentium loco citato. Panor. in c. 2. nu. 5. in verſ. ſed pro prima parte videtur. extra de conſtitu. & in c. 2. nu. 5. per totum. extra de teſtibus. Felinus in d. c. 2. col. 1. in verſ. ſed aduerte ſubtiliter. Præpoſitus in c. vides. colum. 2. in verſic. aut eſt pęna actu remanente inualido. in fine. diſt. 10. Inno. in Clem. 1. col. 3. in verſic. aut pęna poteſt ſe compati cum nullitate. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet: Cum remota cauſa, remotus dicatur effectus. Inde ſequitur veritas limitationis præſentis: cùm cauſa propter quã fuerat dictum in pręcedenti concluſione, quòd actus valeret, etſi prohibitus à lege (vt ibi) erat, quoniã pęna propriè dicta, & actus inualidatio erant inſimul duo quædam incompaſſibilia, quæ ratio ceſſat in præſenti limitatione, vt ſupra probauimus, & ſupradicti Doctores aſſeruerunt, etſi veriſſima comprobata fuerit pręſens a. limitatio: tamen quoniam varia fuit Doctorum ſententia, circa clauſulam illam inibi appoſitam, in qua diximus, quòd annullatio actus per legem prohibiti ſit pęna, quando fuiſſet facta in odium tranſgredientis illam: & quia, vt optimè dixit Alex. in d. l. turpia. in princ. deciſio iſtius quæſtionis plurimũ confert nobis, vt ſciamus leges, & ſtatuta, quæ annullant contractum, dicenda ſint pœnalia necne, & ſic non ſint extendenda ad ſimiles caſus: ſciendum igitur, quòd etſi varia videatur Doctorum ſententia. circa iſtam quęſtionem, quamfacillimè tamen poterunt concordari: Nam prima opinio
17 Doctorum fuit dicentium, ꝙ annullatio † actus ſit pęna, quando indicitur odio contrafacientis, & huic ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bar. in d. l. turpia. in princ. his verbis videlicet: Nota, ꝙ dicit odio ſcribentis, & ſic pęna videtur eſſe teſtatoris, ſi ea, quæ ſcribit in teſtamento, non valent. Idem apertius ipſemet Bart. in l. Prætor ait. nu. 3. verſ. & ideo dicatis. ff. de operis noui nunciatio. his præciſis verbis vtens, videlicet quando lex procedit vltra pęnã imponendo, dici Aut eſt incertum de mente legis, & ſic ſtamus certo, vt in l. iubemus. C. de ſacroſan. Eccleſ. & l. 1. C. de ſepulchro viol. Aut eſt dubium, & tunc ſi reſpicit annullationem ipſius actus, pœna quæ apponitur, actus annullatur, vt hic, & l. ſi vero nõ remunerandi. §. rei turpis. ff. mand. l. iuris gentium. §. pacta, quæ contra. ff. de pactis, & in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. Aut apponitur pœna extrinſeca, puta, qui hoc fecerit, ſoluat decem nomine pęnæ, vel non audiatur ad ius, & ſimilia: & tunc, aut pęna non eſſet pęna actu remane[illegible]. & tunc actus remanet validus, vt in l. vlt. ff. de diuor. Aut pęna poteſt concurrere cum actus nullitate, & tunc aut nullitas actus reſpicit præiudicium eius, cui pęna tantũ imponitur, & tũc actus eſt nullus, vt in l. 1. ff. de his, quæ pro non ſcript. ha. aut reſpicit alterius præiudicium, & tũc actus non eſt nullus, vt in l. filiusfamilias. §. fin. ff. de ſal. & in l. nemo videtur. ff. de reg. iur. Bald. verò etſi in l. nemo martyres. nu. 6. verſic. ego dico. C. de ſacroſanct. Eccleſ. dixerit, quòd annullatio actus non dicatur propriè pęna: quia propriè non dicitur lex penalis, niſi quando aliquid adeſt, vel qñ conſtitutio priuat aliquẽ iure quæſito, vel inchoato quæri, vt docuit Ioan. Andr. in c. fin. de elect. in ſexto. tamen ipſemet Bald. in l. non dubium. C. de legibus. nu. 6. verſic. Item nota. in princ. legis. dixit, quòd ſi annulletur actus ratione prohibitionis: annullatio dicitur pęna, vt hic, & in l. Senatus. ff. de contrah. empt. ſed ſi actus eſſet nullus, ratione omiſſionis modi, vel formæ, tunc non eſſet pęna. hæc Bal. cum cuius diſtinct. tranſijt Fulgoſ. in d. l. non dubium. etſi ſimpliciter Fulg. & Paul. de Caſtro in d. l. turpia. ſequuti fuerint Bart. ibidem, quos refert, ac ſequitur Iaſon in d. l. non dubium. nu. 7. verſ. tertiò nota. idem docuit Alexan. in d. l. turpia. in princ. nu. 2. Sciendum inſuper, ꝙ Bal. in d. l. turpia. in princ. concordat cum Bart. ꝙ actus annullatio ratione odij tranſgredientis legis ſit pęna. Nam his præciſis verbis fuit vſus, videlicet: Et nota, quòd annullatio legati videtur eſſe quædam pęna teſtatoris, & hoc in vero odio, & huic primæ opinioni ſe ſubſcripſit iterum Bald. in d. l. non dubium. nu. 28. verſic. tu dic. quem refert & ſequitur Panorm. in c. 2. nu. 5. de teſtibus. Secunda opinio fuit Ioanni Andreæ in c. fin. extra de elect. in ſexto. (quem ſequitur Anchar.) dicẽtis, ꝙ annullatio actus non ſit propriè pęna, quando actus annullaretur à principio, quia ex quo nõ cauſatur

diminu-

Digitized by Google

diminutio patrimonij, vel iuris quæſiti non erit propriè pęna (aliàs ſecundum eum) ſequeretur quod iura diſponentia, quòd in teſtamentis adhibeantur certæ ſolemnitates, aliàs non valeant, quod ſint pœnalia, quod eſſet abſurdum dicere. Attamen ipſemet Io. And. tenuerat in c. diſpendia. in fine. cum glo. fin. de reſcript. in ſexto. & Antonius de Butrio in c. fin. de reſcrip. Idem Imol. in d. cap. fin. vbi concordat ſententias Io. And. dicendo illum in d. c. fin. intellexiſſe de pœna extrinſeca, ſcilicet quòd annullatio non ſit pęna extrinſeca; & quando dixit eſſe pœnã, intelligebat intrinſecã, prout ſupradicti Doctor. dixerũt. Quapropter colligendo hucuſque allata per dictos Doctores, & ſpecialiter per Iaſonẽ vbi ſupra, dicemus annul-
18 lationis pœnam † eſſe duplicem, ſcilicet intrinſecam, & extrinſecam, quam quis incurrit tranſgrediendo leges pœnales prohibentes aliquid fieri: extrinſeca enim dicetur illa, quam minatur Legiſlator tranſgreſſoribus: intrinſeca vero dicetur annullatio actus facti lege prohibente, quæ incurritur. Primò ſi hoc in lege expreſſè dicatur, verũ etiam ſecundò, ſi illa fiat in odium tranſgreſſoris, & tertiò, quãdo ſolemnitatis actus exercendi requiretur ante, & inſimul cum ipſo actu, & quartò ſi addatur pœna alia ſeparata à nullitate actus: cùm actus ille ſic exercitus eſſet ipſo iure nullus, vt latius ſupra dictum fuit.

[illegible] tertiò dictam regulam traditam in ſu-
19 pradicta limitatione, quando lex penalis † eſſet vna de legibus ſimpliciter prohibentibus, & ſtatim ſubinſerentibus hæc verba, videlicet: Etſi contra quis fecerit ſoluat centum, vel quid ſimile: quoniam tunc induceretur nullitas actus, quando ipſa nullitas eſſet pœna propriè loquendo, vtputa inde quis priuaretur iure quæſito, vel iure, quod acquirere inchoauerat, vt latius fuit probatum in dictæ limitationis vnicæ probatione (videatur ibi) quapropter reſpectu legis ſimpliciter prohibentis actus exercitus contra ipſius prohibitionẽ erit nullus, & reſpectu legis pęnalis incurritur pęna, ſecus tamen eſſet ſi quid prohiberetur ſub tali pęna, vtputa, ſoluat decem, & huiuſmodi: quia tunc ſola pęna incurreretur, prout docuit Dec. loco infra citando, & ſic poſſunt reconciliari Iacobus de Ra. Bald. Panorm. & Felin. & alij infraſcripti, qui videntur adinuicem aduerſantes ſecundũ verborum corticẽ, quibus ipſi vtuntur in hac quęſtione decidenda, vt latius probabimus infra recenſendo ſingulas eorum ſententias. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in c. diſpendia. de reſcriptis. in ſexto. vbi Innocentius Quartus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Diſpendia litiũ æquitatis compẽdio volentes (qua poſſumus induſtria coarctare) ſtatutum fęlicis recordationis Gregorij Papæ Noni prædeceſſoris noſtri ſuper hoc editum ampliantes: decernimus, vt ſi quis contra alium plu-
20 res † perſonales mouere voluerit quæſtiones non ad diuerſos Iudices, ſed ad eoſdem ſuper omnibus huiuſmodi quæſtionibus literas, ſtudeat impetrare. Qui verò contrarium fecerit, omni commodo careat literarum, nec proceſſus habitus valeat per eaſdem: reo, ſi eum per ipſas citauerit, vel fatigauerit, in expenſis legitimis condemnandus. Reus quoque ſi eodem durãte iudicio actorem ſibi obnoxium dixerit, recõuentionis beneficio, vel conuentionis (ſi contra eum literas impetrare maluerit) de iure ſuo debet apud eoſdem Iudices experiri, niſi eos, vt ſuſpectos poterit recuſare: ſimili pęna ſi contra hoc fecerit puniendus.] hæc ibi. Dixi probari noſtram limitationem per argum. in d. c. diſpendia; quoniam etſi ad verbum ibi non contineatur, bene tamen ſecundum ipſius ſententiam, cum in d. c. diſpendia. fiat mentio de conſtitutione Gregorij Noni recenſita in c. fin. extra de reſcriptis. vbi de eadem materia loquens ipſe Papa Gregorius Nonus ſtatuerat, quòd abutentes reſcriptis obtentis in caſibus inibi enumeratis, priuandi erunt commodo ipſorum, & condemnandi in ſumptibus, & damnis aduerſarijs ſuis. ex quo patuit, quod dicta conſtitutio ſimpliciter pęnalis nullam mentionem faciens de validitate talis actus ſic probibiti, quam conſtitutionem dictus Innocentius Quartus in d. c. diſpendia. ampliãdo, declarauit, quòd actus ſic prohibitus eſſet nullus: dicẽs, quòd proceſſus virtute talium literarum compilatus ſit inualidus. Ex his ergo omnibus patuit, per dictum text. in d. cap. diſpendia. probari præſentem noſtram limitationem: cùm inde eliciatur, quod quando
21 lex † pęnalis eſſet ſeparata à lege ſimpliciter prohibente, quòd tunc induceretur nullitas actus, reſpectu legis ſimpliciter prohibentis (vt etiam latiùs fuit probatum in concluſione prima) & committeretur pęna, reſpectu legis pęnalis, iuxta ſententiam Felini, qui ſpecialiter ad hoc probãdum citauit dictũ text. in d. c. diſpendia. Idem probatur per argumentum in c. 1. & c. ſtatutum. de reſcriptis. in ſexto. & in Clem. 1. de reſcriptis. eodẽ modo argumentando: cùm omnes dicti Canones prohibeant aliquem vexari vigore literarũ Apoſtolicarum & ipſis vti, & declarent proceſſum inde ſactum eſſe nullum. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam Gloſæ in dictis iuribus implicitè ſe ſubſcripſerunt præſenti limitationi, & infraſcripti alij explicitè, videlicet Iac. de Ra. & multi alij Doctores in l. non dubium. C. de legibus. (relati à Panormitano in c. 7. nu. 5. extra de teſtibus.) qui dixerunt, quòd quando lex pœnalis eſt ſeparata à lege ſimpliciter prohibente, tunc actus eſt nullus reſpectu legis prohibentis, & committitur pęna reſpectu legis pęnalis: & dicta ſententia Iac. Rauen. & aliorum ſub dictis verbis refertur à Præpoſito in c. vides. col. 2. in verſicul. aut lex penalis eſt. diſt. 10. & huius ſententiæ talis eſt ſenſus (meo iudicio) ſic dicendo, lex quæ ſimpliciter aliquid prohibet non annullando, vel confirmando actum exercitum contra talem prohibitionem, eo ipſo tacitè ipſum actũ annullat, etſi vltra indicta lege fuiſſet inflicta pęna talibus verbis. Sed ſi quis hanc prohibitionem non obſeruauerit ipſo iure incurrat pro tranſgreſſione ipſius dictam pęnam, ideſt vltra dictam annullationem, incurret etiam pęnam inibi ſtatutam, vt peroptimè Dec. volẽs concordare contrarias ſententias Doctorum circa hanc quæſtionem, docuit in c. 2. col. 3. in verſic. pro ſolutione. extra de teſtibus. & idcircò dicebant Doctores ſupradicti, quãdo lex pęnalis eſt à lege ſimpliciter prohibente, ideſt quando in lege ſimpliciter aliquid prohibente eſt addita pęna ſupradicta forma verborum, tunc dicta lex poterit dupliciter conſiderari, ſcilicet primò, vt lex ſimpliciter prohibens aliquid, & tunc hoc ſolo reſpectu actus exercitus contra talẽ prohibitionem erit nullus, ſcilicet in caſu, quo dicta

annullatio

annullatio actus eſſet pena propriè dicta in terminis præſentis limitationis, & ſecundò poterit conſiderari, vt penalis, & tali reſpectu tranſgrediens illam, incurret penam inibi contentam, & tali pacto intellecta dicta Doctorum ſupradictorũ ſententia concordat cum Bal. in d. l. non dubium, qui (vt refert Panormitanus loco infra ſtatim citãdo) dixit, quòd quandoque nullitas actus non eſt pœna, vtputa, quando lex detrahit poteſtati dantis, vel adminiſtrantis, vel delictum præſumit, & tunc ſpecialis pœna inſerta in lege non facit actum valere, quia ſua natura prohibetur, & habet nullitatem intrinſecam: ſi autẽ nullitas (propriè loquendo) ſit pœna, vtputa inducta in odium tranſgredientis legem, tunc habebit locum conſideratio Iacobi, & aliorum: & (ipſe Panormita. ibi inquit) hoc inducit ad ſtatutum, quo cauetur, quòd nullus contrahat quin ſoluat gabellam de contractu: & ſi non ſoluerit gabellam, ſoluat centum nomine pœnæ: in hoc enim caſu, vt patet ex prædictis, valet contractus ſecundũ eum, quia lex vltra procedit imponendo penam diuerſam à pœna nullitatis, vt in præallegata l. ſanctio. & hoc mihi ſatis placet (inquit Panormit. in c. 2. nu. 5. in verſic. Bal. dicit, quòd quandoque. extra de teſtibus.) & ad primum membrũ diſtinctionis Bal. facit quod notat Gloſ. in Clem. 1. de iure patro. quam vide. Ad ſecundum & ad dictum Iacobi, & aliorum ſatis faciunt iura, quæ (vltra penam) annullant actũ. Nam ſi induceretur actus nullitas, fruſtra iura illud exprimerent. hæc Panorm. vbi ſupra. Felinus quoque limitationi noſtræ ſe ſubſcribens in dicto c. 2. col. 1. in verſic. ſecundò reſtringe. citat (ad ipſam limitationem probandam) ſententiam prædictam Baldi, & Panormitani. Et quidem ingenuè fateor me non poſſe dictas ſententias ad noſtræ limitationis fallentiæ probationẽ inducere: cùm videatur mihi ipſos loquutos fuiſſe in terminis potius dictæ concluſionis quintæ, & primæ fallentiæ, quàm limitationis præſentis, eo quòd ipſi videantur duo concludere. Primum quorum eſt, quòd quando nullitas actus non eſſet pena (propriè dicta) ſpecialis inſerta in lege penali, reddit de per ſe actum ipſum prohibitum nullum. Secundum, quòd ſi non reperitur lex ſimpliciter prohibens; ſed ſolùm reſpectu penæ, quòd valeat actus contra talis legis prohibitionem exercitus, eo ꝙ neutra eorum ſententia loquatur in terminis præſentis limitationis: Non prima, cùm loquatur de annullatione actus, quæ (propriè loquendo) pœna non eſt dicenda, & nos in præſenti limitatione loquimur de pena annullationis, quæ reſpectu legis ſimpliciter aliquid prohibentis incurritur, vt latius in præcedẽti limitatione diximus: Non ſecunda, cum ibi loquantur ipſi Doctores de lege non prohibente aliquid ſimpliciter, ſed ſolùm reſpectu penæ, vt patet per exemplum ibi à Baldo datum, ſcilicet de ſtatuto violato, quo cauetur, ꝙ nullus contrahat, quin ſoluat gabellam de cõtractu, & ſi non ſoluerit gabellam, ſoluat centum nomine penæ; de quo latiùs diximus in concluſione quinta. Vnde non ceſſo mirari quomodo ex dicta Bal. ſententia poſſit probari præſens limitatio: cũ de ipſa non loquatur: de Panormitano tamen poterit aſſeuerari, quòd noſtram acceptauerit limitationem, quia recenſet vbi ſupra ſententiam Iacobi à Rauen. ſe explicitè ſubſcribentis præſenti limitationi. Tamen neſcio cuius incuriæ ſit attribuendum, quòd ſententiæ Iac. à Rauen. relatæ ſupra à Præpoſito (reperiatur apud Panor. & Felinum vbi ſupra.) addita dictio illa [ſeparata.] Nã dicunt ipſum Iac. Rauen. dixiſſe, quòd aut lex pœnalis eſt ſeparata à lege ſimpliciter prohibẽte. &c. quæ dictio à Præpoſito non refertur, & quidem dicta dictio ſi insereretur dictæ ſententiæ ipſam penitus obtenebraret, vt eius verus, ac germanus ſenſus non poſſit aliquo pacto ex ipſa elici. Quapropter credo hoc accidiſſe neglectu impreſſoris. his ergo omiſſis ſciendum, quòd præſenti limitationi ſe ſubſcripſit Ioannes de Imola in Clement. 1. col. 3. in verſic. ſecundo caſu principali. de reſcriptis. & Præpoſitus in c. vides. colum. 2. in verſic. aut lex pœnalis. diſt. 10. ſed hanc eandem limitationem elegantiſſimè docuit Decius in c. 2. col. 3. in verſic. pro ſolutione. extra de teſtibus. dicens ſententiam Baldi, & Panormitani loco citato habere locum ſolùm, quando lex immediatè prohibendo imponit penam, quia tunc prohibitio ſatis operatur ratione penæ: vnde non debet extẽdi, vt etiam actus, qui de natura ſui aliàs erat validus, annulletur. hęc ille. Qui (vt credo) ad hoc moueatur ratione iam à me allata ſupra. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet: Cùm fuerit probatum, ꝙ quando aliqua lex ſimpliciter aliquid prohibet, tunc implicitè intendit annullare actum, & ſic tunc actus erit nullus, & quòd quando lex eſt penalis, ipſam tranſgredi[illegible] penam ſtatutam contra illam non obſeruantes: cum ergo inſimul coniunctæ dictæ pene, nullitatis actus, & pena alia ſpecialis cadant in vnam et conſtitutione, inde ſequitur nulli dubium eſſe, quòd veriſſima ſit præſens limitatio. hac etiã de cauſa.

Limita & quartò ſingulariter regulam traditã in limitatione vnica concluſionis vnicæ præſentis capituli: dicendo, quòd quando lex exigeret aliquam
22 quam ſolemnitatem † poſt aliquem contractum, vel actum perfectum, quia ſi illa nõ interueniret, & ſi ipſo iure non induceretur nullitas actus, bene tamen poterit annullari ſi illa ſolemnitas, vel actus non ſequeretur ipſum actum: quia aliàs dicto contractu vti non poterit, niſi aliud exprimeretur in lege, vel ſtatuto, quia tunc intelligeretur, ſcilicet in effectu, quia poteſt irritari: quoniam tunc actus ſequens eſſet nullus ipſo iure, etiam ſi lex ſimpliciter diceret, aliàs non valeat contractus, niſi ſuperadderetur ibi. Non valeat contractus ipſo iure, vel ipſo facto: quoniam tunc actus ſequẽs eſſet nullus ipſo iure. Nam ſi per ſtatutum præciperetur, quòd de quolibet contractu quis deberet ſoluere gabellam decem ſolidorum pro libra: certè ſi non ſoluitur gabella, contractus adhuc remanebit validus: licèt poſſit poſtmodum annullari: ſecus ſi non ſubſequeretur ſolutio dictorum ſolidorum decem pro libra ad ſatisfaciendum gabellæ: de hac quæſtione tamen latiùs infra dicemus in pecuniaria quæſtione. Hæc ergo limitatio ſic declarata probatur duplici medio. Primò enim per text. in l. vniuerſa. C. de prec. Imper. offer. vbi hæc habentur, videlicet: [Vniuerſa reſcripta, quæ in debitorum cauſis ſuper præſtandis dilationibus promulgantur, non aliter valeãt, niſi fideiuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præſtetur.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate. Nam Glo. in d. l. vniuerſa. in verſ. valeãt. dicit, ideſt non ſortiantur effectum. & in verſic. præbeatur. dicit, quòd quamuis Petrus dixerit, ꝙ

indultum

indultum reſcriptum nullũ erit, niſi fideiuſſio creditori præbeatur, & probetur, tamẽ tu dic (inquit gloſ.) ꝙ tenetur, ſed eo vti non poteſt, niſi det fideiuſſorem, ita demũ, ſi aduerſarius poſtulet. hęc gl. illa. Idem docuit Bar. in d.l. vniuerſa. nu.5.6.& 7. in verſ. pone. & in verſ. item dicit: ſed quia verba ipſius Bar. ſunt menti imprimenda pro deciſione præſentis limitationis, idcircò ipſa ad verbũ hic referamus, Bar. namque his verbis vſus fuit, vide-
23 licet: Dicas notanter. Quandoque lex † iubet, ꝙ aliqua ſolemnitas adhibeatur tẽpore contractus: & tunc ſi aliter fiat, non valet ipſo iure, vt vidiſtis in Authent. hoc ius porrectum, & ff. de tranſactionibus. l. cùm hi. de teſtam. l. hac conſultiſſima. circa principium. Quandoque lex iubet aliquam ſolemnitatem adhiberi poſt contractum, vel alium actum perfectum, & tunc ſi illa ſolemnitas non ſeruetur; tunc contractus non eſt nullus ipſo iure: ſed non valet, ſ. in effectu, niſi per legem aliter exprimeretur expreſsè. Pone, dicit ſtatutum, ꝙ de quolibet cõtractu ſoluatur gabella decem ſolidorum pro libra, aliàs non valeat. Certè iſta ſolutio ſi fit poſt contractum factum, licèt aliàs non valeat; nõ facit contractum nullum ipſo iure, niſi expreſsè dicatur in ſtatuto (vt hic vides) & poſſet quandocunque ſolui, niſi cõtractus eſſet limitatus, vt hic. Item dicit hic ſtatutũ, ꝙ teſtamentum debeat inſinuari certis menſibus, & ſi non fiat, non valeat: certè non debet intelligi ipſo iure: ſed non valeat [illegible] omnia Bar. vbi ſupra, qui idem docens in l. ſi ita quis promiſit. nu.6. in verſ. ſed illud moui propter vnum ſtatutum. ff. de verborum oblig. his verbis vtitur, videlicet: Sed illud moui propter ſtatutum vnum, quod eſt in ciuitate iſta, ꝙ omnis donatio debet inſinuari infra menſem, aliàs non valet, non fuit inſinuata infra menſem, ſed ab initio fuit res tradita, an impediatur trãſlatio dominij? & tunc dic, quandoque ſtatutum, vel lex præcipit aliquid fieri tempore ipſius contractus, & tunc ſi non obſeruetur, contractus eſt nullus ipſo iure, vt in l. non dubium. C. de legibus. Quandoque lex diſponit ſuper contractu iam facto, tunc ipſo iure non annullatur, ſed debet per ſententiam reuocari. arg. in l. vniuerſa. C. de prec. Imper. offer. cum ſua glo. ideo ex illo contractu eſt tranſlatum dominiũ. Prædicta vera, niſi ſtatutum diceret expreſsè, contractus ſit nullus ipſo iure: tunc.n. annullaretur cõtractus ipſo iure, tñ (vt puto) dominium non transfertur, & ideo eſt locus conditioni ſine cauſa, vel ob cauſam. hæc ille. Qui idem docuit in l. cum lex. nu.8. ff. de fideiuſſorib. & qui alijs medijs idem probat pñti noſtræ limitationi ſe ſubſcripſerunt etiã infraſcripti Doctores, videlicet Petr. de Anchar. in Clem. vnica. in fine. de ſequeſtr. poſſ. & fruct. Panor. in c.2. nu.5. in verſ. quandoque lex iubet aliquã ſolemnitatẽ adhiberi poſt contractum, vel alium actum perfectũ. ext. de teſtib. Felin. in d.c.2. col. 1. in fine. in verſic. tertiò notabiliter reſtringe. Videtur quoque pñti limitationi tacitè ſe ſubſcripſiſſe Innoc. in c. cùm cõſuetudinis. in princ. ext. de cõſuetudine. citatũ ad hoc à Feli. vbi ſ. cùm ibi vſus fuerit his verbis, videlicet: Nota, ꝙ vbi requiritur conſenſus alicuius, non eſt ius vtrũ conſentiat, qñ fit illud, cui cõſentire debet, an poſtea, vt in c. qđ ſicut. de elect. dummodo à principio teneat id, cui cõſenſus accedit: quia aliàs ei, quod nihil eſt conſenſus accedere non põt, vt in c. auditis. de elect. hęc ille. Ex cuius verbis arguẽdo à ſimili vr̃ ipſum Innoc. conſentire pñti limitationi. Idem & expreſsè docuit Præpoſitus in c. vides. col. 2. in verſ. aduerte tamẽ. diſt. 10. Idẽ elegãtiſſimè docuit Dec. in c.2. col.3. in verſ. ſucceſſiuè. Abbas qui refert hoc ipſum ſentijſſe. Ang. in cõſ. 36. incip. Pro deciſione quæſitorum. in princ. Anchar. in cõſ. 21. incip. Ex enarratis. in fin. Rom. in conſ. 203. incip. Quo ad primũ, in ſecundo dubio. & in cõſ. 236. incip. Vt præmiſſa conſultatio. col. fin. Imol. in cõſ. 44. incip. In caſu pręmiſſo. col. 1. Aret. in cõſ. 77. incip. Et rõ ſcribẽdi. col. fi. Alex. ĩ cõſ. 125. incip. Omiſſis ſuperfluis. col. fi. lib. 1. & in conſ. 53. incip. Viſis. col. fin. lib. 3.

Limita quintò regulam traditam in concluſione, dicendo, ꝙ quandocunque lex, aut ſtatutũ iu-
24 beret, ꝙ aliqua ſolemnitas, † vel actus adhiberetur tempore cõtractus, qñ ſi contractus, vel actus alius celebraretur ſine tali ſolẽnitate, ipſo iure tã ipſe cõtractus, q̃ actus celebratus erit nullus. Hęc limitatio probatur triplici medio. Primò per arg. in c. ſine exceptione. 12. q. 2. vbi refertur decretum Leonis Papæ his verbis vtẽtis, videlicet: [Sine exceptione decernimus, ne quis Eṗs de rebus Eccleſiæ ſuæ quidquã donare, vel cõmutare, vel vẽdere audeat, niſi fortè aliquid horũ faciat, vt meliora proſpiciat, & cũ totius Cleri tractatu, atq; cõſenſu id eligat, quod nõ ſit dubiũ ꝓfuturũ Eccleſiæ. Eṗs reb. Eccleſiæ tanquã cõmendatis, non tanquã
25 proprijs vtatur. Irrita enim † Eṗorum venditio, & cõmutatio rei Eccleſiaſticæ erit abſq; cõniuentia, & ſubſcriptione Clericorũ.] hęc in d. Canone. Idẽ probatur per arg. in c. ea enim. §. hoc ius porrectum. in verſ. aliter. n. res. 10. q. 2. Idẽ probatur per arg. in l. hoc ius porrectũ. in verſ. aliter. n. res. C. de ſacroſ. Eccleſ. vbi præcipitur obſeruari quædã ſolemnitas in vẽditione bonorũ Eccleſiaſticorũ, & ꝙ ſi ipſa nõ obſeruaretur, vẽditio, & ſubſequẽs emptio eſſent nullę. Idẽ probatur per arg. in l. cũ ij, quibus. in princ. ff. de tranſact. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Cùm ij, quibus alimẽta relicta erãt, facilè tranſigerent, contenti modico pñte Diuus Marcus orõne in Senatu recitata, effecit, ne aliter alimentorũ trãſactio rata eſſet, q̃ auctore Prætore facta.] hæc ibi. Dixi probari pñtem limitationem per arg. in dictis iuribus, qñ etſi ad literæ corticẽ ipſa non probetur, cùm verba ipſius limitationis ad verbum nõ cõtineantur in dictis iuribus, bene tñ ſñia & mens Legiſlatorũ: cùm ex ipſis luce meridiana clariùs eliciatur, ꝙ quãdo lex aliquã ſolẽnitatem, vel actũ præcipiat in aliquo cõtractus celebrationis articulo cõcurrendã fore: ſi illa omitteretur, contractus eſſet de iure nullus. Probatur & ſecũdò pñs noſtra limitatio Doct. auctoritate. Nam infraſcripti Doct. ſe expreſsè ſubſcripſerunt pñti limitationi, videlicet Gl. in dictis iurib. Bar. in l. vniuerſa. nu.5. in verſ. dicas notanter, quque lex. C. de prec. Imper. offer. cuius ſñiam ad verbũ retulimus in præcedẽti limitatione. Et idẽ rurſus & latius hr̃ in l. cùm lex. nu.7. & 8. per totum. ff. de fideiuſſ. Idẽ docuit Ant. de But. in c. cũ conſuetudinis. ferè per totũ. ext. de conſuet. vbi elegantiſſimè docet, qñ conſenſus alicuius requiſitus in aliquo contractu ad validitatẽ actus neceſſariò requiratur ante celebrationem ipſius (de qua tñ materia latiſſimè dicemus infra in quæſtione peculiari.) vide ergo ibi. Idem docuit Pan. in c.2. nu.5. in verſ. ſcire enim debes. ext. de teſtib. Fel. in d.c.2. col.2. verſ. ſecus ſi debet adhiberi tempore contractus;

Q videbis

videbis quoque Felinum in c.ex parte.per totum.
extra de conſtitu. vbi elegãter pertractat quæ-
ſtionem illam, in qua quæritur. An quando re-
quiritur conſenſus, vel conſilium, ſi non require-
retur, actus eſſet nullus. Idem docuit Decius in
d.c.2.col.3. verſic.ſed omiſſis allegationibus.ext.
de teſtibus.Idem docuit Geminia.in c.ſine exce-
ptione.col.1.verſ.itẽ vltimò nota,ꝙ alienatio fa-
cta.& in c.ſi qua. in fine.12.q.2.Probatur & tertiò
hac ratione,videlicet: Cùm quicquid faciat man
26 datarius † vltra terminos,ac fines mandati ſit nul
lius valoris,ac momenti,vt docuit text. apertiſſi-
mus in c.prudentiam.§.in hoc caſu.extra de offic.
Iudicis delegati.& in c.ſi cui.de elect.in ſexto.&
quamplurima alia iura, quæ hic miſſa faciemus
breuitati ſtudentes. Inde ſequitur apertiſſimè ve-
ritas præſentis noſtræ fallentiæ: cùm nullus dica-
tur contractus,& actus celebratus contra formam
à iure requiſitam in eiuſdem celebratione, eo ꝙ
tunc taliter illum celebrans ſit mãdatarius ipſius
legis,ac per conſequens ipſam iuris formam non
ſeruans,dicendus ſit tranſgreſſor finis mandati ſi-
bi implicitè facti à lege hmõi,vt patet ad ſenſum.

Amplia ſingulariter dictam regulam contentã
in ſupradicta concluſione,dicendo, ꝙ in tantum
27 ſit vera, ꝙ nulli iudicum † à iure ipſo libertas,
ſeu facultas conceſſa ſit iudicare de ipſis legibus,
ſed quòd omnes oporteat regulariter in iudican-
do,ac ſententias fulminando ipſorum ſanctiones
ſeruando,etſi expreſsè contra eas ſententia fuerit
prolata,illa erit ipſo iure nulla, ac nullius vincu-
li,& virtutis, cùm inde dicatur continere intole-
rabilem errorẽ,eo ꝙ tunc dicatur in ſñia error iu
ris expreſſus,qñ ad verbum in ſñia ipſe error expri
meretur, vel qñ palàm cognoſceretur (inſpecta re
gula iuris) ipſam ſñiam continere iuris errorem,
etſi non reperiretur inſpectis ſpecialib.caſibus,vt
docet ſpecialiter Apoſtilla ad Bar.in l.2.C.quãdo
prouo. non eſt neceſſe.in verſ.iure nulla.in fine.&
qm iuris appellatione venit nõ ſolùm ius cõmune
Pontificium, & Ciuile, verumetiã municipale,&
Synodale,& aliç extrauagantes cõſtitutiones,id-
circò hic gñaliter erit ſermo, in ſubſequẽtib.verò
ampliationibus,& limitationibus de ſingulis ſpe
cialis erit ſermo habendus.Diximus regulariter,
qm ſi Iudex aliqua rõnabili de cauſa motus, quo
ad qualitatem,vel quantitatẽ pœnæ ſtatutæ à iure,
in iudicando ipſa iura nõ obſeruauerit augẽdo,
vel minuendo pœnam ibi contentã, ſñia non erit
nulla,nec tunc à ſupremo Iudice tranſgreſſo legũ
iudicabitur,prout latius probabimus in tract.no-
ſtro de conatu,ſeu affecto puniendo per totum,&
præcipuè in concluſ.5. & eius limitationibus, &
ampliationibus.vbi reperies hanc materiam col-
lectã ex multis iuribus,& Doctorib⁹ dilucidatã.
vide ergo ibi latiſſimè. Probat̃ ergo pñs amplia-
tio ſic declarata triplici medio. Primò.n.per tex.
in c.in iſtis temporalib.diſt.4. vbi canonizata re-
peritur ſñia Diui Auguſt.in lib.de vera Religione
c.31.his verbis,videlicet:[In iſtis tpalibus legib.
quanquã de his hoĩes iudicẽt,cùm eas inſtituunt,
tñ cùm fuerint inſtitutę,& firmatæ,non licebit Iu
dici de ipſis iudicare,ſed ſm ipſas.]hæc ibi.Idem
probatur per text.in c.iudicet ille.§.bonus Iudex.
3.q.7. vbi regiſtrata reperitur ſñia D.Ambroſij in
ſermone ſuper Pſal.Beati immaculati. Nã ibi hęc
habẽtur,videlicet:[Bonus Iudex nihil ex arbitrio
ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis: ſed
iuxta leges,& iura pronũciat, ſtatutis iuris obtẽ-
perat, non indulget propriè voluntati.] hæc ibi.
Idem probatur per tex.in c.1.ext.de conſtitu.vbi
hæc habentur.[Canonum ſtatuta cuſtodiantur ab
oĩbus. Et nemo in actionibus, vel iudicijs Eccle-
ſiaſticis ſuo ſenſu, ſed eorũ auctoritate ducatur.]
hæc ibi. Idem probatur per tex.in cap.nę innita-
ris.extra de conſtitu. vbi hæc habentur, videlicet:
[Ne innitaris prudentiæ tuæ. Prudẽtiæ ſuæ inni-
titur qui ea, quæ ſibi agenda, vel dicenda viden-
tur,patrum decretis præponit.] hæc ibi. Idem &
apertiùs probatur per tex.in c.1. ext.de ſent.& re
iudi.vbi hæc habentur, videlicet:[Sñia contra Le-
ges,Canoneſvè prolata,licèt non ſit appellatione
ſuſpenſa, non poteſt tñ ſubſiſtere ipſo iure.] hæc
ibi. Idem probatur in c.inter cæteras.ext.de ſent.
& re iud.vbi Alexãder III. his verbis vſus fuit,vi-
delicet: [Inter cæteras,& infra. Item cùm aliqua
cauſa appellatione remota cõmittitur, & ſñia fer
tur iniqua,eã euacuari oportet,nec ei dẽt ſtari,ſi
iniquitatem contineat manifeſtã. hæc ibi. Idem
probatur per text.in c.cùm inter vos.§.fin.ext.de
ſent. & re iudic. vbi Innocentius Tertius docuit
apertiſſimè,ꝙ ſñia lata cõtra ius litigatoris poſtq̃
tranſierit in rem iudicatam tenet,non autem ſi la
ta fuiſſet expreſsè cõtra ius conſtitutionis. Idem
probatur per tex.in c.ei,qui appellat.§.diffinitiua
quoq; ſñia. in verſ.item ſi ſententia contra ius.2.
q.6.vbi hæc habentur, videlicet: [Item ſi ſentẽtia
contra ius ſcriptũ feratur; veluti dum def[illegible]
& minor quatuordecim annis fuiſſe, [illegible]tamen-
tum iure feciſſe dicatur,nullas vires obtinet,nec
contra eã eſt neceſſarium auxilium prouocatio-
nis.] hæc ibi. Idem probatur per tex.apertiſſimũ
in l.2.in princ. C.quando prouocare nõ eſt neceſ-
ſe.vbi hæc habentur, videlicet: [Si cùm inter te,&
auiam defuncti quęſtio de ſucceſſione eſſet, Iudex
datus à Præſide Prouinciæ pronunciauit potuiſſe
defunctum minorẽ 14. annis teſtũ facere, ac per
hoc auiam potiorem eſſe, ſñiam eius contra tam
manifeſti iuris formã datam nullas habere vires
palàm eſt.] hæc ibi. Idẽ in l.ſi expreſſim. ff.de ap-
pellat.& relat.vbi hæc habentur, videlicet:[Si ex-
preſſim ſñia contra iuris rigorẽ data fuerit,valere
nõ dẽt, & ideo ſine appellatione cauſa denuò in-
duci põt.Nõ iure profertur ſñia,ſi ſpecialiter con
tra leges, vel Senatuſconſulta, vel Conſtitutiones
fuerit prolata. vnde ſi quis ex hac ſñia appellaue-
rit,& præſcriptione ſummotus ſit,minimè confir-
matur ex hac præſcriptione ſñia. Vnde põt cauſa
ab initio agitari. hæc ibi. Idem probatur per tex.
expreſſum in l.1. §. item cum contra. ff.quæ ſent.
ſine appellatione. vbi hæc habentur, videlicet:
[Item cùm cõtra ſacras conſtitutiones iudicatur,
appellationis neceſſitas remittitur. Contra con-
ſtitutiones autẽ iudicatur, cùm de iure conſtitu-
tionis,non de iure litigatoris pronunciatur.] hęc
ibi.Et hęc pauca de multis hic recẽſuiſſe ſufficiat,
cum & alia quamplurima in corpore iuris clauſa
paſſim reperiãtur. Probatur & ſecũdò pñs cõcluſ.
Doct.auctoritate, Nã Gl.in dictis iurib. expreſsè
ſe ſubſcripſerunt pñti concluſioni, & infraſcripti
alij Doctores, videlicet Aut.in d.c.in iſtis. Gemi-
nianus in d.c.in iſtis.& in d.§.diffinitiua ſentẽtia.
Cardinalis à Turrecremata in d. §. diffinitiua. in
verſic. item ſententia, in d.cap. iudicet ille. nu.3.
Præpoſitus in d. c. in iſtis.col.2. in verſ.ſi.n.poſt-
quàm.Hoſt.in ſumma, in titul.de ſent.& re iudic.
debeat

debeat eſſe ſententia. in verſ. at ſententia lata con
tra ius expreſsè tenet, & rurſum ibidem in §. qua-
liter proferri debeat. verſ. ſi neminē lædit, & tunc
pōt concedere, vt in l. reſcripta. C. de precib. Im-
per. offer. ſi lædit rem publicam, non poteſt conce
28 dere, vt hic. Quæro quid ſi Imperator † reſcribit
contra legem, ſed dicit, ꝙ valeat, lege non obſtan-
te. An hoc requiratur? Glo. dicit, ꝙ ſic: Alij dicūt,
ꝙ nō requiratur, ꝙ hoc dicat, ſed ſufficit, ꝙ ſciat
ſe reſcribere contra legē, allegāt l. idem Vlpia. ff.
de excu. tuto. ſed illa lex loquitur in reſcripto, ſeu
beneficio, nō in priuilegio, & ſic nō facit ad pro-
poſitū. Cōiter teneamus, ꝙ debeat inſeri illa clau
ſula. per l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de le-
gat. 3. ſed de hoc eſt dubiū, an debeat dici, Non
obſtāte tali lege, nominatim: an ſufficiat, ꝙ dica-
tur, lege aliqua non obſtante, ſeu non obſtāte ali-
quo caſu. Gl. in d. Auth. hoc inter liberos. vr̄ velle,
ꝙ fiat mentio ſpecialis: hoc etiam vr̄ velle text. in
ſimili. vbi glo. tāgit in d. l. ſi quis. in princ. & ideo
puto, ꝙ non ſufficeret, ſi diceret, aliquo nō obſtan
te: quia iſtud eſt generaliter loqui. Item puto, ꝙ
non requiratur, ꝙ dicatur non obſtante tali lege,
nominando eam: quia iſtud eſſet loqui ſingulari-
ter, ſeu indiuiduè: ſed ſufficit, quòd dicatur, non
obſtante aliqua lege, quæ in contrarium loquere-
tur: iſtud enim eſt ſpecialiter loqui: ita debet in-
telligi hac materia. hæc ille. Cuius doctrina no-
tatu digniſſima eſt, & refertur quoque, ac appro-
[illegible] Ant. de But. in c. quæ in Eccleſiarum. col.
fin. ext. de conſtitutionibus. Tn̄ vltimum dictum
Bar. limitauit, dicens, ꝙ Bar. dictum procedit, qn̄
ius habeat clauſulā derogatoriam, ſ. ꝙ quicquid
contra factum fuerit, ſit nullū. Sed ſi haberet clau
ſulam ſpecificam: non valet, niſi fiat mentio ſpe-
cialis de lege, vel Canone: quia tunc Bar. dictum
non procederet: quia tunc requireretur ſpecialis,
ſpecifica mentio. hæc Antonius ille. qui ibidem
dicit, & idē tenendū de Summo Pontifice. & quid
dicendum de inferioribus tam laicis, quàm Eccle
ſiaſticis. vide ibi. Idem docuit Panor. in c. quę in
Eccleſiarum. nu. 11. & ſequent. extra de conſtitu.
vbi refert, ac docet ferè eadem, quæ docuit Bart.
vbi ſupra, & Ant. de But. vbi ſupra, & addit nu. 16.
ſecundum Innoc. in c. inquiſitioni. ext. de ſent. ex-
29 cōmunic. ꝙ ſi Papa † mandat laico ſibi non ſubie-
cto temporaliter, quòd alicui det rem ſuam, non
tenetur ei obedire, ſi non apparet legitima cauſa
obediendi: cùm nō ſit ei ſubiectus temporaliter.
quod dictum facit ad multa. Item limito, ꝙ vbi
ex mandato Principis timetur ſcādalum futurū,
ſeu turbatio Chriſtianitatis, vel magnum pecca-
tum, nō eſt Principi obediendum, dictum eſt not.
Innocentij in d. c. inquiſitioni. Circa tertium, an
Princeps poſſit ſcribere, ſeu ſtatuere cōtra ius po
ſitiuum, & cōiter tenetur, ꝙ ſic: quia eſt ſupra ius
poſitiuum, vt in c. propoſuit. ext. de conceſſ. præb.
Ego tn̄ dico, ꝙ vbi non ſubeſt legitima cauſa ve-
30 niendi contra ius poſitiuum, Princeps † peccat il
lud violando, quia debet facere, vt bonus paterfa-
milias, quia data eſt ei poteſtas paſcendi oues, nō
autem turbandi, & moleſtādi, & debet procede-
re ex rectitudine iuſtitię, & æquitatis, non autem
ex affectione ſpeciali. hæc ille. Et ſciendum, ꝙ ſen
tentiæ ſupra citatæ conſonat quoque doctrina In-
nocentij, Io. Andr. Felini, Barbatij, & reliquorum
Canoniſtarum in d. c. quæ in Eccleſiarum. ext. de
conſtitu. Præſenti quoq; limitationi ſe ſubſcripſit
rurſus Bart. in Auth. hoc inter liberos. C. de teſta-
mentis. de bo. quæ libe. dicēs, ꝙ iſta Authen. indu-
citur per Glo. in argum. ad reſcripta, ꝙ non. Idem
docuit glo. notab. in c. audita. in verſ. non intelle-
ximus. ext. de reſtitu. ſpol. his verbis vtens, videli-
cet: Nota, ꝙ nō vult Papa per ſuum reſcriptū be-
nè ſtatuta reſcindi, vt in c. eam te. ext. de ætate, &
qualit. nec vult derogare iuri alicuius, vt in c. nul-
lus. & c. ecce. in verſ. ibi ſubtrahitur. & ibid. in gl.
diſt. 99. Idē docuit Glo. in d. l. cauſas. in verſ. opor
tet. his verbis vtēs, videlicet: Cùm. n. exhauriat in
totū ius alterius, præſumitur cōtra ius, & ideo nō
valet, vt hic, & in l. quoties. C. de prec. Impe. offer.
niſi diceret, nō obſtante hac lege, vt in l. ſi quis. in
princ. ff. de leg. 3. Idē docuit Gl. in d. l. hoc inter li
beros. in verſ. valere, dicens. Non igitur ſufficit fa
cere ſecundū, niſi dicat non obſtante primo, quod
nolo valere, & ſic eſt argumentum pro reſcriptis
contra legē indultis, vt non valeant, niſi dicatur.
Non obſtāte tali lege, vt in l. ſi quis. in princ. ff. de
legat. 3. Idē docuit Glo. in d. l. ſi quis. in princip. in
verſ. accipiat. vbi inter alia dicit. Not. hic argum.
pro reſcriptis, vel priuilegijs cōtra legē, ꝙ valeāt,
ſi dicat Princeps. Non obſtante, &c. idem docuit
glo. in l. fina. verſ. generali iuri. C. ſi contra ius, vel
vtilit. public. dicens. Quid autem ſi dixerit Impe-
rator, non obſtante tali lege? Rn̄detur, valet, vt in
l. ſi quis. in princ. ff. de leg. 3. Idē docuit Bar. in d. l.
fin. dicens. Nota, ꝙ per reſcripta nō poſſunt reſcin
31 di † ſn̄iæ iam latæ. ſimile habetis in l. cauſas. C. de
tranſactionibus. & per hoc dico, ꝙ eſt notandum,
ꝙ quando fiunt ſtatuta in ciuitate, & poſtea addi-
tur in fine, quod habet locū in pręteritis, pn̄tibus,
& futuris. Illud nō extēditur ad ea, quę per ſn̄iam
ſunt determinata, per hāc legē, & per ſimiles. hęc
ille. vbi ſupra. Qui idē docens in l. fi. C. ſi cōtra ius,
vel vtil. publ. addit nōnulla notatu digniſſima, di-
cens, circa hoc. An Princeps poſſit mihi auferre
32 dn̄ium rei meæ. Dic, aut vult mihi auferre † dn̄iū,
ius cōe cōdendo poteſt, vt in toto titulo. ff. de bo-
nis damnat. &c. & in Auth. C. de inceſtis nuptijs.
& in l. cōmiſſa. ff. de publicanis, & vectig. Aut vult
mihi auferre dn̄ium rei meæ, iuriſdictionem exer
cendo, & poteſt, vt in l. fi. C. de iure dn̄ij impetran
do. Aut vult mihi auferre, alteri priuilegium con
cedendo, & tunc aut in hoc vertitur publica vtili-
tas, & poteſt, vt in l. item ſi verberatum. §. fin. ff. de
rei vendi. & in l. Lucius. ff. de euict. Aut non ver-
titur publica vtilitas, ſed ſola eius voluntas, tunc
regulariter non poteſt: & ita loquitur hæc glo. &
glo. in l. quoties. C. de precib. Imper. offer. fallit
in ratione iuris, quod haberet in parte rei, vt in
l. 1. C. de vendit. re. fiſc. priuato. lib. 10. fallit ratio-
ne poſſeſſionis, quam haberet de iure, vt in l. fina.
C. de quadrien. præſcript. & ratio eſt, quia Prin-
ceps non poſſet facere legem, quæ contineret in-
honeſtum, vel iniuſtum. Nam eſſet contra ſubſtan-
tiam legis, eo ꝙ lex ſit ſanctio ſancta, iubens hone
ſta, prohibens contraria, vt in l. 3. ff. de legib. eodē
modo ſi vellet auferre mihi dominium rei meæ
iniuſtè, nō poſſet: quia Princeps hēt iuriſdictionē
à Deo, vt in Authen. qūo opor. Epiſco. in princ. &
Deus non dedit ei iuriſdictionē peccandi, nec au
ferendi alienum. Inde ergo &c. Tertiò quæro an
Princeps poſſit reſcribere cōtra ius ciuile. Hic qc-
quid dicat gl. aduerte. Aut Princeps vult reſcribe-
re cōtra ius cōe, legē condendo, & pōt. vt in l. non
eſt nouū. ff. de leg. aut priuilegiū alteri cōcedēdo,

& tunc ſi priuilegium lædit alium modicè: & poteſt concedere, ſi lædit alium immodicè, non poteſt concedere, vt in l. quoties. C. de precib. Imperat. offer. ſi pronunciet expreſſim contra iura. vbi latè & peroptimè noſtram ampliationem multis medijs probat Io. And. in d. c. 1. & c. ne innitaris. ext. de conſtitutio. & in d. c. inter cęteras, ſequens Gl. fin. eiuſdē c. inter cæteras. Goff. in ſumma. tit. de cōſtitu. & melius in tit. de ſent. & re iud. col. 3. in verſ. alioquin ſnīa. Anto. de Butr. in c. 1. col. 5. in verſ. eſt ergo intentus, & col. 6. in verſ. idem ſi iudicat. ext. de conſtit. & in d. c. inter cæteras, col. 1. in verſ. primò, ꝙ fuit ſnīa nulla, & in c. 1. col. 3. in verſ. oppono, cum glo. ꝙ ſnīa contra leges. Pan. in d. c. 1. ext. de conſtit. & latiùs in c. 1. per totū. c. inter cæteras, per totum. & in c. cùm inter. nu. 9. ext. de ſent. & re iudic. Feli. in d. c. 1. ext. de conſtit. & in c. 1. & in c. inter cęteras. ext. de ſent. & re iudicata. Bal. in d. c. 1. ex̄. de cōſtit. Innoc. in c. ī pn̄tia. ext. de renunc. Pet. de Anch. in ſolemni repet. c. 1. ext. de conſtit. col. 6. in verſ. primò ergo, & principaliter quęro. Andr. Barbat. in ſolēni repetitione. c. 1. ext. de conſtitu. Henricus Boich in c. 1. ext. de ſent. & re iudi. Azo in ſumma. tit. C. quādo prouocare nō eſt neceſſe. in verſ. item nulla eſt ſentētia. Bar. in d. l. ſi expreſſim. nu. 1. & in d. l. 2. C. qn̄ prouocare nō eſt neceſſe. Probatur & tertiò pn̄s conclusio hac rōne, videlicet: Cum. n. quicquid egerit mādatarius contra, vel vltra fines mandati, eſt ipſo iure nullū, co ꝙ debeat ad vnguem ipſos ſeruare, vt in c. prudentiā. ext. de offic. delegati. & in c. ſi cui. de elect. in ſexto. & in c. venerabili. ext. de offic. deleg. c. cùm dilecta. ext. de reſcrip. in l. diligēter. ff. mādati. & in l. ſi procurator. C. de procurat. Inde ſequitur, ꝙ ſnīa lata contra leges, & Canones ſit ipſo iure nulla, cùm & Iudex obedire legibus teneatur, & ſm ipſas iudicia ſua decernere, ac ſnīas promulgare, quaſi mandatarius ipſarum. Ant. Gab. in lib. 2. cōium concluſ. tit. de ſentētijs. concluſ. 7. qui dicit hanc eſſe cōem Doct. ſnīam. Bal. in d. l. 2. C. quando prouocare non eſt neceſſe. in 1. not. Ang. in ſummario d. l. 2. Salic. in d. l. 2. in 1. & 2. oppoſ. dicens, ita communiter tenere Doctores, Odofred. in d. l. 2. verſ. ſed pro Deo. Iacob. Butr. & Fulgoſ. in d. l. 2. in ſummario. & in verſic. in glo. palam. Imol. in dicto c. cùm inter. col. 1. in verſic. nota, ꝙ ſentētia lata. Angel. in dicta l. ſi expreſſim. in verſi. in textu. ibi. [ſi expreſſim.] Imola in dicta l. ſi expreſſim. in 2. not. & in c. 1. col. 1. verſic. item intellige gloſ. extra de ſentent. & re iudic. glo. in l. Præſes. in verſic. & conſtitutiones. ff. de ſentent. & re iudic. & ibidem Bart. Imol. ibidem in 1. notab. & ibidem Paul. de Caſtro in ſummario, & ibi Iaſ. verſic. & hoc noto. glo. cum prolatis. in verſic. prolatis. verſic. quidam dicunt, & ibi Bar. in 1. col. ff. de ſent. & re iudic. & ibi Paul. de Caſtr. in princip. verſicu. à ſententia lata. & ibi Alex. col. 1. in princip. & in 2. col. verſic. & prædictis habes. & colum. penult. verſic. & ex hac gloſ. & ibi Iaſon colum. 3. verſic. in eadem glo. gloſ. 1. idem docuit in verſic. inſolidum. in l. ex diuerſo. in §. ſi in iudicio. ff. ſoluto matrimonio, & ibi Bar. in verſic. oppono. & Bald. in princip. verſic. contra quandocunque, & ibi Imola verſic. in gloſa ſolidum. vbi dicit iſtam communem eſſe opinionem. & ibi Romanus in 1. colum. verſic. in gloſ. in verſic. inſolidum, & ibi Paulus de Caſtro verſicu. in gloſ. ibi. Non expreſſo errore. Alexan. in l. 4. §. ſi quis condemnatus. colum. 2. in fine. verſi. pro hoc etiam. ff. de re iudic. Sarn. in proœmio regularū. fol. 5. quæſt. 2. nu. 4. verſic. pro iſta opinione. Anto. de Butrio in c. per tuas. col. 4. verſic. nota glo. ext. de ſententia excommunicationis. Decius in cap. quoniam contra. nu. 35. verſ. prius eſt. ext. de probat. & in conſil. 8. nu. 1. lib. 1. Dominicus à Sancto Geminiano in c. in tantum. col. penult. verſic. aut eſt error. diſt. 21. Imola in c. 1. col. 6. verſic. ſi iudicat ſuo ſenſu. extra de conſtitu. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 24. verſ. in eadem glo. in fin. ff. de verb. oblig. Bar. in l. is ad quem. col. 2. verſic. ſecundo caſu. ff. de acquir. hæred. & ibid. Roman. col. 2. verſic. ſecundo caſu principali, & verſic. aut ſententia eſt lata. & ibidem Paul. de Caſt. col. 1. in fine. verſ. in glo. fin. & ibidem Iaſ. col. 3. in fin. verſ. ſecunda concluſio eſt. Anto. de Butrio in c. ab excommunicato, col. 3. verſ. quarto caſu. ext. de reſcript. & in conſ. 37. col. 1. verſ. de nullitate autem. Socinus in regula 254. in princ. Philippus Francus in c. dilecto, col. 40. quæſtio. 52. octauò limita, & quæſt. 53. extra de appellat. Felinus in c. per tuas. col. 2. in verſ. orare, ext. de ſent. excommunic. Abbas in c. cum Apoſtolus. col. 1. in fine, verſi. in glo. in verſic. contenti, extra de cenſibus, & in c. cùm ad quorundam. verſ. in glo. 2. extra de exceſſibus Prælat. Anchar. in regula. Ea, quæ. col. 4. verſi. aut conſtitutio denegat. de regul. iur. in ſexto. Abbas in c. paſtoralis, colum. 1. verſic. & hæc faciunt ad quæſtionem. extra de fide inſtrumentorum. [illegible] Imola in 2. notab. Iaſ. in l. qui Romæ, §. duo fratres, colum. 3. in 3. notab. ff. de verbor. obligatio. & Aret. ibi in 4. notab. & ibi Ioannes Crottus, colum. 21. verſic. ſextò opponit. Bart. & Bald. in l. qui cum tutoribus, col. 2. verſic. ſecundò obſtat. ff. de tranſact. Iaſon in conſil. 80. col. fin. verſic. item ſaltem, volum. 2. & conſil. 24. col. 1. in principio, volum. 3. Oldendorp. in libello iur. & æquit. fol. 310. verſic. ſententia. Specul. in tit. de ſententia. §. iuxta, nu. 22. verſic. item eſt nulla ratione manifeſtæ iniquitatis. Barbat. in c. quoniam contra, nu. 46. verſic. capio tertium membrum. extra de probat. Iaſ. in l. fin. col. 1. verſ. ex prima parte Gloſæ, ff. de iuſtitia, & iure. Sebaſtianus Vantius in tracta. de nullitatibus ſententiarum ex defectu proceſſus, nu. 118. in verſic. diximus etiam.

Amplia primò (regulam traditam in præcedenti ampliatione vnica dictæ vnicæ concluſionis,) in qua diximus, quòd ſententia lata contra legem ſcriptam ſit nulla: dicendo idem eſſe, quando ſen-
33 tentia † contineret expreſſum errorē calculi. Hęc ampliatio probat duplici medio. Primò per text. apertiſſimum in l. 1. §. item calculi error. ff. quę ſententiæ ſine appellat. reſcin. vbi hæc habētur, videlicet: [Item ſi calculi error in ſententia eſſe dicatur: appellare neceſſe non eſt, veluti ſi Iudex ita pronunciauerit. Cùm conſtet Titium Seio ex illa ſpecie quinquaginta, item ex illa ſpecie vigintiquinque debere, idcircò Lucium Titium Seio in centum condemno. Nam quoniam error computationis eſt, nec appellare neceſſe eſt.] hæc ibi. Probatur & ſecūdò Doctor. auctoritate. Nam infraſcripti ſe ſubſcripſerūt pręſenti ampliationi, videlicet Gl. in d. l. 1. §. Item in verſ. putauerit. ibid. Bart. Gl. in l. vnica. verſ. vel tranſactio. C. de errore calculi. quam ſequuntur quoque ibid. Bart. nu. 3. Bal. ibid. col. 1. verſic. tu dic. ibidem Angel. verſic. ſi autem ſententia. ibidem Salic. col. 1. verſi. aut in

cauſa

cauſa calculi. ibidem Paulus de Caſtro colum. 1.
verſ.ſed ſi diceret. ibidem Alex. & Iaſ.col.3.ver-
ſic. hinc ſumpta occaſione.Iac.col.peo.verſ.in gl.
fin.Decius ibidem eol.2. verſic.in glo.tranſactio.
Odoſred.ibidem verſ.eadem diſtinctio eſt.Rimi-
nal. ibidem col.1.verſic.in glo.magna.glo.in c.1.
in verſicul.contra leges. extra de ſent. & re iudic.
Ant.Gabr.in lib.2.concluſionum.titul.de ſenteo-
tijs.concluſ.7.ou.2.in verſ.primò amplia.

Secuodò amplia, & dic quod io taotum eſt ve-
ra dicta regula contenra in 3.concluſ.quòd ſi in li
34 bello † Iudici porrecto ſuper aliquo negotio ex-
pediendo eſſer expreſſus aliquis error, ſi Iudex ſu
per illud ſimpliciter tuliſſet ſententiam ſine ex-
preſſione dicti erroris, huiuſmodi ſentẽtia etiam
eſſet nulla, vt docuit Bart. in l.vnica. C. de crrore
calculi.nu.3. quem ſequitur Franciſ.de Arct.in c.
quoniam contra.col.8.circa finem.ext.de probat.

Limita ampliationem præcedentem eſſe verá,
qñ talis error nullo pacto poſſet ſaluari, ita docuit
Frãc.de Are.vbi ſupra, citãs ad hoc Bal. in l.cũ cer
ta ratione. ff.quando prouocare non eſt neceſſe.

Tertiò amplia dictam regulã traditam in dicta
vnica ampliatione, ꝙ dicendo habere locũ etiã ſi
35 ſententia † contineat expreſſum errorẽ facti, cui
etiã admixtus ſit iuris error. hæc ampliatio proba
tur triplici medio. Primò.n.per omnia iura infra
(quorum ſeries verborũ fuit relata in probationẽ
primæ ampliationis ſupradictæ,) videlicet p arg.
[illegible] C.qñ prouocare nõ eſt neceſſe, in l.ſi expreſ-
ſum.ff.de appellat. Dixi probari per arg. in dictis
iuribus, quia adeſt locus argumentandi á maiori,
ſic dicẽdo, Si dicta iura volũt, ꝙ error iuris in ſen
tentia expreſſus annullet ipſam, quãto magis idẽ
dicendum erit, qñ non tantum error iuris erit ex-
preſſus in ſnĩa, verumetiã & error facti, vt diximus
in pñti ampliatione? Probatur & ſecundò pręſens
ampliatio Doct.auctoritate. Nã infraſcripti Do-
ctores explicitè ſe ſubſcripſerunt pñti ampliatio-
ni, videlicet Bar.in l.ſi is, ad quẽ.nu.3.verſ.ſecũdo
caſu, quando.ſ.falſa cauſa. ff. de acq.hæred. & ibi
Imo.col.1.verſ. Dr autem.& ibi Rom. col.2.verſ.
ſecundo caſu. Iaſ.in d.l.ſi is, ad quẽ. col.3. nu.18.
verſ.quintò fallit.& verſ.ſecunda cõcluſio.Ant.de
But.in c.in pñtia.col.2.in verſ.ſi vna tantũ eſt ex-
preſſa, & illa falſa.ext.de renunc.qui addidit hoc
probari ijſdẽ iuribus, quibus probatur, ꝙ vbi eſt
expreſſus error iuris in ſnĩa, ipſa ſnĩa eſt nulla.Pa-
nor.in d.c.in pñtia.nu.8.ſe ſubſcribens Bart.loco
citato.Innoc. in c.cũ Bertoldus.nu.4. verſ.vel dic
hoc tunc verũ eſſe, cùm in tenore ſnĩæ eius depre-
henditur iniquitas, vt hic. ext.de ſent.& re iudic.
et ſi in c.qm contra.ext.de probat.contrarium do-
cuerit, vt bene annotauit Pan.vbi ſupra, qui Pan.
docuit in c.ab excõicato.nu.10. ext.de reſcript.ꝙ
notorietas iniuſtitiæ reperta in ſnĩa quacunq; et
excõicationis, etiã ſi in ipſa non fuerit expreſſus
error, annullat ipſam.Probatur quoq; oĩbus aucto
ritatibus, quib.probata fuit ipſa concl.3.vide ibi.
Ant.Gab.vbi ſupra.in verſic.ſecundò amplia.

Quartò amplia idem eſſe in laudo, ſeu ſenten-
36 tia arbitri, quia laudum, † ſeu talis ſententia con-
tinens expreſſum iuris errorem eſt ipſo iure nul-
lum; hæc ampliatio probatur Doctorum aucto-
ritate. Nam infraſcripti Doctores hoc ipſum do
cuerunt, videlicet Glo.in l.diem proferre. §.ſtare.
in verſic.ſiue iniqua.ff.de receptis arbitris. Ioan.
de Imol.in c.1.col.6.in princ.verſic.ſed aduerte.
extra de conſtitu. & in l. filiusfamilias. col. 3. in
priocip. verſi.quod intellige. ff.de donationibus.
Socin.in conſ.283.col.3.in fine.& ſequenti.verſi.
præterea dictum laudum. Pariſ. conſil.24. verſic.
eonſequenter continet.volum.2.nu.144. Idem do
cuit Antonius Gabr. in lib.2. titul. de ſententijs.
concluſ.7.nu.4. in verſic. Tertiò amplia.

Quintò amplia dictam regulam traditã in con-
37 cluſ.3. quando ſententia † eſt lata expreſsè con-
tra ius municipale, ſeu ſtatutum inſertum in vo-
lumine Statutorũ ipſius loci, in quo ſententia fer-
tur, quia tunc eſset ſententia ipſo iure oulla. Hæc
ampliatio probatur infraſcriptorũ Doctorum au
ctoritate, videlicet Bart.in l.cum prolatis. nu.2.in
verſ.& teoe menti iſtam lecturam. ff. de ſent. & re
iudicata.& ibi Angel. verſ.& ideo ſententia lata.
Ang.Arct.in l.1.in princ.ff.de appellat. Bal.in di-
ſputatione ſua incip.Statuto cauetur.col.2.verſic.
tu dic. Alex.conſ.81. in princ. verſ.moueor quia.
vol.2.& in conſ.82.col.1.in fine.verſ.præterea di-
cta pronunciatio. vol.3. Iaſ.in l.fin.col.1. verſ.ſe-
cundò amplia.ff.de iuſtitia, & iure. Abbas Panor.
in c.1.nu.16.verſ.ſed quæro.ext.de ſent.& re iud.
& io c. paſtoralis.n.in fine. in verſ.hæc tamen opi-
nio.ext.de fide inſtrum.Fel.in d.c.1.col.2.in verſ.
Amplia ſecundò etiã ſi ſit contra legem municipa
lem, qui addit ibi, quòd ſententia etiã erit nulla,
ſi lata fuerit, iuxta ſtatutum de iure inualidũ. Idẽ
docuit Ant.Gab.vbi ſ.o.5.in verſ.Quartò amplia,

Primò limita dictã regulã in d.quinta amplia-
38 tione ipſam verã in Iudice ordinario, † qui tene-
tur ſcire ſtatuta, ſecus in alio, vt docuerunt Alber.
in l.2.verſ.quid ſi contra.C.qñ prouoc.non eſt ne-
ceſſe.Anto.Gabr. vbi ſupra.nu.6.in verſ.limita, &
intellige. Felin.vbi ſupra, ſequens Albericum.

Secundò limita, quando ſtatutum eſſet euagãs
à libro ſtatutorum, & ipſum ooo eſſer notorium:
39 quoniam tunc ſententia † lata contra ipſum vali-
da erit (vt latius dicetur de conſtitutionibus ex-
trauagantibus paulò poſt.) ſecus quia oporteret
ipſum produci in iudicio, quoniam aliàs iuſtam
haberet cauſam ignorantiæ ipſe Iudex, & ſic talis
ſententia cùm eſſet iuſta, inde ſequeretur, ꝙ eſſet
validà, ſecus ſi eſſet notoriũ, vt implicitè docuit
Bar.in l.omnes populi.nu.67. in verſ.circa ſecun-
dum.Vtrum.ff.de iuſtitia, & iure vbi infraſcripta
notatu digniſſima dixit, videlicet: Vtrum ſtatuta
debeant produci ſicut alia inſtrumenta, dic aut li
tigo in vna ciuitate, & volo fundare intentionem
meam ex ſtatuto alterius ciuitatis, aut ex ſtatuto
eiuſdem. Primo caſu debeo illud producere, &
allegari Iudici. Ratio, quia illud poteſt probabi-
liter ignorare, vt in c.1. de conſtitu.in ſexto. pro
hoc in l.præſcriptione.ff.ſi contra ius, vel vtil.pu-
blic. vbi quis allegabat Principi ius conſuetodi-
narium ſuæ ciuitatis, vt ibi not.& ibi dixi in fine.
Secundo caſu: Aut ſunt ſtatuta publicè nota in vo
lumine Statutorũ inſerta, & illa oon oporret pro-
duci.argumentum.ff.ad Torpil.l.1.§.fin. ſi autem
pronunciauerit.& per glo.in l.fecunda. ff.de con-
feſ.quæ dicit, quòd poſitioni iuris non reſponden
dum, nec eam poteſt Iudex probabiliter ignora-
re. Aut ſunt ſtatuta non ſic publicè oota, quia ſunt
reformationes factæ à prioribus, vel antianis non
inſerta in vol.ſtatutorũ, & illa debeot produci, cũ
qs poſſit ipſas ꝓbabiliter ignorare, ſicut dicimus
in cõſuetudine, q̃ dẽt probari Iudici, vt in l.1. C.
quę ſit longa conſuetudo. hæc oĩa Bar. vbi ſupra,

ex cuius dictis elicitur veritas præſeotis limita-
tionis. Nam Bartol.dicendo,quòd Iudea poteſt
probabiliter ignorare ſtatuta alterius ciuitatis,
& ſtatuta eiuſdem cinitatis, qñ non eſſeot ſic pu-
blicè nota,vt reformationes factæ ab antianis nõ
redactę in volumine ſtatutorum: & ideo talia ſunt
ei produeenda in iudicio,quaſi diceret (ipſe Bar-
tolus) ideo ſeotentia cõtra talia ſtatuta ea igno-
rantia eorum probabili valida erit,quod & aper-
tiſſimè docuit in l.eom prolatis.nu.2. ff. de re iu-
dicata. dicens,ſi ſunt data ſtatuta Iudici, & pro-
nunciat ſecondum illa,& eſt quædam reformatio
extra volumen; contra quam data eſt ſententia:
non eſt ipſo iure nulla: quia non eſt in volumine
ſtatutorum poſita.hæc ibi Bar.quaſi diceret,quia
illam ferendo eacuſatur cùm laborauerit ignorã-
tia probabili dicti ſtatuti non notorij,vt latiùs lo
co paulò ante citato expreſſius dixerat: quapro-
pter arguendo ea verbis ipſius à contrario ſenſu
patẽtiſſimè elicitur ipſum Bar. ſe ſubſcripſiſſe præ
ſenti limitationi,quam etiam limitationem intel
lexit veram Panormitanus in cap.1. nu.16.eatra
de ſent. & re iudic. quando talis reformatio, ſeu
ſtatutum non contentum in volumine ſtatutorum
nnn eſſet notum: ſecus ſi eſſet notum, & quidem
hæc limitatio Panormitani tacitè fuit acceptata
à Bar.loco citato io d.l.omnes.vt paulò ante pro-
bauimus. Idem docuit Felinus in dicto cap.1.co
lum.2. in verſic. ſecundò, niſi eſſet ſtatutum eua-
gans. qui ſequitur Bartolum, & Panormitanũ vbi
ſupra. & addit, quòd Ludouicus in conſi.52.vlt.
col.dicit,quod ſtatutum extrauagans non allega-
tur. Vnde meritò Bal.in cap. in cauſis. nu.3.extra
40 de ſent.& re iudicata: dicit,quòd ſituatio,ſeu in-
ſertio alienius ſtatuti † in volumine Statutorum,
in tantum eſt de eſſe ſtatuti, quòd aliàs non eſſet
dicendum ſtatutum, ſed quædam reformatio ea-
trauagans,ad cuius obſeruãtiam non tenetur Re-
ctor ciuitatis, qui iurauit ſeruare ſtatuta, vt in l.
cum prolatis. ff.de re iudic.& quòd ſtatuta dican
tur ea,quæ ſiũt cauſa perpetuę iuriſdictionis. Re-
formationes verò dicuntur ferri, prout res inci-
dit.hæc Bald.qui quamuis prima fronte videatur
noo admiſiſſe limitationem Panormitani,dicen-
tis,quòd tunc ſententia lata contra ſtatotum non
repoſitum in vol. Statutorum, eſt valida; qñ illud
nõ eſſet notũ: & Bal.docuit ſimplicieiter,ꝙ ſm ta
le ſtatutũ non teneatur Iudex indicare.non diſtin
gueodo inter ſtatutum notum ipſi Iudici,& igno-
ratũ ab ipſo.cùm tñ ea Bar.quoque eliciatur talis
diſtinctio, eo ꝙ dixerit, ꝙ quando ſtatutum non
eſt inſertum in volum.Statutorum.ſententia Iudi-
cis cõtra illud tenet,quia illud probabiliter igno-
ranit. Quapropter videatur prima fronte ipſum
Bal. non admiſiſſe dictam diſtinctionem. Tamen
ſi bene librentur dicta ipſius Baldi, contrarium
apparebit: Nam diceodo, quòd ſi aliquod ſtatu-
tum non inſertum in volomine Statutorum repe-
riatur Index (qui iurat ſeroare ſtatuta ciuitatis)
illud obſeruare non tenebitur, quaſi diceret, non
tenebitur obſeruare: cũ probabiliter ipſum igno-
ret,niſi ſibi innoteſcat, & præſentetur in iudicio,
vt eaplicite docuerat Bar.vbi ſupra, & ſic intelli-
gendo dictum Bal.nulla controuerſia inter dictos
Doctores apparebit,quod & comprobatur etiam
ex hac ratione: Nam aliàs Felio.qui omnes præ-
dictas ſententias vbi ſupra refert, & ſequitur,eſſet
ſibi contrarius,quod non eſt ſuſpicandum in tãto
Doctore, qoi paulò poſt oitens cõcordare dictos
Doctores, iotelligit dictum Panor.verum, quãdo
reformationis oomine eſſeot clauſulæ æquiparan-
tes eam ſtatutis,& maodantes ſeruari. Cum iſtis
concordant (vt refert ibi Feli.) Paul.de Caſt.Imo.
& Alex.io d.l.cum prolatis.& Bal.in l.leges ſacra-
tiſſimæ.q.2.C.de legibus.Idem docuit Ant.Gabr.
in tract.Concluſ. lib.2. titul. de ſeotentia. nu.15.
verſic. primò limita.

Seatò amplia dictam regulam traditã in dicta
41 vnica aopliatione etiã ſi lata fuerit ſentẽtia † ab
aliquo Iudice contra iuris cõis regulã,tam inter-
locutoria, q̃ diffinitiua ius,ſeu quæ habeat plures
exceptiones,in quarum vna poſſit ſaluari talis ſen
tentia: qm̃ hoc non obſtante dicta ſententia erit
nulla: ſi huiuſmodi caſus eacepti à tali regula oõ
ſint expreſſi in dicta ſententia,quia talis ſentẽtia
diceretur lata,vtputa,ſi Iudea ioterloquatur Ca-
ium ſeruum torqueoduoi eſſe cootra Titium ex-
preſsè contra ius,qui erat dominus eius.hæc ſen-
tentia eſt nulla, ſi additum fuiſſet contra Titium
dominum ipſius Caij: eom tum lata fuiſſet cõtra
legem præcipientem,ꝙ regulariter ſeruus non ſit
torqneodos in dñm, niſi io caſu ſpeciali expreſſo
ab aliqua lege,vt C. de quæſtionibus.l.1.vt etiam
quàm elegantiſſimè docuit Gloſ. magiſtralis in l.
ante ſententiam.ff.de appellat.& idem erit dicen
dum in ſimilibus caſibus. Hæc ampliatio proba-
tur duplici medio. Nam primo per arg.in dictis
iuribus.& ſecũdò Doctorum infraſcriptorum au-
ctoritate.Glo.enim fin.in l.2. ff.de appellat.reci-
piendis Glo.fin.in l.2.ff.ſi quis in ius vocatus non
ierit. Alex.in l.ex diuerſo.in §.in iudicio. verſ.ſed
quæri poteſt.ff.ſolu.matrim.& in l.4. §.ſi quis con
demnatus.col.2. io fine. verſ.pro hoc etiam.ff.de
re iudic.Matthæus Matheſil.in ſuo ſingulari 19.
qui notabiliter hoc ipſum exemplificat his ver-
bis vtens,videlicet: Similiter ſi pronunciauit Iu-
dex filiumfamilias potuiſſe teſtari, & ideo valere
teſtamentum, ſententia erit nulla, licèt poſſit ſal-
uari in peculio Caſtrenſi, vel quaſi. Similiter vi-
42 demus in citatione. Nam citatio † facta,vt quis
compareat io die feriato,eſt nulla, niſi exprima-
tur cauſa ſpecialis,propter quã illo tempore poſ-
ſit procedi,vt notat Innoc.in c.præterea.eatra de
dilationibus.& Bart.in l.2.nu.1.& 27. ff.ſi quis in
ius vocatus nõ ierit. Nam in nu.1.his verbis prę-
ciſis vtitur,videlicet: Reſpondeo ea hac l. in fine.
videtur notabiliter ioduci, ꝙ ſatis eſt, ſi pars di-
catur eſſe certa,ꝙ de eo ſit facta citatio,quod re-
gulariter eſt de iure,ſicut eſt,ꝙ quis non cogatur
ire ad iudiciom die feriata,& ꝙ patronos nõ coo
ueniatur à liberto actiooe famoſa, & ſimilia. Vo-
de ſi aliqua cauſa ſpecialis eſt, ꝓpter quod ſit con
trariũ,illod debet ſpecialiter exprimi, & tunc ve-
nire tenetur,& ita intelligit hanc mateтiã Innoc.
in c.præterea.ext.de dilationib.in fin.vbi mirabĩ
liter examinat iſtã legẽ.& hoc etiã ſentit hic glo.
vltima huius legis,vbi dicit,ꝙ ſi exprimitur cau-
ſa,quæ põt agitari die feriata,debet illa die cõpa
rere.hæc omnia Bar.vbi ſupra. qui idem docẽs in
l.quotiẽs.ff.ſi quis cautionib. his verbis vſus fuit,
videlicet: Non dr̃ eſſe dubiũ illud, de quo eſt re-
gula.licèt ſint aliqui caſus ſpeciales,niſi de caſib.
ſpecialibus mentio fiat.hæc ille.hoc ipſum docuit
elegantiſſimè Dec.in conſ.8.in princ.addens hãc
regulam peroptimam,dicens. Quando à cõmuni
43 regula receditur,† nõ ſufficit cauſam ſubeſſe,niſi
eapri-

exprimatur, vt notat Oldr. in cõſ. 326. incip. Quod
articuli. in 2.col. Alex. in l. 4. §. ſi quis condẽnatus.
col. fi. verſ. ꝓ hoc ẽt. ff. de re iud. Grat. in cõſ. 116.
nu. 10. verſ. Adeo quòd. vol. 2. Ruin. conſi. 41. col.
6. in fi. ver. pro hoc etiam facit. vol. j. Idem docuit
Pan. in c. ad noſtram, circa finem. in verſ. Cum er-
go ius. extra. de appellat. dicens, cùm ergo ius re-
ſiſtat tali appellationi, niſi certo in caſu, oportet
quòd ille caſus exprimatur, vt appareat appella-
tum in caſu conceſſo: ſicut obſeruatur, cùm appel
latur ab executore, hæc ille. qui idem docens in
c. conſuluit. el primo, in fi. in verſ. Nec regulari-
ter. extra. de appellationibus. optimam regulam
prædictam exemplificat in materia eadem appel
lationis, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nec
44 regulariter † cogitur quis in appellatione à diffinitiua exprimere cauſam appellandi, vt in l. 1.
in fi. ff. eodem, cum ſequenti. no. in c. cùm in ec-
cleſia. extra. de appellat. ſed in facto notorio non
audietur appellans a diffinitiua; cauſa legitima
offuſcante notorium non expreſſa, vt in c. Roma-
na. §. ſi autem, poſt ſententiam. de appellat. in 6.
& in hoc caſu intelligo hunc textum, & ſimilia
iura, quæ faciunt differentiam inter notorium, &
occultum, & vide Inn. in c. paſtoralis. §. præterea.
de officio delegati. (Adde tu, quòd ibi Innocen-
tius nu. 4. in verſ. vel quia, his verbis vſus fuit, vi-
delicet, vel quia non exprimit cauſam appellatio
nis in caſibus, in quibus prohibita eſt appella-
[illegible]quitur Panor. vbi ſup. Ex cuius dictis eli-
cio notabilem concluſionem, quòd vbicunq; ius
prohibet appellationem, nũquam iudex tenetur
deferre appellationi, niſi cauſa legitima in ea ex-
primatur, & ita limita iura, quæ dicunt, quòd in
appellatione a diffinitiua non eſt neceſſe cauſam
exprimere, facit quod legitur, & notatur in cap.
Quod ad conſultationem, de ſent. & re iud. hæc
Panorm. vbi ſup. Idem docuit Romanus in conſi.
324. in fi. Idem docuit Ant. de But. in c. per tuas.
colu. 4. in verſ. Nota glo. & tene ipſam menti. ex-
tra. de ſent. excommunicationis: vbi infraſcriptis
vtitur verbis, videlicet. Nota gl. & tene ipſam mẽ
ti: quia cauſa euidenter iniuſtitiæ reddit ſenten-
tiam nullam Idem ſi ſit impoſſibilis, vel turpis.
Idem ſi contineat ſententia aliquid in ſe ſub ui
præcepti, quod in ſe ſit peccatum: vt quod elee-
moſinam non faciat: vel quòd non faciat aliud,
quod in ſe ſit bonum: vel quòd hominẽ occidat:
ſufficit ergo, & ad hoc notatur textus, quòd in
ſuo genere ſententia oſtendat iniquitatem in ſe
euidentem, vt ſit nulla: dato, quòd poſſit caſuali-
ter excuſare: quod nota, & tene menti. Caſus in c.
venerabilibus. de ſent. excommun. in ſexto, gl. in
c. ad hæc. verſ. examinentur. extra. de off. Archi-
diaconi, quæ dicit, quòd imputetur Epiſcopo ſi
Archidiaconus examinando approbauit indi-
gnum, niſi ipſe Archidiaconus examinator eſſet
perſona valde digna; adeo quòd excuſaretur Epi
ſcopus, ſi ei credidit, allegat ad hoc bonum text.
in c. ſignificante; extra. de pignoribus. Idem do-
cuit in ſimili Spec. in ſecunda par. titu. de Inſtru-
mentorum editione. §. reſtat videre. verſi. quid ſi
dum atteſtationes publicantur, docet quòd ma-
gis credendum erit tabellioni, qui dicta teſtium
ſcripſit, quam ipſis teſtibus aſſeuerantibus ſe non
depoſuiſſe, prout ſcriptum à tabellione reperitur,
45 † ſi tabellio eſſet bonæ famæ, ſecus ſi malæ famę,
& teſtes bonæ famæ. Cuius ſententiæ ſe ſubſcri-
pſit Pan. in c. ad audientiam. nu. 7. extra. de præ-
ſcriptionibus, & Fel. in c. ſuper his, col. penul. ex-
tra. de accuſat. ſed hanc doctrinam Specul. intel-
lige ſano modo, etiam ſecundum eundem Specu.
procedere in cauſa ciuili, ſecus criminali, in qua
requiruntur probationes luce meridiana clario-
res, vt docet text. in cap. ſciant. 2. q. 8. Quapropter
meritò idem docuit Specul. ibidem in verſic. ſed
quid ſi vnus ex teſtibus, infraſcriptis vtens verbis
videlicet: ſed quid ſi vnus ex teſtibus à tabellione
receptis accuſatur falſum dixiſſe: teſtis verò dicit
aliter ſcriptum eſſe dictum eius, quòd ipſe protu
lerit, negans illud: quæritur cui magis credetur;
vtrum ſcripturæ tabellionis, an dicto teſtis id di-
xiſſe negantis? Reſpondeo omnes doctores Bo-
nonienſes in noſtra examinatione priuata cõcor
darunt, quòd non credatur inſtrumento contra
iſtum; cùm in criminibus apertæ debeant eſſe pro
bationes, vt in c. ſciant. 2. q. 8. ſed certè nec ipſi te
ſti contra ipſum inſtrumentum hac eadem ratio-
ne, & ideo neuter punitur ſcilicet nec teſtis, nec
tabellio, vt in c. cum inter R. ſeniorem. extra de
elect. & hoc proſequere, vt ſup. de teſte. §. 1. verſi.
ſed pone ecce iudex. (Adde tu lib. 1. titu. de teſte.
§. 1. colu. 4. in verſ. ſed pone ecce iudex.) Vbi Spe-
cul. docuit, quòd tabellioni ſcribenti dictum te-
ſtis ſine præſentia iudicis creditur, potius quàm
teſti neganti ſe illud depoſuiſſe, & hoc potius de
facto, quàm de iure, etiam ſi iudex velit arguere
ipſum teſtem de falſo: ſecus ſi accuſaretur teſtis
de falſo ad pœnam; quoniam non ſtaretur dicto
tabellionis. hæc ex ipſo Specul. Vbi ſup. ſed ani-
maduertendum, quòd his quæſtionibus poterit
obuiare tabellio ſcribens depoſitionẽ teſtis ſcien
tis ſcribere: Nam poterit ipſum teſtem compelle
re ad ſubſcribendum ſe tali depoſitioni ab ipſo
teſte denuo relectæ, qua ſubſcriptione peracta,
non poterit teſtis denegare propriam depoſitio
nem, vt latiùs tradidimus in noſtra praxi. titu. de
teſtibus. Vide ergo ibi, ex his ergo omnibus di-
ctis Specu. patuit veritas præſentis noſtræ amplia
tionis: qui rurſus idem apertius docens in lib. 1.
titu. de iudice delegato. §. ſupereſt videre. colu. 3.
verſi. item ſi ſit conſanguineus, & in verſi. Quid ſi
non eſt conſanguineus: eſt tamen affinis, probat
per text. in l. lex cornelia. ff. de iniurijs. Vbi dici-
tur apertiſſimè, quòd eſſe quis non poſſit iudex
46 † in cauſa conſanguinei ſui, vel affinis, ſed addit
Specul. dicens, quòd intuenda tamen eſt perſona
ſecundum Vincentium: Nam talis poſſet eſſe con
ſanguineus, qui recuſari non debet: vt ſi ſit mo-
nachus Ciſtercienſis. hæc ille, quaſi diceret, quòd
licèt regulariter poſſet de iure recuſari ad litem
conſtante iudex conſanguineus partis aduerſæ,
tamen ſi huiuſmodi iudex eſſet prouidus, ac iu-
ſtus, de cuius iuſt. in iudicio merito non dubium
eſſet, tunc non poſſet reuocari, idem docuit Fel.
in c. 1. col. 3. verſi. amplia quintò, extra de ſent. &
re iud. & in colum. 9. limitatione 12. verſi. ſecun-
do per ea. dicens. ſecundò per ea, quæ poſui in c.
ſuper literis. col. 17. verſi. decima regula de reſeri
ptis. Oſtendendo quòd actus, qui non poteſt fie-
ri, niſi certis caſibus, nõ valet, niſi exprimatur ali
quis ex illis caſibus, hæc ille vbi ſupra. qui rurſus
idem confirmauit contra Ludou. in l. 8. in 3. colu.
ff. de verb. obl. in c. ad noſtram, in fi. extra. de ap-
pellat. qui idem rurſus docuit in c. quod ad con-
ſultationem, colum. 10. in verſi. & in primis caue
quando

quando Lud. extra de ſent. & re iud. Vbi hoc ip-
ſum peroptimè probauit. qui rurſus idem docens
in c. ſicut. col. 9 ver. cõfirmantur iſta, extra de ſen.
& re iud. infraſcriptis vritur verbis, videlicet. Con
firmãtur iſta, quia qñ ſententia haber in ſe expreſ-
ſum errorem iuris inſpecta regula iuris commu-
nis, non valet, licèt ad illam regulam ſint caſus
ſpeciales, in quibus valere poſſet. facit quod no-
tat Lud. conſi. 483. penul. dicens, quòd vbi ex ali-
qua cauſa licet recedere à iure communi, non ſuf
ficit, quòd adſit illa cauſa, niſi exprimatur, indu-
cit Imo. in c. prærerea, poſt principium. extra de
dilationibus. Idem docet Aret. in l. in illa, 7. col.
ff. de verborum obligat. vbi eleganter poſuit regu
lam, ꝙ inualiditas actus dicitur notoria: quando
regulariter eſt prohibitus, licèt certis caſib. per-
47 mittatur. † exẽplificat in citatione propter dictũ
Innoc. in d. c. prærerea. cum quo concordat, & po-
ſtea limitat dupliciter, hæc Fel. vbi ſup. qui idem
docuit in c. ſuper literis, col. 17. verſ. de cima regu
la. ext. de reſcr. idem docuit Philippus Francus in
c. 3. ſuper gl. fin. ext de appellat. vbi notab. his ver
bis vritur, videlicet: Nota, ꝙ appellatio à corre-
ctione eſt regulariter prohibita, niſi ex cauſa, vt
hic in glo. ſed dixit hic notabiliter Innocentius,
quòd licèt alias in appellatione a diffinitiua non
ſit exprimenda aliqua cauſa, vt in l. 1. in fi. cum ſe
quentibus. ff. de appellat. & in c. 1. §. his, quæ, &
ibi glo in verſic. ſtatuit, de appellat. in ſexto, & c.
cum in eccleſia. extra de appellat. tamen quando
appellatur in cauſa correctionis etiam poſt ſen-
tentiam non valeret appellatio, niſi litteræ impe
tratæ in cauſa appellationis (dato quòd facerent
mentionem de ipſa appellatione) exprimant in
ſpecie cauſam ipſius appellationis. arg. cap. dile-
ctus filius Abbas, extra de reſcriptis. & ratio eſt,
quia ius reſiſtit tali appellationi, niſi in certo ca-
ſu, & ideo oportet, quòd ille caſus exprimatur, vt
ſic appareat appellatum in caſu conceſſo, & ſic li
cèt in appellatione a diffinitiua non requiratur
expreſſio cauſæ: tamen illud eſt verum, niſi quan-
do appellatur, in caſibus regulariter prohibitis:
tunc enim debet exprimi cauſa, & ita tenent do-
ctores in c. Romana §. ſi autem, & ibi per glo. in
verſ. mandetur, de appellat. in ſexto, hæc illæ, vbi
ſup. qui idem docuit in c. conſuluit, el primo, in
verſi. in glo. 2. in fi. ext. de appellat. vbi inter alia
retulit, & ſequutus fuit id, quod dixit Panor. ibi-
dem, quòd omni caſu, in quo ius prohibet appel-
lationem, nunquam iudex tenetur deferre appel
lationi, etiam à diffinitiua, niſi legitima cauſa in
appellatione exprimatur, hæc ille. Idem docuit
Decius in c. ad noſtram. colu. 4. in fi. in verſi. in ſe
tamen, extra de appellat. dicens. In ſe tamen ra-
tio Abbatis vera eſt, & notabilis, quòd vbi appel
latio prohibetur niſi certo caſu, debet ille caſus
exprimi, vt appellatio iuſtificetur. hæc ille ibi,
qui rurſus idem docens in c. conſuluit, colu. 2. in
verſi. circa illum tex. & in cap. 2. in verſi. & hoc in
qualibet diſpoſitione, ext. de appel. dixit, quòd
48 in facto notorio appellatio † non admittitur, ni-
ſi legitima cauſa exprimatur: quia in notorijs ap
pellatio prohibetur, vt hic, & in c. cum ſit Roma-
na, & ideo cauſa debet exprimi, vt iuſtificetur. Et
hoc in qualibet diſpoſitione generaliter proce-
dit, quia quando a communi regula receditur,
cauſa debet inſeri, per quam actus reddatur legi
timus, vt eſt dictum Innoc. in c. præterea, de dila-
tionibus, & ideo quando quis citatur, vt compa-
reat perſonaliter, contra regulam, quæ ponitur in
l. fi. C. de Procurat. opus eſt, vt in citatione cauſa
exprimatur. Idem docuit Antonius Gabrielius
in lib. 2. concluſ. 7. tit. de ſententijs, num. 7. verſic.
quinto amplia.

Et licet veriſſima ſit præſens noſtra amplia-
tio, & probata auctoritate Bartòlus inter alias
Doctorum ſententias: tamen cùm poſſet quis
inſurgere contra ipſam dicendo, ipſi non ſe ſub-
ſcripſiſſe Bar. cum contrarium videatur ad uerbũ
expreſſiſſe in infraſcriptis locis. Nam primo in l.
quid ergo. §. pœna grauior. nu. 4. verſi. item ſimi-
liter eſt videndum. ff. de his qui notantur infa-
mia. infraſcriptis vritur verbis, videlicet. Item ſi-
militer eſt videndum vtrum ſit neceſſe exprimi
cauſam in ſententia quare imponatur pœna cor-
poralis pro pecuniaria impoſita a iure, vel alio
modo alteratur ipſa pœna a iure indicta reſpectu
valoris ſententiæ, medicetur ſententiam latam
continere iuris communis errorem expreſſum,
ac per conſequens eſſe nullam reſpondes. inquit
Bartolus, vbi ſupra, quantum ad valorem ſen-
49 tentiæ non eſt neceſſe, quia cum iudex † ha-
beat poteſtatem augendi, & minuendi pœnam
ex cauſa: Sententia ſic ſimpliciter lata expreſſũ
iuris errorem continere non poteſt, hæc ille. vbi
ſupra. Qui idem docens in l. quod ad ſtatum ff. de
pœnis dicit cum gl. ibi ꝙ ſententia, quæ continet
variatam pœnam iuris a iudice non cõtinet ex-
preſſum iuris communis errorem, quia iudex mi-
nuere, & augere poteſt pœnam indictam a iure,
vt in l. hodie, & in l. ſanctio legum. ff. de pœnis, &
ſic dicta ſententia potius dicenda eſſet ſecundum
ius, cum iudici a iure fuerit tributa poteſtas mi-
nuendi, & augendi pœnam a iure ſtatutam, hæc
ille vbi ſup. Qui rurſus idem docens in l. delega-
torum. §. ad tempus. ff. de interdictis, & relegatis,
dixit, quòd licèt non debeant bona auferri a re-
legato, tamen ſententia talis non erit nulla, quia
non continet iuris errorem expreſſum, cum iudex
ex cauſa poſſit auferre, & augere pœnam.

Et ideo in maleficijs non apparet, quòd ſit er-
ror expreſſus, vt not. in l. quod ad ſtatum. ff. de pe-
nis, hæc omnia Bar. vbi ſup. cuius ſententia expreſ
ſa ſupraſcriptis verbis videtur non ſolum aduer-
ſari præſenti noſtræ ampliationi, verum etiam ſi-
bimet ipſi, cum contrariari videatur his, quæ ipſe
docuit in l. 2. nu. 1. & 27. ff. ſi quis in ius vocatus
non ierit. & in l. quotiens. ff. ſi quis cautionibus:
Vbi apertiſſimè approbauit præſentem noſtram
ampliationem. Pro concordia tamen ſciendum,
quòd in dictis Bar. nulla eſt vera controuerſia, &
ſic apparens ſolum, nec aduerſatus fuit in prædi-
ctis locis præſenti ampliationi regulariter loquẽ
ti, quæ tamen limitationes, ſeu fallentias recipit:
& primo referam ad uerbum, media quibus vti-
tur Decius reconciliando eius dicta in c. conſu-
luit, el primo, extra de appel. in fine. Prima ergo
eius reconciliatio eſt, ſecundum Decium, quòd
id quod dixit Bar. in d. l. quid ergo. §. pœna gra-
uior. & in l. quod ad ſtatum, procedit in caſu, in
quo ipſe Bar. tunc loquebatur, videlicet. Quan-
do pœna imponitur regulariter a lege, & altera-
tur a iudice. Nã præſumitur illud factum ex cau-
ſa propter qualitatem iudicis, pro quo præſumi-
tur. Et ita iſtam materiam limitauit Abb. in cap.
niſi, de præbendis, de quo latius dicã (inquit De-
cius).

Digitized by Google

cius)in ſubſequenti prima limitatione. Nec ob-
ſtat ſi dicatur,quòd dictum Innoc. in d. c.præte-
rea,loquitur etiam in iudice, qui citationem fa-
cit,& tamen expreſſio cauſæ requiritur:quia talis
citatio reſpicit ordinem procedendi, & quãtum
50 ad proceſſum, † & ad ſolemnitatem iudicij non
præſumitur pro iudice, niſi quatenus in actis ap-
paret. c. quoniam contra. extra de probat. ſecus
verò quoad iuſtitiam,& deciſionem cauſæ: quia
pro rectitudine præſumitur,& ſecundum hoc nõ
procederet quod dictum eſt ſupra de expenſis,a
quibus victus abſoluitur, quòd cauſa debeat in
ſententia allegari,cùm ſecundum regulam iuris
communis talis ad expenſas ſit regulariter con-
demnandus.Vnde aliter, & ſecũdo dicendũ erit,
quòd dictum Bar. in d.§. pœna grauior. videatur
habere ſpecialem rationem: quia in illo caſu
arbitrium iudici conceditur: Vnde duo concur-
runt, præſumptio, quæ inſurgit ex perſona iudi-
cis,& arbitrium,quod in illa materia iudici tri-
buitur:ex quo factum iudicis magis iuſtificatur.
Dicendum videtur quod Bar. in locis ſupra alle-
gatis non dicit,quòd cauſa præſumatur pro iudi
ce: ſed ſolum dicit,quòd talis ſententia contra re
gulam iuris,non eſt ipſo iure nulla, cum non ſit
error expreſſus in ſententia. Hæc omnia Decius
vbi ſup.quæ ad verbum hic ſtuduimus recenſere,
tum quia Antonius Gabrielius, vbi ſup. ipſum
citat contra noſtram ampliationem ab ipſo Ant.
[illegible] vbi ſup. quamuis ex ſup. dictis verbis ip-
ſius pa[illegible]mè appareat, ipſum Decium non
aduerſatum fuiſſe noſtræ ampliationi, cum ple-
51 riſque in locis † ſup.recenſitis, & in eodem met
c.conſului,ipſam approbauerit ipſe Decius,& ſe-
quutus fuerit,tum etiam vt pateat dicta Bar.poſ
ſe concordari,pro vt concordauit, ac declarauit
Decius vbi ſup. cuius declarationi non contradi-
cendi animo,meam ſententiam in medium pro-
feram. Dico ergo nullam in verbis.Bar.eſſe con-
tradictionem,& ipſum in his omnibus verum di
xiſſe,pro cuius maiori intelligentia animaduer-
tamus obſecro, quòd de duplici ſpecie ſententia
rum inter ſe longe diſtantium,ac diuerſarum me
ritò diuerſa, & non aduerſa protulit verba ipſe
Bar.vbi ſup. Nam in iuribus relatis paulò ante à
Decio,& a me,hic loquutus fuit ipſe Bar.de ſen-
tentijs pœnalibus, quæ proferuntur contra iura
pœnalia taxantia pœnas iniungendas ſingularis
criminibus regulariter, vt patet ex citatione ip-
ſorum iurium pœnalium,& quia(vt ipſe met do-
cuit expreſsè in d. l. relegatorum. §. ad tempus,)
cum ſimus in maleficijs,in quibus puniendis a iu
re expreſſe fuit conceſſa iudicibus poteſtas mi-
nuendi, & augendi arbitrio eorum pœnas à iure
ſtatutas: inde ſequitur, quòd ſententia lata con-
tra iura pœnalia in ipſis pœnam a iure ſpeciali-
ter ſtatutam exprimendo auctam, aut diminutã,
non ſit dicenda lata contra regulam iuris commu
nis:cum non ſolum habeatur a iure communi mo
dus taxandi pœnas,ac ipſas iniungendi: verum
etiam facultas dictas pœnas à iure communi taxa
tas minuendi,& augendi,& quòd hæc fuerit ſen-
tentia Bar. in præſentis iuribus elucet ex ipſiuſ-
met verbis habitis in d.l.relegatorum. §. ad tem-
pus.eo,quòd infraſcriptis vtatur verbis ibi; vide-
tur,quòd debemus dicere ſic: quòd ideo hæc ſen-
tentia non eſt nulla: quia in ea ratio eſt expreſſus
iuris error, licèt enim non debeant bona auferri
relegato:tamen ex cauſa iudex poteſt auferre,&
augere pœnam, & ideo in maleficijs nõ apparet,
quod ſit error expreſſus.Hæc omnia Bar. ex qui-
bus patuit veriſſimam fuiſſe noſtram interpreta-
tionem ipſius Bar.ſententiæ in dictis iuribus pę-
nalib.ſed quando Bar. loquitur in alijs ſententijs
ferendis ſine taxatione pœnarum ibi ſtatuenda-
rum,& docet quòd ſententia lata contra regulas
iuris etiam in caſu ſpeciali a iure conceſſo ſit
nulla, & eo non erit obediendum,niſi in ea talis
caſus, ſeu cauſa ſpecialis contra dictam regu-
lam iuris, a iure approbata expreſsè inſeratur,vt
ipſe met docuit in l.2.nu.1.& 27.ff.ſi quis ius vo-
catus non ierit, & in l. quotiens ff. ſi quis cautio-
nibus:Vbi exemplificat ipſe Bar.in omni ferè ca-
ſu,cuius verba retuli paulò ante in probationem
præſentis ampliationis. Vide ergo ibi hanc no-
ſtram reconciliationem Bar. cum ſemetipſo, &
noſtram ampliationem memoriæ tenaciter co-
menda,ac ipſam retine, quia valebit ad multas
quæſtiones dirimendas.Nec mireris, eoque dixi
quòd ſententiæ latæ contra regulas iuris commu
nis expreſsè ſint nullæ ſi pœnales non fuerint, ſe-
cus ſi fuerint pœnales, quoniam in promptu erit
ratio, & eſt, quoniam de indulta iudicibus ptãte
minuendi, & augendi pœnas ſtatutas a iure, fit
mentio in ipſo iure communi,vt probaui ſup.Vn
de dicta auctio, aut diminutio pœnæ expreſſa in
ſententia non dicetur error iuris expreſſus, ſed ef
fectus iuris expreſſus,& idcircò talis ſententia va
lida erit.Sed ſi ſententiæ pœnales non fuerint,&
expreſsè continuerint errorem iuris,ſeu latæ fue-
rint expreſsè contra regulas iuris, erunt nullæ:
Quoniam non ſolum a iure iudicibus talis pro-
mulgandi poteſtas non eſt conceſſa,imò expreſſe
a iure prohibitam,vt latius fuit probatum in præ
cedenti tertia ampliatione. Imò declaratur ipſo
iure nulla,vt inter alia iura docuit text. in l. non
dubium. C. de legibus.

Limita primò præcedẽtem ſextam ampliatio-
nem,& dic ipſam veram regulariter, ſed non ha-
bere locum quando iudex, qui tulit ſententiam
contra regulam iuris communis, in caſu ſpecia-
li conceſſo, ſi non expreſſerit ipſum caſum in ſen-
52 tentia,niſi talis iudex † eſſet perſona multum pro
uida,& honeſta,eo quòd tunc præſumendũ erit,
quòd talis ſententia fuiſſet lata ſuper caſum con-
ceſſum ſpecialiter.

Hæc limitatio probatur duplici medio.Primo
enim per arg.in cap. niſi eſſent.in princ. extra de
præben.vbi hæc habentur,videlicet. [Niſi eſſent
viri prouidi,& honeſti,tam qui ordinationem fe
cerunt,quàm illi circa quos eſt facta ordinatio in
Eccleſia veſtra,ſuper negotio Prioratus, ordina-
tionem illam valdè ſuſpectam, propter exempli
perniciem haberemus.]Hæc ibi. Idem probatur
per arg.in c.Lugdunenſis parochiæ.9.q.2.vbi Vr-
banus Papa ſcribens Lugdunenſi Archiepiſco-
po, infraſcriptis vtitur verbis,videlicet.[Lugdu
nenſis Parochiæ clericos contra ſtatuta Canonũ
ab alterius parochiæ Epiſcopis ordinatos litte-
rarum tuarum ſignificatione monſtraui, cum gra
duum ſuorum honore recipere religionis tuę pru
dentia poterit, ſi eos aliàs canonicè, & ſine pra-
uitate aliqua ordinatos conſtiterit; ſi tamen eo-
rum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexe
ris promereri,[hæc ibi inter alia.]Diximus pro-
bari præſentem limitationem per argu. in dictis
iuri-

iuribus: quoniam etſi ad uerbum dicti Canones
explicitè non loquantur in caſu præſentis limita-
tionis: benè tamen implicitè; cum inde eliciatur,
quòd id, quod fit a perſona prouida, & honeſta,
non præſumatur fieri illicito modo, ſed licito.
Probatur, & ſecundo præſens limitatio infraſcri-
ptorum Doct. auctoritate. Nam gl. in d. cap. niſi,
verſi. honeſti dicit, quòd ex qualitate perſonæ præ
53 ſumitur licitum, quod alias eſſet illicitum, † arg.
c. Lugdunenſis 9. q. 2. glo. in d. c. Lugdunenſis in
ver. qđ ſanctus vir dixit, quòd nonne iſte Epiſco
pus deliquit ordinando clericos alterius? Quo-
modo ergo ſanctus fuit? Ommiſſis multis ſolutio
nibus. dic: quòd excuſatur ideo, quia vtiliter geſ-
ſit, & quia credebat hoc placere Ioanni ſicut non
54 facit furtum, qui credit † hoc placere domino, vt
inſtit. de oblig. quæ ex quaſi delicto naſcuntur, §.
1. & 2. hæc gl. illa, quæ tacitè innuit, ꝙ licet nullus
iuridicè poſſit ordinare alienum clericum ſecun
dum regulam iuris communis prohibentis Epi-
55 ſcopis † ordinare clericos alterius diœceſis ſine
voluntate ſuorum Epiſcoporum, vt habetur in c.
nullum Epiſcoporum. c. Epiſcopum non debere.
9. q. 2. & nouiſſime in ſacro Concilio Tridentino.
ſeſſ. 6. de reformatione. c. 5 ſeſſ. 7. de reformatio-
ne. c. 11. ſeſſ. 14. de reformatione. cap. 2. 2. & 3. ſeſſ.
23. de reformatione. cap. 8. 9. & 10. Tamen poteſt
hęc reg. fallere in aliquibus caſibus, vt puta, ſi ſu-
per hoc cum aliquo Summus Pontifex, qui dici-
tur, & reuera eſt ordin. ordinariorum, diſpenſa-
uerit, vt poſſit ordines conferre quibuſcunque ad
ſe concurrentibus ex alienis diœceſibus, etiam
inuitis eorum Ordinarijs: vel ſi alicui in particu
lari eſſet indultum à Summo Pontifice, vt poſſit
recipere ordinis Sacramentum a quocunque E-
piſcopo Catholico irrequiſito proprio eius Ordi
nario, vel etiam inuito. Vel ſi quis ſpem habens
in ratihabitione de præſenti Epiſcopi alicuius
ordinandi, eoq; inter eos ſit vnum nolle, & velle
de præſenti ordines confert alicui ſubdito dicti
ſui amici, ſub ſpe ratihabitionis de præſenti.

Quoniam collatio Sacramenti diceter facta ta
li ordinato cum conſenſu tacito proprij ſui Epi-
ſcopi, etſi non adfuerit expreſſus, & de hac ſpe-
cie ratihabitionis, ſeu conſenſu tacito intendit
loqui glo. in d. c. Lugdunenſis, in verſi. quod ſan-
ctus vir. Idem docuit, & apertius Panormitanus
in d. c. niſi eſſent. nu. 3. his formalibus verbis vtẽs,
videlicet. Nota ex tex. iuncta glo. prima, quòd a-
56 ctus, † qui aliàs prima frõte præſumitur iniuſtus,
ex quo certo caſu iuſtificari poteſt, ſi geſtus exti-
tit a prouidis, & honeſtis non præſumitur ini-
quus, imo iuſtus, & in caſu poſſibili geſtus. Quod
eſt benè notãdum, & facit multum ad notata per
Innocentium in c. 2. de dilationibus. Vbi dicit,
quòd ſi citatio prima fronte habeat iniuſtitiam
in ſe, licèt poſſit aliquo caſu iuſtificari, nihilomi-
nus propter primam præſumptionem iniuſtitiæ
nullius eſt momenti. Nam poſſet illud dictum o-
ptimè limitari per iſtum tex. vt procedat, niſi iu-
dex ſit vir valde circumſpectus, & honeſtus, ita
quòd non feciſſet illam citationem in caſu à iure
improbato, & pro hoc vide (inquit ibidem Pan.)
Innocentium, in c. 1. extra de clericis peregrinis.
Adde tu in fine, in ver. inferioribus. Nam Innocẽ-
tius ibi aſtipulatus fuit præſenti limitationi: eo-
quòd interpretans text. in d. c. j. in fi. Vbi expreſſe
habetur quòd. [debet Epiſcopi inquirere ab ijs,
qui dicunt ſe ſuſcepiſſe ſuperiores ordines, de in-
ferioribus ordinibus, quia poſſet contingere, vt
aliquibus prætermiſſis ſaltum feciſſent.] Innocen
tius (inquam) interpretando dictum Canonem,
ac regulam ipſius iuris communis, ipſam limitan
do iux. noſtram præſentem limitationem his ver-
bis vtitur, videlicet.

Nota ꝙ non ſufficit oſtendere litteras, ꝙ or-
57 dinatus ſit in Sacerdotẽ, † niſi habeat litteras de
quolibet ordine, niſi fortè qui ordinauit in Sacer
dotem, ſit tantæ diſcretionis, quòd præſumendũ
ſit de eo, quòd non ordinaſſet eum niſi habuiſſet
litteras ab eo, qui ordinauit in Diaconum, & ad
alios ordines, & tunc non quæram litteras ſuper
Diaconatu, nec in alijs ordinibus, hæc omnia In-
nocentius, vbi ſup. Felinus idem confirmat in ca
ſu comprehenſo in præſenti noſtra limitatione.
in c. ſuper his, col. penul. verſ. ex quibus omnibus
elicio. extra de accuſat. vbi hoc ipſum probat quã
plurimis Doctorum auctoritatibus, & ſimilibus
exemplis, qui idem rurſus docuit in c. ſicut, col. 9.
verſi. limita ſecundo, extra de ſent & re iud. Idem
docuit in ſimili Bal. vt refert Felinus in d. c. ſuper
his, col. pen. in extrauag. de pac. Conſtan. in verſi.
ibi Sacramentũ, vbi dicit, quòd dubitetur an va-
leat dictum teſtis, quando notarius dixit, quòd
idem dixit per omnia ſicut alij, vt per Docto in
c. nihil. ext. de verb. ſign. tamen fallit, niſi teſtis ſit
optimæ famæ. Idem dicere poſſet, tunc non poſ-
ſet recuſari, hoc notabile dictum Specul. [illegible]
fuit Auton. de But. in c. poſtremò. in [illegible] quæro
an diſtinctè conſanguineus. extra de appell. & idẽ
docuit ſequens Innocentium, in c. 1. in fi. in verſi.
quæro an ſufficiat. ext. de clericis peregrinis, di-
cens, quòd non ſufficiat alicui oſtendere litteras
teſtimoniales de ſuſcepto ordine presbyteratus,
ſeu alijs ſacris, niſi etiam oſtendat ſe fuiſſe ade-
ptum reliquos ordines inferiores, niſi fortè is, qui
ordinauit ad Sacerdotium ſit tantę diſcretionis,
quòd non ſit præſumendum illum ordinaſſe in
presbyterum, niſi ſibi de inferioribus ordinibus
conſtitiſſet, quia tunc præſumitur omnia ſolem-
niter acta, hæc ille.

Limita ſecundò, dictam regulæ ampliationem
dicendo ipſam verificari ſolum in ſententijs latis
contra regulas iuris communis non pœnales, nõ
autem in ſententijs latis contra regulas iuris cõ-
munis pœnales. Quoniam cõtra tales, ſententiæ
latæ validæ erunt.

Hæc limitatio ꝓbatur auctoritate Bar. in iuri-
bus allatis in recitatione impugnationis allatæ
contra ampliationem ſextam. Idem docuit De-
cius in c. conſuluit el primo, ext. de appella. Idem
docuit Saly. in l. properandum. §. illo. col. 1. C. de
iud. qui Salicetus eſt interpretandus iux præſen-
tem limitationẽ, vt feci de ſententia Bar. in dicta
ſexta ampliatione. Vide ibi.

Limita tertio dictam ampliationem ſextam di
ctæ concluſionis tertiæ: dicendo ipſam non ha-
58 bere locum quando ſententia † eſſet lata contra
regulas Cancellarię Apoſtolicæ, contra quas ſi iu
dicatum fuerit, ſententia indè lata non erit ipſo
iure nulla: etſi ipſæ regulæ ſint maximæ auctori-
tatis, quia non ſunt conſtitutiones generales, nec
ligant gratias ſucceſſorum. Quapropter neceſſa-
rio ſequitur, quod lata contra ipſos in iudicio fo
renſi erit valida, imò non poterit iudicari ſecun-
dum eas. Hæc limitatio probatur triplici medio.

Primò

Primò enim auctoritate regulæ Cancellariæ. Nā in regula 26.ſub titu. de regulis Cancellariæ perducendis habentur, videlicet.[Attendens. Idem Dominus noſter.(Adde tu, Innocētius Octauus,) quòd ſuper habendis de Cancellariâ Apoſtolica regulis, & conſtitutionibus mihi deſcriptis facilì eer per illos, qui in Romana curia indiguerint ad ipſam Cancellariam curſus dirigi poteſt, nec cōſultum foret, quòd ſuper earum regularum, & cōſtitutionum, quas iux. currentium varietatē cauſarum, & negotiorum, aliquotiēs immutari conuenit, probando tenorem, vel effectum teſtium plerumque tenacem de ſuper memoriam non habentium depoſitionibus ſtari deberet, voluit, ſtatuit, & ordinauit, quòd deinceps, quilibet ex auditoribus cauſarum Palatij Apoſtolici, & alijs etiam ſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſint Cardinales in ipſa curia pro tempore deputatis, auctoritate Apoſtolica iudicibus etiam in cauſis actu pendentibus ſuper huiuſmodi tenore, vel effectu probando, dumtaxat ſtetur, fidemq; adhibeat Cœdulæ ſiue ſcripturæ deſuper à duobus de maiori parco, quòd danda ſit, à tergo ſignatæ, & etiam duobus alijs literarum Apoſtolicarum abbreuiatoribus in ipſa cancellaria auſcultatæ, & domini Vicecancellarij, ſeu dictam cancellariam regentis manus ſubſcriptæ: vt eſt moris. Quicquid autem ſecus fieri contigerit, nullius ſit roboris, aut momenti,] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritatē. Nam idipſum docuit Gloſator dictæ regulæ, [illegible]dens ibidem rationem, qua motus fuit dictus Innocent. Octauus auctor d.regulæ, ad ipſam condendam dixit, quòd ratio fuit, quia aliquando mutatur regula cancellariæ pro varietate temporum, &c.c. non debet. extra de conſangui.& affin. ideo videtur quod legitimè ſit, quod dicitur, & ratio dubitandi fuit, quia ſatis erat, q̄ in præſentia principis haberetur illa regula inter alias regulas Cancellariæ, ideo non deberet fieri fides de ea, quia ex quo repeŕitur inter alias regulas, præſumitur eſſe de regulis: ſicut quando du-
59 bitatur † an aliqua ſit Decretalis, ſi reperiatur inter alias, præſumitur decretalis, ſicut monialis
60 † præſumitur reperta inter alias moniales, vt dicit gl. not. In ſumma. diſt. 19. ſed ſciendum, quòd quædam regulę ponuntur ad iudicandum bullas, & illæ non ſunt dandæ in iure: quia iudex non debet iudicare, niſi ſecundum bullam iam expeditam, & aliæ regulæ ponūtur ad terrorem pro exburſantibus pecunijs, videlicet, quòd infra ſex menſes expediantur bullæ: aliàs non valeat ſignatura, & ſimiles regulæ non ſunt dandæ: aliæ concernunt merum iudicium, vt ſupra regula proxima, & tales ſunt dandæ, & de iſtis ſunt, & de iſtis loquitur iſta regula, & practicatur hodie ſic: quā-
61 do vnus indiget † regula facit ſupplicationem, & dat Vicecancellario, & legitur, ſi eſt danda, & tunc ponitur prohemium regularum, & vna alia regula prima, & poſtea ponitur illa, quæ petitur, & deinde publicatio regularum, &c. Et ideo ponitur prohemium, & alia regula: vt videatur an ſit de regulis, ex quo inter alias reperitur, hæc gl. illa. Idem docuit, & elegantius Ludo. Gomes. In prohemio regul. cancell. q. 2. nu. 15. verſi. non obſtat etiam dum dicebatur, & ſi in tota dicta ſecunda quæſtione de materia præſentis limitationis pertractet, arguendo pro, & contra, tamen in dicto verſi. non obſtat, & verſi. ſequenti hoc ipſum mirabilius probat: aſſerens hoc probari per dictam 26. regulam Cancellariæ ſupra per me recenſitam. Idem docuit Gulielmus Caſſador. in deciſione ſeptima, ſuper regulas Cancellariæ, nu. 5. & verſi. præterea extrauag. regulæ, & concordata. Vbi de his tribus (quæ quoad præſentis limitationis materiam non differunt ſecundum eū ibidem, vt ex verbis ipſius infraſcriptis apertiſſimè elicitur) inſimul loquens infraſcriptis præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Præterea extrauag. regulæ, & concordata, niſi producantur in actis, nō conſiderantur a iudicibus, & ſententia contra regulas non eſt ipſo iure nulla, dicit Felinus poſt alios in c. 1. col. 8. extra de re iud. quoniam nō ſunt conſtitutiones generales, & de ſtilo Rotæ eſt, ut producantur regula: aliàs pronunciatur contra eam, nec iuxta eius continentia iudicari poteſt, niſi poſt productionem, quod & repetijt ibidem deciſ. 12. nu. 3. verſ. contra regulas cancellariæ Apoſtolicæ, & rurſum latiſſimè ibidem, a nu. 5. vſq; in fi. dictæ deciſionis, his præciſis verbis vtens, videlicet. Regula extra acta in nulla conſideratione erit: ſecus ſi producitur, quia ſtatum decretum operatur nullitatem etiam retrò, vel detegitur nullitas per productionem: Nam decretum irritat omnia, & ligat ignorantes, vt in c. ſi eo tēpore, cum ibi not. de elect. in ſexto, & vbi eſt clauſula decreti, conſenſus partium nihil operatur, vt in c. dilecto, & ibi Abbas. de præben. facit quod Archidiaconus inquit de decreto, in c. cum beneficio. eod. tit. & in c. 1. §. ex parte. de conceſſ. præben. in ſexto, & alij in dictis locis, & But. Innocentius, & Abb. in c. cæterum. de reſcr. dicētes, quòd regula decreti operatur reuocationem literarū, iuriſdictionem, & proceſſus ipſo iure, & ita in vna Mediolanenſi Caſtrorū hoc tenuit Rota. Poſtquam dominus Hieronymus de Cuſano (contra quem, & eius vxorem fuerat lata ſententia ad iudicatoria caſtrorum in fauorem Cardinalis Senogalien. vt commendatarij Monaſterij S. Chriſtinæ per dominum Dominicum de Iacobatijs, quę dicebatur tranſiuiſſe in rem iudicatam) oppoſuit in cām appellationis de literis Sixti Quarti: ſi quibus abdicabat Sixtus a Monaſterio beatæ Chriſtinæ caſtra, & applicabat Sedi Apoſtolicæ. Decernens irritum, & inane quicquid in cōtrarium fieret: quia voluerunt domini, quòd non eſſet locus executioni, & fuit in anno 1516. pronunciatam ſententiam domini Iacobatij fore nullam, & non meruiſſe, nec mereri executionem. Neque curarunt domini pro maiori parte de eo, quòd Felinus diſputationis gratia non animo decidendi ingenioſe tentat in d. c. cæterum. in verſic. prima reſtrictio, quòd regula decreti non operatur reuocationem literarum ante notitiam, nec proceſſus, aut iuriſdictionis, antequam pars excipiat de ſecundis: quaſi intelligatur conditio, ſi pars voluerit, & quòd ſolus vſus operetur nullitatem poſtea geſtorum, & decretum incipiat operari poſt illum vſum, & non prius, quia communis opinio eſt in contrarium ex curioſè collectis per eundem ibi, a qua in iudicando non eſt recedendum. c. prudentiam. in principio. de off. deleg. & per Abb. poſt alios in c. 1. de conſtit. & ex prædictis videtur eſſe nulla ſententia contra decretum, etiam non producto decreto. Sed ſi velimus ſtilum Rotæ admittere, & quod ſcribit Felinus in d. c. ext. de re iud. dicemus ſententiam nullam eſſe, quia

ſe, quia

ſe, quia contra decretum ligans ignorantes, &
annullans à data ipſius: ſed quòd iudices habent
conſcientiam ex deductis in actis tantum, & ſecū
dum allegata, & probata coguntur iudicare, vt
in l.illicitas.§.veritas. ff.de off. præſi. & ibi Bar.
& text.cum gl.in aucten.de mandat.princip.cum
ſimilibus. Et propterea apud eoſdem iudices va-
lida reputatur ſententia, & mandabunt dari exe-
cutioni, niſi exceptio decreti, vel alia detegens
nullitatem, vel impediens executionem, oppona
tur, vt in l.4.§. condemnatum, ff. de re iudicata,
& ibi per docto. & in capitul fina.extra de re iud.
& ratio horum eſt, quoniam iudices in ſententiā
pronunciando teneantur credere ſolùm actis, &
extra acta ad nihilum obligentur. Nam ſiquid
extra proponatur, aut intelligant, nullam fidem
facit, donec ſit productum, & pars citata ad dicē-
dum contra, oblata copia, vt tenet Bar.in extra-
uag.ad reprimendum.in gl.in verſi. de plano, &
Ludo.Rom.in conſi.ſuo 519. Idem implicitè do-
cuiſſe Bar.in l.cum prolatis.ff.de re iud.compro-
batur cum ibi ſolum explicitè loquatur de extra-
uag.& Principum ſententijs, dixi implicitè: quo-
niam quoad noſtram materiam an ſimul æquipa
rantur huiuſmodi tria, videlicet extrauag.regulę
& concordata, vt ex doctrina Caſſadori patuit.
Infraſcriptis nempè vſus fuit verbis Bar. vbi ſup.
videlicet. Et ſic habes, quòd ſententia lata con-
tra legem, non valet: Verum eſſet quando illa lex
eſſet in corpore iuris incluſa: ſecus ſi eſt extraua-
gans: quia ſententia Principis eſt extrauagans.
Et teneo menti iſtam lectionem: & facit, quòd ſi
ſunt data ſtatuta iudici, & pronunciat ſecundum
illa: & eſt quædam reformatio extra volumen
(contra quam eſt lata ſententia) eſt ipſo iure nul-
la: quia non eſt in volumine ſtatutorum poſita,
hæc Bart.vbi ſup. qui idipſum innuit in l. 2. in fi.
C.quando prouocare non eſt neceſſe. Idem dixe-
runt alij Doctores referendi in limitationis ſub-
ſequentis probatione, arguendo, prout argumen
tati fuimus à verbis Bar. vbi ſup. ſed expreſſe, de
materia pñtis limitationis pertractās Fel.in c.pa
ſtoralis. nu.11. ver.& idē credo de regulis cancel
lariæ.ext.de fide inſtr. Idem reperijt ipſemet Fel.
in c.1.nu. [illegible].verſi.ſcias etiam.in verſic. Idem dic
de ſententijs contra regulas cancellariæ Apoſtoli
cæ.& rurſum idipſum ſentijt in c.2.col.pen num.
46.in verſi. regulæ cancellariæ Apoſtolicæ. extra
de reſcr. Idem docuit Pet. de Anch. in conſi. 292.
incip.mini efficacibus in princ.idem docuit Car.
in ſuo conſi.101. incip.redemptoris, quos citat
Fel.vbi ſup. Idem docuit Ant. Gabriellius in lib.
2.concl.tit.de ſententijs.concluſione 7.nu.9.verſ.
limita primam. Probatur & tertio præſens limi-
tatio hac ratione, videlicet. Et ſi veriſſima ſit ſen-
62 tentia communis, quòd ſententia lata † expreſſe
contra ius commune ſit ſemper ipſo iure nulla,
vt ex ſuperiùs allatis patuit: tamen non ideo ſe-
quitur, quòd ſententia lata contra regulas Can-
cellariæ ſit ipſo iure nulla: quoniam maximam
eſſe differentiam inter vtrumq;, quam facillimè
poterimus probare rationem differentiæ aſſignā
do: ſciendum ergo, quòd Papa præter ordinem a-
liarum legum communium, voluit & conſtituit,
(vt ex tenore ſupra recenſitæ regulæ patuit) re-
63 gulas ipſas † Cancellariæ non ſolum, non ligare
generaliter, & vniuerſaliter omnes: verùm etiam
nec fidem facere, niſi illæ priùs darentur per Vi-
cecācellarium, & dominos Abbreuiatores, vt pa-
tuit in dicta regula decimaſexta. (paulò ante re-
cenſita) ſed hoc non reperitur de lege communi
ſancitum. Vnde ſi non eſſet tex.in dicta regula vi-
geſimaſexta. Idem dicendū eſſet de regulis, quod
de lege: vt (videlicet) ſententiæ latæ contra ipſas
eſſent nullæ. Sed in dictis Cancellariæ regulis hoc
factū fuit bona ratione, & eſt. Quia propter mor-
tem Pontificum regulæ expirabant: & multoties
ſucceſſor aliquam ex regulis prius æditis negli-
gebat, vel conſultò ommittebat: nonnunquam æ-
ditas innouabat, ac immutabat, vt experiētia do-
cet. Ideo nè contingeret ſuper iſta diuerſitate du
bitari, introductum fuit; Regulas nullam fidem
facere, niſi ex fonte Cancellariæ, & ex mandato
Vicecancellarij, & ſic ſecundum formam tradi-
tam in dicta regula vigeſimaſexta concedan-
tur: quod in lege perpetua ſtatuere non oportuit;
quia ſemper fixa, & ſtabilis manet: nec per ſucceſ
ſiones Pontificum variatur, cùm morte conden-
tium non expiret, vt dicunt Abbas, & omnes in c.
paſtoralis.extra de fide inſtr.

Limita ſingulariter dicta in præcedenti limi-
tatione, dicendo ipſa verificari ſolum quando di
ctæ regulæ Cancellariæ (contra quas fuiſſet lata
ſententia) confirmatæ non fuiſſent: cum tunc non
intimētur, vt nonæ conſtitutiones generales, nec
64 faciant ius, † vel ligent (ſaltem ext.curiam: quo-
niam dictæ regulæ, vt dictum fuit in ratione ip-
ſius limitationis ſupra allata) ad hoc vt ha[illegible]
tur pro auctenticis (vt ſecundum ea ponit ferri
ſententia diffinitiua) extrahendæ neceſſariò erunt
de Cancellaria cum ſolemnitate requiſita. Qua-
propter ſi ſententia lata fuerit contra aliquam ex
regulis Cancellariæ, præmiſſa ſubſequenti ſolem-
nitate, valida nullatenus erit: ſolemnitas quæ in
extractione alicuius regulæ Cācellariæ talis erit.
Volenti extrahere ipſam, opus eſt ſupplicare Vi-
cecancellario Papæ, vt ſibi aſſignetur regula, quæ
pro ſe facit: cuius ſupplicatione lecta, ſi videbitur
ſibi dandam fore: tunc ponitur, ſeu reſcribitur
prohemium regularum, & vna alia regula prima,
& poſtea ponitur illa, quæ petitur, & deinde fit
publicatio regularum. Nam ideo ponitur prohe-
mium, & alia regula, vt videatur an ſit de regulis
Cancellariæ, nec nè: qua ſolemnitate extractio-
nis dictarum regularum adhibita: ſi dictæ regulæ
facientes ad cauſam vertentem poſtea præſentatæ
fuerint in iudicio, & in actis inſertæ, & contingeret
ſententiam à iudice pronunciari contra eas, in ta
li caſu dicetur dicta ſententia ipſo iure nulla. Hæc
limitatio probatur adverbum ijſdem medijs, qui
bus fuit probata præcedens, cuius hęc limitatio
eſt. Vide ibi.

Amplia dicta in pręcedenti immediatè limita
tione, dicendo ipſa locum obtinere in regulis ha
bentibus etiam clauſulam decreti: Hęc amplia-
tio probatur ijſdem medijs, quibus pręcedentē
limitationem probati diximus.

Amplia ſingulariter ſecundò, dicta in pręcedē-
ti vnica limitatione limitationis tertiæ, dicēdo,
quòd in tantùm ipſa erit vera, quòd dicta ſolem-
nitas adhibita in extractione regulæ Cancellariæ
eſt tantę auctoritatis, quòd ſi fuerit pręſentata in
iudicio (vt diximus) non ſolum inualidam, & nul
lam reddit ſententiam latam cōtra eam: ex actis,
quibus inſerta fuiſſet, verum etiam omnes alias
ſententias ex alijs actis. Exempli gratia: ſi talis
regula

65 regula fuiſſet iam producta † coram vno Audito
re:tunc poſtquàm fuiſſet regiſtrata in actis illius
cauſæ, ſi Notarius illius produxerit eam in alia
cauſa, tunc ſemper faciet fidem: quia ſemel per
te fuit ſatisfactum regulæ vigeſimæ ſextæ Cacel-
lariæ, (ſupra recenſitæ in probationem pręce-
dentis limitationis tertiæ)& iudex tenebitur di-
ctæ regulæ ſic extractæ & ſibi præſentatę ſtare, &
contra ipſam non proferre ſententiam, ſed ſi pro-
ferat, illa erit omnino nulla. Hęc ampliatio pro-
batur triplici medio. Primò enim auctoritate
dictæ vigeſimæ ſextæ regulæ ſupra recenſitæ, in
qua inter alia hæc præciſa verba habentur, vide-
licet. [Voluit, ſtatuit, & ordinauit, quòd dein-
ceps quilibet ex Auditoribus cauſarum palatij
Apoſtolici, & alijs etiã ſi ſint ſanctæ Eccleſiæ Car
dinales in ipſa curia pro tempore deputatis au-
ctoritate Apoſtolica Iudicibus etiã in cauſis actu
pendentibus ſuper huiuſmodi tenore, vel effectu
probando, duntaxat ſter, fidemq; adhibeat cedu-
læ, ſiue ſcripturæ deſuper à duobus de maiori, ꝙ
danda ſit, à tergo ſignatæ, & etiam duobus alijs
litterarum Apoſtolicarũ abbreuiatoribus in ipſa
Cancellaria auſcultatæ: & Domini Vicecancel-
larij, ſeu dictã Cancellariam regentis manu ſub-
ſcriptæ, vt moris eſt: Quicquid autem ſecus fie-
ri contigerit, nullius ſit roboris, vel momenti:]
hæc ibi. Probatur & ſecundò doctorum auctori-
tate. Nam præſenti ampliatione ad uerbum ſe
ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, cùm di-
ctus Glo[illegible] antiquiſſimus, in dicta vigeſima
ſexta regula, in verſiculo, ſed ſi eſt. his præciſis
verbis vſus fuerit, videlicet. Sed ſi eſt talis regu-
la iam producta coram vno Auditore: tunc poſt-
quàm eſt regiſtrata, Notarius illius producit
eam in alia cauſa tua, ſi dederis ſibi duos carli-
nos, & ſemper facit fidem: quia ſemel eſt ſatiſ-
factum huic regulæ: Et quia hic dicitur, ꝙ Iudex
ſtet cedulæ, &c. in modum, de quo hic dicitur, an
ſit de neceſſitate, quod hic dicitur, quia videtur
hoc relinquẽdum arbitrio iudicis: & certè dico,
quòd ſi aliter fieret, non valeret, vt hic dicitur:
66 Nam quando aliquod verbum, † quod regulari-
ter non inducit neceſſitatem, ponitur in materia,
dante regulam, vel certam formam, tunc im-
portabit neceſſitatem: vt docuit Baldus in l. Gal-
lus, columna ſecunda, ff. de liberis, & poſthumis.
& allegat Glo. ibi. ex quo infertur, quòd ſi ſta-
tutum dicat, quòd iudex poteſt inquirere de cer
tis criminibus, &c. quòd tũc teneatur inquirere.
hæc dictus Gloſator. Pro cuius maiori intelligen
tia ſciendum, ꝙ dicta regula 26. vtitur hoc verbo
Poteſt, dicendo in principio. [Qui in Romana cu
ria indiguerint, (regulis Cancellariæ) ad ipſam
Cancellariam recurſus dirigi poteſt.] & Bald. ſu-
pra citatus, vbi ſupra, nu. 6. verſ. Vel dic, vſus fuit
his præciſis verbis, videlicet. Verbum, Poteſt, vbi
lex procedit tradendo regulam, vel dando formã
inducit neceſſitatem. Facit ad ſtatutum, quod
dicit, quòd Poteſtas poſſit inquirere de quibuſ-
dam maleficijs, vt teneatur inquirere de ipſis,
& puniatur ſi per negligentiam non inquirit.
Ad hoc facit, quod notatur in l. 1. C. de Deſer-
tor. libro duodecimo, & dic, quòd verbum, po-
teſt, negatiuè poſitum importat neceſſitatem,
vt quia dicit, non poſſit, vt in capitulo primo,
de regul. iur. in ſexto. Vbi gloſ. Si verò ponatur
affirmatiuè in legibus, reſcriptis, vel contracti-
bus, non inducit neceſſitatem præciſam, ſed cau-
ſatiuam: fallit in vltimis voluntatibus. hanc do-
ctrinam ponit Gloſ. in l. ſæpè. ff. de officio præſid.
& hæc allata ſufficiãt hic incidẽter. Præſenti quo
que ampliationi ſe ſubſcripſit Ludouicus Gome
ſius in Procemio regul. Cancellariæ. quæſt. ſecun-
da, numero 16. verſic. Hinc eſt. Vbi hæc protu-
lit verba, videlicet. Hinc eſt, quòd quamprimùm
per extractionem regulæ à Cancellaria ſumus
clari, & certi de tenore regulæ, ſi ſemel apud
acta producatur, illa productio ſine alia noua
extractione à Cancellaria facienda prodeſt, quo-
ad omnes alias cauſas coram quibuſcumque Iu-
dicibus decidendas, & faciũt ius generale. Nam
tranſportato regiſtro cauſæ, vbi ſemel producta
fuit regula, datur plena fides illa: & ſententia
contra eam lata, erit ipſo iure nulla. Hæc omnia
Gomeſ. vbi ſupra.

Limita ſingulariter quæ dicta fuerunt in præ-
cedenti, vnica limitatione, & ipſius ampliationi-
bus, dicendo illa ſolùm verificari in regulis Can-
67 cellariæ petitis, & conceſſis in Curia: † ſed ſi pe-
terentur, & darentur extra Curiam, ad hoc, vt ip
ſæ virtutem legis acquirant, & annullent ſenten-
tias contra ipſas latas, opus omnino erit, vt pe-
tentes porrigant ſummo Pontifici ſupplicatio-
nem pro ipſis recipiendis: & quòd ſibi concedan
tur ſub plumbo: & tunc ipſæ regulæ ſic conceſ-
ſæ extra curiam faciunt fidem, vt lex: & quicun-
que voluerit eis vti, neceſſe habebunt mittere ad
Curiam ſupradicto modo pro illis obtinendis.
aliàs dictæ regulæ non ligarent extra Curiam, ac
per conſequens ſententia lata contra eas eſſet va
lida. Hæc limitatio probatur doctorum auctori-
tate. Nam ad verbum ei ſe ſubſcripſit Ludoui-
cus Gomeſius in Procemio regulæ Cancellariæ
quæſtione ſecunda, numero decimo ſexto, verſi-
culo, Eſt tamen circa hoc. & quidam Gloſator
regularum Innocentij Octaui, in dicta regu-
la vigeſima ſexta, verſiculo. Item circa hanc re-
gulam.

Limita ſingulariter omnia allata, tam in im-
mediata limitatione, quàm in limitatione ter-
tiæ limitationis præcedentis, vnà cum ſuis am-
pliationibus. dicendo, quòd etſi veriſſimum ſit,
68 quòd regulariter ſententia lata † contra regulas
Cancellariæ non ſit ipſo iure nulla, niſi lata fuiſ-
ſet poſtquam fuiſſet ipſa regula præſentata in iu-
dicio in Curia ex fonte Cancellariæ ex mandato
Vicecancellarij. & alijs obſeruatis, quæ conti-
nentur in regula vigeſimaſexta, ſępe recenſita,
vel niſi fuiſſet extra curiam pręſentata, expedita,
ac obtenta licentia, ſeu mandato ſummi Ponti-
ficis. Nihilominus ſubdiſtinguendum tali pa-
cto, (vt propriè loquendo) poſſimus aſſerere di-
ctas regulas obtinere vim legis generaliter obli-
gantis iudices ad iudicandum ſecundum illas,
& inſimul Doctores concordare, cùm nonnulli
dicant illas generaliter ad ſui obſeruantiam non
obligare: alij verò contrarium firmiter aſſeue-
rent. eo, quòd re vera vtraque eorum vera eſſe
apparebit diſtinctione tali vtenti. Dicamus, er-
69 go, quòd regularum † Cancellarię quędam ſunt
de dandis, prout ſunt ferè omnes iudiciales, quę
habent decretum irritans: & iſtæ regulę, vt fi-
dem faciant in Curia, ſufficiet mandatum Vice-
cancellarij, & alia ſupra relata ex dicta regula
26. ſed ſi fidem facere debeant extra curiam dari

debebunt ſub plumbo. Quædam verò regulæ Can
cellariæ ſunt de non dandis: & hæ dantur ſolùm io
curia Romana: cùm ſolùm reſpiciant expeditio-
nem literarum curiæ in Cancellaria ſaciendam :
& hæ dantur etiam cum ſubſcriptione duorũ of-
ficialium de parco maiori, & ſigneto Vicecancel-
larij, & ſolum fidem faciunt iu curia Romana.
quapropter nõ ligant generaliter, eùm fuerint re
ſtrictæ ad certum, & particularem effectum, & lo
70 cum: vnde meritò tales regulæ † dicuntur conſti-
tutiones ſpeciales, & non ligant extra curiam Ro
manam, cum nec faciãt fidem extra Cancellariã :
eò, quòd videntur quaſi normam dare ſolis offi-
cialibus Cancellariæ, & ſi nõ eſſent ſeruatæ in con
fectione literarum, remittentur literæ ad Cancel-
larium corrigeodæ, &c. Vel de ſpeciali manda-
to Papæ, vel per Auditorem, aut alios Commiſſa-
rios, coram quibus cauſæ penderent, & ſic dicen-
do concordantur oẽs Doctores, qui de hac q̃one
videntur ſibi inuicem aduerſari. Hæc limitatio
probatur Doctorum auctoritate. Nam ipſi ſe ſub-
ſcripſerunt Ioannes Franciſcus Pauinus io prælu
dio extrau. Ioannis XXII. in verſ. Regulæ Cancel-
larię ſapiunt oaturam legis. Fel. in c. ex parte. el 1.
nu. 46. verſ. regulæ Cancell. Apoſtolicæ. ext. de re-
ſcriptis. quos ẽt citat & ſequitur lariſſimè Ludou.
Gomes in proęmio reg. Cãcel. q. 2. n. 16. ver. vt tũ.
Limita ſingulariter quæ dicta ſunt s̃. de valo-
re regularum Cancellariæ: dicendo illa eſſe veriſ
ſima, ſi ſoĩæ latæ, quæ virtute regularum Cancella
riæ (contra quas allegaretur fuiſſe latas) eſſent ve
71 rę, & de directo contra eas, † ſecus ſi non eſſent ta
les: q̃m dictæ regulæ (cũ ſint ſtricti iuris) nõ poſ-
ſent regul̃r extendi de caſu inibi expreſſo ad ca-
ſum alium nõ expreſſum, ſicut dicunt cõiter Do
ctores de ſtatutis, teſtamentis, & iuribus pęnali-
bus, quorũ extenſio regulariter eſt à iure prohibi
ta, vt in c. in pęnis. c. odia. de reg. iur. in 6. cum ſi-
milibus: q̃m derogatio regularum in nõ expreſſis
eſt fauorabilis, & conſona iuri cõi, cui plurimùm
eſt fauendum. Dixi regulariter non extendi re-
gulas Cancellariæ de caſu inibi expreſſo ad caſũ
non expreſſum: q̃m hmõi regula de non extendẽ-
do iura municipalia, pęnalia, correctoria, & teſta
mẽtaria in ipſorũ interpretatione multas meritò
patitur fallentias (de quibus huc vſq; quàm plu-
rima attulimus in præſenti tractatu, & alia quoq;
afferemus) pñs ergo limitatio patietur eaſdem
fallentias, cùm contineat quoq; materiam ſtricti
iuris. Quapropter ipſam fallere dicemus, ſeu reci
pere tot limitationes dicemus, quot diximus, &
probauimus recipere p̃dicta iura. Vide ergo ibi.
Vnde concludendũ erit, ꝙ ſñia, quæ non contra-
dicit caſui expreſſo in regula, regulariter valida
erit, & recurrendũ erit ad ius cõe: cui ſi non con-
tradixerit nullo pacto poterit dici nulla, vel an-
nullari, cũ regula veriſſima ſit, ꝙ caſus ommiſſus
72 † a iure municipali, vel alio ſtricti iuris remaneat
de iure diſpoſitioni iuris cõis. Hæc limitatio etſi
implicitè fuerit latiſſimè probata per allata ĩ pñ-
ti tract. q. 1. de extenſione legis pęnalis, & corre
ctoriæ ſimul in concl. 3. & ipſius fallentijs, multis
medijs nihilominus hic idem probabimus aucto
ritate Caſſadori in deciſ. 23. ſub tit. de pręb. nu. 6.
per totum. dicens, ꝙ regulæ Cancellariæ ſint ſtri-
73 cti iuris † ſicut ſtatuta. taliter, ꝙ non debeat ex-
tendi, nec ſuos terminos egredi. l. 3. §. Hæc verba.
ff. de neg. geſt. Vnde ipſe Caſſiadorus ibi loquen-
do de extenſione facienda trigeſimæ regulæ Can-
cellariæ, io qua ſtatuitur, ꝙ beneficium vacãs per
obitum familiaris alicuius Cardinalis ſi quis im
petrare intenderit teneatur exprimere nomen, &
titulũ ipſius Cardinalis, &c. aliàs gratia deſuper
conceſſa ſit nulla. Nam dicit ipſe Caſſiadorus vbi
ſup. ꝙ dicta regula loquens de vacatione per obi-
tum non poſſit extendi; ſi ciuiliter moriatur fami
liaris Cardinalis, aut beneficio priuetur, ſeu renũ
ciet ſecundum Gloſatorem ſuper eam regulam.
Nec eſt aliqua in regula expreſſa ratio, ex qua in
vim extenſiuam, ſeu comprehenſiuam veniant ca
ſus ſimiles, vt io l. libertum. §. Senatuſcon. ff. de ri-
tu nupt. & Cle. 1. iuncta gl. de elect. Nec vnica ra-
tio, quæ habeatur proſcripta iuxt. gl. peregrinam
in l. quamuis. C. de fideic. Hæc ille. Vbi ſup. ex cu-
ius præciſis verbis cõprobatur veriſſima præſens
limitatio, & quod diximus de comparatione
illius materiæ, & legum pœnalium, & quòd re-
cipiat fallentias eaſdem, quas & io prima quæ-
ſtione præſentis tract. diximus recipi, quas reci-
pit tertia concluſio illius, in qua diximus non fie
ri regulariter extenſionem io lege pœnali cor-
rectoria de caſu inibi expreſſo ad caſum non ex-
preſſum. & ſic patuit, quòd etſi regulariter non
74 fiat extenſio † io caſu expreſſo io regula Cancel-
lariæ ad caſum ibi non expreſſum, tamen recipit
nonnullas fallentias, prout aliæ leges pœnales.
Idem repetijt ipſemet Caſſiadorus io ſuis deci-
ſionibus, in dicto titu. de Præben. deciſ. 16. nu. [illegible]
verſ. Regulæ enim. Idem prorſus C[illegible]
à Caſſiadoro, in regula 30. Cancellariæ de Impe-
trat. benef. vacan. per obitum. famil. Card. in verſ.
Item ponderandum eſt hic, dicens, quòd per di-
ctum verſ. obitum familiaris, regula illa non ha-
beat in alia vacatione, quia mors ciuilis nõ æqui
paratur morti naturali, io hoc caſu, cum hoc ſit
expreſſum in iure, ſufficiat ad hoc probandum
Glo. io c. ſuſceptum, de reſcript. in ſexto, qui Glo
ſator idipſum apertius docuit in regula Cancel-
lariæ 28. Vbi agitur de veriſimili notitia obitus,
in qua hęc ſtatuta fuerant, videlicet. [Item voluit
& ordinauit, quòd omnes gratiæ, quas de qui-
buſuis eccleſiaſticis beneficijs cum cura, vel ſine
cura, ſecularibus, vel regularibus per obitum qua
rumcumque perſonarum vacantibus, inantea fe-
cerit, nullius roboris, vel momenti ſint: niſi poſt
obitum, & ante datam gratiarum, huiuſmodi tan
tum tempus effluxerit, quòd interim vacationes
ipſę de locis, in quibus perſonæ prædictæ deceſ-
ſerint, ad eiuſdem Domini noſtri (ſcilicet Papæ)
notitiam veriſimiliter potuerit perueniſſe,] hæc
in dicta regula, ſuper quam Gloſator. io verſ. ſed
certe. his præciſis vſus fuit verbis, videlicet. Sed
certè non eſſet magnum tenere, quòd dicta regu
la loquens ſolum de ſummo Pontifice, haberet
locũ etiam io Legato, & in Ordinario etiã, quia
licèt ſit exorbitans à iure communi, tamen non
eſt ius expreſſum, quod dicat contrarium huius
regulæ: & quia emanat ad tollendum fraudes, ca-
uillationes, & ambitiones: & ad tollendum pec-
catum; & ſic vt in fauorem animæ poteſt de iure
etiam ratione æquitatis extendi ad Legatũ, & ad
Ordinarium: & ad hoc ſufficit Ioannis Andr. &
modernorum, in cap. ex tenore. Qui filij ſint le-
gitimi. Vbi dicunt, quòd conſtitutio etiam pœ-
nalis, ſi emanat in fauorem animæ, debet ex-
tendi ad caſus ſimiles. & ſic iudicarem etiam in
foro

Digitized by Google

foro conſcientiæ,licèt iſta conſtitutio ſit pęnalis,
quia annullat collationes. facit gl. in c.decet. de
immun.eccl. in 6.item etiam ſi ſit exorbitans(vt
dixi) tamen ex eadem rõne ego ſic iudicarem, &
concordat iſta regula cum iure cõi, vt non detur
occaſio optãdi mortem alterius, vt in c.a. & 3.de
cõceſ.præb. in 6.hoc omnia Gloſator ille vbi ſup.
ex cuius verbis apertiſſimè emicuit verbis pręſen
tis noſtræ limitationis,in qua diximus,quòd etſi
regulariter regula Cancellariæ ſit ſtricti iuris, &
non extendatur de caſu inibi expreſſo, ad caſum
non expreſſum,tamen recipit fallentias:nam ali-
quando extenditur.Idem & latiſſimè,& elegãtiſ-
ſimè docuit Ludo.Gomes in d.regula 30.q.5.nu.
2.verſ.& iſta in caſu iſto magis militant, dicens,
ꝙ quamuis regulæ Cancellarię ſint ſtricti iuris,&
non egrediãtur terminos ſuos,vt in l.3.§.hæc ver
ba.ff.de neg.geſt.præſertim quando eſt fauorabi-
lis, vt puta ſi interpretatio eius reduceret nos ad
libertatem iuris communis:& hæc regula videa-
tur exorbitans(vt poſtea ipſemet dixit in q.8.nu.
4.verſ.nec obſtat, ſupradictæ trigẽteſimæ regulæ)
tamen tenendo quòd ſit exorbitans, in exorbi-
75 tantibus fit extenſio † a paritate rationis etiã ad
caſum non proprium,ſed qui ſub lata ſignificatio
ne vocabuli poteſt comprehendi. Et iſta amplifi-
catio, & extenſio ad iſtum caſum fieri debet con-
templata ratione perſonarum,de quibus loquitur
regula:quia diſpoſitio ſolet reſtringi, vel amplia-
ri [illegible] qualitates perſonarum, vt in l.plenũ.
§.equitij.ff.de vſu.& habit. hæc ibi. Caſſiadorus,
qui idipſum latiùs docens in regul.28. de veriſi-
mili notitia oblitus.in q.5.d.regulæ.nu.3.verſ.his
non obſtantibus:refert & ſequitur non ſolùm di-
ctum Gloſatorem, verum etiam Decium in conſi.
ſuo 198.incip. In cauſa domini Benedicti de Gro
lea.vbi expreſſe concluſit,ꝙ d.regula 28. loquens
de Papa, habeat locũ in quolibet Ordinario: Pri
mò,quia ipſa emanauit ad obuiãdum fraudibus,
& ideò latè ſit interpretanda, & extendi a pari-
tate rationis:quia etiam ſi materia odioſa ſit,ex-
tenſio fiet,vt in c.ſi ciuitas.de ſent.excõicationis
in 6.& docuit gl.fi.in c.quanquam de vſur. in 6.
& ſubdidit ibidem Decius, ꝙ ita fuerit iudicatũ
in parlamẽto Delphinatus Grationopoli reſiden
ti,refert quoq; ipſe Gomeſius ibidem, hoc ipſum
docuiſſe nouiſſimè Io. Franciſcum de S. Nazario
de Ripa in conſi.16.poſito in lib.1.de legibus, &
longa conſuet.in operibus ſuis impreſſis,vbi poſt
multa concludit, ꝙ iſta regula habeat locũ extra
curiam coram Ordinario,ex eo,quia non exorbi
rat a iure cõi,aliàs nõ eſſet, vt in l.1.ff.de reg.iur.
Nam ſm enim iſta regula fuit condita ſm ius cõe,
& ſm rationem,& naturalem ſenſum. Nam aſſe-
76 uerans † mortem ante veriſimilem notitiam, præ
ſumitur conſcius alicuius conſpirationis factæ in
mortem alterius, & acceleraſſe impetrationẽ, ne
præueniretur, & iſta fuit ratio dictæ regulæ, quæ
locum habet in ordinario:& hoc ipſum latiùs rur
ſum confirmauit idem Ripa in c.a.nul.pe.ext.de
reſcr. Vbi concludit,ꝙ iſta regula habet locum in
Legato, & Ordinario; quia extracta fuit de cor
pore iuris cõmunis, videlicet ex ratione.c.dete-
ſtanda.de conceſ.præb. in 6.vt tollatur occaſio ca
ptandæ mortis,vt ibi latiùs per eum. Hæc omnia
docuit Gomeſius vbi ſup. qui addidit ibidẽ,quo
que, quòd idipſum tenuerunt Moderni in tract.
beneficiorum.q.46.p.3,& ante ipſos Gloſator an-
tiquus Pragmaticæ Franciæ, in tit.de collationi-
bus.in verſ.faciendis,& omnes dicti Doctores in
ſimul concludunt,ꝙ d.regula 28.procedit in ordi
narijs, quia fuit facta ad obuiandum fraudibus.
Idem rurſus probat ipſemet Gomeſius in reg.18.
de infirmis reſignantibus ſi poſtea infra viginti
dies contingit illos mori: Vbi ſolum fit mẽtio de
beneficijs, & tamen ipſa regula pęnalis extẽditur
ad Commendas perpetuas, vt ipſemet Gomeſius
in d.regula q.13. diſputando cõcludenter probat
multis medijs:quæ breuitati ſtudens hic non re-
feram. Vide ergo per te.Hæc omnia attulit hic ac
curatiſſimè:quia non reperi alios in materia præ
ſenti illa attuliſſe, ex quibus apertiſſimè elicitur
veritas præſentis noſtræ limitationis.

Limita quartò ſingulariter quæ allata fuerũt in
dicta ampliatione ſexta: dicendo ipſa verificari
77 ſolum qñ ſententia lata † fuiſſet contra legẽ inſer
tam corpori iuris cõis,vel extrauagãtium reſcri-
ptarũ in particulari libro ad hoc deſtinato aucto
ritate publica: quia tunc ſolùm diceretur latam
ſnĩam fuiſſe contra ius,ſeu legẽ,ac per conſeqñs,
ꝙ eſſet ipſo iure nulla: ſed ſi ſnĩa lata fuiſſet cõtra
extrauagantem,non inſertã in corpore iuris,con
tra ſtatutum, vel reformationem non inſertã, ſeu
regiſtratam in libro Statutorum,vel contra ſnĩam
Principis nõ annotatam in libro Decretorum ip
ſius Principis: in tali caſu ipſa ſnĩa eſſet ipſo iure
valida,ẽt ſi expreſsè contineret aliquid, quod de
directo aduerſaretur tenori ipſius extrauagantis,
ſtatuti,ſeu reformationis, & ſnĩæ latæ a Principe.
Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò.n.
per arg.in c.paſtoralis.ext.de fide inſtr.vbi Inno-
cẽtius III. infraſcriptis vſus fuit verbis,videlicet.
[Paſtoralis & inf.auctoritate pñtiũ duximus ſta-
tuendum,vt cùm aliqua Decretalis,de qua iudex
meritò dubitaret,allegatur: ſi eadem iuri cõi ſic
conſona,ſm eam non metuat iudicare: cùm non
tam ipſius,q̃ iuris cõis auctoritate procedere vi-
deatur. Verum ſi iuri cõi ſit diſſona, ſm ipſam nõ
iudicet,ſed Superiorem conſulat ſuper eam,]hęc
ibi. Dixi probari pñtem limitationem per arg.in
d.c.paſtoralis: qm̃,licèt ad verbum ipſa non con-
tineatur in dicto Canone:benè tamen continetur
ſm eius ſnĩam,ac mentem Legiſlatoris. Nam ni-
hil aliud innuiſſe patet,q̃ ꝙ ſnĩa ferri non poſſit
ſm decretalem,ſeu extrauagantem conſtitutionẽ
non clauſam in corpore iuris cõis, quæcunq; illa
ſit,ſiue municipalis conſtõ,ſiue Principis ſnĩa, &
hmõi: qm̃ donec illa reponatur in corpore iuris
cõis,ſeu in regiſtro Statutorũ,vel in libro Decre-
torũ Principis:tũc talis ſolemnis tranſumptio,ſeu
deſcriptio facit tacitè fidẽ, ꝙ illa extrauagans ve-
ra ſit,& non falſa:Si ergo iudex ſm illam non po-
terit iudicare: indè ſequitur, ꝙ ipſa non habeat
vim legis cõis: ſi igitur non habebit vim legis cõ
munis: inde ſequitur, quòd ſententia contra il-
lam lata regulariter ſit ipſo iure inualida. Idẽ pro
batur per argum. in l.1. ff. de conſtitutionibus
Principum,aliàs de mandatis Principum.vbi hæc
habentur, videlicet. [Quod Principi placuit,le-
gis habet vigorem: vtpotè cùm lege regia, quæ
de imperio eius lata eſt,populus eius, & in eum
ſuum imperium,& poteſtatem contulerit.Quod-
cunque igitur Imperator per epiſtolam, & ſub-
ſcriptionem ſtatuit, vt cognoſcens decreuit, vel
de plano interlocutus eſt;vel edicto præcepit, le-
gem eſſe conſtat. Hæ ſunt,quas cõſtitutiones vul-

gò appellamus. Planè quædam ex his, quædam ſunt perſonales, nec ad exemplum trahuntur. Nã quæ Princeps alicui indulſit, vel ſi quam pœnam irrogauit: vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit: perſonam non egreditur,] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l.fin.C.de legibus, & conſtit.princ. vbi hæc habentur, videlicet. [Si Imperialis Maieſtas cãm cognitionaliter examinauerit, & vtriſq; partibus quo minus conſtitutis ſententiam dixerit omnes omnino iudices, qui ſub noſtro Imperio sũt, ſciãt hanc eſſe legem, nõ ſolum illi cauſæ, pro qua producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus. Quid.n. maius, quid ſãctius Imperiali eſt maieſtate? vel quis tanta ſuperbiæ faſtidio tumidus eſt, vt regalẽ ſenſum contemnat: cùm & veteris iuris conditores conſtitutiones, quæ ex Imperiali decreto proceſſerunt, legis vim obtinere apertè, dilucidæq; definiantur? Cum igitur, & hoc in veteribus legibus inuenimus dubitatum, ſi Imperialis ſenſus legem interpretatus eſt, an oporteat hmõi regiam interpretationem obtinere: eorum quidem vanam ſubtilitatem tam riſimus, quàm corrigendã eſſe cenſuimus. Definimus aũt oẽm Imperatorum legum interpretationẽ ſiue in precibus, ſiue in iudicijs, ſiue alio quocunq; modo factam, ratam, & indubitatam haberi: ſi enim in præſenti leges condere ſoli Imperatori conceſſum eſt, & leges interpretari ſolo dignum Imperio eſſe oportet:] hæc in d.l.fi. inter alia. Dixi probari præſentem limitationem per arg. in d. legibus. Nam licèt inibi nõ contineatur ad uerbũ ipſa noſtra limitatio ſecundum corticem verborum: benè tamen implicitè ſecũdum eorum ſñiam: cum inde eliciatur, quòd
78 ſentẽtia Principis † diffinitiua lata in aliqua cauſa ſit ſeruanda tanquam lex indiffinitiua ferenda in ſimili cauſa: Vbi ſcilicet non reperiretur lex ſcripta in caſu vergente in dicta cauſa, & hoc erit verum omnino, ſi ſententia ipſa Principis fuiſſet præuia cauſæ cognitione, quod notatur in textu in illa dictione [cognitionaliter] poſito in prin. d.l. fi. dictata, & promulgata poſt annotationẽ illius in libro decretorum ipſius Principis, quoniam aliàs non haberet dicta ſententia vim legis generalis, cùm non reperiatur ſolẽniter conſtituta vti Imperator præceperat in l.humanum eſſe. C. eo. tit. iux. gl. in d.l.fi. in verſ. ſi Imperialis. dicentem, quòd illa lex ſit intelligenda in ijs, quæ non ſunt deciſa per leges, vt in feudo, & ſimilibus: ſed in alijs potius lex ſcripta eſſet ſeruanda, cùm hmõi ſententia in alijs rebus lata non ſit lex conſtituta ſicut debet conſtitui, & habetur in d.l. humanum. pro cuius maiori horum intelligentia ſciendum, ꝙ in d.l. humanum. hæc habentur, videlicet. [Humanum eſſe probamus, ſi quid de cætero in publica, priuatavè cauſa emerſerit neceſſarium, quod formam generalem, & antiquis legibus non inſertam expoſcat: id ab omnibus antea tam proceribus noſtri Palatij, quàm glorioſiſſimo cœtu veſtro (Patres conſcripti) tractari, & ſi vniuerſis tam iudicibus, quàm vobis placuerit; tunc legata dictari, & ſic ea denuo collectis omnibus recenſeri: & cum omnes conſenſerint: tũc demum in ſacro noſtri numinis conſiſtorio recitari, vt vniuerſorum cõſenſus, noſtræ Serenitatis auctoritate firmetur. Scitote igitur (patres conſcripti) non aliter in poſterum legem a noſtra clementia promulgandã, niſi ſupradicta forma fuerit obſeruata. Benè.n. cognoſcimus, ꝙ cum veſtro conſilio fuerit ordinatum, id ad noſtram gloriam redundare:] hęc in d. l. humanum: Quapropter peroptimè dixit Bal. in d.l.fi. not. 1. quòd quando ſñia Principis venit ad declarandum aliquod dubium iuris, ꝙ talis ſñia facit ius quoad omnes: quia non ſolùm tunc habebit vim ſñiæ, verùm etiam & vim generalis ſtatuti: & ecce vnum ſpãle in ſñia Principis, & ꝙ ipſe Bal. voluerit tali pacto dictam legem intelligere, ſcilicet, ꝙ non omnis ſñia faciat ius generale ſtatim ibidem ſubdidit infra, dicens. Eſt & aliud ſpeciale in Principe: quia Princeps nõ tenetur ſerua-
79 re ordinem iudiciorum in procedendo, † vt not. Innoc. in c. de cauſis. ext. de ſent. & re iud. debet tamen pars citari: alias non valet ſententia Principis, & poteſt opponi de nullitate, & eſt text. hic not. cum ſña gl. ideo enim pars eſt citanda, vt poſſit ſe defendere, quæ defenſio eſt de iure gentiũ, ſeu naturali, & ideo non poteſt auferri, vt in l. 3. §. ſi ad diem. ff. de re militari, & in Cle. paſtoralis, de re iud. Hæc Bal. vbi ſup. Idem videtur & clarius probari per arg. in l. cùm prolatis. ff. de re iud. vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm prolatis conſtõnibus, contra eas pronunciat iudex: eo, ꝙ non exiſtimat cauſam (de qua iudicat) per eas iuuari: nõ videtur contra conſtõnes ſñiam dediſſe: Ideoque ab hmõi ſententia appellandum eſt, alioquin rei iudicatæ ſtabitur:] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d.l. cum prolatis, quoniam licet ad corticẽ verborum inibi non videatur contineri, vel probari veritas præſentis noſtræ limitatio[illegible] ex illa elicitur arguendo de minori ad maius negatiua [illegible] arguendo. Si ſententia lata contra conſtitutiones in iudicio prolatas inualida non eſt, quando illa lata fuiſſet a iudice credente ipſam non iuuari in fauorem producentis, & ſi ſciuerit ipſam legem generalem, & generaliter ligare: & ei fidem fore adhibendam, & in caſu ibi contẽto ſecundum eam fore iudicandum, quanto minus inualida ſententia illa non erit, quæ aduerſatur ſolum conſtitutionibus extrauagantibus non regiſtratis, ac inſertis corpori iuris communis, vel ſtatutis non regiſtratis in libro proprio Statutorum, vel ſententijs Principum non annotatis in libro decretorum Principis? cùm neutri ſcripturæ eorum regulariter ſit adhibenda fides in iudicio: niſi fuiſſent ſolemniter in dictis locis regiſtratæ: ea his ergo patuit veritas quoque præſentis limitationis. Probatur idem & ſecundò Doctorum infraſcriptorum auctoritate. Sciendum ergo ꝙ infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt ad verbum præſenti noſtræ limitationi, videlicet Bat. in d.l. 1. ff. de mandatis Principum. num. 1. vbi dixit, ꝙ Principis interlocutio redacta in corpore iuris habet vim legis: non autem ſi redacta non fuerit in corpore iuris. Idem Bart. rurſus docuit in d.l. fi. C. de legibus, dicens, quòd ſententia diffinitiua Principis lata ſup cauſa de qua cognouit, & eius declaratio habet vim legis. Idem rurſus docuit ipſemet Bar. in d.l. cùm prolatis. Vbi ſingularib. his verbis aſtipulatus fuit præſenti noſtræ limitationi, videlicet, & ſic habes, ꝙ ſñia lata contra legẽ non valet, verum eſſet, quando illa lex eſſet in corpore iuris incluſa: ſecus ſi eſt extrauagans: quia ſñia Principis eſt extrauagans. Et tene menti iſtã lect. & facit, ꝙ ſi ſint data ſtatuta iudici, & pronũciat ſm illa, & eſt quædam reformatio extra volumen, contra ꝗ eſt lata, ſentẽtia non eſt ipſo iure nulla: qa nõ eſt in volumine Statutorũ poſita, hęc Bar.

Digitized by Google

Barto. vbi ſup. qui in prohemio C. num. 21. dixit, quòd aut ſumus certi, quòd Princeps per ſuã conſtitutionem voluerit facere legem generalẽ: aut ſumus dubij: ſi primo pro tali habebitur: ſi ſecundo, & tunc illa reperitur clauſa in corpore iuris, aut non: ſi primo erit lex generalis ſi tamen tenor eius hoc patiatur, ſed ſi non erit clauſa in corpore iuris, non ligabit generaliter. Idem docuit rurſus ipſemet Bar. in l. 2. C. quando prouocare non
80 eſt neceſſe; dicens, quòd ſententia lata † manifeſtè contra ius, eſt nulla: & quando eſt lata contra ius inſertum in corpore iuris: quia tunc eſt ſententia ipſo iure nulla, ſed ſi lata fuiſſet ſententia contra ius, ſed non manifeſtè, vel contra ius non adhuc inſertum in corpore iuris, non erit ipſo iure nulla, ſed valida. Idem rurſum repetijt idem Bar. in l. 1. col. 1. verſ. vlterius quæro. nu. 2. C. quando prouoc. non eſt neceſ. Idem docuit Bal. in d. l. fi. cuius ſententiam retuli paulò ante. Idem docuit rurſum Bal. in l. 2. nu. 2. C. quando prouoc. nõ eſt neceſ. his verbis vtens, videlicet. Ex qua diligenter nota, quòd ſententia lata contra tenorem ſtatutorum redactorum in volumine, non valet. Sed ſi feratur contra reformationes extrauagantes, quę non erant notæ pronuncianti, benè valet, licèt non eſſet aliàs laturus ſi ſciuiſſet. Idem tacitè videtur innuere ipſemet Bal. in l. leges, in prin. C. de legibus. Vbi enumerans ſex ſigna, quibus po[illegible] quando lex eſt generalis, & ad ſui obſeruantiam omnes obliget. Primum quorum eſt, ſi mittantur ad venerabilem cętum Senatorũ: Secundum eſt, ſi verbum ædicti eſt appoſitum: tertium ſi Imperator præcepit illam legem diuulgari per vniuerſum orbem: quartum, ſi dicatur, ꝙ ad omnes ſimiles caſus extendatur: quintum ſi dicatur, quòd ſit generalis: & ſextum, quando eſt ſituata in corpore iuris inter generales leges. Interlocutoriæ verò, Principum extrauagantes, & ſpeciales conceſſiones non faciunt ius generale, hæc ille. Et notandum, quòd dixi, quòd Bal. videatur innuiſſe ſe rurſum ſubſcribere præſenti limitationi explicando ſex illa ſigna legis generalis: quoniam reuera inde elicitur veritas illius, cum ſup. dixerit, quòd ſententia lata contra tenorẽ legis, ſeu ſtatuti redacti in volumine, erit nulla, ſub inferendo tacitè, ꝙ hoc procedit, quia tunc erit contra legem generalem: Idem rurſum ipſemet Bal. docuit in aucten. habita. in fi. C. ne filius pro patre. Vbi dicit extrauagantẽ regiſtratam nõ dici amplius extrauagantem, quia eſt incorporata in uolumine: quia diceret apertiſſimè, quòd de tali extrauaganti iam incorporata iuri communi ſit habenda eadem ratio, quæ de omni alio iure communi in omnibus, & per omnia, ac per conſequens in ſententia lata, ſeu ferenda. Idem rurſus docuit ipſemet Bald. in prohemio decretalium. Rex pacificus. nu. 33. verſ. ibi vacabantur: dicens, quòd liceat de extrauagantibus dubitare, vt in l. cùm prolatis. ff. de re iudic. quia extrauagantes in iudicio ſunt dubiæ, nec faciunt fidem, niſi ſint practicatæ, & approbatæ, vt in dicta l. cum prolatis. Vnde ſententiæ latæ contra reformationes cõmunes, quæ non ſunt in volumine, non ſunt nullæ ipſo iure: niſi illæ reformationes per populum, vel eius Cancellarium eſſent præſentatę Rectori ciuitatis, hæc ille. qui idipſum repetijt in c. 1. nu. 6. verſ. quæro nunquid ſententia. ext. de ſent. & re iud. Idem docuit Alex. in d. l. cum prolatis. nu. 15. verſ. item nota ſecundum aliam lecturam: dicẽs, ꝙ ſecũdum omnes Doctores. in d. l. cum prolatis. ſententia lata contra legem extrauagantem, vel contra aliquam reformationem non regiſtratam in volumine Statutorum, vel contra ſñiam Principis non regiſtratam in corpore iuris, non erit ipſo iure nulla, ſecus ſi fuiſſent hmôi regiſtrata in corpore iuris, ſeu in libris ordinaris ad illa regiſtranda: quia tunc ſententia eſſet ipſo iure nulla, cum talia habeant vim legis generalis. & idem repetijt ibidem. nu. 19. in verſ. ex hac gl. in 2. lect. Idem rurſus ipſemet Alex. docuit in conſ. ſuo 82. vol. 2. incip. ponderatis his, de quibus tali pacto eſt limitanda concluſio eiuſdem Alex. in l. ſæpe. nu. 73. verſ. item fallit in ſententia. ff. de re iud. vbi dixit, ꝙ ſententia lata a Principe faciat ius generale quoad omnes, cùm vim legis habeat, vt in l. fi. C. de legibus, & in c. in cauſis. ext. de ſent. & re iud. Nam ipſe loquitur, ſupponendo quod alibi dixerat expreſſe, vt ſup. retuli, quando fuiſſet inſerta corpori iuris communis, vel decretorum ipſius Principis, aliàs ſibi eſſet contrarius, qđ nõ eſſet credendum de tanto viro doctiſſimo. Idẽ latiſſimè docuit Iaſon in d. l. cum prolatis. nu. 5. & 6. per totum, qui addit hanc eſſe concluſionem Doctorum. Idem docuit Ang. in d. l. 2. C. quando prouocare non eſt neceſſe. Idem docuit Socinus in regula 354. fall. 2. Idem docuit Imo. & Romanus in d. l. cũ prolatis. quos citauit, & ſequutus fuit Fel. in c. paſtoralis. nu. 4. verſ. vltimò per iſtum text. & rurſus idem Romanus in conſi. ſuo 260. Idem docuerunt ex canoniſtis Innocentius in d. c. paſtoralis, dicens dictum textum dicentem, quòd teneat ſententia contra extrauagantem, loqui de ſententia lata contra decretalem, quæ non eſt poſita in corpore decretalium, etſi aduocati in iudicio eã pro decretali produxiſſent: vel ſecundo loquatur de illis decretalibus, quæ licet olim erant poſitæ in corpore decretalium, quando nullum corpus erat auctenticum præter compilationem Innocẽtij Tertij. Vel loquatur quãdo bulla dependet in litera, quæ ideo ſtatim pro iure non eſt habenda, vt in l. 2. C. de legib. Idẽ docuit Panormitanus in d. c. paſtoralis. nu. 1. verſ. & hæc faciũt ad quæſtionem notabilem. Idipſum rurſus repetijt in c. 1. nu. 12. verſ. & per hæc idem dicendum, & in num. 16. verſ. ſed quæro, quid ſi ſententia ſit lata contra ſtatutum, ext. de ſent. & re iud. Qui rurſus idipſum luculentius docuit in d. c. in cauſis. nu. 4. verſi. & circa hanc materiã ponit hic Io. And. ext. de ſent. & re iud. Idem docuit Fel. in d. c. 1. nu. 2. verſ. amplia ſecũdò. & rurſus ibid. nu. 12. verſ. limita quartò, & rurſum latius idipſum docuit ipſe Fel. in c. in cauſis. verſ. regulariter ſñia, nu. 3. ext. de ſent. & re iud. Idem docuit ipſemet Fel. in d. c. paſtoralis. nu. 4. verſ. vltimò per iſtum text. ext. de fid. inſtr. aſſerens hanc eſſe cõem opinionem. Idem docuit Imo. in d. c. paſtoralis. poſt Bar. in d. l. cũ prolatis. qui Imo. idem repetijt in d. c. 1. Idem docuit Dominicus a S. Gem. in prohemio Sexti. §. ſanè. no. 3. qui rurſus in c. 1. col. 3. quærit hic Imo. de conſt. in 6. inter alia dixit, ꝙ Imo. ibid. docuerit, ꝙ d. tex. in d. c. 1. vbi Bonifacius Octauus declarauit Summum Pontificem (ac per conſequens quilibet Princeps) poſteriorem condendo conſtitutionem dignoſcatur eo ipſo reuocaſſe priorem: ſe extendat ad extrauagantem, dummodo de ipſa conſtet, vt in d. c. 1. & in c. ſi Romanorum. diſt.

19. ſi verò de ea dubium eſſet ſtandum foret, potius eſſet conſtitutio in corpore iuris clauſa, vt in c.paſtoralis.extra de fide inſtr.cuius Imo.ſententiam ipſe Geminianus, vbi ſupra ſequutus fuit. Idem docuit Cardinalis in d.c.paſtoralis, qui id ipſum confirmauit in conſi.63.incip. omnis a me charitatis, in fine (prout refert Fel.in d.c.1.nu.12. verſ.limita quartò) dicens, quòd extrauagans debet in iudicio allegari, & probari, ſicut & ſtatuta quæ allegantur in alio foro: aliàs ſententia contra ipſam lata tenet, & loquitur de vna extrauagante Benedicti Duodecimi perfecte quę dat formam alienationi rerum monachorum nigrorum. Qui Cardinalis in conſil. ſuo 56. incip. in facto
81 pro veritate, dicit, quòd ſententia † excommunicationis Epiſcopi fundata ſuper conſtitutione Synodali antiqua, & incognita dicitur habere in ſe expreſſum errorem, tanquam habens fundamẽtum manifeſtè intollerabile, iux. cap. per tuas.de ſent.excommunicationis, hæc Cardinalis. Idem docuit Ant.de But.in d.c.paſtoralis.& in d.c.1.& in d.c.per tuas.col. 8. & in c. cum ab excommunicato, extra de reſcr.& in c.ſæpe. colu.2.ext.de appel.& rurſus in prohemio decret.§.ſanè, & ibidem Imo. Idem docuit Caſſiadorus in deciſ. 12, nu.11.verſi.vel ſecundò, quòd ſit: Idem Ludo.Gomes in prohemio regularum Cancellariæ.q.2.nu.15.verſi. & idem extrauagantibus, cuius ſententia ſe extendit ad valorem ſententiarum Principum: cum ipſe ibidem in nu.11.verſi. non obſtãt. vbi æquiparauit regulas Cancellariæ ſententijs Principum: dicens quòd & ſi princeps vniuerſalem habens iuriſdictionem in certa cauſa feratur ſententiam: tamen eius ſententia faciet ius vniuerſale, cum habeat vim legis vniuerſalis: hæc ergo ipſius ſententia interpretãda erit in terminis præſentis limitationis, ſ. ſi tuliſſet illam præuia cauſæ cognitione, præſentib.partib.cùm ipſemet ibid.ad hoc probandum citet dictum textum in l.fi.C.de legibus. ex qua hoc apertiſſimè elicitur, & idem dicimus de eo, quod ipſemet Gomeſius docuit ibidem in prohem.regul.Cancel.q.5.verſ. hinc, nu.6. dicens, quòd etſi ſententia Principis faciat ius generale: tamen valet ſententia contra illud ius, quia põt probabiliter ignorari, & ideo cẽſetur quoad hoc particulare ius, vt docuit Cardinalis in c.paſtoralis.ext.de fide inſtr.Idem nouiſſimus omnium docuit Ant.Gabr.in tract.cõcl. lib.2.tit.de ſententijs.concl.7. nu.15.verſi.limita primò.Idem docuit Sebaſtianus Vantius in trac. nullitatum.titu.ex defectu proceſſus. ſiue ordine iudiciarij.nu.124.verſi.præmiſſa etiam intellige.

Probatur & tertiò præſens limitatio hac ratione. Cùm enim iudex teneatur ſecundum allegata, & probata iudicare, & ſecundum legum deciſiones. At leges ſeu ſententiæ Principis non habent vim iuris, niſi incorporatæ fuerint in corpore iuris, inde conſequens erit, quòd ſententiæ latæ contra talia incorporata ſint nullæ: ſolum non autem contra iura non incorporata.

Limita primò ſingulariter quæ dicta ſunt in dicta limitatione quarta, dicendo illa non procede
82 re quando extrauagans etiam † non regiſtrata haberet decretum irritans quicquid contra eam attentatum fuerit: nam tunc lata ſententia cõtra tenorem ipſius extrauagantis non incorporatæ corporis communis iuris, erit de iure nulla, etiã ſi per ignorãtiam ipſius iudex illam tuliſſet, aliàs nõ laturis ſi ſciuiſſet, vt puta, quia in iudicio non fuerat præſentata, & in tantum hoc eſt verùm, quòd iudex infringere tenebitur dictam ſentiam, etiã ſi ſententia huiuſmodi tranſijſſet in rem iudicatam. Hæc limitatio probatur triplici medio: Primò enim per arg. in c.ſi eo tempore. de elect.in 6. Vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Si eo tempore, quo prouiſionẽ alicuius Eccleſiæ Cathedralis, ex quauis cauſa diſpoſitioni, ſeu ordinationi Sedis Apoſtolicæ reſeruamus, inhibentes nè ad electionem, vel prouiſionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes ſi ſecus ſuper hoc a quoq; ſciẽter, vel ignotanter attentatum extiterit: irritum, & inane: iam ad electionem forſitan ſit proceſſum in ipſa. Præſenti cõſtitutione ſancimus, quòd licèt reſeruatio, inhibitio, & decretum huiuſmodi non afficiant electionẽ, vel alia, quæ procedũt: afficiunt tamen, vt effectu careãt ea, quæ poſtmodum ſubſequuntur,] hæc in dicto Canone. Et notandum, quòd non ſine cauſa diximus præſentem limitationem probari per arg. in d.Canone, quoniam & ſi ibi habeatur ſolùm mentio de decreto irritante inſerto in reſcripto, ac extrauag.conſtitutione particulari, tamẽ ratio, qua mouetur ibi conditor illius Canonis eſt generalis militans nõ ſolùm in ſpeciali, verum etiam in generali conſtitutione, ſ.quia voluntas Principis feratur in irritandum effectum productum ex [illegible] ſtitutionem tali decreto firmatam, facto: quæ ratio vtique reperitur in omni extrauagãti tale decretum habente. Idẽ probatur per tex.in c.1.verſ. adijciebatur inſuper. ext.de conceſ.præb. & in c. quondam.verſ.prima.n.collatio.de præb.in 6. & in c.dudum.verſ. & quòd decretum noſtrum. de præb. Idem probatur & ſecundò doctorum auct. Nam gl.in d.c.ſi eo tempore.in verſi.ignoranter: idem voluit. Idem quoq; docuit Gl.in Cle.1.ver. attentari.de conceſ.præb. idem glo. in c.ſi ſoli.in verſ.contra ipſam.de cõceſ.præb.in 6. idem gl.in c.tibi.§.quinimò.in verſ.decretum. ext. de reſcr. idem docuit Arch.in c.1.col.1.verſi. ſed ſecundũ Canones.diſt.19.& in c.ſi Apoſtolicæ.verſi.prior ſent.de præb.in 6.Idem docuit Dominicus à ſancto Gem.in c.ſi eo tempore.in not.2.de elec.in 6. & in d.c.ſi Apoſtolicæ.col.2.verſi. ſed Arch.& rurſum in c.ſtatutum.col.fi.verſi.quærit vlt. de præb. in ſexto, & in d.c.quondam.circa fi.verſ.gl.ſuper. verſ.ignoranti, & iterum in c.tibi, qui. in pen.no. de reſcr.in ſexto.Idem docuit Cardinalis in Cle. 1.not.de conceſ.præb.& in Cle.1.in q.18.de elec. & rurſum in ſuo conſi.33.Idem docuit Barbat. in d.Cle.1.nu.25.de elec. Idem docuit Pet.de Anch. in d.c.tibi, qui.col.fi.verſi. item not.Idem docuit Imo.in c.cognoſcentes.col.2.verſ.& pro iſta parte.ext.de conſtit.& in Cle.1.col.pen.verſ.quid de electio.Abbas in cap.cæterum.col.fi.ver.ego aliter ſoleo dicere.ext.de reſcr. & in c. audiamus.nu. 12.ext.de reſtit.ſpoliat.idem docuit Præpoſitus, ſeu Cardinalis Alexandrinus.in c.ſuper eo.in vlt. not.ext.de appel.& in c.quia, in fi.principij.7.q. 1.Idem docuit Io.Monachus.in c.tibi, qui. nu.2. & ibi prob.nu.1.de reſcr.in 6.Idem docuit Philippus Franchus in c.ſtatutum.col.fi.ver.nec obſtat. de præb.in 6.& in c.dudum.no.8.& in c.quondã. not.1.de præb.in 6.& in c.ſi Apoſtolicę.col.1.ver. an autem decretum.eo.ti.& in c.ad noſtrã.col.3. verſ.nã aliqñ fit reuocatio.ext.de app. idẽ docuit.

Fel.in

Digitized by Google

Fel. in c.cognoſcentes. col.5. verſ. quartò limita. ext.de conſtit.& in c.cæterum.col.14.verſ.ad idẽ quod notat. ext.de reſcript. Idem docuit Decius in d.c.cæterum.verſi.ſecundò principàliter. extra de reſcript. Idem docuit Oldr. in conſil.ſuo 319. in princ. Idem docuit Ant.dę But.in conſ.ſuo 41. verſic.nunc reſpondeo ad primum dubium.Idem docuit Caſſad.deciſ.3. nu.1. de Decret. reſeru.& deciſ.12.num.5. Idem de Reg.Cancell.Glo.Prag. ſanct.ſol.76.aliàs in titul.de appellat.§.ſtatuit.ſuper verſ.cenſeatùr. Idem docuit Gomeſ.in tract. mand.de pronid.nu.135.& ſequent. Idem docuit Staphil.de literis grat. & iuſt. fol.41. verſ.hoc tamen intelligo. Idem docuit Bertran.in conſ.142. nu.4.vol.2.in antiquis.

Et ex Legiſtis idem docuit Roman. in conſil. ſuo 350.col.3.verſ.quo ad tertium. Idem docuit Alèx. in conſil.ſuo 97. col.1. verſ.nec obſtat dicta clauſula.vol.5. Idem docuit Socinus in conſil.ſuo 112.col.1.verſi.confirmari poteſt.vol.3.Idem docuit Paul.de Caſtro in conſi.ſuo 149.nu.10.vol.1. Idem docuit Rebuff. in l.quod iuſſit.nnt.2.nu.93. ff. de re iudic.

Amplia ſeptimò regulam traditam in concluſione vnica quæſt. ſecundæ, in ſententia cenſurarũ
83 Eccleſiaſticarum † expreſsè, vel quacunque alia: quia ſi contineat manifeſtum errorem tam iuris humani,quàm Diuini,ſuſpendentis iuriſdictionẽ [illegible] vtputa, propter appellationem præcedentem ipſi fulminationi cẽſurarum, vel alia de cauſa, ipſo iure erit nulla, vtputa aliquid præcipiendo fieri ſub pœna excommunicationis,vel interdicti,vel ſuſpenſionis ipſo facto incurrendæ,quod à iure Diuino eſt prohibitum : Et aduertendum, quòd appellatione cenſurarum Eccleſiaſticarum
84 † venit non ſolùm excommunicatio,verumetiam interdictum, & ſuſpenſio,vt in c.quærenti. ext.dę verbor.ſignific. Hæc ampliatio probatur triplicį medio. Primò enim per argum. in c.per tuas.§. nos igitur credimus. ext. de ſent.excommun. vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vtens verbis,docuit veram eſſe præſentem ampliationem,videlicet: [Nos igitur credimus diſtinguendum:vtrum
85 quis proponat † ſe poſt appellationem legitimã interpoſitam excommunicationem fuiſſe notatã, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, in quibus caſibus ad probationem eorum : etiam ſi abſolutionem non petat,debet admitti : ſed donec de ipſis conſtiterit, in alijs euitari debet, quanquam Apoſtolica Sedes, etiam tales conſueuerit abſoluere ad cautelam.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in c.venerabilibus, §.pen. & vlt. de ſent. excommunic. in ſexto. vbi Innocentius Quartus infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet: [Pōt quoque Archiepiſcopus beneficiũ abſolutionis, iuxta formam Eccleſię nonnunquam impẽdere ad cautelam, vtpotè ſi aſſeritur in excommunicationis ſententia intolerabilẽ errorem fuiſſe patenter expreſſum,ideſt aliquid ſub vi præcepti,vel mandati apertè in ea continere, quod communiter, vel in ſuo genere eſt peccatum, veluti, ſi dicat fortè aliquis ſe à Suffraganco fuiſſe excommunicatum pro eo,quòd eleemoſynam pauperi tribuebat,vel operabatur aliquod bonum opus, aut quia non operabatur id,quod ſuo actu illicitum eſt,& prauum; & Suffraganeus ipſe aſſerat,ꝙ pro digna,& rationabili cauſa, vel pro conſeruanda, vel exequenda iuſtitia hoc illi prohibuiſſet, vel etiam iniunxiſſet: nam tunc Archiepiſcopus ad cautelam abſoluere poteſt eum. Similiter ſi aliquis proponat ſe ante diffinitiuam ſententiam in iudicio, vel extra poſt appellationẽ ex cauſa legitima interpoſitam, vinculo excommunicationis aſtrictum: Poteſt Archiepiſcopus poſtquàm ſibi de hoc conſtiterit, (etiã priuſquàm incipiat de veritate cauſæ appellationis cognoſcere) abſolutionis illi beneficium ad cautelam, iuxta formam Eccleſię impertiti.] hæc ibi. Idem probatùr per argum. in c. cùm cõtingat,§.ad quod taliter.ext.de offic.delegati. vbi hæc habentur ab Innocentio Tertio ſtatuta,videlicet: [Ad quod taliter reſpondemus, ꝙ cum quis conqueritur ſe poſt appellationẽ ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper vtriuſque partis probationes ſunt admittendæ, antequàm ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur,per quas denique apparebit an abſolutione indigeat conquærens, vel denunciandus ſit potius non ligatus. In eo verò
86 caſu † cùm excommunicatum quis ſe aſſerat iniuſtè, vix vel nunquã eſt eius (antequã abſolutus fuerit) probatio admittenda,niſi tunc tantùm cũ aſſerit in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patẽter expreſſum, ad quod probandum admittitur, antequàm abſolutionis gratiam conſequatur.] Idem probatur per arg. in c.ſolet.de ſent.excommun.in ſexto. hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationem per arg. in dictis iuribus,& non per dicta iura,quoniam etſi ad verbum dicta noſtra ampliatin nõ contineatur in dictis iuribus,bene ſecundum ſententiam,& mentem Legiſlatorum, quemadmodum quamfacillimè probabimus ponderando nonnulla verba contenta in vnoquoque ipſorum Canonum. Nam id proculdubio denotant verba illa inſerta in d.c. tuas,videlicet: [In quibus caſibus,ad probatinnẽ eorum (etiam ſi abſolutionem non petat) debet admitti.] ſcilicet vt omnes infraſcripti Doctores (cateruatim & vnica voce docuerunt) dicentes, quòd in illis caſibus duobus,(primus quorum eſt, quando ſententia excnmmunicationis continebat intolerabilem errorem, vel ſuiſſet fulminata poſt rationabilem appellationem) dicta ſententia excommunicationis, non ſolùm dicenda erit iniuſta, ſed denuncianda nulla, quod & innuit ibi textus,dicens. [In quibus caſibus,ad probationẽ eorum (etiam ſi abſolutionem non petat) debet admitti.] quaſi dixiſſet Summus Pontifex ibi,licèt regulariter excommunicatus nnn ſit audiendus in iudicio, antequàm abſoluatur, (ſaltem ad cautelam) ab excommunicatione ne peccet ipſe alloquendo alios, & alij ipſum audientes : (cùm talium participatio ſit inhibita ſub excommunicationis minoris pœna ipſo iure incurrenda) tamen quia in his duobus caſibus ſententia de iure eſt nulla, ideo non erit neceſſarium ipſum taliter excommunicatum prius abſoluere, & poſtea ad probandam dictam quærimoniam admittere. Ex his ergo patuit, quòd ex dicto Canone patentiſſimè eliciatur præſens noſtra ampliatio. Dixi etiã probari præſentem ampliationem per arg. in d.c. venerabilibus. §.pen.& vlt. Nam ibi dicitur,ꝙ in bis duobus caſibus quis [poterit ad cautelam abſolui.] & non dicitur,tenebitur,vt oſtenderet tex. hoc eſſe de conſilio,& non de neceſſitate,propter reuerentiam auctoritatis Eccleſiaſticæ,quod manifeſtius

niſeſtius docuit ibi textus ſubdens. [etiam prius-
quam incipiat de veritate cauſæ appellationis co
gnoſcere.] quaſi diceret antequàm fuerit proba-
ta cauſa nullitatis ſententiæ, poterit ad cautelam
quis abſolui, quoniam poſſet cõtingere, quòd ex-
communicati prætendãt falsè, & calumniosè ex-
communicationem fuiſſe fulminatam in altera ex
his modis, vel cauſis, vt apertius docuit tex. in d.
c. cùm contingat, §. ad quod taliter paulò ante te-
latus. vbi luce meridiana clarius elucet veritas
præſentis noſtræ interpretationis, & inſimul ip-
ſiuſmet ampliationis. Probatur & ſecundò præ-
ſens ampliatio Doctorum infraſcriptorum aucto-
ritate, qui explicitè, & ad verbum ſe ſubſcripſe-
runt ipſi ampliationi, & ſunt, videlicet Glo. in d.c.
per tuas. in verſic. intolerabilem errorem. Gloſ. in
d.c. venerabilibus. §. fin. in verſ poſtquàm. Innoc.
in c. ſolet. nu. 2. & 3. de ſent. excom. in ſexto. Ioan.
And. in c. ſolet. col. 7. verſ. ad quintum. de ſent. ex-
communic. in ſexto. Ant. de Butr. in c. ab excom-
municato. col. 3. in fine. verſ. primo caſu ſententia
eſt nulla. qui rurſus apertiùs in d. c. cùm contin-
gat. in princ. & alijs in locis ibidem. extra de offi.
delegati. Nam ipſe Anton. ex d. c. cum contingat.
eligit nonnullas regulas memoriæ commendan-
das. Prima quarum eſt, quòd vbi excommunica-
tus cõqueritur de nullitate excommunicationis,
vt q̃a in ea eſt intolerabilis error, vel eſt lata poſt
appellationem: ſemper per prius eſt recognoſcen
dum antequàm abſoluatur. Ratio, quia non fate-
tur ſe ligatum; & ſic non conſtat an indigeat ab-
ſolutione. Secunda regula, vbi excommunicatus
conqueritur de iniuſta excommunicatione ſem-
per eſt abſoluẽdus antequàm de cauſa cognoſca-
tur; quia ſententia eſt dubia. ſubinfert quoque ip
ſe Antonius infraſcripta notabilia, dicens. Nota
duos caſus, in quibus ſentẽtia excommunicatio-
nis eſt nulla. Primus quando eſt lata poſt, & con-
tra legitimam appellationem. Secundus, quando
eſt lata cum intolerabili iure expreſſo in ſenten-
tia. concordat. c. ſolet. de ſent. excom. in ſexto. & c.
per tuas. ext. de ſent. excom. Nota, quòd id dici-
87 tur † illegitimè factum, quod eſt nullum, id voca-
tur iniuſtè factum, quod eſt factum contra ius par-
tis, & ſic aliquid, licèt iniuſtũ, & id dicitur largè
iniuſte factum quod eſt nullum, tamen libellãs ſu
per nullitate, debet in libello ſuper iniuſtitia adij
cere cauſam talem, ex qua concludatur nullitas:
alias ſuper libello proceditur tanquàm ſuper actu
valido, licèt iniuſto. Vnde ipſemet Antonius ibi-
dem col. 4. in verſ. ad hoc duo probanda dat tale
conſilium vtile rectè libellare volentibus, vt con-
cludat libellum querelæ contra excommunicantẽ
poſt appellationem, vel aliàs iniuſtè, vel nulliter,
ne poſtea nõ valens probare, niſi iniuſtitiam ſen-
tentiæ amittat oleum, & impẽſas (vt dici aſſolet)
alternatiuè, & non copulatiuè, ſic dicendo. Peto
ſententiam excommunicationis nullam pronun-
ciari, etſi forſan inueniatur aliqua, peto ipſam in-
iuſtam pronunciari, proteſtando inſuper, ꝙ per
alterũ ex his de facto certificatus in proceſſu in-
tendo pro me dari ſententiam: & hanc proteſta-
tionem faciet in ſcriptis Iudici præſentari, & in
actis redigi ante promulgationem ſententiæ. &
hæc cautela eſt ſecundum Innocentium, & Anto-
nium, & mihi ſummoperè placet, etſi illam Hoſt.
non acceptet tanquàm non vtendã (vt verbis An-
tonij, vbi ſupra vtar) in foro Canonico, cum illa
ſit ſecundum ſubtilitatem legalem: Tamen quia
hodie in vtroque foro non deſunt captiones, & fal
lentiæ, mihi placet dicta cautela, & nunquam me
aſtringerem ad exprimendam aliquam cauſam
ſpecialem nullitatis, vel iniuſtitiæ, ſed vterer di-
cta forma verborum: quoniam vt docuerunt om-
nes ferè Doctores in d. c. cùm contingat, ſi aliquã
nullitatis cauſam ſpecialiter nominatam quis nõ
poſſet probare. Iudex non iudicabit ſententiam
nullam, etſi talis ex proceſſus examine apparebit
alia de cauſa non nominata. & ſimiliter ſi non re-
periet ſententiam nullam, ſed iniuſtam, non pro-
88 nunciabit iniuſtam, cùm iudicare teneatur † iux-
ta tenorem libelli, & non extra ipſum, vt docet
textus (inter alios) in Clem. ſæpe contingit. §. ve-
rum quia. de verbor. ſignific. multa alia docent
ipſi Doctores in dicto cap. cum contingat. notatu
digniſſima à Procuratoribus, & Iudicibus, circa
eandem materiam, videantur ibi. Nam hic bre-
uitati ſtudens illa ſilentio præterire ſtudui. Idem
docuit D. Antonius rurſum, & elegantius, ac aper
tiùs in d. c. per tuas. col. 2. in verſic. ex verbo. Nos
igitur infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Nota
primò duas regulas. Prima, quòd vbi excommu-
nicatus conqueritur de nullitate ſententiæ coram
Superiore per viam appellationis etiam non pe-
tita abſolutione auditur. Secunda regula, ꝙ vbi
conqueritur de iniuſtitia non auditur, etiam ap-
pellationem proſequens, niſi ante omnia [illegible]
natur. Circa primam regulam nota primò, quòd
89 nullitas † ſententiæ arguitur duobus modis, vel
quia lata poſt appellationem, & ſic ſupponitur
defectus iuriſdictionis pronunciantis, vel quia la
ta in ſe manifeſtum comprehendit errorem, & pec
cat ex forma: quia peccatum formæ, & cauſæ ef-
ficientis reddit actum nullum, vt in c. 1. de ſent. &
re iudic. Secundò nota circa ipſam met primam
regulam, quòd licèt non neceſſitatur ad petendã
abſolutionem, abſolui tamen poteſt ad cautelam:
& dicitur abſolutio ad cautelam, (vt ipſe D. An-
tonius ex profeſſo ait ibidem, ſed col. 4. in fine. in
verſ. quæro, quo reſpectu dicatur ſolui ad caute-
lam.) dicitur ad cautelã: quia non petitur ex ne-
ceſſitate: ſed cautum eſt, quòd ſic petatur propter
dubium nullitatis ſententiæ, & cautum eſt ipſi, ꝙ
non peccat communicando, & illis etiam, quibus
communicatur. Per hoc dico, ꝙ petens hanc ab-
ſolutionem, cum ad cautelam petat, & ex ſuper-
abundanti; non videtur per hoc petendo abſolui,
90 ſe fateri ligatum. † Dic tamen ſanum conſilium
Innocentij, quod proteſtetur, quòd per abſolutio-
nem ſibi non fiat præiudicium in aliquo, puta, ꝙ
ſi interim celebrauerit non ſit irregularis, quo ca
ſu prodeſt proteſtatio: quia fit ex legitima cauſa,
vt in c. cum M. ext. de conſtitu. dicit tamen Inno-
centius, & ſic intelligo eum (inquit Antonius vbi
ſupra,) quòd talis abſolutio ad cautelam ſiue cũ
proteſtatione, ſiue ſine proteſtatione quo ad effe-
ctus præteritos, quin ſi celebrauerit exiſtente ex-
communicatione aliqua ſit irregularis. Item di-
cit non admitti petentem, vt petens abſolui ad
cautelam, fateatur ſe ligatum: quia ad confiten-
dum id non debet compelli: etiam ſi aliquo agen
te opponatur excommunicato, & ipſe dicat nul-
lam, & ad cautelam petat ſe abſolui, ſiue coram
Ordinario, ſiue coram Delegato: quia per hoc ni
hil deperit aduerſario, & per hoc non contemni-
tur ſententia: imò incipit habere effectũ; ex quo
iam

Digitized by Google

iam paret ſententiæ petendo ſe abſolui. hæc omnia Antonins vbi ſupra, quæ ſunt memoriæ commendanda pro maiori intelligentia veritatis præſentis ſeptimæ ampliationis. Idem docuit Panor. in d.c.cum cootingat. ferè per totum, ſed quoniã q; ampluriтa notatu digniſſima de materia præſentis ampliationis, docuit ibidẽ, idcirco ea hic inſerere ad verbum operæpretium duxi. Sciendũ igitur, ꝙ ipſe Panor.ibi.notab.1.has duas regulas tradit, dicens. Prima eſt, quòd conquerens de iniuſta excõmunicatione debet ante omnia abſolui, iuxta formã Eccleſiæ, ſcilicet præſtita cautione, quòd parebit mandatis Eccleſiæ, vt in c.ex parte.el primo, extra de verbor.ſignific.& in c.ex tenore.ext.de ſent.excom.& ſecundum formã, quæ habetur in c. à nobis. el ſecondo. in fine, & in c. cùm deſideres.ext.de ſent.excom. Hanc regulam limita, (inquit Panor. ibidem) niſi excommunicator, vel is, ad eius petitionem excommunicatio lata fuit, vellet probare excommunicationem fuiſſe latam propter offenſam notoriam: Nam tũc non debet abſolui, niſi priùs ſatisſaciat, dummodo probetur excommunicatio, vt probatur in c.ſolet.de ſent. excom. in ſexto. & in d.c.ex parte. el primo. Idem dic, vbi excommunicatio dicitur lata propter notoriam contumaciam, vt in d.c. venerabilibus, §.ſecus. Secunda regula eſt, quòd vbi
91 quis conqueritur † de excommunicatione nulla, antequàm pronuncietur nulla, debent recipi pro[illegible] vtriuſque partis ſuper nullitate, & validitate, & quanquam iſte tex. ponat duo exempla nullitatis. Primum, cùm proponitur lata poſt appellationem legitimam. Secundum, cùm error intolerabilis allegatur expreſſus in ſententia: quibus caſibus indubiè excommunicatio eſt nulla, vt in c.per tuas.de ſent.excom. Idem tamen dicendum in alijs caſibus, in quibus excommunicatio allegaretur nulla, eadem ratione. Ratio vtriuſque regulæ eſt. Nam in primo caſu nõ admittitur per priùs probatio, cùm in omnem euentum abſolutio ſit impetranda; ex quo præſupponitur vinculum, & fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus. Ratio ſecundi caſus, quia probata nulli-
92 tate † non indiget abſolutione, ſecus probata validitate. Et ideo vt conſtet, an indigeat abſolutione, debet admitti probatio ante omnia, & limita hoc dictum vltimum, niſi proponens nullitatem, petat ſe abſolui ad cautelam, præſtita cautione: nam tunc facienda eſt abſolutio ante omnem probationem, vt dicitur in d.c.ſolet. in fine. & in d.c.venerabilibus.prope finem. Idem Panor. ibid.nu.4.dicit. Item nota, quòd excommunicatio nulla non indiget abſolutione. ſecus ſi eſt iniuſta, & in nu.5.dicit ibidem Panormitanus. Nota, (& tene menti) quòd excommunicatio nulla poteſt dici iniuſta, ita quòd nullitas comprehendat in ſe iniuſtitiam, & colligitur ex textu hoc modo: Nam primò fecit mentionem, quando quis aſſerit ſe iniuſtè excommunicatum, & ſub iſto membro proſequitur, quando probatur error intolerabilis in ſnĩa expreſſus, vt in verſ.niſi. Nam exce-
93 prio † eſt de contẽtis ſub regula, vt not.per glo.ſuper rub.de ſent.& re iudic.lib.6.ex hoc ſingulariter infertur, quòd ſi propono excommunicationẽ iniuſtè latam, & eam poſtmodum probo nullam, debeo obtinere, quod eſt ſemper menti tenendũ. Ex quo etiam infertur, ꝙ ſi appello à ſententia tanquam iniuſta, poſtmodum probo nullam, debet Iudex appellationis ſuper nullitate pronunciate: quia ſi iniuſtitia ſuſpendit id, quod eſt validum, & deuoluit ad Superiorem. fortiùs quod eſt nullum, & eſt bonus textus in l. Carmelia pia. ff.de iure patron.& ibi per Bar.in l.quædam mulier. ff.famil.herciſc. & in l.ſi expreſſim. ff. de appellat.quæ iura probat, quòd à ſententia nulla appellari poteſt. Idem Panor.n.ibidem in verſ.nota ibi. [Patenter] dicit, quòd ad hoc vt excommunicatio ſit nulla propter errorem, debet error eſſe expreſſus in ſententia. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra, qui idem docuit multis alijs in locis citatis in probationem cõcluſionis tertiæ. vide ibi: quia generaliter loquitur, quòd nulla ſit ſententia continens expreſſum iuris errorem. Idem rurſus docuit Panorm.in d.c.per tuas.not.2.dicens. Nota duas regulas, ad quas quotidie allegatur iſte
94 textus. Prima regula, quòd dicens † excommunicationem eſſe nullam auditur, licèt non petat abſolutionem purè, vel ad cautelam. Secunda regula, quòd dicens excommunicationem iniuſtam non auditur volens probare eius iniuſtitiam, niſi ante omnia petat abſolutionem, quando proponitur, & probatur nulla, tunc nõ eſt neceſſaria abſolutio, & rurſus idem Panorm.ibid.nu.11.dixit, ꝙ aut ſnĩa excommunicationis continet in ſe peccatum manifeſtum, vtputa, quia excommunicat, quia non facit furtum, vel quia facit eleemoſynã, vel quid ſimile: & excommunicatio eſt nulla.tex. eſt hodie clarus in c. venerabilibus. §. vltimo, libro 6. Aut excommunicatio continet in ſe alium errorem, & tunc aut contra ius, aut contra id, de quo agitur, & non tenet, vt in c.ei, qui appellat.§. item ſi ſententia, 2. q.6. Aut contra ius; ſed non contra id, de quo agitur, & tenent quidam, quòd hoc caſu valet ſententia: ſed fortè poſſet dici hic oppoſitum, ex quo fundauit ſe ſuper cauſa falſa. ad hoc c.per tuas. extra qui filij ſint legitimi. Aut continet errorem iuris, & facti, & tunc aut iniuſtitia eſt notoria, quia cauſa eſt impoſſibilis, vtputa, excommunicatur infans, quia ſtuprauit virgi-
95 nem: & tunc ſententia eſt nulla, † vt not.in c.Romana.§.Vniuerſitatem. de ſent.excom. lib.6. Aut cauſa non eſt impoſſibilis, ſed notoriè iniuſta, & tunc aut error eſt expreſſus in ſententia, & putarem ſententiam nullam, pro hoc.l.1. ff. quæ ſent. ſine appellat. re. & quod notat Innocentius in c. cùm Bertoldus.extra de ſent.& re iudic. Aut non eſt expreſſus error in ſententia, ſed aliunde extrinſecus conſtat de iniuſtitia: vtputa, fuit excommunicatus Titius, quia ſpoliauit Sempronium, & notoriè conſtat, quòd iſte non ſpoliauit, ſed alius. Sed concluderem, quòd ſententia excommunicationis teneat; & hoc vt magis timeatur. Pro hoc text. hic requirens errorem patenter expreſſum: ſed aliàs ſententia iudicabitur nulla. Pro hoc tex. iuncta Gloſ.in Clem.paſtoralis.de ſent.& re iudi. in verſic. non habeat. tenet Innocentius in c. fraternitatis. ext.de frigidis, & malefic. hæc omnia Panormit.vbi ſupra. cuius verba ſunt ſummoperè memoriæ commendanda tum pro veritate præſentis ampliationis cognoſcendæ, cùm etiam pro decidendis quotidianis quæſtionibus occurrentibus circa materiam præſentis ampliationis. Idẽ docuit Henricus Boich in d.c.per tuas. colum.2. in verſ.& quod dicitur hic in §. nos igitur. dixit, quòd id, quod dicitur in d.§.nos igitur, quòd in duobus caſibus, ſcilicet cùm dicitur ſententiam

excom-

excommunicationis latam poſt appellationem,
& cum dicitur continere errorem intolerabilem,
quòd primò admittuntur probationes vtriuſque
partis, & vt appareat an abſolui debeat, an denun
ciari non ligatus, vt hic, & in c. cùm contingat.
extra de offic. delegati. Idem videtur ſecundum
Hoſtienſ. hic in omnibus alijs caſibus, quibus pro-
batis apparet nullam eſſe: ſed tu dic cum Vincen-
tio, quòd iſta litera, quæ loquitur de excommuni-
cato audiendo in iſtis duobus caſibus, debet intel
ligi dictum eſſe gratia exempli. Idem enim eſt in
omnibus caſibus, vbi poteſt ſententia annullari,
puta ſi Iudex erat excõmunicatus, vel depoſitus,
& huiuſmodi. hæc ille. cui conſonat Innocentij
in c. Apoſtolicę. extra de exceptionibus. dicentis,
96 ꝙ quantumcunque quis petat abſolui † ad cau-
telam à ſententia (quam dicit nullam) ſiue confi-
teatur eum, qui tulit eam, ſuum aliàs eſſe Iudicẽ;
ſed ex aliqua cauſa dicit non tenere, ſiue dicat eũ
in nullo caſu ſuum Iudicem eſſe: immo etſi dicat
ſententiam contra ſe latam: ſed tamen vult abſol-
ui ad cautelã, vt alij securè ei communicent, ſem
per eſt ſibi danda, vt in c. graue. de offic. ordin. niſi
opponatur, quòd manifeſta eſt offenſa, vt in c. ſo-
let. de ſent. excom. in ſexto. hæc ibi Innocentius,
qui ibidem tradit, quibus de cauſis aſſolet impen
di abſolutio ab excommunicatione ad cautelam.
his verbis vtens in verſic. & nota, quòd abſolutio,
videlicet: Et nota, ꝙ abſolutio quandoque fit ad
cautelam eius, qui dicitur excommunicatus, vtpu
ta, ſi ipſe dubitabat, an ſentẽtia teneat, ſed tamen
probabilius credit contrarium: nam huic non eſt
dicendum, dimitte ius tuum, & fac te abſolui. ar-
gum. in l. illud. ff. de pet. hære. imò ex quo nec per
ſententiam, nec per confeſſionem, nec per rei eui-
dentiam conſtat, cùm nõ ſit manifeſta offenſa, ab-
ſoluendus eſt ſine ſatisfactione ad cautelam, & po
ſtea ius ſuum proſequatur. arg. in c. ſacro, §. 1. & 2.
extra de ſent. excom. Item quandoque fit ad cau-
telam aliorum, ſcilicet vt ei communicent ſecurè,
& in ſacris, & in alijs. Quandoque etiam ad cau-
telam opinionis eius, ne ſcilicet lædatur propter
infamiam excommunicationis Prælati. Item fit
quãdoque etiam ad cautelam futurorum, ſcilicet
ne in poſterum eius facta irritentur, vt hic. & ſic
multæ conſimiles inueniri poſſunt. Ad cautelam
primam, ita ꝙ non fiat in præiudicium ipſis amo
tis ex noſtra relaxatione; ſi fortè interim tempo-
ralium, & ſpiritualium adminiſtrationi ſe immi-
ſcuiſſent. Alij dicunt, ideſt ſine præiudicio alte-
rius, ideſt, ꝙ nec amotis fiat pręiudicium, nec ad-
uerſarijs, quia facta electione poſſit obijci contra
eos, & de amotione, & de alijs, dicere quod vo-
lunt. Vel dicit ideo relaxari ſententias ad caute-
lam: quia per hanc relaxationem prouidetur Ec-
cleſiæ, ne diu vacet: & eſt æqua prouiſio, & ideo
præferenda iuris rigori, per quam prius de ipſis
ſententijs, & ſententiarum cauſis conſtare debe-
ret. hæc Innocentius, qui quamplurima notatu di
gniſſima in c. ſolet. de ſent. excom. in ſexto. docuit
hac eadẽ abſolutione ad cautelã impendendã; &
concurrendis circunſtantijs in ipſa. vide ergo ibi
Ioan. Andr. per omnia ſequens Innoc. in d. eod. c.
Apoſtolice. Addit duas alias cauſas petendi abſo
lutionem ad cautelam ab ipſa excommunicatio-
ne, dicens, ꝙ ſecundũ Hoſtienſ. hæc abſolutio fiat
ad cautelam Eccleſiæ. & ſecundum Innocentium
eundem loco citato, in vlt. Glo. quando fit ad ſub-
uentionem probandæ veritatis. & hoc potius ad
hominem, quàm ad ipſum Deum: ſicut & illa, quã
Curia Romana cõfert Ambaſciatoribus ad ipſam
venientibus, quandiu ſunt in Curia, vt interim
poſſint adire præſentiã Papæ (quæ denegatur ex-
cõmunicatis,) & tractare de reconciliatione eo-
rum, quorum Lęgati ſunt. hæc ibi. qui Ioan. And.
in d. c. ſolet. col. 7. de ſent. excommunic. in ſexto.
in verſic. ad quintum licèt quidam dixerunt. do-
cet, ꝙ petitio abſolutionis ab excommunicatio-
ne ad cautelam non ſolùm habet locum, quando
dicitur latam fuiſſe poſt legitimam appellatio-
nem, & quando contineret in ſe intolerabilem er
rorem, verum etiam (arguendo ab identitate ra-
tionis) in qualibet nullitate; cùm & hæc Decre-
talis in principio ponit de nullitate. & conclu-
dendo ibidem dicit, quòd vbi conſtat ſententiam
eſſe nullam; pronunciabitur nulla, nec locus erit
huic abſolutioni ad cautelam, nec vbi cõſtat eam
eſſe aliquam, licèt iniuſta dicatur: peti enim de-
bet ſimpliciter abſolutio; fortiùs vbi eſt aliqua,
& iuſta. Quãdo verò propter appellationem præ-
cedentem dicitur nulla, oportet, quòd conſtet ap-
pellatũ, & ex cauſa probabili, & tunc propter du-
bium veritatis fit hæc abſolutio, prius non. hæc
ibi. qui Io. Andr. in eod. c. ſolet. hanc ipſam quæ-
ſtionem per diuerſa membra diuiſam elegantiſ-
ſimè examinat, eo ꝙ ibi quærit. Primò quid ſit
abſolutio ad cautelam. Secundò quare ſic dica-
tur. Tertiò, quando fuerit inuenta[illegible]
bus ſententijs fiat. Quintò, quando fiat. Sextò,
qualiter fiat. Septimò, per quæ verba. Octauò,
ad quid fiat. Nonò, per quem fiat. Decimò, an
fiat neceſſario. Vndecimò, an impediri poſſit ne
fiat. Vide ergo apud ipſum: quia de his inquire-
re hic proprius non videtur locus. Io. And. etiam
ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi in c. venerabi-
libus. col. 3. in fine. in verſ. patenter. Idem docuit
Felinus in d. c. per tuas. col. 1. aliqua notabilia tra
didit, dicens notandas fore duas regulas: prima
quarum eſt, ꝙ dicens excommunicationem nul-
lam, auditur, quamuis nõ petat abſolutionem ne-
que purè, neque ad cautelam. Secunda regula eſt,
97 quòd dicens † excommunicationem iniuſtam nõ
auditur, niſi prius abſoluatur. Ratio differentiæ
inter has duas ponitur in tex. & limita iſtud ſecun
dum, niſi aduerſarius, ad cuius inſtantiam eſt lata
excommunicatio, opponeret allegans offenſam
eſſe manifeſtam: quia ſuſpenditur. c. ſolet. de ſent.
excom. in ſexto. Et nota primam regulam, quòd
in iſtis duobus caſibus expreſſis habet locum non
ſolum prima regula: ſed etiam in omni caſu, in
quo excommunicatio eſſet nulla, de quibus per
Glo. in c. præſenti. de ſent. excom. lib. 6. & iſtę duæ
regulæ habentur expreſsè in c. contingat. extra de
offic. deleg. Et nota, ꝙ quando ſententia continet
in ſe aliquod peccatum, eſt ipſo iure nulla. tex. in
cap. venerabilibus. §. pen. de ſent. excom. in ſexto.
Et notandum, quòd ipſe Felinus in d. c. cum con-
tingat. col. 1. & 2. docet, quando excommunica-
tus ob offenſam manifeſtam, vel dubiã, vel ad in-
ſtantiam partis, non poſſit abſolui niſi præuia ſa-
tisfactione, quę hic non recenſui, ne viderer egre-
di rem aggreſſam. Idem docuit Bald. in d. c. cum
contingat. in princ. in verſ. ad euidentiam: dicẽs,
quòd excommunicatio dicitur nulla, quia lata
poſt appellationem legitimam, vel propter into-
lerabilem errorẽ expreſſum: quia tunc impetrans
negat.

negat ſe excommunicatum, nõ debet abſolui, ſed prius cognoſci, etſi apparet, ꝙ ſententia ſit nulla, debet pronunciari non eſſe ligatũ. hæc ille. Idem docuit And. Barb. in d. c. cum contingat. in col. 3. in fine. & 4. hoc ipſum elegantiſſimè docuit his verbis, videlicet: Nota ex eiſdem verbis duas re-
98 gulas. Prima, quòd conquerens † de iniuſta excommunicatione, debet ante omnia abſolui, iuxta formam Eccleſiæ, vt in c. ex parte. el primo, & c. ex tenore. ext. de verborum ſignific. & ſecundũ formam, quæ habetur in c. à nobis. el ſecondo. & c. cum deſideres. de ſent. excommunicationis, hãc regulam limita, niſi excommunicator, vel is cuius petitionem excommunicatio lata fuit, vellet probare excommunicationem fuiſſe latam propter offenſam notoriam: nam tunc non debet abſolui, niſi prius ſatisfaciat, dummodo probetur exceptio, vt probatur in c. ſolet. de ſent. excom. lib. 6. & in d. c. ex parte. Et idem eſt dicendum, quando excommunicatio dicitur lata propter notoriam contumaciam, vt in cap. venerabilibus. §. ſecus. de ſent. excom. lib. 6. & ita limitatur iſte tex. ſecundũ Dominum Abbatem. Secunda regula eſt, ꝙ vbi quis cõqueritur de excommunicatione, nulla de-
99 bent recipi probationes † vtriuſque partis ſuper nullitate, & validitate. Primum cùm proponitur lata poſt appellationem legitimam. Secundum eſt, cùm error intolerabilis allegatur expreſſus in ſententia, quibus caſibus excommunicatio eſt nulla, vt in c. per tuas. de ſent. excommunicationis. [illegible] videtur dicendum in alijs caſibus, in quibus excommunicatio allegatur nulla eadẽ ratione, & multos caſus nullitatis. vide per glo. in c. præſenti. de ſent. excom. in ſexto. Ratio vtriuſq; regulæ eſt, cùm primo caſu non admittitur per prius probatio, cùm in omnem euentum abſolutio ſit impetranda, ex quo præſumitur vinculum, & fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus, vt hic. Ratio ſecundæ regulæ eſt: quia probata nullitate nõ indiget abſolutione, ſecus probata validitate. & ideo vt conſtet an indigeat abſolutione, debet admitti probatio ante omnia, & per iſta declaratur iſte textus ſuperficialiter. Et limita hoc dictum vltimum, niſi proponens nullitatẽ petat ſe abſolui ad cautelam, præſtita cautione: Nam tunc fienda eſt abſolutio ante omnem probationem, vt in d. c. ſolet. in fine. & d. c. venerabilibus. prope finem. hæc omnia Barbatius vbi ſupra. Sed pro maiori notitia caſuum, in quibus dicitur ſententiam excommunicationis eſſe nullã, ſciendũ, quòd caſus hic enumerati per nos, & recenſiti in d. c. per tuas. ſunt infraſcripti, videlicet:
100 Primus, quando † quis excommunicaretur maiori excõmunicatione pro participatione cũ aliquo excommunicato, nõ præuia monitione, in locutione, &c. in quibus de iure quis ſolùm in minorem excommunicationem incideret, quoniam tunc huiuſmodi ſentẽtia excommunicationis eſſet nulla ipſo iure, vt ſtatuit Innocentius Quartus in c. ſtatuimus. de ſent. excom. in ſexto. Secundus caſus ſi dicatur latam fuiſſe huiuſmodi ſententiam à non Iudice legitimo dicti excommunicati, vt docet textus in c. ad noſtram. extra de conſuetudine. & in c. cum olim. el primo. ext. de priuilegijs. & in l. 1. & 2. C. ſi à non compet. Iudice iudicatum dicatur. Tertius caſus ſi ſentẽtia excommunicationis fuerit lata à Iudice ordinario excommunicati, tempore quo ipſe Iudex fuerat excommunicatus maiori excommunicatione, vt in c. audiuimus. & in c. aperte. 24. q. 1. Quartus caſus, quando quis excõmunicatur à Delegato contra delegantis intentionem, ſeu fines delegationis, vt in c. fin. extra de præbendis. & in c. auctoritate. de priuilegijs in ſexto. & in c. prudentiam. extra de offic. delegati. & in cap. ſi cui. de elect. in ſexto. Quintus caſus, quando lata fuit excommunicatio à violante interdictum, cùm ſit ſuſpenſus ab officio, vt in c. fin. extra de exceſſibus Prælat. Sextus caſus, quando Prælatus aliquem excõmunicat contra priuilegij ſui tenorem, vt in c. cum capella. & c. quãto. ext. de priuilegijs. & in c. cum ad quorundam. extra de exceſſibus Prælat. Septimus caſus eſt, quando Prælatus aliquem aliqua ſententia punit, vel innodat, ſi renelet aliqua corrigẽda ijs, qui ex officio aliquid corrigere, vel inquirere vellent, vt in c. quia plerique. de offic. ordin. in ſexto. Archidiaconus verò in d. c. ſolet. de ſent. excom. in ſexto. breuiter omnia prædicta docuit, necnon quòd & aliæ ſint cauſæ, propter quas dicitur ſententia excommunicationis nulla, vltra illas duas nominatas in d. c. per tuas. vbi dicit ibi ſuiſſe illas nominatas, exempli gratia: quapropter idem iudicium ſore habendum, vbi aliqua de cauſa ſententia aliàs eſſet ipſo iure nulla, ratione identitatis rationis: Idem prorſus docuerunt Ioan. And. Ancharanus, Geminianus, & Philippus Franchus in d. c. ſolet. Idem docuit Anton. Gabr. in lib. 2. de communibus cõcluſionibus. tit. de ſententijs. concluſ. 7. in verſ. ſextò amplia. Probatur & tertiò præſens ampliatio hac ratione, videlicet: Cùm enim vnuſquiſque Iudex dicatur à ius dicendo, eo quòd teneatur ius dicere, ſeu ſententiã proferre ſecundum ipſa iura, & in ipſis iudicijs decernendis teneatur non egredi formam, ſeu fines mandati ſibi præſcripti à iure tam Dinino, quàm humano, & cùm quicquid fit à manda-
101 tario fines mandati † ſit ipſo iure nullum, vt docet text. in c. prudentiam. ext. de officio delegati. & in c. ſi cui. de elect. in ſexto. c. fin. extra de præben. & in cap. auctoritate. de priuilegijs. in ſexto. Inde ſequitur veritas præſentis ampliationis, in qua dicitur, quòd ſententia cenſurarum cõtinens in ſe expreſſum errorem, eſt ipſo iure nulla.

Octauò amplia dictam regulam traditã in dicta vnica ampliatione dictæ cõcluſionis vnicę, di cendo locum habere in ſententia lata ſecundò con-
102 tra ſententiam † primò loco latam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, quoniam dicta ſententia lata in inſtantia diuerſa eſt ipſo iure nulla, ſi Iudici (vt Iudici) conſtiterit de prima ſententia, quia tunc hæc ſecunda ſententia dicetur lata contra notorium iuris, etiam ſi non habeat errorem iuris expreſſum in ipſa ſententia ſic lata regulariter. hæc ampliatio eſt vera, quamuis recipiat infraſcriptas fallentias, limitationes afferendas hic ſubſequenter, & gradatim. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertiſſimum in l. 1. C. quando prouocare non eſt neceſſe. vbi hæc habentur, videlicet [latam ſententiam dicitis, quam ideo vires non habere contenditis, ꝙ contra res prius iudicatas, à quibus prouocatum non eſt, lata ſit. Cuius rei probationem ſi promptam habetis, etiã citra prouocationis adminiculum, quod ita pronunciatum eſt, ſententiæ auctoritatem non obtinebit.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in l. poſt ſententiam. C. de ſententia. & interlocutoria.

locutoria. vbi hæc habentur, videlicet: [Poſt ſententiam, quæ finibus certis cõcluditur, ab eo, qui pronunciauerat, vel eius ſucceſſore, de quæſtione, quæ iam decisa eſt, ſtatuta rei iudicatæ non obtinent auctoritatem; Nam nec de poſſeſſione pronunciata proprietati vllum præiudicium afferũt, nec cauſam illam interlocutiones plerunque perimunt.] hęc ibi. Idem probatur per tex. in §. diffinitiua. verſic. Item ſi ſententia lata. 2. q. 6. vbi hęc habeotut, videlicet: [Item ſi ſeotentia lata fuerit contra res prius iudicatas, à quibus prouocatum non eſt; ſententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non eſt neceſſe. Idem probatut per argum. in l. ſi (vt proponis.) C. de executione rei iudicatæ. Probatur & ſecundò præſens ampliatio Doctorum auctoritate. Nam ioſraſcripti Doctores libẽtiſſimè ſe ei ſubſcripſerunt, videlicet Alex. in cõſ. 53. col. 4. vol. 5. & rurſus in l. nam & poſtea. §. ſi damnetur. ff. de iureiur. dicens hanc eſſe communem opinionem Doctorum. Idem docuit Philippus Franchus in c. dilecto. col. 30. q 41. ſeu in verſic. quadrageſimoprimo quæritur. extra de appellat. dicens hanc eſſe cõmunem Doctorum opinionem. Idem docuit Glo. in d. c. inter Monaſterium. in verſic. confirmantes. in fine. Idem docuit Feli. in c. inter Monaſterium. col. 6. in fine. in verſ. regulariter ſententia. ext. de ſentẽtia, & re iudicata. Idem docuit Decius in conſil. 295. colum. 1. in verſic. prædicta tamen dicta. dicens, quòd hæc ſit communis opinio, & approbata ab Antonio de Butrio in conſil. 27. aliàs 28. incip. Viſis proceſſibus, & quæſitis. col. 2 Idem docuit Bald. in d. l. 1. col. 2. & in d. c. inter Monaſterium, nu. 2. & Salic. in d. l. 1. Idem docuit Imola in l. ſi expreſſim. col. 10. ff. de appellat. & relat. Idem docuit Innocentius in c. inter Monaſterium. extra de ſent. & re iudicata. Idem docuit Io. Andr. in d. c. inter Monaſterium. col. penult. in verſic. vnde circa materiam pleniùs, quàm alij, vbi ſe ſubſcribens præſenti ampliationi tradidit ibi quandam regulam decidendi omnes ferè quæſtiones, quæ vergi poſſint circa materiam præſentis ampliationis; quæ cùm mihi viſa fuerit notatu digniſſima, hic referre eã operæpretium duxi. Quapropter ſciendum, quòd ibi his vtitur verbis, videlicet. Diſtingue cùm fertur
103 ſententia † ſecunda contra primam. Aut hoc fit per remedium appellationis, ſupplicationis, vel reſtitutionis: aut ſine tali remedio. Primo caſu certum eſt, quòd valere poteſt ſecunda ſententia. Primum membrum patet in c. 2. extra de fide inſtrumentorum. & in c. cùm Ioãnes. extra de teſtamentis. & in l. 1. ff. de appellat. oec iſte eſt propriè caſus noſter, cùm ſentẽtia per appellationẽ ſuſpẽſa vim rei iudicatæ non habeat, vnde oon contra rem iudicatam, ſed contra ſententiam dicitur ferri ſecunda. Secundum, & tertium membrum patet ſupra in c. ex literis. c. tum ex literis. ext. de reſtitu. in integrum. & in c. 2. de reſtitutione in integrum. in ſexto. & in l. in cauſę. in fine. & l. ſequenti. ff. de minor. & in l. Diuus. ff. de re iudicata. Secundo caſu, quando nullum tale remedium interuenit. Aut prima ſententia fuit nulla, aut aliqua. Primo caſu valet ſecunda, vt hic, ſecundum duas lecturas, vt in c. 2. extra de purgat. vulg. & in l. fin. C. de ſent. quæ ſine cer. quantitate. Si fuit aliqua. & tunc, ſi ſecunda poteſt reputari diuerſa à prima ratione temporis, vel alia de cauſa, & non contraria, vt io l. 2. §. contrarium. C. de veteri iure enu, vt ſi in prima ſententia fuit pronunciatum me debere, vel rem meam eſſe. In ſecunda pronunciatur me nõ debere, vel rem tuam eſſe, quorum vtrumque poteſt eſſe ſuo teoipore. ad hoc. in c. cùm tu. extra de teſtibus. tunc valet vtraque, & ſecunda primæ præiudicat, quaſi tempore ſecundæ ceſſauerit cauſa primæ, vt in c. poſt tranſla. verſic. cæterum. extra de renunciat. Aut eſt directè contraria: & tunc aut fuit diſputatum de viribus primę, quòd nõ valuerit, & tunc valet ſecunda, vt in Glo. Aut nõ fuit de hoc diſputatum, & tunc aut is, pro quo facit ſententia ſcienter, & doloſè omiſit illa vti, & tunc valet ſecunda ſententia, ſecundum opinionem Ioannis, Phil. & Hoſt. Aut ſcienter, ſed non doloſè, & tunc non valet ſecunda. Aut omiſit ignoranter, & tunc dicunt quidam, quòd ſi Iudex ſciuit primam ſententiam, ſecunda nulla eſt. Si ignorauit, tenet ſecunda, & pręualet primæ. ſic alibi attenditur ſcientia Iudicis, vt in l. ſi fortè. ff. de officio præſidis. Hoc non placet. Imò puto (ioquit ibi Ioannes Andreas,) tunc propriè non tenere ſecundam, quando pars & Iudex ignorabant de prima: nec eſt æquum, quòd beneficium ignorantiæ partis lædatur per ignorantiam Iudicis, per quem potius iuuari debet. ad hoc c. ex parte Decani. extra de reſcriptis. ſolùm igitur ad excludendam, vel inducendam culpam in Iudice: ponderabitur ipſius ſcientia, vel ignorantia. Nec obſtat l. ſi fortè. ff. de offic. Præſidis. & c. ſi duobus. ext. de appellat. quæ iura loquuntur, cùm procedit qui Iudex non eſt, quo ponderatur ſcie[illegible], vel ignorantia. & in d. c. ſi duobus. reperitur pars in culpa: Quòd autem dixi, quòd cùm pars eſt in culpa ſcienter, & doloſè non excipiendo, quòd valet ſecunda: dicunt quidam falſum per id, quod notatur. C. de tranſact. l. ſi diuerſa. vbi dicit Gl. quòd non valet ſecunda ſententia contra primam lata etiam expreſſo conſenſu partium: ergo multò minus ex tacito. Sed dato, quòd vera ſit illa Glo. non ſequitur, quòd ſi ſcientia non nocet, ergo nec dolus: non igitur in pœnã ſcientis, & doloſi id procedit. Item puto prædicta locum habere, ſiue pro actore agente, ſiue contra ipſum pro reo fuerit iudicatum: cùm prædicta lex non diſtinguat. & facit quod ibi not. in fine dictæ Glo. Hæc omnia Io. Andr. vbi ſupra, docuit, quæ ſunt ſummoperè notanda, pro declaratione omnium ambiguitatum, quæ poſſent occurrere circa materiam præſentis ampliationis. Idem docuit Ant. de Butrio in d. c. inter Monaſterium. col. penul. ferè per totum. ſed ſpecialiter in verſ. ſextus caſus eſt. & in c. cùm M. Ferra. col. 25. in verſ. nota hoc dictum. ext. de conſtitutionibus. Idem docuit Felinus in d. cap. inter Monaſterium. col. 6. in verſic. regulariter ſententia. dicens hanc eſſe etiam ſententiam Bald. & Salicet. in d. l. 1. Fulgoſ. qui Bal. hoc ipſum docuit in d. c. inter Monaſterium. col. 1. in verſic. in textu ipſo impetretur. & Paul. de Caſtr. in l. nam & poſtea. §. ſi damnetur. ff. de iureiuran. & Imol. in d. c. cùm M. col. 39. Nico. Mil. in reper. in verſic. ſententia. fol. 166. in principio. Dominicus à Sancto Geminiano, ſequens Ioan. Andr. in d. c. inter Monaſterium, idem probat in d. §. diffinitiua. verſic. item ſi ſententia. Idem docuit Ant. Gabr. in lib. 2. commun. concluſ. tit. de ſententijs, concloſ. 7. nu. 11. in verſic. ſeptimò amplia. Probatur & tertiò ratione: ſed quia variæ traduntur rationes, operæpretium duxi hic eas referre, cum illas receſeat Ant. de

de Butrio in dicto c. inter Monaſterium. col. pen.
in verſic. quidam dicunt. his verbis vtens, videli-
cet: Quidam dicunt, vt ſit finis litium. hæc non
placet Bar. quia bac ratione non valeret ſententia
contra iuramentum, nec contra tranſactionem:
cùm ambo ſint remedia litis deciſoria, vt in l. 1. ff.
de iureiuran. & l. poſt rem. ff. de tranſactionibus.
ad hoc. l. nam & poſtea. §. ſed ſi damnetur. ff. de iu
reiuran. Secunda ratio aſſignatur: quia ſententia
lata contra ſententiam eſt contra ius: quia ius fit
ex ſententia, vt in l. pen. ff. de iuſtitia, & iure: ſen-
tentia autem contra ius non tenet, vt in c. cùm in-
ter. extra de ſent. & re iudic. & has rationes deci-
dit Gl. in d. l. 1. nec hoc placet communiter: quia
104 † ſententia contra ius partis, valet etiã ſi ſit ex-
preſſus error in ſnīa, vt in c. cum inter. & c. 1. ext.
de ſent. & re iudic. Secundò, quia ſententia con-
tra ius nnn redactum ad corpus iuris, valet: etiã
ſi ſit ibi expreſſus error ipſius iuris, vt in l. cùm
prolatis. ff. de re iudic. Tertia ratio aſſignatur per
Bar. & Butrium, quia ſententia ſecunda reperitur
lata à Iudice functo officio ſuo, vel lata extra in-
ſtantiam; ideo non tenet: hæc ratio eſt bona in
ſe, ſed in quantum concludit ſententiam in diuer
ſa inſtantia latam valere indiſtinctè, multum re-
ſtringit dictam l. 1. quæ dicit indiſtinctè, ꝙ nõ va-
let, & eſt contra rationem huius textus, qui ſe fun
dat ſuper validitate primę, quod hic operata fue-
rit non oſtenſio ſententiæ. Item l. 1. ff. quæ ſent. ſine
[illegible] reſcin. videtur loqui quando ſententię ſunt
latæ in diuerſis inſtantijs: quia patet in exceptio-
ne, cùm excipiat caſum, quando reuocatum eſt in
dubium de iuribus primæ. Ratio ergo eſt (inquit
Antonius) ꝙ ſnīa facit notorium: & ſnīa eſt nulla,
quæ lata eſt contra notorium, vt in c. Romana. §. t.
de ſent. excom. in ſexto. notat Innoc. in c. frater-
nitatis. & Cynus in l. 1. C. de ſnījs. vbi dicit, ꝙ cau
ſa eſt, quia ſnīa debet fieri ſuper dubio, non ſuper
certo, ad hoc tex. non cauillando, & in c. inter cæ-
tera. ext. de ſent. & re iudic. vbi patet, ꝙ ſententia
non valet contra manifeſtum, vt in c. ſollicitudi-
nem. verſic. ſi verò. extra de appellat. vnde conclu
do (inquit Antonius de Butrio ibid.) indiſtinctè,
105 ꝙ ſnīa lata † contra ſnīam in diuerſis inſtantijs,
non tenet, quãdo ſnīa fuit primis Iudicibus oſten
ſa, & non reuocata in dubium de iuribus eius, vel
iniuſtitia eius: ſtatim Iudex pronunciat contra il
lam, ſnīa non tenet, tanquam lata contra notoriũ,
de quo Iudici conſtat. Vbi autẽ foret lata ſnīa con
tra primam; prima non oſtenſa eſt: ſecus, quia re-
peritur lata contra ius, quanquam notorium, de
quo Iudici nõ conſtat, nec facio differentiam, an
dolosè, vel non dolosè omiſerit opponere. Item
an ignoranter, vel ſcienter: quia quomodocunq;
omiſerit, ſententia non reperitur lata contra no-
torium, de quo Iudici conſtet. ſecus ſi illa oſtenſa
pronunciat contra eã, quod intelligo, vt dixi, qñ
non eſt reuocatum in dubium de iuribus primæ,
vel quando eſt reuocatum in dubium de iuſtitia,
vel injuſtitia eius, vel eſt reuocatum, & non appa-
ret aliquid de iniuſtitia. Vbi autẽ oſtenditur iniu
ſtitia, vel confeſſione partis, tunc valet ſnīa: quia
notorium confundit notorium, vt notat Innoc. in
c. quia plerique. ext. de immun. Eccle. Idem ſi alia
probatione detegeretur ſecũdo Iudici iniuſtitia:
quia ex quo iam nntoria probatione apparet in-
iuſtitia: ſecunda ſnīa inuatur contra notoriũ pri-
mæ. & intelligo Innoc. in c. cùm dilecta. extra de
reſcriptis. & in c. fraternitatis. ext. de frigidis. vbi
dicit, ꝙ ſnīa contra ſnīam tenet, quando notoriũ
eſt de iniuſtitia primæ. hæc omnia notatu digniſ-
ſima ſunt ipſius Antonij de Butrio vbi ſupra. Et ſi
veriſſima ſit pñs octaua ampliatio, & tot oraculis
probata, nihilominus quis poſſet inſurgere cõtra
eam, monitus auctoritate Bar. & Panor. & Cardi-
nalis. Nam Bar. in l. 1. C. quando prouocare non
eſt neceſſe. Panorm. & Card. in d. c. inter Monaſte
rium. nam Bar. ibi nititur probare, ꝙ tunc non va
106 let ſecunda ſnīa † contra primam, quando ambæ
fuerunt latæ ex eadem inſtantia: ſed ſi latæ fuiſ-
ſent ex diuerſis inſtantijs, tunc ſecunda ſnīa vali-
da eſſet. & mouetur ad hoc, quia cauſa quare non
valet ſecunda ſententia eſt, quia reperitur lata ſi-
ne inſtantia, cùm per ſententiam pereat inſtantia:
vt in l. Græcè, §. & poſt litem. ff. de fideiuſ. & l. cùm
apud. ff. iudic. ſol. Item quia Iudex eſt per ſenten-
tiam functus officio ſuo, vt in c. in literis. extra de
officio delegati. & l. Iudex. ff. de ſent. & re iudic.
& hæ rationes militant ſolùm (vt etiam inquit Pa
normitanus vbi ſupra. nu. 18. referens ſnīam Bar.
vbi ſupra.) quando ſnīa fertur ex eadem inſtãtia:
ſecus ſi inſtantia reuocetur. Panormitanus verò
vbi ſupra, ſequens prædictam ſnīam Bar. infraſcri
ptis vtitur verbis, videlicet: Ego ſimpliciter ſe-
quor opinionem Bar. vt lata ex diuerſis inſtantijs,
107 † ſemper teneat. Moueor, quia aut de prima nõ
fuit oppoſitum, & caſus apertus eſt hic, ꝙ teneat.
Aut fuit oppoſitum, & probatum, nihilominus Iu
dex tulit contrariam ſnīam, & dico idem: quia fe-
rendo contrariam ſentẽtiam, videtur primam ex
aliquo caſu reprobaſſe: quia prima ſententia cau-
ſat exceptionem peremptoriã. Vnde cùm Iudex
non teneatur ſpecificè pronunciare ſuper perem-
ptorio: ſed ſuper principali, quia pronunciando
ſuper principali, ſatis videtur pronunciare ſuper
peremptorio, vt legitur & not. in c. 1. ext. de ordi.
cognit. Dando ſententiam contrariam primę iam
productæ, vr̃ ſuper ea pronunciaſſe, illã reproban-
do, ſed ꝙ ſnīa habeat tenere, adduco (inquit Pan.)
tex. in c. proximo. in fine. Nam priuilegiũ facit no
torium, vt not. Innoc. in c. ex inſinuatione. de ap-
pellat. & tñ ſnīa lata cõtra priuilegiũ, quia Iudex
ſententiãdo contra illud, vr̃ illud reprobare, vt ibi
apertè dr̃. Nam notorium primũ inficitur per con
trariam ſnīam, quia debemus præſumere Iudicẽ
fuiſſe ex aliqua cauſa rationabili motũ. ſupra cod.
c. cauſam. Nam & trãſactio, & iuſiurandum indu-
cunt notorium; & tñ tenet ſnīa contra illud, & ibi
interuenit à principio conſenſus partium, & in
ſententia non; & ſic habere deberent maioris ro
boris, quam ſententia: & nihilominus tolluntur
per contrariam ſententiam. Idem ergo & fortiùs
debemus dicere in ſententia contra ſententiam.
His ergo rationibus vtitur, Panormitanus vbi ſu-
pra, inſurgens contra præſentem ampliationem.
His tamen non obſtantibus adhuc aſſeueramus ve
riſſimam eſſe noſtram ampliationem, & licet per
allata hucuſque in probationem ipſius amplia-
tionis videatur ſatisfactum motiuis Bartoli, &
Panormitani. Nihilominus quia reperiemus, ꝙ
Felinus reſponderit ſpecialiter vnicuique ratio-
ni, ac motiuo dictorum Doctorum: Idcircò pro
maiori dilucidatione veritatis noſtræ ampliatio-
nis hic reſpondere ſtudebimus dictis rationibus
allatis, vnà cũ dicto Domino Felino in d. c. inter
Monaſterium, colum. 16. ſciendum ergo, quòd li-

cèt vnicuique prudenti Iudici ſufficere videatur
probaſſe, quòd communis Doctorum opinio ſe
ſubſcripſerit præſenti ampliationi. Nihilominus
ne deeſſe videremur ſolerti Lectori reperiẽti con
trariam ſententiam tenuiſſe Bart. & Panormita-
num, & Car. tres Doctores (inquam) celeberri-
mos mundo, & ne inde de veritate præſentis am-
pliationis inciperet ambigere, operepretium du-
xi reſpondere dictis rationibus. Reſpondendo
igitur primò ad illam rationem, in qua dicitur,
quòd per ſententiam ſecundam videtur Iudicem
inde reijcere exceptionem rei iudicatæ, iuxta c.
ex parte, el tetzo. extra de appellat. dicitur, ꝙ
illud procedere poſſet, quando fuerat oppoſitum
hoc ante litis conteſtationem, (vt latius infra in
limitatione probabitur;) ſecus vbi opponitur
peremptoriè: quia lex non vult, quòd ex quo pars
oppoſuit peremptoriè, & conſtat de prima ſen-
tentia, & eam probauit, nec tolerauit de ea di-
ſputari: poſſit Iudex ea inuita reijcere dictam ex-
ceptionem propter rigorem iudiciorum, vt in di-
cta l.prima, C. quando prouocare non eſt neceſ-
ſe. Secundò, ad illud, quod dicitur, quòd valet
ſententia contra priuilegium, vt in cap. ſuborta.
extra de ſententia & re iudica. ergo contra no-
torium. Negatur conſequentia: quia priuile-
108 gium, † inſtrumenta, & ſimilia non faciunt no-
torium, quando impugnantur, vt etiam docent
Hoſtienſ. & Butr. in capitulo, cùm ſpeciali. §. por-
rò. extra de appellat. Nec eſt credibile, quòd in
cap. ſuborta. extra de ſententia & re iudic. Papa
iudicaſſet contra priuilegium, ſi non fuiſſet oſten
ſum, & impugnatum aliqua rationabili cauſa,
vt etiam ipſemet Panormitanus docuit in dicto
capit. ſuborta, numero quarto. his verbis vtens,
videlicet: Nota, quòd ſententia lata contra pri-
uilegium Principis tenet, etſi priuilegium fue-
rit in iudicio exhibitum: videtur illud Iudex ta-
citè reprobaſſe, licèt de illius viribus non fuiſſet
diſputatum: præſumitur enim Iudex motus ex
aliqua cauſa rationabili. Tertiò, ad illud, quod
dictum fuit, quòd valet ſententia contra iuramen
tum, dicto §. ſed ſi damnetur. Reſpondetur, quòd
(vt bene docuit Antonius de Butrio in cap. ab ex-
communicato, colum. 10. verſic. ex his dico. extra
de reſcriptis.) ibi non conſtabat Iudici de iura-
mento, vt dicit etiam Felinus vbi ſupra, ſed ſi Iu-
109 dici conſtaret de viribus iuramenti, † tunc non
valeret ſententia, tanquam lata contra notorium,
ſecundum eum, quod verbum dicit Alexan, in l.
nam & poſtea. §. ſed ſi damnetur. in fine. ff. de iu-
reiuran. ſe non legiſſe alibi. & ibi etiam Alexan. in
3. colum. reſpondet ſolùm vni ex fundamẽtis Ab-
batis hic, videlicet ad iſtum textum. in verſi. poſt-
habita. contrarium ſtatuiſſent ſecundum intelle-
ctum ſecundo loco poſitum hic in Glo. qui innuit,
quòd Iudices validè pronunciaſſent contra pri-
mam ſententiam, ſi eis oſtenſa fuiſſet: quia ſecun
dum communem intellectum, prima ſententia
hic erat nulla. meritò valuiſſet ſecunda, quod non
dicitur in caſu præſentis ampliationis, cùm loqua
mur de ſententia prima, quæ tranſit in rem iudi-
catam, ac per conſequens de ſententia valida de
iure. Quartò, ad illud, quòd acta faciunt notoriũ,
& tamen valet ſententia contra acta. Reſpondeo,
hoc eſſe verum, quando re vera conſtat, ꝙ ſenten-
110 tia nõ poſſit ſaluari, † niſi ex actis, & quòd tunc
quod eſt contra ipſa acta, non valet, vt fuit conclu

ſum in c. inter cæteras. extra de ſent. & re iudic.
ſed hic eſt ſermo de ſententia liquida, contra quã
dicimus nullam eſſe ſententiam ſecundam: Qua-
propter vndecunque traxerit Iudex motum ani-
mi ſui ſatis eſt, quòd iudicauerit cõtra notorium
(de quo conſtat) & ad tenendam communẽ opi-
nionem fauentem (vt fuit probatum ſupra) præ-
ſenti noſtræ ampliationi videtur inclinari totus
mundus, eo ꝙ aliàs lites efficerentur immortales,
nec aliquid ꝓdeſſet exceptio rei iudicatę: Ex his
ergo omnibus patuit veritas præſentis noſtræ am
pliationis, & reſponſionis ad obiecta. Probatur
quoq; & hac ratione veritas præſentis octauæ am
111 pliationis. Nam Iudex poſt diffinitiuã † ſenten-
tiam cùm ſit functus officio ſuo, habetur pro nõ Iu
dice, quo ad poteſtatem iterum cognoſcendi, &
iudicandi de contentis in d. diffinitiua ſnĩa. idcir
cò ſi voluiſſet de ipſa cognoſcere, & ſnĩam profer
re, huiuſmodi ſententia eſſet nulla, tanquam lata
a Iudice non ſuo. Hæc ratio fundamentalis pñtis
noſtrę ampliationis probatur triplici medio. Pri-
mò. n. per argum. apertiſſimũ in c. in literis. ex̃. de
offic. deleg. vbi Alexander III. ſcribens Brixianẽſi
Epo his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [In li-
teris, & infra. Conſultationi tuæ taliter rñdemus,
ꝙ ex quo Iudex delegatus per ſe, vel alium ſnĩam
executioni mandauit, vel mandari præcepit, eius
auctoritas, & iuriſdictio ceſſat, quia ſemel eſt offi
cio ſuo functus.] hæc ibi. Diximus probari per ar
gum. in d. c. in literis. qñ etſi ibi ſolùm ſtat [illegible]
explicitè de ſnĩa lata à delegato. [illegible] tñ implici
tè elicitur ex ſnĩa, & mente conditoris: cùm eadẽ
prorſus quo ad pñtis ampliationis materiã rat[illegible]
[illegible] licet etiã in Iudice ordinario, vt latiùs, & aper
tius elicitur ex infraſcriptis alijs iuribus ſtatim ci
tandis, in quibus indiſtinctè hoc ipſum cautũ eſt.
Idẽ ergo apertiùs probatur per tex. in l. Iudex po-
ſteaquam. & in l. Paulus. la prima. ff. de re iudi. Nã
per d. l. Iudex. hæc habentur, videlicet: [Iudex po-
ſteaquam ſemel dixit ſnĩam, Iudex eſſe deſinit: &
hoc iure vtimur, vt Iudex, qui ſemel, vel pluris, vel
minoris condemnauit, amplius corrigere ſnĩam
ſuam nõ poſſit: ſemel. n. male, ſeu bene functus eſt
officio.] Idem probatur per tex. in l. pœnam. C. de
pœnis. vbi hæc habentur, videlicet: [Pœnam ſua
dictam ſnĩa Pręſidi Prouincię reuocare nõ licet.]
hæc ibi. Idem habetur in l. 2. C. de ſent. ex peric. re
citan. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Hac lege perpe
tuo credimus ordinandũ, vt Iudices, quos cogno
ſcẽdi, & pronunciãdi neceſſitas tenet, nõ ſubitas,
ſed deliberatione habita poſt negotiũ, ſnĩas põde
ratas ſibi antę formarẽt, & emendatas ſtatim in li
bellu ſecuta fidelitate cõferãt, ſcriptaq́; ex libello
partib. legant, ſed nec ſit eis poſt hac copia corri-
gendi, vel mutãdi, exceptis tã viris eminẽtiſſimis
Præfectis Pretorio, q̃ alijs Illuſtrẽ adminiſtratio-
nẽ gerẽtibus, cęteriſq́; illuſtrib. Iudicibus, quibus
licentia conceditur etiã per officium ſuũ, & eos,
qui miniſterium ſuũ eis accõmodant, ſnĩas diffi-
nitiuas recitare.] hæc ibi. Idem probatur per tex.
in l. 1. §. fi. ff. de quæſt. vbi hæc habentur, videlicet:
[Sed Præſes Prouinciæ eum, quem damnauit, re-
ſtituere non poteſt: cùm nec pecuniariã ſnĩam ſuã
reuocare poſſit. Quid igitur? Principi eum ſcribe
re oportet, ſi qñ ei, qui nocẽs videbatur poſtea ra
tio innocẽtię cõſtiterit.] hęc ibi. Idẽ ꝓbatur per
text. in l. quod iuſſit. ff. de re iudi. vbi hæc habẽtur,
videlicet: [Quod iuſſit, vetuit Prætor contrario
impetio

ſimpetio tollere, & remittere poteſt, licèt de ſententijs contra.] hæc ibi. Idem docuit textus apertiſſimus in l. poſt ſententiam. C.de ſent. & interloc.omn.Iud. vbi hæc habentur, videlicet: [Poſt ſententiam, quæ finibus certis concluditur ab eo, qui pronunciauerat, vel eius ſucceſſore, de quæſtione, quæ iam deciſa eſt, ſtatuta rei iudicatæ nõ obtinent auctoritatem. Nam nec de poſſeſſione pronunciata proprietari vllum præiudicium afferunt.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l. dicere. §.fi.ff. de recept.arbir. vbi loquens tex. de poteſtate arbitri, his verbis vtitur, videlicet: [Cæterum ſi condemnauit, vel abſoluit, quando arbiter eſſe deſierit, mutare ſententiam non poſſe.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l.qui arbiter. ff. eod. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Quia arbiter etſi errauerit in ſententia dicẽda, corrigere eam non poteſt.] hæc ibi. Diximus probari rationem pręſentis ampliationis per argumentum in citatis iuribus: cùm ex ipſis quoque eliciatur veritas ipſius ampliationis, arguendo ab identitate rationis: cùm ipſe arbiter in ſententiam diffinitiuam proferendo verè dicatur, & ſit Iudex legitimus, vt patet ad ſenſum. Idem probatur in d.l.Paulus. la prima. vbi hæc habentur, videlicet: [Paulus reſpondit reſcindere quidem ſententiã ſuam præcedentem, Prętorem non poſſe: reliqua autem, quæ ad conſequẽtiam quidem iam ſtatutorum pertinẽt, priori tamen ſententiæ deſunt: circa condemnandorum, vel abſoluendum debere ſupplere, ſcilicet eodem die.] hæc ibi. Idem adhuc apertius probatur per tex. in l.moris eſt. §.ſed enim ſciendũ.ff.de pęnis. vbi hęc habẽtur, videlicet: [Sed.n. ſciendũ eſt, diſcrimina eſſe pœnarũ, neq; omnes eadem pœna affici poſſe. Nam in primis decuriones in metallum damnari nõ poſſunt, nec in opus metalli, nec furcæ ſubijci, vel viui exuri. Etſi fortè huiuſmodi ſentẽtia fuerint affecti, liberãdi erunt. Sed hoc non poteſt efficere, qui ſententiam dixit: verum referre ad Principem debet, vt ex auctoritate eius, pœna aut permutetur, aut liberentur.] hæc ibi. Idem apertiſſimè probatur per tex. in l.1. C.ſenten.reſcin.non poſſ. vbi hæc habentur, videlicet: [Neque ſuam, neque deceſſoris ſui ſententiam quemquam poſſe retractare, in dubium non venit, nec neceſſe eſſe ab huiuſmodi Decreto interponere prouocationem explorati iuris eſt.] hæc ibi. Idem habetur in l.cùm quęrebatur. ff.de re iudic. vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm quęrebatur, Iudex ſi perperam iudicaſſet, an poſſet eo die iterum iudicare, reſpondit non poſſe.] hæc ibi. Idem habetur in l.Diui fratres. in princ.ff.de pœnis. vbi hæc habentur, videlicet [Diui fratres Arrantio Silloni reſcripſerunt, non ſolere Præſides Prouinciarum ea, quæ pronunciauerint ipſos reſcindere. Vetinæ quoq; Italicenſi reſcripſerunt, ſuam mutare ſententiam neminem poſſe, idque inſolitum eſſe. Si tamen de ſe quis mentitus fuerit, vel cùm non haberet probationum inſtrumenta, quæ poſtea reperierit, pęna afflictus ſit, nonnulla extant principalia reſcripta, quibus vel pœna eorum minuta eſt, vel in integrum reſtitutio conceſſa; ſed id duntaxat à Principibus fieri poteſt.] hęc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Veritas rationis allatæ in fauorem octauæ præſentis ampliationi. Nam infraſcripti Doctores etiam huic rationi ſe ſubſcripſerunt, videlicet Gloſ.in dicto cap.in literis, in verſic.officio ſuo. idẽ breuiter docuit, citãs ad hoc tex.in d.l.Iudex. Idem docuit Glo.in dicto §.ſed enim.verſic.liberentur: dicens, quòd ſi ſententia tenuerit, lator eius amplius non cognoſcet, ſecus ſi non eſſet valida. Idem latius & expreſſius docuerunt omnes Gloſæ in dictis iuribus. Idem docuit Gloſ. in l. quia arbiter. ff.de receptis arbitris. Idem docuit Innocentius in dicto cap.in literis.col.1.aſſerens, quòd tam Iudex ordinarius, quàm delegatus ferens ſententiam validam, nullo pacto poſtea poterit eam reuocare, addens pro ratione; hoc ſatis patet, quòd ſi non eſt appellatum, tranſeat in rem iudicatam, etſi fuiſſet appellatum, ad Iudicem appellationis pertinebit confirmare, vel infirmare dictam primam ſententiam, & non ad Iudicem à quo fuerat appellatum. Item ſi appellans renunciat appellationi: hoc ipſo firma ſententia manet: nec Iudex poſt renunciationem appellationis poterit mutare ſententiam. Hæc Innocentius. idem latius docuit Panormitanus in dicto cap.in literis, nume.3.verſic.extra glo. ſequitur ſupradictam ſententiam Innocentij ferè ad verbum. ad-
112 dens, quòd in tantum ſit verum, ꝙ Iudex † non poſſit ſuam ſententiam retractare, ſi tenuit, quòd notanter dixit Bar.in dicta l. Iudex. Iudicem non poſſe ferre ſententiam ſub conditione reſolutiua, quod ſingulariter notabis. Iura ergo quæ dicunt valere ſententiam ſub conditione, debent intelligi de conditione ſuſpenſiua, vel conditione relata ad tempus præſens, vel præteritum, quæ non habent ſuſpẽdere, vel reſoluere, vt in l.cùm ad pręſens.ff.ſi cer.pet. hæc ibi Panormitanus, qui idipſum docuit in cap.1.num.11.extra de ſequeſtr. & poſſ.& fruct.dicens, quòd Iudex tunc dicatur functus officio ſuo, cùm pronunciauit ſuper toto, non autem ſi ſuper partem ſolùm, quod & apertiùs idipſum docuit ipſemet Panormitanus in conſilio ſuo 92.nu.3. verſic. quia non poteſt aliquis. libro primo, dicens nullum Iudicem citra Principem
113 poſſe ſuam † ſententiam in totum, vel in partem retractare, etiam ſi videat eam iniuſtam, & hoc tam in Ciuili, quàm in Criminali, vt in l. Iudex. ff.de re iudica. & in l.prima, C.ſentẽn.reſcin.non poſſ.& in l.moris eſt. §.& ſi fortè. ff.de pœnis. vbi textus apertiſſimus in caſu noſtro. hæc Panormitanus vbi ſupra, qui idem rurſus docuit in conſilio ſexto, libro ſecundo, numero quarto, verſic. quinimò Iudex. Idem docuit Felinus cap. qualiter & quando. el primo, colum. 13.nume.23. verſicul. ſecundus principalis articulus. extra de accuſat. Idem docuit quoque Decius in dicto cap. in litteris, columna ſecunda, numero ſexto, verſic. in primo caſu, dicens noſtram ampliationem locum habere non ſolùm in ſententia lata in cauſa Ciuili, verum etiam in cauſa Criminali: Nam Iudex ordinarius nõ poterit mutare ſententiam, quam ſemel protulit, ſed quilibet dicetur functus officio ſuo, quoad cognitionem, & quoad ipſam ſententiam, vt hic dicitur, & in dicta l.Iudex. Idem docuit Rota in deciſione ſextadecima, ſub titul.de ſentent.& re iudic. in nonis. in fine, inſerendo, quòd Auditores Rotæ ſententias ſuas diffinitiuas reuocare non poſſunt, nec mutare. Idem docuit Cardinalis in conſilio 49. incip. Iudex. in principio.

Et ex Legiſtis, præſenti noſtræ ampliationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, vltra ſupradictas Gloſas in ſupra citatis iuribus,

Nam Bart. in dicta l. Iudex. num. 2. infraſcriptam reddens rationem, dicendo, quòd ratio colligatur ex iſto tex. quia per ſententiam Iudex functus eſt officio ſuo, ſcilicet mercenario, quod deſeruit actioni, vel accuſationi propoſitæ. Vnde ſuper eo ſe non poteſt amplius intromittere. Idem docuit ipſemet Bar. in dicta l. Paulus. la ſeconda. dicēs, quòd etſi poſſit aliquid addi poſt ſententiam diffinitiuam, non tamen illud addi poterit, quod deroget ei, quod iam ſententiatum eſt. Vnde ſi vellet aliquid de eo detrahere, non poſſet. Idem rurſus docuit ipſe Bartolus in dicta l. quod iuſſit, notab. 2. addens idem dicendum de interlocutoria, per quam cauſa ipſa principali tota decidi- tur: quia illam Iudex reuocare non poterit. Idem rurſus docuit ipſemet Bar. in dicta l. prima, §. fina. numero quinto, verſic. Item nota ad aliud. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota ad aliud, quod tota die occurrit, ſi aliquis in carceribus condemnatus, & ante executionē ſententiæ conſtat de innocentia: certè Poteſtas, qui eum condemnauit, non poteſt eum abſoluere, vt hic in fine. ibi. [Principi.] Tamen tenetur dare petitionem communi, vt abſoluat, vt hic in fine. ibi. [Principi.] Nam cùm ſit condemnatus in pecunia, quæ debet peruenire ad commune, meritò commune poteſt, & debet abſoluere. Idem dico ſi eſſet condemnatus in perſona: quia hoc poteſt fieri, & loquor (inquit ipſe Bartolus) de ciuitatibus, quæ non recognoſcunt Principem. Idem breuiter docuit ipſemet Bartolus in dicta l. Diui fratres. in principio. ſe remittendo ad dicta ſua in dicta l. prima, §. finali. Idem Bartolus idipſum repetijt in dicta l. ſecunda. C. de ſenten. ex periculo recit. Idipſum rurſus docuit ipſe Bartolus in dicta l. prima, C. ſenten. reſcindi non poſſ. Idem rurſus docuit ipſemet Bartolus in dicta l. poſt ſententiam. dicens, quòd non ſolùm Iudex ſententiam diffinitiuā non poterit reuocare: ſed nec ſententia interlocutoria illa, per quam cauſa principalis tota deciditur, & ideo ſententia Iudicis, per quam abſoluit aliquem ab obſeruatione iudicij, vel pronunciat non eſſe procedendum, vel ſe non eſſe Iudicem, iſtam non poterit reuocare; & ratio eſt (ſecundum eum) quia perimit cauſam principalem, cuius eſt lis. Idem docuit Bald. in dicta l. poſt ſententiam, numero primo, dicens, quòd Iudex non poterit corrigere, mutare, vel reuocare ſententiam diffinitiuam. Idem rurſus docuit ipſe Bal. in capit. præſentata, numero vndecimo, verſicul. ſed nunquid ſi ſemel. extra de teſtibus. Idem docuit Bald. in dicta l. prima, numero primo, & ſexto. C. ſenten. reſcin. non poſ. vbi his verbis vtens, aſſignat rationem, dicens, ideo diffinitiuam reuocare nō poteſt Iudex: quia ipſa diffinitiua lata abſorbet iuriſdictionem tam ſuam, quàm ſucceſſoris, cùm diffinitiua dicatur à fine, quia finem imponit liti: aliàs eſſet procedere in infinitum, & non eſſet vnquam litium finis, quod eſt inconueniens legi, & publicæ vtilitati, & iuri communi, & rationi naturali contrarium, vt in l. ſi prætor. in principio. ff. de iudi. Idem rurſus idem Bal. in dicta l. dicere. §. vnde videndum, numero quarto, verſicul. Item nota regulam. bis præciſis verbis vtens, videlicet: Nota regulam, quòd diffinitiua ſententia non poteſt reuocari, nec error in ea commiſſus: & eſt ratio, quia arbiter deſinit eſſe arbiter. ergo ſecus, ſi non deſineret eſſe arbiter: puta, quia proceſſiſſet contra formam compromiſſi. Nam tunc bene poſſet mutare ſententiam ſuam, vt in l. quid tamen. ff. eodem. Idem rurſus idem Bal. docuit in dicta l. quia arbiter, numero primo, verſicul. & ſic diſtinguendo. Idem docuit Alexander in dicta l. Iudex. num. 2. Idem ipſemet Alexan. docuit in dicta l. cùm quærebatur. in principio. Idem docuit Iaſon in dicta l. quod iuſſit. nu. 15. verſic. quartò nota. vbi elegantiſſimis his verbis vſus fuit, videlicet: Nota ex ſecunda parte textus, quòd Iudex non poteſt ſuam diffinitiuam reuocare, neque mutare, vt hic. Tunc enim euolat emiſſum ſemel irreuocabile verbum; intellige quando ſententia diffinitiua eſt valida, ſecus ſi eſt nulla, vt in l. ſi vt proponis, la prima, & l. Præſes. C. quomodo & quando Iud. Et ratio prima eſt, quia ſtatim, quòd Iudex tulit ſententiam diffinitiuam, deſinit eſſe Iudex: ideo amplius eam reuocare non poteſt, & ſecunda ipſa diffinitiua profertur cū maiori maturitate, quàm interlocutoria; ideò difficiliùs reuocatur. Idem docuit Marſil. in l. prima, §. fin. num. 71. verſic. nota etiam iſtum textum. ff. de quæſtionibus. Idem docuit Angelus in l. penultima, ff. de in integrum reſtitut. dicens, quòd poſt latam ſententiam ſolemniter, nihil ſit in ea mutandum, ſed illi inhærendum, vt verba ſonant. l. Iudex poſtquam. ff. de re iudic. Idem docuit Decius, & Cagnolus in l. & ſi nihil. ff. de regul. iur. Probatur & tertiò rationibus ſupra allatis in recenſione ſententiarum [illegible] prædictorum Doctorum. vide ergo ibi.

Amplia ſingulariter dicta in præcedenti ampliatione octaua, dicendo, quòd ipſa in tantum
114 ſit vera, quòd Iudex † ſententiam diffinitiuam, quæ iam tranſiuerat in rem iudicatam corrigere, vel reuocare non poſſit per aliam ſententiam de nouo fulminatam, etiam ſi partes conſentirent, vt illa a tali Iudice reuocaretur, & loco ipſius aliam decerneret, eo quòd hæc ſecunda ſententia eſſet ipſo iure nulla, cùm contradiceret notoriæ ſententiæ primo loco legitimè latæ, iuxta omnium ferè Doctorum conſenſu: ſententia nulla non poſſit ratificari partium conſenſu, vt valeat in vim ſententiæ, etſi valere poſſit in vim pacti. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in l. prima. C. quando prouoc. non eſt neceſſe. vbi hæc habentur, videlicet: [Latam ſententiam dicitis, quam ideo vires non habere contenditis, quòd contra res prius iudicatas, à quibus prouocatum non eſt, lata ſit. Cuius rei probationem ſi promptam habetis, etiam citra prouocationis adminiculum, quod ita pronunciatum eſt, ſententiæ auctoritatem non obtinebit.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum in dicta l. prima, quoniam licèt ad verbum ibi non fiat mentio de conſenſu vtriuſque partis litigantis interuenientе, prout in præſenti noſtra limitatione. Nihilominus apertiſſimè veritas ipſius ex illa l. elicitur ſi recto iudicio ponderabuntur eius verba. Nam eo ipſo, quòd ibi iure cautum reperitur ſententiā contra aliam ſententiam prius latam eſſe inualidam, ac nullam, Si ergo ipſo iure nulla eſt dicta ſententia, eo quòd in ipſa deficiat iuriſdictio illam ferentis: cùm (vt ſæpius fuit latè probatum) Iudex poſt diffinitiuam ſententiam dicatur (quò ad eius cognitionem) functus Officio ſuo, ac per conſequens ipſius iuriſdictio expirauerit. Inde ergo ſequitur, quòd ſicut ſenten-

tia

tia lata à non Iudice nulla non ſolùm de iure ſit
dicenda, verum etiam carere nomine proprio
ſententiæ, ac ipſa potius æquiuocè, quàm vni-
uocè eam propriè tali ſententia ſit appellanda
quæcunque deciſio cauſæ, ſeu negotij inter duos
vertentis facta, cum conſenſu vtriuſque partis,
amicabilis compoſitio, quàm ſententia iudicia-
lis. de cuius veritate in pronunciante requiritur
iudicialis iuriſdictio, quæ non dependet à par-
tium conſenſu, at potius à iuris diſpoſitione, quæ
ſæpe etiam in inuitos miniſtratur, vt quotidiana
experientia nos docet. Sic ergo in propoſito, etſi
explicitè in dicta l. prima, nulla fiat mentio de
conſenſu partium non interueniente, vel interue-
niente, id ex ipſa elicitur, cùm ſententiæ virtus,
ac valor non dependeat à partium voluntate, ſed
à iuriſdictione iudicantis, pręmiſſis alijs iudicijs
eſſentialibus, quod apertiſſimus docuit textus in
l. priuatorum. C. de iuriſdictione omnium Iudic.
vbi hæc habentur, videlicet: [Priuatorum conſen
ſus Iudicem non facit eum, qui nulli præeſt iudi-
cio, nec quod is ſtatuit, rei iudicatæ continet au-
ctoritatem.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Do-
ctorum auctoritate. Nam Glo. in l. ſi diuerſa. C.
de tranſact. in verſic. agi. volens reddere rationem
præſentis ampliationis, ac inſimul differentiæ in-
ter tranſactionem, & iudicialem ſententiam. his
præciſis verbis vtitur, videlicet: Item quare ſecus
in ſententia, vbi etiam lata per partium conſen-
ſum ſecunda non valet, vt in l. 1. C. quando prouo-
care nō eſt neceſſe. Niſi cùm eſſet dubium, an eſ-
ſet iudicatum, & ſuper hoc iudicaretur, vt in l. 1.
ff. quæ ſent. ſine appell. Reſpondeo, quia ſit tranſa-
ctio ex conſenſu, & ideo contrario conſenſu tol-
litur, vt in l. nihil tam naturale. ff. de regul. iur. ſed
iudicium in inuitum redditur, vt in l. inter ſtipu-
lantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Idem docuit Glo. in
l. acta. in verſ. terminata. ff. de re iudic. Idem do-
cuit Bar. in l. 2. C. commun. vtriuſque iudi. infra-
ſcriptis verbis vtens, videlicet: Diuiſio facta à Iu-
dice incompetenti, poteſt conſenſu partium inua
lidari. Non intelligaris hoc, ꝙ hęc diuiſio com-
probetur per conſenſum, tanquam ex ſententia:
ſed approbatur tanquam ex diuiſione conſenſu fa
cta, vt tibi dixi in l. 1. C. qui pro ſua iuriſdictione.
vbi ipſe Bart. hęc protulit verba, videlicet: Vide
gloſam, quam perpetuo tene menti, tenet gl. iſta,
ꝙ ſententia nulla propter defectum iuriſdictio-
nis Iudicis poterit per conſenſum partium vali-
dari. Doctores omnes tenent contrarium, vt in l.
ſi expreſſim. ff. de appellat. & in l. priuatorum. C.
de iuriſd. omn. Iudic. Non obſtat l. 2. C. commun.
vtriuſque iudi. quia ibi ex illa approbatione non
validatur ſententia, vt ſentētia: ſed habet vim cu-
iuſdam contractus, quaſi partes fecerint per con-
tractum illud, quod deueniatur in ſententia. hæc
Bar. vbi ſupra, qui in d. l. priuatorum, dixit iterū,
quòd conſenſu priuatorum non det iuriſdictio-
nem. Cùm ergo ſententia ſecunda lata ab eodem
Iudice, etiam in ſecunda inſtantia cōtra primam
ſententiam validam dicatur ipſo iure nulla, pro
eo, quòd in ipſa ferenda defuerit iuriſdictio in-
ferente, etiam ſi aliàs fuiſſet ordinaria iuriſdi-
ctione decoratus: cùm per pronunciationem pri
mæ ſententiæ validæ functus fuerit iure ſuo, &
priuatus ipſo iure fuerit ſua iuriſdictione, quoad
cognoſcendum illam aliàs, ſeu ad ipſam reuocan-
dam (vt in præcedenti ampliationę plenius fuit
probatum.) Inde conſequens fit, quòd ſicut om-
115 nes dicunt, quòd ſententia lata † ab eo, qui ca-
ret iuriſdictione ipſo iure eſt nulla, nec ſufficiat
ad ipſam validandam conſenſus vtriuſque partis,
vt in dicta l. priuatorum. ſic elicitur ex dictis etiā
Bartoli veritas præſentis ampliationis, ſcilicet ꝙ
ſententia nulla non poſſit ratificari partium con-
ſenſu, vt valeat in vim ſententiæ. Idem docuit ip-
ſemet Bart. in l. ſecunda, numero ſeptimo, verſic.
quarto. ff. de officio Proconſulis. vbi dixit, quòd
116 Doctores, quòd ratihabitio partium † non po-
terit ratificare proceſſum factum à Iudice incom
petenti: quia ratihabitio non confirmat quę ſunt
nulla, & quæ non habuerunt ſua eſſentialia. Nec
obſtat l. 2. C. commun. vtriuſque iudic. quia non
valet, vt ſententia. Sed magis ex conſenſu partiū.
hæc Barto. Ad hoc etiam probandum peroptimè
facere videtur quod docuit Gloſa, & ſuper eam
Bartolus in l. prima, numero quarto, verſic. quid
ſi ab initio ignorat reus. C. vbi de crimine agi
oporteat. Nam ibi querens quid foret dicendum
de reo, qui ab initio iudicij credebat eſſe ſuum
competentem Iudicem, quem poſtea ſciens ſuum
non eſſe, tamen coram ipſo litigauerat. dicit ibi
Bartolus tali vtendum fore diſtinctione in ſoluen
da præſenti quæſtione, videlicet: Quandoque in
117 Iudice non eſt defectus iuriſdictionis, † ſed de-
fectus voluntatis partium, quæ non prorogant iu-
riſdictionem propter ignorantiam, tunc licèt ab
initio quis ignoraſſet, ſi poſtea ſciuit, & ratum
habuit, tunc validaretur iudicium, quia erat de-
fectus ſolum in voluntate. argumentum l. licèt. ff.
de iudic. quandoque fuit defectus in iuriſdictio-
ne Iudicis, tunc ſi poſtea pendente cauſa iudi-
cij, iuriſdictio ſuperueniat. Dic, quòd aut ſu-
peruenit ex cauſa de nouo emergente, & iudi-
cium nullo modo poteſt confirmare, ita tenet hic
Glo. in ſecundo membro: ratio, quia initium iu-
dicium non fuit legitimum, vt in l. momentaneæ.
C. qui legit. perſo. Si verò ſuperuenit iuriſdictio
ex cauſa de præterito, tunc confirmatur iudiciū,
vt ex nunc, non vt ex tunc, vt in l. obſeruare. §. fin.
ff. de officio Proconſulis. hæc Bart. Idem rurſus
docuit Bartolus in l. acta. numero ſecundo, verſic.
tertia opinio. ff. de re iudic. vbi ſequens ſenten-
tiam Iacobi de Aret. infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet: Tenet Iacobus de Are. quòd partibus,
& Iudice volentibus. non poſſit reſcindi: quia à
ſententia lata conſenſu partium, non poteſt rece-
di, vt per Gloſ. in l. ſi diuerſa. C. de tranſact. & ſic
non poſſunt acta deſtrui: quia deueniretur ad il-
lud, quod recederetur à ſententia eorum conſen-
ſu (ſed ipſe Bartolus ſubdit ex ſe dicens) ſed do-
mini credo, quòd acta de conſenſu partium poſ-
ſint comburi, & remaneret ſententia: quia ſi ſen-
tentia eſt lata partibus præſentibus, & nō contra-
dicentibus, & in ea continetur, lite conteſtata li-
bello dato, &c. probat acta & litis conteſtatio-
nem præceſſiſſe, vt dicit Innocentius in capitulo
cum in iure. extra de officio delegat. & hoc te-
net Speculator in titul. de inſtrum. edit. §. reſtat.
verſic. in ſententia. allegat pro caſu. l. vltima. C.
de rela. & ſic iſta tertia opinio videtur vera. & di-
co ipſam bonam. Nam poſt ſententiam, non po-
teſt Iudex, nec partes circumducere acta indiſtin
ctè, vt ſi per hoc fieret augmentatio, vel minutio
pœnæ iam impoſitæ. Hæc Bart. vbi ſupra. Idem
docuit Bald. elegantiſſimè in infraſcriptis locis.

Nam in d.l.ſi diuerſa pars,nu.2.& 3.intraſcriptis præciſis verbis vſus fuit,ſequens ſupradictam ſingularem Gloſ.videlicet: Aut negotium eſt deciſum ſententia, aut tranſactione. Primo caſu non poteſt per conſenſum fieri,quòd ſententia valeat, ſi ſit contraria primæ, & ita loquitur lex contraria. Secundo caſu poſterius pactum valet,vt hic, & ſupra.tit.1.l.pacta nouiſſima. Ratio autem differentiæ eſt, quia in ſententia noo attenditur conſenſus partium,ſed vigor iudiciorum: ſed in tranſactione attenditur conſenſus partium: quia oritur ex conſenſu,& permanet ex conſenſu.argum. in l.nihil tam naturale.ff.de regul.iur. & in l. Stichum.§.naturalis. ff. de ſolut.& idcircò iſta gloſ. eſt multum notabilis. Nam (vt videtis) glo.l.1.C. quando prouoc. non eſt neceſſe. dicit, quòd ſententia diffinitiua lata cõtra aliam diffinitiuam eſt ipſo iure nulla. & hæc glo. dicit hoc eſſe verum, etiam ſi in ſecunda partes conſenſerunt expreſsè; quod eſt notatu dignum.Sed contra hoc oppono: quia ſententia aliàs nulla,tamen valet per conſenſum partium,vt not. in l.2. C.commun. vtriuſque iudi.Sol.ibi non valet ſententia,licèt factum partium bene valeat,quia partes proceſſerunt ibi ad facti executionem, vnde nõ tenet ibi diuiſio tanquam ex ſententia: ſed quia poteſt fieri per pactũ. Sed hic conſenſus, de quo loquitur Glo. non habebat in ſe facti executionem: & ideo non poteſt roborare ſententiam, quæ ratione contrarietatis nulla erat. ſed contra hoc oppono: quia iuri quæſito ex ſententia poteſt renunciari,vt paret ex eo, quod legitur,& not.in l.duobus. ff.de except. rei iudica. ergo poteſt renunciari primæ ſententiæ, & per conſequens valebit ſecunda, non obſtante prima. Solut. aliud eſt renunciare primæ ſententiæ, quod poteſt fieri,vt in l.acta. ff.de re iudicat. & in l.in ſeruitutem.§.ſi petierit.ff.de bo.li.Aliud eſt ſimpliciter conſentire ſecundæ ſententiæ: Nam cùm ſententia ſit nulla, ita conſenſus ei acceſſorius eſt nullus.Sed tertiò oppono,ad idem,de eo, quod legitur, & in l.1.in fine. ff. de Prætor.ſtipul. vbi ſententia,quæ non poteſt corrigi,vel reformari ſola Iudicis auctoritate, poteſt tamen corrigi, & reformari de partium conſenſu. Sol. ibi loquitur de interlocutoria, quæ eſt minoris roboris, quàm diffinitiua,vt in l.quod iuſſit.ff.de re iudic. & ſic non obſtat. hæc omnia notatu digniſſima, protulit Bal.in d.l.ſi diuerſa pars. qui idipſum rurſus docuit breuius in c.præſentata,col.3.extra de teſtibus.in c.inter Monaſterium,nu.2.verſic.dicit Accurſius. extra de ſent. & re iudic. vbi ſequens Accurſium ſe ſubſcribentem præſenti ampliationi: dixit, quòd diffinitiua lata contra diffinitiuã, a qua prima ſententia non eſt appellatum,non valet etiam de conſenſu partium, vt not. in l.ſi diuerſa. C.de tranſact. quia vigor iudiciarius non poteſt per pactum reſcindi: quæ glo. non eſt alibi. Idem docuit Alex.in d.l.ſi diuerſa.nu.3. verſic.in ea.ibi, etiam per partium conſenſum. his præciſis verbis, videlicet: Nota ampliationem ad l.1. C.quando prouoc non eſt neceſſe,l.quòd ſentẽtia ſecunda lata contra primam, quæ tranſiuerat in rem iudicatam,non valet,vt ibi, etiam ſi lata fuit de conſenſu partium, vt hic in gloſ. quam ad hoc ſingularem reputat Imo.in l.quod iuſſit. in fine.ff. de re iudic. Idem docuit ipſemet Alex. in l.acta. nu.12.inter alia dicit partes non poſſe per eorum conſenſum,quòd contra ſententiam,quæ tranſiuit in rem iudicatam feraotur alia ſententia valida, vt in l.1.C.quando prouoc. non eſt neceſſe. Idem ipſemet Alex. iterũ docuit in l.quod iuſſit.nu.41. ff.de re iudic. ſequens Imolam. ibidem & glo.in d.l.ſi diuerſa. Idem iterum docuit ipſe Alexan.in conſil.95.incip.Viſis proceſſibus.col.2.vol.2. Idẽ docuit Paul. de Caſtro in d.l. ſi diuerſa. Idem ad verbum docuit Iaſ.in d.l. ſi diuerſa pars, num.5. verſ.nota diligenter. Idem docuit Aret. in conſil. 73.col.1. Idem docuit Felin. in c. inter Monaſterium.nu.16.verſi.adde etiam iſtis.Bal. in d.l.ſi diuerſa.extra de re iudic.vbi ſe ſubſcripſit ad verbũ præſenti ampliationi. & rurſus idem Felin.in c.1. nu.8.verſ.amplia ſextò.extra eod.etſi loquatur de ſententia ferenda expreſſo errore iuris. Nam idẽ eſt, cùm ſententia ſecunda contra primam à qua non fuit appellatum, & fuit valida, dicenda erit nulla: & ſic modò viderentur partes conſentire in ſententiam expreſſo errore nullum ipſo iure. Idẽ docuit Antooius Gabr. in lib.2. concluſ.tit.de ſententijs, concluſ.7.nu.12. verſic.amplia iſtam ampliationem. Idem docuit Specul.in lib.2.titul.de ſententia, §. iuxta. nu. 15. verſic. quid de partium voluntate.in fine.in verſic.ſed dic contra. Probatur & tertiò ſex rationibus, vltra ſupra relatas in recenſione ſententiarum Doctorum, quibus fuit probata præſens noſtra ampliatio.Prima quarum eſt,quia ſententia eſt facti. Nam omne, quod tollit aliquid ope exceptionis, & non ipſo iure,eſt facti. Sed ſi ipſo iure, iuris eſſe dr̃, vt in l. ſi vnus. pactus. ff. de pactis. ſed factæ ca[illegible] pro infectis haberi non poſſint: quia (vt ait Ariſtoteles) hoc ſolo priuatur Deus,ingenita facere quæ vtique facta ſunt. Idem ait noſter Iuriſconſultus in l. In bello. §.factæ. ff.de capt.& poſtli. re. Secunda ratio eſt, quia cauſa eſt ſopita, videlicet cõſumpta per abſolutoriam,vel conſumata per condemnatoriã: & habito vltimo fine nihil reſtat explicãdum,qui finis dicitur quid vltimum, & quid optimum, ſecundum Philoſophum: & ideo conſumptum reſuſcitari non poteſt,vt in l.qui res.§.aream. ff.de ſol. Tertia ratio eſt,quia non poteſt conſenſus partium tollere ius publicum. Nam ſententiæ prolatio & eius vigor,& virtus iuris publici eſt,& ex iuriſdictione dependet, quæ non poteſt dari, vel auferri pactis priuatorum. Quarta ratio eſt,quia contrarium imperium Iudicis conſiſtit in officio mercenario, quod non durat extincto principali, quia non ſtat per ſe,vt in l.terminato. Quinta ratio eſt,quia non valet compromiſſum poſt rem iudicatam,nec tranſactionem,& tamen ibi interuenit conſenſus,vt in l.eleganter,§.ſi poſt. ff.de condit.indeb. Sexta ratio eſt, quia poſterior ſententia eſt lata ſine libello,& ſine ordine iudiciario, qui non poteſt in tanto, vel in toto omitti, etiam de conſenſu partium, vt not.in c.de cauſis. ext.de offic.deleg. Has ſex rationes reddit Bal. in d.cap. inter Monaſterium, pro confirmatione veritatis præſentis noſtræ ampliationis, quæ erunt memoriæ commendanda.

Limita primò allata in ampliatione vnica dictæ ampliationis octauæ,quòd à contrario imperio videtur, non valet conſenſus ſi interuenit iudicium retro ſimile,& ſolemne: quoniam in tali caſu ſic diſtinguendum eſſet, prout docuit Bal.in c. inter Monaſterium. col.2. verſ.ſolue,vt à contrario.extra de ſent.& re iudic. Aut per primam ſententiam non poteſt reduci in priorem ſtatum, vt

in

in cauſis criminalibus, & vbi irrogatur infamia, & tunc ſtatur primæ ſententiæ. Aut per primam poteſt reduci in priſtinum ſtatum, & tunc ſtatur ſententiæ poſteriori, præſertim vbi interuenit culpa actoris: quia denuo egit, & in ſecunda ſuccubuit, cum viciſſet in prima.

Limita & ſecundo dictam ampliationem vnicam ampliationis octauæ, dicendo ipſam veram, niſi prius dictæ ſecundæ ſententiæ latæ contra illam, quæ tranſiuit in rem iudicatam (de qua conſtat parti, & Iudici) de partium voluntate renuncietur. Hæc limitatio probatur Doctorū auctoritate: hæc enim docuit Bal. in repet. l. a. car. 6. ff. de iureiur. quē refert Feli. & ſequitur in c. inter Monaſteriū. col. 9. in verſic. vnde dicit tenēdum eſſe. ext. de ſent. & re iudic. quod & docuit etiā Aret. in conſil. 73. in princ. verſic. tertiò hoc demonſtratur. & Paul. de Caſtr. in l. 1. in princ. C. qn̄ prouoc.

Limita primò ſingulariter allata in ampliatione octaua, dicendo ipſam nō habere locum quan
118 do pars, † quæ eſt tuta exceptione rei iudicatæ, non expoſuerit ipſam Iudici: quia tunc ſecunda ſententia illi contraria, valebit, etſi de prima fuit cognitum euaneſcit, dummodo is, pro quo prima ſententia (quæ tranſijt in rem iudicatam) lata fuerat, doloſe tacuerit, & nō expoſuerit Iudici: prędictam primam ſententiam, vel expoſuit, & allegauit, & non probauit, ſed fuit replicatum à parte contraria, ſecus tamen eſſet. Primò, ſi pars, in cuius fauorem fuerat lata ſententia prædicta, ipſam fuiſſe latam probabili ignorantia laboraſſet. Secundò, quādo etſi ſciuerit talem ſententiā fuiſſe latam, tamen ex ſimplicitate, vel ignorantia tacuerit, & non doloſè. Tertiò, quando ſciuit, illam allegauit, & probauit, & per partem contrariā non fuiſſet replicatum: quia in omnibus his tribus caſibus ſententia ſecunda eſſet nulla, & prima eſſet valida. Hæc limitatio probatur Doctorum auctoritate, qui tali pacto poterunt omnes Doctores ſe rè concordari, vt patebit pro inferenda in ſententiarum ipſorum relatione. Hæc limitatio probatur auctoritate infraſcriptorum Doctorum. Nam Glo. in c. inter Monaſterium. in verſ. confirmātes. circa finem. extra de ſententia & re iudicata, reprobans ſententiam Ioannis dicentis, quòd quando quis ſcit ſe habere exceptionem rei iudicatæ, & in fraudem, & doloſè eam omiſit, volens fatigare aduerſarium ſuum, non retractaretur ſecunda ſententia: ſed ſi quis ignoraſſet hanc exceptionem ſibi competere, bene poteſt eam tunc opponere quandocunque: quia tunc nō retractatur ſecunda ſententia, imò nulla pronunciatur. hęc fuit ſententia dicti Ioannis, quam reprobans d. Gloſ. concludit, quòd ſiue quis ſcienter, ſiue ignorāter non oppoſuerit hanc exceptionē rei iudicatæ, nō poterit eam poſtea opponere, eo ꝙ non appellauerit. hæc ſententia dictæ gloſę intelligenda erit cum grano ſalis, ſcilicet de eo qui ſcienter, & doloſè non oppoſuerit, & de eo, qui ignoranter laborante ignorantia craſſa, quæ dolo comparetur, & ſic poterunt concordari ambo Doctores, qn̄ non videtur rationabile, quòd innocēter, ſeu ignoranter non opponens, priuetur tanto commodo, ſcilicet exceptiōne rei iudicatæ, & endè modo erit interpretanda ſententia D. Antonij de Butrio in d. c. inter Monaſterium, col. pen. verſic. vnde concludo indiſtinctè, dicentis ſe non facere differentiam, an doloſè, vel nō doloſè commiſerit oppo-nere. Item an ignoranter, vel ſcienter: quia quomodocunque omiſerit, ſententia non reperitur lata contra notorium; de quo Iudici conſtat, & ꝙ tali pacto erit enucleanda prædicta ſententia Antonij de Butrio elicitur ex his, quæ ipſemet docuit in c. ab excommunicato, col. 6. verſic. hęc omnia. ext. de reſcriptis. vbi dixit, quòd quando ſententia eſt lata à Iudice certificato de ſententia, & nihil de validitate ſententiæ in dubium probabiliter reuocato: non valet ſecunda, & text. non cauillando in l. 1. & 2. quæ ſent. ſine appellat. reſcin. aſſerens quoque ſententiam Archid. in §. Itē qui contra pacem, 3. q. 7. vbi expreſsè dicit, ꝙ non valet ſententia Iudicis contra ſententiam, quam ipſe tulit, vt arbiter ex antiquis actis. Idem prorſus docuit, vt in noſtra limitatione. Io. And. in d. c. inter Monaſteriū, col. pen. verſ. vnde circa materiā plenius. Idē docuit Inno. in d. c. inter Monaſterium. addens, quòd hæc exceptio rei iudicatę opponi poterit poſt ſecūdam ſententiā, vt ſit finis litium, quod & confirmauit Bal. in l. poſt ſententiā, col. 2. C. de ſententijs. vbi dixit, quòd tribus de cauſis hæc exceptio rei iudicatæ proponi poteſt poſt ſententiam. Primò, quia reddit eam nullam. Secundò, quia prima non erit exequuta. Tertiò & hæc eſt ſubtilis ſecundum eum, quia ante ſententiam non competebat iſta exceptio, quantum ad iſtum effectum, vt ſententia ſecundò lata eſſet nulla. etſi cūm incipiat competere poſt ſententiam, tunc opponi poſſit. l. filius. ff. quod cum eo. ſicut exceptio exceſſiuę executionis oriens in ipſa executione opponitur poſt ſententiam. cap. quod ad conſultationem. ext. de ſent. & re iudic. & vbi doloſè omittitur iſta exceptio rei iudicatæ, valet ſecunda ſententia contra primam, circa quod Paulus de Caſtro in l. 1. in fine princ. ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcin. dicens, quòd regula tradita in noſtra ampliatione octaua habet locum in tribus caſibus. Primus eſt, quando pars, pro qua fuit lata prima ſententia, ipſam ignorauit. Secundus, quando ſciuit, & tacuit, non tamen propter dolum, ſed bona fide. Tertius, quando ſciuit, allegauit, approbauit, & nihil per alteram partē fuit replicatum. Si verò ſciuit, & doloſè tacuit, vel allegauit, & non probauit, & fuit replicatum. & his omnibus caſibus valeret ſententia ſecunda contra primam: & addit ipſe Paulus, quòd ita debeat intelligi textus in d. c. inter Monaſterium, qui videtur contrariari. l. 1. C. quando prouocare non eſt neceſſe. hæc ille Paulus, quem ſequitur Angel. de Aret. ibidem, & in §. poſteriore. col. 2. inſtitu. quib. mo. te. infir. Idem docuit Felinus in d. c. inter Monaſterium. col. 7. in verſicu. limita primò, niſi pars. vbi refert quamplurimos alios Doctores hoc ipſum docentes, & ibi examinat hanc quæſtionem. Idem docuit Salyc. in d. l. 1. dicens imputandum eſſe reo, qui non oppoſuit de prima ſententia, & allegat tex. in d. c. inter Monaſteriū. & hoc ipſum docuit Angel. de Aret. in d. §. poſteriore.

Limita ſecundò d. regulam traditā in ampliatione octaua eſſe veram, dummodo ſententia ſe-
119 cunda † contra res prius iudicatas habeat in ſe expreſſam mentionem primæ ſententiæ, puta condemnamus, vel abſoluimus talem, &c. non obſtante prima ſententia: nam tunc ſecunda erit nulla, vt in d. l. 1. C. quando prouo. non eſt neceſſe: ſed ſi hoc non expreſſit ſecundus Iudex, tamen ſciuit de

prima

prima, & tacitè reiecit; poterit appellari à ſua ſen
tentia: quia ipſo iure non erit nulla. Hæc limita-
tio probatur auctoritate doctorum; huic limita-
tioni ſe ſubſcripſit Bal. in repet. l. 2. car. 6. verſ. Ad-
uertatis ſic. ff. de Iure iuran. quem ſequutus fuit Fe
linus in c. Inter monaſteriũ, col. 9. in ver. limita ſe
cũdò, qui addit hanc ponderationẽ, dicens. Con-
ſidera bene, ꝙ aut dicit iudex primã ſententiam
nullam, & tunc clarum eſt, ꝙ eius ſententia valet,
licèt appellari non poſſit à parte prætendente pri-
mam non eſſe nullam: quia huic ſecundæ non ob-
ſtat tranſitus primæ in rem iudicatam; quia fuit
tranſitus apparens, non exiſtens: Aut iudex ſecun-
dus ſimpliciter pronunciauit contra primam: &
tunc dubito de hoc dicto Bal. quia non videtur ne
ceſſarium ad nullitatem ſententiæ, ꝙ exprimat pri
mam: ſufficit enim quòd contra ſecundam allege-
tur notorium.
Limita tertiò dictã regulam, niſi exceptio rei iu
120 dicatę opponeretur in vim dilatoriè † antè litis
conteſtationẽ. vt docuerunt Paul. de Caſtro, & Ale
xand. in l. Nam & poſtea. §. ſi damnetur. ff. de Iure
iuran. prout refert Felinus in c. Inter monaſteriũ,
col. 9. verſ. limita tertiò, extra de ſentẽtia & re iud.
Sublimitabis primò verã prędictã limitationẽ,
ſecundũ dictũ Felinũ in c. Inter monaſteriũ, col. 9.
verſ. limita tertiò, dummodo iudex de ea cogno-
121 uerit: quia ſi poſtea procedit ad ulteriora, † vide
tur exceptionem prædictam tacitè reijcere, per
tex. in c. ex parte. el tertio, extra de Appellat. & va
let ſententia poſtea lata contra primam, ſecus ſi Iu
dex noluit audire proponentem dictam exceptio
nem, vel ſi admiſit, non tamen examinauit: quia
videtur proceſſiſſe in contemptum legis volentis
tales exceptiones proceſſum impedire; & non de-
bet eſſe in poteſtate Iudicis talia facere, vt in l. 1.
§. 1. ibi. Neq; enim Prætoris factum. ff. de feri. vt
not. Bal. in l. 1. colum. 23. verſ. ſuper ſexto, C. qui ac
cuſa. & Paul. de Caſt. in ſimili in l. fin. in princ. in
2. col. verſ. Ego dixi ſic. ff. ſi cer. pet. & ideo non va
lebit tunc ſententia ſecunda tamquam lata à iudi
ce ſcientę de prima per partis allegationem non
debito modo reiectam.
Sublimita ſecũdò cõtenta in tertia limitationę
prædicta vera, niſi dicta exceptio rei iudicatæ
122 † non opponerẽtur ad proceſſum (iuxta c. 1. de li
tis conteſt. in ſextò) ſed in vim peremptorię, & ea
non obſtante lata eſt alia contraria: tunc dicta ſen
tentia ſecunda. eſt nulla. Hęc ſublimitatio ſecunda
probatur per textum, in l. 1. C. Quando prouo. nõ
eſt neceſſe, quem ſecũdum Paul. de Caſt. (relatum
à Felino in c. Inter monaſterium, colum. 10. verſ.
Cæterùm vbi iſta exceptio. extra de ſent. & re iu-
di.) male intellexit Bar. & Iac. But. intelligendo ſo
lùm in eadem inſtantia: quia hoc modo illa lex
nullum haberet dubium. Qui Felinus ibidem
addidit dicens. Conſidera hanc limitationem,
quia eſt magni effectus. & intelligo, ꝙ vbi iudex
cauſa non cognita procedit ad vlteriora, ille actus
non nocet opponenti exceptionem rei iudicatæ:
ſed vbi cauſa cognita procedit, tunc poſſet appel
lari ab iſta tacita reiectione, vt etiam docuit Imo.
in dicto c. Inter monaſterium, & ꝙ imputetur nõ
appellanti, quando exceptio rei iudicatæ exami-
natur, tacitè reicitur ante litis conteſtationẽ. Vi-
de Aret. in conſil. 74. colum. 3. verſ. Aliquando iu-
dex. & ibi etiam ſenſit hanc limitationem: & po-
nit de practica opponendi hãc exceptionem in
vim dilatoriæ antè litis conteſtationem.
Limita quartò octauam ampliationem; dicen-
123 do ipſam verã, niſi eſſent dati duo libelli † con-
tradictorij, puta, vnus petijt ſententiam, uel ele-
ctionem confirmari, alius petijt infirmari: licèt
enim ſuper vtroque fiat inſtantia; valebunt ſenten
tiæ latę ſuper eiſdem: quod tamẽ ne cõtingat, de-
bent Iudices tales libellos non admittere in caſi-
bus aliquibus relatis infra in relatione ſententię
Philippi Franchi huic limitationi, ſe ſubſcripſit
Felinus in dicto c. Inter monaſterium, colum. 1.
verſ. limita quartò, dicẽs hoc ipſum docuiſſe Pau
lum de Caſtro in l. Nam & poſtea. §. ſi damnetur.
ff. de iureiuran. Allegantem ad hoc Ant. de But.
(quem appellat virum ſubtiliſſimum) in c. Cùm
contingat. col. 10. verſ. Nota iſtud dictũ Innocẽtij,
extra de off. delegati. Hæc Paul. vbi ſupra. Tu au-
tem dic ꝙ hoc dixit Antonius de But. in dicto c.
Cum contingat, colum. 6. in dicto ver. Nota iſtud.
& hoc ipſum docuit Ange. Aret. in §. Poſteriore,
colum. 2. Inſtitu. Qui. mo. te. infir. & in dicta l. 1. ad
finem. ff. Quæ ſent. ſine appel. re. poſt Paulum de
Caſtro ibi. rurſus idem Paul. & in l. 1. colum. 3. C.
Quando prouoc. dixit, ꝙ ſi peto pronũciari rem,
quam poſſides, eſſe meam: tu uerò petis pronun-
ciari eſſe tuam. Iſto caſu ſi feruntur ſententiæ con
trariæ valent, & licèt vera ſit præſens limitatio, ta
men ipſi aduerſatur Alex. in l. Nam & poſtea. §. ſi
damnetur. ff. de iureiuran. dicens. ſi uera non eſt
opinio Bar. in alijs caſibus, ergo nec in iſto, [illegible]
eſt eadem ratio, & refert But. in contrarium in c.
Ab excommun. col. 9. verſ. Per hoc dixi. & dico
de reſcriptis, ꝙ ex quo lis eſt finita per ſentẽtiam,
partes non poſſunt à re iudicata recedere, per l.
Acta. ff. de re iudi. & Glo. & Bar. in dicta l. ſi diuer
ſa, C. de Tranſact. & ideo (inquit Alex.) non poteſt
dari libellus contrarius primo, ſuper quo eſt iudi
catum. Ad hanc obiectionem Alexandri reſpon-
dens Felinus in c. Inter monaſterium, colum. 10.
verſ. Limita quartò, dixit tria fore conſideranda
circa hoc, primo, quando debeant admitti libelli
contrarij oportunè ſcribit Philippus Franchus in
c. Dilecto, colum. 36. verſ. Decimooctauò quæri-
tur, extra de Appellat. & quod dixit Bal. in l. ſi Iu-
dex. ante finem. ff. de his, qui ſunt ſui. dicens, quòd
ſi actor petit vnum, reus non poteſt petere contra
rium, niſi excipiendo. Vnde libellus actoris impe
dit libellum Rei, ne contrariæ ſententię proferan-
tur. Intellige (inquit ibi Felinus) niſi eſſet caſus, in
quo etiam reus poſſet agere: quia fortè poſſidet, vt
per Bal. pulchrè in l. Tale pactum. §. Qui prouoca-
uit. quęſt. 15. ff. de Pactis. Conſidera ſecundò, ꝙ
poſito, ꝙ libelli contrarij admitterentur, non vide
tur de neceſſitate inferri, quòd ſententię ſint ſem-
per futurę contrariæ. ſi enim pronuntiauero ele-
ctionem confirmandam: etſi mihi conſtet pronun
ciabo ſuper alio libello, eam non infirmandam: er
go conformiter. Niſi dicas iſtos reſpicere nõ quid
fieri debeat, ſed quid euenire poſſet. Vel ꝙ in exa-
mine ſecundi libelli fortè mutabit ſententiã. Con-
ſidera tertiò, ꝙ ſi erãt diuerſę inſtantię: impugna-
tio Alexandri non procedit: quia non voluit Pau-
lus limitare Bar. ſed ſaluare vno caſu, videlicet,
quando ſunt libelli contrarij: ſed ſi fuit eadem in-
ſtãtia, adhuc impugnatio Alexan. (inquit Felinus
vbi ſup.) eſt inepta: quia reſpectu eiuſdem inſtan-
tię Bar. non errauit: & licèt Butr. in dicto. c. Ab ex
communic. colum. 10. videatur intelligere, quòd
fit

ſit eadem inſtantia ſuper diuerſis libellis: Tamen
in c.Cùm contingat,colum.13.intelligit in diuer-
ſis inſtantijs:& verè ſi loquitur Innocentius & e-
tiam But.ibi.& tunc clara eſt impugnatio Alexan
dri,non dico , dicendo, ꝙ Bartol. malè limitatur
hoc caſu,ſcilicet quando eius opinio malè ſalue-
tur hoc caſu.hæc omnia Felinus vbi ſupra: ſed pro
maiori intelligentia veritatis pręſentis limitatio-
nis ſciendum , ꝙ elegantiſſime docuit Philippus
Franchus, in c.Dilecto, colum.19. quæſtione 18.
ſeu in verſ.Decimooctauò quæritur,extra de Ap-
pellat.quando duo contrarij libelli poſſint admit
ti in iudicio. Nam poſt recenſitas nonnullas do-
ctorũ ſentẽtias infraſcriptis notatu digniſſimis ver
bis vtitur,videlicet Conclude, ꝙ aut loquimur in
iuribus incorporalibus:& indiſtinctè,ſeu uia con
124 uentionis,ſeu reconuentionis admittitur † libel
lus directo contrarius.textus eſt notabilis in cap.
Cum eccleſia,extra de cauſa poſſ.vbi canonici pe
tierunt electionem confirmandi: clerici verò con-
trario libello petierunt electionem infirmari , &
ſuper vtroque libello fertur ibi ſententia:& ita e-
tiam docuit ibidem Panor. in colum.2. nume.6.
adde tu,ꝙ ibi infraſcriptis vtitur verbis,videlicet.
Nota ꝙ ſuper eodem facto admittuntur libelli cõ
trarij ex parte actoris & rei: & ſuper vtriſq; pro-
nunciatur,hæc ille:& ita procedit textus in c.Ab-
bate,extra de verborum ſignif. Vbi Butrius col.1.
125 notat illum textum, ꝙ ſuper † libello confirma-
tionis poteſt dari contrarius libellus infirmatio-
nis. Si verò loquimur in his , in quibus nõ poteſt
quis eſſe actor,& reus,& poſſidenti actio non da-
tur,vt in l.1.ff.vti poſſidetis. Tunc aut in rebus di-
uerſis,& poteſt procedere libellus de directo con
trarius,& ita ſit textus in l.ſi inter me,& te. ff.de
except.rei iudi.& in c.In præſentia , extra de Pro-
bat.Vbi ſuper hæreditate eiuſdem à diuerſis par-
tibus datur libellus contradictorius,& directo cõ
trarius , quando agitur diuerſo iure:ſed ſi agitur
eodem iure ſuper eiſdem,vel diuerſis rebus: tunc
ſi per viam conuentionis reus non poteſt, uel non
intendit aliud conſequi,quàm per viam exceptio-
nis,non debet admitti libellus contrarius : & ita
procedit dictum Angeli in dicta l. ſi cùm ambo.
ſed ſi reus per viam agendi contrario libello intẽ-
dit aliquid conſequi,quod ſub defenſione non in-
cludebatur:tunc indiſtinctè admittitur libellus di
recto contrarius:& ita procedat dicta l.Inter me,
& te . Vnde ſi per viam exceptionis reus non po-
126 teſt cõſequi,niſi per abſolutionem:quia † actore
non probante,vel reprobante ſolùm,abſoluitur ip
ſe reus : tamen nihil ſibi adiudicatur , nec fer-
tur ſententia declaratoria de iure ſuo , ut per In-
nocentium,& doctores in c.ex conquæſtione.ex-
tra de reſtitu. ſpoliat. ſed per libellum de directo
contrarium reus non ſolùm abſoluitur à libello a-
ctoris,ſed etiam obtinet condemnationem de a-
ctore;ſeu declarationem, vel adiudicationem de
iure ſuo,vt in dicta l.ſi inter me & te.& de his per
Bar.in repet.l.edicta,C.de edendo poſt medium:
Vbi notabiliter ponit , ꝙ ſi reus eſt conuentus ex
inſtrumento ut ſoluat; an poſſit ipſe dare contra-
rium libellum petendo ſibi reddi inſtrumentum
cancellatum tanquam ſine cauſa per l. Diſſolue.
C.de condit.ſine cauſa.vide ibi per eum. hæc ille,
ſed ſciendum ꝙ id, quod Panormitanus, vbi ſup.
docuit , dicens . Nota quòd ſuper eodem facto
admittuntur libelli contrarij ex parte actoris , &
rei:& ſuper vtriſque pronunciatur . Idem docue-
runt infraſcripti doctores , videlicet Innocentius
in c.Cùm eccleſia ſutrina,nu.3.in verſ. ſecus autẽ
ſi incœpiſſent. extra de cauſa poſſeſſ. & propriet.
vbi inter alia his verbis vſus fuit, videlicet , ſecus
autem ſi incępiſſent agere clerici poſſeſſorio , &
petitorio:& poſtea Canonici peterent confirma-
tionem:vel dic coram Iudice ordinario,vel etiam
delegato , cui principaliter eſſet vtrumque com-
miſſum, benè poſſet agi de utroque non in modũ
conuentionis,ſed principalis reconuentionis : vt
not.in c. ſuper,extra de ordine cognit. cùm benè
ſeſe inuicem compatiantur petitiones iſtæ:peto e-
lectionem meam confirmari:ex aduerſo peto ele-
ctionem talem infirmari;qui eſt facta nobis abſen
tibus , qui eramus in poſſeſſione eligendi , & ad
quos de iure ſpectabat, hæc ille . ex quibus elici-
tur,quòd de mente eius eſt:quòd duo libelli con
127 trarij † ſuper eodem facto admittantur . Idem
docuit Dominus Antonius de Butrio in dicto c.
Cùm eccleſia,colum.1.in verſ. Nota hic apertum:
his verbis vtens,videlicet. Nota hic apertũ:quòd
dato libello ſuper confirmatione , procedit libel-
lus,ſi detur ſuper infirmatione:& ſic ſuper directo
contrarijs admittuntur libelli:licèt alibi dicat In
nocentius hanc practicam non tutam : quia poſ-
ſent ſequi contrariæ ſententiæ : & vna præiudica-
ret alteri,ut not.in c.Cum contingat,extra de off.
delegati.

Sublimita dictã limitationem 4.dicendo ipſam
veram:niſi is,qui dat libellum de directo contra-
rium probauerit contenta in ſuo libello : ſed ſi
forſan neuter probat in vna parte , tunc abſolue-
tur reus cõtra quem petitur infirmatio ab impeti
tione actoris;vt docet Dominus Antonius de Bu-
trio in c.Cùm contingat,colum.penul.in verſ.Vn-
de ſuper hac petitione.extra de off.delegati.

Limita quintò regulam contentam in octaua
ampliatione: dicendo ipſam veram, quando pri-
ma ſententia fuit abſolutoria,& ſecunda condem
128 natoria:ſed ſi prima † fuiſſet condemnatoria,&
ſecunda abſolutoria : tunc ſecunda ualida eſſet ,
etiam ſi prima ſententia notificata fuiſſet Iudici:
hæc limitatio probatur duplici medio. Primo do
ctorum ſententia . Nam infraſcripti doctores ſe
ſubſcripſerunt ipſi,videlicet Bald.in l.Poſt ſenten
tiam,colum.2.C.de ſententijs,dicens, quòd impu
tet ſibi actor , qui denuo egit,& non eſt ſequutus
ſententiam,cùm ei tacitè renunciaſſe , vel nouaſſe
uideatur,ut in l.Minor 25.annorum, cui fideicõ-
miſſum,ff.de Minoribus , eo quòd hæc ſit (inquit
ipſe Bald.)ipſa veritas. Idem docuit Imo.in cap.
Inter monaſterium,extra de ſent.& re iudi. alle-
gando doctores in l.1.C.quando prouocare. ad-
ditque, quòd hæc eſt communis opinio. pro qua
allegat Glo.in l.Duobus. ff. de except.rei iudica-
tæ , & hanc rationem dicens, quia actor agendo
iterum primęua actione , ut potuit per dictam l.
Duobus uidetur quodammodo renunciare uicto
riæ,non petendo executionem. Idem docuit cla-
rè Salic.poſt Guil.& Iac.Bu. in dicta l.1.colum.2.
in ſexta oppo.& in 3.colum.verſ. Primo caſu, per
dictam l.Duobus. Idem Ange.Aret.in §.Poſterio
re,colum.1.Inſtit.Qui.mo.teſt.infir.& Pau.de Ca
ſtro,in l.1.c.4.C.quando prouoc.dicens illam le-
gem procedere,quando prima erat lata pro reo,
ſecunda pro actore. ſecus ſi è conuerſo, ſcilicet ,
prima pro actore,& ſecunda pro reo . Idem do-
cuit

Google

cuit Felinus in c.inter monaſterium, colum.10.
verſ. limita quintò, extra de ſent. & re iudi. qui
ibidem, colum.11.verſ.eſt verum.refert, quòd Io.
And.& Pan.dicto c.inter monaſterium. poſt Inno
centium ibidem in 4. oppo. tenent indiſtinctè, ꝙ
ſententia contraria non tenet etiam in diverſa in-
ſtantia, ſi prima non fuerat ſcienter & dolosè alle
gata: & ſic æquiparat in hoc ſententiam abſoluto-
riam condemnatoriæ, & è contra. quod & ibi ele-
ganter examinat ibidem Felinus, qui in verſ. Con
ſidera tertio. inter alia infrà ſubiutulit, quibus de-
monſtrat ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi. Nã
infraſcriptis verbis vtitur, videlicet, ſed fortè in
hoc iſti ſentiunt aliud, videlicet, quòd ſi quæri-
129 mus, vtrum reus † in exordio ſecundæ litis poſſit
ſtatim renunciare ſententiæ abſolutoriæ, quę tran
ſiuit in rem iudicatam ad finem, ut ualeat ſecun-
da ſententia illius reuocatoria, & huc non poſſit:
quia cùm ſecunda ſit lata non cognito de prima,
& non eſſet præſumptio, & notorietas orta pro
prima ob tranſitum in rem iudicatam; videtur ſe-
cundus iudex iniuſtè condemnare illum, qui ſe-
mel abſolutus fuit, & non conſtitit de iniuſtitia
abſolutoria, quia primus proceſſus non fuit venti-
latus; ideo conſenſus partis non poteſt talem ſe-
cundam ſententiam validare, ſed ſi ipſe reus con-
ſentit, ut cognoſcatur de iniuſtitia primę ſenten-
tiæ abſolutoriæ, & iudex hoc cognoſcens eam re-
uocet, vt iniuſtam. profectò crederem (inquit) ipſe
Felinus, quòd ſecunda valeret: tum propter dicen
da in octaua limitatione, quę ad hoc multum vr-
gent: tum quia omnis præſumptio (quæ erat pro
prima ſententia, eſt ſublata, non per illum conſen
ſum rei abſolutæ: ſed propter effectum ſequutum
licentia illius conſenſus, videlicet, propter pateſa
ctam iniuſtitiam ſententiæ ex tollerata ipſius reui
ſione. Modò non eſt ſic per omnia in ſentẽtia con-
demnatoria: quia ſi actor ei renunciat, vel ſcienter
eam ommittit, valet proceſſus, & ſententia contra
eam. Et hæc ſit differentia inter condemnatoriã,
& abſolutoriam: quam uidetur expreſsè ponere
Bal. in l.1. C. quando prouoc. & in l. Iurigentium.
§. ſi paciſcar. lo.1. ff. de Pactis. vbi dixit, ꝙ in com-
130 promiſſo poteſt opponi clauſula, † non obſtante
ſententia condemnatoria: ſed non clauſula, non
obſtante ſententia abſolutoria: quia plus fauetur
reuocatoriæ condemnatoriæ, quàm reuocatoriæ
abſolutoriæ per rationes prædictas. Vnde vult a-
ctorem poſſe renunciare condemnatoriæ indiſtin
ctè, non autem reum poſſe renunciare abſoluto-
riæ. cogita benè, quia iſte punctus per doctores
non enucleatur. hæc omnia Felinus vbi ſupra, ex
quibus patuit ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi:
quam ipſe Bald. probat in dicta l.1. colum.1. per
tres rationes communes; vltra allatas hucuſq;. Pri
ma quarum eſt, propter l. Fauorabiliores. ff. de re-
gu. iur. vbi dicitur. [Fauorabiliores rei, quàm acto
res habẽtur.] facit quoque ad hoc textus in c. cùm
Rei ſunt fauorabiliores, quàm actores ſunt. de re-
gu. iur. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet.
[Cùm ſunt partium iura obſcura, reo fauendũ eſt
potius, quàm actori.] ſecunda ratio Baldi eſt, quia
actor eſt in culpa. Tertia, quia videtur renũciaſſe
victoriæ, quę renunciatio tenet per textum in l. Mi
nor. 25. ann. cui fideicommiſſum. ff. de Minoribus:
licèt fortè reus non poſſit renunciare exceptioni
rei iudicatæ: vt per Glo. in l. ſi diuerſa, C. de tran-
ſactio.

Limita ſextò regulam traditam in ampliationẽ
octaua: niſi prima diffinitiua ſententia eſſet nulla:
eo quòd incertum contineret: quoniam tunc ſen-
131 tentia ſecunda † contra dictam primam ſenten-
tiam ualebit, etiam ſi ſecunda fuiſſet lata non pro
nũciato prius ſuper nullitate primæ ſententiæ, &
ipſa tranſijt in rem iudicatã. ab ipſa non appellan
do. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò
per textum in l. fin. C. de ſententia, quæ ſine cer.
quanti. Vbi hæc habentur, videlicet, [Hæc ſenten-
tia, quæ bona fide accepiſti, ſolue: cum incertum
eſſet, quid accepiſſet, quantumque ab eo petere-
tur: præſertim cùm ipſe, qui extra ordinem iudi-
cabat, interlocutus ſit dotem datam, quæ repete-
retur, non liquida eſſe iudicati auctoritate non ni
titur. Cùm igitur is, qui poſtea iudicabit, contra
te certam ſententiam protulerit, neque à ſtatutis
prouocaueris: ipſa tuo facto confirmaſti iudica-
tum.] hæc in dicta l. fin. Probatur & ſecundo au-
ctoritate doctorum. Hac infraſcripti doctores hoc
ipſum ſentierũt, videlicet Glo. in dicta l. fin. verſ.
cum igitur. verſ. Iudicabit. & verſ. Confirmaſti. Idẽ
Bal. & Ange. in dicta l. fin. Bar. quoque in eadem
l. fin. idem docuit. Vbi infrà notatu digniſſima di-
xit, videlicet. Primò, ꝙ ſententia nulla ratione in-
certitudinis non impedit aliam ferri ſententiam.
ſecundò, ꝙ etiam in dote non ualet ſententia in-
certa. tertiò quòd poteſt ferri alia ſententia etiam
antequàm pronuncietur de nullitate primę, vt hic
in fine. quartò, quòd qui non appellat conſ[illegible]
ſententiam. Vt in l. ab eo, C. quomodo, & quando
Iudex. Sextò quòd omnia prędicta non reperiun-
tur alibi, & ideo erunt menti tenenda. Vltimò di-
132 cit, ꝙ libellus † incertus & ſentẽtia omnino in-
certa unde lata eſt nulla ipſo iure: ſecus ſi nõ eſſet
omnino incerta, quàmuis quantitas petita non eſ-
ſet ita expreſſa, ſed in genere, ut puta, ſi dicat Iu-
dex condemno te ad reſtitutionem dotis: quia cõ
ſtat eam ſe habuiſſe: licet non declararetur in ſen-
tentia quantitas, uel qualitas rei dotalis: ſicut in
petitione hereditatis: & quòd hoc ſit uerum, uide
tur uelle hic textus in eo, quòd dicit, quòd peti-
tio incerta procedit ſuper dote: & ita intelligo,
(inquit Bart. ibidem) hanc legem. hęc omnia Bart.
vbi ſup. Idem docuit Paul. de Caſtro in l.1. C. quã-
do prouocar. Idem docuit Felinus in c. Inter mo-
naſterium, col. 11. verſ. limita ſextò.

Sublimita ſingulariter allata in dicta ſexta li-
mitatione, dicendo ipſa non habere locum quan-
133 do ſententia diffinitiua † lata fuiſſet ſuper incer
tũ per relationem ad aliqua acta cauſę. ſuper quã
lata fuit, in quibus continetur quantitas ſpecifica,
de qua lis conteſtetur, ad aliqua acta (inquam) in-
diſtinctè; quia tunc ualeret ſententia: ſi in illis a-
ctis, ad quę ſententia refertur, continetur quanti-
tas non habita diſtinctione, quę ſint illa acta. Sed
quando ſententia proferetur ſimpliciter, ſcilicet,
condemno te ad id, quod debes: Nam tunc erit
neceſſe, ꝙ certa quantitas reperiatur in actis pro-
batorijs, vt in depoſitionibus teſtium, confeſſio-
nibus, uel inſtrumentis: Nec ſufficiet contineri in
actis aſſertorijs, ut in libello & petitionibus. Hęc
ſublimitatio probatur duplici medio. Primò per
tex. in l. penul. C. de ſent. quę ſine cert. quanti. Vbi
hęc habentur, videlicet. [Hæc ſententia omnem
debiti quantitatem cum uſuris competentibus ſol
ue, iudicati actionem præſtare non poteſt: cùm
apud iudices ita demum ſine certa quantitate fa-

cta

cta condemnatio auctoritate rei iudicatę cenſea tur,ſi parte aliqua actorum certa ſit quantitas cõprehenſa.]hæc ibi.Idem per omnia probatur in l. In ſumma. ff.de re iudic. vbi hæc habentur,videlicet.[In ſumma ſufficiet ſi expreſſerit iudex ſummam in ſententia,ſoluiq; iuſſerit, vel præſtari, vel quocumque alio verbo ſignificauerit,amplius eſt reſcriptum:& ſi in ſententia non ſit ſumma adiecta,ſi tamen is,qui petit ſummam expreſſerit, & iudex ait, ſolue quod petitum eſt , vel quantum petitum eſt, valere ſententiam qui ſortis quidem condemnationem faciũt: de vſuris autem ita pronuntiant. Vſuræ ſi quæ competunt,præſtentur: nõ rectè pronunciant: debent enim de vſuris quoque cognoſcere,& certam facere condemnationem.] hæc ibi:Idem per omnia docuit Gln.& Bar. in l. pen.& in l.ait prętor.§.ſi iudex.ff.de re iudic.Idẽ docuit Bal.in dicta l.pen.infraſcriptis verbis notatu dignis vtens,videlicet. Diſtingue,quædam ſunt acta,quæ faciũt rem dubiam,vt libellus:quia in libello fit mentio de controuerſia, quam facit aduerſarius:& tunc aut ad talia acta eſt facta relatio,ut condemno te in petitis, & ualet, ut in l.in ſumma.verſ.valet.ff.de re iudic.Aut non eſt relatio facta,& non ualet(ut infra dicam.)Aut ſunt talia acta,quæ faciunt rem certam,ut inſtrumenta, atteſtationes,confeſſiones,& iuſiurandũ, quæ omnia faciunt plenam probationem : tunc ſententia valet,& præſumitur lata tacitè,facta relatione ad acta : quia ſemper Iudex dicit in ſententia. Viſis actis.Tan. hæc verba(quantum ad propoſitum) non intelliguntur,niſi de geſtis probatorijs. Vnde cùm littera dicit actorum (dic) fidem facientium : & ita vult glo. parua & nota. hic poſita. Aut per acta non apparet eſſe probatum plenè, ſed ſemiplenè:& tunc non ualet incerta ſentẽtia: quia non ſunt talia acta,quæ reddant rem certã: vt in l.Admonendi. ff.de iur.iuran. Idem multo magis ſi nihil eſt probatum: ſed ſi pro parte eſſet plenè probatum,& non pro toto , tunc ſententia lata ſuper ſumma principali eſt nulla:licèt ſit ualida in acceſſorijs. Hæc omnia elegantiſſimè docuit Bal.vbi ſup.hoc ipſum docuit Bar.in dicta l. ait prętor. ſed ſi Iudex diceret condemno ſi eſt probatum,ſed ſi non eſt probatũ abſoluo:& reperitur pro parte probatum,& pro parte non. Tunc valebit ſententia,& erit condemnatoria pro parte, quę probata eſt, & pro parte quę non eſt probata erit abſolutoria.prout docuit Bart. ibidem. & Bald. in quo ad conſultationem. de ſent. & re iudica.

Sublimita & ſecũdò dictam limitationem ſex-
134 tam,dicendo ipſam veram ſi lata † fuerat diffinitiua ſententia contra primam diffinitiuam nullã latam ab eodem Iudice ordinario:ſecus tamen, ſi fuiſſet lata à Iudice delegato,quoniam tunc dicta ſententia ſecunda eſſet nulla,etiam ſi fuiſſet lata contra primam nullam ab ipſomet delegato latam, ut corrigeret errorem tanquam prolata à Iudice illegitimo, iudicãte ſine iuriſdictione,co ꝙ Iudicis delegati poteſtas expirat quãprimùm per ſe vel per alium ſententiam ſuper re ſibi delegata executioni mandauit,vel mandari pręcepit: & ideircò cùm functus fuerit officio ſuo , & inde eius auctoritas ceſſet. Inde ſequitur ſententiam ſecundam ab eo latam contra primam eſſe nullam, cùm lata fuerit à Iudice non ſuo,iuxta notata per textũ in c. quod autem. extra de pęnit.& remiſſ.

Dixi[Contra primam diffinitiuam] quoniam Iudex delegatus poteſt corrigere errorem ſuum, ut in c.qualiter & quando. de accu. & in c.ex litteris. extra de officio Iudicis delegati,vbi hoc ipſum docuit Alex. III. ſcribens Brixienſi epiſcopo in hæc verba,videlicet.[In litteris, & infra Conſultationi tuę taliter reſpondemus, quòd ex quo Iudex delegatus per ſe , vel per alium ſententiam executioni mandauit,uel mandari præcepit,eius auctoritas,& iuriſdictio ceſſat. Quia ſemel eſt officio ſuo functus.]Hęc ibi.Idem per argumentum in c.venerabili.§.Porrò.extra de officio delegati. vbi hęc habentur,videlicet.[Porrò cùm idem Archiepiſcopus corporis infirmitate grauatus commiſit in huiuſmodi negotio uices ſuas. Primò Abbati Sancti Spiritus de Panormo,ac demum Theſaurario Cuſentineñ. Quorum proceſſus nobis exhibitos de fratrum noſtrorum Conſilio caſſauimus iuſtitia exigente:quia videlicet contra mandati noſtri tenorem ad inquirendum vtrum de dilapidatione eſſet ſuſpectus Epiſcopus,eo non reſtituto,proceſſit: (cùm iam ſuo functus eſſet officio , dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas) huiuſmodi negotium dicto theſaurario non potuit demandare.] hæc ibi. Dixi probari pręſentem limitationem per arg. in dicto c.venerabili : quoniam & ſi ad uerbum & explicitè dictus Canon non doceat ipſam,benè tamen implicitè & ſecundum ipſius ſententiam , & intentionem legislatoris;cùm ex ipſo duo eliciantur notatu digniſſima:Primum quorum eſt, quòd delegatus extra fines mandati aliquid faciendo,illud tale eſt ipſo iure nullum.Secundum,quòd delegatus etiam à Principe committendo ſimpliciter fines ſuos alicui,dicatur functus officio ſuo, & ſi ultra non poſſe aliquid circa cauſam ſibi delegatam.ex his ergo etiam patuit ꝙ ueritas noſtrę limitationis probetur per dictum Canonem, cùm delegatus(vt in pręcitato c. In literis.)poſt ſententiam latam,& executioni mandatam dicatur functus officio ſuo : & idcircò ſi attentauerit ſecundam ſententiam ferre, illa erit nulla, cùm ſit lata vltra fines mandati,& licèt alijs iuribus ſimilibus probari poſſit:breuitati (tamen) ſtudens hic illa ſilentio pertranſire ſtudebo . Idem probatur expreſſius in l.Iudex.ff.de re iudic.vbi hęc habẽtur, videlicet.[Iudex poſtea quàm ſemel dixit ſententiam,Iudex eſſe deſinit,& hoc iure utimur;ut Iudex,qui ſemel,uel pluris,uel minoris condemnauit,amplius corrigere ſententiam ſuam non poſſit.ſemel enim malè,ſeu benè,functus eſt officio.] Hęc ibi. Idem habetur per textũ in l.Diui fratres. ff.de Pœnis.vbi hęc habentur,videlicet.[Diui fratres Arrantio Silloni reſcripſerunt,non ſolere Pręſides prouinciarum,ea,quę pronunciauerint,ipſos reſcindere.Vetinę quoque Italicenſi reſcripſeruut,ſuam mutare ſententiam neminem poſſe:idque inſolitum eſſe fieri. Si tamen de ſe quis mentitus fuerit:vel cùm non haberet probationum inſtrumenta,quę poſtea repererit,pœna afflictus ſit, nonnulla extant principalia reſcripta:quibus vel pœna eorum minuta eſt , uel in integrum reſtitutio conceſſa,ſed id dumtaxat à principibus fieri poteſt.]hęc ibi inter alia. Idem habetur in l.Cũ quęrebatur. ff.de re iudi.vbi hęc habentur uidelicet.[Paulus reſpondit reſcindere quidem ſentẽtiam ſuam pręcedentem Pretorem non poſse: reliqua autem,quę ad conſequentiam quidem iam

ſtatu-

ſtatutorum pertinent, priori tameo ſententiæ de-
ſunt: circa coudemnādum reum, vel abſolueodū,
debere ſupplere (ſcilicet) eodem die.] hæc ibi.
Idem habetur in l.a.C.de ſenteutijs ex breuicolo
recitandis. Vbi hæc habentur, videlicet, [Hac le-
ge perpetuò credimus ordinandum; ut iudices,
quos cognoſcendi, & pronunciandi neceſſitas te-
net, nou ſubitas, ſed deliberatione habita poſt ne
gotium ſeuteutias ponderatas ſibi aute formarēt
& emendatas ſtatim in libellum ſecuta fidelitate
conferant, ſcriptasque ex libello partibus legant.
Sed nec ſit eis poſthac copia corrigendi, uel mu-
tandi: exceptis tam viris eminentiſſimis Pręfectis
Prætorio, quàm alijs illuſtrem adminiſtrationem
gerentibus, cæteriſque illuſtribus Iudicibus, qui
bus licentia conceditur etiam per officium ſuū,
& eos, qui miniſterium ſuum eis accomodāt, ſen-
tētias definitiuas recitare.] hęc ibi: & clarius per
membrum præſentis limitationis (in quo dicitur
ordinarium poſſe ſecundam ferre ſententiam con
tra primam nullam, probatur per textum apertiſ-
ſimum in l. ſi præſes. C. quomodo & quando Iu-
dex ſententiam. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si
Pręſes quaſi deſertam ab adultis tuis cauſam ap-
pellationis, quę ab Auditore ſuo acta fuerat, cir-
cunduxit eo tempore, quo adulti curatores non
habebant, repetitus notionem ſuam exhibebit.
Neque enim debet adultis nocere quicquid eo tē
pore ſtatutum eſt, quo defenſione iuſta, & curato
rio auxilio fuerant deſtituti.] hæc in dicta l. ſi præ
ſes. Secundum verò membrum, in quo dicitur
delegatum non poſſe ferre ſecundam ſententiam
contra primam ſuam de iure nullam. probatur per
textum in l. ſi (vt proponis) la prima, C. quomodo,
& quādo iud. vbi hęc habētut, videlicet, [ſi vt pro
ponis, per diuerſo die feriato abſente, uel ignorā-
te te à Iudice dato ferri ſententiam pro partibus
ſuis, quaſi contumaciter deeſſes, impetrauit oon
immeritò Pręſes denuò negotium alterius iudi-
cis notioni terminandum commiſit.] hæc ibi. &
nota ibi [à iudice dato] ſcilicet, ſpecialiter delega
to à Præſide: & oota ibi [Præſes denuo negotium
alterius iudicis notioni terminandum commi-
ſit.] & ſic non eidem delegato. & licèt quamplu-
rimis alijs iuribus tam Pontificijs, quàm Impera
torijs poſſemus hanc eandem limitationem pro-
bare; tamen breuitati ſtudens ipſa iura miſſa fa-
ciēs, probabo hoc ipſum auctoritate infraſcripto
rum doctorum, videlicet. Quapropter ſciendum,
ꝙ præſenti limitationi ſe ſubſcripſit Innocentius
in d.c. In litteris: qui infraſcripta docuit, dicēs. In
Iudice ordinario & delegato obtinet, ꝙ ſi tulit
ſententia, quæ teneat : ꝙ eam ulterius reuocare
oon poteſt: & hoc ſatis paret, ꝙ non appellatum
tranſit in rem iudicatam, & ſi appellatum eſt, ad
iudicem appellationis pertinet confirmare, aut
infirmare primam ſententiam, & non ad iudicem
à quo appellatum eſt. Si autem ſententia lata nul-
la ſit ipſo iure: tunc diſtinguendum eſt inter iudi
cem ordinarium, & delegatum: Nam Iudex ordi-
narius iterum cognoſcit, non obſtante ſententia,
quæ nulla eſt. Item cauſam incipiet à capite, vt do
cet text. in l. ſi præſes. C. quomodo & quādo iud.
ſi autem ſit delegatus, non incipiet cauſam à capi
te: quia functus eſt officio ſuo: & non remanet Iu
dex, ut in l. ſi ut proponis. la prima. C. quomodo
& quando iud. ſecus autem eſt in factis, & in om-
nibus alijs pręter ſeotentias, ſiue ſit ordioarius, ſi-
ue delegatus, ſi nō tenet quod fecerit, uel ſi tenet
& non eſt benè factum, vel aliàs effectum non ha-
bet de iure: tunc illud poteſt rectè facere; & de or-
dinatio conſtat io c. Cùm terra. extra de Elect. &
de Delegato conſtat in c. ſignificaſti, & videtur
hæc diſtinctio probari in l. qualem, §. fin. ff. de re-
ceptis arbitris, & in c. relatum. extra de Præbeo-
dis. hæc omnia Innocentius, vbi ſupra, qui rurſus
idem repetens in c. 1. extra de ſent. & re iudicata:
his verbis notatu digniſſimis vtens, videlicet, ſi Iu
dex ordinarius fert ſententiam, quæ ipſo iure ſit
nulla, ipſemet, ipſa pro nulla habita, poteſt aliam
ferre. C. quomodo, & quando Iudex. l. ſi præſes, C.
de accuſat. l. 4. Si autem eſt delegatus, quia ſemel
eſt functus officio ſuo, eam ulteriùs mutare nō po
teſt. C. quomodo, & quando iud. l. ſi ut proponis.
& idem uidetur in electoribus, niſi eſſent priuati
ipſo iure poteſtate eligendi, ut in c. Cùm terra. ex
tra de elect. & ita uidetur in alijs conſimilibus a-
ctibus, ut in c. inter. cum ſuis concordantijs. extra
de reſcriptis. In delegato tamen videtur, ꝙ ſi pro
babili errore ducatur ſi ipſo iure nō tenet, quod
facit: tamen iterum faciet, quod ſibi mandatum
eſt. Verbi gratia delegatus cui mandata eſt proui
ſio, prouidit alicui de præbenda non uacāte igno
ranter: credens eam probabiliter uacare: certè ite
rum poterit ei prouidere. ut in l. Error. C. de Iu-
ris, & facti ignorantia. Secus autem ſi ignorantia
facti, ut ſi prouidit ei de prębenda, quæ in ueritа-
te uacabat de iure, tamen alius eam tenebat de
facto: & ideo non vult eam acceptare execrans li
tes: tunc non poteſt ei vlteriùs prouidere: quia
functus eſt officio ſuo, & beoè. Nec prodeſt igno-
rantia facti: quia ignorabat alij prouiſum de fa-
cto, & illud factum non impediret ſuam prouiſio
nem: ſi autem errauit in iure, vlteriùs ei non pote
rit prouidere. Hęc omnia ſunt Innocentij. vbi ſup.
& ſummopere notanda pro deciſione præſentis li
mitationis. Idem docuit Glo. in dicto c. Io litte-
ris. in verſ. officio ſuo functus. dicens, quòd ita ex
pirat delegati iuriſdictio, ſententia lata, & execu-
tioni mandata, ut hic. Idem docuit Glo. in dicta
l. Iudex. in verſ. Nō poſſit. in fine. in ſententijs (quę
non tenuerunt ipſo iure) idem iudex cognoſcit ſi
eſt ordinarius. Secus ſi eſt delegatus, ut in l. ſi pro-
ponis. C. quomodo & quando Iudex. Idem do-
cuit Glo. io dicta l. Cùm quęrebatur. dicens dic nō
poſſe cognoſcere iudicem ex eiſdem actis, ſed de
nouo bene poteſt iudicare, cognoſceodo iterum,
ſi eſt ordinarius, ſecus ſi eſt delegatus, vt in l. ſi ut
proponis. C. quomodo & quando Iudex. Idem do
cuit Glo. in dicta l. ſi ut proponis, la prima, io verſ.
commiſit. & idem docuit Glo. in dicta l. ſi præſes.
in verſ. Circunduxit. Idem docuit Barto. io dicta
l. ſi ut proponis. num. 3. dicens, ꝙ ſententia nulla
extinguit iuriſdictionem in iudice delegato; nō
autem in iudice ordinario, ut in dicta l. habetur.
& addit ibidem, num. 4. ꝙ ſicut cauſa appellatio-
135 nis † deuoluit totā cauſam ad iudicem ſuperio
rem: ita, ꝙ poteſt primam ſententiam reformare
etiam ex cauſa noua. ut in l. 1. in princ. ff. de appel
lat. & in l. fin. ff. quod cum eo. & in l. Per hanc. ff. de
Tempo. appellat. ita etiam cauſa nullitatis deuol
uet totam cauſam ad Iudicem ſuperiorem, ut poſ
ſit ſententiam reformare: quod ſentit Innocentius
in c. Cùm contingat. extra de officio delegati:
quod nota & tene mēti: quia nunquam audiſti à
me tale uerbum. hæc ibi Bartolus, qui tenera hoc
ipſum

ipſum docuerat in l.ſi expreſſim.nu.14.& 15.ff.de
appell.his notabilib.verbis vtēs,videlicet.Quæro
136 corā quo iudice debeat agi de nullitate,† & qñ
hæc principaliter petūtur.Reſpōdeo:Aut ſentētia
eſt lata à iudice delegato,& de nullitate ſuperior
cognoſcet,nō ipſe,vt in l.ſi vt proponis.C.quo,&
quando iudex:Aut à iudice ordinario:& tūc Glo.
in l.4.C.de accuſat.dicit,ꝙ poteſt agi corā eodē
iudice,vt dicta l.4.& l.abſente.C.de accuſat.Iac.
de Are.in dicta l.ſi vt proponis,& ibi Cyn.& in l.
Iudex.ff.de re iudi.dicit.Aut ſentētia eſt nulla pro
pter iniquitatē,ſeu turpitudinē iudicis, & debet
adiri ſuperior,vt in dicta l.abſentem.Aut eſt alias
nulla,tunc idē ipſe iudex debet adiri.Iac.Bur.in-
diſtinctè dicebat,ꝙ poteſt adiri,vt in l.Carmelia.
ff.de Iurepatro.& l. quedam mulier.ff.fami.her-
ciſcu.& ſi opponatur,vbi ſemel eſt acceptum iu-
dicium, ibi debet finem accipere in lege, vbi
ff.de iudi.reſpondebat ipſe Iac.ſi volo ire ad ſupe
riorem,vt pronunciet nullā,& poſſum:ſed ſi volo
ꝙ ſententia annulletur,& iterū pronuncietur,tunc
idem ipſe iudex debet adiri,vt in l.ſi Preſes.C.de
accuſat.Ego dico(inquit ipſe Barto.) volo petere
principaliter,ꝙ iterū ſententietur, & ſic quæſtio
nullitatis venit incidēter,& tunc ipſe iudex debet
adiri:vt in dicta l.4.C.de accuſa.& hic:& l.1.C.de
ſententijs cū ſimilibus,ſed ſi ſimpliciter dico ſen
tentiā nullam,ſicut in hac l.poſſum petere, vel co-
rā iudice primo,vel corā ſuperiore, vt in dicta l.
abſentem.C.de accuſa.& l.1.§.1.ff.quæ ſententiæ
ſine appella.reſci.Et dico ꝙ iudex nullitatis nō ſo
lū poterit ſuper nullitate pronunciare,ſed etiā po
terit ſuper cā principali ſententiare, vt in dicta l.
abſentē.C.de accuſa.in eo ꝙ dicit,ꝙ ſententiā re-
format:expreſſum eſt in l.1.ff.quæ ſent.ſine appell.
reſcin.Ex quibus legibus habes, ꝙ ſicut cauſa ap-
pellationis deuoluit totam cauſam ad ſuperiorē,
vt poſſit ſentētiam reformare etiā ex noua cauſa,
vt in l.1.in princ.ſupra eod.& in l.fi.ff.quod cū eo,
& in l.per hanc.C.de Tempor.appellat.& l.eos.C.
eodē.Ita cauſa nullitatis deuoluit totam cauſam
ad ſuperiorem,vt poſſit cauſam primā reformare:
quod eſt multum notādum,hęc oīa Bar.vbi ſupra.
cuius ſententiæ ſe ſubſcribens Pan.in c.cùm Ioan-
nes.col.fi.in fine,in ver.Et ex his nota,ext.de fide
inſtrumentorū his verbis notatu dignis vtitur,vi-
delicet.Et ex his nota bonā practicam appellan-
di,vt appelletur à partibus & capitulis facientib.
contra appellantē.Sed bona bona cautela erit ex
parte appellati:vt ēt ipſe appellet, quatenus facit
contra ſe,ſimilis theorica notatur in inſtrumento
producto,de qua dic,vt not.in c.cū olim.de cenſi-
bus.Itē nota perpetuò aliā concluſionem ex prędi
ctis,ꝙ nedum iudex à quo,ſed ad quem poteſt ex
officio ſupplere etiā in prolatione ſententiæ,quæ
ſibi ſunt nota,vel notoria,vel ex actis cauſę:Iudex
enim ad quē,ſuccedit loco iudicis à quo,vnde de-
bet,& pōt facere totum id,quod debuiſſet,& po-
tuiſſet facere primus iudex. Vt dicūt Domini de
Rota in deciſ.351.Ad prædicta vide Bar.in l.ſi ex-
preſſim.ff.de Appella.vbi dicit,ꝙ cauſa nullitatis
deuoluit totā cauſam ad iudicē:Vnde poterit iu-
dex in cauſa nullitatis reformare ſententiam,ſicut
in cauſa appellationis,& allegat Innoc.in c.cum
contingat,ext.de offic.delegati,hæc Pan.qui eadē
rurſus repetijt in c.in litteris.col.fi.in verſ.ſed ipſe
Bar.plenius,ext.de offi.delegati.Addēs,& nō tra-
das hoc dictū obliuioni. Nā ſingulariter limitat
c.Paſtoralis,de off.ordin.& dictū c.venerabilibus
in quib.dr̄,ꝙ citra appellationē non pōt Archie-
piſcopus ſe impedire de cauſis ſubditorū ſui ſuf-
fraganei:nā dēt ſuppleri per aliud remediū æqui-
pollens,puta ſi dicatur ꝑ uiā nullitatis.Et teneb[is]
hoc menti,quia nō memini tactū per Canoniſtas.
hæc ille.vbi ſup.Idē rurſus docuit Bar.in d.l.ſi prę
ſes.dicēs,ꝙ ſnīa nulla nō impedit ordinariū iterū
ſuper eadē cognoſcere.Idem rurſus docuit in d.l.
iudex,dicēs,ꝙ dicta l.iudex,poſſet intelligi in iu
dice delegato,ſm̄ hoc oō hēt contrariū,& in iudi
ce ordinario circa acceſſoria ſnīæ,nā ipſe pōt co-
137 dē die.Nā iudex † per ſententiā functus eſt offi
cio ſuo,officio(iquā)mercenario,ꝙ deſeruit actio
ni, vel accuſationi propoſitæ,vnde ſuper eo non
pōt ſe amplius intromittere,ſed officiū nobile eius
adhuc durat.Ideo pōt mandare executioni, & in
integrū reſtituere:quia hæc iudicis officio nobili
expediūtur.Itē mutare mulctā:quia hoc expedi-
tur iudicis officio nobili,& ſic ceſſat cōtrariū. Vn
de poſſet ex eodē off.nobili corrigere ſuā ſnīam,
& in n.5.ibidē Bar. docet, ꝙ ſi iudex condēnauit
aliquē pluris,vel minoris,ꝗ deberet,& in fine ſnīę
dixit,ꝙ ſi dicta condēnatio eſſet in plus,vel min[us],
ꝗ deberet ex forma ſtatuti,ex tūc reducit ad debi
tā quantitatē,vt cōiter faciunt aſſeſſores, & dicta
ponūtur,poſt verbū cōdēnamus,tunc dicta clauſu
la nihil operatur,cū emiſſa poſt illud verbū nō po
terit corrigere,eò magis ꝙ nō illa verba nō faciāt
ſnīam cōditionalē,ſed reſoluendā ſub conditione
vt i l.2.ff.de in diē adiect.quæ reſolutio nō pōt fie
ri per iudicē,& ſic ſnīa hūi erit nulla:ſi verò dicta
verba fuiſſent pronūciata conditionaliter in ipſa
ſnīa,vt quia dicit ſnīa,quia cōſtabat nobis delictū
per te eſſe cōmiſſū,ideo ſi ex tali delicto tāta pę-
na tibi dēt imponi ſm̄ formā ſtatuti,in tm̄ te con-
dēno:alias in plus vel minus ſm̄ formā ſtatuti: &
hęc ſnīa valet,ac ſi nulla pęna iponeretur:& ſi tur
pe ſit hāc clauſulā inſerere, hęc Bar.cui ſubſcripſit
Pan.in d.c.in litteris n.4.ꝙ iudex nō pōt ſuā ſnīam
retractare ſi tenuit,ꝙ notāter dixit Bar.i d.l.iudex
iudicē nō poſſe ferre ſnīā ſub cōdōne reſolutiua,ꝙ
ſingulariter notabis:iura ergo,ꝗ dicūt ſnīam latā
ſub cōdōne dāt intelligi de cōdōne ſuſpētiua,vel
conditione relata ad tempus præſens, vel præ-
teritū, quæ nō hēt ſuſpēdere,vel reſoluere,vt in l.
cū ad pn̄s.ff.de reb.cred.ſi cer.pet.hæc Pan.vbi ſu
pra poſt Bar.ꝗ ſūt memoriæ cōmendāda,ꝗ rurſus
idē cōfirmauit i dicta l.Cū ꝗrebatur addēs normā
138 ꝗ ſeruare debeat iudex,† i talis ſnīæ reuiſione,his
verbis vtēs,videlicet.Quātū ad propoſitū dic,qñ-
que eſt quoddā vitiū,ꝙ reſpicit acta,& ſnīam vni
formiter,& tūc nō eſt ex eiſdē actis,vt hic in exē-
plo vltimæ gloſę,qñ cōtra minorē eſt proceſſū, vi-
tiū vniformiter reſpicit acta,& ſnīam.Si verò ē ta-
le vitiū,ꝙ reſpicit ſolū ſnīam,& tūc ex eiſdē actis
cognoſcet,vt docet glo.in l.ſi ut proponis.C.quo,
& qñ iud.quia forte die feriata fuit lata ſnīa,vl nō
fuit cōdēnatus ꝓcurator,vt i l.1.C.de ſnijs.vel nō
fuit expreſſa quātitas,vt i l.3.C.de ſnijs, ꝗ ſine cer
ta quātitate.Qñq; eſt tale vitiū,qd reſpicit ſnīam,
& partē actorū,vt qa fuit citatus mortuus, vel ali
ter impeditus ſciēter,vt i l.in ſūma.in fine,& in l.
ꝗtitū.ff.de re iud. tūc nō poterit iudicari ex eiſdē
actis ſic inualidis:qa peremptoriū cū ſit nullū,iterū
debet citari pro alio die. Quapropter ſciendū,ꝙ
quando nullitas apparet ex ſententia ipſa nullo
alio probato extrinſecùs:tunc non eſt neceſſe, ꝙ
cognoſcatur,vel pronuncietur de nullitate: ſi ſe-
cundò debeat iudicari ratione ſolū nullitatis pri-

mæ ſententiæ, & non actorem aliquorũ. Vt ſi in ſententia non exprimitur certa quantitas, vel nõ condemnatur procurator, qui fuit præſens, domino abſente, vt in l. 1. C. de ſentẽtijs, & l. 3. C. de ſententijs, quæ ſine certa quantitate. Si verò de nullitate non liquet, niſi aliquo probato extrinſecùs, vt ſi dicatur, eum, contra quem fuit lata ſententia; tunc fuiſſe mortuum, vel minorem indefenſum: tunc de hoc priùs debet cognoſci, vt hic: quia fortè fuit ratio, quare eodem die non poteſt pronunciare. Præterea oportet quòd iudex, qui iudicat, ſit certus de meritis cauſæ, vt in l. Pomponius. ff. de re iudi. ſed antequam de nullitate cognoſcatur, non poteſt eſſe certus, vtrum ſit iudex, vel non: ergo
139 &c. facit ad quod dicimus de hærede, † qui non poteſt adire hęreditatem niſi ſit certus de viribus teſtamenti, vt in l. ſed & ſi de ſua. ff. de acquir. hęred. Vnde ſi eſt idem iudex, ideſt, eadem perſona Iudicis quæ talem ſententiam tuliſſet (in qua non appareret, quòd reus fuiſſet pręſens, vel citatus.) poſſet pronunciare ſententiam, antequam de tali nullitate cognoſceret: cùm ipſe poſſit eſſe certus, ꝙ illum non fecerit citari, & ꝙ non fuerit pręſens. Si verò eſſet alius iudex, tunc non poſſet iudicari iterũ, niſi priùs cognoſcat de hoc: quia licèt in ſententia non contineatur: põt tamen aliter probari; argumentum ad prædicta. in l. Cùm falſum. ff. de acquir. hæredit. Sed ꝙ ipſa ſententia prius pronuncietur nulla quam ſecunda contraria feratur non eſt neceſsè, niſi in libello ſuper hoc principaliter porrecto fuerit petitum: quia tunc priùs debebit nulla pronunciari ſententia prima, ſed ſi principaliter fuiſſet petitũ vt ſententiaretur ſuper tali cauſa, cùm talis ſententia non valuerit ipſo iure, tunc pronunciari priùs ſententiam primam fuiſſe nullã non erit neceſſe, vt in l. 1. C. de Ordi. iudi. Hæc oĩa notatu digniſſima ex Bar. vbi ſupra, cuius ſententiã retulit, & ſe ei ſubſcripſit Ant. de Butrio in dicto c. In litteris per totũ, qui elegantiſſimè pertractat oĩa motiua Barto. ſupra relata, per me hic, & eius dicta confirmat. Vide ergo latiùs ibi. Ioãnes And. in dicto c. In litteris ſe ſubſcripſit præſẽti noſtrę limitationi, vtens ferè eiſdem verbis Innocentij paulò ante à me hic recenſitis. Idẽ docuit Ant. de But. in dicto c. In litteris, col. 2. in verſ. Tertiò vr̃ pronunciatione vtens iiſdem verbis Innocẽtii ſupra a me relatis, dicens hoc ipſum ibidẽ docuiſſe Innocentiũ. hęc ille, qui in dicto c. venerabili, col.. in verſ. Nota ꝙ delegatus. infraſcriptis vtitur
140 verbis, videlicet. Nota ꝙ delegatus, † qui in totũ delegauit viſces ſuas functus eſt officio, vt nõ poſſit reuocare ſubdelegatũ: ſi ſubdelegatus aliquid egit: etiam de facto, & ſic nec alteri põt delegare. Idẽ rurſus Dominus Ant. de Butrio in c. Qualiter, & qñ, el 1. col. fi. verſ. vel ſecundò dicit Gloſa. Idẽ docuit Abbas, in dicto c. In litteris. nu. 4. ſe ſubſcribens ſententię Innocentij ſupra à me relatæ, & ſi limitet hanc limitationẽ in Delegati ſentẽtia nulla ex defectu formæ mandati tranſgreſſę, qm̃ tunc non dicetur, iudicẽ pronũciaſſe ſi non ſeruauit formã mandati, vt in l. quid tamen. ff. de Arbitris. Vbi arbiter iterum pronũtiat, ſi non ſeruauit formam compromiſſi, hæc Pan. vbi ſupra qui in dicto cap. Qualiter, & quando el 1. nu. 4. ext. & ſequen. de accuſat. tradit infraſcriptam notatu digniſſimam diſtinctionem de hac materia: quia cõfirmavit ferè omnia ſupra receſita a nobis referẽdo ſententias doctorum, qui hucuſque fuerunt hic à nobis relati de reg. iur. in ſexto, dicens, quòd ſoleat dici, & debet referre vtrũ ſententia nõ teneat ipſo iu
141 re: & tunc ipſe idẽ ſi eſt ordinarius † põt ſecũdo pronunciare, ſi delegatus pronunciabit delegans, vt C. quomodo, & quando Iudex. l. ſi pręſes, & l. ſi vt proponis, & C. de accuſat. l. 3. ſed ſi teneat ipſo iure, licèt iniquitatem contineat, non poteſt per eundẽ Iudicem reuocari, vt in l. quod iuſſit. ff. de iudi. & C. de ſent. l. poſt ſententiam, tamen poteſt appellari, & per iudicẽ appellationis de iniquitate cognoſcitur, & cognita iniquitate ſentẽtia corrigi, vt in l. Præſes. ff. de re iudi. & l. cùm prolatis, & ff. de appella. l. 1. hęc ille. Idẽ docuit per oĩa elegãtiùs q̃ ſupra citati Doctores, Hẽricus Boich in dicto c. In litteris, procedens per quandam notatu digniſſimam diſtinctionem. Idem Marianus Socin. in c. qualiter, & quando, el 1. ext. de accuſa. Idem Felinus in dicto c. qualiter, & quando, el 1. nu. 8. & in dicto c. in litteris. Idem docuit Barbatius in dicto c. in litteris. Idem docuit Decius in dicto c. In litteris, & alij plerique omnes ibidem. Qui, & docuerunt ferè eadem, quæ ſupra retuli. Animaduertendum denique, ꝙ hæc ſublimitatio recipit nonnullas fallentias, quas repoſui examinatas in capit. in quo examinatur accuratiſſimè quæſtio illa, in qua quæritur. Quando ſententia à Iudice, vel ab arbitro prolata, poſſit reuocari: atq; mutari. Vide ergo ibi, quia plurima notatu digniſſima reperies examinata circa pręſentis ſublimitationis materiã. Idẽ docuit Anton. Gabriellus in lib. 2. cõclu. commun. titu. de ſententijs, concluſione 7. nu. 14. vbi ſe remittit doctrinæ Mariani, & Felini vbi ſupra.

Septimò proculdubio erit limitanda regula tradita in ampliatione octaua, dicendo ipſam verã, niſi per reſcriptum, vel priuilegium Principis iu
142 dex † reuocauerit dictam primam ſententiam: per reſcriptum, vel priuilegium Principum dicimus, valde clauſulatũ; adeo quòd per ipſum oſtendatur apertiſſimè principem ipſum omnino voluiſſe derogare ipſi primę ſentẽtię, quæ iam trãſierat in rem iudicatam. Vt puta, dicendo non obſtante tali ſententia, quę tranſijt in rem iudicatam. Hęc ergo limitatio probatur triplici medio. Probatur enim primo per tex. in l. 1. §. finali. ff. de quęſt. Vbi hęc habentur, videlicet [Si quis vltrò de maleficio fateatur, non ſemper ei fides habenda eſt, nonnunquam enim, aut metu, aut qua alia de cauſa in ſe confitentur: & extat epiſtola Diuorum fratrum ad Voconium Saxam, qua continetur liberandum eum, qui in ſe fuerat confeſſus, cuius poſt damnationem de innocentia conſtitiſſet: cuius verba ſunt hęc. Prudenter, & egregia ratione humanitatis (Saxa chariſſime) Primitium ſeruum, qui homicidium in ſe confingere metu ad dominum reuertendi ſuſpectus eſſet, perſeuerantem falſa demonſtratione damnaſti, quęſiturus de conſcijs, quos ęquè habere ſe commentus fuerat, vt ad certiorem ipſius de ſe confeſſionem peruenires. Nec fruſtra fuit tam prudens conſilium tuum, cùm in tormentis conſtiterit, neque illos ei conſcios fuiſſe, & ipſe de ſe temerè commentum, potes itaque decreti gratiam facere: & eum per officium diſtrahi iubere, conditione addita, nè vnquam in poteſtatem domini reuertatur: quem pretio recepto certum habemus, libenter tali ſeruo cariturum. Hęc epiſtola ſignificatur, quaſi ſeruus damnatus

ſi fuiſ-

ſi fuiſſet reſtitutus, ad eum pertinere, cuius ſuiſ-
ſet ante, quàm damnaretur. Sed Præſes prouinciæ
eum, quem damnauit, reſtituere non poteſt: cum
nec pecuniariam ſententiam ſuam reuocare poſ-
ſit. Quid igitur? Principi eum ſcribere oportet,
ſi quando ei, qui nocens videbatur, poſtea ratio
innocentiæ conſtiterit.] hæc ibi. Idem probatur
per arg. in l.fin.C.ſententiam reſcindi non poſſe.
Vbi hęc habentur, videlicet: [Impetrata reſcri
pta non placet admitti, ſi deciſæ ſemel cauſæ fue
rit iudiciali ſententia, quam prouocatio nulla ſu-
ſpendit, ſed eos, qui talia reſcripta meruerunt,
etiam limine iudiciorum expelli:] hæc ibi. Idem
probatur per arg. in l.cauſas.C.de trāſact. vbi hęc
habentur, videlicet: [cauſas, vel lites tranſactio-
nib.legitimis finitas imperiali reſcripto reſuſcita
ri nō oportet:] hæc ibi. Idē probat per arg. in l.ſen
tentijs.in. prin.C.de errore aduocat.& c. Vbi hoc
habentur, videlicet, [ſententijs finita negotia re-
ſcriptis reuocari nō oportet] hęc ibi: Diximus pro
bari præſentē limitationē per arg. in dictis legib.
quoniam & ſi explicitè inibi non cōtineantur ver
ba ipſius, benè tamen implicitè, cùm inde elicia-
tur, ꝙ reſcripta impetrata contra ſententiam tran
ſactam in rem iudicatam ſint ipſo iure nullius va
loris: quaſi tacitè inuerit Imperator, ꝙ ratio talis
deciſionis ſit: quia videtur illud ſubreptitiè impe
tratum: cùm per talem ſententiam fuerit acquiſi-
tum ius tertio, cui non videtur Imperatorem per
generalem cōceſſionem reſcripti voluiſſe deroga
re, eo quòd in generali conceſſione† non veniant
ea, quę quis non eſſet conceſſurus, vt habetur in c.
in generali, de reg.iur.in ſexto. & ꝙ hoc ſit verū,
ꝙ ſcilicet per priuilegiū, vel reſcriptū Imperatoris
generaliter cōceſſum nō intelligatur fuiſſe dero-
gatū alicui iuri acquiſito, vel cū pręiudicio tertij.
Et ꝙ taliū verba nō erūt interptāda in pręiudiciū
144 †alicuius, probatur apertiſſimè per tex. in l. Nec
Auus.C.de emācipa.libero. vbi hæc habētur vide-
licet [nec auus neptē ſuā liberare poteſtate cogi-
tur: nec in cuiuſquā iniuriā beneficia tribuere mo
ris eſt noſtri] hæc ibi. Idem habetur in lege quo-
tiens, & in lege reſcripta. C. de precib. imper.
offer. & quòd idem ſit dicendum in reſcripto,
vel priuilegio indulto à ſummo Pōtifice, probatur
per tex. in c.audita, & in c.quia verò nō intellexi-
mus, ext.de reſtit.ſpoliat. & in c.Cū olim. in fine,
ext.de cōſuet.& in c.licèt in corrigēdis.§.quia tū,
ext.de off.iudi.ordin.& in c.ex tuarū, ext.de au-
ctor.& vſu palij, & in oībus dictis citatis iuribus
per oēs glo.ibidē, & alios doct. Idē vr̄ probari per
argumētū in auten. Hoc inter liberos.C.de teſta-
mentis, vbi hæc habentur videlicet [hoc inter libe
ros teſtamentū ſi parens ſeptē teſtib.adhibitis de-
claret ſe nolle tale teſtamētū valere, & aliā diſpo-
nat volūtatē, vel in teſtamēto perfecto, vel in non
ſcripta perfecta volūtate:] hæc ibi. Idem probatur
per argu. in l.ſi quis.in principio.ff.de legat.3. vbi
hæc habentur videlicet [ſi quis in principio teſta-
menti adſcripſerit, cui bis legauero, ſemel dehe-
ri uolo. Poſtea eodem teſtamento, vel codicillis,
ſciens ſæpe eidem legauerit ſuprema voluntas po
tior habetur. Nemo eam poteſt ſibi legem dice-
re, vt à priore voluntate ei recedere non liceat:
145 ſed hoc ita locum habebit † ſi ſpecialiter dixerit
prioris voluntatis ſe pœnituiſſe, & noluiſſe, vt
legatarius plura legata accipiat:] hæc ibi inter
alia. Diximus probari præſentem limitationem
per argumentum in dictis iuribus, quoniam aper-
tiſſime patet, quòd ex ipſis eliciatur locus arguen
di ab identitate rationis, ſeu à ſimili, cùm par ra-
tio militet in caſu præſentis limitationis, quæ
militat in dictis iuribus. Idem prorſus proba-
tur etiam de iure canonico. Nam hoc habetur
quoque: ex tex. in cap. ſuper litteris, ext. de re-
ſcriptis, vbi hæc notatu digniſſima habentur ſta-
tuta ab Innocen.III. videlicet. [Super litteris, quæ
ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex igno-
rantia (tacita veritate, vel ſugeſta falſitate) im-
petrantur à nobis, diuerſos intelleximus diuerſa
ſentire, alijs aſſerentibus eos debere prorſus care
re omni commodo litterarum, cùm mendax prę-
cator carere debeat penitùs impetratis: alijs ve-
rò dicentibus, quòd & ſi forma carere debeant in
litteris noſtris expreſſa, nihilominus iuxt. rigo-
rem iuris ſit à delegato iudice in negotio proce-
dendum. Nos igitur, inter eos, qui per frau-
dem, vel malitiam, & illos, qui per ſimplicita-
tem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant,
huiuſmodi credimus diſcretionem adhibendam,
vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt,
vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ peruerſitatis
pœnam, nullum ex illis litteris commodum con-
146 ſequantur, † ita videlicet, quòd Delegatus
(poſtquàm ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nul-
latenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem,
qui poſteriori modo litteras impetrant, duxi-
mus diſtinguendum, quæ falſitas ſuggeſta fue-
rit, vel quę veritas ſit ſuppreſſa. Nam ſi talis
expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata (quæ
quamuis fuiſſet tacita, vel expreſſa) nihilomi-
nus (ſaltem in forma communi) litteras dediſ-
ſemus Delegatus non ſequens formam in litte-
ris ipſis oppoſitam, ſecundum ordinem iuris in
cauſa procedat. Si verò per huiuſmodi falſitatis
expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam verita-
tis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita, vel
expreſſa nos nullas prorſus litteras dediſſemus, à
Delegato non eſt aliquatenus procedendum, ni-
ſi forſan eatenus, vt partibus ad ſuam præſen-
tiam conuocatis, de precum qualitate cogno-
ſcat, vt ſic in vtroque caſu, eadem ratio, quę de-
legantem moueret, moueat etiam delegatum,
& vbi delegans ſuas litteras denegaret, delega-
tus etiam ſuę cognitionis officium nullatenus in-
terponat] hæc in dicto c.ſuper litteris, per quem
text. apertiſſimè probatur noſtra pręſens limita-
tio: Nam ex ipſo habetur, quòd nullius vigoris ſit
reſcriptum, uel priuilegium illud, quod fuerit con
ceſſum propter talem veritatem ſuppreſſam, qua
cognita à Principe nullatenus fuiſſet illud con-
ceſſum: at cum iure cautum ſit, quòd per ſenten-
tiam, quę tranſijt in rem iudicatam, acquiratur
ius ei, in cuius fauorem lata fuerat, & ex indulto
reſcripto in forma communi, ſine dicta clauſula,
non obſtante ſententia, quæ tranſijt in rem iu-
dicatam: non videri poterit Principem voluiſ-
ſe quem priuare iure ſibi quomodolibet iuridi-
cè acquiſito ſuper aliqua re. Inde patentiſſimè
ſequitur ex dicto canone elici veritatem præſen-
tis limitationis. Probatur & ſecundò præſens li-
mitatio doctorū auctoritatē. Nam glo. in dicto c.
ſuper litteris, in vet. litteras cōfirmans pręſentem
limitationem infraſcriptis verbis vtitur, videlicet.
Ex hoc patet, ꝙ ſimplicitas, vel ignorātia nō pro-
deſt circa huiuſmodi litteras impetrādas, imò ad

T 2 hoc,

147 hoc,vt reſcriptum † teneat, nihil debet ſuppri-
mi ex ijs,quæ mouere poſſent animum Principis
ad dandum reſcriptum,vel denegandum. Et pri-
mò quidem ſeries facti eſt exprimenda,vt in c.ſu-
per eo.extra de cohabit.cler.& mul. Item proceſ-
ſus cauſę, vt in c.inter Monaſterium. ext.de ſent,
& re iudi. Item non valent literæ,ſi quis tacet ſen
tentiam latam.arg.in c.inter dilectos.extra de fi-
de inſtrum.& in l.fin.C.ſent.reſcin.non poſſ. Item
148 ſi tacuit † nomen dignitatis ſuæ, vt in c. ad au-
res. ext. de reſcriptis.Itē ſi tacuit aliud beneficiū
ſufficiens,vt in c.cùm adeo,extra de reſcriptis.ſi-
ue etiam minus ſufficiens, vt in c.ſi proponente.
extra de reſcriptis.& in c.cùm teneamur.extra de
præben.Item ſi tacuit Vicariam perpetuam,vt in
c.poſtulaſti,extra de reſcriptis. Item ſi tacuit pa-
ctum præcedens, ſiue compoſitionem, vt in c. ex
multiplici,extra de decimis. Item ſi tacuit ſtatu-
tum numerum Canonicorum iuramento firmatū,
vt in c.conſtitutus,extra de reſcriptis, & in c.pro
illorum,extra de præbend. Item ſi tacuit ſtatutū,
quòd dignitas non eſſet vlterius in Eccleſia, vt in
c.cùm acceſſiſſent.extra de conſtitu.Item ſi tacuit
priuilegium.extra de reſcriptis. c.cùm ordinem.
Item ſi tacuit diſpenſationem, vt in c.ea tua, ext,
de filijs Presbyt. Item ſi tacuit ſe regularē,peten-
do confirmationem, vt in c.porrecta.in fine. ext,
de cōfirmat. vtil.vel inutil.Itē ſi dixit ſe clericum
non eſſe,cùm eſſet,vt in c.ex literis, ext. de tran-
ſact.Item ſi tacuit , quòd præbenda non vacaret
de facto,vt in c.cùm noſtris,& c.litteras, extr.de
conceſſ. præben.Item ſi tacuit exceptionem,extr.
de Procurat.c.In noſtra . Item ſi tacuit appellatio
nem à ſe factam,vt in cap.ex parte, ext.de Reſcri
ptis, vel factam ab aduerſario, vt in cap.Bonæ,
ext.de Confirmat. vtil.vel inutil. Item ſi tacuit ,
quòd alius de mandato Papæ fuerit receptus, vt
in cap.Mandatum,& in duobus cap.ſequentibus.
Item ſi dixit ſe habuiſſe monitorias, quod fuit fal
ſum, & executorias impetrauit,quia non valent.
vt in cap.ex inſinuatione,ext.de Reſcriptis. Et ge
neraliter vbicumque talem veritatem tacuit, vel
talem falſitatem expreſſit: qua tacita,vel expreſſa
Papa litteras non dediſſet,reſcriptum inutile fit.
(hęc omnia in dicta glo. habētur,ex quibus non ſo
lùm patuit veritas pręſentis limitationis , verùm
etiam norma cognoſcendi quādo reſcriptum ob-
tentum ſuper aliqua re ſit validum niſi in eis ex-
preſsè dicatur : tali lege non obſtante, hęc ille .
Idem docuit Bal.in infraſcriptis locis, quem re-
fert,& ſequitur Barbatius in dicto c.Quæ in eccle
ſiarum.col.18,in verſ.Idē Bal.in l.fi.C.ſent.reſcin.
non poſſ. & primo in l.fi.C.ſent. reſcin. non poſſ.
dicens,ꝙ nō derogatur Iudicum auctoritati,cùm
149 Princeps † vtitur plenitudine poteſtatis, vt in l.
1.C.de conſilit. Principum:quia in omni ſententia
intelligitur ſalua ſuprema poteſtate Principis, vt
in l.fi.C.de legibus:& ideò dixit ibi glo.ꝙ ſi in re
ſcripto eſſet clauſula,Non obſtante ſentētia,ꝙ iu-
ſtum eſt decernatis, quòd valet reſcriptum, quia
ius quæſitum per ſententiam diffinitiuam, poteſt
tolli per reſcriptum Principis, & dicit ibi Bal.ꝙ
quando Princeps reſcribit iniuſtum,ꝙ non poteſt
niſi de plenitudine poteſtatis: tūc requiritur clau
ſula; Non obſtante.ſed quando reſcribit contra ri-
gorem ſententiarum,tunc non eſt opus,ꝙ dicat :
Non obſtante ſententia.& dicit ibidem Bald. Po-
ne,quòd quis ex ſententia acquiſiuit dominium,
an valeat reſcriptum Principis reſcribentis. Non
150 obſtante ſententia.† an debeat dicere,Non ob-
ſtante ſentētia,& dominio:& arguit pro,& cōtra,
& decidit,ꝙ non:quia iſtud dominium venit con
ſecutiuè ad ſentētiam,& reſciſo principali,reſcin-
ditur acceſſorium, vt in c.Acceſſorium,de Regu.
iur.in ſexto.Idem Bal.in Prohemio feudorum,di-
cit,ꝙ Princeps Romanos ex certa ſcientia omnia
poteſt in tēporalibus, ſalua ſemper maieſtate Im-
perij,& Papa etiam in ſuis tēporalibus ; quædam
tamen ſunt,quæ non decent, vt notatur in cap.Ma
gnę.ext.de voto,& in c.Admonet.ext. de Renun-
ciat,& dicit,ꝙ ſi Princeps reſcribit contra ius le-
gis,& perſonarum ſingularium,non valet conceſ-
ſio etiam ex certa ſcientia : quia Imperator non
vult eam valere,niſi apponatur ei clauſula, Non
obſtante tali lege, vel non obſtante aliqua lege ,
quę in contrarium loqueretur. etiam ſi de ea debe
ret fieri mentio ſpecialis,vt notatur in Auth.Qui-
bus modis natura.effi.ſui.§.fi. Aut eſt contra ius le
gis tantùm : puta,quando Imperator concedit fi-
ſcalia,& regalia,vt in c.inter dilectos, ext.de fide
inſt.vel aliam gratiam facit abſque eo,ꝙ conferat
alicui aliam rem ſuam,vel aliquod ius ſuū,in quo
conſiſtat notabile præiudicium ſecundū qualita-
tem perſonarū:tunc certa ſcientia Principis ope-
ratur idem quod clauſula. Non obſtante, vt in l.
Item Vlpianus. ff.de execu.tuto.Idem Bald.in l.
2.C.deſeruit. in queſtione 18. di[illegible], quòd ſolus
Principis dumtaxat eſt priuilegium rem vnius au
ferre,& conferre alteri, non autem eſt inferiori[illegible]
hæc omnia Bal. vbi ſupra,ex quibus luce meridia
na clariùs patuit veritas pręſentis limitationis.
Idē docuit rurſus Felinus in c.Inter monaſterium
col.12.verſ.limita ſeptimò, ext.de ſent.& re iudi.
& in c.ſuper litteris.col.9.in verſ. ſeptima regula.
& col.10. in verſ.Adde etiam ad ſeptimam regu-
lam, ext.de reſcriptis:ſciendum inſuper,quòd vl-
tra ſupradictos Doctores, præſens limitatio pro-
batur quoque auctoritate infraſcriptorum docto
rum,qui dixerunt, ꝙ Princeps nō poſſit per reſcri
151 ptum tollere actionē † de iure ciuili competen-
tem,niſi eo caſu,quo actio non habet æquitatem:
& huiuſmodi Doctores ſunt infraſcripti,videlicet
Bal.in l.1.in fine.C.de iur.aur.anul. & in l.reſcri-
pta.col.fi.verſ.Tertiò quærit. C.de Pręcib.Imper.
offer.in l.ſi teſtamētum. in fine.C.de Teſt.Paul.de
Caſt.in l.Gallus.§. & quid ſi tantùm.col.fin.verſ.ſi
autē facta ſit mētio.ff.de liber.& poſth.& in cōſi.
34.col.pē.verſ.& ſic vſ.col.2.Alex.in l.cū heredes.
col.2.in fine.verſ.Puto, ꝙ etiā.ff.de acq.poſſ.& in
cōſ.87.col.7.vol.2.verſ.ſed ſi eſſet, & in cōſ.1.vol.
6.in fi.Are.in l.3.col.fi.ff.de Teſt.Bertr. in cōſ.15.
col.2.in fine vol.2.Iaſon in l.fi.col.2.verſ.Septimò
limita.C.ſi cōtra ius,vel util.publ. & in l.ſi is, qui
ꝓ emptore.col.54.ff.de vſucap.aſſerēs hāc eſſe cō-
munē opinionē,& in conſ.177.col.2.in fine vol.2.
& in cōſ.86.col.4.vol.3.Nigr.in rubrica.ff.de reb.
cred.ſi cer.pet.nu.15.Abbas Pan.in cōſ.111.col.1.
in fine,verſ.Et pręſertim prędicta.vol.2.Decius in
conſ.343.nu.2.verſ.& maximè: quia poſt aditā hę
reditatē.Aymo in cōſ.235.col.5.& col.10.vbi di-
cit negatiuā partem eſſe probabilē, & in cōſ.103.
col.1.& in cōſ.172.nu.3.Vbi hāc dicit magis com
munem opinionē,& in conſ.7.nu.10.Pariſ.in cōſ.
1.colum.17.volum.1.dicens hanc ſententiam eſſe
communem.Socinus in §. Et quid ſit tantùm.col.
antepen. verſic.circa tertium. vbi dicit hanc eſſe
commu-

Digitized by Google

communem opinionem in l.Gallus, ff.de liber.&
poſthum.& ibi Galiaula,nume.95.& ſequenti.vbi
etiam ipſe dicit communem Garſias ibi, nu. 193.
& ſequen. Idem docuit Felinus in cap.quæ in Ec
cleſiarum.colum.19.verſicul.primò, vt procedat,
quando actio initur.extra de conſtitu.dicens. Pri
mò, vt procedat quando actio initur naturali æ-
quitati:quia non poteſt per reſcriptum tolli:quia
in impetrante, & concedente inducit peccatum,
& ſic eſt contra ius Diuinum: ſed vbi actio non
initur ęquitati,ſed rigori, vt in Chytograpbo poſt
biennium: & in re iudicata contra veritatem,be-
ne poteſt reſcribi cùm clauſula, non obſtante. ita
declarat Bart. in l.reſcripta.in fine. C. de precib.
Imper.offer. Idem docuit Bent. in conſil. 1. col. 4.
Mari.iun. in conſil.120.col.6. vol.2. Ruin. in con-
ſil.4.col.pen.vol.3.conſil.95. col.fin.vol.3. & con-
ſil.94.col.4.& 11.volum.4.& conſi.31.colum.pen.
volum.5. & conſ.130. col.pen.volum.5. Probatur
& tertiò hac ratione, videlicet: Cùm ea, quæ cau-
ſa cognita ſtatuuntur reſcriptis reuocari nõ poſ-
ſint, vt docuit text. in l.3. C.comminat.epiſt. &c.
vbi hæc habentur, videlicet:[Ea, quæ cauſa cogni
ta ſtatuuntur ſubſcriptionibus reuocari non poſ-
ſe, ſæpe reſcriptum eſt.] hæc ibi. Inde ergo con-
ſequens fit,quòd veriſſima fuerit præſens limita-
tio, cùm in ea fuerit dictum, quòd prima ſenten-
tia diffinitiua,quæ in rem tranſijt iudicatam,non
poſſit reuocari per reſcriptum Principis ,niſi duo
concurrerint, ſcilicet clauſula illa, non obſtan-
te tali ſententia,& adſit cauſa iuſta reuocandi il-
lam, aliàs tale reſcriptum de iure nullum ſorti-
retur effectum.

Et ſi veriſſima fuerit cõprobata præſens noſtra
limitatio tot,tãtisq; iuribus,ac doctorum ſentẽtijs,
nihilominus poſſet quis inſurgere cõtra ipſam, af
ferendo ſententias nonnullorum doctorum, qui
dixerunt,ꝙ Princeps poſſet ſine cauſa priuare ali
quem ſibi ſubditum dominio ſibi acquiſito artifi
cio iuris ciuilis,ſ.per ſententiam diffinitiuã, quæ
tranſijt in rem iudicatam, de quo ſermo hic habe
tur,& alio modo, dummodo dominium ſit ſolùm
illi acquiſitum de iure ciuili, & non de iure gen-
tium,ſi appoſuerit princeps in reſcripto clauſulã ,
ex certa ſcientia : vel de plenitud ine poteſtatis:
& hi doctores ſunt infraſcripti,videlicet. Bal.in l.
fi.col.fi.verſ.ſed immediatè oppono.C.ſent.reſcin.
non poſſ.& in conſ.214.in fine.vol.2.Ange.in l.Lu
cius. col.1.ff.de euictionibus . Paulus de Caſt. in
l.3.colum. 1. ff.de Teſtib.& in l.Cum hæredes,in
fin. princip.ff. de acquirend.poſſ. & in conſ.178.
col.2.in fi.vol.1.Pan. in cõſ.84.col.pe. nu.5.verſ.
152 Vñ videmus ĩ ſimili.Vbi dicit,ꝙ Imperator †ad-
mittit ſupplicationẽ cõtra ſentẽtiã, à qua nõ pote
rat appellari.in Auten.Quæ ſupplicatio.C.de pre
cibus impet. offer. quia erat ius acquiſitum de iu
re ciuili mediante ſententia.Idem Angel.docuit,
vt refert Decius in conſi.198.nu.29.in l.Itẽ ſi uer-
beratũ.§.1.ff.de rei uendic.dicens, ꝙ Imperator ,
etiam ſine cauſa de plenitudine poteſtatis auferre
põt nobis dominium:& qui contrarium volũt,ſe-
cundũ eum mentiuntur, & idem Ange.rurſus in l.
C.de quadri.præſcript.& in l.2.§.ſi is, pro quo.ff.
Quod quiſque iuris.Vnde concludit Decius vbi ſu
pra dicens, & hoc ſaltẽ vr̃ habere locum in domi-
nio,quod eſſet quęſitũ mediante ſentẽtia: quia ta
le dominiũ eſt acquiſitum de iure ciuili: ideo va-
let reſcriptum Imperatoris reſcribentis nõ obſtan
te ſententia:ita notanter concludit Bal.in l.fi.col.
fin.verſ.Pone ergo.C.ſent.reſcin.poſſ.Idem docet
Decius in conſ.252.in fine dicens,ꝙ & ſi dominio
152 † acquiſito de iure gentium nemo poſſit de iure
priuari à principe ſine cã, vt not. in c.Quæ in eccle
ſiarũ,extra de Cõſtit.& Bar.in l.fi.C.ſi cõtra ius,ſe
cus eſſet in iure q̃ſito de iure ciuili,& poſitiuo:q̃a
illud põt tolli,ſicut eſt dominiũ q̃ſitũ ex p̃ſcriptio
ne,uel ſentẽtia:nã tale dominiũ tolli poteſt à prin
cipe ſine cauſa,ut not. Bal.vbi ſupra, & Ang.in l.Lu
cius.ff.de euict.Paul.de Caſtro.in l.Cùm hæredes,
in princ.ff.de acqui.poſſ.& in l.3.col.1.ff. de Teſt.
Ale. in conſ.2.incip.Viſo.col.8.lib.1. Idem rurſus
docuit Decius in conſ.269.col.4.nu.7.ver.& etiã
ſine cauſa, & idem rurſus dixit in conſil.390. col.
5.nu.10.verſ.Tertiò aduertendum eſt,& rurſus in
l.1.in fin.C.de ſecundis nupt.& in conſ.498.col.7.
nu.24.25.26.& 27.Vbi quamplurimorum docto-
rum ſententias recenſuit quoque.Idẽ docuit Cur-
tius iunior in cõſ.1.col.6.in fine,in conſ.138.col.
1.in conſ.157.col.4.in fine, & in conſil.174.col.3.
in fine . Vbi dicit hanc ſentẽtiam eſſe communẽ .
Idem docuit Goza.in conſ.5.n.17.& in conſi.14.
nu.9.& in conſ.26.nu.16.Idem docuit Soc.in cõſ.
47.col.7.verſ. ex quibus infertur.vol.3. Idem do-
cuit Mari.iun.in conſil.92.col.2.vol.2.& in conſi.
120.col.2. in fine vol.2.Ruin. in conſ.7.col.2.uol.
1.& in conſ.21.col.fi.vol.1. & in conſ.175.col.fin.
vol.1.& in conſ.80.col.2.vol.3. & in conſ.104.col.
6.uol.3.& in conſ.71.col.1.in fine,& ſequ.vol.4. &
in conſ.21.col.4.vol.5. Idẽ docuit Caſſa.in cõſ.66.
col.pen.Idẽ docuit Bertr. in conſ.301.nu.5.vol.3.

His tamen non obſtantibus adhuc aſſeueramus
veram eſſe noſtram limitationem cùm in ea dixe-
rimus, quòd dominium etiam introductum , ſeu
acquiſitum de iure ciuili (vt eſt illud,quod acqui-
ritur per ſententiam diffinitiuam , quæ tranſijt in
rem iudicatam,uel p præſcriptionẽ habentem an-
nexam æquitatem , vel quando quis virtute talis
ſententiæ quis poſitus fuiſſet in poſſeſſionem talis
rei iudicatę , & dominium obtinuiſſet, non poſſit
de iure,tolli à principe talis rei dominium iã ob-
tentum ſine cauſa, & quòd tali pacto ſit intelligen
da ſententia doctorum,qui fuerũt citati in proba-
tionem præſentis limitationis,& ſic intellecta ue-
riſſima cõprobatur eorum ſentẽtia: tunc quia quic
154 quid fit ſine ratione, habet quid iniuſtitiæ,† quæ
regulariter non ſupponitur reperiri in Principe :
ſed ſi tale dominium acquiſitũ de iure ciuili non
haberet annexam æquitatem : Vel ex tali ſenten-
tia nullus acquiſiuiſſet poſſeſſionem actu ipſo , ſed
ius ad rem ipſam obtinendam ſolùm : tunc veriſſi-
ma eſſet ſententia ſupradictorum doctorum,quos
diximus impugnaſſe præſentẽ limitationem: Nam
in proprijs terminis p̃ſentis vltimę diſtinctionis
loquuti fuerunt,qui dicebant Principem poſſe au-
ferre omne dominiũ acquiſitum de iure ciuili , vt
ex tali ſententia, & hæc diſtinctio ac doctorũ con
cordia .probatur hac ratione . Nam primò cum
maior pars Doctorũ,qui ſe ſubſcripſerũt impugna
tioni ſe iã ſubſcripſerãt præſenti limitationi, vt ſu
periùs patuit, de quib. non erit putãdũ eos adinui
cẽ ſibimet aduerſari in dictis ſuis.Scd̃ò,q̃a hęc ea-
dẽ diſtinctio colligitur ex notatis, p Bal. in cãs, in
fi.C.de trãſact.& in l.Reſcripta,ĩ fi.col.fi.C. de pre
cib.Imperat.offer.& ex no.per infraſcriptos alios
doctores . Tertiò, q̃a maxima differentia eſt inter
155 dominium† acquiſitũ per ſententiã diffinitiuam

quæ tranſijt in rem iudicatam, ſuper re aliqua ſi-
bi adiudicata, & nondum aſſignata, & inter domi
nium acquiſitum, per ſententiam diffinitiuã, quæ
tranſijt in rem iudicatam, ſuper re aliqua ſibi non
ſolum adiudicata, verùm etiam aſſignata, & paci-
fice obtenta, ac poſſeſſa. Nam dominiũ modo ac-
quiſitum non eſt ita firmum, quoniã eo modo quo
lex dedit modum acquirendi per talem ſententiã
poterit tollere ſine cauſa: cum talis modus acqui
rendi ſit à iure ciuili ac poſitiuo, cui præeſt prin
ceps, & auferre poterit, cùm ſit ſupra ius poſitiuũ
156 † vt in c. Propoſuit. ext. de conceſſ. præben. & in
l. Princeps. ff. de legibus, & ibi p omnes Doctores
& de hoc modo acquiſitionis loquuntur oẽs Do-
ctores, quos aduerſari præſenti limitationi dixi-
mus. Secũdò verò modo acquiſitum dominiũ ex
tali ſententia nõ dicitur eſſe de iure ciuili, ſed de
iure naturali, & iure gentium, quod non ſolùm in
directo dominio taliter acquiſito dicimus, verũ
etiam in dominio utili: nam & ipſum ſine cauſa à
principe auferri non poterit de iure. Nam quòd
dominia iã obtenta ex ſententia ſint de iure gen-
tium, docuit Bar. in l. ex hoc iure, col. 2. nu. 5. verſ.
Vlteriùs oppono, & uidetur. ff. de Iuſtitia, & iure.
Vbi infraſcriptis uſus fuit uerbis poptimè hãc cõ
cordiam noſtram approbantibus, videlicet. Vlte-
riùs oppono, & uidetur, quòd dominia fuerũt in-
troducta de iure ciuili: Nam teſtamentum eſt de
iure ciuili, vt in l. Teſtamenti factio. ff. de Teſta-
157 mentis, & tamen dominium † acquiritur ex eo,
ut in l. a Titio. ff. de furtis. Item ſententia eſt de
iure ciuili, ut probatur in l. 2. §. poſt originem. ff.
de origine iur. & not. Inſtitu. de obliga. in princ.
& tamen per ſententiam transfertur dominium,
ut in l. ſunt & aliæ. ff. de Publi. Item per arrogatio
nem, vt Inſtitu. de acqui. per arrog. Item per mona
chationem, vt in Auten. Ingreſſi. C. de Sacroſan-
ctis Eccl. & omnia iſta ſunt de iure ciuili, & non
gentium: dicit glo. ꝙ de iure gentium ſunt aliqua
introducta, vt hic, & de iure ciuili aliqua: vt in l.
contraria. Vel meliùs ſecundum doctores poteſt
158 dici: dominia ſunt † introducta de iure gentium,
vt hic: tamen modi acquirendi dominia ſunt in-
troducti de iure ciuili: vt in contrario. Aduerte
tamen ad vnum, vt gloſſ. dicit, ꝙ per ſententiam
159 transfertur dominium, † quod intellige, cum
traditione ſequuta, ut in l 1. & l. & aliæ plereque.
ff. de publiciana. Inſtitu. de officio iudicis. §. vlt. in
fine. l. Pomponius. §. ſi iuſſu. ff. de acquir. poſſ. hæc
Bar. quibus adde apertiores leges in l. Traditio
nibus. C. de pactis, & in l. Traditio. ff. de acq. rerũ
dominio. ſed ut poſſimus cognoſcere quando di-
catur per ſententiam trãſferri dominium, memo
riæ commendanda erit doctrina eiuſdem Bar. ibi-
dem vbi ſup. nu. 6. verſ. Tu dicas, quicquid iſti do-
ctores. Nã ibi infraſcriptis utitur uerbis, verſ. Aut
loquimur in actione perſonali, aut reali. Si loqui-
mur in actione perſonali: dico, inquit Bart. quòd
ſententia transfert dominiũ, vt in d. l. & aliæ, ple-
reque, & quod ibi not. quod eſt verum ſi ſententia
cum actione propoſita ad hoc tendit: ſecus ſi ad
hoc non tendit, vt in commodato, depoſito, & hu
iuſmodi. (Adde tu, quòd hoc eſt intelligendum,
iuxta mentem Bartoli, dicentis, & quod ibi no-
tatur. quaſi diceret, ibi notatur à Doctorib. Nam
Gloſ. ibi in verſic. tradita ſit. dixit, ꝙ alij dicunt,
quod videtur verum, ꝙ ſi res erat poſſeſſoris, qui
condemnatur, & ex cauſa iudicati reſtituit; tranſ-
fert dñium, licèt non tanquam ſuam reſtituat: &
facit ad hoc rei iudicatæ auctoritas, vel intellige,
quando egi perſonali actione ad quantitatem, &
fui miſſus in poſſeſſionem. hæc glo. illa (inter alia
notatu digna:) quapropter cũ grano ſalis ſunt in-
telligenda verba Bartoli, ſecundum ipſius mẽtem
iam paulò ante expreſſam. cùm dixerit, & proba
uerit, quòd traditio rei iudicatæ per ſententiam
transferat dominium, & non ſola ipſa ſententia la
ta, & ſic verbis ſupradictis Bartoli ſunt addenda,
ſecundum eiuſdem mentem: & hæc, quòd in per-
ſonali actione transferatur dominium ſi poſt ſen-
tentiam ſequuta fuerit traditio rei iudicatæ: ſe-
quitur modò ipſe Bartolus ibidem, ſi loquimur
in actione reali, & ſententia ſuper ea lata ſit: &
tunc dico (inquit Bartolus,) quòd aut ſententia
fertur pro reo, contra quem agebatur reali abſo-
lutoria ſimpliciter, & tunc non transfert domi-
nium, vt in l. ſed etſi poſſeſſori. in princ. ff. de iure-
iuran. & ita intelligo Gl. in l. exceptio. ff. de ex-
cept. rei iudic. Si verò ſñia fertur pro reo hoc mo-
do: quia pronunciatur rem eius eſſe, à quo peti-
tur; & tunc idem, quia non trãsfertur dominium.
Ratio, quæ me mouet, eſt, ꝙ reus petit pronuncia-
ri ſe Dñm, & non petit dominium in ſe trãſferri,
dico tamen, ꝙ inducitur quædam præſumptio do
minij, & ad illud probandum poſſet induci ſñia,
quia pro veritate habetur, ſic intelligo l. ſed etſi
poſſeſſori. in princ. ff. de iureiur. vbi quia poſſeſſor
iurauit rem eſſe ſuam competit ei vtilis, vt in l. res
iudicata. ff. de regul. iur. ſi verò loquimur in reali
actione, & pronunciatur pro actore, & tunc aut
pronunciatum eſt eum eſſe Dñm, qui agebat; & in
veritate ſic erat: & tunc dico, ꝙ impoſſibile eſt
transferre dominium: quia natura actionis non
patitur transferri, ſed potius declarari, vt in l. ex
diuerſo. §. 1. ff. de rei vendi. tum etiã quia nec pars
egit in ſe aliquid transferri. Item quia inducere-
tur contrarietas expreſſa in actione, ſi pro actore
pronunciaretur eſſe dominium, & in eum tranſ-
ferri: iſta. n. inuicem repugnant. Aut pronuncia-
tur pro ipſo actore, & rei veritas eſt dominiũ rei
petitæ eſſe aduerſarij, & tunc transfertur dñium,
vt eſt tex. not. in l. 3. §. Itẽ quæri põt. ff. de reb. eo-
rum. & ibi per Iacobum de Aret. hæc Bar. & intel
lige ipſum loqui in terminis ſupradictis, ſ. poſt tra
ditionem ipſius rei petitæ, & iudicatæ, & non an-
tea, quod & voluit tacitè innuere, cùm citauit di-
ctum §. Item quæri põt. vbi apertiſſimè colligitur
alienationem interuenire ex traditione. Nam ibi
hæc habẽtur, videlicet. [Idemq; erit dicendũ, etſi
fundus petitus ſit, qui pupilli fuit, & contra pupil
lum pronunciatum, tutoresq; reſtituerunt. Nã &
hic valebit alienatio propter rei iudicatæ aucto-
ritatem.] hæc ibi. Ex his ergo oĩbus patuit veritas
pñtis noſtræ limitationis, & reſponſionis allatæ
ad Doctores, qui prima fronte videbãtur ipſi ad-
uerſari, etſi verè non docuerint contrarium, ſi eo-
rum dicta benè librentur, eo magis, ꝙ ſupradi-
cta diſtinctio magiſtralis Bartoli dicentis, ꝙ etſi
modi acquirendi dominia procedant de iure Ci-
uili, videlicet per ſentẽtiam, & huiuſmodi, tamen
ipſa dominia rerum per ſententiam, & alios mo-
dos acquiſita, & iam tradita in manũ eorum, qui
bus per ſententiam fuerant adiudicata per ſenten
tiam ſunt de iure Gentium, & ſic ea tolli non po-
terunt à Principibus ſine cauſa, etſi modi acqui-
rendi. introducti de iure Ciuili, quod etiam do-

cuit

Digitized by Google

cuit Bal.in l.2.ff.de iur.& facti ignor.quem citat. & eleganter idem.docendo ſequitur Ant.de Burgos in rub.tit.de empt.& vendit.nu.18.incip.Vbi probatur Pontificem.addēs, ꝙ quæ dicta fuerunt, habent locum non ſolùm in dominio directo, verumetiam in dominio vtili, quod ſine cauſa abdicari nō poterit. Nec obſtat, quod id inductum ſit de iure Ciuili, & per cōſequens ſolo cōſenſu Principis tolli poſſit; quia, reſponde cum Bart. in Extrauag.Quoniam nuper.verſic.rebellando, in 4.colum.verſic.Item quæro.vbi dicit, ꝙ effectus vtilis dominij eſt etiam de iure Gentium, licet ei natura orta de iure Ciuili, & multis alijs medijs idipſum probat ibidem dictus Antonius, quem ſequitur Hyppolitus de Marſilijs in l.1.§.ſi quis vltrò, nu.63.in verſic.& facit etiam. Idem docuit Panormitanus in repet.c.per tuas.col.11.verſ.nec obſtat ſi dicatur, quòd lex Ciuilis.extra de arbitr. quem refert, & ſequitur Felinus in c. ad audientiam. el ſecondo.col.4. verſic.bene fateor.extra de reſcriptis, & Antonius Gabriel. in lib.3. de concluſionis, titu.de iure quæſito toll.concluſ.1.num.19. verſic. concordas has contrarias, & ſic permanet veritas præſentis limitationis. Idem docuit Boſſius in ſua Praxi crimin. titul.de Principe, & priuilegij, à nu.191. vſque ad nu.198. incluſiuè.

Limita primò d.limitationē ſeptimā, dicēdo ipſam verā regulariter, quamuis recipiat nōnullas infraſcriptas fallētias, ſeu limitationes, quarū prima eſt: niſi ſnīa fuiſſet ipſo iure nulla: quia tūc
160 nullo pacto ipſa trāſiiſſet † in rem iudicatam: cū ex nihilo nihil fiat. Hęc limitatio probatur doctorum auctoritate. Nam ipſam docuerunt. Alex.in conſil.236.incip.Viſis proceſſibus, in fin.& Felin. in c.ſuper litteris, col.9. verſ. limita primò hanc regulam, extra de reſcriptis.

Limita ſecundò dictam limit.ſeptimā in cauſa
161 † matrimoniali, in qua valet impetratio non faciens mentionem de ſententia.hāc limitationem docent infraſcripti Doctores, videlicet Lapus in allegat.89.col.4.& Felin.vbi ſupra. in verſ.limita ſecundo, dicens, hoc eſſe: quia dicta ſententia nō tranſit in rem iudicatam, vt in c.lator.& c.cōſanguinei, extra de ſententia & re iudicata.

Limita ſingulariter allata ī d. limitatione ſeptima ampliationis octauę: dicēdo illa verificari qn̄ Papa, Imperator, Reſpublica, vel alia perſona nō recognoſcēs ſuperiorē ex iuſta & rationabili cauſa utilitatem publicam concernente ſecus aūt ex iniuſta cauſa. Vnde ſi Imperator, vel alius Prin-
162 ceps † ſtatueret, uel per reſcriptū pręciperet ſine cauſa legitima (ſcilicet) ſi nō fieret ratione boni publici; quod certo caſu dominium rei alicuius non modicę de uno in alium transferatur, nec in foro animę, nec in foro ciuili ſeruāda eſſet talis conſtitutio: vnde vbi certu eſſet cauſam iuſtā non ſubeſſe, tūc nō poſſet Princeps ſtatuere in dānum priuari in his: quia sūt cōtra ius naturale, pClem. Paſtoralis, de ſent.& re iud. Vbi ēt Imperator nō pōt tollere ea, quę ſunt de iure naturali: & ſic nō pōt auferre alicui rem ſuam ſine cauſa; quia licèt habeat iuriſdōnem in uniuerſo, vt in l.Deprecatio.ff.ad l.Ro.de iact.nō tamē hēt dominium rerum priuatarū, quę olim fuerunt cōceſſę occupantibus, vt ferè per totū titulum de rerum diuiſione Inſtit. & hoc procedit ēt reſpectu bonorū infideliū: nā ſine cauſa nec Papa, nec Imperator poterit de iure illis eos priuare. Cauſa aūt legitima dicetur, qn̄ hoc fieret ob bonū publicū quomodocūque illi cōſulatur, uel rōne delicti puniēdi, uel pacis cōſeruādę, uel pro alijs ſimilibus caſibus, vt latius in corrolarijs ſtatim ſubinſcrēdis exēplificabitur. Hęc limitatio probatur triplici medio. Primo.n.infraſcriptis iuribus (vltra illa, quę ī hac eadē limitatione fuerit citata) videlicet per arg. in l.Item ſi uerberatū.§.pen.ff.de rei vēdi.vbi hęc habētur, videlicet.[Itē ſi fortè ager fuit, qui petitus eſt, & militibus aſſignatus eſt modico, honoris gratia, poſſeſſori dato, an hoc reſtituere dēat? et puto præſtaturū.] hæc ibi. Idē probatur per arg. in l.Toties.§.fi.ff.de Pollicitationibus.vbi hæc habētur videlicet.[ſi cui Reſpublicæ neceſſitatē impoſuerit ſtatuarū Principi ponēdarū, qui nō promiſit: nō eſſe ei neceſſe obtēperare, reſcriptis Imperatoris noſtri, & Diui patris eius cōtinetur] hęc ibi. Idē & clarius probatur per arg.in l.Defenſionis facultas.in princ.C.de iure fiſci.li.12. Vbi hęc habētur, videlicet.[Defenſionis facultas dāda eſt hie quibus aliquā inquietitudinē fiſcus infert: cū facultates eorūdem adhuc cōtrouerſia pendēte inquietare, deſcribiq; fas nō ſit. Vbi ergo cōtrouerſia extiterit fiſco alicuius patrimoniū uindicāte: apud eū omnibus facultatibus cōſtitutis cognitio uētileť: ut cū rei exitus debere eas uēdicari ꝓbauerit: tūc demūres per ſe vt liceat: & ſuper modo facultatū, ac rerū interrogationē, quę per cōditionales ſeruns inueſtigāda eſt.] Hęc in d.l.defenſionis. Idem probatur per arg.in l.lata ſnīa. C.de appellat.& cōſultat.vbi hęc habētur, videlicet. [lata ſententia, quę pertinet ad bona uacātia, & ad ea, quæ ut indignis (legibus cogētibus,) auferuntur, ſiquis putauerit prouocādū, uox eius debebit admitti.] hęc ibi. Idē probatur per arg. ī l.ſi priuatus. ff.qui, & a quibus manumiſſ. ubi hęc habētur. [Si priuatus coactus a populo manumiſerit: q̄uis volūtatem accomodauerit, tamen nō erit liber. Nā & diuus Marcus prohibuit, ex acclamatione populi manumittere] hęc ibi inter alia. Idē probatur per arg. ī l.vēditor fundi.§.ſi cōſtat. ff.cōmunia ꝑdio. &c. vbi hæc habentur videlicet.[Si conſtat in tuo agro lapidicinas eſſe, inuito te nec priuato nec publico noīe quiſquā lapides cædere pōt, cui id facere ius non eſt, niſi talis cōſuetudo in illis lapidicinis cōſiſtat, ut qui uoluerit ex his cędere, nō aliter id faciat, niſi priùs ſolitū pro hoc ſalariū dn̄o præſtet. Ita tn̄ lapides cædere debet poſtq̄ ſatisfecit dn̄o, vt neq; vſus neceſſarij lapidis intercludatur, nec cōmoditas rei iure domino adimať.] hæc ibi. Idē probať per arg. in l.quoties. in l.vniuerſa. l.Nec dānoſa & ī l.reſcripta. C.de pręcib.imperat. offer. Nā ī d.l.quoties.hęc habenť videlicet.[quoties reſcripto nr̄o moroſa ꝑſcriptio remittiť, aditus ſupplicādi pādať. Quod aūt totius negotij cognitionē tollit, & vires principalis negotij exhaurit ſine graui partis aduerſę diſpēdio cōuelli nō pōt: nec ꝑſcriptionis igiť perēptorię relaxatio petatur] hæc ibi. Idē probatur p arg.in d.l.vniuerſa. Vbi hæc habenť videlicet.[Vniuerſa reſcripta, quę in debitorū cauſis ſup ꝑſtandis dilationib. ꝓmulgātur, nō aliter ualeāt, niſi fideiuſſio idonea ſuper debiti ſolutione ꝑbeatur.] hæc ibi. idē probatur p argumen.in d.l.nec dānoſa fiſco.vbi hæc habētur. [Nec dānoſa fiſco, nec iuri cōtraria poſtulari oportet] hęc ibi. Idē p arg.in d.l.reſcripta. Vbi hæc habenť, videlicet.[Reſcripta cōtra ius elicita, ab omnib.iudicibus refutari ꝑcipimus: niſi fortè ſit

aliquid,

aliquid, ꝙ nõ lædat aliũ, & proſit petẽti, vel crimẽ
ſupplicãtibus indulgeat]hæc ibi. Idẽ probatur p
arg. ĩ l. fi. C. ſi cõtra ius, vel vtilit. pub. vbi hæc habẽ
tur, videlicet. [Oẽs cuiuſcũq; maioris, vel minoris
adminiſtrõnis. vniuerſæ nr̃æ Reipub. monemus, ut
nullũ reſcriptũ, nullã pragmaticã ſanctionẽ, nullã
ſacrã annotationẽ q̃ gñali iuri, uel utilitati publi
cæ aduerſa eſſe uideat, in diſceptatione cuiuslibet
litigij patiãtur proferri. ſed gñales ſacras cõſtitu-
tiones modis oĩbus nõ dubitent obſeruãdas.]hæc
ibi. Idẽ ꝓbatur p arg. in c. in nr̃a extra de iniurijs.
quẽ textũ pro multũ ſollemni ad hoc propoſitũ in
ducit Dñs Card. in conſil. 86. incip. Dñs Nicolaus
Marchio Eſtenſis(ut refert Felin. loco infra ſtatim
citãdo)vbi hæc habent, videlicet. [In noſtra & fra
trũ noſtrorũ pręſentia propoſuiſtis, ꝙ olim ciues
Brixieñ. pro reſtaurationib. dãnorum illatorũ ad-
inuicẽ, quę pp multas ciuiles diſcordias incurre-
rãt, plurimũ aggrauati: ſtatutũ editũ de nõ peten-
363 do, vel recipiẽdo in poſterũ reſtaurationes† hu-
iuſmodi a cõmuni gñaliter approbarũt, & firma-
rũt ẽt iuramẽto. Cũ igit aliud ſit dãnorũ reſtaura
tio, q̃ ſatisſactio expẽſarum: & ideo in iuramẽto
exhibito ſup dãnorum articulo intelligi non de-
beat, ꝙ factũ expenſarũ fuerit cõprehenſum: Man
damus, quatenus iuramẽto nõ obſtãte pro aucto-
ritate noſtra prouideas, ꝙ dictum cõe pro bono
cõcordia ad expenſarũ ſatisfactionẽ aliquid con
tribuat, iuxta tuę diſcretionis arbitriũ, a te ſicut
expedierit moderãdũ.] hæc ſtatuit ibi Greg. IX.
Dixi probari pñtẽ limitationẽ per arg. in dictis
iuribus. & non per dicta iura: quoniam etſi expli-
citè, & ad verbum ipſe non contineant omnia ver
ba dictæ limitationis, nihilominus dubium eſſe
poteſt, quòd implicitè, & ſecundum mentem Le-
giſlatorum ipſa limitatio probetur: cùm ex ipſis
luce meridiana clariùs eliciatur, quòd vnuſquiſq;
Princeps, & Vniuerſitas, ſeu Reſpublica quæcum-
que illa ſit, de iure neminem poterit priuare iure
ſibi quomodolibet acquiſito ſuper aliqua re ſine
iuſta cauſa. Probatur & ſecundò Doctorum aucto
ritate. Nam ferè omnes gloſ. dictorum Iurium
ibidem docuerunt, & ibidem Bart. ſed præcipuè
in Proœmio. ff. incip. Omnem. nu. 5. & 6. & in l. fin.
col. 1. verſic. aut vult mihi auferre. C. ſi contra ius,
vel vtilit. publi. & in l. quæcunque. C. de fide inſtr.
& iur. haſt. fiſc. lib. 10. & in l. Item ſi verberatum. in
§. 1. ff. de rei vendic. & in l. omnes populi. num. 21.
verſic. tertiò quæro. Cynus in d. l. reſcripta. circa
finem. vbi dixit, quòd de iure nullus Princeps ta-
lia facere poteſt, tamen de facto hodie Principes
hoc faciunt. Bal. in l. fin. col. fin. verſic. ſed imme-
diatè oppono. C. ſent. reſcin. non poſſ. & in d. l. re-
ſcripta. col. 4. verſic. tertiò quærunt Doctores. An-
gel. in conſ. 139. col. peu. in fine. verſ. non enim po
teſt ciuitas. Raphael Fulg. in d. l. fin. addens, quòd
illa opinio eſt communior, & rationabilior. & in
conſil. 61. colum. 1. vbi dicit hanc eſſe communem
opinionem. Iaſ. in l. Barbarius. col. 7. verſic. tertio-
decimò facit. ff. de offic. præſi. & in l. quominus
col. 1. ff. de flumin. vbi dicit ita communiter tene-
ri. & in conſil. 233. col. 8. vol. 2. Brunus in ſuo con-
ſil. 12. verſic. cæterum. vbi nulla ſupereſt cauſa. vbi
dicit hanc eſſe communem opinionem, & in con-
ſil. 1. col. 4. Barbatius in ſuo conſil. 43. in vlt. char-
ta. col. 1. verſic. ponderet Dominus iudicans. Ale-
xander in conſ. 1. col. 6. verſic. & quod notat Gloſ.
vol. 2. & in conſil. 2. col. 6. in fine. vol. 1. & in con-
ſil. 87. col. 2. in fine. volum. 5. & iſtam opinionem
dicit communem Bertran. in conſ. 15. col. 2. vol. 1.
in antiquis. in conſil. 15. col. 2. vol. 1. Idem voluit
Glo. in d. l. Barbarius. in gloſ. pen. ad finem. Socin.
in conſ. 164. col. 4. in fine. verſic. ſecundum funda-
mẽtum eſt, lib. 2. vbi dicit iſtam eſſe communem
opinionem. Florianus de Sancto Petro in diſputa-
tione ſua incip. Baro. in col. 19. verſic. Item quia
hæres. Alex. in conſil. 217 col. 4. & ſequenti. vol. 2.
vbi dicit communem eſſe hanc opinionem. & in
conſ. 136. col. fin. vol. 1. & in conſi. 3. col. 2. vol. 5. &
in conſ. 47. col. 1. vol. 7. vbi dicit hanc eſſe commu
nem opinionẽ. Aymo in conſ. 5. col. 1. in fine. & ſe-
quenti. Pariſ. in conſ. 21. nu. 51. vol. 1. & in conſil.
101. col. 10. eodem vol. vbi dicit iſtam eſſe cõmu-
nem opinionem, & in conſ. 6. col. 2. & ſequenti.
vol. 2. vbi idem dicit, & in conſil. 87. nu. 52. vol. 1.
Alber. in Proœmio Digeſtorum, nu. 10. & plurib.
ſequentibus. Andreas de Iſernia in c. 1. col. 2. in fi.
& ſeq. quæ ſint regalia. deciſ. Neapol. 166. nu. 4. in
nouis. vbi hanc dicit communem opinionẽ eſſe.
Rom. loquens in ciuitate, quæ haberet vices Prin
cipis, in conſ. 310. Idem docuit ex Canoniſtis ve
rò infraſcripti ſe ſubſcripſerunt præſenti limita-
tioni, videlicet Innocentius in c. quæ in Eccleſia-
rum, nu. 2. verſi. ſuper rebus. dicens, quòd tale do-
minium non poſſet concedere per reſcriptum, ſta
tutum, aut ſanctionem, vt in l. fin. C. ſi contra ius.
& in nu. 3. verſic. & dico non valere [illegible]tra de con-
ſtitu. dixit, & dico non valere legem, vel reſcriptũ
in pręiudicium naturalis iuris, niſi iuſta cauſa in-
teruentat: vbi verò reſcriptum, vel ſtatutum lęde-
ret ius alterius in eo, quod ad eum pertinet de iu
re Ciuili, puta, in actionibus, quæ ſunt proditę de
iure ciuili, vt in l. 2. ff. de origine iuris. ſi ex eo pe-
rimatur ius omnino, vel ex toto denegetur agendi
poteſtatẽ, nõ valet, niſi adijciatur, non obſtãte le-
ge aliqua, vt in l. ſi quis. in princ. ff. de legat. 3. de
iure naturali dixi dominia ad aliquem pertine-
re, ideſt, de iure Gentium, quod dicitur naturale,
quia ratione inductum eſt. Inſtitu. de rerum diui-
ſione, §. ſingulorum, ff. de acquir. rer. dom. l. adeo,
§. cum quid, & dicitur quoque naturale ius: quia
apud omnes generaliter eſt, vt in l. fin. C. ſi contra
ius. Hæc Innocentius. ex quibus elicitur ipſum do
cuiſſe, quòd dominia rerum (quæ ſunt introducta
de iure gentium) ſine cauſa à nullo Superiore au-
ferri poſſunt. quod ipſemet Innocentius docens
in c. quia plerique. nu. 5. verſic. ſed de hoc. ext. de
immun. Eccleſ. infraſcriptis vſus fuit verbis, vide-
licet: Sed de hoc fortè probabiliter dubitari poſ-
ſet, ſi ſine cauſa Imperator, vel alius Princeps face
ret aliquam conſtitutionem contra ius naturale,
puta, quòd dominia de vno in alium transferen-
tur ſine cauſa, ſi conſtitutio in foro animæ eſt ſer-
uanda? & videtur nobis, quòd non: imò nec in
foro iudiciali, quod plus eſt, vt not. in c. quę in Ec
cleſiarum: imò plus videtur, ꝙ etiam ſi conſtitu-
tio iuſta fuerit, ex cauſa ſcilicet iuſta, ſed illa cau-
ſa iuſta ceſſat in caſu, de quo modo agitur, vel in
foro animæ, vel cõmuni: tamen conſtitutio tan-
tùm reſtringenda eſt ad eum caſum, vbi fuit iuſta
conſtitutio: vt verbi gratia, iuſta conſtitutio, quæ
dat exceptionem Macedoniani propter iuſtã cau
ſam: ſed ſi certum eſſet, quòd illa cauſa non ſub-
eſſet, vt ſi in neceſſitate mutuaſſet, peccaret, qui
exceptione ſe defenderet. hæc Innoc. vbi ſupra.
Ex quibus apertiſſimè patuit veritas præſentis li-
mitationis.

mitationis. Idem docuit Io.Andr. in d.c. quæ in Eccleſiarum.col.1. verſic.in 1.gloſ.ibi licuit, vtēs ferè ijſdem verbis Innocentij vbi ſupra, & in d.c. plerique, col.3. in verſic. ſed fortè. Idem docuit Antonius de Butrio in d.c.quæ in Eccleſiarum, colum.4.verſic.concludo ergo. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Concludo ergo, ꝙ ſi ſtatuendo vult facere cum cauſa auferendo ma quę ſunt de iure Gentium, hoc poteſt, & iuſta ſubeſt cauſa, quando in hoc vertitur vtilitas publica, vt ſi vult rem à priuato auferre, vt det militi pugnanti pro Republica. Item ſi vellet vendere rem communem, quam habet cum priuato, & priuatus nollet. Aut ſubeſt nulla cauſa, & hoc conſtat, & hoc non poteſt, ſecundum Innocentium hic, nec quo ad forum contentioſum, nec pœnitentiale: quia non poſſet ſtatuere iniuſtum. Idem docuit Panormitanus in d.c.quæ in Eccleſiarum. nu.11. verſic. ſi autem non ſubeſt cauſa, infraſcriptis vtens verbis, videlicet: Si autem non ſubeſt cauſa, & eſt certum, non poteſt Princeps ſtatuere, vel reſcribere in præiudicium priuati in his, quæ ſunt de iure naturæ, ſecundum opinionem Canoniſtarum, & Legiſtarum, vt in Clem.paſtoralis.de ſententia, & re iudicata. vbi dicitur Imperatorem non poſſe tollere ea, quæ ſunt de iure naturæ: & ſic non poteſt Imperator alicui auferre rem ſuā ſine cauſa; quia Imperator licèt habeat iuriſdictionem in vniuerſo, non tamen dominium rerum priuatarum, quę ab olim occupantibus fuerunt conceſſæ, vt inſtitu. de rerum diuiſ.quaſi per totum. ſed cauſa exiſtēte poteſt, & eſt cauſa legitima fauor publicus. & hęc procedunt etiam reſpectu bonorum infidelium: Nam ſine cauſa nec Imperator poteſt eis bona auferre. Hæc Panormitanus vbi ſupra. qui idem docuit in c.fin.nu.14.extra de confirmat. vtili, vel inutili, & in d.c.plerique.nu.37.verſic.tertiadecima quęſtio. Idem docuit Felinus in d.c.quæ in Eccleſiarum.colum.8.verſic.tertia concluſio. vtens ferè ijſdem verbis Panormitani. Idem docuit Cardin. Zabar.in d.c.quæ in Eccleſiarum.q.7. & in conſil. 142.col.2.in princ.& in conſil. 147.ſeu 167. incip. Dominus videtur Papa.in fine.& in d.c.quæ in Eccleſiarum.in quęſt.6. Idem docuit Archid.in c.ius Ciuile.diſt.1.ſequens Innocentium in d.cap.quia plerique. Idem docuit Geminianus in d.c.ius Ciuile.in fine. Idem docuit Præpoſitus in c.ius Ciuile, in fine. Idem docuit Decius in d.c. quæ in Eccleſiarum, nu.26. verſic.& ex iſta prima cōcluſione, etſi ipſemet Decius in c.fin.col.fin.ext.de confirmat.vtili, vel inutili, & in conſ.624. col.fina.& in conſil.498.nu.15.& in conſil.269.nu.7.docuerit, quòd etſi Imperator, & Papa de poteſtate ordinaria non poſſit aliquem priuare re ſua ſine iuſta cauſa, tamen de plenitudine poteſtatis poterit: Tamen prima eius ſentētia placet, quæ & communior eſt. Idem docuit Auguſtinus Berous in c. quæ in Eccleſiarum.nu.134. verſic.ſecundam elicio concluſionem. addens ex Bart. in Prooemio. ff.col.2.quòd Princeps, vel ciuitas non poſſit aliquem priuare iure ſuo ſine iuſta cauſa, concernente vtilitatem publicam, & quod ratio ſit, quia dominium, aut aliud ius ciuile de iure Gentium acquiri dicitur, cui ad præiudicium tertij abſque iuſta cauſa derogari non poteſt. Hinc videtur, quod ſemper in dubio conceſſio facta à Principe debet cenſeri citra præiudicium tertij, & iuris quæſiti de iure naturali, vel gentium, vt in l.2.§.meritò, & §.ſi quis à Principe, ff.ne quid in loco pu. Idem docuit Antonius Gabriel. in ſuo tract.concluſionum, titul.de iure quæſito, concluſione prima, & & in nu.5. verſic.tertiò amplia.

Probatur & tertiò præſens limitatio & hac ratione, videlicet: Cùm à iure Diuino & naturali præcipiamur amare proximos ſicut noſmetipſos, & vnuſquiſq; Imperator, Papa, aut alius ſupremus Princeps nollet priuari iniuſta de cauſa dominio ſibi aliquo iure acquiſito. Inde ſequitur veritas præſentis limitationis, in qua probauimus Principibus quibuſcumque illicitum eſſe aliquem ſine cauſa priuare iure ſibi acquiſito, eo magis, quòd certum ſit, quòd Principis auctoritas pendeat ex auctoritate iuris, cùm pendeat à Deo: Credimusne, quod lex Regia, aut Deus concedat ipſi Principi, vt poſſit auferre rem meam ſine cauſa? cùm tunc ipſe non obſeruaret iuſtitiam ius ſuum vnicuique tribuentem, iuxta Domini Dei mandatū: quapropter ſicut mandatarius quicquid attentet contra formam mandati, nullius erit momenti, ac virtutis, vt in c.ſi cui.de elect.in ſexto.& in c.prudentiam. §.illa. extra de officio delegati, cum ſimilibus: ſic & Princeps aliquid mandans, aut ſtatuens contra formam mandati Diuini.

Amplia primò contenta in præcedenti limitatione tertia, dicendo illa verificari etiam in infideles: nam & ipſorum bonis ſpoliari ſine cauſa rationabili, nullo pacto poſſunt per Principes quoſcunque etiam Papam, Imperatorem, & reliquos Catholicos: quapropter ad reſtitutionem talium rerum tenebuntur: Hæc ampliatio probatur Doctorum auctoritate infraſcriptorum, videlicet Innocentij in c.quod ſuper.extra de voto, & ibidem Io.And.Ant.de Butr.Panor.qui idem docuit in c. quæ in Eccleſiarum, num.12.extra de conſtitu.& ibidem Felinus colum.9. verſic.& procedit concluſio etiam.

Amplia ſecundò dicta in pręcedenti limitatione, dicendo ipſa vera non ſolùm quo ad dominiū
164 † directum tollendum, verumetiā quoad dominium vtile tollendum. Nam illud ſine cauſa iuſta nullus Princeps quantumcunque ſupremus ab aliquo auferre poterit. Huic ampliationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Alex. in conſ.3.col.2.vol.5.Paul.de Caſt.in conſ.46.col.fi. vol.2.Bertran. in conſ.15. col.1. vol.1. Felin.in c. quæ in Eccleſiarum. col.19. in fine. extra de conſtitu.(vt docuit Ant.Gabr.in lib.3.concluſionum, titul.de iure quæſito non toll.concluſione prima, nu.2.verſic.primò amplia.) Ruin.in conſil.31.colum.pen.volum.5.

Tertiò amplianda erit præcedens limitatio, dicendo ipſam veram, & habere locum etiam in tollendo indirectè dñium: Nā ſicut non licet tollere
165 † dominium directè, ſic nec etiam indirectè libertatem eius, vt docuit Aretin.in l.1.colum.1.in princ. ff.de acquir.poſſeſſ. vt refert Ant.Gabr. vbi ſupra, nu.3.& hæc ſententia mihi videtur optima, quia ęquè tranſgreditur præceptum Diuinum de
166 non furando is, qui furtum facit, † ſicut is, qui ſub vſuris mutuat, etſi directè non poſſit dici fur, cùm vterq; iniuſtè priuet proximum ſuum re ſua, & eum iniuſtè damnificet his non obſtantibus. Pariſ.in conſ.1.nu.38.& ſequenti.vol.4.Ruin.in conſil.123.col.3.vol.3. dixerunt (vt refert Ant. Gabr.
167 vbi ſupra, nu.4.) quòd Princeps † dominium per indirectum poſſit auferre, ordinando, quòd ille

talis

talis non andiatur à ſuis Magiſtratibus, & Officialibus, tamen primam opinionem de iure eſſe veriorem arbitror ratione iam dicta.

Reliquas verò concluſiones, ampliationes, limitationes, ac declarationes præſentis materiæ de pœna priuationis dominij proprij ſubſtinenda à Principibus, vide per te apud Felinum, & alios Canoniſtas in c.quæ in Eccleſiarum. per totum. extra de conſtitu. & Antonium Gabriellium in tract.concluſ. lib. 3. tit. de iure quæſito per totum. vbi ad ſaturitatem & peroptimè hanc abſoluit materiam. ſufficiat nobis hæc pauca attaliſſe pro maiori intelligentia præſentis tractatus, de pœnarum extenſione.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna expenſarum ſolutionis contenta in quacunque diſpoſitione cuiuſcunque iuris, vel hominis extendetur de caſu expreſſo ibi, ad caſum non expreſſum, ratione identitatis, vel maioritatis rationis.*

De extenſione legis pœnalis ſolum reſpectu ſolutionis expenſarum, quæ ſolum pœna dicenda erit reſpectu ſoluentis illas, non autem recipientis.

1 VNICA concluſio ſit hæc. Pœna non mera, ſcilicet ſolutionis expenſarum † contenta in aliqua lege, ſeu diſpoſitione cuiuſcũque iuris erit in cauſa, vt dicta conſtitutio de caſu inibi expreſſo poſſit extendi, ad caſum non expreſſum ratione identitatis, vel maioritatis rationis, quod maximè procedit, qñ lex, vel quæcumque iuris diſpoſitio loquitur in aliquo caſu ratione frequentioris vſus, vtputa, quia caſus expreſſus ideo reperitur expreſſus, qa ſic contingebat. Nam per hoc lex, aut Canon non negat quin idem ſit dicendum in alio caſu omiſſo habente eandem rationem, tunc talis caſus expreſſus cenſendus ſit expreſſus, exempli gratia. Hæc concluſio probatur Doctorum auctoritate. Cum hoc docuerit Gloſ. ſingularis in Clem. 1. ſuper verſic. Præſidentes. circa finem. de reſcriptis, his verbis vtens, videlicet, & licèt nõ intellexerit, vt puto, de Præſidentibus Capitulis Prouincialib. Monachorũ, de quibus habetur in c. inter. & in c. ea, quæ. extra de ſtatu Monach. Illi enim non impetrant ſingulis Monaſterijs Prouinciæ, ſi tamen daretur, q impetrare poſſent, hoc haberet quod hic dicitur ex identitate rationis. Et licèt de Religioſis loquatur, idem tamen de ſecularibus, qui ſimili modo poſſent: ſed quia id rarum, hoc frequentatum; & ideo de Religioſis loquitur. hæc Glo. illa. cuius ſententiæ ſe ſubſcripſerunt ibidem omnes Doctores. Idem docuit Philippus Franchus in c. 1. fallentia vigeſimaprima, de temp. ordin. in ſexto. Idem docuit Ioan. de Imola in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio. Idem docuit Iaſon in Authent. ex teſtamento. col. 2. C. de colla. vbi allegat alias Gloſas iuris ciuilis. Idem docuit Nicolaus Evertardus in ſua Topica iuris, tit. locus a ratione legis, num. ... in verſic. primo caſu poteſt fieri extenſio etiam & memoriæ commenda, quæ de materia præſentis concluſionis attulimus in probationem fallentiæ quintædecimæ concluſionis tertiæ quæſtionis præcedentis, de extenſione legum pœnalium, & correctoriarum ſimul.

S V M M A R I V M.

1 *Conſtitutio pœnalis pœnam ipſo iure infligens trãſgreſſoribus, reſpectu recipientis regulariter non extenditur ad alium caſum, etiam ſi ſit eadem ratio, & omnimoda ſimilitudo, nec etiam ex maioritate rationis. & hoc quando.*

2 *Interpretatio benignior eſt facienda in pœnis, et quare.*

3 *Iura pœnalia ſunt minus odioſa, quàm correctoria, & pœnalia ſimul, & quare.*

4 *Extenſio quo caſu non fiat in pœnalibus.*

5 *Natura non properat nouas formas edere. Declaratur numero 6.*

7 *Priuationis feudi materia dicitur arbitraria, & quo.*

8 *Conſtitutio pœnalis noua interpretans, vel declarans antiquam extenditur ad extremum ſub lege interpretata comprehenſum, quod multipliciter declaratur.*

9 *Pœna appoſita in principio cuiuſcunque diſpoſitionis pœnalis, videtur repetita, quando in fine eiuſdem diſpoſitionis fieret aliqua additio, et exemplificatur.*

10 *Conſtitutio pœnalis antiqui iuris declaratoria non habet locum, niſi in caſibus, in quibus habet locum ius antiquum.*

11 *Lex, Canon, Statutum, vel alia conſtitutio pœnalis non habet locum, quando emanat ad ſupplendum aliam legem, vel ſtatutum, niſi in caſibus, in quibus loquitur ſtatutum ſuppletum.*

12 *Lex quæcunque pœnalis veniens ad interpretationem alterius legis, vbi extendit ipſam legem, non ob id videtur extendere pœnam legis interpretatæ, niſi id exprimat.*

13 *Lex vbi imponit pœnam certo facto probibito, et poſtea ab illa probibitione excipit vnum caſum ſub certa limitatione, an et quando extendatur ad caſum exceptum.*

14 *Diſpoſitio pœnalis diſponens ſuper certo actu, an ipſo actu reiterato, extendatur ad eum.*

15 *Diſpoſitio cuiuſcũque iuris pœnalis extenditur ad alios caſus non expreſſos, propter rationem ibi expreſſè ſcriptam.*

16 *Verba deſeruiunt intentioni, et non econtra.*

17 *Ratio legis dominatur verbis ſicut anima corpori.*

18 *Legem extendere, vel reſtringere debemus ſecundum rationem coniecturatam, et quare.*

19 *Ratio legis naturalis quando non poſſet coniecturari, quid ſit faciendum.*

20 *Lex pœnalis extendẽda erit vbi de eius rõne poſſet apparere, et talis extenſio non dicitur propriè interpretatio extenſiua, ſed intenſiua, et intellectiua, et quare.*

21 *Ratio vnica finalis et indubitata elicita, etſi non expreſſa in lege cauſa extendit, et quare.*

22 *Mens legis aliud non eſt, niſi ratio, quæ mouit Legiſlatorem, et ipſa lex ideo extenditur iuxta rationem etiam correctoriam verbis.*

23 *Lex pœnalis, et quælibet diſpoſitio ſtricti iuris, quando extendatur de caſu expreſſo ad non expreſſum, 24. 25. 26. et 35.*

27 *Conceſſio, ſeu gratia facta à Principe ſemper intelligitur ſine præiudicio tertij.*

28 *Beneficium Principis, debet intelligi ſine alterius iniuria.*

29 *Damnum pati quis videtur, cum auffertur ſibi commodum quod ſentiebat ex publico, ſ. eius ſi ex priuato.*

30 *Papa*

30 *Papa concedens fieri aliquam Eccleſiam, intelligitur ſine alterius Eccleſiæ iniuria, niſi aliud in reſcripto exprimatur.*

31 *Familiares Papæ, et Canonici famulantes Epiſcopo percipiunt in abſentia fructus ſuarum præbendarum.*

32 *Statutum pœnale quando non extendatur de caſu ſcripto ad non ſcriptum.*

33 *Lex pœnalis quando eſt dubia, et agitur de pœna ibi indicta vitanda, fieri poterit extenſio ex poſt facto, vt iam factum à pęna excuſetur.*

34 *Conſtitutio pœnalis dubia extenditur de caſu ad caſum in ſubrogatis, quod probatur exemplis.*

36 *Eligens ſcienter indignum ad aliquod beneficium, ipſo iure eſt priuatus pro illa vice poteſtate eligendi, & per triennium eſt ſuſpenſus à beneficijs Eccleſiaſticis, quæ ſunt in illa Eccleſia, in qua male elegit.*

37 *Verba legis pœnalis, ſeu cuiuſcunque diſpoſitionis non debent ita large ſumi, ſicut poſſent ſecundum latam ſignificationem verborum, ſed debent reſtringi, ſi ſubſit aliqua ratio illa reſtringendi.*

38 *Pœna duplici quandoque quis punitur, & quando.*

39 *Lex quantumcunque pœnalis non dicitur extendi, vbi eſt eadem ratio, et penitus eadem ſimilitudo, ſed dicitur ipſum caſum eam comprehendere.*

40 *Lex pœnalis quando reperitur dupliciter punctuata, debet ita punctuari, vt decidat caſum dubium, et aſſignatur ratio.*

41 *Lex pœnalis, cuius verba ſunt certa et clara, extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum ex maioritate rationis ſurgente ex vi regulæ, cui licet quod eſt plus, licet quod eſt minus.*

Lex, et quæcunque diſpoſitio pœnalis continens fauorem Eccleſiarum, ratione identitatis rationis extenditur de caſu expreſſo ad non expreſſum.

43 *Diſpoſitio quæcunque pœnalis, in qua inſeritur clauſula, vt procedatur de ſimilibus ad ſimilia, extendenda erit ad caſus ſimiles expreſſis.*

44 *Lex pœnalis diſponēs in aliquibus negotijs, ſeu rebus, quæ ſe habent, vt pręambula ad certū actū finalē, extēditur ad illud negotiū, etiā ſi ibi expreſſè hoc nō dicatur, ita vt diſpoſitū in vno dicatur diſpoſitū in altero.*

45 *Prohibito aliquo, cenſetur prohibitū omne id per quod peruenitur ad illud.*

46 *Cōtrahētes lege cōtrahere prohibēte, nulliter cōtrahūt.*

47 *Mens potius quàm verba cuiuſcunque legis eſt ſequenda, et ſeruanda.*

48 *Acceſſorium omne ſequitur naturam ſui principalis, et dictum de vno, neceſſario intelligitur dictū de altero.*

49 *Matrimonio prohibito à iure, an et quomodo etiā ſponſalia prohibita cenſeantur.*

50 *Lex pœnalis loquens in certo caſu in plurali, locum habet etiam in ſingulari, et econtra. et nu. 51.*

52 *Actus reiteratus non mutat propriam naturam, permanente eadem intentione reiterantis.*

De extenſione legum pœnalium reſpectu meræ pœnæ, vt quia inducitur pœna reſpectu recipientis ipſam pœnam.

1 VNICA concluſio ſit hæc. Conſtitutio † pœnalis ipſo iure pœnam infligens tranſgreſſoribus, reſpectu recipientis regulariter non extenditur ad alium caſum, etiam ſi ſit eadem ratio, & omnimoda ſimilitudo, nec etiam ex maioritate rationis, quando maioritas rationis non ſurgit ex vi regulæ: cui licet. de reg. iur. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet: [Cui licet quod eſt plus, licitum vtique erit quod eſt minus.] hæc ibi. Dixi regulariter propter ſubſequentes fallētias, quas dicta regula meritò recipit. Hæc ergo concluſio probabitur triplici medio. Primò enim per argum. in c. in pœnis. cap. odia. de regul. iur. in ſexto. Nam in d. c. in
2 pœnis. hæc habentur, videlicet: [In pœnis † benignior eſt interpretatio facienda.] hæc ibi. & in d. c. odia. hęc habentur, videlicet: [Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l. interpretatione, & in l. ſi pręſes. ff. de pœnis. Nam in d. l. interpretatione. hæc habentur, videlicet: [Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quàm aſperandæ.] hæc ibi. & in d. l. ſi præſes. hęc habentur, videlicet: [Si Præſes, vel Iudex ita interloquutus ſit, vim feciſti, ſi quidem ex interdicto non erit notatus, nec pœna legis Iuliæ ſequetur. Si verò ex crimine, aliud eſt. Quod ſi non diſtinxerit Præſes? Vtrum Iulia publicorum, an Iulia priuatorum, tunc ex crimine erit extimandum. Sed ſi vtriuſque legis crimina obiecta ſint: mitior lex, ideſt priuatorū erit ſequenda.] hæc ibi. Dixi præſentem concluſionem probari per argum. in dictis iuribus, & nō per dicta iura, quoniam licèt inibi nulla fiat mentio expreſſa de veritate præſentis noſtræ concluſionis, bene tamen tacita: cùm inde eliciatur, quod leges pœnales non ſint extendendę de caſu inibi expreſſo, ad caſum non expreſſum, ſecundum corticem verborum ipſarum legum. Probatur idem per argum. in c. ſtatutum. de elect. in ſexto. & in c. 1. ne Clerici, vel Monachi. in ſexto, vbi habetur odia reſtringenda, & fauores ampliandos fore. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate præſens noſtra concluſio (vltra tot iura, & Doctorum ſententias allatas in probationem concluſionis tertiæ præcedentis quæſtionis de extenſione legum pœnalium, & correctoriarum ſimul, quæ videas ibi quamplurima allata ſcitu digniſſima.) Nam omnes illi Doctores ibi citati ſe ſubſcripſerunt etiam præſenti concluſioni. Probatur & tertiò ratione ibidem allata. Sciendum tamen erit, & memoriæ tenaciſſimè commendandum, quòd regula tradita in præſenti concluſione recipit omnes fallentias, & limitationes, ac ampliationes ipſarum fallentiarum; quas recenſuimus, ac attulimus in dicta præcedenti quæſtione, dicētes ipſam concluſionem tertiam recipere dictas fallentias: eo quòd apertiſſimè conſtat argui poſſe ex ipſis per maioritatem rationis, tali pacto aſſeuerando, ſi iura pœnalia, & correctoria ſimul ſunt magis odioſa, quàm pœnalia ſolùm, & quamuis illa, etſi regulariter non ſint extendenda, tamen in multis caſibus patiuntur extenſionem, prout in dictis fallentijs latius: quanto magis dicendum erit, quod etſi iura ſolum pęnalia, regulariter nō ſint extendenda, tamen in aliquibus caſibus (ibi recenſitis)
3 ipſa iura pœnalia † erunt extendenda, cùm ſint minus odioſa, quàm iura correctoria, & pœnalia ſimul: Animaduertat ergo accuratiſſimus Lector, quòd dictas fallentias, & limitationes ipſarum, & omnia quæ attulimus in dictis fallentijs concluſionis tertiæ quæſtionis præcedentis de extenſione legum correctoriarum, ac pęnalium ſimul, hic fore repetita, ac recenſita ſupponimus, ac volumus, & vltra ipſas fallentias hic nullas ſpecialiùs congruen-

congruentes præſenti materiæ recęnſere ſtudebimus.

Fallit primò dicta regula, quòd in pœnalibus non fiat extenſio, quando legum pœnalium extenſio non fit ad alias perſonas non recenſitas in dictis pęnalibus legibus, ſed ad alium caſum inibi, ſecundum verborum corticem non expreſſum, ſimilem omnino tamen caſu ibi expręſſo, in quo militat identitas, vel maioritas rationis, inter eaſdē tamen perſonas, ne inde abſurdū oriatur, vel iniquum, facienda erit legis pęnalis extenſio. Diximus, ad caſum omnino ſimilem: Nam hæc fallentia locum non haberet, ſi caſus non eſſet omnino ſimilis, quia tunc nō fieret extenſio, ſaltem ex identitate rationis per ea, quæ docuit Ioan. Andr. in d.c. odia. de reg. iur. in ſexto. in Mercur. vbi diſputando tenuit, quòd pęna c. cùm in cunctis. ext. de elect. quod loquitur in eligentibus Epiſcopum illiterarum, vel criminoſum, nō debet extendi ad eligentes bigamum, licèt in eo videatur eadem ratio, vel maior, vt ipſe tangit in prima ratione primæ partis, quod eſt ſingulare, & memoriæ cōmendandum, eo magis, quòd idipſum docuit Io. de Imol. in repet. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matri. & Doctores alibi, & nouiſſimè Nicolaus Euerardus in ſua Topica iuris, tit. locus à ratione legis, num. 63. verſic. & notanter dixi ſupra iniquitas; Probatur quoque pręſens concluſio multis alijs legum, & Doctorum auctoritatibus, allatis in probationem fallentiæ ſeptimæ concluſionis tertiæ præcedentis quæſtionis. vide ergo latiùs ibi.

Etſi veriſſimam fuiſſe præſentem concluſionē ſic declaratam multis medijs probauerimus: Nihilominus quia poſſet impugnari, ideirco operæpretium duximus hic afferre, quæ contra ipſam poſſent obijci, vt ipſa adhuc clariùs appareat. Nā ipſi obſtare videtur tex. in c. vnico. §. ſed quia natura. Quæ fuit prima cauſa, &c. vbi hæc habentur,
5 videlicet: [Sed quia natura † nouas deproperat edere formas, poteſt multis modis contingere, vt aliæ emergant cauſæ, quibus videatur iuſtè adimi poſſe feudum. Ideoque Iudex ſolers, & diſcretus, & æquitati obſecundare ſolicitus, cūcta ſubtiliter diſpēſans, prouideat, ſi qua fuerit antiquioribus cauſis ſimilis, ſeu maior, vt proinde ſciat, vtrum beneficium ſit amittendum, an nihilominus retinendum.] hæc ibi. Ex quibus videtur textum voluiſſe, quòd indiſtinctè ſit facienda extenſio ex identitate, vel maioritate rationis in conſuetudinibus, vel ſtatutis pœnalibus: quem textū ibidem Bald. dicit meliorem de iure. Ad hoc reſpondebimus, vnà cum Ioan. de Imo. loco ſupra citato, & Euerardo vbi ſupra tribus modis. Et primò, quòd dictus textus in d. §. ſed quia natura. ni-
6 hil aliud probet, † quàm quòd fiat extenſio in pœnalibus ad caſum omnino ſimilem, inter eaſdem tamen perſonas, quod dictum non vtique repugnat pręſenti noſtræ primæ fallentiæ, prout patet ex verbis ipſius. Secundò, quòd ille textus debeat intelligi, prout loquitur in materia quodammodo extenſibili propter pluralitatē caſuum, in quibus eadem pœna imponitur, quaſi tunc mens iuris ſit, quòd alij caſus ideo nō exprimuntur, quia de facili ennumerari non poſſunt. argum. in l. non poſſunt. ff. de legibus. non autem quia velit diuerſum eſſe in alijs caſibus non expreſſis: nam multi caſus ibi exprimuntur, in quibus eadem pœna locum habet, & ita apertè ſentit ibi Præpoſitus dum
7 dicit, quòd materia † priuationis feudi propter delictum vaſalli eſt arbitraria, dummodo arbitrium Iudicis verſetur ad ſimiles cauſas, vel maiores exhęredationis, reuocationis, donationis, vel diuortij: & idem clarè ſentit ipſe Præpoſitus in c. ſi Capitanei. in princ. in tit. quib. mod. feud. amit. in vſibus feud. Tertiò, dicit poſſe reſponderi, quòd ibi non agitur de mera pœna, quia agitur ibi de amiſſione feudi, & deciditur, quòd debet reuerti ad dominum directum, qui recepit ſuum, & ſic non eſt mera pœna, quo ad eum; & propterea non eſt mirum, ſi facilius ibi fiat extenſio ex identitate, vel maioritate rationis, quàm vbi agitur de mera pœna, vt loquitur dicta regula, & hæ ſolutiones memoriæ erunt commendandæ pro intellectu dicti §. ſed quia natura. qui valde obſtare videtur prima facie præſenti noſtræ fallentiæ; quamuis in veritate non obſtet, vt patet ex præmiſſis.

Fallit ſecundò, regula contenta in dicta vnica
8 concluſione. Quando noua † conſtitutio pœnalis ſit interpretans, vel declarans antiquam: nā tunc ipſa benè extēdetur ad extremum ſub lege interpretata comprehenſum. Vnde ſi lex noua interpretans antiquam loquatur ſolùm in vno caſu, ipſa tamen extendetur ad omnes caſus ſub lege interpretata incluſos. Hæc fallentia probatur duplici medio. Primò enim per tex. in Authen. de filijs ante dot. inſtrum. §. tertia verò. vbi hæc habentur, videlicet: [Tertia vero conſtitutione non adiecimus aliquid de temporibus: cùm omnibus manifeſtū ſit oportere ea, quæ adiecta ſunt, per interpretationem in illis valere, in quibus interpretatis legibus ſit locus.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nā præſenti fallentiæ ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores. Nempè Glo. ſingularis in Clem. ſtatutum. ſuper verſ. conſuetudinem. de elect. & ibi quoque Cardinalis, & reliqui Doctores, dicentes, quòd conſtitutio declarans aliam, recipit ampliationes, & limitationes conſtitutionis declaratæ. Idem docuit Io. Andr. in c. diſpendia. ſuper verſic. quæſtiones. in nouella. de reſcrip. lib. 6. Idem docuit Philippus Franchus in c. 1. de tempor. ordin. in ſexto. Idem docuit Ant. de Butr. in c. fin. in fallentia quartadecima, extra de conſuet. Idem docuit Ioannes Baptiſta in repet. l. omnes populi. in 18. fallentia. ff. de iuſtitia, & iure. Idem docuit Lanfranchus in repet. l. ſi verò. §. de viro. in concluſione 13. interpretationis extenſiuę. Idem docuit Bart. circa finem dictę Authent. de filijs ante dotem, &c. Idem docuit Bald. in Authent. habita. C. ne filius pro patre. Idem docuit Geminianus in d.c. 1. col. 5. verſic. fallit decimoquintò, qui idipſum confirmauit in c. vt circa. col. 1. verſic. etſi dicimus. de elect. in ſexto, docuit Glo. in c. is qui. verſic. vel electi. de elect. in ſexto. Idem docuit & Euerardus in ſua Topica iuris, tit. locus à ratione legis, num. 66. verſic. quintò fallit. Animaduertendum inſuper nos quamplurima ſcitu digniſſima de materia præſentis fallentię attuliſſe in pręcedenti quęſtione de extenſione legum correctoriarum, & pœnalium ſimul, ſcilicet in fallentia ſexta, & in fallentia ſextadecima, concluſionis tertię. Animaduertendum, ac memoriæ commendandum erit, quòd ex veritate præſentis fallentię quinque corrolaria notatu digniſſima emanant.

Primum corrolarium eſt. Quotieſcunque in fine ali-

ne alicnius Legis, Canonis, Statuti, aut alterius
diſpoſitionis pœnalis fiat aliqua additio : tunc
9 pœna † appoſita in principio videtur repetita in
tali adiectione : Ex quo enim adijcitur, videtur
pars illius ſtatuti. Vtputa, cùm dicitur in fine ali-
cuius Legis, vel Canonis, &c. adijcientes, &c. Vel
huic etiam adijciamus ſanctioni, vel hæc verba
idem indicium eſſe volumus, & huic corrolario
ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet
Gloſ. ſingul. in c. de multa. in verſic. in eadem Ec-
cleſia. extra de præben. Idem docuit Panormita-
nus in dicto cap. de multa. colum. 5. ſuper dictam
Gloſ. aſſerens hanc eſſe ibidem communem Do-
ctorum ſententiam. Idem docuit Cardinalis in
Clement. ſtatutum. de elect. in tertia oppoſ. Idem
docuit Nicolaus Euerardus in ſua Topica iuris.
titul. locus à ratione legis, nume. 67. in verſic. pri-
mum eſt, quòd ſi in fine. qui vnà cum Panormit.
vbi ſupra reprobauit Glo. in dicta Clement. ſtatu-
tum. in verſic. ſanctioni, dicentes ipſam à Docto-
ribus communiter reprobari.

Secundum corrolarium. Quæcunque pœnalis
10 conſtitutio † antiqui iuris declaratoria non ha-
bet locum niſi in caſibus, In quibus locum habet
ius antiquum. Hoc corrolarium probatur aucto-
ritate infraſcriptorum Doctorum, videlicet Gloſ.
in cap. ſi cui. verſic. Concilium. de elect. in ſexto.
quam ibidem ſequuti fuerunt Geminianus, & Phi
lippus Franchus, & Euerardus vbi ſupra. in verſic.
ſecundum eſt.

Tertium corrolarium. Vbi Lex, Canon, Statu-
11 tum, vel alia pœnalis conſtitutio † emanat ad ſup
plendum aliam legem, vel ſtatutum, &c. non ha-
bet locum, niſi in caſibus, in quibus loquitur ſta-
tutum ſuppletum, ſicur dicunt communiter Do-
ctores de Lege interpretante, & interpretata.
Hoc corrolatium probatur auctoritate Geminia-
ni in cap. vt circa. columna ſeptima, verſic. nota
tamen incidenter. de electio. in ſexto. quem ſe-
quutus fuit Euerardus vbi ſupra. in verſiculo, ter-
tium eſt.

Quartum corrolarium. Vbi Lex quæcunque pę-
12 nalis † veniens ad interpretationem alterius le-
gis, extendit ipſam diſpoſitionem, vel legem: per
hoc tamen non videtur extendere pœnam legis
interpretatæ, niſi id exprimat! Hoc corrolarium
probatur Doctorum infraſcriptorum auctorita-
te, videlicet Gloſ. in l. fina. verſic. aureos. ff. de in
ius vocan. & ibidem Bar. ſe ſubſcribens dictę Glo.
& ſi addiderit ſe de hoc eodem latius loqui in l.
quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. Idem docuit Anto. de
Butr. in cap. fina. extra de conſuetud. Idem docuit
Euerardus vbi ſupra, numero 67. in verſic. quar-
tum eſt.

Quintum, & vltimum corrolarium. Vbicumque
13 Lex † imponit pœnam ſuper certo facto prohibi-
to, & poſtea ab illa prohibitione excipit vnum
caſum ſub certa limitatione, pœna appoſita ſu-
per facto extenditur etiam ad caſum exceptum:
ſi forma, ſeu limitatio non ſeruatur, quod benè
notandum erit pro intelligentia ſtatutorum. Hoc
corrolarium probatur Doctorum auctoritate. Nã
hoc docuerunt infraſcripti Doctor. videlicet Glo.
ſingularis in c. vnico. verſi. neceſſario. de poſtulat.
prælat. & ibid. Dominicus à Sancto Geminiano.
colum. 4. verſic. nota bene iſtam glo. quòd vbi lex.
Idem docuit ibidẽ Philippus Franchus, quos ſe-
quitur Nicolaus Euerardus in ſua Topica iuris,
titu. locus à ratione legis, nu. 67. verſ. quintum eſt.

Fallit tertiò dicta vnica concluſio. Quando di-
14 ſpoſitio † pœnalis diſponit ſuper certo actu: Nam
ſi talis actus iteratur pluries, & eadem ratio ſub-
ſit in actibus iteratis, tunc dicta conſtitutio, ſiue
diſpoſitio pœnalis extendetur ad actus iteratos
in alia perſona. Hæc fallentia probatur triplici
medio. Primò per tex. in cap. ſi electio. de elect. in
ſexto. vbi Bonifacius Octauus his præciſis verbis
vſus fuit, videlicet: [Si electio ex eo non ſortiatur
effectum, quia electus conſentire recuſat, vel poſt
conſenſum renunciat iuri ſuo, aut fortè diem clau
dit extremum, ſeu propter occultum eius vitium
irritatur, Electores (qui iam fecerant quod ſpe-
ctabat ad ipſos infra iuris terminum eligendo) ha
bebunt à diſſenſu, renunciatione, morte, vel irri-
tatione prædictis, ac ſi vacatio noua eſſet, tempus
integrum ad electionem aliam celebrandã: dum-
modo nil fraudulenter egerint in præmiſſis.] hęc
ibi. Idem prorſus probatur per tex. in cap. ne pro
defectu. extra de elect. Probatur & ſecundò præ-
ſens fallentia Doctorum auctoritate. Nam Glo. in
dicto cap. ſi electio. in verſ. alia. & ibidem Gemi-
nianus, & Philippus Franchus idem docuerunt,
vnà cum Nicolao Euerardo in ſua Topica iuris,
titul. locus à ratione, nu. 72. in verſic. decimoter-
tiò fallit. Necnon Antonius de Butrio in cap. fin.
in nona fallentia. extra de conſuet.

Fallit quartò, nam cõſtitutio pœnalis extende-
tur etiam quando ratio ipſius legis, ſtatuti, vel al
terius pœnalis diſpoſitionis ſtricti iuris pœnalis
complectitur, ac extendit ipſam pœnalem diſpoſi
tionem, necnon & ipſius dictum, iuxta limites ra
tionis inibi exiſtentis, vel veriſimilis mouentis Le
15 giſlatorem, ſeu vnaquaq; lex, † ſtatutum, vt quæ-
cunque diſpoſitio ſtricti iuris recipit extenſionẽ,
ſeu interpretationem extenſiuã, etiam in caſu ini
bi non expreſſo, explicitè etiam vltra terminos li-
teræ legis, ſeu diſpoſitionis huiuſmodi à ratione
poſita, ſeu ſcripta in tali diſpoſitione. Hæc fallen-
tia probatur triplici medio. Primò enim per ar-
gumentum in l. cùm pater. §. dulciſſimis. ff. de le-
gatis ſecundo, vbi hæc habentur, videlicet: [Dul-
ciſſimis fratribus meis, auunculis autem tuis quę-
cunque mihi ſuperſunt in Pamphilia, Lycia, vel
vbicunque maternis bonis concedi volo, ne quam
cum his controuerſiam habeas: omnia corpora
maternæ hæreditatis, quæ in eadem cauſa domi-
nij manſerunt ad voluntatem fideicommiſſi per-
tinent. Ex eiſdem igitur facultatibus percepta
pecunia, & in corpus proprij patrimonij verſa.
Item iure diuiſionis res propriæ factæ non præ-
ſtabuntur. Cùm diſcordijs propinquorum ſe dan
dis proſpexerit, quas materia communionis ſo-
let excitare.] hæc ibi. Ex quibus habuimus, quòd
licèt teſtator legauerit aliqua bona in commu-
ni pluribus, pro bono pacis tamen hæc ratio ſci-
licet pacis eſt in cauſa, vt fiat diuiſio inter eos
per legem, cùm tali pacto magis conſulatur pa-
ci legatariorum, cui proſpicere intendebat lega-
tor per huiuſmodi legatum: vnde patuit, quòd no
ſtra hæc fallentia probetur per argum. in dicta l.
cùm pater. §. dulciſſimis fratribus, eo quòd ex
ipſa elicitur veritas ipſius, vt patuit paulò ante.
Idem probatur per argumentum in l. adigere. §.
quãuis. ff. de iure patr. vbi hæc habẽtur, videlicet:

[Quamuis nulla perſona lege excipiatur, tameo intelligendum eſt de ijs legem ſentire, qui liberos tollere poſſunt.] hæc ibi inter alia. Ex quibus elicitur quoque veritas præſentis noſtræ fallentię. Idem probatur (prout docuit Paootmitanus in cap.fin.de reſcriptis.) per textum in l. ſecnnda. §. ſi curatores, & §. quid ſi deceſſerint. ff. ad Senatuſconſult. Tertull. Nam in dicto §. quid ſi curatores. hæc habentur, videlicet: [Quid ſi curatores non petit? verba reſcripti deficiunt, ſed dicendum eſt ſi quidem impuberibus curatores nnn petijt, eandem eſſe rationem: ſi iam puberibus ceſſare debere.] hæc ibi. Et ſic patuit, quòd pœna iniuncta à iure matri non petenti filijs tutorem, exteoditur ad matrem non petentem filijs impuberibus curatnrem: quamuis in dicto iure pœnali ſermo habitus fuerit de tutore, & hoe propter identitatem ratinnis, vt dicitur in dicto §. quid ſi curatores. in dicto §. quid ſi deceſſetint, hæc habentur, videlicet: [Quid ſi deceſſerint quidam? Puto (licèt verba deficient) ſententiam conſtitutioois locum habere.] hæc ibi. Ex quibus Panormitanus vbi ſupra, probat veram eſſe noſtram fallentiam. Idem probatur per textum in l. Libertum, §. Senatuſconſulti. ff. de ritu nupt. vbi hæc habentur, videlicet: [Senatuſconſulti, quo prohibentur tutores, & filij eorum pupillas ſuas ducere, puto hætedem quoque tutnris extraneum ſententia apprehendi; cum ideo prohibnerit huiuſmodi nuptias, ne pupillæ in re familiari circunſcribantut ab his, qui rationes eis geſtæ tutelæ reddere compelluntur.] hæc ibi. Ex quibus probatur apertiſſimè, quòd etiam in materia pœnali rationis identitas conſtitutionem extendat, vt etiam ibi docuit Gloſ. in verſic. compelluntur. Idem probatur per textum in l. pater filium. §. fundum Titianum. ff. de legatis 3. vbi hæc habentur, videlicet: [Fundum Titianum à filio quo ad vixerit, vetuit venundari, donari, & pignorari. & hæc verba adiecit: Quòd ſi aduerſus voluntatem meam facere voluerit: fundum Titianum ad fiſcum pertinere: ita enim fiet, vt fundus Titianus de nomine veſtro nunquam exeat. Quæſitum eſt, cùm vnus filius eum fundum ſecundum voluntatem patris retinuerit, an defuncto eo non ad hæredes ſcriptos à filio, ſed ad eos, qui de familia ſunt, pertineat? Reſpondi hoc ex voluntate defuncti colligi poſſe, teſtamenti autem factionem, & in eo fundo in extraneos etiam hæredes habiturum.] hæc ibi. Ex quibus patuit, quòd etiam in pœnalibus rationi legis ſtandum ſit etiam in non expreſſis, potiùs, quàm in nudis ipſius verbis. Idem probatut in capitulo vnico. §. ſed quia natura. Quæ fuit prima cauſa beoeficium amitt. vbi in materia pœnali, & odioſa, qualis eſt iſta de amittendo beneficio, Imperator his verbis vſus fuit, videlicet: [Sed quia natura nouas deproperat formas; poteſt multis modis contingere, vt aliæ demergant cauſæ, quibus videatur iuſtè adimi poſſe feudum. Ideoque Iudex ſolers, & diſcretus, & æquitati obſecundare ſollicitus cuncta ſubtiliter diſpenſans pronideat, ſi qua cauſa maioribus cauſis ſimilis, ſeu maior, vt proinde ſciat vnde beneficium ſit amittendum, vel ei relinquendum. Probatur & ſecundò præſens fallentia, Doctorum auctoritate. Nam Gloſ. & Bartolus in dictis iuribus ſe ſubſcripſerunt præſenti fallentiæ, ſicut & alij infraſcripti Doctores, pront ſunt Salycetus in l. ſecunda, C. de noxa. act. Ioannes Baptiſta à Sancto Seuerino in l. omnes populi. verſicul. circa ſextam quæſtionem Bartoli. ff. de iuſtitia, & iure. Panormitanus in capitulo ad audientiam. numero ſecundo, extra de decimis. vbi cùm plurima notatu digniſſima in probationem præſentis fallentiæ receuſuerit, idcircò ipſius ſententiam hic referam cum ſit ſingularis. Infraſcriptis ergo verbis vſus fuit, videlicet: Et nota iſtum textum, quia quotidie poſſet allegari contra peruertentes intellectum iurium, & impropriantes vocabula legum: nam ſine neceſſitate hoc fieri non debet, quoniam vtique ſi Princeps aliter intellexiſſet, bene ſciuiſſet ponere vocabulum accommodatius; & ponit Ioannes de Lign. Hic quatram verba circa interpretationem iurium: dicit enim, quòd aut apparet de mente, & ei ſtandum eſt. Dic etiam contra proprium ſignificatum verborum, vt in l. cùm pater. §. dulciſſimis. ff. de legatis ſecundo, vbi verba reſtringuntut propter rationem expreſſam: ratio
16 eſt, quooiam verba † deſeruiunt intentioni, & non è contra, vt in capitulo, ſecondo requiris. extra de appellatio. Habent enim ſe verba, & in-
17 tentio, ſeu ratio, † prout corpus, & anima. Nam ſicut anima dominatur corpori, ita ratio legis dominatur verbis. Ad idem l. non dubium. C. de legibus. & regula fina. de regulis iuris, in ſexto. Aut non conſtat de mente, & tunc ſi verba ſunt clara, non eſt ab eis recedendum, vt in l. ille. §. cùm in verbis. ff. de legatis tertio, & in l. noo aliter. ff. de legatis tertio, & in capitulo præterea. & capitulo finali, extra de verborum ſignificatione. Hoc ego intelligo (inquit Panormitanus) quando ratio noo eſt expreſſa in lege, nec poteſt coniecturari ratio naturalis legis: nam vt ſingulariter docuit Cynus, & alij poſt eum io dicta l. non dubium. vbi ratio non eſt expreſſa, debemus coniecturare per ſimilia rationem naturalem, quæ mouere potuit Legiſlatorem. Nam ſine ratione oon fuit motus: cùm ſine ratione non ſit lex, vt in capitulo, erit autem lex. diſtioctione quarta, & ſecundum illam rationem coniecturatam poſſu-
18 mus extendere, † & reſtringere legem etiam odioſam: & hoc eſt valde notandum. facit quod notat Dynus in dicta regula finali, & optimè in l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excuſ. tut. vbi ponderatur naturalis iuſtitia: ſed vbi non poteſt hæc ratio
19 naturalis coniecturari, † tunc procedit dictum Ioannis de Lignano, vt recurratur ad verba, ſi ſunt clara, ſi autem ſunt dubia, tuoc facienda eſt interpretatio per alias leges, ſi fieri poteſt: quia iura debent iuribus concordari, vt in capit. cùm expediat. de electio. iu ſexto. Si verò per alia iura non poteſt apparere intellectus, tunc recurrendum eſt ad conſuetudinem ciuitatis, vt in l. Minimè. & in l. ſi de interpretatione. ff. de legibus. & in capitulo cùm dilectus. extra de conſuetudin. ſi autem non apparet de conſuetudine loci, recurrendum eſt ad ſimilia, vt in l. non poſſunt. ff. de legibus. & in capitulo dilecta. extra de confirmatio. vtili, vel inutili, in defunctum verò omnium tecurrendum eſt ad Principem; quia eius eſt interpretati legem, cuius eſt condere, vt in capitulo inter alia. extra de ſententia excommunicationis, & io l. humanam. C. de legibus. & ex his

multipli-

multipliciter intelligitur illud generale, quod eſt
interpretari, &c. non deber intelligi, quando per
remedia ſupradicta, vel ſimilia non poteſt haberi
certitudo legis, & ſic intelligerem l.vnicam.C.de
profeſ.qui in vrb.cõſtan.lib.12. vbi datur Docto-
ribus poteſtas interpretandi, & idem eſt in Iudi-
cibus, iuxta notata per Innocentium in c.cùm in
ſpeciali.extra de appell.hæc omnia ſunt verba ip-
ſius Panormitani, quibus & probatur præſens no
ſtra concluſio, qui Panormitanus eadem volens
rurſus confirmare in c.fin.nu.10. & nu.16.in verſ.
ſed mihi placet.extra de reſcripr.infraſcripris ver
bis vſus fuit, videlicet: Sed mihi placet, quòd vbi
20 poteſt apparere de ratione legis, † quòd tunc ex
identitate rationis debet extendi etiam quo ad
pœnam. ad hoc allego (inquit) textum in l.2. §.
quid ſi curatores, & §.quid ſi deceſſerint. ff.ad Ter
tul. vbi hoc apertiſſimè probatur, ad idem facit
bonus textus in l.Libertum. §. Senatus. ff.de ritu
nupr. Nec ex hoc dicas, quòd illa ſit interpreta-
tio extenſiua; quia immo eſt intenſiua, & intelle-
ctiua: quia lex non eſt aliud, quàm ipſa ratio le-
gis, quod & probatur per textum in l.nõ dubium.
C.de legibus, & ibi per Baldum, & per textum in
regula fin.de regulis iuris, in ſexto. & ibi per Dy-
num. vnde quemadmodum corpus regulatur ab
anima, ita & ipſa lex regulatur ab ipſa legis ra-
tione, & non a verbis: & ratio eſt, quoniam ver-
ba legis reſtringuntur, & ampliantur ad limites
rationis ipſius, prout docuit pulcherrimus textus
in l.cùm pater. §.dulciſſimis. ff. de legatis ſecun-
do, & in l.pater filium. §.fundum. ff. de legat.3.&
facit quod notat Bald.in l.ſcire. ff.de excuſ.tut.&
licet Bart. dixerit in Authent.quas actiones. C.de
ſacroſanctis Eccleſijs, quòd ex identitate ratio-
nis non debeat induci legum correctio: multi ta-
men dixerunt contrarium, prout etiam tenuit
Glo.in dicta Authent.quas actiones. Quapropter
meritò dicendum erit, quòd illud Bartoli dictum
procedat, quando ratio legis non eſt expreſſa,
aliàs ſecus, prout ibidem ipſum Bart.dictum Bal.
limitauit. & ſubdidit ibidem Panormitanus. &
plus ego puto, quòd ſi ratio non ſit expreſſa in le-
21 ge, † tamen quia non poteſt elici, niſi vna ratio
finalis, & indubitata, debebit fieri extenſio ad li-
mites ipſius rationis: quia præſumendum erit Le-
giſlatorem fuiſſe motum ex ratione finali, prout
notabiliter ſentijt Gloſ.in l.tale pactum.ff.de pa-
ctis. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra. Ex qui-
bus apertiſſimè patuit ipſum quamlibentiſſimè ſe
ſubſcripſiſſe præſenti fallentiæ: cui etiam aſtipu-
lans dictus Baldus rurſus in dicto cap.1. §. porrò.
in titul.quæ fuit prima can.beneſ.amitt. multum
ipſum textum exclamando commendat pro deci
ſione noſtræ quæſtionis, cuius ſententiam ſequu-
tus fuit *Barbatius* in c.tranſlato.colum.penul.ex-
tra de conſtitut. Idipſum rurſus Bald. repetens in
l.1.C.de interdic.dixit, quòd ſtante ſtatuto, quòd
percutiens in platea, puniatur capite, nihilomi-
nus huiuſmodi ſtatutum pœnale habebit etiam lo
cum in eo, qui percutit aliquem in palatio Domi
norum, quod & poſtea confirmauit ipſemet Bald.
in d.cap.1.§.denique.in columna prima, vbi quæ-
rens an dicatur parricida ille, qui non procurat
mortem fratris, ſed capturam, ſeu carcerationem
ſui fratris procurauit. Puta, vaſallus fecit capi
fratrem ſuum, & poni in carcere tyrannico, ex
quo Dominus vult eum priuare feudo? in quo
reſpondens dixit, quòd etſi non propriè iſtud di-
catur parricidium, tamen quia eſt de ſimilibus
ad ſimilia procedendum, puto (inquit) eum poſ-
ſe priuari feudo, maximè ſi captus ſit conuaſal-
lus, quia iniuriam atrocem facit Domino, qui va-
ſallum ſuum detinet in carcere, & ipſe Bald.alle-
gat ad hoc Innocentium in cap.dilectus. extra de
appellat. cui ſe ſubſcripſit Ioannes de Anania in
rubric.de his, qui fil.occid. Idem docuit Alexan.
in conſilio ſuo 215.colum.2. verſic.pro hoc facit,
vbi ad hoc allegat Clement.1. in verſic. eligatur.
de elect. quam ibidem ſequitur Ioannes de Imo-
la, & Glo.in Clem.1.verſic.collatione.de permut.
& idem docuerunt & aliæ glo. quas ibidem recen
ſuit Imol. Idem docuit Glo.in Authent.vt hi, qui
oblig.verſic.ad curationem.& ibi Ang. Idem rur-
ſus docuit Alex. in conſil. ſuo 97. incip. Viſo the-
mate.colum.1.vol.2. & rurſus in eod.vol. in con-
ſil.24.incip.Animaduerſio.col.fin.& rurſum ibid.
in conſil.50.incip.Viſis actis.in col.antepen.& in
conſil.184.incip.Pro titulo quæſtionis. col.15.vbi
quamplurima iura ad hoc ipſum probandum in-
duxit. Idem docuit Ludouicus Romanus in ſuo
conſi.429.incip.Conſidero in propoſito.in col.vl-
tima. Idem docuerunt innumera iura, & Docto-
res per me ſupra citati in probationem cõcluſio-
num, ampliationum, limitationum, & fallentia-
rum allatarũ ſupra in deciſione quæſtionis de ex-
tenſione legum correctoriarum, & pœnalium ſi-
mul. Videas obſecramus te (pie *Lector*,) quia hoc
ipſum ibi latiſſimè probatum fuit implicitè, ar-
guendo à fortiori: cum longè odioſius ſit exten-
dere leges correctorias, & pœnales inſimul, quàm
leges duntaxat pœnales, vt patet ad ſenſum. Idem
inſuper Philippus Franchus in regula fina.de re-
gulis iuris, in ſexto, numero ſecundo, qui vtitur
22 ibi his præciſis verbis, videlicet: Cùm † mens le-
gis nihil aliud ſit, quàm ratio, quæ mouit Legiſ-
latorem: tunc verba legis non extenduntur, niſi
ad eum caſum, ad quem extenditur ratio, quæ
mouit Legiſlatorem. Quapropter meritò dicen-
dum erit, quòd vbicunque conſtat de mente le-
gis, ſeu de mente Legiſlatoris, etiam contraria
verbis, tunc licebit offendere verba, mentem ſer-
uando, ſecundum Lapum, & ratio præſentis ve-
ræ deciſionis patentiſſima eſt. Cùm hoc contin-
gat ex eo, quòd ratio legis limitat, & reſtringat
dictum generale, vt in l. cùm pater. §.dulciſſimis.
ff.de legatis ſecundo. Nam ceſſante ratione legis,
ceſſat ipſa lex, vt in l. quod dictum. ff. de pactis.
vnde dicebat Bald. in Authent. poſt fratres. C.de
legi. hære. quòd ratio legis eſt anima legis, &
mens legis, & virtus legis, & ipſa lex. Ad men-
tem ergo & rationem legis eſt recurrendum, &
non debent verba intelligi ad corticem, & iudai-
cè, ſed ſecundum mentem, & id, quod eſt ratio-
nis. hæc ille. Idem docuit Nicolaus Euerardus
in tractatu de locis topicis, ſeu argumentis lega-
libus. in capitulo de loco à ratione legis, colum-
na ſecunda: Philippus Franchus in cõſilio primo,
columna tertia, in verſiculo, vltimo adduco pul-
chrum motiuum. volumine primo. Bald. in l.ſci-
re.ff.de excuſ.tut.& in conſil.399. columna ſecun
da, volumine primo. Alexander in conſilio 52.
columna tertia, in verſic. quinimò plus. volumi-
ne quarto. Ludouicus Romanus in repetitio. l.
ſimiliter. columna 27. & ſequent. C. ad l. Falcid.
Idem docuit Hyppol.de Marſil.in l.is, qui aggreſ-

ſorem. C.ad l.Corn.de ſicar. nu.29.verſ.nota etiā
ex iſto textu.infraſcriptis verbis vtens,videlicet:
Lex pęnalis,& odioſa extenditur ex identitate ra
tionis: Nam licèt imponens pœnā mortis pro ho
micidio ſit pœnalis,& à tali pœna excuſetur occi
dens aggreſſorem;ita etiā excuſatur occidens ſo-
cium aggreſſoris, vel aliū ſe defendēdo, vt probat
iſte tex.ergo apparet,ꝙ lex pœnalis,loquens in oc
cidēte aggreſſorē,habet locum in occidente aliū,
quàm aggreſſorem,ſe defendēdo,ex quo clarè pa
tet, ꝙ lex pœnalis, loquens in vno caſu, & in vna
perſona,extenditur ex identitate rationis ad aliū
caſum,& ad aliam perſonā.Idem rurſus latiùs ip-
ſemet Hyppol.docuit in l.qui falſam.§.accuſatio.
nu.6.verſ.nā in pœnalibus,& odioſis,ff.ad l.Cor.
de falſis.vbi quamplures alios Doctores hoc ipſū
docētes,citauit.Probatur & tertiò pñs concluſio,
& hac ratione,videlicet: Cùm verba legis,& ſta-
tuti generalia,etiā ſi non habuerint rationem an-
nexam, debeant nihilominus ſanè intelligi,& re-
ſtringi ad id,quod eſt rationis.Inde ſequitur aper
tiſſimè veritas noſtræ concluſionis, cùm in ea di-
xerimus,quòd vnaquæque lex, ac iuris diſpoſitio
debeat intelligi ſecundum rationem, qua veriſi-
militer fuit motus Legiſlator ad ipſam conden-
dam: & quòd antecedens ſit verum,probatur au-
ctoritate Doctorum, nā Bal.in Authent. ingreſſi.
col.2. C. de ſacroſanctis Eccleſ.& ſequitur ibi Ia-
ſon, & idem Iaſon in l.non dubium. C. de legi-
bus. Et ratio eſt,quoniam virtus legis conſiſtit in
rōne,medulla,& mente legis; non autē in verbis.
Prima ampliatio regulæ traditę in dicta prima
concluſione hæc eſt. Regula ſupradicta procedit
23 † non ſolùm quando ratio eſt expreſſa in Lege,Ca
none,vel Statuto pœnali, aut alia diſpoſitione ſtri
cti iuris,ſed etiam quādo vnica tantùm ratio con
iecturari poteſt. Huic ampliationi ſe ſubſcripſe-
runt infraſcripti Doctores,videlicet Pet.Cyn.Pau
lus de Caſtro,& reliqui Doctores in l.non dubiū.
C.de legibus.Bal.in l.maximum vitium.C.de lib.
pręt.Panor.in c.ad audientiam.extra de decimis,
& in c.fin. de reſcriptis. cuius ſententiam ad ver-
bum ſupra retuli in probationē concluſionis pri-
mæ. & rurſus idem Panor.in c.nihil. ext.de elect.
vbi hanc ampliationem docet infraſcriptis aper-
tiſſimis verbis,videlicet: Nec obſtat ſi dicatur,ꝙ
iſtud ius tanquam correctiuum non debeat ex-
tendi vltra terminos literæ. Ad hoc enim reſpon-
deo duobus modis. Primò,ꝙ illud dictum nō ha-
bet locum,vbi ratio legis exprimitur in lege;quia
tunc ad limites rationis debet extendi ius quan-
tumcunque correctiuum,vt not.Bal.in Auth.quas
actiones. C.de ſacroſan.Eccleſ.quinimò vbi con-
currit omnimoda eadem ratio,nō propriè fit ibi
extenſio,ſed ex mente legis comprehenditur om
nis caſus,in quo concurrit illa ratio,vt dicit Glo.
ſingul.in c.1. in verſ.Italiæ. de temp.ordin. lib.6.
Probatur ratione. Nam lex nō conſiſtit in verbis,
ſed in ſui ratione. Nam verba deſeruiunt intētio-
ni,& non è contra,vt in c.ſecundò requiris,extra
de appellat. & notanter dixit Bal. in l.maximum
vitium. C.de lib.præter. & in l.ſcire oportet.ff.de
excuſ.tut.ſic ſe habet ratio legis ad verba legis,ſi-
cut anima ad corpus. Vnde ſicut anima dominat̄
corpori,ita ratio verbis.Quinimò voluit idē Bal.
in d.l.maximum vitium.& poſt Cyn.in d.l.non du
bium,ꝙ etiā ſi ratio nō ſit expreſſa in lege,ex quo
nō poteſt coniecturari, niſi vnica,& naturalis ra-
tio ipſius legis,debet fieri extenſio ad limites ra-
tionis præſumptæ. hæc Panormitanus vbi ſupra.
Ex quibus fuit probata præſens ampliatio. Idem
docuit Nicolaus Euerardus vbi ſupra.
Secunda ampliatio erit, Regula in prima con-
cluſione recēſita procedit,& fit etiā ampliatio le-
24 gis,vel ſtatuti generalis,etiā ſi ratio † non ſit ſcri
pta in lege,vel ſtatuto,quando per aliam legē,vel
ſtatutum reperitur facta ampliatio, vt docet An-
gelus in l.quamuis.ff.de in ius vocando,& dictus
Euerardus vbi ſupra.
Tertia ampliatio ſit, Regula ꝑdicta procedit,
& fit ampliatio,etiā ſi ratio nōn ſit ſcripta in lege,
25 vel ſtatuto,† quando reſultaret abſurditas,ſeu ini
quitas, niſi ampliaretur lex,vel ſtatutum genera-
le. hæc limitatio probatur triplici medio. Primò
per text.in l.ſcire oportet.§.aliud. ff.de excuſ.tut.
vbi traditur hæc optima regula; videlicet: Quo-
tieſcunq; ex verbis legis ſimpliciter intellectis re-
ſultat iniquitas,tunc à verbis receditur,& mēs ſer
uatur. Idem probatur per text.in l.vt gradatim.§.
etſi lege.ff.de muner.& honor. vbi hæc habentur,
videlicet:[Etſi lege municipali caueatur,vt pręfe
rantur in honoribus certæ conditionis homines,
attamen ſciendum eſt,hoc eſſe obſeruandū,ſi ido
nei ſint, & ita reſcripto Diui Marci continetur.]
hæc ibi. Probatur & ſecundò auctoritate Docto-
rum,per quos fuit probatum primum notabile
idem cōtinens ad verbum, & Euerardi vbi ſupra.
Sed latiùs præſens ampliatio pr[illegible]ta fuit in ſepti
ma fallentia concluſionis tertiæ queſtionis primæ
præſentis tract. vbi de extenſione legis pœnal[illegible]
& correctoriæ ſimul verbum fuit factum.
Quarta ampliatio erit hęc,Regula prędicta re-
lata in concluſione prima vera eſt, & procedit: &
26 fit hmōi extenſio,† etiā ſi ratio non ſit expreſſa in
Lege,Canone,vel Statuto, qñ fieret præiudicium
tertio,ſi non fieret extenſio.hæc ampliatio probat̄
triplici medio.Primò.n.per tex.in c.quāuis.de re
ſcript.in ſexto.vbi hæc habentur,videlicet:[Quā-
uis is, cuius grā (per quā mandabatur in certa Ec
cleſia prouideri ſibi de beneficio proximè vaca-
turo) per nos fuerat reuocata, reſtituatur à nobis
denuo ad eandem,nō tñ ei,cui poſt reuocationē,
& ante reſtitutionem prædictas,ſimilis in eadem
Eccleſia gratia facta fuit (niſi de hoc expreſsè di
xerimus) anteferri debebit. Cùm talis reſtitutio,
vbi aliud non exprimitur,intelligatur fieri ſine iu
ris pręiudicio alieni.] hæc ibi.Idem probatur per
tex.in l.2.§.meritò.& §.ſi quis à Principe.ff.ne qd
in loco publico. Nam in d.§.meritò.hæc habētur,
videlicet: [Meritò ait Prætor: qua ex re quid illi
damni datur. Nā quotiens aliquid in publico fie-
ri permittitur,ita oportet permitti,vt ſine iniuria
27 cuiuſq; fiat:& ita ſolet Princeps,† quoties aliquid
noui operis inſtituendū petitur, permittere.]&
in d.§.ſi quis à Principe. hæc habentur, videlicet:
[Si quis à Principe ſimpliciter impetraueris,vt in
publico loco ędificet, nō eſt concedendū ſic ædifi
care,vt cū incōmodo alicuius id fiat,neq; ſi cōce
ditur ædificare,niſi fortè quis hoc impetrauerit.]
hæc ibi.Probatur & ſecundò Doctor.auctoritate.
Nam huic ampliationi ſe ſubſcripſerunt glo.in di
ctis iurib.Bar.in d.l.2.qñ in.d.§.meritò.infraſcri
ptis vſus fuit verbis, videlicet meritò. Nota duo
28 ex iſto §. Primò,ꝙ beneficiū † Principis dēt intel
ligi ſine alterius iniuria, vt hic: ſecundò nota, ꝙ
29 damnū † vr̄ quis pati cum aufertur ſibi commo-
dum,

dum, quod ſentiebat ex publico, ſecus ſi ex priuato. & in dicto §. ſi quis a Principe. dixit: nota, 30 quando Papa † concedit, quòd fiat aliqua Eccleſia: intelligitur, quòd fiat ſine alterius Eccleſiæ iniuria, niſi aliud in reſcripto exprimatur. hæc ille. Ioannes Andreas, Archidiaconus, Geminianus, Ancharanus, & Philippus Franchus in dicto cap. quamuis. ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi, dicẽtes vnanimiter, quòd reſtitutio, & quælibet alia gratia Principis debet in dubio intelligi ſine alterius præiudicio. Probatur & tertiò ratione, & ratio eſt, quia Princeps nunquam præſumitur velle tollere ius alteri quæſitum, etiam ſi reſcribat in materia, in qua per ſolam voluntatem poſſet ius alteri auferre, ſicut eſt hic in materia beneficiali. Idem docuit Euerardus vbi ſupra. Idem probatur per ſubſequentem ampliationem.

Quinta, & vltima ampliatur regula prædicta contenta in concluſione prima, vt locum habeat, etiam ſi ratio non ſit expreſſa in Lege, Statuto, & Canone, quando quis indebitè damnum pateretur in perſona, vel rebus, niſi fieret huiuſmodi extenſio. Hæc ampliatio probatur iiſdem medijs, quibus fuit probata præcedens ampliatio, necnõ & per text. in cap. cum dilectus, & in cap. ad audientiam. extra de Cleric. non reſid. in quibus habetur, quòd non obſtante contraria conſtitutio- 31 ne, familiaris † Papæ in abſentia præbendæ ſuæ fructum percipit. & idem dicitur de Canonicis famulantibus [illegible] Epiſcopo.

Limita dictam concluſionem, dicendo, quòd regula tradita in dicta prima concluſione non habet locum vbicunque in ſtatuto generali habente ſcriptam rationem, vel non habente ſcriptam rationẽ, cautum eſſet illud ſtatutum ſeruãdum fore ad literam, ſeu prout iacet in litera: Nam in tali 32 caſu non interpretabitur, † ſeu ampliabitur, iuxta aliquam rationem ſimilem. Hæc limitatio probatur per tex. in l. proſpexit. ff. qui & à quibus manumiſſ. vt docuit Lanfranchus in repet. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio, quem refert & ſequitur Euerardus vbi ſupra.

Quotieſcunque agitur de pœna in legibus pœnalibus ſtatuta vitanda ex extenſione talium le- 33 gum, tunc fieri poterit extenſio † ſaltem, vt iam factum excuſetur à pœna, licèt ante factum tantùm fuiſſet abſtinere à tali opere prohibito ſub tali pœna, & hoc verum eſt, cùm diſpoſitio pœnalis eſt dubia. hæc concluſio probatur Doctorũ auctoritate, vt ſpecialiter docuit Panor. in c. nihil. nu. 7. in fin. extra de elect. Nam infraſcripti ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni, videlicet Ioan. And. in c. nihil. col. 4. in verſic. in Gloſ. licèt fines. in fine. extra de electione. Idem rurſus docuit in c. ſignificauit. ſuper Glo. 1. extra de Iudæis. vbi inter alia dixit, Piratica tamen etiam hoc caſu non poſſet exerceri cõtra Chriſtianos, quia hoc ſine peccato fieri non poteſt: nam licèt per ligna, & arma cauſa redemptionis portata Chriſtiani poſſent offendi, non tamen hoc eſt directè contra Chriſtianos, ſecundum Innocentium. Nam ſecundum eum, ſi directè contra Chriſtianos venderet, & in articulo, quando exercerent contra Chriſtianos, inciderent in Canonem. Idem Goff. ante factum Conſule cum gl. maximè quia Saraceni videntes has merces hac de cauſa poſſe portari, aliam redemptionem non vellent habere etiam portantes hoc velamen paratum, & ſic hoc renderet ad noxã. [illegible] factum tene cum Innocentio, & Hoſt. q̃ neceſſitas redemptionis illos excuſet à pœna. hæc. Io. And. vbi ſupra. Panormitanus verò in d. c. nihil. d. nu. 7. docuit, quòd ſecundum noſtram cõcluſionem eſt intelligenda prædicta ſententia Io. And. Idem docuit Euerardus in Topica iuris. c. loci a ratione legis, nu. 56. qui multos alios Doctores recenſet ibidem. Idem tenuit Geminianus in c. 1. col. 5. in fine. (ſequens Io. de Imol.) de temp. ordin. in ſexto. Idem docuit Philippus Franchus in d. c. 1. in fine, ſequens in hoc Imolam, & Geminianum.

Amplia id, q̃ diximus in terminis præcedentis fallentiæ, nã dicimus quoq; habere locum in ſub- 34 rogatis † loco illius rei, de qua loquitur Cõſtitutio ipſa pœnalis dubia. Hinc eſt, q̃ diſpoſitio pœnalis Clem. 2. de reſcript. loquẽs de Officiali Epiſcopi, & permittens, q̃ ei poſſit delegari cauſa à Sede Apoſtolica, locum etiã habet in Officiali Capituli, Sede vacante, & ad eum extenditur: quia Sede vacante Capitulum ſubrogatur loco Epiſcopi, vt in c. olim. extra de maior. & obed. hæc concluſio probatur Doctorum auctoritate. Nam hoc docuit Glo. in d. Clem. 2. in verſ. Epiſcopi. Idẽ docuit Card. Zabar. in d. Clem. 2. in verſ. decimotertiò quæro. & Petrus de Anchar. ibidem ſe ſubſcripſit ſententiæ prædictæ gloſæ. Imol. in d. Clem. 2. col. 5. in verſic. glo. tenet contra. Antonius de Butrio in c. fin. col. 36. in verſic. fallit vndecimò. Pan. hoc ipſum docuit in d. Clemen. 2. ſequens ſententiam dictæ Gloſæ ſe ſubſcribentis præſenti concluſioni. Idem docuit Geminianus in c. 1. in verſic. fallit duodecimò. de temp. ordin. in ſexto. Idem docuit Philippus Franchus in c. 1. col. 6. in verſic. decimoſextò limita. Idem docuit Io. Bapt. in repet. l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. Idem docuit Lanfranchus in repet. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrim. in vndecima concluſione interpretationis extenſiuæ. Idem docuit Nicol. Euerard. in Topica iuris, in c. loci à ratione legis. nu. 56. qui monet ibi hanc concluſionem memoriæ commendandam: quia per hanc extenſionem euitatur nullitas proceſſus inducta per c. ſtatutũ. in princ. iuncto fine. de reſcript. in ſexto. & Nauar. in c. pœnæ. nu. 20. in verſ. decimoſextò fallit, cùm fit extenſio.

Fallit ſextò regula tradita in dicta vnica cõcluſione, qñ agitur de pœna incurrenda ex extenſio- 35 ne, † & verba legis pœnalis ſunt ambigua, & dubia, quæ poſſunt ſe habere ad caſum, de quo quæritur, & etiã ad aliũ, de quo ibi ad literam non fit mẽtio propter diuerſam punctuationẽ, vel ſimilẽ cauſam, tunc ex identitate rationis fit extẽſio, ita & taliter, q̃ lex, vel Canon pœnalis intelligitur generaliter in vtroq; caſu, & hoc qñ militaret eadẽ ratio in vtroque, & non ſubſiſtat alia cauſa reſtringendi. hæc concluſio probatur duplici medio. Primò enim per arg. in c. 1. de temp. ordin. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet; [Sæpe contingit, q̃ nonnulli Clerici vinculo excõicationis aſtricti, aut apoſtatæ, ſeu irregulares, vel aliàs ſuſceptione ordinum Sacrorum indigni, ſuam patriam (in qua de his hĩ notitia) fugientes, ſe in remotis partibus faciũt ad huiuſmodi ordines promoueri. Nos igitur volentes animarũ ipſarũ periculis obuiare, ſtatuimus, vt nullus Epũrum Italiæ, de cætero aliquem Vltramontanũ Clericum ordinare præſumat, niſi à nobis ſpecialẽ licentiã habeat, vel ab Epo (de cuius Diœceſi traxit originẽ ordinãdus,

vel in cuius Diœceſi ordinatus exiſtit) per eius patentes literas cauſam rationabilem continentes, quare ipſum nolit, aut nequeat ordinare. Eos verò, quos contra præmiſſa contigerit ordinari, manere volumus abſque ſpe diſpenſationis, ſuper hoc à Sede Apoſtolica obtinendæ, ſuſpenſos, ac ordinantes pœnitentia cõdigna puniri.] hæc ibi. Dixi probari per argum, in d.c.1. quoniam etſi ad verbũ inibi nulla fiat mentio de concluſione pręſenti, bene tamen veritas illius elicitur ex dicto textu, quoniã dictus textus dupliciter poterit punctuari, ſcilicet primò tali pacto, videlicet: [Vt nullus Epiſcoporum Italię, de cętero aliquem Vltramontanum, Clericum ordinare præſumat.] & ſic tunc ſenſus eſſet, quòd etiam laicus Vltramontanus ordinari in Clericum non poſſit: & ſic includeret textus etiam ordines minores, (vt ſupra retulimus, & apud me textus reperitur punctuatus) ſed ſi punctuaretur tali pacto, videlicet: [Vt nullus Epiſcoporum Italiæ, de cętero aliquem Vltramontanum Clericum ordinare præſumat.] tunc tex. ſic punctuatus alium ſenſum ſumeret, nempè, ꝙ in pœnam non incideret talis ordinator, ſi ſine huiuſmodi licentia ordinare præſumeret aliquem laicum Vltramontanũ: ſed ſolum ſi ordinaret Clericum, i. eum, qui iam actu eſt Clericus, puta, in minoribus, vel in Subdiaconatu, & ordinem Diaconatus ei conferre præſumeret. Quapropter patuit veritas præſentis noſtræ concluſionis elici, ac probari per dictum Canonem. Et quòd vera fuerit illa clauſula in fine concluſionis inſerta, videlicet & hoc quando, &c. comprobatur per arg. in c. ſi compromiſſarius, §. reſtringitur. de elect. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet: [Reſtringitur etiam dicta pœna ſolùm ad ea beneficia, quæ ſic peccans, in illa obtinet Eccleſia, quam taliter eligendo, ſpecialiter noſcitur offendiſſe.] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d. §. quoniam. ex d. §. elicitur argumentum à ſimili, tali pacto, dicendo ſicut in d.c. ſi compromiſſarius. & §. porrò. ſtatutum fuit, vt ſi compromiſſarius ſcient er eligeret indignum, ipſe ab Eccleſiaſticis beneficijs triennio ſuſpenſus ſit, qui tamen pœnalis Canon ita generaliter loquens, reſtrictus fuit per dictum tex. in d. §. reſtringitur. ſolùm ad beneficia, quæ in dicta Eccleſia obtinuerit dictus compromiſſarius, ſic eadem ratione Canon vnuſquiſque pœnalis, quando eſt dubius, generaliter eſſet intelligendus, niſi reſtringendi illum aliqua cauſa ſubſiſteret. Et ratio eſt, quoniam verba vniuſcuiuſque diſpoſitionis pœnalis non debent ita largè ſumi, ſicut poſſent ſecundum latam ſignificationem verborum: ſed debent reſtringi, ex quo ſubeſt aliqua ratio, ſeu æquitas reſtringendi, vt fuit probatum per dicta iura. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam præſenti concluſioni ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Ioan. Andr. in regula. odia reſtringi. colum. 3. verſic. in contrarium. de regul. iur. in ſexto. vbi inter alia hanc tradit regulam, dicens. Non ſolùm in pœnalibus fit ſtricta interpretatio, vt ſcilicet pœnæ locum non habeant in caſibus non expreſſis, ſed etiam ne tam latè ſumantur: ſicut habere poſſet ſignificatio verborum: cùm enim Concilium dicat delinquentem ſuſpenſum à beneficijs ſimpliciter, §. ille determinat, illud intelligendum de beneficijs ipſius Eccleſiæ. hæc omnia Ioan. Andr. vbi ſupra. Ex cuius verbis patuit veritas præſentis concluſionis, cui & ſe ſubſcripſit quoque Panormitanus in cap. cùm in cunctis. §. clerici. not. 1. extra de electio... his verbis vtens, videlicet: Nota primò hic duas
36 pœnas contentas contra eligentes † indignum. Prima, quòd priuati ſunt poteſtate eligendi, intellige pro prima vice, ideſt pro prima electione fienda. Vnde hanc poteſtatem recuperat in ſecunda electione, vt in cap. Vvitonouen. extra de elect. Secunda pœna, quòd ſunt ſuſpenſi per triennium à beneficijs Eccleſiaſticis. Intellige hanc pœnam reſpectu beneficiorum, quæ quiſque habet in illa Eccleſia, ad quam fuit facta electio: ad alia verò beneficia non extenditur, vt eſt hodie textus in cap. ſi compromiſſarius. de elect. in ſexto. & per hæc duo iura dixit Ioan. Andr. notabile verbum in regula odia. in Mercur. in ſexto, quòd verba
37 † diſpoſitionis non debent ita largè ſumi, ſicut poſſent, ſecundum latam ſignificationem verborum; ſed debeat reſtringi, ex quo ſubeſt aliqua ratio, ſeu æquitas reſtringendi. Nam, vt hic vides, textus iſte ſuſpendebat iſtos eligentes indignum ſimpliciter à beneficijs, & tamen reſtringuntur iſta verba ad beneficia, quæ habent in illa Eccleſia, & hoc ideo, quia eligentes ſic eligendo lædunt illam Eccleſiam, ad quam fit electio: ergo pœna non debet vagari, reſpectu aliorum beneficiorum, quæ ſunt alibi, & hoc nota benè. Et ex hoc, & ex textu nota, quòd quandoque pro
38 eodem delicto quis punitur duplici pœna, † & vtraque imponitur, de quo in capitulo, at ſi Clerici. in fine. extra de iudicijs. hæc ille. Idem docuit Antonius de Butrio in dicto capitulo cùm in cunctis. in fine. Idem docuit elegantiſſimè Philippus Decius in dicto §. Clerici. probando veriſſima eſſe omnia ſupradicta verba Panormitani. Geminianus in dicto §. reſtringitur ſe ſubſcripſit ſententiæ Ioannis Andreæ ſupra à me relatæ. Philippus Franchus quoque in dicto §. reſtringitur ſe ſubſcripſit ſupradictæ ſententiæ Ioannis Andreæ. Idem docuit Euerardus in Topica iuris, capitulo locus à ratione legis, numero quinquageſimoſeptimo, & hæc ſufficiant quo ad probationem clauſulæ vltimæ noſtræ concluſioni additæ, ſed quo ad probationem concluſionis, ſcilicet quoad reliqua inibi contenta probatur ipſa concluſio (vltra allatam auctoritatem textus in dicto cap. 1.) auctoritate Doctorum. Gloſ. enim in dicto cap. 1. in verſic. Italiæ. & in verſic. Clericum. hoc expreſsè docuit. Idem docuit Archid. dicens indefinita prolata, quamuis circa pœnam (quæ eſt odioſa) ſtatutum tamen latè interpretatur. & hoc dixit Archidiac. in cap. 2. col. 3. in verſ. annum, dic continuum. ſed in principio dicti cap. dicit dictum Canonem pęnalem generaliter prolatum, omnes comprehendi, quibus ex officio competit conferre ordines, & ſic ſecundum hoc extenditur, vt etiam comprehendantur Abbates, qui ordinare poſſunt, & hæc ſententia ab omnibus approbatur, vt non ſolùm loquatur de Epiſcopis, verum etiam de omnibus ordine conferre valentibus de iure, vel ex priuilegio, vt etiam elicitur in capitulo nullus. de tempore ordinan. in ſexto. vbi dicitur [Nullus Epiſcopus, vel quiuis alius Infanti (niſi fortè Religionem intrare,) ſeu illiterato: ſed nec abſque ſui Superioris licentia homini Diœceſis alienæ Clericalem præſumat conferre tonſuram.] hæc in dicto textu. Ex quibus omnibus videtur apertiſſimè dictum Archi-

diac.

diac. ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni, & ſi aliquantulum obſcurè. Idem docuit, & clariùs Anch. in d.c.1.col.2.in verſ. Et cõſueui dicẽs. Et cõſueui notare hanc Gloſ. dum dicit, ꝙ vbi eſt eadem ratio, & pœnitus eadem ſimilitudo non di
39 citur lex extendi, & ideo quantumcumque † ſit pœnalis comprehendit caſum, vbi eadem ſubeſt ratio. Nam tacitè cautum videtur, vbi eadem ratio reperitur, vt in l. his ſolis. C. de reuocan. donat. Cùm quæritur vtrum conſtitutio extendatur ad caſus ſimilem rationem habentes. Dicas, ꝙ aut conſtitutio eſt prolata ſimpliciter, aut in ea ſunt verba taxatiua. Primo caſu, aut per extenſionem induceretur correctio, & non extenditur: aut induceretur legum declaratio ſeu diſtinctio, & tũc fieri poteſt, vt in l. ſi conſtante. ff. ſoluto matrimo. hæc ille. ex cuius verbis videtur elici etiam veritatem noſtræ concluſionis. Idem docuit, & clariùs Geminianus in dicto c.1.col.5.in verſi. Nota primò ex iſta glo. vbi dixit. Nota primo ex iſta gloſ. ꝙ vbi verba legis pœnalis ſunt dubia, quòd ex diuerſa punctuatione lex latiùs extendatur, debent punctuari verba, vt latiùs extendatur conſtitutio, quàm ſtrictius, quando materia ita eſt prohibitoria in larga extenſione ſicut in ſtricta, & quando ratio eſt eadem in extenſione, quæ eſt in reſtrictione, & rurſus ibidem. Idem Geminianus in verſic. Quartò nota. dicit, quòd conſtitutio pœnalis extenditur de ſtricta ſignificatione vocabuli ad latam. hęc ille vbi ſupra. hoc ipſum docuit Philippus Franchus in [illegible].1. in fine, in verſ. ex quo infertur, vbi hæc habentur, videlicet ex quo infertur, quòd conſtitutio pœnalis extenditur de ſtricta ſignificatione ad latam, quando eſt eadem ratio, hæc ille. Idem docuit Euerardus in Topica iuris cap. locus à ratione legis num.57.

Amplia ſingulariter dictam ſextam fallentiam
40 dicendo, quòd quandocumque lex † pœnalis poteſt dupliciter punctuari, & vno modo punctuata decidit caſum dubium: alio autem modo pũctuata non decidit caſum dubium: ſemper dicta lex pœnalis eſt ita punctuanda, vt decidat caſum dubiũ: quia lex ſemper eſſe debet de caſu dubitabili, hæc concluſio probatur auctoritate Doctorum. Nam ipſi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti, videlicet. Pan. in cap. Cùm in iure hoc not. ext. de elect. vbi dixit. Et ex hoc nota, ꝙ lex debet eſſe in dubio, & ideo debet ſemper in dubio interpretari, vt decidat caſum dubium, ex quo infertur, quòd ſi una lex, vel canon poteſt habere duos intellectus, vnũ dubitabilem, & alium indubitabilem, debemus illum capere, qui decidit caſum dubitabilem, vt in l.1. in fin. ff. ad Mn. & in l. quod Labeo. ff. ad Car. hęc ille. Idem docuit Ioannes Baptiſta in repetit. l. omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure. Idem Romanus in conſil.509. vt refert, & ſequitur Euerardus in Topica iuris cap. loc. à ratione legis nu.58. qui & alios doctores etiam citauit ad hoc ipſum probandum.

Fallit ſeptimò regula contenta in dicta conclu
41 ſione vnica quando verba † conſtitutionis pœnalis ſunt certa, & clara, tunc fieri poteſt extenſio, quando maioritas rationis ſurgeret ex vi regulæ. cui licet, quod eſt plus. ff. de regu. iur. & in c. cui licet de reg. iur. in ſexto, vbi dicit [cui licet, quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus] quia illa eſt extẽſio paſſiua, quæ fit per aliam legem, & ſemper eſt licita: hæc concluſio probatur triplici medio iam allato in concluſione ſecunda capituli præcedentis de extenſione faciẽda in pœnalibus, & correctorijs ſimul. Vide ergo ibi.

Fallit octauò concluſio vnica, quando conſtitutio pœnalis cõtinens fauorem eccleſiarum, (cùm ſit largo modo interpretanda) extendenda erit
42 † ad alium caſum in dicta conſtitutione ad verbum non expreſſum ex identitate rationis. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primo enim per argu. in cap.1.§. finali, ext. de poſtulat. prælat. vbi hæc habentur, videlicet [licèt autem ex eo, ꝙ hominem, qui veſtro non conueniebat propoſito, poſtulaſtis: cùm vos interdicti ſententiam ſeruaueritis, & ipſe eam contemneret obſeruare: permiſſa vobis facile abuſi fueritis poteſtate: ac ideo vos ea non immeritò priuare poſſemus, de ſolita tamen benignitate concedimus, vt vobis per poſtulationem, ſeu electionem canonicam de perſona congrua conſulatis.] hæc ibi dixit probari per arg. in dicto cap.1. quoniam, & ſi explicitè contenta in præſenti concluſione, in dicto c. non contineantur, benè tamen implicitè, cùm ex ipſo eliciatur, quòd in pœnalibus fiat extenſio in fauorẽ eccleſiarum. Nam nullibi habetur, quòd poſtulãs indignum priuetur facultate poſtulandi: ſed bene cautum reperitur in iure, quòd eligens indignum priuetur poteſtate eligendi, vt patet in cap. Cùm in cunctis. §.1. & in §. fin. ext. de elect. Nam in fine dicti §. dicitur [eligendum fore in Epiſcopum eum, qui ſit 30. annorum ætatis, ex legitimo matrimonio natum, vitę, & ſcientiæ commendabilem] & in §. fin. hęc habentur, videlicet. [Clerici ſanè, ſi contra formam iſtam quemquam elegerint, & eligendi tunc poteſtate priuatos, & ab eccleſiaſticis beneficijs triennio nouerint ſe ſuſpenſos, dignum eſt enim, vt quos Dei timor à malo non reuocat, eccleſiaſticę ſaltem coerceat ſeueritas diſciplinę. Epiſcopus autem ſi contra hęc fecerit, aut conſenſerit fieri in conferendis prędictis officijs, & beneficijs poteſtatem ammittat, & per capitulũ, aut per Metropolitanum (ſi capitulum cõcordare nequiuerit) ordinetur:] hæc ibi: ex quibus patuit, quòd hæc conſtitutio pœnalis agens de electione (cum militaret eademmet ratio) fuit extenſa per ſummum Pontificem in fauorem eccleſiæ, ad poſtulationem, ſeu ad eccleſiam, cui non prouidetur per electionem, ſed per poſtulationem, ex his ergo patuit veritas pręſentis noſtrę concluſionis, quæ probatur & ſecundò doctorum auctoritate. Nam infraſcripti doctores explicitè ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtrę concluſioni, videlicet glo. in dicto cap.1. in verſ. priuare. glo. in cap. ſciant cuncti, in verſ. Alios, de elect. in ſexto. Pan. in dicto c.1. num.31. in verſ. Nota iſtam glo. & apertius in c. Nihil, num.9. in ver. ſecundò principaliter, ext. de elect. dicens, ſecundò principaliter poteſt reſponderi, quòd cùm iſtud ius priuilegiatiuũ emanauerit in fauorem eccleſiarum, non debet reſtringi, licèt ſit correctiuum, vel pœnale, ſed extendi fauore eccleſiarum, vt dicit glo. not. in cap. ſciant cuncti, de elect. in ſexto. hęc Pan. vbi ſupra. Geminianus idem docuit, in dicto cap. ſciant cuncti, in fine. Philippus Franchus in dicto c. ſciãt cũcti. col.2. in verſ. In eadem glo. & in cap.1. colum.4. verſi. Quintò limita. de Tempor. ordin. & Euerardus in Topica iuris cap. loc. à ratione legis, n.68. Decius in l. Factum cuique. §. in Pœnalibus, in verſ. ſextò fallit, num.14. ff. de regu. iur. Probatur & tertiò

hac

Digitized by Google

hac ratione videlicet. Cùm enim vnuſquiſque fi-
delis teneatur venerari, ac fouere eccleſias, & cũ
mẽs vniuſcuiuſque Legiſlatoris ſemper fuiſſet cre
dendum ſit in omnibus ſuis conſtitutionibus etiã
pœnalibus ſeruare indemnem eccleſiam, inde ſe-
quitur, quòd vnaquequæ conſtitutio etiam pęna-
lis ſit extendenda in fauorem eccleſiæ de caſu ex-
preſſo ad caſum ibi non expreſſum.

Fallit nonò regula contenta in concluſione vni-
ca, quotieſcunque in aliquo ſtatuto, vel conſtitu-
43 tione pęnali inſeritur clauſula, †Vt procedatur de
ſimilibus ad ſimilia: tunc lex pęnalis extendenda
erit ad caſus ſimiles caſibus inſertis explicitè in
dictis diſpoſitionibus pœnalibus: Hæc concluſio
probatur duplici medio: primò enim per text. in
cap. quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi. §.
ſed quia natura. Vbi hæc habentur, videlicet. [Sed
quia natura nouas deproperat formas: poteſt mul
tis modis contingere, vt aliæ emergant cauſę, qui
bus videatur iuſtè adimi poſſe feudum. Ideoque
iudex ſolers, & diſcretus, & æquitati obſecundare
ſolicitus, cuncta ſubtiliter diſpenſans, prouideat,
ſi qua fuerit antiquiorib. cauſis ſimilis, ſeu maior,
ut proinde ſciat vtrum beneficium ſit amittẽdum,
an nihilominus retinendũ.] hæc ibi. idem habetur
in l. Non poſſunt. ff. de legi. & ſenat. conſul. vbi hęc
habentur, videlicet. [Non poſſunt omnes articuli
ſingulatim, aut legibus, aut ſenatuſconſultis com-
prehendi, ſed cum in aliqua cauſa ſententia eorũ
manifeſta eſt, is, qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimi-
lia procedere, atq; ita ius dicere debet.] hæc ibi.
Probatur & ſecundò doctorum auctoritate præ-
ſens concluſio. Nam glo. in dicta l. Non poſſunt,
exemplificat in lege ſtatuente, quòd ſi familia ſer
uorum alicuius fecerit furtum, liberatur Dominus
ſemel emendando furtum, nè tota familia careat.
Idem ius trahitur ſi dedit damnum, vt in l. Illud.
ff. ad l. Aquiliam. Idem docuit Bald. in l. 3. quam
legit. cum l. 3. C. de legibus, & in l. omnes populi.
ff. de inſt. & iure. Philippus Francus in c. 1. colum.
penul. in verſ. vigeſimò limita. de Tempor. ordin.
in ſexto.

Fallit decimò regula contenta in concluſione
44 vnica, in ijs, quæ ſe habent vt pręambula † ad cer-
tum actum, vt ſunt electio, poſtulatio, præſẽtatio,
& collatio, & alia ſimilia, & ſi alterius generis,
quę omnia tendunt ad finem prouidendi eccleſiæ
vacanti, vel alteri negotio, ſecundum mentem Le
giſlatoris: quapropter diſpoſitum in vno eorum
(etiam in pœnalibus) extenditur ad alterum, nè
intentio legis fruſtaretur fine intento. Quapropter
iure optimo Pan. (in loco ſtatim citando) hanc tra
dit regulam, dicens, quòd vbicumque extrema ſic
ſe habent, quod de vno peruenitur ad reliquum,
vel ad eundem finem, tunc etiam in materia pœ-
nali, & reſtringibili ſit extenſio, ita quòd diſpoſi-
tum in vno habet locum in reliquo, hæc conclu-
ſio probatur triplici medio. Primò enim per arg.
in cap. ſi poſtquam §. ſi verò de elect. in ſexto, vbi
Bonifacius Octauus infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet. [Si vero electus, qui iuxta conſtitutio-
nem felicis recordationis Nicolai Papę Tertij prę
deceſſoris noſtri ad dictam ſedem venerat pro e-
lectionis ſuæ negotio proſequendo, de Romana
Curia ſine licentia receſſerit, antequàm huiuſmo-
di negotium ſit finitum eius electio auctoritate
conſtitutionis ipſius (quæ non ſolùm, vt quis ve-
niat, ſed etiam ex ſui mente exigit, quòd vſque ad
finem negotium proſequatur, eo ipſo uiribus eua
cuatur omnino.] hæc ibi. Dixi probari præſẽtem
concluſionem per arg. in dicto cap. ſi poſtquam,
quàm licèt præſens hęc concluſio non contineatur
ad verbum in dicto cap. ſi poſtquam. tamen benè
implicitè, cùm inde eliciatur, quòd quando duo
præambula ad actum requirantur, diſpoſitum
pœnale in vno, & in reliquo intelligatur: ecce prę-
ceptũ ſolũ fuerat à Nicolao Tertio, vt electus ſe
cõferre teneretur ad curiã Romanam pro electio
nis ſuę confirmatione, & explicitè non fuerat ad-
ditum, quòd non recederet ex illa, donec cõfirma
tionem obtineret, tamen quia finis dicti præcepti
erat, vt confirmatio inibi obtineretur, & ſi fuerit
pręceptus acceſſus tamquã quoddam pręambulũ
ad ipſum actum, ſcilicet ad ipſam confirmationẽ
obtinendam: idcirco diſpoſitum explicitè de præ-
ambulo extenditur ad id, quod intendebatur à di
ſponente, & ſic ad actum Romæ permanendi vſ-
quequo fuiſſet electio confirmata. Idem probatur
per argumentum in l. Oratio. ff. de ſpõſalibus, vbi
hęc habentur, videlicet. [Oratio Imperatorũ An-
tonini, & Comodi, quę quaſdam nuptias in perſo-
na Senatorum inhibuit, de ſpouſalibus nihil locu-
ta eſt, rectè tamen dicitur, etiam ſponſalia in his
caſibus ipſo iure nullius eſſe momenti, ut ſupplea-
tur, quod orationi deeſt.] hæc ibi. Dixi probari
p argu. in d. l. oratio. quia & ſi ibi explicitè noſtrę
concluſionis verba non habeãtur, benè tamen im-
plicitè: cùm inde eliciatur, quòd cùm aliquid pro
45 hibetur, † videtur eſſe omne illud prohibitum,
per quod peruenitur ad illud.

Idem probatur per argum. in l. non dubium. C.
de legibus, vbi hęc habentur, videlicet. [Non du-
bium eſt in legem committere eum, qui verba le
gis amplexus, cõtra legis nititur uoluntatem, nec
pœnas inſertas legibus euitabit, qui ſe contra iu-
ris ſententiam ſęua pręrogatiua uerborum fraudu
lenter excuſat. Nullum enim pactum, nullam con
uentionem, nullum contractum inter eos videri
46 volumus, qui contrahunt † lege contrahere prohi
bente. Quod ad omnes etiam legum interpręta-
tiones tam veteres, quàm nouellas trahi generali-
ter imperamus, vt legiſlatori, quod fieri non vult,
tantùm prohibuiſſe ſufficiat, cęteraque quaſi ex-
preſſa ex legis liceat voluntate colligere: hoc eſt,
vt ea, quę lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta nõ
ſolùm inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur,
licèt legiſlator fieri prohibuerit tantùm, nec ſpe-
cialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum
eſt, ſed & ſi quid fuerit ſubſecutum ex eo, vel
ob id, quod interdicente lege factum eſt, il-
lud quoque caſſum, atque inutile eſſe pręcipi-
mus. Secundum prædictam itaque regulam, qua
vbicumque non ſeruari factum lege prohibente
cenſuimus: certum eſt, nec ſtipulationem huiuſ-
modi tenere, nec mandatum vllius eſſe momenti,
nec ſacramentum admitti.] hęc ibi. Idem proba-
tur per argu. in cap. Certum. de reg. iur. in ſexto.
Vbi hęc habentur, videlicet. [Certum eſt, quòd is
committit in legem, qui legis verba complectens,
contra legis nititur voluntatem.] hæc ibi. Idem
probatur per arg. in cap. Cum quid de regu. iur. in
ſexto, vbi hęc habentur, videlicet. [Cùm quid pro
hibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex il-
lo] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem
per argumentum in dictis iuribus, quoniam & ſi
inibi ad uerbum, & explicitè non contineat

inibi

præſens noſtra concluſio, benè tamen implicitè,
cum inde luce meridiana clariùs eliciatur, quòd
47 potius mens, † quam verba vniuſcuiuſque legis ſit
ſequenda, & obſeruanda; ac per conſequens, quòd
ea, quæ ſe habent ad inuicem, vt præambula ad a-
ctus præceptos à lege inſimul præcipiãtur (etiam
ſi lex eſſet pœnalis, ac per hoc ſi quis alterum eo-
rum explicitè pręceptum exequutus fuerit, alte-
ro implicitè pręcepto ommiſſo incidat in pœnam
legis. Et animaduertendum, quòd præſens con-
cluſio probatur quoque omnibus auctoritatibus,
& rationibus ſupra allatis in probationem præce
dentis quæſtionis (in qua agitur de extenſione le-
gum pœnalium, & correctoriarum inſimul) con-
cluſione tertia, fallentia nona. Vide ergo ibi, quia
quàmplurima iura doctorum ſententias, & ra-
tiones hoc ipſum probantes reperies alibi non
ita congregatas. Probatur & ſecundò auctoritate
aliorum doctorum infraſcriptorum. gloſ. enim in
dictis iuribus. Bar. in dictis iuribus. Dijnus in di-
ctis regulis iuris, & ibidem Ioannes Andr. & Phi-
lippus Francbus. Pan. in cap. 1. num. 31. ext. de po
ſtulat. prælatorum. Anto. de Butrio in cap. fin. col.
36. in verſ. fallit octauò, ext. de conſuetudine. Ge-
minianus in cap. 1. colum. 4. in verſi. fallit octauò.
de Tempor. ordin. in ſexto Philippus Francbus in
dicto cap. 1. colum. 5. in ver. octauò limita. Euerar
dus in Topica iuris. cap. loci a ratione legis. nu.
70. in verſ. Nono fallit. Nauarrus in cap. Pœnæ.
num. 12. in verſic. Octauò cùm habent ſe de Pœ-
niten. diſt. 1.

Probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm
48 omne acceſſorium † ſequatur naturam ſui princi
palis, (vt in cap. Acceſſorium de reg. iur. in ſexto)
ita quòd dictum de vno neceſſariò intelligendum
ſit dictũ fuiſſe de altero, indè ſequitur veritas pre-
ſentis noſtræ concluſionis, vt patet ad ſenſum.

Limita ſingulariter dicta fallentia decima, di-
cendo ipſam locum non habere verba conſtitu-
tionis pœnalis id paterentur, ſecus tamen quãdo
erit dicendum, quòd id non paterentur, exempli
gratia, ſi in aliquo caſu, puta cõſanguinitatis, vel
49 huiuſmodi, matrimonium † ſit prohibitum à iure
(vt in clem. Vnica de conſanguinit. & Affinit.) cen
ſeantur etiam implicitè ſponſalia tanquam præ-
ambula ad ipſum matrimonium tãquam ad ſuum
finem. Pœna tamen impoſita ibi contrahenti ſcien
ter in gradu probibito non extenditur ad ſponſa-
lia contrahentem ſcienter, cùm ſolùm pœna repe
riatur inflicta contrahenti matrimonium, & ipſa
ſponſalia, & ſi poſſint eſſe præambula, non tamen
eſt neceſſarium, vt ſemper matrimonium præce-
dant: cùm quis repentina occaſione ſine aliqua
pręuia promiſſione aliqua rationabili de cauſa ab
epiſcopo approbata coram parocho ſponſalitia
de præſenti celebret: non pręuia promiſſione de
contrahendo in futurum, quam denotant ſponſa-
lia ipſa (vt omnes doctores fatentur) cum ergo ver
ba pœnalis conſtitutionis dictæ Clem. hoc non pa
tiãtur, eo quòd ſolum de matrimonio fecerit men
tionem, & ſi ſint illa prohibita, tãquam quędam
præambula ad actum ipſum ſcilicet matrimoniũ:
tamen cùm maxima differentia ſit inter vtrũque,
cũ illa faciliimè multis de cauſis poſſint diſſolui,
quibus non poterit ipſum matrimonium, iccircò
præſens limitatio veriſſima indè comprobatur.
Hæc concluſio (vltra allatam ipſius rationem) pro
batur auctoritate glo. Cardinalis Zabar. & omniũ
aliorum in dicta Clemen. vnica, Pannor. in cap. 1.
num. 31. ext. de poſtulatione prælat. & Euerardi
vbi ſupra num. 70.

Vndecima, & vltima fallentia ſit. Conſtitutio
50 pœnalis † loquens in certo caſu in plurali, exten-
ditur vt etiam habeat locum in ſingulari, & è cõ
uerſo, vnde ſi cõſtitutio puniat falſos teſtes produ
centem, locum habebit etiam ſi quis produxerit
vnum falſum teſtem, & è conuerſo, & eodem mo-
do quando conſtitutio loqueretur de actu aliquo,
ipſa extenditur ad iteratum actum, & idem iudi-
cium erit de ſimilibus caſibus. Hæc cõcluſio pro-
batur triplici medio. Primò per argum. in cap. ſi
electio de elect. in ſexto, vbi hæc habentur, videli
cet, [ſi electio non ſortiatur effectum, quia ele-
ctus conſentire recuſat, vel poſt conſenſum renun
ciat iuri ſuo, aut fortè diem claudit extremum, ſeu
propter occultum eius vitium irritatur. Electores
(qui iam fecerant quod ſpectabat ad ipſos, infra
iuris terminum eligendo) habebunt à diſſenſu, re-
nunciatione, morte, vel irritatione pręedictis, (ac
ſi uacuatio noua eſſet, tempus integrum ad ele-
ctionem aliam celebrandam, dummodo nihil
fraudulenter egerint in pręmiſſis.] hęc ibi. Idem
probatur per argum. apertiſſimum in l. 3. §. Nego-
tia. ff. de Negotijs geſtis, vbi hæc habentur, vide-
licet. [Negotia ſic accipe, ſiue vnum, ſiue plura.]
Dixi probari præſentem concluſionem per argu.
in dictis iuribus, quia etſi explicitè ibi noſtræ cõ-
cluſionis materia ad uerbum non contineatur, nõ
poterit tamen negari, quin indè veritas ipſius eli-
ciatur, cùm dicta iura interpretentur conſtitutio-
51 nem † loquentem in ſingulari habere locum, &
in plurali, & è conuerſo. Probatur & ſecundò do-
ctorum auctoritate, qui explicitè in locis infraſcri
ptis hoc docuerunt loquentes in materia præſen-
tis concluſionis glo. in dictis iuribus. Bar. in dicto
§. Negotia. Ant. de Butrio. in c. fi. col. 36. in verſ. fal
lit nonò, ext. de conſuetudine. Geminianus in c. 1.
col. 4. in verſ. fallit nonò, de Tempor. ordin. in
ſexto. Philippus Franchus in dicto c. 1. col. 5. &
verſ. Vndecimò limita. Euerardus in Topica iuris
cap. loci a ratione legis. nu. 70. in verſ. Decimò fal
lit. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm
vbi eadem ratio, ibi idem ius militet, indè ſequi-
tur veritas præſentis concluſionis eò, quòd vt pa-
tet ad ſenſum, id quod ſemel eſt prohibitum ſub
aliqua pœna, ſi reiteretur (cùm ex reiteratione a-
52 ctus, † non mutet propriam naturam, permanen-
te eadem intentione reiterantis ipſum actum, ſi
ergo non mutat, inde ſequitur neceſſariò, eadẽ pę
nali: cõſtitutio, quę locum habebat in primo trãſ
greſſionis actu, & obtinebit in ſecundo, tertio, &
deinceps.

SVMMARIVM.

1 *Iura præcipientia vnum pro alio puniri ſunt irrationa-bilia, ideo non extendenda.*
2 *Delictum affirmatiuum quod dicatur.*
3 *Delictum negatiuum in quo conſiſtat.*
4 *Lex imponẽs pœnam facienti citare parentem, non ha-bet locum in faciente citari ſocerum.*

De

De Extenſione legum inſligentium pœnam miniſterio hominis, ſcilicet per iudicis ſententiam.

QVESTIO IIII.

DIgeſtum ſermonem de extenſione legum ipſo iure, ſeu facto imponérium pœnam, meritò ſequitur ſermo de extenſione legum inſligentium pœnam miniſterio Iudici mediante ipſius diffinitiua ſententia, & de hac quæſtione decidēda procedam breuiſſimo dicendi ſtilo, ac ſermonis periodo, cùm latiùs, & locupletius loquuti fuerimus in tract. de conatu, ſeu affectu puniendo, ferè per totum, ſed præcipuè in limitationibus, & ampliationibus concluſionis quintæ, vbi agitur de poteſtate Iudicis in augēdis vel minuendis pęnis inflictis à iure, vide ergo ibi. Sciendum ergo quòd aut iura committentia iudicis arbitrio pœnæ inſligendæ quantitatem, aut qualitatem ſunt odioſa, quia irrationabilia: aut rationabilia. Si primo, tunc dicendum erit, quòd ſi irrationabilia ſint eo quòd præcipiant aliū pro
1 alio puniri, † extendi tunc non debent, vt docuit tex. in l. quiſquis. §. Filijs vero. C. ad l. Iul. maieſta. Idem ſi eſſet odioſa, quia imponeret nimis magnam pœnam, attēta qualitate facti. arg. in l. quòd vero, cum ſequen. ff. de legibus, & in c. pœnam, de pœnit. diſt. 1. & facit quod not. in l. 1. ff. de verbor. ſignifica. & Cyn. in l. quicunque. C. de ſerui. fugi. Aut eſt pœna rationabilis, & tunc ſubdiſtinguendum erit ſic. Aut imponitur pro delicto affirmari
2 uo, † quod committitur principaliter in faciendo aliquid illicitum, & tunc debet extendi per eandem rationem, vel de ſimilibus ad ſimilia. arg. in l. non poſſunt. ff. de legi. & l. ſi quis id, quod. §. 1. ff. de iuriſdict. om. iud. iuncta l. cum qui vectigal. ff. de verbor. ſignifica. Et facit quod not. gloſ. quæ cōmuniter tenetur in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi, quę voluit regulam illam extēdi ad immiſſionem factam circa iura incorporalia, & facit etiā quod not. Cyn. in dicta l. quicunque. & Bart. in l. 1. ff. de verbo. ſignifi. & in l. iura non in ſingulas. ff. de legibus. Quandoque pœna imponitur pro delicto ne-
3 gatiuo, ſcilicet, quod committitur † principaliter omittendo aliquid, vt puta, non ſoluendo, vel non confitendo, vel non petendo veniam, vt in titu. de in ius vocando. Nam tunc non debebit fieri extenſio, vt docuit glo. ſingularis, in §. Itē mixta, & §. Pœnalis. Inſtitu. de actio. Nec hoc mirum videri debebit, quia leuiora ſunt delicta, quæ fiunt omittendo, quàm quæ fiunt faciendo illicitum, vt in l. 1. §. impubes, & ibi not. ff. Ad Senatuſcon. Syll. facit l. 2. C. de libe. & eorum lib. inuent. l. ſolo. C. de libe. cau. Et ex hoc ſequitur, quod lex imponens pœnam decem aureorum omittenti pete-
4 re veniam, quando facit citari parentem, † nō debet extendi ad generum, qui facit citari ſocerum ſine venia, etſi gener deliquerit, & poſſit puniri pœna extraordinaria. argum. in l. generaliter, & ibi gloſ. ff. de in ius vocand. Sed iſta pœna arbitraria erit minor, quàm ordinaria, quę imponitur à iure filio, vel liberto, ad quod facit quod not. per doct. & glo. in cap. Inquiſitionis, in principio ext. de accuſat. Et hæc ſatis ſint pro declarāda materia quæſtionis præſentis de extenſione legum pœnalium. Ad cuius maiorem dilucidationē ſubnectendæ ſuperſunt duę perutiles, ac quotidianæ quæſtiones infraſcriptę.

SVMMARIVM.

1 *Nullitas actus primi inualidè exerciti an priuet agentem poteſtate illum iterandi nec validè fiat, et hoc regulariter, et quare, latiſsimè probatur multipliciter.*

2 *Iurans per ſalutem ſuam, an verè iurare dicendus ſit.*

3 *Facta illa dicenda ſunt, quæ perfectè facta fuiſſent, ita vt nihil de perfectione, ſeu validitate actus remaneat faciendum.*

4 *Conditio, cum nupſerit, poteſt quandocunque impleri, dummodo implementum de iure conſiſtat.*

5 *Electio valida priuat poteſtate alterum eligendi, inualida non, et quare.*

6 *Teſtis qui nulliter depoſuit poterit iterum examinari, licet partes teſtificata didicerint, et quare.*

7 *Omiſsio modi, et formæ reddit actum nullum, qui tamen iterato fieri poteſt cum obſeruatione debitæ formę.*

8 *Mandatum videtur fieri ſic, quod de iure teneat.*

9 *Eligens iure ordinario poteſt iterum eligere, iure vero delegato non, et quare.*

10 *Statutum de compromiſsis, an mortuo arbitro, adſtringat partes ad nouam arbitri electionem.*

11 *Executor datus ad prouidendum non eſt functus officio ſuo, niſi cum effectu prouiderit.*

12 *Verba cuiuſcunque diſpoſitionis ſunt cum effectu intelligenda, & nu. 20.*

13 *Verba legis, quomodo dicantur intelligi de primo actu.*

14 *Statutum dans præmium capienti bannitum, habet locum quando apprahendit cum effectu, et n. 21.*

15 *Statutum puniens inuentum cum armis, intelligitur, ſi fuerit captus.*

16 *Statutum puniens non probantem accuſationem ſuam, habet locum in eo qui accuſationem præſentauit cum multis capitibus, ſed non omnia probauit.*

17 *Actus nulliter geſti quando reiteratio fieri poſſit, & non.*

18 *Studens obligatus denunciare delinquentes ſub pœna, licet vnum ſolum ommiſſerit, punitur.*

19 *Verba, ſi talis hæres erit, non verificantur niſi realiter hereditatem apprehenderit.*

22 *Factum non dicitur quod non durat factum. Nec dicitur exiuiſſe qui ſtatim eſt reuerſus.*

23 *Statutum puniens bannitum commorantem in territorio, non habet locum in tranſeunte comedente in hoſpitio.*

24 *Oſculans violenter virginem in platbea qua pœna puniatur.*

25 *Villę, et caſalia in odioſis non veniunt, nec continentur appellatione ciuitatis.*

26 *Statutum patiens extrahentem frumentum extra territorium, non habet locum in reperto in itinere.*

27 *Diſpoſitio iuris loquens de actu, intelligitur de valido, ſiue ſit primus, ſiue alius ſuccedens in defectum precedentis nulli.*

28 *Oblatio vbi requiritur, non ſufficit verbalis, ſed requiritur actualis.*

29 *Iudex ordinarius exercens aliquem actum inualidè iudicialem, poterit illum reiterare donec faciat ipſum validum, etiam ſi ille actus iudicialis ſit ſententia diffinitiua,*

Digitized by Google

finitiua, & multipliciter probatur, ſecus in delegato, & quare nu. 36. 41.

30 *Electio inualida facta ab Ordinario vtente iure ſuo poterit iterari donec fuerit valida, & nu. 40.*

31 *Sententia nulla non impedit Ordinarium ſuper eodem iterum cognoſcere, & ibi de modo procedendi in declaratione ſententiæ nullæ, & ipſius reformatione.*

32 *Iudex in iudicando debet eſſe certus de meritis cauſæ ſuper qua ferenda eſſet ſententia, & quando poſſit errorem ſuum corrigere.*

33 *Sententia abſolutoria eſt ipſo iure nulla accuſatore non legitime citato, nec præſente.*

34 *Iudex ordinarius tam in procedendo, quàm in pronunciando poteſt errorem ſuum corrigere, & quid in ſucceſſore, nu. 35.*

37 *Ordinarius quando non poſſit ſententiam a ſe nulliter latam reformare, & reiterare.*

38 *Actus nullus non impedit repetitionem eiuſdem, quãdo fit iure proprio, & quomodo n. 39. 42.*

43 *Mandatum de prouidendo in vna eccleſia quando poterit exequi in alia.*

44 *Ordinarius reperiens ſententiam ſuam, vel ſui præceſſoris eſſe nullam, quid faciet, vt legitime procedat, multipliciter oſtenditur.*

45 *Sententia propter quas cauſas dicatur nulla, remiſſiue.*

46 *Electio nulla quando transferat poteſtatem eligendi ad alium.*

47 *Iure ſuo, vel alieno aliquid faciendi vti quis dicatur, & quomodo cognoſci poſſit aliquem vſum fuiſſe iure ſuo, vel alieno in aliquid faciendo.*

48 *Priores ciuitatum an & quando poſſint reuocare ſtatuta ſuorum præceſſorum.*

49 *Iudex ordinarius qui nulliter iudicauit, poteſt iterum iudicare, abſque eo quod ſententiam primam nullam pronunciet, & quando n. 50. 51. & nu. 52.*

53 *Iudex an in reuocatione ſententię debeat reuocare oĩa actitata vſque ad eam quam reuocare intendit.*

54 *Iudex quando poterit in ſecunda ſententia ferenda vti actitatis in cauſa quam vult diffinire ſecunda ſua ſententia, & nu. 55.*

56 *Iudex vt poſſit iuſtam ſententiam promulgare, quid facere debeat.*

57 *Iudex reperiens aliqua acta fuiſſe illegitime actitata, & non omnia, & voluerit iudicare de contentis in dictis actis actitatis, quid faciet.*

58 *Vtile non debet per inutile vitiari, & quid dicatur vtile.*

59 *Iudex ordinarius nulliter iudicans, ſeu ſententiam nullam proferens quãdo priuabitur iure proferendi ſecundam ſententiam validam.*

60 *Iudicium vbi ſemel acceptum eſt, ibi finem habebit.*

61 *Nullitas ita deuoluit totam cauſam ad ſuperiorem, ſicut appellatio, vt eam reformare poſſit, ſi nullitas proueniſſet ex dolo, vel iniquitate, & talia allegentur, non autem ex errore, & nu. 62.*

63 *Eligens aliquem nulliter, quando poterit rurſus eligere, & quando ipſo iure priuetur iure eligendi pro illa vice.*

64 *Iudex ordinarius, vel delegatus poſt decendium a die latæ ſententiæ nullę, quando poterit illam executioni mandare, & non.*

65 *Executor ſententię, quam aliqui dicunt eſſe nullam, quid faciet.*

66 *Præſumptiones vbi ſunt contra petẽtem reſtitutionem in integrum, ſententia mandanda erit executioni, aliàs contra.*

67 *Supplicatio porrecta Principi poſt decendium a die latæ ſententiæ non impedit eius executionem.*

68 *Supplicatio proprie ſumpta quid ſit, & quid improprie.*

69 *Supplicari quando poſſit, & non appellari, & quare, à ſententia Papæ, Imperatoris, & aliorum Principum ſuperiorum.*

70 *Supplicatio Principi porrecta infra decem dies, quid operetur, & quid ſi poſt decem dies, a die ſententiæ latæ, tantum tamen biennium.*

71 *Supplicatio in quibus differat ab appellatione.*

72 *Supplicatio an dicatur prohibita, quãdo in reſcripto eſt clauſula, appellatione remota.*

73 *Illatio non fit ex ſeparatis.*

74 *Supplicatio quid ſit ſecundum Panormitanum.*

75 *Exceptio propoſita contra ſententiam latam quando impediat eius executionem, & quando non.*

76 *Reſtitutionis imploratio apud Principem quid operetur.*

77 *Nullitas ſententiæ latæ obiecta quid operabitur circa litis pendentiam, & executionem ſententiæ.*

78 *Exceptionem etiam peremptoriam iudex poterit reijcere, quando veriſimiliter ſuſpicatur ipſam malitioſe propoſitam, & idẽ dicitur de tertio prætendente pro ſuo intereſſe impedire executionem ipſius ſententiæ, non curando de appellatione interpoſita.*

79 *Executio, ſeu cauſa proceſſus non retardatur, ſi proponatur nullitas altiorem indaginem requirens.*

80 *Dolus, & fraus nemini patrocinari debet.*

81 *Exceptio nullitatis ſententiæ propoſita quando non impediat illius executionem.*

82 *Seruus in iudicio intereſſe non poteſt, nec condemnari pœna pecuniaria.*

83 *Ratio eadem vbi eſt, idem ius eſſe debet.*

84 *Exceptio rei in cauſis ſummarijs quando admittatur & non, et retardet executionem.*

85 *Exceptio requirens altiorem indaginem, quę ex proceſſu non patet, & quę incontinenti probari non poteſt, non impedit executionem ſententię.*

86 *Exceptio requirens altiorẽ indaginem non poterit ventilari in iudicio ſummario.*

87 *Exceptio nullitatis ſententię non impedit executionem eius, quando fuiſſent latę tres ſententię conformes ſuper eodem articulo, etſi non ſucceſſiue, licet ſit opponenti reſeruatum ius agendi de nullitate ſententiarum.*

88 *Executione ſententiæ latę facta, victus poterit agere de nullitate ipſius ſentẽtię, etſi obtineret, reuocabitur executio iam facta.*

89 *Nullitas quando non poſſit opponi ad impediendam executionem ſententię.*

90 *Executio poſt tres conformes quod ſtatim fiat non obſtante quacunque exceptione nullitatis.*

91 *Locupletari nemo debet cum aliena iactura, vel iniuria.*

92 *Exceptio nullitatis non impedit executionem ſententię tam in cauſa ciuili, quàm criminali, & mixta, tam in cauſa profana, quàm eccleſiaſtica, tã ſpirituali, vel quaſi, quãdo fuiſſent latę tres conformes ſuper eodem articulo, etſi non ſucceſſiue, etſi ſit opponenti reſeruatum ius agendi de nullitate dictarum ſententiarum.*

93 *Reus poſt tres conformes ſiue diffinitiuas, ſiue interlocutorias, ſiue in petitorio, ſiue in poſſeſſorio, quod non admittatur ad dicendum de nullitate, donec ſententię fuerint plenarię executę.*

94 *Odia ſunt reſtringenda, fauores autem ampliandi.*

95 *Sententię tres latę, etiam ſi non eſſent omnino conformes quoad omnes articulos, & capitula principalia ipſorum, dummodo ſaltem in aliquibus ſint conformes,*

mes, executioni mandabuntur, non obſtante nullitate oppoſita.

69 *Sententia poteſt eſſe pro parte condemnatoria, & pro parte abſolutoria, vbi libellus continet plures articulos.*

97 *Appellare intẽdens ab vno articulo contento in ſententia, quid debeat dicere.*

98 *Ratio eadem vbi reperitur, idem ius eſſe dicitur.*

99 *Sententia diffinitiua quando lata fuiſſet nulla, vel iniuſta alia de cauſa, quàm propter ineptitudinem libelli, quid facturus ſit is contra quem eſt lata.*

100 *Libellus vt ſit validus quid requiratur.*

101 *Eccleſia vendens an poſſit dicere contractum nullum.*

102 *Iudex appellationis quid obſeruare teneatur, quando dicatur ſibi proceſſum fuiſſe ineptum.*

103 *Iudex ad quem quid faciet in cauſa appellationis, vel in iudicio nullitatis intentato.*

104 *Nullitatis cauſa deuoluit totum negotium ad iudicem ad quem.*

105 *Iudex ad quem quando poſſit reformare ſententiam latam à iudice à quo.*

106 *Sententia lata ſuper inepto libello an ſit nulla.*

107 *Iudex ad quem quãdo non poſſit reformare ſententiam nullam, ſed pronunciare ſolum nullam.*

108 *Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.*

109 *Exceptio nullitatis proceſſus nunquam dicitur prohibita à ſtatuto prohibente exceptiones contra ſententiam.*

110 *Procurator legitimus ſi deſit, nulla ſententia legitima ſequetur.*

111 *Sententia ſequi debet iuxta actionis intentatæ formam.*

112 *Error apparens in actis, quando faciat ſententiam eſſe nullam.*

113 *Clauſula reſcripti (appellatione remota) intelligitur de friuola.*

114 *Exceptio pacti non eſt exceptio, ſtrictè loquendo.*

ARGVMENTVM.

Vtrum nullitas actus primi (proueniens ex aliquo legitimo impedimento) priuet hominem poteſtate illum faciendi ſibi conceſſa à iure, vel homine, ac per conſequens dicta pœna nullitatis extendatur ad alios ſubſequentes actus legitimè faciendos.

PRIMA concluſio ſit nullitas actus
1 primi † (proueniens ex aliquo defectu) exerciti ab habente iuriſdictionem, & poteſtatem à iure communi, vel municipali, regulariter non priuat poteſtate illum faciendi toties quoties opus fuerit, donec validè fiat, cùm dictorum iurium diſpoſitio omninò ſit intelligenda, quòd noluerit ſolum diſponere de primo ipſius actu, ſed intenderit diſponere, vt toties ille reiteretur, donec & quouſque dicta iurium diſpoſitio ſortiretur debitum, ac intentum ab ipſis finem, eò quod alias ipſa lex communis, aut municipalis eſſet imperfecta. Quapropter ſi lex communis, municipalis, aut ſynodalis diſpoſuerit, quod de omnibus cauſis vertentibus inter coniunctos debeat fieri compromiſſum: certè ſi ſemel fuerit factum compromiſſum, & re integra expirauerit, proculdubio dicta diſpoſitio non erit intelligenda de primo ſolùm, ſed quòd debeat toties fieri
donec cauſa compromiſſa finem capiat. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argum. in l. qui per ſalutem. ff. de iure iuran. Vbi hęc habentur, videlicet. [Qui per ſalutem ſuam
2 † iurat, licèt per Deum iurare videatur, reſpectu enim diuini numinis ita iurat, attamen ſi non ita ſpecialiter iuſiurandum ei delatũ eſt, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro ſolemniter iurãdum:] hęc ibi. Dixi probari pręſentem concluſionẽ per argum. in dicta l. qui per ſalutem. quoniam etſi explicitè, & ad verbum illa ibi non contineatur, benè tamen ex ipſa clarè elicitur; cùm inde eliciatur, quòd id, quod ſemel imperfectę actum fuiſſet & fieri debuiſſet, ſit denuo faciendum donec per-
3 ficiatur, cùm illa dicenda ſint facta, † quę perfectè facta fuiſſent, ita vt nihil de perfectione ſeu validitate actus remaneat faciendum. Idem prorſus probatur per argum. in l. 2. ff. de optione, vel electione legata. Vbi hæc habentur, videlicet [Quoties ſerui electio, vel optio datur, legatarius optabit, quem velit, ſed & homine generaliter legato arbitrium eligendi, quem velit accipere, ad legatarium pertinet. Data igitur optione, ſi quis optauerit alienum ſeruum, vel hominem liberum, videndum eſt, an conſumpſerit optionem, & puto non conſumi. Ei cui centum amphorarum (adde tu, vini vt dicit ibidem glo. in ver. amphorarum.) electio data ſit, acetum eligentem non conſumere optionem, ſi id acetum elegerit, quod vini numero pater familias non habuit.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l. hæc conditio. ff. de conditio. & demonſtrat. vbi dicitur, quòd conditio,
4 † cùm nupſerit, poterit quandocunque impleri, dummodo implementum de iure conſiſtat. Idem probatur per argum. in l. 2. §. Condemnatum. ff. de re iudic. cuius tenorem referemus infra in prima ratione præſentis concluſionis ibi allata. Vide ergo ibi. Idem probatur per arg. in clem. Paſtoralis. §. vltimo, de ſent. & re iudicata. Idem probatur per text. in cap. Cùm terra, extr. de elect. prout ad hoc citat ac intelligit Innoc. IIII. in cap. in litteris, ext. de off. delegati, & Pan. in cap. cauſamque num. 10. verſ. & hoc aut ignoranter, & per text. in cap. innotuit, ext. de elect. vt etiam docuit Pan. in dicto cap. cauſam, vbi ſupra. Idem probatur per argum. in ca. ſi compromiſſarius, §. ſi verò eligat, de elect. in ſexto, vbi Bonifacius Octauus, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: [Si verò eligat, (ſupple tu, compromiſſarius, de quo ſermo habetur ibi) ſed indignum, tunc ſiue ſcienter id fecerit (cùm dolus ipſius eis, qui non ſunt in culpa, nõ debeat imputari) ſiue etiam ignoranter (cum ſuo ſit functus officio) eligendo poteſtas, (niſi & ipſi ſcienter electionem talem ratam habuerint) liberè reuertitur ad eoſdem. Idẽ fit cum eligit idoneũ, & electus non vult conſentire.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in clemẽ. 2. de Teſtibus. arguendo à contrario ſenſu. Nam ibi hæc habentur, videlicet. [Teſtibus ritè receptis, & eorum atteſtationibus publicatis, ſicut non licet ſuper eiſdem, vel directo contrarijs articulis alios, uel eoſdem teſtes in principali cauſa producere, ſic nõ debet in appellationis cauſa licere. Cùm non minus in appellationibus, quàm in principali cauſa ſubornatio ſit timenda,] hæc ibi. Dixi probari præſentem fallentiam per argum. in dictis iuribus, quoniam ex ipſis apertiſſimè elicitur nullitas ipſius,
5 cum inde eliciatur, quòd ſicut electio † valida priuat

priuat eligendi poteſtatem habentẽ aliũ vltra tũc eligere, & inualida nũ, & primo ſemel pręſentãdo teſtes ſemel ritè receptos priuat poteſtate, eoſdẽ rurſus offerẽdo, & nõ, ſi ritè nõ receptos obtuliſſet cũ de iure vtrũq; illis liceat: ſic dicendum de quocũq; alio actu à iure cõceſſo, vel de mandato, quia poterit iterari ſi non fuiſſet ſortitus ſuũ effectum propter quem fuerat demandatus: & hæc iura allata ſufficiant, cùm ſimilia reperiantur quàmplurima alia, & illa ſint notiſſima probatur, & ſecundò doctorum auctoritate, vltra gloſ. dictorũ iurium. Nam Barto. not. in dicta l. qui per ſalutem. colum. 2. num. 3. verſi. Guil. inducit, & num. 4. verſ. vltimo in duo, infraſcriptis vtens verbis, videlicet Guil. inducit hanc legem, in argumentum ad quęſtionẽ de illis, quibus eſt cõmiſſa electio poteſtatis, qui primò fecerunt electionem inualidam, ut poſtea poſſint eligere, de quo Dynus, & ibi dixi, in l. ſerui electione. ff. de legat. primo, & in l. 2. ff. de optione legata. & per Cyn. in l. fin. C. de contrahen. emptio. Vltimò induco tibi hanc legem ad quæſtio-
6 nem de teſte, † qui depoſuit ita, quòd eius dictum non valet, vt poſſit iterum examinari, licèt partes teſtificata didicerint, ſicut dicimus in ſententia, quę non valet, vt poſſit iterum ſententiari, vt in l. 1. C. de ſentent. & in l. 1. ff. de ſent. ex peri. reci. & in l. hæc ſententia. ff. de ſent. quę ſine cert. quantit. profe. habes glo. nota in cap. cùm cauſam: circa finem magnæ gloſ. in verſ. volueriris, ext. de Teſtibus. Hæc omnia Barto. vbi ſupra, qui hoc ipſum docuit in dicta l. ſerui electione, nume. 5. vbi ſe remiſit ad ea, quę dixerat in dicta l. 2. Idem prorſus docuit quamelegantiſſimè Bald. in dicta l. qui per ſalutem per totum. Nam his præciſis verbis
7 ibi vſus fuit, videlicet, ommiſſio † modi, & formæ reddit actum nullum, tamen iterato fieri poteſt cum obſeruatione debitæ formæ, & facit l. hęc conditio. ff. de conditio. & demonſtratio. Nec obſtat, quæ in contrarium facit text. in l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. ſignifica. quia ibi intelligitur de primo actu valido, & hoc ſi ad ius ſit relatio. Si autem ad merum factum fieret relatio, tunc intelligeretur de primo actu qualitercumque conſumato, vt in l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem. ff. de legat. tertiò, & eſt argumentum commiſſionis. Commiſſum eſt nuncio, quòd citet Titium, citauit eum die Dominica, & ſic nõ valet citatio, an potuit ſine noua commiſſione iteratò citare? & ſi prima fronte videretur dicendum, quòd non, cùm citatio ſine commiſſione Iudicis non valeat, vt in l. fin. C. de exhiben. reis. contrarium tamen eſt veriùs per hanc legem (ſcilicet, per l. qui per ſalutem:) quia tacitè videtur ſibi mandatum, quòd citet tempore congruo, & loco, & ſic duo videntur præcepta, ſcilicet quòd citet congruo loco, & tempore. Nam videtur mandatum,
8 † ſic fieri, quòd de iure teneat, argum. not. in l. huiuſmodi, in principio ff. de legat. primo. Item eſt argumentum ad conceſſiones. Conceſſum eſt alicui, quòd poſſit eligere Poteſtatem: eligit, & prima electio caſſatur, vel nulla pronunciatur, tunc iuxta ſententiam quoque Innocentij in cap. in litteris, ext. de officio deleg. dicentis, quòd quando electio non tenet propter defectum in commiſſione traditę formę non ſeruatæ, tunc iteratò poterit eligere adhibendo formam ſibi traditã, quia res adhuc eſt integra, & idem erit dicendum quando fuiſſet ſeruata forma, & tamen propter alium defectum ipſa electio non valuit: tam tunc is, qui po-
9 terat eligere † iure ſuo ordinario iteratò eligere poterit: vt in l. ſerui electione. ff. de legat. non autẽ ſi iure delegato, quia per primam electionem fuiſſet functus officio ſuo, arg. in l. Iudex. ff. de re indi. Item hæc lex eſt ad argu. quæſtio. Dicit ſtatutum,
10 † quòd omnis cauſa debet ſemel compromitti: cauſa eſt ſemel compromiſſa, & interim mortuus eſt arbiter compromiſſarius. Quæritur, an iterato debeat compromitti, & videtur, quòd non. l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. obligat. ſed ibi ſit mentio de actu conditionaliter, hic præceptiuè, & diſpoſitiuè: Vnde videtur ſtatutum intelligendum de compromiſſo, quòd trahit ſecum ſuum effectum: dico ergo alium ſubrogandum loco mortui. Hęc omnia Bald. vbi ſupra. qui rurſus idipſum apertiùs docuit in l. veluti. §. hæc vox, in fin. ff. de edendo. his præciſis verbis vtens, videlicet ſtatuto cauetur, quòd omnes cauſę compromittantur. Modò quæritur: ſi ſuper vna cauſa factum eſt compromiſſum, & expirauit tempus, vtrum iteratò debeat fieri, & videtur quod non, quia verba debent intelligi de primo actu, vt in l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. obligat. & in l. hæc conditio. ff. de conditio. & demonſtratio. contrarium eſt verum, quia illa verba proferuntur à lege, & lex de ſui natura debet diſponere non ſolum ſuper vno caſu, ſed quotiens opus eſt, vt hic: alias eſſet lex imperfecta. Item ad hoc induco quod not. Cyn. in lege inuitus, in quęſt. 14. C. de Procurat. Idem rurſus docuit Bald. in lege poſt aditam, numero quarto, verſiculo vnde dicit Innocentius C. de impuberum, & alijs ſubſt. dicens (poſt Inno. in cap. in litteris, de officio delegati, quòd executor † datus ad pro-
11 uidendum, non eſt functus officio ſuo, niſi cum effectu prouiderit. Idem rurſus ipſe Bald. clarius & breuius docuit in l. ſi ut proponis, numero 13. & 14. verſicul. ibi officio ſuo. dicens, quòd quando committatur actus, qui non conſueuit, niſi ſemel fieri, non uidetur niſi ſemel committi, & de primo actu cogitatum, dixit Cynus, quòd actus debeat fieri iteratò, quando committitur, vel mandatur à lege: ſecus ſi ab homine, vt in l. vbi, §. is. ff. de edendo. per Cyn. & notabiliter dicit Innocentius, in capitul. veniens, extr. de iureiurand. quòd ſi data eſt poteſtas arbitrandi, intelligitur ſemel tantùm, & hoc intellige iuxt. quod idem Bald. dixit in cap. olim. colum. prima, numero ſecundo, verſicul. ibi, & iterum. Vbi infraſcriptis pręciſis verbis vſus fuit, videlicet. Hæc dictio iterum ſtrictè ſumpta, ſonat pro ſecunda vice, ſed largè ſignificat quoties opus eſt, cùm profertur à lege, vt in lege veluti. §. hæc vox. ff. de edendo: ſed cùm profertur ab homine binario numero eſt contenta, vt in lege fideicommiſſa §. ſi quis decem. ff. de legat. tertio, ſed dictio, pluries, ternario numero eſt contenta, vt infra eodem capitul. verſicul. pluries, & facit ad compromiſſa, in quibus datur poteſtas arbitris prorogandi terminum ſemel, & pluries. Si autem datur arbitriũ prorogandi, nec aliud additur, intelligitur ſemel tãtũ, vt in l. Boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. obliga. & hoc ſi prorogatio valuit, ſed ſi non valuit, intelligitur de prima vice, quæ valebit, vt l. Hæc condi-

tio,la prima ff.de conditio. & demonſtratio. hæc
Bald. Idem docuit Alexandr. in dicta l.velati.§.
hæc vox, ſequens ad uerbum ſupra dictam Bald.
ſententiam,addens id ipſum docuiſſe Roman. in
l.prætor, §. hoc autem interdictum competit.ff.
de oper.nou.nunciatio.& in l.ſecunda ff.de re iu-
dicata.

Probatur & tertio duplici ratione:quarum pri-
ma multis medijs probabitur, & eſt hæc. Cùm
12 verba legis vniuſcuiuſque † tam cõmunis, quàm
municipalis,nec non cuiuſcumque diſpoſitionis,
ſint intelligenda cum effectu, vt docuit text.in l.
pen.§.pen.ff.ne quis eum,qui.in l.quoties. ff.qui
ſatiſdare cogan.l.ſi is,qui.§.ſi tu Titium.ff. de fur
tis l.aliud capere.ff.de verb.ſignifi.& in l.condem
natum.ff.de re iudic.vbi hæc habentur,videlicet,
[Condemnatum accipere debemus eum, qui
ritè condemnatus eſt, vt ſententia valeat: cæte-
rum ſi aliqua ratione ſentẽtia nullius momẽti ſit,
dicendum eſt,condemnationis verbum non tene-
re.ſoluiſſe,accipere debemus non tantum eũ,qui
ſoluit: verum omnem omnino ex ea obligatione
liberatus eſt, quæ ex cauſa iudicati deſcendit:]
hæc ibi & in l.qui falſam.ff.ad l.Corne.de falſis,in
l.quamuis.ff.de in ius vocando,in l.1.§.hæc autem
verba.ff.quod quiſque iur.in l.qui ea mente.ff. de
furtis,in l.amplius ff.rem ratam habere,in l.Papi
nianus.§.meminiſſe,ff.de inofficioſo teſtamento in
l.alia cauſa,C.de his quib.vt indig.in l.item apud
Labeonem,§.ſi curauerit,ff.de iniurijs,& famoſ.li
bel.in l.quæſitum. ff.ad Senatuſconſult. Turpil. &
in quàmplurimis alijs ſimilibus iuribus, quæ hic
recenſere ſuperfluum,& fruſtratorium vtique eſ-
ſet. in cap.fin.& ibi gloſ.ext. de ſponſal.cap. qua-
liter,ext.de pactis,& in cap.relatum, & ibi gloſ.
extr. de cleric. non reſid.& in dictis iuribus per
omnes Doctores. Inde ſequitur,quòd dicta regu-
la, in qua habetur, quòd verba legis intelligen-
13 da ſint de primo actu,† limitanda ſit,dicendo ip
ſam locum obtinere quando primus actus fuiſſet
conſumatus,ac ſortitus fuiſſet intentum effectum,
cuius veritas comprobatur infraſcriptis aucto-
ritatibus,infraſcriptas quæſtiones decidentes: &
primò facit id, quod docuit Iaſon in l.prima, §.
hęc autem verba,colum.ſecunda, ff.quod quiſque
iur. dicens,quòd ſi ſtatutum dat præmium capien
ti bannitum, intelligitur quando apprehendit
14 eum cum effectu, † & præſentat Superiori: alle-
gat ipſe Iaſon in fauorem huius deciſionis Gugl.
de Cun.Albe.& Angel. ibidem.prout dicit facere
l.ſi Barſatoram.& ibi Cyn.& Ange.C.de fideiuſſ.
Quinimò fortiùs,& ſecundò dixit Barto.in l.pri-
ma, in principio colum.7.ff. de acquiren. poſſeſ.
quòd ſi ſtatutum diſponit, quòd ſi aliquis fuerit
15 inuentus† cum armis, puniatur tanta pœna,quòd
hoc intelligatur, ſi captus fuerit, & eum ſequitur
Angel.in l.qui ſeruum. ff.de verbo. obligat. quod
& rurſus dixit ipſe Bartol.in l.prima,verſicu.de-
præhenſus.C.de petit.ſublat.lib.decimo,tamen ip
ſemet Iaſon vbi ſupra ſubiutulit, dicens, quòd in
hoc tenuit contrarium Angel.Imo. & Moder. in
dicta l.1.in principio.

Tertiò ad idem facit quod dicitur de ſtatuto
dantę præmium accuſanti: Nam ipſum omnino
erit intelligendum, ſi huiuſmodi accuſator proba
uerit plenè cõtenta in accuſatione eſſe vera: pro-
vt docuit gloſ.in capit.primo, verſic.oſtenſum,
extr.de hi., quæ fi.à maiori par.capit. & proba-
tur in capit.poſt electionem, & in capitul. Cum
ſuper, ext.de conceſſ.præben. & not.gloſ. in cap.
Non eſt,in verſicul.allegat de conſuetu.lib. ſexto,
& gloſ.in l.ſi cuius appellatio.ff. de appell.recip.
& in l.ſecunda in gloſ.fin.C.quod met.cau. & ibi
per Doctores, & Alexand. in conſil. ſuo 296.in-
cip.diuini numinis. colum.ſecunda, & gloſ. &
docto.in l.prima, C.ex quibus cauſ.ſer.pro prę̃m,
liber.& gloſ.& docto.in cap.primo, verſic.reum,
de iudicijs in ſexto, & rurſus idem Alexand. in
conſil.71.col.2.vol.5.

Quartò ad idem facit id, quod dicitur de ſta-
16 tuto † dicente,quòd qui non probauerit accuſa-
tionem ſuam, puniatur in decem: Ecce aliquis
produxit accuſationem habentem plura capitula,
quorum quædam probauit nonnulla alia, reliqua
verò non, hic talis vtique de iure puniendus e-
rit in decem, ac ſi in nullo capitulo probaſſet;
prout docuit Angelus in l.vnica.C.de ſuffrag.Ad
quæ vide etiam Bald. in ſimili in l. minoribus,
in fine. C. de his, quibus vt indig. ac per Raph.
in lege ſi cum dotem. §.primo ff. ſoluto matrimo-
nio. Qui Alexand. idipſum repetijt in dicta l.
qui ſalutem. ff. de iure iurand. Idem rurſus re-
petijt ipſemet Alexand. in l.ſerui electione, nu-
mero ſeptimo,ff.de legat.primo.aſſerens,quòd il-
le text. inducatur ibi per Dyn. Iacob. de Aretio,
& per ſequaces ad quæſtionem, an ſi alicui com-
peteret ius eligendi Poteſtatem Bononiæ,& fa-
cta eſt ſemel electio nulla, an poterit iterum
eligere? & magis, inquit, eſt communis con-
cluſio, quòd aut ille habet poteſtatem eligen-
di iure proprio, & tunc non eſt conſumpta ta-
lis eligendi facultas: aut iure alieno, & tunc
ſecus. Niſi primo nullitas reſultet ex defectu for-
mę mandati non ſeruati, vel ſecundò niſi ſit di-
ctum, quòd iſte talis prouideat de poteſtate,
vt uoluit hoc vltimo caſu Innocentius,in capitu.
in litteris,extr. de officio delegat.& ita etiam per
Doctores hic, & per Ioan.Andr. in dicto capitu.
ſi compromiſſarius. Idem rurſus docuit ipſe-
met Alexand. in conſil.212. incipi. viſo conſilio
aliàs per me reddito. columna ſecunda, libro ſe-
cundo. Idem docuit latius, & elegantius Ia-
ſon in dicta l. qui ſalutem,not.ſecundo, num.ſe-
cundo, imo per totum.ff.de iureiura.Nam ibi di-
cit quòd ex ipſo textu eliciatur, quòd quando
17 actus † geſtus eſt nullus, non impeditur reitera-
tio eiuſdem actus: & ratio eſt, quando quis fa-
cit actum iure ſuo proprio, & actus eſt nullus:
poteſt denuo facere, & ita eſt hic, poſt accepta-
tionem iuramenti facultas iurandi competit iu-
re proprio,ſic videmus in ordinario, qui habeat
iuriſdictionem iure proprio: Nam & ſi ſemel iu-
dicaſſet nulliter, tamen poſſet denuo iudicare,
lege abſentem. ff.de pœnis. lege vt proponis, &
l.præſens.C. quomodo, & quando iudex, & Bar-
tol. docet hic in fine. Secus tamen dicetur in
delegato, qui non habet iuriſdictionem iure
proprio: Nam ſi ſemel iudicaſſet ſiue benè, ſi-
ue malè (quia functus eſt officio ſuo) amplius iu-
dicare non poteſt: ita loquitur l.iudex poſtquam,
vbi gloſ. & doct.ff. de re ind. Hæc Iaſon, qui (vt
dixi) ibidem hoc ipſum probat alijs exemplis
ſupra citatis, & auctoritatibus. Idipſum do-
cuit quoque, in lege duobus reis. §. Si ei,
qui

qui colnm.3.verſicul.Item limita ſupradicta om-
nia. ff. de iureiurand. vbi ad verbum ſe ſub-
ſcripſit pręſenti fallentiæ, quod &;repetijt rurſum
in l.Diuortio. §.Quod in anno, num.21.ver.duo-
decimò facit quod tenet Bald. ff. ſoluto matri-
monio. Idem docuit Felinus in cap.Innonamus.
colum.3.verſicnl.fallit primò,ext.de Treuga & pa
ce, & rurſns latiùs in cap.in litteris,extr. de offi-
cio delegat.Idem docuit Dnminicus in dicto ca.
ſi compromiſſarius.§.ſi verò,colum.1.not.4. & ſu-
per verſic.gloſ.in verſic.conſentire, in verſicu. in
eadem gloſ. Idem docuit Archid. in dicto §.ſi ve-
ro. Idem docuit Inno.in dicto cap.in litteris. Idē
docuit Pan.in dicto cap.in litteris, per totum. Et
ex Legiſtis qui ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ
vltra ſupra recenſitos paulò antè, & Bald. in l.di-
uortio.ff.ſolut.matrimon. Nam ibi in vltimo not.
num.10.his verbis precìſis vtens, videlicet vltimo
collige ex hac l.arg.expreſſum, quòd quando ad
idem maleficium perpetrandum plures interuene
18 runt, † qnòd æquè punitur ſyndicus, qui omittit
vnnm ex eis denunciare, ac ſi neminem denun-
ciaſſet, & ſic non prodeſt diligenria io quibuſ-
dam, ſi vnus ex malefactoribus omittatur, &
quæſtio per Dynum in ſimili diſputata. hęc ibi
Bald.

Quintò ad prędicta etiam facit id, quod dici-
tur de ſtatuto dicente, quòd ſi qnis petierit exe-
cutionem alicuius rei tali pœna puniatur:dictum
ſtatutum intelligendum eſt de eo, qui non ſolùm
petiſſet, verùm etiam & talem executionem ad
finem intentum produxiſſet: aliàs non puniretur.
Prout docuerunt Dyn.& Barto.in dicta l.Amplius
per l. qui cùm maior.§.Accuſaſſe, & l.In ſeruitu-
tem. §.Petijſſe.ff.de bo.liber. & per dictam l.Pa-
pinianus. §. Meminiſſe, & in dicta l.Alia cauſa,
quod & rurſus docuit ipſemet Barto. in l.ſi liber-
tas, & in l.Eum.ff. de iure patrona. & in l. In cri-
minali.ff.de iuriſdictio.omn.iudic. & in l.ſi quis
maior.ff.de Tranſactio.& Bald.in l.ſi qnis in ſuo.
C.de inofficioſo teſtamento.Anto.de Butr. in cap.
Si diligenti,extr.de foro compet. Et adeo prędi-
cta ſunt vera, quòd ſi etiam deuentum eſſet ad
ſententiam, & ab illa eſſet appellatum, penden-
te appellatione, adhùc non eſſet commiſſa pœ-
na legalis, vel ſtatutaria: & ratio eſt, quoniam
petitio facta non eſſet ad finem intentum redu-
cta, vt peroptimè declarauit Bald. in dicta l. a-
lia cauſa, quod etiam docuit Alexand. in conſil.
ſuo 404.incip. viſo titu. & cap. in fin.verbis. Et
aliquid vide per Ange.in l.ſi Barſatoram.C. de fi-
deiuſſori.

Sextò ad prædicta etiam facit de vero ſenſu il-
19 lorum verborum,videlicet. Si talis hęres † erit:
Nam illa non erunt ſic ſimpliciter intelligenda,
vt habeant ſenſum: ſi talis ſolùm fuerit hæres
inſtitutus, ſed quòd tunc verè quis dicatur hæ
res, quando iam adeptus fuiſſet ipſam hæredi-
tatem, & illam pacificè: text.eſt(quem ibi ad
hoc ponderauit Imo.in l.ſeruum. §.ſi quis ita.ff.
de hęredi. inſtitut.pro quo faciunt dicta per Bar-
tol. in lege gerit, colum.tertia, verſicu.circa ter-
tium. ff.de acquiren.hæreditat.vbi docuit, quòd
quando in aliqua diſpoſitione fit mentio de hæ-
rede: intelligitur de hærede, qui iam adijſſet
hæreditatem, de quo etiam habetur per Soci-
num in conſilio 91. incipien. Viſa, & cap.columna.
ſecunda. Et vltra prędicta exempla, ac Docto-
rum deciſiones, dicimus & ſeptimò, quòd a-
deo vera eſt hæc noſtra regula ſuperius allata in
probationem rationis pręſentis fallentię, dicen-
do, quòd verba cuiuſcumque diſpoſitionis iu-
20 ris intelligenda ſint cum effectu, † quòd etiam
ille effectus debeat durare: aliàs non eſſet ſa-
tisfactum legi: eò, quòd propriè, & verè loquen
do, dici non poſſit factum, quod non duret
factum, vt in lege item,§. Quod ſi actor. ff. quòd
cuiuſque vniuer. & in l.ſi pro parte §.verſum. ff.
de in rem verſo, & in dicta lege alia cauſa, cum
ſimilibus.

Octanò ad idem facit quod docuit Bald. in l.
prima,num.27.verſicu.Et ideo ſi ſtatutum. C.de
ſeruis fugiti.dicens, quòd ſi ſtatutum punit illns,
qui aufugerunt de carcere, non includit illos,
qni exierunt animo renertendi, ut inſtitutio. de
rer. diuiſ.§. Panonum, ſcilicet ſi citò reuertan-
tur: ſecus erit dicendum, ſi citò non reuerte-
rentur.

Nonò. Ad idem facit quod docuit Ludou. Ro-
manns in ſuo conſi.510.incip. quoad primum,co-
lum.9.verſic.ſecundò, qui licèt & Bald. in ſuo re-
pertorio in verſic.bannitus,in verſi.quòd ſi banni-
tus capiatur: vbi dixit, quòd ſtante ſtatuto,quòd
21 capiens bannitum † (qui poſtea ſibi aufugit)non
debebit habere pręmium ſtatutum capientibus
bannitos.

Decimò ad idem faciunt dicta per Barto. in l.
ſicut,§.ſuperuacuam,colum.2.verſ. Redeo ad or-
dinem, &c.ff.quibus mod.pigno. vel hippote.
ſol. vbi dixit, quòd ſi Iudex mandat alicui ſub
aliqua pœna, quòd exeat à tali domo, & illam
diſgrombet,quòd ſi talis (cui factum eſt manda-
tum) exiuit à tali domo, & eam diſgrombaue-
rit, & poſtea in eandem reingreſſus eſt, quòd ca-
dit in pœnam dicti præcepti ſibi facti,& ratio eſt,
22 quia non dicitur factum, † quod non durat fa-
ctum, & non dicitur exiuiſſe, poſtquam eſt re-
uerſus.

Vndecimò. Ad idem facit quod docuit Bald.
in l.ſi quis ita. C.de pactis inter empto. & ven-
dito. Vbi dixit, quòd ſi teſtator reliquit eccle-
ſiæ centum, vt emat fundum, ſi poſtea illum iam
emptū ab eccleſia fundum ipſa eccleſia vellet ven-
dere,non poſſet, & ratio eſt, quia non diceretur
emptum, quod non duraret emptum, & pro iſtis
faciunt optimè dicta per Socinum in conſilio ſuo
76. incip.Viſa,colum.ſecunda, & in conſilio 133.
incip. Profectò, in columna ſecunda, poſt me-
dium.

Duodecimò. Ad idem facit etiam ſingulare
verbum Nelli in tractat. Bannitorum in prima
par.ſecundi tēporis quæſt.58.Vbi dixit,& quòd ſi
ex forma ſtatuti bannitus non poſſet ſtare, vel
habitare in tali loco, vel in tali ciuitate, quòd ſi
ibi fuerit repertus poſſit capi, & decapitari. Ta-
le ſtatutum non habebit locum in tranſeunte, &
comedente in hoſpitio, quod eſt notatu dignum
Et notandum, quòd ſupradictis exemplis hu-
cuſque allatis in probationem veritatis regulæ
traditę in probationem rationis præſentis fallen-
tię, ferè ad verbum ſe ſubſcripſit Hyppo. de Mar-
ſil. in l.qui falſam,a numero 43.verſi.& ſcias,quòd
ratio, vſque ad nume.55. in verſicu. Vbi dixit,
quòd ſi ex forma incluſiuè.ff.ad l.Corne.de falſis.

Tertiodecimò ad idē probandū faciunt quàm-
plurima quę attulit deciſiuè Decius in l.ſi fugitiui

C.de ſeruis fugit.à nu.44.vſque ad nu.58.bis prçciſis verbis vtens,videlicet. Et ex hoc fuit aliàs dubitatum qua pęna debetet puniri,qui violėter fuit
24 oſculatus † virginē in platea,& videbatur, q̃ pęna mortis,quia delictū videbatur de atrocioribus,l. pen.C.de rapt. Virgi.ſed tamen contrariū concluſum fuit: quia pro oſculo pœna extraordinaria imponitur, vt not. per gloſ.in l.pen.ff. de extraordina.crimi.cum ſimil. Vt habetur in deciſione 236.Matthei de Aſſlicto, incip.Sereniſſimus Rex Federicus.vbi hoc probat multorum Doctorū ſententia,& deciſione: ad hoc addens ita fuiſſe iudicatum Neapoli.Adde tu,hoc intelligitur verum de iure communi,& vniuerſaliter,non autem hodie Neapoli propter capitulum ſubſequēs ipſum Aſſlictum, Regni incip. Robertus,& c.vniuerſis præſentis edicti, & c.ſuper rubr. videlicet ſtatutū contra Neap.rapientes virgines, & parum infra ſubdit.In hac noſtra ciuitate Neapol. per c.quod eſt locale in ciuitate Neapoli.imponitur pœna capitis deoſculanti virginem: hæc Grammaticus, qui quàmuis ſubdiderit ſtatim dicens, ſed certe diſpoſitio dicti capituli non extenditur ad villas, ſeu caſalia ciuitatis Neapolis, ſeu ibi,aut in eis degentes:licèt qui de villa eſt, dicatur de ciuitate, per text.in l.qui ex vico.ff.ad Municipa.cum vulga.Cùm in materia odioſa appellatione ciuitatis, vel ciuium non veniant, nec contineantur
25 villæ † ſeu caſalia, vt voluit Bald. in titu.de pace conſtantiæ,in prima carta,verſ.ſed hic dubitatur, & ibi ſubdit,quòd damnata ciuitate ad aratrum, non includuntur Caſalia,hoc inter alia ipſe Grammatic. qui ad hoc ipſum probandum,multas coaceruat doctorum ſentētias: tamen hodie in dicto Regno toto,non ſolùm in ciuitate Neapolis: pro oſculo violento impreſſo virgini eſt pœna mortis,per nouellam pragmaticam editam ſub Die 9. Martij 1562.cuius initium eſt,Conſiderato,prout refert Cæſar Vrſillus in Annotatione dictæ deciſionis 276.Aſſlicti.num.2.verſ.quod hodie eſt ſecus.) ſequitur modò Decius vbi ſupra dicto n.45. dicens,quòd pro dicta deciſione Aſſlicti benefaciat,quòd in fortiori caſu conſuluit Cun.in conſi. 95.incip. Epiſcopo forus, de illo, qui proſtrauit puellam in terram,& conatus fuit illam cognoſcere:ſed illa reſiſtente non potuit:concludit, quòd pœna mortis non debeat puniri: Et ex eò, quod dicitur hic de delicto attentato infertur ſecundum Bald.hic ad ſtatutum,quo cauetur, quòd
26 frumentum † exportari non debet ext.territoriū ſub certa pœna,quòd talis pœna non habeat locū in eo,qui reperitur in itinere: quia delictum non videtur conſumatum, & in tali caſu verba ſtatuti ſecundum Bal. conſiderari debēt:hæc Decius ibi & alia multa, quibus addit, dicens, quòd verba legis ſint intelligenda cum effectu. Probatur inſuper præſens concluſio prima ratione, & eſt hæc. Nam cùm regula illa peroptima ſit, in qua habetur,quòd vbi opus eſt facto, verba non ſufficiant. Indè patentiſſimè ſequitur veritas quoque præſentis concluſionis,cùm diximus,quòd dicta regula (contenta in ratione reddita in fauorem huius noſtræ concluſionis) in qua habetur, quòd verba ſint intelligenda de primò actu, fallit in diſpoſitione tam iuris communis,quàm municipalis: cū
27 eo quòd diſpoſitio † huiuſmodi iuris intelligenda erit de actu valido, atque de iure ſortito ſuum effectum,ſiue ſit primus talis actus, ſiue ſecundus in defectum validitatis primi actus, ſiue tertius in defectum validitatis ſecundi actus, & ſic de ſingulis. Ex his ergo patuit dictam fallentiam probari,& hac ſecunda ratione, elicita ex regula illa à iuribus, & doctoribus approbata, vt ſtatim apparebit, in qua habetur,quòd vbi eſt opus facto,verba non ſufficiant: quæ quidem regula veriſſima ſit, docuit text.in l.prima §. Hæc verba, ff.quod quiſque iur. & voluit quoque gloſ.in cap. primo, verſi.voluntatem,extr.de Eo,qui mittitur in poſſ.rei ſer.& gloſ. in capit. vt circa. in verſicu. Præſtito.de electio.in ſexto, & ibi per Doctores,
28 & ideo videmus, q̃ vbi requiritur oblatio, † non ſufficit verbalis, ſed requiritur actualis, vt docuit text. in l. qui decem. ff. de ſolut. & in l.ſeruus, qui hæredi: in fine ff.de ſtatu liber. quod & docuit Barto.& alij Doctores in l.prætor §.ſi quis paratus. ff. de oper. nou. nunciatio. & habetur in l. Acceptam.C.de vſur. & per gloſ. in cap.Paſtoralis, extr.de officio ordina.& per multa alia iura, & Doctores, quos citat ac ſequitur Marſil.in dicta l.qui falſam numero 58. & 59. ff. ad l.Cornel. de falſis.Vide ergo ibi latiùs per eum.

Amplia primò contenta in dicta concluſione prima, dicendo, quòd in tantùm illa ſit vera, quòd ipſa regula in eo contenta verificabitur etiam in diſpoſitione hominis iudicis † ordinarij
29 vtentis iure ſuo in quolibet ſuo actu etiā iudiciali inualido aliqua de cauſa, vel etiam in ſententia ſua, vel ſui prædeceſſoris di[illegible]itiua: cùm ipſe habeat à iure ordinariam poteſtatem illum actum exercendi, & non limitatam ab aliquo homine,& icircò quoad hoc nulla videatur differentia inter diſpoſitionem iuris, & hominis, ſeu iudicis ordinarij vtentis iure ſuo. Hæc ampliatio probatur triplici medio, vltra iura allata in probationem dictæ præcedentis limitationis, cuius hæc eſt ampliatio. Vide omnino ibi illa, cùm per ipſa præſens ampliatio elegantiſſimè probetur,eo quòd in ipſius veritate fundetur. Et ſcias, quòd nos poſt probationem pręſentis limitationis duo recenſebimus, primus quorum eſt quis dicatur habere ius eligendi iure ſuo, & ſecundum, & quomodo hoc cognoſcere poſſimus, quæ hic reponenda ſunt, vna cùm infra notato modo procedendi in declaranda nullitate ſententiæ, quæ aliquando neceſſario erit præmittenda cognitioni nouæ eiuſdem cauſæ, ſuper quam fuit lata ſententia nulla.

Primò enim per text.apertiſſimum in l.ſi Pręſes. C.quomodo, & quando. Vbi hæc habentur videlicet. [Si Pręſes quaſi deſertam ab adultis tuis cauſam appellationis, quæ ab adiutore ſuo acta fuerat, circumduxit eo tempore, quo adulti curatores non habebant: repetitus notionem ſuam exhibebit. Neque enim debet adultis nocere, quicquid eo tempore ſtatutum eſt, quo defenſione iuſta, & curatorio auxilio fuerant deſtituti] hæc ibi. Idem prorſus probatur per text. in l.Si accuſatoribus. C.de accuſat. Vbi hæc habentur, videlicet [ſi accuſatoribus abſentibus, & non per contumaciam adeſſe iudicio ceſſantibus ex una poſtulatione aditus Præſes prouinciæ non cauſa cognita, ſententiam dixit, qua eum, de quo querimoniam contuliſti, liberandum exiſtimauit: criminatione etiam nunc perſeuerante, quæ contumacia, vel ceſſatione accuſatorum non interueniente auferri non potuit

causa

cauſa intentati criminis, apud eundem, aut ſuc-
ceſſorem eius more iudiciorum tractabitur.] hæc
ibi. Idem probatur per text. in l. 1. C. de ſentent.
omn. iud. Vbi hæc habentur, videlicet. [Non vi-
detur nobis rationem habere ſententiæ prædeceſ-
ceſſoris tui, qui cùm cognouiſſet inter petitorem
& procuratorem. Non procuratorem, ſed ipſam
dominam litis condemnauit, cuius perſona in iu
dicio non fuit. Patet igitur, vt in re integra, de
cauſa cognoſcere :] hæc ibi. idem probatur per
argum. in auctem. de nuptijs, in principio. verſic.
Nos autem in conſtitutionum, vbi hæc protulit
verba Imperator, videlicet. [Nos autem in con-
ſtitutionum compoſitione, multa quidem, & alia
de iſtis decreuimus, æſtimauimus autem oporte-
re nunc conſilijs perfectioribus, cauſam conſide-
rantes quædam corrigere, non aliorum ſolum-
modo, ſed etiam quę à nobis ipſis ſancita ſunt.
Non enim erubeſcimus ſiquid meliùs, etiam ho-
rum, quę ipſi prius diximus, adinueniamus hoc
ſancire, & competentem prioribus imponere cor
rectioné, nec ab alijs expectare corrigi legem :]
hęc ibi. Idem probatur per text. in l. fin. iuncta
glo. in verſ. iudicabit. C. de ſententia, quę ſine cer.
quantitate.

Probatur ſecundò Doctorum authoritate præ-
ſens ampliatio, nam infraſcripti Doctores ipſi ſe
ſubſcripſerunt: nempè gloſ. in dicta lege ſi pręſes.
in verſic. Repetitus. Idem latiùs docuit gloſ. in l.
ſi vt proponis. in prima, & in ver. committit. C. quo
modo, & quando. Idem docuit gloſ. in d. lege ſi
accuſatoribus, in verſicul. Eundem. Idem docuit
Barto. apertiſſimè in l. ſecunda, §. data igitur. verſ.
5. ff. de optione legata dicens, quod quando ele-
30 ctio † facta ab Ordinario vtente iure ſuo fuiſſet in
ualida, poſſet iterari, donec fuerit valida, & hoc
probat doctorum authoritate, qui Bart. id rurſus
docuit in l. ſi expreſſim. num. 14. ff. de appellat. &
relat. & ibidem Angelus, & Imola, & rurſus Bar.
Bald. & Salicetus in dicta l. vt proponis, & ite-
rum in l. Iudex poſtea. num. 4. verſi. oppono quod
Ordinarius. ff. de re iudicata dicens, idem fore di-
cendum ſi electio non fuiſſet nulla propter turpi-
tudinem iudicantis. Idem docuit ipſe met Barr.
in dicta l. ſi præſes, dicens notandum fore ex ip-
ſa lege, quod ſententia nulla non impedit Ordi-
narium ſuper eodem iterum cognoſcere, & ſu-
mopere ſunt quoque memorię imprimenda, qui
docuit ipſemet Bartol. circa modum procedendi
31 in declarationem ſententiæ † nullæ, & ipſius re-
formatione. Nam Barto. in l. cum quęrebatur. ff.
de re iudic. quem citat, & ſequitur Alexand. ibi-
dé literis pręciſis verbis vſus fuit, videlicet quan-
doque eſt quoddam vitium, quod reſpicit acta, &
ſententiam vniformiter, & tunc non ex eiſdem a-
ctis iudicare idem iudex debet, vt hic in exem-
plo vltimo glo. quando contra minorem eſt pro-
ceſſum vitium vniformiter reſpicit acta, & ſenten
tiam. Si verò eſt tale vitium, quod reſpicit ſo-
lum ſententiam, & tunc ex eiſdem actis cogno-
ſceretur, vt gloſ. in l. ſicut proponis la ſeconda C.
quomodo, & quando iudex, quia fortè die feria-
ta fuerit lata ſententia, vel non fuit condemna-
tus Procurator, vt in l. prima, C. de ſente. & inter-
loc. omn. iud. vel non fuit expreſſa quantitas, vt in
l. 3. C. de ſente. quę ſine cert. quantit. Quandoque
eſt tale vitium, quod reſpicit ſententiam, vt quia
fuit citatus mortuus, vel aliter impeditus ſcien-
ter notabili infirmitate, vt in l. In ſumma. in fin. &
in l. Quęſitum. ff. de re iudic. & tunc non poterit
iudicari ex eiſdem actis ſic inualidis, quia perem
ptorium eum ſit nullum, iterum debet citari pro
alio die, & ſic loquitur hic ſecundum primum e-
xemplum gloſ. Si ergo aliqua ex ſupra dictis cau-
ſis debeat ſecundo iudicari, tunc diſtinguendum
erit tali pacto. Videlicet, quandoque nullitas ap-
paret ex ſententia ipſa nullo alio probato extrin-
ſecus, & tunc non erit neceſſe, quod cognoſcatur
vel pronuncietur de nullitate. Vt ſi in ſententia nō
exprimeretur certa quantitas, vel non condemna
tur procurator, qui fuit pręſens, domino abſente,
vt in d. l. 1. C. de ſent. & interloc. omn. iudi. Si verò
de nullitate non liquet, niſi aliquo probato extrin
ſecus, vt ſi dicatur eum contra quem fuit lata ſen-
tentia, tūc fuiſſe mortuum, vel fuiſſe minorem in-
defenſum, tunc de hoc prius debebit iudex co-
gnoſcere, vt hic, quia fortè fuit ratio, quare eo-
dem die non poteſt pronunciare. Propterea opor
32 tet, quod iudex, † qui iudicat, ſit certus de meri-
ris cauſæ, vt in l. Pomponius. ff. de re iudicat. Et
notandum quod antequam de nullitate cogno-
ſcatur, non poteſt eſſe certus vtrum ſit ipſe iudex,
vel non, ergo, & cap. Adde tu pro intelligentia
iſtius vltimi dicti, quoniam ſi ſententia fuiſſet va
lida, & nonnulla, vt æſtimabatur, tunc cùm per
ſentētiam validam dicatur functum fuiſſe officio
ſuo, & nihil poſſe in ipſa cauſa, niſi ſolum ipſam
exequi. Iccircò quando dubitatur de nullitate
ſententiæ de veritate nullitatis priùs erit cogno-
ſcendum) ſequitur Bart. ibidē facit ad hoc, quod
dicimus de hęrede, qui non poteſt adire hęredi-
taté, niſi ſit certus de viribus teſtamēti, vt in l. ſed
& ſi de ſua, ff. de acquir. hęredit. Si verò in ſenten-
tia non appareat, quod reus fuiſſet pręſens, vel ci
tatus, tunc ſi iudex eſt is, qui illam tuliſſet, ſine a-
lia cognitione poſſet pronunciare illam nullam,
cùm poſſit eſſe certus ſe illum non feciſſe citare,
vel illum tunc non fuiſſe preſentem : ſi verò eſſet
alius iudex, puta ſucceſſor, vel appellationis,
tunc non poſſet iterum iudicare, niſi prius co-
gnouiſſet de hoc, quia licet in ſententia non con-
tineatur, poterit tamen aliter probari ad prędicta
argum. in l. cum falſum. ff. de acquir. hęred. & poſt
quam cognouerit de nullitate, tunc ſolum iudici
opus erit pronunciare ſententiam nullam priuſ-
quam ad alia procedat, quando libellus, ſuper
hoc conceptus principaliter porrigeretur, vt in l.
incerti. C. de interdictis, & in l. fundum. ff. de ex-
cept. & ibi dicam. Si verò principaliter libellus
porrigeretur, vt ſententietur ſuper tali cauſa, cum
talis ſententia non valuerit ipſo iure, tunc non
eſſet opus prius pronūciare de nullitate, cum hoc
tunc veniret incidenter, vt apertiſſimè probat
textus, in l. prima, C. de ordine iudiciorum. Hęc
omnia aurea verba protulit Barto. vbi ſupra. In-
ſuper idem docuit apertius Bald. in dicta l. ſi ac-
cuſatoribus a numero quinto, vſque ad decimum
his præciſis verbis vtens, videlicet.

33 Quintò nota quod ſententia † abſolutoria eſt
ipſo iure nulla, accuſatore non legitimè citato,
nec præſente.

Sextò nota, quod Sententia, quæ eſt ipſo
iure nulla, finit proceſſum, vel inſtantiam: Vn-
de, ea non obſtante, proceditur ad vlteriora
cauſæ.

34 Septimò nota, ꝙ ſicut Ordinarius † poteſt cor-

Digitized by Google

rigete ſuum errorem, quem commiſit in pronun-
ciando, eodē modo poteſt corrigere errorē, quem
commiſit in procedēdo, vt in c. qualiter, el primo
extr. de accuſatio. & ibi not. Octauò nota, quòd
ſicut iudex errans poteſt ſuum errorem corrigere
ita eius ſucceſſor poteſt errorem corrigere præ-
deceſſoris. Facit lege iure noſtro. ff. de teſtamen.
tuto.

35 Nonò nota, quod ſucceſſor † poteſt cognoſcere
de nullitate diffinitiuæ ſententiæ ſui prædeceſ-
ſoris. hæc vbi ſupra Bald. qui id ipſum docuit in
lege ſi præſes, numero tertio, verſiculo ſolutio, di-
cens quod & ſi delegatus non poſſit reuocare ſen-
tentiam ſuam, de quo loquitur cap. ſignificanti-
bus, ext. de offic. delegati. Ordinarius tamen po-
terit. Id ipſum docuit quoque in dicta lege ſi vt
proponis, la prima, num. 6. & 7. reddens rationem
36 huius deciſionis dicit, quòd & ſi ſententia † in-
ualida non priuet Ordinarium iuriſdictione ſua:
priuat tamen delegatum, & ratio differentiæ eſt
(ſecundum eum ibi) duplex, prima quarum eſt,
quia Ordinarius habet iuriſdictionem iure pro-
prio: Delegatus verò iure alieno. Secunda ra-
tio eſt, quia iuriſdictio ordinaria eſt perpetua,
ſed delegatio eſt momentanea, & hæc plus facti,
quàm iuris, & ideo delegatus, ſiue bene, ſiue
male iudicauerit, functus eſt officio ſuo. Idem
in arbitro, vt in lege qualem, §. fin. & lege qui ar-
biter. ff. de recipien. arbitris. Et hæc faciunt ad
quæſtionem de electionario Poteſtatis. Nam
cùm iſta ſit commiſſio, & non collatio, expirat
etiam per electionem inualidam. Conſiderat au-
tem Innocen. quòd quando committitur proui-
ſio alicui, niſi ſortiatur effectum, non expirat
commiſſio, licèt ſecus ſit in iudicijs: Ita elegan
ter notat ipſe Innocen. in cap. in litteris, extr. de
officio delegat. Cùm igitur electionis facta ſit
ob rei publicæ prouidentiam, vt ei prouideatur
de bono rectore, videtur dicendum talem com-
miſſionem non expirare, vt in lege qui per ſalu-
tem. ff. de iureiuran. quod verum puto hęc Bald.
ibi, qui rurſus in cap. in litteris numero ſecundo,
verſiculo: Aut loquimur. ext. de officio delegat.
37 dicens, quòd ſententia † nulla lata ab Ordinario
poterit iterato ferri. Niſi eius iuriſdictio fuiſſet
delata ad ſuperiorem per quærelam, vel appella-
tionem. Ad idem facit quod rurſus idem Bald.
docuit in cap. conſtitutus. extr. de Tranſact. Vbi
dixit, ſume hic argumentum, quòd non poteſt
dici inſtrumentum guarentigiæ id, quod de iu-
re non tenet, & nota quòd tranſactio, quæ non
tenet liti terminum non imponit: Nam quod
nullius eſt momenti nō officit paciſcenti, nec per
mutuum conſenſum recipit firmitatem, & huic
nullitati renunciari non poteſt, quia eſt inuitis
partibus introducta, vt in l. a Diuo, & ibi not. ff.
de ritu nuptia. Hæc omnia Bald. vbi ſupra. idem
docuit Alexand. in lege cum quærebatur. ff. de re
iudic. ſe ſubſcribens ſententiæ Barto. in dicta le-
ge cùm quærebatur. tradentis normam proceden
di in talis ſententiæ nullæ declaratione, cuius
dictum ſupra nos ad verbum retulimus recenſen
do eius verba præciſa ad maiorem corrobota-
tionem præſentis ampliationis, vide ergo ibi.
Qui Alexand. id ipſum docuit in lege ſerui ele-
ctione, numero ſecundo, & numero 7. ff. de legat,
primo cuius præciſa verba retulimus ſupra in
probationem primæ limitationis ſupradictæ vi-
de ibi. qui Alexan. latius id ipſum docuit in lege
iudex poſtea, numero 20. verſiculo vbi autem iu-
dex eſt ordinarius. ff. de re iudicat. Idem do
cuit quam elegantiſſimè in lege ſerui electio-
ne, numero tertio, & quarto, ff. de legat. primo.
vbi infraſcriptis vſus fuit verbis pręciſis, videli-
cet. Nota, quòd electio inualida non aufert
facultatem de nouo eligendi, vt eſt text. ad lit-
teram in lege ſecunda, ff. de optio. legata, quam
allegat Barto. hic facit text. in capitu. Compro-
miſſarius, iuncto cap. Vt circa, de electio. in ſexto.
38 Et ſic corrolariè habes, quòd actus nullus † non
impedit repetitionem eiuſdem actus. ad idem eſt
text. valde notabilis, in lege qui per ſalutem, in
fine ff. de iureiurand. adde rationem eſſe, quia
electio nulla non eſt electio: nec habet nomen
electionis: ideo non perimit facultatem eligen-
di: ſicut ſententia nulla non dicitur eſſe ſenten-
tia, nec perimit iuriſdictionem Ordinarij: text.
eſt in lege quarta §. condemnatum. ff. de re iudi-
cati. facit quod egregiè not. Bald. in dicto cap.
conſtitutus, de tranſactio. dicens quòd non poſſit
dici inſtrumentum guarentigiæ illud, quod eſt
nullum, & ſic illud, quod de iure non valet.
Intellige iſtam concluſionem, quando actus ſit
39 iure proprio. Vnde iudex † ordinarius, qui ha-
bet iuriſdictionem iure proprio, ſi ſemel iudica-
uit, & nulliter: poteſt denuo iudicare, vt in le-
ge ſi præſes. C. quomodo, & quando iudex, ſe-
cus eſt in iudice delegato, qui non habet iuriſ-
dictionem iure proprio. Nam ſi ſemel iudica-
uit, ſiue benè ſiue malè ſemel functus eſt offi-
cio ſuo, & amplius iudicare non poteſt, vt in
lege iudex poſtquam, vbi gloſ. & doctores. ff. de
re iudicati.

40 Sic in habentibus poteſtatem eligendi † iure
proprio, ſi ſemel elegerint, & nulliter, poſſunt
iterum denuo elegere: text. eſt hic. Niſi ſcien-
ter inhabilem elegiſſent, vt in dicto capitul. com-
promiſſarius. ſecus in his, qui haberent pote-
ſtatem non iure ſuo proprio, ſed ex poteſtate eis
attributa. Nam ſi ſemel elegerint, & nulliter
non poſſunt amplius variare, ſecundum Bartol.
in dicta lege ſecunda, & Modernos hic. Hæc
omnia Iaſon vbi ſupra, qui rurſum docuit breuius
in lege moræ, numero 4. verſ. & ad hunc textum.
ff. de iuriſdictio. omn. iudic. dicit, quòd iuxta ſen-
tentiam Barto. in dicta lege ſecunda, ff. de optio.
legata, & Modernorum in lege ſerui electione,
41 in princip. ff. de legat. primo, delegatus, † qui ſe-
mel tulit ſententiam nullam, non poteſt amplius
iudicare, quia ſemel functus eſt officio ſuo ſiue
benè ſiue malè; ſecus in Ordinario. Hæc ille.
Idem docuit Angel. in lege ſi expreſſim, ff. de Ap-
pellatio. & relatio. & in lege prima. C. quando
prouoca. Idem docuit Imo. in dicta lege ſi ex-
preſſim, & in cap. in litteris extr. de officio dele-
gat. Idem docuit Salicet. in dicta lege ſi vt propo
nis la prima, & in dicta lege quarta C. de accu-
ſatio. quos refert, & ſequitur Felinus in capitul.
Qualiter & quando, el primo, num. 57. verſ. Octa-
uò fallit extr. de accuſat. idem docuit Anton. Ca
piciusnoſter eruditiſſimus, ac nobiliſſimus do-
ctor in ſua deciſ. Neap. prima, num. 26. ver. quare,
& ſecundo poteſt cadere. his pręciſis uerbis utens
42 videlicet, licèt aliàs iudex, † qui ſemel iudicauit,
non poſſit iterum iudicare, vt ſupra, tamen hoc
non habet locum quando primò iudicaſſet nul-
liter,

liter, vt in l. Præſes. C. quomodo, & quando Iudex.
l. 1. C. de ſent. omn. Iud. in l. 4. C. de accuſat. & in l.
ſi expreſſim. & ibi latè Bart. col. 6. ff. de appellat.
Hæc ille.

Probatur quoq; Canoniſtarum auctoritate præ
ſens noſtra ampliatio: Nam infraſcripti ſe expreſ-
sè ſubſcripſerunt illi, videlicet Glo. in dicto cap. ſi
compromiſſarius in verſic. conſentire. Nam inter
alia infraſcriptis vtitur verbis, videlicet Bart. Bri-
xienſis in quæſtione Dominicali ſua, quæ incipit.
Quidam dederunt poteſtatem. Vnde dicebat Da-
maſius in prædicto c. cauſam quæ. de elect. quòd
vbi electio defertur à iure, poteſt ſępius fieri, & va
riari, ſed vbi ab homine, vnica electione conſumi-
tur poteſtas, vt in l. eum, qui certarum, §. vlt. ff. de
verb. oblig. non obſtat, ſecundum eum dictus tex-
tus in l. 2. ff. de opt. lega. vbi electio delata ab
homine vnica electione non conſumitur: quia ibi
non fuit exhibita tota familia, in qua debebat fie
ri electio. hæc gloſ. illa, cui omnes Doctores ſe
ſubſcripſerunt in c. quod ſemel. in verſic. ſed con-
tra. de reg. iur. in ſexto. dicens, quòd dici ſoleat, &
referre debeat, vtrum ſententia non teneat ipſo iu
re, & tunc ipſe idē, ſi eſt Ordinarius, poteſt ſecun-
dò pronunciare: ſi delegatus, tunc delegans pro-
nunciabit, vt in l. ſi vt proponis, & in l. præſes, C.
quomodo, & quando Iudex. ſed ſi teneat ipſo iu-
re (licèt iniquitatem contineat) non poterit ſen-
tentia per eundem Iudicem reuocari, vt in l. præ-
alleg. & in l. quod iuſſit. ff. de re iudic. Idem do-
cuit Innocentius in c. in literis, col. 1. verſic. ſi au-
tem ſententia. extra de offic. deleg. vbi his præci-
ſis verbis vſus fuit, videlicet: Si autem ſententia la
ta ſit ipſo iure nulla, tunc diſtinguendum eſt inter
Iudicem ordinarium, & delegatum. Nam Iudex
ordinarius iterum cognoſcit, non obſtante ſenten
tia, quæ nulla eſt; Item cauſam incipiet à capite,
vt in l. ſi præſes. C. quomodo, & quando Iudex. &
de ordinario quidem conſtat in c. cùm terra. ex-
tra de elect. ex prædictis colligitur, quòd ſi alicui
43 † mandatum eſt, quòd faciat alicui prouideri, &
ſcripſit in vna Eccleſia pro prouiſione, quòd ante-
quàm ibi recipiatur, poteſt mādare, quòd in alia
recipiatur, nec obſtat c. in noſtra. extra de reſcri-
ptis, quia loquitur quando plures litteræ ſuper
vnius prouiſione impetrantur in fraudem. Si autē
per primas literas ſit receptus, tunc vlteriùs non
habet prouiſor quid faciat; quia plenè exequutus
eſt mandatum Apoſtolicum. & ideo non tenet ſe-
cunda prouiſio. Hæc Innocentius vbi ſupra. qui
idipſum confirmauit in c. de cætero. in fine. extra
de ſent. & re iudic. his verbis vtens, videlicet: Si au
tem velit dicere ſententiam nullam, hoc etiam co
ram eodem Iudice, qui tulit ſententiam, dicere
poteſt, quod obtineret etiam ſi ille, qui tulit ſen-
tentiam ſit inferior Iudex à Papa, vt in l. 4. C. de
accuſat. Idem docuit Specul. in lib. 2. titul. de ſen-
tentia. §. qualiter autem ſententia ſit promulgan-
da, nu. 10. & ſequen. verſi. hoc quoque notandum.
& ſequentibus. vbi ſequitur atque amplectitur di-
ctam doctrinam Innocentij, dicens, quòd Ordi-
44 narius † reperiens ſuam, vel ſui prędeceſſoris ſen-
tentiam eſſe nullam ipſo iure poterit à capite in-
cipere & ipſam corrigere, nō autem poſſet ex iiſ-
dem actis aliam ſententiam proferre, etiam ea-
dem die, vt in l. cùm quærebatur. ff. de re iudic. de
nouo tamen bene poteſt cognoſcere, & iterum
iudicare ſi eſt Ordinarius, hæc Specul. vbi ſupra.
cuius ſententia erit intelligenda cum grano ſalis,
dicendo ipſum loqui, quando nullitas ſententiæ
non inſurgeret ſolùm ex modo ſententiam profe-
rendi, verum etiam inſimul ex actus malè actita-
tis: puta, ſi non fuiſſent partes citatæ loco, & tem-
pore debitis, & ſic de ſingulis. Nam tunc nec Or-
dinarius ipſe, vel eius ſucceſſor poſſet reuocare
ſententiam, ſeu mutare, non à capite cauſa ipſa
actitata, & cognita, ſecundum formā iuris, prout
latius docuerunt Bart. & Alex. paulò ante relatis
& quòd hæc fuerit ſententia Speculat. elicitur ex
eiuſdem verbis habitis ibidem nu. 11. verſic. quid
ergo ſi ſententia ſit lata die feriata. Cùm dixerit
ſimpliciter, quod Ordinarius poſſit iterum ferre
ſententiam die non feriata, quam tulerat die fe-
riata, propter quod fuerat ipſo iure nulla, & non
dixit, quòd ipſi Iudici opus eſſet de nouo cogno-
ſcere à capite cauſam, & poſtea ferre ſententiam
aliam, & ratio iſtius differentiæ eſt in promptu:
eſt enim quia cùm omnia acta ſupponantur legi-
timè acta, ſed ſolùm ſententia illegitima, non erit
ambigendum, quò d illa ſolùm foret reformanda,
& non acta omnia, quod dicitur, quando ſenten-
tia eſſet nulla propter defectus commiſſos, ſeu
contingentes in compilatione proceſſus: quia tūc
omnia eſſent à capite reiteranda, vt poſtmodum
ſententia (quæ quaſi eorum effectus eſt) pronun-
ciari poſſit ſm formam iuris, vt quam elegantiſſi-
mè docuit vbi ſupra Bart. ſed ſi voluetis etiam ſci
re cauſas, propter quas de iure ſententia dicatur
45 † nulla. Vide plenè apud Specul. ipſum. in lib. 2.
titul. de ſententia, §. iuxta propoſitionis ſeriem. in
princ. per multos verſiculos. Idē docuit Hoſtienſ.
in ſumma, titu. de ſnīa & re iudic. §. quot ſint eius
ſpecies. verſic. in ordinario autem. his præciſis ver
bis vtens, videlicet: Si ſententia lata nulla ipſo iure
fuerit ab Ordinario, tunc ipſemet, vel ſucceſſor
poterit retractare, & ſic intelligas text. in l. ſi Prę-
ſes, C. quomodo, & quando Iudex. & in l. ſi accu-
ſatoribus. C. de accuſat. vel Superior, vt in l. abſen-
tem. C. de accuſat. Idem docuit Archid. in d. c. ſi
compromiſſarius. §. ſi vero. ſuper verſic. functus. di
cens, quòd vbi deferatur electo alicui ab homine,
conſumitur vna electione, qualitercumque vt hic:
ſi verò deferatur à lege, ſępius poſſet fieri, & va-
riari. Idem apertius ibidem Dominicus docuit in
verſic. dicit poſſe diſtingui, vbi ſequens ſententiā
Imol. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Dicit
poſſe diſtingui quantum ad iſtud membrum ele-
46 ctionis. † Quia aut poteſtas transfertur à iure,
aut ab homine. Primo caſu, ſi ſit electio ab illo,
cui defertur originaliter poteſtas à iure, non ex
accidenti, & tunc procedit hæc Glo. quia poterit
iterato eligere ſi nō ſortitur effectum ſua electio,
vt in c. electio. de electio. Aut poteſtas talis defer-
tur à iure, ſed accidentaliter, puta propter deli-
ctum, vel negligentiam inferioris, & tunc vnica
electio conſumit poteſtatem illius, & reddit ad
primum, vt not. Glo. pen. in d. c. ſi electio. Aut de-
fertur ab homine, & tunc ſi iure ſuo poterit eli-
gere, & idem dicendum, vt in d. l. 2. Aut iure alie-
no, & tanquam Procurator, & non licebit varia-
re, vt hic in textu, & Gl. niſi aliud importarent ver
ba cōmiſſionis, prout docuit ipſa met Glo. & per
prædicta poterit ſolui quæſtio, an ſi data poteſtas
eligendi poteſtatem, vel officialem, an electo re-
nuenti poſſit alium eligere ille talis, cui talis facul
tas data fuiſſe, & dicit, quòd non, quando eligere
iure

iure alieno, tanquam Procurator, ſecus ſi hoc faceret iure proprio ratione ſui officij, cui præeſt, vt docuit Bart. in dicta l.2. hæc Geminianus vbi ſupra. Idem docuit Panormitanus in dicto cap. in literis, de offic. deleg. nu.4. verſic. in ordinario autem. qui Panormitanus idipſum docuit in c. qualiter, & quando. el primo. num.6. verſic. ſi verò eſt delegatus. extra de accuſat. & rurſum in cap. pen. nume.5. verſic. Aut enim Electores elegerunt iure proprio extra de poſtul. Prælat. & rurſus idem Panormitanus hoc docuit in c. cauſam quæ. nu.10. verſi. aut electio non tenuit. extra de elect. in quibus locis hoc ipſum ampliſſimè probat. Idem docuit Felinus in d.c. in literis, nu.4. verſic. ſecundo declara. & rurſum idipſum confirmauit, etſi non expreſsè de ipſo Ordinario, in c.2. col.3. nu.5. verſic. fallit primò, extra de treuga, & pace. Idem rurſus apertiſſimè docuit ipſemet Felinus in dicto c. qualiter, & quando. el primo, col.21. nu.37. verſic. octauò fallit, vbi recenſuit & alios Doctores. Idē elegantiſſimè docuit Decius in d.c. in literis. colum.5. nu.40. verſic. ſecundò Abbas, addens hanc eſſe communem omnium Doctorum modernorum tam in d.c. in literis, quàm in d.c. qualiter & quando. el primo. Idem docuit Vantius in tracta. de nullitatibus. c. coram quo poſſit & debeat nullitas proponi, nu.9. verſic. poteſt namque Iudex ordinarius. Idem docuit Maranta in ſuo Speculo. in c. incip. Quinta principalis diſtinctio iudiciorum. nu 47. verſic. vigeſimoſecundò differunt. Idem elegantiſſimè (vt aſſolet) docuit Andr. Tiraquell. in ſua pulchra repet. §. hoc ſermone. l. bones. ff. de verb. ſignif. in limitatione prima, declaratione quarta, addens hoc ipſum docuiſſe Ioan. And. in d.c. in literis. ſuper verſic. fructus. Io. Mon. in c. cùm expediat. col.1. verſic. item qui facit. de elect. in ſexto. & in c. ſi tibi. ad finem. de præbend. in ſexto. & Doctores vbique, quorum nonnullos recenſet ibi. Idem docuit Lanfranchus de Oriano in ſua ſolemni repet. c. quoniam contra. tit. interlocutoriæ appellationes. nu.54. verſic. ſi autem lata eſt ſententia diffinitiua. Dicens Iudicem ordinarium, qui tulerat ſententiam de iure nullā, poſſe adhuc ferre aliam. & addit ibid. nu.55. dicens ipſum poſſe pronunciare aliam ſententiam etiam primæ contrariam, vt docuit textus ſingularis, ſecundum Bald. in d.l. fin. C. de ſententia, quæ ſine cer. & ibidem Aug. & ideo ſi Iudex tuliſſet ſententiam abſolutoriam, quæ eſſet nulla, poterit iterum pronunciare condemnando, cuius contrarium dicebat Dominus Cataldinus Doctor famoſiſſimus, dum haberemus ſimul quandam quæſtionem de facto, ſed ſententia Bald. eſt ipſa veritas, quia ibi eſt textus ſingularis.

Probatur & tertiò præſens prima ampliatio rationibus allatis in probationem dictæ fallentiæ primæ, quæ ibi fuerunt tot tantiſque Legum, ac Doctorum ſentētijs, & alijs exemplis, quæ hic recenſere ſuperfluum eſſet.

Sciendum inſuper primò, quòd is dicitur & ſecundò habere iuriſdictionem iure proprio, ſeu
47 ſuo, aliquid faciendi, † in cuius perſona reſidet ratione ſui officij, aut dignitatis ius illud faciendi, ita quod à nullo ſibi talis poteſtas tribuitur. Sed is dicetur habere iuriſdictionem iure alieno aliquid faciendi, qui non habeat iuriſdictionem in ſua perſona radicatam, ſed illud facit virtute iuriſdictionis ſibi miniſtratæ, ac conceſſæ ab alio, & illud facit tanquàm miniſter eius: ita quòd potius videbitur is, cuius hic miniſter illud agere miniſterio tamen iſtius. hæc ex Bart. in l.2. §. data igitur. nu.6. verſic. ſed iuxta prædicta quæro. ff. de optione legata. & ex alijs infra citandis Doctoribus paſſim.

Sciendum & ſecundò, quòd ad cognoſcendum, quando quis iure ſuo, vel alieno dicatur eligere, vel aliud ſimile facere ſummopere ſunt notanda, erant, quæ docuit Bartol. in d. §. data. nu.7. verſic. quæro qualiter cognoſcatur an quis habeat iure ſuo ius eligendi, aut ſit alterius miniſter. Nam dixit, quòd aduertenda ſint verba ſtatuti, vel reformationis dantis poteſtatem aliquid faciendi. Nā quandoque ſunt verba expreſſa, quę dicunt, Concedimus talibus ius eligēdi, nec vlterius limitāt, & tunc transfertur in eum ius eligendi, & habet iure proprio: ſed ſi dicunt, eligimus illum, quem nominauerit talis, tunc illi ſunt nudi miniſtri, vt in l. vtrum. §.1. ff. de rebus dubijs. & ponit Innoc. in c. de pro defec. in 2. Gloſ. extra de elect. Itē debet is aduertere verba, ſi quidem reformatio diceret, & illud quod fecerit, valeat & teneat auctoritate præſentis conſilij, & tunc apparet, quòd illi non habent auctoritatem à ſe, ſed conſilium facit per eos, vt in Proœmio Inſtitu. circa medium, ibi. [Auctoritate noſtra leges componerent, pro hoc magis expreſſum reperitur in c.1. de cleric. ęgrot. lib.6. & in Clem.1. de ſupplen. negli. Prælat. Si verò eſſent verba dubia, & ambigua, vt puta dicit, quod tales eligant Poteſtatem. Hic eſt aduertendum, ſi quidem committitur illis perſonis vnus actus tantum, vt puta electio, præſentis poteſtatis, in dubio debet intelligi, quod faciant auctoritate communis, ſed ipſi ſunt tanquam miniſtri, ſed ſi committeretur vniuerſaliter, vt puta, quod Priores ſemper poſſint eligere Poteſtatem: Tunc in dubio videtur eis concedi ius eligendi iure proprio. Ratio eſt, quia iuriſdictio propria, & ordinaria nō conſueuit concedi in vna re particulari, ſed in quadam vniuerſali adminiſtratione, vt habetur in l.1. C. vbi & apud quem, & in l.1. in princ. ff. de offic. præfecti vr. & in l.1. C. ne filius pro patre. & in prima Conſtitutione Digeſtorum. §. pen. vbi facit Doctores, Iudices in Scholaribus, & intelliguntur Iudices ordinarij: quia vniuerſaliter eis conceditur, ſecus ſi particulariter, vt dixi, & per hoc videtur caſus in cap. cùm aliquibus. de reſcriptis. in ſexto. Et hæc omnia ſunt Bartoli vbi ſupra, dicentis eſſe multum notabilia, non ſolùm ad ea, quæ dicta ſunt, verum etiam ad alia.

Pone, Priores habentes arbitrium fecerunt vnū
48 ſtatutū. An ſequētes poſſint illud reuocare? † Reſpondeo, ſi quidem Priores fecerunt ex corū officio tanquā Priores, quia erat eis conceſſum. Tunc ſequentes Priores poſſunt reuocare; ſi verò fecerunt ex auctoritate adunantiæ, & ſic non fecerunt tanquam Priores, imò adunantia dicitur feciſſe magis, quàm Priores, & tunc ſequentes non poſſunt reuocare ſine auctoritate adunantiæ. Hæc Bart. vbi ſupra.

Amplia ſingulariter & ſecundò allata in dicta ampliatione prima, dicendo Iudicem ordinariū,
49 † qui nulliter iudicauerat, poſſe iterum iudicare abſque eo quod ſententiam illam nullam pronunciet, prout docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Angel. in conſil.259. incip. Dicta interlocutoria. colum.2. quem refert, & ſequitur Decius

in

in c. in litteris, col. pen. nu. 41. verſic. & adde. extra
de offic. deleg.

Limita dictam ampliationem, dicendo illā ve-
ram ſolum quando quis principaliter petierit, vt
ſententietur ſuper tali cauſa, ſuper qua fuiſſet lata
50 ſententia nulla, cùm talis † ſententia non valuerit
ipſo iure, quia tunc neceſſe non erit pronunciari
illam nullam: & ratio eſt, quia tunc hoc venit inci
denter, vt in l. 1. C. de ordine iudic. & idcircò ſuffi
ciet illam tacitè per conſequentiam pronuncia-
re, ſed ſi libellus ſuper hoc principaliter porrige-
retur, ſcilicet vt ſententia nulla declararetur, tunc
prius Iudex debebit pronunciare ſuper nullitate
ſentētiæ antequam cognoſcat de cauſa, ſuper quā
fuerat lata ſententia nulla, necnon & poſtea refor
mare poterit ſicut contingit. Hæc limitatio pro-
batur triplici medio. Primò enim per argumen-
tum in l. incerti. C. de interdict. vbi hæc habentur,
iuris non eſt orta proprietatis, & poſſeſſionis lite
prius poſſeſſis, decidi oportere quæſtionem com
petentibus actionibus, vt ex hoc ordine facto, de
dominij diſceptatione, probationes ab eo, qui de
poſſeſſione victus eſt, exigantur. hæc ibi. Dixi pro-
bari per argumentum in d. l. cùm inde adſit ar-
guendi ratio ab identitate rationis, ſic dicendo.
Cùm regula iuris ſit, quod etiam fur ſpoliatus ſit
mittendus in poſſeſſionē d. rei furatæ, ſi probaſſet
poſſeſſionem eius, etſi poſtea adiudicandus ſit,
atque cogēdus illam reſtituere ei, qui ipſius pro-
prietatem, ac. d[illegible]minium legitimum, licet per ac-
cidens non poſſeſſionem, ſic arguendo à ſimili do
cendum erit de petente ſibi declarari ſententiam
nullam, quod debeat Iudex, iuxta illius petitio-
nem procedere priùs à declaranda nullitate ſen-
tentiæ, quàm cognoſcat de cauſa, ſuper quam fuit
lata ſententia nulla ipſo iure aliqua de cauſa. Nā
ſi forſitan reperiret ſententiam de iure validā non
onerabit ſe, & partem in cognoſcenda cauſa, aliàs
à capite, & inſimul annueret petitioni ſibi factæ,
de declarando, an ſententia lata fuerit de iure nul
la, necne. Cùm iuxta petitionem partium debeat
fundari ſentētia, & iuxta limites ipſius ferri, iux-
ta tex. in Clem. ſæpe. de verb. ſignific. Probatur &
ſecundò præſens limitatio Doctorum auctoritatē:
nam ipſi ad verbum ſe ſubſcripſit Bart. in l. cùm
quærebatur, in fine. ff. de re iudic. & in l. ſi vt pro-
ponis, la prima, in fine, C. quomodo, & quando Iu
dex. citans ad hoc l. 1. C. de ordine cognit. & fa-
tetur ſe multa dixiſſe circa materiam nullitatis, &
modum procedendi in ea, in l. 1. C. quando prouo
care non eſt neceſſe. Vide ibi plenè per eum. Cu-
ius ſententiæ aſtipulatur Alex. in d. l. cum quære-
batur. in fine. aſſerens idem docuiſſe Iac. Butr. in l.
4. C. de accuſat. Idē docuit Lanfranchus de Oria-
no in repet. c. quoniam contra, titul. interlocut. &
appella, nu. 57. verſi. ſed nunquid ſit neceſſe ſuper
nullitate pronunciare. Idem docuit Ant. Capic. in
deciſ. Neap. 1. nu. 26. verſic. nec curandum, qui ci-
tat, & ſequitur ad hoc ipſum probandum Barto-
lum, & Lanfranchum in locis ſupra citatis. Idem
docuit Vantius in tract. nullitatum, titul. coram
quo nullitas proponi poſſit, nu. 8. verſic. ſi tractabi
mus, & Panor. in c. in literis, nu. 5. verſic. aut dedu-
citur. extra de offic. deleg. quem ſequitur Felinus
in c. per tuas. extra de ſent. excom. in fine. hoc alijs
medijs nitens probare, licet contrarium dixerit
in d. c. in literis, in fine. eadem limitatio probatur
per tex. in l. de qua re, ff. de iudicijs. vbi hæc habē-
tur, videlicet: [De qua re cognouerit Iudex, pro-
nunciare quoque cogendus erit.] Idem docuit
ibidem ad litteram Gloſ. in verſ. de qua re. Idem
docuit Bal. ibidem, dicens, in hoc omnes Docto-
res concordare.

Amplia & tertiò dictam concluſionem primā,
dicendo quod in tantum ipſa ſit vera, quod ipſe Iu
51 dex ordinarius † in pronunciando ſecundam ſen
tentiam loco dictæ ſententiæ primæ ipſo iure nul-
læ, non teneatur cauſam à principio examinare,
& alia acta actitare, ſed ipſum poſſe ſecundò iudi
care ex ijſdem actis iam illucuſque actitatis ante
primam ſententiam, ſuper quæ ipſam fundauerat.
Hæc ampliatur triplici medio. Primo per tex. in l.
ſi expreſſim (ipſum interpretando prout Glo. ibi.
in verſic. ab initio, & Doctor. communiter.) ff. de
appellat. idem per l. mortuo. ff. de iudicijs. vbi di-
citur, quod mortuo Iudice, actis actitatis ſucceſ-
ſor ferret ſententiam, iuncta etiam gloſ. ibidem.
Probatur & ſecundò expreſſe ſententia dictarum
gloſ. necnon Speculatoris. Io. Andr. ibid. & hac ra-
tione, cum vtile per inutile non vitietur, vt docet
tex. in c. vtile. de reg. iur. in ſexto. & per Dynum,
& alios ibi. Inde ſequitur veritas præſentis am-
pliationis, quoniam aliàs actitata ritè, quæ ſunt
per ſententiam nullam vitiarentur quod eſſe non
debet. Idem docuit Bart. in locis citandis in pro-
batinnem ſubſequentis limitationis præſentis am
pliationis. Idem docuerunt ibidem citati Alexan
der, & Felinus, ſequens Bartolum, qui Felinus id-
ipſum docuit rurſus in c. per tuas. num. 8. verſ. &
difficultas conſiſtit. dicens, hanc eſſe communem
opinionem, quam vltra ſupra citatos in dictis lo-
cis. Idem docuit Innocentius in c. dilecto. de ap-
pellat. Ant. in c. in literis. de offic. deleg. Angel. in
d. l. ſi expreſſim. & Gloſ. in l. 4. C. de accuſat. Ioan.
Bapt. Villalobos in tractatu communium opinio-
num. littera N. nume. 45. verſic. nullitas ſententiæ.
Idem docuit Capitius, Vantius, & Maranta in lo-
cis ibidem citatis.

Limita ſingulariter dictam ampliationem, pri-
mò, dicendo illam habere locum, ſolum quando
nullitas ſententiæ concernat ſolam ipſam, & appa
ret ſolùm ex ſententia ipſam eſſe nullam. Nullo
alio probato extrinſecus. nam tunc verū eſt quod
52 dicitur, quòd non ſit neceſſe, † quòd Iudex prius
cognoſcat, & pronunciet ſuper nullitatē, vt puta
ſi ex ipſa ſola ſententia orta eſſet nullitas. Cum in
ea non fuerit expreſſa certa quantitas, vt in l. 3. C.
quæ ſine certa quantitate, vel non condemnetur
Procurator, qui fuit præſens domino abſente, vt
* in l. 1. C. de ſent. omn. Iud. & ibi communiter per
Doctores. non aūt habebit ipſa ampliatio locum,
quando de nullitate ſententiæ non liquet, niſi ali-
quo probato extrinſecus. Et in actis denuo produ
ctis cū illucuſq; actitata, & producta eſſent de iure
nullius virtutis, vt puta ſi dicatur eum contra quē
fuit lata ſnīa mortuum eſſe, vel fuiſſe minorem in-
defenſum: nam tunc de hoc prius debet cognoſci,
& poſtmodum ferri ſententia alia valida ex actis
ſecundò actitatis, & non eiſdem actis primò acti-
tatis. Vel lata fuiſſet in die feriato in honorē Dei,
& huiuſmodi, nā tunc poterit dicta ſententia ite-
rum ferri ex ijſdem actis. Hæc limitatio ſic decla-
rata probatur triplici medio. Primò enim per
textum apertiſſimum in l. in ſumma. §. fin. ff. de re
judic. vbi hæc habentur, videlicet: [Si quis ex edi
cto peremptorio poſt mortem ſit condemnatus,
non

non valet ſentẽtia, quia morte rei edictum peremptorium ſoluitur. Ideoque vt inre integra de cauſa notio præſtabirur, & qund optimnm patuerit, ſtatuetur.] hæc ibi. Idem haberur in l.acta.§.fina. ff.eod. vbi hæc habentur, videlicet: [Contra indefeſſos minores, tutores, vel curatores non habentes, nulla ſententia habenda eſt.] hæc ibi. Idem probatur per rex.in l.ſi præſes.C.quomodo, & qñ Iudex.ibi. [Reperitus notionem ſuã exhibebit.] hæc ibi inter alia. Idem probatur per tex.in c.fraterniratis, extra de frigidis, & maleficiatis, vbi Innocentius Tertius caſſauit ſententiam diuortij laram per errorem probabilem cognita cauſa per ordinariũ; & ſibi relata de quadam (quæ dicebatur arcta, & inhabilis ad matrimonium) muliere, quæ poſt diuortium celebratum fuit reperta habilis, & iam eã admiſiſſe alium virum, à quo fuerat verè carnaliter cognita. Idem probatur per arg. in l.cum quærebatur.ff.de re iudic.vbi hæc habentur, videlicet: Cum quærebatur Iudex, ſi perperã judicaſſet, an poſſet endem die iterum indicare, reſpõdit non poſſe.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum in d. l. quoniam. ex ipſa benè elicitur præſens limitatio, vt peroptimè infraſcripti Doctores dixerũt: nam quid aliud nos docere volnit dicta lex in verbis illis [Eodem die iterum iudicare,] niſi quod idcircò aliam ſententiam nõ poſſet promulgare endem die, quia nnn poterat decernere ſententiam ex eiſdem actis nullis, bene tamen alio die poſt nouam cognitionem meritorũ cauſæ de nouo ventilandæ a principio, ſi eſſet ordinarius Iudex, vt apertius docuit tex. in l.ſi accuſatoribus, iuncta gln. finali, C.de accuſar. iuncta l. ſi expreſſim, in fine.ff.de appellat.& relat. necnon etiam in l.1.C.de ſent.& interloc.omn.Iudicum. vbi hæc habẽtur, videlicet, Non videtur nobis rationem habere ſententia prædeceſſoris tui, qui cũ cognouiſſet inter peritorem, & procuratorem, nõ procuratorem, ſed ipſam dominam litis condemnauit, cuius perſona in iudicio non fuit. Potes igitur, vt iure integra de cauſa cognoſcere.] hęc ibi. Probatur & ſecundò præſens limitatio Doctorum ſententia: nã ipſam tanquam de iure veriſſimam amplexata fuit gln. in fine. in d.l.in ſumma. vbi dixit, quod ab eodem Iudice fiet recognitio, ſi eſt ordinarius, aliàs ſecus, vt in l.ſi vt proponis. C.quomodo, & quandn Iudex. Idem docuit, & clariùs gloſ.in l. cum quærebatur. in verſic.non poſſe. vbi infraſcriptis verbis vtitur, videlicet & dic, ſcilicet vt ex eiſdem actis non pnſſe, ſed nouo bene pnteſt judicare, cognoſceudo iterum ſi eſt ordinarius,
53 † ſecus ſi delegatus, vt in l ſi vt proponis. C.quomodo, & quando Iudex. Idẽ apertius docuit Bar. in d.l.cum quærebatur. cnl.1. nu.2. ad verbum ſe ſubſcribens præſenti limitationi. Idem rurſus docuit ipſemet Bart.in l.ſi expreſſim.nu.1.colum.1. nu.1. verſic.quæro. dicitur hic quod cauſa de nouo ff.de appellat.& relat.expnnens gl.d.l.in verſ. ab initio, & illam concordans cum gloſ. in verſic. non pnſſe, & his verbis vſus fuit, videlicet: Quæro an eiſdem actis. Gloſa hic diſputat, & finaliter determinat, quod ex eiſdem actis. Idem in l.ſi vt proponis.C.quomndo, & quando Iudex. Contrarium videtur not.in l.cum quærebatur.ff.de re iudicata. Dic quod quando defectus, ex quo ſententia eſt nulla, reſpicit vniformiter acta ſicut ſententiam, vt ſi litigatnm eſſet cum minore indefenſo, non habente curatorem, tunc omnia de nouo debent fieri, ita poteſt intelligi l.contraria. Quando defectus reſpicit ſententiam ſolum, vt in d.l.ſicut proponis, vt quia fuit lata die feriata, vel parte nõ citata. Adde tu, ad audiendam ſcilicet ſententiã, ſecundum mentem ipſius met Bal.ibid. qui ſi intellexiſſet de prima citatione facienda ad reſpondendum libello, quæ fit in principio litis ſibi fuiſſet cnntrarius, (vt ex prædictis patuit, quod de tanto Doctore non eſt ſuſpicandum.) Tunc ergo ex iſtis actis debet indicare, vt hic, & ita intelligitur & Glo.& Leges allegatę in ea quãdoque defectus reſpicit ſententiã, & partem actorum, vt quia deceſſit reus poſt litis conteſtationem, & proceſſus eſt contra eum etiam poſt mortem ipſius vſq; ad ſententiam: nam quidem acta poſtea facta, & ſententia ſunt ipſo iure nulla, die qua mortuus eſt, vt in l.pen. & fin. ff.quæ ſententiæ ſine appell.reſcin. & ideo acta, quæ ſunt nulla, debent reſcribi, ſeu recenſeri, & ita poteſt intelligi d.l.cum quærebatur, & eius Gloſ. hęc Bar. vbi ſupra, qui eadem ferè verba clarius procedens protulit in l.ſi vt proponis.la prima, nu.5. Quęro vtrum Iudex, cui de nouo. C.quomodo, & quando Iudex. Idem docuit Bal.in d.l.4.notab.7.& 8. dicẽs, quod ordinarius poteſt corrigere ſuum errorem, quem commiſit in pronunciando, eodem modo poteſt corrigere errorem, quem commiſit in procedendo, vt in c. qualiter, & quando.el primo. de accuſatio. & ibi not. vnde ſi aſſeſſor in citando, vel in dando bannum, vel in ſimili errauerit, poterit corrigere talem errorem, imò & ipſius ſucceſſor. Idem docuit Alex.in d.l.cum quærebatur. ſequens Bart.in d.l.ſi expreſſim.ff.de appell.& adhærens ſentẽtijs quoque infraſcriptorum Canoniſtarum dixit, quod ipſi limitant in d.l. cum quærebatur per Bart. dicentem, qund vbi defectus fuiſſet in litis conteſtatione tantum, & non in actis poſtea factis, neceſſe foret non ſolum litis conteſtationem validã facere nouiter, ſed etiam omnia acta poſt litis conteſtationem ſequuram, quia cenſentur indiuidea ab ipſa litis conteſtatione, vt in c.1.& per totum. ext.vt lite non conteſtara. hæc Alex. ibi. Idem docuit Innocentius in c.In literis.col.1. verſ.ſi autẽ ſententia lara. de offic.deleg. his præciſis verbis. Si autem ſententia lata nulla ſit ipſo iure, tunc Iudex ordinarius iterum cognoſcet, non obſtante ſententia, quæ nulla eſt. Item cauſam incipiet à capite, vt in l. ſi Præſes, C.quomndn, & quando Iudex. Idem & latius Specul.in lib.2.§.qualiter autem ſententia. verſic.hoc quoque notandũ, tit. de ſent.& re iudicata. vbi poſtquàm retulit ſententiam Innoc.ibidem poſtquàm in verſic.quid ergo ſi ſententia ſit lata die feriata. Concluſit, ꝙ Ordinarius poſſit ipſam iterum ferre die non feriata, concludendo, ac ſubinferendo ſuam ſententiam, ibidem in verſ. ego dico. His præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Ego dico, quòd ſententiam perperam latam non poteſt Iudex corrigere, vel aliter iudicare etiam eadem die ex iiſdem tamen actis, vt in l.cum quærebatur.ff de re iudic. de nouo tamen bene poteſt cognoſcere, & iterum iudicare, ſi eſt ordinarius, ſecus ſi eſt delegatus. hæc ibi Speculat. qui in ipſum ibidem.§.iuxta.nu.26.verſ.nam aut fuit lis conteſtata. elegantius docuit procedens per diſtinctionem hãc (poſt allationem nonnullorum iurium hinc inde,) videlicet: Aut fuit lis conteſtata, & proceſſus habitus contra eo, qui nequit ab initio cognoſcere, vel iudicare: puta,

quia

quia non erat Iudex, vel erat excommunicatus, &
54 tunc ex illis actis non poteſt iudicari: † imò ne-
ceſſe eſt litis conteſtarionē, & cętera de nouo fie-
ri. Si autem potuit cognoſcere, & iudicare ab ini
tio, ſed & ex poſt facto contigit aliquid ante ſen-
tentiam propter quod iudicare nequit: hoc caſu,
ſi ſententiam tulit, licèt nulla ſit, non eſt opus li-
tem conteſtari de nouo, ſed ex illis actis poterit
ſententia ferri, vt in l. mortuo. ff. de iudicijs. & in
l. 4. C. de accuſat. & in c. cùm ad Sedem. extra de
reſtitu. ſpoliat. vbi de hoc mihi videtur (ſubdidit
ibidem Specul.) quòd cùm quis petit ſententiam
aliqua cauſa iuſta nullam pronunciari, in hac in-
ſtantia libellus offertur, & conteſtatio litis, & cæ-
tera fiant, & ſic curia ſeruat. Ordinarius tamen vi
dens ſententiam à ſe latam eſſe nullam, ſine libel-
lo, & ſine alia retractatione petita per libellum
ab ipſo condemnato in ſententia poteſt aliam fer
re, vt ſupra. §. qualiter. verſic. hoc quoque. hæc om-
nia Specul. vbi ſupra. Idem docuit Io. Andr. ibid.
in addit. in verſic. concor. dicens, ſi Iudex tempo-
re litis conteſtationis erat competens, & optimè
proceſſit, ſed malè iudicauit, puta tempore feria-
to, vel non in ſcriptis: procedit ſecundum mem-
brum diſtinctionis, quòd ex eiſdem actis iudica-
bitur ſecundò: Præſuppoſito, quòd probatum in
præterito, neceſſario, vel veriſimiliter concludat.
Idem in præſenti, vt ſi probaui me maiorem, vel
dominum; vel quòd in ſecundo proceſſu ſit inſpi-
ciendum tempus præteritum, & nō præſens, quod
tunc probabatur, non concludat nunc: idem, vt ſi
tractabatur de ætate litigantis tempore impetra-
tionis, vt in c. ſi eo tempore. de reſcriptis in ſex-
to. Si verò Iudex etiam competens malè proceſ-
ſit: puta, litem non conteſtando, & ſic etiam ma-
lè iudicauit, procedit primum membrum diſtin-
ctionis, ſcilicet quòd Iudex non poſſit ex eiſdem
actis iudicare, ſed opus erit ei à capite cognoſce-
re cauſam ipſam, incipiendo à talis cōteſtatione,
ac ſic deinceps ritè compilatis omnibus actis de-
nouo iudicare. hæc Ioan. Andr. vbi ſupra. Panormi-
tanus verò in d. c. in literis, nu. 4. verſic. in ordina-
rio. ſequutus fuit ſententiā Innocentij vbi ſupra.
Idem docuit Felinus in c. qualiter, & quando. el
primo. nu. 37. verſic. octauò fallit ſententia, qui ſe
ſubſcripſit ſententiæ Bartoli in d. l. ſi expreſſim. &
in d. l. ſi vt proponis. qui ad verbum ſe ſubſcripſit
præſenti limitationi, vt ſupra ad verbū retulimus.
Idem docuit Decius in d. c. in literis, col. 5. nu. 40.
verſic. ſecundò Abbas, qui recitauit ſententiā Bal.
in d. l. 4. & ſe ſubſcripſit ei. Idem docuit Lanfran-
chus de Oriano in repet. c. quoniam contra, titul.
interlocutoriæ, & appellationes. nu. 57. verſic. ſed
modò dubitatur. Dicens, quòd aut nullitas ſenten
55 tiæ † eſt euidens, ita quòd nulla requiratur pro-
batio extrinſecus: puta, quia ſententia eſt lata par
te nō citata, tunc poterit cognoſci de meritis ſen-
tentiæ, etiam nulla habita cognitione de meritis
cauſæ. ſi autem nullitas non eſt euidens, ſed requi
ritur probatio extrinſecus, puta quia ſententia eſt
lata contra mortuum ante ſententiam, tunc debet
prius cognoſci de nullitate, antequàm de meritis
cauſæ, prout docuit Bart. in d. l. cùm quærebatur.
& Angel. in l. ſi præſes. C. quomodo, & quando Iu-
dex. Hæc ipſe Lanfranchus, qui rurſus ibid. nu. 58.
verſic. ſed iuxta præmiſſa quæritur. examinans an
ex iiſdem actis dicta ſententia denuo ſit ferenda,
nec ne, ad verbum refert diſtinctionem traditam à
Bart. in d. l. cum quærebatur. & ipſi ſe ſubſcripſit.
Idem docuit Antonius Capicius noſter Neapoli-
tanus in deciſ. Neapol. 1. nu. 26. ſequens Bar. in di
cta l. expreſſim. etſi circa præſentem limitationē
explicitè nihil dixerit ipſe. Idem docuit Vantius
in ſuo tract. de nullitatibus. tit. coram quo. nu. 13.
verſic. & eſt aduertendum. Idem docuit Maranta
in ſuo Speculo, in c. incip. Quinta pars, diſtinctio
iudiciorum. nu. 47. verſic. vigeſimò differunt.
Probatur & tertiò, hac ratione præſens limita-
tio. Cùm enim Iudici ritè, & rectè volenti cū Dei
timore, & exoptanti exequi munus ſuum, opus ſit
cuncta rimari merita cauſæ coram ſe ventilatæ, vt
56 iuſtam inde ſententiam poſſit promulgare, † vt
docuit tex. in l. Pomponius. ff. de re iudic. ſed an-
tequàm Iudex cognouerit de nullitate ipſa exur-
gente ex actis non ritè actitatis, non poterit cer-
tiorari de veritate nullitatis, vtrum ipſe remanſe-
rit adhuc Iudex, vel non: cùm (prout latius ex ſu-
pradictis patuit) ſi ſententia valida fuiſſet, Iudex
etiam ordinarius in tantum ſit dicendus functus
officio ſuo, quòd nihil ſibi remanſerit, niſi pote-
ſtas ipſam ſententiam executioni mādaret per ſe,
vel per ſuum delegatum ad id ſpecialiter depu-
tandum, ſed ſi ſententia de iure inualida fuiſſet
propter acta illegitimè actitata, cùm iudicij tela
fuerit nulla, & inde ſententia nulla, & ipſe non fue
rit priuatus ſua iuriſdictione ordinaria in cogno
ſcendo de cauſa coram ſe propoſita: Inde ſequi-
tur, quòd deueniendo à primo ad vltimum dicen
dum fore ipſum Iudicem aliam ſententiam pro-
mulgare non poſſe ex actis primis, ſed ipſum opor
tere denuo de meritis cauſæ iudicialiter cogno-
ſcere, vt tandem iuridicè ad ſententiam ferēdam
poſſit deuenire, cùm prima acta fuerint inualida,
& nullius virtutis, vt expreſsè etiam docuit tex. in
l. Paulus. la prima, in ſecundo reſponſ. ff. quæ ſen-
tentia ſine appell. &c. his præciſis verbis vtens.
[Idem reſpondit aduerſum eum, qui in rebus hu-
manis non eſſet: cùm Iudex datus eſt, neque Iu-
dicis dationem valuiſſe, neque ſententiam aduer-
ſus eum dictam vires habere.] hæc ibi. Si ergo
nulla fuerunt omnia, ergo renouanda venient, vt
ſuum ſortiri poſſint legitimum effectum intentum
à partibus, propter quem litem conteſtauerunt.
Limita & ſecundò dictam ampliationē ſecun-
dam, dicendo illam, neque locum obtinere, quan
do etſi à principio cauſæ nonnulla ipſius acta fuiſ-
ſent legitimè, ac iuridicè actitata, nonnulla alia
ante ſententiam, & ipſa ſententia de iure fuerunt
57 nulla: quoniam in tali caſu, neque Iudex ordina-
rius poterit iudicare ex oībus primis actis actita
tis, & ſuper ipſis fundare aliam ſententiam feren-
dam, cùm illa ſupponatur inualida, ac nulla eſſe
ipſo iure, puta ſi non interueniſſet citatio ad vi-
dendum iuramenta teſtium, vel ſi non fuiſſet exa-
ctum iuramentum, de dicenda veritate à teſti-
bus, vel non fuiſſent admiſſæ legitimę defenſiones
partibus, vel huiuſmodi. Quapropter in ſuo robo-
re, & virtute permanentibus actis illis primis in
principio cauſæ actitatis: reliqua verò oīno erunt
denuo facienda, ac ſi nunquam fuiſſent facta, & ex
vtriſque poſtmodum elicienda erit ſententia con
demnatoria, vel abſolutoria rei, & ſic denuo ſen-
tentiam aliam ferre. Hæc limitatio probatur iiſ-
dem prorſus medijs, quibus fuit probata præce-
dens, tum quia ferè omnes Doctores ibi citatis
hoc expreſsè docuerūt, & ſunt ij, quos citauimus
in

in probationem dictæ ampliationis ſecundæ, cu-
ius eſt hæc ſecunda limitatio. Cùm & ratio aper-
tiſſima ei famuletur: Nam eadem omnino concur
rit in probationem præſentis limitationis, quam
attulimus in probationis præcedẽtis, & vltra eam
fauet ei apertiſſimè dicta regula in c. vtile. de reg.
58 iur. [Vtile nõ debet † per inutile vitiari.] hec ibi.
vbi communiter per Doctores. Cùm ergo vtile il-
lud dicatur, quod iuridicè fit, & legitimè prodeſt
proximo, & ex actis aliquibus rite actitatis par-
tes exonerentur ab incommodo expenſis, & labo-
ribus illa denuo producendi in iudicio. Idcircò
nõ debent illa tanquam vitioſa ſibi imputari pro-
pter alia ſubſequentia acta, inutiliter facta, vt pa-
tet ad ſenſum.

Limita & tertiò dictam ampliationem ſecun-
dam, dicendo ipſam locum non habere in Iudice
ordinario, qui per ſordes, ſeu ex dolo, aut lata cul
59 pa † nulliter quomodocunque iudicaſſet, ſeu ſen-
tentiam nullã protuliſſet. Nam tunc poteſtas de-
clarandi nullam dictã ſñiam, ac corrigendi ipſam
nulliter latã propter aliquẽ defectum in actis, aut
in ipſa ſententia concurſum, & iterum iudicandi
deuoluitur ad Superiorem ipſius Ordinarij, hoc
petente, ac volente eo, contra quem lata fuiſſet, vt
ab eo non ſolùm pronuncietur ſententia nulla, ve-
rum etiam & ipſa reformetur per nouum Iudicẽ,
ac ſententiam, etſi non teneatur. Nam vnuſquiſq;
eſt arbiter, & moderator rerum ſuarum, vnde ſi
voluerit, poterit petere reuocationem etiam a la-
tore ipſius ſententiæ nullæ. Hæc limitatio proba-
tur triplici medio. Primò enim per textum aper-
tiſſimum in l. abſentem. C. de accuſat. vbi infraſcri
pta habentur, videlicet: [Abſentem capitali cri-
mine accuſari non poſſe, ſed requirendũ tantum-
modo annotari ſolere, ſi deſit, vetꝰ ius eſt, & ideo
cùm abſentẽ te, & ignorantem, cui nunquam vllũ
crimen denunciatum eſſet, per iniuriam à Præſi-
de Prouinciæ in metallum damnatum eſſe dicas,
quo magis præſenti te agente (vt aſſeueras) iam
fides veri poſſit illuminari, Præfectum Prætorio
adire cura, qui quod nouo more, & contra formã
conſtitutionum geſtum deprehenderit, pro ſua iu
ſtitia reformabit.] hæc ibi. Idem probatur per ar
gumentum in c. ſi compromiſſarius. §. ſi verò. de
elect. in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet: [Si ve-
rò eligat, ſed indignum, tunc ſiue ſcienter id ſece
rint, (cùm dolus ipſius eis, qui non ſunt in culpa,
non debeat imputari) ſiue etiam ignoranter (cùm
ſuo ſit functus officio) eligẽdi poteſtas (niſi & ipſi
ſcienter electionem talem ratam habuerint) libe-
rè reuertitur ad eoſdem. Porrò eo caſu, cùm ſci-
licet indignus eligitur ab eodem, compromitten
tes (quos illius odio non conuenit prægrauari)
nequaquam (niſi ſic vt præmittitur, ratum habue-
runt) puniuntur.] hæc ibi. Dixi probari præſentẽ
limitationem per argum. in d. c. quoniam ibi va-
cat ratio arguendi ab identitate rationis, ſic ar-
guendo, ſicut ij qui ordinaria iuriſdictione præ-
diti ſunt peccantes ratam habendo electionem fa
ctam de indigno a ſuo compromiſſario delegato
pro illa vice priuantur poteſtate eligendi, vel alte
ri electionem faciendam delegandi, & huiuſmo-
di poteſtas ordinaria deuoluitur ad Superiorem:
ita dicẽdum quoque inde elicitur, quòd poteſtas
corrigendi, ſeu reformandi propriam ſententiam
nullam per ſordes ipſius Ordinarij deuoluerit ad
eius Superiorem.

Idem probatur & ſecundò Doctorum auctori-
tate. Bart. enim hoc expreſsè docuit in l. Iudex.
nu. 4 verſic. oppono, quòd Ordinarius. ff. de re iu-
dic. vbi ſequens Iac. de Aret. in l. ſi vt proponis. la
ſeconda. & Cyn. in d. l. abſentem. dixit, quòd non
ipſe Ordinarius cognoſcet de nullitate ſententiæ
procedente ex turpitudine Iudicis iudicantis. Idẽ
rurſum clariùs, ac latiùs docuit ipſemet Bart. in l.
ſi vt proponis. la prima, nu. 3. verſic. quæ verba. C.
quomodo, & quando. qui poſtquàm ibi retuliſſet
ſententiam Iacobi Butr. dicentis. Nonne regula
60 eſt, quòd vbi acceptum † eſt ſemel iudicium, ibi
finem accipere vellet, vt in l. vbi acceptum. ff. de
iudic. Quomodo ergo cùm lis fuerit cœpta coram
vno Iudice ordinario, faciet tranſitum ad maiorẽ
Iudicem (ideo ſubdebat ipſe Iacobus) ſi volo ire
ad Superiorem, vt pronuncietur ſententia nulla,
tunc poſſem: ſed ſi vellem, quòd pronuncietur ſen
tentia nulla, & iterum iudicetur, debeo facere co
ram eodem Iudice, vt in d. l. ſi preſes. cum ſimilib.
C. quomodo, & quando Iudex. & ſtatim ſubdidit
ibidem Bart. hæc, videlicet: Quæ verba quandoq;
mihi placuerunt, modò cùm diligenter inſpexe-
rim, non videtur mihi fore verum, & puto, quòd
indiſtinctè poſſit adiri Superior, vt pronũciet ſen
tentiam nullam, & iterum iudicet, & hoc probat
textus in d. l. abſentem. C. de accuſat. quæ dicit, ꝙ
ſententiam reformabit, & hoc probat text. in l. 1.
§. 1. ff. quę ſent. ſi app. reſcin. Ex quo habes, quòd
ſicut cauſa appellationis deuoluit totam cauſam
61 ad Iudicem Superiorem, † ita quòd poteſt primã
ſententiam reformare etiam ex cauſa noua, vt in
l. 1. in principio. ff. de appellat. l. fin. C. de tempo.
appell. ita etiam cauſa nullitatis deuoluit totam
cauſam ad Iudicem Superiorem, vt poſſit ſenten-
tiam reformare, quod ſentit Innocentius in c. cũ
contingat. extra de offic. delegati. quod nota (in-
quit ipſemet Bartol. ibidem) & tene menti: quia
nunquam audiuiſti à me tale verbum. hæc omnia
ipſe Bartol. vbi ſupra, qui idem repetijt in l. ſi ex-
preſſim. nu. 14. verſic. quæro coram quo. ff. de ap-
pellat. & relat. ſequens Iac. de Aret. & Cyn. in d. l. ſi
vt proponis. & in l. Iudex. ff. de re iudic. hęc Bar.
Idem docuit Bal. in l. ſi vt proponis. la prima, nu.
12. verſic. modo hic quæro. C. quomodo, & quan-
do Iudex. concludendo, ac limitando ſententiam
ſupradictam. Iac. Butr. dicit, quòd ſi nullitas ſen-
tentiæ proueniat ex dolo, vel iniquitate, & talia
allegentur, tunc poteſt adiri Superior, vt in d. l.
abſentem. Si verò ex errore, & ille allegetur, & ex
ijſdem actis debeat proferri ſententia, tunc adeun
dus erit Iudex, qui nullam tulerat ſententiam. &
hoc habebit locum ſententia Iac. Butr. Idem rur-
ſus Bal. repetijt in l. 1. nu. 13. verſic. Quintò quęro.
C. quando prouoc. non eſt neceſſe. & rurſum in l.
tale pactum. §. qui procurauit. nu. 24. verſic. Duo-
decimò quæritur. ff. de pactis. cuius verba referã
in probationem primæ ſubſequentis limitationis
præſentis limitationis tertiæ. vide ergo ibi. Idem
docuit Angel. in l. ſi præſes. C. quomodo, & quan-
do Iudex. & in d. l. ſi expreſſim. col. fin. Idem do-
cuit rurſus Iac. de Aret. (vt refert Vantius, loco in-
fra citandus.) in l. eos. C. de appellat. Idem docuit
Paris de Puteo (Neapolitanus noſter) in ſuo tra-
ctatu de ſindicatu. in verſic. corruptio. c. 1. num. 5.
verſ. quòd Iudex corruptus. Idem docuit dictus
Vantius in ſuo tract. de nullitate, titul. coram quo
null. propo. nu. 10. verſic. Et quòd Iudex appellat.

Idem

Idem docuit Salyc.in d.l.ſi præſes.col.3.in verſic.
quæro ſniam.Idem docuit Alex.in conſ.79.incip.
Perſpectis verbis,col.2.lib.2.& in cōſ.184. incip.
Viſo tit.eod.lib.2.& in conſ.53.in princ.lib.5.Idē
docuit. Ex Canoniſtis verò infraſcripti ſe ſubſcri-
pſerunt pñti limitationi. Nam idem ſentijt Ant.
de But.in c. in literis.de offic.deleg. Idem docuit
Panor.in d.c.in literis.in fine.nu.4.& 5.ext.de of-
fic.deleg.Nā ibi ad verbum refert ſniam Bar.in lo
cis ſupra à me citatis, quē ſequitur concludens,ꝙ
Superior poterit adiri, vt non ſolùm pronunciet
ſniam nullam,verum etiā reformet, ſicut cōtingit
in remedio appellationis,ꝙ eſt ſingulariter notā-
dum, quemadmodū appellatio deuoluit cauſam
ad Superiorem, vt poſſit etiā ſniam reformare, vt
in c.Raynaldus, & c.Raynutius. ext.de teſtamen-
62 tis.Ita cauſa nullitatis, † & non tradas hoc dictū
obliuioni: Nam ſingulariter limitat. c.paſtoralis.
ext.de offic.ordin. vbi dr̄,ꝙ citra appellationē nō
poteſt ſe impedire Archiepiſcopus de cauſis ſub-
ditorum ſui ſuffraganei: Nam debet ſuppleri per
aliud remedium æquipollens, puta ſi dicatur per
viam nullitatis,& tenebis hoc menti,quia nō me-
mini tactum per Canoniſtas.hæc omnia Panor.cu
ius ſniam omnino intelligas, iuxta ſniam Bart.in
ſupradictis locis à me, & ab ipſomet Panorm.ſ.in
caſu nullitatis ſententiæ incurſæ propter iniquita
tem,ſordes,ac dolū ipſius Iudicis ordinarij: cū a-
liàs nō poſſet priuari ſua iuriſdictione ordinaria,
niſi ſolum per viam appellationis,vt ipſemet Bar.
& alij dixerunt,de quo infra latius dicetur. Idem
facit quod docuit Dominicus in d.§.ſi verò.col.1.
verſ.item contra Gloſ.ſequens Io.de Imol.dicen-
tem, quòd poteſtas eligendi transferri poteſt ad
aliquem dupliciter, aut à iure,aut ab homine: ſi à
iure, & tunc aut originaliter, aut accidentaliter,
puta propter delictum,vel negligentiam Superio
ris:ſi primò tunc dicetur, ꝙ ſi is elegerit nulliter,
63 † poterit iterato eligere: ſi ſecundò tunc dicendū
erit,ꝙ vnica electio conſumat poteſtatem illius,
& poteſtas eligendi redijt ad primum,vt not.Gl.
in verſ.integrum. C.ſi electio.de elect.in ſexto.ex
his ergo vr̄ argui poſſe pro veritate præſentis limi
tationis,iuncto text. in d.c.ſi electio. vbi dr̄ Ele-
ctores ordinarios non priuari iure electionis de-
nuo faciendæ,ſi prima non fuerit ſine ſuo dolo,ac
fraude ſortita ſuum effectum,arguendo à contra-
rio ſenſu: ſic ergo in propoſito eliciendum ex di-
ctis Doctoribus erit,ꝙ qui nulliter ſententiā pro-
nunciauit doloſè, ſeu propter ſuam iniquitatem,
facultas illam reuocandi, ſeu aliam pronuncian-
di,deuoluitur ad ipſius Superiorē,neq; ſibi poſ-
ſit patrocinari fraus, aut dolus proprius. contra
tex.in c.ex literis. ext.de dolo,& contum.& alia
vulgata iura. Idem docuit Philip. Franchus in c.
dilecto.q.27.& in c.ad audientiam.in fi.de appel.
Idem Io.Bapt.Ferret.in conſ.209.ante nu.8.Idem
docuit Lapus (& ibi Mandoſius in verſic.impu-
gnaret) in ſua prima alleg.in verſ.concludit. con-
cludens eſſe vtile appellanti, vt non cognoſcatur
de nullitate ſniæ ab ipſius latore, ne ab illo læde-
retur. cùm non præſumeretur ipſum impugnatu-
tum proprium proceſſum. Idē docuit Feli.in d.c.
in literis.nu.4. verſ.quis dicatur eſſe Iudex cōpe-
tens in cauſa nullitatis. Idem docuit Dec. in d.c.
in literis. Idē Feli. perpulchrè in c.per tuas.nu.8.
de ſent.excom. Probatur & tertiò præſens limita-
tio hac ratione,quæ talis reddi poterit,videlicet:
Cùm enim idcirco vnuſquiſque de ſentētia con-
tra ſe cōqueri ſtudeat coram Superiore ordinarij
Iudicis illam fulminantis per malitiā,ſeu per do-
lum, vt ipſa reuocata, ille talis executione ipſius
non ſuſtineat aliquod iniuſtum detrimentum:
cùm veriſimile fuerit latorem ipſius non ita facilè
illam reuocaturū fore,ne taliter detegeretur pro-
pria turpitudo, quam forſan credit eſſe alijs ab-
ſconſam. Inde ſequitur iure optimo per veritatē
præſentis limitationis fuiſſe conſultū ipſis miſeris
iniuſtè condemnatis à maligno Iudice.

Sublimita ſingulariter primò d.limitationē ter
tiam,dicendo ipſam verificari in oībus caſibus ſu
pradictis,intelligēdo illam tn̄ extra terminos in-
fraſcriptarum limitationum. Nā primò erit limi-
tanda, quoad ſuſpenſionē executionis ipſius ſniæ
nullæ iam commiſſæ ab Ordinario, eo ꝙ etſi nul-
64 litas † ſniæ latæ det facultatem ipſi (contra quem
illa lata fuerat) adeundi Superiorem Iudicis or-
dinarij latoris ipſius pro illius nullitatis declara-
tione,ac reuocatione, etiam ſine vlla appellatio-
ne facta ab ea: Tamen omnino fatendum de iure
erit,ꝙ non adeo tranſlata,ſeu deuoluta omnimo-
da iuriſdictio ſit ad illum Superiorem aditū pro
talis ſententiæ reuocatione facienda (cauſa prius
cognita) ſit deuoluta,quin lator talis nullæ ſniæ
impediatur (quando ſuſpitio eſt,ꝙ pars condem-
nata recurrens ad Superiorem pro ſniæ nullæ irri-
tatione, ac declaratione, hoc malitioſè faciat, vt
retardet executionem d.ſniæ, cùm in hoc incolo-
ratè procedat ad petendam reſtitutionē in inte-
grum) ab illius executione,quin poſſit illā exequi
ipſe Ordinarius,vel alter de eiꝰ mādato ante d.co
gnitionē,ac declarationē nullitatis ipſius ſniæ fa-
ctā, & ſibi intimatā à d. Superiore adito ꝑ modū
grauaminis ſibi expoſiti ꝑ ſupplicationē pro reuo
catione tali impetrāda,petēdo reſtitutionē in in-
tegrū. Nā poſt 10. dies excurſos poſt ſniam latā à
iure victo indultos ad appellādū, iſto interim la-
tor d.ſniæ talē ēt nullā executioni mādari poſſet:
& talis executio poſtea nō poſſet reuocari ꝑ mo-
dū attētati,cū nullo iure hoc ipſum reperiat cau-
tū,licèt poſtea victoria obtēta ſup nullitate à d.Su
periore adito per modū grauaminis, mediāte ſup
plicatione ex ſuo officio vigore talis deuolutæ iu
riſdictionis ad ipsū caſſandū veniat quicq̄d factū
fuiſſet ꝑ Iudicē illū inferiorē ordinariū,exequēdo
d.ſniam nullā,nō ex ſpāli natura nullitatis, ſed ex
gn̄ali natura actionū iudicialiū,aliàs ꝓhibitio-
naliū,& hoc tanq̄ factū à nō hn̄te in illo caſu nul-
litatis iuriſdictionē, & adeo illud factū reuocat̄,ꝙ
non poterit illud reuiuiſcere, ēt ſi talis ſnīa nulla
cōfirmaret̄:& rō eſt, qa cùm per talē quærimoniā
deuoluta fuerit iuriſdictio ex Iudice ordinario la
tore d.ſniæ nullæ ꝑ malitiā victoris contrarij latæ
ad d. Superiorē (qui loco illius ſucceſſit) d. lator
interim habebit̄ ꝓ mortuo,vel ꝓ nullo,quoad ef-
fectū d.ſnię nullę executioni mādatę reuocādū in-
tegraliter.Hęc limitatio ſic declarata ꝓbat̄ tripli
ci medio. Primò.n.per arg.apertiſſ.in c.ſuſcitata.
ex̄.de ī integr.reſt.vbi Innoc.III.infraſcriptis vſus
fuit verbis,videlicet: [Suſcitata ſuper diuerſis ar-
ticulis inter Burgēſem Epūm, & Ouiēſe Monaſte
rium qōne, & infra. Nos intellectis,q̄ vtraq; pars
propoſuit corā nobis ſuꝑ quatuor articulis ꝑnota
tis,Monaſteriū Ouienſe iuſtitia condemnauimus
exigēte. Snīa verò lata,Procurator Monaſterij ad
probandum præſcriptionem factā tam ſuper qua-
tuor articulis prænotatis,q̄ etiam ſuper quibuſdā
decimis per trāſactionem acquiſitis, & infra. Re-

ſtitutionem in integrum nomine Monaſterij poſtulauit, quam eidem duximus indulgendam, & infra. Nè verò per excogitatam malitiam (ſicut ex præſumptionibus pluribus videbatur) effectũ ſententiæ in damnum Epi contingeret impediri, nevè Monaſterium per executioné ſniæ, propter diuerſas ſuſpitiones incurreret detrimentum: Nos æquitate penſata, iure duximus prouidendum, vt ante omnia ſupradicta ſniã executioni mãdetur, & infra: Volumus nihilominus, & mandamus, vt ab ipſo Epo recipiatis idoneam cautionem, ꝙ ſi Monaſterium in cauſa ipſa præualuerit, vniuerſa, quæ medio tempore ſniæ ipſius occaſione perceperit, Monaſterio reſtituat memorato.] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d. c. ſuſcitata. Nã etſi pñs noſtra limitatio explicitè ibi non contineatur, cũ ſolum ibi loquatur text. d. ſnia lata à Summo Pontifice, qui eſt Princeps Principum, & nõ habet Superiorem, & non de alio ordinario inferiore Iudice. Tamen ſi bene deciſio ipſius librabitur, comprobabitur ipſum idem docuiſſe inolucite de ſententia Ordinarij inferioris executa ab ipſo, aut ab eiuſdem miniſtro, cùm ibi vacet argumentũ à maiori ad minus affirmatiuè tali pacto, ſi ſnia lata ab eodem Iudice non recognoſcente Superiore, erit executioni mãdanda: reſeruato tñ iure ſuo ei contra quẽ fuerat lata, pro fraudibus vitandis reorũ, quas Iudex tñ potuiſſet aduertere ante ſententiã, quãtò magis Ordinarius inferior iure ſuo fungẽs poſt decendium tranſactum ſtatutũ ad appellandum, poterit exequi ſuam ſniam, ne videretur grauare partem aliam, in cuius fauorem ipſam ſententiam tulerat: cùm in tali caſu dicenda fuerit dicta ſnia tranſacta in rem iudicatam, antequàm de ipſius nullitate doceatur apud Ordinarij Superiorem, eo magis, ꝙ poterit apud ipſum peti reſtitutio in integrum aduerſus eã, tanquã nullam de iure, & ſic ſibi conſuleretur. Idẽ probatur per tex. in l. 2. C. ad l. Corn. de fal. vbi hæc habentur, videlicet: [Satis apertè diuorum parentum meorũ reſcriptis declaratum eſt: cum morandæ ſolutionis gratia à debitore falſi crimen obijcitur, nihilominus (ſalua executione criminis) debitorem ad ſolutionem compelli oportere.] hæc ibi. iuncta glo. in verſic. obijcitur. Idem probatur per arg. in Authent. Quæ ſupplicatio. C. de precib. Imper. offer. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Quę ſupplicatio glorioſiſſimis Præfectis, vel eorum Conſiliarijs, vel cauſas introducentibus intra decem dies poſt ſententiã offerenda eſt, quo ſubſequuto, ſnia non aliter executioni mãdabitur, niſi victrix, pars dignã fideiuſſionem præbuerit, tantum reſtituendi, cum legitimis augumentis, quantum fuerit in condemnatione, ſi legitima retractatione, ſnia reſoluet, niſi ſub hac forma ſupplicatio porrigatur, executio cauſæ ſine fideiuſſione ꝓcedet, retractationis iure illi ſeruãdo, qui ſe grauatum putauerit, vt intra bienniũ ſupplicari poſſit Imperatori.] hęc ibi. Hoc ipſum ferè ad verbum ſtatutum fuit in Auth. vt ſpõſal. largit. §. aliud. & rurſus in l. 1. C. de ſent. Præfect. Prætor. Dixi probari per argum. in d. Authent. eliciendo probationem pñtis limitationis eodẽ modo, quo & elicimus ex d. c. ſuſcitata. Nec obſtat, ꝙ in d. Auth. nulla habeatur mentio de petitione in integrum, porrecta Principi, vel inferiori Ordinario, cùm militet eadem ratio, quã attulimus ſupra in declarationẽ d. c. ſuſcitata. Sed de ſupplicatione, quæ (propriè ſumpta) longè diſtat à petitione reſtitutionis in integrũ, vt paulò poſt dicemus, & probabimus. Nam in materia pñtis limitationis ſumimus ſupplicationem largè dictã, quæ non differt à petitione reſtitutionis in integrum, cùm executio ſniæ fieri non poſſit, niſi poſt decem dies à die latę ſniæ iurib. vulgaribus, & ſpecialiter in c. quoad conſultationem. de re iudi. infra quem terminum poterit ſolum porrigi appellatio, vel petitio reſtitutionis in integrũ: cùm ambo ſint remedia ordinaria à iure indulta. Idẽ probatur per arg. in c. non ſolum. §. illa verò. de appellat. in ſexto. vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Illa verò, quæ poſt appellationem interpoſitã ante diffinitiuam ſniam innouantur, donec appellationis cauſam verã eſſe conſtiterit, reuocari non debent, niſi Iudex appellationis poſtquã ſibi conſtiterit per appellationẽ emiſſam ex cauſa probabili fore ad ſe negotium deuolutũ, inhibeat canonicè Iudici à quo appellatum extitit, ne procedat: tunc. n. quicquid poſt inhibitionẽ hmõi fuerit innouatum eſt (licèt cauſa eadẽ non ſit vera) per eundem appellationis Iudicem ante omnia in ſtatum priſtinum reducendum.] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d. §. qm̃. etſi explicitè ibi veritas pñtis limitationis non habeatur, bene tñ implicitè, cùm inde eliciatur, ꝙ innouata poſt appellationẽ ab interlocutoria non poſſit Iudex, ad quem reuocare, niſi cognita de iuſtitia appellationis hmõi, ac per conſequens de iuſtitia quærimonię Iudici ad quem expoſitę de iniuſtitia ſniæ interlocutoriæ: arguẽdo ergo à ſimili in caſu, nõ appellationis, ſed ſupplicationis executio facta ipſius ſniæ nullæ non poterit retardari à Superiore, ad quẽ fuit habitus recurſus pro annullatione d. ſniæ latæ, donec de ipſa cognoſcat. Idem probatur quàmapertiſſimè per tex. in l. 2. C. ad l. Cornel. de falſis. vbi hæc habentur, videlicet: [Satis apertè diuorum parentum meorum reſcriptis declaratum eſt, cùm morandæ ſolutionis grã à debitore falſi crimẽ obijcitur, nihilominus ſalua executione criminis debitorem ad ſolutionẽ compelli oportere.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in l. debitoribus. §. ſi qui. ff. de re iudic. vbi hæc habentur, videlicet: [Si qui tamen per contumaciam magis, quàm quia non poſſit explicare pecuniam, differat ſolutionem, pignoribus captis compellendi ſunt ad ſatisfaciẽdum ex forma, quã Caſſio Proconſuli Diuus Pius in hæc verba reſcripſit. Hi, qui ſibi fatebuntur ſe debere, aut ex re iudicata neceſſe habebunt reddere tempus ad ſoluendum detur quod ſufficere pro facultate cuiuſque videbitur, eorum qui intra diem, vel ab initio datum, vel ex cauſa poſtea prorogatum ſibi, non reddiderint, pignora capiantur, eaque ſi intra duos menſes non ſoluerint, vendantur. Si quid ex pretij ſuperſit, reddatur ei, cuius pignora vendita erant.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in l. fina. C. ſi ex falſis inſtrumentis. vbi hęc habentur, videlicet: [Iudicati executio ſolet ſuſpendi, & ſoluti dari repetitio, ſi falſis inſtrumentis circumuentam eſſe Religionem iudicantis (crimine poſtea falſi illato) manifeſtis probationibus fuerit oſtenſum.] hæc ibi. Dixi probari per argum. in d. l. fina. præſentem limitationem, quoniam licèt explicitè illa ibi non contineatur, bene tamen implicitè: cum inde dicatur, quòd ſi ſtatim, id eſt per appellationem, aut in integrum reſtitutionis petitionem infra decẽ dies à die latæ ſen-

tæ ſen-

Digitized by Google

tæ ſenteotiæ huiuſmodi recurſus habeatur ad Su-
periorem, & ab ipſo obtenta facultas executionis
faciendæ per ordinarium Iudicem ipſius latorem
poſt illos decem dies (indultos à iure victo ad ap
pellandum) retardatio, ſeu ſuſpenſio, ſi ſtatim non
poſſet victus probare nullitatem eius. Sed ſi recur-
reret ad Superiorẽ ordinarij latoris poſt 10.dies,
per ſupplicationem, & ſi non ſuſpenderetur execu
tio illius, tamen cognita de nullitate ſibi, & ſentẽ-
tia lata ſuper nullitate ſententię reperta, concede
retur ei repetitio eorũ, quib. priuatus fuiſſet per
dictam ſententiam nullã. Quapropter meritò di-
ximus probari præſentem limitationem per arg.
in d.l.ſic.cùm ſupponatur, ꝙ poſt decem dies ordi
narius Iudex exequutus fuerit ipſam ſententiam
nullam per ſeipſum, vel per alium ad hoc ipſum
deputatũ. Probatur & ſecundò præſens noſtra li-
mitatio Doctorum ſententia infraſcriptorũ. Nam
Gl.io r.ex literis. verſ.ſupplicauit.ext.de in integ.
reſtit.dixit, ꝙ voicuiq; licet ſupplicare, quantum-
cuoq; fuiſſet remota appellatio. Sed in hoc differt
ſupplicatio ab appellatione, q̃a appellatione in-
terpoſita nil eſt ionouandũ: ſed pendente ſuppli-
catione mandatur ſnĩa executioni, præſtita cau-
tione, ꝙ oĩa reſtituat, ſi ſnĩa fuerit retractata, vt in
Auth.quæ ſupplicatio.C de prec.Imp.offer.ſic in
reſtitu.in integrũ, qñ ſuſpectus eſt, qui petit reſti-
tui, mãdatur ſnĩa executioni ſub conſimili cautio-
ne, vt in c.ſuſcitata.ext.de in integ.reſtit. Idẽ etiã
docuerunt infraſcripti alij Doctores, inter quos
fuit Innoc. qui in c.cùm in iure, ferè per totũ.ext.
de offic.deleg.his præciſis verbis vſus fuit, videli-
cet: Si dicatur ſnĩa nulla, vel etiã retractãda, tunc
Superior Iudex non mandabit ſnĩam executioni,
niſi priùs de his cognoſcat, vt in l.ſi Prætor. ff. de
Iudic. & C.nil innouan.appel.pend.per totũ. Alij
dicũt, & fortè meliùs, ꝙ propter hãc exceptionẽ,
ꝙ ſnĩa non tenet, vel quia vult implorare officium
Iudicis ſuper ſnĩa irritanda non differt executor
executionẽ, niſi qñ ex probabili, & neceſſaria cau
ſa fuit abſens condemnatus: & ſic loquitur tex.in
d.l.ſi Prætor.arg.pro his: q̃a ſi collatione, vel in-
ſtitutione facta nõ eſt differenda executio, vt in c.
conſuluit.ext.de appel.& in c.poſt electionẽ. ext.
de conceſſ.præb.& in c.ſuſcitata. ext.de reſtitu.in
integr.multò minus eſt differenda executio ſnĩæ,
niſi ſuper hoc eſſet infamia, vt in c.accedens.ext.
de accuſ. Itẽ vbi eſt hoc ius, ꝙ lis mota impediat
executioõẽ ſnĩæ: imò nulla talis exceptio impedit
executionis ſnĩam, vt io d.c.ſuſcitata. Lex autẽ ſu-
pra citata, ſ.d.l.ſi Prætor. in fine non contradicit:
quia illud intelligitur, qõ abſeos ex cauſa probabi
li appellauit à ſnĩa contra eũ, quaſi contra contu-
macẽ lata, & ſic cõi iure ſnĩa mãdari nõ dẽt execu
tioni, niſi prius cognoſcatur ſuper appellatione,
Vel expone aliter, vt not.io c.de cætero. extra de
ſent.& re iudic.(Adde tu, ꝙ ibi hæc habeãtur, vi-
delicet: [De cætero noueris, ꝙ ſi ſnĩam à nobis la
tam præcipimus per aliquẽ executioni mandari,
& fraus interuenerit, nõ eſt facultas executori de
toto negotio cognoſcẽdi, ſed deferri quæſtiones,
quæ inciderint, ad Sedem Apoſtolicã oportebit.]
hæc ibi.) Si antẽ ſubdito mãdet ſiue ſit ordinariꝰ,
65 ſiue delegatus, cui qoantum ad executioõẽ † ſnĩæ
omnes ſubditi delegãtis intelliguntur ſubditi, dẽt
obedire, quouſq; Superior cauſam, vel negotium
audiat, vel cõmittat, vt in c. paſtoralis.§.pręterea.
ex̃.de offic.deleg.ſi tñ veriſimiliter proponeretur,
nulla vel retardãda ſnĩa, debent conſulere illũ, qui
tulit ſnĩam, & expectare ſecundum mandatũ.arg.
contra.in c.ex literis.ext.de offic.deleg.& in c.cũ
contingat.ext.de reſcrip.vbi dr̃, ꝙ oõ ſemper exe-
quenda ſuot mandata delegati à ſubditis, ſed illa
loquuotur, qñ eſt dubitatio de fundamento, ſ.an
babuit iuriſdictionẽ: quia tunc ſuperſedere deber.
arg hic. ſecus aũt ſi cõſtaret de iuriſdictione. Sed
dubitatio eſſet de alijs: puta quia nulla, vel iniqua
dr̃ ſnĩa: quia tunc ſemper illã ſubditi exequi dẽnt.
Idẽ eſt ſi ſit appellatũ, ſed nondum eſt à Superiore
recepta appellatio, nec ſuper ea reſcriptum. Nam
tunc pp dubiũ, nec eſt alius, qui inhibeat, mãdari
dẽt executioni: ſed ſecus dñt aliqui, ſi appellatio
recepta eſt à Superiore: quia tunc ſubditi nõ man
dabunt executioni. Ordinarij aũt ſnĩa ſemper exe
cutioni mandabitur: q̃a de eius iuriſdictione cõ-
ſtat, vt in c.ſicut nobis.ext.de re iud.hæc ille. Qui
idipſum rurſus breoius docuit in d.c.ſuſcitata.in
verſ.nota vtile ius.his pręciſis verbis vtens, videli
cet: Nota vtile ius nimiũ, ſ.ꝙ vbi præſumptiones
66 † ſunt contra petentẽ reſtitutionẽ mandanda eſt
ſnĩa executioni: aliàs cõtra, vt in l.vnica de in in-
teg.reſt.poſt.ne quid oovi fiat.(Adde tu, ꝙ ibi hęc
habentur, videlicet: [Poſtulata in integrũ reſtitu-
tione, oĩa io ſuo ſtatu eſſe debere, donec res finia-
tur, perſpicui iuris eſt: idq́; curabit is, ad cuius par
tes ea res pertinet.] hæc ibi.) vel dic, hic petebat
reſtitutionẽ io integrũ aduerſus ſnĩam Principis,
quæ non datur, niſi per ſupplicationẽ peteretur, &
67 ſupplicatio † nõ impedit executionẽ, ſi poſt decẽ
dies petatur, vt not. in c.ex literis.ext.de offic.de-
leg. & ſic intelligitur l.minor an. ff.de minor. vel
dic ſpeciale in ſnĩjs latis à Principe, vt io eis præ-
textu reſtitutionis io integrum, oon impediatur
executio ſnĩæ. Idẽ rurſus docuit ipſemet Innoc.in
d.c.ex literis. in verſ. item ſupplicatio. bis vtens
68 verbis, videlicet: Itẽ ſupplicatio † dr̃ largè quæli-
bet præcum porrectio. Dr̃ autẽ ſtrictè quædã beni
gnitas Superioris ad remoueudũ, quæ malè acta
credit, ſ.qñ interponitur à ſnĩa Præfecti Prætoris
cognoſcentis principaliter de hac cauſa appell. ſi
per appellationẽ ad eum ſit delata, nõ licet ſuppli
care, vt in rubr.C.ne liceat in vno, &c.& ſemel tm̃
ſupplicar̃, & quidã libellus ſupplicatioõẽ cõtinẽs,
porrigitur referẽdus: ſolus autẽ Princeps, vel Præ-
fectꝰ cognoſcet de ſupplicatione, & ſic tm̃ eis ſup-
plicabit.(Adde tu, ꝙ in Panor.in c.ex literis.nu.11
verſ.& ita intellige dictũ Ionoc.ex̃.de reſtit.in in-
tegr. ꝙ ipſe Innoc. loquar̃ de ſupplicatione ꝓpriè
dicta, cuius admiſſio cõcedir̃ ex ſola benignitate
Principis, nõ autẽ de ſupplicatione largè ſumpta,
de qua eſt ſermo io pñti noſtra limitatione, vt ex
propoſitis io ea apparuit apertiſſimè, & rõnẽ hu-
ius ipſe Panor.ibi aſſignans, dixit eſſe, quia ſolius
Priocipis eſt tollere ius alterius, vel legis diſpoſi-
tionẽ ſine cauſa extrinſeca apparẽte, vel qñ ſuppli
catur Principi, vt propria ſua ſnĩa reſcioderer̃, vel
vt aliàs iudicer̃ ſuper eodẽ cauſa, cũ loquamur de
ſnĩa lata ab Ordinario inferiore, & non delata à
Principe, vt apertiſſimè elicitur ex contextu ver-
borum d.c.ſuſcitata, necnoo & pñtis limitationis
noſtrę. Sed ſi ſupplicetur infra decem dies, nihilo-
minus mandabir̃ ſnĩa executioni, dũmodo caueat
victor, ꝙ tantũdem reſtituet, ſi reſoluatur ſnĩa. Si
verò poſt decem dies infra biennium ſupplicetur
nihilominus mandabitur ſentẽtia executioni, nec
dabit fideiuſſorẽ victor, & computatur hic bien-

nium, ex quo Imperator ſucceſſit in cognitione
Præfecti, vt in l. 1. C. de ſent. Præſ. Præt. & ita vide-
tur, quòd ſupplicare licèt ei, a quo non licet appel
lare, ſcilicet à Præfecto Prætorio, & Principe, vt in
l. ſi quis aduerſus. C. de precibus Imper. offerend.
Item pendẽte appellatione, nihil nouari oportet,
vt in l. 1. ff. nihil no. appel. ſecus pendente ſuppli-
catione, vt dictum eſt, vt in Authent. Quæ ſuppli-
catio. C. de precibus Imper. offer. Item appellatio
ſit tantum infra decẽ dies, ſupplicatio infra bien-
nium, niſi fiat eidem Iudici, quia debebit fieri ſo-
lùm infra decem dies, ſecundum aliquos, quos nõ
fuit ſequutus Innocentius ibidem: Cùm ſubdide-
rit, quòd ſolius Principis ſit admittere hanc ſup-
plicationem, & non inferiorum ordinariorum.
Hæc omnia ſunt verba ipſius Innocentij, vbi ſu-
pra. Cuius ſententia apertiſſimè probata fuit præ-
ſens noſtra limitatio: cum ferè ad verbum ipſam
Innocentium docuiſſe comprobetur eiuſdẽ verbis
ſupra recenſitis, eo magis quòd longè apertiùs ip-
ſemet Innocentius in c. poſt electionem. col. 2. ſu-
per verſ. [Inſtitutio] ipſius Canonis. extra de con
ceſſ. præben. præſeuti noſtræ limitationi ſe ſubſcri
pſit his præciſis verbis vtens, videlicet: Sententiã
iſtã iuſtificat vehemens præſumptio, quæ erat con
tra illos, qui obijciebant exceptionem renuncia-
tionis, & abiurationis, & hoc facerent cauſa mo-
randę poſſeſſionis, vt in l. 2. C. de fal. inſtrumentis:
ſi autem hæc præſumptio non ſubeſſet, non video
cauſam, quare non ſit legitima exceptio etiã poſt
rem iudicatam: ſi autem obijciantur exceptio de
aliquo, quod præcedat inſtitutionem, vel ſuiam;
tunc præſumitur, quòd proponitur ad morandum
dationem poſſeſſionis, vel executionem ſentẽtiæ,
cùm ſint quaſi conſequutiua ad illam: & ideo non
eſt de facili audienda, vt not. in c. cùm olim. extra
de cauſ. poſſ. & propr. & in c. cùm olim. de dolo, &
contum. & in c. conſtitutus. de appellat. & in c. de
cætero. de rę iudic. Sed dices, ſi agenti ex mutuo,
vel actione alia, & exhibenti inſtrumentum ſuper
eo, quod petit; obijciatur exceptio pacti, vel con-
ſimilis: Nunquid propter hanc contrariam præ-
ſumptionem reſpuet exceptionem? Reſpondeo, ꝙ
quãdo proceditur ordine iudiciario, de facili nõ
debent ſequi præſumptiones huiuſmodi. c. in pri-
mo. 2. q. 1. ſed in his, vbi non ſeruatur ſolemnis or
do iuris, magis poſſunt ſequi huiuſmodi probabi
les præſumptiones, vt in l. 1. C. vt in poſſ. legat. &
l. 3. C. de edicto Diui Adria. toll. Poteſt tamen di-
ci, quòd etiam quando proceditur cum ſolemni
ordine iuris, quòd ſi Iudex vehementer ſuſpicare-
tur pactum, de non petendo tantum proponi cau
ſa morandæ litis, ꝙ non male faceret, ſi hac exce-
ptione non admiſſa, ſententiam ferret, nec caſſabi
tur ſententia propter hoc, quòd non admiſit exce
ptionem, niſi probet veritatem exceptionis, ad
quam probãdam ſemper dicimus eum admitten-
dum, etiam ſi procedatur ſine ordine. hæc Innoc.
vbi ſupra. Idem docuit Specul. in lib. 2. tit. de ſup-
plicatione, §. ſupplicari poteſt. nu. 3. verſic. & per
hoc. & in §. ſequitur. nu. 2. verſic. Item à ſententia.
& in §. differt autem. per totum. vbi his præciſis,
ac notatu dignis verbis vſus fuit de materia præ-
ſentis limitationis, quæ ſummoperè eius perfectæ
notitiæ, ac deciſioni deſeruiunt, videlicet: Sup-
plicari poteſt à ſententia Imperatoris, vel Papæ,
vel Præfecto Prætorio, à quibus appellare non li-
cet. Nam licèt nõ ſit veriſimile illos iniquè iudi-
69 caſſe, ſupplicari † tamen poteſt ab eiſdem: quia
ſupplicatio continet petitionem veniæ proprij er-
roris, vel allegationem circumuentionis aduerſa-
rij. Sed aduertendum, quòd à ſententia Præfecti
ſolum ſupplicari poterit, cùm in cauſa principali
pronunciauit: ſecus in cauſa appellationis, vt in
l. ſi quis. C. de precibus Imper. offer. & idcircò cita
tæ perſonæ ſolùm examinare, & diffinire poſſunt
cauſam ſupplicationis, & ſi infra decem dies ſup-
70 plicetur, † poterit ſententia executioni mandari,
ſi tamen victor ſatiſdederit de reſtituẽdo omnia,
ſi ſententia fuerit iuſte reſoluta. Si autem non ſup
plicauerit infra decem dies, habet biennium ad
ſupplicandum Principi, quod biennium compu-
tatur, ex quo Imperator ſucceſſit in cognitione
Præfecti, vt in l. prima. C. de ſentent. Præfect. Præ-
tor. Sed tunc executio ſententiæ fiet, nec victor
ſatiſdabit de reſtituendo, vt in Authent. Quæ ſup-
plicatio. C. de precibus Imper. offeren. & in Au-
thent. vt ſponſal. largit. §. aliud. & in l. prima, C. de
ſentent. Præfect. Prætor. & in cap. ſuſcitata. in fine.
extra de in integrum reſtitut. & per hoc patet ſup
plicationem non ſortiri naturam appellationis,
quia ſemel tantùm ſupplicatur à ſententia. Sed
appellatur bis poſt ſententiam, nec in appellatio-
ne præmiſſa cautio præſtatur. & in dicto §. dif-
fert ipſe Specul. enumerans differentias inter ſup-
71 plicationem, † & appellationem, nu. 2. his verbis
vtitur, videlicet: Item pendente appellatione ni-
hil eſt innouandum, vt in titul. de appellat. §. no-
uiſſimè, ſed ſupplicatione pendente mandatur
executioni ſententia, vt ſupra. §. primo. hæc om-
nia Specul. vbi ſupra. Cuius ſententiæ aſtipulan-
do Ioan. Andr. in addit. dicti §. differt. ibidem in
verſic. §. 1. quæritur, reddenſque rationem prędi-
ctorum. infraſcriptis vtitur pręciſis verbis, videli-
cet: Quęritur de ratione, quare pendentia appel-
lationis, & reſtitutionis in integrum impediunt
executionem; & ſupplicatio etiam infra decem
dies facta non impedit. Dico (inquit ibi Io. And.
poſt nonnulla verba) igitur, quòd appellatio, quę
interpoſita eſt à ſententia puræ iuſtitiæ innititur,
propter quod executio fieri non poteſt, & ſi facta
eſſet infra decendium (quo fuit poſtea appella-
tum) reuocatur executio per modum nullitatis,
& attentati, vt in capit. non ſolùm. de appellat. in
ſexto. Reſtitutio innititur iuri, habet tamen mix-
tam gratiam non à dicto Iudice, ſed à iure inuen-
tam: ſi lata eſt igitur ſententia contra Eccleſiam,
vel minorem, & ab ea non fuit appellatum, iuſtè
fit executio ſententiæ, ſi tamen poſtea infra tem-
pus iuris petatur reſtitutio, fateor, quòd impedi-
ret executionem fiendam; ſed iam factam non an-
nullat, vel reuocat: verba enim nõ ſolùm innuunt,
quòd ea poſtulata (licèt nondum conceſſa) nil in-
ui fiat circa rem, vt dicit Rubrica Codicis. Ab-
ſurdiſſimum enim eſſet, quòd vltra terminum tar-
dari deberet executio eo caſu, & imputet ſibi qui
nõ appellauit. Supplicatio tantùm habet præſum
ptionem contrariam ex perſona proferẽtis, quòd
appellare non licet. Eorum ergo fuit ipſam non
parificari alteri præmiſſorum: ſatis enim ſibi, ꝙ
cõtra id, de quo alter prædictorum, ſcilicet Papa,
Princeps, vel Præfectus Prętorio poterat legem fa
cere, audietur: eligit ergo ius quandam viã me-
diam, vt ipſe citò ſupplicante fiat executio cum
remedio cautionis, alias ſine illo, & vt ſemel tan-
tum ſupplicetur. hæc omnia Ioan. Andr. vbi ſupra.

qui

qui latiùs, & apertiùs ſe ſubſcripſit quoque præ-
ſenti limitationi in dicto cap.ſuſcitata. Idem do-
cuit Panormitanus tam in dicto cap. ex litteris,
quàm in dicto cap. ſuſcitata. extra de reſtitur. in
integ. Nam infraſcripta notatu digniſſima de ma
teria præſentis limitationis protulit, eo quòd in
numero octauo, in verſic. in Gloſ. 1. in verſic. ſup-
plicauit. dixit, quòd vbicunque reperiatur hæc
72 clauſula † [Appellatione remota.] ſiue in inſtru-
mento, ſiue in reſcripto, ſiue in aliqua iuris par-
te, poterit nihilominns aduerſus ſententiam ſup-
plicari: cùm iſta ſint duo remedia ſeparata, quo-
rum vnum eſt ordinarium, & aliud extraordina-
rium: & ideo ad remotionem vnius, non ſequi-
tur romotio alterius: quia ex ſeparatis non ſit il-
73 latio, † vt in cap. 2. §. nec quod de ceſſione. extra
de tranſlat. Epiſcop. & id, quod dixit hic Innocen
tius, quòd ſolius Principis eſt admittere ſuppli-
cationem, intelligatur, dico (inquit Panormita-
nus num. 11.) quòd ſupplicatio, & reſtitutio ſtri-
ctè ſumptæ diſſerunt: licèt enim largo modo re-
ſtitutio poſſit dici ſupplicatio: quia per ſuppli-
cationem indulgetur, cùm nulla actio competat
ad iſtam obtinendam, vt in capit. 2. de officio iu-
dic. & in l. quòd ſi minor. in fine. ff de minor. ta-
74 men ſupplicatio † (propriè ſumpta) eſt, cùm ad
preces alterius retractatur ſententia, contra quam
non competit aliquod remedium reſciſſorium.
Sed Princeps ex benignitate ſua, duntaxat man-
dat iterum cauſam retractari. Exemplum, quan-
do ſupplicatur cōtra ſententiam Principis. Idem
docuit rurſus, & apertiùs Panormitanus in dicto
cap. ſuſcitata. nu. 10. verſic. ſed quæro quia. refe-
rens, ac ſequens ſupradictam ſententiam Specul.
& Ioan. Andr. & concludendo, his præciſis verbis
vtitur, videlicet: Supplicatio autem innititur pu-
ræ gratiæ, quæ eſt fienda ab homine. Nam pro-
pter pręſumptionem, quæ eſt orta ex perſona pro-
ferentis ſententiam, puta Principis, vel Præfecti
Prætorio, non debet de iure admitti aliquod re-
medium retractatiuum: ſed ſupplicatio admitti-
tur ex mera gratia Principis: ideo cùm fundetur
ſuper mera gratia, non debet impedire executio-
nem ſententiæ: ſatis enim eſt, quòd detur cautio
de reſtituendo, ſi ſupplicans obtinebit in cauſa,
iuxta not. in dicto cap. ex literis. & in dicta Au-
thent. Quæ ſupplicatio. Et dic, quòd ratio rationis
eſt, quia remedium ſupplicationis non fundatur
ſuper aliqua iuſta cauſa: ſed ſolùm ſuper æquita-
te: quia à ſententia Principis non poteſt appella-
ri: ſed reſtitutio in integrum eſt fundata ſuper cau
ſa extrinſeca, puta, ſuper imbecillitate ætatis, vel
fauore Eccleſiæ, vel ſuper aliqua alia cauſa legiti-
ma: puta, quia erat abſens cauſa Reipublicæ, vel
quid ſimile. Ideo iſtud remedium reſtitutionis in
integrum pinguius operatur, quàm remediū ſup-
plicationis. Ex hoc enim ſis cautus, vt aduerſus
ſententiā Principis potius incedas per viam re-
ſtitutionis in integrū, quàm ſupplicationis, quod
intellige quando vtrumque remedium concurrit:
quia ſubeſt cauſa petendi reſtitutionem. hæc Pa-
normitanus vbi ſupra. Idem & apertiùs docuit
ipſemet Panormitanus in capit. poſt electionem.
nu. 13. verſic. ſecundus intellectus eſt (ſequens In-
nocentij ſententiam ibid.) extra de conceſſ. præ-
ben. dicens Innocentius valde notabiliter hic di-
cit, quòd Iudex poſſit repellere exceptionem ad-
uerſæ partis, ſi pręſumit calumnioſè excipi, & po-
nit in hoc tria notanda. Aut enim Iudex procedit
non ſeruato iuris ordine, & tunc de facili propter
præſumptionem poteſt exceptionem repellere: ita
e it Clem. ſæpe. de verborum ſignific. ſi verò ſer-
uatur iuris ordo, & tunc exceptionem perempto-
riam non debet, niſi ex præſumptione multum ve
hementi repellere. Dilatoriam verò facilius re-
pellere poteſt, quia non eſt tanti præiudicij, & re-
pellendo non debet curare de appellatione, quia
appellatio non releuat, niſi cauſa appellandi pro-
betur vera, vt in cap. interpoſita. de appellat. &
hæc lectio ſatis poteſt conuenire huic litteræ, &
eſt notanda, maximè iuncto dicto Innocentij, &
ex ea habes, quòd ſi præſumptio eſt malitiæ con-
tra exceptionē, quòd facit animo differendi poſ-
ſeſſionem aduerſarij, quòd Iudex pronunciet, vt
prius habeat actor poſſeſſionem, & demum aga-
tur ſuper iure excipientis, vel per viam actionis.
hæc Panormitanus vbi ſupra. qui in dicto cap. ſu-
ſcitata. notab. 3. eadem repetijt, ſequens Innocen-
tium. Idem rurſus docuit ipſemet Panormitanus
in cap. ex parte. el ſecondo. notab. 2. extra de offic.
deleg. idipſum rurſus docuit idem Panormitanus
in cap. nullus. in fine. verſic. ego dico. extra de prę-
ſumpt. citans etiam ad hoc ipſum Io. And. in c. ſu-
per eo. el primo. extra de appellat. Idem rurſus do
cuit ipſe Panormitanus in d. c. ſuper eo. el primo.
in fine. Idem rurſus docuit idē Panormitanus in
d. c. interpoſita. not. 1. infraſcriptis vtens verbis,
videlicet: Nota, quòd ex reiectione exceptionis
legitimæ nō iuſtificatur appellatio, niſi coram Iu-
dice ad quem probetur illam exceptionem eſſe
veram. Ex quo infero Iudicem non grauare par-
tem ex eo ſolo, quòd exceptionem probabilē non
admiſit. Nam potuit moueri putando fortè illam
eſſe falſam: ideo vt præſumatur grauamen, debet
expectari, donec probetur veritas ipſius. Et ex
hoc infero ad aliud notabile dictum, quòd in fa-
cultate Iudicis eſt exceptiones dilatorias, vel pe-
remptorias admittere, vel repellere, nec ex ſola
admiſſione, vel reiectione infertur grauamen ap-
pellationis iuſtificatiuum. & vide circa hoc Inno-
centium in c. poſt electionem, propè finē. extra de
cōceſſ. præben. vbi dat bonam Theoricam Iudici,
dicēs, quòd ſi exceptio eſt modici præiudicij, po-
teſt eam ex leui præſumptione repellere: ſi verò
eſt magni præiudicij, vt puta exceptio de non pe-
rendo, vel præſcriptionis, non debet moueri ſine
præſumptione vehementi. quod nota. hæc Panor.
vbi ſupra, qui breuiùs iterum idē docuit in c. con
ſtitutus. nu. 9. ext. de fideiuſſ. Idem docuit Bar. in
d. l fin. nu. 2. verſic. ſi vero quęritur. C. ſi ex falſis te-
ſtim. &c. his præciſis verbis vtens, videlicet: Quan
do exceptio proponitur contra ſententiā, requirit
probationem extrinſecus faciendam requirētem
75 altiorem indaginem. † & tunc non impediet ſen
tentiæ executionem, vt in c. ex literis. extra de in
integrum reſtitu. hæc ibi. qui apertiùs idipſum do
cuit ad verbum in l. 3. §. condemnatum. nu. 2. verſ.
quandoque eſt aliquid probandum. ff. de re iudic.
Idem docuit Bald. ferè ad verbum in l. tale pactū.
§. qui prouocauit in ſecunda lectura, nu. 24. q. 12.
ff. de pactis. his præciſis verbis vtens, videlicet:
Caue tibi, licèt poſſit adiri Superior ſuper nullita-
te, non tamen deuoluitur ad eum adeo iuriſdi-
ctio, quòd ſi inferior exequeretur interim, nō re-
uocaretur per viam attentati: quia nulla lex hoc
dicit, vt not. in c. cùm in iure. in principio. extra

de offic. deleg. per Innocentium, ſed victoria ob-
tenta ſuper nullitate, bene officium Iudicis reuo-
cat, non ex ſpeciali natura nullitatis, vt in l.fin.C.
de ordi.cognit. ſed ex generali natura actionum
præiudicialium, alias prohibitionalium, ac appel
latio, aliàs ampliatio ſi deuoluitur, quod inter-
dum factum per Iudicem à quo, ſtatim caſſatur
tanquam factum à non habente iuriſdictionem;
& reuocatur adeo, quòd non reuiuiſcet, licèt ſen-
tentia poſtea confirmetur, vt not. in c. non ſolùm.
de appellat. in ſexto. in vltima Gloſ. Nam cùm in
locum primi Iudicis alius ſucceſſerit, vt in l.pen.
ff. de iudic.ſol. ille interim pro mortuo, & pro nul-
lo habetur. hæc omnia Bal. vbi ſupra, qui idipſum
breuiùs docens in dicta Authen. Quæ ſupplicatio.
infraſcriptis vſus fuit verbis (in col.2.nu.4.5.& 6.)
videlicet; Aut imploratur reſtitutio bona fide,
aut temerè; ſi bona fide, interim omnia ſtant in
76 ſuſpenſo, † vt in l.ſi cauſa cognita. C. de tranſact.
ſi temerè, refert, aut eſt temeritas euidens: quia
incoloratè petitur reſtitutio, & tunc non ſuſpen-
ditur exequutio, vt in l.minor autem magiſtratus,
ff. de minor. Aut eſt temeritas velata, tamen lex
præſumit contrarium contra petētem, tunc ſit in-
terim executio, ſatiſdatione tamen præſtita, & nō
aliter, ſecundum iſtam Authent. Quæ ſupplicatio,
Hanc viam elegit Papa in c. ſuſcitata. extra de re-
ſtitu. in integrum. & hæc de reſtitutione. Sed de
77 nullitate dicendum eſt, ꝙ nullitas † obiecta non
inducit propriè pendentiam litis; aut ergo ſen-
tentia valuit, & non pendet iudicium: Aut ſenten
tia non valuit, & tunc non inducitur pendentia ra
tione nullitatis motæ, ſed ratione primæ cauſæ.
Si ergo quæris de executione, dicunt Doctores, ꝙ
ſi requiritur longum examen, tunc ſit interim exe
cutio, vt in l.fin. de ordine cognit. Innocentius di
cit in c. cùm in iure. extra de offic. deleg. quòd nul
la lege cauetur, quòd pendente cauſa nullitatis,
non poſſit fieri exequutio; credo, quòd Innocen-
tius ſenſerit, quòd ſi fiat, non reuocabitur per mo
dum attentati, ſed expectabitur finis negotij, vt
in fine huius Authent. quæ ſupplicatio. non autem
intelligo, quòd Innocentius tradat regulam ſuper
executione interim fienda: quia diceret falſum.
Nam cùm interim ſit dubium iudici, non debet
eſſe velox ad exequendum, hæc Bald. vbi ſupra.
qui idipſum breuius docuit in d.l.2.C. ad l. Corn.
de fal. Idem docuit Alex. in d.l.3. §. condemna-
tum, nu.20. verſic. ſextò limita. poſt Ang. Imol. &
Petrum de Bcxu. his præciſis verbis vtens, vide-
licet; Sextò limita, ſi appareat, quòd gratia diffe-
rendæ ſolutionis opponatur nullitas; quia tunc
etiam ſi offerat quis, dicens ſe incontinenti para-
tum nullitatem probare, non erit admittenda ta-
lis oppoſitio, vt in dicta l.2. C. ad l. Cornel. de fal.
Idem docuit Iaſon elegantiſſimè in l.4. §. condem
natum. nu.9. ſequens dictos Doctores, qui Iaſon
ibidem ad hoc ipſum roborandum, ſubdit nu.10.
& 11. his verbis vtens, videlicet: Adde pro iſta li-
78 mitatione facere, quòd quando Iudex † veriſimi-
liter ſuſpicatur exceptionem calumnioſè opponi
poteſt eam reijcere; dato, quòd eſſet peremptó-
ria, ita tenet Dominus Abbas poſt Innocētium in
c. poſt electionem, in vlt. col. de conceſſ. præben.
Secūdò addo illud, quod not. dominus Abbas in
c. ſuper eo. in vlt. col. de officio deleg. per glo. ibi.
ſuper verſ. tenebit. ad finem. quam ad hoc repu-
79 tat ſingularem, quòd ſi Iudex præſumit malitiam
contra tertium, volentem impedire executionem
ſententiæ, ratione ſui intereſſe, non debet audire,
nec curare de appellatione, quod eſt plus, quod
bene nota. hæc Iaſon vbi ſupra. Idem docuit Van-
tius in ſuo eleganti tract. de nullitatibus ſent. titu,
quib. mod. ſent. null. defen. nu.31. & 32. referens fe
rè omnes ſupradictos Doctores; addens idem do
cuiſſe Alex. in ſuo conſil.65. incip. Habita. col.3,
verſ. fortificātur, lib.1. & addit, dicēs, ꝙ regulare
ſit, quòd executio, ſeu cauſæ proceſſus non retar-
detur, ſi nullitas proponeretur, quæ altiorem inda
ginem repoſcat. & eſt cōmunis ſententia Docto-
rum, ſecundum Alex. in conſ.33. incip. Viſo, in fin,
lib.1. Probatur & tertiò præſens limitatio, & hac
ratione, videlicet; Cùm enim nemini debeat pa-
80 trocinari dolus, † & fraus: inde ſequitur, ꝙ ſi im-
pediretur talis ſentētiæ malitioſè oppugnatæ exe-
cutio, malignus impugnator commodum ſentiret
patrocinante ſibi dolo, & fraude prædictis; idcir-
co meritò dicitur executionem impediendā non
fore, quando ſumus in dubio de malignitate op-
ponentis, ſed quia aliquando poſſet quis non ma-
litioſè, ſed rationabiliter opponere, idcircò ne &
ipſe tali executione lęderetur, meritò exigitur
cautio à ſentiente commodum executionis talis
ſententiæ, ipſum obligando ad reſtituenda omnia
integrè, quę forſan lucratus fuiſſet ex tali execu-
tione ſibi conceſſa à Iudice in caſu ſuccumbentiæ
in iudicio futuro de nullitate ipſius examinanda,
vt tali pacto iniuſtè nemo grauetur.

Amplia primò dictam limitationem, dicendo
ipſam habere etiam locum, quando quis inciden
ter per modum exceptionis in iudicio propone-
81 ret nullitatem ſententiæ, aſſignādo cauſam, † quę
requireret altiorem indaginem: nam tunc etiam
fiet executio dictæ ſententiæ nullę, ne iudicia abſ-
que rationabili cauſa irriſoria videātur, reſerua-
to tamen ſemper opponenti talem exceptionē iu-
re ipſam poſtea probandi, qua probata, executio
plenè reuocabitur. exempli gratia, Titius impu-
gnauit ſententiam latam, aſſerendo ipſam nullā,
quia victor obtinens ſententiam pro ſe, fuerat ſer
uus, qui ad hoc erat inhabilis, iuxta l. ſeruus. iun-
cta glo. C. de iudicijs. vbi hęc habentur, videlicet:
82 [Seruus † in iudicio intereſſe non poteſt, nec ſi
condemnatio aliqua in perſonam eius facta ſit,
quod ſtatutum eſt, ſubſiſtit.] hęc ibi. Hęc amplia-
tio probatur triplici medio. Primò enim per arg.
in l.2. C. ad l. Cornel. de fal. vbi hæc habētur, vide-
licet: [Satis apertè diuorum parentum meorū re-
ſcriptis declaratum eſt: Cùm morandæ ſolutionis
gratia à debitore falſi crimen obijcitur, nihilomi
nus (ſalua executione criminis) debitorem adſo-
lutionem compelli oportere.] hæc ibi, Dixi pro-
bari præſentem ampliationem per argum. in d.l.
ſatis. quoniā etſi ipſa inibi explicitè, & ad corticē
literæ non habeatur, bene tamen implicitè, & ſe-
cundum eius mentem, cùm crimen falſi quod ini-
bi obiectum fuiſſe ſupponatur, cuius examen al-
tiorem, & diligentiorem indaginem de ſe requi-
rat, vt quis talis criminis reus comprehēdatur, &
iudicetur, arguendo ergo ab identitate rationis.
inde elicitur per ipſum textum peroptimè proba
tam fuiſſe pręſentem noſtram ampliationem, iux-
ta vulgatiſſimam iuris regulam: vbi eſt eadem ra-
83 tio, † idem ius eſſe debebit. circa quamplurima
attulimus ſupra in præſenti tractatu de extēſione
legū pœnaliū, Idē probatur per tex. in l. ſi prętor.
in

in principio.ff.de iudicijs, vbi hæc habentur, vi-
delicet.[Si prætor iuſſerit eum, à quo debitum pe
tebatur, adeſſe, & ordine edictorum peracto, pro-
nunciauerit abſentem debere, non vtique iudex,
qui de iudicato cognoſcit, debet de prætoris ſen-
tentia cognoſcere, alioquin luſoria erunt huiuſmo
di edicta, & decreta prætorum:] hæc ibi. Idē pro-
batur per argum. in l. ille, à quo. §. ſi de teſtamēto.
ff. ad ſenat.conſul. Trebel. vbi hæc habentur, vi-
delicet, [ſi de teſtamento aliquid quæratur, hę-
res non debet audiri: ſed ſi ſuſpectam ſibi hære-
ditatem dicat. Nam & ſi maximè dicat, vel ius te-
ſtandi non habuiſſe eum, qui teſtatus eſt, vel de vi
ribus teſtamenti, vel de ſua conditione, non erit
audiendus. Quid ergo, ſi de viribus fideicommiſ-
ſi? Hæc quęſtio à prætore pręter mittenda non e-
rit: ſed quid ſi fideicommiſſarius dicat, adeat
priùs, & ſic de hoc quæratur? Credo interdum au-
diendum fideicommiſſarium, ſi cognitio prolixio
rem tractatum habeat. Finge enim verba fideicō-
miſſi de longinquo petenda, & iuſtam delibera-
tionem de quantitate fideicommiſſi incidere. Di-
cendum erit, compellendum eum adire, ne priùs
hęres decedens fideicommiſſarium decipiat] hęc
ibi. Dixi probari per argum. in dicto §. ſi de teſta-
mento. quoniam vacat hic etiam ratio arguendi à
dicto textu, ſicut diximus ſupra de dicta. l. ſeruus.
Idē probatur per arg. in l. fi. §. fi. C. de ordine cog.
vbi hęc habentur, videlicet. [Cùm autem nec dum
lite de ſtatu mota, res ab aliquo directæ ſint, & ſen
tentia de reſtituenda poſſeſſione rerum lata, ille,
ne huic ſententiæ ſatisfieret, de ſtatu controuerſiā
mouit: neceſſitatem habebit, & ſine ſatiſdatione
eaſdem res reddere, & tunc cauſam liberalem,
ſecundum iuris ordinem exercere:] hæc ibi.

Probatur, & ſecundò præſens ampliatio ſenten-
tia doctorum. Nam Bart. in l. 4. §. condemnatum,
num. 2. verſ. quandoque eſt aliquid probandum. ff.
de re iudicata, infraſcriptis vtēs verbis ſe ſubſcrip
ſit præſenti ampliationi, videlicet. Quandoque eſt
aliquid probandum in cauſa nullitatis, & tunc aut
iſta cognitio habet altiorem indaginem, & tunc
non impedit executionem, vt in l. fin. in fine. C. de
ordine cognit. & in l. fin. C. ad l. Corn. de falſis. hęc
Bar. vbi ſupra, qui rurſum idem confirmauit in l. 1.
num. 12. verſ. vno modo per modum exceptionis.
C. quādo prouoc. non eſt neceſſe, qui id ipſum rur
ſus docuit in l. fin. num. 1. verſ. ſi verò quæritur. C.
ſi ex falſis teſtim. vbi hæc dixit, videlicet. ſi verò
quęritur alia probatio extrinſecùs, tunc aut iſta
probatio requirit altiorem indaginem, & tūc non
impedit executionem, vt in l. fi. C. de ordi. cognit.
& in cap. ex litteris, extr. de in integr. reſtitu. Idem
rurſus docuit ipſemet Barto. in dicto §. ſi de teſta-
mento. Nam in ſummario dixit, quòd in cauſis
48 ſummarijs non admittatur exceptio rei, † (etiam
ſi ſua interſit) quando requireret altiorem indagi
nem, & ſi reſeruetur ei talis cauſę cognitio. Idem
docuit Bald. in auctén. quę ſupplicatio, nu. 6. verſ.
ſi ergo quæris. C. de precibus Imper. offer. his ver-
bis vtens, videlicet, ſi ergo quæris de executione.
Dicunt Doctores, aut requiritur longum examen,
& tunc fiet executio interim, vt in l. fi. C. de ordi.
cognit. Innocentius dicit, in cap. cùm in iure, ext.
de officio deleg. quòd nulla lege cauetur, quòd pē
dente cauſa nullitatis non poſſit fieri executio. cre
do (ſubdit ipſe Bal. ibidem) quòd Innocentius ſen
ſerit, quòd ſi fiat, non reuocabitur per viam atten-
tati, ſed expectabitur finis negotij, vt in fine huius
auctén. Quæ ſupplicatio: non autem intelligo, ꝙ
Innocentius tradat regulam ſuper exceptione in-
terim fienda: quia diceret falſum: Nam cùm in-
terim ſit dubium Iudici, non debet eſſe velox ad
exequendum. hæc Bal. vbi ſupra. Idem rurſum do
cuit ipſemet Bald. in dicta. l. fi. num. 5. ver. Deinde
nota, in verſ. cùm autem. his præciſis verbis vtens.
videlicet. Deinde nota in ver. Cū autē, ꝙ quęſtio
nullitatis non impedit executionem ſententiæ. &
quidam dicunt, quòd hoc eſt generale vbicumque
ſententia prima facie apparet ritè lata: & quęſtio
nullitatis requirit altiorem indaginem: cùm enim
in executione interueniat ſummaria cognitio, nō
debet deſerri per quæſtionem, quæ non poteſt ſum
mariè examinari: ſecus ſi opponens de nullitate ni
hil haberet probare: puta, quia ſententia eſſet nul
la exiſtenter, & apparenter, vel quia poſſet in con
tinenti probare de nullitate: hoc eſt intra breuem
terminum arbitrio iudicis, & per Bar. in l. 4. §. con
demnatum. ff. de re iudic. Non obſtat l. vlt. C. ſi ex
fal. inſtrum. quia debet intelligi, quando falſitatis
probatio erat in promptu, & eadem diſtinctio fit
in reſtitutione in integrum. hęc Bal. vbi ſupra, qui
idipſum docuit in cap. Paſtoralis. §. quia verò, nu.
9. verſ. ſed nunquid exceptio. ext. de officio deleg.
vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet, Sed nū
quid exceptio nullitatis impedit executionem, vi
detur caſus, qui not. in l. vlt. C. de ordine cogni. de
hoc in c. cùm in iure. infra eod. per Innocentium
dic, quòd aut nullitas ſententiæ non ſit apparens,
nec poterit ſtatim liquidari, ac depræhendi, & tūc
ipſa exceptio nullitatis nō impediet executionē
ſententiæ, vt notatur per Dynum, & alios in l. 4. §.
condemnatum. ff. de re iudic. & eſt caſus in l. vlti-
ma. C. de ordi. cognit. vbi ſententia dicebatur nul-
la ratione ſeruitutis, quæ non poteſt de facili pro
bari, nec pręſumitur, & ideo ſententia interim e-
xecutioni mandatur, & ſi excipiens vult poſtea a-
liquid dicere agat de nullitate, & petat reuocari
in irritum quicquid actum eſt. hæc Bal. vbi ſupra.
Qui idem docuit in l. ab executione. num. 8. verſ.
ſed nunquid. C. quorum appell. non recip.

Idem docuit Alc. in l. 4. §. condemnatum. nu. 4.
verſ. nota, quòd exceptio nullitatis. ff. de re iudic.
ſequens ad verbum ſententiam ſupradictam Bar.
in terminis pręſentis ampliationis, & rurſus idem
Alex. in conſil 95. colum. 3. verſ. hodie tamen. vol.
2. & rurſum in conſil. 85. volum. 5. quem refert, &
ſequitur Marantha in ſuo ſpeculo, folio vltimo. nu.
63. verſ. Item circa materiam huius aſſerens, quòd
85 nulla exceptio † requirens altiorem indaginem,
quæ ex proceſſu non patet, & quæ in continenti
probari non poteſt, impedit executionem ſenten-
tiæ, quod & colligitur ex dictis doctorum in l. 4. §.
condemnatum. ff. de re iudicata.

Idē docuit Iaſon in dicto §. condemnatum, nu.
18. ver. Tertia concluſio Bar. qui rurſum idem con
firmauit in conſil. ſuo 85. volu. 1. per totum, quem
citat, & ſequitur Ant. Gabriel. in tract. conclu. lib.
7. titu. de criminalibus, concluſione 6. nu. 17. verſi.
& propterea exceptio falſitatis. Idem docuit Lan
francus de Oriano in ſua eleganti repet. cap. quo-
niam contra, titu. exceptiones, num. 13. verſ. ſi au-
tē exceptio nullitatis. de probat. Vbi præciſis iſtis
vtitur verbis, videlicet. Si autem exceptio nullita-
tis requireret altiorem indaginem: ita quòd nul-
litas nō eſſet euidēs: ita quòd oporteret fieri ſtre-
pitum

Digitized by Google

pitũm in iudicio:tũc bene poteſt opponi talis exceptio nullitatis,ſed non impeditur ſententiæ executio. Imò fiet executio,& poſt de nullitate cognoſcetur, & ſi reperitur ſententia nulla : reuocabitur executio per tex.ad litteram, in l.ſi cum nulla. ff. de re iudic.& ita docuit Bal.in dicta Aucten. Quę ſupplicatio. C.de precibus Imper.offer.& Ang. in l.1.C.quando prouocare non eſt neceſſe,& in l.falſam.C.ſi ex fal.inſtrum.& ratio eſt hęc,cùm enim executio ſententię debeat eſſe ſummaria,& in executione per conſequens iudicium debeat eſſe ſummarium,vt in l.a.C.de Carbo.edicto. & in l.a diuo Pio §.ſi ſuper rebus.verſic.exequuntur . ff.de re iudic.& in iudicio ſummario non poteſt ventilari
86 aliqua exceptio,† quæ requirit altiorem indaginem , vt docet text.in l.4.§.Idem ſubiunxit.ff.ad exhiben.& in l.Ille à quo.§.ad tempeſtiuum.ff.ad Trebell.inde apertiſſimè ſequitur, quòd exceptio nullitatis requirens altiorem indaginem non poterit impedire executioné ſententiæ latæ.hęc Lanfrancus,vbi ſupra.Idem docuit Vantius in ſuo eleganti tract.de nullitatibus.tit.quot, & quibus modis,num.30.verſ.ſed ſi nullitas incidenter:arguendo tamen ex verbis eius ibi à contrario ſenſu:cùm dixerit,quòd nullitas incidenter propoſita, ſcilicet per modum exceptionis:ſi altioré indaginem non requirat,conſueuit impedire executionem , quaſi tacitè dixerit , quod ſi altiorem requireret indaginem nullo pacto impediet executioné ſententiæ,contra quam fuiſſet propoſita.

Amplia,& ſecundò dicta in præcedenti limitatione , dicendo ipſa locum etiam habere quando latæ eſſent tres conformes ſententiæ,ſuper eodem articulo , etſi non ſucceſſiue,quia indiſtinctè exce
87 ptio † nullitatis non impediret,& ſi reſeruetur poſtea ſibi ius agendi de nullitate earum in iudicio poſtea ordinario intentando per victum,vbi ſi obtinuerit contra victorem reſtituentur ei omnia ſibi aſſignata per virtutem executionis talium ſententiarum . Hęc ampliatio probatur triplici medio:primo enim per text.apertiſſimum in clem.1. de ſent.& re iudic vbi hęc habentur,videlicet.[vt calũnijs litigantiũ occurratur is,qui in beneficiali,vel alia quauis cauſa tres cõtra ſe in petitorio, vel poſſeſſorio ſententias reportauit,ad agendum de nullitate ipſarum,vel alicuius ex eis nullatenus admittatur , donec huiuſmodi ſententiæ plenariè fuerint executioni mandatæ:ſimiliter ſi ille,cõtra quem tres ſententiæ diffinitiuæ latæ fuerint,ab interlocutoria vel grauamine ante prolationem ipſarum,vel earum alicuius ſe appellaſſe, & cauſam appellationis huiuſmodi adhuc pendere proponat,ſententiarum prædictarum executionem tali prætextu nolumus impediri. Quæ ad cauſas qualitercunque etiam per appellationem pẽdentes, duximus extendenda .] hæc ibi. Idem probatur per argum.in clem. vnica, in fine , de ſequeſtrat. poſſ. vbi hęc habentur,videlicet.[Ad compeſcendas litigantium malitias,diffinimus,vt una contra poſſeſſionem diffinitiua ſententia ſuper beneficio apud ſedem apoſtolicam duntaxat, in petitorio , vel poſſeſſorio promulgata,beneficium ipſum (etiam ſi dignitas,vel perſonatus exiſtat,& curã habeat animarum,à poſſeſſore huiuſmodi(dũ tamen triẽnio pacificè antea ab eo poſſeſſum non fuerit) per loci ordinarij apud aliquam perſonam idoneam ſequeſtretur , quæ plenam de ipſo, & debitã curam gerens,id quod de fructibus ipſius (debitis eiuſdem ſupportatis oneribus) ſupereſſe contigerit,illi reſtituat,qui finalem in cauſa victoriam obtinebit.Si quis autem ſequeſtrationem huiuſmodi impedire,vel fructus ſequeſtratos pręſũpſerit occupare, excõmunicationis ſententiã ipſo facto incurrat, à qua(niſi impedimẽto priùs amoto,& occupatis per eũ fructib. reſtitutis)nullatenus abſoluatur. Et nihilominus ſi de litigantibus fuerit,à iure (ſi quod in huiuſmodi beneficio,vel ad ipſum forſitan competebat eidem) hoc ipſo ſe nouerit cecidiſſe . Præmiſſis nedũ circa futura,ſed etiam circa (per appellationem)pendentia negotia obſeruandis: Non obſtante ſi contra præfatam ſententiam de nullitate forſan opponatur.] hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationem per arg. in dicta Clem.vnica in fine:quoniam ex fine eius iuncto toto contextu verborum ipſius apertiſſimè elicitur,quòd non ſolùm executio ſententiæ trinę conformiter latę non impeditur : verùm etiam nec executio vnius ſentẽtiæ,& ſi opponeretur de ipſius nullitate:ſi ergo executio vnius ſententiæ non impedietur propter exceptionem nullitatis contra ipſam oppoſitam , quanto minus impedietur executio trium conformium ſententiarum .

Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate . Nam glo.in dicta Clemẽ. prima in verſicul.nullatenus,verſic.donec,& in verſi.plenariè,de ſent. & re iudic.vbi infraſcriptis prę[c]iſis verbis ſe ſubſcripſit prę[ſ]enti ampliationi, videlicet . Per hanc litteram videtur,quòd ſi non petat victor executionem,per modum tamen exceptionis repellere poterit de nullitate agentem:vltrò ergo ſe offerat executioni,& ſententijs pareat,ſi de nullitate vult agere,vt in cap.cùm dilectus, ext.de ordi.
88 cognit. Nam facta † executione poterit agere,& ſi obtinebit in cauſa nullitatis , obtinebit etiam reuocationem executionis , vt in cap.ſuſcitata , ext.de reſtitu.in integrum,& in aucten.ſupplicatio.C.de precib.Imper.offer.& per ver.plenariè, inſertum in Clem.1. ſupradicta patet, quòd non facta executione etiam minimè partis eius,quòd pronunciatum fuit,impedietur agens,vt in cap. reintegranda.3.q.1.Idem docuit Panor.in dicta Cle.1.de re iudic.num.5.& 6.ſequens ad verbum ſupradictam ſententiam gloſ. Idem docuit Felinus,in cap.eam quę.colum.2. in verſ.& ideo dicta clem.1.requirit,ext.de ſent.& re iudic.vbi interpretando dictam clem.1.dicit ipſam clem. requiri tres ſententias coformes, vt excludat volentem dicere de nullitate ad impediendam executionem , & loquitur quando quęlibet ſententia germinat eandem nullitatem. Imò etiam poſt executionem ſententię poterit dici de tali nullitate quandocunque,vt docuit Bald.in c.ſępe.colu. pen.ext.de appell.& Salicetus in l.ſi pręſes quaſi deſertam.C.quomodo,& quando iud. Idem docuit Bald.in l.ab executore.num.8.verſ.Adde. C. quorum appel.non recip.& idem in l.vnica .nu. 2.verſ.ex hoc pono.C. ne liceat in vna ead.cauſ. &c. Idem docuit Ange.in l.de pupillo.§.qui opus ff.de oper.nou.nunc.quem refert,& ſequitur Alex. ibidem.num.3.verſ.in glo.in verſ.nunciare,circa medium,qui Alex.id ipſum apertius docuit in l. 4.§.condemnatum,n.6.ver cuius dicta limita primo,ff.de re iudi.aſſerens id ipſum docuiſſe Old. in conſil.350.incip.Quòd litteræ exequantur, & Imo.in dicto §.de pupillo, & in l.ſi expreſſim , in

duobus

duobus locis.ff.de appell. vbi allegat deciſ.Rom.
in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſoluto matrimonio,qui Ro
manus idipſum rurſus docuit in ſuo ſingul. 287.
incip.Clem.vt Calumnijs,de re iudicata. Idē do-
cuit Iaſon in d.§.condemnatum.num.15.verſi.ſe-
cundo principaliter limitat.Idem docuit Lanfran
chus de Oriano in ſua eleganti repet.c. quoniam
contra.ext.de probat.in titu.Interlocutoriæ,& ap
pella.num.72.verſ.vnde non obſtat.ſequens ſupra-
dictam ſententiam Bald.his præciſis verbis vtens,
videlicet. Bald. ex præmiſſis dat not. intellectum
Clem.vt calumnijs,de ſent.& re iudi.dicens,quòd
vbi eſt lata tertia ſententia †ſuper eodem capitu
89 lo confirmatoria, non poteſt opponi nullitas ad
impediendum executionem:imò nō obſtante ex-
ceptione nullitatis fiet executio, & poſtmodum
cognoſcetur de nullitate.hæc ibi. Idem latiùs do-
cuit Sebaſtianus Vantius in ſuo eleganti tract.de
nullitatibus.titu.quoties,& intra quod tēpus,&c.
num.3.4.5.6, & 7.idipſum docuit addens, quòd
præſens noſtra ampliatio probetur, quoque vſu &
ſtilo Romanę curiæ in ſignatura Sanctiſſimi Domi
ni Papæ,quem ſeruari ibi vidit,eò quòd ibi reſcri
pta ſuper nullitatibus poſt tres conformes rariſſi-
mè conceduntur abſque appoſitione clauſulæ(ſine
pręiudicio trium conformium,aut priuſquam de
prætenſis nullitatibus aliquid guſtauerint) & hoc
ne pręte×tu dictarum nullitatum,debitæ executio
nes impediantur.In eadem curia aliud etiam con
ſueuit adhiberi remedium, videlicet quòd cauſa
pro parte illius,qui ſententias contra reportauit,
ſuper aſſertis nullitatibus attentatis, ſeu in inte-
grum reſtitutione,commiſſa (prout etiam ſæpius
ad impediendam executionem fieri vidi, inquit
vbi ſupra Vantius) pro parte obtinentis ſententias
ſolet obtineri aliud reſcriptum,vt iudex nullitatis
præfixo aliquo breui,& perēptorio termino,(eius
arbitrio moderando) ipſi aduerſario ad prætenſas
nullitates,attentata,vel quod ſibi de iure compe-
tat reſtitutio,probandum, & deducendum,dicto-
q́ue termino elapſo:& quod non releuet,non pro
bato,ad ulteriorem, ac finalem dictarum ſenten-
tiam,ac rei iudicatæ executionem,partibus iuſti-
tiam miniſtrando, procedat, &c. & in vim hu-
iuſmodi reſcripti pręfixo ipſi aduerſario termino,
ſi de aſſertis nullitatibus non conſtiterit,idem iu
dex poteſt,ac debet ſententias,ac iudicatum exe
qui,& talis eſt Romanæ curiæ ſtilus, prout etiam
atteſtatur Caſſad.deciſ.4.in fine,ſub titu. de caut.
poſſ.& propr.pro quo facit tex.in l.Titia.ff.de ac-
cuſa.& in l.diffamari.C.de inge.& manu.Idē prorſus omnium nouiſſ. docuit Antonius Gabr.in ſuo
eleganti tract.concluſionum.lib.2.titu.de execut.
rei iudi.conclu.prima num.1.& 2.dicēs. Poſt tres
90 conformes ſtatim fit executio,†nō obſtante qua-
cunque nullitatis exceptione, vt in Clem.1.de re
iudic.& propterea dicitur vacare beneficium per
obitum illius,qui reportauit pro ſe tres ſententias
cōformes,etiam ſi non ſit facta executio, vt etiam
docuit Ruin.conſil.79.colum.1.& ſequenti vol.3.
Idem docuit Aug.Berous in conſ.104.nu.4.ver. &
nullitas ſententiæ. vol.3.

Probatur & tertiò pręſens ampliatio hac ratio-
91 ne.Cùm enim nullus debeat locupletari †cum a-
liena iactura vel iniuria, vt in cap.locupletari, de
regu.iur.in ſexto,& nemo ſine culpa ſit puniēdus,
vt in cap.ſine culpa, inde ſequitur veriſſimam fuiſ-
ſe præſentem ampliationem: quoniam aliàs ca-
lumnioſus reus locupletaretur cū maxima iactu
ra,& iniuria actoris,ſi poſt tres conformes ſenten
tias non eſſet cogendus ad patiendam executio-
nem ipſarum ſententiarum, cum indè procul du-
bio ipſe victor maxima pœna ſine propria culpa
afficeretur: ſi poſt tot labore,& impendia facta in
obtinendo illas ludibrio eſſet habendus ac contē
ptui non ſolùm à victo calumnioſo, verum etiam
à circunſtantibus idipſum animaduertentibus,
quod vtique vergere in maximum detrimentum
boni publici non eſt qui non animaduertat.Qua-
propter meritò communiter doctores hanc no-
ſtram amplexati fuerunt præſentem concluſionē.

Amplia primò pręcedentem ampliationem ſe-
92 cundam,dicendo ipſam habere locum †non ſo-
lùm in cauſa profana, verum etiam ſi fuerit eccle
ſiaſtica,ſiue ſpiritualis,ſiue quaſi ſpiritualis, ſiue
criminalis, ſiue mixta, & hoc intellige, ſiue in
petitorio,ſiue in poſſeſſorio,& dę cauſa crimina-
li,intellige,vt infra dicetur in limitationibus in-
fra afferendis:Hæc prima ampliatio probatur tri
plici medio: Primo enim per apertiſſimum text.
in Clem.1.de re iudic.in præced.ampliatione re-
cenſita ad verbum.ibi [is,qui in beneficiali, vel
alia quauis cauſa tres contra ſe in petitorio, vel
poſſeſſorio ſententias reportauit.] hæc ibi. Pro-
batur & ſecundò doctorum ſententia. Nam idip-
ſum docuerunt infraſcripti doctores, videlicet.
glo.in dicta Clem.1.in verſ.Quamuis,& in verſic.
poſſeſſorio.Idem docuit ibidem Card.in 2.quęſt.
Idem docuit Imola ibidem col.4.ſuper glo.2.Idē
docuit Pet.de Anch.ibidē in not.2. Idem docuit
Barbat.ibidem colum.6.Idem docuit ibidē Pan.
in principio ſequens dictam glo.in verſ.Quāuis.
Idem docuit Antonius Gabr.in tract. conclu.lib.
2.titu.de execut.rei iudic.concluſione prima,am
pliatione prima,nu.3.

Idem ex Legiſtis docuit Bald. in l.vnica nu.2.
verſ.ſed ius canonicum,C.ne liceat in vna eadem
que cauſa,&c.dicens, ꝙ ius canonicum in Clem.
1.de ſent.& re iudic.ſtatuerit, vt calumnijs liti-
gantium obuietur,quòd poſt tres diffinitiuas,vel
interlocutorias, aliàs exequibiles in petitorio,
vel poſſeſſorio latas ab agēdum de nullitate,reuś
93 †nullatenus admittatur, donec huiuſmodi ſenten
tiæ plenariè fuerint executioni mandatę,ſubdens
ibidem ipſe Bal.in num.3. Secundò nota litterā,
quæ dicit in petitorio, vel poſſeſſorio, quòd licèt
legiſtę dicant,quòd in poſſeſſorio nō appellatur:
tamen poteſt intentari nullitas: verùm eſt,quòd
ius canonicum modificat hoc,ſcilicet facta prius
totali executione trium ſententiarū:hæc ibi Bal.

Probatur præſens ampliatio, & tertiò hac ra-
94 tione. Cū regula iuris ſit,quòd odia†ſint reſtrin
genda,fauores verò ampliandi,vt in cap.odia.de
regu.iur.in ſexto,cum ſuis concordantijs,& dicta
conſtitutio Clem.1. ſit fauorabilis implicitè di-
ctas cauſas continens, eo quòd ibi dicatur [is
qui in beneficiali,vel alia quauis cauſa.] inde ſe-
quitur,quòd dicta conſtitutio comprehendat, &
ſupra nominatas cauſas,per extenſionem comprę
henſiuam.

Amplia & ſecundò ſingulariter dictam ſecun-
dam ampliationem, dicendo illam etiam habere
95 locum †etſi dictę tres ſententię non ſint omnino
conformes quoad omnes articulos, & capitula
principalia ipſorum, dummodo ſint ſaltem in ali
quibus articulis, ſeu capitulis contentis in illis,
quibus

quibus dictæ tres ſententiæ ſunt conformes. Nam
tunc etiam ipſæ demandabuntur executioni, non
obſtante nullitate oppoſita contra eas. Hæc am-
pliatio probatur triplici medio, primò per arg. in
cap. Raynutius, ext. de teſtamentis, vbi ſententia
lata à iudice continens plures articulos, quoad
nonnullos articulos fuerat infirmata, & quoad a-
lios confirmata ab Innocẽtio Tertio. Idem proba
tur per argum. in c. Raynaldus, ext. eod. vbi Gre-
gorius Nouus, idem ſtatuit. Dixi probari præſen
tem ampliationem per argum. in dictis iuribus:
quoniam etſi explicitè præſens ampliatio nõ con
tineatur, benè tamen ipſius veritas ex ipſis elici-
tur, eo quòd ibi fuerit decretum ac confirmatum,
quòd poterit eadem ſententia continens plures ar
ticulos, ſeu ſeparata capitula, pro aliquo contra
aliquem inſimul ferri: ſi ergo hoc fieri poterit:
conſequens erit, quòd ſtante conſtitutione dictæ
clemen. 1. de ſent. & re iudic. ſententias tres cõfor
mes, & ſi non quoad omnes articulos ibi conten-
tos executioni mandabuntur, non obſtante nulli-
tatis earum oppoſitione, quoad illos, in quib. ſunt
ſententiæ vniformes: cùm eadem omnino ratio
erit in ipſis articulis, in quibus quis tres cõformes
ſententias pro ſe recepiſſet, quando huiuſmodi
ſententię plures continuiſſent articulos ſæparatos
& diuerſæ rationis, & in vno articulo in iudicio
intentato contra aliquem, ſi conformes tres ſen-
tentias indè ſuper illo pro ſe obtinuiſſet, vt patet
ad ſenſum, quod & tacitè videtur innuiſſe textum
in dicta cle. 1. cùm ibi (vt ex tenore ipſius ad uer
bum ſupra relato in dicta pręcedenti ampliatio-
ne ſecunda apparuit) nulla fiat mentio de articu
lo vno vel pluribus contentis in qualibet ſenten-
tia, ex tribus conformibus, eo quòd negari nullo
pacto poſſet identitas rationis in vtroque.

Probatur & ſecundò doctorum ſententia præ-
ſens ampliatio. Nam glo. in dicta clem. 1. in verſi.
alicuius ex eis. hæc notatu digna protulit verba,
videlicet. Hoc intelligo, quando ſimpliciter in ſe-
cundo, & tertio iudicio confirmata eſt prima ſen
tentia, etſi diuerſa continebat capitula, vel vnum
ſeparabiliter, licet in parte fuerit infirmatã: tamẽ
quoad illa capitula, vel partem, in qua, vel in qui-
bus confirmata fuit primò, & ſecundò: dicam hoc
locum habere, & in alijs non exemplum patet in
cap. Raynutius, & in cap. Raynaldus. ext. de teſta
mentis: hæc gloſ. illa. Idem docuit Pan. in dicto
cap. Raynaldus. num. 6. not. 6. his præciſis verbis
vtens (ex quibus elicitur quoque quod diximus
interpretando dicta iura) videlicet. Nota ſextò,
quòd vbi libellus † continet plures articulos, ſen
96 tentia poteſt eſſe pro parte condemnatoria, & pro
parte abſolutoria. Item nota, quòd hoc caſu po-
teſt quis approbare ſententiam reſpectu articuli
facientis pro ſe, & reſpectu alterius facientis con-
tra, appellare, & ſic nota tu bonam practicam ap-
pellandi, † vt quis approbet ſententiam, quate-
97 nus facit pro ſe: quatenus verò contra ſe ab ea ap
pellet. Nam tot videntur ſententiæ, quot ſunt arti-
culi. Hæc ibi Pan. Idem docuit Car. in dicta clem.
1. in oppoſit. Idem docuit Bonifacius ibidem ſu-
per ſeptimam glo. colum. 2. in fin. Idem Marianus
Socinus iun. in conſil. 45. colum. 5. volum. 1. Idem
Alex. in conſil. 77. colum. 1. volum. 2. Idem docuit
Aimo. in conſ. 183. colum. 1. Idem docuit Decius
in conſil. 385. in principio in verſ. facit quod no-
tat: his pręciſis verbis vtens, videlicet facit quod
notat Car. poſt Zen. & Guil. de Montelan. in clem.
1. in principio poſt glo. ibi in verſ. alicuius. Vbi te
nent, quod diſpoſitio illius Clem. quę loquitur de
tribus ſententijs latis in eadem cauſa: procedat e-
tiam in ſententijs, quæ non eſſent in totum confor
mes: quia in eo, in quo conueniunt, & ſunt cõfor-
mes dicta clem. debet obſeruari. Idem tradit An-
dreas Siculus in conſ. 10. incip. Mihi videtur aper
to iure. colum. 3. lib. 1. ſic ergo ſtatutum, de quo
agitur (ſubdit ibidem Decius) dum prohib et ap
pellationem, ſi duæ ſententiæ conformes ſint, in-
telligi debent, ſiue ſint conformes in totum, ſiue
pro parte: quia pro illa parte, in qua conueniunt,
habebit locum ſtatutum, vt appellari non poſſit,
hęc ibi Decius. & quòd tot dicantur latę ſentẽtiæ,
quot capita ſeparata in ſententia aliqua reperian
tur, docuit quoque Aug. Berous in conſ. 110. n. 20.
verſ. quia tunc tanquam duę. volum. 3. Idem do-
cuit Ant Gabr. in tract. de concl. 69. lib. 2. titu. de
executione rei iudicatæ. concluſione prima, nu. 5.
verſ. ſecundo amplia. etiam ſi non ſint tres omni-
no conformes.

Probatur & tertiò præſens ampliatio hac ra-
98 tione. Cùm enim vbi eadem ratio † reperiatur,
idem prorſus dicatur eſſe & ius. Inde conſequens
fit vt vera ſit noſtra ampliatio, eo quòd tot eſſe ſen
tentias latas dicatur, quot capita ſeparata in vna
eademque ſentẽtia reperiatur. Cùm ergo eadem
ſit ratio, inde ſequitur, quòd de diſpoſito de tri-
plici conformi ſententia, contra quam obiecta re
peritur exceptio nullitatis, diſpoſitum intelliga-
tur de tribus conformibus capitulis contentis in
tribus ſententijs, etiam ſi alia ibi capitula in ali-
qua illarum contineantur, quæ aduerſantur viato
ſub limita ſecundò ſingulariter quę dicta fuerunt
in dicta limitatione tertia ampliationis ſecũdæ,
dicendo ea ſolùm habere locum, quando ſenten-
99 tia diffinitiua lata fuiſſet † nulla, vel iniuſta alia de
cauſa, quàm propter ineptitudinem libelli: quia
tunc is, contra quem illa lata fuiſſet, poterit adire
ſuperiorem latoris ipſius pro eius reuocatione,
reformatione, ſeu noua pronunciatione, ſeu decla
ratione nullitatis ipſius: ſed ſi nullitas ſententiæ
proceſſiſſet ex nullitate actorum c orta ſolùm ex
ineptitudine libelli ſuper quem lata fuerat dicta
ſententia: eo quòd ipſe non cõcludebat ius agen
di: tũc nullo pacto poſſit adire ſuperiorem pro ip
ſius reuocatione, ſed ſolum iudicem ordinarium
(qui tulerat ipſam ſententiam ſic de iure nullam
ſupradicta de cauſa) ipſique pręſentãdo libellum
aptum, denuo poſcẽdo ab eo vt à principio ipſam
cauſam examinet, formando alia acta de iure vali
da, prout latius probauimus fore faciendum in
pręcedenti limitatione, ad quam lectorem remit
timus, & tali pacto erunt intelligẽda, quæ attuli-
mus ibi ex Bar. & alijs ibidem recenſitis ad ver-
bum, includendo tamen quę hic diximus. Nec ob
ſtat præſenti limitationi text. in l. ſin. ff. quod cum
eo. Vbi dicitur iudicem appellationis poſſe ſup-
plere defectum iudicis à quo: quia hoc ſolum ve-
rificatur (vt docuit Bald. in l. 2. num. 45. verſ. quar-
todecimò quæro. C. de reſcind. vendit.) quando
proceſſus non eſſet ineptus, ſeu nullus, etſi nõ ne-
gemus, quòd ſi adeatur ſuperior, quòd tunc ille
poſſet declarare ſententiam ſic latam eſſe de iure
nullam, conſtito coram ipſo de illius nullitate pro
pter talem ineptitudinem libelli. Hęc ſublimita-
tio ſic declarata probatur per argumentum, in c.

Cùm

Cùm dilecti. §. fi. ext. de empt. & vendit. vbi Alex. III. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. [Quin verò arbitrio emptoris eſt ſi velit ſupplere iuſtu p̃ ciũ, aut venditionẽ reſcindere, cũ res minus dimidia iuſti pretij cõparatur: ſententiam ipſam tanquam iuri contrariam irritantes, poſſeſſionẽ monachis iudicauimus eſſe reddendam, ſalua quæſtione Canonicis ſuper deceptione pretij, vel conſenſu, capituli in venditione non habito, & alia rationabili cauſa, quam Canonici cõtra monachos duxerint proponẽdam] hæc ibi, Dixi probari præſentem limitationem per argum. in dicto §. quoniam, etſi explicitè inibi non contineantur omnia verba contenta in præſenti limitatione: benè tamen implicitè, cum ex ipſo eliciatur apertiſſimè veritas ipſius, eò quòd iccircò ibi Papa caſſauerit ſententiam illam iuri contrariam, quia fuit data fuerat ſuper proceſſu, de iure nullo, propter ineptitudinem libelli. cùm petitum fuiſſet in ipſo alterum præcisè ex duobus alternatiuè obligatis, & idcircò non ſolùm huiuſmodi ſentẽtiam declarauit nullam, verùm etiã & proceſſum, ſuper quo fundabatur, & ideo ſubdidit ibi hæc verba, videlicet [ſalua quæſtione Canonicis ſuper deceptione pretij, vel conſenſu capituli, contra monachos duxerint proponendam:] ex quibus patet ipſum Papam annullaſſe proceſſum tribuendo implicitè auctoritatem iudicis ordinarij inchoandi alium proceſſum ſuper eodem negotio, ſi id poſtulaſſent partes ſibi denuò iudicium fieri, prout etiam omnes infraſcripti doctores intellexerunt. & videtur elici ex cap. 2. iuncta glo. in verſic. ſignificantibus ext. de libelli oblatione, & ibi per doct. vbi com-
100 muniter dicunt, quòd de validitate libelli requiritur, vt in eo exprimatur cauſa propinqua, ꝑpter quam aliquid ibi petatur. Idẽ probatur per argu. in cap. examinata, ext. de iudic.

Probatur & ſecundò præſens limitatio doctorum infraſcriptorum auctoritate. Baldus enim in l. actori. nu. 5. verſ. quæro nunquid. C. de reb. cred. ſi cert. petat. dicens, quòd ſententia lata ſuper libello inepto eſt ipſo iure nulla, nec oritur ex ipſa actio in factum, vel officium iudicis prout gloſ. ſingul. quæ (ſecundum eum) non eſt alibi in mundo. In inſti. de obl. in principio, incip. iſtud. Idem rurſus ipſemet Bald. reperijt in l. 1. num. 8. verſic. octauò quæro. ff. de iuriſdict. omn. iudic. in prima ſua lectura, dicens, quòd ſententia lata ſuper libello inepto, etiam ſi in actis fuiſſent deductæ probationes aptæ, eſt ipſo iure nullo in tãtùm quòd nec iudex poſſet ſupplere pro agente ex actis probatorijs, niſi iuxt. Abbatem, & cap. Piſanis, ext. de reſtitu. ſpoliat. ſuppleat ex confeſſione partis per dictum c. Piſanis, & idem dicit de exceptione inepta, quamuis probatio fuiſſet apta, vbi deſideratur exceptio, vt in l. 1. §. Labeo. ff. de flumini. & in Clem. conſtitutionem, de elect. & in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret, in glo. in opponendo de pactis, & eſt glo. not. in cap. vbi pactum, de tranſactio. hæc Bald. vbi ſupra, qui idipſum adhuc breuius confirmauit in l. licet in principio, num. 7. ver. vlteriùs quæro, C. de Procura. ſequens Iac. de Butr. & gloſ. prædictam vnà cum tex. in d. cap. cùm dilecti, & in cap. examinata, extr. de iudicijs, & rurſus idẽ Bal. in l. 2. num. 45. verſic. quarto decimò quæritur. C. de reſcindenda vendit. his præciſis verbis vtens, videlicet. Pone, quòd vna eccleſia vendit alteri eccleſiæ, vel alteri pio loco, nunquid habeat locum hæc lex? Reſp. ſic, vt in cap. Cùm dilecti. Vnde non
101 poteſt eccleſia † vendens dicere contractũ nullũ, dũ tñ forma ſit ſeruata, & ſi diceret contractũ nullum, libellus eſſet ineptus, & ſi ſuper eum ſit pronunciatum pro agente officium iudicis appellationis, tenetur caſſare ſententiam, tanquam latam ineptè, reſeruato iure aptè agẽdi: text. eſt ibi not.
102 & melius inſtruens iudicem appellationis, † quę ſunt partes eius, quando proceſſus eſt ineptus, quam aliquis text. qui ſit in iure: nec habet locum l. fin. ff. quod cum eo, vbi iudex appellationis ſuppler defectum iudicis à quo: quia hoc eſt verum, niſi proceſſus ſit ineptus, quod tene menti. Hæc omnia ipſe Bald. vbi ſupra, qui idipſum breuioribus verbis confirmauit in auctẽu. ſi quis litigantium. not. 2. C. de Epiſcopali audientia, dicens attendendum fore an proceſſus fuerit ritè factus, vel libellus ritè conceptus, vt in c. cum dilecti extr. de empt. & vendit. vbi eſt not. tex. hęc Bal. vbi ſupra. Idem docuit Pan. in dicto cap. cum dilecti. nu. 3. & 4. in verſ. not. 3. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis videlicet. Nota tertiò, quòd ineptitudo libelli poteſt opponi etiam poſt ſententiam, & in hoc videtur iſte tex. not. quod intellige, quando talis eſt ineptitudo libelli, quæ non concludit ius agendi, nec ſuper eo ſententia rectè firmari poteſt: ſecus autem eſt, quando libellus eſſet ineptus ex nimia generalitate, vt legitur, & notatur in cap. Abbate ſanè. de ſent. & re iudic. lib. 6. Nota, quòd in cauſa
103 appellationis, † vel iudicio nullitatis ſuperior iudex non reformat ſententiam inferioris, ſed ſimpliciter pronunciat eam nullam, conſtito de nullitate. Hinc enim Papa aditus per viam appellationis, vel nullitatis, ſimpliciter pronunciauit ſententiam nullam, nec reformauit illam dando emptori arbitrium ſupplẽdi iuſtum pretium, vel rem reſtituere. Nam iſte text. procedit, quando ex toto eſt nullus, ſicut hic erat propter ineptitudinem libelli, dum petebatur præcisè alterũ ex duobus alternatiuè obligatis: ſecus vbi proceſſus valuiſſet & ſententia fuiſſet tantùm nulla, vel iniuſta, quod benè nota, ex quo (ſubdidit Pan. ibidem) infero, quòd ſi iſti actores petijſſent rem reſtitui, vel iuſtum pretium ſuppleri, & iudex cõdemnaſſet præcisè ad reſtitutionem rei: ſuperior in iudicio appellationis, vel nullitatis reformaſſet ſententiam, dando emptori facultatem, prout petebatur in libello. hæc Pan. vbi ſupra, & nota tu, quòd in terminis huius vltimi caſus loquitur ipſe Pan. quando in c. cum Ioannes, in fine ext. de fide inſtrumentorum vſus fuit his verbis, videlicet. Ad prædicta vide Bart. in l. ſi expreſſim. ff. de appellat. vbi dicit quòd cauſa nullitatis deuoluit totam cauſam ad iudicem, vnde poterit iudex in cauſa nullitatis
104 † reformare ſententiam, ſicut in cauſa appellationis, hęc Pan. Quà propter hęc vltima non ſunt contra ijs, quæ primo loco dixerat Pan. vbi ſupra, in dicto cap. cùm dilecti, cùm ſint diuerſa, & ſolùm confirment, quę vltimo loco dixerat, prout ſupra receſſimus, & idem dico de his, quæ Pan. docuit in cap. in litteris, num. 5. ſequens Bart. in dicta l. ſi expreſſim, aſſerentem, quòd ſicut appellatio dat poteſtatem ſuperioris iudicis ordinarij ad quem recurritur pro reformatione ſententiæ latæ à iudice ordinario inferiori, ſic nullitas ſententię deuoluit iuriſdictionem reformandi ſententiam latam ab inferiore ordinario ad ſuperiorem. Idem docuit Felinus in dicto c. in litteris. colum. pen. num. 5.

in quibus eſt error, & videtur error eſſe in ſen-
tentia, vt in l. in ſententia. C. de ſenten. quæ ſi-
ne cert. quantita. & in l. aiz Prætor. §. 1. ff. de re
iudicat. Aut ſententia eſt lata ſimpliciter, &
tunc aduerte: quia quædam ſunt acta, ad quæ
de neceſſitate refertur ſententia, vt libellus, vt
in l. vt fundus. ff. communi diuid. Item ſenten-
tia appellationis, de neceſſitate refertur ad ſen-
tentiam primam: quia iudex approbat, vel re-
probat eam, vt in lege eos. C. de appellatio. &
tunc eo caſu ſi in libello, vel in ſententia pri-
112 ma erit error † expreſſus: tunc ſententia ſim-
pliciter lata videtur eundem errorem contine-
re: meritò eſſet nulla, vt in dicta l. prima, ff. quæ
ſenten. ſine appellat. re. Si verò error appareat in
alijs actis, per hoc non redditur ſententia nul-
la, & ita loquitur dicta l. prima, §. primo. Hæc
omnia Bartolus, qui idipſum apertiùs docuit in
l. prima §. & parui refert, numero tertio, verſicu-
lo iſta gloſa. ff. quod vi aut clam. his verbis præ-
ciſis vtens, videlicet. Dicit ſtatutum, quòd con-
tra inſtrumentum publicum non poſſit opponi,
niſi exceptio falſitatis, & quietationis, & ſolu-
tionis, & nulla alia poſſit opponi: certè debet
intelligi, quòd nulla alia poſſit, ſcilicet friuo-
la. Nam aliæ iuſtæ exceptiones, (Adde tu, vt
eſt exceptio nullitatis reſpectu inepti libelli:)
non videntur per ſtatutum prohibitæ, vt hic cum
ſua gloſſ. pro hoc l. ita pudor, & quod ibi not. per
gloſ. & per Cyn. C. de adulter. pro hoc facit,
113 quando Papa † ſcribit in litteris, appellatione
remota, intelligitur, ſcilicet friuola. Ego in iſta
materia (ſubdidit ibidem Bartolus) ſum con-
ſuetus dicere ſic. Quandoque opponitur exce-
ptio, quòd illud non eſt inſtrumentum publi-
cum, tunc fateor, quòd iſta exceptio poteſt op
poni: Nam ſtatutum dicit contra inſtrumen-
tum publicum, &c. & ſic ante omnia debet con-
ſtare inſtrumentum eſſe publicum, vt in l. quar-
ta, §. condemnatum. ff. de re iudica. Et ideo con-
tra ſolemnitates inſtrumenti poſſet opponi, vt
ſunt anni Domini. Inditio, vel ſubſcriptio no-
tarij, & ſimilia, quæ not. in l. generali. C. de
Tabulis, libro decimo. Item ſi ſtatutum dicit,
contra inſtrumentum confeſſionatum, vel ſi di-
cit contra præceptum Iudicis, vel contra lau-
dum latum ab Arbitris, &c. poſſum oppo-
nere: non eſt præceptum Iudicis, vel laudum
latum ab Arbitris. Pro hoc facit textus in lege
non ignorat. C. qui accuſare non poſſ. & ita di-
ſputando determinauit Nicolaus Matth. hæc
omnia Bartolus vbi ſupra, ex cuius ſententia eli-
citur apertiſſimè veritas præſentis ampliationis,
cui quoque ſe ſubſcripſit Bald. in l. ſi non ſor-
tem. §. indebitum, numero quarto. ff. de condi-
tio. indebiti. vbi poſtquam confirmaſſet id quod
Bartolus docuerat de ſtatuto præcipiente, quòd
contra inſtrumentum Guarentigiatum nulla ex-
ceptio admittatur, & dixerat nihilominus po-
terat contra ipſum opponi, ſi fuiſſet falſum,
vel non ſolemne. ſubdidit in dicto num. 4. infra-
ſcripta dicens: Sed quid de exceptione pacti:
dico, quòd pactum ſubſequutum perimit ipſo
114 iure, & tunc exceptio † pacti non eſt exceptio
ſtrictè loquendo, prout exceptio diffinitur, quia
non eſt excluſio actionis, & ideo licèt ſtatutum
excludat allegationes exceptionum, non vide-
tur excludere hanc, quæ propriè, & ſtrictè non
eſt exceptio, ſed detectio nullitatis: nam & iudex
in hoc ſupplere debet, vt not. in l. vbi pactum. C.
de tranſact. hæc Bal. vbi ſupra.

SVMMARIVM.

*1 Extenſio fit quando agitur de pœna vitanda. Amplia-
tur num. 2. Limitatur nu. 3.*

*4 Extenſio quando fit ſi agatur de pœna incurrenda, et
verba legis eſſent ambigua, vel clara, et declaratur
num. 5.*

De extenſione actuum, vt excuſent, vel includent agentes in iuris pœnas.

Quæſtio Sexta.

PRIMA concluſio ſit, quando agi-
1 tur de pœna vitanda † fieri pote-
rit extenſio, ſaltem vt à pœna ex-
cuſetur agens: licèt ante factum
tutius fuiſſet abſtinere à talia,
prout docuit Imo. in lege ſi ve-
ro. §. de viro. columna octaua, verſic. Tertio caſu
principali.

Amplia ſingulariter dictam primam conclu-
ſionem, dicendo ipſam habere locum etiam ſi
2 ſit certa, & fuerint appoſita pœna † in vno capi-
tulo. Nam non videtur in alio repetita, prout
docuit Barto. in l. in teſtamento. ff. de conditio.
& demonſtratio. Bald. in l. cùm pater. §. Pater cer-
tam. ff. de legat. ſecundo. Gloſ. in clemen. ſecun-
da, in verſiculo ſanctioni. de vita, & honeſtate
cleri. & in clementi. fin. de pœnis. gloſ. fin. De-
cius in l. factum. §. in pœnalibus. numero quinto.
ff. de reg. iur.

Limita ſingulariter dictam ampliationem vni-
cam, dicendo illam ſolùm habere locum quando
in alio capitulo aliquid ſimpliciter fuiſſet prohi-
3 bitum, † prout docuit Decius in cap. ſecundò re-
quiris, colum. 3. numero 17. verſic. ſextò ſi pœna.
extr. de appellat. glo. in clemen. 2. verſi. ſanctioni,
ext. de vita, & honeſta. cleric. gloſa fin. (quia ibi-
dem communiter ſequuntur Doctores) in cle-
men. fin. de pœnis. Bartolus in dicta l. in teſtamen
to per illum textum, & in l. multa. ff. de conditio.
& demonſtr.

Secunda concluſio ſit, ſi agatur de pœna incur-
4 renda ex extenſione, † & verba legis eſſent ambi-
gua, & dubia, & poſſent ſe habere ad caſum, de
quo quæritur, & etiam ad alium propter diuer-
ſam punctuationem, vel ſimilem cauſam, tunc ex
identitate rationis fiet extenſio, ſeu intelligemus
generaliter, & indiſtinctè in vtro que caſu. Prout
docuit Imo. in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolut. matri-
monio.

Tertia concluſio, & vltima ſit verba legis quan-
do ſunt certa, & clara, tunc ex maioritate rationis
ſurgere ex vi regulæ cui licet. de regu. iur. in 6. fiet
5 extenſio † cùm huiuſmodi extenſio dicetur potius
paſſiua, quàm actiua, eo quòd fiat per aliā legem,
prout docuit Imo. in l. ſi verò. §. de viro. colum. 9.
vero verba ſunt certa. ff. ſol. matrim.

SVMMARIVM.

1 *Ius limitatiuum extendetur in iiſdem caſibus, in quibus dictum fuit ius correctorium extendi, & quare, & exemplificatur.*

2 *Eccleſia vtitur iure minoris.*

3 *Epiſcopus an poſsit facere conditionem ſuæ eccleſiæ deteriorem.*

4 *Sumptibus facti a bonæ fidei poſſeſſoribus in re, bona fide poſſeſſa, ſunt eis reſtituendi, etiam ab Eccleſia.*

5 *Minor etiam poſtquam exceſſit 25. annos petere poteſt reſtitui vſque ad quadriennium de his, in quibus læſus fuit infra 25. annos.*

6 *Eccleſia læſa an ſemper poſſit petere reſtitutionem in integrum.*

7 *Ius limitatiuum per maioritatem rationis poterit extendi etiã in caſu, in quo non poteſt eius correctorium, etiam ſi illud limitatiuum eſſet odioſum.*

8 *Cui licet quod plus, licebit & quod minus eſt.*

9 *Iura limitatiua principaliter introducta fauore certæ cauſæ honeſtæ, & fauorabiles, & non principaliter fauore certarum perſonarum, an extendantur, & exemplificatur, & quare.*

10 *Iudex in caſibus non expreſſis in iure iudicare tenetur ſecundum iura exprimentia caſus ſimiles, & quare.*

11 *Receptum contra rationem iuris non erit producendum ad conſequentias.*

12 *Leges tam communis iuris quàm municipalis tribuentes fauorem relictis in vltima voluntate, extenduntur ad omnia relicta pro animo, & quare.*

13 *Relictum in cauſam dotis, & alimentorum, dicitur factum fauore honeſtæ cauſæ, & gaudet eodem priuilegio.*

14 *Iura limitatiua principaliter non introducta fauore certæ perſonæ, vel alicuius cauſæ fauorabilis, & piæ, quæ ſuadet, alia iura generalia limitari an poſſint extendi per identitatem rationis, vel per arg. de ſimilibus ad ſimilia.*

15 *Vxor quando conſtante matrimonio in iudicio repetere dotem ſuam à viro ſuo, & a ſacero, & quare, & quando hoc habeat locum perpulchre reperies deciſum.*

16 *Iura limitatiua vtentis dictione taxatiua, permittunt aliquid de ſe impium, & crudele propter arduam neceſsitatem, tunc ipſa extendi non poterunt.*

17 *Extendere an liceat iura vtentia verbis taxatiuis.*

18 *Iura limitatiua voluntaria quando talium iurium reddi non poſſet ratio, tunc non poſſunt extendi, & quare:*

19 *Legatis conditio proteſtatiua erit adimplenda quam primum per legatarium poterit, aliàs poterit pro infectis haberi.*

De extenſione Legum limitatiuarum.

Quæſtio vnica:

CVm inter alias leges extendendas connumerauerimus ſecundo loco iura limitatiua, operæpretium duximus & de ipſis ſermonem habere, literis comendando nonnullas infraſcriptas concluſiones, vt facilius ipſæ imprimi poſſint Lectorum memoriæ,

Prima ergo concluſio ſit hæc, in quocunque caſu, in quo iura correctoria poſſunt extendi, multò
1 magis iura limitatiua, † quia multò minus ſunt odioſa, quàm correctoria ipſa: Hinc eſt, quòd omnia iura, & priuilegia loquentia de minoribus, ex quibus limitantur alia iura, extenduntur ad eccleſias propter regulam, in qua habetur, quòd eccleſiæ funguntur iure minorum. Hæc concluſio probatur duplici medio. Primò enim per tex. in cap. auditis. §. nos attendentes, ext. de in integrum reſtitu. vbi Innocentius Tertius dixit, quòd
2 Eccleſia fungatur † iure minoris: Idem & latiùs docuit etiam Alex. Tertius in cap. 1. extr. de in integrum reſtitutio. his verbis vtens, videlicet [Requiſiuit tua fraternitas, quid agendum ſit de poſſeſſionibus laicis ſub modico cenſu conceſſis. Noueris itaque, quòd ſi eccleſia læſa eſt, & manifeſtè apparet detrimentum ipſius (cùm Epiſcopo
3 eiuſdem eccleſiæ conditionem facere deteriorem non liceat, & eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari) quæ in damnum eius data conſtiterit, ad ipſius ius conuenit, proprietatemque redire. Prouidendum eſt tamen, nè ſi fortè coloni poſſeſſiones illas, expenſis ac labore ſuo red
4 diderint meliores, ſumptibus, † quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.] hæc ibi. Probatur & ſecundò auctoritate Doctorum: Nam idipſum docuit gloſ. in dicto cap. 1. in verſ. iure minoris, dicens dic iure minoris facti maioris: nam comparatur minori in hoc: quia ſicut
5 minor † poſtquam exceſſit 25. annos petit reſtitui vſque ad quadriennium, de his, in quibus læſus fuit infra 25. annos ſic, & eccleſia tantum vſque ad quadriennium petit reſtitui vbicumque læditur, à tempore læſionis computandum. Et
6 quòd dicit, ſemper debet illæſa ſeruari: † illud ſemper non notat tempus circa eundem contractum, vel circa eandem læſionem, vt de eodem contractu, vel de eadem læſione ſemper in perpetuum poſſit eccleſia reſtitui: abſurdum iſtud videtur, & eſt contra id, quod legitur in l. fi. C. de Tempor. in integ reſti. vbi dicitur, quòd omnis reſtitutio infra quadriennium debeat terminari, ſed ſic debet intelligi illud [ſemper] ideſt, quotieſcunque læditur illa eccleſia, debet petere reſtitutionẽ ſuper illa læſione vſque ad quadriennium, & ita ſi millies læderetur, poteſt reſtitui, & ita ſemper eſt minor, quia ſemper reſtituitur, & reſtituetur quãdiu durabit in his, in quibus læditur, & ſic reuera fungitur iure minoris, & hæc eſt cõmunis opinio. hæc omnia glo. illa, cuius ſententię aſtipulatur, & glo. in c. dicto auditis, in verſic. iure minoris. Imò quod docuit dicta glo. hodie docuit text. in c. 1. & 2. de reſtit. in integrum, in ſexto, & ibi omnes Doctores communiter: Nec non & Mattheus Matheſilanus in ſuo tract. de interpretatiua extenſione legum. nu. 26. in verſ. hinc deſcendit.
7 Amplia dicendo quòd iura limitatiua † ſiue limitantia in caſibus (in quibus iura correctoria non poſſunt extendi) poterunt extendi per maioritatem rationis, etiam ſi illa fuerint odioſa. Hæc concluſio probatur. Primo. n. per arg. in c. plus ſemper, de reg. iur. l6. vbi hęc habetur, videlicet. [Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus.] hęc ibi. Dixi probari per arg. in d. c. plus ſemper, cùm inde eliciatur. quòd iura limitãtia in aliquibus caſib. tacitè innuant Legiſlatores eorũ intẽdiſſe implicitè idipſum docere, quotieſcunque affuiſſet maior ratio

rationé

ratione illa,qua ad talem legem condendam moti fuerint. Idem probatur per argumen. in l.non 8 debet,† cui quod plus eſt, liceti quod minus eſt, non licere. Probatur quoque pręſens concluſio auctoritate Matthei Matheſil. in ſuo tractat. de interprętatiua extenſione legum, numero 29. in verſic. An iura limitatiua. At quoniam hæc eadem regula contenta in præſenti concluſione, quàm latiſſimè probata fuit à nobis in quæſtio. de extenſione legum correctoriarum, & pœnalium ſimul, in concluſione ſecunda, vnà cum ſubſequentibus ibidem octo fallentijs, & vnica limitatione octauæ fallentię. Vbi quàmplura iura ac Doctorum ſententias attulimus, ex quibus arguendo à fortiori probatur veritas præſentis ampliationis, cùm minus ſit extendere leges limitatiuas, quàm correctorias, & pęnales ſimul, vt ſupra diximus.

9 Secunda concluſio, Iura limitatiua† principaliter introducta fauore certæ cauſæ honeſtæ, & fauorabilis, & non principaliter fauore certarum perſonarum, vt quia ſunt introducta fauore relictorum pro anima, recipiunt extenſionem ratione identitatis rationis, ſeu argumenti de ſimilibus ad ſimilia.

Hæc concluſio probatur duplici medio. Primo per argumen. in l. neque leges, in l. Et ideo: in l.non poſſunt. in l.nam vt ait Pedius. in l. quod vero, & in l. in ijs.ff. de legibus. Nam in dicta l. neque leges. hæc habentur, videlicet. [Neque leges, neque Senatuſconſulta ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus, qui quandoque inciderint, comprehendantur, ſed ſufficit ea, quæ plerumque accidunt, contineri.] hæc ibi. & in dicta l. & ideo. hæc habentur, videlicet. [Et ideo de his, quæ primò conſtituuntur, aut interpręratione, aut conſtitutione optimi Principis certius ſtatuendum eſt.] hæc ibi. & in dicta l. non poſſunt: hęc habentur, videlicet. [Non poſſunt omnes articuli ſingulatim, aut legibus, aut Senatuſconſultis comprehendi: Sed cùm in aliqua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt: is, 10 qui iuriſdictioni præeſt, † ad ſimilia procedere, atque ita ius dicere debet:] hæc ibi. & in l.nam (vt ait Pedius. hæc habentur, videlicet. [Nam vt ait Pedius, quoties lege aliquid vnum, vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, cætera, quæ tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione, certa iuriſdictione.] hæc ibi. & in dicta l.quod verò, Vbi hæc habentur, videlicet. [Quod verò contra rationem iuris re11 ceptum † eſt, non eſt producendum ad conſequentias.] hęc ibi. Dixi probari præſentem concluſionem per argumen. in dictis iuribus. Nam & ſi ipſa ad verbum non contineatur inibi, benè tamen ex illis elicitur, cùm habeamus ex ipſis poſſe Iudices leges de ſimilibus ad ſimilia extendendo iudicare eo magis, quòd ſumus in materia fauorabili, in qua licet etiam iura correctoria extendere, quod eſt maius, prout in prima concluſione diximus: & quòd conſtitutio, ędita in fauorem animę, extendi poſſit etiam in correctorijs, & pœnalibus, latiùs probauimus, in quęſtione ſecunda, fallentia octaua concluſionis tertiæ, eò magis, quòd odia ſint reſtringenda, & fauores ampliandi, vt in regula, Odia. de regu. iur. in ſexto.

Probatur & ſecundò Doctorũ ſentẽtia relatorum in dicta fallẽtia octaua, & Mattheus Matthesillanus in ſuo tract. de interpretatiua extenſione. numero trigeſimoquinto, verſicul. aut iura Limitatiua ſunt.

Corrolarium primum dictæ concluſionis ſecundæ ex veritate dictæ ſecundę concluſionis col12 ligitur, quòd leges † tam communes, quàm municipales tribuentes fauorem in vltima voluntate relictis, extenduntur ad omnia relicta pro anima: quia ſunt introducta fauore certæ cauſæ pię, & honeſtę, vt eſt relinquere libertatem: Hoc corrolarium probatur duplici medio, primò enim per text. in l. proximè, in fine. ff. de his, quę in teſtamento delen. Vbi hæc habentur, videlicet. [Nomen ſerui, quem liberum eſſe iuſſerat, induxit. Antonius reſcripſit, liberum eum nihilominus fore, quod videlicet fauore conſtituit libertatis.] hæc ibi.

Probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate. Nam Barto. in dicta l. proximè. §. nomen ſerui. dicens, quòd id, quod dicitur in libertate, idem dicendum ſit de relictis ad pias cauſas eadem ratione, & quòd hoc ſit multum notabile. Idem docuit Mattheus Mattheſil. in ſuo tracta. de interpretatiua extenſione legum. num. 36. verſicul. hinc eſt, quòd leges.

Corrolarium ſecundum ex veritate dictæ cõcluſionis ſecũdę ſequitur, quod l. prima, C. de fideicommiſ. quæ fauore certæ, honeſtę, & fauorabilis cauſę, & alimentorum inducitur, quòd ex pręſtatione triennali inducatur forma obligationis ad ſoluendum relictum in non ſolemni voluntate, extenditur ad relictum in cauſam 13 dotis: † quia relictum dotis eſt legatum pari fauore, quo legatum alimentorum. argumen. in l. cum poſt. §. cùm gener. ff. de iure dot. & in lege ſi cui. ff. de annuis legatis, quod docuerunt Bartolus in lege cùm de in rem verſo. columna prima, ff. de vſuris, nec nõ Mattheus Mattheſilanus vbi ſupra, nume. 37. in verſic. hinc etiam deſcendit.

14 Concluſio tertia quãdo iura limitatiua † non ſunt introducta fauore certę perſonę, vel alicuius pię, vel fauorabilis cauſæ, ſed propter aliquam rationabilem cauſam, quæ ſuadet alia iura generalia limitari, & tunc talia iura ſemper poſſunt, & debent extendi per identitatem rationis, vel per argumentum de ſimilibus ad ſimilia. Hęc concluſio probatur duplici medio. Primo enim per iura allata ſupra in probationem concluſionis tertię.

Probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate: gloſ. enim in l. ſi conſtante, in principio, in verſic. Mariti. Nam etſi in principio dictę l. ſi conſtante. dicantur hæc, videlicet [ſi conſtante matrimonio propter inopiam mariti mulier agere volet. 15 † Vnde ex actionem dotis initium accipere ponemus. Et conſtat, exindè dotis exactionem competere, ex quo euidentiſſimè apparuerit, mariti facultates ad dotis exactionem non ſufficere.] hæc ibi. glo. ergo prædicta infraſcriptis vtitur verbis, videlicet Mariti. Quid in ſocero, ſi ipſe vergat ad inopiam, & receperit dotem? Hic quidem, vel alibi non exprimitur, niſi de marito vergente ad inopiam, & aliàs generaliter prohibetur agi conſtante matrimonio, vt in l. cùm notiſſimi. §. illud. C. de præſcript. triginta annorum. Puto tamen idem in ſocero, quod in

marito ſeruari: quia eadem ratio æquitatis interuenit, ſcilicet, vt mulieri conſulatur, vt in l.fina. C. ad l.Falcid. Item quid ſi maritus, & ſocer tenentur, & alter tantum ad inopiam vergat? Reſpon. ſecundum has leges, non poſſe agi conſtante matrimonio: quia vtriuſque, vel alterius bona ſufficiunt: & ideo non agitur, vt hic, ſed hodie agetur; quia negari non poteſt cœpiſſe malè geri res pro dote adſtricta; hæc omnia gloſa illa, ex quibus patuit ipſam ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni, Idem prorſus docuit gloſ. in l.vbi.in verſiculo ad inopiam, C.de iure dotium, prout dicta gloſ. in dicta l.ſi conſtante, Idem docuit quoque Barto. in dicta l. ſi conſtante, columna quinta, verſic. Septimò quæro quid in ſocero. ſe ſubſcribens ſententiæ dictarum gloſ. qui Bartolus, ibidem in colum.6. verſic. aduerte, aut vult ſententiam gloſ. (dicentis, quòd ſi maritus, & ſocer teneantur, & alter ſolum vergat ad inopiam) verificari ſolum quando maritus, & ſocer eſſent obligati tanquam duo rei: ſed ſi eſſent obligati ambo, non tanquam duo rei: vt puta, quando mulier dediſſet vni dotem contemplatione vtriuſque, & ſic vnus non cogitaſſet de obligatione alterius, & tunc cùm non ſit actum tacitè, nec expreſſè quod ſint duo rei, propter inopiam alterius non poterit agi contra alium: aſſignatque ibidem Bartolus rationem diuerſitatis, dicens: quando ſunt duo rei, debent ſibi imputari, quòd obligationem alterius participauerit, vnde eius inopia ſibi noceat: quando verò non ſunt ambo rei; cùm nihil ſibi poſſit imputari: inde ſequitur, quòd alterius inopia nihil debet nocere ſibi; vt nor. Dinus in capitu. Mora. de regu. iur. in ſexto, in fine.

Idem docuit Mattheus Matthesſilanus in ſuo tractat. de interpretatione extenſiua legum.num. 39. in verſicu. iura limitatiua non ſunt. & ratio rationū eſt, quoniam talis regula traditur, quòd in legibus limitatorijs ex identitate rationis de caſu ad caſum fiat extenſio, prout docuerunt ripa in l.ſi conſtante.num.78. ff. ſolut.matrimo. & ibidem.num.6.verſic. Nam in limitatorijs, Iaſon in l.illam. nu.15. C. de collat. dicens hanc eſſe communem. Imo. in l.ſi verò, §. de viro. colum.6. verſicul. ſecundo caſu, quando quæritur hanc regulam intelligens de extenſione facienda inter eaſdem perſonas ad alium caſum ſimilem, ſi diſpoſitio in ſe ſit fauorabilis ex humanitate inducta, vt in lege prima cum gloſa ſua. C. de his qui ante apert. tab.

Limita primò allata in concluſionibus quando iura limitatiua vtentia dictione taxatiua permittunt aliquid impium, & crudele, propter ne-
16 ceſſitatem arduam, † vt eſt lex, quæ permittit quod pater poſſit vendere filium pro fame, & tunc non debet extendi per eandem rationem, vel argumentum de ſimilibus ad ſimilia. Hęc prima limitatio probatur duplici medio (vltra ea quæ fuerunt allata in limitatione prima fallentiæ primæ concluſionis tertiæ vnicæ queſtionis de extenſione legum correctoriarum, & pœnalium ſimul.)

Probatur ergo primò per text. in l.quod verò, & in l.in ijs. ff. de legibus. Nam in dicta l.quod verò. hæc habentur, videlicet. [Quod verò contra rationem iuris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentias] & in dicta l.in ijs. hæc habentur, videlicet [in ijs, quæ contra rationem iuris conſtituta ſunt, non poſſumus ſequi regulam iuris.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.quæ propter neceſſitatem. ff. de regul. iur. vbi hęc habentur, videlicet. [Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.ſi vero. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio. vbi hęc habentur, videlicet [de viro, hæredeque eius lex tantùm loquitur de ſocero, ſucceſſoribusque ſoceri nihil in lege ſcriptum eſt, & hoc Labeo quaſi ommiſſum annotat. In quibus igitur caſibus lex deficit, non erit nec vtilis actio danda.] hæc ibi. Idem probatur per text. in cap. quæ à iure, & in capit. in argumentum de regu. iur. in ſexto. Nam in dicto cap. quę à iure. hæc habentur, videlicet. [Quæ à iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda, & in dicto cap. in argumentum, hæc habentur, videlicet. [in argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.] hęc ibi.

Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate, qui in dictis iuribus idipſum docuerunt. Nec non & Mattbei Mattbeſil. in tracta. de interpretatione extenſiua legum.num.40. in ver. quandoque iura limitatiua permittunt aliquid impium. Aſſerens quoque non fore amplectendam ſententiam glo. in dicta l.quæ propter neceſſitatem, dicentis, quòd pro redimendis captiuis ex neceſſitate rei ſacræ alienatio permittitur, vt in l. quod contra. ff. de regu. iur. Niſi eadem, aut maior ratio eſſet, vt pro eis alendis, ſed melius loquutus fuit Bartolus in l.ſi conſtante, colum.8. in verſic. ex his ergo. ff. ſoluto matrimonio infraſcriptis vtens verbis, videlicet. Diſtingue ergo cùm quæri-
17 tur verum lex extendatur † ad caſum ſimilem rationem habētem. Aut lex eſt prolata ſimpliciter, aut in ea ſunt verba taxatiua. Primò caſu, aut per extenſionem induceretur correctio, & non poteſt, vt in l.præcipimus, in fine. C.de appellatio. Aut induceretur legum declaratio, ſiue diſtinctio, & tunc poteſt fieri, vt hic, & in regula. Quę propter neceſſitatem. ff. de regul. iur. vt ibi not. Aut in ea ſunt verba taxatiua. Et tunc, aut per aliam legem apparet de extenſione, & extendimus, vt in lege ob æs. C. de prædijs minor. & in l. ſerui nomine. ff. de vſucap. Aut per aliam legem non apparet de extenſione, & tunc, aut lex eſt prolata in caſu fauorabili, & extenditur, vt in l.illud. C. de Sacroſan. Eccle. Aut in caſu odioſo, & non extendetur, vt in lege ſecunda, C. de Patri. qui fil. diſtr. & quod not. Dyn. in regula. In argumentum de regul. iur. in ſexto hæc Bartolus vbi ſupra, qui in dicto §. de viro idem docens ſe remittit ea, quæ dixerat in dicta lege ſi conſtante, vbi ſupra. Ex his ergo patuit primò non verificari quod docuerat gloſ. in dicta l.quæ propter neceſſitatem: ſecundò quòd verum ſit quod adit Mattheus Mattheſilaneus, dicens præſens concluſio verificetur etiam ſi in dicto iure limitatiuo permittente aliquid impium, non reperiatur appoſita dictio taxatiua.

Limita & ſecundò allata in dictis concluſionibus. Quando iura limitatiua ſunt volun-
18 taria, quia Legiſlator ita inſtituit, † ita quòd non poſſit reddi ratio vrgens talis conſtitu-

ſtitutionis : tunc dicendum erit, quòd dicta iura non poſſint extendi, vt in l.ſi vero.§. de viro.ff.ſolut.matrim.& facit cap.conſtitutus, & ibi glo. de reg.iur.in ſexto, & bene facit clem. Dudum, de ſepult. Et per hoc benè ſequitur, quòd l. hæc condictio, la picciola.ff.de cond.& demon.quę ſtatuit, quòd in legatis † condictio poteſtatiua debeat
19 adimpleri per legatarium, quàm primùm poteſt, aliàs poteſt pro infecta haberi : quæ tamen lex multum caret ratione vrgenti, non debebit extendi ad contractum factum ſub conditione poteſtatiua, etiam ſi ſit promiſſio facta ex cauſa lucratiua, maximè quia ibi eſt efficacior obligatio propter conſenſum duorum, quæ ſit in relicto in vltima voluntate, & hoc etiam tenuit Bartolus in dicta l. hæc conditio : qui allegat ad hoc.l. ita ſtipulatus.ff.de verb.obligatio.& per hoc ſequitur, quòd lex, quæ voluit, quòd contra quærelam inofficioſi teſtamenti, pręſcribatur quinquennio, vt in l.ſi quis filium, & in l.penulti.C. de inofficioſo teſtamen.extendi ad ius agcudi ad ſupplementum pro legitima: & ita tenuit Dominus Nicolaus Mattheus in dicta l.ſi quis, licèt Bartolus ibi contrarium docuerit, & non benè (ſecundum Matthęſil.loco infraſcripto) maximè quia ibi nõ eſt eadem ratio. Nam quærela inofficioſi teſtamenti eſt odioſa, quia non reſcindit teſtamentum, vt in l.omnino, & l.quoniam in prioribus. C. de inofficioſo teſtamento : ergo, &c. & pro hoc vltimo facit lege cùm in fundo.§. ſi fundus communis. ff.de iure dot. & quod notat Bartolus in l.1.§.hac actione.ff.ſi quis re.li. eſſe iuſſus. Item pro prædictis dici poſſet, quòd illa regula Catoniana, quæ videtur multùm voluntariè, & ſine vrgente ratione, facta nõ debeat extendi per eandem rationem, vel per argumentum de ſimilibus ad ſimilia.argumen. in l.fin.ff.de regu. Caton. Hæc omnia docuit Matthéus Matthęſil. in dicto tractat.de interpretatione extenſiua legum à numero 41.vſque ad num.45.exeluſiuè, & quidem ſunt memoriæ commendanda, cùm ſummoperè deſeruiant interpretationi legum limitatiuarum, vt per ſe patet.

SVMMARIVM.

1 *Lex prouidens in vno caſu extendetur ad alium, ex identitate rationis, & quare.*
2 *Ratio eadem vbi eſt, idem ius eſſe debet.*
3 *Taciti, & expreſſi eadem eſt virtus, & obligatio.*

De extenſione legum non correctiuarum, neque pœnalium, nec limitantium alia iura, ſed ſolum prouidentium in caſibus nouis à iure non prouiſis.

ALLATIS in medium ijs, quæ producenda erant pro intelligentia interpretatiuè extenſionis legum limitatiuarum, ſeu aliarum iurium non correctoriarum, nec pœnalium. Nouiſſimè ſupereſt, vt de quarta ſpecie interpretatiuè extenſionis legum prouidentium ſolùm in caſibus nouis. Cui quæſtioni ſatisfaciemus vnica ſubſequenti concluſione.

Vnica concluſio ſit hęc, licita erit extenſio le-
1 gum † prouidentium in caſibus nouis non prouiſis ab alijs iuribus de caſu inibi expreſſo ad caſum non expreſſum, ſi adſit identitas rationis in caſu non expreſſo, quæ militat in caſu expreſſo : Hęc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per text. in l.neque leges, in l. Et ideo. in l.non poſſunt, in l. nam, vt ait. l.non eſt nouum. l. ideo : quia, & in l.ſed, & poſteriores. ff. de legibus. Nam in dicta lege neque leges. Hęc habentur, videlicet. [Neque leges, neque Senatuſconſulta ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus, qui quandoque inciderint, compręhendantur, ſed ſufficit ea, quę plerumque accidunt, contineri.] hęc ibi, & in dicta lege. Et ideo. hęc habentur, videlicet. [Et ideo de his, quę primò conſtituuntur, aut interpretatione, aut conſtitutione optimi Principis certius ſtatuendum eſt :] hæc ibi. & in dicta l. Non poſſunt. hæc habentur, videlicet. [Non poſſunt omnes articuli ſingulatim, aut Legibus, aut Senatuſconſultis compræhendi : ſed cùm in aliqua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt : is, qui iuriſdictioni pręeſt, ad ſimilia procedere, atque ita ius dicere debet.] hæc ibi. & in lege nam, vt ait. hæc habentur, videlicet. [Nam (vt ait Pedius) quoties lege aliquid vnum, vel alterum introductum eſt : bona occaſio eſt, cętera, quę tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione, vel certa iuriſdictione ſuppleri.] hæc ibi. & in dicta l. non eſt nouum. hęc habentur, videlicet. [Non eſt nouum, vt priores leges ad poſteriores trahantur :] hęc ibi. & in dicta l. Ideo quia. hæc habentur, videlicet. [Ideo, quia antiquiores leges ad poſteriores trahi vſitatum eſt, ſemper quaſi hoc legibus ineſſe credi oportet, vt ad eas quoque perſonas, & ad eas res pertineant, quæ quandoque ſimiles erant :] hæc ibi. & in dicta l. ſed & poſteriores. hæc habentur, videlicet. [ſed & poſteriores leges ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint : idque multis argumentis probatur.] hæc ibi. idem probatur per text. in l.à Titio. ff.de verborum ſignifi. Idem probatur per tex. in cap.tranſlato, ext.de conſtitu.& in cap. 2. ext. de tranſlat. Epiſcopi.

Probatur & ſecundò Doctorum omnium auctoritate, tam in dictis iuribus, quàm pleriſque in locis, ac tractatibus, inter quos eſt Mattheus Mattheſ. in ſuo tractat. de extenſione interpretatiua legum, circa finem, in quarti articuli diſcuſſione, & Euerardus in ſua Topica iuris, titu.locus a ratione legis.nu.76.in verſ. Quarto caſu principali.

Probatur & tertiò, & ratione. Nam regula illa vulgatiſſima ſit veriſſima, quòd vbi eſt ea-
2 dem ratio, † idem ius eſſe debeat, vt in l.illud, iuncta gloſ. in verſicul.exiſtimari.ff. ad legem Aquili. & (vt ſupponimus) lex prouidens caſibus nouis expreſſis inibi, & ratio finalis talis legis militet in caſu ibi non expreſſo, inde ſequitur apertiſſimè, quòd talis lex meritò ſit extendenda ad alium ibi non expreſſum, ſecundum ſonitum verborum : in quo militet eadem ratio decidendi tacitè intenta à Legiſlato-

re : iuxt.aliam regulam iuris, iu qua habetur ta-
3 citi , † & expreſſi eadem eſt virtus , & obligatio,
vt apertiſſimè colligitur ex text. iuncta gloſ.in l.
Cùm quid.ff.de rebus cred.ſi cert.pet.vbi hæc prę
ciſa verba habentur , videlicet . [Cùm quid mu-
tuum dederimus, & ſi non cauimus , vt æquè bo-
num bonis redderetur , non licet debitori dete-
riorem rem, quæ ex eodem genere ſit, reddere: ve-
luti vinum nouum pro vetere . Nam in contra-
hendo quod agitur , pro cauto habendum eſt .]
hæc ibi .

SVMMARIVM.

1 *Index, occurrente caſu non deciſo a iure, vel conſuetudine, quid faciet .*

2 *Monachi, & Moniales priuati à parentibus legitima, ſuccedere poterunt cum alijs filijs pro æquali portione .*

3 *Monaſterium quãdo poterit ſuccedere in fendo ex perſona Monachi.*

4 *Canonicus regularis an poſſit ſuccedere in ſeudo.*

5 *Venditore decepto vltra dimidiam iuſti pretij, contractus reſcinditur, vel iuſtum pretium ſuppletur, & num. 9. 10.*

6 *Alluuionis incrementum accreſcit vſufructuario bonorum allodialium.*

7 *Alluuionis incrementum in bonis feudalibus nõ accre-*
1 *ſcit fendatario, ſed domino directo.*

8 *Alluuionis incrementum in bonis emphiteoticis accreſcit emphiteotæ, ſicut vſufructuario.*

11 *Conſuetudo contra legem eſt reſtringẽda, ratio autem amplianda .*

12 *Conſuetudinibus & præſcriptionibus tantum præſcriptum , vel vſurpatum , quantum poſſeſſum , et non plus .*

13 *Correctio legis facta per legem poſteriorem ſicut regulariter non extenditur , ita et correctionis extenſio , ſuam facit conſuetudo , ſed debebit reſtringi ad caſum ſuum ,*

De extenſione legis , vel conſuetudinis in caſu ſimili expreſſe non comprehenſo .

ETsi veriſſima ſit præcedens con-
cluſio loquens de caſu ſimili , ſeu
habente identitatem rationis , in
qua aliqua lex fundatur : Tamen
quia poſſet cõtingere quòd occur
rat aliquis caſus dubius , ideſt qui
non omnino eſt ſimilis caſui deciſo à lege, vel con
ſuetudine : iccircò meritò quęritur quid facien-
dum ſit in tali caſu cui quæſtioni ſatisfaciet vnica
concluſio ſubſequens .

Vnica concluſio in hac materia ſit, quando ca
1 ſus † dubius non deciſus à iure, vel conſuetudine,
nec omnino ſimilis caſui deciſo à iure ſcripto, vel
conſuetudini: eſſet de materia legis ſcriptæ, pro
ipſius deciſione tunc recurrendum erit ad ſimile
legis ſcriptæ: ſi verò eſſet de materia legis nõ ſcri
ptę ſeu conſuetudinis, tunc eſſet recurrendum ad
ſimile legis non ſcriptæ : ſed ſi forſan materia ip-
ſius caſus eſſet indifferens : in tali caſu recurren-
dum erit ad aliud ſimile, quod erit rationabile :
ſi autem vtrumque eſſet rationabile ; currendum
erit tunc ad ſimile legis : Hæc concluſio (vt me-
liùs eius veritas percipiatur.& memoriæ comen-
detur) exemplificabitur ſigillatim in vno quo-
que membro eius, & ſimul , & ſemel probabitur
vera ex afferendis in probationem vniuſcuiuſque
exempli ſeparatim. Exemplum primi membri.

Ecce lex ſcripta dicit, Monachos ſuccedere pa
rẽtibus, vt docet textus in l. Deo nobis auxilium.
§.hoc etiam cognitum . C. de Epiſcopis , & Cle-
ric. vbi hæc habentur, videlicet . [Hoc etiam co-
gnitum nobis correctione noſtra dignum eſſe iu-
dicamus, vt ſi quis in parentum poteſtate conſti-
tutus , vel conſtituta , vel forſan huiuſmodi iure
abſolutus , vel abſoluta, elegerit ſe monaſterio ,
vel clero ſociare, & per reliquum vitę ſuæ tempus
2 ſanctimonialiter degere voluerit, non liceat † pa-
rentibus , eoſdem vel eaſdem perſonas quocun-
que modo abſtrahere, vel propter hanc tantumo-
do cauſam quaſi ingratum, vel ingratam à ſua hæ
reditate, vel ſucceſſione repellere , ſed neceſſe ſit
eis omni modo , cùm vltimam voluntatem ſuam,
ſiue per ſcripturam, ſiue alio legitimo modo con
ficiant , quartam quidem portionem ſecundum
leges noſtras eis relinquere: ſin autem & amplius
voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati conce-
dimus . Sin verò vltimam voluntatem parentes
neque teſtamento, neque alio vltimo elogio de-
claraſſe monſtrati fuerint, omnem parentum ſub-
ſtantiam hæredes , quibus ab inteſtato competit
ſecundum leges noſtras ſibi defendant, nullo eis
impedimento ex Sanctimoniali cõuerſatione ge
nerando, ſiue ſoli, ſiue cum alijs ad ſucceſſionem
vocentur .] hæc ibi. In feudo autem ſecus eſt per
conſuetudinem feudorum . Nam non habemus
legem, neque conſuetudinem expreſſam de Cano
nico regulari (vt vocant, & quæſtio occurrens eſt)
An ille Canonicus regularis ſuccedat patri in feu
do, & dicendum eſt quòd non : quia conſuetu-
do quæ excludit Monachum à ſucceſſione feudi,
habet optimam rationem : quia ſeruire non po-
teſt domino directo, & æquè militat in Canoni-
co regulari: ergo ſecundum ſimile conſuetudinis
iudicabitur : ex quo iſte caſus occurrens, de quo
quæritur, eſt de materia conſuetudinis, puta, ſuc-
ceſſionis in feudo , de hoc tamen, an Monachus,
3 † vel monaſteriũ ex perſona ipſius ſuccedere poſ
ſit in feudo, nec ne: & quando ſuccedere poterit,
& quando non. Vide quampulcherrima dicta à Le
giſtis in l.quiſquis.C.de epiſc.& cleric.& à Ioan.
Andr.Panormit.Felino, & alijs Canoniſtis in c.in
præſentia.extra de probat.& ab Hoſtienſ.in Sum-
ma, in titul.de immun. Eccleſ.§.in quantum.verſ.
ſed nec illa.& Iacob.in lib.feud.in illis verbis.Et
quibuſcunque hæredibus.& pleniſſimè per Præpo
ſitum in tit. qui feudum dare poſſunt, in §. & quia
vidimus. vbi hunc articulum pulchrum, & quoti-
dianum dicti Doctores latiſſimè, & profundiſſi-
mè examinant, prout etiam docuit Nicolaus Eue
rardus in ſua Topica iuris, tit.locus à ratione le-
gis.nu.77.in verſ.de hoc tamen. & hæc dicta ſuffi-
ciant quoad primi membri noſtræ concluſionis
dilucidationem .

De ſecundo autẽ membro exemplum tale pro-
ponitur, ſcilicet lex dicit Monachos ſuccedere pa
rentibus (vt ſupra probauimus) conſuetudo verò
contrarium diſponit in feudis: de Canonico autẽ
Regula-

4 Regulari † non habemus legem, neque conſuetu-
dinem expreſſam, & quæſtio nunc occurrens eſt,
an Canonicus Regularis ſuccedat patri in bonis
non feudalibus, ſed allodialibus? Et dicẽdum eſt,
quòd ſic. Nam ex quo ſumus in materia iuris ſcri
pti, puta ſucceſſionis in bonis non feudalibus,
tunc iudicandum erit ſecundum ſimile legis, &
ſic ſimilitudo Canonici Regularis ad Monachum
trahitur ad ius ſcriptum in bonis allodialibus, vt
in illis ſuccedat, & ad ius conſuetudinarium in
feudalibus, vt in illis non ſuccedat. Ecce aliud
exemplum. Si in venditione ſit deceptio vltra di-
5 midium iuſti pretij, † ad petitionem venditoris
ſic decepti reſcinditur contractus, vel cogitur em
ptor ſupplere iuſtum pretium, vt in l. 2. C. de reſc.
vendit. & in c. cùm dilecti. & c. cùm cauſam. extra
de empt. & vendit. & hoc ius habet in ſe magnam
æquitatem. Pone modò conſuetudinem contra-
rium diſponere, quando vaſallus vendit feudum
domino, vt ſcilicet propter deceptionem vltra di
midium iuſti pretij non fiat reſciſſio contractus,
vel ſuppletio iuſti pretij, hoc etiam habet æquita-
tem, quia dominus dedit vaſallo gratioſè feudũ:
Vnde videtur contra fieri gratia domino per vaſal
lum, propter obligationem naturalem, quia tene-
batur ad antidora, vt in l. ſi verò non remanendi.
§. idem Papinianus. ff. mandati. & in l. ſed etſi lege.
§. conſuluit. ff. de petit. hære. Pone modò aliquem
locaſſe domum ſuam, & in locatione vltra dimi-
dium iuſti preti, fuiſſe deceptum, quomodo iudi-
cabitur hoc caſu? An ſecundum ſimile legis, an
ſecundum ſimile conſuetudinis? Certè ſi ille lo-
cauit domino rem feudalem, iudicabitur ſecundũ
ſimile conſuetudinis: Si verò locauit aliã rem al-
lodialem, iudicabitur ſecundum ſimilitudinem
iuris ſcripti, ex quo primo caſu ſumus in materia
conſuetudinis, & in ſecundo caſu in materia iuris
ſcripti. Item accipe aliud exemplum quotidia-
num: Nos habemus legem ſcriptam diſponentẽ,
6 quòd incrementum † alluuionis accreſcit vſufru-
ctuario, vt docet tex. in l. Item ſi fundi. §. huic vi-
cino tractatus eſt. ff. de vſufructu, & quemadmo-
dum. Item habemus ius conſuetudinarium feu-
7 dorum diſponens, quòd id, quod accreſcit † per al
luuionem feudi, non accreſcit vaſallo, ſecundum
diſtinctionem, quam ponit tex. in cap. 1. ſi quis de
manſo. & ſeq. & ibi pulchrè per Alua. & alios. ſi
de inueſtit. feud. controuer. fue. Occurrit nunc ca-
ſus, qui non eſt deciſus, de emphiteuta perpetuo,
& quæritur an incrementum alluuionis ſibi acqui
ratur, & ſic an attendere debeamus ſimile legis
ſcriptæ de vſufructuario, an ſimile iuris conſuetu-
dinarij de vaſallo. & certè quia ſumus in materia
iuris ſcripti, & dicemus, quòd incrementum allu-
8 uionis, † accreſcat emphiteutæ, ſicut vſufructua-
rio. ita docuit Gloſa ſingularis in l. de quibus. &
ibi Bart. in repet. ff. de legibus. & ibidem poſt Bar.
Ang. & Iaſ. Ant. de Butr. in c. fin. extra de conſuet.
Salyc. in l. 1. C. de iure emphit. & Ioannes Baptiſta
de Sancto Seuerino in repet. c. 1. de feudi cognit.
& eſt communis opinio in Praxi ſeruanda: qua-
propter hoc memoriæ erit commendandum, cùm
ſit quotidianum. & hæc ſatis ſint pro explanatio-
ne ſecundi exempli propoſiti.

De tertio autem membro noſtræ concluſionis
exemplificabimus in venditione: Nam in ea fit
9 reſciſſio † contractus, vel ſuppletio iuſti pretij ob
deceptionem vltra dimidium iuſti pretij, & hoc
habet æquitatẽ (vt ſupra diximus.) Sed pone con-
ſuetudinem in loco contrarium diſponentem. Itẽ
pone ibi quendam locaſſe domum ſuam alteri, &
fuiſſe deceptum vltra dimidium iuſti pretij. Iſto
caſu quomodo iudicabitur? Et certè ſecundum
ſimile legis, cùm lex ſit fundata ſuper æquitate, &
conſuetudo ſit contra æquitatem: vnde non eſt
trahenda extra ſuos terminos, vt in l. quod vero
contra. ff. de legibus. Illud autem eſt certum, quòd
vbi non eſt conſuetudo contraria, ſtatutum in ven
ditione trahitur ad locationem, vt voluerunt Do-
ctores in l. 2. C. de reſcind. vendit. & Ioan. Andr. &
alij in c. cùm dilecti. extra de empt. & vend. & eſt
Glo. ſingularis in l. ſi ea pactione. in fin. C. de vſur.
imò quod plus eſt, d. l. 2. habet locum in omnibus
contractibus bonæ fidei, vt eſt tex. iuncta glo. per
totum titulum. C. commu. vtriuſq; iudicij, & ibi-
dem hoc expreſsè voluerunt Bart. Bald. & reliqui
Doctores, & Iaſon in l. de quibus. ff. de legibus. &
hæc allata ſufficiãt de tertio mẽbro concluſionis.

De quarto autem tale trademus exemplum. In
10 venditione fit reſciſſio contractus, † ſuppletio iu-
ſti pretij, & habet ſummam æquitatem, vt ſæpiſſi-
mè diximus. His ſtantibus pone, quòd conſuetu-
do in loco habet, quòd propter minus iuſtum pre-
tium, etiam ſi interuenit deceptio vltra dimidiã
iuſti pretij non fiat reſciſſio contractus venditio-
nis, nec compellatur emptor ad ſupplendum iuſtũ
pretium, quando venditio facta eſt per maiorem
triginta annorum, quia hoc caſu conſuetudo non
attendit deceptionem: deinde pone, quòd in lo-
co conſuetudinis quidam triginta annorum lo-
cauit domum ſuam alteri, & deceptus fuit vltra
dimidium iuſti pretij, in iſto caſu quomodo iudi
cabitur? & certè iudicabitur ſecundum ſimile le
gis, & habebit locum remedium dictæ l. 2. licèt
vtrumque ſimile in ſuo caſu ſit rationabile: & ra-
11 tio iſtius eſt, quia ſi conſuetudo eſt † contra legẽ,
reſtringenda eſt, & ratio amplianda, vt in dicta l.
quod verò contra. ff. de legibus. Si verò conſuetu-
do eſt præter legem adhuc recipiendum eſt id, quod
eſt magis extendibile: eſt enim ſimilitudo idem
quod extenſio, vt in l. non poſſunt. ff. de legibus. &
in c. inter cæteras. extra de reſcriptis. Sed lex ve-
nit ex conſenſu expreſſo: conſuetudo autem ex ta-
cito, vt in d. l. de quibus. expreſſum autem exten-
ſibilius eſt, quàm tacitum, vt docuit textus ſingu-
laris pen. ff. in quibus cau. pig. da. & in l. precibus.
C. de impub. & notatur per Glo. Pauor. & Docto-
res in cap. quod à te, ext. de cleric. coniug. & in
Authen. Ingreſſi. C. de ſacroſanc. eccleſ. & habetur
per Paul. de Caſt. in conſ. 27. in antiquis, incip. In
Chriſti nomine amẽ ſuper appellatione. Ergo po-
tius recipiendum, & amplectendum ſimile legis,
quia conſuetudo ſolùm illud ſubſtulit, quod ſibi
vſurpauit: Nam hoc eſt vera regula in conſuetu-
12 dinibus, † & præſcriptionibus: tantum præſcri-
ptum, vel vſurpatum, quantum poſſeſſum, & vſi-
tatum, & non plus, vt in cap. dilecto, extr. de offi-
cio. Achid. cap. cum olim. extr. de præſcript. & in
l. 1. §. Iulianus, el primo. ff. de iti. actuque priua. &
ibi hoc notat glo. in verſ. quoadusque, quam Bar.
ibi in §. ſi quis hoc interdicto, dicit ſemper nota,
& per eam decidit plures not. quæſtiones, ſed con
ſuetudo, non vſurpauit ſibi ſimile legis, ergo il-
13 lud manet, vt prius: ſicut ergo correctio † legis fa
cta per legem poſteriorem non extenditur regu-
lariter, vt in prima vnica quęſtione fuit probatũ:
ita

Digitized by Google

ita etiã non poterit fieri regulariter extenſio correctionis, quam facit conſuetudo, ſed debebit reſtringi ad caſum ſuum, prout ſingulariter docuerant Bart. Ang. & Iaſ. in l. de quibus. ff. de legibus, necnon & Io. Andr. & Ant. de Butr. in c. fin. extra de conſuet. & quamplurimi Doctores ſæpè alibi.

Hæc pauca de multis dicta ſatis ſint pro aliquali norma inſtruendi Iudicem tyronem nouitium de extenſione interpretatiua legum limitatiuarum: ipſum pium tamen remittẽdo ad ſequentem quæſtionem de extenſione legum exorbitantium, cùm idem per omnia fore iudicium docuerit inter alios Ripa in l. ſi conſtante. nu. 78. ff. ſoluto matrimonio.

S V M M A R I V M.

1 *Iura exorbitantia extenduntur in omnibus caſibus, in quibus iura correctoria extenduntur.*

2 *Iura exorbitantia extenduntur de caſu ad caſum inter eaſdem perſonas ex identitate rationis.*

3 *Diſpoſitio exorbitans & pœnalis non extenditur de caſu ad caſum per identitatem rationis, etiam ſi caſus ad quem extenſio ſit veniret appellatione caſus expreſſi largo ſumpto vocabulo.*

4 *Iura exorbitantia non extenduntur de caſu ad caſum, ſi loquuntur taxatiuè, vel ſi per omnia non eſſet par ratio, & quare.*

5 *Conſuetudo eſt lex non ſcripta.*

6 *Extenſio eſt licita de perſona ad perſonam in priuilegijs piæ cauſæ, et fauore publico, niſi agatur de præiudicio alterius piæ cauſæ. nu. 7.*

8 *Dictio taxatiua nunquam excludit hæredes, neceſſarios ſaltem.*

9 *Extenſio eſt licita de culpa ad culpam, et de delicto ad delictum, etiam in iuribus taxatiuè loquentibus.*

10 *Dictio taxatiua non extenditur de caſu ad caſum in diſpoſitione exorbitanti tendẽte in fauorem cauſæ piæ, quando ex tali extenſione reſultaret præiudicium alteri æquè piæ cauſæ.*

11 *Extenſio debet fieri in exorbitantibus de perſona ad perſonam ex identitate rationis.*

12 *Extenſio fit de perſona ad perſonam, quæ ſecundum latam ſignificationem poteſt comprehendi ſub expreſſa, et in fauorabilibus. nu. 13.*

14 *Diſpoſitum in maſculo extenditur ad fœminam, quando adeſſet rationis identitas, et quando aliqua eſſent communia in omni materia, vel ſaltem in materia de qua agitur æquiparata à iure.*

15 *Extenſio in exorbitantibus, quando fieri poſſit.*

16 *Extenſio legis in aliquo caſu derogantis iuri communi regulari ad alium caſum etiam ſimilem, quando fieri non poſſit.*

De extenſione legum exorbitantium à iure communi.

ACTVRVS de extenſione legum exorbitantium, operæpretium duximus præmittere pro maiori afferendorum, intelligẽtia, ꝙ exorbitare ſit à cõmunibus regulis deuiare, vt per glo. in c. ea quæ à iure. de regul. iur. in ſexto. & per Imol. in l. ſi vero. §. de viro. colum. 3. ff. ſoluto matrimonio.

Prima regula talis traditur, quòd in caſibus, in quibus dictum fuit extenſionem fieri in correctorijs. Idem & fortiùs dicetur in exorbitantibus,
1 † cùm magis ſit prohibita extenſio in illis, quàm in illis, prout docuit Imol. vbi ſupra. col. 6. verſic. ſecundo caſu quando agitur.

Secunda regula hæc traditur, quòd in iuribus exorbitantibus ex identitate rationis fiet exten-
2 ſio † de caſu ad caſum, prout docuit Ripa in l. ſi conſtante. nu. 78. & nu. 80. ff. ſoluto matrim. & ibidem nu. 6. verſ. nam in limitatorijs. Iaſ. in l. illam. num. 15. C. de collat. dicens hanc ſententiam eſſe communem. Imol. in d. §. de viro. col. 6. verſic. ſecundo caſu, quando quæritur. hanc regulam intelligens de extenſione facienda inter eaſdem perſonas ad alium caſum ſimilem, ſi diſpoſitio in ſe ſit fauorabilis ex humanitate inducta, vt in l. 1. cùm glo. ſua. C. de his, qui ante aper. tabul.

Limita ſingulariter primò, dicendo ipſam ſecundam regulam non habere locum, quando di-
3 ſpoſitio † fuiſſet exorbitans, & pœnalis: nam tunc non extendetur de caſu ad caſum per identitatem rationis, etiam ſi caſus, ad quem ſit extẽſio, veniret appellatione caſus expreſſi, largo ſumpto vocabulo, prout docuit gloſ. in Clement. 2. verſ. eiſdem. de ætat. & qualit. quam ſequitur Aret. in c. per tuas. de probat. inducens ſubtiliter textum in l. ſi vxor. in princ. ff. de adult. iuncta l. item legatũ. § parui. ff. de legat. 3. Idem docuit Ioannes Crottus in l. omnes. nu. 172. verſic. concluſio prima. ff. de iuſtitia, & iure.

Amplia dictam limitationem dicendo, ꝙ habeat locum, maximè ſi agatur de facienda extenſione de ſtricta ſignificatione ad largam: prout docuit Ripa in l. ſi conſtante. nu. 49. nu. 79. ff. ſol. mat.

Amplia ſecundò allata in dicta prima limitatione, quando contineret odium irrationabile, vt quia vni imponeretur pœna propter alterius crimen, prout docuit Ioannes Crottus in l. omnes. num. 174. ff. de iuſtitia, & iure.

Amplia tertiò allata in dicta limitatione prima, quando imponeret pœnam, habito reſpectu ad priuilegium perſonæ, prout docuit Io. Crot. vbi ſupra, nu. 176. Alex. in l. ratione. §. quod vulgo. col. 9. ff. ad l. Falcid.

Amplia dictam ſecundam regulam, dicendo, ꝙ in tantum vera ſit, quòd ſufficiat eadem ratio in caſu, ad quem ſit extenſio, licèt non tanta, prout docuit Ripa vbi ſupra, nu. 8.

Amplia dictam ſecundam regulam, dicendo locum obtinere in fauorabilibus animæ, prout Ioannes Crottus in d. l. omnes, nu. 189. verſic. concluſio duodecima. Ioan. Andr. & Panor. in c. ex tenore. extra qui filij ſint legit. Glo. in Authent. ſacramenta puberum. & ibidem Bar. C. ſi aduerſus vendit.

Limita ſecundò ſingulariter allata in dicta re-
4 gula ſecunda, † dicendo ipſam non habere locũ, ſi lex prohiberet expreſsè fieri extenſionem, vtputa ſi loqueretur taxatiuè, prout docuit Ripa in d. l. ſi conſtante. nu. 81. per tex. in l. 2. & ibi per Gloſ. C. de patri. qui fil. diſtr. Cum natura taxatiuę ſit excludere omnia, quæ non reperiuntur incluſa, vt in l. 1. & ibi Bar. ff. ſi quis iuſdic. atten. & in c. cùm Eccleſia. & ibi Panor. notat. extra de cauſa poſſ.

Limita tertiò dictam regulam ſecundam, quando non per omnia eſt ſimilis, vel par ratio, vt in l. fin. C. de interdic. matrim. inter tuto. vbi & Bald. Ioannes Crottus in l. omnes. nu. 191. verſic. decimaquinta concluſio. ff. de iuſtitia, & iure.

Hinc infertur, quòd ſtante ſtatuto, quòd verba

ſtatutorum

Digitized by Google

ſtatutorum debeant intelligi ad literam, & prout
litera ſonat, tunc in ſtatutis limitatorijs, & exor-
4 bitantibus non eſſet licita extenſio, prout docuit
Ripa vbi ſupra, nu. 83.
Declarantur primò allata in limitatione ſecun
da, dicendo ipſam procedere, reſpectu extenſio-
nis faciẽdæ ab homine: Nam taxatiua ſolùm ex-
cludit extenſionem hominis, non autem legis, vt
docuit Ripa vbi ſupra, num. 84. Bart. in d. l. ſi con-
ſtante. & Paul. de Caſtro in l. ſi mora. ff. ſolut. ma-
trimonio. Iaſon ibidem per l. 1. §. per ſeruum cor-
poraliter. ff. de acquir. poſſeſſ.
Amplia id, quod fuit dictũ in dicta prima de-
claratione, dicendo nõ ſolùm habere locum in le-
ge ſcripta, verum etiam in conſuetudine, eo q̃ ta
xatiua non excludat conſuetudinem, & idcircò
5 locum habent in conſuetudine: † cùm ſit lex non
ſcripta, prout docuit vbi ſupra Ripa nu. 85. verſic.
& pari ratione. Ludouic. Rom. in l. 5. §. iurari. ff. de
iureiur. Iaſon in d. l. ſi conſtante. Et ratio eſt, quo-
niam extenſio conſuetudinis dicitur extenſio le-
gis, vt in §. ex non ſcripto. Inſtit. de iure nat. gent.
& ciuili: quapropter Ripa vbi ſupra, dixit: quare
nunquam taxatiua excludat caſus, in quibus ex-
cluſis induceretur legum correctio, vt latè per Ale
xand. & Moder. in l. 1. ff. de bon. poſſ. ſecundũ tab.
Declaratur ſecundò, vt procedat in legibus ta-
xatiuè loquẽtibus in materia odioſa, ſecus in ma
teria pia, & fauorabili, vt docuit Ripa in l. ſi con-
ſtante. nu. 86. ff. ſolut. matrim. Bar in d. l. ſi conſtan
te, per text. in l. illud. in fine. C. de ſacroſan. Eccleſ.
Inde ſequi patet (vt docuit Ripa vbi ſupra,) q̃
ſi fauore piæ cauſæ fiat extenſio, vbi eſt facta pro-
hibitio per taxationem, multò magis fieri debe-
bit vbi nulla reperiretur prohibitio: Hinc eſt, q̃
in priuilegio fauore piæ cauſæ, & fauore publico
6 licita erit extenſio † de perſona ad perſonam, vt
docuit Alex. in l miles. ff. de re iudic. Felinus in c.
cùm ex officijs. col. 1. in fin. extra de præſcript.
Limita contenta in dicto corrolario, dicendo
ipſa vera, niſi agatur de præiudicio alterius piæ
7 cauſæ, † prout docuit Ludouic. Rom. in Authent.
ſimiliter. charta 7. C. ad l. Falcid. & Alex. in d. l. ſi
conſtante. cuius tamen veritas dependet ab illa
quæſtione, in qua quæritur, an priuilegiatus vti
poſſit priuilegio contra alium pariter priuilegia-
tum, de qua tamen latè per Bart. & alios in Auth.
quas actiones. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Felin. poſt
Panormitanum in c. in præſentia. col. 11. de pro-
bat. Iaſ. in §. rurſus. col. 9. inſtitut. de actionibus.
Declaratur tertiò, vt non cenſeatur per taxati-
8 uam † prohibita extenſio ad hæredes: nam taxa-
tiua nunquam excludit hæredes, prout docuit Ri-
pa, vbi ſupra, nu. 87. Ant. Gabr. in tracta. concluſ.
fol. 551. nu. 1. 2. & 3. Idem probatur per l. ſi neceſ-
ſarias. §. de vendendo. ff. de pignot. act. & in l. ſtipu
latio iſta habere, licere. ff. de verb. oblig. in princ.
Et ratio patentiſſima eſt, quoniam hæredes ne-
ceſſarij dicuntur includi, ac contineri in eadem
perſona eius, cuius ſunt hæredes, cùm filij dican-
tur quid patris, & pars patris, vt latiſſimè docue-
runt Doctores in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt.
Declaratur quartò, vt procedat quoties per ex-
tenſionem præiudicatur tertiò abſque dolo, vel
9 culpa ſua: ſecus ſi per extenſionem † fiat præiudi-
cium tertio propter culpam, vel delictum ſuum:
nam tunc licita erit extenſio (in odium ipſius) de
culpa ad culpam, & de delicto ad delictum, etiam
in iuribus taxatiuè loquentibus, prout docuit Ri
pa vbi ſupra, nu. 88. & ita procedit tex. in l. ſi. cum
glo. C. de reuocan. donat. facit quod notat Cynus,
Bar. & Moderni in Authent. non licet. C. de liber.
præter. nam ibi fit extenſio in odium ingrati filij,
vel donatarij propter delictum ingratitudinis,
quo caſu dicitur agi de fauore publico, vt in l. ita
vulneratus. ff. ad l. Aquil.
Limita ſingulariter allata in dicta declaratio-
ne quarta, dicendo ipſam non habere locum in di
10 ſpoſitione exorbitante † tendente in fauorem pię
cauſæ, ſi ex dicta extenſione reſultaret præiudi-
cium alterius æquè piæ cauſæ: nam tunc non po-
terit extendi de caſu ad caſum, prout docuit Io.
Crot. in d. l. omnes. nu. 188. citans ad hoc Gloſ. in
c. ea, quæ. de reg. iur. in ſexto. & in c. Conſtitutio-
nem. de regular. in ſexto.
11 Regula tertia eſt, quòd extenſio † in exorbitan
tibus non debeat fieri de perſona ad perſonas ex
identitate rationis, prout docuit Imo. in l. ſi verò.
§. de viro. colum. 6. in fine.
Limita primò allata in dicta regula tertia, di-
cendo ipſam non habere locum, quando agere-
12 tur de extenſione facienda ad aliam perſonã, quę
ſecundum latam ſignificationem poſſet compre-
hendi ſub expreſſa, prout docuit Imol. in l. ſi vero.
§. de viro. col. 7. ff. ſol. matr. in verſic. fallit primò.
Limita ſecundò, quando ſumus in fauorabili-
bus, quibus iura fauent propter publicam vtilita-
tem, vel piam cauſam, vel ſimilem. Nam tunc
13 poſſet fieri extenſio, † prout docuit Imol. vbi ſu-
pra. in verſic. fallit ſecundò.
Limita tertiò, dicendo ipſa non habere locum,
14 quando adeſſet identitas rationis. Nam † diſpo-
ſitum in maſculo extendetur ad fœminam, cùm
ſit exorbitans materia, & non correctoria, prout
docuit Barr. & alij in l. ſi conſtante. ff. ſolut. matr.
per tex. in cap. cum dilecta. §. nos igitur. & ibi ad
hoc notat Panormitanus. extra de confir. vtil. vel
inutil. & per c. ad audientiam. vbi Panormitanus
not. t. extra de Cleric. non reſid. & per c. poſt trãſ-
lationem. § quanquam. extra de renunc. Iaſon in l.
Gallus, in princ. col. 12. nu. 59. & 60. verſic. & pro-
pterea Raphael.
Limita quartò, dicendo non habere locũ, quan
do aliqua eſſent communia in omni materia, vel
ſaltem in materia (de qua agitur) æquiparata à
iure, vt docuit Imol. vbi ſupra. verſic. fallit tertiò.
15 Quarta regula ſit, quòd extenſio † in exorbitan
tibus fieri poſſit, quando maioritas rationis ſur-
git ex vi regulæ Cui licet. de reg. iur. in ſexto. & l.
non debet cuiquã. ff. de reg. iur. Et ratio eſt, quia
huiuſmodi extenſio eſſet paſſiua, prout latè do-
cuit Imol. vbi ſupra, colum. 6. verſic. in alijs verò
caſibus conclude.
16 Quinta regula ſit, quòd extenſio legis † in ali-
quo caſu derogantis iuri communi regulari ad
alium caſum, etiam ſimilem habentem identita-
tem rationis, ſeu lex ponens caſum exorbitantem
à iure communi directa ad vnam perſonam, non
extenditur ad aliam, etiam ſi concurrat identi-
tas rationis: eſt enim tunc ſtrictim intelligen-
da, ſicut & conuentio, quæ vnius perſonæ compre
henſiua, non eſt alterius excluſiua, vt in l. ſi vnus,
§. ante omnia. ff. de pactis. vt docuit Romanus in
l. ſi verò. §. de viro. numero 2. 3. & 4. ff. ſoluto ma-
trimonio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Lex taxatiua, quando poßit extendi, cum ampliatione.uum.2.& limitatione.nu.3.*

De extenſione Legum taxatiuarum.

1 LEx taxatiua † per aliam legem, in qua apparet de illius extẽſione de caſu ad caſum habentem eandem rationem, poterit extendi, prout docuit Bart.in l.ſi conſtante.ff.ſoluto matrimonio. nume.44. vbi & per alios communiter Doctores.

2 Amplia ſingulariter allata in dicta † concluſione vnica, dicendo illa etiam locum habere quandocunque apparuerit de extenſione, & lex prolata eſt fauorabilis, prout ipſemet Bart. vbi ſupra, docuit nu.eod.

Limita allata in dicta concluſioue vnica, & am
3 pliatione eius, † dicendo illa ſolùm verificari in caſu fauorabili, ſed non in odioſo: cùm in tali caſu lex ipſa taxatiuè loquens, extendi non poterit ad caſum etiam habentem ſimilem rationem, ſi aliunde nõ apparuerit, quòd per aliam legem fuerit ad talem caſum extenſa, prout docuit idem Bart. vbi ſupra,

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio limitatoria non differt ab exorbitante in materia extenſionis, & quare.*
2 *Legem eſſe correctoriam, quando dicetur, & exemplificatur. & nu.4.*
3 *Exorbitans diſpoſitio, quæ dicenda erit.*

De differentia inter diſpoſitionem correctoriam ex vna parte, & limitatoriã, ſeu exorbitantem (quod idem eſſe ſupra fuit probatum.)

QVAESTIO VNICA.

1 ROcvTVRVS de differentia, quæ eſt inter diſpoſitionem correctoriam ex vna parte, & limitatoriã, † ſeu exorbitantem ex altera, præmittendum fore operæpretium duximus monere Lectorem, ꝙ in materia extenſionis non differt diſpoſitio limitatoria ab exorbitante: cùm idem faciendum ſit iudiciũ in vtraque diſpoſitione, vt in ſpecie docuit Ioannes Crottus in l.omnes. nu.195. verſic.pro complemento.ff.de iuſtitia, & iure. Quapropter ſcien-
2 dum, quòd lex noua, † primò, quando corrigit in ſpecie legem antiquam aliquid in ſpecie decidentem: vel ſecundò, quando aliquid diſponit in genere contra legem antiquam aliquid in genere diſponentem: tunc huiuſmodi lex dicetur lex correctoria, & vt res pateat. Exemplum tale tradetur. De primo, videlicet: Lex ſtatuit in ſpecie, ꝙ filiæ ſuccedant cum maſculis, patre mortuo ab inteſtato, vt in l.maximum vitium.C.de liber.præter. ſtatutum verò contrarium diſpoſuit: Nempè, quòd extantibus maſculis, fœminæ non ſuccedant: hoc ſtatutum dicetur correctorium iuris antiqui, ſecundum Bal.in d.l.maximum vitium. Exemplum de ſecundo tale tradetur, videlicet: Filiusfamilias non poteſt teſtari de iure communi, & hoc in genere diſponitur per modum regulæ, ſi fieret ſtatutum, vt poſſet teſtari in quocunque caſu: tale vtique ſtatutum erit correctorium, quia diſponit in genere contrarium eius, quod diſponitur de iure communi, prout docuit Ioannes Crottus in re-
3 pet.l.omnes.ff.de iuſtitia, & iure. Diſpoſitio † verò illa dicenda erit exorbitans, quando lex, vel alia iuris diſpoſitio nouum diſponit aliquid contrarium in ſpecie ei, de quo iure communi erat diſpoſitum in genere, vt puta lex antiqua dotem conſtante matrimonio non poſſe repeti ſtatuit, lex noua diſponit, quòd poſſit, quòd ſi vir vergat ad inopiam, prout docuit Imol. in l.ſi conſtante.
4 q.10.ff.ſolu.matrim. Item lex antiqua † diſponit, ꝙ pactum nudum de donando producat actionẽ, vt in l.ſi quis.C.de donat.hęc dicetur exorbitans, quia non in totum corrigit ius antiquum, prout docuit Ioannes Crottus vbi ſupra, nu.193.

SVMMARIVM.

1 *Statuta ab homine regulariter non recipiũt actiuè extenſionem, ſcilicet vt extendantur ad caſus inibi expreſſos, & quare.*
2 *Leges extendentur ad caſus, ſine quibus diſpoſita per ſtatuta non poſſent commodè ſortiri effectum ſuum.*
3 *Statuta pœnalia continentia odium rationabile, extendentur.*
4 *Statuta pœnalia extendentur etiam ad caſus deciſos per ius commune, & quando.*
5 *Statuta recipiunt interpretationem à iure communĩ paſſiuè, & exemplificatur.*
6 *Statutis interpretandis, quid ſit ſeruandum.*
7 *Statuta extenduntur, vt vitetur abſurdum.*
8 *Statuta ratione identitatis rationis, extendetur etiam de ſexu maſculino ad fœmininum.*
9 *Statuta extendentur de perſona in perſonam, ſi æquitas hoc requirat,*
10 *Statutum, & alia diſpoſita concepta per nomen proprium, loquens de vna perſona, vel perſonaliter, non extendetur ad aliam, etiam ſimilem rationem habentem, et quare.*
11 *Statutum, etiam ſi non loquatur perſonaliter, diſponens in certo caſu, & certo modo inſimul, non extendatur, ſi æquitas huius motiua non reperietur ſcripta in corpore iuris de vna perſona ad aliam, & exemplificatur, & quare.*
12 *Statutum loquens non perſonaliter, etſi in certo caſu, et certo modo, quando extendetur.*

De extenſione Statutorum.

VERBVM facturus de extenſione ſtatutorum pro maiori intelligentia afferendorum, procedemus more ſolito, per nonnullas cõcluſiones, ampliationes, & limitationes, vt tam difficilis materia luce meridiana clarior appareat.

1 Prima ergo cõcluſio ſit hæc. Statuta, † ſeu iura municipalia regulariter, cum ſint ſtricti iuris non recipiunt actiuè ab homine extenſionem, ſcilicet vt extendantur ad caſus inibi non expreſſos: cùm regula ſit, ꝙ ipſa ſtatuta non recipiant interpretationem

Digitized by Google

tionem extenſiuam. Prout expreſsè docuit Bart.
in l.omnes.nu.60.verſic.quarto quæro.ff.de iuſti-
tia,& iure.per ipſum met tex.in d.l.omnes. quem
ſequitur ibidem Raynutius in nu.115.

2 Secunda conclusio ſit. Leges extendentur † ad
caſus, ſine quibus diſpoſita per ſtatuta non poſ-
ſent commodè ſortiri ſuum effectum, vt elicitur
ex tex.in l.ſi ſtipulatus fuero. ff. de verb.oblig.&
in l.non diſtinguemus.§.de officio. ff.de arbitris,
& quod ibi not.& l.2.ff.de iuriſd.omn Iudic.l.ad
rem.ff.de procurat.& in l.ad legatum.ibid.Bart.
in l.omnes.nu.6. verſic.dic aut quæritur. ff.de iu-
ſtitia,& iure.Ioannes Baptiſta in d.l.omnes.num.
245.verſ.primo caſu,& Bal.in l.ſi quis ſeruo.C.de
fur.& ſer.corrup. & ratio eſt,quoniam ſtatuta ex-
tenduntur aliquando, vt in l. de quibus. in princ.
ff.de legibus.& in l.1. C. quæ ſit longa conſuet.

Amplia contenta in ſecunda cõcluſione,dicen-
3 do ipſa habere locum etiam in ſtatutis † pœnali-
bus, & odioſis, continentibus tamen odium ra-
tionabile: Et ratio eſt,quoniam talia ſtatuta di-
cenda erunt potiùs fauorabilia, quàm odioſa, &
pœnalia: & ideo extenſionem etiam actiuè reci-
pient,vt in l.2.§.exercitum.ff.de his,qui not.infa.
& in l.quemadmodum.C.de agric.& cenſ.lib.11.
prout docuit Bart,& hoc quando eſt eadem ratio
in caſu, ad quem volumus extendere,quod ad ver
bum docuit etiam Paul.de Caſt.in d.l.ſi quis ſer-
uo. in fine.

Amplia & ſecundò allata in dicta concluſione
4 ſecunda, dicendo ipſa habere locum, † etiam in
caſibus deciſis per ius commune, quando ratio
identitatis, & eiuſdem æquitatis eſſet ſcripta in
ſtatutis. Nam tunc ſtatutum in ipſis caſibus coad
iuuaret,& corroboraret rationem iuris commu-
nis,vt docuit Raynutius in d.l.omnes. num.115.
verſ.quod intelligas. ff.de iuſtitia, & iure.

Limita tamen ſingulariter allata in d.cõcluſio-
ne, dicendo ipſa regulariter non habere locum in
caſibus deciſis à iure communi; nam ad ipſos ſta-
tutum non extendetur, ſed illi relinquentur di-
ſpoſitioni iuris communis, & taliter interpretan-
da erunt iura, per quæ allegatur,quòd non ſit no-
ſtrum legem extendere,niſi in caſu ſupradictæ am
pliationis ſecundæ, vt in l. ſi verò. §.de viro. ff. ſo-
luto matrimonio, prout docuit Raynutius in d.l.
omnes.nu.115. verſic.aut quæris. Ioannes Bapti-
ſta ibidem.& Bal.in l.ſi quis ſeruo.colum.2.nu.7.
verſ.ex his apparet. C. de fur. & ſeru.corrup.

5 Tertia concluſio ſit. Statuta ſemper † recipiunt
interpretationem à iure communi paſſiuè. Exem
plum, ſtatutum confirmat aliquod teſtamentum,
quod de iure communi non valet. Vtrum modò
lex Falcidia,Senatuſconſultum Trebel. & aliæ le-
ges teſtamentariæ ſe extendant ad hoc teſtamen-
tum. Certè ſic, vt in l.1.§.lex Falcidia.ff.ad l.Fal-
cid.quod & docuit Bart.in l.omnes.nu.60.verſic.
ſecundo caſu. ff.de iuſtitia, & iure. addens, quòd
hoc modo poſſit intelligi axioma illud Legiſtarũ,
in quo dicitur,quòd leges priores tradantur,ſeu
determinentur per poſteriores, vt in l.non eſt no-
uum.ff.de legibus.Idem docuit Raynutius vbi ſu-
pra.Ioannes Baptiſta in d.l.omnes. nu.246.verſic.
paſſiuam. Idem Paul.de Caſtr.in d.l.ſi quis ſeruo.
Idem docuit Bal.in d.l.omnes.nu.22. verſic.vnde
quæro. Idem docuit Bart. in l.ſi quis ſeruo. C. de
fur.Imo.in l.ſi vero.§.de viro. verſic.quartò fallit.
ff.ſolut.matrim.Salic.in l.ſi ſerui veſtri.col.4.C.de
noxa.Alexan.in d.l.1.& Ioannes Crottus in l.om-
nes.nu.194. ff.de legibus. Quapropter dixit Bar.
in d. l.omnes. quòd ſi ſtatutum confirmat teſtamen-
tum,quod de iure communi non valet,omnes le-
ges loquentes de teſtamento, tunc habebunt lo-
cum in illo teſtamento,hinc etiam ſequitur,quòd
ſtante ſtatuto,quòd occidens puniatur pœna mor
tis, interpretatur ſi dolo homicidium fuerit com
miſſum, prout diſpoſuit ius commune,quod & la
tiùs probauimus in conſilio noſtro. vide ergo ibi.

Limita ſingulariter hanc tertiam concluſionẽ,
dicendo ipſam non habere locũ,quando ius com
mune aliquid diſponeret non ſecundum verita-
tem,ſed ſecundum fictionem (de quo agitur, infra
in quæſtione vnica de extenſione, de caſu vero,
ad caſum fictum:) & ratio eſt,quoniam talem in-
terpretationem non reciperet ſtatutum. Cùm ſta-
tuta propriè debeant intelligi,non autem impro-
priè,& ſecundum fictionẽ,prout docuerunt Glo.
& Panormitanus in c.inſinuatum. in vltimis ver-
bis.extra de ſimonia. Ioan. vbi ſupra.nu.197.

Quarta concluſio. Ad legitimè interpretanda
ſtatuta ſummoperè expedit ponderare Prologũ,
ſeu Prooemium ipſorum: cùm ex eo colligi poſſit
6 finalis intentio † ſtatuentium, vt in l.fi. & ibi Bal.
& Imol.ff. de legibus. ad quod facit tex.in l.fin.in
princ.ff.de except.doli.& in l.emptor.§.fina.ff.de
rei vendic.in l.in fideicommiſſi.§.cùm Pollidius.
ibi. [Ea ratione reddita.].ff.de vſur. in l. regula.
§.pen. ff.de iur. & facti ignor. Idem docuit Crot-
tus in d.l.omnes.nu.237. verſic.nota tamen.

7 Quinta concluſio. Statuta, † ratione vitandæ
abſurditatis extendentur, prout docuit Raynu-
tius de Forliuio in d.l.omnes.nu.101.

8 Sexta concluſio. Statuta † extendẽtur ad aliam
perſonam ſimilem rationem habentem,prout do-
cuit Raynutius vbi ſupra.nu.102.

Amplia,quoniam de ſexu maſculino loquentia
ſtatuta,extendentur ad ſexum fœmininum ratio-
ne identitatis rationis,prout docuit Iaſ.in l.Gal-
lus. in princ.colum.12. nu.61. verſic.iſtud aſſum-
ptum.ff.de liber.& poſthum.

9 Limitatur,nam licèt ſtatuta † extẽdi poſſint ad
aliam perſonam,etiam ſimilem rationem haben-
tem,vt docuit Raynutius vbi ſupra.nu.102.ſi non
perſonaliter diſponat, etſi in certo caſu, & æqui-
tas motiua huius eſt ſcripta in corpore iuris, ra-
tione identitatis rationis, nihilominus ſi dicta
æquitas non fuiſſet ſcripta, non extenderetur,
prout docuit ipſemet Raynutius,nu.103.

10 Septima concluſio. Statutum † conceptum per
nomen proprium, loquẽs de vna perſona,vel per-
ſonaliter non extendetur ad alteram, etiam ſimi-
lem rationem habentem, vt in c.quod alicui. de
regul.iur.in ſexto. & in l.1.in fine.ff.de conſtitut.
Princ.& in l.ſi quis ita.iuncta gl.1.ff.teſt.tut.pro-
ut docuit Bar.in d.l.omnes.nu.63.verſ.Item quæ-
ro quid ſi ſtatutum. dicens, quòd etſi in legibus
communibus,& reſcriptis ſic (vt docuit Dynus in
d.c.quod alicui.) In ſtatutis verò,& alijs diſpoſi-
tionibus factis per nomina propria non fit exten-
ſio. Ad hoc facit quod not.Cyn.in l.quicunque.in
quæſt.1.C.de ſeruo fugit. Idem docuit Raynut.in
d.l.omnes.nu.102.citans ad hoc tex.in d.l.1.& in
l.priuilegia.& in l.in omnibus.ff.de reg.iur. & in
§.ſed quod Principi. Inſtitut.de iure natur.gent.
& ciuil.aſſerens hoc eſſe verum,non obſtante tex.
in l.ſi ſtipulatus fuero.ff.de verb.oblig. quia illud
fuit

Digitized by Google

fuit propter duram ſeparationem vitandam, vt in l.certũ.ff.de vſu, & hab.& in l.poſſeſſione.C.cõmunia vtriuſque iuris,quod patet:quia in ſtipulatione alterius rei illud ceſſaret,vt in l.ſtipulatio iſta.§.alteri. & in d.l.ſi ita ſtipulatus. §. Gryſogonus. in fine. Idem docuit Bart.in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſolut.matrim.& in l.quod verò. ff.de legibus.& in l.quicunque.C.de ſeru.fugit.& in l.maximum vitium.C.de liberis prætetit.& in l.2.§.equidem.ff.ad Tertullianum.

Amplia ſingulariter contenta in præcedenti ſeptima cõcluſione,dicendo,quòd ſtatutum etiam
11 ſi non loquatur † perſonaliter, diſponens tamen in certo caſu,& certo modo,& æquitas huius motiua non reperitur ſcripta in corpore iuris, non fiet extenſio de vna perſona ad aliam, verbi gratia. Statutum gabellæ eſt,quòd creditor, vel alius non dominus habens ius in re poſſit eam vendere ſine gabella: nam non extendetur ad dominum, licèt in eo fortior æquitas videatur. Item ſi ſtatutum permittit vendi frumentum à domino ſine gabella,non extendetur ad vinum,licèt in ipſo ſit ſimilis ratio æquitatis,vt in l.non aliter.ff.de leg.3. & in l. proſpexit. ff. qui & à quibus. & in l.quod conſtitutum.ff.de teſtamentis milit.in l.conſtitutionibus.ff.ad municip.& in l.quicquid aſtringendæ.in princ.ff.de verbor.oblig.& in l.1.§.ſi is,qui nauem.ff.de exerci.& in l.1.C.de legibus. & arg. in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſolu.matrim. Nam ſtatuentes non videntur hoc in mente geſſiſſe: Et ratio eſt, quoniã caſus per ſtatutum deciſus iuris communis diſpoſitioni relinquitur, & per illud deciditur,vt in l.ſi extraneus. ff.de condit. ob cauſ.& in l.commodiſſimè. ff.de liber.& poſthum.& in l.ſi cùm dotem.in princ. & quod in eis not.ff.ſolut. matrim. Nec obſtat prædictis l.3. §.hæc verba. ff. de negot. geſt. quia ibi in caſu à Prætore omiſſo ceſſat ratio ſimilitudinis, & identitatis, & in caſu expreſſo propter diuerſitatem negotiorum, perſonarum,& temporum,vt not.in l.curatoris.C.de negot.geſt. Idem docuit latiſſimè Raynutius in l. omnes.num.103.verſic.aut æquitas motiua,ff.de iuſtitia & iure.

Octaua concluſio. Statutum loquens non perſo
12 naliter, † & tamen in certo caſu,certoque modo diſponens, extẽdetur de caſu ibi ſcripto,ad caſum inibi non ſcriptum,quando æquitas motiua talis diſpoſitionis eſt ſcripta in corpore iuris, & eadẽ æquitas militat in caſu,ad quẽ fit extenſio. Exemplum de ſtatuto, quod concedit immunitatem à muneribus perſonalibus maioribus viginti annorum, & triginta: nam multò magis intelligetur conceſſum in minoribus vigintiquinque annorũ: & ratio eſt,quia æquitas ſcripta hoc dictat, vt in l.1. ff. de minoribus, & in l.1.& 2. C.qui ætat.lib. ſ o.Item ſi ſtatutum maiorem vigintiquinque annorum,minorem autẽ quadraginta repellit à conſilio publico:multò fortiùs minorem vigintiquinque annorum, vt in l.ad rem publicam. ff.de muner. & honor. Ratio patet, quia in eius oppoſito ſequeretur abſurdum, quod per ſe patet, prout etiam docuit Raynutius vbi ſupra. verſic.aut non perſonaliter.

Scias inſuper ſolertiſſimè Lector, nos quamplurima notatu digniſſima attuliſſe in noſtro conſilio quinto, per totum, dum interpretaremur ſtatutum Reipublicæ Genuenſis. vbi agebamus de appellatione quadam admittenda, non obſtante ſtatuto ipſorum Genuenſium, quod prima fronte videbatur nobis aduerſari.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta Principum regulariter non extendẽtur, & quare.*
2 *Reſcripta concepta in genere maſculino,quando extendentur ad fœmininum.*
3 *Partus natus in menſe 7.9.& 10. eſt legitimus,et idẽ in menſe 8.11.et 13.*
4 *Reſcriptum Principum, an extendetur ad nepotes ibi beneficiati, et quare.*
5 *Reſcriptum Principis continens priuilegium contra ius commune, non extendetur, et quare.*

De extenſione Reſcriptorum Principis.

1 PRIMA concluſio ſit. Reſcripta † Principũ regulariter non extenduntur de caſu expreſſo, ad caſum non expreſſum, ſed omiſſum: quia talis caſus omiſſus relinquetur diſpoſitioni iuris communis, vt habetur in c.ſuſceptum.de reſcript.in ſexto. Bald.in l.Gallus. §.& quid ſi tantùm, ff.de liber. & poſth. & in l.fin. C.de donat. quæ ſub modo. & Alex.in d.§.& quid ſi tantùm,col.4.nu.9.verſic.& in prædictis locis. de hac materia poteris quamplurima reperire in dicto conſilio noſtro quinto. ibi videbis omnino.

Limita ſingulariter cõtenta in dicta prima concluſione, dicendo ea locum habere, quando pri-
2 uilegia, † vel reſcripta eſſent concepta in genere maſculino,& adeſſet in eis identitas rationis: nã tunc extenderetur ad genus fœmininum, prout latè docuit Iaſ.in l.ſi quis id,quod.in princ.ff.de iuriſd.omn.Iudic.& in l.Gallus.in princ.colum.12. nu.61.verſic.iſtud aſſumptum.ff.de liber.& poſth. vbi in nu.64. refert Bart.dicentem omnes concor-
3 dare, quòd partus † natus menſe ſeptimo, nono, vel decimo ſit legitimus, & ipſe Iaſon ibidem addidit, quòd Aulus Gellius in 3.lib.noctium Atticarum cap. 16. poſt multos Auctores Medicos, & Philoſophos probat idem eſſe in menſe octauo, vndecimo, & tertiodecimo.

4 Secunda cõcluſio. Reſcriptum † Principis continens beneficium eius, vt puta, ſi Imperator concedit caſtrum alicui, & filijs ſuis, reſcriptum huiuſmodi extendetur ad nepotes: cùm in tali caſu reſcriptum largiſſimè ſit interpretandum, vt in l.fin.ff.de conſtit.Princip.Bar.in l.liberorum,col.3. nu.7. verſic.quid in reſcriptis Principis,ff.de verborum ſignificatione.

Tertia concluſio. Reſcriptum Principis continens priuilegium aliquod contra ius commune,
5 † non extendetur, cum priuilegia ſint ſtricti iuris, ac per conſequens ſtrictè interpretanda, vt in l.ſi quando.in princ.C.de inoffic.teſtamẽto.ideo erit ſtrictè interpretãdum, quòd ſolùm habeat locum in deſcendentibus per lineam maſculinam, vt in l.1.§.1.ff.de iure immun. & Bart.in d.l.liberorum. col.3.nu.7.verſic.ſi verò continet. Ratio eſt, quoniam reſcripta interpretanda erunt ſecundum ius commune, vt in c.cauſam quæ.extra de reſcrip.& ſingulariter docuit Ioannes Crottus in l.omnes. nu.195.ff.de iuſtitia & iure. Idem docuit Bald in l.ex facto. ff. de vulga. & pupill. & Nos in noſtris

deci-

deciſionibus, cũ ageremus de illa quæſtione quotidiana, in qua quæritur an delegatus, ſeu Vicarius à Sede Apoſtolica, priuetur ipſo iure ſua iuriſdictio. mortuo poſtmodum Epiſcopo Diœceſano, ad cuius Diœceſis Vicariatum gerendum deſtinatus fuiſſet à Sede Apoſtolica, Vide ergo ibi latiſſimè.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium quotupliciter ſumatur, & in quo differat à priuilegio, & reſcripto.*
2 *Beneficium quid ſit.*
3 *Priuilegium quid ſit.*
4 *Reſcriptum quid ſit.*
5 *Priuilegium quid ſit.*
6 *Beneficium propriè ſumptum quid ſit.*
7 *Beneficium propriè dictum, extendetur de perſona ad perſonam, & quare.*
8 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*
9 *Statuta, quam interpretationem dicantur non recipere.*
10 *Beneficium propriè ſumptum conceſſum alicui caſtro, an extendatur ad adiacentes in villas, & quare.*
11 *Beneficium collatum vni, extenditur ad conſortem.*

De Beneficiorum Principum extenſione.

ACTVRVS de extenſiooe Beneficiorum, monendum fore duxi Lectorem, quòd in caſu noſtro bene-
1 ficium multipliciter † ſumatur, vt docuit Paul. de Caſtro io l. beneficium, ff. de conſtitu. Princip. Nam dicitur beneuola actio gaudium tribuens capienti, vt in cap. Odoardus. in vſibus feudi. de feudi cognit. & ioterdum ponitur pro beneficio Eccleſiaſtico. & tunc quid comprehendat, videatur Archidiaconus in capit. gratia. de reſcript. in ſexto. Interdum ſumitur pro facultate aliquid faciendi ad propriom commodum, aliquando pro gratioſa conceſſione Principis, & tunc ſi non eſt contra
2 ius, propriè dicitur beneficium, † & erit largiſſimè interpretandum, vt ſi concedatur alicui caſtrum, quia videtur concedentem conceſſiſſe territorium & omnia ad ipſum pertinentia, licèt ex vi vocabuli veniret tantum id, quod eſt intra muros, & hoc probatur in l. prima, §. cùm vrbem. ff. de officio Præfecti. vrb. & ſi conceſſiſſet vacantia, videtur conceſſiſſe cum inſtrumentis, & mancipijs, & omnibus pertinentijs eorum, vt in l. ſi quando. C. de bon. vacan. & ſic fiet interpretatio largiſſima contra ipſum concedentem, noo contra tertium, prout ſingulariter docuit Innocentius in cap. dilecti. extra de donatio. & Cynus in dicta l. beneficiom. licèt Innocentius ibi non alleget. Si verò conceſſio eſt contra ius, tunc dice-
3 tur priuilegium, † vt etiam docuit Alexander in l. quia tale. columna prima, ff. ſoluto matrimonio. & elicitur ex capit. priuilegia, diſtinctione quiota, & not. Gloſ. in l. humanum. C. de legibus. & in l. nolla. ff. de legibus. & debet ſtrictè interpretari, & ita loquitur dicta l. ſi quando, niſi ex hoc redderetur inutile, vt ibi not. in Gloſ. & eſt textus in l. prima, in fine. ff. ad municip. Si verò eſt ſecundum ius; tunc dicendum erit reſcri-
4 ptum; † quia emanat ad iuris communis obſeruantiam, vt in toto titulo. extra de reſcriptis, & C. de diuerſis reſcriptis. per totum. vt quando committuntur cauſæ inter priuatos, vt in titulo. de precibus Imperatorum offereodarum. Et talia reſcripta intelliguntur, ſecundum ius commune, vt patet in duabus legibus. ff. de conſtitu. Princip. & quamuis ex ſupra hucuſque recenſitis poſſit elici differentia inter priuilegium, beneficium, & reſcriptum, tamen ſciendum illam apertius docuiſſe Alexand. in dicta l. quia tale. ff. ſoluto matrimonio.

Beneficium ergo largè ſumptum comprehen-
5 det etiam priuilegium, eo ꝙ beneficium, † quod conceditur contra regulas iuris communis, dicetur propriè priuilegium, vt in cap. priuilegia. diſtinctione tertia, ootat Gloſ. in l. humanum. C. de legibus. & in l. nulla. ff. de legibos. Beneficium ve-
6 rò ſtrictè, vel propriè ſumptum, † dicetor conceſſio præter ius commune manens, vt in capit. cum dilect. de donat. & in l. fina. & ibi pleniſſimè quoque declarat Petr. Cyn. & Bald. ff. de conſtitutio. Princip. & rurſum Cyn. in princip. rubric. C. de precibus Imperat. offer. ff. reſcriptum verò differt ab iſtis, quia propriè conceditur ad obſeruantiam iuris communis, vt quando Princeps reſcribit, quòd fiat iuſtitia.

7 Beneficium propriè † dictum, vt ſupra, cum non ſit cõtra ius, quia tunc dicetur priuilegiũ propriè dictum, neque ſecundum ius, quia nullum eſſet, ſed ſimpliciter iuſtitiæ adminiſtratio, ſeu quod eſt præter ius, vt ſi conceſſiſſet Princeps bona fiſcalia, vt docuit Paulus de Caſtro in l. maritum. ff. ſoluto matrimonio. extenditur de perſona ad perſonam, tum quia in dubiom dicendum foret reale, ac per conſequens latiſſimè interpretandum, quia fauorabile, vt in capit. odia. de regulis iuris in ſexto. & in l. beneficia. ff. ad l. Falcid. & in l. ſi quãdo. C. de bon. vacan. lib. 10. eum taliter acceptum extendatur ad adiacentia. in l. fina. ff. de conſtitut. Princip. vbi ſunt verba Gloſ. quæ ibi ſic intelligit, & eam ſequitur Bartol. in l. ſi finita. §. ex hoc edicto. oumero quinto, verſiculo nam l. ſi qoando loquitur, ff. de damno infecto. Quapropter ipſemet Bart. in dicta l. liberorum, colum. 5. verſic. adducebat ipſe. docuit, quòd ſi ex propria ſignificatione, appellatione filiorum non veniunt oepotes, tamen beneficium datum filio, extenditur ad nepotes, quãdo nihil ſpeciale per ſtatutum fuiſſet decretum circa hoc, eo quòd in tali pacto remanet diſpoſitio iuris communis, cùm hoc certum ſit in l. milites. C. de quæſt. & in l. à Diuo Marco. ff. de verborum ſignificatione, in l. Decurio. ff. de pœnis, & in l. emancipatum, §. finali, ff. de verborom ſignificatioue. & in l. prima, C. de priuileg. dot. Inde ergo ſequitur, quòd hoc priuilegium latè ſumptum, ſeo beneficium propriè ſomptum à ſtatuto conceſſum filijs in diſpoſitione iuris communis, extendetur ad nepotes, eo magis, vt ibidem ſubdidit Bart. quòd nepos filio ſublato de medio, locum filij incipit tenere, vt in §. poſthu. inſtitu. de exhered. filio. & in §. cum filius. inſtit. de hæreditatibus, quæ ab inteſt. defe. & in l. Gallus. §. videodum. ff. de liber. & poſthum. quapropter ſequitur quoque, vt peroptimè ſubdens,

docnit ibidem Bart. verſic.ſed ſi filius quòd ſi fi-
lius per ſtatuti beneficiū hoc priuilegiū habeat,
vt præferatur filiæ erg. & nepos loco eius ſucce-
dens. Ad hoc probandum facit id, quòd dicitur,
8 quod ſubrogatum † ſapit naturam eius in cuius
locum ſubrogatur, vt in l. 1, §. hęc actio. ff. ſi quis
teſtam. liber. eſſe iuſ. fue. Nam ſicut nepos ſucce-
dit in locum patris ſui, & incipit tenere ex perſo-
na patris primum gradum, licèt in veritate in ſe-
cundo gradu ſit (ſupple) ſcilicet reſpectu aui, er-
go eadem ratione aſſumet beneficium patris, li-
cèt ex perſona ſua ei non competat. ex his inquit
Bar. paret reſponſio ad argumenta, quę ſunt in con
9 trarium: nam ſi dicatur, ſtatuta † nō recipiunt in-
terpretationem extenſiuam, concedimus, quia ſta
tutum non extenditur ad caſum in eo non com-
prehenſum, & ideo ex veritate ſtatuti non com-
prehenditur nepos ex perſona filij, tamen ſtatu-
tum recipit interpretationem extenſiuam paſſi-
uè, quia ius commune ſe extendit ad illud, vt in
l. prima, §. primo. ff. de muner. & honor. vnde lex
communis ſe extendit ad ſtatutum, vt faciat ne-
potem aſſumere priuilegium conceſſum filio. hęc
omnia Bart. vbi ſupra.
10 Beneficium propriè dictum † cōceſſum caſtro,
extendetur ad iacentes villas, cum villa ſit in vla,
vt in l. prędijs, §. balneas. cum §. ſequenti, ff. de le-
gatis tertio, & probatur per l. ſi quādo. C. de bon.
vacan. libro decimo, & in l. fin. ff. de conſtit. Prin-
cip. & ibi Gloſ. & Bartolus in l. ſi finita. §. ex hoc
edicto, numero quinto, vlterius inducitur. ff. de
damno infect.
Amplia dictam concluſionem ſecundam, dicen
11 do † beneficium collatum vni, extenditur ad con
ſortem. Bart. in l. 1. nu. 2. C. de diuerſis reſcript.

S V M M A R I V M.

*1 Prouiſio facta per modum diſpoſitionis purę in vno ca-
ſu, an extendatur ad alium, & quare, & an ad aliam
perſonam. Ampliatio, & fallentiæ patent nu. 2. 3.
4. 5. 6. 7. 8. & 9.*

De Extenſione prouiſionis puræ factæ in aliquo caſu, an extendatur ad alios ibi non expreſſos.

1 VNICA concluſio ſit. Prouiſio † fa-
cta per modum diſpoſitionis purę
in vno caſu nō extendatur ad aliā,
quia caſus omiſſus relinquitur di-
ſpoſitioni iuris communi, vt in l. 1.
Extraneus. ff. de condit. ob cau-
ſam. Bart. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, num. 1.
& 3. ff. de liberis & poſthumis. & ibidem Aret.
& Iaſon.
Amplia primò, nec facta prouiſio in vna perſo-
2 na, extendetur † ad aliam, l. commodiſſime. ff. de
liber. & poſthum. & ibi Paul. de Caſtro in verb.
idem repetijt in l. Gallus. §. & quid ſi tantum, co-
lum. 4. nu. 5. ff. de liber. & poſthum.
Fallit primò, quando virtute caſus in prouiſio-
3 ne expreſſi, omiſſus poterit intelligi, † tex. eſt in §.
illud. Inſtitutione pro ſocio. Bartol. Aret. latiſſimè
vbi ſupra. & Iaſon ibidem. nu. 22.

4 Fallit ſecundò, quando poſſet † cōſtare de men
te teſtatoris, quòd voluerit alium caſum omiſ-
ſum comprehendi: ita declarat Bartol. in l. com-
modiſſime. in prima oppoſitione. ff. de liberis, &
poſthumis. facit textus in l. tale pactum. §. fina.
cum gloſ. ff. de pactis. Angel. & Aret. in dicto §. &
quid ſi tantum, Iaſon ibidem nu. 23. verſ. ſecundò
limita. & in l. Titius. §. Lucius, columna ſecunda,
num. 5. verſic. quinta per iſtam regulam. ff. de libe
ris, & poſthumis.
5 Fallit tertiò, quando caſus † omiſſus eſt ſimi-
lis expreſſo, & haberet eundem effectum, vt in l.
fin. §. fin. ff. mandati, l. ſi quis mihi bona, §. ſed quid
ſi mandauit, & ibi Bald. & moderni, ff. de acqui-
renda hæreditate, Bart. Aret. & Iaſon in dicto §. &
quid ſi tantum.
6 Fallit quartò, quando teſtator † prouidiſſet in
duobus caſibus ſimplicibus, & eueniret caſus mi-
xtus, quia in materia fauorabili extendetur ad ca
ſum mixtum, vt in l. ſi ita ſcriptum in proprio, ff.
de liberis, & poſthumis: ſecus ſi in materia odio-
ſa, vt in l. vim paſſiuam, §. præſcriptione, ff. ad l. Iu
liam. de adulter. Iaſon dicto §. & ſi quid ſi tan-
tum, nume. 24. verſic. quartò fallit. Bart. & Aretin.
ibidem.
Fallit quintò, ratione contrarietatis euitandæ,
7 † Glo. in l. a. in princip. ff. de verborum obligatio-
ne. Iaſ. Bart. & Aret. vbi ſupra.
Fallit ſextò, nam prouiſio facta ſuper vnum ca-
8 ſum, extendetur in alium ſimilem, † in quo pro-
uidens prouidere potuiſſet. Paul. de Caſtro in di-
cto §. & quid ſi tantum, col. 4. nu. 5.
9 Fallit ſeptimò, quando veriſimile † eſſet diſpo-
nentem reſponſurum (ſi interrogatus fuiſſet) vo-
luiſſe ſuam diſpoſitionem extendi ad alium ca-
ſum plene. Antonius Gabriel in tractatu Conclu-
ſionum, fol. 536. concluſione decima.

S V M M A R I V M.

1 Priuilegia recipiunt extenſiuam interpretationem à communi vſu, & à communi practica.
2 Priuilegium perſonale per nomen proprium conceſſum ſimpliciter, non extenditur ad hæredes.
3 Priuilegium inducens dilatoriam exceptionem in tempus, vel intra tempus vitæ eius, cui conceditur, non extenditur ad hæredes.
4 Priuilegium an extendatur ad proprios filios.
5 Priuilegium an extendatur, quando induceret ſolum prælationem, & non exceptionem.
6 Priuilegium an extendatur, quando conceſſum fuiſſet perſonæ, ſeu rei quæ non moritur.
7 Priuilegium an extendatur quando nulli præiudicaret, niſi concedenti illud.
8 Priuilegium non habebit locum in rebus, vel dignitatibus, quibus illud fuiſſet conceſſum.
9 Priuilegium an extendatur, quando ſumus in actionibus, vel cauſis, vel contractibus, in quibus fuiſſet alicui conceſſum aliquod beneficium, vel priuilegium, vt contingit in priuilegijs dotalibus.
10 Priuilegium perſonale mulieris quod non tranſit ad hæredes, nec ad proprios filios, quale ſit.
11 Pater quando fruetur priuilegio filiæ in re dotali.
12 Dotalis res tranſiens ad quemcumque viuente muliere, ad ipſum quoque tranſiet dotis priuilegium, & quare.
13 Dotis ſpecialia priuilegia, quæ ſint, remiſſiuè.

14 Tri-

14 Priuilegia inhærentia oſſibus mulieris, non tranſmittuntur ad hæredes, ſunt tria. & quæ ſint iſta.

15 Priuilegium continens exceptionem peremptoriam, extenditur ad hæredes, & quæ, & hoc ipſum limitatur tribus alijs limitationibus ſubſequentibus. vide ibi.

16 Priuilegium datum in actione reali, quando extendetur ad hæredes.

17 Priuilegium verſans circa id quod non incipit in perſona defuncti indiſtinctè non tranſit ad eius hæredes, & exemplificatur.

18 Priuilegia perſonalia conceſſa per Principem non reducta in corpore iuris, extendentur ad hæredes, & quare.

19 Priuilegium anteceſſorum, quando extendatur ad ſucceſſores.

20 Priuilegium conceſſum ciuitati, ſiue ciuibus alicuius ciuitatis, extenditur ad Comitatum, vel Comitatenſes, ſed non è contra, & exemplificatur.

21 Ciuitas quando ponitur pro loco in aliqua diſpoſitione, tunc illa non extendetur ad Comitatenſes, ſed quando ponitur pro populo, tunc extendetur ad Comitatẽſes.

22 Priuilegium conceſſum alicui caſtro, quando extendetur ad villas illius caſtri, & quando non.

23 Ciuis appellatione continetur, ſeu venit quoque Comitatenſis.

24 Sententia pœnalis lata contra ciuitatem includit Comitatum, niſi ibi contrarium caueatur.

25 Priuilegium conceſſum ciuitati, aut ciuibus contra ſtatutum iuris communis, non extendetur ad Comitatenſes, ſed ſolum ad ſuburbia, & continentia ædificia.

26 Habitare prohibitus in ciuitate poterit habitare in pomerio, ſeu villis ciuitatis.

27 Agitur cum lege mitius, quàm cum miniſtro legis.

28 Priuilegium, quando extendatur ad Comitatenſes, & quare.

29 Priuilegium extẽdetur quoque ad Comitatenſes, quando vſus loquendi, vel regionis conſuetudo haberet, quod appellatione ciuitatis, vel ciuium venirent Comitatenſes, aliàs non.

30 Priuilegium contra ius commune, ſtrictè erit interpretandum.

31 Priuilegium non extendetur de caſu vero, ad caſum fictum.

32 Priuilegium in dubio dicetur perſonale, & quare.

33 Priuilegia ſunt intelligenda, ſecundum proprietatem verborum ibibi inſertorum.

34 Priuilegium, quando extendetur de caſu vero, ad caſum fictum.

35 Priuilegium alicui datum, non extenditur ad collegam.

36 Priuilegium finitur finita cauſa priuilegij.

37 Priuilegium conceſſum alicui, & eius liberis, non extenditur vltra pronepotes.

38 Priuilegium conceſſum perſonæ, ad quos hæredes extendatur.

39 Priuilegium conceſſum alicui, & omnibus ex ſe deſcendentibus maſculis, & fœminis, ad quas fœminas extendatur.

40 Priuilegium exemptionis alicui Eccleſiæ conceſſum, quando ad ſubiectas illi extendatur.

41 Priuilegia quæ ſint dicenda perpetua, & quæ temporalia, hic docetur, & etiam remiſſiuè.

42 Priuilegia quibus de cauſis quis amittere de iure poterit.

43 Priuilegium, quando dicetur reale, & an ſit perpetuum.

44 Priuilegium quod dicetur mixtum, & quare. & an extendatur ad hæredem priuilegiati.

45 Priuilegium conceſſum marito, an extendatur ad vxorem.

46 Priuilegium pure perſonale, quando ad hæredem ipſius extendatur.

47 Priuilegium perſonaliſſimum non extenditur ad hæredes, & quare.

48 Priuilegium purè perſonale, quando non extendatur ad hæredes.

49 Priuilegium recipit interpretationem ſuppletiuam, & declaratiuam à iure communi, & quare.

50 Priuilegium alicui conceſſum ſub nomine alicuius Collegij, vel dignitatis, intelligetur ſecundum ius commune.

51 Priuilegium conceſſum alicui officio dignitatem habenti annexam, extendetur ad tempus, in quo talis etiã expleſſet miniſterium huiuſmodi officij, & quando non. in limitatione habetur.

52 Priuilegium conceſſum venditori non extenditur ad emptorem.

53 Priuilegium conceſſum principali, non extenditur ad acceſſoria.

54 Priuilegium quid ſit.

55 Priuilegium conceſſum vniuerſaliter alicui non extendetur ad futura.

56 Priuilegium conceſſum alicui, extenditur ad eius liberos, vxorem, & famulos, & quo pacto hoc erit intelligendum, & quare.

57 Vxores gaudent dignitate maritorum, etiam poſt mortem illorum, ſi perſeuerauerint in viduitate, donec nubent alteri inferiori, nam tunc illa priuantur etiã propria, & quare. vide in fine regula.

58 Filius honorem & onera patris ſubit, non autem in debitis, & delictis fiet extenſio ad filios.

59 Priuilegium priuilegiati, an ſemper extendatur ad eius familiam.

60 Familiaritas eſt triplex, & quid ſit familiaritas poteſtatiua, & quotuplex.

61 Familiaris quis priuatur priuilegio familiarium alicuius, & quis propriè dicatur familiaris.

62 Familiaritas, quæ operetur.

63 Frater licet à teſtimonio non repellatur, ratione fraternitatis, tamen repelletur ratione ſocialis fraternitatis, ſi ſimul habitant.

64 Familiaritatis priuilegium perſeuerat, perſeuerante familiaritate, & non amplius. & quare.

65 Priuilegio amittendi, qui gaudeant, & qui priuentur.

66 Priuilegia Clericorum, etſi extendantur ad filios, & vxores eorum, non tamen extendetur poſt mortem ipſorum.

67 Priuilegium ad alios non extendetur, quando ratio propter quam conceditur priuilegium pluribus, non ineſt cuilibet ipſorum, ſed ſolum vni tanquam principaliori, ex quo illud deriuatur ad alios: nam illo mortuo, finitur priuilegium, ſed ſi ratio ineſſet etiam hæredi, tunc bene ad hæredem extenderetur.

68 Priuilegia conceſſa filijs aliquorum, ſola ratione, quia filij talium ſunt, extendentur ad ipſos filios, etiam poſt mortem ſuorum parentum.

69 Priuilegium conceſſum alicui Epiſcopo, & eius familiaribus, extendetur etiam ad alios familiares receptos de nouo ad familiaritatem ſuam, etiam poſt tale priuilegium ſibi indultum.

70 Legatarij qualitas requiſita à legante in legato, ſufficit ſi talis ſit tempore mortis legantis: & idem iudiciũ

erit in qualibet facta ſub aliqua qualitate.

71 Subrogata res loco alterius reputatur eadem.

72 Priuilegia conceſſa Eccleſijs ſuper earum bonis per leges Imperiales, extenduntur tam ad bona alia poſtea acquiſita, quàm ad Eccleſias ædificatas poſt illas leges.

73 Priuilegia perſonalia ad quos hæredes extendantur.

74 Priuilegia, & beneficia an in dubio ſint interpretanda contra concedentem illa.

75 Priuilegium alicui conceſſum, ratione minoris ætatis, an extendatur ad tempus maioris ætatis.

76 Priuilegium à iure cōceſſum patri duodecim filiorum, an perſeueret mortuo aliquo ex filijs.

77 Priuilegium alicui à lege conceſſum, an extendatur.

78 Priuilegium conceſſum alicui viuenti, in dubio non extenditur ad hæredes regulariter, etſi aliquando hoc fallat, vt infra. & quare.

79 Priuilegium conceſſum alicui dignitati extendetur ad ſucceſſorem in tali dignitate.

80 Priuilegia continentia materiam præter ius, in dubio extendentur. & quare.

81 Priuilegiorum dubiorum interpretatio, requirenda erit à priuilegiante, ſi haberi poterit ad ipſum recurſus.

82 Priuilegium non fore extendendum ad hæredes, & ad quos, quando dicatur.

83 Priuilegium iuris protomiſeos, ad quos ſe extendat.

84 Priuilegium l. 1. C. de iur. & fact. ignor. an ad Clericos extendatur.

85 Priuilegium conceſſum, quando priuabitur ſuo effectu.

86 Priuilegium de aliquid faciendo, an extendatur ad eum, cui priuilegiatus ceſſit.

87 Priuilegium creditoris de ingrediendo propria auctoritate fundum debitoris, an extēndatur ad eum, cui creditor tale ius ceſſiſſet.

88 Priuilegiatus de ingrediendo propria auctoritate fundum: poteſt cedere alteri hoc ius, qui ingredi tamen non poterit, ſi ſibi contradicatur, niſi perſonam priuilegiatam ipſum priuilegium reſpiciat ſolùm, vt in ſequenti limitatione.

89 Pater quando adulteram filiam: & frater ſororem impunè occidere poterunt.

90 Ceſſionarius ſolus, cui ius fuiſſet ceſſum à priuilegiato, ante eius mortem fruetur, & non ſi poſt mortem.

91 Priuilegiatus, vt procedat in aliqua cauſa nulla iuris ſolemnitate ſeruata, licèt poſſit procedere die feriato in honorem Dei, non tamen ad condemnationem alicuius, niſi facta probatione contra eum, per duos teſtes ſaltem. & quare. nu. 92.

93 Ius ciuile quid poſſit in ſtatutis à iure naturali, & Diuino.

94 Priuilegium ita interpretandum erit, vt non excludat aliud ipſi priuilegiato, aliàs debitè competenti: & exemplificatur in fauorem priuilegiati, & non in odium.

95 Priuilegium conceſſum Scholaribus, vt habeātur pro ciuibus, quomodo ſit interpretandum, vt ſint melioris conditionis, quàm alij.

96 Priuilegium ciuilitatis conceſſum proprio motu ciuiū, differt ſummopere à priuilegio ciuilitatis, conceſſo ad inſtantiam, & in quo.

97 Statuto dicente, quòd aliquis habeatur in omnibus, & per omnia pro ciue: tunc aliud eorum priuilegium excludetur, & ſic tam in oneribus, quàm honoribus habebitur pro ciue vero; & ſic tam actiuè, quàm paſſiuè.

98 Habeatur pro tali propoſitio, denotat fictionem, & non veritatem, regulariter tamen ſi illis verbis præcedant, hæc videlicet, in omnibus, & per omnia, denotabunt tunc veritatem.

99 Statutum mandans aliquem tractari vt ciuem, in quo differat a ſtatuto faciente aliquem ciuem.

100 Verba ſtatuti geminata tali pacto, habeantur, & ſint ciues, quomodo erunt interpretanda.

101 Dictio, habeatur, quando denotet fictionem, & quando veritatem. & exemplificatur.

102 Actus vbi dependet à voluntate mera loquentis, paria ſunt dicere, talem volo pro vxore, ſeu ciue: quàm dicere duco te in vxorem, vel facio te ciuem.

103 Ciuem aliquem eſſe, & pro ciue haberi, quomodo inter ſe differant.

104 Scholares priuilegiati non ſentient commodum, quod & ciues, quando grauamen impoſitum ciuibus illud cauſa dicti commodi eſſet.

105 Priuilegium conceſſum à Principe de non ſoluendis collectis, non extenditur ad collectas poſtea auctas, vel de nouo impoſitas, propter ingruentem neceſſitatem guerræ, vel ſimilis.

160 Priuilegiorum verba quomodo ſint interpretanda.

107 Priuilegium in dubio erit præſumendum ſemper fuiſſe conceſſum ad poſtulationem priuilegiati, & non motu proprio.

108 Priuilegium etiam in dubio erit præſumendum motu proprio Principis, quando illud eſſet conceſſum ſtatuendo ius cauſæ, & eſſet inſertum in corpore iuris. & quando eſſet locus retorquntioni iſtius iuris contra aduerſarium. vide ſubſequentem ſublimitationem.

109 Priuilegium perſonæ priuilegiatæ, quando extendatur ad perſonam non priuilegiatam, et quare.

110 Priuatus habens commune ius cum Eccleſia, fruetur priuilegio Eccleſiæ.

111 Frater emancipatus, quando conferre debebit aliquid fratri ſuo non emancipato.

112 Excommunicati quando non ſint exhumandi a loco ſacro.

113 Monachus quando poterit eſſe procurator laici, ſeu in cauſa laici.

114 Conſequi quod quis non poterit per ſe, per alium poterit aliquando.

115 Felloniam committens non poterit parte ſua feudi communis cum alio confeudatario fideli priuari.

116 Clericus, & laicus hæredes ſi ſint alicuius, laicus erit conueniendus coram Epiſcopo, ratione dictæ hæreditatis.

117 Sede vacante non currit contra Eccleſiam, & Prælatum præſcriptio. ita contra Capitulum habens bona communia cum Prælato.

118 Patronus laicus ſimul habens ius patronatum cum Eccleſiaſtico poterit præſentare infra ſex menſes, vt Eccleſia.

119 Priuilegium prohibens aliquid, ſi concurrat cum alio idipſum concedente in vna eadem met perſona: tunc præualebit priuilegium prohibens, & quare.

120 Regulæ quando adeſſent duæ, quarum altera eſt prohibitiua, & altera permiſſiua, ſemper præualet prohibitiua.

121 Priuilegium nuperrimè conceſſum Cardinali, vel Epiſcopo, vt de redditibus Eccleſiaſticorum beneficiorū poſſint teſtari, extenditur etiam ad teſtamentum

tam

iam conditum, in quo diſpoſuerat de talibus bonis.

122 *Priuilegium nunquam intelligitur concedi cum damno alterius.*

123 *Priuilegium conceſſum Eccleſiæ talis loci, extendetur etiam ad alias Eccleſias, poſt tale priuilegium obtentum ædificatas. idem dicitur de legatis, vt in ſequenti ampliatione.*

124 *Priuilegium datum ſimpliciter & mera cauſa extendetur ad alios, in quibus ipſa cauſa reperietur.*

125 *Priuilegium conceſſum alicui rei, extendetur ad omnes, ad quos illa res pertranſit.*

126 *Priuilegium conceſſum ciuitati, vel loco, ſemper extendetur ad ſucceſſores hominum illius loci, niſi inde fieret præiudicium tertio iniuſtè, vt in limitatione ſequenti.*

127 *Priuilegiorum verba etſi ſint dubia, tamen ipſa extendentur, ſi nulli fieret inde præiudicium.*

128 *Priuilegia conceſſa Eccleſijs, & alijs locis pijs conſtructis, an extendentur ad eadem iam deſtructa. remiſſiuè.*

129 *Priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & filijs, non extendetur ad nepotes.*

130 *In priuilegijs non arguitur a contrario ſenſu.*

131 *In contractibus argumentum ſumitur à contrario ſenſu.*

132 *Filiorum appellatione non vènient nepotes in contractibus. & quare.*

133 *In priuilegijs maſculinum non concipit fœmininum.*

134 *Priuilegium conceſſum filijs, non extendetur ad nepotes.*

135 *Extenſio in materia ſtricti iuris non fit de perſona ad perſonam: & ſic in materia priuilegiorum.*

136 *Diffinitio alicuius rei, quando repugnat alluſioni vocabuli, ſtandum erit tunc diffinitioni.*

137 *Filius quid ſit.*

138 *Ex, dictio quid denotet.*

139 *Significatio propria ſumitur ex auctoritate.*

140 *Materia odioſa, & ſtricta appellatione patris non veniunt aſcendentes, nec appellatione filiorum veniunt nepotes.*

141 *Priuilegio ſuo non vtens per decennium, priuatur.*

142 *Priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & ſuis poſteris, vel pro ſe & ſuo genere, non extendetur, niſi ad deſcendentes ex linea maſculina, & quare.*

143 *Filij fœminarum non dicuntur de agnatione eorum.*

144 *Priuilegium conceſſum, non extendetur ad filiam huiuſmodi priuilegiati, & quare.*

145 *Emphyteoſis conceſſa alicui pro ſe, & deſcendentibus per lineam maſculinam, intelligitur ſolum conceſſa pro liberis maſculinis deſcendentibus ex maſculis. & quare: probatur peroptimè.*

146 *Priuilegium ſi expreſſè diceret, quod hoc cõcedatur tam maſculis, quàm fœminis deſcendentibus ex dicto priuilegiato, extenderetur etiam ad fœminas deſcendentes ex illo tam virgines, & viduas, quàm maritatas, non autem ad filios earum, & quare.*

147 *Maritata habens patrem, remanet in patria poteſtate, licèt quoad aliquid tranſeat in poteſtatem viri ſui, & quare, & in quo conſiſtat talis poteſtas.*

148 *Maritata, an retineat forum, & domicilium patris, vel mariti ſui.*

149 *Epiſcopus, vel Monachus ſi quis efficiatur, liberatur ſtatim à patria poteſtate.*

150 *Vidua dicitur perſeuerare in matrimonio primo.*

151 *Filiorum appellatione, etſi non continentur filiæ, tamen appellatione liberorum continentur, & quare.*

152 *Abſurdum vbi reſultare poſſet, verba extenduntur, vt ceſſet abſurditas.*

153 *Emphyteoſis conceſſa alicui pro ſe, & liberis ſuis, porrigetur ad maſculos, & fœminas, & quare.*

154 *Priuilegium, in terminis dictæ ſublimitationis, habet locum ſolum in materia, quæ conueniat vtrique ſexui: non autem in alia, vt in materia feudali, & quare.*

155 *Priuilegium non extendetur etiam, ſi ibi appoſitum eſſet nomen hæredis, & non liberi.*

156 *Conceſſio alicuius rei alicui facta ab aliquo, cum grauamine, vt ſi ſine filijs maſculis decederet, illud tale reſtitueret tali, ſi ille decederet ſolum cum nepotibus maſculis deſcendentibus ex filia fœmina: talis conceſſio non eſſet extendenda ad illos: ſed tale quid conceſſum reſtituendum foret ſubſtituto.*

157 *Feudum recipiens ſimpliciter, dicetur recepiſſe pro ſe, & deſcendentibus maſculis ſolum.*

158 *Feudum conceſſum à fœmina, extendetur ad filias, & nepotes eius, cui fuerat conceſſum illud, & quare.*

159 *Priuilegium, ſeu quæcunque diſpoſitio, loquens in ſexu maſculino, an extendatur ad fœmininum. remiſſiuè.*

160 *Priuilegium alicui conceſſum pro ſe, & liberis, ad quos liberos ſe extendat.*

161 *Priuilegium conceſſum ſub his verbis, concedo hoc tibi, & tuis hæredibus, an includat hæredes extraneos.*

152 *Priuilegium alicui factum, vt ſoluantur expenſæ in lite, vtrique parti deſeruit, & idem dicitur de litis exequutione, et deciſione, vt in ſequentibus regulis.*

163 *Priuilegium reſpiciens litis ordinationem, ſeu executionem alicui conceſſam, extenditur ad aduerſariũ.*

164 *Priuilegium reſpiciens litis deciſionem, cuius verba ſonant, quod ad alios extendatur, extendetur. alidſ ſecus. nu. 165. 166. 167. et 168.*

De extenſione Priuilegiorum.

ACTVRVS de extenſione priuilegiorum, operęprętiũ duximus procedere more ſolito per nonnullas regulas, ampliationes, & limitationes, vt omnia afferenda in hac difficillima materia luce meridiana clariùs eluceſcant, ipſo Deo Optimo Maximo duce, ſine quo nihil fieri poterit.

Prima regula ſit, quòd priuilegia recipiunt ex-
1 tenſiuam † interpretationem à communi vſu, & cõmuni practica, vt in l. quæſitum eſt. & ibi nu. 1. Ripa. ff. de priuilegijs creditorum & alij Doctores ibidem.

2 Secunda regula ſit, priuilegium † perſonale per nomen proprium à Principe conceſſum ſimpliciter non extenditur ad hæredes, vt in l. 1. in fine. ff. de conſtitut. Princip. & in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æſtiua. & Paulus de Caſtr. in l. maritum. col. 2. nu. 4. verſ. & nota hic regulam. ff. ſolu. matrim. & Bart. in l. quia tale. nu. 1. verſ. aut priuilegium perſonale. ff. ſoluto matrimo. vide omnino Dynum, & Ioan. Andr. in cap. priuilegium. de regul. iur. in ſexto. & Albertum de Roſatis in tract. de reg. iur. in reper. verſ. priuilegium, per totum. Idem probatur per apertiſſimum text. in l. 1. ff. de iure immun. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Perſonis

datæ immunitates hæredibus non relinquuntur.]
hæc ibi. Idem per text. in c.priuilegium. de reg.
iur. in ſexto. & in c.mandata.iuncta gloſ.fin.extra
de præſumpt.

Amplia primò regulam ſecundam, dicendo ip
3 ſam habere locum, etiã quãdo priuilegium † per-
ſonæ induceret dilatoriam exceptionem in tem-
pus, vel intra tempus vitæ eius, cui conceditur: nã
tunc ad hæredem non extendetur, vt in l.quia ta-
le, & in l.maritum.ff.ſol.matrim. Paul.de Caſtr. in
d.l.maritum.col.2.nu.4.Bart.in d.l.quia tale.col.
2.in princ. verſ.aut dilatoriam.qui reddẽs ratio-
nem præſentis ampliationis, dixit. Nam iſtud be
neficium, quod maritus non conueniatur, niſi in-
quantum facere poſſit, conceditur marito ad tem
pus, vſquequo peruenerit ad pinguiorem fortu-
nam, vel quoad vixerit, vt ipſemet Bar.dixit in l.
ex diuerſo. in fin. ff.ſolut.matrim.meritò ergo ad
hæredes non tranſit,

Amplia ſecundò, ꝙ neque ad proprios filios, vt
in l.qui parentes, ff ſolut.matrim.l.Neratius.ff.de
reg.iuris.& in c.priuilegium.de reg.iur.in ſexto.
Ioan, Crot.in l.omnes.nu.229. verſic.priuilegium
† contra ius.ff.de iuſtitia, & iure,

Amplia tertiò dictam regulam ſecundã, dicen-
do ipſam habere etiam locum, quando priuile-
5 gium perſonale † induceret ſolum prælationem, &
non exceptionem, vt eſt illud, quod conceditur
mulieri in actione perſonali: Nam nec hoc priui-
legium extendetur ad hæredem etiam ſuum, vt in
l.1. C,de priuileg. dot. Paul. de Caſtro in l.mari-
tum, colum.2.nu.4.verſic, certè aliquando non in-
ducit.ff.ſoluto matrimonio,

Limita primò, dicendo regulam veram ſolùm,
quando huiuſmodi priuilegiũ concederetur per-
6 ſonæ, † quæ moritur, ſed ſi rei, quæ non moritur,
vt eſt Ciuitas, Caſtrum, Collegium, & huiuſmo-
di, tunc extenderetur ad ſucceſſores. Nam in tali
caſu diceretur reale, & non perſonale, vt in l.for-
mam. §.quanquam. ff.de cenſibus. Paul.de Caſt.
vbi ſupra. Idem docuit Glo.in l.ſordidorum.verſ.
ad hæredem.C.de excuſ.mu.lib.12.citans ad hoc
l.3.cum concord.ff.de cenſibus,

Limita ſecundò, quando priuilegium nulli præ
iudicaret, niſi illud concedenti, cum tunc potiùs
7 beneficium etiam vocandum, † quàm priuilegiũ,
ſi concedatur alicui per nomen proprium illius,
extendetur ad ipſius hæredes: cùm beneficia Prin
cipum ſint latiſſimè interpretanda, vt in l.fin.ff.de
Conſtit.Principum. & in c.cùm dilecti. extra de
donat. docuit Fulgoſ.in conſil.225.incip. Sereniſ-
ſime.vbi concluditur, quòd conceſſio caſtri facta
alicui, extendetur ad hæredes eius, cui facta fue-
rat conceſſio. Ioannes Crottus in l.omnes.nu.236.
verſic.ſeptima concluſio. idipſum docuit.

Amplia primò dictam limitationem, dicendo
regulam non verificari in rebus, vel dignitatibus,
8 † quibus aliquod beneficiũ, vel priuilegium fuiſ-
ſet conceſſum, vt in l.3. §.rebus. ff.de cenſibus.&
in l.1. §.permittitur. ff.de aqua quotid. & æſtiua.
Paul. vbi ſupra.

Amplia ſecundò dictam limitationem ſecun-
dam, dicendo regulam prædictam non verificari
in actionibus, vel cauſis, vel contractibus, in qui-
bus fuiſſet aliquod beneficium, vel priuilegium
9 conceſſum alicui, † vt contingit in priuilegijs do-
talibus, quorum quædam conceduntur prædictis.
Nam quædam dantur actioni de dote, vt eſt pri-
uilegium tacitæ hypotecæ, vt in l.1.§.& vt plenius.
c.de rei vxor.actio. Quædam dantur ipſi doti, id
eſt rei dotali, ſeu in dotem datæ, quòd non poſſit
alienari, vt in d.l.1.§.& cum lex. Quædam dantur
contractui dotis, vt priuilegium de ficta ſtipula-
tione: & quòd ſit contractus bonæ fidei, vt in di-
cto §. & vt plenius. quædam dantur mulieri pro-
pter dotem, vt quòd præferatur alijs creditoribus.
etiã hæc omnia priuilegia trãſeunt, ſeu extendun
tur ad quemcunque tranſit actio de dote, titulo
ſingulari, vel vniuerſali, vt in l.priuilegia. ff.de re-
gul.iur. Datur & aliud priuilegium ipſi mulieri,
10 quod eſt perſonale, † & non tranſit ad hæredem,
neque ad proprios filios, ſcilicetꝙ habet etiã pri-
uilegium in actione perſonali, vt in l. vnica. C.de
priuileg. dot. & in l.dabimus. ff. de priuileg.cre-
dit.& ſi illud priuilegium, quod habet mulier in
tacita hypoteca, vt præferatur anterioribus tem-
pore, tranſit ad filios eiuſdem matrim.non ad ex-
traneos, vel alterius, vt in l. aſſiduis, C.qui potior.
in pign.hab. Maritus autem non habet priuilegiũ
prælationis in dote petenda, licèt multa alia pri-
uilegia habeat, vt paulò poſt dicetur. Extraneus
autem, qui fuiſſet pactus, & ſtipulatus nullum ha-
beret priuilegium, vt not.in l.2.in princ.ff.ſoluto
matrimonio. Pater autem qui dediſſet dotem pro
11 filia, † bene habet priuilegia, ſicut filia, vt not.
Gloſ.Ord.in §.fuerat.in fine Gloſæ magnæ.Inſtit.
de actio.quod intellige ſecundum Dynũ in l.poſt
dotem.ff.ſolut.matrim.ſcilicet viuente filia, nomĩ
ne filiæ, ad vtilitatem filiæ: non autem filiæ mor-
tuæ, cùm tunc agat pater pro propria vtilitate, ꝙ
& Bar.in d.l.poſt dotem.col.pen.nu.33.34. & 35.
confirmauit, quibus ſe ſubſcripſit Paul.de Caſtro
in l.1.col.2.nu.6. verſic.ſunt autem plura. In fine.
ff. ſolut.matr. Memoriæ tamen erit commendan-
dum, quod ſubſequenter docuit ipſe Bart.vbi ſu-
pra, nu.34.verſ.ego credo. dicens, quòd ſi res do-
talis tranſiret (viuente muliere) ad diabolum in-
12 fernalem haberet priuilegium dotis, † quia omne
priuilegium dotis, quod meretur executionem à
lege, & ab homine, viua muliere tranſit ad quem-
cunque vadit dos, vt etiam repetijt ipſe in l.ma-
ritum. ff.ſolut.matrim. Cùm vſusfructus ſit perſo-
nalis, & in eo, ꝙ eſt facta executio trãſit ad hære-
dem. & in eo, quòd non eſt facta, nõ tranſit. Modò
actio de dote incontinenter, quòd eſt dos, eſt pri-
uilegiata, & ſic eſt facta executio. Idemque ipſe
Bart.concluſit ibidem nu.35. verſ.& in iſto caſu, ſi
agit. dicens, ꝙ ſi pater agat nomine filiæ, haberet
13 priuilegium, † ſed ſi nomine ſuo, & ad ſuã ipſius
patris peculiarem vtilitatem, licèt veniat per oblĩ
quum ad filiam, tunc haberet hoc priuilegiũ. hæc
Bar. Quæ verò ſint ſpecialia dotis priuilegia, re-
cenſet Paul.de Caſtro in l.1.col.nu.6. verſ.in glo.
ſequente.ff.ſolut.matrim.concludendo ergo hanc
ampliationem Bal.in l.1.ff.ſolut.matr. poſtquàm
recenſuiſſet nonnulla mulierum priuilegia, ſubin-
tulit, dicens. Nota, ꝙ ex dictis priuilegijs, quædã
ad hæredem tranſire, quia reſident in cauſa, & ipſi
cauſæ radicata, & infixa ſunt. Quædam coherent
14 perſonæ, † & oſſibus mulieris, & iſta non tranſ-
mittuntur, & ſunt tria, videlicet: Priuilegiũ præ-
lationis in perſonali. Priuilegium prælationis in
hypotheca. l.etiam. ff.ſolut.matr. & in l.aſſiduis.
C.qui potio. in pignor. hab. & eſt ratio, quia iſta
prælatio lędit ius tertij: & ideo æquum eſt eam
reſtringi ad ſolam prouidentiam mulieris, ſupple
&pa-

Digitized by Google

& patris, vbi actio eſt communis, vt in §.fuerat. in-
ſtitu.de actio. Item & ſupple. filiorum eiuſdẽ ma-
trimonij, vt in dicta l.Aſſiduis, & arg. in l.amiciſ-
ſimos.§.Lucius.ff.de excuſat.tut. eſt tertium Priui
legium alienationis, & illud etiam ad filios non
extenditur, & ſi filius poſſit alienare, & repudiare
dotem maternã, facit l.Dotale.ff.de mili.teſtam.
hæc Baldus vbi ſupra.

15 Dictam regulam ſecundam in priuilegio† con-
tinente exceptionem peremptoriam, vt ſi impetra
ui priuilegium, quòd à creditoribus non poſſim
conueniri, quoniam tale extendetur ad hæredes
meos, poſtquam cępit competere defuncto, vt in l.
5.§.quod autem.ff.quod quiſque iuris, & ſic intel-
ligitur, inquit Bar.in l.quia tale.col.2.verſ. Primo
caſu.ff.ſolu.matrim.de muliere, & minore, qui traſ
mittunt ad hæredes. Idem docuit Alex.in dicta l.
quia tale.col.1.in fine ſequens. idem Bart. Ang. &
Imo. & ratio eſt ſecundum Alexandrum ibidem,
quia cępit exceptio cauſata à priuilegio meo mi
hi competere, ita habetur in l.3.§.quod autem. ff.
quod quiſquis iuris. Idipſum probatur per tex.in
l.non ſolum.ff.de in integr.reſtitu.ſecũdum etiam
Bar. & Paul.de Caſtro in l.Maritum, col.2.num.4.
quando autem perſonæ.

Tertia ſit regula, quòd priuilegium datum in
actione reali quatenus facta eſt executio viuo eo,
16 cui † fuit conceſſum, & non in plus, extenditur ad
hęredem ſuum, id eſt filium, vt in l.aſſiduis.§.exce
ptis.C.qui pot.in pig.habe. vt puta in priuilegio,
quod conceditur à lege ſcripta, & circa ea, quę ha
buerunt originem in perſona defuncti, puta, circa
actionem, quæ incępit in illius perſona actiuè, aut
paſſiuè. Paul.de Caſt.in dicta l.Maritum.colum.2.
verſ.ſed illud, quod datur. Idem Bar.in l.quia ta-
le. colum.2.nu.2.verſ.ſecundo caſu.ff.ſol.matrim.
ponens exemplum in vſufructu, addens, quòd fru
ctus percepti viuo vſufructuario tranſeunt ad hę-
redes, & non vltra, vt in l.defuncta.ff.de vſufru. &
quòd ſic intelligatur.l.2.§.permittitur.ff.de aqua
quotid. & æſtiua.

17 Limita ſingulariter † regulam tertiam dicendo
quòd priuilegium verſans circa id, quod non incę
pit in perſona defuncti, indiſtincte non tranſit, ſeu
extendit ab ipſius hæredes, vt pater in hærede mi
noris, qui non habet priuilegium minoris in con
tractibus celebratis per ſe, & non per minorem,
vt in l.ea quæ à patre, C.de teſt.mili. Paul. de Ca-
ſtro in dicta l. Maritum, colum.2.num.4.verſ.quæ-
ro circa id. Idem docuit Bar.in l.quia tale, colum.
2.in princ.verſic.aut quæris nunquid priuilegium
tranſeat.ff.ſolu.matrim.citans ad hoc tex.in l.1.ff.
de conſtit.Princip. vbi addidit hoc verificari tam
in priuilegio cõceſſo à Principe, quàm à lege, cum
non ſit dubium quòd hæres minoris, vel mulieris,
cuius eſt hæres, in contractibus celebratis à ſe nõ
habeat priuilegium minoris, aut mulieris.

Amplia primò regulam tertiam, dicẽdo ipſam
habere etiam locum in priuilegijs perſonalibus
conceſſis per Principem non redactis in corpore
18 iuris, † quæ continẽt beneficium cum largè inter-
pretanda videantur, & cenſenda realia, & nõ per-
ſonalia, ſi congruè fieri poſſet, ac per conſequens
extendenda ad hæredes, vt puta, ſi princeps con
ceſſerit certa bona fiſcalia: Nam non creditur con
ceſſiſſe quantum ad vſumfructum tantum: quia ſic
non tranſirent ad hæredem, ſed quantum ad pro-
prietatem, & dominium, vt fiat larga interpreta-
tio, ſed ſi iſta interpretatio nõ cadit, vt ſi princeps
concederet, quòd poſſit quis ducere aquam de flu
mine Publico, ſeu Caſtello, præſumitur conceſſio
perſonalis, & tamen beneficium dicitur. tex.eſt in
l.1.§.permittitur, ff.de aqua quotid. & ęſtiua. Pau.
de Caſt.in dicta l.maritum col.2.nu.5.verſ.in con
ceſſis vero.ff.ſol.matrim.

Amplia ſecundò regulam tertiã dicendo, quòd
ad omnes ſucceſſores extenditur priuilegiũ an-
19 teceſſorum, quando priuilegium † eſt inductum
ratione loci, & ipſum reſpiceret (quod in dubio
præſumitur,) & non contẽplatione perſonæ: ideò
diximus ratione loci, quia ratio pietatis concer-
nit locum. ad hoc facit quod not. in l.omnia, ibi,
[vel ad eos, qui poſt eum loco eius ſucceſſerint,]
& quod dicitur in cap.cum veniſſent, extr.de in-
ſtitu. & in l.formam.§.quamquam.ff.de cenſibus.
Idem docuit ad verbum Bald.in dicta l.omnia,
num.2. idem docuit Aret.in l.Maritum, colum.3.
verſ.idem dicit per illum text.ff.ſol.matrim.

20 Quarta ſit regula, Priuilegium† conceſſum ci-
uitati, ſiue ciuibus alicuius ciuitatis, extenditur
ad comitatum vel comitenſes: non autem è con-
tra: Nam priuilegium conceſſum comitatui, ſeu
comitenſibus, non extendetur ad ciuitatem, ſeu
ciues. text.in l.qui ex vico.ff. ad municip.l.fin.C.
de muni. & or.l.10. Idem docuit Paulus de Caſtro
in dicta l.maritum, colum.3. num.6. remittendo
ſe ſententiæ Bar. in l.1.ff.de verbo.ſignifi. vbi col.
2.num.4. hoc ipſum docuit, addens quòd idem ſit
dicere ciuem Peruſij, & Peruſinum, vt in l.1.ff.ad
municip. ſed cum dicitur Peruſinus, & tunc eſt e-
tiam Peruſinus comitatenſis, vt docuit tex. in di-
cta l.qui ex vico, etſi non egetur, ait ibidem Bar.
21 quòd quando ciuitas † ponatur pro loco, ꝗ tunc
pluris finiatur, attamen quando ponitur pro po-
pulo, tunc continentur comitatenſes, vt in l.2.de
nundinis. Idem docuit Bart.in l.ſi finita, ff.de dã-
no infecto, & in conſil.incip.in ciuitate Cameri-
ni, idem docuit Antonius de Butrio in prohęmio
decret. & Petrus de Anch.in cap.fęlicis, in fine, de
pœnis in ſexto, & in repetit.c.1.ext.de conſtitut.
per text.in l.qui ex vico.ff.ad muni. & quòd priui
legium conceſſum comitatui, ſeu diſtrictui nõ ex-
tendatur ad ciuitates, docuit quoque Alexan. in l.
ex pupillari, num.4.ff.de vulg. & pupill. citans ad
hoc etiam Ang. & Imo. Idem docuerunt Imo. in
rubr.ff.ſolut.matrimo. & in c.Rodulfus, ext.de re
ſcriptis, citans ad hoc tex. & in l.ſed & reprobari.
§.amplius, in ver.ſi comaneus.ff.de excuſ.tut. & in
l.1. & ibi Bar.ff.ad municipia. tex.in l.1.C.de pri
uat. carcer. & ibi Bar. Arcbid. in c. canonum ſta-
tuta verſ. conſuluit etiam ſuper quadam, extr.de
conſtitu. Bald.in l.3.C.de nat.liber. Iac.de bel.in
auchen. quib.mo.nat. effi.ſui.§.ſi vero. Io.Andr.in
cap.ſi ciuitas, de ſent.excom.lib.6. gloſ.in l.reſti-
tuendę.C.de aduoc.diuer.iu. Idem repetijt ipſe-
met Bart.in l.ſi finita, §.ex hoc edicto nu.5.ff. de
22 damno infecto: dicens, quando† priuilegium ali-
quid conceditur alicui caſtro, hoc eſt in loco in
comitatu, tunc non extendetur ad villas ipſius
Caſtri, vt in dicto c.ſi ciuitas, & in l.2.ff.de verbo.
ſignifi. ſed quando Caſtrum apponitur in priuile-
gio non pro loco, ſed pro perſonis: tunc extendi-
tur tam in fauorabilibus, quàm odioſis ad ſubdi-
tos illius Caſtri. Idem docuit Paul.de Caſtro in di
cta l.maritus, colum.5.nu.6.verſ. & an cõceſſum
Caſtro. Bal. verò in l.vt inter diuinum, num.4.C.
de

gat.2.per illum tex.& omnes vna cùm gloſ. in l.2. C.de Epiſcopis,& Clericis,& vide infra quando agitur de filijs presbiterorum.

37 Regula nona, Priuilegium † conceſſum ſub nomine liberorum non extenditur vltra pronepotes,vt docet gloſ & ibi Bar.in l.liberos,ff.de ſenatoribus,addens,quòd appellatione liberorũ contineantur omnes deſcendentes per lineam maſculinam ſiue ſint naturales, & legitimi,ſiue legitimi tantum.

38 Regula decima, † Priuilegium conceſſum perſonæ tranſit ad hęredes proprios eius cui ſuit conceſſum,& non ad extraneos,& intelliguntur hæredes ſui deſcendentes ex ipſo, cui conceſſum fuerat huiuſmodi priuilegiũ.hæc Bar.in l.1.in princ. C.de priuileg.dotis.addens quòd mulier ſuum hęredem non poſſit habere, cum non habeat filium in ſua poteſtate.

39 Regula vndecima, † Priuilegium conceſſum alicui,& omnibus ex ſe deſcendentibus maſculis & ſœminis, non extenditur ad fœminas maritatas,& ſi ad viduas, & ideo eſt ſecundum Bart.in l.3.nu.2. C.de priuileg ſcholariũ lib.12.quia fœminę poſtquam victum aſſumunt in totum dicuntur ad alium ſe transferre, & ſtatum ſuum mutare,vt in l.mulieres.ff.de dignitatibus.

40 Regula duodecima, Priuilegium † exemptionis conceſſum alicui Eccleſiæ principaliori à qua aliæ dependant extendetur ad omnes alias Eccleſias ſibi ſubiectas docuit Bar. in Auctẽ. vnica, num.9. vt Eccleſia Roma.gaud.cent.ann. præſcrip. ſequens glo.in cap.Fęlix Epiſcopus,16. quæſt.3.

41 Regula decimatertia, Priuilegia † quæ dicuntur perpetua, & quæ temporalia, vide Canoniſtas in c.cum acceſſiſſent ext.de conſtitu.quibus aſtipulatur tacite ipſos citando in ſolutione præſentis quæſtionis,Bar.in l.2.C.de diuerſis reſcriptis: Paul.vero de Caſtro in dicta l.2.num.4.his præciſis verbis vſus fuit,videlicet,reſcripta verò de gra-
42 tia,vt priuilegia† ſimiliter de ſui natura ſunt perpetua ſiue concedantur à Principe, ſiue ab inferiore,vt in cap.Decet.de reg.iur.in ſexto, & ibi nota.in glo.niſi propter abuſum perderentur,vel ex eo quòd incipiant inferre magnum grauamen, quod non inferebant à principio,vt in principio, vt in cap.ſuggeſtum.ext.de decimis,vel niſi priuilegiatus negligeret vti per 30. annos,vt in l.1.ff. de iur.immun.vel niſi priuilegiatus renunciet priuilegio expreſſe vel tacitè faciendo actum cõtrarium priuilegio, vt in cap.cum omnes,de conſtit. & in l.1. & 2.ff. de iure dom. impetr. hoc tamen quando habeant cauſam momentaneam: ſecus ſi ſucceſſiuam & iterabilẽ,vt in l. volũtariè & quod ibi not.ff.de excuſat.tut.hæc Paul.

43 Regula decimaquarta, Priuilegium † reale eſſe cenſetur omne priuilegium,quod conceditur alicui rei manſuræ,puta ciuitati,vel collegio,vel dignitati,vt in l.maximarum.C.de excuſa.mun.lib. 10.vel generi.Docet quoque Bald.in l.ſordidorũ. C.de excuſat.munerum lib.10. Addens in principio dictæ l.ſordidorũ,quòd huiuſmodi priuilegiũ reale eſt perpetuum,quod & ipſemet Bal. in l.vectigalia.C.de vectigalibus,dicens,ꝙ priuilegia conceſſa ciuitatibus pręſumuntur realia & perpetua, & quòd ſit notandum.

44 Regula decimaquinta, Priuilegium † perſonale & reale ſeu patrimoniale (vt eſt beneficium reſtitutionis in integrum) dicitur mixtum,& quòd illud beneficium dicatur mixtum patet quia eſt patrimoniale cum concedatur,vt non deficiat patrimonium minorum, & perſonale quia non omnibus hominibus indifferenter,ſed ſolum perſonis minorum, & hoc priuilegium mixtum conceſſum alicui extenditur ad omnes hæredes minoris cui eſt tale priuilegium conceſſum à iure,vt docet tex.in l.non ſolum.ff.de in integrum reſtitu.Bal.in dicta l.ſordidorum.

45 Regula decimaſexta, Priuilegium † conceſſum marito extenditur ad vxorem,& ipſo fruetur non ſolùm viuente viro,verùm etiam ipſo mortuo,donec illa permanſerit in viduitate. Bar. in l.3.nu.1. ver.Nota hic.C.de priuileg.ſcholarium,& in l.mulieres,ff. de dignitatibus per ipſum text. in dicta l.mulieres.

46 Regula decimaſeptima, Priuilegium † purè perſonale conceſſum circa rem tranſitoriam ad hæredem,extenditur ad ipſum hæredem, vt contingit in priuilegio conceſſo circa contractus,vt in l.aſſiduis,& l.quia perſonale.ff.ſol.matrim.& Bal.in l. ſordidorum.C.de excuſat muner.

Limita ſupradictam regulam decimamſeptimam, dicendo illam veram, niſi illud priuile-
47 gium perſonaliſſimum † eſſet,quod poteſt cognoſci ex cauſa indulti priuilegij, vt in l.non ſolum.§.ſi puellas.ff.de ritu.nupt.Bal. vbi ſup.

48 Regula decimaoctaua, Priuilegium † purè perſonale cõceſſum circa id, quod non eſt tranſitorium ad hæredes non extendetur ad aliquem,vt in l.fin. C.qui morbo lib. & in l.eos. C.de his qui num.liber.lib... & in l.1.C.de muner.& honor.non continua,& in l.in filijs.§.fi.C.decur.lib...

49 Regula decimanona, Priuilegium † recipit interpretationem ſuppletiuam, & declaratiuã à iure communi,tex.eſt not.in c.ſi.ext.de pręſumptio. Quoniam in ipſis proceditur de ſimilibus ad ſimilia,vt in l.facto.ff.de vulg.& pupill.ſubſtitu.Itẽ intelligendum eſt vt aliquid inducat,vt in cap.examinata ext.de confir.vtili,vel inutili,& in l.ſi quãdo in glo.C.de inoffic.teſtamento.Bal.in ſua Margarita verſ.priuilegium. Nam vt docet Ale.in dicta l.ex facto,colum.2.nu.8.in priuilegijs talis præſumitur fuiſſe mens cõcedentis,qualis de iure debuit eſſe,vt in l.quoniam.C.de na.lib.

50 Regula 20.Priuilegium † alicui conceſſum ſub nomine alicuius collegij vel dignatis, intellligitur ſecundum ius,vt in l.ſi quis ex teſtamẽto.§.ſi quis. ff.de inoffic.teſtam.& in l.ex militari,& in d.glo. dictæ l.ſi quando Bal.vbi ſupra.

51 Regula 21.Priuilegium † conceſſum alicui officio habenti dignitatem annexam extendetur ad tempus,in quo talis etiam expleſſet miniſterium huiuſmodi officij,ſecus ſi nõ haberet dignitatem annexam,docuit Bartolus in l.maximarum. num. 2.per illum text.in fine.C. de excuſat.mun.lib.10. idem docuit ibidem Angel.de Peruſio. Idem Nefied.in l.ab officijs.C.de Palat.ſacr.larg.lib.12.

Limita ſingulariter,dicendo regulam obtinere locum quando ſuiſſet dictum officium quis benè exequutus,non autem male,vt in l.2.& l.quidam, & ibi,& in dicta l.ab officijs Nefied.& in l.3.in fine.cap.de domeſticis & potent.lib.12.

52 Regula vigeſimaſecunda, Priuilegium † conceſſum venditori non extenditur ad emptorẽ, tex. eſt ſingul. in l.citatio.§.fina.ff. de public. Bald.vbi ſupra.

53 Re-

53 Regula vigeſimatertia, Priuilegiũ † conceſſum
principali non extenditur ad acceſſoria, glo. in l.
diuortio.§.ob donationem.ff. ſolut.matrim. Bald.
vbi ſupra .
54 Priuilegium † dicitur ius extra ordinarium, l.
pecuniam, C.de priuilegio fiſci Bal.vbi ſupra.
55 Regula vigeſimaquarta, Priuilegiũ † conceſſum
vniuerſaliter alicui extenditur ad futura , ſecus ſi
particulariter.text. ſingul.in l.Lucius.ff. de fundo
inſtructo, Bal.vbi ſupra.
56 Regula vigeſimaquinta, Priuilegiũ alicui† con-
ceſſum extenditur ad familiare ipſius , ſcilicet ad
liberos,& vxorem,& famulos,quod ſecundũ Cyn.
l.1. C. de Epiſcopis , & cler. in addit. & Paul.de
Caſtro ibidem, colum.2.num.6.verſ. Item nota, ꝙ
priuilegia erit intelligendum per trinam diſtin-
ctionem procedendum [illegible]acio, videlicet. Aut
conceditur huiuſmodi [illegible]uilegium alicui ratio-
ne innatæ dignitatis,& [illegible]le priuilegium extendet
ad filios ẽt poſt mortem patris eorũ, cui cõceſſum
fuerit hmõi priuilegiũ , vt in l.eos qui.C.de excu
ſat.mun.lib.10. & in l.fœminæ,ff. de Senat.Bart.n.
57 in d.l.fęminæ dicit , ꝙ vxoris † corruſcant radijs
maritorũ,& eorũ dignitate,& priuilegio gaudent
ẽt poſt mortem ipſorũ, donec nubeut alteri infe-
rioris gradus, quo caſu dignitatem amittũt. Idem
Bald.in dicta l.fœminæ, addens idem dicendum
fore è contra, quòd fęminæ deteriorantur per igno
bilitatem maritorum, & exemplificat in filia Re-
gis Francorum, quæ ante nuptias cum Comite di-
cebatur Illuſtris, poſtea vero ſpectabilis. Idem do-
cuit Odofredus in l.2.nu.3.C.de Præpoſitis agen-
tibus in reb.lib.12. his præcitis verbis vtens, videli
cet. Item nota priuilegiũ patris trãſire ad filium,
vxorem, & familiam, vt in l.in ſacris, el 2.& in l.ſi
quis.C.de proxim.ſcrin ſacr.lib.2. & in l.iubem⁹,
C.de ſilentiarijs lib.12. & in l.vnica.C.de magiſtr.
ſcrin.lib.12. Nam filius honores , & onera patris
58 ſubit, † vt in l.exẽplo, l in filijs, l.neque, & in l.no
minem.C.de decurionibus, lib.10. & in l.filios.C.
de muni.& ori.lib.10.etſi reuera in delictis, & de-
bitis non fiat extenſio, vt per leges totius tituli.C.
ne filius pro patre, & quod extendatur ad vxores
eſt tex apertiſſimus in l.fin.C.de incolis.lib.10.ni
ſi conuolauerint ad ſecundas nuptias : nam tunc
fruetur priuilegio ſecundi viri. Idem habetur in l.
cum quidam.ff.de iuriſdict.omn.iudic.& in l.1.&
mulieres.C.de dignit.lib.2.& famuli gaudent pri
uilegijs domini ſui,& in l.omnes, & clerici in fi-
ne.C.de Epiſcopis, & cleric.l.in ſacris , la terza .
C.de proxim.ſacr.ſcrin.lib.12.& in l.1.C. de pri
uileg.eorum, qui in ſacro lib.12. & in l.vltima.C.
de priuileg.ſcolar.lib.12.Idem repetijt idẽ Odo-
fred.in l.1. num.1. C.de Caſtrenſianis lib.12. qui
Odofred. Idem repetijt in l.fin.C.de priuileg.ſco-
lar.lib.12.his præciſis verbis vtens, videlicet nota
quòd ex iſta lege priuilegia Patris ad Filium, viri
ad vxorem, Filij ad matrem tranſire, vt in l.ſi.C.de
Agent.in reb.lib.12.& in l.1.C.de priuileg.ſcolar.
lib.2.addens, quòd id, quod dicitur de viro & vxo
re extenditur etiam ad viduas, vt in dicta l.1.& l.
mulieres.C.de dignit.lib.12.& etiam ad marita-
tas ſi inferioribus non nupſerint, ſed æquali mari-
tis primis, vel maioribus , ſecus ſi inferioribus cũ
dicantur iniuriati primis maritis.
Limita primo dicta io hoc primo mẽbro quoad
familiam. Nam hoc ſolum obtinet locum in fami
59 lia priuilegiati † ratione clericatus, non autem in
alijs priuilegiatis. Nam talium priuilegia non ex-
tendentur ad eorum familiam, niſi hoc in priuile-
gio dicatur expreſſe ac in cap. ſicut.de verbor. ſi-
gnific.lib.ſexto.idem docuit Paul.de Caſtro in l.3.
nu.8.verſ.ſed iſtud eſt ſpeciale.C.de Epiſcopis,&
Cler.per tex.in dicta l.3.& ibi per Doctores.
Pro cuius limitationis maiori intelligentia me
morię erit commendandum, quòd Bald. in l.1.C.
de Epiſcopis, & clericis.num.2.verſ. circa legem
noſtram docuit , quòd triplex eſt familiaritas,
60 † nam quædam dicitur poteſtatiua, quædam ècõ-
tra ſubiectiua , & quædam familiaritas ſocialis :
familiaritas verò poteſtatiua , & hęc eſt multiplex
vt puta Prima patris in filium , & ab iſta incepit
prima iuriſdictio mundi, ſecundum Innocentium
in c.ſuper. ext.de voto, & hoc eſt quod docuit tex.
in l.in ſuis.ff.de liber.& poſt.n, quòd olim licebat
patribus occidere filios. Secunda domini in ſeruũ,
cui ſimiliter olim licebat occidere ſeruos, ſed ho-
die iſta poteſtas eſt reſtricta, vt in l.2.§.dominorũ.
ff.de his qui ſunt ſui, vel alie.iur.l. & ſi certum.§.
appetitus.ff.ad Syl. & in l.penult.ff. de condit. ob
cau. Tertia eſt viri in vxorem: nam vir habet quan-
dam præeminentiam in ipſam in correctione mo
rum, ad hoc facit l.1.ff.de emẽdat.propin. Quarta
eſt domini in ſeruitorem, quem vulgo appellamus
familiarem, in quo dominus (cum talis familiaris
ſit liber parum habet poteſtatis,& hæc dicta ſuffi-
ciant pauca de multis de primis illis duabus ſpe-
cieb. familiaritatis . Familiarit[illegible] verò ſocialis de
qua legitur,& notat̃ in l.item apud Labeonem.§.ſi
quis virginem.ff.de iniurijs. Qui verò dicantur ali
cuius familiares docuit text.in cap.ſicut de verb.
ſignificatio.in ſexto, vbi dicit Io.Andr.quòd fami-
61 liaris † licentiatus, vel ſeipſum licentians,& rece-
dens,& rediens nõ eſt amplius familiaris, nec nu-
meratur inter permiſſos, aut prohibitos, quòd eſt
notandum ſecundum Bald. vbi ſupra referentem
ipſum Io.And.& ſciendum quòd Geminianus ibi-
dem not. antepen.dicit , quòd familiares alicuius
dicuntur qui ſunt de ſua familia verè,& ſunt conti
nui commenſales expenſis ſuis , & quòd deſinant
ſi fuerint licentiati vel ſponte receſſerint, ſciendũ
quòd variè accipit̃ in iure hic terminus, familia,
vt docet tex.in l.pronunciatio, & l.ſequenti.ff. de
verb.ſignific. & ibi per Doctores ſubdit vbi ſupra
62 quoque Bart.quòd familiaritas † ſex operetur. Nã
primo circa iuriſdictionis declarationẽ, eo quòd
tota familia contemplatione domini eximitur à
iuriſdictione ſuſpecti Iudicis, vt docuit Inno.in c.
inſinuante.ext.de officio deleg. ſecundo quòd fa-
miliaris perpetuus habet priuilegium perpetuum
ſicut dominus, temporalis autem non niſi duran-
te familiaritate, vt in cap.olim ext.de arbitris, &
ibi per Innocentium facit , quòd not. in l.1. C.de
Epiſcopis, & cleric.& ibi per Cyn.tertiò quòd do
minus non teneatur comparere in iudicio infra
octo dies à die quo expulſit familiarem , vt in l.2.
cum ibi not.ff.de in ius uocan. quartò quia auget
affectum conſanguinitatis. Vnde licèt pater nõ re
63 pellatur † à teſtimonio ratione fraternitatis, tamẽ
bene repellitur ratione ſocialis familiaritatis ſi ſi-
mul habitant, vt in l.cum alias. C.de caſtr.pe.libr.
12.ſ.quia omnes facientes pacem debent promit-
tere pro familiaribus, ſocialibus,& adherentibus,
ſi vult eſſe fidelis ſicut decet, vt in cap.ad Apoſto-
licæ.in verſ.adherẽtes, de ſent. & re iudi.in ſexto,
hæc Bal. vltra citatos ſpecialiter his omnibus bre-

uiſſimo ſermonis periodo videtur adſtipulatum
fuiſſe Iaſonem in l.ſcriniarios, nu.2. C. de teſtam.
milit. his pręciſis verbis vtens, videlicet: Nota, ꝙ
priuilegium conceſſum alicui perſonæ non exten
ditur ad eius miniſtros, vel familiares tempora-
les, vel etiam ad beneplacitum: Secus fortè ſi eſ-
ſent miniſtri perpetui vt conuerſi, vel ſimiles vt
eſt tex.not. in c. per exemptionem, in principio,
de priuileg.in ſexto.

64 Sublimita † ſingulariter dictam vnicam limita-
tionem: dicendo ipſam verificari ſolùm quan-
diu perſeuerant in obſequio talium dominorum
priuilegiatorum, & non amplius, cum non gau-
deant tali priuilegio ratione ſui, ſed alterius. do-
cuit Sal.in 1.c.de Epiſcopis, & cler.nu.2. verſ. Té-
poralis autem citans ad hoc c.cum olim.extra de
arbitris, & ibi per Innoc. & Cyn.in l.2. eo.titu.C.
vbi rurſus Bal. per rationem ceſſante cauſa fauo-
ris, ceſſare debet & effectus.

Secundò, aut conceditur tale priuilegium ra-
tione officij publici. & hoc extendetur ad filios ſo
lùm in vita talium parentum, quibus fuerat huiuſ-
modi priuilegium indultum, & non vltra, & tali
pacto eſt intelligendus text. in l.3. vt ibidem do-
cuit Paul.de Caſtro, nu.6.C.de Epiſcopis, & cler.
& in l.ſemper, §.negotiatores, ff.de iure immun. &
ibi glo. ord.de hoc.

Tertiò, aut conceditur tale priuilegium ratio-
ne neceſſitatis, & tunc ad filios non extendetur, vt
in l.in filijs, C.de decurion.lib.10.

65 Regula vigeſimaſexta, † Priuilegium amitten-
di ipſo iure latam per tex.in l.veterani, C de his,
qui ſponte munera ſubeunt, libro decimo. contra
eum, qui generaliter facit contra effectum ſui pri
uilegij extendetur ad filios, & poſteros. Bald.ibi-
dem per dictum tex.

Limita primò, niſi ipſe contrafaciens proteſte-
tur, quòd per hoc ipſe non intendat recedere ab
omni priuilegio, ſed in certa parte tantum: nam
tunc dicta pœna non extendetur ad filios & poſte-
ros, Bal.vbi ſupra.

Limita ſecundo, niſi proteſtetur, quod ipſe ve-
lit ſolùm ſibi prętudicare per talem actum factum
contra priuilegium, non autem filijs, & poſteris
ſuis: nam tunc non extendetur ad illos dicta pœna
priuationis: cum hæc proteſtatio in caſu prote-
ſtato, priuilegium ſeruet iſtęſum, Bal.vbi ſup.

Limita ſingulariter primo, niſi dicto priuile-
gio non generaliter contrauenerit quis, ſed ſolùm
in aliqua ſpeciali parte, prout docuit Bald. in l.
qui publici, per illum textum, C. de his, qui ſpe
munera ſubeunt, lib. 10.

Sublimitatur ſecúdo. allata in limitatione dicé
do, quòd etſi ad filios & vxores clericorum in vita
66 eorum extendantur eorum priuilegia, † ita vt ip-
ſo poſſint frui: non tamen hoc poſſunt poſt mor-
tem ipſorum clericorum, ſicut & generaliter de
alijs non clericis dicitur, vt elicitur ex l.2. C.de
Epiſc. & cler. vbi inter alia hæc habentur videli-
cet: [Vt ijdem clerici priuilegijs pluribus redun-
darent & ibi Bal.num.5. verſ.vltimo, quæro hic:
nam fundamentum horum priuilegiorum, quæ
extenduntur ad filios & vxores conſiſtit in iſto cle
rico, licèt extendantur ad dictos filios & vxores
eorum. Quâ propter conſequens neceſſariò fiet,
quòd deſtructo huiuſmodi priuilegiorum funda-
mento per mortem clericorum, huiuſmodi exten-
ſio non poterit fieri: vt ſubdit idem Bald. addens
ſubſequentem hanc peroptimam regulam, dicés,
67 quòd illa ſit regula, quòd quando ratio † pro-
pter quam conceditur priuilegium pluribus, non
ineſt cuilibet ipſorum: ſi ineſt tantum vni: tan-
quam principali: exinde deriuatur ad alios, quòd
illo mortuo finitur priuilegium. ſed ſi ratio pri-
uilegij ineſſet hæredi, ſicut & defuncto: tunc be-
ne extenderetur & ipſum priuilegium ad hære-
dem: vt elicitur à l.ſordidorum, C.de excuſat.mu
ner.lib.10.hæc Bal.qui addidit ibidem hoc ipſum
aſſeuerari etiam per Cynum alijs verbis in eadé
l.2. Idem docuit in dicta l.2. Bart. cui aſtipulatur
Iaſon in l.ſciendum, §.ſi fundum, colum.pen.nu.5.
ff.qui coguntur, & in l.ex facto, nume.7. ver.ſexto
nota, ff.de vulg. & pupill. & rurſum ipſemet Iaſon
in l.filius à patre, §.1.nu.3.verſ. Adde tu ad dictam
regulam, ff.de liber. & poſthu. Citans ad hoc glo.
in l.2.C.de Epiſcopis, & cler. & ibi per Bar. & ad-
dit, quòd priuilegium conceſſum filijs propter pa
trem ceſſat mortuo patre. & ſic loquitur genera-
liter.

Sublimita tertiò, niſi dicto priuilegio genera-
li non generaliter contraueniat, ſed in aliqua ſpe-
cie particulari Bal.in l.qui publici, per illum tex.
C.de his qui ſponte munera ſubeunt, lib.10.

Amplia dictã concluſionem, in qua diximus pri
uilegia clericorum extédi ad filios, & vxores ha-
bere locum etiam in clericis conſtitutis in prima
tonſura, vt docuit Pau.de Caſt. in l. Presbyteros,
C.de Epiſc. & cler.

Sublimita dictam ſublimitationem ſecundã, di
cendo ipſam habere locum ſolum quando priui-
legia huiuſmodi filijs concedantur ne dehoneſte-
tur dignitas parentum, non autem ſi dicta priui-
68 legia † conceſſa eſſent ſola ratione, quia filij ſunt:
quoniam tunc extendentur ad ipſos filios etiam
poſt mortem parentum, per l.2.§.in filijs, & §.ſi ad
tempus, ff.de decur. & in l.emancipatum, §.1.ff.de
Senat. vt docuit Ripa in l.ex facto.col.3.nume.12.
ff.de vulgar. & pupill.

69 Regula vigeſima ſeptima, priuilegium † con-
ceſſum Epiſcopo alicui & familiaribus ſuis, exté-
detur etiam ad familiares alios ſubſtitutos ſeu re
ceptos de nouo ad familiaritatem ſuam, quos ſci-
licet Epiſcopus poſt huiuſmodi conceſſionem pri
uilegij recepiſſet. hæc docuit Paul.de Caſtro, in
l.ſi cognatis, ff.de rebus dubijs hoc ipſum exem-
plificans diuerſimodè: tradidit primò regulam
70 hanc, dicens, quòd quando legatur † aliquibus
perſonis ſub aliqua qualitate, ſufficiet illam adeſſe
tempore mortis: & quòd videtè conuerſo in per-
ſonis, à quibus legatur idem eſſe, vt in l.ſi ita fue-
rit fideicommiſſum, in charta ſecunda. Nec eſt ali
qua lex, quæ contradicat, & ſic non eſt ſpeciale, in
l.placet, ff.de liber. & poſthum. Nec hoc ibi dici-
tur, quòd ſit ſpeciale fauore teſtamenti nè pereat:
quia etiam ſi iſta ratio ceſſat. idem eſt, vt in dicta
l.ſi cognatis, patet: & iſtud eſt benè ſingulare ad
multa, ſecundum Paul. ibidem. Nam idem vide-
retur in conceſſionibus factis ſub aliqua qualita-
te: & poterit poni caſus in cognatione legali, vt
procedat magis clarè in vtroque dicto, quàm
in cognatione naturali. Et ideo ipſe Paulus ibi-
dem, puta, quòd ſi quis legaret poſthumo ſuo. ad
iſtud legatum non ſolùm amitteretur qui naſcetur
ex vxore, quæ erat tempore teſtamenti, ſed etiam
qui naſcetur ex alia vxore, vt in dicta l. Placet, &
in dicta l.ſi cognatis, & ſic non eſt ſpeciale in in-
ſtitutio-

ſtitutione, & ſubdit ad verbum ipſemet Paulus in dicta l. ſi cognaris, num. 3. verſ. & iſtud facit infra. diceus, hoc facere ad quæſtionem diſputatam in Mercurialibus ſuper regulam. Qui ſentit de Priuilegio conceſſo Epiſcopo, & familiaribus ſuis: vt comprehendantur non ſolum familiares, quos ipſe habebat tempore conceſſionis, ſed etiam illi, quos poſtea acquiret; non ſolùm ſubſtituti illis; ſed etiam additi, quòd & ipſemet Paul. repetijt in l. Filiæ, §. Titiæ, ff. de condit. & demon. alijs verbis
71 cum ibi concludat, quòd res ſubrogata † loco alterius reputetur eadem: & quòd ad hoc faciat l. ſi donatæ, §. ſponſæ, ff de donat. inter vir. & vxo. Idem latiſſime quoad præſentem principalem cõcluſionem, vide omnino, & hic inſere, quæ docuit Io. And. in regula qui ſentit, de regu. iur. in 6. per totum, per Albericum de Roſat. in Regula. ſecundum naturam, ſol. 9. colum. 2. per totum, Decius & Cagnolus in l. In omnibus cauſis, ff. de reg. iur. & limita hic dicta, prout ipſi docuerunt ibi, cum notatu digniſſima ſit quæſtio præſens, & ibi probatur eius ſolutio.

72 Regula vigeſimaoctaua, Priuilegia † cõceſſa Eccleſijs ſuper eorũ bonis per leges Imperiales extenduntur ad Eccleſias ædificatas poſt illas leges, vel ad bona poſtea quæſita, Paul. de Caſtro in l. iubemus, in principio, num. 8. C. de ſacroſan. Eccleſ. docuit per ipſummet tex. addens ad hoc facere l. ſi ſeruitutis, ff. de ſeruit. vrb. præd. ſubdens, quòd Eccleſia nunquam moriatur, ſed ſemper ſit perpetua, vt in cap. ſi gratioſæ, de reſcript. in 6.

73 Regula vigeſimanona, Priuilegia † perſonalia non ſolùm nõ extenduntur ad hæredes extraneos, ſed nec ad proprios filios docuit Paul. de Caſt. in l. etiam, nu. 2. dicens hanc eſſe communem doct. ſententiam, per l. non ſolum, §. ſi pupillæ, ff. de ritu nupt.

Limita dictam concluſionem, Niſi illa fuiſſent conceſſa occaſione matrimonij: nam tunc extenderentur ſolum ad illos filios, qui ex illo matrimonio nati ſunt, & non ad alios, Paul. vbi ſup.

74 Regula trigeſima, Priuilegia, † & beneficia in dubio ſunt largiſſime interpretanda etiam contra concedentem docuit Innoc. in c. dilecti, extra dè donationibus, quem ſequitur Paul. de Caſtro, in l. Auus neptis nomine, num. 5. ff. de pactis, & in l. beneficium, ff. de conſtit. princip.

75 Regula trigeſimaprima, Priuilegium † conceſſum alicui ratione minoris ætatis, nõ extendetur ad tempus maioris ætatis, nam finita illa ętate minori, intelligitur & finitum huiuſmodi priuilegium. Paul. de Caſt. in l. Titia, §. vſuras, nume. 3. ff. de leg. 2. per tex. in cap. decet, de regul. iur. in 6.

Limita dicendo, quòd & ſi præcedens regula ſit vera, ſi huiuſmodi priuilegium habuiſſet cauſam ſucceſſiuam, ſi tamen haberet cauſam inſtantaneam non eſſet vera, vt docuit Paul. vbi ſup. per dictum cap. decet.

76 Regula trigeſimaſecunda, Priuilegium † conceſſum patrifamilias tempore quo habet duodecim filios, extẽdetur ad tempus quo aliquis filiorum mortuus fuiſſet, etſi non in bello, nec relictis nepotibus proprijs filijs dictorum duodecim filiorum, prout docet latiſſimè Io. And. in regu. Decet, de regul. iur. in 6. & alij in l. decet, ff. de regul. iur. Cuius quidem Io. Andreæ ſententiam amplexatus fuit Iaſon in l. ſciendum, §. fi. ff. qui ſatiſdare cogantur, Ripa in l. ex facto, nume. 13. verſ. præmiſſa ſunt ad quæſtionem: an priuilegium, ff. de vulg. & pupill.

Regula trigeſimatertia, Priuilegium conceſſum à lege propter naturalem, & ſufficientem rationẽ, vt quia in perſona priuilegiata reperitur defectus naturalis extenditur ad hæredes, docet text. in l. non ſolum, ff. de in integrum reſtit. & in l. hæreditas, C. ad Velleia. Hoc docuerunt Pet. Cyn. in l. fi. quæſt. 4. ff. de conſtitu. princip. & Bar. in l. 1. ff. eod. tit. Cyn. & Raphael. in l. quia tale, ff. ſol. matrim. & rurſus Cynus in dicta l. hæreditas, ſeu hæredes quos refert, & ſequitur Alex. in dicta l. quia tale, col. 1. nu. 2. verſ. Vnde Pet. & Rap. ff. ſol. matr.

77 Regula trigeſimaquarta, Priuilegium † conceſſum a lege non propter naturalem defectum, vt puta quia in perſona priuilegiata non reperitur defectus perſonalis, & diceretur priuilegium perſonale, vt in l. quia tale, ff. ſol. matrim. & tunc non extendetur ad hæredes, ſed extinguitur cum priuilegiato, iuxta regulam Priuilegium, & ibi per Doctores, de regul. iur. in 6. & Alexan. in dicta l. Quia tale.

78 Regula trigeſimaquinta, Priuilegium † conceſſum à Principe viuenti in dubio intelligitur perſonale, & per conſequens non extendetur ad hęredes, vt docet tex in l. fin. ff. de conſtit. princip. & in l. permittitur, ff. de aqua quot. & æſtiua. Alex. in dicta l. quia tale, colum. 1. verſ. Aut loquimur de priuilegio. Idem docuerunt, Petr. Cyn. in l. fin. in quæſt. 4. ff. de conſtitut. princip. & Bar. in l. 1. ff. eo. titu. & rurſus Cyn. & Ray. in dicta l. quia tale, & rurſum, Cyn. in l. hæreditas.

Limita primò, niſi tale priuilegium fuiſſet conceſſum alicui loco, rei, vel cauſæ, quia ſemper reale eſſet, & ſic extenderetur ad ſucceſſores in loco, vt in l. forma, §. quanquam, & in l. 3. §. fi. ff. de cenſibus, & in l. in omnibus, ff. de reg. iur. & ibi per docto. & Alex. vbi ſup.

79 Limita ſecundò, niſi concedatur dignitati: † quia tunc extẽderetur ad ſucceſſores in dignitate illa, vt in c. cum veniſſent, ext. de iudic. & ibi per doct. & ibi not. & in c. quoniam Abbas, ext. de offic. delegat. & ibi doct. & Alex. vbi ſup.

80 Regula trigeſimatertia, † Priuilegia quæ continent materiam præter ius, in dubio dicẽtur realia, & ideo extendentur ad hæredes eorum, quibus illa fuerant conceſſa docet Alex. in dicta l. quia tale, colum. 2. verſ. Prædicta etiam faciunt, ſequens Barto. idipſum docentem, in l. Pater, ff. de ſerui. legat. & quòd hoc probetur, per arg. in l. fin. ff. de conſtitut. princ. & in cap. dilecti, ext. de conſtit. Idem docuit Imo. in dicta l. quia tale.

81 Singulariter limita dicendo ipſam concluſionem veram ſolum, quando non poſſit haberi recurſus ad priuilegiantem pro huiuſmodi interpretatione recipienda: Verum ſi poſſet, tunc omninò eſſet ad eum recurrendum pro tali interpretatione, vt in l. fin. C. qui pot. in pig. habe. idem docuit expreſsè Specul. in titu. de inſtrum. edit. §. nunc autem, verſ. verum quod fuit, cum verſ. ſequẽti, allegans, l. Nentias, ff. de fur. & cap. cum veniſſent, ext. de iudic. Cuius ſententiæ aſtipulatus fuit Alex. in dicta l. quia tale, colum. 2. nume. 4. verſicu. prædicta procedunt in priuilegijs, ff. ſol. matr.

82 Regula trigeſimaſeptima, † Priuilegium quando dicitur non extendi ad hæredes, intelligendũ erit non ſolum ad hæredes extraneos, verũ etiam ad ſuos proprios, per tex. 10. in l. non ſolum, §. ſi puellę,

puellæ, & ibi glo. in verſ. ſimplex, ff. de in integ. te-
ſlit. Idem docuit glo. in l. ea plurib. ff. de adminiſt.
tut. Idem docuit Alex. in d. l. quia tale, col. 2. num.
2. verſ. ſed an in caſibus, in quibus dicens hanc eſ-
ſe communem Doctorum ſententiam.

83 Regula trigeſimaoctaua, † Priuilegium conceſ
ſum à iure vicinis, vt prius requirantur in aliena-
tione rei immobilis an emere velint, aliàs aliena-
tio non valeat, nõ poterit extendi ad eum, cui for-
ſan aliquis ex huiuſmodi vicinis vellet cedere.
tex. in l. mulier, §. ex aſſe. ff. de iure dotium: vt do-
cuit Alex. in l. poſt dotem, col. pen. nu. 34. ver. ſub-
dit tamen Rom. ff. ſol. matr. ſequens Cyn. in l. ad
officium. C. commu. diuidundo.

84 Regula trigeſimanona, † Priuilegium l. 1. C. de
ſut. & fact. ign. conceſſum militibus armatæ mili-
tiæ, non extendetur ad Clericum, qui militari di-
citur in militia cœleſti, c. 1. ext. de cler. ęgro. c. ſal-
uator, 1. quæſtio. 4. Idem docuerunt Bartol. Cyn. &
Salyc. in dicta l. 1. & Alexan. in l. centurio, colum.
1. nume. 4.

85 Regula quadrageſima, † Priuilegium ſi ex poſt
facto efficiatur iniquum, & inſimul appareat, ꝙ
ceſſauerit cauſa diſpenſationis, ſeu ipſius conceſ-
ſionis, tunc ipſum Priuilegium ipſo iure expirat:
ſed ſi non ceſſaſſet cauſa prædicta, & nihilominus
ex poſt facto apparet iniquum: tunc etſi ipſo iure
non ſit extinctum; tamen recurrẽdum erit ad Prin
cipem, vt ipſum retractet. Hoc docuit Alex. in l.
ex facto, col. 2. num. 9. ff. de vulg. & pupill. ſequens
glo. not. in c. decet, de reg. iu. in 6. & in c. ſuggeſtũ
extra de decimis.

86 Regula quadrageſimaprima, † Priuilegium ali
cui conceſſum de aliquid faciendo, extenditur ad
eum, cui talis priuilegiatus ceſſiſſet illud ius, & ta
le, quod fieri ab eo demandaſſet, etiam ſi alias de
iure illud ſine tali ceſſione facere non poſſet ſine
pœna. Hæc concluſio probatur veriſſima per me-
dia, quib. infraſcripta exempla de dicta cõcluſio-
nis materia probantur, quæ ſunt omnino memo-
riæ comendanda, & Primò.

87 Regula quadrageſimaſecunda, † Priuilegium
ſeu facultas à iure, vel Iudice conceſſa creditori
ingrediendi propria auctoritate fundum debito-
ris, extendetur ad eum, cui talis creditor tale ius
ceſſiſſet: ſicut Dominus poteſt demandare vſufru-
ctuario ius nunciandi ad vtilitatem ipſius vſufru-
ctuarij, quis ſit ius extraiudicialiter exercẽdum.
vt in l. hoc ædicto, §. fi. ff. de noui oper. nunt. prout
etiam docuit Ang. Imo. & Rom. ibid. & Alex. ip-
ſos ſequens ibid. col. 2. num. 5. verſ. Tertiò nota. &
rurſus Ang. in l. 3. C. de pigno. & Bal. in c. 1. de feu
do nõ hab. pro. natu. feu. & Imo. in l. ſi ita ſtipuler
per te non fieri, ff. de verb. oblig. Quã propter Bal.
dixit, ꝙ Priuilegium eius, qui propria auctorita-
te poterit capere, & per vim ingredi poſſeſſionem
extendetur ad eum, cui illud ius talis priuilegia-
tus cedere vellet, puta emptori: ꝙ & expreſsè do-
cuit in c. 1. §. 1. de pace iur. fir. quem ſequitur Alex.
vbi ſup. addens ad hoc ipſum probandum bene fa
cere, quod not. glo. in l. cum fundum, in princip. &
verſ. Poſtea, & ibi Bar. ff. de damno infecto.

Limita primò, dicendo intelligenda ſupradi-
ctam propoſitionem veram, ſi talis, cui fuiſſet ceſ-
88 ſum priuilegium † huiuſmodi, ciuiliter ingredia-
tur huiuſmodi fundum emptum, & ſine contradi-
ctione de facto, argum. in l. nõ eſt ſingulis, ff. de re
iud. & apertiſſimè docuit Bar. in repet. l. credito-
res in 4. quæſt. e. de pignoribus, etſi Bald. ipſum
non referat. Idem docuit Alex. vt ſup.

Limita ſecundò, dicendo ipſam veram niſi lex
vel ſtatutum contra regulas iur. communis conce
deret in priuilegium talem facultatem addendi ſi
reſpiceret ſpecialiter ad aliquam perſonam: vt pu
ta ſi ſtatutũ dicat, quòd licitum ſit offenſo offen-
dere propria auctoritate, & ſe vindicare impunè,
quia talem facultatem non poterit offenſus alteri
demandare in alium, vt docuit Bald. in c. 1. §. 1. de
pace iur. fir. qui tali pacto ſoluit ſententiã Io. glo.
relatam per glo. in l. cum fundum: in verſ. poſtea,
ff. de damno infecto, & facit ad hoc, ſecũdum Bal.
tex. io argum. in l. ſi ſeruus hæred. poſt princ. ff. de
ſtatu liber. Ibi dum tex. dicit [perſonæ dumtaxat
eius, cui demonſtratus eſt adhærere] ꝙ & rurſus
confirmauit idem Bald. in l. accuſat. ff. quòd met.
cau. & in l. vt vim. quæſt. 6. ff. de iuſt. & iur. & in l.
ad officiũ in fine, poſt Cy. C. de di. & latè in repe.
in l. 1. col. 15. C. vnde vi. vbi ad hoc idem allegat
plura. Idem Paul. de Caſt. in l. ſi cum dote, §. tranſ
grediamur, ff. ſol. matr. & Rom. in l. ſi quis in gra-
ui. §. ſi maritus, ff. ad Sylla. idem docuit Alexand.
vbi ſupra.

Sublimita hanc ſecundam limitationem, dicen
do ipſam non habere locum in priuilegio à iure
89 conceſſo patri † contra filiam adulteram, nã ex-
tendetur ad filium, ita vt & ipſe ex mandato pa-
tris poſſit impunè occidere ſororem adulteram, vt
in l. Graccus, C. ad l. Iul. de adult. prout ibi etiam
docuerunt omnes, & rurſus Bar. in l. non ſolum, ff.
ſi mandante, ff. de iniurijs, & Alex. in d. l. hoc edi-
cto, col. 2. num. 6. § fin. ff. de non. oper. nunt. Sed de
hac quæſtione latiſſimè reperies per me notata
infra in quæſtione Vnica, de pęna abortum procu
rantis, vide ibi.

Limita ſingulariter regulã quadrageſimãſecun
dã propoſitam de extentione priuilegij cõceſſi ce
denti illi ad ceſſionarium, dicendo, ꝙ etſi Bar. in
l. poſt dotem, ff. ſol. matrim. dicat, quòd priuilegia
perſonalia competentia cedenti extendantur ad
ceſſionarium. tamen hoc verificatur ſolum in
90 ceſſionario, † cui fuerat tale priuilegium ceſſum
ante mortem cedentis: non autem poſt mor-
tem ipſius, vt docuerunt Petr. & Cyn. in dicta l.
poſt dotem; quos retulit, & ſequutus fuit Alex.
ibidem colum. penul. nume. 32. verſ. & conſequen-
ter tractat.

91 Quadrageſimatertia regula, Priuilegium † ali-
cui conceſſum, vt in aliquo actu, vel negotio iuri-
dico non teneatur ſeruare iuris ſolemnitatem, nõ
extenditur ad actum iuridicum, vel negotium, in
quo requiritur aliqua ſolemnitas indicta à iure
Diuino, vel gentium; vt puta, de fide adhibenda
minori numero teſtium, quàm ſit duorum, vel
trium: in quo ſtat de iure Diuino omne verbum,
vt in cap. nouit, extra de iudicijs, quapropter in
teſtamento militis, in quo remiſſa ſolemnitas
iuris dignoſcitur a iure, debent ſaltem adeſſe
duos teſtes, vt docuit glo. in l. militis, capitu-
lo teſtamento militis, & ibi per Alexand. co-
lumna prima, numero tertio, verſicu. item nota
iuncta glo.

Amplia talem regulam quadrageſimãtertiã, di
cendo ipſam in tantum veram, ꝙ ſi ſtatutum diſpo
nit in certis cauſis, ꝙ poteſtas habeat arbitriũ pro
cedendi nulla iuris ſolemnitate ſeruata, & ſi poſſit
procedere dic feriata in honorem Dei, cum talis

ſolemnitas dicatur, ſecundum Bar. in l. militis, C. de teſtamēto militis, introducta à iure ciuili pro quo allegat ibi ad hoc l. prouinciarū, & ꝙ ibi per
92 eum, ff. de ferijs. Tamen non poterit † condemnare, niſi facta probatione ſaltem per duos teſtes. hoc docuit rurſus Bart. in l. 1. ff. de teſtam. milit. & plenius in l. filius, ff. de don. Bald. & Ang. in d. l. militis, & rurſus Bald. in d. l. 1. & Petr. de Anch. in clem. ſæpe, de verb. ſignif. Rom. in Rubr. ff. de arbitr. q. 17. Item docuit Alex. in l. militis, col. 1. nu. 5. in fi. poſtquam reſpōdit Imo. & Rom. in d. l. filius, per id, quod habetur in clem. ſæpe, de verb. ſignif. vbi propter illa verba procedatur ſummarie ſine figura, &c. Nō intelligitur derogatum ferijs in honorem Dei, & eſt ratio, ſecūdum Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verſiculo figura; quia ſecundū rationem naturalem, vel diuinam, quę appellatur etiam naturalis, c. 1. diſt. 1. ſeruari debent, & coli feſtiuitates in honorem Dei; vnde & in veteri teſtam. præcepit Dominus Sabbata venerari, & pro hoc facit, quia ſecundùm Bar. in dicto ver. figura, & in ver. videbitur, ꝙ æquiparari videtur iſta duo, videlicet: procedere poſſe ſine figura iudicij, & ꝓcedere poſſe ſine aliqua iuris ſolemnitate: quia vtroque caſu videtur derogatum ſolemnitatibus iuris poſitiui: nec prædictis obſtat tex. in l. prouinciarum, ff. de ferijs: quia reſpondetur, ꝙ dato, ꝙ ferię ſint inductę de iure diuino, vt fuit dictum, ta-
93 men ius ciuile, † quamuis nō poſſit ex toto tollere ius diuinum, nihilominus benè poterit illud diſtinguere, & limitare, ꝙ non habeat locum in certo caſu, vt plenè notatur in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtilit. pub. & in c. Quæ in Eccleſia, extr. de conſtit. Vnde potuit diſponere, ꝙ contra inſignes latrones procedi poſſit in talibus ferijs, vt diſpoſitio in d. l. prouinciarum, ad quod videtur benefacere, ꝙ docuit Bal. poſt glo. in l. quadraginta, eod. tit. etſi non negemus, ſecundum Alex. vbi ſup. ꝙ in dubio per verba generalia non videtur tex. vel ſtatutum velle diſcedere à diſpoſitione iuris diuini, iux. tex. in l. ſcriniarijs. iuncta l. Diuus, ff. eod. & in dicta clem. ſæpe, ꝙ ipſemet Alex. putat ibi eſſe veriſſimum in puncto iuris.

94 Regula quadrageſimaquarta, Priuilegiū † non debebit ita interpretari, ꝙ excludat aliud priuilegium, ipſi priuilegiato debitè competens, & ideo ſecundum Bald. in l. ſi Rufinus, C. de teſtam. milit. ſi ſcolares ex forma ſtatuti debeāt tractari pro ciuibus, intelligetur tale priuilegium quo ad fauorem, nō quo ad detrimentum, vt docuit Bar. in l. 3. §. ſi emancipatus. per illum tex. ff. de bono. poſſ. contratab. & idem tenet etiam in lectura ſua flor. Ang. & Fulg. in d. l. ſi Rufinus, quā ꝓpter Paulus de Caſt. in d. l. ſi Rufinus docuit, ꝙ dictus tex. allegatur ad probandum, ꝙ ſi ſtatuto caueretur, ꝙ
95 ſcolares habeātur pro ciuibus, priuilegium eorū erit intelligendum in his, in quibus ciues eſſent melioris conditionis, q̄ forenſes: & ſic quoad cōmodum eorum, & nō damnum. Sed in his in quibus forenſes eſſent peioris conditionis, puta in oneribus: tunc non vt forenſes, ſed nec vt ciues grauabuntur; Non enim habebūtur pro Ciuibus, ne ſtatutum factum in eorum priuilegium redundet in odium. Idem docuit Alex. in d. l. ſi Rufinus, num. 3. C. de teſtam. milit. Idem docuit Iaſon in dicta l. ſi Rufinus, in colum. 1. num. 5. qui addidit, quòd Ang. vbi ſup. hanc doctrinam practicauerit in quadam quæſtione in perſona domini Paduani, ad idem facit l. 2. in verſ. minime defraudata, ff. de conſtit. pecu. vbi per priuilegium nouum nō tollitur antiquum, & illum tex. ibi. ad hoc etiam ponderat Bal. benefaciunt alia notata per Bald. in l. Ciues, ff. de appell. & cap. 1. de noua for. fideli. & in l. omnino, ver. Sed hic dubitatur, ff. ne vxor pro marito. bene facit etiam tex. in l. Alex. eod. tit. & quòd ibi not. voluit Bar. C. de decur. lib. 10. Idem repetijt rurſus Pau. de Caſt. in l. nulla, nu. 4. verſic. item patet ſi ſtatutum dicat, ff. de legib.

Limita primò allata in præcedenti regula quadrageſimaquarta, dicendo illa ſolum locum habe-
96 re, quando receptio ad ciuilitatem † fuiſſet indulta ad priuilegium: ſed ſi ſimpliciter fuiſſet illi conceſſum priuilegium ciuilitatis ad ipſius petitionem, & non proprio motu recipientium: tunc ille cenſebitur receptus ad omnia, tam ad fauorem, quàm ad onera, vt in dicta l. 1. ff. ad municip. docuit Pau. de Caſt. in dicta l. ſi Rufinus, remittens ſe ſententiæ Bar. idem Bal. in l. quod fauore, col. pen. num. 9. oppoſit. 7. C. de legib. addens, quòd ſi alicui eſt conceſſum priuilegium ciuilitatis ad ſuum fauorem, certè amodo tenebitur ad dacia, ſeu collectas, tanquam ſi ciuis eſſet: nec iſtud propriè loquendo erit odium: cum ſit de natura rei conceſſę: cui eſt hoc onus annexum: & iſtud eſt, inquit Bal. de mente Pet. quem ibi ſequitur, & Bald. ibi ſequitur Alex. in d. l. ſi Rufinus, col. 1. nume. 4. ver. Bal. tamen.

Limita ſecundò niſi ſtatutum plenius diceret, ſcilicet, quòd ſcolares habeātur in omnibus, & per
97 omnia pro Ciuibus. † nam tūc excludet aliud priuilegium, & ſic tam in comod. quàm in incomod. haberentur pro Ciuibus veris, & ſic tam actiuè quàm paſſiuè, tam comoda, quàm damna ad eos ſpectarent. Ita docuit Ang. in l. 2. §. furioſus. per illum tex. ff. de iur. codicillorum addens, quòd non meminit aliàs legiſſe in iure ſimilem modum loquendi, niſi ibi. Idem docuit Rom. in l. adoptiuū, §. patronum, ff. de in ius vocan. quos citauit ad verbum, & ſequutus fuit Alexan. in l. ſi Rufinus, col. 2. num. 5. in fi. C. de teſtam. milit. Idem docuit Iaſ. in d. l. ſi Rufinus, col. 2. nu. 6. verſ. ſecūdò limita. Idem docuit Aret. in l. 1. in verſ. Per omnia, ff. de legat. 1. & ibi rurſum Alex. plenius, quàm in d. l. ſi Rufinus, in col. 6. Ad hoc facere videtur, quod docuit Ant. Corſetus in ſuis ſing. verſ. [habentur] bis præciſis verbis, videlicet: licet verbum [habentur] denotet fictionem, & non veritatem: tamen ſi illa verba [in omnibus, & per omnia] pręcedant illud ver-
98 bum [habentur] tunc denotabit veritatem. † tex. eſt ſing. in l. 2. §. furioſus, verſ. in omnibus, & per omnia habentur, ff. de iure codicill. quem tex. reputauit ſingul. Angel. in l. in negotijs, ff. de iudic.

Limita tertiò, ſecūdum Pau. de Caſt. in l. nulla, nu. 4. verſ. ſed ſolue. ff. de legibus, dicendo, quòd etſi vera ſit regula, quando ſtatutum priuilegians
99 † aliquem non faceret eum Ciuem, ſed mandaret tractari vt Ciuem: quia iſta eſſet quædam diſpenſatio, non ſtatuti mutatio, cum diſpenſatio poſſet fieri quoad quædam, & quoad alia quædam non: non tamen (ibi Paulus ſubdit) concluſio verificabitur, quā ſtatutum faceret aliquē Ciuē, cum nemo poſſit eſſe in duplici ſtatu contrario; quòd ſit Ciuis, & quòd non ſit Ciuis, ſicut, quòd ſit ſeruus, & quòd ſit liber, vt in l. ſi parit. ff. de liber. cau. & ꝙ ſit legitimus, & non legitimus, vt not. glo. in c. cū inhibitio, ext. de clandeſt. deſponſat. Ciuilitas, au

tem

tem inquit Pau. eſt quædam ſtatus, Vrbis compre-
hendens commoda, & incommoda, ſicut hæredi-
tas, vel peculium, vel menſa: vt in l.cum filius, §.
1. & l. cum pater, §. menſæ, ff.de legat.2.ad hoc
poterit alleg.tex. in l.2.cum gl.C.de iur. ann. aur.
etſi contrarium videtur docuiſſe, ſecundum corti
cem literæ, Alex. in dicta l.ſi Rufinus, num.5.Pau
de Caſt. in l.nulla, C.de teſtam.milit. aſſerens ſibi
non placere huiuſmodi diſtinctionem Pauli, cum
non videatur differri, an ſtatutum dicat ſit Ciuis,
an dicat, habeatur pro Ciue, ſi de neutro caſu ſta-
tutum diſponat, quòd quoad quidam tantum ſit
Ciuis, vel habeatur pro Ciue; vt latè probat Bar-
tol. in l.ſi is, qui pro emptore, in 3.quæſt.princip.
ff.de vſucap.& huius Alex. & Pauli ſententiam re
tulit Iaſon in dicta l.ſi Rufinus, colum.2. verſicu.
quarta limitatio. nihil ex ſuo addens. Attamen
pace tantorum Doctorum dixerimus, nulla appa
rebit controuerſia inter ſententiam Pauli, & Ale-
xan.quã ipſe nititur confirmare auctoritate Bart.
vbi ſup.ſi ſereno vultu legantur omnia verba dictę
ſententiæ Pauli, vbi ſup. Nam ipſe Paulus, vltra ea
quæ ſupra retulimus, ſtatim ſubintulit, & hæc præ
ciſa verba, videlicet. Tamen puto verum, ſi talis
habitet, & continuè habitaturus eſt in illo loco:
alias verba acciperentur potius impropriè, ne ſe-
quatur inconueniens, vt ſi diceret, quòd ſcolares
ſint Ciues, vt vidi Senis: vbi eſt ſtatutum, quòd Pe
ruſini ſint Ciues Senenſes. Nam ſi verba intellige
rentur propriè, ſequeretur etiam, quòd habitãtes
ibidem tenerentur ſubire onera. Sed iſta non fuit
intentio ſtatuentium: ſed ſolum afferre commo-
da, quæ ibi reperiuntur: non ſic inter ſe, & habi-
tantes in perpetuo teneantur, vt in l.1.ff.ad muni-
cip. Ex his ergo omnibus allatis apparuit maniſe
ſtiſſimè, Pau.de Caſt. ibi voluiſſe intelligere ſuam
limitationem verificari de illis priuilegiatis, qui
fuerant recepti in Ciues, vt ibi habitarent in per-
petuum, & non de ſcolaribus ad tempus intenden
tibus habitare. etſi vſus fuiſſet illa ſubtili ponde-
ratione differentiæ inter receptum in ciuem, & re
ceptum vt tractaretur vt Ciuis. cum ibidem non
firmauerit pedem ſuum. de qua tamen, latiſ-
ſimè diſſeruimus referendo Doctorum ſententias
in tract. præſenti infra.

100 Limita quartò. Niſi ſtatutum † vtatur verbis
geminatis: vt quia dicat ſcolares habeãtur, & ſint
Ciues: quoniam tunc habebuntur, ac ſi verè eſsẽt
Ciues, cùm hæc verba ſic geminata importent ve-
ritatem. Docuit Bal. in prohemio ff.in vlt.colum.
in princip. prout ipſum citat Iaſon, & ſequitur, in
l.ſi Rufinus, colum. 2.num.6.verſ.Quintò limita,
C.de teſtam.milit.per tex. in l.1.§.fi.ff. quod quiſ-
que iur. ibi [pro nullo hoc habetur, nec eſt] & ra-
tio eſt ſecundum ipſos, quia iungimus iuris intel-
lectum veritati. Idem docuit Alex. in dicta l.1.§.fi.
& Andr.Barbat.in repet. Rubr.ff.qui admitt. col.
25. Vbi aſſerit ſe in contigentia facti ſæpenumero
conſuluiſſe ſecundum hanc doctrinã. quod & pro
batur etiam hac ratione: quia aliàs illud verbum
[& ſint] nihil operaretur contra tex. in l.ſi quan-
do. in princ.ff.de legat. 1.& glo. in c.ſolitæ, ext. de
maior. & obed. Nec huic limitationi obſtat alia
doctrina Bal. in c.licèt de vitanda, col.1.nu.4.verſ.
Vbi habeatur, ext. de elect. vbi dixit tradens per-
101 optimam regulam, ꝙ verbum [habeatur] † po-
ſitum ſuper verbum, ſit, ſignificat veritatem, quòd
ſi ſuper facto ſignificet fictionem, & facit ad quæ-
ſtionẽ ſtatuti dicentes, ꝙ mercatores forenſes pro
ciuibus habeantur, quia denotat ſimilitudinẽ non
veritatem: quia contra naturam ſermo prolatus
fictionem inducit: etiam ſi habeatur, & ſint.arg.in
l.filio, quem pater, ff.de liber.& poſthu. ſi igitur
gentem conſideres, id eſt patriam, fictio eſt: ſi me-
ram ciuilitatem, poteſt eſſe veritas: vt hic, & not.
per Bar. in l.is qui pro emptore, ff.de vſucap. hæc
ibi Bal.quem citauit Iaſon, vbi ſup. Non inquam,
obſtat veritati præſentis limitationis. Nam prout
docuit Anto. Corſetus in ſuis ſing. verſ.habetur, li-
cet verbum [habeatur] denotet fictionem, & non
veritatem: Tamen ſi huiuſmodi verbum iungatur
ſimul cum verbo [ſit] dicendo habeatur, & ſit, tunc
ſignificarent veritatem, & non fictionem, prout
expreſsè ipſemet Bal. docuerat in prima cõſtitut.
ff.incip.omnem, in fine.verſ. Reſponde. citans ad
hoc ipſum probãdum tex. in l.1.§.fin.ff.quod quiſ-
que iur. addẽs, quòd ibi eodem caſu loquatur: dũ
dicit [quoniam pro nullo habetur, nec eſt] niſi
quia iungimus iuris intellectũ veritati, & ſtatim
citando, ſequitur Bar. in d.l.ſi is, qui pro empto-
re, dicẽtem. quòd illa verba habeantur pro Ciue,
faciant verum Ciuem: quia ciuilitas in genere
eſt vera: quia vna ſpecie eius eſt per accidens, ſed
ciuilitas in ſpecie, id eſt relatione facta ad origi-
nalem Ciuitatem non eſt vera, ſed ficta: quia acci
dens non poteſt eſſe verum, ſed poteſt eſſe ſimile,
vel fingi idem. nulla enim ars, & nullum ingeniũ
hominis poterit facere eum eſſe originalem.
Verùm in carentibus origine: ſed bene poterit in-
ducere ſimilitudinem, & fictionem eſſe. facit l. 2.
& quòd plenè ibi not.C.de iure annul.aur. vbi idẽ
ipſe Bal. repetijt. Quod & cõfirmatur auctoritate
Pan. in c.tãta, colum. 2.verſ.Nota ibi.legitimi ha-
beantur, ext.qui filij ſint legit. dicentis, ꝙ verbum
[habeantur] prolatum ab habente poteſtatem pa
ria erunt, ſint legitimi, & habeãtur pro legitimis,
& pro hoc c.ex parte, extra de ſponſal. ſicut in ſi-
mili dicit Bar. Paria eſſe, quòd ſtatutum dicat, ha-
beantur pro ciuibus, vel ſint Ciues, vt notauit in
dicta l.ſi is, qui pro emptore, & in l.ſi maritus, ff.
de adulter. Hæc Panor. qui idipſum repetijt in di
cto cap.ex parte. Nota, primo his præciſis verbis
102 vtens, videlicet: vbi actus † dependet à mera vo
luntate loquentis: paria ſunt dicere, ꝙ talem vult
pro vxore, ſeu pro Ciue, quam dicere duco te in
vxorem, vel facio te Ciuem, & facit ad illam quę-
ſtionem: dicit ſtatutum, ꝙ talis debeat haberi pro
Ciue: nunquid ex hoc ſit creatus ciuis, & videtur
ꝙ ſic. Idem docuit Ant.de But. in c.nuper, in fine,
ext.de Bigamis. his p̃ciſis verbis, videlicet: Aliud
103 eſt, quem eſſe Ciuem, † & aliũ quem haberi pro
Ciue: & veritas eſt, ꝙ in actib. vel iurib. quorum ve
ritatem imprimere pendet à poteſtate iuris: ſi ius
diſponit aliquẽ haberi pro tali, in veritate efficie-
tur talis, ſed in actib. in quibus à iuris poteſtate
non dependet aliquem eſſe talem, ſi diſponit pro
tali non erit talis verè, ſed fictè, vt hic. hęc Ant. vbi
ſup. quos ſequutus Ant. Corſetus, vbi ſup. ex quib.
patuit verus intellectus ſententiæ ſupradictæ, Bal.
& veritas præſentis limitationis.

Limita quintò. Niſi commodum eſſet indultũ
Ciuibus propter aliquod grauamen pecuniæ ex-
104 actæ: quoniam tunc ſcolares † non eſſent parti-
cipes illius commodi, cum regula ſit, quòd vbi
grauamen eſt cauſa alicuius commodi, qui non
patitur grauamen, non debebit ſentire commodũ

ſen priuilegium, vt docuit tex. in l. eu, qui in principio, in verſ. Abundè, & ibi not. doct. ff. de iureiu. facit tex. in l. etiam, §. 3. ff. de minor. Idem docuit Iaſ. in l. ſi Rufinus, col. 2. verſ. ſexto limita, C. de teſtam. milit.

105 Regula quadrageſimaquinta, † Priuilegium conceſſum à Principe de non ſoluendis collectis, non extenditur ad collectas poſtea auctas, vel de nouo impoſitas propter ingruentem neceſſitatem guerræ, vel ſimilis. Quapropter taliter priuilegiatus compelletur illas ſoluere, ſicut & cæteri non priuilegiati, latiſſimè hoc docuit Iaſon in l. ſi ex toto. per totum ferè, ff. de lega. 1. poſt relationem quatuor ſententiarum Doctorum, & eorum fundamentorum. Nos autem diceremus hanc concluſionem verificari quoad impoſitas de nouo, & quoad argumentum Collectarum antiquarum, non autem quoad ipſas collectas auctas integraliter, cum per obtentum priuilegium iam fuerat exemptus à talis collectæ ſolutione, vt ſic habeant locum rationes, & auctoritates allatę à Iaſone, vbi ſupra, quas hic referã. Idem docuit ibidem Aret. & ratio ipſorum eſt, quia priuilegium non videtur reſpicere caſum incognitum, & vide omnino ipſum Aretinum, cum multa notatu digniſſima, ibi afferat.

106 Regula quadrageſimaſexta, † Priuilegiorum verba erunt interpretanda taliter, vt priuilegium aliquid operetur, vt docet tex. in l. ſi quando, in princ. ff. de legat. 1. & in c. ſi Papa, de priuil. in 6. & Iaſ. in l. ſi quis poſthum. §. ſi filium, num. 41. ff. de liber. & poſth.

107 Regula quadrageſimaſeptima, † Priuilegium in dubio ſemper præſumendum erit fuiſſe conceſſum ad poſtulationem partis, & nõ motu proprio Principis, vt in c. ſi motu proprio, de præben. in 6. Iaſ. in auten. Quas actiones, colum. 3. nume. 14. verſ. & ſi dicatur, C. de ſacroſan. eccleſ. idem docuit Bar. in dicta auth. nu. 5.

Limita niſi Principis conceſſiſſet ſtatuendo ius commune, & illud eſſet inſertum in corpore iu-
108 ris; Nam tunc † in dubio præſumitur conceſſum motu proprio Principis, & tunc non erit locus retorquutioni, vt docuit tex. in l. 1. & ibi Bar. ad hoc not. C. de peti. bon. ſubla lib. 10. & in l. 1. in fine, C. de bo. va. lib. 10. & ibi Bar. qui id ipſum docuit in dicta auten. Quas actiones, colum. penult. nu. 6. & Iaſon in dicta auten. col. 3. num. 15. verſ. Nota diligenter.

Sublimita dictam limitationem, dicendo ibi allata habere locum: Niſi illud quod conceditur à Principe mediante lege, vel ſtatuto in priuilegiũ reſpiceret ordinem, & proceſſum litis, ſeu iudicij: quia illud quãuis ſit conceſſum legem ſtatuendo, vt eſſet inſertum in corpore iuris, vel ſtatutorum, licet pręſumatur conceſſum motu proprio Principis, & nõ ad ſtipulationem: tamen fieret retorquutio iſtius iuris contra aduerſarium, & vterque poſſet vti iſto iure, vt in l. fin. & ibi Bar. C. de fruct. & lit. expẽ. facit pro hac limitatione tex. in l. die Sabbato, cum ibi not. per Bar. C. de ind. & cęlic. & doctn. in c. 2. de mutuis petit. Idem docuit Iaſ. in auten. Quas actiones, col. 3. nu. 15. verſ. illud tamen not. limita, C. de ſacr. ſan. eccl.

109 Regula quadrageſimaoctaua, † Priuilegium perſonæ priuilegiatę extenditur ad perſonam non priuilegiatam, & ſic quis conſequitur aliquid ex perſona alterius, quòd ex propria perſona non aſſequeretur, quando in aliqua diſpoſitione concurrunt perſonæ priuilegiatæ, cuius fauore actus inualidus ſubſtinetur & perſona non priuilegiata, hæc probantur per not. tex. in l. ſi communiter, in princip. & ibi per glo. not. ff. quemadmodum ſeruitus admittitur. Idem docuit ſin. glo. & ſing. in c. 3. de iure patr. in 6. Ad hoc ipſum probandum fa-
110 cit: quoniam ſi priuatus habet commune † ius cum Eccleſia, iuuabitur priuilegio Eccleſiæ, vt cõtra eum non currat minor præſcriptio, quàm contra Eccleſiam, prout docuit Innoc. in c. ad audientiam. per illum tex. extra de præſcript. & in ſimili Pan. in c. 1. extra de præſcript. facit ad hoc doctrina glo. in l. 1. C. ſi in communi, eademq́; cauſa, in qua habetur, quòd reſtitutio in integr. competẽs minori, competat etiam maiori. hæc omnia docuit Iaſon in l. mater, col. fin. nu. 7. C. de inoffi. teſt. ad hoc ipſum facit, quòd docet tex. in l. ſi emancipati, C. de collat. vbi habetur, quòd etſi duo fra-
111 tres emancipati † inter ſe non conferant, ſi tamẽ alter eorum ſolus fuiſſet emancipatus, & alter in poteſtate patris vtriuſque fuiſſet tempore mortis patris: ſi pater ab inteſtato deceſſiſſet quocunq; modo emancipatus acquiſierit, fratri in poteſtate, mortis tempore, conſtituto conferre debebit. hæc ibi, vbi per doct. facit, quòd docuit Bal. in c. vna ſententia, in princ. extra de appellationibus, dicens, quòd ſi Eccleſia reſtituatur ad appellandum, vel totam cauſam proderit cõſortibus, quãdo res eſſet inter eos, & Eccleſiam indiuidua, vt eſt ſeruitus, quę dicitur indiuidua cauſa, pars eius nõ ſit ſeruitus, ſicut medietas vię non dicetur via, quia nulla pars viæ de per ſe ſignificat viam, & inde non ſeparatur, vt in l. vnica eſt via, ff. de ſeruit. ruſti. præd. & ideo pars ſeruitutis non eſt in commercio, vt in l. 1. §. ſi vſusfruct. ff. ad leg. Falcid. & hoc ipſum fuit ſtatutum auctoritate veteri pp vtilitatem contrahentium, & prædiorum, & propter ipſam actitudinẽ naturalem, quæ indiuiſibilis eſt, hęc ille. facit ad hoc tex. in c. in ſacris, ext. de ſepul.
112 qui vult, quòd vbi ſunt † ſepulti in cimiterio excommunicati, & nõ excommunicati, quòd omnes debeãt remanere in ſacrato, ſi nõ poſsẽt diſcerni: facit tex. in clem. ſi Religioſus, de procurat. Vbi dicitur, quòd quando cauſa eſt communis, mona-
113 ſterij ſcilicet, & laici, ꝙ tunc † Monacus procurator monaſterij poterit eſſe etiam procurator laici in illa cauſa communi. Idem docuit Imo. poſt alios in c. fin. de poſtulando, dicens, ꝙ ſi laicus, & Eccleſia habeat cauſam communem, ſacerdos poterit eſſe aduocatus pro tali cauſa. facit illud, ꝙ habetur in l. 1. in princ. in verſ. ſi quis igitur, ff. de verbor. oblig. vbi traditur regula illa, quòd illud,
114 quod per me † conſequi non poſſum, non impedior conſequi per alium, ex quo in dicta l. Modeſtini id ipſum ſenſerunt, & præcipue Alex. in 7. not. facit l. Ariſt. in fine, ff. quæ res pign. oblig. nõ poſſ. de quo tamen vide tex. ibi, & latiùs gloſ. in l. Labeo, in fine, ff. de vſucapio. facit, quod docuit glo. ſingul. in l. fin. C. de mun. & honor. non con. lib. 10. quæ ſingulariter dicit, ꝙ ſocius omnium bonorũ habet excuſationẽ à muneribus publicis propter perſonam ſocij: ſecus in duob. fratrib. facit, quod voluit ſingulariter Bal. in c. 1. colum. prima, quib. mo. feu. amit. dicens, quòd ſi ſunt duo fratres habentes feudum ab vno met Principe, vnus com-
115 miſit † felloniam, vt poſſit priuari, quia dereliquit dominum periclitantem: alter verò ſua probitate

bitatę

bitate eum defendit, quòd vterque retinebit ſeu-
dum, & ille, qui commiſit felloniam non poterit
priuari propter alium; facit quòd vt docuit in di
cto cap.1.Bal.dicens, quòd ſi Ciuitas habens ca-
ſtrum in feudum habeat nobiles, & populares, ꝙ
ſi nobilis ſint rebelles, populares non, quod pro-
pter talẽ mixturam nobilium, & popularium feu-
dum non applicabitur domino. facit, quod docuit
Panor. in c.fin.extra de iure patro.dicens, quòd ſi,
laicus, & clericus ſint patroni vnius Eccleſiæ, tũc
legatus Papæ non poterit illud beneficium alteri
conferre propter laicum, & ſi ſolus clericus eſſet
patronus bene potuiſſet illud conferre alteri pro-
pter laicum. quòd vbi eſſet clericus patronus ſolus
bene potuiſſet, & ita dicit tenere Federicum de
Senis in conſil. 63. & idem tenet Geminianus in
cap.1.in fi.de iur.patr.in 6.ſic etiam videmus, ꝙ ſi
118 clericus, † & laicus ſunt hæredes, vnus debebit
laicus coram Epiſcopo conueniri propter Cleri-
cum, prout docuit Bar.in l. præcipimus, §.eo obſer
uando. per illum tex.C.de appellat. & in l.ſolent,
ad fi.ff.de alim.leg.& in l.ſi is, qui duos, ff.de li-
ber.leg.& in l.ſi cõmunem, ff.quemadmodum ſer.
admitt.& in l.1.ff.ſi vnus ex plu.appell.& idem te
net Pet.de Ancha.in cap.eaque, in col.27.de re-
gul.iur.in 6.& in c.Romana, in col. 13. de appell.
in 6.ſic etiam videmus; quòd quãdo laicus & cle-
ricus ſunt exequutores vnius teſtamenti, Iudex ec
cleſiaſticus eſt Iudex laici propter clericum. Ita
docuit Cardinalis Florentinus, in c.cùm Ioannes,
de teſtam.quam retulit, & ſequutus fuit And.Bar-
bat.in Rub.de offic.delegati, col.2.ſic etiam vide-
mus, quòd creditur teſti domeſtico ratione alte-
rius teſtis non domeſtici, ſecundum Angelum in
conſil.1.per tex.in l. ſi quis ex argentarijs, §.1. &
quòd ibi in ſimili notant Bal.Ang. & Moderni, &
Iaſon, ff.de eden.& rurſus Bald.in l.1.C.de teſtib.
Ludouicus Roman.in l.1.§.ſi ſtipulanti, ff.de ver-
borum obligat.ſic etiam paret, quòd ſi alias arbi-
trio iuris non appelletur de iure ciuili, vt notat
Bar.& alij, in l.cum ſpeciali, C.de iudic.cum con-
cord.per Iaſonem ibi traditis, tamen ſi cum illo ar
bitro iuris, ſimul iudicauerit alius compromiſſa-
rius arbiter poterit appellari à ſententia vtriuſq;
ſecundum Ludouicum Romanum, in l.arbitro, ff.
qui ſatiſdare cog.eodem modo videmus, ꝙ quan
do priuatus habet ius commune cum Eccleſia Ro
mana, quòd licèt aliàs contra priuatum præſcribe
retur, decem vel viginti annis, tamen propter Ec-
cleſiam Romanam non præſcribitur etiam con-
tra iſtum priuatum, niſi centum annis: ita docuit
Innoc.per illum tex.in cap.ad audientiam, de præ
ſcript.ad hoc ipſum probandum facit, quòd do-
cuit Pan.in c.1.de præſcriptionibus loquendo de
Capitulo habente bona cõmunia cũ prælato mor
117 tuo, quòd ſicut ſede vacante † non currit præſcri
ptio contra prælatum, ita nec cõtra bona Capitu-
li illi connexa, contraque bona curreret præſcri-
ptio ſi eſſet ſeparata adhoc, & facit, quia inſtitu-
tus beneficio prateriti poteſt contratabulare te-
ſtamentum patris. Vbi ex perſona ſua non poſſet,
vt in lege ſi poſt mortẽ, §.fin.ff.de bon.poſſeſſ. con
tratab. Glo.& doct.in l.poſthu.ff de bon.poſſ.cõ-
tratab. quam præ. Ad hoc ipſum facit, quod do-
cuit glo fin.in c.1.de iur.patron.in 6.docens, ꝙ ſi
118 Eccleſia, & patronus † laicus ſimul habent præ-
ſentare, tunc ratione comunionis priuilegium Ec
cleſiæ tranſibit ad laicum, & ſic laicus propter Ec
cleſiam habebit ſex menſes ad præſentandum, vbi
alias de per ſe non haberet, niſi quatuor menſes,
argumen.l.ſi communem, ff. quemadmodum ſer.
admitt.vbi in ſimili, idem ſtatuitur in habente rẽ
communem cum pupillo. Ad hoc facit, quòd con
ſulit collegium Peruſinum inter conſilia Ange. in
conſi.110.incip.ſtatutum ſuum, quòd ſtante ſtatu-
to, quòd patruus excludat matrem à ſucceſſione
filij quando extat patruus, mater, & ſoror vtrinq;
coniuncta, quòd propter ſororem mater æqualiter
ſucceder, iuxta aucten.defuncto, C. ad Tertull. &
excluditur patruus, nam inter alias rationes hu-
ius deciſionis iſta aſſignãtur, quia quis habet per
alium, quod per ſe habere non poteſt, facit bene
tex.in l.2.§.ſi ſit agnatus, & §. ſi ſit conſanguinea,
C.ad Tertull.vbi extabat pater in aliena familia,
qui nihilominus matrem excludebat, vt in dicta
l.2.§.obijcitur, & tamen ſi cum matre extabat ſo-
ror conſanguinea, quæ tanquam agnata exclude-
bat patrem, certè ſuccedent pariter Mater, & illa
ſoror conſanguinea, & cum illa deciſione Angeli
tenet Petr.de Ancha.in commẽtarijs, cap.canonũ
ſtatuta, iuxta finem in quæſtione decimaquarta
princ.in verb.inter conſilia, quæ habeo, extra de
conſtitut. Idem tenet Alex.in l.illam, C.de collat.
& in conſi.80.incip. viſo, & oportunè animaduer-
ſo, in col.1.volum.1.& multum ſubtilius Franc.de
Aret.in conſil.159. incip. viſo puncto ad me tranſ-
miſſo, col.3. Ad hoc probandum etiam facit, quod
ſingulariter docuit Bar.in l.filium, quem.in quæ-
ſtione 2.ff de bo.poſſ.contra tabu.dicens, quòd ſi
ſtatutum excludat ſororem vtrinque coniunctã
à ſucceſſione fratris, extante fratre conſanguineo,
quòd ſi etiam extat mater, de qua nòn loquitur
ſtatutum, & quæ de iure communi excludit fra-
trem conſanguineum coniunctum ex latere patris
tantùm; vt in aucten.defuncto, C.ad Tertull. certe
propter matrem, frater defenditur à ſtatuto, &
ſuccedit æqualiter cum matre, excluſo illo patre
conſanguineo, non obſtante ſtatuto, & ad hoc mo
uetur per dictum text.in dicto §. ſi ſit conſangui-
neo, & idem tenet Bal.in dicta l.ſi quis filium, ad
finem, C.de inoffic. teſtam.ad hoc ipſum proban-
dum facit, quod docuit Bal.in l.quicunque, col.4.
C.de ſeruo fugitiuo, dicens, quòd ſtante ſtatuto, ꝙ
exiſtente patruo non ſuccedat auus maternus, ꝙ
ſi aliquis deceſſit ſuperſtitibus patruo, & auo ma-
terno, & auia materna, ipſe non ſuccedat.
119 Regula quadrageſimanona, † Priuilegium ali
quod prohibens aliquid ſi concurrat cum alio pri
uilegio idipſum concedente in vna met perſona,
tunc præualebit priuilegium prohibens, puta mi-
liti, quòd poſſit teſtari qualitercunque voluerit,
non tollitur aliqua lex prohibitiua ſuo fauore in-
ducta: puta, quòd minor 25.ann. non poſſet ma-
numittere ſeruum: & ideo ſi miles eſt minor non
poterit in ſuo teſtamento relinquere libertatem,
ne prima lex fauorabilis, tollat alteram fauorabi-
lem, & prohibitiuam, & ſi ſit in concurſu vtriuſq;
præfertur prohibitiua: & hoc probatur per tex.in
l.ſi Rufinus, & ibi Bald.nu.1.quẽ ibid.col.2.nu.6.
ſequitur Alex. C.de teſtam. milit. quod probatur
per tex.in l.3.in princip.verſ. ſed ſi patronum, ff.
de ſuſpect.tut. vbi (ſecundum Alexan.) ſi ſunt duæ
120 regulæ, † vna prohibitiua alia permiſſiua, ſem-
per præualet prohibitiua, & ad hoc illum textum
ponderat not. Dyn.& Iac.de Are. & Bald.in dicta
l.3.in principio inducendo, vt ibi per eos, quod

tenendum menti pro ſtatutis, docuit Alexand. vbi ſupra. Idem docuit Pau. de Caſt. in l. nulla, num. 2. verſ. per hanc legem, ff. de legibus.

121 Regula quinquageſima, † Priuilegium Cardinali, vel Epiſcopo conceſſum de teſtando de redditibus eccleſiaſticorum beneficiorum, extenditur etiam ad teſtamentum iam conditum, in quo diſpoſuerat ante tale priuilegium de bonis ſupradictis, ſibi cōceſſum: vt docuit Pau. de Caſt. in l. hæc conditio filiæ meæ, §. ſi ſic, ff. de conditio. & demonſtrat.

122 Regula quinquageſimaprima, Priuilegiū † nunquam intelligitur concedi cum damno tertij, docet tex. in l. de inofficioſo, & ibi Iaſ. C. de inoffic. teſtā. & per tex. in l. nec auus, C. de emāc. lib. & in l. 2. §. marito, & §. ſi quis à Principe, §. nuoquid in loco publico, etſi non negetur, quòd poſſit concedi cum minimo damno, & præiudicio tertij, vt docet texr. in dicta l. de inofficioſo, & in dicto §. ſi quis à Principe, vbi hoc ipſum notat Bart. & Iaſon in dicta l. de inofficioſo, & in l. reſcripta, vel in l. fi. C. ſi contra ius, vel vtilit. public. & latiſſimè nos idipſum probauimus in noſtris deciſionibus.

123 Regula vigeſimaſecunda, † Priuilegium quodcunque conceſſum Eccleſijs talis Ciuitatis extendetur etiam ad Eccleſias in dicta Ciuitate edificatas poſt conceſſionem talis priuilegij, argum. in c. quia circa eum, de priuileg. Vbi priuilegium cōceſſum vni Eccleſiæ ſuper Epiſcopalibus decimis non ſoluendis, extenditur etiam ad poſſeſſiones, & prædia poſtea acquiſita, & per illum tex. decidunt Cyn. Ray. & Raf. Fulgoſ. in l. placet, C. de ſacr. ſan. eccleſ. dicentes, quòd priuilegium exemptionis, ſeu immunitatis conceſſum Eccleſijs talis Ciuitatis, extenditur etiam ad Eccleſias ædificatas poſt conceſſionem priuilegij: & ita videtur tenuiſſe Bar. in l. dāni, §. ſi is, qui vicinas, in fine, cum ſuis concordantijs, ff. de damno infecto. Idem docuit Iaſon ſequens infraſcriptos doctores in l. qui filiabus, colum. 2. nu. 13. verſ. tu autem in contrarium, ff. de legat. 1. Singulariter amplia aſſerendo, quòd id quod dictum fuit in priuilegio obtinebit locum in legatis, & vltimis volūtatibus, cum ſit locus arguendi de maiori ad minus affirmatiuè, eo ꝙ in priuilegijs fiat ſtricta interpretatio, vt in c. olim tibi, extra de verborum ſignificat. & in l. fina. cum glo. de conſtitut. princip. Multo ergo magis idem locus erit in legatis, & vltimis voluntatibus, in quibus fieri aſſolet benignè interpretatio, vt in l. in teſtamentis, ff. de regulis iur. & in c. cauſa dilecta, extra de deuot. ad idem facit tex. in cap. ex parte, iuncto capit. penul. extra de decimis, vbi priuilegium exemptionis, cōceſſum quibuſdam religioſis ſuper collectis, vel decimis non ſoluendis, etiam ad præiudicium parochialis Eccleſiæ, & ſic tempora comprehendebat futura, niſi fuiſſet poſtea facta prouiſio, per dictum capitulū pen. & hæc iura fuerunt etiam tali pacto à Ioanne de Imo. in dicto §. ſi is, qui vicinas, idem docuit Iaſon in l. qui filiabus, columna ſecunda, numero decimotertio, verſiculo tu autem in contrarium, ff. de legat. 1.

124 Regula quinquageſimatertia, † Priuilegium datum ſimpliciter, & meræ cauſæ extendetur ad alios, in quibus ipſa cauſa reperiretur. Vt in l. in omnib. ff. de reg. iur. l. 1. §. permittitur, ff. de aqua quotid. l. ſi aqueductu, ff. de contrahen. empt. l. in vendit. ff. de act. emp.

125 Regula quinquageſimaquarta, † Priuilegium conceſſum alicui rei extēdetur ad omnes, ad quos illa res pertranſit, vt in l. ſordidorum, C. de excuſat. mun. lib. 10. Bar. in l. 1. colum. 3. verſ. ſi vero priuilegium. Commodetur rei, C. de conſtitut. princ. Idem docuit in c. priuilegium, de reg. iur. & in l. non tantum, ff. de excuſat. tut.

126 Regula quinquageſimaquinta, † Priuilegium conceſſum ciuitati, vel loco ſemper extendetur ad ſucceſſores hominum illius Ciuitatis, cū ſemper ſit eadem Ciuitas, vt in l. proponebatur, ff. de iudic. & Barto. in dicta l. 1. col. 3. verſ. ſi vero conceditur Ciuitati, ff. de conſtit. princ.

Limita dictam regulam. Quando verba priuilegiorum ſunt dubia, & ſi extenderetur priuilegium ad ſucceſſorem, fieret præiudicium tertio, nimis lędendo ius eius, tunc non extendetur ad ſucceſſorem, & dicitur priuilegium perſonale, vt in cap. cum veniſſent, extra de inſtitu. Bald. in dicta l. maritum.

127 Regula quinquageſimaſexta, † Quando verba priuilegiorum ſunt dubia, & ſi extenderētur priuilegia ad ſucceſſorem, non fieret præiudicium iuri tertij, tunc præſumentur realia, vt in l. forma, §. quanquam, ff. de cenſibus. Dyn. in capit. Priuilegium, de reg. iur. in 6. & quod not. in l. ſordidorū, ff. de excuſ. mun. & quod in dicta l. maritum, ff. ſol. matrim. not. glo. & Pet. & apertiſſime Bald. in dicta l. maritum.

128 Regula quinquageſimaſeptima, † Priuilegia conceſſa Eccleſijs, Monaſterijs, Hoſpitalibus, Ciuitatibus, & alijs locis pijs, & prophanis, conſtructis, an extendantur ad huiuſmodi loca deſtructa. Vide quæ diximus in tract. de immun. Eccleſ. in ampliat. 34. & apud Remigium, in eodem tractat. fol. 98. & in hoc tract. de extenſione priuilegiorum colloca.

129 Regula quinquageſimaoctaua, † Priuilegiū cōceſſum alicui pro ſe, & filijs non extēdetur ad nepotes, vt docuit Bar. in l. liberorum, col. 3. num. 7. verſ. Quæro, quod in reſcriptis, ff. de verb. ſignif. & Io. Crottus in dicta l. omnes, nume. 231. verſ. Tertia Priuilegium. hæc regula quinquageſimaoctaua probatur rationibus, Prima quarum eſt, quòd cum in priuilegijs ſtrictior interpretatio fieri debeat, quàm in contractibus, & in contractibus appellatione filiorum, verè veniant nepotes: ergo nec in priuilegijs: maior probatur, quoniam in
130 priuilegijs † non ſumitur argumentum à contrario ſenſu, vt docuit glo. in c. licet, de priuilegijs in 6. & priuilegium cum ſit contra ius, ſeu exorbitet à iure, merito erit reſtringendum, & tamen in
131 contractibus † etiam ſtricti iuris argumentum à contrario ſenſu ſumitur, vt in l. inter ſocerum, §. cum inter, ff. de pact. Doct. in l. pecuniam quam, ff. ſi cer. pet. minor probatur autem, Bar. vbi ſup. nu.
132 82. quid ſi appellatio filij † ſit in contractib. vbi docuit, quòd appellatione filiorum in contractibus non veniant nepotes cum imputandum ſit cōtrahentibus, qui poterant hoc exprimere, vt in l. veteribus, ff. de pact. & in l. Labeo, ff. de cōtrahen. empt. ſecunda eſt appellatione filij eo modo comprehendit nepotes quo maſculinum concipit fœmininum, vt in l. iuſta, ff. de verborum ſignif. Sed
133 in priuilegijs † maſculinum non concipit fœmininum, ſecundum Signorellum de Homodeis, cōſilio 156. incip. In quæſtione vertente. quem ſequitur Præpoſitus, in c. per venerabilem, col. 12.

extra qui filij ſint legitimi. ergo & in ipſis priui-
134 legijs conceſſio † facta filijs non extendetur ad
nepotes, vt latè docent Doctores, inter quos eſt
ipſe Ioan. Crottus in l. Gallus. §. inſtituens. ff. de li-
ber. & poſthum. & in c. 1. §. hoc autem notandum.
qui feudum dare poſ. vbi idem docuit ipſemet Io.
Crot. Tertia ratio regulæ pñtis eſt, qm̃ cum ſimus
135 in materia ſtricti iuris, † in qua regula non fit
extenſio de perſona ad perſonam per interpreta-
tionem extenſiuam, & ſub appellatione filiorum
proprietate vocabuli, non veniant nepotes: ſed ſo
lum ex interpretatione extenſiua, quæ vt diximus
nõ habet locum regula in priuilegijs, vbi ſtrictior
eſt facienda interpretatio, & quòd ex interpreta-
tione extenſiua ſolùm, veniant filij ſub appella-
tione filiorum, & non per infraſcripta nepot. pro-
babimus apertiſſimis documentis. Et primò au-
ctoritate Dyni in l. iuxta. ff. de de verbor. ſignific.
quam approbat Bart. in d. l. liberorum. col. 4. verſ.
contrariũ tenet. cuius ſententia reprobatur quo
que infraſcriptis iuribus. & primò per dictũ textũ
in d. l. iuxta. vbi dicit tex. iuxta interpretationẽ.
Præterea ex eadem l. probatur. nam ibi dicitur, ꝙ
appellatio filiorum porrigitur ad nepotes, ea in-
terpretatione, qua maſculinum porrigitur ad fœ-
mininum, ſed hoc eſt ex interpretatione extenſi-
ua, vt not. in l. 1. ff. de verb. ſignific. Præterea pro-
batur, quòd propria ſignificatio verborum ſumi-
136 tur ex diffinitione, † & quando diffinitio repu-
gnat alluſioni vocabuli, ſtamus diffinitioni, vt in
l. 1. ff. de teſtamẽtis, vbi idipſum reperijt Bart. ſed
137 filius † diffinitur ille, qui ex viro & vxore eius
eſt natus, vt in l. filius. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie
ni iuris, ſed talis diffinitio non porrigitur ad ne-
potes: ergo hæc docuit Bart. vbi ſupra, nu. 11. verſ.
138 Præterea probatur. præterea dictio ex † vxore
eius, denotat cauſam proximã, & immediatam,
vt in l. eo tempore. in fine. ff. de pecul. & l. non du-
bium. C. de legibus. cum ſimili. ſed conſtat, quòd
nepos non eſt natus ex auo, & vxore eius imme-
diatè: ergo diffinitio filij nõ congruit nepoti, re-
ſpectu aui, vt dicatur filius. Præterea propria ſi-
139 gnificatio † ſumitur ex auctoritate, vt in l. pro-
priè. & in l. minus propriè. & in l. liberorum. ff. de
verbor. ſignific. ſed infinitis auctoritatibus habe-
mus, quòd appellatio filij non continet nepotes,
vt in d. l. liberorum. verſ. toties. & in l. quod ſi ne-
potes. ff. de teſtam. tut. cum ſimil. Imò appellatio
nepotis ponitur, vt ſpecies diſtincta, & ſeparata à
filio. Imò ꝙ plus eſt, vnus dr̃ eſſe in primo gradu,
alius in ſecundo, vt in l. Iuriſcõſultus, §. 1. ff. de gra
dibus. & inſtit. de grad. §. primo gradu, & §. ſecun-
do gradu, & hæc in probationem tertiæ huius ra-
tionis allata videntur à Bar. in d. l. liberorũ, col. 4.
nu. 11. verſ. pro hoc etiam addente, quòd non ob-
ſtat, quòd in l. filium habeo. ff. ad Maced. dicatur
[contineri] quia hoc intelligit ex interpretatio-
ne extenſiua: ſed nec his obſtare ſubintulit ibidẽ
Bart. in l. Senatus. ff. de ritu nupt. quia quod ibi di
citur, intelligo (inquit Bart.) per interpretationẽ,
vt not. in l. hæres quoque. ff. de acquir. hæredit. etſi
loquens de priuilegio impropriè dicto in eadem
l. liberorum. colum. 5. nu. 12. verſic. adducebat ip-
ſe, quòd beneficium conceſſum filijs, extendatur
ad nepotes, & in ipſius interpretatione, appella-
tione filij venit nepos, vt dictum fuit in extenſio-
ne beneficiorum facienda de perſona ad perſonã.
vide ibi. Idem docuit Panormitanus in cap. ſi ve-
rò. el primo. col. 2. verſ. in Glo. in verſic. matre. ex-
tra de ſent. excom. ſequens ibi Gloſ. & Dominum
Anto. de Butr. dicit, quòd cum materia ſit odioſa
(quæ ibi agitur) ipſis clericis, & exorbitans à di-
ſpoſitione iuris, non debeat extendi, arg. opt. in l.
pater, & quod ibi not. ff. de adulter. vbi patri da-
tur poteſtas interficiendi filiam adulteram depre
140 henſam in adulterio, nec † appellatione patris
veniunt alij aſcendentes. Item appellatione filio-
rum non veniunt nepotes in materia ſtricta, ma-
ximè vbi non tractatur de fauore filiorum, vt hic,
de quo not. in l. liberorum. ff. de verborũ ſignific.
& in c. in quibuſdam, extra de pœnis. & vide Glo.
in Clem. 1. de Baptiſmo. & not. Gloſ. quia facit ad
multa. hæc Panormitanus.
141 Regula 59. Priuilegio † ſuo, qui nõ vtetur ſpa-
tio 10. annor. illo priuabitur, prout aſſeruit Bart.
in l. 1. ff. de Nundinis. contigiſſe Aretinis, qui tali
de cauſa perdiderunt priuilegium doctorandi.
142 Regula 60. Priuilegiũ † cõceſſum alicui pro ſe,
& ſuis poſteris, vel pro ſe, & ſuo genere nõ exten
datur ad deſcendentes ex linea fœminina, ſed ſo-
lũ ad deſcendentes ex linea maſculina, vt in l. 1. §.
fi. ff. de iniurijs. Io. Crot. in l. omnes. nu. 233. verſ.
Quarta, priuilegium conceſſum. Et ratio eſt, quo-
143 niam filij earum non dicuntur † de agnatione,
& genere, vel familia patris dictarum fœminarũ,
vt in l. familiæ. ff. de verb. ſignific. vt etiam docet
tex. in l. 1. ff. de iur. immun. Idem docuit Alexand.
& Bart. in d. l. 1. ff. de iur. immun. Idem docuit rur-
ſus Bart. in l. quia tale. col. 2. nu. 5. verſ. quandoque
in priuilegio eſt dictum. ff. ſolut. matrim. Idem do
cent Petr. & Cyn. in l. fin. ff. de conſtitut. Princip. in
quæſt. 4. verſic. idem dicunt. Contrariam ſenten-
tiam, quòd imò extendatur ad deſcendentes ex fœ
minina linea, docuit Dyn. in l. cognoſcere, §. libe-
rorum, ff. de verb. ſignific. Gloſ. in l. ſi ita ſcriptum
filiabus. ff. de legat. 2. Idem docuit Alex. in l. quia
tale. col. 2. in fine. nu. 5. ff. ſolut. matrim.
Amplia ſupradicta, dicendo, quòd nec tale pri-
144 uilegium † extendatur ad filiam illius, cui ip-
ſum conceſſum fuit, quia licet ipſa deſcendat ex
linea maſculina, ex quo tamen ab ea ſumit origi-
nem linea fœminina, ita quòd deſcendentes ab
ea, dicuntur deſcendere ex linea fœminina, de
ea iudicandum erit ſicut ex deſcendẽtibus ex ea,
vt in ſimili vult Paul. de Caſtro in l. maritus. C. de
procurat. vbi voluit, quòd etiam ſi emphiteoſis
145 † ſit conceſſa pro ſe, & deſcendentibus per lineã
maſculinam, debet ſic intelligi pro liberis maſcu-
lis deſcendentibus ex maſculis, cum primus cui
fuerat conceſſum, non dicatur eſſe in linea: cuius
celebre dictum ſequutus fuit Alex. in conſ. 43. vol.
3. & Moderni in l. maritus. C. de procurat. atque
Ioan. Crottus in d. l. omnes. nu. 232. verſic. infero,
quòd tale. Idem docuit Iaſon in d. l. maritus. co-
lum. 2. nu. 2. & 3. Idem Franciſcus Curtius in d. l.
maritus. col.... nu. 5. & 6. idem docuit Bal. in l. ſed
ſi hac. §. liberos, in ſecunda lectura. ff. de in ius vo-
can. Specul. in lib. 4. titu. de locato. §. nunc aliqua.
nu. 173. q. 146. incip. Quod ſi aliquis accipit rem
in emphiteoſim, reddens hãc rationem, dicendo,
quòd cum verbi ſignificatio eſt, quòd filius, & ne-
pos ex filio ſit aui, cui conceſſa fuit emphiteoſis, &
in eius poteſtate cõſtitutus, ſed cum filius filiæ nõ
ſit in poteſtate aui, ſequitur, quòd non ſit ſuus, &
quòd ad eum non ſit habendus reſpectus, vt In-
ſtitu. de patr. poteſtate. in fine, & inſtitu. de hered.
qualit.

Digitized by Google

qualit. & diff. §. ſui. & quòd filius ex fœmina, vel
alius ex eius linea non admittatur. eſt argumen-
tum in l.1.ff.de iur.immun.& in l.1. C.de condit.
infer.ſecundum, hæc Specul. & quidẽ videtur hoc
apertiſſimè probari ex d.l.1. §.perſonis.ff.de iur.
immunit.vbi hæc ad verbum habentur, videlicet.
[Perſonis datæ immunitates hæredibus non dere
linquuntur. Sed & generi poſteriſq; datæ, cuſto-
ditęque ad eos, qui ex fœminis nati ſunt, non per-
tinent.] hæc ibi. quod & docuit ibidem Gloſ.in
verſic.pertinent. & vbi per Doctores.

Limita regulam ſexageſimam, dicendo, quòd
146 licet regulariter priuilegium † conceſſum alicui
proſe, & poſteris, ſeu deſcendentibus, non ex-
tenderetur ad deſcendentes ex illo linea fœminina,
tamen ſi fuiſſet additum ibi, tam maſculis, quàm
fœminis deſcendentibus, tunc huiuſmodi priuile-
gium extenderetur ad illas fęminas deſcendentes
ex illo tam virgines, & viduas, quàm maritatas:
Huic limitationi in proprijs terminis ſe ſubſcri-
pſerunt infraſcripti Doctor. Felinus loco infraſcri
pto. Alex.in l.cum quidam.in princ. col.3.nu.14.
verſicu. & faciunt iſta, ff. de iuriſdict.omn.Iudic.
& rurſus Felinus in c.nouit.col.1.num.2.extra de
iudic. aſſerens hoc ipſum docuiſſe Marianum in
quodam ſuo conſil. incip. Reuerendus Dominus
B.Rouerella. Idem docuit Franciſcus Curtius iu-
nior in d.l.cum quęram, col.1.nu.6. idem docuit
Ioannes Crottus in l.omnes.nu.234.verſic.quinta
concluſio. dictus Marianus ibi ad hoc citat tex-
tum in l.fina.§.idem reſcripſerunt. ff de muner.&
honor.& ibi Bart.addens ipſe Marianus, vt refert
Felinus vbi ſupra, quòd appellatione deſcenden-
tium veniunt fœminæ, per textum in l.1.ff.de iur.
immunit.ſecus eſt de filijs earum. quod & proba-
tur nonnullis fundamentis veriſſimis, quorũ pri-
mum eſt, quoniam ipſæ filiæ non ſolùm virgines,
& viduæ, verum etiam nuptæ, ſeu nuptui traditæ,
dicuntur de agnatione, & genere patris, licèt non
illi, qui naſcuntur ex eis, prout docuit tex.in l.1.
in fin.ff.de iniur.vbi hæc ad verbum habentur, vi-
delicet. [Idem ait ex vna iniuria interdum tribus
oriri iniuriarum actionem, neque vnius actione
per aliam conſumi, vt puta vxori meæ, filiæfami-
lias iniuria facta eſt, & mihi & patri eius, & ipſi
iniuriarũ actio incipiat competere.] hæc ibi. Idẽ
probatur per argum.in l.1.ff.de iur. immunit.vbi
hæc habentur, videlicet. [Perſonis dare immuni-
tates, hæredibus non relinquuntur: ſed & generi,
poſteriſque datæ ad eos, qui ex fœminis nati ſunt
non pertinent, hæc ibi. Idem docuit in l.voluntas.
C.de fideicommiſſ.& Glo.dictæ legis. Paulus de
Caſtro in l.rei iudic.col.1.num. 6. ff. ſoluto matr.
147 dixit, quòd vxor † habens patrem, nõ exit patriã
poteſtatem propter matrimonium in l.filiæ licet.
C.de coll.& in l.pater. ff.de adulter. licèt tranſeat
in poteſtatem viri: ſunt enim poteſtates diuerſæ:
nam poteſtas viri eſt, quoad ea, quæ concernunt
obſequia matrimonij, & quantum ad illa potius
debet obedire viro: poteſtas autem patris eſt, quo ad
ea, quæ ſunt de iure Ciuili, vt not. Inſtit.de patria
poteſtate, & in illis debet obedire patri, pro quo
facit quod docuit Bart.in l.fin. §. idem reſcripſe-
runt.ff.ad municip.è quibus elicitur ipſum implí-
citè docuiſſe mulierem nuptam eſſe de agnatione
patris: cùm in hoc nulla fiat ſubtractio iuris ac-
quiſiti à ſuo viro ſuper eam. Idem docuit ex-
preſsè Gloſ.in l.quia parentes.ff.ſolut.matr. Idem
docuit Felinus in c.ſuper eo.el ſecondo. colum.1.
nu.2.verſ.& dicuntur eſſe de agnatione. Idẽ Alex.
vbi ſupra. Idem Franciſcus Curtius iunior vbi ſu-
pra. Idem docuit Io.Crottus in l.omnes. nu.234.
verſic.quinta concluſio.ff.de iuſtitia, & iure.

Secundum fundamentum eſt, quoniam filia nu-
148 pta † retinet forum, domiciliumque patris, ſeu
originis in his, per quæ non ſubtrahitur à ſeruitio
viri: mutat verò quo ad reliqua: quapropter non
poterit illuc vocari, vel trahi ad honores, vel mu-
nera, cùm tunc abſtraheretur à ſeruitio viri, & pu-
dicitia, ſicut dicitur in ſimili in liberta nupta vo-
luntate patroni: quia remanet liberta, non tamen
quoad operas. Vnde ſi ſtatutum ciuitatis originis
contineret, quòd forenſis non poſſet emere in il-
lo territorio mulier oriunda ibi, nupta alibi poſ-
ſet emere, cum in hoc non dicatur mutaſſe origi-
nem, cum per hoc non abſtrahatur à ſeruitio viri.
Bar.in l.fin.§.pen.nu.5. verſ.breuiter.ff.ad munici
palem, quem citauit, ac ſequutus fuit Paul.de Ca
ſtro in dicto §.fin.col.2.nu.7.& 8. Felinus vbi ſu-
pra.verſic.& pro hoc benefacit. Idem docuit Ant.
de Butrio in conſ.40.incip. Viſa forma.ad finem.
Alex.vbi ſupra.Bal.in d.l.cum quædam.nu.1.verſ.
ſed quæro vlterius, etſi non procedat ita apertè.
Idem docuit Franciſcus Curtius iunior vbi ſupra,
citans ad hoc ipſum probandum. Cardin.Flor. in
conſil.155.aliàs 135.incip.Puto dictas mulieres.
Idem docuit Ioan.Crottus vbi ſupra.

Tertium, quia eſt de poteſtate patris etiam, ta-
men erit ſubiecta quoad onera matrimonij perfe-
renda, & obſequia matrimonialia exhibenda viro
ſuo, niſi emancipata à ſuo patre fuerit, prout do-
cuit Felinus in c.ſuper eo.el ſecondo.col.1. nu.2.
verſic.& eſt in poteſtate patris.de teſtibus.& in c.
mulieres.col.1.nu.1.verſ.an mulier. de ſent.excõ-
municationis, Paul.de Caſtro in l. rei iudicatæ.§.
fin.nu.6.verſi.in Glo. ibi. verè tamen. ff.ſolu.ma-
trimonio, dicens, quòd vxor habens patrem, non
exit patriam poteſtatem per Alexan. vbi ſupra,
hoc fundamentum probatur per leg. ſi vxorem.C.
de condit. inſer. Idem docuit Franciſcus Curtius
iunior vbi ſupra. Idem docuit Io. Crottus vbi ſu-
pra. Idem docuit Bart. in d.l.ſi vxor, his præciſis
verbis vtens, videlicet: Nota, quòd licet aliqua ſit
vxor, alterius tamen dicitur in poteſtate patris,
eſt tamen in poteſtate mariti quoad illa, quæ ſunt
neceſſaria viro. Idem docuit Gloſ.in d.l.ſi vxorẽ.
Idem docuit Glo.in §.1.verſ.parentis.Inſtitut.de
Senatuſconſult. Tertull. vbi dicit de iure Roma-
norum vxorem alicuius eſſe in poteſtate parẽtis,
non mariti, niſi quoad debitum carnale. Idem do
cuit Angel.Aret.in d.§.1.nu.2. dicens, quòd licet
filia mea ſit maritata, eſt tamen in poteſtate mea,
vt in l.filiæ licèt.& l.vt liberis.C.de collat.quapro
pter nõ poterit teſtari, nec codicillari, vt in l.pen.
C.qui teſtam.fac.poſſ.iuncta l.1.ff.de leg.2.etiam
cũ conſenſu patris, vt in l.tam is, §.1.& quod ibi do-
cuerũt Glo.Bar.& Imo.ff.de donat.cauſ.mor.qui
Ang.ibid.nu.3.verſ.in Glo.parentis.dicit, nota, &
ſigna Glo. quòd tantummodo ad debitum carnis
mulier eſt ſubiecta viro, Glo.tamen in l.ſicut.ff.de
oper.liber.dicit, quòd imò ei tenentur operari, &
ibi Bart.qui idipſum docuit in d.l.rei iudicatæ, §.
fin.addens vxorem in poteſtate ſui viri eſſe etiam
quo ad opera ſua. Idem Bal.in d.l.ſi vxor.num.1.
citans ad hoc ipſum probandum l.2.§.quod ſi in
patris, & l.quoties.ff.ſoluto matrim. Idem docuit

Paul.

Paul.de Caſtro in dicta l.ſi vxorem. dicens,quòd
etſi per matrimonium ſpirituale contractum, vt ſi
149 quis efficiatur Epiſcopus, † vel Monachus, pa-
ter priuetur à poteſtate patria ſuper talem,non ta
men per matrimonium carnale. Nam per dictam
l.ſi vxorem.mulier nupta non erit de poteſtate pa
tris,licèt tranſeat in poteſtatẽ mariti,quoad obſe
quia matrimonij, tamen quo ad effectus iuris, &
patriæ poteſtatis remanet in eadem ſubiectione
patris ſui.

Ex his ergo omnibus apertiſſimè elicitur veram
non fuiſſe (cum reuerentia tamen tanti viri) Bart.
& ſequacium ſententiam,dicentium, quòd priui-
legium conceſſum alicui, & omnibus deſcenden-
tibus ſuis filijs,& filiabus,nõ extendatur ad filias
maritatas, etſi extendatur ad virgines,& viduas;
nam licet ipſe Bartol.in l.quoties,C.de priuileg.
Scholar.lib.10.& ibi Ang.& Io.de Platea.Rom.in
d.l.cum quædam. & in l.1.in princip. ff.ad Syll.&
Iaſon in d.l.cum quædam.col.1.nu.3. verſic.& fa-
cit iſte tex.cùm dicta doctrina ſe ſubſcripſerint ſu
prædictis fundamentis ferè omnes, vt ſupra recen
ſuimus. Nam prout docuit Ioan. Crot. vbi ſupra.
Si eorũ ſententia eſſet vera, inde ſequeretur, ꝙ di-
ctum priuilegium non eſſet extendendum ad fi-
150 liam viduam,cum adhuc ipſam perſeuerare † in
primo matrimonio dicatur, vt in l.fina. C.de ma-
trim. & retineat domiciliũ viri ſui mortui, quod
ſortita fuerat eo vidente, vt in l.fina. §.vidua.ff.ad
municip. & ibi expreſsè Bar.cuius tamen contra-
rium voluerunt ſupradicti Doctores.

Sublimita & dictam limitationem vnicam,di-
cendo,ꝙ etſi veriſſima ſit dicta ampliatio, quãdo
fuiſſet conceſſum aliquod priuilegium pro ſe, &
filijs,vtputa conceſſiſſet emphiteoſim pro ſe,& fi-
151 lijs ſuis,cum appellatione filiorum † non veniãt
fœminæ,vt Archid.docuit in c.ſi quis ſuadẽte.17.
q.4. & ita in terminis in emphyteoſi tenet Io. de
Imol.referens ſe ita conſuluiſſe in c.potuit.col.ſi.
extra de locato.& in l.ſi ita ſcriptum,ff.de lega.2.
& in l.cum vir.ff.de condit.& demonſtr.Ludouic.
Roman.in l.2.in princ.col.17. ff.de verb.oblig.&
in cõſ.35. incip. Viſa facti ſerie mihi propoſita in
ſecundo dubio. & in l.ſed ſi hac, §.liberos,el pri-
mo.ff.de in ius vocan. & ibi Alex.nu.2. verſ.dic,ꝙ
ſi conceſſio facta eſt,& plenius idem Alex.in con
ſil.61.incip. Super eo,de quo quæritur,vol.1.& in
conſil.204.incip.Conſideratis,col.4. vol.2. Iaſon
in l.maritus.col.2.verſic.nunc autem melius,C.de
procurat.

Tamen vera non erit, ſi conceſſum fuiſſet ali-
quod priuilegium, vel emphiteoſis alicui pro ſe,
& liberis ſuis : nam tunc extenderetur non ſolum
ad nepotes,filios ſcilicet filiorum eius, cui cõceſ-
ſum fuiſſet tale priuilegium, verum etiã ad filias
filiorum illius, cui fuerat cõceſſum, vt ſunt neptes
ex filio : quia appellatio liberorũ generalior eſt,
quàm filiorum : Nam ſi non comprehenderentur
filiæ illius, cui fuerat conceſſum, ſequeretur hoc
abſurdum, quòd admitterẽtur nepotes ex filia, &
non filia ipſa,vt in l.liberorum.ff.de verb.ſignific.
& in l...C.de condit.inſertis, & ſic nepotes ex fi-
lia,qui ſunt remotiores,preferentur ipſis filiabus,
quòd eſt abſurdum, vt in l.ſi auia, §. nam licet.C.
de Ro.ma. & ſic eſſet hoc contra regulam vulga-
152 tam,in qua habetur,quòd vbi abſurdum † reſul-
tare poteſt, verba extenduntur, vt ceſſet abſurdi-
tas. Vnde videmus, quòd interdum appellatione
filiorum, vt ceſſet abſurdum,nepotes comprehen-
duntur, quia alias non comprehenderentur, vt in
l.vxorem.§.concubinæ.ff.de legat.3.& in d.l.libe-
rorum.& ita not. Bar.in 4.col. huic limitationi ſe
ſubſcripſerunt Bal.in l.ſed ſi hac.§.liberos.ff.de in
ius vocan.vbi dicit per ipſum tex.elici, quòd em-
153 phiteoſis † conceſſa alicui pro ſe, & liberis ſuis
porrigatur ad maſculos,& feminas,& quòd id eſt
expreſſum in Authent. de non alien. §.emphiteo-
ſim. Idem docuit Paul.de Caſtro in l.ſed ſi hac.§.
liberos,nu.7. verſic.nota ex principio.ff.de in ius
vocan. dicens, quòd ex principio dicti §.liberos.
habeatur, ꝙ appellatione liberorum contineãtur
tam maſculi, quàm fœminæ, & ſic etiam deſcen-
dentes ex fœminis, vt in l.cognoſcere.§.liberorũ.
ff.de verbor.ſignific.& in d.l.1.C.de condit.inſer.

Sublimita,dicendo ſublimitationem præceden
tem locum habere ſolum in materia indifferenti,
154 † ideſt,quæ conueniat vtrique ſexui:ſecus ſi ma
ſculis tantum, vt in feudis. Nam ſi quis reciperet
feudum pro ſe, & liberis eius, quia intelligeretur
de maſculis,& deſcendentibus ex maſculis,cum
fœminæ regulariter non ſuccedant in feudis. Pau-
lus de Caſtro in l.ſed ſi hac lege. §.liberos.num.2.
verſ.hoc tamen eſt verum.ff.de in ius vocan.Idem
docuit Alex.in d.§.liberos.col.1.nu.4.verſic.dicit
etiam circa prædicta. Paul.de Caſt.ipſum ſequẽs.
Idem docuit Bar.in l.Gallus.§.etiam ſi parentes.
col.2.nu.4.verſic.quandoque illa verba referuntur
poſt mortem.ff.de liber.& poſthum.citans ad hoc
c.1.col.10.de ſucceſſ.feudi. & l.ex facto.§.fina.ff.
ad Trebell. & per Dynum in l. in conuentionali-
bus, ff.de verb.oblig.

Amplia primò dictam ſublimitationem,etiam
ſi in conceſſione eſſet appoſitum nomen hæredis,
& non liberi, vt docuit Bart.vbi ſupra.vbi peropti
mam tradit regulam cognoſcendi,quando appel-
155 latione hæredis † in aliqua conceſſione nomi-
nati, veniat filius, vel extraneus hæres.

Amplia ſecundò hanc ſublimitationem, dicen
do,quòd quando alicui fuiſſet conceſſum aliquod
156 † ab aliquo,à quo grauatus fuiſſet, ꝙ ſi decede-
ret ſine filijs maſculis, illud tale conceſſum reſti-
tueretur tali, & ipſe deceſſiſſet cum nepotibus ma
ſculis deſcendentibus ex filia fœmina, tunc talis
conceſſio non eſſet extendenda ad ipſos nepotes
ex filia fœmina, cum non videretur ipſum deceſ-
ſiſſe cum liberis maſculis. Vnde extaret conditio
ſubſtitutionis,quia in conditione fuit appoſitum
verbum maſculis. Paul.de Caſtro vbi ſupra.

Amplia tertiò dictam ſublimitationem,dicen-
do idem fore dicendum,ſi quis reciperet ſimpli-
157 citer aliquod in feudum. † Nam dicetur rece-
piſſe pro ſe,& deſcendentibus maſculis. Bald.ibi
poſt Gloſ.c.1.in fine.quib.mod.feu.conſti.poteſt,
& poſt Andr.de Iſern.quem citat,& ſequitur Ale-
xand.in dicto §.liberos,

Limita primò ſupradictam ſublimitationem,
158 dicendo illam locum habere in feudo † con-
ceſſo alicui ab aliquo viro, non autem ab aliqua
fœmina, quæ hoc ipſum de iure poſſet concede-
re, cum veriſimile ſit, quòd in fauorem ſexus fœ-
minei, quem diligit æquè ac maſculinum, imò
plus: & hoc elicitur ex eo,quòd in ſimilis docuit
Ancharanus in conſil,341. vbi voluit, quòd Re-
gnum Aragonum conceſſum per Reginam Petro-
nillam Alphonſo, & eius poſteritati poſſit tranſire
in fœminas.

Limita

Limita ſecundò ſupradictam ſublimitacionem
in caſibus multis, enumeratis à Petro Duenas in
regula 309 in ſuis limit. verſic. fœmina.

159 Regula ſexageſimaprima. Priuilegium, † ſeu
quęcunque diſpoſitio tam iuris, quàm hominis lo
quens in maſculino ſexu, an extendatur ad fœmi-
ninum. vide omnino Ant. Gabr. in tracta. coocluſionum. fol. 551. concluſione ſexta.

160 Regula ſexageſimaſecunda. † Priuilegiom ali-
cui conceſſum pro ſe, & liberis ſuis, oon extcude-
tur ad alios ex ſuis deſcendentibus, niſi ſolum ad
ſuos pronepotes, nam reliqui deſcendentes ex ip-
ſo (cui facta eſt conceſſio) dicentur poſteriores, vt
in l. Iuriſconſultus. §. parentes. ff. de gradibus. Bar.
in l. liberorum. col. pen. nu. 19. ff. de verb. ſignific.
ſequens ibidem Gloſ. quos (vt ait Ioan. Crottus in
l. omnes. nu. 235. verſic. ſexta concluſio) nullus im-
pugnat ex Doctoribus, licet ſibi hoc non placeat.

161 Regula ſexageſimatertia. † Priuilegij cōceſſio
his verbis facta, videlicet: Cōcedo tibi, & tuis hę-
redibus, an extendatur ad hæredes extraoeos, nec
ne; & dicendum, quòd quando talia verba referen
tur ad tempus vitæ eius, de quo loquimur, tunc
nuuquam extendentur ad extraneos, nec ad om-
oes legitimos, & naturales hæredes, ſed ſolùm ad
illos liberos, qui teneot primum locum, vt elicit
Bart. ex l. Gallus. §. etiam ſi parente. col. 2. num. 4.
verſic. circa quod dico. ff. de liber. & poſthum. ibi
hoc docendo hac ratione, videlicet: Quia in vita
ſua non dicitur quis habere hæredem. Quando ve
rò huiuſmodi verba referentur poſt mortem eiuſ-
dem, de quo loquimur, & tunc quandoq; illa ver-
ba proferuntur circa illud, quod de ſui natura nō
tranſit niſi ad filios, vt in feudo, & tunc debet in-
telligi, ſuos hæredes, ideſt filios, vt in c. 1. de ſuc-
ceſ. feud. col. 1 n. & not. in l. ex facto. §. fin. ff. ad Tre-
bell. & per Dynum in l. in conuentionalibus. ff. de
verborum obligatione.

Si verò illa verba referuntur ad rem, quæ de ſui natura tranſire poteſt ad quoſlibet hæredes, & tunc ſubdiſtinguendum erit: Aut illa verba exprimuntur à recipiente, aut à concedente: ſi primò, & tunc dicendum ſecundum eundem Bar. vbi ſupra, quòd talis conceſſio priuilegij extenditur etiā ad hæredes extraneos, vt in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ff. de verbor. obligat. facit l. ſi pactum. ff. de probat. cum ſimilibus.

Si verò huiuſmodi cooceſſio priuilegij eſſet facta verbis, quæ referuntur ad rem, quæ de ſui natura poteſt tranſire ad quoſlibet hæredes, & illa eſſent prolata à cōcedente, puta teſtatore, vel alia perſona: tunc iterum ſubdiſtinguendum erit tali pacto, aut ſi intelligeremos loqui ipſum priuilegiū vniuerſaliter de hæredibus, reſultaret iniquitas, & contra mentem concedentis, & tunc talis conceſſio noo extenderetur ad extraneos, ioterpretando hanc vocem [hæredes,] ideſt liberos, vt in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebell. ita Bar. vbi ſupra.

Si verò inde nullum abſurdum, vel iniquitas reſultaret, & tunc talis conceſſio extenderetur ad omoes hæredes, etiam extraneos, vt in l. in Annalibus, C. de legatis. & in l. ſciendum. ff. de verbor. ſignific. hæc Bart. vbi ſupra.

162 Regula ſexageſimaquarta. Priuilegium † alicui
conceſſum ſuper litis expēſis, extenditur quoque
ad aduerſarium ipſius, propter æqualitatem ſer-
uandam in iudicijs, vt in l. fin. & ibi Bar. in princ.
C. de fructibus & litium expenſ. Baldus in Mar-
garita ſua. verſic. priuilegium.

Regula ſexageſimaquinta. Priuilegiū reſpiciēs
litis ordinationem, ſeu executionē alicui conceſ-
163 ſum, exteoditur † ad aduerſarium, vt in l. fin. C.
de fruct. & lit. expenſ. & in l. prætende. ff. de temp.
in integr. reſtit. & Bar. io d. l. fi. nu. 3. verſ. ſi quæris.

Regula ſexageſimaſexta. Priuilegium reſpiciēs
litis deciſiooē, cuius verba ſonant hoc, ꝙ ad alios
164 extendatur, & tunc ad alium extendetur, † vt in
l. 1. & 2. ff. ſi aduerſus tranſact. & in l. 1. C. de repu.
quæ fi. in iudic. in integr. reſtitu. & in l. quod ſi mi
nor. §. reſtitutio. ff. de minor. & in l. fi. io fine. C. de
fruct. & lit. expenſ. prout loquitur quando eſt ex-
preſſum. Bar. in d. l. fin. nu. 4. verſ. aut reſpicit litis.

Regula ſexageſimaſeptima. Priuilegium reſpi-
ciens litis deciſionem, cuius verba non ſonat hoc,
165 quòd ad alios exteodatur † tale priuilegium, &
conturbat ius iniquum, & fuerat conceſſum abſq;
poſtulatione eius, cui fuit conceſſum, & tunc di-
cendum, ꝙ ad alios non extendetur, vt in l. 3. in
principio. ff. quod quiſque iuris. hoc docuit Bar. in
d. l. fin. nu. 4. verſic. ſi verò verba.

Regula ſexageſimaoctaua. Priuilegium reſpi-
ciens litis deciſiooem, cuius verba nō ſonant hoc,
166 ꝙ ad alios extendatur, † & tale priuilegium coo
turbat ius iniquom, & fuerat conceſſum ad poſtu
lationem eius, cui fuit cooceſſum, exteodetur ad
aduerſarium in eadē met cauſa, & non ad alium,
vt in l. 3. in princ. ff. quod quiſque iur. Bart. in d. l.
fio. nu. 4. verſic. aut ad poſtulationem eius.

167 Regula ſexageſimanona. Priuilegium † reſpi-
ciēs litis deciſionem (cuius verba oon ſonāt hoc,
quòd ad alios exteodatur) & tale priuilegium con
turbat ius iniquum, & fuerat conceſſum ad poſtu-
lationem eius, cui fuit indultum, extendetur etiā
ad alium, in alia tamen cauſa, vt in d. l. 3. §. hęc pœ
na. & Bart. in d. l. fin. nu. 4. verſic. aut in alia cauſa.

168 Regula ſeptuageſima. Priuilegium † reſpiciens
litis deciſionem (cui verba non ſonant hoc, quòd
ad alios extendatur) & tale priuilegium, ſi non
conturbat ius ioiquum, tunc noo extendetur ad
alium, nec egredietur perſonam, coi cooceſſum
fuit, vt io l. 3. §. hoc pœna. ff. quod quiſque iur.

SVMMARIVM.

1 *Fictio quid ſit.*
2 *Fictio, & præſumptio iuris, & de iure æquiparantur, & dicuntur eadem, contra quas regulariter non admittitur probatio.*
3 *Impoſſibile quod eſt ſecundum naturam, erit impoſſibile etiam ſecundum artem.*
4 *Diffinitio qualibet in iure eſt periculoſa.*
5 *Fictionis diffinitio ſecunda.*
6 *Fictionis ſpecies quot ſint.*
7 *Fingi an poſſit aliquando id, quod nunquam in rerum natura fuit.*
8 *Fictio iuris à quo iure ortum habuit, & quòd nam à iure naturali, ſed à iure gentium, & ciuile perpulchrè probatur.*
9 *Acceptilatio quid ſit.*
10 *Fictionem non ab homine ortum habuiſſe, ſed à iure multipliciter probatur.*
11 *Fictionis natura eſt inducere, & non declarare principaliter.*
12 *Fictio declaratina, an propriè ſit fictio, & quare.*
13 *Fictionis triplex eſt ſpecies, videlicet inductiua, priuatiua, & tranſlatiua.*

Digitized by Google

14 Fictio inductiua quid ſit, & quid tranſlatiua, & quid priuatiua.

15 Fictio rurſus poterit dici duplex, ſcilicet ſubſtantiæ, et accidentis, & quotuplex fictio ſubſtantiæ, & exemplicatur.

16 Fictio accidentis quotuplex ſit, & exemplificatur.

17 Fictio inductiua quid ſit, & declaratur, & exemplificatur.

18 Fictionis inductiuæ proprium quid ſit.

19 Fictio, vniuerſaliter loquendo, fingit ſuper his, quæ ſunt facti, & raro ſuper his, quæ ſunt iuris, vbi poteſt inducere ſecundum veritatem, & quare.

20 Ius tunc dicitur poſſe fingere ſuper facto, quando talis fictio ſuper facto non habet iuris effectum, & è contra.

21 Fictionem vno modo non fingere, etſi re vera alio modo dicendum erit, non poſſe fingere impoſſibile, peroptimè probatur.

22 Adoptio dicitur fictio iuris inductiua, & quare.

23 Fictio non trahitur ad ea, quæ de iure impoſſibilia ſunt, nec ad tempus retrò de iure prohibitum.

24 Lex nunquam inducit fictionem, aut præſumptionem contra naturæ potentiam, ſiue impotentiam, ſcilicet lex non fingit id, quod natura eſt impoſſibile.

25 Rationem naturalem immutare non poterit lex, et ideo legis fictio ad id ſe extendit, ad quod lex naturæ, & exemplificatur, & docetur, quomodo ſit intelligendũ.

26 Fictio vt habeat locum, requiritur habilitas extremorum, tam ex parte perſonarum, quàm rei, ſuper qua ſit, & quare.

27 Lex non poterit fingere id, quod eſt impoſſibile in ſuo genere, & poterit fingere id, quod in aliquo particulari caſu eſſet impoſſibile, & exemplificatur.

28 Remedijs alijs ceſſantibus, recurrendum erit ad inductiuam fictionem.

29 Fictio inductiua regulariter licet non habeat locum ſuper his, quæ ſunt meri iuris, fallit tamen ratione contrarietatis iuris, ſcilicet in caſibus ſpecialibus à iure prouiſis, & exemplificatur.

30 Fictio inductiua habebit locum in his, quæ habent mixturam facti, & iuris ſuadente æquitate, vt exemplificatur multipliciter, & quomodo ſit hoc intelligendum.

31 Stipulationis eſſentialia quæ ſint.

32 Fictio ex æquitate ſtipulationem inducit.

33 Statuti verba dicentis quod nullus poſſit effici ciuis Paruſij, niſi de voluntate maioris Conſilij, ipſe præſens in conſilio recipiatur, vt alij ciues, ſi ſubſequutum fuerit aliud ſtatutum, in quo fuit concluſum, quod Florentini habeãtur pro ciuibus, nunquid ſtatuta loquentia de ciuibus, locum habeant in Florentinis.

34 Ciuium conſtitutio eſt iuris mixti cum facto.

35 Habeantur pro ciuibus, hæc verba, quam recipiant interpretationem.

36 Quaſi, hoc verbum, quam denotat ſignificationem.

37 Filius ſpurius, & naturalis legitimatus, an dicatur verè legitimus, an per fictionem.

38 Legitimati à legitimis etſi non differant, quo ad ſucceſſionem bonorum allodialiũ, differunt tamen quo ad ſucceſſionem bonorum feudalium, & emphiteoticorum, Eccleſiaſticorum, & quare, & in alijs, vt infra.

39 Statuta loquentia de ciuibus, an habeant locum in forenſibus receptis in ciues.

40 Ciuem aliquem eſſe non eſt actus naturalis, ſed ciuilis, & quare.

41 Ciuis quis verè, & propriè ſit.

42 Lex quoties poteſt introducere per veritatem, intelligitur introducere verè, & non fictè.

43 Comitatenſes recepti in ciues, in pœnis, & in omnibus tractandi erunt, vt veri ciues.

44 Statutum, dicens nullum eligendum in Priorem, niſi ſit originarius, an prohibeat eligi receptum ab omnibus in ciuem, cum clauſula, quod habeatur ab omnibus, quo ad omnia, vt ciuis.

45 Pro patrono haberi, & eſſe patronum, an ſint paria.

46 Statuta extenduntur ad caſum priuilegiatum, & quare, & non ad odioſum, quando priuilegium contineret honeſtum, & non contra ius, vel in præiudicium tertij, quoniam tunc non extenderentur, & quare, & hoc verum, niſi in duobus caſibus hic paulò poſt recenſitis.

47 Legitimatus ab Imperatore quo ad omnia verè, et non fictè, dicetur legitimus, et continetur in ſtatuto loquente de legitimo, et naturali, et quare.

48 Fictio priuatiua quid ſit, et in quo conſiſtat.

49 Priuatio ſupponit habitum.

50 Fictio priuatiua ſuadente æquitate, fingit omnia ea, quæ ſunt meri facti, et exemplificatur.

51 Fictio priuatiua, quæ fingit non eſſe illud, quod eſt, non habet locum in his, quæ ſunt iuris regulariter, cum ius tollat aliquid verè, et non fictè, ſed habebit locum in his, quæ ſunt facti, cum factum non poſſit tolli verè, ſed fictè.

52 Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua quid ſit, et in quo conſiſtat.

53 Fictio tranſlatiua, ſiue extenſiua verſatur circa quatuor potiſſimum, et exemplificatur.

54 Lex poteſt fingere de tempore ad tempus ſuper his, quæ ſunt meri facti, ſuadente tamen hoc ipſum æquitate, propter iuris miniſterium, vel effectum, et exemplificatur, et hoc habet locum in conditione caſuali, et non in conditione poteſtatiua, et quare: et in quibus alijs rebus quoque non habeat locum, exemplificatur, et redditur ratio deciſionis vniuſcuiuſque exempli.

55 Ius quando fingit de vna perſona ad aliam, dicitur fingere ex neceſſitate ſuper his, quæ ſunt meri facti, & quare.

56 Qui per alium aliquid facit, quando dicatur per ſeipſum verè facere, et quando fictè, eleganter traditur.

57 Nepotes concubinarij, nati tamen ex legitimo matrimonio contracto inter filium naturalem dicti concubinarij, et aliam poſt mortem dicti filij naturalis patris dictorum nepotum concubinarij, non ſuccedent ab inteſtato dictu concubinario auo eorum, etiam ſi poſt mortem dicti filij naturalis patris ipſorum, dictus auus concubinarius contraxiſſet matrimonium in facie Eccleſiæ legitimum cum concubina ſua, matre dicti filij naturalis, et auia dictorum nepotũ, & quare.

58 Amotio medij directiui in finem impedit effectum extremi.

59 Fictio, vt locum habeat, et retro trahatur, requiritur habilitas duorum extremorum, ſcilicet extremi à quo, et extremi ad quod.

60 Fictione affirmatiua, quæ retro fingit aliquid eſſe, requiritur aliquid habile, et ideo non poterit fingi ſuper eo, quod non eſt: fictione vero negatiua poteſt fingi retro non eſſe.

61 Fictio an poſſit pluſquàm veritas, Doctorum ſententia recenſetur.

62 Fictio iuris, et de iure quid ſit, et exemplificatur.

63 Fictio iuris, et de iure non ſolum non admittit probationem in contrarium, ſed nec ei præiudicaretur per confeſſionem partis.

64 Fictioni iuris ſtatur, niſi probetur contrarium.

65 Fictio

65 *Fictio idem operatur in caſu ficto, ſicut veritas in caſa vero.*

66 *Fictio quando locum habeat.*

67 *Fictio circa quod verſetur, & circa qua præſumptio, ex quo patebit differentia inter vtranque.*

68 *Caſus fictus non venit ex proprietate verborum, ſed per interpretationem extenſiuam.*

69 *Caſus fictus non habet locum in ſtatutis, & quare.*

70 *Fictionis tranſlatiua, ſeu extenſiua de re vna ad aliã, exemplum traditur.*

71 *Fictionem quare ius introduxit.*

72 *Aequitas fuit cauſa introductionis fictionis, & quare, & exemplificatur.*

73 *Succeſſio, vt habeatur loco ſolutionis, quando procedit. nu. 74.*

75 *Aequitate ceſſante, ceſſat fictio.*

76 *Fictionis legis cauſa eſt quoque neceſſitas.*

77 *Fictiones plures circa idem, an poſſint concurrere, ampliſſimè probatur, & multipliciter exemplificatur.*

78 *Pecunia vna non poteſt parere plures compenſationes, ſic vna æquitas non poterit parere plures fictiones.*

79 *Actus fictus an operetur veram poſſeſſionem, & verum dominium, mediante Procuratore emente, vel aliàs iuſto titulo recipiente.*

80 *Poſſeſſione acquiſita, non curamus de traditione, & quare.*

81 *Traditio ficta confert veram poſſeſſionem ei, cuius nomine fuit facta traditio, & quare.*

82 *Fictio in ſtatutis, an recipiat extenſionem actiuè, vel paſſiuè, & extenſio actiua, & paſſiua exẽplificatur.*

83 *Interpretatio actiua, & paſſiua, qua dicatur.*

84 *Statutum quod eſt contra ius commune non recipit extenſionem actiuam, ſed paſſiuam, & exemplificatur.*

85 *Recurſus ad fictionem quando non erit.*

86 *Fictè facere videtur, qui per alium facit aliquid.*

87 *Fictione, & veritate concurrentibus, cui earum potius ſtandum ſit, perpulchrè docetur, & exemplificatur.*

88 *Fictio, an veritas dicenda ſit in aliquo, in dubio, datur regula.*

89 *Statuta recipiunt paſſiuam interpretationem à iure communi, & exemplificatur.*

90 *Senſus proprius quis dicatur.*

91 *Statuta quam interpretationem recipiant.*

92 *Verbum præcisè, quam interpretationem recipiat.*

93 *Statutorũ actiua interpretatio quid ſit, exẽplificatur.*

94 *Legis diſpoſitio per quam aufertur ius alterius facta in caſu vero, an trahatur ad caſum fictum.*

95 *Diſpoſita per ſtatuta aliquid diſponentia, ſecundum ius commune, vel præter, extendentur de caſu vero ad caſum fictum, prout reliqua diſpoſita à iure communi, extendentur actiuè de caſu vero ad caſum fictum, & quare.*

96 *Diſpoſita per ſtatuta contra ius commune verè, quando extendantur de caſu vero ad caſum fictum. & vide limitationem, & ampliationes ſequentes.*

97 *Statutaria diſpoſitio pœnalis, loquens in caſu vero, nõ extenditur ad caſum fictum, & exemplificatur multipliciter, & optimè.*

98 *Minor 25. annorum iurando in aliquo contractu habebitur pro maiore, ratione iuramenti.*

99 *Diſpoſitum per ſtatutum in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, etiam ſi caſus fictus ſit idem cum caſu vero, & quare.*

100 *Diſpoſitia ſtatuti correctaria, vel exorbitans loquens in caſu vera, non extendetur ad caſum fictum.*

101 *Statutum loquens in caſu vera comprehendit caſum fictum æquiparatum à iure antiquo caſui vero.*

102 *Lex noua recipit interpretationem à lege antiqua, ſeu extenſionem paſſiuam, & exemplificatur.*

103 *Caſus fictus non extendit actiuum legis, ſed bene paſſiuè, extenditur ad caſum verum extenſum in alijs legibus, & exemplificatur.*

104 *Curandum non erit de modo, dummodo habeamus effectum.*

105 *Statutaria diſpoſitio emanans ſecundum, vel præter ius commune, licet non ſit odioſa, limitata tamen non comprehendetur ſub diſpoſitione loquente extra effectum limitatum, & exemplificatur.*

106 *Statutaria diſpoſitio loquens in caſu vero, an trahatur ad caſum fictum, quando ibi ceſſaret æquitas, propter quam eſt introducta fictio ſubrogata loco caſus veri.*

107 *Statutum loquens de hærede, an extendatur ad fideicommiſſarium.*

108 *Diſpoſitio ſtatutaria odioſa, loquẽs de caſu vero, extendetur ad caſum fictum, in quo verſatur ratio expreſſa in dicta diſpoſitione, & exemplificatur, & quare.*

109 *Diſpoſitio facta ſuper vnam perſonam veram, regulariter non extendetur ad eandem perſonam fictam.*

110 *Diſpoſitio fauorabilis extendetur de caſu vero ad fictum, & exemplificatur.*

111 *Hæreditas fictè iacens, & verè iacens, quos varios effectus producant, & exemplificatur, & hoc notare vtile erit ad multa.*

112 *Diſpoſitio etiam fauorabilis, loquens in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, ſi ceſſet ratio, propter quam inducta fuerat talis diſpoſitio, & exemplificatur.*

113 *Diſpoſitio loquens in caſu vero, reſpectu eiuſdem perſonæ, extendetur ad caſum fictum, et quare, et exemplificatur.*

114 *Diſpoſitio hominis loquens in caſu vero, non comprehendit caſum fictum, & quare, et exemplificatur.*

115 *Statutum loquens in caſu vero comprehendet fictum, quando illud procedit vlterius diſponendo, tribuens eandem qualitatem caſui ficto, quam habet caſus verus legis, et exemplificatur.*

116 *Statutum, vel lex loquens in caſu vera, ſi tradidit formam, in qua erit aliquid faciendum, non poterit illud impleri in caſu ficto, & ſic ad ipſum non extendetur, & quare, & exemplificatur.*

117 *Iurans ſoluere aliquid, non ſatisfacit iuramento compenſando cũ creditore, & quare, & exemplificatur.*

118 *Teſtes deponentes per verba æquipollentia, vbi agitur de probanda formalitate verborum, non dicentur teſtificari concludenter.*

119 *Statutaria diſpoſitio partim odioſa, & partim fauorabilis, loquens in caſu vera, comprehendet etiam fictum, & quare. & exemplificatur.*

120 *Nepos ex filio præmortuo, excludet filiam teſtatoris, ſtante ſtatuto, quòd fœminæ non ſuccedant extantibus maſculis, & quare, & idem dicetur de filijs legitimatis, quod diximus de nepotibus.*

121 *Statutaria diſpoſitio diſponens de pœna irregulari, & loquens de faciente, extendetur ad fieri mandãtem.*

122 *Statutum diſponens in materia iuris, in quo æquiparantur caſus fictus, & verus, loquens in caſu ficto extendetur ad caſum verum, & exemplificatur hic, & in ſequenti ampliatione, et concluſione 12.*

123 *Statutaria diſpoſitio irregulariter puniens actum aliquem cũ ſuis terminis, non extendetur de caſu ficto ad verum, et è contra, et exemplificatur, et quare.*

124 *Statu-*

124 *Statutaria diſpoſitio diſponens de pœna regulari, iux ta qualitatem delicti, extendetur ad mandatorem, & quare.*
125 *Statutaria diſpoſitio pœnalis non extenditur de perſona vera, ad perſonam fictã, regulariter, & quare.*
126 *Diſpoſitio facta in vno caſu vero, trahitur ad alium caſum fictum, reſpectu eiuſdem perſonæ, & quare, & exemplificatur.*
127 *Diſpoſitio legis auferentis ius tertij in caſu vero, non extendetur ad caſum fictum.*
128 *Teſtamentis diſpoſitũ, vel in cõtractibus, nõ extendatur de caſu vero, ad fictũ, & quare, et exẽplificatur.*
129 *Mortis appellatione, an veniat etiam ciuilis, & hoc ad multa valebit. multipliciter probatur, & exemplificatur.*
130 *Verba ſunt intelligenda in potiori ſignificatu.*
131 *Teſtamentis, vel contractibus diſpoſitum, quando extendetur de caſu vero, ad caſum fictum.*
132 *Reſcripta loquentia in caſu vero, non extendentur ad caſum fictum.*
133 *Diſpoſitio in caſu vero per ius commune, non extenditur ad fictum, & quando extendi poſſit. cum limit. & ſublimit.*

De Extenſione ſtatutarij iuris, ac cuiuſcunque alterius diſpoſitionis loquentis in caſu vero, ad caſum fictum, qui idẽ eſſet ſecundum iuris fictionem, & non ſecundum veritatem.

QVAESTIO VNICA.

CVM inter quæſtiones ſcitu digniſſimas pertinentes ad interpretationem extenſiuam Legum, non infimum obtineat locum hæc; de extenſione diſpoſitionis loquentis in caſu vero, ad caſum fictum, qui idem eſſet ſecundum iuris fictionem, & non ſm veritatem; Ideo operæpretiũ duximus ipſam examinare; Deo Opt. Max. annuente, eo breuiori, ac clariori ſtylo, quo vti deſuper indultũ fuerit: per nonnullas concluſiones, & ampliationes, & limitationes more ſolito, illis tñ præmittẽdo nonnulla ſcitu neceſſaria pro maiori dilucidatione aſſerendorum. in decidenda hac propoſita quæſtione.

Notandum igitur, quòd fictio (iuxta doctrinã
Bart. in l. ſi is, qui pro emptore. colum. 9. nu. 21.
1 verſic. quæro ergo primo quid ſit fictio) † eſt in re
certa; eius quod eſt poſſibile contra veritatem,
pro veritate, iure facta aſſumptio. Diximus [in
re certa] ad differentiã præſumptionis, quæ præ-
ſumit ſuper eo, de quo dubium eſt, vt in l. ſiue poſ-
ſidetis. C. de probat. & in l. non eſt veriſimile. ff.
quod met. cauſa. & in cap. is, qui. extra de ſponſal.
& ibi per Doctor. ſed fictio ſemper eſt ſuper eo,
quod eſt certum, vt patet in poſtliminio. l. Cornel.
vt in l. 1. §. accedit. C. de rei vxor. act. prout docuit
Bar. vbi ſupra. & in l. filiusfamilias. nu. 2. C. de pe-
tit. hæredit. cuius doctrina et it intelligẽda ſecun-
dum eundem Bart. in l. ſi duo. ff. de acq. hæred. de
ſimplici præſumptione, non de præſumptione iu-
2 ris, & de iure, cui fictio † ipſa comparatur, & dici-
tur idem, vt in l. fin. ff. quod met. cauſ. & ideo non
admittitur contra ipſam probatio, & gl. magna in
d. l. non eſt veriſimile. ante ipſius mediũ. Diximus
[eius quod eſt poſſibile] ad differentiã eius, quod
eſt impoſſibile, quod vtiq; fingi non poteſt, quod
patet per notata in l. Gallus. §. ſi eius. ff. de liber. &
poſthum. & in l. 3. ff. pro ſocio. & in l. qui ad cer-
tũ. ff. de locato. in l. certè. in princ. ff. de precario.
& in l. adoptio. ff. de adoptionibus. quod & (vltra
tot leges) probatur & ratione hac. Ars enim ſem-
per imitatur naturã in quantũ poteſt. Vnde ſequi-
3 tur, quod id, quod eſt impoſſibile † ſecundum natu-
ram, erit & impoſſibile ſm artem, vt in l. pater. §.
ſi eom. & l. ſi quando. ff. de adoptionibus. & inſtit.
de adoptionib. §. minorem. Quapropter in propo
ſito. Diximus [contra veritatem] quia ſi verum eſ-
ſet, tunc non eſſet fictio, ſed veritas. de qua verita-
te loquitur tex. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic.
Præſidis. & in l. 1. C. ſi vt ſe ab hæredi. abſt. Dixi-
mus [Pro veritate.] Nam habebit hæc extenſiua
interpretatio iuris effectum, perinde ac ſi eſſet in
veritate, quod & patet verificari in qualibet fictio-
ne. Diximus [A iure facta aſſumptio.] ideo dixi-
mus à iure, vt excluderemus mendacia, & falſita-
tes, quæ non fiunt à iure, ſed ab homine, nec habe
rent iuris effectũ: Cùm illæ non ſint fictiones, prout
in pñti materia fictio accipitur. Iaſon autẽ in l. ſi
is, qui pro emptore. col. 38. nu. 167. & ſeq. ff. de vſu-
cap. poſt relationẽ ſeptẽ modorũ, quibus fictio po
terit definiri inter aliã recenſens ſupradictã. Bar.
ibi. nu. 168. concluſit, dicens. Teneas quã voleris.
4 Nã quælibet diffinitio † in iure eſt periculoſa, vt in
l. oĩs diffinitio. ff. de reg. iur. Inſuper ſciendũ, quod Cy
nus l. ſiue poſſideris. C. de probat. & in l. fin. quod
met. cau. dicit, quod quãuis lex ſuper facto certo aliqd
ſtatuit cõtra veritatẽ facti, & iſta eſt fictio. hæc il-
le. Cuius verba refert Bar. i d. l. ſiue poſſideris. lect.
2. nu. 10. Bal. verò in l. ea quidẽ. col. 2. nu. 7. verſ. fi-
ctio vero. C. de accuſat. tali pacto diffiniuit, dicẽs.
Fictio eſt falſitas pro veritate accepta, vt ſpecialiſſi-
ma, & iuſtiſſima cauſa in iure expreſſa, & in d. defi
nitione Bar. Henric. Boich in c. is, qui. col. 2. nu. 2.
ext. de ſpõſal. addit tñ aliã his verbis conceptã, fi-
5 ctio † eſt ſimulata intentio, quæ interdum à iure
pro veritate habetur, dicẽs: meritò dicit ius [in-
terdum] per tex. in c. ferrũ. diſt. 50. c. ex parte tua.
ext. de cleric. non reſid. vbi de hoc per Bernard. &
hic, vbi licet etiã conſtaret de contraria intẽtione
ſe carnaliter cõmiſcentiũ, tñ pro matrimonio iu-
dicatur in foro iudiciali. Quandoq; tñ talis fictio
non hr̃ pro veritate, vt in Clement. quod circa. de
elect. vbi de hoc per Guliel. de Mon. Lau. in gl. fin.
6 Fictiones multiplices † eſſe ſpecies docuit Hen
ric. Boich in c. is, qui. ext. de ſponſal. Nempè quæ-
dã licitæ, & quædam illicitæ, vt in c. 1. ext. de his,
quæ vi, metusvè cauſa fiunt. Item quædã intentio-
nis, alia operis, vt in c. quod interrogaſti. diſt. 27.
Item quædã iuris, & de iure, vt in c. ferrũ. diſt. 50.
Itẽ quædam facti, licet nõ cadat propriè fictio in
factũ, alia intẽtionis, vt in c. nuper. de ſent. excom.
Etſi veriſſimum ſit quod diximus, quod ſuper re, quæ
7 non eſt, non poſſit fingi † aliquid eſſe, vel fuiſſe re-
trò, vt in l. huic ſcripturæ. ff. ad l. Aquil. tñ Bar. in l.
quędam. ff. de rebus dubijs. docuit limitando hoc
eſſe verum, dicendo, quod aliquid retrò non eſſe,
benè poſſit fingi. & ita loquitur tex. in d. l. quædã.
Nam hæc res in veritate fuit legatarij. Vnde ſi le-
gatarius agnoſcit, nulla eſt fictio: ſed ſi repudiaue
rit, fingit retrò nunquã eius fuiſſe, & ſic per cõſe-
quẽs fingitur retrò fuiſſe hæredis. hæc Bar. vbi ſ.
8 Iuris fictionem † non fuiſſe introductam, ſeu

productam à iure naturali; ſed à iure gentium, &
à iure ciuili non incongruè, probatur duplici me-
dio. Primò Bartoli auctoritate vbi ſupra, col. 10.
verſic. ſed circa hoc dubitatur. num. 23. Probatur
ſecundò & ratione. Nam quod non fuerit intro-
ducta fictio à iure naturali ex hoc dicitur, quoniã
cùm fictio (vt latius infra dicetur in notabilibus)
procedat, & cauſetur ex æquitate, ſeu ratione, vt
in l. poſtliminij ius. ff. de captiuis, & poſtlim. re-
uerſis. Ius verò naturale ſit cõmune omnibus ani-
malibus etiam ſenſu carentibus, in quo non conſi-
deratur ratio, vel æquitas, ſed ſolũ naturalis qui-
dam inſtinctus, ſeu inclinatio: quapropter conſe-
quens fiet, quòd iuris fictio non procedat à iure
naturali: & quod iure Gentium, ac iure Ciuili in-
troducta fuerit fictio (de qua hic eſt ſermo) proba
tur per dictam l. poſtliminij ius, & ibi per Doct.
cùm ibi dicatur, quod ex quadam æquitate, ſcili-
cet per homines pro conſeruatione humani gene
ris, ac boni publici, ponderata, & procurata. Et
quòd etiam à iure Ciuili probatur per ea, quæ no
tantur in l. 1. C. de rei vxo. act. & alijs iuribus, de
quibus fiet mentio in dicto not. Inde patent illi ne
elicitur conſuetudines, & ſtatuta, quæ ſunt intro-
ducta de iure Ciuili, vt in l. omnes populi. ff. de iu
ſtitia, & iure. & in §. ex non ſcripto. Inſtitu. de iu-
re natur. gent. & ciuili. poſſe introducere fictio-
nes, quod & experientia ipſa quotidiana nos edo
cet. & ſi non ſit negandum illa iura, quandoque
fingere ſuper eo, quod eſt iuris naturalis, vt ali-
quem viuere, aliquem eſſe natum, vel mortuum,
vt infra patebit.

Tamen tunc ipſum ius Ciuile, vel Gentium eſt,
quod fingit, non autem ius naturale. Idem docue-
runt Gloſ. in d. l. poſtliminij ius. Idem docuit Ia-
ſon in d. l. ſi is, qui pro emptore. col. 40. num. 175.
addens, quod quandoque fingat ſuper eo, quod
eſt iuris naturalis, ſecundũ Bal. in l. ſi non ſpecia-
li. circa finem. C. de teſtamentis, & Bart ſequitur
Card. Flor. in Clem. quod circa, q. 14. de elect.

9 Etſi acceptilatio † (quæ eſt quædam imagina-
ria, & ficta ſolutio, vt in §. eſt autem. Inſtit. quibus
mod. toll. obligat. ab hominibus contrahentibus
introduci dicatur, tamen à iure ipſam eſſe intro-
10 ductam, † docuit Bar. in l. ſi is, qui pro emptore.
col. 10. nu. 24. verſ. Item dubitatur. ff. de vſucap. ab
Aquilio. vnde dicitur actus legitimus, vt in regu-
la iuris. Actus legitimi, cum ſuſtit ibi, quod fingit
ſolutionem, etſi huius cauſa ſit factum contrahen
tium. eo magis, quod ſi homo ex ſe vellet fingere
iure hoc non concedente, non poſſet, vt exempli
gratia. Vult teſtator, cùm dicit equum, quod fin-
gatur ipſum dixiſſe mulum; non poteſt, vt in l. ſi
quis in fundi vocabulo. & ibi not. ff. de lega. 1. per
hoc eſt expreſſum in l. ſi fortè. ff. de Caſtren. pecul.
ſi autem hoc homini permiſſum inuenimus à iu-
re, tunc verè ius dicitur fingere, & non homo, vt
in l. lege obuenire. ff. de verbor. ſignific. Idem do-
cuit Aret. in l. 1. §. ſi quis ita. col. 5. verſ. ſed homo
non poteſt fingere. ff. de verb. oblig. Idem docuit
Iaſon in d. l. ſi is, qui pro emptore. col. 40. nu. 174.
verſ. fictio autem. aſſerens hoc ipſum probari per
tex. in l. Codicillis. §. fin. ff. de lega. 2. Idem docuit
Ioan. de Imol. in d. l. ſi is, qui pro emptore. Idem
Aret. in l. 4. §. Cato. col. 12. verſic. iſta enim dictio.
ff. de verbor. oblig. Idem docuit Alex. in l. ſi quis
in fundi. col. 3. nu. 12. verſ. in Gloſ. in verſ. vocabu-
la. ff. de leg. 1. citans ad hoc text. in l. ſi fortè. ff. de
Caſtren. pecul. Iaſon rurſus in d. l. ſi quis in fundi.
col. 3. nu. 29. verſic. ſtat ergo regula, & rurſus ibid.
ipſe Iaſ. col. 7. nu. 52. verſic. nec obſtant fundamen
ta duo. vbi reſpondet duobus fundamentis Alex.
vbi ſupra, volentis aduerſari ſententiæ communi
Doct. ſequentium Glo. in d. l. ſi quis in fundi. verſ.
vocabula. dicentis, quòd ſi teſtator fuiſſet prote-
ſtatus ante teſtamentum: quòd ſi legebat equum,
volebat debere intelligi de mulo, quòd tunc lega-
tum valeret in mulo, licèt de equo expreſſerit in
teſtamento. cum qua etiam glo. tranſit. Imol. in l.
quotiens. ff. de hæred. inſtitu. vbi reputat eam ſin-
gularem. & rurſum ipſe Imol. in l. 1. §. hoc autem.
ff. ad Trebel. & Paul. de Caſt. in l. quæ extrinſecus.
ff. de verb. ſignific. Iaſon (inquam) volens reſpon-
dere primo fundamento, ſcilicet quia homo non
poteſt inducere fictionẽ, & in hac ponderat Bar-
tolum contrariari hic. Dixit ergo Iaſon, quod iſtud
non inducitur vi fictionis, quam homo non po-
teſt inducere, vt dixit Bar. in d. l. ſi is, qui pro em-
ptore. ſed eſt vi declarationis propter volũtatem
præcedentem expreſsè, declarantem ſequentem:
& illa valde differunt inter ſe: quia de natura fi-
11 ctionis † eſt inducere, & non declarare principa
liter. & ideo in fictione declaratiua, quæ retrò tra-
hitur, non requiritur extremum, à quo eſſe habi-
12 le: quia fictio declaratiua † nõ eſt propriè fictio,
vt eſt tex. not. in l. ſed & ſi quis ſtipuletur. §. 1. ver-
ſic. quid ergo. & ibi Bal. hoc not. ff. de vſufruc. quẽ
refert, & ſequitur Aret. in d. l. §. ſi quis. colum. 5.
verſic. quia, vt dixi. dicens, quod de natura fictio-
nis ſit inducere, nõ declarare ſimpliciter, & quòd
ideo in declaratione, quæ retrò trahitur, non re-
quiritur extremum habile à quo, ſicut in fictione,
vt eſt tex. not. in d. l. ſed & ſi quis ſtipuletur. quem
ibi ponderat Bal. & tamen Iaſon vbi ſupra. ſubdit,
ſecus eſt in fictione inductiua, vt in l. huic ſcriptu-
ræ. ff. ad l. Aquil. quia illa requirit duo extrema ha
bilia, ſcilicet à quo, & ad quod. Non obſtat ſecun
do, quòd gloſ. ſingul. in §. ſed hæc ſolemnia. verſic.
quibuſcunque. Inſtit. de verb. oblig. quia de plano
reſpondetur, quod illa gl. loquatur in ſtipulatio-
ne, quæ pro forma requirit expreſſionẽ verborũ,
& non conſtat ſolo conſenſu: ſed conſenſu, & ver-
bis ſimul, vt eſt Glo. in l. non figura. ff. de obligat. & ob-
ligat. Sed nos loquimur in legatis, in quibus at-
tendimus conſenſum, & voluntatem, vt in l. cùm
quæſtio. in fine. C. de legatis. & in l. in conditioni-
bus primum locum. ff. de condit. & demonſtr.

13 Tres eſſe iuris fictionis † comprobatur. Nam
ſicut, ſecũdum veritatẽ, homo triplici modo agit,
exempli gratia. In contractibus. Nempe quan-
doque contractum de nouo facit, emendo, ven-
dendo, ſtipulando, &c. quandoque deſtruitur per
pactum, vel acceptilationem, per titul. de reſcind.
vendit. & quando licet ab emptore diſcedere, &
de acceptilatione. Quandoque id, quod eſt fa-
ctum transfert, & immutat in aliam formam, &
in aliud eſſe, puta nouando, vel delegando, vt in
titul. de nouationibus. ſic etiam in alijs actibus
triplici modo agitur, ſcilicet vel quid de nouo in-
ducendo, puta ſpecificando, vel ædificando, vt in
l. adeo. §. cum quis. ff. de acquirend. rerum do-
minio. & in l. ſi is, qui quadringenta. §. quædam.
ff. ad l. Falcidiam, vel quod factum eſt deſtruitur,
occidendo, comburendo, & alijs deſtruendo,
vt in titul. ad l. Aquil. & in alijs, vel quod factum
eſt vno modo in aliam formam mutando, vt in l.

Iulia,

Iulia. §. ſed ſi quis.ff.ad exhib. & in l. mulieres. §.
primo, ff. de verborum ſignificatione. ita fictio,
quæ naturam & veritatem imitatur. Quandoque
fingit eſſe id, quod non eſt, & illam appellant Do-
14 ctores fictionem † inductiuam. Quandoque fin-
git id, quod eſt non eſſe: & iſtam appellant fi-
ctionem priuatiuam. Quandoque id, quod eſt
vno modo, fingit eſſe alio modo, & hanc appel-
lant tranſlatiuam, ſeu extenſiuam. Quapropter
concludendo de quotuplicitate fictionis ſecun-
dum Bartolum in l.ſi is, qui pro emptore. colum-
na decima, numero 25. ff.de vſucapion.vt in l.nec
vtilem.ff.quib.ex cauſ.maior.duo erunt memorię
cōmendāda: nempè primum, ꝙ triplex eſt fictio-
nis ſpecies, videlicet, Inductiua, priuatiua, & trā-
ſlatiua, ſeu extenſiua. Secundum, quod quælibet
iſtarum fictionis ſpecierum denominetur ab effe-
ctu, cùm proprijs nominibus careant. Iaſon verò,
poſt relationem dictæ ſententiæ Bart. ipſe in d.l.
ſi is, qui pro emptore. col.42. nu.183. refert ſen-
tentiam Cardinalis Florentinus in capit. is per fi-
dem. quæſtione vltima, extra de ſponſalib. & in
Clementina quia circa. quæſtione 15. de electio.
dicentis, quòd cùm in actibus humanis duplex
tantum ſit variatio, ſcilicet ſubſtantiæ, & acciden
tium, & quod omnia ex his duobus compoſita
conſtant, vt in cap.cum Marthæ. §.quæſiuiſti.ex-
15 tra de celebr. Miſſ. Ideo duplex † tantum eſt fi-
ctio. vna ſubſtantiæ, alia accidentis, & quod fi-
ctio ſubſtantiæ ſit duplex: quædam ſcilicet affir-
matiua, & quædam negatiua. Affirmatiua eſt per
quam non ens affirmatur eſſe, & ſecundum hoc
fingitur ſtipulatio pro dote interceſſiſſe, quæ ta-
men non interceſſit, vt in l.vnica. in principio. C.
de rei vxor. act. Item fingitur in Eccleſia eſſe qui
non eſt, vt in cap.ad audientiam.extra de Cleric.
non reſiden. negatiua autem eſt, per quam nega-
tur eſſe id, quod eſt, & diſponitur de iure, ac ſi non
eſſet, vt quando Eccleſia habet Prælatum inuti-
lem, tunc fingitur non habere, vt in cap. 2. verſic.
ſed neque. extra de tranſlat. Prælat. Fictio autem
16 accidentis † poterit multipliciter ſubdiuidi, ſe-
cundum veritatem accidentium. hæc Cardinalis,
cuius dictis concordat Gloſ.not.in l.fin.in verſic.
dubitates. C.ad l.Flauiā. de plag. quę dicit, quòd
pater dicatur orbatus filio, licet viuat, ſi eſt ſibi
inutilis. & idem dicetur ſecundum eandem Glo-
ſam de marito inutili ſuæ vxori: nam tunc dice-
tur vidua, ex qua Gloſ.not. ibi Bald. quod mulier
habens maritum ſibi inutilem, puta damnatum
ad perpetuos carceres, fruetur priuilegijs vidua
rum, vt in l.vnica.C.quando imper. inter pupil.&
viduas. hæc omnia Iaſon vbi ſupra.
17 Inductiua fictio † iuris deſcribitur, ſeu defini-
tur à Bart.in l.ſi is, qui pro emptore.columna de-
cima, numero 26. verſic.tertiò principaliter.ff.de
vſucapion. tali pacto, videlicet: Fictio inductiua
eſt in re certa, non exiſtente poſſibili pro exiſten-
te, à iure facta aſſumptio. Diximus [in re certa]
ad differentiam præſcriptionis, de quo diximus
in primo notabili ſupradicto, diximus [Non exi-
ſtente,] quoniā ſi res ipſa exiſteret: tunc eſſet ve-
ritas, & non fictio: diximus idipſum quoque ad
differētiam fictionis priuatiuæ, & tranſlatiuæ, ſeu
extenſiuæ, quæ requirunt rem eſſe, vt paulò poſt
dicemus. Alia verba ipſius definitionis exponen-
da erunt, iuxta ea, quæ dicta ſunt in dicto not. 1.
18 Sciendum inſuper, quòd hęc fictio inductiua † fin-
git ſuper his, quę ſunt meri facti, quando æquitas
quæ eſt cauſa fictionis, vt latiùs dicetur hoc ſua
ſerie. Fingit enim aliquem natum, qui nondum
exortus eſt, vt in l.qui in vtero. & in l.fin.ff.de ſta-
tu homin. & tamen hoc eſſe meri facti per ſe pa-
tet, vt in l.Arethuſa.in.fin.eod.titul. Fingit viuere
eum, qui non viuit, ſed eſt mortuus, vt in §.ſed ſi
in bello.Inſtitu.de excuſ.tut.& in l.bello. ff.de ex-
cuſat.tut. & in l.fin.ff.de vac.mu. & tamen viuere
conſtat eſſe facti, & non iuris. Idem repetijt ferè
ad verbum Bart. in l.nec vtilem nu.2.& 3. ff. qui-
19 bus ex cauſ.maior. vbi dixit, quòd fictio † vniuer
ſaliter fingitur ſuper his, quæ ſunt facti. Raro au-
tem, vel nunquam ſuper his, quæ ſunt iuris, vbi po
teſt inducere, ſecundum veritatem. & ideo in om
nibus non eſt fictio. Idem ipſemet Bart. repetijt
in l.verum eſt. ff. de regul. iur. de eodem loquens
Paul. de Caſtro in l. cùm hæredes. §. in his. nu.2.
ff. de acquirend. poſſeſ. his præciſis verbis vtitur,
videlicet: Hæc fictio ſemper fit ſuper his, quæ fa-
cti, non ſuper his, quæ ſunt iuris: vnde poteſt fin-
gi, & recuperari poſſeſſionem, vbi ipſemet Bart.
nu. 1. idipſum repetijt. Idem docuit Bald. in l.ſiue
poſſideris.nu.2.verſic.ſuper hoc quæro. ff.& C.de
probat.iure poſtliminij; licèt ſit facti: cùm ſuper
facto ius fingat, quia patet hoc, quantum ad ma-
teriam, ſuper quam fingitur: Nam in his, quæ ſunt
iuris, non expedit fingere: quia poſſunt introdu-
ci, ſecundum veritatem: ſed in his, quæ ſunt facti,
ſic. quia illud, quod eſt factum, vel econuerſo: ſed
fingi poteſt, quod habetur pro non facto, quātum
verò ad effectum fictionis, dico (inquit Paulus)
quod non fingitur in his, quæ ſunt facti: quia fictio
non operatur effectum in illis: Nam bene eſt ve-
rum, quod fingitur nunquam captus, ſed non ha-
bet effectum in his, quæ ſunt facti, vt faciat recu-
perari poſſeſſionem ipſo iure, niſi interueniat fa-
ctum, ſcilicet animus, corpus. Sed bene coopera-
tur in illis, in quibus non requiritur, vt in recupe-
ratione dominij, vel actionum, non tamen erit do
minium fictum, vel actio ficta: imò verum, ſeu ve-
ra. hæc Paul. & ſic de ſingulis alijs exemplis, quæ
afferri poſſent, pro quorum maiori intelligentia
20 animaduertendum, quòd tunc ius † poteſt finge-
re ſuper facto, quando talis fictio induceret iuris
effectum, vt in omnibus prædictis exemplis: ſed
quando talis fictio ſuper facto non habet iuris ef-
fectum, tunc nō poteſt fingi, & hic eſt caſus in l.1.
§.ſi vir.ff.de acq.poſſeſ. ſi bene ponderetur. Nam
ſecundum veritatem non poteſt fieri, quod condi
tio, prout eſt facti non ſit facta, ſecundum fictionē
hoc fieri non releuaret: quia poſito, quòd vxori
non acquireretur, maritus amitteret poſſeſſionē,
vt ibi dicit textus, & ſic ius non haberet ſuum effe
ctum, qui eſt, ꝙ donans non efficiatur pauperior,
& quòd hic ſit illius legis intellectus, docuit Bar.
in dicta l.ſi is, qui pro emptore.col.11. verſ.Item
oppono ſupra.tit.1.l.1.§.ſi vir.nec obſtat, quod di
21 ctæ fictiones † videantur fingere id, quod eſt im-
poſſibile: cùm impoſſibile ſit nō natum eſſe natū,
& mortuū eſſe viuum, & non factum eſſe factum.
argum.in l.verum. ff.de regul.iur. & in l. ſi homo
mortuus. ff. de verborum obligat. Non obſtat ſu-
pradicta inquam, quoniam fictio fingit hoc, quod
eſt poſſibile, ſecundum naturam, extra tamen hos
terminos, de quibus loquimur. Nam ecce exem-
22 plum in ſimili, ſcilicet in adoptione, † quæ eſt
fictio inductiua: cùm per eam inducatur fictus fi-

lius, illa imitatur naturam: Nam habemus adoptare eum, qui ſit eius ætatis: cuius ætatis poſſibile eſſet me habere quendam alium naturalem filium: ſecundum enim naturam ipſam (vt docuit Bart. vbi ſupra. verſic. dic ergo, quòd fictio.) impoſſibile eſt, quòd ille, qui eſt filius alterius, ſic meus: tamen eſt poſſibile me habere filium ſimilem, & ideo adoptio. ſic ergo intelligo (inquit Bartolus vbi ſupra,) qui fingitur viuere: nam poſſibile eſſet in rerum natura, quòd hodie viueret, & homo ſimilis ſibi, & eiuſdem ætatis hodie viuit: ſed ſi eſſet impoſſibile ipſum viuere, vel alium ſimilem: quia ex quo eſt mortuus, forte tranſierunt ducenti anni: tunc per fictionem non poſſet fingi, & tali pacto forte intelligendam dictam l. bello. & dictum §. ſed ſi in bello. ſubdidit Bart. vbi ſupra, & quod ita dictæ leges loquantur, paret: quia ibi pater mortuus ſemper viuebat: ergo filius, vt iunior viuere poſſet, ſecundum naturam in ſimilibus. Idem docuit vbi ſupra, nu. 210. verſic. ſimiliter fictio non poteſt. afferens ad hoc probandum & ſententiam Gloſ. in l. talis ſcriptura, verſic. hanc autem, & ibi Bart. & alij. ff. de legatis primo. quam Gloſ. reputat ſingul. Bal. in cap. cum conſuetudinis. colum. 2. extra de conſuet. dicens,
23 quòd fictio † non trahatur ad ea, quæ de iure impoſſibilia ſunt, qui & reperijt in cap. innotuit. colum. 2. de elect. & in c. cõtingit. colum. 3. de dolo, & contumac. & in l. ſiue poſſidetis. colum. 2. C. de probat. & in l. fin. C. pro donat. vbi dicit illam glo. eſſe ad hoc elegantem, quam not. & ſingul. reputat quoque Paul. de Caſtro ibi. & per illam glo. dicit Bal. in l. Paulus. ff. de ſtatu homin. quod fictio nó ſe trahit retrò ad tempus de iure prohibitum, & pro illa glo. ſunt duo boni textus. vnus in l. Lex Cornelia. & ibi Bal. not. vlt. ff. de vulgari & pupil. Alius text. in l. 1. §. ſi quis quaſi tutor. ff. de eo qui pro tuto. vbi lex non fingit eum eſſe tutorem, qui de iure eſſe non poteſt, vt conueniatur ex illo ædicto, & illum text. ad hoc allegat Aretin. in l. 6. §. ex contrario. notab. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. Iaſon vbi ſupra. ſubdens, & ita teneas, qui ibidem ſubſequẽs alijs auctoritatibus idipſum docuit. Idem docuit Tiraqnell. in tract. ceſſante cauſa. limit. 1. num. 75.
24 verſic. quid quod lex. dicens, quod lex † nunquã inducit fictionem, aut præſumptionem contra naturæ potẽtiam, ſiue impotentiam, ideſt, quod lex non fingit id, quod natura eſt impoſſibile. Idem docuit Glo. in verſic. Gallus. §. ſi eius, in Gloſ. magna. & ibi Bart. & alij. ff. de liber. & poſthum. glo. in l. tertia, ff. pro ſocio. & ibi Bal. qui ex hoc dicit, quod fictio imitatur naturam. Idem rurſus docuit Bart. in l. eandem. colom. 1. & ibi quoque Angel. Imol. & Franciſcus Aretinus. ff. de duobus reis. Petrus Ancharanus in conſil. 32. incip. Subtiliter, & copioſè. colum. 2. verſ. ſecundò probo, & alij Doctores paſſim. Ad hoc ipſum probandum citari ſolet l. ſi paterfamilias. §. vltimo, cum l. adoptio. ff. de adoptio. & §. minorem. Inſtit. de adop. l. qui ad certum. in fine. ff. locati. & in l. certè, in principio. ff. de præcario. l. ſi tibi electio. §. vnius. ff. de optio. legat. l. 3. §. ex contrario. in principio, & in fine. ff. de acquir poſſeſ. l. ſi pupilli. §. quid ergo. verſ. nec poſſit. ff. de negot. geſt. l. 2. ff. de vſufruct. ear. rer.
25 quæ vſu conſumuntur. vbi dicitur naturalem † rationem auctoritate Legis immutari nõ poſſe. Idẽ repetijt Bart. ipſe in l. item quæritur. §. qui impleto. nu. 14. verſic. ex quo nota. ff. de locato. his præciſis verbis, videlicet: Nota, quod ad id ſe porrigit legis fictio, ad quod ſe porrigit Lex naturæ: nã furioſus, & mortuus cum non poſſint naturaliter conſentire, non finguntur conſentire à iure, & eadem eſt ratio in abſente, & ignorante. Idem ferè ad verbum ipſemet Bart. repetijt in l. in rebus. §. Item qui præcarium. ff. de præcario. Idem docuit Franciſcus Curtius in l. ſingularia. nu. 29. verſ. quia fictio. ff. ſi cert. pet. dicens, quòd hæc concluſio, quod fictio nó cadat ſuper impoſſibili, vera eſt, ſed erit intelligenda de impoſſibili in genere, non autem de impoſſibili in illa ſpecie, de qua fingitur, & probat quod dixit per tale exemplum. Lex Cornelia fingit mortuum apud hoſtes, fuiſſe mortuũ præambula hora captiuitatis: fictio poſtliminij fingit reuerſum ab hoſtibus ſemper fuiſſe in ciuitate, vt in l. retrò, & in l. omnibos. ff. de capti. & tñ in illis caſibus impoſſibile eſt, quòd ille, qui eſt mortuus apud hoſtes, ſit mortuus ante captiuitatem. Item impoſſibile eſt, quòd ille, qui ſtetit aliquo tempore apud hoſtes, ſemper ſteterit in ciuitate. Sed quia in genere fuit poſſibile, quòd eſſet mortuus, vel quod ſemper fuiſſet in ciuitate: ideo lex fingit. Qui Curtius idem ad verbum repetijt in l. diẽ defuncto. nume. 3. ff. de officio aſſeſſo. & quod fictio non cadat ſuper impoſſibili tã de iure, quàm de facto, ideſt ſecũdum poſſibilitatem naturæ rei, docuit Iaſon in l. Gallus. §. ſi eius. col. 6. num. 23. & 24. ff. de liber. & poſthum. Idem docuit Paulus de Caſtro in l. quædam ſunt. num. 4. & 5. verſic. ſed contra. ff. de rebus dubijs, qui dixit, quòd ad hoc,
26 vt habeat locum fictio, † requiritur habilitas extremorum, tam ex parte perſonarum, quàm rei, ſuper qua fit: & ſic quòd ſint in rerum natura. aliàs non fit, vt in l. huic ſcripturæ. ff. ad l. Aquil. & hoc vt aliquid principaliter fingatur fuiſſe factum, bene tamen in conſequentiam. Nam bene poteſt eſſe fictio priuatiua ſuper re, quæ hodie nó eſt: cùm in conſequentiam fictionis priuatiuę veniat fictio affirmatiua, vt puta ſi quæ non fuiſſent legata, fingerentur fuiſſe hæredis, vt docet d. l. quædam. hæc Paul. qui idipſum breuius docuit in l. fi. nu. 3. verſic. quia vbi. ff. cõmu. prædior. vbi dixit, quod vbi non poſſet eſſe veritas, nec fictio eſſe poteſt, vt not. in l. Gallus. §. ſi eius. ff. de liber. & poſthum. quòd & rurſus idem Paul. repetijt in l. Item quæritur. col. 1. nu. 2. ff. locati. addens rationem dicit, quia fictio imitatur naturam. Idem docuit Decius in l. verum. nume. 3. verſic. nec obſtat. ff. de reg. iur. his præciſis verbis vtens, videlicet: Nec obſtat, quod eſt impoſſibile, quod factum non ſit factum, vt dicitur ibi, nec videatur, quòd per fictionem contrarium poſſit induci: cum fictio non habeat locum ſuper impoſſibili, vt l. qui ad certum. ff. locati. vbi Bar. & in l. certè. in princ. ff. de præcar. Nam reſpondetur (inquit ipſemet Decius vbi ſupra,) prout declarat Bart. in l. ſub conditione. col. 1. ff.
27 de ſolut. quod lex † non poſſit fingere illud, quod eſt impoſſibile in ſuo genere, vt quod filius ſit maior patre, vel quòd furioſum conſentiat. Sed bene fictio haberet locũ in eo, quod eſt impoſſibile in aliquo caſu particulari, & ſatis eſt, quod poſſibile ſit in ſuo genere, vnde fingitur quandoque, quòd ille, qui mortuus eſt viuat, vt in l. fin. ff. de vaca. mu. in princ. l. bello admiſſi. ff. de excuſ. tut. & licet impoſſibile ſit, quòd mortuus viuat, ſatis eſt, quòd poſſibile ſit in genere, quòd homo ſimilis viueret, vt latius declarat Bart. in dicta l. ſi is, qui pro emptore.

ſe.

re. & Alexand. in l. prima, §. ſi vir. ff. de acquirenda poſſeſſione. & idem docuit Cagnolus io dicta l. verum. numero quinto, & ſexto. Et animaduertendum, quòd prædicta procedūt in hac fictione inductiua, quæ oon requirit duo extrema. & ſciendum, quòd Iaſon poſtquàm in l. ſi is, qui pro emptore. columna 46. numero 209. verſic. ex prædictis habes. ff. de vſucapio. poſt dictam doctrinam Bartoli examinatam accuratiſſimè. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet, Ex pdictis habes, quomodo intelligatur regula, quod fictio non poſſit cadere ſuper his, quæ ſunt impoſſibilia de natura, vt eſt Glo. not. in l. Gallus. §. ſi eius, in Glo. magna. vbi Bartol. & alij. ff. de liberis, & poſthumis. quam Glo. allegat Bart. hic in tertia oppoſitione primæ partis, & in prima quæſtione principali, & eſt ſimilis Gloſ. in l. tertia, in principio. & ibi Bal. ff. pro ſocio. & rurſus Bart. in l. eandem, columna prima, & ibi Angel. Imol. & Aretin. ff. de duobus reis. quorum ſententiæ & ipſum Iaſonem ſe ſubſcripſiſſe patet. Qui Iaſon ibidem, idemque dicendum in fictione priuatiua, in fictione vero tranſlatiua, ſeu extenſiua, vt docuit ibidem Bart. quæ duo extrema requirit, nempe extremum à quo (quod debet eſſe verum in eſſentia) & extremum ad quod (quod ſufficit eſſe verum, ſecundum poſſibilitatem, de quo in hac fictione diximus.) Hæc autem inductiua fictio (vt docuit Bartol. vbi ſupra, numero 29.) regulariter non fingit circa ea, quæ ſunt iuris meri, etſi non negemus hanc regulam fallere ratione contrarietatis, vel repugnantiæ iuris. Sed nec mirandum erit de hac propoſitione, cùm ſit iuridica, quæ tali pacto probatur. Aliquem eſſe ſui iuris, vel in patria poteſtate eſt iuris, vt docet textus in §. primo. Ioſtitu. de patria poteſtate. Aliquem eſſe legitimum, vel non, eſt iuris: non enim ab ipſa natura introducebatur, vt in Authent. quibus modis nat. effic. legit. §. liceat igitur. columna ſexta. Item eſſe ſeruum, vel liberum, eſt iuris, vt in l. quarta. ff. de ſtatu homin. Pone ergo, quòd lex ex certa cauſa velit filium exiſtentem in alterius poteſtate, facere ſui iuris: filium non legitimum, facere legitimum: & ſeruum liberum, poteſt ne hoc facere? Certè ſic, non tamen ſecundum fictionem, ſed ſecundum ipſam puram veritatem: quia in tali caſu verè erit ſui iuris, vel legitimus, vel liber. ſic loquitur textus in Authent. conſtit. quæ de digni. per totum. columna ſexta, poſita. C. de epiſcopis & clericis. ſuper l. ſacroſanctæ. ſic in Authent. quibus modis nat. effic. ſui. columna ſeptima. De ſeruo, qui efficitur liber. patet, quando per legem repræſentatur libertas, vt in l. 1. cum ibi not. C. ſi man. ita ſue. alie. Hęc omnia eſſe vera probatur per ea, quæ per rationem ex æquitate, & in ſubſidium ſuot iotroducta, vt eſt fictio inductiua. Quapropter (vt ibidem numero 30. ſubdidit Bartol.) cùm tunc demum recurratur ad hanc inductiuam fictionem, cùm alia
28 remedia † ceſſant, vt in cauſæ. ff. de minorib. in l. in prouinciali. ff. de operis noui nunciatio. Ideo in his, quæ facti ſunt, & non ſunt iuris, ſecundum veritatem non poſſunt facere, quòd ſint. & idcirco recurritur tunc ad fictionem: cùm ceſſet æquitas, quod & videtur elici ex l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. illam tamen inducendo, prout faciemus, dumſermo erit de fictione priuatiua. his ferè ad verbum aſtipulatus fuit Iaſon vbi ſupra, nu. 217. verſic. ſecundo principaliter, Animaduertendum inſuper, quòd diximus hanc regulam fallere, ra-
29 tione contrarietatis. Nam, ecce lex † vult, quòd filiusfamilias in Caſtrenſibus illud poſſit, quod homo, qui eſt ſui iuris. Certè in hoc caſu non poterit negari quin lex faciat, quòd filiusfamilias habeatur loco patrisfamilias: & ſic ſecuodum fictionem, vt in l. pater militi. §. ſi ſeruus. ff. de Caſtren. pecul. & melius facit textus in l. ſecunda. ff. ad Senatusconſultum Macedonianū. & hoc contingit, quia cùm quo ad alia ſit io poteſtate, non poteſt facere, quod verè ſit ſui iuris, quo ad alia propter repugnantiam, vt in l. vbi repugnantia. ff. de regulis iuris. & ne eadem perſona, reſpectu eodem, diuerſo iure cenſeatur, vt in l. enm, qui ædes. ff. de vſucap. Exemplum poteſt poni ex l. 2. C. de iur. aur. anu. licèt illud limitetur per Authent. ibi poſitam. Item diximus regulam præſentem fallere per repugnantiam iuris. hic caſus patet in l. 2. ff. de vſufr. ea. re. quæ vſu conſum. & in §. conſtituitur. Ioſtitu. de vſufruct. vſufructus enim eſt iuris, vt in l. prima, ff. de vſufruct. cum ſimilibus. & licèt ſit iuris, tamen in caſu dictæ l. 2. ius non poteſt conſtituere verum vſumfructum propter iuris repugnantiam: conſtituit ergo fictum. Quapropter comprobatur Paulus de Caſtro verum dixiſſe in l. talis ſcriptura, columna tertia, num. 4. & 5. verſic. Glo. ſol. & ſe quando. ff. de legatis primo, dicendo duo notari ex Gloſ. illa, ad quæ ſemper allegatur primò, quòd licet donatio inter virum, & vxorem à iure prohibita, morte donantis præmorientis donetur, & confirmatio retrò trahatur, vt in l. donationes. C. de donat. ioter virum, & vxor. debet intelligi, quod trahitur retrò quantum ad fructus, vt eos lucretur à die factæ donationis, non quantum ad hoc, vt cenſeatur valuiſſe ab illa die, & fuiſſe dominium tranſlatum, quia hoc eſt contra prohibitionem iuris. Et ideo hæc fictio licet etiam ſit à iure inducta, non extendetur ad illud, quod à iure erat reprobatum, quod eſt notabile, & ſingulare in materia fictionis, & iſta gl. cōmuniter tenetur, aliàs ius ſibi ipſi contrariaretur, fingendo voluiſſe, quod ipſum ius improbauit: incipit ergo eſſe valida ex nunc, ſcilicet poſt mortem. Non autem fingitur voluiſſe ex tunc, & iſta communiter tenetur. hæc Paul. vbi ſupra. Memoriæ inſuper tenaciſſimè cōmendandum erit, quòd
30 licet iſta inductiua fictio † regulariter non fingat ſuper his, quæ ſunt meri iuris, tamen in his, quæ habent mixturam facti, ſuadente æquitate, hæc fictio ſuccedit, vt docuit Bartol. vbi ſupra, col. 12. num. 32. cum illud tantum facti, quod habet à iore, verè non poſſit induci, quod eſſe veriſſimū. probatur ſubſequentib. ex capitulis. Quis enim ingorat, quod ſtipulatio ſit iuris, vt in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. & tamen nō poterit negari quin ſtipulatio habeat aliquid facti. cum de eſſentia ſti-
31 pulationis † requiratur, quòd præcedet interrogatio, & ſubſequatur reſponſio, vt docuit tex. in l. obligamur. §. verbis, ff. de actio. & oblig. & io l. 1.
32 ff. de verb. oblig. & nihilominus fictio † ex æquitate ſtipulationem inducit, vt habetur in d. l. 1. in principio. & in l. 1. C. de rei vxo. act. & in l. his verbis. ff. de adopt. cum ſimilibus. Item ſententia eſt iuris, & tamen habet quaſdam ſolemnitates, in quibus requiritur factum, vt in l. 1. C. de ſentent. ex breui. reci. & eas de æquitate lex fingit, vt in l. cùm quaſi. §. ſi plures. ff. de fideicommiſſ. lib. ius quoque fingit venditionem, & quaſi venditione

ſacta, dat actionem ad pretium, vt in l. alieno. §.
fin.ff. de fideicommiſſ. & venditio eſt facti, vt in l.
conſilio. §. fin. ff. de curat. furio. & etiam iuris, vt in
l. ex hoc iure gentium. ff. de iuſtitia, & iure. vbi
hoc Glo. tetigit, & Doct. plenius. & hæc exempla
ſufficient, etſi quamplurima alia, vbi ſupra Bart.
recenſuerit. Attamen ſciendum, quòd ſupradicta
immediatè putat vera Bart. vbi ſupra, quando il-
lud tantum facti, quod ad illum actum requiritur
non adeſt in veritate. Sed ſi factum eſſet propter
adminiculum iuris, tunc non eſſet nobis opus re-
currere ad fictionem, cum idipſum haberemus,
ſecundum veritatem, quod eſſe veriſſimum elici-
tur ex ſupradictis. Hoc tamen fallit ſi contrarie-
tas, vel iuris alia diſpoſitio ei repugnaret. Addit
vbi ſupra, nu. 35. ipſe Bart. pone quod ciuitas ali-
33 qua ſtatuerit, † quòd nullus poſſit effici ciuis, niſi
de voluntate maioris Cõſilij, ipſe præſens in Con
ſilio recipiatur, vt alij ciues. modò factum eſt po
ſtea ibi ſtatutum, quòd Florentini habeantur pro
ciuibus. Nunquid ergo ſtatuta loquentia de ci-
uibus, habebunt locum in Florentinis? etſi ipſe
Bart. referat aliquos, dicentes, quòd nõ; quia cùm
ipſi Florentini non ſint effecti ciues, non compre-
hendentur in verbis ſtatuti, eo magis, quòd aliud
ſit eſſe ciuem, & aliud haberi pro ciue, vel loco
ciuis. Nihilominus ipſe Bart. ſubdidit hæc præci-
ſa verba in reſponſionẽ præſentis quæſtionis pro-
34 poſitæ, quòd licèt conſtitutio ciuium † iuris ſit,
tamen cum aliquid facti habeat tam de iure com-
muni, vt in l. ciues. ff. de inco. quam etiam de for-
ma dicti ſtatuti, ideo hac diſtinctione vtendum
erit, videlicet: Aut ergo illud factum, quod requi
ritur, non interceſſit, puta, quia non fuerunt præ-
ſentes recepti: & tunc habes neceſſe dicere eos ci
ues ſecundum fictionem, non ſecundum veritatẽ;
Aut illud factum fictum quod requiritur, interceſ-
ſit, tamen in reformatione continetur, quod ha-
beatur pro ciue talis, qui erat præſens in Conſi-
lio, & tunc ſubdiſtinguẽ [illegible]um erit, Aut dicit refor-
matio, quòd habeatur pro ciue, quo ad quædam
tantum, & eſt ciuis ſecundum fictionem, vt in l. 2.
ff. ad Maced. Aut dixit, quòd habeatur pro ciue,
quo ad omnia, & tunc erit ciuis ſecundum verita
tem, prout ex ſupra allatis patet, etſi non nege-
mus (iuxta doctrinam eiuſdem Bart. ibid.) quòd
35 illa verba † [habeatur pro ciue] denotent fictio-
nem, & improprietatem, vt in l. iure ciuili. ff. de
condit. & demonſtr. tamen ſi apponantur in lege,
iuxta id, quod poteſt eſſe verum, ſecundum pro-
prietatem, & veritatẽ, magis dicentur verba pro-
prietatis, & veritatis expreſſiua, quã impropric-
tatis, vel fictionis ſignificatiua, vt ipſemet Bartol.
36 docuit de verbo † [quaſi] in l. fructus. ff. ſoluto ma
trimonio, & hæc dicta pauca de multis, ſecũdum
Bartol. doctrinam de fictionis inductiuæ quiddi-
tate, & qualitate, quibus ferè ad verbum ſe ſub-
ſcripſit Iaſon in dicta l. ſi is, qui pro emptore. co-
lum. 48. nu. 222. & ſeq. ſubdens nu. 224. verſic. per
iſtam not. doctrinam Bart. dicentis, quòd lex di-
ſponens ſuper his, quæ ſunt iuris, etiam per verba
importantia fictionem, dicitur verè facere, & nõ
per fictionem. & recenſuit ibi. verba eadem Bart.
ſupra à me hic relata: ex quibus ipſe Iaſ. nu. 227.
ſubintulit deciſionem difficillimæ quæſtionis. his
verbis, nota diligenter, & perpetuò teneas cordi
37 illud, quod ſingulariter vult Bart. quòd filius † ſpu
rius, vel naturalis, legitimatus ſit verè legitimus,
& non per fictionem, & ſic quòd legitimatio erit
veritas, & non fictio, & addidit Iaſon. Eſt vtiliſ-
ſimum verbum ad ſtatuta loquentia de filijs legi-
timis, quòd veniant legitimati, & frequenter al-
legatur in practica, & ſuper hoc dicto multæ de-
ciſiones in varijs locis dãtur. ſubdidit, quòd hoc
ipſum docuerunt & infraſcripti, videlicet Bald. in
l. nuper. C. de natur. liber. Paul. de Caſtro, & alij
per ipſum ibi citati hoc ipſum, poſtquàm exem-
plificauit multipliciter. nu. 246. verſic. ſed aduer-
38 te in quantum. docuit quòd etiam legitimati † in
nullo differant à legitimis, & naturalibus, quo
ad ſucceſſionem bonorũ allodialium, non autem
quo ad bona feudalia, vt docet tex. in c. naturales,
ſi de feud. fue. controuer. inter dom. & agnat. fallit
hec deciſio. Primò, quia ex hoc poſſet contingere
fieri præiudicium domino feudi. Secundò, quia
non eſt veriſimile Principem concedentẽ Nobile
feudum de tali prole ſenſiſſe, ſecundum Angel. in
quæſt. per eum diſputata, quæ incip. Nobilis qui-
dam genere, in ſecundo dubio. Ant. de Butr. in c.
per venerabilem. ex, qui ſint filij legitimi. Alex. in
cõſ. 25. incip. Circa primum dubium. vol. 1. col. 4.
Secundò fallit in emphiteoſi Eccleſiaſtica, in qua
non ſuccedent huiuſmodi legitimati: quia Eccle-
ſia tales abhorret, cum nõ poſſint haberi ſine pec-
cato mortali, ſecundum Bal. Sal. & alios in l. gene-
raliter. §. cùm autem. C. de inſtit. cum alijs concor
dantijs, quas ibi dedit ibidem ipſemet Iaſon. Ter
tiò fallit, quo ad beneficia Eccleſiaſtica obtinẽda,
præſertim Epiſcopatus, vt in c. cum in cunctis. c.
innotuit. vbi Glo. not. extra de elect. & cap. pen. &
fin. extra de filijs Presbyt. & notanter addidit Iaſ.
vbi ſupra, poſt has tres fallentias, dicens, ſed iſti
ſunt caſus ſpeciales, qui in alijs firmant æquipara-
tionem ſupra factam, vt in l. nam quod liquidè. §.
fin. ff. de penu lega. & c. 2. de cõiug. addidit Iaſ. &
aliam limitationem ibid. nu. 252. verſic. tenendo
iſtam partẽ, ſcilicet quoad bona allodialia. Quod
fallit dicta regula, quando teſtator faceret men-
tionem de filijs legitimè deſcendentibus, tunc le-
gitimati non venirent: quia teſtator reſpexit ad
modum dicendi naturalem, & non ad fictionem
iuris, ſecundum Bal. in l. Gallus. §. ſi eius, in fin. ff.
de liber. & poſthum. ſimiliter, qui moritur cum le
gitimatis non dicetur mori cum legitimè natis,
ſcilicet Bal. in cap. innotuit. col. pen. de elect. & in
addit. ad Specul. titul. de ſucceſ. ab inteſtato. Paul.
de Caſtr. in l. fina. C. de his, qui ven. ætat. impet.
hæc Iaſon, qui ibidem col. 55. nu. 291. verſ. tertiò
principaliter, & vltimò, ſuper id, quod dixerat
39 Bart. quòd ſtatuta † loquentia de ciuibus habeãt
locum in forenſibus receptis in ciues, quos Ra-
phael Cumanus hic appellat, quaſi adoptiuos ci-
ues factos, prout etiam ante eum appellauit Bal.
in l. ciues. de appellat. ipſe (inquam) Iaſon dicit,
quòd Bar. vbi ſupra concluſit, ꝙ ſi ſunt recepti, ſer
uata forma ſtatuti, vel reformationis, quod tunc
erunt ciues, ſecundum veritatem, quando ſtatu-
tum, vel reformatio dicerent, quod habeãtur pro
ciuibus, quo ad omnia: quia conſtitutio ciuium
iuris eſt, licet aliquid facti habeat: ergo ſtatutum
diſponens ſuper his, quæ ſunt iuris, dicitur verè
facere, & non per fictionem, prout ipſemet Iaſon
confirmauerat ſupra: & addidit, ꝙ nec prædictis
obſtat, quod ſtatutum dicat, quod habeantur pro
ciuibus, quæ verba denotant fictionem, vt in l. iu-
re ciuili. ff. de cõdit. & demon. & volens hanc Bar.
doctrinam

doctrinam Iaſon vbi ſupra, num. 293. confirmare,
dixit idipſum docuiſſe Io. de Imo. in l. 1. §. lex fal-
cidia, ff. ad leg. falcid. Ant. de But. in cap. ex parte,
not. 2. per illum tex. extra de ſponſal. & quòd la-
tiùs idipſum docuit Bart. ipſe in conſil. 62. incip.
Punctus talis eſt, quidam eſt effectus ciuis, &c. aſ-
40 ſerendo, quod aliquem eſſe ciuem † non eſt actus
naturalis, ſed ciuilis, quod patet primò ex nomi-
ne ipſo: quia ciuis. Secundò, quia de iure natura-
li non erat ciuitas, & naſcendo non naſcebatur ci
uis. Tertiò, item conſtitutio iuris ciuilis, ciuem fa
cit aliquem, vel propter originem, vel propter di
gnitatem, vel propter adoptionem, vt in l. ciues,
C. de incol. lib. 10. vnde non erit dicendum, quòd
quidam ſint ciues naturaliter, & quidam ciuili-
ter. cum imò omnes ſint ciues ciuiliter. Aliqui ta-
men propter naturalem originem. Alij propter ali
quam aliam cauſam. Vnde ſi ciuitas faciat ſtatu-
tum, quòd quicunq; ibi domum habeat, ſit ciuis;
verè erit, vt in l. edificia; & ibi not. & in l. Prouin-
ciales, ff. de verb. ſignif. & in l. in vrbe Romana, ff.
41 de ſtatu hominum; & verè ac propriè ciuis † eſt
quicunq; recipitur, vt munera ſubeat, vt in l. 1. in
principio, verſic. & propriè quidem, ff. ad muni-
cip. vnde tractandus erit vt ciuis illius ciuitatis,
quæ eum ciuem fecit. hæc ibi Bart. dicit Iaſon, &
quod nihil melius ad propoſitum poſſet reduci,
Idem docuit Bal. in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt.
ſequens Bar. vbi ſupra, aſſerens, quòd contrarium
aſſerentes dicunt falſum: cùm non ſint ciues ficti,
42 ſed veri. quia quotiens lex † poteſt introducere
per veritatem, intelligitur introducere verè, & nõ
fictè: cum ciuilitas prædicatur de multis ſpecie-
bus, & non ſolùm de ciuilitate contracta per ori
ginem in aliqua ciuitate, vt etiam docuit Bald. in
l. 2. C. de iur. aur. annu. quem vbi ſupra Iaſon cita-
uit, num. 297. & ſequutus fuit Etiã cum hac dicti:
Bal. in l. cùm ex oratione. per illum tex. ff. de excu
ſat. tuto. vbi docuit, quòd eo ipſo, quòd comitati-
43 ui † ſunt ad ciuilitatem recepti: in pœnis, & in
omnibus debent tractari vt veri ciues: quod ipſe
Bal. rursũ confirmauit in l. in vrbe, ff. de ſtatu hom.
qui Bal. in l. ſi non ſpeciali, col. pen. C. de teſtam. di
cit, quòd nomina patriæ, & ciuis non ſunt ſimilia,
quia nomen ciuis, & patriæ circa hoc nihil diſ-
fert, vt docet Iaſon vbi ſupra, nume. 304. id ipſum
probans per tex. in l. 3. C. de natu. liber. & ibi do-
cuerunt Barto. & ipſemet Bal. qui Bal. in l. omnes,
colum. antepen. ff. de iuſt. & iure, vbi per l. quidã
cum filium, ff. de verb. oblig. & in l. cùm ex oratio-
ne, ff. de excuſat. tuto. vbi multipliciter probat, q
ſi ſtatuto caueatur, quòd nullus niſi originarius
44 ciuis poſſit eſſe de prioribus, † ſi quis eſt receptus
ab omnibus in ciuem, cum clauſula, quòd habea-
tur ab omnibus quo ad omnia vt ciuis, hic verè
erit ciuis, & non fictè. Idem docuit Salyc. in l. ſiue
poſſideris, colum. 3. C. de proba. Inſuper ad hoc ip
ſum probandum Iaſon vbi ſupra, num. 309. affert
textum in l. adoptiuum, §. patronum, ff. de in ius
vocan. per quem probatur, quod paria ſint habe-
45 ri † pro patrono, & eſſe patronum. Idem docuit
Bal. in l. ſiue poſſideris, col. 2. num. 3. verſ. ſecundo
quarto, C. de probat. & reddẽdo rationem huiuſ-
modi ſentẽtiæ his præciſis vtitur verbis videlicet:
46 Quia ſtatuta † extenduntur ad caſum priuilegia-
tum, ideſt, qui eſt idem caſus ex priuilegio: Nam
priuilegium æquipollet naturæ. hoc not. Io. And.
in cap. fin. de conſuetu. lib. 6. ſecus ſi iſte caſus fin-
gitur idẽ caſus id ex odio, vt in l. Statius, §. cor. ff.
de iure fiſci, Nam ad alium caſum non extendi-
tur ſtatutum, vt in l. ex ea parte, §. in inſulam. ff. de
verborum oblig. & huic ſententiæ (inquit Bald.)
non obſtat tex. in l. 3. §. hęc verba, ff. de negot. geſt.
quia ibi erat fictio abſque priuilegio repræſenta-
tionis eiuſdem effectus. ſecus quando coniuncta
eſt cum priuilegio. Hæc Bald. hanc tamen veriſſi-
mam concluſionem Pau. de Caſt. in l. adoptiuum
patrem, §. patronum. inquit, num. 1. ff. de in jus vo
cando, ſequens Ang. Aret. videtur limitare, quan-
do dicta priuilegia continent honeſtatem, & non
ſunt contra ius, vel tenderent in præiudicium al-
terius, quia aliud eſt eſſe ciuis, & aliud haberi pro
ciue, vt in l. ſi maritus, §. lege Iulia, ff. de adult. Ia-
ſon autem hanc Pauli, & Aug. Aret. limit. quã pro-
bat veram etiam auctoritate Bal. in l. omnes, vbi
ſupra relataui per me, & rurſum Bald. in l. inge-
nui, C. de ingen. manumiſ. Bar. in dicto §. lege Iu-
lia limitat. ſecundum ſupra Bald. & Bart. locis ſu-
pra citatis, primò dicendo non eſſe verum quan-
do quis quoad omnia fuiſſet receptus pro ciue.
verum, quando quo ad aliqua ſolùm. Secundò,
quando ſi in ſtatuto diceretur, quòd habeantur,
& ſint ciues. quoniam etiam tunc propter illam
geminationem omnia diſpoſita in veris ciuibus
haberent locum in iſtis, ſecundũ Bal. in proœmio,
ff. in fi. princ. per tex. in l. 1. §. fi. ff. quod quiſq; iur.
vbi idem Iaſon repetijt. Idem docuit Alexan. in l.
adoptiuum, §. patronum, nu. 1. ff. de in ius vocan-
do, qui repudiata ſententia Angeli relata à Paulo
vbi ſupra, adhærendo ſententiæ Bar. & Bal. vbi ſu-
pra, addit, quòd idem docuerit Salyc. in l. ciues,
C. de appell. & rurſus Bald. in l. in Vrbe, ff. de ſtatu
hom. & in l. ſi non ſpeciali, C. de teſtamentis, & in
l. cùm extra orationes, ff. de excuſat. tut. & in l. 2.
C. de iu. aureo. annul. & in Auctentlea. Et ideo om
nino. in col. 6. C. ne vx. pro mar. & in l. pignus, col.
6. C. de pignor. act. & in l. ingenui, C. de ingen. &
in l. cùm in adoptiuis, §. quæ in filio, C. de adopti.
& in l. filius, ff. ſi cer. pet. & in cap. licet, extra de
elect. & in l. 1. C. ad l. Vrſcel. Ant. de Butr. in cap. ſi
ex parte. in princ. extra de ſponſal. & Petr. de An-
cha. in capi. Canonum ſtatuta, verſ. ſecundo pone,
ſtatuto cauetur, extra de conſtitut. ſcias, quod pro
veritate huius ſententiæ ſummopere deſeruit do
ctrina Alex. in l. ſed ſi hoc, §. patronum, nu. 6. verſi.
ſed contra, ff. de in ius vocan. vbi volens probare,
47 quod legitimatus † ab Imperatore non eſt dicen
dus fictè legitimus, prout dixerat Pau. de Caſtro
ibidem, ſed verus legitimus: dicit, quod ex hoc
comprobetur, quia legitimatus ex Imperatore nõ
ſolum fuit legitimatus quo ad aliqua ſpecialia,
ſed quo ad omnia, quæ legitimè poſſet facere le-
gitimus, & naturalis, vt docuit gl. fi. in cap. 1. diſt.
101. & glo. in c. ſi officio, diſt. 59. omnes Doct. in
cap. per venerabilem per illum tex. extra qui filij
ſint legitimi. Cyn. in authen. ex complexu, C. de
inceſtuoſis nupt. Archid. in capit. quidem, 35. q. 7.
Bar. in l. qui in prouincia. ff. de ritu nupt. cum ſi-
mil. Addit Alexan. ibi, quod inde elicitur veritas
noſtræ aſſertionis. quoniam ſi vera eſſet illa ſentẽ
tia Pauli, ſequeretur, quòd nunquam in ſtatutis lo
quentibus de filijs legitimis, & naturalibus com-
prahenderetur legitimatus ab Imperatore, quaſi
non dicatur verè legitimatus: cum tamen textus
apertiſſimus doceat in cõtrarium in Aucten. qui-
bus mo. na. effi. ſui. in §. reliqui, & in §. illud, in fi.
nam

nam in dicto §.reliqui.hæc habétur,videlicet:[Re
liqui igitur ſunt modi, qui à nobis inuenti ſunt,
quos percurrimus: legitimum ius præbētes eius,
qui erant primitus naturales, circa quorum ſuc-
ceſſionem non laborauimus: ſemel enim eos effi-
cientes legitimos, damus habere etiam ſucceſſio-
nes illas, quas habent ij, qui ab initio legitimi
ſunt.]hæc ibi.Et in dicto §.illud.verſ. fit igitur li-
centia patri in prædictis caſibus matrem in prio-
rem ſchemate relinquéri. Imperio præces offerre
hoc declarantes,quia vult naturales ſuos filios re
ſtituere naturæ, & antiquę ingenuitati,& iuri le-
gitimo,vt ſub poteſtate eius conſiſtant, nihil à le
gitimis filijs differentes, quo facto, ex hoc filios
frui huiuſmodi adiutorio.Vnà namque hoc modo
omnes huiuſmodi naturæ digreſſiones, & opinio
nes in ijs, qui legitimos non habent filios cura-
mus]hæc ibi.Ex quorum §§.verbis, Alex.vbi ſupra
elicit,quòd filij legitimati ſuccedant in omnibus,
& per omnia,quemadmodum ſuccedunt filij le-
gitimi,& naturales. Vnde ſic videtur,quòd com-
præhendi debeant in dictis ſtatutis, cùm cenſea-
tur iſta extenſio paſſiua,quæ locum habet in ſtatu
tis etiam in caſu ficto,vt declarant omnes Docto-
res infra citandi latiſſimè in probationem conclu
ſionum afferendarum: & probatur quoq; per text.
in l.1.§.lex falcidia,ff.ad leg.falcid. Ergo ſiue di-
xerimus, quòd filius taliter legitimatus ſit verè le
gitimus,vt docuit Bal.in l.nuper,C.de natur. lib.
& Bar.in l.is qui pro emptore,colum.19. verſ. itē
quæro circa prædicta, vtrum iſta fictio fingat cir
ca ea,quæ ſunt meri iuris, ff. de vſucap.ſiue dica-
mus (inquit Alex.vbi ſupra) quòd ſit fictè legiti-
mus,videtur compræhendi in dicto ſtatuto,hæc
omnia ex Alex.cui ſententiæ videntur deſeruire,
quæ ſupra attulimus,referendo communem Do-
ctorum ſentētiam dicentium, verè effectum ciuē
eū, qui quo ad omnia fuerat receptus pro ciue ali
cuius ciuitatis. & in tali ſenſu nulla erit contro-
uerſia inter ſupradictos Doctores.

Digeſtum ſermonem de quidditate,& qualita-
te primę ſpeciei fictionis iuris,ſcilicet inductiuę,
48 ſubſequitur diſcuſſio de priuatiua fictione,†cùm
ſit & ipſa ſecunda ſpecies fictionis: fictio ergo pri
uatiua (vt docuit Barto. in l.ſi is, qui pro empto-
re,colum.13,num. 37. verſ. Quartò principaliter,
ff.de vſucap.) conſiſtit in re certa exiſtenti poſſibi
li non exiſtere pro non exiſtente à iure facta aſſum
ptio.Diximus [in re certa exiſtenti]ad differen-
tiam fictionis inductiuæ, quæ requirit rem non
exiſtere:vt latius fuit ſupra probatum. Item quo-
49 niam qui ponit priuationem, †ponit habitum,vt
in l.decem,ff.de verb.oblig.& in l.nam etſi.verſic.
poſt defectum,ff.de iniuſt.teſtam. Item quia ſi ve
rè res nō eſſet,tunc eſſet veritas, non fictio. Dixi-
mus [pro non exiſtente]ad differentiam fictionis
tranſlatiuæ,quæ fingit rem,quæ eſt,alio modo eſ-
ſe,quàm ſit:reliqua verò verba iſtius definitionis
recipiunt eandem interpretationem, quam ſu-
pra retulimus tradēdo definitionem generalis fi-
50 ctionis. Et hæc priuatiua fictio †ſuadēte æquita-
te fingit omnia ea,quæ ſunt meri facti: cum fingat
eum mortuum,qui eſt in monaſterio,& ſolemni-
ter profeſſus fuit tria vota in aliqua ex religioni-
bus approbatis à ſancta Apoſtolica ſede Roma-
na: etſi dictus Monacus poſt profeſſionem adhuc
verè viuat,vt docet tex.in l.Deo nobis, C.de epi-
ſcopis,& clericis,& hoc ſtatutum fuit à iure, ne à
diuinis propter ſecularia aduocetur.Fingit dam-
natum in metallum, & deportatum eſſe mor-
tuos,licet verè viuāt,vt in l.1.§.pen.ff.de bo.poſſ.
contra tabul.& in l.actio.§.publicatione,ff.pro ſo-
cio, cum ſimil. & in qualibet parte iuris,quoties
verè viuentem lex habet pro mortuo,vt in l.ante-
penul.ff.de reg.iur.Item ius eum,qui eſt iam con-
ceptus,& natus, fingit non cōceptum nec natum,
vt in l.Titius,§.Lucius cum ibi not ff.de verb.ſig.
& in l.ſi quis prægnantem,cum ibi not.ff.de regu.
iur.Nec obſtare poterit huic aſſertioni veriſſimę,
quòd id,quod factum eſt,nulla iuris conſtitutio-
ne poſſit fieri infectum: nam verè nunquam pote-
rit fieri infectum: etſi poſſit fieri, quod habeatur
pro non facto,& ſic fictè prout docuit Bart.vbi ſu
pra,nume.39.citans ad hoc ipſum glo. in l. verum
eſt,ff.de re iudic.Idem docuit Iaſon in dicta l.ſi is
qui pro emptore,num.309. verſi. Circa fictionem
priuatiuam: ſe ſubſcribens per omnia ſupradictæ
Bartol.doctrinæ. Idem breuius repetijt Bart. in l.
ſi vnus,§.pactus,nume.23.ff.de pactis. his præciſis
verbis vtens,videlicet: Nota ex iſto §.quòd fictio
51 † priuatiua,quæ fingit non eſſe illud,quod eſt,non
habet locum in his,quæ ſunt iuris regulariter, vt
hic; quia ius tollit verè non fictè,vt hic:ſed habet
locum in his,quæ ſunt facti, vt hic: quia factum,
quod non poteſt tolli verè,tollitur per fictionem.

Expeditis his, quæ notanda fuerant de fictio-
ne inductiua,& priuatiua: nonnulla erunt ſubne-
ctenda de fictione tranſlatiua,ſeu extenſiua: ſcien
dum ergo, quod fictio tranſlatiua ſiue extenſiua
tali pacto definitur à Barto. in l. ſi is qui pro em-
ptore,colum.14.num.43.verſ. Quintò principali-
52 ter.ff.de vſucap. quod huiuſmodi fictio †eſt in re
certa vno modo exiſtenti pro exiſtenti, alio mo-
do poſſibili a iure facta aſſumptio. Huius defini-
tionis verba cùm ſint clara, & teſte ipſomet Bart.
vbi ſupra, nulla indigeant expoſitione:nec & nos
elaborabimus circa illam. cùm ex allatis huc uſq;
pro declaratione præcedentium duarum diffini-
tionum,fictionum ſcilicet inductiuæ,& priuatiuę
idipſum eliciatur. Nihilominus ſummopere ani-
53 maduertendum putamus hanc tranſlatiuam,† ſeu
extēſiuam fictionem,vt plurimum circa quattuor
verſari, vt docuit Barto.vbi ſupra. Quoniam,quā-
doque rem,ſeu actum transfert,ſeu extendit ſecū
dum fictionem de vno tempore ad aliud tempus.
quandoque de vna perſona ad aliam perſonam:
quandoque de vna re ad aliam rem: quandoq; de
vno loco ad alium locum,de quibus omnibus ſi-
gillatim erit dicendum paulò poſt,ſuper quib.fin-
gat. Item cùm hæc ſpecies fictionis requirat duo
extrema habilia, vt dictum fuit, & docuit etiam
Pau.de Caſtro in l.ſi o.n.. m.2.ff.commun.prædio-
rum, ſuper qualibet habemus videre materiā ex-
tremorum:cùm cognitio iſtorum ſummopere de-
ſeruiat intelligentiæ pleniori afferendorum ad
deciſionem præſentis noſtræ quæſtionis de exten-
ſione legum de caſu vero ad caſum fictum:Scien-
54 dum ergo, quod lex †poteſt fingere de tempore
ad tempus ſuper his,quę ſunt meri facti,ſuadente
tamen hoc ipſum æquitate propter iuris miniſte
rium,vel effectum. Exēplum,vt puta,aliquem re-
trò mortuum vt in fictione Cornelia retrò fuiſſe
in ciuitate, iure poſtliminij. Retrò pecuniam eſſe
ſolutam,vt in l.ſolutionem,ff.de ſolut. Retrò occi
ſum,qui hodie moritur,vt in l.huic ſcripturæ, §.
penult.& in l.ait lex,ff.ad leg.Aquil.Retrò damnū
datum,

datum, quod hodie quis patitur, vt in l. damni, §.
Sabini, ff. de damno infecto, & ſimilia. & non ſo-
lum poteſt fingere ſuper his, quæ ſunt meri fa-
cti, verum etiam ſuper his, quæ ſunt meri iuris. Vt
quem retrò fuiſſe in poteſtate, vt in §. ſi ab hoſti-
bus. inſtitu. quib. mo. ius pa. po. ſol. Item retrò infa
mem fuiſſe, vt in l. furti, §. 1. ff. de his, qui not. in-
fa. & hoc ideo, quia (vt docuit Bar. vbi ſupra, nu.
45.) ius non poteſt facere ſecundum veritatem,
vt fuerit, quod non fuit. Idem dicetur in omnibus
iuribus hæreditarijs, quæ competunt hæredi adi-
ta hæreditate. vt in l. cùm hæredes in principio, &
finguntur comperijſſe à die mortis, vt in l. hæres
quandoque, ff. de acquir. hæredit. & ſic de ſingulis
enarratis per Barto. vbi ſupra, idem in dominio
rei puræ legatæ, quæ verè eſt legatarij à die aditę
hæreditatis: fictè fingitur retrò à die mortis, vt in
l. à Titio. in fine. ff. de furtis. Item fingit in his quæ
ſunt iuris, & facti: vt contingit in contractibus ce
lebratis ſub conditione, vt in l. neceſſario, §. quod
ſi pendente, ff. de peri. & commod. rei vendi. Plura
alia exempla, vt docuit Bart. ibidem, poſſunt col
ligi, ex l. qui res, §. fin. in fine, §. & ex eo, quod ibi
not. ff. de ſolu. Limitanda ſunt autem ſupradicta ſe
cundum eundem Bar. vbi ſupra, dicendo illa obti
nere ſolum in conditione caſuali, non autem in cõ
ditione poteſtatiua: quia tunc exiſtẽte conditio-
ne non trahitur retrò: cùm inde deficeret æquitas
eo quòd in ſua poteſtate ante implere non potuit.
Item obtinere in contractibus conditionalibus,
ſecus in legatis conditionalibus, nam adueniente
conditione legatum nõ trahitur retrò ad tempus
mortis, vel aditæ hæreditatis: caſus eſt in l. ſi ma-
ter, §. eandem, ff. de except. rei iudicatæ, & in l. 1.
§. ſerui appellatione, ff. ad Syllan. In contractibus
vero retrò trahitur quoad omnia, quæ habuiſſet,
ſi contractus fuiſſet purè celebratus, & ſic quo ad
commoda & incõmoda, vt in dicta l. neceſſario,
§. quod ſi pendente. Quo ad dominium verò retrò
non trahitur in contractibus. quia ſi contractus
fuiſſet celebratus purè, hic ex ſolo contractu non
habuiſſet dominium ſine traditione poſſeſſionis
corporalis, ſecundum Petrum. Idem Iaſon docuit
in dicta l. ſi is qui pro emptore, num. 314. quod &
ipſemet Iaſon repetijt ibidem, nume. 317. Sed in
legatis habuiſſet ſtatim dominium à die mortis,
vel aditæ hæreditatis: & tamen adueniente con-
ditione non trahitur retrò quo ad dominium, vt
in l. Sempronius Attalus, ff. de vſufru. legat. Item
nec quo ad vſumfructum trahitur retrò, vt in l. mu
lier, §. alia, ff. ad Trebell. plenè not. in l. in fideicom
miſſ. ff. eo. tit. Patet ergo, quod in legatis retrò nõ
trahatur. Ratio autem differentiæ eſt, propter vo-
luntatem teſtatoris, vt dicto §. alia, ſed hoc fallit
fauore hæredis, quo ad falcidiam, vt in l. in ratio-
ne, §. 1. ff. ad leg. falcid. & hæc ſatis ſint pauca de
multis, quæ recenſuit Barto. vbi ſupra. Attamen
animaduertendum, quòd ad hanc veritatem fa-
ciunt, quæ ſupra notauimus ex Barto. quando lo-
quuti fuimus de inductiua fictione, idem de lega-
tis confirmauit Iaſon vbi ſupra, num. 315. limitan
do tamen, dicendo habere tantùm locum quan-
do agitur de commodo rei legatæ, & eius acqui-
ſitionis. nam tunc non trahitur retrò bene tamen
trahetur retrò quo ad ſcindendam alienationem
medio tempore per heredem factam. tex. eſt, qui
ita loquitur in l. fin. §. ſi autem ſub conditione, &
ibi Barto. in penul. oppoſ. C. commu. de leg. Cùm
vero ius fingere dicatur de vna perſona ad aliam
perſonam: diſtinguendum erit, dico, quod ius
55 † fingit ex neceſſitate ſuper his, quæ ſunt meri fa-
cti. Nam impoſſibile eſt, quòd factum vnius ſit
factum alterius. Imò quod plus eſt, factum vnius
hominis diuerſo tempore non eſt idem, vt in l. ſi
non ſortem, §. libertus, ff. de condit. indeb. & ideo
56 qui per alium facit † ipſe facere videtur iuris in-
terpretatione, ſeu fictione, vt in l. 1. §. deceſſiſſe, ff.
de vi, & vi armata, & quod dicitur in l. nemo, ff.
de duobus reis. & per Dynum in cap. qui facit per
alium, de reg. iur. in 6. In his verò, quæ conſiſtunt
in mero iure, vel in iure & facto, maxima differen
tia eſt inter nuncium, & procuratorem: ſi refera-
mus nos ad ius. & loquendo primò de nuncio is
qui per nuncium facit, verè ipſe facit. Caſus in l.
1. §. omnia, C. de veter. iure enucle. & in l. pater. in
fine, ff. de manu. vindicta, vt latius vbi ſupra, num.
57. exemplificat Barto. quam ſententiam ſequitur
Iaſon in dicta l. is, qui pro emptore, num. 348. ver.
concluſio prima. addens idem docuiſſe Bald. in l.
vnica, colum. 18. C. de confeſſis, quem formaliter
refert, & ſequitur Alex. in l. qui Romæ, §. Callima-
chus, colum. 3. ff. de verb. oblig. & ratio eſt: quia
nuncius dicitur eſſe via, & organũ Domini mit-
tentis eum: cùm ipſe deferat voluntatem Domi-
ni, quòd fieri poſſet etiam cum organo inanima-
to, puta, cornu, vel tuba: ſi contrahentes per hunc
modum ſe intelligerent. ſi verò loquamur de per-
ſona procuratoris, & tunc erit diſtinctione hac
vtendum: aut res de quibus agitur, conſiſtunt, &
acquiruntur per actum naturalem, vt dominium,
& poſſeſſio: aut conſiſtunt, & acquiruntur per actũ
ciuilem. Primò caſu nulla erit differentia inter
procuratorem. & nuncium, cùm ambo ſint ſimpli
ces miniſtri, ſeu præſtant nudum miniſterium.
Caſus eſt in l. quod meo, §. procurator. ff. de acq.
poſſ. vbi vide omnino Iaſ. circa quæſt. hic poſitã,
vbi de mandante. quòd & latiùs, vbi ſup. probat
Bartol. verſic. ſecundo caſu, tunc quia in perſona
procuratoris principaliter fundatur, cum verba in
ſua perſona concipiat, & de eo in Dominum tran
ſeat, vel per ceſſionẽ, vel vtiliter ex æquitate; ideo
oportet hic dici (vt docet Barto. vbi ſupra,) quod
Dominus facere videtur ex fictione, ſeu interpre-
tatione: quod plenè notatur in l. multũ, C. ſi quis
alteri, vel ſibi, & plenè probat tex. in l. ſi pater, ff.
de his, quæ in fraudem credit. Addiditque prædi-
ctis Bar. vbi ſupra, quod quæ ſupra attulimus ſint
notabilia ad multa. Et primò ad quæſtionem vul-
garem, vtrum ille qui fieri fecit per alium punia-
tur ex verbis ſtatuti, ſicut ſi ipſe feciſſet. & reſpon-
dit ipſe his præciſis verbis vtens, videlicet: Tu ve-
ro dic breuiter. Aut verba ſtatuti ſunt ſcripta in
rem: vt quia dicit ſtatutum. Pro homicidio, pro
tali vulnere, pro tali pacto, quis ſic puniatur, &
tunc mandans etiam ex verbis tenetur. Caſus eſt,
in l. hæc verba, ff. ad leg. Iul. de adult. & in l. ſi ſer-
uum, §. prætor ait, ff. de acquir. hęredit. Aut verba
ſunt ſcripta in perſona. puta ſi quis occiderit, vel
ſi quis tale quid fecerit, vel homicida, & ſimilia,
& tunc ille, qui fecit homicidium eſt propriè ho-
micida, vt in l. ita vulneratus, in princip. ff. ad leg.
Aquil. ſed ſecundum interpretationem, & fictio-
nem dicetur feciſſe, vt ex prędictis patet: & ſic ſe-
cundum verba non comprehenditur in ſtatuto.
pro hac diſtinctione facit tex. in l. aut qui aliter,
§. pen. & fin. ff. quod vi, aut clam, vbi hanc diſtin-

ctionem

ctionem dicta lex approbat, ſecundum Barto. vbi
ſup. Circa verò materiam extremorum concluden
do Barto. his præciſis verbis vtitur, vbi ſup. videli
cet Dico ergo, quod in perſona, quæ facit, & ſic
in extremo à quo ſufficit habilitas facti, licèt non
ſit habilitas, vel capacitas iuris. hoc probatur in
l. 1. §. cæterum, ff. de acquir. poſſ. de extremo au-
tem, ad quod, ideſt de perſona, quæ facere vide-
tur; dico, quod requiritur habilitas iuris, & facti:
oportet enim, quòd ipſe per ſe poſſit facere illud,
quod alio faciente, ipſe facere videtur, ſecundum
regulam, in l. Labeo. §. 1. ff. de vſucap. & in l. neque
per ſe. C. de hæredi. inſtitu. & hoc regulariter ve-
rum eſt, etſi in aliquibus caſibus fallat, vt latiſſimè
ipſemet Barto. notauit in l. is, qui opem, ff. de fur-
tis. quod ſequutus fuit Dynus in cap. quod alicui
non licet, de reg. iu. in 6. Idem docuit Iaſon in di-
cta l. ſi is, qui pro emptore, colum. 3. num. 8. verſic.
quia ad hoc vt fictio. ſed latiùs, ac melius ibidem
colum. 26. à nume. 105. vſque ad num. 155. Ipſe er-
go Iaſon vbi ſup. poſt multa in num. 119. verſi. ſed
aduerte. concludens circa extremum ad quod, his
præciſis verbis vtitur, videlicet: In extremo ad
quod ſufficit habilitas in potentia, ſed non in eſ-
ſentia, ſecus in extremo à quo. vbi non ſufficit eſſe
habile in potentia, ſed non in eſſentia, ſecundum
Barto. vbi ſupra, dum tractauit de fictione indu-
ctiua. (Adde, quòd nos ſupra ipſamet Barto. verba
retulimus, qui Iaſon ibidem, num. 121. verſic. iſta
concluſio Barto. dictam regulam, ſeu theoricam)
reducens ad practicam, dixit illam facere ad deci
57 ſionem not. quæſtionis. Aliquis ex cõcubina † pro-
creauit ſibi filium naturalem: iſte filius naturalis
deceſſit ſuperſtitibus ex ſe filijs legitimis, & natu-
ralibus; deinde Auus concubinam duxit in vxorẽ,
concubinam illam, ex qua habuerat dictum filiũ
naturalem iam mortuum poſt generatos dictos
filios legitimos, & naturales: Quæritur modò an
dicti filij legitimi, & naturales dicti filij mortui
ante contractum matrimonium inter eius patrem
auum dictorum filiorum, & matrem, quæ fuerat
concubina ſui patris, per dictum ſubſequens ma-
trimonium Aui poſt mortem eorum patris dican
tur legitimati: adeo, quod ipſi nepotes ſuccedãt
Auo ab inteſtato in ipſius bonis, ac ſi eſſent nati
ex filio legitimo, & naturali? Reſpõdetur, quòd di
cti nepotes, cùm ſint nati ea infecta radice, auo
ſuo ab inteſtato ſuccedere non poterunt. text. eſt
apertiſſimus, & ad verbum, ac aureis characteri-
bus deſcribendus, in l. 1. de naturalibus liberis, &
idem docuerunt cateruatim Doctores, inter quos
etiam idipſum repetierunt infraſcripti, alibi vi-
delicet Guil. de Cun. Bald. & Alber. de Roſat. in l.
benignius, ff. de legibus, qui ad hoc ipſum proban
dum adducunt optimum text. in l. qui libertinus,
§. poſthumus, ff. de oper. liber. Idem docuit Anto.
de Butr. in cap. per venerabilem, colum. 20. extra
qui filij ſint legit. Pau. de Caſt. in l. in ambigua, ff.
de legibus, & in l. 1. §. cæterum, ff. de acquir. poſſ.
per illum textum, per quem notat; quòd inhabili-
tas medij impediat tranſitum, qui debet fieri de
filio naturali ad nepotes, cùm filius naturalis iam
eſſet mortuus. Idem latius tenet Alex. in l. Gallus,
§. ſi eius, colum. penul. & vlt. ff. de liber. & poſthu.
vbi dicit hanc decisionem Guliel. de Cuneo ſe
non reperiſſe ab aliquibus fuiſſe reprehenſam:
hoc ipſum nouiſſimus omnium, & ipſe Iaſon latiſ
ſimè confirmauit, vbi ſupra aſſerens, quod pro hac
deciſione benefaciat Bartol. in eadem l. ſi is, qui
pro emptore, loco ſupraſcripto, & Docto. dicen-
tes, quòd requiratur habilitas extremi, ad quod:
& quòd deciſio propoſitæ quæſtionis fuerit opti-
ma, probauit Iaſon ibidem his præciſis verbis:
quia (inquit) ſubſequens matrimonium contra-
ctum cum concubina, bene faceret filium (ſi viue
ret) legitimum cenſeri, & naturalem: & tunc ne-
potes ex eo efficerentur legitimi ipſi Auo, iuxta
text. in l. nuper, & in l. cùm quis, C. de natural. &
in cap. tanta, extra qui filij ſint legit. ſed quia fi-
lius eſt mortuus: impoſſibile erit fingi eum legiti
mari propter inhabilitatem extremi: quia iſta fi-
ctio requirit perſonam filij: ergo habilitas nepo-
tum quæ reſultabat ex legitimatione filij non po-
58 teſt induci prædefuncto filio: quia amotio † me-
dij directiui in finem impedit effectum extremi.
argumen. in l. huic ſcripturæ, ff. ad leg. Aquil. & ad
hoc probandum adducitur à Doctoribus opti-
mus textus. in l. qui libertinus, §. poſthumus, ff. de
oper. liber. Idem docuit Paul. de Caſt. in l. ſi is qui
pro emptore, in princip. colum. 2. num. 4. verſic. &
hoc ſequitur, ff. de vſucap. his præciſis verbis, vi-
59 delicet: Quia ad hoc vt fictio † locum habeat, &
retrò trahatur, requiritur habilitas duorum extre-
morũ, ſcilicet extremi à quo, & extremi ad quod.
Vnde quantum ad hoc, vt fingatur ſemper fuiſſe li
beri poſſeſſionem; ideo procedit fictio: quia ho-
die cum reuertitur liber repetitur: & illud eſt ex-
tremum à quo tempore quo fuit captus, erat li-
ber, & hoc extremum, ad quod trahitur: meritò
iſta extrema coniunguntur: vt videatur ſemper
fuiſſe liber; ideo procedit fictio. hæc ille, inter
alia. Circa vero extremum à quo ipſemet Iaſon,
vbi ſup. nume. 128. & deinceps poſt plurimorum
Doctorum ſententias, & oppoſitiones recenſitas
concludendo in nume. 153. in verſ. per iſta appa-
ret: his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Per iſta
apparet diſputatiuè poſſe teneri contra Bartol. &
Docto. quòd in fictione tranſlatiua etiam in ex-
tremo, à quo non requiratur habilitas. Tenendo
tamen communem opinionem, à qua non eſt di-
ſcedendum, eam ex prædictis limita duobus mo-
dis. Primò, vt procedat in fictione affirmatiua,
60 † quæ retro fingit aliquid eſſe, & tunc requiritur
aliquid habile; & non poteſt fingi ſuper eo, quod
non eſt: ſecus in fictione negatiua, in qua fingitur
aliquid retrò non eſſe. Secundò not. limita, vt pro
cedat in fictione inductiua, quæ aliquid de nouo
inducit: ſecus in fictione declaratoria, quæ trahi-
tur retrò, licèt extrema nõ ſint habilia. hæc Iaſon,
vbi ſupra.

Sequitur, an fictio poſſit pluſquam veritas: in
quo, etſi variè videatur Doctores docuiſſe de pro-
poſita quæſtione; tamen Bart. de qua ipſa loquens
in l. eius qui. num. 5. ff. ſi cert. pet. his præciſis ver-
60 bis bis vſus fuit, videlicet: Quandoque † ſecundum
veritatem aliquis non poteſt induci propter defe-
ctum materiæ, ex qua, vel in qua aliquid agitur, &
tunc procedit argum. quod fictio non poſſit pluſ-
quam veritas, vt in l. ſi pater familias, in fi. ff. de
adoptio. & in l. eum qui ita, §. fin. ff. de verb. oblig.
& l. quoties. de nouat. Quandoque non poteſt in-
duci ſecundum veritatem propter defectum ſcien
tiæ ex parte agentis, & tunc poteſt induci ſecun-
dum fictionem. Ratio, quia lex ſemper certa, &
nunquam ignorat, vt in l. cùm ad præſens. cum l.
ſi quãdo, ff. ſi cer. pet. & in l. cùm quidam, §. quod
dici-

dicitur circa finem.ff.de acquir.hæredit. qui text.
optime probat. Henricus verò Boich de eadem
quæſtione verbum faciens,in cap. Is qui, colum.
2.num.4.verſic.etſi quæris.tali pacto procedit,di
cens: Aut quæris de fictione iuris,aut de fictione
facti:ſi de fictione iuris,& rurſum diſtingue: Aut
62 quæris de fictione † iuris,& de iure: ideſt vbi ius
nondum præſumit de aliquo; imò ſuper eo cer-
tum ius ſtatuit, vt quia ius abſentem pro negotijs
Eccleſiæ fingit reſidere: & ſic hoc ſtatuit, vt in c.
ex parte tua,extra de cleric.reſid.& in cap.is qui,
extra de ſponſal.& tunc fictio præualet, vt in cap.
ferrum. diſt.50. in tantùm, vt dixit Pau.de Caſt.
in l.ſiue poſſidetis,colum.3.num.6. verſ. fictis ve-
63 rò,C.de probat.quòd fictio † iuris, & de iure non
ſolum non admittat probationem in cõtrarium;
verum etiam nec præiudicabitur ei per confeſſio-
nem partis, vt in caſu l.1.C. de rei vxor. act. vbi
mulier,quæ dedit dotem, fingitur ſtipulata fuiſſe
reſtitutionem eius, licèt re vera non fuerit: & li-
cèt de hoc etiam conſtet per confeſſionem mu-
lieris. Idem ferè ad verbum docuit Panor. in di-
cto cap.Is qui.& in cap.Quanto.de præſumpt Aut
eſt tantum fictio iuris; ſic ait,quod illa, quæ per
annum velata ſteterit,fingatur profeſſa, vt in cap.
64 quod interrogaſti.diſtin.27.& tali ſtatur, † niſi ple
nè probetur contrarium,vt in cap.1.extra de his
quæ vi, met.cauſa fiunt. Si de fictione facti: vt pu-
ta quòd clericus aſſumat habitum laicalem, vt in
cap.Clerici,de vita,& honeſt.cleric, in 6. & tunc
ſemper ſtatur pro veritate, niſi probetur cauſa fi-
ctionis honeſta: quia fictio de natura ſui mala
eſt,ſicut ſimulatio. vt not.in capit.1. extra, quod
metus cau.

65 Amplia,quòd idem operetur fictio † in caſu fi-
cto,quod veritas in caſu vero. vulgata l.qui ad cẽ
tum, ff.locati, & ibi per Doctores, idem docuit
Franc.Cur.in l.3.§.legatis,nu.3.ff.de iudic. & in l.
petens,nu.3. C.de pact.

66 Fictio tamen non habet locum † niſi in caſibus
à iure expreſſis,vt in cap.is,qui. extra de ſponſal.
& in clem.quod circa.de elect. Auctor. deciſ. Ro-
tæ in nouis titu.de ſponſal.deciſ.1.

Cùm aſſoleat hic quoque quæri de differentia
inter fictionem, & præſumptionem. Ne aliquid
ſcitu dignum in hac vtili quæſtione diſcutienda
intactum remaneret, operæpretium duximus de
hac differentia aliqua afferre breuiter. Sciendum
67 ergo erit nobis,quòd fictio † (vt etiam ex huc vſq;
allatis patuit) eſt ſuper eo quod certum eſt eſſe fal
ſum: ſed præſumptio eſt ſuper eo, quod dubium,
& incertum. Vnde dicemus,quòd ſuper certo fin-
gatur,& ſuper incerto præſumatur; prout docuit
Glo.ordinaria in l.vnica,§.Accedit, verſic. præſu-
mitur.C.de rei vendicat.& not.in l.non eſt veriſi-
mile,in princip.ff.quod met.cau.& in cap.is, qui
fidem.extra de ſponſal. Item fictio dicitur vbi lex
figit pedes contra certos terminos veritatis, ſe-
cundum Bald.in l.non ignorat. C. qui accuſ. non
poſſ. Nam reuerſus ab hoſtibus fingitur poſtlimi-
nio nunquam fuiſſe captus, & certum eſt hoc eſſe
falſum: ſimiliter lex Cornelia fingit mortuum
apud hoſtes,fuiſſe mortuum domi,præambula ho
ra,quàm caperetur, & tamen certum eſt, quod hoc
eſt falſum: & ſimilia exempla quàm plurima alia
recenſita à Iaſone in l.ſi is,qui pro emptore,num.
168.verſic.Idem adde,quòd differentia eſt. ff. de
vſucap. Fictio autem denotat improprietatem,vt
docuit text.in l. lege Cornelia, in ver. licèt minus
propriè,ff. ad leg. Cornel.de ſicar.& ibi Bald. ad
hoc not.facit tex.in l.Gallus, §.Videndum, in ver.
per interpretationem,ff.de liber.& poſthum. per
68 quem not.ibi Paul.de Castro, quòd caſus † fictus
non venit ex proprietate verborum,ſed per inter-
pretationem extenſiuam, vt ibi. Hinc eſt (ſubdit
69 ibidem Iaſon.) quòd caſus † fictus non habet lo-
cum in ſtatutis, in quibus verba debẽt propriè ac-
cipi, vt in l.3.§. Hæc verba, cum glo. & ibi notat
Barto.ff.de fonte,late Alex. poſt Imo. in l.1.§.lex
falcidia,colum.4.& duabus ſequentibus, ff. ad l.
Falcid. cum concord.ibi per eum ſignatis.

Examinatis in præcedẽtibus de duabus primis
ſpeciebus fictionis tranſlatiuæ, ſiue extenſiuæ, de
vno tempore ad aliud tempus, & de vna perſona
ad aliam perſonam, meritò ſubſequitur ſermo de
duabus reliquis ſpeciebus ipſius fictionis,ſcilicet
de ea, quæ contingit circa rem vnam ad aliam, &
locum vnum ad alium.Sciendum ergo breuiter, quod
Barto.in l.ſi is,qui pro emptore, colum. antepen.
nume.65,& 66. ff. de vſucap. Circa fictionem de
70 re vna ad aliam † tale exemplum tradidit, dicẽs,
ſi traduntur claues,aliæ res quæ ſunt intus, vel in-
ductæ finguntur traditæ,& hoc prout ad traditio-
nem,quæ facti eſt, te refers; ipſa autem poſſeſſio
prout eſt iuris inſiſtendi rei, verè acquiritur.quod
& probatur per tex. in l.Clauibus,ff.de contrahen.
empt.& in l.2.C.de peric.& commo. rei vend. &
perſimilia iura. De quarta,& vltima ſpecie fictio-
71 nis † tranſlatiuæ, ſeu extenſiuæ, ſcilicet de loco
ad locum, habemus exemplum in l.quæſitum. in
princ.ff.de legat.2 & in l.quæſitum,§.idem reſpõ-
dit prædijs,ff.de fundo inſtructo.Ex his ergo om-
nibus multas quæſtiones in dies occurrentes po-
terit ſtudioſus decidere.

Cauſam,propter quam ius introduxit fictionẽ,
72 † Barto.nos docuit,in l.ſi is,qui pro emptore,col.
antepen.nume. 67. verſ. ſexto principaliter, ff.de
vſucap.dicens,quòd cauſa fictionis ſit æquitas:eo
quòd quandoque æquum ſit,quod eſt, habeatur
perinde ac ſi non eſſet: & illud, quod vno modo
eſt, habeatur perinde ac ſi alio modo eſſet:& hoc
non potuiſſet fieri per ius ſecundum veritatem:
73 quà propter ius ex æquitate † introduxit fictionẽ,
vt quantum ad iuris effectum ſit idem, ac ſi eſſet
in veritate; vt patet ex omnibus exemplis ſupra-
dictis,de qua æquitate expreſſè habetur, in l.poſt-
liminij ius,in princip.ff.de capt.& poſtlimin. re-
uer.Præterea hoc probatur ab effectu; Videmus
enim,quod ceſſante æquitate, fictio ceſſat, vt in l.
qui in vtero,ff.de ſtatu hom. vbi ſi fauor eſt ventris
habet locum,vt in dicta l.qui in vtero, Cùm ven-
tris fauore hoc ſit introductum. Pono (inquit ibi-
dem Bartol.) aliud exemplum, vt ſoluam nodoſi-
tatem quarundam legum. Ecce quando vnus ſuc-
cedit alteri, ne tali ſuccedens ex tali vnione pa-
tiatur damnum,quod eſſet iniquum: Ex æquitate
lex ſtatuit, quòd ſucceſſio loco ſolutionis habea-
tur,& hoc per fictionẽ. vt in l.ſi el.§.1. ff. de Euict.
ſic loquitur l.Stichum.§.additio.verſ.aliquando,
ff.de ſolut.Pone ergo,quòd ſi ſucceſſor habetur lo
co ſolutionis: hæres meus incurrit damnum.Cer
tè talis fictio non habet locum, quia ceſſat æqui-
tas,ex qua fuit introducta talis fictio. & vt reſpon
deret nonnullis iuribus, quæ contrariari prima
fronte videntur: concludit tali pacto diſtinguen-
do.ipſe Bartol.vbi ſupra,num. 68. videlicet. Iſta

fictio,

74 fictio, vt ſucceſſio † habeatur loco ſolutionis, quã-
do procedat. Aut hæres effugit damnum, & proce
dit, vt in l. ſi ei, §. 1. ff. de euict. & in l. Stichum, §. ad-
ditio. verſ. ſed cùm duo, ff. de ſolut. Aut pateretur
damnum, & non procedit, vt in l. Vranius. verſ.
ſed cùm duo, ff. de fideiuſſor. Aut haberet lucrum,
& tunc etiam non procedit. vt in l. ſi ſocer, in prin
cip. ff. ſoluto matrim. & in l. hęres à debitore, §. fi.
in verſ. ibi enim lucraretur, ff. de fideiuſſ. Aut nec
damnum, nec lucrum, & tunc diuerſis reſpectibus
procedit. & ex prædictis patet, quòd cauſa fictio-
nis ſit æquitas: & quod vbi ceſſat æquitas, † ceſſat
75 fictio. idem docuit Andr. Tiraquel. in tract. Ceſſan
te cauſa: in prima par. verſ. fictionis cauſa: dicens,
ſingulariter, quòd ſicut ceſſante fictionis cauſa, ceſ
ſat & fictio; ſic ceſſante æquitate, quæ ſemper eſt
cauſa fictionis, ceſſat & ipſa fictio, vt in l. Vra-
nius. verſicu. ſed cùm duo, & l. ſi debitori, ff. de fi-
deiuſſ. l. Stichum. §. additio. ff. de ſolutio. l. deniq; ;
& l. hæc vtilem, ff. ex quib. cauſis maior. His enim
iuribus apertè probatur, nunquam fictionem ha-
bere locum ſi ceſſet æquitas. Idem rurſus docuit
Barto. in dicta l. hæc vtilem, nume. 1. Idem docuit
Franciſcus Cur. in l. eius qui. nume. 28. vltimo po-
tes notare, ff. ſi cert. pet. dicens, quòd vbicunq; lex
fingat aliquem poſſidere: finget ſemper poſſidere
bona fide. & ratio eſt, quia fictio non inducitur ſi-
ne æquitate, vt in l. denique, & in l. nec vtilem, ff.
ex quib. cau. maio. quæ æquitas non poteſt applica
ri ad poſſeſſionem malæfidei: ideo ſtante ſtatuto,
quod poſſeſſio defuncti continetur in hæredem,
intelligimus talem poſſeſſionem eſſe bonæ fidei.

76 Amplia dicendo, quòd cauſa fictionis † legis ſit
etiam neceſſitas, non ſolùm æquitas: vt docuit Frã
ciſcus Cur. in l. diem functo, numero 4. ff. de offi-
cio aſſeſſo.

Verùm autem plures fictiones circa idem poſ-
ſint concurrere. Circa præſentem quæſtionẽ ſcien
dum, quòd Bar. in l. ſi is qui pro emptore, colum.
pen. nume. 71. ff. de vſucap. procedit diſtinguendo
tali pacto, videlicet: Aut ſunt plures fictiones,
77 † quarum vna venit per conſequentiam ad aliam,
& tunc dicendum, quòd plures poſſint concurre-
re, vt in §. ſi ab hoſtibus. inſtitu. quibus mo. ius pa.
po. ſol. & in l. ſub conditione, ff. de ſolut. Aut quæ-
ritur de pluribus fictionibus pariter principali-
bus: & tunc tali modo erit diſtinguendum, vide-
licet: Aut procedunt ex eodem fonte æquitatis,
aut ex diuerſis. Primò caſu non concurrunt. Ita
loquuntur iura citata per Gul. Nam in l. 1. C. de
dote promiſſa, præſumitur ſolemnitas, & in certa
promiſſio valeat: illa duo procedebant ex eodem
fonte æquitatis, ſcilicet fauore dotis, quod non
poteſt eſſe, idem in l. cùm poſt. §. gener. ff. de iure
dot. & in l. ſi quis rem. §. 1. ff. de poſti. coniuncta l.
fin. C. de ſacroſan. eccleſ. ſic loquitur glo. in l. qui
rem, C. locati, & verba Dyni, & Cyni circa ea.
Nam ſolum propter ſcientiam inducebatur fictus
titulus: & ficta traditio poſſeſſionis: & ſic ex eo-
dem fonte: & ideo duæ illæ fictiones non proce-
dunt: Secundo caſu procedunt plures fictiones.
Vnde in l. ſingularia, in fine, ff. ſi cer. pet: Videtur
pecunia mihi data, & hoc fauore tui debitoris;
vt ſis à me liberatus à prima: & videtur à me ad
te perfecta, & hoc fauore mei creditoris: vt habeã
te ex mutuo in tanto obligatum, ideo procedunt
dictæ fictiones. Idem dicitur in omnibus alijs ca-
ſibus, ſi bene inſpiciatur: idem reperijt ipſemet

Bar. in l. gerit, colum. 9. num. 31. verſ. contrà puto.
Rationem verò huiuſmodi diſtinctionis probare
per ſimilia ipſe Barto. ibidem nititur dicens, Sicut
vna pecunia non poteſt parere plures compenſa-
tiones, vt in l. quod Labeo. ff. de compenſatio. ſic
vna æquitas non poteſt parere plures fictiones.
Itẽ ſicut vnus animus non põt operari retentionẽ
duarum poſſeſſionum. vt not. in l. 1. in glo. magna,
quæ incip. ideſt, corporaliter, ff. de acquir. poſſeſſ.
ita vna ęquitas, non poteſt operari duarum fictio-
num productionem: Secundo caſu procedunt plu
res fictiones, & ita loquitur tex. in l. ſingularia, ff.
ſi cer. pet. Vbi videtur pecunia mihi data: & hoc
fauore tui debitoris, vt ſis à me liberatus à pri-
ma: & videtur à me ad te profecta, & hoc fauore
mei creditoris; vt habeam te ex mutuo in tanto
obligatum, ideo procedunt dictæ fictiones. Idem
fore iudicium in omnibus alijs caſibus, ſi benè in-
ſpiciemus, inquit ibidem Barto. ſubdens, Ratio-
nem iſtius diſtinctionis tibi probamus per ſimi-
78 lia. Nam ſicut vna pecunia † non poteſt parere
plures compenſationes, vt in l. quod Labeo. ff. de
compenſ. ſic vna æquitas non poteſt parere plu-
res fictiones. & ſicut vnus animus non poterit ope
rari retentionem duarum poſſeſſionum, vt in l. 1.
in glo. magna. quæ incip. ideſt corporaliter. ff. de
acquir. poſſ. ita vna æquitas non poterit operari
duarum fictionum productionem. hęc omnia Bar.
cuius ſententiæ ſe ſubſcripſit, ipſam alijs medijs
roborando, Iaſon in dicta l. ſi is, qui pro emptore,
colum pen. nume. 399. verſicu. Circa principalem
quęſtionem, an plures fictiones. vſque in finem di-
ctæ l. repetitionem. Idem docuit Paul. de Caſt. in
l. ſub conditione, num. 3. verſ. Item nota. ff. de ſo-
lut. & liber. breuiter his verbis vtens, videlicet:
Nota quòd poſſunt cõcurrere plures fictiones cir
ca idem, quarum vna ſubordinetur ad alteram:
non ſic ſi non ſubordinarentur, vt in l. 1. C. de do.
promiſſ. nam exiſtente conditione facit, vt finga-
tur fuiſſe obligatus: & cùm conditio retrò finga-
tur: & quòd à tempore factæ acceptilationis, vel
ſolutionis fingatur fuiſſe obligatus. licèt re vera
cum exiſtat conditio, tunc naſcatur obligatio at-
tolletur, vt colligitur circa finem, ibi [exiſtẽte ibi
conditione liberari] hęc ille.

Sciendum inſuper, quòd ipſa fictio eſt tantæ vir
79 tutis, vt per actum fictum acquiratur † domino ve
ra poſſeſſio, & verum dominium, mediante eius
procuratore emente, vel aliàs iuſto titulo recipiẽ
te poſſeſſionem aliquam nomine ſui principalis,
vel Domini (per quam acquiritur dominium rei
traditæ) ſit ficta: poſſeſſio tamen eſt vera & pro-
pria: vt in l. certè. §. 1. ff. de præcarijs, quem tex. Ia
ſon (loco infra citando) notat ineuitabilem, vt ait
Barto. in l. ſi is qui pro emptore, colum. pen. num.
71. verſi. Nam licèt traditio, ſubdens ibidem. Nã
licèt traditio inſpiciatur quando per traditionem
acquiritur poſſeſſio, vt in l. ſi fundum. ff. de fun. do.
80 & ibi not. Tamen vbi acquiſita † eſt poſſeſſio de
traditione non curamus. vt in l. qua ratione, §. in-
terdum, ff. de acquir. rerũ dominio, & in §. inter-
dum. inſtitu. de rerum diuiſ. Acquiſita enim poſ-
ſeſſione, acquiritur dominium, quod ab ea ſepara-
ri non poteſt. vt in l. per procuratorem, C. de acq.
poſſeſſ. Dicendum eſt ergo (inquit ibidem Bar.)
Domino quæſitam eſſe veram poſſeſſionem, & ve-
rum dominium, procuratori vero non. Idem Bar.
idipſum repetens in l. ab emptione, in fine, ff. de
pactis,

pactis,dixit,quod licèt quando conſtituo me tali
81 noīe poſſidere, appelletur ficta traditio,† & verū
ſit,ꝙ traditio ſit ficta:tn̄ poſſeſſio,quę p te mihi ac
quiritur, eſt vera & propria , ut in d.l.Certe,§.1.
ver.proprie poſſidere. appelletur ficta traditio: &
verum ſit quod traditio ſit ficta : tn̄ poſſeſſio, quæ
per hoc mihi acquiritur,eſt vera,& propria. vt in
d.l.certe,§.1. verſ.proprie poſſidere videor,& be-
ne in d.l.ab emptione Bal.Angel Raphael, & Ful
go.Idem rurſus docuit in l.vnica.§.ne autem.col.
4.C.de caduc.toll.& in c.Item inueſtitura. de no
tis feud.& in l.1. C.quando liceat ab empt.diſce-
dere.Vbi dicit,quòd iſta opinio Bart. eſt ipſa veri
tas.Idem tenet Io.de Imo.in l.1.§.per procurato
rem,ff.de acquir.poſſ. & ibidem Lud.Rom. Alex.
& Aret.Idem docuit Angel. Aret. in §.actionum ,
col.7.inſtitu.de actio. Io.And.in addit.ad Specul.
in tit.de Confeſſ.§.nunc videndum,in verſ. quid ſi
confiteor.Anton.de Butr. in c.cum receſſerit, col.
3.ext.de reſtit.ſpoliat. Iaſon elegantiſſime in d.l.
ſi is, qui pro emptore, col.antepen.nu.596. Idem
docuit Dynus in conſ.ſuo 15.incip. Quæſtio talis
eſt,quidam cōfeſſus,nu.3.& 4.dixit, quòd per tra
ditionem,vel quaſi facta procuratori,quæritur do
mino ipſo iure ſine aliqua ceſſione dominium , &
conſequenter ius agendi ratione dominij, vt in l.
1.§.per procuratorem,ff.de acquir.poſſ.Addens i-
dem contingere per traditionem factam negotio-
rum geſtori,ratihabitione ſequuta ſine aliqua ceſ
ſione,dici ſolet, vt in l.ſi ego.ff.de negot geſt.& in
l.communis,§.procurator, ff.de acquir.poſſ. Ani-
maduertendum tamen , ꝙ etſi procurator per a-
ctum fictum,puta per conſtitutum poſſit acquire-
re domino verā poſſeſſionem, & verum dominiū,
vt diximus,& probauimus Doctorum auctorita-
tibus. Nihilominus è contra procurator per actū
fictum non poterit transferre dominium , neque
poſſeſſionem in alium,ſi ipſe procurator venderet
alteri , & conſtituerit ſe nomine eius poſſidere :
quia cùm ipſe procurator nullo modo poſſideat ,
etiam non poteſt ſe cōſtituere alterius nomine poſ
ſidere ad finem transferendi in eum poſſeſſionem:
vt in l.quamuis, la prima,§.1.ff.de acquir.poſſeſ.
Niſi hoc faciat ex ſpeciali mandato domini: quo
caſu ipſe mandans videtur facere,prout docuerūt
Bart. Imo. & Moder.in l.1 in princ.col.pen. verſ.
quæro,pone quòd tutor,ff.de acquir.poſſ.Idem Ia
ſon docuit in d.l.1.plane,& in d.l.ſi is,qui pro em
ptore,nu.598.ver.aduerte tamen,ex quibus eliciē
vna fallentia illius regulæ dicentis. Contrariorum
eſt eadem diſciplina. Nam vera ſolùm erit,quādo
non fuerit in contrarijs diuerſa ratio,vt in quęſtio
ne pręſenti,de quo latiùs ipſe Iaſon dixit in Rubr.
tit.de acquir.poſſ. & in l.inter ſtipulantem , §.ſa-
cram.ff.de verb.oblig.Idem docuit quam breuiſſi
mè procedens Paul.de Caſtro in l.ſingularia,col.
4.nu.16.ver.Conſtat autem.in fine,ff.ſi cer.pet. vbi
dixit,quod etiā ex ficta traditione acquiritur ve-
ra poſſeſſio,& dominium , vt in l.quod meo, §.ſi
per venditorem,& ibi per Bar.ff.de acquir.poſſ.

Interpretatio vero actiuè , vel paſſiuè ſtatutorū
82 quid ſit,& dic: Fictio in ſtatutis † non recipit ex-
tenſionem actiuè,hoc eſt,vt ipſa fictio extendatur
ad alia : ſed extenditur paſſiuè,hoc eſt, vt aliæ le-
ges, puta teſtamentariæ ad ipſam extendantur.
Pone filiusfamilias poteſt facere teſtamētum, per
formam ſtatuti:habebunt ne locū in eo leges,quę
loquuntur in teſtamentis? certè ſic.Hæc Bart.in l.
1.§.lex Falcidia, nu.2.ff.ad l.Falcid. Paſſiuè ver
qn̄ leges ſe extendunt ad ſtatuta , vt colligitur ex
doctrina Bar.in l.omnes, nu.60.ver. dic aut quæ-
ris,ff.de iuſt.& iure,Bal.in l.omnes populi,col.8.
nu.22.ff.de iuſt.& iure,concludens dicit . ꝙ illud
ius,ꝙ trahit aliud ad ſe,dr̄ recipere interpretatio
nem paſſiuam,ſi ab eo informatur:ſed ſi non infor
83 matur ab eo,dr̄ interpretatio † actiua. Paſſiua er-
go interpretatio eſt ſuſcipere,actiua influere alte
ri.Idem docuit Paul.de Caſ.in l.1.§.lex Falcidia.
in nu.2.& per totum,ff.ad l.Falcid.his præciſis ver
84 bis,videlicet.Licet ſtatutū,† ꝙ eſt cōtra ius com
mune non recipiat extenſionem actiuam,vt exten
datur de caſu ad caſum:recipit tn̄ paſſiuam,vt ius
commune ad illud extendatur:vt ſi dicit ſtatutū,
ꝙ pupillus maior 12.annorum poſſit teſtari, non
extenditur ad alium inhabilem, vt teſtari poſſit :
quia eſſet extenſio actiua:ſed oēs leges tractantes
de teſtamentis validis,locum habent in talib.teſta
mentis,ſicut in teſtamētis aliorum,arg.hic [pro-
pter quam fictionem lex Falcidia &c.] Nā ſigna
vniuerſalia reſtringuntur ad habilia:vnde induci-
tur, ꝙ ſi ſtatutum dicit, quod ſtatuta loquentia de
cōiunctis , locum habeant in extraneis,& loquen
tia de fiſco locum habeant in priuatis,debent in-
telligi ſi ſunt talia,quę pñt locū hr̄e,& congruere.

Quando autem non ſit recurrendum ad fictio-
nem,& dic, quod vbicunq; aliquid pōt fieri, tunc
85 non erit recurrendum ad fictionem.† hoc probat
per tex.in l.quia ratio,ff.de condit.& inſtit.Idem
docuerunt infraſcripti Doctores, Bart.in l.nō du
bium,nu.15.C.de legibus.

De faciente per alium,dicas ſic.Is qui per aliū
86 facit, † dr̄ fictè facere, vt docuit Bar.in l.ſi pater,
nu.1.ff.quæ in frau.credit.ſed hac quæſtiuncula la
tiſſimè egimus in diſcuſſione præſentis tractatus .
Vbi agitur an mādans aliquid fieri,dici poſsit per
ſeipſum feciſſe.& hoc tam in diſpoſitione iuris cō
munis,quàm municipalis.

De concurſu autē fictionis & veritatis ſciendū,
ꝙ iuxta doctrinā Bar in l.1.§.hoc ait Senatus,nu.
3.ver.hoc pmiſſo,ff.ad Sylla. Qn̄q; fictio & veritas
87 cōcurrūt † circa idē ſubiectū reſpectu eiuſdē tpis,
& oī modo eodē reſpectu,& tūc abijcimus fictio-
nē,& amplectimur veritatē. Eſt.n.impoſsibile, ꝙ
fictio & veritas ſint circa idē oī reſpectu,vt in l.fi-
lio,quē pr̄,ff.de lib.& poſth. Qn̄q; fictio,& veritas
concurrūt circa idē reſpectu eiuſdē tpis, tn̄ tēdūt
ad cōtrarios effectus,& tūc amplectimur fictionē,
& veritatē reſpuimus,vt in l.ptio,& in l.in oib.ff.
de capt.& in oib.legib.q̄ aliquid tractāt de fictio-
ne.Qn̄q; fictio,& veritas cōcurrūt circa diuerſa ſu
biecta; tunc vtrūq; amplectimur,& vnū non impe
dit aliud.Exēplū.Quidā deceſsit relicto filio nato,
& vētre.Ille,q natus eſt, ſm veritatē natus ē.Ille q
in utero hr̄ pro nato ſm fictionē:& acceptamus v-
trūq;,vt in l.cū quodā,§.ſuū,ff.de acq.hæred. & l.
qui in vtero, ff.de ſtatu hom.& in l.illud, ff.ſi pars
hæred. Qn̄q; fictio,& veritas cōcurrūt circa idē ſu
biectum,reſpectu diuerſorū temporū.Verbigratia
reuerſus eſt aliquis ſm veritatē,modò eſt in ciui-
tate,& iſtud acceptamus.Itē i ciuitate fingit fuiſſe
tpe captiuitatis,& iſtud ēt admittimus;quia reſpe
ctu diuerſorū temporū concurrit fictio & veritas.
An autem in dubio intelligatur eſſe fictio vel veri-
tas.dic,quòd vbicunq; aliquid propriè poteſt di-
88 ci, vel propriè eſſe , ibi veritas eſt, † ſed vbi non
poteſt propriè dici,vel propriè eſſe, ibi eſt fictio.

Dd Vnde

Vnde ſi ſtatutum dicit,quod Florentini habeãtur
pro Peruſinis:quia hoc poteſt propriè dici de quo
cunq; recepto ad ciuitatem:iſta eſt veritas & non
fictio:& hoc patet ex diffinitione fictionis: Nam
fictio eſt in re certa contraria veritati pro verita-
te aſſumptio.hæc Bal.in l.ſiue poſſidetis.nu.4.ver.
vlterius quæro.C.de probat.idem ipſemet Bal.la-
tius repetijt in l.omnes populi, col.pen.num.23.
ver.ſed pone,quod ſtatutum,ff.de iuſt.& iu.Idcir-
co Franciſcus Cur.in l.Diem functo,nu.7. ff.de of
fic.aſſeſſo.dixit,quod vbi non poteſt cadere veri-
tas,nõ cadit fictio,vt in l.qui ad certum.ff.locati.
Statuta an recipiant interpretationem paſſi-
uam à iure communi, ſeu rectius ſecundum Bal.
vt infra. & an diſpoſitum per ſtatutum trahatur
ad ius commune,ſeu recipit paſſiuam interpre-
tationem extenſiuam, ſeu effectiuam ex proprio
vocabulo,in quo hic.quod etſi Bart.in l.omnes po
puli, col.nu.verſ.ff.de iuſtitia & iure docuerit, ꝙ
89 ſtatuta † recipiant paſſiuam interpretationem a
iure communi, vt in l.1.§.lex Falcidia, ff.ad l.Fal-
cid.& quod ideo ſi ſtatutum dixerit, quod Alphõ
ſus ſit ciuis;tunc omnia iura loquentia de ciuibus
habent in eum locum,vt in l.quidam cum filium,
ff.de verb.oblig.etſi ſtatutum dicit, quòd valeat
teſtamentum coram duobus teſtibus factum: om-
nes leges teſtamentariæ habent in eo locum:& ſi
ſtatutum dicit,quòd bannitum habeatur pro con
feſſo,& conuicto, tunc habebit locum in eo lex,
quæ dicit, quòd confeſſus,& conuictus non appel
let:ſubdit autem ipſe Bal.ſed tu dic, quod ius cõ-
mune non influit ſtatuto,ſed rei ſtatutæ: ſtatutum
enim ipſum in ſe non recipit formam à iure com
muni, ſed diſpoſitum à ſtatuto bene trahitur ad
ius commune:& hæc non eſt interpretatio extenſi
ua,ſalua reuerentia mei Doctoris, ſed eſt interpre
tatio effectiua ex proprio intellectu vocabuli: Nã
iſtud vocabulum [Teſtamentum] ſic ſupponit. Eſt
ergo potius ſenſus. dicitur enim proprius ſenſus,
90 † ideſt ſuus, ideſt non contra regulam, ideſt non
abhorrens à diffinitione, vel à deſcriptione, quæ
intelligentiam ſubiecti claudit. Sed & communis
vſus loquendi,atque intelligendi dicitur proprius
vſus,i.iſtius vocabuli.propria paſſio,vt in l.libro-
rum,§.quod tamen Caſſius.ff.de legat.3. ſed an re
cipiat ſtatutum interpretationẽ paſſiuã à iure cõ-
muni. Notandum quòd ſeparatorum ſeparata de-
bet eſſe ratio. Vnde cum ſtatutum ſit ſeparatum à
iure communi,ſequitur quòd de vno non infertur
ad aliud. Dicendum ergo,ſecundum eundem ibi-
dem,aut ſtatuti mens, & qualitas eſt certiſſima,
aut non: ſi primò,tunc præciſè debet ſtari ipſi ſta-
tuto: ſi verò certa mens & qualitas ſtatuti haberi
nõ poſſet. & tũc recurrendũ erit ad granum ſalis,
ideſt ad ius commune ne marceſcat. Verbi gratia
91 dicit ſtatutum,† ſi quis occiderit, occidatur: intel
ligã,i.ſi dolo,nõ ſi caſu fortuito, vt in l.benignius,
& in l.in ambiguis,ff.de legib.coniuncta l.In lege,
ff.ad l.Cornel.de ſicarijs,vbi hoc expreſſe dr̃. Cũ
non ſint verba ſtatuti ſic iudaicè intelligẽda,quia
prauus intellectus nõ recipit in ſtatutis. Idẽ dicer̃
de ſtatuto,in quo hr̃, ꝙ ſuccedat primogenitus:nã
hoc intelligit̃,ſi ille erit aliàs habilis:quia benefi-
cia legũ capacib.ſcripta ſunt,non aũt odioſis,arg.
in l.Lucius,§.Lucius Titius,Dam.ff.de leg.2. Nec
obſtat ſi ſtatuto caueret̃, ꝙ ſtatuta p̃ciſè obſeruen
tur,qm̃ ẽt tunc idem erit dicendũ:cũ verbũ præci
92 ſè † recipiat determinationẽ laudabilẽ,vt in l.ſti-
pulatꝰ ſum Dama.ff.de verb.obl. & dr̃ p̃ciſum ſm̃
deriuationẽ,i.ſm̃ antecedentia, quaſi ſit dictũ,ꝙ
iſtud ſtatutũ p̃cedat: ideſt p̃cidat,ſeu recidat oĩa
alia,quę aliter diſponẽt. Itẽ p̃ciſè,i.neceſſariò. Hęc
oĩa Bal.q etſi diſtinctius q̃ Bar.p̃cedat explicite;
idẽ tñ in ſñia & ipſe dixerat Bart.vt ſup.vidimus.
93 Actiua interpretatio ſtatutorum † dr̃, qñ ſtatu-
tum informat & dat ſimilem caſum.exẽpli gratia:
ſtatutũ dicit, ſi quis occiderit, & non dicit ſi quis
mandauerit. Nã ſi trahimus ſtatutũ ad mandantẽ
iſta interpretatio eſt actiua:quia ſtatutũ informat
ſimilẽ caſum, & ſic dat formã: & oẽ,quod dat, dr̃
agens. In hac mandatoris materia ipſe Bal.ſequit̃
diſtinguendo,vt latius infra per me. Nam diſpoſi-
94 tio legis,† per quã aufert̃ ius alterius, facta ĩ caſu
vero,non trahet ad caſum fictum,prout elegantiſſi
me docuit Aret.in l.Gallus,§.quid ſi is,col,5.verſ,
quarta concl.ff.de liber.& poſthum.
Præmitto nouiſſimè ꝙ cum caſus verus reperirã
deciſus cõtingat in iuris diſpoſitione tam cõis, &
municipalis, q̃ in hoĩs diſpoſitione, & diſpoſitio
iuris cõis aliqñ eſt pœnalis, & correctoria ſimul,
aliqñ ſolum pœnalis, aliqñ ſolùm correctoria, ali-
quando ſolũ limitatoria,ſeu taxatoria, aliqñ fauo
rabilis,aliquando ſimplex, ſimpliciter diſpoſitiua,
ſup aliquo ſpeciali occurrenti negotio. Diſpoſitio
ẽt iuris municipalis,aliqñ eſt pœnalis,& correcto
ria ſimul,aliqñ pœnalis tñ,aliqñ correctoria ſolũ,
aliqñ ſolũ exorbitans ſolum à iure cõi, aliqñ fauo
rabilis. Diſpoſitio vero hoĩs aliqñ fit in teſtamen-
tis,aliqñ in contractibus, aliqñ in reſcriptis,& ali
quãdo in priuilegijs. Qua pp vt diſtinctè, ac ratio-
naliter procedamus de ſingulis ſigillatim erit ſpe-
cialis habendus ſermo Deo opt. max. annuente,
vt hæc inextricabilis materia aperta fiat.
95 Prima cõcluſio ſit: Diſpoſita p ſtatuta † aliquid
p̃cipientia ſm̃ ius cõe, vel præter ius cõe,extendẽ
tur de caſu vero ad caſum fictum, prout ipſa diſpo
ſita à iure cõi diximus extendi de caſu vero ad ca
ſum fictum; cũ regula ſit, ꝙ talia ſtatuta recipiãt
extenſionem paſſiuã a iure cõi: & in vtriſq; eadẽ
ſit rõ,& docuit tex.in c.ad audientiam, & c.cum
dilectus,cum ſimil.ext.de cler.nõ reſid.ibi per Do
ctores,& Imo.in d.§.lex Falcidia,col.2. ver. ſi lo-
quimur inſtantis. & Alex.in d.§.lex Falcidia, col.
3.ver.ſi autem loquimur.
96 Cõcluſio ſecunda eſt. Diſpoſita per ſtatuta † ali
quid præcipiẽtia contra ius cõe ex vi verborũ nõ
extendet̃ de caſu vero ad caſum fictũ,Imo.vbi ſup.
& Alex. ver.ſi aũt eſſent cõtra ius cõe dicẽtes hoc
eſſe clarũ. Ampliat̃ dicendũ ꝙ nec ex mente ipſius
ſtatuti contra ius diſponentis fiet extenſio de caſu
vero ad caſum fictũ, ſi fictio præceſſiſſet ſtatutum,
quia ſtatutũ ipſum diſponẽdo ſuper verum, vr̃ præ
ciſè veritatẽ contẽplatus,arg.in l.cũ prætor. ff.de
iudic. Imo.& Alex.vbi ſup.
Limita dictam concluſionem ſecundam, ſi hu-
iuſmodi fictio poſt ſtatutum fuiſſet inducta per ha
bentem p̃tãtem:nam tunc ſtatutum loquens in ca
ſu vero extendetur ad caſum fictum: ſaltem quan-
do per eoſdẽ ſtatuentes, vel ſucceſſores eſſet indu-
cta fictio.arg.dicti §.lex Falcidia,& ibi per Imo.&
Alex.vbi ſupra arg.in dicto §.lex Falcidia. Amplia
ſecundo ſeptimam concluſionem dicẽdo quod di-
ſpoſitum de caſu vero non extendetur ad caſum fi
ctum,quãdo induceretur fictio per ius cõe, arg.in
cap. ſuſceptum de reſcript. in 6. & in l.quicquid
aſtringendæ,ff.de verb.oblig.cum ibi not.Imo. &

Alex.

Alex. vbi ſupra, & ratio ſm eos eſt, qm̃ ſatis eſſe vr̃
quòd lex ſuperueniẽs limitet diſpoſitionem iuris
communis ſibi ſimilem: cum in ſimilibus facilior
fiat limitatio. arg. in l. fin. C. qui po. in pi. hab. & in
l. rem, §. itẽ quæcũq;, ff. de rei vendic. & addit ibi
Alex. hanc eſſe ſatis ſubſtẽtabilẽ, & not. doctrinã.

Amplia primò dicendo, quod nec mente ipſius
ſtatuti contra ius diſponentis, fiet extenſio de ca-
ſu verò ad caſum fictum; Si fictio præceſſiſſet ſtatu-
tum, quia ſtatutum ipſum tunc diſponendo ſuper
verum, videtur præciſè veritatem contemplatum,
arg. in l. cũ prætor, ff. de iudic. Quod edocuit Imo.
& Alex. vbi ſupra.

Amplia ſecundò concluſionem ſecundam, dicẽ
do, quòd diſpoſitum de caſu vero non extendetur
ad caſum fictum, quãdo induceretur fictio per ius
cõe, arg. in c. ſuſceptũ, de reſcrip. in 6. & in l. quic-
quid aſtringendæ, ff. de verb. oblig. cum ibi not.
Imo. & Alex. vbi ſup. & ratio ſm eos eſt, qm̃ ſatis eſ
ſe vr̃, ꝙ lex ſuperueniens limitet diſpoſitionem iu
ris cõis ſibi ſimilem: cum in ſimilib. facilior fiat li
mitatio, argum. in l. fi. C. qui po. in pi. hab. & in l.
rem, §. Item quæcunq;, ff. de rei vendi. & addit ibi
Alex. hãc eſſe ſatis ſubſtẽtabilẽ. & notab. doctrinã.

97 Concluſio tertia. Diſpoſitio † pęnalis, etiam ſta
tutaria loquens in caſu vero non extenditur ad ca
ſum fictum. Bart. in l. ſi quis maior, nu. 1. verſ. ſatis
poſſumus, C. de tranſact. Vbi cum illa lex ſit pęna-
lis, & quia imponit pœnam infamiæ, & loquatur
in maiore 25. annorum, non comprehẽdit mino-
98 rem † iurantem in contractu: licèt per tale iura-
mentum fingatur maior. iuxta Auctен. ſacramen-
ta pub. C. ſi aduerſus vendit. Io. Crottus in l. om-
nes, nu. 210. ver. prima concluſ. facit dictum Bart.
in l. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte. & l. fin. C. vn-
de vi. vbi ſtatutum de quo ipſe loquitur, non extẽ-
ditur ad illum, qui occupat rem hæreditariam,
non adita hæreditate iacente propriè, & verè bo-
norum dicuntur alterius, vt in l. 1. §. quædam, ff. de
rer. diuiſ. Idem docuit Io. Andr. in c. cùm in illis,
col. fin. verſ. item verbum odioſum. de præben. in
6. dicens, quòd verbum odioſum [quorumcunque
in caſu odioſo non cõprehẽdit vniuerſitatem, vn-
de impetrans contra Titium, & quoſdam alios
non conuenit vniuerſitatem, vt in c. 2. de reſcrip. in
6. Ratio quia relatiuũ vniuerſitatis, vt eſt alius, re-
fertur in diuerſum in ſuppoſito, ſed idem in ſubſtã
tia: Vnde illud [alios] habet referre idem in ſub-
ſtantia. Collegium autem, vel vniuerſitas, & ſi ſit
perſona, non tamen vera, ſed repræſentata, vt in l.
mortuo. ff. de fideiuſſor. & ſic hæc perſona cùm il-
la non eſt idem in ſubſtantia, quare ſub illo relati
uo non continetur. Idem dicit Abbatem, & con-
uentum conueniri non poſſe, etſi in aliquo man-
dato eſſent expreſſi clerici, & laici, cùm Abbas, &
Conuentus non ſit clericus, vel laicus, licet ex illis
conſtituatur corpus; ſicut dicitur de grege, ꝙ non
ſit ouis, licèt conſtituatur ex ouibus: Ergo Abb. &
Conuentus, qui vniuerſitas ſunt, conueniri non po
terunt. Hæc Io. Andr. vbi ſupra. Idem docuit Petr.
Anch. in dicto c. cũ in illis. Idem docuit Bart. in l.
1. ff. de fonte, vbi dixit, ꝙ ſtatutum prohibens por
tare perlas, non extenditur ad perlas fictas, ſed de
veris. vt ẽt docuit Bal. in l. 2. quorum appell. & Fe-
lin in c. Inſinuatum, col. 1. nu. 1. ver. in quantũ Do
ctores ſe ſubſcribẽs preſenti cõcluſioni, dicit ꝙ am
plectenda eſt cõis Doct. ſnĩa, dicentium, ꝙ ſtatutũ
loquens in conuicto, non hẽt locũ in deficiente in
purgatione, quaſi dicatur fictè conuictus. Idẽ do-
cuit Pan. in c. at ſi clerici, in princ. col. 5. ꝓpter gl.
fin. ibi ꝙ ſtatutum in caſu verò non hẽt locum in
caſu ficto. & Card. in c. is quidem, ext. de ſpõſal. di
cens ꝙ ſtatutum puniens conſumantem matrimo
nium certo die, non ligat cognoſcentem ſponſam
de facto tali die, & Bar. in l. 2. §. voluntatem, ff. ſol.
matrim. ꝙ ſtatutum requirens cõſenſum, intelligi
tur de vero, non de ficto: & ideo conſenſus per ta
citurnitatem elicitus non habebit locũ in ſtatuto.
99 Cùm iuris regula ſit, ꝙ diſpoſitum † per ſtatutum
in caſu vero non extendetur ad caſum fictum, etiã
ſi caſus fictus ſit idem cum caſu vero: cum non con
ueniat ex proprietate verborum, ſed ex interpre-
tatione extenſiua, Paul. de Caſtro in l. Gallus, §. vi-
dendum, num. 2. verſ. Nota ꝙ caſus, ff. de liber. &
poſthu. Idem Bar. in l. oẽs, nu. 62 verſ. vlterius quę
ro, ff. de iuſt. & iure, & reddens rõnem dixit, quia
ad hoc, vt illud quod eſt ſecundum fictionem cõ-
prehẽdatur ĩ ſtatuto, neceſſe habet ſpecialiter ex-
primi: caſus eſt in l. 3. §. hæc verba, ibi [de quo fuit
neceſſariũ dicere] cùm gl. ſua, ff. de nego. geſt. Nec
obſtat ſecundũ Bar. ibi, tex. in l. cum ex oratione,
in princ. ff. de excuſ. tut. quia illud non eſt ex vigo
re reſcripti poſtea ſubſequuti. Idẽ docuit Io. Bapt.
à ſancto Seuerino, in repet. l. oẽs, nu. 274. verſ. Item
q̃ſiuit. hic Bar & per hãc doctrinã, ff. de iuſt. & iu.
100 Concluſio quarta † Diſpoſitio ſtatuti correcto-
ria, vel exorbitans loquens in caſu vero non exten
ditur ad caſum fictum. l. 3. §. hæc verba, ff. de nego.
geſt. Bar. in l. 1. in fine principij, ff. de ſuis & legit.
Io. Crottus in l. oẽs, nu. 211. vbi Bart. determinauit
ꝙ ſi ſtatuto caueatur, ꝙ eccleſia ſuccedat deceden
ti ab inteſtato, ſi aliquis facit teſtamentum quod
poſtea ruptũ eſt agnatione poſthumi, vel repudia
tionis hęreditatis; Eccleſia non ſucceſſit, quia tpe,
quo mortuus eſt, teſtatus deceſſit: & licèt poſtea te
ſtamentum deſtituatur, eo modo, quo ſupra, nõ di
citur mori inteſtatus, ſecundũ propriã ſignifica-
tionem, ſed ſecundum quandam fictionem, quę in
tali ſtatuto non habet locum. Idem docuit Alex.
in l. 1. §. lex Falcidia, vbi hoc dixit, ff. ad l. Falcid.

Limita dictas ambas immediatæ præcedentes
concluſiones, dicẽdo illas non procedere in extẽ-
101 ſione paſſiua vbicunq; † caſus verus, & caſus fi-
ctus æquiparantur caſui vero à iure cõi. Nã tunc
ſtatutum loquens in caſu vero ſe extenditur, ac cõ
prehendit caſum fictum æquiparatum caſui vero
à iure antiquo, c. cum dilectus, & c. audientiam,
ext. de cleric. non reſid. vbi Imo. & Abb. Io. Crot-
tus verò in l. omnes, nu. 112. ver. tertia concl. exẽ-
plificans tali pacto, videlicet de iure communi, il-
li, qui ſunt abſentes in obſequio Rom. Pontif. habẽ
tur pro præſentibus; vt percipiant fructus ſuorum
beneficiorũ, ſed ſi fieret ſtatutũ, ꝙ ſoli p̃ſentes per
cipiant fructus p̃bendarũ, hoc ſtatutũ cõprehẽdet
abſentes in caſu, de quo ſup. licèt verè non ſint præ
ſentes: facit Bart. dictũ in Auctent. ſed cũ teſtator
nu. 4. C. ad l. Falc. dicens, ꝙ lex antiqua poſſit extẽ
dere legẽ nouã, vt in l. ſi quis ſeruo pſuaſerit, C. de
102 furtis, vbi nu. 4. dicit, ꝙ lex noua † recipit inter-
pretationem, ſeu extenſionem paſſiuã à lege anti-
qua: ponit exemplũ, in l. & non tm̃, §. 1. ff. de ſeruis
corruptis; & habeť ꝙ quicquid dicať de ſeruo, ha-
beat locũ in filio ĩſtatutis per dictã l. ſi quis ſeruo.
quod ipſemet Bar. repetiit, in l. 1. §. lex Falcidia, ff.
103 ad l. Falcid. concludit quòd fictus † caſus non
extendit actiuè, ſed paſſiuè extenditur ad caſum

verum extenſum in alijs legibus, & exemplificat
ſic. Pone filiusfamilias poteſt facere teſtamentum
per formam ſtatuti, habebūt ne locum in eo leges
quæ loquuntur de teſtamentis. Certe ſic, addit ibi
Bartol. Idem expreſsè docuit Imol. in d. §. lex fal-
cid. in verſ. extra Glo. dicens, quod etſi non exten
datur diſpoſitio in caſu vero ad caſum fictum acti
104 uè, bene tamen ſemper paſſiuè, & quod non † cu
randam de modo dando, dummodo effectum ha-
beamus. vt in l. mulier. ff. ad trebell. Nam Bart. ip-
ſe idipſum ſentijt in l. ſi maritus. ff. de adulter. hic
infraſcripta referam. Scias ergo quod Barto. in d. leg.
ſi maritus. §. legis Iuliæ, hæc notatu digniſſima do
cuit. Idem docuit Ioan. Bapt. à ſancto Seuerino in
repet. l. omnes. nu. 274. verſ. & adde prædictis. ff. de
iuſt. & iure. Idem docuit Aug. Beroys in c. 1. nu.
21. col. 4. in fi. verſ. primò necet hoc, ext. de judicijs.
Feli. in c. Mulieres, col. fin. verſ. ego tamen. ext. de
ſent. excomm per tex. in c. ad Audientiam ext. de
cleric. non reſid. & ibi Panorm. not. 2. Rom. in l.
1. §. hoc autem Senatus. ff. ad Trebell. Imo. & Alex.
in l. 1. §. lex Falcidia. Idem docuit Cardinalis Za-
bar. in Clem. 1. q. 5. de vita & honeſt. cleric. Subli-
mita dictam limitationem dicendo eam veram ſo
lùm quò ad effectum limitatum, & ibi declarat ĩ.
105 Nam ſtatutaria † diſpoſitio emanans ſecūdum,
vel præter ius commune: licet non ſit odioſa, limi
tata tamen ad certum effectum, non compreheñde
tur ſub diſpoſitione loquente ext. effectum limita
tum, iuxta ſententiam Ioannis Andr. in c. fin. de cō
ſuet. quem citant, & ſequutus fuit Ioannes Crot-
tus, in l. omnes populi, nu. 217. verſ. octaua concl.
ff. de iuſt. & iur. Nam Io. Andr. ibi vult, quòd ſi ex
forma alicuius Cōſtitutionis, ille qui ſit abſens ha
beatur pro preſente quo ad effectum percipiendi
fructus ſui beneficij, non habebitur tñ pro præſen-
te quo ad alium effectū; vt quia in alia diſpoſitio-
ne diſponatur, quod canonici præſentes poſſint opta
re præbendam, quæ vacat: ex qua Io. Andr. conclu
ſione Crottus inferebat conſulendo, quod ſi ex forma
Cōſtitutionis illi, qui ſunt abſentes gratia ſtudij
debeant percipere fructus præbendarum, ac ſi eſ-
ſent præſentes, non poſſunt virtute huiuſmodi con
ſtitutionis optare præbendam vacantem, quã poſ
ſunt optare præſentes ſolùm ex forma alterius cō-
ſtitutionis: imò quòd iſta fictio eſt limitata ad cer-
tum effectum: Ideo non debet extendi ad alium:
cùm limitata cauſa &c. in l. in Magnis, ff. de acqu.
rerum domin.

106 Diſpoſitio loquens in caſu verò † non trahitur
ad caſum fictum, quando ceſſat æquitas, propter q̃
eſt fictio introducta; extenditur verò qñ adeſt æqui
tas: Bar. in l. Illud, in princ. ff. de petit. hæred. facit
dictum Io. Andr. in c. 2. vt lite pend. lib. 6. Ioannes
Crottus in l. omnes, nu. 214. verſ. quinta concl. Bar.
in l. ſi is, qui pro emptore. col. 2. in fi. nu. 2. ff. de v-
ſucap. Nam voluit vbi ſupra Ioan. Andr. quod diſpoſi-
tio, quæ emanauit ratione æquitatis, vel humani-
tatis non extendatur ad alium caſum.

Limita ſecundò dictas prædictas duas conclu-
ſiones. Nam diſpoſitio ēt ſtatutaria loquens in ca-
ſu verò extendetur ad caſum fictum, qñ dictus ca-
ſus fictus ſubrogatur loco caſus veri. Io. Crottus in
l. oēs, nu. 215. verſ. ſexta concl. Bar. in l. Poſtulante
in princ. ff. ad Trebel. docens diſpoſitionem loquē
tem de debitore, compreheñdere eius heredem eo
que ſubrogetur loco defuncti. Abb. in c. fin. col. 1.
ext. de Arbitris. Bar. in l. 1. §. de illo. ad Trebel. Vbi
voluit quod ſtatutum loquens de hærede, comprehen
dat ēt fideicommiſſarium. Nec obſtat quod dixit
Alex. ſecūdum Crottum, in d. §. de illo pro eo quod ta-
lis fictè dicatur hæres. vt in l. ſi filius, §. verſ. Quo-
dammodo hæres eſt, ff. quod cum. eò quod dictio
importat fictionem, & improprietatem. l. ſi me in
vacuum, ff. de acquir. poſſ. & in ſtatutis fictio locū
non habeat. l. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte. Nō
obſtat inquam, cū fideicommiſſarius ſubrogetur
à iure in locū hæredis, vt in l. qui quadraginta in
princ. ff. ad Trebell. Vnde ſequitur per regulas ſu-
107 pra allatas quod ſtatutum † loquens de hærede, me
ritò poterit extendi ad fideicommiſſarium.

108 Limita tertiò ſi in dicta odioſa diſpoſitione † lo
quente de caſu verò: nam & ipſa extendetur ad fi-
ctum, in quo verſatur ratio in lege expreſſa. vt in l.
Nihil, ff. ad Maced. Vbi diſpoſitio Macedoniani,
quæ principaliter eſt odioſa, vt in l. Qui exceptio-
nem, ff. de cōdic. inde. licèt loquatur de perſona ve
ra, extenditur ad ciuitatem mutuãtem pecuniam
filiofamilias, licèt dicat perſona ficta vt in l. mor-
tuo ff. de fideiuſſ. quia eadem ratio inſidiandi vitæ
parētum reperitur ēt in dicta perſona ficta, vt in l.
filiū habeo, ff. ad Mace. Io. Crottus in l. oēs n. 216.

109 Concluſio quinta. † Diſpoſitio facta ſuper vna
perſona vera regulariter non extendetur ad eãdē
perſonã fictam, probatur per tex. in l. 3. §. hæc ver-
ba, ff. de neg. geſt. & in l. ſed ſi hac, §. patronū, ff. de
in ius vocati. Vbi, vt docuit Aret. ĩ l. Gallus, §. quid
ſi is, col. 5. ver. ſecunda concl. ff. de liber. & poſthu.
vbi eſt caſus, quod diſpoſitio de vero ingenuo nō tra
hetur ad fictè ingenuum, ideſt ad eum, qui habet
ius annulorum aureorum.

110 Concluſio ſexta. † Diſpoſitio fauorabilis, ex-
tendetur de caſu vero ad fictum, vt in l. ab hoſtib⁹,
§. fi. ff. ex quibus cau. maio. Vbi diſpoſitio loquens
de abſente trahitur ad illum, qui fingitur abſens. fa
cit l. 1. §. honorū. ff. ad Treb. vbi lex illa loquens de
hærede permittendo ei detractionē trebellianicæ
fauore teſtamēti conſeruandi, extenditur ēt ad bo
norū poſſeſſorē, qui eſt fictus hæres, vt in l. 2. ff. de
bonor. poſſeſ. & in l. bono. C. de interdic. matri. in
ter tut. & pup. facit l. ait Prætor, in princ. iunc. l. er-
go. §. fi. ff. ex quib. cau. Vbi ædictū Prætoris loquēs
de perſona. extenditur ēt ad Ciuitatem, quæ eſt fi-
cta perſona, vt in l. mortuo, ff. de fideiuſ. & quia ta
lis diſpoſitio eſt fauorabilis, & huic ampliationi
ſe ſubſcripſit Io. Crottus in l. oēs, nu. 218. ver. nona
concl. & Imo. in l. lege Cornelia, ff. de teſtam. qui
ēt præſenti ampliationi opponit ad maiorē verita
tis ipſius dilucidationem: & reſpondit dicens, quod
contra hanc concluſionem facit tex. in l. is qui pro
emptore, ff. de vſuc. iuncta l. cęptã, eod. tit. Vbi lex
permittens hæreditatem verè iacentem complere
vſucapionem inchoatam à defuncto, non cōpre-
hēdit caſum, vbi hereditas fingitur iacere: vt quia
poſſeſſor rei alienæ captus eſt ab hoſtibus, & ibi
mortuus eſt: quo caſu fictione, l. legis Corneliæ, ff.
de teſtam. fingit mortuus pambula hora captiuita
tis, vt in d. l. lege Cornelia: & per conſequēs fingit
hęreditatē illo medio tēpore ſemper iacuiſſe: con
tra q̃ obiectionē Imo. ubi ſup. col. reſpōdēdo ſubti
liter dixit: quod nō ē eadē rō inter hēditatē verè iacētē,
111 & inter hęreditatē fictè iacētē. † Nã qñ hēditas ve
rè iacet, vt qa poſſeſſor in veritate mortuus eſt, &
vſucapio nunq̃ fuit interrupta viuēte illo, qui poſ
ſidebat, licèt morte defuncti interrumpatur poſſeſ
ſio, vt in l. cum hęrede, in princ. ff. de acquir. poſſ.

Non

Non tamen interrũpitur præſcriptio: quia hæredi
tas iacens licèt non poſſideat: Iure quodã tamen
ſingulari complet præſcriptionem a defuncto in-
choatam, vt in l.iuſtè.§.nondum,ff.de vſucap.& in
l.Nũquam.§.vacuum.ff.de vſucap.& quia nulli eſt
ius acquiſitum: permittitur, vt illa præſcriptio ꝓ
cedat hæreditate iacente: ſecus eſt in altero caſu.
Nam per captiuitatem poſſidentis rem alienam
interrupta eſt ipſa præſcriptio. vt in d.l.ſi is qui
pro emptore. & ſic ius eſt acquiſitum illi, aduer-
ſus quem præſcribebatur. Sed lex non fingit in prę
iudicium iuris medio tempore alteri acquiſiti, vt
docuit Glo.Bar.in l.Indebitum,§.1.ff.Rem ratam
habere, eò maximè, quia hic ceſſat æquitas, ſuper
qua eſt fundata fictio.vt in l.poſtlimin.in princ.ff.
de capt. quia præſcribẽs locupletaretur cum iactu
ra alterius, vt in l.Denique. in l.nec Vtilem.ff.ex
quibus cauſ.maior.

Limita dictam concluſionem ſextam, ſi ceſſet
ratio propter quam fuit inducta talis diſpoſitio,
112 † nã tunc etiam diſpoſitio fauorabilis loquens in
caſu vero, non extendetur ad caſum fictum, vt in l.
1.§.deniq;.ff.ad Trebell.Io.Crottus in l.omnes.n.
221. verſ.decima concluſio.ff.de iuſt.& iur. Nam
in d.§.denique. lex permittens hæredi detractio-
nem falcidiæ fauore teſtamenti conſeruandi, non
comprehendit fideicommiſſarium: quia in eo ceſ
ſat ratio teſtamenti conſeruandi: quia illo nolẽte
hæreditatem habere, hæreditas remanet apud hæ
redem directum cum oneribus ſuis: nec vitiatur
teſtamẽtum, nec quoad inſtitutionem, nec quoad
legata, vt in l.vnica.§.1.& §.pro ſecundo. C.de ca-
duc.toll. quod ſecus dicendum eſſet de hærede di
recto nolente adire hæreditatem, vt in l.eam quã.
C.de fideicommiſſ.& in l.ſi nemó ff.de reg.iur.

Fallit ſecundò reſpectu perſonæ eiuſdem: nam
113 diſpoſitio † loquens in caſu vero reſpectu eiuſdẽ
perſonę, extendetur ad caſum fictum.vt in l.At qui
natura.§.fi.ff.de negot.geſt.vbi diſpoſitio loquens
de genere negotiorum alterius, comprehendit ge
rentem negotia illius, qui eſt captus ab hoſtibus.
Nam facilius diſpoſitio extenditur de caſu ad ca
ſum reſpectu eiuſdem perſonæ, quàm diuerſarum
perſonarum; Ioannes Crottus.in l.omnes,nu.22.
verſ.vndecima concluſio.

114 Septima † diſpoſitio hominis loquens in caſu
vero, non comprehendit caſum fictum, hęc conclu
ſio elicitur ex dictis Io.Andr. in c.fruſtra de reg.
iur.in 6.ſeu mercuriali. Vbi refert fuiſſe determi-
natum in publica diſputatione, aſſerens ꝙ pactũ
factum, vt vnus non offendat alterum, nec reali-
ter, nec perſonaliter, non verificaretur ſi vnus of-
fenderet vxorem, quia iniuria facta vxori cenſetur
ſecundum fictionem factam marito, & non ſecun-
dum veritatẽ. Io.Crottus in l.omnes.nu.224.verſ.
ſecunda concl.Aret.in l.4.§ Cato. col.12.verſ.iſta
enim dictin.ff.de verb.oblig.

Ratio eſt, quia fictio non inducitur ab homine,
ſed à lege. vt in l.etſi fortè,ff.de caſt pecu. & per
Bart. in l.ſi is qui pro emptore.latiſſime probaui-
mus ſup.in cap.

Amplia prædictã cõcluſionem in teſtatore quã
do verba ipſius ſunt dubia, quoniam tunc in dub-
bio intelligentur ſolùm in caſu vero, & non in fi-
cto.l.Statius.§.Cornelio ff.de Iure fiſci.l.fin. C.de
his, qui veniam ætatis. Io.Crottus in l.omnes.nu.
224.verſ.tertia concluſ. Petrus Anchar. in reper.c.
Canonum ſtatuta, col.23.ext.de cõſtit.verſ.conſu-
luit etiam Bal.ext.de conſtit. vbi dixit quòd ſi te-
ſtator mandauit in teſtamẽto. quod poſt obitum
hæredum ſuorum bona ſemper ſua deuoluantur
ad maiores de familia, tunc maior intelligitur re
ſpectu ætatis, non autem reſpectu ſcientiarum di-
gnitatis, aut diuitiarum, quia verba ſunt intelligẽ
da ſecundum veritatem, vel ſecundum ſenſum na-
turalem, non autem ciuilem. vt in l.fin.C.de his,
qui ven.ætat.imp.

115 Concluſio octaua. † Statutum loquens in caſu
vero comprehendet fictum, quãdo illud procedit
vlterius diſponendo, tribuẽſq; eandem qualitatẽ
caſui ficto, quam habet caſus verus legis.vt in l.cũ
ex oratione in princ.ff.de excuſ.tut.vel cur. Verbi
gratia, ſtatutum diſponit quod nullus poſſit eſſe
de Collegio Doct. niſi Ciuis orig. Modo quoddã
eſt in Ciuitate, cum clauſula, quòd per omnia ha-
beatur pro ciue originario. tunc poſſet eſſe de prę
dicto Collegio, quia ex dicta diſpoſitione dice-
tur fictionem fuiſſe repulſam. Io.Crottus in l.om-
nes nu.225.Hic adde omnia exempla, & Doct.au-
ctorit.allatas in c.de fict.indiuidua, etſi regulari-
ter Bald.latiſſimè hoc ipſum docuerit in l.omnes.
col.pen.nu.23.verſ.ſed pone quòd ſtatuto cauetur
quod nullus, &c.

116 Vbicunque ſtatutum, † vel lex loquens in caſu
vero tradidit formam, in qua erit aliquid facien-
dum, nõ poterit impleri illud in caſu ficto.hac per
conſequens non extenditur ad caſum fictum.ratio
eſt, quia ſicut vbi aliquid pro forma requiritur,
non poterit impleri in caſu æquiualentis, etiamſi
eſſemus in materia fauorabili. l.qui Rom.§. Fla-
uius.ff.de verb.oblig.Bal.in l.ſi teſtam.C.de teſta.
& in l.Inſtit.ff.ſi certum petat. c.ad Noſtram.el 3.
& ibi Doct. de iur.iur. vbi habetur quòd ille, qui
117 iurauit † ſoluere, non poterit compenſare, & ta-
men compenſatio eſt ficta ſolutio.l.Iulianus.ff.de
condit.& demonſtr.eò quod iuramentum debeat
impleri in forma ſpecifica. Idem docuit Bal.in l.
ſi teſtam.C.de teſtam. & in l.inſtit.ff.ſi certum pe
tat. Ita non poteſt impleri in caſu ficto, vt in c.ad
noſtram.el 3.& ibi per Doct.extra de iure iur.vbi
habetur quòd ille, qui iurauit ſoluere non poteſt
compenſare, tamen compenſatio eſt ficta ſolutio.
vt in l.Iulianus,ff.de condit.& demonſtr.l.ſi pecu
lium.§.1.ff.de ſtat.liber.Et ratio eſt, quia iuramen
tum debet impleri in forma ſpecifica. pro hoc fa-
cit dictũ Angel. in l. Vbi autem non apparet.
§.illud.ff.de verb.obligat. vbi voluit quod in caſu
Clem.appellant.de Appellat.in qua pro forma re-
quiritur quod appellans a ſentent.interloc. debet
nominatim exprimere grauamen, & quod non
ſufficiat ſi grauamẽ exprimeretur per relationem,
quæ fieret ad acta, vt quia diceretur appello pro-
pter cauſam, de qua apparet in actis; & tamen ex-
preſſio quæ fit per relationem, ad aliud dicitur fi-
cta, vt in l.Titia,§.fin.verſ. perinde. ff.de verb.obli
gat.confirmatur, & hæc concl.ex his quæ voluerũt
Ant.& Abb.in c.fin.verſ.nihil obſtat.ex.de verb.ſi
gnif.Vbi dicunt, quod vbi agitur de probanda for
118 malitate verborum, teſtes deponentes † per ver
ba æquipollentia, non dicuntur teſtificari conclu-
denter. Idem docuit Crottus in l.omnes. nu.226.
verſ.Decimaquinta concl.

119 Concluſio nona. † Diſpoſitio ſtatutaria partim
odioſa, & partim fauorabilis loquẽs in caſu vero,
comprehendit ẽt fictũ.Io.Crottus in l.oẽs nu.227.
verſ.vlt.concl.rõ quia talis diſpoſitio cũ ſit partim

fauorabilis partim odioſa, dicetur tota fauorabilis.cap. Non dubium,& ibi Abb.extra de ſenten. excom. Hæc etiam concluſio, ex dictis Bar.in l. liberorum, col.10.ff.de verb.ſignif. Vbi dixit, ꝙ ſtā-
120 te ſtatuto, † ꝙ fœminæ non ſuccedant maſculis extantibus: tunc nepos ex filio præmortuo excludet filiam fœminam, licèt verè in ſecundo gradu: & tamen ſtatutum eſt partim fauorabile, inquantum præfert maſculos: partim odioſum, inquantū excludit fœminas. Idem docuerunt Bal.& Moder. In l.2.C.de in ius vocan.probatur & hac ratione. Nam regula eſt, quòd quando aliqua diſpoſitio partim eſt odioſa, & partim fauorabilis, tota iudicatur fauorabilis, vt docuit Abb. vbi ſupra, ex qua regula verificatur, quod docuit Bal. in l.cum acutiſſimi, C.de fideicom. Vbi dixit, quòd ſtante ſtatuto, quòd filijs maſculis extantibus, filiæ fœminæ non ſuccedant: filij etiam legitimati excludent filias fœminas legitimas, & naturales, quia ex quo tale ſtatutum eſt fauorabile ex parte maſculorum, poteſt extendi ad iſtum caſum fictum, quod ipſemet Bald. reperiit, in l.eam quam. colum.9. verſi. Quæſitum fuit à me.C.de fideicom. Idem docuit Paul.de Caſtro, in l.ſed ſi hac,§.proſtituta,ff.de in ius vocandi, & in conſ.224.

121 Concluſio decima. † Diſpoſitio ſtatutaria diſponens de pœna irregulari, vt quia de ipſa non multum exorbitat à iuris communis diſpoſitione, vel quando ſtatutum imponit pœnam, vbi à iure non fuit indicta, ſeu expreſſa, & loquitur in faciente: tunc includetur mandator: & cum hoc ſtatutum non ſit exorbitans, ideo recipit interpretationem ſicut ius commune. & hoc in ſimili ſenſerunt Doctores antiqui, in l.quicunque. C.de ſeru. fugit. & docet Panor. in cap. Mulieres, colum. fin. verſ. aut ſtatutum prouidet de pœna irregulari, vt quia non multum exorbitat. & latiſſimè nos docuimus in quæſtione de extenſione legis correctoriæ, & pœnalis ſimul. Vide ergo ibi.

122 Concluſio vndecima. † Statutum diſponens in materia iuris, in qua caſus verus, & fictus æquiparantur, tunc ſtatutum etiam prouiſum in caſu ficto intelligitur. Decius in cap.traſlato in prima lectura, num.39. verſic. ſimiliter quando, extra de conſtitut. Panor. in cap.ad audientiam per illum textum. extra de cleric.non reſid.facit text.in l. Deo nobis. C.de epiſcopis, & clericis, & ſimil. Alexan. in conſi.179.incipien.viſo proceſſu.colum.4. libro quinto.

Amplia dictam concluſionem dicendo illā habere locum etiam ſi ſtatutum diſponeret de pœna regulari iuxta qualitatem delicti. Nam tūc diſpoſitum a faciente, extendetur ad mandantem, cum dicendus ſit princeps delicti, vt in l. ſi per alium, ff.ne quis eūm.& ibi per Cyn.& Bald.in l.omnes, col.9.verſ.ſecundo caſu, ff.de iuſt.& iu.

Concluſio duodecima. Diſpoſitio ſtatutaria, quæ indulget partem pœnæ à iure ſtatuta: vt quia dicit, ꝙ homicidæ remittatur certa pars pœnæ, ſi habuerit pacem: de homicidium committēte loquens extendetur ad mandantem, & opem ferentem, vt docuit Bal.in l.omnes populi, col.9. num. 23.verſ.Primò caſu.ff.de iuſt.& in. & ratio eſt ſecundum eum: quia benigna eſt hæc interpretatio. arg.in l 2.ff.ad Syllan. quem ſequitur Panor. in c. mulieres, col.fin. verſ.Et breuiter conclude, extra de ſent.excom. dicens hoc eſſe, quia fauores ſunt ampliandi, vt in c.odia, de reg.iur.in 6.

123 Concluſio decimatertia. † Diſpoſitio ſtatutaria pœnalis limitatæ materiæ dans pœnam irregularem limitans materiam delicti de nouo, ſeu diſpoſitio ſtatutaria irregulariter damnās, vel puniens actum aliquem cum ſuis terminis: cùm ſtatutum ſic fixerit pedes ſuos. Idcirco de caſu vero non extēdetur ad caſum fictum; & ſic de ſeruo inuento de nocte per ciuitatem, miſſo à ſuo Domino, quando ſtatutum erat, quòd inuentus de nocte puniatur in centum. Ita docuit Bal. in l.omnes, colum.10.in princ. verſ.primo dicit. ff.de iuſt. & iur. Idem dicēs ibidem de ſtatuto puniente eum, qui iniuriam faciet patri, vt puniatur in hoc, vt non gaudeat beneficio inuentarij, nam tale ſtatutaria pœna non extendetur ad mandantem hæc fieri: quia hæc ſtatutaria pœna eſt extranea à propria pœna delicti. eò quòd reſpiciat quendam actum remotiſſimum, & extrinſecum, ſeu extraneum valde. Idem docuit Panor. in cap.mulieres, colum.fi. verſ.Et breuiter conclude. ext. de ſent.excommunicationis his præciſis verbis vtens, videlicet: Si prouidet de pena irregulari, vt quia multum exorbitat à diſpoſitione iuris, tunc non includetur mādator. habebit ergo locum in caſu ſuo: pro hoc optime facit text.in ſimili in c.ſtatutum, de elect. in 6.& in cap.cum in cunctis.de elect.in 6.c.ſi cōpromiſſarius eod.tit.lib.6.facit quod not. Io.And. in regu.odia.de regul.iur.lib.6.& Ratio iſtius deciſionis eſt ſecundum ferè omnes Doctores, quoniam regula eſt, quòd quando cauſa, propter quā introducitur fictio eſt limitata ad certum effectū: tunc diſpoſitio facta in caſu vero, non trahetur ad caſum fictum, in caſu, propter quem non fuit introducta fictio; Quapropter ille qui habetur pro reſidente quo ad perceptionem fructuum non cōprehendetur ſub alia diſpoſitione faciente mentionem in alia materia de reſidente: & ſic de ſingulis ſimilibus exemplis erit iudicium.

124 Concluſio decimaquinta. † Diſpoſitio ſtatutaria diſponens de pœna regulari, iuxta qualitatē delicti, extendetur ad mandatorem cum ſit princeps delicti, & hoc modo intelligitur text. in l. ſi per alium.ff.ne quis eum.& ibi docuit Cyn.& Bal. in l.omnes.col.9.nu.23.verſicu.ſecundo caſu, ff. de iuſt.& iure.

125 Concluſio decimaſexta. † Diſpoſitio ſtatuti pœnalis facta ſuper vna perſona vera, regulariter nō trahitur ad eādem perſonam fictam. Probatur hæc concl.per tex.in l.3.§.hæc verba. ff. de negot. geſt.& in l.ſed ſi hac.§.patronum, ff.de in ius voc. vbi, vt docuit Aretin. in l.Gallus,§.quid ſi is col.5. verſ.ſecunda concluſio. ff.de liber.& poſthu. eſt caſus, ꝙ diſpoſitio de vero ingenuo non trahitur ad fictè ingenuum, id eſt ad eum, qui habet ius annulorum aureorum. iux. doctrinam Aretini, vbi ſup. verſ.concluſio ſecunda. & animaduertendum, ꝙ huic concluſioni ſe ſubſcribens Bal.in l. omnes in fi.col.antep.nu.25.verſ. ſed nunquid ſub illo verbo [ſi quis contra] ff.de iuſt.& iu. ipſam exemplificat in hæreditate iacente, dicens, ꝙ ſub verb. ſi quis contra in ſtatuto contento non includatur hæreditas iacens, ſeu iacēs: quia quando ſtatutum loquitur de perſona, non intelligitur de perſona ficta, niſi ſtatutum nominatim ſe ad fictam perſonā extendat. vt in l.3.§.Hæc verba.ff. de negot.geſt. hac ratione nō comprehendit ciuitates, & caſtra, quia propriè non ſunt perſonæ: ſed vice perſonæ, vt in l.mortuo, ff.de fideiuſſ.neq; eos, qui ſunt in vtero;

quia

qoia non ſunt perſonę, vt in l. ſio. ff. de colla. bon.
hæc ille. Quem ſequutus fuit Ioan. Bapt. à Sancto
Seuerino in repet. l. omnes populi, nu. 274. verſ. &
per hanc doctrinam Bart. Idem turſus docuit Bal.
in ff. vt hen. Item quicunque. nu. 1. C. de epiſcop. &
cleric. dicens, quòd ſi in recepto dicatur, quòd Iu
dex delegatus Martino contra Petrũ, & alias per-
ſonas, quòd iſtud reſcriptum non porrigatur con-
tra Vniuerſitatem, & idem in procuratorio, licèt
Vniuerſitas fungatur locò perſonæ, vt in l. mor-
tuo. ff. de fideiuſſ. hæc Bal. vbi ſupra. qui in rubr. C.
ad Senatuſconſult. Trebel. nu. 2. verſic. in contra-
rium videtur.

126 Concluſiò decimaſeptima. † Diſpoſitio facta in
vno caſu vero, trahitur ad alium caſum fictum, re-
ſpectu eiuſdem perſonæ. Hæc concluſio probatur
triplici medio. Primò enim per tex. in l. at qui na
tura. §. fina. cum ſequenti l. ff. de negot. geſtis. vbi
hæc habentur, videlicet. [Dum apud hoſtes eſſet
Titius, negotia eius adminiſtraui, poſtea reuer-
ſus eſt, negotiorum geſtorũ mihi competit actio,
etſi eo tempore, quo gerebantur, dominum non
habuerint.] hæc ibi. In ſequenti verò lege hæc ha-
bentur, videlicet. [Sin autem apud hoſtes conſti-
tutus deceſſit, & ſucceſſori, & aduerſus ſucceſſorẽ
eius, negotiorum geſtorum actio directa, & con-
traria competit.] hæc ibi. Ex quibus probatur,
vt peroptimè collegit Areti. in l. Gallus. §. quid ſi
is, col. 5. verſ. tertia cõcluſio. ff. de liber. & poſthu-
mis, quòd ſicut ille, qui gerit negotia, quæ ſunt il-
lius eiuſdem perſonæ veræ, poteſt & conueniri a-
ctione negotiorum geſtorũ: ita ille, qui gerit ne-
gotia, quæ ſunt illius eiuſdem perſonę fictę, ſed nõ
veræ, & idem probatur in d. l. ſequenti, ſcilicet q
actio negotiorum geſtorum conceditur pro nego
tijs geſtis hæreditate verè iacente: ita pro hære-
ditate, quæ fictè cenſetur iacuiſſe. Nam diſpoſitio
facilius extenditur de caſu vero ad caſum fictum,
reſpectu eiuſdem perſonæ, quàm reſpectu diuer-
ſarum perſonarum, vt in l. fin. C. de poſthum. hæ-
red. inſtitu. & in l. Titius, §. Lucius. ff. de liberis, &
poſthumis.

Probatur & ſecũdò Doctorum auctoritate. Nã
expreſsè hoc docuit Aretin. vbi ſupra. & ibidem
Bal. & Paul. de Caſtro.

127 Concluſio decimaoctaua. † Diſpoſitio legis,
per quam auferetur ius alterius facta in caſu vero,
non trahetur ad caſum fictum. Hæc cõcluſio pro-
batur auctoritate Aretini in d. l. Gallus. §. quid ſi
is. col. 5. verſic. quarta concluſio.

128 Concluſio decimanona. † Diſpoſitum in teſta-
mentis, vel contractibus non extendetur de caſu
vero ad caſum fictum. per not. in l. ex ea parte. §. in
Inſulam. de verb. oblig. vbi hæc habentur, videli-
cet, [In inſulam deportato reo promittendi ſtipu
latio ita concepta. Cùm morieris dari: non niſi
morietur eo committitur.] vbi Glo. in verſic. niſi
moriente eo, dicit notandum inde, quòd mortis
129 † appellatione, naturalis intelligitur, nõ ciuilis,
vbi Bart. dicit non ſufficere ciuiliter factum, vbi
requiritur naturaliter aliquid fieri. Idem docuit
Iaſon in d. §. in Inſulam. nu. 1. Dicens, quòd ſtipu-
latio collata in tempus mortis committitur per
mortem naturalem, & non ciuilem. Nam non ſuf-
ficit ciuiliter fieri: ſed debet naturaliter impleri. fa
cit l. ſi ita quis. §. is cui. ff. de leg. 2. cum verba de-
beant naturaliter intelligi, & non ciuiliter, vt in l.
fin. C. de his, qui ven. æta. impe. & in l. fideicom-
miſſum in princ. ff. de condit. & demonſtr. & cùm
130 verba † debeant intelligi in potiori ſignificatu.
§ ſed ius quidem. Inſtitu. de iur. nat. gent. & ciuil
& in l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager vect. vel em
phit. pe. & 10 c. ſi pater. de teſtam. in ſexto. & ſic
deportatio, quæ eſt mors ciuilis, non æquiparatur
naturali. Vnde appellatione mortis intelligitur
naturalis, & non ciuilis. Iaſon rurſus idipſum do-
cuit vbi ſupra. nu. 3. citans l. cùm pater. §. hæredi-
tatem filius. ff. de leg. 2. vbi obligatur ad reſtituen-
da certa bona in caſum mortis, non tenetur reſti-
tuere ſequuta deportatione, ſed debet expectari
mors naturalis. Ad idem l. ſed ſi mors. in princ. ff.
de donat. inter vir. & vxor. l. Statius. §. fin. ff. de iu-
re fiſci. Ad idem facit, quia per mortem naturalẽ
diſſoluitur matrimonium. c. pen. & fin. extra de ſe-
cundis nupt. & tamen non diſſoluetur per ingreſ-
ſum Religionis, quãdo matrimonium fuiſſet con-
ſumatum, vt in c. licitè. 32. q. 7. c. cum ſis. extra
de conuerſ. coniug. etſi ingrediens Monaſterium,
dicatur mori ciuiliter, vt in Authen. ingreſſi. C. de
ſacroſan. Eccleſ. Idem docuerunt infraſcripti Do-
ctores. Cyn. & Bal. in l. Deo nobis. C. de epiſcopis,
& cleric. & cõmuniter per ſcribentes in d. §. in in-
ſulam. & refert Iaſon vbi ſupra. Idem docuit rur-
ſum Bar. in l. ſi cum dote. §. fin. ff. ſolut. matrim. &
in Authent. ſi qua mulier. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
Imol. & Alex. in l. ex facto. §. ex facto. el ſecondo.
ff. ad Trebel. & in l. 1. §. lex Falcid. ff. ad l. Falcid. &
per nonnullos Doct. in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ.
ff. de liber. & poſthum. Idem Antonius de Butrio,
cuius ſententiam retulit, & ſequutus fuit in parte.
Panormitanus in c. cum ſis. col. fin. extra de con-
uerſ. coniug. dicens, quòd quãdo materia, de quã
agitur (adde, vt in caſu noſtro) eſt ſtricta, & ver-
ba proferantur ab homine, vt etiã de caſu noſtro,
cùm pareat teſtamentum, & contractum fieri ab
hominibus, & pertinere ad materiam ſtrictam,
tunc proculdubio appellatione mortis intelligi-
tur de naturali, & hoc ipſe Panormitanus docuit
poſt relatas quinque diuerſas Doct. ſententias.

Limita primò, niſi caſus fictus, vtpota mors ci-
uilis, produceret, ſeu repreſentaret eundem effe-
ctum, quo ad id, de quo quæritur, & nihil aliud
131 poſſet afferre mors naturalis ſequens. Nã † tunc
diſpoſitum in teſtamentis, vel contractibus. de ca
ſu verò extendetur ad caſum fictum, prout docuit
tex. (ſecundum Alex. ibi.) in l. Gallus. §. & quid ſi
tantum. & §. ſequenti. ff. de liberis, & poſthum. &
Bar. idem docuit in d. §. in inſulam. citans ad hoc
textum in l. Deo nobis. in princ. C. de epiſcop. &
cleric. Idem Iaſon vbi ſupra. verſic. capio glo. aſ-
ſerens hoc eſſe ſecundum Dyn. Bart. & communi-
ter Doct. quòd quando ciuiliter factum, quo ad
id, de quo agitur, omnia repreſentant naturaliter
factum, tunc mors ciuilis, æquiparatur naturali, vt
in l. actione, §. publicatione. ff. pro ſocio. vbi dici-
tur de ſocio, qui fuerat deportatus, & ſic amiſerat
bona per deportationem, vnde dicitur finiſſe ſo-
cietatem, quia in effectu talis deportatus, & inde
priuatus proprijs bonis, quibus vacare ſocietati
potuiſſet, cùm deinceps operari non poſſet in ip-
ſa ſocietate, quo ad ipſam reputatus fuit naturali-
ter mortuus. & ſic de ſingulis. Mors enim ciuilis,
dum mors ficta, ſeu caſus fictus, & mors naturalis
dr mors vera, ſeu caſus verus, vt patet ad ſenſum.
Hæc limitatio probatur quoque per tex. in l. Deo
nobis. in princ. C. de epiſcop. & cleric. vbi pactum

de

de lucranda dote in caſu mortis, purificatur per mortem ciuilem per ingreſſum Religionis. Idem per tex.in c.1. §.1. & ibi Geminianus & alij. Ne Sede vacante.in ſexto. vbi ad collationem beneficiorum pariter, & inhabilis mortuus,& ſuſpẽſus. ideo ibi mors ciuilis,qui eſt caſus fictus,æquiparatur,ſeu extendetur ad mortem naturalem.Quia ciuilis,quo ad collationem beneficiorum eſt eiuſdem effectus. Idem in c.pen.& ibi glo.4.de ſupp. negli.prælator.in ſexto. ſecus eſt quando caſus fictus non æquiparetur per omnia cum vero. & in d.§.in inſulam. Idem docuerunt Cyn.Bald. Bart, Alex.Imol.Iaſ. vbi ſupra. & alij ſcribentes vbi ſupra. & per nonnullos Scribentes in l. Gallus. §. & quid ſi tantum.ff.de liber.& poſthum. Idem docuit eleganter Panormitanus poſt quinque opiniones recenſitas in c.cum ſis. col. 2. verſic. circa hunc articulum. extra de conuerſ.coniuga.

Limita ſecundò teſtator, vel contrahens in caſu vero habuiſſet etiam reſpectum ad caſum fictum, text.in l.1. §.lex Falcidia. ff. ad l.Falcidiam,Imol; & Alex.in dicto §.lex Falcid.

. Concluſio vigeſima. Supereſt modo dicere de extenſione reſcriptorum de caſu vero ad caſum fi-
132 ctum: & in reſcripta † loquentia,ſeu diſponentia in caſu vero non extendetur ad caſum fictum, etiam ſimilitor eadem ratio, cum hæc ſint ambitioſa,& ideo reſtringenda,vt eſt caſus in c.ſuſceptum.de reſcript.in ſexto. Imol. & Alex. in l.1.§. lex Falcidia.ff.ad l.Falcid. per illum text. & ratio eſt,ſecundum Imol.vbi ſupra,quia cum procedat caſus verus, & caſus fictus, & reſpiciat, & reſcribat caſum verum. Inde ſequitur,ꝙ non videtur voluiſſe reſpicere caſum fictum.argum. in l.cum prætor.ff.de iudic.Idem repetijt Alex.in l.Gallus. §. & quid ſi tantum.col.3. verſic.ſi autem loquimur in diſpoſitione hominis. ff.de liber. & poſthum.

133 Concluſio vigeſimaprima ſit. Diſpoſitum † in caſu vero, per eiuſdem non extendetur ad caſum fictum,vt in l.3.§.hęc verba.ff.de negot.geſt.& ibi per Doct.&per Imol.& Alex. in d.§.lex Falcidia.

Limita primò, dicendo,quòd etſi dicta concluſio ſit vera,ſi haberetur ſolũ reſpectum ad vſum, & naturam verborum in iure communi contentorum, tamen diſpoſiti de caſu vero ad caſum fictũ fiet extenſio ex mente iuris communis fingentis, vt in dicto §.lex Falcidia. & in c.ad audientiam. iuncto c.præced.extra de clericis non reſid.& ibi per Doct.& Imol.& Alex. in dicto §.lex Falcidia.

Limita ſecundò,niſi diſpoſitio iuris communis eſſet correctoria: quoniam tunc diſpoſitum in caſu vero,non extendetur ad caſum fictum,ſicut dicetur in diſpoſito à iure ſtatutario, quia vtrobiq; reperitur identitas rationis, prout docuit Alex. in d.§.lex Falcidia.col.3. verſic.& hoc puto verũ: & rurſus latius ibidem,verſ.nam etiam ſi ius commune. vbi dicit, quod ſi etiam ius commune loquens in caſu vero eſſet correctorium iuris antiqui: Nam videtur dicendum habere locum in ſtatuto correctorio, vt in l.præcipimus.in fine.C.de appellationibus.

Limita tertiò, niſi diſpoſitio iuris communis eſſet exorbitans. per tex. in l.ius ſingulare. ff. de legibus.& Alex.vbi ſupra.

Sublimita has limitationes,dicendo dictam limitationem non habere locum, ſi diſpoſitio ipſa iuris communis extenderet ſuum diſpoſitum in caſu vero ad fictum. Alex. vbi ſupra,

Sublimita ſecundò, dicendo illas non habere locũ in materia fauorabili, puta cauſa teſtamenti conſeruandi,vt in l.Gallus. §. & quid ſi tantum. ff.de liber.& poſthum.prout docuit Alex.in dicto §.lex Falcidia.col.3.nu.9.verſ.& hoc puto verum.

SVMMARIVM.

1 *Forma primum ſignum,quo poſſumus cognoſcere quid ſit de forma eſſentiali alicuius diſpoſitionis, qua ceſſante, ceſſet actus ipſius.*

2 *Sententia prolata ſuper re, ſuper qua lis non fuit conteſtata, eſt ipſo iure nulla, etiam quo ad effectus iam productos.*

3 *Sententia lata contra ſolitum iudiciorum ordinem, eſt ipſo iure nulla.*

4 *Proceſſus compilatus contra formam, tenoremq; mandati,eſt ipſo iure nullus. & quare.*

5 *Iuriſdictioni ulterius nunquam derogatur per Papæ generale reſcriptum.*

6 *Vbi principaliter aliquid mandatur,illud tanquã principale,& primo tractandum erit: cætera verò ſecundario, & tanquam acceſſoria. Vbi verò plura principaliter committuntur, non refert quod illorum primo tractetur, niſi forſan vnum de natura ſui præcedat aliud. & commiſſus articulus principaliter, ſi committatur, totus proceſſus corruit. & quare.*

7 *De ſpoliatione prius inquirendum eſt,quàm de proprietate,qui iuris ordo, ſi omittitur, proceſſus eſt nullus. & quare.*

8 *Factum contra formam mandati, vel iuris ordinem eſt nullum.*

9 *Iudex delegatus non ſeruans formam mandati, ſeu reſcripti, eius proceſſus eſt nullus ipſo iure.*

10 *Iudex quid faciet vbi plura cõmittuntur in reſcripto.*

11 *Ordo iuris in reſcripto quid denotet, & quid in forma hominis.*

12 *Iudex quid ponderabit, vbi poſſit cognoſcere, quod expreſſum in reſcripto ſit de forma,et ſic neceſſario obſeruandum,ne corruat actus inde ſequutus, & exemplificatur.*

13 *Clauſula: Ratione præuia procedas, quid in reſcripto operetur.*

14 *Superior mandans aliquid fieri per inferiorem, quando dicatur feciſſe eum delegatum.*

15 *Actus geſtus à delegato non dicitur geſtus auctoritate ſua, ſed delegantis.*

16 *Verbum (auctoritate noſtra) quid denotet.*

17 *Mandati fines ſunt ſeruandi.*

18 *Factum contra ordinem datum à Principe,erit ipſo iure nullum.*

19 *Forma ſubſtantialis ſignum eſt,quando fuiſſet appoſita aliqua conditio per legem, & tunc ipſa forma non obſeruata,actus erit nullus ipſo iure. & quare.*

20 *Poſitum in ordine formæ tunc irritat actum ſi omitteretur,quando talis omiſſio graue præiudicium generaret,& quare. Necnon quando id quod requiritur eſſet contemporanea exercendum cum ipſo actu,quia tunc eſſet de ſubſtantia,& idem dicitur quando illud requireretur ante actum ipſum.*

21 *Vbicunque reperitur decretum annullatiuum,ſubintelligitur ibi datum fuiſſe formam, ac per conſequens ipſa non obſeruata,actum eſſe ipſo iure nullum.*

22 *Ordo iudicij formalis,& ſubſtantialis dicitur neceſſariò requiri, vbi fit mentio de actu aliquo,qui requiritur prius,& poſterius,& exemplificatur,quibus non obſeruatur, actus erit nullus ipſo iure, & quare.*

23 *Vbi*

23 *Vbi conſilium, ibi ſalus.*
24 *Forma, quæ debet actum præcedere, ita eſt de ſubſtantia, & validitate actus, quod ſi non præcedat, licet ſequatur: actus adhuc erit inualidus, & quare. & quando hæc regula fallat.*
25 *Iudicij ſubſtantialia quæ ſint, quorum ſi aliquod omittatur, ſententia in ſe ſequens erit nulla ipſo iure.*
26 *Iudicialis ordo in quibus propriè conſiſtat.*
27 *Licèt prius ſit aſſignandus terminus actori, quàm reo, tamen ſi vtrique daretur ſimul, valeret.*
28 *Libellus etſi dicatur eſſe de præparatorijs iudiciorum, tamen ſi omittatur, ſententia, ſeu actus inde factus in iudicio, illo non præcedente, eſt ipſo iure nullus, & quare.*
29 *Id quod ex forma à iure tradita debet præcedere, ſi nõ præceſſerit erit nullum ipſo iure, etiam ſi diceretur in aliqua diſpoſitione, quod Iudex poſſit procedere prætermiſſa ſolemnitate, ſeu omni ſubſtantialitate.*
30 *Teſtis deponens ſine iuramento, an eius dictum validũ faciat, ſi poſt depoſitionem iuret ſe vera depoſuiſſe.*
31 *Teſtis iurans ſuper exceptionem dilatoriam, ſi depoſuiſſet ſuper cauſa principali non facit fidem ſuper principali, & quare.*
32 *Teſtis non iurati a principio dictum, an ſit validum.*
33 *Iuramentum exhibitum à teſte ſine tactura ſcripturæ, an ſit validum.*
34 *Teſtis idem examinatus in eadem cauſa ſæpius, an teneatur ſemper iurare.*
35 *Tactus ſcripturæ explendus per iurantem, quando ſit neceſſarius, & quo membro ſit faciendus.*
36 *Iuramentum in teſte, an poſſit tolli per Papam.*
37 *Appellantes ab electione, an iurare teneantur, & quando.*
38 *Iuramentum, quòd non ſit ſeperatè deferendum teſti aliquid deponenti, ſed ſimul cum ipſa depoſitione.*
39 *Solemnitas vbi requiritur in aliqua actu, in dubio videtur requiſita eodem tempore, quo ſit actus.*
40 *Iuramentum teſtis tactis ſcripturis, an ſit deſcribendum neceſſario à Notario.*
41 *Solemnitatem extrinſecam, ſi non appareat interfuiſſe, non præſumeretur.*
42 *Iuramentum delatum a teſte poſt eius depoſitionem factam ſine iuramento, an validam reddat ipſam depoſitionem.*
43 *Teſtis depoſitio facta remiſſiuè, an ſit admittenda.*
44 *Teſtis deponens falſum ſine iuramento, vel quando nõ poſſet probari ipſum depoſuiſſe præuio iuramẽto, vel aliàs, ſit puniendus.*
45 *Iuramentum teſtis poterit remitti de conſenſu partiũ, & quare. & ſi non verificetur in cauſa matrimonij, quando agitur de ipſo diſſoluendo. & quare.*
46 *Iuramentum ſuprauenient depoſitioni teſtis non iurati a principio, an validet depoſitionem ipſam.*
47 *Iuramentum adueniens contractui poſt interuallum celebrato, ipſum non validabit. & quare.*
48 *Donatio facta a patre filio emancipato, quando fuerit valida, & quare.*
49 *Solemnitatis ſubſtantialis præpoſteratio, quando non vitiat actum requirentem ſolemnitatem aliquam.*
50 *Exceptio dilatoria, quando proponenda.*
51 *Teſtamentum an ſit inualidum, ſi celebratum fuit coram teſtibus non rogatis à principio, ſed poſtquàm fuiſſet lectum.*
52 *Iuramentum teſtis, quando dubitatur præceſſiſſe depoſitionem ipſius, quid dicendum.*
53 *Epiſcopo deponenti in iudicio, non datur fides, ſi depoſuiſſet ſine iuramento.*
54 *Cardinali non iurato deponenti in iudicio in præiudicium tertij non præſtatur fides, & quare.*
55 *Signum ſeptimum eſt quo cognoſcitur quid ſit de forma eſſentiali in diſpoſitione tã iuris, quàm hominis, quando inibi reperirentur hæc verba: aliter fieri non poſſit, & idem iudicium erit de æquipollentibus verbis ibi inſertis, & quare.*
56 *Forma eſſentialis ſignum octauum eſt, quando in diſpoſitione tam iuris, quàm hominis fuiſſet appoſitũ tempus determinatum, & eſt memoriæ imprimendum, & quare.*
57 *Recedens à tempore, recedit à forma.*
58 *Arbiter quando poſſit prorogare tempus ſibi indictum ad ſententiam pronunciandam.*
59 *Actus factus poſt tempus conſtitutum arbitris, vel executoribus alijs alicuius negotij, an ſit validus.*
60 *Signum nonum eſt, quando ſtatutum prouidet aliter quàm ius commune, ſuper conficiendo aliquo actu.*
61 *Signum decimum eſt, quando in quacunque hominis, vel iuris diſpoſitione eſſet rubrica, quæ diceret de forma alicuius materiæ.*
62 *Geſta contra ſolitum ordinem iudiciorum, & contra formam traditam à iure tam communi, quàm municipali, vel a quacunque hominis diſpoſitione, an ſortiantur legitimum effectum.*
63 *Proceſſus compilatus contra formam mandati, eſt ipſo iure nullus.*
64 *Mandati fines, diligenter ſunt cuſtodiendi.*
65 *Legis verba ſeruans, & non mentem Legiſlatoris, an dicatur legem obſeruare, ita vt non ſit puniendus tanquam talis legis violator.*
66 *Electionis certa forma tradita à iure, vel homine ſi ſeruata non fuerit electio, de iure erit nulla.*
67 *Iuris ordine non ſeruato in compilando proceſſu: totus proceſſus corruit, & idem dicitur ſi forma mandati ſeruata non fuerit.*
68 *Fines mandati ſunt ſeruandi de eſſentia actus, etiam ſi reſcripti verba viderentur eſſe contra ordinem iuris, cum his non obſtantibus non debeat recedi a iure. & quare.*
69 *Ordine iudiciorum non ſeruata, quando actus ſit nullus, perpulchrè nimis docetur.*
70 *Plura vbi committuntur in reſcripto, an videatur data forma, vt ſecundum ordinem narrationis actorũ debeat Iudex procedere.*
71 *Abſolutio contra formam hominis præſumpta, an ſit valida.*
72 *Actus non ad plenum contra formam, an ſit validus.*
73 *Factum præter formam, an ſit ipſo iure nullum.*
74 *Factum aliquid, quando dicatur contra formam, & quando præter formam, remiſſiuè, & an factum contra formam ſit validum, & exemplificatur.*
75 *Alimentis alicui relictis ſub certa forma, an is poſſit renunciare.*
76 *Forma & conditio in reſcripto, vel gratia inſerta erit verè, propriè, & in forma ſpecifica adimplenda, alioquin gratia, vel reſcriptum non ſortirentur ſuum effectum, etiam ſi adfuerit cauſa iuſtiſſima illam non adimplendi. & quare.*
77 *Sententia lata ſine conſilio Sapientis, vbi ex forma ſtatuti requireretur, eſſet nulla, & quare.*
78 *Solemnitatis læſis quis effectus, & exemplificatur.*
79 *Sententia, niſi ſit ſcripta, non habebit nec nomen, nec effectum ſententiæ.*
80 *Factum non ſeruato modo impoſito à lege, an ſit nullum, ſi lex loquuta non fuerit prohibitiuè, & quid ſit prohibitiuè.*

81 *Clauſula*

8e *Clauſula anullatiua in lege, aut alia hominis diſpoſitione ſimpliciter loquentis in materia prohibitiua, ſemper ſubintelligetur, & quare. & hac regula exemplificatur multipliciter.*

82 *Prohibita fieri a lege, habentur pro infectis quo ad ſui firmitatem, ſed non quo ad facientis pœnalitatem incurrendam.*

83 *Solemnitas de iure requiſita, quando, ſi non adhibeatur in actu, annullet actum.*

84 *Formam ad triplicem effectum contingit requiri in aliquo actu.*

85 *Forma ſubſtantialis, & accidentalis, quæ dicantur.*

86 *Actus nullitas cauſata à lege, vel quacunque hominis diſpoſitione, an ſit dicenda propriè pœna.*

87 *Religioſus caret velle, & nolle, & ideo non poterit conſentire electioni de ſe facta ad aliquam Prælationē.*

88 *Actus anullatio vocabitur propriè pœna, quando fuiſſet introducta ob odium perſonarum tranſgredientiū diſpoſitionem iuris alicuius, multis iuribus & Doctorum ſententijs multipliciter probatur per relata inferius. vide ergo ibi.*

90 *Ordinati non habentes vnde viuere poſſint, ordinantes ipſis alimenta præſtare tenebuntur in pœnam tranſgreſſionis præcepti Eccleſiaſtici prohibentis tales ordinari, & ordinatos ſic non recipere executionem ordinis.*

90 *Pœnalis dicitur conſtitutio decernens actus annullationem, & ideo non extendenda.*

91 *Actus nullitas introducta à iure in odium agentis, dicetur pœna, & ſic tale ius pœnale, ſed ſi in defectum ſolemnitatis, non dicetur pœna, nec tale ius pœnale.*

92. *Actus nullitas, quando ſit propriè pœna: mirabilis Bartoli diſtinctio.*

93 *Contractus, ſeu quilibet actus factus, lege prohibente, quando ſit validus, licet pœna indicta incurratur.*

94 *Legem tranſgrediens quotuplicem pœnam incurrat.*

95 *Annullationem actus facti contra prohibitionem legis prohibitiuæ in odium tranſgreſſorum eſſe pœnam propriè dictam. Sed ſi hoc continget propter ſolemnitatem in actu requiſitam omiſſam, non eſſe pœnam propriè dictam, impugnatur, & reſpondetur primæ obiectioni. nu. 96.*

97 *Actus præter, vel citra formam cuiuſcunque hominis, et iuris diſpoſitionis exercitus, an ſit ipſo iure nullus.*

98 *Præter, & contra, quando æquiparentur interpretandis iuris, & hominis diſpoſitionibus.*

99 *Formæ omiſſio in qualibet minima qualitate proceſſus, vitiat totum proceſſum. & quare.*

100 *Puniendus non eſt qui etſi ad vnguem non obſeruat formam mandati, facit tamen id quod eſſet coniunctum, vel vicinum ipſi mandato, quo ad pœnam ordinariam incurrendam.*

101 *Forma mandati qualificatè diſtributi in duo mandata, an ſi ſeruetur in vno, actus teneat. nu. 102.*

103 *Actus tam expreſſus in forma, quàm ſi concomitans eſſet, erit nullus, ſi forma non ſeruaretur.*

104 *Amici homicidæ illum adiuuantes in homicidio ſororis, quando excuſentur.*

105 *Actus omiſſa forma erit nullus, etiam ſi talis omiſſio induxiſſet faciliorem expeditionem negotij ſibi commiſſi ſub tali forma.*

106 *Actus omiſſa forma requiſita etiam cum conſenſu vtriuſque partis factus, erit nullus ipſo iure.*

107 *Legibus prohibitiuis partes non poſſunt renunciare, & quare.*

108 *Clauſula, pro expreſſis habentes, partes non poſſunt vti.*

109 *Formæ datæ à ſtatuto inquiſitus non poteſt renunciare, etſi facere poſſint partes, licet actus ſit nullus, tamen non poſſit opponi, nec allegari nullitas.*

110 *Formæ ſolum concernentis priuatam vtilitatem, & non publicam, partes poſſunt conſentire tranſgreſſioni, concurrentibus tamen quatuor.*

111 *Perſonalis executio demandata alicui, quando poterit delegari alteri ſine ſpeciali licentia demandantis illam.*

112 *Diſpoſitio alicuius iuris aliquid prohibentis, reſpectu boni publici, & permittentis ratione boni priuati: ſi inſimul in vno caſu ambo reſpectus concurrerint, præualebit fauor reſpectus boni priuati, & non denegabitur, quod ſimpliciter ratione boni publici erat prohibitum.*

113 *Ius publicum priuatorum pactis mutari non poteſt.*

114 *Diſpoſitis à iure communi, vel municipali in fauorem boni publici, vel aliquorum, pro tamen publica vtilitate, & in odium aliorum, nemo poſſet renunciare conſentiendo tranſgreſſioni, ac inobedientiæ dictorum iurium, & exemplificatur.*

115 *Clericus non poterit trahi ad forum laicorum, nec ipſe renunciare tali priuilegio, & quare.*

116 *Pœna indicta clericis conſentientibus ſiſtere foro ſeculari, quæ ſit. & quare.*

117 *Clericum percutiens animo iniuriandi, & irato, eſt excommunicatus, etiam ſi hoc faciat conſentiente ipſo Clerico percuſſo, & quare.*

118 *Mulier quando renunciare poterit Velleiano iuri ſibi competenti.*

119 *Renunciare quiſque poſſit iuri introducto in fauorem priuatum ſui ipſius, & ſic forma illum continenti, ſecus in fauorem boni publici, multiplici Doctorum ſententia probatur & apertiſſimis documentis.*

120 *Clericus verberatus poterit remittere iniuriam factam Eccleſiæ ratione verberum ſibi illatorum.*

121 *Iudex à forma reſcripti fundata ſuper vtilitate partium, poterit recedere communi ipſarum conſenſu expreſſo, vel tacito: ſecus ſi ſuper publica vtilitate.*

122 *Iuramentum in teſtimonio reddendo, licet ſit de ſolemnitate formali, & ſubſtantiali, tamen concernit fauorem priuatum principaliter, & ideo poterit à partibus remitti, & quare.*

123 *Iuramentum præſtitum contra legem editam in fauorem publicum non obligat iurantem ad ſui obſeruantiam, & quare.*

124 *Renunciare cui iuri quis poſſit, & cui non poſſit.*

125 *Clerici quare non poſſint vocari apud Iudices ſeculares.*

126 *Statuto annullante aliquem proceſſum, an ipſe validetur, quando pars non oppoſuit.*

127 *Ius publicum quotuplex ſit, & vnumquodq; quid ſit.*

128 *Iuri publico, quando poſſit renunciari.*

129 *Pacto contrahentium, quando poterit iuri priuato, vel publico renunciari, ſeu ijs, quæ ſpectant ad ius publicum, vel priuatum, & exemplificatur multipliciter.*

130 *Statuto, ſi in aliquo apponeretur cauſa reſpiciens publicam vtilitatem, tunc paciſci non poſſet contra illius tenorem, etiam cum iuramento.*

131 *Pactum, vel contractus initus contra publicam vtilitatem non firmatur iuramento, ſecus ſi partim pertineat ad ius publicum, partim ad ius priuatum.*

132 *Iuramentum quem contractum prohibitum conſolidet, & quem non.*

133 *Statuto decernenti, quod debitori præſcribatur decē annis: quare à partibus renunciari non poſſit.*

134 Re-

134 Renunciari cui iuri poſſit à partibus per ſpeciale pactum, docet Bald. multipliciter exemplificando, & reddendo rationem.
135 Libertati ſuæ an quis poſſit renunciare.
136 Pœnam ad perſonalem, vel ad mortis pœnam quis ſe poſſit obligare.
137 Regula cognoſcendi, quando aliquod ius priuatum ſit introductum in fauorem, vel odium renunciantis peroptimè traditur.
138 Paciſcens non offendere eum, cum quo fecit pacem, an ſi bannitus fuiſſet ante pacem, poſtea poterit impunè occidere eum, non obſtante pacto de pace factæ cum illo.
139 Renunciari cui iuri poſſit à partibus per ſpeciale pactum, docet Iaſon multipliciter exemplificando, & reddendo rationes.
140 Ius publicum quatuor modis ſumitur.
141 Moderator, in abutendo quis etiam eſt rei ſuæ, & quare.
142 Donatio facta ab aliquo non habente filios, ſi poſtea ſibi naſcantur, an remaneat adhuc firma, & in ſuo robore.
143 Renunciare iuri ſuo (ſcilicet defenſionibus) in criminalibus, an quis poſſit, multipliciter declaratur.
144 Teſtator in ſuo teſtamento quid facere non poſſit.
145 Rex an poſſet in teſtamento ſuo relinquere Regnum ſecundogenito, priuato primogenito.
146 Allata in ſuperioribus de actus nullitate, ſi forma nõ fuiſſet ſeruata, habent etiam locum in ſubrogato illi, cui tradita fuerit huiuſmodi forma. & exemplificatur.
147 Subrogati Prælati, alijs negligentibus tenebuntur exequi, vt ille tenebantur, & non aliter, & quare.
148 Subrogatum ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatur, & quare. & multipliciter exemplificatur.
149 Epiſcopus, ad quem deuoluta fuit poteſtas præſentandi ex negligentia patronorum, an poſſit ipſe tale beneficium iuris patronatus conferre vnico actu. & infra quod tempus.
150 Patroni infra quod tempus debent præſentare inſtituendum in beneficio ab Epiſcopo.
151 Patronis Eccleſiaſticis ad præſentandum ſemeſtre à iure indulgetur.
152 Patronis laicis ad præſentandum indulgetur quadrimeſtre, & patronis Eccleſiaſticis ſemeſtre, & quare.
153 Electio competens certis Monachis de gremio Monaſterij ſi ob negligentiam deuoluatur ad Epiſcopum, ipſe tenebitur eligere de gremio illorum Monachorum.
154 Tranſgrediens formam, quando actũ validum faciet.
155 Legata plura in eodem teſtamento facta eidem, non debentur omnia, ſi legans præmiſiſſet, dicens. Cuibus legauero, ſemel deberi volo, & quare.
156 Teſtamentum ſecundum, quando ſit attendendum, & non primum. & idem dicitur de reſcriptis.
157 Legi priori, vel reſcripto, vel teſtamento, tunc præiudicatur, quando diceretur, non obſtante aliqua lege, vel reſcripto, vel teſtamento in contrarium editi, etſi nominatim non exprimeretur talis lex, vel reſcriptum, vel teſtamentum.
158 Teſtandi in futurum libertate, nemo poterit ſeipſum priuare, & quare.
159 Statutum ſecundum, quod fieri erat prohibitum per primum, an valeat.
160 Reſcriptum contra legem, quando ſit validũ, et quare.
161 Proteſtatio præcedẽs declarat animũ in futuro deeſſe.
162 Reſcriptum contra aliquod priuilegium non valebit, niſi de illo ibi fiat mentio.
163 Reſcriptum, quando ſit validum, perutilis, & breuiſ doctrina Bal.
164 Derogatoria legis teſtamenti, vel reſcripti requiritur expreſſè, & quando fieri continget.
165 Clauſula generalis tabellionum (ſcilicet caſſans, & irritans, &c.) alia teſtamenta ſufficit, & quare.
166 Periurus, quæ exercere non poſſit.
167 Clauſula, non obſtante lege tali, neceſſaria quando ſit, & quando ſufficiat clauſula generali, ſcilicet aliqua lege.
168 Teſtator, an in ſecundo teſtamento teneatur expreſſè facere mentionem de clauſula derogatoria poſita in primo teſtamento.
169 Petitio ſi alicui prohibetur, inde conceſſio erit nulla. & exemplificatur.
170 Diſpoſitio præcedens, quando deroget ſubſequenti, pulchra doctrina, & multipliciter exemplificatur, tam in ſtatutis, quàm in legibus, quàm in teſtamentis.
171 Clauſula, non obſtante, &c. quid operari poſſit, & quid non, pulchrè traditur, & exemplificatur.
172 Lex licet valeat contra legem, non tamen lex, ſtatutum, vel conſuetudo contra ea, quæ ſtatuta ſunt in Sacris Concilijs.
173 Clauſula, non obſtante aliquo priuilegio, an tollat priuilegium indultum miſerationis gratia.
174 De priuilegij Apoſtolici interpretatione dubitans, debet ad Papam recurrere. & quare.
175 Clauſula generalis ſola, quæ operetur.
176 Clauſula, non obſtante, poſita in lege noua, an tollat determinationem legis antiquæ, quæ ſibi de directo non contrarietur.
177 Lex noua generaliter, ſeu ſimpliciter loquens recipit limitationem, & diſtinctionem per leges veteres ſpecialiter, & cum diſtinctione loquentes, etiam ſi in lege noua eſſet adiecta clauſula, non obſtante aliqua lege, vel ſtatuto in contrarium. & quare. quod & probatur latius in ſubſequenti limitatione, & quando ſit recedendũ à lege antiqua dicitur in ſubſequentibus alijs limitationibus, quas omnino videbis.
178 Vbi ſunt plura obſtantia, an ſufficiat clauſula generalis.
179 Superiori caſſantis conſuetudinem, & ſtatuta, an ſufficient appoſuiſſe generalem clauſulam, licet non appoſuerit tenorem ſtatutorum.
180 Clauſula, non obſtantibus priuilegijs, an deroget priuilegijs clauſis in corpore iuris, & in quo iure, in ampliatione ſubſequenti.

An geſta contra, vel præter formam mandati iuris communis, aut municipalis, ſeu contra priuilegij, aut cuiuſcunq; hominis diſpoſitionis ſint ipſo iure nulla, aut poſſint extẽdi ipſa diſpoſitiones de caſu expreſſo ad caſum nõ expreſſum.

CVM in præcedenti quæſtione ſatis abundè fuerit probatum, quòd quælibet diſpoſitio tã iuris, quam hominis ex identitate, vel maioritate rationis extendatur de caſu ibi expreſſo ad caſum non expreſſum, non ſolùm quo ad nullitatem actus geſti taliter à

diſpoſitione

Digitized by Google

Abbatis Alphonſi Villagut Tractatus

diſpoſitione iuris, & hominis probibiti, verum
etiam quo ad pœnam inibi ſtatutam contra ip-
ſius legis tranſgreſſores. Et meritò propter varias
Doctorum, ac legum ſententias difficillimum ad-
modum videatur Iudices perfectè poſſe cognoſce
re, an vera ſit concluſio ferè communiter recepta,
quòd geſta contra, vel præter mandatum, ſeu di-
ſpoſitionem iuris, aut hominis ſint ita inualida,
ꝙ ipſa penitus habenda ſint (quo ad omnes ipſo-
rum effectus) pro infectis: ac ſi nunquã facta fuiſ-
ſent. Cùm ergo nulli dubium debeat eſſe, examen
præſentis quæſtionis ſummopere deſeruire dilu-
cidationi veritatis eorum, quæ dicta fuerunt tam
in deciſione præcedentis quæſtionis, quàm cæte-
rarum hucuſque allatarum in præſenti tractatu de
extenſione cuiuſcunque diſpoſitionis: eo magis,
ꝙ inde ſcire poſſimus dictam extenſionem, etiam
quo ad actus nullitatem in aliquibus caſibus poſ-
ſe fieri. Quapropter (Deo Optimo Maximo du-
ce) quicquid notatu dignum circa ipſius quæſtio-
nis deciſionem ex Legum, Doctorumque ſenten-
tijs excerpere deſuper indultũ fuerit, literis com-
mendare ſtudebimus, procedendo more ſolito
per nonnullas concluſiones, ampliationes, & limi
tationes, & vt pio Lectori magis, magiſque veri-
tas afferendorum clariùs innoteſcat, primò præ-
mittemus nõnullas concluſiones cõtinentes quæ
dã ſigna, ſeu regulas, quib. faciliùs id cognoſcat.
1 Primum ergo ſignum formę eſt, † quando ab ho
mine exprimitur illud, quod inerat à iure non de
neceſſitate, ſed ex honeſtate, aut de iuſtitia, ſeu or
dine iudiciario: quia tunc dr̃ dari forma manda-
ti omnino obſeruanda, præmittendo tamen quæ
ſint de ſubſtantia ordinis iudiciarij. Sciendum,
quòd Bart. in l. prolatam. C. de ſent. & interlocut.
omn. Iudic. dixit, ꝙ ordo eſt duplex; Nam quidã
ordo eſt vnius cauſæ ad aliam cauſam: alius eſt or
do vnius cauſæ ad ſeipſam. Ordo ergo vnius cau
ſæ ad aliam ſi peruerteretur, non reddet ſententiã
nullam, vt in l. 2. ff. de euict. & ideo ex hoc habes,
quòd ſi prius eſſet cõuentus fideiuſſor, quam prin
cipalis: ne, vel priùs poſſeſſor, quàm debitor prin-
cipalis: nec de hoc eſſet oppoſita exceptio, tene-
ret ſententia: quia peruertitur ordo vnius cauſæ
ad aliam: non vnius cauſæ ad ſeipſam. Quidam
alius ordo eſt vnius cauſæ ad ſeipſam: & hic eſt
multiplex: Nam quidam eſt ordo ſententiæ: &
iſte ſi peruertitur, reddit ſentẽtiam nullam. Item
ſi peruertatur ſubſtantia ſententiæ: quia non con
tinet abſolutionem, vel condemnationẽ. Quidam
eſt ordo inſtantiæ ad ſententiam, ſeu formam iu-
dicij, & ponitur exemplum, quando omittitur li-
tis conteſtatio: & hic ordo peruerſus reddit ſen-
tentiam ipſo iure nullam. De ſubſtantia ergo iu-
diciorum eſt libelli oblatio, litis lo ipſa re facien
da, qua non obſeruata, facta erunt ipſo iure nulla.
Hoc ſignum probatur triplici medio. Nam pri-
mò per tex. in cap. cùm dilecta. §. dictum inſuper.
extra de reſcriptis. vbi Innocentius Tertius his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [Dictum inſu-
per Scholaſticos, & cõiudices ſuos inuenimus mi
nus prouidè proceſſiſſe, cùm enim in litteris no-
ſtris eiſdem principaliter mandaretur, vt ad præ-
dictam Eccleſiam perſonaliter accedentes, perſo
næ idoneæ adminiſtrationem committerent Ab-
batiæ: cui ad opus eius fieret hinc inde reſigna-
tio ſubtractorum, ipſi formam mandati Apoſto-
lici tranſponentes, illo Capitulo prætermiſſo, de
alijs articulis inordinatè plurimom cognouerãt,
propter quod proceſſum ipſorũ contra noſtri for
mam reſcripti, ac iuris ordinem attentatum, irri-
tum decernimus & inane.] hæc ibi. Idem proba-
tur in c. cùm aliquibus. iuncta gloſ. in verſic. cùm
aliquibus. de reſcriptis. in ſexto. vbi Bonifacius
Octauus infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet:
[cùm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicũ
alicuius Eccleſiæ, non obſtantibus eiuſdem Eccle
ſiæ priuilegijs, conſuetudinibus, vel ſtatutis, iura-
mento confirmatione Apoſtolica, vel quacunque
firmitate alia roboratis, per noſtras literas conce-
dimus facultatem; ſi Canonicorũ receptio aliàs
in ipſa Eccleſia non ſpectat ad eos, quibus huiuſ-
modi habere diriguntur, ſed ex earum uiribus re
cipiunt poteſtatem: is, qui recipitur, auctoritate
Apoſtolica dignoſcitur eſſe receptus. Si verò Ca-
nonicorum receptio aliàs pertineat ad eoſdem:
non Apoſtolica, ſed recipientium cenſetur aucto-
ritate receptus. Niſi quòd eum auctoritate noſtra
reciperent, in noſtris literis caueretur expreſsè.]
hæc ibi. Idipſum probatur per text. in c. 2. §. cùm
igitur. extra vt lite non conteſt. vbi idem Innocen
tius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videli-
cet: [Cùm igitur lis coram eiſdem Iudicibus nõ
fuerit cõteſtata, & manifeſtè pateret literas ipſas
per veri ſuppreſſionem obtentas (cùm manifeſtũ
eſſet duos prædictorum Iudicum, Achonieñ. vi-
delicet, & Beriteñ. Epiſcopos eidem Archiepiſco
po tãquam ſuffraganeos, ſuo Metropolitano ſub-
eſſe) ac ex his Plebanum legitimè appellaſſe con
ſtaret, in quem (etiam ſi minus legitimè appellaſ-
ſet) & Iudices ipſi licèt propter contumaciam ex
communis fortè potuerunt proferre ſententiam,
non tamen debuerunt ſuper principali negotio
diffinitiuam ſententiam, lite non conteſtata, pro-
2 ferre, prædictas caſſauimus ſententias, † imò caſ-
ſas denunciauimus, & inanes. Vnde Tireñ. dedi-
mus in mandatis, vt Eccleſiæ Sancti Marci inſtru-
menta reſtituat, & etiam vniuerſa, quę huiuſmodi
occaſione ſententiæ per ſe, vel per alios occupa-
uit.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in l. prolatã.
C. de ſenten. & interloc. omn. Iud. vbi hæc haben-
tur, videlicet: [Prolatam à Præſide ſententiam
3 † contra ſolitum Iudiciorum ordinem, auctorita-
tem rei Iudicatæ non obtinere certum eſt.] hæc
ibi. Idem habetur in c. venerabili. §. quorum pro-
ceſſus. extra de offic. deleg. iuncta Glo. ibi in verſ.
caſſauimus. Nam in d. §. quorum. Honorius Ter-
tius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Quo-
rum proceſſus nobis exhibitos, de fratrũ noſtro-
rum cõſilio caſſauimus, iuſtitia exigente: quia vi-
4 delicet Abbas contra mandati † noſtri tenorem,
ad inquirẽdum vtrum de dilapidatione ſuſpectus
eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto, proceſſit: & Ar-
chiepiſcopus ipſe (cùm iam ſuo functus eſſet offi-
cio: dicto Abbati committendo vices ſuas) huiuſ-
modi negotium dicto Theſaurario nõ potuit de-
mandare.] hæc ibi. Idem probatur per tex. ſingu-
larem (ſecundum Bald. in l. 1. nu. 13. C. quomodo,
& quando. & Pan. in c. licet. de offic. ordin. nu. 3.)
in c. licèt. extra de offic. ordin. vbi Innocentius
Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet:
[Licèt in corrigẽdis exceſſibus, iuxta Canonicas
ſanctiones, appellationis diffugium ſit interclu-
ſum; & ideo Pariſienſis Epiſcopus à nobis rece-
perit in mandatis, vt tam circa viros Religioſos,
quàm etiam clericos ſeculares ſuæ iuriſdictioni
ſubiectos,

ſubiectos, qui multa, & grauia crimina com-
mittere proponunt, inquirat & corrigat appel-
latione remota,quæ viderit corrigenda, ſtatuẽs
ad reformationem eorum, quod regulare fue-
rit & honeſtum. Quia tamen intentionis noſtræ
nec fuit, nec eſſe debuit, iuriſdictioni tuæ per
5 mandatum huiuſmodi derogare, † præſentium
auctoritate duximus declarandum, quòd ſi in
inquiſitionibus ab eodem Epiſcopo, non tan-
quam delegato, ſed tanquam Ordinario facien
dis, aliquis caſus emerſerit, in quo licitum ſit
ad Sedem Metropolitanam appellare, prædicti
occaſione mandati, auctoritati tuæ, quò minus
ad te tanquam Metropolitanum, appellari va-
leat,nolumus aliquatenus derogare.] hęc in di-
cto Canone. Probatur & ſecundò Doctorum ſen
tentia hoc primum ſignum. Nam Glo.in dicto
cap.cùm dilecta.in verſic. tranſponentes.in ver-
ſicul.iuris ordinem. & in verſic.irritum. Nam in
dicto verſicul. tranſponentes. concludenter di-
cit, quòd vbi aliquid principaliter mandatur:
6 illud tanquam principale, † & primò tractan-
dum eſt,cætera verò ſecundariò tanquam acceſ-
ſoria ſubſequenter ſunt expedienda, ſicut hic.
vbi verò plura principaliter committuntur,non
refert quod illorum primò tractetur, niſi forſan
vnum de natura ſui præcedat aliud, vt in capit.
cauſam.de reſcriptis. Et ideo caſſatus,id eſt caſ-
ſus, & irritus nunciatur hic processus Iudicum:
quia articulum principaliter commiſſum omi-
ſerunt, de alijs inordinatè plurimum cogno-
ſcendo: non ſeruantes formam ſibi traditam.
& in dicto verſic. iuris ordinem. eadem Gloſ.
dixit, quòd cùm dicti Iudices non ſeruauerint
iuris ordinem (qui exigit, vt priùs inquiratur
7 † de ſpoliatione, quàm de proprietate, vt in ca-
pitulo ſecundo, tertia quæſtione prima, & in l.
ordinarij. C. de rei vendicatione, & in l. incerti
iuris non eſt. C. de interdic. & in capit. ex con-
queſtione, extra de reſtitutione ſpoliat.) Papa
oſtendit eorum proceſſum eſſe irritum, ac nul-
lum. Et ratio eſt, quia illa fuit forma manda-
ti: & de ſubſtantia iuris ordinarij talis ordo. &
in dicto verſicul. irritum. eadem Gloſa dicit ibi
Summum Pontificem declaraſſe duabus de cau-
ſis proceſſum irritum, ac nullum: primò, quia
8 contra formam, † & ſecundò, quia fuerat factus
contra iuris ordinem. Ex cuius gloſæ huius di-
ctis elicitur veritas primi ſigni, quo poſſumus
cognoſcere, quando forma mandati ſit de eſ-
ſentia rei, quæ fit virtute talis mandati. hæc
gloſ. illa. At gloſ. in dicto capitulo ſecundo, §.
cùm igitur. in verſic.caſſauimus. idipſum taci-
tè innuit,dicens, quòd idcircò ibi dicitur [caſ-
ſauimus, id eſt caſſam denunciauimus.] quia
propriè dicitur caſſari ſententia, vbi tenet: ſed
cùm ſententia nulla eſt,vt hic, ſententia non de-
bet caſſari: quia quod non eſt, caſſari non de-
bet, ſed debet denunciari nulla, vt in capit. per
tuas. extra de ſententia excommunicationis.
Idem docuit gloſ.ſingularis in Clementina pri-
ma,verſic.inhibentes. de iure patrona. poſt lon-
gam diſputationem, concludens, quòd inſtitu-
tio, vel confirmatio facta à Iudice delegato con
tra formam mandati eſt nulla. facta verò ab Or-
dinario Iudice tenet, quamuis veniat punien-
dus à Superiore, quam Gloſ. ibidem ita etiam
intelligit, ac etiam ſequitur Panormitan. Idem
docuit gloſ.in dicta l.prolatam.dicens,quòd or
do iudiciorum eſt,vt offeratur libellus, lis con-
teſtetur, iuretur de calumnia, depoſitiones te-
ſtium conſcribãtur,& publicentur. ſententia ſcri
batur,& à Iudice proferatur: qui ordo ſi peruer-
titur,non valet ſentẽtia. Vt ſi primò pronunciet,
deinde ſententiam ſcribat, vel primò iuretur de
calumnia,deinde fiat litis conteſtatio. hęc glo.
illa. Idem docuit breuiter Innocentius in di-
cto cap.venerabili.in verſic. contra mandatum,
dicens. Nota, ſi ordo non ſeruatur caſſari pro-
ceſſum, vt in cap.cum dilecta.extra de reſcriptis.
& intelligitur de ordine, qui ſtudioſè ſeruari
mandatur, vt in l.diligenter. ff.mandati. Et no-
ta,quòd ſicut expoliatus non poteſt accuſari an-
te reſtitutionem, ita nec de eius criminibus in-
quiri, vt in capitulo primo, ſecundo, tertio, &
per totum. 3. quæſtione ſecunda. Idem docuit
latiùs, & clariùs Panormitanus in dicto capit.
9 cùm dilecta. numero quarto, dicẽs. Nota,quòd
ſi Iudex † delegatus non ſeruat formam reſcri-
pti, proceſſus ſuus eſt ipſo iure nullus. & ad hoc
allegatur quotidie iſte textus: & nota vnum a-
10 liud ſingulare, ex iſto textu,quòd vbi plura com
mittuntur in reſcripto, videtur data forma, † vt
ſecũdum ordinem narrationis actorum, debeat
Iudex procedere, ex quo primo loco narrata,
videntur ſtudioſiùs præmiſſa. & ibidem numero
duodecimo, in verſicul. nota ſingulariter iſtum
textum,& deinceps dicit, quòd ſi ordo iuris ap-
ponatur in reſcripto, reſcriptum videtur indu-
cere ibi nouam formam iuris. Dominus Anto-
11 nius dicit hic, quòd iſta forma non exprimeba-
tur in reſcripto, prout inerat de iure: † quia
à iure ineſt de iuſtitia, & non de neceſſitate.
Si verò deducitur in forma hominis, tunc ineſt
ille ordo de formà, & non de iuſtitia tantùm. &
tene menti hoc dictum, pro quo facit ſingula-
re dictum Bartoli in l. diem proferre. §. ſtari ff.
de arbitr. vbi dicit, quòd ſi compromittitur
in arbitrum, hoc expreſſo, vt procedat de iu-
re tantùm: non valet proceſſus, ſeu ſententia,
ſi arbiter proceſſit contra ius: quia non ſerua-
uit formam compromiſſi. & quando exprimi-
tur in compromiſſo id, quod de iuſtitia, vi-
detur illud apponi pro ſubſtantifica forma. Vn-
de ex quo expreſſio eius, quod ineſt à iure,
poteſt aliquid operari præter iuris diſpoſitio-
nem: ſemper debet intelligi, vt aliquid ope-
retur, vt in capit. ſi Papa. de priuilegijs, in ſex-
to. & in l. ſi quando. C.de inofficioſo teſtamen-
to. Hoc verò caſu poteſt operari expreſſio, vt de-
legatus habeat procedere, ſecundum ius pro
forma, & per hoc ſubſtineo illud notabile, &
quotidianum dictum notabile Bart. vbi ſupra.
ſed quia in hoc articulo Doctores nihil ponunt,
immo nihil ferè tangunt hic, ego (inquit ipſe
Panormitanus ibidem) aliàs reducendo multa
12 ad concordiam, feci hanc diſtinctionem: Quòd
aut exprimitur illud, † quod inerat de neceſ-
ſitate, & tunc expreſſio nihil operatur, & ſic in-
tellige notata in capitulo ſignificaſti. extra de
officio delegato. & in cap.ad audientiam. extra
de reſcriptis. & in cap. olim. el primo. extra de
reſtitut.ſpoliat. & plenè per Bartol. in l.tertia.ff.
de legatis primo. Quandoque exprimitur il-

lud,quod inerat ex ſola voluntate, & tunc Su-
perior videtur mandatum nouum concipere. ad
hoc vide bonam Gloſam, iuncto textu in capi-
tulo cùm aliquibus. de reſcriptis. in ſexto. E-
xemplum, Papa mandat Epiſcopo, vt conferat
beneficium Titio. ſi contulerit, videtur colla-
tio facta auctoritate Apoſtolica,& non Epiſco-
pi: quia licèt Epiſcopus teneatur conferre;
non tàmen tenebatur conferre Titio, niſi ex
voluntate; Nam in conferendo habet liberam
voluntatem, vt not. in capitulo relatum,de præ-
bendis. ideo non exprimitur nunc quod inerat
de iure. ad idem, quod not. Gloſa in Clemen-
tina prima, de iure patron. Quandoque expri-
mitur quod inerat ex honeſtate,& tunc expreſ-
ſio inducit nouam formam, & ſic poteſt intel-
ligi capit. venerabili. extra de officio delega-
ti. Et quandoque exprimitur quod inerat de
iuſtitia, vt in caſu l. primæ, C. de appellatio,
& tunc eſt dubium. ſed puto (inquit ibidem Pa-
normitanus) ſic dicendum, quòd aut id, quod
exprimitur, ſapit inſtructionem cauſæ, & non
inducit nouam formam, ſed potius eſt quædam
commemoratio, ſeu admonitio, vel inſtructio:
& in hoc caſu intelligo dictum Innocentij in
capit. prudentiam. extra de officio delega. Aut
illud concernit modum procedendi, & tunc in-
ducit nouam formam, & in hoc caſu ſaluo di-
ctum Bartoli in l. diem proferri. §. ſtari. ff. de
arbitr. & dictum Domini Antonij hic, & ſuper
hoc membro poteſt hic intelligi iſte textus:
& adde ad prædicta, quod legitur, & notatur
in capit. ex inſinuatione. de reſcriptis. vbi quæ-
13 ritur quid operetur illa clauſula, † quæ frequen-
tatur reſcripto; Ratione præuia procedas, &
capit. non enim. inducit nouam formam, vt ibi.
hæc omnia docuit Panormitanus vbi ſupra, quæ
ſunt vtique memoriæ commendanda. Idem rur-
ſus docuit ipſemet Panormitanus in dicto capit.
licet, numero tertio, verſic. Item nota, quòd
Superior. his præciſis verbis vtens, videlicet;
14 Item nota, quòd Superior † ſcribendo Iudici
inferiori, vt procedat contra ſubditos, ſeu vt
faciat id, ad quod aliàs tenebatur, non dici-
tur facere eum delegatum, ſed potius dicitur
excitare officium ſuum ordinarium, & ad hoc
quotidie allegatur iſte textus, & concordat ad
hoc capitulum penultimum, extra de reſcriptis.
(Adde tu, quòd vbi habetur, quòd per reſcriptũ,
quo Papa mandat Ordinario, vt corrigat Cle-
ricos ſuæ Diœceſis, non datur ei iuriſdictio de-
legata ſuper exemptos.) quod intelligo (inquit
ibi Panormitanus) vt prædixi, quando manda-
tur id, ad quod aliàs inferior tenebatur, ſed ſi
mandatur habenti poteſtatem, qui non teneba-
tur illud facere, ſaltem ita præciſè, vt mandatur,
tunc videtur facere eum delegatum. Ad hoc ad-
duco textum cum Gloſ. in capitulo cum aliqui-
bus. de reſcriptis. libro ſexto, vbi dicitur,
quòd ſi Papa mandat Epiſcopo, vt conferat be-
neficium vacans, ſeu vacaturum, certæ perſonæ;
vel vt recipiat eum in Canonicum; videtur in
hoc facere eum delegatum, ita quòd receptus vi-
gore mandati, erit Apoſtolicus, & non Ordina-
rius: ratio, quia licèt Epiſcopus haberet pote-
ſtatem conferendi, & teneretur conferre, non ta-
men iſti, pro quo Papa mandauit: vnde manda-
tum hoc habet de nouo, & ſic non videtur fa-
cere tanquam Ordinarius, & ſic limito (inquit
Panormitanus) iſtum textum cum materia ſua.
Ideo dicunt hic Doctores, quòd vbi apponitur
in mandato aliquid, quod non ſpectat ad or-
dinariam poteſtatem, videtur mandato illum
facere delegatum, vt puta, ſi in reſcripto appo-
nitur clauſula, appellatione remota, erit talis
cauſa, in qua appellatio non eſt à iure remo-
ta. Idem ſi dixiſſet auctoritate noſtra facias; Ad
hoc textus in dicto capitulo cùm aliquibus. &
textus cum Gloſ. in capitulo primo. extra de
Clerico ægrotante, libro ſexto. vel ſi dixiſſet,
delegamus, vel committimus tibi hanc clau-
ſam, vel verba ſimilia. Concludo ergo, quòd
vbi per Superiorem ſcribitur Ordinario infe-
riori, ex circunſtantijs debet deprehendi, vtrum
voluerit eum facere delegatum, an excitare of-
ficium ſuum ordinarium. hæc Panormitanus
vbi ſupra. Idem docuit Geminianus in dicto
capitulo cùm aliquibus, columna prima, ver-
ſiculo nota, quòd per iſta verba. & notab. ſe-
quentibus, & in columna quarta, in princi-
pio. verſiculo in eadem Gloſa, ibi in omni ca-
ſu. his præciſis verbis vtens, videlicet; No-
ta, quòd per iſta verba, dò tibi facultatem fa-
ciendi actum, non tribuitur noua poteſtas il-
li, in quem dirigitur diſpoſitio, ſi aliàs ille po-
terat actum exercere ſuo iure; ſecus ſi non po-
terat; quod nota propter ſtatuta, vel priuile-
gia, in quibus dantur iſtæ facultates quando-
que Poteſtatibus Terrarum, an dicantur per il-
lam habere nouam poteſtatem, vel non. No-
15 ta, quòd actus † geſtus à delegato non dici-
tur geſtus auctoritate ſua, ſed delegantis. ad
hoc capitul. præterea. & capitul. ſanè, el ſe-
condo. extra de officio delegati. Nota, quòd
reſcriptum dans facultatem exercendi actum
directè habenti poteſtatem, dicitur potius ex-
citatiuum poteſtatis, quam conceſſiuum au-
16 ctoritatis. Nota, quòd verbum († auctoritate
noſtra) imprimit poteſtatem delegatam, quan-
do apponitur in litteris directis, habenti aliàs
poteſtatem ordinariam. & in dicto verſicu-
lo, in eadem Gloſa ipſemet Geminianus his
præciſis verbis vtens, expreſſius ſe ſubſcripſit
præſenti primo ſigno, dicens. Nota bene iſtam
Gloſam. Quia ſi Superior præcipit Inferiori,
vt faciat actum, quem ille poterat facere au-
ctoritate ordinaria, dicitur tunc facere au-
ctoritate delegata. quod nota: quia habetur
vna limitatio ad capitul. licet. & capitulum gra-
ue. extra de officio ordinario, & eſt hoc vti-
le ſcire propter appellationem apponendam
ab illo, quia ad alium appellatur, quando pro-
cedit vt Ordinarius, & ad alium, quando vt
delegatus. Hæc omnia Geminianus, vbi ſu-
pra. Idem apertiùs docuit Felinus in dicto
capitulo cùm dilecta, columna quinta, in ver-
ſiculo primum ſignum formæ eſt. qui ad ver-
bum ſe ſubſcripſit præſenti primo ſigno for-
mæ, iuxta tale ſignum intelligit, quod docuit
Baldus in dicta l. prolata. Cuius ſententiam
ad verbum infra referam. Idem docuit Ar-
chidiaconus in ſecunda quæſtione prima, in
Summa. ſuper verſicul. Gloſ. illius, in verſicu-
lo tenet ſententia, his verbis vtens, videlicet;

Dicas,

Digitized by Google

Dicas, quòd ſi contra ſolitum ordinem fiat, pro-
ceſſus tenet, niſi ſit talis ordo, qui ſit de ſub-
ſtantialibus, at vbi non eſt ordo communis iu-
diciorum, ſed ſpecialiter à Papa præfixus; ſi quis
hunc ordinem non ſeruat, nihil valet proceſ-
17 ſus. Et eſt ea ratio: quia fines mandari † ſunt
obſeruandi, vt in l. diligenter. ff. mandati.
Idem docuit Geminianus in dicta 2. quæſtione
prima, in ſumma. Idem docens Bartolus in di-
cta l. prolaram. inter alia notatu digna, dixit,
quòd ſi omittatur ordo iudiciarius in ſubſtantia-
libus ſententia, inde poſtea lata erit nulla. Idem
docuit Baldus in dicta l. prolatam. colum. ſecun-
da, numero 11. verſicul. Et nota, quòd Princeps
his præciſis verbis vtitur, (quæ probant præſen-
tem cóncluſionem, docentem hoc primum ſignũ.)
videlicet: Nota, quòd Princeps ea, quæ non ſunt
ordinis, poteſt facere, quòd ſint ordinis ſubſtan-
tialis: quia quicquid Principi placet, quod ſit,
eſt ordo ſubſtantialis, idipſum eſt, quia Princeps
apponit ordinem, niſi cum magno miniſterio,
& ratione, vt in capitulo cùm dilecta. extra de re-
ſcriptis. & in capitulo cùm venerabili. extra de
officio delegat. Vnde in ordine daro à Princlpe,
18 non diſtinguimus vtrum ſit ordo cauſæ † ad ſe-
ipſam, vel ad aliam. Quia ſemper quod ſit con-
tra ordinem datum à Principe, eſt ipſo iure nul-
lum. hæc omnia Bald. in dicta l. prolatam.
19 Secundum ſign. formæ ſubſtantialis eſt († qua
omiſſa, ſeu non obſeruata actus eſt ipſo iure nul-
lus) eſt quando fuit appoſita aliqua conditio per
legem: nam talis conditio nunquam dicetur le-
nis. Hoc ſignum probatur auctoritate infraſcri-
ptorum Doctorum. Nam Baldus in Authentica
matri, & auiæ. columna ſecunda, numero ſepti-
mo, octauo, nono, & decimo. C. quando mul. tur.
off. fun. pot. quem ſequitur Felinus in cap. cùm
dilecta. numero ſexto, verſicul. ſecundum ſignum.
Idem docuit rurſus Bald. Alexand. & alij in l. pri-
ma, ff. de liberis, & poſthumis. Aretinus in cap.
de cauſis. columna tertia, de teſtibus. aſſerens hoc
contingere, quoniam conditiones important cau
ſam finalem, vt tradit Bartolus in l. ſecunda, §.
finali. ff. de donation. & firmat Albertus Brunus
in tractatu de forma. ſol. 36. columna prima, ver-
ſiculo vndecima concluſio, dicens hanc non eſſe
leuem ſolemnitatem, & ideo eius omiſſio vitiat,
potiſſimè, cùm iſta adiectio conditionis concer-
nat illud, in quo conſiſtit ſubſtantia diſpoſitio-
nis. Idem docuit Pariſius in conſilio decimono-
no, numero tertiodecimo, & quartodecimo, vo-
lumine ſecundo. & ratio horum traditur ab eo-
dem Pariſio in dicto conſilio ſuo decimonono,
numero 156. volumine ſecundo, cùm dicat, quòd
natura conditionis ſit, vt ſuſpendat actum, & di-
ſpoſitionem: ita quòd dies illius non dicatur ve-
niſſe, nec ceſſiſſe conditione pendente, vt in l. ce-
dere diem. ff. de verborum ſignificatione. & in l.
vnica. §. ſin autem deficientis. C. de caduc. tollen.
Idem docuit Decius in ſuo conſilio vndecimo, nu
mero nono, verſic. & conditio.
Tertium ſignum eſt, quando illud (quod ſi om
20 mitteretur, † generaret graue præiudicium) po-
nitur in ordine formæ: tunc ordo legis cenſebi-
tur ſubſtantialis: ac per conſequens actus factus,
ipſo ordine formæ non obſeruato, & ipſo iure nul
lus. etiam ſi eſſemus in dubio, & hoc ſignum pro-
batur auctoritate Felini, vbi ſupra. verſiculo ter-
tium ſignum. & per allata ibi ab ipſo.
Quartum ſignum formæ ſubſtantialis alicuius
actus eſt illud, quod requiritur contemporaneæ
cum actu ipſo exercendo, ſed ſi requireretur poſt
actum ipſum, tunc nullo pacto eſſet de forma, ſeu
ſubſtantia actus, etſi poſſit appellari ſolemnitas
effectualis, quæ tribuit robur actui iam forma-
to, ſicut inſinuatio donationi, & cautio teſtamen
to in caſu capituli quanquam. de vſuris. in ſex-
to. Hoc ſignum traditur, ac probatur per Feli-
num vbi ſupra. in verſiculo quartum ſignum. re-
cenſentem aliorum ſententiam. Idem docuit Bar
tolus in l. vniuerſa. numero quinto. verſicul. con-
tra. C. de precibus Imperatorum offerendarum.
Idem docuit Angelus in conſilio trigeſimoſexto,
incipien. Pro deciſione quæſitorum. Idem do-
cuit Dominicus in capitulo, vt circa. §. primo,
columna ſexta. de electio. in ſexto. Idem docuit
Cardinalis poſt Zenze. in Clementina cauſam. §.
penultimo, columna prima, ibi [Nam omnia.]
de electio. vbi & Imola in vltima charta idem di-
xit. Idem docuit Ioannes Andreas in capitulo
quanquam. in fine. de vſuris. in ſexto. Anchara-
nus in conſilio ſuo 416. incipien. Viſo, & diligen-
ter ponderato. in fine. Felinus rurſus poſt Cardi-
nalem in capitulo ſignificauerunt. extra de te-
ſtibus. Idem Panormitanus in capitulo ſecundo,
numero quinto. verſiculo ad vnum tamen aduer-
te. extra de teſtibus. & in capitulo quoniam. in
principio. extra vt lite non conteſtata. Idem rur-
ſus Felinus in dicto capitulo cùm dilecta. nume-
ro ſeptimo, verſic. amplia ſextò.
Amplia ſingulariter allata in dicto ſigno quar-
to, dicendo illa habere locum etiam ſi aliqua ſo-
lemnitas requiratur ante aliquem actum: nam
dicta forma erit ſubſtantialis, qua omiſſa, actus
erit ipſo iure nullus, vt peroptimè docuit Bal-
dus in l. vniuerſa. numero ſecundo. C. de preci-
bus Imperatorum offerendarum. cuius præciſa
verba referam infra in probationem primæ con-
cluſionis aſſerendæ in deciſionem præſentis quæ-
ſtionis. vide ergo ibi latiùs, & per Felinum in di-
cto capitulo cùm dilecta. in verſiculo quartum ſi-
gnum. & per Pariſium in conſilio decimonono,
numero centeſimo octuageſimoquinto, volumi-
ne ſecundo.
Quintum ſignum eſt. Vbicunque eſt decretum
21 † annullatiuum. Nam ibi ſubintelligitur tacitè
datam fuiſſe formam, qua omiſſa actus eſſet ip-
ſo iure nullus. Hoc ſignum probatur per Feli-
num vbi ſupra. verſiculo quintum ſignum, & per
me latiùs infra.
Sextum ſignum eſt. Vbicunque eſt priùs, & po-
22 ſteriùs: Nam ibi eſt ordo formalis, † & ſubſtan-
tialis, vt exempli gratia, ſtatutum aliquod requi-
rens conſilium Sapientis in proferenda ſenten-
tia, vel in alio actu legitimo exercendo: tacitè
enim hoc ſtatutum videtur ad vlteriora procede-
re, videlicet: Vt conſilio prætermiſſo ſententia
diffinitiua ſit ipſo iure nulla. Hoc ſignum docuit
Baldus in l. vnica. numero octauo. verſicul. ex di-
cto ergo Roff. C. ne lic. in vna, eademque cauſ. &c.
qui ibidem. ſubdens rationem dicti ſigni. his pre-
ciſis verbis vſus fuit, videlicet: Et ratio eſt: quia
vbicunque eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo:
ſed conſilium eſt priùs, quàm conſiliatum: er-
go eſt datus ordo iudicij, vt in l. prolatam. C.
de ſententia, & interlocutor. omnium Iudicum.

tur iurare, qui Felinus ibidem nume. 1 . verſic. in
Gloſ. fina. dicit, quòd ceſſante conſuetudine non
valeat actus, vbi ius pro ſolemnitate exigit tactu-
35 ram † Euangeliorum, ſi omittitur, & oportet ſcri
pturam tangere manu, & non pede, vel cubito. &
ſi non negetur, quòd iuramentum de ſe ſit vali-
dum ſine alicuius tactura, ſimpliciter loquendo,
tamen in aliquibus caſibus eius tactura eſt de eſ-
ſentia, ac validitate actus, vt dictum fuit in de-
poſitione facta a teſte ad maiorem firmitatem,
Nam quælibet forma à iure, prout eſt iſta in iu-
ramento teſtis requiſita, capit virtutem, vnde hoc
iuramentum à teſte exhibendum ſub tali forma
habuit originem à iure: & idcircò ipſa mutata,
erit aliud iuramentum, & non teſtis, vt in l. Iu-
lianus. 6. ſed & ſi quis. cum ſimilibus. ff. ad exhi-
ben. Nam quælibet forma à iure introducta in-
telligitur eſſe præciſa, vt in l. Conſtitutionibus,
ff. ad municipal. & lex, quæ dat formam, ſem-
per intelligitur tacitè procedere ad nullitatem
actus, forma non ſeruata. hæc omnia Felinus vbi
ſupra, qui apertiùs in terminis præſentis noſtræ
ampliationis, loquens in capit. cùm dilecta. co-
lumna octaua, in princip. verſic. ex prædictis ad-
de. extra de reſcriptis. his præciſis verbis vtitur,
videlicet: Ex prædictis adde, quòd etiam ſi di-
ceretur in aliqua diſpoſitione, quòd Iudex potiſ
procedere, prætermiſſa omni ſubſtantialitate, ta-
men non poterit poſtponere id, quod ex forma nõ
debet præcedere: puta facere, quod teſtis primò
deponat, poſtea iuret. hæc Felinus, qui volens af-
ferre rationem talis ſuæ opinionis, in cap. conſti-
tutus. nume. 16. verſic. & pro hac limitatione ad-
duco ſtupendam. extra de reſcriptis. his præciſis
verbis vſus fuit, Adduco ſtupẽdam, & Canoniſtis
incognitam deciſionem Auguſtini de Anchona
in lib. de poteſtate Eccleſiæ. quæſtio. 55. artic. vlt,
36 vbi diſputando concludit, quòd † Papa non po-
teſt diſpenſare, quòd in ferendo teſtimonio in iu-
dicio non interueniat iuramentum, quia hoc eſt
de iure Diuino, quòd teſtis iuret per id, quod ha-
betur Geneſ. cap. 31. verſic. 44. cùm Laban poſt fu-
gam Iacob cum ſuis vxoribus à domo ſua ſequu-
tus fuit eum, vt iniret fœdus ſecum, vt eſſet vtriq; in
teſtimoniũ, quapropter Iacob lapidem illum eri-
gens in titulum. & rurſus ibidem, verſic. 53. dici-
tur. Iurauit ergo Iacob per timorem patris ſui
Iſaac. Nec dicas (inquit ibidem Felinus) vltra
Auguſtinum, ſi pars poteſt remittere hoc iuramen
tum, vt in cap. tuis. extra de teſtibus. cur non Pa-
pa? Quia reſpondeo, quòd iſtud argumentum eſt
fallacia, ſicut ſi a ſimili argueretur ſic. Si poteſt
aliquis donando rem ſibi ablatam facere, ꝙ illa
ablatio non ſit furtum: cur non poterit Papa face-
re, quòd auferens rem alteri, eo inuito, nõ com
mittat furtum? eſt enim iuramentum teſtis fauo-
re partis inductum. Vnde ipſe ei renunciare po-
teſt. Concedo benè, quòd parte volente, valeret
diſpenſatio Papæ. Sed tunc fruſtra adiretur Papa
pro diſpenſatione. Tene itaque perpetuo menti
dictum Auguſtini vulgo incognitum. Sed quòd
non iuratos Papa non poſſit habilitare pro inte-
gris, eſt mirabilius: cùm hoc nõ ſit ita expreſsè in
re Diuino deciſum, licet de teſte periuro loquan-
tur aliqui textus Teſtamenti veteris, allegati per
Ioan. Andr. in Regul. non eſt ſine culpa. colum. 2.
verſic. ſecundò ſic proba. de reg. iur. in ſexto. hæc
omnia docuit Felin. vbi ſupra. qui idipſum repe-
tens in dicto cap. cùm dilecta. nu. 7. ampliatione
ſexta, his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Am-
plia ſexto. (ſcilicet dictam noſtram concluſionẽ,
quòd etiam ſi ſolemnitas, quæ eſt de forma) ſe-
quatur actum, actus erit nullus ſi debuiſſet fieri ſi-
mul cum actu; vt latè Bal. in l. 1. col. 24. verſ. extra
quæro. C. qui admitti. inferens, ꝙ conſenſus pro-
pinquorum requiſitus a ſtatuto in contractu mu-
lieris non poteſt ſequi; quia cùm ſit de forma, ni-
hil operatur, niſi interueniat in actu, ſufficit tñ
quòd interueniat antequàm diuertatur ad actus
extraneos, vt latius per cũ hoc ipſum cõcludentẽ,
ꝙ nõ ſufficeret ratificatio. Idem docuit implicitè
Glo. in c. vt circa. verſic. corporali. de elect. in ſex-
to. dicens. Dicas ſecundum Guliel. & Gar. quòd
ſi iuret præſente textu Euangeliorum, & non tan-
gat, quòd huic Conſtitutionis ſatisfactum nõ eſt;
& ſic Papam Nicolaum interlocutum dicunt. Si
autem Euangelia tangeret pede, vel cubito, ſi ma
nus habet, non ſufficit: quia ſingula membra ſin-
gula habent officia, vt in cap. ſingula. diſtin. 89. fa-
cit enim contra generalem conſuetudinem; quæ
eſt optima interpres Legum, vt in cap. cum dile-
ctus. extra de conſuet. Idem docuit eodem modo
Archidiac. in dicto cap. vt circa. col. 4. in princip.
nu. 3. verſic. & intelligunt quidam. dicens, quòd
quidam intelligunt, ꝙ iſtud Sacramẽtum debeat
præſtari antequàm opponentes, ſiue appellantes
diuertant ad extraneos actus; & hoc colligunt ex
37 tenore huius decretalis, & niſi cũ appellant † præ-
ſtant hoc Sacramentum, non valet appellatio; vn-
de ſi hodie appellent, & cras iurent, non valet ap
pellatio, & dicunt, quòd Papa Nicolaus ſic diffi-
niuit, & ſic etiam ſeruat Curia: & hoc planè col-
ligitur ex intentione huius Conſtitutionis, cùm
dicat. [Appellantes omnia, & ſingula exprimant,
corporali præſtito Sacramento, ſcilicet inconti-
nenti, antequàm diuertant ad extraneos actus.]
Ad hoc tex. in l. hæredes palam. §. ſi. ff. de teſtamen-
tis. & in l. cum antiquitas. & l. hac conſultiſſima.
C. de teſt. & in l. non erit. in fine. ff. de iureiuran.
38 Vnde cum † iuramẽtum ſit de ſubſtantia, non de-
bet præſtari ſeparatim, & hoc probat hæc littera
ſequens, dum dicit infra. ſic exprimant, &c. hæc
omnia Archidiac. vbi ſupra. Idem docuit Domi-
nicus à Sancto Geminiano poſt dictam Glo. in di
cto cap. vt circa. in verſic. corporali. dicens, quòd
39 vbi aliqua ſolemnitas † requiritur in celebratio-
ne alicuius actus, in dubio videtur requiſita eo-
dem tempore, quo fit actus. hæc ille. Idem aper-
tiùs docuit Lanfrancus de Oriano in repet. cap.
quoniam contra. titul. teſtium depoſitiones. nu-
mero 4. 5. & 6. dicens, quòd teſtis debeat deferre
iuramentum tactis ſcripturis, vt docet Gloſ. in di-
cta l. iuſiurandi. Vnde Notarius, qui examinat te-
40 ſtes debet ſcribere, quòd iuramentum † delatum
fuit tactis ſcripturis: & ideo ſi in depoſitione te-
ſtium non eſt appoſitum tactis ſcripturis; ſed ſo-
lùm dicatur, quòd ſuo iuramento teſtificando di-
xit, &c. eius dictum non valet, ita docuit ſin-
gulariter Gloſ. ſupradicta in dicto capit. vt circa.
& eſt ratio, quare teſtis debeat tangere ſcriptu-
ram in iurando; quia ſcripturam tangere eſt ſo-
41 lemnitas † extrinſeca, quæ non præſumitur, niſi
appareat, vt in l. quæcunque. §. ſi à pupillo. ff. de
public. & l. ſciendum. ff. de verborum obligatio-
ne: & iuramentum teſtis debebit interuenire an-
te depoſitionem, vel poſt incontinenti, ſecundum
Bal.

vnde quicquid omittitur circa præparatoria non
vitiat, excepto libello, ſuper quo debet fundari
iudicium per conteſtationem litis. Ita not. Spe-
culator in ſecunda parte, in Procemio, ante il-
lum titul. de præparatorijs iudiciorum, quod
eſt menti tenendum. hæc Bald. Idem docuit Fe-
linus vbi ſupra. columna ſeptima, verſic. a qua do-
ctrina excipe. Imò & communiter omnes Docto-
res idipſum docuerunt, dum loquunt de eſſentia-
libus iudiciorum.

Amplia ſingulariter allata in dicto ſexto ſigno,
dicendo, quòd adeo illa ſint vera, quòd etiam ſi
diceretur in aliqua diſpoſitione, quòd Iudex poſ-
ſit procedere prætermiſſa ſolemnitate, ſeu omni
ſubſtantialitate, nihilominus non poterit poſtpo-
29 nere id, quod † ex forma à iure tradita debet
præcedere: Nam ſi hoc faceret, actus eſſet ipſo
iure nullus, vtputa, teſtis primò deponit, & po-
ſtea iurat de dicenda veritate, eo quòd tunc re-
gulariter dictum eius fidem non faciat in iudi-
cio propter poſtpoſitionem iuramenti, quod præ
30 cedere debebat, † ſecundum formam iuris tradi-
tam, in qua habetur, quòd niſi à parte iuramen-
tum relaxaretur dictum teſtis non iurati, non præ
iudicat contra tertium, vt docuit tex. in cap. quo-
tiens. tuis quæſtionibus. & in capit. de teſtibus. in
princ. cap. nuper. extra de teſtibus. & in l. iuſiu-
randi. C. de teſtibus. Dixi regulariter propter
duplicem fallentiam, quam præſens ampliatio
recipit. Hæc ergo ampliatio ſic declaratur tripli-
ci medio. Primò enim per argumentum in ca-
pitulo de teſtibus. in principio. extra de teſtibus.
vbi Innocentius ſcribens Tyren. Epiſcopo, his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [De teſtibus,
& infra. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus,
quòd ſi teſtes ſint inducti ad exceptionem dila-
toriam ſolummodo probandam: cùm ſuper ea
tantùm iurauerint dicere veritatem, ſuper prin-
cipali, nec debent audiri, nec cogi teſtimonium
perhibere, vtpote, ſuper quo deponerent non iu-
rati.] hæc ibi. Dixi probari præſentem amplia-
tionem per argumentum in dicto capitulo de te-
ſtibus. quoniam licèt ad verbum illa ibi non con-
tineatur, bene tamen in ſententia. cùm eo ipſo,
quòd ibi dicitur, quòd non debeant audiri te-
ſtes ſuper principali negotio, qui iurauerant ſe
31 depoſituros † ſuper exceptione dilatoria. tacitè
dicitur, quòd non valeat dictum teſtis non iura-
ti, etiam ſi forſan ſuperueniſſet iuramentum ra-
tionibus infra afferendis in probationem præſen-
tis ampliationis. Idem probatur per textum in
capitulo hortamur. 3. queſtione nona, & in capit.
fina. §. iuſiurandi. 4. quæſtione ſecunda, & tertia,
vbi hæc habentur, videlicet: [Iuſiurandi Religio-
ne teſtes priuſquàm perhibeant teſtimonium, co-
arctentur.] hæc ibi. Quæ verba prius protulerat
Imperator in l. iuſiurandi. C. de teſtibus. dans for
mam recipiendi depoſitiones teſtium in iudicio
validas. Idem probatur per tex. in capit. frater-
nitatis. in fine. extra de teſtibus. vbi hæc haben-
tur, videlicet: [Duximus tibi reſpõdendum, quód
in appellationis cauſa, ſi noua contigerit emer-
gere capitula, ſuper quibus aliqua partium vo-
luerit nouos teſtes inducere, vel per iam receptos
aliquid comprobare: eos credimus poſſe recipi
ſuper nouis duntaxat capitulis, receptis prius
ab ipſis, ſecundum formam recipiendorum te-
ſtium, iuramentis.] hæc ibi. Idem apertiùs pro-
batur in l. ſolam. iuncta Gloſ. in verſic. ſolam. C.
de teſtibus. vbi hæc habentur, videlicet: [Solam
teſtationem prolatam, nec alijs legitimis admi-
niculis cauſam approbatam, nullius eſſe momen-
ti certum eſt.] hæc ibi. Et in dicta Gloſ. hæc ha-
bentur. ſolam. ſola, ſine iuramento. ſola, extra iu-
dicium. ſola, ſine adiectione cauſæ. Probatur &
ſecundò præſens ampliatio Doctorum auctorita-
te. Nam ipſi ſe ſubſcripſit Gloſa in dicto capitu-
lo de teſtibus. verſicul. non iurati. ipſius ſenten-
tiam interpretando, prout interpretati fuimus
dictum textum. Idem docuit Innocentius in di-
cto capitulo de teſtibus. Idem docuit Panormi-
tanus in dicto capitulo de teſtibus. numero octa-
uo. verſic. vlterius inducitur hæc litera. qui poſt-
quàm retulit nonnullos Doctores ita etiam ſen-
tijſſe, ipſe concludendo dicit, quòd ſi ab vtra-
que parte non remittatur iuramentum dictum
32 teſtis non iurati † à principio non valet, etiam ſi
poſt dictum ſubſequatur: quia iura communiter
exigunt, vt teſtes prius iurent, vt in capitulo fra-
ternitatis. in fine. extra de teſtibus. & hic, ſcili-
licet in dicto capitulo de teſtibus. & in dicto §.
iuſiurandi. & in capitulo hortamur. 3. quæſtione
nona, quia hic ordo videtur ſubſtantialicus, vt te-
ſtis timore iuramenti, dicat veritatem. Si autem
prius depoſuiſſet, poſtea non prodeſſet tantum iu
ramentum: quia timeret reuocare ne puniretur
per Iudicem. argumentum in l. nullum. C. de te-
ſtibus. & in capitulo ſuper his extra de pœnis.
Nam dixerat falſum, forſan credens non iurare.
Nam iuxta bonam Gloſ. in capit. vt circa. de ele-
ctio. in ſexto. in verſic. corporali. vbi diſpoſitio
33 exigit iuramentum cum tactura, † non ſufficit ſi
iuratur ſine tactura: quia non ita adſtringitur ad
veritatem dicendam ſine tactura, ſicut cum tactu-
ra. argumentum in cap. mouet. 22. quæſtione pri-
ma, & quod notat Innocentius in capit. & ſi Chri-
ſtus. extra de iureiuran. hæc omnia Panormita-
nus vbi ſupra. qui idipſum breuius docens in cap.
fraternitatis. columna finali. in verſic. & idem fe-
re dicendum. extra de teſtibus. dixit, quòd ceſſan
te conſuetudinem, non videretur valere actus,
vbi ius pro ſolemnitate exigit tacturam Euange-
liorum, ſi prætermittitur. & ſi iuramentum de ſe
ſit validum ſine tactura, vt in capit. & ſi Chriſtus.
extra de iureiurando. Nam dicta tactura exigi-
tur ad maiorem terrorem incutiendum teſtibus.
hæc Panormitanus qui idem repetijt in capitulo
laudabilem. notabili ſecundo, extra de frig. &
malef. Idem docuit Felinus in dicto capitulo de
teſtibus. columna tertia, numero quinto, & ſex-
to. verſiculo & in quantum. Innocentius verò
dicit, quòd communiter à Doctoribus tenetur,
quòd dictum teſtis, qui iurat poſtquàm tulit te-
ſtimonium, non valeat, quia iuramentum debet
præcedere per textum in dicto capit. de teſtibus.
hæc Felinus. qui idipſum repetens in dicto capit.
fraternitatis. notabili ſecundo, numero ſecundo.
dicit, quòd iuramentum ſemper debet præce-
dere teſtificationi, in tantum, quòd ſi teſtis, qui
fuit teſtificatus in vna cauſa, & producatur ite-
rum in eadem cauſa debet de nouo iurare ſuper
eodem articulo: & eſt ratio, ſecundum Docto-
34 res, quia in primo teſtimonio † non videtur iu-
ratus, niſi ſuper interrogandis: ſecus à principio
iuraſſet ſuper tota cauſa, ſi repeteretur in cauſa
eadem. Sed ſi cauſa appellationis turſum tenere-

tur iurare, qui Felinus ibidem nume. 12. verſic. in
ſuper. fina. dicit, quòd ceſſante conſuetudine non
valeat actus, vbi ius pro ſolemnitate exigit tactu-
35 ram † Euangeliorum, ſi moriuntur; & oportet ſcri-
pturam tangere manu; & non pede, vel cubito. &
ſi non negetur, quòd iuramentum de ſe ſit vali-
dum ſine alicuius tactura, ſimpliciter loquendo,
tamen in aliquibus caſibus eius tactura eſt de eſ-
ſentia, ac validitate actus; vt dictum fuit in de-
poſitione facta a teſte ad maiorem firmitatem,
Nam qualibet forma a iure, prout eſt iſta in iu-
ramento teſtis requiſita, capit virtutem: vnde hoc
iuramentum à teſte exhibendum ſub tali forma
habuit originem a iure: & idcirco ipſa mutata,
erit aliud iuramentum, & non teſtis, vt in l. Iu-
lianus. §. ſed & ſi quis. cum ſimilibus. ff. ad exhi-
ben. Nam qualibet forma a iure introducta in-
telligitur eſſe præciſa; vt in l. Conſtitutionibus,
ff. ad municipal. & lex, quæ dat formam, ſem-
per intelligitur tacitè procedere ad nullitatem
actus, forma non ſeruata. hæc omnia Felinus vbi
ſupra, qui apertiùs in terminis præſentis noſtræ
ampliationis, loquens in cap. c. cùm dilecta. co-
lumna octaua, in princip. verſic. ex prædictis ad-
de. extra de reſcript. his præciſis verbis vtitur,
videlicet: Ex prædictis adde, quod etiam ſi di-
ceretur in aliqua diſpoſitione, quòd Iudex poſſit
procedere, prætermiſſa omni ſubſtantialitate, ta-
men non poterit poſtponere id, quod ex forma nõ
debet præcedere: puta facere, quod teſtis primò
deponat, poſtea iuret. hæc Felinus, qui volens af-
ferre rationem talis ſuæ opinionis, in cap. conſti-
tutus. nume. 16. verſic. & pro hac limitatione ad-
duco ſtupendam. extra de reſcriptis. his præciſis
verbis vſus fuit; Adduco ſtupẽdam, & Canoniſtis
incognitam deciſionem Auguſtini de Anchona
in lib. de poteſtate Eccleſiæ. quæſtio 55. artic. 1t.
36 vbi diſputando concludit, quòd † Papa non po-
teſt diſpenſare, quòd in ferendo teſtimonio in iu-
dicio non interueniat iuramentum, quia hoc eſt
de iure Diuino, quòd teſtis iuret per id, quod ha-
betur Geneſ. cap. 31. verſic. 44. cùm Laban poſt fu-
gam Iacob cum ſuis vxoribus à domo ſua requi-
ſiuit eum, vt iniret fœdus ſecum; vt eſſet vtriq; in
teſtimoniũ, quapropter Iacob lapidem illum eri-
gens in titulum. & rurſus ibidem, verſic. 53. dici-
tur: Iurauit ergo Iacob per timorem patris ſui
Iſaac. Nec dicas (inquit ibidem Felinus) vltra
Auguſtinum, ſi pars poteſt remittere hoc iuramen
tum, vt in cap. cùm ſis, extra de teſtibus, cur non Pa-
pa? Quia reſpondeo, quòd iſtud argumentum eſt
fallacia, ſicut ſi a ſimili argueretur ſic: Si poteſt
aliquis donando rem ſibi ablatam facere, quòd illa
ablatio non ſit furtum: cur non poterit Papa face-
re, quòd auferens rem alteri, eo inuito, nõ com
mittat furtum? ſic enim iuramentum teſtis fauo-
re partis indictum: Vnde ipſe ei renunciare po-
teſt. Concedo bene, quòd parte volente, valeret
diſpenſatio Papæ. Sed tunc fruſtra adiiceretur Papa
pro diſpenſatione. Tene itaque perpetuo menti
dictum Auguſtini vulgo incognitum. Sed quòd
non iuratos Papa non poſſit habilitare pro inte-
gris, eſt mirabilius: cùm hoc nõ ſit ita expreſsè iu-
re Diuino deciſum, licet de teſte periuro loquan-
tur aliqui textus Teſtamenti veteris, allegati per
Ioan. Andr. in Regul. non eſt ſine culpa. column. 1l
verſic. ſecundò ſic proba. de reg. iur. in ſexto. hæc
omnia docuit Felin. vbi ſupra. qui idipſum repe-

tens in dicto cap. cùm dilecta. no. 7. ampliatione
facta, his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Am-
plia ſextò (ſcilicet dictam noſtram concluſionẽ,
quòd etiam ſi ſolemnitas, quæ eſt de forma) ſe-
quatur actum, actus erit nullus ſi debuiſſet fieri ſi-
mul cum actu, vt latè Bal. in l. 1. col. 24. verſ. extra
quæro. C. qui admitti; inferens, quòd conſenſus pro-
pinquorum requiſitus ex ſtatuto in contractu mu-
lieris non poteſt ſequi: quia cùm ſit de forma, ni-
hil operatur, niſi interueniat in actu, ſufficit tñ
quòd interueniat antequam diuertatur ad actus
extraneos, vt latiùs per eũ hoc ipſum concludentẽ,
quòd nõ ſufficeret ratificatio. Idem docent implicitè
Glo. in c. vt circa. verſic. corporali. de elect. in ſex-
to. dicens. Dicas ſecundum Guliel. & Gar. quòd
ſi iuret præſente textu Euangeliorum, & non tan-
gat, quòd huic Conſtitutionis ſatisfactum nõ eſt;
& ſic Papam Nicolaum interlocutum dicunt. Si
autem Euangelia tangeret pede, vel cubito, ſi ma-
nus habet, non ſufficit: quia ſingula membra ſin-
gula habent officia, vt in cap. ſingula. diſtin. 89. fa-
cit enim contra generalem conſuetudinem; quæ
eſt optima interpres Legum, vt in cap. cùm dile-
ctus. extra de conſuet. Idem docuit eodem modo
Archidiac. in dicto cap. vt circa. col. 4. in princip.
nu. 3. verſic. & intelligunt quidam. dicens, quòd
quidam intelligunt, quòd iſtud Sacramẽtum debeat
præſtari antequam opponentes, ſiue appellantes
diuertant ad extraneos actus; & hoc colligunt ex
37 tenore huius decretalis, & niſi cũ appellant † præ-
ſtant hoc Sacramentum, non valet appellatio: vn-
de ſi hodie appellent, & cras iurent, non valet ap-
pellatio, & dicunt, quòd Papa Nicolaus ſic diffi-
niuit, & ſic etiam ſeruat Curia: & hoc planè col-
ligitur ex intentione huius Conſtitutionis, dum
dicat. [Appellantes omnia, & ſingula exprimant,
corporali præſtito Sacramento, ſcilicet inconti-
nenti, antequam diuertant ad extraneos actus.]
Ad hoc tex. in l. hæredes palam. §. ſi. ff. de teſtamen-
tis, & in l. cum antiquitas. & l. hac conſultiſſima.
C. de teſt. & in l. non erit. in fine. ff. de iureiuran.
38 Vnde cum † iuramẽtum ſit de ſubſtantia, non de-
bet præſtari ſeparatim, & hoc probat hæc littera
ſequens, dum dicit infra. ſic exprimunt, &c. hæc
omnia Archidiac. vbi ſupra. Idem docuit Domi-
nicus à Sancto Geminiano poſt dictam Glo. in di
cto cap. vt circa. in verſic. corporali. dicens, quòd
39 vbi aliqua ſolemnitas † requiritur in celebratio-
ne alicuius actus, in dubio videtur requiſita eo-
dem tempore, quo fit actus. hæc ille. Idem aper-
tiùs docuit Lanfrancus de Oriano in repet. cap.
quoniam contra. titul. teſtium depoſitiones. nu-
mero 4. 5. & 6. dicens, quòd teſtis debeat deferre
iuramentum tactis ſcripturis, vt docet Gloſ. in di-
cta l. iuſiurandi. Vnde Notarius, qui examinat te-
40 ſtes debet ſcribere, quòd iuramentum † delatum
fuit tactis ſcripturis: & ideo ſi in depoſitione te-
ſtium non eſt appoſitum tactis ſcripturis; ſed ſo-
lùm dicatur, quòd ſuo iuramento teſtificando di-
xit, &c. eius dictum non valet, ita docuit ſin-
gulariter Gloſ. ſupradicta in dicto capit. vt circa.
& eſt ratio, quare teſtis debeat tangere ſcriptu-
ram in iurando: quia ſcripturam tangere eſt ſo-
41 lemnitas † extrinſeca, quæ non præſumitur, niſi
appareat, vt in l. quæcunque. §. ſi à pupillo. ff. de
public. & l. ſciendum. ff. de verborum obligatio-
ne: & iuramentum teſtis debebit interuenire an-
te depoſitionem, vel poſt incontinenti, ſecundum

Bal.

Bal.in l.iuſiurandi,C.de teſtibus. Vnde ſi teſtis de
poneret; & poſtmodum ex interuallo iuraret,di-
cens: quòd ea quæ dixi ſunt vera: non valeret di-
ctum ſuum,vt in c.fraternitatis,de Teſtibus,& in
d.l.iuſiurandi;hæc Lanfrancus vbi ſup. Idem do-
cuit Innoc.in d.c.nuper:etſi non ita explicitè; di-
cens,quòd teſtis non iuratus non faciat fidem,niſi
quoad præſumptionem; quaſi tacitè innuens hoc
eſſe, quia iuramētum eſt de forma teſtimonij,qua
prætermiſſa,teſtis diſpoſitio non ſortitur ſuum or
dinarium,ac legitimum effectum.

Et ex Legiſtis docuerunt idipſum infraſcripti;
Bart.enim in d.l.ſolam,nu.3.dicit, quòd teſtis de
ponens ſine iuramento,non faciat ſemiplenam ꝓ
bationem ſi poſſet parti imputari quare non de-
poſuerit cum iuramento alterius:ſecus, etſi poſtea
fuerit ſequutus Innoc. in d.c.nuper, quod ipſemet
Bart.repetens in l.admonendi,nu.43.verſ. quid ſi
reperiuntur; dicens ꝙ teſti non iurato ex incuria
partis nulla fides eſſet adhibenda; alias crederet
ei ſemiplenè.Vt puta ſi dicta teſtium erant ſcripta
manu vnius notarij antiqui defuncti, cuius acta
non reperiuntur; ſicut dicitur de ſententia lata an
tiquitus, quòd valeat.Bal.in d.l.iuſiurandi, nu.3;
42 & 3 dicens, quòd iuramentum debeat † præcede
re dictum; ideſt, depoſitionem ſuper facto,& ad-
dit,quòd etſi Cynus dixerit,quòd quando depoſi-
tio teſtis præcedit iuramentum, quamuis poſtea
iuret ſe vera dixiſſe: tñ dictum eius erit nullum:&
cùm plerique Doctores dixerint contrarium: ta-
men Io.Andr.in d.c.de teſtibus,dixit:quod bona
cautela ſit,quod deponat iterum poſt iuramētum,
Vel quòd breuiter, vel ſpecificè repetat illud di-
ctum, ipſe tamen Bald.ſuddens dicit,quod aut iu
ramentum eſt contextum cum dicto:quia inconti-
nenti iurauit illa eſſe ſicut depoſuit: & tunc va-
let teſtificatio, quia eſt informata iuramento; &
ſic non eſt nuda, ſed veſtita religione iuriſiurandi;
arg.in l.pen.C.de inſtit.& ſubſtit.Aut ex interual-
lo eſt iuratum, & tunc non conualeſcit dictum:
quia à principio non eſt iuratum. Nec ſufficit in te
ſte,quod loquatur per relationem: Imò debet lo-
qui ſpecificè,& non implicitè:ſicut ſpecificè inter
rogatur,vt in l.3.§.Idem diuus,ff.de teſtibus,& i-
deo non ſufficit, quòd teſtis deponat remiſſiuè:vt
puta,ſi dicat depono, vt iã depoſui in tali cauſa:
43 † ſed ſi non recordatur quid depoſuerit,debet ſibi
dari terminus ad clarè reſpondendum.Hæc Bald.
vbi ſupra,qui in d.c.fraternitatis, Not.3.& 4.dixit;
quòd nouum capitulum requirit iuramentum no
uum: & ꝙ iuramentum debeat præcedere,& non
ſequi: quia eſſet præpoſteratio,& ideo niſi probe
tur,quòd teſtis primò iurauit,& poſtea depoſuit;
non eſt ritè receptus,nec tenebitur pœna falſi,ſed
alius punietur,quod & idem Bal.elegantius & a-
pertius docuit in l.miles,nu.5.verſ.nam teſtis, C.
de teſtamento militis,his præciſis verbis vtens,vi
44 delicet.Teſtis deponens † ſine iuramēto, non de-
ponit in forma teſtis, nec aliquam plenam fidem
facit,vel ſemiplenam,vt not.in l.ſolam. C.de teſti
bus:ergo cùm non conſtet de facto, nõ eſt locus ar
bitrio,niſi in abſoluendo, etiam ſi in iudicijs da-
tum eſſet arbitrium,de quo immediatè propoſue
rat quæſtionem,quam ſic ſtatim ſoluit, poteſtati,
quòd non teneatur obſeruare legis ſolemnitatem
in aliquo.Idem docuit Iaſon in l.nemo poteſt,nu.
29.ff.de legat.1.dicens,quòd cùm iuramentum in
teſte eſt principaliter inductum ſolo fauore ipſa-
rum partium; idcirco de conſenſu earum poterit
45 remitti; † ſecundum gl. in l.1.§.1. & in l.2.§.ſed
quia veremur,C.de iuram.calum.& in l.iuſiuran-
di,ff.de teſtibus,vt propter iuramentum teſtis in-
ducatur ad dicendum veritatem:quod tamen fal-
lit in cauſa matrimonij,quando agitur de matri-
monio diſſoluendo,vt in c.ſuper eo,ext.de eo,qui
cognu.conſan.vxor.ſuæ, prout etiam docuit gl.in
c.tuis,& c.fraternitatis,ext.de teſtibus,Ratio,quia
diſſoluere matrimonium non conſiſtit in mera vo
luntate partium:ideo tunc non poſſunt remittere
iuramentum. Idem rurſus ad ſatietatem docuit
ipſemet Iaſon poſt alios; in l.admonendi, à num.
225.vſque ad nu.235.excluſiuè,ff.de iureiuran.

Amplia dictam ampliationem hic ſingulariter,
(vltra ea quę Deo dãte, afferenda erũt in praxi cri
minali) dicendo,quod dictum teſtis non iurati in
46 princip.ſuæ depoſitionis † eſt ipſo iure inualidũ,
ac nullum:etiam ſi ſequeretur iuramētum poſt in-
teruallum, vt puta, poſtquam diuertiſſet ad alia,
vel ſtatim ſi non diuertiſſet ad alia,& præſtitiſſet
iuramentum non ſponte,ſed rogatus, vel coactus
ab alio,puta iudice,notario,vel amico:ſecus ſi ſta
tim & ſponte,quoniam in tali caſu dictum illius eſ
ſet validũ,& diceretur teſtis iurati depoſitio,iux-
ta regulam illam, in qua habetur,quod in his,quæ
fiunt ſimul & ſemel,nõ datur prius & poſterius,&
ſic poſſumus cõcordare triplicem Doctorum ſen
tentiam, vt peroptimè docuit Felinus in c.de te-
ſtibus,col.3.nu.5.verſ.& inquantum Innoc.ext.de
teſtibus.Nam prima opinio fuit dicentium,quod
dictum teſtis non iurati, quando iuramentum à
partibus remiſſum non fuerat, eſſet nullius valo-
ris,etiam ſi poſt depoſitionem iuraſſet ſe vera de-
poſuiſſe,eo ꝙ de teſtimonij valore requiratur præ
miſſio iuramenti. Alia opinio fuit dicentium, aut
iuramentum poſt depoſitionem ſtatim delatum
fuit à teſte antequam diuertiſſet ad alia, aut poſt-
quam diuertiſſet: ſi primò, tunc talis depoſitio eſ
ſet valida:ſi ſecundò, inualida. Alia vero Doctorũ
ſententia fuit dicentium, quòd aut dictum iura-
mentum poſt depoſitionem ipſi teſtes præſtiterint
rogati,ſeu aliàs requiſiti,aut ex ſe & ſponte.ſi pri-
mo adhuc eius teſtimonium eſſet inualidum,etiã
ſi ſtatim iuraſſent:ſi ſecundo eſſet validum. & hoc
dixerunt valde rationabiliter, vt paulò poſt referã.
Primæ ergo ſententiæ ſimpliciter ſe ſubſcripſerũt
infraſcripti, videlicet Innoc.Pan. & reliqui com-
muniter in c.de teſtibus,& Bal.in c.fraternitatis,
ext.de teſtibus,& Felinus vbi ſup.dicens hoc com
muniter teneri à Doctoribus; in d.c.de teſtibus,
ext.de teſtibus,quos retulimus ſupra in probatio-
nem præcedentis ampliationis.& idem docuit Sa
lyc.in l.iuſiurandi,C.de teſtibus.& ratio eſt, quia
iura communiter exigunt,vt teſtes prius iurent,vt
in c.fraternitatis, in fi.ext.de teſtibus.Cùm hic or
do videatur ſubſtantificus,vt timore iuramenti di
cat teſtis veritatem.Si verò prius depoſuiſſet, po-
ſtea non prodeſſet tantum iuramentum,quia time
ret reuocare,ne puniretur per iudicem,vel infama
retur,& ſi recuſaret,puniretur pœna falſi.Secundę
opinioni ſe ſubſcripſit Bal.in d.l.iuſiurandi,& Cal
derinus vbi ſup. Pro qua ſecunda opinione facit
peroptimè text.in l.petens, C.de pactis. Vbi hæc
habentur,videlicet. [Petens ex ſtipulatione, quæ
placidi ſeruandi cauſa ſequuta eſt, ſeu anteceſſit
pactum,ſeu poſt ſtatim interpoſitum ſit, rectè ſecũ
dum ſe ferri ſententiam poſtulat.] hæc ibi. Idem
docuit

docuit glo.Bar.Bal.Iaſon.& reliqui ibidem,& per
tex.in l.Modeſtinus, ff.de ſolut vbi inter alia hæc
habentur,videlicet [ſi poſt ſolutum ſine vllo pacto
omne, quod ex cauſa tutelæ debebatur, actiones
poſt aliquod interuallum ceſſæ ſint:nihil ea ceſſio
ne actum eſt, cùm nulla actio ſuperfuerit.] Hæc
ibi vbi glo. & reliqui Doctores id ipſum ibidem
ſenſerunt dicentes, quòd ſi pactum ſuccedat con-
47 tractui † celebrato poſt interuallum: tunc ipſum
pactum erit ipſo iure nullum. Et ratio veritatis i-
ſtius ſecundæ opinionis,ſecundum eos,eſt: quia
tunc præſumptio ſit,quòd quádo depoſuit teſtis,
cogitauerit de iuramento præſtando:& ideo pręſumitur verum dixiſſe propter reuerentiam iura-
menti, quod ſciebat ſe præſtiturum, ſicut ſi prius
præſtitiſſet: & huic rationi opitulatur qđ colligi-
tur ex doctrina Bar.& glo.in l.iuſiurãdi,nu.a.ver.
gl.dicit,ff.de oper.liber. Nam ibi Bart.dixit,ꝙ ſi
48 pater donauerit † aliquid filio iam emancipato
ab ipſo patre,ſine tamen interuentu,ac decreto iu
dicis; poſt quam donationẽ iudex interpoſuit de-
cretum emancipationis,talis donatio erit valida:
quámuis pater non poſſit donare filio non emanci
pato;& addit,quòd in dubio præſumatur cauſa li
bertatis,quando ſit incontinenti: rationem verò
huius deciſionis aſſerens Felinus vbi ſup.in d.c.de
teſtibus,dixit:quia propter contiguitatem tempo
ris reducitur ad ordinem iuris, & ſic præpoſtera-
49 tio †ſolemnitatis ſubſtantialis non vitiat.quando
ex ipſa præpoſteratione non ceſſat cauſa, propter
quam inducitur diſpoſitio:ſecus ſi ceſſaret.Vnde
dixit Bal.in l.non aliter,ff.de lega.3.ſequens glo.
1.in l.Pomponius,§.ratihabitionis,ver.cõteſtatio
nem,ff.de procur.ſatiſfieri ante, ſi poſt incontinẽ-
ti fiat,vel tunc,vt in l.petens, C.de pactis. Cuius
glo.ſententiæ ſe ſubſcripſit quoque Imo.in l.ex cõ
ſenſu,§.cum,qui.col.25. ff.de appellar. & in l.2.§.
prius,ff.de vulg.& pupill.Idem docuit Innoc.in c.
paſtoralis,col.1.ver dicit exceptionem, ext.ne ex
cepi. loquens de proponenda dilatoria exceptio-
ne; dicens proponendam dilatoriam exceptionẽ
50 † non ante litis cõteſtationem,ſed in initio litis:
& appellat initium litis,inquit,etiam ſi proponit
in litis conteſtatione,vel parum poſt, puta, anteq̃
ad alios iudicij actus procedatur. Ad idem facit
quod Spec ul.in par.2.tit.de ſatiſdationibus,§.vi-
ſo,ver.debent autem præſtari,nu.10.Vbi cõcludit
quòd licèt ſatiſdationes debeant præſtari ante li-
tis conteſtationem,& nõ poſtea; cùm procurator
fuerat in cauſa,vt in l.Põponius, §.ratihabitionis,
ff.de procurat. Nam is, qui litem conteſtatus eſt
ſine cautione, etiam poſt litis conteſtationem po
teſt vt falſus remoueri,vt in l.licèt,C.de procurat.
Tamen ſufficit ſecundum Accur.ſi fiat in ipſa litis
conteſtatione, vel etiam incontinenti poſt,vt in l.
petens,C.de pactis,& in l.Modeſtinus,ff.de ſolu-
tionibus. Ad idem facit quod docuit Bal.in l.fin.
nu.9.ver.Modò circa teſtes,C.de fideicom.dicẽs,
51 quod ſi teſtator feciſſet ſuum † teſtamentum,corã
ſeptem teſtibus non rogatis, & lecto teſtamento
per notarium,& per teſtatorem affirmato, & pla-
nè rogato,fuit ſuaſum teſtatori, quòd teſtamentũ
eſſet nullum,& ideò immediatè, & continuatiuè
ſubiunxit dicens;& ita rogo vos teſtes.tale teſta-
mentum valuit,quia idem operatur quod incon-
tinenti ſupplet,ac ſi in ipſo tenore factum eſſet, vt
in l.petens,cum ſua materia,C.de pactis,hæc Bal.
Idem docuit expreſſe Iaſon,ſequens Bal.& ſupra-

dictos Doctores in l.admonendi, nu.228.verſ.ta-
men mihi placet præcedens opinio,ff.de iureiur.
& hoc dixit poſt multa, qui etiam ibidem addi-
dit in nu.230.verſ.illud ergo,dicens ſe indubitatè
tenere, quòd in caſu dubio, vt puta,quando non
apparet an teſtis primò depoſuerit ſuum dictum,
52 & poſtea iurauerit;† vel priùs iurauerit & poſtea
depoſuerit. Nam in tali caſu erit præſumendum
iuramentum,præceſſiſſe: quod ibidem ipſe Iaſon
probauit per regulam ſingularem, quam tradide-
runt Cynus, & Salycet. in l.cùm in teſtamento,§.
hæc verba, per illum textum,ff.de hæred.inſtit.di
centes.quòd quando eodem die reperiuntur cele-
brati duo actus,nec apparet quis eorum præceſſe-
rit,præſumitur præceſſiſſe actum,qui facit vtrum-
que valere.

Tertiæ ſuprà relatæ opinioni Doctorum,quàm
libentiſſimè & elegantiſſimè ſe ſubſcripſit Domi-
nus Felinus in d.c.de teſtibus, col.3.ver.eſt verũ,
ext.de teſtibus,aſſerens hoc ipſum docuiſſe domi
num ſuum,& quamplures alios Doctores ibidem,
& alibi.

Amplia & ſecundò ſingulariter allata in dicta
vnica ampliatione,dicendo,quòd in tantùm illa
ſint vera,quòd etiam ſi teſtis non iuratus deponẽs
53 ſit Epiſcopus, † habét locum.Hæc ampliatio pro
batur triplici medio. Primò enim per tex.apertiſ
ſimum in c.fin.ext.de iuramento calum.vbi Greg.
Nonus ſcribens Epiſcopo Beluacenſi, his præciſis
verbis vſus fuit,videlicet.[Cùm in cauſa pecunia-
ria,quam inter te,& R.motam eſſe proponis: non
per te,ſed per Syndicum, vel actorem elegeris liti
gare:per illum quidem præſtandum erit huiuſmo
di calumniæ iuramentum,quòd ſi per te ipſum,
propoſitis tantùm, ſed non tactis Euangelijs, (ſi-
cut in dicendo teſtimonia) à te videtur huiuſmo-
di iuramentum exhibendum. hæc ibi.& cùm tex.
ſit apertiſſimus,idem colligitur ex Doctoribus ibi
dem, nemine diſcrepante.

Amplia tertiò dicta in ampliatione vnica præ-
cedenti,aſſerendo quòd in tantum erit vera,quòd
54 etiam † Cardinali non iurato,non erit contra ter
tium præſtanda fides,etſi dictum eius faciat ali-
quam præſumptionem,vel adminiculum.Huic am
pliationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores,
videlicet gl.ſingul.in c.cùm olim,el 1.ver.fratrũ,
ext.de priuilegijs.Panor.ibidem nu.5.idem latius
docuit.rurſus Panor.in c.ſicut,nu.5.ver.In glo.fin.
ibi Nobiliſſimus, ext.de ſent.excomm.dicens no-
ta ſingulariter, quòd non creditur Cardinali ali-
quid aſſerenti in præiudicium tertij:& ideo ſi di-
car Papam ſibi aliquid commiſiſſe,tendens in præ
iudicium tertij non credetur ei, niſi probauerit.
Idem docuit Felinus in c.tuis quæſtionibus,nu.1.
verſ.hinc eſt, ꝙ teſtis deponens ſine iuramento,
ext.de teſtibus,& rurſum idem Felinus in c.ſicut,
in princ.extra de ſent.excomm. in verſ. item nota
ſingulariter.Idem docuit Alex.in ſuo conſi.18.in-
cip.in cauſa,col.2.volu.2. quem citat, & ſequitur
Franciſcus Viuius in theſauro commu.opinio. in
verſ.teſtes cum iuramento. Idem latè & ſingulari-
ter docuit Iaſon in l.admonendi. ſecunda repet.
nu.189.per totum, ff.de iureiuran. referens alios
Doctores id ipſum ſentientes.

Septimum ſignum eſt, quo cognoſcitur quid ſit
55 de forma eſſentiali † in diſpoſitione tam iuris, q̃
hominis, quando inibi reperiuntur hæc verba;
aliter fieri non poſſit,vel nullatenus fieri poſſit, &
idem

Bal.in l.iuſiurandi,C.de teſtibus. Vnde ſi teſtis de
poneret; & poſtmodum ex interuallo iuraret,di-
cens: quòd ea quæ dixi ſunt vera; non valeret di-
ctum ſuum,vt in c.fraternitatis,de Teſtibus,& io
d.l.iuſiurandi;hæc Lanfrancus vbi ſup. Idem do-
cuit Innoc.in d.c.nuper:etſi non ita explicitè: di-
cens,quòd teſtis non iuratus non faciat fidem,niſi
quoad præſumptionem : quaſi tacitè innuens hoc
eſſe, quia iuramētum eſt de forma teſtimonij, qua
prætermiſſa,teſtis diſpoſitio non ſortitur ſuum or
dinarium,ac legitimum effectum.

Et ex Legiſtis docuerunt idipſum infraſcripti :
Bart.enim in d.l.ſolam,nu.5.dixit, quòd teſtis de
ponens ſine iuramento,non faciat ſemiplenam ꝓ
bationem ſi poſſet parti imputari quare non de-
poſuerit cum iuramento alterius:ſecus, etſi poſtea
fuerit ſequutus Innoc. in d.c,nuper, quod ipſemet
Bart.repetens in l.admonendi,nu.43.verſ. quid ſi
reperiuntur , dicens ꝙ teſti non iurato ex incuria
partis nulla fides eſſet adhibenda ; aliàs crederet
ei ſemiplenè. Vt puta ſi dicta teſtium erant ſcripta
manu vnius notarij antiqui defuncti, cuius acta
non reperiuntur: ſicut dicitur de ſententia lata an
tiquitus, quòd valeat. Bal.in d.l.iuſiurandi, nu.2.
42 & 3.dicens, quòd iuramentum debeat † præcede
re dictum, idest, depoſitionem ſuper facto, & ad-
dit, quòd etſi Cynus dixerit, quòd quando depoſi-
tio teſtis præcedit iuramentum , quamuis poſtea
iuret ſe vera dixiſſe: tñ dictum eius erit nullum:&
cùm plerique Doctores dixerint contrarium ; ta-
men Io. Andr. in d.c.de teſtibus, dixit; quòd bona
cautela ſit, quod deponat iterum poſt iuramētum.
Vel quòd breuiter , vel ſpecificè repetat illud di-
ctum, ipſe tamen Bald.ſuddens dicit, quod aut iu
ramentum eſt connexum cum dicto:quia incōti-
nenti iurauit iſta eſſe ſicut depoſuit: & tunc va-
let teſtificatio , quia eſt informata iuramento, &
ſic non eſt nuda, ſed veſtita religione iuriſiurandi,
arg. in l.pen.C.de inſtit.& ſubſtit. Aut ex interual-
lo eſt iuratum, & tunc non conualeſcit dictum :
quia à principio non eſt iuratum. Nec ſufficit in te
ſte, quòd loquatur per relationem. Imò debet lo-
qui ſpecificè, & non implicitè: ſicut ſpecificè inter
rogatur, vt in l.3.§.idem diuus,ff.de teſtibus,& i-
deo non ſufficit, quòd teſtis deponat remiſſiuè : vt
puta, ſi dicat, depono, vt iā depoſui in tali cauſa :
43 † ſed ſi non recordatur quid depoſuerit, debet ſibi
dari terminus ad clarè reſpondendum. Hæc Bald.
vt ſupra, qui i d.c.fraternitatis. Not. 3.& 4.dixit,
quòd nouum capitulum requirit iuramentum no
[illegible]: & ꝙ iuramentum debeat præcedere, & non
ſequi: quia eſſet præpoſteratio, & ideo niſi probe
tur, quòd teſtis primò iurauit, & poſtea depoſuit,
non eſt ritè receptus, nec tenebitur pœna falſi, ſed
aliàs punietur, quod & idem Bal. elegantius & a-
pertiùs docuit in l.miles, nu.5.verſ.nam teſtis, C.
de teſtamento militis, his præciſis verbis vtens, vi
44 delicet. Teſtis deponens † ſine iuramēto, non de-
ponit in forma teſtis , nec aliquam plenam fidem
facit, vel ſemiplenam, vt not. in l.ſolam. C.de teſti
bus: ergo cùm non conſtet de facto, nō eſt locus ar
bitrio, niſi in abſoluendo, etiam ſi in iudicijs da-
tum eſſet arbitrium, de quo immediatè propoſue
rat quæſtionem, quam ſic ſtatim ſoluit, poteſtati,
quòd non teneatur obſeruare legis ſolemnitatem
in aliquo. Idem docuit Iaſon in l.nemo poteſt, nu.
29.ff.de legat.1.dicens, quòd cùm iuramentum in
teſte eſt principaliter inductum ſolo fauore ipſa-
rum partium; ideirco de conſenſu earum poterit
45 remitti , † ſecundum gl. in l.1.§.1. & in l.2.§.ſed
quia veremur, C.de iuram.calum. & in l.iuſiuran
di,ff.de teſtibus, vt propter iuramentum teſtis in-
ducatur ad dicendum veritatem; quod tamen fal
lit in cauſa matrimonij, quando agitur de matri-
monio diſſoluendo, vt in c.ſuper eo.ext.de eo, qui
cogno.conſan.vxor.ſuæ, prout etiam docuit gl. in
c.tuis, & c.fraternitatis, ext.de teſtibus. Ratio, quia
diſſoluere matrimonium non conſiſtit in mera vo
luntate partium; ideo tunc non poſſunt remittere
iuramentum. Idem rurſus ad ſaturitatem docuit
ipſemet Iaſon poſt alios, in l.admonendi, a num.
225.vſque ad nu.235.excluſiuè, ff.de iureiuran.

Amplia dictam ampliationem hic ſingulariter,
(vltra ea quę Deo dāte, afferenda erūt in praxi cri
minali) dicendo, quod dictum teſtis non iurati in
46 princip. ſuæ depoſitionis † eſt ipſo iure inualidū,
ac nullum: etiam ſi ſequeretur iuramētum poſt in-
teruallum, vt puta, poſtquam diuertiſſet ad alia .
vel ſtatim ſi non diuertiſſet ad alia, & præſtitiſſet
iuramentum non ſpontè, ſed rogatus, vel coactus
ab alio, puta iudice, notario, vel amico: ſecus ſi ſta
tim & ſpontè, quoniam in tali caſu dictum illius eſ
ſet validū, & diceretur teſtis iurati depoſitio, iux-
ta regulam illam, in qua habetur, quod in his, quæ
fiunt ſimul & ſemel, nō datur prius & poſterius, &
ſic poſſumus cōcordare triplicem Doctorum ſen
tentiam , vt peroptimè docuit Felinus in c. de te-
ſtibus, col.[illegible] nu. 5.verſ. & inquantum Innoc.ext.de
teſtibus. Nam prima opinio fuit dicentium, quod
dictum teſtis non iurati , quando iuramentum à
partibus remiſſum non fuerat , eſſet nullius valo-
ris, etiam ſi poſt depoſitionem iuraſſet ſe vera de-
poſuiſſe, eo ꝙ de teſtimonij valore requiratur præ
miſſio iuramenti. Alia opinio fuit dicentium, aut
iuramentum poſt depoſitionem ſtatim delatum
fuit a teſte antequam diuertiſſet ad alia, aut poſt-
quam diuertiſſet: ſi primo, tunc talis depoſitio eſ
ſet valida: ſi ſecundo, inualida. Alia vero Doctorū
ſententia fuit dicentium , quòd aut dictum iura-
mentum poſt depoſitionem ipſi teſtes præſtiterint
rogati, ſeu alias requiſiti, aut ex ſe & ſpontè. ſi pri-
mo adhuc eius teſtimonium eſſet inualidum; etiā
ſi ſtatim iuraſſent: ſi ſecundo eſſet validum. & hoc
dixerunt valde rationabiliter, vt paulòpoſt referā.
Primæ ergo ſententiæ ſimpliciter ſe ſubſcripſerūt
infraſcripti, videlicet Innoc. Pan. & reliqui com-
muniter in c.de teſtibus, & Bal. in c.fraternitatis,
ext.de teſtibus, & Felinus vbi ſup. dicens hoc com
muniter teneri à Doctoribus , in d.c.de teſtibus ,
ext.de teſtibus, quos retulimus ſupra in probatio-
nem præcedentis ampliationis. & idem docuit Sa
lyc. in l.iuſiurandi, C.de teſtibus. & ratio eſt , quia
iura communiter exigunt, vt teſtes prius iurent, vt
in c.fraternitatis, in fi.ext.de teſtibus. Cùm hic or
do videatur ſubſtantificus: vt timore iuramenti di
cat teſtis veritatem. Si verò prius depoſuiſſet, po-
ſtea non prodeſſet tantum iuramentum, quia time
ret reuocare, ne puniretur per iudicem, vel infama
retur, & ſi recuſaret, puniretur pœna falſi. Secundę
opinioni ſe ſubſcripſit Bal. in d.l.iuſiurandi, & Cal
derinus vbi ſup. Pro qua ſecunda opinione facit
peroptimè text. in l.petens , C.de pactis. Vbi hæc
habentur, videlicet . [Petens ex ſtipulatione, quæ
placidi ſeruandi cauſa ſequuta eſt , ſeu anteceſſit
pactum, ſeu poſt ſtatim interpoſitum ſit, rectè ſecū
dum ſe ferri ſententiam poſtulat.] hæc ibi. Idem
docuit

docuit glo. Bar. Bal. Iaſon. & reliqui ibidem, & per
tex. in l. Modeſtinus, ff. de ſolut vbi inter alia hæc
habentur, videlicet [ſi poſt ſolutum ſine vllo pacto
omne, quod ex cauſa tutelæ debebatur, actiones
poſt aliquod interuallum ceſſæ ſint nihil ea ceſſio
ne actum eſt, cum nulla actio ſuperfuerit.] Hæc
ibi. vbi glo. & reliqui Doctores id ipſum ibidem
ſenſerunt dicentes, quòd ſi pactum ſuccedat con-
47 tractui † celebrato poſt interuallum: tunc ipſum
pactum erit ipſo iure nullum. Et ratio veritatis i-
ſtius ſecundæ opininnis, ſecundum eos, eſt : quia
tunc præſumptio ſit, quòd quãdo depoſuit teſtis,
cogitauerit de iuramento præſtando: & ideo pręſumitur verum dixiſſe propter reuerentiam iura-
menti, quod ſciebat ſe præſtiturum, ſicut ſi priùs
præſtitiſſet: & huic rationi opitulatur qđ colligi-
tur ex doctrina Bar. & glo. in l. iuſiurãdi, nu, 2. ver.
gl. dicit, ff. de oper. liber. Nam ibi Bart. dixit, ꝙ ſi
48 pater donauerit † aliquid filio iam emancipato
ab ipſo patre, ſine tamen interuentu, ac decreto iu
dicis; poſt quam donationẽ iudex interpoſuit de-
cretum emancipationis, talis donatio erit valida:
quãmuis pater non poſſit donare filio non emanci
pato; & addit, quòd in dubio præſumatur cauſa li
bertatis, quando fit incontinenti : rationem verò
huius deciſionis afferens Felinus vbi ſup. in d. c. de
teſtibus, dixit: quia propter contiguitatem tempo
ris reducitur ad ordinem iuris, & ſic præpoſtera
49 tio † ſolemnitatis ſubſtantialis non vitiat, quando
ex ipſa præpoſteratione non ceſſat cauſa, propter
quam inducitur diſpoſitio: ſecus ſi ceſſaret. Vnde
dixit Bal. in l. non aliter, ff. de lega. 3. ſequens glo.
1. in l. Pomponius, §. ratihabitionis, ver. cõteſtatio
nem, ff. de procur. ſatiſfieri ante, ſi poſt incontinẽ-
ti fiat, vel tunc, vt in l. petens, C. de pactis. Cuius
glo. ſententiæ ſe ſubſcripſit quoque Imo. in l. ex cõ
ſenſu, §. eum, qui. col. 25. ff. de appellat. & in l. 2. §.
prius, ff. de vulg. & pupill. Idem docuit Innoc. in c.
paſtoralis, col. 1. ver. dicit exceptionem, ext. de ex
cept. loquens de proponenda dilatoria exceptio-
ne; dicens proponendam dilatoriam exceptionẽ
50 † non ante litis cõteſtationem, ſed in initio litis:
& appellat initium litis, inquit, etiam ſi proponit
in litis conteſtatione, vel parum poſt, puta, anteq̃
ad alios iudicij actus procedatur. Ad idem facit
quod Specul. in par. 2. tit. de ſatiſdationibus, §. vi-
ſo, ver. debent autem præſtari, nu. 10. Vbi cõcludit
quòd licèt ſatiſdationes debeant præſtari ante li-
tis conteſtationem, & nõ poſtea; cùm procurator
fuerit in cauſa, vt in l. Põponius, §. ratihabitionis,
ff. de procurat. Nam is, qui litem conteſtatus eſt
ſine cautione, etiam poſt litis conteſtationem po
teſt vt falſus remoueri, vt in l. licèt, C. de procurat.
Tamen ſufficit ſecundum Accur. ſi fiat in ipſa litis
conteſtatione, vel etiam incontinenti poſt, vt in l.
petens, C. de pactis, & in l. Modeſtinus, ff. de ſolu-
tionibus. Ad idem facit quod docuit Bal. in l. fin.
nu. 9. ver. Modò circa teſtes, C. de fideicom. dicẽs,
51 quòd ſi teſtator feciſſet ſuum † teſtamentum, corã
ſeptem teſtibus non rogatis, & lecto teſtamento
per notarium, & per teſtatorem affirmato, & pla-
nè rogato, fuit ſuaſum teſtatori, quòd teſtamentũ
eſſet nullum, & ideò immediatè, & continuatiuè
ſubiunxit dicens; & ita rogo vos teſtes. tale teſta-
mentum valuit, quia idem operatur quod incon-
tinenti ſupplet, ac ſi in ipſo tenore factum eſſet, vt
in l. petens, cum ſua materia, C. de pactis, hæc Bal.
Idem docuit expreſſe Iaſon, ſequens Bal. & ſupra-
dictos Doctores in l. admonendi, nu. 228. verſ. ta-
men mihi placet præcedens opinio, ff. de iureiur.
& hoc dixit poſt multa, qui etiam ibidem addi-
dit in nu. 230. verſ. illud ergo, dicens ſe indubitatè
tenere, quòd in caſu dubio, vt puta, quando non
apparet an teſtis primò depoſuerit ſuum dictum,
52 & poſtea iurauerit; † vel priùs iurauerit & poſtea
depoſuerit. Nam in tali caſu erit præſumendum
iuramentum, præceſſiſſe: quod ibidem ipſe Iaſon
probauit per regulam ſingularem, quam tradide-
runt Cynus, & Salycet. in l. cùm in teſtamento, §.
hæc verba, per illum textum, ff. de hæred. inſtit. di
centes, quòd quando eodem die reperiuntur cele-
brati duo actus, nec apparet quis eorum præceſſe-
rit, præſumitur præceſſiſſe actum, qui facit vtrum-
que valere.

Tertiæ ſuprà relatæ opinioni Doctorum, quàm
libentiſſimè & elegantiſſimè ſe ſubſcripſit Domi-
nus Felinus in d. c. de teſtibus, col. 3. ver. eſt verũ,
ext. de teſtibus, aſſerens hoc ipſum docuiſſe domi
num ſuum, & quamplures alios Doctores ibidem,
& alibi.

Amplia & ſecundò ſingulariter allata in dicta
vnica ampliatione, dicendo, quòd in tantùm illa
ſint vera, quòd etiam ſi teſtis non iuratus deponẽs
53 ſit Epiſcopus, † habet locum. Hæc ampliatio pro
batur triplici medio. Primò enim per tex. apertiſ
ſimum in c. fin. ext. de iuramento calum. vbi Greg.
Nonus ſcribens Epiſcopo Beluacenſi, his præciſis
verbis vſus fuit, videlicet. [Cùm in cauſa pecunia-
ria, quam inter te, & R. motam eſſe proponis: non
per te, ſed per Syndicum, vel actorem elegeris liti
gare: per illum quidem præſtandum erit huiuſmo
di calumniæ iuramentum, quòd ſi per te ipſum,
propoſitis tantùm, ſed non tactis Euangelijs, (ſi-
cut in dicendo teſtimonia) à te videtur huiuſmo-
di iuramentum exhibendum. hæc ibi. & cùm tex.
ſit apertiſſimus, idem colligitur ex Doctoribus ibi
dem, nemine diſcrepante.

Amplia tertiò dicta in ampliatione vnica præ-
cedenti, aſſerendo quòd in tantum erit vera, quòd
54 etiam † Cardinali non iurato, non erit contra ter
tium præſtanda fides, etſi dictum eius faciat ali-
quam præſumptionem, vel adminiculum. Huic am
pliationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores,
videlicet gl. ſingul. in c. cùm olim, el 1. ver. fratrũ,
ext. de priuilegijs. Panor. ibidem nu. 5. idem latius
docuit. rurſus Panor. in c. ſicut, nu. 5. ver. In glo. fin.
ibi Nobiliſſimus, ext. de ſent. excomm. dicens no-
ta ſingulariter, quòd non creditur Cardinali ali-
quid afferenti in præiudicium tertij: & ideo ſi di-
cat Papam ſibi aliquid commiſiſſe, tendens in præ
iudicium tertij non credetur ei, niſi probauerit.
Idem docuit Felinus in c. tuis quæſtionibus, nu. 1.
verſ. hinc eſt, ꝙ teſtis deponens ſine iuramento,
ext. de teſtibus, & rurſum idem Felinus in c. ſicut,
in princ. extra de ſent. excomm. in verſ. item nota
ſingulariter. Idem docuit Alex. in ſuo conſi. 18. in-
cip. in cauſa, col. 2. volu. 2. quem citat, & ſequitur
Franciſcus Viuius in theſauro commu. opinin. in
verſ. teſtes cum iuramento. Idem latè & ſingulari-
ter docuit Iaſon in l. admonendi. ſecunda repet.
nu. 189. per totum, ff. de iureiuran. referens alios
Doctores id ipſum ſentientes.

Septimum ſignum eſt, quo cognoſcitur quid ſit
55 de forma eſſentiali † in diſpoſitione tam iuris, q̃
hominis, quando inibi reperirentur hæc verba:
aliter fieri non poſſit, vel nullatenus fieri poſſit, &

idem

Idem iudicium erit de æquipollentibus verbis ibi inſertis, & quare.

Septimum ſignum quo cognoſcere poſſumus quando in iuris, vel hominis diſpoſitione traditũ ſit aliquid pro forma, eſt quando in huiuſmodi diſpoſitione reperiuntur hæc verba, videlicet. Aliter fieri non poſſit: vel ita demum fieri poſſit, vel ſi inſerantur aliæ dictiones taxatiuæ neceſſitatiuè, vel præcisè appoſitæ in diſpoſitione mandantis. Nam ibi datam fuiſſe formam, cui renunciari non poſſit, docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bartol. in l. fin. in fine, ibi. Quæro an ciuitas, C. de ven. rei ciuil. lib. 11. & in l. de his, per illum textum, ff. de tranſact. vbi dicit. quòd iſta verba. [Nõ aliter] diſponunt circa formã, cui renunciari non poteſt. Idem docuit Felinus in c. cùm dilecta, col. 8 verſ. ſeptimum ſignum. Nam dicta verba, non aliter, & ſimilia dicuntur verba taxatiua, vt habetur in l. nõ aliter, & ibi Doctores, ff. de leg. 3. & in l. qui hæredi, §. fin. ff. de condit. & demonſtr. & in l. 2. §. fin. ff. de donat. & in l. 1. in princip. ibi [Non aliter] vbi Moder. Ferrat. & Papien. not. ff. de off. eius, & benè probatur in l. rem non nouam, C. de iudic. & in l. comparationes, C. de fide inſtrum. Imò neceſſitatem important ex quo negatiuè poſita ſunt, vt habetur per illum tex. in glo. in verſ. poteſt, in c. 1. de regu. iur. in 6. & per Barto. & alios in l. Gallus, in princ. col. 2. verſ. oppono, dicitur hic, ff. de liber. & poſthu. Vbi vult quòd illa verba abnegant actum aliter poſſe effectum ſortiri, quam vt expreſſum eſt: & tradit rurſus ipſe Bar. in l. de his, col. fin. ver. præterea iſta lex eſt prohibens, ff. de tranſact. vbi tenet, vt etiam paulò ante diximus; & rationem horum aſſignans Pariſius in conſil. 19. nu. 19. verſ. quod ſatis ſuadetur, volum. 2. his præciſis verbis vſus fuit. Nam dictiones taxatiuæ, neceſſitatiuæ, vel præcisè appoſite in diſpoſitione mandante aliquid fieri certo modo, important ſolemnitatem, ſeu formam: quia ſunt ſigna formæ: & eorum tráſgreſſio vitiat actum; vt dicit D. Antonius poſt antiquos in Clem. 1. de ſequeſtrat. poſſ. & fruct. Idem rurſus elegãtius docuit Felinus in c. ex parte, col. 5. nu. 7. ver. quintus caſus eſt, ext. de conſtit. & hãc vocat veriorem opinionem, dicens, quòd quando in prohibitione ſuperioris apponitur dictio nullatenus; ſi talis forma tradita non ſeruetur, actus erit nullus: quia quoad nullitatem actus tantum importat dicta clauſula, quantum clauſula decreti irritantis, prout docuit Zenze. in Clem. 1. de ſequeſtr. poſſ. & fruct. inferens, quòd abſolutio facta ab Ordinario nõ ſeruata forma illi⁹ Clem. eſt nulla, propter illud verbum ibi poſitum, & hoc multũ notauit Do. Anton. colligens indè, quòd vbi ius loquitur per verba vniuerſalia, nullatenus, vel omnimodo, tacitè videtur in ſe habere decretum, & tollere facultatem diſpenſandi, pro quo allegat gl. in Clem. 2. verſ. nullo modo, de ætat. & qual. quam dicit tenendam. & hanc concluſionem refert & ſequi videtur Dominus Card. in d. Clem. 1. §. ſi qui autem, quæſt. 6. Idem docuit Archid. in c. quoniã, ſuper ver. nullatenus, de immun. Eccle. in 6. vbi dixit quòd abſolutio facta non ſeruata forma illius c. quoniam. non tenet, quia illa littera ſpecialiter hoc prohibet in illo verbo. Idem docuit Alber. Brun. in tract. de forma, fol. 33. col. 1. verſi, & quod lex prohibitiua. Idẽ docuit glo. in ver. nullatenus, iuncta Auctẽ. ſi qua mulier. C. ad Senat. conſul. Vell. quam reputat ſingularem Cardinalis in c. ſuper his, ext. de reſcript. Idem docuit Io. Andr. in c. teſtimonium, ext. de teſtibus. Idem glo. & Anton. in Clem. 1. in verſic. nullatenus, de ſequeſt. poſſ. & fruct. Idem docuerunt Moderni in c. quia fruſtra, ext. de vſur. quos citat & ſequitur Anton. Corſetus in ſuis ſingularibus, in ver. nullatenus, qui innumeros alios Doctores idipſum ſentientes ibidem recenſuit: quos per te vide.

Octauum ſignum eſt, quando diſpoſitio iuris
56 vel hominis apponit tempus. † Nam qui tale tẽpus non obſeruaret, diceretur non obſeruare formam, & hoc ſignum memoriæ commendandum ſemper erit, & nunquam obliuioni tradendum, cũ ſummopere eius notitia deſeruiat pro intelligentia conſtitutionum Eccleſiæ, & ſtatutorum imponentium metas temporum: huic ſigno ſe ſubſcripſerũt Bal. Salyc. & Iaſon in Auctẽ. Quæ ſupplicatio, C. de precibus. Imper. offer. & Paul. de Caſt. in l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verb. oblig. & rurſus Bal. in l. omnes, col. pen. ff. de iuſt. & iure, & rurſus idem Bal. in c. licèt, de tranſla. Epiſcoporũ, pro eo quòd à forma ſtatutorum non erit recedendum, vt in l. conſtitutionibus, ff. ad municip. Quapropter benè dixit Bal. in l. obſeruare, §. fin. verſic. quæſt. 3. ff. de offic. proconſul. & leg. & in l. liberti, libertęque, col. 5. C. de oper. liber. quòd qui re-
57 cedit à tẽpore, † recedit à forma, quem ſequitur Iaſon in d. Auctẽ. Quæ ſupplicatio, nu. 3. ver. Prædictis adde. Optimum quoque dictum eſt (relatũ ac amplexatum à Iaſone vbi ſupra) ipſius Bal. in l. ordo, circa medium, C. de execut. rei iudic. dicendo, quòd ſi ſtatuta aliquid diſponunt tam in tempore, quàm in forma, quòd ſunt ſeruãda ad vnguẽ, & ſi contra fieret, eſſet irritum ipſo iure. Idem docuit Felinus vbi ſup. verſ. octauum ſignum.

Limita ergo primò quæ dicta ſunt pro octauo ſigno, dicẽdo, quòd quamuis regulariter ſint vera; tamen patiuntur nonnullas fallentias, quapropter primò limitabis, quòd illa etſi habeant locum etiã in arbitro, cui fuiſſet datum arbitrium in decidẽdo tantùm. Non tamen habebunt locum in diſpo-
58 ſitione præfigente tempus, † ac dante ſimul iudici arbitrium in procedendo. Nam tunc poſſet iudex prorogare tempus, & non diceretur illud eſſe de forma. Hanc limitationem docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Bal. in l. ſi in lege, ff. locati: latè Paul. de Caſtro in l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verb. oblig. & ibidem latiùs Alexand. in fine verſ. vltra prædictã, & Felinus vbi ſupra, ver. limita hic primò.

Limita ſecundò. Niſi materia ſit talis, in qua, re integra liceat purgare moram; quia ſi aliud di-
59 ſponitur, valebit etiam actus † factus poſt tempus; & maximè quando ibi non mandetur ſtudioſe tẽpus ſeruari pro forma ſubſtantiali, ſed ad bene eſſe: & hoc poterit facillimè cognoſci ex ſubiecta materia, de qua agitur. Hanc limitationem latiſſimè docuit Panor. in conſ. ſuo 94. incip. ſtatuto Ciuitatis Groſſetanæ, in vlt. col. in vol. 1. quem referunt, ac ſequuntur Felinus vbi ſupra, verſ. limita ſecũdò, & Iaſon in d. Auctẽ, quæ ſupplicatio. nu. 3. ver. limita ſecundum Panor.

60 Nonum ſignum eſt. Vbi ſtatutum, † prouidet aliter, quàm ius commune ſuper confectione alicuius actus, dando iuriſdictionem modificatam: Nam tunc omnia cenſebuntur de forma, prout docuit Anchar. in conſ. 31. incip. viſa quadam petitione, in princ. & in conſil. 6. incip. viſo themate, col. 3. ibi,

§.ibi.& aduertendum, allegans gloſam tritam in Clem.1.ver.inhibentes, de iure patro.quæ dicit,ſecus ſi iam data eſſet iuriſdictio pura : quia commiſſio ſequens cum certa qualitate, non inducit formam,niſi aliud exprimat & dictum Anchar.refert & ſequitur Felinus vbi ſupra.verſic.nonum ſignum.

61 Decimum & vltimum ſignum † quo poſſumus cognoſcere quando aliqua ſint de ſubſtantiali forma diſpoſitionis alicuius tam hominis, quàm iuris,eſt quando in ſtatuto,vel alia iuris vel hominis diſpoſitione eſſet rubrica , quæ diceret de forma alicuius materiæ: quia tunc diſpoſita ſub rubrica erunt de forma. Hoc vltimum ſignum docuit Marianus Socinus in c.2.col.16.ver, & aduerte,quia ſicut petitur, ext.de libelli oblatione; quem citat & ſequitur Felinus vbi ſup. verſ. decimum & vltimum ſignum.

Et hæc allata ſufficiant pro aliquali intelligentia ſignorum, quibus poſſumus cognoſcere quæ ſint de forma alicuius diſpoſitionis tam iuris , quàm hominis.

62 Regula eſt generalis, quòd geſta † contra ſolitū ordinem iudiciorum , & formam traditam à iure tam communi, quàm municipali: vel à quacumq; hominis diſpoſitione,ſunt ipſo iure nulla, nullumque ſortiuntur legitimum effectum.Hæc vnica cōcluſio probatur triplici medio. Primò enim per tex apertiſſimum, in c.cùm dilecta,§.dictum,ext, de reſcript.vbi Innoc.III.his verbis vſus fuit,videlicet [Dictum inſuper ſcholaſticum & coniudices ſuos inuenimus minus prouidè proceſſiſſe : cùm enim in litteris noſtris eiſdem principaliter mandaretur , vt ad prædictam Eccleſiam perſonaliter accedentes , perſonæ idoneæ adminiſtrationem cōmitterent Abbatię,cui ad opus eius fieret hincinde reſignatio ſubtractorum, ipſi formam mandati tranſponentes,illo capitulo prętermiſſo:de alijs articulis inordinatè plurimum cognouerant, propter quod proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti,ac iuris ordinem attentatum,irritum decernimus,& inanem.Ideoque mandamus, G. & quibuſdam alijs ſororibus Eccleſię(ſicut iuſtum fuerit)reſtitutis, & forma mādati noſtri exacta diligentia obſeruata, in negotio ipſo ratione præuia procedatis.] hæc ibi.Idem probatur apertiſſimè per tex.in c.examinata, ext.de confirmatione vtili,vel inutili,vbi Innoc.Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet [examinata cauſa, quæ vertitur inter te & milites Campanicos ſuper Eccleſia ſancti Angeli : perpendimus arbitrium, quod Vicedominus Sabinenſis dicebatur ſuper eodem negotio promulgaſſe,contra formam iuris & compromiſſi fuiſſe dictatum . Vnde non obſtante confirmatione C.Papæ prædeceſſoris noſtri, qui confirmauerat illud,ſicut prouidè latum fuerat,& ab vtraque parte receptum,decernimus ipſum irritum,& inane.] hæc ibi.Idem habetur in c.fin.§. Item ſententia,2.q.6. vbi hæc habentur, videlicet [ſententia contra ſolitum ordinem iudiciorum à Pręſide prolata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet] hęc ibi.Idem probatur per tex.in c.Piſanis, §.porrò, ext.de reſtitu,ſpoliat.vbi Gregor.Nonus infraſcriptis vſus fuit verbis,videlicet[Porrò duo in noſtro continebantur mandato , vt videlicet poſſeſſio,quam conſtabat Lucanam Eccleſiam habuiſſe tempore motæ diſcordiæ, prius reſtitueretur eidem:& vt eiuſdem poſſeſſionis reſtitutio fieret plene ac liberè; ſicut eam habuerat tempore ſupradicto: quorum primum ad factum,alterum verò referebatur ad modum. Vnde licèt prout pars Piſanorum dicebat,in facto, mandari formā ſubdiaconus ipſe adimplere nequiuerit: quia non poterat facere ſibi reſtitui poſſeſſionem caſtrorum, de qua non conſtabat eidem,nec etiam (ſecūdum quod tu ipſe dicebas)affictuum & penſionum poſſeſſio poterat tibi reſtitui, quia ea non fueras ſpoliatus;fuit tamen in modo peccatum,quia debuit facere, vt Piſani poſſeſſionem penſionum & affictuum (quam per eorum confeſſionem conſtabat te in caſtris prædictis habere) tibi dimitterent plenè,ac liberè, ſicut Eccleſia tua illam habuerat tempore motæ diſcordiæ : quod quidem eſſe non poterat,niſi Piſani caſtra ipſa omnino dimitterēt: quia illis detinentibus caſtra, & munitiones caſtrorum,in quibus dictas penſiones recipis,& affictus;ea plenè ac liberè habere non poſſes;ſicut habebas quando ipſi caſtra minimè detinebant,eò, quòd quamdiu ea detinent,in eorum poteſtate relinquitur,te non admittere, vel repellere quando velint.His ergo,diligenter auditis,proceſſum huiuſmodi de fratrum noſtrorum cōſilio irritum iudicamus.]hæc ibi.Ex cuius verbis elicitur veritas præſentis concluſionis, cùm caſſatus & nullus fue-
63 rit iudicatus proceſſus † compilatus contra formam mandati. Idem probatur per tex.in c.venerabili,ext,de offic.deleg. Vbi Honorius Tertius his vſus fuit verbis,videlicet[Venerabili fratri noſtro Archiepiſcopo Cuſent, dedimus in mandatis , vt Cephaluden, Epiſcopum reſtitui faceret ad Epiſcopatum,& ad alia,quibus fuerat ſpoliatus; quo reſtituto,plenariè ac corporalem poſſeſſionē adepto, ſi Epiſcopus meritò eſſet de dilapidatione ſuſpectus,virum prouidum & honeſtum prouideret coadiutorem eidem adiungere , ſine cuius conſilio nihil eorum faceret , quæ ad adminiſtrationē pertinent temporalem;quoadusque veritate comperta,duceremus aliter prouidēdum, interim omne alienationis genus eorum vtrique auctoritate noſtra diſtrictiùs interdicens,Porrò idem Archiepiſcopus corporis infirmitate grauatus,commiſit in huiuſmodi negotio vices ſuas , primò Abbati ſancti Spiritus de Panormo,ac demum Theſaurario Cuſentino.Quorum proceſſus nobis exhibitos de fratrum noſtrorum Cōſilio caſſauimus,iuſtitia exigente ; quia videlicet, Abbas contra mandati noſtri tenorem ad inquirendum vtrum de dilapidatione ſuſpectus eſſet Epiſcopus, eo non reſtituto, proceſſit; & Archiepiſcopus ipſe (cum iam ſuo functus eſſet officio , dicto Abbati committendo in integrum vices ſuas) huiuſmodi negotium dicto Theſaurario non potuit demandare.] hæc ibi. Idem probatur per tex.in c.exhibita, ext.de iudicijs,Idem habetur in c.prudentiam tuam, §.mandati,ext.de offi.delegati. Idem habetur in c.quia propter, in princ.in ver.aliter electio facta,ext.de elect.Idem probatur per tex.in c.ſi cui.de elect.in 6.Vbi apertiſſimè hoc ſtatuit Bonifacius Octauus. Idem probatur paſſim per alios Canones . Nam idem ſtatuitur in c,vides fili.diſt,10. c.Imperiali, 25.q,5.c.quæ contra. de regul.iur.in 6,c.vnico, §. confirmatos,de religioſis domibus, in 6.& in cap. accedens, el 1.vt lite non conteſt. vbi Innoc.Tertius declarauit ſententiam nullam, quia in ipſa ferenda non fuerat ſeruata forma iuris exigens fieri litis conteſtationem in cauſa,antequam deueniatur

tur

tur ad ſententiam. Idem habetur in cap.prouida,
de elect.in 6.Idem cautum probatur de iure ciui-
li.Nam idem probatur per tex.in l.cum ij, §.ſi pre
tor, ff.de tranſact.vbi hæc habentur, videlicet [ſi
prætor aditus citra cauſæ cognitionem, tranſigi
permiſerit,tranſactio nullius erit momenti,Præto
ri enim ea res erit quærenda commiſſa eſt,non ne
gligenda, nec donanda, ſed etſi non de omnibus
inquiſierit,quæ oratio mandat, hoc eſt, de cauſa,
de modo,de perſonis tranſigentium:dicendũ eſt,
quamuis de quibuſdam quæſierit, tranſactionem
eſſe irritam.] hæc ibi. Idem probatur per arg.in
l.diligenter,in princ.ff.mandati,vbi hęc habẽtur,
64 videlicet, (diligenter igitur fines mãdati † custo
diendi ſunt.Nam qui exceſſit,aliud quid facere vi
detur,& ſi ſuſceptum non impleuerit,tenetur)hęc
ibi. dixit probari per arg. quia etſi explicitè non
habeatur, & ad verbum inibi præſens concluſio,
benè tamen implicitè,& ſecundum mentem Legi
ſlatoris.Nam eò ipſo quòd ibi dicitur,quòd fines
mandati ſint diligenter cuſtodiendi,& qui exceſ-
ſit,aliud intendit,& ſi ſuſceptum non impleuerit,
tenetur. Nihil aliud voluit nos docere,niſi,quòd
nullum de iure ſortitur effectum,quod facit man
datarius non ſeruata forma mandati; ac per hoc
tenebitur ad omne damnum inde forſan illatum:
cùm in hoc non poſſit defendi à mandato,cuius fi
nes,ac formam fuerat tranſgreſſus. Idem proba-
tur per apertiſſimum tex.in l.non dubium, C.de
legibus,vbi hæc habentur, videlicet [Non dubiũ
65 eſt in legem committere † eum, qui verba legis
amplexus contra legis nititur voluntatem. Nec
pœnas legibus inſertas euitabit, qui ſe contra iu-
ris ſententiam ſæua prærogatiua verborum frau-
dulenter excuſat. Nullum enim pactum, nullam
conuentionem,nullum contractum inter eos vide
ri volumus ſubſequutum,qui contrahunt,lege con
trahere prohibente.Quod ad omnes etiam legum
interpretationes tam veteres, quàm nouellas tra-
hi generaliter imperam⁹.Vt Legiſlatori (quod fie
ri non vult) tantùm prohibuiſſe ſufficiat: cæteraq;
quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere:
hoc eſt, vt ea,quę fieri prohibẽtur, ſi fuerint facta,
non ſolùm inutilia,ſed pro infectis etiam habean
tur; licèt Legiſlator fieri prohibuerit tantùm,nec
ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere: quod fa-
ctum eſt,illud quoq; caſſum,atque inutile eſſe præ
cipimus. Secundum prædictam itaque regulam,
qua vbicumque non ſeruari factum lege prohiben
te cenſuimus,certum eſt,nec ſtipulationem huiuſ
modi tenere,nec mandatum vllius eſſe momenti,
nec ſacramentum admitti,] hæc omnia memoriæ
ſummoperè commendanda habentur in dicta ſin
gulari lege,ex cuius pręclaris verbis èmicuit verũ
fuiſſe quod diximus in hac noſtra concluſione, ꝙ
geſta contra formam iuris ſint ipſo iure nulla,nul
lumque ſortiri legitimum effectũ.quæ omnia bre-
uiter confirmauit Gregor.in ſuo regiſtro lib.7. &
eius ſententia canonizata reperiuntur in c.Impe-
riali.25.q.2.ſub his verbis: Imperiali conſtitutio-
ne apertè ſancitũ eſt,vt ea,quæ contra leges fiunt,
non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habẽda
ſint] hæc ibi.& rurſus eadem repetuntur in d.cap.
quæ contra,de regu.iur.in 6.vbi dicitur[quæ con
tra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.]
hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. ea quidem
mancipia,C.ſi mancipia ita fuerint alien.Vbi hęc
habentur, videlicet. Ea quidem mancipia,quorũ
venditio eam legem accepit,nè ad libertatem per
ducantur;etiam ſi manumittantur,nanciſci liber-
tatem non poſſunt:hæc inter alia in d.l.ea quidẽ.
Dixi probari præſentem concluſionem per arg.in
d.l.quoniam etſi explicitè,& ad verbum inibi ip-
ſa non contineatur,benè tamen implicitè & in ſen
tentia:cùm apertiſſimè ex ipſa eliciatur,quòd ic-
circò nonnulla mancipia manumiſſa libertatem
non conſequantur, quia ipſam aſſequi lex prohi-
bet,ex quo etiam patet, quòd geſta contra formã
legis,ſunt ipſo iure nulla, ac pro infectis ſemper
habẽda.Idem probatur per tex.in l.ſi procurator,
in princ.C.de procurat.vbi hæc habentur, videli-
cet (ſi procurator ad vnam ſpeciem conſtitutus,
officium mandati egreſſus eſt: id,quod geſſit,nul-
lum domino præiudicium facere potuit,)hęc ibi.
idem probatur per text. in l.prolatam,C.de ſent.
& interlocu.om. iudi.vbi hæc habentur, videlicet
(prolatam à præſide ſententiam contra ſolitum iu
diciorum ordinem, auctoritatem rei iudicatæ nõ
obtinere,certum eſt)hæc ibi.Idem probatur, in l.
Iulianus,§.ſi quis rem,ff.ad exhiben.vbi dicitur,
quòd forma dat eſſe rei, quapropter commutata
forma ſubſtantiali,res non dicitur eadem,ſed di-
uerſa.

Probatur & ſecundò præſens concluſio Docto-
rum auctoritate,& primò Canoniſtarum,vltra Ca
noniſtas recenſitos ſupra in probationem ſupra-
dictorũ decem ſignorum. Nam ipſi ſe ſubſcripſe-
runt infraſcripti,videlicet.glo.enim in d.c.ſi cui,
in ver.præter, his præciſis verbis vſus fuit, videli-
cet. Dic, ꝙ iura voluerunt certas formas ſeruari,
66 † & licèt omnes conſentiant,ſi non ſeruantur for-
mæ,non tenet electio.Idem docuit glo.in d.c.cùm
dilecta.Nam in ver.tranſponentes,dicit in reſcri-
ptis ordinem ſcripturæ ſeruandum fore. Quapro-
pter vbi aliquid principaliter mandatur, illud tã-
quam principale,& primò tractandum eſt:cætera
verò ſecundariò tanquam acceſſoria ſubſequẽter
ſunt expedienda. Vbi verò plura principaliter cõ-
mittantur, non refert quod illorum primò tracte-
tur;niſi forſan vnum de natura ſui præcedat, vt in
c.cauſam, ext.de reſcript. & ideo caſſatus, ideſt,
caſſus & irritus nunciatur hic proceſſus Iudicum:
quia articulum principaliter commiſſum omiſe-
runt,de alijs inordinatè plurimùm cognoſcentes.
& eadẽ glo.in ver.iuris ordinem,dicit quòd quia
67 illi iudices iuris ordinem † non ſeruauerant, Pa-
pa illorum proceſſum irritum eſſe oſtendit, vt in
c.accedens,el 1. ext.vt lite non conteſt. & præci-
puè quia illa fuit formã mandati;& ita eſt de ſub-
ſtantia iuris ordinarij ordo iſte. Et ſic in duobus
peccauerunt, quia contra formam ſibi datam, &
contra ordinem iudiciarium. Hæc glo. vbi ſupra.
Idem docuit glo.in d.c.venerabili, ver.mandati,
dicens,quòd meritò geſta contra formam manda
ti ſunt nulla,quia fines mandati diligenter ſunt cu
ſtodiendi,vt in d.l.diligenter.Idem docuit expreſ
ſiſſimè glo.fin.in d.c.Piſanis,dicens,quòd quando
iudex non ſeruat formam mandati, ipſo iure irri-
tum eſt quod facit.Idem docuit glo.in d.c.exami
nata,in ver.iuris & compromiſſi,dicens,quòd du
plici ratione non valuerat illud arbitrium illorum
iudicum, Primò,quia contra ius fuerat latum,&
ideo nullum.Secundò contra formam compromiſ
ſi, cùm nihil poſſit ipſe facere contra eam. Idem
docuit glo.in d.c.exhibita,verſi.peruertendo,his
præciſis verbis vtens. Vnde non valuit quod fece-
runt

Google

68 runt, quia fines mandati ſeruandi ſunt. † Imò etſi
verba reſcripti viderentur eſſe contra ordinem iu
ris, tamen non debet recedi à iure, vt in c.cauſam
quæ, ext. de reſcript. Idem glo. magna in d.c. quæ
contra. Idem docuit glo. in d.c. prouida, verſic. ex-
preſſius, dicens, quòd ſatis ſunt nulla geſta contra
legem aliquid fieri prohibētem: cùm ſatis ſit Legi
ſlatorem aliquid prohibuiſſe: & ſi non adijciat, ꝙ
contra factum fuerit, non valere, vt in l. non dubiũ,
C. de legibus. Idem latiſſimè docuit glo. in Clem.
1. ver. inhibentes, de iure patro. Idem docuit glo.
in c. tua fraternitas nos, in ver. poteris irritare, ext.
de ſponſa. duorum. Idem docuit Innoc. in d.c. cùm
dilecta, col. 2. ver. noſtri formā dicens, vbi aliquid
principaliter mandat Papa ſtudioſè ordinem at-
tendens, locum habet quod hic dicitur, & in d.c.
venerabili. Nam fines mandati ſunt cuſtodiendi,
vt in l. diligenter. ff. mandati, aliàs ſecus; vel dic, ꝙ
etiam in his, de quibus cognouit, inordinatè pro-
ceſſit. Vnde non tenet, vt in l. prolatam, C. de ſent.
interlocut. om. iud. & ibidem in verſ. inter ordinē.
idem Innoc. dixit: Nota, quòd hic non eſt ordo cō
munis iudiciorũ, ſed ſpecialiter à Papa præfixus;
69 & ſi quis hunc ordinem non ſeruat, † nihil valet
proceſſus: ſed ſi cōtra ſolitum ordinem fiat, niſi ſit
talis ordo, qui ſit de ſubſtantialibus iudiciorum
benè tenet: & ratio eſt, quia fines mandati diligen-
ter obſeruandi ſunt; hæc omnia Innoc. vbi ſupra,
qui idem docens in d.c. prudentiam, col. 2. ver. ſol
uo, dicimus. Vbi loquens de præſentis concluſio-
nis materia his præciſis vtitur verbis, videlicet. Id
quod duo fecerunt, tertio non excuſato, nec parti-
bus in eos, nec tacitè, nec expreſsè conſentienti-
bus, non tenere, etiam ſi fecerunt nomine tertij:
quia licèt duobus detur tantum iuriſdictio, in ca-
ſu ſcilicet, ſi tertius noluerit intereſſe, vt hic dicit,
licèt enim ipſi iudices ſint: ligata tamen eſt eorũ
iuriſdictio, mandato & conditione appoſita, in tā
tùm vt ſi contra faciant, non valet. & quia non te-
net, ideo nec ratificari poteſt. Idem rurſus implici
tè docuit ipſemet Innoc. in c. cùm conſuetudinis,
ver. ſed vbi, ext. de conſuetud. vbi dixit, quòd vbi
requireretur auctoritas alicuius, tunc non ſuffice
ret eius conſenſus, qui auctoritatem præſtare de-
bet: ſed ſicut verbum ſonat, auctoritatem præſtās,
auctor & principalis eſſe debet in ipſa venditione,
vt in §. tutor. inſtitut. de auct. tuto. Ad idem facit,
quod ipſemet Innoc. dixit in c. fin. ext. de ſacram.
iter. vel non, quod forma tradita ab Eccleſia in cō
ferendis ordinibus, ſi omittatur, ſupplendum eſſet
quod fuerat omiſſum. Idem docuit Panor. in d.c.
cũ dilecta, nu. 4. ver. Itē nota, ꝙ ſi iudex. Vbi infrà
verba notata digniſſima protulit, videlicet. Nota
ꝙ ſi iudex delegatus nõ ſeruat formā reſcripti, ꝓ-
ceſſus ſuus eſt ipſo iure nullus, & ad hoc allegatur
quotidie iſte tex. & nota vnũ aliud ſingulare ex i-
70 ſto textu: ꝙ vbi plura cōmittunt † in reſcripto, in
detur data forma, vt ſecundũ ordinem narrationis
actorum debeat iudex procedere: ex quo primo
loco narrata videntur ſtudioſiùs præmiſſa. Idem
docuit ipſemet Panorm. in d.c. prudentiam, nu. 5.
ver. nota ibi circa formam, dicens menti tenendũ,
quòd vbi datur certa forma procedendi, proceſſus
corruit non ſolùm ſi aliquid attentatur directè cō
tra formam: ſed etiam quia verum eſt dicere iſtũ
exceſſiſſe fines mandati: & ſic nota quòd vbi da-
tur certa forma, paria ſunt agere contrà, vel citrà:
& intellige (inquit ibidem Panorm.) quod dixi ci
tra formam, quando ad actum eſt data certa for-
ma. Idem docuit ipſemet Panorm. in d.c. Piſanis,
71 nu. 3. 4. & 5. dicens, quòd abſolutio † ab excom-
municatione, & contra formam hominis præſum
pta eſt nulla: idem in excommunicatione dicen-
dum, cùm iudicentur à pari, ſecùs in excommuni-
catione, vel abſolutione facta contra formam iu-
ris, c. 1. 11. q. 3. Ratio diuerſitatis eſſe pōt: quia qñ
omittitur forma data ab homine, nulla competit
iuriſdictio: ideo deficiente poteſtate, ceſſat validi
tas actus: ſed in forma iuris ſecus; & excommuni-
catio ſeu abſolutio non ſubijcitur formæ ſubſtan-
tiali, ex quo infero, quòd ſi aliàs habenti poteſta-
tem excommunicandi, vel abſoluendi mandatur
à ſuperiore, vt excommunicet, vel abſoluat certa
forma data: quòd ea non ſeruata, non tenebit ex-
communicatio, vel abſolutio, quia ceſſat ratio prę
dicta, pro hoc vide glo. in Clem. 1. de iure patron.
Nota geſta corruere ex defectu formæ mandati;
non ſolùm quando expreſsè fit contra formam mā
72 dati, ſed etiam † quando ad plenum nō impletur
mandatum. Nam quando ad actum datur certa
forma, paria ſunt agere contra formam, & citra,
ſeu præter. Hæc Panor. vbi ſupra, qui idipſum do-
cuit in c. 2. nu. 5. de teſtibus. Dicens hanc eſſe re-
gulam generalem, quòd actus geſtus cōtra legem
ſit ipſo iure nullus. quod & cōfirmauit in c. quoad
conſultationem, nu. 2. ext. de ſent. & re iudi. & ite-
rum in d.c. tua fraternitas, nu. 4. Idem Panor. rur-
ſus repetijt in c. cùm ſuper. nu. [illegible]. ver. ſolue pro cō-
cordia iſtarum regularũ. ext. de off. deleg. ſequens
ibidem D. Ant. Idem docuit Felinus in d.c. cùm
ſuper, nu. 14. ver. Tertiò vbi lex, ſed latiùs. Idē do-
cuit Felinus in d.c. cùm dilecta, col. 9. in fine, verſ.
geſta contra formam, qui ex profeſſo pertractans
hanc materiam, citauit & quamplures alios Do-
ctores. Idem repetijt ipſe vna cum alijs Canoni-
ſtis ferè in omnibus præcitatis iuribus pōtificijs,
inter quos eſt Archid. qui in c. biduum, col. 2. verſ.
in eadem glo. in fine. Adde hoc locum habet. 2. q.
6. concludendo dixit, quòd ſi ius ſimpliciter pro-
hibeat. & ſit contentum finibus prohibitionis, nō
addens quòd factum valeat, nec etiam per aliud
ius hoc additum inuenitur; tunc quod fit contra
prohibitionem ſimplicem non valet, ſufficit enim
Legiſlatorem prohibuiſſe; & ſi non addat factum
valere, vt in l. non dubium, C. de legibus. ſecũdum
Goff. qui hoc etiam notauit in c. ad Apoſtolicam,
ext. de regul. & idem Archid. in d.c. ſi cui, ver. non
obſtat, cōcludens dicit, quòd cùm forma electio
nis ſit de ſubſtantia (vt hic probatur expreſsè) defi
ciente ipſa ſubſtantia, deficit ipſum totum. Nam
vbi certa forma deliberatur, illa neceſſariò eſt ſer-
uanda, vt in l. cùm hi §. ſi prætor, ff. de tranſact. &
in l. certa forma, C. de iure fiſci, lib. 10. Idem do-
cuit Petrus de Anch. in d. Clem. 1. de iure patron.
col. 2. verſ. Tertiò nota. & ibidem Imola, col. 2. in
fine, verſ. tu petes. Idem docuit Præpoſitus in d.c.
vides fili. col. 2. Idem docuit Decius in c. 2. col. 1.
in ver. Vltimò nota. & in col. 2. in verſ. & prædicta
concluſio limitatur, & in col. 3. ext. de teſtib. Idem
docuit Henricus Boich in d. c. ad Apoſtolicam,
col. 2. Idem docuit Cardinalis à Turrecremata in
d.c. vides, & c. Imperiali. Idem docuit Specul. lib.
2. tit. de diſput. & alleg. aduoc. §. poſt hæc autem,
nu. 6. ver. vel illud ius habet cauſam. Idem docuit
Ioannes Andr. & Philippus Franchus in d.c. quæ
contra. Idem docuit Anton. de Buttio in d.c. tua
fra-

fratetnitas,extra de ſponſa.duorum,& idem do-
cuit Geminianus in dicto cap.ſi cui, colum.2.in
verſic.Item cum forma ſit de ſubſtantia, conclu-
dens quòd deficiente forma, deficiet ipſum to-
tum,& in verſic.Nota hic æquiparari.dixit,quòd
73 in hac materia æquiparari factum † præter & con
tra formam. Nam hoc procedit quando data eſ-
ſet certa forma exercendi actum, & omnia alia
eſſent prohibita;& dicitur aliquid fieri præter for
mam, quando non reperiretur illud à iure ſtatu-
tum,qui Dominicus ibidem colum.fi. exemplifi
74 cans quando dicatur † fieri præter, & quando cō
tra,in verſic.ſuper principali dubio,prædictis ad-
dit,quòd vbi non datur certa forma à iure,vel ab
homine, tunc non eſt idem facere contra,& præ-
ter formam. Idem rurſus confirmauit ipſemet
Geminianus in dicto cap.prouida, colum.ſecun-
da,verſic. Nota,quòd vbi iudici. dicens, quod v-
bi iudici datur iuriſdictio ſub certa forma exer-
cenda ſi procedit illa forma omiſſa,non valet pro
ceſſus. Idem docuit Ioannes Andr.in cap. non
eſt, de conſuetud. in ſexto,dicens, quòd ſi Iudex
committat cauſam alicui cum hoc, quod nō ferat
ſententiam ſine conſilio talis ſapientis viri: quòd
ſi lata eſt ſine conſilio,et it ipſo iure nulla. Idem
latiſſimè docuit Pariſius in conſilio ſuo 19. ferè
per totum,volum.ſecundo,ſed præcipuè num.23.
vbi his præciſis verbis vſus fuit,videlicet. Quando
præcipitur aliquid fieri certo modo ſub pœna, il-
lud tale videtur traditum pro forma: ita,quòd a-
liter factum non valet, & rurſus in nu.59. ibidem
idem Pariſius dixit,quòd actus,qui fit forma non
feruata, dicitur eſſe nullus. vt traditur in dicta l.
cùm hi,§.ſi prætor,ff.de tranſact.& in num.61. red
dens rationem ſui dicti, dixit. Qui enim con-
temnit & ſpernit ſeruare formam,dicitur recuſa-
re facere actum, vt docuit Lucas de Penna. C.de
quæſtor.libro 12.Et ideo defectus formæ inducit
priuationem facultatis reſpectu eius, qui omittit
adimplere:& eam deuoluit ad alium,vt tradit Al
ber.Brunus in tract.formarum, fol.48.columna 3.
verſic. 19.effectus. Nam (vt ibidem,nume.146.
dixit) defectus formæ eſt fortior, & potentior,
quàm defectus renunciationis,cùm non obſeruan
do formam,poſſimus amittere ius, cui non poſſi-
mus ſemper expreſsè renunciare: vt patet in mu-
75 liere,cui relicta ſunt alimenta † ſub certa forma,
quæ non poteſt illis renunciare, nec illa remitte-
rcſine ſolemnitate iuris, & auctoritate prætoris:
& tamen poteſt illa perdere non obſeruando for-
mam ſub qua fuerunt relicta: vt tradit quoque
Gulielmus de Cuneo, in l.cùm hi, §.modus, & i-
bidem Bald. in prima lect. ff. de tranſactionibus.
Idem Pariſius idipſum probauit latiſſimè in con-
ſilio decimotertio, numero 46. volum.ſecundo.
Idem docuit Auguſtinus Berōus in conſilio 87.
numero 2.verſic. Quæ verba prohibitiua, & ferè
per totum. Idem rurſus in conſilio 89. numer. 3.
verſi.forma requiſita, volum.tertio. Idem Augu-
ſtinus in conſilio 176.numero nono, dicens quòd
forma & conditio in gratia, vel reſcripto inſerta
76 debebit verè, propriè, & in forma † ſpecifica ad-
impleri: alioquin reſcriptum, ſeu gratia non po-
terit ſortiri ſuum effectum. Idem docuit Petrus
de Anchar.in conſilio ſuo 35.incip.viſis,columna
fin. Idem docuit Decius in conſilio ſuo 21.num.
nono verſic.& forma tradita. dicens, quòd ſi for-
ma ſtatuti non ſeruaretur,actus eſſet nullus. quòd
idem confirmauit in conſilio decimo, num.tertio
verſic. Vnde ſi forma ſtatuti. & in conſilio 229.
numero ſecundo, & in conſilio 466. numero 13.
14.& 19. Vbi primo dicit, quòd ſi forma ſtatuti
non ſeruetur, actus eſt nullus, ſecundò quòd vbi
deficit forma, non ſufficit cauſa etiam iuſtiſſima:
& Tertiò,quòd illud, quod eſt de forma non poſ-
ſit ſuppleri per æquipollens: cùm id, quod eſt de
forma præcisè debeat obſeruari. Idem rurſus do-
cuit ipſemet Decius in conſilio 532. numero 5.
verſic. & dicit Antonius de Butrio. Vbi ſequens
ipſum Antonium in cap.fin.not.7. in fine,extra de
reſtitut.ſpoliat) dicit,quòd omiſſio formæ etiam
in qualibet minima qualitate, reddit actum nul-
lum, & ratio ei videtur, quia forma eſt indiui-
dua, vt not.in l.ſi veritas, C.de fideicommiſſ. &
docuit Alexand.in l.ſi is qui quadraginta, §.quæ-
dam,ff.ad l.Falcid.

Et ex Legiſtis vltra allatos in probationem ſu-
pradictorum decem ſignorum, ſe ſubſcripſerunt
infraſcripti,videlicet Barto.in l.1.in repet.§.ſi plu
res,num.12.verſic.quartò quæro,ff.de exercitoria
77 actione. Vbi dixit ſententiam † latam ſine conſi
lio Sapientis eſſe ipſo iure nullam, ſi ex forma ſta-
tuti in ſententia ferenda requireret conſilium Sa-
pientis.Ratio eſt, quia cùm Iudex habeat poteſta
tem à lege municipali ciuitatis; & lex illa ciuita-
tis dicat conſilium debere requiri: tunc debebit
requiri de neceſſitate,aliàs actus non valeret. Nec
obſtat quod dici poſſet,quòd leuis omiſſio ſolem-
nitatis non vitiet actum,vt in l.1.in fi. ff.de ventr.
inſpic.cùm talis omiſſio ſolemnitatis debeat repu
tari ſolemnis, pro cuius intelligentia ipſemet Bar
tolus ibidem ſecundum Oldrad. ſubdit: quòd
quædam eſt ſolemnitas, per quam ſubſtantia fa-
cti non poteſt mutari: & iſta dicitur leuis ſolem-
78 nitas,† & omiſſa non vitiat, vt in dicta l.1.in fine.
quædam eſt ſolemnitas per quam facti ſubſtantia
poteſt mutari ſi omittatur: & iſta non dicitur le-
uis ſolemnitas, argum.in l.cum hi,§.Prætor,ff.de
tranſact.ſed in caſu noſtro conſilium ſapientis po
teſt trahere Iudicem in contrariam ſententiam,
vt in l.item ſi vnus, §.principaliter, & l.ſequen.ff.
de arbitris: ergo non eſt leuis ſolemnitas. Hæc
Bart.vbi ſupra, cuius ſententia adſtipulatur Alex.
in l.1.in fi.ff.de libe.& poſth. idem ibidem docuit
Bal.Idem rurſus docuit Bar.in d.l.nō dubium,nu.
2.3.& 4.dicens,ꝙ contractus,vel quæcumq; alia ſi
fiant contra legē pro infectis hñr. Nam qñ aliquid
prohibet,licèt non vltrà procedat, illud tñ quod
fit contra legem eſt nullum: in tantum ꝙ iuramen
tum poſitū ſuper contractu inutili erit nullum. Idē
rurſus docuit ipſe Bar.in l.vniuerſa,nu.5.ver.con-
tra,C.de precib.imper.offer.dicēs, ꝙ quotieſcūq;
lex iubeat in aliquo actu faciendo interueniat ali-
qua ſolēnitas: tunc ſi ipſa omittatur, actus hmōi
erit ipſo iure nullus. ſed qñ lex iubet aliquā ſolēni
tatem adhiberi poſt contractum, vel alium actum
perfectū, & tunc ſi illa ſolēnitas non ſeruetur: tūc
talis contractus nō eſt nullus ipſo iure, ſed non va
let,ſ.in effectu, niſi per legem aliter exprimeretur
expreſſe. Pone, dicit ſtatutū, de quolibet cōtractu
ſoluat gabella decē ſolidorū pro libra,aliàs nō va
leat.Certè iſta ſolutio ſi fit poſt cōtractū factū (licèt
aliàs nō valeat) nō facit contractū nullū ipſo iure:
niſi expreſsè dicat in ſtatuto: ut hic vides,& poſſet

quandoque ſolùi, niſi contractus eſſet limitatus. hæc Barrol. vbi ſupra. Cuius ſententiæ ad verbum relatæ à Panorm. in c. 2. nu. 5. verſi. ad voum tamen aduerte, extra de teſtibus ipſemet Pan. ſe ſubſcripſit, addens quod ferè eandem intelligentiam eſſe Bal. quando ſolemnitas requiratur poſt actum; vt non valeat, ſcilicet io effectu, ſecus ſi diceret nõ valeat ipſo iure, vel ipſo facto.

Idem docuit Alexand. in l. 1. nu. 5. ver. ſecundo nota, ff. de liber. & poſthu. qui concordaos ſententias Bald. & Angeli. Nam Angelus vbi ſupra per text. in l. non dubium, C. de legibus, dicebat, quòd ſi ſtatutom præceperat io inſtrumentis nomen & cognomen cootraheotium annotari; ſi notarius annotaſſet ſolùm nomen & oon cognomen: tale inſtrumentum eſſet nullum, cùm fuiſſet factum, omiſſo ordine, ſeu forma deſcripta à lege municipali. Bal. verò, Imo. & Paul. de Caſtro in d. l. 1. vna cum Salyc. in l. ſtatutis, & ibi quoque Bal. dicebant, quod tale inſtrumentum validum erat, tradentes hanc regulam, quòd vbi lex mandat aliquid fieri certo modo ſeruato, licèt fiat talis actus illo non ſeruato, non erir ipſo iure nullus, ſi in tali lege non affuiſſet aliqua clauſula annullatiua; hoc probantes per dictam l. ſtatutis, iuncta l. hac lege, C. de ſent. ex breuiculo, &c. Nam io d. l. hac lege, in princip. traditur forma certa promulgandi ſententiam, & ibi non additur clauſula annullatiua. Nam ibi hec dicunt. [Hac lege perpetuò credimus ordinandũ, vt iudices, quos cognoſcendi & pronunciandi neceſſitas tenet, non ſubitas, ſed deliberatione habita poſt negotium ſententias ponderatas ſibi antè formarent, & emendatas ſtatim in libellum ſecuta fidelitate conferant, ſcriptasq; ex libello partibus legant.] hæc ibi. ex quibus nulla elicitur clauſula irritans ſententiam ſic latam, tali ordine non ſeruato, quapropter volens Imperator irritare huiuſmodi ſententiam ſic latam, ei opus fuit hoc declarare (vt fecit) in d. l. ſtatutis, §. huic adijcimus, vbi hæc habentur, videlicet. [Huic adijcimus ſanctio
79 ni, vt ſnĩa. † quæ dicta fuerit, cùm ſcripta nõ eſſet, nec nomen quidem ſnĩæ habere mereatur: nec ad reſciſſionem perperam decretorum appellationis ſolemnitas requiratur.] hæc ibi. Quapropter peroptimè comprobatur veram eſſe ſnĩam vtrorũque iuxta concordiam dicti Alex. qui vbi ſupra dixit, quod vera ſit ſnĩa Bal. & ſequacium prædictorum dicentium quod quando aliqua lex mandat aliquid fieri certo modo ſeruato licèt ille ordo nõ ſeruetur actus, tñ non eſt ipſo iure nullus, ſi in lege non aderat clauſula annullatiua, vt colligitur ex d. l. ſtatutis. iuncta d. l. hac lege. Nam d. l. ſtatutis nihil aliud io dixit, vltra legem præcedentẽ, ſcilicet l. hac lege:
80 niſi † quia vlterius procedit annullando: ſed vbi ſtatutum, vel lex prohibitiuè loquitur: tunc etiam abſq; clauſula annullatiua, actus ſine ſolemnitate requiſita non valet ipſo iure: ita loquitur d. l. non dubium, quod & notãdum erit. Non omittemus, tamen quod Alex. ibid. & ſi in caſu propoſito dicat ſẽtentiam Bal. amplectẽdam fore, eò quod ſtatutum dictans, quod in contractu exprimatur nomen, prænomen &c. non vr̃ pro forma, ſed pro demonſtratione, in dubio illud requiri: quia nomina nõ ſunt poſita ad mutandum ſtatum alicuius, vt in l. ad recognoſcẽdos, C. de inge. manu. niſi ſtatutum vlterius procederet annullando; quia tunc videretur hoc requirere pro forma, qua non ſeruata actus eſſet nullus. & ita procedant allegata contra Bald. Tamen ipſe Alex. ſubdens eleganter docuit ibidem
81 † quòd lex, aut alia diſpoſitio ſimpliciter loquendo tam in materia prohibitiua, explicitè, ſcilicet ſi vteretur lex verbo, inhibemus, vel addendo clauſulam annullatiuam actus, quando lex aliquid faciendum præcepiſſet ſub aliquo modo ſeu ordine: quàm ſine illa clauſula expreſſa, quia regulariter illa clauſula erit ſubintelligenda, & hoc ipſe probat auctoritate ipſiuſmet Bal. io l. ſi quis mihi, §. ſi coram, ff. de acquir. hæredit. adhærentis ſententiæ Gloſſæ dicti textus. Nam ipſemet Bal. in d. §. ſi coram, in fine. his verbis vſus fuit, videlicet, ſi ſtatutum dicat, quòd ſententia debet ferri de ſententia Sapientis: ſi non ſeruatur iſta forma, ſententia eſt nulla ipſo iure. & ita dixit Oldr. diſputando, & facit etiamſi cauetur ſtatuto, quòd mulier debet cõtrahere cum præſentia propinquorum; licèt non procedat vlterius annullando: tamen ſi non ſeruatur forma, contractus eſt ipſo iure nullus. per gloſ. iſtius §. Idem rurſus docuit ipſemet Bald. in l. vnica, nu. 8. verſic. ex dictis ergo Roffre. C. ne liceat in vna ead. cau. &c. His verbis præciſis vtens, videlicet, Vbi ſtatutum requirit conſilium Sapientis, tacitè videtur ſtatutum ad vlteriora procedere, videlicet, vt conſilio prætermiſſo ſententia ſit ipſo iure nulla: quod intelligendum eſt de diffinitiuoe cauſæ, non de ioterlocutorijs, vt not. in l. 1. §. quod in ſententijs, ff. quando appell. ſit, & eſt ratio quia vbicumque eſt priùs & poſterius, ibi eſt ordo: ſed conſilium eſt priuſquam conſiliatum: ergo eſt datus ordo iudicij, ergo &c. vt in l. prolatam, C. de ſent. & interloc. omn. iud. Et quidem idem Bald. id ipſum ſepius in locis citatis docuit: cuius ſententiæ ſe ſubſcripſit ipſemet Alex. in d. l. 1. qui reſpondens ad tex. in d. l. ſtatutis, dixit, quòd ibi Imperator cauſa maioris declarationis vlterius proceſſit addendo clauſulam annullatiuam. Nam abſque d. l. ſtatutis, ſententia ſine ſcriptis lata omnino fuiſſet ipſo iure nulla, per l. 2. C. de ſent. ex breuiculo &c. Idem rurſus apertiùs & breuiùs docuit ipſe Alexand.

Idem docuit Bald. in l. humanum, C. de legibus, & in conſilio vndecimo incip. præmiſſis, columna fin. libro primo, in conſilio 324. incip. punctus, libro ſecundo. Idem docuit Bald. rurſus in dicta l. non dubium, numero 11. io verſic. tu breuiter dic. his præciſis verbis. Tu breuiter dic,
82 quòd prohibita † habentur pro infectis, quoad ſui firmitatem; ſed non habentur pro infectis quoad facientis pœnalitatem. & paulo poſt, dicit, quòd aut lex ſimpliciter prohibet, & non valet quod fit, aut vltra procedit, confirmando, & tunc valet. Hæc Bald. vbi ſupra, qui rurſum idem elegantiùs docens in l. vniuerſa, numero ſecundo, verſicu. ſolue. Quandoque lex, C. de precib. imper. offer. his præciſis verbis vteos.
83 Quandoque lex † iubet, quòd aliqua ſolemnitas adhibeatur tempore contractus: & tunc ſi aliter fiat, non valet ipſo iure, vt in Auctent. Hoc ios porrectom, C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. cum hi, ff. de tranſactionib. in ſimilibus. Quandoque lex iubet aliquam ſolemnitatem adhiberi poſt contractum perfectum, vel alium actum: & tunc ſi non adhibetur, contractus non eſt nullus, ſed non habet effectum, & ita loquitur hic ſecundum Bartolum, & hoc infert ad ſtatutum, in

quo

Digitized by Google

in quo dicitur, quod donatio facta ſi non inſinue
tur infra ſex menſes non valeat: certè licèt non in
ſinuetur, valet ipſo iure: ſed obſtat exceptio per
eandem theoricam: quia ſolemnitas, quæ requi-
ritur poſt factum, non vitiat ipſo iure, ſi non in-
teruenit: ſed ope exceptionis; ego vltrà procedo.
Pone, quòd dicat ſtatutum, quòd ante porrectam
actionem debeat ſolui gabella, aliàs proceſſus
non valeat: certè in iſto caſu dico, quòd ipſo iure
non valet: quia iſta forma, ſeu ſolemnitas requiri-
tur antè factum, vel in fieri: & ideo ſi omittatur,
eſt ipſo iure nullum, quod agitur per theoricam
antè dictam. Conclude, quòd quandoque forma
84 † requiritur ad eſſe rei. Quandoque ad confir-
mationem rei in eſſe productæ. Quandoque ad
effectum, ſeu vtilitatem conſequendam. Primo
caſu, ſi omittitur forma, non valet ipſo iure. Ra-
tio, quia talis forma dicitur forma ſubſtantialis.
facit textus in l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verb.
obligation. Secundo & tertio caſu valet ipſo iure:
quia talis forma dicitur forma accidentalis: cuius
defectus ipſo iure non vitiat. Nam vt dicit Ari-
85 ſtot. & Auerro. forma † ſubſtantialis aduenit rei
exiſtenti in potentia: forma accidentalis aduenit
rei exiſtenti in actu. Modò non eſt dubium, quòd
poſtquàm res eſt in actu, difficiliùs reſcinditur,
quàm à principio impediretur. Hæc omnia no-
tatu digniſſima docuit Bald. vbi ſupra, qui & in l.
ſi quis mihi, §. ſi c ram. in fine, ff. de acquir. hæred.
& in l. vnica, numero octauo, verſic. ex dictis ergo
Roſre. C. ne liceat in vna eademque cauſa &c. id-
ipſum docuit: cuius formalia verba retuli ſupra
in recenſione ſententiæ Alexand. ad hoc ipſum ci
tantis Bald. in dictis locis. Hoc ipſum rurſus re-
petijt breuiùs ipſe Bald. in l. teſtamentum, col. 1.
numero ſecundo, verſic. ſecundò nota, C. de teſta-
mentis ordin. his præciſis verbis, videlicet. Vbi ne
ceſſaria prætermittuntur, vitiatur teſtamentum,
& contractus: quia omiſſio modi, & formæ, ſem-
per vitiat actum, etiam quantumcumque fauora
bilem, vt docet textus in l. qui Romæ, §. Flauius
Hermes, ff. de verb. oblig.

Idem docuit Angel. in l. 1. ff. de liber. & poſthu.
& in l. quoties, §. ſi quis nomen, ff. de hæred. inſtit.
& in conſ. 88. incip. præmitto, in conſil. 126. incip.
teſtamenti factio.

Idem docuit Iaſon in l. vniuerſis, nu. 3. C. de præ
cib. Imper. offer. dicens hanc eſſe regulam, quòd
forma nõ ſeruata, actus nihil valet, vt in l. cùm hi,
§. ſi prætor. ff. de tranſact. & capit. cùm dilecta, de
reſcript.

Amplia primò, ſingulariter allata in præcedẽti
vnica concluſione dicendo, ꝙ id, quod diximus,
ꝙ geſta contra ordinem iudiciarium, ac formam
traditam à iure tam communi, quàm municipali,
& diſpoſitione quacumq; hominis, ſint ipſo iure
86 nulla: in tantum ſit verum, quod dictus † actus ge
ſti contra legem nullitas dicatur, & ſit propriè pœ
na. Primò quando dicta nullitas fuerit introducta
per prohibitionem factam inibi in odium tranſ-
greſſoris dictæ legis. Secundò, quando per dictam
annullationem actus geſti quis veniret priuan-
dus iure acquiſito ſibi aliqua de cauſa: Vel tertiò
iure quærendo, cuius priuatione quis verè quo-
quo modo læderetur: ſed ſi actus annullatio ficret
alia de cauſa, ſcilicet propter omiſſionem formæ,
vel modi, ſeu ſolẽnitatis, tunc talis annullatio nõ
eſſet pœna, propriè loquendo. Hæc ampliatio pro
batur triplici medio. Primò enim per text. in c. ſi
religioſus, in primo reſp. de elect. in 6. Vbi Boni-
facius Octauus, his præciſis verbis vſus fuit, videli
cet [ſi religioſus (cuius arbitrium non ex ſua,
87 † cùm velle vel nolle non habeat; ſed ex illius, quẽ
vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cuius impe-
rium ſe ſubiecit, voluntate dependet) electioni de
ſe ad prælationem aliquam extra ſuum Monaſte-
rium, vel ſuam Eccleſiam celebratę, ſui ſuperioris,
qui dare ipſam valeat, non petita licentia. & obtẽ
ta, præſumpſerit conſentire: conſenſus ſic præſti-
tus non teneat, & in pœnam præſumptionis illius,
electio eadẽ ipſo facto viribus vacuetur omnino.]
hæc ibi. ex cuius verbis apertiſſimè probatur; ꝙ
annullatio actus tam ratione odij perſonæ tráſgre
dientis legem, quàm ratione iuris acquirendi, ex
cuius amiſſione quis læditur, dicatur pœna: cùm
huiuſmodi electus etſi non acquiſitum ſibi ius fuiſ
ſet pleno iure, tamen læſus fuit: eò quòd ex tali e-
lectione habebat ius ad rẽ, ideſt ad ipſam electio-
nem, quo fuit priuatus, licèt non fuerit grauatus
in bonis proprij patrimonij, ſeu alterius iuris iam
acquiſiti, & poſſeſſi pleno iure. Idem probatur per
textum in c. diſpendia, de reſcript. in 6. vbi hæc ha
bentur, videlicet. [Diſpendia litium æquitatis cõ-
pendio volentes, qua poſſumus induſtria coarcta-
re, ſtatutum fœlicis recordationis Gregorij Papę
Noni prædeceſſoris noſtri ſuper hoc æditum am-
pliantes. Decernimus, vt ſi quis contra alias plures
perſonales mouere voluerit quæſtiones, non ad di
uerſos iudices, ſed ad eoſdem ſuper huiuſmodi
quæſtionibus litteras ſtudeat impetrare; qui verò
contrarium fecerit, omni commodo litterarum:
Nec proceſſus habitus valeat per eaſdem: Reo, ſi
eum per ipſas [citauerit, vel fatigauerit] in expen
ſis legitimis condemnandus: Reus quoque ſi eo-
dem durante iudicio, actorem ſibi obnoxium di
xerit, actoris beneficio, vel conuentionis (ſi con-
tra eum litteras impetrare maluerit) de iure ſuo
debet apud eoſdem iudices experiri, niſi eos vt ſu
ſpectos, poterit recuſare: ſimili pœna, ſi cõtra hoc
fecerit, puniendus.] hæc in d. c. diſpendia. Ex cu-
ius verbis apertiſſimè colligitur annullationem
88 actus † vocandam propriè pœnam, quãdo introducta
fuerat ob odium perſonarum tranſgredientiũ di-
ſpoſitionem iuris alicuius, quod & probatur rur-
ſum per text. in c. cùm ſecundum, §. licet, extra de
præben. iunctis c. neminem, & c. ſanctorum, diſt.
70. Quapropter ſciendum, in d. §. licèt, hæc haben-
tur, videlicet [licet autem prędeceſſores noſtri or
dinationes eorum, qui ſine certo titulo promoueu
89 tur in iniuriam ordinantium † irritas eſſe volue-
rint, & inanes. Nos tamen, benigniùs agere cupiẽ
tes, tamdiu per ordinatores, vel ſucceſſores eorũ
prouideri volumus ordinatis, donec per eos Eccle
ſiaſtica beneficia conſequantur.] hæc ibi. & nota
ibi [iniuriam] ideſt, pęnam, in d. c. neminem, hęc
habentur, videlicet. [Neminem abſolutè ordi-
nari præsbiterum, vel diaconum, vel quemlibet
in Eccleſiaſtica ordinatione conſtitutum, niſi
in Eccleſia ciuitatis manifeſtè, ſiue poſſeſſio-
nis, aut in martirio, aut in Monaſterio, qui or-
dinatur, mereatur ordinationis publicatæ vo-
cabulum. Eos autem, qui abſolutè ordinantur,
decreuit ſancta Synodus vacuam habere manus
impoſitionem, & nullum tale factum valere ad

iniuſtiam ipſius, qui eum ordinauit.] hæc ibi, & in dicto cap. ſanctorum. Vrbanus Secundus Papa in Concilio habito Placentiæ his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. [Sanctorum Canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuò perſeueret.] hæc ibi. Ex quibus omnibus patuit quòd annullatio actus ſit pœna, cùm inducitur ob odium transgredientium iura, & quod annullatio actus in odium facientis illum ſit pęna: probatur quoque per tex, in cap. bonæ memoriæ, el ſecondo, §. conſtituto, extra de elect. vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Conſtituto autem dicto H. pro ſua electione, & dilecto filio noſtro, id eſt, pro electione Archipræsbiteri coram nobis: electionem ab ipſo H. poſt electionem Archipręſbiteri non caſſatam, licèt de viro multæ litteraturæ, honeſtæ vitæ, & claræ famæ, non tamen ſine multa temeritate præſumptam; cùm de Priori noſtrum deberet expectare iudicium, antequam procederet ad ſecundam, duximus irritandam in pœnam, interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo conſenſu capitulo permanente.] hæc ibi. Idem prorſus probatur per textum in capitulo decenter, diſtin. 89. vbi refertur decretum Concilij Toletani, 10. capit. 3 his præciſis verbis, videlicet. [Decenter omnibus placet, & in præſenti talereſcindere factum, & non eſſe de cætero faciendum. Quicumque igitur, Pontificum deinceps aut ſanguine propinquis, aut fauore perſonis quibuſcumque ſibi coniunctis talia lucra commendare tentauerit: ad ſuum nephandæ pręſumptionis excidium, & quod iuſſum fuerit deuoretur in irritum: & qui ordinauerit, annuæ excommunicationi ſubiaceat. Quæ verò ablata fortaſsè fuerint, ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.] hæc ibi. Idipſum probatur per text. in cap. petiſtis, §. ſed ſi præfati, extra de priuilegijs, Vbi Innocentius Tertius his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. [ſed ſi præfati hoſpitalarij, vel templarij priuilegiorum ſuorum fines exceſſerint, violando temerè interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum: nec videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præſumptionis eorum, quamdiu ipſi violauerint interdictum, de noſtra licentia celebretis.] hæc ibi. ex quibus elicitur quoque veritas præſentis ampliationis: cùm propter odium dictorum Hoſpitalariorum (in cuius fauorem conceſſum fuerat priuilegium irrogans pœnam interdicti violantibus eorum immunitates) odium, actus promulgatæ ſententiæ interdicti fuit annullatus: ita vt non eſſet validus contra ciuitatem quouſque & ipſi hoſpitalarij illud obſeruarent, & ſic patuit annullationem actus eſſe pœnam, quando incurritur propter odium transgredientium diſpoſitionem iuris vel hominis. Idem probatur in cap. ſuper litteris, §. nos igitur, extra de reſcript. Vbi Innocentius Tertius his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. [Nos igitur inter eos, qui per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per ſimplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, huiuſmodi credimus diſcretionem adhibendam, vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ peruerſitatis pœnam, nullam ex illis litteris commodum conſequentur: ita, videlicet, quòd delegatus (poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides) nullatenus de cauſa cognoſcat.] hæc ibi. Ex quibus elicitur annullationem actus conceſſionis reſcripti dici quoque pœnam.

Idem probatur per textum in l. Senatus, ff. de contrahend. empt. vbi hæc habentur, videlicet. [Senatus cenſuit ne quis domum, villamvè dirueret, quo plus ſibi acquireretur, nevè quis negotiandi cauſa eorum quid emeret, venderetvè, pœna in eum, qui aduerſus Senatuſconſul. feciſſet cõſtituta, vt duplum eius quærenti emiſſet, in ærarium inſerre cogeretur: in eum verò, qui vendidiſſet, vt irrita fieret venditio.] hęc ibi. ex quibus verbis emicuit veritas præſentis ampliationis, & præcipuè in illis verbis. [pœna in eum qui &c. & in eum qui vendidiſſet, vt irrita fieret venditio.] Nam pœnam appellauit textus tam ſolutionem dupli, quam irritationem venditionis factæ: ac per conſequens verum fuit, quod diximus, quòd annullatio actus ſtatuta à quacumque diſpoſitione iuris vel hominis. Idem probatur in l. turpia in principio, ff. de legat. 1. vbi hæc habentur, videlicet. [Turpia legara, quæ denotãdi magis legatarij gratia ſcribuntur, odio ſcribentis pro non ſcriptis habentur.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. non dubium, C. de legibus relatum in probationem præcedentis vnicæ concluſionis. Vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Nec pœnas legibus inſertas] per quæ verba deſignantur annullationes actuum, quæ dicuntur pœnæ inſertæ in legibus: cùm dicantur pœnæ legum intrinſecæ, vt infra latius probabimus, & præcipuè per ſententiam Iaſonis infra ad verbum recenſendam.

Probatur præſens ampliatio & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam ex Canoniſtis infraſcriptis ſe ſubſcripſerunt. Glo. ſingularis enim in cap. decet domum Dei, §. ordinarij, de immun. Eccle. in ſexto, in verſic. proceſſus. appellauit illam conſtitutionem pœnalem, eò, quòd in ea dicatur, quòd [proceſſus iudicum ſecularium, ac ſpecialiter prolatæ ſententiæ in eiſdem locis omni careant robore firmitatis.] his præciſis verbis vtens, videlicet. Nam cùm tantum proceſſus, & ſententias iudicum irritet; & pœnalis ſit conſtitutio: pœnam non extendam, hæc ibi gloſ. illa, ex quibus patuit, quòd annullatio actus ſit pœna,
90 cùm & pœnalis † nuncupetur à dicta gloſ. conſtitutio decernens actus annullationem. Idem docuit Panormitanus in capitulo ſecundo, nume. 5. verſic. & nota ſingulariter, extra de conſtitut. Vbi hæc verba protulit. In contrarium adduco gloſ. not. in cap. decet, de immun. Eccleſ. in ſexto, quæ dicit conſtitutionem actus retractantem eſſe pœnalem, & non extendendam per identitatem rationis: ideo ex hoc dicit, quòd illud inquãtum inducit nullitatem actus geſti in Eccleſia non extenditur ad contractus; & ſtatim referendo ipſe Panorm. ibidem ſententiam Bald. in l. non dubium, C. de legibus, dicit ipſum Bald. concordando di-
91 xiſſe, quòd aut nullitas † alicuius inducitur in odium alicuius, & tunc tale ſtatutum dicitur pœnale: aut non in odium, ſed defectum ſolemnitatis, & tunc nullitas non erit pœna, & in primo loquutum fuiſſe dictum capit. decet, quod nota. hæc Panormitanus, qui rurſus in cap. 2. num. 5. verſic. Bald. dicit, extra de teſtibus. ſe ſubſcripſit

dictæ

Digitized by Google

dictæ ſententiæ Bald. Quo Panor. iterum docens in cap.fin.nu.18.verſic. & cùm iſta irritatio, extra de ferijs. his præciſis verbis vtens, videlicet, Et cùm iſta actus irritatio cauſetur ea odio, & ſic ſit odioſa, & pœnalis, non debet extendi, vt in ſimili dixit glo. in dicto cap.decet, ex quibus verbis Panormitani colligitur quòd irritatio actus producta propter odium agentis dicatur pœna: & conſtitutio illum irritans dicatur pœnalis. quod expreſſiùs ipſemet Panormitanus docuit in prohemio decretalium, numero 15. verſic. Item illa conſtitutio. his præciſis verbis vtens, videlicet. Item illa conſtitutio illius Auctent. non eſt propriè pœnalis: cùm non in odium inducat irritationem actus, ſed propter defectum ſolemnitatis, vt dicam in capit.2.de conſtitut.Idem docuit Ioannes Andreas (vt refert Alexand.in dicta l.turpia,numero 2.) in capit.diſpendia, de reſcript.in ſexto,in fine cum gloſ.fin.etſi contrarium dixerit, in cap.fin. de elect.in ſexto,quem ibidem ſequutus fuit Anchatanus. Nam Ioann.Andr.dixerat, quod annullatio actus non ſit propriè pęna, quando actus annullatur à principio, quia ea quo non cauſatur diminutio patrimonij, vel iuris quæſiti, non eſt propriè pœna: aliàs ſecundum eum ſequeretur,quòd iura diſponentia, quòd in teſtamentis adhibeantur certæ ſolemnitates, aliàs non valeant,ſint pœnalia: quod eſt abſurdum dicere.hęc Ioann.Andr. eius dicta concordans Imo.in cap. fin. extra de reſcript. dicit, quòd dictum Ioann. Andr.in dicto cap. diſpendia, procedit loquendo de pœna intrinſeca ipſius actus;& ſic propriè dici tur pœna: dictum verò ipſius in d.capit.fin. procedit loquendo de pœna extrinſeca, quæ non dicetur propriè pœna, actus annullatio. Idem docuit Decius in capit.2.extra dè conſtitut. vbi latiſſimè hanc ampliationem amplectendo ipſi adhæret. Idem docuit Mantua in dicto cap.2. num.35.per totum. Vbi luculentiſſimè præſentem ampliationem approbauit multis medijs.Idem docuit Pan. de Leaza. in prohemio Clem. in verſic.de cætero. ſequens Bartol. in l. prætor ait, ff.de oper.noui nunciat.

Et ex Legiſtis. Idem docuit glo.in d.l.Senatus, verſic.duplum.his præciſis verbis vtens,videlicet. Nam ſi emptor pretium non ſoluit adhuc, & habet rem,tenetur in duplum,vt hic. Et ratione vnius ſimpli, eſt pœna venditoris: cùm irrita ſit quoad eum venditio,vt hic ſubijcit.hæc ille.ex cuius verbis apertiſſimè elicitur ipſum docuiſſe irritationem venditionis,& ſic actus annullationem eſſe pœnam,quamuis inde nullum venditor incurrat detrimentum in iure quæſito: licèt benè in iure acquirendo, ſeu poſſeſſione pecuniæ indè recipiendæ Idem docuit Bartol. in d.l.turpia,in principio his verbis vtens,videlicet. Nota,quòd dicit, [odio ſcribentis.] & ſic pœna videtur eſſe teſtatoris,ſi ea,quæ ſcribit in teſtamento non valet; Idem apertiùs ipſemet Bartol. in l.prætor ait,nume.3. verſi. & ideo dicatis, ff.de oper.noui.nunc. his præciſis verbis vtens, videlicet. Quando lex procedit vltra pęnam imponendo.Dic aut eſt in-

92 certum † de mente legis,& ſic ſtamus certo, vt in l.iubemus, C.de ſacroſanct. Eccleſ. & in l.1. C.de ſepulchro violato. Aut eſt dubium,& tunc ſi reſpicit annullationem ipſius actus,pęna quæ apponitur;actus annullatur, vt hic, & in l.ſi verò non remunerandi, §.ſed turpis,ff.mandati, & in l.iuris-gentium,§.pacta, quæ contra, ff.de pactis, & in l. pacta, quæ contra. C.de pactis. Aut apponitur pœna extrinſeca: puta,qui hoc fecerit,ſoluat decem nomine pœnæ: vel non audiatur ad ius, & ſimilia: & tunc pœna non eſſet pœna actu remanente inualido,& tunc actus remanet validus: vt in l.vltima,ff.de diuor. Aut pęna poteſt concurrere cum actus nullitate, & tunc aut nullitas actus reſpicit præiudicium eius, cui pęna tantùm imponitur: & tunc actus eſt nullus, vt in l.1.ff.de his quæ pro non ſcript. haben. Aut reſpicit alterius præiudicium, & tunc actus non eſt nullus, vt in l. filiusfamilias, §.fin. ff.de falſis,& in l.nemo videtur,ff.de regulis iuris.idem repetijt Bart.in l.ſanctio legum.in principio,in verſic, Tamen ad hanc lect.ff.de pœnis,appellans annullationem actus exerciti contra prohibitionem legis; pęnam,dicẽs quòd in l.non dubium,C.de legibus. pęna generalis imponatur annullationis contractus facti cõtra legem.Idem docuit Bald.& ſi in l.nemo martyres,num.6.verſic.Ego dico,C.de ſacroſanctis Eccleſ.dixerit, quòd annullatio actus non dicatur propriè pęna: quia propriè non dicitur lex pęnalis, niſi quando aliquid abeſt, vel quando conſtitutio priuat aliquem iure quæſito, vel inchoatò quæri, vt docet Ioann.Andr.in cap.fin.de elect.in ſexto. Nihilominus ipſemet Bald.in l.non dubiũ, C.de legibus,nu.6.verſic. Item nota in princip.legis.Dixit,quòd ſi annullatur actus ratione prohibitionis;annullatio dicitur pęna:vt hic,& in l.Senatus, ff.de cõtrahen.empt.ſed ſi contractus eſſet nullus ratione omiſſionis modi vel formæ, tunc non eſſet pęna. Hæc Bald.cum cuius diſtinctione tranſijt.Fulgoſ.in d.l.non dubium,& ad hoc citat Iacob.Butrig.ibidem. ex dictis ergo hucuſq; Bal. colligimus apertiſſimè veritatem præſentis ampliationis.Nam in d.l.nemo.dixit,quòd annullatio actus, quæ aliquem priuat iure acquiſito, vel inchoato quæri dicatur pęna, & in d.l.non dubium, num.6. dixit, annullatio actus illa dicetur pęna, quando procedit ex prohibitione, vt in d.l. non dubium,& in d.l.Senatus: volens nos docere hoc ideo fieri: quia quotieſcumque lex alicui aliquid prohibet, tunc implicitè præcipit annullationem actus ſubſequi ex tali auſu temerario illum exercendi, ac per conſequens ratione odij, quod lex concipit aduerſus huiuſmodi legis prohibitiuæ trãſgreſſorem temerarium. Quapropter ex ipſius Bald.dictis colligimus tres modos, quibus annullatio actus de iure dici poſſit propriè pęna. Primò, quando quis ex annullatione huiuſmodi actus priuaretur iure ſibi acquiſito. Secundò,quando priuaretur iure inchoato quæri. Non autem pęna eſſet dicenda annullatio actus,quando procederet ex omiſſione modi,vel formæ. ex quibus omnibus apertiſſimè patuit ipſum Bald. ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ ampliationi.Idem ipſemet Bald.confirmauit in eadem l.non dubium, num.28.verſic.tu dic.his præciſis verbis vtens, videlicet.Tu dic,quòd quandoq; nullitas actus (propriè loquendo)non eſt pęna:verbi gratia. Quandoque lex procedit poteſtatem dando, non detrahendo, vel adminiſtrationem adimendo, vel rem à contractu eximendo, vel delictum præſumendo: tunc ſpecialis pęna inſerta in lege non facit actum valere: quia ſua natura prohibentur, & habet prohibitio nullitatem intrinſecam: & quia cum propriè non ſit pœna, non ha-

bent locum leges, quæ dicunt qood pęna ſpecialis
tollit pœnam generalem. Si autem nullitas pro-
priè eſt pœna; tunc habet locum conſideratio a-
liorum, & maximè Domini Iacobi Butr. & domi
ni Cyni; verbi gratia, dicit ſtatutũ, ꝙ nullus cõtra-
hat, quin ſoluat gabellam de contractu; & ſi non
ſoluat gabellam, ſoluat centum noĩe pęnæ. Iſto ca
93 ſu contractus † valebit: quia ſtatutum vltra proce
dit imponendo pœnam diuerſam à pœna nullita
tis: & ideo pœna ſpecialis impedit pœnam gene
ralem. Hæc Bald. vbi ſup. ex cuius verbis benè pon
deratis elicitur quoque veritas præſentis amplia
tionis; cùm loquens ipſe de actus nullitatæ (quæ
non ſit pœna propriè dicta) dicat illam eſſe dicen
dam, quæ procedit ex lege dante poteſtatem ali-
quid faciendi. Nullitas actus verò, quæ procedit
ex lege detrahente aliquam poteſtatem, vel admi
niſtrationem adimente. (Adde tu, priuando ali-
quem iure ſibi iam acquiſito.) vel rem à cõtractu
eximente (Adde tu, priuando aliquem iure inchoa
to acquiri) vel delictum præſumente. (Adde tu, ra
tione odij incurſi propter temerariam legis prohi
bitiuæ tranſgreſſionem. Et iccirco qñ ipſe Bal. ſub
derat [ſi autem nullitas eſt pœna.] non ſubintulit
exempla alia, cùm priùs præ enarraſſet dicendo.
Non detrahendo &c. Ex his ergo omnibus aper-
tiſſimè emicuit ipſum Bald. etiam in d. nume. 28.
verſic. tu dicas ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliatio-
ni. Idem rurſum docuit Bald. in d. l. turpia, in prin
cipio his præciſis verbis videlicet; & nota, quòd
annullatio legati videtur eſſe quædam pęna teſta-
toris, & hoc in vero odio. hæc ille, quaſi apertè di-
ceret, ꝙ annullatio actus tunc dicatur pœna, quan
do procedit in odium tranſgredientis legem an-
nullantem actum ipſum exercitum contra ipſam
legem prohibentem illum fieri. Idem docuit ele-
gantiſſimè Alex. in d. l. turpia, nu. 2. poſt multas re
cenſitas Doctorum ſententias, ſequens Ioan. And,
dicentem vbi ſupra, quòd quando cauſatur actus
annullatio diminutionem patrimonij, vel iuris
quæſiti, tunc annullatio dicatur propriè pœna, in
verſic. vel hic iſta annullatio; dicit quòd annulla-
tio actus procedens in odium tranſgreſſoris le-
gis, ſeu teſtatoris diffamantis, ſit propriè pœna;
vt in dicta l. turpia. Idem docuit Imo. in l. ſi vero,
§. de viro, ff. ſoluto matrimon. Idem quoque do-
cuit Iaſon in dicta l. non dubium, colum. 2. nu. 6,
& 7. his præciſis, ac notatu digniſſimis verbis, vi-
delicet. Secundò pondera textum ibi. [Nec pœ-
nas inſertas legibus, &c. quòd qui facit contra ver
ba, & mentem legis incidit † in pœnas legum,
94 Et ſi dicatur quæ ſunt iſtæ pœnæ legum, in quas
incidit faciens contra legem, Reſpondetur,
quòd duplex eſt pœna; quædam intrinſeca, &
quædam extrinſeca. Pœna intrinſeca eſt, quam
ponit iſta lex: quòd ſi fiat contra legem, vel men-
tem non valet; nec pactum, nec contractus, nec
ſacramentum, nec principale, nec aliquod acceſ-
ſorium. Iſta eſt pœna intrinſeca: Pœna autem
extrinſeca, qua punitur faciens contra legem, vel
in fraudem legis, eſt quando pœna eſt ſcripta in
lege: vt in lege hodie, ff. de pœnis. ſin autem pœ-
na non eſt expreſſa in lege: tunc punietur pro le-
gis tranſgreſſione extraordinariè arbitrio Iudicis
per regulam, legis primę, §. expilatores, ff. de ef-
fra. & expi. ſecundum Baldum hic, & alios Do-
ctores alibi paſſim. Tertiò nota ex eodem text.
ibi [Nec pœnas.] Hic videri textum ſecundum
Baldum ibidem, in colum. ſecunda. Nota. vlti-
mo poſt Iacob. Butrigar. quòd annullatio actus
eſt pœna. Idem nota. Fulg. Paulus de Caſtro, hic
& Bartol. in dicta lege turpia, in principio. Cano-
niſtæ, & præſertim Panorm. in cap. 2. ext. de Con-
ſtitut. Fulg. & Bald. hic diſtinguunt. Aut actus
annullatur propter ſolam prohibitionem legis,
(Adde tu, ſcilicet odio tranſgreſſoris) vt ipſe-
met Bald. docuit, vt ſupra, & nos latiùs retulimus,
& tunc annullatio actus benè eſt pœna: ita lo-
quitur textus hic. Et textus melior de iure in l.
Senatus, ff. de contrahen. empt. ſi autem actus ali-
ter annullaretur, quàm per ſolam prohibitio-
nem legis, tunc ipſa annullatio actus non eſſet
pœna propriè dicta. Idem rurſus docuit ipſemet
Iaſon in dicta lege turpia, numero ſecundo, verſ.
ſecundo nota. his præciſis verbis vtens, videli-
cet, Secundò nota ex text. ibi, [Odio ſcribentis]
ſecundum Bartolum, & alios, quòd videtur eſſe
pœnam teſtatoris, ſi ſcripta per eum in teſtamen-
to non valent: & ſic nota ſecundum Baldum, quòd
annullatio legati dicitur eſſe pœna; & generali-
ter, quòd annullatio actus ſit pœna; facit text.
in lege non dubium, in verſic. [Nec pœnas] &
ibi Bald. & moderni ad hoc not. C. de legibus, hæc
Iaſon, qui & ſubdit ibidem & alias Doctorum ſen
tentias id ipſum confirmantes.

Et ſi veriſſimam fuiſſe præſentem primam am-
pliationem multis vtriuſque iuris, ac Doctorum
oraculis probauerimus. Nihilominus quis poſſet
95 inſurgere † contra ipſam duplici enſe accinctus;
cùm videatur dupliciter poſſe impugnari. Pri-
mò enim, quia non videtur verum, quòd diximus
quòd annullatio actus producta à iuris cuiuſcum-
que, vel hominis diſpoſitione, prohibente actum
ipſum. Primò odio tranſgredientis illam. Se-
cundò quando per dictam annullationem actus
quis veniret priuandus iure ſibi acquiſito: vel Ter
tiò priuaretur iure aliquo quærendo, ſeu inchoa-
to quæri, cuius priuatione verè quis læderetur.
Et ſecundò, quòd ſi actus annullatio fieret alia de
cauſa, quàm ex aliqua de prædictis, puta, pro-
pter omiſſionem formæ ſolemnitatis, vel alterius
modi requiſiti in dicto actu geſto, talis annullatio
non eſſet pœna propriè dicta. Circa primam o-
biectionem ſciendum, quod ei ſummopere fauit
Innocentius in capitulo ſi verè permittimus. cir-
ca medium, extra de ſentent. excommunic. vbi in-
fraſcriptis præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Non
eſt naturalis pœna contrahentium contra legem,
vel contra mandatum Principis, quòd irritetur
contractus: imò eſt contrarius, quod dicit: pa-
cta ſeruabo. Naturalis autem pœna quòd eis
tantùm inobedientibus imponatur pœna, ſiue pe-
cuniaria, ſiue corporalis; prout Legi, vel Iudici
meliùs videbitur, vbi non eſt certa pœna ſtatuta.
Hæc Innocentius cui ſe ſubſcripſit Felinus in di-
cto capitulo ſecundo, colum. ſecunda, verſic. ſed
tranſeo, extra de Conſtitutionibus aſſerens hoc ip
ſum docuiſſe Domin. in cap. nemo deinceps, col.
ſecunda, de elect. in ſexto, Bal. in capitulo primo,
colum. ſecunda, extra de reſcript. Cardin. in Cle-
ment. prima, quæſtio. ſecunda, de regul. & alios:
apud quos nõ potui ego talem ſententiam reperi
re. Huic primæ obiectioni facillima erit reſponſio
96 cum Decio, & Mantua. in dicto capitulo ſecun-
do, extra de conſtitutionibus. Nam reuera ip-
ſe Bald. contrarium explicitè docuit in locis ſu-
pra

Digitized by Google

pra citatis, & iterum in capit. nam concupiſcentiam. verſicul.tertio caſu. extra de conſtitut.. bis præciſis verbis vtens, videlicet: Actus non valet, & ligat: Nam omne, quod eſt prohibitum naturaliter, eſt inualidum: ſecus ſi de iure poſitiuo aliqua noua pœna imponatur, vt infra eod.tit.c.fin. Mirum eſt tamen, quòd interdum pœna imponitur, & actus non probibetur, vt quando aliquid ſpeciali fauore ponitur, vt in l.quod ait lex.ff.de diuortijs. His præmiſſis ſciendum, quòd annullatio actus dicitur pœna intrinſeca (prout latiùs ſupra docuimus ex Doctoribus ibi citatis, vt etiam docuerunt Decius, & Mantua in dicto c.2.de conſtitu.) ac per conſequens naturalis: pœna verò pecuniaria, ac corporalis dicetur pœna extrinſecus yeniens, ac per conſequens non naturalis, & taliuni reſponſio, proculdubio intelligenda erit in terminis præſentis noſtræ ampliationis. Secundæ obiectioni faciliùs reſpondetur, dicendo illam non aduerſari præſenti noſtræ ampliarioni, cùm in ipſa idipſum ſuppoſuerimus eſſe verum, & probauimus tot Doctorum inibi citatis oraculis, & ratio erit, quia dicetur talis actus annullatio pœna extrinſeca, ſeu extrinſecus adueniens, & non naturalis, & intrinſecus quaſi congenita. & ſic ſit ſatisfactum ipſi duplici obiectioni.

Amplia ſecundò traditam regulã in dicta concluſione vnica ſingulariter, dicendo, quòd non ſo
97 lum ipſo iure inualidum † eſt quod fit contra formam, ſed etiam ſi præter, vel citra formam cuiuſcunque diſpoſitionis tam hominis, quàm iuris cõmunis, vel municipalis, ſcilicet quando ad plenum non impleretur mandatum, ſeu dicta diſpoſitio legis, aut hominis: Nam regula veriſſima eſt, quòd quãdo ad aliquem actum perficiendum datur à iuris, vel communis diſpoſitione certa forma, paria erunt agere contra, vel citra, ſeu præter dictam formam. Hęc ampliatio probatur quadruplici medio. Primò enim per arg. in iure Diuino, ſcilicet in lib. Deuter.cap.12. verſic.fin. vbi hæc habentur, videlicet: [Quod præcipio tibi hoc tantum facito domino. Nec addas quicquã, nec minuas. Idem habetur in Epiſtola Diui Pauli ad Timotheum prima. c.5. verſic. vigeſimoprimò, vbi hæc habentur. [Teſtor coram Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis eius, vt hæc cuſtodias, & ſine præiudicio nihil faciens in alteram partem declinando.] hęc ibi. Dixi probari pręſentem noſtram ampliationem per argumentum in dicto iure Diuino: quoniam etſi explicitè ibi non contineatur veritas noſtræ ampliationis, bene tamen ex ipſa elicitur, cùm inde colligi poſſit, quòd forma mandati ſimpliciter ſit ſeruanda, nec alicui liceat contra ipſam, vel præter, ſeu citra ipſam aliquid facere. Idem probatur iure poſitiuo, & primò Pontificio allato in probationem dictæ vnicæ concluſionis, cuius eſt hæc ampliatio. & ſecundò iure Imperatorio citato ibidem, vide ergo ibi latiùs, Probatur & tertiò Doctorum ſententia præſens ampliatio, Nam ipſi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, vltra citatos in probationem dictæ vnicæ cõcluſionis, qui ibidem implicitè (vt patet ad ſenſum) idipſum docuerunt, Nempè Gloſ.in c.ſi cui. verſic.præter. de elect. in ſexto. dicens, nota iſta duo comparari præter, & contra. Idem docuit Archidiac.in d.c.ſi cui. dicens, quòd vbi certa forma deſideratur, illa neceſſariò erit ſeruãda, cùm illam quis excedere nõ poſſit, aliàs quòd fiet, inualidum erit. Idem docuit Dominicus à Sancto Geminiano in d.c.ſi cui. in not.fin. & in c.fin. verſic.ſuper principali. his præciſis verbis vtens, videlicet: Nota hic æquiparari factum præter, &
98 contra, † quod procedit, quando data eſt certa forma exercendi actum, & omnia alia ſunt prohibita, & tunc paria ſunt facere præter, & contra, & in dicto verſ. ſuper principali dixit, quòd vbi datur certa forma à iure, vel ab homine, ſecundũ quam debeat actus fieri, & tunc idem eſt facere præter, qnod contra formã. de forma iuris eſt hic, ſcilicet in d.c.ſi cui. de forma hominis. in c. cùm dilecta. extra de reſcriptis. & in c. Piſanis. extra de reſtitut.ſpoliat. ita videtur concludere Io.And.in c.cauſam quæ. extra de re iudic. ſecus vbi non datur certa forma: nam tunc non erit idem facere pręter, & cõtra. hæc Geminianus. Idem expreſsè docuit Panorm.in d.c.Piſanis. nu.5. verſ.nota geſta corruere. vbi ad verbum ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi, quod & repetijt alijs verbis vtens in d.c.cauſam quæ. num.7. verſic.oppono contra textum, ſcilicet hoc teneas, ꝙ vbi certa forma eſt de ſubſtantia: æquiparantur præter, & contra. Idẽ docuit ipſemet Panormit. in c.ſuper quæſtionum. §.verum.nu.4. verſ.nota hoc dictum. extra de offic.deleg. & iterum latiùs in c.prudentiam. nu.5. verſic.nota ibi citra formam, qui idem repetijt in c.cauſam.nu.7.verſic.oppono contra textum.extra de ſent. & re iudic. Idem Felinus in d.c.cauſam.nu.4. verſ.æquiparantur. & rurſus in d.c.ſuper quæſtionum, §.verum.num.8. Idem latiſſimè docuit Felinus in c. cùm dilecta. col.9. verſ.amplia primò. extra de reſcript. qui multis Doctoribus citatis, & nonnullis ſententijs veriſſimam eſſe præſentem ampliationem probat, dicens idipſum tenuiſſe Ioan.Andr.in d.c.prudentiam.ſuper verſic. citra, aſſerentem per illum tex. æquiparari contra citra, & præter in materia præſentis ampliationis: ad idem allegat ipſe Io.Andr. poſt Hoſtienſ. dictum textum, Deuter.c.12. in fine. vbi dicitur. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito domino, nec addas quicquã, nec minuas, quod rurſus confirmauit idem Io.Andr.in c.cùm Marthæ.col.8.ſuper Gloſ.2.extra de celebr.Miſſ.per textum Apocalypſis cap. vlt. vbi dicitur, [ſi quis appoſuerit aliquid ſuper hoc, apponet Deus ſuper ipſum plagas; & ſi quis diminuerit, auferet eius partem de ligno vitæ. facit ad hoc ipſum probandum, quod docuit Sanctus Ambroſius in libro de Paradiſo. dicens, ſi quid addas, vel detrahas, præuaricatio videtur eſſe quædam mandati: ſimpliciter enim & pura mandata forma tenenda eſt, vel teſtimonij ſeries intimanda. Nihil igitur quod bonum videtur, addendum eſt; ſi quis vnum cuſtodit mandatum, & aliud præuaricatur, nihil prodeſt. hæc Diuus Ambroſius ad hoc etiam facit, quod tradunt Hyſtoriographi de Iulio Cæſare, qui cùm in domandis hoſtibus quinque annorum ſpatium ſibi permiſſum pertranſiſſet, licèt glorioſè triumphaſſet, honor tamen ſibi debitus denegatus eſt, nec vrbem ingredi permiſſus eſt, eo ꝙ vltra terminum ſibi præfixum moram traxiſſet. Et legitur de Petronio Romano, quem cùm Caius Caligula Imperator Legatum miſiſſet in Syriam, cum mandato de debellandis Iudæis ſimulachra ſua recuſantibus, videns innumerabilem ſtragem futuram ab eorum fixam pertinaciam, reſcripſit Imperatori imminere Romano Imperio grauem infamiam,

ſi man-

ſi mandatum adimpleret, ob quod Caius ei reſcri
pſit, vt propria manu ſe occideret, vt diſcerēt om
nes non eſſe Imperatorum mandata paruipenden
da, vt habetur in ſupplemento Chronicarum. li-
bro 8. fol. 8. hæc omnia retulit Felinus vbi ſupra,
in confirmationem veriſſimæ noſtræ ampliatio-
nis. Idem docuit Cardinalis in Clem. 1. in princ.
ſextæ quæſtionis, col. 3. dictæ quæſtionis. ibi ſe-
cundò poteſtas. de ſupplen. neglig. Prælat. Idem
docuit Antonius Butr. in d. c. Piſanis, notab. 7. di-
99 cens, quòd omiſſio formæ † in qualibet minima
qualitate proceſſus, vitiat totum proceſſum, quod
dictum repetijt, ac ſequutus fuit Dec. in cóſ. 532.
nu 5. verſic. Quòd omiſſio formæ addenſque ra-
tionem talis dicti, ait: Ratio illa videtur, quia for
ma eſt indiuidua, vt not. in l. ſi veritas. C. de fidei-
commiſſ. prout latiùs probat quoque Alex. in l. ſi
is, qui. §. quædam. nu. 3. ff. ad l. Falcid.

Limita ſingulariter primò allata in prædicta
ampliatione ſecunda, dicendo ipſa non habere lo
100 cum in eo, qui aliquid facit vicinum, & coniun-
ctum mandato: cùm non dicatur tunc ipſum fa-
cere contra, vel præter formá. Hæc limitatio pro-
batur triplici medio. Primò per argum. in l. iam
tamen. §. in hac ſtipulatione. ff. iudic. ſoluj. in fine
ibi. [Si autem obtinuerint, poterunt & ſumptus
litis conſequi, quaſi iuxta mandatum, etſi non
mandatum fuerit.] Idem probatur per argum. in
l. fin. §. mandaui. ff. mandati. vbi habetur, ꝙ agatur
mandati, ſiue quis mandatum impleat, ſiue ali
quid æquipollens faciat. Probatur & ſecundò Do-
ctorum ſententia. & ex Canoniſtis hoc docuit Pa
normitanus in c. cauſam. nu. 7. verſic. is autem qui
facit ext de ſent. & re iudic. Idem docuit Hoſt. &
alij, quę omnes ſequuntur in d. c. cauſam. & Feli.
latius Ibidem nu. 5. in verſic. actus contiguus. Idē
docuit Gloſ. in c. licèt ergo. 8. q. 1. in verſic. præce-
piſſet, dicens, quòd ſufficiat, ꝙ fiat id, quod eſt vi-
cinum mandato, licèt ipſum non ſit mandatum,
vt in l. iam tamen. §. vlt. ff. iud. ſol. & in l. vlt. ff. man
dati. Idem docuit Euerardus in ſua eleganti To-
pica iuris. loco à ratione legis. nu. 13. verſ. hoc ta-
men volo. Et ex Legiſtis idem docuerunt Bart. &
Bal. in d. §. mandaui. Probatur & tertiò hac ratio-
ne: cùm enim in quolibet mandato ſubintelligan
tur ea omnia, ſine quibus mandatum expediri nō
poſſet, etiam ſi de ipſis in mandato nihil expreſ-
sè contineatur cùm illa non dicantur eſſe extra
101 mandatum, † ſed ipſi mandato inhęrere, vt la-
tiùs, & luculentiùs docet ipſe Felinus vbi ſupra.

Limita & ſecundò allata in dicta ampliatione,
dicendo ipſa non habere locum in mandato qua-
102 lificato tam legis, quàm hominis † diſpoſitio-
nis, quando huiuſmodi mandatum diſtribuetur
in duo mandata, etſi non poterit impleri in facto,
ſeu ſubſtantia, debebit adimpleri in modo, ſeu
qualitate. Quapropter ſi duo mandantur etiam
data certa forma, licèt non poſſint ſimul adimple
ri, debet tamen fieri quod poteſt, & valebit actus.
Huic limitationi ſe ſubſcripſit Panormitanus in
c. fin. nu. 5. & 6. extra de offic. iudic. deleg.

Amplia & tertiò allata in dicta vnica cōcluſio-
ne docendo illa etiam verificari in his, quæ ſunt
concomitantia expreſſis. Nā ſicut non valet actus
103 † expreſsè contra formam mandati, ſeu diſpoſi-
tionis iuris, aut hominis, ita nec contra qualita-
tem formæ, ſiue cōcomitātiæ eorum, quæ ſunt de
ſubſtantia formæ. Hæc ampliatio probatur tripli-
ci medio. Primò enim per textum in c. ſi. extra de
reſtitut. ſpoliat. cuius præciſa verba retulimus ſu-
pra in probationē dictæ vnicæ concluſionis. Nam
ex ipſo habetur, quòd nedum debuerat fieri re-
ſtitutio ſimpliciter, verum etiam plena reſtitutio.
Probatur & ſecundò Doctorum ſententia. Nam
Bal. in c. 1. nu. 2. extra de ſent. & re iudic. dicit, ꝙ
ſicut non valet ſententia lata contra ſubſtantiam
formæ mandati, ita nec contra qualitatem formę,
ſiue concomitātias ipſius formæ, & quòd de hoc
eſt caſus ſingularis in d. c. fin. Idem docuit Panor.
in d. c. fin. nu. 4. verſ. ex quo infero. vbi infraſcriptis
verbis vſus fuit: partem teneo eſſe veram, per quā
alias obtinui in ciuitate Veronæ, vbi ſtatutū eſt,
quòd ſi reperiatur aliquis malè conuerſans cum
ſorore, poſſit ipſum impunè occidere, quòd vnus,
qui reperierat quendam in camera cubiculari cū
ſorore cum armis, & cōuocauit amicos armatos,
& occidit illum, licèt ſtatutum loquatur de fra-
104 tre, tamen debet etiam extendi ad amicos † con
gregatos, ſine quibus tutè non potuiſſet occidere
illum repertum cum ſorore. & ita per totam Cu-
riam Veronæ fuit iudicatum. idipſum docuerunt
& alij Doct. per me citati in tract. de aborſus pœ-
na. Idem docuit Marſil. in ſuo ſingul. 175. incip.
Conceſſo vno.

Amplia ſingulariter & quartò allata in dicta
105 cōcluſione vnica, etiā ſi tranſgreſſio formæ † in-
duceret faciliorem expeditionem commiſſionis
mandatario ipſi factæ, quoniam etiā & tunc actus
erit ipſo iure nullus, etſi veniant in commiſſione
ea, ſine quibus cauſa expediri non poſſent, vt pau
lò ante probatum fuit. Hæc ampliatio probatur
auctoritate infraſcriptorum Doctorum. Nam ipſi
ſe ſubſcripſit Glo. in c. ſolet. de ſent. excommunic.
in ſexto. in verſ. per Superiorem. & ibidem Domi-
nicus à Sancto Geminiano. Idem docuit ad ver-
bum Felinus in c. cùm dilecta. col. 10. verſic. am-
plia quartò. extra de reſcriptis.

Amplia ſingulariter & quintò dicta in conclu-
106 ſione vnica, dicendo illa habere locum, † etiam
ſi expreſsè renunciarent dictæ formæ partes con-
ſentiendo tranſgreſſioni formæ diſpoſitionis iu-
ris, vel hominis prohibentis aliquid, non ſeruata
aliqua præciſa forma tradita, quoniam actus ge-
ſtus contra illam eſſet ipſo iure nullus. Hæc am-
pliatio probatur auctoritate omniū legum vtriuſ-
que iuris afferendarum in probationē ſubſequen-
tis prioræ limitationis, ac Doctorum ibi citando-
rum, vltra hic recenſitos. vide ergo ibi. Nam Bar.
in l. de his. nu. 3. verſic. præterea iſta lex. ff. de tran-
ſact. his præciſis verbis vtens, videlicet: Præterea
iſta lex eſt prohibitiua: ſed iſtis legibus prohibi-
107 tiuis † non videtur poſſe renunciari, vt notatur
in Glo. vlt. in l. 1. & 2. C. ne fideiuſſ. do. dentur. Idē
docuit Bal. in Authent. generaliter. notab. 2. C. de
epiſcop. & cleric. & rurſus in d. l. 2. Idem docuit
Imol. in l. quicquid aſtringendæ. col. 1. per illum
textum. ff. de verbor. oblig. dicens, quòd ſi partes
ſint conſentientes, vt forma non ſeruata habeatur
pro expreſſa, talis conſenſus, ac conuentio nihil
operabitur: & ratio eſt, quoniam omnis ſolemni-
tas, ſeu ſubſtantialis forma eſt iuris publici, vt in
l. 2. ff. de teſtam. & in l. nemo poteſt. ff. de legat. 1.
& ideo non læditur pacto priuatorum, qui Imol.
ex dictis colligit poſt Angel. quòd ſtatuto Clem.
appellanti. de appellat. non poterunt renunciare
partes, quoniam non ſufficiet appellanti ab inter-
locuto-

Digitized by Google

locutoria dicere, quòd cauſæ grauaminis (quæ
per dictam Clem.præcipiunt exprimi) habeantur
108 † pro expreſſis, cùm partes non poſſunt vti clau-
ſula (pro expreſſis habentes) vt docet textus in c.
qui ad agendum.de procurat.in ſexto, & in l.ſed
& ſi quis.§.quæſitum, & ibi Ang. ff. ſi quis cau.li-
cèt ſecus in Principe. Idem docuit Signorel. de
Homodeis in ſuo conſil.21. incip. In proceſſu fa-
cto contra Petrolum. vbi voluit, quòd formæ da-
109 tæ à ſtatuto † non poſſit inquiſitus renunciare.
Idem docuit Iaſon in l. nemo poteſt. nu.61. ff.de
legat.1. his præciſis verbis, videlicet: Partes non
poſſunt renũciare ſolemnitatibus introductis de
iure publico, vt in hac l.& in l.ius publicum.ff.de
pactis.& in c.de cauſis.de offic.deleg.& in Clem.
ſæpe. de verb.ſignific. dicens, quòd partes facere
non poſſint, quòd actus valeat non ſeruata ſolem-
nitate ex defectu formæ, & compromiſſum ipſo
iure nullum ſit validum, licèt poſſint per pactum
facere, quòd licèt actus ſit nullus, tamen non poſ-
ſet opponi, nec allegari nullitas.

Limita ſingulariter allata in dicta quinta am-
pliatione, dicendo ipſa ſolùm habere locum, quã
110 forma † diſpoſitionis tam iuris communis, &
municipalis, quàm hominis introductæ in fauo-
rem quorundã pro vtilitate publica, & odio alio-
rum: non autem ſi concerneret ſolùm vtilitatem
priuatam. Nam tunc poſſent partes conſentiendo
tranſgreſſioni formæ dictæ diſpoſitionis conuali-
dare actum geſtum contra talem formam: ita vt
eſſent valida geſta contra dictam formam. Cum
regula ſit, quòd quiſque poſſit renunciare iuri
introducto in ſui fauorem, concurrentibus tamen
quatuor, vt eleganter docuit Iaſ.in l.pen. (nu.14.
verſic.hic clarius ſecundum Paul. de Caſtro. hic
in vlt.col C.de pactis.) Primum, quòd ſit ius poſi-
tiuum, & ſic non naturæ, vel ſanguinis. Secundum,
quòd ſit inductum mero fauore renunciantis. Ter
tium, quòd renunciatio non inducat aliquid contra
bonos mores, vel ad delinquendum. Hinc eſt, quòd
non valet pactum, quod facio vicino, ne poſſim
vendere fundum ſine eius voluntate: hoc eſt enim
contra bonos mores, ne poſſim liberè diſponere
de re mea, tex. eſt in l.pen.ff.de pact. quem ſingu-
lariter limita, vt per Ioan. in l.qui Romæ, §.Cohæ
redes.ff.de verb.oblig. Quartum requiritur, quòd
perſona, quæ renunciat, ſit talis, quæ liberè poſſit
renunciare: quia non ſit minor, vel mulier. iſtis
ergo quatuor concurrentibus vera eſt hæc limi-
tatio, probaturque triplici modo. Primò enim
per textum apertiſſimum in c.fin.§.is autem.ibi-
dem ſingul.Glo.in verſ.inquiſitionem.extra de of-
fic.deleg. vbi hæc præciſa verba habentur, videli-
111 cet: [Is autem cui iniungitur, † vt perſonaliter
negotium exequatur, poteſt (dummodo partes
conſentiãt) hoc alijs delegare. Præterquam ſi in-
quiſitioné fieri, vel Eccleſijs de Prælatis, vel alijs
miniſtris prouideri mandaremus: cùm in his om
nibus caſibus induſtriam, & fidem perſonæ, cui
talia committimus, eligere videamur.] hæc ibi.
Vbi dicta gloſ.dixit, quòd quando Papa conſide-
rat vtilitatem publicam, & vt potius prouideatur
Eccleſijs, quàm perſonis: tunc etiam de conſenſu
partium, is cui aliquid mandatur exequi perſo-
naliter, non poterit alteri demandare: ſed ſolùm
quando agitur de priuata vtilitate. Idem & aper
tiùs docuit text. in l.iuriſgentium.§.pen. ff.de pa-
ctis, vbi hæc ad verbum habentur, videlicet: [Si
paciſcar ne iudicati, vel incenſarum ædium aga-
tur, hoc pactum valet. Si paciſcar ne operis noui
nunciationem exequar, quidam putant non vale-
re pactionem, quaſi in ea re Prætoris imperium
verſetur. Labeo autem diſtinguit, vt ſi ex re fami-
liari operis noui nunciatio ſit facta, liceat paci-
ſci, ſi de re publica non liceat. Quæ diſtinctio ve-
ra eſt, & in cæteris igitur omnibus ad edictum
Prætoris pertinentibus, quæ non ad publicam læ-
ſionem, ſed ad rem familiarem reſpiciunt, paci-
ſci licet. Nam & de furto paciſci lex permittit.
Et generaliter quoties pactum à iure communi
remotum eſt, ſeruari hoc non oportet, nec lega-
tum, nec iuſiurãdum de hoc ad actũ ne quis agat,
ſeruandum. Marcellus libro 2. Digeſtorum ſcri-
bit. Etſi ſtipulatio ſit interpoſita de his, pro qui-
bus paciſci non licet, ſeruanda non eſt, ſed om-
nimodo reſcindenda.] hæc ibi. Idem probatur
per argum.in l.licet.in princip.ff.de procurat. vbi
hæc habentur, videlicet: [Licèt in popularibus
actionibus Procurator dari non poſſit. Tamen di
cendum eſt meritò eum, qui de via publica agit,
& priuato damno ex prohibitione afficitur, quaſi
priuatæ actionis dare poſſe Procuratorem.] hæc
ibi. Dixi probari per argumentum in dicta l. li-
cèt. quoniam euidentiſſimè ex ipſa elicitur, quòd
112 † diſpoſitio iuris prohibentis dare Procuratorẽ
in actionibus publicis, & non in priuatis, ac per
conſequẽs inualidantis actum contrarium, tamen
ratione actionis priuatæ (ſibi à iure conceſſæ) ſi-
mul iunctæ cum actione populari conſolidat a-
ctum, alias de iure inualidum. Idem clariùs pro-
batur per tex.in l.ius publicum.& in l.inter debi-
torem.ff.de pactis. Nam in d.l.ius publicum. in-
fraſcripta habentur, videlicet: [Ius publicum
113 † priuatorum pactis mutari non poteſt.] hæc in
d.l. inter debitorem. hęc habentur, videlicet: [In-
ter debitorem, & creditorem conuenerat, vt cre-
ditor onus tributi prædij pignorati non agnoſce-
ret, ſed eius ſoluendi neceſſitas ad debitorem ſpe
ctaret, talem conuentionem quantum ad fiſci ra-
tionem non eſſe ſeruandam reſpondi. Pactis ete-
nim priuatorum formã iuris fiſcalis conuelli non
placuit.] hæc ibi. Idem habetur in l.nemo poteſt.
ff.de legat.1. vbi hæc habentur, videlicet: [Nemo
poteſt in teſtamento ſuo cauere ne leges in ſuo te-
ſtamento locum habeant; quia nec tempore, aut
conditione finiri obligatio hæredis legatorum no
mine poteſt.] hæc ibi. Idem probatur per text. in
l.quod de bonis.§.1.ff.ad l.Falcid. vbi hæc haben-
tur, videlicet: [Frater cum hæredem ſororem ſcri
beret, alium ab ea, cui donatum volebat, ſtipula-
ri curauit, ne Falcidia vteretur, & vt certam pecu
niam, ſi contrafeciſſet, preſtaret. Priuatorum cau-
tione legibus non eſſe refragandum conſtitit, &
ideo ſororem iure publico retentionem habitu-
ram, & actionem ex ſtipulatu denegandam.] hæc
ibi. Idem habetur in l.2.§. cùm abſurdum. C. de
condit.inſertis. vbi hęc habẽtur, videlicet: [Cùm
abſurdum ſit ideo perpetui edicti negligi formã:
quia patris ſui voluntati non obtemperatur.] Ex
quibus omnibus iuribus, & ſimilibus citatis per
ſingularem Gloſ. in cap.ſi diligenti.extra de foro
compet. in verſ.pacto priuatorum.patuit, quòd ſi
aliquod eſſet per legem ſtatutum in fauorem pu-
blicum, ſeu quorundã pro publica vtilitate, & in
odiũ aliorũ, nemo poſſet tali iuri renunciare, con
114 ſentiendo tranſgreſſioni, † ac inobſeruantiæ di-
ctorum

ctorum Iurium, & vt apertiùs veritas præſentis li-
mitationis innoteſcat, ſubdemus nonnulla alia
exempla priùs de introductis à iure in fauorem
quorundam pro publica vtilitate, quibus quis nõ
poterit renunciare: introductum eſt in fauorem
Clericorum, pro publica vtilitate in odium Lai-
115 corum, vt Clericus non poſſit trahi † ad forum
Laicorum, vt in cap. nullus. extra de foro compet.
vbi hęc habentur, videlicet: [Nullus Iudicum, ne-
que Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum
vllum, aut minores Eccleſiæ, ſine permiſſu Ponti-
ficis per ſe diſtringere, aut cõdemnare præſumat.
Quod ſi fecerit, ab Eccleſia Dei, cui iniuriam ir-
rogare dignoſcitur, tandiu ſit ſequeſtratus, quo-
uſque reatum ſuum cognoſcens, emendet.] hæc
ibi. Et quòd nec ipſe Clericus poſſit renunciare ta
li iuri introducto, docuit Innocẽtius Tertius, ſcri
bens Piſano Archiepiſcopo. his præciſis verbis
vtens, videlicet: [Si diligenti, & infra; Aſſeruiſti
te vſque ad hæc tempora tenuiſſe, quòd licitum ſit
Clerico renunciare ſaltem in temporalibus cauſis
iuri ſuo, & ſibi laicum Iudicem conſtituere: præ-
ſertim vbi aduerſarij voluntas accedit, ac etiam
iuramentum ſuper hoc interpoſitum, reſpondiſti:
Immemor conſtitutionis, qua cauetur, pacto pri-
uatorum iuri publico minimè derogari. Cùm igi-
tur hoc ius in Mileuitanenſi, & Carthagineñſi Con
cilijs ſit ſpecialiter promulgatum, ne Clerici Cle
ricos relicto ſuo Põtifice, ad iudicia publica per-
trahant, alioquin cauſam perdant, & à cõmunio-
ne habeãtur extranei, & tam Epiſcopi, quàm Dia
cones, ſeu quilibet Clerici in criminali, ſeu ciuili
116 negotio, ſi derelicto Eccleſiaſtico iudicio, † pu-
blicis iudicijs ſe purgare voluerint, etiam ſi pro
eis ſit lata ſententia, locum ſuum amittant, & hoc
in criminali actione: in ciuili verò perdant quod
euicerint, ſi locum ſuum maluerint obtinere. Ma-
nifeſtè patet, quòd non ſolum inuiti, ſed etiam vo
luntarij paciſci non poſſunt, vt ſecularia iudicia
ſubeant: cùm non ſit beneficium hoc perſonale,
cui renunciari valeat, ſed potiùs toti Collegio Ec
cleſiaſtico publicè ſit indultum, cui priuatorum
pactio derogare non poteſt. Nec iuramentum li-
citè ſeruari potuit, quod contra Canonica ſtatu-
ta illicitis pactionibus informatur.] hæc ibi. Et ꝙ
Laici ſint infeſti Clericis, docet text. in c. laicos.
& c. laici. 2. q. 7. & rurſus introductũ ſimiliter eſt
à iure in fauorem Clericorum, pro publica vtili-
tate, vt percutiens Clericum ſit excõmunicatus,
vt in c. ſi quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. & idem
de mandante talem percuſſionem, vt in c. mulie-
res. §. illi verò. extra de ſententia excommunica-
tionis, & quòd huic priuilegio Clerici non poſ-
ſint renunciare, vt ipſos percutientes non ſint ex-
communicati, docuit ſingul. text. in c. contingit.
el primo. extra de ſent. excommunic. vbi Innocen
tius Tertius his præciſis verbis vſus fuit, videli-
cet: [Contingit interdum, quòd Clerici ſi quem
offendant, & ſatisfacere velint offenſo, ſecundum
morem patriæ, quem inter ſe laici obſeruant, cor-
pora ſua ſpontè ſupponunt triginta, ſeu pluribus,
aut paucioribus percuſſionibus fuſtium, & infra.
Nos autem fraternitati tuæ ſuper hoc reſponde-
mus, ꝙ huiuſmodi manus iniectio, etſi non violen
ta, tamen iniurioſa videtur: Cùm ille Canon non
tam in fauorem Clerici ordinati, quàm in fauo-
rem Ordinis clericalis fuerit promulgatus: ideo
& volumus, & mandamus, vt id de cætero prohi-
117 beas attentari. Si quis autẽ Clericus † poſt pro-
hibitionẽ huiuſmodi ſpontè ſe ſubiecerit, excom-
municetur. Prouiſo, vt Clericus iniuriam paſſo
ſine iniuria clericali ſatisfaciat competẽter, qua-
tenus inter eos pax valeat rationabiliter refor-
mari.] hæc ibi. Poſſumus inſuper hoc animaduer
tere ex priuilegio mulieris, quæ etſi poſſit renun-
ciare Velleiano, quia in ipſius fauorem introdu-
ctum fuit, vt in l. vltim. §. vlt. ff. ad Senatuſconſult.
Velleia. vbi hæc habentur, videlicet: [Si mulier,
pro eo, pro quo interceſſit iudicium parata ſit ac-
cipere, vt non in veterem debitorem actio detur,
118 quoniam exceptionem † Senatuſconſult. oppo
nere poteſt, cauere debebit exceptione ſe nõ vſu-
ram, & ſic ad Iudicem ire.] hæc ibi. Vbi Gloſ. in
verſ. non vſuram. dixit, quod poſſit renũciari huic
Senatuſconſulto, vt hic, & in l. fin. C. quando mul.
tut offic. fun. poſſ. & in Authentic. vt mat. debit. §.
quia verò. ſi eſt certiorata de beneficio huiuſmo-
di ſibi de iure competenti, aliàs non. Non autem
poterit quis renunciare Senatuſconſulto Macedo
niano: & ratio eſt, quia illud in fauorem quorun-
dam introductum eſt, & in odium creditorum, vt
docuit textus in l. ſed & ſi pater. §. fin. ff. ad Sena-
tuſconſult. Macedon. vbi hæc habentur, videlicet:
[Non ſolùm filiofamilias, & patri eius ſuccurri-
tur, verum fideiuſſori quoque & mandatori eius,
quia quod ipſi mandati habet regreſſum, niſi for-
tè animi donandi interceſſerint: tunc enim cùm
nullum regreſſum habeant, Senatuſconſultus locũ
non habebit, ſed etſi non donandi animo, patris
tamen voluntate interceſſerunt, totus contractus
à patre videbitur comprobatus, & tamen hi, qui
pro filiofamilias ſine voluntate patris eius inter-
ceſſerunt, ſoluendo non repetent: hoc enim & Di-
uus Adrianus conſtituit, & poteſt dici non repe-
tituros. Atquin perpetua exceptione tuti ſunt,
ſed & ipſe filiusfamilias, & tamen non repetit,
quia hi demum ſolutum non repetunt, qui ob pœ
nam creditorum actione liberantur, nõ quoniam
exonerare eos voluit Lex, quanquam autem ſol-
uendo non repetunt.] hæc ibi. Probatur & ſecun-
dò Doctorum auctoritate: nam infraſcripti Cano
niſtæ ſe libentiſſimè ſubſcripſerint præſenti noſtræ
limitationi. Gloſ. enim in d. §. is autem. in verſ. vt
perſonaliter. in fine. his præciſis verbis vtens, vi-
delicet: In caſibus enim ſequentibus non poteſt
Iudex committere vices ſuas, etiam conſentien-
tibus illis, quorum negocium committitur in cau
ſa inquiſitionis: & cùm debent ordinare Eccle-
ſiã de Prælato, vel de alijs inferioribus miniſtris;
quia in his Papa eligit induſtriam illorũ, & quia
in iſtis maius periculum vertitur, quia non vult Pa
pa ea per Laicos fieri, quia circa maiora cautiùs
eſt agendum. Et eadem Glo. in verſic. inquiſitio-
nem. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Hoc in-
telligunt quidam: cùm Papa committit inquiſi-
tionem, vel prouiſionem de Prælatis, aut alijs mi-
niſtris ex officio ſuo, vbi non ſunt partes, tunc non
poteſt delegatus committere vices ſuas, ſi man-
datur, vt perſonaliter interſit: ſecus vbi ſunt par-
tes, quia partes poſſunt renunciare iuri ſuo. Ego
credo, quòd ſiue iſta fiant per partes, ſiue ex offi-
cio, quòd non poſſint alij delegare ille, cui hoc
mandatur, vt perſonaliter interſit, quia Papa con-
ſiderat in his caſibus publicam vtilitatem, ne cri-
mina remaneant impunita, & vt potiùs prouidea
tur Eccleſijs, quàm perſonis. Idem docuit Gloſ.
in c.

Digitized by Google

in c. ſtatutum. in verſ.committantur. de reſcript.
in ſexto. dicens, ꝙ tacitè & expreſsè partes poſ-
ſunt renunciare iuri introducto in ipſarum fauo-
rem, non autem iuri introducto in fauorem Apo-
ſtolicæ Sedis. & ſic in publicam vtilitatem. Idem
apertiùs docuit ſingularis gloſ. 1. in d.c.ſi diligen
ti, quæ poſt multa exempla per me ſupra inſinua-
ta. in verſ.ſuper hac contrarietate dicas. his præ-
ciſis verbis vtitur, videlicet: Dicas, quòd illi iuri,
quod eſt tãtum introductum in fauorem aliquo-
119 rum, bene poteſt quis renũciare, † ſed ſi aliquod
ius introductum eſt in fauorem quorundam, pro
publica vtilitate ipſorum, & odio aliorum, nullus
poteſt tali iuri renunciare, tale eſt hoc, de quo hic
agitur, quod introductum eſt, nõ tam in fauorem
Clericorum, quàm in odium Laicorum: ipſi enim
Clericis oppido ſunt infeſti, vt in c. laici. 2. q. 7.
Idem docuit Innocentius in d.§. fin. in princ. qui
his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Vbi inter
partes agitur, poteſt delegatus delegare, ſed vbi
inter partes non agitur, ſed Papa ex officio ſuo ſi-
ne partibus inquiſitionem, vel prouiſionem com-
mittit, vel quicquid aliud, tunc ſi mandat Papa,
quòd perſonaliter interſit, delegare non poteſt.
Ratio diuerſitatis eſt: quia in primo caſu partes
poſſunt renũciare his, quæ pro ſe introducta ſunt:
non autem eis, quæ pro publica vtilitate, vel ex
officio ſuo, vt in l. iuriſgentium. §. pen. ff. de pact.
& in c.ſi diligenti. extra de foro compet. Hæc In-
nocentius vbi ſuprà, qui idipſum breuius docens
in c.prudentiam. col. 3. in fine. verſic. nec eſt con-
tra c. cùm dilecta. de reſcript. extra de officio de-
legat. dixit, quòd ordo de ſubſtantia mandatus in
fauorem Eccleſiæ, & non in fauorem partium ſtu-
dioſè erit ſeruandus, & remitti non poterit. Idem
Innocentius adhuc apertiùs idipſum docuit in d.
c.ſi diligenti. his præciſis verbis, videlicet: Iuri
priuato, quod tantum in alicuius fauorem intro-
ductum eſt, renunciari poteſt: ſecus eſt in iure pu
blico, quod eſt introductum in fauorem Ordinis,
& odium, quale eſt hic, quod in fauorem Clerico-
rum, & odium Laicorum eſt introductum: ſunt
enim Laici Clericis oppido infeſti, vt in c. laicos.
2. q. 7. Vel poteſt dici, ꝙ iuri publico auctoritate,
& vtilitate non poterit renunciari: Iuri publico
autem tãtum auctoritate poterit renunciari, vt in
l. paciſci. ff. de pactis. hæc Innocentius vbi ſupra,
qui in d.c. contingit. el ſecondo. in princip. dicit,
quòd Clericus verberatus non poterit remittere
iniuriam Eccleſiæ illatam ex verberibus ſibi illa-
120 tis. † Idem docuit Panormitanus in d.c. pruden
tiam. nu. 19. verſic. nec obſtat, ſecundum eum. his
præciſis verbis vtens, videlicet: Duplex eſt forma
reſcripti, quędam concernit vtilitatem priuatam,
quædam publicam, & huic partes renunciare nõ
poſſunt: & ita intellige cap. cùm dilecta. extra de
reſcript. quandoque forma concernit vtilitatem
priuatam ipſarum partium, & tunc partes poſſunt
expreſsè, & tacitè huic formæ renunciare: ita in-
telligit Innocentius iſtum textum: & iſtud dictũ
ſic intellectum eſt in ſe veriſſimum, & notandum.
& probatur in c.fin. eod. tit. Idem Panormitanus
hoc ipſum repetijt in c. ſuper quæſtionum. §. ve-
rum. nu. 4. verſ. non tamen. extra de offic. delegat.
his præciſis verbis vtens, videlicet: Non tamen
placet mihi illa differentia, an contra formã, vel
vltra ſit proceſſum: quia vbi datur certa forma,
paria ſunt procedere contra formã, vel præter, ſeu
vltra, vt in d. c. prudentiam. Et iden ſolùm eſſet
ſienda differentia, vtrum forma concernat vtilita-
tem publicam, vel priuatam partium: Nam pri-
mo caſu non poteſt remitti per conſenſum par-
tium. ſecundo ſic, vt in c.fin. infra eod. tit. & not.
dixit Innocentius in d. cap. prudentiam. Et ideo
tunc neceſſaria eſt appellatio, ne partes tacendo
videantur renunciare formæ datæ per Iudicem in
eorum fauorem, & notabis hoc ſemper, & habet
locum etiam in nudo miniſterio, vt ille ſecundum
vnum intellectum. hæc Panormitanus vbi ſupra.
qui idipſum repetens in d.c. fin. §. is autem. nu. 2.
verſic. nota ſecundò. his præciſis verbis vſus fuit,
videlicet: Nota ſecundò, & tene ſemper menti,
121 quòd à forma reſcripti † fundata ſuper vtilitate
partium poteſt Iudex communi cõſenſu partium
recedere, quod tenet Innocentius hic, & in d. c.
prudentiam. & plus dico, quòd ſufficit hoc caſu
tacitus conſenſus partium: ad hoc adduco Gloſ.
not. in c. cùm olim. el primo. extra de offic. deleg.
limita c. cùm dilecta. extra de reſcript. & c. vene-
rabili. de offic. deleg. vbi dicit, quòd proceſſus fa-
ctus contra formã reſcripti eſt nullus. Illud enim
procedit, quando forma reſcripta eſſet formata
ſuper vtilitate publica, quæ non eſſet remiſſibilis
per partes, vel quando partes contradicunt: ſecus
vbi conſentirent, quia partes poſſent renunciare
iuri tali introducto in fauorem earum, vt in c. ad
Apoſtolicam. extra de regul. hæc Panormitanus,
qui idipſum docuit in d. cap. cùm olim. el primo.
nu. 9. verſic. nota Gloſ. infraſcriptis vtens verbis,
videlicet: Nota Gloſ. quòd a forma reſcripti po-
teſt recedi etiam per tacitum conſenſum partiũ,
quod intelligitur ſi forma concernat fauorẽ par-
tium, vt docuit Innocentius in d. c. prudentiam.
facit c.fin. infra eod. ſecus dic, ſi concernat fauorẽ
publicum, ſic intelligo dictum c. cùm dilecta. &
dictum cap. venerabili. hæc Panormitanus vbi ſu-
pra, qui idipſum docuit in c. tuis quæſtionibus.
nu. 2. notab. 3. extra de teſtibus. his præciſis ver-
122 bis vtens, videlicet: Quòd quamuis † iuramen-
tum in teſtimonio reddendo ſit de ſolẽnitate for-
mali, & ſubſtantiali, tamen concernit fauorẽ pri-
uatum principaliter, ideo poterit à partibus prin
cipaliter remitti: ſecus ſi concerneret principa-
liter fauorem publicum, & hæc poteſtas, vt partes
poſſint remittere hanc ſolemnitatem, iudicialem
ortum habuit ex eo, quia quilibet poteſt renun-
ciare iuri in fauorem ſuum introducto, vt in c. ad
Apoſtolicam. extra de regul. nam hoc eſt princi-
paliter introductum in fauorem partium, cùm &
partes poſſent quoque inter ſe conuenire, vt ſtare-
tur verbo alterius duntaxat, vt notauit Gloſ. in l.
fina. ff. de fideicommiſſis. hæc Panormitanus vbi
ſupra. qui idipſum repetens in d. cap. ſi diligenti.
nu. 4. verſ. nota, quòd iuri. his præciſis verbis vſus
fuit, videlicet: Nota, quòd iuri principaliter in-
troducto in fauorem publicum, non poteſt priua-
ta perſona renunciare, licèt conſequenter concer
nat vtilitatẽ, & honorem priuatum, nec talis re-
nunciatio iuuatur iuramento. Nam renunciatio
cauſatur ad abdicandum ius, quod eſt in ipſo re-
nunciante, & non penes alium. arg. in l. id quod
noſtrum. ff. de re iudic. & in c. ab eo. de elect. lib. 6.
ſecus quando commodum concernit ſingulos ſin-
gulariter, vt in c. dilecti. ext. de foro comp. Nam
123 iuramentum præſtitũ † contra legem æditam in
fauorem publicum non obligat iurantẽm: & hoc

ideo

ideo quia iuramentum non obligat ad illicita, vt
in c.quantò.extra de iureiuran. Cùm veniens con
tra legem peccet, licèt ſi iuramentum primariò
cócernerit commodum priuatum, & ſecundariò
publicum, & obliget iurantem ad ſui obſeruan-
tiam, vt in c.cùm cótingat.de iureiuran. & in l.1.
ff.ſoluto matrim. hæc Panormitanus vbi ſupra. qui
in eod.c.ſi diligenti. nu.6. verſ. venio ad gloſ. pri-
mam, poſtquàm ferè ad verbum, & elegátiori mo
do recenſuiſſet verba ipſius Gloſ. ſequens ſenten-
tiam Bart. in infraſcriptis locis, his præciſis ver-
bis vſus fuit, videlicet: Et ſeqnendo magis Bart.
qui videtur loqui clariùs reliquis. Dic, quòd aut
124 ius, † cui voluerit renunciare, aut eſt ius natu-
rale, aut poſitiuum: Primo caſu non poterit renun
ciare, vt in l.iura ſanguinis.ff.de regul.iuris.& in l.
ius agnationis.ff.de pactis.& hoc quia iura natu-
ralia ſunt immutabilia, diſt.5. in princ. Idem dic
de iure Diuino, de quo tamen dic, & proſequere,
prout legitur & not.in c.in his.diſt.11.& in c.fin.
extra de conſuet. Poterit tamen quis renunciare
iuri quæſito per ius gentium, quod largo modo
dicitur ius naturale, quaſi naturali ratione indu-
ctum. Nam poteſt quis renunciare rei ſuæ domi-
nio, vt docet textus in l. ſi quis. §. differentia. ff.
de acquir.poſſ. & in c.ſuper hoc. extra de renunc.
cum ibi nót. ſic hæreditati paternæ. C. de repud.
hæred. per totum, quæ debetur filijs ex quodam
naturæ inſtinctu, vt not. in regul. indultum. de reg.
iur. in ſexto. Quod limita in c.2. de pactis. lib.6.
& in l.fin.C.eodem titu. Secundo caſu principali,
quando eſt ius poſitiuum, & tunc ſic diſtinguen-
dum erit: aut eſt ius, quod ſtatuit certam formá
in actibus hominum introducendá: aut alio mo-
do diſponit. Primo caſu pone exemplum: Lex di
ſponit, quòd teſtamentum fiat cum certo nume-
ro teſtium: vel quòd pactum & ſtipulationes cer-
to modo fiant. & huic iuri non poterit renuncia-
ri, vt in l.nemo poteſt.ff.de legat.1. & in l.contra
iuris.de pact. facit cap.cùm eſſes.& quod ibi not.
extra de teſtam. & in c. quia propter.de elect. Se-
cundo caſu, quando non concernit ſolemnitaté,
ſed alio modo diſponit, & tunc ſubdiſtinguédum
erit tali pacto. Aut eſt ius publicum, ideſt concer-
nens vtilitatem publicam, & ei non poterit quis
renunciare, vt in l.ius publicum. ff. de pact. & hic
in textu, ſcilicet c.diligéti.de foro compet. Nam
125 vt Clerici ſint attenti † omnes ad Diuina, & vt
liberiores poſſint pro peccatis populorum inter-
cedere, non debent vocari coram Iudice ſecula-
ri. Aut eſt ius priuatum, ideſt concernens vtili-
tatem priuatam, & tunc aut primò illud ius con-
tinet vtilitatem priuatam renunciantis, & pu-
blicam ſimul: aut ſecundò continet vtilitatem re-
nunciantis, & cuiuſdam alterius priuati tertij.
Aut tertiò continet vtilitatem renunciantis tan-
tum. Primo caſu, ſi vtilitas priuata poterit ſepara-
ri à publica, tunc valebit renunciatio quantum ad
priuatam vtilitatem, non autem quantum ad pu-
blicam, vt not. in l.iuris gentium. §. ſi paciſcar. ff.
de pactis. optimè facit textus cum ibi not. in cap.
cùm veniſſent. extra de inſtitu. Si verò non pote-
rit ſeparari vtilitas priuata a publica, tunc renun-
ciatio non valebit, vt in l.de die. ff. de pact. dot.
iuncta l.1.ff.ſoluto matrim. & quod not. in c.cùm
veniſſent. & in c.ſicut. de iureiuran. Secundo ca-
ſu, quando continet vtilitatem renunciátis, & ter-
tij priuati, & tunc idem vt in præcedenti mem-
bro: quia ſi quidem valeat ſeparari, nó valet quan
tum ad præiudicium tertij, ſed ſolùm quo ad præ-
iudicium renunciantis, vt c. res inter alios acta,
per totum.& in l.1. C.de cond.re.ali. & in cap.ad
Apoſtolicam.extra de regul. ſed ſi non poterit ſe-
parari, non valet renunciatio, vt in l.1.2.3. & 4.
ff.de libe.cau. facit quod not. in c.2.de iureiuran.
& in c.cùm veniſſent.de inſtitu. Tertio caſu prin-
cipali, quando ſcilicet ius priuatum continet ſo-
lùm vtilitatem priuatá, tunc tali diſtinctione erit
vtendú. Aut enim hoc ius priuatum eſt introdu-
ctum principaliter in fauoré renunciantis: aut eſt
introductú in odiú alterius, & ſecundariò redun-
dat in fauorem renunciantis. Primo caſu ſi qui-
dem ille fauor eſt inductus propter renunciantis
imbecillitatem, & tunc renunciatio non valet, vt
not. in l.Iudex circumuento. ff.de minor. facit l.ſi
mulier. C.ad Senatuſconſult. Velleianum, & in l.
doli. §. diuerſum. ff.de noua. Si verò eſt inductum
aliter, quàm propter eius imbecillitatem, tunc ſi
quidem talis renunciatio eſſet contra bonos mo-
res, vel induceret aliquem ad delinquendum: &
non valeret, vt in l.alia.§.eleganter. ff.ſolut.matr.
& in l.conuenire. ff.de pact.dotal. Sed ſi non eſſet
contra bonos mores, vel non induceret quem ad
delinquendum, & tunc renunciatio valeret, vt in
c.ad Apoſtolicam.extra de regul.& in l.ſi quis in
conſcribendo.C. de pactis. Secundo caſu, ſcilicet
(quando ius priuatum introductum eſt principa-
liter in odium alterius, & ſecundariò redundat
in fauorem renunciantis) tunc ſubdiſtinguendum
erit tali pacto. Aut renunciatio talis iuris eſſet
cauſa, quare illud odium ceſſaret, aut non? Si pri-
mò, & tunc dicendum erit, quòd talis renunciatio
valeret, vt in l.fin.C.ad Macedo. ſi ſecundò, tunc
talis renunciatio non valeret, vt in l.tametſi. ff.
ad Maced. Hæc omnia memoriæ commendanda
ſunt Panormitani vbi ſupra, qui poſt illa ſubintu-
lit nónullas quæſtiones (iam deciſas breuiter per
dictam diſtinctionem) quas latiùs examinat. vi-
de ibi per te. qui Panormitanus idem latiùs repe-
tijt in c.cùm contingat. per totum. extra de iure-
iurando. Præſenti quoque limitationi ſe ſubſcri-
pſit Dominicus à Sancto Geminiano in c. ſtatu-
tum.col.5. verſicu. in fine. Gloſ. idem Archídiac.
de reſcriptis, in ſexto. dicens, quòd vbi ſtatutum
126 † annullat ipſo iure proceſſum, licèt pars proſe-
quatur non opponendo, per hoc non efficitur va-
lidus proceſſus, quod videtur velle gloſ. procede-
re, quando cauſa ſtatuti non concernit fauorem
partium, ſed ſtatuentis, quod bene nota. hæc ille.
Idem latiſſimè docuit quoque Specul. in lib.2.tit.
de renunc.& concluſ.nu.9.verſ.cui autem iuri re-
nunciari poſſit. recenſendo ferè omnia enarrata
à Panor. in d.cap.ſi diligenti. & per me hic pauló
ante relata, quæ hic non referam, cùm erunt illa
afferenda in probationem infraſcriptarum ſubſe-
quentium limitationum præſentis limitationis.
vide ergo ibi. Idem docuit Felinus in c.cùm dile-
cta.col.11. verſic.limita hæc. niſi forma reſcripti,
qui ampliſſimè hoc ipſum probauit. Idem docuit
idem Felin. in d.c.fin. §. is autem.col.2.verſ.vtrum
partes poſſent renunciare formæ. Idem Felinus
eadem, ſed ampliſſimo methodo repetijt in d.c.ſi
diligenti. per totum. & quidem cómunis eſt opi-
nio omnium Canoniſtarum in præcitatis iuribus.
amplectitur quoque præſentem noſtram limita-
tionem. Quam fuiſſe quoque amplexatas Iuriſtas
patet

Digitized by Google

patet per ſe, quoniam ex Legiſtis idipſum docue-
runt infraſcripri Doctores. Nam Gloſa in dicta l.
iuriſgentium.§.penultimo, in verſic.non liceat.di
cens, quòd ſi agatur de commodo partim publi-
co, partim priuato, pro priuaro tenet remiſſio:
non autem pro publico. Idem docuit Gloſ.in di-
cta l. ius publicum. dicens, quòd ius publicum
127 † diuidatur in ius publicum, quod ſit auctorita-
te, & vtilitate, vt ſunt iura illa, quæ tractant de iu
re fiſci, vel quod in cõmuni ſeruatur, ideſt publi-
ca vtilitate, & in ius publicum auctoritate, quam-
uis vtilitate ſit priuatum, vt Inſtitu.de excuſa.tut.
128 §. de quo loquitur hic, & renunciare † quis po-
terit iuri publico auctoritate, ſed priuato vtilita-
te, etſi propter ſpeciales caſus reperiatur iure cau
tum, quòd non poſſit ei renunciari. Idem docuit
Bartol.in l.ſi quis.C.de pactis.qui à num.3. vſque
in finem legis elegantiſſimè noſtram approbans
limitationem vtitur eadem diſtinctione, & ferè
iiſdem verbis, quibus vti Panormitanum in dicto
cap. ſi diligenti. ſupra retulimus, recenſendo ip-
ſamet Panormitani verba, quæ infra referam, re-
cenſendo ſententiam Baldi. Idem rurſus ipſemet
breuiùs procedendo docuit Bartol.in l. ius publi-
cum.ff.de pactis.his præciſis verbis, videlicet: Bre
uiter pro vniuerſali doctrina huius materiæ di-
cas, quòd quoddam eſt ius publicum naturale, nõ
129 poſitiuum, & illud non poteſt tolli pacto, † vt in
l.ius agnationis.ff.de pactis. Quoddam eſt ius pu
blicum poſitiuum, & illud quandoque diſponit
circa formam dandam alicui actui, vt puta in te-
ſtamentis, contractibus, vel iudicijs, & illud pa-
cto contrahentium non poteſt mutari, vt in l. ne-
mo poteſt. ff.de legatis primo, & in l. prima. §. ſi
quis ita. ff. de verborum obligatione. & in l. pro-
laram. C.de ſententia, & interlocutoria omnium
Iudicum. & in l. comparitiones. ibi [Non ali-
ter.] C.de fide inſtrument. quandoque ius diſpo-
nit circa effectum alicuius actus. (Adde tu, vt in
caſu præſentis limitationis) & tunc aut ille effe-
ctus reſpicit principaliter, & directo vtilitatem
publicam, & non poteſt mutari pacto priuato-
rum, vt in l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & in l. ſi
vnus.§.ne experiar.& in l.ius publicũ.ff.de pactis.
Quandoque reſpicit vtilitatem priuatam. & tunc
aduertendum eſt ad cauſam, quare lex ſic diſpo-
nit. Aut enim cauſa ſimpliciter continet fauorem
eius, qui huic iuri renunciat, & hoc ius vult mu-
tare, & poteſt: quia quilibet poteſt renunciare fa-
uori ſuo, vt in l. pactum. ff. de pact.& in l.pen.C.
de pact.& hoc eſt verũ reſpectu ipſius iuris, quod
eſt mirabile per pactum: ſi tñ perſona ſit talis, cui
paciſci liceat, vt in beneficio reſtitutionis in inte-
grum, quod poteſt tolli per pactum factum à ma-
iore, vt C.ſi ma.fac.ra.ha.per totum.non ſi fieret à
minore, vt in l.ſi Iudex circumuento.ff.de minor.
& ibi not. & in l.ſi intra. C.de in integrum reſtit.
Si verò cauſa illius ſtatuti facti per legem, non eſt
priuata vtilitas paciſcentium: ſed ſubeſt alia cau-
ſa, tunc per pactum tolli non poteſt: ita loquun-
tur omnes caſus not.in l.penult. C.de pactis. & in
dicta l.pactum. & tale traditur exemplum. Quan-
doque aliquid ſtatuitur: quia ſi ſecus fieret, eſſet
contra bonos mores, tunc pactum in contrarium
non valet, vt in l.alia.§.eleganter. ff.ſoluto matri-
monio. & in l. ſi vnus. §. pacta, quæ turpem. ff.de
pactis. ſic poteſt loqui titul.C.ne fideiuſſ.do.den.
Eſt enim ibi ratio, ne cauſa perfidiæ naſcatur in
matrimonio, & omnes leges, quæ prohibent pa-
ctum, ex quo daretur materia delinquendi. Quan
doque pactum prohibetur odio alterius, vt in pa-
cto legis commiſſoriæ in pignore, & in mutuo fa
cto filiofamilias: & tunc per pactum non poteſt
mutari, vt in l.tametſi.ff.ad Senatuſconſultum Ma
cedonianum.& in l.finali.C.de pact.pign. (Adde
tu, & clariùs in cap. ſignificante. extra de pigno-
ribus.) Quandoque pactum prohibetur, ſeu per
legem aliquid ſtatuitur ex cauſa publicæ vtilita-
tis, licèt principaliter reſpiciat vtilitatem priua-
tam: tunc etiam hoc pacto mutari non poteſt, vt
in l.de die.ff.de pactis dotalibus. & in l.ſecunda,
& l.quemadmodum. C.de agricol.& cenſit. libro
vndecimo. Et ad iſta reducuntur omnes caſus,
qui not. in l.pactum. & in l.inter hæredem. ff. de
pactis. Et ideo multum diligenter aduertas, ſi in
130 ſtatuto apponitur cauſa, quæ reſpiciat † publi-
cam vtilitatem: tunc enim non poteſt paciſci;
etiam cum iuramento, vt in l.iuriſgentium. §.ge-
neraliter. & not. in dicta l. ſecunda. Hæc omnia
Bartol. vbi ſupra. Ex quibus peroptimè fuit pro-
bata quoque præſens limitatio. Idem ipſemet Bar
tolus breuiter repetijt, in dicta l.iuriſgentium.§.
penult. dicens. Nota ſingulariter, quòd quando
131 pactum, † vel contractus aliquis eſt prohibitus
propter vtilitatem publicam, tunc non firmatur
iuramento. (Adde tu, quòd idem docuit Alex. in
l.iuriſgentium.§.pen.ff.de pact.nu.2.Bald.in cap.
cùm contingat.nu.11.& 14. & ſequent.de iureiu-
ran. & Alex.in l.nemo. de legatis primo. Iaſon in
l.iuriſgent.§.pen.ff.de pact.Panorm.in dicto cap.
cum cõtingat.& in quæſtione ſecunda. per totum.
vbi perfectè tradit, quando iuramentum factum
contra ius publicum, aut priuatum ſit obligato-
rium. Sed ſi partim pertineat ad ius publicum, &
partim ad ius priuatum: tunc contractus reſpe-
ctu iuris priuati valebit, non autem reſpectu iu-
ris publici. Hæc Bartolus vbi ſupra, qui idipſum
perelegantiſſimè docuit in l. ſi quis pro eo. ff. de
fideiuſſ.& mandat.per totum.& ſpecialius nume-
ro 9. vbi probat (etiam inter alia) quòd etſi iura-
mentum conſolidet contractum prohibitum pro-
pter vtilitates ſubditorum, non tamen firmabit
contractum prohibitum ratione publicæ vtilita-
tis etiam ſecundariò conſideratæ, vt ſupra, quan-
do legis prohibitio dirigeretur ad perſonam, vt
puta, ſi diceret, quòd mulier non alienet, vel quòd
aliquis non emat. Nam tunc talis contractus non
132 poſſet iuramento confirmari, † cùm faciens con
tra præceptum legis habentis auctoritatem, pec-
cet mortaliter. In hoc vide Panormit.in cap cùm
contingat. de iureiuran. Vnde iuramentum eſſet
de peccando mortaliter, & ſic non obligatorium:
ſed ſi ſermo legis non dirigeretur ad perſonam,
ſed ſimpliciter & ſolùm prohiberet aliquem con-
tractum, vel alienationem: tunc talis contractus
firmatus iuramento valeret, vt in cap. cùm contin
gat.extra de iureiuran.vbi Panormit.peroptimè.
& in c.licèt.de iureiuran.in ſexto. & Bart. vbi ſu-
pra.nu.8.verſ.tertiò dixi. Idem tacitè docuit rur
ſus Bar.in d.l.nemo.nu.22.verſ.quæro ſtatutũ.di-
cens, ꝙ renunciari a partib.non poſſit ſtatuto de-
133 cernenti, ꝙ debitori præſcribatur † decem an-
nis: quia cùm præſcriptio currat negligentia non
petentis, vt in l.fin.in fine.C.de edict.Diui Adria.
toll.& per Dyn.in c.poſſeſſor.de reg.iur. in ſexto.
inde ſequitur, ꝙ debitor non poterit renunciare

juri introducto in odium creditoris, vt dicimus
in Macedoniano, vt in l. tametſi. ff. ad Macedon.
eo magis, quia præſcriptio eſt introducta pro bo-
no publico.

Idem docuit Bald. in dicta l. ius publicum, his
præciſis verbis vtens, videlicet: Aut eſt ius natu-
rale introductum ex inſtinctu naturæ, & non po-
teſt renunciari ei, vt in l. ius agnationis. ff. de pact.
Aut eſt ius poſitiuum introductum per humanam
diſpoſitionem; & tunc, aut continet certam for-
mam in actibus hominum, & non poteſt denega-
134 ri, † vt in l. Codicillis, in fine. ff. de legat. 2. Vnde
quando quid continet ſolemnitatem, non poteſt
ei renunciari: quia ſolemnitas eſt publici iuris
non priuati: Aut non continet certam formam
in actibus hominum, ſed diſponit circa agen-
dum, vel excipiendum: & tunc aut eſt introdu-
ctum mero odio, & non poteſt renunciari, vt in
l. tametſi. ad Senatuſconſultum Macedonianum.
Aut mero fauore, & tunc poteſt renunciari, vt in
l. ſi quis in conſcribendo. C. de pactis, niſi ſit fa-
uor publicus, vt in capitulo ſi diligenti. extra de
foro competenti. Aut non eſt introductum ratio-
ne fauoris, vel odij: ſed ratione iuris obſeruan-
tiæ, & tunc bene valet pactum, tamen mutat na-
turam contractus, non ipſo iure, ſed ope excep-
tionis, vt in l. obligationum ferè, §. plane. ff. de
action. & obligation. & not. in l. nemo poteſt. ff.
de legatis primo. Quando verò quis diſponit de
inhabilitate perſonæ obuiãdo à principio, & huic
diſpoſitioni non poteſt renunciari, vt in l. cum
lex. ff. de fideiuſſoribus. Idem repetijt idem Bal-
dus in dicta l. ſi quis in conſcribendo, columna
ſecunda, numero quarto, verſic. tu verò dic. C. de
pactis. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Tu
dic, ſecundum Bartolum, quando quis vult ſuo
juri renunciare: Aut eſt naturale ius, aut poſiti-
uum. Primo caſu non poteſt: quia impeditur
neceſſitate juris, vt in l. iura ſanguinis. ff. de re
iudicata. & l. ius agnationis, ff. de pactis. Se-
cundo caſu, aut eſt ius, quod ſtatuit certam for-
mam in actibus hominum, vt quòd teſtamenta
fiant cum certa ſolemnitate, & non poteſt renun-
ciare, vt in l. nemo poteſt. ff. de legatis primo, &
in l. contra iuris, in principio. ff. de pactis. & in
l. teſtandi. ff. de teſtamentis. Aut ius ciuile non
diſponit per modum ſolemnitatis, vel formæ: ſed
alio modo in actibus hominum, & tunc aut eſt
ius principaliter publicum: & ei non poteſt quis
renunciare, vt in l. ius publicum. ff. de pactis. Aut
eſt ius priuatum: & tunc aut continet priuatam
vtilitatem renunciantis, & cuiuſdam alterius pri-
uati: aut continet vtilitatem ſolius renuncian-
tis. Primo caſu ſi vtilitas publica poteſt à priua-
ta ſeparari, valet renunciatio quantum ad pri-
uatam vtilitatem: quantum ad publicam non, vt
in l. iuriſgentium, §. ſi paciſcar. ff. de pactis. ſi au-
tem non poteſt ſeparari, non valet renunciatio,
vt in l. de die. ff. de pactis dotal. & in l. prima, ff.
ſoluto matrimonio, in l. quos prohibet. ff. de po-
ſtulan. in l. filius. §. veterani. ff. de procuratorib.
l. ſecunda, §. ſi ſuper. & §. ſed quia veremur. ff. de
iuramento calumniæ. Secundo caſu, quando con-
tinet vtilitatem renunciantis & tertij, tunc ſimi-
liter refert, quia ſi poſſunt ſeparari, valet quan-
tum ad præiudicium renunciantis, non quantum
ad præiudicium tertij, vt habetur in l. fina. ff. de
pactis. & in l. ſi poſt mortem, §. vltimo. ff. de bo-
nis poſſeſ. contra tabul. ſed ſi non poſſit ſeparari,
non valet renunciatio, vt in l. non tantùm. ff. de
appellatio. & in l. prima, ſecunda, tertia, & quar-
ta. ff. de liber. cauſ. ſecundum Bartolum. hæc di-
ſtinctio de ſeparabili, & inſeparabili, probatur
per l. ſi ſponſus. §. penultimo, ff. de donatione in-
ter virum, & vxorem. & in l. is, qui duos. ff. de li-
beris legatis. l. Ariſto, ff. de diſtra. pign. & in l.
Claudius fœlix. ff. qui po. in pign. ha. Tertio caſu,
quando continet priuatam vtilitatem renuncian-
tis tantum: tunc refert, aut illud ius introductum
eſt principaliter in fauorem renunciantis. Aut
principaliter in odium alterius, & ſecundariò re-
dundat in fauorem renunciantis, Primo caſu, ſi
quidem ille fauor eſt introductus propter renun-
ciantis imbecillitatem, & non valet renuncia-
tio, vt in l. ſi intra. & ibi not. ff. de in integrum
reſtitut. mino. & not. in l. ſi Iudex circumuen-
to. ff. de minor. & in l. dolum. verſicul. diuerſum.
ff. de noua. ſecundum Bartolum. Hoc verum, niſi
imbecillitas cauſetur ratione præſumptæ igno-
rantiæ: quia tunc certificatus quis renunciare
non poteſt, vt in muliere renunciante Velleia-
no, vt in dicta l. ſi quis in conſcribendo. & not.
in l. ſciendum. ff. de verborum obligatione. Si ve-
rò eſt introductum alias, quàm propter eius im-
becillitatem: tunc ſi talis renunciatio eſſet con-
tra bonos mores, vel induceret aliquem ad de-
linquendum, tunc non valeret, vt in l. alia. §. ele-
ganter. ff. ſoluto matrimonio. & in l. conuenire.
ff. de pactis dotalib. ſed ſi non eſſet contra bonos
mores, vel non induceret ad delinquendum: tunc
valet, vt hic. Hoc eſt verum, niſi in his, quæ non
135 pendent ex noſtra poteſtate, vnde libertati † re-
nunciare non poſſumus: quia libertas ſola vo-
luntate non perditur, vt in l. nec ſi volens (ſe-
cundum Cynum.) ff. de libe. cau. Hac ratione non
136 poſſumus † nos obligare ad pœnam perſona-
lem, vel mortis: quia nunquam poſſunt per talia
introduci, vt legitur & not. in capit. cum homo.
23. quæſtione quinta, facit l. ſi vnus. §. pactus. ver-
ſicul. ſed ſi pactum. ff. de pactis, Secundo caſu,
quando eſt principaliter introductum in odium,
non valet renunciatio, niſi illa renunciatio cau-
ſam odij faceret ceſſare, vt in l. fin. C. ad Senatuſ-
conſultum Macedonianum, & in l. tametſi. (ſe-
cundum Bartolum.) ff. ad Senatuſconſultum Ma-
137 cedonianum. Sed quomodo cognoſcam † vtrum
tale ius priuatum ſit introductum in fauorem,
vel odium? Reſpon. ex ratione legis. Nam aut ra-
tio legis conſiſtit in doli præſumptione, tunc eſt
in odiu, aut in præſumptione imbecillitatis, vel
in alia æquitate, tunc eſt in fauorem, vt in l. qui
exceptionem. ff. de conditione indebit. Ratio au-
tem legis ex Prœmio ipſius quandoque colli-
gitur, vt in l. finali. ff. de hæredib. inſtituen. Si au-
tem non cõſtat de illa ratione, ſi quidem lex pro-
hibet, & anullat, non poteſt renunciari, vt in l.
prima, ff. ne fideiuſſ. do. den. Nam ſi principa-
le eſt nullum, clauſula renunciationis ſimiliter
eſt nulla. facit quod notat Cynus in Authentica
ſi qua mulier. C. ad Velleianum. vbi verò lex non
prohibet, ſed permittit: tunc poteſt tali legi re-
nunciari, ſi non apparet, ꝙ ſit producta in odium,
vel fauorem: quia in dubio omnis lex præſumitur
fauorabilis. argumentum in dicta l. qui exceptio-
nem. ff. de conditio. indebit. hęc omnia notatu di-
gniſſima docuit Baldus vbi ſupra, qui volens id-

ipſum

ipſum breuius repetere, quo ad veritatem præſen-
tis limitationis. in l. iuriſgẽtium. §. ſed ſi paciſcar.
in prima annotatione. not. 2. ff. de pactis. his præ-
ciſis verbis vſus fuit, videlicet: Secundò, nota di-
ſtinctionem Labeonis, quòd pactum ſactum ſuper
iure priuato valet, ſuper iure publico non valet:
quia Reſpublica pactis priuatorũ non poteſt dam
num, vel iniuriam pati. Et ex hoc deciduntur duæ
quæſtiones; prima quæſtio eſt, quòd non obſtan-
te pace, quis poteſt occidere bannitum. Nam ius
occidendi eſt publicum, cui non poteſt renuncia-
ri pacto priuatorum, & ita diſputando tenuit Bar-
tolus. Secunda eſt, quòd de maleficijs publicis, &
priuatis non poteſt fieri pax quantum ad pœnam
fiſcalem, ſcilicet quantum ad plenam liberatio-
nem ab ipſa pœna, licèt offenſus faciat pacem;
138 tamen publica vindicta non tollitur, † hoc eſt
verum: dicit Gloſ. quando delictum eſt commiſ-
ſum in faciendo, ſecus in negligendo: quia tunc
offenſus poteſt facere pacem, & concordiam, &
remittere pœnam fiſcalem. Iſta eſt gloſa ordina-
ria in l. ſecunda. ff. ad Syllanianum, quę non eſt ali-
bi. hæc Baldus vbi ſupra, qui ſtatim ſubdidit re-
ſpõſionem ad nonnulla ibi obiecta contra ſupra-
dicta, qui ibidem in addit. ſubdit, quòd etſi non
valeat pactum contra publicam vtilitatem, valet
tamen contra priuatam, vt furtum remittatur.

Idem docuit Iaſon in l. ius publicum. numero
primo, verſic. ſed vt iſtam materiam. ff. de pactis.
vbi his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: Vt iſtã
materiam clarè, & nitidè habeas, conſidera
139 † duos caſus principales. Aut loqueris in iure
publico; Aut in iure priuato. Circa primum fac
regulam, quòd iuri publico non poteſt pacto pri-
uatorum derogari, vt hìc, nec eum pacto publi-
carum perſonarum, vt in l. ſecunda, §. ius Reipu-
blicæ. ff. de adminiſtr. rerum ad ciui. perti. & in l.
ſecunda, C. de conuen. fiſci debit. libro decimo,
140 intelligitur autem ius publicum, † altero de
quatuor modis. Primò, ideſt ius naturale, vel
ſanguinis, vt in l. ius autem agnationis. ff. de pa-
ctis. & in l. abdicatio. C. de patria poteſtate. Se-
cundò, illud, quod publicam vtilitatem princi-
paliter reſpicit: puta, quòd delicta puniantur, vt
in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & in l. licitatio.
§. quod illicitè. ff. de publi. Tertiò illud, quod ius
Reipublicæ tangit, vt in l. iuriſgentium. §. ſi paci-
ſcar. cum ſimilibus. ff. de pact. Quartò, vbicunque
lex diſponit dando formam, vel ſolemnitatem a-
ctui, vt in l. teſtamenti ſactio. ff. de teſtamentis. l.
nemo poteſt. ff. de legat. 1. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de
verbor. oblig. & in l. prolatam. C. de ſententia, &
interlocut. omnium Iudicum. Circa ſecundum in
iure priuato, quod principaliter ad priuatam ali-
cuius vtilitatem inductum eſt, ſac regulam con-
trariam, quòd ei regulariter poteſt renunciari, vt
in l. hoc tex. arguendo a contrario ſenſu, & in l. pa
ciſci. ff. de pact. iuncta regula l. penult. C. eod. fal-
lit in quinque caſibus. Primò, quando illud ius
eſſet inductum propter imbecillitatem ætatis, vt
in l. Iudex circumuento. ff. de minor. l. doli mali.
verſic. diuerſum. ff. de nouat. Secundò fallit, quan-
do illud ius eſſet principaliter inductum in odiũ
alterius. in l. tametſi. vbi gloſ. magiſtralis. ff. ad Ma
cedonianum. Tertiò fallit, quando talis renun-
ciatio induceret aliquid contra bonos mores,
vel inuitaret ad delinquendum, vt in l. ſi vnus. §.
illud. & §. pactum contra turpem. ff. de pact. Quar-
tò fallit, quando eſt ius probibitorium, vt docet
Gloſ. in l prima, & ibi Bartol. C. ne fide. do. den.
Bart. & Doctor. in l. ſi conſtante. §. quotiens. ff. ſo-
luto matrimonio. & rurſus Bartol. in l. ſi quis pro
eo. columna quarta. ff. de fideiuſſ. & in l. Modeſti-
nus. ff. de nouat. & in l. de his. ff. de tranſactio. fa-
cit textus in l. non dubium. verſic. prohibuiſſe. C.
de legibus. Bald. in Authentic. imò à debito. per
Gloſ. ibi in fine. C. de actio. & oblig. & in l. quo-
ries. C. de fideicommiſſ. & in Authent. ſi qua mu-
lier. & in l. quoties. C. ad Velleianum. & in Au-
thent. generaliter. in notabili ſecundo. C. de Epi-
ſcopis, & Clericis. vbi per illum textum limitat.
& in cap. nonnulli. columna prima, extra de reſcri
ptis. Angelus in l. nullus. ff. de legibus. ideo ſtatu-
to prohibitorio renunciari non poteſt, ſecundum
Baldum in l. finali. in decima tertia opposit. C. de
edict. Diui Adriani tollen. Quintò fallit, vbicun-
que in aliquo actu apponitur clauſula annullati-
ua: puta, quia dicatur, ſi ſecus actum fuerit, ſit ir-
ritum, & inane: tunc etiam de communi conſen-
ſu vtriuſque partis renunciari non poteſt. Gloſ.
eſt not. in cap. ſtatutum adſit. in principio. in ver-
ſicul. committatur. & in cap. diſpendia. in verſicul.
proceſſus. de reſcriptis. in ſexto. & eſt textus ſo-
lemnis in cap. dilecto. circa finem. in verſicul. niſi
fortè. (Vbi Canoniſtæ pro ſingulari multum no-
tant.) extra de præben. facit quod vult Gloſ. in l.
à Diuo Pio. ff. de ritu nupt. & eſt ratio, quia vbi-
cunque apponatur clauſula annullatiua, illud cen-
ſetur inductum pro forma, ſecundum Baldum,
Angelum, & Modern. in l. prima, ff. de liberis, &
poſthumis. Petr. de Ancharan. in cap. Canonum
ſtatuta. in verſ. quæro ſi ſtatuto cauetur, quòd No-
tarij. hæc omnia Iaſon vbi ſupra. qui in l. pen. C.
de pact. num. 7. idem repetijt, dicens: Nota regu-
lam vulgatam, ad quam tota die allegatur iſta
lex, quòd quilibet poteſt renunciari iuri ſuo, &
ſuo fauori. Ratio huius regulæ eſt: quia in re pro-
pria quilibet eſt moderator, & arbiter, vt in l. in
re mandata. C. mandati. etiam in abutendo. tex-
141 tus † eſt ſingularis in l. ſed etſi lege. §. conſuluit.
in verſic. cum re ſua ſe abuti putant. ff. de pet. hæ-
red. Iniquum enim eſt ingenuis hominibus libe-
ratum rerum ſuarum adminiſtrationem auferri,
dixit Iuriſconſultus in l. non vſque adeo. in fine.
ff. ſi quis à parent. fue. ma. & iuſtum eſt, vnicui-
que committere ſua, vt in l. nemo caterus. C. de
Iudę. Hinc videmus, quòd beneficio purgatio-
nis moræ poteſt pacto renunciari. textus eſt not.
in l. ſancimus. §. ſed ſi quidem. C. de fideiuſſ. ſe-
cundum Baldum in l. ſi pacto quo pœnam. ad fi-
nem. ff. de pactis. & addit numero octauo, ver-
ſicul. iuxta hanc regulam. Dicit, quòd poterit pa-
ter non habens filios renunciare iuri, ac fauori. l.
ſi vnquam. C. de reuocan. donatio. & cap. vltimo.
17. quæſtione quarta, vbi habetur, quòd non ha-
142 bens filios donauerit bona ſua, † ſi poſt dona-
tionem ſactam naſcantur filij, per talem natiui-
tatem filiorum reuocatur ipſo iure donatio. &
quòd poterit renunciare, ipſe Iaſon probat per
dictum textum in dicta l. penultima, & ſi ipſi
filij poſtea nati, habeant duplex remedium, v-
num per titul. C. de inofficioſa donatione. per
quem filij reuocant donata à patre, non in to-
tum, ſed vſque ad eorum legitimam: & huic re-
medio non poſſet pater renunciare, quia eſt in-
ductum fauore filiorum. Secundum remedium eſt

per dictam l. ſi vnquam, & iſtud non fuit inductũ fauore filiorum; ſed ex præſumpta voluntate donantis: quia lex præſumit, quòd ille, qui non habet liberos, ideo donat, quia non credit ſe habiturum filios, etſi crederet non donaret: ideo ſtatuit illa lex, quòd ſi naſcantur filij, reuocetur donatio: ergo ſi expreſsè renunciat, ceſſat præſumptio illius legis, vt docet textus in l. continuus. §. cùm quis. in fine. ff. de verbor. oblig. & ita quoque docuit Bart. in l. Titia. la ſeconda. §. Imperator, colum. pen. ff. de legatis ſecundo, Bal. in l. prima, circa finem. C. de inoffic. donat. & in addit. Specul. in titu. de inſtrum. edit. colum. vlt. in verſic. ſi quis donat. Alberic. de Roſat. in dicta l. ſi vnquam. Petr. de Anchar. in c. fin. col. 5. verſic. quærit etiam ibi, extra de donat. & ibidem Ioannes de Imola in colum. 10. & pen. Idem docuit not. Ludouicus Romanus ſibi contrarius in conſil. 26. incip. Pro deciſione eorũ, de quibus dubitatur, col... Idem docuit Rapha. Cuman. in dicta l. Titia. §. Imperator. col. pen. & ita de facto conſului (inquit ipſe Iaſon vbi ſupra) in ciuitate Papiæ anno præterito, pro quodam notabili Mantuano, & ſe ſubſcripſerunt multi Doctores huius ciuitatis, licèt contrarium docuiſſet Oldrad. Lanir. in conſil. 173. incip. Quidam habens vnicum filium. tenuit indubitanter contrarium. Idem tenuit Ioan Andr. in additio. Specul. in tit. de inſtru. edit. §. porro. in addit. quæ incipit. Hoc autem certum eſt. ſequitur Ludouic. Romanus in conſil. 279. incip. Non eſt dubium, quòd donatio, vbi ſubdit, ſequendam eſſe opinionem Ioãnis Andreæ. abiectis falſitatibus aliorum. Idem tenuit Salycetus in dicta l. ſi vnquam. & Ioan. Petr. in Practic. Papienſ. in forma libelli, quando agitur pro donatione. Hæc omnia Iaſon vbi ſupra. Et ſciendum, quòd quinque limitationes hic à me recenſitas ex Iaſone, ipſe illas retulit quoque in dicta l. penult. C. de pactis. quibus addidit & infraſcriptas, num. 18. in verſic. item adde quartam, quæ erit modò ſexta in ordine, habendo relationem ad ſupradictas alias limitationes: ſexta ergo limitatio erit, dicendo, quòd in crimi-
143 nalibus † non poterit quis renunciari iuri ſuo, ſcilicet defenſionibus ſuis, vt docuit Gloſ. not. (in qua multi alij caſus enumerantur) quos vide in l. pactum inter hæredem. & ibi Bar. circa finem. ff. de pact. & illam Glo. reputat ſingularem Bal. in c. cùm non ab homine. in vlt. col. extra de iudic. & in c. cùm veniſſent. ad finem. extra de teſtibus. in c. quoniam contra falſam. col. 20. extra de probat. & in c. paſtoralis. col. 3. extra de except. & per illam Glo. dicit Bal. in dicto cap. cùm non ab homine, quòd ſtante ſtatuto, quòd ſi aliquis vulnerauerit aliquem, puniatur in centum, quam pœnam, ſi noluerit ſoluere, aut non potuerit ſoluere intra menſem, amputetur ſibi manus, quòd ſi reus dicat ante menſem ſe nolle ſoluere, non propter hoc poterit ei amputari manus, ante lapſum menſis: quia non poteſt huic fauori renunciari per dictam Gloſam in dicta l. pactum inter hæredem. Hæc limitatio ſic probata, ſublimitatur quinque modis. Primò, dicendo, quòd licet reus in criminalibus non poſſit renunciare, bene tamen poterit renunciare termino, prout docuit Bald. (dicens ita practicari) in l. ſi accuſatoribus. columna ſecunda, C. de accuſat. & in dicto c. quoniam contra, de probat. Secundò, niſi reus ſolemniter in iudicio ſit confeſſus, prout docuit Bal. in rubr. extra de pact. in columna penult. qui dixit totum mundum hoc ipſum obſeruare. Tertiò, dicendo dictam limitationem procedere ſolùm in eo, qui eſt innocens: non in eo, quem euidenter conſtet eſſe culpabilem, prout docuit Bal. in cap. ſignificante. columna ſecunda, extra de appellat. Quartò, dicendo dictam limitationem ſextam procedere, quando aliquo modò conſtiterit, quòd aliquas defenſiones ipſe reus habere poſſit: aliàs ſecus, prout docuit Bal. in l. nam poſteaquam. §. ſi minor, circa finem, per illum textum. ff. de iure iurando. Quintò, dicendo, ſecundum Baldum dicta l. pactum. circa finem. quòd illa Gloſa cum ſuo dicto non habeat locum in exceptionibus declaratorijs fori, quibus poteſt reus in criminalibus renunciare. Et ratio eſt, quia in illis non conſiſtit defenſio naturalis, hæc omnia Iaſon vbi ſupra, qui idipſum confirmans in dicta l. nemo poteſt. ff. de legatis primo, infraſcripta notatu digniſſima tam in prima lectura, quàm in ſecunda docuit. Nam in ſecunda, numero primo, notabili primo, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet;
144 Nota primò ex hoc textu regulam, quòd † teſtator in teſtamento non poteſt derogare diſpoſitioni Legum, Concordantes ſunt in Gloſſ. fina. circa finem. vltra quas adde tex. in cap. requiſiti, & ibi Abbas. ad hoc not. & in cap. tua nos. de teſtamentis, & textus in l. teſtandi. & ibi Bart. no. C. de teſtamentis. immo teſtator non poteſt ne dum directè, ſed nec etiam per indirectum aliquid in fraudem legis diſponere. textus eſt in l. Seius, & Augerius, & ibi Bartol. & alij. ff. ad l. Falcid. & in l. qui teſtamentum. ff. de probation. & in l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de legatis tertio. Rationem huius regulæ allignat textus not. in dicta l. teſtandi. C. de teſtamentis. quia iuriſdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare non eſt cuiquam permiſſum. Ratio rationis eſt: quia per conſenſum priuatorum non poteſt iuri publico derogari, vt in l. finali. ff. de ſuis, & legitim. & in l. quod de bonis. §. primo, ff. ad l. Falcid. Item teſtator cùm ſit inferior non poteſt derogare legibus ſuperioris, vt in cap. cùm inferior. extra de maior. & obed. & l. quarta, in principio. ff. de alien. iudic. mutan. cau. fact. Ex iſta regula huius textus multa notabilia inferuntur vltra ea, quæ inferiùs videbimus, ſecundum Bartolum, Primò infertur, quòd cùm lege Diuina, conſuetudinaria, & Canonica ſit ſtatutum, quòd primoge-
145 nitus ſuccedat in Regno; Rex † non poſſet in teſtamento auferre primogenito illud ius, & ſtatuere, quòd alius, puta ſecundogenitus ſuccedat. caſus eſt hic, ſecundum Ioannem Andream in c. licèt. de vo. do. Abbas in conſil. 3. incip. Nitar in præſenti cauſa. in dubio ſecundo, libro ſecundo. Intellige, niſi primogenitus eſſet omnino inſufficiens: puta, amens, vel mente captus; nam tunc poſſet ſecundogenito Regnum in teſtamento relinquere, ſecundum Bal. in Authent. hoc amplius. columna ſecunda, C. de fideicommiſſ. & in Procemio Decret. Gregor. colum. 3. in fine. & ita limitatur ille textus ſolennis, licet vulgatus, in capit. grandi. de ſupplen. neglig. Prælat. in ſexto. hæc omnia Iaſon vbi ſupra, qui ibidem & alia ſimilia notatu digniſſima ſubiecit, quæ per te videbis.

Amplia ſextò allata in dicta concluſione vnica
146 ſingulariter, dicendo regulam ibi traditam † habere locum etiam in ſubrogatis illi, cui tradi-

ta

Digitized by Google

ta fuerat aliqua forma à iuris communi s,vel mu-
nicipalis, vel hominis diſpoſitione: ita, quòd ſi à
iuris, vel hominis diſpoſitione tribuatur poteſtas
alicui faciendi cum coſilio talis, infra tale tem-
pus, ſi ille illud non fuiſſet exequutus ex negligen
tia, vel malitia, & propterea deuoluta fuiſſet ta-
lis poteſtas illud faciendi, tenebitur omnino il-
lud facere cum conſilio illius; cum cuius conſilio
ille primus tenebatur: quia quòd petat tale con-
ſilium, eſt de forma ſubſtantialis actus, ſine qua
actus eſſet ipſo iure nullus: cùm nemo poſſit rece-
dere à forma, quæ perpetua eſt, & ſi a perſona,
cui tale quid fuiſſet demandatum, cum tali for-
ma. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Pri-
mò enim per textum in Clementina vnica. in prin
cipio. de ſupplen. negligen Prælat. vbi hæc haben-
tur, videlicet: [Quia regulares Prælati, Prioratus,
Eccleſias, Adminiſtrationes, aut quæuis alia be-
neficia ad eorum diſpoſitionẽ ſpectantia cùm va-
cant, interdum committere negligunt, vel con-
ferre intra tempus in Lateranenſi Concilio con-
ſtitutum. (Adde tu, ſex menſium in collatione om
nium beneficiorum, vt in capitulo ſecundo, extra
de conceſſ. præbend. & trium menſium in colla-
tione Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, & Abba-
tiæ, vt in c. ne pro defectu. extra de electio. & ibi
per omnes Doctores) Diœceſani locorum in non
exemptis, ſua: in exemptis verò, Apoſtolica au-
ctoritate negligentiam, ſuper hoc ſuppleant eo-
rundem: Prioratus, Eccleſias, Adminiſtrationes,
& beneficia huiuſmodi, illa videlicet; quæ conſue
uerunt per ſeculares Clericos gubernari, ſecula-
ribus Clericis: alia verò, quæ Religioſis, dunta-
xat committi ſunt ſolita, vel conferri: Religioſis
Monaſteriorum, quorum Prælati huiuſmodi ne-
gligentes fuerint, conferendo.] hæc ibi. Ex qui-
bus elicitur veritas præſentis ampliationis, cùm
147 ibi dicatur, quòd Epiſcopi ſubrogati † Præla-
tis negligentibus, ex talis iuris deuolutione, etſi
nanciſcantur ius conferendi, tamen tenebuntur il
la conferre ijs, quibus dicti Prælati de iure tene-
bantur. Idem probatur per regulam iuris in cap.
is qui. de regulis iuris, in ſexto. vbi hæc habentur,
videlicet: [Is, qui in ius ſuccedit alterius, eo iu-
re vti debebit.] hæc ibi. Idem docuit textus in
cap. Eleutherius. 18. quæſtio. 2. vbi Pelagius Pa-
pa præcepit, ac ſtatuit non debere Epiſcopum ſuc
ceſſorem exigere à quodam Monaſterio, vltra il-
lud, quod conueniſſet ſuus prædeceſſor in dedi-
catione ipſius. Idem probatur per alia ſimilia iu-
ra Pontificia idipſum apertiſſimè annuentia, ex
quibus elicitur veritas regulæ illius, in qua habe-
148 tur, quòd ſubrogatum † ſapit naturam eius, cu-
ius loco ſubrogatur.

Idem docuit tex. in l qui in ius. ff. de reg. iur.
vbi hæc habentur, videlicet: [Qui in ius, domi-
niumvè alterius ſuccedit, iure eius vti debet.]
hæc ibi. Et in l. aliud eſt vẽdere. §. fi. ff. de reg. iur.
vbi hæc habẽtur, videlicet: [Abſurdum eſt plus iu
ris habere eum, cui legatus ſit fundus, q̃ hæredẽ,
aut ipſum teſtatorem, ſi viueret.] hæc ibi. Idem
probatur per textum in l. ſi eum. §. qui iniuriarum.
ff. ſi quis cautio: vbi traditur illa vulgatiſſima re-
gula, in qua habetur, quòd actio ſubrogata ſapiat
naturam eius in cuius locum ſubrogatur. Idem
expreſſius videtur probari per tex. in l. Iudex. ff. de
iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet: [Si Iudex,
cui certa tempora præſtituta erant, deceſſerit, &
alius in locum eius datus fuerit: tanta ex integro
tempora in perſona eius præſtituta intelligemus,
quamuis Magiſtratus nominatim hoc in ſequen-
ti datione non expreſſerit, ita tamen, vt legitimũ
tẽpus nõ excedant.] hęc ibi. Probatur & ſecundò
Doctorum auctoritate. Nã glo. in d. Clem. vnica.
in verſ. Religioſis. & in verſ. Monaſteriorum. & in
verſ. reuocari. quæ Glo. eſt Ioan. And. qui idipſum
repetijt in regul. contra eum. de reg. iur. in ſexto.
qui idipſum latiùs docuit in dicta regul. is, qui in
ius ſuccedit. Idem repetijt in c. publicato. q. 24.
extra de elect. dicens, ꝙ ſi publicato ſcrutinio mo
riuntur omnes Canonici corruente tecto, ſubſtitu
ti de nouo tenentur eligere eundem: quia per pu-
blicationem quęſitum eſt nominato ius, quod per
caſum non perdit. Idipſum docuit Imo. in c. cum
acceſſiſſent. extra de conſtitut. aſſerens, quod licèt
patronus propter negligentiam perdiderit pote-
ſtatem præſentandi, tamen Superior conferens in
re deuoluto, non poterit aliter conferre, quàm ha
beat inſtitutio, & natura beneficij. Idem docuit
Panor. in d. Clem. vnica. nu. 15. in verſ. ſuccedens.
his præciſis verbis, videlicet: Succedens in pote-
ſtate conferendi ratione negligentiæ, vel delicti:
non poteſt liberè conferre cui vult: ſed cùm ſuc-
cedit in ius illius, debet vti eodem iure, quo ille:
& ſic debet conferre talibus perſonis, quibus pri-
mus tenebatur conferre, vt docet tex. & Glo. dictæ
Clem. vnicę. & ibidem Paul. Leaz. Idem repetijt in
nu. 19. his præciſis verbis, videlicet: Non deſinit
eſſe Clauſtralis, & Obedientiarius Monachus, cui
Epiſcopus contulit Prioratum propter negligen-
tiã Abbatis: quia nec plus, nec aliter confert ſup-
plens, quàm negligens: vnde ſicut ſi ipſe Abbas
contuliſſet, poſſet illum reuocare ad libitum: ita
nunc licèt Epiſcopus ſupplendo illius negligen-
tiam contulerit. Hęc omnia Panormitanus, vbi ſu
pra, cuius ſententia erit amplectenda, cum ſit con
ſona tot citatis Iuribus. licèt tacitè cõtrarium do
cuiſſe videatur ipſemet Panor. in c. cauſam quæ.
nu. 6. verſic. pro hoc allego. extra de elect. ſequens
dictum Dominorum de Rota. deciſ. 55. dicentiũ,
quòd ſi per negligentiam patroni deuoluatur po-
teſtas præſentandi ad Epiſcopum, tenebitur ta-
men Epiſcopus conferre beneficium intra tempus
præfixum ad conferendum, & ſic nota (ſubdidit
Panormitanus ipſe ibidem) ſingulariter, quòd nõ
149 tenetur Epiſcopus priùs eligere, † & apud ſeip-
ſum præſentare, & poſtea inſtituere, ſed poteſt
vnico actu expedire per viam collationis. Et tene
menti: quia habet tempus ad conferendum hoc
beneficium ſex mẽſium, à tempore deuolutionis,
quemadmodum intra prædictum tempus tenetur
conferre beneficia ſpectantia ad eũ iure proprio,
vt in cap. 2. extra de conceſſ. præben. facit optimè
ad prædicta. c. ſi electio. de elect. lib. 6. & c. licet.
de ſupplen. neglig. Prælat. hæc omnia Panorm. vbi
ſupra. Ex quibus videtur concludere ratione de-
uolutionis Epiſcopum ſuccedentem alteri in iure
ſuo, pinguius, ac potentius ius adipiſci, quàm ei,
cui ſucceſſit, habuiſſet patroni ad præſentandum
Clericos in beneficijs inſtituendos ab Epiſcopis
habeant ſolùm tempus quatuor menſium à tem-
pore vacationis, & non ſex menſium, cõtra quod
ſupradicta iura exclamaſſe ſupra patuit, & quòd
150 † patronis ſolùm ſpatium quatuor menſium ad
præſentandum, à iure fuerit indultum, docuit
apertiſſimus textus in capit. vnico. §. verùm. de

ſure patron,in ſexto. vbi Bonifacius Octauus his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet; [Verum licèt
patronus laicus ad præſentandum tempus habeat
quadrimeſtre duntaxat: Eccleſia tamen, vel Mo-
naſterium, cui facta eſt à laico iuris patronatus
collatio,tempus habet ſemeſtre. Et omnino quan
tum ad præſentationem pertinet,non vt patronus
Laicus,ſed vt patronus debet Eccleſiaſticus repu-
tari,] hæc ibi. Idem videtur probari per text. in
c.cùm propter,extra de iure patronat. vbi hæc ha
bentur, videlicet: [Cùm propter diſcordias Lai-
corum,& infra. Fraternitati tuæ mandamus,ſi de
iure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos;
& ab eo, cui competit infra quatuor menſes non
fuerit diffinitum: ex tunc Eccleſiã ipſam de per-
ſona non differas idonea ordinare; ita quòd illi
ex hoc non debeat in poſterum præiudicium ge-
nerari, qui ius euicerit patronatus.] hæc ibi. Et
nota verſic.illud. [Non debeat in poſterum præ-
judicium generari.] ac ſi apertè dicatur,quòd li
cèt hac vice per decurſum quatuor menſium præ-
judicium iuri ipſorum patronorum fiat, inde ad
Epiſcopum deuoluatur ius præſentandi, non id-
circo intelligendum erit ipſos patronos in per-
petuum priuari iure præſentandi, & ſic patuit, quod
Laicis ſpatium quatuor mẽſium ſolùm à iure fuit
indultum: à iure (inquam) antiquo, etſi non ne-
gemus fuiſſe conſtitutũ etiam iure antiquo Pon-
151 tificio patronis † Eccleſiaſticis indultum fuiſſe
tempus ſex menſium; nam in cap. 2. extra de ſup-
plen.negligen.Prælat.decreuiſſe Clementem Ter-
tium Religioſos patronos non præſentantes in-
fra tempus decretum à Concilio Lateranenſi (id-
eſt infra ſex menſes, vt in cap. 2. extra de conceſſ.
præbend.) ex tunc poſſe Ordinarios præſentare,
& inſtituere, & pro vice illa ſolùm eos priuare iu
re præſentandi: ex his ergo omnibus allatis in
declarationem veritatis ſententiæ Panormitani
in dicta Clementina vnica. Nam etſi prima fron-
te videatur ipſum ſibimet aduerſatum fuiſſe, ta-
men hoc nec ſuſpicandum quidem erit de tanto
Doctore: ſententia ergo ipſius in dicto cap.cau-
ſam quæ. aſſerentis, quòd ſi patroni non præſen-
tent infra quatuor menſes, eorum ius præſentan-
di pro illa vice deuoluatur ad Ordinarios, qui-
bus indultum eſt tempus ſex menſium ad præſen-
tandum ſibimet, & inſimul inſtituendi, vnde vi-
debatur aduerſari ſibimet ipſi in dicta Clemen-
tina vnica, & præſenti noſtræ ampliationi,in qua
diximus, quòd ſuccedens iuri alterius eodem-
met modo illo vti debeat, cum onere,& honore,
quo & ipſe præceſſor potuiſſet. Ad hæc omnia
quamfacillima erit reſponſio,dicendo; ipſum Pa
normitanum in dicta Clementina vnica, locum
fuiſſe in terminis præſentis ampliationis, prout
regulariter contingit fieri, necnon & quando Or
dinario deuoluatur ius præſentandi ex negligen-
tia Eccleſiaſticorum, quibus indultum eſt ſeme-
ſtre: non autem quando hoc contingeret ex ne-
gligentia Laicorum: cùm tunc dicta regula fal-
lat, non reſpectu ſui, ſed ratione dignitatis Ec-
cleſiaſticæ, cui indultum fuit à iure ſemeſtre ad
præſentandum, vt in ſupra citatis iuribus aper-
tiſſimè patuit, ad hoc accedit & alia ratio diffe-
rentiæ: quia patronis Eccleſiaſticis, ideſt iis, ad
quos ſpectat præſentatio non ratione ſui patri-
monij: ſed vt Laicus habens tale ius (quia tunc
de eo idem iudicium erit, ſicut de perſona peni-
tus laica habente ius patronatum,) ſed ratione,
ſeu iure Eccleſiæ quomodocunque ſibi acquiſi-
152 to: Nam patronis Laicis † ideo tantum qua-
tuor menſes indulgentur ad præſentandum, quia
datur ſibi facultas non ſolum vnum præſentare,
prout Eccleſiaſticus, ſed plures cumulatiuè inſi-
mul, quod non conceditur Eccleſiaſticis, prout
docet textus in cap.cùm autem. de iure patrona.
& ibi Doctores, inter quos Panormitanus num. 3.
& 7. dicit ſecundum Innocentium, & Hoſtien-
ſem, quod idcirco Eccleſiaſticis non conceditur
variatio, quia præſentatio facta ab ipſis habebit
vim electionis, quapropter ſicut Electores varia-
re non poſſunt,vt in cap.publicato,extra de elect.
ita neque patronus: quia cœtus Clericorum tàn-
quam ſpiritualis eſt dignior cœtu Laicali, & cùm
ſpiritualia debeant eſſe firmiora, vt in cap. 2. ex-
tra de tranſlatio.Prælat. facit Clement. cùm illu-
ſio. de renunciatio. iuxta illud Pſalm. Quæ pro-
cedit de labijs meis non faciam irrita. & idcir-
cò meritò (vt ipſi Clerici patroni releuentur in
alio.) Eccleſiaſticis patronis fuit indultum ſeme-
ſtre, vt in dicto cap. vnico. §.verum. iuncta gloſ.
Archidiacono, Dominico. & alijs Doctoribus
ibidem. Ex quibus omnibus emicuit veritas præ-
ſentis ampliationis, ac verus ſenſus ſententiæ
Panormitani in dicto cap. cauſam,quæ. Nec hoc
mirum videbitur. Præſenti quoque ampliationi
ſe ſubſcripſit Gloſ. & Dynus in dicta regula. cap.
is qui. Idem latiſſimè docuit Felinus in cap. cùm
acceſſiſſent, nume. 18. verſic. ex hoc dicto Calder.
extra de conſtitut. & rurſus in capit. cùm dilecta.
columna duodecima,nume. 7. in fine. & verſicul.
Amplia ſeptimò. extra de reſcriptis. Idem do-
cuit & Philippus Franchus in dicto cap. is, qui in
ius. de regul.iur.in ſexto. poſt alios, quem refert
& ſequitur Cagnolus in l. qui in ius dominium-
vè. ff.de regulis iuris.

Et ex Legiſtis infraſcripti ſe ſubſcripſerunt præ
ſenti noſtræ ampliationi (vltra Glo.dictorum Iu-
rium.) Nam Bartolus in dicto §. qui iniuriarum,
numero primo, dicit: Nota, quòd actio, quæ in
alicuius locum ſubrogatur, ſapit naturam eius, in
cuius locum ſubrogatur: quòd dictum ipſemet li-
mitauit in l. certi conditio. numero 13. verſiculo
non obſtat. ff. ſi certum petatur. dicens, hoc ve-
rum in his, quæ inſunt actioni ex ſua primordia-
li natura, non in his, quæ ſuperueniunt ex caſu.
hæc ille. Cuius deciſioni ſe ſubſcripſit Alexander
ibidem,numero ſeptimo, in verſic. in ea. in fine.
Idem rurſus docuit ipſemet Bartolus in conſilio
ſuo . . . . , incipien. Domini Priores. (prout retu-
lit Iaſon in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. columna
quarta, numero vigeſimoprimo, verſic. tertio ad-
de. ff. ſi quis cautio.) dicens, quòd Iudex Eccle-
ſiaſticus ſupplens negligentiam Iudicis ſecula-
ris, debet procedere, ſicut tenebatur Secularis,
vel ſummariè, vel plenariè; prout faciebat ſecu-
laris, cuius loco ſubrogatur. hæc Bartolus vbi ſu-
pra, qui in l.prima, §. hi quibus. numero ſecun-
do. ff.de legatis tertio, idem innuit, dicens, quòd
qui gerit vicem alterius ex mandato Principis,
omnia, quæ habebat ille, cuius vices nunc gerit,
ad ipſum tranſeunt.

Idem docuit Baldus in l. fina. C. ſi mancip. ita
alie. ſuc. quòd ſi exequutor, qui de mandato te-
ſtatoris habebat aliquid diſtribuere in paupe-
res, cum conſilio Prioris Prædicatorum fuerit ne-
gligens,

Digitized by Google

gligens, ſuccedens ei iure deuoluto tenetur eam formam ſeruare: quia non poteſt recedi à forma, cum illa perpetua ſit, quamuis a perſona. Idē rurſus ipſemet Bald. docuit.

Idem elegantiſſimè docuit Iaſon in d.l.ſi eum, §.qui iniuriarum, ff.ſi quis cautionibus, num.20.21.22.& 23. his præciſis verbis vtens ad probandam regulam ſupradictam, quòd ſubrogatum ſapit naturam eius, loco cuius ſubrogatur, videlicet ſi nobilis collegiſſet pedaginm à tranſeuntibus ſupra certum pontem: & pons fuiſſet deſtructus, & alius denuo ibidem fuiſſet refectus, quòd ab eodē nobili idem pedagium poſſet percipi a tranſeuntibus pontem ipſum nouum: quia cenſebitur ſubrogatus loco veteris: & quòd Iudex Eccleſiaſticus ſupplens negligentiam Iudicis ſecularis debeat procedere, ſicut tenebatur ſecularis vel ſummariè, vel plenariè prout faciebat ſecularis, cuius loco ſubrogatur. Vnde Epiſcopus, qui de iure ſuccedit in locum exequutorum, quando ſunt negligentes, vt in l.nulli, C.de Epiſcop.& Cler. debet obſeruare omnia, quæ ipſi exequutores obſeruare tenebantur: ideò ſi executores de mandato teſtatoris debebant diſtribuere in panperes cum conſilio Prioris fratrum Prædicatorum: ſic Epiſcopus eorum loco ſuccedens, tenetur eandem formam ſeruare: eo quia non receditur à forma (quę perpetua eſt) ſed à perſona. Ad hoc etiam facit quod vult Ioann. Andr. in regula. Contra eum, in Mercur. dicens, quòd ſi deuoluatur ad Epiſcopum electio
153 † competens certis monachis habentibus eligere de gremio vnius Monaſterij: quòd ſimiliter Epiſcopus tenebitur ex illo gremio eligere. facit benè text. in Clem. 1. de ſupplen. neglig. Prælat. Vbi quando ſuperior, puta Epiſcopus habet conferre beneficia regularia ex iure ad eum deuoluto: tenetur conferre eiſdem perſonis; quibus primi tenebātur. Hæc omnia Iaſon, vbi ſuprà.

Idem docuit Ludou. Rom. in ſuo ſingul.478. incip. Pone, quòd arbitrium, ſe ſubſcribens Ioannes Andr. in d.c. publicato.

Limita ſingulariter regulam traditam in dicta vnica concluſione, in qua diximus & probauimus,
154 quòd geſta † contra ſolitum ordinem iudiciorum, & formam traditam à iure tam communi, q̄ municipali, vel à quacumque hominis diſpoſitione, ſint ipſo iure nulla, nullumque ſortiantur legitimum effectum. Dicendo hanc regulam recipere hanc primam fallentiam, ſeu limitationem: eò quòd illa regula locum non obtineat, quando is, qui facit contra formam eſt talis, qui poſſit ei derogare: vt Princeps, vel Collegium, & huiuſmodi. Nam in dubio videtur voluiſſe ei derogare faciendo contra illam. Quapropter geſta cōtra formam in tali caſu erunt de iure valida cùm tali tranſgreſſio, talis ſolemnitatis vel formæ ſit parui momenti, ſtante tali conſenſu valentium de nouo ſtatuere contrarium expreſsè, ſicut faciunt nunc tacitè conſentientes tali derogationi. Hæc limitatio probatur Doctorum infraſcriptorum auctoritate.

Probatur ergò Doctorum auctoritate. Nam Bartol. in l.vniuerſis in fine, C.de precibus imper. off. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Nota, quòd quando eſt facta reformatio in concilio, nō debet quæri de perſona arrogantis, ſeu conſulentis: ſufficit enim quòd conſilium hanc mentem habens hoc reformauerit. quod nota & perpetuò tenē menti, hæc Bart. vbi ſupra, qui idipſum confirmauit in l.2. & in l obſeruare, C. de Decurionibus. Nam dixit in d.l.2. quòd ſi apparet de voluntate populi ſeu conſilij repræſentantis populum, quamuis non appareat de propoſitione facta in concilio per magiſtratum, vel alium, valeret lex per l.ſi quod. in fine, C.de delegationibus, lib.10. & in l.de legibus, in fine, ff.de legibus. Idem docuit Bal. in l.1.nu.6. verſ. vnde hic quæro, ff.de legibus, his præciſis verbis vtens, videlicet, ſtatutum Peruſij dictat, quod omnes propoſitæ debeant fieri per Priorem priorum, & aliter non valeat. Modò congregata adunantia generali, populus vult vnum, quod Prior priorum non vult proponere: quia eſt pœnale, vel quia iurauit. Modò quidam alius proponit, & populus ſtatuit: quæritur vtrum valeat ſtatutum, & dico, quòd ſi concilium eſt tale, quòd poſſit illi formæ derogare: valet iſtud ſtatutum, aliàs non. hæc Bald. Idem docuit Paul. de Caſtro in l.1. in princ. ff.de conſtit. Princip. & in l.1. in princ. ff.ad l.Falcid. in d.l.vniuerſis, dicens q̄ ſi ſtatutum dicit, quòd concilium debeat congregari ad ſonum campanæ, & propoſita fiant per Priores ancianorum: tamen ſi conſtat Concilium fuiſſe congregatum, & propoſitam factam, & reformationem ſubſequutam: & nō appareat de modo congregationis, vel propoſitę, vel actus, ad qđ etiam facit notata in l.humanum, C. de legibus. Vbi datur certa forma ad condendum leges, & tamen valent, ea non ſeruata, hæc Paul. quem ſequutus fuit Ioan. Baptiſta de ſancto Seuerino in l.omnes, car.6. ff.de iuſt.& iure, inferens Paul. vbi ſupra valuiſſe geſta Paduæ per vniuerſitatem Scolarium ſuper facto noui Rectoris: licèt non interuenerit iuſſus, ſeu mandatum veteris Rectoris, vt dictabat ſtatutum. Idem docuit Calder. in conſil. 11. de iure patro. dicens, quòd dato quòd vniuerſitas fuerat ineptè congregata: tamen ſi cōueniunt duę partes, valet præſentatio facta per maiorem partem omnium præſentium. Idem latius docuit Iaſon in d.l.vniuerſis, per totum, qui poſt relationē (ferè ad verbum) ſententiarum ſupradictorum Doctorum, ipſis ſe ſubſcripſit. Idem docuit Felinus in cap.cùm dilecta, num.11. verſi. limita regulam, extra de reſcript.

Limita ſingulariter allata in præcedenti limitatione, dicendo illa habere locum quando in ſecundo ſtatuto, ſeu reformatione fuiſſet addita clauſula derogatoria, ſcilicet. Non obſtante tali ſtatuto contrarium decernente: vel non obſtante tali lege contrarium decernente, vel tali mea diſpoſitione contrarium volente, aliàs nō fuiſſet reuocata talis iuris, aut hominis diſpoſitio, ac ꝑ cōſequēs actus inde ſequutus fuiſſet ipſo iure nullus. cùm fuiſſet à lege prohibitus, eò quòd neceſſariò tunc requireretur ſpecialis reuocatio, ſicut in teſtamentis, vt in l.ſi mihi & tibi, §.in legatis, ff.de legatis 1.& in l.ſi quis in principio teſtamenti, ff.de leg.3. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per arg. in l.fin. C.ſi contra ius vel vtil. publ. Vbi hęc habentur, videlicet. [Omnes cuiuſcumque maioris, vel minoris adminiſtrationis vniuerſæ noſtræ Reipublicæ iudices monemus, vt nullum reſcriptum, nullam pragmaticam ſanctionem, nullam ſacram annotationem; quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduerſa eſſe videatur, in diſceptatione cuiuſlibet litigij patiantur proferri; ſed generales ſacras conſtitutiones modis omnibus non dubitent

obſer-

obſeroandas.] hæc ibi. Idem per arg. in Auctent.
Hoc inter liberos, C. de teſtameotis, in princ. vbi
hæc habentur, videlicet. [Inter liberos teſtameo-
tum ita infirmatur: ſi parens ſeptem teſtibus adhi
bitis declaret ſe nolle tale teſtamentum valere, &
aliam diſponat voluntaté, vel in teſtamento per-
fecto, vel in non ſcripta perfecta voluntate.] Idem
probatur per arg. in l. ſi quis, in principio, ff. de le
gat. 3. vbi hæc habentut, videlicet. [ſi quis in prin-
cipio teſtameoti adſcripſerit. Cui bis legauero, ſe
mel deberi volo, poſtea eodem teſtamento vel co
dicillis, ſciens ſæpè eidem legauerit: ſuprema vo-
luntas potior habetur. Nemo enim eam ſibi legē
poteſt dicere, vt à priore voluntate ei recedere nō
liceat. Sed hoc ita locum habebit, ſi ſpecialiter di
xerit, prioris voluntatis ſe pœnituiſſe: & voluiſſe
155 vt legatarius † plura legata accipiat.] hæc ibi in-
ter alia; Et nota, quòd ſimilis diſpoſitio, & ferè ver
ba ſimilia habentur in Auctent. de teſtamentis im
perfectis, §. pen. Idem probatur per arg. in l. ſi mi-
hi & tibi, §. fin. verſ. interdum tamen, ff. de legat. 1.
vbi hæc habentut, videlicet. [Interdum tamen in
legatis non poſterior, ſed pręcedens ſcriptura va-
let. Nam ſi ita ſcripſero, quod Titio infra legaue-
ro, id neque do, neque lego: quod infra legatum
erit, oon valebit. Nam & eom ſermonem, quo prę
ſentia legata data in diem proferuntur, ad poſtea
quoque ſcripta legata pertinere placuit. Voluntas
ergo, facit, quòd in teſtamento ſcriptum valeat.]
hæc ibi. Et ſi multa alia iura ſimilia poſſent afferri
idipſum docentia, breuitatis gratia ipſa hic miſſa
faciam. ſed ſciendum, quòd meritò diximus præ-
ſentem ooſtram limitationem probari per arg. in
dictis iuribus: quoniam licet in ipſis iuribus ad
ſonum verborum nō contineatur dicta limitatio,
benè tamen ex ipſis elicitur veritas ipſius: cùm in-
de eliciatur apertiſſimè, quòd diſpoſitio tam iu-
ris, quàm hominis ſecunda cōtra primam, expreſ-
sè diſpoſito aduerſaus, ſit nullius virtutis: niſi clau
ſula illa, ſcilicet Non obſtante, in ſecuoda fuerit
inſerta: vel alia æquiualens, ex qua poſſet cogno-
ſci voluntas taliter ſecundatiò voluiſſe per ſecun-
dam derogare primæ diſpoſitioni: ac per conſe-
quens ex ipſis iuribus emicuit veritas præſentis li
mitationis. Idem probatur eodem modo per arg.
in l. reſcripta, & in l. nec damnoſa, C. de precibus
imper. offer. vbi hæc habentur, videlicet. [Reſcri-
pta contra ius elicita, ab omnibus iudicibus refu
tari præcipimus. Niſi fortè ſit aliquid, quod non
lædat alium, & proſit petenti, vel crimen ſupplicā
tibus indulgeat.] hæc ibi. Idem per arg. in d. l. oec
damnoſa, vbi hæc habentur, videlicet. [Nec dam-
noſa fiſco, nec iuri contraria poſtulari oportet.]
hæc ibi. Idem eodem modo probatur per leges ci
tatas à ſingulari Glo. in d. l. fin. verſ. Generali iuri,
vide ibi. Probatur inſuper præſens noſtra limita-
tio auctoritate infraſcriptorum Doctorum. Nam
glo. in d. l. fin. in verſic. Generali, circa medium.
his præciſis verbis vtitur, videlicet, ſi autem con-
tra ius ciuile, vt circa actiones, quæ ſunt de iure
ciuili, vt in l. 2. § omnium, ff. de origine iur. ſiqui
dem vt prorſus tollantur, non valet: ſi vt differan-
tur valet, vt in l. quoties, C. de precibos imper. off.
Quid autem ſi dixerit Imperator, non obſtante ta-
li lege? Reſpondetur valet, vt in l. ſi qois in prin-
cipio teſtamenti, ff. de legat. 3. & in Auctent. de te
ſtamentis imperf. §. pen. Idem docuit glo. in dicta
Aucten. Hoc intet liberos, in verſic. valere. bis vtēs
verbis præciſis, videlicet. Non igitur ſufficit face-
156 re ſecundum teſtamentum, † niſi dicat, Non ob-
ſtante primo, quod nolo valere: & ſic eſt argumen
tum pro reſcriptis contra legem indultis, vt noo
valeant, niſi dicatur, Non obſtante tali lege, vt in
l. ſi quis io princip. ff. de legat. 3. Idem docuit glo.
in d. l. reſcripta, in verſic. reſcripta. his præciſis ver
bis vteos, videlicet. Reſcripta contra ius, puta, vt
liceat peremptoriam opponere poſt ſententiam.
Non autem poteſt intelligi in illis priuilegijs, quę
prohibita ſunt à iure peti. Nam tunc non valent
etiam ſi alij non nocerent, & prodeſſent petenti,
quod vult finis huius legis. Loquitur ergo de iſtis
priuilegijs, vel reſcriptis, de quibus non dicitur in
legibus, quod non debeant tribui: ſed ſuot contra
id, quod dicit lex, ſioe quod dictat ius commooe.
Idem docuit glo. in d. l. ſi quis io principio, in ver.
accipiat. Vbi concludendo his præciſis verbis vti
tur, videlicet. Item quid ſi dicat, oolo valere, ſi qđ
teſtamentum fecero, niſi fiat illo, vel illo modo,
vel niſi tales ſint teſtes, vel niſi expreſſim hæc ver-
ba repetantur? Reſpon. ſemper videtur, quòd ha-
beat locum hæc lex, quòd valeat primum, niſi ſpe-
cialiter reuocetur primum per ſecundum: tunc e-
nim primum vitiatur, arg. in l. qoi Romæ, §. Fla-
uius, ff. de verb. obligat. Item nota hic argumen-
tum pro reſcriptis, vel priuilegijs contra legem,
quòd valeant, ſi dicat Princeps. Non obſtante &c.
vt in d. Auctent. hoc inter. & in d. l. fin. C. ſi cootra
ius. Idem docuit glo. in d. l ſi mihi & tibi, §. fin. in
ver. non valebit. dicens, quòd oon valeat ſecundū
(intellige in terminis ipſius §.) teſtamentum. Niſi
expreſsè prioris voluntatis dicat ſe pœnitere. Sed
quid ſi primò dixit, quòd non liceret ſibi pœnite-
re. Reſpon nihilominus poteſt pœnitere, ſi expri-
mat qualitatem illius primæ voluotatis in ſecun-
da, vt in d. l. ſi quis in principio. Idem docuit Bar.
in d. l. fin. C. ſi contra ius. Nam io col. 2. num. 3. 4. &
5. incipien. a verbo quæro. Quid ſi Imperator re-
ſcribit contra legem, ſed dicit, quòd valeat lege
non obſtāte. an hoc requiratur, infraſcriptis vtitor
præciſis verbis, videlicet. Communiter teneamus,
quòd debeat inſeri illa clauſula, per l. ſi quis in
principio teſtamenti, ff. de leg. 3. ſed de hoc eſt du
bium. An debeat dici, noo obſtante tali lege no-
minatim. An ſufficiat, quod dicatur, lege aliqua
oon obſtante, ſeu oon obſtante aliquo. gloſ. io Au-
cten. hoc ioter liberos, C. de teſtamentis, videtur
velle, quòd fiat mentio ſpecialis: hoc etiam vide-
tur velle tex. in ſimili, vbi glo. tangit in l. ſi quis in
princip. ff. de legat. 3. & ideo puto, quòd non ſuffi-
ceret, ſi diceret, Aliquo non obſtante: quia iſtud
eſt generaliter loqui. Item puto, quòd non requi-
157 ratur, quòd dicatur, Noo obſtante lege, † nomi-
nando eam: quia iſtud eſſet loqui ſingulariter, ſi-
ue iodiuiduè: ſed ſufficit, quòd dicatur, ooo obſtā
te aliqua lege, quæ in cōtrarium loqueretur: iſtud
enim eſt ſpecialiter loqui: ita debet intelligi hæc
materia; hæc Bart. vbi ſupra, qui in d. l. reſcripta,
C. de precibus imper. offer. ſequēs glo. ibidem his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet, quædam ſunt
reſcripta prohibita impetrari ſpecialiter & expreſ
sè, & illa impetrata non valent, etiam ſi nemini no
ceant. Quædam ſunt reſcripta oon prohibita ſpe-
cialiter impetrari: & tunc loquitur hæc lex, vt ſi re
ſcriptum continet aliquid contra legem ſcriptam,
non valet. Exemplum potes ponere in hac lege.
Aliquis impetrauit, quòd mioor quatuordecim
annis

Digitized by Google

annis liceat facere teſtamentum; vel quòd liceat
appellare poſt decem dies; vt in cõtractibus em-
ptionis, & venditionis non teneatur de euictione:
certè iſta non valent, quia contra ius. hæc ille, vbi
ſupra, qui idem breuius reperijt in dicta Auctẽn.
Hoc inter liberos, ſequens ibidem glo. Idem do-
cuit rurſus ipſemet Bart. in d.l.ſi quis in princip.
ſequens doctrinam Glo. ſupra à me recenſitæ, &
Cyn. ibidem, qui hoc diſputando tenuerat ipſo
Bart. audiente, qui Bart. ibidem col. 1. ſub num. 4.
verſic. expeditis contrarijs propoſuit quid dicen-
dum foret, ſi in primo teſtamento præceſſiſſent ver
ba derogatoria teſtaméti, vtputa, dixit, ſi aliquod
teſtamentum fecero, nolo valere: vel dixit, nolo va
lere aliud teſtamentum, niſi ſit ibi aſcripta talis
oratio, vel tale quid? dicit gloſa, quòd ſecundum
teſtamentum nõ valet, niſi expreſsè pœniteat prio
ris teſtamenti. Idem (poſt multa argumenta pro &
contra allata in capit. quod ſemel placuit, de re-
gulis iuris in ſexto) docuit Dynus, & quamuis
Iacobus de Aret. contrarium docuiſſet, Cynus
tamen adſtipulatus fuit dicta glo. diſputando ip-
ſo Barto. audiente de hac quæſtione adhæſit ſen-
tentiæ glo. cui & ipſe Bart. quoque ibidem ſe ſub-
ſcripſit aſſerens Cynum reſpondiſſe fundamentis
ſententiæ Iacobi, & primo dixit non eſſe verum,
quòd ille dixerat, quòd per hoc ipſe teſtator effi-
ceretur inteſtabilis; imò quòd poſſet facere aliud
teſtamentum quãdocumque vellet, ſed quod opor
teret nos eſſe certos, quòd ipſe teſtator velit. Cùm
enim iſta verba habeant vim cuiuſdam proteſta-
tionis præambulæ: talis proteſtatio declarat in ſe
quenti teſtamento voluntatem deeſſe, vt in l. at ſi
quis, §. plerique, ff. de relig. ſequens ergo teſtamen
tum non eſt teſtamentum, quia lex præſumit in
eo voluntatem deeſſe, niſi expreſſam reuocationẽ
faciat de primo, vnde non eſt verum, quòd ſit in-
teſtabilis. Idem tenebat Ray. de For. & ego (inquit
ibidem ipſe Bart.) idem puto. Declarabo tamen
latius. Et aduerte ſi teſtator dixiſſet, tantum, nolo
me poſſe facere aliud teſtamentum, & nolo me
poſſe mutare tale teſtamentum, vel nolo me poſſe
pœnitere, & non dixiſſet vltra: tunc fateor uerum
dictum Iacobi de Aret. & ſequac. quia teſtator ſo-
lùm diſpoſuit circa ipſam poſſibilitatem teſtandi,
& non circa voluntatem, quæ debeat in futurum
157 deeſſe: & hoc non poteſt facere, † quia nõ poteſt
ſibi auferre liberam teſtamenti factionem, vt in l.
ſtipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. & ideo glo.
in l. ſi mihi & tibi, §. in legatis, ff. de legat. 1. malè
loquitur, & benè reprehenditur per Iac. de Aret.
Sed ſi dixiſſet, ſi fecero aliud teſtamẽtum, nolo va
lere: hoc non diſponit circa poſſibilitatem teſtan
di, ſed diſponit circa voluntatem, quam dicit de-
eſſe in futuro: ideo requiritur, quòd expreſsè reuo
cet, vt appareat voluntatem deeſſe in ſequenti te
ſtamento, quam lex præſumit deeſſe, propter ver-
ba præambula derogatoria, hæc Bart. vbi ſupra,
qui ibidem colum. 3. nu. 8. in verſi. Venio ad ſecun
dum teſtamentum, his verbis vtitur, videlicet, De-
bemus inſpicere verba derogatoria, qualiter ſint
concepta: ſi enim ſunt concepta ſecundum eum
modum, qui primo in gloſa ponitur. Vt ſi aliud te
ſtamentum fecero, nolo valere; tunc reuocando
primum teſtamentum nominatim, & dicendo hoc
vltimum volo valere: videtur ſatis factum huic le-
gi, quia ſpecialiter primi teſtamenti, facit mentio
nem, & dixit vltimum ſe velle valere; & ſic aſſeruit
contrarium eius, quod priùs dixerat. ſed ſi poni-
mus verba derogatoria eſſe concepta ſecundum
alios modos poſitos in gloſa: quia dixit, ſi quod
aliud teſtamentum fecero, nolo valere, niſi ſit talis
ſolemnitas: tunc oporter, quòd dicat, caſſans, & ir
ritans aliud teſtamentum, & verba derogatoria
ibi poſita: aliàs nõ videretur aſſerere contrarium
eius, quod primò dixit: & ſic intelligo glo. in d. §.
in legatis. Sed ſi vnum ſolùm teſtamentum quis fe
ciſſet, in quo fuiſſent appoſita verba derogatoria;
tunc ſufficeret reuocatio generaliter facta, dicen-
do: Caſſans omne aliud teſtamentum meum, in
quo ſunt verba derogatoria, & hoc volo valere.
prout docet tex. in l. 2. ff. de liber. & poſthum. hæc
omnia Bart. qui & idem exemplificando repetijt
ibidem, à num. 10. vſque in finem. quæ omnia ſum
mopere deſeruiunt cognitioni veritatis præſentis
limitationis. Idem apertius docuit Bart. in pro
prijs terminis præſentis limitationis, in l. omnes
populi, colum. 12. num. 31. verſic. Circa ſecundum.
quando præcedens ſtatutum, ff. de iuſt. & iure. Vbi
poſtquam propoſuiſſet quid dicendum eſſet, quan
do præcedens ſtatutum eſſet derogatorium ſecũ-
159 di, † vt quia prohibet aliud fieri, vel dicit, quòd
non poſſit contrarium ſtatui, ſeu contra ipſum ve
nire, niſi certa forma: nunquid ſecundum ſtatutũ
contrarium ſimpliciter valeat, vel cum generali
reuocatione contrarij. requiratur ſpecialis reuoca
tio primi? dicit ipſe Bartol. quòd omnino requi-
ratur ſpecialis reuocatio, ſicut in teſtamẽto, quia
160 hoc patet in reſcripto † imperrato contra legẽ,
quod non valet, niſi dicatur in reſcripto, non ob-
ſtante tali lege. vt not. in l. fin. C. ſi contra ius &c. &
in Auctẽn. Hoc inter liberos, C. de teſtamentis, &
ratio eſt, propter præcedentem clauſulam deroga
toriam poſitam in l. nec damnoſa, C. de precibus
imper. offer. & ſi alij diſtinguant. tamen ipſe Bart.
ſtatim ſubdens infraſcriptis precíſis verbis vtitur,
videlicet. Quid dicemus, Dyn. circa teſtamentum
videtur dicere, quod requiratur ſpecialis reuoca-
tio, in c. quod ſemel placuit, de regul. iur. in 6. ſed
dominus Cynus hunc articulum diſputauit me au
diente, & tenuit indiſtinctè, quòd ſecundum ſtatu
tum non valeat, niſi fiat expreſſa reuocatio primi
per iura allegata: hoc etiam probat, quia proteſta
161 tio † præcedens declarat animum in futuro deeſ
ſe, vt in l. at ſi quis, §. plerique, ff. de reli. & in l. qui
in aliena, §. fin. ff. de acquir. hæred. ſic ergo in ſecũ-
do ſtatuto deficit animus & voluntas; ergo nõ eſt
ſtatutum. Non obſtat, l. Diuus, §. licet, ff. de iure co
dicil. & diſtinctio prædicta: quia intellige, quòd
ibi expreſsè pœnituit prioris voluntatis. Non ob-
ſtat, quia de ea non eſt diſputandum; quia verum
eſt quando eſt lex; ſed hoc non eſt propter defectũ
voluntatis. Non obſtat l. humanum, C. de legibus,
quia Imperator ibi loquitur ex humanitate, non
dicendo, ſi aliter fiat, non valeat: quia tunc ſecus,
vt patet per ea, quæ dixi in reſcripto; ita dicit Cy-
nus, quem in hoc ſequor. hæc omnia Bart. vbi ſu-
pra; qui quampluríma notatu digniſſima ſubintu-
lit ibidem de auctoritate auferendi ſtatutum etiã
iuramento firmatum, vide ibi. Idem docuit Bald.
in d. l. fin. nu. 6, & 7. C. ſi contra ius &c, concludens
quòd quando reſcriptum eſt illius, qui poteſt dero
gare alicui ſtatuto uel conſuetudini tunc ſufficiet,
quod in ipſo dicatur non obſtante aliquo ſtatuto
vel conſuetudine, & ſi peculiariter de ipſo non fie
ret mentio. Quando uerò reſcriptum eſſet contra

ius

ius commune,tunc tali diſtinctione vtendum eſ-
ſet, ſcilicet aut illud reſcriptum eſt prohibitum in
ſpecie,& tunc requiritur ſpecialis clauſula;ſi auté
eſſet prohibitum in genere per modum regulæ :
tunc ſufficiet clauſula generalis. Non obſtante: vt
162 ſic generalis clauſula † derogatoria deroget ge
neri,& ſpecies ſpeciei: non autem genus ſpeciei.
Sed ſi reſcriptum eſſet cõtra aliquod priuilegium:
& tunc ipſum non valebit ſi non faciet métionem
de illo priuilegio,vt docet tex.in c.cùm ordinem,
extra de reſcriptis. hæc Bal.qui idem videtur taci
tè docuiſſe in d.l.reſcripta,hac diſtinctione peru-
163 tili vtens,videlicet. Quandoque reſcriptum † eſt
ſecundum legem,& tunc valet.quandoque eſt pre
ter legem,& tunc ſimiliter valet. quandoque eſt
contra legé,& tunc non valet. (Adde tu,ſine clau
ſula illa. Non obſtante &c. Idem latiùs & clariùs
docuit ipſemet Bal.in dicta Auten.hoc inter.C.
de teſtamentis.Nam inter alia notatu digniſſima
164 dixit,quòd declaratio † derogatoria requiritur
expreſſè,& tunc fieri contingit, quando voluntas
ipſa derogatoria ita declaratur,vt intellectus non
laboret in intelligendo mentem teſtatoris: ſed ex
ipſis verbis pateat ita ſpecificaté , quòd nulla ſit
dubitatio, vt in l.ille, aut ille,§.cum in verbis,ff.
de leg.3.Dixit inſuper,quòd quando in primo te-
ſtamento pater ſua manu ſcripſit. Nolle valere ali-
quod aliud teſtamentum , niſi ibi eſſet ſcriptum
formaliter totum Pater noſter.Poſtea verò in ſecũ
do teſtamento verba erant generalia reuocatoria
omnis clauſulæ præcedentis derogatoriæ. Secun-
dum ipſum teſtamentum validum erit non ſolùm
ſi ſolùm præceſſiſſet vnicum,verumetiam ſi plura,
vt docuerunt Iacob.de Bel. Nic.& Cyn.& Io.And.
in c.1.de conſtit.in 6. & hoc ipſe Bal.cõfirmat du
plici ratione : Prima quarum eſt , quoniam etſi
multa fiant teſtamenta,ſemper attenditur proxi-
mum antecedens teſtamentum,cùm alia ſint abo
lita,& nomen teſtamentorum non retineant.Cùm
ergo relatio fiat ad proxima,neceſſe eſt de eo in-
telligi teſtamento,quod immediaté præcedit:nec
poteſt teſtator dare formam ſibi auctoritate , ſed
voluntate: & ita contraria voluntate poteſt rece-
dere,& iſta eſt finalis concluſio ſupradictorum,&
ideo ſufficiunt clauſulæ generales tabellionis,caſ-
165 ſans,& irritans &c. † Cum enim teſtator ſit cer-
tus de facto ſuo proprio,vt in c.ab excommunica
to, extra de reſcript. non poteſt dici,quòd intelli-
gat vim verborum. Item & ſecunda ratio eſt,quia
genus reductum ad vnam ſpeciem, naturá ſpeciei
aſſumit,vt in l.ſi optio.ibi in verſi.ad vnum, ff.de
opt.le. & talis reuocatio etiam valebit, licèt for-
ſan iuraſſet primum teſtamentum ſe non reuocatu
rum:& ratio eſt,vt docuit Innoc.in c.dilecto,ex-
tra de præben. quia licèt ſpiritualia nõ poſſit exer
166 cere periurus,† temporalia,tamen poterit. Ad-
dit quoque quòd ſi in reſcripto agitur de detrimé
to alicuius particularis , qui in reuocatione legis
vel priuilegij læderetur: neceſſariò addenda eſſet
167 illi clauſula ſpecialis,videlicet. Nõ obſtante† ta
li lege &c.Si verò ius tertio acquiſitum non læde-
retur,tunc ſufficeret clauſula, non obſtante aliqua
lege in contrarium.Idem ipſemet Bal.elegantiſſi
mé docuit in l.humanum,C.de legibus: cuius ta-
men præciſa verba hic non referam:ſed paulòpoſt
reſpondendo Alex. qui videtur ipſum reprehendé
do aſſerere ipſum Bald.aduerſatum fuiſſe præſenti
noſtræ limitationi per ea, quæ dixerat ipſe Bal.in
l.1.num.6.ff.de legibus cuius præciſa verba retuli
in præcedentis limitationis probatione.Vide ibi.
Idem docuit Alex.in d.l.ſi mihi &tibi,§.fin.num.
4.ff.de legat.1.dicens, quòd Iacob.de Aret. Bart.
Bald. Paul.de Caſtro, & Raph.Cuman.in d.§.fin.
Cyn.& Fulg.in l.ſancimus, C.de teſtam. & ruſus
Barto.in l.ſi quis.in princip.ff.de legat.3.volentes
168 quòd in ſecundo † teſtamento teſtator non te-
neatur exprimere, ſeu facere mentionem de clau-
ſula derogatoria poſita in primo teſtamento,dum
modo primo ſub clauſula generali deroget prout
expreſſiùs ipſemet Alex.poſt alios ibi recenſitos,
docuit in l.1.num.3. & 4. ff.ad l.Falcid. Vbi poſt-
quam ſubſcripſit præſenti limitationi,redarguen-
do Bald.(cuius ſententia ſibi videtur præſenti li-
mitationi aduerſari) infraſcriptis vtitur verbis,vi
delicet. Tamen Bal.concludit,quòd ſi populus ha
bebat poteſtatem derogandi illi formæ, valebit:
aliàs non:allegat in arg.l.ſi quis in principio teſta.
menti,ff.de leg.3. ſed certè Bald.non videtur be-
ne dixiſſe. Nam eo ipſo,quòd ſtatutum inualidat
propoſitam , dicitur etiam inualidare ſtatutum;
quod ſuper propoſitam fieret , vt eſt tex.not.cum
glo. in verſ.Relinquatur in l.1.& ibi claré Bart.&
Ange. C.de petit. bonorum ſublat. lib.10. Ergo
cùm ſtatutum videatur annullare illud; quod ſta-
tueretur non ſeruata forma: ſequitur,quòd etiam
poſito,quòd ſtatuentes haberent poteſtatem dero
gandi formæ,non valeret ſtatutum:attento, quòd
præcedens ſtatutum habebat clauſulam derogato
riam ad ſequens,niſi in ipſo ſequenti ſtatuto dice
retur : Non obſtante primo ſtatuto derogatorio
propter formam non ſeruatam,ita concludit Bar.
in l.omnes,in 3.quæſt.princip.in verſ. circa præce
dens ſtatutum,ff.de iuſt.& iure, & in extrauag.ad
reprimendam,in ver.non obſtantibus, & Bald.in
d.l.humanum, C.de legibus, per dictam l.ſi quis
in princip.teſtamenti , & quæ not.in Auten. hoc
inter liberos,cum ſimil.C.de teſtamentis.hæc om
nia Alex. vbi ſupra,qui breuiùs procedens, idip-
ſum docuiſſe comprobatur in l.ſancimus, num.5.
ver.Item nota,C.de teſtamentis,his præciſis ver-
bis vtendo,videlicet. Item nota,quòd per ſecun-
dum teſtamẽtum tollitur primum, licèt de primo
nulla ſit facta mentio in ſecundo, quod tamen fal-
lit, vbi in primo eſſet aliqua clauſula derogatoria
ad ſequens teſtamentum , quòd tunc requiritur,ꝙ
in ſecundo fiat ſpecialis derogatio , & mentio de
priori teſtamento,vt in l.ſi quis.in principio,ff.de
leg.3. & rurſus in l.quidam conſulebant , col.2.in
fin.num.11.verſ.Vbi autem tractaretur, ff.de re iu
dic.his præciſis verbis vtens,videlicet.Vbi autem
tractaretur de graui præiudicio tertij. Dic quòd
non ſufficit clauſula non obſtante , & in contrariũ
faciente,ſecũdum magis communem opinionem,
& veriorem,vt probatur in l.ſi quis.in princ.de le-
gat.3. & in l.quoties, C.de precibus imper.offer.
per gl. & Doct.in l.fin. C.ſi contra ius, & in l.1.C.
de petit.bon.ſubla. lib.10.Qui etſi(vt diximus) re
darguit Bal. Nihilominus ꝙ facillimè poterit cõ
prehendi tum ex dictis eiuſdem Bal.hic relatis,&
in probationem præcedentis limitationis, quàm
ex ſtatim inferendis,quòd nunquam ipſe Bald,per
ſupradicta eius verba voluerit impugnare præſen-
tem limitationem. Quod & (vltra per eum allata,
& hic à me relata)probabitur tribus medijs aper-
tiſſimis, & primò ſciendum ꝙ non ſequitur Bald,
dixit poſſe ſtatui contraria,primo ſtatuto aſſignã-
ti for-

Digitized by Google

ti formam cum clauſula derogatoria, in ſecundo ſtatuto, ab ijs, qui de iure poterant derogare dictæ formæ ſtatuti: ergo male dixit cum non addiderit, hoc ipſos potuiſſe, ſi addidiſſent clauſulam derogatoriam, dicendo: Non obſtante primo ſtatuto. Nam cùm taciti & expreſſi eadem ſit virtus, vt in l.cùm quid, ff.de reb.credit.ſi cer.pet. & ipſe Bal.non ignoraſſet illos non poſſe ſine dicta clauſula, Non obſtante &c.ſtatuere non ſeruata forma derogatoria, ipſe Bal.ſubintellexiſſe dicto ſecundo ſtatuto inſertam fuiſſe dictam clauſulam Non obſtante &c.cùm aliàs non dixiſſet, poſſe de iure. & qualis ſenſus ſententiæ Bal.ſit bonus, elicitur & ſecundo tam ex ſupra allatis hic ex ipſo, quã verbis ipſiuſmet in dicta l. C. de petit. bon. ſublat. Nam infraſcriptis vſus fuit verbis ibi, videlicet.

169 Nota, quòd cuius prohibetur petitio, † eiuſdem non valet facta conceſſio. ſecundum hoc facit, quòd ſi prohibetur per ſtatutum aliquid proponi in cõſilio, vel arrenga: quòd ex hoc videtur prohibita reformatio ſuper hoc facta: quod facit contra poteſtates, qui reformant aliqua in conſilio, qui ex forma ſtatuti non poſſunt, ſeu prohibentur petere reformari, vt non valeat eorum reformatio; hæc ille, quæ non dixiſſet, niſi tacitè ſe ſubſcripſiſſet præſenti limitationi. & tamen nihil dicit de neceſſaria appoſitione clauſulæ, Non obſtãte &c.& quòd ipſa deficiente, reformatio illa fuiſſet nulla: quod & tertiò apertiſſimè comprobatur per ea, quæ ipſemet Bal.loquens de materia præſentis limitationis docuit in d.l.humanum, col.2, num.3.4. & 5. C.de legibus. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Breuiter Cynus diſputauit hanc quæſtionem & ſequens modernos: dixit, quòd vbi in ſtatutis præcedit clauſula derogatoria, lex poſtea ſimpliciter facta non valet: quia videtur deeſſe conſenſus ſtatuentium: & idem etiam tenet Bart.in l.omnes populi, ff.de iuſtitia & iure. Non obſtat hæc lex, quia hæc lex non habet clauſulam derogatoriam; quia non loquitur de forma neceſſaria: ſed loquitur de humanitate, ſicut apparet in textu, quia dicit humanum, &c. Sed Cynus & alij diſtinguunt,

170 Aut præcedens diſpoſitio † derogat poteſtati, aut formæ, aut voluntati. Si quidem verba ſunt derogatoria poteſtati, iſta verba nihil operantur: quia poteſtas eſt publici iuris, cui non poteſt renunciari, etiam ſi adijceretur pœna: quia quando principale eſt prohibitum, non committitur pœna, arg.in l.Seius, & Augerius, ff.ad l.Falcid. Poteſtatem ergo de publico conceſſam nemo poteſt ſibi adimere; Secundo caſu quando verba ſunt derogatoria formæ, verbi gratia: quòd non valeat reformatio ſub aliqua forma, niſi ſub tali: tunc non valet reformatio, illa forma non ſeruata; quia præſumitur deeſſe conſenſus. Sed animaduertendum quòd vbi eſt ſtatuta forma expreſſa, & tamẽ clauſula derogatoria non eſt expreſſa, ſed tacita: tunc tacitè derogabitur ei per factum contrarium: & ſic valeret reformatio vt docet tex. not.in l.fin.in principio de legat.2.aliàs tertio. Tertio caſu, quãdo verba ſunt derogatoria voluntati, certum eſt, quòd vltimus actus non valet, quia non adeſt volũtas, vt in l.ſi ita, ff.de leg.1.& in l.ſi quis.in princ. ff.de legat. 3. & ita ſentiunt ibi Iacobus de Aret. Oldr.& Do.Ray. Hæc ſunt vera, quãdo diſpoſitio poſterior emanat ſimpliciter. Sed quid ſi habet clauſulam derogatoriam, dicentem non obſtante aliquo ſtatuto, quod in contrarium loqueretur,

Hic aduerte, quòd aut lex poſterior emanat ab eadem potentia cauſæ efficientis, aut à minori: ſi à minori, certum eſt, quòd non valet, vt in c.veniẽtes, extra de iureiuran. Si verò ab eadem, & tunc ſi ſunt verba ſpecialia, verbi gratia. Non obſtante tali ſtatuto, & tunc non eſt dubium, quòd valet vltimum ſtatutum: ad hoc facit d.l.ſi quis in princ. Aut verba ſunt generalia, puta, non obſtãte aliqua lege, quæ in contrarium loquitur, & tunc ſunt opiniones. Nam quidam dicunt, quòd iſta verba generalia non ſufficiant ad derogandum ſpeciali ſtatuto prohibenti, & pręcedenti. Sed dominus Cyn. in illa quęſtione tenet, quòd in legibus condendis ſufficiat derogatio generalis legum cõtrariarum. ad hoc facit tex.in l.omnes, §.1.C.de quadri. præſcript.& in Clem.eos de ſepult. Et hoc tenet ſtilus Rotoanæ Curiæ, & videtur hoc tenere gloſ.1.in l. Imperialis, C.de nupt. Non obſtat d.l. ſi quis, in principio, in verſi. ſpecialiter, quia ibi loquitur in priuato homine, qui diſponit ad ſuam voluntatem, Vnde debet apertiùs loqui, arg.in l.veteribus, ff. de pactis. ſecus in Principe, vel alia perſona publica, quę diſponit ad vtilitatem aliorum, ſecundum Cynum. Aduertendum tamen, quòd in eo, quod dicit Cyn. in diſpoſitione legali dicit verum. Nam in legibus, quæ fiunt propter publicam vtilitatẽ, ſufficit generalitas. Sed in eo, quod dicit, quòd in teſtamento requiritur ſpecialitas, aliàs præſumitur abeſſe conſenſus, non dicit omnino verum; & vt intelligas. Pono duo exempla. Pono, quòd in primo teſtamento teſtator dicit, quòd volebat illud teſtamentum valere, & non aliquod aliud, qđ faceret poſtea, niſi ibi eſſet Aue Maria de verbo ad verbum: hoc fortè fecit in loco minorũ, timens ne compelleretur ad teſtandum a conſanguineis, poſtea pœnitentia ductus, iſte facit ſecundum teſtamentum. Et dicit ſe pœnitere primi teſtamenti, tamen ibi de verbis illis non facit mentionem, nec ponit Aue Maria in ſecundo teſtamẽto. Quæritur vtrum ſecundum valeat. Breuiter veritas eſt, quòd ſic: aliàs ſequeretur abſurdum, ſcilicet quòd illorũ verborum non recordaretur; quòd non poſſet teſtamentum ipſum mutare, quod eſt falſum. Plus dico, quòd ſi dicat ita, non obſtante aliquo alio teſtamento, licèt non dixerit, non obſtante tali teſtamento ſcripto manu talis Notarij, primum tamẽ teſtamentum erit reuocatum, quia non requiruntur verba omnino ſpecialia, dummodo conſtet de mente: & hoc tenet Ioann.Andr.in c.1.de conſtitut.in 6. Si autem eſſent verba omnino generalia, & confuſa; puta, quia dixit Notarius, & hoc teſtamentum valere voluit, aliquo non obſtante; tunc non ſufficerent iſta verba; quia tex.requirit, quòd deroget ſpecialiter: non ergo requirit, quòd indiuidualiter; nec ſufficit, quòd omninò generaliter tamen ſufficit, quòd in ſpecie ſubalterna, puta, nõ obſtante aliquo alio teſtamento, & hoc probo (inquit ibidem ipſe Bal.) quia iſta verba non poſſunt adaptari niſi ad vnam ſpeciem, ſcilicet teſtamenti, ideſt ad teſtamentum immediatè præcedens; vnde habentur loco verborum ſingularium, vt in. 1. & 2. ff.de liber. & poſthum. Hæc omnia notatu digniſſima nos docuit Bal. vbi ſup. ex quibus luce meridiana clariùs patuit ipſum præſenti limitationi ſe ſubſcripſiſſe, & verba eiuſdem in l.1.num.6. ff.de legibus, omnino interpretanda fore, ſicut & alia aliorum Doctorum, quos citauimus in probationem præcedentis limitationis, iuxta terminos

præſen-

præſentis ſublimitationis, & prout pauloantè in-
terprerati fuimus verba Bald. in d.l.1.quo idipſum
breuius docuit in l.ſancimus, nu.9.ver.in cõtrariũ
videtur, C.de reſtamentis his præciſis verbis vtẽs,
videlicet. Aut clauſula derogatoria reſpicit ius cõ
ſtitutionis, aut teſtamentum ſecundum. Si primo,
vt quia teſtator in primo teſtamento dixit, quòd il
lud præualeret omnibus cùm nollet amplius poſ-
ſe teſtari: & tunc quia iuri publico factionis teſta
menti non poteſt renunciari, valet ſecundum, licèt
de primo nullam faciat mentionem, vt hic, & in
§ poſteriore, inſtit.qui.mo.te.infir. Si ſecundò, ſci
licet reſpectu voluntatis ſimpliciter: vt quia teſta
tor dicit, quòd primum teſtamentum præualeat ſe
cundo: cùm intendat teſtator decedere ſecundum
formam primi teſtamenti, non ſecundi: & tunc nõ
valet ſecundum teſtamentum, quia non habet vo-
luntatem teſtatoris, niſi illa clauſula derogatoria
reuocetur, ſecundum Iac.& Cyn.& hoc non facit
auctoritas clauſulæ, ſed ſola voluntas teſtatoris.
Vnde ſi apparet de mutata voluntate: puta, quia
teſtator in teſtamento iurauit, vel quia noua ratio
ne motus eſt ad teſtandum, puta, propter offenſam
primi hæredis inſtituti, vel propter aliam indigna
tionem: tunc teſtamentum ſecundum præualeret,
etiam ſi non haberet derogatoriam derogatoriæ,
arg.in l.ſi cùm Cornelius, ff.de ſolut.& in l.vtilita
tem, ff.de confirma.tut.& in l.4.& in l.ex parte, ff.
de adimen.leg. Idem puto, ſi teſtamentum ſecun
dum ſit actis inſinuatum per teſtatorem. Nam vi
actorum præualet, vt in l.omnium, & l.ſancimus,
verſ.ſin autem, C.de teſtamentis. Idem fortè eſt ſi
currit decennium: quia propter longinquitatem
temporis teſtator non poteſt ita recordari de clau
ſula derogatoria: cùm decennium debeat aliquid
operari per hanc l.ſancimus. Hæc omnia Bald. vbi
ſupra, qui rurſus idipſum rurſum docuit in ſuo tra
ctatu, de ſtatutis in ver.reformare. per totum. vi-
de ibi. Præſenti quoque ſublimitationi ſe ſubſcri
pſit Iaſon in d.l.fin C.ſi contra ius, col.1.in fi.nu.
4.& ſeq.implicitè ſe ſubſcripſit præſenti limitatio
ni breuiter afferendo effectus, quos producit clau
ſula ſæpe citata [Non obſtante] infraſcriptis præ
ciſis verbis vtens, videlicet, nota quatuor. Primò,
quòd talis clauſula [Non obſtante] non tollit
271 † ea, quæ ſunt ordinata in generalibus cõcilijs,
prout docuit Archid. in c.1.de conſtit.in 6. quem
citant, & ſequuntur Bal.in l.humanum, C.de legi
bus.& ibi Fulg.& Paul. de Caſtro. in l.fin. C.ſi con
tra ius. Ioann.Andr. in c.1.de exceſſ.prælat. in 6.
Oldr.Lau. in conſil.226.incip. Quòd articuli lati,
& in conſil.328. incip. Ad idem primò, Ludou.
Rom.in l.ſi verò, §.de viro, fall.23. ff.ſoluto matr.
vbi de hoc alleg.c.pen. extra de Capel. monach.
& tex.in c.cùm te.extra de ætat.& qualit. Idem do
cuit Ioannes de Ana.in c.cùm in diœceſi, col.vlt.
extra de vſur. Idem Iac.Alua.in c.1.poſt princ.in
titu.conſti.feu.in vſi.feu. Ad hoc ipſum facit quod
docuit Bal.in tit.de pace Conſt.in ver.nos Roma-
172 norum ſecundo, quòd licèt † leges contra leges
valeant: tamen lex, vel conſuetudo, vel ſtatutum
aliquid introducens contra ea, quæ ſtatuta ſunt in
ſacris Concilijs nihil valent, alleg.Io.And.in c.cũ
clericis, extra de rebus Eccle.non alien. Secundò
aduerte, quòd hæc clauſula, Non obſtante, nun-
quam tollit actum iuratum, vel conſtitutionem iu
ratam: vt docuerunt Cyn.& Paul.de Caſtro in l.fi.
C.ſi contra ius, & glo. reputata ſingul.in c.cũ non
deceat, in glo.fin.de elect.in 6.facit tex.in c.con-
ſtitutus, extra de reſcriptis. Idem docuerunt domi
nus Ant. Imo. & Panor.in cap.1.extra de his, quæ
fiunt à maio.par. Cap.quia nõ eſt veriſimile, quòd
ſuperior tollens ſtatuta, cogitet de ſtatutis iuratis.
prout etiam docuit Ioan.And.in c.1.de filijs preſ
bit.in 6.Io.de Imo.in c.dilecto, extra de præben.
Ang.in l.1.§.quæ onerandæ, ff.qua.re.act.non da-
tur, Alex.in conſil.125. in primo vol. quod incip.
Viſis & ponderatis ſtatutis, col.pen.& latiùs in cõ
ſil.37. incip.viſo, & opportunè diſcuſſo proceſſu,
col.9.& ſeq.in volum. 2.& quòd hæc clauſula. Nõ
obſtantibus capitulis, vel pactis quibuſcumq; non
extenditur ad pacta, vel capitula iurata, etiam do
cuit glo.in Clem.dudum, §.pen. in verſi.pacta, de
ſepult. Ludou.Rom.in conſi.393.incip.præſens cõ
ſultatio in hoc reincidit, in col. vlt.& in conſ.404.
incip. In caſu propoſitæ conſultationis videtur prì
ma fronte dicendum, & in conſil.426. incip.quia
indultum.in 4.col. in fine, & in conſil.516.incip.
in caſu propoſitæ conſultationis cauſæ celeberri-
morum, in fine. Facit ad hoc ipſum probãdum id,
quod dixit ipſemet Iaſon in l.quotiens, C.de pre
cib.imper.offer. Nam ibi num.2.verſ.ſecundo no
ta, his præciſis verbis vtens, videlicet. Secundo no
ta ex hoc textu, quòd per reſcriptum Principis po
teſt concedi debitori dilatio ad ſoluendum: quia
in mora modici temporis non poteſt concedi de-
bitori dilatio ad ſoluendum: quia in mora modi-
ci temporis non poteſt eſſe magnum damnum, vt
in l.ſi debitori, ff.de iudi.& ita tota die Principes
concedunt litteras ſalui conductus mercatoribus,
vel debitoribus, qui fugam arripuerunt, quòd non
poſſunt intra certum tempus inquietari, vel con-
ueniri. Et illo caſu aduerte, quòd tales litteræ ſal-
ui conductus non extenduntur ad debitum iura-
tum. ita per plura conſuluit Dom. Alex. in conſil.
38.incip. viſa petitione Ange.de Ro. & hæc quæ
docuit Iaſon vbi ſup. ipſemet in d.l.fin. recipiunt
duas ſingulares limitationes, prima quarum eſt,
niſi ſtatuta tollerentur per viam legis, quia tunc
tolluntur etiam iurata. ita docuit Geminianus in
d.c.cùm non deceat, de elect.in 6. Secũda eſt, niſi
adeſſet duplex clauſula, ſcilicet clauſula, Non ob-
ſtantibus ſtatutis.& clauſula. Motu proprio, ſecũ-
dum Lud.Imo. & Gemin. in c.1.col.pen.de filijs
præsbiter.in 6. Tertiò principaliter animaduertẽ-
dum erit, quòd clauſula, Non obſtante, nihil ope-
ratur, quando ſunt plura obſtantia. ita dixit ſingu
lariter Bald.in l.1.col.9. C.de furtis, & vltimũ te-
neas fixum cordi: quòd vbi requiritur ſpecialis de
rogatio, & Papa in reſcripto dicit, quòd tenor ob
ſtantium habeatur pro expreſſo: quod iſtud ſuffi-
cit ſecundum Bald.in c.cùm dilecta, col.vlt.de re-
ſcriptis, Bald. & Ange.in l.omnes in princip. per
illum tex.C.de præſcript.30.ann.& Angel.in l.ſed
& ſi quis, §.quæſitum in vltima col. ff.ſi quis cautin.
Hæc omnia Iaſon vbi ſupra. Ad idem videtur face
re quod docuit ipſemet Iaſon in l ſancimus, col.
3.nu.7.verſ.Ex ſecunda parte textus ibi.in verſ.ſin
autem in medio, C.de teſtamẽtis, his præciſis ver-
bis vtens, videlicet. Quartò principaliter nota, ꝙ
teſtamentum ſecundum validum & perfectum tol
lit ipſo iure teſtamentum præcedẽs, concor.§.pen.
inſtit. quib.modis teſtam.infir. Et ideo ſuperflua
eſt clauſula notariorum, qui dicunt: Caſſans, & an
nullans omne aliud teſtamentum ſi quod prius fe
cerat. Nam cùm ipſo iure intelligatur annullatũ,
vt

Digitized by Google

vt hic, ſcilicet in dicta l.ſancimus. fruſtra hæc clauſula adijcitur. Intellige tamen ſanè, niſi primo teſtamento adeſſet clauſula derogatoria ad ſequentes vltimas voluntates: vt quia teſtator dixiſſet in primo teſtamento, quòd ſi contingeret eum facere aliud teſtamentum, nolebat illud valere, niſi talis clauſula eſſet ſpecialiter adiecta, vt in l.ſi quis in principio. Vbi plenè per Barto.ff. de legat.3. Idem ipſemet Iaſon docuit in dicta l.ſi mihi & tibi,§.fin.in 2.lectura,colum.3.nu.11. verſ.concluſio ergo,ff.de legat.1. Nam poſtquam ibidem,colum.1. Not.protuliſſet hæc præciſa verba, videlicet. Nota primò ex iſto textu regulam generalem, quòd in vltimis voluntatibus vltima derogant prioribus, & illud, quod dicit textus in legatis hic, & in l.clari.C.de fideicommiſſ. habet locum in inſtitutionibus, & ſubſtitutionibus, vt in l.ſi quis eum, in principio, ff.de.vulgar.& pupill.l.hac conſultiſſima, §.ſi autem,& l.ſancimus, C. de teſtamentis. Idem erit & in codicillis. Nam vltimi derogant præcedentibus, vt in lege cum proponatis, & ibi Gloſ.& Bartolus,C.de codicillis: ſic etiam in contractibus, & generaliter in omni materia, vltima derogant prioribus, vt in l.pacta nouiſſima,C.de pactis. Vbi multa cumulaui de hoc. Poſtquàm Iaſon hæc dixiſſet, in dicta columna tertia, verſic.Concludo ergo. his vſus fuit verbis de præſenti noſtra limitatione ipſi ſe ſubſcribens. Quando in primo teſtamento eſſet clauſula derogatoria voluntatis: tunc non valet ſecundum teſtamentum, niſi in eo fiat ſpecialis mentio illius clauſulæ derogatoriæ, text.in d.l.ſi quis in principio. Exemplum in eo, quod quotidie fit, & quotidie Notarij faciunt. Teſtator fecit teſtamentum, in quo appoſuit clauſulam, quòd volebat omnibus præualere; etſi contingeret in futurum facere aliud teſtamẽtum, quòd nolebat illud ſecũdum valere, niſi in eo eſſet deſcripta de verbo ad verbum Aue Maria, vel alia Oratio. Iſta concluſio recipit plures limitationes. Idem Iaſon ibidem numero duodecimo, verſic.veritas eſt.his præciſis verbis vtitur. Veritas eſt, & communis opinio, quòd teſtator in ſecundo teſtamento poteſt facere mentionem de clauſula derogatoria contenta in præcedenti teſtamento tripliciter, ſcilicet in genere, & hoc non ſufficit. Puta, ſi teſtator diceret: Non obſtante quocunque teſtamento ſub quacunque verborum forma concepto: iſta eſſet derogatio in genere, quæ non ſufficeret ſecundum Paulum de Caſtro, qui ita in ſpecie conſuluit in conſilio 361.incipiente. Quædam domina in ſuo teſtamento. Secundò in indiuiduo ſingulariter, exprimendo verba clauſulæ derogatoriæ, & iſta non requiritur, ſed ſufficit Tertio modo in ſpecie dicere: Non obſtante quacunque clauſula derogatoria appoſita in præcedenti teſtamento, vt eſt textus in dicta l. ſi quis. in principio, in verſiculo ſpecialiter. & ibi Bartolus in columna quinta ponderat & firmat: & alij ibi ſequuntur. Idem tenent Angel.& Paul.hic. Bald. & alij in dicta lege ſancimus, hæc Iaſon vbi ſupra. Idem apertiſſimè docuit Paulus de Caſtro in infraſcriptis locis. Nam in l.ſi mihi & tibi, §. fin. numero quarto, verſic. In gloſ. quæ incipit, Niſi expreſsè. Vbi infraſcriptis vſus fuit præciſis verbis, videlicet. Niſi expreſsè, & ſubaudi, & ſpecialiter, vt in dicta lege ſi quis in principio & dicitur ſpecialiter pœnitere quando facit mentionem de qualitate primæ voluntatis. vt infra ſubijcitur in gloſ. Dum dicit, ſi exprimat qualitatem, quæ eſt ſingularis, & ſemper allegatur. Si ergo fecit teſtamentum, & in eo dicit, quòd ſi contingat me facere aliud teſtamentum, volo aliud non valere, niſi ibidem contineatur iſte verſus. Arma virumque cano. vel tota Aue Maria, vel totus tenor huius teſtamenti de verbo ad verbum: & poſtea facio aliud teſtamentum, quod volo valere: non habeo neceſſe ponere illos verſus, nec exprimere totum tenorem. Nec etiam dicere, Non obſtante tali teſtamento, in quo dixi talia verba: quia iſta eſſet mentio ſingularis, quæ non requiritur, nec etiam ſufficeret dicere, Non obſtante quocunque alio teſtamento à me facto: quia iſta eſſet mentio generalis, quæ non ſufficit. Sed debet dicere, Non obſtante quocunque alio teſtamento in contrarium facto, in quo contineantur verba derogatoria huius teſtamẽti. Nam iſta eſt mentio ſpecialis, quia exprimit qualitatem primi, & iſta ſufficit, vt in dicta lege ſi quis, in principio. Et hoc quando præcedens voluntas eſſet derogatoria ſequentis voluntatis, vt in exemplo ſupra poſito, quando dixi, volo valere: quia videor dicere, quòd illud non habeat voluntatem meam. Et per iſta verba apparet contrarium, quæ ſi non fuiſſent dicta, videretur non habere locum, vt in hoc textu. Sed ſi eſſent derogatoria præſentis; vt ſi dixi, volo non poſſe aliud teſtamentum facere: tunc iſta verba, nihil valerent, quia non poſſem auferre mihi poteſtatem teſtandi, quam habeo à iure; & ideo valeret ſequens teſtamentum, etiam nulla facta mentione de præcedenti teſtamento, vel eius qualitate ſecundum Iacob. de Aret.& alios Doctores, & idem erit dicendum, ſi dicerem: Volo hoc teſtamentum valere, & non poſſe per me aliud teſtamentum fieri, niſi cum decem teſtibus, quia non poſſum immutare diſpoſitionem iuris communis, quæ eſt de ſeptem. Ideo iſta verba nihil operarentur: ſecus ſi ſubiungerem, etſi contingat me aliter facere, volo illud teſtamentum valere, quia tunc eſſet derogatum: prout docuit Cynus, in l.ſancimus, C.de teſtamentis, & Bartolus in dicta l.ſi quis.in principio. Idem breuiùs ipſemet Paul. de Caſtro docuit in dicta l.ſancimus, numero quinto, verſic. In te ibi.C.de teſtamentis, aſſerens, quòd ſi in primo teſtamento contineatur clauſula derogatoria, in ſecundo expediat facere mentionem de primo, & eius qualitate, hæc dictus Paulus de Caſtro, cuius ſententia eſt peroptima.

Et ex Canoniſtis ferè omnes ſe ſubſcripſerunt in capitulo nonnulli, in principio extra de reſcriptis, inter quos præcipuè eſt Panormitanus, & Felinus, & alij citati ab ipſis vbi ſupra: quos paulatim in ſubſequentium concluſionum & ipſarum ampliationum, & limitationum probationibus recenſemus.

At quoniam materia præſentis limitationis eſt difficillima, & quotidiana in Curijs vtriuſque fori, iccircò non parcendo laboribus, ipſam hic examinabimus exactiſſime, Deo Optimo Maximo duce. pręmittẽdo hic pro intelligentia dictorum & dicendorum, effectus varios productos à clauſula illa derogatiua, Non obſtante &c. procedendo per nonnullas concluſiones, vt clarior

notitia ipſorum habeatur, ſubnectendo quoque ipſis ſuas limitationes.

Prima ergo concluſio tenenda circa valorem clauſulæ derogatoriæ, Non obſtante &c. ſit hæc.

173 Clauſula Non obſtante † aliquo priuilegio, non tollit priuilegia indulta miſerationis cauſa, niſi de ipſis fiat expreſſa mentio. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertiſſimum in cap. ſi propter, de reſcriptis in ſexto. Vbi Bonifacius Octauus præſentem concluſionem approbauit his præciſis verbis vtens, videlicet. [Si propter tua debita perſoluenda fructus beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt diœceſi, tibi (non obſtantibus quibuſlibet conſuetudinibus, priuilegijs, vel ſtatutis, per quæ impediri noſtra poſſet conceſſio) vſq; ad quinquennium de ſpeciali gratia concedimus: intentionis noſtræ nequaquam exiſtit, ſi fructus huiuſmodi Eccleſiæ tuæ fabricæ, vel alteri vſui, ſeu cuicunque ſingulari perſonæ, de ſpeciali conſuetudine, priuilegio, vel ſtatuto forſitan debeantur: quòd eis per conceſſionem ipſam (niſi hoc expreſsè caueatur in ea) præjudicium aliquod generetur.] hæc ibi.

Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate, De quorum numero eſt Geminianus in dicto capit. ſi propter, columna ſecunda, verſi. Nota quod priuilegium, & not. ſequenti, qui his præciſis verbis vtitur, videlicet. Nota, quod priuilegium impetratum contra aliud priuilegium non valet, niſi de illo fecerit mentionem. & nota, quòd vbi du-
174 bitatur de intellectu priuilegij † Apoſtolici: Papa eſt ille, qui habet interpretari, vt in cap. cum veniſſent, extra de iudicijs: & rurſus idem Dominicus ibidem columna 7. verſic. & finaliter reſidet Ioan. de Imola cum opinione Lapi, ſequens dictos Doctores dicit, quòd iſta clauſula generalis ſine motu proprio, non tollit ſtatuta, conſuetudines, vel priuilegia Eccleſiæ, ſed iuncta cum motu pro-
175 prio ſic. Nam clauſula † generalis ſola videtur ſolum operari idem, quod motus proprius, videlicet, quòd tollat tantummodo defectum ſurreptionis & non defectum intentionis, iuxta not. in cap. ſi motu proprio, extra de præbend. & in capit. ei cui. eod. titulo. Idem videtur docuiſſe Innocentium in cap. veniens, columna ſecunda in fine, & tertia in principio, extra de præſcriptionibus. aſſerens, quòd non valeat conceſſio, niſi faciat concedens mentionem de priori conceſſione, & hoc eſt ea ratione: quia ſi concedens ſecundum priuilegium ſciuiſſet ſe, vel prædeceſſorem ſuum aliàs moderatum priuilegium dediſſe, ſcilicet, quòd in caſu haberet libertatem, vel vſum, & in caſu non mutaſſet prius moderatum priuilegium per ſecundum immoderatum; Et ex hoc videtur, quòd ſi primò cõceſſit partem alicuius rei, vt decimarum ex priuilegio, & partem reliquit iuri communi: ſi poſtea partem relictam iuri communi, eidem vel alij concedat, non valebit, niſi de priori conceſſione fecerit mentionem, vt hic: ſecus tamen eſſet ſi à principio in omnem caſum concederet vſum vel libertatem in rem integram: quia tunc non tenetur facere mentionem de iure communi, vt in capit. 1. extra de reſcriptis. hæc omnia Innocentius vbi ſupra, ex quibus elicitur quoque veritas præſentis noſtræ concluſionis, cum inde eliciatur, quòd clauſula, Non obſtante &c. etiam tacita non excludit id, quod erat de intentione debitæ ipſius illa vtente in conceſſione: niſi expreſsè contrariam intentionem in ſecunda conceſſione palam faceret. Idem apertiùs docuit Cynus in l. 1. C. quando imperat. inter pupillos, quem Paulus de Caſtro refert ac ſequitur in dicta lege prima, numero tertio, in verſic. In hoc ergo. vbi his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. In hoc ergo iſtæ perſonæ miſerabiles ſunt melioris conditionis: ſi tamen in reſcripto apponeretur clauſula ſpecialis. Non obſtante lege iſta, vel Non obſtante, quòd ſint miſerabiles perſonæ: benè valeret reſcriptum, quia Imperator non potuit ſibi, vel ſucceſſori imponere legem, à qua recedere non liceret. vt in ſimili not. per gloſ. in Auctent. Quib. mod. na. eff. ſ. fin. Oportet ergo, quòd fiat expreſſa mentio de qualitate perſonarum, vt valeat reſcriptum, vel priuilegium alteri conceſſum contra tales perſonas: propter quod dicit hic Cynus fuiſſe terminatum quòd cum quibuſdam Monialibus fuiſſet conceſſum ne haberent ſoluere aliqua grauamina Sedi Apoſtolicæ: & poſtea veniſſet quidam Legatus cum litteris generalibus, quòd omnes ſoluerent, non obſtante quocumque priuilegio. Per hoc non erat derogatum priuilegio illarum Monialium, quibus erat conceſſum tanquam miſerabilibus: ex quo de qualitate earum non fuit facta mentio ſpecialis. hæc omnia Paul. vbi ſupra, ex quibus apertiſſimè fuit probata præſens noſtra concluſio. Idem docuit Martinus Lau. in tract. de priuilegio, ſ. 39. dicendo hoc eſſe notandum pro pauperibus Hoſpitalibus, quibus conceduntur priuilegia immunitatum. Idem docuit Ludouicus Roman. In l. ſi verò, ſ. de viro, in 24. fallent. ff. ſoluto matrimonio. Idem docuit Vitalis in libro de clauſulis, fol. ſexto in princip. addens tex. in l. libertis, ſ. Poſthumis, ff. de alimentis, & cibar. leg. Vbi habetur, quòd derogatio beneficiorum ab aliquo collatorum non intelligitur derogare beneficijs, quæ ob cauſam alimentorum relicta ſunt. Idem docuit ad verbum Felinus, in capit. nonnulli, columna 25. numero decimonono, verſic. Prima concluſio, Clauſula, Non obſtante aliquo priuilegio: referens ac ſequens Cynum, & quamplurimos ex ſupra citatis Doctoribus. Idem docuit Decius in conſilio ſuo 165. in fine. ſequens dictam ſententiam Cyni in dicta l. 1. aſſerens idipſum docuiſſe Romanum in conſil. 436. columna penultima, verſic. octauò. dicens, idem dicendum fore de priuilegio conceſſo Piæ cauſæ.

Probatur & tertiò, hac ratione, videlicet. Cùm enim in generali conceſſione non veniant ea, quæ quis veriſimiliter non eſſet conceſſurus, vt in cap. in generali, de regul. iur. in ſexto, & veriſimile nõ ſit, quòd Princeps, vel Papa velit ſub generali clauſula, præiudicare iuri alicui legitimè acquiſito per aliquod priuilegium, ius, aut conſuetudinem legitimè præſcriptam. ideo meritò dicenda erit, ac prædicanda præſens noſtra concluſio veriſſima.

Secunda concluſio licèt expreſsè prohibeatur, quod reſcriptum Principis conceſſum ſuper tali negotio ex certa ſcientia regulariter non valeat: tamen ſi Princeps reſcribit, & in reſcripto dicat: Non obſtante tali lege, ipſum reſcriptum valebit. Hæc concluſio eſt Bart. in l. omnes, C. de aquæductu, lib. 11. quam refert & ſequitur Felinus in cap. nonnulli, col. 25. num. 19. verſ. ſecunda concluſio, extra de reſcriptis.

Tertia

Digitized by Google

176 Tertia concluſio ſit Clauſula, † Non obſtante &c. poſita in lege noua, non tollit determinationem legis antiquæ. quæ ſibi de directo non contrariatur. Hæc concluſio probatur duplici medio. Primo enim per argum. in Auctent. de hæredib. ab inteſt. venien. in princip. iuncta glo. in verſic. vacantibus. Nam in dicta Auctent. hæc habentur, videlicet. [Plurimas & diuerſas leges veteribus temporibus prolatas inuenientes, per quas non iuſtè differentia ab inteſtato ſucceſſionis inter cognatos ex maſculis & fœminis introducta eſt: neceſſarium eſſe perſpeximus, omnes ſimul ab inteſtato cognationum ſucceſſiones per præſentem legem clara, compendioſaque diuiſione diſponere. Itaque prioribus legibus pro hac cauſa poſitis vacantibus: de cætero ea ſola ſeruari, quæ nunc conſtitnimus.] hæc ibi. Vbi dicta gloſ. his præciſis verbis vtitur, videlicer, vacantibus, ſcilicet quæ contra banc legem facerent; nec enim aliàs corrigit, quæ ſaluari poſſunt. hæc gloſ. illa. Dixi pnbari per argumentum in dicta Auctent. quoniam etſi inibi nulla fiat mentio expreſsè ipſius clauſulæ, benè tamen tacitè de ipſa fit mentio: nam apertiſſimè ex ſupra citatis elicitur, quòd noua conſtitutio ſolùm deroget legi antiquæ in his, quæ aduerſatur ipſi antiquæ: in alijs vero ipſam confirmet. Idem docuit Bartolus in l. ſciendum, numero ſecundo, verſic. Quæro quid ſi in reformatione, ff. qui ſatiſdare cogantur. his præciſis verbis vtens, videlicet. Quid ſi in reformatione de nouo facta contineatur clauſula. Non obſtante, &c. vtrum per boc impediatur determinatio, quæ deberet fieri per alia ſtaenta antiqna. Textus & gloſ. in Auctent. de hæredibus ab inteſtato in gloſ. ſuper verſic. vacantibus, quæ dicit, quòd hoc verbum talem determinationem non impedit. hæc Bartolus qui idipſum & pleniùs docuit in extranaganti Ad reprimendam, in verſic. Non obſtantibus, numero ſexto dicens, quòd per talem clanſulam non tollatur, quin dicta lex noua non poſſit diſtingui, & limitari; quoniam illa intelligetur ſic, videlicet. Non obſtante lege aliqua, ſcilicet contraria, quæ non poſſit cum hac ſuſtineri, vt in Auctent. de ſucc. ab inteſta. citca princip. Idem docuit Feder. de Senis relatus à Bald. in l. ſed & ſi quis. §. quęſitum, num. 25. verſic. vltimo quæro, ff. ſi quis cautionibus. dicens, quòd aut reſcripta priuilegij conceduntur proprio motu Principis, ant ad poſtulationem alterius. Primo caſu ſufficiet clauſula generalis. Secundò requiritur cauſa ſpecialis, & allegat cap. cum aliquibus, cap. ſuſceptum, & cap. ſi gratioſè, extra de reſcript. & in cap. ſi motu proprio, de prębend. in ſexto. Idem apertiùs docuit Bald. in dicto §. quæſitum, columna ſecunda, num. octauo, verſi. decimo fallit. his præciſis vtens verbis, videlicet. Decimò fallit propter vitandam legum correctionem; vnde clauſula generalis poſita in fine ſtatuti. Non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis &c. non derogat ſtatutis ſpecialibus, vt not. in Auctent. de hæredi. ab inteſt. in princip. Facit, l. ita pudor, C. de Adult. hæc Bal. qui hanc tradidit fallentiam regulæ ab ipſo recenſitæ ibi. numero ſeptimo, in qna dixerat quòd regula ſit multis iuribus approbata: quòd tantum operatur generalis quoad ſuas ſpecies, quantum operatur particularia & diſcretiua enumeratio ſpecierum. Idem docuit Paul. de Caſtro in l. non eſt nouum, numero quarto, verſic. quæro circa primum, ff. de legibus, & in d. l. ſciendum, columna ſecunda, numero quinto, verſic. In gloſ. magna, his præciſis verbis vtens, videlicet,
177 lex noua † generaliter, ſeu ſimpliciter loquens recipit limitationem, & diſtinctionem per leges veteres ſpecialiter, & cum diſtinctione loquentes: quod eſt vtile pro reformationibus nouiter factis, & indiſtinctè ſequentibus, vt non cenſeatur per eas correcta, vel per ſtatuta, quæ loquuntur cum diſtinctionibus: ſed debeat diſtingui ſecundum illa, quod eſt verum, quando in tali reformatione dicatur: Non obſtantibus quibuſcunque alijs ſtatutis: quia debet intelligi de illis, quę non poſſent cum illis ſe compati cum diſtinctione aliqua: & ſic ſunt contraria. vt etiam docuit glo. ſing. in d. Auctent. de hæred. ab inteſta. Idem docuit Alexand. in dicta l. ſciendum, columna prima, num. quarto, verſic. in glo. ibi determinatur. his præciſis verbis vtens, videlicet. Nota ex gloſ. quòd iura noua generaliter loquentia recipiunt diſtinctionem & reſtrictionem per iura vetera: quod eſt verum etiamſi in lege vel ſtatuto nouiter conditis eſſet adiecta clauſula Non obſtante aliqua lege, vel ſtatuto in contrarium faciente, vt eſt gloſ. not. in dicta Auctent. de hæred. ab inteſtat. Idem docuit Ludou. Roman. in conſilio 40. conſil. 325. & in conſi. 390. Idem docuit Iaſon in dicta l. ſciendum, colum. 3. numero 4. verſic. ex ſecunda parte nota. iuncto verſic. amplia iſtam regulam. Nam ibi dixit, quòd regula ſit, quòd lex noua quantumcunque generaliter & indiſtinctè loquens, tamen debet intelligi & diſtingui ſecundũ eũ; & amplia iſtam regulam etiamſi in lege noua, vel ſtatuto adeſſet clauſula, Non obſtantibus legibus in contrarium facientibus, vt eſt gloſ. in Auctent. de hæred. qui ab inteſtat. in princip. verſic. vocantibus. Idem docuit Ludou. Roman. in conſil. 40. incip. viſis & diſcuſſis puncto, & conſtitutionibus in pen. colum. & in conſil. 322. incipiente: In caſu propoſitæ conſultationis videtur dicendum prima fronte ipſum ius dicentem, & in conſil. 390. Incip. Vt præſens conſultatio clarior reddatur in duo debet quæſita diſtingui, in col. 3.

Idem docuit Felinus in c nonnulli, num. 21. verſic. Quarta concluſio, extra de reſcrip. Idem docuit Ioann. Andr. in addit. ad Specul. in lib. 2. tit. de execut. ſent. §. poſtremò dicẽdum, in addit. incip. contrarium. Vide quod ſcripſi. ſequens Roff. Bene. terminationem in ſua quæſtio. 45. & Gui. de Suza poſt eum. his præciſis verbis, videlicet. Si vnum ſtatutum dat certam formam ſententiandi, & aliud iubet ſentẽtiam infra tempus executioni mandari, non obſtante aliquo ſtatuto: ſententia in qua conſtat formam primi ſtatuti non fuiſſe ſeruatam, executioni non mandabitur, nè primum ſtatutum dicatur ſublatum. Idem docuit Panor. in c. vt debitus bonor, col. 7. verſ. ſecundò moueor, ext. de appellat. ſequens Bartol. in dicta extrauag. ad reprimendum.

Limita primò ſingulariter allata in dicta tertia concluſione, dicendo illa non verificari: quãdo in lege noua vel ſtatuto diceretur. Non obſtante aliqua lege, quæ generaliter, vel ſpecialiter contradiceret, ſeu loqueretur. Nam tunc virtute dictæ clauſulæ lex noua tolleret determinationem legis antiquæ, & in tali caſu non habebit locum l. ſed & poſteriores, ff. de legibus. Vbi hæc habentur, videlicet. [Sed & poſteriores leges

ad priores pertinent,niſi contrariæ ſint; idque multis argumentis probatur.] hæc ibi. Quapropter in caſu præſentis limitationis leges antiquæ non limitabunt, nec diſtinguent legem nouam. Hæc limitatio probatur Doctorum ſententia. Nam ei ſe ſubſcripſit Bart. in extrauag. ad reprimendum, in ver. Non obſtante, num. 8. in verſi. ſed ſi in lege noua. his præciſis verbis vtens, videlicet. Sed ſi in lege noua diceretur. Non obſtante aliqua lege, quæ generaliter, vel ſpecialiter in contrarium loquatur: tunc dictæ leges non diſtinguerent, nec limitarent legem nouam, nec haberet locum d.l. ſed & poſteriores; & hæc videntur vera & vtilia. Idem ad verbum docuit Paulus de Caſt. in l. ſciendum, colu. 2. num. 5. verſic. Niſi addatur non obſtante aliquo ſtatuto. ff. qui ſatiſdare cogantur. Idem rurſus repetijt ipſemet Paul. in l. non eſt nouum, num. 4. verſi. quæro circa primum, ff. de legibus. Idem docuit Alexand. in dicta l. ſciendum, num. 4. verſic. Niſi tamen in lege noua. ſequens Bartol. in dicta extrauag. ad reprimendũ. Idem docuit Iaſon in dicta l. ſciendum, colum. 3. num. 4. verſic. limita regulam huius gloſæ, ſequens ſupra citatos Doctores. Idem docuit Bapt. in l. omnes populi, car. 18. ff. de iuſt. & iure. Idem docuit Ioann. de Imol. in l. ſi vero, §. de viro, ff. ſoluto matrimonio, quem retulit & ſequutus fuit Alex. vbi ſuprà.

Et ex Canoniſtis infraſcripti etiam ſe ſubſcripſerunt præſenti limitationi. Nam Petrus de Ancha. in repet. c. 1. car. 10. verſ. ſed quid in lege noua, extra de Conſtitut. idem docuit. Idem docuit Pan. in cap. vt debitus honor, colum 7. verſic. ſecundo moueor, quia conſtitutio generalis, extra de appellat. ſequutus fuit ad verbum ſententiam Bart. vbi ſupra, addens hoc eſſe ſingulariter notandum propter ſtatuta, & quòd propriè in ſtatuto loquatur ibi Bartol. Idem docuit Philipp. Franch. in dicto cap. vt debitus, colum. 29. verſic. quarta ratio. Idem docuit Felinus in cap. nonnulli, nu. 21. verſi. limita primò, extra de reſcript.

Limita ſecundò allata in dicta tertia concluſione, dicendo illam non habere locum quando appareat de mente legis nouæ, quòd velit corrigere antiquam legem, etiam ſi hoc appareat per verba generalia. Nam tunc lex noua corriget legem antiquam, licèt ſpecialiter illa loqueretur. Hæc limitatio probatur Doctorum auctoritate. Nam infraſcripti ſe ſubſcripſerunt ei, videlicet Ioann. de Imo. in l. ſi verò, §. de viro, ff. ſoluto matrim. quem refert & ſequitur Alex. in l. ſciendum, nu. 4. col. 2. in princ. verſic. vbi limitat. ff. qui ſatiſdare cogan. Idem docuit Iaſon in d. l. ſciendum, col. 3. num. 4. verſic tertio limita.

Et ex Canoniſtis idem docuit Felinus in capit. nonnulli, num. 21, verſic. limita ſecundò, extra de reſcript.

Limita & tertiò allata in præcedenti tertia cõcluſione, dicendo illa non habere locum in lege noua inducente materiam nouam, non cognitam à iuribus antiquis, quoniam tunc lex noua non diſtingueretur, vel limitaretur per leges antiquas. Hæc limitatio probatur ſententia Iaſonis in l. ſciẽdum, col. 3. verſ. ſecundo ego limito, ff. qui ſatiſdare cogan.

Quarta concluſio, vbi ſunt plura obſtantia,
178 † non ſufficit clauſula generalis, quoniam de ſingulis defectibus debebit fieri mentio, vt docet Felinus in c. nonnulli, nu. 21. verſic. quinta concluſio extra de reſcript.

179 Quinta concluſio, quando ſuperior † caſſat conſuetudinem & ſtatuta, tunc ei ſufficiet appoſuiſſe generalem clauſulam, licèt non apponat tenorem ſtatutorum: & hæc concluſio eſt memoriæ comendandum pro litteris Papalibus, quæ ad beneficia conceduntur. Hæc concluſio probatur Doctorum auctoritate: Bald. enim hanc docuit in Auctent. Omnes peregrini, num. 7. C. Communia de ſucceſſ. vtens præciſis verbis præſentis concluſionis. Idem quoque repetijt in Auctent. Nauigia, numero ſecundo, verſic. Nota, quòd in conſtitutione, C. de fur. & ſer. corrupt. reddenſque rationem præſentis concluſionis, dixit, quia Princeps non tenetur ſcire ſingulares conſuetudines & ſtatuta, vt in c. 1. de Conſtitu. in 6. Idem docuit Felinus in c. nonnulli, nu. 22. verſic. ſexta concluſio, extra de reſcript.

Sexta concluſio, Clauſula, Non obſtantibus pri
180 uilegijs, † non derogat priuilegijs clauſis in corpore iuris. Hæc concluſio probatur Doctorum auctoritate: Bartol. enim in l. 2. §. Legatis, num. 5. verſ. Oppono. in Auctent. vt omnes obed. ff. de iudicijs, dixit, quòd etſi dicatur in dicta Auctent. quòd nullo priuilegio excuſetur: intelligendum erit, quòd nullo ſpeciali priuilegio non incluſo in corpore iuris. Nam per illa verba non videntur ſublata priuilegia incluſa in corpore iuris, vt in l. hæres abſens, ff. de iudicijs; & hoc erit notandum pro ſtatuto, in quo præcipiatur, quòd omnes vadant in exercitum ſub certa pœna, non obſtante aliquo priuilegio: intellige, ſcilicet (inquit ibidem Bartolus) ſpeciali non incluſo in corpore iuris. hæc Bartol. vbi ſupra, qui idipſum confirmans in Extrauag. Ad reprimendum, in verſicu. Non obſtantibus, numero vndecimo, verſi. Secundo verò caſu principali. his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Quando hæc clauſula refertur ad priuilegia: ſciendum eſt, quòd ſi qua lex ſimpliciter emanat, non videtur tolli per eam aliquod priuilegium alteri conceſſum, vt in ſecunda Conſtitutione C. §. ſi quæ verò, & intelligo priuilegiũ, quod fauorem alicuius continet: ſecus ſi Imperator ad aliquam ſingularem quæſtionem ſpecialiter reſpiciat, ita quòd faceret ius commune, vt in l. 2. C. de legibus, tunc per illam legem contrariam videretur tolli, vt in dicta quæſtione ſecunda ibi. [Si verò pro certis capitulis.] Si verò in lege dicitur, Non obſtantibus priuilegijs: intelligitur in corpore iuris non incluſis. Nam illud, quod in corpore iuris clauditur, per hoc tolli non videtur, vt in Auctent. Qua in prouincia, & ibi not. C. vbi de crimine agi opor. & ſic nota de priuilegijs extra corpus iuris poſitis ſufficere clauſulam derogatoriam generalem, ſeu reuocatoriam, facit Clem. fin. de ſepultur. Nota etiam priuilegia in corpore iuris inſerta non reuocari: niſi ſpecialiter diceretur ad illa trahi, hæc Bartol. Idem docuit Paulus de Caſtro in l. 1. columna prima, numero tertio, verſic. & hoc eſt vtile, ff. de legibus, his præciſis verbis vtens, videlicet: Clauſula appoſita in reſcripto (Non obſtante quocunque priuilegio) tollit priuilegia in corpore iuris non clauſa: ſecus ſi ſint clauſa, quia non tolluntur: & ideo talis clauſula non nocet Notario, cuius priuilegiũ clauſum erat in corpore ſtatutorum. hæc Paul. idem docuit Antonius Gabriel. in tractat. conclu.

lib.

Digitized by Google

libro ſexto, titu. de regu. iur. concl. 9. nnm. 9. & 10. ſequens Bartol. ubi ſupra. Idem docuit Decius in conſil. 165. numero 4. verſic. eſt etiam conſiderandum.

Idem docuit Felinus in c. nonnulli, nu. 26. verſi. duodecima concluſio, extra de reſcriptis, afferens idem docuiſſe Anton. de Butr. in cap. fin. colum. 4. verſ. Sed eſt dubium, extra de foro compet. & Lud. Rom. in conſil. 498. in col. 5. vbi addit & alios caſus, in quibus clauſula derogatoria non derogat priuilegijs. puta, quando fuiſſent conceſſa gratia vtilitatis publicæ. per tex. in l. decurionibus, C. de ſilen. lib. 12.

Amplia primò, concluſionem præcedentem: aſſerendo illam fore omnino non ſolum intelligendam de priuilegijs in corpore iuris communis clauſis, quibus dicta clauſula non derogat; verùm etiam de extrauagantibus, & huic ampliationi ſe ſubſcripſerunt ſupra citati Doctores.

SVMMARIVM.

1 *Crimina ſunt in multiplici differentia.*
2 *Attentare delictum quid ſit.*
3 *Tractare de crimine quid ſit.*
4 *Procedere in crimine quid ſit.*
5 *Conſumare crimen quid ſit.*
6 *Crimina attentata ſolùm, vel excogitata ſolùm quomodo diſtinguenda erunt.*
7 *In pœnis ſpiritualibus infligendis ſeu incurrendis, quæ ponderanda ſint.*
8 *Criminis effectus quando erit ponderandus, & non affectus criminoſi.*

Vtrùm conatus, atque affectus ſit puniendus in criminoſis in vtroque foro, ac ſi fuiſſet ſequutus effectus ipſius criminis affectati, ſeu attentati.

PRAELVDIA.

CVM in præſenti tractatulo ſit examinanda difficillima, & quotidiana quæſtio, nempe de conatu puniẽdo in vtroque foro: operæpretium duximus ipſam accuratè examinatam abſoluere nonnullis concluſionibus in medium productis, ac nonnullis notabilibus pro ipſarum maiori intelligentia. Sciendum ergo, & præmitto primò, quòd delicta ſeu crimi-
1 na † ſunt in multiplici differentia: nam aliqua à Doctoribus dicuntur priuata, aliqua publica, & quod vtraque ſint in triplici differentia: nam aliqua dicuntur merè Eccleſiaſtica, alia merè ſecularia, alia verò mixta; & rurſus hæ omnes criminum ſpecies ſubdiuiduntur: nam aliqua dicuntur crimina innominata, alia nominata, alia leuia, alia grauia, ſeu atrocia, alia atrociora, ſeu atrociſſima. De quorum omnium diſtinctione latiùs fuit dictum in quæſtione præcedenti, §. 9. per totum, vide ibi.

Præmitto ſecundò, quòd maxima differentia eſt inter hos terminos, videlicet, attentare, tractare, procedere, & conſumare. Nam attentare
2 † idem eſt, quòd ad aliquem actum procedere: vt habetur in l. ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſcop. & cleric. & ibi per omnes Doctores, & in Authent. habita. Ne filius pro patre, & in capit. quamuis de officio ordinarij in ſexto. Tractare
3 † eſt colloquiũ habere qualiter quod geri queat, vt in cap. cum olim, extra de arbitris, cap. dudum, de rebus Eccleſiæ non alienandis, libro ſexto, l. Põponius cum ſua gl. ff. de negotijs geſtis. Proce-
4 dere † eſt, proſequi inchoata, & maliuolum actum animi, & propoſitum conari ducere ad finem, vt in l. poſſeſſio. ff. de vſucapionibus. Conſumare
5 † delictum eſt id facere, quod non ceſſet eſſe delictum. Vnde aliqui dicunt, delictum eſſe conſumatum quando lex punit conſilium principaliter, non acceſſoriè, vt in l. 1. §. ſuadere, ff. de ſeruo corrupto: & quædam non conſumata in opere, ſunt conſumata in crimine, quia factioſam voluntatem notant, & multò fortiùs factionem factioſam, vt in l. quæſitum, ff. qui, & à quibus; & tales ordientes (ſecundum Baldum, cuius eſt diſtinctio hæc, & terminorum declaratio eſt) in conſil. 24. volum. 4. lex cenſet eſſe reos: hæc omnia refert Nicolaus Boerius in tractatu ſuo de ſeditioſis, §. 7. & vlt. num. 39. & 40.

Præmitto & tertiò, quòd in criminibus exco-
6 gitatis ſolùm, aut de attentatis ſolùm, † & non conſumatis tali diſtinctione vtendum erit, videlicet. Aut loquimur reſpectu legis, ſeu præcepti Dei: aut loquimur reſpectu conſtitutionis Eccleſiaſticæ, & imperatoriæ: de prima in præſentiarum nulla habetur ratio, ac ſermo, ſed ſolùm de criminibus excogitatis, aut attentatis; reſpectu pontificiæ, & imperatoriæ prohibitionis. Circa quas ſic procedendum erit. Aut voluntas, ſeu affectus non proceſſit ad aliquem actum exteriorem ordinatum ad aliquod ſpeciale crimen perpetrandum. Sed ipſe affectus contentus fuit finibus ipſius cogitationis, ſeu actus voluntatis hominis interioris, nihil exteriùs de ipſo affectu, & actu interiori voluntatis patefaciendo nutu, verbo, aut ſigno aliquo. Aut dictus affectus proceſſit ad aliquem actum exteriorem ordinatum ad ipſum actuale crimen intentum: per conatum ad illum exequutioni mandandum. Nam ſi primò dicimus, Eccleſia non iudicare de occultis, vt latiſſimè diximus in quæſtione de pœna criminis hæreſis, & infra etiam dicetur. Si ſecundò, tunc ſubdiſtinguendum erit ſic. Aut quis cogitat, & agit, & perficit aliquod crimen inuitus, aut voluntarius: & rurſus dicendum quòd hæc coactio, ſeu violentia ad operandum tale crimen, aut fuit abſoluta, aut conditionata. Vtroque modo ſi fuerit, vel altero eorum quid ſit dicendum aſſeremus in quæſtio. in qua dicetur de extenſione pœnarum ad eos, qui coacti deliquerunt. Si verò quis cogitat, optat, ac attentat actu exteriori ordinato ad conſumandum aliquod crimen, ſed tamen nõ perfecit illud: tunc diſtinctione tali erit vtẽdum. Aut ille actus, ſeu crimen attentatum actu exteriori fuit imperfectum, ſeu nõ conſumatum (prout fuerat intentum per priùs) propter mutationem voluntatis ipſiuſmet, qui illud inchoauerat, ſeu attentauerat, aut propter impotentiam illud perficiendi, ſeu conſumandi, & hæc omnia ponderanda ſunt quo ad pœnas temporales tam circa proprium rei corpus, quàm circa bona temporalia ipſius, de quibus latiùs in concluſionibus ſermo habebitur, Deo Optimo Maximo Duce.

Digitized by Google

Præmitto & quartò, quòd in pœnis ſpiritualib,
7 infligendis, ac incurrendis † ratione criminum, tali diſtinctione vtendum erit. Aut ipſa pœna ſpiritualis imponitur à Canone, aut à Iudice. Quoniã ſi impoſita fuiſſet à Canone, tunc eſſet ponderandus, ſeu conſiderandus effectus ipſius criminis, & non animi effectus ipſius criminoſi; ſi verò pœna ſpiritualis fuiſſet impoſita ab homine, tunc cõſiderandus erit regulariter animi affectus, non iuris affectus: & ratio differentiæ afferretur infra in probatione concluſionum, & quæ dicantur pœnæ ſpirituales, tradidimus in quæſtionis præcedentis §. octauo.

Præmitto & quintò, quòd aut & perpetrans ali
8 quod crimen, illud inchoauit & perfecit, † ſed de illo ad ipſum perpetrandum animus eius non cogitauit, & tunc diſtinguẽdum erit taliter. Aut hic inchoans, & perficiens crimen, & de ipſo non togitans, eſt furioſus, aut inſans, aut homo ſanæ mentis & perfectæ ætatis; aut homo ſanæ mentis, non inſans, ſed non perfectæ ætatis.

His ergo præmiſſis gradatim procedendo Diui ni Numinis ope infraſcriptis concluſionibus, ampliationibus, & limitationibus, quæſtionem hanc difficillimam abſoluemus.

SVMMARIVM.

1 *Affectus crimen perpetrandi nullo ſigno expreſſus nõ ſubiacet pœnæ humanæ.*

2 *Peccantes ſola etiã cogitatione ſubiacẽt pœnis Diuinis.*

3 *Legis præceptum habet vim coactiuam.*

4 *Legis ſub præcepto quid propriè cadat.*

5 *Iudex non poteſt iudicare niſi de exterioribus actibus.*

6 *Lex humana non punit eum, qui vult ſola cogitatione occidere, & non occidit.*

CONCLVSIO PRIMA.

1 VOLVNTAS, ſeu affectus † alicuius hominis affectantis aliquod crimen perpetrare, non procedens ad aliquem actum exteriorem ordinatũ ad actuale ipſum crimen intentum per conatum, ad ipſum opere perficiendum: ſed ſolùm contentus finibus ipſius ſimplicis cogitationis, ſeu affectus illud perpetrãdi, nulloque pacto exteriùs nutu, voce, ſcripto, aut aliquo alio ſigno exteriori propalatus, nullum hominem obnoxium alicui pœnæ humanæ tam de iure Canonico, quàm imperatorio indictæ perpetranti tale crimen facit. Hæc concluſio probatur triplici medio, animaduertendum tamen, quòd non ſine cauſa dixi [pœnæ humanæ] quoniam de hac in præſentiarum eſt ſermo, & non de pœnis Di
2 uinis, † quibus ſubiacent peccantes etiam ſola cogitatione; eò quòd taliter peccantes ſolùm Deum habeant vltorem, iuxta illud domini Ieſu, dicentis apud Matthæum, c. 5. verſ. 28. [Quicumque viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo] quod quidem ſub præcepto prohibuerat dicens: [Non concupiſces rem proximi tui; Non concupiſces vxorem proximi tui non ancillam &c.] & quòd pro tali tranſgreſſione quis incurrat pœnam mortis æternæ, audiamus quid docuerit Dominus Ieſus: Non ne dixit. [Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata] & rurſus idem protulit per os Ezechielis Prophetæ dicens: [Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſuper eum, & impietas impij erit ſuper eum.] & rurſus idem Dominus ibidem [Ecce omnes animæ, meæ ſunt, vt anima patris, ita & anima filij mea eſt; anima quæ peccauerit ipſa morietur] & hæc dicta ſufficiant quo ad pœnam reſpectu Dei, ac Diuinæ legis violatæ, quam homo incurrit pro affectu crimen aliquod perpetrandi, etſi ipſe ſit contentus infra fines cordis, ſeu cogitationis; cùm arcana cordis noſtri nuda ſint oculis Diuinæ Maieſtatis, vt fuit probatum quamplurimis ſententijs vtriuſque Teſtamenti allatis in probationem tertiæ concluſionis præcedentis quæſtionis, Vide ibi. His ergo præmiſſis pro intelligentia illius clauſulæ [alicui pœnæ humanæ] inſertæ in præſenti concluſione; probatur primò, preſens cõcluſio iure poſitiuo. Per multa iura tam Pontificia, quàm imperatoria allata, ac ad verbum recenſita in probationem tertiæ concluſionis præcedentis quæſtionis, quæ hic afferre noluimus breuitati ſtudentes; vide ibi. Probatur & ſecundò Doctorum opinione. Nam ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni omnes Doctores citati in probationem dictæ concluſionis tertiæ; Vide ibi. Probatur tertiò & ratione, quæ talis reddi poterit. Cùm enim vnaquæque lex ſumat vires ligandi ad illius obſeruantiam ſubditos Legiſlatoris, ab ipſiuſmet latoris intentione. Inde conſequens fit: quòd dictæ leges pœnales in caſu propoſito in præſenti concluſione non ligent: quoniam aliàs vltra intentionem legiſlatoris ligarent, quod aſſerere rationi conſentaneum non eſt. Quis enim tam inſipiens Legiſlator intenderet ligare homines ſibi ſubditos pœnis aliquibus pro crimine ſola voluntate perpetrato: cùm hoc probari in iudicio cui ipſe præeſt, non poſſit; & ad peccantem interrogandum de ipſis de iure aſſurgere nõ poſſit: eò quòd nemo teneatur turpitudinem ſuam omnino occultam propalare, niſi in ſacramento pœnitentiæ, cum ad celandam ipſam ſub præcepto diuino teneatur: & quòd hæc ratio noſtræ concluſionis ſit admittenda, tanquàm optima, audiamus, obſecro, quid docuerit nos Angelicus Doctor in 12. quæſt. 100. artic. 9. Preceptum legis,
3 † inquit, habet vim coactiuam, Illud ergo directè cadit ſub præcepto legis, ad quod lex cogit. Coactio autem, legis eſt per metum pœnæ, vt dicitur decimò, & hic (Adde tu capitulo vltimo; nam ibi Ariſtoteles hæc dixit in ſententia: eo quòd his notabilibus verbis vſus fuerit, videlicet, [Et omnino ad omnem vitam opus eſt legibus, plerique enim neceſſitati potius quàm rationi: & multi, quàm honeſtati obediunt. Quapropter ſunt qui legis Doctores cenſeant inuitare ad virtutem, ac prouocare homines honeſtatis cauſa debere: eò quòd probi & conſuetudine præcipuè obtemperaturi ſint: Illis verò, qui non parent, ſuntque natura inertiores, caſtigationes, & pœnas irrogare: qui autem inſanabiles ſunt; prorſus exterminare. Probum enim ei, qui ad honeſtatem viuit, rationi eſſe obediturum: prauum autem voluptatem appetentem, non ſecos, ac iuuentum dolore puniri. Vnde etiam tales dolores exhiberi oportere, inquiunt, qui voluptatibus, quæ amantur, maximè aduerſentur. Hæc ad verbum

ſunt

ſunt verba Ariſtotelis, quæ hic inſeruimus, cùm ſummoperè deſeruiant præſenti materiæ: ſequitur Sanctus Thomas vbi ſupra.) Nam illud propriè ca-
4 dit ſub præcepto legis, † pro quo pœna legis infligitur: ad inſtituendam autem pœnam, aliter ſe habet Lex Diuina, & aliter Lex humana. Non enim pœna legis infligitur, niſi pro illis, de quibus Legiſlator habet iudicare: quia ex iudicio lex punit, homo autem qui eſt Legiſlator huma-
5 næ † non habet iudicare, niſi de exterioribus actibus: quia homines vident ea, quæ patent, vt dicitur 1. Regum cap. 16. Sed ſolius Dei (qui eſt Lator legis Diuinæ) eſt iudicare de interioribus motibus humanarum voluntatum, ſecundum illud Pſalm. 7. [Scrutans corda, & renes Deus.] hæc ille Sanctus, qui ibidem, ſed paulò poſt ſubdit, di-
6 cens: lex enim humana † non punit eum, qui vult occidere, & non occidit: punit autem eum lex Diuina, ſecundum illud Matth. cap. 5. verſic. 21. & 22. [Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides, Qui autem occiderit, reus erit iudicio: ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.] Ex his ergo omnibus patuit quoque veritas præſentis noſtræ concluſionis. Nam in caſu propoſito à nobis hic, loquutus fuit Sanctus Thomas ibi, vt elicitur ex ſupra recenſitis verbis.

SVMMARIVM.

1 *Affectus, ſeu conatus ad crimen committendum impeditus à voluntate ipſiuſmet conantis, nolentis tamen poſtea crimen ipſum conſumare, non venit puniendus pœna delicti ipſius.*
2 *Monetam inchoantes falſificare, & deſiſtentes proprio voluntate, an puniantur.*
3 *Legis pœnalis verba cum effectu ſunt intelligenda.*
4 *Sententia lata à non habente iuriſdictionem nulla eſt.*
5 *Conquerens de teſtamento inofficioſo, ſi ſuccumbit in iudicio, ſi quid virtute dicti teſtamenti obtinuiſſet, priuabitur eo, ſi perſeueraſſet in iudicio vſque ad ſententiam: ſed ſi pœnitentia ductus ceſſaſſet a tali proſecutione iudicij ante ſententiam, non priuabitur.*
6 *Legum verba intelligenda ſunt, vt ligent cum effectu, qua regula exemplificatur.*
7 *Statutum dans præmium capienti bannitum, quomodo ſit intelligendum.*
8 *Statutum, quod qui reperitur cū armis, puniatur, quomodo ſit intelligendum.*
9 *Statutum dans præmium accuſanti, quomodo intelligatur.*
10 *Statutum dicens, quòd non probans, puniatur, quomodo intelligatur, ſi non omnia probauerit, ſed aliqua.*
11 *Statutum puniens petentem exequutionem alicuius rei, quomodo intelligatur.*
12 *Hæres inſtitutus, quis verè intelligatur quo ad aliquid lucrandum, ſi hæres fuerit.*
13 *Legis verba intelliguntur cum effectu ſolùm ſi effectus illius duret, quia non dicitur factum, quod non durat factum.*
14 *Carceratus aufugiens, ſi ſua ſponte reuertatur ad carceres non dicetur aufugiſſe.*
15 *Statutum, quòd capiens bannitum præmietur, quomodo ſit intelligendum.*
16 *Domum exiens cum ſuis bonis, iuxta mandatum Iudicis, & ſtatim illā reingrediens, an violet mandatū.*
17 *Teſtator relinquens Eccleſiæ cētum, vt emat prædium, an Eccleſia poſſit poſtea illud vendere.*
18 *Bannitus à tali loco, ne ibi habitet, poterit pertranſire per illum, & comedere in hoſpitio.*
19 *Verba non ſufficiunt, vbi opus eſt facto.*
20 *Oblatio, quando requiritur, non ſufficit verbalis, ſed actualis.*
21 *Hæreſis crimen an attentari poſſe, propriè dici poſſet.*
22 *Tractatus ſolus in atrociſſimis criminibus, an ſit punibilis.*
23 *Læſæ maieſtatis crimen quo ad pœnam incurrendam dupliciter dici poterit perfici.*
24 *Machinatio facta contra Principem, an ſit punibilis.*
25 *Pœnitentia attentantis aliquem ex actibus expreſſè prohibitis in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. an abſoluat quem à pœna incurrenda.*
26 *Mortem ſibi inferentis bona, quando fiſco applicabuntur.*
27 *Mortem ſibi conſciſcens, quando priuabitur bonis ſuis.*
28 *Aſſaſſinium fieri mandans incidet in excommunicationem, & alias pœnas, etiam ſi reuocauerit mandatum re integra.*
29 *Locans operas ſuas, vt pugnet cum fera, eſt infamis.*
30 *Pœna adiecta pro ſolo conatu incurritur, quando hoc exprimat lex.*
31 *Depectatus eſt, quid ſignificet.*
32 *Commodans domum ſuam ad adulterium comittendum ipſo etiam non ſequuto, punietur.*
33 *Locans operas ſuas ad pugnandum cum feris cauſa lucri, & etſi non ſequatur pugna, punietur.*
34 *Corrumpere tentans ſeruum alienum, vt furtum committat, etiam furtum non ſequuto, punietur.*
35 *Corruptus pecunia à ſeruo aliena, ne prodat furtum factum ab ipſo, ſiue prodiderit poſtea, ſiue non, punietur.*
36 *Ius iniquum impetrans, vt ipſo vtatur, etiam ſi poſtea ipſo non vſus fuerit, punietur.*
37 *Corrumpere Iudicem tentans, etiam corruptione non ſequuta, punietur.*
38 *Crimen inchoans, & non conſumens qualiter puniri debeat.*
39 *Iudex non debet regulariter conatum impunitum relinquere.*

CONCLVSO SECVNDA.

1 AFFECTVS & conatus † perpetrandi aliquod crimen prohibitum (ſub aliqua pœna incurrēda ipſo facto) attentatus actu, ſeu conatus aliquo exteriori, non tamen conſumatus ſolùm propter impedimentum voluntatis ipſiuſmet attentantis, & ſe pœnitentis huiuſmodi affectus praui, attentatiq; criminis: (quæ pœnitentia ſi defuiſſet, conſumatus vtiq; affectus actu exteriori perfectum fuiſſet crimen attentatum) vtputa, ſi quis cogitaſſet ſtuprare virginem, ſtuprumq; actu exteriori attentaſſet, ipſam alloquendo, deoſculando, & huiuſmodi actus obſcœnos exercendo, etiam ſi obtinuiſſet (ſi voluiſſet) conſenſum ipſius virginis pro tali ſtupro perpetrādo, attamen ſi poſtea Diuino correctus timore, vel etiam periculo aliquo retractus fuiſſet ab ipſo ſtupro conſumando, non vtique veniret puniendus in aliquo iudicio forenſi, pro tali crimine attentato, & non conſumato, ac ſi illud conſumaſſet. Et idem dicendum erit de ſimilibus caſibus. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in l. qui falſam monetam. ff. ad l. Cornel. de falſis, vbi hæc habentur, videlicet:

Digitized by Google

delicet: [Qui falſam monetam percuſſerit, ſi in totum formare noluerint, ſuffragio iuſtæ pœnitentiæ abſoluuntur.] hæc ibi. Diximus probari concluſionem per argumentum in dicta l. qui falſam. & non per tex. in dicta l. quoniam etſi in d. l. expreſsè non contineantur ipſamet verba noſtræ concluſionis, bene tamen tacitè ex ipſa l. elicianaa
2 tur, quòd nolentes crimen falſæ monetæ † attentatum conſumare, abſoluantur ſcilicet à pœna incurrenda pro tali crimine conſumato, ſuffragio iuſtæ pœnitentiæ. Idem probatur per argumentum in l. quamuis. ff. de in ius vocando, vbi hæc habentur, videlicet: [Quamuis non adijciat Prætor, cauſa cognita ſe pœnale iudicium daturum, tamen Labeo ait, moderandam iuriſdictionem, veluti ſi pęniteat libertum, & actionem remittat, vel ſi patronus vocatus non veniat, aut non inuitus vocatus ſit: licèt edicti verba non patiantur.] Hæc in dicta l. quamuis. Idem probatur per argumentum in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iur. in alter. vbi habentur, videlicet: [Quod ſtatuerit qui iuriſdictioni præeſt, cum effectu accipimus non verbotenus: & ideo ſi cùm vellet ſtatuere, prohibitus ſit, nec effectum decretum habuerit, ceſſat edictum: nam verbum, ſtatuit rem perfectam ſi-
3 gnificat, † & conſumatam iniuriam, non cęptam: & ideo ſi inter eos quis dixerit ius, inter quos iuriſdictionem non habuit: quoniam pro nullo hoc
4 habetur, nec eſt vlla ſententia, † ceſſare edictum putamus. Quid enim obticet conatui: cum iniuria nullum habuerit effectum?] hæc in dicta l. 1. Idem probatur in l. qui ea mente. ff. de furtis. vbi hæc habentur, videlicet: [Qui ea mente alienum quid contrectauit, vt lucrifaceret, tam etſi mutato conſilio, id domino poſtea reddidit, fur eſt. Nemo enim tali peccato pœnitentia ſua nocens eſſe deſijt.] hæc in dicta l. Diximus probari per argumentum in dicta l. qui ea mente, nempe per argumentum à contrario ſenſu, tali pacto dicendo: ſi ergo quis alienum non contrectauerit, quamuis inceperit contrectare, & ſemetipſum redarguendo compeſcuit à conſumatione talis contrectationis, verè fur non erit, ac per conſequens pœna furti minimè erit puniendus, vt ibidem, in verſic. deſijt, docuit gloſ. Idem probatur per argum. in l. amplius non petitum eſſe. ff. rem ratam habere. vbi hæc habentur, videlicet: [Amplius non petitum eſſe verbum, Labeo ita accipiebar: ſi iudicio petitum non eſſet, ſi autem in ius eum vocauerit, & ſatis iudicio ſiſtendi cauſa acceperit, iudiciũ tamen cęptum non fuerit, ego puto, non committi ſtipulationem amplius non peti: hic enim non petit, ſed petere vult.] hæc ibi inter alia. Idem habetur per argum. in l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtamen. vbi hæc habentur, videlicet: [Meminiſſe autem oportet eum, qui teſtamẽtum
5 inofficioſum † improbè dixit, & non obtinuit: id, quod in teſtamento accepit, perdere, & id fiſco vendicari, quaſi indigno ablatum. Sed ei demum aufertur, quod teſtamento datum eſt, qui vſque ad ſententiam in iudicium lite improba perſeuerauit. Cęterum ſi ante ſententiam deſtitit, vel deceſſit, non ei aufertur quod datum eſt, proinde etiam ſi abſente eo, ſecundum pręſentem pronuncietur, poteſt dici conſeruandum ei quod accepit, eo autem ſolo carere quis debet, cuius emolumentum ad eum pertineret.] hæc ibi inter alia. Idem probatur per argumentũ in l. alia cauſa. C. de his, quibus vt indignis hæredit. auferetur, vbi hæc habentur, videlicet: [Alia cauſa eſt eius, qui falſi inſtituta accuſatione, ad finem vſque quod inſimulabar, perduxit, & contrariam ſententiam meruit: alia eius, qui inchoatam accuſationẽ non pertulit, cùm in illius quidem partem ſuccedat fiſcus. hic autem, qui contrariam ſententiam non ſuſtinuit, ſuam partem non perdat.] hæc in dicta l. Idem probatur per argumentum in l. item apud Labeonem. §. ſi curauerit. ff. de iniurijs, & famoſis libellis. vbi hæc habentur, videlicet: [Si curauerit quis conuitium alicui fieri, non tamen falſum ſit, non tenebitur.] hæc in d. l. Idem per argum. in l. quæſitum. ff. ad Senatuſconſult. Turpill. vbi hæc habentur, videlicet: [Quæſitum eſt, an is, qui libello Principi dato falſum ſe obiecturum minatus eſt, ſi non obieciſſet; Turpilliano Senatuſconſulto tenetur? Paulus reſpondit, verbis Senatuſconſulti Turpilliani eum, de quo quæritur, non cõtineri.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum dictorum Iurium, quoniam etſi ex ipſis explicitè non eliciatur veritas noſtræ concluſionis, bene tamen implicitè, cùm ex illis eliciatur, quod dicta prohibita ſub illis pœnis intelligenda ſint cum effectu: ſi ergo opera prohibita ſub aliqua pœna perpetrans ante conſumationem ipſorum, non incurrit pœnam adiectam contra perpetrantes ipſa opera, in caſu quo huiuſmodi conſumatio talium operum ceſſaſſet propter pœnitentiam opera ipſa inchoantium. Inde luce meridiana clarius patet elici ex ipſis iuribus veritatem præſentis concluſionis, cùm hoc ipſum ſit ſuppoſitum in noſtra concluſione. Probatur & ſecundò præſens concluſio auctoritate infraſcriptorum Doctorum. Nam Gloſ. in d. l. 1. §. quod ſtatuerit. in fine. dixit in verſic. putamus, videlicet: Nota non nocere conatum, niſi ſequatur effectus, cuius verba ſunt intelligẽda vera ſolum in terminis præſentis concluſionis. Item Gloſ. in d. l. Papinianus. §. meminiſſe. in verſic. deſtitit. dicens. Parcitur pœnitenti, vt hic, & additio Pauli ibidem dicit. Dic verum eſſe, quãdo pœnitet ante conſumatum delictum, vt hic: ſecus ſi poſt conſumatum, vt in legibus contrarijs ſupra allegatis. Item Glo. in l. ea. Item Glo. (quam magiſtralem, & optiorẽ diſtinguentem eſſe dicit Albericus de Roſatis in ſuo Dictionario vtriuſque iuris. in verſic. affectus.) in l. ſi quis non dicam. in verſic. ſi quis. C. de Epiſcopis, & Clericis. quæ quidem Gloſ. ad verbum ferè ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ concluſioni. Bart. quoque ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni in d. l. qui falſam. nu. 1. dicens. Nota, quòd ille, qui inchoauit delinquere, & non perfecit, quia noluit; excuſatur: ſecus ſi non perfecit, quia non potuit: de hoc dixi in l. qui ea mente. ff. de furtis. num. 2. in verſic. Item opp. C. de non numer. pecu. & in verſ. ſequenti, vbi latius de hoc loquitur. Idem docens Archidiac. quoque ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni in c. qui bona. colum. 8. in fine. in verſic. aut quis cogitat, agit, ſed non perficit, cui ſe ſubſcripſerunt Ioan. Andr. in Regul. in pœnis. de reg. iur. in ſexto. col. 1. in verſic. de primo ſic Panormit. in c. 1. nu. 12. & 13. extra de eo, qui mitti. in poſſ. cauſa rei ſeru. Antonius de Butrio in dicto c. 1. col. 8. in verſic. ſi quærit, an quo ad Eccleſiam. Hoſtienſ. in Summa, ſub tit. de pœnis. § quot ſint ſpecies. in verſ. cùm quæritur vtrum cogitatio. Cardinalis in c. 1. colum. vlt. extra de eo, qui mittitur in poſſeſſ.

rei

rei ſeruandæ cauſa. Henricus Boich in dicto c.t.
col.5.nu.24. Dominicus a Sancto Geminiano in
cap.quicunque.el primo.col.2. in verſic.aliquan-
do non ſtat. 1.q.1. Felinus in dicto tract.de cona-
tu, in verſ.fallit primò, & cap. 1.extra de præſum-
ptionibus. Idem docuit Couarruuias in Clem.fu-
rioſus.de homicid.in initio ſecundæ part. relect.
nu.6.in verſ.contrariam tamen ſententiam. Idem
Hyppolitus de Marſil. in l. qui falſam monetam.
nu.25.in verſic.primus caſus eſt. ff.ad l.Cornel.de
falſis. Idem Ludouicus Carrerius in ſua Praxi cri
min.tit.de mandatario.c.incip.Sequitur de man
datario, & primò quæro.nu.8.fol.130.verſ.& de-
clarata de attentato, qui dixit idem ſentijſſe Capi-
cium in deciſione 155. Idem docuit Iacobus de
Bellouiſu in ſua Pract.iudiciaria in criminalibus.
titul.de inuaſore, & offendere volente.§.& ipſum
interfeciſſet.in nu.3. in verſic.tu dic. Idem Petrus
Follerius in ſua Pract.crimin.tit. Item quòd com
miſit crimen læſæ maieſtatis. nu.89. Idem Aegi-
dius Boſſius in ſua Praxi crimin. ſub tit.de extra-
ordin.crimin.nu.2. ſubſcribendo ſe ſententiæ Fe-
lini, qui idem docuerat (vt paulò ante retulimus.
Idem docuit Albericus de Roſatis in ſuo Dictio-
nario vtriuſque iuris ſe ſubſcribens ſententiæ Fe-
lini iam relatæ. Idem docuit Petrus de Anchar.
in c.1.col.6.in verſ.primo caſu, quia nolui.de ho-
mic. in ſexto. Probatur & tertiò ratione quadru-
plici. Prima quarum eſt, cùm ſimus in materia pœ
nali, quæ regulariter nō extenditur, & in iure hoc
non ſit cautum, vt quis pro tali crimine puniatur.
Inde ſequitur veritas noſtræ concluſionis. Secun-
da ratio eſt, quā aſſignat tex.in l.fin.ff.quod quiſq;
iuris, dicens. [Qui enim obſuit conatus, cùm in-
iuria nullum habuerit effectum.] Tertia ratio eſt,
6 quoniam verba † legum debent intelligi cum effe-
ctu, vt in l.penult.§.pen.ff.ne quis eum, qui.l.quo-
tiens. ff.qui ſatiſdare cogantur.c.fin. & ibi Gloſ.
extra de ſponſal.c.qualiter.extra de pactis.c.rela
tum.& ibi Gloſ.extra de Cleric. non reſiden.l.ſi is
qui.§.ſi tu Titium.ff.de furtis.l.aliud eſt capere.ff.
de verbor.ſignific.& ſciendum, quòd pro ratione,
& regula tertia faciunt multa notata per Docto-
res infraſcriptos in infraſcriptis deciſionibus. &
primò id, quod docuit Iaſon in l.1. §. hæc autem
verba.colum.2.ff quod quiſque iur. dicens, quòd
7 ſi ſtatutum † dat præmium capienti bannitum, in-
telligitur, quando eum apprehendit cum effectu,
& præſentat Superiori. allegat ipſe Iaſon Gugliel.
de Cun.Alber.& Ang.ibi, pro quo dicit facere l.ſi
Barſatoram.& ibi Cyn.& Ang. C.de fideiuſſ.qui-
nimmo fortiùs & ſecundò dixit Bar.in l.1.in prin
cipio. col.7. ff.de acquir.poſſeſ. quòd ſi ſtatutum
8 diſponit, quòd ſi aliquis fuerit inuentus † cum ar
mis puniatur tanta pœna, quòd hoc intelligatur,
ſi captus fuerit, & eum ſequitur Angel.in l.qui ſer
uum.ff.de verborum oblig.quod etiam dixit Bar.
in l.1.verſic.deprehenſus.C.de petit.bono.ſublat.
lib.10.tamen ipſemet Iaſon vbi ſupra. dixit, quòd
in hoc contrarium tenuit Angel. Imol. & Moler.
moderni in dicta l.1.in princ. verſ.tertiò ad idem
facit. Nam ſtatutum dans præmium accuſanti,
9 † intelligitur, ſi accuſans probauerit contenta in
accuſatione eſſe vera, prout docuit Glo.in cap.t.
verſic.oſtenſum. extra de his, quæ fiunt à maior.
par.Capit. & probatur in c.poſt electionem. & in
c.cùm ſuper.extra de conceſſ.præben.& not.Gloſ.
in c.non eſt. in verſic.allegat.de conſuet. lib.6. &
glo.in l.ſi cuius appellatio.ff.de appellat.recip.&
in l.2.in glo.fin. C.quòd met.cau. & docuit Alex.
in conſil.296.incip. Diuini Numinis. in col.2. &
glo.in l.1.C.ex quibus cauſis.ſer. pro præm.liber.
& glo.in c.1.verſ.reum.de iudicijs.in ſexto.& rur
ſus idem Alex.in conſ.71.col.2.vol.6. Quartò, ad
10 idem facit. Nam ſi ſtatutum diceret, † quòd qui
non probauerit accuſationem ſuam, puniatur in
decem. Aliquis produxit accuſationem habētem
plura capitula, & quædam probauit, & quædam
non: ita hic puniendus de iure erit in decem, ac ſi
in nullo capitulo probaſſet, prout docuit Angel.
in l.vnica.C.de ſuffrag.ad quæ etiam vide Bald.in
ſimili in l.minoribus. in fine. C.de his, quibus vt
indig. Quintò ad prædicta etiā facit. Nam ſtatu-
11 tum, dicens, † ꝙ ſi quis petierit executionē alicu
ius rei, tali pœna puniatur: certè debet intelligi, ſi
petierit, & ad finē produxerit, aliàs nō punietur:
prout docuerūt Dyn.& Bar.in l.amplius nō peti.
ff.rem ratam habe.per l.qui cùm maior.§.accuſaſ-
ſe.& l.in ſeruitutem.§.petijſſe. ff.de bo.liber.& l.
Papinianus.§.meminiſſe. ff.de inoffic.teſtam.& l.
alia.C.de his, quibus vt indig.& notat Bart.in l.ſi
libertus. & in l.eum.ff.de iure patro. & in l.in cri-
minali. C.de iuriſd.omnium Iudic. & in l. ſi quis
maior.C.de tranſact.& Bald.in l.ſi quis in ſuo.C.
de inoffic.teſtam. & Antonius de Butrio in cap. ſi
diligenti.extra de foro comper.& adeo prædicta
ſunt vera, quòd ſi etiam deuentum eſſet ad ſenten
tiam, & ab illa eſſet appellatum, pendente appel-
latione adhuc non eſſet commiſſa pœna legalis,
vel ſtatutaria: quia petitio non eſſet ad finem re-
ducta, vt declarauit Bal. in l.alia.C.de his, quib. vt
indig.de quo per Alexan. in conſil.404.incip.Viſo
titul. &c. in fine verbis. & aliquid per Ang. in l.ſi
Barſatoram.C.de fideiuſſ. Sextò, ad prædicta etiā
facit. Nam hæc verba, ſcilicet ſi talis hæres erit,
12 † non intelliguntur ſimpliciter ſi fuerit hæres in-
ſtitutus, ſed poſt aditionē hæreditatis. textus eſt
(quem ibi ad hoc ponderat Ioan.de Imol.in l.ſer-
uū.§.ſi quis ita. ff.de hæred.inſtit.) pro quo faciūt
dicta per Bar.in l.gerit.in colum.3.verſ.circa ter-
tium.ff.de acquir.hæredit.vbi docuit, quòd quan-
do in aliqua diſpoſitione fit mentio de hærede,
intelligatur de hærede poſt aditionem hæredita-
tis, de quo per Socinum in cōſ.91.incip. Viſa, &c.
colum.2. Et vltra prædicta exempla, & Doctorum
deciſiones, dicimus, quòd adeo vera eſt dicta re-
gula allata in tertia ratione præſentis concluſio-
13 nis, ſcilicet quòd verba † cuiuſcunque diſpoſi-
tionis tam hominis, quàm iuris, intelligenda ſunt
cum effectu, quòd etiam ille effectus debet dura-
re, aliàs non erit ſatisfactum legi, eo quòd non di
catur factum, quod non durat factum, vt in l. itē.
§.quòd ſi actor. ff. quod cuiuſque vniuer. & in l. ſi
pro parte.§.verſum. ff.de in rem verſo.l.alia.C.de
his, quib. vt indig. cum ſimil. Et ſeptimò ad idem
facit quod docuit Bald. in l.1. col.3.C.de ædil.act.
& in l.1.col.5.ff.de ſeruis fugitiuis, dicens, quòd
14 carceratus, † qui aufugit, ſi reuertatur, non dicen
dus erit fugiſſe. Octauò, ad idem facit quod do-
cuit Ludou.Rom.in ſuo conſil.510.incip. Quo ad
primum.colum.9. verſic.ſecundò, qui licèt, &c. &
Bal. in ſuo Repertorio in verſ.bannitus.in verſic.
quid ſi bannitus capiatur.&c.vbi dixit, quòd ſtan
15 te ſtatuto, † quòd capiens bannitum, qui poſtea
à ſe aufugit, non debebit habere præmium. No-
nò, ad idem faciunt dicta per Bart.in l.ſicut. §.ſu-
peruacuam.

petuacuam.col.2.verſic.redco ad ordinem,&c.ff.
quibus modis pign.vel hipp.ſol.vbi dixit,quòd ſi
Iudex mandat alicui ſub aliqua pęna,quòd exeat
16 a tali domo,& illa diſgombret, † q; ſi talis (cui fa
ctum eſt mandatum) exiuit à tali domo, & eam
diſgombrauerit, & poſtea in eandem reingreſſus
eſt, quòd cadit in pœnam dicti præcepti ſibi fa-
cti, quia non dicitur factum, quod non durat fa-
ctum: & non dicitur exiuiſſe,poſtquàm eſt reuer-
ſus. Decimò, ad idem facit quod docuit Bal.in l.
ſi quis ita.C.de pact.inter empt.& vendit.vbi di-
17 xit,quòd ſi teſtator † reliquit Eccleſia centum,vt
emat fundum, poſtea vult illum vendere, an poſ-
ſit,& dicit,quòd non: quia non diceretur emptū,
quod non duraret emptū. & pro iſtis faciunt opti
mè dicta per Socinum in conſil.ſuo 76.incip. Vi-
ſa,&c. in col.2.& in conſil.133.incip. Profectò.in
colum.2.poſt medium. Vndecimò,ad idem facit
etiam ſingulare verbum Nelli in tract.bannitorū,
in prima par. ſecundi temporis.quæſt.58. vbi di-
18 xit, quòd ſi ex forma ſtatuti bannitus † non po-
teſt ſtare,vel habitare in tali loco,vel in tali ciui-
tate,aliàs poſſit capi,& decapitari,quòd tale ſta-
tutum non habet locū in tranſeunte, & comeden-
te in hoſpitio, quod eſt notatu dignum. Et ſcien-
dum, quòd Hyppolitus de Marſil. idem docuit
nam in l.qui falſam.ff.ad l.Corn.de falſis.à nu.43.
verſic.& ſcias,quòd ratio vſque ad nu.55. in verſ.
vbi dixit,quòd ſi ex forma,incluſiuè prędictis de-
ciſionibus confirmantibus dictam regulam tradi-
tam in tertia ratione allata in probationem præ-
ſentis concluſionis,videlicet: Quòd verba debeāt
intelligi cum effectu. ipſe Marſilius ſe ſubſcripſit
gradatim,& ſigillatim dictis exemplis. Probatur
& quarta ratione præſens noſtra concluſio. Nam
cùm regula peroptima ſit, quòd vbi opus eſt fa-
19 cto, † verba non ſufficiant. Inde ſequitur veritas
præſentis concluſionis,cùm in ea ſuppoſuimus nō
incidere in pœnam a iure indictam perpetranti ta
le crimen, ſi aliquis illud tale nō commiſiſſet pœ
nitentia ductus, ac per conſequens cùm non ſuc-
ceſſerit opus criminoſum,cui pœna iniuncta fue-
rat, ſi illud factum exequutum fuiſſet,& quòd di-
cta regula vera ſit,docuit textus in l.1.§.hæc ver-
ba.ff.quod quiſque iuris, & voluit quoque gloſ.in
c.1.in verſ.voluntatem. extra de eo, qui mittitur
in poſſeſ.rei ſer.& gloſ.in c.vt circa.in verſ.præſti-
to. de elect.in ſexto. Et ideo videmus, quòd vbi
20 requiritur oblatio, † non ſufficit verbalis,ſed re-
quiritur actualis, vt docet textus in l. qui decem.
ff.de ſolutionibus.& in l.ſeruus, qui hæredi. in fi-
ne.ff.de ſtatu liber.quod & docuit Bart.& alij Do
ctores in l.Prætor. §.ſi quis paratus.ff.de oper.no-
ui nunc.& habetur in l.acceptam.C.de vſur.& per
gloſ.in cap paſtoralis. extra de offic.ordin.& per
multa alia iura, & Doctores,quos citat,ac ſequi-
tur Hyppolitus de Marſilijs vbi ſupra, nume.58.
& 59. vide ibi latiùs per ipſum.

Etſi veriſſima fuerit tot oraculis comprobata
pręſens noſtra concluſio,poſſet tamen quis contra
ipſam inſurgere, dicendo, quòd licèt regulariter
ipſa concluſio ſit vera,tamen cùm recipiat nonnul
las fallentias,debuiſſet illi addi hæc verba, vide-
licet: Quòd regulariter ſit vera,quamuis recipiat
aliquas limitationes enumeratas ab infraſcriptis
Doctoribus. Nam Geminianus in c.pro humani,
§.ſacri.col.4.in verſ.ſecundo in crimine læſæ ma-
ieſtatis. Ioan.Andr.in c.1.col.6.in verſic.in glo.ſi
mandauerit.de homicid.in ſexto. Philippus Fran
chus in dicta glo.ſi mandauerit.Hoſtienſ.in Sum-
ma, titul.de pœnis. §.quot ſint ſpecies pœnarum.
in verſic.ſi quæritur de delictis, & agatur in foro
contentioſo. vbi dixit, q; ſi actus non perficiatur:
& is,qui proceſſit ad actū,ipſum perficere potuiſ-
ſet,ſed noluit: quia pœnituit, non incidit in pœ-
nam, imò ei parcitur, niſi in crimine læſæ maie-
ſtatis, &c. Henricus Boich loco paulò ante cita-
to.num.25.dixit,quòd fallat præſens concluſio in
quinque caſibus. Primò,in crimine hæreſis,vt in
c.ad abolendam.& in c.excommunicamus.§.cre-
dentes.extra de hæreticis. Secundò,in crimine læ
ſæ maieſtatis humanæ,vt in l.quiſquis.C.ad l.Iul.
maieſt. Tertiò,in conſciſcente ſibi mortem,vt in
l.3.ff.de his. qui ſibi mor.conſciſcunt. Quartò,in
extrahente de Eccleſia fugientem ad illam, vt in
l.fin §.ſicubi. C.de his,qui ad Eccleſ.confugiunt.
Quintò, qui mandauerit aliquem interfici per
aſſaſſinos, etiam non ſequuto effectu, vt in c. pro
humani.de homicid.in ſexto. nam ſubdit Io.And.
vbi ſupra. In his ergo caſibus non excuſatur quis
à pœna temporali, quantumcunque pœniteat.eſt
tamen locus pœnitentiæ ſpirituali, & reconcilia-
tioni Maieſtatis Diuinæ,quantumcunq; delique-
rit,vt in c.ferrum.diſtin.50.& c.firmiter.§.penult.
extra de Summa Trinit. & fide Catholica, rurſus
quis ad impugnandam concluſionem poſſet mo-
ueri ex quibuſdam verbis ipſius Pilippi Fraucbi,
vbi ſupra. in verſic.ſi verò quæritur, an poſſit con-
ueniri criminaliter. vbi infraſcriptis vtitur ver-
bis,videlicet: Si verò quæritur an poſſit conueni-
ri criminaliter, & tunc aut agitur de ipſo delicto
puniendo,non vt conſumato,ſed extraordinariè,
& punitur, vt in l.prima,ff.de furtis. quod proce-
dit,quando ex tali delicto quis læderetur, ſecun-
dum Bal.in l.ſi quis non dicam rapere.C.de Epi-
ſcopis, & clericis.

His præmiſſis vtrique impugnationi, Deo du-
ce, quamfacillima erit reſponſio. & primò ad pri
mę obiectionis fallentias reſpondendo gradatim,
ac ſigillatim dico,primam fallentiā (ſi benè pon-
deretur) nihil contra noſtram concluſionem con-
cludere,cùm caſus ſint diuerſi. Nam quem fugiat
21 ignoro,quòd crimen hæreſis † non poſſit atten-
tari, niſi ſimul & ſemel conſumetur ipſa attenta-
tione,ſeu conatu: cùm etiam perficiatur ſola co-
gitatione, ſeu propoſito in mente retento tenen-
di aliquid contra dogmata fidei Chriſtianæ, vt
probant Canones allati: nos verò loquimur de
crimine, quod conſumari non poſſit, niſi aliquo
opere extrinſeco completo, quod etiam actu ex-
trinſeco inchoari, ſeu attentari poterit, & aliquo
alio actu conſumari. Quapropter cùm ſint caſus
diuerſi, & à diuerſis non debeat illatio fieri iuri-
bus vulgaribus, inde patet, primam fallentiā eſſe
potius verbalem, & imaginariam, quàm realem,
& veram: licèt ipſi Doctores ipſam attulerint po
tiùs, vt occaſio dubitandi daretur: & exercendi
acumen intellectus ſui,quàm cauſa limitandi re-
gulam contentam in noſtra præſenti concluſione.
De caſu ſecundo propoſito,ſcilicet de crimine lę-
ſæ maieſtatis humanæ quamfacillimè videtur fo-
re reſpondendum ad textum ipſum in d. l. quiſ-
quis.citatum,procedendo duplici medio reſpon-
dendi. Primò,dicendo,quòd licet l.quiſquis. in-
fraſcripta cōtineat,videlicet: [Quiſquis cum mi-
litibus,vel priuatis,vel barbaris, ſceleſtam inierit
factio-

factionem, ac factionis ipſius ſuſceperit Sacramentum, vel dederit de nece etiam virorum illuſtriũ, qui in Conſilio, & Conſiſtorio noſtro interſunt. Senatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuſlibet poſtremò, qui nobis militat, cogitauerit. (eadem enim ſeueritate voluntatem, ſceleris, qua effectum puniri iura voluerunt) ipſe quidem, vt potè maieſtatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fiſco addictis.] hæc omnia habentur in dicta l. quiſquis. inter alia: ex cuius contextu verborum elicitur, quòd dicta l. quiſquis. non loquatur de caſu propoſito in præſenti noſtra concluſione, cum de ipſa nullam mentionem prorſus faciat, eo quòd loquatur ſimpliciter de tractante, etſi nõ perficiente tractatum, ſeu attentatum crimen læſæ maieſtatis: nam videtur, quòd Legiſlator voluerit exprimere per ipſa verba ibi, ſe loquutum fuiſſe de eo, per quem non ſtetit, quin tractatus talis criminis effectum attentatum ſortiretur. & non de eo, per quem ſtetit conſumatio delicti propter ſuperuenientem pœnitentiam de tali tractatu ante conſumationem huiuſmodi attentati criminis, qua pœnitentia ceſſante effectus attẽtatus ſortitus fuiſſet ſuum finẽ, prout docet etiam Follerius loco infra citando: & ꝙ hæc noſtra interpretatio videatur veriſſima, colligitur ex tex. in l. qui falſam. ff. ad l. Cornel. de fal. cum falſam monetam facere ſit crimen, & ipſum læſæ maieſtatis: & tamen ibi dicitur indulgẽdum fore tali attentãti, vt latiùs ex contextu verborum ipſius l. qui falſam. ſupra relato colligi luce clariùs poterit. Reſpondetur & ſecundò, quòd concluſio noſtra loquitur de affectu, conatu, ſeu attentato crimine, cuius conſumatio ſit prohibita ſub certa aliqua pœna in aliqua conſtitutione, dicta verò l. quiſquis. non tamen prohibuit ſub pœna ibi conſtituta crimen conſumatum, ac completũ, verum etiam attentationem ipſam, ſeu tractatum ſine exitu, ſeu ſine congruo tractatui, ob immanitatem ſceleris. vnde patet dictum crimen læſæ ma-
22 ieſtatis, † quo ad pœnam incurrendam, dici poſſe perfici dupliciter. Primò, quando illud crimen attentatum fuerit fini intento donatum. Et ſecundò, quãdo ipſum crimen attentetur, & à perficiendo ſolum impoſſibilitas impedimentum præſtet, vt diximus: cùm Legiſlator ſub eadẽ pœna prohibuerit tractatum ipſum extra limites ſimplicis cogitationis deductum, vt docet ibi Gloſ. in verſ. eadem enim. Ex his ergo videtur, ꝙ noſtræ cõcluſioni non obſtat d. l. quiſquis. quin veriſſima ſit, & pro confirmatione dictæ noſtræ reſpõſionis: ſciendum, ꝙ Nicolaus Boerius in tract. ſuo de ſeditioſis. in ſeptimo, & vltimo præſuppoſito. nu. 41. di-
23 xit, quòd ſolus tractatus † ſola ordinatio non punitur etiam in atrociſſimis, niſi ſit proceſſum ad aliquem actum ordinatum de præſenti ad ipſum factum. Idem dicit Follerius in ſua Pract. crimin. titul. Item quòd commiſit crimen læſæ maieſtati, nu. 89. vbi poſt relationem nonnullorum Doctorum concludit his verbis vtens, videlicet: Ego puto diſtinguendum, aut quis machinatus fuit contra perſonam Principis de ipſo occidendo, & in hac machinatione fuit excogitatus modus id faciendi, & cum alijs ordinatus, & vltra fuit adinuenta perſona, quæ id faceret, hinc ſi machinatio fuerit detecta, punitur machinatus, ac ſi eſſet ſequutus effectus, quia ſero pararetur vindicta crimine conſumato; fecit quicquid potuit excogitando modum, & adinueniendo perſonam, & ei mandando, ac perſuadendo; & de facili poterat ſequi effectus, niſi fuiſſet detecta machinatio, ꝙ verò puniatur, probatur per Cardin. c. 1. extra de eo, qui mittit in poſſ. Aut potuit conatum ad effectum de facili deducere, ſecundum modum ordinatum; ſed pœnitentia ductus non deduxit, imò reductus eſt ad meliorem vitæ frugem, & ad maiorem obedientiam: & iſto caſu non punitur per tex. in d. l. qui falſam. ff. ad l. Cornel. de falſis. & ibi Hyppolitus de Marſilijs num. 25. & hoc modo loquitur glo. in verſ. machinantur, in extrauag. qui
24 ſint rebelles. dum dicit, ꝙ machinatio † de non obediendo Principi, punitur ſequuta inobedientia, quaſi velit dicere, quòd ſi ſequatur poſtea obedientia, illa machinatio non punitur pro crimine læſæ maieſtatis: & ita intelligo in omnibus machinationibus, vt committatur crimen læſæ maieſt. ſi ad aliquem actum ſit proceſſum, & apparet factum eſſe quicquid fieri potuit: ſecus ſi ad aliquem actum non ſit proceſſum, ſed tantummodo ad verbalem machinationem: & conſtat potuiſſe deduci ad effectum; ſed pœnitentia receſſum eſſe ab illo maleuolo animo. His tamen in excuſationem, ac patrocinium noſtræ concluſionis allatis circa dictam l. quiſquis. non obſtantibus re vera licèt regulariter ſit veriſſima noſtra concluſio, fal-
25 lit tamen † in caſu dictæ l. quiſquis. vt peroptimè docuit ſpecialiter Glo. in l. qui ea mente. ff. de furtis. dicens. Si autem ad actum non conſumatum, nec perfectum, vt in l. qui falſam. niſi in caſu, vt in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. hæc gloſa illa, cui ſe ſubſcripſit Hypolitus de Marſilijs in conſ. 105. nu. 5. & Didacus Couarruuias in initio ſecundæ partis relectionis. nu. 6. §. tertiò eſt omnino conſiderandum. dicens hanc eſſe communem Doctorum ſententiam, quòd conatus nulla pena puniendus erit in his communibus criminibus, quotiẽs ſua ſpontè qui conatur, pœnituerit, & ab opere ceſſauerit. l. qui ea mente, & ibi gloſ. ff. de furtis. Quapropter celeberrimus Doctor Aegidius Boſſius in ſua Praxi crim. titu. de crimine læſæ maieſtatis. nu. 46. in verſ. an locus ſit pœnitentiæ. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: An locus ſit pœnitentiæ in hoc crimine læſæ maieſtatis. Dic in terminis l. quiſquis. in cõiurationibus, quæ fiunt aduerſus perſonam Principum, vel Senatorum, & aſſiſtentium lateri eius, quòd vbi in exordio ipſius coniurationis quis reuelat arcanum, non ſolùm illi parcitur, ſed præmium datur: ſi verò intra factione reuelat, ante tamen ſecutum facinus, tunc parcitur. ita dicit textus in d. l. quiſquis. in fine. & ibi Salyc. notat. ex quo infertur, quòd in alijs capitibus criminis læſæ maieſtatis locus eſt pœnitentiæ à fortiori, quod eſt verum reuelando. Sed vbi non reuelat, & tamen pœnitet. Vide glo. in l. qui ea mẽte. ff. de furtis. & eſt materia in l. quamuis. ff. de in ius vocando. vbi eſt videndus Alex. & vide etiam Geminianum in c. pro humani. §. fina. de homic. in ſexto. hæc ille. Ex cuius verbis elicitur, quòd etſi regulariter vera ſit noſtra concluſio, etiam in crimine læſæ maieſtatis attẽtato extra caſus contentos in d. l. quiſquis. tamen re vera fallit in caſibus dictæ l. quiſquis. & hoc modo, ſeu hac diſtinctione tacitè vſi fuerunt ſupra citati Doctores impugnantes noſtram concluſionẽ, & ſi ſimpliciter dixerint ibi, quòd dicta regula fallat in crimine læſæ maieſtatis, vt in l. quiſquis. C. ad l.

Iul.

Iul.maieſt. eo magis, quòd & ipſi ibidem volentes probare noſtram concluſionem,afferunt exemplum in dicta l.qui falſam monetam. quod quidē crimen iam patuit connumerari inter crimina læſæ maieſtatis,dicta,quod vtique nō dixiſſent,niſi tacitè voluiſſent nobis innuere,quòd non fallit dicta concluſio in omni ſpecie criminis læſæ maieſtatis: ſed ſolùm in criminibus læſæ maieſtatis recenſitis in d.l.quiſquis. Nec,meo iudicio,contraria ſententia Follerij amplectēda erit contra communem omnium Doctorum ſententiam,ſtante tali diſtinctione, quam forſan ipſe Doctor non aduerterat : nec quidem interpretatio gloſæ prædictæ in verſ.machinantur.in extrauag. qui ſint rebelles(dicentis,ꝙ machinatio de non obediendo Principi punitur, ſequuta inobedientia) videtur impugnare dictam limitationem cōmuniter amplexatam à Doctoribus, cum inibi nulla fiat mentio de contentis in d.l.quiſquis, vt patet ex contextu verborum ipſius l.quiſquis.& optimè collegit Bulli9 vbi ſupra.& quòd hæc limitatio ſit veriſſima ſic intellecta ſolū in terminis dictæ l.quiſquis. probatur quoque hac ratione,quoniam omnes etiā infraſcripti Doctores dixerunt vnica voce,quòd in crimine læſæ maieſtatis,attentato ſolùm per tractatum, etiam nō ſequuto effectu, quis punitur,& ad probationem huiuſmodi ſententiæ eorum attulerunt dictam l. quiſquis. & non illam Extrauag.nec alias leges de eodem crimine pertractantes : nam Didacus Couarruuias in initio ſecundæ partis,nu.7. §.primò, infertur intellectus ad textum in l.quiſquis.C.ad l. Iul.maieſta. dicit, quòd conatus ad crimen prohibitum in d. l. debeat puniri pœna ordinaria,cùm ſit atrociſſimū. & hoc ipſe probat multis medijs, quod quidem dixerat ipſe,poſtquàm docuerat,quòd in communibus criminibus, quotiens ſua ſponte qui conatur pœniteat, & ceſſet à perpetrando ipſo crimine,nulla ſit puniendus pœna: addens poſſe Iudicem (licèt non teneatur) mitigare pœnam à lege ſtatutam,quotiens lex conatum punierit, vt in l. aut facta.§.euentus. ff.de pœnis, quod intelligendum erit, vt diſcretus Iudex moderetur pœnam, ſecundum actuum, & in criminum diſtinctione. (Adde quam diſtinctionem infra afferam) quæ omnia ad varias ſpecies deduci poſſunt, quarum aliquam ſpeciem ſubijciam. Primò infertur, intellectus ad l.quiſquis.C.ad l. Iul.maieſtat.&c. vt ſupra. Ex cuius verbis elicitur,ꝙ ipſe Doctor ſentierit, quòd prædictum crimen prohibitum in d. l. quiſquis. ſit ſolùm illud puniendum ex conatu, etiam ſi pœnitentia fuerit in cauſa,quòd non fuiſſet conſumatum. Sed de hoc latiùs in ſubſequentibus concluſionibus.

Circa verò tertium caſum à Doctoribus exceptum à regula tradita in noſtra præſenti concluſione de conſciſcente ſibi mortem, intelligere nō poſſumus quomodo textus inibi citatus hoc probet: cùm potius ex ipſo eliciatur, quòd nulla penitus ibi fiat mentio de caſu propoſito,imò quòd contrarium ſit verius,quod vt præ oculis omnium appareat, operæpretium duximus afferre tenorē dictæ l.3. ff.de bonis eorum, qui ante ſententiam ſibi mortem conſciſcunt. Nam in d.l.3.hæc habentur,videlicet: [Qui rei poſtulati, vel qui in ſcelere deprehenſi, metu criminis imminētis mortem ſibi conſciuerunt,hæredem non habeant.Papinia. tamen lib.16. Digeſtorum ita ſcribit. Qui rei cri-
26 minis non poſtulati,manus ſibi intulerunt, † bona eorum fiſco non vindicentur: non enim facti ſceleritatem eſſe obnoxiam: ſed conſcientiæ metum in reo,veluti confeſſo teneri placuit: ergo aut poſtulati eſſe debent,aut in ſcelere deprehenſi, vt ſi ſe interfecerint,bona eorum confiſcentur: vt autē Diuus Pius reſcripſit, ita demū bona eius, qui in reatu mortem ſibi conſcierit, fiſco vindicanda, ſi eius criminis reus fuerit,vt ſi damnaretur morte, aut deportatione afficiendus eſſet. Idem reſpondit eum,qui modici furti reus fuiſſet,licèt ſuſpendio vitam finierit, non videri in eadem cauſa eſſe,vt bona eius hæredibus adimenda eſſent, ſicut neque ipſi adimerentur, ſi compertum in eo furtum fuiſſet. Ergo ita demum dicendum eſt,bona eius, qui manus ſibi intulit, fiſco vindicari, ſi eo crimine innexus fuerit, vt ſi conuinceretur,bonis carear. Si quis autem tædio, vel impatientia doloris alicuius, vel alio modo finierit vitā, ſucceſſorem habere D.Antonius reſcripſit. Videri autē & patrem, qui ſibi manus intuliſſet,quod diceretur filium ſuū occidiſſe, magis dolore filij amiſſi mortē ſibi irrogaſſe,& ideo bona eius non eſſe publicāda, Diuus Adrianus reſcripſit. ſic autem hoc diſtinguitur intereſſe,qua ex cauſa quis ſibi mortem conſciuit, ſicuti cum quæritur an is, qui ſibi manus intulit,& perpetrauit,debeat puniri,quaſi de ſe ſententiam tuliſſet. Nam omnino puniendus eſt,niſi tędio vitę,vel impatientia alicuius doloris coactus eſt hoc facere,& meritò ſi ſine cauſa ſibi manus intulit,puniendus eſt:qui enim ſibi nō pepercit, multò minus alij parcet.] hæc in d.l.3. Ex cuius tenore tria potiſſimum eliciuntur: Pri-
27 mum quorum eſt,quòd is,† qui ſe occidit,ſit reus talis criminis, pro quo ſit indicta pœna mortis, aut deportationis, & inſimul confiſcationis bonorum. Secundum eſt, quòd qui ſeipſum interimit dolore aliquo,vel deſperatione, non incurret pœnam confiſcationis bonorum. Tertium eſt, ꝙ qui niſus fuit ſe interficere,& impeditus ab alijs non perfecit facinus huiuſmodi, puniendus erit tanquam tacitè confeſſus,eadem pœna,qua de iure veniret puniendus,ſi de tali crimine fuiſſet confeſſus expreſsè,vel conuictus:quapropter ſi dolore aliquo,vel deſperatione hoc ſcelus attentaſſet, nullatenus tali pœna afficiendus eſſet: hæc ſunt, quæ colliguntur ex d.l.3.& glo.& Bar.ibidem. Ex quibus luce meridiana clariùs patuit non eſſe regulam generalem illam, quam ſupra tradiderunt citati Doctores, & quòd non probetur verbis dictæ l.3. vt patet ad ſenſum ; cùm diuerſiſſimi ſint caſus: Attamen ne videamur velle detrahere honori tantorum Doctorum,qui meritò iuris Canonici Monarchæ, ac Lucernæ appellandi ſunt, pro concordantia dicemus, quòd ipſi Doctores noluerint per illa eorum generalia verba tradere regulam generalem de omni caſu, in quo quis ſibi conſciuerit mortem, ſed ſolùm in caſu dictæ l.3. ſcilicet quando quis eſſet inquiſitus, vel carceri mancipatus pro aliquo crimine, pro quo de iure fuiſſet puniendus pœna capitali,& nitens ſe occidere fuit impeditus,quòd tunc affectus,ſeu conatus puniri deberet, prout puniendus eſſet ille,qui ſe interfeciſſet: & ſic patuit ipſos ſolùm de hoc caſu locutos fuiſſe, quod quidem palàm fit ex eo, quòd ipſi Doctores ad probandam hanc certiam ſententiam, attulerunt ſolùm ipſum tex.ipſius l.3.

Circa quartum caſum exceptum à regula propoſita

Digitized by Google

poſita in hac ſecunda concluſione, ſcilicet de extrabente aliquem de Eccleſia confugientem ad illam, vt in l.fin.§.ſicubi.C.de his, qui ad Eccleſiam confugerunt. dicẽdum erit, ꝙ licèt ipſi Doctores citauerint dictum §. ſicubi.tñ nulla penitus ibidẽ fit mentio de caſu propoſito (qđ neglectu Impreſſoris cõtigiſſe credimus) ſed in principio dictæ l. fin. vbi hæc inter alia habentur, videlicet: [Nullos penitus cuiuſcunq; conditionis ſint, de Sacroſanctis Eccleſijs Orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi cõfugas, nec pro his venerabiles Epiſcopos, vel Religioſos enconomos exigi, quæ ab ipſis debeantur: ijs, qui hoc moliri, aut facere, aut nuda ſaltẽ cogitatione, atq; tractatu auſi fuerint tẽtare, capitali, & vltimi ſupplicij animaduerſione plectendis.] hæc oĩa in d.l. continentur ad verbum. Ex quibus patuit nullam inibi fieri mentionem de pœnitentia, ac per conſequens, ꝙ nec faciat ad materiam noſtræ concluſionis dictus tex. cùm ibi ſupponatur, ꝙ per ſe nõ ſteterit: & ꝙ hæc noſtra interpretatio ſit optima, & memoriæ commendanda elicitur ex glo. eiuſdẽ l. in verſ. cogitatione, cuius verba formalia ſunt hæc, videlicet: Diſtingue, quia aut eſt cogitatio adeo nuda, vt non trãſierit in aliquod conamen, & tunc nõ punitur, vt ibi. Aut tranſiuit in conamen, licèt non venerit ad effectum, & tũc in grauioribus punitur, vt hic; & infra in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. In minoribus autẽ nõ punitur, niſi ſequatur effectus: (& concludens dixit) & de hac materia pleuè dic, vt not. in l. qui ea mente. ff. de furtis: hæc ibi. Et idcircò dixi hoc elici ex d.l. & glo. quia ipſamet glo. in d. l. qui ea mente. his verbis vſus fuit, videlicet: Si autem ad actũ nõ conſumatũ, nec perfectum, ſi quidem, quia noluit, ſed potuit, licet pœnitere; & nõ incidit in pœnã, vt in l. qui falſam, niſi in caſu, vt in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. ſi ergo excepit ſolum caſum in d.l. quiſquis. Inde ſequitur eã incluſiſſe omnes alios caſus, iuxta regulam vulgatiſſimã, in qua dr̃, ꝙ exceptio firmat regulam in contrarium, ſ. in caſibus ſpecialiter non exceptuatis. Bart. qui ſe ſubſcripſit dictæ gloſ. in d. l. fin. & ipſe conſequenter ſe ſubſcripſit præſenti interpretationi dictæ l. 3. à nobis traditæ.

Circa verò quintum, & vltimũ caſum exceptũ à d. regula de occidente per aſſaſſinos, vt in c. pro humani. de homic. in ſexto. vbi mandans occidere aliquẽ per aſſaſſinos ipſo iure incidit in excommunicationẽ. Reſpondebitur præmittẽdo tñ contextum verbum dicti c. pro humani. in quo inter alia, hęc habentur, videlicet: [Sacri approbatione Cõcilij ſtatuimus, vt quicunq; Princeps, Pręlatus, ſeu quæuis alia Eccleſiaſtica, Secularisvè perſona, quempiã Chriſtianorum per prædictos aſſaſſinos interfici fecerit, vel etiã mandauerit (quamquam mors ex hoc forſitan non ſequatur) aut eos receptauerit, vel defenderit, ſeu occultauerit, excõicationis, & depoſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio, incurrat ſñias ipſo facto: & illa liberè alijs per illos, ad quos eorũ collatio pertinet, conferantur.] hæc ibi inter alia. Ex quibus vr̃ prima fronte probari dicta exceptio, ſ. ꝙ licèt regulariter affectus non puniatur nõ ſequuto effectu, qui potuiſſet perfici ab affectãte, niſi ſe pœnituiſſet, tñ vr̃ hoc fallere in mãdante homicidiũ cõmitti per aſſaſſinos, etiã nõ ſequuto effectu, attamen ſi bene põderabuntur verba dicti Canonis, & verba dictæ noſtræ concluſionis, quam apertiſſimè apparebit, ꝙ caſus expreſſus in d.c. pro humani. à caſu expreſſo in noſtra cõcluſione ſummopere differt: Nam nos diximus ſupra, ꝙ affectus nõ ſequuto effectu, propter pœnitentiam affectantis, non ſit puniendus pœnis ſtatutis, & dictus Canon prohibet ſub tali pœna, non ſolum effectum nudũ, verum etiã & affectum per affectantem expreſſum per mandatũ, etſi non opere perficiatur id, quod mandatur; & quidẽ quis non animaduertat, ꝙ nõ loquatur Canon in caſu noſtro: cùm veriſſimũ ſit dicere, ꝙ mandare, in caſu dicti Canonis, ſit idẽ, quod affectus cum effectu, reſpectu ipſius mãdantis: cùm mandare ibi prohibeatur ſub tali pœna, & ſic patet, ꝙ affectans mandare homicidiũ perpetrari per aſſaſſinos, ſi non ſequatur mãdatum nõ incidat in pœnam ipſius Canonis: ſed ſi ſequatur mandatum poſt affectum mandandi, vtiq; incidet in pœnam: cùm præceſſerit in mandante affectus mandandi, & poſtmodum ſit ſequutus effectus, ſ. mãdatum ipſum. licet forſan effectus mandati ſequutus non fuiſſet, cùm diſtinguatur mandatum ab effectu mandari, & vterque diſtinctè, & alternatiuè fuerit prohibitus ſub eadem pœna, vt ex contextu verborum ipſius Canonis apertiſſimè colligitur, prout etiam Doctores omnes fatentur locis paulò poſt citandis. Nam glo. in d.c. pro hu-
28 mani. in verſ. mandauerit. dicit, ſi madauit: † ergo cogitatio non ſtetit in ſuis finibus: & ideo nõ eſt mirum, ſi punitur, aliàs ſecus, de pœnitent. diſtinct. 1. cap. cogitationis. mitius proceditur cum mandante in caſu. c. quicunque. de ſent. excõmun. in ſexto. vbi mandans, & reuocans re integra, pœnam euadit: hic autem puto, ꝙ etiam ſi reuocauerit, re integra, pœnam incurrit, cum ex ſolo mandato iam priùs ligatus eſſet, & ad hoc facit quod ibidem ſtatim ſequitur. Io. Andr. verò ibidem in quadam additione infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Quod ligatus eſſet ex ſolo mandato patet, quia hoc ipſum mandare eſt delictum conſumatum, ſuper quo vide quod dixi, inquit, de illo, qui cogitauit, & aliquid egit; ſed non perfecit; ad finem quæſtionis, quam poſui infra, de reg. iur. in pœnis. in Mercurial. hæc ibi. qui Io. Andr. in dicta regula. in pœnis. infraſcriptis vtitur verbis erudítiſſimis, videlicet: Ad iura verò cõtraria, quæ pro delicto non perfecto, etiam pœnam ipſo iure infligunt, ſicut infamiæ, & his ſimiles, de quibus communiter dicunt Doctores, quòd loquuntur in atrociſſimis, vt in hæreſi, & in crimine læſæ maieſtatis: Reſpondetur, aliter hæreſis contrahitur, & perficitur hoc ipſo, ꝙ quis cogitat, & credit errorem, vt in c. ad abolendam. c. excõicamus. el primo, & ſecundo. ext. de hæreticis. Crimen verò læſæ maieſtatis contrahitur ex attentatione. Itẽ attentare ibi eſt delictum, quod expreſsè ius punit. Cùm igitur interuenit attentatio eſt perfectũ delictũ, quod lex puniebat. Vide ſimile in illo, qui locauit operas ſuas, vt pugnaret cum beſtia fera: nã ipſum locare eſt delictum conſumatũ. ff. de poſtul. l. 1. §. beſtias. Adde tu, ꝙ hæc ibi habentur, videlicet: [Ergo qui locauit ſolus notat̃, ſiue depugnauerit, ſiue nõ.] Quid ſi depugnauit, cũ nõ locaſſet operas ſuas? nõ tenebitur: nõ. n. qui cũ beſtijs de-
29 pugnauit, tenet̃, ſed qui operas † ſuas in hoc locauit.] hęc ibi. patet (inqr Io. And. vbi s̃.) in Decretali, pro humani. de homic. lib. 6. qui occidit alios per aſſaſſinos ipſo iure incurrit pœnas ibi impoſitas: ſed nunquid incurrit illas ex mãdato, ſic: non

ex illa parte, qua punitur occidens, ſed ex qua punitur mandans: ipſum enim mandare eſt ipſum delictum perfectum, quod ipſa conſtitutio punit ipſo iure certis pœnis: ſi ergo cogitauit mandare, & vocauit mãdatarium, ſed non mandauit, nõ eſt perfectum delictũ ex eo capite, & ſic nec erit locus pœnæ, ad idem de elect. lib. 6. c. 1. Et ſic omnium contrariorum breuis eſt ſolutio, ꝙ non loquuntur de pœna, quæ ipſo iure contrahitur: ſed quæ Iudicis miniſterio infligitur: Ad illa verò quę loquuntur de pœna, quæ ipſo iure contrahitur: reſpondetur, ꝙ ibi attentatio, vel conatus deductus in actum, eſt ipſum delictum perfectum, quod ius punit, vel vt alijs verbis vtar: conatus, vel attentatio pœnam delicti ipſo iure inflictam incurrat ſolùm in caſibus expreſſis à iure. hæc omnia notabilia docuit Io. And. vbi ſupra, quibus luce meridiana clariùs comprobatur quoq; noſtrum aſſertum in reſponſionem, ac interpretationem excepti caſus propoſiti in d. c. pro humani. fuiſſe veriſſimũ, cui conſonant allata ab infraſcriptis Doctoribus. Nam ipſemet Io. Andr. in d. c. pro humani, col. 6. in verſ. in glo. ſi mandauerit. ſe remittit ad ea, quæ dixit in dicta regula in pœnis, quamuis dicat mandãtem aliquẽ interfici per aſſaſſinos, vt in d. c. pro humani. eſſe caſum nouũ, quod non negamus. Vnde multipliciter patuit ipſum Io. Andr. non aduerſatum fuiſſe pñti noſtræ cõcluſioni, excipiendo caſum hunc, at potius ipſum voluiſſe nos inſtruere, qũo intelligẽda foret d. regula expreſſa in noſtra concluſione, in qua diximus affectum, ac conatum nõ ſequuto effectu minimè puniendũ forè, qñ eius effectus impeditus fuiſſet ſolùm à voluntate affectantis, ſeu conantis. Idem annuit Anchar. in d. c. pro humani. col. 6. in verſ. primo caſu, vbi loquẽs gñaliter dicit primo caſu. Ant nõ perfecit, quia noluit, & non punitur, vt in l. falſam. C. de falſa moneta. Idem docuit Gemin. in d. c. pro humani. §. ſacri. col. 4. in verſ. glo. in verſ. mãdauerit, in princ. dicens, quia ipſum mandare, hic eſt delictum conſumatum, attamen regulariter parcitur cogitanti, qui potuit perficere, & noluit, quia pœnituit, vt in l. qui falſam. ff. ad l. Corn. de falſis. cuius ſñiæ ſe ſubripſit Thomas Grãmat. noſter Neapolit. in voto nono. nu. 10. & 11. licèt ipſe Thomas prima fronte vr̃ impugnare ibid. pñtem noſtram concluſionem, aſſerens, ꝙ imò ſi ſemel quis deliberaſſet id perficere, & poſtea ſe pœnituit, talis pœnitentia ipſum non excuſabit. ita dixit Geminia. in d. c. pro humani. cuius Thomæ ſñia, ſi bene librabitur, ſtatim apparebit ipſum non loquutũ ibi fuiſſe de alio, quàm de aſſaſſinij crimine, tùm qa ibi de hoc crimine ſolùm agatur, cùm etiam, quia citat Geminianum. qui ſupradicta docuit: quapropter patuit ipſum non loquutum ibi fuiſſe de materia concluſionis noſtrę, ſed ſolùm de materia impugnationis, ac per conſequens quòd non fuerit aduerſatus pñti concluſioni, imò potius fauerit noſtrę reſponſioni factæ ad vltimam impugnationem. Idem docuit Philippus Franchus in d. c. pro humani col. 5. nu. 6. & 7. in verſ. in glo. in verſ. mandauerit. in fine. dicens, quòd mandans ſolum non ſequuto effectu, incidit in pœnam ſtatutam in d. c. pro humani. & ratio eſt (ſecundum ipſum) quia hic ipſum mandare eſt delictum conſumatum: & pœna impoſita ipſo iure. Vnde pœnam ipſam non euadit, quantumcunque reuocet mandatum. Idem docuit Auguſtinus de Arimine in Addit. ſuper Ang. in tract. de maleficijs. ſuper verſ. & Sempronium Rodulphi barbitonſorem. nu. 8. quẽ ſequitur Aegidius Boſſius in ſua Praxi crimin. tit. de delicto. nu. 48. ex his ergo omnibus patuit veritas noſtræ concluſionis, non obſtantibus oppoſitis contra ipſam. Pro cuius maiori intelligentia memoriæ commendanda erit regula illa perpropria, quam communiter Doctores tradunt, dicen-
30 tes, ꝙ quotieſcunq; lex aliqua † prohibẽs aliquid
(ſub aliqua ſpeciali pœna ipſo facto incurrenda)
conſiderans ſolùm affectum, ſeu conatum, ſine ipſius ſequuto effectu, tũc vnuſquiſq; pro ſolo conatu punietur tali pœna taxata, ſi hoc ipſa lex declaraſſet, vt docet tex. in l. & generaliter. §. ſi igitur. ff. de calumniar. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet: [Si igitur accepit, vt negotium faceret, ſiue non fecit, tenetur; & qui accepit ne faceret, etſi fecit, tenetur. Hoc edicto tenetur etiã is, qui depe-
31 ctus eſt, Depectus † autẽ dr̃ turpiter pactus.] hæc
ibi. Et quia conformes huic regulæ ſunt nonnulli ſpeciales caſus, illos hic enumerabimus. Sciẽdum
32 ergo, ꝙ primus caſus eſt, in cõmodãte † domum
ad cõmittendum adulteriũ: Nam licèt nõ ſequar adulterium, talis cõmodans punietur, vt in l. etſi amicis. ff. ad l. Iul. de adult. & in l. 1. ff. de extraor-
33 din. crimin. Secundus eſt, in locante † operas ſuas
ad pugnandum cum feris: nã facta tali locatione, ſiue poſtea pugnauerit, ſiue nõ, punietur; vt in l. 1. §. itẽ Senatuſcõſulto, ff. de poſtulãdo. Tertius caſus
34 eſt, in tentãte † corrumpere ſeruum alienũ, vt fur-
tum committeret, licèt ipſe ſeruus non cõmiſerit furtũ, punietur, vt in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis, & ſeruo corrupto; nã punietur pęna ſerui corrupti.
35 † Quartus caſus eſt, ſi quis à ſeruo alicuius pecu-
niã (ne furtum ab ipſo factũ indicaret) accepiſſet. ſiue indicet, ſiue nõ, repetitio competet, vt in l. ſi à ſeruo. ff. de condit. ob turpem cauſam. Quintus
36 caſus eſt in eo, qui impetrat ius iniquum, † vt ipſo
vtatur, qm̃ punietur etiam ſi ipſo nõ fuerit vſus, vt in l. 3. in princ. ff. quod quiſque iuris. Sextus caſus
37 eſt in tentante † corrumpere Iudicẽ, etſi nõ fuerit
ſequuta ipſius corruptio, vt in l. Imperatores. Seuerus, & Ant ff. de iure fiſci. & in l. 1. ff. ad l. Corn. de falſis. vbi cõiter per Doctor. idipſum confirmatur.

Limita præcedentem concluſionẽ, dicendo, ꝙ etſi iuſta ſit, quo ad totam pœnam iuris incurrendam, non tñ erit quo ad eius partem. Nam impeditus à voluntate ne crimen inchoatum cõſumaret, puniẽdos nihilominus venit mitius, arbitrio Iudicis, ſecundum qualitatem criminis attentati, ac aliarum conditionum ibi concurrentium.
38 † Hæc limitatio probatur auctoritate Doctorũ, &
ratione. Doctores (inquam infraſcriptos vltra citatos in præcedenti cõcluſione) qui implicitè idipſum docuerunt, cùm dixerint, ꝙ nõ ſint puniẽdi pœna à iure ſtatuta, implicitè dicentes, ꝙ nõ ſint puniẽdi pœna ordinaria tota, prout à iure dr̃ fore puniẽdos crimínoſos pro cõſumatis criminibus. Nam ibi dixerunt, ꝙ non puniantur; ſed nõ addiderũt, nulla pœna puniatur, vt oſtenderẽt ſe loqui ſolũ de pœna tota, & nõ de parte eius imponẽda Iudicis arbitrio. Nã ipſi limitationi ſe ſubſcripſit Iulius Clarus in ſua Praxi crimin. q. 60. verſic. ſui qſiq; interrogatus, nunquid in delictis pœnitẽtia excuſet, aſſeritq; ibi ipſe, ꝙ hæc ſit doctrina Ioan. Andr. in c. cùm laici. extra de iure patron. ad quã omnes recurrunt, vt dicit Aug. de Arimine in Addit. ad Angel. in tract. de malefic. in verſ. & veſtem

cœle-

cœleſtem. nu. 39. hoc ipſum docuit Io. de Ligna.
inter conſil. crim. diuerſorum. cōſ. 20. nu. 16. lib. 1.
dicens, quòd in hoc reſident omnes, quod tamen
intellige (inquit Clarus vbi ſupra) ſecundum ea,
quæ dixi in q. 92. in verſ. ſcias tamen. in fi. vbi ipſe
dixit. In his verò quæ atrociſſima non ſunt, nullo
modo debet Iudex pro ſolo conatu pœnam mor-
tis imponere, niſi id expreſsè ſtatuto, vel lege ca-
ueatur, & eo etiam caſu, non niſi deuentum fuerit
ad actum proximum, & immediatum ipſi male-
39 ficio. Regulariter autem nō debet Iudex † cona-
tum impunitum relinquere, ſed ſemper aliquam
pœnā extra ordinem infligere. Et nota, ꝙ in illis
caſibus ille, qui deuenit ad actum proximum, non
poteſt puniri pœna ordinaria, debet tamē acrius
puniri pro motu iudicis, quàm ille, qui deuenit
ad actum remotum. & ita tenet cōſuetudo, vt do-
cuit Bald. in l. data opera. nu. 77. C. qui accuſ. non
poſſ. & ſciendum, quòd huic ſententiæ Clari ſe ſub-
ſcripſit Hyppolitus Bonacoſſæ in Theſauro com-
mun. opinio. in verſic. pœnitentia delinquentis,
dicens hanc eſſe communem opinionem.

S V M M A R I V M.

1 *Conatus ad maleficium committendum non conſuma-
tus impedimento. iuris an ſit puniendus.*
2 *Fur non ſemper liberatur à pœna furti, ſi dominus rei
furtiuæ dixerit illud factum fuiſſe eo volente.*
3 *Maleficia non ſunt relinquenda impunita.*
4 *Confeſſio filij, vel ſerui non nocet patri, vel domino,
niſi alia ſigna appareant.*
5 *Pœnæ inflictio in foro exteriori ad quid inuenta ſit.*

C O N C L V S I O   T E R T I A.

AFFECTVS, & conatus † perpetrādi
aliquod crimen prohibitum à iure
(ſub aliqua pœna ipſo facto incur-
renda) attentatus actu extrinſeco,
non tñ conſumatus propter impe-
dimētum, ſibi extrinſecè illatum,
ꝙ pōt eſſe iuris, vt in caſu l. inter omnes. §. fin. ff. de
furtis. Puta, quidam volebat tibi furari librum, &
tu donaſti ſibi, non puniretur pœna furti, ſi hoc
probaretur: aliquibus indicijs productis, ac pro-
batis in iudicio. Cùm impedimentum hoc nō fue
rit facti, ſed iuris. Quoniam tunc punietur cona-
tus, qñ impedimentū eſſet facti, propter quod co-
natus nō potuit habere effectū. Hæc cōcluſio pro-
batur triplici medio. Primò. n. per tex. apertiſſ. in
d. l. inter omnes. §. fin. in verſ. is ergo. vbi hæc ha-
bētur, videlicet: [Is ergo ſolus fur eſt, qui id attre-
ctauit, quod inuito dño ſe facere ſciuit. Per con-
trarium quæritur, ſi ego me inuito dño facere pu-
tarem, cum dñs vellet, an furti actio ſit: & ait Pom
ponius, furtū me facere, verū tñ eſt, vt cùm ego ve
lim, tu licèt ignores ne furto ſim obligatus.] hæc
ibi. Vbi glo. in verſ. verum tamen eſt. dicit eſſe fur-
tum: ſed non agitur actione furti: Sciendum inſu-
per, ꝙ Bar. in d. l. inter omnes. §. rectè. nu. 2. in verſ.
iuxta hoc, limitat tex. in d. l. & glo. & reſpōdet ad
contraria: vnde proculdubio ſic noſtra concluſio
intelligenda erit vera (vt etiā diximus) infraſcri-
ptis verbis ipſe Bart. ibi vtiť, videlicet: Iuxta hoc
2 quæro, Iudex inquiſiuit contra aliquem † de fur-
to, comparet dñs rei ſubtractæ corā Iudice, & di-
cit illud factum fuiſſe eo volente: vtrum propter
hoc ille liberetur ab actione furti; videtur ꝙ ſic,
per hunc tex. & hoc diſputādo tenuit Iac. Butr. &
dicebat ſic, officiū Iudicis inquirentis ſuccedit in
locum partis, vt in l. properandum. §. & ſi quidem.
C. de iudi. & l. ſi ob cauſam. C. de enic. ſed furtum
eſt delictum priuatum, vnde non poſſet alium ac-
cuſare inuito dño, eadem ratione Iudex, qui re-
præſentat perſonā dñi, non poterit inquirere, dño
inuito, & cōtradicente. Breuiter quicquid ipſe di
cat (inquit Bart. ibid.) vos debetis ſcire, ꝙ ex eo,
ꝙ ſit priuato, quęrit ius Reipublicę ad vindictā, vt
in l. locatio. §. quod illicitè. ff. de publicanis, & ve-
ctigalibus. (Adde tu, ꝙ ibi hæc notatu digna ha-
bētur verba, videlicet: [Quod illicitè publicè, pri
uatimq́; exactum eſt, cum altero tantò paſſis iniu
riam exoluitur; per vim verò extortum, cum pœna
triplici reſtituitur. amplius extra ordinē plectun-
tur. Alterum. n. vtilitas priuatorum, alterum vigor
publicæ diſciplinæ poſtulat.] hæc ibi. Vbi dicit
glo. in verſ. alterum. ſ. ordinaria pœna. & nota pu-
3 blicè, dicit, ne maleficia † ſint impunita, vt in l. ita
vulneratus. ff. ad l. Aquil. ſequitur Bart. vbi ſupra.
4 Modò ego video, ꝙ cōfeſſio † ſerui, vel filij in his,
quæ dependent ex factis eorum, non nocet patri,
vel dño, niſi appareant alia indicia, vt in l. quæro.
in fine. ff. de ædil. edi. & l. cùm probatio. ff. de pro-
bat. ita confeſſio iſtius dñi non præiudicat publi-
co, niſi appareant aliqua indicia de ſuo conſenſu:
vt quia erat ſibi conſanguineus, vel amicus, & res
erat parua, vel conſuetus erat talia concedere, &
ſimilia: aliàs quis de facili euaderet vnum furem,
quod eſſet abſurdum. Ad id, quod Iacob. Butrig.
dicebat, ꝙ Iudex inquirens aſſumit officium par-
tis. Cōcedo, non officium partis principaliter in-
iuriatæ. hæc omnia docuit doctiſſ. Bart. vbi ſupra.
& ſine dubio hoc modo debet limitari ſententia
Cardin. in c. 1. in vlt. col. extra de eo, qui mitti. in
poſſ. rei ſeruan. cau. quem ſequitur Fel. in d. tract.
de conatu. col. 1. in verſ. fallit primò. & Hyppolit.
de Marſil. in l. qui falſam. nu. 25. ff. ad l. Cornel. de
falſis. Probatur & tertiò hac ratione. Cum. n. pœ-
5 næ inflictio † in foro exteriori adinuenta ſit, vt ho
mines retraherentur ab iniurijs, ac damnis infe-
rendis proximis ſuis: & in terminis pñtis concluſ-
ſionis, nulla fuerit illata iniuria, nullumq́; detri-
mentum, eo quòd volenti non fiat iniuria, neque
fraus, iuxta tex. in c. ſcienti. de reg. iur. in ſexto. vbi
hæc habentur, videlicet: [Scienti, & conſentienti
non fit iniuria, neque dolus.] Inde ſequitur, quòd
in caſu præſentis cōcluſionis nemo ſit puniendus.

S V M M A R I V M.

1 *Conatus rei prohibitæ ſub aliqua pœna ipſo facto in-
currenda, quādo, ſi habuiſſet effectum, nemini nocuiſ-
ſet, quomodo erit puniendus.*
2 *Falſitas non nocibilis, ꝙ non ſit punibilis, quomodo ſit
intelligendum, vt concordentur omnes Doctores.*
3 *Falſam ſcripturam ſcribens, licèt illa non faciat plenā
fidem, ſed aliquod adminiculum, punitur pœna falſi.*
4 *Falſitas, quæ nullo modo eſt nocibilis, nec aliquod iudi
cium facit, non eſt punienda pœna ordinaria.*
5 *Falſitas, vt puniatur pœna ordinaria, quæ requirat.*
6 *Falſitas inſtrumenti, quo quis non vſus fuit, punietur.*
7 *Falſi pœna punitur legatum ſibi aſcribens.*
8 *Inſtrumentum quid ſit.*
9 *Notarius conficiens inſtrumentum falſum, quando non
ſit puniendus de falſo.*
10 *Teſtis falſum deponens, quando pœna falſi puniatur.*

11 *Falſitas commiſſa in ſcriptura, quæ deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, an ſit punienda.*

12 *Teſtis non iuratus falſum deponens pœna extraordinaria punitur.*

13 *Pars, ſeu actor, aut reus, pro quo teſtis depoſuit falſum, quãdo excuſetur à pœna producentis falſum teſtem, & quando poſſit renunciare teſti à ſe producto.*

14 *Inſtrumentum, quo non ſe vſurum dicit quis, habebitur pro falſo.*

15 *Aduocatus quid faciat, vt poſſit accuſare aduerſam partem pro eo, quòd produxerit falſum teſtem.*

16 *Falſitas non nocibilis, licèt non ſit punibilis pœna ordinaria, bene erit punibilis pœna extraordinaria, ſecundum qualitatem facti.*

17 *Falſitas nocibilis punibilis eſt pœna ordinaria: ſed non nocibilis pœna extraordinaria.*

18 *Felini doctrina in tractatu de conatu, declaratur.*

19 *Reipublicæ expedit quod delicta non remaneant impunita.*

CONCLVSO QVARTA.

ETsi ferè cõmuniter dicatur à Do-
1 ctoribus, quòd affectus, † & conatus alicuius rei prohibitæ (ſub aliqua pœna ipſo iure incurrenda, qñ etiã ſi habuiſſet effectum nemini nocuiſſet, ꝙ nõ puniatur dicta pœna ex eo, quòd dicit glo. in c. quanto. extra de iureiurando. (ex qua colligunt Doctores) ꝙ quando
2 falſitas † committitur circa id, quod de ſe nõ probat, non nocet: intelligendum eſt verum. Primò, quo ad pœnam ordinariam incurrendam, non autem extraordinariam, qñ omnes infra citãdi Doctores hoc probant: & ſic poſſunt concordari dicti Doctores ſimpliciter dicentes, ꝙ falſitas non nocibilis non eſt punibilis, quam Ioãnes de Ana. in c. 1. col. 5. in verſ. adde circa prædicta. extra de crimine falſi. amplectitur contra gloſ. in d. c. 1. in verſ. Iudici. dicentem: Punitur enim falſus teſtis, etſi conatus non habuit effectum. Concordari. n. poſſunt huiuſmodi opiniones hac diſtinctione. vtendo, & dicẽdo, quòd Doctores, qui dixerunt, quòd falſitas non nocibilis, non erit punibilis, verum dicunt, loquẽdo de pœna ordinaria, & quòd ſic ipſi intellexerint: qui verò dixerunt, quòd falſitas non nocibilis erit punibilis, loquuti fuerunt de pœna extraordinaria: & ſic poſſunt concordari huiuſmodi Doctores: Sciendum inſuper, ꝙ communiter traditur à Doctoribus, & hoc tertium, ſcilicet ꝙ pro falſitatis crimine nemo venit puniendus pœna ordinaria, niſi ipſa falſitas commiſſa alicui præiudicet, & damnum inferat, quod probatur per infraſcriptum textum in l. damus. C. ad l. Cornel. de falſis. iuncta glo. Bart. tamen dixit in l. 1. §. qui in rationibus. ff. ad l. Cornel. de falſis. quòd ſufficit, ꝙ noceat quo ad ſemiplenam probationem, vel quo ad aliquod iudicium, & idem in effectu ibi docet Salycetus, qui dicit, ꝙ ſufficit, quòd poſſit habere aliquem effectum. Idem Bald. in l. qui velut. C. ad l. Corn. de falſis. vbi dicit, ꝙ falſum punitur, dũmodo qualem qualẽ præſumptionem faciat: & rurſus idem docuit ipſemet Bald. in rubrica C. de fide inſtrumentorum. in 15. col. in verſ. ſed quæritur, ſi quis ſcripſit. vbi vult, quòd
3 ſi quis ſcripſit † falſam ſcripturam, licèt illa non faciat plenam fidẽ, dummodo faciat aliquod adminiculum, punitur pœna falſi: & ſic concludendo hucuſque dicta dicemus firmiter, ꝙ tam falſitas, quæ plenè nocet (quia probat aliquid contra aliquem) eſt punibilis pœna ordinaria, q̃ quæ ſemiplenè probat, aut qualem qualem præſumptionẽ faciat, vel aliquod indicium facit contra aliquem:
4 Falſitas † verò quæ nõ eſt aliquo pacto nocibilis, nec aliquod indicium facit contra aliquem, non erit puniẽda pœna ordinaria, ſed ſolùm pœna extraordinaria, ſeu pœna Stellionatus. Hæc cõcluſio probatur triplici medio. Primò enim per arg. in l. damus licentiam. C. ad l. Corn. de falſis. vbi hæc habentur, videlicet: [Damus licentiam litigantibus, ſi apud Iudicem proferatur ſcriptura, de qua oritur aliqua diſputatio profitendi verum de falſo criminaliter ſtatuat, qui dubitat de inſtrumẽti fide, experiri, an ciuiliter, ꝙ ſi expetens vindictam falſi crimen intenderit; tunc quæſtione ciuili per ſententiam terminata, criminis fiat indago, vt ſi quis tabulas teſtamenti, chirographa, atteſtationeſque, necnon & rationes priuatas, vel publicas, pacta, & epiſtolas, vel vltimas voluntates, donationes, venditionesvè, vel ſi quid prolatum aliud inſtituere conabitur, habeat accuſandi facultatẽ. Ciuilis autem inquiſitionis inter vtraſque partes confligentium leuior examinatio procedat, cùm Iudex, qui præerit quæſtioni, intentiones actoris falſas, & conuicta crimina reorum ex legibus pœnis competentibus poſſit vlciſci.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. 1. ff. ad l. Cornel. per totum, & ſpecialiter in §. qui in rationibus. vbi hæc habentur, videlicet: [Qui in rationibus, tabulis cereisvè, vel alia, quare ſine conſignatione falſum fecerint, vel rem amouerint, perinde ex his cauſis, atque ſi erant falſarij, puniuntur.] hæc ibi. Immo idipſum ferè habetur per omnes leges repoſitas ſub titulo ff. ad l. Cornel. de falſis. Dixi probari per argumentum in dictis legibus primum membrum: cùm ex ipſis eliciatur, quòd duo ſupponan-
5 tur copulatiuè, ac requirantur, † vt quis poſſit puniri pœna ordinaria de falſo. Primum quotũ eſt, ꝙ falſitas ſit nocibilis, vel faciat indiciũ aliquod contra aliquem. Secundum eſt, ꝙ id attentatũ ſit dolo. Idem probatur per argumentum in l. fin. C. de fide inſtrum. vbi hæc habentur in eius principio, videlicet: [Cùm quidã inſtrumentum protulerit, vel aliam chartã, eiq; fidem impoſuerit: poſtea autem perſona, contra quam iſta chartula, vel inſtrm̃ prolatum eſt, quaſi falſum hoc conſtitutũ redarguere nitatur, &c.] hæc ibi. Dixi probari pñtem concluſionem per arg. in d. l. fin. cùm ex ea eliciatur, ꝙ etiã falſitas in chartulis pñtatis in iudicio poſſit deprehendi, ac puniri. Idem probatur per arg. in l. ſi quis falſos codicillos. C. ad l. Corn. de falſis. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Si quis falſos codicillos ab ijs, contra quos ſupplicas, factus eſſe cõtendis, non ideo accuſationẽ euadere poſ-
6 ſunt, ꝙ ſe illis negent vti. † Nã illis prodeſt ab inſtrumenti vſu abſtinere, qui nõ ipſi falſi machinatores eſſe dicũtur, & quos periculo ſolus vſus adſtrinxerit, qui autem compoſitis per ſcelus codicillis, in ſeueritatem legis Corneliæ incidunt, nõ poſſunt defenſiones eius recuſando, crimen euitare.] hæc in d. l. ſi quis falſos codicillos. Dixi probari præſentem concluſionem per argum. in dicta l. ſi quis falſos. & non per dictam legem: quoniam etſi explicitè ex verbis dictæ l. ſi quis falſos. non habeatur veritas præſentis noſtris cõcluſionis, bene tñ implicitè, ac tacitè: cũ ex illa eliciatur, ꝙ ſi

falſitas

Digitized by Google

falſitas commiſſa non nocuerit, tamen veniet puniendapœna falſi: & hoc, quoniam perfectè fuit
conſumatum ipſum crimen falſitatis ex parte falſarij, quamuis contigit poſtea, quòd ipſe falſarius
non vtendo tali falſa ſcriptura nemini nocuerit: eo quòd dicta ſcriptura falſa potuiſſet in aliquo
nocere ipſi, contra quem fuerat commiſſa dicta falſitas, eo magis, quòd ſemper ſit iudicandum
circa aliquod factum, de eo, quod eſt per ſe, & nõ de eo, quod eſt per accidens, & præter intentionẽ
illud facientis: cùm falſitas nocibilis per ſe ſit nocibilis: licèt per accidens non noceat alicui. Idẽ
penitus probatur per argumentum in l. ſi quis legatum. ff. ad l. Cornel. de falſis. vbi inter alia hæc
7 habentur, videlicet: [Si quis legatum † ſibi adſcripſerit, tenetur pœna legis Corneliæ, quamuis inutile fit legatum. Nam & eum teneri conſtat, qui
eo teſtamento, quod poſtea ruptum eſt, vel etiam quod initio non iure fiebat, legatum ſibi adſcripſit: Hoc tamen tunc verum eſt, cùm perfectum
teſtamentum erit:] hæc ibi. Dixi probari noſtræ concluſionis primum membrum per argumentum in dicta l. ſi quis. eo, quòd ex ipſa eliciatur,
quòd licèt legatum ſit factum nullum, ac nihil noceat hæredibus teſtamentarijs, nihilominus ratione talis ſcripturæ quis punietur ordinaria pœna falſi. Idem probatur per argum. in l. 1. in princ.
ff. de extraordin. crimin. vbi hæc habentur, videlicet: [Soliciratores alienarum nuptiarum, itemq; matrimoniorum interpellator, etſi effectu ſceleris
potiri non poſſunt, propter voluntatem perniciosæ libidinis, extra ordinem puniuntur.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in d. l. 1. quoniam licet explicitè text. ibi non
contineat verba præſentis noſtræ concluſionis, bene tamen ex ipſa elicitur, cùm ex ipſa l. 1. eliciatur (arguendo ab identitate rationis) quòd conatus
falſitatis puniatur pœna extraordinaria, vt docuit etiam Bertachinus in ſuo Repertorio, in titulo de falſitate. in verſic. 88. afferens ad hoc probandũ,
tex. in l. ſi fugitiui. C. de ſeruis fugiti. & citat ſententiam Pauli de Caſtro in conſil. ſuo 149. incip. Vnde. Probatur inſuper concluſio & ſecundò Doctorum auctoritate (quod præſens ſecũdum membrum ipſius.) Nam glo. in dicta l. damus. in verſic.
priuatas. infraſcriptis verbis vtitur, videlicet: Sed cur hoc, cùm nemini præiudicet ſi falſum priuatum ſcripſit inſtrumentum. Reſpondeo, quia quantum potui, crimen ad effectum produxi, vel intellige de priuato tali, quod aliquid valet, ſaltem
ad comparationẽ, quia trium teſtium habet ſubſcriptionem. hæc glo. illa. Idem innuit glo. in dicta l. fina. in verſicul. carthulam. dicens, chartulam
quamcunque etiam priuatam, quando eſt producibilis. Idem fatetur glo. in d. l. ſi falſos codicillos. in verſic. vti. dicens, quoniam perfectum fuit delictum, & poſtea non habet locum pœnitentia. Idẽ
docuit in conſil. 77. parte 1. per textum in l. ſi quis decurio. C. ad l. Cornel. de falſis. quod & ibidem docuit Bal. Item Bart. ſe ſubſcripſit prædicto primo membro in dicto §. qui in rationibus. his verbis vtens, videlicet: Iſtam l. debetis intelligere, qñ
aliquis cõmiſit falſum in aliqua re, ſcriptura, vel conſignatione, quæ aliquam fidem faciebat, vel probationem, ſaltem ſemiplenam, vel indicium:
aliàs ſecus, vt notatur in l. damus. C. eodem. in gl. ſuper, verſ. priuatas. & in d. l. damus. dicit, quòd vt quis incidat in pœnam falſi, primò requiritur, ꝙ
illud falſum ſit nocibile alteri, vel quòd ſemiplenè probet, vel aliquale indiciũ faciat contra aliquẽ. hæc Bart. vbi ſupra: qui in l. ſi quis legatum. ff. ad
l. Cornel. de falſis. nu. 2. in verſic. vos debetis ſcire. poſt relationem Dyni, infraſcripta ſubintulit, in confirmationem primi membri concluſionis præſentis, videlicet: Vos debetis ſcire, quòd inſtrumentum continet quædam pertinentia ad Notarium, & iſta eſt ſolemnitas inſtrumenti, quædam
ſunt, quæ pertinent ad partes: & iſta eſt ſolemni-
8 tas contractus. Aduertè, appello † inſtrumentum ipſam chartam continentem id, quod partes faciũt, vt emptionem, venditionem, locationem, &
ſimilia: non autem appello contractum ipſum inſtrumentum, ſeu chartam: Aut ergo inſtrumẽtum eſt inualidum, hoc eſt contractus (qui continetur
in inſtrumento) eſt inualidus, aut inſtrumẽtum in ſe habet debitam formã, & ſuas ſolemnitates, & tunc indiſtinctè Notarius committit falſum, ſiue
defectus iſte ſit viſibilis, ſiue inuiſibilis: caſus eſt hic in principio: perfecit enim ipſe Notarius in eo, quod eſt in ſe. Quandoque inſtrumentum eſt
nullum propter defectum ipſius inſtrumenti, tunc ſiquidem eſt nullũ omnino, ita ꝙ ex eo nullũ præiudicium poſſit parari alteri, tunc non punitur de
falſo: caſus eſt hic, prout dicit de teſtamento nõ
9 ſignato, ratio: quia Notarius † non perfecit, quia noluit, cum poſſet perficere, vt l. qui falſam. ff. eo. ſed ſi ex hoc poſſet aliquod præiudicium parari,
vt quia non eſſet publicum, eſſet tale, quod poſſet peti, quòd publicetur, vel ſi procederetur ad comparationem, vel ad aliquod aliud, tunc Notarius
punietur, hic eſt tex. cum glo. in l. damus. C. eod. hæc Bart. qui ibidem nu. 3. & 4. loquens de teſte
10 † deponente falſum, dicit, quòd aut dictum ſuum eſt nullum ex defectu formæ, verbi gratia. Teſtis non depoſuit in iudicio: ſed coram quodam Notario dixit, ſcribe, quòd ego teſtificor ſic: tunc
in caſu iſto non punitur. argumentum huius l. quia teſtimonium iſtud non eſt teſtimonium. Sed ſi dictum teſtis haberet debitam formã, ſed aliàs
eſſet inualidum, tunc puniretur, vt hic. Quæro pro huius declaratione. Teſtis depoſuit non iuratus, dicetur ne habere formã debitam? videtur, ꝙ nõ:
vt in l. iuſiurandi. C. de teſtib. Contra. Dicit idem Riccard. Malumb. nam iuramẽtum poteſt remitti à partibus, vt not. in l. 1. ſupra. ff. de ferijs. ergo apparet, ꝙ iuramentum nõ eſt de forma, vel ſubſtantia teſtimonij, præterea, dicit ipſe, iuramentũ nõ
eſt introductum in fauorem Iudicis, ſed partium, quod apparet, quia ſi in fauorem Iudicis eſſet introductum, partes non poſſent remittere: ergo teſtes, dicendo falſum teſtimonium, licèt nõ iurati,
etiã aures Iudicis offendunt, vt in l. nullum. C. de teſtibus. ergo meritò punietur. hæc omnia ad verbum ſunt Bar. & quidem memoriæ cõmendanda,
cùm hanc doctrinam pleriq; omnes ferè Doctores amplectentur tanquam verã, vt teſtatur Frãciſcus Turzanus, & ab ea non diſſenſit Soci in conſ. 104.
incip. Poſt redditũ. col. 3. etſi dicat ipſe Turzanus, ꝙ Salyc. in l. 1. C. de ſepulchro violato. contrarium tenuerit, eo quòd dixerit, ꝙ ſi quis in libro ſuo falſo reſcripſerit aliquem ſuum eſſe debitorem, vel ſi
Notarius in ſui fauorem falſum inſtrũm cõfecerit, quod nõ valet, vt probatur in l. filij. §. 1. ff. ad l. Cornel. de falſis, tales tamen puniuntur pœna falſi:
quantum enim in eis fuit, validius falſum cõmittere non potuerunt: Attamen pace dicti Frãciſci

Turzani dixerimus nunquam ex dictis verbis Salycet. elici poterit, ipſius ſententiam aduerſari ſupra relatæ ſententiæ Bartoli, imò ei ſummoperè opitulari. Nã ex verbis Bar. ſupra relatis hoc elicitur apertiſſime quæſtioni, eo ꝙ ipſe Barr. dixerit, ꝙ quando Notarius fecit inſtrumentum omnino nullum, ita quòd nemini ex eo præiudicium generetur, non punietur de falſo: & hoc verũ eſt, ꝙ Bar. dixit, vbi ſupra. Sed animaduertendum, ꝙ non loquitur ſimpliciter, ꝙ tunc non puniendus ſit quis de falſo, ſed in quo Notarius non perfecit inſtrumentum falſum, quia noluit, quamuis perficere potuiſſet, & hoc ex verbis ipſius Bar. elicitur, cùm ipſe volens reddere rationem quare de falſo in prædicto caſu non ſit puniendus ipſe Notarius. infraſcripta præciſa verba ſubiatulit, videlicet: [Ratio, quia Notarius non perfecit, quia noluit, cũ poſſet perficere.] vt l. qui falſam. ff. eo. hæc Bar. quibus conſona ſunt verba finalia ipſiuſmet Salyc. vbi ſupra. Nam volens ipſe Salycetus nos ducere, quando Notarius de falſo ſit puniendus in caſu propoſito, non dixit ſimpliciter, quòd in dicto caſu de falſo ſit puniendus, ſed addidit infraſcripta verba præciſa, videlicet: [Quantum enim in eis fuit, validius falſum committere non potuerunt.] ac ſi apertè ipſe Bar. dixerit, hunc dico puniendũ de falſo. & non illum Notarium, qui non perfecit inſtrumentum falſum, quia noluit, cum poſſet: & hoc patet ex mente eius, arguendo à contrario ſenſu. & hoc modo ſunt interpretãdi Doctores in-
11 fraſcripti, qui dixerunt, ꝙ falſitas commiſſa † in ſcriptura, quę deficiebat in forma, & circa ſubſtantialia, non facit committentẽ reum criminis falſi, quam ſententiam eſſe communem, dicit Alberic. in 2. part. ſtaturorum. q. 147 Socin. conſ. 104. nu. 3. verſ. tertius caſus eſt, quẽ refert Franciſcus de Mariano inter conſilia criminalia diuerſorum. conſ. 100. nu. 1. lib. 2. Idem docet Iulius Clarus in ſua Praxi criminali. in §. falſitas. in verſic. Item excuſatur ſi falſitas nemini præiudicat, qui confirmat hanc ſentẽtiam auctoritate Bartoli vbi ſupra. Addens, quòd talis falſitas non erit punienda pœna ordinaria, ſed ſolùm extraordinaria: præſenti concluſioni quoque ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, dicentes hãc eſſe communem opinionem, videlicet Alex. in conſ. 145. col. 1. verſ. cõfirmo per id, lib. 6. Barbar. conſ. 52. nu. 4. lib. 3. Soc. conſ. 103. nu. 1. & 2. lib. 1. quod eſt duplicatum in conſ. 185. lib. 2. quem refert Iulius Clarus vbi ſupra & Dydacus Couarruuias in §. ſeptimò relectionis primæ partis. nu. 6. in verſ. pœnæ verò ſtatutæ aduerſus teſtes. dicẽs, ꝙ communiter Doctores poſt gloſ. in l. damus. C. ad l. Corn. de falſis: hoc docent Conradus in ſua Pract. fol. 399. poſt nu. 33. vbi multos recenſuit Doctores, & caſus diuerſos. Foller. in ſua Pract. crim in quarta par. tertię par. f. 346. nu. 102. Viuius in lib. 6. communium opinionum. in verſ. falſitas, quæ nemini, vt refert Clarus, vbi ſ. Plottus in repet. l. ſi quando. nu. 716. in fine. & dicit Curt. iunior de feudis. in quarta parte, in prima cauſa amiſſionis feudi. q. 10. quod hæc eſt cõmunis practica, qua Aduocati ſæpe vtuntur. Idẽ docuit Bal. in l. iuiurãdum. in fine. C. de teſtibus, dicens, ſi te-
12 ſtis depoſuit falſum non iuratus, † ſi nullo modo iurauit, punitur crimine ſtellionatus, ideſt pœna extraordinaria, & non crimine falſi: ſi verò iurauit, ſed nõ ſolemniter, & tunc directè punitur pœna falſi, ſ. l. Corn. quia licet teſtificatio non habeat effectum eſſe, habet tamen figuram eſſe, iuramẽto autem non interueniente non habet figuram, nec ſubſtantiam, & ideo ſolùm punitur, quia offendit aures Iudicis. & idem rurſus ipſe Bal. docet in l. 1. C. de ſepulchro violato. cuius Baldi ſententiæ ſe ſubſcripſit Io. de Ana. (ipſam referendo) in c. 1. ex. de crimine falſi. col. 5. Animaduertendũ ſummopere erit pro deciſione præſentis quæſtionis id, quod docet Bar. in d. l. ſi falſos Codicillos. C. ad l. Corn. de falſis. pro inſtructione Aduocatorum, circa materiã falſitatis, infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Per hanc legem practicant Aduocati, ꝙ qñ teſtes apertè producti reperiuntur dixiſſe aliquod falſum, publicatis atteſtationibus, quod faciunt partem illã interrogare, an velit vti illis te-
13 ſtibus, & atteſtationibus: & ſi dicit pars, † ego dico me nolle vti dicto talis teſtis, intelligitur excuſatus à pœna falſi: ſecus ſi ipſe illum teſtem induxiſſet ad probandũ aliquid falſum: quia articulus de ſe cõtinebat falſitatem: tunc. n. incideret in falſum ex eo, ꝙ eum ad hoc ſcienter produxit, & fecit eum dicere falſum teſtimonium: ſecus ſi ſuper aliquibus incidẽtibus teſtis falſum dixiſſet: tunc enim pars, quæ ad hoc eum non produxit, poteſt licitè renunciare. Nota etiã, ꝙ quando aliquis di-
14 cit ſe non vſurum † aliquo inſtrõ, illud inſtim habetur vt falſum, vt in l. ſi aduerſarius. C. de fide inſtrumentorum. Item eſt conſilium ex hac l. ꝙ Ad-
15 uocatus † partis contra quem teſtis aliquid falſo dixerit, faciat requiri partem, ſi vult vti illis atteſtationibus: ſi enim ſe dicat vti velle, poterit partem vna cum teſte accuſare de falſo. hæc Bart. vbi ſupra. Regrediendo modò ad probationem pñtis concluſionis: ſciẽdum, ꝙ ei ſe ſubſcripſit Alberic. in 2. par. ſtaturorũ. q. 150. Cotta in Memoriali in verſ. mendax. circa finẽ hanc opinionem eſſe communem, dicit Gand. de maleſic. in tit. de falſario. nu. 21. relatus, & ipſe in Practica Cõradi. fol. 395. poſt nu. 20. Iulius Clar. vbi ſ. concordando ſententiam Baldi in l. fin. nu. 20. C. ſi ex falſis inſtrumentis, docentis, quòd ſiue teſtis diceret verum, ſiue falſum, & ſiue probaretur illud, quod depoſuit, ſiue non, in omnẽ caſum nõ poterat alicui nocere, etiam ſi falſitas detecta non fuiſſet, ꝙ huiuſmodi teſtis inutilis falſum deponens, puniatur de falſo, & ſententiã Socini in d. conſ. 103. nu. 1. lib. 1. contrarium aſſerentis, & dicẽtis, ꝙ in contrarium eſt communis Doctorũ ſententia, & ꝙ ita intelligenda ſit glo. in d. l. damus. qui Socinus in conſ. 104. nu. 2. lib. 1. docuit, idẽ dicendum fore, quando aliquis committeret falſitatẽ in ſcriptura, quæ de ſe nullam faceret probationem, puta ſi quis in libro ſuo ſcriberet aliquem eſſe ſuum debitorem. & dicit, quòd Salyc. in l. 1. nu. 6. C. de ſepulchro violato. tenuit, ꝙ hoc caſu debeat puniri de falſo, & ꝙ malè ſit loquutus, & contra cõmunem opinionẽ. & ita, ꝙ talis falſitas puniri non poſſit, dicit eſſe cõem opin. Plot. in repet. l. ſi quando. nu. 722. ipſe (inquam) Iulius Clarus ibid. ſubdidit, dicens, ſed certè, iudicio meo, hoc non tranſit ſine difficultate, quia Doctores in hac materia loquentes conſiderant, non ſolùm, quòd falſitas poſſit nocere eo tempore, quo fit, ſed etiam, quòd in futurum ſit apta aliquo caſu nocere ſcriptura, vel liber priuatus viri probi poſt eius mortem producta. Propterea ſubdidit ipſe Iulius Clarus: ego hoc caſu dicerem, quòd aut talis falſum committens, vſus eſt etiam illa re falſificata, puta eam producendo in

Digitized by Google

do in iudicio,vel huiuſmodi,& tunc debeat puni
ri de falſo,iuxta opinionem Salyceti, ſaltem pœ-
na extraordinaria, aliàs autem poſſet teneri opi-
nio Socini tanquam mitior. Quando verò ſcriptu
ra falſificata,vel dictum teſtis falſi poterat alicui
præiudicare,vbi falſitas detecta non fuiſſet.& hoc
caſu tali diſtinctione erit vtendum:dicẽdo quòd
aut actus de ſe erat validus in ſubſtãtia,& forma.
ſed in alijs deficiebat. Aut actus peccabat in ſubſtã
tia,& forma.Si primò,tunc punict falſarius pœna
falſi,perinde ac ſi fuiſſet oĩno validus,& ita finali
ter cõcludit Marſil.in conſ.70.nu.12.poſt multos
Doctores. Si verò ſecundò,ſcilicet ſi actus pecca
bat in ſubſtantia,& forma: & tunc ex quo non po
terat nocere, non debet puniri pœna falſi ordina-
ria,ſed extra ordinem,pęna Stellionatus;& ita in
telligo(inquit ipſe Iulius Clarus) doctrinã Bar-
toli,& Gand.in loco præcitato,& in hoc propoſi-
to generaliter concludo (ſubdidit ipſe Clarus) ꝙ
16 licet falſitas † non nocibilis non ſit punienda pę-
na falſi ordinaria: debet tñ puniri pęna extraordi
naria ſecundum qualitatem facti, & perſonarum,
arbitrio Iudicis. & hæc eſt communis opinio, vt
dicit Plotus in repet.l ſi quando,poſt numer.71.
hæc Iulius Clarus vbi ſupra,& quòd pœna ordina
ria falſi non ſit punibilis ipſa falſitas nõ nocibilis
vltra ſupra relatos,docuerunt infraſcripti Docto-
res,videlicet,Alexand.de Imola in conſil.145.nu.
3.lib.6.& in conſil.53.num.14.in lib.7.conſil latè
Aymon.Crauet. in conſil.46. num.1. & 2. & dicit
communem eſſe opinionem,Socin.Senen.in conſ.
103.in facto,& conſil 104.Poſt reditum in primo
volumine conſil.Plottus in l.ſi quando,§.44.incip.
falſi crimen,num.9.in fine,C.vnde vi Gabriellius
in conſil.169 nu 21.Hyppolitus Bonacoſſæ in tra-
ctat.communium opinionum. In verſi.falſarius, §.
falſitas non punitur. Abb.in conſil.95.Doctores &
gloſa in c.quanto,extra de iureiurando. Pariſius
in conſil.169.num 61.vlt.volumine,incip.Et ſcri-
ptura libri mercatoris præſumitur facta præſente
parte.Bald in l.ſi quis,colum.2.ver.Item quia ſcri
ptura,ff.de edend.& idem Bald.in l.fin. colum.2.
quæſt.5.ver.Primo caſu,C.de edicto Diui Adriani
tollen.& in l.ſi prætor.in Apoſtillis in fine. Paulus
de Caſtro in conſ.9. per totum, in tertio volumi-
ne.Socinus in Rubrica de crimine falſi.num.5.Bal
dus in conſ.33.num.2.Alex.in conſil.73.nu.4. Ti-
raquellus,de pœnis temperandis cauſa 44. nu.71.
qui omnes Doctores vbi ſupra Incipiendo à Ga-
briellio concludunt, quòd ſi quis in priuata ſcri-
ptura,quæ nullam facit fidem, dolo malo veritatẽ
immutat,non poterit puniri de falſo: & quòd falſi
pœna non puniatur quis pro falſitate non nocitu
ra,docent quoque Cyn.Salyc.poſt glo.in l.damus.
C.ad l.Cornel.de falſis.Ang.Are.in d.l.damus,co
lum.3.Paulus de Caſtro in conſil.149. Alexand.in
conſil.74.par.1.Idem docet Hyppolitus de Marſi-
lijs in l.1.§.preterea,num.14 15.& 16.ff.eod.citãs
ad hoc ipſum confirmandum Bartolum loco ſupra
citato Tancredam in ſua compendioſa, ſub rubri
ca 8.q.9. Petrum de Anchar.in conſil.ſuo 172.in-
cip.circa primum poſt principium, Alex.in conſ.
ſuo 70 incip.viſo proceſſu, in vltima colum.& in
conſ.74. incip.viſo teſtamento, in ſexta colum.in
1.volum.Tancreda rurſus in dicta ſua compendio
ſa in rubrica 8.quæſt 5. verſi.præterea,Angelus de
Aret.in tractat.ſuo maleficiorum,in verſ.falſario,
verſic.quæro quot modis &c,ibi habeas tamen pro
fundamento,Paulus de Caſtro in conſil.ſuo incip.
ſi quis falſificauerit,& in conſil.151.incip.videtur
dicendum,quòd dictus præsbiter, & alios etiam
ipſe Hyppolitus citauit,qui idem cõfirmauit ple
riſque in locis, ſcilicet in l. qui falſam monetam,
num.26.verſ. Secundus eſt caſus,ff.ad l.Cornel.de
falſis,& in 2.volum.Conſiliorum,in conſ.105.nu.
11 & in conſil.111.nu.17. & quòd pœna extraor-
dinaria, ſcilicet Stellionatus ſit punienda falſitas
non nocibilis, vltra ſupra citatos Doctores ſunt
infraſcripti,videlicet,Bertachinus in ſuo reperto-
rio in verſ.Falſitas litterarum, verſ.58. vbi dixit,
quòd falſitas in ſcriptura aliàs carente effectu non
punitur.Paulus de Caſtro in conſ.148. Item prædi
cta vera quòd non punitur pœna falſi, ſed extraor
dinaria ſic,ſecundum Cyn.ſingulariter in l.1.C.de
ſepulchro violato.Felinus in cap.tua nos, num.8.
extra de iureiur. ſequens ſententiam Antonij de
Butrio,& Panor.in c.olim. extra de reſcriptis di-
centium per illum text.quòd ſi quis falſat litteras,
quæ aliàs ſunt nullæ, vel iniuſtæ, tamen incurret
pœnam falſi,licèt ex hoc mitiùs puniatur. Sequi-
tur ipſe Felinus Ioannem Andr.in Regula.Nõ eſt
ſine culpa,de regulis iuris in 6.& Bart.in l.ſi quis
legatum,ff.ad l.Cornel.de falſis. dicentes,quòd ſi
etſi teſtis deponat falſum in iudicio nullo,& ſic di
ctum eius ex alio capite non valeat,(Adde vt ipſi
dixerunt,ſi non iuratus etiam in iudicio legitimo
falſum depoſuiſſet ſiue ſibi conceſſa relaxatione
iuramenti facta à parte,contra quam depoſuit, ta
men punitur de falſo.Et quòd falſitas non nocibi-
lis ſit punienda pœna extraordinaria, eſt commu-
nis opinio,vt docet Raymundus Pius fich.in libro
communium opinionum in littera F.referens Plo
tum,& Iulium Clarum locis ſupra citatis. Idem
docet Hyppolitus de Marſilijs, in l.1. §.præterea,
num.29.& 30.ff.ad l.Cornel. de ſicarijs: ſed quia
elegantiſſimè procedit in hac quæſtione, & ad ver
bum adſtipulatur præſentis noſtræ concluſionis di
ſtinctioni ſupra allatæ pro concordia Doctorum,
qui videntur ſecundum verborum corticem con-
trarij, iccirco ad verbum eius verba hinc inſeram,
& ſunt hæc,videlicet.Pro concordia potes dicere,
quòd teſtis,qui dicit falſum, quando eius dictum
eſt nullum,vel quando talis falſitas nemini nocet,
27 non punitur,† ſcilicet pœna ordinaria falſi:& ita
procedant iura ſupra allegata: tamen talis teſtis
punitur extraordinariè crimine Stellionatꝰ; & ita
procedat dictum Angeli,& ſequacium:& hoc,qđ
talis teſtis non puniatur pœna falſi ordinaria, ſed
pęna Stellionatus tenet Cyn. in l.1.C.de ſepul.vio
lat.Ioannes Andr.in regula. Non eſt ſine culpa,de
reg.iur.in 6.in Mercur.(Adde tu quòd ipſe Ioann.
Andr.ibi ſequutus fuit Richardum Malumbra vi-
rum doctiſſimum,& ipſum Ioannem Andr.ſequu-
ti fuerunt Felinus in cap.tua nos,col.3.num.8.ex-
tra de iureiurando. Panorm.in cap.1.num.7. ex-
tra de crimine falſi. Anton.de Butrio in dicto c.
1.col.2.verſ. An autem puniatur ſimpliciter pœna
falſi.)Baldus in l.iuſiurandi,in fine,C.de teſtibus.
Albericus de Roſatis in ſecũda parte Statutorum
in quæſt.147.incip. Item quæro tres quæſtiones.
Vbi notanter arguit pro,& contra Dynum,& con-
cludit quòd talis punitur pœna Stellionatus: &
dicit quòd hanc partem tenuit Guido de Suza,
Martinus de Fano,Iacobus de Are.Dyn.de Muſel.
& cõmuniter alij Doctores, & dicit in fine, quòd
ita obſeruari communiter vidit.quam partem te-

net

net etiam Gandinus in tracta.ſuo Maleficiorum, ſub rubrica de fal.in 4.col.in verſic. ſubijciamus, & ibi in 9.colum.verſic.Vltimo quaſdam . vbi dicit,quòd hæc eſt communis opinio Doctorum , & hanc partem etiam tenet Bald. in l.fin. C.ſi ex falſis inſtrumentis,& idem tenent Doctores in dictis locis in Notario conficiente inſtrumentũ nullum,vel falſum, dummodo talis falſitas nõ noceat alicni . hæc omnia tradidit Hyppolitus de Marſilijs vbi ſuprà. Sciendum inſuper,quòd pręſenti ſententiæ ſe ſubſcripſerunt quoque infraſcripti Doctores, videlicet Fertant.Garzia.in conſ.125.nu. 21.verſic.ſed poſito citrà veri præiudicium , quòd non potuiſſet puniri ordinariè,tamen negari non poteſt, quin eſt puniendus extra ordinem: & hoc ipſe dixit in Tomo 1.conſiliorum ſuorũ ad cauſ. crimin.nouiſſimè edito. Hyppolitus Riminald.in l.1.num.118.ff.quod quiſquę iuris,in quibus locis ambo ipſi Doctores hanc ſententiam communiter approbatam eſſe meminerunt.Nouiſſimè Baldaſſar Quint.Aquilenſis in ſuis additionibus ad conſil.Pauli de Caſtro conſ.9.num.3.in verſ. Aliquali ter puniendus,in tertia parte Conſiliorum.Gaſpar Caballi.in gloſa ad Egidianas cõſtitutiones, lib. 5.c.12.in verſ.falsò, Laur.Kitchouius in lib.commun.opin.in vet.falſum.Hyppolitus Bonacoſſæ in commun.opin.lib.in verſ.falſitas excuſatur. dicẽs hanc eſſe communem opinionem. Bologninus in conſi.30.communem hanc eſſe opinionem docet. Soarez in lib.commun.opin. in verſ. falſi crimen, num.14. Gargiareus patrocinio 27.num.47. Menochius de arbitrio iudicis caſu 306.num.22.Beccius in conſ.78.nu.15.dicens hanc eſſe communẽ opinionem.Apoſtillan.ad conſ.9. Pauli de Caſtro num.3.in 1.volum. & quòd hæc ſit communis opinio dicitur ibi Bald.in l.1.col.fin.in fine, C.de ſepulchro viol.Salicetus in d.l.1.col.2.Bal.in conſil. 294.col.1.vol.1.Grammaticus deciſ.27.nu.6.& in voto 25.num.12. Vbi dicit hanc eſſe communem opinionem. Anton.Gabriel in lib.7.communium conclusionum,titu.de Maleficijs, Concluſione 5. num.14.Egidius Boſſius in ſua praxi criminali, titu.de falſis, num.88. qui ſequitur Hyppolitum de Marſilijs loco citato,& ſecundum hanc diſtinctionem declarare ſe dicit ſententiam Felini, in c.1. extra de præſumptio.in verſ.fallit ſecundò . Adde quòd Felinus tam ibi,quàm in tract.de conatu,in
18 verſ.fallit ſecundo:concludit,quòd Conatus † alicuius rei prohibitæ, etiamſi habuiſſet effectum , & nemini nocuiſſet,nõ eſſet punibilis,& quidem ipſe Felinus hoc intelligebat de pœna ordinaria , & non de pœna extraordinaria:nam in c.tua nos, col.3.nu.8.extra de iureiurando,ſubſcripſit ſe ſententiæ Ioannis Andr.in dicta Regula.Non eſt ſine culpa.qui Ioannes And.ibi recitat, & amplectitur ſententiam Richardi Malumbrę, ſe per omnia ſubſcribentis præſenti noſtrę cõcluſioni.Ex his igitur patet quomodo ſit intelligenda dicta ſentẽtia domini Felini in dicta ſecunda fallentia.Præſenti noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit quoque Auguſt. de Arimino in addit.Angeli Aretini in tract. de Maleficijs,in verſ.falſario,verſ. Tu autem in hac materia.num.7.ſe ſubſcribens ſententiæ Cyn.ſupra relatæ . Probatur & tertiò præſens concluſio quoad vtrumque membrum hac ratione,videlicet. Cum
19 expediat Reipublicæ , † quòd delicta non remaneãt impunita : indè ſequitur quòd meritò falſarius puniẽdus erit pro diuerſa qualitate falſitatis; & quoniam qui falſitatem proximo nocibilẽ per ſe quis attentauit,magis proximum læſit: qui verò falſitatem non nocibilem per ſe,vel per accidẽs minus proximum damnificauit,meritò minorem pœnam incurret,ac per conſequens extraordinariè,& non pœna ordinaria falſi punietur;Quapropter patuit, quòd ſano modo eſt intelligenda ſententia Felini,& Bartoli in citatis locis. & tali pacto fuit abſoluta ac deciſa tam difficilis, & quotidiana quæſtio : & ſic fuit deciſum per ſententiam ab Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Mattheucio Legato,ſeu Nuncio Apoſtolico in Republica,& Statu Venetorum,& per eius Auditorem in cauſa cuiuſdam Præsbiteri in fauorem Monaſterij Sancti Georgij maioris noſtræ Congregationis Caſſinæ me fungente tunc officio Procuratoris dicti Monaſterij in anno Domini 1588. poſtquàm dictus præsbyter aduerſarius dicti noſtri Monaſterij per trimeſtre carceri fuiſſet mancipatus,ratione quarundam litterarum ſcriptarum nomine cuiuſdam villę in ſpiritualibus ſubditæ dicto Monaſterio,ipſius verò villæ officialibus ignorantibus:contra honorem cuiuſdam Parochi dictæ villæ:etſi dictæ litterę aliquo pacto dicto Parocho nocere non potuiſſent,nonnullis rationibus,quæ breuitati ſtudẽtes ſilentio pertranſimus.

SVMMARIVM.

1 *Affectus,ſeu conatus criminis etiam atrociſſimi,non ſequuto effectu , an veniat puniendus pœna ordinaria, lata tam à iure communi,quam ſtatutario,ac ſi fuiſſet ſequutus effectus .*

2 *Eligentes indignum ſcienter quam pœnam incurrant .*

3 *Stuprum committens cum puero,vel muliere,quam pœnam incurrat,& id attentans ipſo non ſequuto,quam pœnam incurrat.*

4 *Pœnæ impoſitæ his verbis,ipſo facto,vel ipſo iure,ſemper requirunt terminos conſumatos.*

5 *Irregularitatem quis non incurrit , niſi ſequuta morte vel membri truncatione , licèt ad actum proceſſerit, ex quo id ſequi poterat.*

6 *Abſoluendi,& ligandi par ius eſt.*

7 *Mulier nubens infra tempus luctus,eſt infamis;ſecus ſi ſolùm nubere attentauerit.*

8 *Pœnam ipſo iure incurrendam nemo incidet pro facto inchoato,niſi hoc ſpecialiter,in iure ſit cautum;tamen Iudicis arbitrio punietur.*

9 *Statutum dicens,quòd propinans alicui venenum pœna mortis puniatur,quomodo ſit intelligendum.*

10 *Mandans per mandatum habitum pro delicto conſumato punietur pœna ordinaria, etſi illud non fuiſſet exequutum.*

11 *Et ſi de iure prima voluntas delinquentis inſpiciatur, tamen de conſuetudine animus occidendi,non ſequuto homicidio,etiam ſi percuſſerit quis,non tamen punietur pœna capitali,ſed minori.*

12 *Verba ſunt intelligenda cum effectu.*

13 *Pœna perſonalis vbicunque imponitur, requiritur actus conſumatus.*

14 *Pœna vbicunque a iure in caſu propoſito non eſt determinata,etſi dolus inſit extraordinaria imponitur.*

15 *Rapiens puellam non punietur pœna mortis , niſi eam carnaliter cognouerit.*

16 *Vxor inſidians vitæ ſui coniugis diuiditur ab ipſo.*

17 *Percuſſio in ſacra Scriptura aliquando ſumitur pro occiſione.*

18 Præ-

18 Præcepta diuina ſunt in triplici differentia.
19 Ratio eſt proprium principium humanorum actuum.
20 Mores qui dicantur boni, & qui mali.
21 Præceptu moralia pertinent ad legem naturæ, & quare, & quomodo.
22 Præcepta primæ & ſecundæ tabulæ, in quo differant à præceptis alijs diuinis.
23 Præcepta Decalogi quis ſcripſerit in duabus illis tabulis lapideis.
24 Præcepta moralia differunt à cæremonialibus, & iudicialibus, & in quibus. & nu. 28.
25 Præcepta moralia ſunt indiſpenſabilia, & immutabilia, & quare.
26 Præceptorum ordo conſonat ordini inclinationum naturalium.
27 Ius naturale eſſe quod in lege, & Prophetis cōtinetur, quomodo ſit intelligendum.
29 Lex humana quare non curet aliquid inſtituere quoad cultum diuinum.
30 Legis Diuinæ obiectum, quid ſit.
31 Cæremonia vnde dicatur.
32 Cæremonialium præceptorum obſeruatio an hodie ſit neceſſaria ad ſalutem vt antiquitùs, & quare.
33 Præcepta iudicialia quæ dicenda ſint, & in quibus conſiſtant.
34 Præceptum aliquod eſſe figurale contingit dupliciter.
35 Præcepta Diuina iudicialia an ſine peccato poſſint hodie obſeruari.
36 Præcepta Diuina iudicialia, quare hodie poſſent obſeruari ſine peccato, cæremonialia verò non.
37 Conſuetudo generalis, & rationabilis derogat iuri communi.
38 Conſuetudo eſt legum interpres.
39 Statutum dicens, quòd volens aliquam corrumpere tali pœna puniatur, interpretabitur, ſi quis voluntariè corruperit. Vnde hoc ſolùm attentans, tali pœna non punietur.
40 Statutum locum habet in factis quoad homicidas puniēdos, & non in voluntate ſolùm.
41 Verbum, Ipſo facto, in iuribus pœnalibus inſertū, quid denotet.
42 Lex pœnalis requirit factum conſumatum (quoad pœnā inibi indictam incurreadam) quando imponitur pœna ſub his verbis, Ipſo iure, vel ipſo facto.
43 Statutorum verba ſemper ſunt intelligenda cum effectu.
44 Animus quo caſu non inſpiciatur in delictis, ſed factū.
45 Criminoſus poterit grauiori pœna puniri pœna ordinaria ex cauſa rationabili, etiam in caſu, in quo pœna ordinaria de iure quis veniret puniendus ex attentato, & non conſumato crimine.
46 Relaxare pœnam reo, quid ſit.
47 Mutare pœnam, quid ſit.
48 Alterare pœnam, quid ſit.
49 Condemnatio aliquando per officium Iudicis, augetur tam in cauſa ciuili, quàm criminali ſecundum naturam actionis, & delicti ex aliqua qualitate inhærente delicto.
50 Pœna ordinaria delicti, ex quibus cauſis poſſit augeri.
51 Infamia quando tollatur ex iniunctione grauioris pœnæ pœna ordinaria.
52 Augumentationis pœnarum ordinariarum cauſæ ſunt duæ: & prima, & ſecunda cauſa quæ ſit.
53 Pœna vna dicetur grauior alia quatuor de cauſis, & quæ ſint illæ.
54 Enormitas criminis dat Iudici poteſtatem tranſgrediendi iura tam in procedendo, quàm in puniendo.
55 Infamatus de aliquo crimine, & tertiò monitus ſe non corrigens, ab officio ſuſpenditur vſque ad purgationem Canonicam ritè peractam.
56 Pœna, qua punitur falſarius litterarum Apoſtolicarum, quæ ſit.
57 Litteris Apoſtolicis falſis vtentes, vel eas impetrantes qua pœna ſint puniendi.
58 Traditio Curiæ ſæculari (cùm clericus tali Curiæ traditur ob eius crimen) quomodo ſit facienda.
59 Clericus conuictus de aliquo crimine, qua pœna regulariter veniat puniendus.
60 Criminis vnius propter enormitatem quis venit puniēdus pluribus pœnis, & exemplificatur multipliciter.
61 Pœna eorum, qui ferrum, arma, & alia opportuna ad debellandos Chriſtianos deferunt Saracenis, deſcribitur.
62 Pœna vnica ſolùm regulariter debetur vnico delicto.
63 Iura generaliter aliquid præcipientia, in caſibus tamen ſingularibus propter criminis enormitatem tranſgrediuntur Iudices, & hoc iure optimo, & exemplificatur.
64 Appellatio quæ operetur.
65 Cauſa criminali ad aliquem puniendum intentata, probationes regulariter luce meridiana clariores requiruntur: fallit tamen in probando aſſaſſinio.
66 Pœna augenda erit, quando multis graſſantibus exemplo opus ſit.
67 Euentus eſt ſpectandus in maleficijs.
68 Iudices poſſe rationabili de cauſa grauiùs punire aliquem, quàm lex decreuerit regulariter, probatur multipliciter.
69 Iudex in imponendis pœnis quæ conſiderabit.
70 Multitudinis peccatum mitiori pœna puniendum.
71 Crimen commiſſum a paucis, quando dubium erit, nè a multis committatur propter perſonas aptas ad illud perpetrandum, tunc erit pœna ordinaria augenda: vt cæteri metu pœnæ ab ipſo retrahantur.
72 Iudex ex cauſa poterit augere et minuere pœnam a iure indictam, nec in hoc dicetur legum tranſgreſſor.
73 Regula procedendi in puniendis criminibus atrociſſimis tradita a Iulio Claro.
74 Iudex in criminibus non atrociſſimis pro ſolo conatu, non debet mortis pœnam imponere, ſed aliam extraordinariam, habito reſpectu ad conditiones facti, loci, & perſonarum.
75 Iura punientia ſolùm conatum pœna ibi contenta intelligenda erūt, vt procedant quando deuentum eſſet ad actum proximum maleficio.
76 Pœna iudicis minuētis pœnam inflictam a iure ſine cauſa, quæ ſit.
77 Iudex minuens pœnam à iure ſtatutam, in ſententia cauſam minorationis exprimere debet.
78 Voluntas apud Deum habetur pro facta.
79 Voluntas peccandi non punietur in foro pœnitentiali eadem pœna, qua ipſum opus factum opere exteriori, et quare.
80 Iudicem ſine cauſa non poſſe minuere pœnam a iure taxatam, probatur.
81 Iudicem poſſe cum cauſæ cognitione ex cauſa rationabili minuere pœnam a iure inflictam.
82 Quibus iudicibus liceat aggrauare, vel minuere pœnas indictas a iure communi et ſtatutis.
83 Diſpēſare ſuper crimine et eius pœna aliud eſt, et aliud rigorem legis pœnalis ex cauſa minuere.
84 Epiſcopis diſpenſare quando liceat.
85 Iudex rationabili de cauſa poterit mitigare, ſeu mino-

varo

rare pœnam indictam à iure communi ipſo facto incurſam.

86 *Diminutionis pœnarum cauſa, quæ ſint.*

87 *Index quando ex diminutione pœnæ dicatur diſpenſare ſuper infamia incurſa.*

88 *Diminutionis pœnarum cauſæ ſunt in duplici differentia.*

89 *Statutariæ pœnæ poterunt augeri, & minui à Iudice ex cauſa cognita, & rationabili.*

90 *Sententiæ ſeueritas eximit aliquando ab incurrenda infamia.*

91 *Seueritati detrahendum erit, quando merito multorum ſtrages & ruina timetur.*

92 *Minoratur pœna ijs, qui aliqua cauſa ad communicandum excommunicationis moti fuerunt: non autem in alijs.*

93 *Iudices & iuſtitiæ miniſtri licitè aliquando ratione caſuum emergentium leges tranſgrediuntur, prout etiam arbitri.*

94 *Iudices poſſent pœnam ſtatuti punientis receptantes bānitos minorare, ſi receptator eſſet agnatus, & bannitus impunè occidi non poterat, ſecus ſi impunè: cùm dicendus ſit hoſtis ciuitatis, & ſic nullo pacto recipi: & hoc poſſent facere ipſi Iudices cauſa cognita.*

95 *Pœna augenda, aut minuenda conſideratur tempus ſententiæ, & non tempus delicti.*

96 *Pœna pecuniaria impoſita a iure, minoratur propter inopiam rei, nec commutatur in corporalem, ſed in aliam pecuniariam.*

97 *Pœna impoſita ipſo iure, niſi a Iudice remittatur cum cauſæ cognitione, nihil fit: cum non poſſet Iudex condemnato de furto infamiam indè incurſam remittere, quoniam aliàs à lege ſuppleretur. Pœna verò, quæ imponenda venit a Iudice, poterit ab ipſo ſiue cauſæ cognitione, exiſtente cauſa rationabili; etſi malefaciat Iudex, & puniri de hoc poſſit. Non tamen hoc poterit facere poſt ſententiam, & quare.*

98 *Ex metu delinquens eſt mitiùs puniendus, etſi reuera talis delinquens incurrat pœnam iuris: & idem dicitur ſi in delinquente reperiatur alia cauſa minorationis pœnæ indictæ a iure.*

99 *Iudex poterit ex cauſa minuere vel augere pœnam à ſtatuto vel conſuetudine impoſitam, & quare.*

100 *Statuta non iudaicè ſecundum corticem intelligenda ſunt, ſed ſecundum rationem.*

101 *Iudex poterit citra mortem moderari pœnam ſtatuti dicentis furem pro paruo furto poſſe furca ſuſpendi.*

102 *Iuris appellatione ſimpliciter nuncupati non ſolùm venit ius commune, & municipale, verumetiam conſuetudinarium.*

103 *Statuta recipiunt interpretationem, ampliationem, & limitationem a iure communi.*

104 *Iudices quare poſſint minorare pœnas inſlictas a iure communi, & municipali.*

105 *Iudices poterunt augere vel minuere pœnas indictas a iure tam communi, quàm municipali, ſtante cauſa rationabili, etiam ſi iuraſſent vtrumque ius ſeruare in iudicando, & quare.*

106 *Iuramentum quando non erit obligatorium, & ipſum tunc obſeruans veniat puniendus.*

107 *Iudices iurare teneantur ſe obſeruaturus leges in iudicijs decernendis.*

108 *Statuta diſponentia in caſu expreſſo a iure communi, quomodo ſint interpretanda.*

109 *Iuramentum, quando ſit dicendum potius periurium.*

110 *[illegible] optima ipſius ampliationis vltra alias.*

111 *Iurantes ſeruare ſtatuta, in quibus licita, & illicita continentur, quare non teneantur ad ſeruanda illicita ibi contenta, perpulchra iuris Pontificij deciſio.*

112 *Iuraturus ſeruare ſtatuta, quibus verbis vti debeant.*

113 *Iuramentum iurantis ſeruare conſuetudinem, & ſtatuta, quomodo erit interpretandum.*

114 *Iurans facere illicita ad quid teneatur: & in do vbi animus iurantis quomodo ſit interpretandus.*

115 *Iudex ex cauſa iura tranſgredi poterit.*

116 *Iuramentum tendens contra vtilitatem Eccleſiæ non ligat, & quare.*

117 *Iudici recedere a conſuetudine & ſtatuto licebit ex cauſa.*

118 *Conſtitutio diſponens in materia iuris communis, non includit caſum aliàs exceptum a iure communi, ſeu caſum fictum a iure communi, & quare: ſecus tamen dicitur vbi ſtatutum eſſet præter, vel contra ius commune, & odioſum.*

119 *Statutum diſponens in materia iuris, an verificetur in caſu ficto.*

120 *Statutum & lex quando dicatur tolli, & abrogari, per contrauentionem contentorum in ipſis.*

111 *Iudices iurantes in iudicando, ſeruare leges, ſtatuta, & conſuetudines, quare poſſint illas ex cauſa tranſgredi, minuendo, vel augendo pœnas ibi ſtatutas.*

111 *Iudex ex cauſa poterit augere & minuere pœnam indictam a ſtatuto, non obſtante ſtatuto dirigente verba ad ipſum Iudicem, & quare.*

123 *In iuramento præſtito, cuius auctoritas intelligatur excepta; & quid ſi Iudex minuat, vel augeat pœnam indictam a lege, vel ſtatuto iuſſu Papæ, & quare. Nam redditur perpulchra, & vera ratio.*

124 *Feudatarius, qui Principi iurauit opem ferre, quare iuſſu Papæ in fauorem Eccleſiæ poſſet mouere arma contra dictum Principem.*

125 *Citatus vt perſonaliter compareat coram Papa an poſſit ſe excuſare, aſſerendo ſe eſſe aſtrictum Imperatori iuramento fidelitatis, & quare.*

126 *Rex quis primus fuerit antè diluuium, & quis poſt diluuium.*

127 *Sacerdos quis primus fuit.*

128 *Papam eſſe maiorem dignitate & auctoritate ipſo Imperatore: multipliciter probatur, & quare.*

129 *Papa ſolus quando poſſit eligere Imperatorem, & quare.*

130 *Papa poterit gratificare quam partem voluerit, data paritate vocum eligentium Imperatorem.*

131 *Imperatoris poteſtas deſcendit ab Eccleſia, & quare.*

132 *Papa quando exercere poterit iuriſdictionem ſibi datam a Deo ſuper Imperatorem, & quare.*

133 *Monachus prouiſus à Papa de Prioratu, cuius prouiſio ſpectabat ad Abbatem eius: An poſt talem prouiſionem, in Prioratu huiuſmodi amouibili per Abbatem; poterit dictus Monachus priuari a dicto Abbate inconſulto Papa, & quare.*

134 *Monacho obtinenti Prioratum etiam Manualem a Papa propter negligentiam Abbatis, competet interdictū vnde vi, contra eundem ſuum Abbatem.*

135 *Monachus prouiſus a Papa de Prioratu Manuali, quādo dicetur non amouibilis a ſuo proprio Abbate, & quare.*

136 *Abbas quando non poterit reuocare Monachū ad clauſtrum ex huiuſmodi Prioratibus.*

137 *In quocunque iuramento delato a quocūque, ſubaudienda erit hæc conditio, videlicet, excepta auctoritate omnium habentium aliquod ius &c. & ideo quis poſſet facere contra iuramentum aliquando iuſſu ſuperioris, & quare.*

138 Im-

Digitized by Google

138 *Imperator nominatim eſt excipiendus in omni iuramẽto fidelitatis.*

139 *Iuſſus ſuperioris quando excuſet a periurio, non ſeruã tem iuramentum delatum de aliquo faciendo, & hoc ipſum multipliciter exemplificatur in ſubſequentibus corrolarijs.*

140 *Votum de non iurando an violet qui à ſuperiore præcipitur iurare.*

141 *Iurans ſoluere in aliquo termino, non ſoluens iuſſus à Iudice, non eſt periurus, & quare.*

142 *Iurans ſoluere aliquid, ſi non ſoluat iuſſu iudicis, non erit periurus, nec ad aliquid interesse tenebitur.*

143 *Iurans non egredi domum, egrediens iuſſu iudicis, non dicetur periurus, & quare.*

144 *Iurans non patefacere aliquid, ſi iuſſus a Iudice illud dicit, non erit periurus, & quare.*

145 *Authoritas ſuperioris ſemper intelligitur excepta in iuramento, & datur exemplum de ſcholari, vt ibi. & nu. 151.*

146 *Doctor an poſſit ſine ſui ſuperioris licentia obligare ſe ad legendum alibi.*

147 *Præceptum Papæ ſuperueniens quando excuſet quem a periurio.*

148 *Mandatum ſuperioris non intelligitur cum præiudicio alterius.*

149 *Priuilegium Principis de re ad ipſum ſolum ſpectante eſt latiſſime interpretandum.*

150 *Debitor iurans non opponere aliquam exceptionem contra creditorem, contrauenięns, an & quando dicatur periurus.*

152 *Compromittentis promiſſio iurata de non contrauenien do laudo, quomodo intelligatur.*

153 *Legis aliquid permittentis authoritas ſemper intelligitur excepta in omni iuramento, & datur exemplum. & nu. 154. 163.*

155 *Iuramentum contra vtilitatem Eccleſiæ dicitur potius periurium.*

156 *Eccleſiaſticis quid permiſſum, & prohibitum ſit circa bona Eccleſiaſtica.*

157 *Iuramentum contra bonos mores, & legem non obligat.*

158 *Sermone generali perſona loquentis intelligitur excepta.*

159 *Eleemoſinam quis primo ſibi facere debet, deinde proximo.*

160 *Periurus non dicitur qui authoritate legis deierat, ex Baldo.*

161 *Iuramentum nõ obſeruans ex cauſa conceſſa à iure an ſit periurus.*

162 *Promittere de iure nemo poteſt etiam cum iuramento aliquid in præiudicium alterius.*

164 *Pactum, conuentio, iuramentumve nullum valet, contra legem, legis præceptum, prohibitionemve.*

165 *Pœna adiecta facto quod eſt nullum ipſo iure non incurritur.*

166 *Pactum turpe dicitur pactum turpis rei, & datur exemplum.*

167 *Pactum de re, cuius commercium per rerum naturam haberi non poteſt, nullius eſt momenti.*

168 *Facta contra ius quo ad quid valeant, & quo ad quid non.*

169 *Delicta non præbent immunitatem.*

170 *Stipulatio quot modis continent in ſe turpitudinem.*

171 *Prohibita habentur pro infectis quo ad ſui firmitatem, ſed non quoad facientis pœnalitatem.*

172 *Promiſſum ratione maleficij præteriti, vel futuri eſt nullum, & aſſignatur ratio.*

173 *Impoſſibilia iuris quæ dicantur.*

174 *Stipulatio, & iuramentum emanans ad confirmationem, vel obſeruationem facti prohibiti, non valet ipſo iure.*

175 *Contractus omnes ſunt facti, & ſuper factis quid poſſit lex.*

176 *Fictio tantum operatur quantum veritas, & quomodo.*

177 *Voto in omni intelligitur excepta authoritas Papæ.*

178 *Factum contra legem quod dicatur.*

179 *Statutum, quod de quocunque contractu ſoluatur gabella, qualiter interpretetur.*

180 *Stipulatio turpis, vel continens aliquid turpe, eſt ipſo iure nulla, nec ex ea aliqua obligatio oritur, & aſſignatur ratio.*

181 *Statutum poteſt ex cauſa publica, & pro communi quiete præmium aſſignare occidenti bannitum.*

182 *Conceduntur multa aliquibus cõcurrentibus, quæ alias non concederentur. & nu. 184.*

183 *Prohibentur multa iam conceſſa, quæ aliàs non prohiberentur.*

185 *Peierare, & non, quando quis dicatur.*

186 *Veniens, non voluntate, ſed neceſſitate, contra iuramentum de ſoluenda penſione, non eſt puniendus.*

187 *Iuramentum præſtitum a Iudice de obſeruando ordine iudiciario in omnibus cauſis, quam interpretationem recipiat.*

188 *Iuramentum de ducendo aliquam in vxorem quomodo intelligendum ſit.*

189 *Iuramento iudiciali de ſimpliciter aliquid obſeruãdo, quid ſubintelligatur.*

190 *Ius ſuum proprium, vel ſuæ Eccleſiæ tuetur, nulli iniuriam facit.*

191 *Iurare, promittere, affirmare, aut negare aliquid alicui, Deum in teſtem vocando, vnicuique licet, in eo quod in ſua poteſtate eſt, non autem quod ab alterius poteſtate, & voluntate dependet, & aſſignatur ratio.*

192 *Iuramentum non obligat niſi ſecundum rectam, ac rationabilem iurantis intentionem.*

193 *Iudex poterit in imponendis pœnis tranſgredi iuris cõmunis, vel municipalis conſtitutiones, propter aliquã cauſam de nouo emergentem.*

194 *Conditiones quæ intelligantur in iuramentis.*

195 *Iurans ſeruare aliquid illicitum ſeu prohibitum, non arctatur ad obſeruantiam talis iuramenti, & quare, & exemplificatur multipliciter.*

196 *Iudex quando non poſſit alterare pœnam inflictam a ſtatuto, & nu. 201.*

197 *Vocabulorum proprietas quando præualebit communi vſui loquendi in ſtatutis.*

198 *Conſtitutio, quod nemo habeat fructus in abſentia, non includit caſum a iure exceptum, immo verificatur in caſu ficto a iure, qui habetur pro vero.*

199 *Conſtitutio diſponens regulariter id quod ius, debet recipere omnes limitationes, & reſtrictiones, & interpretationes iuris.*

200 *Iurans ſeruare ſtatuta, intelligitur, niſi iuſta cauſa ſuperueniat, quia in iuramento intelligitur clauſula, rebus ſic ſtantibus.*

202 *Iudices poterunt minuere vel augere pœnas taxatas à conſuetudine, ex cauſa, & quare, ampliatur. nu. 203.*

204 *Iudices poterunt ex cauſa non ſolum augere, & minuere pœnas in iudicio extraordinario, verum etiam in ordinario, & quare.*

205 *Index poteſt ex cauſa minuere, vel augere pœnas ſtatutas a quocunque iure.*

206 *In-*

206 Iudex qui poteſt ſuper principali, poteſt & ſuper acceſſorio, & quomodo.
207 Grauatus in vno debet in alia releuari.
208 Iudex minuendo pœnam ex cauſa intrinſeca, ſeu pertinente ad conditionem ipſius crimnoſi uctus, intelligitur etiam diſpenſuſſe in infamia, quam aliàs incurriſſet condemnatus de crimine famoſo, ita quod talis condemnatus non incurret infamiæ notum.
209 Iudex debet infligere pœnam ſecundum quantitatem et qualitatem criminum.
210 Iudex poteſt augere & minorore pœnas ſtatutarias propter qualitates enhærentes delicto.
211 Condemnatus de crimine famoſo etiam ex forma ſtatuti poterit infamari.
212 Iudex condemnans reum pauperem pœna corporali loco pecuniariæ, parti applicandæ pro crimine famoſo, videtur cum eo diſpenſaſſe ſuper infamia inde incurſa, & quomodo.
213 Iudex an & quando poterit compellere ultorem volentem intentare actionem ciuilem ad intentandum criminalem.
214 Iudex poterit, ſuadente publica vtilitate, imponere pœnam, quæ vindictam publicam reſpiciat, & omittere ciuilem applicandam parti.
215 Iudex dicitur diſpenſuſſe cum reo in infamia, quando ipſi impoſuiſſet pœnam pecuniariam, aliàs corporalem pro pecuniaria fiſco applicanda.
216 Iudex mutando pœnam pecuniariam in corporalem quando non dicatur diſpenſaſſe ſuper infamia incurſa per reum.
217 Qualitates inhærentes delicto quæ ſint.
218 Iudex imponendo pœnam corporalem ei, cui debebatur pœna pecuniaria, non diſpenſauit ſecum in infamia, ſi ille idcirco crimen famoſum commiſit, quia ſciebat ſe non poſſe puniri pœna pecuniaria.
219 Damnatus de crimine iniuriarum incurrit ipſo iure infamiam.
220 Iudex aggrauando pœnam indictam a iure, quando dicatur diſpenſare cum reo in infamia inde de iure incurſa.
221 Iudex imponens pœnam pecuniariam reo pro pœna corporali, non dicitur diſpenſare in infamia inde incurſa.
222 Iudex imponendo pœnam corporalem pro pecuniaria propter rei inopiam, non diſpenſauit in infamia inde de iure incurſa.
223 Delicta ne remaneant impunita, & ne detur pauperibus occaſio damnificandi proximos impune, qui non habet in ære, luat in corpore.
224 Soluere volens pœnam pro crimine famoſo imponendam ad euitandam infamiam inde incurrendam, quid faciet.
225 Iudex poterit ex cauſa augere, vel minuere pœnas extraordinarias, quæ aliàs conſuetæ dicũtur, ſeruata tamen diſcretione.
226 Pœna extraordinaria quomodo dicatur augeri & minui.
227 Pœnas extraordinarias augere & minuere minus eſt quàm ordinarias.
228 Iudex quid obſeruare debeat in imponendis pœnis extraordinarijs conſuetis, ne peccet.
229 Pœna quando non dicitur in iure expreſſa.
230 Iudex Eccleſiaſticus imitari debet leges ſæculares in defectum legum Pontificiarum.
231 Iudices in pœnis arbitrarijs imponendis quid obſeruare debeant.
232 Iudex in cauſa Eccleſiaſtica poteſt iudicare ſecundum iura ciuilia, deficientibus in materia occurrenti Pontificijs legibus.
233 Pœnis omnibus inferendis quot veniant conſideranda, & quare.
234 Ius in quo differat ab æquitate.
235 Aequitas regulariter præferenda eſt rigori.
236 Iudex poterit in caſib. in quibus iura nõ taxant pœnas, arbitrariam infligere, ipſam extendẽdo vſque ad mortem incluſiue, & quare, & multipliciter probatur.
237 Mortis pœna quare dicatur vltimum ſupplicium.
238 Pœna capitis appellatione proprie venit pœna mortis naturalis, non ciuilis, quæ ſolum mors dicitur impropriè.
239 Iudicis arbitrium quando poſſit ſe extendere ad pœnã mortis, & non.
240 Pœnæ omnes in Principe ſunt arbitrariæ.
241 Delictum non punitur in ſtatutis, niſi conſumatum.
242 Verba, quæ aliàs importarent liberam voluntatem in Iudice, propter eius qualitatem, intelliguntur pro arbitrio boni uiri.
243 Iudex in arbitrarijs poteſt ſe extendere vſque ad pœnam mortis naturalis.
244 Iudicis ad arbitrium recurritur in omnibus quæ non ſunt a iure determinata.
245 Iudex an poſſit pro ſuo arbitratu in caſu in quo de iure nulla eſt ſpecialis pœna ſtatuta, pœnam extendere vſq; ad pœnam mortis naturalis incluſiue, vbi in diſcurſu impugnantur Matth. de Afflict. & aliorum opiniones in hoc.
246 Iudex, etſi pœnam mortis poſſit arbitrari, vbi iura nõ imponerent ſpecialem pœnam, hoc tamen verificatur ſolum in delictis conſumatis, non autem in attentatis ſolum, & quare, multipliciter probatur.
247 Iudex non poterit ad libitum arbitrari pœnam imponendam, quando lex, & ſtatutum expreſſe illius arbitrium limitaret & quare.
248 Pœna quando non eſt limitata a iure, iudex poterit ipſe imponere.
249 Mandati fines diligenter cuſtodiendi ſunt, & quicquid extra illos fuerit attentatum, fruſtratorium eſt.
250 Lege communi, vel municipali dicente, quod iudex poſſit, vel debeat pœnam moderari, nõ poterit ipſe Iudex imponere pœnam mortis.
251 Iudex quid facere poſſit quando datur ſibi arbitrium in pœnis a iure expreſſis.
252 Iudex quando non poterit arbitrium ſuum extendere ad pœnam mortis imponendam.
253 Legum proprium quid ſit.
254 Legis a pœna ſicut poteſt ex cauſa recedi, ita & a pœna conſuetudinis.
255 Iudex procedens ad aliquem condemnandum ex præſumptionibus violentis, vel etiam ex indubitatis indicijs quantumcunque vrgentibus, animum ſuum mouẽtibus ad credendum, quòd non alius quàm reus tale crimen commiſerit, non poterit illum punire pœna ordinaria, ſed extraordinaria, & quare.
256 Præſumptio quid ſit, ex Hoſtienſe.
257 Præſumptionum ſpecies multæ ſunt, & quæ.
258 Præſumptio facti, quid ſit.
259 Facientis animum ex qualitate facti metimur.
260 Præſumptio facti aliquando trahitur de præterito ad præſens.
261 Præſumptiones facti recipiunt aliquando probationem in contrarium, quia factum plerumque etiam prudentiſſimos fallit.
262 Præſumptio hominis quid ſit, & quæ ſit. nu. 263.
264 Præſumptio natura, quæ & quotuplex ſit.
265 Præſumptio iuris tantum quid ſit, & exemplificatur.

266 Præ-

Digitized by Google

266 *Præſumptio iuris & de iure quid ſit, & exemplificatur.*
267 *Indicia indubitata ex quibus Iudex poteſt ad condemnationem deuenire, quæ ſint.*
268 *Adultera qualiter veniant punienda de iure.*
269 *Puniri nemo debet pœna ordinaria propter ſuſpitionẽ, ſeu præſumptionem etiam violentam.*
270 *Præſumptio violenta quando habeatur loco probationis, & an in cauſa criminali ſufficiat ad plenam probationem. nu. 271.*
272 *Sententia diffinitiua quando fertur ex præſumptione violenta, quid debeat Iudex facere.*
273 *Inditia indubitata quando dici poſſint.*
274 *Singula quæ non proſunt, ſimul tamen iuncta coadiuuant.*
275 *Probationes duæ ſemiplenæ faciunt vnam plenam in ciuilibus.*
276 *Impérfecta duo vel tria conſtituunt vnum perfectum.*
277 *Quæſtionibus ciuilibus maioribus vna libra auri non minor quam trium teſtium exigitur probatio.*
278 *Probationes in criminalibus debent eſſe apertiſſimæ. & nu. 284.*
279 *Pœnæ in dubio ſunt potius molliendæ, quàm exaſperandæ.*
280 *Præſumptio violenta ad quid ſeruiat. et nu. 285. 291.*
281 *Præſumptiones non poſſunt facere vt quis ſit capite puniendus, vel afficiendus pœna corporali.*
282 *Præſumptio violenta non ſufficit ad imponendam pœnam ordinariam delicti. Declaratur nu. 293.*
283 *Iudici ſeculari non licet examinare proceſſum Inquiſitoris in cauſa hæreſis.*
286 *Præſumptiones ſufficiunt ad pœnam ordinariam in aſſaſinijs.*
287 *Iudex an & quando poſſit ex præſumptionibus vrgentiſſimis deuenire ad pœnam ordinariam. & nu. 292.*
288 *Caſus numerãtur, quibus poteſt deueniri ad pœnam ordinariam ex præſumptionibus.*
289 *Coniecturę habentur loco plenæ probationis, vbi difficile eſt probare veritatem facti.*
290 *Delictum quando dicatur manifeſtum.*
294 *Pœna ordinaria a iure ſtatuta, etiam ſi eſſet mortis naturalis, quando, & ex quibus poſſit imponi.*
295 *Præſumptio iuris & de iure idem operatur quod ipſa veritas in foro iudiciali.*
296 *Præſumptio iuris & de iure non recipit probationem in contrarium, & quid operetur. & num. 297. 298. 300.*
299 *Iudex debet eſſe contentus pœnis a iure ſtatutis.*
301 *Sententia lata expreſsè contra iuris diſpoſitionem, & ſic per errorem iuris, eſt nulla, & quid inde ſequatur.*
302 *Appellatio non admittitur contra præſumptionem iuris, & de iure.*
303 *Aequiparatorum à iure idem habendum & faciẽdum eſt iudicium, etiam in pœnalibus.*
304 *Confeſſio vera, vel ficta à parte facta, elidit, & annullat vires præſumptionis iuris & de iure, & hoc multipliciter probatur. & nu. 309. 311.*
305 *Præſumptio iuris & de iure quid ſit, ex Innoc. et quid operetur. nu. 306.*
307 *Notorietas iniuſtitiæ reddit ſententiam nullam.*
308 *Præſumptio iuris & de iure quo caſu admittat probationem in contrarium.*
310 *Confeſſio vnius partis nõ eſt probatio, ſed releuatio probationis alterius partis.*
312 *Teſtificari contra ſe quiſque poteſt.*
313 *Confeßio partis quid operetur in cauſa matrimoniali.*
314 *Conſanguinitas qualiter probetur in cauſa matrimoniali.*
315 *Iuramento alicuius quando & quo caſu ſtetur.*
316 *Præſumptio iuris & de iure quo caſu non plene probet.*
317 *Lex, vel ſtatutum repellens quem à poteſtate probandi oppoſitum eius quod eſt probatum in iudicio, non intelligitur repellere a poteſtate reprobandi probationem.*
318 *Exceptio peremptoria quando poßit opponi poſt litem conteſtatam.*
319 *Sententia lata per præſumptionem iuris & de iure, quomodo annullabitur.*
320 *Partes non poſſe renũciare tranſiuti in rem iudicatam, quomodo intelligatur.*
321 *Recedi quando debeat à præſumptione iuris & de iure.*
322 *Sententia quando retractari poſſit poſt tranſitum in rẽ iudicatam.*
323 *Fieri de iure multa non debent, quæ tamen facta tenẽt, quod multis probatur exemplis.*
324 *Productio inſtrumenti poſt terminum datum ad producendum quando admittatur, & non. multipliciter docetur.*
325 *Præſumptio iuris & de iure quomodo annulletur.*
326 *Probatio quando admittatur contra præſumptionem iuris & de iure.*
327 *Sententia propter probabilem errorem retractari poteſt.*
328 *Probatio admittitur contra præſumptionem iuris & de iure per notorietatem facti contrariam.*
329 *Sententia lata per errorem a qua non eſt appellatum, reuocatur, ſi error probabilis poſtea detegatur.*
330 *Opinio præfertur veritati, & contra, & quando.*

CONCLVSIO QVINTA.

1 AFFECTVS, † ſeu conatus alicuius criminis atrociſſimi, atrocioris, & minus atrocioris perpetrãdi, per quẽ affectantem non ſtetit, quin ipſum perficeret: regulariter nõ punietur non ſequuto effectu ipſo tota pęna, ac ſi fuiſſet ſequutus effectus: qñ imponitur aliqua pœna ipſo iure tam communi, q̃ ſtatutario, ſeu municipali: tam qñ attentatio, ſeu conatus hmôi criminis fuit proximus actui perficienti delictum ipſum attentatum, q̃ ſi fuiſſet remotus: quia ad eam totam incurrendam non ſufficit conatus, qualiſcũque ipſe fuerit. Etſi pœna maiori, vel minori extraordinaria puniendus veniat talis conatus à Iudice, habita conſideratione qualitatis criminis attentati, & aliarum circunſtantiarum, quæ in ipſo crimine attentato, & in ipſo attentante reperirentur. Cùm omnia ſint à Iudice ponderanda antè iniunctionem pœnæ. Dixi [regulariter non punietur.] quoniam in multis caſibus tam hic enumeratis, quàm infra, fallit regula contenta in præſenti concluſione. Nam primò fallit, quando lex aliqua communis, vel municipalis expreſsè puniret aliqua ſpeciali pœna non ſolùm effectum delicti, ſeu conſumantem delictum ipſum, verùm etiam affectum, ſeu conatum; quoniam proculdubio tunc affectus attentatus, ſeu conatus eſſet puniendus pœna ordinaria inibi ſtatuta, quamuis non fuiſſet deductus ad conſumatum effectum intentum: dummodo fuiſſet deductus ad actum proximum ipſi conſumato delicto, prout docuit

text. in l. & generaliter, §. ſi igitur, ff. de calumniat.
& inter alios Doctores Thomas Grammat. no-
ſter Neapolit. in conſil. ſuo 36. num. 19. & in voto
nono, num. 20. aſſerens hanc eſſe communem Do
ctorum ſententiam: quem Doctorem ſequutus
fuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. quæſtio. 92.
in fine, quod etiam ante docuerat Ioannes Andr.
& omnes Doctores citandi in probationem præ-
ſentis concluſionis. Nam hoc ipſum obtinuit con
ſuetudo etiam totius Italiæ, imò & æquitas iuris
communis hoc etiam ſuadet: quod poterit exem
plificari in duobus caſibus, & ſimilibus: quorum
primus eſt, in emente venenum, vt necaret aliquē:
& in frangente ianuas domus alicuius virginis, vt
illam raperet, & ſtupraret: & hoc quoad actum
remotum ab ipſo crimine perpetrādo: ſed quo ad
actum proximum, datur tale exemplum, ſcilicet,
in propinante venenum, non tamen necante ali-
qua de cauſa, vt puta, propter remedia ſtatim ad-
hibita & huiuſmodi, & in rapiente virginem ho-
neſtam nullo ſtupro inde ſequuto aliqua de cauſa,
ſeu impedimento inde ſequuto. Animaduertendū
erit inſuper, quòd Hyppolitus de Marſilijs non tā
tum ſe ſubſcripſit præſenti fallentiæ, verumetiam
& alios caſus (in quibus fallat præſens concluſio)
enumerauit. illos probando in l. qui falſam mone
tam, ff. ad l. Cornel. de falſis: & alios in titulo, ff. v-
niuſcuiuſque criminis. Vbi ſpecialiter à iure de-
mandatur puniri affectus, ſeu conatus, etſi non
fuerit ſequutus effectus per conatum intentus, de
quo latius habitum fuit in impugnatione præce-
dentis concluſionis ſecundæ. Vide ergo ibi. circa
quintum & vltimum caſum, ſcilicet de crimine aſ
ſaſſinij. Hæc ergo concluſio ſic declarata, limita-
ta, & ampliata, probatur triplici medio. Primò e-
nim per arg. in c. cùm in cunctis, §. vltimo extra
de elect. Vbi referuntur infraſcripta ſtatuta ab A-
lexandro Tertio in Concilio Lateranenſi, videli-
cet, [Clerici ſanè ſi contra formam iſtam quenquā
elegerit, eligendi tūc poteſtate priuatos, & ab Ec
cleſiaſticis beneficijs triénio nouerint ſe ſuſpēſos.
Dignum eſt enim, vt quos Dei timor a malo non
reuocat, Eccleſiaſticæ ſaltem coerceat ſeueritas
diſciplinæ. Epiſcopus autem ſi contra hæc fece-
rit, aut conſenſerit fieri, in conferendis prædictis
officijs, & beneficijs poteſtatem amittat: & per
capitulum, aut Metropolitanum (ſi capitulum con
cordare nequiuerit, ordinetur.] hæc ibi. Idem pro
batur per arg. in c. perpetuo, de elect. in 6. in quo
reperitur cōſtitutio Gregorij Decimi in Conſilio
Lugdunenſi his verbis contenta, videlicet. [Perpe
tuo ſanctionis oraculo declaramus, quòd ſcienter
2 in electionibus nominātes indignum propter ſuf
fragium in ſcrutinio præſtitū (niſi adeò in eo per-
ſtiterint, ꝙ ex votis eorum communis electio ſub-
ſequatur, nequaquam poteſtate eligendi priuētur:
& licèt pro eo, ꝙ indignum nominando, ſcienter
contra conſcientias ſuas agunt, Diuinam vindictā
& Apoſtolicæ vltionis metum, quem qualitas fa-
cti ſuaſerit, poſſint non immeritò formidare.] hęc
ibi. Idem probatur (ſecundum omnes Doctores
per argum. in l. 1. §. qui puero, ff. de extraord. crim.
Vbi hæc habentur, videlicet. Qui puero ſtuprum,
3 † abducto ab eo, vel corrupto comite, perſuaſerit,
vel mulierem, puellamvè interpellauerit: quidvè
impudicitiæ gratia fecerit, domum prębuerit, pre
tiumvè, quo id perſuaderet, dederit: perfecto flagi
tio, punitur capite: imperfecto in inſulam depor-
tatur.] hæc ibi. idem prorſus probatur per argu-
mentum, in quamplurimis iuribus, quorum non-
nulla recenſuit, ac citauit Ioannes Andr. ad pro-
bandam præſentem cōcluſionem, quorum ſeriem
infra referemus ad verbum, recitando ſententiam
ipſius Ioannis And. Vide ibi. & præcipuè hoc pro-
batur per arg. in l. aut facta, §. euentus, vnā cum re
liquis ſequentib. §§. ff. de pęnis. Vbi hęc hñr, videli
cet. [Euentus ſpectatur, vt a dementiſſimo quoque
facta. quamquā non minus lex eum, qui occidendi
hoīs cauſa cum telo fuerit, q̃ eum, qui occiderit,
puniat. Ideo apud Gręcos exilio voluntario fortui
ti caſus luebatur: vt apud præcipuum Poetarū ſcri
ptum eſt. Euenit, vt eadem ſcelera in quibuſdam
Prouincijs grauius plectantur, vt in Africa meſſiū
incēſores. In Myſia, vitium vbi metalla ſunt adul
teratores monetæ. Nōnunquam euenit, vt aliquo-
rum maleficiorum ſupplicia exacerbētur, quoties
nimium multis perſonis graſſantibus, exemplo o-
pus eſt.] hæc ibi. Diximus probari præſentem no-
ſtram cōcluſionem per argum. in dictis iuribus, &
non per ipſa iura; quoniam etſi explicitè verba ip-
ſius concluſionis non contineantur, (cùm inibi de
pœna indignum eligentium ſermo habeatur) be-
nè tamen implicitè; cùm ex ipſis luce meridiana
clariùs eliciatur, quòd nemo regulariter incidat
in pœnam à iure ſtatutam pro ſimplici conatu, ſi
eum non ſubſequutus fuerit effectus: licèt poſſit
extraordinaria pœna à Iudice puniri, iuxta quali
tatem facti; prout etiam explicitè docuerunt in-
fraſcripti Doctores. Probatur & ſecundò præſens
concluſio Doctorum auctoritate. Nām glo. in d. c.
perpetuo, in verſ. Perpetuo dicit, ꝙ ſi nō ſequatur
electio, non eſt quis ex conſenſu in Scruttinio ſciē
ter habito in indignum, eligendi poteſtate priua
tus. & in verſ. priuentur, dixit. Item intelligo ſecū-
dum Gar. & Guli de pęna ſuſpēſionis a beneficijs,
cùm in ea non puniantur nominantes, ſed eligen-
tes. ſup. eod. c. cùm in cunctis, §. clerici, & in verſ.
formidare. eadem gl. inter alia dicit, ꝙ nec nomi-
natio, nec votorum publicatio dici poteſt cōmu-
nis electio, ex quibus patet gl. implicitè ſe ſubſcri
pſiſſe pręſenti cōcluſioni, & reliquę gl. in dictis iu
ribus imperatorijs. Bal. quoque in d. c. cùm in cun
ctis, nu. 26. elicit hanc regulam ex dicto textu. his
verbis vtens, videlicet. Nota hic in fine, ꝙ pœnæ,
4 † quæ imponuntur ipſo facto, & ipſo iure infligun
tur, ſemper requirunt terminos conſumatos. in c.
auaritiæ, de elect. in 6. in gl. in verſi. eo ipſo. quam
glo. notabis. hæc ille, & ſciendum, quòd dicta glo.
dixit eo ipſo, ſcilicet, quòd ſe adminiſtrationi im
miſcuit: non autem eo quòd fecit ſe procuratorē,
vel enconomum conſtituit, ſi ſe non immiſcuit;
hęc probantur per ſuperiorem litteram, & verba
cum effectu ſunt intelligenda. hæc ille, Ioannes
Andreas in dicto cap. perpetuo, in verſi. priuātur,
infraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit præſenti cōcluſio
ni, videlicet, per hanc decretalem, & quędam alia
iura diſputādo terminaui, quòd pęna, quę ipſo iu
re delinquenti pro delicto infligitur non incurra-
tis, qui id, cogitauit, & aliquid egit, ſed non perfe
ctè, etiamſi per ipſum non ſteterit: & hanc poſui
inquit ſuper regulam c. in pœnis, de regul. iur. in
6. & idem ipſe Io. And. confirmat in c. odia reſtrin
gi, de regul. iur. in 6. multis argumentis, & reſpon-
det ad cōtraria argum. per ipſummet ibi allata. Et
quidem ipſe Io. And. perdoctiſſimè examinat, in d.
c. in pęnis, & probat cōtenta in noſtra cōcl. multis
me-

Digitized by Google

medijs: nam præciſa verba, & rationes. quibus ibi
ille vtitur memoriæ conſulendi gratia. hic inſerá,
quapropter ſciendum, ꝙ infraſcriptis verbis ibi ip
ſe Ioan. And. vtitur, videlicet, formatur quęſtio nõ
de pœna, quę de iure debetur infligi per Iudicem:
ſed de pœna, quæ infligitur ipſo iure ſine miniſte
rio aliquo iudicis, vel hominis: quibus ſic pręmiſ
ſis in prædicta quæſtione, puto, ꝙ is, de quo quæri
tur, pœnam, de qua quæritur, non incurrat: nec di
ſtinguo in hoc caſu inter leuia, atrocia, atrociora,
& atrociſſima. hoc dico per Decretalem, c. perpe-
tuo, de elect. in 6. Vbi pœnam à iure ſtatutam con
tra eligentes ſcienter indignos Epiſcopos, nõ in-
currit is, qui cogitauit, & egit, ex quo nõ perfecit.
Ad idem de homicidio, c. ſicut dignum, §. illi au-
tem. Ibi, ſi ex illa captione. Ad idem de clericis pu
5 gnantib. in duello, c. 1. ſi intelligatur, ꝙ ille † pugil
ingreſſus fuerit bellum aío occidendi: patet. n. ꝙ
homicidij irregularitatem, quæ pœna iuris eſt, nõ
incurrit: licèt ad actum proceſſerit; ex quo mors,
vel membri truncatio ſequuta non eſt. Ad idem fa
cit vera opinio Laurentij, quæ contra Ioannem re
citatur, in c. pernicioſe, de pęnit. diſt. 1. (Adde tu,
ꝙ hic Ioann. Andr. nominat Ioannem) glo. in d. c.
pernicioſæ, ver. ſe pęnitentiæ. Nam ibi dixit ꝙ ir-
regularis quis efficiatur hoc ipſo, ꝙ perpetrare ho
micidium voluit, & ſi poſtea aliqua de cauſa non
potuit, quod quidem falſum eſſe oẽs Doctores do
cuerunt: & clarius in c. pen. ext. de homic. habetur:
ſequitur Io. And. quod nota; & ſoleo recitare c. ſi
aliquis, ext. de homic. Ad ſolutionem etiam facit
quod dicimus eum, qui voluit percutere clericũ,
& vibrauit baculum, ſed non percuſſit, excommu-
nicatũ non eſſe. vt notat Hug. 17. q. 4. c. ſi quis ſua-
dente diabolo, & Ioan. de Fa. diſt. 1. c. ſi quis pulſa
tus, & facit quod notat Bern. de ſent. excom. c. ſi
vero. & notatí hoc in nouella poſt Goſ. & moder.
eod. tit. c. 1. Ad ſolutionem etiam facit quod not.
in c. vnico de his, quæ vi, met. cauſ. fiunt, in glo. an-
tepenult. fortiter probat hanc ſolutionem, c. com-
miſſa, primo reſp. de elect. in 6. Vbi ad pœnam iu-
ris incurrendam, quæ infligitur non facienti ali-
quid infra tempus, requiritur tempus perfectum,
ſic & hic requiritur delictum eſſe perfectum. Item
nec à ſententia Eccleſiæ dicitur eſſe abſolutus is,
qui voluit abſolui, & proceſſit ad actum, & ſi iura-
uit ſtare mandatis Eccleſiæ, vel contritionis ſigna
6 prætendit, niſi ſequatur abſolutio. † ita nec dica-
tur ligatus, qui voluit, & aliquid egit, niſi id per-
fecerit quod canon ligat, cap. cùm deſideres, & c.
A nobis, extra de ſent. excommunicationis, cùm
par ſit ius ligandi, & abſoluẽdi. vt in c. verbum, de
pœnit. diſt. 1. facit ẽt ad ſolutionem, c. ſi ext. de ſi-
mon. c. ſuam, ext. de pœnis, hanc ẽt ſolutionẽ pro-
bat l. 1. ff. quod quiſq; iur. canonizata in c. hæc au-
tem, de pęnit. diſt. 1. quam legem, licèt Legiſtę ſol
uendo dicant, in minoribus delictis. Verius vide-
tur, quòd loquatur in pœna, quæ ipſo iure infligi-
tur. Vnde (vt ipſi fatentur) non eſt illa pęna, quæ in-
fligatur à Iudice, & per viam accuſationis: immo
eſt pœna iuris: & per viam compenſationis fit ip-
ſius executio, ad id, in cap. licèt canon. de elect. in
ſexto. Sic ergo illa eſt ratio, quare attentatum ſi-
ne effectu non punitur. benè facit etiam l. ſolet, ff.
de his, qui not. infam. Nam ſecundum legem, in-
famiam incurrit ipſo iure mulier nubens infra
tempus luctus: quam tamen non incurrit mulier
7 quæ cogitauit nubere, † etiam ſi attentauit: pu-
ta, contrahendo ſponſalia, vt ibi faciunt ad ſolu-
tionem multa iura, quæ ipſo iure pœnam infligen
do, vtuntur hoc verbo, ipſo facto: vt in cap. vbi
periculum, §. nulli, & cap. ſciant: de elect. in ſexto,
de iudicijs in ſexto, cap. 2. de cenſibus in ſexto, c.
quamquam. de pœnis in ſexto, cap. fęlicis, §. præ-
ſenti. de homicid. in ſexto, cap. pro humani. cum
multis ſimilibus. Ipſum autem verbum deſignat
actum perfectum. Et faciat circa hoc, quæ ſcripſi
in quæſtio. Errorum, in parte ſecunda. Fateor
tamen, quòd is, de quo quæritur, peccat, & eſt arbi
traria, & eadem pœna puniri debet maiori, vel
minori; habita conſideratione, an per eum ſtete-
rit, vel non. vt in prædictã decret. cap. perpetuo
in fine, & ff. de extraordinarijs criminib. l. 1. in fi-
ne, canonizata in cap. ſolicitatores, de pœnitent.
diſtinct. 1. hæc omnia Ioannes Andr. vbi ſupra, qui
paulò poſt ibidem in verſ. Et ſic omnium. infra-
ſcriptis verbis vtitur, videlicet. Et ſic omnium cõ-
trariorum breuis eſt ſolutio, quòd non loquuntur
de pœna, quæ ipſo iure contrahitur, ſed quæ iudi-
cis miniſterio infligitur. Ad illa verò iura, quę lo-
quuntur de pœna, quæ ipſo iure contrahitur:
reſpondetur, quòd ibi attentatio, vel conatus
productus in actu eſt ipſum delictum perfectum,
quod ius punit: vel (vt alijs verbis vtamur) cona-
tus, vel attentatio pœnam delicti ipſo iure infli-
ctam incurrat ſolùm in caſibus expreſſis à iure.
hæc ille eruditiſſimus vir: cuius ſententiæ adſti-
pulatur Panormitan. in dicto cap. cùm in cunctis,
§. clerici ſanè, num. 3. dicens, quòd licèt pro in-
8 choato delicto, † & non conſumato nemo inci-
dat in ordinariam pœnam iuris ipſo facto, aut ip-
ſo iure incurrendam: tamen pro tali conatu, &
actu propinquo ipſi conſumationi delicti venit pu
niendus quis arbitrio Iudicis, hæc in dicto §. cle-
rici ſanè Panormitanus, qui idem confirmauit in
c. 1. nu. 13. ext. de eo, qui mit. in poſ. can. rei ſer. Idẽ
docuit Anton. de Butrio in c. 1. col. 1. in ver. Fallit
in pęnis, ext. de eo, qui mitt. in poſſ. cau. rei ſer. Et
notandum ꝙ Petrus de Ancha. Geminianus, & Phi-
lippus Francus in d. c. perpetuo, ſequuntur prædi-
ctam ſententiam Ioan. Andrcę, ac per conſequens
ſe ſubſcripſerunt pręſenti cõcluſioni. Idem docuit
Henric. Boich in c. 1. nu. 23. in vet. Aut de actu pró
ximo, ext. de eo qui mit. in poſſ. cauſ. rei ſer. infra-
ſcriptis verbis, videlicet. Aut de actu proximo, &
quando proceſſit ad actum proximum principali
intẽto, & cogitato: vt quia fregit oſtia, vel poſuit
ſcalas ad fęneſtram cameræ: & tunc dicunt Lam-
bertus, & Petrus, aut proceſſit ad actum: verbi
gratia, vt quia ſollicitauit illam, quam volebat
rapere, & tunc non punitur: ut de delicto conſu-
mato, ſed punitur extraordinariè, vt ff. de extra-
ord. crimin. lib. 1. ad fi. & ff. ad l. Iul. Maieſt. l. famo-
ſi, circa medium. hæc ille. Cui quidem fauent ea,
quæ doctiſſimè docuit Thomas Gramm. eruditiſſi
mus Doctor noſter Neapol. in voto octauo, nu. 8.
col. 4. his verbis, videlicet. Quamuis pro actu cõſu
mato, & perfecto lex imponeret pęnã aliquã deter
minatã, & poſtea contingat delictum illud fuiſſe
attentatum, tamen non perfectè conſumatum: ſi re
peritur, quòd lex ſpecialiter imponat eandem pœ
nã, vel aliam limitatam, debet illa imponi, vt in l.
1. C. ſi quacũq; prædi. pote. & in l. 15. qui cum telo,
C. de ſica. ſed ſi non reperit ſpecialiter determina
ta mitius punit, & extra ordinẽ arbitrio iudicis,
vt in l. 1. in princ. ff. de extraordin. crimin. & not.

Digitized by Google

Ray. Bald. & Angel. in l.1.§. hæc autem verba, ff. quod quiſq; iur. quæ verba reputat Bald. ibi ſingularia. hæc ibi Grammat. qui ibidem nu.9. & ſequ. infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Alex. de Imo. ita formaliter loquendo conſuluit in conſ. 111. col. 3. in 1. volum. Et ideo voluit Iacob. de Ra. vt refert Bart. in l.1.§. diuus, ff. ad l. Cornel. de ſicar. quòd licèt attentans delictum, quod tendat ad mortem puniatur pœna l. Cornel. de ſicar. tamen quando non eſt ſequutus effectus, & euentus, qui conſideratur in delictis. per l. aut facta, §. euentus, ff. de pœnis., poterit Iudex ex hoc pœnam minuere. pro hoc videtur textus in l.1. ff. de extraordin. crimin. in verſ. ibi perfecto flagitio, capite punitur: ſed imperfecto, deportatur. per quem textum dicit Gulielmus de Cuneo in l. ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſcopis, & Clericis, quòd licèt in atrocioribus puniatur affectus, licèt non ſequatur effectus: id intelligendum eſt, vt puniri debeat eadem lege, ſed non eadem pœna, ſed mitius. per dictam l.1. ff. de extraordin. crim. & in dicto §. Euentus. Idem ipſemet Grammaticus in dicto voto, nume. 20. & 21. verſ. vltimo non eundo. concludit ſe ſic conſuluiſſe Proregi Neapolis, & obtinuiſſe: & ſic fuiſſe quędam punitum pęna extraordinaria, ſcilicet pecuniaria, pro aſſaſinio mādato & non exequuto. Idem rurſus Grammaticus docuit, & probauit in conſ. 36. per totum, & in ſua deciſione ſecunda, nu. 22. & 29. Vbi dixit ita fuiſſe deciſum in ſacro Regio Cōſilio Neapolitano, & poſtmodum confirmatum per Proregem in Prætorio ſupremo in Ciuitate Neapolis, contra ſententiam Magnæ Vicarię, & rurſus idem repetijt in deciſ. 74. num. 14. & 16. & ſequenti. Idem tenet Cynus col. 2. & Salyc. in l. ſi quis non dicam, C. de Epiſc. & cleric. & Bart. in l. qui ea mente, nu. 4. ff. de furtis, ſequēs Cynum vbi ſup. Idem Cynus in l. is, qui cum telo. in 3. oppoſ. & ibi ēt Ioannes Fab. Bal. (quem vide) & Salyc. Idem reperio conſultum fuiſſe per dominū Franciſcum de Albergo, de Aretio in conſ. ſuo incip. In Chriſti nomine amen. Quod Ciccus Fante. col. 2. quod habeo, inquit ipſe Grammat. ad penā in libro meo diuerſorum conſiliorum, diuerſorum Doctorum. Vbi formaliter, & magiſtraliter loquitur dicendo, quòd quantumcunque mandatum ſit rei atrociſſimæ: tamen attenditur eius executio, & non ſuſceptio ſola mandati, vt ff. de furtis, l. ſi quis ſeruo, §. idem Pompon. & ff. de iniurijs, l. apud Labeonem, §. ſi curauerit, & ff. de verborum ſignific. l. ſæpe. in fine, & ff. de extraord. crimin. l.1. in principio, & concludit prędictum Ciccum non debere capitaliter puniri. Cum non fuerit ſequutus effectus mandati præfati, videlicet necis, quam curauit inferre: neque deuenit ad actum proximum effectui, ſed remotum, qui velut de delicto conſumato, vel pœna delicti conſumati non eſt afficiendus: ſed extraordinaria, vel arbitraria pœna puniendus, vt ff. de extraordin. crim. l.1, in principio, & in fine. Idem docet Gulielmus de Cuneo in dicta l. ſi quis non dicam rapere, ſcilicet, quòd etiam in atrocioribus is, qui deuenit ad actum etiam proximum effectui non puniatur eadem pœna, licèt eadem lege, qua punitur qui conſumauit delictum per dictam l.1. ff. de ordin. crim. & ff. de pœnis, l. aut facta, §. euentus. hoc idem ipſemet Thomas Grammaticus attellatur in voto 20. num. 5.6.7.8. & 9. afferens alios Doctores id ipſum ſentientes. Ita formaliter conſuluit Bartholomeus Cepolla in vltimo conſilio criminali, dicens, quòd hęc indubitanter ſunt vera de iure communi, vt pœna extraordinaria puniatur affectus regulariter vt in cōcluſione, & poſt aliqualem diſcuſſionem huius queſtionis concludit,
9 quòd etiam ſi ſtatutum diceret, † quòd propinans venenum alicui, puniendus ſit pœna mortis: in tali caſu huiuſmodi ſtatutum etiam intelligendum eſſet, ſi fuerit ſequuta mors, & non aliter. Idem docuit Bart. in l. non ſolum, §. ſi mandato meo, num. 3. in verſ. Hoc præmiſſo quæro circa mandatum, ff. de iniurijs, & famoſis libellis: his verbis vtens, videlicet. Aut eſt delictum atrox, & tunc ex ſolo mandato quis tenetur, vt extraordinariè puniatur, vt in l.1. ff. de extraordinar. criminib. non vt puniatur ex ipſo delicto, quod mandat fieri.: Aut eſt delictum leue, & tunc non tenetur, vt in dicta l. item apud Labeonem, §. ſi curauerit, ff. de iniurijs, & famoſis libellis, hæc Bart. cui ſe ſubſcripſerunt Angelus in tract. de Maleficijs, in verſic. Et Sempron. Rodulfi barbitonſorem, nu.7. & Auguſt. de Arimine ibidem in addit. dicti Angeli, nu.7. & 8. qui quoq; addidit & regulam illam ſupra à me relatam (qua vſus fuit Ioannes Andr. in dicta Regula in pœnis. in reſponſionē ad tex. in c.1. de homic. in 6.) his verbis vtens, videlicet, ex quibus infero vnam concluſionem vltra Legiſtas, quòd vbi mandatum habetur pro delicto perfecto in ſe, tunc tale mādatum punitur pœna ordinaria; ac ſi delictum
10 principale fuiſſet commiſſum † per text. in cap. pro humani. (ſeu cap.1. de homic. in ſexto) quem textum aliter non poſſumus fugere, inquit. Item adde quòd contra prædicta eſt expreſſa deciſio Dyn. & Angel. in l. item apud, §. ſi curauerit, ff. de iniurijs; qui dicunt, quòd in aſſaſſinamento ſi do pecuniam alicui, ut aliquem occidat; tamen homicidio non ſequuto, non punitur mandans. ſed aduertas, quia verum dicunt, quia non punitur tanquam de homicidio, ſed pœna extraordinaria: vt ibi declarāt, hæc Auguſtinus ex quibus patet & Dyn. & Angel. vbi ſupra, ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni. Idem docuit Specul. in lib.1. titu. de accuſatore, col.6. num.7. in verſ. quid ſi primò actum fuerit de vulnere, in fine infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Quia in l. Cornel. non expectatur exitus, vtrum aliquis moriatur, vel nō:
11 ſed prima † voluntas inſpicitur delinquentis. De conſuetudine tamen licèt dicatur quis occidendi animo percuſſiſſe, non de morte punitur, arg. in l. aut facta, §. penult. ff. de pœnis. hæc Specular. cuius ſententiam omnes ferè Doctores hoc modo interpretantur, id eſt non pœna capitali punitur ac ſi occidiſſet, ſed mitiori & extraordinaria pœna: & ſic patet, quod Specul. quoque ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni. Idem docuit Cardinalis à Turrecremata in c. ſolicitatores, de penit. diſt.1. ſeque ſubſcripſit preſenti concluſioni. Item Couarruuias in initio ſecundę partis Relect. nu.6. per totum, circa illationem. Vbi multa notatu digniſſima attulit pro inſtructione Iudicis, ſequens Bal. & Ioann. Andr. in d.c. in pœnis, de regul. iur. in 6. dicens, quòd etiam in atrociſſimis criminibus pro ſolo conatu quis debeat puniri pęna extraordinaria, & hoc dicit vbi ſup. Qui tamen poſt num.9. in §. ſextò hinc perpendi poſſunt Bal. verba. Item Andreas de Iſernia, in c.1. §. ſi verò. de Capita. qui Curiam vendi. Ioannes Bern. Diaz. in cap.91. ſuę Pract. canon. criminalis. Hyppolitus de Marſilijs in conſilio 105.

num.

nume. 40. quoniam ipſe ibi referens ſententiam
Baldi in l.3.in 1.col.C.de ſeruis ſugi.dixit, quód
Bald.ibi dixerit, quód affectus minus punitur,
quam delictum; ipſe Hyppolitus his addidit di-
cens;& nemini dubiũ eſt, ꝙ magna eſt differentia
inter delictum ordinatum,& delictum perfectũ,&
conſumatum:Sed delictum perfectum,& cõſuma
tum punit̃ pęna mortis: ergo delictum non conſu
matum non debet puniri eadem pęna, ſtante, vt di
xi, inter talia delicta longa differentia. Nec obſtat
ſi dicatur ꝙ reuocatio mandati non tollit pœnam
iam incurſam ex ipſo mandato in crimine aſſaſſi-
natus, vt dixit expreſsè glo.in c.1.§.fin. de homic.
in ſexto, quia dico ꝙ contra illam glo.tenuit ex-
preſsè Angelus in l. Item apud Labeonem, in §.ſi
curauerit per illum text.ff.de iniurijs: qui dicit,
ꝙ hoc eſt verum, ſcilicet, ꝙ reuocato mandato nõ
punitur mandans ordinaria pœna, ſed extraordi-
naria. hæc ille (qui ſupra fuit per me relatus) in l.
non ſolùm,§.ſi mandato meo,nu.3.ff.de iniurijs,
& famoſis libellis. Idem docuit Ludouicus Carre-
rius in Rubrica de homicidio, §.2.nu.19.& circa
nu.285. Andreas Tiraquel.in tract.de pœnis tem-
perandis, aut remittendis, cauſa 37.nu.1. & cau-
ſa 39.nu.1. & cauſa 40.nu.1.cauſa 38. nu.1. Petr.
Iac.in tit.de act.leg.aquil.col.6. in paruis. Ioãnes
Fab.in §.Item lex Iulia,col.pen.verſ. quidam autẽ
dicunt.inſtit.de publ.iudic. Bal. in l.data.col.11.
verſ. Item nota.ꝙ pœnæ perſonales,& iterum col.
ſequenti, ver. Dico autem, C.qui accuſare poſſunt,
Vbi ita loquitur vt videatur hoc ẽt de iure cõmu
ni procedere, ceſſante conſuetudine, reſpondetq́;
ad iura, quæ vr̃ innuere contrarium, & rurſus idẽ
aſſeuerauit Bal in c.ſi.nu.8.in verſ. Iuris auctori-
tas,ext.de conſuetudine, dicens, propoſitum.n.cũ
actu imperfecto æquitas dictat mitius puniri, quã
cum actu perfecto, vt in l.ſi fugitiui, C.de ſer.ſug.
qui Bal.affert in ſuæ ſñiæ tutelam opinionem Ar-
chid.in c.ſi quis ſuadẽte diabolo 17.q.4.in 1.col.
12.in ver.Item violentiam.quæ verba † ſunt intelligẽ
da cum effectu, vt in c.hæc autẽ.de pœnit. diſt.1.
Idem Bal.rurſus aſſeuerauit in conſ 359.incip.ſta
tuto Placentiæ cauetur,& in conſ.361.incip.Qui-
dam rumor, lib.1.& in conſ 444.incip.Cecchus cõ
fecit venenum,col.2.verſ. Item non obſtat, lib.3.
Idem aſſeuerant Ange.Paul.Caſ.Alex.& Iaſon in
l.1.§.hęc verba,ff.quod quiſq; iur. Vbi & hoc Ang.
dicit eſſe notabile,& Paul.Caſ.eſſe perpetuo men
ti tenendum.quod & rurſus idem Ange.confirma-
uit in l.1.§.fuit iniuria, ff.de varijs criminib. & i-
dem voluit ipſe Paul.Caſ.in conſ.296 incip. Viſa
inquiſitione,col.2.lib.2.Idem ſentijt Flori.in l.itẽ
ſi obſtetrix col.2.ff.ad l.Aquil. Maſuerus in tit.de
pœnis,§.Item ſecundum cõſuetudinem. Idem ſen
tijt Rapha.Fulgo.in conſ.149.incip.ſuper inquiſi-
tione formata, col.pen.ver.ſupereſt de tertio. Idẽ
ſentijt Franciſ.Aret.in conſ.80. incip.ſicut decer,
col.3. Idẽ ſentijt Barb.in l.4.§.Cato.col.3.ff.de ver
bor.oblig.& in addit.Barb.(vt refert Tiraquel.vbi
ſup.) in c.1.in princ.tit.quibus modis feudum a-
mitt.& in conſ.64.incip. ſcribitur lib.Heſter,col.
9.in fine,cum ſequenti.lib.1.& in conſil.23 incip.
Sapientiſſimus dixit Eccleſiaſtes, col.6.verſ. Cùm
ergo, in caſu noſtro.lib.2. Item ſentijt Alex. in con
ſil.15.incip.Viſo proceſſu col.2.& iterum col.vlt,
lib.1.& in conſil.40.incip.videtur in caſu propoſi
to,col.1.verſ. & primò præſuppono, lib.2.& rur
ſus, idem Alex.in addit.Bart.in l.qui ea mente, ff.

de furtis. Vbi hoc reputat ſingulare, & refert ibi ſe
quitur in verſic.qui cogitauit, Bald.in l.data ope
ra in 23.colum.C.qui accuſare non poſſunt, dicen
tem: quód vbi imponitur perſonalis pœna, requi-
ritur actus conſumatus: ſecus in minori pœna:
13 † quia tunc ſufficit actum inchoatum eſſe. Idem
ſentijt Corneus in conſil.23.incip.licèt in hac con
ſultatione, colum.1.verſ. His tamen non obſtanti-
bus. Matth.de Affict.in conſtit.Siciliæ,incip.Ma-
lanoxia,col.2.verſ.ſed aduerte. Idem docuit Ray.
& poſt eum Bald.in l.1.§.hæc autem,ff.quiſque iu
ris. Alex.in conſilio incip. Põderatis verbis inqui
ſitionis, col.penult.verſ. Præterea quamuis, lib.1.
Idem docuit Flor.de Sancto Petro in l.item ſi ob-
ſtetrix, in fine, ff.ad l.Aquil.quem refert & ſequi-
tur, nulla Bal.mentione facta, Cæpolla in repet.l.ſi
fugitiui,col.12. verſic. Flor.autem,& iterum col.
14.ver.tertio caſu,C.de ſeruis fugitiuis.in paruis.
Afflictus ſuper 3.par.conſtit. Rubrica 24.in prin-
cip.num.15.Bertrand.conſil.228.nu.6.lib.7. Albe
ricus de Gaudino in tract.de maleficijs,tit.de ho
micidiarijs,& eorum pœnis, nu.11.in verſ.ſolue:
dic, Vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet, ſol.
dic ꝙ refert an aliquis intendat delinquere per a-
lium: quo caſu non punitur, ſi maleficium non fue
rit ſequutum, per iura primò allegata, an intẽdat
delinquere per ſeipſum, quia ſi procedatur ad a-
ctum, punitur, adhibita diſtinctione poſita ſupra
de pęnis, circa princip. (Adde tu nu.4. Vbi ipſe di
xit puniendum fore eum, qui cogitauit, egit, ſed
non perfecit, quia non potuit, & ita intellige le-
ges pro hac parte allegatas. Tamen non putarem
inquit ipſe ibidem delinquere Iudicem, ſed benè
agere, ſi in caſu propoſito, vel ſimili puniret extra
ordinem crimine Stellionatus. Nam vbicunq; do-
14 lus, ineſt, nec pœna † eſt determinata, extraordi-
naria imponitur. hæc ille. Iulius Clarus idem ſen-
tijt, in lib.5.ſenten.§.fin.quæſt.93. per totum, affe-
rens ad hoc probandum, & alias quamplurimas
Doctorum ſententias, poſt quas aſſerens, & ſuam
opinionem infraſcriptis notabilibus verbis vti-
tur, videlicet. Ego autem dico ſic. Aut lex, vel ſta-
tutum in huiuſmodi atrociſſimis expreſsè punit ſo
lùm conatum: & ſeruanda eſt. Aut non expreſsè
punit conatum; & ſtandum eſt generali conſuetu-
dini, vt conatus non puniatur, niſi ſequatur effe-
ctus. Et hæc opinio iudicio meo tutior eſt. Ni-
hilominus quia pluries vidi in his caſibus diuer-
ſimodè iudicari, quandoq; puniendo conatum in
atrociſſimis pęna ordinaria, & qñdoq; pœna ex-
traordinaria, crederem in practica poſſe Iudicem
adhęrere cui opinioni maluerit, inſpecta facti, &
perſonarum qualitate. Conſulo tamen, vt ſemper
in mitiorem partem inclinet. In his verò, quæ
atrociſſima non ſunt, nullo modo debet Iudex
pro ſolo conatu pœnam mortis imponere, niſi id
expreſsè, (vt dixi) ſtatuto, vel lege caueatur, &
eo etiam caſu non niſi deuentum fuerit ad actum
proximum, & immediatum ipſi maleficio. Re-
gulariter autem non debet Iudex conatum im-
punitum relinquere, ſed ſemper aliquam pœnam
extra ordinem infligere. Et nota, quód in illis caſi
bus, in quibus ille, qui deuenit ad actum proxi-
mum, non poteſt puniri pęna ordinaria, debet ta-
men acrius puniri pro motu Iudicis, quàm ille,
qui deuenit ad actum remotum: & ita tenet con-
ſuetudo. Vt dicit Bald. in l.data opera, numero
77. C.qui accuſare non poſſ. hæc Iulius Clarus

vbi ſupra, quem ſequitur Raymundus Pius Fic. vt
refertur in Theſauro communium opinionum cri
min. in verſ. affectus, & Hyppolitus Bonacoſſę. ibi-
dem qui refert ibidem hanc concluſionem ample
xatum fuiſſe Viuium in prima parte, nu. 326. com
mu. opin. Hoc idem ipſe Bonacoſſa probat in ver.
conatus. Bal. in cõſ. 361. in 1. vol. Idem docuit Frã
ciſcus Viuius in verſ. conatus. relatus in Theſauro
commun. opin. crim. Idem docuit Andr. de Iſer. in
c. 1. §. ſi verò, de Capita. qui curiam vendi, Idem
docuit Cataldinus de Boncompagnis in conſ. 55.
nu. 58. & 64. poſito inter conſilia criminalia diuer
ſorum in 1. vol. dicens, hãc eſſe communem opin.
Idem Bald. docuit in conſ. 443. Idem Angelus in
l. 1. §. ſit iniuria, ff. de extraordio. crimin. Idem Flo
ria..io l. Item ſi obſtetrix, ff. ad l. Aquil. Idem Af-
flict. in conſtit. Neapnlit. lib. 3. Rubrica 41. Alex.
ad Bar. in l. 1. ff. ad l. Pompe. de Parrici. Item An-
gelus in l. vnica, C. de Raptu virginis, Idem do-
cuit Ioannes de Ana. in c. penult. col. vlt. in fine, in
verſ. Vltimò vidi dubitari vtrum raptus punibilis
committatur ſi non, ſequatur carnis commixtio.
videtur quòd non, per tex. in l. 1. C. de raptu virgi
num, extra de raptoribus. Vbi ſubſcribens ſe præ-
ſenti concluſioni, concludit, infraſcriptis verbis
vtens, videlicet. Sed poteſt dici, quòd dato, ꝙ quis
committat raptum, nõ tamen punitur pęna illius
l. quæ punit raptum, & ſtuprum. & pro iſta parte
vidi in ciuitate iſta, ſcilicet Bononiæ, vt dixit Cę
polla, conſultum, & iudicatum, & liberatum à pę
na capitis quendam commitatiuum, loco infra ci
tando, cui parentes promiſerunt puellam, & po-
ſtea nolebant ei dare, qui poſtea rapuit illam eun
tem ad fontem pro aqua: & ille honeſtiſſimè duxit
ad domum auũculi puellæ, qui poſtea fuit captus,
& Poteſtas voluit eum decapitare: hæc ille. ex cu
ius verbis elicitur ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti
concluſioni, cùm in d. l. 1. per ipſum citata caueã-
tur, quòd rapiens virginem vel viduam honeſtam
capitali ſententiæ ſubdatur. & reddens lex rõnem
dictæ pœnę, dicat, quia virginitas, vel caſtitas cor
rupta reſtitui non poſſit. Quapropter patuit, ꝙ Le
giſlator reſpexit effectum tanti criminis. vnde me
ritò fuit iudicatum (vt dixit Ana.) ꝙ nõ puniretur
15 † ſupradictus raptor pœna mortis, cum crimẽ ra
ptus prohibiti, iuxta intentionem Legiſlatoris nõ
fuiſſet conſumatum, ſed initiatum, ſeu attentatũ.
Vnde patet ipſum Ana. idẽ ſentiſſe in caſu noſtræ
concluſionis eò magis, ꝙ non dixerit ſimpliciter
talem fuiſſe liberatum ab oĩ pœna, ſed dixit, fuiſſe
liberatum à pœna mortis, quæ infligitur per dictã
l. 1. quaſi dixerit ipſum, fuiſſe punitum alia pœna
extraordinaria. quam interpretationem tacitè ad
miſit Franciſcus Viuius vbi ſup. qui ad nnſtrã con
cluſionem probandam citauit dictũ Ioannem de
Ana. in d. c. penult. & ſciendum, ꝙ ſñiæ prædictæ
ipſius Ioannis de Ana. ſe ſubſcripſit Decius in con
ſil. 234. col. fin. ſeu nu. 8. Cui ſe ſubſcripſit quoque
Cepolla in criminali, conſ. 57. etſi ipſe in d. Conſi-
lio concludat & probet iuſtam fuiſſe ſententiam
cuiuſdam iudicis, qui pro raptu cuiuſdam mulie-
ris ſequuta copula, banniuit quendam vnà cum ip
ſius ſocijs corraptoribus, & eos capitali ſententię
ſubijciendos adiudicauit, ſi aliquo pacto compre
henſi fuiſſent à Curia. Idem docuit Boerius in de-
ciſione 316. col. 2. aſſerens hanc eſſe communem
Doctorum opinionem. Idem fatetur Marantha in
ſuo Speculo aduocatorum in c. incip. Quarta pars
num. 54. Idem Matthæus de Afflicto in conſtir. in-
cip. Aſperitatem, colum. 3. not. 2. Idem docuit Ia-
cobus de Bellouiſu in ſua praxi iudiciaria in cri-
minalibus, in tit. de inuaſore, §. & ipſum interfeciſ
ſet, nu. 3. Idem docuit Nauarrus in c. ſi quis nõ di
cam, nu. 6. ver. cęterũ hæc regula, & nu. 12. ver. Qui
bus addo. nu. 13. ver. contra tamen, & nu. 17. verſ.
Octauò fallit. de pęnit. diſt. 1. Probat & tertiò præ
ſens concluſio, & hac irrefragabili ratione ab oĩb.
ferè Doctoribus acceptata. Cùm. n. iuxta grauita-
tem culpæ debeat eſſe & pęna, vt ius ſuũ vnicuique
tribuatur; Inde ſequitur, ac probatur veritas præ-
ſentis nr̃æ concluſionis, qm̃ aliàs vtiq; iniuria, &
non iuſtitia adminiſtraretur: ſi eadẽ pęna quis pu-
niretur pro attẽtato crimine, qua quis veniret pu
niendus pro cõpleto, ac conſumato ſcelere; cũ ma
xima ſit differentia inter vtrumq;. & non eodẽ mo
do bonum publicũ, ac priuatum offendatur: vt pa
tet ad ſenſum. Quapropter meritò dicendum erit
noſtram concluſionem veriſſimam eſſe.

Attamen licèt nr̃a cõcluſio fuiſſet cõprobata ve
riſſima. Nihilominus poſſet quis q̃ facillimè inſur
gere contra ipſam aſſeuerando ipſam falſam, & id
circò nullatenus fore amplectendam. Cũ potius eſ
ſet dicendum eadẽ pęna puniendum fore attentã-
tem, qua conſumantem delictũ, & hoc poſſet quis
probare duplici medio tali pacto, videlicet. Cũ il-
la cõnſuetudo, quæ iuri Diuino aduerſetur, nõ ſit
obſeruanda tam in iudicio, q̃ extra, eo ꝙ potius
ſit dicenda corruptela, quàm lex, vt in c. fi. extra de
conſuetudine. Inde ſequitur, ꝙ dicta citata per te
conſuetudo non puniendi pœna ordinaria inflicta
criminibus per leges, aut ſtatuta non ſit obſeruan
da, imò potius contrarium voce, & opere prædicã
dum. Vt patere videtur ad ſenſum: & ꝙ huiuſmodi
conſuetudo ſit contra ius Diuinũ tali pacto proba
ri vr̃, videlicet, & primò, præceptum eſt à Deo per
os Moyſis (vt legitur in lib. Exodi, c. 21. verſ. 12.) ꝙ
[Qui percuſſerit hoĩem volẽs occidere, morte mo
riatur.] cùm ergo hmõi conſuetudo ſit contra ius
Diuinum: eò ꝙ ſtatuerit tacitè, ꝙ percutiens, vel
aliud crimen attentans aĩo occidendi, vel illud a-
liud crimẽ perficiẽdi puniat mortis pęna, vel alia
q̃ erat pœna ordinaria. Probatur & ſecũdò Docto
rum auctoritate tũ explicita, cùm implicita; expli
cita, ſ. auctoritate Barb. in conſ. lib. 1. conſ. 64. col.
antepenult. ver. Quinimo dico; qui hoc docuit, di
cens hanc conſuetudinem nullo pacto fore ſeruan
dam, & iccirco Iudices hoc debent ponderare, qm̃
quotidie hoc accidit. hęc ille. Implicitè verò id faſ
ſi ſunt Hoſt. & Archid. Nam Hoſt. in ſumma in tit.
de penis, §. Quot ſint ſpecies pęnarum, in ver. ſinau
tem. Vbi afferẽs tex. in l. 1. ff. ad l. Pompeiã, de par
ric. (in cuius fine) dr̃: morte afficiendũ fore eũ, qui
emit venenũ, vt patri daret, q̃uis non potuerit da
re, & alias quamplurimas leges citãs infraſcriptis
verbis vſus fuit, videlicet, Sin aũt ideo nõ perfecit
actum, quia non potuit, licèt benè voluiſſet perfice
re, puniẽdus erit ac ſi feciſſet, hæc ille Doctor. Idẽ
videtur docuiſſe Bart. in d. l. 1. ff. ad l. Pompeiã, de
parric. cùm ibi infraſcriptis vſus fuerit verbis, vi-
delicet. Vltimò nota tex. huius legis in fine, quòd
ille, qui emit venenum vt daret alicui, licèt nõ de-
derit, punietur perindè ac ſi dediſſet, qđ nota con
tra illos Monachos, qui dñr voluiſſe venenare Ab-
batẽ S. Petri, hæc ille. Qui rurſum idẽ docuit in l.
is qui cũ telo, C. ad l. Corn. de ſicar. his verbis vtẽs
videlicet. Qui ad actũ occidẽdi peruenerit, licèt nõ
occide-

occiderit,pœna legis Cornel.de ſicar.punietur,ac ſi occiderit. Hæc ille. At pœna talis ordinaria eſt pœna mortis: ergo ſecundum Bart.ipſum capitalem ſuſtinebit ſententiam, & non pœnam extraordinariam,ſcilicet pecuniariã, vel exilij: & idẽ Bart.rurſus eadem docuiſſe videtur in l.nihil intereſt. ff. ad l.Cornel. de ſicar. Idem videtur docuiſſe Archid.in c.qui bona.col.9. verſic.ſi autem fuit imperfectus propter impotentiam. 17. q. 1. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Si autem actus fuit imperfectus propter impotentiam; qui cogitauit corrumpere, & egit, quia attentauit,ſed non perfecit, quia non potuit,& benè voluiſſet corrumpere,ſi potuiſſet. & tunc punitur:& ita intelliguntur leges canonizatę. de pœnitent. diſtin.1.c.ſi quis non dicam rapere,& ab inde vſ-
16 què ad l.cogitationis.& vxor † punitur quo ad legem coniugij propter inſidias,& cõſilia,quæ interpoſuit in morte mariti, quamuis effectus non fuit ſequutus,vt docet tex.in c.1. extra de diuortijs.& ibi glo.dicens,quòd eſt argumentum,ꝙ conatus ſine effectu puniatur. hæc Archid. ex quibus videtur,ꝙ falſa fuerit noſtra quinta cõcluſio.

His non obſtantibus adhuc aſſerimus veriſſimam fuiſſe noſtram concluſionem: & ad obiecta reſpondendo ſigillatim dicimus. Primò,quòd nihil probat contra noſtram concluſionem auctoritas iuris Diuini excerpta ex libro Exodi. Nam in mea Sacra Biblia Hebræo charactere edita, ac typis tradita dicta verba in d.verſic.12. c.21.lib. Exodi ſic ſcripta habentur,videlicet מכה איש

ומת מות יומת

Quos quidẽ characteres ſcribendo rurſus characteribus Latinis, ſic deſcribuntur Macheh iſch vamet mot iumat: quæ quidem verba verſa in linguam Latinam denotãt hæc,videlicet: [Qui percutit,ſeu percutiens hominẽ,& mortuus eſt, morte morietur.] Quapropter apertiſſimè patuit,ꝙ errore impreſſoris, vel tranſlatoris detracta reperitur dictio illa [& mortuus eſt,] quod & triplici medio probabimus. Nam primò,quia in margine dictorum verborum in noſtra Biblia vulgata annotantur ea,quæ ipſis concordantur in lib. Leuitici c.24.verſ.17. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet: [Qui percuſſerit, & occiderit hominẽ, morte moriatur.] Secundò,quia etiã in hoc concordat Nicolaus de Lyra ibidẽ, qui infraſcriptis vſus fuit verbis,videlicet: Hic accipiatur percuſ-
17 ſio † pro occiſione: quia ſi non occideret percutiendo,quantumcunque vellet occidere,non propter hoc puniretur morte: ſed alia pœna. Vnde in Hebræo habetur. [Percutiens hominem,& moritur,ſcilicet percuſſus, morte moriatũ, ſcilicet percutiens,] Sed Lyr. volẽs in propoſito noſtræ tranſlationis, determinat modum percutiendi, cùm ſcilicet fit à propoſito, & non à caſu. hæc ille. Ex quibus omnib.luce meridiana clariùs patuit præſenti noſtræ concluſioni dictam auctoritatem iuris Diuini non aduerſari: Attamen vt veritas noſtræ aſſertionis magis,atq; magis elucęſcat.Sciendum, ꝙ dato & non conceſſo, quod prædicta duplex reſponſio non ſuffeciſſet ad diluendam dictã impugnationem, & tertiam hanc afferemus, quæ minimè impugnari aliquo pacto poterat ſine rubore, ac pallore. Sciendum ergo, quòd vltra ea quampluima quæ retulit Andreas Tiraquell. in tracta. de pœnis temperandis, aut minuendis in cauſa trigeſimaoctaua, circa reſponſionem præſenti obiectioni faciendam, referendo quamplurimorum Sanctorum, & Doctorum,iam Theologorum, quàm Canoniſtarum ſententias, & vltra ea,quę attulimus in noſtro tractatu inſcripto Scrutinium iuris; breuitati ſtudẽtes hic breuiter perſtringere ſtudebimus, quamplurima, quæ circa hoc forent dicenda,referendo ſolùm quæ nos docuit Diuus Thomas noſter Neapolitanus,& Angelicus (verè) Doctor. in 1.2.q.99. & per ſubſequentes quæſtiones per totum. Sciendum ergo,ꝙ Lex Diuina,ſeu ius Diuinum vetus continuit in
18 ſe multa præcepta, † quæ ſunt in triplici differentia. Nam aliqua eorum dicuntur moralia, aliqua cærimonialia,aliqua verò iudicialia. Præcepta ergo moralia,quæ aliàs Decalogi præcepta dicuntur, ſunt de illis, quæ ſecundum ſe ad bonos mores pertinent. cùm autem (vt docet S.Thom.in 1. 2.q.100.artic.1.) humani mores dicantur in ordine ad rationem,quæ eſt proprium principium hu-
19 manorum actuum: † illi mores dicũtur boni,qui
20 rationi congruunt: mali autem, † qui à ratione diſcordant. Cùm ergo moralia præcepta ſint de his, quæ pertinent ad bonos mores: hæc autem ſunt,quæ rationi conueniunt; omne autem rationis humanæ iudicium aliqualiter à naturali ratione deriuatur: vnde neceſſe eſt,ꝙ omnia præce-
21 pta moralia pertineant ad legem naturæ, † ſed diuerſimodè. Quædam enim ſunt, quæ ſtatim ratio naturalis cuiuſlibet hominis dijudicat eſſe facienda,(ſicut honora patrem tuum, & matrem.) Non occides. Non furtum facies,& reliqua præcepta ſecundæ tabulæ, videlicet. Non mœchaberis. Non dices falſum teſtimonium. Non concupiſces domum proximi tui. & Non concupiſces vxorem proximi tui, neq; ancillam,&c.) ſunt abſolutè de lege naturæ. Quædam verò ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione rationis à Sapientibus iudicantur eſſe obſeruanda,& iſta ſic ſunt de lege naturæ,vt tamen indigeant diſciplina,qua minores à Sapientibus inſtruantur. ſicut illud,Coram cano capite conſurge,& honora perſonam ſenis, & alia huiuſmodi. Quædam verò ſunt,ad quæ iudicanda ratio humana indiget inſtructione Diuina,per quam erudimur de Diuinis:ſicut eſt illud. Non facies tibi ſculptile, ſeu Vnum cole Deum. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. & Sabbata ſanctifices. Hæc verò præcepta moralia, (quæ alias primæ,& ſecundæ tabulę dicũtur præcepta, & decalogi ab alijs præceptis Diuinis differunt
22 inter alia,quoniam ipſa præcepta † decalogi per ſeipſum Deus dedit (vt docet S.Thom.vbi ſupra. artic.3.) imò ipſamet ſacra Scriptura in lib.Exodi cap.31.verſic.18. vbi memorantur duæ tabulæ lapideæ ſcriptæ digito Dei, traditæ Moyſi, continentes dicta præcepta decem moralia: quas cùm fregiſſet Moyſes propter idolatriam factam à populo Hebręo,vt in dicto libro Exodi cap.32.verſic.19. Rurſus Diuino præcepto alias duas præcidit lapideas tabulas, & aſcendens in montem Sinai (vt dicitur in dicto libro Exodi c.34. verſ.4.) quas Deus ipſe promiſerat rurſus in eis ſcribere verba, quæ habuerant tabulę, quas ipſe Moyſes fregerat deſcendens de monte.& in dicto cap.34. verſ.1.habetur, ſed an Deus poſtmodum ipſa verba in dictis tabulis ſcripſerit per ſemetipſum, vel miniſterio Moyſis, ipſo tamen dictante videtur non ita facile poſſe diſſolui,ac decidi,quoniam in

dicto

Digitized by Google

dicto cap. 34. verſ. 27. & 28. hec habentur, videlicet: [Dixitque Dominus ad Moyſen. Scribe tibi
verba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi
fœdus. Stetit ergo ibi cum Domino Moyſes quadraginta dies,& quadraginta noctes: panem non
comedit,& aquam non bibit,& ſcripſit in tabulis
verba fœderis decem.] hęc ibi. Ex quibus videtur
23 prima fronte Deum non ſcripſiſſe † dicta decem
præcepta per ſe, ſed manu ipſius Moyſis,quam iã
ſcribere promiſiſſet ipſi Moyſi. Sed quomodo res
ſe habuerit ignoro,tamen Nicolaus de Lyra ibid.
in cap. 34. in verſic. [& ſcribam.] dicit,quòd ipſe
Deus ſcripſerit dicta decem verba contenta in tabulis lapideis dolatis a Moyſe,& ab ipſo met delatis in montem Sinai. Sed ipſemet Lyra ibidem
in verſic. ſcribet ibi verba hæc,infraſcriptis vtitur
verbis,videlicet: Hoc videtur eſſe contrarium ei,
quid Dominus ſupra dixit in principio capituli.
[& ſcribam ſuper eas.] Ad hoc dicunt aliqui, ꝙ
Dominus ſcripſit auctoritatiuè,& dictando. ſicut
Auguſtinum ſcripſiſſe librum de ciuitate Dei dicitur,vel huiuſmodi. Sed Moyſes ſcripſit miniſterialiter. & figurando, ſed hoc non videtur: quia
cum ille tabulæ eſſent lapideæ, literæ fuerunt ibi
figuratæ per ſculpturam, nõ autem eſt veriſimile,
quod Moyſes aſcendens in montem ad adorandum Dominum, & vacandum contemplationi,
portaret ſecum inſtrumenta ad ſculpendum cum
ſonitu,& malliatione. & ideo dicendum (inquit
Lyra) quòd Dominus illas literas figurauerit, vt
prædictum eſt: & ideo,quòd hic dicitur. [ſcribe]
intelligendum eſt,quòd Moyſes ſcripſit illa verba
non in tabulis lapideis,ſed poſtea in libro. Poteſt
etiam & aliter dici,ſcilicet quòd Moyſes manum
ad tabulas appoſuit,ſed Dominus tunc literas miraculosè formauerit, ſicut ad impoſitionem manuum Apoſtolorum dabatur Spiritus ſanctus,non
quòd illa impoſitio manuum in recipientibus Spiritum ſanctum aliquid faceret, & tunc reddit in
hoc,quod dictum eſt,ſcilicet quod Deus illas literas figurauerit, & idem Lyra ibid. in verſic. &
ſcripſit in tabulis. dicit, hoc refertur ad Dominum,vt ſupra dictum fuit,& aliter etiã exponunt,
dicentes. [ſcripſit,] ideſt ſcriptas à Domino recepit. hæc omnia Nicolaus de Lyra, cuius verba
ad vnguem referre ſtuduimus, vt contradictio dicti textus apparens aboleretur, ex quibus omnibus hucuſq; allatis patuit,quòd præcepta decem
moralia fuerunt tradita nobis ab ipſo Domino
Deo, & continebantur in illis duabus lapideis tabulis,& hæc allata ſufficiant quo ad probationem
24 primæ differentiæ inter præcepta moralia, † &
præcepta cęrimonialia,& iudicialia. Quapropter
ſciẽdum,quòd dicta præcepta moralia à reliquis
differunt & ſecundò, quia præcepta moralia ſunt
immutabilia, & indiſpenſabilia, vt docet text. in
§. his itaque reſpondetur. diſtin. 6. & ibi per Doctores, & ratio eſt patentiſſima, & hæc eſt: quia
cùm dicta præcepta ſint fundata in iure naturali
(quod immutabile eſt) vt docet etiam inter alios
Abbas in c. literas. extra de reſtitut. ſpoliat. & latiùs & elegantiùs docuit Sanctus Thomas in 1.2.
q. 100. artic. 8. vbi probauit, quòd præcepta De-
25 calogi,quæ alio modo dicuntur præcepta † moralia,ſunt omnino indiſpenſabilia: cùm ipſa reſpiciant, ac dirigant,ſeu ordinẽt hominem ad Deũ,
quod eſt bonum cõmune per tria illa prima præcepta in ordine,quæ aliàs dicuntur præcepta primæ tabulæ. & reliqua ſeptem præcepta,quæ aliàs
præcepta ſecundæ tabulæ appellantur, contineãt
ordinem iuſtitiæ inter homines conſeruandæ, ac
obſeruandæ, vt nulli fiat indebitum, ac iniuria:
ſed potiùs,quòd vnicuique ius ſuum tribuatur. &
rurſus ipſemet S. Thomas in 1.2. q. 94. art. 5. affirmat,ac probat legem naturalem non poſſe mutari, ſi intelligatur fieri per modum nõ additionis,
ſed ſubtractionis, vt ſcilicet aliquid deſinat eſſe
de lege naturali,quod prius fuit ſecundum legem
naturalem,& ſic quantum ad prima principia legis naturæ, lex naturæ eſt omnino immutabilis.
Sed pro maiori horum notitia ſciendum erit, ꝙ
ipſemet Sanctus Thomas in dicta q. 94. artic. 2. dicit, quòd ſecundum ordinem inclinationum na-
26 turaliũ eſt ordo † præceptorũ legis naturę: Ineſt
enim primò inclinatio homini ad bonum,ſecundum naturam,in qua communicat cum omnibus
ſubſtantijs,prout ſcilicet quælibet ſubſtantia appetit conſeruationem ſui eſſe,ſecundum ſuam naturam, & ſecundum hanc inclinationem pertinẽt
ad legem naturalem ea,per quæ vita hominis conſeruatur,& contrarium impeditur. Secundũ ineſt
homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia, ſecundum naturam, in qua communicat cum cæteris animalibus,& ſecundum hoc dicuntur ea eſſe
de lege naturali, quæ natura omnia animalia docuit,vt eſt commixtio maris & fœminę, & educatio liberorum, & ſimilia. Tertio modo ineſt homini inclinatio ad bonum,ſecundum naturam rationis, quæ eſt ſibi propria: ſicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc,quòd veritatẽ cognoſcat de Deo,& ad hoc, quòd in ſocietate viuat, & ſecũdum hoc ad legem naturalem pertinet
ea, quæ ad huiuſmodi inclinationem ſpectant, vt
putè, quòd homo ignorantiam vitet, quòd alios
non offendat,cum quibus debet conuerſari,& cætera huiuſmodi,quæ ad hoc ſpectant. hæc Sanctus
Thomas vbi ſupra,qui & ibidem,ſed in artic. 4. in
reſpon. ad primum reſpõdens, ac ſimul exponens
ſententiam Gratiani in §. 1. diſtin. 1. dicentis, ꝙ
27 ius naturale † eſt,quod in lege,& Euangelio continetur. dicit,quòd verbum illud non eſt ſic intelligendum: quaſi omnia,quæ in Lege,& Euangelio continentur ſint de lege naturæ: cùm multa traduntur ibi ſupra naturam,ſed quia in ea,quæ ſunt
de lege naturæ plenariè ibi traduntur. Vnde cùm
dixiſſet Gratianus,quòd ius naturale eſt,quod in
Lege, & in Euangelio continetur: ſtatim explicando ſubiunxit. Quod quiſque iubetur alij facere,quod ſibi vult fieri. hæc ille Sanctus ibi. Ex
quibus omnibus patuit, quòd præcepta moralia
tanquam fundata in lege naturali ſint immutabilia,& indiſpenſabilia: & hæc ſufficiant de præceptis moralibus pro pręſenti quæſtione decidẽda.
Sed quoniam (vt idem Sanctus Thomas docuit in
1.2. q. 99. artic. 4.) ad legem Diuinam pertinet, vt
ordinet homines adinuicem, & ad Deũ, & quòd
vtrumq; horum in cõmuni quidẽ pertinet ad dictamen legis naturæ, ad quod referuntur moralia
præcepta: Sed quòd oporteat,quòd vtrumque determinetur per Legem Diuinam, vel humanam,
eo quòd principia naturaliter nota ſunt communia tam in ſpeculatiuis,quàm in actiuis. Inde ſequitur, quod determinatio communis præcepti
de cultu Diuino fieri debeat per præcepta cerimonialia, & determinatio communis præcepti
de iuſtitia obſeruanda fiat per pręcepta iudicialia,

Digitized by Google

lia. Idcirco ſermonem de preceptis moralibus
28 † ſubſequitur ſermo de cerimonialibus, de qui-
bus loquendo dico cum S. Thom. in 1.2.q.101.ar-
tic.1. quòd ipſa precepta cęremonialia determi-
nent precepta moralia in ordine ad Deum: ſicut
iudicialia precepta determinant precepta mora-
lia in ordine ad proximum. Cùm & homo ipſe or
dinetur ad Deum per debitum cultum: idcirco
cerimonialia præcepta propriè dicuntur, quæ ad
cultum Dei pertinēt. Nam (vt docet ipſemet San-
ctus Thomas in 1.2.q.99.artic.3.) cùm Lex Diui-
na principaliter inſtituatur ad ordinandum ho-
mines ad Deum, & lex humana principaliter ad
ordinandum homines adinuicem: idcircò leges
29 humanæ non curauerunt † aliquid inſtituere de
cultu Diuino, niſi in ordine ad bonum commune
hominum, & propter hoc etiam multa confixerūt
circa res Diuinas, ſecundùm quòd eis videbatur
expediens ad informandos mores hominum, ſi-
30 cut patet in ritu Gentilium. Sed Lex Diuina † è
conuerſo homines ad inuicem ordinauit, ſecun-
dum quòd conueniebat ordini, qui eſt in Deum,
quem principaliter intendebat. Quapropter ani-
maduertendum erit, quòd homo non ſolum ordi
netur in Deum per interiores actus mentis, (qui
ſunt credere, ſperare, & amare) ſed etiā per quæ-
dam exteriora opera, quibus homo Diuinam ſer-
uitutem profitetur: & iſta opera dicuntur ad cul-
tum Dei pertinere, qui quidem cultus, cæremo-
31 nia vocatur, † quaſi munia, id eſt dona Cereris,
quæ dicebatur Dea frugum, eo quòd prima ex fru
gibus oblationes Deo offerebantur: ſiue, vt Maxi
mus Valerius refert in lib.1.c.1. parum à medio,
in tit. de l. 1. Furio Bibaculo, nomen Cæremoniæ
introductum eſt ad ſignificandum cultum Diui-
num apud Latinos, à quoddam oppido, iuxta Ro-
mam ſituato, quod Cære vocabatur, eo quod Roma
capta à Gallis, illic Sacra Romanorū oblata ſunt,
& reuerendiſſimè habita. ſic igitur illa præcepta,
quæ in Lege Diuina reperiuntur, & determinant
ea, quæ ad cultum Dei pertinent, ſpecialiter præ-
32 cepta † cæremonialia dicuntur. Quorum tamen
obſeruatio ſicut ante paſſionem Domini noſtri
IESV neceſſaria erat, ſic poſt paſſionem Domini
IESV eorum tranſgreſſio neceſſaria eſt, vnde pa-
tet, quod dicta præcepta cæremonialia non fuerunt
immutabilia, ſicut diximus de moralibus, quod
& Sanctus Thomas in 1.2.q.103.art.4. probat au-
ctoritate Apoſtoli Pauli, & irrefragabili ratione.
Dicit enim, quòd cum Apoſtolus ad Galat. c.5.
verſic.2. dixerit. [Ecce ego Paulus dico vobis, quòd
ſi circuncidimini, Chriſtus vobis nihil proderit.]
ſed nihil excludit fructum Chriſti, niſi peccatum
mortale: ergo circūcidi, & alias cæremonias ob-
ſeruare poſt paſſionem Chriſti, eſt peccatum mor
tale. Ratio verò huius veritatis tali pacto ab ipſo
met Sancto redditur: Cùm omnes cæremoniæ ſint
quædam proteſtationes fidei, in qua conſiſtit in-
terior Dei cultus: inde ſequitur, quòd homo ſic
poterit proteſtari factis fidem interiorem, ſicut
& verbis, & in vtraque proteſtatione, ſi aliquid
homo falſum proteſtatur, peccat mortaliter. Quā-
uis autem ſit eadē fides, quam habemus de Chri-
ſto, & quā antiqui Patres habuerunt, tamen quia
ipſi præceſſerunt Chriſtum, nos autem ſequimur,
eadem fides diuerſis verbis ſignificatur à nobis,
& ab eis. Nam ab eis dicebatur, [Ecce Virgo con
cipiet, & pariet filiū.] quæ ſunt verba futuri tem-
poris. Nos autem idem repræſentamus per verba
præteriti temporis, dicentes, quòd concepit, & pe
perit. Et ſimiliter cæremoniæ veteris legis ſigni-
ficabant Chriſtum vt naſciturum, & paſſurū: No-
ſtra autem Sacramenta ſignificant ipſum vt natū,
& paſſum. ſicut igitur peccaret mortaliter, qui
nunc ſuam fidem proteſtando, diceret, Chriſtum
naſciturum, quod antiqui piè, & veraciter dice-
bant: ita etiam peccaret mortaliter, ſi quis nunc
cæremonias obſeruaret, quas antiqui piè, & fide-
liter obſeruabant. Et hoc eſt, quod Auguſtinus di
xit contra Fauſtum. Iam non promittitur naſcitu-
rus, paſſurus, reſurrecturus, quod illa Sacramenta
quodammodo perſonabant: ſed annunciatur, quod
natus ſit, paſſus ſit, reſurrexerit, quod hæc Sacra-
menta, quæ à Chriſtianis aguntur, iam perſonāt.
hæc omnia Sanctus Thomas, vbi ſupra, quæ dicta
ſufficiunt nobis ad probandum, quod præcepta cę
rimonialia, etſi Diuina ſint, & continua in iure
Diuino: hodie mortiferum nobis eſſet ipſa obſer-
uare, & pium tranſgredi. ſupereſt modò, vt de ter
tio genere præceptorum, ſcilicet iudicialium ſer-
mo habeatur, eo magis, quod auctoritas libri Exodi
c.21. verſ.12. allata contra noſtram concluſionem
contingat præceptum Diuinum nouum morale, non
cęrimoniale, ſed ſolùm iudiciale, vt ex ſupra alla-
tis patuit: cum hæc verba ibi referantur, videli-
cet. [Qui percuſſerit hominem volens occidere,
morte moriatur.]
33 Illa non immeritò præcepta † Diuina iudicia-
lia ſolùm dicenda ſunt, quæ determinant præce-
pta moralia in ordine, ac homines ad ſeipſos, vt
ſupra fuit dictum ex Diuo Thoma, qui idem rur-
ſus taſſus fuit in 1.2.q.104. artic.1. vbi & dicit, quod
in duobus conſiſtit ratio iudicialium præcepto-
rum, ſcilicet vt pertineant ad ordinationem ho-
minum ad inuicē, & vt non habeant vim obligan-
di ex ſola ratione, ſed ex inſtitutione. Vnde ipſe-
met S. Thom. ibid. artic. 2. examinans an dicta iu-
dicialia præcepta aliquid figurabant, affert text.
lib. Exodi in d. c.21. dicens iudicialia præcepta
allegoricè, & moraliter exponuntur, & ſubdit hāc
peroptimam diſtinctionem, dicens. Aliquod præ-
34 ceptum eſſe figurale contingit dupliciter. † Vno
modo primò & per ſe: quia ſcilicet principaliter
eſt inſtitutum ad aliquid figurandum, & hoc mo-
do præcepta cærimonialia ſunt figuralia: ad hoc
enim ſunt inſtituta, vt aliquid figurēt pertinēs ad
cultum Dei, & ad myſteriū Chriſti. Quædam verò
præcepta ſunt figuralia non primò, & per ſe; ſed ex
conſequenti, & hoc modo præcepta iudicialia ve
teris legis ſunt figuralia: non enim ſunt inſtituta
ad aliquid figurandum, ſed ad ordinandum ſtatū
illius populi, ſecundum iuſtitiam, & æquitatem;
ſed ex conſequenti aliquid figurabant, in quan-
tum ſcilicet totus ſtatus illius populi, qui per hu-
iuſmodi præcepta diſponebatur, figuralis erat, ſe-
cundum illud 1. Corinth. c.10. verſic.11. [Hæc au-
tem omnia in figura contingebant illis. Scripta
ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos fi-
nes ſeculorum deuenerunt.] Quapropter ipſemet
Diuus Thomas, vbi ſupra. artic.3. intendens pro-
35 bare, quòd præcepta † iudicialia adhuc obliga-
tionem non habeant, vtitur duplici medio. Primò
auctoritate Apoſtoli, & ratione; Nam Apoſtolus
Paulus in Epiſtola ad Hebræos. c.7. verſic.12. in-
quit. [Tranſlato enim Sacerdotio, neceſſe eſt, vt
& Legis tranſlatio fiat.] Ex quibus verbis ſic ar-
guit

guit Diuus Thomas,ſed Sacerdotium eſt tranſlatum ab Aaron ad Chriſtum. Ergo etiam & tota lex eſt tranſlata: nō ergo iudicialia præcepta adhuc obligationem habent. & ratio ſecundum eundem S. Thom. ibidem, eſt: quoniam ipſa iudicialia præcepta ſunt euacuata per aduentum Chriſti, aliter tamen, quàm cæremonialia: Nam cæremonialia adeo ſunt euacuata, vt non ſolùm ſint mortua, ſed etiā mortifera obſeruantibus ea poſt Chriſtum: maximè poſt Euangelium diuulgatū: Præcepta autem iudicialia ſunt quidem mortua, quia non habent vim obligandi: non tamen ſunt mortifera: quia ſi quis Princeps ordinaret in Regno ſuo illa iudicialia præcepta obſeruari, nō peccaret, niſi fortè hoc modo obſeruarentur, vel obſeruari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris legis inſtitutione: talis enim intentio obſeruandi dicta pręcepta eſſet mortifera, & huius differentiæ ratio poteſt accipi ex pręmiſſis. Dictum eſt enim, quód præcepta cæremonialia ſunt figuralia primò, & per ſe tanquam inſtituta principaliter ad figuranda Chriſti myſteria, vt futura, & ideo ipſa obſeruatio eorum præiudicat Fidei veritati, ſecúdum quam confitemur illa
36 myſteria iam eſſe completa. Præcepta † autem iudicialia non ſunt inſtituta ad figurandum, ſed ad diſponendum ſtatutum illius populi, qui ordinabatur ad Chriſtum, & ideo mutato ſtatu illius populi, Chriſto iam veniente, iudicialia pręcepta obligationem amiſerunt. Lex enim fuit Pedagogus ducens ad Chriſtum, vt docuit Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas cap. 3. verſic. 24. quia tamen huiuſmodi iudicialia præcepta non ordinantur ad figurandum: ſed ad aliquid fiendum, ipſa eorum obſeruatio abſolutè, nō pręiudicat Fidei veritati: ſed intentio obſeruandi tanquam ex obligatione legis præiudicaret veritati fidei, quia per hoc haberetur, quòd ſtatus prioris populi adhuc duraret, & quòd Chriſtus nondum veniſſet. hæc ille Sanctus. Ex quibus omnibus patuit quā apertiſſimè veritas noſtræ concluſionis, & reſpōſionis ad obiecta contra illam ex fundamento Diuini iuris. Cum & ſit dicta ſententia Domini, contentæ in illis verbis, videlicet: [Qui percuſſerit hominē volens occidere, morte moriatur.] ſit præceptum Diuinum traditum in lib. Exodi c. 21. verſic. 12. tamen dictum præceptum fuit iudiciale; vt patet ad ſenſum; quod hodie nullam parit obligationē ad iudicandum, ſecundum ipſum, vt latius paulò ante probatum fuit, Et hæc ſatis ſint in reſponſionem ad illam iuris Diuini ſententiam allatam contra noſtram concluſionem.

Ad ſententiam Hoſtienſ. dicentis, quòd qui nō perfecit actum, quia non potuit, puniendus erit, ac ſi feciſſet, & ad leges per ipſum citatas, breuiter reſpondetur. Primò, quòd etſi forſan vera ſit ad literam ipſius ſententia de iure communi, tamen contrarium obtinuit conſuetudo generalis,
37 quæ cùm ſit rationabilis, † & præſcripta derogat, ac annullat legem, vt in c. fin. de conſuetudine. & in l. ſed & ea. & in l. ſi de interpretatione. ff. de legibus. & Senatuſconſult. Nam in dicta l. ſed & ea. hæc habentur, videlicet: [Sed & ea, quę lóga conſuetudine cóprobata ſunt, ac per annos plurimos obſeruata, velut tacita ciuium conuentione, non minus quàm ea, quæ ſcripta ſunt iura, ſeruantur.] & in dicta l. ſi de interpretatione, hæc habentur, videlicet: [Si de interpretatione legis quæratur, in primis inſpiciendum eſt, quo iure ciuitas retrò in eiuſmodi caſibus vſa fuit. Optima enim eſt
38 legū interpres † conſuetudo.] & in d. c. fi. §. fi. hæc habentur, videlicet: [Licèt etiā longeuæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt vſq; adeo valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.] hęc ibi. Ex his ergo omnibus iuribus patuit veritas noſtræ primæ reſponſionis ad obiectionem factam concluſioni noſtræ, propter ſententiam Hoſtienſ. cùm ſuperiùs non bis fuerit probatum dictam conſuetudinem eſſe rationi conformem. Reſpondetur & ſecundò, quòd in dicta ſententia Hoſtienſ. ipſe intenderit nos docere, non ꝙ eadem omnino pœna quis pro attentato ſcelere eſſet puniendus, ſed ꝙ omnino deberet puniri vigore dictæ legis [ac ſi feciſſet.] id eſt non referendo ad qualitatem pœnæ, ſed ad qualitatem attētati delicti, vt etiam & nos aſſeruimus in concluſione, dicētes, quòd talis veniat puniendus eadem lege, ſed non eadem pœna, ſed mitiori. Ad Bartolum dicentem, quòd qui emit venenum, vt daret alicui, licèt non dederit: punietur perinde ac ſi dediſſet, & dicentis, quòd volens aliquem occidere, ſi peruenerit ad actum propinquum occiſionis venit puniendus, ac ſi occidiſſet. Reſpondetur primò ijſdem medijs, quibus fuit reſpōſum Hoſtienſi paulò ante: & ſecundò, quòd non inde eliciatur, ꝙ ipſe ſit interpretandus ad literam, ſed iuxta aliam ſuam ſententiam, ſcilicet de pœna extraordinaria imponenda ne compellamur aſſerere ipſum Bartolum inconſtantē fuiſſe in ſua opinione, & prorſus ſibimet contrarium, eo ꝙ in l. qui ea mente. in fine. ff. de furtis. ſe ſubſcripſerit ſententiæ Cyni ſupra citati, qui ad verbum aſtipulatus fuit præſenti noſtræ concluſioni, vt fuit ſupra probatum: Nam dictus Bart. ibi inſraſcriptis verbis vtitur, videlicet: In delictis verò non conſumatis, dic, vt dicitur per Cynum. C. de epiſc. & cler. l. ſi quis non dicam rapere. eo magis, quòd hoc ipſum idem Bart. explicitè docuit in l. non ſolùm, §. ſi mandato. ff. de iniurijs. Ad Archidiac. dicentem, ſi autem actus fuit imperfectus propter impotentiam, qui cogitauit corrumpere, & egit, quia attētauit, ſed nō perfecit: quia nō potuit, & bene voluiſſet corrumpere, ſi potuiſſet: & tunc punitur, & quòd ita intelligantur leges canonizatæ. de pœnit. diſtin. 1. c. ſi quis non dicam rapere, &c. Reſpondetur, dictum Doctorem nihil contra noſtrā concluſionem docuiſſe, imò in eius fauorem: nam idcircò conſultò non dixit ipſe Archidiac. & tunc punitur pœna ordinaria, ſed dixit, & tunc punitur, quaſi diceret, non quia quis attentauit, & non conſumauit delictum: idcircò impunis abibit, quod non videtur rationi conſentaneum, ne mala remaneant impunita: ſed tunc punitur, quaſi diceret aliquali pœna extraordinaria, iuxta qualitates ipſius criminis attentati, & perſonæ attentātis, quod vtique & nos docuimus in noſtra concluſione ſequuti tot citatos celeberrimos Doctores. Quapropter ex allatis veritas noſtræ concluſionis, & debilitas fundamenti impugnationis, apertiſſimè patuit.

His inſuper nō obſtantibus, quis poſſet & ſecundò inſurgere contra noſtram hanc concluſionem, ipſam adhuc dicendo falſam: cùm contra ipſam non deſint Doctores, eo quòd in ipſa dicatur, ꝙ attentans aliquod crimen, & non conſumās, quia

non

Digitized by Google

non potuit, non debeat puniri pęna ordinaria in-
iuncta ab aliqua lege ipſo facto, aut ſtatuto: ſed
pœna extraordinaria, & tamen non deſunt Do-
ctores, dicentes, quòd in tali caſu non debeant pu
niri, vt ſtatim ſubinſeram; nam Bart. in l. 1. §. Di-
uus Adrianus. ff. ad l. Cornel. de ſicar. & vene. in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Contra hunc §.
oppono. de conſuetudine, quæ non ſeruat hoc per
totam Italiam. Ad hoc reſpondet Specul. licèt le-
ge caueatur, tamen conſuetudine non ſeruatur, vt
not. in Spec. de accuſat. §. 1. verſic. ſed quid ſi poſt.
Iacobus de Rauen. reſpondet aliter: dicit enim, quod
l. Cornel. tenetur, tamen minus punitur: quia nō
eſt ſequutus euentus, qui euentus conſideratur in
delictis, vt in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis.
Domini. (ſubdidit Bar. ibi) quicquid ipſi dicant,
veritas eſt, iſta per Italiam maleficia puniuntur,
ſecundum ſtatuta, non ſecundū leges: & ideo cùm
ſtatuta dicant: ſi quis occiderit, &c. ſtatutum il-
lud non verificatur, niſi morte ſecuta: ideo ani-
mus occidendi nullo modo attenditur, ſimile vi-
detis in l. Aquilia. Nam in l. 2. ff. ad l. Aquil. dici-
tur. ſi quis non occiderit, ſed aliàs mortis cauſam
præbuit, non tenetur directè l. Aquil. quia verba
hoc ſonant. ſed in l. Cornel. ff. de ſicar. (Adde tu, in
l. 1. eod. tit.) erat expreſſum de eo, qui habet ani-
mum occidendi, meritò iſta l. tenetur. Ita debetis
intelligere iſtam legem. hæc ibi Bart. Ex quibus
videtur elici, quòd licèt ſecundum ius commune
affectus puniatur eadem pœna, qua effectus inde
ſequutus, tamen ſecundum ius ſtatutarium (quod
hodie obſeruatur) affectus non venit puniendus
pœna ordinaria, non ſequuto effectu. Quod & rur
ſus docuiſſe eundem Bart. videtur in l. is, qui cum
telo. C. ad l. Corn. de ſicar. vbi his verbis vſus fuit,
videlicet; Licèt ſtatuta ciuitatis dicant, ſi quis oc
ciderit, &c. non verificātur in eo, qui licèt animo
occidendi percuſſerit, non tamen occidit, ideo
tunc non punitur ex illo ſtatuto, quod tene men-
ti perpetuo, quòd ad ipſum rurſus docuiſſe Bart.
videtur in l. fin. ff. de rerum diuiſ. dicens, iuxta gl.
39 ibi, quòd ſi ſtatutum dixerit, † ſi quis voluit ali-
quam corrumpere, debebit interpretari. Si quis
voluntariè corruperit: & ſic ſi dicat, ſi quis vo-
luerit occidere, tunc eſt intelligendum ſtatutum,
ideſt, ſi quis voluntariè occiderit, ac per hoc at-
tentans corruptionem, vel homicidium, non pu-
nietur pœna indicta à ſtatuto ipſo. hæc Bart. ibi,
quem ſequutus fuit Franciſcus Cremenſis in ſuo
ſingulari 49. qui dixit, ſe hac doctrina liberaſſe
vnum reum à morte, cui & Felinus in c. conſulere.
extra de ſimonia. ſe ſubſcripſit. Idem rurſus do-
cuit ipſe Bart. in l. fin. ff. ad l. Cornel. de ſicar. his
verbis vtens, videlicet: Iſtud dictum ſatis procce-
deret de iure communi, ſecundum quod punitur
animus, licèt homicidium non ſequatur: ſed ſe-
cundum iura municipalia, in quibus punitur ho-
micidium tantum ſequutum. iſta verba ſunt valdè
dubia. hæc ille. Ex quibus Cœpolla in conſil. cri-
min. 31. col. fin. verſic. nec obſtat, quòd Bart. volue
40 rit, quòd ſecundum ſtatutum † in homicidijs nō
inſpicitur animus, ſed factum, quātum ad punien-
dum homicidam. Idem videtur prima fronte vo-
luiſſe Dominum Felinum in tract. de Conatu. in
verſic. fallit quartò. & in verſic. fallit octauò, di-
cens, quod conatus non ſequuto effectu, non ſufficit
ad incurrendam pœnam inflictā ipſo iure, ab ali-
qua lege, vel ſtatuto: & idem replicat in c. 1. ext.
de præſumptionibus. & in c. conſulere. extra de ſi-
monia. & in c. ex literis. col. pen. in verſic. ſecunda
declaratio. extra de conſtitutionibus. in quibus
locis docere videtur, quòd nemo debeat puniri ra
tione legum, aut ſtatutorum pro attentatis, & nō
conſumatis criminibus. Idem prorſus videtur do
cuiſſe Corſetum in Repertorio Abbatis in verſic.
affectus. Idem Geminianus in c. 2. §. ſed cum. col.
3. in verſ. ſed quæro an iſte text. vbi inter alia, in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Aut eſt dubiū,
41 & tunc ſi in l. ponitur verbum † ipſo facto: & tunc
ex ſolo principio, niſi delictum ſit conſumatum
non incurritur pœna, & hoc denotat verbum, ipſo
facto, ſecūdum eum ibi, quod eſt notabiliſſimum
verbum pro ſtatutorum intellectu. hæc ille. Idem
prorſus affirmaſſe Ioan. de Ana. videtur in cap. 1.
extra de adulterio, & ſtupro. columna 1. in verſic.
nota, quòd ad hoc, vt habeat locum in infraſcri-
ptis verbis vſus fuit, videlicet: Nota, quòd ad
hoc, vt habeat locum pœna, requiritur, quòd ſe-
duxerit, & dormierit, ideſt vigilando corrupe-
rit, vt in cap. ſignificaſti. de adulterio. & ſic pec-
cans mortaliter cum muliere, dicitur cum ea dor
mire, quaſi abſtractus à Dei contemplatione, &
præcepto. Vnde in Scriptura peccans mortaliter
dicitur dormire, iuxta illud, dormierunt, & dor-
mirauerunt. Nam ad diſpoſitionem huius c. non
requiritur huius dormitio, ſed defloratio virgi-
nis: nec ſufficit etiā ſola ſeductio ſine corruptio-
ne, quia quo ad pœnam ciuilem dicitur delictum
conceptum, & conſumatum, vt in l. vulgaris. §.
qui furti. ff. de furtis. Et iſtud indubitanter proce
dit, quando pœna imponitur ipſo iure, vel ipſo fa
cto: quia tunc lex ſemper requirit factum conſu-
42 matum, † vt voluit Ioan. Andr. in c. perpetuò. de
elect. in ſexto. & ſequitur Bal. in l. ſi quis non di-
cam. in 3. col. C. de epiſcop. & cleric. hæc omnia
ille. Ex quibus videtur poſſe elici, ipſum voluiſſe,
quòd nemo pro conatu, ſeu affectu, non ſequuto
effectu veniat puniēdus, ſcilicet pęna ordinaria,
de qua fiebat ſermo. Idem videtur docuiſſe Car-
dinalem Zabar. in Clem. 1. §. ſi quis. q. 2. de rebus
Eccleſiæ non alienandis. vbi concludit his verbis.
hæc eſt pœna iuris, ad quam quis non incurrit, eo
quòd attentauerit, vt not. in regula in pœnis. de
reg. iur. in ſexto. in 3. quæſt. Idem quoque videtur
docuiſſe Hyppolitum de Marſilijs in l. qui falſam.
nu. 29. & nu. 34. cùm amplectatur omnes prædi-
ctas ſentētias Doctorum, quas paulò ante imme-
diatè retulimus: Nam omnes vnica voce conclu-
dunt, quòd ex ſolo conatu quis non ſit puniendus
pœna ſtatuti, vel iuris ſtatuentis incurri aliquam
pœnam ipſo facto.

His tamen non obſtantibus, adhuc aſſeueramus
intrepidè, & fiducialiter veriſſimam noſtram con
cluſionem fuiſſe, & illam ab impugnatione fun-
data in ſupradictis Doctorum ſententijs nullate-
nus lædi, aut obſcurari poſſe: cùm ſupra citati Do
ctores nunquam hoc nos docere voluerint, imò
ſummopere fauerint noſtræ concluſioni, & vt om-
nia palàm fiant hoc ipſum probare ſtudebimus
verbis ipſorum met Doctorum reſpondendo ad
vnumquemque eorum ſigillatim.

Ad Bartolum ergo ſic reſpondetur, quòd nun-
quam tam præclariſſimus Doctor & lucerna iu-
ris Ciuilis contrariam tenuit ſententiam, immo
quòd ſummopere noſtræ concluſioni fauerit: Nā
nō ſine cauſa ipſe non dixit in locis ſupra citatis,
quòd

quòd talis attentans nulli pœnæ ſit ſubijciendus. Sed dixit, quòd non ſit puniendus pœna ſtatuta, tam in legibus, quàm in ſtatutis, dicentibus, ꝙ ſi quis occiderit, morte moriatur: quaſi diceret apertiſſimè (cùm ſermo habeatur de pœna ordinaria, ſeu de pœna indicta à lege communi, aut ſtatuto incurrenda:) proculdubio nemo ipſam incurret tum ratione dictæ conſuetudinis vniuerſalis, cum
43 etiam, quia verba ſtatutorum † ſemper ſint intelligenda cum effectu: non tñ negauit, ꝙ quis pro tali conatu ſolo non omnem pœnam euadat, ac ſi nunquam crimen illud conſumate attentaſſet; immo quòd pœna extraordinaria veniret puniendus innuere videtur, quod quidem elicitur ex ijs, quæ ipſe dixit in l. qui ea mente. nu. 4. ff. de furtis. his verbis vtens, videlicet: Et prædicta in prædictis iam conſumatis. In delictis verò non conſumatis: dic, vt dicitur per Cynum. C. de epiſcop. & cleric. l. ſi quis non dicam rapere. Ex quibus patuit ipſum Bartolum ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni, cùm noſtram concluſionem elegantiſſimè probauerit Cynus in dicta l. ſi quis nõ dicam rapere. Idem probatur ex ſententia ipſius met Bartoli in l. nõ ſolùm. §. ſi mandato meo. nu. 3. in verſic. hoc præmiſſo quæro circa mandatum. ff. de iniurijs, & famoſis libellis. vbi dixit, quòd ex ſolo mandato in delictis atrocibus quis tenetur, vt extraordinariè puniatur, non ex ipſo delicto, quod mandat fieri: quaſi apertè dixiſſet ipſe Bar. debet pœna extraordinaria puniri, non autem ordinaria, ſicut eſſet puniẽdus ſi ſequutus fuiſſet effectus mandati. Probatur & tertiò præſens concluſio hac ratione, quoniam omnes ferè Doctores ſupra citati, qui noſtram amplexati fuerunt concluſionem, nituntur ipſam probare etiam auctoritate Bartoli (in dicta l. 1. §. Adrianus. ff. ad l. Cornel. de ſicar.) inter quos eſt ipſe eruditiſſimus Thom. Grammatic. in voto octauo, nu. 9. & Andr. Tiraq. de pœnis temp. aut remit. cauſa trigeſimaſeptima, nu. 1. 2. & 3. Probatur & quartò, quoniam aliàs de directo Bart. eſſet ſibi contrarius in ijs, quæ ipſe dixit in l. 1. ff. ad l. Pompeia. de parricid. vbi dixit, quòd notandum foret ex illa lege, quòd qui emit venenum, vt daret alicui, licèt non dederit, punietur perinde ac ſi dediſſet. Ne ergo tot abſurda incurramus, reſpondendũ erit ipſius ſententię, prout paulò ante fecimus, & ſic nulla contradictio in verbis ipſius reperietur, ac per conſequens patebit ipſum docuiſſe, iuxta cõcluſionem noſtram, vt etiam docuit Cępolla in ſuo conſ. crimin. 31. loco ſupra citato, qui interpretando ipſius Bar. ſententiam in d. l. fin. nu. 2. ff. ad l. Cornel. de ſicar. dicit, ꝙ inibi Bar. voluerit docere, ꝙ non
44 inſpicitur aĩus, † ſed factum, ſ. quantum ad hoc, ꝙ ſolus animus ſine facto ſubſe uuto, puniatur pœna ſtatuti, licèt de iure communi, ſecus in grauioribus delictis, vt in l. is, qui cum telo. C. ad l. Cornel. de ſicar. & ita patet ex verbis ſuis in dicto §. Diuus. Non autem vult dicere, quòd inſpiciatur animus, quantum ad hoc, quòd factum ſine animo, & dolo puniatur pœna mortis; quia ſibi ipſi contrariaretur in eo, quod dicit in l. 1. §. 1. ff. ad l. Cornel. de ſicar & ſequeretur abſurditas, ꝙ etiam pro homicidio commiſſo caſualiter, ſeu leui culpa, quis debeat mori, quod non erit dicendum. & ita docuit Paul. de Caſtro, declarando ipſum Bar. (& bene) in conſil. 91. quem Paulum citat, & ipſe Cœpolla, vbi ſupra. Et idem reſpondemus ad Doctores citatos, qui eum ſequuti fuerunt. Probatur & quintò, quoniam Felinus ipſum Bar. ſequens in d. c. conſulere. citat etiam Panormitanum in c. 1. extra de eo, qui mitt. in poſſ. qui expreſsè amplexatus fuit noſtram concluſionem ibidem.

Ad Felini ſententiam facillima erit reſponſio, cum ipſe probauerit ſententiam ſuam auctoritate Ioannis Andr. in cap. perpetuò. de electione. in ſexto. & in regul. in pœnis. & auctoritate Panormitani in c. cum in cunctis. extra de elect. qui omnes explicitè docuerũt pro ſolo conatu neminem puniendum fore pœna ordinaria (loquendo in terminis noſtræ concluſionis) ſed benè extraordinaria, eo magis, quòd ipſemet citat, & nõ reprobat Bal. in l. ſi fugitiui. col. 2. C. de ſeruis fugit. dicentis, quòd etiam in caſu ſtatuti, attentãs delictum poterit puniri extraordinariè. Et rurſus ipſemet Felinus in d. c. conſulere. citauit Bart. in l. qui ea mente. nu. 4. ff. de furtis. qui Bart. ibidem ad idem probandũ in caſu noſtræ concluſionis citauit Cynum, qui Cynus explicitè eam confirmauit, vt retulimus ſupra. Quapropter exponendus erit ipſe Felinus, & reliqui ſupra citati Doctores, prout expoſuimus ſententiam Bartoli.

Ad Geminianum & Corſetum patet reſponſio ex allatis in reſponſionem ad Bartoli ſententiam.

Ad Ioannem de Ana. facilè erit reſpõſum, cum & ipſe in tutelam ſuæ ſententiæ attulerit ſententiam Ioannis And. & Bal. qui (vt ſupra retulimus) explicitè ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ concluſioni. Quapropter & ipſius verba erunt omnino interpretanda, quemadmodum fuimus interpretati Bartoli, & Felini verba.

Ad Cardinalem Zabar. ex allatis in reſponſionem ad Bartoli ſententiã, patet reſponſio. Ad ſententiã Hyppoliti de Marſilijs quamfacillima erit reſponſio. Cum ipſe afferendo ſententiam Ioãnis Andr. & Panormitani, tacitè innuit quomodo eſſet eius ſententia intelligenda, eo magis, ꝙ ipſemet explicite ſe ſuſcripſit præſenti noſtræ concluſioni, in conſil. 105. nu. 40. cuius ſententiam ad verbum retuli in probatione præſentis noſtræ concluſionis.

Ex his ergo omnibus allatis patuit veritas noſtræ concluſionis quintæ ſemper memoriæ commendandæ, ac retinendæ, tam à Iudicibus, quàm ab Aduocatis vtriuſque fori, cùm vtrique deſeruiat ipſa.

Limita concluſionem quintam ſingulariter. Primò (& hoc memoriæ tenaciſſimè commenda) dicendo, ꝙ etiam in caſu dictæ concluſionis quintę, in qua inter alia diximus, & probauimus, quòd multi ſint caſus, in quibus affectus attẽtatus actu, exteriori etiam non ſequuto effectu ſit puniendus
45 ipſe criminoſus † pœna tota, ac integra lata in iuribus, in quibus ipſi caſus continentur, necnon & quod criminoſi (qui pro conſumato alio crimine eſſet de iure pœna ordinaria ꝓlectendi) poterunt à Iudicibus pœna grauiori ipſa ordinaria pœna ex rationabili cauſa puniri, iuxta ipſorum Iudicum arbitrium: cùm hodie omnis pœna videatur arbitraria (ſeruata tñ diſcretione virtutũ maternæ) conſideratis circunſtantijs dicti criminis attentati, ſeu conſumati, & qualitate perſonæ attentantis, ſeu cõſumãtis illud, necnon qualitate perſonæ contra quam fuerat ipſum crimen attentatum, atque conſumatum. Hæc limitatio probabitur (Deo Optimo Maximo Duce) triplici medio

post

Digitized by Google

poſt relationem nonnullorum notabili, cum ſummoperè deſeruientium intelligentiæ veritatis præſentis limitationis. Primò ergo ſciendum, quòd
46 relaxare † reo pœnam eſt, reum à pœna totali abſoluere, ſeu ei ipſam totam remittere. Mutare
47 † pœnam eſt, pœnam reo debitam in aliam commutare; vt pœnam mortis de iure reo debitam
48 in pœnã exilij, vel huiuſmodi. † Alterare verò pœnam à iure ſtatutam, eſt ipſam pœnam augere, minuere, ſeu attenuare. Secundò notandum erit, ꝙ Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. 3. in princ. verſ. examinemus primo. ff. de his, qui not. infam. infraſcripta notatu digniſſima docuit his verbis præciſis vtens, videlicet: Sciendum, quòd ſicut in actionibus ciuilibus per officium Iudicis quandoque augetur condemnatio, † ſecundum naturam
49 actionis, vt in actione bonæ fidei: quandoq; præter naturam actionis, vt in actionibus arbitrarijs, vt in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. & Inſtitut. de actio. §. præterea. & per Doctores in l. 1. C. vbi conueni. qui certo loco dare promitt. Item in actionibus criminalibus, quando † augetur condemnatio ex natura delicti, propter aliquas qualitates inhærentes † ipſi delicto, quæ ponuntur in l. aut facta. ff. de pœnis. in ſex primis qualitatibus. & tunc licèt augeatur non tollitur infamia: quia non eſt pœna grauior, vltra legem impoſita, quod requirit iſte text. ſed ſecundum legem, & prout requirũt qualitates delicti. Quandoque pęna augetur propter aliquod extrinſecum accidens præter naturam delicti in exemplum aliorum: quia multi erant delinquentes in illo delicto, vel tunc
51 inſtabat magnum periculũ, & tunc infamia † tollitur, ita loquitur hic. hæc Bart. vbi ſupra, cui ſe ſubſcribens, nulla tamen facta mentione ipſius, Guido Papa in ſua deciſione 206. incip. In hac
52 ciuitate Grationopo. nu. 3. verſic. cauſę verò † augumentationis ſunt duæ. dicit, quòd prima ipſarum eſt delicti atrocitas. Nam propter delicti atrocitatem augumentatur pœna, vt in l. quædam delicta. ff. de pœnis. & in l. Presbyteri. in fine. C. de epiſcopis, & clericis. Alia verò, & ſecunda cauſa eſt, propter delicti frequentiam. Cum multis craſſantibus. &c. vt in l. aut facta. §. fin. ff. de pęnis. & propterea Iuriſconſultus cõſiderans omnes pœnas, & cauſas imponẽdi, dicit eas hodie eſſe arbitrarias, & hoc ait, in l. hodie. ff. de pœnis. hæc ille.
53 vbi ſupra. Tertiò notãdum, ꝙ pœna † dicetur grauior, ſeu maior altera quatuor ex his cauſis. Primò, reſpectu effectus ipſius. Secundò, ratione durationis ipſius. Tertiò, ratione aſperitatis. Quartò, & vltimò, ratione opprobrij. Reſpectu ergo effectus, excommunicatio maior dicetur pœna grauior, ſeu maior omnibus alijs pœnis, cum operetur damnationem mortis æternæ, vt docet tex. in c. nemo Epiſcoporum. 11. q. 3. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Quia anathema eſt æternæ mortis damnatio.] hæc ibi. Operatur quoque priuationem communionis fidelium omnium, vt docet textus in cap. ſicut Apoſtoli. 11. quæſtione tertia: priuat etiam Sacramentorum Eccleſiæ participatione actiua, & paſſiua, vt in cap. Engeltrudam. 1. quæſtione quarta, & priuat denique multis alijs commodis, de quibus aliàs plenius dicetur loco ſuo. Dixi ſecundò, ratione durationis ipſius pœnæ, vna pœna dicenda erit grauior alia. Depoſitionis pœna eſt maior omnibus alijs: durat enim in perpetuum, vt in cap. conſtitueretur. diſtinct. 50. etiam poſt ſatisfactionem, vt in cap. miror. diſtin. 50. quod non ſolet ita facilè contingere in excommunicatione, cùm poſſit etiam inuitus abſolui ab excommunicatione, ratione aliorum, qui inde iniuſtè detrimentum paterentur, & tali via ſperaretur correctio ipſorum excommunicatorum: cùm ſit actus iudiciarius, ac ſpectans ad forum iudiciale, ex quo inuitus quis poterit excommunicari, ſeu ligari, ita & abſolui à tali vinculo, de quo latius docuerunt Sacri Theologi in quarto ſententiarum. Dixi tertiò, quòd vna pœna dicenda erit grauior altera, ratione aſperitatis: & hoc modo dicetur grauiorem eſſe pœnam corporalem omnibus alijs: & ratio eſt, quia ſentitur illa actualiter, quod non eſt in alijs. Vnde in lib. Iob capit. 2. verſic. quartò, & quintò dicitur. [Pellem pro pelle dabit homo, & cuncta, quæ habet pro anima ſua. Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem, & tunc videbis, quod in faciem benedixerit tibi.] hæc ibi. Dixi & quartò, pœnam vnam eſſe dicendam maiorem altera, ratione opprobrij, & ſic pœna characteris, ſeu ſignationis in fronte cum ferro candenti, & pœna fuſtigationis per ciuitatem, & ſimilia, dicentur pœnæ maiores, ſeu grauiores cæteris. hæc omnia docuit Archid. in c. corripiatur. 24. q. 3. quem ſequens Henricus, vbi ſupra. eadem recenſet. in c. cùm te. extra de ſent. & re iudic.

His ergo præmiſſis pro intelligentia afferẽdorum in probationẽ præſentis limitationis. Sciendum, quòd ipſa limitatio probabitur triplici medio. Primò enim per tex. in c. inter ſollicitudines. in principio. extra de purgat. Canon. vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Inter ſollicitudines, & infra: licèt ergo Eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantum vſque ad purgationem Canonicam doceat ſuſpenſos: quia tamen eum etiam à beneficio propter enormitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare.] hæc ibi. Ex cuius verbis apertiſſimè elicitur, quòd liceat Iudici iura pœnalia, non ſolùm in procedendo transgredi, verum etiã in puniẽdo
54 propter criminis enormitatẽ, † & ꝙ ille talis Archiepiſcopus Senonenſis ad quẽ ibi ſcripſit Innocentius Tertius transgreſſus fuerit iura pęnalia in puniendo. Colligitur ex hoc, ꝙ in c. 2. ext. de pur-
55 gat. Canon. habetur, ꝙ infamatus, † tertiò monitus ſe non corrigens, vſq; ad purgationem Canonicã peractã, ab officio ſuſpenditur. Nam hæc ibi ad verbũ continentur, videlicet: [Si quis Presbyter negligẽs vitæ ſuæ, prauis exemplis mala de ſe ſuſpicari permiſerit: & populus ab Epõ iuramento, ſeu banno Chriſtianitatis aſtrictus infamiam ejus patefecerit, certiq; accuſatores criminis ei⁹ defuerint, admoneat primo ſeorſum ab Epõ, deinde ſub duobus, vel tribus teſtibus, & ſi nõ emendauerit, Epiſcopus eũ publica admonitione admoneat: ſi verò nec ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur vſq; ad condignam ſatisfactionem, ne populus fideliũ in eo ſcandalũ patiatur.] hæc ibi. Ex quibus patuit, ꝙ de iure cõi, & regulariter ille talis, de quo cõmemorauit Innocẽtius Tertius in d. c. inter ſollicitudines, nnn poterat puniri de iure, niſi pęna ſuſpenſionis ab officio, & hoc ſolùm poſt trinam monitionem. Nihilominus à dicto Innocẽtio Tertio Papa dictus Archiepſ Senonẽſis, qui iniũxerat illi criminoſo ſuſpẽſionẽ, et à beneficio ſuo (à quo de iure ordinario non veniebat

ſuſpendendus) de tali exceſſu, ſeu grauiori pęna,
iniuncta propter illius criminis enormitatem, nō
ſolùm non fuit punitus aliqua pęna, ſed laudatus,
quòd ſtatim nulla pręmiſſa monitione (vt colligi-
tur ex dicto textu) ſuſpenderit ab officio, & benefi
cio, ipſum infamatum de enormi crimine: ex his
ergo omnibus elicitur etiam & veritas præſentis
noſtræ concluſionis. Idem probatur per tex. in c.
ad abolendam. §. præſenti, extra de hæret. vbi pro-
pter huiuſmodi criminis enormitatem grauiùs,
quàm regulariter eſſet puniendus, punietur: nam
Clericus tam Regularis, quàm Secularis deponi-
tur, ac denudatus omni priuilegio, Ordinis Eccle
ſiaſtici, ſtatim traditur Curiæ ſeculari. Idem pro-
batur in c. ad falſariorum. extra de crimine falſi.
vbi Innocentius Tertius propter enormitatem cri
minis falſificādi litteras Apoſtolicas grauius pu-
nietur, quàm regulariter veniret de iure cōi pu-
niendus, habentur namque in d. c. ad falſariorum.
in fin. inter alia, videlicet: [Nos enim omnes fal-
56 ſarios † literarum noſtrarum, qui per ſe, vel alios
vitium falſitatis exercent cū fautoribus, & defen-
ſoribus ſuis, anathematis vinculo decernimus in-
nodatos: ſtatuentes, vt Clerici, qui falſarij fuerint
deprehenſi, omnibus officijs, & beneficijs Eccle-
ſiaſticis perpetuò ſiut priuati: ita quòd qui per ſe
falſitatis vitium exercuerint, poſtquàm per Eccle
ſiaſticum Iudicem fuerint degradati, ſeculari po-
teſtati tradantur, ſecundum cōſtitutiones legiti-
mas puniendi, per quam & laici, qui fuerint de fal
ſitate conuicti, legiti nē puniantur. Qui verò ſub
57 nomine noſtro, literis falſis vtuntur, † ſi Clerici fue
rint: officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis ſpolientur:
ſi Laici, tandiu maneant excōicationi ſubiecti;
donec ſatisfaciant cōpetenter: ita tñ vt in iſtis, &
in illis maleficia grauius, q̄ negligentia puniatur,
quod & de his, qui falſas literas impetrāt, ſtatui-
mus obſeruandum.] hæc ibi. Idem probatur per
tex. in c. nouimus. extra de verb. ſignif. vbi Inno-
centius Tertius ſcribens Epiſcopo Pariſienſi, &
confirmans quę in d. c. ad falſariorum. dixerat, tra
dit formam id exequendi, his verbis vtens, vide-
licet: [Nouimus expedire, vt verbum illud, quod
in antiquis Canonibus, & in noſtro decreto con-
tra falſarios edito continetur, videlicet: Vt Cleri-
cus per Eccleſiaſticum Iudicem degradatus, ſecu-
lari tradatur Curiæ puniendus, apertiùs exponna-
mus. Cùm enim quidam anteceſſorum noſtrorum
ſuper hoc conſulti diuerſa reſponderint, & quo-
rundam ſit opinio à pluribus approbata, vt Cle-
ricus, qui propter hoc, vel aliud flagitium graue,
non ſolùm damnabile, ſed damnoſum, fuerit de-
gradatus, tanquam exutus priuilegio Clericali,
Seculari foro per conſequētiam applicetur, cùm
58 ab Eccleſiaſtico foro ſit proiectus, † eius eſt de-
claratio celebranda, Seculari poteſtate præſente:
ac pronunciandum eidem cùm fuerit celebrata,
vt in ſuum forum recipiat degradatum: & ſic in-
telligitur tradi Curiæ ſeculari, pro quo tamen de-
bet Eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mor-
tis periculum circa eum ſententia moderetur.]
hæc ibi. Ex his ergo tribus textibus immediatè
citatis elicitur, quòd Clericus propter enormi-
tatem delicti, grauiùs punietur, quam de iure
communi fuerat ſtatutum, pro cuius maiori in-
telligentia ſciendum, quòd regulariter Clericus
pro quocunque admiſſo crimine legitimè com-
59 prehenſus, atque conuictus † ab Eccleſiaſtico Iu-
dice deponendus erit, & niſi eſſet poſtmodum in-
corrigibilis non eſſet Curiæ ſeculari tradendus,
(vt docet textus apertiſſimus in cap. cùm non ab
homine. extra de iudicijs.) Nihilominus propter
atrocitatem, ſeu enormitatem ſupradictorum cri
minum fuit mandatum in ſupradictis iuribus, vt
ſtatim (nulla expectata incorrigibilitate) vt tra-
deretur huiuſmodi Clericus Curiæ ſeculari. Idem
probatur per textum in cap. ita quorundam. extra
60 de Iudæis. vbi propter enormitatem † vnius de-
licti quis præcipitur triplici pœna puniri. Nam
ibi hæc habentur, videlicet: [Ita quorundam ani
mos occupauit ſæua cupiditas, vt qui glorientur
nomine Chriſtiano Saracenis arma, ferrum, & li-
gnamina deferant galearum, & pares, aut etiam
61 ſuperiores in malitia fiant illis, † dum ad impu-
gnandos Chriſtianos, arma eis, & neceſſaria ſub-
miniſtrant. Sunt etiam qui pro cupiditate ſua in
galeis, & piraticis Saracenorum nauibus, regi-
men, & curam gubernationis exerceant. Tales
igitur ab Eccleſiaſtica communione præciſos, &
excommunicationi ſubiectos, rerum ſuarum per
Principes Catholicos, & Conſules ciuitatum, pri
uatione mulctari, & capientium fieri ſeruos cen-
ſemus. Præcipimus etiam, vt per Eccleſias mari-
timas vrbium crebra, & ſolemnis in eos excom-
municatio proferatur.] hæc in dicto Canone, &
tamen regulariter pro vnico delicto vnica iniun-
62 gi debet pœna, † & non multiplex, vt elicitur
ex cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. extra de iu-
dicijs. vbi hæc habentur, videlicet: [De adul-
terijs verò, & alijs criminibus, quæ ſunt mino-
ra, poteſt Epiſcopus cum Clericis poſt peractam
pœnitentiam diſpenſare, ſed non debet quemli-
bet depoſitum pro ſuis exceſſibus (cùm ſuo ſit fun
ctus officio, nec duplici debeat ipſum contritio-
ne conterere) Iudici tradere ſeculari.] hæc in di-
cto Canone. Quapropter patuit, quòd propter
enormitatem delicti quis poterit puniri grauiùs,
quam regulariter in iure reperitur cautum. & hæc
pauca ex iuris Canonici corpore allata ſufficiant:
cum idem ſit probandum auctoritate iuris ciui-
lis. Sciendum ergo, quòd idem prorſus probatur
per textum in l. ſi quis filio exhæredato. §. hi au-
tem omnes. ff. de iniuſt. teſtam. vbi ſceleris ma-
gnitudo tollit appellationem, nec propter eam ſu
ſpenditur executio ſententiæ, etſi regulariter ap-
pellatio ſuſpendit iuriſdictionem Iudicis à quo
appellatur. & exequutionem ſententiæ latæ, vt in
dicto §. hi autem. vbi hæc habentur, videlicet: [Hi
autem omnes, quorum teſtamenta irrita damna-
tione fieri diximus, ſi prouocauerint, capite non
minuuntur: atque ideo neq; teſtamenta, quæ an-
tea fecerint, irrita fient, & tunc teſtari poterunt:
(hoc enim ſæpiſſimè eſt conſtitutum) nec vide-
buntur quaſi de ſtatu ſuo dubitantes non habe-
re teſtamenti factionem. Sunt enim certi ſtatus,
nec ipſi de ſe interim incerti. Quid tamen ſi ap-
pellationem eius Præſes non recepit, ſed Impera-
tori ſcribendo, & pœnam remoratus eſt, puto hūc
quoque ſtatum ſuum: interim retinere, nec teſta-
mentum irritum fieri. Nam vt eſt (oratione Diui
Marci expreſſū) tametſi prouocaris, vel eius: pro
quo prouocatur, appellatio non fuerit recepta, pę
na tamen ſuſtinēda eſt, quo ad Princeps reſcripſe-
rit ad literas Præſidis, & libellum rei cum litteris
miſſum, niſi fortè latro manifeſtus ſit, vel ſeditio
prærupta, factioq; cruēta, vel alia iuſta cauſa, quā
mox.

Digitized by Google

mox. Præſes mox excuſauerit, moram non reci-
piat, non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi pe-
riculi cauſa: tunc enim punire permittitur, dein-
de ſcribere.] hæc ibi. Ex quibus patuit, quòd Iu-
63 dici † liceat tranſgredi iura propter delicti atro-
citatem: Nam etſi regulariter appellatio ſuſpen-
dat ſententiæ latæ executionem, ac iuriſdictionẽ
Iudicis in cauſa illa, in qua fuerat prouocatũ, ſeu
appellatũ, vt in c. delictis filijs. §. quia verò. in fine.
extra de appellat. vbi Innocentius Tertius infra-
ſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Cũ interim ap
pellatione interpoſita procedere non debuerit ad
ſententiam exequẽdam: officialis proceſſum, qui
poſt appellationẽ huiuſmodi ſnĩam interdicti ir-
ritã, & inanem decreuit, temerarium iudicantes:
Cùm appellatione ad nos interpoſita nihil debue
rit innouari.] hæc ibi. Ergo aſſertum noſtrũ veriſſi
mũ, quamuis infra loco ſuo latius dicemus, cùm
de appellatione fiet ſermo, tñ hic breuiter referã
optimam doctrinam Bart. in l. ſi expreſſim. nu. 15.
verſ. & dico. ff. de appellat. & relat. dicentis, ꝙ cau
ſa appellationis deuoluat totam cauſam ad Supe
riorem, vt poſſit ſnĩam reformare etiã ex noua cau
ſa. Quapropter Pan. in rubr. extra de appell. nu. 4.
64 verſic. quo ad ſecundũ. dicit, ꝙ appellatio † duos
principaliter operatur effectus, ſ. ſuſpenſiuum, &
deuolutiuũ. Ergo ꝙ effectus ſuſpenſiuus eſt triplex:
nam ſuſpendit pronunciatum, (ideſt ſententiatũ)
& iuriſdictionem Iudicis (quantum ad iſtam cau
ſam) & præſumptionem, quæ erat pro ſententia.
Nam eam extinguit de præſenti, & ſuſpendit re-
ſpectu futuri: & licèt non ſemper appellatio ope-
retur hos duos effectus: nam appellatio à cenſuris
Eccleſiaſticis non operatur earum ſuſpenſionem:
cùm ſecum ſtatim trahant ſuos effectus: ſed ſo-
lùm tunc appellatio operabitur effectum deuolu-
tiuum, eo quòd deuoluat cauſam ad Superiorem,
& tollat præſumptionem ſententiæ. hæc Panormi
tanus. cuius ſententiæ ſe ſubſcripſerunt Felinus,
& Decius ibid. quod & fuit confirmatum ab om-
nibus alijs ibidem. Probatur quoque præſens con-
cluſio per tex. in c. 1. de homicid. in ſexto. vbi in-
ter alia Innocentius Papa Quartus infraſcriptis
vſus fuit verbis, videlicet: [Cum igitur illi, qui tãc
horrenda inhumanitate, deteſtã. q; ſæuitia mor
tem ſitiunt aliorum, vt ipſos faciant per aſſaſſinos
occidi, non ſolùm corporum, ſed mortem procu
rent etiam animarum, (niſi eos ex liberans gratia
Diuina præuenerit, vt ſint armis ſpiritualib. præ-
muniti) ac omnis poteſtas tribuatur à Domino
ad iuſtitiam, rectumq; iudicium exercẽdum. Nos
tanto periculo volentes occurrere animarum, &
tam neſarias præſumptiones Eccleſiaſticæ ani-
maduerſionis mucrone ferire, vt metus pœnæ, me-
ta huiuſmodi præſumptionis exiſtat: præſertim
cum nonnulli magnates taliter perimi formidan
tes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſ-
ſaſſinorum domino impetrare, ſicque ab eo abſ-
que Chriſtianæ dignitatis opprobrio redimere
quodam modo vitam ſuam: ſacri approbatione
Concilij ſtatuimus, vt quicunque Princeps, Præ-
latus, ſeu quæuis alia Eccleſiaſtica, Sæcularisvè
perſona, quempiam Chriſtianorum per prædictos
aſſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandauerit
(quanquam mors forſan ex hoc non ſequatur) aut
eos receptauerit, vel defenderit, ſeu occultauerit,
excommunicationis, & depoſitionis a dignitate,
honore, ordine, officio, & beneficio, incurrat ſen-
tentias ipſo facto, & illa liberè alijs per illos, ad
quos eorum collatio pertinet, cõferantur. Sit etiã
cum ſuis bonis mundanis omnibus tanquã Chri-
ſtianæ Religionis æmulus, & toto Chriſtiano po-
pulo perpetuò diffidatus. Et poſtquàm probabi-
libus conſtiterit argumentis aliquem ſcelus tam
execrabile commiſiſſe, nullatenus alia excommu
nicationis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis ad-
uerſus eum ſententia requiratur.] hæc ibi. Ex cu-
ius diſpoſitione propter criminis grauitatem re-
ceditur, in multis à ſtatutis de iure cõmuni; nam
etſi in puniendis pœna ordinaria reliquis male-
65 ficijs regulariter requiruntur † probationes luce
meridiana clariores, vt eſt communis Doctorum
ſententia, & docuit textus in cap. ſciant cuncti. 2.
quæſt. 8. prout latiùs infra probabitur loco ſuo, ta-
men propter immanitatem huius criminis ſuffi-
cerent probabilia argumenta, etiam ad condem-
nandum, vt patuit ex ſupradictis contentis in di-
cto cap. 1. & licèt regulariter clericus non trada-
tur Curiæ ſeculari, niſi poſtquàm fuerit depoſitus,
& expectata emendatione, & non ſequuta, fuerit
excommunicatus, & poſtea anathematizatus, nec
ſi fuerit correctus, nihilominus Clericus aſſaſſi-
nus, eo ipſo, quod conuictus fuerit ſaltem per ar-
gumenta probabilia, traditus ſubauditur Curiæ
ſeculari: & quoniam hæc materia eſt quotidiana,
ſcitu digna, & difficilis, per breuiſſimas annota-
tiones procedam ipſam quæſtionem abſolui in no
ſtro ſpeciali tract. de ipſo crimine aſſaſſinij. vide
ergo ibi latiùs. Probatur quoque præſens limita-
tio per tex. in l. aut facta. §. euentus. & §. ſequenti.
ff. de pœnis. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Euentus
ſpectatur, vt à dementiſſimo quoque facta, quan-
quam non minus lex eum, qui occidendi homi-
nis cauſa cum telo fuerit, quàm eum, qui occide-
rit, puniat. Ideo apud Græcos exilio voluntario
fortuiti caſus luebantur, vt apud præcipuum Poe-
tarum ſcriptum eſt: euenit, vt eadem ſceleta in
quibuſdam Prouincijs grauiùs plectantur, vt in
Africa, meſſium incenſores, in Myſia, vitium vbi
metalla ſunt adulteratores monetæ.] hæc ibi. Et
in ſequenti §. hæc habentur, videlicet: [Nonnun-
quam euenit, vt aliquorum maleficiorum ſuppli-
66 cia exacerbentur, † quoties nimium multis per-
ſonis graſſantibus, exemplo opus ſit.] hæc ibi. Di-
xi hãc concluſionem probari per argum. in dictis
§§. tum quia dictus §. nonnunquam explicitè do-
ceat de pœnarum aggrauatione, implicitè tamen
ad ipſum docuit, arguendo ab idẽtitate rationis,
& ſecundum intentionem Legiſlatoris. Cùm etiã
quia ex dicto §. euẽtus, implicitè etiam ad ipſum
docuiſſe Legiſlatorem eliciatur, eo ꝙ inde origi-
nem duxit vulgatiſſimum illud axioma à cunctis
Doctoribus approbatum, in quo dicitur, ꝙ in ma
leficijs ſpectandus ſit euẽtus: ſi ergo in maleficijs
67 euentus, † ſeu effectus erit ſpectandus. Inde aper-
tiſſimè ſequitur, quòd Iudex poterit mitiùs, vel
acerbius punire conatum, etiam in atrociſſimis
criminibus, iuxta proprium, & rationabile arbi-
trium, quàm ſi inde effectus attentati criminis ſe-
quutus fuiſſet. Idem probatur per textum (iun-
cta Gloſa) in l. hodie. ff. de pœnis. vbi hæc ha-
bentur, videlicet: [Hodie licet ei, qui extra or-
dinem de crimine cognoſcit, quàm vult ſenten-
tiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem, ita ta-
men vt in vtroque moderationem non excedat.]
hæc ibi. Dixi (iuncta Glo.) quia ipſa Glo. dictæ l.

hodie. io verſic.extra ordinem dicit, vel ordina-
riè. Nam poteſt, dum ſententiam profert minue-
re pœnam rationabili de cauſa, vt in l.quid ergo.
§.pœna grauior.ff.de his,qui not.infam.vbi iaci-
68 te innuitur Iudicem † poſſe rationabili de cau-
ſa grauiorem pœnam inſligere, quàm eſt à iure
indicta. Nam in dicto §.pœna grauior. hæc ha-
bentur, videlicet: [Pœna grauior vltra legem im-
poſita exiſtimationem conſeruat, vt & conſtitu-
tum eſt,& reſponſum.] hæc ibi inter alia. Ex qui-
bus elicitur id, quod docuit glo.ſupradicta: nam
ibi approbatur à lege pœna grauior impoſita à Iu
dice.Idem & apertiùs probatur per argumentum
in l. & ſi ſeuerior. C. ex quibus cau. infam.irrog.
vbi hæc habentur, videlicet: [Et ſi ſeuerior ſen-
tentia dici debuit,tamen cum Proconſul vir cla-
riſſimus certis rationibus motus mitiorem ſenten
tiam dixerit, & ordine decurionum te biennio
abſtinere iuſſerit,tranſacto tempore te non eſſe in
numero infamium,palàm eſt,eo quòd poſt bien-
nium remiſiſſe tibi petitionem decurionatus, Iu-
dex videtur.] hæc ibi. Dixi probari præſentem
concluſionem per argumentum in d. l. & ſi ſeue-
rior.eo quòd licèt explicitè tenor verborum præ-
ſentis noſtræ concluſionis, ad vnguem non conti-
neatur in dicta l.& ſi ſeuerior. nihilominus bene
69 implicitè. Nam ex ipſa l.elicitur Iudicem † poſ-
ſe mitigare pœnam indictam à lege,ſi moueatur
ad hoc cauſa rationabili. Idem probatur per ar-
gumentum in l.non omnes deſertores. in princi-
pio. ff. de re militari. vbi hæc habentur, videli-
cet: [Non omnes deſertores ſimiliter puniendi
ſunt, ſed habetur & ordinis, & ſtipendiorum ra-
tio, & gradus militiæ, vel loci, ac muneris de-
ſerti, & ante actæ vitæ, ſed & muneri, ſi ſolus,vel
cum altera, vel cum pluribus deſeruit, aliud-
vè quod crimini deſertioni adiunxerit. Item
temporis, quo in deſertione fuerit, & eorum,
quæ poſtea geſta fuerunt: ſed etſi fuerit vltrò re-
uerſus, non eum neceſſitudine, non erit eiuſdem
ſortis.] hæc ibi inter alia recenſentur. Ex qui-
bus elicitur veritas præſentis noſtræ concluſionis.
Cùm inde patentiſſimè eliciatur, quòd Iudex in
pœnis inſligendis multa ponderare debeat, nec
non & quòd de iure poſſit minuere,vel augere pę
nas à iure ſtatutas, iuxta eius rationabile arbi-
trium. Probatur & ſecundò præſens concluſio Do
ctorum auctoritate. Quapropter ſciendum,quòd
præſenti concluſioni ſe ſubſcripſit Salycetus in l.
is,qui cum telo. C.ad l.Cornel.de ſicar.qui ibidẽ
dixit (vt referunt Andr. Tiraquell. & Hyppolitus
de Marſilijs (loco infra citando) ſe hoc audiſſe à
Bal.viua voce.Bart.quoque ſe ſubſcripſit præſenti
concluſioni in l.aut facta. §.euentus. & §.nonnun-
quam.ff.de pœnis. in verſic.ſecundo oppono.in-
fraſcriptis vtens verbis,videlicet: Secundum ver-
ba legis non conſideratur euentus, vt in l.Cornel.
de ſicar. quia ſufficit animus deductus ad actum,
tamen Iudex de æquitate ſua per §.pœna grauior.
poterit pœnam augere, vel minuere conſiderato
euẽtu,& ita intelligit Iacobus de Aret.hunc tex-
tum.hæc Bar.vbi ſupra, qui ibidem,ſed in dicto §.
nõnunquam.verſic.Reſpondeo, dans breuiſſimam
normã procedendi in tali caſu dixit. Quandoque
delictum eſt commiſſum à multis,& hoc conſtat,
70 & tunc propter multitudinem † pœna minuetur,
vt in glo. Quandoque delicta non ſunt commiſſa
à multis, ſed eſt dubium, ne committantur pro-
pter multas perſonas aptas ad hoc, & tunc exa-
71 cerbatur pœna, † ita loquitur textus. hæc Bart.
ibi, qui idipſum rurſus docuit in dicta l.& ſi ſeue-
rior. in 1. & 2. ſua repetitione, dicens, conclu-
72 denter Iudicem poſſe ex cauſa, † & cũ cauſæ co-
gnitione minuere pœnam indictam à lege, nec
propterea dicetur ipſum facere contra legẽ, cùm
hoc fiat lege permittente, videlicet dicta l.& ſi ſe-
uerior. hæc Bart. qui ibidem ad ipſum probauit
multis alijs medijs,& rurſus in l.quid ergo.§.pœ-
na grauior. nu.9. imò & per totum. ff.de his, qui
not.infa.& ibid.Alex.in addit. verſ.latam ſenten-
tiam. & rurſum idem docuit Bart. in l. hodie.ff.
de pœnis. his verbis vtens, videlicet: Quòd quæ-
dam ſunt crimina ordinaria, quæ habent pęnam
ordinatam,tunc Iudex poteſt augere, vel minue-
re,tamen cauſa cognita,vt in dicta l.quid ergo.§.
pœna grauior. ff.de his,qui not.infam.Idem do-
cuerunt Gloſæ omnes in citatis iuribus. Idem do
cuit Andr.Tiraquel.in ſuo elegantiſſimo tract.de
pœnis temper.aut remitt.in cauſa quadrageſima.
nu.2.& in præfatione eiuſdem tract.nu.16.& rur-
ſum ibidem in cauſa quadrageſimanona, ferè per
totum, qui innumeros citat Doctores idipſum
ſentientes. Idem docuit Iulius Clarus in ſua Pra
xi crimin.libro quinto, quæſtio.92. in verſic.ſcias
tamen. & verſic.ſequenti. vbi poſt recenſitas quã
plurimorum Doctorum ſententias circa præſen-
tem quæſtionem de conatu puniendo pœna ſta-
tuta à iure in atrociſſimis delictis, infraſcriptis
73 vſus fuit verbis,videlicet: Ego aũt dico ſic. † Aut
lex, vel ſtatutũ in huiuſmodi atrociſſimis expreſ-
sè punit ſolùm conatum, & ſeruanda eſt. Aut non
punit expreſsè conatum, & ſtandum eſt genera-
li conſuetudini,vt conatus non puniatur, niſi ſe-
quatur effectus. Et hæc opinio, iudicio meo, tu-
tior eſt. Nihilominus quia pluries vidi in his ca-
ſibus diuerſimodè iudicari,quandoque pœna ex-
traordinaria. Crederem in Practica poſſe Iudi-
cem adhærere,cui opinioni maluerit, inſpecta fa-
cti,& perſonarũ qualitate:conſulo tamen, vt ſem-
74 per in mitiorem partem inclinet. † In his verò,
quæ atrociſſima non ſunt, nullo modo debet Iu-
dex pro ſolo conatu pœnam mortis imponere,
niſi id expreſsè (vt dixi) ſtatuto, vel lege cauea-
tur: & eo etiam caſu non niſi deuentum fuerit ad
actum proximum,& immediatum ipſi maleficio.
Regulariter autem non debet Iudex conatum im-
punitum relinquere, ſed ſemper aliquam pœnam
extra ordinem inſligere. Et nota, quòd in illis
caſibus, in quibus ille, qui deuenit ad actum pro-
ximum, non poterit puniri pœna ordinaria: de-
bet tamen acriùs puniri pro motu Iudicis, quàm
ille, qui deuenit ad actum remotum. & ita tenet
conſuetudo, vt dicit Bald. in l.data opera.nu.77.
C.qui accuſare non poſſ. ſcias etiam,quòd in om
nem caſum diſpoſitio. l. ſi quis non dicam rape-
re, & ſimilium, quæ expreſsè puniunt ſolum co-
75 natum, † etiam non ſequuto effectu, ſemper in-
telligenda eſt, vt procedat, quando deuentum eſt
ad actum proximum maleficio. & eſt communis
opinio, vt dicit Grammaticus in conſilio trigeſi-
moſexto, num.19. hæc omnia docuit Clarus, vbi
ſupra, qui idipſum docuit in eadem ſua Praxi.
quæſtione 85. verſicul. vlteriùs quæro. nunquid
Iudex poſſit ex cauſa minuere pœnam ordina-
riam impoſitam à iure pro aliquo delicto, dicens,
76 quòd Iudex hoc poterit ex cauſa, † ſiue pœna
fuiſſet

ſuiſſet impoſita à iure communi, ſiue à iure mu-
nicipali.& hoc ante ſententiam latam: caueat ta-
men Iudex ne id faciat ſine cauſa,& à iure appro-
bata : nam ſi hoc fecerit in cauſa criminali, effi-
cietur infamis, vt in l.ſeruos. C.ad l.Iuliam.de vi
publica,vel priuata,& veniret puniendus eadem
pœna à iure taxata,qua de iure ipſe debuerat pu-
nire dictum reum, vt colligitur ex textu in l. ter-
tia, in fine. C.ne ſanctum Baptiſma reiteretur. &
refert Andreas de Iſernis,quòd Rex Carolus Pri-
mus fecit quendam Iudicem furca ſuſpendi ex
eo, quòd quendam reum , qui erat condemnan-
dus in amputatione capitis, condemnauit in am-
putatione manus, quem refert Paris de Puteo in
tractatu de ſindic.fol.358.poſt num.3. & Afflictus
ſuper ſecunda parte conſtitu.Regni,Rubric.3.nu.
22. & Chaſſ. ſuper conſuet. Burgund. fol.45. nu-
mero 29. & Ludouicus Carrerius in ſua Praxi in
cap. incip. Circa quartum, & vltimum,nume.15.
verſic.ſecundò quæro an indiſtinctè. Debet etiam
Iudex tunc exprimere in ſententia cauſam, pro-
pter quam motus fuerit ad minuenda ipſam pœ-
nam, prout ſe frequenter vidiſſe de facto fieri at-
teſtatur Iacobus de Beluiſ. in ſua Practica crimin.
in rubric. de fuga reorum. num.62. Puto (Inquit
17 ipſe Clarus , vbi ſupra.) quòd Iudex dicat † ex
iuſtis cauſis mouentibus animum ſuum id face-
re,abſque eo,quòd in ſpecie cauſam ipſam expri-
mat,quam ſententiam communem eſſe dicit Men
chiaca controuerſ.Illuſtr.cap.14. nu.5. Idem do-
cuit Baldus in ſua Practica crimin.titul.de officio
Iudicis,& de iuriſdictione.num.40.verſic.præte-
rea.& ibidem titul. de ſtatutis.cap.quintò quæri-
tur.nu.3.verſic.ſed an Iudex. Idem docuit Boſſius
in ſua Praxi crim.in titul.de pœnis.num.8.9.10.
& 11. Idem docuit Benedictus Capra in ſua re-
gula 18.num.25. Idem docuit Paulus Girlandus
in ſuo tract.de relaxatione carcerat.q.6.per totū.
Idem docuit Nicolaus Boerius in tract.ſuo de ſe-
ditioſis.in §.incip.Septimò,& vltimò præſuppoſi-
to.nu.41.Idem docuit Felin.in c.1.col.14.in verſ.
fallit ſeptimò. extra de præſumpt. & rurſus latius
in c.qualiter,& quando.el ſecondo.§.ad corrigen
dos.per totum.extra de accuſat.& in tract.de co-
natu puniendo,nu.18.in verſic.vltimò ſcias,ꝙ vbi
lex.Idem docuit Bal. in l. & ſi grauior. C.ex quib.
cau. infamia irrog. Idem docuit Paul. de Caſtro
in conſil.328.col.2.in vol.2.& in l.quid ergo.§.pę
na grauior.nu 2. verſic.nota primò.ff.de his, qui
not.infam. Idem docuit Alex.de Imola in conſil.
ſuo 65.col.3.verſic.accedit.in 1.vol. Idem docuit
Panormitanus in c.2. nu.4. extra de delictis pue-
rorum,ſequens ſententiam Bartoli in dicto §.pœ-
na grauior. & rurſus idem Panormitanus in c.de
cauſis.nu.16.extra de officio deleg. Idem docuit
Franciſcus de Aretio in conſil.132.col.fin.in verſ.
venio ad ſecundum. idem docuit Robertus Ma-
ranta in ſuo Speculo Aduocatorum, in quarta par
te principali. nu.65. verſic. vnum tamen inciden-
ter. idem docuit Auguſtinus Berous in dicto cap.
de cauſis.nu.15.idem Hoſt.in d.c.de cauſis. idem
Barbat. in d c. de cauſis.col.5. in verſic. nota ibi
eandem,& rurſus in dicto c.1. extra de conſtitut.
col.22.in fine.in verſic.tu verò conſidera.vbi poſt
lōgam diſputationem præſentis quæſtionis,quam
cępit tractare ibid.in col.18.verſ.venio.ad gl. In-
nocentij,(qui vbi ſupra ſe ſubſcripſit præſenti con
cluſioni. idem docuit Decius in d.cap. de cauſis.
nu.31.& 32.qui hanc concluſionem examinat ele-
gantiſſimè,& probat illam eſſe veriſſimā, & com-
munem opinionem. idem docuit Iaſ.in l.1.col.3.
ff.de legibus,& Senatuſconſ.idem docuit Iacob.
de Bellouiſ. in ſua Pract.iudiciaria crim.tit.quo-
tuplicia ſunt iudicia. nu.155. idem docuit Ludo.
Rom. in ſuo ſingulari 77. verſic.vieni qua,tu ha-
bes,ꝙ Iudex.idem docuit Aretin. in c.qualiter,&
quando.el ſecondo.nu.24.extra de accuſat.dicēs
hanc eſſe communem opinionem (vt referunt, &
ſequuntur Emanuel Soarez in tract. de commun.
opin.& Couarruuias loco citando ſtatim.)idē do
cuit Couarruuias in lib.2.variar.reſolut.c.9.nu.8.
qui noſtram concluſionem multis medijs probat.
idem docuit Menchiaca in tract.controuerſ.illu-
ſtrium.c.14. nu.4. idē docuit Viuius in lib. opin.
nu.165.idem docuit Marianus Socinus in c.licèt.
nu.21.extra de pœnis,dicens hanc eſſe communē
opinionem. idem docuit Raphael Fulgoſius in l.
quid ergo.§.pęna grauior.nu.19.ff.de his,qui not.
infam. idem docuit Vaſquius in lib.1. de ſucceſſ.
reſolut.§.9.nu.29. idem docuit Hyppol. Riminal.
in l.1.nu.9. ff.quod quiſque iur. vt retulit ipſum,
ſequendo Laurentius Kirchouius in ſuo tracta.de
commun.opin.l.1.idem docuit Vbertus in ſuo tra
ctatu nuncupato Iudiciale Inquiſitorum. in verſ.
pœna.& in verſic.relaxare.idem docuit Hyppoli-
tus de Marſilijs in ſua Praxi crim. in §. conſtante.
nu.83.in fine. & in l.1. §. Diuus Adrianus nu.5. &
in ſuo ſingulari 182. incip. Iudex non debet eſſe.
& rurſus in conſil.105.nu.36.verſic.Iudex ex cau-
ſa.& in cōſ.115.nu.12. idem docuit Aug.in tract.
de maleſ. verſic.quas ſi non ſoluerit,nu.10. verſ.&
menti habeas.idem docuit glo.in c.ſi quem pęni
tuerit.§.notandum.in verſ.voluntati.2.q.3. idem
gl.vlt.& antepen. dictæ l.hodie.idem docuit Iac.
de Beluiſ.in ſua Pract.iudiciaria crim. tit.quotu-
plicia ſunt iudicia,nu.155.& rurſus in tit.de ſen
tentijs crimin.nu.13.idem docuit Ioan.Fichus in
ſuo Theſauro commun.opin.in verſ.pœnæ, dicēs
hanc eſſe commun.opin. & quod idem docueric
Miſin.obſer.30.cent.2.,idem docuit Matthęus de
Afflicto in deciſ.176.nu.8. dicēs hoc Iudicē poſſe
ex poteſtate conceſſa ſibi à lege,quod & cōfirma-
uit in deciſ.287. nu.2. idem docuit Io. Milleus in
ſua Praxi crim.in tit.de pœnis.nu.5.& ſequen.&
quamplurima paucis perſtringam communis Do
ctorum ſententia præſenti concluſioni ſe ſubſcri-
pſit,vt ex allatis hucuſque iam patuit. Eo magis,
ꝙ hoc ipſum docuit Plato, qui in ſuis legibus, vt
docuit Tiraq.loco ſupra citato, noluit puniri ea-
dem pœna conatum, qua crimen conſumatum,&
exemplificauit in homicidio, dicēs,ꝙ homicidiū
morte puniatur, conatū,ſeu eum, qui interficiēdi
conſilio vulnerauerit, iuſſit ipſe Plato in vicina ci
uitate (dum viueret) exulare . Probatur & tertiò
prīs concluſio hac ratione, iudicio meo irrefraga
bili. Cùm ſummum ius dicatur ſumma iniuria: &
is,qui præeſt iudicio humano decernendo ponde
rare teneatur varias circunſtantias tam delicti,
quàm delinquentis,loci,temporis,& aliarum con
ditionum (vt latiùs fuit probatū) idcircò rationi
valde conſentaneū erit in his criminibus Iudices
poſſe augere,vel minuere pœnā à iure cōi,vel mu
nicipali indictā,eo magis,ꝙ non æqualiter fuerit
læſa perſona, cōtra quā conatus ille inchoat⁹ fuit,
ſicut ſi ad effectum deductum fuiſſet cōſumatum
crimen intentum,etiam ſi per conantem non ſte-

tiſſet, quin conſumatum fuiſſet. Nec de hoc debet
quis dubitari, aut mirari: cùm animaduertemus,
quòd apud Deum Optimum Maximum, (qui ſo-
lus intuetur cor operantis bonum, aut malū opus
in ſe) votum aliquod faciendi habetur pro facto,
78 ideſt voluntas † pro opere reputatur, vt in c. ma-
gna. in fine. de pœnitent. diſtin. 1. tamen non de-
79 bet quis puniri, etiam in foro conſcientiæ † tan-
ta grauitate pœnæ pro voto ſolo aliquod pecca-
tum perpetrandi, quanta imponenda eſſet, ſi illud
crimen opere perfeciſſet, vt docuit glo. notab. in
cap. qui viderit. in verſic. iam mœchatus eſt. 32.
quæſt. 5. cuius ſententiam ibidem ſequuntur om-
nes Doctores. Quoniam, vt dicit glo. in cap. ſi cui
etiam non contingat. de pœnitent. diſtinct. 1. in
verſic. non minus, quòd re vera magis reus eſt, ſi
opus adhibeatur, ſed hoc quo ad ſufficientiam
æterni interitus accipe. Vel dic, quòd non mi-
nus reus eſt, ideſt nihilominus reus eſt, quamuis
ad factum non perueniat, non quia plus peccet
(vt dixi) ſi opus ſequatur, quod patet ex eo, quia
prohibitum eſt malam voluntatem in opus pro-
ducere. Sic ergo contra prohibitionem illam fa-
ciens plus peccat: qui ergo opus adijcit volunta-
ti, iniquitatem addit iniquitati. hæc docuit glo.
illa, cuius ſententiæ ſe ſubſcripſerunt Doctores
ibidem, inter quos eſt Cardinalis à Turrecrema-
ta, qui ibidem addidit, dicens, quòd etſi pro ſola
voluntate mœchandi, quis non minus peccat, quo
ad complementum culpæ, & reatum pœnæ æter-
næ. Nihilominus eodem genere peccati grauius
peccat, qui exit in opus, quàm qui exiſtit in ſola
adulterij voluntate: quoniam tunc dicendus erit
tranſgreſſor duplicis pręcepti Diuini, quod & om
nes ſacri Theologi fatentur: eo magis, quòd cùm
lex communis, & municipalis imponens pœnam
delinquentibus pro ſingulis quibusque delictis,
non poſſit omnes circunſtantias eorum conſide-
rare, & in legibus condendis Legiſlator vnicuiq;
earum ſpecialiter cõſulere. Idcircò hoc tacitè re-
liquerunt moderandum, ac interpretandum ipſis
Iudicibus, vt pro ipſorum arbitrio, & circũſtan-
tijs, ſeu conditionibus, quæ meritò ponderandæ
ipſis videbuntur circa ipſum crimen attentatum:
aggrauent, vel minuant pœnas à iure ſtatutas.
Idem prorſus probatur, & clariùs per argum. in l.
etſi ſeuerior. C. ex quibus cau. infa. irrogatur. vbi
hæc habentur, videlicet: [Et ſi ſeuerior ſententia
dici debuit, tamen cùm Proconſul vir clariſſimus
certis rationibus motus, mitiorem ſententiam di
xerit, & ordine decurionum te biennio abſtinere
iuſſerit, tranſacto tempore te non eſſe in numero
infamium palàm eſt, eo quòd poſt biennium, re-
miſiſſe tibi petitionem decurionatus, Iudex vide-
tur.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionẽ
per argumẽtum in d. l. & ſi ſeuerior. cùm licèt ex-
plicitè tenor verborum dictæ concluſionis nõ con
tineantur in d. l. & ſi ſeuerior. nihilominus benè
implicitè: nam ex d. l. elicitur, quòd omnimodam
pœnam ordinariam de iure imponendam à Iudi-
ce, ipſe Index poterit mitigare. Idem per argum.
in l. non omnes deſertores. in princ. ff. de re mili-
tari. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Non omnes de-
ſertores, ſimiliter puniendi ſunt, ſed habetur & or
dinis, & ſtipendiorum ratio, & gradus militiæ, vel
loci, ac muneris deſerti, & ante actæ vitæ: ſed &
numeri, ſi ſolus, vel cum altero, vel cum pluribus
deſeruit, aliudvè quod crimen deſertioni adiũxe-
rit. Item temporis, quo in deſertione fuerit, & eo-
rum, quę poſtea geſta fuerunt. Sed etſi fuerit vltrò
reuerſus, nõ cum neceſſitudine, non erit eiuſdem
ſortis.] hæc ibi inter alia recenſentur. Ex quibus
elicitur veritas noſtræ concluſionis, cùm eliciatur
Iudicem in pœnis indicendis multa ponderare
oportere, ac diſponere poſſe circa pęnas à iure ſta
tutas iniungendas, & ex ſuo arbitrio ipſas pœnas
minuere, & quòd dicitur in fine concluſionis, ꝙ
80 Iudex † tã Ordinarius, quàm Delegatus ſimplici-
ter, ſine aliqua clauſula, aut conditione, non poſſit
minuere pœnam à iure ſtatutam, ſi deſit cauſa ra-
tionabilis minuendi, aut grauandi pœnam ſtatu-
tam à iure. probatur per tex. apertiſſimũ in l. 1. §.
calumniatoribus pœna. ff. ad Senatuſconſ. Turpill.
vbi inter alia hæc optima verba habentur, vide-
licet: [Nam vt Papinianus reſpondit, facti quidẽ
quæſtio in arbitrio eſt iudicantis, pœnæ verò per-
ſecutio non eius voluntati mandatur, ſed legis au
ctoritati reſeruatur.] hæc ibi. Vbi glo. in verſ. facti
quidẽ. dicit Iudicem poſſe ſolùm minuere, vel gra
uare pœnam à iure indictam cauſa cognita, & nõ
aliàs, vt in l. etſi ſeuerior. C. ex quibus cau. infa. ir-
rogatur. & quòd ſi minuet Iudex pęnam ſine ra-
tionabili cauſa, efficiẽt infamis. probatur per tex.
apertiſſimum in l. ſeruos. §. Iudicem vero. C. ad l.
Iul. de vi publica, vel priuata. vbi hæc habentur, vi
delicet: [Iudicem non ſe oportet, quòd graui in-
famia ſit notãdus, ſi violẽtiæ crimen apud ſe pro-
batum diſtulerit, ſeu omiſerit, vel impunitati do-
nauerit, aut molliorem, quàm præſtituimus, pœ-
nam protulerit.] hæc ibi. Et quòd Iudex relaxans
pęnam ſine cauſa debeat puniri, probatur per arg.
in l. 3. C. ne ſanctum Baptiſma iteretur. vbi hæc ha
bentur. [Quæ omnia ita cuſtodiri decernimus, vt
nulli Iudicum liceat delatũ ad ſe crimẽ minori,
aut nulli cohertioni mandare, niſi ipſe idem pati
velit, quod alijs diſſimulando conceſſerit.] hæc
ibi. Probatur & ſecundò præſens concluſio aucto
ritate Doctorum. Quapropter ſciendum, ꝙ præ-
ſenti concluſioni ſe ſubſcripſit Salycetus in l. is,
qui cum telo. C. ad l Cornel. de ſicar. qui ibidem
dixit (vt referunt Andr. Tiraq. & Hyppol. de Mar-
ſilijs locis paulò poſt citandis) ſe hoc audiuiſſe à
Bal. viua voce. Bart. quoque videtur ſe ſubſcripſiſ-
ſe præſenti concluſioni in dicto §. euentus. in ver-
ſic. ſecundò oppono. vbi infraſcriptis vtitur ver-
bis, videlicet: Secundum verba legis non conſi-
deratur euentus, vt l. Cornel. de ſicar. quia ſufficit
animus deductus ad actum, tamen Iudex de æqui
tate ſua, per §. pœna grauior. poterit pœnam auge-
re, vel minuere, conſiderato euentu: & ita intelli-
git Iacobus de Are. hunc textum. hæc ille ibi. Idẽ
& clariùs docuit idem Bar. in d. l. & ſi ſeuerior. in
prima, & ſecunda ſua repetitione, dicens, Iudi-
81 cem † poſſe ex cauſa, & cum cauſæ cognitione mi
nuere pœnam indictam à lege, nec propterea di-
cetur ipſum facere contra legem, cùm hoc fiat
permittente hac lege, videlicet dicta l. & ſi ſeue-
rior. hæc Bart. qui ſuam ſententiam multis alijs
medijs roborat. Idem docuerunt glo. in dictis iu-
ribus. Idem docuit dictus And. Tiraquel. in tract.
de pęnis tempe. aut remitt. in cauſa quadrageſi-
ma, num. 2. & in præfatione dicti tractatus, nu. 16.
& rurſum in cauſa 49. ferè per totum, qui innu-
meros citat Doctores. Idem prorſus docuit Iu-
lius Clarus in ſua Praxi criminali in libro quinto,
quæſt. 92. in verſic. ſcias tamen vbi poſt receſſitas
quamplu-

Digitized by Google

quamplurimorum Doctorum ſententias circa pręſentem quæſtionem de conatu puniendo pęna ſtatuta à iure in atrociſſimis delictis) infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Ego autem dico ſic. Aut lex, vel ſtatutum in huiuſmodi atrociſſimis expreſſè punit ſolùm conatum, & ſeruanda eſt. Aut non punit expreſſè conatum, & ſtandum eſt generali conſuetudini, vt conatus non puniatur, niſi ſequatur effectus. Et hæc opinio, iudicio meo, tutior eſt: nihilominus, quia pluries vidi in his caſibus diuerſimodè iudicari: quandoque puniendo conatum in atrociſſimis pœna ordinaria, & quandoque pœna extraordinaria: crederem in practica poſſe Iudicem adhærere cui opinioni maluerit, inſpecta facti, & perſonarum qualitate: conſulo tamen, vt ſemper in mitiorem partem inclinet. hęc ille, & idem Clarus in ſua praxiū quæſt. 85. in verſ. Vlterius quæro. Vbi alios Doctores quamplures citat. Idem Boſſius in ſua praxi, in tit. de pœnis, nu. 8. q. 10. & 11. Idem docet Bened. de Capra in ſua regula 18. num. 25. Paulus Girlandus, titu. de relaxatione carceris. Rubrica 1. q. 6. num. 1. & 8. Probatur auctoritate Platonis, qui in ſuis legibus (vt refert Tiraquell. vbi ſupra) non tãtum puniuit conatum, quantum opus ipſum. Nam cum homicidium morte puniat; cum tamen, qui interficiendi cõſilio vulnerauit, dixit in vicina ciuitate, dum viueret, exulare. Idem docuit Nicolaus Berous in tract. de ſeditioſis, in §. 7. & vltimo pręſuppoſito, num. 41. Idem docuit Felinus in c. 1. col. 14. in ver. fallit ſeptimò, & rurſus latius in cap. qualiter & quando, el 2. §. ad corrigendos: per totum extra de Accuſationibus in tract. de conatu, repoſito poſt tit. de ſent. excommunicationis, nu. 18. in verſ. Vltimo ſcias quòd vbi lex, qui Doctores ad verbum ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ concluſioni. Idem Bald. in l. et ſi grauior, C. ex quibus cauſ. infa. irrogatur. Idem Paulus de Caſtr. in conſil. 328. col. 2. in 2. volum. Idem Bart. in l. quid ergo, §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. nu. 9. imò ferè per totum dictum §. pœna grauior. & ibidem Alex. in addit. in verſic. latam ſententiam. Idem docet Innoc. in c. 1. extra de conſtitutionib. Idem Alex. de Imola in conſil. 65. col. 3. verſ. accedit, in primo volumine. Idem docet Panorm. in c. 2. num. 4. extra de delictis puerorum. ſequens ſententiam Bartoli in dicto §. pęna grauior. Idem docuit Franciſcus de Aret. in conſil. 132. colum. fi. in verſ. venio ad ſecundum. Idem docuit Paulus de Caſtro in conſil. 328. colum. 2. in 2. volum. Maranta in ſuo ſpeculo in 4. par. num. 65. Idem docet Panorm. in c. de cauſis, num. 16. extra de officio delegati. Idẽ docet Aug. Berous in dicto c. de cauſis, nu. 15. Idem Hoſt. & Barba. in d. c. de cauſis, col. 5. in ver. Nota ibi eadẽ. Idẽ docuit Decius in d. c. de cauſis, num. 31. & 32. qui hanc concluſionẽ examinat elegantiſſimè, & probat veriſſimam & cõmunem opinionem. Idem Iaſon in l. 1. col. 3. ff. de legibus, & Senatuſconſult. & rurſus idem Barbatius in c. 1. col. 22. in fine in verſ. tu vero conſidera. Vbi poſt longam diſputationem præſentis quæſtionis, quam incępit tractare ibidem in col. 18. in verſic. Venio ad gloſ. Innocentij (qui vbi ſup. a ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni) Idem docet Iacobus de Beluiſu in ſua practica iudiciaria criminali, titul. quotuplicia ſunt iudicia, num. 155. Idem Ludouicus Rom. in ſingulari 77. Idem docuit Aretinus eſſe hanc opinionem communem (& Couarruuias loco citando) in c. qualiter, & quando, el 2. nu. 24. extra de accuſat. (vt refert Emanuel Soarez. in tracta. de commu. opin.) Idem Didacus Couarruuias in lib. 2. variarum reſolut. cap. 9. num. 8. qui noſtrã concluſionem multis medijs probat. Idem Menchiaca in tract. Controuerſiarum illuſtrium, c. 14. num. 4. Idem Viuius in lib. 1. opin. 165. & vt breuibus me expediam, ſufficiet aſſerere quòd hæc fuit communis opinio Doctorum, vt ſup. citati Doctores aſſeruerunt. Quam nõnulli & pauciſſimi ipſam impugnauerint, vt poſt probationem pręſentis cõcluſionis ſubinferam. vide ergo ibi. Idem docet Marianus Socinus. in c. licet, num. 21. extra de pœnis dicẽs hanc eſſe communem opinionem. Idem Raphael Fulgoſius in l. quid ergo, §. pęna grauior. ff. de his qui not. infam. num. 19. Paulus de Caſtro. ibidem num. 2. verſ. Nota primò Vaſquius in lib. 1. de ſucceſſ. reſolut. §. 9. num. 29. Hyppol. Riminal. in l. 1. num. 9. ff. quod quiſque iuris, vt etiam refert ac ſequitur Lauren. Kirchouius in ſuo tract. de cõmuni opinio. in littera I. Probatur & tertiò præſens concluſio & hac ratione, iudicio meo, irrefragabili. Cùm ſummum ius habeatur pro ſumma iniuria: & is, qui pręeſt in iudicio humano decernendo, ponderare teneatur varias circunſtantias delicti ratione perſonæ delinquentis, loci, temporis, occaſionis & aliarum cõditionum, vt fuit probatum. iccirco valde rationi cõſentaneum erit in his criminibus Iudices minuere pœnam: eo magis quòd non tantum fuit priuata, & publica perſona offenſa, ac ſi ſequutus fuiſſet effectus ipſius conatus, etiam ſi per conantem non ſtetiſſet quin ſubſequutus fuiſſet effectus: vt patet ad ſenſum. Nam videmus quòd apud Deum Optimum Maximum (qui ſolum intuetur cor operãtis, bonum, aut malum) votum aliquid faciendi habetur pro facto, id eſt voluntas pro opere reputatur. vt in c. magna, in fine, de pœnitent. diſt. 1. tamen non debet tanta pęna imponi pro voto, quàm pro facto, etiam in foro conſcientiæ, vt docuit glo. not. (& ibi reliqui Doctores, in c. qui viderit, 32. q. 5. in verſ. iam męchatus eſt. quoniam vt dicit glo. in c. ſi cui etiam non contingat, de pœnit. diſt. 1. in verſic. Nõ minus, quòd re uera magis reus eſt, ſi opus adhibeatur, ſed hoc quoad ſufficientiam æterni interitus accipe. Vel dic, quòd nõ minus reus eſt, id eſt, nihilominus reus eſt, quamuis ad factum nõ perueniat: non quia plus peccet (vt dixi) ſi opus ſequatur: quod patet ex eo, quia prohibitum eſt malam voluntatem in opus producere. ſic ergo, contra prohibitionem illam faciens plus peccat: qui ergo opus adijcit voluntati, iniquitatem adijcit iniquitati. hæc glo. illa, quam omnes Doctores ſequuntur, inter quos eſt Cardinalis à Turrecremata, qui ibidem dixit, quòd etſi pro ſola voluntate męchandi, qui non minus peccet quo ad complementum culpæ, & reatum pœnæ æternæ, nihilominus tamen eodem generè peccat grauius peccat, qui exit in opus, quàm qui exiſtit in ſola adulterij voluntate: quoniam tunc dicendus erit duplicis præcepti diuini tranſgreſſor. & hoc idem omnes ſacri Theologi fatentur. eò magis quòd cùm lex & ſtatutum imponens pœnam delinquentibus pro ſingulis quibuſque delictis, non poſſit omnes circunſtantias eorum conſiderare, & vnicuique earum conſulere. iccirco tacitè hoc reliquerunt moderandum ipſis Iudicibus: vt pro eorum arbitratu ac iudicio pœnas inflictas à iure moderarentur

tur, eas aliquando minuendo, & aliquando aggrauando, prout vnaquæque circunſtantia delicti, vel delinquenris requiſierir.

Et ſi veritſima fuit præſens noſtra concluſio coottta in pręſenti prima limitatione. Tñ poſſet quis cõtra illã inſurgens diccre ipſam falſam; eò ꝙ Bal. in c.1.nu.24.extra de conſt. & in c.de cauſis, extra de officio delegati, nu.6. concludar, quòd minuete vel aggrauare pœnas indictas à iure communi vel ſtatutis, etiam cauſa cognita, non liceat iudici
82 abus † delegatis, nec ordinarijs niſi maioribus. cuius doctrinam ſimpliciter ſequutus fuir Marſilius in ſuo ſingulari 244. iocip. Tu ſcis illud, quod ferè Antonius de Butrio in d.c.de cauſis, col.3. in ver. circa partem opponitur, & Henricus Boich in c. in Archiepiſcopatu, extra de raptoribus, num.1. Reſpondeo ptimò, quòd ad litteram contra ipſos fuerunt prædicti omnes citati Doctores: ſed pro concordia vtriuſque ſententiæ dicam vnà cum Tiraquel. in dicta cauſa 49. num.18. quòd iura per dictos Doctores cirata, loquautur ſolum in delegatis, qui habent iuriſdictionem limitatam. quapropter hoc uon eſt contra noſtram concluſioné, quæ debet intelligi in terminis legitimis, ideſt, quòd locum habeat in delegato, cui limitata iuriſdictio non ſuerat limitata ab ordinario, & ſupremo Iudice. Nam vt dixcrunt Panorm. & Decius vbi ſupra, circa hoc nulla prorſus inueniri poterit differentia inter Iudicem ordinarium, & delegatum: & cum iura citata ad probandam concluſionem, ſimpliciter loquantur in perſona Iudicum. Quapropter vera dicenda érit opinio aduerſariorum io perſona Iudicis delegati, cuius iuriſdictio fuerat limitata, & ſpecialiter prohibita exerceri iuxta leges; ſed tantum iuxta iuriſdictionem limitatam ſibi ab ordinario Iudice delegato, de qua iuriſdictione nulla fit mentio in noſtra concluſione, & hoc modo ipſos Doctores intellexiſſe patet, quòd dictus Henricus volens vbi ſupra tueri ſuam ſententiam infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet, ſi delegatus tunc non poteſt: talis enim non poteſt diſpenſare: ſed iure communi procedere, cùm fines mandati exacta diligentia ſint ſeruãdi. ſupra de reſcript. c. cum dilecta: & ad maiorem ſuæ ſententiæ declarationem addidit: quod dic, vt legitur, & not. ſup. de offic. delegati, c.de cauſis. quem tamen textum ab omnibus ferè citatis Doctoribos iodicatur fauere noſtræ concluſioni. Accedit etiam & ratio allata à Doctoribus prędictis, & præcipuè à Couarruuia, vbi ſup. ſecundum Do
83 ctores à ſe ibi allatos. Nam aliud eſt † diſpenſare ſuper crimine, & eius pœna: aliud rigorem legis pœnalis ex cauſa minuere: pro quo ſciendum ꝙ ipſe Innocent. in c. dilectus num.4. extra de tempor. ordin. poſtquam dixerat Inoocent. quòd Epiſcopi
84 † non poſſunt diſpenſare, niſi vbi eis eſt conceſſa à iure diſpeoſatio, noo tantum in iuribus ſummi Pontificis, nec a ſe latis, ſubſequenter dixit. In pœois autem imponeodis, licet in eis qualitas perſonarum, & honeſtas attendenda ſit, ff. de pœnis. l. aut facta, & illis inſpectis aliquando grauior, & aliquando minor pœna imponenda ſit: non tameo dicitur ibi diſpenſare, quia de iure communi inſeruntur. ff. de his, qui not. infam. l. qui ergo, §. pœna grauior. Er ex hoc idem apparet, quòd poſt ſentẽtiam hoc non poſſit. Quapropter (vt docuit ſpecialiter Abbas in c.de cauſis, oom.16. extra de officio delegati, & poſt ipſum Decius. ibidem num.19.) ſicut poterat ex cauſa augere, vel minuere pœnam à iure indictam antè ſentẽtiam promulgatam Iudex delegans, ita & delegatus, cùm hoc faciat iure communi ſibi concedente, & Iudice delegante ſibi hoc munus ſpecialiter non prohibeote. Vnde dicete poſſumus, quòd & dicti Doctores non aduerſentur noſtræ concluſioni, ſi benè libratæ fuerint ſententiæ eorum.

Limita & ſecundò dictam quintam concluſioné
85 dicendo, quòd Iudex rationabili de cauſa † poterit mitigare, ſeu minorare pœnam indictam à iure commuoi ipſo facto incurſam propter crimen aliquod perpetratum. Hæc limitatio probabitur veriſſima triplici medio. Primò eoim infraſcriptis iuribus, quorum tenorem ad verbum retulimus in probationem præcedentis primæ limitationis, videlicet per text. io l. etſi ſeuerior, C. ex quibus cau. infam. irrog. & per text. in l. noo omnes deſertores, ff. de re militari, & per alia iura relata ab Andrca Tiraquel. in ſuo tract. de pœnis temperandis, aut remitteodis in vnaquaque cauſa, recenſita ab ipſo ibi, propter quam Iudex debeat minorate pęnam incurſam à reo, pro perpetratis crimioibus; & propter cauſas, quæ (Deo duce) à oobis forſan referérur in ſpeciali tract. de ipſis pœnis augendis, vel minorandis, quas tamen cauſas paulò poſt ſimpliciter referremus pro aliquali notitia ipſarum acquireoda. Probatur & ſecundò præſens limitatio auctoritate omnium Doctorum, qui fuorunt citati in probationem pręcedentis limitationis, cùm id ipſum docuerint in locis ibi citatis, de veritate præſentis limitationis: necnon & Doctorum, qui citant vbi ſupra ab Andrea Tiraquel. in ſupradicto tract. vide ibi. & ſpecialiter Panor. in c.fin. col.2. verſic. Nota ſecundò, extra de tranſact. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Iudex poteſt, & debet in pœnis interponendis interdum detrahere ſeueritati, recedeodo à pœnis in iure ſtatutis, ſi cauſa legitima ſubeſt: vtputa, quia multitudo delinquentium eſt in cauſa, & ſic ſine ſcandalo multitudo plecti non poreſt. Idem vbi ſubeſt alia cauſa legitima. Idem docuit Decius in l. ſi fugitiui, ferè per totum, C. qui admitti. ad bo. poſſ. Probatur & tertiò ratione allata in probatiooem præcedentis limitationis, quia illa vtrique deſeruit, vt patebit ipſam ponderanti. His ergo pręmiſſis ſcieodum, quòd dictus Andreas in d. ſuo tract. aſſignat, atque recenſet ſexaginta quatuor. Prima quarum eſt.

86 Prima cauſa minorationis pœnarum † ſtatutarum pro quolibet perpetrato crimine eſt. Quando ad illud committendum fuiſſet compulſus a nimia ira, vel iuſto dolore repentioo.

Secunda eſt, quando furioſus, mentecaptus, & non compos ſui crimen commiſit.

Tertia eſt, quando quis & ſi compos ſui fecerit delictum, tamen modo euaſit demens.

Quarta eſt, qoando nimius amor impulit ad maleficium.

Quinta eſt, quando quis dormiendo crimen admiſiſſet.

Sexta eſt, quando (dum eſſet ebrius) quis maleficium commiſiſſet.

Septima eſt, quando (dum eſſet puerulus) crimen commiſiſſet.

Octaua eſt, quando (dom eſſet ſeoex ingraueſſentis ætatis) crimen admiſiſſet.

Nona eſt, propter ſexum fragilem, vt ſunt mulie tes,

Digitized by Google

res, cum habeant minus rationis, quàm viri.

Decima eſt, propter imperitiam artis exercitæ à tyronibus illius artis.

Vndecima eſt, propter ignorantiam ipſius delinquentis.

Duodecima eſt, quando quis quædam ingenij ſubtilitate aberrans peccauit.

Decimatertia, quando quis non dolo, aut induſtria peccauit, ſed caſu, aut imprudētia, ſiue facti ignorantia.

Decimaquarta cauſa eſt, quando quis ſolùm culpa, & non dolo peccauit.

Decimaquinta, quando quis dolo minori, aut leui quis tranſgreſſus eſt legem.

Decimaſexta, quando qui peccauit, amicus eſt Iudicis.

Decimaſeptima eſt, quando rogatur Iudex ab amico ſuo pro reo.

Decimaoctaua cauſa eſt, quando pater obtulit filium ſuum Iudici puniendum.

Decimanona eſt, ſi filius offerat Iudici patrem puniendum.

Vigeſima eſt, ſi quis peccauerit, vt conſulat cōſanguineo vel affini.

Vigeſimaprima, ſi quis crimen aliquod perpetrauerit conſulendo compatribus.

Vigeſimaſecunda, ſi quis cauſa amicorum crimen commiſerit.

Vigeſimatertia, ſi quis cauſa vicinorum maleficium commiſerit.

Vigeſimaquarta, ſi quis intuitu pietatis deliquiſſet.

Vigeſimaquinta, ſi quis poſt perpetratum delictum baptizetur.

Vigeſimaſexta, ſi quis haberet plures filios enutriendos.

Vigeſimaſeptima, ſi quis condemnandus eſſet ex vehementi præſumptione, & non ex euidentibus probationibus.

Vigeſimaoctaua, ſi quis poſt delictum perpetratum ſe pœniteat, & bonus euaſit.

Vigeſimanona, ſi poſt delictum cōmiſſum, multum temporis eſt tranſactum.

Trigeſima cauſa, propter quam Iudex meritò poterit minorare pœnam a iure indictam, eſt ſi quis confiteatur vltrò crimen ſuum non conuictus.

Trigeſimaprima, propter dignitatem natales, & maiorum nobilitatem.

Trigeſimaſecunda (quoad mulctam) ſi propter paupertatem ſolui non poterit.

Trigeſimatertia, ſi quis crimen admiſerit, fame vrgente.

Trigeſimaquarta, ſi quis maleficium commiſerit mandato ſuperioris ſui.

Trigeſimaquinta, ſi quis crimen perpetrauerit motus Principis, aut alterius viri potentis precibus, aut blandirijs, quos non temerè metuerit.

Trigeſima ſexta, ſi quis vi, metusve coactus deliquiſſet.

Trigeſimaſeptima, ſi quis attentaſſet aliquod crimen, etſi non conſumaſſet, & de eodem agit ipſe Tiraquel. vbi ſupra in cauſa 38. 39. & 40.

Trigeſimaoctaua cauſa eſt, cùm quis pro crimine commiſſo diutina fuiſſet carceratione maceratus.

Trigeſimanona, cùm quis peccat propter conſuetudinem etiam improbam.

Quadrageſima, cùm quis peccauit aliqua leui, aut etiam iniuſta ratione motus.

Quadrageſimaprima, qui peccauit in omittendo, & non in committendo.

Quadrageſimaſecunda, quando ex iniunctione pœnæ à iure, vel conſuetudine ſtatutæ, etiam non capitalis, reus ipſe moreretur.

Quadrageſimatertia, quando aliàs ſcandalum oriretur.

Quadrageſimaquarta, cùm multitudo hominū deliquit.

Quadrageſimaquinta, cùm eius, qui deliquit, conditione cōſiderata, alij ad frugem melioris vitæ faciliùs traheretur, ſi pœna minueretur.

Quadrageſimaſexta, propter merita ipſius criminoſi, vel ſuorum maiorum, & proximorum, atque beneficia in Rempublicam collocata.

Quadrageſimaſeptima cauſa eſt, inſigne aliquod artificium ipſius rei.

Quadrageſimaoctaua, ſi fuerit vir aliàs optimis moribus, atque vitæ ſanctimonia comēdatus is, qui crimen incurrit.

Quadrageſimanona, propter euentum, ſeu exitum maleficij pœna minuitur.

Quinquageſima, quando fuit proceſſum contra aliquem de aliquo crimine per uiam inquiſitionis, & non accuſationis.

Quinquageſimaprima, propter qualitatem iuriſdictionis, qui forſan nō haberet poteſtatem imponendi pœnas indictas a iure.

Quinquageſimaſecūda, propter occurſum Cardinalis obuiantis ducto ad mortem.

Quinquageſimatertia cauſa eſt, ſi puella petierit in maritum reum mortis, vt eſt mos in Regno Franciæ.

Quinquageſimaquarta eſt, ſi quis clàm crimen perpetrauerit, nam data paritate criminum, mitiori pœna venit puniendus, quàm qui palàm ipſummet crimen commiſiſſet.

Quinquageſimaquinta, ſi quis ex officio, ſeu ratione officij, vel adminiſtrationis quam gerit, crimen perpetrauit.

Quinquageſimaſexta, quando criminoſus non poſſet aliter puniri quin & innocens puniatur.

Quinquageſimaſeptima, quando criminoſum crimen admiſiſſe, ſtatim pœnituerit, omniaque in priſtinum ſtatum repoſuerit.

Quinquageſimaoctaua eſt, quando quis lætaliter aliquem vulneraſſet, quem alter poſtea occidit, non enim punietur eadem pœna, qua fuiſſet puniendus ſi vulneratus ex dicto ſuo vulnere inflicto occubuiſſet.

Quinquageſimanona, quando ignoratur quis duorum ad inuicem ſe vulnerantium fuiſſet prouocator.

Sexageſima eſt, quando in aliquo conflictu armorum multi fuerunt, inter quos ſolùm vnus aliquem ex aduerſarijs vulnerauit, & ignoratur quis eorum fuerit.

Sexageſimaprima, & vltima cauſa, propter quā Iudex poterit relaxare, aut minuere pœnam à iure indictam eſt: ſi damnatus ad mortem laquei, laqueo diſrupto, ſeu fracto, ille ſanus in terram cecidiſſet.

His cauſis in medium productis, & antè oculos pij Lectoris conſtitutas ipſum moneo, quòd dictæ cauſæ recenſitæ ſunt in duplici differentia, vt Bar. doctrina elicitur. Bart. enim in l. quid ergo, §. pœna gra-

Google

na grauior,col.3.verſ. Nam quandoque,ff.de his,
qui not.infam. his verbis memoriæ commendan-
dis vſus fuit. Nam quandoque fit diminutio pœ-
87 næ † ex cauſa,quæ minuit delictum:vt propter iu
uentutem vel ſenectutem: vel quia fecit homici-
dium ſine dolo,vel quia nimio dolore commotus:
vt ſi quis interfeciſſet adulterum cum vxore reper
tum,vt in l.1.in fi.ff.ad l.Cornel.de ſicar.tunc tol-
litur infamia,hoc etiam indicat natura,& ipſi mo
rtui ſi enim dicitur,talis fecit homicidium,ſtatim
tu excuſas eum,ſi ipſe habuit iuſtam cauſam lacæ
di;vel erat quidam puer, vel ſimilia. Sed ſi eſt ta-
lis cauſa, quæ delictum non minuit, vtputa,pro-
pter dignitatem natalium puniatur mitius, quàm
alter.certè non minuetur infamia,vt in l.quidam,
ff.de pœnis. Hæc Bart. ex cuius doctrina elicitur
apertiſſimè quod ſupradiximus, aſſerendo dictas
cauſas minorationis pœnarum eſſe in duplici dif-
88 ferẽtia. † Nempè aliquæ earum ſunt cauſæ intrin
ſecæ ipſius actus criminoſi per ſe requirentes, ſeu
cauſantes diminutionem pœnarum intrinſeca na
tura,ſeu conditione,quę concurrit in ipſo actu cri
minis perpetrati.Aliæ verò ſunt cauſæ extrinſecæ
non concurrentes in ipſo actu criminoſo,niſi per
accidens,ratione ſubiecti,ſeu perſonæ criminoſæ
ſeparatim cõſideratæ,ab ipſo actu criminoſo.Cau
ſæ ergo intrinſecæ vt ſupra minorãtes delictũ, ſeu
mouentes Iudicẽ ad minuẽdas pœnas à iure ſtatu
tas,ſunt infraſcriptę,videlicet prima,2.3.4.5.6.7.
8.9.10.11.12.13.14.15.20.21.22.23.24.33.34.35.
36.37.39.40.41.54. & 55. Cauſæ verò extrinſecæ
minorationis pœnarum ſunt, videlicet 16.17.18.
19. 25.26.27.28.29.30.31.32.38.42.43.44.45.46.
47.48.49. 51.52.53.56.57.58.59.60. & 61. & hæc
erunt memorię commẽdãda,vt ſcias,quãdo ex mi
noratione pœnæ incurſæ pro condemnatione cri-
minis famoſi quis non incurrat infamiam,vt latius
infra probabitur.

Amplia ſingulariter limitationes duas præcedẽ
tes dictæ quintæ concluſionis,dicendo ipſam ha-
bere locum etiam in pœnis latis à iure municipa-
89 li.Nam pœnæ ſtatutariæ † poterunt alterari a Iu-
dice non ſolum eas augendo ex cauſa rationabi-
li,verumetiam minuendo. Hæc ampliatio proba-
tur triplici medio. Primò enim per argumentum
in l.hodie iuncta gloſ.ff.de pœnis. Vbi hæc haben
tur,videlicet . [hodie licet ei,qui extra ordinem
de crimine cognoſcit,quam vult ſententiam ferre,
vel grauiorem,vel leuiorem; ita tamen vt in vtro-
que moderationem non excedat] hæc ibi . Dixi,
iuncta gloſa,quia Gloſator ibi docuit,quòd idem
ſit dicendum, ſi Iudex de crimine cognoſcit ordi
nariè,eò quòd etiam in iudicio ordinario ex cau
ſa rationabili dum ſententiam profert,pœnam mi
nuere,vel augere poterit.vt in l.quid ergo,§.pœna
grauior,ff.de his,qui not.infam.Dixi probari præ
ſentem ampliationem per argumentum in d.l.ho
die,quoniam etſi ibi nõ fiat explicitè mentio ſpe-
cialis de ſtatutaria pœna,tamen benè fit implici-
tè,cum de omni pœna lata loquatur text. vbi erit
eadem ratio , quapropter Doctores infracitandi
meritò aſſeruerunt hanc ampliationem probare
per dictam l.hodie . Cùm illa ſit intelligenda de
pęna non ſolùm lata de iure communi, verumetiã
de iure municipali, & conſuetudinario , eò quòd
eadem ratio militet in vtriſque, & Iudices ſecun-
dum vnumquodque eorum poſſit,& teneatur ſen-
tentiam ferre, vt omnes Doctores ſemper docue-
runt.Probatur etiam eodem modo per argumen-
tum infraſcriptarum aliarum legum,quarum teno
rem retulimus ad verbum in probationem dictæ
limitationis vnicæ.Vide ergo ibi.Nam idem do-
cuit text.in l.aut facta,§.euentus, & §.ſequenti,ff.
de pœnis.Idem docuit text.in l.quid ergo, §.pœ-
na grauior.ff.de his,qui not.infam. Idem & aper-
tius docuit text.in l.etſi ſeuerior,C.ex quibus cau
ſis infa.irrog. Idem docuit text. in l.non omnes
deſertores,in princ. ff.de re militari. Idem docuit
text.in l.ſi Poſſidonium,C.ex quibus cau.infam.ir
rog.Vbi hæc habentur,videlicet. [Si Poſſidonium
in tempus anni relegatum ſententiam non exceſſiſ
ſe Proconſulis probaueris , quinque annis exilio
temporali damnandum inter infames haberi non
90 oportet, quoniam ſententiæ ſeueritas † cum cæte
ris omnis trãſigere videatur.] hæc ibi.Ex quibus
elicitur,quòd ſeuerior ſententia fuerit approbata
ac per conſequens,quòd pœnam alterare poſſit iu
dex,pœnam inquam indictam à quocunque iure,
ſiue ille ſit commune,ſiue municipale,ſiue conſue
tudinarium:cùm de iure aliquo ſpeciali nulla ibi
fiat mentio.Idem probatur eodem modo per tex.
in c.vt conſtitueretur,§ fin.diſt.50.vbi hæc haben-
tur,videlicet.[Verùm in huiuſmodi cauſis,vbi per
91 graues diſſenſionum † ſciſſuras non huius , aut il-
lius hominis eſt periculum, ſed populorũ ſtrages
iacent,detrahendum eſt aliquid ſeueritati,ut ma
ioribus malis ſanãdis charitas ſincera ſubueniat.]
hęc ibi. Idem probatur eodem modo per argum.
in c.ſin.11.quæſt.3. Vbi refertur decretum Vrbani
Secundi ſcribentis Genebaldo Conſtantienſi Epi-
ſcopo his verbis.[Sanctis quippe canonibus cau-
tum conſtat:vt qui excommunicatis communica-
uerit,excommunicetur. Ipſius tamen pœnitentiæ,
atque abſolutionis modos,eo moderamine decer
92 nimus,vt quicunque ſeu ignorantia,† ſeu timore,
ſeu neceſſitate negotij cuiuſque maximi,& maxi
mè neceſſarij,eorum ſe conuictu,ſalutatione, ora
tione,oſculatione contaminauerit. Cùm minoris
pœnitentiæ medicina ſocietatis noſtrę participa-
tionem ſortiantur.Eos verò,qui aut ſpõtaneè, aut
negligenter inciderint,ſub ea volumus diſciplinæ
cohertione ſuſcipi,vt cæteris metus incutiatur .]
hæc ibi.

Probatur & ſecundò præſens concluſio Docto-
rum auctoritate Gloſarum,videlicet in dictis iu-
ribus citatis in probationem præſentis ampliatio
nis,etſi aliquę earum explicitè non loquantur de
pœna ſtatutaria augenda vel minuenda ex cauſa
rationabili: & auctoritate Innocentij in c.1.extra
de conſtitut. Vbi tradidit regulam illam vniuerſa
lem ab omnibus Doctoribus receptam,dicens, quòd
adminiſtratores iuſtitiæ , & ordinarij Iudices
93 † quandoque licitè ratione caſuum emergentium
leges tranſgrediuntur. Cùm & arbitri etiam legis
tranſgrediantur,vt in l.qualem, ff.de arbitris,& in
c.in pręſentia,extra de renunc.hęc ille,qui etſi ſpe
cialem expreſsè mentionem non fecerit de lege
ſtatutaria alteranda , tamen implicitè de ipſa lo-
quutum fuiſſe ex ſupradictis elicitur.Cùm vſus fue
rit verbis illis generalibus,dicendo Iudices quã-
doque licitè leges tranſgrediuntur. iuxta illud a-
xioma vulgatiſſimum.Qui omne dicit,nihil exclu
dit. Idem explicitè docuit Bartol.in dicta l.quid
ergo,§.pœna grauior,in fine.his verbis vtens,vide
licet . Vltimò nota benè materiam huius §. vt ex
cauſa, & euidenti poſſit pœna augeri , vel minui,

etiam

Digitized by Google

etiam quæ poſita eſſet in ſtatuto Ciuitatis, vel ca-
ſtrorum. hæc ibi. Idem rurſus Bart. in l. fin. ff. de re-
ceptatoribus, infraſcriptis verbis vtens, videlicet.
Aduerte dicit ſtatutum, qui receptauerit exbanni
tum, punietur in certa quantitate, an habeat locũ
94 † in receptante exbannitum agnatum, vel cogna
tum ſuum: ſiquidem exbannitus eſt talis, qui po-
teſt impunè occidi ex forma ſtatuti, tunc dicitur
hoſtis ciuitatis: & ſicut perdit eum ciuitas, ita eũ
agnati, & cognati perdunt, vt in l. poſtliminium, §.
filium, ff. de cap. Quòd ſi nõ poſſit impunè occidi,
& ſic non eſt hoſtis ciuitatis, tunc ſiquidem per
ſtatutum eſt determinata pœna certa, illa pœna eſ
ſet imponenda. Nec obſtat iſta lex, quia hic loqui
tur de iure communi, quo non eſt limitata certa
pœna. Tamen Iudex ſi vellet vti arbitrio ſibi con-
ceſſo ſecundum l. quid ergo. §. pœna grauior, ff. de
his, qui not. infam. cauſa cognita poſſet pœnam
minuere, hæc Bart. vbi ſupra. Idem docuit Bald.
in dicta l. etſi ſeuerior, col. a. ver. ex prædictis. Idẽ
docuit Salyc. & Paul. de Caſtro, in d. l. etſi ſeuerior.
circa medium. Idem rurſus docuit Bald. in l. cler.
princ. C. de fideicomm. Idem eleganter docuit Pa
norm. in c. fin. col. fin. verſ. finaliter conclude. ex-
tra de conſtitu. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis, vi
delicet. Quædam eſt pœna ordinaria, & in illa im
ponenda debet haberi reſpectus ad tempus deli
cti: & ſic procedit l. 1. ff. de pœnis, & c. fin. extra
de ſentent. excomm. Quædam eſt additio, vel di-
minutio pœnæ, quæ fit ex cauſa. Nam Iudex po-
teſt minuere, vel augere pœnam ordinariam, etiã
ſi eſſet pœna ſtatuti, vt in l. quid ergo, §. pœna
grauior, ff. de his, qui not. infam. & ibi expreſ-
sè Bartolus inducit ad ſtatutum: & in hac pœna
95 † conſideratur tempus ſententiæ, & non tempus
delicti. Et ita ſecundum eum poteſt intelligi tex.
qui videtur multum contrarius prædictis in l. pen.
ff. ſi ex nox. cauſa aga. Vbi ſeruus delinquens in
ſeruitute, & accuſatus de libertate non punitur vt
ſeruus, ſed vt liber. Nam in diminuendo, vel au-
gendo pœnam Iudex habet reſpectum ad tempus
ſententiæ: quod not. hæc Panorm. vbi ſupra. Idem
ipſe Panorm. docuit in c. fin. col. 2. verſ. Nota ſecũ
do in fine extra de tranſact. Idem docuit Roman.
in conſil. ſuo 386. Idem rurſus docuit Panorm. in
c. niſi ſpecialis col. 2. ver. ſed ego diſtinguo latius,
extra de offic. legati. his verbis vtens, videlicet.
Sed ego diſtinguo latius, quòd aut quæritur nun-
quid poterit mulctam, aut pœnam, Iudex inferior
per Principem impoſitam per diffinitiuam. Primo
caſu dico, quòd ex cauſa poterit remittere mulctã
etiam impoſitam: & paupertas condemnati eſt iu
ſta cauſa pro remiſſione fienda, tex. eſt multus no-
tabilis in l. illicitas, in fine. ff. de officio Præſidis
(Adde tu, quòd ibi hęc habeantur, videlicet. [Præ
ſes prouinciæ, ſi mulctam, quam irrogauit, ex prę-
ſentibus facultatibus eorum, quibus eam dixit,
redigi non poſſe deprehenderit, neceſſitatem ſo-
lutionis moderetur; reprehenſa exactorum auari-
96 tia illicita. Remiſſa propter inopiam † mulcta, à
prouincias regentibus exigi non debet.] hæc ibi)
& idem dicendum in bando, vt ibi not. Bar. vt poſ
ſit remitti ex poſt facto, ex iuſta cauſa, puta pro-
pter paupertatem. & eſt tex. multum not. in alio,
quòd propter inopiam ſoluendi mulctam, non fit
commutatio pœnæ in corpus: ſed procedit com-
mutatio pœnę in pœnam, quæ apponitur diffini-
tiuè propter delictum, vt in l. 1. & quod ibi not. ff.
de pœnis, & ſic intellige quod legitur, & not. in c.
ſi res. 14. q. 6. & in c. Odoardus, extra de ſolut. qđ
97 benè nota. Aut quæritur de pœna, † & tũc aut im
ponitur ipſo iure, aut venit imponenda arbitrio
Iudicis. Primo caſu, niſi Iudex remittat cum cau-
ſę cognitione nihil agit. Vnde non poteſt Iudex re
mittere infamiam condemnato de furto. vt in l.
non poterit, ff. de furtis, & quod legitur, & not. in
l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. in-
fam. & ſic ſi in iſtis, quę ipſo iure, Iudex facit re-
miſſionem ſine cauſę cognitione, pœna ſuppletur
à lege. vt ibi not. Bart. ſcilicet, in dicta l. non pote-
rit. Secundo caſu cum pœna venit imponenda per
Iudicem, à principio poteſt pęna moderari, etiam
ſi ſit pœna ſtatutaria: vt legitur & not. in d. §. pœna
grauior. & tenet remiſſio etiam ſi non ſubeſt cau-
ſa legitima: licèt Iudex malè faciat. Vnde poteſt
puniri de hoc, & facit litem ſuam: ſecus ſi ſubeſt
cauſa. vt not. Bar. in l. 1. ff. ad Senatuſconſ. Turpil.
Poſt ſententiam verò non poteſt remittere pęnã,
nec diminuere, quod procedit etiam ſi ſimpliciter
condemnauit de delicto, & nihil dixit de pœna;
quia immediatè apponenda venit pœna iuris. vt
eſt text. not. in dicta l. 1. hęc Panorm. vbi ſup. qui
idem aſſeuerando verum, docuit in c. fin. ver. No-
ta ſecundò, extra de tranſact. dicens, quòd pęnam
à ſtatuto indictã poterit Iudex augere vel minue-
re ex cauſa legitima. Idem rurſus ipſemet Panor.
docuit in c. ſacris, col... ver. vltimò facit iſte text.
ext. de his, q̃ vi, metusvè cauſa fiũt. his pręciſis ver
bis vtens (quę faciunt ad multa ſi benè librabun-
tur,) videlicet. Vltimò facit iſte tex. ad quæſtionẽ.
Statuto cauetur, quòd quicunq; tale quid fecerit,
incidat ipſo facto in talem pœnam. Quidam per
metum fecit actum prohibitum; nunquid incurrat
illam pœnam: & videtur primò quòd ſic per iſtum
textum: nam excommunicationis pœna ita in-
uoluitur qui communicat excõmunicato per me-
tum, ſicut qui ſpontè. In cõtrarium facit: quia me-
tus attenuat culpam, & etiam pœnam. ex quo er-
98 go ratione metus debet minus puniri, † ergo non
debet incurrere pœnam ſtatutam. ad quod benè fa
cit. c. 2. de delictis puerorum. Soluo. Dici poteſt,
quòd pœnam incurrit. Sed Iudex in impoſitione,
& executione debet habere reſpectum ad metum.
Vnde debet minuere ipſam pęnam. Et idem vide-
tur dicendum in alio caſu. Vbi in delinquente re-
peritur aliqua qualitas, per quam debet mitiùs
puniri. Ad hoc quod notat Bart. in l. 1. ff. de rece-
pta. ad iſtum tex. dic, quòd licèt communicãs per
metum incurrat excommunicationem. Nihilomi
nus tempore abſolutionis minor pęna ſibi imponi
tur, quàm ſi communicaſſet ſpontè. vt eſt tex. not.
in c. fin. 11. q. 3. (Adde tu, quòd ſupra fuerit relatus
tenor dicti c. fin. Hęc Panorm. vbi ſup. qui idipſum
docuit in cap. vt menſuræ. in fine, extra de empt. &
99 vend. dicens, quòd Iudex † poſſit ex cauſa minue
re, vel augere pęnam ſtatutam ac inflictam à ſtatu
tis, iuxta ſententiam Bart. in d. §. pęna grauior. Idẽ
docuit rurſum ipſemet Panor. in cap. 2. colum. 3.
verſic. Et ex hoc, extra de delictis puerorum, & in
cap. 1. colum. 1. verſic. Et ex hoc textu, extra de ſen
tent. excommun. dicens, quòd diſpoſitum, ſeu ſta-
tutum puniens generaliter committẽs certum de-
lictum non habet in totum locum in minoribus,
vel in eo, qui ex aliqua cauſa excuſatur à totali
delicto. Vnde etſi minor incidet in totalem pę-
nam, tamen per Iudicem in ſententia poterit ipſa

pęna

Digitized by Google

pœna alleuiari, iuxta Bartol.in l.2.ff.de receprat,
Idem Panor.rurſus hoc ipſum docuit in c.de cau-
ſis, in fine, extra de officio delegati. Vbi equiparat
ius commune, ius municipale, & ius conſuetudi-
nariu:addens, quòd ſicut cum cauſa licebit auge-
re, vel minuere pęnam indictam à iure communi;
ſic & pœnam indictam à dictis alijs iuribus. iuxta
tex.in l.hodie, ff.de pœnis. Idem docuit Paulus de
Caſtro in conſil.ſuo 277 incip.in cauſa carcerato-
rum, col.3.verſic.ex his ſequitur.lib.2.& rurſus in
conſil.328.incip.clarum eſt in iure, in nouis.circa
med.in dicto lib.2. Idem docuit Fulgoſ.in conſil.
124.incip.Præſuppoſitis, col.vlt.verſ. Cæterum. &
in dicta l. et ſi ſeuerior. Vbi reſpondit omnibus ſe
rè contrarijs. Idem docuit Ioann.Plat.in l.omnes
delatores, in 4.not.C.de delatoribus.lib.10.Idem
docuit Franciſcus Aret.in conſilio ſuo 130.incip.
Conſultiſſime domine Collateralis, in fine. & in
conſil.131.incip.Spiritus ſancti gratia, in fine.& in
c.at ſi clerici, §.de adulterijs, colum.4.in fine.ext.
de iudicijs.Idem docuit Philippus Decius in di-
cto §.de adulterijs, col.8.verſ. Secundò limitatur.
& rurſum in c.de cauſis, col.vlt num.97.extra de
officio delegati.Idem docuit Tiraquel.in tract.de
pœnis temperandis, in præfatione, nu.20.qui ibi-
dem num.22.his verbis vtitur, videlicet. Quam-
quam Bald.hac in re, vt aliàs ſæpè ſibi contrarius
contrarium è diametro tenuit poſt Iacobum Bu-
trig.in l.1.C.ſi aduerſus delictū, & in l.eum qui.
in fine, C.de fur.& in repet.dictæ l.quid ergo, §.pę
na grauior, col.3.verſ iuxta hoc, ff.de his, qui not.
infa.hac vna ratione motus, quòd ſtatutum (vt di-
cit) eſt præciſè obſeruandum.Sed certè prima opi
nio, vt eſt communior, ita & verior:cùm ſit eadem
ratio in pœnis ſtatutarijs (vt ita dicam) vt in legi-
109 bus: neque ſtatuta † iudaicè, & ſecundum corri
cem intelligenda, ſed ſecundum rationem, vt di-
cit ipſemet Bald.in l.quicumque, col.pen. verſic.
quarto caſu:in fine eiuſdem verſiculi, C.de ſeruis
fugit.& in l.omnes populi, col.9 aliàs 14.verſic.in
contrarium videtur, ff.de iuſt.& iure, & in conſil.
294. incip. Ad euidentiam præmittendum eſt, in
fi.lib.1.Idem docuit Paul.de Caſtro in conſil.325.
col 2.lib.2.& Ioannes de Ana.in cap.ſicut, col.vlt,
extra de Iudæis. Alex.in conſil.83.incip.viſa facti
narratione, col.2.ver.Et ſtatuta, lib.2.& in ſuo cō-
ſil.144 incip.Poſt redditum primum conſilium,
col.2.ver.Non obſtat, quòd ſtatutum, in fine, eod.
lib.2.Rurſuſque in conſil.59.incip.viſo titulo quę
ſtionis præmiſſæ, col.pen.verſi.Nec enim ſtatuta.
lib.4.& Barbat.in conſil.81.incip. Præclarè, & lu-
culenter, col.4.ver.Item quia ſtatuta.in fine.lib.4.
Pro quo dicto allegant omnes glo. quam Bartol.
vbi ſupra dicit reputari ſingularem in l.damni. la
prima, §.ſi is, qui in verbo Aliquas, ff.de dam.infe
cto, & facit quod dicit Bart.in l.apud Iulianum in
princ.ff.ad Senatuſconſul. Trebel.quòd ex cauſa re
ceditur à ſtatuto cogente aliquos ad ſuſcipiendū
arbitramentum, & quod voluit idem Bart.& poſt
eum, Paul.de Caſtro in l.filiusfamiliàs, §.procura
torem, ff.de procurat.per illum textum. dicentes,
quòd licèt quis cogatur ex lege pręciſè ad ali-
quid, hoc tamen intelligitur, niſi ſubſit aliqua cau
ſa legitima. hæc omnia ipſe Tiraquellus vbi ſupra.
Idem docuit rurſus Rom.in conſil. ſuo 429.incip.
Conſiderata in propoſita &c.Vbi per plures opti-
mas rationes conſuluit, quòd licèt ex diſpoſitio-
ne ſtatuti fur pro paruo furto poſſit furca ſuſpen-
101 di; tamen Iudex † poterit moderari pœnam il-
lius ſtatuti citra mortem:quod dictum refert & ſe
quitur Auguſt.de Arim. in ſuis addit. ad Aug. de
Aret.in tract.de maleſ.in ver.Quas ſi non ſoluerit,
in 2.addit.ante finem. Idem prorſus docuit Hyp-
pol.de Marſil.in ſuo ſingulari 244 incip.tu ſcis il-
lud, & in ſua praxi crimin.§.diligenter, num.176.
verſic. Quòd illud habet locum.& in l.pœna legis
Corneliæ, §.ſed, & ſi quis, nu.6.verſ.quòd licèt ex
diſpoſitione, ff.ad l.Cornel.de falſis.in l.1.§ Diuus
Adrian. num.5 ff.ad l.Cornel.de ſicar. referens &
ſequens dictos Romanum, & Auguſt, vbi ſup.Idem
docuit Angelus in tract. de maleſ. in verſ.Quas ſi
non ſoluerit, num.10.ver.& menti habeas. Idem
docuit Auguſt.de Arimine in dicto ver.Quas ſi nō
ſoluerit, nu.14.in ver.ad prædicta faciunt. Vbi di-
cit, quòd Baldus in l.ſi quis ab alio. in fine, ff.de
calumnia.expreſsè voluit, quòd poteſtas etiam in
pœnis inductis à ſtatuto poteſt ex cauſa augere,
vel minuere per poteſtatem legis ſibi datam in di
cto §.pœna grauior, & in dicta l.etſi ſeuerior. Idē
rurſus docuit Bal.ipſe.in l.obſeruare, §.proficiſci,
in quæſt.26.ff de officio proconſulis, & Bal.in c.1.
in fine 1.col.in quibus cau.feud.amitt. tenens ex-
preſsè, quòd Iudex ex cauſa poteſt minuere pęnas
à ſtatuto taxatas, ex cauſa tamen. hæc Aug.vbi ſu-
pra.Idem docuit Ludou.Carrerius in ſua praxi cri
minali in finali capitulo, incip. Circa quartum &
vltimum, num.30.Cùm ſe ſubſcripſerit Hyppol.de
Marſil.vbi ſup. & hoc rurſus ipſe confirmauit ibi-
dem, num.3.auctoritate Matthęi de Afflicto in cō
ſtitutione incip.rapinas.not.1.Idem docuit Paul.
Girlandus in ſuo tract.de relaxat carcer.nu.7.ver.
Tertio ampliatur. Idem docuit Iulius Clarus in
ſua praxi crimin.quæſt.85. in verſ.vlterius quæro,
in principio.Vbi dicit, quòd ex cauſa Iudex pote
rit augere, vel minuere pœnam etiam impoſitam
à ſtatuto: quo caſu licèt aliqui tenuerint contra-
rium, magis tamen communis opinio eſt, quòd
poſſit Iudex etiam pœnas ſtatutarias ex cauſa mi-
nuere, vt atteſtatur Aretinus in c.qualiter & quan
do, el 2.num.24.extra de accuſat. quem refert idē
docendo.Didacus in lib.2.reſolut.cap.9.nu.8. idē
docuit Plaza lib.1.delictorum.cap.33.nu.5. idem
docuit Decius in c.de cauſis, nu.19 extra de offi-
cio deleg. idem docuit Menchiaca in tract. con-
trouer.Illuſt.cap 14 nu.4. idem docuit Blancus in
ſua pract.crimin.fol.73.nu 71 idem docuit Aegy
dius Boſſ in ſua pract.crim.cap.13 nu.17.idem do
cuit Franciſcus Viuius in ſuo tract. commu.opin.
verſ.Iudex vbicunque lex imponit, num.6.ver.Am
pliaturque iſta communis. idem docuit Emanuel
Soarez in tract.ſuo commun.opin.in ver.pœnas le
gibus ſanctas, nu.158.idem docuit dominus Gui-
do Papa in ſua deciſione 206.incip.in hac ciuita-
te Grationopoli, per totum.

Probatur & tertiò præſens ampliatio quatuor
rationibus.Prima quarum eſt, quòd cùm ſupra fue
rit probatum per tex.in l.etſi ſeuerior, C.ex quib.
cau.infam. irrog. & in dicta l hodie, & in dicta l.
quid ergo, §.pœna grauior, & per alia iura, ꝙ Iu-
dex ex cauſa rationabili poſſit augere, vel minue-
re pœnas taxatas à iure, nulla facta exceptione de
iure ſtatutario & conſuetudinario: & appellatiu-
102 ne iuris † ſimpliciter nuncupati non ſolùm ve-
niat ius commune, verumetiam ius municipale,
& conſuetudinarium. Inde ſequitur, quòd cum ta
lis poteſtas ſit generaliter indulta Iudicibus in ma

teria

Digitized by Google

teria tam fauorabili ipſis reis, generaliter debeat
intelligi, ac per conſequens ſub tali generalitate
erit omnino dicendum comprehendi quoq; iuris
municipalis pœnas. vt ſic ipſas ex cauſa poſſit Iu-
dex minuere, vel augere.
103 Secunda ratio eſt, quia cùm ſtatuta † recipiant
interpretationem à iure communi, necnon & am-
pliationem, & limitationẽ, vt docet tex. in l. a. C.
de noxal. vt docuit ibidem Bal. & Bar. in l. omnes
populi, in quarta quæſt. in princip. ff. de iuſt. & iu-
re. & omnes Canoniſtæ in c. dilectus, & in cap. de
cætero, & in c. ad audientiam, extra de cler. non
reſid. ergo ſicut Iudex ex cauſa augere, vel minue
re pœnas indictas à iure communi, ita & pœnas
indictas à iure municipali. Tertia ratio eſt, quia
ipſa lex, quæ dat poteſtatem populo condendi ſta
tuta, illa eadem dat poteſtatem Iudici pœnas ex
cauſa permutandi aut minorando, ſeu aggrauan-
do ipſam. vt in dicta l. hodie, & in dicta l. aut fa-
cta, §. fin. ff. de pœnis, iuncta l. omnes populi, ff. de
iuſt. & iure.
Quarta ratio eſt, quia hoc permittit Iudici ex
cauſa. Inde ſequitur, ꝙ ſic in ſupplementum legis,
quę culpas, caſus, ac fauores Reipublicę ſigillatim
excogitare non potuit. Sed hæc ratio (vt patet ad
ſenſum) habet locum ẽt in ſtatutis: quia ſtatuẽtes
ipſi non potuerunt oẽs cauſas cum ſuis qualitati-
bus, adhærentijs, & circunſtantijs cogitare in con
dendis ſtatutis, aut in ipſis exprimere: ideo viden
104 tur eos Iudicis arbitrio commiſiſſe, † vt pęnas ip
ſas iuxta facti contingentiam, & qualitates ex iu-
ſta cauſa permutare poſſit. vt in dicta l. hodie. & l.
aut facta, §. fin. ff. de pœnis.
Amplia ſecundò præcedẽtes duas limitationes
concluſionis quintæ, dicendo ipſas non ſolũ verifi
105 cari in pœnis taxatis † à legibus cõibus, vel mu
nicipalibus non iuratis à Iudicibus, verumetiam
in pœnis taxatis à iuribus cõibus, vel ſtatutarijs
iuratis: qm̃ Iudices, non obſtante iuramẽto delato
de obſeruandis legibus cõibus, & municipalibus
in iudicando, ac puniẽdo criminoſos iuxta pęnas
inibi taxatas: poterunt augere, vel minuere ipſas
pœnas à iuribus cõibus, ac ſtatutarijs indictas.
Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò e-
nim per arg. in c. 1. §. nec conſtitutionem, extra de
his, q̃ fiunt à maior. par. c. Vbi refertur decretũ Cõ
cilij Lateranenſis, infraſcripta proferẽtis verba, vi
delicet. [Nec conſtitutionẽ nr̃am impediat, ſi for-
tè aliquis ad conſeruandã Eccleſię ſuæ cõſuetudi-
nẽ ſe iuramẽto dicat adſtrictũ. Non. n. iuramenta,
106 † ſed potius periuria erunt dicenda, q̃ cõtra vti
litatem Eccleſię, & ſanctorum patrũ veniunt inſti
tuta. Si quis aũt hmõi cõſuetudines, q̃ nec rõne iu
uantur, nec ſacris congruunt inſtitutis, iurare præ-
ſumpſerit: donec dignã egerit pęnitentiã à per-
ceptione ſit Dominici corporis alienus.] hæc ibi.
Dixi probari pręſentem ampliationẽ per arg. in d.
c. 1. §. Nec conſtitutionem. qm̃ etſi explicitè inibi
non cõtineatur veritas pręſentis ampliationis, be
nè tñ implicitè. Cùm ex ipſo eliciatur, ꝙ iuramen
tum, illud ſit declaratum ab ipſo Summo Pontifice
non obligatorium, qđ vergit in detrimentum Ec-
cleſiæ: ac per conſequens proximorum Chriſtiano
rum ex quib. conficitur ipſa Eccleſia, tanq̃ ex qui-
buſdam lapidib. viuis. Quapropter inde quoq; eli
citur, ꝙ iuramentum præſtitũ à Iudicibus in prin
cipio ſuorum officiorum de iudicando, & puniẽ-
do criminoſos, iuxta pœnas taxatas in ſtatutis, re
cipiat legitimã interpretationem, vt. ſ. ipſi tenean
tur illa ſeruare in caſu, quo eorũ obſeruatio non
noceat proximo, cui ex cauſa (iuxta dicta iura ci-
tata in præcedenti ampliatione) Iudex opem fer
re teneatur minuendo, vel augendo pęnam taxatã
à talibus ſtatutis iuratis, iuxta ſibi à iure indultã
facultatem minuendi, & aggrauandi pœnam. Cũ
& ipſimet Iudices eodẽ modo in principio ſui of
ficij iurent de iudicando & puniendo reos, iuxta
ſanctiones iuris cõis, & tñ oẽs docuerunt virtute
tot legum ipſos ex cauſa poſſe minuere, & aggra-
uare pęnas taxatas in iure cõi ſic iurato: Et ꝙ ipſi
107 iurent † de iudicando ſecundũ leges, docet tex.
apertiſs. in l. rem non nouam, C. de iudic. vbi dr̃, ꝙ
ipſi Iudices hoc iuramentũ de obſeruandis legib.
in iudicijs ſuis deferre teneantur. Ad hoc accedit
quoq; ꝙ ipſa ſtatuta generaliter iurata non coar-
ctant iurãtes ad aliquod faciendũ contra decretũ
108 iuris cõis. Cum ipſa ſtatuta † diſponẽtia de caſu
expreſſo à iure cõi, ſint declaranda, iuxta diſpoſi
tionis ipſius iuris cõis, eo ꝙ ipſa ſtatuta recipiãt
oẽs limitationes, & ampliationes iuris cõis, ſeu
quas iuris cõis diſpoſitio recipit: ẽt in pęnalibus,
niſi (vt latiùs in limitatione ſequẽtis limitationis
dicemus, & probabimus, vide ergo ibi) expreſſus,
ſeu exceptus eſſet aliquis caſus a ſtatuto, vel niſi
ibi diceretur, ꝙ ipſa ſtatuta intelligantur, vt iacẽt
in litera, nullo ſenſu extraneo addito, vel diminu-
to: qm̃ tunc caſus expreſſus in ſtatuto nullã recipe
ret limitationem, aut ampliationẽ iuris cõis: qđ
quidem non ſupponitur in terminis præſentis am
pliationis, & ꝙ hoc ſit veriſſimum, nos docuit tex.
in c. de cętero, c. cùm dilectus, & in c. ad audiẽtiã,
ext. de cler. non reſid. Vbi præcipitur declarari ſta
tuta conformia iuri cõi, iuxta declarationes, am
pliationes, & limitationes ipſius iuris cõmunis,
in caſibus in ipſis tñ ſtatutis expreſsè non exce-
ptuatis. prout latius probauimus in præſenti tra-
ctatu, quæſt. vnica de extenſione legis pœnalis, &
correctoriæ ſimul. de pœna, qua mandans delictũ
aliqui, & mãdatarius exequens veniet puniẽdus,
in ampliatione vnica concluſionis tertiæ. Vide er-
go ibi latius. Idem probatur rurſus per arg. in c. ſi-
cut noſtris, ext. de iureiur. Vbi Innoc. Tertius ſcri
bẽs Epiſcopo Amelienſi infraſcriptis vſus fuit ver
bis, videlicet, [ſicut noſtris eſt auribus intimatum
Eccleſia Tudertina vacante, ipſius Canonici, & E-
piſcopus cum eis, cùm eſſet in minoribꝰ Ordinib.
conſtitutus iuramenta quædã in damnũ Epiſcopa
lis iuris fecerunt, priuſq̃ de Põtificis electione tra
ctatus aliquis haberetur, & infra. Pro iuratione in-
cauta imponi fecimus Epiſcopo pniam congruen
109 tẽ, & infra. Quia nõ † iuramẽta, ſed periuria po-
tius ſunt dicenda, q̃ contra vtilitatẽ Eccleſiaſticã
attentant. Mãdamus quatenus ab ipſis Canonicis
inquiras ſuper pręmiſſis diligẽtius veritatem: & ſi
ea inueneris eſſe vera, ꝙ in damnum Epiſcopalis
iuris repeteris taliter attẽtatum, in ſtatum debitũ
appellatione remota reducas.] hæc ibi. Dixi pro-
bari præſentem ampliationem per arg in d. c. ſicut
noſtris. quia ex illo veritas præſentis ampliat onis
elicitur arguendo ab identitate rationis. Cum &
Iudicis iuramentum ſit interpretandum (ne dica-
tur periurium) ſine intereſſe proximi: cui (cum
cauſa rationabilis adeſt) ex charitate erit fauẽdũ,
atque auxiliandum in diminutione pœnæ, aut in
augumentatione pœnæ (cum boni publici vtilitas
hoc expoſcerit) & à iure tam communi, quam
Mm muni-

municipali,iuxta Legiſlatorum mentem,quæ proculdubio fuiſſe pro certo tenendum erit conſulere voluiſſe bono communi.eò magis,quòd(vt docuit Guido Papa loco infra citãdo)obſeruatio ſta
110 tutorum iurata non ex hoc fuiſſet fruſtratoria, cũ o haberet locum in caſibus † communibus,in quibus non reperiretur cauſa rationabili pęnam taxatam alterandi : necnon & in alijs caſibus,io quibus eſſet dubium an eſſet cauſa rationabilis alterãdi pœnas à dictis iuribus augendi,aut minuendi. In quibus duobus caſib. patet iuramentum ipſorũ iudicum latum de iudicando,ac puniendo criminoſos iuxta pœnas taxatas à ſtatutis ipſis iuratis. Idem probatur(argueodo eodem modo)quo ſup. per arg.in c.1.de iureiuran.in 6.vbi Nicolaus Papa Tertius infraſcriptis verbis vſus fuit,videlicet. [Contingit in nonnullis Eccleſijs de earum cõſuetudioe obſeruari,ꝙ nec ipſarum Prælati(cũ primò ad Eccleſias ipſas accedunt)admittuntur,nec Canonici(cùm de recipiendis ibidem nouis Canonicis agitur)aliter recipiuntur in ipſis:niſi iurẽt ſtatuta, & conſuetudines ipſarum Eccleſiarum ſcriptas,& non ſcriptas,inuiolabiliter obſeruare. Inter Laicos etiam in multis ciuitatibus, caſtris,& terris,in ſuis Poteſtatibus,rectoribus, vel officialibus aſſumendis,conſuetudinis morbus irrepſit,ꝙ Poteſtates, Rectores, & Officiales huiuſmodi,ad poteſtarias , rectorias, & officia eadem (niſi prius ſeruaturos ſe ſtatuta locorum clauſa iurauerint) nullatenus admittantur . Quia verò in ſtatutis,& conſuetudinibus ſupradictis interdum aliqua reperiuntur illicita, ſeu impoſſibilia, vel obuiantia Eccleſiaſticæ libertati:nè ſub tali generalitate iurandi,ſic iurantibus peccandi occaſio præbeatur: cùm iuramentum non fuerit, vt eſſet iniquitatis vinculum,inſtitutum . Hac generali conſtitutione animarum periculis obſiſtere cupientes,præcipimus à quibuſcuoq; ſcientibus contineri in prædictis conſuetudinibus,& ſtatutis illicita, impoſſibilia,vel libertati Eccleſiaſticę obuiantia,iuraméta huiuſmodi aliquatenus non præſtari:& talia iuramenta ea intentione facienda, vel facta, vt etiam illicita,vel impoſſibilia,ſeu Eccleſiaſticæ libertati obuiantia obſeruentur.Cum etiam ſub tali intétione præſtari non poſſint abſque Diuinæ maieſtatis offenſa,decernimus in huiuſmodi illicitis, impoſſibilibus, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obuiantibus, non ſeruanda:quin potius pro animarum ſalute,ſi ſub forma prædicta, vel ſimili aliquos ignorantes prædicta illicita,ſeu impoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obuiantia iurare contigerit,ad obſeruanda duntaxat licita,poſſibilia,& non obuiantia libertati Eccleſiaſticæ, iurantium referri debet in
111 tentio.Declaramus quoq; iuramenta † ſub huiuſmodi generalitate qualitercumque & ſub qualicumque verborum forma præſtita, vel præſtanda ad licita, poſſibilia, & libertati Eccleſiaſticæ non obuiantia tm̃ extendi: ipſosq; iurantes ad alia per præſtationem iuramenti huiuſmodi non teneri.] hæc in d.c.1. ex quo quàm apertiſſimè patuit veritas præſentis ampliationis ex ipſo arguendo,vt fecimus in d.c.ſicut noſtris. & à fortiori . Cùm ex hoc c.1. quaſi ad verbum eliciatur veritas præſentis noſtræ ampliationis.vt patet ex contextu verborum ipſius.Probatur & ſecundò præſens ampliatio auctoritate infraſcriptorũ Doctorũ . Nã gl.in d.c.1.in ver.impoſſibilia,dixit.Et intelligo impoſſibilia de iure,vel de facto. & in verſ.declaramus.

dicit,ꝙ Hoſt.io c.1.in gl.vlt.ext.de his,quę fiunt à
112 a maiori par.cap.dixerit,ꝙ iurans, † ſic dicere deberet.Imo ſeruare ſtatuta,& cõſuetudines iuſtas, poſſibiles,& honeſtas,quæ de facto,& iure ſeruari poterunt.Et multiplex eſt impotentia, vt not.ſup. de reſcrip.c.ſciſcitatus. Poſito tñ,ꝙ io geoere iuret:fit tñ ſecũdum ius cõe interpretatio iuraméti, & probatur hoc ſatis per c.ad noſtrã. el 3.extra de iureiuran.& in c.ſuper quibuſdam, ext.de verb.ſignif. Dic ergo breuiter (inquit d.gl.) ꝙ aut quis expreſsè iurat ſtatuta illicita, vel impoſſibilia,vel inhoneſta : & tunc eò ipſo largo modo periurus eſt.vt in c.ſicut noſtris,ext.de iureiu.Aut generali
113 ter iurat ſeruare cõſuetudines,& ſtatuta,† & tũc diſtingue.Aut tunc ſciebat ibi ſtatuta eſſe illicita, & illa ſe obligaturum ſeruare in mẽte gerebat: & tunc idem,quod ſup.Aut neſciebat nec id in mẽte gerebat,& tunc nõ peccauit,& ſolum ad licita obligatur.vt hic & in prędictis iuribus.hęc oĩa glo. ſupradicta.Idem docuit Geminianus in d.c.1.varijs in locis ibidem. nam in col.2.ver. Nota valere,dicit valere cõſuetudinem,vel ſtatutum, quòd Prælatus, vel nouus Canonicus iuret ſeruare conſuetudines,& ſtatuta.& in ver. Nota,quòd iuramentum,dicit,ꝙ iuramentũ nõ eſt vinculum illaqueans quem ad malum perpetrandum.& in ver.
114 Nota,ꝙ iurans,dicit ꝙ iurans † ſeruare aliquod probibitum ẽt animo,& intentiooe illud ſeruãdi, non arctatur ad obſeruantiã talis iuramenti,quẽ textũ Io.And.induxit in quęſtione,in qua q̃ritur. An minister Prouincialis Ordinis Minorũ,qui iurauit renunciare in capite triennij io manibus capituli Prouincialis aſtringetur tali iuramento, cũ ex ſuis Papalibus debeat renunciare in manib. generalis,vẽl capituli generalis. iſte text.facit quòd non.& in ver.nota,ꝙ quando actus dicit,quòd qñ actus iuratus poteſt referri ad permiſſum,& ad illicitum,in dubio potius debet intelligi,ꝙ intẽtio iurantis referatur ad actum licitum,q̃ prohibitũ, & quòd ad ſolum Papam ſpectet declarare virtutẽ & validitatem iuramenti.& in ver.quæro Canonicus, dicit ꝙ ſi Canonicus in receptione ĩter Canonicos iurat ſeruare ſtatuta Eccleſiæ:& ĩ literis ſuis ſunt clauſulæ tollentes ſtatuta Eccleſiæ,per tale iuramentum noo dr̃ renunciare illis clauſulis,vt docuit Io.And.in regula.Inſpicimus,de reg.iur.in 6. hæc oĩa Geminianus vbi ſup.Idem docuit Guido Papa in ſua deciſi.206.incip. In hac ciuitate Grationopolis,ver.è contrario.Vbi infraſcripta dixit, videlicet.E contrario vr̃,quia iſtę pęnę ex ſtatuto, libertate, vel priuilegio ſunt ſubrogatę in locum ordinariorum pœnarum à lege taxatarum, vel à Iudice taxandarum:ergo illarum ſequuntur naturam.vt in l.ſi enm,§.qui iniuriam, ff.ſi quis cautionibus . Sed in illis poterat Iudex olim augere, vel minuere.vt in l.& ſi ſeuerior, C.de his,qui not.infam.|& in l.quid ergo, §.pœna grauior, ff.de pœnis . Quid dicendum ? credo, quòd cum Iudex, qui iurauit legitimè ſecundum leges & iura, vt io Auten.ioſiurãdum,quòd præſtatur ab his,in principcol.2. Et tamen pœnam à lege taxatam ex cauſa poteſt augere , & minuere lege permittente, & ſine periurio : vt patet in dicta l. & ſi ſeuerior, & in l. fin. ff. qui ſatiſdare cogantur . Ergo non poſſet plus Iudicem adſtringere ſtatutum , vel priuilegium : quàm lex communis, & geoeralis , quæ eſt maioris auctoritatis , maximè quia talia priuilegia & ſtatuta , quæ fiunt pro pœnis

minorum-

minorandis non videtur debere ſortiri effectum,
iuxta l.ſi vnus,§.illud. Cum ibi not.ff.de pactis.ex
his ergo dicerem (inquit Guido) ꝙ Iudex nõ ob-
ſtante iuramento,poteſt talem pœnam ſtatuti, vel
priuilegij ex cauſa augere,vel minuere. Quapro-
pter credo (inquit Guido vbi ſup.) ꝙ dicta ſtatu-
ta,& priuilegia operabuntur in dubijs & commu-
nibus, & vbi non eſt cauſa augmentandi, vel mi-
nuendi: vt tunc Iudex talia ſtatuta & libertates ſe
quatur.vt in l.hodie,ff.de pœnis, ſicut ſequeretur
legem ſcriptam:quia pœna,& obligatio legis ſcri
ptæ eſt mutata, & nouata in pœnam ſtatuti: hæc
omnia docuit Guido Papa vbi ſupra. Idem do-
cuit Hyppolitus Bonacoſſa in ſuo theſauro com-
mun.opinio.verſic.Pœnam ſtatuti ſequens ſenten
tiam infraſcriptam Pauli Griſan.Idem docuit Bal.
(vt refert Grammat.loco infraſcripto) in rubrica,
C.qui admitti.& ideo ipſemet Bald.in ſpecie di-
xit in c.1.§.iniuria,de pace iuramento firmanda:
quòd ſi quis daret alapam Poteſtati, poſſet Pote-
ſtas ipſum furcis ſtatim ſuſpẽdere. Cùm ſibi liceat
115 ex cauſa iura tranſgredi. † Grammaticus verò
hoc docuit in deciſione 36.nu.3.in fine,ſequens ſu
pradictam Baldi doctrinam. Idem docuit Panor.
in d.c.1.col.2.verſic.Nota ibi Eccleſiæ ſuæ conſue
tudinem.& in fine dictæ col.verſi.nota ibi.ſed po-
tius,ext.de his,quæ fiũt à maior.par.capituli.vbi
dixit,ꝙ Canonici, ſeu vniuerſitas poſſunt ex cau-
ſa tollere cõſuetudinem Eccleſiæ ẽt iuratam. & in
hoc eſt menti tenendus dictus text.in d.c.1. & ꝙ
idem dicat in eodem c.1.Ioan.And.vt iuramentũ
quo ſingulares firmant ſtatuta Collegij, vrgeat dũ
taxat remanentibus ſtatutis. & quòd ſit notanda
hæc vna regula in materia iuramenti; quòd omne
116 iuramentum † tendens contra vtilitatem Eccle-
ſiæ non ligat,ſed potius cenſetur periurium. Et fa
cit pro his rectoribus ſęcularibus, qui iurant ſer-
uare ſtatuta ciuitatis, in quibus ſunt aliqua cõtra
libertatem Eccleſiaſticam, & vtilitatem. & vide
bonum textum in c.1.de iureiuran. in 6. hæc Pan.
ex cuius verbis elicit Andreas Tiraquell. in tract.
de pœnis in prefatione,nu.23.ver.& hoc ſanè. Vbi
ſe ſubſcribens præſenti ampliationi ad verbum ci
tat Pan.& Ioannem Andr.in d.c.1.dicens ipſos do
117 cuiſſe ibi, ꝙ ex cauſa poterit † recedi in pœnis
imponendis à Iudice, à conſuetudine iurata, & à
ſtatuto iurato.Idem videtur elici ex doctrina eiuſ
dẽ Pan.in c.cùm dilectus, ext. de clericis nõ reſid.
col.2.ver.& nota ex hoc,& ex textu. Nã ibi dixit,
118 ꝙ conſtitutio † diſponẽs in materia iuris,nõ in-
cludit caſum aliàs exceptum à iure cõi,ſeu caſum
fictum à iure cõmuni. Nam de iure cõi eſt: ꝙ non
reſidens fructus nõ percipiat.Sed familiaris Papæ
excipitur,ſeu cenſetur reſidere. Vnde conſtitutio
ſimpliciter dictans,vt nemo habeat fructus in ab-
ſentia,nõ includit caſum à iure exceptum:imò ve
rificatur in caſu ficto à iure,qui habetur pro vero:
& ſic habes caſum, in quo verificatur ſtatutum in
caſu ficto. contra notata in l.3.§.hæc verba,ff.de
negot.geſtis,& in c.in noſtra,extra de iniurijs. Et
hoc ideo eſt,quia ius in hoc equiparat caſum verũ
& fictum. Vnde conſtitutio (Adde tu municipalis
de qua eſt ſermo)diſponens regulariter id,qđ ius,
debet recipere omnes interpretationes,& limita-
tiones iuris:quod perpetuo nota,& clarius proba
tur in c.ſequenti.ſecus dic. Vbi ſtatutum eſſet præ
ter,vel contra ius,& odioſum:tunc non verificabi
tur in caſu ficto,ſed verba debẽt intelligi propriè,
& in ſuo proprio ſignificatu: & ſic intellige dictã
l.3.& c.in noſtra.hæc Panorm.in dicto c.cùm dile
ctus, qui & de eodem rurſus loquens in c.ad au-
dientiam,col.2.verſ.Primò nota,& in verſic.ſecũ-
dò nota,extra de cleri.non reſid. Dixit,quòd ſta-
tutum diſponens in materia iuris, & excipiens
duos caſus aliàs à iure exceptos;nõ videtur inclu-
dere alioscaſus prorſus cõſimiles à iure exceptos:
& hoc ideo, quia ex quo diſponit in materia iu-
ris,& nõ agit ſpecificè derogare iuri,recipit om-
nes limitationes iuris. Nam de iure non reſiden-
tes priuantur fructibus, & excipiuntur infirmi,&
exiſtẽtes in ſeruitio Papæ, vel Epiſcopi. Statutum
verò de quo hic excipiebat ſolum duos, nec per
hoc excludit tertium caſum, imò intelligitur ex-
ceptus,ſicut excipitur à iure cõmuni: quod vide-
tur mirabile contra illam regulam,quòd exceptio
firmat regulam in non exceptis.c.Dominus,32.q.
7.& facit hæc litera optimè in argumẽtum,quòd
ſicut caſus exceptus à iure extenditur ad conſimi
lem caſum propter identitatem rõnis.vt in c.cùm
dilecta, extra de confirm.vtil. vel inutil.ita exce-
ptus à ſtatuto,vbi diſponit ſtatutum in materia iu
ris, vt probatur hic: ſi autem diſponeret contra
ius,vel præter; fortè dicerem,inquit,oppoſitum:
quia caſus expreſſius non prouiſus in ſtatuto relin
quitur diſpoſitioni iuris cõis, arg.in l.commodiſ
ſimè,ff.de liber.& poſthu. & c.ſuſcepti,de reſcrip.
lib.6.& c.in noſtra,extra de iniurijs. Secundò no-
119 ta, quòd ſtatutum † diſponens in materia iuris
verificatur etiam in caſu ficto:quando caſus fictus
eſt verus,vel æquiparatur à iure,quod eſt etiã be-
ne notandum. Et aduerte quia Papa hic non in-
tendit indulgere Epiſcopo, nec ſtatutum de nouo
facere: ſed potius reſpondit de iure interpretan-
do ſtatutum.hæc Panorm.vbi ſup.qui denique in
fine dicti c.ad audiẽtiam. Dicit,quòd ſi ſtatutorũ
120 † conditores ſcienter fecerunt actum contrariũ
ſtatutis,videntur tollere ſtatutum, nec requiritur
fluxus alicuius temporis. In lege verò Principum
aliud eſt dicendum: non enim tollitur, niſi con-
ſuetudo ſit præſcripta legitimo tempore, vt in c.
fin.extra de conſuetudine.hæc Panorm.vbi ſupra.
ex quibus quàm elegantiſſimè elicitur,ac proba-
tur pręſens noſtra ampliatio. Cùm duo inde elicia
tur. primum quorum eſt, quòd Iudices cum cauſa
poſſunt augere,vel minuere pœnas indictas à con-
ſuetudine, vel ſtatuto iurato: Secundum eſt,quòd
ſtatuta decernentia, ac diſponentia in materia iu
ris communis recipiunt omnes limitationes,am-
pliationes,& interpretationes iuris cõis,ſeu quas
iuris communis diſpoſitio recipit. At qm̃ ius com
mune diſpoſuit,quòd ex cauſa Iudices poſſint mi
nuere,vel augere pęnas inflictas à iure:inde ſequi
tur, ꝙ ſicut ius commune infligens pœnas, inter-
pretandum erit,quòd tali taxatione non obſtante
Iudex ex cauſa illas poſſit augere, vel minuere.
Inde ſequitur,quòd ſtatuta diſponentia generali-
ter de pœnis infligendis erunt interpretanda, ꝙ
ex cauſa ex mente ſtatuentium poterunt alterari
circa ipſarum pœnarum augumentationem, ſeu
diminutionem, iuxta facultatem ipſis Iudicibus
à iure communi conceſſam (vt latius) fuit proba-
tum in præcedenti limitatione quintæ Conclu-
ſionis per totum. vide latius ibi. Idem & aper-
tius docuit Paulus de Caſtro,& Bald. in d.l.ſi ad.&
ſi ſeuerior. & latè conſuluit Romanus in repetit.
rubr.de arbitris,colum.5.verſic.Item quia quam-

nis iurauerit.& in conſ.ſuo 429.incip. conſidero
in propoſita conſultatione. Idem docuit Franci-
ſcus Aret.in c.at ſi clerici,§.de adulterijs,extra de
iudicijs. Idem docuit Tiraquell. in dicta præfa-
tione tracta.de pœnis,num.23.idem docuit Paul.
Girlandus in tract. ſuo de relaxatione carcerato-
rum,cap.incip.Sextò non omittam,num.9.ver. &
non obſtat illud, quod dicitur de iuramento. vbi
infraſcriptis vſus fuit verbis,videlicet.Et non ob-
121 ſtat illud,quod dr̄ de iuraméto,quia Iudices † ſi-
cut ſtatuta, ita & leges iurant ſeruare, vt in l.rem
non nouam,C.de iudicijs.Tñ non obſtante tali iu
ramento poſſunt cum cauſa minorare, vel augere
pœnas:& ſic faciendo non lædunt, nec tranſgre-
diuntur leges,ſed illas obſeruant,quia ſic fieri mā
dant: & per hoc etiam non dicitur Iudex incurre-
re periurium; quia in omni iuramento ſemper in-
telligitur excepta auctoritas legis,aut ſuperioris,
vt docet tex.in l.1.ff.qui ſatiſdare cogantur. & ita
tenet Franciſcus Aret.in l.et ſi ſeuerior,C.ex qui-
bus cau.infa.irrog. idem Bald.in eadem. l.etſi ſe-
uerior. docuit dicens, quòd Iudex non incurrat
periurium alterando pœnam legis vel ſtatuti:
quando hoc faciat ex cauſa,vel cum cauſæ cogni-
tione:quia alterando pœnam legis, vel ſtatuti, iu-
ſta cauſa præcedente, illud facit lege permittente:
& ex poteſtate ſibi à lege conceſſa, argum. in l.
hodie,ff.de pœnis. Et ideo dixit Archid. (vt re-
fert Girlandus vbi ſupra) quòd in omni iuramen-
to, intelligitur ſemper excepta legis, & Principis
auctoritas.vt in dicta l.fin.& in c.venientes,extra
de iureiurando,& idem glo. ibidem docuit in ver
ſic.ius ſuperioris,& glo.in c.conſtitutus.verſic.iu
ramento,extra de reſcriptis. Vbi omnes Canoni-
ſtæ idipſum ſenſerunt.idem docuit Socinus Senior
in c.licèt. à nu.22. vſque in finem,extra de pęnis.
idem docuit Hyppol. Bonacoſſa in ſuo theſauro
commun.opinio.verſi.pœna ſtatuti. idem docuit
Decius in l.ſi fugitiui,col.5.in princ.nu.69.70.71.
72.& 73.C.qui admitt.ad bo.poſſ.vbi infraſcriptis
notatu dignis verbis vtitur,videlicet.Et ſtatutum
licèt durum ſit,obſeruari debet. vt not. Bald.in l.
acceptam,circa fi.C.de.vſu.alleg.l.pſpexit,ff.qui,
& à quib.& præſertim in Iudice,qui iurauit ſtatu
ta obſeruare, debet in his tenaciter inhærere, vt
Bal.dicit in Auct.hodie,C.de iudic.& in l.quid er
go,§.pœna grauior,ff.de his,qui not.infa.col.3. &
in l.eum,qui in fine, ff.de fur. vbi inquit,ſi ſtatutū
loquitur imperatiuè dirigendo verba ad Iudicem
122 ipſum:non poteſt Iudex † aliam pœnam impone
re:videtur tū ꝙ etiam non obſtante iuramento,Iu
dex ex cauſa poſſit recedere à pœna ſtatuti: quia
vt dicit Bal.in l.clari,C.de fideicom.ille,qui iura
uit ſtatuta obſeruare, intelligitur niſi iuſta cauſa
ſuperueniat:quia in iuramento intelligitur clauſu
la, Rebus ſic ſtantibus, l.fi.ff.qui ſatiſdare cogan.
& dicit Bal.in l.etſi ſeuerior,C.ex quib.cau.infa.
irrog.col.3.in ver.ex prędictis,quòd iuramentum
magiſtratus debet reduci ad æquitatem,& non de
bet pręcisè intelligi arg. in Auten.iuſiurandum,
quod præſtatur,ab his.Vnde infert quod in pupil-
lo committente homicidium,licèt ſit doli capax,
tamen pœna debet mitigari.facit tex.in c.1.extra
de delictis puerorum. Probatur & tertio nonnullis
regulis iuris infraſcriptis.

Prima quarum eſt. Cùm in quolibet iuramen-
123 to præſtito † de aliquo faciendo,vel omittendo,
ſemper de iure ſubintelligatur excepta Papæ au-
ctoritas. Inde fit,ꝙ iuramentū delatum à Iudicib.
ſimpliciter de iudicādo iuxta ſtatuta: ſi in aliquo
caſu iuſſu ſuperioris aliter iudicauerit minorem
aut maiorem pœnā infligendo,ea,q̄ reperitur ſcri
pta:nullo pacto dicendus erit periurus. Hæc regu
la probatur triplici medio.Primò.n.per tex.aper-
tiſſimum in c.venientes,§.mandamus,ext.de iure
iur.vbi Innoc.Tertius ſcribens Conſulib.& popu-
lo Tudertino his ꝑciſis verbis vſus fuit, videlicet.
[Mādamus quatenus appellationib.ad nos inter-
poſitis deferatis.Cum prædictum iuramētum vos
excuſare non poſſit,in quo debet intelligi ius ſupe
rioris exceptum.]hęc ibi.Idem habetur in c.ea te.
eod.tit.idē probatur per tex.in c.conſtitutus,ext.
de reſcript.idem probat̄ per tex.in l.Imperatores,
ff.ad municip.Vbi Imperator relaxat vim iuramē
ti facti de non acceptando quoddam officium.
idem probatur per tex.in §.fin.in ver.ipſi namque
ſoli.25.q.1. & in c.ſignificaſti de elect.vbi glo.in
verſ.excipiatur.

Probatur & ſecundò præſens rō Doctorum au-
ctoritate,vltra gloſas in dictis iurib.& in c.conſti
tutus:ext.de reſcrip.in ver.iuramento,& in c.peti
tio vr̄a,in ver.declaramus.ext.de iureiur.q̄ idipsū
ad verbū docuerūt.Specul.hoc docuit in lib.4.tit.
de feudis ſub §. qm̄ ſup Homagijs & fidelit.nu.29.
in fi. & rurſus in lib.1.tit.de teſte.§.de Teſtium cō
pulſione,nu.5.ver.quid ſi quis iuramento ſe aſtrin
xit. idē docuit Ioan.in d.c.cōſtitutus,in ver.iura
mento. idem docuit Hoſt.in Summa in tit.de iu-
reiur.§.quot ſunt ſpecies iuramenti,ver.habet aūt
iuramentum iſtud.idem docuit Pan.in d.c. conſti
tutus,col.3.num.8.in ver.in glo.in ver.iuramento
qd̄ & repetijt ī d.c.ſignificaſti,col.13.nu.8.in ver.
in gl.in ver.excipiatur.& idē repetijt in d.c.veniē
tes.Idipſum docuit Felin.in d.c.cōſtitutus,col.5.
nu.13.in ver. Auctoritas Papæ eſt excepta regula
riter.& in nu.17.in ver.Amplia ſecundò.Idem do
cuit Dec.in d.c.conſtitutus,col.3.in ver.in glo.in
ver.iuramēto, & cōiter Doctores in d.c.veniētes.
idem docuerunt Butr.Imol. & Dominicus in d.c.
conſtitutus Io.And.in regula in malis,in Mercur.
ſe de reg.iur in 6. & rurſus Imol.in c.cum contin-
gat.quaſi in fine,extra de iureiur.& rurſus Butrig.
& Imo.in dicto c.venientes.

Et ex legiſtis infraſcripti ſe ſubſcripſerunt, vide
licet Bar.in d.l.fi.in princ.& pro rōne dicit, quòd
nō valeat iuramentum, quo quis iurat non facere
quod ſuperiores præcipiunt.idem repetijt Bart.in
l.fin.ff.qui ſatiſdare cogan. addens, quòd ille,qui
iurat non petere reduci ad arbitrium boni viri,in
telligit,niſi ex cauſa legitima, vt in l.ſi libertus,ff.
de oper.liber.& in c.Quintauallis,ext.de iureiur.

Idem docuit Bal.in l.ſi procurator,col.2.in ver
ſic.ſic etiam,ff.de condict.indebiti. Vbi dixit, ꝙ
à generali iuramento illicita exceptuatur.vt in re
gula Non videtur,§.qui iuſſu,ff.de regul.iuris.Nā
ibi hæc habentur, videlicet.[Qui iuſſu Iudicis ali-
quid facit, non videtur dolo malo facere: quia
parere neceſſe habet. Vbi glo.]ſingularis in verſi.
qui iuſſu.Idem repetijt idem Bald.in d.l.fin.col.2.
in ver. ſeptimò ratione iuris ſuperioris. idem do-
cuit Paul.de Caſtr.in d.l.fin.idem docuit Alex. in
dicta l.fin.num.2.idem docuit Iaſon in dicta l.fin.
col.2.num.6.& ſequenti. Idipſum docuit Oldrad.
in conſi.97.incip.factum tale eſt, circa finem.Bar.
Brixien.in quæſt.39.incip.Præsbyter quidam. idē
repetijt Iaſon in dicta l.fin. nume.12. columna 2.
in

Digitized by Google

in ver.quintò facit. dicens,quòd officiales iurâtes
ſeruare ſtatuta,excuſentur à periurio propter prę
ceptum ſuperiorum,vel

Probatur & tertiò hac ratione,videlicet. Cũ ne
mo poſſit de iure promittere quod in ſua poteſta-
te non eſt.Inde ſequitur,ꝙ oĩs promiſſio erit intel
ligenda de eo,qđ dependet à ſua voluntate,& non
à voluntate alterius , cui præiudiciũ generaret ex
obſeruantia talis promiſſionis:ac per conſequens
in oĩ iuramento promiſſorio implicitè excipitur
id,qđ eſſet in præiudicium alterius.At præiudica
rent vtiq; Papæ,Principibusq; quibuſcunq; in ſuis
iuribus habitis in perſonis Iudicum ſibi ſubdito-
rum,quotieſcunq; ipſi Iudices vellent iudicare va
ſallos illorum,iuxta eorum ſtatuta etiam iurata in
præiudicium iuriſdictionis præceptorum domi-
norum ſuorum tam orerenus,q̃ per ſuas leges in-
dictorum.Vt ergo tale iniuſtum præiudicium per
Iudices iurantes huiuſmodi ſtatuta ſeruare in iu-
dicando,& procedendo in cauſis,non irrogaretur
illis: concludendum erit(ne illicita ſint huiuſmo-
di iuramenta)vt in illis ſemper ſubintelligatur, ni
ſi contrarium fuerit ſibi iuſſum à ſuperiore ſuo, &
conditoribus huiuſmodi ſtatutorum , & ſic exce-
pta auctoritas Superioris, ideſt ius Superioris,
cui priuatus inferior præiudicare non poteſt . &
ita loquitur textus in dicto cap.venientes , extra
de iureiur. ibi [intellige ius ſuperioris exceptũ.]

Primum corrolarium dictę primæ rationis fun-
damenti eſt,quoniam ſi quis eſſet obligatus alicui
Principi per iuramentum, ſi requireretur per Pa-
124 pam , † à quo tenet feudum , vt iuuet Eccleſiam
tenebitur ei obedire, nõ obſtãte iuramento, pro-
ut docuit Cardin.in ſuis notis cauſarum. no.109.
Quę incipit in dubijs Comitis Albe.quem citat &
ſequitur Felinus in d.c.conſtitutus,nu.13.in verſi.
auctoritas Papæ,extra de reſcrip.

Secundum corrolarium eſt . Quoniam citatus
125 † vt perſonaliter compareat coram Papa,non be
nè ſe excuſat dicendo, quòd eſt aſtrictus Impera-
tori iuramento fidelitatis.Tum quia in omni iura
mento eſt excepta auctoritas Papæ.Tum quia Im
perator,qui eſt vaſallus Eccleſiæ,vt in cap.ego Lu
dou.diſt.63. cùm faſſus ſit ibi Ludouicus Impera-
tor fuiſſe confirmatum in Imperio à Paſcali, tunc
Summo Pontifice : & ſic comprobatur ſuperior
Papa ipſo Imperatore: necnon & præſumitur in-
de ipſum Imperatorem vnà cum ſuis terris,& va-
ſallis habere deuotionem & fidelitatem ad ipſam
Romanam Eccleſiam,cuius caput in terris eſt ip-
ſe Summus Pontifex. Vicarius ſponſi eius Domi-
ni noſtri Iesv Christi . Huic corrolario ſe ſub-
ſcripſit Aegydius Bellamere . Concluſione Rotæ
171.quem retulit & ſequutus fuit Felinus vbi ſup.
num.13.Pro cuius veriſſimi corrolarij corrobora-
tione ſummopere erunt memoriæ comendanda
ſubſequentia.Sciendum igitur, quòd ex Archiepi
ſcopo Flor. in 3.par. titu.23. poſt Auguſtinum de
Anchona in tracta.de poteſtate Papæ:licèt domi-
nium,ſeu imperium tyrannicum tempore præceſ-
ſit ſacerdotium : quia,ſcilicet ſecundum Auguſti-
126 num 15. de ciuitate Dei, primus Regum † fuit
Cain, & poſt diluuium Nembrot : primus autem
127 ſacerdos † fuit Melchiſedech, qui ſecundum he-
bræos fuit Sem primogenitus Noe, in quo incœ-
pit ſacerdotium , poſtquam vſque ad legem Mo-
ſaycam deriuabatur ad primogenitos : naturale
tàmen, & iuſtum imperium nõ eſt notum cœpiſſe
antè Moyſem, qui à Deo inſtitutus fuit Princeps
128 populi . Quapropter comprobatur Papam † eſ-
ſe maiorem dignitate ipſo Imperatore, pluſquam
aurum eſt plumbo, vt teſtatus fuit Gelaſius Papa
ſcribens Anaſtaſio Imperatori , & habetur in cap.
duo ſunt, diſtinct.96. Vbi commemorat ipſe Ge-
laſius Beatum Innocentium Papam Archadium
Imperatorem (quia conſenſit , vt ſanctus Ioannes
Chryſoſtomus à ſua ſede pelleretur) excommuni-
caſſe : & Beatum Ambroſium, licet Sanctum,non
tamen vniuerſalis Eccleſię Epiſcopum,pro culpa,
quæ alijs ſacerdotibus nõ adeo grauis videbatur .
Theodoſium magnum Imperatorem excommuni
caſſe:& quòd idem Ambroſius dixerit,quòd aurũ
non ſit tam pretioſus plumbo,quàm regia poteſta
te ſit altior dignitas ſacerdotalis.Quapropter me
ritò legitur Alexandrum Magnum doctum viſio-
ne Dei apparentis ſibi in forma ſummi Sacerdo-
tis Iudæorum, eundem ſacerdotem obuium ado-
rauit:in eo Deum,inquiens,adorauit.Et ſimiliter
Octauianus ſuaſu Sybillę Tyburtinæ adorauit pue
rum , cuius Papa eſt Vicarius . Ad hoc proban-
dum quoque accedit & ſecundo,quonia m Papa
129 † per ſeipſum immediatè poteſt eligere Impera
torem : quando ex iuſta & rationabili cauſa hoc
expediret,& ratio eſt : quoniam principalis agen
tis habentis dirigere omnes fideles ad pacem, &
finem ſpiritualem eſt eligere miniſtros. Vnde Im
perator eſt miniſter Papæ eo ipſo , quòd eſt mini-
ſter Dei . Rom. c.13.cuius Dei Vicarius in terris
eſt ipſe Papa, vt docuit Clemens Papa Quintus in
clem.vnica,in principio de iureiur. & glo. in cle-
ment.1.verſic. vndecunque de iudicijs , & iccircò
ex cauſa deponit Imperatorem, prout Inno. Quar
tus in ſacro concilio Lugdunenſi ipſo ſacro Conci
lio preſente,priuauit Federicum Imperatorem,&
habetur in c.2.de ſentẽtia & re iudic. Inde etiam
ſequitur, quòd Papa poſſit Imperatorem electum
à Principibus Germanis,& tribus Prælatis exami
nare,approbare,& inungere,conſecrare,& coro-
nare ſi eſſet dignus, vel reijcere ſi eſſet indignus :
vt quia eſſet ſacrilegus,excõmunicatus,tyrannus,
fatuus, paganus, periurus, vel Eccleſiæ perſequu-
tor. Necnon Electoribus nolentibus eligere,Papa
ſupplet : & data paritate vocum eligentium , nec
130 accedente maiori concordia, Papa † poterit gra
tificari cui vult.vt docet text.in c.venerabilem,ex
tra de elect. & ideo meritò dicendum erit , ꝙ ab
Imperatore poterit applicari ad Papã, prout do-
cuerunt cõiter Canoniſtę,dicentes,ꝙ penes Papã
ſit poteſtas temporalium ſaltem habitu.Vnde de-
ficiente ſuperiore de iure , vel de facto (vt docuit
Innoc.in c.licèt ſuſcepto, ext.de foro comp.pote-
rit adiri Papa per appellationem:& tunc Papa il-
lã poteſtatẽ,quã habebat in habitu,poterit dedu-
cere in actũ,vt exercere ſolitus fuit ĩ cauſis arduis:
vt eſt caſus in c.pro humani.de homic.in 6. & in
grauibus & dubijs articulis, prout ẽt tenuit Inno.
in c.cùm te.de ſent.& re iudic. quem retulit & ſe-
quutus fuit Pan.in c.ſi duobus,nu.5.ver.Nota ter-
tio de appell.citans ſemetipſum in Canonit.ext.de
iudicijs. vbi reuera hanc ad amuſſim examinat q̃-
ſtionẽ à col.4.nu.11.in ver.glo.2. q̃rit.& deinceps
idipſum multipliciter probãs,eo ꝙ maior ſit Papa
ipſo Imperatore.qđ & faſſus fuit Bar. in l.1. c.1 ff.
131 de requir.reis:docẽs ꝙ Imperatoris † prãs deſcẽ
derit ab Eccleſia,& ꝙ ideo fuerit dãnata ſniã Dã
tis poſt eius mortẽ,cũ docuiſſet cõtrarium. Idem

multis rationibus docuit Bald.in l.reſcripta, col.
3.ver.De Papa aliquid dicam,qui maior eſt Impe
ratnre.& ſi quis voluerit hanc pulchram quæſtio-
nem videre examinatam accuratè perlegat notata
per Panorm. in d.c.nouit: qui tandem in col.6. in
ver.ſed diceres,ad quid valeat iſta maioritas. his
præciſis verbis vſus fuit,videlicet. Sed diceres ad
quid valeat iſta mainritas & prærogatiua,cũ non
valeat Papa perturbare illam iuriſdictionem tem
poralis Principis, nec minuere, nec exercere per
ſe.vt in c.ſi Imperator,& in c.cùm ad verum,diſt.
96.& in c.nouit.de iudic.&in c.cauſam.extra,qui
filij ſint legit.& ipſe Deus ipſi hoc exercitium in-
terdixit vt ſupra diximus. Reſpondetur,quòd va-
let ad multa.& primò vt ipſum Imperatorem tan
quam inferiorem deſtituat exigentibus cauſis: ſi-
cut & pluries legitur factum. Cùm ipſum appro-
bet & cõfirmet,vt in d.c.venerabilem.Item in om
nibus arduis negotijs,& maximis difficultatibus
generantibus ſcandalũ in chriſtianitate,Papa po-
teſt huiuſmodi maioritatis ratione ſe intrnmitte
re etiam inter laicos,& exercere iſtam poteſtatem
ſibi à Deo tributam. vt optimè patet in c.Pro hu
mani,de homic.in 6.in clem.Paſtoralis,de ſent &
re iudic.& in d.c.venerabilem,& in c.alius.16.q.
5. Sicut.n.ipſe Chriſtus,qui non erat ſolitus hanc
132 poteſtatem exercere, ipſam †tamen exercuit in
arduo facto,coucernentem decnrem cultus Diui-
ni:vt qñ flagello facto de ſuniculis eiecit venden-
tes & ementes in templo:& ita ipſe Papa licèt re
gulariter hanc poteſtatem exercere nnn debeat.
Attamen inſtantibus negotijs arduis hoc poteſt,
arg.optimum in l.ſi hominem,ff.mandati,& eor.
quæ notat Innoc.in c.quod ſuper his, de voto. &
vbi iſta negotiorum neceſſitas habent lncum iura
generaliter loquentia q Papa habet præeſſe ſpiri-
tualibus,Imperator autem temporalibus. & hæc
hic allata pro maiori intelligentia præſentis nn-
ſtri ſecundi corrolarij ſufficiant, & ſi iſta ſint me-
moriæ tenaciſſimè imprimenda, & nunquam obli
uioni tradenda.Cùm inde poſſint concordari mul
ta iura, & diſſnlui quamplurimæ quæſtiones in
dies ſuſcitandæ.

Tertium carrnlarium. Quoniam inde eriam ſe
quitur, q ſi beneficium de ſui natura eſt animale,
vel manuale fortè ex diſpnſitione ſtatuti:tñ Papa
poterit ipſum conferre vt perpetuum. vtputa Ab-
bas habet prouidere Prioratui de miniſtro amo-
uibili ad eius nutum: & tunc ſi Papa illum confe-
rat alicui mnnacho,irrequiſito ſuo Abbate diſtin
guẽdum erit tali pactn: aũt loquimur de Prioratu
manuali,cuins cnllatio deunluerat ad ipſum Papã
133 †propter negligentiam Abbatis in illo nnn con
ferendo: aut verò quia ſic gratioſè placuit Papæ,
nulla culpa Abbatis præcedente:ſi ergo loquimur
in ptimo caſu,& tunc dicemus Papam non alteraſ
ſe naturam Prinratus,& ſic remanebit adhuc ma-
nualis:vnde ſicut antè cnllationem factam a Papa
prior ibi conſtitutus poterat remoueri ab Abbate
ad eius nutum: ita & poſt talem cnllatinnem; &
ratio eſt, quoniam ex quo Papa cõtulit iure deuo
luto non videtur voluiſſe alterare naturam benefi
cij de quo eſt tex.& ibi glo.in clem. quia regula-
res.de ſuppl.negl.prælat.Vbi hoc ipſum docuerũt
communiter Doctores,prout teſtatur Panor.in c.
ad noſtram,col.2.nu.7.ver.ſed dubitatur.& Felin.
in c.per tuas,col.2.nu.6.ver.inquantum cõcludit,
ext.de maior.& obed.Si verò loquimur in ſecũdo
caſu, etſi variæ fuerint ſententiæ, tñ communior
eſt,q aut illud beneficium Papa cõtulit monacho
expreſsè;vt quoad vixerit,debeat poſſidere,& tũc
ſine cauſa nnn poterit remoueri per ſuum ſuperio
rem, ideſt niſi commiſerit aliquod delictũ dignũ
priuatione talis beneficij,de quo(ſecundũ Panor.
vbi ſup.)vr̃ tex.in c.cum inter R.de elect.& ſic in-
telligc notata per Doctores.Aut ſimpliciter cõtu
lit,& tunc dicendum erit,q poterit remoueri per
Abbatem,& rõ(ſecundum Pan.ibidem eſt) qm̃ cũ
Papa concurrat in cnllatione beneficiorum cũ oĩ-
bus ordinarijs,vt in c.2.de pręben.in 6.nõ erit iu
dicandum Papam per hmõi ſimplicem collationẽ
voluiſſe alterare naturam dicti beneficij. & regu-
larem remouibilem facere perpetuum,eò magis,
q in dubio hoc tanquam congruens bono obediẽ
tiæ.hoc tenendum fore dixit Panor.ibidem,cnius
ſententiæ ſe ſubſcripſit Felin.vbi ſup.aſſerens hoc
ipſum feciſſe Dominicum in e. præſenti in princ.
col. 2.de officio ordin.in 6.

Amplia ſingulariter cõtenta in dicto corrolario
diceudo,q intantũ ſint vera dicta in prioratu iam
effectu perpetun, qm̃ ei.qui ipſum obtinuerat cõ-
134 petet interdictum. †Vnde vi contra ſuũ prẹlatũ
prout dncuerunt dñi de Rota ſub titulo de reſtit.
ſpnl.deciſione 6.in nouis. Vbi ſubdiderunt ſecus
eſſe, ſi eſſet prinratus manualis quos dominns re-
tulit Felinus in d.c.per tuas,col.3.nu.8.in fi.ver.Si
tñ ſubdens & hæc nota, quia afferent honorem &
lucrum,& qñ tales prinratus habent curam: licèt
conſtitutio coliatnria pertineat ad Abbatem, tñ
commiſſio curę debet fieri per Epiſcopũ:& ideo ſi
ne Epiſcnpo non vr̃ taliter inſtitutus pnſſe reuoca
ri ſecundũ Franciſ.de Aret.in cõſ.13.incip.in præ
ſenti conſultatione allegat.Hoſt. & Butr.in c.2.de
ſtatu monach. Vnde infert, quòd in bnnis illius
prioratus diſtinctis à bonis Abbatis non habet Ab
bas adminiſtrationem,hæc Felinus.

Limita ſingulariter allata in dicto corrolario,
& eius ampliatinne,dicendo ſnlùm illa verificari
in hmõi collatinne gratinſa,vel confirmatione fa-
cta à Papa: qñ illam ipſe feciſſet ex certa ſcientia
intendendo ipſum perpetrare in dicto beneficio:
135 qm̃ tũc ſine cauſa maximi criminis Abbas †eius
illum priuare non poſſit tali beneficio.& huic limi
tationi ſe ſubſcripſit Panor.in d.c.ad noſtrã,cnl.2.
nu.7.in ver.ſecũdus caſus eſt,ext.de confir.vtil.vel
inutil.Idem docuit Felin.in cap.per tuas,col.3.in
ver.intellige prædicta, ext.de maior.& obed, Idẽ
docuit Imo.in c.Niſi eſſent.de pręben.in pen.col.
& Lapns in ſua allegat.27.incip.an præceptnr, &
turſus Imol. in c.conſtitutus, extra de reſcriptis.
Vbi idem & repetijt Felinus in nu.13. in fi.dicen
tes,q ſufficeret motus proprius.Quapropter dixit
Rota in titu. de regularibus, deciſ.2.in antiquis,
quòd beneficium mannale nbtentum per expecta
tiuam à Papa,non efficitur perpetuum: & eo caſu
quo monachus eſt remnuibilis à prioratu ad nutũ
Abbatis nõ poterit implnrare officium ſuperioris
nè remoueatur propter naturam beneficij, & bo-
num obedientiæ, cui repugnaret omnis reſiſtẽtia
monachi.pront docuit vbi ſup.Felinus in d.c. per
tuas,& Card.in clem.1.§.pręter miſſa in fine primę
oppoſitionis. de ſuppl neglig.prælat. & idem do-
cuit Dominic⁹ in e. cũ ſingula. de ꝓben.in 6. Qua
propter ibidẽ ſubdidit Fel.q Bal.merito in l.cũ af
firmes,C.de lib.canſa,dixit, q monachus ſpoliat⁹
prioratu manuali ab Abbate nõ poterit conqri de
co:

Digitized by Google

eo: ſecus de tertio. & Philippus Franchus in d.c.
cùm ſingula.col.2. in princ.in verſic.& concludе
duos caſus claros. dixit primò, quòd pendēte de-
nunciatione, vel inquiſitione contra Abbatem nō
136 poteſt † aliquos Monachos ipſe Abbas ad Clau-
ſtrum reuocare: cùm præſumatur tunc cauſa odij,
& ſecundò, quòd Monachus ſemper ſit audiēdus,
quando conqueritur non pro intereſſe ſuæ perſo-
næ: ſed pro intereſſe loci, à quo amouetur, vt quia
ex tali reuocatione lædertur talis locus, vt not.
in cap.ex parte.extra de accuſat.ſecundum etiam
Petr.de Anchar. in dicto cap. cùm ſingula. & hæc
ſic obiter allata ſufficiant.

Amplia primò ſingulariter allata in prima ra-
tione, dicendo ea habere etiam locum in omni Su
periore, puta, Imperatore, Rege, Principe, & per-
ſonis priuatis, in his quæ ille pleno iure poſſidēt:
137 quapropter in quocunq; iuramēto delato † ſub-
audienda erit hæc conditio, videlicet: Excepta
omnium auctoritate habentium aliquod ius, & in
quorum præiudiciū obſeruatio huiuſmodi iura-
menti ſuccederet: cùm nemo poſſit iurare, niſi in
materia ſibi ſubſtrata, & non alteri ſubdita. Hæc
ampliatio probatur triplici medio. Primò per ar
gumentum in omnibus Legibus, & Canonibus ci
tatis in probationem dictæ primæ rationis: cùm
apertiſſimè ex illis eliciatur, quod hìc dicimus:
cum eadem ratio, quæ in Papæ perſona militat in
caſu noſtro, militet & in omnibus ſupra hìc recen
ſitis, vt patet ad ſenſum. Idem probatur per argu
mentum in capit.Imperialem.de prohibita feudi
alienatione per Federicum Imperatorem.in fine.
vbi hæc habentur, videlicet: [Illud quoque ſanci-
mus, vt in omni ſacramento fidelitatis Imperator
138 † nominatim excipiatur.] hæc ibi. Probatur &
ſecundò Doctorum auctoritate, vltra gloſas cita-
tas in dictis iuribus. Sciendum ergo, quòd ex Ca
noniſtis ſe ſubſcripſit Specul.in lib.1. tit.de teſte.
§.de teſtium compulſione.nu.5. in fine. verſ.quid
ſi quis iuramento. dixit, quòd poſſet quis venire
contra iuramentum, auctoritate Superioris. Idem
repetijt ipſe Specul.in lib.4. tit de feudis.§.quo-
niam ſuper homagijs, & fidelitatibus.num.29. in
verſ.decimoquintò quæritur, in fine. Idem docuit
Hoſtienſ.in Summa, tit.de iureiur.§.quot ſunt ſpe
cies iuramenti.in verſ.ſi maiori. Idem docuit Fe-
linus in c.conſtitutus.col.6.nu.17. in verſ.amplia
ſecundò.extra de reſcriptis. Idem docuit Decius
in d.c.conſtitutus.col.3. in verſ.in glo.in verſ.iu-
ramento. Idem docuerunt communiter Doctores
in c.venientes.extra de iureiur.& in d.c.conſtitu-
tus.& Ioan.Andr.in Mercur.in regul. in malis.&
Imola in c.cùm contingat.extra de iureiur.

Et ex Legiſtis, idem docuerunt Bart.& Bald.in
locis citatis in probationem præcedentis primæ
rationis, cuius eſt hæc ampliatio. idem docuerūt
omnes alij Doctores citati in dicta prima ratio-
ne. idem docuit Decianus in ſuo tract.crimin.to-
mo ſecundo, titu. de excuſat.periurij, in lib.6.nu.
21.§.ſic & iuſſus Principis.

Sciendum nobis erit tamen, quòd vna differen-
tia in propoſito reperitur inter auctoritatem Pa-
pæ, & auctoritatem Principis ſecularis, vel perſo-
narum priuatarum: quia aut ſumus in caſu, in quo
modò eſt excepta auctoritas Superioris, vtpotè
quē materia ſubiecta tangit, & tunc bene de vtra-
que auctoritate pariformiter iudicatur in hac ma
139 teria. Aut ſumus in caſu, † in quo per ipſius Su-
perioris auctoritatem diſpenſari poteſt ſuper iu-
ramento, & tunc non ſufficiet narrare Principi ſe-
culari de iuramento: adeo, ꝙ eius auctoritate li-
ceat contrauenire, ſed in Papa ſecus, vt docuit Sa-
lycetus in l.fin.in fine.C.ſi contra ius, vel vtil.pu-
blic.quem retulit, & ſequitur Felin.vbi ſupra.nu.
17.in fine. qui ibidem in col.7. nu.21. verſic.am-
plius dicas in hac prima, ſubdidit nonnulla nota-
tu digniſſima, quæ nos referemus in declaratio-
nem primæ limitationis dictæ primæ rationis ſu-
pra allatæ.

Primum corrolarium dictæ primæ ampliatio-
nis ſit. Quoniam ex veritate dictæ ampliationis
140 ſequitur, ꝙ ſi Sacerdos feciſſet votum † de nun-
quam iurando, & poſtea compellitur ſe purgare,
vel ſuper contractu veritatem dicere, vel huiuſmo
di, debet iurare: quia in tali iuramento implicitè
fuit excepta auctoritas Superioris: hoc corrola-
rium docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet:
Bar.Brix.in quæſt.29.Ioan.Andr.& Dominicus.in
c.quia plerique.ad finē. de officio Vicarij in ſex-
to.quos refert, & ſequitur Felinus in d.c.conſtitu-
tus.nu.18. verſic. per iſtam ampliationem. idem
docuit Decius in d.c.conſtitutus.col.4. in princ.
idem docuit Specul.in tit.de iuramento calum.§.
ſupereſt videre ſecundò.Cyn.& alij in l.2.§.quod
ſi actor.in 6.quæſtio.C.de iuramento calum.quos
refert, & ſequitur Iaſon in l.fin.col.2.nu.11.verſic.
tertiò facit.& nu.17.verſic.decimò facit.ff.qui ſa-
tiſdare cogantur.

Secundum corrolarium eſt, nam inde ſequitur
141 & ſecundo, quòd qui iurauit † ſoluere in termi-
no aliquo, nō erit periurus, ſi Iudex interdicat ne
ſoluat, niſi dolo hoc ipſe procuraſſet, prout do-
cuit Hoſtienſ.in ſua Summa, tit.de iureiur.§.quot
ſunt ſpecies.nu.3.in verſ.item ſi iuro aliud. Idem
docuit Archid.in c.dixit.14.q.5.quos refert Feli-
nus, vbi ſupra in d.c.conſtitutus.col.6.nu.19.ext.
de reſcript. & quidem hoc corrolarium eſſe verū,
elicitur apertiſſimè ex textu, in c.ſignificauit.ext.
de cenſibus.vbi Lucius Tertius Papa approbauit,
quod fecerat quidam Epiſcopus, prohibēdo cui-
dam Clerico (qui iurauerat ſoluere quandā pen-
ſionem) ſolutionem penſionis, & nō improbauit,
quòd ille iurator non obſeruaſſet iuramentū, non
obſtante contrario iuſſu Epiſcopi ſui ſuperioris.
Idem docuit Iaſon in l.fin.col.2.nu.13.verſ.ſextò
facit. ſequens ibidem Albericum, & Lud.Rom.

Tertium corrolarium, ſi Iudex præciperet ex
142 iuſta cauſa, ne ſoluat † ſuo creditori quis infra
aliquem terminum, hic talis non incidet in pœnā
appoſitam ex pacto, ſi non ſoluiſſet, nec durante
illo termino tenebitur ſuo creditori ad intereſſe,
vel vſuras, & quòd hoc quotidie contingat, cùm
ad inſtantiam creditoris præcipitur creditori, ꝙ
non ei ſoluat, prout docuit Albericus de Roſatis
in l.ſi quis id, quod.col.2.ff.de iuriſdict.omn.Iud.
hoc eliciens ex l.2.§.fin.ff.ſi quis cautionibus. vbi
re vera dicitur, quòd datur exceptio ei, qui cùm
voluiſſet ad iudicium à Magiſtratu retentus eſt ſi-
ne eius dolo, & ipſum Albericum ſequitur Felin.
vbi ſupra.

Quartum corrolarium, inde etiam ſequitur, ꝙ
143 ſi quis iurat † non exire aliquam domum infra
quindecim dies, ſi infra illos vocetur à Iudice, te-
nebitur domum egrediendo ſe conferre ad Iu-
dicem, nec inde dicetur iuramenti tranſgreſſor:
Cùm in quolibet iuramēto intelligatur ius ſupe-
rioris

tioris exceptum, vt in c.venientes.de iureiur.& in
c.conſtitutus.de reſcriptis. & quia illud ſeruatum
redundaret in præiudicium alterius, vt in c. cùm
contingat.extra de iureiuran.prout docuit etiam
Specul.in lib.2.tit.de citatione.§.1.in fine. quem
Archid.ſequitur in c.auctoritatem.15.q.6.& Do-
minicus poſt Lapum in c.ſi eum.col.2.de præben.
in ſexto.& rurſus ipſe Dominicus in c.1.§.ſtatuen
tes, circa principium.per illum textum. de ſepul-
turis.in ſexto.& in c.quia pleriqne de offic.ordin.
in ſexto. & Lapus in Addit.ad tractatum Federi-
ci.de rerum permut.quæſt.24. quos retulit, & ſe-
quutus fuit Felinus, vbi ſupra.nu.20. Idem docuit
Decius in d.c.conſtitutus. col.4. in verſic. & pari
ratione. idem docuit Iaſon in l.fin.col.3.num.18.
verſic. vndecimò facit. ff. qui ſatiſdare cogantur.

Quitum corrolariũ. Ex dictæ ampliationis ve-
ritate ſequitur, quòd ſi quis iuraſſet tenere ſecre-
144 tum, † quod vidit, vel ſibi dictum fuerat, nihilo-
minus ſine violatione iuramenti, ſi compellatur à
Iudice ad teſtificandum ſuper tali re ſibi reuela-
ta, non obſtante huiuſmodi iuramento de illud ſa
ctum non pateſaciendo, propalare veritatem te-
nebitur, & ratio eſt patentiſſima. Nam aut quan-
do iurauit intendiſſet ſe non teſtificaturum fore,
etiam ſi fuiſſet ad hoc compulſus à Superiore or-
dine Iuris, & tunc illud iuramentum eſſet nullum,
cùm eſſet contra bonos motes naturales, & præce
ptum Dei, iubentis obedire Superioribus noſtris,
ſed ſi non cogitaſſet de tali articulo compulſio-
nis: tunc cùm in omni iuramento intelligatur ex-
cepta auctoritas Superioris, per ſe patet teſtifican
do modò non tranſgredi ipſum iuramẽtum, cùm
de ipſo caſu non intendiſſet obligare. Hoc cor-
rolarium probatur quoque auctoritate Innocen-
tij in c.qualiter, & quando.el primo. extra de ac-
cuſat.in col.1. verſic. imò plus dicimus. quem ci-
tat, & ſequitur Panormitanus in c.2.col.2.num.7.
verſic.ſed quæro quid ſi Sacerdos.extra de officio
ordinarij. idem docuit Iaſon in l.fin.nu.70.col.3.
verſic.decimotertiò facit. ff.qui ſatiſd.cogan.

Sextum corrolarium colligitur etiam inde, ꝙ
ſi Scholaris exiſtẽs in ſtudio Bononiæ iuraſſet ſuo
145 creditori † ſe nõ exiturum diſtrictum Bononiæ,
antequàm ei ſatisfaciat: & poſtea per Epiſcopum
(ſi eſt Clericus) vel patrem eius, reuocatur ad pa-
triam. Nam tunc tuta conſciẽtia (petita) & ſi non
obtenta licentia a ſuo creditore, poterit egredi
Bononiæ diſtrictum, vt mandato huiuſmodi obe
diat. & ratio eſt: quia in iuramento ſemper intel
ligitur excepta auctoritas Superioris. & huic ve-
riſſimo corrolario ſe ſubſcripſerũt infraſcripti Do
ctores, videlicet Federicus de Senis in cõſ.191.in-
cip.In Chriſti, &c.quæſtio talis eſt.Scholaris Cle-
ricus.vbi hoc latiſſimè probauit Felin.in d.c.con-
ſtitutus.col.6. nu.17 verſic.amplia ſecundò.Ioan.
Andr. in regula in malis.in Mercur.Butr.& Imo.
in c.venientes.extra de iureiur.vbi & Panormit.
addens, quòd hoc intelligatur de omni ſubdito.
146 & ſubintulit ad Doctorem, † qui ſine Superio-
ri licentia non poterit ſe obligare ad legendum
alteri, cuius tamen dictum additum à Panormita
no. Decius non admittit in d.c.conſtitutus.col.4.
nu.4. verſic.ſimiliter. quod Abbas. dicit ipſe De-
cius de ſe ipſo loquens, his præciſis verbis ibi vſus
fuit, videlicet: Et ita illam deciſionem allegabam
apud Illuſtriſſimam Dominationem Venetorum,
quando fui in patriam reuocatus, ſed parum pro-
fuiſſet, niſi ſingularis auctoritas Chriſtianiſſimi
noſtri Regis efficaciter interpoſita fuiſſet. Nam il
la deciſio Abbatis dubitabilis videtur, quia Do-
ctor potuit ſe obligare, nec in tali obligatione tã-
gitur ius Superioris. hæc ibi Decius. Iaſon verò
in l.fin.col.3.nu.16.verſ.nonò facit.ff.qui ſatiſda-
re cogantur. amplexatus fuit dictam ſententiam
Panormitani de Doctore: & dicit ipſam fore no-
tandam, cum ſæpe occurrat. qui Iaſon confirmat,
quòd diximus de Scholari iurante non egredi di
ſtrictum Bononiæ, dummodo hoc ille non procu-
rauerit. & refert Guglielmum de Cun. in d.l.fin.
dixiſſe hunc caſum ſibi eueniſſe in propria ſua
perſona in ciuitate Bononiæ, & quòd idem rurſus
docuerit Imo.in comment.c.cùm contingat.in vl
tima charta.de iureiuran.& iterum Imol.Butr.&
Geminianus in d.cap.conſtitutus. idem Paul.de
Caſt.in l.in operis.nu.4.ff.de locato, & conducto.
quod & repetijt in d.l.fin.col.2.nu.2.Animaduer-
tendum tamen, quód contra præſentis corrolarij
deciſionem inſurgere quis poſſet, & non inſulsè,
ſequendo Cardinalem in c. cùm quidam. in fine.
extra de iureiuran. vbi ille tenens contra præſens
corrolarium (vt refert Felinus vbi ſupra.) dixit,
quòd Scholaris, vel Clericus debuerit (antequàm
diſceſſiſſet a diſtrictu Bononiæ) denunciare patri,
vel Epiſcopo, de huiuſmodi iuramento præſtito:
quoniam forſan illi hoc audito non reuocaſſent
eum, ac cùm neutri denunciauerit, videbitur per-
iurus: ſed ſi denũciaſſet, & tamen illi reuocaſſent,
tunc eſſet ſtandum ſententiæ Federici vbi ſupra,
per rationes ſuas. & addidit ipſe ibidem, quòd in
fauorem dictæ impugnationis multum faciant,
quæ ipſe attulit ibidem in limitatione prima. vbi
147 dixit, quòd tunc excuſatur quis à periurio † per
ſuperueniens Papæ præceptum, quando Papa ſcie
bat fuiſſe delatum huiuſmodi iuramentum, quo-
niam aliàs ſcribendo ſimpliciter, non intelligitur
voluiſſe vti auctoritate excepta, niſi exprimeret,
ſecundum Butr.Imol.& Panor.hic, ſcilicet in di-
cto c.conſtitutus. & tandem ipſe Felinus conclu-
dendo in dicto nu.17. dixit, quòd tamen pro ſu-
pradicta opinione communi faciunt multæ ratio-
nes per Io.Andr. vbi ſupra. maximè, dum in verſ.
ad quartam. expreſsè deducit hanc rationem Car
din. & ea, non obſtante decidit contrarium. Vn-
de (inquit) attenta auctoritate eius, & ſequacium
præualeret ſua opinio, maximè quãdo tales Supe-
riores ſcriberent cum clauſula, non obſtante qua-
cunque obligatione. hæc Felinus. contra quem in
fauorem Cardinalis (nulla tamen facta mentione
de ipſo Felino) inſurrexit Iaſ. in d.l.fin. colum.2.
nu.9. verſ.& poteſt confirmari. dicens, quòd poſ-
148 ſit cõfirmari opinio Cardin. quia mandatũ † Su-
perioris non intelligitur cũ præiudicio alterius,
vt in l.nec auus. cum ſimilibus. C.de emancip. li-
ber. vbi re vera hoc ibi tex.& ibidem Bart.elicit
ex dicto textu, quòd beneficia non ſint conceden-
da cum alterius iniuria. & Bald. ibidem elicit, ꝙ
non ſit de mente Principis tribuere beneficia in al
terius iniuria. vnde vbicunque priuilegium Prin-
cipis traheretur ad iniuriam alterius, præſumitur
obreptitium, niſi appareat de certa ſcientia Prin-
cipis: ſed vbi agit ſolùm de iure Principis: quia
ius, quod conceditur eſt ſolius Principis, tunc la-
149 tiſſima fiet interpretatio: † ex his ergo videbatur
obſcurata ſingularitas præſentis noſtri corrolarij:
equidem ſi quis ponderet auctoritates, & ſingula
dicta

Digitized by Google

dicta illorum Doctorum, qui noſtro fauerunt cor-
rolario, animaduertet, quòd ſi optima ſit cautela,
quam docuit Cardinalis, vbi ſupra, tamen ſtante
tot iurium auctoritate, non videbitur neceſſario
obſeruanda à dicto Scholare iuráte. Et ratio fun-
damentalis eſt, quoniam (vti probauimus ſupra)
cum in omni iuramento, intelligenda ſit excluſa
auctoritas Superioris, ipſe creditor ſciens illũ de-
bitorẽ eſſe filiumſamilias, vel clericum (vt ſi fuiſ-
ſet prudens, inueſtigare debuerat) antequàm pe-
cuniam ipſam ei tradidiſſet, per conſequens pote
rat illum ſcire non eſſe ſui iuris, ac per conſequẽs
illum obligaſſe quod ſuum non erat: & ſic, quòd
accedente caſu reuocationis, ſecunda obligatio
irritaretur virtute primæ obligationis factæ, ſeu
quàm ipſe habebat de obediendo patri, vel Epi-
ſcopo, in cuius præiudicium fuerat facta ſecunda
ab eo, qui talem poteſtatem ſe obligandi in tali
caſu non habebat. & ſic comprobatur ipſum diſce
dendo ſine ſua culpa non incurrere periurium, quã
quando iurauerat, putabat ſe non fore reuocandũ
ab illis, vt poſtea contigit. Nec Iaſon tenuit con-
trarium: cùm ibidem poſtquàm retuliſſet ſenten-
tiam Doctorum expreſsè aduerſantium Cardina-
li, non dixit ſimpliciter Cardin. ſententiam eſſe ve
riorem, vt moris eſt apud ipſum, & alios Docto-
res, ſequentes aliquorum ſententiam: ſed ſimpli-
citer dixit, quamuis contrarium teneat Cardin.
& poteſt confirmari eius opinio, quia mandatum
Principis, &c. Ex quibus patuit Iaſonem potiùs
adhæſiſſe noſtro corrolario, quàm Cardinal. illud
limitanti.

Septimum corrolarium inde etiam elicitur, quòd
ſi quis debitor iuraſſet contra creditorem nullam
150 exceptionem obijcere, † & poſtea Superior con
cedit ſibi exceptionem quinquennalem: uam po-
terit iſtã exceptionem obijcere, non obſtante iu-
ramento, & hoc docuerunt Cyn. Salyc. & Moder.
in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtilit. publ. Paul. de Ca
ſtro in l. fina. col. 2. nu. 3. verſic. item inducitur per
Cynum. ff. qui ſatiſd. cog. & dicunt hoc fore dicen
dum, quia in omni iuramento intelligenda erit
151 excepta Superioris auctoritas, † & quidem (ni
fallimur) melior ratio erit, ſi dicatur quia iura-
mentum non ſe extendit ad non cogitata, & ea,
quæ eueniunt ab inſperato, vt latiſſimè permulta
docuimus in deciſione tertiædecimæ quæſtionis.
in fundamento ſecundo, per totum.

Octauum corrolarium inde ſequitur, quòd qui
promiſit ſeruare laudum, & ipſum non reducere
152 ad arbitrium † boni viri, & hoc cum iuramen-
to, & poſtea animaduertens ipſum fuiſſe iniquũ,
perierit reduci ad arbitrium boni viri, non erit
periurus, quoniã huiuſmodi iurata promiſſio con
tinebat tacitam conditionem, ſcilicet ſi laudum
erit ęquum, vt in l. ſi libertis. ff. de oper. liber. & do
cuit tex. in c. quintauallis. extra de iureiur. vbi In-
nocentius Papa Tertius declarauit, quòd qui iu-
rauit ſtare mandato alicuius, non tenetur parere,
ſi præcipiat illicita. Huic corrolario ſe ſubſcripſit
Paul. de Caſtro, vbi ſupra. nume. 3. verſic. ſimiliter
inducitur.

Amplia ſingulariter allata in ratione prima, qua
diximus probari ampliationem vnicam amplia-
tionis vnicæ limitationum duarum concluſionis
quintæ, dicendo illa locum etiam habere in caſu
153 à lege permiſſo: quapropter in omni † iuramen
to erit intelligenda, excepta auctoritas legis ali-
quid permittentis: quapropter ſi quis cum iura-
mento promiſiſſet aliquam ducere in vxorem, &
illam nunquam dimittere, ſi poſtmodum ducta il
la fornicetur, ipſam dimittere poterit, quoniã in
dicto iuramento talis erat ſubintelligenda con-
ditio, videlicet: Si illa in legem coniugij nõ pec-
caſſet. Idipſum dicitur de eo, qui iurauit ſe du-
154 cturum aliquam in vxorem, † etſi non poſſit op-
ponere ei fornicationem præcedentem, ſed ſubſe-
quentem, vt illam nõ ducat in coniugem: quia in
illo iuramento talis debet conditio ſubintelligi,
videlicet: Si illa contra regulam deſponſationis
non veniret. Alioquin ſi poſt huiuſmodi iuramen-
tum publica meretrix fieret, teneretur eam duce-
re in vxorem, quod eſſet prorſus abſurdum. Nam
ſi poſt contractum coniugium, vir propter vxoris
fornicationem licitè poterit à ſua cohabitatione
dimittere, longè fortiùs hoc poterit facere ante
coniugiũ celebratum, cùm turpius eijcitur, quam
non admittitur hoſpes. Hæc ampliatio probatur
duplici medio. Primò enim per textum ſingula-
riſſimum, & apertiſſimum in c. quemadmodum.
extra de iureiuran. vbi Innocentius Tertius præ-
ciſis verbis præſentis ampliationis, & expoſitio-
nis iuramenti vſus fuit.

Idem apertiùs probatur per tex. in c. ad noſtrã.
el terzo. extra de iureiur. vbi Innocẽtius Tertius,
ſcribens Archiepiſcopo Neapolitano, his præci-
ſis verbis vſus fuit, videlicet: [Ad noſtram noue-
ris audientiam perueniſſe, quòd à te quaſi per ex-
torſionem tale fuit præſtitum iuramentum, quòd
in omni cauſa deberes ordinem iudiciarium ob-
ſeruare. Verum, quoniam ſecundum traditiones
Canonicas manifeſta accuſatione non indigent,
nec in eis eſt ordo iudiciarius obſeruandus, qui
debet in alijs obſeruari, nec tu quando ſub præ-
miſſo tenere iuraſti, habebas in mente, vt propte-
rea venires contra Canonicas ſanctiones, alio-
quin non iuramentum, ſed periurium potius ex-
titiſſet, nec eſſet aliqua ratione ſeruandum. Nos
iuramentum tuũ benigniùs interpretari volentes,
ita quòd cõtinet Canonicis inſtitutis, fraternitati
tuæ auctoritate præſentium intimamus, quòd in
manifeſti, & notorij, ratione iuramenti præmiſſi
non credimus te teneri ſeruari ſubtilitatem ordi-
nis iudiciarij, quam in his non ſeruari per omnia
ipſa iuris ratio poſtulat, & requirit, vnde videbi-
tur ſubtiliter intuenti de ordine iudiciorum pro-
cedere, vt in præmiſſis non per omnia ordo iudi-
ciarius obſeruetur, quanquam ſecundum appro-
batum intellectum rectè poſſit intelligi, quod iu-
raſti, quòd in omnibus cauſis ordinem iudiciariũ
obſeruares, in illis videlicet, In quibus eſt ordo
iudiciarius obſeruandus. Sic ergo faciens, & iu-
ramenti tenorem ſeruabis, & inſtituta Canonica
non omittes.] hæc ibi. Ex quibus apertiſſimè pa-
tuit veritas præſentis noſtræ ampliationis. Idem
probatur per argum. in c. ſicut noſtris. de iureiur.
& per argum. in c. petitio veſtra. eod. tit. Nam in
d. cap. ſicut noſtris. Innocentius Tertius, ſcribens
Aemilienſi, his pręciſis verbis, videlicet: [Sicut no
ſtris eſt auribus intimatũ Eccleſia Tudertina, va-
cante ipſius Canonici, & Epiſcopus cum eis, dum
eſſet in minoribus ordinibus cõſtitutus, iuramen
ta quædã in damnum Epiſcopalis iuris fecerunt,
priuſquàm de electione Pontificis tractatus ali-
quis haberetur, & infra. Pro iuratione incauta,
imponi fecimus Epiſcopo pœnitentiã congruen-
tem,

Digitized by Google

tem, & infra, quia non iuramenta, ſed periuria
155 † potius ſunt dicenda, quæ contra vtilitatem Ec
cleſiaſticam attentantur. Mandamus quatenus ab
ipſis Canonicis inquiras ſuper præmiſsis diligen-
tius veritatem, & ſi ea inueneris eſſe vera, quod in
damnum epiſcopalis iuris repereris, taliter atten
tatum, in ſtatum debitum appellatione remota reducas.]
hæc ibi. & in d.c. petitio tua. Honorius Papa Ter-
tius his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [Peti-
tio veſtra nobis exhibita continebat, quòd Eccle
ſia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus ti-
mens conſpirationes aliquas fieri cõtra eum à vo-
bis iuramentum extorſit, ꝙ contra ipſum de cæte-
ro non eſſetis. & infra. Interpretatione congrua
declaramus, vos iuramento huiuſmodi non tene-
ri quin pro iuribus, & honoribus ipſius Eccleſiæ,
ac etiam ſpiritualibus veſtris legitimè defenden-
dis contra Principem ſtare liberè valeatis, coher-
cẽdo vos à machinatione duntaxat, per quam idẽ
Princeps deberet læſionem perſonæ, vel ſui amiſ-
ſionem incurrere Principatus.] hæc ibi. Diximus
probari præſentem noſtram ampliationem per ar
gumentum in dictis iuribus: quoniam re vera etſi
ibi non agatur ad corticem literæ de veritate ip-
ſius ampliationis, bene tamen ſecundum eorum
ſententiam, & mentem Legiſlatorum. Cum inde
apertiſſimè eliciatur, quòd in iuramento excipia-
tur legis auctoritas, ſeu (idem per diuerſa) cauſa
approbata, ſeu conceſſa à iure. Quis enim ita men
te captus erit, quòd non animaduertat, nõ tantum
eſſe à iure Diuino, & Pontificio indultam facultа-
156 tem Clericis † defendendi iura Eccleſiaſtica, ve-
rum etiam mortẽ ſuſcipiendi, prout contigit bea-
to Thomæ Archiepiſcopo Canthuarienſi, de quo
fit mentio in c. ſicut dignum. extra de homic. at-
que totis nixibus inuaſoribus inultis aduerſan-
di. Necnon illis eſſe prohibitum permittere dila-
pidationem, & intuſſam eorum occupationẽ ſub
pœna excom. Papæ reſeruatæ, vt nouiſſimè ſtatuit
Sacrum Concil. Trident. in Seſſ. 22. de reformatio-
ne. c. 11. incip. Sequens Clericorum, vel Laicorum,
& ꝙ ſimiliter à iure gentium fuerit omnibus in-
dultũ propria bona tueri, iuribus vulgaribus om-
nibus eſt perſpicuum, & ex ipſa neceſſaria rerum
& dominorum facta poſt Adæ peccatum elicitur.
Quapropter patuit dictis iuribus probari quoque
præſentem noſtram ampliationem eſſe veriſſimã.
Idipſum docuit tex. in l. fin. ff. qui ſatiſdare cogan-
tur. vbi hæc præciſa verba habentur, videlicet:
[Qui iurato promiſit iudicio ſiſti, non videtur pe
ierasse, ſi ex conceſſa cauſa hoc deſeruerit.] hæc
ibi. Idem habetur in l. adigere. §. fin. ff. de iure pa-
trona. vbi hęc habentur, videlicet: [Lege Iulia, de
maritandis ordinibus remittitur iuſiurandum,
quod liberto in hoc impoſitum eſt, ne vxorem du
ceret, libertęvè ne nuberet, ſi modo nuptias con-
trahere rectè velint.] hæc ibi. Idem probatur per
text. in l. fin. C. de non numerata pecunia, vbi hæc
præciſa verba habentur, videlicet: [Indubitati iu
ris eſt, non numeratæ pecuniæ exceptionem locũ
habere, & in talibus nominibus, vel fęneratitijs,
vel alijs cautionibus, quæ etiam ſacramenti habẽt
mentionem. Quæ enim differẽtia eſt in huiuſmo-
di exceptione, ſiue iuſiurandum poſitum eſt, ſiue
non, tam in fęneratitijs, quàm in alijs inſtrumen-
tis, quæ talem exceptionem recipiunt.] hæc ibi.
Idem & clariùs habetur in c. tua nos. extra de iu-
reiur. vbi Innocentius Tertius ſcribens Archiepi-
ſcopo Terragonenſi, his præciſis verbis vſus fuit,
videlicet: [Tua nos duxit fraternitas conſulen-
dos, quid ſit tibi ſuper hoc faciendum, ꝙ B. & A.
vxor eius adinuicem iurauerunt ſe nunquam mu-
tuo petituros: idem verò repetit illam inſtanter,
ea è contrario affirmante, quòd ſe potius faceret
Saracenam, quam redire ad eum. & infra. Nos igi
tur fraternitati tuæ reſpondentes, mãdamus qua-
tenus vtramque ad continentiam ſeruandam mo-
ueas, & inducas, quam ſi promittere voluerit, &
ſeruare, vtrumque dimittas ſine alio commorari:
alioquin ſi vir noluerit continere, tu illam, vt re-
uertatur ad ipſum, & tanquam vxor cum viro mo
retur per ſententiam excommunicationis appel-
latione remota compellas: cùm & temerariũ fue-
rit huiuſmodi iuramentum, & adulterium vtrin-
que ſit commiſſum. hæc ibi. Idem probatur per
tex. in c. quintauallis. eod. titul. vbi dicitur, quòd
iuramentum contra bonos mores delatum non
obligat.

Probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate præ-
ſens ampliatio. Sciendum ergo, quòd illi expreſ-
sè ſe ſubſcripſerunt infraſcripti, videlicet Glo. in
d.c. quemadmodum. in verſ. oculos. vbi inter alia
157 dixit, quòd † iuramentum, quod eſt contra bo-
nos mores, vel legem, non erit obligatorium. idẽ
docuit Glo. in d.c. ad noſtram. el terzo. in verſ. re-
quirit. vbi concludens his præciſis verbis, videli-
cet: Sed certè iurare, ꝙ in omni notorio ſeruetur
ordo iuris eſt illicitum, & multum læderetur ius
actoris, cum ei incumberet onus probandi, & di-
ſciplina iudicialis læderetur, ſi Iudex non poſſet
punire, niſi prius probaretur: ſed hoc fieri non
debet, quia nullæ ſunt validiores probationes, q̃
per euidentiam facti. & Glo. eadem in verſic. ob-
ſeruandus. tradit tale exemplum, videlicet: Ali-
quis iurat, quòd de cætero non cognoſcet concu-
binam: modò vult eam ducere in vxorem, num-
quid poteſt, non obſtante iuramentum. Dicas, ꝙ
ſic: quia intelligitur iuraſſe de fornicario coitu,
& non de licito, & debito, vnde poteſt contrahe-
re cum ea, non obſtante iuramento. Idem docuit
Glo. in d.c. petitio veſtra. in verſic. ſpecialibus. di-
cens, nota, quòd licèt quis apertè teneatur alicui
per ſacramentum, tamen contra ſe non tenetur,
vel contra Eccleſiam ſuam, vel etiam contra com-
munitatem ſuam, vt hìc patet apertè. Nam & in
158 generali ſermone perſona † loquens, intelligitur
excepta, vt hìc, & in l. 1. §. 1. ff. de lena. & in l. qui
inſulam. §. vlt. ff. locati. & in l. inquiſitio. C. de ſolu-
tionibus. & in Authen. ſed ita. C. de conſt. pecu. &
in l. qui hæredi. §. Plautius. ff. de condit. & demon.
ex quibus eſt argumentum, quòd ſi promiſi tibi
dare turrim meam, vel caſtrum, nõ tamen teneor
contra me dare: nam nemo tenetur alium dilige-
re, quàm ſeipſum: quia ordinata charitas à ſeipſo
incipit, vt docuit Diuus Auguſtinus, & habetur in
c. ſi non licet. 23. q. 5. docens, ꝙ ex præcepto Do-
mini, de diligendo noſtro proximo, eliciatur ar-
gumentum à fortiori dilectionis noſtrarum per-
ſonarum præceptum. Nam Glo. in d.c. ſi non li-
cet. in verſic. ſemetipſo. dixit, quòd quilibet pri-
159 mo ſibi faciat eleemoſynã, † deinde proximo,
vt in cap. qui vult. de pœnit. diſtin. 1. vnde poſſum
mihi conſulere cum damno alterius, vt in l. ſi quis
fumo. §. quod dicitur. ff. ad l. Aquil. vbi dicitur, ꝙ
in caſu incendij in domo aliena proxima noſtræ
domui poſſumus illam deſtruere, ne ignis perue-
ni at

Digitized by Google

niar ad noſtram domum. & ibi per Doctores. idē
elicitur ex doctrina Gloſæ in d.c. quintauallis. in
verſic. exhæredaret. dicentis, quòd iuramentum
præſtitum ad caſum exhæredationis filiorum nō
extenderetur,nec extendendum eſſet,cùm huiuſ-
modi caſus propter quos indultum eſt à iure pa-
tribus exhæredare filios: ille non fuerit connume
ratus,vt patet apertiſſimè ex caſibus enumeratis
à dicta glo. in quibus licet patribus filios exhæ-
redare . vide ergo ibi. Idipſum docuit Innocen-
tius in d.c.quemadmodum.colum.1.verſic.item,
quòd non præcipiatur contra ius. citans ad hoc
probandum tex. in d.c. quintauallis. & dictam l.
fin.C.de non numer.pec.& alias multas. vide ibi.
Idem docuit Hoſtienſ.in Summa,tit.de iureiur.§.
quot ſunt ſpecies iuramenti.in verſic.item ſubau-
ditur. Idem docuit Bar.in d.l.fin. ff.qui ſatiſdare
cog.dicens, quòd inde deducatur, quòd ille, qui
iurat nō petere reduci ad arbitrium boni viri, in-
telligitur, niſi ex cauſa legitima, vt in l. ſi liber-
tus. ff.de oper.liber. & in c.quintauallis. extra de
iureiur. qui Bar.idem repetens in l.adigere. §.le-
ge Iulia. ff.de iure patron dixit. Nota legem re-
mittere iuramentum,ſicut Papa.& in d.l.ſi liber-
tus. dixit,ꝙ non obſtante iuramēto, reducitur ad
arbitrium boni viri.Bal.in d.l.fin.dixit,quòd non
160 dicatur periurus, † qui auctoritate legis deie-
rat.& idem Bal.in l.fin. C.de non numer.pec.co-
lum.2.in verſic.item in dubio dixit, quòd in du-
bio iuramentū interpretatur,& ponitur, amplia-
tur,& reſtringitur,ſecundum ius commune, vt in
l.fin.ff.qui ſatiſdare cog.& quòd lex Ciuilis poſſit
abſoluere à iuramento, vt in l.adigere. ff. de iure
patron. idem docuit Paul.de Caſt.in d.l.fin.ff.qui
ſatiſd.cogan.col.2.nu.2. verſ.& in omni iuramen-
to. idem docuit Iaſ.in d.l.fin. ff. qui ſatiſd.cogan.
col.2.nu.6.in verſ.ſecundò nota.dicens,ꝙ in om-
ni iuramento intelligatur excepta auctoritas le-
gis.& poſtea in nu.27. dicit,ꝙ contra glo.eiuſdē
legis,dicentem, quòd non obſeruans iuramētum
161 ex cauſa conceſſa à iure dicatur periurus, † licèt
abſolui debeat interim, eſt doctrina Bald.Angel.
Paul.de Caſtr.& Alex.in d.l.fin.dicentium,quòd
immo mero iure non ſit periurus; cùm periurium
non ſit ſine dolo,prout ipſemet Iaſ.examinauit in
l.qui iuraſſe. in princ. ff. de iureiur. citans ad hoc
ipſum Bar.in l ſi quis.in princ.col fi.ff.de legar.3.
vbi re vera dixit,ꝙ non ſit periurus is,qui fecit te-
ſtamentū,& iurauit ſe aliud non facturum:& pro-
bat hac ratione, quia ſcilicet iuramentum eſt in-
terpoſitum ſuper eo, quod eſt contra bonos mo-
res, quia aufert liberam teſtamenti factionem, vt
in l.ſtipulatio hoc modo. ff. de verb.oblig. & ad-
dit,quòd tenuerit Cyn.& Petr.in l.1. C.de ſacro-
ſanct.Eccleſ.& Andr.de Pi.in d.l.ſi quis.in princ.
idem docuit Decianus in tom.2.tract.crim.lib.6.
tit.de excuſat.periurij. num.21.§.ſic & iuſſus. vbi
alios Doctores idipſum docentes retulit .

Probatur & tertiò hac ratione præſens noſtra
ampliatio : cùm enim iuramentum non infringe-
re docuerunt. tex.in c.peruenit.el ſecondo. extra
de iureiur.eum qui illud in melius commutat.&
per ſe pateat neminem poſſe de iure aliquid pro-
162 mittere, † etiam cum iuramento in præiudiciū
alterius (vt fuit latiſſimè ſupra probatum in pro-
batione præcedentis ampliationis) & præiudi-
cium vtique fieret iuri aliquid præcipienti fieri,ſi
quis volens talem iuratam promiſſionem,ſeruan-
do tranſgredi legem contrarium præcipientem,
vel concedentem : eo magis,quòd in omni iura-
mento ſemper excepta ſubintelligatur auctoritas
legis. Inde ſequitur veriſſimam fuiſſe ampliatio-
nem dictæ noſtræ ampliationis ſecundæ .

Amplia & tertiò ea,quæ dicta fuerunt in dicta
prima ratione, dicendo illa etiam locum habere
163 in pactis : cùm ſemper † in pactis intelligenda
ſit excepta auctoritas legis,cùm & ipſa facta lege .
prohibente ſint ipſo iure nulla, non ſolùm quo ad
ipſa pacta,verum etiam quo ad pœnam additam
pactis,niſi obſeruetur,cùm iuxta illam iuris regu
lam. Acceſſorium ſequitur naturam ſui principa-
lis. hæc ampliatio probatur triplici medio . Pri-
mò enim per argum.in c.cùm pridem. in c.acce-
pimus.c.cùm clerici.c.plerique.in cap.pactiones.
extra de pactis. vbi annullatur multa pacta con-
tra leges facta, idem probatur per textum aper-
tiſſimum in l.nō dubium.§.nullum pactum. C.de
legibus. vbi dicitur nullum pactum, nullam con-
164 uentionem, † nullum iuramentum valere contra
legem,ſeu legis præceptum, ſeu lege prohibente.
Idem habetur in l.iuris gentium.§.pen. in verſic.
& generaliter. ff. de pactis. vbi hæc præciſa verba
habentur, videlicet : [Et generaliter quoties pa-
ctum à iure cōmuni remotum eſt, ſeruari hoc nō
oportet,nec legatum,nec iuſiurandum de hoc ad
actum,ne quis agat,ſeruandum. Marcellus lib.2.
Digeſtorum ſcribit. & ſi ſtipulatio ſit interpoſita
de his,pro quibus paciſci non licet,ſeruanda non
eſt, ſed omnimodo reſcindenda.] hæc ibi. Idem
probatur per tex. in l.ſi ſtipuler. §. itē quod leges.
ff.de verb.oblig. vbi hæc præciſa habentur verba,
videlicet: [Item quod leges fieri prohibēt,ſi per-
petuam cauſam ſeruaturum eſt, ceſſat obligatio,
veluti ſi ſororem nupturam ſibi aliquis ſtipuletur,
quanquam etiam ſi non ſit perpetua cauſa,vt reci
dit in ſorore adoptiua, idem dicendum ſit, quia
ſtatim contra mores ſit.] hæc ibi . Idem habetur
in l.pacta,quæ. C.de pactis. vbi hæc habentur, vi-
delicet: [Pacta,quæ contra leges, conſtitutionesſ-
que,vel contra bonos mores fiunt,nullam vim ha-
bere indubitati iuris eſt.] hæc ibi. Idem habetur
in l.generaliter.& l.ſequenti.ff.de verb.oblig. vbi
hæc habentur , videlicet : [Generaliter nouimus
turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti, veluti
ſi quis homicidium, vel ſacrilegium ſe facturum
promittat : ſed ex officio quoque Prætoris conti-
netur ex huiuſmodi obligationibus actionē de-
negari.] hæc ibi . Idem probatur in regula quæ
contra.de reg.iur. in ſexto. vbi hæc habentur, vi-
delicet: [Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro
infectis haberi.] hæc ibi. Et ibi per glo.magnam.
Idem habetur in l.ſi plagij.ff.de verbor.oblig.vbi
hæc habentur,videlicet: [Si plagij faciendi, vel fa
cti cauſa concepta ſit ſtipulatio ab initio non va-
let.] Idem habetur in l. ea quidem. C.ſi mancip.
ita fue.alie. vbi hæc habentur. [Ea quidem man-
cipia,quorum quidem venditio eam legem acce-
pit, ne ad libertatem perducantur, etiam ſi ma-
numittantur,nanciſci libertatem nō poſſunt. Ne-
que enim conditio,quæ perſonę eius cohæſit, im-
mutari facto eius,qui ea lege comparuit, poteſt:
Nec tamen pœnæ exactio (ſi qua addita eſt) con-
ditioni non ſeruatæ, iuſtam exigendi tribuit cau-
ſam.Qua igitur ratione te poterit reuocare ad of-
ficium Procuratoris,qui eam legē venditioni de-
dit, proſpici non poteſt : Cùm nec in priuatorum
con-

contractibus,fiſcus ſe interponere debeat,& lite-
ræ ad te miſſæ perſonæ factum, (ſi non ipſum ma
numiſeris) contineant.] hæc ibi. Ex quibus pro-
batur,quòd cùm id,quod fit,eſt nullum ipſo iure,
165 pœna † adiecta illi facto non incurritur, vt etiã
docuit glo.ibidem.in verſ.cauſam. idem habetur
in l.continuus actus. §.cùm quis.ff.de verb.oblig.
vbi hæc habentur, videlicet: [Cùm quis ſub hac
conditione ſtipulatus ſit, ſi rem ſacram, aut reli-
gioſam Titius vendiderit, vel forum, aut Baſili-
cã, aut huiuſmodi res, quę publicis vſibus in per-
petuum relictæ ſint,vbi omnino conditio impleri
non poteſt, etſi velit,facere ei non liceat, nullius
momenti fore ſtipulationem,perinde ac ſi ea con
ditio, quæ natura impoſſibilis eſt, incerta eſſet.
Nec ad rem pertineret,quòd ius mutari poſſit: &
id, quod nunc impoſſibile eſt, poſtea ſit poſſibile
fieri. Non enim ſecundum futuri temporis ius,
ſed ſecundum præſentis æſtimari debet ſtipula-
tio.] hæc ibi. Probatur & ſecundò eadẽ amplia-
tio Doctorum auctoritate. & primò Canoniſta-
rum. Nam glo.in d.c.fin.extra de pactis.in verſic.
legitimas.idem docẽs infraſcripta notatu digniſ-
ſima addidit,videlicet: Secundum leges turpe pa
ctum non tenet, vt in l.generaliter. de verb.oblig.
166 turpe pactum dicitur † pactum turpis rei, puta,
ſi quis promittat ſe facturum homicidium,vel ſa-
crilegium,vt in l veluti.ff.de verb.oblig. & inſtit.
de inutil. ſtipulat. §.quod turpi. Item pactum,
quod continet turpem cauſam,non tenet, puta ſi
paciſcar, ne furti agam, vel iniuriam, vt in l.ſi v-
nus. §.pacta. ff. de pactis. & ſecundum Canones
turpes promiſſiones non tenet,vt in c.vnuſquiſq;.
c.in malis,promiſſis.c.non ſemper promiſſa.cap.
diffinitio.c.ſi ad peccatum.& c.mulier.immo ferè
per omnes Canones.21.q.4.& addit, quòd pactũ
turpe dici poteſt,quod fit de turpi re,vel quod fit
de re ſacra,& ſpirituali,necnon omne pactũ,quod
fit in rebus,quæ de ſui natura ſunt licita,& per pa
167 ctum, fiunt illicita. Item pactum † de re, cuius
commercium per rerum naturam haberi non po-
teſt,nullius eſt momenti, vt in l.impoſſibilium. ff.
de reg.iur.& in l.ſi ſtipuler.ff.de verb.oblig.& in-
ſtit.de inutilibus ſtipulat.circa principium,& de-
nique glo.illa ſingularis addit.dicens,quòd gene
raliter pactum,quod eſt contra leges, & conſtitu-
tiones, vel contra bonos mores, ſunt nullius mo-
menti,vt in l.pacta.C.de pactis. quæ & in l.alia.§.
1.ff.ſoluto matrimonio,vel contra Senatuſconſul.
Plebiſcita decreta,& ædicta Principum,vt in l.iu
ris gentium.§.prætor.ff.de pactis.Idipſum docuit
Innocentius in d.c.plerique.& addit,quòd etiam
idem dicetur ſi pacto appoſita eſſet pœna, quo-
niam tunc nec pactum tenet,nec pœna, nec iura-
mentum ſuper hoc præſtitum,vt in cap.ſi diligen-
ti.de foro compet.Idipſum docuit Panormitanus
in d.c.plerique. col.1.nu.2. verſic.& hinc.ſequens
Innoc.vbi ſupra,vtitur iiſdem verbis ipſius. idem
docuit Philippus Franchus in dicta regula quæ
contra. aſſerens inde notandum, quòd illa, quæ
168 fiunt † contra ius,habentur pro infectis, quo ad
iuris effectum,ſed quo ad facientis defectum, ſeu
peccatum; & hoc ſi habeant in ſe delictum: aliàs
habentur omnino pro infectis,vt in l.ea quidem.
C.ſi mancip.ita fuer.alien.ſecundum Bal.& addit
Franchus concludendum,quòd cùm hęc regula lo
cum habeat in prohibitis à iure. Ideo ſciendum,
quòd prohibitorum quædam ſunt, quæ retractari
non poſſunt, vt mortuus ad vitam, & in his ceſſat
hæc regula: quædam ſunt,quorum effectus retra-
ctari poteſt,& ad primum ſtatũ reduci,vt in con-
tractibus,teſtamentis,electionibus, & ſimilibus,
& in his locum habet hæc regula, ſecundum Dy-
num, vt refert Ioan.Andr. quod verum eſt, vt vo-
luit Panormitanus in c.2.de teſtamentis.ſi inter-
ſit faciẽtis haberi pro facto:cùm tunc in eius odiũ
habeatur pro non facto, vt hic, vel ipſo iure, vt in
c.cùm in cunctis de elect.vel ope exceptionis, vt
in c.quod ſicut. eod.tit. ſi verò interſit facientis,
quòd habentur pro non facto, vt in l.maleficijs,
169 & tunc habetur pro facto. cùm delicta † nõ præ-
beant immunitatem, vt in l.relegatorum.in fine.
ff.de interdict.& releg.

Et ex Legiſtis, vltra glo.dictarum legũ,ſe ſub-
ſcripſerunt infraſcripti Doctores,videlicet: Nam
Bar.in d.l pacta quæ. dixit, quòd pacta quæ ſunt
contra legem,ideſt reprobata à lege,tunc non va-
lent,& in d.l.generaliter.ipſemet Bar.idem repe-
tijt, cuius dicta ibi colligendo dicimus, ꝙ quæ-
dam eſt ſtipulatio, quæ continet in ſe turpitudi-
170 nem, † & hoc contingit triplici modo. Nam pri
mò, Aut turpitudo venit in ſtipulatione, vtputa
promittis facere homicidium. Aut ſecundò,quan
doque in ipſa ſtipulatione non venit turpe,ſed eſt
turpiter facta, vt quia dolo, vel metu: Aut tertiò
habent cauſam turpem,ſed quod promittitur non
eſt turpe: quia promitto tibi centum ſi feceris ho
micidiũ. in primo caſu pactũ eſt nullũ,vt in ead.
l.pacta quæ.in ſecundò tenet ſtipulatio,ſed datur
remedium contra illam à iure, vt de dolo agen-
do.in titu.quod metus cau. In tertiò eſt dubium,
ſed vt docet glo.ibidem, quam ſequitur idẽ Bar.
ibidem. huiuſmodi ſtipulatio dicenda erit nulla,
& pro glo. videtur text. in l.iuris gentium. §.ſi ob
maleficiũ.ff.de pactis. & in l.ſi plagijs. infra eod.
vbi dicitur, quòd ſtipulatio non valet ab initio.
& ibi Dynus exponebat. Non valet ipſo iure, &
ſubdens probat ibi ipſe Bar.quòd tutiùs ſit tenere
ſecundum dictam gloſam. idem ipſe Bar.repetijt
in d.l.ſi plagij.& ibi addidit idem fore dicendum
de promiſſione huiuſmodi,videlicet: Quia feci-
ſti tale homicidium promitto tibi centum. etſi ta
lis promiſſio non fuerit cauſa talis homicidij, &
addit,quòd ſi quis promitteret tibi centum,ſi Ti
tius fecerit plagium, & Titius eſt mihi coniun-
ctus,aut amicus,qui ne incidam in pœnam,abſti-
nebit, & valebit, ſed ſi Titius eſt coniunctus eius
cui ſtipulor nõ valebit: quia inuitaretur ad malũ.

Idem docuit Bald. in d.l.non dubium. col.5.in
princ.in verſ.tu breuiter dic. dicens, ꝙ prohibita
171 † habentur pro infectis, quo ad ſui firmitatem,
vt hic in verſic.pro infectis.& in verſic.nullum.ſed
non habentur pro infectis quo ad facientis pœna-
litatem, vt hic in verſ. nec pœnas. & in d.l.pacta
quæ contra.col.1. verſ.modò oppono, & videtur.
vbi ſequens glo.ibi.& in l.iuris gentium. §.gene-
raliter. ff. de pactis. quòd pactum pœnale contra
legem,non ſolùm ipſum nõ obligatorium eſt, ſed
neque incurritur pœna addita ipſi pacto princi-
pali: & idem dicit de pacto, quod reſcinditur à
lege,eo quòd tunc non valeat acceſſorium,vitiato
principali in totum, vt in l.Titia.l.ſtipulatio hoc
modo concepta. ff.de verb.oblig. & ad hoc pote-
rit citari quoque regula Acceſſorium. de reg.iur.
in ſexto. vbi dicitur [Acceſſorium ſequitur natu-
ram ſui principalis.] qui Bald.in d.l.generaliter.
diſtin-

Digitized by Google

diſtinguit, dicens, ꝙ etſi per ſtipulationem inui-
tatur quis ad delinquendũ, aut remuneratur pro
delicto commiſſo, aut inuitatur ad nõ delinquen-
dum: licèt ex prima, & ſecunda ſtipulatione ne-
mo teneatur, bene tamen ex tertia. Qui Bald. in
172 d. l. ſi plagij. docuit, ꝙ promiſſum † ratione ma-
leficij præteriti, vel futuri eſt nullum, cùm ſit im-
probatum à lege: & quòd quamuis in promitten-
do delicta non poſſit remunerari, bene tamen in
ſoluendo: ita quòd melior eſſet conditio poſſiden
tis: & ratio eſt, quia iſta ſtipulatio eſt reprobata
à iure. Qui Bal. in dicto §. cùm quis. docuit, quòd
conditio impoſſibilis de iure, & de natura æqui-
parantur, & quęlibet ſtipulationem vitiat, & quòd
ad commiſſionem pœnæ non ſufficiat conueniri
de facto, quod factum eſt ab omni efficacia alie-
num, ſecundum Oldradum. Illa enim iuris dicun
173 tur impoſſibilia, † quæ ſola Principis volunta-
te fieri poſſunt. & quòd poſſibile, & impoſſibile
conſideratur in tempore contractus, non poſteà:
& idem in gratijs, vt in cap. ſi eo tempore. de reſ-
cript. nam remoue principium actus, & deſtruis
omnem conſequentiam ab actu: hæc ibi. Bal. qui
in dicta l. ea quidem. colum. 1. dixit, quòd liber-
tas per pactum non poſsit impediri: quia talia pa
cta non apponuntur, niſi propter malitiam ſeruo-
rum: & præſumitur offenſa, vbi talis apponitur
clauſula: & quòd fruſtratorium factum pœnam
efficaciter non committit: quia ex nihilo nihil ſe-
quitur, ſecundum Philoſophum.

Idipſum docuit Paul. de Caſtro in d. l. non du-
bium. Nam in col. 2. nu. 3. verſic. tertia regula. his
præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [Tertia regula
eſt, ꝙ non ſolùm id, quod factum eſt contra prohi
bitionem legis, eſt nullum, & habetur pro non fa-
cto: ſed etiam quicquid occaſione illius factũ eſt,
vel ſecutum, licèt non ſit contra prohibitionem,
nihilominus eſt nullum, & habetur pro non facto,
quia ſublato principali tollitur acceſſorium: & ſic
174 ſtipulatio, † & iuramentum emanans ad confir-
mationem, vel obſeruationem illius prohibiti nõ
valet ipſo iure, & interpretando ſeipſum ipſe Pau
lus ibidem col. 3. in nu. 7. verſic. in tex. ibi nullum.
dixit, quòd hæc quæ hic dicuntur locum habeant
tam in his, quæ fiunt contra verba, & mentem le-
gis, quàm etiam in his, quæ fiunt contra mentem,
& non verba, de quibus ſupra locutus eſt, vt illa
non valeant ipſo iure, quantum ad producendum
iuris effectum: & ſic nec producunt obligationem
naturalem, nec ciuilem: quia prohibitio legis po-
teſt impedire natiuitatem obligationis naturalis,
vt in l. ſi non ſortem. in princ. ff. de condit. indeb.
licèt poſtquàm eſt nata diſpoſitio ciuilis non poſ-
ſit ea tollere: quia naturalis rõ auctoritate legis
tolli nõ poteſt, vt in l. 2. ff. de vſufr. ear. re. quæ vſu
conſum. Nec etiam producunt exceptionem, vel
alium effectum iuris, vt in l. cùm lex. ff. de fideiuſſ.
ſed etiam habẽtur pro infectis, quatenus in facto
175 conſiſtunt: nam omnes † contractus ſunt facti,
vt in l. conſilio. §. fin. ff. de curat. fur. & ea quæ ſunt
facti, non poteſt lex facere quin verè facta ſint, vt
in l. libello. §. factæ. ff. de capti. ſed poteſt diſpone-
re, vt fingantur non facta, & pro non factis ha-
beantur, ex quo ſequitur, quòd ſi ſtatutum dicat,
quòd de contractibus factis inter ciues ſoluatur
gabella tantum pro centenario: & fiat aliquis cõ-
tractus contra prohibitionem legis, vel alterius
ſtatuti, licèt verè factus ſit: quia tamen habetur
pro non facto, nõ debebit ſolui gabella, quoniam
176 fictio † tantum operaretur quãtum veritas, iux-
ta not. per Bar. in l. 1. §. hoc Senatus. ff. ad Syllan. &
ſic non ſolùm habetur pro non facto quantum ad
commodum facientis: ſed etiam quãtum ad hoc,
vt non patiatur incommodum gabellæ, quod im-
ponitur pro contractibus validis: Non ſic habe-
tur pro infecto quantum ad euitandam pœnam
contrafacientis: & ſic haberetur etiam pro in-
fecto, quantum ad aliud incommodum, quod ip-
ſe pateretur ſi actus valeret: & hoc habet locum,
quando lex prohibet ſubſtantiam contractus: ſe-
cus ſi qualitatem, quia tunc non vitiaretur con-
tractus. tex. eſt cum Glo. in Authent. decernimus.
C. de arbitr. vbi non prohibetur compromiſſum
fieri, ſed iuramentum interponi. vnde talis pro-
hibitio non reddit compromiſſum nullum: licèt
in effectu reddat iuramentum nullum. hæc Paul.
vbi ſupra, qui eadem repetijt ibidem colum. 4.
verſic. Doctores. nume. 9. quo ad euitandum in-
commodum, quod ſequeretur ſi actus prohibitus
à lege eſſet validus. Idem docuit ipſe Paul. in di-
cta l. generaliter. ibi, ad verbum referens, & ſe-
quens quæ ſupra recenſuimus ex Bartol. ibidem.
Idem repetijt ipſe Paul. in d. l. ſi plagij. docens id
ipſum quod ſupra nos retulimus ex Bal. ibidem.
idem repetijt idem Paul. in dicto §. cum quis.
vtens ferè iiſdem verbis, quibus & Bald. ibidem
vſum fuiſſe retulimus ſupra.

Idipſum docuit Iaſon in l. fin. colum. 2. nu. 7. in
verſic. adde glo. ff. qui ſatiſdare cogantur, ſequens
ibi glo. penult. in cap. quæ contra mores. & Gemi-
nianus ibidem diſtin. 8. dicẽtes, quòd in omni pa-
cto intelligitur excepta auctoritas Superioris, ſi-
177 cut in omni voto † intelligitur excepta auctori-
tas Papæ, vt in c. non eſt. & ibi Ioan. And. & Anto-
nius. extra de voto. Attamen quomodo ſit intel-
ligenda hæc vltima concluſio Iaſonis conſulendi
ſunt Canoniſtæ in dicto cap. non eſt. cùm re vera
ibi tex. hoc annuerit, ſed ſolùm vt benè dicit glo.
ibi, quòd declarauerit, quòd non ſtatim illud fuiſ-
ſet exequutus votum cũ maximo detrimento Re-
gni, donec ſedaretur tumultus, qui inibi erat, de
quo tamen latius ibi per Doctores. Idipſum (quo
ad rem noſtram) apertiùs, & luculentius docuit
Iaſ. in d. l. non dubium. colum. 2. nu. 6. verſic. adde
etiam adhuc textum, dicens, ꝙ illud dicatur factũ
178 † contra legem, quod non eſt ſolemniter actum,
vt in c. 2. & ibi Bal. de teſtibus. & ibidem nu. 8. &
ſequentibus noſtris. verſ. quartò nota, vbi dicit no
tandum ex tex. ibi: nullum enim pactum, nullam
conuẽtionem, iunctis ſequentibus, vnum ad quod
tota die allegamus iſtam legem, quòd quãdo lex
prohibet actum fieri, ſi fiat, non oritur etiam na-
turalis obligatio. concordat l. ſi nõ ſortẽ. in princ.
ff. de condit. indeb. & iſta lex hoc probat melius,
quam alia quæuis lex: & inde ſequitur, ꝙ quãuis
lex ciuilis nõ poſsit tollere obligationem natura-
lem poſtquàm eſt in eſſe deducta, vt in l. Iulianus.
verum debitorem. ff. de cõdit. indeb. tñ antequàm
ſit in eſſe deducta poteſt impedire: & ratio eſt ſe-
cundum eum per l. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt
ſui, vel alieni iuris, ſe ſubſcripſit quoque Iaſ. ibid.
nu. 9. ſententiæ Bald. & Pauli de Caſtr. vbi ſupra.
dicentium, ꝙ inde ſequatur, ꝙ quãdo contractus
fit contra legem, vel mentem legis, habebitur iu-
ris fictione, perinde ac ſi nunquã eſſet celebratus,
vñ de ipſo nõ ſoluet gabella, iuſſa ſolui pro cõtractu

 ſimili,

ſimili, & quidem placuit ſibi dicta ſententia, non
autem ratio per eos allata, ſcilicet quia talis con
tractus habebitur ac ſi nunquam fuiſſet factus:
hanc iure optimo rationem improbat ipſe Iaſon,
cum re vera dicitur nullus huiuſmodi contractus
in quantum reſpiceret cōmodum contrahentiū,
ſed non quo ad incommodum ipſorum, vt ipſimet
dixerunt: & ideo ratio fundamentalis eſt (ſm̄ Ful
goſ. in d. l. non dubium. in 10. col. quem ipſe Iaſon
179 ſequitur) quia huiuſmodi ſtatutū † diſponēs, ꝙ
de quocunq; contractu ſoluatur gabella, debet in-
telligi de quolibet cōtractu ſortiente effectū: quia
verba ſtatuti debēt intelligi cū effectu, vt in l. 1. §.
hæc verba. ff. quod quiſq; iur. ſed huiuſmodi con-
tractus non habet effectum: ergo &c. qui Iaſ. ibid.
col. 4. nu. 17. & 20. Nam traditā à Doctoribus re-
gulam, ꝙ quando lex, vel ſtatutum prohibet fieri
actum, vel contractum: licèt non procedat vltra
annullando, tñ actus eſt nullus. Ipſe Iaſ. limitauit
in 4. limit. vt illa locum habeat, quando lex prohi
beret ſubſtantiam ipſius actus, vel ipſius contra-
ctus: ſecus eſſet ſi lex ſolùm prohiberet qualitatē
in aliquo actu, vel contractu. Nam tunc actus fa-
ctus contra legē non eſt nullus, imò valet. Ita pro-
bat ſolemnis tex. iuncta glo. ſm̄ verum intellectum
in Auth. decernit ius. C. de arbitr. per quē tex. ita
quoq; limitauit Paul. de Caſt. in d. l. non dubium,
vt ſupra nos retulimus. Idem docuit ipſe Iaſ. in d.
l. pacta, quæ contra. in princ. dicens, ꝙ pactū cōtra
legem eſt nullū, & ꝙ dicatur contra legē, qñ lex
expreſsè prohibet hm̄ōi pactū fieri: ſed ſi expreſ-
sè lex non prohibeat, tunc aut diſpoſitio legis re-
ſpicit fauorem partis, aut fauorem publicæ vtili-
tatis. ſi primò, & tunc poſſet fieri pactum in con-
trarium, vt in l. paciſci. & l. pactum. ff. eod. & ple-
nè not. per Glo. & Doct. in d. l. paciſci. ſed ſi reſpi-
ceret publicam vtilitatem, & tunc non poſſet fieri
pactum in contrariū, vt in l. iuris gentium. §. ſi pa-
ciſcar. & §. & generaliter. ff. eo. qui Iaſ. in d. l. gene-
180 raliter. not. 1 dixit, ꝙ ſtipulatio † turpis, vel con
tinens aliquid turpe, eſt ipſo iure nulla, nec ex ea
aliqua obligatio nritur: & ratio ſm̄ eum eſt: quia
talis ſtipulatio cēſetur impoſſibilis de iure, prout
docet in l. filius. ff. de condit. inſtitu. ergo vitiat ſti
pulationem, vt in l. impoſſibilis. ff. eod. Iaſ. inſuper
in d. l. ſi plagij. in princ. ſequens Paul. & Alex. ibid.
dixit, ꝙ promiſſio, ſeu diſpoſitio remuneratoria
maleficij iam cōmiſſi non valet, neq; tenet, ſicut ſi
fieret pro maleficio committendo, & hoc ſiue ſit
remuneratio contrahentium, vt in d. l. ſi plagij, ſi-
181 ue teſtatoris, vel ſtatuti, etſi poſſet ſtatutum † ex
cauſa publica, & pro cōi quiete aſſignare præmiū
occidenti bannitū. & ibid. cōcludens in nu. 8. verſ.
item quia gñaliter. dicit, ꝙ gñaliter loquendo om
nes ſtipulationes turpes nullius ſunt momēti: cū
vertatur turpitudo ex vtraq; parte. & deniq; limi-
tat hoc dictū, & ipsū tex. dicēs ipſum procedere,
qñ promiſſio dādi fieret illi, q eſſet facturus homi
cidiū, vel aliud maleficiū, & ſubdidit diſtinctio-
nē, quā nos ſ. retulimus, dum retuliſſemus ſñiam
Bat. in ead. l. ſi plagij. vide ibi. Ex his ergo oīb. fuit
cōprobata veritas pñtis ampliat. ſcitu digniſſimę.

Nam regula iuris eſt vulgatiſſima, in qua hr̄, ꝙ
multa conceduntur aliquibus cōcurrentibus, quę
182 aliàs nō concederentur: † ſic ergo in propoſito
data rōnabilitate cauſæ occurrentis, Iudices non
obſtāte iuramēto delato per eos in princip. eorū
officij, de obſeruando ad vnguē tā iure cōi, quam
municipali in infligendis pœnis, poterunt meritò
minorē, vel grauiorem pœnā imponere illa, quæ
reperitur annotata in dictis iuribus: ſi ad hoc cō-
pellerentur à rōnabili cauſa (vt diximus) & ꝙ hæc
regula ſit veriſſima: probabit. n. per arg. in c. pen.
ext. de cler. non reſid. (& ibi cōiter per Doctores)
vbi Greg. IX. ſcribens Patriarchę Antiochiæ Sedis
Apoſtolicæ Legato, infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet: [Cùm ad hoc ſint Eccleſiaſtica benefi-
cia deputata, & inita. Sanè nobis innotuit, ꝙ Ec-
cleſia Antiochena multis ex ſeruitoribus eius ab-
ſentibus, eſt ferè deſtituta miniſtris. Vnde māda-
mus, quatenus nō obſtantibus Apoſtolicis indul-
gentijs, & pdeceſſorū tuorū licētia abſentes Cano
nicos, & alios reuoces ad reſidendū in Eccleſia
ſupradicta, & ſi nō venerint, tu de illorū bñficijs,
du abſētes fuerint, ipſi Eccleſiæ facies cōgruè de-
ſeruire in vtilitatē eiuſdē, quod ex præfatis bene-
ficijs ſuperfuerit conuertendo.] hæc in d. c. pen.
Diximus probari pñtem rationem per arg. in d. c.
pen. Nam licèt materia noſtræ rōnis inibi explici
tè nō cōtineatur, bene tñ implicitè: cùm ex dicto
textu habeamus, ꝙ etſi conceſſa priuilegia aliqui-
bus ſint, in quibus eximantur ab onere reſidendi,
ac deſeruiendi perſonaliter alicui Eccleſiæ, nihi-
lominus ſi inde euidēter appareat hm̄ōi cōceſſio-
nes in deteriorē ſtatum priuilegiatos trahere, &
detrimentum notabile Diuini cultus illas afferre,
rationabiliter reuocandæ per Superiorē illa cōce
dentē, vel ſucceſſorē, erunt: vt tāto malo nō puiſo
obuietur. Vnde patuit per d. tex. in d. c. pen. probari
183 dictam regulā, ꝙ multa cōcedantur, † quæ aliàs
non concederentur, arguendo à cōtrario ſenſu: &
multa prohibeantur iam conceſſa, quæ aliàs non
prohiberentur, iuxta tex. in c. decet. de reg. iur. in
ſexto. vbi hæc habentur, videlicet: [Decet cōceſ-
ſum à Principe beneficium eſſe manſurum.] hæc ibi.
Sic ergo in propoſito arguendo à ſimili: multa
promittuntur ex improuiſo, quæ poſtmodum nō
erunt ſeruāda, vtputa ſi poſtmodum aliqua de cau
ſa ſuperueniente improuiſa tēpore ſimplicis pro-
miſſionis iuramentum, vel voto, mediāte rei pro-
miſſę ſolutio fieri nō poſſet ſine graui peccato, vel
ſcādalo, aut violatione iuris alieni, vt in caſu præ
ſentis ampliationis tertiæ, cū hoc ſibi præcipuè
iuribus quampluribus fuerit probatum, & adhuc
(pro maiori veritatis dilucidatione) alijs iuribus
idipſum probabimus: Sciēdum igitur, ꝙ & infra-
ſcriptis alijs iuribus idem probatur. Nam hoc ip-
ſum probatur per tex. in c. non liceat. 19. q. 3. vbi
hæc habeātur, videlicet: [Non liceat parentibus
liberos, vel liberis parētes ab hæreditate repelle-
re Monachos factos, quāuis dū laici fuerāt, in cau
ſam ingratitudinis.] hæc ibi. Idem probatur per
arg. in l. ſi vnquā. C. de reuocan. donat. vbi hæc ha-
bentur, videlicet: [Si vnquam libertis patronus
filios non habens bona omnia, vel partem aliquā
facultatum fuerit donatione largitus, & poſtea ſu
ſceperit liberos, totum quicquid largitus fuerat,
reuertitur in eiuſdem donatoris arbitrio, ac di-
tione manſurum.] hæc ibi. Idē probatur per arg.
in l. cùm acutiſſimi. C. de fideicom. vbi hæc habē-
tur, videlicet: [Cùm acutiſſimi ingenij vir, & me-
ritò ante alios excellēs Papinian. in ſuis ſtatuerit
rñſis, ſi quis filiū ſuū hęredē inſtituit, & reſtitutio-
nis oneri ſubegit, nō aliter hoc videri diſpoſuiſſe,
niſi cùm filius eius ſine ſobole vitā ſuā reliquerit.
Nos huius ſenſum meritò mirati pleniſſimum et

donamus

donamus euentum, vt ſi quis hæc diſpoſuerit, non
tãtum filium hæredem inſtituens, ſed etiam filiã,
vel ab initio nepotem, vel neptem, pronepotem,
vel proneptẽ, vel aliã deinceps poſteritatẽ: & eã
reſtitutionis poſt obitũ grauamini ſubiugaret, nõ
aliter hoc ſenſiſſe videatur, niſi ij, qui reſtitutione
onerati ſunt ſine filijs, vel filiabus, nepotibus, vel
neptibus, pronepotibus, vel proneptib. fuerint de-
functi, ne videat teſtator alienas ſucceſſiones pro-
prij anteponere.] hęc ibi. Idẽ probatur per arg. in
l. ex facto. in princ. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. vbi
hæc habentur, videlicet: [Ex facto quæritur, qui
filiũ habebat mutũ puberẽ, impetrauit à Pñcipe,
vt muto ſubſtituere ei liceret, & ſubſtituit Titiũ.
Mutus duxit vxorẽ poſt mortẽ patris, & naſcit ei
filius. Quæro an rumpatur teſtamentum. Reſpõdi,
Beneficia quidem principalia ipſi Principes ſolẽt
interpretari, verum voluntatem Principum inſpi-
cientibus põt dici, eatenus id eũ tribuere voluiſ-
ſe, quatenus filius eius in eadẽ valetudine perſeue
raſſet, vt quemadmodum iure ciuili pubertate fi-
nitur pupillare teſtamentum, ita Princeps imita-
tus ſit ius in eo, qui propter infirmitatem non põt
teſtari. Nam etſi furioſo filio diceremus deſinere
valere teſtũ, cùm reſipuiſſet, quia iam poſſet ſibi
teſtũ facere. Etenim iniquum iam incipit fieri be
neficiũ Principis, ſi adhuc id valere dicamus: au-
ferret. n. teſtamenti factionem homini ſanę mẽtis.
Igitur etiam agnatione ſui hæredis dicẽdum eſt
rumpi ſubſtitutionẽ: quia nihil intereſt alium hę-
redem inſtituerit ipſe filius poſtea, an iure habe-
re cœperit ſuum hæredem. Nec. n. aut patrem, aut
Principem de hoc caſu cogitaſſe veriſimile eſt, vt
eum, qui poſtea naſceretur, exhæredaret. Nec in-
tereſt quemadmodum beneficium principale in-
tercedat circa teſtamenti factionẽ, vtrum in per-
ſona vnius, an compluriũ.] hæc ibi. Diximus hác
noſtram rationẽ probari ſupra recenſitis iuribus:
qm etſi explicitè in d. iurib. nõ tradatur dicta re-
gula, bene tñ implicitè, cùm inde eliciatur, ꝙ con
184 cedantur, † vel diſponantur multa, quæ alias nõ
concederentur ſi fuiſſent omnia futura præuiſa in
principio diſpoſitionis, vel conceſſionis, ſeu pro-
miſſionis factę generaliter de aliquo faciendo, vel
omittẽdo, quod in ſe ſimiliter conſideratũ à prin
cipio ſanctum, & iuſtum eſt, quod tñ ex ſucceſſu
tẽporis promiſſum, vel diſpoſitum adimplere eſ-
ſet iniuſtum, ac ſaluti pernicioſum, vt in caſu pro-
poſito in dictis iuribus citatis, & in probationem
pñtis rationis, prout patet ad ſenſum, iuxta illud.
Prudentis eſt mutare conſiliũ de bono in melius.
Idem apertiſſimè probatur quoque per tex. in l. in
reb. nouis ff. de conſtit. princ. vbi hæc habentur, vi
delicet: [In rebus nouis conſtituendis euidẽs eſſe
debet vtilitas, vt recedatur ab eo iure, quod diu
æquum viſum eſt.] hæc in d. l. ſciendum, ꝙ idip-
ſum docuerũt omnes Doctores in citatis iuribus.

Tertia ratio ampliationis vnicæ duarum limi
tationum concluſionis quintæ eſt. Cùm non dica-
185 tur peierare, † qui ad verbum non obſeruat iu-
ramentum præſtitum, illud in melius commutãs,
& ſi ipſum non obſeruauerit, prout iacet in lite-
ra, licèt illud obſeruet, iuxta debitum iuſtitiæ, &
intẽtionem eius implicitã. Inde ſequitur Iudices
poſſe augere pęnas, & minorare, nõ obſtante iurõ
ſi hoc rõnabile erit, prout docuit text. apertiſſ. in
c. peruenit. el ſecondo. c. ſi verò. §. tibi, c. quærelã.
§. venientes. c. ad noſtram. el terzo. c. quemadmo-
dũ. c. petitio veſtra. ext. de iureiur. & in c. 1. de iu-
reiur. in ſexto. Nam in d. §. tibi. hæc habentur, vi-
delicet: [Tibi duximus reſpõdendũ, ꝙ non eſt tu-
tum quemlibet cõtra iuramentum ſuũ venire, niſi
tale ſit, quod ſeruatũ vergat in interitũ ſalutis æter
næ.] hęc ibi. Et ꝙ ſit hmõi iuramẽtũ, ſimplr à Iudi
ce, prout in limitatione nſa, ſi iuxta ſonitũ verbo-
rũ ſeruarent per ſe patet, ꝙ inde tenerẽtur trãſgre
di tot leges in graue præiudiciũ reorũ, imò ꝙ pro-
priè profeſſionis, & promiſſionis, cùm etiã promi
ſerint & ipſi ſeruare ipſas iuris cõis ſanctiones,
inter quas ſunt & ſupra recenſitæ in probationem
pñtis limitationis. Idem probatur per arg. in d. c.
quęrelas. §. mandamus. vbi Alex. III. ſcribens Lon-
doñ. & Vigorieñ. Epo, his verbis vſus fuit, videli-
cet: [Mandamus, quatenus ſi vobis cõſtiterit me-
moratum V. contra iuramentũ ſuũ non neceſſita-
te, ſed voluntate ab eiuſdẽ pẽſionis ſolutione ceſ-
ſaſſe, ipſum à præſcripta Eccleſia remouentes, eã
præfato R. reſtituere minimè differatis.] hæc ibi.
Dixi idipſum probari per arg. ſ. ab identitate rõ-
nis. Nã ex ipſo habemus, arguendo à cõtrario ſen
ſu, ꝙ non veniat puniendus pœna priuatione ſuæ
Eccleſiæ, qui nõ voluntate, ſed neceſſitate contra
186 † iuramentũ ſuum emiſſum de ſoluenda penſio-
ne venit: ſic ergo nec Iudices periuri cẽſẽdi erũt,
ſi ad literã in imponendis pœnis non ſeruaſſent iu
ra pœnalia, qñ eos ad hoc coegiſſent alia iura p̃-
cipiẽtia in caſibus ſpecialibus minorãdas, aut au-
gendas fore pœnas regulariter à iure cõi, vel mu
nicipali gñaliter inflictas. idẽ probatur per arg. in
d. c. venientes. §. mandamus. vbi Innocentius III.
dixit: [Mandamus, quatenus appellationibus ad
nos interpoſitis deferatis: cùm prædictũ iuramen
tum vos excuſare nõ poſſit, in quo debet intelligi
ius Superioris exceptũ.] hæc ibi. Ex qbus patuit,
ꝙ in melius hoc iuramentũ de ſeruando iure cõi,
& municipali in infligendis pœnis emiſſum reci-
pere debet hanc interpretationẽ, ſ. niſi in aliquo
ſpeciali caſu aliqua rationabili de cauſa excepto à
iure aliud fuerit decretum, vt in caſu noſtro. Idem
prorſus etſi apertiùs docuit nos Innoc. III. in d. c.
ad noſtrã. el terzo. ſcribens Archiepo his præciſis
verbis vtens, videlicet: [Ad noſtrã noueris audien
tiã perueniſſe, ꝙ a te quaſi per extorſionẽ tale fuit
præſtitum iuramentũ, ꝙ in omni cauſa deberes or
dinem iudiciariũ obſeruare. Verùm qñ ſm tradi-
tiones Canonicas manifeſta accuſatione nõ indi-
gent, nec in eis eſt ordo iudiciarius obſeruandus,
qui debet in alijs obſeruari. Nec tu, qñ ſub præ-
miſſo tenore iuraſti, habebas in mente, vt propte-
rea venires cõtra Canonicas ſanctiones: alioquin
nõ iuramentum, ſed periurium potiùs extitiſſet,
nec eſſet aliqua rõne ſeruandũ. Nos iuramentum
tuum benignius interpretari volentes, ita ꝙ cõti-
net Canonicis inſtitutis, fraternitati tuæ auctori-
tate pñtium intimamus, ꝙ in manifeſtis, & noto-
rijs ratione iuramenti præmiſſi non credimus te
teneri ſubtilitatẽ ordinis iudiciarij, quam in his
non ſeruari per omnia, ipſa iuris ratio poſtulat, &
requirit. Vnde videbitur ſubtiliter intuenti, de or
dine iudiciorum procedere (vt in præmiſſis) non
per omnia ordo iudiciarius obſeruetur. Quan-
quam & ſecundum approbatum intellectum rectè
poſſit intelligi quod iuraſti, vt in omnibus cauſis
187 ordinem iudiciarium obſeruares, † in illis, vi-
delicet, in quibus eſt ordo iudiciarius obſeruan-
dus. Sic ergo faciens, & iuramenti tenorem ſerua-

bis, & inſtituta Canonica non omittes.] hæc in dicto Canone. Ex cuius tenore non ſolùm præſens ratio probatur, verum etiã apertiſſimè & præſens limitatio, cùm inde eliciatur Iudices ſimpliciter iurantes ſeruare ius cõmune, & municipale in infligendis pœnis, iuxta inibi factam taxationem poſſint rationabili de cauſa minorare, vel augere illas, prout ſibi ab alijs iuribus ſpecialiter fuerat indultum in ſpecialibus caſibus, vt latius diximus in præſenti hac limitatione. Idem probatur per arg. in d.c. quemadmodum. vbi Innocentius Tertius ſcribens Archiepiſcopo Ianuenſi, his verbis vſus fuit, videlicet: [Quemadmodũ ſi vir mulieri iuraſſet, quando contraxit cum illa, ꝙ eam ſemper pro legitima vxore teneret, pro fornicatione (quã antea commiſiſſet, non poſſet eam dimittere, ſed pro fornicatione, quam poſtea perpetraret, eã dimittere poſſet, non obſtante huiuſmodi iuramento, quoniam in eo talis erat ſubintelligenda conditio, ſi videlicet in legem coniugij illa non pec-
188 caret. Ita ſi quis iurauerit † ſe ducturum aliquã in vxorem, non poteſt ei fornicationem opponere præcedentem, vt illam nõ ducat in coniugẽ: quia in illo iuramento talis debet conditio ſubintelligi, ſi videlicet illa contra regulam deſponſationis non veniret. Alioquin ſi poſt huiuſmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eã ducere in vxorem, quod eſt prorſus abſurdum. Nam ſi poſt contractum coniugium vir propter fornicationem, licitè poteſt vxorem à ſua cohabitatione dimittere, longe fortius ante coniugium celebratum propter eandem cauſam ſponſus licitè poterit in ſuam cohabitationem non admittere ſponſam, quia Turpius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes: Non obſtante in alterutro caſu vinculo iuramenti, quod quidem propter ſubintelligendam conditionem eſt tale, vt is qui iurauit, ad vtrunque ſine tranſgreſſione ſe poſſit habere. Quod ſi poſt huiuſmodi iuramentum mulier fieret non ſolum leproſa, ſed etiã paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, ſeu quicquam ei turpius eueniret, nunquid vir teneretur eã ducere in vxorem? profectò ductam non poſſet dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamuis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum in d.c. quemadmodum. Nam arguendo ab identitate rationis, indè patentiſſimè elicitur veritas præſentis limitationis: cùm ſicut in iuramento inibi facto ſubintelligenda ſit ſemper conditio, ſi illa non peccaret in legem coniugij, ſic in
189 iudicijs iuramẽto † ſubintelligetur, ſi alijs iuribus in ſpeciali caſu aliud præcipientibus non contradicat talis obſeruatio ſimpliciter iurata. Idem probatur per argum. in d.c. petitio. vbi Honorius Tertius ſcribens A & C. Canonicis, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Petitio veſtra nobis exhibita cõtinebat, ꝙ Eccleſia Antiochena vacante Princeps Antiochenus timens conſpirationes aliquas fieri contra eum, à vobis iuramentum extorſit, ꝙ contra ipſum de cætero non eſſetis: & infra. Interpretatione congrua declaramus vos iuramento huiuſmodi nõ teneri, quin pro iuribus, & honoribus ipſius Eccleſiæ, ac etiã ſpecialibus veſtris legitimè defendendis, contra ipſum Principem ſtare liberè valeatis, cohercẽdo vos à machinatione duntaxat, per quã idem Princeps deberet læſionem perſonę, vel ſui amiſſionem incurreret Principatus.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationẽ per arg. in d.c. petitio. eo ꝙ vigeat ibi argumẽtum ab identitate rationis, tali pacto, videlicet: Nam ſicut Summus Põtifex ibi interpretatur non teneri vinculo iuramenti is, qui ſimpliciter iurauit contra aliquem non fore, quin poſſit iura propria & ſuæ Eccleſiæ contra illum de iure tueri ad quæ tuenda omnino tenetur præeligendo mortẽ, prout S. Thomas Cantuarienſis, vt defenderet iura ſua Eccleſiæ, tacitè nos docendo Papa, ꝙ in dicto iuramento eſſet ſubintelligenda dictio, iniuſtè, cùm is qui proprium, vel ſuæ Eccle-
190 ſiæ tuetur † ius nulli iniuriã facit, nec propriè dicetur eſſe cõtra aliquem, ſ. iniuſtè: eo ꝙ vnicuique indultum ſit ab ipſa natura ſe, & ſua tueri, vt docuit tex. in l. vt vim, ff. de iuſtit. & iure, ſic ergo in propoſito arguendo ab identitate rationis dicemus in caſu pñtis limitationis, ꝙ Iudices non obſtante iuramento ſimpliciter facto de ſeruando iure cõi, & municipali in infligẽdis pœnis, iuxta eorum taxationem, poterunt augere, vel minuere pœnas à iure cõi, & municipali regulariter taxatas, aliqua de cauſa rationabili, iuxta alia iura ſupra citata hoc ipſum illis indulgentia, ac præcipientia, quorum trãſgreſſio cum fiat cum notabili damno proximi, erit peccatũ mortale: quapropter eorũ iuramentũ erit interpretandũ obligare regulariter, nulla rõnabili cauſa alterationis extãte, ſeu Iudices ad hoc cõpellente: non autẽ in caſu propoſito cũ ipſius obſeruatio obſeruantẽ duceret in interitũ æternæ ſalutis. Idẽ manifeſtiùs probat per text. apertiſſ. in c. 1. de iureiur. in 6. vbi Nicolaus Papa III. infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet: [Contingit in nonnullis Eccleſijs de earũ cõſuetudine obſeruari, ꝙ nec ipſarum Prælati (cùm primùm ad Eccleſias ipſas accedunt) admittitur, nec Canonici (cùm de recipiendis ibid. nouis Canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipſis, niſi iurent ſtatuta, & conſuetudines ipſarum Eccleſiarũ ſcripta, & nõ ſcripta, inuiolabiliter obſeruare: inter laicos etiã in multis ciuitatibus, caſtris, & terris; in ſuis Poteſtatibus, Rectoribus, vel officialib. aſſumendis, conſuetudinis morbus irrepſit, ꝙ Poteſtates, Rectores, & Officiales huiuſmodi ad Poteſtatias, Rectorias, & officia eadẽ (niſi prius ſeruaturos ſe ſtatuta ipſorũ clauſa iurauerint) nullatenus admittãtur. Quia verò in cõſuetudinibus & ſtatutis ſupradictis interdũ aliqua reperiunt illicita, ſeu impoſſibilia, vel obuiantia Eccleſiaſticæ libertati; ne ſub tali gñalitate iurãdi, ſic iurãtibus peccandi occaſio præbeatur: cùm iuramentũ non fuerit, vt eſſet iniquitatis vinculum, inſtitutũ. Hac gñali conſtitutione aĩarum periculis obſiſtere cupiẽtes, præcipimus à quibuſcũq; ſciẽtibus cõtineri in prædictis cõſuetudinibus & ſtatutis illicita, impoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obuiãtia, iuramenta hmõi aliquatenus nõ præſtari. Et talia iuramẽta ea intẽtione faciẽda, vel facta, vt etiam illicita, vel impoſſibilia, ſeu Eccleſiaſticę libertati obuiãtia obſeruẽtur (cùm etiã ſub tali intentione præſtari nõ poſſint abſq; Diuinæ maieſtatis offenſa) decernimus in hmõi illicitis, impoſſibilibus, ſeu libertati Eccleſiaſticæ obuiãtibus, nõ ſeruanda, quin potius pro animarũ ſalute, ſi ſub forma prędicta, vel ſimili aliquos ignorãtes prędicta illicita, ſeu impoſſibilia, vel libertati Eccleſiaſticæ obuiantia iurare contigerit, ad obſeruanda duntaxat licita, poſſibilia, & non obuiantia libertati

Eccleſia-

Eccleſiaſticæ, iurantium referri debet intentio. Declaramus quoque iuramenta ſub huiuſmodi generalitate qualitercunque, & ſub qualicunq; verborũ forma præſtita, vel præſtanda, ad licita, poſſibilia, & libertati Eccleſiaſticæ nõ obuiantia tantùm extendi: ipſoſq; iurantes ad alia per præſtationẽ iuramenti huiuſmodi non teneri.] hæc ibi. Quibus ſimilia ſtatuit Innocentius Tertius cùm eadem (ferè ad verbum relatione) rationis, & deciſionis. in c quantò. ext. de iureiur. per totũ. Idẽ probatur per arg. in c. clericus. ext. de iureiuran. vbi Gregorius Nonus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Clericus, qui iurauit ſe ſtatuta in Eccleſia ſua edita ſeruaturum, promittens per idẽ iuramentum, ſtatutum, quod poſtmodum ſubſequutum eſt, fideliter obſeruare, licèt tranſgredi nõ debuerat, quod promiſit, non tenetur ad illius obſeruantiã ex debito pręſtiti iuramenti.] hæc in d. c. clericus. Dixi probari noſtram hac rationem per arg. in d. c. clericus. Nam etſi ad verbũ ibi, & explicitè nulla fiat mẽtio de veritate ipſius, bene tñ implicitè: cùm inde eliciatur, ꝙ iuramentũ non ſe extendat ad illa, quæ non fuerat comprehenſa, ſm intentionẽ iurantis, quæ proculdubio non fuerat iurare alia ſuperuenientia non cogitata tẽpore præſtiti iuramenti. Quapropter cum Iudices iurantes obſeruare in iudicijs decernendis, ac in infligendis pœnis ius commune, & municipale non intendere debuerint ſe obligare in omni caſu de nouo emergente, in quo non reperiatur eadẽ ratio, qua motus fuiſſet Legiſlator ad iura illa pęnalia condenda. Idẽ probatur per arg. in c. 2. ext. de renunc. vbi Alexãder III. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Cum inter P. Gaufridi, & quoſdam alios Canonicos Sancti I. ſuper ſpirituali beneficio, ſ. ſtallo in Choro, & loco in Capitulo, quæſtio fuiſſet diutiùs agitata, & infra. Ideoq; vobis mandamus, quatenus ſi præfatum P. inueneritis de conſenſu maioris partis Capituli fuiſſe de ꝑdicto beneficio auctoritate Apoſtolica inueſtitum: eũ faciatis beneficium ipſum pacificè poſſidere: non. n. vr̃ nobis impedimẽtum afferre, ꝙ de eodem non petendo vlterius proponitur præſtitiſſe, ſi conſenſus maioris, & ſanioris partis Canonicorũ Eccleſiæ interceſſit.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. fin. ff. qui ſatiſd. cogan. vbi hæc habentur, videlicet: [Qui iurato promiſit iudicio ſiſti, non vr̃ peierasse, ſi ex conceſſa cauſa hoc deſeruerit.] hęc ibi. Sed animaduertẽdũ me dixiſſe probari pñtis ampliationis rationẽ per arg. in d. l. qui iurator. cùm probaſſemus pluries, & ſpecialiter in limitatione prima, & ſecunda concluſionis quintæ. vide ibi latiùs indultũ fuiſſe ipſis Iudicibus poſſe minuere, & augere pœnas ſtatutas à iure cõi, & municipali, ſi ad id moueantur rationabili de cauſa: cùm ergo hic ſupponatur rationabilitas cauſæ, propter quam moueatur Iudex ad minuendam, vel augendam pœnam indictam à iure cõi, & municipali, iuxta poteſtatem ſibi à iure traditam: inde ſequitur non incurriſſe crimen periurij, quamuis non iniunxiſſet pœnas integrè, prout videbatur teneri ex iuramẽto præſtito de iudicãdo, iuxta ius cõe, & municipale. Idem probatur per arg. in c. venientes. extra de iureiur. vbi Innocentius Tertius ſcribens Conſulibus, & populo Tudertino, his verbis vſus fuit, videlicet: [Venientes ad Sedem Apoſtolicam Conſules veſtros, ſuper his, quæ ad nos de vobis ſæpiùs referuntur, & cõmonere curauimus, & aliquantulum aſperè conuenire: cùm. n. appellationibus interpoſitis ad Apoſtolicam Sedem teneamini humiliter, & deuotè deferre. Cùm & leges etiam Seculares poſt ſententiam, beneficium appellationis non denegent aggrauatis, vos ſñias appellatione ſuſpenſas executioni mandatis. Verum ijdem Conſules nobis exponere curauerunt, ꝙ cùm aliqui veſtrum vocantur ad officium Conſulatus, firmant proprio ſacramento, ꝙ ſuper mutuis, & plagiarijs, ſm veſtræ ciuitatis conſuetudinem iudicabunt, & infra viginti octo dies, quæ iudicauerunt, exequentur. Vnde ſaluo huiuſmodi iuramento, vos non poſſe ſuper his appellationibus deferre dicebant. Quia verò nõ minus Iudices, ſm leges, quàm Conſules veſtri ſecundũ conſuetudinem veſtræ ciuitatis iudicare iurarunt: & ideo ſicut Iudices cõtra leges, ſic & Conſules veſtri contra conſuetudinem, poſſent ſubditos aggrauare: Mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpoſitis deferatis: cùm prædictum iuramentum vos excuſare non poſſit, in quo debet intelligi ius ſuperioris exceptum: Cùm ergo poſtquàm S. lator pñtium ad Sedem Apoſtolicam à ſñia G. Iudicis appellauit, ſñiam ipſam duxeritis executioni mãdandã, in poſſeſſionem rerum, de quibus quæſtio vertebatur, appellantis aduerſarium inducentes: Volumus & mandamus, vt poſſeſſionem ipſam reſtituatis eidem: alioquin noueritis nos Ep̃o Nucerino mandaſſe, vt vos ad id Eccleſiaſtica cenſura compellat.] hæc ibi. Dixi probari pñtem ampliationem per arg. in d. c. venientes. qm̃ etſi explicitè ipſius veritas ibidem non contineatur, bene tamen implicitè: cùm ibi dicatur, ꝙ ſemper intelligendum ſit iuramentum præſtitum de aliquid faciendo, vel non faciendo, iure tamen ſuperioris excepto, ſcilicet contrarium præcipiendi, & ratio
191 eſt patentiſſima, quoniam vnicuique † licet iurare, ſeu promittere, vel affirmare, aut negare aliquid alicui, Deum in teſtem vocando, quod in ſua poteſtate eſt: nõ autem quod ab alterius poteſtate, & voluntate dependet: cùm quiſq; ſit ſuarum rerum ſolùm moderator, non autem alienarum. Quapropter inde luce clariùs ſequitur, ꝙ Iudicũ iuramẽtum recipiat interpretationem extenſiuã: cùm illud ſit intelligendum excepta poteſtate, ac deciſione legum. At qm̃ (vt probauimus alias in probationẽ pñtis ampliationis) ſupra patuit Iudicem poſſe, & teneri pœnas à iure cõi, & municipali inflictas augere, & minuere rationabili cauſa, talis alterationis exiſtente, & Iudices ſecundũ iura à Superioribus ſancitas pœnas infligere. Inde ſequitur veritas præſentis rationis, ac inſimul
191 ampliationis. Et ꝙ † iuramentum præſtitum nõ obliget, niſi ſm rectam, ac rationabilem iurantis intentionem: probatur apertiſſimè per text. (iuncta Glo.) in l. fin. C. de non numerata pecunia. vbi hæc habentur, videlicet: [Indubitati iuris eſt, non numeratæ pecuniæ exceptionem locum habere, & in talibus nominibus, vel fœneratitijs, vel alijs cautionibus, quæ etiam ſacramenti habent mentionem. Quæ enim differentia eſt in huiuſmodi exceptione, ſiue iuſiurandum poſitum eſt, ſiue non, tam in fœneratitijs, quàm in alijs inſtrumẽtis, quæ talem receptionem recipiunt?] hæc ibi. Vbi dicta glo. in verſic. ſacramenti. his præciſis verbis vtitur, videlicet: Vt ſi confiteor me debere decem, quæ iuro me redditurum. Et nota hic tacitam cõditionem ineſſe iuramento, ſci-

licet ſi detur pecunia : & hoc ideo, quia hoc cogitabatur, vt & argum. in l. quod meo. §. 1. ff. de acquit. poſſeſſ. ſic & in l. fin. ff. qui ſatiſdare cogan. pręſens ratio probatur quoque & infraſcriptis iuribus, videlicet: Per textum apertiſſimum in cap. mulier. & cap. ſequenti. 22. quæſt. 4. vbi recenſetur ſententia Diui Auguſtini idipſum docentis. Nam in d. c. mulier. hæc habentur, videlicet: [Mulier ſi fide coniugali violata fidem ſeruet adultero; vtique mala eſt : ſed ſi nec adultero, peior eſt; Porrò ſi eam flagitij pœniteat, & ad caſtitatem redeat cõiugalem : pacta, ac placida adulterina reſcindat : miror ſi eam fidei violatricem, vel ipſe adulter putabit.] hæc in d. c. mulier. idem & clarius probatur per tex. in d. c. ſequenti. ideſt c. inter cætera. vbi Auguſtinus ſcribens Seuero Mileuitano Epiſcopo. his præciſis verbis vſus fuit, de quodam Hubaldo, qui iurauit ſe non miniſtraturum neceſſaria matri, & fratribus, videlicet : [Inter cætera, vt rogaueras à Patre noſtro Ambroſio quæſiui, quid tibi chariſſimè agendum ſit de Hubaldo Parochiano tuo, qui captus & timore necis impulſus ſuæ concubinæ iuramento firmauit ipſam in coniugem. ſuſcipere, propriamq́; matrem cum fratribus de domo expellere, nihilq; eis alimoniæ vnquam impendere. Quia verò quā prius concubinam habuerat, non eſt peccatum in coniugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo firmū, & ſtabile. Porrò iuramentum nō ob hoc fuiſſe inſtitutum inuenitur, vt eſſet vinculum iniquitatis, vel matricidij, vel fratricidij, ſeu cuiuſcunq; criminis. Nec credo ſacramentum ad hoc debere fieri, vt iniuſta iuratio ſuorum bonorum ſit iniuſtè iurantibus expoliatio, & accipiēti ęterna damnatio. Periurij namque percutitur pœna, & velut homicida in examine extremo à iuſto Iudice degrandinabitur, per quem ſacroſanctum Euangelium ad iniuſtum, & illicitum, & Deo minimè amabile, quaſi teſtimonium humanæ, & iuſtæ petitionis adducitur. Foueat itaque Hubaldus matrem, & fratres : & lugeat ſi coactione & timore iuramenti aliquid defuit matri. Qui verò eum iurare coegerunt, quod non debuit, reatu periurij implicitè teneantur. Iniuria quippe iniuſtè irrogata, eius eſt infamia, qui facit. Nec enim vllo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio neceſſitatis extorſit.] hæc ibi. Idem probatur per textum in cap. breui. extra de iureiur. vbi Innocentius his præciſis vſus fuit verbis, videlicet: [Breui ſciſcitatus es quæſtione, vtrum ille, qui iura alicuius Eccleſiæ ſeruare, ac pro poſſe defendere iuramento tenetur, ſi neceſſitate imminente ſuper hoc ſub iuramenti debito requiſitus duxerit appellandum, periurij reatum incurrat. Reſpondemus, quòd in hoc articulo appellantem à periurio talis appellatio non excuſat, imò (niſi difficultas exiſtat, propter quam requiſitus non poſſit Eccleſiæ ſubuenire) culpa periurij potius irretitur.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in c. quintauallis. extra de iureiuran. vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet : [Quintauallis noſtris auribus intimauit, quòd pro offenſa, quam filiæ ipſius alijs mulieribus irrogarant, quod earum mandato pareret, præſtitit iuramentum, quæ tale illi ſub debito iuramenti dedere mandatum, quòd ſi quando filij, aut vxor illius aliquod factum, vel verbum contumelioſum mulieribus illis obijcerēt : idem filias, & filios exhæredaret, & à ſe propriam remoueret vxorem. Quò circa mandamus, quatenus cùm licitum fuerit iuramentum, ſed mandatum illicitum, prædictis vt reuocent mandatum illud iniungas, alioquin eum ad mandati obſeruationem illius denuncies non teneri.] hæc ibi. Dixi probari per argum. in d. c. quintauallis. quoniam etſi veritas præſentis noſtræ rationis non habeatur inibi explicitè, bene tamen implicitè, cùm ibi dicatur iuramentum latum licitū non ſe extendi ad mandatum illud illicitum, ac per conſequens nos docuerit tex. iſte (arguendo ab identitate rationis) Iudicis iuramentum de obſeruandis ſancitis in iure communi, & municipali in infligendis pœnis fuerit licitū, & tamen non extendi ad caſum præſentis ampliationis, cùm id ratio, imò & ſupra citata iura, id concedant, ac præcipiant, eo ꝙ contrarium agere, ſtantibus dictis iuribus, & Doctorum auctoritatibus eſt illicitum. idem probatur per arg. in l. ſi hominem. ff. mādati. vbi hæc habentur, videlicet: [Si hominem tibi dedero, vt eum manumitteres, & poſtea Procurator meus prohibuerit, ne manumitteres, an mandati agere poſſim, ſi tu eum manumiſeris? Reſpondi, ſi Procurator iuſtam cauſam habuit interpellandi manumiſſionem ſerui, quem in hoc ſolùm acceperam, vt manumitterem, veluti ſi compererit. eū poſtea falſas rationes confeciſſe; inſidias prioris domini ſtruxiſſe, tenebor, niſi denūciationi Procuratoris paruero : ſi verò nulla iuſta cauſa Procuratori fuit denunciandi, ne ſeruus manumitteretur, non poterit mecum agi, quamuis ad libertatem eum perduxerim.] hæc in d. l. ſi hominem. Dixi probari præſentem rationem præſentis ampliationis per argum. in d. l. ſi hominem. quoniam etſi explicitè ipſa ratio ibi non probetur, bene implicitè, qm̃ vt optimè docuit Bart. in l. ambitioſa. col. 3, verſ. itē ex vigore. ff. de decret. ab ord. fac. dicit, ꝙ decuriones ciuitatis nō poſſunt aliquid ſtatuere, quod ſit contra ſtatuta, & ordinē à toto populo, à quo ipſi auctoritatem habent firmatā, niſi de nouo ſuperueniſſet cauſę, vel cauſa antiqua, quę eſſet de nouo manifeſtata, quam tempore legis conditæ populus ignorabat, vt in l. ſi hominem. ff. mandati. hæc Bar. ibi. ex cuius dictis vnà cum dictæ le
193 gis decreto elicitur, ꝙ Iudex † poterit in imponendis pœnis tranſgredi iuris communis, vel municipalis conſtitutiones propter aliquam cauſam de nouo emergētem, vt in caſu præſentis ampliationis, quod & clarius ipſum Bart. confirmaſſe in d. l. ſi hominem. idipſum docendo ad verbum. & per hanc l. ſi hominē. probat Bal. in l. 1. C. qui admitt. ꝙ ſi tempore pacis fuerit iuratum corā Poteſtate, quòd nemo portet arma: deinde ſuperuenit guerra, vel partialitas in ciuitate. At Poteſtas poterit venire contra tale ſtatutum iuratum, & permittere, ꝙ homines apportēt arma? Dic, ꝙ ſic, & hanc Bal. ſententiam ad literā refert, ſequitur atque amplectitur Corſetus in ſuis ſingularibus. in verſ. iuramentum. incip. Tempore pacis. Probatur & ſecundò pñs ratio Doctorū auctoritate. Nā ipſi infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt, eo ꝙ Glo. in d. c. peruenit. el ſecondo. in verſ. infringit. dicat non dicendum ſore, quem deierare, qui ex iuſta cauſa iuramentum deſerit, vt in l. vlt. ff. qui ſatiſd. cog. idē docuit Gl. in d. c. ſi vero. verſ. ſalutis. addens nō ſolùm, ꝙ iuramentū ſeruatum ſi vergeret in interitum ſalutis æternæ non eſſet obligatoriū,

verùm

Digitized by Google

verumetiam ſi vergeret directè in interitum ſalu-
tis temporalis, ſcilicet vitæ propriæ. Idem docuit
glo. io dicto c. quærelam, in verſi. Non neceſſitate.
dicens, quòd neceſſitas excuſet à periurio. vt in d.
c. breui. extra de iureiurand. Nam iura ſubueniūt
neceſſitate impeditis. vt in l. non eſt, ff. ex quibus
cauſ. ma. cùm non dicatur deierare qui ex iuſta
cauſa deſerit iuramentum. Idem docuit glo. in di
cto c. venientes, in ver. ius ſuperioris: dicens, quòd
in iuramento excipitur auctoritas maioris. vt in
d. c. venientes, patet. Idem docuit gl. in d. c. ad no-
ſtram, el 3. extra de iureiuran. in primis Not. di-
cens nota, quòd iuramentum contra Canones præ
ſtitum non tenet. Item iurare contra ius, non iu-
ramentum, ſed potius periurium eſt. & eadem gl.
in ver. in mente. dicit, quòd iuramenta & promiſ
ſa non extēdi, niſi ad ea, de quibus cogitatum eſt.
& denique eadem glo. in verſ. obſeruandus. dicit,
quòd ſi aliquis iuraſſet non cognoſcere concubi-
nam ſuam: modò vult eam ducere in vxorem, nū-
quid poteſt non obſtante iuramento? Dicas, quòd
ſic: quia intelligitur iuraſſe de fornicario coitu,
& non de licito & debito. Vnde poteſt cum ea cō
trahere non obſtante iuramento. hæc omnia gloſ.
illa in d. c. ad noſtram, el 3. ea cuius verbis etiam
colligitur veritas præſentis rationis productæ. Idē
docuit glo. in dicto c. quemadmodum, ver. condi-
tio. Vbi hæc notata digniſſima ad confirmandam
veritatem præſentis rationis habentur, videlicet.
Nota, quod plerunque intelliguntur conditiones
194 † in iuramentis, vt hæc. Si placet Papæ. vt in c.
venientes, extra de iureiur. Item hæc, ſi Deo pla-
cuerit. vt in c. beatus, §. 1. 22. q. 2. Item hæc. Si res
in eodem ſtatu permanſerit. vt in c. ne quis, 22. q.
2. & in l. cum quis, ff. de ſolut. item ſi mihi ſeruabi
tur fides. Idē docuit glo. in dicto c. petitio veſtra,
in ver. declaramus. dicens, quòd declaratio ſeu in-
terpretatio iuramenti, cùm de ipſo dubitatur, per
tinet ad Papam. vt in c. quanto, extra de iureiuran.
ſic & in omni ſacramento intelligitur excepta au
ctoritas Papæ, vt in dicto c. venientes. & in c. Con
ſtitutus, ext. de reſcriptis. Idem docuit glo. in c. cō
ſtitutus, extra de reſcriptis, in verſ. iuramento. di-
cens, quòd in omni iuramento ſemper intelliga-
tur auctoritas maioris excepta: & ratio eſt, quia
ſuper re alterius, vel quaſi iuramentum tale præ-
ſtatur: & de re alterius præciſè iurari non poteſt:
imò eſſet anceps periurium. vt in l. videamus, in
princ. ff. de in litem iurando. & in l. Marcellus, ff.
rerum amot. & ideo auctoritas domini Papæ in
talibus tacitè intelligitur excepta; licèt non exci-
piatur expreſsè, vt in c. beatus. 22. q. 2. & in dicto
c. quemadmodum in princ. Quare ſi Papa man-
dat aliquem recipi in Canonicum, non obſtante
tali iuramento in contrarium facto: tūc licitè eum
recipiunt, quia ſic apparet, quòd Papa iuramentū
factum quaſi de re ſua non vult ratum habere: cùm
adminiſtratio ſola commiſſa ſit capitulo, & non
dominium collatum; & hoc iuramentum tenetur
ſeruare Canonici, quantum in ſe eſt; niſi Papa cō-
trarium mandet. hæc gloſa illa. Idem docuit gloſ.
in dicto c. 1. in princ. ver. Nota vlterius, de iureiu
ran. in 6. dicens, quòd iuramentum ſcholaris, vel
Canonici, vel Prælati, ſeruandi ſtatuta: intelligitur
de ſtatutis rationabilibus & licitis. Nam iuramē
tū refertur ad licita, & rationabilia: tamen ſi quis
referat intentionem ſuam ad illicita, non tenebi-
tur illa obſeruare: & ſi mortaliter peccet temerè
iurando, & propter intentionem deprauatam. hæc
ibi. Idem ibidem docuit glo. in ver. contingit. di-
cens Prælati, Canonici, Rectores, & Officiales lo-
corum, qui iurant ſtatuta, & conſuetudines loci,
vel Eccleſiæ ſeruare: prætextu talis iuramenti non
obligantur ad illicita, impoſſibilia, vel obuiantia
Eccleſiaſticæ libertati, nec ad ea debet intentio
ſua referri. glo. eadem in verſic. declaramus, poſt
multa concludit dicens. Dic ergo breuiter, quòd
aut quis expreſsè iurat ſtatuta illicita, vel impoſ-
ſibilia, vel inhoneſta: & tunc eo ipſo, largo modo
periurus eſt, vt in c. ſicut noſtris, extra de iureiu-
ran. Aut generaliter iurat ſeruare conſuetudines,
& ſtatuta; & tunc diſtingue. Aut tunc ſciebat ibi
ſtatuta eſſe illicita, & illa ſeruare ſe obligaturum
in mente gerebat, & tunc idem quod ſupra. Aut
neſciebat, nec id mente gerebat: & tunc non pec
cauit, & ſolùm ad licita obligatur, vt hic, & in præ
dictis iuribus. hæc omnia glo. illa, quibus peropti
mè probatur quoque ratio præſens, qua diximus
probari præſentem ampliationem. Idem docuit
glo. in d. c. 2. extra de renunt. in verſic. Iuramentū.
dicens, quòd iuramentum non extendatur ad ea,
de quibus non fuit cogitatum in iuramento, &
quæ tunc non extant. vt in c. clericus, extra de iu-
reiuran. Idem docuit glo. in d. c. venientes, in ver.
ius ſuperioris dicens, quòd ſemper in iuramento
excipitur auctoritas maioris. Idem docuit Innoc.
in d. c. quemadmodum, in prima colum. dicens,
quòd in iuramento quædam ſint ſubintelligendæ
conditiones, vt ſaluo iure alterius. vt in c. veniens,
extra de iureiuran. vt ſalua ſuperioris auctoritate.
vt in c. conſtitutus, extra de reſcriptis. Item hic ſi
res in eodem ſtatu permanſerit. & in c. ne quis. 22.
q. 2. & in l. cum quis, ff. de ſolut. item ſi Deo pla-
cuerit, vt in c. ne quis beatus, §. 1. 22. q. 2. Item ſi ſer
uetur mihi promiſſum. vt in d. c. peruenit. Item, q
non præcipiatur cōtra ius. vt in d. c. Quintanallis.
hæc Innoc. ibi, qui in d. c. conſtitutus. dicit, quòd
in omni iuramento excipitur Papæ auctoritas: cū
ipſi tanquam ſuperiori non præiudicatur per tale
iuramentum. Idem docuit Dominicus à Sancto
Geminiano in c. 1. de iureiurand. in 6. colum. 2. in
ver. Nota, quòd iuramentum dicens. Nota quòd
iuramentum non eſt vinculum illaqueans quē ad
malum perpetrandum. & in ver. Nota, quòd iurās
195 † ſeruare dixit. Nota quòd iurans ſeruare ali-
quod prohibitum etiam animo, & intentione il-
lud ſeruandi, non arctatur ad obſeruantiam talis
iuramenti: quem textum induxi ad quæſtionem.
An miniſter Ordinis Minorum, qui iurauit renun
ciare in capite triennij, in manibus capituli Pro-
uincialis adſtringetur tali iuramento, cùm ex ſuis
conſtitutionibus Papalibus debeat renunciare in
manibus Generalis, vel Capituli generalis, iſte tex
tus facit quod non. Nota, quòd quando actus iura
tus poteſt referri ad permiſſum & illicitum, in du
bio potius debet intelligi, quòd intentio iurantis
referatur ad actum licitum, quàm prohibitum.
hæc omnia Geminianus vbi ſupra. Idem docuit
Panor. in d. c. venientes, col. 2. verſ. nota, quòd Iu-
dices, & ſequenti, ver. Nota id, ad quod quotidie,
extra de iureiurand. vbi infraſcriptis vſus fuit ver-
bis, videlicet. Nota, quòd Iudices debent iurare
vt iudicent ſecundum leges. vt in Auctent. iusiur.
quod præſtatur ab his. Ex quo infertur, quòd ſecū
dum conſcientiam, quam habent vt Deus, vel ho-
mo iudicare non poſſunt. de quo in c. Paſtoralis, §.
quia

quia vetò, extra de officio deleg. Nota id, ad quod quotidie allegatur iſte tea. quòd iuramentũ non obligat ſubditum iurantem in præiudicium iuris, ſeu auctoritatis ſuperioris: & ſic videtur ſuperiorem poſſe impertiri ſubdito facultatem veniendi contra proprium iuramentum: ſed tu hoc intellige in iuramento præſtito in materia pertinente ad ſuperiorem, vt hic, aliàs ſecus. & facit hoc ad quæſtionem. Clericus iurauit in ſtudio exiſtens non exire deſtrictũ Senenſem, antequam ſuo creditori eſſet ſatisfactum. Antè ſolutionem reuocatur ex iuſta cauſa per ſuum Epiſcopum. Quæritur nũ quid, iuramẽto non obſtante, teneatur parere mãdato ſuperioris. Et videtur, quòd ſic: quia non potuit iſte clericus in præiudicium iuris, & auctoritatis ſuperioris ſe obligare, vt hic. Et ita poſt multa concludit Ioann. Andr. in regu. in malis, de reg. iur. in 6. in Mercur. Niſi de licentia ſuperioris, vel Epiſcopi fuiſſet in ſtudio, & pro neceſſitate ſtudij contraxiſſet. Videtur enim tunc ſe obligaſſe cum licentia Epiſcopi, qui dedit licentiam: quia vno conceſſo, omnia videntur conceſſa, ſine quibus illud explicari non poteſt. vt in c. præterea. & c. prudentiam, extra de officio deleg. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum, ff. de procur. Et ibidem per omnia concludit idem in patre reuocante filium, qui prædicto modo iurauerat. & ego (inquit ipſe Panorm. ibidem) putarem in quolibet ſubdito. Nam ciuitas, ſeu Princeps poteſt præcipere ſubdito, vt non exeat diſtrictum, vel vt non vadat ad certa loca. vt in l. fi. & quod ibi not. ff. de decret. ab ord. fa. & in l. mercatores, C. de commer. & mercat. Non ergo potuit ſubditus ſe obligare ad manendum extra in præiudicium illius iuris ſuperioris, niſi ſuperior priùs expreſsè, vel tacitè dediſſet licentiam. hæc Panorm. vbi ſupra qui breuius idipſum docuit in dicto c. ad noſtram, el 3. col. 1. verſi. Notabili primo, & ſecundo dicens: Nota primò, quòd iuramentum contra Canonem, proditum in fauorem publicum non ligat. facit c. ſi diligenti, extra de foro compet. Nota ſecundò, quòd iuramentum generale debet reſtringi ſecundum ſubiectam materiam, & reduci ad terminos iuris communis quantum fieri poteſt. facit c. 1. de iureiurã. in 6. & ipſe Panorm. in d. c. Quintauallis, col. 2. in ver. Nota quòd in iuramẽto generali. dicit, quòd in iuramento generali de obediendo, vel parendo mandato alicuius non veniunt illicita pro hoc facit c. veniens, extra de iureiur. & in d. c. 1. Et idem Panorm. in dicto c. quemadmodum, col. 5. in verſ. nota, in verſ. non obſtante. dicens, & tene menti, ꝙ iuramentum appoſitum in aliquo contractu recipit omnes conditiones, & ſubauditiones, ſeu limitationes, quas habet ille contractus: & idem dico ſi apponitur in alia diſpoſitione, ſeu obligatione, vt reguletur ab illa. pro hoc l. fin. C. de non numer. pecun. & per Innocentium (qui hoc tenet) in c. per tuas, ext. de arbitris, & Bar. in l. ſi ſocietatem, §. arbitrorum, ff. pro ſocio. & ipſe Panor. ibidem pauloantè in verſ. Nota tertiò, dixit, quòd promittens & iurans ſeruare aliquem contractum: intelligitur ſe obligare inquantum alius obſeruat pro parte ſua, aliàs non tenetur ad obſeruantiam. concordat l. quæro, §. inter locatorem, ff. locati. & quod not. Bar. in l. cum pater, §. libertus, ff. de leg. 2. Vbi per illum textum dicit, quod ſi duo fecerunt pacẽ, & promiſerunt illam nõ rumpere, ſi poſtea rumpunt, qui rumpit ſecundus poteſt accuſare primũ: ſed primus non ſecundum, quia ſecundus non erat obligatus, ex quo primus non ſeruauit pacem. hæc Panorm. vbi ſupra, qui de eadem materia in dicto petitio, col. 3. in verſi. & ideo extra. de iureiuran. vbi poſt nonnulla docuit duo notatu digniſſima. Primum quorum eſt, quòd iuramentum generale non extenditur ad veriſimiliter non cogitata. vt in dicto c. veniens, & c. Quintauallis, extra de iureiuran. Secundum eſt, quòd in generali iuramento debeat ſemper intelligi, ſi res in eodem ſtatu permãſerit: ſed ſi eſſemus in dubio, ſcilicet quando non appareret de precedentibus verbis ipſi iuramẽto, vel quando poſſunt ad vtrauque partem deduci; tunc profectò, & ſi caſus ſit dubius, tamen ſupradicta interpretatio eſſet facienda: & ratio. iſtius ſententiæ (ſecundum eũdem Panormitanum ibidem) eſt duplex. quæ colligi poterit ex hucuſque allatis.

Limita primò ea, quæ dicta ſunt in prima ampliatione ambarum limitationum, & in ampliationibus ipſarum ampliationum: dicendo, quòd
196 & ſi verum ſit, quòd Iudex † regulariter ex cauſa poterit augere, & minuere non ſolùm iniunctam pœnam à ſtatuto ab ipſo non iurato, verumetiam à ſtatuto à ſe iurato. Nihilominus ſi dicti ſtatuti iurati, verba directa fuerint imperatiuè ad ipſum Iudicem, ſpecialiter præcipiendo ei, vt illam pœnã taxatam imponat. Nam in tali caſu, Iudex non poterit ipſam pœnam alterare. Vt docuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Mattheus de Afflicto compatriota noſter in Cõſtitutione, rapinas. Not. 1. quem retulit, ac ſequutus fuit Ludouicus Carrerius in vltimo cap. ſuæ praxis criminalis, incip. Circa quartum & vltimum, num. 31. verſic. & vide de pœna ſtatutaria. Idem docuit Boſſius in ſua praxi crimin. tit. de pœnis, nu. 53. verſ. Adde, quòd ſi ſtatutum, aſſerens hoc docuiſſe etiam Felinum in c. ſedes, colum. fi. extra de reſcrip. Idem docuit Bal. in l. eum qui. in fine, ff. de furtis, quem citat Decius in l. ſi fugitiui, colum. 5. num. 70. (verſic. & idem Bald. in dicta l. eum qui), C. qui admitt. ad bon. poſſ.

Sublimita dictam limitationem ſingulariter, dicendo ipſam ſolum habere locum, ſi in dicto ſtatuto caueretur ſpecialiter, quòd verba ipſius ſtatuti obſeruanda eſſent ad vnguem, & intelligenda propriè ſecundum naturalem ſenſum verbi, nullo extrinſeco addito, aut diminuto, quoniam tunc videretur ipſum ſtatutum ſpecialiter voluiſſe derogare iuri communi, quod tradidit facultatem Iudicibus minuendi, & aggrauandi pœnas taxatas à iure. Quapropter in tali caſu non poſſent ſine periurio (ſi iuraſſent obſeruare ſtatuta) minuere, aut augere pœnas à dicto ſtatuto taxatas: cùm videatur ipſos ſtatutarios per dicta eorum ſtatuta voluiſſe nouum ius contra iuris communis diſpoſitionem condere: ſecus ſi dicta verba non appoſuiſſent ipſis ſtatutis; quoniam tũc fuiſſent ipſa interpretanda, limitanda, & amplianda, prout ius commune, vt fuit probatum in præcedenti ampliatione, in qua ampliauimus dicta & probata in prima ampliatione dictæ vnicæ limitationis. Hæc ergo limitatio probatur auctoritate infraſcriptorum Doctorum: qui vnanimes dixerunt, quòd etſi mẽs
197 † legis tam communis, quàm municipalis eliciatur ex verbis eius, ipſa intelligendo ſecundum cõmunem vſum loquendi, qui regulariter præualet proprietati vocabulorum: tamẽ proprietas vocabulorum

Digitized by Google

bulorum præualebit ipſi communi modo loquendi, quando in ſtatutis expreſsè diceretur, quòd verba in ipſis contenta deberent intelligi propriè ſecundum naturalem ſenſum ipſorum verborum, nullo extrinſeco addito, vel diminuto, quoniam in tali caſu ſtandum erit præciſis verbis ipſius, & non communi vſui loquendi. Doctores ergo qui hoc nos docuerunt, ſunt videlicet Barto. in l. Labeo. ff. de ſuppel. legata, ſequens ibi ſententiam Iacobi Butrij, qui idipſum ſenſit. Bald. in l. omnes populi, in 14. quæſt. ff. de iuſtitia, & iure. Anton. de Butrio in prohemio Decretalium, col. 7. in verſi. Et nota gloſam. Romanus in ſuo ſingulari 417. incip. Communis doctrina eſt, aſſerens rationem huius deciſionis eſſe: quia ſenſus communis loquendi eſt quid extrinſecum. Idem docuit Felinus in c. per tuas, num. 6. in verſi. & tenendo, ext. de probat. Idem docuit Panorm. in prohemio decretalium, col. 4. verſ. Item addit & aliud notabile, videlicet, quòd ſi ſtatutum dictaret verba debere intelligi nullo extrinſecus addito, vel intellecto, quòd tunc debent intelligi non ſecundum vſum loquendi; quia ille intellectus eſt extrinſecus: ſed ſecundum proprium ſignificatum vocabulorum. & hæc nota, quia faciunt ad multa. hæc Panorm. vbi ſupra, qui ibi retulit ſententiam Antonij de Butrio ipſi ſe ſubſcribendo. quod idipſum clarius volens nos docere in c. cum dilectus, col. 2. verſic. in glo. 1. & in verſi ſequenti & nota ex hoc extra de cleric. non reſident. infraſcriptis vſus fuit præciſis verbis, videlicet Ioannes Andr. contrarium tenuit: quia cùm hæc conſtitutio tantùm diſponat id, quod ius commune, non eſt neceſſe in reſcripto de ea facere mentionem, quemadmodum nec de iure communi; & tene menti hoc dictum. Et nota ex hoc, & ex textu, quòd conſtitutio diſponẽs in materia iuris, non includit caſum in ſe aliàs exceptũ à iure communi, ſeu caſum fictum à iure communi. Nam de iure communi eſt, quòd non reſidens fructus non percipiat: ſed familiaris Papæ excipitur, ſeu cenſetur reſidere. Vnde conſtitutio ſimili-
198 ter † dictãs, vt nemo habeat fructus in abſentia, non includit caſum à iure exceptum, imò verificatur in caſu ficto à iure, qui habetur pro vero. & ſic habes caſum, in quo ſtatutum verificatur in caſu ficto: contra notata in l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. geſt. & in c. In noſtra, extra de iniurijs. & hoc ideo eſt, quia ius in hoc æquiparat caſum verum,
199 & fictum. Vnde conſtitutio † diſponens regulariter id, quod ius, debet recipere omnes limitationes, & interpretationes iuris: quod perpetuò nota. & clarius probatur in c. ſequenti. Secus dic vbi ſtatutum eſſet præter, vel contra ius, & odioſum: tunc non verificabitur in caſu ficto: ſed verba debent intelligi propriè, & in ſuo proprio ſignificato. & ſic intellige illam l. 3. & c. in noſtra. hæc Panorm. Idem docuit Paul. de Caſtro in conſil. 196. incip. ſuper hoc puncto, col. 5. ibi, ſed his non obſtantibus. & rurſus idem Paul. in l. 1. ff. ſi cer. petat. Idem docuit Alex. in d. l. 1. col. 6. Idem docuit Frãciſcus de Aret. in conſ. 169. incip. Coegiſtis me. & plenius in conſil. 145. incip. dicer ſtatuta. Idem docuit Cardinalis Zabar. in conſil. 84. incip. Titius nunc ſunt. Idem docuit Bart. Socinus in ſua elegãti repet. l. 1. fol. 28. verſic. nonò limita, ff. de vulgari, & pupil. Idem docuit Petrus de Anchar. in ſuo conſil. 413. incip. viſo puncto, col. 6. Idem docuit in terminis præſentis limitationis Decius in l. ſi fugitiui, colum. 5. num. 70. 71. 72. & 73. vbi infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet Bal. in l. eũ, qui, in fine, ff. de fur. dixit, ſi ſtatutum loquitur imperatiuè dirigendo verba ad ipſum Iudicem, non poteſt Iudex (qui iurauit ſeruare ſtatuta) aliam pœnam imponere: videtur tamen, quòd etiam non obſtante Iudex ex cauſa poſſit recedere à pęna ſtatuti, quia vt dicit Bald. in l. clari. C. de fideicomm.
200 ille, qui iurauit † ſtatuta obſeruare, intelligitur, niſi iuſta cauſa ſuperueniat; quia in iuramento intelligitur clauſula, rebus ſic ſtantibus, l. fin. ff. qui ſatiſdare cogant. l. quod ſeruus, ff. de condict. ob cau. & ipſemet Bald. in l. etſi ſeuerior, col. 5. verſi. ex prædictis, C. ex quibus cau. infam. irrog. dixit, quòd iuramentum Magiſtratus debet reduci ad æquitatem; & non debet præciſè intelligi, arg. in Aucten. iuſiurandum, quod præſt. ab his. Vnde infert, quòd in pupillo committente homicidium (licèt ſit doli capax) tamen pœna debet mitigari; facit tex. in c. 1. ext. de delictis puerorum. hæc omnia Decius vbi ſup. ex quibus patuit non ſolùm ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi, verumetiam & Bal. locis ſupra citatis.

Limita & ſecundò, dictas ampliationes, dicendo ipſas ſolùm verificari in ſtatuto non imponente pęnam ipſo iure, & ipſo facto, quoniam ſi talem pœnam imponeret, tunc Iudex non poſſet eam aliqua de cauſa minuere, aut augere, † vt docuit Socinus Senior in c. 1. num. 5. extra de ſent. ex. com. quem refert, ac ſequitur Hyppol. Bonacoſſa in ſuo theſauro commu. opin. verſic. pœna ſtatuti, de hac tamen limitatione, vide etiam quæ dicam infra in limitatione omnium ampliationum dictarum duarum limitationis dictæ quintæ concluſionis.
201

Amplia ſingulariter & tertiò, ea quæ dicta fuerunt in dictis limitationibus concluſionis quintæ aſſerendo, quòd non ſolum ex cauſa poterit Iudex pœnas à iure communi taxatas augere, vel mino-
202 rare, verumetiam taxatas à cõſuetudine. † Nam & ipſas poterit ex cauſa minorare, & augere. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò enim per argu. in omnibus iuribus citatis in probationem præcedentis ampliationis primæ dictę vnicæ limitationis, necnon & alijs citatis in probationem ampliationis dictæ primæ ampliationis: cùm in dictis iuribus non ſolùm fiat mentio de ſtatutis, verumetiam conſuetudinibus obſeruãdis à Iudicibus in pœnis infligendis, iuxta pœnas inibi taxatas. Et ſecũdò probatur præſens ampliatio auctoritate omnium Doctorum, qui fuerũt citati ibidem: cùm de vtroque ibidem loquantur; ſcilicet de pœnis taxatis à ſtatutis, & à conſuetudinibus. & vltra eos probatur auctoritate infraſcriptorum. Nam glo. quoque ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi in dicta l. hodie, in verſic. moderationem, ff. de pęnis dicendis ſolùm, ex cauſa poſſe Iudicem minorare, vel augere pœnam cõſuetam impoſitionem. Idem docuit Panorm. in c. de cauſis, in fine. extra de officio delegati. & in c. 2. colum. 3. verſic. & ex hoc colligitur, extra de delictis puerorum, vbi idem docuit Cardinalis Zabar. Innoc. in cap. 1. extra de conſtit. Idem docuit Decius in dicto c. de cauſis, colum. penult. verſic. & iſta concluſio. Idem docuit Felinus in c. Inquiſitionis, col. 5. ſuper glo. in verſic. alioquin, extra de accuſa. Idem docuit Tiraq. in præfatione tract. ſui de pœnis tẽperandis, num. 19. in verſic. quæ omnia. Idem docuit Auguſt. de Arimine, in addit. ad Angelum in

ſuo

ſuo tract. de maleſ. in verſ. quas ſi non ſoluerit, nu.
10. in fine. his verbis vtens, videlicet. Tene tamen
menti vnum ſingulare verbum, quod poſuit Domi
nus Abbas in c. de cauſis, extra de officio deleg. in
fine, quòd ſicut pœnam impoſitam à lege ex cau-
ſa Iudex poteſt augere, vel minuere, ita poterit mi
nuere, vel augere pœnam impoſitam per conſue-
tudinem, quod nota ad ampliationem Legiſtarũ.
Idem docuit Hyppolit. de Marſil. in l. pœna legis
Corneliæ, §. ſed & ſi quis, num. 9. verſic. & teneas
etiam menti in materia, ff. ad l. Cornel. de falſis, in
ſuo ſingulari 182. incip. Iudex non debet circa fi-
nem. Vbi ſequitur ſupradictam doctrinam Panor.
in dicto c. de cauſis, in fine. Idem docuit Iacobus
de Bellouiſu in ſua pract. crimin. in tit. de ſenten-
tijs criminalibus, num. 11. verſ. Nam ſicut pœnam
legis Corneliæ, per totum. Idem docuit Vbertus
Locatus Placentinus in ſuo tract. nuncupato Iudi
ciale inquiſitorum, in verſ. relaxare, nu. 44. in ver-
ſic. Iudex ex cauſa poteſt. Probatur & tertiò ratio-
nibus allatis in probationum dictæ primæ am-
pliationis dictæ limitationis vnicæ concluſionis
quintæ.

Amplia dictam ampliationem, dicendo ipſam
203 verificari, etiam ſi Iudex † in principio aſſumpti
officij iuraſſet ſe ſeruaturum conſuetudinem loci
in iudicijs decernendis, quoniam tali iuramento
non obſtante, poteſt ex cauſa minorare, vel auge
re pœnas conſuetas impoui, ſeu à conſuetudine ip
ſa taxatas. Hæc ampliatio probatur omnibus me-
dijs, quibus fuit probata per nos ampliatio primę
ampliationis: cùm idipſum etiam explicitè, iura,
Doctores, & rationes ibi allatę doceant, vt intuen
tibus, ſeu accuratè perluſtrantibus, omnia inibi al
lata patebit quàm apertiſſimè, cùm eadẽ ſit pror-
ſus ratio vtriuſque, vt per ſe patet.

Amplia & quartò, quæ fuerunt dicta in limita-
tione prima & ſecunda concluſionis quintæ: dicẽ
do, quòd ipſa in tantum ſunt vera, quòd non ſolũ
Iudex ex cauſa poterit minorare, & augere pœnã
in iudicijs, ſiue cauſis, & pœnis minoribus, in iudi
cijs extraordinarijs, verumetiam generaliter in
204 omnibus ordinarijs. † Hæc concluſio probatur
triplici medio. Primò enim per argum. in l. diuus
Pius Claudio, ff. de pœnis. Vbi hæc habentur, vide-
licet. [Diuus Pius Claudio reſcripſit, pro menſura
cuiuſcunque delicti conſtituendum in eos, qui a-
pud Iudices inſtrumentum protulerunt, quæ pro-
bari non poſſint. Aut ſi plus eos meruiſſe videatur,
quàm ex forma iuriſdictionis pati poſſint. Impera
tori deſcribatur, æſtimaturo quatenus coerceri de
beant.] hæc ibi. Dixi probari præſentem amplia-
tionem per argum. in dicta l. Diuus. quia etſi ex-
plicitè, & ad ſonitum verborum dictus textus non
hoc doceat: benè tamen ex ipſo elicitur. Cùm do-
cuerint, quòd Iudex infligere pœnas teneatur pro
menſura cuiuſcunque delicti: eos puniendo, qui
inſtrumenta, ſeu accuſationes protulerit apud Iu
dicem (proculdubio in iudicio ordinario) & non
extraordinario, cùm vnaquæque ſcriptura præſen-
tanda erit coram Iudice à partibus, dum ſunt in
iudicio ordinario contradictorio, & non extra iu
dicium ordinarium: ſi voluerint ſibi prouideri de
iuſtitia de prætenſis à petitis ab ipſis partibus.
prout patet ad ſenſum. Idem probatur & eodem
modo per arg. in l. auxilium, §. in delictis, ff. de mi
noribus 25. annis. vbi hæc habentur, videlicet. [In
delictis autem minor annis 25. non meretur in in-
tegrum reſtitutionem, niſi quatenus interdum mi
ſeratio ætatis ad mediocrem pœnam Iudicę per-
duxerit.] hæc ibi. Ex quibus patet Iudicem in or
dinarijs iudicijs poſſe ex cauſa minorare, vel au-
gere pœnas taxatas. Imò idem probatur per om-
nia iura, quæ fuerunt allata in probationem dictæ
vnicæ limitationis. Cum ibi nulla fiat mentio de
iudicio extraordinario: & per ſe apertiſſimè pa-
teat, quòd omne crimen (propoſitum vt punien-
dum) proponitur extra ordinem, ſeu iudicium or-
dinarium, verùm potius ſemper in iudicio ordina
rio. Probatur & ſecundò præſens ampliatio aper-
tiùs Doctorum infraſcriptorum auctoritate. Nam
glo. in l. hodie, in verſic. extra ordinem, ff. de pœ-
nis. dicit huiuſmodi moderatio pœnarum ex cau
ſa poterit fieri ſiue ipſe procedat extraordinariè,
vt docet dictus textus in dicta l. hodie, vt in dicta
l. Diuus Pius Claudio. & concludendo dicit. Po-
teſt & hæc lex loqui in ordinario crimine. &
quod dicit extraordinario crimine, ideſt extra an
tiquam ſolemnitatem. vt in l. ordo, ff. de publ. iu-
dic. idem docuit Bart. in dicta l. hodie, ſequens gl.
ibidem. idem docuit Bald. & Salyc. in d. l. & ſi ſe-
uerior, C. ex quibus cau. infa. irrog. in primo not.
vbi expreſſè dicit, quòd Iudex in ſententia pœnã
ordinariam permutare. idem docuit Paul. Girlan-
dus in ſuo tract. de relaxatione carceratorum, in
cap. incip. ſextò non omittam, num. 6. verſ. Et pri-
ma extenſio. idem docuit Viuius in ſuo theſauro
commun. opin. verſ. Iudex vbicunque lex, num. 7.
verſi. ampliatur poſtremò dicta communis, ſequẽs
ſupra citatos Doctores. Imò idipſum videtur im-
plicitè probari auctoritate omnium iurium, &
Doctorum citatorum in probationem ampliatio
nis primæ. Cùm ibi omnes nulla facta differentia
iudicij ordinarij, & extraordinarij, & criminis
propoſiti in iudicio ordinario, vel extraordina-
205 rio vnanimes dixerint quod Iudex † poſſit ex cau-
ſa minuere, vel augere pœnas ſtatutas à quocunq;
iure. Quapropter & hæc ampliatio comprobatur
veriſſima iiſdem medijs, quibus illa fuit compro-
bata. Vide ergo ibi.

Amplia & quintò contenta in dicta limitatio-
ne prima & ſecunda concluſionis quintę, dicendo
intantum ipſa vera eſſe, quòd non ſolum poterit
Iudex ex cauſa augere, vel minuere pœnam à iure
indictam, pœnam (inquam) principalem, verume-
tiam pœnam acceſſoriam ad ipſam principaliter
206 incurſam, † vt eſt pœna infamiæ, quam condem-
natus de crimine publico. Et ipſo facto, ſeu ipſo
iure, irrogante tali condemnato infamiæ maculã.
Nam ipſe Iudex poterit ſecum diſpenſando in ta-
li infamia. augere pœnam indictam à iure, vtputa
ſi quis fuiſſet condemnandus actione furti intenta
ta ciuiliter ad reſtituendum duplum rei furatæ, &
condemnaretur pœna exilij, vel relegationis, vel
pœnam fuſtigationis, ſeu altera corporali. Qua-
propter taliter condemnatus etiam de crimine fa
moſo non incurret infamiam, quam incurriſſet ip-
ſo facto ſi pœna ordinaria fuiſſet condemnatus.
vel pro pecuniaria minori in pecuniariam maio-
rem, & ſic de ſingulis dicendum erit. & ſic poterit
iuridicè augendo pœnam ordinariam indicendã
pro principali crimine diſpenſando relaxare pœ-
nam perpetuam, ac ipſum eximere ab incurſu ac-
ceſſoriæ pœnæ, ſcilicet infamiæ, & hoc verum eſt
quando huiuſmodi augmentatio pœnæ non fuiſ-
ſet facta propter aliqualem qualitatem inhærentę
deli-

delicto, quoniam in tali caſu non diceretur aucta pœna ordinaria, & per conſequens non fuiſſet diſpenſatum eum condemnato de crimine famoſo ſuper infamiam: oportet ergo vt augumentatio pœnæ ordinariæ (vt videatur diſpenſatum in infamia inde de iure incurrenda ipſo facto) fiat propter aliquod extrinſecum accidens præter naturam delicti in exemplum aliorum, vt puta, ſi multi fuiſſent delinquentes, vel tale crimen perpetrare parati: vel tunc inſtabat aliquod magnum periculum alicuius mali imminentis, quia in tali caſu tollitur infamia. Hæc ampliatio ſit declarata & limitata, probatur triplici medio. Primò enim per textum apertiſſimum in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui not. infam. vbi hæc habentur, videlicet. [Pœna grauior vltra legem impoſitam æſtimationem conſeruat, vt & conſtitutum eſt, & reſponſum: vt puta, ſi eum, qui in parte bonorum multari debuit, Præſes relegauerit: dicendum erit, duriore ſententia cum eo tranſactam de æſtimatione eius: idcirco non eſſe infamem.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. ad tempus, ff. de Decurionibus. vbi hæc habentur, videlicet. [Ad tempus ordine motos ex crimine, quod ignominiam, in perpetuum moueri ſtatuit. Ad tempus autem iuſſos ex crimine leuiore velut tranſacto negotio, non eſſe inter infames habendos.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. ordine decurionum, ff. ad municipal. vbi hæc habentur, videlicet [ordine decurionum ad tempus motus, & in ordinem regreſſus ad honores exemplo relegati tanto tempore non admittitur, quanto dignitate caruit: ſed in vtroque placuit examinari quo crimine damnari huiuſmodi ſententiam meruerũt, durioribus enim pœnis affectos, ignominia velut tranſacto negotio, poſtea liberari, minoribus verò, quàm leges permittunt, ſubiectos nihilominus inter infames haberi: cum facti quidem quæſtio ſit in poteſtate iudicantium, iuris autem auctoritas non ſit. hæc in dicta l. in princip. per text. in l. ſi furti, C. ex quibus cau. irrog. infa. Vbi hæc habẽtur, videlicet, [ſi furti condemnata es, citra verbera quoque famæ damnum ſubijſti. Quod ſi res furtiua, quam alter ſurripuit, apud te ignorantem comperta eſt: non læſit æſtimationem tuam durior ſententia.] hæc ibi. Idem & apertius probatur in l. in ſeruorum, §. in perſonis, ff. de pœnis. vbi hæc habentur, videlicet. [In perſonis tam Plebeiorum, quàm Decurionum illud conſtitutum eſt, vt qui maiori pœna afficitur, quàm legibus ſtatuta eſt, infamis non fiat. Ergo etſi opere temporario quis mulctatus ſit, vel tantùm fuſtibus cæſus, licet in actione famoſa, veluti furti: dicendum erit infamem non eſſe: & ſolùm fuſtium ictus grauior eſt, quàm pecuniaria damnatio.] hæc ibi. Probatur & ſecundò præſens ampliatio Doctorum auctoritate. Nam glo. in d. §. pœna, in verſ. onerasset. Circa medium infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Et vt hoc plenè habeas dic, quòd pœna pecuniaria aucta, vel minuta, infamia non aboletur, multò magis non minuitur, ſi pro corporali, infligatur pecuniaria. Sed ſi corporalis imponatur pro pecuniaria, ſine diſtinctione remittitur infamia, vt hic, & infra in l. in ſeruorũ, §. fin. ff. de pœnis. Sed ſi pro corporali imponitur corporalis, aut maior imponitur, & tunc remittitur infamia. Aut minor, & tunc ſi cauſa cognita, vt in l. ſi Poſſidonium, & l. & ſi ſeuerior, C. ex quibus cau. infa. irrog. ſed ſi ſine cauſæ cognitione non remittitur. ſi quæras an interim dum patitur maiorem pœnam, vel minorem, tamen cauſa cognita, ſit infamis. Dico quòd ſic, ſi pœna ad certum tempus imponatur, vt in d. l. & ſi ſeuerior, ibi [ex tranſacto tempore.] Si verò damnatus ſtatim ſubeat pœnã, puta, pro pecuniaria fuſtigetur, nec interim eſt infamis, arg. in l. in ſeruorum, §. fin. ff. de pœnis, hæc omnia gloſa illa notabilis docuit, ex quibus apertiſſimè fuit probata præſens ampliatio. Idem docuit glo. in dicta l. ad tempus. his verbis vtens circa medium, videlicet. Dic ergo quòd fuit aucta pœna: & ſic remittitur infamia poſt cauſam finitam. vt hic, & §. pœna grauior, l. quid ergo. Idem docuit glo. in dicta l. ordine Decurionum, verſ. Quo crimine dicens, quòd ſi à Iudice grauior imponatur, talis pœna liberat ab infamia inde de iure incurſa per condemnationem de crimine famoſo. Ideo docuit glo. in dicto §. in perſonis, verſ. infamis. dicẽs, quòd ſi pro pecuniaria imponatur corporalis, remittitur infamia. vt in dicto, §. Pœna grauior. & ſi pro corporali minori imponatur maior, tunc idem dicendum erit. Idem docuit Bart. in dicto §. pœna grauior, col. 3. verſ. Quandoque pœna augetur. dicens, quòd quando pœna augetur propter aliquod extrinſecum accidens, præter naturam delicti in exemplum aliorum, quia multi erant delinquentes in illo delicto: vel tunc inſtabat magnum periculum: & tunc infamia tollitur. ita loquitur hic: & ideo glo. optimum exemplum poſuit, quod rurſus ibidem repetijt in col. 4. verſ. vnde alij ponunt. hæc Bart. vbi ſupra. Idem profus docuit ipſemet Bart. in l. & ſi ſeuerior, num. 7. C. ex quibus cau. infam. irrog. dicens, quod in tali caſu videtur ſecum diſpenſatum in incurſu infamiæ. Idem docuit Henricus Boich in c. cum te nuper. 3. ext. de ſent. & re iudic. idem docuit Paulus Girlandus in tract. de relaxatione carcer. in cap. incip. ſextò non omittam, num. 6. verſic. ſecundò ampliatur iſta. dicens hoc ipſum docuiſſe glo. in l. & ſi ſeuerior, in verſic. remiſiſſe, C. ex quibus cau. infam. irrog. & ibidem Bald. & Salyc. & alios.

Probatur & tertiò, hac ratione, videlicet. Cùm vnumquodque acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis. vt docuit text. in c. acceſſorium de reg. iur. in 6. & in ſupra allatis ampliationibus fuerit abundè ſatis probatum, vnumquemque Iudicẽ ex cauſa poſſe augere, & minuere pœnam à iure indictam. Inde ſequitur, quòd Iudex diſpenſauerit cum reo ſuper infamia incurſa propter cõdemnationem factam de crimine famoſo contra reũ, eo ipſo quòd auxerit pœnam à iure ſtatutam, cũ voluerit nobis annuere indè, quòd voluerit operare, & perficere quod nos docuerat vulgatiſſimum illud axioma: in quo dicitur, quòd qui grauetur in
207 vno, debeat releuari † in alio: & qui ſentit incommodum, debeat ſentire commodum inde prouenieus. & ſic qui grauioris pœnæ incommodum ſentijt, ſentiet commodum euaſionis infamiæ.

Amplia ſingulariter & ſextò, allata in limitatione prima & ſecunda concluſionis quintæ, dicendo
208 ipſa in tãtum fuiſſe veriſſimam, quòd Iudex † minuendo pœnam ex cauſa intrinſeca, ſeu pertinente ad conditionem ipſius criminoſi actus (vt latius diximus in dicta limitatione in fine, quando tradidimus cauſas repertas in ipſo actu criminoſo, propter quas Iudex poterat moueri ad minuendas pœnas iuris communis) intelligitur etiam ipſum diſpenſaſſe in infamia, quàm alias incurriſſet condẽ-

natus

natus de crimine famoſo : ita q̄ taliter condem-
natus non incurret infamiæ notam . Secus autem
dicitur de eo,cui fuit minorata pœna iuris com-
munis propter aliquam ex cauſis,quas extrinſecas
appellando recenſuimus in probationem dictæ ſe
cundæ limitationis . Hæc ampliatio probatur tri-
plici medio . Primò enim per textum apertiſſi-
mum in l.& ſi ſeuerior,C.ex quibus cau.infam.ir-
rog.vbi hæc habentur,videlicet.[Et ſi ſeuerior ſen
tentia dici debuit,tamen cum Proconſul vir cla-
riſſimus certis rationibus motus,mitiorem ſentē-
tiam dixerit , & ordine decurionum te biēnio ab-
ſtinere iuſſerit,tranſacto tempore,non eſſe te in nu
mero infamium, palam eſt,eo quòd poſt bienniū
remiſiſſe tibi prohibitione decurionatus Iudex vi
detur.] hæc ibi . Probatur & ſecundo,Doctorum
auctoritate. Nam gl.in dicta l.& ſi ſeuerior, in ver
ſic.certis rationibus,& in verſic. remiſiſſe hoc di-
ſputādo firmiter docuit. Idem docuit gl.in l.quid
ergo,§.pœna grauior, verſ.oneraſſee, ff.de ijs, qui
not.infa. Idem docuit apertius,& diſtinctius Bar.
in dicto §.pœna grauior,col.3.verſic. Nam quan-
doque,ff.de his,qui not.infam.cuius præciſa ver-
ba retulimus in dicta limitatione ſecunda.vide er
go,ibi.& rurſus in dicta l.& ſi ſeuerior.

Probatur & tertiò , hac ratione,videlicet cum
iuxta quantitatem , & qualitatem criminum de-
209 beat Iudex † infligere pœnam(vt ſæpius fuit pro
batum) inde ſequitur veritas præſentis ampliatio
nis:conſequentia per ſe patet,quia iam ſuppoſui-
mus reum committere crimen habēs in ſe cauſam
excuſantem ipſum criminoſum à tanto , ſi non à
toto.

Amplia ſingulariter ambas quintam & ſextam
ampliationes dictarum duarum limitationum di
ctæ concluſionis quintæ , dicendo ipſas verificari
etiam in pœna indicta à iure municipali ,aucta à
Iudice non propter qualitates cohærentes ipſi de
licto,ſed propter aliquod extrinſecum accidens ,
210 † quod fortè reſpicit publicam vtilitatem:vel mi
norata à Iudice propter qualitates cohærentes ip
ſi delicto,in terminis dictæ ſecundæ limitationis,
& præcedentis quartæ (immediatè)ampliationis:
Hæc ampliatio probatur triplici medio . Primò
per argum. in iuribus allatis in probationem di-
ctarum quartarum ampliationum, & ſecundò ſen
tentia Bart.(quoad pœnam auctam)in dicto §.pœ
na grauior,col.3.verſ.quæro quid ſi per ſtatutum.
& (quo ad pœnam minoratam)etiam Bart.aucto
ritate in dicto §.pœna grauior,colum.3.verſ.nam
quandoque.

Probatur & tertiò hac ratione , videlicet quia
211 condemnatus † de crimine famoſo,etiam ex for
ma ſtatuti poterit infamari: & eadem poteſtas re
peritur apud Iudicem diſpenſandi tali pacto in
infamia incurſa ex forma iuris communis,ſicut &
ſtatutarij.

Amplia ſecundò ſingulariter inibi contenta: di
cendo ipſa habere etiam locum , ſi pars aduerſa
petijſſet condemnari reum pro crimine famoſo
pœna pecuniaria ſibi applicanda: & Iudex ipſum
212 † condemnaſſet pœna corporali:quia videtur ſe-
cum à Iudice fuiſſe diſpenſatum in infamia inde
incurſa:nec in hoc fit iniuria actori . Si hoc Iudex
fecerit propter inopiam rei . vel hoc poſcat vtili-
tas publica,etiam ſi reus ſit ſoluendo: Cùm bonū
publicum ſit præferendum bono priuato. Exem-
plum . Actio iniuriarum ciuilis tolleret actionem
criminalem l.Cornel. ff. de ſicar. nam hoc poteſt
facere Iudex , vt intentator actionis ciuilis illam
deſerat, nè prçiudicaretur actioni criminali . Nā
ſi Iudex ipſam corporalem iniungeret pœnā reo,
& per conſequens grauiorem pœna indicta à iure
tunc intelligeretur diſpenſatum fuiſſe ſecum à Iu-
dice in infamia ex condemnatione de crimine fa-
moſo facta ipſi reo.Hæc ampliatio probatur tripli
ci medio. Primò enim per argum.in l.Prætor edi-
xit,§.ſi dicatur homo,ff.de iniurijs. vbi in princi-
pio §.hæc habentur,videlicet [ſi dicatur homo in-
iuria occiſus,nunquid non debeat permittere Prç
tor , priuato iudicio legi Corneliæ præiudicari ?
Idemque & ſi ita quis agere velit , quòd tu vene-
num dediſti hominis necandi cauſa.Rectius igi-
tur fecerit , ſi huiuſmodi actionem non dederit .
Atqui ſolemus dicere,ex quib.cauſis publica ſunt
iudicia , ex his cauſis non eſſe nos prohibendos
quominus & priuato agamus , & hoc eſt verum,
ſed vbi non principaliter de ea re agitur, quæ ha-
bet publicam executionem.]hæc in dicto §. Dixi
probari præſentem ampliationem non per dictam
l.Prçtor edixit,§.1.per argum.in dicta l.Prçtor edi
xit,§.1.quoniam etſi ad verbum in dicto §.1.expli
citè non contineantur omnia verba cōtenta in ip
ſo,benè tamen implicitè,vt patet ad ſenſum. cùm
ex ipſo eliciatur,quòd etſi regulariter actori ſit cō
cedenda à Iudice facultas intentandi in iudicio
actionem ciuilem,vel criminalem,imò & prius ci
uilem & criminalem poſtea.cùm ipſa actio crimi
nalis non perimatur ex intentatione prius facta
actionis ciuilis,quando agitur de criminibus pu
blicis & priuatis.vt docet textus in l.vnica,C.quā
do ciuilis actio criminali præiudicet. & ibi gl.&
Doctores. & vide ibi quas recipiat limitationes,
& ampliationes dicta concluſio, quæ dicta l.vnica
elicitur contra reum illum à quo fuerat ipſe læſus.
213 Iudex tamen † quando viderit bono publico ex-
pedire vt non intentetur actio ciuilis , ſed crimi-
nalis ab actore contra reum , tunc poterit ipſum
compellere actorem, vt non intentet actionem ci-
uilem,ſed criminalem: ex qua non ſequatur pena
pecuniaria, prout actor affectabat ſibi applicāda,
ſed pœna corporalis:vt quòd apertiſſimè ex dicto
§.elicitur. Quapropter patet præſentem ampliatio
nem probari prædicto §. Probatur & ſecundò,præ
ſens ampliatio Doctorum auctoritate (vltra alla-
tos in probationem ſupradictæ quartç ampliatio
nis limitationis vnicç,concluſionis quintæ , prç-
ſentis tractatus . Nam idipſum docuit gl.breuiter
in dicto §.1.in verſ.Actionem.Idem latius docuit
Bart.in dicto §.1.col.2.verſic.contra hoc oppono.
dicens,quòd Iudex non debeat permittere inten-
tare actionē ciuilem, cùm agitur in crimine pro-
hibito per l.Cornel.ff.de ſicar. & venef.ſecus ſi eſ-
ſet alia accuſatio criminalis . & hoc probatur ex-
preſsè hic in fine huius §. vbi innuit quod alij ac-
cuſationi poſſit præiudicari,præter quā accuſatio
ni l.Corneliæ de ſicar.& hāc(inquit ibidem Bar.)
lecturam puto veram,& veriſſimam . hæc ille,qui
idem latius docuit in l.quid ergo,§.pęna grauior,
col.fin.verſ.item poteſt eſſe,ff.de his,qui not.infa.
his verbis vtens,videlicet . item poteſt eſſe, quòd
reus eſt ſoluendo , & Iudex poteſt hoc facere ſua-
dente hoc publica vtilitate. Exemplum. Actio in-
iuriarum ciuilis tolleret actionem criminalem, l.
Cornel.de ſicar. ſi condemnatio eſſet facta, certè
propter publicam vtilitatem poteſt Iudex non

per-

Digitized by Google

permittere parti, quòd agat actione iniuriarū ci-
uiliter, nè præiudicaretur criminali. caſus in l. Pręt
tor edixit, §. 1. ff. de iniurijs. & ita ſonat textus, &
ita intelligit Iacobus de Are. Ita in propoſito ſua-
214 dente vtilitate publica, Iudex † poterit impone
re pœnam, quæ vindictam publicam reſpiciat, &
omittere ciuilem applicandam parti: quo caſu
eſſet cum infamia diſpenſatum, ſi pœna eſſet gra-
uior. hæc Bartol. vbi ſupra, cuius dictum omnino
eſſet intelligendum de pœna grauiori ipſa pecu-
niaria applicanda parti, id eſt de pœna corpora-
li: quæ grauior eſt pœna pecuniaria. vt latius
fuit per ſupra allata ſatis abundè probatum. Pro-
batur & tertiò, & ratione hac. Cum regulariter bo
num publicum ſit digniùs, ac præponendum bo-
no priuato 1. & ex punitione corporali tā ipſi reo,
quàm cæteris incutiatur metus de non perpetran-
do crimina. Indè ſequitur, quòd meritò Iudex poſ
ſit omiſſa pœna pecuniaria parti applicanda, hu-
iuſmodi reum pro crimine famoſo corporali pœ-
næ ſubijcere. ſed quia reus grauatur in hoc, debe
bit iureiurando releuari à malo infamiæ. Quapro-
pter eò ipſo videtur Iudicem ſecum diſpenſaſſe.

Limita dictam ampliationem ſecundam, dicen
do ipſam habere locum ſolùm, quando agitur de
crimine punito per l. Cornel. de ſica. & venef. pro-
ut probant in probationem dictæ ampliationis ci
tati Doctores.

Ampli a tertiò dicta in præcedenti vtraque am
pliatione quarta, vnicæ limitationis concluſionis
quintæ, dicendo ipſa locum habere etiam quando
Iudex pro pœna pecuniaria fiſco applicanda im-
215 poſuiſſet pęnam † corporalem. Hæc ampliatio
probatur triplici medio. Primò enim per textum
apertum in l. quid ergo, §. pœna grauior, in princ.
ff. de his, qui not. infa. vbi hæc habentur, videlicet.
[Pœna grauior vltra legem impoſita exiſtimatio-
nem conſeruat, vt & conſtitutum eſt, & reſpōſum:
vtputa, ſi eum, qui in partem bonorum mulctari
debuit, Præſes relegauerit, dicendum erit, durio-
re ſententia cum eo tranſactam de exiſtimatione
eius, idcircoque non eſſe infamem] hæc ibi. Idem
probatur per multa iura allata in probationem di
ctæ quartæ ampliationis. Probatur & ſecundò au-
ctoritate Doctorum omnium, qui citati fuerunt in
probationem dictæ quartæ ampliationis, & vltra
eos auctoritate Bar. qui ſingulariter hoc ipſum do
cuit in dicto §. pœna grauior, col. 4. in fine, verſ. &
ideo aduertendum. his verbis vtens, videlicet. Et
ideo aduertendum eſt, pro pœna pecuniaria appli
canda fiſco, imponitur corporalis, & tunc eſt di-
ſpenſatum in infamia. vt in princ. §. hæc Bart. vbi
ſupra.

Probatur & tertiò præſens ampliatio ratione al
lata in probationem dictæ quartæ ampliationis, li
mitationis vnicæ concluſionis quintæ. Vide er-
go ibi.

Limita primò dicta in ſupradicta vtraq; quinta
& ſexta ampliatione, & eius ampliationibus, dicē
do ipſas verificari ſolùm qn̄ aucta fuiſſet à Iudiçe
propter aliquod extrinſecum accidens præter de-
licti naturam perpetrati, vtputa, qn̄ fuiſſet pœna
aucta in exemplum, ſeu terrorem aliorum: quia
multi fuerant delinquentes in illo delicto, vel tunc
inſtabat magnum periculum. Nam in his caſibus,
etſi videatur diſpēſatum cum reis in infamia à Iu
dicibus, cùm indè tollatur de iure incurſa ex ſen-
tentia condemnatoria de crimine famoſo, lata cō
tra ipſum reum. Non tn̄ dicendum erit qn̄ pęna ip
ſa pecuniaria in corporalem, vel pœna corporalis
minor de iure infligenda regulariter. pro tali cri-
mine, mutata ſit à Iudice in pęnam maiorē corpo
ralem, & mutatio talis proceſſiſſet ex aliquo acci-
denti intrinſeco reperto in ipſo crimine perpetra
to: ſeu ex natura ipſius criminis perpetrati pp ali
216 quas qualitates inhærentes † ipſi delicto (quæ re
cenſentur in l. aut facta, per totum, ff. de pœnis) in
ſex inquam primis qualitatibus ibidem recēſitis.
Nā tunc licèt à Iudice augeatur pœna, non tn̄ tol-
leretur infamia inde de iure incurſa rōne ipſius fa
moſi criminis, de quo ipſe reus fuiſſet cōdēnatus.
Hæc limitatio ſic declarata, probatur triplici me-
dio. Primò. n. per arg. in d. l. aut facta. vbi hæc habē
tur, videlicet. [Aut facta puniuntur, vt furta, cædeſ
que: aut dicta, vt conuitia, & infidę aduocationes;
aut ſcripta, vt falſa, & famoſi libelli: aut conſilia,
vt coniurationes, & latronum conſcia quoſq; alios
ſuadendo iuuiſſe, ſceleris eſt inſtar. Sed hæc qua-
217 tuor genera † conſideranda ſunt ſeptem modis,
Cauſa, perſona, loco, tpe, qualitate, quātitate, euē
tu. Cauſa, vt in verberibus, q̄ impunita ſunt à ma-
giſtro allata, vel parente: quoniam emendationis,
non iniuria gratia videntur adhiberi. Puniuntur,
cùm quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. Perſo-
na dupliciter ſpectatur eius, qui fecit, & eius qui
paſſus eſt. Aliter enim puniuntur ex iiſdem facino
ribus ſerui, quàm liberi: & aliter qui quid in domi
num, parentemvè auſus eſt, quàm qui in extraneū:
in magiſtratum, quàm in priuatum. In huius rei
conſideratione, ætatis quoque ratio hr̄. locus facit
vt idem vel furtum, vel ſacrilegiū ſit, & capite luē-
dum, vel minore ſupplicio. Tempus diſcernit emā
forem à fugitiuo, & effractorem, vel furem diur-
nū à nocturno. Qualitas, cùm factum vel atrocius,
vel leuius eſt, vt furta manifeſta à non manifeſtis,
diſcerni ſolent. Rixæ à graſſaturis, expilationes à
furtis, à violentia petulantia. Quantitas diſcernit
furem ab abigeo. Nam qui vnum ſuem ſurripue-
rit, vt fur coercebitur, qui gregem, vt abigeus.
hæc in dicta l. aut facta, quoad illos ſex modos, de
quibus fuit facta mentio in noſtra præſenti limita
tione. Attamen animaduertendum, quòd dixe-
rim probari præſentem limitationem, non per di
ctam l. aut facta, ſed per argum. in dicta l. aut fa-
cta. Nam quamuis etſi explicitè omnia contenta
in præſenti limitatione ne contineantur in dicta l.
aut facta. benè tamen implicitè, cùm inde elicia-
tur, quòd Iudex teneatur maiorem pœnam iniun
gere, quàm regulariter à iure eſt impoſita pro v-
noquoque crimine perpetrato ab aliquo reo rōne
alicuius accidentis intrinſeci reperti in ipſo deli-
cto, habita conſideratione qualitatis prauæ acci-
dentalis, quæ in ipſo reperitur reſpectu cauſæ, per
ſonæ, loci, temporis, qualitatis, & quantitatis. cū
idem ſpecie crimen grauius reputandum omninò
erit, ſi fiat pro tali cauſa in tali perſona, in tali
loco, in tali tempore, vel cum tali qualitate,
aut in tali quantitate: quàm pro alia cauſa in a-
lia perſona, in alio loco, in alio tempore, cum
alia qualitate, vel in alia quantitate, vt latius
ex dicta l. aut facta. colliguntur exempla. Qua-
propter patuit veritas præſentis noſtræ limita-
tionis emicuiſſe in dicta l. aut facta. Probatur
& ſecundò Doctorum ſententia. Nam glo. in di-
cta l. aut facta, hoc quoque docuit. Idem do-
cuit Bartolus in lege quid ergo, §. pœna grauior,

col.9. Item in actionibus criminal b.ff.de his,qui
not.infam.infraſcriptis ytens verbis,videlicet, in
actionibus criminalibus,quandoque augetur cō-
demnatio ex natura delicti propter aliquas quali
tates inhærentes ipſi delicto, quæ ponuntur in l.
aut facta, ff.de pœnis. in ſex primis qualitatibus
inibi recenſitis. Et tunc licèt augeatur, non tolli-
tur infamia, quia non eſt pœna grauior vltra legē
impoſita,quod requirit iſte text. ſed ſecundum le-
gem,& prout requirunt qualitates delicti.hęc Bar
tol.vbi ſupra, qui idipſum confirmauit in l.& ſi ſe
uerior,nu.7.C.de his,qui not.infam.idem docuit
Henricus Boich in c.Cum te.num.3,& 4.extra de
ſent.& re iudicata.

Probatur & tertiò præſens limitatio hac rōne,
Cùm enim pœnā huiuſmodi maior infligatur pro
demeritis maioribus ipſius rei, inde ſequitur, q
non debeat inducere premium.vt in l.relegatoru,
§.fin. in verſ. neque.n.ff.de interdict. & releg. vbi
hæc habentur, videlicet [neque.n.immunitatem
pœna tribuere debet] hæc ibi. At tribueret præ-
mium, ſi mundaret crimino ſum ab infamia ipſo
iure ex tali ſententia incurſa reſpectu pœnæ maio
ris impoſitæ ex cauſa intrinſeca ipſius criminis;
cum & ipſum accidens intrinſecum ipſius crimi-
nis reddat ipſum criminoſum maiori pęna dignū.

Amplia ſingulariter dicta in ipſa limitatione
ex doctrina Bar.in l.quid ergo, §.pœna grauior,
col.3.in verſ.quæro quid ſi per ſtatutum, ff.de his,
qui not.infa.dicendo dicta in præcedēti limitatio
ne habere locum,non ſolum ſi augeatur pœna in-
flicta à iure communi, verumetiā ſi augeatur pœ-
na inflicta à iure municipali.

Amplia & ſecundò dicta in ipſa limitatione,di
cendo ipſam habere locum etiam in eo,qui iccir-
cò crimen famoſum commiſit,quia ſciebat ſe non
poſſe puniri pœna pecuniaria (qua de iure veniſ-
ſet puniendus pro tali crimine perpetrato. Nam
218 ſi Iudex hoc comperiens † in ipſa ſententia iu-
beat eum puniri pęna corporali, non ideo euadet
infamiā incurſam ex tali crimine famoſo:etſi ipſa
pęna ſit grauior illa,qua de iure veniſſet puniēdus
pro tali crimine.Hæc ampliatio probatur triplici
medio.Primò.n.per tex.in l.ſi quis iniuriam, ff.de
iniurijs.vbi hæc habentur, videlicet [ſi quis iniu-
riam atrocem fecerit,qui contemnere iniuriarum
iudicium poſſit ob infamiam ſuam, & ægeſtatem.
Prætor acriter exequi hanc rem debet,& eos, qui
iniuriam fecerunt,coercere.]hæc ibi.& quòd ip-
ſo iure infamiam incurrat damnatus de crimine
iniuriarū docuit apertiſſimus text.in l.1.ff.de his,
qui not.infam. Vbi recenſentur omnes caſus, in
quibus quis damnatus in iudicio ipſo iure incur-
rit infamiam. his verbis,videlicet. [Prætoris ver-
ba dicunt, infamia notatur qui ab exercitu igno-
miniæ cauſa,ab Imperatore,eovè,cui de ea re ſta
tuendi poteſtas fuerit,dimiſſus erit;qui artis ludi
cræ pronunciandivè cauſa in ſcenam prodierit,
Qui lenocinium fecerit. Qui in iudicio publico
calumniæ,præuaricationisvè cauſa quid feciſſe iu
dicatus erit.Qui furti,vi bonorum raptorum,iniu
riarum,de dolo malo,& fraude,ſuo noīe dānatus,
pactusvè erit.Qui pro ſocio,tutelæ,mādati,depo
ſiti,ſuo noīe non contrario iudicio damnatus erit.
Qui eam, q̄ in ptāte eius eſſet genero mortuo(cū
eum mortuum eſſe ſciret) intra id tpš, quo lugere
virum moris eſt, anteq̄ virum elugeret, in patri-
monium collocauerit,eamvè ſciens quis vxorē du
xerit,non iuſſu eius,in cuius ptāte eſt,& qui eum,
quem in ptātem habet eam,de qua ſupra cōprehē
ſū eſt,vxorē ducere paſſus fuerit. Quivè ſuo noīe,
non iuſſu eius, in cuius ptāte eſt,eiusvè noīe,quē-
quamvè in poteſtate hēt bina ſpōſalia,binasvè nu
ptias in eodem tpe cōſtituras habuerit.]Hæc in d.
l.1.idē hr in l.Athletas,§.fi.ff.de his,qui not.infa.
219 & q dānatus † de crimine iniuriarū,incurrat ip-
ſo iure infamiā,probatur quoq; iure Pōtificio per
tex.apertiſs.in c.cum te.ext.de ſent.& re ind.& p
gl.in dictis iurib.necnon & Doctores ibidē.Idem
probat & ſecundò auctoritate gl.& Bar.in d.l.qd
ergo,§.pœna grauior,col.fi.ver.& in hoc poſſum⁹
aduertere,ff.de his,qui not.infa.Vbi dixit,q ſi re-
periatur,q reus commiſit delictum iſto prætextu,
quia pęnam pecuniariā ſoluere non pōt:impone-
ret pęna corporalis ex cauſa cohęrēte ipſi delicto,
& tunc non euaderet infamiā.caſus eſt,in l.ſi quis
iniuriam,ff.de iniurijs.hęc ille.Probatur & tertiò
hac rōne videlicet. Cū fraus & dolus nemini de-
beat patrocinari(vt docet tex. ī c.ex tenore litera
rū,ext.de reſcrip.)& hic,de quo in pſenti amplia
tione fuerit in dolo;eo q iccircò crimē pęna pecu
niaria plectēdū cōmiſit(vt ſupponitur)quia pecu-
nia carebat,meritò non euadet pęnā infamię,et ſi
pro pęna pecuniaria,imponat ei pęna corpis affli-
ctiua,ne ei patrocinari videat fraus & dol⁹ ipſius.

Limita & ſecūdò dicta in ipſa ampliatione quin
ta & ſexta limitationū duarū concluſionis quintę,
aſſeuerādo,q etſi dicta in ea intelligātur vera, qñ
pœna ſtatuta à iure eſſet pecuniaria, & imponeret
pœna corporalis(q̄ proculdubio grauior erit)vel ſi
ſtatuta à iure eſſet pęna corporalis minor, & ma-
220 ior corporalis imponeretur à Iudice.† Qm in
hmōi caſibus proculdubio diſpēſatū videretur cū
reo in infamia(vt ſup.fuit probatum)et ſi damna-
tus fuiſſet de crimine famoſo.Sed ſi pęna à iure in-
dicta eſſet pecuniaria,& Iudex maiorem pecunia
riā impoſuiſſet;non iō intelligeretur diſpenſatum
per talem Iudicē cum tali reo in infamia inde de
iure incurſa ex condēnatione facta in iudicio de
crimine famoſo. Hæc limitatio probatur duplici
medio. Primò.n.per tex.apertiſs.in l.quid ergo,
§.pœna grauior. in verſ.ſed ſi in cā furti, ff.de his,
qui not.infa.vbi hæc hñr,videlicet.[Sed ſi in cau-
ſa furti nec manifeſti in quatruplum Iudex condē
nauerit,onerat quidem reū pœna aucta.(Nam ex
furto nec manifeſto in duplum conueniri debuit)
verum hanc rem æſtimationem ei non cōſeruaſſe:
quàmuis ſi in pœna nō pecuniaria eum oneraſſet,
tranſactum cum eo videretur.]hęc ibi.Probatur &
ſecundò pſens limitatio Doctorū auctoritate. Nā
gl.in d.§.pœna,in verſ.oneraſſet dixit,q pęna pe-
cuniaria aucta,vel minuta, nō aufert infamiā q̄ ip
ſo iure incurrit ex ſnīa lata de crimine famoſo cō
tra aliquem.Idem prorſus docuit Bar.ibidem ſe-
quens dictam glo. Idem docuit Henricus Boich,
in c.cùm te.ext.de ſent.& re iudicata.

Amplia ſingulariter dicta in præcedenti limita
tione,dicendo,q intantum ipſa eſt vera,q ſi à Iu-
221 dice † pœna corporalis de iure imponenda mu-
taretur in pecuniariā(arguendo à fortiori) non eſ
ſet diſpenſatum in infamia incurſa propter condē
nationem talem factam de crimine famoſo cum
ipſo reo condemnato. Hæc ampliatio probatur
duplici medio,Primò per argumentum in dicta l.
quid ergo, §.pœna grauior, verſic. ſed ſi in cauſa,
ff.de his,qui not.infa.vbi hæc habentur,videlicet,

[ſed

[Sed ſi in cauſa furti, nec manifeſti in quatruplum Iudex condemnauerit, onerat quidem reum pœna aucta. (Nam ex furto, nec manifeſto in duplum conueniri debuit) verum hanc rem æſtimationem ei non conſeruaſſe: quamuis ſi in pœna non pecuniaria cum oneraſſet, tranſactum cum eo videretur.] hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationẽ per arg. in d. §. pena, qm̃ vacat hic apertiſſimè argum. a minori ad maius negatiuè. Nam ſi dr̃ non fuiſſe diſpenſatum cum reo condemnato de crimine famoſo in infamia iuris ipſo facto incurſa, qñ maior pęna pecuniaria fuiſſet ĩdicta ea, quæ de iure fuiſſet imponenda: multo minus dicẽdum erit fuiſſe diſpenſatũ in infamia cum eo, qui de iure fuiſſet puniẽdus pęna corporali, & fuit punitus pęna pecuniaria. & rō patentiſſima eſt: qm̃ quælibet minima pęna corporalis, eſt maior qualibet pęna pecuniaria, iuxta illud qđ in libro Iob ſcribitur, c. 2. verſic. 4. & 5. vbi hæc hñr, videlicet: [Pellem pro palle & cũcta, q̃ hẽt homo, dabit pro aĩa ſua. Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis, ꝙ in faciem benedicat tibi.] hæc ibi. ex quibus elicitur apertiſſimè veritas noſtri argumenti. Cum inde eluceat, ꝙ maior pœna eſt pœna corporalis qualibet pęna pecuniaria. Probatur & ſecundò præſens ampliatio Doctorum auctoritate. Nam ipſi ſe ſubſcripſerunt gl. in d. §. pęna grauior, in verſi. oneraſſet. Bar. in l. et ſi grauior, num. 7. C. ea quib. cau. infa. irrog. vnà cùm glo. ibidem. Idem docuit & Henricus Boich, in c. cum te. extra de ſentẽtia & re iudi. Probatur & tertiò ratione ſup. allata in adductione dicti argum. eliciti ea d. §. pœna grauior.

Limita dicta in ipſa ampliatione quintæ & ſextæ dictarum duarum limitationum concluſionis quintæ: dicendo ipſam non hẽt locum, qñ Iudex
222 † pro pœna pecuniaria impoſita in ſñia pro delicto famoſo ab ipſo reo perpetrato, poſt ipſam latã ſñiam de pœna pecuniaria ſoluenda, impoſuit ꝑ inopiam rei pœnã corporalem. Nam tunc non eſſet diſpenſatum ſecum in infamia ipſo iure poſt ſñiam incurrenda. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò. n. per arg. in l. ictus fuſtiũ, ff. de his, qui not. infa. vbi hæc hñr, videlicet. [Ictus fuſtium infamiã non importat, ſed cauſa, ꝑ quam id pati meruit, ſi ea fuit, quæ infamiam damnato irrogaret. In cæteris quoq; generibus pœnarum eadẽ forma ſtatuta eſt.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per arg. in d. l. ictus fuſtium. qm̃ etſi ad ſonitum verborum ipſa non videatur probari, Cum non loquatur in terminis ipſius, ſi rõ corticis verborum ipſius legis habenda eſſet ſolùm. Tñ ſm̃ mentem Legiſlatoris, bene probatur implicitè per ipſam legem. Cum ex illa apertiſſimè eliciatur, ꝙ ſi Iudex in ſñiæ executione pœnæ pecuniariæ imponeret pœnam corporalem, ꝑ crimen famoſum taliter condemnatus nõ euaderet pęnam infamię ꝑ grauiorem pœnam indictam à Iudice ipſi reo dãnato crimine famoſo. Cum cauſa & non pœna, faciat quem infamem, eò magis, ꝙ hmõi grauitati pœnæ ipſe reus fuerit cauſa: cum non potuerit ſoluere minorem pęnam, ſ. pecuniariam, ad quam ſoluendam fuerat pro crimine famoſo dãnatus: & non fuerit cauſa ipſe Iudex, qui poſt ſñiam de pœna pecuniaria lata meritò ad inopiam rei (ne ſic eluderentur ſententiæ pœnales) poterat, & debeat ipſam pœnam pecuniariam commutare in pœnam corporalem, iuxta illud axioma vulgatiſſimum.
223 Qui non habet in ære, † luat in corpore, & hoc infraſcriptæ leges iure optimo decreuerunt, ne delicta remanerẽt impunita: & daretur occaſio pauperibus damnificandi proximos impunè, quod docuit textus apertiſſimus in l. fi. ff. de in ius vocãdo. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si ſine venia ædicti impetrata libertus patronum in ius vocauerit, ea querela patroni, vel ſupradictam pęnam, i. quinquagita aureos dat, vel à Præfecto vrbis, quaſi inofficioſus litigator caſtigatur, ſi inopia dignoſcit laborare.] hęc ibi. Idem habentur per tex. in l. 1. §. generaliter, ff. de pęnis. vbi hęc habẽtur, videlicet. [Generaliter placet in legibus publicorũ iudiciorum, vel priuatorum criminum, qui extra ordinẽ cognoſcunt Præfecti, vel Præſides, vt eis, qui pęnã pecuniariam egẽtes deludũt, coertionem extraordinariam inducant.] hęc ibi. Idem prorſus dr̃ in l. quicunque fugitiuum, §. ꝙ ſi ad prædictam, C. de ſeruis fugit. vbi hæc habentur, videlicet. [Quid ſi ad prædictam pœnam ſoluẽdam is, qui ſuſceperit, minime ſufficiat, æſtimatione competentis Iudicis caſtigatio in eum procedat.] hæc ibi. Idẽ probatur per tex. in l. qui ædes, §. ſi verò caſu, ff. de incendio, ruina, & naufragio. vbi hæc habẽtur, videlicet. [Si verò caſu, i. negligentia: aut noxam ſarcire iubetur: aut ſi minus idoneus ſit, leuius caſtigetur.] hæc in dicta l. vbi glo. in verſi. leuius. dicit nota, ꝙ ſuppletur corpore, quod pecunia deeſt, vt ẽt in l. ſi quis, §. in ſeruos, ff. de iuriſdict. omn. iud. Probatur præſens limitatio & ſecundò Doctorum auctoritate. gl. enim in d. l. fi. verſ. ſi inopia. Dicẽs, cùm. n. quis deficit in pęna pecuniaria, ſupplet corpore, vt hic & in l. 1. in fi. ff. de pœnis. idem docuit glo. in d. l. 1. in fine idem docuit gl. in §. quòd ſi ad prædictam, in verſ. caſtigatio. idem docuit Bar. in d. l. ictus fuſtiũ, col. 2. verſ. ſi in executione, dicens, quòd ſi in exequutione imponitur pęna corporalis pro pecuniaria, infamia non remittitur, vt hic, & latius dixi in d. §. pęna grauior. hæc ibi. Cuius verbum illud [in executione] erit ponderandum: nam idem eſt, ac ſi dixiſſet, poſt ſñiam latam in pęna pecuniaria, prout diximus in præſenti limitatione. Cum vt ipſa ſñia exequatur, opus ſit, ꝙ prius feratur. Quapropter ipſum loqui in terminis præſentis limitationis patet ad ſenſum. Sciendum inſuper, ꝙ ipſemet Bart. in dicta col. 2. ſed. ver. quærit gl. quid ſi eſſet confeſſus crimen in iudicio, ipſe Bar. paulopoſt reſpondens huic quæſtioni dicit. Aliud eſt confiteri ſimpliciter crimen & in ciuilibus, quia habebitur ꝓ condẽnato, & infamatur. Aliud eſt comparere, & ſoluere id, quod petitur: quia tunc cũ non habendus ſit pro conuicto, & cõdemnatur, nõ incurret infamiam. Nã ideo ſtatim ſoluit, nè ingrediatur iudiciũ, & ut abſoluatur ab inſtãtia iudicij, vt inſti. de perpe. & tempe. actio. & hic eſt caſus in l. ſi reus, ff. de Procurat. Vnde remediũ eſt, qñ quis credit ſe firmiter condemnandum ea cauſa famoſa; antequam lis conteſtetur, ſoluat, & abſoluetur, nec erit infamis. Iſta eſt notabilis prouiſio in dicta l. ſi reus. hæc ibi Bart. qui in fine dictæ l. ſi reus. docet prædictam hoc agendi dicẽs: Quando aliquis vult ſoluere, vt euitet infamiæ pę
224 nam, † ſi non reperiret eum, cui ſoluere poſſit; Nam accedet ad Iudicem, & ipſius auctoritate faciet pecuniam aſſignare, & coram Iudice offerre. Sed ſi is (cui ſoluenda eſſet pecunia, eſſet forenſis ad hoc vt ſciatur talis aſſignatio fiat præconium. Idem Bart. præſenti limitationi ſe ſubſcripſit in d.

§.pœna grauior, col.5.verſ.qñoq; impoſuit pœnã. di
cens. Quandoq; impoſuit pœnã corporalẽ, & omit-
tit pecuniariam. & hoc qñq; facit poſt ſñiam latã
in pęna pecuniaria, & quia non põt ſoluere, punit
in corpore. vt in d.l.fi.ff.de in ius vocan. tunc non
vř diſpenſatũ in infamia: nam per ſñiam fuerat in-
famatus, & per executionem, quam Iudex poſtea
facit, licèt duriorem, non põt cum infamia diſpen
ſare, quia hoc põt ſolus Princeps, vt in l.1.§.de qua
re, ff.de his, qui not.infa. & hic eſt caſus, & in d.l.
ictus fuſtium. hæc ibi Bar. & ꝙ tunc Iudex non di-
ſpenſauerit, nec poterit diſpenſare in tali infamia
incurſa, ſed ſolum Princeps, ad quẽ ſolũ recurren-
dum erit pro ipſa obtinenda, docuit rurſus idem
Bart. in d.l.fi. in verſ. Nota, ꝙ quando. dicens, ꝙ qñ
in defectum pœnæ pecuniariæ deuenitur ad cor-
poralem, remittitur ad maiorẽ Iudicẽ, vt hic. hęc
Bart. vbi ſup. qui idipſum docens in l.1.§. generali
ter, ff.de pœnis. dicit, ꝙ indè probatur, ꝙ qui non
põt ſoluere in pecunia, puniat in corpus. & ꝙ huic
ſñiæ non obſtat, ꝙ inde puniretur maiori pęna, eò
ꝙ quælibet pœna corporalis ſit maior quauis pœ
na pecuniaria. vt in l. in ſeruorum, in fine, ff.de pœ-
nis. cui obiectioni ipſemet Bar. rñdẽdo ſubintulit
dicens, ꝙ in perſonis vilibus hoc non contingit. vt
in l. hoc opere. in fi. ff.de ope. liber. Nec benè reſpõ
dit ſupradictæ obiectioni Martinus Syl. (vt refert
Bar. vbi ſup.) dicens, ꝙ qui dicũt, ꝙ pœna pecunia
ria conuertatur in corporalem: verum dñt, qñ is,
qui delictum commiſit, ſcienter commiſiſſet ſciẽs
ſe non poſſe ſoluere pœnã pecuniariã. vt in d.l.1.§.
generaliter, ff.de pęnis, dicit tex. ibi [agentes de-
ludunt.] Nam hæc ſua opinio benè redarguitur à
Bart. vbi ſup. cũ ſit contra expreſſum tex. in d.l. qui
ędes. Vbi contra eum, qui non delinquit dolo pœ
na pecuniaria conuerſa fuit in pęnam corporalẽ:
& ꝙ ibi dř [egentes deludunt pœnam] dicit gl. ibi
dem deludere dñr eo ipſo, ꝙ non poſſunt ſoluere.
hæc Bar. ibi. Probatur & tertiò præſens limitatio
hac rõne, videlicet. Cum.n. corporalis pœna fuerit
ſubrogata ſolum in locũ pęnæ pecuniariæ iam per
ſñiam inflicta, & pro tali ſit habenda: & nullus pu
nitus pœna pecuniaria pro crimine famoſo de iu
re euitet infamiam incurſam ex ſñia lata ſuper cri
men famoſum. Inde apertiſſimè elicitur, ꝙ eandẽ
infamiæ pœnam incurret ex tali ſñia de ſoluẽda pę
na pecuniaria poſtea commutata in corporalẽ ex
defectu pecuniæ ipſius rei, ſicut ſi nullatenus fuiſ-
ſet commutata: cum ſemper ſubrogatum accipiat
naturam, ac condicionem eius, in quod ſubrogat.
prout cõis Doctorum ſententia ſemper docuit.

Amplia & ſeptimò allata in prima & ſecunda li
mitatione, concluſionis quintæ, dicendo ꝙ in tñ
225 ipſa vera fine, ſcilicet Iudices † pœnas ordina
rias ſtatutas autem etiã augere, & minuere pñt,
verumetiã pœnas extraordinarias, q̃ alias conſue-
tæ dñt: ſeruata tñ in oĩbus moderatione, ac diſcre
tione virtutũ matre & fonte: cũ & ipſi arbitrarias
iniungere pęnas poſſint, qñ in iure ſpecialiter ipſę
non reperirent ſtatutæ. Hæc ampliatio probat tri
plici medio. Primò.n. per arg. apertiſſimũ in l. ho-
die, ff.de pœnis. vbi hæc hñr, videlicet. [Hodie li-
cet ei, qui extra ordinẽ de crimine cognoſcit, quã
vult ſñiam ferre vel grauiorem, vel leuiorẽ: ita tñ
vt in vtroq; moderationem nõ excedat.] hæc in d.
l. hodie. Diximus probari præſentẽ ampliationẽ
per arg. in d.l. hodie, qm (vt patet ad ſenſum) ex d.
l. hodie, elicitur argũ à maioritate rõnis. Nã ma
ior rõ eſt, ac fortior, vt Iudex poſſit minuere, & au
gere pœnas extraordinarias, q̃ ordinarias: & ad-
huc maior rõ vt poſſit pœnas alterare, dum proce
dit extraordinariè, q̃ cũ procedit ordinariè. & tñ
in ſupradictis ampliationib. fuit vtrũq; probatũ, ſ.
ꝙ Iudex poſſit in iudicio ordinario ex cã augere,
& minuere pęnas à iure ſtatutas. Idẽ probatur per
arg. in c. menſurã, de pœnit. diſt. 1. Vbi canoniza-
ta reperitur ſñia Diui Hieronymi, his verbis cõtẽ
ta; videlicet. [Menſurã aũt tpis in agẽda pnia, id-
circò nõ ſatis apertè pfigunt canones pro vnoquo
que crimine, vt de ſingulis dicant, qualiter vnum-
quodq; emẽdandũ ſit, ſed magis in arbitrio Sacer
dotis intelligẽtis relinquendũ ſtatuunt: quia apud
Deũ, non tã valet mẽſura tpis, q̃ doloris: nec abſti
nentia tñ ciborum, q̃ mortificatio vitiorũ. Pro-
pter quod ipſa tpa pnię pro fide, & conuerſatione
pęnitentium abbreuiãda pcipiunt, & pro negligẽ
tia protelãda. Extant tñ pro quibuſdã culpis pnię
modi impoſiti, iuxta quos cæteræ perpendendæ
ſunt culpæ, cũ ſit facile per eoſdẽ modos vindictã,
& cenſurã canonũ ęſtimare.] hæc in d.c. menſurã.
Dixi probari pſentem ampliationẽ per arg. in d.c.
qm etſi explicitè non fiat mentio de contentis in
hac ampliatione, benè tñ implicitè arguendo ab
identitate rõnis, cũ ſicut cõfeſſor in foro pñiali ha
bet iuriſdictionẽ imponendi pñias alterãdo pœni
tentias impoſitas à iure cõi, cõſideratis qualitati-
bus peccatorũ, perſonarum peccantiũ, & occaſio-
nũ ſibi exhibitarũ: ſic & eodẽ ferè modo Iudex ſę
culariſ in foro fori oĩbus circunſtantijs criminis, &
criminoſi perpenſis, poterit mitigare, ſeu minuere
pęnã à iure inflictã, & illamẽt augere. Probatur &
ſecundò præſens ampliatio Doctorũ ſñia. Nã hoc
ipſum docuit gl. in d.l. hodie. in verſ. extra ordi
nẽ, & in ver. moderationẽ. Idem docuit gl. in d.c.
menſurã, ver. ſacerdotis. dicens, ꝙ poterit augere,
& minuere Sacerdos pęnã à iure expreſſam, & nõ
expreſſam. idẽ docuit Bar. in d.l. hodie. dicens, ꝙ
q̃dã ſunt crimina ordinaria, q̃ hñt pęnã ordinariã:
& ipſam poterit iudex augere, & minuere, cognita
cã. vt in l. quid ergo, §. pęna grauior, ff.de his, qui
not. infa: ſed ſi non hñt pęnã limitatã, tunc Iudex
imponit pœnã ſuo arbitrio. vt in l. ſanctio. legũ, ff.
226 de his, q not. infam. Pęna † eſt extraordinaria dř
augeri, & minui, reſpectu eius, qđ fieri conſueuit.
vt docuit quoq; gl. in d.l. hodie. idẽ docuit Vber-
tus Locatus in ſuo elegantiſſ. opuſculo, dicto iudi
ciale Inquiſitorũ. in verſ. Iudex, concl. 10. idem do
cuit Marſil. in l. in lege Cornel. nu.6. ver. quia vbi
nõ eſt expreſſa pœna, ff.ad l. Corn. de ſicar. vbi alia
iura, & Doctores citat. idẽ docuit Iac. Beluiſu, in
ſua pract. iudiciaria, tit. Quotuplicia ſunt iudicia,
nu.158. ver. itẽ in eiſdẽ. docuit Albert. de Gand.
in tract. malef. ſub. rubr. qũo cognoſc. de malef. p ex
ceptio. nu.2. ver. quia hoc eſt gñale in lege. idẽ do
cuit Boſſius in ſua praxi crim. tit. de pęnis, nu.23.
ver. pęna vbi nõ determinata. idẽ docuit Vbertus
in ſuo iudiciali inquiſit. ver. pœna, nu.6. idẽ docuit
Ioãnes Millęus in ſua praxi crim. tit. de pęnis, nu.
45. & 46. idẽ docuit Hypp. de Marſi. in ſuo cõſ. 24.
nu.34. verſ. & vbi pœna. & in conſ. 105. nu.24. verſ.
Nã 46. & in l. de minore, nu.40. ff.de quæſt. idẽ do
cuit Card. in clem. 1. not. 12. de teſtib. idem docuit
rurſus Hypp. de Marſi. in ſuo cõſi. 39. nu.56. verſ. p
quo facit. & in conſ. 67. nu.50. verſ. ꝙ vbi pęna. idẽ
docuit Andr. Tiraquel. in tract. de pœnis tempor.
cauſa 31. nu.34. verſ. ſextò intellige in pœnis arbi
trarijs

trarijs. idem docuit Panor. (ſequens dictã gl. in d.
l. hodie) in c. inquiſitionis, col. 4. i verſ. in gl. in ver.
alioquin, ext. de accuſat. dicens. & nota hoc dictũ
perpetuò, quia arbitrium Iudicis in impoſitione
pœnæ reſtringitur ex conſuetudine. hæc ille: quaſi
diceret, regulariter, etſi ex cauſa liceat illas auge-
re, vel minuere: ne ſibi contrarius videatur, cũ (vt
latius ſuperius fuit probatum) ſæpius hoc ipſum li
cere Iudici ex cauſa ipſe Panor. fuit: dum de pœna
iuris communis, & municipalis augenda, vel mi-
nuenda faceret verbum.

Probatur & tertiò hac rõne, videlicet. Cùm mi
227 nus ſit augere, † & minuere pœnas extraordina-
rias ſtatutas à iure, q̃ ordinarias: & per allata in p̃-
cedentibus duabus limitationib. & earũ amplia-
tionib. fuerit probatũ Iudicib. licere augere, & mi
nuere pœnas ordinarias. Inde patentiſſimè ſequi-
tur Iudicibus ex cauſa licere minuere, & augere pę
nas extraordinarias, ideſt conſuetas, iuxta regulã
illã iuris. Cui licet, quod plus eſt, licebit quod mi-
nus eſt, vt docet tex. in c. cui licet, de regul. iur. in
6. & in l. non debet, ff. de regul. iur.

Limita primò dicta in p̃cedẽti ampliatione, di
228 cẽdo, q̃ etſi Iudex poſſit ex cã † augere, vel mi-
nuere pœnã extraordinariã, i. nõ ſtatutã in aliquo
iure, ſed conſuetam, per conſequens illam impone
re ſuo arbitrio. Nihilominus memor ſit ipſe Iudex
(in ipſa indicenda) ęquitatis, & declinare in partẽ
humaniorem. Necnon recurrere ad alia iura tanq̃
ad exemplaria, qñ à iure cõi non reperiret taxatã
pœnam iniungẽdam alicui criminoſo, pro ſuo cri
mine perpetrato, cõſideratis qualitatib. ipſius cri-
minoſi, & criminis commiſſi, congruo ordine pro
cedens, vt inde elicere poſſit normam iuſtè ipſam
pœnam augendi, vel minuendi: nè incurrat pęnas
iuris taxatas contra Iudices non legitimè, ac iuri-
dicè augentes, vel minuẽtes pœnas inſligẽdas reis
pro demerito ſuarũ culparũ. Quapropter debet Iu
dex ſe cõformari diſpoſitioni alicuius alterius iu
ris. Nã iuxta doctrinam Pan. in c. de cauſis, in fin.
229 ext. de offi. deleg. tunc dicendũ erit pœnã † non
eſſe in iure expreſſam, qñ illa nõ eſt cauta in cano
nibus, nec in legibus, nec in ſtatutis, ſiue iurib. mu
nicipalibus, neq; iure cõſuetudinario ſm ẽt Hoſt.
Vnde qñ deficit pœna canonis, debem⁹ recurrere
ad pęnã legis ciuilis, ſeu ad pęnã cõſuetudinariã,
dummodo illa non contradicat menti canonũ: cũ
ſnĩa excedens conſuetudinẽ loci ſine cauſa, ſit iniu
ſta. Animaduertat inſuper Iudex Eccleſiaſticus, q̃
ſi non reperiret pœnã taxatã à iure cõi, nec à pro
prijs ſtatutis ſynodalib. (vt docet Diaz in ſua praxi
can. crim. c. 136. incip. in corrigendis, verſ. ſi verò
occurrenti. tamẽ; boni p̃ſules, qui aſſolent, aut ius
cõe ſupplẽdo delictis plurib. ſpecialẽ pœnã impo
nere in ſtatutis ſuis ſynodalibus, aut idẽ ius adiu
uando (qñ ſic expedit) pœnã à iure impoſitã aggra
uare, vel minuere, qđ licere eis iã fuit probatũ abũ
dè ſatis. Deficientib. p̃terea propriæ dięceſis ſyno
dalib. ſtatutis, ad ſtatuta prouincialia erit recurrẽ
dum. Qñ verò & illa deeſſent, aliarũ diœceſum in
imponendis pœnis imitari ſtatuta æquiſſimũ erit
iudicandũ, magis q̃ p̃prio ducis ſenſu, vel arbitrio;
niſi qualitas t̃pis, locorũ, vel perſonarũ aliud ſuaſe
rit. & rõ p̃ſentis ſnĩæ eſt, qm̃ in tali caſu cõiter lau-
de dignus æſtimatur Iudex ſi in imponenda huiõi
pœna ſequeret opinionẽ alicuius Doctoris (quan-
tumuis remotis partib. ſcribentis) quãto magis di
gnus p̃conio habebiť, ſi ſequeret ſynodalẽ ſnĩam,

vbi tot ſana intereſſe conſilia prudẽtiſſimorũ viro
rũ aſſolent? At verò vbi canonica, vel ſynodalis cẽ
ſura non adeſt, tunc demũ, & nõ priùs (& ſic intel
ligẽda erit ſnĩa Panor. ſupra relata ſm eius mentẽ)
ad ciuiliũ legum imitationẽ, in ipſis pœnis impo
nendis deſcendere debebit Iudex Eccleſiaſticus: ſi
tñ legalis diſpoſitio clericorũ ſtatui, perſonis, ac
rebus proportionabilis iudicabit. Nec aliter mi-
rum videri poterit, qđ diximus Iudicẽ Eccleſiaſti
230 cum † imitari debere leges ciuiles in defectũ le
gũ Pontificiarum. tum quia hoc docuit tex. aper-
tiſs. in c. 1. ext. de noui ope. nunc. Vbi Lucius III.
Papa ſcribẽs Paduano Epo, inter alia dixit. [Quia
verò ſicut leges non dedignantur ſacros canones
imitari, ita & ſacrorum canonũ ſtatuta Principũ
cõſtitutionib. adiuuant.] hæc ibi. & in c. 1. §. fi. di. 1
10. Nicolaus Papa infraſcriptis vtitur verbis, vide-
licet. [Non q̃ Imperatorũ leges (quib. ſæpe Eccle-
ſia vtitur contra hæreticos, ſæpè contra tyrannos,
atq; prauos quoſq; defendit) dicamus penitus re-
nuendas: ſed q̃ eas Euangelicis, Apoſtolicis, atq;
Canonicis decretis (quib. poſtponenda ſunt) nulliũ
poſſe inferre p̃iudicium aſſeramus.] hæc in d. c. &
hoc quidem nõ eſt mirum: cùm & Imperator idip
ſum p̃ceperit circa leges canonicas. vt docet text.
in Auctẽ. vt clerici apud p̃prios Epos, §. ſi verò Ec
cleſiaſticũ ſit delictũ. vbi dr̃. [Cum oporteat talia
Eccleſiaſticè examinari, & emẽdari aĩas delinquẽ
tiũ per Eccleſiaſticã mulctã, ſm ſacras, & Diuinas
regulas, quas ẽt nr̃æ ſequi non dedignant̃ leges.]
hæc ibi. idẽ hr̃ in c. fi. ext. de ſecundis nnpt. vbi dr̃.
[cũ in his præſertim ſæculares leges nõ dedigneñ
ſacros canones imitari.] idẽ hr̃ prorſus in c. cleri-
ci, ext. de iudicijs, & in alijs iurib. Inde ſequitur,
q̃ Epiſcop⁹ poſſit per p̃priũ ſtatutũ clericis crimi
noſis imponere pęnas eaſdẽ, quas leges, vel Princi
pum, ſeu populorũ ſtatuta imponũt laicis tale de-
lictũ cõmittentibus, dũmodo tales pęnæ non ſint
contra ius canonicũ, prout docuerũt Anch. in cõſ.
18. incip. in quæſt. col. 1. & fin. Geminianus, & Præ
poſitus in c. ſynodum, §. neq; vllã, diſt. 17. & rurſus
ipſemet Præpoſitus in c. dignũ. 3. q. 9. & in c. quia
iuxta. 5. q. 6. Cardinalis de Turrecremata in d. c. di
gnum. Felinus in c. Eccleſia S. Mariæ, col. 46. verſi.
ex hoc nota, ext. de conſtit. & Henric. de Bottis, in
tract. de ſynodo Epi, in 3. par. art. 1. 13. concl. verſ.
Amplia ſeptimo. quos Diaz vbi ſup. in fi. refert, ac
ſequitur. Et q̃ vt habeat optima regula, per quã Iu
dex vtriuſque fori, & præcipuè Eccleſiaſtici ſciat
quid ſit ſibi obſeruandum in imponendis pęnis,
quando pęna eſt arbitraria. Nam in arbitrãdo di
231 ſcretus Iudex † debit conſiderare delinquẽtis cõ
ditionẽ, & an ſoleat eadẽ, vel alia delicta p̃petra-
re, an caſu ceciderit, vilis, an honeſta p̃ſona ſit, do
ctus an indoctus, ſacerdos an alterius ordinis, Iu-
dẽs an coactus, laceſſitus vel nõ deliquerit. An fue
rit ſcãdalũ ortũ ex delicto, vel ne. Attẽdere p̃terea
dẽbit qualitatẽ loci delicti, grauius nè iudicet de
lictũ in regno, vel loco illo, quam alibi in foro, ec
cleſia, aut loco deſerto, priuata via, ſine domo. De
licti inſuper diuturnitatẽ, ſeu grauitatẽ, ac irroga
tæ iniuriæ, modũ & atrocitatẽ: aut damni dati ma
gnitudinem examinare conueniet: nocte aut die,
armis aut ſine eis, præcedẽtibus inſidijs, aut aper
to marte commiſſum fuerit delictum: per ſolũ cle
ricum, aut cum complicibus. Perſonæ inſuper of-
fenſæ qualitates nimis ponderandæ erunt: cũ ipſæ
ſint, quæ augere, vel minuere ſoleant quodcunque

Digitized by Google

facinus, videlicet an vilis fuerit offenſus, vel digni
tate præditus, æqualis cõditionis, an poteſtate, &
auctoritate ſuperioris, laicus, an clericus, ſiue reli
gioſus: ſenex, an iuuenis, amicus an inimicus, ne-
ceſſarius an extraneus, vir aut fœmina. Nec inde-
cens præterea erit temporis commiſſi criminis ha
bere rationẽ ſacris, an feſtis diebus, aut alijs in-
dieijs ſtantibus, aut non ſcelus fuerit admiſſum.
Quotiẽs præterea per Eccleſiaſticum Iudicem ta
xandum venerit damnum illatum alicui ictu, vel
vulnere per clericum, vt debita ſatisfactio fiat in
memoriam Iudicis obſecro, veniant verba notãda
Iuriſconſulti, in l. fin. ff. de his, qui deie. vel effude.
Quæ quidem tanq̃ in propoſito ſatis vtilia tranſcri
bere libuit. [Cũ liberi hominis corpus læſum fue-
rit, Iudex computat mercedes Medicis præſtitas,
cæteraq; impẽdia, quę in curatione facta ſunt. Præ
terea operarum, quibus caruit, aut cariturus erit,
ob id, quòd inutilis factus eſt. Cicatricum autem
deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum cor
pus, nullam recipit æſtimationem.] Quamuis hoc
quod de cicatricibus dicitur; credimus limitan-
dum fore, dicendo hoc eſſe verum, niſi ille in facie
vulnerati remaneant: quia tunc de illis conſidera
tionem exiſtimo maximam habendam eſſe. Quis
enim dubitat maiorem iniuriam clericum intuliſ-
ſe læſo, ſi ex vulnere cicatrix magna in facie rema-
neat, quàm ſi leuis, aut nulla? Meritoque ob id ad
pleniorem ſatisfactionem vulnerantem compellẽ
dum. Neq; aliud arbitror ſenſiſſe Iuriſconſultum
in dicta l. fin. Cum ille æſtimationem cicatricum,
aut deformitatis faciendam prohibere videtur,
quia ſi membrum eſt ſaluum, cicatrices damnum
non inferunt. non verò vetat, quin ex hoc iniuria
poſſit atrocior iudicari, & maior iniungi ſatisfa-
ctio delinquenti. Quibus omnibus liberrimo ani-
mo per Iudicem circumſpectis, quantum doli, ſeu
malitiæ fuerit in crimine, facilè erit intelligere, &
ſic condigna pœna punire nocentes debet; vt nec
ipſi rei, qui iuſtitię ſeueritatem experiuntur, de e-
ius exceſſu poſſint iuſtè conqueri, nec alij, qui zelo
æſtuant, ac iuſtitiam eſuriunt, tenuitatem pœnæ
reprehendant, eiuſque timorem neminem à ſimi-
libus criminibus arceri audeant proclamare. Et
quod Iudex in cauſa Eccleſiaſtica poſſit iudicare ſe-
cundum iura ciuilia, deficientibus in materia oc-
232 currenti Pontificij legibus † probatur per cita-
tum c. 1. diſt. 10. & in c. ſi in adiutorium, diſt. 10.
vbi refertur Auguſt. ſanctiſſimi ſentẽtia verbis his
contenta, videlicet [ſi in adiutorium veſtrum etiã
terreni Imperij leges aſſumendas putatis, non re-
prehendimus. Fecit hoc Paulus, cum aduerſus in-
iurioſus ciuẽ Romanũ ſe eſſe teſtatus eſt.] hæc ibi.
Idipſum docuerunt gl. & Doctores in ſupracitatis
iurib. Hęc ergo limitatio ſic ampliata & declarata
ac deniq; de theorica ad practicã tranſlata. Pro-
batur (vltra citatas auctoritates) triplici medio.
Primò. n. per tex. apertiſſimum in c. fi. ext. de trãſa
ctionib. Vbi Honorius Tertius infraſcriptis verbis
approbauit pręſentem limitationẽ, videlicet. [Ex
parte tua, & infra. Poteris ad cõponendũ interpo
nere partes tuas, & interdũ aliquid ſeueritati de-
trahere, prout (ſtatu Imperij, & excedentiũ multi-
tudine prouida deliberatione penſatis) videris ex
pedire; exceptis nimirũ caſibus, qui cõpoſitionis,
ſiue diſpenſationis remediũ nõ admittunt: vtpotẽ
coniugij ſacrm, qđ cum nõ ſolum apud Latinos &
Grecos, ſed & apud fideles, & infideles exiſtat, à
ſeueritate canonica circa illud recedere non lice-
bit. In his verò ſuper quib. ius non inuenit expreſ-
ſum, procedas (æquitate ſeruata) ſemper in huma
niorem partẽ declinando, ſecundũ quod perſonas &
cauſa, loca & tẽpora videris poſtulare.] hęc ibi. Idẽ
probatur per tex. in c. de cauſis, §. fi. ext. de off. de-
leg. vbi Alex. Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet. [Illis ẽt, qui pro cauſis tibi cõmiſſis, ad
citationẽ tuã venire, aut tuo ſuper his parere iudi
cio neglexerit: ſi tale fuerit negociũ, qđ certa enim
de pęna in canonib. exprimatur, eãdẽ infligas; alio-
quin ipſos pro delicti qualitate, & cauſa ſcđm tuum
arbitrium punire procures.] hæc ibi. Idẽ probatur
per tex. in c. ſicut dignũ. ĩ princ. ext. de homic. vbi
hęc hñr, videlicet. [Sicut dignũ, & infra. Sanè cùm
vir diſcretus exiſtas: pleniùs noſti, quod in exceſſib. ſin
gulorũ; non ſolũ quantitas, & qualitas delicti, ſed
ętas, & ſciẽtia, ſexus, atq; cõditio delinquẽtis ſunt
attendenda; & non ſolũ ſecundũ prædicta, ſed ſcđm
locũ, & tempus, quo delictũ cõmittitur, vnicuique
pœnitentia debet indici, cũ idem exceſſus magis
ſit in vno, q̃ in alio puniendus.] hæc ibi. Idem pro-
batur per tex. in l. hodie, ff. de pœnis. cuius tenorẽ
ad verbum retuli in ampliatione quinta immedia
tè præcedenti. Idem probatur per tex. in l. 1. §. expi
latores, ver. quibus, ff. de effractorib. & expilat. vbi
hæc habẽtur, videlicet. [Quibus nulla ſpecialis pę
na reſcriptis principalib. impoſita eſt. Idcirco cau
ſa cognita liberũ erit arbitriũ, ſtatuendi ei, qui co
gnoſcit] & in verſ. oportebit. ibidem hęc habẽtur,
videlicet. [Oportebit aũt ęquè & in effractores, &
in cæteros ſupradictos cauſa cognita ſtatui, prout
admiſſum ſuggerit: dummodo ne quis in Plebeio
operis publici penã, vel in honeſtiore relegationis
excedat.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. re-
ſpiciendum, in princ. ff. de penis: vbi hęc habẽtur,
videlicet. [Reſpiciendum eſt iudicãti, ne quid du
rius, aut remiſſius conſtituatur, q̃ cauſa depoſcit;
nec. n. aut ſeueritatis, aut clementiæ gloria affectã
da eſt: ſed perpenſo iudicio prout quæq; res expo
ſtulat, ſtatuendũ eſt: planè in leniorib. cauſis pro-
niores ad lenitatẽ Iudices eſſe debẽt, in grauiorib.
pęnis ſeueritate legum cum aliquo temperamẽto
benignitatis ſubſequi. hęc ibi.]

Probatur inſuper ſecundò per arg. in l. aut facta,
ff. de pœnis, cuius tenorẽ ad verbũ, & ipſius inter-
pretationẽ, ſeu rõnem citationis reperies allatum
in probationẽ limitationis primę vtriuſq; quartę
ampliationis pręcedentis. vide ergo ibi. quia de-
ſeruiet tibi ad veritatẽ pręſentis limitationis per-
cipiendã. Probatur & ſecundò p̄ſens limitatio Do
ctorũ ſniã (vltra pauloantè allatas) Nam gl. not. in
d. c. fi. in verſ. ęquitate. infraſcriptis verbis notatu
dignis à Iudicib. vtiĩ, videlicet ęqtatę, quã Iudex
prę oculis ſemper debet hr̃e, in l. quod ſi Epheſi. in
fin. ff. de eo, qđ cer. lo. & ideo cũ ius ſcriptura deficit
tunc ęquitas pręferẽda erit rigori iuris: & eodem
dr̃ de conſuetudine, q̃ ſeruanda erit deficiẽte lege,
& vbi ius ſcriptũ non eſt, de ſimilib. ad ſimilia pro
cedendũ erit. vt in l. non poſſunt, ff. de legib. & in
verſ. inhumaniorem ipſamet gl. dicit. quod ſemper de
beamus promptiores eſſe ad abſoluendum, quàm
adligandum, ſeu condemnandũ. & in verſ. cauſa.
tradit ipſamet gl. hanc optimam regulam, dicens,
233 In omnib. pœnis † inferendis conſiderantur iſta
quatuor principaliter. Perſona, cauſa, locus, & tẽ-
pus. quod & ibidem probat. Idem docuit in d. §.
expilatores Bart. breuiter, quod quando pœna in iurę
non

Digitized by Google

non eſt limitata, remaneat imponenda officio Iudicis, ſed latius in d.l.aut facta.per totũ.ſed præcipuè in §.nonnunquam. Idem docuit Hoſtienſ.in Summa,tit.de pœnis,§.quæ,& quibus,& per quẽ pœnæ imponendæ ſunt. idem docuit Panorm. in d.c.fin.col.2. verſic.item nota, quòd in caſibus in iure non expreſſis. extra de tranſact. his verbis vtens,videlicet: Item nota,quód in caſibus iure nõ expreſſis debet Iudex ſemper inclinare in partem humaniorem,& habere æquitatem præ oculis, & pœnam imponere, habito reſpectu ad perſonas, cauſas, loca, & tempora. hæc ille ibi,qui Panorm. ibidem in verſic.ſed quæro. quia text. ſubdens & alia notatu digna in fauorem præſentis limitationis facientia, dicit, quòd ſecundum Ioan. Andr. ſequentem Beatum Cyprianum,æquitas eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata,necnon dici poterit ſecundum eoſdem æquitas eſt rationabilis modus continens miſericordiam & rigorem.

234 Quapropter ius † ab æquitate differt in hoc,quia ius eſt deciſio, quæ fit per iuris regulas: æquitas verò eſt quædam conuenientia, & quoddam temperamentum recedens ea cauſa à cõmunibus regulis iuris, vt notat Bart.in l.1. C.de legibus,hæc Panormitanus, qui ibidem col.3. verſic. & an,& quando. infraſcripta docuit.dicens,an & quando æquitas ſit ſeruanda communiter Doctores hic, & in l.1.C.de legibus,faciunt tria membra,dicentes. Aut neutrum eſt ſcriptum,ſcilicet nec ius,nec æquitas: aut alterũ ſolùm eſt ſcriptum,aut vtrumque. Primo caſu cum neutrum eſt ſcriptum,debet Iudex ſeruare æquitatem, vt docuit tex. in l. placuit. C.de iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet: [Placuit in omnibus rebus præcipuã eſſe iuſtitiæ, æquitatiſq; ſcriptæ,quàm ſtricti iuris rationem.] hæc ibi. Ex cuius tex.verbis Panor. vbi ſupra elicit (vt etiam videtur ſentire glo. ibid.) quòd vbi ius non reperitur expreſſum debet Iudex ſeruare æquitatem. Ad hoc adde notabile dictum Innocentij in cap.1.extra de conſtitu.quod & ſequitur Bart.in d.l.placuit. Dicit enim, quòd in his, quæ relinquuntur arbitrio Iudicis, debet ſemper ſeruare æquitatẽ: & ex hoc caſu debet intelligi tex. in Authen. iuſiurandum. quod præſta.ab his.in §. æquius.vbi dicitur,quòd Iudex debet iurare ſeruare æquitatem. Secundo caſu,cùm alterum tantùm eſt ſcriptum,illud eſt ſeruandum,arg.in c.ſcriptum,6.q.3. & in l.proſpexit. ff.qui, & a quibus. Tertio caſu,aut ius eſt ſcriptũ in genere, & æquitas in ſpecie, vel econtra. & ſeruandum eſt quod in ſpecie reperitur ſcriptum: quia ſpecies derogat generi,vt in c.1.extra de reſcrip.& in c.generi.de reg.iur.in ſexto. Aut ambo ſunt ſcripta ſpecialiter, aut generaliter, & tunc communiter tenetur,quòd æquitas eſt præferenda: quia pars fauorabilior præferenda eſt, vt in c.odia.de regul. iur.in ſexto. hæc omnia Panormit.vbi ſupra, quæ ſummopere (ſi bene librentur) deſeruiunt veritati præſentis noſtræ limitationi. Quapropter ſtudeas per limitationis probationem cognoſcenda quamplurima notatu digniſſimã, pro intelligentia ipſius æquitatis præferendæ videre quæ latè in l.in omnibus.ff.de reg.iur. vbi docuit Cagnolus, & Decius. Idem docuit Archid.in c.ſi ergo.17. q.1. Idem docuit Henricus Boich in c.in Archiepiſcopatu. extra de raptoribus. Idem docuerunt communiter Doctores in citatis iuribus. idẽ profuſus docuit Bernardinus Diaz in ſua Praxi Cano. crimin.in c.136.incip.in corrigendis.& in c.137. incip. Cùm generaliter. idem docuit Vbertus in verſic.pœna. nu.6. verſic.pœna. vbi non eſt à iure determinata. Idem docuit Ioannes Milleus in ſua Praxi crim.titu.de pœnis.per totum. Probatur & tertiò hac ratione præſens limitatio. Cùm enim

235 æquitas † regulariter præferenda ſit in rigori, vt in l.placuit.& ibi per Doctores.C.de iudicijs. Inde elicitur veritas præſentis noſtræ limitationis: cùm æquitas ipſa requirat,quòd Iudex præ oculis Deum habeat,& ponderet ante prolationem ſententiæ pœnalis omnia merita cauſæ,& circunſtantias, de quibus ſermo copioſiſſimus fuit ſupra habitus in præſenti limitatione, & in iuribus citatis ibidem.

Amplia ſingulariter dicta in ampliatione ſeptima dictarum limitationum duarum concluſionis quintæ præſentis tractatus,dicendo, quòd Iudex regulariter ex rationabili cauſa in pœnis arbitrarijs iniungendis, idest quãdo ius tam commune,quàm municipale nõ taxaſſet ſpeciales pœnas contra perpetrantes talia crimina. poterit punire ipſos criminoſos ſuum arbitrium, extendendo vſque ad pœnam mortis naturalis infligendam

236 incluſiuè, in foro ſeculari, † quando qualitates criminis,& aliæ circunſtantiæ cõcurrentes in eodem crimine prudenter ponderatæ meritò mouere deberent ipſum Iudicem ad ipſam mortis naturalis pœnam iniungendã.& in foro Eccleſiaſtico,in quo non imponitur talis pœna ſanguinis:pari modo Iudex poſſet extendere arbitrium ſuum (concurrentibus iiſdem conditionibus) vſque ad pœnam depoſitionis,& carceris perpetui, & ſimilibus infligendã, vt inter alios ſpecialiter docuit Diaz in ſua Praxi Canon.crim.c.38.in fine. Exemplum poterit tale tradi, vt ſi quis dederit alapam officiali tempore ſui officij: nam etſi iniuria in ſe conſiderata non mereatur mortis naturalis pœnam: tamen conſiderata circunſtantia perſonæ qualitatis cenſebitur atrociſſima, & vltimi ſupplicij pœna digna. Quapropter Iudex in hoc caſu poſſet imponere pœnã mortis naturalis. Hæc ampliatio ſic declarata probatur triplici medio. Primò enim per tex. in l.ſacrilegij.ſa prima,in principio.ff.ad l.Iul.pecul.vbi hæc habẽtur, videlicet: [Sacrilegij pœnam debebit Proconſul pro qualitate perſonæ,proque rei conditione,& temporis, & ætatis,& ſexus, vel ſeuerius, vel clementius ſtatuere. Et ſcio multos etiam ad beſtias damnaſſe ſacrilegos: nonnullos,& viuos exuſſiſſe, alios verò in furca ſuſpendiſſe. Sed moderanda eſt vſque ad beſtiarum damnationem eorum,qui manu facta tẽpla effregerunt,& dona Dei noctu tulerũt.] hæc ibi. Ex quibus apertiſſimè elicitur, quòd regulariter conſideratis omnibus circunſtantijs criminis,& criminoſi poterit iuridicè (vbi pœna ſpecialiter non eſt ſtatuta) extendere arbitrium ſuũ in puniẽdo criminoſum vſque ad mortem naturalem inferendam ipſi criminoſo. Idem probatur per tex. in l.Saccularij.§.ſunt quædam.ff.de extraord.crim.vbi hæc habentur,videlicet: [Sunt quædam quæ more Prouinciarum coertionem ſolent admittere,vt in Prouincia Arabia,crimen appellant,cuius rei admiſſum tale eſt. Plerique inimicorum ſolent in prædium inimici lapides ponere indicio futuros, quòd ſi quis eum agrũ coluiſſet, malo letho periturus eſſet inſidijs eorum,qui ſcopulos poſuiſſent. Quæ res tãtum terrorem habet,

vt nemo ad eum agrum accedere audeat, crude-
litatem timens eorum, qui ſcopelis non fecerunt.
Hanc rem Præſides exequi ſolent grauiter vſque
ad pœnam capitis: quia & ipſa res mortem com-
minatur.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in
l. 2. C. de his, qui latrones, vel alijs criminib. reos
occultauerunt. vbi inter alia hæc habentur, videli-
cet: [Et conuicti pœnas ſubeant competentes, nõ
ignaro Iudice, quòd ſi aduerſus innocentem ab
alia cauſa præter latronum, vel aliorum nocentiũ
inueſtigationem militare auxilium poſtulauerit,
aut diſpendijs affici Prouinciales cõceſſerit, com
motione ſeueriſſima, prout tua celſitudo iudica-
uerit ferietur: Tribum etiam ſiue Primates nume
rorum, vel officiorum, qui in locis ſunt, admoniti
per literas Iudicis, ſi adminiculum militare præ-
bere noluerint, aut ſi ab ipſis militibus dãna Pro-
uincialibus inflicta fuerint, & damna, & læſionea
reſtituent, & acerrima condemnatione pro arbi-
trio virorum illuſtrium, magiſtrorum militum fe-
rientur.] hæc ibi. Dixi probari præſentẽ amplia-
tionem per argum. in d. l. 2. eo quòd etſi ad verbũ
veritas ipſius non eliciatur, non tamen negari po-
terit quin ex ipſa eliciatur: cùm dicatur Iudices
poſſe pro arbitrio ſuo ſeueriſſima commotione fe-
riendi criminoſi, & acerrima condemnatione ip-
ſos criminoſos puniendo pœnis competentibus
non ignaro Iudice, ac ſi aperte diceretur Iudicea
poſſe pro ſuo arbitrio eos punire acerrima cõdem
natione, ſcilicet mortis, cuius pœnæ nulla eſt acer
237 rima: cùm ideo dicatur vltimũ ſupplicium, † eo
quòd vltimum terribilium ſit ipſa mors, prout do
cuit Glo. in l. 1. in verſ. grauiſſima. C. nemini lice.
ſig. ſalua. &c. dicẽs. Grauiſſima, ſcilicet pœna mor
tis, quæ eſt grauiſſima, vt in l. vltimam. ff. de pœ-
nis. cui conſonat doctrina etiam glo. in l. 1. verſic.
grauiſſimam. C. de ſeditioſis. Idem probatur per
tex. in l. lex Iulia. de repetundis. §. hodie. ff. ad l.
Iul. repetun. vbi hæc habentur, videlicet: [Hodie
ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur,
& plerumque, vel exilio puniuntur, vel etiam du-
rius, prout admiſerint. Quid enim ſi ob hominem
necandum pecuniam acceperint, calore tametſi
inducti interfecerint, vel innocentem, vel licèt nõ
acceperint, calore tametſi interfecerint, vel inno-
centem, vel quem punire non debuerant? Capite
plecti debent, vel certè in inſulam deportari, vt
plerique puniti ſunt.] hæc ibi. Ex quibus apertiſ-
ſimè clatuit veritas præſentis ampliationis. Idem
probatur per argum. in l. pedius. ff. de incend. rui.
& naufr. vbi hæc habentur, videlicet: [Pedius poſ-
ſe etiam dicit ex naufragio rapere eum, qui cum
nondum naufragium fiat, in ipſa trepidatione ra-
piat. Diuus Pius Antonius de his, qui prædam ex
naufragio diripuiſſent, ita reſcripſit. Quod de nau
fragijs, & ratis mihi ſcripſiſti, eo pertinet, vt ex-
plores, qua pœna afficiendos eos putem, qui diri-
puiſſe aliqua ex illo probantur. Et facilè (vt opi-
nor) conſtitui poteſt. Nam plurimum intereſt, pe-
rituta collegerint, an quæ ſeruari poſſint; flagitio-
sè inuaſerint. Ideoq; ſi grauior præda vi appetita
videbitur, liberos quidem fuſtibus cæſos in trien-
nium relegabis, aut ſi ſordidiores erunt, in opus
publicum eiuſdem temporis dabis, ſeruos flagel-
lis cæſos in metallum damnabis. Si non magnæ
pecuniæ res fuerint: liberos fuſtibus, ſeruos flagel
lis cæſos dimittere poteris. Et omnino, vt in cæ-
teris, ita in huiuſmodi cauſis ex perſonarum con-
ditione, & rerum qualitate diligenter perſpicienda
extimandæ: ne quid aut durius, aut remiſſius con
ſtituatur, quàm cauſa poſtulabit.] hæc ibi. Et ani-
maduertendum, quod dixi noſtram ampliationem
probari per arg. in l. pedius. & non per dictam l.
pedius. quoniam, etſi ad verbum in d. l. explicitò
non contineatur ſeries verborum præſentis am-
pliationis, bene tamen implicitè veritas illius ex
ipſa elicitur, cùm ex ipſa colligatur, quòd quando
pœna à iure non eſſet ſpecialiter taxata in aliquo
perpetrato, tunc Iudex illam imponet ſecundum
arbitrium ſuum, quod regulari debebit ſecũdum
qualitates perſonarum, & criminũ ipſorum. cùm
omnia crimina non ſint punienda æqualiter, ſed
iuxta ipſorum grauitatem, vel leuitatem, ac per
conſequens inde ſequitur, quòd ſi qualitas perſo-
næ offenſæ, vel criminis, habito reſpectu ad locũ,
tempus, &c. vt ſupra, meritò veniret puniendum
pœna mortis naturalis, tunc Iudex poſſet etiam
mortis naturalis pœnæ adijcere reum criminis il-
lius, de quo à iure non fuit conſtituta aliqua pœ-
na ſpecialis. hæc eliciuntur ex dicta l. pedius. qui-
bus tacitè ſe ſubſcripſit Bar. ibidem, dicens, quòd
inde habeatur, quòd maleficium extimetur gra-
uius, & leuius, reſpectu rei raptæ. Item reſpectu
perſonæ rapientis. Probatur & ſecundò præſens
ampliatio Doctorum auctoritate. Nam gloſa ce-
lebris, & communiter à Doctoribus amplexara in
§. in ſumma. in verſic. extraordioaria. inſtit. de in-
iurijs. dixit, quòd Iudex poterit imponere pœnã
capitis, vel ſtatus, ſi ipſi videbitur. & communiter
ipſius ſentẽtia exponitur pro pœna mortis, vt ſub-
infert quoque ibidem additio, his verbis vtens,
videlicet: Et ſic vbi pœna eſt in arbitrio Iudicis,
poteſt ſuum arbitrium extendere vſque ad mor-
tem, quod eſt verum, penſata, & attenta facti qua-
litate, vt in l. pedius. ff. de incendio, ruina, & nau-
fragio. hæc ibi. Et ſcias dictæ glo. ſententiam vi-
detur Bar. ſequi in l. fin. in fine. ff. vbi pupilli edu.
vel mor. debeant. vbi infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet: [Quia interdum pœna extraordinaria
poteſt eſſe vſque ad pęnam capitis, vt habes glo.
not. in §. in ſumma, inſtit. de iniurijs, quam teneas
cordi: quæ an ſit vera: dic vt dixi ibi. hæc Bar. di-
ctam etiam glo. ſequutus fuit Bal. in c. 1. §. iniuria.
in primis verbis. de pace iuram. firm. & in l. 1. in
fine. C. de his. qui latro. Panorm. quoque ſequutus
fuit gloſæ ſententiam prædictam, aſſerens in c. ex
literis. col. fin. verſic. ſed contra illam Theoricam.
extra de conſtitu. his præciſis verbis vtens, videli-
cet: Sed contra illam Theoricam allego glo. not.
inſtitu. de iniurijs. §. in ſumma. quæ vult Iudicem
poſſe imponere pęnam capitalem, in actione in-
iuriarum, licèt pęna ibi ſit arbitraria. Item addu-
co tex. ſatis notabilem in materia (iudicio meo)
in l. ſacrilegij. ff. ad l. Iul. pecul. vbi tex. imponit ibi
pœnam arbitrariam, & tamen narratiuè ſubijcit,
quòd quandoque fuit impoſita pœna mortis. Vn-
de vbi ius ſpecificè non diſponit de crimine, in-
dubiè credo, quòd pœna poſſit eſſe perpetua. Nã
de iure Canonicó modicas habemus pœnas ex-
preſſas pro criminibus: vnde ſucceſſit arbitrio Iu
dicum, vt in c. de cauſis. extra de offic. deleg. vndo
Iudex debet arbitrium ſuum informare, ſecundũ
pœnas ſtatutas in ſimilibus criminibus, vt in c.
tuæ. de pœnis. vbi dicitur, quòd pro magnis ſce-
leribus debet imponi pœna depoſitionis. Item
facit, quia eſt apponenda ſecundum qualitatem,
& quan-

& quantitatem criminis, vt in cap. non afferamus. 24. q. 1. & in l. reſpiciendum. ff. de penis. hęc Panormitanus, vbi ſupra, qui & rurſus ſequutus fuit dictam glo. in d. §. in ſumma, in c. cum te. col. 2. verſ. dices tu. extra de ſent. & re iudicata. idem docuit Franciſcus Viuius in ſuo Theſauro commu. opin. verſ. Iudicis arbitrio debet, dicens hoc ipſum docuiſſe Bart. & Ang. in l. ſacrilegi capite. ff. ad l. Iul. pecul. Addidit tamen ibidem ipſe Viuius, dicēs, iſta verò omnia intellige cum grano ſalis, videlicet: Quòd non liceat arbitrari de pœna mortis, aut alia pœna ſanguinis, niſi quando concurrent qualitates, & circunſtantiæ, quæ ſuaderent talem pœnam imponi, vt per Imol. in c. vt inquiſitionis, de hæreticis in ſexto, & in l. 2. ff. de publ. iudi. diſtinguendo, vt ibi per eum, & in quantum hoc deſiderat criminis magnitudo, ſecundum Bal. in l. 1. C. de his, qui latro. vel in alie. crim. occul. Nam Iudex tenetur attendere facti, & perſonarum qualitatem, in tantùm, quòd ſi Iudex his non præuiſis procederet ad pœnā ſanguinis, poſſet ab eius ſententia appellari, vt per Doctores in cap. ſuper his. extra de accuſat. Aret. in d. §. in ſumma. & Marſil. in l. quæſtionis modum. ff. de quæſt. & in Pract. crim. §. conſtante. nu. 8. & ſequenti. Idem docuit Alexan. in conſil. 5. col. fin. & conſ. 62. col. 2. idem docuit Signorellus de Homodeis in conſ. 70. idē docuit Salycetus in rubr. C. de quæſt. qui omnes Doctores citantur ab ipſo Franciſco Viuio, vbi ſupra, & ſupponunt, vt ibidem Viuius aſſerit, glo. ſupradictam in d. §. in ſumma. communiter approbari. idem docuit Robertus Marantha in ſuo Speculo in quarta parte principali, incip. Quarta pars deuenio nunc. nu. 54. verſic. dico in tanta opinionum varietate, dicens hanc ſententiam magis communem, & rurſus ibidem nu. 55. verſic. ſecundò limita, dummodo ſit delictum. idem docuit Ioan. de Ana. in c. inquiſitioni. in fine. extra de accuſat. vt refert, & ſequitur Diaz in ſua Pract. Canon. criminal. c. 38. in fine. idem docuit Felinus in c. cum te. col. 2. in princ. extra de ſent. & re iudic. & in c. inquiſitionis. in fine illius principij. extra de accuſat. & rurſus in d. c. ex literis. col. antepen. extra de conſtitu. in finalibus verbis ipſius ibi habitis. idem videtur docuiſſe Hyppolit. de Marſil. in ſua Pract. crim. §. oportunè. nu. 48. in verſ. nam vbi verba. & ſequentibus numeris. dicens, quòd vbi verba poſſunt verificari tam in morte ciuili, quàm naturali, in dubio intelligitur de morte naturali, vt in l. ex ea parte. §. inſulam. ff. de verb. oblig. & in l. cùm pater. §. hereditatem. ff. de legat. 2. & in l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fiſci. & in c. ſuſceptum. de reſcriptis in ſexto. & ibi per Doctores. quoniā verba ſemper capiuntur in potiori ſignificato, vt elicitur ex tex. in c. ſi quem. extra de ſent. excom. vbi dicitur, quòd ſi Iudex dicat ſimpliciter, te excommunico, non addendo maiori, vel minori excōicatione, intelligitur illū excōicaſſe maiori excōicatione, & in ſtatutis quoque verba capiuntur propriè, vt in l. 3. §. hęc verba. ff. ... Pena aūt capitis intelligitur propriè de morte naturali, & impropriè de morte ciuili, vt doctiſſimè docuit glo. p. in l. tranſigere. C. de trāſact. ex quo ſequitur, quòd plura iura loquentia de pœna capitis, intelligantur de morte naturali, & nō ciuili, quod nota pro intellectu l. Saccularij. §. ſunt quædam. in verſ. uſque ad pœnam capitis. ff. de extraord. crimin. & in l. 1. in verſic. punitur capite. eod. tit. & in l. 1. in verſ. capite puniatur. C. de falſa moneta. & in l. capitalium. §. ſolent. verſ. capite pleſtendi. ff. de penis, & in l. 1. verſ capite puniatur. C. de euon. & in l. nemo. in verſic. ſupplicio capitis. C. de malefic. & in l. præſenti. C. de his, qui ad Eccleſ. confu. & in l. deſertorem. §. in bello. ff. de re militari. in verſic. capite puniuntur. & hæc omnia attuliſſe Felinum in d. c. ex literis. col. 12. refert ipſe Marſil. vbi ſupra, quibus videtur aſtipulatum fuiſſe, tum quia ipſis non ſolum ibi non fuit aduerſatus (etſi ſubdiderit ſe velle de eadem quæſtione, ſcilicet an Iudex in arbitrarijs pœnis poſſit ſe extendere vſque ad iniunctionem pœnæ mortis) cùm ex ipſis eliciat, quòd verba legum, ac ſtatutorum ſint ſemper capienda, ſecundum potiorem, & magis proprium ſignificatum in dubio. & ſequatur glo. ſecundam, in d. l. tranſigere, quòd appellatione pœ-

238 næ capitis † propriè venit pœna mortis naturalis, & non ciuilis, quæ ſolùm mors dicitur impropriè, eo magis, q lex loquens de eadem materia in l. de vnoquoque. nu. 1, 2, & 3. ff. de ſent. & re 2
iudicata. eandem approbans regulam, in qua habetur, quòd verba ſemper in dubio ſint capienda in potiori ſignificatu dicit, quòd appellatione ſententiæ tam in iure cōmuni, quàm municipali contentæ, intelligendum erit de ſentētia diffinitiua, & non de interlocutoria. qui & alia exempla ſimilia ſubintulit ibidem. Ex quibus omnibus elici videtur, idipſum ſentiſſe, quod continetur in noſtra ampliatione. idē docuit apertiſſimè Imola in d. c. ex literis. & in l. 2. ff. de pu. in verſ. quid autem. ſi aliquo caſu pœna. vbi huiuſmodi optima

239 diſtinctione vtitur, videlicet: Quandoque † lex, vel ſtatutum dicit, quòd pœna ſit in Iudicis arbitrio, & vſque ad pœnā mortis, & tunc clarum eſt, quòd eius arbitrium poteſt ſe extendere ad pœnam mortis, vt in l. Saccularij. §. ſunt quædam. & ibi caſus. ff. de extraord. crimin. Quandoque lex, vel ſtatutum dicit pœnam eſſe Iudicis arbitrio, dummodo ſe non extendat ad pœnam mortis, & tunc clarum eſt, quòd illam imponere non poterit. Probatur apertè in l. 1. §. expilatores. ff. de effract. & expilat. & l. 3. ff. de crimine ſtellio. Quandoque lex, vel ſtatutum ſimpliciter dicit pœnam eſſe ad arbitrium Iudicis; tunc videtur tanquam bonum virum arbitrari debere. argum. in l. vir bonus. ff. de iudi. ſoluen. & not. per glo. & Bart. in l. ſi qua pœna. ff. de verbor. ſignific. & in c. ſuper his. in glo. verſic. arbitrium. & in verſ. aſtringendo. extra de accuſat. & ſic patet, quòd ſecundum facti qualitatem aliter, & aliter debet arbitrari. arg. eius, quod habetur in c. ſicut dignum. extra de homic. & in d. §. ſunt quædam. hæc omnia Imola, vbi ſupra. Ex quibus (vt etiam docet Angel. in tract. de malefic. in verſ. & ibi caput à ſpatulis amputetur, nu. 44. verſ. quęro aliqua lege, vel ſtatuto, & nu. 45. verſic. & ex his patet.) elicitur primò, q ſi delicti qualitas requirat imponi mortem naturalem ipſi crimino ſo, poterit Iudex ipſam imponere, quando fuiſſet pœna remiſſa arbitrio Iudicis imponenda explicitè, vel implicitè, ſcilicet ſi lex, aut ſtatutum dixiſſet, ſi illud tale qui perpetrauerit puniatur, & nihil ſpeciale de pœnæ qualitate ſubdiderit. Quòd ſi delicti qualitas non ſuaſerit mortis naturalis pœnam fore imponendam, & nihilominus Iudex illam arbitrans iniunxiſſet, poterit ab illius iniquo arbitrio appellari, vel peti, vt reducatur ad arbitrium boni viri, vt notat glo. ſing.

in

in d.c.ſuper his.& not.glo.& Bar.in d.l.ſi qua pœ-
na. idem docuit Auguſt. de Arimine in addit. ad
Aug.vbi ſupra. nu.45. verſic.tu autem in hac ma-
teria. ſequitur Imol.in d.c.ex literis.& dictam gl.
in §.in Summa. aſſerens, quòd vbi pœna eſt arbi-
traria, Iudex poteſt imponere pœnam mortis. &
refert, q Ang.in d.§.ſunt quædam. dicit, q pœna
capitis in dubio intelligitur pœna mortis,quam
doctrinam Bal.allegat in l.1. C. ne ex deli.defun.
quòd pœna capitis intelligitur de amputatione
capitis. & ego (inquit ibi ipſe Auguſtinus) in ter
minis allego tex.cum Glo.in l.relegatis.in verſic.
capitis.ff.de pœnis.& concludens ibidē ipſe Ang.
ait : & ſic arbitria poteſt extendi incluſiuè vſque
ad amputationē capitis ex qualitate delicti. Ar-
bitrabitur tamen illam pœnam, quæ imponitur
ex conſuetudine, ſecundum Bal. in l. quicunque.
C. de ſeruis fugit. in dubio tamen in arbitrando
debet inclinari in mitiorem partem, vt in cap.de
cauſis. extra de officio deleg. & hoc intelligas in
240 Iudice. In Principe autem omnes pœnæ † ſunt
arbitrariæ: & poterit arbitrari pœnam mortis.Ca
ſus eſt in l.1 .C.de ſacroſan.Eccleſ. faciunt ibi no-
tata per Bal. in ſua repet. ſequitur quoque idem
Auguſt.ſententiam Matthæi Matthæſilani in ſuo
notabili 48.incip. Nota,quòd vbi pro aliquo de-
licto. hæc omnia ex Auguſtino,vbi ſupra.Idem re
vera docuit ipſe Matthæus Matthæſilanus loco ci-
tato. his præciſis verbis vtens,videlicet: Nota,q
pro aliquo delicto imponitur pœna arbitraria,po
teſt imponi pœna vſque ad mortem incluſiuè,glo.
eſt inſtitu.de iureiuran.§.in Summa, ſi tamen Iu-
dex arbitrabitur, quòd imponatur maior pœna,
quàm ſit ſolita imponi, vbi de conſuetudine appa
reat,dicitur grauare,& malè facere,niſi faciat ex
cauſa l.hodie. ff.de pœnis. hæc ille. Idem docuit
Decius in l.ſi fugitiui.col.4.nu.65 .verſ.& quando
delictū.C.qui admit.ad bo.poſſ.arguendo à con-
trario ſenſu verborum ipſius Decij. Nam ibi in-
fraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet : Et quando
delictum non eſt conſumatum non poteſt Iudex
vigore arbitrij punire ad mortem, vt not.Flor.in
l.ſi obſtetrix.circa finem.ff.ad l.Aquil.& ſupradi-
cta procedunt de iure communi : in ſtatutis au-
241 tem non punitur delictum, † niſi conſumatum
ſit,vt not.Bar.in l.pen. §.Diuus.ff.ad l.Cornel.de
ſicar.& in l.is,qui cum telo.C.ad l.Corn.de ſicar.
Bal.in hac eadem l.ſi fugitiui. hæc Decius vbi ſu-
pra. Ex cuius ſententia verbis ſuis expreſſa aper-
tiſſime arguendo à contrario ſenſu elicitur,quòd
Iudex in delictis conſumatis poterit extendere ar
bitrium ſuum vſque ad pœnam mortis incluſiuè,
ſi qualitates delicti hoc exquirant, prout innuit
paulò poſt ibidem à nu.84.vſque ad 89.excluſiuè.
dicit, quod de iure communi eſt,quòd vbi pœna
non eſt expreſſa, arbitrio Iudicis cōmittitur. l.p.
§.expilatores. vbi Bart.ff.de effracto.l.hodie.ff.de
pœnis.not.in c.de cauſis.extra de officio delegat.
cum ſimil. vbi dixi in vlt.notab. Et eſt regula ge-
neralis, quòd in omnibus nō determinatis à iure,
ad arbitrium Iudicis recurratur. l.pen. ff. de iure
deli.cum ſimil.vt dixi in c.Sedes.de reſcriptis. Et
intelligitur commiſſum arbitrij boni viri : quia
quod cōmittitur arbitrio alicuius, de arbitrio bo
ni viri intelligitur, vt in l.hæc venditio. §.fin.ff.de
contrahen.empt.& in Iudice not. Abbas in cap.1.
extra de dilat.in 1.glo. Alex.in cōſ.3.incip.Ponde
ratis.col.pen.in fine.lib.1. Et notandum eſt,quòd
242 in Iudice, verba, † quæ aliàs importarent libe-
ram voluntatē propter qualitatem Iudicis, intelli
gunt pro arbitrio boni viri, vt not.Imo.poſt Hoſt.
in c.ſignificauerunt.de teſtibus. & iſta ratione in
compromiſſis,voluntas,pro arbitrio boni viri in-
telligitur, vt dicit Bal.in c.quintauallis.in fine.de
iureiuran.& dixi in c.1.col.pen. extra de conſtit.
hæc omnia docuit Decius vbi ſupra.Ex quibus pa
tuit veritas præſentis noſtræ ampliationis. qui
Decius idem repetijt in c.ex literis.extra de con-
ſtit. Idem docuit Ludouicus Carrerius in ſua Pra-
xi crim.c.pen.incip. Circa igitur tertium. nu.28.
& 29. vbi ſequitur ſupra citatos Doctores.addēs,
quòd Bal. in l.1. ff.de crimine ſtellio. dixerit, q
aut lex,ſeu ſtatutum ſimpliciter dicit pœnam eſſe
in arbitrio Iudicis, & tunc arbitrari debet tan-
quam bonus vir,quod confirmauit Bart.& glo.in
l.ſi qua pœna. ff.de verb.ſignific. & in c.ſuper his.
extra de accuſat.& tunc ſecundum qualitatem fa
cti,& perſonæ arbitrari debet, vt ſi ſuadeat pœnā
mortis, illam imponat : & ita intelligatur d.glo.
in dicto §.in ſumma: ſin autem non arbitretur ad
mortem,aliàs appellari poteſt, vt not.Glo.in d.c.
ſuper his.& glo.& Bar.in d.l.ſi qua pœna.hæc Car
rerius inter alia, vbi ſupra. qui denique ibidem
nu.34. verſic.& an Iudex inferior.ſe remittit ſen-
tentiæ Roberti Maranthæ in ſua tertia diſputa-
tione, & in ſua Practica. vbi hoc docuit, & limi-
tauit multipliciter in 4.par.diſtin.1. Idem re vera
docuit dictus Marantha in loco citato à Carre-
rio. nu.tamen 53. in verſic.quid ergo tenendum.
vbi infraſcriptis vtitur verbis,videlicet: Quid er-
go tenendum ? Dico in tanta opinionum varie-
** tate, q prima opinio affirmatiua eſt magis com-
munis,cùm aliquali tamen limitatione,& modi-
ficatione. Vnde facio concluſionem, quòd Iudex
243 † in arbitrarijs poteſt ſe extendere vſque ad pœ
nam mortis naturalis. Hæc cōcluſio probatur per
textum in l.ſacrilegij.la prima, ff. ad l.Iul. pecul.
vbi narratiuè dicitur, quòd dato, quòd pœna ſa-
crilegij ſit arbitraria (quia pro qualitate perſonæ
irrogatur) tamen quandoq; aliqui ſacrilegi com-
bulti fuerunt: & ſic probatur, quòd in pœnis arbi-
trarijs Iudex poteſt imponere pęnam combuſtio-
nis, & ſic mortis naturalis: & ita ad hoc illum tex-
tum ponderat Abbas in c.ex literis.col.fin.de con
ſtitu. & ibi etiam Felinus in finalibus verbis. hæc
Marantha vbi ſupra. idem docuit Ioānes Milleus
in ſua Praxi crimin. tit.de pœnis. nu.47 in verſic.
hodie. vbi hodie de ſtatuto, & conſuetudine Re-
gni Franciæ pœnæ criminales ſunt in arbitrio iu-
dicantis : ita quòd Iudex poteſt ſuum arbitrium
extendere vſq; ad mortem incluſiuè, vt glo. in §.in
ſumma. inſtitu.de iniurijs, penſata tamen, & at-
tentata facti qualitate, & perſonarum cōditione,
ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, q̄
cauſa poſtulet, vt in l.Pędius, §.1. & fin.ff.de in-
cend.rui.& naufr. idem docuit Hyppol.Bonacoſ-
ſa in ſuo Theſauro commun.opinion.verſic.pœna
vbi eſt imponenda Iudicis arbitrio. dicens, hanc
opinionem eſſe magis communem: dummodo in
ipſa imponenda attendatur, an qualitas delicti,
& circunſtantiarum ſit talis,quòd de iure,vel con
ſuetudine ſit pœna mortis imponenda, & tunc im
poni poſſit, aliàs non. ita dicit Alex.in conſi.121.
nu.6.in vlt.volum. idem docuit Barbatius in c.ex
literis.nu.14.extra de conſtitut. idem docuit Al-
ciatus in conſ.472.in fine.idem docuit Bologn.in
repet.

Digitized by Google

repet. l. capitalium. §. famoſos. num. 9. ff. de pœnis. idem docuit Aegidius Boſſius in ſua Praxi crim. tit. de pœnis. nu. 23. verſic. pœna, vbi non determinata à iure. idem docuit Thomas Grammaticus noſter Neapolitanus in deciſione 36. incip. Solon ex ſeptem Sapientibus, nu. 12. verſic. quod maximè procedit, dicens, quòd quando Iudici eſſet à lege datum arbitriũ in maleficijs, vt poſſit in delictis grauibus vſq; ad mortem ſe extendere, arg. glo. in §. pen. inſtitu. de iniurijs. ita dicit Bal. in l. fin. ff. de rerum diuiſione. Inſuper notandum, ꝙ Iulius Clarus in ſua Praxi crim. §. fin. q. 83. verſic. ſed quæro. dicit, quòd ſecundum contenta in hac noſtra ampliatione fuit iudicatum in Parlamento Pariſienſi, prout atteſtatur Papo lib. 24. tit. 1. Arreſto 2. imò & omnes Doctores infraſcripti, quos contra præſentem ampliationem afferremus, ſe ſubſcripſerunt preſenti noſtræ ampliationi, vt paulò poſt palàm fiet.

Probatur & tertiò præſens ampliatio hac ratione, videlicet: Cùm regula ſit à iure approbata, quòd in omnibus non determinatis à iure, ad ar-
244 bitrium Iudicis † recurratur, vt docuit text. in l. pen. ff. de iure delib. cum ſimilibus. Inde ſequitur veritas præſentis ampliationis, in qua diximus Iudicem poſſe extendere arbitrium ſuum in pœnis infligendis vſque ad pœnam mortis naturalis incluſiuè, ſi hoc expoſcant qualitates criminis. Et quamuis tot oraculis, ac ſententijs fuerit probata preſens noſtra ampliatio, nihilominus poſſet quis inſurgere contra ipſam, aſſeuerando eã falſam, & rationi non conſentaneã, fultus auctoritate infraſcriptorum Doctorum, qui omnes dixerunt, ꝙ Iu-
245 dex † nõ poſſit pro ſuo arbitratu in caſu, in quo de iure nulla ſpecialis pœna eſt ſtatuta, pœnam extendere vſque ad pœnam mortis naturalis incluſiuè. Doctores verò hoc tenentes ſunt infraſcripti, videlicet: Matthæus de Afflicto (noſter Neapolitanus) in deciſ. 276. nu. 6. dicens, quòd Iudex non poterit extendere arbitrium ſuum vſque ad mortem naturalem incluſiuè, nec obſtat d. glo. in §. in ſumma. inſtit. de iniurijs. dicens contrarium: quia (inquit) communiter eſt reprobata. & addit, quòd contra illam ſit glo. in c. inquiſitionis. extra de accuſat. Ant. de Butr. in c. de cauſis. extra de officio deleg. & Bal. in l. quicunque. C. de ſeruis fugitiuis. Idem docuit Thomas Grammaticus (noſter Neapolitanus) ſequitur Bal. in d. l. quicũque. dicentem, quòd vbi pœna eſt arbitraria, non grauior, ſed mitior pœna eſt imponenda per Iudicẽ, cuius arbitrio allegat glo. in d. c. de cauſis. in verſ. certa. hæc docuit Grammaticus in conſil. ſuo 39. nu. 6. verſic. & ſciat, quòd in arbitrarijs, qui rurſus idipſum videtur ſentijſſe in conſ. 48. nu. 2. verſic. ita conſuluit Eximius Doctor antiquus. dicẽs, in arbitrarijs Iudicem non poſſe arbitrium ſuum extendere vſque ad mortem naturalem incluſiuè, nec obſtat dicta glo. in §. in ſumma. quia ipſa communiter reprobatur. hæc ibi. Idem docuiſſe videtur Bald. in ſua Practica crimin. in rubric. de extraordinarijs criminib. nu. 4. verſ. tamen ſcias: dicens, tamen ſcias, quòd Iudex in pœna extraordinaria criminum non poteſt pœnam imponere corporaliter ſanguinis. idem docuerunt Chaſſan. in conſuet. Burgund. fol. 43. num. 2. Felinus, & qui eum refert Villalpan. in rep. l. 22. c. 9. nu. 4. Caraulta ſuper 41. ritu Magnæ Curiæ, nu. 15. in fine. Iulius Clarus in ſua Pract. crimin. §. fin. q. 83. verſic. ſed quæro: quos omnes refert, & ſequitur Emanuel Soarez in ſuo Theſauro commun. opinion: verſic. pœna ſi iure ſtata, ac determinata non ſit. num. 142.

His ergo non obſtantibus vnicuiq; Doctorum, reſpondendo quãfacillimè apparebit veritas præſentis noſtræ ampliationis ex reſponſionibus afferendis ipſis citatis Doctoribus contra ipſam met ampliationem, cui re vera, ſi bene eorum mentes, & verba librabuntur iudicij ſtatera, proculdubio comperietur ipſos ſe ſubſcripſiſſe dictæ præſenti ampliationi.

Ad Matthæum ergo de Afflicto, vbi ſupra, reſpondemus ipſum ibi locutũ fuiſſe de Iudice, qui nullo habito reſpectu ad qualitates criminis, imponeret pœnã mortis naturalis pro ſolo inſipienti ſuo arbitratu, nulla de cauſa rationabili motus. Nos autem (vt patet in ipſis ampliationis verbis) de Iudice arbitrium ſuum extendẽte vſq; ad mortem naturalem, propter peſſimas qualitates inhærentes ipſi delicto: & quòd hoc intenderit nos docere Matthæus, patet ex dictis ipſius met ſupra. par. 2. conſtitu. Regni. rub. 10. nu. 22. prout refert Iulius Clarus, vbi ſupra, vbi dixit, quòd Iudex poterit extendere ſuum arbitrium vſque ad mortem naturalem incluſiuè, quando qualitas delicti ſit talis, quòd de iure communi, vel de conſuetudine, pœna mortis naturalis eſſet imponẽda, quod nos non negauimus in præſenti ampliatione.

Ad ſententiam Grãmatici quamfacillima erit reſponſio, cùm ibidem ipſemet ſuam ſententiam declarando in d. conſil. 39. nu. 6. ſubdiderit infraſcripta, videlicet: Et licèt glo. in §. in ſumma. inſtitu. de iniurijs. reputata ſingularis, dixerit, quòd vbi Iudex habet arbitrium in pœnis imponendis, poſſet ſe extendere vſque ad pœnam mortis: nam illud procedit vbi tales erant circunſtantiæ delicti, quæ pro eo veniebat de iure communi, vel ex conſuetudine imponenda pœna mortis: aliàs ſecus per præfata. arg. eius, quod habetur in c. ſicut dignum. extra de homic. ita dixit pulchrè Ioannes de Imola in c. inquiſitionis. ſuper glo. in verſ. alioquin. extra de accuſat. dando intellectum ad glo. reputatam ſingularem in d. §. in ſumma. & eſt de mente Bal. in l. fin. in fine. ff. de rerum diuiſ. & in l. 1. in fine. C. de his, qui latro. & in l. incredibile. C. de pœnis. Ang. in l. miles. §. edictum. ff. de teſtam. mili. & conſuluit in ſpecie Alex. in cõſ. 115. volum. 1. vbi ſubdit, quòd ſecundum hoc ſaluatur alia glo. in l. ſacrilegij. la ſeconda. in princ. in verſ. conſiderandum. ff. ad l. Iul. pecul. & debet Iudex imponere, quæ pro ſimilibus culpis imponi conſueuit, & vbi de conſuetudine non apparet ſuo arbitrio, hoc poſſet pro modo qualitatis perſonarum, & culpæ, iuxta l. nemo. C. de Summa Triuit. & fid. Cathol. & l. reſpiciendum. in princ. ff. de pœnis. hæc Grammatic. vbi ſupra. Ex cuius verbis ibi habitis patuit ipſum non fuiſſe aduerſatum, imò opitulatum præſenti noſtræ ampliationi: cùm in ea non dixerimus ſolùm, quòd ſemper Iudex in arbitrarijs poſſit extendere arbitrium ſuum vſque ad mortem naturalem infligendam, ſed ꝙ poſſet facere, ſi qualitas criminis, & perſonæ criminoſæ hoc de iure requiſierit, quod & ipſemet Grammaticus docuit, & probauit alijs medijs. Quapropter ex dictis patet etiam reſponſum ad ea, quæ ipſemet dixerat in conſ. ſuo 48. nu. 52. ſupra à me relata, eo ꝙ eandem interpretationem recipiant.

Et

Et quidem ex ſupradictis patet reſponſio ad reli-
quos citatos contra noſtram præſentem amplia-
tionem ; cùm ex ipſorum dictis eliciatur ipſos lo-
cutos fuiſſe, quando Iudex moueatur ad inſligen-
dam mortem naturalem, vbi à iure pœna non re-
peritur taxata , nulla ratione motus, ſed ſolo ſuo
arbitratu, ſeu arbitraria poteſtate, duce. Noſtra au-
tem ampliatio ſuppoſuit qualitates criminis hoc
expoſtulare, eo magis, quòd vacat ratio arguendi
à maioritate rationis hic : Nam ipſimet Doctores
ſe ſubſcripſerunt limitationi primæ conclusionis
quintæ præſentis tract. vbi fuit multis Iuribus, &
Doctoribus probatum, Iudicem poſſe aggrauare
pœnam à iure ſpecialiter ſtatutam contra crimi-
noſos, ſi ad hoc moueantur aliqua rationabili de
cauſa. (vide ergo ibi latiùs.) Quid ergo mirum ſi
dicamus, quòd Iudex in arbitrarijs pœnis, de qui-
bus in iure ſpecialiter nulla fiat mentio, poſſit ex-
tendere arbitrium ſuum vſque ad pœnam mortis
naturalis incluſiuè, hoc exquirentibus qualitati-
bus ipſius criminis .

Ad Iulium Clarum nouiſſimè reſponſio patebit
ex ſuis proprijs verbis. cùm ibidem ſubdiderit in-
fraſcripta, videlicet: Sed dato, quòd eſſet vera opi
nio illius gloſæ, illa tamen intelligēda eſt, vt pro-
cedat, modò qualitas delicti, aut circunſtantiarũ
ſit talis, quòd de iure communi, vel conſuetudine
eſſet pro eo delicto pœna mortis imponēda, aliàs
ſecus . Et ita illam gloſam communiter limitari
atteſtatur Afflictus ſuper s. par. cõſtit. Regni. rub.
10. nu. 22. Hanc etiam eſſe communem opinionē
dicit Alexan. conſil. 121. in fine. lib. 7. quem refert
Crauetta conſil. 224. poſt nu. 2. verſic. ſecundò ad-
uertendum. Decius in dicto c. ex litteris. extra de
conſtitu. prout illum refert Crauetta conſil. 220.
nu. 14. Grammaticus conſil. 39. poſt num. 8. Don
Anton. de Padilla. in l. transigere, nu. 27. C. de tran
ſact. hæc omnia dicit Iulius. vbi ſupra. Ex quibus
patuit , quòd ipſe non ſolum reprobauerit con-
tenta in præſenti noſtra ampliatione : Verùm po-
tiùs ipſi ſe ſubſcripſerit vnà cùm ſupra citatis hic
ab eo. Quapropter iure optimo dicemus hos ſu-
pradictos omnes Doctores (quos ſupra citauimus
contra noſtram præſentem ampliationem) do-
cuiſſe nos eandem, ipſiusq; veritati ſe ſubſcriben
tes , licèt prima fronte videbantur ipſam eos re-
probaſſe .

Limita primò ſingulariter quæ dicta fuerunt in
præcedenti ampliatione, dicendo ipſa procedere
in delictis conſumatis , non autem in attentatis
245 tantum, † & non conſumatis : quia in eis nun-
quam Iudex poterit imponere pœnā mortis. Hæc
limitatio probatur triplici medio iam allato in
probationem tam ſecundæ, quàm tertiæ conclu-
ſionis præſentis tractatus, vide ergo ibi latiùs. &
vltra allata ibi probabitur adhuc nonnullis Do-
ctorum ſententijs alijs. Sciendum ergo, ꝙ præſen
ti limitationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Docto
res, videlicet Bal. in ſuo conſi. 443. incip. Cecchus.
col 2. volum. 3. Felinus in c. ex litteris. colum. pen.
verſ. ſecunda declaratio. extra de conſtitu. Et ra-
tio eſt in promptu : quia hodie ex generali con-
ſuetudine nunquam punitur delictum attentatum
ſicut conſumatum , ſed mitius : & ſic non punitur
affectus, niſi ſequatur effectus, etiam in atrociſſi-
mis, vt docuit Alex. & Paul. de Caſtro, in l. 1. §. fin.
in fine. ff. quod quiſque iur. & Card. Alex. ſeu aliàs.
Præpoſitus in c. 1. §. ſi verò voluerit, in fine. de Ca-
pi. qui cur. ven. & Angelus in conſ. 14. col. 1. vbi di-
cit, quòd iſta conſuetudo eſt approbata per totũ
mundum. & Bald. l. ſi fugitiui. C. de ſeruis fugit. &
Salycet. in l. is, qui cum telo. ff. ad l. Corn. de ſicar.
& Bar. in l. 1. §. Diuus. ff. eod. & Matthæus de Affli
cto in conſtitutione. incip. Aſperitatem. col. 3. in
2. not. Quapropter ſi Iudex (vt docet Marantha in
ſuo Speculo. in ſua quarta parte. incip. Deuenio
nunc ad quartam partem principalē, nu. 54. verſic.
limita primò) imponeret pœnam mortis in atten
tatis, puniret affectum ſicut effectum, quia maior
pœna dari non poteſt, quàm ſit pœna mortis, iux
ta illud Philoſophi. Mors eſt vltimum terribiliũ,
ſcilicet in hac vita noſtra miſera. Idē docuit De-
cius in d. l. ſi fugitiui. nu. 65. verſic. & quando deli-
ctum nõ eſt conſumatum, qui dicit hoc ipſum do-
cuiſſe, Flor. in l. idem ſi obſtetrix. circa finem. ff. ad
l. Aquiliam .

Limita ſecundò dictam ampliationem, dicen-
do illam locum non habere, quando expreſsè lex,
247 † vel ſtatutum limitaret arbitrium Iudicis , vt
non poſſet excedere in arbitrando talem particu-
larem pœnam: nam tunc ipſe Iudex non poſſet in
tidicè imponere pœnam mortis . Hæc limitatio
probatur triplici medio. Primò enim per argum.
in l. 1. ff. de furibus balnearijs. vbi hæc habentur,
videlicet: [Fures nocturni extra ordinem audien-
di ſunt, & cauſa cognita puniendi, dũmodo ſcia-
mus in pœna eorum operis publici temporarij
modum non egrediendum. Idem eſt in balnearijs
furibus . Sed ſi ſe telo fures defendunt, vel effra-
ctores, vel cæteri ſimiles, nec quemquam percuſſe
runt ; metalli pœna, vel honeſtiores, relegationis
afficiendi erunt.] hæc in d. l. 1. Dixi probari præ-
ſentem limitationem per argum. in d. l. 1. quia etſi
explicitè nulla fiat mentio de noſtra limitatione,
bene tamen illam implicitè probat . cùm ibi lex
expreſsè loquatur limitatiuè, vtendo dictione illa
[dummodo] dicit enim illos fures puniendos fo-
re pœna extraordinaria, dummodo non excedat
pœnam, operis temporarijs, quo caſu apertè pro-
batur eo ipſo, ꝙ lex dederit Iudici poteſtatem li-
mitatam, ſumus in caſu certo, quia Iudex non po
teſt præterire formam legis, ſecundum Felin. in c.
ex literis. col. pen. verſ. quinta declaratio. extra de
conſtitu. Plus dico, quòd iſte tex. in d. l. 1. hoc aper
tiſſimè videtur probare. Nam ex eo, quòd lex re-
ſtringit poteſtatem Iudicis ad opus temporariũ,
eſt ſignum, quòd regulariter Iudex habuiſſet lar-
giores habenas in pœnis imponēdis ad proceden
dum vſque ad mortis naturalis pœnam inſligen-
da ex arbitria ſibi à iure poteſtate conceſſa, quan
documque lex hoc ſpecialiter non prohibuiſſet,
quoniam aliàs fruſtratoria fuiſſet iſta legis huius
reſtrictio ad talem ſolùm imponendam pœnã ibi
taxatam : ſi ſine ea Iudex aliàs fuiſſet de iure re-
ſtrictus, quòd in arbitrarijs non poſſet ſuum arbi
trium extendere vſque ad mortis naturalis pœnã
incluſiuè. Idem probatur per arg. in l. 1. §. expila-
tores. in fine. ff. de effractor. vbi hæc habentur, vi-
delicet : [Expilatores, qui ſunt atrociores fures :
hoc enim eſt expilatores, in opus publicum , vel
perpetuum, vel temporarium dari ſolent : hone-
ſtiores autē ordine ad tempus moueri, vel patriæ
fines iuberi excedere : quibus nulla ſpecialis pœ-
na reſcriptis principalibus impoſita eſt . Idcircò
cauſa cognita liberum erit arbitrium ſtatuēdi ei,
qui cognoſcit. Simili modo & ſaccularij, & dire-

ctarij

Digitized by Google

ſtarij erunt puniẽdi. Item & effractores. Sed enim Diuus Marcus effractorem Equitem Romanum, qui effracto perforatoque pariete pecuniam abſtulerat, quinquennio abſtinere iuſſit Prouincia Aphrica, vnde erat, & Vrbe, & Italia. Oportebit autem æquè & in effractores, & in cæteros ſupradictos cauſa cognita ſtatui, prout admiſſum ſuggerit: dummodo ne quis in plebeio operis publici pœnam, vel in honeſtiore relegationis.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum in ipſa l. prima, §. expilatores, quoniam re vera præſens noſtra ampliatio probatur d. l. ſi bene ponderentur verba ipſius legis eodem modo, quo diximus probari ipſam met ampliationem per dictam l. 1. ff. de furibus balnearijs, cùm & hic ſit dictio illa [dummodo] ſicut ibi: ergo diximus illo textu præſentem limitationem probari, ita & hoc textu: repete ergo pete, quæ paulò ante ibi diximus. Probatur idipſum per argumentum in cap. de cauſis. §. illis etiam. extra de officio deleg. vbi Alexander Tertius ſcribens Carnotẽſi Electo, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Illis etiam qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuã venire, aut tuo ſuper his parere iudicio neglexerint: ſi tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna in Canonibus exprimatur, eandem inſligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſæ ſecundum tuum arbitrium punire procures.] hæc in dicto §. illis. ex quibus etiam veritas noſtræ limitationis elicitur, vt patet ad ſenſum. Probatur & ſecundò præſens limitatio Doctorum auctoritate in dicto §. illis. & in ſupradictis iuribus. Nam Bartol. in dicto §. expilatores. dicit,
248 quòd quando pœna † non eſt limitata à iure, (prout eſt in caſu præſentis limitationis) tunc Iudex poterit ipſe eam imponere, & quòd hoc ſit mente tenendum. Ex quibus verbis elicitur, quòd ipſe Bart. ſe ſubſcripſerit præſenti limitationi, arguendo ex verbis ipſius à contrario ſenſu. Idem docuit Panormitanus in dicto cap. de cauſis. colum. 1. verſic. item nota. dicens. Nota, quòd vbi certa pœna à iure ſtatuta eſt, non debet Iudex ab ea recedere. Vbi verò non eſt ſtatuta, tunc eſt imponenda ad arbitrium iudicantis: & quotidie ad hoc allegatur hic textus, vt in non determinatis à iure Iudex ipſe procedat, iuxta arbitrium ſuũ. hæc Panormitanus vbi ſupra, vnà cum reliquis Canoniſtis: quia textus in dicto §. illis. eſt per ſe apertiſſimus. Idem docuerunt & alij infraſcripti Doctores, dicentes, quòd etſi Iudices ex cauſa rationabili poſſint pœnas indictas tam à iure communi, quàm municipali augere, & minuere, etiã ſi iuraſſent in principio ſui officij ſeruare vtraque iura in puniendis criminoſis. Nihilominus hac poteſtate, eo ipſo priuati in aliquibus caſibus intelliguntur, quòd ſtatuta, vel ius aliquod commune in illis dirigendo imperatiua verba ſua ad Iudices ſpecialiter illis præcipiendo ei, vt illam pœnam inibi taxatam imponat: cùm in tali caſu non poterit iuridicè ipſam pœnam ſic taxatam alterando augere, vel minuere: & hi Doctores hoc dicentes ſunt hi, videlicet Matthæus de Afflicto in Conſtitut. Regni. incip. Rapinas. notabili primo, cuius ſententiam refert, & ſequitur Ludouicus Carrerius in vltimo cap. ſuæ Praxis crimin. incip. Circa quartum, & vltimum. nume. 31. verſic. & vide de pœna ſtatutaria. Idem docuit Aegidius Boſſius in ſua Praxi crimin. titu. de pœnis. nu. 23. verſic. adde, quòd ſi ſtatutum: ſubdens, quòd hoc ipſum docuerit Felinum in c. ſedes. col. fina. extra de reſcript. Idem docuit Bal. in l. enim, qui. in fine. ff. de furtis. & Decius in l. ſi fugitiui. nume. 70. in verſic. & idem Bal. C. qui admitti ad bon. poſſ. &c. Idem docuit Marantha in ſuo Speculo. circa principium. in cap. incip. Quarta pars. Deuenio nunc ad quartam partem principalem. nu. 55. verſic. tertiò limita.

Probatur & tertiò præſens limitatio hac ratione irrefragabili, (meo quidem iudicio) quæ talis
249 eſt: cùm fines mandati † à mandatario in executione mandati perfectè ſint cuſtodiendi de eſſentia validitatis actus, qui virtute mandati fit: in tantum, quòd ſi illi cuſtoditi non fuerint ad vnguem, quicquid attentatum fuerit extra dictos fines, illud omnino inane, & fruſtratorium ſit, cùm ipſe mandatarius ſumpſerit poteſtatem limitatã, ac per hoc in his, ad quæ non ſe extendit mandatum, mandatarius nullam nanciſcitur iuriſdictionem, atque reputabitur ſicut reliqui nullam habentes iuriſdictionem, vt docuit textus expreſsè in c. ſi cui. de electione. in ſexto. & expreſſius in c. prudentiam tuam. §. in hoc caſu. & §. ſequenti. vbi Celeſtinus Tertius interrogatus, an valeret factum contra formã mandati? Reſpondit his verbis vtens, videlicet: [In hoc caſu taliter reſpondemus, quòd cùm aliquis delegatorum Iudicum, per certum nuncium, vel excuſatorem literatoriè deſtinatum non oſtenderit ſe intereſſe non poſſe, vel aliàs de eodem Canonicè conſtare non poterit, reſidui procedere ad cauſæ cognitionem non debent: quòd ſi proceſſerint: nihil reputabuntur egiſſe. Illa quippe fuit antiquæ Apoſtolicæ Sedis prouiſio, vt huiuſmodi cauſarum recognitiones duobus, quàm vni: tribus, quàm duobus libentiùs delegaret. cùm (ſicut Canones atteſtantur) integrum ſit iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur. Mandati ſiquidem excedere fines probaretur, ſi quis citrà forma reſcripti accepti præſumeret iudicare.] hæc ibi. Ex his ergo patuit, quòd (vt communiter ibi, & alibi ſæpiſſimè docuerunt) attenta per mandatarium vltra, vel contra fines, ſeu formam mandati, ſunt nullius virtutis, ac valoris. Ac per conſequens Iudex vtendo facultate imponendi pœnam ſibi limitatè conceſſa à iure vltra fines limitationis nihil iuridicum facit, & meritò poterit puniri, tanquam iniuſtus vſurpator iuriſdictionis: cùm verum ſit dicere illum in tali exceſſu non fuiſſe Iudicem, ſed perſonam priuatam: & ideo tanquam talis poterit puniri à ſuo Superiore.

Limita tertiò dictam præcedentem vnicã ampliationem, dicendo illam non habere locum, qñ
250 lex † (tam communis, quàm municipalis) diceret, ꝙ Iudex poſſit, vel debeat pœnam moderari, quia tunc non poterit imponere pœnam mortis. Hæc limitatio probatur tripliti medio. Primò enim per argum. in c. inquiſitionis. §. ſecũdò quæſiſti. ext. de accuſat. vbi Innocẽtius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Secundò quæſiſtis quid vobis ſit ſtatuendũ, ſi contra quempiã per inquiſitionẽ probatũ fuerit tale crimen, quod deponeret accuſatum criminaliter, & conuictum. In quo quidem duximus diſtinguendum, vtrum ſit tale crimen, quod ordinis executionẽ ſuſcepti, aut retentionẽ beneficij, et poſt peractã pœnitẽtiã impediret: puta, ſi homicidium commiſiſſet, vel

Digitized by Google

adeptus eſſet ordinem, aut beneficium vitio ſimo
niç, quo caſu erit ſicut in accuſationis iudicio pro-
cedendū, alioquin ſm perſonç merita, & qual.ta-
tem exceſſus, pœnam poterit iudicantis diſcretio
moderari.] hæc ibi. Dixi probari pręſentem limi
tationem per arg. in d.§. ſecūdò quęſitis. cùm etſi
explicitè ibi non contineatur materia dictę limi-
tationis, benè tñ implicitè, eo q loquatur ibi tex-
tus per verbum moderari. cùm talis tradatur regu
la à Doctoribus, q vbi lex concedit arbitriū Iudi
ci vtendo hoc verbo, ſ. q habeat moderari pęnas,
nunquam ipſe Iudex poterit imponere pœnā mor
tis, quoniam verbum illud [moderari.] importat
diminutionem pœnæ, prout docuerunt ſingulari-
ter Doctores, inter quos eſt Marianus Socinus in
d.c. inquiſitionis. necnon Panor. ibidem in col. 4.
verſ. in glo. 10 verſ. alioquin, ibi non punitur plus.
his verbis vtens, videlicet: Nota bene gloſam, ex
qua collige vnum modum cognoſcendi, quando
Iudex in arbitrarijs excedit modum imponendi
pœnam. Nam ſi imponit ordinariam, vel maio-
rem, excedit modum: Nam ſi datur ſibi arbitriū,
vt moderetur, non debet augere, vel punire tan-
tum, ſicut ordinariè puniret. Et ideo ſi crimen nō
impedit executionem, ſeu retentionem beneficij,
non poteſt Iudex priuare clericum officio, & be-
neficio: quia puniret tantùm, ac ſi ordinariè. hæc
Panormitanus. Idem docuit Felin. in c. ex literis.
col. pen. verſic. declarat. extra de conſtit. quos re-
fert & ſequitur Robertus Marantha in ſuo Specu-
lo aureo Aduocatorum. in c. incip. Quarta pars.
Deuenio nunc ad quartam partem principalem.
nu. 52. verſic. tertio non obſtat dictum c. inquiſi-
tionis. & rurſus ibidem in nu. 55. in verſic. quarto
limita, niſi expreſſè. Probatur & ſecundò præſens
limitatio Doctorū auctoritate. Nam infraſcripti
ſe ei ſubſcripſerunt, videlicet Panormitanus, Ma-
rianus Soci. Feli. & Marantha locis ſupra citatis.
Probatur & tertiò rōne ſupra allata in probatio-
nē ſupradictæ limitationis ſecūdæ. vide ergo ibi.
251 Limita quartò, dicēdo, q qñ arbitrium † datur
Iudici in pœnis à iure expreſſis, prout eſt in actio-
ne iniuriarum, in qua eſt ſtatuta pœna corporalis,
& pecuniaria ad arbitriū Iudicis, vt in l. iniuria-
rum æſtimatio. & l. fi. ff. de iniurijs. & in l. Pedius.
§. r. ff. de incend. rui. naufr. tunc enim Iudex pro-
pter enormitatem iniuriæ poterit arbitrari: ſecus
eſt, vbi Iudici datur ſimpliciter arbitrium punien
di in pœnis non à iure expreſſis: quia tunc non po
terit facere crimen capitale, quod non eſt capita-
le, nec pōt imponere pœnā mortis, vbi crimen nō
eſt capitale, prout docuerunt infraſcripti Docto-
res, videlicet Felin. in c. ex litteris. col. pen. verſic.
quarta declaratio. ext. de conſtit. Idem docuit Ro
bertus Marant. vbi ſ. nu. 56. in verſ. quintò limita.
Limita quintò dicta in præcedenti vnica am-
pliatione, dicendo illa non habere locum, quādo
in ſimilibus delictis eſſet conſuetudo, q nō impo
natur pœna mortis, ſed mitior. Nam tunc regula-
252 riter non poterit Iudex † imponere pęnam mor
tis, ſed tenebitur ſequi conſuetudinem Curiæ ſuę,
& ſic ſeruare pœnam ſtatutam à iure non ſcripto,
ſeu conſuetudinario: quapropter in hoc videtur
ipſum priuari poteſtate arbitraria: cùm videatur
illa limitata à dicta cōſuetudinario iure. Dixi re-
gulariter, quoniam poſſet recedere à tali pœna
cōſuetudinaria, & maiorem imponere, dum hoc
exigeret cauſa rationabilis (vt latius fuit proba-
tum in allatis in probationē limitationis primæ
concluſionis quintæ præſentis tractatus. Et vltra
ea, quæ fuerunt producta in probationē amplia-
tionis quintę, primæ, & ſecundæ limitationis con
cluſionis quintæ eiuſdē præſentis tractatus.) Hæc
ergo limitatio inſuper probatur triplici medio.
Primò enim per argumentum in l. ſi quis reum.
ff. de cuſtod. & exhib. reorum. vbi infraſcripta ha
bentur, videlicet: [Si quis reum criminis, pro
quo ſatiſdedit, non exhibuerit: pœna pecunia-
ria plectitur. Puto tamen ſi dolo non exhibeat,
etiam extra ordinem eſſe damnandum. Sed ſi ne-
que in cautione, neque in decreto Præſidis quan-
titas certa comprehenſa eſt, ac nec conſuetudo
oſtenditur, quæ certam formam habeat: Præſes
de modo pecuniæ, quā inferri oporteat, ſtatuet.]
hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem
per argum. in d. l. ſi quis. quoniam etſi ea vera ip
ſa ad verborum ſonitum ipſius legis, verbis non
verificetur, bene tamen ſententia, & mente: cùm
inde eliciatur, quòd conſuetudo habens certam
formam taxandi pœnam à Iudice infligendam, ſit
omnino ſeruanda, ſ. regulariter: cùm proprium le
253 gum † ſit ſe aptari ad ea, quæ (vt frequentius
fiunt) vt in l. nam ad ea. ff. de legibus. vbi hæc ha-
bentur, videlicet: [Nam ad ea potiùs debet apta-
ri ius, quæ & frequenter, & facilè, quàm quę per ra
rò eueniunt.] Probatur & ſecundò præſens limi-
tatio Doctorum auctoritate. Bal. enim hoc docuit
in l. quicunque. col. 4. verſic. ſcias tamen. C. de ſer.
fugit. idem docuit Panor. in c. inquiſitionis. col. 4.
verſ. addit gloſ. vnum notabile. extra de accuſat.
dicens. Addit gloſa vnum alium modum cogno
ſcendi in diſcretionem Iudicis in iſtis arbitrarijs,
ſcilicet quando excedit pœnam conſuetā impo-
ni pro tali delicto. iſta eſt glo. not. in l. hodie. ff.
de pœnis. Et nota hoc dictum perpetuò, quia ar-
bitrium Iudicis in impoſitione pœnæ reſtringi-
tur ex conſuetudine. hæc Panor. vbi ſupra. qui rur-
ſus ibidem & clariùs docuit in c. de cauſis. in fin.
extra de offic. de leg. dicens. Tunc pœna non di-
citur expreſſa, quando non eſt cauta in Canoni-
bus, nec in Legibus, nec in ſtatutis municipalib⁹,
neque iure conſuetudinario, ſecundum Hoſtienſ.
& ſic nota, quòd vbi deficit pœna Canonis, debe-
mus recurrere ad pęnā legis Ciuilis, ſeu ad pœ-
nam conſuetudinariam, dummodo non contradi
cat menti Canonum. Imò ſententia eſſet iniuſta,
ſi pœna excederet conſuetudinem loci, vt notat
glo. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui
not. infam. & hoc puto verum, niſi ex cauſa: Nam
254 ſicut ex cauſa poteſt recedi à pœna legis, † ita &
à pœna conſuetudinaria. pro hoc bona gloſa in l.
hodie. ff. de pœnis. hæc Panormitanus vbi ſupra.
Idem docuit Felinus in d.c. de cauſis. col. 1. Alex.
in conſil. ſuo 5. col. fin. & conſi. 11. col. 4. in primo
volum. Pariſ. in tract. ſindicatus. in verſic. compo-
ſitio. col. 12. iu princ. in c. incip. An ſi delinquens.
& ibidem rurſus in titu. de offic. ſindic. col. 4. & 5.
in cap. incip. An ſi poteſtas. vbi multum notabi-
liter loquens hoc ipſum probat (vt refert Maran-
ta, loco ſtatim citando) dicens, q ſi Iudex excedit
pœnam ſolitam, dicitur grauare partem, & poteſt
appellari, & tenetur in ſindicatu: & per hoc in-
fert, quòd in Regno ſi quis condemnatur ad vnam
vnciam: non ſolet exigi tota vncia: ſed tantum
vnus tarenus, vel duo, & non vltra, maximè atten
ta paupertate condemnati. Idem docuit Rober-
tus

tus Marantha in ſupradicto ſuo Speculo aureo
Aduocatorum. in c. incip. Quarta pars. Deuenio
nunc.nu.57.verſic.ſextò limita.
Amplia ſingulariter dicta in prima, & ſecunda
limitatinne quintæ concluſionis præſentis tract.
255 † dicendo, quòd in tantùm ipſa ſint vera, quòd
non ſolùm Iudex minuere poterit ex cauſa ratio-
nabili pœnã à iure indictã alicui crimini, verum
etiam, quòd ad hoc teneatur, quando ipſe proce-
derer ad aliquem condemnãdum, ac puniendum
ſolùm ex præſumptionibus violentis, ſeu indicijs
etiam indubitatis quantumcunque vrgentibus
animum ipſius ad credendum, quòd non alius,
quàm reus in iudicio productus, facere potuit
crimen, de quo ipſe reus fuit in iudicio delatus.
Quapropter in tali caſu nunquam imponere illi
licebit tali reo pœnam mortis naturalis, vel aliam
pœnam ordinariam ſtatutam in iure communi,
ſiue municipali. Sed longè minorem, iuxta tamen
qualitatem delicti, omnibus benè ponderatis:
quamuis poſſet & corporalem imponere, quod
eſt contra nonnullos infraſcriptos Doctores, tum
quia hoc obtinuit conſuetudo Curiarum vtriuſ-
que fori: tum quia id comprobatur verum com-
muni Doctorum ſententia, cùm etiam idipſum
eliciatur ex Iuribus infra in probationem præſen
tis ampliationis citatis, etiam ex cortice literæ
eorũ. Hæc ampliatio probabitur triplici medio.
Poſtquàm pro ipſius maiori intelligentia decla-
rabuntur termini in ea allati gradatim: cùm & ip
ſorum enucleatio ſummoperè deſeruiat quoque
dilucidationi eorum, quæ in limitationibus præ-
ſentis ampliationis neceſſariò afferenda erunt, vt
luce meridiana clariùs ex ipſorum ponderatione
elucebit. De duobus ergo primo ſermo erit præ-
mittendus. Primò nempe de præſumptionibus,
& ſecundò de indicijs, eo breuiori ſtylo, quo vti
deſuper datum miſericorditer fuerit. Præſum-
256 ptio ergo † (iuxta Hoſtienſ. in Summa, eod. tit.)
eſt ex diuerſis perſonarum, rerum, locorum, tem-
porum, factorum qualitatibus, perſpicatio, &
prout fieri poteſt conſideratio, certa probatione
deficiente animi cuiuſlibet hominis, & maximè
Iudicis probabilis, ſiue iuſta inſtructio.
257 Præſumptionũ † ergo multæ ſunt ſpecies. Nam
alia dicitur præſumptio facti, alia præſumptio ho
minis, alia præſumptio naturæ, alia præſumptio
iuris tantum, & alia denique dicitur præſumptio
iuris, & de iure.
258 Præſumptio nempe † facti eſt, ſeu dicitur quan
do ex facto alicuius hominis præſumitur aliquid
contra ipſum illud facientem, vel pro eo. Nam Iu
dex circa perſonam criminoſi habet varia conſi-
derare ex motu ſui animi, ſecundum varietatẽ fa-
ctorum contingentium. Nam ex qualitate facti,
& conditionis perſonarum capitur coniectura, vt
in l. vir. ff. de donat. inter vir. & vxor. & in l. fin. ibi.
[In perſonis, cauſiſq; æſtimatorum.] ff. de actio.
& oblig. & in l. famoſi. ff. ad l. Iul. maieſt. & in pri-
mis habet Iudex cõſiderare. Cuius vitę quis antea
fuerit, vt in l. famoſi. ibi. [Et perſona ſpectanda.]
ff. ad l. Iul. maieſt. Nam qualis æſtimationis, & fa-
mæ quis antea fuerit, talis præſumitur, vt in l. non
omnes. §. à barbaris. ff. de re militari. ibi. [Qualis
antea æſtimationis.] & facit ad hoc tex. in l. quæ-
ro. ff. de ędil. edict. & in l. à bonæ fidei. ff. de rei
vend. & in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſt. &
in l. 3. in prin. ff. de teſtibus. Item quia qualem vi-
tam, & habitum quis duxerit, talem eum eſſe præ
ſumimus, vt in l. item apud Labeonem. §. ſi quis
virgines. ff. de iniurijs. & in l. ab his. §. his qui. ff. de
tut. & curat. dat. & in l. quidam. ff. de condi. inſti.
Item habet indagare Iudex curioſus, & ſapiens:
cum quibus hominibus, & per quæ loca conuer-
ſabatur, & vtebatur de crimine inculpatus, quem
intendit aggrauare, & torquere: quoniam mala
conuerſatio eſt malæ vitæ indicium, vt in l. ſi plu-
res. §. aſſiduè. ff. de adminiſtrat. tut. Nam ex mala
cõuerſatione etiam bonus efficitur vitioſus, vt in
l. ędiles. §. pedius. ibi. [Aleator forte.] ff. de ædil.
edict. iuxta etiam ſententiam Philoſophi. Qualis
quiſque eſt, talium conſortio delectatur. Item Iu-
dex conſideret locum, ſeu loca, in quibus conuer
ſabatur, quia ſecundum locorum diuerſitatem,
& varietatem, varia colligitur coniectura, vt in
l. finali. C. ſi mancip. ita fuer. alien. & in l. aut fa-
cta. §. euenit. ff. de pœnis. Præterea conſideret Iu-
259 dex † factum: quia ex qualitate facti, animum
facientis metimur, vt in l. 1. ff. de peti. hæred. vt eſt
videre hoc exemplo. Nam ſi tibi ſeruum ligatum
vendidero; & in verbis exprimam talem, tamen
ſeruum fugitiuum dicere videor & vendere: vn-
de ſi poſtea ab emptore aufugit, me non poterit
redhibitoria conuenire, vt in l. ſi tamen. §. ei, qui
ſeruũ. ff. de ędil. edict. & in c. 1. extra de præſumpt.
Nam per extrinſeca probantur intrinſeca, vt in l.
fin. circa finem. ff. de diuortijs. His nanque penſa-
tis actibus, & factis pręcedentibus de homine bo
num, vel malum præſumitur, vt in d. l. non omnes.
§. à barbaris. & in l. 1. §. fin. C. de prin. agen. in reb.
& meliùs in l. deſertorem. §. ad hoſtes. ff. de re mi-
lit. ibi. [Conſiderato eius præcedentis vitæ actu]
260 & hæc facti præſumptio † aliquando trahitur de
præterito tempore ad præſens, vt ſi quis conſue-
uit falſa inſtrumenta facere, & aliquod inſtrumen
tum eius reuocetur in dubium, ex præterito facto
præſumitur incontinenti contra eũ: & ſic vno mo
do intelligitur l. iubemus. C. de probat. ſic enim
qui olim fuit malus, hodie malus præſumitur, vt
in l. ſi cui. §. ijſdem. ff. de accuſat. ex qua lege ortũ
habuit regula illa iuris in c. ſemel malus. de reg.
iur. in ſexto. vbi dicitur [Semel malus ſemper præ
ſumitur eſſe malus] attamen meo quidem iudi-
cio, ſunt intelligenda dicta verba, in eodem gene
re mali, prout elicitur ex dicto §. ijſdem. ex quo
excepta fuit dicta regula. c. ſemel malus. cũ inibi
dicatur, quòd qui calumniatus fuit in accuſatio-
ne prima, præſumatur & ipſum calumniari in ſe-
cunda accuſatione. Aliquãdo verò hæc facti prę-
ſumptio ex pręſenti facto locum habet in præteri
to, vt eſt videre in caſu. l. hi qui. C. ad l. Iul. de adul.
& in corp. Authent. vt nulli iudi. §. ſi quis nota. Itẽ
qui modò non probat crimen obiectum, ipſo fa-
cto præſumitur calumniari, vt in l. 1. C. de Aduoc.
diuer. iud. ſic & de illo malum præſumitur, qui pa
ciſcitur de crimine, vt in l. Athletas. in fine. & l. ſe-
quen. ff. de his, qui not. infam. Et animaduerten-
261 dum, quòd iſtæ pręſumptiones facti † bene reci-
piunt probationes in contrariũ: quia factum ple-
runque etiam prudentiſſimos fallit, vt in l. 1. ff. de
iur. & fac. ign. & hæc allata ſufficiant de pręſum-
ptione facti.
262 Præſumptio verò hoïs † dr̃ illa, cuius effectus nõ
eſt in iure expreſſus (vt docet Euer. in ſua Topica
iuris. in loco à veriſimili. nu. 18. verſ. pſumptio ho
minis.) Sed in Iudicis, vt boni viri arbitrio dimiſ-

Digitized by Google

ſus, vt in l.minor annis 25. ex aſpectu.ff.de mino-
ribus. & in l.vtrum. ff. de donat.inter vir.& vxor.
& iſta præſumptio eſt duplex. alia dicitur teme-
raria, quia ratione caret: & ideo non erit propriè
appellanda præſumptio, quia caret effectu, & à iu
re repellitur, nec animum Iudicis mouere debet,
vt in c.1.2.q.1.& c.oues.6.q.1.& c.licèt Heli.ex-
tra de ſimonia. Ideo vanæ voces populi non ſunt
audiendæ, vt in l. Decurionum. & ibi Gloſ. quæ
ibi arguit Pilatum.C,de pœnis. Alia autem boni
nis præſumptio eſt non temeraria, quæ eſt appli-
catio animi cuiuſlibet boni viri ad id, quod ex fa
cto probato eſt valde veriſimile. Exemplum pa-
tet in eo, qui dicitur furioſus, & non ſanæ men-
tis: quia ex geſtis, & ſermonibus eius præſumi-
tur, vt not. in l. nec codicillos. C. de codicillis.&
in c.fin.extra de ſucceſſ.ab inteſt. Poteſt etiam po
ni exemplum in c. afferte. extra de præſumpt. Et
iſta præſumptio eſt ſufficiens ad informandum
Iudicem, vt ſecundum eam pronunciet, vt per
iura paulò poſt hic recenſenda in probationem
præſentis ampliationis, luce clarius apparebit.
Traditur & aliud exemplum ab Hoſtienſ.in Sum-
ma, eo.tit.§.quot eius ſpecies. verſic.alia Iudicis.
ſiue contumaciæ hominis.dicens, vt quando Epi
ſcopus citauit Clericum ſuum, niſi redit ad Eccle
ſiam, præſumit Iudex, quòd habeat Eccleſiam pro
derelicta. arg.à contrario ſenſu. in c.præſentium.
7.q.1. & hæc præſumptio benè admittit proba-
tionem in contrarium, vt ibi. Et ſciendum, quòd
etſi hæc præſumptionis ſpecies à nonnullis ſepa-
ratim ponatur à prima iam dicta, quæ aliàs aſſo-
let vocari præſumptio facti: nihilominus libran-
ri mihi, & earum deſcriptionem, & exempla nul-
la apparet differentia inter ea: tamen arbitror
hoc contigiſſe, eo quòd idipſum aliqui Doctores
vocauerunt præſumptionem facti, quia ex facto
procedit: alij præſumptionem hominis, quia per
operationem hominis fiat, ſcilicet per Iudicem.
Quapropter Panormitanus in c.quantò.colum.3.
verſ.venio nunc ad ſecundum.extra de præſumpt.
263 dicens, & appello præſumptionem † hominis,
qñ Iudex ex aliquibus cõiecturis aliquid pro, vel
contra aliquem, ſeu in aliqua cauſa præſumit, vbi
ius ſpecificè non præſumit. Pone exemplum in d.
c.afferte.de præſumpt. Nam oportet ipſum præſu
mere aliquid ex multis cõiecturis, & ex dictis te-
ſtium: cùm ſibi non conſtet de veritate depoſitio-
num teſtium, maximè quando ſunt teſtes contra-
rij. Ideo dicit lex, ꝙ animi ſui motum Iudex in-
formare debet ex argumentis, & teſtimonijs, quæ
rei aptiora eſſe cõperit, & vero proximiora: cùm
nõ ad multitudinem teſtium, ſed ad ſinceram te-
ſtium depoſitionẽ reſpici oporteat, prout docuit
tex. in c.ſi teſtes.4.q.3.& in l.3.ff.de teſtibus.

Præſumptio verò famæ dicitur, quãdo quis re-
peritur repente infamatus apud populum de ali-
quo ſcelere, nec tamen apparet aliquod indicium
contra ipſum. & hæc quoque admittit probatio-
nem in contrarium, aliquando per inquiſitionẽ,
vt in c.cùm in iuuentute.extra de præſumpt.& in
c.inquiſitionis. & c.qualiter, & quando. el ſecon-
do. extra de accuſat. aliquando per purgationẽ
Canonicam, vt in c.1.& 2. ext.de purgat.Canon.
264 Præſumptio naturæ † dicitur, ſeu exemplificari
poterit dupliciter. Primò, (vt docet Albert.Gan-
dinus, vbi ſupra.) vt ſi aliqs ſit natus ex bona pro-
genie, vel bonos iſte habuerit parentes, quià præ-
ſumitur iſte bonus, vt in l.quiſquis.C.ad l.Iul.ma
ieſt.& in l.ſi cohortalis.C.cohor.ſic & ſi natus fue
rit ex mala progenie, vel malis parentibus, ſæpè
præſumitur eſſe malus, vt in l. quod ſi nolit.§.qui
mancipia. ff.de ędil.edict. Secundò exemplifica-
tur ſic (per Hoſt.vbi ſupra.) vt ſi pater exhæreda-
uerit filium; pręſumitur, ꝙ iniuſtè: quia non per-
mittit natura præſumere, ꝙ filius patrẽ offendat,
vel è cõtra, vt in l.omnimodo.C.de inoffi.teſtam.
& in Authen.non liceat patri: quia nullus affectus
vincit paternum, vel maternum, vt elicitur ex c.
afferte.extra de præſumpt.& in l.fin.C.de cur.fur.
Et ideo plerunque conſilium capit pro liberis pa-
terna pietas, vt in l. nec in ea lege. ff. ad l.Iul.de
adult.& magis veretur ſtuprũ pater in filiũ, quàm
in ſeipſum, vt in l.iſti quidem. ff. quod met.cau.
ideo pater exhæredans filium; dicitur quodam fu
rore teſtatus, vt in l.1.& 2.ff.de inoffic.teſtam. Et
ex hac præſumptione contingit, quòd non præſu-
mitur fratrem cõtra fratrem falſum teſtimonium
dicere, maximè in crimine hæreſis, vel in alio gra
ui, vt in c.literis.extra de præſumpt.naturale etiã
fœdus non permittit quicquam ſæui criminis ſu-
ſpicari, vt in c.fin.ext.de cohabit.cler.& mul.Attñ
cõtra hanc pręſumptionẽ admittitur ẽt probatio.
265 Præſumptio iuris † tantùm dicitur illa, ſuper
quam Legiſlator animum applicat ex veriſimili,
declarando ſuam ſententiam, nihil ſtatuendo ſu-
per illa iuris præſumptione, vt in l.ſiue poſſi.C.de
probat. & in l.1. C.ad exhiben.& in l.quanto mi-
nus. ff.de donat.inter vir. & vxor. & in l.pactum.
ff.de pactis.vtputa, ſi vir diu fuerit cum vxore ſua
in lecto, præſumit ius, quòd ipſa cognouerit, ſi ip-
ſe hoc dicat, quamuis vxor eius hoc negauerit, vt
in c.continebatur. & c.duo pueri.extra de ſponſ.
impub.& in c.ſi quis acceperit.33.q.1.& hæc præ
ſumptio admittit probationem in contrarium, vt
in c.nec aliqua.27.q.1. & in c.propoſuiſti. & cap.
cauſam.extra de probat. quoniam effectus huius
præſumptionis eſt, vt ex ea is, cõtra quem eſt præ-
ſumptio, condemnetur, niſi per eum probetur cõ-
trarium per aliquam legitimam ſpeciem proba-
tionis: præſumptio enim iuris eſt liquida proba-
tio, donec appareat de contrario. Et hinc ſingu-
lariter dicit Glo. in l.ſi tutor petitus. C.de pet.
tut. in verſic.oſtendetis. approbata à Doctoribus
ibidem, quòd probationes legum liquidiſſimæ
ſunt, & illam gloſam ad hoc reputat ſingularem
Imol.in l.in tempus.§.1.& in l.ſi ita quis hæres.ff.
de hæred. inſtitu. Et de iſta præſumptione iuris
tantum habetur exemplum in d.l.ſiue poſſidetis.
& in l.ſi pactum.in l.ſi chirographum. & in l.cùm
de indebito.C.de probatio. & in l.Labeo. & in l.
poſtquàm.ff.de pactis.& in l.fin.C.de pignoribus.
& in l.quicunque. C. de apochis pub. lib.10. vbi
eſt caſus quotidianus, & ſingularis. & in l.cùm in
rem verſo. ff. de vſur. iunctis ibidem ſingulariter
notatis per Salyc. in rep.dictæ l.& de iure Cano-
nico habes exemplum de hac præſumptione iu-
ris tantùm. relata ab Hoſtienſ.in ſua Summa, tit.
eod. §.quot eius ſpecies. verſic.alia iuris tantùm.
vide ibi latiùs, & per Doct.in rub.de præſumpt.
266 Præſumptio † iuris, & de iure dicitur illa, per
quam ius contra aliquem præſumit aliquid fe-
ciſſe: & de ſua præſumptione ita confidit, quòd
vltra procedens, generale ſtatutum, vel ſenten-
tiam profert, aſſerendo, quòd illud, quod præ-
ſumpſit, ita verum ſit, quòd non vult illud ha-

beri

Digitized by Google

beri aliter, & idcircò dicitur præſumptio iuris, id
eſt, ius in dubio (vt docet Hoſtien. in ſumma. eod.
tit. §. quot eius ſpecies. verſic. præſumptio verò iu
ris, & de iure.) iuſtè, & rationabiliter præſumit.
& additur [de iure] ideſt, & iuſtè facit, & tutè:
quia ex tali pręſumptione conſtituit ius. Vnde pri
ma facie eſt iuſta præſumptio à iure inducta: ſed
dubitatiua ex honeſtate, vel qualitate, vel fama,
vel natura, ſeu qualitate facti procedens. Secun-
da verò iuſta, & certa ex vi conſtitutionis iuris à
ratione, ſeu honeſtate naturæ, ſeu publicæ iuſti-
tiæ procedens: quapropter Antonius de Butrio
in c. is, qui fidem. col. 1. verſic. præſumptio. extra
de ſponſal. dixit, quòd præſumptio iuris hic ſumi-
tur, quādo ius aliquid de dubio præſumit, & præ-
ſumptionē approbat in ſpecie, & in genere: & ſic
datis extrinſecis intereſt, & ab homine præſumi-
tur, non tñ figit pedes, ꝙ illud, quod præſumit om
ni caſu vellt præferri veritati. Talis ergo præſum-
ptio admittit probationem in contrarium. Et ſic
regulariter intelligitur præſumptio, in tit. de præ-
ſumptionibus. Præſumptio iuris, & de iure eſt,
quando ius ſuper aliquo dubio ad alterum extre-
morum applicat animum iudicantis: & interim
ex circunſtātijs ſe reddit certum, quòd probatio-
nem aliam non admittit in contrarium. Ideo ma
giſtraliter dicitur præſumptio iuris, & de iure: q̄a
primò ius operatur principaliter applicando plus
ad vnum, quàm ad reliquum: & in hoc dicitur iu
ris: quia illud vocet cauſam inductiuam, & effi-
cientem, & applicato animo iudicantis, in tātum
illud firmat, ꝙ vult Iudicem claudere aures ad au
diendam alteram probationem oppoſitā. Et hæc
vocatur pręſumptio iuris, & de iure, quaſi firmata
à iure in tantum, quòd dicens oppoſitum nullate-
nus audiri debeat. hæc omnia docuit Ant. de But.
vbi ſupra. Idem docuit Geminianus in c. ferrum.
col. 2. verſ. ad primum. diſt. 50. idem docuit Pan.
diffuſiſſimè in c. quanto. per totum. extra de præ-
ſumptionibus. Sed ꝙ ei ſtetur, & talis pręſumptio
dicetur legitima probatio, vt in l. fin. in fine. C. ad
Maced. & in l. fin. C. arbi. tut. & in l. ſi mater. C. de
inoffic. teſtam. & in l. ſi qui. C. ad l. Iul. de adult. &
in corp. Authent. vt nulli iudi. §. ſi quis verò com-
prehenſorum. & de iure Canonico, vt ſi quis ſemel
deierauerit, nunquam admittatur in teſtimoniū,
quia pręſumit ius ſemper deierare, vt in c. teſtimo
nium. extra de teſtibus. Item ſi ante litis conteſta
tionem teſtes produxerit actor, niſi infra annum
conuenerit aduerſarium, vel ipſum ſuper hoc cer-
tificauerit, præſumet ius, quòd in fraudem hoc fe
cerit: & ideo elapſo anno non valent teſtimonia,
vt in cap. quoniam. extra vt lite non conteſt. alia
quamplurima ſimilia exempla reperies apud Ho-
ſtien. vbi ſupra. vide ibi. Sed ſciendum, quòd hu-
ius præſumptionis iuris, & de iure, effectus eſt ma
gnus: quia regulariter non admittit probationem
in contrarium. Nam regulariter ex tali præſum-
ptione poterit ſequi condemnatio, à qua condem
natus appellare non poterit, eo quòd inde habea-
tur pro conuicto, & confeſſo, cuius appellationē
recipitur, vt in l. 2. C. quot. appell. non recip. ita
ſingulariter docuit Bal. l. ſi q̄ adulteri. C. ad l. Iul.
de adult. & in l. quædam mulier. ff. famil. hercifc.
in Addit. cuius doctrina optimè probatur (prout
docet Marſil. in ſuo ſingul. 116. incip. Præſumptio
iuris, & de iure, ſequens ipſum Bal.) in d. l. ſi qui
adulteri. in fine. iuncta d. l. 2. C. quor. appel. nō re-

cip. qui Marſil. ibidem refert Franc. Brun in tract.
ſuo de indit. & tortura. in 6. char. in princ. col. 2.
idipſum docere. Sed de hoc latiùs infrà in præſen
tis ampliationis limitationibus, & præcipuè in li
mitatione. Idem docuit Eucardus in ſua Topi-
ca iuris, loco à veriſimili, nu. 19. verſ. præſumptio
autem iuris, & de iure. Necnon Hoſt. vbi ſupra.
& Albertus Gandinus, vbi ſuprà.

Sed quoniam non ſolùm de præſumptionibus
facta fuit mentio in præſenti ampliatione, verum
etiam de indicijs indubitatis: cùm ibi aſſeratur,
ꝙ nec ſolùm propter indicia indubitata contra
aliquē, probata in iudicio quis de iure venit con
demnandus, & pœna ordinaria ipſius criminis pu
niendus, ſed mitiori. Idcircò operęprętium duxi-
267 mus hic inſerere indicia † illa, quæ indubitata à
Doctoribus appellantur, quibus ad ipſam cōdem
nationem faciendam poſſunt de iure Iudices de-
ſcendere. Quapropter ſciendum, ꝙ Gandinus de
ipſis loquens in tract. de maleficijs. in rub. de prę-
ſumptionibus, & indicijs indubitatis. à nu. 4. vſq;
in finem. nouem indiciorum indubitatorum ſpe-
cies tradit, ipſa exemplificando. Dicit enim, ꝙ
primum indubitatum indiciū eſt, quoties eſt con
tra aliquem præſumptio iuris, & de iure: vt eſt in
illo, qui prætextu conſanguinitatis excuſauit ſe ab
accuſatione adulterij: & poſtea inuenitur matri-
monium contraxiſſe cum illa. Nam præſumptio
eſt, & ſuper hanc eſt legis ſentētia, vt omnino pu
niatur, vt in l. qui adulterium. C. de adulter. Secun
dum indicium indubitatum eſt, quando conſtat,
quòd aliquis in iudicio de crimine ſit ſpontè con
feſſus, vel in tormentis, & perſeuerauit, aut etiā
ſit per idoneos teſtes de maleficio conuictus, vel
inuenitur, quòd quis ſit de crimine cōdemnatus,
quæ condemnatio tranſiuerit in vigorem rei iu-
dicatæ, vt in l. ſententia. ff. de pœnis. & in l. ſi quis
in hoc. C. de epiſc. & cler. arg. in c. fin. extra de co-
habit. cleric. & mul. Tertium indubitatum indi-
cium eſt, quando conſtat aliquem dato pretio ſu-
per eo crimine tranſegiſſe, pro quo crimine pœna
ſanguinis non ingeritur, quo caſu ſine alijs proba
tionibus poterit condemnari. Quartum indicium
indubitatum eſt, quoties conſtat, quòd crimen,
quod aduerſus aliquem oritur, ita eſt publicum,
& manifeſtum, vt meritò poſſit & debeat notoriū
appellari, quo caſu nec teſtes requiruntur, nec ēt
acta, vt in c. tua nos. & c. noſtra. extra de cohab.
cler. & mul. & in l. ſi confeſſus. C. de cuſtod. & ex-
hibit. reorum. & l. obſeruare. C. quor. appell. non
recip. & in tali notorio ſtatur officialis ſimplici
aſſertioni, vt in §. aliquando. 4. q. 3. Quintum in-
dicium indubitatum dicitur propter euidētiam,
& qualitatem facti, quod accidit quando conſtat
aliquem eruiſſe oculum alicui. Nam ex hoc col-
ligitur, quòd iniuria fuit atrox. argumentum in
l. 2. in fine. ff. de ſer. vel quoties quis dixerit ali-
cui, vel fecerit non dicenda, & non facienda. Nā
ex hoc & qualitate facti huius apparet, quòd iam
dolo iniuriam dixerit, vel fecerit, vt in l. ſi non
conuitij. C. de iniurijs. & in l. 1. C. ad l. Cornel.
de ſicar. Aut conſtat aliquem alium occidiſſe, vel
vulneraſſe, vel contra eum gladium traxiſſe. Nam
ex tali euidentia facti apparet, quòd dolo fecerit
hoc, & ex ſui animi prauitate, & ideo puniendus.
argum. in l. 1. & l. is, qui. C. ad l. Cornel. de ſicar.
& notat Azo in Summa, eodem titul. §. occide-
te autem. Sextum verò indicium indubitatum

Digitized by Google

eſt, quod accidit frequenter, quoties Iudex, vel quiuis alius, qui iuriſdictioni præeſt alicuius ciuitatis, caſtri, vel villæ (cuius officium non conſiſtit in denunciando tantùm, ſed conſiſtit in inquirendo, & puniendo) diſcurrit per ciuitatem, villam, vel caſtrum, cauſâ ſuum officium explicãdi, & inuenit, & videt aggreſſores, vel aliquem aliquod maleficium committentem, aut arma portantem vetita: vel de nocte euntem, vel res vetitas deferentem contra interdicta ciuitatis. Nam & tunc tali caſu ſatis dici poteſt, & videtur illud fore tale indubitatum indicium quòd ex eo ſolo, nulla alia ſuper eo crimine probatione reperta; poſſit ipſe Iudex ſententiam diffinitiuam proferre; quia illud crimen, ſeu illud tale factum dicitur eſſe Iudici, non vt priuato notorium, argum, in l. illicitas. §. veritas. ff. de officio Præſidis. Satis igitur dicitur probari crimen, quod ſub oculis ſubijcitur iudicantis more iudiciario inquirentis: cùm oculorum inſpectio habeatur pro quadã ſpecie probationis. Nec huic deciſioni obſtat, quòd aliàs dicitur, & notatur in l. ea quidem. C. de accuſ. vbi dicitur [Denunciationi officialis non eſſe credendum, quia hoc locum habet, quando officium officialis ſolùm in nunciando cõſiſtit. Septimum verò indubitatum indicium dr̃, quando quædã camera habens tantùm vnum introitum, & exitũ, & aliquis viſus eſt ex illa egredi pallidus cũ gladio ſanguinolento in manu, in qua camera inuentus eſt homo occiſus recenter. & tali pacto intelligitur tex. in l. vlt. C. de probat. nam paliditas, ſiue trepidatio eſt vnum indicium. argumentum in l. de minore. pen. ff. de quæſtio. & aliud indicium eſt gladius. Nam contra deportantes arma, lex præſumit omne malum, vt in Authen. de armis. in pluribus locis. & in l. 1. lib. 10. C. vt armorum vſus, Item, quòd gladius erat ſanguinolentus, eſt aliud indicium. In homine enim occiſo gladius ſolet eſſe ſanguinolentus, & ex qualitate facti capitur coniectura, vt in l. virum. ff. de donat. inter vir. & vxor. Et quia raro talia inueniuntur indicia, ſubijciamus alia duo exempla de indicijs indubitatis. Pone igitur pro octauo indicio indubitato; vt puta, pone, quòd aliquis occiditur in vna vinea, vel alio loco, de quo inculpatur Seius, contra quem fuit hæc indicia, videlicet: Quòd ipſe erat inimicus capitalis occiſi. Item, ꝙ viſus fuit ſolus ambulare cum gladio. Item, quòd ſolus viſus fuit fugere de dicto loco cum gladio euaginato. Item, quòd publica vox, & fama eſt, quòd dictum homicidium cõmiſit, & ſic intelligenda eſt l. fin. C. de probat. Ponitur & nonum exemplum de indicio indubitato. Ecce inculpatur Seius, quòd fecit occidi Titium. contra Seium iſta probantur. Primò, quòd erat capitalis inimicus Titij. Item, quòd ille Seius erat prope locum illum tempore, quo factum fuit homicidium prædictum. Itẽ, quòd perpetrato dicto homicidio ipſe Seius receptauerit homicidam. Item, quòd homicida erat domeſticus dicti Sei. Item, quòd Seius iactauerit ſe, quòd fecerat occidi Titium ipſum. & eſt de hoc veriſimile quod fecerat. Item, ꝙ olim fuerant aliquæ offenſæ inter prædictos. Item, ꝙ publica vox, & fama eſt, quòd dictus Seius fecerit committi dictum homicidium. hæc omnia ſimul iuncta videntur eſſe indubitata indicia, quòd ille Seius fecerit. Hæc omnia indicia ſic exemplificata traduntur à Gandino, vbi ſupra, qui ſubdidit, quòd etſi Thomas di Piperata docuerit, quòd ex ſeptimo, octauo, & nono, probato indicio quis poſſit affirmatiuè condemnari, & quòd tali pacto erit interpretandus tex. in l. fin. C. de probat. tanquam ex indubitatis indicijs, nec obſtare l. abſentem. ff. de pœnis. vbi ex præſumptionibus neminẽ damnãdum fore docetur. Nihilominus ipſe Gandinus ſubdidit, dicẽs. Sed omnes Sapientes, quos Bononiæ vidi, & alibi, dicunt, & etiam ita vidi conſuetudine obſeruari, quòd propter talia, vel ſimilia indubitata indicia non poſſit quis diffinitiuè in perſonam damnari, rationibus, & iuribus in hac parte allegatis in quæſtione poſita ſupra, eodem titul. (Adde tu, quam nos infra recenſuimus. poſt relationem ſententiæ Gandini allatam in probationem præſentis ampliationis) habebit tamen locum pœna pecuniaria arbitrio Iudicis imponenda. hæc ille. Hoc tamen quod Gandinus dicit non poſſe Iudicem punire pœna corporali eum, contra quem fuiſſent talia indicia probata, infra mortis naturalis pœnam, communi Doctorum ſententia infra referenda (vt docuit latius Iulius Clarus, loco infra citando) ac vſu ipſo Curiarum fuit reprobatum: Nam etſi pœna mortis naturalis huiuſmodi homo non puniatur propter dicta indicia, bene tamen pœna fuſtigationis, pœna triremium, exilij, & ſimilium pœnarum: Addidit denique ipſe Gandinus, dicens, quòd omnia prædicta indicia non adeo indubitata dicuntur, quin admittant contra ipſa probationem, præterquàm in caſu illo, vbi eſt iuris, & de iure præſumptio contra aliquem de dicto delicto. hæc ille. Quibus addimus, quòd verum dicat in hoc ipſe Gandinus, loquendo regulariter, vt latius in limitatione præſentis ampliationis probabimus: licèt & talis regula etiam patiatur, & ipſa nonnullas fallẽtias, de quibus etiam infra gradatim dicemus (Deo duce) & hæc præmiſſa pro intelligentia pleniori pręſentis ampliationis, & ipſius limitationis.

His ergò præmiſſis præſens noſtra ampliatio probabitur triplici medio. Primò enim per textum apertiſſimum in cap. litteras. §. nos vero. & §. ſequenti. extra de præſumptio. vbi Innocentius Tertius ſcribens Niuerũ. Epiſcopo, & Archidiac. Bituric. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Nos verò prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, poſtea ſe dixiſſe negauit: tum quia vel mendacium priùs dixit in fratrem, aſſerendo illũ hæreticum, & periurum: poſtea commiſit in Deum, purgando illum de hæreſi: quorum vtrumque reddit illum valde ſuſpectum, quanquam veriſimilis videatur, quòd eo tempore, quo tanquam verè pœnitens ab hæreſi reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixiſſet, præſertim in fratrem, quem (tanquam chariſſimum) non aſſeruiſſet hæreticum, niſi fuiſſet accenſus zelo Fidei Orthodoxæ. Vnde præſumitur, quòd cùm poſtea purgauit illum de hæreſi, turpiter deierauit. Quò circa mandamus, quatenus cùm propter ſolam ſuſpicionem (quamuis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari; talem, & tantam ſecuritatem recipiatis ab ipſo præter iuratoriam cautionem, quòd timore pœnæ corporalis debeat coherceri: diſcretã ei pęnitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere, verum in tenebris ambulet, an in luce: Vtrumvè ſic

verè

Digitized by Google

verè pœnitens, an ficté conuerſus. Et ſi eum modò
verum catholicum cognoueritis, nõ ſinatis ipſum
indebitè moleſtari: alioquin eum tanquam hære-
ticum condemnetis.] hæc in d.c.literas. ex quibus
luce meridiana clarius emicuit veritas præſentis
noſtræ ampliationis. cùm ibi docuerit Summus
Pontifex neminem fore puniendum pœna ordina
ria pro graui crimine propter indubitatum indi-
cium, ſeu vehementem ſuſpitionem, ſeu præſum-
** ptionem. vt ibidem omnes communiter Doctores
docuerunt elici ex tali canone. inter quos eſt glo.
in verſ. vehementem, dicens, quòd, etſi ex leui cau
ſa probetur quis hæreticus, arg. in l.2.C. de hæret.
ſcilicet, quantum ad hoc vt ſuſpectus de hæreſi ha
beatur. & vt procedatur contra eum, tanquam con
tra ſuſpectum de hæreſi, ſed non vt condemnetur.
Idem probatur per arg. in c. literis, extra de præ-
ſumpt. vbi Alẹxand. Tertius infraſcriptis vſus fuit
verbis, videlicet [literis tuæ fraternitatis receptis
innotuit, quòd cum P. ab A. muliere, quam in vxo
rem acceperat, peteret ſeparari, accuſatores ma-
trimonij produxerunt teſtes firmiter aſſerentes,
quòd poſtquam mulier cum prædicto viro contra-
xerat matrimonium, conſanguineum viri eiuſdẽ
ſolum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem le-
cto iacentem, ea (vt credebant) intentione, vt eam
cognoſceret carnaliter, viderunt multis ſecretis lo
cis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis,
& infra. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus,
quòd ex huiuſmodi violenta, & certa ſuſpitione
fornicationis, poteſt ſententia diuortij promulga
ri: ita quidem vt vir licentiam habeat mortua il-
la, ducendi aliam: muliere ſine ſpe coniugij rema-
nente.] hæc ibi. Dixi probari præſentem noſtram
ampliationem per argum. in d.c. literis. quoniam
etſi ad verbum ipſa ibi non contineatur, benè ta
men ex ipſo veritas ipſius elicitur. cùm ibi dixerit
Summus Pontifex, quòd virtute huiuſmodi vio-
lentæ ſuſpitionis fornicationis puniretur pœna or
dinaria adulterij dicta adultera præſumpta, ſed ſo
lùm pœna illa ciuili, ſcilicet pœna diuortij cele-
branda, & per vitam remanendi abſque ſpe coniu
gij contrahendi, nullam aliam pęnam addens, quã
268 de iure incurriſſet ipſa adultera. cùm † adulteræ
ſint de iure puniendæ (vltra prædictas) etiam pę
na mortis, ſcilicet per lapidationem, loquendo de
iure Diuino ſecundum legem Moyſi à Deo tradi-
tam, vt habetur in lib. Leuit. c.20. num. 10. & quòd
ſit lapidanda, habetur in lib. Deut. c.22. verſ.20. &
21. De iure autem canonico pro adulterio laicus
tam maſculus, quàm fœmina excommunicatur, ni
ſi monitioni paruerit de abiurando adulterio, vt
in c. intelleximus, extra de adulter. necnon de iure
ciuili, & fœmina in Monaſterio detrudetur, & ibi
toto tempore ſuæ vitæ perſeueratio, à Iudice co-
getur. Si maritus eius nolit eam recipere, & pœni-
tentiam agere de peccato ſuo. vt in Auten. ſed ho
die, C. ad l. Iul. de adult. in qua reperitur correcta.
l. caſtitati, C. eod. in qua imponebatur pœna mor
tis naturalis. Ex his ergo elicitur, quòd non fuerit
à Summo Pontifice punita pœna ordinaria adulte
rij illa, contra quam fuerat probata in iudicio in-
dicia indubitata. Idem probatur per arg. in c. in-
ter ſollicitudines noſtras, §. in pœnam, extra de
purg. can. vbi Innocentius Tertius ſcribens Ar-
chiepiſcopo Senonenſi de quodam, contra quem
fuerat probata vehemens ſuſpitio de hæreſi, pro-
pter nimiam familiaritatem ſuam cum hæreticis,
his verbis vſus fuit, videlicet. [In pœnam autem fa
miliaritatis illius, quam cum hæreticis ſciẽter ha
buiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus mane-
re ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur: ita tamẽ
vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret.
Præcipias inſuper eo diſtrictè, vt in prædicta, & a-
liis villis circumpoſitis profiteatur, & prædicet fi
dem Catholicam, ac confundat, & deteſtetur hæ-
reticam prauitatem: ſic deinceps vitam ſuam bo-
nis adornans operibus, vt infamia conuertatur in
bonam famam, & omne ſcandalum, & ſuſpitio de
catholicorum mentibus deleatur. Quòd ſi forſan
in purgatione defecerit, eum Eccleſiaſticæ diſci-
plinæ mucrone percellas, & ab officio, & benefi-
cio depoſitum, ad agendam pęnitentiam in arctũ
Monaſterium detrudere non omittas.] hæc ibi.
Dixiï probari per argumentum in dicto c. inter ſol
licitudines. quoniam etſi explicitè ibi nulla fiat
mentio de materia præſentis ampliationis, benè
tamen fit implicitè, cùm inde eliciatur regula con
tenta in præſenti noſtra ampliatione: quòd pro-
pter ſuſpitionem ſeu pręſumptionem ẽt violẽtam
269 nullus debeat puniri pœna † legis ordinaria. &
iccircò ibi Innocentius Tertius non dixit, quòd ſi
non poſſet ille talis ſuſpectus vehementer de hære
ſi ſe purgare canonicè ab obiecto crimine hæ-
reſis, ꝙ pœna ordinaria iuris canonici tanquam
conuictus puniretur, ſcilicet quòd degradaretur
ab ordine Eccleſiaſtico, & traderetur curiæ ſęcula
ri, vtique vltimi ſupplicij pœna plectendus, quæ
pœna hæreſis ordinaria eſt. ſed ſolùm dixit, quòd
(vtique minori pœna fuerit puniendus) puniretur
pœna detruſionis in Monaſterio ad peragendam
pœnitentiam, quæ vtique pœna eſt longè minor.
& ſi ſit corporalis: prout etiam apertiſſimè docuit
glo. in dicto c. inter ſollicitudines, verſ. in arctum
Monaſterium. Vbi gloſa ipſa infraſcriptis vtitur
verbis, videlicet. Imò videtur, quòd depoſitus tra
di debeat curię ſęculari, vt in c. ad abolẽdam, §.1.
reſp.1. & in c. excommunicamus, §. damnati, ext.
de hęretic. Quare ergo iſte non traditur curię de-
gradatus, cùm deficiens in purgatione pro condẽ
nato habeatur? Reſpondeo. Pręſumptio enim iſta
(licèt ſufficiens ſit ad priuationem officij, & bene-
ficij, & etiam ad depoſitionem: non debet pro-
pterea tradi Curię ſęculari, quia directè condem-
natus non eſt, ſed pręſumptiuè. Et contraria lo-
quuntur, cùm aliquis condemnatus eſt verè, non
pręſumptiuè. hic enim non fuit probatum, quòd
ſit hęreticus verus, ſed quòd habeat familiarita-
tem cum eis. Vnde propter eiuſmodi pręſumptio-
nes non debuit taliter damnari, arg. in c. literas,
extra de pręſumpt. Et damnati verè de hęreſi, ſi
redire volunt, in perpetuum carcerem detrudunt̃.
vt in c. pen. §. pen. extra de hæretic. quibus iſte cõ
paratur, quoad pęnam quodammodo. hæc docuit
ibi dicta glo. quæ ſummopere deſeruiunt veritati
præſentis noſtræ ampliationis. & præſentis gloſæ
ſententiæ ſe ſubſcripſit ibidem Franciſcus Aret.
Idem probatur per arg. in c. præterea, iuncta glo.
in verſic. de auditu. extra de teſtibus. vbi Cœleſti-
nus Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videli-
cet. [Pręterea, cum quis accuſatur aliquam cogno
uiſſe: an ſint teſtes interrogandi de viſu, aut ſola vi
ciniæ fama ſufficiet, vel ſi iuratis teſtibus ſit credẽ
dum, qui ſe carnalis copulę conſcios eſſe fatentur,
ſed de viſu nihil affirmant? Reſpondemus, quòd ſi
teſtimonium de viſu reddatur, vel etiam de audi-
tu, &

Google

tu, & præſumptionem violentam ſama conſentiēs ſubminiſtret, ac alia legitima adminicula ſuffragentur, ſtādum eſt teſtimonio iuratorum. Etenim circunſpectus Iudex atque diſcretus motum animi ſui, ex argumentis & teſtimonij, quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.] hæc ibi. Dixi, iūcta glo. in verſ. de auditu. quoniam ipſa exponit dictum textum, prout deſeruit præſenti ampliationi, ipſam approbando. nam his præciſis verbis, (inter alia) ibi vtitur, videlicet. Contra videtur, quia
270 violenta præſumptio † loco probationis habetur, præcipuè in hoc caſu. vt in c. Dixit dominus, 32. q. 1. & arg. ad hoc, in c. repellantur, extra de accuſat. ſolut. Intelligunt hanc Decretalem cùm agitur ad matrimonium impediendum: puta, aliquis volebat contrahere: obijciebatur, quòd non poterat, quia ille cognouerat conſanguineam illius, cum qua contrahere volebat, quòd in tali caſu leuis probatio ſufficit vnius teſtis, vel etiam ſola fama impedit. vt in c. præterea, extra de ſponſal. & in c. ſuper eo. extra de conſang. & affin. & impropriè ponitur verbum illud [accuſatur] in princ. & ſic exponitūr. Accuſatur, id eſt denunciatur: quia quod non eſt, non poteſt accuſari, ſed denunciari poteſt ad impediendum matrimonium, vt in c. ad diſſoluendum, extra de deſponſ. impu. & ſecundū hoc planum ſatis eſt. Vel poteſt intelligi cum maritus accuſat vxorem de adulterio ad thori ſeparationem, & ipſa excipiendo accuſat eum aliquam cognouiſſe, vt eum à ſua intentione repellat. vt in c. pen. & c. vlt. extra de adult. & in c. nihil iniquius, 32. q. 6. Vel ſimpliciter poteſt intelligi, cùm vxor accuſat maritum de adulterio ad thori ſeparationem, dicens eum aliquam cognouiſſe, & hoc videtur verius. & vtroque iſtorum caſuum videtur probari adulterium per huiuſmodi teſtimonium de auditu, quia audiebant eos commiſceri ſimul, iuxta tenuem parietem. Etſi fama publica cōſentiat, & alia adminicula ſuffragentur (prout ſequitur in litera) ſatis intelligitur eſſe probatum: quia omnia iſta faciunt probationem ſufficientem. vt in c. literis, & c. tertio loco, extra de præſumpt. ex his autē omnibus Iudex confirmabit motum animi ſui. vt in c. in præſentia, extra de renunc. hæc omnia gl. ſupradicta, ex quibus elicitur, quòd & ſi dicatur probari delictum per præſumpt. tamen per dictam probationem nemo poterit puniri tota pœna ordinaria iuris, ſed ſolùm pro parte, ſeu in partem ipſius pęnæ: cùm nec in dicto c. præterea, nec in dicta glo. aliud concludatur, niſi quòd ex tali violēta preſumptione adulterij, quis poterit puniri pœna ſolùm ſeparationis thori; quæ dicitur cauſa ciuilis, ſeu ciuiliter intentata, de quo latius paulo antè diximus, dum probaremus, quòd pręſens noſtra ampliatio probetur per text. in c. literis, extra de præſumpt. vide ergo ibi. Et quod dictum, quòd præſumptio violenta dicatur in cauſa ciuili diuortij, ſeu ciuiliter intentata plenè probare, non autē in cauſa criminali criminaliter intentata: quādo agitur ad pœnam ordinariam infligendam. Nam tunc de iure dicendum erit plenè non probare præſumptionem violentam: niſi ſit illa approbata à iure, quæ aliàs magiſtraliter dicitur præſumptio iuris & de iure. Hoc elegātiſſimè docuit Matthęus Matheſ. in ſuo ſingulari 119. incip. Nota, quòd pręſumptio violenta. infraſcriptis verbis, videlicet.
271 Nota, quòd præſumptio † violenta, quæ etiam ſecūdum ius dicitur habere vim plenę probationis in cauſa ciuili, non ſufficit ad plenā probationem in cauſa criminali. vt notant Doctores in c. afferte, extra de præſump. & Inn. ī c. quia veriſimile, eodem titulo. Et per hoc videtur, quòd præſumptio violenta de nudo cum nuda, de ſolo cum ſola, de qua in c. literis, ext. de præſumpt. quæ habet vim plenæ probationis in cauſa ciuili ſeparationis matrimonij, non ſufficeret ſola in cauſa criminali ad condemnandum de adulterio, vel ſtupro. facit l. ſciant, C. de probat. Secus eſt, quādo præſumptio eſt violenta approbata à iure etiam quoad criminalem cauſam: quia illa ſola ſufficit, vt in l. ſi qui. C. ad l. Iul. de adult. & in Auten. ibi poſita. hęc Mateſil. Idem probatur per textum benè intellectum (ſecundum communem ſententiam Doctorum inſra citandorum, & omnium canoniſtarum ibidem vna cum glo.) in c. afferte, extra de præſumpt. vbi hæc habentur, videlicet. [Afferte mihi gladium, cumque attuliſſent, ait: diuidite infantem viuum, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partē alteri. Dixit autem mulier (cuius filius erat viuus) ad Regem (commoſſa ſunt quippè viſcera eius ſuper filio ſuo) obſecro domine, date illi infantem viuum, & non occidatur: è contrario dicebat illa: nec mihi, nec tibi, ſed diuidatur. Reſpondit Rex, & ait. Date huic infantem viuum, & nō occidatur: hæc eſt enim mater eius.] hæc ibi, ex quibus elicitur apertiſſimè, quòd docuerunt Innocen. Hoſt. & Abbas antiquus. in c. quia veriſimile, extra de præſumpt. & Panorm. in dicto c. afferte, colum 3. verſ. Inducitur præterea. dicentes, quòd quando diſſinitiua fertur ex pręſumptione violenta, debet Iudex
272 † multum temperare ſententiam, & maximè nè condemnet, niſi rarò & modicè ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalē; vt colligitur hic ex ſnia Salomonis. licèt. n. ex p̄ſumptione adiudicaret vni mulieri filium, non tñ voluit aliam cōdemnare ad mortem, ad quam iuſtiſſimè erat condemnanda, ſi legitimè fuiſſet probatum contra eam, quòd filium alterius ſurripuiſſet, ſecundum Innocentiū ibi, quod benè nota. ſubintulit ibidem Panorm. ex his ergo allatis iuribus, & quampluribus ſimilib. non recitatis, breuitatis gratia, probatur præſens ampliatio. Quapropter afferremus ſolùm vnicum, & perpulchrum textum in l. abſentem, in princ. ff. de pœnis. iuncta glo. in verſic. damnari. Nam in dicta l. abſentem, hæc inter alia habentur, videlicet. [Abſentem in criminibus damnari non debere, diuus Adrianus Frontoni reſcripſit. Sed nec de ſuſpitionib. debere aliquem damnari diuus Traianus, Auſidio Seuero reſcripſit. Satius enim eſſe impunitum relinqui facinus nocentē, quàm innocentē damnari.] hæc ibi, gl. verò arguens pro, & contra: arguit enim per text. in l. ſi qui adulte. C. ad l. Iul. de adulter. Reſpondet dicēs, ibi fuiſſe præſumptionem iuris, hic hominis, hęc ibi, quaſi dixerit ideo in caſu dictę l. ſi qui quis damnatur ex præſumptionibus, quia ibi hac lex ſtatuit, & ſic dicetur præſumptio iuris, & de iure. Sic autem ſcilicet in d. l. abſentem fuit ſermo de hominis tantum præſumptione fundata in præſumptione iuris tantum, cuius præſumptione non poterit homo damnari pœna ordinaria, vt iam in l. finali. C. de probation. niſi euidentiſſimis indicijs à iure approbatis crimen patuerit, eum tunc dicatur præſumptio iuris, & de iure, & tali pacto erit intelligendum quod dixit Panormitanus in dicto cap. afferente, colum. 3. verſic. Inducitur dum poſt pau

loſt.-

lo ſuperius per me recenſita, infraſcriptis fuit vſus verbis, videlicet. Dominus Anton. dicit hic poſſe dici, quod non agebatur ad pœnam, ſed pro reſtitutione filij ciuiliter. Dic tu, quod aut agitur ciuiliter, & regulariter non infligitur pœna, ſiue ratio procedatur ad ſententiam ex præſumptionib. ſiue ex alijs legitimis ꝓbationibus, vt in c. 2. de ordi. cognat. & in c. 1. de except. & in l. Lucius, ff. de his, qui not. infam. Aut agitur criminaliter, & conſtat de delicto ex præſumptionibus duntaxat, & tunc ſi ſunt vrgentiſſimę, poterit infligi ordinaria quantumcunque maxima, vt in d. l. fin. Aut præſumptiones non ſunt vrgentiſſimæ, tamen ſunt in tantum violentæ, quod poteſt ferri ſententia ciuiliter, & tunc habet locum iſte textus, & ſecundum earum validitatem Iudex poterit exaſperare pœnã. Nec obſtante prædictæ interpretationi, ſententiæ Panormitani, enm ipſe ſe ſubſcripſerit ſententiæ Innocentij ſupra relatæ de ſe ipſo addente, qnod nota bene. Nec rurſus obſtat, quod ipſemet Panorm. dixit in c. accedens col. 2. in notab. 3. in fi. dicens, quod id, qnod dicitur, quod Iudex quando procedit ex præſumptione ad condemnandum debebit mitigare pœnam in ſua ſententia, quia hoc eſt ſolum verum in præſumptione hominis, non autem iuris: & ratio eſt, quia non ita ſallitur ſicut pręſumptio hominis, cuius ſententiam Boſſius in ſua praxi, tit. de conuictis, num. 29. verſic. & pro intelligẽtia ſcias, dicens eſſe communem, quod & Iulius Clarns confirmauit in ſua praxi lib. 5. §. fin. quæſt. 20. in fin. citans, ac ſequens Boſſium vbi ſupra, de quo adhuc infra copioſior erit ſermo. Hoc enim non obſtat, quoniam ipſi Doctores lonuuntur de præſumptione à iure approbata, ſeu de præſumptione dicta iuris & de iure. vt elicitur apertiſſimè ex verbis ipſius Boſſij ibidem dicentis: & pro intelligentia ſcias, quod interdnm lex pręſumit in cauſa criminali, & ſuper præſumptione diſponit, & tunc præſumptio dicitur violentiſſima, & facit inditium indubitatum, & propter illud deuenitur ad ſententiam etiam capitaliſſimam, vt in l. ſi qui, C. de adul. & ratio, inquit, eſt, quia legi res ipſa ex tali præſumptione patet, & ideo debet patere iudicio, vt docet Bal. in d. l. fin. colum. 1. de qua præſumptione iuris, de qua in c. afferte loquitur, ſeu à iure approbato loquens ipſemet Panorm. latius & clarius in c. quanto, colum. 2. verſic. quando enim ius præſumit in tantum. De præſumpt. dixit, quod per præſumptionem iuris, & de iure Iudex procedit ad diffinitiuam ſententiam, & contra eum nõ admittitur probatio, & ibidem col. 3. verſi. venio nunc ad ſecundum, ſcilicet ad præſumptionem hominis, circa finem in verſic. quandoque coniecturæ ſunt ſtrictiſſimæ, & vrgentiſſimæ, & ſi vtatur voce illa [vrgentiſſima] non dixit, quod inde Iudex poſſet deuenire ad ſententiam condemnatoriam ad totam pœnam, ſed quod inde feratur de delicto contra enm ſi apertè dixerir, quod non ad ordinariam iungendam pœnam, ſed mitiorem procedere poſſit. Nam ibi infraſcriptis præciſis verbis vſus fuit, videlicet quandoque coniecturæ ſunt ſtrictiſſimæ, & vrgentiſſimæ, ita vt vix ipſe reus audeat diffiteri delictum, & tunc cauſatur tanta præſumptio, qnod addncit Iudicem ad credulitatem, & fertur ſententia contra eum de ipſo delicto: ad hoc, c. præterea, de teſtibus. Hæc ille, cuius verba dicta tam in d. c. afferte, & in dicto cap. accedens quàm hic in cap. quanto, ſummatim colligendo in vnum dicimus, quòd in dicto cap. afferte loquatur de præſumptione iuris, & de iure: & ideo dixit ex vrgentiſſimis pręſumptionibus poſſe Iudicem deuenire ad totam pœnam infligendam Nam ſi intelléxiſſet de præſumptione hominis ſi contrariatus fuiſſet poſtea in dicto cap. accedens aſſerens qnod propter præſumptionem hominis mitigandam eſſe pœnam, & quod de ipſa locutus fuerit Innocent. & non de præſumptione iuris, ſeu à iure approbata. Ne ergo inducatur tantus Doctor in contradictionem ſuimet ipſius, prædicta ſunt taliter interpretanda, quod videtur voluiſſe innuere in d. c. quanto. Cum poſtquam dixiſſet, quod contra præſumptionem iuris & de inre non detur probatio, ſubiunxit, quòd ſemper contra præſumptionem hominis admittatur probatio, & ſi ex vrgentiſſimis poſſit deueniri ad diffinitiuam condemnatoriam mitiorem, ſcilicet prout expreſſè docuerat in d. c. accedens, eo magis quod præſumptionibus hominis etiam violentiſſimis nemo poterit condemnari ad ordinariam pœnam, prout ſupra docuit Gãdinus, quem ſequitur Boſſius in ſua practica crimin. tit. de conuictis, nu. 37. verſic. nos loquimur, & apertius docuit Carrerius in ſua practica crimin. in ca. incip. Circa ſextum & vltimum. de quibuſdam particulariter, num. 14. verſ. & nota etiam quod dixit Socinus in l. non vtique, C. de except. quod ex præſumptione à lege inducta dãnari poteſt ad mortem, non autem ex præſumptione facti, & ita procedit dictum Innocentij in c. quia veriſimile, extra de præſumptione, & ita limitat ipſe quod dicitur, quòd ex præſumptionibus non damnatur ad mortem. Nam intelligitur ex præſumptionibns facti, & non iuris, quę liquida dicitur. Item procedit in præſumptione legis liquidanda à Iudice, ſecus ſi eſt liquidata à iure, vt ibidem per Socinum. Hęc ille, qui pro regula indubitata poſnit in dicta practica. Idem Carrerius in cap. circa ſecundum, videlicet de mandante, nu. 19. verſic. & clarum eſt. dicens quod clarum ſit, quod ex præſumptionibus qnantumcunque violẽtis non poteſt deuenire ad condemnationem, & pœnam corporalem, & hoc citat alios Doctores. Idem luculentius docuit ipſe Carrerius in dicta pract. in cap. incip. & nota doctrinã quam tradit textns in l. qui ſententiam nu. 6. 7. 8. & 9. vbi multis auctoritatibus nititur probare, quod nunquam Iudex ex indubitatis pręſumptionibus poſſet imponere mortis naturalis, vel aliam corporalem, etiam ſi dictis præſumptionibus, merito mens Iudicis traheretur ad credendum crimen fuiſſe verè commiſſum a reo morte puniendum iuxta ſancita Legum. Probatur & ſecũdo pręſens ampliatio Doctorum authoritate. vltra glo. dictorum iurium. nã infraſcripri Doctores ſe ſubſcripſerunt pręſenti ampliationi Innocenrius enim Papa Quartus in c. quia veriſimile, in fi. extra de pręſumpt. infraſcriptis verbis vtens, nos docuit veritatem pręſentis ampliationis, dicens: Nota tamen quod vbi ex pręſumptionibus proceditur multum debet Iudex temperare ſententiam, & maximè ne condemnet, niſi rarò & modicè ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalem, quod potes benè colligere ex ſententia Salomonis, vt in c. afferte, extra de pręſumptio. Vbi licet ex pręſumptione voluerit adiudicare vni mulieri filium, non tamen aliam volnit condemnare ad mortem, ad quam iuſtiſſimè erat cõdemnãda, ſi legitimè eſſet probatum contra eam,

quod

quod filium altertius clàm ſurripuiſſet.vt in l.1.&l.
fin.C.ad l.Fla.de Plag. Hęc omnia ipſe Innocent.
cuius ſententiam ad verbum hic referre ſtudui, cū
omnes ferè Doctores hanc noſtram ampliationē
amplectentes tanquam veram ad ipſam proban-
dam inter alia citant ipſum Innocentium, in di-
cto cap.quia veriſſimile, & fuerunt infraſcripti, vi-
delicet. Felinus in cap. qualiter, & quando, el ſe
condo, §. vltimo colum. 7. verſ.tertia cauſa, extra
de accuſat.& in cap. venerabilis,colum.4. verſic.
ſecundo nota. extra, de exceprione, & in c. tertio
loco,extra de proba.& dicto cap.afferte.colum.3.
& 4.verſ.nota quarto, & in verſ. tertio limita vſq;
in finem, qui ibidē & infraſcriptos ſecutos fuiſſe
Innocentium retulit & ſequutus fuit, & ſunt Car-
dinalis,Io. And. Anto. de Butrio.Imola,& Panor.
in dicto cap. Afferte, qui Panor. idipſum docuit
in cap. conſtitutus,extra de teſtibus in cap. 2. ad
medium,extra de cohabit.cler.& mul.in cap.at ſi
clerici. §.de adulterijs, extra de iudic. Idem do-
cuit Speculat.in lib.2. tit.de præſumptio.§. ſecun
do,incipit ſpecies præſumptionum in verſ.in ſum
ma nota quod vbi. Idem docuit rurſus Anton.de
Butrio,in cap. quanto,extra de præſumptio.& in
cap.accedens,extra de accuſatio.& in cap.auditis
colum. pen. verſic. ſed contra prædicta, extra de
præſcriptio. & in cap.tertio loco, extra de proba.
idem docuit Bald.in d.cap. quia veriſimile nu.1.
Idem docuit Oldr.in conſil.192.incip.viſo diligē
ter.Item Petrus de Anchara.in reg. ſemel malus,
colum.10. de reg.iuris in ſexto. Idem docuit rur
ſus ipſe Bald.in l.fina.C. de probat.& in l. non eſt
veriſimile,ante fin.ff.quod metus cauſa, & in cap.
3.in fine.quibus modis ſeu.amitt.& in l. eius §.1.
in fine.ff.de teſtamen.& in conſilio ſuo 220.incip.
in quæſtione in colum.2.in tertio volumine,& in
l. presbyteri la prima, colum.penult.verſ.& adde
quod quando. C.de Epiſco.& Cler. & in l. ſciant
cuncti ad fin.verſ. ſexto probatur poſt Nic. Matt.
C.de proba.& in l. fugitiui,colum.2.verſ.ſi autem
non eſt certum,& ibi Cępolla in vltima charta,&
rubri.extra.de officio iud.deleg.col. penult.verſi.
item dicit quod Principes, & in conſil.250.inci-
pit in quæſtione Domini Milani, colum.2.verſic.
ſecundo eſt videndum in lib.1.& in conſi.364.in-
cipien. quia quæſtio iſta, colum 2. verſ. præterea,
mitiganda eſt, lib.3. idem rurſus Panorm. docuit
in cap.auditis in antepen.col. extra de præſcrip.
& in capitu. quanto de præſumptio. Idem docuit
Pau.de Caſtro in conſil. ſuo 197. ſeu 299. ſeu 192.
incipien. viſa inquiſitione, colum.vltima lib.1.di
cens,quod ad condemnandum ad veram & ordi-
nariam pęnam delicti non ſufficiunt argumenta,
vel inditia quantumcunque vrgentiſſima etiam ſi
ſint talia, quæ mentem iudicantis adeo coarctēt,
quod aliud credere non poſſit, & ibi ipſe Paulus
tradit multa exempla,& addit ſe propter hoc eua
ſiſſe quandam a pęna mortis, & idē docuit Alex.
in conſil.ſuo 183 incip.& viſo proceſſu,in colum.
vltima in volum.7.& in l.1.colum.8. verſ.ad vnum
tamen. ff.de reb. credit.ſi cert. pet. vbi multa ad
hoc adducit & in ſuo conſi.15.incip.viſo proceſ-
ſu inquiſitionis formatæ per Poteſtatem Parmæ,
colum.2.verſi.tertio per id quod dicit, lib.1.& in
conſi.115.incip.in cauſa inquiſitionis formatæ cō
tra Dominam Helenam,ad finem lib.3.& in conſ.
2.incip. viſo proceſſu, poſt lib.7. & faciunt quo-
que ad probationem præſentis noſtrę ampliatio-
nis dicta per Bal. in l.presbyteri, la prima in pen.
col.C.de Epiſcop.& Cleric vbi dixit,quod quan-
do Iudici non liquet de falſitate teſtis, ſed ſuſpi-
catur de ea, quod tunc debet ſententiam tempe-
rare eum procedat & ſola ſuſpitione,quę ſuſpitio
ſolà non ſufficit ad condemnationē ſecūdum Do-
minicum a Sācto Geminiano in c. habuiſſe in pri-
mo notabili.diſt.33.idem docuit Ludouicus Ro-
manus in l.1.§.hoc reſcriptum.ff.ad Syll.idem do
cuit Bartholomeus Cępolla in ſuis conſilijs crimi
nalibus, nam in conſil.6.col.5.verſ.incipit.veritas
primi licet poſſit condemnari, dicens quod licet
quis propter præſumptiones vrgentes cōtra ipſum
poſſit condemnari,non tamen ad mortem , quod
& probatur communiter per Doctores in d.cap.
afferte, qui dicunt,quod vbi ex præſumptionibus
proceditur,debet Iudex tēperare ſententiā ſuam,
& maxime ne condemnet niſi ratò, & modicè in
temporariam, non corporalem , vt colligitur ex
ſententia Salomonis, de qua in dicto cap. afferte.
Hæc ibi ipſe Cœpolla, qui idipſum probat,& alio
rum Doctorum ſententijs, inter quos eſt Paulus de
Caſtro in conſil.167.colum.penult.vbi elegantiſ-
ſimè dicit, quod non ſufficiunt argumenta quan-
tuncumque vrgentiſſima, etiam ſi ſint talia, quæ
mentem iudicantis adeo coarctent, quòd aliud
credere non poſſit, vt ſi viſus eſt aliquis exire de
domo, vel camera cum gladio ſanguinolento, &
pallidus, & repertus eſt ibi homo interfectus. vel
probatur, quòd Seius erat inimicus Titij, qui re-
pertus eſt mortuus, & quòd minatus fuerit illum
interficere, & viſus eſt exire de agro cum gladio
ſanguinolento: non tamen dicunt teſtes illum vi-
diſſe percutere: ſed alius, quam ille Seius eſſe nō
potuerit. Gandinus loco infra citando dixit,quòd
omnes Doctores, qui tunc temporis Bononiæ e-
rant, cōſuluerunt, quòd ratione talis præſumptio
nis ſolùm nemo poſſit cōdemnari ad pœnam cor
poralem, ſed ſolum, ad pœnam pecuniariam, &
quòd ita ipſe viderit ſępe practicari,& addit Pau.
de Caſtro vbi ſupra,quòd propter talem doctrinā
ipſe liberauerit quendam a pœna capitali, cōtra
quem erant ita fortia & indubitata indicia;quòd
animus & intellectus non poterat credere, quòd
alius feciſſet homicidium quàm ipſe , hæc omnia
Cœpolla vbi ſupra, qui in ſuo crimin.conſil.27.in
cipien.requiſitus extiti.col.vlt.verſic. & iden cùm
dictus Angelus , idipſum breuius repetit: qui
idem rurſus confirmauit in conſil. ſuo crimin. 34.
colum.2. verſ.modò ego habeo doctrinam ſingu-
larem. qui Cœpolla idipſum ferè ad verbum rur-
ſum docuit in conſil.ſuo crimin.32.incip.quidam
ruſtici Vicentini.colum.pen.in verſ. nec obſtat au
ctoritas Ludouici: quod repetijt in ſuo conſil. cri
min.34 incip.ſi vnquam magnifice domine. col.
19.verſi.modò ego habeo doctrinam ſingularem.
& in ſuo conſil.crim.39.incip. Baptiſta, colum.5.
verſ.& ad mortem condemnare non potuerunt.
Idem prorſus docuit Hyppo.de Marſil.in infraſcri
ptis locis,videlicet in ſua pract.crim.§.poſtquam
num.50.verſ.tunc nunquam debet ſibi.in conſi.7.
num.36.verſ. iſta eſt ſingularis doctrina Innocen-
tij, in conſil.10.num.14. verſ. ſed pœna mitior, &
in conſil.132.num.24. verſ.nam quando Iudex.&
in l.1.§. Diuus Adrianus, num.25. verſ.ratio eſt,
ff.ad l. Cornel.de ſicar. & rurſus latius & elegan-
tius, in rubri. C. de probat.a nume.230. vſque ad
nume.245. excluſiuè, & præcipuè in nume. 241.
verſ.

Digitized by Google

verſ. & teneas menti, vbi poſt multa, pro & contra pręſentem noſtram ſextam ampliationem cōcludendo infraſcriptis præciſis fuit vſus verbis, videlicet. Et teneas menti vnum non omittendū, videlicet quòd vbi eſſemus in caſu, in quo ex pręſumptionibus violentis, vel etiam ex indicijs indubitatis poſſet deueniri ad ſententiam condemnatoriam: tunc Iudex nunquam debet reo imponere meram & veram pœnam delicti, ſed minorem. hæc ille, qui ibidem inter aliosq; Doctores recenſitos, hoc ipſum docentes connumerauit Paul. de Caſtro: dicens quòd Pau. de Caſtro in cōſil. ſuo 197. incip. viſa inquiſitione, notāter dixit, quòd ad condemnandum quem ad veram, & ordinariam pœnam delicti non ſufficiunt argumenta vel indicia quantuncumque vrgentiſſima: etiā ſi ſint talia, quæ mentem Iudicis adeo coarctent, quòd aliud credere non poſſit: & ibi ponit quamplura exempla: cuius Pauli ſententię ſe ſubſcripſit ipſe Marſil. vbi ſupra, qui in num. 230. verſic. nec etiā habet obſtare. his verbis vſus fuit, videlicet. Nec etiam habet obſtare, quòd vehemens opinio, ſeu præſumptio idem operetur quod certitudo: quia illud procedit in ciuilibus, non autem in criminalibus, vbi agitur de vita hominis: & vbi maius eſt periculum, ibi cautius eſt agendum, vt in cap. vbi periculum, de electio. in ſexto, cum ſimilibus, & ideo non obſtantibus prædictis remaneo in opinione Gand. Io. And. Paul. de Caſtro, & aliorum, volentium, quòd ex præſumptionibus violentis, & ex indicijs indubitatis non poſſit, ſine alijs probationibus ſequi ſententia condemnatoria in cauſis criminalibus, ſed tantū in ciuilibus. hæc ille, qui idipſum rurſus docuit in l. frater tuus, num. 56. in fine. verſ. ſed caſu quo etiam, & in nume. 57. verſ. ratio eſt. C. ad l. Cor. de ſicar. hoc ipſum ipſemet Marſil. quam apertiſſimè & eruditiſſime docuit in l. repeti. a num. 14. verſi. videamus ergo hoc, videlicet an ex indicijs indubitatis poſſit quis ad mortem condemnare. vſque ad num. 19. verſ. ſtante hac ergo concluſione pro uera. Vbi quàm plurimas Doctorum ac iurium auctoritates citauit. vbi reſpondet ad contraria, quæ poſſent afferri aduerſus præſentem ampliationem, & ſi dicar, quòd non ſolùm ad mortem, ſed nec ad pœnam corporalem, poſſet ex huiuſmodi probationibus condemnari. qui Marſil. rurſus idem docuit in ſuo conſil. 132. num. 3. verſ. & adeo eſt hoc verum, dicens quòd ex præſumptiones vehementes in criminalibus non probent per id, quod not. in cap. literas, de præſumpti. c. inſinuatum, de ſimonia, & in cap. excōmunicamus. verſ. damnetur. vbi glo. & Doctor. extra de ſent. & excommun. & habetur per Bald. & Io. de Imo. in l. fin. ff. de hæredib. inſtitu. & per Io. de Ana. in conſi. ſuo 59. incip. viſa inquiſitione, in colum. 2. hæc Marſil. vbi ſupra. Idem docuit Auguſtinus de Arimine in additio. ad Ang. in tracta. de maleficijs in verſ. quod fama publica. & num. 24. verſ. adde tamen, cuius verba ad vnguem referam in probatione limitationis tertiæ præſentis ampliationis, vide ergo ibi. Idem docuit elegantiſſimè Albertus de Gandino in ſuo doctiſſimo tractat. de maleficijs, in rubrica de præſumptionibus, & indicijs indubitatis, num. 12. verſ. ponitur & nonum exemplum, vbi poſt nonnulla tradita exempla de indubitatis exemplis concludit, quòd omnes ſapientes, quos Bononiæ & alibi ipſe vidit, ſemper dixerunt: & ita etiam ipſe vidit conſuetudine obſeruari, quòd propter talia & ſimilia non poſſit quis diffinitiuè in perſonam damnari rationibus & iuribus pro hac parte allegatis in quæſtione ſupra eod. titu. 9. quæſtio talis eſt, &c. hæc ille. qui rurſum idē docuit in eodem tract. verſic. quod fama publica. nume. 22. verſ. ſed aduerte, quòd Angel. in l. 2. & idē videtur implicite docuiſſe Iac. de Bel. Viſu, in ſua pract. crim. tit. de cauſis criminalibus, num. 3. & 4. verſ. alias autem, niſi condemnatus ciuiliter. vbi dixit, quòd niſi condemnatus ciuiliter (ſcilicet in cauſa criminali ciuiliter mota) velit ſtare probationibus productis, & confeſſatis in cauſa ciuili non condemnatur criminaliter ex ijſdem actis: cum in cauſa criminali, & de maiori periculo agatur, ideo in ea clarius, diligentius, & perſpicacius eſt agendum: cùm probationes in cauſa criminali clariores luce meridiana eſſe debeāt, vt in l. addictos, circa medium. C. de appellat. Nam quando in cauſa criminali (ſcilicet criminaliter mota) agitur: claræ & lucidæ eſſe debent tam per cōfeſſionem propriam, quam per teſtes idoneos omni exceptione maiores: vt ſic conuictus in obiecto flagitio deprehenſus vix inficiaretur quę commiſit: & iſtud temperamentum antè oculos habere debeāt Iudices criminum, antequam procedant ad ferendas ſententias capitales, vt in l. qui ſententiam. C. de pœnis. & in l. 2. C. de requiren. reis. cū nihil aliud in iudicijs ſit quærendum, quam iuſtitia, & ideo condemnatus ciuiliter ſuper crimine eſt euocandus, & totum negotium ei explicandū: & interrogandus an velit ſtare productis & actitatis pro ipſo, & contra ipſum in cauſa illa criminali ciuiliter mota. hæc omnia ipſe Iac. ex quibus elicitur ipſum implicitè ſe ſubſcripſiſſe prædicti noſtræ ampliationi: cum dixerit neminem condemnandum capitaliter, niſi probationibus luce meridiana clarioribus, quæ quidem non ſunt prę ſumptiones etiam violentiſſimę, vt per alios clarius docetur, cū ſemper remaneat in ipſis aliquid dubij, vt patet ad ſenſum. vt quam apertiſſimè docuit Mattheſil. in ſuo notabili 119. incipien. nota quòd præſumptio violenta, quem ſupra latius retuli. At quoniam quæſtio, de qua loquitur ipſe Gādinus eſt quotidiana, & doctiſſimè examinata ab ipſo, & ſummopere fauet veritati pręſentis ampliationis. Idcircò operæpretium duxi hic ipſam ad verbum inſerere ad commodum, & vtilitatem pij, ac ſolertis Lectoris. Quæſtio ergo examinata ab ipſo, talis eſt.

Quidam nomine Titius in domo, vel agro reperitur occiſus, vel vulneratus: de malefactore autem non conſtat aliter, niſi quia quidam nomine Seius de dicto maleficio inculpatur contra hunc Titium. Iſta probātur per teſtes idoneos omni exceptione maiores. Primo, quòd publica vox & fama orta eſt ab idoneis perſonis, quòd dictus Seius dictum maleficium commiſit. Secundò, quòd ipſe erat illius Titij capitalis inimicus. Tertiò, quòd ille Seius viſus fuit ſolus exire domum, vel agrum Titij cum gladio euaginato in manu fugiens, in qua domo vel agro, ille Titius incontinenti repertus eſt occiſus, vel vulneratus. Modò quæritur, nunquid iſta inditia ſimul iuncta, vel mixta, ſint & dici poſſint inditia indubitata; ex quibus poſſit ad condemnationem procedi? Et primò videtur poſſe dici, quòd ſic, triplici ratione. Prima quarum eſt, quia ſicut ſufficit, quòd quis ſit teſtibus

ſuperatus,

ſuperatus, vel propria voce confeſſus, ad hoc quòd
273 poſſit capitalis ſententia † contra eum proferri,
vt in l. qui ſententiam, C. de pœnis, & in l. ſi quis
C. de Epiſco. & cler. & in l. 2. C. quom. appell. non
recip. ita eodem modo debebit ex dictis indicijs
contra eum repertis, ſententia diffinitiua proferri,
cùm talia indicia non reſpuantur a iure vt ſupra
dictum eſt in titu. præced. & cùm talia indicia
non videantur continere minorem auctoritatem,
& fidem probatam, quàm teſtes, vel inſtrumenta,
vt in l. ad probationem. C. de probat. &
in l. indicia. C. de rei vendicat. item tam teſtes,
quàm aperta indicia & manifeſta æquiparantur,
vt poſſit ſequi ſententia diffinitiua, vt in l. vlt. C. de
probat. Secunda ratio, quia quoties circa idem
plura auxilia eiuſdem generis ex eodem facto deſcendentia
ſimul commixta, & iuncta concurrũt,
dicuntur rem perficere, & plenam probationem
adducere, vt in l. 2. §. hoc amplius. ff. de excuſat.
tuto. & in l. ſi quis ſeparatim. §. 1. ff. de appella. &
in l. vnica. C. qui nume. tut. ſic & a ſimili ſupradicta
indicia ſimul coniuncta plenam probationem
274 inducunt. Ideoque ſingula, † quæ non proſunt,
tamen ſimul iuncta coadiuuant, vt in Auten. de
fide inſtrum. §. ſi verò additum, & §. ſi verò nullus.
col. 5. & inſtitu. de hæred. inſtitu. §. ſi plures. & in
cap. præterea, extra de teſtibus. Tertia ratio eſt,
quia cùm in qualibet ciuili cauſa regulariter duę
275 ſemiplenę probationes † faciunt vnam plenam,
& poſſit cauſa ciuilis per indicia, & præſumptiones
probari, vt in cap. ex literis, extra de præſumptio.
& argum. in l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui,
vel alie. iur. plus tamen valere debent & operari
tria, vel plura auxilia, quàm duo. Nam ratio cõſiſtit,
vt plus tribus, quàm duobus credatur: pluralitati
enim ſtandum eſt, vt in l. maiorem. ff. de
pactis, & in l. 3. §. hæc verba. ff. de teſtibus, & in l.
quæſtionem. in fine. C. de fideicom. ergo per locum
a proportione maiori tria indicia, ſeu tres ſemiplenę
probationes, vnam plenam probationem
poterunt operari. Alioquin facilè, & frequenter
remanerent maleficia impunita. quod in contrarium
magna ratio ſuadet, vt in l. item ſi vnus. §.
pacta. ff. de pactis, & in l. ſi a reo. § id, quod volgò.
ff. de fideiuſſor. quarta ratio afferri poterit,
quia videmus, quòd duo, vel tria imperfecta,
276 † vnum perfectum conſtituunt, vt in l. cum ſcimus,
in principio C. de agric. & cenſi. quid plura
repetitur in iure, quòd ipſa principalis cauſa
criminis per argumenta & præſumptiones digno
ſcitur, & terminantur, quamquam liquidò delictum
probari non poſſit, vt in l. non omnes, §. à
Barbaris. ibi. [& ſi hoc liquidè probari non poſſit
argumentis, tamen cognoſcendum eſt.] ff. de re
milit. & tamen ibi capitalis cauſa agebatur, vt cõ
ſtat per l. deſertorem §. is, qui. ff. eod. titu. & facit
ad hoc in Authen. vt lic. ma. & auiæ. §. illud. E con
tra videtur dicendum, quòd non poſſit quis ex dictis
inditijs, & præſumptionibus diffinitiuè damnari,
rationibus tribus. Prima quarum eſt. Quia
cùm in ciuilibus quæſtionibus maioribus vna libra
auri. non minor. quàm trium teſtium exiga-
277 tur probatio, † vt in Authen. de fide inſtrum. §.
oportet. & §. hic dicimus, colum. 6. & not. in l. fin.
C. de rebus cred. ſi cer. pet. multò fortius in qualibet
criminali cauſa duæ vel tres præſumptiones,
aut indicia plenam probationem non poterunt operari:
ſed erit maior numerus teſtium requirendus,
vt poſſit ſuper crimine ſententia diffinitiua
proferri, maximè cùm quælibet cauſa criminalis
ſit, & cenſeatur maior qualibet pecuniaria, quantumcunque
ſit magna, vt in l. in ſeruorum, §. fin. ff.
de pœnis. Et licèt in cauſa ciuili duæ ſemiplenę
probationes (vt eſt fama publica, & dictum vnius
teſtis) vnam plenam probationem adducant, vt
in l. proprietatis. C. de probat. & argum. in l. 3. §.
eiuſdem. ff. de teſtibus. & 4 q. 3. §. item ſæpe, &
in cap. præterea, extra de teſtibus. Tamen in criminali
cauſa ex dictis ſemiplenis probationibus
non erit quis diffinitiuè damnandus: quia in cau
278 ſa criminali probationes † debent eſſe apertiſſimæ,
vt in l. fin. C. de probat. ſtrictius enim in eis
proceditur, cùm contra hominis ſalutem agatur,
vt in l. addictos. C. de appellat. & in cap. veniens,
extra de teſtibus. Secunda ratio eſt, quia euiden
tia rei licèt habeatur pro quadam ſpecie probata.
vt in l. ſi irruptione. §. fina. ff. de regu. iuris. & l. 3.
C. de regul. iur. etiam cùm manifeſtum, & apertum
indicium habeatur aliquem inueniri in crimine,
& fore detentum, & captum, arg. in l. 3. &
l. ſequenti. ff. de furtis, & manifeſta non indigent
probatione, vt in l. 1. in fine. ff. de do. præle. & in l.
exemplo, in fine. 1. reſp. ff. de actio. emptio. & ven
ditio. tamen non debet quis talibus inditijs diffinitiuè
damnari: quia non eo ipſo, quòd quis captus
inuenitur, de crimine poterit damnari, niſi
aliter de maleficio conuincatur, vt argum. in l. palam,
§. quæ in adulterio ff. de ritu nuptia. & in l.
defenſores. C. de defenſoribus ciuit. Et ideo ſi aliquis
inueniatur pro qualicunque crimine captus
ab aliquo, qui coram pluribus teſtibus extra iudicium
confiteatur, ſe illud crimen commiſiſſe, &
quòd ocaſione illius criminis captus ſit: quamuis
iſta tria contra iſtum inueniantur probata, ſci
licet, quòd ſit captus ob illud crimen, & quòd ſit
confeſſus illud crimen commiſiſſe, & quòd ob id
ſit captus: tamen licèt iſta indicia videantur apparentia:
non debet ex illis ſolis indicijs Iudex illum
captum diffinitiuè damnare: licèt quæſtionibus
ſubijci poſſit, & tormentis, vt not. in l. capite.
in fine. ff. de adulter. & in cap. cùm non ab homine.
extra de iudic. poteſt etiam & tertia ratio aſſignari,
& eſt hæc. Quoniam ex teſtibus, inſtrumentis,
& ex indicijs indubitatis, non autem ex
præſumptione eſt diffinitiua ſentẽtia proferenda,
vt in l. fina. C. de probat. & in l. ſinguli. C. de accu
ſatio. in ciuili autem ſecus, ideò quia in criminalibus
cauſis maius periculum vertitur: ideo quia
imminet periculum animæ, vt in Authen. vt iud.
ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. vnde maior eſt requirenda
cautela, vt in l. addictos. C. de appellat.
& in l. vbi. C. de fal. & in caſibus dubijs, & incertis
probationibus melius eſt facinus relinqui
nocentis, quàm innocentem condemnare, vt in l.
abſentem, C. quo. appel. non recip. & quia in du-
279 bio pęnę † ſunt potius molliendæ, quàm exaſperandæ,
vt in l. interpretatione, ff. de pœnis. Solu.
Videtur, quòd ex ſupradictis indicijs poſſit colligi
tantum iuris pręumptio contra prędictum Seium,
dum colligitur probatum, quòd erat capitalis
inimicus occiſi, vel vulnerati: & quòd viſus fuit
fugere cum gladio de loco pręfato, & quòd publica
vox & fama eſt &c. ſed quamuis in cauſa ciuili
ex iuris tantùm præſumptione poſſit diffinitiua,
ſequi ſententia, ex quo in contrariũ non probatur,
vt in l. ſiue poſſideris. C. de proba. & in l. Quin-

tus

tus Mutius. ff. de donat. inter vir. & vxo. tamen in
criminali cauſa, vel in cauſa quæſtionis prædi-
ctæ ex tali præſumptione iuris tantùm, non de-
bebit, vel poterit quis diffinitiuè damnari: quia
in criminalibus cauſis interuenire debent, & re-
quiruntur probationes luce clariores, vt in l. fin.
C. de probat. & l. qui ſententiam. C. de pęnis, &
in l. ſinguli. C. de accuſat. quod videtur ea ratio-
ne procedere; quia in cauſis criminalibus perſpi-
cacius eſt conſilium adhibendum, quia ibi maius
periculum, & detrimentum contingit. Et ideo
ex prædictis præſumptionibus non poterit capita
liter condemnari, quia quis ex pręſumptionibus,
& mendicatis ſuffragijs condemnandus non eſt,
ſed licet ex ea ſola præſumptione, quæ iuris eſt
tantum; aliquis non debeat, vel poſſit corporali-
ter diffinitiuè damnari, tamen ex ea ſola præſum
ptione, quæ iuris eſt, & de iure, & ex quolibet a-
lio indicio indubitato poterit cõtra aliquem diſ-
finitiua formari ſententia: hæc omnia vbi ſupra.
docuit Gandinus, quæ ſummopere fauent verita-
ti præſentis ampliationis. Præſenti quoque am-
pliationi ſe ſubſcripſerunt quoque infraſcripti, vi
delicet Vbertus Locatus in ſuo tract. iudiciale in-
quiſitorum, in verſ. præſumptio, num. 5. verſ. nota
tamen, quòd quando fert ſentẽtiam. Idem docuit
Ioannes Milleus in ſua praxi crimin. in cap. incip.
Ferdinandus Paraſitus, nume. 21. & ſequentibus,
verſi. quamuis autem in cauſa ciuili. dicens, quòd
quamuis in cauſa ciuili, ex iuris tantum præſum
ptione poſſit diffinitiua ſequi ſententia, ex quo in
contrarium non probatur, vt in l. ſiue poſſidetis,
C. de probat. tamen in cauſa criminali, vel quæ-
ſtionis ex tali præſumptione iuris tantum non po
terit diffinitiuè condemnari ſecundum naturam
delicti. Nam vbi proceditur ex præſumptione
imponitur minor pęna, cùm poſſit condemnari ci
uiliter, & pecuniariter: & ratio (ſecundum ip-
ſum Ioannẽ ibidem) eſt, quia in cauſis criminali
bus eſt perſpicatius conſilium, quia ibi maius pe
riculum contingit, vt in l. 1. §. 1. ff. de ventre. inſpi.
& ideo prædictis indicijs ſiue præſumptionibus,
idem Paraſitus (de quo ibi loquitur in termi-
nis) condemnari criminaliter, ſecundum natu-
ram delicti: quia quis condemnandus non eſt ex
præſumptionibus, & mendicatis ſuffragijs, vt in l.
ſinguli, & in l. abſentes. ff. de pęnis, qui in nu. 26.
addidit, quòd vbi proceditur ex pręſumptione,
imponitur minor pœna: & iſta appellatur proba-
tio præſumptiua, vt docet Bald. in l. fin. C. de pro-
batio. & in l. presbyteri, C. de Epiſcopis & cler.
hæc ille. Idem docuit And. Tiraq. in ſuo tract. de
pęnis tẽperandis, cauſa vigeſimaſeptima ferè per
totam, qui præſenti noſtræ ampliationi ſe ſubſcri
bens dicit, & alios Doctores (vltra a me ſupra cita
tos) infraſcriptos, quàm libẽtiſſime ſe ſubſcripſiſſe
eidẽ pręſenti ampliationi, & ſunt Abbas antiquus,
Collec. Cardinalis, Anch. Ant. Imo. Pan. & Felinus
in c. afferte, ext. de pręſump. Innoc. Hoſt. & Bal. in
c. quia veriſimile, extra de pręſump. addẽs ipſe Ti
raquel. vbi ſupra. quòd quãquam ille tex. in d. c. af-
ferte, plerisq; nõ videatur iſtud probare, quia ibi
ſolũ agebatur ad filię reſtitutionẽ, & nõ ad pœnã
corporalẽ: tamen in cã ſententiam pleriq; oẽs
conueniunt, videlicet Alber. Gand. ſummę aucto-
ritatis vir, & magnus practicus, teſtimonio Io.
Andreas in additione Specul. titu. de procurat.
§. 1. verſicu. item, quòd cauſa eſt crimina. in ad-
di. inci. per hoc videtur. Ipſe inquã Alber. in ſuo
tract. malef. tit. de pręſump. & indicijs indubi. ex
quib. cõdem. poſ. ſequi. col. 3. verſ. ſol. videtur. Idẽ
rurſus docuit Imo. in l. vlt. ff. de hęre. inſtit. Idẽ do
cuit Rom. in l. 1. §. ſi quis in villa. in fi. ff. ad Senat.
Conſul. Sylla. Idẽ docuit Franc. Are. in l. eius, qui.
§. ſi cui. ff. de teſt. Idẽ docuit Barb. in ſuo conſi. 26.
inci. illud in mediũ referã, quod prophetæ clariſſ.
col. 7. verſ. modò extat ſolẽnis. li. 1. & in cõſ. 23. in-
ci. ſapiẽtiſſimus, dixit Eccleſiaſtes. col. vlt. verſ. &
ex illis, li. 2. Idẽ docuit Soc. in repe. l. 1. col. 4. ff. de
vulg. & pup. idẽ docuit Ang. in l. 2. ff. de furtis, qui
reprehendẽdo Bar. pro eo, ꝙ dixerat, ꝙ ex pſum-
ptione aliqua violẽta poterat q̃s criminaliter dam
nari, ꝙ ipſe Ang. negat dicẽs, ꝙ nullus poſſit crimi
280 naliter dãnari pſumptione violẽta † maximè ad
mortẽ: ſed benè eſt ſufficiẽs indiciũ ad torturam.
Idẽ docuit latè Dec. in c. venerabilis. col. 11. cũ ſe-
quẽti. ext. de exce. & in c. tertio loco. col. pen. verſ.
& pro talib. ex̃. de prob. Idẽ docuit Iaſ. in l. vt vim.
col. 3. verſ. moneor per illud, ff. de iuſt. & iu. & in l.
1. col. 5. verſ. tu aduerte, licèt. C. de ſer. fug. Idẽ do
cuit Matth. de Afflict. in conſtitu. Siciliæ. inci. ma-
la noxia. col. 2. Idẽ docuit Frãc. de Aret. in l. eius.
§. 1. verſ. tertiò dicit. ff. de teſt. in c. inter ſollicitudi
nes. ext. de purga. can. ſecũdũ lecturã gl. vlt. quã, &
ad hoc notat Alex. in d. l. 1. ff. de reb. cre. ſi cer. pet.
& d. ſuo cõſ. 2. lib. 7. idẽ docuit Iaſ. in d. l. 1. & in l.
vt vim. ff. de iuſt. & iur. idẽ latiſſimè ac doctiſſimè
docuit Thomas Grammaticus noſter Neapolit.
in deciſioue. 42. incipien. Angelus Piſacane. a nu-
me. 6. vſque in finem, citãs ad hoc text. in capit.
inter ſollicitudines, extra de purgatio. canon. di-
cens ita fuiſſe iudicatũ per magnã Curiam Vica-
rię Neapolitanę cõtra ipſum Angelũ, cõtra quem
fuerant in iudicio probata multa indubitata indi
cia ſimul, ac pſumptiones ẽt violẽtiſſimę de homi
cidio cõmiſſo: qui tandẽ nõ pęnæ ordinarię homi
cidij, vt puta, pęnę mortis naturalis, ſed pęnę trire
miũ p quattuor annos addictus fuit. Vbi ipſe Grã-
mat. idipſum probat multis Doctorũ ibi recẽſitis
ſententijs, quòd rurſus confirmauit in deciſione
56. nume. 18. verſicu. & ſic cum ex defenſioni-
bus. Vbi dixit ſic, cùm defenſionibus inquiſiti pro
batio fiſci ſatis dubia euaſerit, in criminalibus
motus Iudicis, debet ſe inclinare in mitiorem par
tem, vt conſuluit Bald. in ſuo conſilio 328. in vl-
tima impreſſione, volum. 2. ſubdens, quòd vbi
de vita hominis agitur, probationes dubiæ ad
mortem inferendam non ſufficiunt, ſed debent
eſſe luce meridiana clariores. Idem in ſpecie con
ſulendo tenet in ſuo conſilio 314. in 2. volum. &
ſubdit, quòd ideo Iudex maiorem conſequitur
honorem ex abſolutione, quàm ex condemna-
tione inquiſiti, ex quibus omnibus, & eorum ſin
gulis concludo (ſubdit ipſe Grammaticus ibi-
dem) quòd vbi ex præſumptionibus etiam vio-
lentis quis damnatur, numquam imponi pote-
rit pœna vltimi ſupplicij, vt dixit ſingulariter
Innocentius in capitulo quia veriſimile, extra
de pręſumptione, Gandinus in rubrica eodem
titulo, Alexander in conſilio 116. incipiente. In
cauſa inquiſitionis, volumine tertio, & vbi pro
crimine imponitur pœna mortis naturalis: ta-
men vbi non eſt liquidò probatum, Iudex pœ-
nam minuit. Ita dixit Paris de Puteo in ſuo tra
ctatu de ſindicatione in verſiculo culpa. Hæc
Grammaticus vbi ſupra, qui ſubdit quòd bis non

obſtantibus magnæ Curiæ Vicariæ Neap. Iudices
& conſiliarij ſacri conſilij pœnæ vltimi ſupplicij
donauerunt quendam inquiſitum de furto de no-
ćte per præſumptiones violentas, & ſi ipſe Gram-
maticus fuiſſet voti illum damnãdum fore ſolùm
pęna triremium ad tempus, ſed quòd illi Iudices
hoc fecerunt nõ ſine onerę eorum conſcientię. hęc
Grãmaticus vbi ſupra, qui in ſuo conſi. 13. nu. 36.
& 37. dicens, quòd nemo poſſit damnari ex cõie-
ćturis, ſeu præſumptionibus, prout dixit etiã And.
de Iſer. in c. 1. §. de viro. de contro. inueſti. & quod
voluit Bal. in l. 2. C. de his, quæ pęnæ nomi. vbi di-
xit, quòd coniecturę, non ſufficiunt ad pęnæ com-
miſſionẽ. ſequitur Iaſ. de May. in l. ſeruũ fugitiuũ,
col. 4. C. de ſeruis fugit. ſubdens, quòd ẽt violenta
præſumptio in criminalibus non ſufficit ad quem
condemnandum, hæc omnia Grãmatic. vbi ſupra.
cuius ſententia erit interpretanda de condemna-
tione ad pęnam ordinariã, ſcilicet mortis, ne ſibi
videatur contrarius in ſupra citatis eius verbis, v-
bi dixit, quòd ex talibus p̃ſumptionibus poterit
deueniri ad condemnationem ad pęnã extraor-
dinariam mitiorem pęna ordinaria, vide ibi. Idẽ
docuit Ioannes Lup. in ſua alleg. in materia hęre-
ſis, ſita in repet. c. per veſtras, in fine, ext. de dona.
inter vir. & vxor. Idem docuit Paris de Puteo in
tract. ſindic. in verſ. compo. in paruo volum. & eſt
ſub verbo. Culpa officialis. Idem docuit plenè Ni
colaus Boerius in ſua deciſione 164. inci. alia in-
ſuper orta fuit. in primo vol. Idem docuit Aegi-
dius Boſſius, in ſua praxi crimin. titu. de conuin-
ćtis, a nu n. 34. verſ. in nullo tamen ex ſupradictis
vſque ad nu. 43. incluſiuè, qui peroptimè pręſen-
tem ampliationem probat multis medijs aſſerens
hanc eſſe communem ſententiam Doctorum, &
concludit, dicens in d. nu. 43. & omnibus triturа-
tis, tandem eſt concludendum, quòd nullę præ-
281 ſumptiones † facere poſſent, vt quis ſit capite pu
niendus, vel afficiendus pęna corporali quinimò,
quòd pęna pecuniaria eſt moderanda. Idem do-
cuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. lib. 5. quę-
ſtio. 20. verſicu. ſcias tamen. Vbi & ad hoc ipſum
probandum citat quamplures Doctores idipſum
ſentientes, & concludit, quòd ipſo vſu ſeruatur,
quòd ex præſumptionibus quantumuis violentis
Iudex, & ſi procedat ad condemnationem rei,
non tamen imponet ei pœnam mortis naturalis,
ſed benè pœnam etiam corporalem, & nunquam
ordinariam, ſed mitiorem, addens, quòd in anno
ſalutis 1557. 2. Ianuarij per Senatum Mediola-
nenſem, fuit ad triremes condemnatus, per de-
cennium quidam Antonius Maria Fayta, qui fue-
rat indicijs indubitatis grauatus de homicidio
commiſſo. Idem docuit Ludouic. Carrerius, in
ſua praxi crimina. circa finem, in cap. incipien.
circa ſextum, & vltimum, nume. 14. verſiculo &
nota etiam. Idem docuit Socinus in l. non vti-
que. C. de exceptio. vbi declarat dictum Inno-
centij (ſupra citatum) in capitu. quia veriſimi-
le, extra de præſumptio. dicens, illud procedere
in præſumptione facti, ſeu hominis, non autem
iuris, quæ liquida eſſet: non autem iuris, quæ li-
quidanda eſſet a Iudice, quia etiam tunc proce-
deret Innocentij ſententia. Idem docuit Tho-
mas Ferratius (relatus a dicto Carrerio vbi ſu-
pra.) in ſuo tractatu cautelarum, cautela quin-
ta. Idem docuit Andr. de Iſernia, in capitu. 1.
§. de viro, de contro. inueſtitu. dicens, quòd con-
iecturæ non ſufficiunt ad pœnæ commiſſionem,
prout ipſum retulit & ſequutus fuit Thomas Grã-
maticus in conſilio 13. nume. 37. verſicu. dixit,
Andreas de Iſernia, addens, quòd hoc ipſum do-
cuerit Baldus in l. 2. C. de his, quæ pœnæ nomi-
ne. & Iaſon in l. ſeruum fugitiuum, colum. 4. C.
de ſeruis fugitiuis, ſubdens quòd etiam violen-
ta pręſumptio in criminalibus nõ ſufficit ad quem
condemnandum. Idem rurſus ipſemet Gram-
maticus docuit in ſua deciſione 56. incipien. An-
dreas Boſſa de Neapoli. nume. 21. verſic. ex qui-
bus omnibus, infraſcriptis vtens verbis, videli-
cet. Ex quibus omnibus, & eorum ſingulis con-
cludo, quòd vbi ex præſumptionibus, etiam vio-
lentis quis damnatur, nunquam imponi poterit
pœna vltimi ſupplicij: vt dixit ſingulariter Inno
centius in capitu. quia veriſimile, extra de prę-
ſumptio. Gandinus in rubrica, eodem titu. Idem
docuit Alexander in conſilio ſuo 116. incipiente
in cauſa inquiſitionis, volum. 3. Idem docuit Pa-
ris de Puteo noſter Neapolitanus) in ſuo elegan-
tiſſimo tractatu de ſindicatu. verſicu. culpa, per
textum in capitulo circumceſſiones. 23. quæſtio.
5. dicens, quòd vbi pro crimine imponitur pœ-
na mortis naturalis: tamen vbi non eſt liquidè
probatum, Iudex pœnam minuit. Idem voluit
Bald. in l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his, qui
not. infam. & eſt tex. not. in c. inter ſollicitudines,
extra de purgat. cano. Idem docuit Bernardinus
Diaz in ſua praxi crim. canic. 141. incip. vt autem
curę. Rationem autem quare. dicẽs, Rationẽ autẽ
quare deficiens in purgatione puniatur vt conui
ćtus, colligit Abbas (ex gloſa ibi, in c. inſinuatum,
de ſimonia, quam ẽt allegat ad id in d. c. accedẽs
col. 2. extra de accuſ. videlicet, quòd præſumptio
probabilis orta ex infamia trãſit in violentã, cùm
reus deficit in ſepurgando: & violenta ſufficit ad
condemnationẽ, vt in c. afferte, de præſump. & in
l. indicia. C. de rei vendic. ſed ſalua (inquit ipſe
Diaz) tanti patris pace, hæc rationem videtur bo
282 na: quia violenta præſumptio † nõ ſufficit ad im
ponendã pęnam ordinariam delicti: nec hoc pro-
bant iura per eum adducta. Vnde crederẽ, quòd
ratio vera eſt, quia conditores canonum voluerũt
hunc rigorem ſeruare, vt clerici non minus ſtude
rent in vitanda infamia, & ſuſpitione vehementi,
quàm culpa, propter ſalutẽ Chriſtiani populi, qui
nimis inficitur a pernicioſo exemplo a clericis
habito, conſiderantes, quòd cùm pœna ordina-
ria Canonis contra conuictũ legitima probatio-
ne, non ſit pęna mortis, vel mutilationis mem-
bri, non erat tanti rigoris clericum deficientem
in purgatione haberi pro conuicto, & æquali pę-
na puniri. Ex qua ratione pro vera recepta cre-
derem vnum ſingulare, & non paruipenden-
dum poſſe inferri: quòd in delictis, in quibus
clericus venit degradandus, & Curiæ ſeculari
tradendus, ſi Iudex ſecularis videat clericum
fuiſſe degradatum, & ſibi traditum propter
defectum a purgatione, quòd non poteſt eum
punire pœna ordinaria, qua laicus conuictus
de illo delicto puniretur: cùm ſit verùm,
quòd ſibi traditur non verè, ſed interpretati-
ue conuictus de delicto: & ipſi non liceat iure
Ciuili, vel Regio aliquem pœna ordinaria puni-
re: niſi claris probationibus, ſeu confeſſio-
ne propria conuincatur: niſi in caſu hæreſis,
283 † in quo non licebit ſeculari examinare proceſ-
ſum

Digitized by Google

ſum inquiſitoris, vt in cap. vt inquiſitionis. §. pro-
hibemus, de hæret. in ſexto, & ibi per Doctores,
& in cap. 1. extra de officio ordinar. hæc omnia
Diaz vbi ſupra, quibus probatur præſens noſtra
ampliatio, & conſuluitur Iudicibus. Idem docuit
Petrus Follerius in ſua praxi crimin. tit. de pœnis
debitis feriantur, num. 59. verſic. inſuper aduer-
tendum eſt.

Probatur & tertiò hac ratione præſens amplia-
tio, videlicet. Cùm ad diffinitiuam ſententiã pro
nunciandam in cauſa criminali contra aliquem
284 de iure requirantur probationes † luce meri-
diana clariores, vt in l. fina. C. de probat. conſe-
quens fit, quòd nemo poſſit de iure puniri pœna
ordinaria ex ſolis præſumptionibus etiam violẽ-
tis, ſeu vehementibus, vt abundè ſatis fuit proba-
tum per ſupra allata hucuſque.

Limita primò ea, quæ dicuntur in dicta præce-
denti immediata ampliatione; dicendo ipſa non
habere locum, quando agitur ſolùm ad imponen-
dam pœnam pecuniariam, vel paruam corpora-
lem, ſcilicet fuſtigationis, vel infra, quoniam tũc
285 præſumptio vehemens † ſufficeret ad totalem
huiuſmodi pœnam de iure infligendam: maximè
ſi talis præſumptio eſſet approbata a iure, & ſi nõ
in criminalibus. Hæc limitatio probatur triplici
medio. Primo enim per argu. in l. 3. §. cognoſcit.
verſ. & quia plerumque. ff. de offic. præfect. vigil.
vbi hæc habentur, videlicet. [Et quia plerumque
incendia culpa fiunt inhabitantium, aut fuſtibus
caſtigat eos, qui negligentius ignes habuerunt:
Aut ſeuera interlocutione comminatus, fuſtium
caſtigatione remittit.] hæc ibi. Dixi probari per
arg. in d. §. cognoſcit. verſ. & quia: quoniam inde
apertiſſimè elicitur, quòd ex culpa præſumpta,
poterit quis fuſtigari, ac per conſequens pœna cor
porali parua puniri. Ad idem facit, quia condem
natus de dolo efficietur infamis, vt in l. 1. §. 1. &
l. Athletas. ff. de his, qui not. infa. & infamia ſequi
tur perſonam, quocunque illa vadat, vt in l. ea.
iuncta glo. ff. de poſtula. & dolus dicitur malefi-
cium etiam in ſtatutis, ſecundum Bal. in l. t. § nũc
tractemus, in fine. ff. de tute. & ratio diſtra. & ta-
men de dolo quis conuincitur ex coniecturis, vt
in cap. 2. de renunciat. in ſexto, ibi [dummodo
de præmiſſa fraude appareat ſaltẽ per aliquas pro
babiles coniecturas.] Hæc ibi. Idem in l. dolum.
C. de dolo malo, vbi hæc habentur, videlicet.
[Dolum ex indicijs perſpicuis probari conue-
nit.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum au
ctoritate præſens limitatio. Nam Felinus ipſi ſe
ſubſcripſit, in cap. afferte, col. 3. & 4 in verſ. nota
quarto, & in verſ. tertio limita, & latius & aper-
tius in verſ. quartò limita, vſque in finem. ext. de
præſump. Idẽ docuit Boſſius in ſua praxi crim. tit.
de conuictis, nu. 49. verſ. vbi imponitur pœna fuſti
gationis. dicens, quòd non mirũ ſit hoc, cùm ita
voluerit lex ibi. aſſerens, ꝙ idipſum docuerit Bru
nus in tract. de indicijs & tortura, char. 5. col. t. ad
finẽ, id eſt in q. 4. nu. 15. verſ. itẽ limitat pdicta. vbi
ſubdit rõnem dicẽs, hoc eſſe, q̃a ita fuit deciſum,
ac expreſsè approbatũ a iure. Quapropter idẽ di-
cẽdũ erit, de hac limitatione, ꝙ diceť de ſubſequẽ
ti quarta. Idẽ docuit Aug. de Ari. in addi. ad Ang.
in tract. de maleſ. in verſ. ꝙ fama publ. præce. n. 26.
verſ. item limitarem, vt dixi.

Limita & ſecũdò dicta in pcedẽti ampliatione
286 in caſu aſſaſſinij, in quo Iudex † procedere pote-
rit ad pœnã mortis ex pſumptionibus, ac probabi-
libus argumẽtis. Hæc limitatio probata fuit infra
à nobis latiſſimè in tract. de aſſaſſinij pœnæ. exten
ſione, vide ergo ibi.

Limita tertiò allata in pcedẽti ampliatione, di
287 cẽdo illa nõ habere locũ: qñ Iudex † pcedẽs cri
minaliter in cauſa criminali moueret ad ſñiam pœ
nalẽ proferendã, ex pſumptionibus violẽtiſſimis,
ſeu vrgentiſſimis a iure approbatis, propter taliũ
criminum difficillimã pbationẽ, quæ cõtingit in
probatione criminis adulterij, ſimoniæ, hæreſis, aſ
ſaſſinij, ſodomiæ, venenationis, & ſimiliũ. Nã tũc
pſumptiones huiuſmodi plenè probãt, cũ a iure
ſint approbatæ, ad talia crimina plenè probanda,
& tales pſumptiones dicẽtur iuris, & nõ hominis,
& ꝙ plenè probent ꝙ ẽt ad iniungendã pœnã mor
tis naturalis, omnes Doctores hoc docuerũt, dum
de ipſorũ puniẽdis ſigillatim loquunť, vt fecit Iul.
Clarus, & alij in ſuis tractatibus pœnalibus, & vt
nos faciemus loco ſuo, Deo dãte. Nã tũc poſſet pu
nire criminoſum tali pœna ordinaria iuris, niſi cõ
trariũ probareť. Hæc limitatio probať triplici me
dio. Primo .n. per arg. in l. fi. C. de prob. vbi hæc ha
bentur, videlicet. [ſciant cũcti accuſatores eã rem
ſe deferre in publicã notiorẽ debere (quæ munita
ſit idoneis teſtibus, vel inſtructa apertiſſimis do-
cumẽtis, vel indicijs ad probationẽ indubitatis,
& luce clarioribus expedita.] hæc ibi. Idẽ proba
tur per arg. in l. 2. in princ. C. quorũ appel nõ reci.
vbi hæc habẽtur, videlicet [obſeruare curabis, nè
q̃s homicidarũ, veneficorũ, maleficorũ, adultero-
rũ, itẽq; eorũ, qui manifeſtã violentiã cõmiſerũt,
argumẽtis cõuictus, teſtibus ſuperatus, voce etiã
propria vitiũ, ſceluſq; cõfeſſus, audiať appellãs.]
hæc ibi. Idẽ probať per arg. in l. ſi qui adulterij C.
ad l. Iul. de adul. vbi hæc habenť, videlicet [ſi qui
adulterij fuerint accuſati, & obtẽtu proximitatis,
intẽtata depulerint per cõmemorationẽ neceſſitu
dinis crimini fidẽ derogãdo, dũ exiſtimať nõ de-
bere credi ꝙ allegatur, vel nõ potuiſſe cõmitti: hi
ſi poſtmodu in nuptias ſuas, conſortiũq; cõuene-
rint, facinus illud, in quo fuerint accuſati, maniſe
ſta fide atq; indicijs euidentibus publicabũt. Vn-
de ſi qui eiuſmodi reperti fuerint, iuſſimus in eoſ-
dẽ ſeueriſſimè vindicari, & veluti cõuictũ facinus
cõfeſſumq; puniri.] hæc ibi. Idẽ probatur per arg.
In c. excõmunicamus, el 1. §. fin. verſ ſi quis .n. ext.
de hæret. vbi Innocẽtius Tertius his verbis vſus
fuit, videlicet. [ſi quis .n. Epiſcopus ſuper expur-
gãdo de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermẽto,
negligens fuerit, vel remiſſus: cũ id certis inditijs
apparuerit, ab Epiſcopali officio deponať, & in lo
cũ ipſius alter ſubſtituať idoneus, qui velit & poſ-
ſit hæreticã confundere prauitatẽ.] hæc ibi. Dixi
probari præſentẽ limitationẽ per argumentũ in
dictis iuribus, & nõ per d. iura, qm̃ & ſi ad verbũ,
& explicitè in ipſis nõ cõtineat veritas ipſius. be-
nè tñ implicitè & ſecũdũ ipſorũ ſñiam, ac mentẽ,
cũ ibi fuerit ſtatutũ, ꝙ pœna ordinaria imponatur
criminoſo, ſi ipſius crimẽ certis inditijs claruerit,
vt ex ipſis iuribus apertiſſimè colligiť. Probatur &
ſecũdò præſens limitatio Doctorũ auctoritate. Nã
vltra gloſas dictarũ iuriũ, infraſcripti Doctores ſe
explicitè ſubſcripſerũt eidẽ, tã Panormitan. in c.
afferte, colum. 3. verſicu. dictu, quod aut agitur.
extra de prob. infraſcriptis vtens verbis, ſe ſubſcri
pſit præſenti limitationi, videlicet Aut agitur ci-
uiliter, & regulariter non infligitur pœna, ſiue

Digitized by Google

procedatur ad ſententiam ex præſumptionibus,
ſiue ex alijs legitimis probationibus, vt in c.2.
ext.de ord.cogn.& in c.1.de excep.& in l.Lucius,
ff.de his,qui not.infa. ant agitur criminaliter, &
cõſtar de delicto ex preſumptionibus dum taxat:
& tunc aduerte ad validitaté præſumptionis. Si
enim ſunt vrgentiſſimæ,tunc poteſt infligi pena or
dinatia quantuncunque maxima, vt probatur in
l. ſciant cuncti. C.de probat. canonizata in capit.
ſciant.2.q.8.& in l. indicia.C.de rei vend.hæc Pa
nor.vbi ſupra.qui idipſum repetit in d.c.excómu-
nicamus el 1.col.2. verſ.in glo.in verſ.condemnen
tur,dicens, & nota,quòd ex violentiſſima preſum
ptione quis pòt condemnari de grauiſſimo crimi
ne,& dixi in c.3.de præſumpt.Idem docuit Feli-
nus in d.c.afferte,col.3.in verſ.quartò limita,ex-
tra de præſumpt.& quòd Panot.loquatur de pre-
ſumptionibus iuris, ſeu a iure approbatis hic, &
non hominis,patuit per ea quæ ipſemet docuit a-
libi,& relata fuerunt per me in probationem pre-
cedentis ampliationis, cuius eſt hęc limitatio,vi
de ergo ibi. Idem docuit Innoc.in c.ſicut.ext. de
ſimonia,dicens hoc eſſe particulare in dictis caſi
bus, quia huiuſmodi præſumptiones a iure appro
bantur, quod & clarius docuit Iulius Clarus, in
ſua praxi,q.20.verſ.ſcias etiam,vbi dixit,quòd in
288 quibuſdam caſibus,† vt ſunt aſſaſſiniú,ſodomia,
heręſis,ſimonia,& huiuſmodi ex ſolis pręſumptio
nibus poterit quis cõdemnari ad mortem: & hoc
dixit poſtquam paulò ante dixerat,quòd in deli-
ctis occultis quando veritas clarius haberi nó po
teſt, per præſumptiones quis (vt communiter te-
neri docet Carrer.) cõdemnatur,& ſubdit quòd
Mediolani hæc opinio ſeruetur quoad condem-
nationem, ſed non ad mortem naturalem, ſed ad
triremes ad tépus. & re uera hęc ſentẽtia ab om
nibus approbatur,eo magis quòd dicta crimina
ſunt occulta,& difficillimæ probationis,vt etiam
docet Carterius in ſua practica in cap.incip. cir-
ca quartum,qualiter & quãdo proceditur ad tor-
turam,folio 75.nu.20.verſ.in his etiam ad condẽ
nandum. Nec obſtat quod docuit Thomas Grã-
maticus noſter Neapolitanus in deciſione 42. in
fine, vbi videtur contrarium probaſſe,dicens, ꝙ
quando quis veniat condemnandus ex inditijs,&
præſumptionibus vehementiſſimis,& etiã indubi
tatis nó punietur pena delicti vera, ſed alia mino
ri iudicãtis arbitrio: prout docuit Bal. & Morder-
ni. in l. eius.§.1.ff.de teſta.& ibi Franc.de Are.in
verſ. tertio dicit,ſequitur ét Barb.in cõſi.62.poſt
medium.verſ.& quidem Bal.vol.1. Imo.Car.& Fe
linus in d.c.afferte poſt Siculum, Innoc.in c.ſicut,
de ſi no.Paul.de Caſtroin conſil.197.Abbas,in c.
auditis,extra de præſcript.& ibi Felinus. Alberi-
cus de Roſat.in l.indicia.C.de rei vendi.Idem Si-
culus in c.tertio loco, & ibi Felinus,de proba.&
plenè Illuſtr. Nic. Boerius in ſua deciſione 164.
hęc dixit Grammatic.vbi ſup.addés quòd iccircò
magna Curia Vicariæ Neapol. quẽdam Angelum
triremibus deputauerit per quadriennium,eo ꝙ
fuerant probata inditia vrgẽtiſſima cõtra ipſum,
qui inquiſitus fuerat de homicidio cõmiſſo, & v-
nus teſtis oculatus depoſuerat,& quatuor de indi
tijs,qui viderant eú euaginato gladio cum ſocijs
duobus currentem a loco vbi mortuus fuerat ille,
de quo querebaẽ.& citat Innocẽtiũ in d. c. ſicut,
de ſimonia,qui ſolú dixerat,ꝙ in ſimonia & here
ſi ſufficiãt pſumptiones ad condemnandú,in alijs
verò negotijs probationes luce meridiana clario
res,ex cuius verbis innuit ipſe Grammat. ibidé ſe
loquutú fuiſſe in alijs caſibus, quàm in caſibus a
iure approbatis: vt in caſu pſentis limitationis:
& ideo tradidit nobis exemplum de homicidio:
& quòd non cõtradixerit præſenti limitationi eli
citur quoq; ex his, quæ paulò poſt referremus ex
ipſo doctore: ſciendum igitur, ꝙ volens ipſemet
Grãmat.ſolum de præſumptione hominis, & non
de approbata a iure loqui,& de pena inde infligẽ
da,quàm prudentiſſimè poſtmodum dixit in vo
to tertio, incip.æterni numinis præſidio. num.2.
verſ. item in occultis criminibus, his præciſis ver
bis vtens, videlicet. Item in occultis criminibus,
ex eorum natura, veluti in veneratione, ne dú ex
iuris diſpoſitione ad torturam, verum etiam ad
condemnationẽ præſumptiones, & cõiecturę ſuf-
ficerent in locum plenę probationis, vt etiam do
cuerunt Antonius de Butrio, & ceteri in c. tertio
loco,extra de proba. & plenè Iaſon in l. ſi quis ex
argentarijs,§. prætor ait.ff.de ædendo. & conſu-
luit Alex. in cõſ.24.in 2.vol. & ante eum Paul. de
Caſt. in conſ.278.inci.viſo proceſſu. & ideo dixit
Bal.in l.in illa ſtipulatione ſi calendis, in fin.ff.de
verb.oblig.ꝙ in oĩbus, in quibus clarę & liquidæ
pbationes haberi nó poſſunt, ſufficit ꝙ Iudex ex
vehementi opinione ſe informet: & alibi dixit ſa
tis ad propoſitũ Ang. in d.l.ſi quis ex argentarijs,
289 ꝙ vbi difficile eſt probare veritaté † facti conie-
cturę habent loco plenę probationis. Hęc oĩa ad
verbú docuit Grãma.vbi ſup. ex quibus patuit ip-
ſum ſe ſubſcripſiſſe pręſenti limitationi,& iux.ea,
quę in deciſ.42.vbi ſup.dixerat,quaſi dicendo, ꝙ
hęc ſua ſentẽtia loquitur de condemnatione ſolũ
ad aliquá pená mitioré, nó aũt ordinariá mortis
naturalis, vel alterius,& iccircò dixit,ꝙ habentur
indicia loco plenę probationis in crimine,ꝙ diffi
cile poſſet probare,& nó addidit, poſſe puniri pe
na ordinaria,ne cõtradiceret ſibi in deciſ.42. vbi
hoc apertiſſimè docuit,& nos ſtatim retulimus
(vide ibi) & iccircò hic.& in dicta deciſ.42.cita-
uit Pau.de Caſt.qui ad verbũ dixit ſe inde liberaſ
ſe quendá a pena mortis propter doctriná Gandi-
ni, ſupra recitata a me in pręcedenti ampliatio-
nis probatione, ex quibus patet, quòd nó ſufficit
ad imponendã penã iuris ordinariá mortis natura
lis difficilitas probationis cú pſumptione violen-
ta,niſi ſit illa approbata a iure:& ſi inde ad penã
mitiorẽ poſſit Iudex deuenire,& ad torturá, vt la
tiſſimè diximus in d. ampliatione, etſi nó nege-
mus ꝙ in foro eccleſiaſtico ad thori ſeparationẽ
vel ad aliã pená ciuilem plenè probent d.indicia
indubitata qñ difficile eſſet alio modo pleniori
ipſa probari, & iccirco ipſe Grãmaticú,vbi ſupr.
ad hoc innuendũ citauerat tex. in c.Michael.ext.
de filijs presbyter.& in c.preterea.ext.de teſtib.v-
bi nó agitur ad pena ſanguinis. Idẽ docuit Hyp-
poli.de Marſil.in repetitio.rub.C.de prob.n.238.
in verſ.& ſic iſta videtur cõis opinio. vbi infraſcri
ptis vſus fuit verbis, videlicet. Et ſic iſta videtur
cõis opinio,iuſtior,& æquior, ꝙ ex dictis indubi-
tatis inditijs,ſeu ex violẽtis pſumptionib. nó poſ-
ſit in cauſa capitali deueniri ad cõdẽnationé, ſeu
ad ſñiam diffinitiuá: licèt ſecus ſit quoad penam
pecuniariam,vt volunt Doctores in dictis locis.
Fatendũ tñ eſt (inquit Marſil.) ꝙ in delictis, quæ
de ſui natura ſecretè perpetrantur,vt adulterium,
ſodomia,ſimonia, & ſimilia,quæ directè vix pro-
bari

Digitized by Google

bari poſſunt: cùm in eis difficillimũ ſit habere veras probationes; poterit in illis deueniri ad condemnationem ex præſumptionibus violentis, & ex indicijs indubitatis, per tex. & per ea quæ ibi habentur per Doctores in l. ſi quis adulteri. C. de adulter. & in cap ex literis, & in c. illud. & in cap. tertio loco, extra de probat. & in cap. præterea, el ſecondo de teſtibus, & in c. afferte, & in c. quia veriſimile, extra de præſumpt. & per Bar. & alios in l. 3. ff. de furtis, & in l. capite quinto. ff. de adulter. & per Dominum Paridem de Puteo in ſuo tract. de ſindic. in char. 96. in princ. col. 2. hæc omnia dixit Marſil. vbi ſupra. ex quibus patuit ipſum docuiſſe veriſſimam eſſe præſentem limitationem, prout elicitur ea verbis ipſius (etſi aliquantulũ obſcuris) nam poſtquam ipſe docuiſſet quòd ſibi videatur opinio iuſtior, æquior, ac verior, quòd ex indubitatis indicijs ac violentis præſumptionibus ſeqni non poſſit condemnatio in cauſis capitalibus: ſtatim ſubiunxit, quòd tamen in delictis, quæ de ſui natura ſecretè perpetrantur, vt adulterinm &c. poterit deueniri ad condemnationem ſcilicet capitalis ſententiæ ex præſumptionibus violentis: In caſibus tamẽ a iure approbatis quod elicitur ex nominatis criminibus, ſcilicet adulterio, ſodomia. & alijs, quorum ordinaria pœna eſt pœna mortis naturalis, vt omnes docuerunt, & loco ſuo latius probabitur. Idem docuit Bartol. in l. 3. in principio, ff. de furtis, his verbis v-

290 tens, videlicet. Nota ex lege, quòd delictũ † dicitur manifeſtum eſſe, quando quis deprehenditur in ipſo delicto, vel in aliquo actu propinquo ad delictum: ita vides hìc, ſi deprehenditur quis cum re furtiua, licet non fuerit viſus furari, eſt manifeſtus fur. Idem dico ſi aliquis deprehenditur in domo alicuius, vbi pulchra mulier eſt, certè facit hunc adulterum manifeſtum. Item ſi aliquis fuerit viſus effugere cum gladio euaginato, & reperitur aliquis mortuus, certè ex hoc eſt homicidium manifeſtum quòd talis fecit. hæc ibi. Bar. qui volens nos docere quomodo probetur adulterium, dixit (in l. 2. §. fina. verſic. item dicitur hìc probationibus. ff ad l. Iul. de adulter.) quòd adulterium non poſſit probari directo aliqua ratione: quia ſi videres in camera duos, vel in lecto, neſcites tamen quid facerent: ſed dico, quòd probatur ea præſumptione, vt in cap. præterea, el ſecondo, extra de teſtibus, & c. literis, & c. tertio loco, extra de præſumptio. & addit ibidem, tenementi prædicta, quaſi dixerit, quia vera & neceſſaria ſcitu ſunt. Idipſum rurſus docuit ipſe Bart. in l. capite quinto, col. 2. verſ. circa legem noſtram quæro. ff. de adulter. dicens, quòd probationes ſufficientes adulterij ſunt, prout gloſ. hic dicit, & benè, quòd ſit inuentus in rebus venereis: quapropter ſi teſtis dixerit, quòd eum inuenit in rebus venereis: vt quia inuenit eum in camera ſolũ, vel oſculantem, vel tangentem: quia iſta ſufficiunt ad probationem adulterij: & hoc Canoniſtæ habent expreſſius, in cap. præterea, extra de teſtibus, & in cap. tertio loco, & in cap. literis, extra de præſumptio. hæc Bartol. vbi ſupra. attamen animaduertat Lector, quòd Bartoli ſententia erit limitanda ſecundum terminos præſentis noſtræ limitationis, ſcilicet in caſibus ſpecialibus a iure approbatis, non autem in reliquis, quod eligitur ex mente ipſius collecta ex verbis eius. Nam eo ipſo, quòd dixit quòd illa inditia adulterij ſufficiant ad probationem adulterij, & quò Canoniſtæ hoc habeant expreſſius in dictis c. præterea. c. tertio loco, & in c. literis. vbi non agitur ad pęnam mortis ac de cauſa criminali criminaliter mota, ſed ſolùm de cauſa criminali ciuiliter mota, innuit de ipſa ſimpliciter loqui: niſi in caſibus ſpecialiter, a iure approbatis, vt in caſu aſſaſſinij & aliorum ſimilium, ſcilicet criminis læſę maieſtatis, in quibus ius ſpecialia ſtatuit, vt latius in ſequenti limitatione probatur, & tali pacto etiam erit intelligenda ſententia ſupra relata a nobis Panormitani in dicto cap. afferte, & in dicto cap. excommunicamus, quod & clarius docuit ipſemet Panor. in c. accedens, col. 2. verſi. nec obſtat primo, num. 6. extra de accuſ. vbi dicit quod id quod dicitur quod Iudex debet temperare ſententiam ſuam quando procedit ex præſumptione, verũ eſt, ſi loquamur de pręſumptione hominis, non autẽ ſi loquamur de præſumptione iuris: quia nõ ita fallitur ſicut pręſumptio hominis. & hęc limitatio probatur per tex. in c. de hoc, ext. de ſimonia, vbi quis ex præſumptione iuris violẽta, quã ſingularem approbat ibid. Panor. nu. 4. in verſ. in glo. fi. in c. inſinuatum, extra de ſimonia, dicens ipſe Panor nota iſta gl. quam ſoleo quotidiè allegare ad reddendã rationem verã quare deficiens in purgatione puniatur vt conuictus: non enim punitur ex præſumptione probabili tantum, quia illa non ſufficit ad condemnandum quempiã de crimine, vt in c. literas, extra de pręſump. hęc ibi Panor. ex cuius verbis patet quod id quod dixerat in dicto c. afferte intelligebat loqui de pręſumptione violentiſſima approbata a iure, nõ aũt de violẽtiſſima pſumptione hoĩs nõ approbata ab aliquo iure expreſſe, de quã pſumptione violẽtiſſima ꝓbata a iure loquẽs Boſſius in ſua pract. cri. tit. de cõuictis n. 29. verſ. & pro intelligẽtia ſcias, vbi dixit ꝙ talis pſumptio dicatur violẽtiſſima & ꝓpter ipſam deuenir̃ ad ſñiam capitaliſſimã, vt in l. ſi quis. C. de adul. de qua latius dicet̃ in ſeq. limitatione. Quapropter optimè dixit Matt. Mattheſ. in ſuo ſingulari 119. inci. nota ꝙ pſumptio, dicẽs,

291 ꝙ & ſi pſumptio † violenta, quę ſecundũ ius habere diceret̃ vim plenę ꝓbationis in cauſa ciuili, nõ ſufficit ad plenã probationem in cauſa criminali vt not. Doct. in d. c. afferte, & Innocẽ. in cap. quia veriſimile de præſump. & per hoc vr̃ ꝙ pſumptio violenta de nudo cũ nuda, de ſolo cũ ſola, de qua in c. literis extra de pręſump. quę habet vim ꝓbationis in cauſa ciuili quoad thori ſeparationẽ nõ ſufficeret ſola in cauſa criminali ad condẽnãdũ de adul. vel ſtupro, vt in l. fi. C. de ꝓba. ſecus eſt qñ pſumptio eſt violenta approbata a iure, ẽe quoad criminalẽ cauſã, q̃a illa ſola ſufficit, vt ĩ l. ſi qui. C. de adul. & in Auth. ibi poſita, hęc ille, cuius ſñię ſe ſubſcripſit Aug. de Ari. loco infra citãdo, n. 23. verſ. & vide Mattheſ. Idẽ apertiſſime docuit Iulius Clarus ĩ ſua praxi cri. §. vlt. q. 20. verſ. ſcias ẽt vbi poſtquã recẽſuiſſet quãplurimas & varias Doctorũ ſñias circa q̃ſtionem, an inditijs indubitatis ſeu pſumptionibus violẽtis poſſit quis condẽnari ad pęnã mortis, & cõcluſerat ꝙ non, ſed ad triremes & ꝙ ita ſeruaret̃ in practica, ſubiunxit infra ver. ſcias ẽt aliquos eſſe caſus in q̃b. de iure cõi ex pſũptionib. põt q̃s ad mortẽ cõdẽnari, ꝓut eſt in aſſaſſinio, crimine hęreſis, & ĩ crimine ſimonię. hęc ille. Idẽ docuit quoq; Boſſius ĩ ſua prac. cri. tit. d̃ cõuictis vbi poſtq̃ n. 43. ver. tãdẽ eſt cõcludẽdũ, dixe

Digitized by Google

rat quod nullæ præſumptiones facere poſſunt, vt quis ſit capite puniendus, vel afficiendus pœna corporali, in nume. 48. verſi. vbi enim eſt, dixit, quod vbi eſſet ſola vehemens probatio, illa non ſufficeret etiam in occultis criminibus, vt etiam docuit Decius, quaſi diceret niſi in caſibus a iure ſic declaratis, vt in crimine aſſaſſinij, prout ipſum latius retulimus in tractatu noſtro de pęna aſſaſſinij. vide ibi in declaratione 6. Et quod diximus in terpretando ſententiam Panor. in dicto cap. afferte, & Bartol. vbi ſupra. verum ſit expreſſe docuit Aug. de Arimi. in addit, ad Angel. in tract. de maleficijs, in verſic. quod fama publica præcedente, & clamoſa, num. 22. verſic. ſed aduerte quod Angelus in l. 2. vbi hoc ipſum quod diximus explicite docuit, his verbis præciſis vtens multum norabilibus, videlicet, ſed aduerte quod Angelus, in l. 1. ff. de furt. reprehendit Bart. quia dicit, quòd ex præſumptione aliqua violenta nemo pôt damnari criminaliter maxime ad mortem, ſed bene eſt ſufficiens inditium ad torturam, & ita dicit Imola in l. fina. ff de hæredi inſtitu. & Bald. in l. fin. C. de proba. eo magis quod Iudex procedēs ad condemnationem ex præſumptione violenta multum debebit ſententias temperare, & idē Auguſtinus ibidem num. 25. verſ. limita rem, tamen dicit quod ſi Iudex ferret ſententiam per quandā præſumptionem quam lex expreſſe approbat in criminalibus, (vt dicebat Matthesil. vbi ſupra. & alij per l. ſi quis adulterij. C. de adul. & ita tenet Abbas in cap. accedens, extra de accuſat. & Bald, in dicta l. fina. & ſic intelligantur dicta Doctorū, maxime dicti Abbatis, in cap. 1. colum. 3. extra, de inditijs, nec his obſtat vt docet idem Auguſt. ibidem num, 27. verſic. item limitabat alio modo Ioannes Andreas, ſententia Ioannis And. in additio. ad Specul. in tit. de probat. §. fina. verſicu, tertio decimo niſi Iudex, Do. Antonij, & Panormitaui, in cap. tertio loco extra de probat. quod rurſus clarius Panormitanus docuit, in dicto c. afferte vbi ſupra, qui omnes dixerunt quod quan

291 do Iudex † moueretur ad ſententiam pœnalē ex præſumptione violentiſſima, tunc poſſet pœna ordinaria reum punire, etiā ſi illa eſſet maxima, quibus Rom. in l. excipiuntur multum eleganter loquens intelligit de illis inditijs, de quibus eſt ſermo in dicta l. ſi quis adulterij. C. de adulter, nam exemplum poſitum a Bart. Pan. & Io. Andr, vbi ſupra de eo qui viſus eſt fugere cū gladio ſanguinolento &cet. nullatenus arguit plenam probationem delicti, cum contingere poſſet quod ille talis alium occidiſſet vim vi repellendo cū moderamine inculpatæ tutelæ, qua propter ſolum faceret inditium ad torturam, & idcirco apparet, quod optima fuerit interpretatio dictorum Doctorum, qui videbantur docuiſſe, quod ex omni violentiſſima præſumptione poſſet ſubſequi pœna maxima. Nec contra hoc eſt quod dixit Hyppol. de Marſil. in rubrica. de probat. nu. 241. verſi. & teneas menti vnum, vbi ſequens Paul. de Caſt. in ſuo conſi. 197. inc. viſa inquiſitione, dixit quod ad condemnandū quē ad veram & ordinariā pęnam delicti non ſufficiunt argumenta vel inditia, quātumcunque vrgentiſſima, et ſi ſint talia quę mētē Iudicis adeo coarctent quod aliud credere nō poſſit addens ꝙ ibi Pau. de Caſt. ibi ponat quamplurima exēpla. hæc ille, cuius ſentētia nō obſtāt pręſentis limitationis veritati, cum ipſe loquatur generaliter de inditijs vrgentiſſimis hominis, nō autem de approbatis a iure, de quibus paulo ante ſpecialiter locutus fuerat ibidem nu. 238 verſ, item hanc partem quod ſequi non poſſit condemnatio ſequens Auguſtinum de Ari, & Mattheum, Mattheſ. vbi ſupra, hoc expreſſe docētes per tex. ſæpius citatum in dicta l. ſi quis adulterij. C. de adult. & rurſus ibidem in verſic. & ſic iſta videtur communior opinio, vbi infraſcriptis verbis præciſis vſus fuit, videlicet & ſic iſta videtur communior opinio, iuſtior, & æquior quod ex dictis indubitatis inditijs, ſeu ex violentis præſumptionibus non poſſit in cauſa capitali deueniri ad condēnationē, ſeu ad ſentētiā diffinitiuā, licet ſecus ſit quoad pęnā pecuniariā. Fatendum tamen eſt quod in delictis quæ de ſui natura ſecretè perpetrantur vt adulterium, ſimonia & ſodomia, & ſimilibus quæ directè vix probari poſſint, cū in eis difficillimum ſit habere veras probationes, poterit in illis deueniri ad condemnationē ex pręſumptionibus violentis & ex inditijs indubitatis, per text. & ea quæ ibi habentur per Doct. in l. ſi quis adulter. C. de adult. hæc ille, ex cuius verbis ac in ſimul citationē dictę legis ſi quis innuit quod id, quod dixerat, quod in criminibus occultis per pręſumptiones violentas poſſit deueniri ad condēnationē ad pęnā ordinariā quācunque, intelligebat in caſu dictę legis ſi qui, vel ſimili, licet approbari a lege, vt patet ad ſenſum: omnia ergo verba eius ſupradicta relata in vnum colligendo dicimus ipſum docuiſſe quod vrgētiſſimis inditijs ſeu præſumptionibus a iure ſpecialiter nō approbatis in cauſa criminali criminaliter mota nō poterit quis puniri tanta pœna ordina ia mortis, vel alia ſtatuta a iure, ſed minori, niſi huiuſmodi præſumptiones ſint ſpecialiter a iure in caſibus ſpecialibus approbatis ad plenam probationem faciendam: nam tunc pęna poſſet ordinaria infligi qualiſcunque illa fuerit. Ex quibus etiam reſultat veritas interpretationis noſtræ, factę circa ſententiā Bar. & Panormit. vbi ſupra Quibus omnibus conſonat quod ipſemet Marſil, ibidē docuit, nu. tamen 239. verſ. ſed ſuſtinendo contrariā opinionē magis communē breuibus docuit probare nitens quod regulariter ex violentis & indubitatis præſumptionibus nemo poſſit cōdemnari ad ſuſtinendā pęnā ordinariā a iure indictā dixit, nō obſtat d. l. ſi qui adulteri, quia illi eſt caſus ſpecialis qui loquiť in adulterij crimine, quod crimen directe probari nō pôt: cū ergo ſit caſus ſpecialis, ea rōne ergo contrariū erit in alijs delictis. Hęc oīa Marſi. vbi ſup. quibus cōprobatur quoq; veriſſima noſtra limitatio, & ꝙ d. regula approbata a Doct. & iuribus. quod ex pluribus inditijs & cōiecturis indubitatis ac pręſumptionibus fiat plena

293 ꝓbatio † locū habēt ſolū in cauſis criminalibus ciuiliter motis, vt ad probandū quēpiam manifeſtū vſurariū, non autē in cauſis criminalibus criminaliter motis, et ſi eſſemus in ijs quæ eſſent difficilis probationis, & hoc ipſe docuit in d. rub. C. de prob. a nu. 309. verſ. vltra pędicta & vltra ſuperius dicta vſq; ad nu. 326. excluſiue. vbi ponit exēplū cuiuſdā territorij nullo extante inſtrumento emptionis, aut alterius tituli, quod apertius dixerat in d. rub. n. 241. verſ. & teneas menti prout ſup. retulimus ad verbū, & quod non ſufficiant vrgentiſſima inditia ad damnādū quē pęna ordinaria, rurſus docuit idē Marſ. in conſ. 10. nu. 14. verſ. ſed

pęna

pęna mitior, refert & ſequitur Pau. de Caſt. in cõſ. ſuo 1597. incip. Viſa inquiſitione. dicẽtem, ꝙ ad condemnandum quę ad verã, & ordinariam pœnam delicti non ſufficiunt argumenta, vel indicia quantumcunque vrgentiſſima, etiam ſi ſint talia, quæ mentem iudicantis adeo coarctent, quod aliud credere non poſſit, & quòd tali ratione liberauerit quendam á morte. Idem docuit Franciſcus Brunus in tract. de indicijs, & torturis. in c. incip. Circa quæſtionem. num. 7. verſic. item adde, ꝙ licet in criminalibus, dicens, ꝙ licet regulariter in criminalibus ex præſumptione deueniri non valet ad condemnationẽ, vt in l. licet Impera. ff. de legatis primo. tamen ſecus eſt in criminibus, quæ de ſui natura ſecretè patrantur, vt in adulterio, ſodomia, ſimonia, & ſimilia: ex quo in iſtis eſt difficillimum habere claras probationes per id quod habetur in l. ſi qui adulteri. C. de adult. hæc ille, cuius ſententiam intelligas veram in terminis præſentis limitationis, cum ad hoc ipſe citauerit dictam l. ſi qui adulteri. vbi de ſpeciali caſu prouiſo, ac punito á lege agitur, vt ex ipſius contextu verborum patet. Ex quibus magis, ac magis comprobatur veritas præſentis limitationis.

Limita quartò ampliationem ſextam, dicendo illam non habere locum, quando quis condem-
294 naretur † de crimine in cauſa criminali, criminaliter mota ex præſumptionibus iuris, & de iure, ſeu quomodocunque generaliter á iure approbatis, quoniam tunc ſemper eſſet imponenda pœna ordinaria á iure ſtatuta, etiam ſi illa eſſet pœna mortis naturalis. cum regulariter non admittatur probatio contra ipſas præſumptiones. Hæc limitatio probatur ex allatis in probationem præcedentis limitationis: cùm (vt patet ad ſenſum) veritas iſtius, & illius ex eadem ratione emanat, vtputa, quia talis probatio per huiuſmodi præſumptiones in tantum vera iudicatur á iure, quòd ipſam approbet, & ſecundum ipſam iudicandum fore ſtatuit. Nihilominus hìc ſpecialiter hæc limitatio probabitur triplici medio. Primò enim per textum apertiſſimum in l. ſi quis adulterij. C. ad l. Iul. de adulter. cuius tenorem ad verbum retuli in probationem præcedentis limitationis. Idem probatur per argum. in l. fin. in princ. C. de arbitr. tutelæ. vbi hæc habentur, videlicet: Veteris iuris dubitationem ſancimus, ſiquidem tutor, vel curator pro ſubſtantia pupilli, vel adulti aliquid vbicunque dixerit, ad maiorem quãtitatem eam reducens, ſiue pro vtilitate pupilli, vel adulti, ſiue per ſuam ſimplicitatem, ſiue per aliam quamcunque cauſam nihil veritati pٟiudicare, ſed hoc obtinere, quod ipſius rei inducit natura, & menſura pupillaris, vel adulti oſtendit ſubſtantiæ. Sin autem inuentario publicè facto res pupillares, vel adulti inſcripſerit, & ipſe per huiuſmodi ſcripturam confeſſus fuerit ampliorem quantitatem ſubſtantiæ, non eſſe aliud inſpiciendũ, niſi hoc, quod inſcripſerit, & ſecundum vires eiuſdem ſcripturæ patrimonium pupilli, vel adulti exigi: neque enim ſic homo ſimplex (imò magis ſtultus) inuenitur, vt in publico inuentario ſcribi contra ſe aliquid patiatur.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in c. ad id, quod. extra de ſponſal. vbi Clemens Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Ad id, quod per tuas literas intimaſti, de quadam Parochiana tua, quam ſuus Vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit: taliter reſpondemus, quòd quamuis vndecim annos habens, ab initio inuita fuiſſet ei tradita, & renitens: tamen quia poſtmodum per annum, & dimidiũ ſibi cohabitans, conſenſiſſe videtur, ad ipſum eſt cogenda redire, nec de cætero recipiendi ſunt teſtes, ſi quos memorata mulier ad probandum, quòd nõ conſenſerit in eundẽ, nominauerit producendos, cùm mora tanti temporis huiuſmodi probationem excludat. Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas, quo minus vtrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, niſi fortè vellent ad Religionem pariter conuolare, pœnitentia eis iniuncta, pro eo, quod ad alienos, & illicitos concubitos vterque tranſiuit.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in c. illud. c. literis. & c. tertio loco. extra de pręſumptio. in quibus apertiſſimè cauetur, quòd quædam ibi præſumptiones notatæ approbantur á iure in tantum, quòd ſuper illis poterit ferri cõdemnatoria ſententia. Dixi probari præſentem limitationem per argum. in dictis inribus, quoniam etſi ibi ad verbum ipſa non contineatur: cùm hæc limitatio loquatur de crimine criminaliter propoſito, & probato per præſumptiones iuris, & de iure: in dictis vero iuribus fit ſermo de crimine ciuiliter propoſito: Nihilominus idipſum ex illis elicitur, arguendo ab identitate ratinnis: dicendo, quòd quamuis in cauſis criminalibus criminaliter intentatis, non poſſit procedi ad condemnationem ad ordinariam pœnam iuris per non claras probationes, ac per conſequens non per præſumptiones, (quæ dicuntur probationes non veræ, ſed præſumptæ) iuxta tex. in l. fin. C. de probat. quod eſt veriſſimum regulariter, ſcilicet quando Iudex procederet per præſumptiones hominis, ſeu facti non approbatas, & acceptatas ſpecialiter á iure. Nihilominus in caſu præſentis limitationis fallit hęc regula, cùm huiuſmodi probationes præſumptiuę approbari a iure, ſuppoſuerimus, ac per conſequens hanc virtutẽ ipſæ ſuſcipiant á iure hoc ſpecialiter ſtatuente. Quapropter inde ſequitur, ꝙ ſicut illa iura decidentia cauſam criminalem ciuiliter motam roborent ſententiam condemnatoriam ad pœnam ordinariam ciuilem ibi expreſſam. Idem erit omnino iudiciũ de alijs pręſumptionibus approbatis a iure in cauſis criminalibus, criminaliter motis, quo ad pœnam ordinariam ipſius criminis, prout in d. l. ſi qui. C. ad l. Iul. de adult. Prnbarur & ſecundò Doctnrum auctoritate. Nam infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti limitationi, videlicet Hoſtien. in Summa, tit. de præſumptionibus, §. quot eius ſpecies. verſic. alia iuris, & de iure. dicens, quòd contra hanc præſumptionem non admittatur probatio. Idem docuit Panormitanus in cap. accedens. col. 2 verſi. nec obſtat primò. nu. 6. extra de accuſ. vbi notárer dixit, quod id, quod dicitur: ꝙ Iudex debeat temperare ſententiam ſuam, quando procedit ex præſumptione, verum eſt, ſi loquamur de præſumptione hominis: non autem ſi loquamur de præſumptione iuris: quia non ita fallitur; ſicut præſumptio hominis: & quòd hoc probetur per text. in d. c. de hoc. extra de ſimonia. vbi quis ex præſumptione iuris fuit condemnatus de grauiſſimo crimine ſimoniæ. hæc ille. qui in c. is, qui. colum. 1. not. 1. extra de ſponſal. dixit, quòd præſum-
295 ptio † iuris, & de iure operatur tantum, quantũ

veritas

Digitized by Google

veritas in foro iudiciali. Idem docuit Gandinus
in ſuó tract.de maleſ.titu.de præſumptionibus,&
indicijs indubitatis, ex quibus cõdemnatio poſ-
ſet ſequi.nu. 2. verſic.ſed licèt. dicens, quòd licèt
ex ea probatione,quæ iuris eſt tantùm,aliquis nõ
debeat, vel poſſit corporaliter diſſinitiuè damna-
ri: tamen ex ea ſola præſumptione, quæ iuris eſt,
& de iure : & ex quolibet alio indicio indubita-
to poterit contra aliquem diſſinitiua formari ſen-
tentia : quia talis præſumptio,quæ iuris eſt, & de
iure probationem aliquam in contrarium nõ ad-
mittit : cùm legis dicatur eſſe ſententia, vt in l. ſi
qui adulteri. C.ad l.Iul.de adulter.& in Authent.
vt liceat matri, & auiæ. §. his quorum. colla.8. &
not.Azo in Summa. C.de adulterijs. §. ſed & præ-
ſumptiones. hæc ille.Gandinus vbi ſupra,pro cu-
ius ſententiæ intelligentia animaduerte tu,ne fal-
laris, quando ipſe dixit, quòd ex ea ſola præſum-
ptione iuris,& de iure,& ex quolibet alio indicio
indubitato poterit contra aliquem diſſinitiua for
mari ſententia : ipſe voluit nos docere , quòd ex
quolibet indubitato indicio ſequi poſſit diſſiniti-
ua ſententia ad pœnam ordinariam,quoniã aliàs
fuiſſet ſibi contrarius in his, quæ ibidem in fine.
his verbis vtens,videlicet: Illud tamen in ſumma
notandum eſt, quòd omnia prædicta indicia in-
dubitata: nõ adeo indubitata dicuntur: quin ad-
uerſus ea poſſit probari contrarium, præterquàm
in caſu illo, vbi eſt iuris , & de iure præſumptio
cõtra aliquem de dicto delicto: quoniam nihil eſt
adeo indubitatum,qui in quandam ſollicitam du-
bitationem recipiat,vt in Authent.de tabel.§.ſi ve
rò.col.4.& in l.fin.C.qui ad li.procla.non licet.&
not.in c.bonæ memoriæ. §.licet.extra de electio.
hæc ille.Quapropter patuit verba illa.[Et ex quo-
libet alio indicio indubitato] ſunt intelligenda
copulatiuè cùm ſuperioribus : hoc pacto . Et ex
quolibet alio indicio indubitato á iure ſpeciali-
ter approbato : cùm illud ſungatur munere præ-
ſumptionis iuris,& de iure. Ex his ergo omnibus
patuit ipſum Gandinum acceptaſſe tanquam de
iore veriſſimam præſentem limitationem . Idem
docuit Specul. in lib. 2.titul.de præſumpt.num. 5.
verſic.neceſſaria autem eſt præſumptio. dicens,ꝙ
preſumptio illa,quam communiter vocant magi-
296 ſtri,iuris & de iure, † inducit probationem, &
Iudicem ad pronunciandum, nec recipit proba-
tionem in contrarium. hæc ille. Idem docuit An-
tonius de Buttio in c.vidua.extra de regulari.Idẽ
docuit Panormitanus in c.accedens.col.2.in no-
tab.3. in fine.verſic.nec obſtat primò, nu.6. extra
de accuſat.dicens,quòd id,quod dicitur,quòd Iu
dex debeat temperare ſñiam ſuã, quando proce-
dit ex præſumptione,verũ eſt,ſi loquamur de pre-
ſumptione hominis , non autem ſi loquamur de
præſumptione iuris: quia nõ ita fallitur ſicut pre-
ſumptio hominis . Idem ipſemet Panormitanus
apertiùs docuit (prout latius ipſum interpretati
fuimus in probationem ſextæ ampliationis, cu-
ius quarta eſt hæc limitatio : vide ergo ibi) in c.
afferte. col.3. verſic. inducitur præterea. extra de
præſumpt. his præciſis verbis vtens, videlicet: In-
ducitur præterea iſte tex.per Innoc. & Hoſt. infra
en.c.quia veriſimile. & Abba. hic, quòd quando
diſſinitiua fertur ex præſumptione violenta debet
Iudex multum temperare ſententiam,& maximè
ne condemnet,niſi raró,& modicè ad pœnam nec
pecuniariã,nec corporalẽ,vt colligitur hic ex ſen-
tẽtia Salomonis: licèt enim ex præſumptione ad-
iudicaret vni mulieri filium , non tamen voluit
aliam condemnare ad mortem, ad quam iuſtiſſi-
mè erat condemnanda, ſi legitimè fuiſſet proba-
tum contra eam, quòd filium alterius ſurripuiſ-
ſet,ſecundum Innocentium ibi: quod bene nota.
Dominus Antonius dicit hìc poſſe dici,quòd non
agebatur ad pœnam,ſed pro reſtitutione filij ci-
uiliter. Dic tu (inquit ipſe Panormitanus ibidẽ,)
quòd aut agitur ciuiliter,& regulariter non infli-
gitur pœna,ſiue procedatur ad ſententiã ex præ-
ſumptionibus, ſiue ex alijs legitimis probationi-
bus,vt in c.a.extra de ordi.cogn.& in c.r.extra de
except.& in l.Lucius.ff.de his,qui not.infam.Aut
agitur criminaliter, & conſtat de delicto ex præ-
ſumptionibus duntaxat: & tunc aduerte ad vali-
ditatem præſumptionis . Si enim ſunt vrgentiſſi-
mæ (Adde tu,ex ſupradictis eiuſdem verbis,& ex
eiuſdem mente, & hæ fuerint á iure approbatæ.)
Tunc poteſt infligi pœna ordinaria,quantumcun-
que maxima, vt probatur in l.ſciant cuncti. C.de
probat. canonizata in c. ſciant cuncti. a.q.8. & in
l.iudicia. C.de rei vendic. Aut præſumptiones nõ
ſunt vrgentiſſimæ,tamen ſunt in tantum violentæ,
quòd poteſt ferri ſententia ciuiliter. & tunc habet
locum iſte tex. Et in ſumma,ſecundum earum va
liditatem poteſt Iudex exaſperare ſententiã mul-
ctando, vel aliam pœnam infligendo. ad hoc bo-
nus textus in c.literas.extra de præſumpt.hæc ille.
Ex cuius verbis patuit ſe ſubſcripſiſſe præſenti li-
mitationi . Idem docuit Auguſtinus de Arimine
in Addit.ad Angel.in tract.de maleſ.in verſ.quòd
fama publica.nu.25.verſic.limitarem tamen præ-
dicta. vbi poſtquàm ibidem.nu.25. ſequutus fuiſ-
ſet Matthesil.in ſuo not.118.dicentem,quòd pre-
ſumptio violenta non ſit plena probatio ad con-
demnandum de adulterio in criminalibus : ſicut
nudus cum nuda, ſolus cum ſola. de qua in c. li-
teris. extra de præſumpt.quia ibi agebatur ad ſe-
parationem matrimonij ciuiliter : ſecus in præ-
ſumptione violenta approbata à iure,etiã in cau-
ſa criminali : quia illa ſola ſufficit, vt in l.ſi quis.
C.de adult. Adde tamen (inquit ipſe Auguſtinus
ibidem) ꝙ ex preſumptione violenta, Iudex debet
multum temperare ſententiam. & maximè,vt nõ
condemnet ad pœnam corporalem . & poſt hæc
omnia,ſubdit idem Auguſtinus, ibidem in dicto
nu.25.dicens,limitarem tamen prædicta, niſi Iu-
dex ferret ſententiam per quandam præſumptio-
nem,quã lex expreſsè approbat in criminalibus,
vt dicebat Matthesil. ſupra, & alij per dictam l.ſi
quis adulterij.C.de adult. hæc ille. Idem docuit
dictus Mattheus Matthesil. vbi ſupra expreſsè,vt
fuit ſupra relatum.Idem docuit Bonifacius de Vi
talinis in tract.de maleſ. tit. de præſumpt. nu.7.
verſic. neceſſaria præſumptio. Idem docuit Hyp-
politus de Marſilijs in l.repeti.nu.18.verſic.& pro
ſupradicta opinione. in fine. ff. de quæſtionibus.
vbi volens probare,quòd tex.in d.l.ſi qui adulte-
ri.C.de adulterijs. non aduerſetur quæſtioni de-
ciſæ in noſtra præcedenti ampliatione ſexta,ſcili-
cet,quòd per indicia indubitata nemo poſſit mor
tis pœna puniri, cuius præſens limitatio eſt. in-
fraſcriptis preciſis verbis vſus fuit,videlicet: Nec
huic concluſioni habet obſtare tex. in d.l.ſi adul-
terij. C. de adulter. qui magis videtur ſtringere
contra hanc concluſionem : quia ibi Imperator
approbat illud indicium : & præſumptio illa ha-
betur

Digitized by Google

betur pro plena probatione, ergo. Item nec etiam
obſtat alia ratione, quia ille tex. loquitur in adul
terio, & ſic in delicto, quod plenè, ſeu directè, nec
per teſtes, nec per inſtrumēta probari poteſt: ideo
in eo talia indicia, & præſumptiones habētur pro
indubitatis probationibus, nimirum ſic poteſt ſe-
qui condemnatio in illo caſu: ſecus autem eſt in
alijs delictis, quæ plene poſſunt probari; quia in
illis ex indicijs indubitatis non poteſt deueniri
ad cōdemnationem, vt ſupra dictum eſt. hæc Mar-
ſil. vbi ſupra. Ex cuius verbis elicitur, ꝙ per præ-
ſumptionem à iure approbatam, quæ aliàs dici-
tur præſumptio iuris, & de iure, poterit quis in ca
297 ſu in iure expreſſo puniri † etiam pœna mortis
naturalis. Idem rurſus ipſemet docuit Marſilius
in l. 1. §. ad quæſtionem. nu. 36. verſic. ratio eſt. ff.
de queſtio. vbi dixit, quòd cōtra præſumptionem
iuris, & de iure regulariter non admittitur proba
tio, quaſi dixerit ſtatim pœna ordinaria execu-
tioni mandabitur: & idem ipſemet Marſil. repe-
rijt in l. 1. §. ſi quis vltrò, nu. 12. verſic. pro quibus
facit. ff. de quæſt. quod rurſus docuit ipſe Marſil.
in ſuo ſingulari 116. incip. Pręſumptio iuris, & de
iure eſt maximæ importantiæ. Vbi addidit, quòd
condemnatus ex præſumptione iuris, & de iure,
non poterit appellari à tali ſententia: quia habe-
tur pro confeſſo, & conuicto, cui non licebit ap-
pellare à ſententia condemnatoria. Idem docuit
in conſil. 19. nu. 10. verſic facit etiam. ipſe Marſil.
dicens, quòd contra præſumptionem iuris, & de
iure, non admittatur probatio, etſi addat, quòd ta
men admiſſa valeat. Idem eodem modo docuit
Marſil. in ſuo conſi. 1. nu. 77. verſic. & facit. dicens,
quòd Antonius (quem ibi ſequitur) de Butrio in
c. vidua. de regul. dixit, quòd cōtra probationem
iuris, & de iure, non admittatur regulariter pro-
batio. Idem docuit Iacobus de Bellouiſu in ſua
Pract. tit. de ſententijs criminalibus. nu. 5. verſ. ſic
eſt præſumptio iuris, & de iure. dicens, ꝙ contra
ipſam non admittetur probatio aliqua. Idem do-
cuit Franciſcus Cremenſis in ſuo ſingulari 156.
incip. Contra præſumptionem. dicens, quòd con-
tra pręſumptionem iuris, & de iure, non admitte-
298 tur probatio. † Idem & apertius docuit Aegi-
dius Boſſius in ſua Praxi crimin. tit. de conuictis.
nu. 29. verſic. & pro intelligētia ſcias, quòd inter-
dum lex præſumit in cauſa criminali, & ſuper præ
ſumptione diſponit, & tunc res non habet dubiū,
ꝙ dicitur talis præſumptio violentiſſima, & quæ
facit iudicium indubitatum, propter quod deue-
nitur ad ſententiam etiam capitaliſſimam, vt in l.
ſi qui. C. de adulter. & ratio eſt, quia legi ex tali
præſumptione res patet: & ideo etiam debet pa-
tere Iudici, vt declarat Bal. in l. fin. C. de probat.
col. 1. & ita omnes docent. hæc ille. Cuius ſenten
tiam Iulius Clarus in ſua Pract. crimin. quæſt. 20.
verſi. fin. incip. Item ſcias. refert & ſequitur. idem
docuit Ludouicus Carrerius in ſua Praxi crimin.
in tit. quando non admittatur appellatio. in cap.
incip. Quartus caſus eſt. fol. 9. per totum. dixit, ꝙ
quando quis eſt condemnatus ex præſumptione
iuris, & de iure, cùm tunc habeatur pro conuicto,
& confeſſo, qui non appellat, prout docuit Bal. in
l. ſi qui adulterij. in 2. not. & in l. quædam mulier.
ff. famil. hereiſc. & ratio eſt, quia talis præſumptio
non recipit regulariter probationem in contra-
rium: vnde ex tali præſumptione poterit cōdem
nari ad pœnam etiam corporalem, vt in d. l. ſi qui
adulteri. & docuit Azo in Summa, tit. C. de adul-
ter. §. ſed & præſumptio. & docuit quoque Gandi-
nus vbi ſupra. Quapropter quando à iure com-
muni, vel municipali aliquid pręſumēte, & illam
præſumptionem approbante in tantum, ꝙ ſtatuat
imponi corporalem pœnam: tunc illa, & nō alia
299 erit imponenda: cùm Iudex † contentus eſſe de-
beat pœnis à iure ſtatutis, vt docuit Bal. in l. fina.
C. de probat. & Matthęus de Afflicto in Conſtitu.
Regni. incip. Pœnam eorum. & in alia Conſtitu.
incip. Hi qui. not. 5. vbi no. illam præſumptionem
inductam à ſtatuto Regio, quòd ſi aliquis ſplendi-
dè viuat, & incedit benè veſtitus, & nō habet red-
ditus, neque bona, nec pecuniam ex hoc ſolo dam
nari poteſt ad tempus ad opus publicum: & ſic
ad triremes ad remigandum: cùm præſumatur vi-
uere ex occultis furtis: & ſic ex facto lex præſu-
mit, & pœnam corporalem imponit, & ea pœna
puniri debet, cùm à iure ſtatutario ſtatuatur. hæc
omnia Carrerius vbi ſupra. qui de eadem pręſum
ptione iuris, & de iure, rurſus loquens in eadem
Pract. in c. incip. Circa ſextum, & vltimū, de qui-
buſdam particulariter. nu. 14. verſ. & nota etiam.
quòd dicit Socinus in l. non vtique. C. de except.
vbi dixit, ꝙ dictus Socinus docuerit, quòd ex pre
ſumptione à lege inducta quis damnari poteſt ad
mortem, non autem ex præſumptione facti: & ita
procedat dictum Innocentij in c. quia veriſimile.
ita limitat, quod dicitur, quòd ex præſumptioni-
bus quis non damnatur ad mortem: nam intelli
gitur ex præſumptionibus facti, & non iuris, quæ
liquida dicitur, vt per Thom. Ferra. in tract. cau-
tel. cautela 5. Item procedit in præſumptione le-
gis liquidanda à Iudice: ſecus ſi eſt liquida à iu-
re, vt ibidem per Socin. quod nota pro dicta regu
la, vt locum habeat quando proceditur ex pręſum
pta probatione à lege abſque alia probatione fa-
cti. hæc omnia Carrerius vbi ſupra. Idem docuit
Franciſcus Brunus in ſuo tract. de indicijs, & tor-
tura. in quęſtione quarta, nu. 3. verſic. Dixit tamen
Nicolaus de Mata. dicens, ꝙ Nicolaus de Mata.
in l. fin. C. de probat. (quem ibidem retulit Bal.)
quòd indicia indubitata ſunt ea, quæ adeo à lege
ſunt approbata, ꝙ lex vult per illa fieri condem-
nationem, ſicut eſt exemplum in d. l. ſi qui adulte-
ri. C. de adulter. & ex quo ſunt indubitata legi,
debent eſſe indubitata Iudici, vt not. in l. ſi tutor.
C. de peri. tut. aliàs Iudex faceret litem ſuam. qui
Brunus ibid. nu. 15. concludendo addit, dicens. Et
ideo Iudex debet eſſe contentus finibus pœnarū,
prout ſunt ſcriptæ à iure. Vnde poteſt dici, ꝙ aue
loquimur in præſumptione iuris, ſcilicet quando
Iudex vult ferre ſententiam per quandam præſum
ptionem, quam lex expreſsè approbat in crimi-
nalibus: & tunc poteſt condemnare in pœnā cor-
poralem, vel pecuniariam, prout ius diſponit, vt
in dicta l. ſi qui adulteri. C. de adulter. & ita tenet
Abbas in cap. accedens. extra de accuſat. hæc ille
vbi ſupra. Idem docuit Ioannes Milleus in ſua
Praxi crimin. in tract. de indicijs. nu. 92. verſic. ex
præſumptione vero iuris, & de iure. dicens, ꝙ ex
tali præſumptione poſſit cōtra aliquem crimina-
liter ſententia diffinitiua: quia talis præſumptio
300 † probationem aliquam non admittit in cōtra-
rium: cùm legis dicatur eſſe ſentētia, vt in l. ſi qui
adulterij. C. ad l. Iul. de adulter. Idem docuit Eue
rardus in ſua Topica iuris. in loco a veriſimili.
num. 19. verſ. & huius præſumptionis iuris, & de
iure.

iure. dicens, quòd eſt magni effectus cùm contra
talem præſumptionem regulariter non admitta-
tur probatio, ex quo ſequitur, quòd ex tali præ-
ſumptione, is, contra quem eſt talis pręſumptio,
condemnatur, & (quòd fortius eſt) condemnatus
non appellat: quia habetur pro confeſſo, & con-
uicto, qui non appellat, vt in l. 2. C. quorum appel.
non recip. ita ſingulariter dixit Bal. in d. l. ſi qui
adulterij, & multi alij: & ipſe Euerardus ſubintu
lit ibidem multa exempla excerpta ex vtroque iu
re. Et quòd contra præſumptionem iuris, & de iu
re. regulariter non admittatur probatio, doeuit
quoque Socinus in tract. ſuo fallentiarum. in re-
gula 314. incip. ptobatio. Probatur & tertiò prę-
ſens limitatio hac ratione: Cùm enim Iudex di-
catur à ius dicendo, eo quòd iudicare teneatur,
ſecundum iura, in tantùm, quòd ſi quis tuliſſet ſen
301 rentiam † expreſsè contra iuris diſpoſitionem,
& per conſequens per errorem iuris, eſſet nulla:
Inde ſequitur, quòd iure optimo Iudex poterit a-
liquem mortis etiam naturalis addicere, ſi cōtra
eum in iudicio ſit probata præſumptio iuris, &
de iure, in caſu, vbi de iure imponenda eſſet pœ-
na mortis naturali: cùm Iudicis proprium ſit, ſe-
cundum iuris diſpoſitionem iudicarę.

Amplia ſingulariter dicta in præcedenti quarta
302 limitatione, dicendo, ꝙ non ſolùm contra † præ
ſumptionem iuris, & de iure, regulariter non ad-
mittatur probatio, verum etiam nec appellatio
tam à ſententia continente pœnam pecuniariam,
quàm pœnam corporis afflictiuam, quæ regulari-
ter nemini denegatur, cùm ſit conceſſa à iure na-
turæ. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Pri
mò enim per argumentum in l. ſi qui adulterij. in
fine. C. ad l. Iul. de adulter. vbi hæc habentur, vi-
delicet: [Vnde ſi qui eiuſmodi repetti fuerint,
iuſſimus in eoſdem ſeueriſſimè vindicari: & velu-
ti conuictum facinus, confeſſumq; puniri.] Dixi
probari præſentem ampliationem per argumen-
tum in d. l. ſi qui adulterij. Nam etſi explicitè, &
ad ſonitum verborũ ibi non fiat mentio de mate-
ria præſentis ampliationis: nihilominus bene ta-
men tacitè hoc docet. Nam ibi fit mentio impli-
citè de præſumptione iuris, & de iure, vt omnes
Doctores teſtantur: & ex litera ipſa apparet, &
ibi Imperator æquiparat reum, contra quem fuit
probata huiuſmodi præſumptio, confeſſo, & con-
uicto, cuius appellatio non admittitur, prout do-
cuit tex. in l. 2. in princ. C. quorum appell. non re-
cip. vbi hæc habentur, videlicet: [Obſeruare cu-
rabis, ne quis homicidarum, veneficorum, malefi
corum, adulterorum, itemque eorum, qui manife
ſtam violentiam commiſerunt, argumentis conui
ctus, teſtibus ſuperatus, voce etiã propria vitium,
ſcelusq; confeſſus, audiatur appellans.] hæc ibi.
Probatur & ſecundò Doctorum ſententia. Nam
infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti
ampliationi, videlicet Bal. in d. l. ſi qui adulterij.
in not. 2. & in l. quædam mulier. ff. famil. herciſ. in
Addit. cuius doctrinam ſequitur Hyppol. de Mar-
ſil. in ſuo ſingul. 116. incip. Præſumptio iuris, & de
iure. dicens hanc Bal. doctrinam probari dicta l.
ſi qui. iuncta d. l. 2. quod cõfirmauit idem Marſil.
in rub. C. de probat. num. 545. verſic. teneas menti
etiam. Idem docuit Franciſcus Brunus in ſuo tra-
ctatu de indicijs, & tortura. in prima par. quæſt. 4.
in fine. ſequens Bal. vbi ſupra. Idem docuit Ludo
uicus Carrerius in ſua Pract. crimin. titul. quando
appellatio non ſit admittenda. in c. incip. Quar-
tus caſus eſt. in princ. Idem docuit Nicolaus Eue
rardus in ſua Topica iuris. in loco à veriſimili.
nu. 19. verſ. & huius pſumptionis iuris, & de iure.

Probatur & tertiò hac ratione, videlicet: Cùm
303 enim (etiam in pœnalibus) de æquiparatis † à
iure idem ſit habendum, ac faciendum iudicium
(iuxta ea, quæ nos diximus, & probauimus in no
ſtro tract. de extenſione legum pœnalium, & cor-
rectoriarum in quæſt. 1. concluſ. 3. fallentia quar-
ta, per totum.) Inde ſequitur veritas præſentis am
pliationis: cùm à dicta l. ſi qui. in fine. æquipare-
tur probatio criminum facta per præſumptionem
iuris, & de iure, probationi criminum facta per
reorum propriam confeſſionem: & quando ipſi
rei fuiſſent conuicti de aliquo crimine. Quapro-
pter inde apertiſſimè ſequitur, quòd confeſſi, vel
conuicti de crimine, appellatio non admittenda
ſit à Iudice, eodem met modo, nec appellatio fa-
cta à reo condemnato propter præſumptionem iu
ris, & de iure, vt patet ad ſenſum.

Limita ea, quæ dicta ſunt in quarta limitatione
præcedentis immediatè octauæ ampliationis, di-
cendo non habere locum regulam ibi traditam,
quando contra dictam pręſumptionem iuris, &
304 de iure eſſet † confeſſio vera, vel ficta ipſius par
tis, in fauorem cuius fuiſſet ipſa præſumptio iu-
ris, & de iure probata. Nam tunc non ſecundum
pręſumptionem huiuſmodi eſſet iudicandum; ſed
ſecundum talem partis confeſſionem. Hæc limi-
tatio probatur triplici medio. Primò enim per ar
gumentum in Authent. (iuncta gloſa) de æqual.
dotis. §. aliud. verſic. ſi autem. iuncta glo. ibidem.
in verſic. ſcribat. vbi hæc habentur, videlicet: [Si
autem immobilium habens rerum ſubſtantiam in
rebus mobilibus ſcribat augumentum, ſciat priui
legium non habiturum, niſi in antiqua ſola dote,
non in figurato exiſtente augumento. Quod enim
ab initio factum eſt, in toto ſine ſuſpitione eſt,
quod autem poſtea machinatum eſt contra cre-
ditores, hoc ipſo introducit meditationem, & læ-
di homines ex dato à nobis dotibus priuilegio,
nullo volumus modo: ſi verò non fuerit debitum
contra virum vllũ, neque ſuſpicio contra credito-
res circumuentionis, tunc & in pecunijs, & vt vo-
lunt, augumentum fiat ab eis, vtrique tamen augu
mento ſic faciendo, & æqualitatẽ habẽte, vt æqui-
tatem ſeruemus. Quæ enim erit circumuentionis
ſuſpicio viro obligato, nulli exiſtente: & præterea
augumentis ſine tergiuerſatione factis?] hæc ibi.
Dixi iuncta glo. ibidem in verſic. ſcribat, quoniã
ex vtriſque elicitur veritas pręſentis limitationis,
cùm dicta gloſa dixerit: ſcribat, ideſt dicat ſe ſcri
pſiſſe, & creditor hoc neget: ſed ſi confitentur cre
ditores, non vtitur priuilegio mulier, ſecundum
Azonem. & idem prorſus elicitur ex Authent. ſed
iam neceſſe. C. de donat. propter nupt. Idipſum
probatur per argum. in c. 2. extra de purgat. vul-
gari. vbi Innocentius Tertius his verbis vſus fuit.
[Significantibus V. laico, & fratribus eius ad no-
ſtram noueris audientiam perueniſſe, quòd cùm
quidã eos ſuper furti crimine accuſaret, cum eo
coacti ſunt inire duellum, in quo alijs peccatis
ſuis præpedientibus ceciderunt, propter quod per
Conſules Spoletanos bonis fuerunt proprijs ſpo-
liati. Nunc verò furtum apud alios eſt inuentum,
& quòd ipſi fuerint innocentes, eſt (faciente do-
mino) reuelatum: vnde Conſulibus ipſis dedimus
In man-

Digitized by Google

in mandatis, vt ablata reſtituant vniuerſa.] hæc
ibi. Dixi probari per argum.in d.c.2. Nam etſi
inibi de alia agatur materia explicitè, bene im-
plicitè ex ipſo veritas præſentis limitationis eli-
citur, cùm nullo dubium ſit per ſententiam illam
virtute duelli emanatam,& executioni mandatã
orta fuerit cõtra ſuperatos in duello, præſumptio
iuris,& de iure: qua tamen nõ obſtante per Sum-
mum Pontificem fuit decretum, vt reſtituerен-
tur bona amiſſa per talem ſentẽtiam, ac per con-
ſequens per dictam præſumptionem contra illos
probatam in iudicio, virtute confeſſionis, ſeu re-
uelationis veritatis contrariæ pateſactæ,& ex no
torietate huiuſmodi facti: cùm in iudicio fuerit
detecta, ſeu confeſſa innocentia illorum,(quæ con
trariatur de directo ipſi præſumptioni iuris,& de
iure.) patet, quòd contra talem præſumptionem
admittatur confeſſio partis, ſeu aliã notorietas
facti, in tantum, quòd ipſi præiudicet, ac ipſam
inualidet, ac ſi nunquam fuiſſet probata contra ta
lem præſumptio iuris,& de iure. Ex his ergo huc-
uſque recenſitis habetur, quòd Imperator ſtatue-
rit, quòd dotis priuilegium non extendatur ad au
gumentum, quod mulier dicat feciſſe in rebus mo
bilibus, ſi habuerit res immobiles, quãdo vir eius
haberet creditores: quoniam tunc tale augumen
tum præſumeretur fictitium in fraudem credito-
rum: & cùm hæc præſumptio approbetur à iure,
ac per hoc dicatur præſumptio iuris, & de iure:
ideo dixit Glo.dictæ Authẽt.de ęqual.dotis.in d.
§.aliud. in verſic. priuilegium, quòd lex noluerit
tribuere mulieri tale priuilegium, ne videretur di
cere ſe dotem auxiſſe animo decipiendi credito-
res. Quapropter ſi mulier vellet probare per te-
ſtes in augumento res mobiles dediſſe, non ad-
mittetur eius probatio, quia eſſet contra pręſum
ptionem iuris,& de iure. Hæc Glo.illa, quaſi ta-
citè diceret, quòd creditores faterentur dictum
augumentum eſſe verum,& non fictitium (etſi ad
hoc nullo pacto teneantur) talis probatio reſul-
tans ex talium confeſſionem admitteretur contra
huiuſmodi præſumptionem iuris,& de iure: eo q
talis ſuſpicio ceſſat, quod & apertiſſimè & ſecun-
dò probatur Doctorum auctoritate. Nam idip-
ſum poſt ipſam glo.docuit Azo in ſua Summa, in
rit.de donat.ante nupt.nu.3.verſic.hodie verò ex
neceſſitate. vbi his præciſis verbis vſus fuit, vide-
licet: Hodie verò ex neceſſitate augetur dos, vel
donatio propter nuptias: nam ſi altera pars præ-
ſtat augumentum, neceſſe eſt quoque alteram par
tem augumentum celebrare: & ſiquidem maritus
nullos habeat creditores, mulier poteſt augere do
tem in rebus quibuſcunque: ſi verò habeat, quia
creditores pręiudicium patiuntur propter datam
dotem: etiam ſi anterioris temporis priuilegio
ſint vallati: & quia maritus, & mulier fraudem
excogitando fictè dicerent ſe feciſſe augumen-
tum, quod non feciſſent. Ideo dictum eſt, vt mu-
lier dotem tunc in rebus apparentibus, puta im-
mobilibus, ſi habeat, augeat. Si enim mulier im-
mobilis ſubſtantiæ domina res mobiles in augu-
mento dederit, ideſt dicatur dediſſe, & credito-
res ſuſpicantur, & dicunt non datum, in hac par-
te dotis nullo vtetur aduerſus creditores alios pri
uilegio, vt in Authent. de æqualit.dotium. §.aliud
quoque. ſed ſi creditores confiterentur datum:
Cur nõ vtetur priuilegio mulier? hæc omnia Azo
vbi ſupra. Ex quibus omnibus hucuſque allatis
in probationem pręſentis limitationis infraſcri-
pti Doctores ſtatim citandi, aſſeuerant veram hãc
ipſam limitationem. & ſunt Bar. ſequens Azonẽ,
& Cyn.in dicta Authent.ſed iam neceſſe.nume.3.
verſic.idem repetens. C. de donat. propter nupt.
vbi dixit, quòd cõtra præſumptionem iuris,& de
iure, (contra quã regulariter non admittitur pro-
batio) admittitur probatio per confeſſionem par-
tis, prout etiam docuit Cyn. ac gloſ. & ideo erit
hoc perpetuò notandum, quod rurſus docuit in l.
1.lect.2.nu.6. C.plus valere quod agitur. & c.ad-
deos. hoc intelligi tam de confeſſione præceden-
ti ſententiæ diffinitiuæ, quàm de confeſſione ſub-
ſequente ipſam diffinitiuam. Idem rurſus docuit
Bart. in conſil.ſuo incip. A Domino Cyno, prout
ipſum refert, & ſequitur Ludouicus Carrerius in
ſua Praxi crimin. in princ. in c.incip. Quartus ca-
ſus eſt.nu.3.verſi.ſub ea etiã ratione. Idem docuit
Bal.in rub.extra de præſumpt.nu.1.& in l.ex hoc
iure.ff.de iuſtitia,& iure. & in Authent.ad hæc.in
4.col.C.de vſuris,& in l.ſi quis inſtituatur.§.ſi ſub
conditione.ff.de hæred.inſtit.ln. & in repet.l.ad-
monendi.in fine.ff.de iureiur. Idem docuit Alex.
de Imola in l.non eſt veriſimile. ff.quod met.cau.
& in ſuo conſil.95.lib.4. Idem docuit Salyc.in l.1.
C.de dolo. idem docuit Paul.de Caſtr.in conſ.8.
incip. Ad primum quæſitum. in fine primi dubij,
& in conſil.157.viſis,& ponderatis.in col.1. & in
conſil.177.incip. Super primo videtur dicendum.
in vltimo dubio. Idem rurſus docuit Bal.in l.non
ignorat.col.9.C.qui accuſare non poſſ.& in l.fin.
col.pen.verſic.ego breuiter.C.famil.herciſ.vbi di-
xit, quòd licèt lex præſumat hæredem non confi-
cientem inuentarium ſurripuiſſe de bonis hære-
ditatis, vt in Authen.de hære.& fal.§.ſancimus.&
§.ſi verò. Tamen ſi legatarij confitentur vires hæ-
reditatis non ſufficere; euaneſcet dicta præſum-
ptio, & non tenebitur hæres. Nam in d.§.ſanci-
mus. præcipit Imperator, vt hæres faciat inuen-
tarium in adeundo hæreditatem, quod ſi non fa-
ceret, in pœnam tranſgreſſionis ipſius ſtatuti, ſta-
tuit in d.§.ſi verò. quòd ipſe non ſolùm non poſſit
retinere Falcidiam de ipſa hæreditate: verùm po
tius tenebitur complere legatarios, & fideicom-
miſſarios, licèt puræ ſubſtantiæ morientis tranſcen
dat menſuram legatorum datio. & hoc ſtatuit Im
perator non derogando tamen alteri legi, in qua
ſtatuerat, vt hęredes non damnificarentur propter
creditores teſtatorum. hæc Bal.ibi. Idem docue-
runt communiter Legiſtæ reliqui in dicta Auth.
ſed iam neceſſe, vt refert Felinus in c.quanto.col.
pen.nu.5.verſ.ſed fallit primo.extra de pręſumpt.
aſſerens ibidem hoc ipſum docuiſſe Bal.& Salyc.
vbi ſupra.quibus & ipſe Felinus ſe ſubſcripſit. Id-
ipſum Innocentius implicitè in c.quia veriſimile.
extra de pręſumpt.& in c.quia plerique.colum.1.
verſic.idem eſt in eo, qui cõdemnatus eſt iniuſtè.
extra de immunit.Eccleſ. etſi omnes ferè Docto-
res ipſum hoc docuiſſe ibidem aſſeuerant. & be-
nè dicant (vt colligitur ex verbis ipſius. Nam ip-
ſe Innocentius in d.c.quia veriſimile.verſic.eſt au
305 tem præſumptio † iuris, & de iure. vbi dicit, q
eſt præſumptio iuris, & de iure, ſcilicet quando
quis aliquid ſtatuit ſuper certo facto, & contra
hanc non admittitur probatio, vt in c.is,qui.& c.
ad id. extra de ſponſal. niſi fama, vel alia circun-
ſtantia ſit contra eam, vt hìc. hæc Innocentius ibi,
quæ clariùs rurſus confirmauit in d.c. quia pleri-
que.

que. his verbis vtens, videlicet: Idē etiā eſt in eo,
qui condemnatus eſt iniuſtè: quāuis enim ſi con-
ueniatur, vel aliàs executioni mandetur, ſentētia
parere debet, nō tamen iniuſtè condemnatus te-
netur dare ſpontè, quod ſic probo: quia nunquam
debet aliquid facere, quod fratri ſuo ſit cauſa pec
cati: frater autem ſemper peccat recipiendo in-
iuſtè iudicatum: maximè ſi victor iniuſtam ſen-
tentiam ſciat, vt in c. negligere. 2.q.7. (Adde tu,
quòd ibi hæc habētur, videlicet: [Negligere cùm
poſſis, deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm
fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui
manifeſto facinori deſinit obuiare.] hęc ibi.) qui-
dam tamen in legatario dicunt contrarium. Eſt
autem ea ratio diuerſitatis: quia licèt vtrobique
ſit tantum delictum de iure ciuili, tamen ius ciui-
le, quod dictum eſt de Falcidia detrahenda habet
æquitatem: & propter æquitatem facta eſt lex Fal
cidia: ſed quod dicit in re iudicata, & in verbo-
rum obligatione, ſcilicet quia leges, quæ dant a-
ctionem ad ſententiam exequendam, vel ad pe-
tendum quod promiſſum eſt ſpe futuræ numera-
tionis, factæ ſunt tantùm propter ignorantiam;
Nam etiam ſi ſciretur quod indebitum eſſet poſt
ſententiam; puta, quia confiteatur victor ſenten-
tiam iniquam, vel non numeratam pecuniam, nō
habebit petitionem, vt in c.2. extra de purgat. vul
gari. hæc omnia Innocentius vbi ſupra, qui in di-
cto c.2. dixit, quòd ſpeciale eſt, vt recedatur à ſen
tentia lata propter claritatem ſuperuenientis ca-
ſus: quapropter ſi ſententia non eſt exequutioni
mandata, excipitur contra eā, vt in l.1.C. de ſent.
& re iudic. Ex his ergo omnibus verbis Innocen-
tij, & ex tex. in d.c.2. in quo habetur, quòd per
confeſſionē partis receditur à ſententia lata con-
tra reum. elicitur apertiſſimè veritas præſentis li-
mitationis: cùm Innocentium per ſupradicta vo-
luiſſe nos docere comprehendatur, quòd etſi re-
gulariter cōtra ſententiam, quæ tranſit in rem iu-
dicatā probatio nō admittetur, cùm faciat ius in-
ter partes, à quo iure appellatio non admittitur,
eo quòd in ſui fauorem eſt præſumptio iuris, &
de iure, vt in c. quo ad conſultationem. §. taliter
duximus. extra de ſent. & re iudic. nihilominus
dicta ſententia irritaretur, ſi de iniuſtitia ipſius
per confeſſionem victoris in iudicio delatam, ac
plene probatam appareret: ſi ergo contra ſenten-
tiam, quæ tranſijt in rem iudicatam, & executio-
306 ni mandatam admittitur probatio † per confeſ-
ſionem victoris, inde ſequitur Innocentium per
ſupradicta docuiſſe, quòd etſi regulariter contra
præſumptionem iuris, & de iure non admittatur
probatio: Nihilominus hæc regula fallit in proba
tione, quæ fit per confeſſionem victoris, in cuius
fauorem erat illa præſumptio. & hæc dicta ſuffi-
ciant ad probandum, quòd Innocentius ſe ſubſcri
pſerit præſenti limitationi, etſi aliquantulum ob-
ſcurè proceſſerit. Idem docuit Panormitanus in
c. nouit. nu.20. verſic. pro hoc. extra de iudicijs.
dicens, quòd præſumptio iuris, & de iure admit-
tat probationem in contrarium per confeſſionem
illius, ad cuius validitatem ius præſumit, vt notat
Cynus & alij Doctores in Auth. ſed iā neceſſè. C.
de donat. ante nupt. nam in tantū tunc huiuſmodi
probatio admittetur, quòd hac confeſſione par-
tis (vt ſupra docuit Innocentius in d.c. quia pleri-
que.) facta, ipſa ſententia reuocanda eſſet. hæc Pa-
normitanus vbi ſupra. qui idipſum docens in c.
is, qui. num.5. extra de ſponſal. dixit, quòd Cyn. &
communiter Legiſtæ in dicta Authentic. ſed iam
neceſſe. ponunt dictum notabile, quòd cōtra præ-
ſumptionem iuris, & de iure, admittatur proba-
tio in contrarium per confeſſionem partis, & hoc
dictum eſſe verum, affirmat ipſe ibi, ſi intelliga-
tur quando ius præſumit in fauorem alterius; tūc
ille confitendo contrarium, tollit pręſumptionem
iuris. Vnde bene, & ſingulariter dixit Innocentius
in c. quia plerique. extra de immun. Eccleſ. quòd
licèt ſententia trāſierit in rem iudicatam, tamen
ſi pars, pro qua lata eſt ſententia, fatetur eam iniu
ſtam: debet illa ſententia retractari, quod ſingu-
lariter notabis. hæc Panormitanus vbi ſupra. qui
idipſum confirmans in d.c.2. extra de purgat. vul
gari. col.1. in verſ. in glo. ibi propter probabilem
errorem. inter alios ſenſus, ſeu modos intelligen-
di dictum textum connumerat caſum præſentis
limitationis: & hoc ipſe Panormitanus docet in
col.2. verſ. quartus intellectus. & in verſ. quintus,
& vltimus. Nam his verbis ibi vſus fuit, videlicet.
Vbicunque cauſa ſententiæ reddit ad nō cauſam;
nec infringitur effectus ſententiæ, debet retracta-
ri comperta veritate. ſicut in l. ſi fullo. ff. de con-
dit. ſine cauſa. vbi dicitur, ꝙ ſi dedi fulloni pan-
nos lauandos, & ipſe eos perdidit, & ſic fuit con-
demnatus ad æſtimationem, quòd repertis rebus
per dominum, retractatur ſententia: quia cauſa
reddit ad nō cauſam, nec infringitur effectus ſen-
tentiæ: cùm iſte habeat bona ſua: ita in propoſito
iſti fuerunt cōdemnati: quia præſumebantur ſub-
traxiſſe illas res: rebus ergo repertis ceſſat cauſa,
& accuſator nihil perdit: & puto hoc voluiſſe di-
cere Innocentium hìc, dum dixit, quòd propter
æquitatē caſus ſuperuenientis receditur hìc à ſen-
tentia, vt in d.l. ſi fullo. Quintus, & vltimus intel-
lectus poteſt eſſe propter notoriam iniuſtitiā ſen-
tentiæ. Nam notoriè tunc conſtabat de eius iniu-
307 ſtitia, & notorietas iniuſtitiæ † reddit ſenten-
tiam nullam, vt in c. inter cęteras. extra de ſent. &
re iudic. & notat Innocentius in c. fraternitatis.
extra de frigidis, & malef. Nam ſententia iniuſta
tenet propter præſumptionem, quæ præſumptio
ceſſat vbi notorietas iniuſtitiæ eſt in contrarium.
argum. in c. veritate manifeſta. diſtin. 8. pro hoc
facit, quod notat ſingulariter Innocentius in cap.
quia plerique. extra de immun. Eccleſ. vbi dicit,
quòd ſi pars, pro qua ſententia lata eſt, cōfiteatur
eam iniuſtam, quòd debeat retractari: fortiùs er-
go retractanda eſt, vbi notoriè conſtat de eius in-
iuſtitia, & maximè de iure Canonico: Non enim
debet ſuſtinere quem retinere cum peccato. hæc
omnia Panormitanus vbi ſupra. qui idipſum rur-
ſus docendo in c. fraternitatis. nu.18. verſic. & no-
ta ex hoc. extra de frigidis, & malef. Idem etiam
repetijt ipſe Panormitanus in c.1. nu.5. verſi. vnde
ſingulariter. extra de conceſſ. præben. & in c. cum
inter. nu.8. verſic. dico tamen. extra de ſent. & re
iudic. & in c. cùm contingat. nu.10. extra de offic.
deleg. vbi addit hoc ſemper memoriæ commen-
dandum. Idem docuit Præpoſitus in c. is, qui fi-
dem. col.4. verſic. aut ſumus in his. & in col.5. verſ.
fallit quartò. extra de ſponſal. Idem docuit Gemi
nianus in c. ferrum. col.2. verſic. contra præſum-
ptionem iuris, & de iure. diſtin.50. Idem docuit
Antonius de Butrio in d.c. quia plerique. col.5. in
princ. verſicul. puta ſi is, pro quo, ſequendo Inno-
centium ibidem. Idem docuit Marianus Socinus
ſenior

in c.qualiter,& qñ.el primo.nu.125.verſ.duodeci
mò fallit.ext.de accuſat.Idẽ docuit rurſus Ant.de
Bur.ĩ d.c.is,qui fidẽ.col.2.verſ.aduerte tñ,ꝙ licèt.
308 vbi elegantiſsimè dixit,ꝙ licèt regulariter † præ
ſumprio iuris, & de iure nõ admittat probationẽ
in coorrariũ,tñ ſi partes de facto admittãt,& fiat,
illa derogat,vt oot.Innoc.in c.fraternitaris.de fri-
gidis,& malef.& addit ibid. ꝙ quædã eſt proba-
rio,quę conſurgit à principio partiũ.& hæc poteſt
eſſe duplex.vna per viã cõfeſsionis:quia partes cõ-
fitẽtur alirer eſſe,q̃ habeat præſumptio iuris,& de
iure.& hic aduerte,ſi ſum⁹ in materia,in qua cõ-
feſſio poſſit aliquid operari:ita ꝙ ſimus in actu,cu
ius eſſe dependet à pràte partiu, & tunc confeſſio
tollit præſumptionẽ iuris,& de iure, vt in Auth.&
ſi neceſſe.C.de donat.ante nupt.& eſt ſingulare di
ctũ Innoc.in c.quia plerique.ext.de immu.Eccleſ.
vbi notabiliter dicit, ꝙ licèt lex fingat ſñiam, ſeu
præſumit iuſtã,eo ꝙ tranſiuit in rẽ iudicatam,ſi tñ
pars cõfiteretur ſñiam iniuſtã, ſtatur cõfeſſioni,&
tolliẽ præſumprio iuris,& de iure: qa in talib. pñt
partes ſibi pręiudicare.Si aũt ſumus in materia,io
qua oõ pñt partes ſibi præiudicare,vt quia mřimo
nialis,vt io c ſuper eo.ext.de eo,q cogno. cõſang.
vxo.ſuæ,& tunc confeſſio non tollit vires præſum-
ptionis iuris,& de iure.hæc Ant.vbi ŝ.quib.proba-
tur apertiſſimè hæc prima falleoria.Idipſum in in-
fraſcriptis alijs locis rurſus docuit idẽ Ant.videli
cet in c.cùm dilecta.col.4. verſ.qñque ſuper iniu-
ſtitia.ext.de reſcript.& in c.in pñtia.col.4.verſ.ve-
ritas eſt.ex̃.de renũc.& in c.qm cõtra.col.16.verſ.
ſecũdus caſus eſt.ext.de probat.& in c.vidoa.ext.
de regularib.Idem docoit Feli.in c.4.col.a.ext.de
pſumpt.in c.qualiter,& qñ.el primo.col.17.nu.36.
verſ.tertiò fallit d.regula.ext.dę accuſ.& in c.quã-
to.col.2 in verſ.fallit primò. ext.de pſumptionib.
Idẽ docuit Imo.in Clem.ſi appellationẽ.nu.8.verſ.
dic,ꝙ quãdoq; ſuper iniuſtitia. de appellationib.
ſequens ſñiam Innoc.in d.c.quia plerique. Idẽ do-
cuit Rom.(vt retulit Feli.vbi ŝ.) in l.ſtipulatio iſta.
§.ſi quis fortè.col.4.ff.de verb.oblig.& in cõſ.350.
incip.In propoſitę cõſultationis.col.antep.idẽ do-
cuit Flor.in l.cũ mutarẽ.col.vlt. ff.fam.herc.& pro
his facit,quia prohibitus probare nõ prohibeẽ vti
cõfeſſionẽ aduerſarij, vt docuit Feli.vbi ŝ.& ĩ rub.
de probat.nu.16.aſſeuerãdo quod ſi ſtatutũ exclu-
deret poſt lapsũ termini probationes,nõ cenſet au
ferre facultatẽ faciẽdi articulos,vt pars confiteat:
quia nõ dr̃ velle probare,ſed releuari ab onere ꝓ-
bandi.Idẽ docuit Gl.in l.contractib.in verſ.nullo
mõ.C.de nõ num.pec.idẽ docuit Bal.in d.l.in cõ-
tractib.in q.4.Idẽ docuit Salic.in l.a.C.de dolo.&
rurſum idẽ Sal.Cyn.Bar.& alij Doct. ĩ Auth.ſed iã
neceſſe.C.de donar.ante nup.Imo.in c.cũ dilecta.
col.6.ext.de reſcrip.idẽ docuit latiùs Dec.alios ci
tãs in c.quãto.col.pen.ext.de præſumpt.& in c.qm
cõtra.extra de probat. Idẽ docuit Hypp. de Marſ.
in ſua Pract.crim.6.ſequiẽ.nu.11. verſ.vbi dicit,&
in rub.C.de probat.nu.71. verſ.nã cõtra præſum-
ptionẽ,& in l.1.§.ad qõnẽ, nu.36.verſ.rõ eſt,quia
pſumptio,& in §.ſi quis vltro,nu.12.verſ.pro quib.
facit quod voluit.ff.de qõnib.& in ſuo cõſ.1.nu.77.
verſ.& facit quod voluit D.Ant.& latiùs io cõſ.17.
nu.8.verſ.attamen admittitur probatio. Idẽ rurſus
docuerunt Bar.Bal.Paul.de Caſt.& Salyc.in l.ſiue
poſſidetis. C.de probat.Idẽ docuerũt Io.de Imo.
Alex.& Doct. in l.inter ſtipulantẽ, §.p. verſ.ſubdit
tñ Bar.ff.de verb.oblig.idẽ docuit Cœpol.in tract.
ſuo de cautelis,caut.7.& 8.Idẽ rurſus docuit Sali.
in l.1.C de dolo inducendo,prout ipſe dictũ tex-
tum inducit. Idẽ docuit Euerar.in ſua Topica in
loco à veriſimili,nu.10. verſ.ſecũda limitatio eſt.
Idẽ docuit Maran.in ſuo Speculo in c.incip.Quin
tus actus ſucceſſiue emergens,nu.21.& 22.vbi di-
xit quod cõfeſſio iudicialis ſit tantæ efficaciæ, qđ
habeat vim ſñiæ, & rei iudicatæ in ciuilib. auco
quod noo expectat aliud, niſi præceptum de ſol-
uendo l.vnica,C.de confeſſis.nam nulla eſt maior
probatio,quàm proprij oris,vt notat Petr.Philip.
Corn. io conſ.44.col.1.in 4.vol.qui rurſus in eod.
vol.in conſ.22.in litera E.dicit quod confeſſio ſu
perat omne probationis genus,intãtũ quod con-
feſſio infringit oẽs probationes factas per teſtes,
vel inſtr̃a in fauorẽ cõfitentis cõtrariũ, & nuoquã
reducunt ad concordiã teſtiũ dicta cũ cõfeſſione
producẽtis ita pulchre tenet Lud.Rom.ĩ cõſ.391.
in fine:itẽ confeſſio tollit pſumptionẽ iuris, & de
iure.Idẽ docuit Corn.qui ŝ.in cõſ.39.col.fin.in li-
tera G,vol.4.& in cõſ.235.in litera C,in vol.3.idẽ
docuit Alex.in l.non eſt veriſimile.ff.qd met.cau.
& ibi ẽt Bar.Hæc Maranta. Idẽ docuit Bar.in ſuo
conſ.incip. A D.Cyno. Idem Paol.de Caſtr.in ſuo
conſ.157. idem docuit Lud.Carret. in ſua Pract.
crim.in princ.c. incip.Quartus caſus eſt.nu.3.ver-
ſic.ſub eadem rõne. Idem docuit Thom.Grãmar.
noſter Neap.in deciſ.24.nu.1.verſ.cum verba nar
ratina. Idẽ docuit Franc.Cremenſis in ſuo ſingu-
lari 156.incip. Contra præſumptionẽ iuris, & de
iure. Idẽ docuit Soci.in reg.314.in prima fallẽtia.
Probatur & tertiò pñs limitatio hac rõne,cũ nul-
la maior probatio dicẽda ſit, iuxta cõem Doctor.
ſñiam oris confeſſione facta ab ipſa parte,inde pa
tẽtiſſimè ſequiẽ veritas pñtis limitationis,eo ma-
gis,ꝙ d.regula probet apertiſſimè per tex.ĩ l.gñа-
liter.C.de nõ nu.pec.& ibi p gl.& Doct.& p tex.ĩ
c.p tuas.ex̃.de ꝓbat.& ibi p Gl.& Doct.& docuit
quoq;Hyp.đ Mar.ĩ cõſ.17.n.6.verſ.nã regulã iuris.

Amplia ſingl̃r d.limitationẽ primã,dicẽdo ipsã
ẽt verificari in cõfeſſione partis aduerſę nõ iurata:
nã cõfeſſio partis aduerſæ,in cuius fauorẽ in iudi
cio fuit probata pſumptio iuris, & de iure, & ipſi
pręualebit.Hæc ampliatio probaẽ Doctorũ aucto
ritate:nam huic ampliationi ſe ſubſcripſerunt in-
fraſcripti Doctores, videlicet Bal.in l.admonen-
di.in fine.ff.de iureiuran.Salyc.in l.1.C.de dolo.

Amplia ſingl̃r d.limitationẽ primã,dicẽdo ipsã
hẽre locũ nõ ſolũ contra ipſam præſumptionẽ iu-
ris,& de iure,verũ ẽt cõtra ſñiam inde latã,nã ip-
309 ſa cõfeſsio † partis aduerſę probata in quacunq;
parte iudicij,ẽt poſt ſñiam obtẽrã pualebit ipſi p-
ſumptioni,& inualidat ipsã ſñiam,ſi ꝓbata fuerit
in iudicio. Hæc ampliatio probaẽ triplici medio.
Primò Doctorũ opin.nã ipsã docuerũt ĩfraſcripti
Doct.videlicet Innoc.ĩ c.vltra tertiã.ex̃.de teſtib.
in fine.dicẽs,qđ ante hos terminos (adde tu) ordi
narios,de quib.locutus ibi fuerat & añ,& poſt per
cõfeſsiooes poterit inſtrui cã, & clari⁹ idẽ Inn.do
cuit in c.qa pleriq;.col.1.verſ.idẽ eſt in eo,q con-
dẽnatus eſt iniuſtè.ex̃.de immun.Eccl.cuius for-
malia verba retuli in d.limit.1.cuius eſt hæc am-
pliatio,vide ibi.Idẽ docuit Bal.in d.c.vltra tertiã.
ſequẽs Innoc.& addẽs,qđ in quacunq; parte iudi
cij,imò poſt ſñiam pñt fieri cõfeſsiones allegat gl.
1.in l.Iulianus.ff.de condit.indeb. & in d.c.vltra
tertiã.& rurſus idẽ Bal.ĩ Auth.ſed nouo iure,vers⁹
finẽ.C.ſi cer.pet.idẽ docuit Hypp.de Marſ.in ſuo
ſing.110.iocip.Cõis Doctorũ opi.Idẽ docuit Car.
Zab.in d.c.vltra tertiã. addẽs ſe in facto cõſuluiſ-

ſe, ꝙ publicatis atteſtationib. pñt fieri poſitiones
etiam ſuper articulis, ſuper quib. non poſſunt pro-
duci teſtes ad probandū per c. 1. de confeſſis. in 6.
& per dictum Innocentij ibi. Idem docuit Feli. in
d. c. vltra tertium. in fine. Idē docuit Lud. Rom. in
l. admonendi. in Authen. char. ff. de iureiur. Idē do
cuit Pan. in c. is, qui nu, 5. ext. de ſpōſ. & in c. 2. ext.
de purg. vulg. idē docuerunt & quāplures alij Do-
ctores, vt in probationē dictę limitationis primę.
vide ibi, quia repeties verba præciſa nōnullorum
ex ipſis. Probatur & ſecundò hac rōne, videlicet;
Cum. n. cōis Doctorum opin. ſit, quod cōfeſſio par
tis aduerſæ nō ſit probatio, ſed probationis rele-
uatio, de qua per ſcribētes in c. 1. de cōfeſſis. in 6.
per D. Ant. in c. ſi Sacerdos. in princ. ext. de offic.
ord. & per eūdē poſt Innoc. in rub. de probat. & in
c. licet cauſā. col. 6. ext. de probat. vbi & alij Doct.
idipſum ſenſerit, & in c. in pñtia, col. 2. ext. de re-
nunc. & per Bal. in c. 1. §. ſi vaſallus. col. 2. ſi de feu.
fue. contr. inter dom. & agna. & in l. 2. §. quod ob-
ſeruari. C. de iuram. calum. per Pau. de Caſt. in l. 1.
ff. de confeſſ. & in l. Publia. §. fin. ff. de depoſitis. per
Rom. in d. l. admonendi in char. in 6. & per Felin.
latè in rubr. ext. de probat. col. 4. verſ. vlterius ſe-
cundo loco. cum ergo communis Doctorum ſnīa
doceat confeſſionem partis aduerſæ non eſſe pro-
310 bationem, ſed probationis releuatio, † id eſt alia
pars non cogitur aliquid probare in ſui fauorem,
inde ſequitur veritas pñtis noſtrę ampliationis, in
qua diximus confeſſionem partis aduerſæ proba-
tā in iudicio præualere cuilibet præſumptioni iu-
ris, & de iure, necnon & ſnīæ inde latæ in fauorē
dictæ partis aduerſæ confitentis iniuſtitiam ſnīæ.

Limita ſingulariter dictam primam limitatio-
nē dictæ quartæ limitationis dictæ ſextæ amplia-
tionis conclusionis quintæ, & omnia in ea cōten-
311 ta, dicēdo ipſa ſolū habere locū in materia, † in
qua poſſunt ſibi præiudicare, non aūt in materia,
in qua partes nō poſſunt ſibi præiudicare, vt puta
in materia mrīmoniali. Hæc limitatio probatur
triplici medio. Primò. n. per arg. in c. ſuper eo. ext.
de eo, qui cogno. conſang. vxor. ſuę. vbi Celeſtinus
Tertius his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: [Su
per eo, ꝙ poſtulas vtrum coniugatus, qui ante con
tractum mrīmonium vxoris ſuæ conſanguineā car
nali cōmixtione cognouit, cùm id fateāt vterq;,
& aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, ſit
ab vxore ſua iudicio Eccleſiæ ſeparandus. Tuę fra
ternitati rñdemus, ꝙ propter eorum confeſſionē
tantùm, vel rumorem viciniæ ſeparari non debēt,
cùm & quandoq; nonnulli inter ſe contra mrīmo
nium velint concludere, & ad confeſſionē incœ-
ſtus facilè proſilirent, ſi ſuo iudicio crederēt, per
iudicium Eccleſiæ concurrendum. Rumor autem
viciniæ non eſt adeo iudicandus validus, ꝙ niſi ra
tionabiles, & fide dignę probationes accedant,
poſsit bene contractum matrimonium irritari.]
hæc ibi. Dixi probari pñtem limitationē per arg.
in d. c. ſuper eo. qm̄ etſi explicitè inibi ſermo non
habeatur de materia pñtis limitationis, (vt patet
ad ſenſum) bene tñ implicitè cùm luce meridiana
clariùs inde eliciatur nō ſtandum fore cōfeſſioni
partiū in materia, in qua ipſę partes non pñt ſibi
pręiudicare (vt diximus) in materia mrīmoniali:
Nā vt vidimus in d. Canone, cōfeſſio ſola vtriuſq;
partis, ſeu coniugis nō potuit præiudicare ſacra-
mento matrimonij, & vinculis inde incurſis. Idē
probatur per arg. in c. vidua. extra de regular. vbi
hæc habētur, videlicet: [Vidua ſi ſponte veſtū cō-
uerſionis (quamuis non ſacrum) ſibi impoſuerit,
& in Eccleſia inter velatas oblationem Deo obtu
lerit, velit nolit ſanctimoniæ habitū vlteriùs de-
bet habere. licèt ſacramento firmare velit, eo te-
nore velamē ſibi impoſuiſſe, vt deponere poſſet.]
hæc ibi. Dixi probari pñtem limitationē per arg.
in d. c. vidua. quia etſi inibi expreſsè non agatur
de noſtra materia, bene tñ ipſius veritas inde eli-
citur: cùm ex illo habeamus, ꝙ elidi non poſsit
probatum per præſumptionem iuris, & de iure à
confeſsione partis, in cuius fauorem ipſa cōfeſſio
cederet, & ꝙ in d. c. vidua. ſit præſumptio iuris, &
de iure, per ſe patet, qm̄ ius ſtatuit ſtandum fore
præſumptioni illi, quæ orta fuerat cōtra viduam
illā ex aſſumptione talis velaminis, & oblatione
facta Deo; & ꝙ talis confeſſio eſſet in ſui fauorē,
patet, cùm inde ipſa vellet profeſſionem, ac obli-
gationem ibi perpetuò perſeuerandi contractam
non teneri, ex quibus omnibus patuit etiā veritas
pñtis limitationis. Probatur Doctorum auctori-
tate: nam Gl. in d. c. ſuper eo. in verſ. confeſſionē.
dixit, ꝙ etſi prima fronte videatur ſtandum fore
confeſſioni partium, cùm confeſſus in iure pro iu
dicato fuerit habendus, vt in l. vnica. C. de confeſ-
ſis. & in l. 1. & l. certum. ff. eod. tit. & in c. olim cau
ſam. ext. de cēſibus. Dicas tñ, ꝙ in caſu iſto nō ſta
tur confeſſioni contra mrīmonium propter rōnē,
quæ hìc in litera redditur. Et ratio eſt, quia contra
312 ſe quiſq; teſtificari † poteſt, pro ſe verò minimè,
vt in §. 1. 14. q. 2. & in l. de ætate. §. 1. ff. de inter. act.
Præterea iſte nō confiteatur contra ſe, imò pro ſe,
vnde iure cōi non prodeſt ei talis confeſſio: Nā
iſte petit ſeparari ab vxore: qa dicit ſe cognouiſſe
eius conſanguineā, ſi confiteretur aliquid contra
hoc, propter quod ei prę iudicaretur, tunc videret
ſtandū ſuæ confeſſioni, ſed vt dixi, ſpeciale eſt in
mrīmonio: vbi nō creditur viro, vel vxori in præiu
diciū coniugij: ſed ſi confiteatur pro mrīmonio
contrahendo, bene ſtatur confeſſioni, puta ſi petā
aliquā in vxorem, & ipſa confiteatur mrīmonium
præiudicatur ei, licèt ipſa nollet me habere: quia
modò directè cōfiteretur contra ſe: ſecus in con-
feſſione, quæ fit quo ad thori ſeparationē propter
adulterium, quia ibi ſtatur confeſſioni, vt in c. ex
literis. ext. de diuortijs. hæc omnia docuit gl. illa
ſingularis. Idē docuit Ant. de But. in c. is, qui fidē.
ext. de ſpōſal. in col. 2. verſ. quædā eſt probatio. his
pręciſis verbis vtēs, videlicet: Quędā eſt probatio,
q̄ conſurgit à principio, & hæc eſt duplex. Vna per
viā confeſſionis: qa partes confitētur aliter eſſe, q̄
habeat præſumptio iuris, & de iure: & hìc aduer-
te: ſi ſumus in materia, in qua cōfeſſio poſsit ali-
qd operari, ita ꝙ ſimus in actu, cuius eſſe depēdet
à poteſtate partiū, & tunc cōfeſſio tollit præſum
ptionē iuris, & de iure, vt ī Auth. etſi neceſſe. C. de
donat. ante nupt. & eſt ſingulare dictū Innoc. in c.
quia pleriq;. ext. de immu. Eccleſ. vbi notabiliter
dicit, ꝙ licèt lex fingat ſnīam, ſeu pſumit iuſtā, eo
ꝙ tranſiuit in rem iudicatā, ſi tñ pars confiteretur
ſnīam iniuſtā, ſtatur eius cōfeſſioni, & tollit præ-
ſūptio iuris, & de iure: qa in talib. pñt ſibi partes
pįudicare. Si aūt ſumus in materia, in qua nō pñt
partes ſibi pįudicare, vt quia mrīmonialis, vt in c.
ſup eo. ext. de eo, qui cogn. cōſang. vxo. ſuæ, & tūc
cōfeſſio nō tollit vires pſumptionis iuris, & de iu
re. hæc oīa Ant. vbi ſ. Idē & latiùs docuit Pan. ī d.
c. ſup eo. col. 1. verſ. in gl. 1. in fin. nota bñ illā gl. nā

volens

Digitized by Google

volens ipſe Panor. inibi tradere nobis normã de-
cidendi omnes quæſtiones incidentes circa valo-
rem confeſſionum coniugum in cauſa matrimo-
niali, vtitur infraſcripta notatu digniſſima, diſtin
ctione, videlicet: Aut agitur de matrimonio con-
trahendo, Aut de iam contracto. Si primò tunc di
cetur, ꝙ ſola fama de impedimento ſufficit ad im
pediendũ matrimoniũ, etiã ſi in ſponſalib. inter-
ueniſſet iuramentũ, tex. eſt not. in c. ſuper eo. ext.
de cõſang. & affin. Item ad dictum vnius tertij im-
peditur mrimonium contrahendum, ſi non inter-
uenit iuramentum, de quo eſt bonus tex. in c. præ-
terea. el ſecondo. ext. de ſponſal. & in c. ſuper eo.
ext. de teſtibus, ex quibus duobus c. c. vr̃ inferen-
dum, ꝙ plus probet fama, quàm vnus teſtis: quia
(vt dixi) ſola fama impedit, etiam ſi interuenit iu-
ramẽtum, ſecus in dicto vnius, & hoc regulariter:
Nam ſi teſtis omnino integer cõfiteretur hoc im
pedimentũ, impediretur vtiq; matrimonium, et
ſi matrimonium interuenerit. Et rõ eſt, quia vnus
teſtis talis nõ minus probat, quàm fama, ad quod
facit quod notatur in c. veniens. ext. de teſtibus. &
in c. 1. ext. de appell. facit c. ſuper eo. §. 1. extra de
teſtibus. vbi vr̃ quaſi caſus, & ſic ad dictum c. præ-
terea. el ſecondo. quod vr̃ prima fronte docuiſſe,
contrarium dicetur, ꝙ ille teſtis (de quo ibi agi-
tur) non erat omnino integer, tum quia allegabat
turpitudinem ſuam, tum quia deponebat ſine pu-
blicatione ſui nominis cõtra. c. 2. ext. de teſtibus.
Aut ſponſi confitentur impedimentũ, & puto ſuffi
cere eorum confeſſionem ad impediendum ma-
trimonium, etiã ſi in ſponſalibus interueniſſet iu
ramentũ. Ratio eſt patentiſſima: quia cùm poſſint
ſibi remittere illã obligationem iuratã, vt in c. 2.
ext. de ſponſal. præſumptio eſt, ꝙ non confiteátur
falſum. & ſic reſtringitur dictus tex. in d. c. ſuper
eo. ext. de ſponſal. vbi agitur de contracto matri-
monio, & ſic propriè loquitur. Aut alter ex ſpõſis
confitetur impedimentum, & tunc diſtinguẽdum
erit tali pacto, videlicet: Aut confitetur ille, qui
ſtat contra ſponſalia, & talis confeſſio non ſuffi-
cit, quia per ſe non valet, vt in 14. q. 2. in princ. Nã
ſi diceretur cõtrarium eſſe verius, facilè diſſolue-
rentur ſponſalia, cùm appètentes ſeparationẽ con
fiterentur impedimentum. Aut confitetur is, qui
ſtat pro ſponſalibus, & tunc ſufficit eius confeſſio.
arg. in c. atteſtationes. & quod notat ibi Hoſt. ext.
de deſpõſat. impub. Secundo caſu principali, cùm
agitur de matrimonio contracto, tunc tali diſtin
313 ctione vtendum erit, videlicet: Aut † confeſſio
tendit ad ſeparationem thori, & valet confeſſio
contra confitentem: vnde ſi vxor confitetur adul-
terium, ſibi præiudicat, vt in c. ex literis. extra de
diuortijs. quia per hoc non ſeparatur vinculum
matrimoniale. Aut confeſſio fuit ſuper ſubſtantia
vinculi matrimonialis, & ſi pro matrimonio va-
let huiuſmodi confeſſio, dummodo non veniat in
præiudicium alterius matrimonij, de quo con-
ſtet, vt legitur in c. 2. ext. de clandeſt. deſponſ. Aut
confeſſio fit contra matrimonium, & tunc dicen-
dum, quòd non valeat talis cõfeſſio, etiam cum fa-
ma. Et ratio eſt, quia confeſſio de ſe nihil probat,
ex quo eſt pro confitentibus: fama enim per ſe nõ
ſufficit ad dirimendum matrimonium, vt in c. ſi
duo. 36. q. 6. & hoc tenuit hic Antonius, quod ſa-
tis placet, & ſic limita iſtud c. ſi duo. Aut confeſ-
ſio fit à coniugibus ſtantibus pro matrimonio.
Puta, quia Iudex inquirit ex officio, vel tertius
accuſat: & tunc ſi concurrit fama cum confeſſio-
ne videtur tex. not. in d. c. ſi duo. quòd debeat ſe-
parari matrimonium, & hoc voluit iſta gloſa hic,
reſpondendo ad contrarium illius c. ſi duo. Ab-
bas tamen hic dicit diſpoſitionem illius c. pro-
ceſſiſſe de iure antiquo, quando prohibitio con-
iugij extendebatur ad ſeptimum gradum: quia
probatio conſanguinitatis non poterat de facili
haberi vſque ad illum gradum, ſufficiebat fama
314 † de impedimento conſanguinitatis cum con-
feſſione coniugum: ſed cùm hodie prohibitio ſit
reſtricta ad quartum gradum, vt in c. non debet.
extra de conſanguinit. & affinit. debet aliter pro-
bari conſanguinitas, prout habetur in c. licet ex
quadam. extr. de teſtibus. Dominus Antonius ad-
mittit dictum Abbatis, cùm agitur de impedimẽ-
to conſanguinitatis: ſed vbi ageretur de alio im-
pedimento clandeſtino: puta de affinitate illici-
tè cõtracta, putat ſufficere famam cum confeſſio-
ne coniugum: ſatis hoc dictum vltimum placet:
ſed puto, quòd etiam in primo caſu ſufficeret fa-
ma cum confeſſione coniugum: non obſtat dicto
Abbatis ratio, quia ex quo confeſsio emanat pro
ſtantibus pro matrimonio, nec eſt præſumptio col
luſionis, ſtandum eſſet confeſsioni etiam ſine fa-
ma: quia non eſt præſumptio, quòd quis confitea-
tur falſum contra ſe, vt in l. fin. C. arbit. tute. Et hoc
voluerunt communiter Doctores in dicto c. atte-
ſtationes. & Hoſtienſ. hic: fortiùs ergo valet con-
feſsio, quando habet concomitantiam famæ. Nec
obſtat dictum c. licet ex quadam. quia loquitur,
quando non adeſt confeſsio coniugum ſtantium
pro matrimonio. Ita, quòd indiſtinctè intellige-
rem dictum c. ſi duo. Aut alter eorum tantùm con
fitetur contra matrimonium, & tunc ſubdiſtin-
guendum erit ſic. Aut eſt ille, qui ſtat contra ma-
trimonium, & dicendum, quòd eius confeſsio nõ
valet, etiam ſi cõcurrat fama per rationem ſupra-
dictam. Aut confitetur ille, qui ſtat pro matrimo
nio, & tunc erit dicendum, quòd etiam ſi alleget
turpitudinem ſuam (cùm agatur de periculo ani-
mæ) audiendus erit, & ipſius confeſsio recipien-
da, ex quo ſtat pro matrimonio, & cõfiteatur con
tra ſe, & non inde ſit præſumptio, quòd dicat fal-
ſum, vt not. in dicto c. atteſtationes, maximè cùm
fama adiuuet ſuam aſſertionem. hæc omnia nos
docuit Panormitanus, quæ hic inſerere ſtudui, tũ
quia ſummopere deſeruiunt ad pleniorem intel-
ligentiam præſentis limitationis, cùm etiam quia
non alibi ita facilè reperitur hãc materiam con-
feſsionis coniugum, vel alteri tantũ eorum fuiſſe
examinatam. Idem quoque docuit (ſe ſubſcribẽs
præſenti limitationi) Nicolaus Euerardus in ſua
Topica iuris in loco à veriſimili. nume. 10. verſic.
hoc tamen intellige ſanè, dicens hoc ipſum do-
cuiſſe communiter Doctores in dicto cap. is, qui
fidem. extra de ſponſalib. & Dominicus Geminia-
nus in cap. ferrum. diſtinct. 50. Panormitanus id-
ipſum rurſus docuit in dicto cap. vidua. colum. 1.
verſic. nota, quòd non ſuper. vbi dicit, ꝙ in depen
315 dentibus à conſcientia, † & ab animo alicuius
non ſtatur iuramento illius in contrarium, vbi cer
ta præſumptio extrinſeca coniecturat animũ, vbi
agitur de præiudicio tertij. & ita loquatur tex. in
dicto c. vidua. hæc ille, cuius dictum veriſsimum
eſſe comprobatur: quia agebatur ibi de præiudi-
cio Monaſterij, ac Religioni, quæ ex illius tacita
profeſſione acquiſierat ius in perſona, & bonis di-

Digitized by Google

ctæ viduæ. Idem docuit Socinus in tract. fallentia-
rũ. in reg. 314. fallẽtia ſeptima, in verſ. intellige ſñ.
Probatur & tertiò hac ratione. Cùm enim (iuxta
verbũ Dñi IESV apud Matth. c. 19. verſ. 6.) Quod
Deus coniungit, homo ſeperare non debeat: inde
elicitur veritas pñtis limitationis, qm̃ ſi fieret ſe-
paratio matrimonij, quo ad vinculum ex confeſ-
ſione alterius coniugum: quotidie matrimonia
ſepararentur, cùm maximo ſcandalo Reipublicæ
Chriſtianæ, & diſpendio ſalutis æternæ. Quapro-
pter optimũ fuit in contrariũ à S. Eccleſia ſtatutũ.
Limita & ſecundò regulam traditam, ꝙ proba-
316 tio nõ admittetur contra præſumptionẽ † iuris,
& de iure: dicendo eã locum non habere, qñ pro-
batio fieret per indirectum, vt puta Papa narrans
renũciationem beneficij factam in manibus ſuis,
& per eum acceptatam, confert illud, vel cõferri
mãdat. Nã his non obſtantibus, bene potero pro-
bare, ꝙ illud beneficium tempore hmõi cõceſſio-
nis factæ à Papa alteri, ſpectabat ad me: etiam ple
num ius in ipſo acquiſieram, & non ſpectabat ad
cedentem illud in manu ipſius Papæ, vel quòd
ipſe cedens priùs illud ceſſiſſet in manu Ordina-
rij, vel aliqua de cauſa iuſta, ipſe cedens fuerat ta-
li beneficio priuatus: & his ſimilia, quæ enarra-
tionem Papæ non perimunt. Quapropter etſi non
admittatur probatio, quæ perimat narrationẽ Pa
pæ, vel ipſam falſam oſtẽdat: bene tñ admitteretur
probatio, per quã (ſtante narratione) releuaretur
probans, vt quã elegantiſſimè docuit Gl. in Clem.
vnica. verſ. feciſſe narramus. de probat. quam ſe-
quuti fuerunt & infraſcripti alij Doctor. idipſum
ſantiẽtes, videlicet Card. Zabar. in d. Clem. col. fi.
verſic. decimò quæro. & in col. 2. in verſic. octauò
quæro. vbi ſe ſubſcripſit ſñiæ d. Gl. Pet. de Anch. in
d. Clem. col. 1. verſ. primò ergo quæro. ſequens di-
ctam Gl. Io. de Imo. in d. Clem. col. 3. poſtquã ſe-
quutus fuerat dictam glo. nu. 12. verſ. nota ſecun-
dò. ex glo. vtens infraſcriptis apertiſſimis, videli-
cet: Nota ſecundò ex gl. limitationẽ ad id, quod
quotidie dicimus, ꝙ contra præſumptionẽ iuris,
& de iure non admittitur probatio in contrariũ:
quia hoc eſt verum in probatione directa, per quã
perimeretur factũ, & oſtenderetur falſum. Sed be
nè admitteret probatio indirectè perimens illius
effectum in iure, & nota bene hãc limitationem,
quia alibi nõ habes, ſm Ant. quod nota pro limi-
tatione eorum, quæ habentur in Auth. ſed iam ne-
ceſſe. C. de donat. ante nupt. & in corpore, vnde ſu
mitur præallegata Authent. Idem docuit ipſemet
Io. de Imola rurſus in c. cùm Ioannes. ext. de fide
inſtrum. Idem docuit Ant. de But. in d. Clem. & in
d. c. cùm Ioannes. col. 7. verſ. ſecundus caſus. & in
c. is, qui. col. 2. verſ. aduerte in hoc. ext. de ſponſal,
& in c. vidua. in fine. ext. de regularibus. quẽ Feli.
ſequitur in d. c. cùm Ioannes. col. 9. nu. 35. verſ. ſe-
cundus caſus. dicens, ꝙ quando quis non vult re-
probare factum directè: ſed dicit ſolemnitatem fa
cti, vel aliud non interceſſiſſe, per quod annihilatũ
factum in iuris effectu, ſtãte facto: talis. n. auditur
cõtra inſtrũ nõ recipiens de iure, vel ſtatuto pro-
bationem in cõtrarium, ſm Ant. & Imo. hic. Hinc
eſt, ꝙ quando lex, vel ſtatutum dicit non admitti
probationem in contrariũ: intelligitur de proba-
tione directò contraria, non aũt de illa, per quam
remanet aliſa intentio aduerſarij. hæc Fel. vbi ſu-
pra. qui idipſum probat alijs Doctorum auctori-
tatib. & idem repetijt breuius in c. quamo. nu. 6.

verſ. fallit ſecundò. ext. de præſumpt. Idem docuit
Panor. in d. c. is, qui. nu. 5. verſ. ſed aduerte. & in d.
Clem. nu. 3. Idem docuit Gemi. in c. ferrum. col. 2.
verſ. quædam eſt probatio. diſt. 50. quod & repe-
tijt in c. filij. col. 2. verſ. quæro quando dicatur le-
gitimè conſtare. de hæret. in ſexto. vbi ait, ꝙ aut
iſti non volunt directè probare oppoſitum, ſed vo
lunt probare corruptionem, vel falſitatem illius
probationis: ita quòd concludunt illam non eſſe
legitimam probationem: & tunc iſtud poterunt,
quia hic eis non interdicitur iſtud, quod tamen
debet intelligi ſecundum not. in c. licet cauſam.
ext. de probat. aliàs ſi diceretur oppoſitum, dare-
tur materia probandi falſum contra id, quod no-
tatur in c. qualiter, & quando. el ſecondo. §. debet.
extra de accuſat. ſecundum eum. Nota bene iſtud
317 dictum, quòd licet lex, † vel ſtatutum repellens
quem à poteſtate probandi oppoſitum eius, quod
eſt probatum in iudicio, non intelligatur repelle
re à poteſtate reprobandi probationem, qua pro-
bata eras intentio illius in iudicio, quod ſingula-
riter nota: quia quotidie ſtatuta repellunt quem
à poteſtate probandi contrarium eius, quod eſt
probatum: quia hic habes qualiter debeat intel-
ligi. hæc Geminianus ibi. qui ibidem in col. fia.
verſ. ſed quæro, an ſemper admittatur reus, docuit
idipſum alijs verbis diſtinguendo, iuxta ſent. Io.
Mon. taliter, Aut intentio actoris, & exceptio rei
ſunt prorſus ſeparatæ: vt puta, ſi actor petit mu-
tuum, & reus excipit pactum de non petendo, &
tunc reus admittitur etiam poſt fundatam inten-
tionem actoris, vt in l. ſiquidem. C. de excep. Aut
intentio actoris, & rei verſatur circa idem, vt hic:
quia dicit vnus illum ſanæ mentis, alter dicit fu-
rioſum. Et tunc ſi actoris atteſtationes ſunt publi-
catæ, reus non poteſt per teſtes probare contra-
rium directè, vt etiam patet in c. fraternitatis. ext.
de teſtibus. & pro hoc dicto facit, quod not. Spe-
cul. in titul. de teſte. §. qualiter. verſic. opponitur. &
in titul. de except. & repli. §. dicto. verſic. nunquid
atteſtationibus publicatis. vbi dicit, ſecundũ Vin
centium, ꝙ atteſtationibus publicatis poteſt exce
318 ptio peremptoria † opponi, ſi ſit talis, quòd non
deſtruat principale, quin teneat: ſecus ſi diceret,
ꝙ teſtes dixerunt falſum: tunc. n. non audiet, niſi
velit teſtes producere ſuper corruptionẽ, ſm La-
pum. hæc Gemin. vbi ſupra. qui rurſus idẽ docuit
alijs verbis in c. cupientes. §. ꝙ ſi per viginti. col. 2.
verſ. nota, ꝙ vbi ius. de elect. in 6. dicens Nota, ꝙ
vbi ius excludit quẽ à poteſtate proſequendi cau-
ſam, ſi nõ ſeruauerit certas ſolemnitates infra cer-
tũ terminũ: Nihilominus lapſo termino audiet, ſi
vult probare, ꝙ ſua cauſa non erat talis, q̃ inclu-
deretur ſub illo iure, ꝙ nota: quia iſtud quotidie
põt practicare in ſtatutis. hæc ille. vbi ſ. idẽ in effe
ctu docuit Pet. de Anch. in cõſ. 270. incip. In pri-
mo dubio. vbi dixit, ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ bona adiu
dicata creditorib. mercatorum deficientium ſint
poſt tẽpus pleno iure ſua, & nõ audiant ipſa repe
tentes, tñ audiret ille, qui diceret, ꝙ bona adiudi-
cata non erant deficientis. hæc ille, ſequens glo.
ibidem. Idem docuit Socin. in tract. fallentiarum.
in fallẽtia 6. reg. 314. Idẽ docuit Euer. in Topica
iuris in loco à veriſimili. nu. 10. verſ. primò fallit.
Limita & tertiò dictam regulam in probatio-
319 ne † admiſſa, parte aduerſa nõ opponente, con-
tra præſumptionem iuris, & de iure, etſi aliàs de
iure non fuiſſet admittenda, vt docuerunt infra-
ſcripti

Digitized by Google

ſcripti Doctores. exemplificantes in ſententia iniuſta iam lata, quæ tranſijt in rem iudicatã. Cui à parte aduerſa fuit oppoſitũ, quòd eſſet iniuſta, & ambæ partes aſſumpſerunt diſputationem de eius iniuſtitia, & admiſſa fuit probatio Iniuſtitiæ, qñ in tali caſu huiuſmodi probatio irritabit valorem ſentẽtię probata eius iniuſtitia, etſi regulariter ex ſententia lata exurgat præſumptio iuris, & de iure, in ipſius fauorem, cõtra quam regulariter non erit admittenda aliqua probatio. Probatur ergo pręſens limitatio per argum. in c. 1. extra de reſtit. ſpol. vbi Gregorius Nonus his verbis vſus fuit, videlicet: [Licèt multum & infra. Cõqueſtus eſt nobis Philaſius cæcus, eius campum ab Eccleſiæ hominibus irrationabiliter occupatum. Quod ſi ita eſt, quanquam ante omnem contentionẽ poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui, tñ quia euentus Diaconus ipſius Eccleſiæ, conſentiẽte illo conſtituit ſe legitimè probaturũ dictum campũ eiuſdem Eccleſię iuris eſſe, veritatem inquire, etſi hoc probatum fuerit, huic dicendum eſt, vt à ſua intentione diſcedat: alioquin res ei ablata reddatur.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationẽ per arg. in d. c. 1. quoniã etſi ibi explicitè non fiat mentio de materia, & veritate pñtis limitationis, bene tñ implicitè inibi illa probatur, arguendo ab identitate rationis. Nam ſicut potens aduerſariũ à probatione iuſtę ablationis rerum illius Philaſij repellere ante reſtitutionem ſibi factã, eo ipſo, ꝙ admiſit ad probandum, ſi probauerit iuſtam ablationem, ipſi actori ſilentium ſuper petitione talis rei imponetur, eodem modo dicendum erit in caſu noſtro, quòd licèt ad probandum cõtra ſententiam, quæ tranſierat in rem iudicatam, ac per conſequens contra præſumptionem iuris, & de iure ex ipſa ſententia inſurgentem, non fuiſſet admittendus ab eo, in cuius fauorẽ lata fuerat ipſa ſnia, tamen ipſa probatio cõtra præſumptionem iuris, & de iure admiſſa, & ſequuta præualet ipſi præſumptioni. Idem & eodem modo arguendo probatur, & infraſcriptis alijs iuribus pñs noſtra limitatio, videlicet per arg. in c. 2. de accuſat. in ſexto. vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Si is, cui contra te commiſſa fuerat ſimpliciter inquiſitio ſuper certis criminibus facienda, proceſſerit te præſente, nec reclamãte, aut quicquam ſuper hoc excipiente (infamiæ inquiſitione omiſſa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam, proceſſum huiuſmodi ex eo, quòd fuit de infamia primitùs inquiſitum, vlteriùs impugnare nequibis.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in c. 1. de accuſ. in ſexto. vbi idem Bonifacius Octauus his verbis vſus fuit, videlicet: [Poſtquã corã eo, qui contra te ſuper certis criminibus inquiſitor fuerat deputatus, eadẽ crimina fuiſti confeſſus; fruſtra confeſſionem tuam (quò minus puniaris ex ea, prout iuſtitia ſuadebit) eo prætextu impugnare contendis, quod ſuper eiſdem criminibus non fueras antea diffamatus, vel ꝙ per eundẽ inquiſitorem capitula ſuper quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt.] hæc ibi. Idem & eodem modo probatur & alijs iuribus infra citãdis (ad idipſum probandum) Doctorum ſententijs. vide ergo ibi, vltra gloſas dictorum Iurium. & Doctorum ibidem: qui idipſum ſentiunt eodem modo interpretando eorum ſententias, quo interpretati fuimus dictum textum in d. c. 1. ext. de reſtit. ſpol. Nihilominus in terminis pñtis limitationis admiſſa probatio ſequuta præualet præſumptioni iuris, & de iure exortæ, ex ſnia etiã iniuſtè lata. Et ratio eſt, quam docuit Ant. de But. in c. cùm dilecta. col. 4. verſic. ſed quia Innocẽtius. extra de reſcriptis. dicens, ꝙ eo ipſo, quòd partes aſſumpſerunt diſputationem ſuper iuſtitia ſniæ, & Iudici probata eſt iniuſtitia ſniæ, & ſibi notoriè conſtat de iniuſtitia ſniæ: & quod dr ſententiam iniuſtam non retractari, eſt verum, quando non conſtat notoriè de iniuſtitia ſententiæ, aut in iudicio probatum eſt notorium, vt in c. veſtra. & c. tua. ext. de cohabit. cler. & mu. retractabitur ergo ſententia: & ſic licèt præſumptio iuris, & de iure pro iuſtitia non admittat probationem per verbum [Probationes] eſt verum, ſtante dubio: quia volens probare per probationes repellitur, ſi tamen admittitur per partem, & probabitur; illa probatio facta tranſibit in notorium, & ſententia reuocabitur. Nec obſtare poterit primò præſenti limitationi, ꝙ ſententia habeat in ſe notorium: quia illud eſt notorium præſumptionis, hic notorium probationis, quod eſt potentius. Nec obſtat ſecundò, quòd ſententia contra ſententiã non valet, vt contra notoriũ: quia hoc notorium præſumptionis offuſcatum eſt ex notorio probationis: illa loquitur quando non eſt probata iniu-
320 ſtitia eius. Nec obſtat tertiò, quòd partes † non poſſunt renunciare tranſitui in rem iudicatam: quia illud verum erit, non conſtito de iniuſtitia: ſecus ſi conſtaret de iniuſtitia: quãuis partis ipſe trãſigendo, vel exponendo non poſſint à ſententia recedere, quia vt detur tacita renunciatio valida, oportet, ꝙ actus compromiſſi, vel tranſactionis detur per prius validus, qui non datur ſuper certo. Idem Antonius in c. is, qui fidem. colum. 2. verſ. aduerte tamen. extra de ſponſal. dixit, ꝙ contra præſumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio, ſed ſi admiſſa fuerit, & probata, illa præualebit tali præſumptioni. Idem probatur auctoritate eiuſdẽ Antonij in c. quia plerique. col. 5. verſ. quicquid ſenſerit Innocentius. extra de immun. Eccleſ. idem docuit Roman. in l. ſi duo. ff. de acquir. hæredit. qui Romanus in conſ. 215. incip. Duo ſunt. ſequitur Innocẽtium in c. fraternitatis. extra de frigidis, & maleſ. idipſum ſentientis. Idẽ Imo. in c. cùm dilecta. in col. vlt. ext. de reſcriptis. & rurſum in c. quãto. col. 2. in fin. ext. de præſump. Idẽ docuit Pan. in c. cùm contingat. nu. 10. verſ. ex quibus. ext. de offic. deleg. dicens. Ex quibus nota Theoricam, & ſemper menti tenendã, ꝙ ſi contra
321 pręſumptionẽ † iuris, & de iure, de facto admittatur probatio in contrariũ patiente eo, cuius intereſt, debet à tali præſumptione per probationẽ contrariã recedi. hæc Pan. qui illud docens in cõſ. 55. verſ. præterea, & vltimò. vbi hæc protulit verba, videlicet: Præterea, & vltimò. ex quo pars Serteanj fuit de facto admiſſa ad probandũ iniquitatẽ, ſeu nullitatẽ ſniæ, & eã probauit: eſt pro ea ferenda ſnia, ad hoc notabile dictũ Innocentij in c. conſtitutus. ext. de filijs Presbyter. vbi dicit, quòd cõuentus poſſeſſorio recuperãdę, nõ debet audiri ante reſtitutionẽ ſup proprietate, ſi de facto fuit admiſſus, & eã probauit, debet Iudex pro eo ferre ſniam. Hinc idẽ notanter dixit etiã Innoc. in c. fraternitatis. ext. de frigid. & maleſ. & rurſum in c. cũ dilecta. ext. de reſcript. & in c. cum Bertoldus. ext. de ſent. & re iudic. quod licet poſtquã ſnia trãſiuit in rem iudicatã nõ debeat audiri pars aduerſa

322 ſuper nullitate ſententiæ, † tamen ſi de facto admiſſa, & iniquitatē probauit, eſt retractanda ſententia, non obſtante tranſitu in rem iudicatā, quia de qua re Iudex cognouit, de ea debet pronunciare, vt in c. cùm ſuper. ext. de cauſa poſſ. & propriet. & in l. de qua re. ff. de iudi. hæc Panor. vbi ſupra. Et quidem ferè ad verbum retulit Panormitã ſententiam ipſius Innocentij, vbi ſupra. Quapropter patuit Innocentium quoque ſe ſubſcripſiſſe päti fallentiæ. Idem docuit Feli. in c. quãto. col. 3. nu. 7. verſic. fallit tertiò, extra de præſumpt. Idem docuit Bal. in l. 1. nu. 5. verſic. nam contra præſumptionem. C. plus valere, &c. Idem docuit Præpoſit. in c. is, qui. col. 5. verſic. fallit ſecundò, extra de ſponſalibus. idem docuit Io. de Imola, & Doctores in d. c. cum dilecta. idem docuerunt Bart. Io. de Imola, Alexander, & Doctores in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbor. oblig. idem docuit Rom. in ſuo conſi. 550. volum. 5. idem docuit Euerardus in ſua Topica iuris in loco a veriſimili. nu. 10. in verſic. ſi tamen de facto contra præſump. iuris, & de iure, vbi ſe ſubſcripſit citatis Doctoribus, addens. ſit ergo cautus Aduocatus, ve nõ permittat de viribus ſententiæ pro domino ſuo latæ diſputari, nec conſentiat, vt articuli in contrarium fiãt, vel probatio aliqua admittatur, ſed ſe opponat, dicens iam iudicatum eſſe, & amplius quæri non oportere, ne ex hoc clientulo ſuo præiudicium generetur, & ſi quid in contrarium fiet, appellet. hęc ille. idem docuit apertiſſimè Hyppolyt. de Marſ. in ſua Pract. crimin. §. ſequitur modo. quinta quæſtio, nu. 11. verſic. attamen probatio admiſſa, addens quod Romanus idipſum docuit in c. 1. ext. de reſtitut. ſpoliat. vbi habetur, quod licet contra agentem interdicto recuperandæ non admittatur exceptio, & probatio dominij, tamen admiſſa valet, & tenet, ſi non fuit oppoſitum. Item ſecundum eum facit l. vniuerſis. C. de decurionibus. lib. 10. vbi dicit Bar. quod licet Clericus non poſſit inſtrumenta conficere, vt in c. ſicut. extra de Cleric. vel Monach. tamen confecta valent, ſi eis non fuit oppoſitum. Item pro hac parte adducit Ludouicus Roman. in conſil. 445. illam regulam in qua dici-

323 tur, quod multa, de iure fieri † non debent, quæ tamen facta tenent, vt in c. ad Apoſtolicam. extra de regular. & in l. 1. §. biduum. ff. quando appel. ſit, & in l. 1. ff. de ferijs. cum ſimilibus. ita reſidet Ludouicus Roman. in d. conſil. 225. incip. Quæ ad primum quæritur. col. 2. vbi dicit notabile verbum in materia noſtra. Ad quam faciunt quoque ipſemet Roman. dixit in conſil. ſuo. 409. incip. Quo ad primum propoſitæ cõſultationis, aſſerens, quod Religioſi, & maximè Sancti Franciſci nõ poſſunt eſſe executores teſtamenti alicuius, & officium executoris exercere, niſi a Superiore ſuo ſuper hoc habuerint licentiam, vt in c. religioſus. de teſtam. in ſexto. & in Clem. religioſus. eo. tit. & in Clem. exiui. de verb. ſignific. tamen ſi id, quod voluit teſtator fuit exequutum per aliquos Religioſos, & non fuit oppoſitum, valet quod fecerunt, & dicit, quod hęc fuit ſingularis deciſio Federici de Senis in conſil. 294. ſeu 393. incip. Factum eſt tale ante conſtitutionem. in fine. hæc Marſilius vbi ſupra, qui rurſus idipſum docuit in conſil. 19. nu. 10. verſ. facit etiam. nam vbi dixit, quod ad hoc ipſum probandum facit. nam licet contra agentem poſſeſſorio recuperandæ nõ admittatur exceptio dominij ad impediẽdam reſtitutionem poſſeſſionis, tamen ſi exceptio dominij fuit oppoſita, & probata, & actor hoc paſſus fuit, pronunciandum erit ſuper dominium, & ſic impedietur reſtitutio poſſeſſionis, prout docuit Bar. in l. ſi quis à ſe fundum. C. ad l. Iuliã. de vi. & in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. acquir. hęc ipſe Marſil. vbi ſupra. qui & alia exempla affert ibi. vide ibi per te. Idem docuit Socinus in tract. fallentiarum. in regula 314. fallentia quarta. incip. Fallit quando quis, nõ opponeret. addens, quod hoc ipſum docuerit Bal. in l. certi conditio. §. fin. ff. ſi certum petatur.

Limita quartò dictam regulam, quando res eſt integra, ideſt antequam proferatur ſententia prætextu præſumptionis iuris, & de iure, quia tunc poteſt probari contrarium. Hinc eſt, quod valet pro-

324 ductio inſtrumenti † facta poſt terminum datũ ad producendum inſtrumentum, quãdo nondum eſt cõcluſum in cauſa, vel ſententia lata, licet præſumptio iuris, & de iure ſit contra non producentem lapſo termino. hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in c. ordinarij locorum, §. quod ſi forte, iuncta glo. in verſ. liberè. ext. de offic. ord. & iuncto c. ſi tibi abſenti. de præben. in ſexto. Sciendum ergo, quod in d. §. quod ſi forte. habetur, quod ſi infra ſtatutum tempus à Superiore ad oſtendendam diſpenſationem pluralitatis beneficiorum, diſpenſatio non oſtenderet, ſtatim ille poſſet huiuſmodi beneficia conferre. at glo. ſupradicta ibi dicit, quod etſi infra tempus ſtatutum non oſtendiſſet ille diſpenſationẽ, tamen ſi illam oſtendiſſet poſt illud tempus, ſed ante collationem factam à dicto Superiore, & ſic re integra. Quod ſi is, qui oſtendit diſpenſationem, non poterit priuari tali beneficio, aſſertq; hanc rationem, dicens: Cum enim agatur de iure acquirendo, quod facilius admitti poterit, & quo quis facilius priuari poterit, cum dicatur ius ad rem, & non in re, & tñ quis non poterit priuari beneficio ſibi collato, & non à ſe acceptato infra tempus à iure ſtatuto, ſi conſenſerit etiam poſt tale tempus decurſum, dummodo conſenſerit ante collationem alteri factam: cum ſit adhuc res illa integra, vt apertiſſimè docuit tex. in d. c. ſi tibi abſenti. de præben. in ſexto. & ibi per Doctores communiter, quantò minus beneficio ſuo priuandus erit dictus Clericus, habens ius in re in beneficio iam acquiſito, ſi poſt tempus ſibi aſſignatum ad oſtendendam diſpenſationem, tamen ante prouiſionem, ſeu collationem de ipſo alteri factam, ac per conſequens re integra. Hæc ex ſupradicta glo. & citatis iuribus. Sed animaduertendum, quòd non ſine cauſa dixerim probari præſentem limitationem per argumentum in dictis iuribus. nam ſi explicitè, & ad ſenſum literæ inibi ipſa non reperiatur, bene tamen implicitè, arguendo ex ipſis ab identitate rationis, tali pacto. Cum ergo ideo in d. c. ordinarij, §. quod ſi forte fuerit ſtatutum ordinarium poſſe conferre beneficio, retento ab eo, qui infra ſtatutum terminum non præſentauerit diſpenſationem: quia inde præſumendum foret ipſum non canonicè obtinuiſſe huiuſmodi beneficium, & in tantum ius illud hoc præſumit, quod ſtatuit ſuper ipſam præſcriptionem, habendo ipſam pro veriſſima probatione, quod ille iniuſtè poſſideat, etſi nihil dixerit de hoc caſu, ſi quid fuerit, dicendum, ſi poſt elapſum terminum, ante tamen collationem dictam diſpenſationem oſtendiſſet, tamen cum hoc fuerit deciſum in d. c. ſi tibi abſenti.

abſenti in caſu rei integræ, i. ante collationẽ, quę æquiparari poterit ſententię diffinitiuæ, quæ tranſit in rem iudicatam, contra quam regulariter nõ admittitur probatio, & dicta præſumptio, in dicto cap. ordinarij, fuerit iuris & de iure, vt per ſe patuit, & tamen non admittitur probatio contra dictam præſumptionem quãdo res eſt integra, i. admittitur probatio innocentię per oſtenſionem dictæ diſpenſationis, vt fuit conceſſum e dicto c. ſi tibi abſenti, in tantum, quod non priuabitur iure ſibi acquirendo ſi conſenſerit, & ex dicto cap. ſi tibi abſenti, elicitur arguendo a fortiori, idem in re iure acquiſito. Inde ſequitur quod contra præſumptionem iuris, & de iure admittendum fore probationem ante ſentẽtiam latam ſuper ipſam: ac per cõſequens patuit præſentem limitationem probari dictis iuribus, iuncta ſupradicta optima glo. prædictis de cauſis rationi conſentaneis. idẽ docuerunt Gemin. in c. ordinarij §. 1. verſic. tertio oppono. iuncto verſic. & ex his, & verſic. gloſ. ſuper verb. libere colum. 3. vbi ſe ſubſcripſit ſupradictę glo. & in verb. ſed contra gloſ. facit Philippus Franc. in dicto cap. ordinarij, col. fina. nume. 5. verſic. ſed certè pro dicto huius gloſ. citans etiam Imo. ibid. idem docuit Felinus in cap. quanto. colum. vltima, verſi. fallit quarto, extra de pręſumpt. idem docuit Socinus in tractat. fallentiarũ regula 314. fallentia ſecunda, ſequens doctrinã dictę glo. in dicto cap. ordinarij. idem docuit Euerardus in ſua Topica iuris in loco a veriſimili nume. 10. verſi. & poteſt dari quarta. addens hoc ipſum docuiſſe Imol. in dicto cap. ordinarij, & pro hoc facere etiam deciſionem Rotæ 147. in antiquis incipientẽ Nota, quod poſt terminum, & deciſionem Rotæ 104. in nouis incipientem Omnes domini, & dicit videndam glo. not. in hac materia in clem. ſæpè contingit, verſi. non obſtante, de verborum ſignificatione Hauille. & quidem idipſum elici videtur, ex dictę glo. mente, & doctrina, etſi nihil dixerit explicite de materia pręſentis limitationis, cũ dicat, quòd poterit pars præſentare instrumentum etiam poſt terminum aſſignatum elapſum, quando ius tertij non fuiſſet ęſum, puta ex morte teſtiũ, qui inſtrumento affuerant, ſed ſi ius tertij fuiſſet ęſum ex morte teſtiũ quibus poterat impugnare inſtrumentum, tunc nõ pręſentans illud infra tempus ſtatutum, non admitteretur amplius ad illud præſentandũ. Hæc glo. illa docuit, ex cuius doctrina idipſum elicitur; vt docuimus interpretando dictã glo. cap. ordinarij. Idem docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi criminali ferè in principio in conſi. 8. incip. quartus caſus ſubſcribens Felino, vbi ſupra.

Limita & quintò ſingulariter limitationẽ quartam ampliationis octauæ, dicendo ipſam non habere locum in probatione notoria, vt puta, per inſpectionem oculorum. Nam etſi regulariter con
325 tra præſumptionem † iuris, & de iure non admittatur probatione, tamẽ fallit hęc regula quando poſſet probari contra ipſam præſumptionem per notorietatem, ac euidentiam facti: nam tunc admittenda erit talis probatio. Hęc limitatio probatur triplici medio. Primo enim per arg. in c. 2. extra de purgat. vulgari, vbi Innocentius Tertius ſcribens Priori Sancti Sergij Spoletan. infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [ſignificantibus V. laico & fratribus eius, ad noſtram noueris audientiam perueniſſe, quod cùm quidam eos ſuper furti crimine accuſaret: cum eo coacti ſunt inire duellum: in quo alijs peccatis præpedientibus ceciderunt: propter quod per conſules Spoletanos bonis fuerunt proprijs ſpoliati: nunc verò furtum apud alios eſt inuentum, & quòd ipſi fuerint innocentes, eſt (faciente domino) reuelatum: vnde Conſulibus ipſis dedimus in mandatis, vt ablata reſtituant vniuerſa.] hæc in dicto c. 2. Dixi probari præſentem limitationem, per argum. in dicto cap. 2. quoniam licèt expreſsè & ad literam inibi non fiat mentio de materia præſentis limitationis (vt patet ad ſenſum) nihilominus tacite & implicitè per dictum textum probatur, veritas præſentis limitationis: cum ex ipſo habeatur (arguendo a maiori ad minus affirmatiuè) quòd non ſolùm notorietatis facti probatio, præiudicet ipſi præſumptioni iuris, & de iure: verum etiã ſententiæ diffinitiuæ latæ (quæ iam tranſierat in rem iudicatam) virtute ipſius præſumptionis iuris & de iure, quę originem duxerat, ex dicto duello inito, & aduerſarij eorum victoria inde ſequuta, & quodammodo approbata a iure. Idem probatur per argum. in cap. fraternitatis, extra de frigidis & malef. vbi inter alia Innocentius Tertius. his verbis vſus fuit, videlicet. [Fraternitatis tuæ literas recepimus cõtinentes, quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupſit, cum quo permultos annos morata, non potuit carnaliter ab ipſo cognoſci. Licet autem per Archipresbyterum tuum ſuper hoc fuiſſet edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quaſdam matronas ſuæ parochiæ prouidas & honeſtas ad tuam pręſentiam euocaſti, diſtrictè illis iniungens, ſub periculo animarum, vt mulierem ipſam prudenter inſpicerent, & perquirerent diligenter, vtrum idonea eſſet ad viriles amplexus; quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere conſtanter, quòd eadem nũquam poterat eſſe mater, aut coniux; tanquam cui naturale deerat inſtrumentum, vnde inter ipſam & virum diuortiũ celebraſti, mulierem inducens vt ad religionem aliquam ſe transferret perpetuam continentiam ſeruatura, & viro licentiam tribuiſti, vt vxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem poſtea, quòd mulier inuenit, qui ſeras huiuſmodi reſerauit, & abijciens continẽtiam (quam promiſit) G. latori præſentium ſupernupſit. quãuis igitur ſemiplenè nobis expreſſeris, quomodo dicta mulier ſe promiſerat continentiam ſeruaturam, vtrum videlicet ſimplici verbo, an voto ſolemni, vtrumvè ad religionem tranſierit (vt promiſit) an contra promiſſionem ſuam in domo remanſerit: & qualiter ſeras illas fecerit reſerari; vtrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, ſeu alio quolibet modo. Nos tamen perſpicaciter attẽdentes, quod impedimentum illud nõ erat perpetuum, quod præter diuinum miraculũ, per opus humanũ abſque corporali periculo potuit remoueri: ſententiam diuortij per errorem, licèt probabilem, nouimus eſſe prolatam: cùm pateat ex poſt facto, quòd ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur: & ideo inter ipſam & primum virum dicimus matrimoniũ extitiſſe, quare inter eam & præfatum G. matrimoniũ nõ eſſe cenſemus, eoſq́ue præcipimus ad inuicem ſeparari.] hæc inter alia in dicto cap. fraternitatis, ex quibus elicitur, ac comprobatur veritas præſentis limitationis: cùm ſicut ex relationibus il-

larum

larum mulierum teſtificantium de inualiditate il-
lius ad concubitū virile orta fuerat præſumptio,
quòd matrimonium illud eſſet nullum: quapro-
pter a dicto Summo Pontifice dicta præſumptio
in tantum fuerat approbata per dictam diuortij
(etiam quoad vinculum, vt latiùs ibi habetur)
celebrationem: & tamen talis præſumptio iuris,
& de iure fuit annullata, adueniente notorietate
contraria facti intantum, quòd illa non obſtante,
fuit iudicatum, ſecundum ipſum notorium facti.
Quapropter patuit veritas præſentis noſtræ limi-
tationis, quòd contra præſumptionem iuris, & de
326 iure admittatur probatio, † quando contrarium
eſt notorium: quod in iudicio præualere debebit
vt in dicto cap. fraternitatis, & in infraſcriptis a-
lijs mox recenſendis, quæ iura erunt eodem mo-
do interpretāda, ſicut interpretati fuimus ſupra-
dicta alia: nè ſuperfluis vtamur hic verbis. Proba
tur ergo præſens limitatio & per argumentum in
cap. veritate, cap. qui contempta veritate, cap.
conſuetudo. diſt. 8. in quibus habetur, quòd mani
feſtata veritas amplectenda erit, & non quęcun-
que conſuetudo. Idem probatur per argum. in l.
Imperatores Antoninus & Verus. §. quæſitum eſt,
ff. de probatio. vbi hæc habentur, videlicet. [quę-
ſitum eſt an is in poteſtate patris ſit, & matre mor
tua inteſtata, iuſſu eius hęreditatem matris adire
poſſit, nec obſit profeſſio a matre irata facta? Re-
ſpon. veritati locum ſuper fore.] hæc ibi, vbi glo.
in verſ. ſuper fore, dicit. Quæ veritas probatur ex
eo, quòd hic natus fuit vicinis ſcientibus: vt in l.
ſi vicini. C. de nuptijs, quaſi diceret, & ſi mater
irata denegauerit aliquem eſſe ſuum filium, & ſic
oriretur præſumptio contra illum, tamen iudican
dum erit ſecundum veritatem probatam in iudi
cio. Idem probatur per argum. in l. inde Nera-
tius, §. ſi quis hominem viuum. ff ad l. Aquiliam,
vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis hominem
viuum falſo confiteatur occidiſſe, & poſtea para-
tus ſit oſtendere hominem viuum eſſe; Iulianus
ſcribit ceſſare Aquiliā, quamuis confeſſus ſit ſe
occidiſſe: hoc enim ſolum remittere actori cōfeſ-
ſoriam actionē, ne neceſsè habeat docere eum oc
cidiſſe: cęterum occiſum eſſe hominem a quocū-
que oportet.] hæc ibi. Dixi probari per argum.
in dicto §. quoniam, & ſi explicitè, & ad corticem
literæ inibi non habeatur veritas præſentis limita
tionis, benè tamen implicitè ex mente ipſius le-
gis hoc ipſum eliciatur, cùm licèt regula ſit, quòd
confeſſo nullæ ſint partes, niſi in condemnationē
recipiendam, ac pœnam criminis confeſſi ſuſtinē-
dam, vt latius fuit probatum in allatis in proba
tionem rationis limitationis primę pręcedentis,
(vide ibi) nihilominus (vt optimè docuit dictus
tex. in dicto §. ſi quis hominem) contra huiuſmo
di præſumptionē iuris. & de iure ortā ex tali cō-
feſſione admittenda erit probatio per euidentiā,
& notorietatem facti contrariam, ſubijciendo o-
culis contrarium dictæ præſumptionis. Quapro-
pter meritò, text. in l. confeſſionibus. ff. de inter-
rogat. act. docuit non ſtandum fore falſis confeſ-
ſionibus, & apertius in l. Si is cuius nomine. in fi-
ne, ff. de interrog. act. vbi hæc habentur, videlicet
[in totum autem confeſſiones ita ratæ ſunt, ſi id,
quod, in confeſſione venit, & ius, & natura recipe
re poteſt] hæc ibi. Idem probatur per argum. in
l. 2. ff. de conditio. ſine cauſa, vbi dicitur, quòd ſi
res pro qua quis ſoluit æſtimationē pro eo, quòd
ipſam perdiderat, illa inuenta recuperabit, quod
ſoluerat, non obſtante condemnatione inde incur
ſa ad illam ſoluendam: ſic ergo in propoſito, vt
probauimus interpretandos ſupradicta alia iura,
Idem probatur per argum. in c. nuper, §. licet ob-
iiciet, extra de Bigamis, vbi Innocentius Tertius,
dixit veritatem præferēdam fore opinioni, ac per
conſequens præſumptioni iuris, & de iure funda-
tę ſuper opinionem. Idem probatur per argum.
in cap. per tuas, §. nos autem. extra qui filij ſint le-
gitimi, vbi Innocentius Tertius, his vſus fuit ver-
bis, videlicet. Nos autem attendentes quòd plus
eſt, quòd in veritate agitur, quàm quod ſimulatè
concipitur.] hæc ibi. quibus eodem modo proba
tur præſens limitatio, ſicut diximus probari ſu-
pradictis alijs iuribus.

Probatur & ſecundo præſens limitatio Docto-
rum auctoritate: ſciendum ergo, quòd infraſcri-
pti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti limitatio
nis, videlicet glo. in dicto cap. 2. extra de purgat.
vulgari. in verſi. reſtituant infraſcriptis vtens ver-
bis, videlicet. Sed qualiter eſſe poteſt, quòd re-
tractetur ſententia, a qua non fuit appellatum, cū
iam tranſierit in rem iudicatam, licèt veritas
aliter ſe habeat, & iam ex ipſa ſententia ius factū
eſt quantum ad litigantes, vt in c. cùm inter vos,
extra de ſent. & re iudicata, & per ea, quæ poſtea
emergunt, ſententia non retractatur, vt in cap. in-
ter monaſterium, & cap. fina. extra de ſentent. &
re iudi. & talis error detectus ſententiam nō de-
tractet. vt in l. cùm putarem. ff. famil. erciſc. & in
l. 1. C. de condit. indebita. Ad hoc dicas, quòd
propter probabilem errorē benè retractatur ſen-
327 tentia, † vt in cap. fraternitatis, extra de frigi.
& malef. & cap. 2. 23. q. 1. Et plerumque veritate
comperta retractatur ſententia, vt in l. ſi fullo. ff.
de cond. ſine cauſa: ſic ergo modò apparet, quòd
ſententia falſo lata nullius fuit auctoritatis, & re-
probatæ probationis de vtroq; iure: ergo debuit
meritò retractari. hæc omnia glo. illa, quæ quā-
uis explicitè loquatur de notorietate facti con-
traria ſententię latę, modò apparenti, & non de
notorietate facti contraria pręſumptioni iuris &
de iure, benè tamen implicitè arguendo ex ipſius
verbis, de maiori ad minus affirmatiuè, tali pa-
cto. cùm enim admittatur probatio contra ſentē-
tiam, quę tranſijt in rem iudicatam per euiden-
tiam, ſeu notorietatem facti contrariam, in tan-
tum, quòd illa probata præiudicat ſententiæ, &
ipſam annullat, quanto magis admittenda erit
328 probatio † contra præſumptionem iuris, & de
iure per notorietatem facti contrariam, & ipſius
vires irritabit, cùm longè minor ſit probatio ali-
cuius rei facta per præſumptionem iuris, & de iu-
re, quàm ſit probatio, quæ inducitur per ſenten-
tiam diffinitiuam, quę tranſiuit in rem iudicatā,
cum nec ab ipſa liceat appellare, vt communis o-
pinio Doctorum ſemper docuit, vnà cum aper-
tiſſimo text. in cap. quoad conſultationem, extra
de ſentent. & re iudic. Idem docuit glo. in dicto
cap. fraternitatis, in verſ. per errorem. vbi inter
alia dixit, quòd ex dicto canone habeatur. Primò
329 quòd ſententia † lata per errorem (a qua non eſt
appellatū) reuocatur, ſi error probabilis poſtea
detegatur, vt in dicto cap. 2. de purgat. vulga. &
in dicta l. 2. ff. de condit. ſine cauſa. Secundò quòd
ſententia per errorem lata contra matrimonium
non trāſit in rem iudicatā, quominus poſſit reuo-

cari

cari quandocumque apparuerit Eccleſiam deceptam fuiſſe, vt hic patet. hæc ibi glo. illa vbi ſup. cujus ſententiam interpretando, quemadmodum interpretati fuimus ſententiam gloſſæ, in dicto c. 2. ſeu cap. ſignificantibus, extra de purgat. vulgari, luce meridiana apparebit ipſam quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſiſſe præſenti limitationi, Idem elicitur eodem (tamen modo) ex verbis gloſæ, in dicto cap. veritate dicentis, quòd veritas præjudicet opinioni. Idem breuiter docuit glo. fin. in dicta l. indè Neratius, dicens quòd ſi ſeruus meus occidiſſet conſeruum ſuum, & tu confitearis etiam in iudicio, Reſp. teneri, niſi poſſit probari contrarium, hæc glo. illa, cuius ſententia erit interpretanda iuxt. ſupra allatas interpretationes. Idem docuit glo. (implicitè eam interpretando, ſupradicto modo) in dicto c. nuper. verſic. videntur, vbi poſtquam dixerit hic collige, quòd opi-
330 nio † præfertur veritati: ſubiunxit, verum eſt, quòd veritas præfertur opinioni: alia caſualia ſunt: vt (ſcilicet) opinioni magis ſtetur, quàm veritati; vel in fauorem cōtrahentium, & odiū decipientium, vt in l. 3. ff. ad Maced. vel in fauorem prolis, vt in cap. cùm inter. l. extra. qui filij ſint legit. vel in fauorem teſtamentorum, vt in l. 1. C. de teſtamentis, vel in fauorem ſententiarum, vt in c. infamis. §. tria, verſic. veruntamen ſi ſeruus. 3. q. 7. Idem docuit Innocentius.

SVMMARIVM

1 *Connatus quando ſit puniendus.*

CONCLVSIO SEXTA.

SExta & vltima concluſio ſit hæc,
1 Iudex non poterit † de iure aliquē pœna ordinaria ſtatuta ac indicta in aliqua lege communi, aut municipali pœnam infligente ipſo facto conantem vel attentantem perpetrare aliquod crimen: ſeu pro ſolo affectu ſeu conatu: niſi huiuſmodi conatus, ſeu actus prohibitus ſub pœna, attentatus fuerit proximus immediatè ipſi delicto completo: & tali pacto meritò cōmuniter tenetur a Doctoribus fore interpretandum text. in l. is, qui cum telo, & l. 1. §. diuus, ff. ad l. Cornel. de ſicar. & in l. ſi quis non dicam. C. de Epiſco. & Cler. & alij ſimiles text. vt puta, ſi quis animo occidendi aliquem vulnerauerit, & ſi non occiderit, Hæc concluſio probatur veriſſima, auctoritate quàm plurimorum Doctorum, quos recenſuit, & ſequutus fuit Thomas Grammaticus compatriota noſter, in ſuo elegantiſſimo conſilio criminali 36. nu. 19. addens hanc
* eſſe communem Doctorum ſententiā. Cuius ſententiæ poſtea ſe ſubſcripſit Iulius Clarus in ſua docta ac ſingulari praxi criminali, lib. 5. quæſtio. 92. in verſic. ſcias etiam. Quapropter breuitati ſtudentes, noluimus aliorum Doctorum ſentētias hic referre. Quæ omnia dicta ſufficiant ad dilucidationem præſentis quæſtionis quotidianæ ac difficillimæ. Deo gratias.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionis natura quæ ſit.*
2 *Exceptio eſt contra regulam, id eſt contra illud quod in regula continetur.*
3 *Exceptio in caſibus non exceptuatis quomodo dicatur firmare regulam, & multipliciter exemplificatur, et probatur.*
4 *Vxor quoad thorum, qua de cauſa dimitti poſſit.*
5 *Exceptionis introducta cauſa, & origo quæ ſit.*
6 *Enumeratio quarumdam indiuiduorum facta a legato generis eximit ſpeciem, ſub qua indiuidua enumerata comprehenduntur.*
7 *Exceptio purgat regulam ab omni iniquitate, & abſurditate, & quare.*
8 *Exceptio quod non ſit de regula, quomodo intelligatur, cum regulariter oportet, vt exceptio ſit de regula, alias non eſſet exceptio.*
9 *Exceptiones impedire regulam quomodo intelligatur.*
10 *Regulam comprehendere exceptiones vel non, quomodo intelligatur.*
11 *Exceptio quid operetur.*
12 *Regula per quæ verba conſtituatur.*
13 *Species ſicut detrahitur de genere, ita exceptio de regula, & ampliat regulam, & quare, & exemplificatur.*
14 *Exceptio non firmat regulam in alijs caſibus, qui ſub regula non comprehenduntur, & quare, & exemplificatur.*
15 *Exceptio fit ad reſtringendam regulam, & hoc regulariter, & quare, & exemplificatur.*
16 *Vicarius ex generali mandato ſibi ab Epiſcopo facto, quæ non poſſit exequi, & quid ſi ibi ſit expreſſum aliquod requirens ſpeciale mandatum.*
17 *Princeps excipiens vnum caſum, in quo noluit tertio præiudicare: an in alijs voluerit præiudicare.*
18 *Exceptio quare debeat eſſe de regula.*
19 *Exceptionis ex qualitate, an colligatur quid ſub regula fuerit comprehenſum, et quare, et exemplificatur.*
20 *Diſpoſitio quando non poſſet habere effectum, quæ inducuntur ad diminutionem operantur effectum.*
21 *Verba generalia generaliter (vt ſonant) intelliguntur.*
22 *Exceptio quando non ampliet regulam, & quando ampliet, & quare.*
23 *Exceptio quomodo dicatur eſſe de regula, & exemplificatur.*
24 *Exceptio facta in vno caſu ad ſimilē caſum porrigitur.*
25 *Exceptio cuius verba regulæ repugnarent, non firmabit regulam in non exceptuatis, ſed nec ipſam ampliabit, aut mutabit vim regulæ, & quare.*
26 *Exceptio non ampliat regulam.*
27 *Exceptio non firmabit regulam in alio caſu, etiam diſſimili ab alia iure communi excepto, & quare.*
28 *Vxor viro reſtituenda quando non ſit.*
29 *Vxor regulariter dimitti non poterit excepta cauſa fornicationis.*
30 *Diuortij matrimonij cauſæ nonnullæ recenſentur.*
31 *Ius tradens regulam, & excipiens aliquem caſum cum dictione taxatiua, an inde excipiantur alij caſus.*
32 *Correctio legis ex taxatiua dictione non inducitur.*
33 *Lex in qua reperitur dictio taxatiua quando extendetur optima diſtin. per Bar.*
34 *Exceptio facta per dictionem taxatiuam, extendetur ad alium caſum, qui in alia parte iuris reperiretur exceptus.*
35 *Statutum diſponens in materia iuris, & excipiens duos caſus, alias a iure exceptos, non videtur includere alios caſus prorſus conſimiles a iure exceptos. & quare, multipliciter probatur, etiā ſi verba taxatiua eſſent geminata.*

36 Exceptio

36 *Exceptio non eſt ſufficiens ad correctionem iuris veteris, ſeu communis, & quare.*

37 *Exceptio facta per dictionem taxatiuam, extendetur ad alium caſum, qui in alia parte iuris tam communis, quàm municipalis reperiretur exceptus.*

38 *Conſtitutio localis diſponens quod ius commune, & iuramentum ſuper ea re præſtitum, recipit omnes exceptiones, & limitationes iuris, ſeu a iure datas in materia in qua diſponit, & extendi videtur etiam ad caſum fictum, in materia in qua ſpecificè diſponit conſtitutio.*

39 *Conſtitutio in materia iuris communis aliquos caſus a iure exceptos excipiens: in alijs caſibus a iure exceptis contrarijs non firmat regulam.*

40 *Statutum diſponens in materia iuris recipit omnes interpretationes, exceptiones, & limitationes iuris in illa materia, & ſic non comprehendit caſus exceptos a iure, & exemplificatur, & hoc quando non agit ſpecificè derogare iuri.*

41 *Statutum diſponens in materia iuris verificatur etiam in caſu ficto, quando caſus fictus eſt verus, vel ei æquiparatur a iure.*

42 *Exceptio tunc erit amplianda quando aliàs verba exceptionis nihil operarentur.*

43 *Exceptio tunc ſolum amplias regulam: quando caſus nõ eſt de comprehenſis in regula: & niſi ampliaret regulam, redderetur inutilis, & nihil operaretur.*

44 *Exceptio caſus extenditur ad caſus ſimiles exceptuatis, etiam ſi adeſſet dictio taxatiua in iure excipientes, licet huiuſmodi caſus non reperirentur alibi in iure communi vel municipali expreſſi; propter identitatem rationis.*

45 *Epiſcopus effectus Monachus ad Epiſcopatus dignitatẽ non eſt aſſumendus regulariter.*

46 *Teſtes lite non conteſtata quando recipere liceat, multipliciter exemplificatur.*

47 *Canonici duo deſeruientes Epiſcopo, etiam ſi ſint abſentes, obtinere debent fructus ſuarum præbendarum: qui ſolum præſentibus dantur, & quare. etiam non obſtante ſtatuto in contrarium ſtatuente.*

48 *Donationes lege confecta in quibus caſibus irritentur, & annullandæ ſint.*

49 *Exceptio facta in vno caſu porrigitur ad ſimiles caſus, & quare. & exemplificatur multipliciter.*

50 *Conſtitutio municipalis diſponens regulariter id quod ius: debet recipere omnes limitationes, & interpretationes iuris communis, ſecus vbi ſtatutũ eſſet præter vel contra ius, & odioſum, & exemplificatur multipliciter, & peroptimè.*

51 *Extrema quando duo ſeparata ad inuicem ex aliquo accidenti verè connectuntur: tunc diſpoſitum in vno ad reliquum extenditur: dato quòd de illo non fiat mẽtio, & ſic limitatur illud dictum, Dictum in vno, in alio negatum.*

52 *Statuti verba dicentis, occidens occidatur quam interpretationem recipiant.*

53 *Statuta etiam pœnalia recipiunt interpretationem reſtrictiuam ſecundum ius commune.*

54 *Caſus exceptus a regula extenditur ad conſimilem caſum, etiam ſi facta ſit exceptio per dictionem taxatiuam in ipſa regula.*

55 *Exceptio facta etiam per dictionem taxatiuam extendetur ad alium caſum, ſi in alia parte iuris caſus ipſe reperitur exceptus, ſed ſi non ſpecificè reperiatur exceptus: tunc in materia fauorabili extendetur, non autem in odioſa, vt exemplificatur.*

56 *Expreſſum vbi nihil eſt, totum eſt generale; ſed aliqua expreſſa clauſula generalis includit ſimilia.*

57 *Exceptio caſus in materia fauorabili etiam facta a iure municipali extenditur ad caſus conſimiles: & in materia odioſa ad caſus omnino ſimiles, vt in ſequenti.*

58 *Exceptio non firmat regulam in caſibus maioribus, & grauioribus quam fuerant expreſſè exceptuati, et quare.*

59 *Mandatarius vel Vicarius an poſſit exequi negotia grauiora, expreſſis in mandato, et ſua commiſſione virtute generalitatis, ibi adiecta expreſſioni cauſæ requirentis ſpeciale mandatum, et quare.*

60 *Clauſula generalis quæ ſequitur ſpecialia expreſſa ſimilia ſolum includit, et non longe maiora et quare.*

61 *Verborum ſubſequentium generalitas reſtringitur ſolum ad ea quæ ſunt ſimilia præcedentibus, et exemplificatur.*

62 *Cauſarum genera ſunt quatuor.*

63 *Clauſula generalis adiecta (vbi nulla fit mentio de requirentibus ſpeciale mandatum) poſt expreſſionem alicuius cauſæ, vel perſonæ, complectitur maiores caſus expreſſis, et exemplificatur.*

64 *Clauſulæ quæ aſſolent apponi in mandato procuratorio declarantur.*

65 *Vicarius generalis, cui facta eſt commiſſio generalis, in qua ſunt expreſſum aliquod de requirentibus ſpeciale mandatum, ſequuta generali clauſula, vt poſſit facere omnia, quæ ipſe Epiſcopus poſſet, an poſſit diſpenſare in irregularitate incurſa, in qua poſſet ipſe Epiſcopus diſpenſare.*

De extenſione caſus excepti in quacunque diſpoſitionis hominis & iuris, ad caſum imbi expreſſè non exceptum.

CVm inter quæſtiones quotidianas, difficiles, & ſcitu neceſſarias, tam à Iudicibus, quàm ab Aduocatis, in vtroque foro, non infimum locũ dignoſcatur obtinere quæſtio illa, quæ ex vulgata illa regula videtur ortum habuiſſe, in qua habetur, Quòd exceptio, in caſibus exceptis vitiet regulam, & in non exceptis ipſam firmet. Idcircò operæpretium duximus illam examinare eo faciliori, ac breuiori ſtilo ac ſermonis periodo, quo vti deſuper nobis indultum fuerit. Quapropter Lectorem certiorem reddere placuit, nos proceſſu fore per nonnullas concluſiones, limitationes, ac ſublimitationes: vt omnia dicenda quàm facillimè ab omnibus percipiantur: & ſi non negamus materiam præſentis quæſtionis eſſe intricatiſſimam propter variam iurium ac Doctorum ſententiam.

1 Prima cõcluſio ſit hæc. exceptionis natura † eſt in rebus exceptis vitiare regulam. Hæc concluſio probatur triplici medio. Et primo per argum. in l. 1. ff. de regul. iur. Vbi inter alia hæc in fine habentur, videlicet. [Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur, & (vt ait Sabinus) quaſi cauſæ coniunctio eſt; quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt, perdit officium ſuum.] hæc ibi. Idẽ probatur per argum. in l. in ijs. ff. de legibus. vbi hæc habentur, videlicet. [in ijs, quæ contra rationem

iuris

iuris conſtituta ſunt, non poſſumus ſequi regu-
lam iuris.] Idem probatur per argum. in l. ius ſin-
gulare, ff. de legibus. vbi hæc habentur, videlicet.
[Ius ſingulare eſt, quod cõtra tenorem rationis,
propter aliquam vtilitatem, auctoritate conſti-
tuentium introductum eſt.] hæc ibi. Dixi pro-
bari præſentem concluſionem per argumen. in di-
ctis iuribus; quia, & ſi ad verborum corticem di-
cta noſtra concluſio inibi non contineatur: benè
tamen ſecundum ſententiam, & mentem legiſla-
torum, eo quòd ipſę exceptiones non ſint quo-
dammodo de regula, etſi faciant ipſam deficere,
cuius defectus meritò dicetur vitium: cùm exce-
ptiones regulam ipſam corrumpant, & ideircò
dicebatur in dicta l. 1. in fine, quòd regula perdat
officium ſuum, ſi in aliquo vitiata ſit. Nam in ef-
fectu ſenſus dictorum verborum eſt (vt docuit &
ipſe Decius ibidem num. 19. verſicu. circa ſecun-
2 dum dictum) quod exceptiones ſunt † contra re-
gulam, ideſt, contra illud, quod in regula diſpo-
nitur, vt in dicta l. 1. & in dicta l. in ijs, & ibi Bar.
& Ang. in conſil. 290. incip. Thema eſt, colum. 3.
Probatur præſens concluſio. & ſecundò, per glo-
ſas & Doctores in dictis iuribus, & omnes alios
Doctores ſparſim alibi, cùm ſit hæc concluſio ſe-
cundum communem Doctorum ſententiam, vt
docuit Euerardus (inter alios) in tractatu de lo-
cis Topicis, cap. loc. ab exceptio. ad regu. in prin
cipio. Probatur & tertio ratione iam dicta.

Secunda concluſio exceptiõ in caſibus non ex-
3 ceptuatis dicitur firmare regulam tali pacto; quia
ſub eius generalitate omnes caſus eiuſdē ſpeciei,
ipſa regula includit. Quapropter ſi aliquis caſus
de taliter comprehenſis in regula ſpecialiter exci
piatur, alij remanebunt ſub regula: non autē ſic
ſe habet exceptio quoad alios caſus, qui ſub regu
la non comprehenduntur, eo quòd non ſint eiuſ-
dem ſpeciei: quia non faciet exceptio, quòd ad
ipſa ſe regula extendatur, quæ alias ſub regula nõ
includeretur. Attamen negandum non erit, quòd
ſi exceptio facta ſit de eo, quod ſub regula regu-
lariter non comprehenderetur, eo quòd ſpecialis
expreſſio in mandato, aut conceſſione de iure re-
quirebatur: tũc in tali caſu, nè exceptio reddere-
tur ſuperflua & inutilis, ſed vt aliquid operari
poſſit, regulam ipſam ampliari ab exceptione fa-
cta intelligeretur; ad hoc vt ipſa regula in ipſis fir
maretur, vno tamen ex his caſibus ſpeciale man-
datum requirentibus exceptuato, etſi regulari-
ter non expreſſo in ipſis caſibus regula non fir-
maretur: vt in exemplis infra recenſendis aper-
tius patebit: ſciendum igitur, quòd ipſa exempla
partim reperiuntur tradita, ac relata ab infraſcri
ptis iuribus, & partim a Doctoribus. Nos ergo
hic primùm referremus caſus traditos nobis a iu-
ribus, quibus præſens noſtra concluſio apertiſſi-
mè probatur. Noſtra ergo concluſio exemplifica-
tur in procuratore, cui fuit factum mandatũ ge-
nerale, expreſſo vnico actu requirēte ſpeciale mã
datum addita clauſula generali: vt poſſit omnia
alia facere etiã ſi aliquod ipſorum requireret ſpe-
ciale mandatum, vt docuit text. apertiſſimus in c.
qui ad agendum, de procura. in ſexto. vbi hæc ha
6 bentur, videlicet. [Qui ad agendum & defenden
dum, ac generaliter ad omnia etiam ſi manda-
tum exigant ſpeciale, conſtituitur procurator ex
vi generalitatis huiuſmodi ad aliquem articulũ,
in quo ſpeciale mãdatum exigitur, admitti nõ de-
bet; ſed ſi aliquis, vel aliqui de articulis ſpeciale
mandatum exigentibus, ſpecificati fuiſſent, adie-
cta clauſula generali, tunc ad non expreſſos etiã
admittetur.] hæc ibi. Idem probatur per argum.
in cap. quoniam, extra de coniugio leproſorum,
& in cap. dixit Dominus, & in cap. Apoſtolus di-
cit, & in cap. omnes cauſationes, 32. quæſtio. 7. vbi
habetur, quòd nulla de cauſa (ſecundum diuinũ
4 præceptum) vxor poterit dimitti, † niſi ſolùm ex
cauſa ipſius adulterij, ex quibus elicitur, quòd
exceptione facta a Domino Ieſu (ſcilicet) pro-
pter adulterium, fuerit confirmata regula genera
lis, in qua habetur, quòd dimitti non poſſit vxor:
& ſic ſequitur, quòd nulla alia de cauſa vxor po-
terit dimitti. Quapropter patuit dictam regulam
generalem per dictam exceptionem fuiſſe confir-
matam dictis iuribus ſupra a nobis recenſitis. Idē
probatur per text. in l. nam quod liquide. §. fin. ff.
de penu. leg. vbi hæc (in primo reſponſo) haben-
tur, videlicet. [Si cui pœnus legata ſit præter vi-
num; omnis pęnus legata videtur excepto vino.]
hæc ibi. Idem probatur per tex. in l. quæſitum. §.
denique Neratius, verſi. proponebantur. ff. de fun
do inſtructo. vbi hæc habentur, videlicet. [pro-
ponebatur, enim qui legauerat argentum, & ra-
tiones excepiſſe, Nam qui hæc (inquit) excepit:
non poteſt non videri de ceteris rebus, quæ in ea
eſſent, ſenſiſſe.] hæc ibi. Idem probatur per text.
in Authen. de non alien. aut permutan. §. vt autem
lex, vbi hæc habentur, videlicet. [vt autem lex,
ad humanę naturę varietatem, & quod ſemper
venit moderata, per omnia immota permaneat;
(quid enim erit ſtabile inter homines, & ita im-
mobile, vt nulllam patiatur mutationē: cùm om-
nes noſter ſtatus ſub perpetuo motu conſiſtat?)
5 neceſſarium † exiſtimauimus, quaſdam exceptio-
nes dare legi cũ multis vigilijs, & ſubtilitate adin
uentas: vt eas habens in auxilio lex nequaquam
moueatur.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.
maritus. C. de procurat. vbi hæc habentur, videli
cet [maritus citra mandatum in rebus vxoris cũ
ſolemni ſatiſdatione, & alia obſeruatione inter-
cedendi liberam habeat facultatem; ne fœminæ
perſequendæ litis obtentu in contumeliam ma-
tronalis pudoris irreuerentes irruant, & conue-
nientibus virorum iudicijs intereſſe cogantur. Sin
autem mandatum ſuſceperint, licet maritus ſit, id
ſolùm exequi debet, quod procuratio emiſſa præ-
ſcripſerit.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l.
cùm prætor in principio, ff. de iudicijs, vbi hæc ha
bentur, videlicet. [cùm Prætor vnum ex pluribus
iudicare vetat, ceteris id committere videtur.]
hæc ibi. idem probatur per text. in l. Tribunus, §.
cùm aliquis. ff. de militari teſtamento, vbi hæc ha-
bentur, videlicet. [cùm aliquis facto teſtamento,
militare ceperit, id quoque teſtamentum, quod
antequam militare cepit, fecerat aliquo caſu, intel
ligitur militiæ tempore factum: veluti ſi tabulas
inciderit, & legerit teſtamentum, ac rurſus ſuo ſi-
gno ſignauerit. Amplius, & ſi aliquid interleue-
rit, perduxerit, adiecerit, emendauerit. Quod ſi
nihil eorum inciderit teſtamentum eius ad pri-
uilegia militum non pertinebit.] hæc ibi. Idē do-
cuit tex. in l. cùm delanionis. §. cui fundum inſtru-
ctum. ff. de fundo inſtructo. vbi hæc habentur, vi-
delicet. [cui fundum inſtructum legauerat, nomi
natim etiam legauit mancipia. Quæſitum eſt, an
reliqua mancipia, quæ non nominaſſet, inſtru-
mento

mento cederent? Caſſius ait, reſpõſum eſſe, tam-
etſi mancipia inſtructi fundi ſint: tamen videri
eos ſolos legatos eſſe, qui nominati eſſent, quod
appareret, nõ intellexiſſe patrem familias, inſtru
mento quoque ſeruos annumeratos eſſe.] hæc ibi.
Idem probatur per text. in l. 1. in primo reſp. ff. de
auro, & argento legato. Vbi hæc habentur, vide-
licet. [ſi alij veſtimenta, alijs veſtis muliebris ſe-
paratim legata ſit, detractis mulieribus, & eis aſ-
ſignatis, cui ſpecialiter legata ſunt, reliquum al-
teri debetur. Idem & cum alteri mundus mulie-
bris, alteri argentum omne legatum eſt, de argen
to, quod in mundo eſſet. Idem ſi duæ ſtatuæ mar-
moreæ tibi, & deinde omne marmor legatum eſ-
ſet; præter duas nulla ſtatua marmorea legata eſt
tibi. idem de vrbanis ſeruis tibi legatis, ſi mihi
diſpenſator legatus ſit.] hæc ibi. Idem quoque
procul dubio, & alijs quampluribus ſimilibus iu-
ribus; quæ longum eſſet hic ea recenſere. Proba-
tur inſuper præſens concluſio, & ſecundo Docto-
rum auctoritate. Glo. enim in dicto cap. Domi-
nus, dixit quòd inibi ſumatur argumentum, quòd
qui vnam cauſam excipit, intelligitur omnes a
lias incluſiſſe. vt in l. qui libertatis. ff. de euictio.
Idem docuit gl. in Clem. exiui de Paradiſo. §. cùm
autem, verſic. cùm autem, de verborum ſignifica.
vbi dicit. nota de natura termini reſtrictiui: quia
per excluſionem aliquorum, cętera includit: &
hoc idem eſt dicere, quòd alias dicimus: quòd
exceptio firmat regulam, vt in l. Tribunus. §. fi. ff.
de milit. teſtam. & in cap. Dominus. 32. quęſtio. 7.
& notat Dy. in rubr. de regul. iur. in ſexto in fine.
Idẽ docuit gl. in dicta Clem. exiui. §. deinde cum
duobus, in verſic. deinde, vbi idipſum repetijt, &
has gloſas in dictis ſuis ibidem ſequutus fuit Car-
dinalis Zabar. Idem docuit gloſa in dicto § deni-
que. Neratius. in verſic. non poteſt. dicens, ſic no-
ta, quòd qui in vno excipit, in ceteris videtur re
gulam firmare, vt in Authen. de non alien. §. vt au
tem. Idem docuit glo. in dicto §. vt autem, in ver
ſicu. in auxilio. dicens, quòd exceptio etſi remo-
ta ſit a regula, tamen ipſa lex, vel regula firmatur
ab ipſa exceptione. Idem tacitè docuit glo. in d.
l. maritus, in verſ. ſolemni. dicens, quòd maritus
poteſt in omnibus defendere vxorem citra man-
datum: ſed mandato habito ſuper vno, in alijs nõ
poterit, & ratio eſt (ſecundum eandem gloſam)
quia in primo non præiudicat mulieri, in ſecundo
ſic, hæc glo. illa, ex qua vtique veritas noſtræ con
cluſionis ſimiliter firmatur: cùm idem ſit in effe-
ctu dicere. Mandato habito ſuper vno, in alijs nõ
poterit quam dicere, excepto vno negotio ſuper
quo maritus conſtituitur procurator, eo ipſo in-
telligitur ipſum excluſum in alijs, hæc gloſa illa,
cui conſonat id, quod docuit glo. in dicta l. cùm
prætor, in verſic. videtur. dicens, quòd id, quod
quibuſdam prohibetur, alijs conceditur: ſic è cõ-
tra, id, quod in vno conceditur in alijs negatur.
Idem docuit Bart. in infraſcriptis iuribus. Nam
in d. l. quæſitum. §. denique. Neratius. dixit, quòd
notandus ſit ipſe text. ex quo habetur, quòd ex-
ceptio confirmat regulam: Idem rurſus confirma
uit in dicta Authen. de non alienan. §. vt autẽ lex,
dicens quòd exceptio confirmet regulam in non
exceptuatis: quod & rurſus confirmauit ſub alia
forma verborum in dicta l. maritus. in prima inter
pretatione ſua, num. 5. verſi. quòd ſi habuerit man
datũ dicens, quòd eo ipſo quòd mulier facit ma-
ritum procuratorem in vna cauſa tantùm, inſur-
git præſumptio, quòd ipſa noluit eum eſſe procu
ratorem in omnibus, ſine eius ſcientia; quæ præ-
ſumptio facit maritum repelli, & quòd ita ſit in-
telligenda d. l. maritus, & idipſum confirmauit
in d. l. cùm prætor. dicens, quòd illud, quod qui-
buſdam prohibetur, cęteris videtur eſſe permiſ-
6 ſum, † & rurſum idipſum docuit ipſemet Bar. ſub
alijs verbis in d. l. cùm delanionis. §. cui fundum,
vbi dixit, quòd enumeratio quorumdam indiui-
duorum facta a legato generis eximit ſpeciem,
ſub qua indiuidua enumerata comprehenduntur:
& iterum idipſum repetens in l. Lucius. §. pluri-
bus, nu. 2. ff. ad Senat. Conſul. Trebel. dicens, quòd
etſi exceptio confirmet regulam in caſibus nõ ex-
ceptuatis, non tamen eam ampliat, vt porrigatur
ad caſus, ad quos primo non porrigebatur: & rur
ſus ſequens Dy. in rubr. de regul. iur. in ſexto, ipſe
in l. in his. ff. de legibus. dixit, quòd exceptio eſt,
de regula, & non eſt de regula: eſt de regula, ideſt
de contentis ſub regula. Nam bona exceptio eſt,
quando dico: omnes libri ſunt mei, excepto tali
libro, ſed non eſt bona exceptio, quando dico,
omnes libri ſunt mei, excepta domo: quia exce-
ptio non eſt de contentis ſub regula, & quando
dicitur quod exceptio non ſit de regula, intelligi
tur, non eſt de regula, ideſt, non determinatur ſe-
cundum regulam: hæc Bart. vbi ſupra. Idem do-
cuit Bald. in l. 1. §. ſed excipiuntur, in fine, ff. de fe-
rijs. dicens, quòd ſtatutum inducat ferias meſ-
ſium, vel vindemiarũ, & procedat vlterius facien-
do quaſdam exceptiones, nullæ aliæ exceptiones
inuentę a iure admittentur: ſed ſtabimus pręcisè
ſtatuto: quia exceptio in quibuſdam videtur fir-
mare regulam, & rurſus idem Bald. in l. ita nobis
pudor. C. ad l. Iul. de adulter. dicens, quòd ſi ſtatu
tum mandat exequi inſtrumẽtum nulla exceptio-
ne obſtante, niſi ſolutionis, falſi, & quietationis:
tunc nullæ aliæ exceptiones poterunt opponi:
quia exceptio firmat regulam. qui Bald. in c. ſicut
extra de probationibus, num. 3. & 4. infraſcriptis
notabilibus verbis vſus fuit. dicens, quòd exce-
ptiones purgant regulam ab omni iniquitate, &
7 abſurditate, † & ſicut quædam medicamenta euel
luntur de corpore regulæ, & ideo firmant regulã,
quia curant eam ab omni calumnia: & quod in
quibuſdam detrahitur, in cęteris confirmare vide
tur, vt in l. Tribunus. §. fin. ff. de teſtam. mili. Item
emergentes cauſas vnica, & vniformi ratione cõ-
plecti: vt in l. non poſſunt. ff. de legibus. hæc Bal.
Idem docuit Dynus in rubrica de regulis iuris in
ſexto, colum. 4. verſic. item, quòd per exceptio-
nes, vbi volens fauere ſententiæ Placen. intulit
hanc rationem dicens, quia per exceptiones fir-
matur regula, vt in Authen. de non alien. §. vt au-
tem, qui Dynus ſubdit & hæc notatu digniſſima
pro maiori intelligentia veritatis præſentis con-
cluſionis, approbãdo opinionem cuiuſdam Ioan-
nis, & Placen. qui prima fronte videbantur ſibi ad
inuicem aduerſari. mihi videtur (inquit ibi Dy-
nus) quòd vtraque opinio contineat veritatem.
Nam dicere exceptiones non eſſe de regula, verũ
8 erit, ſic intelligendo, videlicet non ſunt † de re-
gula, ideſt, non diſponuntur ſecundum regulam:
imò quantũ ad eas regula perdit officium ſuum,
vt in l. 1. in fine. ff. de regul. iur. & ratio ſecundum
Dynum eſt, quia cùm officium regulæ ſit coniun-
gere rationes, & in his exceptis non coniungit,
quia

Digitized by Google

qa aliqua rõ ſuadet cõiunctionẽ vitandã: vt patet
in regula. Quod nullius in bonis eſt, occupanti cõ
cedit: q̀ fallit iu libero hoie, & in re ſacra, & in
multis ſimilib. vt not. in l. 2. ff. de rerũ diuiſione. In
his. n. nõ poſſumus ſequi regulã cõem, vt i l. in his,
& in l. ius ſingulare. ff. de legib. & ppea nõ claudũ
tur ſub regula. Et ita eſt credẽdũ intelleaiſſe Ioan.
ſed sũt de regula, i. ſub generalirate verborũ, vt in
regulę traditione expreſſorũ cõtinent: qa ſi regu
la eſt de hoie, & eaceptio dẽt eſſe de hoie, & nõ de
aſino, ſeu capra, ſeu alia ſpecie animalis differẽte
ab hoie, differẽtia ſpecifica. Itẽ ſi regula procedit,
de actione reali, nõ rectè ſequitur exceptio in per
ſonali, nec ẽ cõtra. & ita veriſimile eſt intellexiſſe
Placen. ad argumentũ Ioannis põt reſponderi, q̀
9 verum eſt, q̀ exceptiones impediunt regulã, † id-
eſt, impediunt eam coniũgere caſus exceptos, ſed
oſtendunt eam firmã in alijs nõ eaceptis: quia v-
bi ſunt plura capitula, quorum effectus eſt diſtin-
ctus, ſi fiat detractio in quibuſdam, videtur cętera
confirmare, vt in l. Tribunus. §. vlr. ff. de teſtamen-
ria. mil. Itẽ verum eſt, q̀ ſpecies excepta non eſt
ſub genere, & diſpoſitio eius non ſequitur ad di-
ſpoſitionem generis, ſed nihilominus eſt de gene-
re, qualitate verborũ inſpecta, ſicut ſi diceremus,
Omnis homo legit pręter Martinum, qui dormit.
Martinus ſub homine cõtinetur, ſed de eo aliud,
quam de cęteris prædicatur. Hæc Dynus vbi ſup,
cuius ſententiæ ferè ad verbũ ſe ſubſcripſit Bar. in
l. in his. ff. de legib. Idẽ docuit glo. in rub. de reg.
iur. in ſexto, in verſ. ſubtilitatibus tamẽ, & ſi nõ ne
gemus alijs verbis vſam fuiſſe. Nã his verbis ibi
vtitur, videlicet. Regula quoad poteſtatem verbo-
rũ, quæ in ea proferuntur vniuerſaliter, vel ſaltẽ
indefinitè affirmando, vel negando, cõprehendit
10 exceptiones, aliàs nõ diceretur exceptio, † ſicut ſi
diceremus. Omnis homo currit, excepto equo Ti
tij. Hęc. n. nõ eſt exceptio: quia equus nõ cõprehẽ
debatur ſub illa propoſitione, Oĩs homo: ſed ſi di
ceremus oĩs homo currit, excepto Titio, tũc pro-
pria eſt exceptio, qa propoſitio, oĩs homo, benè
cõprehendebat Titiũ; tollitur ergo Titius virtute
exceptionis, quoad materiã, de qua fit ſermo, vt
ſcilicet dicat̃, nõ currere, ſic quoad iuris determi
nationẽ exceptio nõ cõprehendit̃ ſub regula: qa
cõtraria rõ; & plus eſt in exceptione, quam in re-
11 gula. Hoc ergo operatur exceptio, † vt illud, quod
aliàs ſub verbis regulæ cõprehendebatur, ad de-
terminationẽ regulę, exceptionis virtute tollatur.
12 Cõſtituitur. n. regula † per verba, quę de ſui natu
ra omnia cõprehendant; ideſt, per ſigna vniuerſa-
lia affirmatiua, quæ omnia cõprehendunt. Idẽ per
verba negatiua, quæ vniuerſaliter negando exclu
dunt omnia. Itẽ per verba indefinita, quæ ſimplici
ter prolata ęquipollent vniuerſalibus. Et ideo oẽs
regulæ paucis exceptis traduntur per ſigna inde-
finita, affirmatiua, vel negatiua. hæc gl. illa autea,
cuius ſñiæ ſe ſubſcripſerunt & infraſcripti Docto.
ibidẽ, videlicet. Io. And. Pet. de Anchar. & Philip.
Frãch. ibidẽ. Idẽ docuit Pan. in c. qm̃ frequẽter, in
princ. nu. 4. verſ. & ea hoc tex. ext. vt lit. nõ cõteſt.
dicens, & ea hoc tex. iuncta glo. nota. q̀ caſus ex-
cepti firmãt regulã, vt in c. Dñs. 32. q. 7. Idẽ docuit
Fel. in d. c. qm̃ frequẽter, in princ. Idẽ docuit Ge-
min. in c. qui ad agendũ. §. ſed ſi aliquis. verſic. ſed
quęro. de procu. in ſexto. dicẽs, q̀ qñ requirentia
ſpeciale mandatũ exprimũtur exceptiuè, vt quia
dicit q̀ poſſit oĩa, quæ dñs põt, excepto, q̀ non

poſſit iurare de calũnia, vel iuramẽtũ deferre, tũc
(ẽt ſecundũ Lap.) talis procurator oĩa reliqua po-
terit facere: & rõ eſt, qa oportet, q̀ exceptio ſit dẽ
regula, aliàs non eſſet exceptio. Nam ſicut ſpecies
13 detrahit̃ de genere, ita exceptio † de regula: & ſic
ſub illa cõtinet̃ ſicut pars in toto, & nihil ab alio
excipit, niſi ſub eo cõtineat̃. Itẽ exceptio firmat
regulã, vt in c. dñs, 32. q. 7. in tex. & glo. vnde exci
piens a mandato generali aliquid de requirenti-
bus ſpeciale mandatũ, vt̃ permittere, & ſpecifica-
re cęteros ſpeciales caſus. Idẽ docuit Philip. Frãc.
in d. c. qui ad agendũ. §. ſed ſi aliquis. in verſ. quid
aũt ſi ea. vtens ijſdem verbis Geminiani. Idẽ do-
cuit Decius in c. conſultationibus, in fi. verſ. vel ſe
cundò dici poteſt, ext. de offic. iud. deleg. dicẽs,
quòd exceptio facta de eo, quod in regula nõ con
tinetur, regulam ampliare videtur: gratia exem-
pli. Si cõſtituo procuratorem ad omnia, niſi quòd
non poſſit iuramentum deferre, & ſic excipio ca-
ſum requirentem ſpeciale mandatum, certè per
talem exceptionem ampliatur regula, vt procura
tor omnia alia poſſit, in quibus ſpeciale mandatũ
requiritur, vt concludit Dominicus poſt Lapum,
in c. qui ad agendũ, §. 1. de procu. in ſexto, & Alex.
in l. fi. ff. quod quiſque iur. Idem docuit rurſus ip-
ſemet Dec. in c. cùm dilecta. col. 2. verſ. & vlterius
declarando. ext. de confir. vti. vel. inut. his verbis,
videlicet. Cõſiderandũ eſt, quòd exceptio firmat
regulã, iſta rõne: quia ſua generalitate omnes ca
ſus regula includit: vnde ſi aliqui caſus ſpecialiter
excipiuntur, al'j ſub regula remanẽt: ſed quoad a-
lios caſus, qui ſub regula nõ cõprehendunt̃, exce-
ptio nõ firmat regulã, quia nõ facit, q̀ regula extẽ
datur ad ea, quæ alias ſub regula nõ includuntur,
14 † vt eſt tex. not. in l. generali, §. vxori, & ibi Bart.
ff. de vſufru. leg. Nã in legato generali eorũ, quæ
in domo ſunt, venalia nõ cõprehendunt̃: ſi ergo
teſtator legauit vſumfructũ omnium rerũ, quæ in
domo ſunt, excepto argento, nõ veniunt lanę mer
cis cauſa comparatæ, vt eſt tex. in d. l. generali, §.
vxori, & ſic exceptio facta ibi de argento, licèt cõ
firmet regulã, nõ tñ ampliat, vt ſub illo generali
legato res venales cõprehendant̃, quæ alias nõ cõ
prehendebant̃ in tali legato. & ad idẽ tex. eſt in l.
Lucius. §. Lucius. & ibi Bar. ff. ad Treb. notat Flor.
in l. mora. la 1. §. 1. per illũ tex. ff. de vſu. Abbas Pan.
in conſ. 20 inci. caſus in effectu. in fi. lib. 2. Roma.
in cõſ. 279. inci. circa primũ, col. fi. Signor. in cõſ.
8. inci. q̃ſtio proponit. verſ. ſecũdò p̃mitto. Areti.
in cõſ. 144. inci. viſa, col. 2. Idẽ docuit Alex. in cõſ.
39. inc. viſo ſtatuto, col. 4. li. 4. & in cõſ. 106. inc. vi
ſis. col. 3. li. 5. And. Siculus. in cõſ. 9. col. 3, lib. 1. Idẽ
docuit Maria. Soc. in cõſ. 47. in prin. col. 2. & idem
Corn. Peruſ. in cõſ. 57. lib. 1. & rõ p̃ſentis cõcluſio
13 nis, ſm̃ Dec. vbi ſup. eſt, qa exceptio † eſt facta ad
reſtringendũ regulã, ideo regulr̃ nõ dẽt illã am-
pliare, vt in l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. l. mãcip.
ff. de fun. inſt. & in l. q̀ fauore. C. de legib. & ſic pri
ma pars p̃ñtis cõcluſionis fuit ꝓbata: cũ ſanè ſit
intelligẽda, & dixerimꝰ illã ꝓcedere, qñ exceptio
facta fuiſſet de eo, q̀ in regula cõtinebat̃. Nã tũc
exceptio ſatis operat̃, qa reſtringit ꝓut apertiſſi-
mè loquitur text. in d. l. generaliter. §. vxori, ſed ſi
(vt diximus in ſecunda parte concluſionis præ-
ſentis) exceptio facta fuiſſet de eo, quòd in re-
gula regulariter non comprehendebatur, vt puta
quia ſpecialis expreſſio a iure requirebat̃, tũc ne
exceptio redderetur ſuperflua, & inutilis, ipſam

Digitized by Google

exceptionem regulã ampliare intelligetur, vt cõ-
prehendat omnia requirentia ſpeciale expreſſio-
nem: vt exceptio diei poſſit de regula, modo ſu-
pradicto hoc intelligẽdo, exempli gratia,(vt etiã
docoit Decios vbi ſupra, & Didac. Couarr. in lib.
2. variarum lectionũ c. 5. nu. 4. verſ. quartò ſi teſta-
tor, & Doctores ab ipſis ibi citatis, & hic inferius
a me etiam recenſendis) ſi conſtituo aliquem in
meum procoratorem ad omnia generaliter faciẽ
da, quæ ego facere poſſem, etiã ſi ſpeciale manda
tum requirerent, nullo expreſſo ſpecialiter, & no-
minatim de his, quæ requirunt ſpeciale manda-
tum; tooc ſub tali generali mandato de iure non
comprehenderẽtur ea, quæ ſpeciale mandatũ re-
quirunt, cùm ſint diuerſæ ſpeciei: vnde auctorita
te talis mandati, ſic generaliter conceſſi, non poſ-
ſet procurator talis exercere requirentia ſpecia-
le mandatum, vt docuit tex apertiſſimus, in c. qui
ad agendum, de procur. in ſexto, ſed ſi conſtitue-
rem procuratorem ad omnia peragendum, & ex-
preſsè & nominatim excipio vnum, quod requirit
ſpeciale mandatũ, vt puta, vt nõ poſſit pro me de-
ferre iuramentũ, vel quid ſimile, certè per talẽ ex-
ceptionẽ regula ampliatur, & non reſtringitur, cũ
ſe extendat ad omnia, quæ de iure ſpeciale mãda
tum requirunt, vt luce meridiana clarius docuit
dictus text. in c. qui ad agendũ, §. ſed ſi aliquis, &
docueront ibidem Lapus, Geminianus, & Philip-
pus Franch. & Dec. in d. c. cũ dilecta, col. 2. & in l.
1. n. 29. verſ. nã cũ exceptio. ff. de reg. iur. & in alijs
locis mox recẽſendis, & Couarru. vbi ſup. & nu. 8.
& 9. ꝙ & quàm libentiſſimè cõcluſit Gemin. poſt
Lapũ in d. c. qui ad agendũ, vna cũ Philip. Frãch.
exẽplificantes quoq; in Vicario generali, alicuius
16 Epiſcopi, vel Archiepiſcopi. Nã dato † ei mãdato
generali ab Epiſcopo, nihilominos ipſi Epiſcopo
plura de iure ſunt reſeruata, quæ ſub hoc generali
mãdato nõ cõprehenduntur, ſed ſpeciale expreſ-
sè requirũt, tñ ſi Epiſcopus mandatũ generali Vi
cario dederit, excipiẽs ſolũ collationẽ beneficio-
rũ, ſeu aliud, ꝙ ſpeciale mandatũ requiront. Nam
per hãc exceptionẽ cẽſetur generale mandatũ, &
ſic per cõſequens ipſa exceptio extẽdit regulã ad
oĩa alia, ẽt ſi requirunt ſpeciale & expreſſum mã-
datũ, ac cõmiſſionem. Idem prorſus docuit frater
Vbertus Locatus, in tract. inſcripto ꝑiudiciale in-
quiſitorũ, in verſ. Vicarius Epiſcopi, nu. 5. & huic
deciſioni iſtius exẽpli ẽt ſe ſubſcripſit Euerard. in
locis Topicis c. 3. col. 3. ꝙ & latius in limitationi-
bus infra afferendis dicet. Idẽ docuit & Alex. in l.
fi. ff. quòd quiſq; iur. & in cõſ. 215. inci. nec arguen
di ſumus, col. 8. verſ. denuo cõſidero, lib. 2. vbi in-
17 quit, ꝙ qñ Princeps † excipit vnũ caſum, in quo
noluit tertio preiudicare, ex tali exceptione de-
claratur intẽtio Principis, ꝙ in alijs voluerit ter-
tio preiudiciũ inferre. Et ratio huius cõcluſionis,
quoad ſecundũ ipſius mẽbrum vr̃, quia exceptio
declarat regulã, vt in l. nã ꝙ. §. fi. ff. de penu. legat.
18 Et exceptio † debet eſſe de regula: nõ. n. cõuenit,
ꝙ ſi regula loquat̃ de hoĩe, exceptio fiat de boue
vt notat Bar. in l. 1. ff. de reg. ior. & Dyn. in rubr. de
reg. iur. in ſexto, ex quo infert̃ notabiliter, ꝙ ſi in
caſu dictę l. generali, §. vxori. ff. de vſufr. leg. fuiſſet
facta exceptio de aliqua re venali, quę in tali lega
to (vt ſup. dictũ eſt) regulariter nõ cõtinetur. Tñ
virtute talis exceptionis regula generalis legati,
ẽt ad oẽs alias res venales extenderetur, vt exce
ptio aliquid operet̃, arg. in l. ſi qñ, in princ. de leg.

1. & in c. ſi Papa, de priuil. in ſexto, & per ea, quæ
ſupradicta ſunt, & docuit Dec. vbi ſup. & in l. 1. nu.
26. verſ. & ad hoc facit, ff. de reg. iu. & in d. c. cũ di
lecta, col. 2. & Couarru. vbi ſup. nu. 4. & 6. & Hier.
Cagno. in d. l. 1. o. 29. quorũ ſnĩa, quia celebris ẽſt,
& quęſtio preſens quotidiana, iccircò hic aliquã-
tò longius a me repetet̃. Nã (vt ex prędictis elici-
tur) p̃ſens quęſtio in ſecũdo mẽbro p̃ſentis cõclu-
ſionis inſinuata pẽdere dignoſcit̃ ex illa eleganti
q̃ſtione, in qua tradi, & dubitari ſolet: an ex quali
19 tate exceptionis † colligat̃, quid ſub regula com-
prehenſum fuerit. Et profectò diligẽtius ea recõ
ſiderata, dicendũ eſt, exceptionẽ, vt ea vera, & ꝓ-
pria ſit debere fieri ex cõprehẽſis ſub regula, alio-
quin vana exceptio foret, quę nõ p̃dicaret̃ de eo,
ꝙ regula cõprehẽderet: atq; in hunc ſenſum exce
ptiones dicunt̃ ſub regula cõprehẽdi, quẽadmo-
dũ Docto. hucuſq; citati, & oẽs cõiter docuerunt.
Quapropter hac rõne perpenſa, ſi teſtator a lega-
to generali exceperit lanã venalẽ, vel qd ſimile nõ
cõprehenſum de iure ſub verbis legati generalib.
maximũ ſignũ erit legatũ ipſum de rebus venalib.
vel alijs rebus, quæ de ſui natura ſub ipſo legato
aliàs nõ cõprehenderentur, nõ facta ſpecificè, &
expreſsè huiuſmodi exceptione, intelligendũ fo
re, vt vera, & propria ſit exceptio lanę venalis, quę
alioquin nõ foret neceſſaria, nec cõueniens, ſi le-
gatum ipſum principale venalia minimè conti-
neret. Nec iſto caſu habet obſtare, quòd exce-
ptio non debeat regulam ampliare, cùm facta ſit
ad iſtum effectum, quod regula reſtringatur, vt ſu
pra dictũ eſt, quia ex quo aliter exceptio nõ vale-
ret, inducta ad diminutionẽ operantur argumen
tum quando alias diſpoſitio non poſſet habere lo-
cũ, vt docuit Bar. in l. deoique. §. interdum nu. 1.
ff. de peculio legato. vbi dixit, quòd quæ inducun
tur ad diminutiooem, operãtur augumentũ, quã-
20 do aliàs diſpoſitio † nõ poſſet habere effectũ, cu-
ius ſententiæ, & præſenti noſtræ aſſertioni ſum-
moperè fauit ipſe text. in dicto §. interdum, cùm
ibi hęc habeãtur, videlicet. [interdũ etſi nõ ſit le-
gatum peculium, ſic velut legatum accipitur, id-
que eſt in huiuſmodi ſpecie, quidã ſeruo liberta-
tem, ſi rationes reddidiſſet, dederat, & ſi hæredi-
bus centũ intuliſſet. Imperator igitur noſter cum
patre reſcripſit, peculiũ quidẽ nõ niſi legatũ de-
beri? verùm (inquiunt) ſi conditionibus præſcri
ptis paruit ſeruus; teſtatorem voluiſſe eum retine
re peculiũ interpretamur: videlicet ex eo, quòd
de peculio eum iuſſerat centũ inferre.] hæc ibi. &
hæc præſens noſtra declaratio ſanè erit intelligen
da, ſcilicet locũ habere, qñ verba regulæ, quæ de-
bẽt ampliari nõ repugnãt: quia generalia ſunt, vt
in d. l. generali. §. vxori. & in quæſtionibus prædi-
ctis, in quibus loquitur Gemin. & Alex. de Imola
in locis ſup. citatis & rurſus Alex. ipſe & Iaſ. in l. fi.
ff. quod quiſque iuris, & Ioãnes de Imola in l. fi. ff.
a quibus appell. non li. vt latius dicetur in prima
ſequẽti limitatione præſentis cõcluſionis hinc eſt,
quòd ſingulariter dixit Bald. in cap. 1. per quos
fiat inueſtit. in vſibus feudi, quòd licèt regula ſit,
ꝙ Princeps confirmando generaliter priuilegia,
nõ cenſeat̃ cõfirmare priuilegia, q̃ ſunt cõtra ius,
tñ ſi Princeps cõfirmaret generaliter priuilegia,
& exciperet vnũ, quod eſſet contra ius (ad hoc vt
exceptio ſit bona) talis exceptio facit, vt Prin-
ceps intelligatur confirmaſſe oĩa alia priuilegia,
quæ eſſent cõtra ius. quod & cõfirmauit Euerar-
dus

Digitized by Google

dus in ſuis locis Topicis iuris, in c. locus ab exce
ptione ad regulā, nu. 4. verſ. hinc etiā ſingulariter
addēs, ꝙ neque quicquā te moueat auctoritas Pe
tri de Ancha. aſſeuerantis contrariū in rub. de reg.
iuris in ſexto, quia ad eius motiua patet ſolutio
ex ſupradictis & quidem ipſe Petr. de Anchara.
idipſum docuit in c. 2. col. 2. verſ. quęro Epiſcopus
cōceſſit Vicario ſuo, de officio Vicarij in ſexto, v-
bi nixus fuit probare, ꝙ ſi Epiſcopus ſuo Vicario
generali cōmittat vices ſuas cū clauſula generali,
exprimēdo quod poſſit omnia, quę de iure ipſe po
teſt excepta collatione beneficiorū: (quod requi-
rit ſpeciale mandatū, vt in c. fi. de officio Vicarij,
in ſexto) hac cōmiſſione generali nō obſtāte non
poterit facere aliquod de requirentibus ſpeciale
mandatū, cui (fateor) ibidē ſtipulatū fuiſſe Philip
pū Franchū immemorē cōtrariæ ſuę ſententię tra
ditę, in c. qui ad agendū, de procur. in ſexto, vbi
expreſsè contrariū docuit ſequens Lapū, & Gemi
nianum ibidē, & ſciendū ꝙ Decius volēs reddere
rationē, quare ipſe potius aſtipulatus fuerit ſentē
tiæ Lapi, & Geminiani, quàm Ancharani, dixit in
l. 1 nu. 29. ff. de reg. iur. Nā cū exceptio facta ſit de
collatione beneficiorū, quę eſt de reſeruatis Epi-
ſcopo, vt in c. fi. de officio Vicarij in ſexto, talis ex
ceptio videt̄ ampliare regulā ad omnia alia, quæ
reſeruata ſunt Epiſcopo, quæ verba regulę nō re-
pugnant, ſed cōueniunt: dū dicitur, ꝙ omnia cō-
ceſſit per ſupradicta, ſecundū Dominicum a San-
cto Geminiano in d. c. qui ad agendū. Nā qn̄ ver-
ba cōueniunt, & reſtringuntur propter veriſimilē
mentē diſponentis, vt in d. c. qui ad agendū, & in
d. c. fi. de officio Vicarij in ſexto, & excipiatur ca-
ſus, in quo requirat̄ ſpecialis prouiſio: ex tali ex-
ceptione apparet de mēte diſponētis. Ideo verba
21 generalia, † generaliter (vt ſonāt) intelligunt̄: nec
in tali caſu regula ampliatur: ſed potius dicendū
eſt, ꝙ verba generaliter poſita nō reſtringuntur, &
ex prædictis colliguntur duæ cōcluſiones. Prima
eſt, ꝙ exceptio nō ampliat regulā, qn̄ eſt facta de
22 eo, † quod in regula cōtinetur: vt in d. l. Generali,
§. vxori. Secūda, quòd exceptio ampliat regulā, ſi
facta ſit de eo, quod in regula nō cōtinetur: quan
do verba regulę cōueniunt, hæc Decius. Adde tū
(cōueniunt exceptioni) ſecundū mentē Decij ibi-
dē, tū quia ibi de exceptione fit ſermo, cùm ex eo
quòd ipſe ſequat̄ Geminianū, qui hoc expreſsè v-
bi ſup. dixit. Nā ipſe Gemin. poſtquā ſe ſubſcripſe
rat Lapo, in d. c. qui ad agendū, volēs reddere ra-
tionē d. ſuę & Lapi ſnīę, dixit. Ratio eſt, qa opor-
23 tet, ꝙ exceptio † ſit de regula, & ſic ſub illa conti
neat̄, ſicut pars in toto, & nihil ab alio excipitur,
niſi ſub eo cōtineat̄. hęc ille: & ſciendū, ꝙ pręſenti
nrę cōcluſioni, nō ſolū Dec. ſe ſubſcripſerit in præ
citatis locis, verū ēt in nōnullis infraſcriptis ſuis
cōſilijs. Nā idipſum docuit ipſe in cōſ. 5. n. 4. verſ.
ſecus ergo. his verbis vtēs, videlicet. ſecus ergo vi
det̄ in dote, pro qua maritus ſe obligauit poſt ceſ-
ſationē: qa iſta reſeruata nō intelligit, & ideo re
manet ſub regula: qa exceptio facta in vno caſu
cōfirmat regulā in caſibus nō exceptuatis, vt in l.
quęſitū, §. idē reſpōdet. ff. de fun. inſtru. Idē rurſus
repetijt in cōſ. 151. col. 5. verſ. nō obſtat, ꝙ exce-
ptio: dicēdo. Nō obſtat, ꝙ exceptio facta in c. ſi Pa
pa, de priui. in ſexto, in caſu hęreſis. cōtra regulā,
quę ibi ponit̄; vr̄ cōfirmare regulā in caſibus non
exceptuatis, qa illud verū eſt in alijs caſibus diſſi-
milibus ab exceptuatis: ſecus eſt in ſimilibus, qa
24 exceptio facta in vno, ad ſimilē caſum porrigit. &
notat Abbas per illū tex. in c. cū dilecta, ext. de cō
fir. vti. vel inut. Idē repetijt in cōſ. 247. col. 4. in fi.
in verſ. vlterius aduertendū. Idē docuit in cōſ. 381.
col. 1. n. 3. verſ. ex iſto tex. Idē rurſus repetijt in cō-
ſil. 442. col. 2. nu. 14. in verſ. & facit q. dr̄, & deniq;
Idē docuit in cōſ. 520. col. 3. nu. 9. verſ. quia exce-
ptio. Idē docuit implicitè Spec. in 1. par. tit. de iu
riſd. om. iud. col. 5. nu. 15. in verſ pręſertim, arguē
do ab idētitate rōnis. Nā ibi ipſe loquēdo de Co
mite, & Marchione, an poſſint trāſferre ea, q̄ ſunt
meri, & mixti imperij, infraſcriptis vtit̄ verbis, vi
delicet. Si tn̄ donauerint aliquā ciuitatē, vel ca-
ſtrū, tūc cū ipſa vniuerſitate trāſit merū imperiū,
niſi excipiat̄: præſertim qn̄ ſibi retinet exercitiu,
vel aliud aliquid ſpecialiter, tūc. n. oīa certè cōce
dere intelligit̄: Hęc ille, quaſi diceret, iccircò hoc
dico, qm̄ vera, & vulgata eſt regula illa, in qua dr̄,
quòd exceptio firmat regulā in non exceptis: ēt
ſi exceptio fieret de aliquo ſpecialiter cōcedēdo,
Idem docuit Couarruuias in lib. 2. variar. reſol.
cap. 5. num. 8. verſ. primum, & in num. 9. verſ. ſe-
cundò celebris per totum, qui in dicto num. 8. re
fert hoc ipſum docuiſſe Alex. in cōſi. 36. col. 2. lib.
6. Idē rurſus Alexan. Iaſon, & Claudius in l. fin. ff.
quod quiſque iur. Ludouic. Gozadinus, conſi. 26.
num. 49. Andreas Tiraquel. lib. 1. de retract. in fi.
num. 94. & addit ipſe Couarruuias ibidem, quòd
hæc ſit communis opinio, vt fatentur Hierony-
mus Cagnolus in dicta l. 1. num. 33. ff. de regul.
iur. & Curtius iunior, de ea dubius, in d. l. fi. Idē
docuit Panormitanus quoad primum mēbrum,
cōcluſionis præſentis, in c. 2. not. 1. ext. de cōiug.
leproſo. & in c. cùm dilecta. nu. 7. verſ. & per hoc
limita, ext. de cōfir. vti. vel inut. & Fel. in c. qm̄ fre-
quēter. in princ ext. vt lite non cōteſtata, licet quo
ad ſecundū mēbrum ipſius, ipſi cōcluſioni, aduer
ſet̄ ſequēs Pet. de Anch. in rub. de reg. iur. in ſexto.

Limita præcedentem concluſionem, dicendo
ipſam veram, niſi verba regulæ repugnarent ex-
25 ceptioni † quia tunc exceptio non comprehenſa
ſub regula eſſet notoriè inepta, ac per conſequēs
præſumenda contra intentionem excipientis, nec
eſſet coniecturæ locus, quoniam tunc non firma-
bit regulam in non exceptis: & exceptio in tali
caſu non ampliabit regulam, nec mutabit vim re
gulæ. Hæc limitatio Doctorum auctoritate pro-
batur. Nam de materia præſentis limitationis,
dignoſcitur lóquutum fuiſſe Bald. in l. in his, ff.
de legibus, quando dixit, quòd ſi ſtatuto caueа-
tur, quòd de omni maleficio ſine ſanguine poſſit
fieri concordia, excepta percuſſione quadrelli,
cum ſanguine; ſi fiat concordia de percuſſione li
gni cum ſanguine, non valebit: quia licèt exce-
26 ptio † firmet regulam, non tamen eam ampliat:
vnde cū regula nihil diſponat de percuſſione ſan-
guinolenta, iſte caſus cenſetur relictus diſpoſitio
ni iuris cōis, & ſic concordia nō præualebit in præ
iudicium fiſci. Nec mirum, quia hoc caſu exce-
ptio nō comprehenſa ſub regula eſt notoriè ine-
pta. Ita etiam intelligenda erunt quæ notantur à
Paulo de Caſtro in d. l. in his, quando ibi dixit,
ꝙ ſi ſtatutū diſponat, ꝙ de omni inſtrumento, cō
tinente ſummā centū librarū, ſoluatur gabella, &
regiſtretur; aliàs non valeat excepto inſtrumēto
procurationis: valebit nihilominus inſtrumentū
legitimationis, non ſoluta gabellas, ſecundū eum:
nec mirum, quia ſtatutū non poteſt verificari, niſi

in materia reducibili ad certam ſummam: & ſic
exceptio non comprehenſa ſub regula eſt notoriè
inepta: quare non eſt mirū, quòd non ampliat re-
gulam, vt faciat eam extendi vltra terminos eius.
ita etiam intelligendum erit procedere quod no
tauit Ioannes Baptiſta de Sancto Seuerino in rep.
l. omnes populi: ff. de iuſt. & iure, vbi dicit ſe re-
ſpondiſſe in quodam caſu, dictante ſtatuto, quòd
habentes pacem ab occiſo ſint ſecuti per decem
annos, quibus exactis ſoluant omni anno duos ſo
lidos pro qualibet libra ſuæ condemnationis: ex-
ceptis furibus, homiridis, & aſſaſſinis: quidā con-
demnatus ad pęnā capitis propter inciſam vineā,
habuit pacē: Dubitabatur an debeat gaudere be-
neficio dicti ſtatuti, & dicit ſe reſpondiſſe, quòd
non: quia regula dicti ſtatuti loquitur de condem
natis in pecunia, vel in materia reducibili ad pe-
cuniam: illa autem condemnatio capitis non eſt
talis, ergo &c. Hęc debet obſtare illa exceptio ſta
tuti, cùm ſit notoriè inepta. Idē docuit (ſequens
ſupradictos Doctores) Euerardus in Topica iuris
cap. locus ab exceptione ad regulam, num. 4. per
totum, in cuius fine dicit hoc lore notandum, ac
diligenter memoriæ comendandum, eo quod eſt
ſubtile, & quotidianum: & de hoc Doctores variè
& intricatè loquantur. Idē docuit Felinus in cap.
quoniam frequenter, col. 2. verſ. limita tertio, ex-
tra vt lite non conteſtata. Idem docuit Decius in
l. 1. nu. 28. verſ. ſecus ſi verba regulæ. ff. de reg. iur.
& in c. cū dilecta, col. 5. in princ. verſ. ſecus vide-
tur, ſi verba regulę, ext. de confir. vti. vel. inut. Idē
docuit Couarruuias in lib. 2. variar. reſol. c. 5. n. 9.
verſ. ſecundò celebris deducitur, circa finem, ſe-
quens Paul. de Caſt. in d. l. in his.

Limitanda erit & ſecundò pręcedens cōcluſio.
Prima dicendo ipſam verā, ſcilicet, quòd exce-
27 ptio † firmet regulā in nō exceptuatis, a iure ali-
quo ſpeciali cōmuni, niſi reperiatur alius caſus ēt
diſſimilis ab alio iure communi exceptus: Nam
tunc non firmabit illam in talibus ab alio iure ex-
ceptis, ne ſequeretur iuris correctio ex exceptio-
ne, quod fieri nō poſſet. Dixi in nō exceptis ab ali
quo iure ſpeciali: quoniā hic nō eſt ſermo de ex-
ceptione facta ab homine, in aliqua ſua cōceſſio-
ne, vel prohibitione, cū de hoc ſatis dictum fuerit
in probationē ſecundi mēbri præcedentis ſecūdæ
cōcluſionis, eo quòd is, qui aliquā poteſtatē con-
cedit nihil ſibi reſeruans de his, quę ſibi aliàs re-
ſeruauerat, excipiens ſolū vnum, vel duo, vel hu-
iuſmodi requirentia ſpeciale mandatū ad illa vi-
ce illius exequenda, addensque clauſulam genera
lem vt poſſit omnia alia quę ipſe poſſet, etiā ſi re-
quirerent ſpeciale mandatū, omnia conceſſit: ſed
ſi aliquis Papa, vel Imperator aliquid cōceſſit fie-
ri ab aliquo per aliquod ſpeciale ius cōmune, nō
iccircò derogauit alijs iuribus conditis antea, vel
poſtea ab alijs Pontificibus Summis, vel Impera-
toribus condendis, in quibus quid ſimile in alijs
caſibus exceperunt, vel diuerſos alios caſus: cur er
go diuerſa rō ſit inter exceptionē factā a iure cōi
& inter exceptionē factā ab vnomet hoīe: iccir-
cò meritò & nos eandē rōnem differētię animad-
uertētes, addidimus verba illa in pręſenti limita-
tione [in nō exceptis a iure aliquo ſpeciali] vt do
ceremus nos in pręſenti limitatione verbū facere,
ſolū de exceptione facta a iure cōi, nō aūt ab eodē
met hoīe, rōne iam allata, iux. ea, quę ſup. in ꝓba-
tionē dicti ſecūdi mēbri ꝓcedentis, ſecundę cōclu

ſionis attulimus. Hęc ergo limitatio probaē tripli
ci medio. Nā primò per arg. in Cle. exiui de para
diſo. §. deinde, cū duob. de ver. ſign. vbi hęc hāē en
tur, videlicet [deinde cū duob. tēporibus annota
tis in regula, ſcilicet a feſto Omniū Sanctorū vſq;
ad Natiuitatē Dñi, & maximè quadrageſimę, in
quibus ieiunare teneñ, inſeratur in eadē regula.
Alijs aūt tēporibus nō teneanē, niſi ſexta feria ie-
iunare: & ex hoc voluerunt aliqui dicere, ꝙ dicti
ordinis fratres nō teneñ, niſi ex cōdecentia ad
alia ieiunia, ꝗ̃ ad illa. Declaramus debere intel-
ligi, eos nō teneri ad ieiuniū alijs tēporibus, prę-
terquā in ieiunijs ab Eccleſia cōſtitutis: nō eſt. n.
veriſimile, ꝙ vel inſtitutor regulę, vel ēt cōfirma-
tor abſoluere ipſos intenderit a ſeruādis illis ieiu
nijs, ad quę de cōi ſtatuto Eccleſiæ obliganē cęte
ri Chriſtiani.] hęc ibi. Dixi probari pręſentē limi
tationē per arg. in d. Clem. quia etſi ad verbū non
contineaē inibi materia pręſentis limitationis, ni
hilominus ex ipſa benè eliciē hęc cōcluſio deſer-
uiens pñti limitationi, ſcilicet, ꝙ recurtēdū ſit ad
mentē excipientis aliquid per aliquod ius, cuius
mens eſſe patet, nolle alios caſus ab alio iure exce
ptos includere, niſi hoc expreſsè fieri ꝑcipiat ipſe
nouiſſimus cōditor Canonis, vel legis huiuſmodi
poſterioris. Idē probaē per arg. in c. literas. §. fin.
ext. de reſt. ſpol. vbi Innoc. III. infraſcriptis verbis
vtitur, videlicet [ſi verò tāta ſit viri ſeuitia, vt mu
lieri trepidāti nō poſſit ſufficiēs ſecuritas proui-
28 deri nō ſolū nō deber illi reſtitui, † ſed ab eo po-
tius amoueri: alioquin ſufficiēti (ſi fieri pōt) ſecu-
ritate prouiſa, profectò vē coniux antè cauſę co-
gnitionē reſtituēda marito.] hęc ibi. Dixi proba
ri præſentē limitationē per arg. in d. c. literas, qm̄
etſi de ipſa limitationis materia ad verbū ibi non
fiat mentio, benè tñ ipſius veritas ex ipſo canone
elicitur. Cū etſi in c. 2. ex. de cōiugio lepro. & in c.
Dñs. 32. q. 7. habeaē, ꝙ coniux non poſſit dimitti,
29 † excepta cauſa fornicationis: ex quibus iuribus
elicitur regula illa, exceptio firmat regulā in non
exceptuatis: Quapropter videbatur dicēdū, quod
propter ſeuitiā viri non eſſet ſeparanda vxor a vi
ro, cū huiuſmodi cauſa nō ſit cauſa fornicationis,
quę ſolū a Dño Ieſu excepta reperiē in Sācto Euā
gelio, & recēſetur in c. Dñus. c. Apoſtolus, & c. om
nes cauſationes. 35. q. 7. & in c. qm̄, ext. de cōiugio
leproſorū, Quapropter deberet exceptio firmare
regulā in oībus alijs caſibus nō exceptis. Tamē li
mitāda meritò erit d. exceptio, dicendo ipſam ve
rā, niſi in alio iure reperirent alij caſus ſimiliter
excepti. Idcircò ex d. c. literas, §. fi. iure optimo di
ximus probari pręſentē noſtrā limitationem. Pro
cuius maiori intelligētia, ſciendū, ꝙ & alię cauſę
diuortij celebrandi numeratę in iure cōi reperiū-
tur. Nā etſi in Auth. de nuptijs. §. mitiores itaq;
30 nuptiarū ſolutiones, quāplurimę † alię cauſę, qui
bus dimitti licebit viro vxorē ſuā, enumerantur: ni-
hilominus in Auth. vt liceat matri, & auię. §. quia
verò, & §. cauſas aūt: ſigillatim, & ſeiunctim recē-
ſentur cauſæ pro celebrādo diuortio a viro cōtra
vxorē, & è cōtra, eo ꝙ in d. §. qa verò, infraſcriptæ
cauſę numeraē, qbus viro licebit dimittere vxorē
ſuā videlicet. Prima eſt ſi vxor cōſcia ſit alıquibus
cogitātib. cōtra Imperiū, & viro ſuo nō indicaue
rit. Secūda ſi adulteriū ab ea ꝑpetratū fuerit, & iu
dicio ꝓbatū. Tertia ſi vitę viri quomodolibet inſi
diata fuerit, vel alijs hoc faciētibus ipſa cōſentiēs
viro ſuo nō indicauerit. Quarta ſi nolēte viro foris
domum

domum manſerit apud extraneos, ſcilicet ſi cir-
cenſibus, aut theatris, aut amphitheatris inter-
fuerit ad ſpectandum ignorante, aut prohibente
viro, & in d.6.cauſas autem, enumerantur cauſæ,
quibus conceſſum eſt vxori dimittere propriū vi-
rum: & ſunt hæ, Quarum prima eſt, ſi vir cōtra im
perium, aut ipſe cogitauerit aliquid, aut cogi-
tantibus conſcius non indicauerit Imperio, aut
per ſe, aut per quamcunque perſonā. Secunda ſi
quolibet modo vir inſidiatus fuerit vitæ mulieris,
aut alijs hoc volentibus ſciens non manifeſtaue-
rit vxori, & ſtuduerit ſecundum leges vlciſci. Ter-
tia ſi maritus vxoris caſtitati inſidiatus, alijs etiā
eam adulterandam tentauerit tradere. Quarta ſi
vir de adulterio inſcripſerit vxorem, & adulteriū
non probauerit, ſcilicet ſi vir in domo ſua, in qua
cum ſua coniuge commanet, contemnens eam, cū
alijs inueniatur in ea domo manens: aut in eadē
ciuitate degens, in alia domo cum muliere fre-
quenter manere conuincitur, & ſemel, & ſecūdò
culpatus, aut per ſuos parentes, aut per mulie-
res, aut per aliquas alias fide dignas perſonas
ab huiuſmodi luxuria non abſtinuerit.] hæc
ibi. ex quibus patuit veritas eorum, quę paulò an
tè attulimus in probationem præſentis limitatio-
nis. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate.
Nam glo. idipſum docuit in l. ita vobis cordi pu
dor. verſ. quinquennij. in ſi. C. ad l. Iul. de adulter.
vbi poſt multorum aliorum caſuum ſimilium præ
ſcriptionis enumerationē vltra tres exceptos a d.
l. concludens dixit. Dic ergo præter has tres, &
præter alias ſimiles approbatas a iure: vt non ob-
ſtent prædicta iura, quæ contraria hic ſignantur,
lex, glo. illa, ex qua colligitur, quòd exceptio fa-
cta in vno iure non firmet regulam in alijs exce-
ptuatis iuribus. Quod & expreſſè docuit ibi-
dem Bart. dicens nota, quòd hæc lex ſtatuit poſſe
tantum certas exceptiones obijci, & per hoc non
excluduntur aliç exceptiones legitimæ in corpo-
re iuris incluſæ: vt hæc glo. Idē docuit gloſ. in d.
Clem. exiui. §. denique, verſ. deniq; de verb. ſigni-
fica. infraſcriptis vtens verbis, videlicet: licet ex-
ceptio vnius, aliorū ſit incluſio: quia exceptio fir-
mat regulā. Tamē ſi per alia iura de illo erat di-
ſpoſitum, non tollitur illa diſpoſitio: licet enim
hic dicatur, & alijs tēporibus quā in feſto Omniū
Sanctorum vſque ad Natiuitatē, vel in quadrageſi
ma fratres nō tenentur ieiunare, niſi ſexta feria:
nō per hoc includitur quod poſſint nō ieiunare
ieiunijs ab Eccleſia inſtitutis: eſt ergo tantū ſen-
ſus, quod ad ieiunia alia extra ſextam feriā nō te
nentur ex pręcepto regulæ, & ſic non pluſquā alij:
ſed ad ieiunium ſextę ferię tenentur pluſquā alij.
hæc gl. illa ſingularis. idē docuit Bar. in l. ſerui no-
mīoe, nu. 3. ff. de vſucap. & vſurpat. dicēs, quòd li-
cèt ſit hæc dictio taxatiua, tamen auctoritate al-
terius legis extenditur. Adde tu quod ex his ver-
bis Bar. verbis formalibus (inquam) Pan. in cap.
inter alia, nu. 15. verſ. item adduco. ext. de immu.
eccl. elegantiſſimè elicit ipſum Bar. voluiſſe, quòd
31 ſi vnum ius † ponat regulā, & excipiat aliquē ca-
ſum cū dictione taxatiua, quòd nihilominus ex-
cipiuntur alij caſus, qui reperiuntur excepti in a-
lia parte iuris, hęc Panor. ſequitur Bar. vbi ſupra,
ſed ſi alia lex hoc non diceret, tunc propter ratio
nē legis extēderetur in materia fauorabili, & pia.
Idē ipſe Bar. tacitè docuit in l. 3. §. cū Titio, nu. 2.
ff. de adimē. legatis, dicēs quòd ex dictione taxa-
32 tiua † non inducatur legis correctio, quaſi dice-
ret aliæ leges remanebunt in ſua virtute, quod &
adhuc apertius idē Bar. docuit in l. ſi cōſtante, in
9. quęſt. primæ partis princ. nu. 42. in ſi. verſ. diſtin
gue ergo quum quæritur. ff. ſoluto matrimonio di
cens, aut lex eſt prolata ſimpliciter, aut in ea ſunt
verba taxatiua. Primo caſu, aut per extenſionē in-
duceretur correctio, & non poteſt: vt in Authen.
quas actiones, & in l. pręcipimus, in ſi. C. de appel.
aut per extenſionē induceretur legū declaratio,
ſeu diſtinctio, & tunc poteſt fieri, vt hic, & in re-
gula. Quæ propter neceſſitatem, vt ibi notat, aut
33 in ea ſunt verba taxatiua: & tunc, † aut per aliam
legem apparet de extenſione, & extēdimus, vt in
l. ob æs. C. de prædijs minor. l. ſerui nomine. ff. de
vſucap. & in l. contractus. ff. de reg. iur. aut per aliā
legē non apparet, & tūc aut lex eſt prolata in caſu
fauorabili, & extenditur, vt in l. illud. C. de ſacro-
ſanct. eccle. aut in caſu odioſo, & tunc non exten-
ditur dicta lex prolata cum taxatiua, vt in l. 2. C.
de patri. qui diſtra. & quod notat Dyn. in regula.
In argumentū, de regul. iuris, in ſexto: hæc Bart.
vbi ſupra. & quidem verè hoc docuit dictus Dyn.
in dicta regula in argumentū in fine. Idē ipſe Bat.
rurſum ſingulariter docuit in conſi. 130. in cap. in
cauſa, lib. 4. quē refert, ac ſequitur Euerardus in
Topica iuris, cap. locus ab exceptione ad regulā.
num. 5. verſ. ſecundò dicta theurica, aſſerens hoc
eſſe notandū, & ſępe ſe habuiſſe de facto, cū eſſet
officialis Henrici de Bergis Epiſcopi Cameracen
ſis. Idē docuit Cardinalis Zabar. in d. Clem. exiui.
§. deinde, dicens, quòd licèt exceptio vnius, alio-
rū ſit incluſio, quia exceptio firmat regulam: ta-
mē ſi per alia iura de illo erat diſpoſitum, nō tolli
tur illa diſpoſitio: licèt enim hic dicat [& alijs tē-
poribus quā a feſto Omniū Sanctorū vſque ad Na
tiuitatē, vel in quadrageſima fratres non tenentur
ieiunare, niſi ſexta feria, non per hoc includi-
tur, quòd poſſint non ieiunare in ieiunijs ab Ec-
cleſia inſtitutis. Eſt ergo tantùm ſenſus: quod ad
ieiunia alia extra ſextā feriā non tenentur ex pręe
cepto regulæ: & ſic non pluſquā alij: ſed ad ieiu-
nium ſextę ferię tenētur pluſquā alij, vt in c. ſi. ext.
de obſerua. ieiun. Hęc oīa Cardinalis Zabar. Idem
docuit Apoſtilla. ſuper l. ſerui nomine. ff. de vſuca.
dicēs, nota gl. ad hoc, ꝙ dictio taxatiua nō exclu
dit ſimiles caſus, nec extenſionē per alia iura. Idē
docuit Ioannes de Ana. in c. lator. in ſi. ext. de ho
micidio. vbi dixit, quòd licet ſtatutū diceret, ꝙ
homicida occidatur, niſi faceret cauſa defenſio-
nis neceſſariæ. & ſic exciperet vnū caſum tantū:
tamē debebat intelligi ſecundū ius cōmune, & ſic
de homicida culpabili, vt in l. 2. ff. de noxal. act. &
in cap. in noſtra, de iniurijs: & addit dictus Ana.
quòd huius ſententiæ fuerunt Flor. & Salicetus,
& liberauerunt quendam a capitali ſententia.
Idem ſenſerunt multi Doctores, quos recenſet
Alex. in l. ſi ſeuerior. col. 2. C. ex quibus cauſis in-
fa. irrogatur. quos & ipſe ibi ſequutus fuit. Idē do
cuit ipſemet Alex. in l. ſina. ff. quod quiſque iuris.
Idē docuit Panor. in c. cùm dilecta, nume. 8. verſic.
& vide ad prædicta, extra de confir. vti. vel inu-
ti. vbi ſequens ſupradictam doctrinā Bart. dixit,
34 quòd ſi exceptio † eſt facta per dictionē taxatiuā,
nihilominus extenditur ad alium caſum, qui in
alia parte iuris reperitur exceptus, vt ibi not. &
videtur probari, in cap. quoniam, in princip. iun-
cta glo. vt lite non conteſt. ſi alibi autem ſpeciſi-

cè non excipitur; & tunc per identitatem ratio-
nis extenditur in materia fauorabili, & pia; vt ſen
tit glo.not.in l.illud.C.de ſacroſanct.eccleſ.in ver
ſicu, alicuius; ſecus in materia reſtringibili, vt
not.in l.1.C, de patri, qui fil.di. & hoc nota. hæc
Panormitanus vbi ſupra. qui rurſus eadem repe-
tens in dicto cap. quoniam, num.4, verſicu, & ex
hoc tex.dixit, quòd ex illo textu iuncta glo.nota,
quòd caſus excepti firmant regulam, vt in c. do-
minus, 32, quæſtio.7. niſi reperiantur in alia par-
te iuris; idem docuit ipſemet Abbas rurſum in c.
ad audientiam, num.2, verſi.primò nota. vbi hęc
protulit verba notatu digniſſima, videlicet. Pri-
mò nota vnum dictum ſatis notabile, quòd ſtatu-
35 tum diſponens † in materia iuris, & excipiens
duos caſus aliàs a iure exceptos, non videtur in-
cludere alios caſus prorſus conſimiles a iure ex-
ceptos: & hoc ideo, quia ex quo diſponitur in
materia iuris, & nõ agit ſpecificè derogare iuri,
recipit omnes limitationes iuris. Nam non reſi-
dentes priuantur fructibus, & excipiuntur infir-
mi, & exiſtentes in ſeruitio Papæ, vel Epiſcopi;
Statutum verò, de quo hic, excipiebat ſolùm duos
caſus, nec per hoc excludit tertium caſum, imò
intelligitur exceptus, ſicut excipitur a iure com-
muni: quod videtur mirabile contra illam regu-
lam, quòd exceptio firmat regulam in caſibus nõ
exceptis, vt in cap. Dominus, 32.quæſtio,7.& fa
cit hæc litera optimè in argumentum, quòd ſicut
caſus exceptus a iure extenditur ad conſimilem
caſum propter identitatem rationis, & probatur
in cap. cùm dilecta, extra, de confir.vti.vel inut.
notat glo.in l.1.C.de condit. indebi. ita & caſus
exceptus a ſtatuto, vbi diſponit ſtatutum in ma-
teria iuris, vt probatur hic. Idem docuit ipſemet
Panormitanus, in cap. inter alia, num. 15. verſic.
præterea vbicumque, extra de immuni.eccleſ. ſe-
quens Bart.in dicta l.ſerui nomini. Idem docuit
Felinus in cap. quoniam frequenter, colum.2.ver
ſicu.limita ſecundò, ſequens Cardinalem Zabar.
Pan.& Ana. vbi ſupra. addens ipſe & hæc verba,
videlicet. Et caue, quia circa hoc opus eſſet mul-
tiloquio: ſi enim agitur de inducenda fallentia,
ad regulam propter caſus expreſsè a iure poſitos,
tunc res eſt clara: ſed quando agitur de extenden
do caſum exceptuatum ad caſum ſimilem, ibi eſt
maior difficultas; in qua opus eſt videre, quando
in materia correctoria, vel ſtricta fiat extenſio, de
quo vide regulam negatiuam cum pluribus fallen
tijs, per Imo.in Clem.1.de elect.per Domin.in c.
1.de tempor.ordin.in ſexto, & profundiſſimè per
Butr.in repe.cap.fin.extra de conſuet. & per Imo,
in l.ſi vero.§.de viro.ff.ſoluto matri.hæc ille, qui-
bus adde (eruditiſſime Lector) ea, quæ nos ſcri-
pſimus ſupra in noſtra vnica quæſtione de exten-
ſione legum pœnalium & correctoriatum: quia
poſt multas vigilias ibi coaceruauimus ferè om-
nia, quæ hucuſque Doctores dixerunt de tali ma
teria, & forſan, ni fallor, diſtinctius: vide ergo
ibi. Pręſenti quoque limitationi ſe ſubſcripſit De-
cius in l. 1. num.34. verſic. & pro vlteriori decla-
ratione, ff, de regulis iuris, dicens hoc eſſe cla-
rum, quòd exceptiones, quæ factæ reperiuntur
in alio iure, non excludantur per exceptionem fa-
ctam in aliquo alio iure, etiam ſi exceptio facta
ſit per dictionẽ, tantum, vel duntaxat: quia pro-
pter hoc non tolluntur aliæ exceptiones compre
henſæ per alia iura; quia hoc modo alia iura cor-
rigerentur, quod non eſt dicendum, vt notat Bar,
in l.3.§.cum Titio.ff.de adimen. leg.l.ob æs.C.de
præd.mino.& in l. ſerui nomine, ff. de vſucapi. &
idem tradit Angel.in l. ſi hominem.§.in ędilitijs,
ff. de edil.edict. & in l. Paulus, §. hæres rogatus,
verſi.& hinc eſt.ff.de vſofr.& in l. ita nobis. C.de
adulter.Alexand.in l.1. C.de contract, & in l.1.§.
per ſeruum.ff.de acquir.poſſ. & hoc etiam habet
locum, ſi verba taxatiua eſſent geminata, vt tra-
dit Alexan.in conſi.130.incipien.in cauſa, colum,
3. verſic.nec obſtat, lib.4. idem docuit Corſetus
in ſuis ſingularibus, verſic. extenſio incipien. di-
ſpoſitio ſimplex, ſequens Bart.in l. ſerui nomine,
num.3. ff.de vſucap.& quòd in caſibus aliquibus,
in quibus ſequeretur correctio alicuius iuris ſcri
pti: vel abſurdum aliquod reſultaret: regula non
ampliaretur ad caſus ipſos, ratione quorum ſeque
retur ipſa iuris correctio: probatur Doctorum au
ctoritate hoc ipſum expreſsè docentium, Bartol,
enim in l.3.§. cum Titio num.2.ff. de adimen.le-
gat.dixit quòd ex dictione taxatiua, ſcilicet, tan
tum, non inducatur legis correctio. Idem aper-
tius docuit Decius in l.1. num.31. verſicu. & ad
ſupradicta ſequens Alex.in l.fina.ff. quod quiſque
iuris. Idem docuit ipſemet Alexand. non ſolùm
in dicta l. fina, verum etiam in conſil.106. incip.
viſis, volum.1. quem ſequitur quoque Euerardus,
in ſua eleganti Topica iuris, in capitulo locus ab
exceptione ad regulam, num.5. addens, quod hoc
ſit indubitatum & certum. Idem docuit Couar-
ruuias in libro ſecundo variar.reſolut.cap,5.nu-
me.6. verſic. quibus aſtipulatur, quòd regula in
36 caſibus exceptis, vbi dixit, quòd † exceptio non
eſt ſufficiens ad correctionem iuris veteris, ſeu
communis. Probatur & tertio hac ratione præ-
ſens noſtra ſecunda limitatio, quá ratione dictus
Couarruuias ibidem ſubintulit dicens: quia caſus
omiſſus a lege, manet decidendus iux. diſpoſi-
tionem iuris communis, vt in l.comodiſſimè. ff.
de liber.& poſthumis.

Amplianda erit præcedens limitatio, dicendo
non ſolùm eam verificari in caſu excepto, a iure
communi, ita quòd non poſſit extendi exceptio
37 † ipſa in alijs caſibus, qui ſimiliter reperiuntur,
excepti in alia parte iuris communis, cùm in illis
non firmet regulam, verum etiam idem erit dicen
dũ in caſu excepto a iure municipali, loquente in
materia iuris cõis, & aliquos caſus excipiente ẽt
cõditione taxatiua: cum nec tunc exceptio talis
firmet regulá in nõ exceptis in ipſo iure munici-
pali, eoꝙ illi ſemper remancãt excepti, niſi ſpecia
liter fuiſſent conceſſi, vt fuit dictũ in dicta limita-
tione pręcedenti de caſibus, qui alibi reperiuntur
excepti in alia parte iuris communis. Hæc am-
pliatio probatur apertiſſime per textum, in cap.
cùm dilectus, & in c.ad audientiam ext.de cle.nõ
reſid.quorũ canonum tenorem ad verbũ reperies
infra in probationẽ ſubſequentis tertiæ limitatio
nis. Probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate, An
tonius enim de Butrio hoc ipſum docuit in dicto
capitu. ad audientiam, colum. 1. & 2. his verbis
38 vtens videlicet. Nota quòd conſtitutio † localis
diſponens, quod ius commune, & iuramentum
ſuper ea re præſtitũ recipit omnes exceptiones, &
limitationes iuris, ſeu a iure datas in materia, in
qua diſponit, & extendi videtur ẽt ad caſum fictũ,
in materia in qua ſpecificè diſponit conſtitutio,
hæc tene menti. Nota quod cõſtitutio diſponens
id

Digitized by Google

id quod ius commune, non intelligitur, vt aliquid
addat ad ius, in quantum tertio præiudicium in-
ferretur: imò reſtringitur ad limites iuris. Nota
quod conſtitutio diſponens in materia iuris ali-
quos caſus à iure exceptos excipiens in alijs caſi-
39 bus à iure exceptis, † contra ius non firmat regu-
lam, imò à iure in caſibus omiſſis ſuppletur con-
ſtitutio, vt ſubaudiatur, & conſtitutio recipit ſub-
auditionem iuris. hæc Antonius vbi ſupra, qui idẽ
dixerat in c.cum dilectus.col.1. verſic.nota quod
ſtatutum, extra de Cler.non reſid. his verbis vtẽs,
videlicet: Nota, quod ſtatutum diſponẽs id, quod
40 ius, † & ſic in materia iuris omnes interpretatio-
nes, exceptiones, & limitationes iuris in illa reci-
pit, & eſt bonus tex. iſte in materia interpretatio-
nis ſtatutorum: & ſic nota quod ſtatutum diſpo-
nens illud, quod ius non comprehendit in ſe caſus
exceptos à iure in materia iuris, & ſic aliquid uõ
comprehendit vltra ius, quòd ex comprehẽſione
tertio præiudicium inferretur. Idem docuit Panor
mitanus in c. inter alia.nu.15. verſ.præterea vbi-
cunque. extra de immun.Eccleſ. vbi infraſcriptis
vſus fuit verbis, videlicet: Præterea vbicunque lo-
quitur conſtitutio in materia iuris communis, &
aliquos caſus excepit, non per hoc firmat regulam
in non numeratis contra ius commune antiquũ,
imò in caſibus non exceptis ſuppletur à iure com
muni: ad hoc allego tex. in c.ad audientiam, cum
ibi not. de Cler.non reſid. item adduco Gloſ. &
Bart.in l.ſerui nomine. ff.de vſucap.vbi notanter
voluit, quod ſi vnum ius ponit regulã, & excipit
aliquem caſum dictione taxatiua, quod nihilomi
nus excipiuntur alij caſus qui reperiuntur excepti
in alia parte iuris. hæc Panormitanus, qui videtur
per ſupradicta voluiſſe docere, quod ipſe Bar.in-
tellexerit de quolibet iure, etiã municipali, cùm
ad hoc probandum attulerit dicta verba Bar. quæ
prima fronte videntur interpretanda fore de iu-
re communi ſolùm. Idem apertiùs ipſe Panor.in
d.c.cum dilectus, nu.5.verſ.& nota ex hoc.vbi in-
fraſcripta dixit, videlicet: Et nota ex hoc, & ex
tex.quod conſtitutio diſponens in materia iuris,
non includit in ſe caſum aliàs exceptũ à iure com
muni, ſeu caſum fictum à iure communi. Nam de
iure communi eſt, quod non reſidens, fructus non
percipiat, ſed familiaris Papæ excipitur, ſeu cen-
ſetur reſidere: vnde cõſtitutio ſimpliciter dictãs,
vt nemo habeat fructus in abſentia, non includit
caſum à iure exceptum, imò verificatur in caſu fi-
cto contra not. in l.3.§.hæc verba.ff.de negot.geſt.
& in c.in noſtra.extra de iniurijs. & hoc ideo eſt,
quia ius in hoc æquiparat caſum verum, & fictũ.
Vnde conſtitutio diſponens regulariter id, quod
ius debet recipere omnes interpretationes, & li-
mitationes iuris, quod perpetuò nota. & clariùs
probatur in c.ſequenti, ſecus dic, vbi ſtatutum eſ-
ſet preter, vel contra ius, & odioſum, tunc non ve-
rificabitur in caſu ficto à iure, qui habetur pro ve-
ro, & ſic habes caſum, in quo ſtatutum verificatur
in caſu ficto contra not. in l.3. §. hæc verba. ff. de
negot.geſt. hæc. Panor. vbi ſupra, qui in dicto c.ad
audientiam.not.1. Idem docens dixit, primò no-
ta vnum dictum ſatis notabile, quod ſtatutum di-
ſponens in materia iuris, & excipiens duos caſus
aliàs à iure exceptos, & hoc ideo, quia ex quo di-
ſponitur in materia iuris, & non agit ſpecificè de-
rogare iuri, recipit omnes limitationes iuris. nam
de iure non reſidentes priuantur fructibus, & ex-
cipiuntur infirmi, & exiſtentes in ſeruitio Papæ,
vel Epiſcopi: ſtatutum verò, de quo hic, excipie-
bat ſolum duos caſus, nec per hoc excludit tertiũ
caſum, imò intelligitur exceptus ſicut excipitur à
iure communi, quod videtur mirabile contra re-
gulam, quia exceptio firmat regulam in caſibus non
exceptis, vt in c.Dominus. 32.q.7. & facit hæc li-
tera optimè in argum. quod ſicut caſus exceptus
à iure extenditur ad conſimilem caſum propter
idẽtitatem rationis, & probatur in c.cum dilecta.
de confirm.vtili, vel inutili, & not.glo.in l.1. C.de
condit. indeb. ita & caſus exceptus à ſtatuto, vbi
diſponit ſtatutum in materia iuris, vt probatur
hic: ſi autem diſponeret contra ius, vel præter, for-
te dicerem oppoſitum: quia caſus expreſsè non
prouiſus in ſtatuto, relinquitur diſpoſitioni iuris
communis. Secundò nota principaliter, & ex tex.
41 [cum abſentes dici non debeant] quod † ſtatu-
tum diſponens in materia iuris verificatur etiam
in caſu ficto, quando caſus fictus eſt verus, vel ei
æquiparatur à iure, quod eſt etiam bene notandũ,
& clariùs probatur hic, quàm in c.præcedenti: &
aduerte, quod Papa hic non intendit indulgere
Epiſcopo, nec ſtatutum de nouo facere, ſed potius
reſpondit de iure, interpretando ſtatutum, patet
ex verbo [Decernimus] & ex ratione, quam alle-
gat. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra, cui aſti-
pulatus fuit Felinus in c. quoniam frequenter. co-
lum.2.verſ.limita ſecundo. extra vt lite non con-
teſtata. Idem docuit Cardinalis Zabarel. & Ioan.
de Ana.in cap.lator. in fine.extra de homicid. &
quamplurimi alij Doctores, quos citat, & ſequi-
tur Alex. in l.ſi ſeuerior.col.2.C.ex quibus can.in-
ſam.irrog. Idem docuit Decius in c.cum dilecta.
col.2.not.5.extra de confir.vtil.vel inutil.ſequens
Panormit.in dicto cap. ad audientiam. & rurſum
idem Decius in l.1. in fine. ff.de regul.iur. qui ſe
ſubſcripſit ſententiæ Panor.in d.c. ad audiẽtiam.
idẽ docuit Didacus Couarruuias in lib.2. variar.
reſolut.c.5. nu.6. verſic. hæc omnia ſequens Ioan.
Lupum in tract.de donat.inter vir.& vxor.in §.16.
& Panormit. in d.c. ad audientiam.

Limita præcedentem ſecundam limitationem,
42 dicendo ipſam veram, † niſi quando verba exce-
ptionis nihil aliàs operarẽtur, quia tunc amplian
da eſſet exceptio. hæc limitatio implicitè fuit
probata per ea, quæ fuerunt allata ſupra in pro-
bationem præcedentis ſecundæ concluſionis, cum
Doctores ibi citati docuerint, quod ſi exceptio
fuiſſet facta de eo, quod ſub regula regulariter nõ
comprehendebatur, tunc ne exceptio redderetur
ſuperflua, & inutilis, & vt aliquid operaretur, eſ-
ſet dicendum ipſam regulam ab exceptione am-
pliari. hoc ipſum explicitè docuerunt Doctores
infraſcripti, videlicet Decius in c. cùm dilecta.co
lum.3.verſ.vltimò notandum.extra de confir. vti-
li, vel inutili, his verbis vtens, videlicet: Vltimò
notãdum, quòd nunquam virtute exceptionis re-
gula ampliatur, ſi correctio iuris ſequeretur, vt eſt
gl.quæ ita intelligitur ſecundum Alex. ibidem in
l.fin.ff.quod quiſque iur. ſed contra hoc facit, quia
vt verba aliquid operentur, argumentum à con-
trario ſenſu colligitur etiam ad correctionem iu
ris, vt notat Alex. poſt Roman. in Authent. ex te-
ſtamento. in princ. iuncta l.1. C.de collat. per illũ
tex. ita ergo videretur dicendũ in iſto caſu, quan-
do verba exceptionis nihil aliàs operarentur. hæc
ille, vbi ſupra. Cuius dictis conſonant quæ dixit

Euerardus

Euerardus in ſua Topica iur. in c.loc. ab excepti.
ad regulam.nu.5. verſ.& ſic reſolutiuè loquendo,
dicens: & ſic reſolutiuè loquendo, in vno ſolu ca-
43 ſu exceptio ampliat regulam, † ſcilicet quando
non eſt de comprehenſis ſub regula: & niſi am-
pliaret regulam, redderetur inutilis, & nihil ope-
raretur, vt in exemplis ſupra poſitis, & ſimilibus,
quod nota. quibus adde, quod hic Doctor loqui-
tur de exemplis per me recēſitis in probationem
prædictæ ſecundæ limitationis: cum & ipſe ibi-
dem eandem enarret.

Limita tertiò præcedētem primam concluſio-
44 nem, dicendo ipſam non habere locum † in caſi-
bus ſimilibus ipſis caſibus exceptuatis: nam quo
ad ipſos regula non firmatur ab exceptione, imò
potius exceptio ad ipſos extenderetur, etiam ſi ad-
eſſet dictio taxatiua in iure excipiente, licet etiā
huiuſmodi caſus nō reperiantur alibi in iure cō-
muni, vel municipali expreſſi propter idētitatem
rationis, quando ius municipale diſponit in ma-
teria iuris communis. hæc limitatio probatur tri
plici modo. Primò per argumentum in Clem. exi-
ui.§.cum autem natura. de verbor.ſignific. vbi hæc
habentur, videlicet: [Cum autem natura homini
reſtrictius hoc habeat, quod ſic excludit ab ipſo
extranea, quod cuncta ad ipſum pertinentia inclu
dit.] Dixi per argumētum probari, eo quod & ſi
ad verbum veritas præſentis limitationis inibi nō
contineatur, bene tamen ex ipſo elicitur cùm in-
cludat ſub expreſsè exceptis omnia pertinentia;
ideſt habentia eandem identitatem rationis, ac
per conſequens ſequitur, quòd caſus excepti exten-
dantur ad ſimiles expreſsè nō exceptos. Et ſcien-
dum, quòd hic textus citatur ad hoc ipſum pro-
bandum ab Ana. in conſ.56. & Decius, & Cagnol.
in l.1.ff.de reg.iur.nu.36.& 37. hoc multipliciter
probant. Rodericus Xuares in repet. l. Regiæ. de
execut. contract. verſic. venio ad ſecundam partē,
prout refert, & eos ſequitur Couarruuias in lib.2.
variar.reſolut.c.5.nu.6.in fine. Idem probatur per
tex.in c.poſt tranſlationem.§.verum poſtulationi.
extra de renunc. vbi Innocentius Tertius comme
morando conſtitutionem Concilij Conſtantino-
politani (Adde quod eius tenor eſt canonizatus
in c.hoc nequaquam. 7.q.1.) vbi his præciſis ver-
bis vſus fuit, videlicet: [Verum poſtulationi hu-
iuſmodi videbatur Concilij Conſtantinopolitani
Capitulum obuiare, in quo ſtatutum eſt, vt qui-
45 cunque de Pontificali dignitate † ad Monacho-
rum vitam, & pœnitentiæ locum deſcenderit, ne-
quaquam vlterius ad Pontificatum reſurgat. Vn-
de contra dictum Concilium (cum ſit vnum ex
quatuor principalibus, quæ ſicut quatuor Euan-
gelia Eccleſia Catholica veneratur) nullatenus vi
debatur eorum poſtulatio admittenda. Cæterum
ſpeciales quidā caſus inueniuntur, in quibus præ-
dicto Concilio, non obſtante is, qui vitam Mona-
chalem elegit, rurſum poteſt ad Epiſcopatum aſ-
ſumi: ſi enim quiſquam perſecutionis rabie ſæ-
uiēte, vel præpediente in valetudine corporis, cū
proficere nequeat in regimine paſtorali, de Supe-
rioris auctoritate ad Monaſticam vitam deſcen-
dat: perſecutionis, vel ægritudinis impedimento
ceſſante, ad Epiſcopalem poterit reſurgere digni-
tatem. Item ſi quis propter litteraturæ defectum
(ne tanquam cæcus cæco ducatum præbeat, locū
regiminis auctoritate Apoſtolica deſerendo, ad
otium ſe contulerit Monachale, ac per exercitium
lectionis, ſcientiæ repererit margaritam, procul-
dubio poterit denuo vocatus à Domino Cathe-
dram reaſcendere paſtoralem. Rurſus ſi quis per
cupiditatem parentum (eo tamen penitus igno-
rante) fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc com-
perto Epiſcopatum ipſum de licentia Superioris
dimittens obſeruantiam elegerit regularem, & ſi
ad Epiſcopatum eundem poſtmodum redire ne-
queat, iuxta canonicas ſanctiones, ad alium tamē
poterit licitè reaſſumi. Quanquam autem in his,
& conſimilibus caſibus, is qui Epiſcopatu dimiſ-
ſo, Monaſticam vitam elegit, reſurgere valeat ad
officium paſtorale, nihil tamen in his contra præ-
ſcriptum intelligitur Concilium attentari, quod
in eo loquitur caſu, cum propter aliquod crimen
Epiſcopatum quis deſerens ad vitam Monaſticæ
pœnitentiæ cauſa deſcendit; & paulò poſt ſubdi-
tur ibidem: cùm ergo nobis conſtare nequiuerit,
ob quā cauſam prædictus I. Epiſcopatui olim ceſ-
ſerit, mandamus, quatenus ſi tibi cōſtiterit, quòd
propter aliquam ex præmiſſis cauſis, ſeu conſimi-
libus idem I. Epiſcopatui ceſſerit memorato, tunc
auctoritate noſtra (dummodo neceſſitas, vel vti-
litas id exposcat) licentiam ei tribuas aſcenden-
di ad regimen Eccleſiæ fauenti, maximè ſi verita-
ti ſubnititur, quòd dictus I. loco tātummodo ceſ-
ſerit memorato, & non ordini, vel etiam dignita-
ti, &c.] hæc ibi inter alia. Ex quibus apertiſſimè
elicitur veritas præſentis noſtræ limitationis, cùm
ibi rememorati regula tradita à Concilio Con-
ſtantinopolitano, in quo habetur quod Epiſcopus
ingrediens Religionem ſit inhabilis deinceps ad
alium Epiſcopatum obtinendum, quæ poſtea re-
gula fuit confirmata à dicto Innocentio Tertio in
d.c. poſt tranſlationem. necnon declarata inten-
tio ipſius Concilij excipiendo expreſsè ſupra ci-
tatos quatuor caſus: & ne quis putaret, quòd re-
gula illa vulgatiſſima, in qua habetur, quod exce-
ptio firmat regulam in non exceptis, ad corticem
verborūm eſſet intelligenda, & quod nō eſſet ex-
tendenda ad alios caſus ſimiles inibi expreſſis:
Addidit ſtatim ibidem Papa, quod idem ſit di-
cendum in caſibus ſimilibus, & hoc bis repetijt
ibidē. Primò, in verbis illis. [Quanquam autē in
his, & cōſimilibus caſibus.] Et ſecundò ibi. Qua-
tenus ſi tibi cōſtiterit, quod propter aliquam ex
præmiſſis cauſis, vel conſimilibus. idem probatur
per textum in c.cum dilecta. §. nos igitur. ext.de
confirm. vtili, vel inutili. vbi Innocentius Tertius
infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Nos igi-
tur attendentes, quòd iure ſit ciuili ſtatutum, vt quan
46 do periculum teſtium formidatur, † ne veritas
occultetur, & probādi copia fortuitis caſibus ſub-
trahatur, etiam lite non conteſtata teſtes valetu-
dinarij & alij, de quibus ex aliqua cauſa rationa-
bili timetur, ad teſtimonium admittantur: eiuſ-
dem æquitatis ſimilitudine prouocati prædicta
priuilegia quaſi iam nimia vetuſtate conſumpta,
cum fuerint nō in pergameno, ſed in papyro con-
ſcripta, duximus innouanda.] hæc ibi. Idem do-
cuit textus quamapertiſſimus in c. quoniam fre-
quenter. extra vt lite nō conteſtata. vbi idem In-
nocentius Tertius idipſum ſtatuit apertiùs infra-
ſcriptis vtens verbis, videlicet: [Quoniā frequen
ter in dubium reuocatur à multis, an lite non con
teſtata teſtes recipi valcant, auctoritate præſen-
tium duximus declarandum, regulariter verum
eſſe, quòd lite non conteſtata non eſt ad receptio-
nem

Digitized by Google

nem teſtium procedẽdum, niſi forte de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna, in quibus caſibus cum ciuiliter eſt agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis caſib. ſubtrahatur) ſenes, & valetudinarij, & alij teſtes (de quibus ex aliqua rationabili cauſa timetur) etiam lite non conteſtata ſunt proculdubio admittendi, ſiue pars conuenta ſit cõtumax, ſiue ſit abſens abſque malitia, vt conueniri non poſſit.] hæc ibi. in principio, ſed in §. porrò ibidem, idem probatur: nam ibi hæc habentur, videlicet: [Porrò ſpeciales cauſæ poſſunt occurrere, in quibus caſualiter eſſet aliud obſeruandum, vt verbi gratia, ſi ſuper alicuius electione, vel copula maritali quæſtio moueatur, tunc etenim (ne propter longam moram in ſpiritualibus, & temporalibus patiatur Eccleſia læſionem, vel viro, ſiue mulieri fornicationis occaſio præbeatur, maximè cum propinquitatis gradus opponitur lege Diuina prohibitus) in huiuſmodi caſibus (ſi contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda: ſiue quia peremptoria citatione recepta, venire cõtemnit, ſiue quia malitioſè ſeipſum occultat, ſiue quia impedit ne poſſit ad eum citatio peruenire) teſtes lite non conteſtata ſunt meritò admittendi: & nihilominus ſi de cauſa liqueat ad diffinitiuam ſententiam procedendum.] hæc ibi. Ex quibus elicitur primò, quòd non ſine cauſa dicitur in textu [ciuiliter] quoniam in cauſa criminali, criminaliter mota, vt docet hic Innocentius (ſecus ſi cauſa eſſet criminalis tamen ciuiliter fuiſſet mota, idem Ioan. Andr. & Hoſt. & omnes alij) non reciperentur teſtes lite non conteſtata, niſi reus citatus non compareat, & ſic ſit contumax: nam tunc ipſo cõtumace exiſtente, teſtes recipiuntur etiam non facta litis conteſtatione, vt docet textus apertiſſimus in c. veritatis. extra de dolo, & contum. & in quamplurimis alijs iuribus, & ibi per Doctores, & per Gl. in d. c. qm̃ frequenter. verſ. ciuiliter elicitur & ſecundò apertiſſimè, quòd exceptio facta non firmet regulã in ſimilibus caſibus, at potius ad eoſdem extendetur: cùm ex mente iuris, vel hominis eliciatur, quòd velint ipſos comprehendi in caſibus exceptuatis, & ſi expreſsè illi non fuerint nominati ſub facta exceptione, & tertiò, quòd valet argumentum à teſtibus ad inſtrumenta, ſeu priuilegia, cùm æquiparentur, quo ad hoc ipſum, cùm regula de teſtibus nõ admittendis ante litis conteſtationem excipiat teſtes nonnullos, & talis exceptio includat, etiam renouationem priuilegiorum, & ſimiles caſus expreſſis caſibus in d. c. quoniam frequenter. Idem probatur per tex. in c. ad audientiam. extra de Cleric. non reſid. vbi hæc habentur ſtatuta ab Honorio Tertio, videlicet: [Ad audiẽtiam noſtram peruenit, quòd cùm in Meldenſi Eccleſia quædam ſit conſtitutio vallata iuramento, & auctoritate Sedis Apoſtolicæ confirmata, vt Canonici, qui non reſident in eadem, ſuarum priuentur fructibus præbendarum; illis exceptis, quos infirmitas excuſaret, ſiue in Apoſtolicæ Sedis ſeruitio contingeret detineri, & infra. Decernimus, vt duo ex Canonicis Eccleſiæ
47 memoratę, in tuo ſeruitio exiſtẽtes, † ſuarum fructus integrè percipiant præbendarum, cùm abſentes dici non debeant, ſed præſentes, qui tecum pro tuo, & ipſius Eccleſiæ ſeruitio commorãtur.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in c. cum dilectus. ext. de Cler. nõ reſid. vbi Honorius Tertius idem ſtatuit, declarãs ſtatutum æditum à Capitulo Meten. his verbis, videlicet: Cùm dilectus filius magiſter Otto, & infra: Mandamus, quatenus non obſtante conſtitutione, quæ contra abſentes Canonicos inter vos dicitur emanaſſe, fructus præbendæ ſuæ aſſignetis eidẽ in noſtro ſeruitio commoranti. Cùm familiares noſtri, qui circa nos ſe obſequiales exhibent vniuerſis, minori non debeant prorogatiua gaudere, quàm vellrum ſinguli, quorum negotia per ipſos ſæpiùs promouentur.] hæc ibi. Ex quibus ambobus his Canonibus elicitur apertiſſimè, ꝙ caſus excepti in iure tam communi, quàm municipali extenduntur ad ſimiles, etſi ipſi inibi non ſint expreſſi. Quapropter exceptio in huiuſmodi caſibus non firmatur, cùm illi comprehenſi intelligantur in expreſsè exceptis, propter identitatem rationis. Nam ecce in d. c. ad audientiam. habetur, quòd in ſtatutario illo iure, etſi expreſsè excepti non fuiſſent non reſidentes propter famulatum præſtandum Epiſcopo, ſed ſolùm pro ſeruitio Papæ, vel infirmi, tamẽ de iure intelligendus fore reſidere, & exceptos illos fuiſſe tacitè declarauit ibi Honorius Tertius Papa, qui & in d. c. cùm dilectus. declarauit, quòd ſtatutũ illud in quo dicebatur, ꝙ ſint illi Canonici excepti à pœna amiſſionis fructuum ſuarũ præbendarum, qui actu reſiderent, ſed talis pœna illos inuolueret, qui in Eccleſia non reſiderẽt, comprehẽderet Canonicos deſeruientes Summo Pontifici: cùm reputandi ſint reſidentes, & tacitè ſimiliter exceptos, propter idẽtitatem rationis: Nam & Eccleſiæ ſeruitio, & vtilitati etiam Conſuli aſſoleat apud ſummum per huiuſmodi Canonicos obſequio ipſius Summi Pontificis addictos. Probatur & ſecundò præſens limitatio Doctorum auctoritate. Glo. enim in d. c. cùm dilecta. verſic. ſimilitudine. dixit, quòd ratio ſimilis æquitatis ſimilia iura ſuadere videtur, & quòd eadem ſit ratio in teſtibus, & inſtrumentis, vt in l. in exercendis. C. de fide inſtrum. & in cap. peruenit. extra de teſtibus cogen. hæc Glo. illa. quibus addimus, quòd in dicta l. hæc ad verbum probantur, cum inibi hæc habeantur, videlicet: [In exercendis litibus eandem vim obtinent tam fides inſtrumentorum, quàm depoſitio teſtium.] hæc ibi. Idem & clarius docuit glo. in l. ob æs. C. de prædijs minorum. in verſic. alienum. dicens, alienũ tantùm, vel ſimilem cauſam, vt dotem, vel donationẽ propter nuptias, & huiuſmodi. hæc glo. illa, pro cuius intelligentia, ſciendum, quòd ipſam præſenti limitationi ſe ſubſcripſiſſe probatur ex verbis dictæ l. ob æs. cuius eſt Gloſ. Nam ibi hæc habentur, videlicet: [Ob æs alienum tantùm cauſa cognita Præſidali decreto prædium ruſticũ minoris Prouinciale diſtrahi permittitur.] hæc ibi. Gloſa ergo volens declarare, ꝙ & ſi textus ipſe excipiat ſolùm propter æs alienum tantùm, nihilominus talis exceptio comprehendet aliam ſimilem cauſam; ad quam ipſa exceptio extendenda erit. Vnde in ipſa ſimili cauſa non erit locus axioma illud, ſeu regula, quòd exceptio firmet regulam in non exceptuatis. cùm exceptio comprehendat ſimilia exceptuatis à regula, etſi expreſsè ipſa non fuiſſent nominata in exceptione facta in iure communi, vel municipali, idcircò (inquã) ſubdidit, vel ſimilem cauſam, vt dotem, &c. Idem & ad verbum ferè docuit Bat. in d. l. ob æs. Nam ibi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Hic dicit ob æs

alienum

alienum tantùm, ſubaudias, vel ſimilem cauſam.
Nota ergo, quòd licèt in lege ſit dictio taxatiua,
tñ extenditur ad alios caſus ſimiles virtute alia-
tum legum. Idem Bar. docuit rurſus in l.1.nu.11.
verſ.quæro.dicitur hic.ff.de offic.eius,cui man.his
verbis vtens,videlicet: Quæro,dicitur hic,ꝙ cau
ſa meri imperij poteſt delegari, ſi Præſes vadit
extra Prouinciam. Sed quid ſi ipſe eſt infirmus,
an eodem modo poteſt delegare? videtur, quòd
non per hunc textum. ibi [non aliter.] In contra-
rium eſt veritas, ſecundum noſtros Doctores, &
Cynum hic in ſexta quæſt. argum. in l.1.ff.de offi-
cio Conſulis. Præterea, eadem eſt ratio in infir-
mitate, quæ eſt in receſſione Præſidis. hæc ille ibi.
Ex quibus habemus, quòd licèt caſus exceptua-
tus fuerit à regula generali de non delegando, qñ
Præſes egreditur Prouinciam, firmauerit regulã
in reliquis caſibus non exceptuatis, tamen ex men
te Legiſlatoris elicietur dictam exceptionem fo-
re extendendam ad quemcunque caſum ſimilem
ipſi excepto. cum militet eadem ratio, qua mouit
Legiſlatorem ad illum caſum excipiendum, quæ
proculdubio fuit, vt per ſe Præſes expediret ne-
gotia, & per alium quando ipſe per ſe non poſſet
impeditus à rationabili cauſa. Idem rurſum do-
cuit Bart. in l.ſerui nomine, nu.3. verſic. & hic no-
ta.ff.de vſucap.& vſurpa.dicens, quòd licèt hic ſit
dictio taxatiua, tamen auctoritate alterius legis
extenditur. Sed ſi alia lex hoc non diceret, tunc
propter rationem legis extenderetur in materia
fauorabili, & pia. & idẽ prorſus docuit in l.ſi con-
ſtante.q.9.nu.44.verſ.aut in ea ſunt.ff.ſoluto ma-
trimonio. Idem docuit Glo. in l.1. in verſ. iudica-
ti. in fine. C.de condit.indeb.dicens: dic ergo hic
non ex cauſa iudicati, ſcilicet vel ſimili: nam ſuffi-
cit ſi Legiſlator vnum ponat gratia exempli. Idẽ
docuit Glo. bene intellecta, in l.fin. verſ.voluerit.
C.de reuocan.donat.intraſcriptis vtẽs, videlicet:
Voluerit, ſic ergo quinque ſunt: ſed quid ſi dona-
nator inops factus nõ alatur: Poteſt dici eum ad
hoc cogi, vel donationem reuocari, licet non enu
meretur hic.argum. in l.alimenta. in princip.& in
§.1.ff.de liber.agn. & in l.Diuus, & in l.ingratus.
ff.de iure patro. hæc glo. illa, ſed notandum, quòd
dixi, bene intellecta fuerit, & hoc propter text. in
d.l.fin. cuius verba eſt glo. & concordare debet, &
quam interpretari creditur. Nam ibi hæc haben-
tur, videlicet: [Generaliter ſancimus omnes do-
48 nationes † lege confectas, firmas, illibataſq; ma-
nere, ſi non Primò, donationis acceptor ingratus
circa donatorem inueniatur, ita vt iniurias atro-
ces in eum effundat. Secundo, vel manus impias
inferat. Tertiò, vel iacturæ molem ex inſidijs ſuis
ingerat, quæ non leuem ſenſum ſubſtantiæ dona-
toris imponat. Quartò vel vitæ periculũ aliquod
intulerit. Quinto, vel quaſdam conuentiones ſi-
ue in ſcriptis donationi impoſitas, ſiue ſine ſcri-
ptis habitas, quas donationis acceptor ſpopõdit,
minimè implere voluerit. Ex his enim tantum-
modo cauſis, ſi fuerint in iudicio dilucidis argu-
mentis cognitionaliter approbatæ, etiam dona-
tiones in eos factas euerti concedimus, ne ſit cui-
quam licentia, & alienas res capere, & frugalita-
tem irridere donatoris, & ipſum iterum donato-
rem, ſuaſq; res perdere: & prælatis malis ab in-
grato donationis acceptore affici.] hæc ibi inter
alia. Ex quibus modo apertiſſimè elicietur veri-
tas interpretationis noſtræ factæ circa ſentẽtiam
dictæ Glo. Cum ex ipſo textu habeatur, quòd fue
rit conſtituta regula, quòd omnis donatio legiti-
mè facta reuocari non poſſit, exceptis quinque ca
ſibus ſupradictis, inter quos non reperitur caſus
exceptus, & dictis quinque additus à gloſa, ſcili
cet quando donator in inopiam verſus fuerit, & ei
donatarius alimenta non præſtiterit, aſſerens idẽ
iudicium faciendum, etſi inter illos quinque ex-
preſsè non fuerit connumeratus: & ratio, quæ gl.
mouit alia reddi non poteſt, niſi ratio ſimilitudi-
nis iſtius caſus, cum caſu ingratitudinis in textu
expreſſo, cum & ingratus donatarius non alimen-
tans in inopia exiſtentem ſuum donatorem aper-
tiſſimè comprobetur. Quod nota, quia hanc ra-
tionem Doctores non tradiderunt. Idem docuit
Alex.de Imola in l.certi conditio.§.ſi nummos.ff.ſi cer.
pet. Idem Angel. Ioan.de Imol. & alij Doctores
in l.1.§.ſi is, qui.ff.ad Trebell. (vt refert Euerardus
in Topica iuris, c.loc.ab except.ad regulam.) Idẽ
docuit Bal. in d.c.poſt tranſlationem, nu.3. verſic.
nota, quòd exceptio.dicẽs. Nota, quòd exceptio
49 † in vno caſu porrigitur ad ſimiles caſus, vt in
verſic.quanquam autem. eſt textus multum nota
bilis hic.hæc ille. Idem docuit Cardinalis Zaba-
rella, etſi non hic explicitè in dicta Clem.exiui.§.
cum autem.vbi poſtquam dixiſſet, quòd exceptio
firmet regulam. ſubdit in quarto notab. quod de
æquipollentijs idem iudicium hic, & in §. proxi-
mo. ac ſi apertè dixerit, quod dixi de exceptio-
ne, quòd firmet regulam. Idem dicendum erit de
æquipollẽtibus caſibus exceptuatis per exceptio-
nem factam, etſi ſpecialiter de ipſis facta non fuiſ-
ſet aliqua mentio in caſibus exceptis. Idem do-
cuit expreſsè Panormitanus in d.c.cum dilecta.
nu.6.verſ.item nota. dicens, ſemper tene menti, ꝙ
nedum diſpoſitio ſimplex trahitur ad alium ca-
ſum ex identitate rationis, ſed etiam caſus exce-
ptus à regula: Nam Papa hic caſum exceptum in
c.quoniam, vt lite non conteſtata, vt teſtes recipi
poſſint non ſeruata iuris ſolemnitate, trahit ex
identitate rationis ad innouationem priuilegij.
Et ſic per hoc credo, quòd licèt in iure reperian-
tur tres caſus excepti duntaxat, in quibus abſen-
tes debent vocari ad Capitulum (de quibus per
glo. in c.2.de teſtibus.) in ſexto, ꝙ vocandi erunt
in alijs caſibus conſimilibus, vel arduioris, & per
hoc limita id, quod dicitur exceptionem firmare
regulam in nõ exceptis, vt in c.Dominus, 32.q.7.
procedit enim vt reſtringatur regula ad caſus nõ
conſimiles exceptis. ſi autẽ exceptio eſt facta per
dictionem taxatiuam, etſi ſpecificè alibi in iure
non excipiatur, nihilominus per identitatem ra-
tionis in materia fauorabili, & pia, vt ſentit Glo.
not. in l.illud.C.de ſacroſanc.Eccleſ. in verſic. ali-
cuius. ſecus in materia reſtringibili, vt not. in l.1.
C.de patr.qui fil.diſtr.& hoc nota. hæc Panormit.
qui idipſum docens in d. c. quoniam frequenter.
nu.4. in fine. in verſic.& ex hoc tex. dixit, quòd ex
illo tex.& glo. notandum erit, quòd caſus excepti
firmant regulam. 32.q.7. c.Dominus. niſi reperian
tur excepti in alia parte iuris, ſeu ſint ſimiles ex-
ceptis.& ad hoc habes bonam glo. in l.1.C.de con
dit.indebiti. Non enim poſſunt omnes iuris arti-
culi eadem lege comprehendi, vt in l.nõ poſſunt.
ff.de legibus. hæc Panormit. ibi, qui idipſum do-
cens paulò poſt in nu.6. verſ.quæro. quid ſit, ſi nõ
timetur de morte, vel abſentia diuturna (poſt mul
tas auctoritates Doctorum) ipſe ſequens gl. ibid.
in verſ.

Digitized by Google

in verſ. ſubtrahatur. Hoſt. Io. Andr. & Ant. de Butr.
dicentium, q non ſolùm in caſibus expreſsè exce-
ptis à d. c. qm frequenter. poſſunt recipi teſtes,
ante litis conteſtationem, verum etiam quando
adeſt timor, quòd propter moram varient fidem,
ſi de facili poſſent obliuiſci facti ſeriem, quam ſen
tentiam ipſe Panormit. ibidem probans, his ver-
bis vtens, videlicet: Ego ſequor glo. & Hoſt. Mo-
ueor, quia eadem ratio eſt, cùm timetur de obli-
uione, ſicut cùm timetur de morte. Satis enim
quoad partẽ habetur pro mortuo teſtis, cùm ne-
gotij oblitus eſt. arg. in c. in apibus, §. ecce. 7. q. 1.
vbi dicit textus, quòd tranſlatus de beneficio ha-
betur pro mortuo quo ad illud beneficiũ, & quo
ad ſucceſſorẽ, & maximè hoc dicendum eſt in ca-
ſu noſtro, vbi cõſideratur mors duntaxat propter
teſtimonium. ſi ergo eadem ratio eſt, ergo eadem
debet eſſe iuris diſpoſitio, & maximè cùm hoc ha
beat æquitas. argum. optimum in c. cùm dilecta,
extra de confir. vtili, vel inutili. vbi Papa hunc ca-
ſum exceptum, (cùm timetur de periculo teſtiũ)
extendit, ſeu declarat habere locum, etiam cùm
timetur de conſumptione inſtrumentorum, mo-
tus ſimili æquitate. Ad hoc bon. gloſ. in l. 1. C. de
condit. indeb. vbi notabiliter dicit Glo. quòd ex-
cepto vno caſu à regula, videntur excepti omnes
conſimiles: ſatis enim eſt vnum eſſe exceptum,
exempli gratia. hæc Panor. vbi ſupra, qui rurſum
idem confirmans (loquẽdo de ſtatutis generaliter
aliquid ſtatuentibus conforme, tamen communis
iuris diſpoſitioni), in d. c. cùm dilectus, nu. 5. verſ.
& nota ex hoc, & ex textu his verbis vſus fuit, vi-
delicet: Quòd cõſtitutio diſponens in materia iu
ris non includit in ſe caſum, aliàs exceptum à iure
communi, ſeu caſum fictum à iure cõmuni. Nam
de iure communi eſt, quòd non reſidens, fructus
non percipiat, ſed familiaris Papæ excipitur, ſeu
cenſetur reſidere: vnde conſtitutio ſimpliciter di-
ctans, vt nemo habeat fructus in abſentia, non in-
cludit caſum à iure exceptum, imò verificatur in
caſu ficto à iure, qui habetur pro vero. & ſic ha-
bes caſum, in quo ſtatutum verificatur in caſu fi-
cto, contra notata in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot.
geſt. & in c. in noſtra, extra de iureiur. & hoc ideo
eſt, quia ius in hoc æquiparat caſum verum, & fi-
50 ctum. Vnde conſtitutio † diſponens regulariter
id, quod ius debet recipere omnes limitationes,
& interpretationes iuris communis, quod perpe-
tuò nota: ſecus dic, vbi ſtatutum eſſet præter, vel
contra ius, & odioſum. Tunc non verificabitur in
caſu ficto: ſed verba debent intelligi propriè, &
in ſuo proprio ſignificatu. & ſic intellige illã l. 3.
& c. in noſtra. hæc Panormitanus vbi ſupra, qui
eadem repetens in c. ad audientiam. nu. 2. verſ. pri
mò nota vnum dictum, extra de Cleric. non reſid.
infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: Primò no-
ta vnum dictum ſatis notabile, quòd ſtatutum di-
ſponens in materia iuris, & excipiens duos caſus,
aliàs à iure exceptos, non vr̃ excludere alios caſus
prorſus cõſimiles à iure exceptos: & hoc ideo, q
ex quo diſponitur in materia iuris, & non agit ſpe
cificè derogare iuri, recipit omnes limitationes
iuris. Nam de iure non reſidentes priuantur fru-
ctibus, & excipiuntur infirmi, & exiſtentes in ſer-
uitio Papæ, vel Epiſcopi: ſtatutum verò (de quo
hìc) excipiebat ſolùm duos caſus, nec per hoc ex-
cludit tertium caſum, imò intelligitur exceptus,
ſicut excipitur à iure cõmuni. Quod videtur mi-
rabile cõtra regulam illam, quòd exceptio firmat
regulam in caſibus nõ exceptis, vt in c. Dominus.
32. q. 7. & facit hæc litera optimè in argumentũ,
q ſicut caſus exceptus à iure extenditur ad conſi-
milem caſum propter identitatẽ rationis: & pro-
batur in c. cùm dilecta, extra de confirm. vtili, vel
inutili, & notat glo. in l. 1. C. de condit. indeb. Ita
& caſus exceptus à ſtatuto, vbi diſponit ſtatutum
in materia iuris, vt probatur hìc. Si autem diſpo-
neret contra ius, vel præter, fortè dicerem oppoſi-
tum, quia caſus expreſsè non prouiſus in ſtatuto
relinquitur diſpoſitioni iuris communis. Secundò
nota principaliter ex tex. ibi. [Cùm abſentes dici
non debeant,] quòd ſtatutum diſponens in mate-
ria iuris, verificatur etiam in caſo ficto, quando ca
ſus fictus eſt verus, vel æquiparatur à iure, quod eſt
etiam bene notandum, & clariùs probatur hic,
quam in c. præcedenti. Et aduerte, quia Papa hic
non intendit indulgere Epiſcopo, nec ſtatutũ de
nouo facere, ſed potius reſpõdit de iure, interpre-
tando ſtatutum, patet ex verſ. decernimus. & ex
ratione, quam allegat. hæc Panorm. vbi ſupra. qui
idem rurſus docuit breuiter in c. iurauit, extra de
probat. nu. 3. verſic. & ex hoc nota. vbi dixit, & ex
hoc nota, quòd vbi vnum ius venit exceptiuè, ſeu
limitatiuè ad communes regulas iuris, fit exten-
ſio illius per identitatem rationis. Iura enim, quæ
admittunt teſtes publicatis atteſtationibus, lo-
quuntur, cùm agitur de matrimonio iam contra-
cto, vt in c. ſeries, & c. cum in tua. extra de teſtibus.
Nihilominus extenduntur ad ſponſalia, quando
ſubeſt ratio peccati, ad hoc tex. not. qui hoc bene
probat in c. cùm dilecta, extra de confirm. vtil. vel
inutil. Idem Panorm. rurſus docuit in c. cum om-
nes, num. 7. verſ. caſus exceptus, extra de conſtitu.
vbi poſt relationem ſententiæ. Ant. de Butr. idem
ſentientis; dixit, caſus exceptus à lege debet ex-
tendi ex identitate rationis, vt eſt tex. not. in cap.
cum dilecta, extra de confir. vtili, vel inutili, quod
tene menti. & ſic non ſolùm lex communis exten
ditur ex identitate rationis, ſed caſus excepti ex-
tenduntur. hæc Panormitanus vbi ſupra, qui rur-
ſus idem docens in c. inter alia, nu. 15. verſ. præte-
rea, extra de immun. Eccleſ. dixit, quòd vbicunq;
loquitur conſtitutio in materia iuris communis,
& aliquos caſus excipit, non per hoc firmat regu-
lam in non enumeratis contra ius commune anti-
quum, imò in caſibus non exceptis ſuppletur à iu
re communi. Ad hoc allego text. in c. ad audien-
tiam, cum ibi not. extra de Cleric. non reſid. Item
adduco Glo. & Bar. in l. ſerui nomine. vbi notãter
voluit, quòd ſi vnum ius ponit regulam, & exci-
pit aliquem caſum cum dictione taxatiua, q nihi
lominus excipiũtur alij caſus, qui reperiuntur ex-
cepti in alia parte iuris. hæc Panormit. vbi ſupra.
Idem docuit Ant. de Butr. in c. cùm dilecta, col. 3.
verſic. nota argumentum, extra de confir. vtili, vel
inutili. vbi hoc innuit, dicens. Nota argumentum
à ſimili in iure procedere, & quòd hoc voluerit ip
ſe nos docere in caſu præſentis limitationis, eli-
citur apertiſſimè ex verbis ipſius c. cùm dilecta. ſu
pra à nobis recenſitis, cùm per ipſum Canonẽ ex-
tendatur exceptio facta in teſtib. nõ admittendis
regulariter ante litis conteſtationem, ad innoua-
tionem priuilegiorum faciendam propter identi-
tatem rationis, vt ibi docuit Summus Pontifex.
Attamen meo iudicio idipſum clariùs docuit rur
ſus ipſe Antonius in c. tranſlato. col. 2. verſic. nota-
quar-

Digitized by Google

quartò. extra de conſtitut. dicens. Nota quartò,
vnam regulam in materia extenſionis. Quando
duo extrema ſeparata ad inuicem ex aliquo acci-
51 denti verè connectuntur, † tunc diſpoſitũ in vno
ad reliquum extenditur, dato, quòd de illo nõ fiat
mentio, & per hoc habes limitationem ad illud:
Dictum in vno, in alio negatum: quia id verum,
niſi tacitum ſit per viam rationis, & naturam con
nexorum cum expreſſo, vel ſe habeat conſequuti-
uè ad expreſſum. ſic limita c.nonne. extra de præ-
ſumpt. & l.maritus. C. de procurat. Et aduerte, quia
non propterea dicitur comprehendi expreſsè, ſed
intellectiuè. hæc ille. Et quòd voluerit intellige-
re in caſu præſentis limitationis, demonſtrauit ci
tando dictam l.maritus, in qua habetur, quòd li-
cèt maritus poſſit agere pro vxore, tamen ſi vxor
ipſius conceſſerit mandatum procuratorium in
vno, non poterit ipſe maritus agere in alijs; cum
videatur ſibi prohibitum tacitè ab vxore. Et ra-
tio talis reddi poteſt: quia exceptio tam negati-
ua, quàm affirmatiua firmat regulam in non exce
ptuatis. & idcircò Antonius dixit limitãdam fo-
re dictam l. maritus, quando ratione identitatis
id, quod expreſsè fuit conceſſum in vno, & in alio
videtur conceſſum, ſi eadem ratio ſuadeat, ac do-
ceat talem fuiſſe mentem tale quid concedentis:
& hæc ſatis ſint in probationem præſentis noſtræ
interpretationis ſententiæ Domini Antonij, cùm
& idipſum quamapertiſſimè ipſe docuerit in cap.
cùm dilectus. & in c.ad audientiam. extra de Cle-
ric. non reſid. cuius ſententiam ad verbum retuli
in probatione præcedentis ampliationis ſecun-
dæ limitationis. Vide ergo ibi, eo quòd etſi ipſe
ibi loquatur de ſtatuto aliquos caſus excipiente
non extendendo ad caſus exceptos in alio iure
communi, ita vt non poſſit exceptio facta in ipſo
ſtatuto comprehendere, & caſus exceptus à iure
communi, non tñ incongruum erit arguere à for-
tiori, cum ſtatuta dicantur ſtricti iuris, & quòd
debeant ſtrictè interpretari, ac per hoc quaſi, ꝙ
includant exceptos caſus à iure communi, quod
contingit ſic ſuſpicari de exceptione facta in ali-
quo iure particulari communi, eo quòd apertiſſi-
mè fuit probatum in præced. ſecunda limitatio-
ne ipſam exceptionem non firmare regulã in alijs
caſibus diſſimilib. exceptis in alia parte iuris com
munis. Ex his ergo patuit Dominum Antonium
aſtipulatum fuiſſe præſenti limitationi. Idem do-
cuit Felinus in c.paſtoralis. col.2. verſ. pro quibus
facit. extra de reſcriptis. dicens, quòd licèt à iure
ſint expreſſi certi caſus, in quibus vocari debent
Canonici abſentes, de quibus per glo. in verſ. ip-
ſorum. in c.2. de teſtibus. in ſexto, tamen debent
etiam vocari in alijs caſibus, vbi eſt ſimilis ratio.
Idem rurſus docuit ipſemet Felinus in c.quoniam
frequenter. col.2. verſ. limita ſecundò, extra vt li-
te non conteſta. ſequens Panormitani ſententiam
in d.c.ad audientiam. Idem docuit Io. de Anan. &
Cardinalis Zabar. in c.lator. extra de homicid. qui
Ananias. in fine dicti cap. lator. infraſcriptis vſus
fuit verbis, videlicet: Vltimò quærit hic Flor. Duo
piſcabant in quadam naui, alter cum ligno, in quo
erat ferrum ad detrahendum ramos arborum ob-
ſtantes: cùm inſtaret detractioni, caſu percuſſit
ſocium, & mortuus eſt, fuit dubitatum an ille te-
neatur, dicit fuiſſe conſultum de facto, quòd non:
dummodo aliàs adhibuerit diligentiam, quã de-
52 buit. Nec obſtant verba ſtatuti, † quæ dicebant,
ꝙ homicida occidatur, niſi faceret cauſa defen-
ſionis neceſſariæ: licèt enim ſtatutum excipiat
vnum caſum tantùm, tamen debebat intelligi, ſe-
cundum ius commune, & ſic de homicida culpa-
bili, vt in l.2. ff. de noxal. & pro hoc facit quod no
tat Salycetus in l.pen. C. ad l. Cornel. de ſicar. vbi
reprehendit Butrium, dicentem, quòd ſtatuta nõ
requirunt dolum: & ideo concludit, quòd ſtatu-
53 ta † pœnalia recipiunt interpretationem reſtri-
ctiuam, ſecundum ius commune, & pondera be-
ne, quòd iſtæ duæ auctoritates, videlicet Flor. &
Salyc. ſunt ſufficientes ad liberandum hominem à
morte, qui commiſit homicidium ſine dolo, pro
quo etiam facit, quia caſus exceptus à regula etiã
cum dictione taxatiua, tãtùm, in ſimili poteſt ex-
tendi ex identitate rationis, vt probat tex. gloſ. &
Bar. in l.ob æs alienum tantùm. C. de prædijs mi-
nor. & in l.illud. C. de ſacroſanct. Eccleſ. per Zen-
ze. & Io. de Lign. in c.ſtatutum, §. cùm verò. de re-
ſcript. in ſexto, & probatur optimè in c.ad audien
tiam. extra de Cler. non reſid. hæc ille. Idem do-
cuit Decius in l.1. nu.32. verſic. poſtremò non eſt
omittendum & nu.36. verſ. ſi verò exceptio. ff. de
reg. iur. vbi docuit, quòd exceptio facta in vno ca
ſu porrigitur ad ſimilem, quando non adeſſet di-
ctio taxatiua. ſed ibidem nu.35. verſ. ſed quæritur
an exceptio. dicit, quòd quãdo exceptio facta eſt
taxatiuè, tunc non porrigitur, ſeu extenditur ta-
lis exceptio ad ſimiles caſus. hæc Decius vbi ſu-
pra. Qui tamen in c.cùm dilecta, colum.2. verſ. &
hoc etiam ampliatur, extra de confirmat. vtili, vel
inutili id, quod negauit in d. nu.35. de exceptio-
ne facta cum dictione taxatiua, ſequens Panorm.
& alios, affirmauit. Nam poſtquam ibid. in col.1.
verſ. quintò noto, dixiſſet. Quintò noto, quòd ca-
54 ſus † exceptus à regula extenditur ad alium ca-
ſum ſimilem, vbi ſupra ſubintulit. & hoc etiã am-
pliatur ſi facta ſit exceptio per dictionem taxati
uam. Abbas hic dicit, facit quod notat Bar. in l.ſi
conſtante. in principio. ff. ſoluto matrimonio. &
in l.3. §. cũ Titio. ff. de alimentis legatis. & in pro-
poſito in terminis tradit Ang. in l. ſi hominem. §.
in edilitijs. ff. de edil. ædict. in l.Paulus. §. hæres ro
gatus. verſ. & hinc eſt. ff. de vſu. & in l. ita nobis. C.
de adulter. cum ſimilibus. & tradit Alex. & Mo-
derni in l.1. C. de contratabu. & idem Alex. in d.l.
ſi conſtante. in 2. charta, & in conſil. 130. incip. In
cauſa. col.3. lib.4. hæc ibi Decius, cuius ſentẽtiam
commendauit, & ſequutus fuit Aegidius Boſſius
in ſua Praxi crimin. titul. fin nu.41. ex quibus pa-
tuit, quòd ipſe Decius melius recordatus, corre-
xerit quæ dixerat in dicto nu.35. Idem rurſus ip-
ſemet Decius docuit in conſ.284. col.3. nu.5. verſ.
quia exceptio à regula. vbi eadem repetens dixit,
quòd exceptio à regula facta in vno caſu ad caſum
ſimilem porrigitur, vt in c.cum dilecta. vbi Abb.
extra de confir. vtil. vel inuti. & hoc etiam proce-
dit ſi facta ſit exceptio per dictionem taxatiuam
tantùm, vt not. Abbas in d.c.cum dilecta. & dixi
ibi. hæc ibi, qui Decius eadem repetijt in conſil.
151. nu.6. verſ. non obſtat. vbi dixit. Non obſtat, ꝙ
exceptio facta in c.ſi Papa. de caſu hæreſis contra
regulam, quæ ibi ponitur, videtur confirmare re-
gulam in caſibus non exceptuatis: quia illud ve-
rum eſt in caſibus diſſimilibus ab exceptuatis: ſe-
cus eſt in ſimilibus caſibus: quia exceptio facta
in vno ad ſimilem caſum porrigitur, vt notat Ab-
bas per illum tex. in c.cùm dilecta. de confir. vtili,
vel

Digitized by Google

vel inutili, & idem Abbas in cap. iurauit. extra de probat. & hoc etiam procedit, ſi exceptio facta ſit per dictionem taxatiuam, tãtùm, vt notat Bar. in l. ſi conſtante. in princip. ff. ſoluto matrimonio. Idem docuit iterum Decius in c. iurauit. colum. 3. verſic. in glo. 1. extra de probat. ſequens Panormitanum in dicto cap. cùm dilecta. Idem docuit Antonius Corſer. in ſuis ſingularibus. in verſic. extenſio. incip. Diſpoſitio ſimplex nedum trahitur, vbi inter alia notatu digniſſima, dixit, quòd diſpoſitio ſimplex nedum trahitur ad alium caſum ex identitate rationis: ſed etiam caſus exceptus à regula. textus eſt elegans, & celebris in c. cùm dilecta. extra de confir. vtili, vel inutili. vbi Papa caſum exceptum in c. quoniam frequenter. extra vt lite non conteſt. (& ſic non ſeruata iuris ſolemnitate) trahit ex identitate rationis, ad innouationem priuilegij: & per hoc limitat regulam, & id, quod dicitur exceptionem firmare regulam in caſibus non exceptis, vt in c. Dominus. 32. q. 7. procedit enim talis regula, ſeu tale dictum, vt reſtringatur regula ad caſus non conſimiles exceptis, vt etiam docuit Bart. in l. ſerui nomine. ff. de vſucap. quem & ipſe Corſetus ſequitur in ſuis ſingularibus, in verſic. extenſio. incip. Diſpoſitio ſimplex. & in verſ. ſtatutum. incip. Nota vnum dictum ſatis notabile. vbi ſupra, aſſerens ipſum Bar. dixiſſe, prout verè dixit, & ſupra retuli, quòd etiam ſi ex-
55 ceptio † facta fuerit per dictionem taxatiuam, nihilominus extenditur ad alium caſum, ſi in alia parte iuris reperitur exceptus: ſi autem ſpecificè alibi non excipitur, tunc per identitatem rationis extẽditur in materia fauorabili, & pia, vt ſenſit Gloſ. not. in l. illud. C. de ſacroſanct. Eccleſ. in verſic. alicuius. ſecus in materia reſtringibili. hæc ille. Idem docuit Euerardus in ſua Topica iuris, in c. loc. ab except. ad regulam. nu. 5. verſ. tertiò dicta Theorica. exceptio firmat regulam. vbi poſtquàm ad verbum ſe ſubſcripſit præſenti limitationi, citando quoque & alios Doctor. ad hoc ipſum probandum. attulit pulcherrimam deciſionem cuiuſdam quæſtionis ad hanc ipſam materiam attinentis. his verbis vtens in num. 7. verſic. Item per iſtud vidi, videlicet: Item per iſtud vidi ego decidi vnam arduam quæſtionem ortum ſumentem ex tractatu pacis inito inter Sereniſſimum Imperatorem Maximilianũ ex vna parte, & Flandros eum adhærentibus ex altera, in quo nominatim excipiebantur aliquot, qui non debebant in emenda Imperatori ſoluenda contribuere, ex eo, quòd ſequuti fuerant partes Imperatoris, & cùm fieret executio contra quoſdam Flandros ſpecialiter non exceptos, qui etiam ſequuti fuerant partes Imperatoris: ipſi ſe oppoſuerunt, ſuſtinentes ſe non teneri, ex eo, quòd ex partibus ſteterant Imperatoris. Obijciebatur autem contra eoſdem, quòd erant Flandri, & ſic comprehenſi ſub regula, nec erant excepti: & exceptio firmat regulam in non exceptis; Sed ipſi replicabant, & dicebant, quòd eadem ratio vigebat in ipſis, quæ in exceptis, & maior: cùm ſuſtinuiſſent partes Imperatoris, vt excepti, & plura pertuliſſent damna, quàm alij excepti: & quòd illa fuit mens diſponentis, & quòd aliter intelligendo ſequeretur abſurdum: & dicebant, quòd exceptio firmat regulam in caſibus diſſimilibus exceptis; ſed non in caſibus ſimilibus exceptis. Et ita fuit iudicatum in magno Conſilio Cæſaris me præſente, quod manda memoriæ addidit ibidem Euerardus. Ex quibus patet ipſum locutum fuiſſe in terminis præſentis limitationis, prout apertiſſimè ibi docuit, cùm loquutus fuerit in terminis iuris communis, & municipalis. Idem docuit Couarruuias in ſecundo libro variarum reſolut. cap. 5. nu. 6. verſic. hæc omnia eo tendunt, dicens hoc ipſum docuiſſe Ioannem Lupum in tracta. de donat. inter virum, & vxorem, §. 16. nume. 6. Idem docuit Ioan. Andr. in dicto cap. qui ad agendum. colum. 1. verſic. vbi enim nihil de procurat. in ſex-
56 to. dicens, quòd vbi nihil eſt expreſſum, † totum eſt generale, ſed aliquo expreſſo clauſula generalis includit ſimilia. Idem docuit Philippus Franchus in d. c. qui ad agendum. §. ſed ſi aliquis. dicens, quòd expreſſo vno caſu, in quo requiritur ſpeciale mandatum, adiecta clauſula generali, fit tunc extenſio ad ſimiles caſus non expreſſos, etiã ſi in talib. caſibus non expreſſis requiratur ſpecialis expreſſio, vel ſpeciale mãdatum. Idem docuit Nauarrus in c. 1. §. laboret. nu. 14. verſic. pro contraria tamen parte. & in nu. 19. verſic. non obſtat etiam. de pœnit. diſtin. 6. Idem docuit Auguſtinus de Arimine in Addit. tract. Angeli de maleficijs. verſ. & ibi caput à ſcapulis amputetur, nu. 42. verſic. tertius caſus. in fine. & num. 43. verſic. & per conſequens exceptio. Idem Paulus Fuſcus in ſingularibus ſuis in verſic. exceptio firmat regulam. Idem Syl. in Summa. verſ. alienatio. nu. 12. §. duodecimò præfata forma, circa medium. Idem docuerũt Doctores citati à Domino Carpano in tractatu ſuo ſuper ſtatuta Mediolanenſis ciuitatis, in volum. 1. ad cap. 107. ſol. 147. nu. 19. verſ. de infraſcriptis caſibus. verſic. contrarium tamen, cuius precisa verba reperies in noſtra deciſione, ſeu conſilio in materia appellationis facto in fauorẽ Magnifici Octauij Boerij, contra aſſerentes, quòd vigore ſtatuti Genuenſis prohibentis appellationem à ſententijs diffinitiuis latis à ſupremis Sindicatoribus. vide ergo omnino ibi: quia innumera reperies ſcitu digniſſima.

Sublimita præcedẽtem tertiam limitationem, dicens ipſam veram in materia pia, & fauorabili: non autem in materia odioſa, & reſtringibili.
57 † Hæc concluſio probatur Doctorum auctoritate. Bart. enim hoc docuit in l. ſi conſtante. nu. 44. verſic. aut in ea ſunt verba taxatiua. ff. ſoluto matrimonio. & in l. ſerui nomine. num. 3. verſic. & ſic nota, quòd licèt ſit dictio. ff. de vſucap. Idem docuit Panormitanus (ſequens Bart. vbi ſupra.) in c. cùm dilecta. num. 8. verſic. & vide ad prædicta notabile dictum Baldi. extra de confirmat. vtili, vel inutili. Idem docuit Decius in c. iurauit. colum. 3. nu. 5. verſic. ſed addaris. extra de probat. vbi aſſerit hoc ipſum docuiſſe. Alex. in dicta l. ſi conſtante. in princ. col. 6. verſic. Item in quantum. Idem docuit Antonius Corſetus in ſuis ſingularibus. in verſic. extenſio. incip. Diſpoſitio ſimplex.

Limita dictam ſublimitationem vnicam, dicendo ipſam veram, niſi eadem ratio concurreret, & eadem omnino ſimilitudo: quia tunc omnino fieret etiam in materia odioſa extenſio: cùm tunc non eſſet dicenda extenſio, ſed comprehenſio, & expreſſio quædam tacita. hæc limitatio probatur auctoritate Auguſtini Beroi in c. cùm dilecta. nu. 12. verſic. Item dum Abbas poſt Bart. in d. l. ſerui. extra de confir. vtili, vel inutili: necnon quampluſimorum Iurium, & Doctorũ, qui fuerũt citati in

probationem fallentiæ primæ,ſecundæ, & tertiæ:
& earum limitationũ concluſionis tertię,in tract.
de extenſione legum pœnalium correctoriarum.
vide ergo ibi omnino,quia ibi quamplurima ſci-
tu digniſſima reperies.

Limita & quartò primam concluſionem,dicen
58 do ipſam nõ verificari in caſibus maioribus, † &
grauioribus, quam fuerat expreſsè excepti; quo-
niam ad eos non extendetur exceptio, nec in ip-
ſis firmaretur regula, etiã ſi fuiſſet facta exceptio
de aliquo caſu requirente ſpeciale mãdatum, ad-
dita ſubſequenter clauſula generali, & omnia a-
lia,&c.niſi ſpecialiter de aliquo grauiori expreſ-
sè fuiſſet facta mentio in mandato. Quapropter
tã Procurator, quàm Vicarius generalis, vel qui-
cunque mandatarius creatus, cum cõceſſione ex-
preſſa alicuius actus requirentis ſpeciale manda-
tum attentare non poſſet expeditionem negotij
grauioris expreſſo in mandato, ꝙ ſi attentaret,il-
59 lud eſſet irritũ,& inane,ac nullius virtutis. † Hæc
limitatio probatur duplici medio. Primò enim
per tex.apertiſſimum in Clem.2.de procurat. vbi
Clemens Quintus infraſcriptis vſus fuit verbis,vi
delicet: [Non poteſt Prócurator ad agendum,vel
defendendum, iurandumq; de calumnia,& veri-
tate dicẽda,& generaliter ad omnia alia,quæ ſpe-
ciale mandatum exigunt, conſtitutus (niſi aliud
ſuper hoc in mandatis habeat) opponere in per-
ſonam electi,ſeu eius,cui eſt prouiſio faciẽda,vel
facta,crimina, vel defectus, cùm ſub generalitate
tali grauiora non veniant,vel maiora,quàm in ip
ſo procuratorio ſint expreſſa.] hæc in dicta Clem.
Idem probatur per tex.in c.ſedes Apoſtolica.ext.
de reſcriptis.vbi Innocentius Tertius ſcribens Se-
nõ.Archiepõ his verbis vſus fuit, videlicet: [Se-
des Apoſtolica conſueuit exhibere ſe petentibus
liberalem, ſed quidam eius gratia, & infra. Nos
igitur volentes eorum malitijs obuiare, decerni-
mus; vt cùm in commiſſionibus noſtris minores,
& viliores perſonæ ſolummodo deſignantur,ma-
iores,& digniores ſuos ſub generali clauſula non
intelligantur includi. Sed nec liceat occaſione ge
neralitatis huiuſmodi multitudinem effrenatã in
iudicium euocare. Nec ſuper maioribus, & gra-
uioribus negotijs audiantur,qui de minoribus,&
leuioribus tantùm faciunt mentionem.] hæc ibi.
Idem probatur & ſecundò Doctorũ auctoritate.
Glo.n.in d.Clem.non poteſt. verſ.grauiora,volẽa
interpretari dictum Caonẽ,dicit, ꝙ generalitas
adiecta in ꝓcuratorio expreſſioni cauſæ requiren
tis ſpeciale mãdatũ nõ includat maiores cauſas,
tñ non erit negandum, ꝙ ſi quis conſtitueretur
procurator ad omnes cauſas nulla expreſſa, tunc
in tali mandato includerentur omnes cauſæ,vt in
l.1.ff.de procur.Idem glo.in d.c.ſedes.in verſ.ma-
iores.addens ex Ioãne hanc rationẽ,dicens:quia
aliter proceditur contra maiores,& aliter contra
minores,vt in c.cùm beatus 45.diſt. Idem docuit
Glo.in c.fin.verſ.ſpeciale.de procurat. in ſexto.di
60 cens,ꝙ illa clauſula generalis, † quæ ſequitur ſpe
cialia expreſſa,ſimilia includit,non longè maio-
ra.Idem docuit Card. Zabar.in d.Clem.ſubinfe-
rens quamplurima notatu digniſſima,quę pro ma
iori intelligentia pñtis limitationis hic referam.
Sciendũ ergo,ꝙ ibi Cardin.in col.2.verſ.ſecundò
nota.dixit,ꝙ vbi neceſſario faciẽda eſt ſpecifica-
tio alicuius caſus,talis non venit ſub clauſula ge-
nerali, etiã ſi præcedãt aliqui caſus exigẽtes ſpe-
ciale mandatũ:& in verſ.tertiò nota.dixit,ꝙ ver-
61 borum ſubſequentium generalitas † reſtringatur
ad ea, quæ ſunt ſimilia præcedentibus, & in verſ.
dicit Lapus.aſſerit, ꝙ ſicut in mandato non venit
aliquid de poſitiuis ſpeciale mandatum exigẽti-
bus,niſi eorum aliquid exprimatur,propter iden
titatẽ rationis: & per hoc dicit,ꝙ ſi ſunt expreſſa
aliqua crimina,vel defectus,ſequuta clauſula ge-
nerali nõ venient maiora, vel grauiora expreſſis:
oportet ergo, vt aliquod de maioribus, vel gra-
uioribus exprimatur,& tunc ſub generali clauſu-
la maiora, & grauiora. hæc omnia Card.vbi ſu-
pra. Ex quibus probatur pñs limitatio. Idem do-
cuit Petr.de Anchar.in d.Clem.non poteſt. addẽs
& ipſe nonnulla notabilia. Dicit enim,ꝙ quatuor
62 ſint genera cauſarum, † ſm Lapum. Nam quædã
dicuntur maximæ,vt cauſa fidei,vt in c.maiores.
extra de Baptiſmo.Quædam maiores,ſicut cauſæ
Epiſcoporum, & maioris dignitatis, vt in c.quã-
uis.de elect.in ſexto.Quædam mediæ,vt cauſæ be
neficiales,& ſpirituales. Quædam cauſæ inferio-
res,vt ciuiles,& pecuniariæ.Dixit etiam fore no-
tandum,ꝙ clauſula generalis poſt expreſſionẽ ca-
ſuum, qui requirunt ſpeciale mandatum, includit
caſus non maiores: & hoc eſt verum,quando ge-
neralis clauſula adiungitur ijs, quæ requirunt ſpe
63 ciale mandatum,† tunc non extenditur ad maio-
ra,& grauiora: vbi verò de talibus nõ quæramus,
clauſula generalis poſt expreſſionem alicuius cau
ſæ, vel perſonæ complectitur maiores, vt not.Io.
And.poſt Innoc. & Doctores in c.ſedes.de reſcri-
ptis,niſi odium abutentis aliud inducat,vt ibi,&
ita vult glo.P. & clariùs Paul.circa finem. Minus
ergo operatur generalitas ſubſequens poſt enume
rationem certorum caſuum. circa caſus, qui exi-
gunt ſpeciale mandatũ,quàm circa alios nõ eiuſ-
dem naturæ. Nam vt dicit Paul. Procurator ſim-
pliciter conſtitutus omnes cauſas tractare poteſt,
vt in l.1.ff.de procurat.& ſic expreſſio non minuit
poteſtatem ex officio competentem. Et vt ea,quę
ſupradicti Doctores, & infra ſtatim citandi in fa-
uorem pñtis noſtræ limitationis dixerunt breui-
ter perſtringendo: Dicimus ipſos concludere tali
pacto, videlicet: Quòd aut in mandato procura-
64 torio fuit expreſſum † vnum negotium non requi
rens ſpeciale mandatum, & tunc ſub clauſula ge-
nerali ſequenti comprehenduntur negotia etiam
maiora (non requirentia tñ ſpeciale mandatum)
expreſsis,& ita erit intelligenda ſententia Inno-
centij in d.c.ſedes. aut in procuratorio exprimi-
tur vnus caſus requirens ſpeciale mandatum, &
ſubnectitur clauſula generalis, & tunc non ve-
niũt maiores caſus expreſsis,& in hoc caſu eſt in-
telligendus textus in dicta Clementina ſecunda.
Ratio verò diuerſitatis duplex aſsignatur ab in-
fraſcriptis Doctoribus. Vna eſt, quia quando ex-
primitur cauſa non requirens ſpeciale mandatũ:
tunc materia nõ erit odioſa,ſed fauorabilis: & ſic
per conſequẽs extenſio poterit fieri,vt cõplectatur
oĩa, vt puta,fauorabile eſt,vt quis habeat Procu-
ratorem,l.1.ff.de procurat. Quapropter tunc man
datum procuratorium continebit,ſeu extendetur
ad maiora negotia (non tñ requirentia ſpeciale
mandatum) ipſis negotijs expreſsis in mandato.
Sed quãdo in mãdato procuratorio exprimuntur
negotia, ſeu caſus requirentes ſpeciale mandatũ,
tunc cùm materia, de qua agitur in mandato ſit
reſtrictiua,& odioſa: hinc fit, quòd ſub generali-
bus

Digitized by Google

bus verbis non veniunt illi caſus requirentes ſpeciale mandatum, vt ad literam docuit textus in c. qui ad agendum. de procurat. in ſexto. Quinimò quotieſcunque in mandato exprimuntur tam exceptiuè, quàm indultiuè, ſeu conceſſiuè aliqui caſus requirentes ſpeciale mandatum, tunc ſub illis non veniunt caſus, ſeu negotia maiora expreſſis, etiam ſi ſubſequatur illa clauſula generalis, etſi ipſa negotia, aut caſus non contineant periculum illos excipientis, vel concedentis: & hoc elicitur apertiſſimè ex dicta Clem. 2. & ex veriſimili intentione ipſius excipientis, ſeu cõcedentis, quoniam ſi illos voluiſſet concedere, vel excipere, aliquem eiuſdem qualitatis excepiſſet, vel conceſſiſſet in mandato: & hoc erit, quoniam eſt odioſum, quòd comprehendantur iſti caſus ſpeciales contra intentionem excipientis: & idcircò meritò diximus in comprehenſione illorum fieri debere ſtrictam interpretationem, vt nõ veniant maiora expreſſis. & hæc prima ratio affertur ferè in ſententia ab omnibus Doctoribus infra citandis. Aliam rationem reddidit Antonius de Butrio in d.c. ſedes. col. 2. verſic. ſed ratio, quam refert quoque, & amplectitur Imola in d. Clemen. 2. & eſt. Nam vbi agit quis comprehendere caſus requirentes ſpeciale mandatum maiores expreſſis ſub clauſula generali fatigaret̃ clauſula in duobus. Primò in eo, ꝙ comprehendit caſus ſpeciales nõ expreſſos. Secundò fatigaretur in comprehendendo maiores expreſſis. Ideo ſufficit, ꝙ operetur in primo abſq; eo, ꝙ operetur in ſecundo, ſed quando agitur de comprehendendo caſus non requirentes ſpeciale mandatum, tunc comprehendit etiã maiores expreſſis, quia non fatigatur in cõprehendendo exigentes ſpeciale mandatum, & ſic in vno ſolo fatigatur, quod facilius fit. hæc ille. Subſcripſerunt verò præſenti limitationi infraſcripti Doctores, videlicet Ant. de Butr. in d. Clem. 2. & in d.c. ſedes. col. 2. verſ. ideo vide. Imol. in d. Clem. 2. col. 5. nu. 18. verſ. vnde D. Ant. Pan. in d. Clem. 2. nu. 4. verſ. ſi in procuratorio. & in d.c. ſedes, nu. 7. verſ. & qã difficilis eſt intellectus. & in c. cùm tibi. ext. de verbor. ſignific. Felin. in d.c. ſedes: col. 2. verſ. clauſula generalis. & ſequenti. & in col. 8. verſ. cõſidera ſecundò, & ſequentibus. extra de reſcriptis. ſequens ſupradictos Doctores. Idem docuit Dec. in d.c. ſedes. col. 4. nu. 10. verſic. in ea, ibi aliàs. ſequens ſupradictam doctrinam Panor. quam aſſeuerat eſſe veriorem contraria, & ipſam tuetur contra nonnullos contrarium aſſerentes. Et animaduertendum, ac memoriæ commendandum ſummopere eſt, ꝙ Felinus in d. verſ. clauſula generalis elicit ex communi Doctorum ſnĩa, ꝙ ex tex. in d. Clem. 2. & d.c. ſedes. elicitur hæc optima regula, ſ. ꝙ clauſula generalis ſequẽs, ſpecialiter pręmiſſa reſtringitur ad ea, quæ ſunt ſimilia expreſſis, & non ad diuerſa: & ꝙ hæc regula habeat locum nedum in reſcriptis, verum etiam in mandatis procuratorijs, in compromiſſis, in contractibus, in vltimis voluntatibus, & quibuſcunque materijs. & hoc ipſe ibi probat (in diuerſis caſibus ibi ab eo enumeratis) per diuerſas Doctorum deciſiones. vide ergo ibi, quia ibi reperies per eum quamplurimas conſiderationes, & declarationes, quibus limitatur, & ampliatur dicta regula. Idẽ docuit (quo ad noſtrã limitationẽ) Dñicus à S. Geminiano in c. qui ad agendũ. l. ſed ſi aliquis. verſ. in fine. glo. de procur. in 6. Idẽ Archid. in d. §. ſed ſi aliquis. verſ. ſed ſi admittit. Idem docuit Philip. Franch. in d. §. ſed ſi aliquis. nu. 2. verſ. in glo. in verſ. non expreſſos. ſequens Ant. de Butrio, & Imolam, vbi ſupra.

Concluſio ſecunda, & vltima ſit. Vicarius gene-
65 neralis, cui facta eſt commiſſio † generalis, & in mandato Eps, vel Archiepiſcopus (aut quicunque alius Ordinarius alicuius loci) expreſſit aliquod de illis, quæ requirunt ſpeciale mandatum ſequuta generali clauſula, vt poſſit facere omnia alia, q̃ nos poſſumus (etiam ſi mandatum ea igerent ſpeciale) poterit diſpenſare in irregularitate incurſa, qua poſſet ipſe Eps aliquo iure diſpenſare, & ſic diſponere poſſet circa illa requirentia ſpeciale mandatum. Hæc concluſio probatur per argum. in c. qui ad agendum. de procuratoribus in ſexto. & ſecundò auctoritate infraſcriptorum Doctorũ. Nam infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni, videlicet Glo. vlt. in c. licèt. de offic. Vicarij. in ſexto. arguendo tñ ab identitate rationis. Hoſtienſ. in c. ſignificaſti. extra de offic. Archid. vbi dixit, ꝙ Vicarius generalis, cui aliquis ex ſpecialibus caſibus commiſſus eſt, cũ clauſula generali, ſubſequente hoc poſſet: & addit, ꝙ in præſentia tñ Epiſcopi qui commiſit generaliter nõ deberet hoc attẽtare ſine eius conſcientia. & hos duos Doctor. ad verbũ ſecuti fuerũt, videlicet Io. And. in d.c. licèt. & ĩ c. ſua nobis. ex̃. de offi. Vicarij. Pan. in d.c. ſignificaſti. Ant. de But. in d.c. ſignificaſti. Silueſt. ĩ Sũma. verſ. Cõfeſſor. 3. §. nonò quærit. & in verſ. Vicarius. §. quarto quærit. particula 3. incip. Tertium ſm Glo. in c. licet. Dominicus à S. Gemin. in d.c. licet. col. 3. verſ. in fin. Glo. qui addit prædictis, ꝙ hoc intelligatur de æquali, vel minori expreſſis. Philip. Franch. in d.c. qui ad agendũ. verſ. ſed ſi aliquis. in princ. & ſi loquaeut in perſona Procuratoris habentis gñale mandatum. Et hæc pauca de multis dicta ſatis ſint.

S V M M A R I V M.

1 *Scandalum quotuplex ſit.*
2 *Scandalum vnde dicatur.*
3 *Reſponſio ad ruinam ſpiritualem à quo cauſetur.*
4 *Scandalum quid ſit, & eius diffinitio declaratur.*
5 *Deus ſolus ſcrutator eſt cordium.*
6 *Cauſa quomodo differat ab occaſione.*
7 *Dictum, vel factum vnius, quomodo poſſit eſſe cauſa alterius peccati.*
8 *Scandalum paſſiuum ſine actiuo, exemplificatur.*
9 *Scandalum actiuum in vno, & paſſiuũ in altero, exemplificatur.*
10 *Scandalum actiuum ſine paſſiuo, exemplificatur.*
11 *Scandalum eſt triplex.*
12 *Opera hominum ſunt in duplici differẽtia, & quæ omittenda ſint pro ſcandalo euitando.*
13 *Iudex pro ſcandalo puſillorum vitando, an poſſit alicui multitudini peccãtium parcere, puniendo ſolum eos, qui in crimine perpetrato fuerunt principales.*
14 *Athenienſes auctores ſolum punientes cuiuſdam rebellionis cæteris conſortibus pepercerunt. Idem Alexander fecit cum Macedonibus, & alij cum alijs.*
15 *Lex humana, vt poſſit quemquam obligare ad ſui obſeruantiam, quæ habere debeat.*
16 *Vtilius ſcãdalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur hæc regula, quomodo ſit interpretanda.*
17 *Veritas eſt triplex, ſcilicet bonæ vitæ, iuſtitiæ, & diſciplinæ: & quid ſit vnaquæque earum, & quæ omittenda erit pro ſcandalo vitando, & quare.*

18 *Acceptio perſonarum eſt prohibita.*

19 *Iudex ſtante ſcandala puſillorum, ſi videbitur ei expedire correctioni multitudinis, & paci vniuerſorum, quando poterit parcere delinquentibus aliquibus.*

20 *Periculum ſciſmatis, quando ex excommunicatione aliquorum imminet, tunc excommunicationem ferre non pertinet ad veritatem iuſtitiæ.*

21 *Iudices videntes expedire bono publico poterunt ſolũ punire partem magnam ipſius multitudinis, reliqua parte dimiſſa, & quare.*

22 *Iudex quando pro ſcandalo puſillorum abſtinebit à punitione tam Principis, quàm multitudinis delinquentis, & quare.*

23 *Iudex parcere non debebit multitudini peccanti, quãdo ex ipſius punitione nullum ſcandalum immineret, ſed tunc iuxta iura pœnalia, & criminum perpetratorum qualitatem ipſam punire.*

24 *Pœna producta ad paucos, exemplum inde ad multos peruenit.*

25 *Multitudini peccanti, defendenti delictum, non erit parcendum.*

26 *Multitudini peccanti non eſſet parcendum, niſi inde ſperaretur emendatio.*

27 *Multitudini Religioſorum delinquentium non eſſet parcendum, niſi adeſſet ſcandalum: quia tunc eſſet certiorandus Summus Pontifex.*

28 *Multitudo peccantium non euadet pœnam æternam infligendam à Domino Deo in futura ſeculo.*

29 *Damnati non minus ardebunt in igne infernali, quia ibi cum multis ardebunt.*

30 *Gehenna, quis locus ſit, & vnde dicatur.*

31 *Multitudo mitius ſit punienda, etiam ceſſante ſcandalo, an ſit vera propoſitio hic examinatur.*

32 *Reſponſio ad ſingulas obiectiones factas, ac auctoritates allatas contra præſentem concluſionem.*

33 *Scandalum vtilius naſci permittitur, quàm vt veritas occultetur, quomodo ſit intelligendum.*

34 *Iudex quando non tenebitur obedire ſuo Superiori mandãti ſibi exequutionem legum pœnalium contra aliquem crimìnoſum, multipliciter oſtenditur.*

35 *Obedire quid ſubditus teneatur Prælato iniuſtũ quid præcipienti, etiam ſi ille ſit Summus Pontifex.*

36 *Scandalo pro vitando non licet committere, aut omittere ea, quæ committi, vel omitti non poſſunt ſine peccato mortali.*

37 *Impugnatio veriſſimæ præſentis concluſionis.*

38 *Poteſtati reſiſteas, Dei ordinationi reſiſtis, & quare.*

39 *Reſponſio ad impugnationem factam præſenti concluſioni, & ad auctoritates ibi allegatas ſigillatim.*

40 *Inferiores, in quibus obedire non debeant Superioribus, multipliciter exemplificatur, & probatur.*

41 *Sententia iniuſta, quando poſſit exequutioni mandari ſine peccato exequentis, tam in cauſa ciuili, quàm criminali, & quare.*

42 *Sententiæ iniuſtæ Iudicis, quãdo quis poſſit reſiſtere, ac etiã ipſemet Iudici, et in hoc cõuocare alios, remiſſiuè.*

43 *Appellare quis poterit pro condemnato inuito.*

44 *Rei acquieſcentia in criminalibus, an noceat ei, & nonnullis alijs caſibus, & quare.*

45 *Iudex quid faciet ſi ſibi ſecundò mandetur exequi ſententiam iniuſtam à ſuo Superiore.*

46 *Papæ iniquo non erit obediendum.*

47 *Papa commiſit non duci ad mortem quendam, vt ceſſaret ſcandalum populi.*

48 *Cardinali Legato an liceat aliquem morti addicere, & quid contigit Cardinali Hoſt. Bononia Legatus, dum eſſet ibi.*

49 *Papa an poſſit exequi pœnã mortis, vel ipsã ſtatuere.*

50 *Exemplum de non obediendo mandatis crudelibus.*

51 *Ordinarius quid faciet, quando ſibi à Delegato Superioris mandatur exequutio ſententiæ iniuſtæ.*

52 *Iudex in cauſa criminali quid faciet, ſi fieret mandatum ſibi de exequenda iniuſta ſententia.*

53 *Grauamen ſi alicui irreparabile immineret, vt eſt tortura, vel alia corporalis afflictio ex notoriè iniuſto mandato, poterit is mandanti, vel exequenti reſiſtere.*

54 *Papæ, & alteri Principi quando non ſit obediendum, luculentiſſimè traditur.*

55 *Exequutio capitalis ſententiæ quando ſit differenda, non obſtante præcepto Principis.*

56 *Mandatum iniuſtũ Superioris inferior exequens, quando ſit excuſandus à pœna ordinaria.*

57 *Mandatarius iniuſtum homicidium exequens, an aliquo pacto in aliquo caſu ſit excuſandus.*

58 *Mandatis Superioris de iuſtitia, & iniuſtitia, an inferior teneatur obtemperare.*

59 *Iudices quantum errent exequentes mandatum iniuſtum Principum.*

60 *Conſiliarij mali, dicuntur deceptores Principum.*

61 *Condemnato ad mortem iniuſtè, licèt reſiſtere Iudici, & Curiæ, vt euadat, & quare.*

62 *Iudex quid faciet, ſi ſibi præſentetur reſcriptum iniuſtum exequutioni mandandum, & quare.*

63 *Duci belli, an ſit parendum etiam in caſu, quo mandatarius rem optimè gerat, ſi non obedierit.*

64 *Mandatum Superioris de aliquo exequendo regulariter, quomodo ſit intelligendum.*

65 *Exequutor merus, etſi poſſit exequi iniuſtam ſententiam mandato Superioris in ciuili cauſa, non autem in criminali, & quare.*

66 *Iudex ſi poſt ſententiam latam (ante autem eius exequutionem) reperit ipſum innocentem, quid faciet, & an ipſa ſententia in aliquibus caſibus poſſit retractari in criminali cauſa.*

67 *Iudex exequens mandatum iniuſtum Principis an poſſit puniri in ſindicatu, & quare non excuſetur, infra multipliciter probatur.*

68 *Renuncians cum iuramento iuri, quod habet, vel habere ſperat in tali re, quid dicatur renunciaſſe.*

69 *Exequutor merus, an in cauſa criminali poſſit excuſari exequens mandatum iniuſtum.*

70 *Principibus, Superioribus, & Parentibus, in quibus teneamur obedire, & in quibus non, multipliciter oſtenditur.*

71 *Principem mandare non poſſe quemquam torqueri, nõ præcedentibus contra eum iudicijs, & quare. quod & multipliciter probatur.*

72 *Reſcripta Principum contra iuris diſpoſitionem à Iudicibus ſunt repudianda, & quare.*

73 *Iudex poſt receptum mandatum iniuſtam exequendũ, cuius temporis ſpatio ſuperſedebit in eius exequutione, & quid aduertere Prælati debeant in exequutione literarum iniuſtarum.*

74 *Principes ad quid operandum ſint conſtituti.*

75 *Reſponſio ad tex. in c. paſtoralis. § quia verò. extra de offic. deleg. & eiuſdem intellectus quadruplex.*

76 *Exequutor merus poterit exequi ſentẽtiam iniuſtam, quæ tranſierat in rem iudicatam, & quare.*

77 *Sententia lata contra ius conſtitutionis, eſt nulla ipſo iure, licèt non ſit ſuſpenſa appellatione.*

78 *Reſponſio ad text. in c. quid culpatur. §. fin. 23. q. 1. & inſimul eiuſdem legitimus intellectus.*

79 *Reſponſio ad text. in l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam, & eiuſdem intellectus.*

80 *Filius*

Digitized by Google

80 *Filius patri, & ſeruus domino, in quibus obedire teneantur, & in quibus non.*
81 *Reſponſio ad text. in Auth. vt nulli Iudicum. §. & hoc vero iubemus, verusque intellectus.*
82 *Præceptum factum contra publicam vtilitatem non valet, niſi ſecunda iuſſio emanauerit in confirmationem primi præcepti.*
83 *Reſponſio ad text. in Auth. de mandatis Princ. §. deinde competens eſt, ac legitimus intellectus.*
84 *Reſponſio ad text. in c. in memoriam. diſt. 19. & legitimus eius intellectus.*
85 *Reſponſio ad text. in c. ſic omnes. c. enimuero. & c. nulli fas. diſt. 19. verusque intellectus.*
86 *Reſponſio ad text. in l. 1. in fine. C. de officio Præfect. Præt. verus intellectus.*
87 *Reſponſio ad text. in l. 1. C. vt dignitatum ordo ſer. lib. 12. intellectusque verus.*
88 *Reſponſio ad text. in c. 2. extra de maior. & obed. legitimus intellectus.*
89 *Reſponſio ad tex. in c. omnis animā. extra de cenſib. & in c. quiſquis præceptis, 14. q. 1. & verus intellectus.*
90 *Reſponſio ad ſententias Bartoli.*
91 *Literis Papalib. ac Imperialib. quā obedire non liceat.*
92 *Mandatarius iniuſti præcepti quando ſit excuſatus, & quando non.*
93 *Reſponſio ad Gl. dicti §. quia vero, ac verus intellectus.*
94 *Sententia nulla quæ dicatur, & quid ipſa operetur.*
95 *Sententia quādo dicatur cōtineri intollerabilē errorē.*
96 *Reſponſio ad Glo. in d. c. quid culpatur, & legitima interpretatio.*
97 *Reſponſio ad Glo. in Auth. vt nulli Iudicum, & vera interpretatio.*
98 *Iudex, cui demandatur, vt contra aliquem, vel aliquos iuridice procedat, et puniat, iuxta pœn. non obſtante ſcandalo puſillorum quid faciet.*
99 *Canonum ſacrorum voluntarij tranſgreſſores, vel talibus conſentientes dicuntur Spiritum ſanctum blaſphemari, cuius inſtinctu conditi ſunt.*
100 *Papa quas nouas leges condere poſſit.*
101 *Obedire, in quibus noſtris Superioribus teneamur.*
102 *Conſentiens peccantibus, & defendens peccantes, maledictus eſt apud Deum.*
103 *Error, cui non reſiſtitur, approbatur.*
104 *Reſcriptum non erit ſeruandum, ſi aduerſetur iuri.*
105 *Reſcriptum contra quod ius erit inualidum, perpulchrè traditur.*
106 *Papalibus, & Imperialibus literis non obedire, licitum eſt, ſi rationabilis redditur cauſa.*
107 *Sententia excōicationis cōtinens intollerabilē errorē eſt nulla, & quando dicatur talē errorem cōtinere.*
108 *Matrimonium contractum ſub aliqua conditione, quando ſit nullum.*
109 *Pacta, quæ ſi obſeruarentur, vergerent in detrimentū ſalutis æternæ, nullam obligationem ex ſe producūt ad ipſa obſeruanda.*
110 *Pactum de aliquo ſoluendo pro obtinendis rebus ſpecialibus, eſt nullius momenti, ac obligationis.*
111 *Pactum de re turpi, aut impoſſibile impoſſibilitate facti, aut iuris, eſt nullius obligationis, & idem eſt ſi eius obſeruatio vergeret in animæ detrimentum.*
112 *Iudicandum erit ſecundum leges, & non ſecundum exempla, & aliorum geſta.*
113 *Excommunicationis ſententia, vt ſit valida, quæ neceſſariò concurrere debent.*
114 *Epiſcopus, & omnes, quando teneantur differre petitionem bonorum Eccleſiaſticorum ab alijs iniuſtè occupatorum propter ſcandalum.*
113 *Maxillam alteram præbere ei, qui iam aliam percuſſerit, iuxta verbum Domini, nemo tenetur, niſi ſecundū præparationē animi, & quādo videat expedire.*
116 *Scandalum puſillorum vitare ſuo exemplo, & facto nos docuit Dominus Ieſus Chriſtus.*
117 *Prælatis quid faciēdū ſit, quando vident iuſtitiā à Iudicibus omnibus venundari, & pauperes nō audiri.*
118 *Prælati quid debeant ponderare, ſecundum Caietanū, & opera perficere, ſi ſibi conſulere voluerint.*
119 *Eccleſiaſticorū repetitio eſt ſub præcepto Diuino affirmatiuo, & idcircò aliquādo erit ad tēpus omittēdū.*
120 *Præceptū Diuina negatiua, quæ obligant ſemper, & ad ſemp. et pcepta affirmatiua ſemp. ſed nō ad ſemp.*
121 *Prælati, & reliquæ perſonæ Eccleſiaſticæ, quando poſſint abſque periculo irregularitatis aliquos accuſare in foro iudiciali in cauſa ſanguinis.*

De extenſione legis pœnalis (quo ad ordinariam pœnā de iure tranſgreſſoribus infligendam) ad eos, qui nō poſſent illa puniri ſine ſcādalo certo multorum.

CVM in præcedenti capitulo fuerit probatum, q in aliquibus caſibus Iudex poſſit punire, iuxta pœnas in iuribus taxatas, homines criminoſos, & ne hac de cauſa aliquis Iudex arbitretur in omni caſu ſibi licere punire criminoſos repertos, iuxta formā iuris, ſ. præcedētibus legitimis probationibus, nullo habito reſpectu ad ſcandala, quæ inde poſſent oriri. Idcircò bono publico, & animarum ſaluti conſulere ſtudentes, ſummopere inuigilare circa deciſionē pñtis qōnis operæpretium duximus: eo magis, q hmōi quæſtio ſit quotidiana, & ſcitu neceſſaria ab oībus Prælatis, ac Iudicibus, & præcipuè Eccleſiaſticis Deū ipſum timentibus, & iuſtitiæ ſanctiſſimo zelo ſuccēſis, & nihilominus, q illā fuiſſe examinatam apud Doctores, (vti exoptabamus) non reperimus. Sciendū ergo nos proceſſuros fore in diſcuſſione pñtis perutilis qōnis more ſolito p ſſ. & cōcluſiones, & primo examinabit.

Quotuplex ſit ſcandalum, & vnde dicatur, & ſcandalum actiuum, & paſſiuum quid ſit.

Etſi oībus ferè perſpicuū ſit ſcādalum eſſe du-
1 plex, ſ. actiuum, & paſſiuū, † nihilominus cum me non fugiat perfectā quidditatē ipſorū paucos pro comperto habere. idcircò pro maiori intelligētia cōcluſionū afferendarū præmittendū viſum nobis fuit in materia pñti nō incōgruè ſermonē de vtroque. Quapp ſciendū, q ſcandalū, ſm S. Thom. (in 2. 2. q. 43. art. 1. per totū ſequentē, ac amplectentē D. Hieron. ſnīam ſuper Euāgeliū apud Matthæum c. 15. In verbis illis (ſcis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt, &c.) Græcè dr: Nos an-
2 tem † offendiculū, vel ruinā, vel impactionē pedis poſſumus dicere. Cōtingit. n. q quandoq; aliquis obex ponit alicui in via corporali, cui impingēs diſponit alicui ad ruinā: & talis obex dr ſcādalū, & ſimiliter in pceſſu vitæ ſpūalis cōtingit aliquē diſponi ad ruinā ſpūalem per dictum, vel factum alterius, inquantum ſcilicet aliquis ſua admonitione, vel inductione, aut exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc propriè dicitur ſcandalum actiuum, nihil autem ſecundum propriam ratio-
3 nem diſponit † ad ſpiritualem ruinam, niſi ſec-

dum quòd habet aliquem defectum rectitudinis,
quia id, quod eſt perfectè rectum magis munit ho
minem contra caſum, quàm ad ruinam inducat:
& ideo conuenienter ipſe Diuus Hieronymus vbi
ſupra, definiens ſcandalum dixit, quando legimus
(quicunque ſcādalizauerit) hoc intelligimus, qui
dicto, vel facto occaſionem dederit. Vnde meri-
4 tò dicemus, quòd ſcandalum † ſit dictum, vel fa-
ctum minus rectum, præbens occaſionem ruinæ.
Dixi (dictum, vel factum) ad differētiam actuum
interiorum ipſius hominis, ex quibus nemini po-
teſt præbere occaſionē peccandi: cùm cogitatio-
nes etiam peſſimæ, neminem poſſint ſcandaliza-
re, niſi hominibus innoteſcant per operis exterio
ris euidenntiā: operis (inquam) euidentiā confor
5 mē affectui ipſi interioris hominis, cū ſolus Deus
† ſit ſcrutator cordium, iuxta ſniam Pſalmogra-
phi in Pſalm. 7. verſ. 10. & iuxta verbum ipſiuſmet
Dei per os Ieremiæ Prophetæ (Ieremiæ c. 17. ver-
ſic. 10.) [Ego Dominus ſcrutans corda, & probās
renes, qui dò vnicuique iuxta viam ſuam, & iuxta
fructum adinuentionnm ſuarum.] eo quòd ipſa
cogitatio ſiſtens (vt diximus) intra fines ſuos, nō
poteſt præbere alijs occaſionem ſcandali, cùm nō
proponatur alteri, vt obex diſponens ad ruinam,
& propter hoc non poterit habere ſcandali ratio-
nem: Diximus [minus rectum] eo quòd habet ali
quem rectitudinis defectum, vel quia eſt ſecundū
ſe malum, ſicut ſunt opera peccatorum, vel quia
habet ſpeciem mali, ſicut cum quis recumbit in
idolo: quamuis enim ſecundum ſe non ſit pecca-
tum; ſi aliquis hoc nō corrupta intentione faciat,
tamen quia habet quandam ſpeciem mali, vel ſi-
militudinis venerationis idoli, poteſt alteri præ-
bere occaſionem ruinæ: & ideo Apoſtolus monet,
1. Theſſal. c. 5. verſ. 22. [ab omni ſpecie mala abſti
nete vos] & ideo cōuenienter dicitur [minus re-
ctum] vt comprehendantur tam illa, quæ ſunt ſm
ſe peccata, quàm illa, quæ habēt ſpeciem mali: Di
ximus [præbens occaſionem ruinæ] & non dixi-
mus cauſam, quoniā nihil poteſt eſſe homini ſuffi
6 ciens cauſa peccati, † (quod eſt ſpiritualis ruina)
niſi propria voluptas, & ideo dicta, vel facta, vel
cōcupita alterius hominis poſſunt eſſe ſolum cau-
ſa imperfecta aliqualiter inducens ad ruinam: &
propter hoc non dicitur in definitione ſcandali,
dans cauſam ruinæ, ſed præbens occaſionem rui-
næ, quod ſignificat cauſam imperfectam, & non
ſemper cauſam per accidens, & tamen nihil pro-
hibet in quibuſdam diffinitionibus poni id, quod
eſt ſm accidens vni, poteſt per ſe alteri conueni-
re, ſicut in diffinitione fortunæ ponitur cauſa per
accidens, vt patet 2. Phyſicorum text. 52. Inſuper
animaduertendum pro maiori intelligentia præ-
7 dictorum, ꝙ dictum, vel factum alterius poteſt eſ-
ſe dupliciter alteri cauſa peccandi: vno modo pro
ſe: alio modo per accidens. Per ſe quidem, quādo
aliquis ſuo malo verbo, vel facto intēdit aliquem
inducere ad peccandum, vel etiam (ſi ipſe hoc nō
intēdat) ipſum factum eſt tale, quòd de ſui ratio-
ne habet, quòd ſit inductiuum ad peccandum, pu
ta cum aliquis publicè facit peccatum, vel quòd
habet ſimilitudinem peccati: & tunc ille, qui hu-
iuſmodi actum facit, propriè dat occaſionem rui-
næ: vnde vocatur ſcandalum actiuum. Dictum ve
rò, vel factum alterius eſſe dicitur cauſam peccati
8 alterius per accidens; quando † etiam præter in-
tentionem operantis, & præter conditionem ope-
ris, aliquis male diſpoſitus ex huiuſmodi operę
inducitur ad peccandum, puta, cùm aliquis inui-
det bonis operibus alterius, & tunc ille, qui facit
huiuſmodi actum rectum, non dat occaſionem rui
næ alterius (quantum in ipſo eſt) ſed alius ſumit
occaſionem, ſecundum illud Apoſtoli Rom. c. 7.
verſ. 7. & 8. [Quid autem dicemus? lex peccatū
eſt, abſit. Sed peccatum non cognoui, niſi per le-
gem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex di
ceret. Non concupiſces: occaſione autem acce-
pta, peccatum per mandatum operatum eſt in me
omnem concupiſcentiā] & ideo huiuſmodi ſcan-
dalum dicitur paſſiuum ſine actiuo, quia ille, qui
rectè agit, quantum eſt de ſe, non præbet occaſio-
nem ruinæ, quam alter patitur. Quandoq; autem
9 contingit, quòd ſit ſimul ſcandalum † actiuum in
vno, & paſſiuum in altero, puta, cum ad inductio-
nem vnius, alius peccat; & in tali caſu dicimus
fuiſſe actiuum, & paſſiuum ſimul diuerſimodè con
ſideratum, iuxta qualitates ipſorum in vtroq; con
currentium: quandoque vero eſt ſcandalum acti-
10 uum † ſine paſſiuo; puta, cum aliquis aliquid fa-
cit de ſui natura, inclinans alium ad peccandum,
& ad hoc illud facit, tamen inde nullus in talis
operę intento cōſentit, vnde nō ſequitur id, quod
intenditur ex tali operæ, vel verbo, in ſcandeliza-
to, virtute, ac ratione ipſius ſcandalum paſſi. Ex
his omnibus allatis paulò ante elicitur, ꝙ ſcanda
11 lum † eſt triplex, videlicet: Actiuum tantum, paſſi
uum tantum, actiuum & paſſiuum ſimul. Scanda-
lum verò paſſiuum eſt duplex, aliud dictum ſcan-
dalum Puſillorum, aliud Phariſæorum, pro quo-
rum maiori intelligentia ſciendum, quòd opera
12 noſtra † ſunt in duplici differentia: nam alia ſunt
de neceſſitate ſalutis, & alia de conſilio. His ergo
præmiſſis ſciendum erit, iuxta doctrinam Sancti
Thomæ, fundatā in Sacro Euangelio (in 2. 2. q. 43.
artic. 7. in corp. quæſt.) quòd ea, quæ ſunt nobis
neceſſariò obſeruanda de neceſſitate ſalutis, nul-
latenus tenebitur aliquis omittere propter ſcan-
dalum puſillorum, ideſt eorum, qui inde ſcanda-
lum ſument ex infirmitate, vel ignorantia, neque
propter ſcādalum phariſæorum, ideſt eorum, qui
propria ſua malitia ſcandala concitando vellent
impedire huiuſmodi opera de neceſſitate ſalutis
facienda: ſed ea, quæ nobis non ſunt neceſſaria de
neceſſitate ſalutis, ſed ſolum de conſilio, erunt
omittenda omnino, vel occultè facienda, aut ſal-
tem differenda durante ſcandalo puſillorum, qui
inde ſumerent occaſionem propriæ ruinæ; & hoc
quouſque reddita ratione talium operum, ſcan-
dalum huiuſmodi ceſſet, & de hoc ſcandalo vi-
tādo loquebatur Dominus apud Matthæum c. 18.
verſic. 6. & 7. dicens. [Qui autem ſcandalizauerit
vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit
ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, &
demergatur in profundū maris, væ mundo à ſcan-
dalis, neceſſe eſt enim vt veniant ſcandala, verun-
tamen væ homini illi, per quē ſcandalum venit.]
& Apoſtolus, 1. Corinth. c. verſic. 12. & 13. dixit.
[Sic autem peccantes in fratres, & percutientes
conſcientiam eorum infirmam, in Chriſto pecca-
tis: quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum,
non manducabo carnem in æternum, ne fratrem
meum ſcandalizem.] hæc ibi. Idem probatur per
tex. in c. 1. extra de noui operis nunciatione. infra
relato in concluſionis probatione. Ea vero, quæ
ſunt de conſilio, nullatenus ſunt omittenda pro
vitando

vitando ſcandalo Phariſęorum dicente Domino
apud Matthęum cap. 15. verſicu. 11. 12. 13. & 14.
[Non quod intrat in os coinquinat hominem;
ſed quod procedit ex ore hoc coinquinat homi-
nem: tunc accedentes Diſcipuli eius dixerunt ei,
ſcis, quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati
ſunt: at ille reſpondens ait, Omnis plantatio, quã
non plantauit Pater cęleſtis eradicabitur; ſinite
illos; cęci ſunt, & duces cœcorum: Cœcus autem
ſi cęco ducatum præſtet, ambo in foueã cadunt]
& hæc dicta ſufficiant pro aliquali notitia totius
præſentis materiæ, ex qua colligũtur cõcluſiones.
Prima concluſio ſit iſta. Pro ſcandalo puſillo-
53 rum vitando poteſt Iudex † multitudini peccan-
tium parcere aliquo modo; ſcilicet ſolum punien
do iuxta pęnarum iuridicam taxationem eos,
qui fuerunt principales in crimine perpetrato, &
hoc pro ſuo ipſorum delicto, & aliorum, & cęteri
metu deterreantur: reliquis vero mitiorem pœ-
nam iniungendo, vel etiam parcere ſecundũ qua-
litatem criminum, & cauſarum: & hoc ſi alijs ve
riſimiliter naſceretur ſcandalũ prædictum, & inde
maiora mala ſubſequerentur. Hæc concluſio pro-
batur quatruplici medio. Primo enim iure diui-
no expreſſo in Sancto Euangelio apud Matthęũ,
cap. 18. verſi. 6. & 7. recenſito ad verbum in ſupra
allato notabili vnico. Probatur & ſecundo, iure
Pontificio, per tex. in cap. latores extra de cleric.
excomm. miniſtr. in quo Alexander Tertius ſcri-
bens Toletano Archiepiſcopo infraſcriptis verbis
vſus fuit, videlicet. [latores præſentium nobis in-
timarunt, quòd tam ipſi, quàm multi alij, poſtquã
interdicti, vel excommunicati fuerunt: diuerſa
præſumpſerunt officia celebrare, Fraternitati tuę
mãdamus, quatenus ſi quadraginta ſolummodo,
vel pauciores in his deliquiſſe conſtiterit, omnes
in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas: ſi ve
rò multitudinem magnam in hoc peccaſſe cogno
ueris, eos qui magis cauſam delicti eſſe conſtite-
rit, perpetua depoſitione condemnes, & alios,
qui non tantum deliquerunt, ab officio ad tẽpus
ſuſpendas, & omnibus pœnitentiam ſecundũ di-
ſcretionem tibi à Deo datam, iniungas] hæc ibi.
Idem probatur per argum. in cap. vt conſtituere-
tur, §. fina. diſtinct. 50. in quo refertur diui Augu-
ſtini ſententia in Epiſtola quinquageſima ad Bo-
nifacium, vbi infraſcripta habẽtur, videlicet [ve-
rum in huiuſmodi cauſis, vbi per graues diſſen-
ſionum ſciſſuras non huius, aut illius hominis eſt
periculum, ſed populorum ſtrages iacent, detra-
hendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus ma-
lis ſanandis, charitas ſincera ſubueniat.] hæc ibi.
Dixi per arg. dicti canonis probari noſtram con-
cluſionem: quoniam, licèt explicitè concluſio no
ſtra non contineatur in dicto canone: benè tamen
implicitè: Nam non ſine myſterio diuus Auguſti
nus nõ dixit, ſtante tali periculo, nemo eſt punien
dus, ſed detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vo-
lens nobis innuere, quòd in tali caſu Iudex mitius
debeat punire delinquentes, & non ſeuerè, & æ-
qualiter: vt ex ipſis verbis elicitur. Vnde per cõ-
ſequens patet eodem iure probari noſtram cõclu
ſionem. Idem probatur in cap. ipſa pietas. §. verũ,
23. q. 4. vbi prædicta verba Diui Auguſtini rurſus
fuerunt relata. Probatur, & ſecundo Doctorum
auctoritate. Nam huic noſtræ concluſioni ſe ſub-
ſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Gloſa
in dictis iuribus. Innocentius, Ioannes And. Ant.
de Butrio, Panormitanus, & Henrichus Boich in
dicto cap. latores, Felinus in c. dilectus, el ſecun
do, colum. 2. num. 3. in verſi. ſeptimo, niſi in mul-
titudine, extra de ſimonia. Nicolaus Boerius, in
tractatu de ſeditioſis, §. ſeptimo & vltimo pręſup
pono. And. Tiraquel. in tractatu de pęnis tempe-
randis, aut remittẽdis cauſa 47. nu. 8. & Innocen.
in cap. ſanè, extra de tempor. ordin. & Panormita
nus, in cap. clericos, de cohabit. cleric. & mulie.
& notandum quod And. Tiraq. vbi ſupra, refert
antiquitus ſecundum contenta in noſtra conclu-
ſione fuiſſe iudicatum. Nam apud Tucydidem
libro belli Peloponenſiaci 3. cum Mitylenei ali-
quando ab Athenienſibus defeciſſent, præcipuos
54 defectionis auctores tantum Athenienſes † morte
mulctarunt, in cęteros nihil eſt animaduerſum.
Arrianus item, lib. 7. de geſtis Alexãdri ſcriptum
reliquit, quo cũ Macedones aliquando ſeditionẽ
feciſſent, ſe ſe militiæ ſacramento abſolui peten-
tes. Alexander ſeditionis tantum Auctores nume-
ro treſdecim, alijs impunitis, interfici iuſſit; quod
& Curtius lib. 9. memoriæ prodidit. Liuius quo-
que 4. decad. lib. 3. ſcribit M. Acilium Prętorem
oppreſſa coniuratione ſeruorum, quæ infeſtã He
truriam fecerat: principes coniurationis cruci-
bus affixiſſe: alios Dominis reſtituiſſe: & iterum
eiuſdem decad. lib. 8. recenſet, quòd cum militũ
magna multitudo, auctoribus Albio, Galeno, &
Atrio vmbro ſeditionem feciſſent, eos Scipio lon
ga, & elegãti oratione coercuit his verbis quam
tantundem concluſit. Itaque quod ad vos vniuer
ſos attinet, ſi erroris pœniret: ſatis, ſuperque
pœnarum habeo, Albius, Galenus, & Atrius vm-
ber, & cęteri nefariæ ſeditionis auctores ſangui-
ne luent, quod admiſerunt, vobis ſupplicij eorũ
ſpectaculum non modo non acerbum, ſed lętum
etiam, ſi ſana mens redijt, debet eſſe. hæc ibi. qui-
bus ſimilia exempla referam in probatione con-
cluſionis quintę. Idem exequutum fuiſſe in ciui-
tate noſtra Neapolitana annis non longè præteri
tis tempeſtate quippè noſtra, in punitione quo-
rumdam, qui coadunata multitudine populi in-
terfecerant quendam officialem populi, qui vul-
gò dicebatur Electus populi de familia Staracẽſi.
Nam principaliores ſolum acriter puniti fuerũt,
& minus principales mitius, reliquis verò abſolu
tis. Idem docuit Hyppolitus de Marſilijs in l. ſi in
rixa, num. 44. ff. ad l. Cornel. de ſicar. Idẽ docuit
Ioannes de Imola, in cap. 1. extra de officio dele-
gati, & hoc probat per dictum text. in cap. lato-
res. Idem docuit Auguſtinus de Arimine in addi.
tract. Angeli de maleficijs, in verſic. dicto male-
ficio ſemper. num. 15. Idem docuit Angelus in l.
is, qui opem num. 4. ff. de furtis, dicens, quod ca-
porales factionum, & ſeditionum ciuitatis, pu-
niuntur aſperrimè, reliquis autem auxiliantibus,
& fauentibus mitigantur pęnæ. Idem ad verbum
docuit Iulius Clarus in ſua praxi criminali, lib. 5.
§. fina. quæſtio. 60. in verſic. allegatur etiam ple-
rumque. Probatur & tertiò hac ratione, videli-
cet: cùm enim in condenda vnaquaque lege ſup-
ponatur legiſlatorem per legem velle, prohiben-
do, vel concedendo aliquid, conſulere bono pu-
blico, quoniam aliàs ipſa lex eſſet iniuſta, & vt
talis non induceret obligationem in ſubditis, ad
illam obſeruandam: eo quòd legis humanæ vigor
55 dependeat à iuſtitia. Vnde nulla lex † humana
erit obligatoria, quãdo ipſi diuinæ legi aduerſa-
retur;

retur; Indè enim ſequitur veritas noſtræ concluſionis: quoniam in caſu dictę concluſionis cõtrariaretur bono publico obſeruantia talis legis, & idcirco Iudex, qui conſtituitur a legiſlatore miniſter legis in caſu dicti ſcandali aliquos mitius puniet: non ſeruato ad vnguem, & ad verbum præcepto legis, quia tunc licèt faciat contra verba legis, non tamen facit contra mentem legiſlatoris, vt latius dicemus in quæſtione vnica, in qua Deo dante, examinanda erit quæſtio. An tranſgrediẽs mentẽ legis obſeruatis verbis ipſius veniat plectẽdus pęna ſtatuta inibi contra illius trangreſſores.

Attamen licèt ſit probata præſens noſtra cõcluſio multis medijs: Poſſet tamen quis inſurgere cõtra eam, dicendo ipſam falſam, nitens hoc probare per text. in cap. ſanè, extra de tempo. ordin. vbi idem Alexander Tertius, infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [Sanè ſuper eo, quòd moris eſſe, dũ iſti in Eccleſijs quibuſdam Scotiæ, & Valliæ in dedicationibus Eccleſiarum, & altarium extra ieiunia quatuor temporum clericos ad ſacros ordines promouere, ſignificans, quòd conſuetudo illa (vtpotè eccleſiaſticæ inſtitutioni inimica) eſt penitus improbanda, & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo terræ eſſet, taliter ordinati nõ deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: Nam apud nos ſic ordinati deponerentur; & ordinantes priuarentur auctoritate ordinãdi.] hæc ibi. ex quibus videtur elici, quod multitudini ſit ignoſcẽdum, & nullus eorum pœna indicta à iure puniendus. Ad hoc reſpondetur, quòd cum idem Pontifex ſit auctor dicti cap. latores, & dicti cap. ſanè, non erit ambigendum, quòd dictus text. in cap. ſanè, non contradicat noſtræ concluſioni, quia ſic Pontifex ipſe cõtradiceret ſibi met ipſi, quia prædicta ſtatuerat. Quapropter, vt tale abſurdum vitetur, aſſeuerandum erit, quòd diuerſa eſt ratio vtriuſque textus, & ſic diuerſa deciſio Eccleſiæ per eundem Pontificem emanauerit. Nam in dicto cap. ſanè, idcircò fuit indultũ peccato multitudinis, quia ſtante conſuetudine (licet improba) tranſgreſſio ſanctionis pontificiæ, proceſſit ab errore illius multitudinis credentis, ſibi licere ordines ſuſcipere extra tempora: ij verò (de quibus ſermo habetur in dicto, cap. latores) tranſgreſſi fuerant legem Pontificiam ex prę ſumptione, vt ex litera dicti Canonis elicitur. Nã ibi dicitur (inter alia) [præſumpſerunt celebrare &c.] & iccirco omnes fuiſſent puniendi pœna ordinaria, niſi obſtaſſet multitudo, quæ ſine ſcandalo puniri non poterat (vt dictum fuit) ex quibus patuit nihil probari per dictum cap. ſanè. cõtra noſtram concluſionem. Inſuper tamen, & ſecundo poſſet quis inſurgere contra præſentẽ concluſionem afferendo textum, in cap. qui ſcandalizauerit, extra de regul. iur. vbi canonizata reperitur ſententia venerabilis Bedę presbyteri, dicen-

16 tis, [vtilius † ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur] hæc ibi. Ad hoc taliter reſpodemus diſtinguendo de veritate, & dicendo, quòd veritas eſt triplex, ſcilicet Primo bonæ vitæ: Secundo iuſtitiæ: Tertio diſciplinæ. Veritas

17 † enim bonæ vitæ circa ea, quæ pertinent neceſſario ad ſalutem, vt eſt obſeruatio præceptorum diuinorum, nunquam erit omittenda propter ſcãdalum paſſiuum, tam Phariſęorum, quàm puſillorum: circa verò ea, quæ pertinent ad obſeruantiam conſiliorum (ad quæ facienda conſulimur, & non præcipimur, veritas ipſa bonæ vitæ omittenda erit, vt vitetur ſcãdalum puſillorum, donec ipſi moniti deſinant ſcandalizati. vel dicta veritas occultanda erit, non autem relinquenda erit hæc veritas propter ſcandalum Phariſeorum, qui ex malitia ſumerent huiuſmodi ſcandalum (vt latius diximus ſupra in vnico §. præſentis quæſtionis) & Sanctus Thomas docuit elegantiſſimè, in 22. q. 43. artic. 7. in corp. quæſtionis. Veritas autẽ diſciplinæ aliquando omittenda erit propter ſcandalum, & erit parcendum aliquantulum parti alicui ipſius delinquentis multitudinis, vt in concluſione, vti etiam latius in ſubſequentibus concluſionibus patebit. Et ratio eſt, quoniam finis diſciplinæ eſt correctio fraterna: Et doctrinæ veritas vero iuſtitiæ (vt docet Ioannes de Imola in Clementi. vnica, de immunitate Eccleſiæ colum. 1. in verſic. an autem veritas iuſtitiæ, quæ ſpectat ad Iudicem) quæ pertinet ad Iudicem eſt duplex. Nam quædam dicitur veritas iuſtitiæ naturalis, quæ in lege Diuina, & Euangelio continetur, & hæc propter ſcandalum non debet omitti: quædã dicitur veritas iuſtitiæ iuris poſitiui, & hanc poterit dimittere Iudex propter ſcandalum, vitandum; cùm & hanc tollere poſſit conſuetudo rationabilis, & præſcripta. Veritas etiam diſciplinæ poterit ommitti pro ſcandalo puſillorum vitando, non autem Phariſeorum. Tertiò poſſet argui contra noſtram concluſionem, ipſam probando falſam: eo quòd non debeat in iudicio acceptionem

18 † perſonarum fieri, iuxta Domini præceptum in Leuit. cap. 19. verſic. 15. dicentis [Ne facias quod iniquum eſt, nec iniuſtè iudicabis. Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis, iuſtè iudicia proximo tuo, & tamen per conceſſa in præſenti concluſione, fieret acceptio perſonarum in iudicio, cum ſupponatur eadem ſpecie peccati omnes peccaſſe: & tamẽ aliqui eorum perpetuo deponi iubentur, aliqui verò ad tẽpus, ex quo palam fit ibi fuiſſe acceptionem perſonarum, in iudicio de iure diuino prohibitam. Ad hoc reſpondetur primo, quod nulla adſit acceptio perſonarũ tam in noſtra cõcluſione, quàm in dicto cap. latores, ſi perſpicaciùs ponderata fuerit verba dicti canonis, & noſtræ concluſionis, cum in vtriſque dictum ſit, quòd perpetuo deponantur, ac pęnæ de iure ſtatutę ſubiaceant ij, qui magis cauſa delicti conſtiterit fuiſſe; Si ergo magis cauſa delicti fuerint, patet quòd non omnes æqualiter peccauerint: ſecundo reſpondetur, & hoc alio modo, quòd dictum ius diuinum loquitur de eo, quod fieri debeat regulariter, nõ autem in caſu noſtrę concluſionis, cùm inibi nulla fiat mentio de ſcandalo non curando, aut vitando; & ſic non militat ipſius deciſio in caſu noſtrę cõcluſionis, in qua precipuè habitus fuit reſpectus ad ſcandalum puſillorum vitandum, iuxta Dominicum pręceptum apud Mattheum cap. 18. verſ. 6. & 7. (de quo latius diximus, in §. vnico pręſentis quęſtionis) quod quidem mirandum non erit, cũ quamplurima opera per ſe ſint de ſui natura bona, vel indifferentia; quę tamen per accidens ratione alicuius malę circunſtantię ipſis operibus adiectæ, euadant mala, ac prohibeantur fieri, vt patet in eleęmoſina elargienda, quę non caderet ſub conſilio, & aliquando ſub pręcepto, ſi bona opera per ſe, & in ſui natura non eſſent, & tamen fieri ac euadere mala, & prohibita etiã ſub mortali,

Digitized by Google

tali, vel veniali poterit per accidẽs, ſi fiat pro ali-
quo malo ſub veniali, vel mortali peccato prohi-
bito: vt omnibus Doctoribus eſt in confeſſo: & la
tius docuimus in quæſtione prima noſtri tracta-
tus de vſuris. Ex his ergo patuit veritas noſtræ cõ
cluſionis, & debilitas, atque irrationabilitas, vt
ita dicam, oppoſitionum productarum.

19 Secunda concluſio Iudex † ſtante ſcandalo pu-
ſillorum, ſi expedire ei videbitur correctioni mul-
titudinis, & paci vniuerſorum, punire debebit ſo
lùm principales multitudinis peccantis: princi-
pales (inquam) qui fuerunt auctores huiuſmodi
ſceleris perpetrati à multitudine, reliquis vero
parcere, & hoc quãdo ſperatur inde correctio eo-
rum futura, quibus venia huiuſmodi indulge-
tur. Hæc concluſio probatur quadruplici medio.
Primo enim auctoritate iuris diuini, ac exemplo
nobis à Deo optimo maximo exhibito. Quapro-
pter ſciendum, quòd hoc ſcriptum reperitur in ſa
cra pagina (Numeri cap. 25. verſic. 1. 2. & 3. vide-
licet. [Morabatur autem eo tempore in Setim, &
fornicatus eſt populus cum filiabus Moab: quę vo
cauerunt eos ad ſacrificia ſua: at illi comederunt,
& adorauerunt Deos earum, initiatusque eſt
Iſrael Belphegor. & iratus Dominus ad Moyſem
ait. Tolle cunctos Principes populi, & ſuſpende
eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor
meus ab Iſrael.] Idem in 3. Regum, cap. 18. vbi
refertur. [Heliam Domini Prophętam culturam
Baal Idoli vindicaſſe, Sacerdotes, & Prophętas
eius interficiendo, morte auctorũ expians pec-
cata imitantium populorum] Probatur & ſecun-
dò iure poſitiuo, per tex. in §. ſed & hic non ſuam
23. quæſtio. 4. vbi ferè ad verbum prædictæ autho
ritates iuris diuini referuntur. Idem probatur per
argum. in cap. clericos. extra de cohabit. cleric.
& mul. in quo Alexander Tertius ſcribens Ar-
chiepiſcopo Salernitano infraſcriptis vſus fuit ver
bis, videlicet, [Clericos in ſacris ordinibus cõ-
ſtitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas
abiurandas nolumus à tua fraternitate compelli:
ne in eandem fornicationem inſtinctu diabolicę
fraudis redeuntes, periurij reatum incurrant. ve-
rum ipſos per ſuſpenſionis, & interdicti ſententiã
debes arctius cogere, vt mulieres ipſas ita à ſe re-
moueant, quod de illis ſiniſtra ſuſpitio non poſſit
haberi: & ſi qui eorum ad ipſas redire, vel alias
accipere fortè præſumpſerint, in aliquos eorum
debes perpetuam excommunicationis ſententiã
proferre, vt alij eorum exemplo perterriti à ſimi-
libus arceantur.] hæc ibi. ſed notandum quòd di
ximus probari præſentem concluſionem per arg.
in dicto cap. clericos, quoniam licet explicitè nul
la fiat mentio de materia noſtræ cõcluſionis in di
cto cap. tamen benè implicitè, cum dicatur ibi.
quòd [non omnes excommunicandi ſint, qui re
dierint ad concubinas, ſed aliqui eorum] & ſic
non omnes erunt puniendi, ſed principaliores, vt
& reliqui eorum exemplo, & pœna perterriti, a ſi-
milibus arceantur. Probatur & tertiò Doctorum
auctoritate. Nam Sanctus Thomas, & Cardinalis
à Turre cremata in locis citatis in præcedenti cõ
cluſione ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ conclu
ſioni. Idem ſentit Henricus Boich in cap. latores,
extra de cler. excommu. mini. Felinus in cap. di-
lectus, el 2. colum. 2. extra de ſimonia, Nicolaus
Boerius in tracta. de ſeditioſis, §. ſeptimo, & vlti-
mo præſuppono. Andreas Tiraq. in tract. de pęn.
temp. aut remitt. cauſa 47. num. 8. Panormitanus
in cap. clericos, not. 3. extra de cohabit. cleric. &
mul. dicens, quod vbi multi ſunt concubinarij,
non debet Iudex omnes ſuſpendere, aut excom-
municare; ſed incipere à principalioribus, vt alij
eorum exemplo perterriti arceantur; hęc ille.
Probatur & quartò hac ratione, videlicet. Cùm pę
narum inflictio non ſit propter ſe expetenda à Iu
dicibus, ſed pro corrigendis ſubditis; inde ſequi
tur, quod pœnæ infligendæ ſint à Iudicibus, vt me
dicinæ quędam ad cohibenda peccata: & ideo in
tantum habent rationem iuſtitiæ ipſæ pœnæ, in
quantum per eas peccata cohibentur: ſi autẽ per
inflictionem pœnarum manifeſtum ſit plura, &
maiora peccata ſequi: tunc pœnarum inflictio nõ
continebitur ſub iuſtitia: & in hoc caſu loquitur
diuus Auguſtinus in libro contra Epiſtolam Par-
20 meniani: quando ſcilicet excõmunicatione † ali-
quorum imminet periculum ſchiſmatis: quia tũc
excommunicationem ferre nõ pertinet ad verita-
tem iuſtitię, vt docuit Diuus Thomas in 2. 2. q. 43.
artic. 7. in reſponſione ad primum.

Tertia concluſio. Iudices ſtante ſcandalo pu-
ſillorum, non poterunt omnem multitudinẽ pec-
cantem punire pœnis à iure ſtatutis, ſed ſi eis vi-
21 debitur † expedire ſic bono publico, poterunt
ſolum punire magnam partẽ ipſius multitudinis,
(ſi ſine ſcandalo hoc fieri poſſet.) reliqua parte di
miſſa ſine punitione. Hęc concluſio probatur qua
druplici medio. Primo exemplo iuris diuini. Nã
hæc ſcripta reperiuntur in lib. Exodi, cap. 32. vi-
delicet, quòd [ex populo Iſrael (cuius multitudo
peccauerat adorando vitulum aureum) non tota
multitudo peccantium pęna affecta fuerit, ac ſen
tierit: ſed ſolum circa tria milia hominum puni-
ti fuerint; & ſecundum alios viginti tria milia: re-
liqui verò ipſius multitudinis non fuerunt puniti
de tanto ſcelere] Idem ſcriptum eſt Num. cap. 11.
quod [pro murmure Hebræorum aduerſus Moy-
ſen, & Deum, flentium pro eſus carnium defectu,
poſt huiuſmodi carnium eſum conceſſum, dum
adhuc carnes eſſent in ore ipſorum Hæbręorum:
ecce furor Domini concitatus percuſſit eos pla-
ga magna nimis.] vnde de hoc Prophęta loquens
(Pſal. 77. verſ. 30. & ſequent.) dixit. [tranſtulit
Auſtrum de Cœlo, & induxit in virtute ſua Afri-
cum, & pluit ſuper eos carnes, & ſicut arenã ma-
ris volatilia pennata, & ceciderunt in medio ca-
ſtrorum eorum circa tabernacula eorum, & man-
ducauerunt, & ſaturati ſunt nimis: & deſiderium
eorum attulit eis, non ſunt fraudati à deſiderio
ſuo: adhuc eſcę eorum erant in ore ipſorum, &
ira Dei deſcendit ſuper eos, & occidit pingues
eorum.] Probatur & ſecundò præſens concluſio,
iure poſitiuo per tex. in §. ſed & hic non ſuam, 23.
quęſtio. 4. allatum in pręcedenti concluſione. Pro
batur & tertio Doctorum auctoritate. Infraſcripti
enim Doctores ſe ſubſcripſerunt pręſenti noſtrę
concluſioni, videlicet S. Thomas, & Cardinalis
de Turre cremata locis ſupra citatis, quos ſequi-
tur Prępoſitus in cap. vt conſtitueretur, diſtinct.
50. colum. 2. Probatur, & quartò ratione allata in
pręcedenti concluſione.

Quarta cõcluſio. Iudex ſi ſine ſcandalo puſillo-
22 rum, & ruptura pacis vniuerſalis nõ poterit † pu
nire multitudinis peccantis partem, nec princi-
pem aliquem, qui aliquod malum fecit ſine ſcan-
dalo, & periculo ſchiſmatis, ac totius multidinis

principi

Digitized by Google

principi fauentis, debet diſſimulare tale facinus: niſi fortè peccatum Principis eſſet tale, quod magis noceret multitudini ſpiritualiter, aut corporaliter, quàm ſcandalum ipſum, quod timeretur oriundum ex Principis punitione: quoniam in tali caſu Iudex ſupremus debebit punire ipſum Principem, non obſtante tali ſcandalo multitudinis. Cùm ſemper maius malum ſit vitandum etiã minori ineuitabili contempto. & hoc obſeruandum erit tam contra laicos, & clericos malefactores, quàm contra Monachos, cęteroſque regulares. Hæc concluſio probatur quadruplici medio. Primo enim exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti, (vt habetur apud Lucam, cap. 9. verſ. 52. 53. & 54.) [qui cùm miſiſſet nuncios in ciuitatem Samaritanorum ante conſpectum ſuum, illi euntes intrauerunt in dictam ciuitatem Samaritanorum, vt patarent illi; & non receperunt eum: Cùm autem vidiſſent Diſcipuli eius Iacobus, & Ioannes, dixerunt, Domine, vis dicamus, vt ignis deſcendat de Cœlo, & conſumat? Et conuerſus increpauit illos, dicens, Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. & abierunt in aliud caſtellum: ex quibus Domini noſtri Ieſu Chriſti verbis elicitur, quàm apertiſſimè, quòd aliquando parcendum ſit multitudini: quãdo indè ſperatur correctio ipſius delinquentis, quemadmodũ ſperabat tunc Dominus Ieſus: quod quidem euentus poſtea docuit: Nam legitur in actibus Apoſtolorum, cap. 8. quòd poſt reſurrectionem Domini ipſi Samaritani receperint fidem: Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet [Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ prædicabat illis Chriſtum: intendebant autem turbæ ijs, quæ à Philippo dicebantur vnanimiter audientes & videntes ſigna, quæ faciebat; Cùm verò credidiſſent Philippo euangelizanti de Regno Dei, in nomine Domini Ieſu Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres. Probatur & ſecundò præſens concluſio iure Pontificio. Nam in cap. quod Chriſtus, 23. q. 4. hæc habentur, dicta à Beato Ambroſio, in libro 7. comentariorum ad cap. 9. Euangelij, apud Lucam, videlicet [quod Chriſtus Diſcipulos increpauit, quia ignem ſuper eos deſcendere cupiebant, qui ipſum non receperant: oſtenditur nobis non ſemper in eos, qui peccauerint vindicandum: quia nonnunquam prodeſt amplius clementia, tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem: denique Samaritani citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur.] hæc ibi. Idem & clarius habetur in c. non poteſt, 23. q. 4. ex ſententia diui Auguſtini, in libro 3. cap. 2. contra Epiſtolam Parmeniani. vbi hæc habentur, videlicet. [Non poteſt eſſe ſalubris multis correctio, niſi cùm ille corripitur, qui non habet ſociam multitudinem: cùm verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis reſtat, quàm dolor & gemitus, vt per illud ſignum Tau, quo Ezechieli Sancto (vt apud Ezech. cap. 9.) reuelauit, vt illęſi euadere ab illorũ vaſtatione mereantur. Reuera ſi contagio peccandi multitudinem inuaſerit diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia, neceſſaria eſt. Idem habetur in cap. quoniam, & cap. quotiens, 1. q. 7. Nam Hilarius Papa ibi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Quoniã quicquid ab alterutra parte eſt indicatum, omni videmus peruerſitate confuſum, temporum neceſſitate perſpecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere, quod geſtũ eſt, vt nullus deinceps pręter notitiam, atque conſenſum Metropolitani ordinetur antiſtes.] hæc ibi. & in dicto c. quoties, hæc habentur, ſtatuta ab Innocentio in Epiſtola 22. cap 6. ad Epiſcopos Macedoniæ ſcripta, videlicet. [quoties à populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vendicari, inultum ſolet tranſire: priora ergò dimittenda (dico) Dei iudicio, & de reliquo maxima ſollicitudine præcauendum.] hęc ibi. Idem habetur, in c. commeſſationes. §. non ergo. diſtin. 44. vbi infraſcripta verba diui Auguſtini, in Epiſtola 64. ad Aurelium Epiſcopum ſcripta, referuntur, videlicet. [Non ergo aſperè (quantum exiſtimo) non duriter, non modo imperioſo tollantur iſta mala, magis docendo, quàm iubendo, magis monendo, quàm minando, ſic enim agendum eſt cum multitudine peccantium: ſeueritas autẽ exercenda eſt in peccata paucorũ.] hæc ibi. quod intelligendum eſt tam circa punitionem laicorũ, & clericorum ſecularium, quàm Monachorum, & reliquorum regularium: vt ſpecialiter nos docuerunt infraſcripti canones & Doctores. Nam in c. in ſingulis. §. ſi verò, extra de ſtatu Monach. hoc nos docuit Innocentius Tertius infraſcriptis verbis vtens, videlicet. [Si verò in hac nouitate quicquam difficultatis emerſerit, quòd per prædictas perſonas nequeat expediri, ad Apoſtolicæ Sedis iudicium abſque ſcandalo referatur: cęteris irrefragabiliter obſeruatis, quæ concordi fuerint deliberatione prouiſa.] hæc ibi. per quæ fuerunt limitata ea, quæ ſic generaliter obſeruanda præcipiuntur circa correctiones, regularium quorumcumque per Honorium Tertium Papam, & habentur in cap. ea, quæ, §. ipſi etiam viſitatores, extra de ſtatu Monach. vbi hæc habentur, videlicet, [Ipſi etiam viſitatores Monachos, quos contumaces inuenerint, & rebelles, iuxta modum culpæ vice noſtra, regulari cenſura percellant abſq; perſonarum delectu, non parcendo rebellibus ob ſuam pertinaciam, vel potentiã amicorum, quin ouem morbidam eijciant ab ouili, ne inficiat ſanas oues.] hæc ibi. & quòd hæc omnia iura citata probent noſtram concluſionem, quando alias ſequeretur ſcandalum, fatentur, ac docent omnes gloſæ, & Canoniſtæ in dictis iuribus, & ſic probatur. Tertio præſens concluſio auctoritate Doctorum infraſcriptorum, videlicet Sancti Thomæ, Cardinalis à Turre cremata, & Præpoſiti locis, citatis in prima concluſione, & dicti Cardinalis, in dictis iuribus. Probatur & quartò præſens concluſio infraſcriptis rationibus: quarum prima eſt, quia in multitudine peccante plures ſunt ignorantes an licitum, vel illicitum fuerat, id quod tumultuarie, & ſine præuia inueſtigatione veritatis cõmiſerunt, & iccircò ſi omnes æqualiter punirentur homines illi, qui in leui forſan, vel nulla culpa fuerunt, iniuſtè vtique grauarentur: ſecunda eſt: quia multitudinis rigoroſa punitio quàm facillimè ſcandalum, & rebellionem aſſolet producere, vt experientia quotidiana nos docet: tertia, quia quàm facillimè homines vniti in culpa, vniri etiam in contemptu legum, & legiſlatorum, & non ſine tumultu, & pacis vniuerſalis detrimento deteriores aſſolent. quarta, quia vnuſquiſque Iudex inferior in iudicijs decernendis debet ſe cõformen reddere Deo optimo maximo Iudici ſupremo, qui peccanti multitudini Sodomitarũ, &

Gomor-

Gomorreorum promittere indulgentiam dignatus fuit propter paucos bonos, ſi in dictis ciuitatibus fuiſſent reperti. Nam ita ſcriptum reperitur (in lib. Geneſ. cap. 18. verſic. 22. 23. 24. 26. & 32.) [Abraham adhuc ſtabat coram Domino, & appropinquans ait; Nunquid perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo? Dixitque Dominus ad eum: ſi inuenero Sodomis quiuqnaginta iuſtos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos: (& poſt multa) Obſecro (inquit Abraham) ne iraſcaris Domine ſi loquar adhuc ſemel: quid ſi inuenti fuerint ibi decem? & dixit, Non delebo propter decem.] Quinta ratio, qua probatur noſtra concluſio, eſt hæc. Cùm vnaquæque lex non habeat rationem, & vim legis (vt docet Sanctus Thomas, in 1. 2. q. 90. artic. 2. & in 1. 2. q. 96. artic. 6.) niſi illa ordinetur ad bonum commune. Nam lex pertinet ad id, quod eſt principium humanorum actuum, ex eo, quòd eſt regula, & menſura ipſorum. Vndè oportet, quod cum lex maximè dicatur ſecundum ordinem ad bonũ commune, quòd quodcunque aliud præceptum, de particulari opere non habeat rationem legis; niſi ſecundum ordinem ad bonum commune: & ideò omnis lex ad bonum commune ordinatur, & ad ſalutem hominum, & in tantũ obtinet vim, & rationem legis. Indè conſequens erit, quòd ſi lex aliqua à dicto bono communi conſulendo defecerit, tunc non habebit illa rationem, ac vim obligãdi ſubditos Legiſlatoris ad ipſius obſeruãtiam: quod & docuit textus in l. nulla iuris. ff. de leg. & Senatuſconſul. his verbis vtens, videlicet. [Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, vt quę ſalubriter pro hominum vtilitatę introducuntur: & nos interiore interpretationę cõtra ipſorum commodum producamus, ad ſeueritatẽ.] hæc ibi. At cum contingat multoties, quòd aliquod ſtatutum in lege aliqua poſitiua; ſeu humana obſeruari, cõmuni ſaluti ſit vtile, vt in pluribus quod tamen in aliquibus caſibus particularibus eſt maximè nociuum ipſi cõmuni bono, & ſaluti hominum, indè neceſſariò ſequitur quòd cũ Legiſlator non poſſit omnes ſingulares futuros caſus intueri, ac exprimere, proponit legem ſecundum ea, quę in pluribus & vt frequentius accidũt, ferens intentionem ſuam ad communem vtilitatem, quod dictum eſſe veriſſimum probatur per ſubſequentes leges, videlicet. per tex. in l. neque leges. ff. de leg. & Senatuſcõſulto. vbi hæc habentur, videlicet. [neque leges, neque Senatuſconſulta ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus, qui quandoque inciderint, comprehendantur; ſed ſufficit ea, quæ plerumque accidunt, contineri.] & in l. non poſſunt, ff. eo. hæc habentur, videlicet. [Non poſſunt omnes articuli ſingulatim, aut legibus, aut Senatuſconſultis comprehendi: ſed cùm in aliqua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt: is, qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia procedere, atque ita ius dicere debet] & in l. nam. ff. eod. hæc habentur, videlicet. [Nam (vt ait Pedius) quoties lege aliquid vnum, vel alterum introductum eſt: bona occaſio eſt, cętera, quæ tendunt ad eandem vtilitatem, vel interpretatione, vel certa iuriſdictione ſuppleri.] hæc vbi ſupra. Ex his ergo omnibus iuribus elicitur, atque docemur, quòd ſi emerſerit caſus, in quo obſeruatio talis legis, afferat detrimentum communi ſaluti: non erit ipſa lex pro tunc obſeruanda, quod & docuit etiam Diuus Thomas in dicta quæſtio. 6. artic. 6. ſubinferendo tale exemplum, videlicet. Si in ciuitate obſeſſa ſtatuatur lex, quòd portæ ciuitatis maneant clauſæ; hoc ſtatutum iuſſum, vtile eſt bono communi, vt in pluribus, ne aditus ingrediendi ciuitatem obſeſſam hoſtibus illam obſidentibus, pateat. Vnde tunc omnino inuiolabiliter talis legis præceptum erit obſeruandum. Si tamen contingat caſus, quòd hoſtes inſequantur aliquos ciues (per quos ciuitas conſeruatur) maximum vtique detrimentum eſſet ciuitati, niſi eis portę ciuitatis aperiantur, & ideò in tali caſu eſſent portæ aperiendæ contra verba legis, quamuis non fieret hoc contra mentem Legiſlatoris (de quo tamen latius dicam in quæſt. …… & dixi in tracta. de vſur. quæſt. vltima, concluſione vltima. & in tractatu de empt. & venditio. circa iura pœnalia extendenda, vel non extendenda) Qui Legiſlator per talem legem intendebat conſulere bono communi: pro quo procurãdo ſancita fuit ab ipſo huiuſmodi lex: & hoc modo poſſumus, imò & debemus procedere in ſimilibus. Cùm ergo vnuſquiſque Legiſlator iura pœnalia ſanciens intendat obligare Iudicem miniſtrum talium iurium ad iudicandum ſecundum ea pro bono publico conſulendo. Indè manifeſtiſſimè ſequitur ipſum Iudicem non ſolùm non teneri ad talium legatum, iuxta ſonum verborum obſeruantiam: imò grauiter erraret, ſi iudicaret ipſe ſecundum verba earum, in tali caſu, compellendo aliquos ad ſuſtinendas pœnas aliquas ſtatutas contra violatores dictarũ legum: ſi indè (vt diximus in concluſione) ex tali compulſione ſequeretur, veriſimiliter boni cõmunis pernities, ac detrimentum communitatis. Quapropter ex his omnibus quàm apertiſſimis documentis: patuit veritas præſentis noſtræ concluſionis, dicentis, quòd in caſu (inibi propoſito) Iudices reſpectu violationis talium legum pęnalium neminem punire debeant, vt tali pacto conſulant bono communi, cuius ſaluti proſpicere intendebat Legiſlator earum per appoſitas pœnas, contra ipſarum tranſgreſſores.

Quinta concluſio. Multitudini hominum peccanti contra leges pœnales, tam eccleſiaſticus Iu-
23 dex, quàm ſecularis, parcere non debebit, † ſi indè ſcandalum nullum timeatur: ſed eam puniet ſecundum eas. Hęc concluſio probatur quadruplici medio. Primò enim, per argum. in iure diuino. Nam hoc videtur nos docere voluiſſe Deum Omnipotentem exemplo ſuo (cui Domino, vnuſquiſque Iudex in iudicijs decernendis tenetur ſe conformari,) vt docuit Sanctus Thom. in 1. 2. q. 108. artic. 4. in reſpon. ad ſecundum. Nam ipſe Deus Omnipotens (vt habetur in lib. Exodi. cap. 14.) multitudini Aegyptiorum peccantium in perſequendo iniuſtè Hebręos fugientes de Aegypto ſecundum diuinum mandatum, non pepercit, ſed procellis maris rubri eam inuoluẽdo, interfecit. Item Deus (vt in lib. Geneſis, cap. 19.) multitudini Sodomitarum habitantium in illis quinque ciuitatibus non pepercit, ſed omnes igne ſulfureo conſumpſit: & hoc iure optimo: vt illud, quod propter eorum ſcelera contigit ad pęnam, nobis tranſeat ad exemplum, & ſalutem, eo quòd indè nullũ ſcãdalum oriri poſſe, imò magis maximum profictum poſteris Deus ipſe optimus maximus, præuiderat.

Digitized by Google

præuiderat. Itē Deus aquis diluuij perdidit omnem carnem humanā præter illos paucos ſaluatos in arca Noe, qui iuſti inuenti fueraot a Domino Deo, vt habetur in lib. Geneſ. cap. 6. & 7. & idem quamſępiſſimè factum fuiſſe à Deo iuſtiſſimo iudice legitur diuerſis in locis ſacræ ſcripturæ: quod hic referre fruſtratorium fore duai, nonnullis exceptis. Nam legitur (in Deuter. cap. 13. verſ. 12. 13. 14. 15. 16. & 17.) quòd Deus infraſcripta ſtatuerit, videlicet [ſi audieris in vna Vrbiū, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum dicentes aliquos: Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores Vrbis ſuæ, atque dixerunt. Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoratis. Quare ſollicitè & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certum eſſe quod dicitur, & abhominationem hanc opere perpetratam: ſtatim percoties habitatores illius in ore gladij, & delebis eam, omniaque quę in illa ſunt vſque ad pecora, Quicquid etiam ſupellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes: ita vt vniuerſa conſumas Domino Deo tuo: & ſit tumultus ſempiternus: nō ædificabitur amplius, & nō adhęrebit de illo anathemate quicquam in manu tua: vt auertatur Dominus ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, multiplicetque te ſicut iurauit patribus tuis.] hæc ibi, Probatur inſuper & ſecundò præſens concluſio, ſcilicet, iure poſitiuo: nam in cap. cùm quiſque, 23. q. 4. textus apertiſſimus eſt hoc ipſum probās: cùm ibi referatur ſententia diui Auguſtini contra Epiſtolam Parmeniani, lib. 3. cap. 2. vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm quiſque fratrum, ideſt Chriſtianorum intus in eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum ſchiſmatis nullum eſt, quando ita cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet: vt vel nullos prorſus, vel non tales habeant defenſores, per quos ſchiſma poſſit contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ.] hæc ibi. Idem probatur in cap. Apoſtolicæ, 24. q. 3. in quo Pelagius Papa infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [Apoſtolicæ auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium ſpiritus tradendos eſſe ſatanæ, vt blaſphemare dediſcant.] hæc ibi. Idem in c. tam ſacerdotes, 24. q. 3. Anacletus Papa, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Tam Sacerdotes, quàm reliqui fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab Eccleſia ſeparentur.] & vt breuius me expediam, dico, quòd idem prorſus habetur in cap. reſecandæ, cap. corripiantur. c. ecce autem, cap. illud ſane, & in cap. notandum eſt. 24 q. 3. & idem docemur per text. in cap. quidam verò è contrario, §. fina. 23. q. 4. (in quo referuntur verba diui Auguſtini, de fide, & operibus, cap. 4. & 5.) vbi hæc habentur, videlicet. [cùm verò eas, per quos Eccleſia regitur adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinę aduerſos improbos, aut nefarios exercendæ: tunc rurſus ne ſocordia, ſegniti:aque dormiamus: alijs aculeis præceptorū, quæ ad ſeueritatem coertionis pertinent, excitandi ſumus.] Idem habetur per tex. in cap. ſi quos igitur, & in cap. ſi ea, 23. q. 4. Nam in dicto c. ſi quos igitur, diuus Auguſtinus docet, quòd in correctione malorum Deus placatur, & in dicto cap. ſi ea, Auguſtinus dicit, quòd ad iram Deus prouocetur: cum mala puniri differantur: & idem docet Gratianus in §. ecce quòd crimina. 23. q. 4. Probatur idem per tex. in cap. ea, quæ. §. ipſi viſitatores, extra de ſtatu monach. cuius verborum ſeriē in præcedentis concluſionis probationem attoli. Idem probatur per tex. in cap. ſi audieris, 23. q. 5. in quo refertur ſententia diui Cypriani in lib. de exhortatione martirij, cap. 5. his verbis contenta, videlicet. [Si audieris in vna ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus &c. (vt ſupra retuli, & concludit dicens.) cuius præcepti, & vigoris memor Mathathias interfecit eum, (vt in 1. Machab cap. 2.) qui ad aram ſacrificaturus acceſſerat. Quod ſi antè aduentum Chriſti circa Deum colendum, & Idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt: quanto magis poſt aduentum Chriſti, ſeruanda ſunt, quando ille veniens non verbis tātùm nos hortatus eſt, ſed & factis.] hæc in dicto canone, ex cuius verbis patet veritas noſtræ concluſionis, quòd multitudo poſſit puniri ſi ſine ſcādalo poſſit fieri. Probatur inſuper præſens concluſio & tertiò Doctorum auctoritate. Nam infraſcripti Doctores quamlibentiſſimè ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni, videlicet. Alexand. de Ales in 3. par. ſum. q. 41. memb. 3. Sanctus Thomas in 1. 2. quæſt. 108. artic. 1. in reſp. ad quintū, Cardinalis à Turre cremata in c. infideles, §. hinc etiam, concluſione prima, 23. q. 4. Innocentius in cap. latores, extra de Clerico excommunicato miniſtr. Antonius de Butrio in dicto cap. latores colum. 2. in verſ. glo. ſecunda, opponit quòd multitudini parcatur, glo. in dicto cap. cùm quiſque in verſ. vbi periculum, glo. in dicto cap. latores, in verſi. multitudinem, glo. in dicto cap. ecce autem, in verſi. putredini, Panormitanus in dicto c. latores colum. 1. num. 4. Præpoſitus in cap. vt conſtitueretur, diſtinct. 50. ſequens ſententiam Diui Thomæ præcitatam & hanc noſtram concluſionē communiter eſſe approbatam docuit Igneus in l. 1. §. reſcriptum, num. 13. ff. ad Senatuſconſul. Syllania. vt refert Iulius Clarus in ſua praxi, lib. 5. §. fin. quæſt. 60. in verſic. allegatur etiam pleriique, imò & omnes ferè infraſcripti Doctores, qui prima fronte videntur aduerſari noſtræ concluſioni dicendo, quòd regulariter multitudini peccanti parcitur quod vtique ſi ſimpliciter verum eſſet, noſtra concluſio falſa eſſet, vt patet ad ſenſum; Doctores (inquam) hoc aſſeuerantes ſunt, videlicet Dominicus à Sancto Geminiano in cap. vt conſtitueretur, diſtinct. 50. colum. 2. in verſic. oppono contra finem text. Henricus Boich in c. qui ſcandalizauerit, Felinus in cap. dilectus, el ſecundo, in verſi. in glo. 3. extra de ſimonia, quem citat & ſequitur Nicolaus Boerius, in tract. de ſeditioſis, §. ſeptimo & vltimo, num. 24. Petrus Follerius in ſua praxi criminali, in titu. pœnis debitis feriantur, num. 35. Andreas Tiraquel. in tractat. de pœnis, titu. de pœnis tempe. aut remittendis, cauſa 47. num. 1. Hyppolitus de Marſilijs in l. ſi in rixa, num. 44. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs, ſed quomodo citati Doctores ſe ſubſcripſerint præſenti concluſioni afferetur, & probabitur paulò poſt, cùm reſpondebimus obiectionibus faciendis præſenti concluſioni veriſſimæ. Probatur igitur inſuper noſtra concluſio, & quartò hac ratione, videlicet. Cùm enim proprium miniſtrorum ſit exequi præ-

Digitized by Google

cepta eorum, quibus deſeruire, ac miniſtrare re-
neantur aliqua de cauſa, ſeu titulo; & Iudices om
nes ſint miniſtri iuſtitię, à qua aliquo modo deno
minationé ſuſcipiunt: eò ꝙ Iudex dicatur à ius di
cédo, vt docet tex. in c. forus. §. Iudex dictus, extr.
de verb. ſignif. vbi hęc habentur, videlicet. [Iudex
dictus quaſi ius dicens populo, ſiue ꝙ iure diſce-
ptet. Iure auté diſceptare, eſt iuſtè iudicare. Non
eſt ergo Iudex, ſi nó eſt in eo iuſtitia.] ex his ergo
ſequiť, ꝙ in tantú quis dicendus ſit Iudex, in quá-
tum ius dicit, & túc quis conuincitur ius dicere,
cú ſecundú ius iudicat puniédo iux. pęnas à iure
taxatas, Legú tranſgreſſores, ac è cótra abſoluédo
innocentes & repertos immunes à culpa. Quapro-
pter neceſſariò indè ſequi patet Iudices teneri ad
infligédas pęnas à iure taxatas multitudini volú
tariè tráſgrediendi ipſa iura: ſi ipſius multitudi-
nis punitio fieri poſſit abſq; ſcandalo puſillorum:
quoniá expedit Reipublicę, atq; bono publico, ꝙ
delicta nó remaneát impunita: vt ꝙ flagitioſę mul
titudini cedit in pęná, alijs tranſcat in exéplum.

Et ſi veriſſima fuerit cóprobata multis medijs
præſens noſtra concluſio, poſſet tñ quis inſurgere
contra ipſam (vt pauló antè annuimus) acclamá-
do ipſam falſam, & talé probádo duplici medio.
Primò enim per infraſcripta iura. Ná prima fron
te videtur contrariú prorſus probari per text. in
c. vt conſtitueretur, in fin. diſt. 50. vbi hæc habétur,
videlicet. [Verú in huiuſmodi cauſis, vbi per gra-
ues diſſenſionum ſciſſuras, nó huius, aut illius ho
minis eſt periculum, ſed populorú ſtrages iacent,
detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus
malis ſanandis charitas ſincera ſubueniat.] hæc
ibi. Ex quibus videtur eliciendum, ꝙ quando ho-
minum multitudo peccauerit, túc mitius cú ipſis
agendum ſit, ac minor pęna ſinguli homines ip-
ſius multitudinis, puniédi ſint, quàm ſi pauci pec
caſſent ſegregati a multitudine. Idé videtur pro-
bari per tex. in c. ordinationes, in fi. 9. q. 1. vbi hęc
habentur, videlicet [Quamuis auté miſericordię
intuitu, magnaq; neceſſitate cogente hanc in ſa-
cris ordinibus diſpenſationé cóſtituerimus, nullú
tñ pręiudiciú ſacris canonibus fieri volumus, ſed
obtineant propriú robur, & ceſſante neceſſitate,
illud quoq; ceſſet, quod pro neceſſitate factú eſt.
Vbi enim multorú ſtrages iacet, ibi ſubtrahendú
eſt aliqd ſeueritati, vt addať amplius charitati.]
hęc ibi, ex quibus elici vř rationabilitas impugna
tionis, cú ibi dicat tex. ꝙ [Nullú pręiudiciú fiat ſa
cris Canonibus ſi quid fuerat cótra eorú ordina-
tioné imminéte neceſſitate cóceſſum, qm̃ vbi mul
torú ſtrages iacet] (ꝙ vtiq; ſequeretur, ſi multitu
do peccás debita pęna ſtatuta à ſacris Canonibus
puniret.) ibi [ſubtrahendú eſt aliqd ſeueritati.]
vt mitius talis multitudo puniať: ſi ergo mitius e-
rit multitudo puniéda, indè ſequiť, ꝙ non fuerit
puniéda ipſa multitudo ſtatutis à iure pęnis ad li-
terá. Idé probari vř p tex. in c. ipſa pietas, 23. q. 4.
in fi. in quo referunť eadé prorſus D. Auguſt. verba,
quę pauló antè retulimus cótineri, in c. vt cóſtitue
retur, diſt. 50. Idé apertius vř probari p tex. in c. nó
pót. 23. q. 4. vbi referť ſnía D. Auguſt. (in lib. 3. c. 2.
cótra epiſtolá Parmeniani) vbi hęc habenť, videli
cet [nó pót eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cú
ille corripiť, q nó habet ſociá multitudiné: cú ve-
rò plurimos idé morbus occupauerit, nihil aliud
bonis reſtat q̃ dolor, & gemitus: vt p illud ſignú, ꝙ
Ezechieli Sácto reuelať, illęſi ab illorú vaſtatione
euadere mereanť. Reuera ſi cótagio peccádi mul-
titudiné inuaſerit: diuinę diſciplinę ſeuera miſeri
cordia neceſſaria eſt. Ná conſilia ſeparationis &
inania ſunt, & pernitioſa, atq; ſacrilega, q a impia
& ſuperba ſunt: & plus pturbát infirmos bonos, q̃
corrigát animoſos malos. Turba aút iniquorú cú
facultas eſt in populis promédi ſermoné, generali
obiurgatione feriéda eſt: & maximè ſi occaſioné
atq; opportunitaté pbuerit aliquod flagellú deſu
per Dñi, quo eos appareat pro ſuis meritis vapula
re.] hęc ibi. Idé probari vř per tex. in c. cómeſſatio
nes. diſ. 44. vbi inter alia, quę ibi S. Auguſt. docuit:
ſunt infraſcripta, videlicet [nó ergo aſperè, quan
tú exiſtimo, nó duriter, nó modo imperioſo iſta
tolluntť, magis docédo, q̃ iubédo: magis monédo,
q̃ minádo: ſic .n. agendú eſt cú multitudine pec-
cantiú. Seueritas aut exercéda eſt in peccata pau
corú.] hęc ibi. Idé vř probari per tex. in c. quoties
à populis, 1. q. 7. vbi Innoc. ſcribés Epiſcopis Ma
cedoniæ, in Epiſtola 22. c. 6. infraſcriptis verbis v-
ſus fuit, videlicet [quoties à populis, aut a Turba
peccať, q a in oés pp multitudiné nó pót vindica-
ri, inultú ſolet tráſire. Priora ergo dimittéda dico
Dei iudicio, & de reliquo maxima ſollicitudine,
pręcauendú.] hęc ibi. Idé vř probari per tex. in c.
ſane, ext. de temp ordi. in quo Alexáder III. ſcri-
bens Epiſcopo Herfordenſi infraſcriptis vſus fuit
verbis, videlicet. [Sanè ſuper eo, quòd moris eſſe
dixiſti in Eccleſijs quibuſdá Scotię, & Vallię, in
dedicationibus Eccleſiarú, vel altarium extra ie-
iunia quattuor Temporú Clericos ad ſacros ordi
nes promouere. Significamus, ꝙ conſuetudo illa
(vtpotè inſtitutioni eccleſiaſticę inimica) eſt pe
nitus improbanda, & niſi multitudo, & antiqua
cóſuetudo terrę eſſet, taliter ordinati nó deberét
permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Nam
apud nos ſic ordinati deponerétur, & ordinátes
priuarentur auctoritate ordinádi.] hæc ibi. Idem
probať per tex in c. ex parte tua, ext. de tráſactio-
nibus, in quo Honorius III. infraſcriptis verbis v-
ſus fuit, videlicet [Ex parte tua. Poteris ad com-
ponédú interponere partes tuas: & interdú aliqd
ſeueritati detrahere, prout (ſtatu imperij, & ex-
cedentiú multitudine prouida deliberatione pé-
ſatis) videris expedire.] hæc ibi. Idé videtur pro
bari per tex. in c. latores, ext. de cleric. excom. mi
niſt. in quo Alex. III. ſcribens Toletano Archiepi-
ſcopo infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [La-
tores pręſentium nobis intimarút, quòd tam ipſi,
quàm multi alij, poſtquam interdicti, vel excó-
municati fuerút, diuina pręſumpſerút officia cele
brare: & infra. Fraternitati tuę mandamus, quate-
nus ſi quadraginta ſolummodo, vel pauciores in
his deliquiſſe cóſtiterit: oés in perpetuú ab officio
ſacerdotali deponas. Si verò multitudiné magná
in hoc peccaſſe cognoueris, eos, quos magis cau
ſam delicti eſſe conſtiterit, perpetua depoſitione
códemnes, & alios, qui nó tantú deliquerút, ab
officio ad tempus ſuſpendas: & omnibus pœniten
tiá ſecundú diſcretioné tibi à Deo datam iniun-
gas.] hæc ibi. Hoc idem nititur probare Nico-
laus Boerius infraſcriptis iuribus ab ipſo ibi cita-
tis, videlicet per tex. in c. dilectus filius, el 2. ext.
de ſimonia, in quo Inno. III. ſcribens Cantuarienſi
Archiepiſcopo, infraſcriptis vſuť verbis, videlicet.
[dilectus filius A. núcius tuus pro parte tua propo
ſuit, ꝙ cùm Cátuarienſem diœceſim viſitaſſet, in
Monaſterijs, & Religioſis locis pullulaſſe repere-

ris ſimoniacam prauitatem, ita quòd in eis multi pretio ſunt recepti, qui potius gratis recipi debuiſſent, imò etiam ad religionis obſeruantiam inuitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in cauſa, ſeueritati ſit aliquid detrahendũ? Nos inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi aduerſus eos, qui labe fuerint huiuſmodi maculati, accuſatio corã te fuerit canonicè inſtituta: poſtquam crimen ordine fuerit iudiciario comprobatum, tam in dantes, quàm in recipientes canonicæ ſeueritatis exerceas vltionem. Quòd ſi de hoc tibi per ſolam inquiſitionem conſtiterit, eos qui per ſimoniacam prauitatem in locis talibus ſunt recepti, ab illis amotos, ad agendam penitentiam ad monaſteria dirigas arctiora.] hęc ibi. Idẽ Doctor aſſerit idem probari per text. in l. qui cedem, ff. ad l. Corn. de ſicar. & venef. quem etiam citauit Iulius Clarus loco citato, dicens, per hanc legem probari, quòd vbi multitudo peccauit, & ipſius ſtrages ſequeretur ſi puniretur tunc detrahendum eſſet ſeueritati, & ideo licèt regulariter auxiliatores, & fauentes delinquenti ſint eadem pęna puniendi: ſi tamen ſit multitudo auxiliantiũ, non puniuntur eadẽ pœna: & ita videmus inquit quotidie obſeruari: & dicit Angel. in l. is, qui opẽ, num. 4. ff. de furtis, quia principes & caporales factionum, & ſeditionum ciuitatis puniuntur aſperrimè, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur pœnæ. hæc ille. Pro cuius maioris dilucidatione nonnulla erunt dicenda paulò poſt, modò ſufficiat referre tenorem dictæ l. qui cedẽ, quæ eſt penultima, dicti tit. Sciendum ergo quòd hæc ibi habentur, videlicet. [Qui cedem admiſerint ſponté, dolovè malo, in honore aliquo poſiti deportari ſolent: qui ſecundo gradu ſunt, capite puniuntur. Facilius hoc in decuriones fieri poteſt: ſic tamẽ, vt conſulto prius principe, & iubente id fiat: niſi fortè tumultus aliter ſedari non poſſit.] hæc ibi. Inſuper animaduertendum, quòd contra noſtrã concluſionẽ poſſet quis afferre multa exempla priſcorũ: quã multitudini peccãti pepercerũt, principaliores ſolũ puniẽdo debitis pęnis, & quoniã hoc ſcitu eſt digniſſimũ, iccircò & hoc ipſum referã. Sciendum igitur quòd Cicero in ea oratione (quę à noſtro Iureconſulto citatur in l. Cicero. ff. de pęnis.) pro Aulo Cluentio habita: ſtatuerũt, (inquit) maiores noſtri, vt ſi à multis eſſet flagitiũ rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur, vt metus videlicet ad omnes, pęna ad paucos perueniret. Id quod cõprobat ꝙ ſcribit Liuius 1. Deca. lib. 2. Appius (inquit) Claudius Conſul Centuriones, duplicarioſq; qui reliquerant ordines, virgis cęſos, ſecuri percuſſit. Cętera multitudo ſorte decimus quiſq; ad ſuppliciũ lecti. De quo etiã Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 5. & Iulius Frõtinus lib. 4. ſtratagematon. c. 1. & eandẽ quoq; decimationẽ fecit M. Craſſus apud Appianũ lib. 1. bellorũ ciuiliũ: & Plutarchum in vita ipſius Craſſi: vbi tradit hunc morẽ Romanorum, peruetuſtũ fuiſſe, qui minorẽ damno ignominiã cõtinet; plurimũq; aſpicientibus horrorẽ inijcit. Et Iulius Cęſar nõ ſemel apud eundẽ Appianum lib. 2. eiuſdẽ operis: Et Auguſtus apud illũ ipſum Illirico, & Antonius apud eundẽ in Parthico; & Plutarchũ in vita ipſius Antonij, & Frontinũ, quo loco ſup. citauimus, vbi alios quoq; memorat, qui idẽ fecerũt L. Appianus apud Corneliũ Tacitum lib. 3. At Scipio ex principibus factionis, qui in obſidione Vrbis, cui Loces nomẽ erat, parere illi recuſarẽt, cũ eos in mediũ ſortitus eſſet, tres duntaxat mali auctores ſupplicio affecit, vt tradit Appianus in Lybico, Stoicorũ Romanorũ Princeps Anneus, (vt tradit Sene. lib. 2. de Ira) in ſingulos inquit, ſeueritas Imperatoris diſtinguitur. At neceſſaria venia eſt, vbi totus deſeruit exercitus. Plutarchus in Scipione Africano ſcribit, ꝙ Scipione ipſo ægrotante, cũ eſſet orta inter milites magna ſeditio, rẽ ipſam Scipio ad conſiliũ retulit, cuius maior pars in eos, à quibus initiũ tumultus ortũ erat, animaduertendũ, & reliquis ignoſcendũ cenſuit. Sic enim fieri poſſe, vt pęna ad paucos, exẽplum ad multos perueniret. Idẽ auctor in Craſſo ait, Craſſum ipſum dũ bellum aduerſus Spartacũ gereret, ex his, qui fugam ceperant: quingẽtos fugæ auctores in quinquaginta decurias fuiſſe partitum, indè ex earũ qualibet vnũ ſorte delegiſſe, quẽ in totius exercitus oculis vltimo affecit ſupplicio: Peruetuſtũ ſanè (vt ille ſubdit) Romanorũ puniendi morẽ reuocans. Apud Acgeſippũ lib. 5. c. 5. Titus Imperator dicit animaduerſione in ſingulos vſque ad factum promoueri debere, in multitudine verbotenus, pęnã vſq; ad pęnã iſtã, vſq; ad correptionẽ. Quod & idẽ retulit Ioſephus lib. 6. de bello iudaico, c. 4. inquiens, namq́ue minus hominis animaduerſionẽ, vſq; ad factũ promouẽdã putabat, multitudinis verò vſq; ad veniam. Idẽ Acgeſippus eodem lib. 5. c. 25. impediuit hoc ait, vindictæ ſeueritatẽ; quia innumeri reperti ſunt tanto furori obnoxij; Ideoq́ue Titus, qui vallare circumfuſo exercitu Syros, & Arabes propoſuerat, cõtemplatione multitudinis reuocauit ſententiã; cuius etiam rei meminit Ioſephus lib. 6. de bello iudaico, c. 18. ſed & Vegetius de re militari idem tradit. Plato ille Philoſophiæ, & Legum peritiſſimus, à quo maxima pars legum Grecanicarũ manauit; vnde & Romanæ leges ex maxima etiã parte deriuarunt (ſicut Liuius lib. 3. & Pomponius noſter, in l. 2. ff. de origine iuris verum ſcripſerũt) Plato (inquam) in lib. vltimo de legibus. Si plures ait, ex ciuitate pro conſilio. ſiue auctoritate communi pacẽ inuerint, aut bellũ mouerint, huius rei auctores tantùm morte puniri iuſſit, nulla aliorũ mentione facta, tanquàm impunè id ſint laturi.

His auctoritatibus, & exẽplis, ac alijs ſimilibus (quę breuitatis gratia omittuntur) nõ obſtãtibus (cũ ẽt contrariũ decretũ in ſimilibus negotijs fuiſſe ſcriptũ reperiatur, vt fuit probatũ) adhuc verã. Nã quis ignorat Deum ipſum optimũ maximũ, iuſtiſſimumq́; Iudicẽ multitudini peccanti, aliquando nõ peperciſſe? (vltra allatas auctoritates in probationẽ præſentis concluſionis accipe ſequentes) Nonne legitur Deuter. c. 7. verſ. 1. & 2. Deum pręcepiſſe filijs Iſrael multitudini inimicorũ ſuorũ idolatrarum nõ parcere, quãdo infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [Cũ verò introduxerit te Dominus Deus tuus in terrã, quam poſſeſſurus ingredieris, & deleueris gẽtes multas corã te, Hetheum, & Gergezeum, & Amorrheum, & Cananeũ, & Pharezęũ, & Heuęũ, & Iebuſeũ ſeptẽ gẽtes multò maioris numeri, ꝙ̃ tu es. Et robuſtiores te, tradiderintq́; eas D. Deus tuus tibi, percuties eas vſq; ad internitionẽ. Nõ inibis cũ eis fędus, nec miſereberis earũ.] nõ ne idẽ Dñs multitudini nõ indulgeri pręcepit Sauli, & ipſum Saulẽ trãſgreſſorẽ hmõi diuini præcepti Regno priuauit? Nã legitur hæc verba in lib. 1. Regũ. c. 15. verſ. 2. 3. & 23.

Digitized by Google

& 23. videlicet. [Hęc dicit Dominus exercituum, recenſui quęcunq; fecit Amalec Iſraeli, quomodo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Aegypto: Nuc ergo vade & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius, nõ parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem; bouem, & ouem: camellum, & aſinum.] ſed quia Saul non obediuit voci Domini, & pepercit quibuſdã, ſcilicet Agag Regi Amalec, & quibuſdã pecoribus, iccircò Deus priuauit eũ Regno, & per os Samuelis his verbis vſus fuit in d. verſ. 23. [Quoniã quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Proeo ergo quod abieciſti ſermonem Domini: abiecit te Dominus ne ſis Rex.] & hæc pauca de multis ſufficiant. Idẽ prorſus probatur exemplo antiquorum. Nã legitur (vt ferè omnes Doctores in c. dilectus, el 2. ext. de ſimonia, & Nicolaus Boerius vbi ſupra nu. 18. & 19. referunt.) quòd Carthago ciuitas à fundamentis euerſa fuit & Aratro ſubiecta iuſſu Romani Imperatoris eo, quòd rebellis fuerat: de quo etiam meminit tex. in l. ſi vſusfructus ciuitati. ff. quibus modis vſusfru. amittitur. vbi glo. idem contigiſſe Troiæ teſtatur in verſ. Carthago, vnde Bart. refert (in l. aut facta. §. fi. nu. 6. ff. de pęnis. ſe vidiſſe ſententiam quandam diffinitiuam Imperatoris Henrici, quam dedit contra ciuitatem Brixiæ, quæ fuerat ſibi rebellis: in qua dicebat iſtam ciuitatem eſſe ſubijciendam aratro, quam pœnam poſtea ipſe Imperator relaxauit, & ibidem Bartolus nume. 7 dicit Bonifacium Papam propter delicta quorundam templariorum, totum collegium templariorum deſtrui iuſſiſſe: quia erant illi Hæretici, & Felinus in cap. dilectus. el ſecundo nume. 9. extra de ſimonia docet per textus in cap. ſi audieris, 23. quæſtio. 5. quòd tota ciuitas propter hæreſim poterit comburi. Panormitanus verò in dicto cap. dilectus, nume. 11. dicit, quòd idem legitur de ciuitate Bononiæ, quæ propter eius delictum ex ſententia Imperatoris fuit prius deſtructa, & paſſa aratrum: ſed poſt ex indulgentia Imperatoris rçędificata, vt notatur in prohemio. ff. per glo. in verſic. Regijs Vrbibus, §. ne autem tertij. vbi dicitur fuiſſe reædificata per eundem Theodoſium Imperatorem iuſſu Diui Ambroſij Epiſcopi, quæ ab eodem fuerat deſtructa propter proditionem: & notandum quòd ciuitas quæ hodie Bononia dicitur ante deſtructionem non Bononia, ſed Felſina vocabatur, vt docuit Plinius in lib. 15. capitulo tertio. His ergo præmiſſis ſatisfaciendum erit quæſtioni motæ, & inſimul ipſius fundamentis, pro quorum maiori dilucidatione nonnulla ſunt præmittenda: quorum primum eſt, quòd Bartolus in l. aut facta, §. finali, nume. 1. ff. de pœnis dicit, quòd propter multitudinem delinquentium pœna aliquando exacerbatur, aliquando minuitur, & hoc ſic diſtinguendum fore: aut delictum eſt commiſſum à multis, & hoc conſtat, & tunc propter multitudinem pœna minuetur, vt in glo. aut delicta non ſunt commiſſa à multis: ſed eſt dubium ne committatur propter multas perſonas, aptas ad hoc: & tunc exacerbatur pœna. hæc ille, cuius doctrina limitatur vera in caſu ſcandali, & non in caſu noſtræ concluſionis, & in alijs producendis paulo poſt referendo doctrinam Felini, & ipſi aliquid addendo. Sciendum & ſecundò, quòd Felinus in capitulo dilectus, el ſecondo colum. 2. in nume. 3. in verſicu. in glo. 3. regulariter, extra de ſimonia, (quem ſequitur Nicolaus Boerius in tractatu de ſeditioſis, §. ſeptimò, & vltimò præſuppono, nume. 25.) docet, quòd regulariter parcitur multitudini,

15 † ſed fallit primò niſi multitudo defenderet delictum, vt docet Gloſa in capitu. commeſſationes, diſtinctione 44. & quidem huic doctrinæ ſummopere fauet textus in l. decurionum. C. de pœnis. Vbi hæc habentur, videlicet [Decurionum filij non debent beſtijs ſubijci: cùmque à populo exclamatum eſſet, iterum dixerunt. Vanæ voces populi non ſunt audiendæ: nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine abſolui, aut innocentem condemnari deſiderant.] hæc ibi. Idem docuit Henricus Boich, in capitulo qui ſcandalizauerit, extra de regulis iuris. Dominicus autem à Sancto Geminiano, & Præpoſitus in dicto capitulo commeſſationes, ſe ſubſcribunt ſententiæ gloſæ ipſius textus præcitati. Idem docuit gloſa in capitu. quoties populis, 1. quæſtio. 7. & clarius docet textus in capitu. 1. in fine, de pœniten. diſtinctione 6. vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Et ſi enim Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit, & ſæpe lapſis ſacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas; non eſt tamen neceſſe, vt hoc omnibus concedatur, quaſi ex auctoritate. Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat: inuenitur alia, quæ minimè concedit, ſed vetat: quæ ſcripturæ non repugnant, ſed concordant, ſi locus & tempus, & modus pœnitentiæ, pacem adhibeant. Cum enim tot ſunt, qui labuntur, vt priſtinam dignitatem ex auctoritate defendant, & quaſi auſum peccandi ſibi faciant, reſcindenda eſt ſpes iſta.] hæc ibi. Vbi gloſa in verſicu. reſcindenda, dicit, ſed hoc eſt, quando peccatum ſuum defendere volunt ex auctoritate, vel hoc cùm non eſt ſcandalum multitudinem puniri. Idem quoque docuit Innocentius in capitu. niſi cum pridem, colum. penultima, in verſicu. diſtinguendum, extra de renunciatione. vbi concludens infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Veritas ergo bonæ vitæ, vel iuſtitiæ propter ſcandalum nunquam deſerenda eſt: veritas autem diſciplinæ deſeri poteſt propter multitudinem peccantium, & hoc intelligimus, vbi non defendunt errorem, capitu. commeſſationes. diſtinctione 44. Si enim defenderent, vel excuſarent: tunc nullo modo parcendum eſſet multitudini, vt in capit. 1. in fine, de pœniten. diſtinctio. 6. Antonius de Butrio in capitu. niſi cum pridem, §. pro graui quoque, extra de renunciatio. idem docet, his verbis vtens, videlicet. Veritas diſciplinæ poteſt omitti, propter ſcandalum, vt ſi multitudo ſit in cauſa: dum tamen non ſint incorrigibiles, capit. commeſſationes, diſtinctione 44. & ſi ſunt incorrigibiles, quia volunt defendere malum, quod fecerunt, non eſt parcendum multitudini etiam propter ſcandalum, de pęniten. diſtin. 6. cap. 1. in fine, Panormitanus quoque idem ſentijt in dicto c. niſi cùm pridem. §. pro graui, vtens iiſdem verbis, quibus vtitur Antonius de Butrio: Huic primæ limitationi allatę à Felino ſe ſubſcripſit quoque Andreas Tiraquell. in tracta. de pœnis temper. aut remitt. cauſa 47. nu. 7 Limitatur inſuper & ſecũdò d. regula, dicẽsq; parcatur multitudini, niſi eſſet delictum maximum, vt docuerunt infra-

Vu a ſcripti

ſcripti Doctores, videlicet Dominic. a Sancto Ge
miniano, & Præpoſito in c. cōmeſſationes, diſtin.
44. & Fel. in d. c. dilectus, el 2. de ſimonia, & in c.
dilecte in Chriſto, nu. 9. ext, de excep. vbi ſequens
diuum Thom. loco citato dicit, nō eſſe parcendū
26 multitudini † peccanti, niſi indè ſperaretur emen
datio, ſicut Deus nō pepercit Aegyptijs. & ſubſcri
pſit ſe quoq; ibidē præſenti ſecūdæ limitationi, &
latè Lucas de Penna in l. ſiue. C. de exact. & execu.
lib. 12. Idē fatetur Nic. Boer. loco ſup. citato. Idem
And. Tiraq. vbi ſup. nu. 13. & clarius videtur idem
probari auctoritate legis diuinæ, in lib. Geneſ. c.
19. in quo traditur fuiſſe quinque ciuitates com-
buſtas igne ſulſureo de cælo ſubmiſſo ꝓpter vitiū,
contra naturam; quod & probatur quoq; per tex.
in c. flagitia, 32. q. 7. Limitatur & tertiò ſecundum
ipſum Felinum, & ſupradictos alios, quando mul
27 titudo delinquens eſſet religioſorum; † quoniam
in tali caſu non parceretur ipſi multitudini, ſed
puniretur iuxta taxatas à iure pænas, & rationē hu
iuſmodi limitationis eſſe aiunt, quòd ex quo ipſi
veniunt contra obſeruantiam religionis eorum ſu
perior non poteſt cum illis diſpenſare, & huic li-
mitationi ſe ſubſcripſerunt vltra citatos vbi ſup.
Goffred. & Hoſtien. in c. ea, quæ de ſtatu mona-
chorum, & licèt illi Doctores non addiderint hāc
clauſulā (ſcilicet) quādo ex punitione talium nō
immineret ſcandalum: tu tamē pie ac eruditiſſi-
me Lector illam omnino addes & memoriæ com
mendabis, quòd ſtante ſcādalo multitudo religio
ſorum non poterit puniri pænis taxatis, ſed de hoc
certiorādus eſſet Summus Pontifex, vt docuit tex.
in c. in ſingulis, §. ſi vero, ext. de ſtatu monachorū,
cuius tenorē ad verbum paulò antè retuli in pro-
bationem concluſionis præcedentis immediatè,
videlicet. Quarte limitatur inſuper & quartò d. re
gula quoad pœnam gehennæ in alia vita; quoniam
illam quis meretur a Deo poſt hanc miſeram pere
grinationem pro mortali culpa non diluta & de-
leta ſaluberrimis aquis pœnitentiæ. Vnde multitu
28 do † peccātium nō euadet pænā ſuorum peccato
rum infligendam à Deo, vt docet vir Sāctiſſimus,
& iuris diuini, & canonici eruditiſſimus Archie-
piſcopus Flor. in 2. par. 3. par. princi. tit. 30. c. 1. &
glo. in c. denique, diſt. 4. & ibi per Doctores, pro
quo eſt notabilis tex. in c. multi, in fi. 2. q. 2. in quo
refertur ſententia diui Auguſtini in homilia de pæ
nitentia, quæ eſt 50. c. 12. his verbis contenta. [nō
ergo illi, quos monemus agere pænitentiam, quæ-
rant ſibi comites ad ſupplicium, nec gaudeant,
29 quia plures inuenerint. Non enim propterea † mi
nus ardebunt, quia cum multis ardebūt.] hęc ibi.
Idem elicitur ex text. in c. flagitia. 32. q. 7. in quo
refertur ſententia diui Auguſtini, in lib. 3. confeſ-
ſionum, c. 8. his verbis contenta, videlicet. [Flagi
tia, quæ ſunt contra naturā vbique, & ſemper de-
teſtanda, atque punienda ſunt: qualia Sodomi-
tarum fuerunt. Quæ ſi omnes gentes facerent: eo-
dem criminis reatu diuina lege tenerentur: quæ
non ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo]
hæc ibi. Hinc illud Hieronymi ad Auſinum, non
incongruè conuenit huic limitationi. Nam in-
fraſcriptis vſum fuiſſe Hieronymum verbis enar-
ratur, videlicet. Peccantium multitudo non pa-
rit errori patrocinium, & ad Occeanum ſcribens
dixit. Sic vnum tuere, vt plures accuſare videa-
ris: & quem ratione non poſſis, ſocietate peccan-
tium defendas: & rurſus idem Sanctus alibi ſcri-
bens ad quendam iuuenem, qui virginem corru-
perat, nec tibi, ait, de multitudine peccantium
blandiaris, & dicas, Hoc ſolus non egi, multos
habeo ſocios, ſed recogita quòd multitudinem
ſociorum impunitatem non facit criminum: &
in Sodoma, & Gomorra, & in totis quinque ci-
uitatibus innumerabiles vtique habitabant; ſed
ecce omnes pariter qui libidinosè corpora ſua,
tractauerunt, imbribus igneis conflagrati ſunt,
ſolus autem Loth de illo ineuitabili incendio eſ-
fugit, quia ab illa turpitudine ſe præſtiterat alie-
num: hæc Sanctus Hieronymus (vt refert An-
dreas Tiraquellus vbi ſupra) ſed animaduerten-
dum quòd pœna infernalis (cui iudicio Dei ſub-
iacebit multitudo peccantium mortaliter, &
ſuam culpam non delentium ſaluberrimo lauacro
pœnitentiæ) non ſine cauſa dicatur Gehenna: pro
cuius maiori intelligentia memoriæ ſunt commen
danda ea, quæ docuit Archidiaconus in c. deniq;
colum. 2. in verſicu. in eadem gloſ. in fine adde,
infraſcriptis verbis vtens, videlicet, Scias quòd
30 Gehenna † (ſicut dicit Iſidorus) locus eſt ignis
& ſulſuris, quem appellari putant à valle idolis
conſecrata, quæ eſt iuxta muros Hyeruſalem, re-
pleta olim cadaueribus mortuorum; ibi enim
Hebræi filios ſuos imolabant demonijs: & appel-
latur locus ille Gehēnon, ideſt, vallis emon: quod
eſt vallis filiorum emon. Et eſt duplex Gehenna,
ſcilicet caloris, & frigoris. dicitur autē Gehen-
na à Ge, quod eſt terra, & ennos, quod eſt pro-
fundum; quia infernus eſt in profundo terræ: vel
dicitur Gehenna à Ge, quod eſt terra, & ennos,
quod eſt habitare, inde Gehenna dicitur habita-
tio terræ, quia infernus eſt in corde terræ, ſecun-
dum Poll. hæc omnia Archidiaconus vbi ſupra.
Limitatur inſuper & quintò, quòd dicta regula
non habeat locum in delicto committendo, ſed
ſolum in commiſſo: vt docuit Bartolus in l. aut fa-
cta. §. non nunquam, nume. 1. ff. de pœnis. quem
ſequuntur Felinus, & Nicolaus Boerius, vbi ſu-
pra. Limitatur & ſextò, niſi ceſſaret ſcandalum:
quoniam ſcandalo ceſſante & multitudo poſſet pu
niri vt docuerunt Fel. & Nicol. Boer. vbi ſup. vltra
Docto. citatos in probatione præſentis noſtræ cō
cluſionis, & hæc eſt veriſſima limitatio, & ſi An-
dreæ Tiraq vbi ſup. nu. 14. nō placeat, eo quòd di
cat etiā ſcandalo ceſſante, multitudini ſit parcen-
31 dum, † ſcilicet, vt cū ea mitius agatur in pœnis,
hoc nititur probare duplici medio. Primo rōne,
his verbis vtens, videlicet. Sed certè ego in ea ſum
ſententia, vel citra periculū ſcādali, vt cū multitu
dine mitius ſit agendū, ea rōne motus, quòd iura
de ea re loquentia magis cauſantur ꝙ in punitio-
ne multitudinis ſtrages multorū iaceat: quàm ꝙ
ſcandali periculū timeatur, vt omnibus videre li-
cet: Inſuper & hoc probat auctoritate Gloſæ in c.
denique, diſt. 4. dicens. In qua planè ſentētia eſt &
glo. in c. denique ſacerdotes, diſtinct. 4. in verſic.
venia dum alterum ab altero diſtinguens, dicit
ignoſcendum eſſe propter multitudinem, vel ſcan
dalum: ſuſtinenda enim eſſe crimina ratione
ſcandali, & ratione multitudinis, & pro vtro-
que iura ſeparata aduocat. hæc ille. At cùm huic
ſententiæ ſint tot iura, Doctores, & rationes ſu-
pra citatæ: iccircò ipſa ſententia nō obſtat noſtræ
concluſioni, & huic ſtatæ limitationi. Septimò li-
mitatur dicta regula, ꝙ mitiùs ſit punienda mul-
titudo peccantium, quando inter ipſam mul-
titudinem

Digitized by Google

titudinem non eſſent aliqui, qui fuerint principaliores criminis auctores: quia tunc etſi mitiùs eſſet agendum cum multitudine, nō tamen eſſet detrahendum ſeueritati cum talibus principalioribus, vt probauimus in concluſione prima præſentis quæſtionis.

His ergo neceſſariò præmiſſis Deo dante ſatiſfaciemus ſingulis obiectionibus factis cōtra præ-
32 ſentem concluſionem,† vt luce meridiana clariùs veritas noſtræ concluſionis elucеſcat.

Ad tex. in c. vt conſtitueretur. §. fin. diſtinct. 50. quamfacillima erit reſpōſio, dicendo dictum Canonem loqui in caſu, in quo imminet ſcandalum: noſtra verò concluſio agit de caſu, in quo ceſſat ſcandalum, vt ex contextu verborum ipſius concluſionis apparet apertiſſimè, & quòd dictus tex. in cap. vt conſtitueretur fiat ſermo de imminente ſcandalo ex ponderatione tenoris verborum ipſius patefiet: cùm ibi dicatur: [Vbi pergraues diſſentionum ſciſſuras per quas populorum ſtrages iacent detrahendum eſt aliquid ſeueritati.] per quæ verba patet veritas noſtræ reſponſionis, & diuerſitas ipſius tex. & noſtræ concluſionis: cum ergo dictus Canon non loquatur in materia propoſita in noſtra cōcluſione, inde ſequitur per ipſum noſtram concluſionem non labefactari.

Ad tex. in c. ordinationes. in fine. 9. q. 1. reſpondetur idem quod ſupra diximus, cùm eandē verborum ſeriem contineat tex. ille. & addimus adhuc, quòd imò dicto tex. roboratur noſtra concluſio, eo quòd ibi præcipiatur ſeruari ſacros Canones, ceſſante neceſſitate cogente ad ipſos non obſeruandos, cùm ſupra probauerimus noſtrā concluſionem fulciri iuris Diuini, & Pontificij auctoritate. Quapropter per dictam clauſulā ſubſequentem in d. c. ordinationes, videlicet. Vbi enim multorum ſtrages &c. patet ibi Legiſlatorem docere nos voluiſſe, quòd ſacros canones obſeruare tenemur ceſſante neceſſitate tranſgrediēdi eos, ſed ipſa ſuborta, vt puta, vt occurratur ſcandalo: quòd tunc licebit ipſos ad literam nō obſeruare, cùm tunc charitas (quæ ſemper intendatur per ſacros Canones contrarium ſuggerat, iux. vulgatiſſimum illud axioma. Neceſſitas non habet legem.

Ad tex. in c. ipſa pietas, 23. q. 4. cùm eadem ipſe tex. doceat, quæ in dictis duobus iuribus: continentur, iccircò prorſus eadē ei cōpetit reſponſio.

Ad tex. in c. non poteſt, 23. q. 4. ex verbis ipſiuſmet patet reſponſio dicendo, quòd dictus tex. loquatur quando ex punitione multitudinis peccantis immineat ſcandalū puſillorū quod ex cōtextu verborum patebit. Nā ibi inter alia hæc habētur, videlicet. [Nā cōſilia ſeparationis, & inania ſunt, & pernitioſa, atq; ſacrilega: quia impia, & ſuperba ſunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant animoſos malos.] hæc ibi, ex quibus patuit veritas noſtræ reſponſionis.

Ad tex. in c. commeſſationes, diſt. 44. dicendū, ꝙ ipſe tex. loquatur vbi timetur ſcandalum, quod elicitur ex ipſiuſmet verbis. Nā ibi inter alia dicuntur hæc, videlicet. [quòd peccata multitudinis non ſint tollenda per minas, & modum imperioſum, & ſi ſeueritas ſit exercēda in peccata paucorum.] hęc enim non aduerſantur preſenti noſtrę cōcluſioni. Si benè ponderentur ſtudioſè perlegenti dictū canonē: eo ꝙ ibi fiat mentio à diuo Auguſtino de extirpāda praua cōſuetudine exorta in multitudine populorum, qui vacare aſſueuit conuiuijs, & cōmeſſationibus diebus feſtiuis, cū quàm difficillimè prauę cōſuetudines, ſeu corruptelę euelli poſſint, & potius quadā lōganimitate, q̄ rigore: cum credant huiuſmodi populi id fieri in honorē Dei, & Sāctorum, & ipſi ex ignorantia peccent; & ſcandalū puſillorū incitaretur, ſi cū eis aſperè haberetur in talium prohibitione: & quis enim ignoret omnes teneri ad obuiandum ſcandalo puſillorū, vt latius in vnico notabili pręſentis quæſtionis fuit probatum.

Ad tex. in c. quoties à populis. 2. q. 7. patet reſpōſio ea verbis ipſiuſmet dicētis. [quia in oēs propter multitudinē nō pōt vindicari (ſubaudi vt in pluribus ſine ſcādalo) inultū ſolet trāſire, & iccircò nihil ex ipſo habetur cōtra noſtrā concluſionē.

Ad tex. in c. ſane, eat. de tēp. ordi. latius fuit reſpōſum ſup. in reſpōſione allata cōtra obiectionē factā cōtra primā cōcluſionē pñtis c. vide ergo ibi

Ad tex. in c. ex parte tua, ex. de trāſactionibus, dicimus, ꝙ ex cōtextu verborū ipſius patet Summū Pontificē Honoriū, ſcilicet Tertiū, reſpexiſſe, ad euitandū ſcādalū, ſi quod oriri potuiſſet in materia trāſactionis, ꝙ innititur per verba illa. [Et interdū aliqd ſeueritati detrahere] quod nō ſimpliciter dixit, ſed addidit conditionē ſeruandā, videlicet. [prout ſtatu imperij, & excedentiū multitudine, prouida deliberatione penſatis videris expedire.] & hęc dixit ipſe ſummus Pōtifex: cùm ſciret Reipublicę expedire, ꝙ potius detraheretur ſeueritati in puniendo multitudinē peccantem, quàm ex punitione ſeuera ſcandala orirētur in Republica, vt patet ad ſenſum.

Ad tex. in c. latores, eat. de excom. miniſt. reſpōdetur (inquā, cum oībus ferè canoniſtis citatis in probationē pręſentis noſtrę cōcluſionis.) ꝙ ſcādali ratio ibi habita fuit à Sūmo Pōtifice. Nā ſi oēs clerici ac Sacerdotes (ibi citati celebraſſent in loco interdicto, fuiſſent ab ordinibus depoſiti (vt merebātur) ortū eſſet ſcandalu nō paruū in illa ciuitate: cū ceſſaſſent diuina officia, & adminiſtrationes ſacramentorū, in maximū ſcandalū addetrimentū ſalutis multorū, illius populi innocētis, qui ratione peccatorū nō ſuorū fruſtrarentur tot bonis ſpiritualibus, vt ēt latius fatentur Doctores in d. c. latores.

Ad tex. in c. dilectus, el a. ext. de ſimonia. & inſimul ad. l. qui cedē. ff. ad l. Corn. de ſicar. reſpondetur, admirās quare ſit citatus hic canon à pręcitatis Doctoribus cōtra noſtrā cōcluſionē, cū potius ipſi noſtrę cōcluſioni opituletur, quàm aduerſetur, vt ex cōtextu verborū ipſius luce clarius patet: eo ꝙ ibi requiſitus Papa, an pretextu multitudinis, ſeueritati ſit detrahendū: reſpōdit quòd [ſi huiuſmodi exceſſus fuiſſent deducti in iudicio per viā accuſationis nequaquā eſſet ſeueritati detrahendū, ſed ſi per viā inquiſitioni ſecus.] quod quidē nō fuit cōceſſum intuitu multitudinis peccantis, ſed quia tūc tēporis ſemper mitius de iure canonico puniebatur repertus criminoſus per viā inquiſitionis, quàm per viā accuſationis, vt oēs Docto. fatentur. Hodie verò cū procedatur per viā inquiſitionis ferè in oībus negotijs, & via inquiſitionis effecta ſit via ordinaria, de humōdi diſtinctione nulla rō habēda erit. Quapropter d. tex. cōprobat ſummopere fauere nrę cōcluſioni, & nullatenus ipſi aduerſari: & iccirco miror ipſum Nic. Boeriū citaſſe d. canonem in tutelā impugnationis: poterit tñ & ſaluari dictus Doctor, dicēdo ipſum

nullatenus loquutum fuiſſe in caſu noſtræ concluſionis, cum & ipſe ſequutus fuerit Felinum, & aſſeuerauerit vbi ſup. fallere dictam regulam de parcẽdo multitudini quando ex punitione ipſius nullum ſequeretur ſcandalum. Quapropter poſſemus aſſerere ipſum citaſſe dictum canonem, quia ab alijs fuiſſet citatus, & tempore quo differentia inter modum procedendi per viam accuſationis, & inquiſitionis vigebat, & quod idem videatur dicendum de text. in l. penul. ff. ad l. Cornel. de ſica. & venef. quem ibidem citat, rationi conſentaneũ eſt, cùm proculdubio ſi ipſe Doctor vna cũ Iulio Claro celeberrimo practichiſta ac eruditiſſimo criminaliſta perlegiſſet dictum tex. in d. l. penult, ſeu l. qui cedem. nunquam dixiſſent ex illa elici, ac probari quòd vbi multitudo peccauit, & ſi ipſa puniretur, & ipſius ſtrages ſequeretur tunc eſſet detrahendum ſeueritati, eo quòd totum oppoſitum in d. l. qui cedem haberi, luce meridiana clarius contextum verborum ipſius legis perlegenti parebit, cùm ibi indulgeatur ſolùm acceleratio punitionis criminoſi pro tumultu ſedando etiam inconſulto Principe, licèt regulariter, nemo puniendus veniret inconſulto Principe: nec aliquo pacto audiendi erunt gratis dicentes, & ſine aliquo fundamento, quòd pro ſedando ſcandalo ſint innocentes puniendi, vt peſſimus ille, & miſerrimus Pilatus fecit, vt etiam docuit Glo. in l. decurionum, in verſic. audiendę. C. de pęnis. ſcienter cruci affigendum, & tradendum voluntati Iudęorum fore D. Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum pro ſedando tumultu Iudęorũ, adiudicando quod vtique vtroque iure quàm apertiſſimè docemur, iux. omnium Doctorum ſentẽtiam: & iux. ea, quæ ſcripta reperiuntur in ſacra Scriptura. Nã Prophęta hoc proteſtatus fuit quando, Pſal. 57. verſ. 2. dixit [rectè iudicate filij hominum] & rurſus Pſal. 81. verſic. 2. [Vſque quo iudicatis iniquitatem] Zach. c. 7. verſ. 9. [Hæc ait Dominus exercituum, dicẽs. iudicium verum iudicate, & miſericordiã, & miſerationes vnuſquiſque facit cũ fratre ſuo.] & Prouer. c. 24. verſ. 11. & 12. [Erue eos, qui ducũtur ad mortem; & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes, ſi dixeris, vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis ipſe intelligit, & ſeruatorem animę tuę nihil fallit, reddetque homini iux. opera ſua.] & Apoſtolus Rom. c. 1. verſ. vltimo. Digni (inquit) ſunt morte non ſolũ qui faciunt talia, ſed etiã qui cõſentiunt facientibus. vbi dicit glo. cõſentire eſt tacere, cùm poſſis redarguere: & breuiter de hoc eodẽ ſunt infraſcripti canones, videlicet. c. error. c. quod enim prodeſt, c. cõſentire. diſt. 83. & c. notũ ſit. in fi. 2. q. 1. Nã in iure ciuili reperitur text. hoc apertiſſimè ſtatuens in l. decurionũ. C. de pęnis. cuius tenorẽ verborũ ſup. retuli dum afferrem probationem primæ limitationis regulæ in qua dicitur, ꝙ multitudini regulariter parcit, & idẽ prorſus elicitur ex tex. in c. qui ſcandalizauerit. ext. de reg. iur. vbi hęc habentur, videlicet.

33 † [Vtilius ſcandalũ naſci permittitur, quàm veritas relinquatur.] Nã virtute huius canonis ac mẽtem interpretans Innocẽtius Quartus, in c. officij. ext. de pęniten. & remiſ. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. hac in taciturnitate nõ perit veritas iuſtitiæ, quia nõ pertinent ad hanc mulierem iudicare: quia Iudex nõ eſt; ſed tantùm accuſatrix, vel denunciatrix: auctoritas autẽ prędicta loquitur, quòd ille, ad quẽ pertinet ex officio dicere veritatẽ, & tacere iuſtitiã, vt ſunt teſtes, & Iudices, illi propter nullũ ſcandalũ dimittãt quin iuſtitia iudicẽt, & veritatẽ dicant: & idẽ eſt de alijs cõſimilibus perſonis. hæc ille. quem ſequitur ibidem Pau. & per hæc omnia patuit etiam reſponſio a dictũ tex. in l. penul. ſupra citatam.

Ex his ergo omnibus allatis patuit veritas noſtrę concluſionis, & quòd omnes Doctores ſup. citati contra noſtram concluſionẽ nihil contra nos probauerint per allata iura, ſi attamen meo quidẽ iudicio omnes prędictos Doctores pręter And. Tiraquel. loquutos fuiſſe in caſu, quo ex punitione multitudinis oriretur ſeditio, & ſcandalũ, ratione cuius detrahendũ eſſet vtique ſeueritati, & parcendum multitudini, vt & nos aſſeruimus & probauimus in pręcedentibus cõcluſionibus, hanc ſalubrem & neceſſariã ſcitu materiã abſoluẽtes procedẽdo per diſtinctiones nõnullas gradatim, iux. ordinẽ concluſionum ipſarum, & hoc peregimus & proſequemur adhùc, Deo annuente: cuius ope freti hoc mare magnum & ſpatioſum manibus ingreſſi fuimus. Ad exempla verò allata reſpondeo quàm facillimè dicendo, quòd non exẽplis aliorũ in iudicijs decernendis vtendum erit, ſed legibus: vt docuit textus in l. nemo Iudex, C. de ſententia & interlocutoria. vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Non enim, ſi quid non benè dirimatur, hoc in aliorum iudicum vitium extendi oportet, cùm non exemplis, ſed legibus iudicandum ſit.] hæc ibi.

Sexta concluſio. Iudex tam eccleſiaſticus, quàm

34 ſecularis, cui dirigitur † aliquod mandatũ a Summo Pontifice, Imperatore, ſeu à quocunque ſuo ſuperiore pro aliquo negotio expediẽdo, ac peragendo, ſeu exequendo iux. ſanctiones pontificias, aut imperatorias, vel ſecundum quæcunque ſtatuta, conſuetudines, ſeu alia quęcunque iura humana pœnalia corporis afflictiua ipſe Iudex tenebitur dictum mandatum humiliter, & reuerenter acceptare: ſed ſi compererit, ac animaduerterit probabiliter, quòd illud exequutioni mandando ſcandalum puſillorum indè oriretur, vel alia ratio ipſum compellet ad non ſtatim perficiendum contenta in mandato ſibi directo a tali ſuperiore præcipiente, vt puta quia mandatum eſt iniuſtum, quòd recepto mandato ipſe Iudex inibi cõtenta ad literam exequatur: poterit, & tenebitur tali mandato non obſtante, illud non exequi: ſed ſtatim ipſum mandantem humiliter, & rationabiliter certiorem reddere de dicto ſcandalo indè ſequendo, & expectare (ſuperſedendo in talis exequutione mandati) donec aliud ſibi rurſus intimetur, ac mandetur à dicto ſuo ſuperiore: & hoc toties agere tenebitur, quouſque vel ſuperior reuocauerit tale mandatum irrationabile, ac iniuſtum, vel ceſſet ratio ſcandali ſupradicti, aut iniuſtitiæ, quoniam ſi illud exequeretur vltra mortale peccatum, incurreret pœnam extraordinariam, arbitrio ſuperiorum, non autem ordinariã iniunctam per leges poſitiuas, ſi talis metus ſibi inde incuteretur talia delicta exequentibus cum talis metus mortis incurſus eum excuſet nõ a toto, ſed à tanto, de quo tamen latius quoque ſermo erit habendus, in concluſione 3. cap. . . . vide ergo ibi vltra hic allata: in reſponſione ad impugnationẽ præſentis concluſionis. Hæc concluſio probatur quadruplici medio. Primo enim per argum. in iure diuino. Nam Dominus Ieſus Chriſtus. (Matt.

cap. 18.

Digitized by Google

cap. 18. verſic. 6. & 7.) præcipiendo ſuis fidelibus vt abſtinerent a ſcandalo puſillorum his verbis vſus fuit, videlicet. [Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vę mundo à ſcandalis: neceſſè eſt enim vt veniant ſcandala; veruntamen vę homini illi, per quem ſcandalum venit.] Dixi probari noſtram concluſionem, pee argumen. in iure diuino: quoniam & ſi explicitè omnia verba noſtrę cõcluſionis nõ cõtineãtur in dictis Sancti Euangelij verbis; benè tamen implicitè: cùm ex ipſis verbis eliciatur, quòd mortem mereatur ſcandalizans puſillos, & incurrat ęternũ væ: quæ vtique verba denotant fuiſſe prohibitum iure diuino cooperari in ſcandalo puſillorũ: quod vtique contingeret ſi Iudex non obſtante ſcandalo exequeretur mandatum ſcandalizatiuum puſillorum, ad ſe à ſuperiore ſuo directum. Probatur & ſecundò iure poſitiuo, per tex. in cap. cùm teneamur, ext. de pręben. & digni. in quo Alex. III. infraſcriptis verbis approbauit noſtrã concluſionẽ, videlicet. [Cùm teneamur, & infra. Si mandatum noſtrum pro alicuius prouiſione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat ſuſtentarii niſi fortè in literis ipſis de hoc mentio habeatur: aut ſi non põt ei ſine ſcãdalo prouideri, ęquanimiter ſuſtinemus, ſi pro eo, mandatũ noſtrum, nõ duxeris exequendũ.] hęc ibi. Idẽ probatur pee tex. in c. nihil prodeſt. ext. de pręſcrip. vbi ex Regiſtro Beati Gregorij Papę hęc habentur, videlicet [nihil prodeſt, & infra. nihil cũ ſcandalo, nihil cũ forali ſtrepitu vobiſcum nos velle de cauſis paupe rũ diffinire, vobis ſcripſiſſe meminimus.] hęc ibi. Idẽ probatur per tex. in c. 2. §. ſuper eo, ext. de no. ope. nunc. vbi inter alia Innocẽtius III. ſcribẽs Archiepiſcopo Cãtuarienſi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet [ab his tñ, quę ſine peccato mortali committi poſſunt, pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollẽdo ceſſandũ, & eis etiã pro vitãdo ſcandalo inſiſtendum. Vnde Apoſtolus (1. Corint. c. 8. verſic. 13.) ait [Si ſcandalizatur frater, non comedam carnes in æternum.] & Dominus in Euangelio (Matthæi c. 18. verſ. 6. & 7.) contra eos, qui ſcandali præſtant materiam. [Væ (inquit) homini illi, per quem ſcandalum venit.] Et licèt maiorum ſcandalum ſit vitandum, vitandum eſt etiam ſcandalum puſillorum, iuxta teſtimonium veritatis. [Qui ſcandalizauerit, inquit, vnum de puſillis iſtis, qui in me credũt, &c.] hæc ibi. Probatur inſuper noſtra concluſio, quo ad clauſulam illã contentam in ipſamet cõcluſione, videlicet: [Vel alia ratio ipſum compellet ad non exequendum mandatum Superioris.] Probatur, inquam, pee tex. in c. ſi quando. extra de reſcriptis. vbi hæc habentur ab Alexandro III. ſcribente Archiepo Rauen. videlicet: [Si quãdo aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes, & infra. Qualitatem negotij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderãs, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris quod praua nobis fuerit inſinuatione ſugeſtum.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in Clem. vnica. de immunit. Eccleſ. vbi hæc habentur inter alia, videlicet: [Quoniam ex conſtitutione Bonifacij Papæ Octaui prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Clericis laicos, & ex declaratione, ſeu declarationibus ex illa poſtmodum ſubſequutis, nonnulla ſcandala, magna pericula, & incommoda grauia ſint ſecuta, & ampliora ſequi (niſi celeri remedio ſuccurratur) præſumitur veriſimiliter in futurũ. Nos de conſilio fratrum noſtrorum conſtitutionem, & declarationem, ſeu declarationes prædictas, & quicquid ex eis ſequutum eſt, vel ob eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis. hæc ibi inter alia. Dixi probari per argum. in d. Clem. quoniã etſi præſens concluſio explicitè non probetur verbis ipſius conſtitutionis, bene tñ implicitè, cùm in illa habeatur, ꝙ ratio irritationis illius c. Clericis. fuerit, vt ſic obuiaretur ſcãdalis: vnde inde ſequitur, ꝙ quando ſcandali cauſa eſſet aliquod Decretum Pontificis, illud tale eſſet irritandum, & non obſeruandum. Probatur quoque noſtra concluſio per tex. in l. nemo Iudex. C. de ſent. & interlocut. omn. Iud. vbi hæc habentur, videlicet: [Nemo Iudex, vel arbiter exiſtimet, neque conſultationes, quas non ritè iudicatas eſſe putauerit, ſequendum: & multo magis ſententias eminentiſſimorum Præfectorum, vel aliorum procerũ. (Non enim ſi quid non bene dirimatur, hoc in aliorum Iudicum vitium extendi oportet, cùm non exemplis, ſed legibus iudicandum ſit) neq; ſi cognitionales ſint, ampliſſimæ Præfecturę, vel alicuius maximi Magiſtratus prolatæ ſentẽtiæ: ſed omnes Iudices noſtros veritatem, & legum, & iuſtitiæ veſtigia ſequi ſancimus.] hæc ibi. Et ꝙ pro ſcandalo vitando nõ ſit parendum Principum decretis, probatur per argumentum apertiſſimum in l. qui cedem. ff. ad l. Corn. de ſicar. & venefi. vbi hæc habentur, videlicet: [Qui cedem admiſerint ſpontè, dolovè malo, in honore aliquo poſiti deportari ſolent, qui ſecundo gradu ſunt, capite puniunt. Facilius hoc in Decuriones fieri põt, ſic tñ, vt & cõſulto priùs Principe, & iubẽte id fiat, niſi fortè tumultus aliter ſedari non poſſit.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionẽ per arg. in d. l. & nõ per dictam l. quoniam etſi explicitè nulla mentio fiat in d. l. de materia noſtræ concluſionis, bene tamen implicitè, cùm ex ipſa habeatur, quòd Imperator ipſe ſtatuerit, ꝙ ſuæ legi (quã ſtatuit huiuſmodi criminoſos puniendos fore, non tamen antequàm ipſe certioretur de tali pœna imponenda) propter tumultum ſedandum (ſi quis oriretur propter ipſius obſeruantiam) non obtemperetur. Idem probatur per argumentum in l. ſi vindicari. C. de pœnis. vbi hæc habentur, videlicet: [Si vindicari in aliquos ſeueriùs contra noſtram conſuetudinem pro cauſæ intuitu iuſſerimus: nolumus ſtatim eos, aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam: ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors, & fortuna ſuſpenſa ſit: Reos ſanè excipiat, vinciatque cuſtodia, & excubijs ſolertibus vigilanter obſeruet. hæc ibi. Dixi probari noſtrã concluſionem per argumentũ in d. l. quoniam. licèt explicitè non probentur omnia propoſita in noſtra concluſione per dictam l. bene tamen implicitè, cùm ibi præcipiatur non ſtatim obtemperandum fore præceptis Imperatoris aliquem ſeueriùs puniri præcipientis, donec ſtatus eiuſdem damnati per triginta dies fuerit ſuſpenſus, quaſi dicat ibi Imperator, donec tranſacto calore iracundiæ decernatur id, quod exegerit iuſtitia. Idẽ probatur per argumentum in c. cùm apud Theſ-

ſalonicam,

ſalonicam, 11.q.3. vbi hęc habentur, excerpta ex libro 11. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Rufini. c.18. videlicet: [Cùm apud Theſſalonicam ſeditione exorta, quidam vir ex militaribus impetu fuiſſet populi furentis extinctus, Theodoſius repentini nuncij atrocitate ſuccenſus, ad Ludos Circenſes inuitari populum, eiq́; ea improuiſo circunfundi milites, atque obtruncari paſſim, vt quiſque occurriſſet, gladio iubet: & vindictam dari non crimini, ſed furori, ob hoc eum à Sacerdotibus Italiæ argueretur, agnouit delictum, culpamq́ue eum lachrymis profeſſus, publicam pœnitentiam in conſpectu totius Eccleſiæ egit, & in hoc ſibi tempus adſcriptum abſque regali faſtigio patienter impleuit. Quibus omnibus illud mirabiliter adiecit, legeſ ſanxit in poſterum, vt ſententiæ Principum ſuper animaduerſione prolatæ, in diem vigeſimum ab executoribus differrentur, quo locus miſericordiæ, vel, ſi res tuliſſet, pœnitentiæ nō periret.] hęc ibi. Dixi probari per argumentum in d.c. ratione ſuperiùs dicta. Sciēdum quoque, quòd præſens concluſio videtur quoque probari per arg. in l.2. C. de ſepulchro violato. & in l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi publ. quarum ſeriem verborum reperies ad verbum relatam infra in c. 3. probatione conclusionis tertiæ. vide ibi. Probatur & tertiò Doctorum auctoritate (vnà cū infraſcriptis alijs Gloſis, & Doctoribus.) Nam Glo. in d.c. cum teneamur. in verſic. ſi non poteſt. infraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni, videlicet: Argumētum eſt, id ſolùm fieri poſſe, quod commodè, & de iure fit etiam ſine ſcandalo: & ſic propter ſcandalum quandoq; receditur à iure: Item Glo. in d.c. nihil prodeſt in verſic. nihil cum ſcandalo. dicit, quòd propter ſcandalum deſiſtendum eſt à iure ſuo: & ſic Dominus cùm ſciret nō debere ſe ſoluere tributum, tamen propter ſcādalum vitandum, ſoluit: & Apoſtolus ne aliquem ſcandalizaret proprijs manibus victum ſibi quærebat. Item Glo. in d.c. a. in verſic. pro ſcandalo tollendo. dicit, ius relaxatur propter ſcandalum, & etiam matrimonium impeditur propter ſcandalum. Item Glo. in d.c. ſi quando. in verſic. quia patienter. dicit, ꝙ non teneamur adimplere mandatum Prælati, ſi cauſa reddatur. & eadem glo. in verſ. ſi non feceris. dixit: Nec immeritò, quia vbi etiam per conſultationem reſcribit Imperator, non vult ſuā reſponſionem ſequendā eſſe, ſi quis non rectè reſponſum putauerit, vt in l. nemo. C. de ſent. & interloc. omnium Iudicum. Item Innocentius Quartus in c. inquiſitioni. extra de ſent. excom. infraſcriptis verbis notatu digniſſimis ſe ſubſcripſit p̄ſenti noſtræ cōcluſioni, videlicet: Quòd ſi Abbas, vel alius Prælatus præciperet Monacho, vel ſubdito ſuo, ꝙ celebraret præſente illo, quem ſcit indubitanter aliquo prædictorum modorum eſſe excommunicatum, ſed Abbas, & alij neſciunt, quòd celebrabit: ſed proteſtetur ſaltem illi, quem nouit excommunicatum, quòd non intendit orare, nec cōicare eum excōmunicato, ſed cū alijs: ſed ſi pręciperet ei, quòd cum eo ſolo celebraret, nō debet
35 obedire, † quia peccatum eſt, vt in c. factis. extra de his, quæ vi, metusvè cauſa fiūt. Sed quid ſi mortale peccatum non præcipiat, ſed aliàs iniuſtum, videlicet: Quòd det alicui ſine cauſa libros ſuos, vel domum, & ſi nō dederit ſit excommunicatus, nunquid dare tenetur? Reſpondeo, non: ſed aget cum Superiore, vt abſoluatur: & ille, qui cōſuluit ei, quòd non ſatisfaciat, non incidit in Canonem excommunicationis maioris: quia non communicat crimini, quia non eſt crimen, ſi non obedit, in minorem tamen excommunicationem, bene incidit ipſe conſiliator: quia eam ſeruare debet, etiā ſi ſit iniuſta, 11.q.1. c.1. Sed quid ſi Papa iniuſtum præcipiat, qui Superiorem nō habet, (cum quo agi poſſit?) poteſt dici, quòd ſi de ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis perſonis aliquid præcipit etiam iniuſtum, illud ſeruandum eſt: quia nemini licet de eius factis iudicare, vt in c. ſi Papa. diſtin. 40. & c. cuncta. & multis alijs. c. 19.q.3. niſi mandatum hæreſim contineret: quia tunc eſſet peccatum, vel niſi ex præcepto iniuſto vehementer præſumeretur ſtatutum Eccleſiæ turbari, vel etiā fortè alia mala ventura eſſent: quia tunc peccat obediendo: cum debeat futura mala præcauere, non iuuare. hæc omnia Innocētius vbi ſupra, quorum ſeriem ad verbum hic referre ſtudui, quia ſummopere fauent veritati non tantum præſentis noſtræ concluſionis, verum etiam ſubſequentis immediatè. Item, idem Innocentius eadem videtur annuiſſe in c. niſi cum pridem. col. 3. in verſic. nec credimus. extra de renunc. his verbis vtens, videlicet: Nec credimus, quòd propter ſcandalum dimittatur veritas iuſtitiæ naturalis, quòd eſſet ſi iuri non præciperetur, quòd emendaret furtum, vel ſi adulter cum adultera dimitterentur per ſententiam, & ſic de alijs, quæ contra nouum, & vetus teſtamentum præciparentur. Secus autem dicendum eſt in his, quæ ſunt de iuſtitia poſitiua. Nam in his ex iuſta cauſa ille, qui legem, vel Canonem condidit, propter ſcandalum, vel aliam iuſtā cauſam contrarium mandare poteſt, & etiam in certis caſibus contrarium ſtatuitur. hæc ille. Cuius ſententiam amplexatus fuit Ant. de Butrio in d.c. niſi cum pridem. §. pro magno ſcandalo. qui Ant. in d.c. cùm teneamur. in fine. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nota, quòd propter ſcandalum vitandum receditur a iure communi, & reſcriptū Apoſtolicum non mandatur executioni. hæc ibi, qui idem confirmat in d.c. ſi quando. his verbis, videlicet: Nota ſecundò, quòd ſubditus mandato Superioris obedire debet, niſi ſubſit cauſa, quam allegare debet. Nota tertiò, quòd quis non dicitur contrauenire mandato Superioris, ſi motus iuſta cauſa illi non obedit. hæc ille. Item Panor. in c. accepimus. nu.2. extra de fide inſtrum. dicens. Ego in Papa dico obediendum, etiam ſi mandatum ſit durum, cùm ex certa ſcientia præcipiat, vt in cap. memoriam. diſtin. 19. dummodo non contineat peccatum, vel ſcandalum inde timeatur. in d.c. cùm teneamur. idem ſentit, & in d.c. ſi quando. nu.2. infraſcriptis notabilibus verbis ſe ſubſcripſit præſenti cōcluſioni, videlicet: Nota ſecundò, quòd vbi præceptum Principis, vel Superioris prima fronte deuiat ab honeſtate, non tenetur ſubditus immediatè parere: ſed poteſt allegare, quare parere non debeat. Nec ex iſta dilatione debet Princeps turbari, & ex hoc textu notabiliter colligitur, quòd officialis, vel alius, cui Princeps per literas ſuas aliquid mandat, poteſt non parere, & reſcribere Principi, & expectare ſecundam iuſſionem: quia quandoque Princeps per nimiam importunitatem, vel per ſurreptionem, vel nimiam occupationem concedit nō concedenda. hæc ibi. & in verſ. ex quo. ibidem infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Ex quo infertur, ꝙ ſi Princeps mā-

dat

dat aliquid, ex cuius eaecutione præſumitor ſcan
dalum venire in ciuitate,non deberet ſubditus pa
rere. hæc ille. Item Panor.in d.c.2. extra de noui
oper.nunc.nu.7.infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet: Vltimò oota,& tene menti tex.in verſic.ſuper
eo, vbi poſſunt colligi duæ regulæ. Prima, quòd
pro ſcandalo vitando,non debet quis ea commit-
tere, vel ommittere, per quæ incidit in peccatum
mortale. Secunda regula eſt, quòd pro ſcandalo
36 euitando † debet ſeueritas iuris remitti, vel ea,
quæ poſſunt remitti, vel committi ſine peccato
mortali,& ꝙ peccat non obuians ſcandalo proxi-
morum, cui poteſt obuiare ſine peccato. hæc ille
ibi. Henricus Boich in c.qui ſcandalizauerit.ex-
tra de regul.iur. his verbis ſe ſubſcripſit præſenti
cõcluſioni,videlicet: Et veritas iuris poſitiui,quã
quidem latoe Canonum poteſt deſerere,& debet,
vt ſcandalum euitet,& ex cauſa temperare,& con
trarium ſtatuere, vt in d.Clem. quoniam. de im-
munit.Eccleſ. & hoc propter ſcandalum dimitti-
tur. & idem dicitur de veritate pœnarum, quæ
propter ſcandalum omittitur in caſu,quo non ca-
dit compoſitio, vel compenſatio. Idem fatetur
Cardinalis Zabarella, Petrus de Anchar. & Ioan.
de Imola in d.Clem.vnica.de immunit.Eccleſ. &
Felinus in d.c.nihil cum ſcãdalo.nu.9. Idem pro-
bat elegãſſitimè Didacus Couarruias ſuper regu-
lam peccatum.de reg.iur. in ſexto. in prima par.
relect.nu.5.8. Octauó quàm iure naturali, Tho-
mas Grammaticus noſter Neapolitanus in con-
ſil.45. nu.3. ſed latiùs noſtram concluſionem pro-
bauit luculentiùs in voto trigeſimoſecundo, per
totum.Idem docuit Hyppolitus de Marſilijs mul-
tis medijs in l.1.in princ.nu.121.& 122.etſi in fi-
ne addiderit hæc,videlicet: Fateor tamen, ꝙ vbi
immineret periculum vitæ, niſi quis obediret,&
exequeretur mandatum iniuſtum,quód tunc excu
ſatur,illud exequendo,ſecundum Bal.in c.1.§.in-
iuria.in vlt.col. de pace iuram.firm. quem refert,
& ſequitur Dominus Alex.in l.liber homo.ff.ad l.
Aquiliã.hæc ille, cui reſpondendum erit,prout in
quæſt.ſequenti concluſ.3. reſpondebimus,concor
dando ipſum, & Bald.Bar.& alios Doctores cum
noſtra concluſione. vide ibi ergo Bart. in l. iuſtè
poſſidet. ff.de acquir. vel amitten.poſſ. Idem do-
cuit Boſſius in ſua Practica, tit.de homicidio.nu.
98. vſque ad 103.Sylueſt. in verſ.adulterium, §.1,
in fine.& animaduertendum, quòd præſens con-
cluſio videt confirmari auctoritate infraſcripto-
rum Doctorum, qui vnica voce (in locis infra ci-
tandis) dixerunt,ꝙ Officiales oon punientes inſe
quentes Cardinales, iuxta deciſionem c. fœlicis.
de pœnis.in ſexto.quando verò delinqoentes eſ-
ſent adeo potentes,vel tanta multitudo,quòd ipſi
Officiales eos punire non poſſent ſine graui ſcan-
dalo,vt puta, quia ipſi delinquentes ſe armis de-
fenderent contra Officiales ipſos,vel loci difficul
tate ſe protegunt,non incidunt in eacommunica-
tionem latam contra non punientes tales ſacrile-
gos,nec ciuitas (ſi ſubſit eadem cauſa) ſubiacebit
inde interdicto indicto in tali Canone: & hoc ip-
ſum ipſi Doctores hanc ſententiam probant ver-
bis eiuſdẽ Canonis in fine appoſitis, & ſunt hæc,
videlicet: [Facultas ei affuerit.] & ratio huiuſmo
di deciſionis (iudicio meo) veræ , quam ibi ipſi
afferunt eſt, quia in caſu ſcandali, rationabili in-
dicio,non dicitur facultas adeſſe,ſi non adeſt ſine
ſcandalo. Doctores verò citati hoc aſſerentes ſunt
infraſcripti,videlicet Archid.in d.c.fęlicis. col.8.
in verſ.quid.n.ſi excedẽtes. Io.And. in d.c.fęlicis.
in fine.col.5.in verſ.Archidiaconus ait ceſſare pœ
nam quando. Petrus de Anchar.in d.c.fęlicis.col.
5.in verſ.vigeſimò nota,quòd in fine dicitur.Ge-
minianus in d.c.fęlicis. colum.pen.in verſ.quid ſi
eaercentes. & Felin.in c.nihil prodeſt. in verſ.vi-
geſimoquintò, ſi populus. extra de præſcriptioni-
bus.& Philippus Frãchus hoc magis explicitè do-
cuit in d.c.fęlicis.§.quapropter.nu.4.infraſcriptis
verbis,videlicet: Quintò nota,à contrario ſenſu,
quòd à pœna,quæ imponitur ratione negligẽtiæ,
excuſat impotentia, ſeu difficultas, puta, ſi deli-
ctum puniri non poteſt propter potentiam facien
tis, vel multitudinem delinquentium, vel graue
ſcandalũ,vt quia armis ſe defendunt, vel loci diffi
cultate ſe protegunt , quod nota : quia facit ad
quæſtionem de villa,vel Officiali obligato capere
malefactorem , vt excuſetur ſi capere non poteſt
ſupradictis interuenientibus.de quo per Bar.in l.
1.§.occiſorum. ff. ad ſimil. quod not.in c.cupien-
tes.§.cæterum. de elect.in ſexto. hæc ille. Proba-
tur & quartò hac ratione præſens concluſio. Cùm
aliquid facere, quod de directo charitati aduer-
ſetur,ſit peccatũ mortale.At cùm mortaliter pec-
care nobis ſit inhibitum ſub pœna interitus æter-
ni ab ipſomet Deo omnipotente,omniumq́ue vi-
uorum, & mortuorum iudicum Iudice,Domino
directo, & legitimo omnium rerum, ac Rege re-
gum, & Domino dominantium, cuius mandatis
omnes homines multifariè, multiſq́ue modis, &
cauſis tenentur . Inde apertiſſimè elucet veritas
noſtræ concluſionis,eo quòd (vt patet ad ſenſum)
obtemperare Deo ipſi omnium Principum,Prin-
cipi præcipienti vitandum fore à nobis ſcanda-
lum puſillorum vnuſquiſque homo tenetur (iuxta
ſententiam eiuſdem Domini Iesv, dicentis apud
Matthæum c.18.verſ.6.& 7. ſupra relatam ad ver
bum) quàm obediendo cuiuſcunque ſupremi ho-
minis noſtri Superioris,ac Principis mandato,di
ctum ſcandalum puſillorum excitare.Conſequen-
tia patet, quoniam nemo tenetur obedire alicui
etiã ſupremo Superiori in eo, quod ipſe inferior
ſine peccato perficere non poteſt: cùm obſtet ſibi
præceptum maioris virtutis in contrarium, iuxta
ea, quæ habentur in lib.Act.Apoſtolorum, cap.5.
verſ.29. videlicet: [Obedire oportet magis Deo,
quàm hominibus.] Ex quibus omnibus luce me-
ridiana ſplendidius patuit veritas præſentis no-
ſtræ concluſionis.
37 Attamen contra noſtram concluſionem † poſſit
quis inſurgere, dicendo ipſam falſam, quo ad vlti
mam eius particulam,ſcilicet in qua dicitur,ꝙ Iu
dex Eccleſiaſticus,vel ſecularis inferior nõ tenea-
tur caequutioni mandare præceptum Superioris
ſui, quando huiuſmodi mandatum eſſet expreſsè
iniuſtum, & hoc poſſet quis probare quadruplici
medio.Primò.n.iure Diuino.Secundò iure Põti-
ficio.Tertiò Doctorum auctoritate. Et quartò ra
tione irrefragabili. Dixi iure Diuino: Nam (vt ha
betur in lib.Deuter.c.17.verſ.12.& 13.) Deus per
os Moyſis infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet:
[Qui autem ſuperbierit,nolens obedire Sacerdo-
tis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino
Deo tuo: ex decreto Iudicis morietur homo ille,
& auferes malum de Iſrael. Cunctusq́ue populus
audiens timebit,vt nullus deinceps intumeſcat ſu
perbia.] & in 1.Regum c.15.verſ.23. hæc haben-
tur,

tur,videlicet: [Quoniam quaſi peccatum ariolan
di eſt,repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ, nolle
acquieſcere.] hoc idē videtur probare verbis Do-
mini Iesv in Sancto Eæangelio apud Matthæum
c.23.verſ.2. & 3. [Super Cathedram Moyſi ſede-
runt Scribæ,& Phariſæi : omnia ergo quæcunque
dixerint vobis,ſeruate,& facite: ſecundum opera
verò eorum nolite facere: dicunt enim,& non fa-
ciunt:] & rurſus Dominus nos idem docuit apud
Lucam c.10.verſ 16. loquens de obedientia præ-
ſtanda mandatis noſtrorum Superiorum. his ver-
bis,videlicet:[Qui vos audit,me audit:& qui vos
ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſper-
nit eum, qui miſit me.] Idem docuit Apoſtolorū
Princeps in ſua prima Epiſtola c.2.verſ.13.dicēs.
[Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturę pp
Deum,ſiue Regi,quaſi præcedenti,ſiue Ducibus,
tanquam ab eo miſſis,ad vindictam malefactorū,
laudem verò bonorū: ſerui ſubditi eſtote in om-
ni timore dominis,non tantum bonis, & mode-
ſtis,ſed etiam diſcolis. Idem protſus docuit Apo-
ſtolus Paulus ſcribens ad Hebræos,c.fin.verſic.17.
dicens. [Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete
eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro ani-
mabus veſtris reddituri, vt cū gaudio hoc faciāt,
& non gementes : hoc enim non expedit vobis.]
& rurſus idem Apoſtolus ſcribens ad Romanos
c.13.verſ.1.2.& 5. hoc idem nos docuit alijs ver-
bis. Nam dixit. [Omnis anima poteſtatibus ſu-
blimioribus ſubdita ſit. Nō eſt enim poteſtas,niſi
à Deo,quæ autem ſunt,à Deo ordinata ſunt. Itaq;
38 qui reſiſtit poteſtati, † Dei ordinationi reſiſtit.
Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acqui
runt. Ideoque neceſſitate ſubditi eſtote : non ſo-
lum propter iram,ſed etiam propter cōſcientiā.]
Idem videtur probari & ſecundò auctoritate iu-
ris Pontificij . Nam hoc expreſsè videtur præce-
piſſe Innocentius Tertius Papa,& habetur in c.pa
ſtoralis.§ quia verò.eatra de officio & pote.dele-
gati.vbi hæc habentur,videlicet: [Quia verò ſæ-
pe contingit, quòd executio ſententiæ Ordinario
demandatur, quæſiuiſti, an ſi ipſam iniuſtam eſſe
cognouerit, debeat eam eaecutioni mandare,an
ſit ei potiùs ſubſiſtendum ? Attendentes itaque,
quòd non cognitio,ſed executio tantum deman-
datur eidem : reſpondemus, quòd cùm Ordina-
rius teneatur obſequi delegato, & ſi ſciat ſenten-
tiam illam iniuſtam, eaequi nihilominus tenetur
eandem, niſi apud eum efficere poſſit , vt ab hoc
onere ipſum abſoluat.] hæc omnia ad verbum ha
bentur in dicto Canone, ea cuius tenore videtur
impugnationem allatam contra noſtram conclu-
ſionem fuiſſe legitimam.cum ea ipſo teatu elicia-
tur apertiſſimè,quòd Iudea inferior teneatur pa-
rere iniuſto mādato Superioris ſui,eo ꝙ ibi dica-
tur, quòd Ordinarius obedire teneatur delegato
præcipienti eaecutionem iniuſtæ ſententiæ,& ta
men quis ignorat, quòd hoc modo cooperaretur
ipſe Ordinarius peccato iniuſtè aliquem iudican-
di,vel puniendi. Idem videtur probari per arg.in
c.quid culpatur.§.fina.23.q.1. vbi referuntur quæ
dixit Diuus Auguſtinus contra Manicheos,in lib.
22.contra Fauſtum c.74.& 75.in hæc verba,vide-
licet : Sed ſi humana cupiditate bellum geritur,
non nocet Sanctis , in quos non habet quiſquam
poteſtatem,niſi deſuper datam. Non enim eſt po-
teſtas,niſi à Deo, ſiue iubente,ſiue ſinente . Ergo
vir iuſtus, ſi fortè ſub rege homine etiam ſacrile-
go militet,rectè poteſt illo iubente bellare, ſi vi-
ce pacis ordinem ſeruans, quod ſibi iubetur, vel
non eſſe contra Dei præceptum , certum eſt , vel
vtrum ſit,certum non eſt: ita vt fortaſſe reum fa-
ciat Regem iniquitas imperandi,innocentem au-
tem militem oſtendat ordo ſeruiendi.] hæc ibi.
Idem & clatiùs videtur probari per arg.in l.liber
homo.la ſeconda.ff.ad l.Aquiliam.vbi hæc haben
tur,videlicet: [Liber homo ſi iuſſu alterius dam-
num iniuria dedit,actio legis Aquiliæ cum eo eſt,
qui iuſſit, ſi modò ius imperandi adfuit, cum eo
agendum eſt;qui fecit.] hæc ibi. Diai per arg.in
d.l. quoniā ex ipſa elicitur, quòd Iuſſus damnum
inferre ab eo,cui ipſe iuſſus obedire tenebaē,excu
ſatur à pœna, & punietur is, qui tale quid iuſſit:
ſic ergo in propoſito videtur dicendum in caſu
propoſito in concluſionis præſentis impugnatio-
ne,in qua fuit dictum inferiorem Iudicem ſenten
tiam iniuſtam executioni ſibi demandatam à ſuo
Superiore eaequi debere . Probari videtur idem
per arg.in Authent.vt nulli Iudicum, §. & hoc ve-
rò iubemus. vbi hæc habentur, videlicet: [Et hoc
verò iubemus obſeruari ab omni adminiſtrato-
re, vt ſi contigerit in ſcriptis noſtram iuſſionē fie-
ri ad aliquem Iudicē, & inter ea iſte quieſcat ab
adminiſtratione is,qui poſt illum ſuſceperit di-
gnitatem,accipiat eam,& inſinuet : & ſi quidem
priuata eſt cauſa,& implere eā, & aſſequi, quem-
admodum ad eum promeruit reſcriptum. Si verò
huiuſmodi in ſcriptis iuſſio publicum reſpicit,in-
quirat eam: & ſiquidem non lędatur fiſcus,quæ in
ea comprehenſa ſunt,adimpleat: ſi verò ad læſio-
nem eſt fiſci; nihil ſuper ea omnino agi: nunciare
verò nobis primum, vt ſecunda noſtra fiat de hoc
iuſſio.] hæc ibi. Ex quibus videtur patere ibi arg.
à fortiori. Nam ſi ibi Imperator iubet ſuperſede-
ri in eaecutione ſui reſcripti inuenti præiudica-
re fiſco ſolùm vſque ad ſecundam ſuam iuſſionē,
quantò magis voluit tacitè innuere , quòd idem
ſolùm expectandū ſit in reſcriptis lędentibus iera
particularium . Idem & apertius videtur ruſus
inſinuari, ſcilicet quòd etſi Iudex recepto man-
dato iniuſto ſuperſedere poſſit in eius executione
vſq; ad ſecundum mādatum,ſaltem, tunc ipſo re-
cepto tenebitur illud eaecutioni mandare abſq;
vlla mora,prout docuit etiam rex. in Authent.de
mandatis Principum.§.deinde competens eſt.vbi
ad verbū hæc habentur, videlicet: [Deinde com-
petens eſt,te etiam hinc venientes, ſiue ex magi-
ſteriano,ſiue ex quolibet foro,non permittere læ
dere,nec ſuperexigere ſubiectos noſtros.Sed ſi qs.
adierit,tale aliquid quæſtus: hoc & exequi,& in-
demnitatem ei procurari,& neque permittere ali.
cui præcepta cuiuſcunque fori,hæc videlicet,quæ
ſolemniter diriguntur , formarum aquæ cauſa, &
portuum,& itinerum ſternendorum,& imaginū,
& murorum, & domuum deſtructionis tanquam
in publico factæ, & aliorum talium damnificare
noſtros ſubiectos. Non enim volumus,nec per ta
lem cauſam vllum eis inferri damnum. Ipſe verò
omnium horum prouidebis ſine damno omni ge
ſtum,ſi quis autem,cui tale aliquid iuſſum eſt,ve-
niat, omnino non reſpicias eum, niſi ſacram no-
ſtram Pragmaticam oſtendat formā pro hoc ſcri-
ptam,tunc ſuſcipiens quidem talem formam,non
autem aliquid agens ex ea ante,ꝙ ad nos nunciās
ſecundā noſtram præceptionē ſuſcipias.] hęc ibi.
Ea quibus (vt diai) vr elici impugnationem præ-
ſentis

ſentis concluſionis cùm præceperit Imperator nõ exequi ſuum mandatum factum contra iura, niſi ſecundò hoc præcipiat.; ergo, ſi ſecundò hoc idẽ præcipiat, inferior Iudex debebit ipſum omnino perficere. Quod conforme eſt illud, quod præceptum fuit in Concilio Triburienſi, c. 30. cui interfuit quoque Rex Arnolfus, & refertur tam à Buchardo in lib. 1. c. 220. & habetur in c. in memoriam, diſtin. 19. vbi in principio hæc habentur, videlicet: [In memoriam Beati Petri Apoſtoli honoremus Sanctam Romanam Eccleſiam, & Apoſtolicam Sedem, vt quæ nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debet Eccleſiaſticę magiſtra rationis. Quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas, vt licèt vix ferendum ab illa ſancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.] hæc ibi. Idem habetur in c. ſic omnes. diſt. 19. vbi Agatho Papa infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Sic omnes apoſtolicæ Sedis ſanctiones accipiendæ ſunt, tanquam ipſius Diui Petri voce firmatæ ſint.] Idẽ præcepit Stephanus Quintus Papa, & habetur in c. enimuero. diſt. 19. his verbis, videlicet: [Enimuero, quia in ſpeculũ, & exemplum S. Romana Eccleſia, cui nos Chriſtus præeſſe voluit, propoſita eſt; ab oĩbus quicquid ſtatuit, quicquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter obſeruandum eſt.] Idẽ & clarius ſtatuit Gregorius Quartus, & habetur in c. nulli fas. diſtin. 19. his verbis vtens, videlicet: [Nulli fas eſt velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ Sedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitionis miniſterium, quod veſtram ſequi oportet charitatem. Sit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter Sacerdotes habeat, ſed extorris à ſancto miniſterio fiat, nec de eius iudicio quiſquam poſtea curam habeat, quoniam iam damnatus à ſancta, & apoſtolica Eccleſia, ac auctoritate ſua de inobedientia, atque præſumptione à quoquam eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione eſt abijciendus, cui ſanctæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina, qui non ſolùm præfatæ ſanctæ Eccleſiæ iuſſionibus parere debuit, ſed etiam alijs ne præterirent, inſinuare. Sitq; alienus à Diuinis, & Pontificalibus officijs, qui noluit præceptis apoſtolicis obtemperare.] hæc ibi ad verbũ. Ex quibus omnibus vr̃ apertiſſimis documentis probatam fuiſſe impugnationem pręſentis concluſionis, ac per conſequens, quòd vnuſquiſq; Iudex teneatur præceptis Summi Pontificis etiam iniuſtis obtemperare, & ſic etiã in caſu præſentis concluſionis, & quòd Iudex, vel Officialis, aut Poteſtas, qui in officio ſibi commiſſo non paruit mandato Superioris ex quacunque parte, veniat puniendus quam apertiſſimè docuit Imperator in l. 1. in fine, C. de officio Præfecti Prætorio Africæ, infraſcriptis verbis, videlicet: [Nam ſi aliquis ex quacunq; parte auſus fuerit iuſſiones noſtras excedere, & nõ feſtinauerit cum Dei timore eas ſeruare, non ſolùm dignitatis, aut ſubſtantiæ periculum ſuſtinebit, ſed etiam vltimo ſupplicio ſubiacebit.] hæc ibi ad verbum. Idem videtur probari per argum. in l. 1. C. vt dignitatum ordo ſeruetur, lib. 12. vbi hæc habentur. [Si quis indebitum ſibi locum vſurpauerit nulla ſe ignorantia defendat: ſitque planè ſacrilegij reus, qui Diuina præcepta neglexerit.] Diuina præcepta appellat ibi Imperator dictum pręceptum, de non occupando alterius dignitatis locum; vt docet ibidẽ Glo. in verſ. diuina. Idẽ probari videtur apertiſſimè per text. in c. 2. extra de maior. & obedientia. vbi Gregorius Papa infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet: [Si quis venerit contra decretum Epiſcopi ab Eccleſia abijciatur in libro Regum legitur. Qui non obedierit Principi, morte moriatur. Et in Concilio Aghatenſi, quòd anathematizetur.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in c. omnis anima. ext. de cenſibus, vbi hæc habentur, videlicet: [Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, & infra. & vos ſubditi eſſe debetis.] Idem habetur in c. quiſquis præceptis. 14. q. 1. vbi hæc habentur, videlicet: [Quiſquis pręceptis nõ obtemperat; reus eſt, & debitor pœnæ. Præcepto Domini non obedire peccatum eſt: conſilio ſi vti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrabis. Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, neceſſe eſt fieri, ſi non fiat, pœnam habet. vbi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt, vbi pręceptũ, neceſſitas eſt ſeruientis.] hæc ibi. Ex his ergo omnibus iuribus allatis videtur ſummopere probatum fuiſſe, ꝙ Iudex inferior exequi teneatur mandatum pęnale iniuſtum ſui Superioris. Idem probari videtur & tertiò Doctorum auctoritate. Bar. enim in l. is, cui bonis. nu. 8. ff. de verbor. oblig. dixit, quòd venire contra præceptum Superioris eſt peccatum mortale: quia qui non obedit Principi, morte moriatur, vt extra de maior. & obed. c. 2. & intelligitur Principi ſiue eccleſiaſtico, ſiue ſecculari, vt ibi notatur. hęc ille, qui & in d. Authent. vt nulli Iudicum. §. hoc verò, nu. 2. dixit, ſecundò nota, quòd præceptum factum contra vtilitatem publicam non valet, niſi ſecunda iuſſio emanauerit, vt hic in tex. hæc ibi. qui Bar. rurſus idem confirmauit in Authent. de mandatis Principum. §. deinde competens, nu. 1. infraſcriptis verbis vtens, videlicet: Et nota, quòd Iudices præcepta Superiorum, quę emanant contra ius, vel vtilitatem publicam non debent ſuſcipere, vel executioni mandare, niſi ſecunda emanauerit iuſſio, vt hic, & not. C. ſi contra ius, vel vtilit. publicam. l. fin. quod induxit Glo. contra miſeros Prælatos, ſed de hoc an liceat reclamare literis Papæ, vel Principis. Dixi ſupra Authent. vt determinatus ſit numerus. §. dudum quidem. Ex his ergo videtur prima fronte elici, quòd Bart. docuerit eſſe obediendum præceptis Superiorum, quæ ſunt contra ius, aut publicam vtilitatem, ſi ſecundò idipſum præcipiatur executio ipſorum à Superioribus: & ſic videtur ſe ſubſcripſiſſe impugnationi præſentis cõcluſionis. Glo. quoq; vr̃ ſe ſubſcripſiſſe ipſi impugnationi in infraſcriptis iuribus. Nam Glo. in d. c. paſtoralis. §. quia verò. in verſic. & ſi ſciat. inter alia dixit: & expone, & ſi ſciat illam ſententiam latam iniuſtã, ideſt contra ius litigatoris latam, quia ſuper hoc nullam habet cognitionem: ideo dicit, etſi non cognitio, ſed executio, &c. vnde illam debet tantùm ſimpliciter mãdare executioni: ſecus ſi ſciat illam nullam, vt ſi eſſet lata auctoritate falſarum literarum, vt in c. ſuper eo. extra de falſarijs. Vnde Iudex delegatus non habuit iuriſdictionem. hæc glo. illa. Idem videtur docuiſſe Glo. in dicto cap. quid culpatur. in verſic. iniquitas, dicens, hìc habes, quòd licèt Dominus peccet præcipiendo, tamen ſubditus nõ peccat obediendo. hæc illa glo. ſi ergo ſubditus non peccat obediendo, & exequendo præceptum illud, quod ſibi præcipitur à

Supe-

Superiore, qui eo quòd illud præcepit, peccat. Inde ſequi videtur falſitas cõcluſionis, & veritas impugnationis defendi auctoritate Gloſæ prædictę. Glo. quoque in Auth. vt nulli Iudicum. §. & hoc verò. in verſ. iuſsio videtur ſe ſubſcripſiſſe præſenti impugnationi, dicens. Non enim facile contra publicam vtilitatem concedendum eſt reſcriptum: ideoque ſecunda iuſsio exigitur, vt hic: quia melius deliberatur, quàm ſi ſit vna tantùm. hæc ibi. quaſi diceret Gloſ. ſi verò ſecunda iuſsio Superioris emanauerit contra publicam vtilitatem: ſtatim erit id executioni mandandum.

39 His ergo non obſtantibus, † adhuc aſſeueramus præſentem noſtram cõcluſionem ſextam fuiſſe, & eſſe veriſsimam: cùm in ea dixerimus obediendũ non eſſe iniuſtis præceptis pœnalibus (& vt latius ibi) vt patuit per iura inibi allata. Quapropter ſupereſt modò iuribus, ac Doctorum ſentẽtijs in fauorem impugnationis ipſius reſpondere. Idcircò dicimus, quòd noſtræ concluſioni non obſtãt ipſa iura, & vt gradatim procedamus. Primò, reſpondebo ad ſentẽtias excerptas ex iure Diuino, ſupra enumeratas, ꝙ omnes illæ ſano modo ſunt intelligendæ, ſcilicet vt noſtris Superioribus morem geramus in ijs, quæ non contrariantur præceptis ipſius Dei omnipotentis: & ſic reſpondere fas ſit nobis noſtris Superioribus aliquid contra legem Dei præcipientibus, prout reſponderunt Princeps Apoſtolorum, & Apoſtoli, quãdo arguebantur à Iudæis, quòd ipſi tranſgreſſi fuiſſent præceptum ſuorum Principum, prædicando Dominum Iesvm Iudæis. Nam in lib. Actuum Apoſtolorum. c. 5. verſ. 28. & 29. hæc ad verbum habentur, videlicet: [Præcipiendo, pręcipimus vobis, ne doceretis in nomine iſto, & ecce repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpondens autem Petrus, & Apoſtoli, obedire oportet Deo magis, q̃ hominibus.] Quis enim ignoret, quòd exequẽtes præcepta manifeſtè iniuſta cooperentur in peccatis talia præcipientium contra legem Diuinã, dicente Domino Iesv (apud Matthæum, c. 19. verſic. 17.) [Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.] & rurſus Deus pręceperit per os Salomonis. (Prouerb. c. 24. verſic. 11. & 12.) dicens. [Erue eos, qui trahuntur ad interitum laborare ne ceſſes, ſi dixeris, vires nõ ſuppetunt, qui inſpector eſt cordis ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetq́; homini, iuxta opera ſua.] & in lib. Eccleſiaſtici, c. 4. verſ. 9. dicens. [Libera eum, qui iniuriam patitur, de manu ſuperbi, & non acidè feras in anima tua] & per os Ieremiæ Prophetæ. Ierem. c. 22. verſic. 3. audiamus quomodo hoc ipſum Iudicibus præceperit Deus dicens. [Hæc dicit Dominus, facite iudicium, & iuſtitiam: & liberate vi oppreſſum de manu calũniatoris, & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contriſtare, neque opprimatis iniquè: & ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto.] Idẽ probatur verbis Dei per os Moyſis in lib. Deutet. c. 23. verſic. 2. & 7. Nam hæc inter alia ibi dicuntur, videlicet: [Nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero deuies. Inſontem, & iuſtum non occides; quia auerſor impium. His ergo oraculis, Diuiniſq́; mandatis decet Iudices inferiores magis obedire, quàm hominum Superiorum quorumcunque iuſſis, quod quidem nos quoque docuit Diuus Auguſtinus, & refertur in c. non ſemper malum. & c. ſi Dominus. 11. q. 3. Nam in d. c. non ſemper malum. hæc ad verbum habentur, videlicet: [Non ſemper malum eſt non obedire: cùm enim Dominus iubet ea, quæ ſunt contraria Deo, tunc ei obediendum nõ eſt.] & in d. c. ſi Dominus. hæc habentur, videlicet: [Si Dominus ea iubet, quæ non ſunt aduerſa Scripturis ſanctis ſu-
40 bijciatr̃ ſeruus dño. Si verò cõtraria p̃cepit, † magis obediat ſpiritus, q̃ corporis dño. Si bonũ eſt, quod præcipit Imperator, & Præſes; iubentis obſequere voluntati: ſi verò malum, rñde ei illud de Actib. Apoſtolorũ. [Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.] hoc ipſum de ſeruis intelligamus apud dominos, & de vxoribus apud viros, & de filijs apud parentes, quod in illis tantum debeant dominis, viris, parentibus eſſe ſubiecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.] hæc in dicto Canone, quibus ſimilia docuit Diuus Ambroſius, & habetur in c. Iulianus. 11. q. 3. vbi hæc habẽtur, videlicet: [Iulianus Imperator, quamuis eſſet apoſtata, habuit tñ ſub ſe Chriſtianos milites, quibus cùm dicebat, producite aciẽ pro defenſione Reipublicæ, obediebant ei, cùm autem diceret eis, producite arma in Chriſtianos: tunc cognoſcebãt Imperatorem cœli.] Idem docuit Fabianus Papa in epiſtola 2. ſcripta omnibus Epiſcopis, qui omnipotentem Deum meruit, nec contra Euangelium, nec contra Apoſtolos, nec contra Prophetas, vel Sanctorum Patrum inſtituta aliquid vllo modo conſentit.] Idem docuit Nicolaus Papa; & habetur in c. ita corporis. 11. q. 3. vbi hæc habentur, videlicet: [Ita corporis tui cedere motibus conſenſiſti, & relaxatis voluptatum habenis temetipſum in lacum miſeriæ, & in lutũ fecis prohibitum deieciſti, vt qui poſitus fueras ad gubernationem populorum, effectus ſis ruina multorũ. Probat hoc Thiegualdi, & Guntharij dudum Epiſcoporum legitimus caſus, qui pro eo, quòd te minime competenter erudierunt; quinimo quia præuaricationem tuam tegere argumẽtis ſuis, & ſub quadam iuſtitię ſpecie fucatis quibuſdam exquiſitis adinuentionibus æquitatem obruere ſtuduerunt, noſtra ſunt apoſtolica depoſita auctoritate, & ab omni Epiſcopatus regimine regulariter ſequeſtrati.] Idem latiùs, & dilucidiùs docuit Auguſtinus in ſermone ſexto de verbis Domini, & habetur in c. qui reſiſtit. 11. q. 3. vbi hæc habentur, videlicet: [Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Sed quid ſi illud iubeat, quod non debeas facere? Hic ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem. Ipſos humanarum legum gradus aduertite. Si aliquid iuſſerit curator, nonne faciendũ eſt? Tamen ſi contra Proconſul iubeat, non vtique contemnis poteſtati, ſed eligis maiori ſeruire. Nec huic debet minor iraſci, ſi maior prælata eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe Procõſul iubeat, & aliud iubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contento, illi eſſe ſeruiendum? Ergo ſi aliud Imperator, & aliud Deus, quid iudicatis? Solue tributum, eſto mihi in obſequium: rectè, ſed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? maior poteſtas. Da veniam, tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic iam tibi aſſumẽda eſt fides tua tãquam ſcutum, in quo poſſis omnia ignita iacula inimici extinguere.] hæc omnia in dictis iuribus, quibus ſimile docuit Zozimus Papa, & habetur in c. contra ſtatuta. 25. q. 1. vbi hæc habentur, videlicet: Contra ſtatuta Patrum cõdere aliquid

vel

vel mutare, nec huius quidem Sedis poteſt auctoritas. Apud nos.n. in conuulſis radicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum ſanxere reuerétiá.] Idem docuit Hilarius Papa: & habetur in c. nulli fas ſit. 25.q.1. vbi hęc habentur, videlicet. [Nulli fas ſit ſine ſtatus ſui periculo, vel diuinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare: quia nos potentiſſimi Sacerdotis adminiſtramus officia, taliũ tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis Dei deſides fuerimus inuenti: quia meminimus quod timere debemus, qualiter comminetur Deus negligentia Sacerdotum, ſiquidem reatu maiori delinquit, q potiori honore pfruitur, & grauiora facit vitia peccatorũ ſublimitas peccantiũ.] Idé probaŕ per text. in c. ſunt quidam. 25.q.1. vbi hęc ad verbũ hñtur, videlicet. [Sunt quidã dicentes Romano Põtifici ſp licuiſſe nouas condere leges. Qđ & nos nõ ſolũ nõ negamus, ſed valde aſfirmamus. Sciendũ verò ſũmopere eſt: qa inde nouas leges cõdere põt, vñ Euãgeliſtę aliqd, & Prophetę nequaq̃ dixerũt. Vbi verò apté dñs, vel eius Apoſtoli, & eos ſequétes S. Patres ſnaliter aliquid diffinierũt, ibi nõ nouã legé Romanus Põtifex dare; ſed potius qđ pdicatũ, vſq; ad aĩam, & ſanguiné confirmare dét. Si.n. qđ docuerunt Apoſtoli, & Prophetæ, deſtruere (qđ abſit) niteret, nõ ſniam dare, ſed magis errore cõuincereŕ. Sed hoc pcul ſit ab eis, qui ſp Dñi Eccleſiã contra luporũ inſidias optimè cuſtodierũt.] hæc in d. Canone. Ex his ergo oĩb. allatis patuit: ꝙ non tñ de iure Diuino, ſed rum ét de iure poſitiuo quiſq; Iudex nõ dét exeq mandatũ iniuſtũ pęnale ſibi indictũ a quocunque ſuo Superiore, ne ſit miniſter iniqtatis: & tranſgrediaŕ pceptũ Diuinũ prohibens aliqué iniuſtè lædere. Idé & tertiò pbatur Doct. maximę auctoritatis: Sciendũ igiť, ꝙ huic verę aſſertioni, & reſpõſioni factę ad impugnationé propoſitã contra pſenté concluſioné ſe ſubſcripſerũt infraſcripti Doct. Nã Innocẽtius Papa IIII. in c. paſtoralis. §. qa verò. ext. de offic. delegati. in verſ. iniuſtã. in executorib. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet in executorib. criminaliũ cauſarũ ſi ſcirent quẽquã iniuſtè damnatũ: nõ conſuleré eis, ꝙ in perſonã condẽnati, licèt alij cõtradicãt. hęc ille, qui idem docuit in c. ad aures. nu. 1 ext. de tẽpo. ordin. dicẽs Superiori pcipienti aliqđ malũ ext. iudiciũ nõ fore parendũ, obediendũ verè ſi dubitetur, an illud ſit nec ne malũ, aut bonũ. qa tunc excuſaretur à peccato pp bonũ obedientiæ, vt in c. quid culpat. 23. q.1. Nec cõtra hanc Innocentij ſniam eſt id, qđ ipſe Innoc. dixit in c. 1. ext. de offic. ordin. nu. 2. ꝙ ſi vnus Epiſcopus ferret ſententiam, alius non exequatur, ſi ſcit eam iniuſtam: quia in bono tantum debent ſuum auxilium impendere. c. penult. & vlt. diſt. 10. & intelligitur hoc quando ſine iudicio, id eſt, de mandato extraiudiciale petit aliquem lędi per Regé, & iniuſtè: nam ſi in iudicio condemnatũ petat caſtigari p Regé: facere dét hoc: & eſt excõicandus niſi faciat: nec eſt eius inquirere, an ſit iuſta ſnĩa, nec nè, & per oĩa ita dicã in Rege, qđ in ſubditis. de hoc notaŕ ſup. in c. paſtoralis. §. vlt. & c. cũ iure. de offic. delegati. hęc ille, ex cuius verbis q̃ apertiſſimè elicitur, ꝙ ipſe loquaŕ Innoc. hic de Rege vel alio Iudice noléte exequi ſnĩam condemnati in iudicio ciuiliter: qđ ét docuerat in d. c. paſtoralis. §. quia vero: vbi ſolum negauerat hoc in cauſa criminali, & tali pacto eſt quoque interpretanda ſnĩa Antonij de Butr. in d. c. 1. ext. de officio ordinarij, col. 1. in verſ. puto, ꝙ ſecularis concludens, ꝙ aut delegans, & delegatus ſunt pares, aut diſpares: ſi pares, & nemo eorũ altero maior, vt in duob. Eccleſiaſticis, vel in duob. ſecularibus, aut diſpares delegantis præcepto iniuſto extraiudiciali obedire non tenebitur delegatus, & eodẽ modo præcepto iniuſto in iudicialib. qñ de eodẽ crimine poſſet cognoſcere ét ipſe Iudex ſecularis, quia tunc non tenebitur exequi illud: ſecus ſi talis criminis cognitio ſolum ſpectaret ad Eccleſiaſticum, & ratio eſt: qm ipſe ſecularis, qñ poſſet & ipſe cognoſcere de tali crimine, non teneretur ſtare proceſſui facto per Eccleſiaſticũ, ſed hæc omnino intellige, qñ proceditur ciuiliter de crimine, non aũt criminaliter, alias Antonius ſibimet contradiceret, vt ex ſupradictis patuit, qđ non eſt ſuſpicandum de tanto Doctore, cuius ſnĩæ aſtipulatus fuit Ioan. And. in d. c. paſtoralis. col. 3. in verſ. ſed quid ſi criminaliter. Idẽ docuit D. Anto. de But. in d. §. quia verò. col. 4. in verſ. tertium dubiũ Gloſæ. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Tertium dubiũ Gloſę: oppone & videtur, quòd non debeat executor exequi mandatum iniuſtum, nec iniquum, quia euidenter iniquo non eſt obediendum. Tolle mentem Gloſæ. Quoddam eſt mandatum iniquum, & quo ad Iudicem, & quoad Iudicem mandantem, & quo ad partem contra quam: quia ei fit iniuſtitia euidens, tam ex parte Iudicis, q̃ ex parte partis: & dic ꝙ non eſt exequendũ: Quoddã eſt mandatum iniquum, ſeu iniuſtum quoad partem, non quoad Iudicem: vt qñ ſnĩa iniuſta tranſiuit in rem iudicatam, vel quia pars non appellauit, vel lapſa ſunt tempora: vel etiam bis eſt appellatum: & tunc cùm nõ ſit iniquum quoad Iudicé: licèt mandatum ſit iniuſtũ: quia habet iuſtitiam quo ad parté: quia ſnĩa non eſt iuſta quo ad Iudicem debet adimpleri: qa de rigore iuris, vt ſit litiũ finis hoc mandatũ eſt iuſtũ: & quia iniuſtitia reſpectu partis purgatur eo ꝙ pars acquieuit, vel ter appellauit hoc operante iuris rigore, vt ſit finis litiũ, vt in l. fi. ff. de condit. ob turp. cauſam, dicit tñ Glo. (& hoc aduerte) ꝙ ſi Iudex per iniuriã damnauerit, ꝙ poterit puniri ad intereſſe partis, vt Inſtitu. de oblig. quę ex quaſi delicto. in princ. & probatur in l. ſi filius. ff. de iudi. hæc ille ibi: quæ oĩa ſunt intelligenda in cauſa ciuili non autem criminali: Nam poſt multa alia in fine ipſius § in verſ. poſt Glo. loquens quid ſit dicendum in cauſa criminali: refert Innocentij ſententiam ſupradictam addens, quòd idem ſentijt Archid. in c. qui reſiſtit, 11. q. 3. & concludens ipſe Anton. vtitur his verbis ibi, videlicet. Vnde debet Iudex in criminalibus ex faciliori cauſa differre executionem ex ea ratione: quia non eſt reuocabilis. hæc ille. Idem docuit Panormitanus in d. §. quia verò. nu. 2. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Itẽ nota, ꝙ quis debet parere mandato Superioris, licèt ſciat illud iniuſtũ: hoc tñ non eſt abſolutè verum: nam ſi eſt contra Deum, & bonos mores non debet quis parere Superiori, ſed potius Deo, qui mãdat oppoſitũ: vt in c. qui reſiſtit, & c. Iulianus. & c. ſi Dñs. 11. q 3. de quo per Innoc. in c. ad aures. de temporib. ordin. & iſtum textũ intellige, qñ
41 ſententia † erat iniuſta, tñ aliàs tenebat, quia erat contra ius litigatoris, vel quia tranſierat in ré iudicatã, quia nõ fuerat ab ea appellatũ: vnde hæc ſnĩa eſt ſolùm iniuſta ex parte pronunciantis, ſed ex iuris diſpoſitione tenet, & eſt executioni mandanda, vt ſit litiũ finis, & de hoc eſt Gloſa magiſtra hic. & vidi quod dixi in d. c. ſi quando. eo. tit,

(Adde tu, ꝙ ibi peroptimè docet ipſe Pan. qñ qs
poſſit reſiſtere ſniæ iudicis iniuſtæ, ac ipſimet iu-
42 dici, † & in hoc cõuocare alios, vide ergo ibi.) An
autẽ hoc habeat locum in cauſa criminali, vbi ſnia
eſt corporis afflictiua, vt ſi mãdatarius ſciat ſniam
iniuſtã, teneatur illam exequi? Innoc. dicit, ꝙ non
cõſuleret, ꝙ talẽ ſniam mãdaret executioni, & no
ta hoc dictũ, pro quo facit, ꝙ tacitus cõſenſus par
tis nõ habuit purgare vitium ſniæ; quia nemo eſt
dñs membrorum ſuorũ, vt in l. liber homo. ff. ad l.
Aquil. & in c. cõtingit. el 2. ex. de ſent. excom. hinc
43 eſt, ꝙ pro cõdemnato † inuito poteſt tertius appel
lare, vt in l. non tñ. ff. de appellat. & 2. q. 6. in Sum
ma, & eſt optima limitatio ad illũ tex. hæc oĩa no
tatu digniſſima fuerunt dicta à Pan. vbi ſ. cui aſti-
pulatur Felin. in d. §. quia verò. in princ. his verbis
44 vtens, videlicet; † Acquieſciẽtia rei nõ nocet reo
in criminalib. & ſic limitat̃ iſte text. hoc dicit hic
Abbas, ꝙ iſte tex. fallit in criminali, qa nemo eſt
dñs membrorũ ſuorũ, qui Fel. rurſus ibid. col. 2. in
verſ. executor merus. dicit, ꝙ executor merus nul
lã exceptionẽ admittit. Fallit primò exceptio ſit
notoria. Secundò fallit in exceptione excõicatio-
nis. Tertiò fallit in cauſa criminali, vt hic per Inn.
vt ſ. dixi plenè. Fallit quartò, qñ coram executore
mero proponeret̃ exceptio ex cauſa rõnabili no-
uiter orta. Quintò fallit in exceptione falſitatis re
ſcripti. hæc ibi. & quãuis nõnulli Doctores (vt fuit
Hyppol. de Marſ. in ſua Pract. crim. §. opportune.
nu. 10.) dicant ipſum Felinum ſe ſubſcripſiſſe ſniæ
Bar. in l. à Diuo Pio. §. ſniam. in 2. col. ff. de ſent. &
re iudic. quod quidem nec ipſe Bar. inibi, nec Fel.
in c. conſanguinei. in 1. col. extra de ſent. & re iu-
dicata. licèt, vt ſupra retulimus ipſe alibi dixerit,
ꝙ Iudex inferior executioni mãdare teneatur in-
iuſtã ſniam ſui Superioris, ſi ſecundo hoc ſibi man
detur, Felin. tñ in d. c. conſanguinei. ſolùm retulit
ſniam ipſius Bartoli, & nonnullorum aliorũ, ipſe
ſubintulit hæc verba in col. 2. nu. 6. videlicet: Quo
45 autem conſulet Iudex † conſcientiæ vidẽs execu-
tionẽ omnino iniuſtã, dixi aliàs in c. paſtoralis. §.
quia vero. extra de offic. delegati. dando remedia
Theologorum, & maximè Girardi de Odone in
2. Ethic. vbi vult inter alia, ꝙ potius cedat officio,
quã exequatur. hæc Fel. vbi ſ. Ex quibus patuit ip
ſum ſe ſubſcripſiſſe noſtræ cõcluſioni, & nõ impu-
gnationi allatæ contra ipſam, quod tam latius lu-
culẽtius, atq; apertius docuerat idẽ Fel. in c. quæ
in Eccleſiar. col. 21. in verſ. limita quartò. extra de
conſtitutionib. vbi infraſcriptis vtitur verbis, vi-
delicet: Limita quartò, niſi ex mandato Principis
timeretur ſcandalum futurum, ſeu turbatio Chri-
ſtianitatis, vel magnum peccatũ: quia nõ eſt Prin
cipi obediendum: nec præſumitur legitima cauſa
ſecundum D. Abbatem hic, allegat Innoc. in c. in-
quiſitioni. ext. de ſent. excom. vbi in hoc poſuit no
tabile dictum, de quo fiat mentio in c. ſi qñ. extra
de reſcriptis. vbi idem Feli. in §. ſuperſederi. col. 1.
in verſ per iſtum tex. vbi dicit. Per iſtum tex. dixit
Io. And. in c. ad honorẽ. ext. de auctor. & vſu pallij,
ꝙ non obſtante plenitudine poteſtatis (quæ eſt in
Papa) non eſt obediendum ei peccato imminẽte.
Per iſtũ tex. dixit Hoſt. in c. propoſuit. ext. de con
46 ceſſ. preb. ꝙ omnes tenent obedire Papę † quicqd
pcipiat, niſi ſequi poſſit peccatũ, & ibi Abbas, vlt.
col. per iſtũ tex. dixit Bal. c. 2. in fi. de reſcrip. ſi Pa
pa mãdat confirmari ſniam, nõ intelligitur leuato
velo, ſed cauſa cognita, & poteſt infirmari, ſi infir
manda eſt: ſecus ſi mãdatur executio, dũmodo ſit
aperta, per diffinitiuã, quæ trãſiuit in rẽ iudic. per
illũ tex. inferri põt ad caſum, q Romę occurrit Io.
Papæ XXIII. qui cũ iuſſiſſet quendã Romanũ de-
capitari. Et ille adeo clamaſſet, ob id Papã eſſe ir-
regularẽ, ꝙ Populus Romanus de irregularitate
47 ſcãdalizabat̃, † fuit iuſſu Papæ liberatus, vt refert
Paris de Puteo in lib. de ſindic. f. 32. ſed re vera iſte
caſus lõgè antea euenerat Hoſtiẽſi, dũ eſſet Lega-
48 tus Bononię: vbi reus cõdẽnatus, † petẽs, vt dimit
teret̃, prius Legatũ alloqui de re ardua, cũ nihil ar
duã dixiſſet, turbatus Legatus, dixit, ducat̃ ad iu-
ſtitiã. Illo aũt clamãte multis eſſe irregularis. Rñ-
dit Legatus: maledicat̃ q te docuit, eumq; remiſ-
ſu ad carceros, poſtea liberauit. Ita narrat Io. de
Lign. in c. ſniam. in fi. ne Cler. vel Monach. dicẽs ſe
hoc audiſſe à D. Paulo, dũ legebat, & fundant iſta
dicta in c. ex literis. ex. de exceſſib. Prælat. & ĩ d. c.
ſniam. vbi Prælati nõ imponũt proprio ore cõtra
perſonã ſpecialẽ iudicium ſanguinis. Vnde dicit
49 Bal. in c. 1. in fi. ex. de maior. & obed. quod † Papa
põt imponere pœnã mortis ſtatuẽdo, ſed nõ exe-
quẽdo ſm Innoc. & ſi pprijs manib. Papa occide
ret aliquem fieret ſtatim irregularis, ꝙ dicit valde
notãdũ. Et ad excuſationẽ ſuperſedẽtis executio-
ni iniuſti mãdati, vide ꝙ de Petronio Rom. in ſup-
plemẽto Chronicarũ lib. 6 f. 8. retulit infraſcripta.
eo tit. c. cũ dilecta, & eſt ſciẽdũ, ꝙ in col. 11. §. am-
plia primò, in verſ. & legit de Petronio infraſcri-
pta intulit, & legit de Petronio, quẽ cũ Gaius Ca-
ligula Imp. Legatũ miſiſſet in Syriã cũ mãdato de
50 od. bellãdis Iudæis ſimulachra † ſua recuſantib. vi
dẽs innumerabilẽ ſtragẽ futurã ob eorũ fixã perti
naciã, reſcripſit Imp. imminere Rom. Imperio gra
uẽ infamiã, ſi mandatũ adimpleret. Ob qđ Gaius
ei reſcripſit, vt ppria manu ſe perimeret, vt diſce-
rẽt oẽs, nõ eſſe Imperatorũ mãdata paruipẽdẽda.
hæc ille ibi. qui in d. §. ſuperſederi. col. 2. in verſ. p
tãto. infraſcripta ſubintulit, videlicet: Pro tãto di
xit Bal. in Proœm. Decret. col. 4. ꝙ ſi Papa ſcribit
pro intruſo, nõ eſt ei vllo modo obediẽdũ. & idẽ
Abb. in c. cũ teneamur. ext. de præben. dicẽs, ꝙ Pa-
pa nõ poſſit pcipere cõtra legẽ Dei. c. ſunt quidã.
25. q. 5. Sed Deus pcipit malũ vitãdũ: ergo in hoc
ei parendũ nõ erit, qa nõ dedit Petro facultatẽ fa
ciẽdi de peccato non peccatũ, vt in c. 1. diſt. 40. ad
hæc bonus tex. in c. Iulianus. cũ ſeq. 2. q. 3. bona gl.
in c. paſtoralis. in verſ. cõſona. ext. de fide inſtr. hæc
oĩa Fel. vbi ſ. ex quib. patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe
pñti nřæ cõcluſioni, & rñſioni factæ ad impugna-
tionẽ allatã cõtra ipſam cõcluſionẽ. Idẽ & elegan
tiſſimè docuit Andr. Barb. in d. §. qa vero. col. 8. in
verſ. nota cõſiliũ, ꝙ à lege datur. vbi infraſcriptis
vſus fuit verbis, videlicet: Nota conſiliũ, ꝙ à lege
51 dat̃ † Ordinario, qñ mãdat̃ ſibi executio ſniæ per
delegatũ, quã ſcit eſſe iniuſtã: qa dẽt inſtare apud
delegatũ, vt eũ ab onere releuet, nõ tñ eſt abſolutè
verũ, ꝙ debeat parere Superiori: qa ſi tale mãda-
tũ eſt cõtra Deũ, & bonos mores, tũc nõ eſt parẽ-
dũ Superiori, ſed potius Deo, q oppoſitũ mãdat,
vt ĩ c. q reſiſtit. c. ſi dñs. & c. Iulian⁹. 11. q. 3. de quo
per Innoc in c. ad aures. & pcedit iſte tex. qñ ſnia
erat iniuſta, ſed tenebat: quia erat contra ius liti-
gatorũ, & tranſiuerat in rem iudicatã, & ab ea nõ
fuerat appellatum: nam talis ſnia eſt ſolùm iniu-
ſta ex parte pronunciantis, ſed ex diſpoſitione iu-
ris tenet, & eſt exequẽda. hæc ibi Barbat. qui ibid.
col. 6. in verſ. in eadem Glo. ibi deponat conſcien
tiã. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Et dr̃ tunc
deponere conſcientiã, ſi credat ſe cum bona con-
ſcientia

ſcientia poſſe iudicare ſm allegata, & probata. licèt habeat conſcientiã in contrarium tanquã priuata perſona: & hoc procedit in cauſa ciuili, ſm Innoc. ſecus in criminali, ſm eum. vbi de maiori præiudicio agitur: quia tunc nõ debet contra conſcientiam (quam habet, vt priuatus homo) iudicare. Ideo dicit Innoc. ꝙ non conſuleret alicui in criminali damnare aliquem contra conſciẽtiam, nec ꝙ in pernitiem condemnati faceret executionem, quando ſciret ſententiam eſſe iniuſtam. arg. c. cùm miniſter. 23. q. 5. Idẽ tenet Archid. in c. qui reſiſtit. 11. q. 3. Vnde Iudex debet in criminalibus
52 ex faciliori cauſa differre executionem, † ex ea ratione, quia executio non eſſet reuocabilis, vt dicit Paulus de Leaz. in Clem. 1. de ſent. & re iudic. licèt quidam cõtra Innoc. per c. quid culpatur. 23. q. 1. & per l. liber homo. ff. ad l. Aquil. ſed poteſt dici, ꝙ illa iura loquuntur in caſu dubij, in quo quis debet obedire Superiori, nõ autem in caſu certo, vbi quis ſciret ſententiam eſſe iniuſtã in cauſa criminali, vt inferiùs dicetur. hæc omnia Barbatius vbi ſupra. qui ibid. pertractat peroptimè referendo ferè omnes ſententias Doctorum prędeceſſorũ ſuorum ſuper quæſtionem, an Iudex teneatur iudicare ſm allegata, & probata contra propriã ſuã conſcientiam, quæ quidem quæſt. in eod. c. paſtoralis. à reliquis quoq; pertractatur. vide ergo ibi ſi ipſam reperire, ac examinare volueris: nã hîc nõ viſum fuit examinare, ne egredi voluiſſe materiã aſſumptam viderer. Idem docuit Archid. in c. qui reſiſtit. 11. q. 3. infraſcriptis verbis vtẽs, videlicet: Dici conſueuit, ꝙ in executionibus criminalium cauſarum ſi ſciret quempiam iniuſtè damnatum, non eſt ei conſulendum, ꝙ in perſonam condemnati pœnã imponeret, licet quidam contradicãt, ſed in ciuilibus: ſecus vbi eſt iniuſta ſententia ex cauſa, vel animo: ſed non ex ordine, in rem tranſiuit iudicatam. arg. contra. ſupra eod. c. non enim. diſt. 50. c. ſi quis præpoſtera. 23. q. 1. c. quid culpatur. ſed illa locum habent extra iudicium a præceptis iniquis, & iniuſtis, ſi autẽ ſnĩa ſit iniuſta, quiã lata à nõ ſuo Iudice, vel per falſas literas, vel alias ſubiaceat retractationi per appellationem, vel in integrum reſtitutionem, vel ſupplicationem non exequetur Superior, vel per ſentẽtiam, ſm Innoc. quod dic, vt plenè notatur, extra de offic. delegati. c. paſtoralis. §. quia verò. qui Archid. in c. adminiſtratores, 23. q. 5. ſequitur ſententiam Innocentij in c. 1. extra de offic. ordin. ſupra per me relatã. Idem docuit Dominicus à S. Gaminiano in d. c. qui reſiſtit. dicẽs. Nota, ꝙ iniquo mandato nõ eſt obediendum, ſed totis viribus reſiſtendum, maximè quando eſt contra Deũ. Philippus Decius hoc ipſum docuit. Nam in l. & ſi nihil. ff. de regul. iur. nu. 2. ſequens Bal. in l. additos. col. 2. C. de epiſcop. audien. dicit, ꝙ exceptio innocentiæ nunquã excluſa videtur, & ꝙ nunquam Iudex debet exequi ſententiam capitalem, ſi videt illam eſſe iniuſtã. Innoc. in c. paſtoralis. §. quia verò. extra de offic. delegati. hæc ille ibi, qui idem apertiùs, & elegantius docuit in c. ſi quando. per totum, extra de reſcriptis, vbi hoc idem probauit quamplurimis auctoritatibus, & rationibus, cõcludens in nu. 2. his verbis, videlicet: Et concluſio, & regula ſupra firmata per illum textum videtur procedere in Iudice, qui cauſæ cognitionem adhibere debet: ſecus videtur in executore, qui ſententiam etiam iniuſtam exequi debet. cap. paſtoralis, §. quia verò, de offic. delegati. in c. ſi quando. eod. tit. Et hoc intelligitur, niſi cauſa eſſet criminalis corporis afflictiua, vt notat Abbas poſt Innoc. in d. c. paſtoralis. §. quia verò. & maximè hoc videtur habere locum, quando cõſtaret de innocentia, quo caſu omnino ſuperſedendum eſt. l. 1. §. fina. vbi Bart. ff. de quæſt. circa finem. in verſ. item nota. Bal. in l. 1. circa finẽ. C. de confeſſis, vbi allegat Innoc. in c. 2. per illum tex. de pur. & vulg. & notat etiã Bal. in l. addictos, circa finem. C. de epiſc. audien. hęc omnia Decius vbi ſupra. Idem videtur docuiſſe Auguſtinum Beroum in c. ſignificaſti. nu. 14. in verſ. vltimò noto.
53 eat. de offic. deleg. dicens, ꝙ mandato † notoriè iniuſto is, contra quam fuit factum, iuſtè poterit reſiſtere, quando inde ſibi grauamen irreparabile immineret, vt eſt tortura, vel alia corporalis afflictio, vt docuerunt ſupradicti: quia tunc eſſet ipſo iure nullum, vt omnes Doctores ferè ſupradicti quoque docuerunt, & etiam paulò poſt citandi: tam in d. c. ſignificaſti. quàm in c. ſi quando. de offic. deleg. Cyn. & Bal. in l. 1. C. de vi. & rurſus Bal. in l. 4. in 7. q. ff. de iuſt. & iure. & Alex. in conſ. 144. in 2. vol. in 1. col. Qui Auguſt. rurſus idẽ apertius docuit in c. quæ in Eccleſ. nu. 193. in verſ. quartò limitant. c. 11. de conſtitu. vbi ſubſcribens ſe ſentẽtiæ Innocentij in c. inquiſitioni. extra de ſent. excom. Abbatis, & Felin. in d. c. quæ in Eccleſiarum. infraſcriptis verbis, ſc. ſubſcripſit noſtrę concluſioni, videlicet: Quarto limitant Moderni hic concluſionem communem non procedere, quãdo Princeps in reſcribendo, vel concedendo aliquid cõtra ius poſitiuum, poſſet magnum ſcandalum inferre, ſeu turbatio ſtatus Eccleſiaſtici, & Chriſtianitatis ex eo reſultaret, aut graue peccatum: Nam tunc non præſumeretur ex iuſta cauſa factum, neq; valeret, arg. eorum, quæ voluit Abbas hic, &c. Sed aduertendum hanc limitationem conuenire his, quæ in ſecundo capite dicta ſunt. Ex identitate tñ rationis poſſumus illã huic tertio adaptare: quia ſcandala ſemper abſq; diſtinctione ſunt euitãda. c. nihil cum ſcandalo. & ibi plenè notatur. ext. de pręſcript. & ſciendũ, ꝙ in d. 2. capite ſuper idẽ c. nu. 155. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Nã ſicut Princeps faciendo legẽ iniuſtã, nihil faceret: quia pro lege nõ ſeruaretur, vt in c. erit autẽ lex. diſt. 3. & in l. 3. ff. de legib. ita ſine iuſta cã mihi, vel alteri iniuſtitiã facere nõ põt, me ipſum re mea priuando. arg. c. ex pte. ext. de priuilegijs. l. meminerint. C. vnde vi. Præterea, Princeps poteſtatẽ quã hẽt, à Deo habuit, vt in Authẽt. qño Epos: ſed Deus illi ptãtem peccãdi nõ dedit, vt in c. Imperatores. 11. q. 3. ergo nec poteſtatẽ auferendi rẽ meã, & alteri cũ mala fide dãdi: quia ſic peccaret. hæc ille. quaſi diceret ꝑ ſupradicta verba ſ. in nu. 193. dixi, ꝙ id, qđ fit à Principe, ex quo reſultat ſcandalũ, vel graue peccatũ, nõ eſt validũ: ergo idẽ tacitè dixit de iniuſta eius ſnĩa, aut iniuſto mãdato, cũ inde graue peccatum reſultet, maximè in criminalibus. & hoc ipſe probauit: qm̃ cùm ipſe Princeps obtineret poteſtatẽ ferendi ſnĩam, ac mandatum iniungẽdi, ac ſi in huiuſmodi exercitio ſit Dei Delegatus: At à Deo Princeps nõ habuit ptãtẽ aliquid faciẽdi cũ peccato: ergo inde ſequit̃, ꝙ quicqd ipſe mãdauerit fieri ꝑ ſnĩam iniuſtã, aut mãdatũ iniuſtũ, erit nullũ, & ꝓ nihili ducẽdũ tanq̃ procedẽs à mãdatario egrediẽte fines mãdati; vt docuit tex. in c. prudẽtiã. §. in hoc caſu. ex. de offic. deleg. cùm alijs innumeris Iuribus. & hæc dicta ſint pro in-

terpretatione opinionis dicti Auguſt. Idē docuit
Marianus Soci.in c.qualiter,& quando. el ſecon-
do.nu.1123.his verbis vtēs,videlicet:Nam vt di-
cit Innoc. in c.paſtoralis.ext. de offic.deleg. nun-
quam executor pœnę corporalis,debet illam exe-
qui,quando videt illam iniuſtam. Quinimò ſicut
per amicos,& beniuolos condemnati poteſt reſi-
ſti Officiali iniuſtè exequenti (vt infra dicam in
duabus quęſtionibus ſequētibus) fortius poteſt ip
ſe hanc executionem iniuſtæ ſententiæ nolle face
re.Vnde procedit quod ſtatim dixi,quādo miles,
vel ſocius, aut ſimilis executor eſſet in dubio : ſe-
cus ſi expreſsè cognoſceret illam iniuſtam,& non
exequendam (vt dicā infra quæſtione centeſima:
Item ſecus ſi eſſent tales Officiales, qui tenentur
ad conſulendū,ſed eſſent abſentes : quia tales nō
tenerentur,vt in l.1.in princ.ff.de magi.cōuc.ibi,
qui præſentes fuerunt.&c. & ibi glo. hæc fuerunt
notabilia verba Bart.in ſimilibus terminis in tra-
cta.repreſalium.2.q.6.quæſt.princ. Debent igitur
tales Officiales ſi ſunt præſentes omnino contra-
dicere, & proteſtari, & talia facere deſcribere in
actis : non tamen eſt neceſſarium ipſis appellare,
ſi Poteſtas, vel Præſes,non obſtante proteſtatione
faciat iniuſtitiam,vt ſingulariter notat Io.And.in
ſimili.in c.cùm omnes.extra de conſtitu. & c.fin.
extra de rebus Eccleſ.non alien.& c.2.extra de lo
cato.hæc ille. qui ibid.q.100.nu.1141. idem ferè
ad verbum docuit,addens, ꝙ aliàs Iudices,aſſeſ-
ſores, & reliqui facerent litem ſuā, qui Marianus
rurſum idem docuit in c.vniuerſitatis.nu.3.4.16.
& 17.ext.de ſent.excom. Nā in nu.3.& 4.dicit,ꝙ
54 etiā Principi † aliquid iniuſtè præcipienti,& con
tra Deum non eſt obtemperandum,nec etiam Pa
pæ,ſi malum, vel ſcandalum ſit inde futurum, di-
cam in c.inquiſitioni.de ſent.excom.tradit Bart.
in l.non ſolùm.§.ſi mandato.ff.de iniurijs.& in d.
nu.16.& 17.in fine.Glo. dic (inquit) quaſi ſentiat
Glo.quòd executor ad ſententiam, tenetur illam
exequi,etiam ſi ſciat iniuſtam, quia imputet ſibi,
qui non appellauit: ſecus in extraiudiciali : quia
non debet obedire,ſi mādatum eſt iniuſtum. hæc
ille. quæ ſunt intelligēda in cauſa ciuili ſolùm,nō
autem in criminali,quando eſſet imponenda pœ-
na corporis afflictiua, quoniā aliàs ſibi eſſet con-
trarius,quod nō eſt putandum, cùm hoc videatur
ſupra expreſſiſſe, ſequendo ſentētiam Innocentij,
cuius ſententiam rurſus ſequutus fuit in c.inquiſi
tioni,nu.8.circa finem.extra de ſententia excom.
Idem prorſus docuit Henricus Boich in c.ex par-
te.nu.7.extra de officio delegati.vbi dicit non eſ-
ſe verum id, quod aliqui dicunt, quòd ſi conſta-
ret, quòd Princeps præciperet aliquem interfici
ſine cauſa, quòd eſſet ſibi obediendum, vt patet
11.q.3.c.nō ſemper.c.ſi dominus. c.Iulianus.& c.
qui reſiſtit.& in c.ad aures.extra de temp.ordin.
ſed ſi vero cauſa eſſet dubia de iniuſtitia,tunc eſ-
ſet ei obediendum. hæc ille. Idem docuit Carre-
rius in ſua Pract.crimin.fol.323.nu.116. vt refert
Raym.Ficus in Theſauro commun.opinio.in ver-
55 ſic.executio. dicens, quòd executio † capitalia
differenda eſſet,quando Officialis (cui à Principe
mandatum eſſet aliquem decapitari, vel ſuſpen-
di) videret illud mandatum Principis eſſe iniu-
ſtum: nam tunc debebit Principi reſcribere.Idem
docuit Iulius Clarus in ſua Pract.crimin. q.97. in
verſ.Item eſt differenda executio.vbi remittit Le-
ctorem ad ea,quę ipſemet docuit ibidem in q.60.
verſ.ſolet dubitari.vbi inter alia.infraſcriptis ver-
bis vtitur,videlicet: Ex hoc etiam infertur, quod
ſi Miles,vel Collateralis Prætoris de eius manda-
to aliquem decapitari fecerit iniuſtè, excuſatur
(prout aliàs iudicatum fuiſſe in facti contingen-
tia) vt refert Catald.de ſindic.q.120.ſcias etiam,
quòd hæc concluſio intelligenda eſt, vt procedat
in delictis leuibus:nam in delictis atrocibus man
datum Superioris nunquam excuſat. & eſt com-
munis opinio,dicit Iaſon in conſil.136.poſt med.
lib.1.intellige,quo ad hoc,vt in totum non punia-
tur,ſed benè excuſat,vt mitiùs puniatur etiam in
atrocioribus.ita ſentit Glo.in l.a.in gl.1.C.de ſe-
pulchro violato.quam Doctores communiter ap-
probant,vt atteſtatur Didacus Couarruuias ſuper
quarto Decretalium.fol.46.nu.7.in fine.Hæc autē
de plano procedunt in mandato Superioris,ſim-
pliciter loquēdo,ſed ſi eſſet vir potens,& ſeuerus,
erga eos,quibus mandare poteſt,fortè eſſet excu-
56 ſandus, † qui de eius mandato aliquod delictum
committeret,non quidē à tota pœna, ſed mitiùs,
& citra mortem puniendus,prout repetio in facti
contingentia ſeruaſſe curiam Neapolitanam,quæ
condemnauit ad triremes quendam famulum,qui
de mandato cuiuſdā domini viri potentis opere,
& ſermone; appoſuit cuidam Comitiſſæ fragmen
ta lapidis adamantini in quadam cratera,&c. vt
refert Grammat.voto 38. hæc ille. Ex his ergo pa
tuit ipſum confirmaſſe noſtram cōcluſionem:cùm
non contradixerit ſupradictis Doctorum ſenten-
tijs,etſi paulò poſt tanquam laicus, & compatiēs
fragilitati humanę ſubdiderit id,quod prima frō-
te videtur prædictis contrarium his verbis vtens,
videlicet: Sed quid in Principe, vel Dño,ſi man-
det alicui,vt alium [illegible] ſub comminatione,ꝙ
niſi exequatur, ipſum [illegible] faciet, nunquid hoc
57 caſu mandatarius † excuſabitur? Reſpon.ꝙ de iu
re ciuili excuſatur, & eſt communis opinio, vt at-
teſtatur Corſet.in verſ.metus. in ſuis ſingul.in ſin-
gulari.incip. An operatur timor,quem refert Pra-
ctica Carrerij.ſol.422.nu.174.Taeg. in Pract.cri-
min.c.10.nu.36.videtur.n.hoc quodāmodo face-
re ad ſui neceſſariam defenſionem,ne ſcilicet ip-
ſe occidatur. Idemq; ſi princeps mandet Officia-
li,vt aliquem ſine proceſſu ſuſpendi faciat,poterit
Officialis tale mandatum exequi licitè,& ſine pec
cato, & ad hoc allegatur deciſio Cyni, quā dicit
eſſe cōīter approbatam. Cagnol.in d.l.velle non
creditur.nu.10.ff.de reg.iur.Reperio tñ,ꝙ practi-
ca Carrerij.f.353.nu.110.dicit, ꝙ imò cōtrarium
communiter concluditur, ſ.ꝙ nullo modo debet
Officialis exequi tale mandatum iniuſtum,ſed ſu
perſedere, & principi reſcribere, maximè ſi prin-
ceps motus fuerit iracundia,quam opinionem di
cit etiā videri magis cōmunem. Taeg. in d.c.10.
nu.38.ſed certè ego nō darem (inquit ipſe Iulius
Clarus ibidem) amico meo tale conſiliū, & mul-
tò magis quando princeps eſt iratus,ne ei contin
geret id,quod cōtigit prætori Varſij,de quo men
tionē facit Boſſius in tit.de homic.nu.98. in fine.
hæc oīa Iul.Clar. vbi ſ. Sed animaduertendū eſt,
ꝙ in cōcluſ.3.quæſt.vnicæ infra afferēdæ de exten.
pœn.leg.ad eos,qui peccāt pp metū eis illatū.per
totū,attuli quāplurima iura,ac Doct.ſnīas, quib.
probatur,ꝙ etſi metus mortis excuſet perpetrātē
contra præcepta Diuina à parte pœnæ tempora-
lis: ita vt nō poſſit pœna ordinaria puniri pro ta-
li crimine,tamen non excuſatur ne veniat irridi-
cē

Digitized by Google

cè pœna extraordinaria temporali puniri,& pœ-
na æterna, ſi ſine pœnitentia dicti peccari,ac do-
lore Diuinæ offenſæ inde incurſæ ex hac vita ſub-
traheretur. Vide ergo ibi: quia forſitan alibi hanc
quæſtionem,ita plenè ſolutam tot tantis oraculis
non inuenies. Ponderanda inſuper ſunt verba ip-
ſius Iulij Clari: nam primò non dixit ipſe,ꝙ occi-
dens aliquẽ mandato Principis ſibi minãtis aliàs
mortem,non peccet: ſed ꝙ de iure ciuili excuſa-
retur,ſm Corſetum,& nihil addit de ſuo,& tñ in
probatione dictæ tertiæ concluſionis noſtræ per-
multa iura ibi allatas probauimus omnino talem
homicidam pro tali crimine pœna extraordina-
ria puniẽdum fore etiam de iure ciuili. Secundò,
qſi dixit,ꝙ officialis licitè, & ſine peccato poſſet
tale iniuſtum mandatum Principis exequi,ſtatim
ſubintulit deciſionem Cyni,quaſi diceret,Cynus
hoc docuit,& ꝙ noluerit ipſe ſtare dictæ deciſio-
ni patuit, eo ꝙ ſtatim ſubintulit ſententiam Car-
rerij,& Taeg. dicentium,ꝙ contrarium commu-
niter concludatur, ſcilicet ꝙ nullo modo debeat
officialis exequi tale mandatum iniuſtum, & eo-
rum ſententiam non reprobauit, quamuis ſubin-
tulerit, quòd tale conſilium ſiue amico ipſe non
daret,quaſi diceret: ego (vt homo ſecularis) non
conſulerem meo amico, vt non exequeretur tale
mandatum,ſi inde eſſet puniendus pœna capitali,
nunquam autẽ (vt Chriſtianus) affirmare præſum
pſit talis mãdati executorẽ non tranſgredi ius Di
uinum,& Pontificium,& nõ peccare, animaduer-
tens, ꝙ proculdubio talis executor peccaret gra-
uiter tanquam voluntarius (etſi voluntate condi-
tionata) cooperator exiſtẽs in tali homicidio per-
petrando. Et tertiò, ꝙ id, quod dixit ipſe Iulius
Clarus ne contingat ei, vt Prætori Variſij, vt refert
Boſſius,&c. Ex his enim verbis patuit etiam,ꝙ Iu
lius Clarus loquatur de caſu dubio, quando ſcili-
cet dubium eſt,an iniuſtum, vel iuſtum ſit huiuſ-
modi Principis mandatum, quod vtique elicitur
ex verbis ipſius Doctoris,cùm poſt relationẽ de-
ciſionis Cyni dicentis,(ꝙ quando Princeps man
dat officiali,vt aliquem ſine proceſſu ſuſpendi fa-
ciat,poterit tale mandatum exequi licitè,& ſine
peccato.) Subdiderit,ꝙ ipſe non cõſuleret amico
ſuo conſilium,ꝙ non obediat tali mandato, maxi
mè quando Princeps eſſet iratus, ne ei cõtingeret
id,quod Boſſius refert contigiſſe Prætori Variſij,
ex quibus verbis elicitur ipſum loqui,quando ſu-
mus in dubio,an mandatum ſit iniuſtum, nec ne:
cùm in tali caſu omnia iura, & Doctores doceãt
58 eſſe obediendum † mandatis noſtrorum Superio
rum negantes hoc nobis licere in caſu,quãdo cer
ti ſumus de iniuſtitia, in caſu propoſito in noſtra
concluſione,eo magis,ꝙ Buſſius à dicto Iulio Cla
ro citatus hoc ſpecialiter docuerit (vt paulò poſt
referam ad verbum.) Nam dixit, ꝙ quãdo Iudex
bene conſiderando qualitatẽ condemnati, & alias
circunſtantias facti magis inclinat,ꝙ mandatum
ſit iuſtum,& hæc dicta pro dilucidatione ſenten-
tiæ ipſius Iulij Clari, ne quis forſan ſuſpicaretur
tm̃ Doctorẽ Chriſtianum voluiſſe Iudicẽ exequi
poſſe mandatũ euidentiſſimè iniuſtũ;& coopera-
ri peccato Principis,& ſic ꝙ quis vt mortẽ euitet,
licitè poſſit cooperari peccato mortali Principis
ſui, & potius obtemperare mandato Principis,q̃
Dei Optimi Maximi,quod quidem etiã nefas eſ-
ſet,nõ ſolum docere,ac prædicare, verum etiã co-
gitare,vt patet ad ſenſum. Idem docuit Paris de
Puteo noſter Neapolitanus in tract. de ſindicatu
pluribus in locis. Nam in tit. de exceſſibus conſi-
liariorum in verſ.excedunt etiam ſi Princeps. vbi
59 his verbis vtitur, videlicet : Excedunt etiam † ſi
quid Princeps ex iracundia, vel mala informatio-
ne reſcribat contra ius, ſi illud exequantur : quia
non debẽt exequi,ſed reſcribere Principi.l.ſi vin-
dicari. C.de pœnis. qui textus eſt canonizatus in
c.cùm apud Theſſalonicam.11.quæſt..3.vbi gloſ.
Hi enim Conſiliarij debent eſſe iuſti, & viri opti-
mi,ac eorum ſtipendijs contenti,& non extende-
re manus ad iniquitatem, aliàs expelluntur. Ioan.
Andr.in c.quanto.de iureiuran.vbi Papa appellat
60 malos Conſiliarios,† deceptores Regum.hæc ille
ibi. Qui ibidem ſub tit.reſiſtentia.col.3.in verſ.li
cèt Iuriſtæ,& duobus ſequentib. verbis, infraſcri-
ptis vſus fuit verbis, videlicet:Licèt Iuriſtæ dicãt
contrarium in Regula. Culpa caret, & in rubrica.
non eſt ſine culpa,qui dicit hoc verum eſſe etiã in
capto à malis Iudicibus,& in condemnato cõtra
61 iuſtitiã,quia licèt tunc reſiſtere condemnãti, † vt
non ducatur ad mortem:quia tale iudicium eſt ſi-
mile violentiæ latronum,& ſicut licet reſiſtere la-
tronibus, ſic licet reſiſtere malis Principibus, ſm
D.Lucã in l.prohibitum eſt. C.de iure fiſci.lib.10:
Et adde, ꝙ Iudex poteſt reſiſtere literis Principis
continentibus iniuſtitiam.l.reſcriptis.C.de preci
bus Imper.offer.& in Authen.vt debitus ſit nume
rus Cler.in princ. Et ſi Iudici præſentetur reſcri-
ptum cõtra ius debet ſuperſedere, & Principi re-
ſcribere,vt not.in l.ſi quando.C.de reſcriptis. &
in l.ſi vindicari. C.de pœnis. Officiales poteſtatis
62 † debent reſiſtere ſibi iniuſtè facienti,vt in l.om-
nes.C.de decurion.lib.10.vbi gl.dicit,ꝙ tenetur,
ſi cogitat Iudicem malam proferre ſententiam,&
quòd ſubditi debent reſiſtere Prælato malè agẽti.
hæc ille. qui rurſus idem confirmauit ibid.in tit.
de tortura.in c.incip.Mandauit Rex.in princ.vbi
dictus Paris arguit pro, & contra, & vltimo loco
infraſcriptis verbis vtitur, videlicet:In cõtrarium
videtur:nam quando Princeps aliquid iracundia
ſeueriùs vindicari iubet præter conſuetudinẽ,vel
contra ius,non ſtatim Iudex id exequi debet, ſed
Principi reſcribet,& ſuperſedebit. tex.ſingularis
in l.ſi vindicari.C. de pęnis.qui eſt canonizstus in
c.apud Theſſalonicam.12.q.2.vbi glo.& facit tex.
in Authent. de mandatis Principum. §.ſi quis au-
tem.vbi eſt tex.notabilis,ꝙ ſi quis venerit cum li
teris Principis contra ius, vel contra ſolitam for-
mã nõ debet Iudex ſtatim exeqoi,ſed debet Prin
cipi reſcribere, vbi glo. exclamat contra miſeros
Prælatos,qui timent in tantum literas Papæ,vt nõ
audeant declinare in cõtrarium, idem habetur in
Auth. vt nulli Iudicum.in §.& hoc verò iubemus.
vbi tex.ꝙ debet expectari ſecunda iuſſio,quia per
eam meliùs deliberatur,quàm per primam,ſecun
dum Glo.ibi.ſic ergo Iudices debẽt in talibus ma
turè agere,quia aliquãdo Princeps iracundia mo
tus,vel malè informatus reſcribit, & tunc Officia-
lis debet bene cuſtodire reum , & reſcribere per
text.in d.l.ſi vindicari. hæc ille ibi. Ex cuius ver-
bis elicitur apertiſſimè ipſum Doctorẽ ſe ſubſcri-
pſiſſe præſenti noſtræ concluſioni, & reſponſioni
factæ ad obiectionem cõtra ipſam allatam. Idem
docuit Boſſius in ſua Pract.crimin.in titul.de ho-
micidio.nu.98.& 102.vbi poſt multa docuit: pri-
mò,quòd ſi Iudex eſſet dubius, an iuſtè, vel iniu-
ſtè Princeps aliquid mandaret, mandatum excu-

faret.ſic intelligo (inquit ipſe Boſſius) Cynum in l.
reſcripta. C.ſi contra ius, vel vtilit.publ. qui di-
cit, quòd ſi Princeps mandat officiali, vt aliquem
ſuſpendat, ſine peccato id fit per officialem, quod
dictum latè tenet Felinus in c. quæ in Eccleſiarũ.
de conſtitut.col.18.verſ.limita nonò.(ſed dic tu,
quòd Felinus hoc non docuit, ſed loco ſupra per
me citato, vide ibi.) & text.in dicta l ſi vindicari.
hoc clarè ſentit, & gloſ.in dicto c.apud Theſſalo-
nicam.Curt.in conſil.49.col.21. vbi loquitur etiã
in quæſtione noſtra, & quando non apparet, quod
in Principe deſit cauſa, ſed ſumus in dubio. Intel-
ligo tamen (inquit Boſſius ibidem hanc conclu-
ſionem, quãdo Iudex ipſe bene cõſiderãdo qua-
litatem perſonæ, & cætera omnia, magis inclinat,
vt mãdatũ ſit iuſtum, quàm aliter, & hoc per tex.
in d.c.ſi quando. de reſcriptis. quem bene vide,
aliter arbitror, quòd debeat reſcribere, vel differ-
re, iuxta dictum c.ſi quando. & dicta l.ſi vindica-
ri. & debet inclinari, quòd mandatum ſit iuſtum,
quando eſt inſtructus, virum eſſe malæ conditio-
nis, & manu promptum: ſi verò eſt integer vitæ,
& nullo modo poteſt ſibi in mentẽ venire, vt me-
reatur mortem, debet inclinare animum ſuum, ꝙ
mandatum ſit iniuſtum. Ex prædictis fortè non
malè egit Dux Galeatius Sfortia, qui ſuſpendi fe-
cit Prætorem Variſij, eo quia nõ fecerat illatim ſu-
ſpendi quendam hominem, quem Dux ipſe iuſſe-
rat ei, vt ſuſpendi faceret. hæc omnia docuit Boſ-
ſius vbi ſupra, in d. nu.98. ſed in nu.102. dicit, ꝙ
Iudex non ſimpliciter, quando eſt dubius debeat
exequi, ſed vlterius conſiderare qualitatem perſo-
næ, & negotij, & inclinare animum ſuum, vt rerũ
conditio requirit. Adde, quòd licèt non ſit paren-
dum præcepto Principis iniuſto, tamen eſt paren-
63 dum Duci belli: † dato, quòd non parendo rem
optimè gerat mãdatarius, aliàs ei imponitur pœ
na capitis, vt in l.2.§.in bello, ff.de re militari. qđ
apud Romanos ſeruauit Papyrius Dictator con-
tra Fabium, vt refert Valerius Maximus in cap.de
militari diſciplina.lib 2. & Flor.in l.3.§.ſed ſi qs.
ff.finiũ regun.hæc omnia Boſſius vbi ſupra ad ver-
bum. ex quibus clarè patuit ipſum ſe ſubſcripſiſ-
ſe præſenti noſtræ concluſioni. Idem docuit Hyp-
politus de Marſilijs in ſua Pract.crimin.§.oppor-
tunè, nu.10. ſequens Philippum Decium in l.& ſi
nihil.ff.de reg.iur. & Felin. in locis ſupra per me
citatis, qui Doctores explicitè ſe ſubſcripſerunt
noſtræ concluſioni, & reſponſioni factæ dictæ Im
pugnationi ipſius, vide ibi. Idem docuit ipſemet
Hyppolitus in ſuo ſingulari 328.incip. Multi ſunt
Iudices. vbi inter alia his verbis vſus fuit, videli-
cet: Multi ſunt Iudices committentes errores, &
aliquod iniuſtum, qui poſtea volũt ſe excuſare ſub
prætextu mãdati Superioris, ſed verè talis clipeus
ſibi nõ prodeſt in aliquo: eo quia mandatum Su-
64 perioris, † factum alicui, vt aliquid faciat, intelli-
gitur tamen cum cauſæ cognitione, & ſeruatis ſer
uandis, ſecundum Bald. in c.2.in vlt.col.extra de
reſcriptis. vbi dixit, quòd ſi Papa mandat ſenten
tiam confirmari, quòd hoc non intelligitur velo le
uato, ſed cauſa cognita; quia iudicium non pro-
cedit ſine cauſæ cognitione, de quo ibi latiùs per
eum, quod dictum pro notabili refert, & ſequitur
Philippus Decius in conſil.ſuo 175 incip.In cauſa
falſitatis.in col. 6. nu.3. vbi ad hoc etiam allegat
Bart.in l. præſcriptione. C.ſi contra ius, vel vtilit.
ego etiam pro hoc dicto, vltra Decium, adduco
Paulum de Caſtro in l.1. C. de execut. rei iudic.
hæc ille, vbi ſupra. qui Hyppolitus idem rurſum
docuit in ſuo ſingulari 349.incip. In his, in quib.
circa medium. in verſic.& ideo. vbi infraſcriptis
vſus fuit verbis, videlicet: Et ideo tene menti, ꝙ li
cèt merus executor habeat conſcientiam ſuã con
tra ſententiam, quam debet exequi, cùm videat il
65 lam iniquam, † tamen tenetur illã exequi, vt vo-
lunt Doctores in c.paſtoralis.§.quia verò.& in c.
præterea.de offic.delegati. & in l.ſi vt proponas.
& in l.executorem.vbi per Gloſ.& Bal.C.de exe-
cut.rei iudicatæ.Tamen hoc fallit in cauſa crimi-
nali, in qua tractatur de pœna corporali, quia in
talibus cauſis merus executor non debet exequi
ſententiam iniuſtã contra conſcientiam ſuã, quia
damnum tale eſt irreparabile, ita notanter dixit
Innocent.in c.paſtoralis. §.quia verò, extra de of-
fic.delegati, quod dictũ refert, & ſequitur Iaſon, ſi
minus. in 7.col.in princ, Inſtitu.de actio.ad quod
etiam allegat Paulum de Leaz. & Petrum de An-
char.in Clem.1.de ſent.& re iudic. & Bal.in l.ad-
dictos.C.de epiſcopali audien.pro quo etiã opti-
mè faciunt dicta per D.Nellum in tract.ſuo ban-
nitorum in 4.part. primi temporis, in 5.q.incip.
Quintò quæro, &c.in verſ.ego verò, &c. vbi notan
ter loquitur.hæc omnia Hyppolitus de Marſil.vbi
ſupra.qui ferè omnia prædicta retulit, & cõfirma-
uit in l.ſi quis vltro, nu.75.76.77.& 78.ff.de quæ-
ſtionibus, in quo no.78.addidit prędictis, animad
uertendum ſummopere fore, ꝙ licèt dictus tex.in
d.l. ſi quis vltro.dicat, ꝙ quando aliquis eſt con-
demnatus, & apparet poſtea ante executionẽ con
demnationis ipſum fore innocentem, ꝙ tunc Iu-
66 dex † debet ſuperſedere, non tamen poteſt ipſum
reum liberare, ſed debet Principi reſcribere, cui
ſpectat liberatio in tali caſu, & non ad ipſum Iu-
dicem. Attamen aliqui caſus ſunt, in quibus retra
ctari poteſt ſententia lata in cauſa criminali etiã
poſt decennium, etiã abſq; Principis conſultatio-
ne, vel gratia. Qui verò hi caſus ſint, ibidem tra-
didit ſubſequẽter ipſe Hyppolitus, vide ergo ibi,
Idem Hyppolitus latiùs, & apertiùs docuit in l.1.
in princ.nu.121.& 122.ff.ad l.Cornel.de ſicar.his
verbis vtens, videlicet: Et hanc legem bene notẽt
Superiores facientes mãdata Magiſtratibus, vt ta
lem mori faciant, nõ obſtãtibus aliquibus in con
trarium facientibus: quia tales Superiores tenen-
tur in foro conſcientiæ, & etiã pœna huius legis:
& ſimiliter Rectores, ſeu Iudices exequentes talia
mandata, ſi iniuſta ſunt, tenẽtur hac lege, ſi ille ta
lis de iure non debebat mori, nec excuſantur præ-
textu illius mandati: quoniã mandatum iniuſtum
Superioris non excuſat ſubditum exequentem il-
67 lud, quando eſt iniuſtum, † (& poſt multas aucto-
ritates Legum, & Doctorum ibi allatas, quarum
quamplurimas ſupra ego recenſui.) Idem Hyppo
litus ibidem in dicto num.122.infraſcriptis vtitur
verbis, videlicet: Nec haberet excuſare Iudicem,
vel Officialem in ſindicatu, ſi ipſi dicerent, ſequu-
tus ſum mandatum iniuſtum Superioris, quia erã
eius ſubditus, & tenebar illi obedire, tum ratione
ſubiectionis, tum etiam ratione iuramenti, quod
feci in manibus ſuis, de obediendo ei. Quia (in-
quit Hyppolitus) reſpondeo, ꝙ iſta cum non rele-
uant, quia potius debet renunciare officio, quàm
facere iniuſtitiam, ſecũdum Theologos, quos re-
fert, & ſequitur Dominus Felinus in c.conſangui-
nei.col.1.in fine.ext.de ſent.& re iud.de quo dixi
in

in l. 1. §. . . . . col. 16. ff. de quæſtionibus. Adde tu
quòd in d. §. à nu. 22. vſque ad nu. 31. incluſiuè vbi
docet, ac probat multis medijs quòd quis nō eſt
68 periurus, † ſi nō ſeruat quòd ſeruare iurauit, hoc
faciens ex noua cauſa inſurgente, vt puta, quis re-
nunciat cum iuramento iuri, quod babet, vel ha-
bere ſperat in tali re: intelligitur, quod habere
ſperat ex cauſa de præterito, non autem ea cauſa
de futuro nouiter ſuperueniente: quia nō obſtan-
te tali renunciatione poterit petere ius ſibi de no
uo ſuper tali re: quod quidem memoriæ eſt im-
primendum, & nunquam obliuioni tradendum:
cùm in materia iuramenti ſit optima doctrina,
pro multis quæſtionibus abſoluendis: eò magis,
quòd ibi varias alias quæſtiones eiuſdem ſpeciei
recenſet ipſe Hyppolitus, & corroborat ſolutionē
ipſarum auctoritate Legum, ac Doctorum. Vide
ergo ibi latius. ſequitur modò Hyppolitus in di-
cto num. 122. dicens. Nec obſtat iuramentum fa-
ctum per ipſum Magiſtratum de obediendo Supe
riori: quia reſpondeo, tale iuramentum intelligi-
tur de licitis & honeſtis, vt habetur in cap. quan-
to, & cap. ad noſtram, el ſecundo, & in cap. quin-
tauallis, extra de iure iurando, & in l. ſi libertus,
ita iurauerit. ff. de operis libertorum. Fateor ta-
men, quòd vbi immineret periculum vitæ, niſi
quis obediret, & exequeretur mandatum iniuſtū,
quòd tunc excuſatur illud exequendo, ſecundum
Bal. in c. 1. §. iniuria. in vltima col. de pace. quem
refert & ſequitur Alexan. in l. liber homo. ff. ad l.
Aquil. hæc omnia Hyppolitus de Marſilijs, ſed ani
maduertendum quòd ipſe Hyppolitus non inten
dit nōs docere, quòd tali mandato iniuſto obſe-
queris ne ipſe occidatur, excuſetur à tota pœna,
delicti indè perpetrati, ſed à tanta, ſcilicet ab or
dinaria pœna: ita vt ſolùm puniri poſſit pœna ex-
traordinaria, & quòd talis fuerit mens, & inten-
tio ipſius quàm facillimè, elicitur ex dictis ipſius
ſupra per me ad verbum relatis, & primò, quia a-
lias ſibimet eſſet contrarius: cùm ibidem paulò
antè in num. 121. dixerit, quòd non ſolùm magi-
ſtratus & ſuperiores mandantes vt talem mori fa-
ciant, non obſtantibus aliquibus in contrariū fa-
cientibus teneantur in foro conſcientiæ, & pena
dictæ l. 1. ff. ad l. Cornel. de ſicar. & ſimiliter recto-
res, ſeu Iudices exequentes talia mandata (ſi in-
iuſta ſunt, tenentur hac lege: ſi ille talis de iure nō
debebat mori, nec excuſantur prætextu illius mā
dati, quoniam mandatum iniuſtum ſuperioris,
non excuſat ſubditum exequentem illud, quando
eſt iniuſtum. ne ergo dicamus tantum Doctorem
in vna met colum. ſibi fuiſſe contrarium, dicendū
erit quòd in dicto nu. 121. loquutus fuerit de pe-
na extraordinaria inde ſibi imponenda, a qua ra-
tione talis mandati non excuſabitur, & quòd in
num. 122. loquutus fuerit de pœna ordinaria ſibi
non imponenda, quando dixit, Fateor tamen &c.
cùm paulò ante, in eodem num. 122. dixerit. Nec
habet excuſare Iudicem, aut officialem in ſindi-
catu; ſi ipſi dicerent, ſecutus ſum mandatum in-
iuſtum, ſuperioris, &c. Secūdò idē elicitur ex ver-
bis illis ipſiuſmet (ſequentis Innocentium in di-
cto cap. Paſtoralis.) dicentis in ſuo ſingulari 349.
69 Tamen hoc fallit in cauſa criminali, † in qua tra-
ctatur de pœna corporali, quia in talibus cauſis
merus executor non debet exequi ſententiam in-
iuſtam contra cōſcientiam, quia damnum tale eſt
irreparabile: ſi ergo ipſe dixit, quòd in cauſis cri-
minalibus executor non debet exequi ſentētiam
iniuſtam contra conſcientiam: inde ſequitur, quod
debeat puniri ſaltem pœna extraordinaria, cùm
potius debuerit vitam propriam poſtponere ob-
ſeruantiæ Diuini præcepti, quod indè traſgredi-
tur, vt ſæpius fuit probatum in hac quæſtione. ex
his ergo patuit quòd noſtræ concluſioni non re-
fragatus fuerit Hyppolit. eò magis & tertio quòd
ad hoc probandum citauerit Bald. qui tamen in l.
ſeruos. C. ad l. Iuliam de vi publica explicitè do-
cuit (vt etiam & verba ipſius legis ſonant ad lite
ram) in tali caſu mitiori pœna puniendum fore
eum, qui timore mortis vitandæ obtemperat ſuo
domino. Idē luculentiſſimè docuit quoque And.
Tiraquel. in tracta. de pœnis temperandis, aut re-
mittendis. cauſa trigeſimaquarta per totum. Nā
inter multa, quæ ibi docuit, ac probauit varijs
medijs (quæ breuitati ſtudens non refero) in-
fraſcriptis vſus fuit verbis, colligendo eius dicta
in vnum, videlicet. Licet in grauioribus non ſit
70 contra ius obediendum mandato Principis, † Do
mini, Parentis, Magiſtratus, vel alterius ſuperio-
ris, quem poteſt etiam iure timere: mitius tamē
puniendus eſt, qui id fecerit, quàm qui vltro, ſuo-
que conſilio idipſum perpetrarit, text. eſt in l. ſer
uos, & ibi Bald. & Salyc. C. ad l. Iuliam de vi pu-
blica. & in l. 2. & ibi glo. Fab. & Doctores, C. de ſe
pul. violato, & illos duos textus ad hoc egregios
appellat Socinus (ſi is eſt) in tracta. fallentiarū,
reg. 202. & ita voluit glo. in l. ad ea, ff. de regul.
iuris, & in d. l. ſeruos, & glo. in l. 2. §. 1. in verſi. ob-
temperare. ff. de noxa. actio. Idque comprobatur
etiam illuſtri exemplo (inquit ipſe Andreas Tira-
quell. vbi ſupra.) Nā cùm Marcus Claudius cliēs
Appij Claudij decem viri iuſſu ipſius virgineā in
ſeruitutem aſſeruiſſet: quo facilius Appius ea po-
tiretur (vt ſcribitur in l. 2. §. & cùm placuiſſet. ff.
de origine iuris) obidque ipſe Appius in carce-
rem coniectus ſibi mortem conſciuiſſet, bonaque
ipſius fuiſſent publicata: Marco Claudio vltima
pœna remiſſa, exilium tantùm eſt indictum. hæc
omnia And. Tiraq. vbi ſupra. Idem docuit & no-
ſter Neapolitanus eruditiſſimus Thomas Gram-
maticus in conſil. 45. nu. 38. & 39. his verbis viēs,
videlicet. Ita legibus, & canonibus expreſſum eſt,
(vt inquit Petrus de Anchar. in conſil. 313. incip.
niſi legibus, & dicitur in ſpecie de Theodoſio Im
peratore, in cap. apud Theſſalonicam, 11. q. 3. qui
propterea fecit. l. ſi vendicari, C. de pœnis. & di-
cit Martinus Laud. in tit. de Conſil. princi. verſ. 6.
vt conſiliarij maximè notēt, quòd ſi Princeps ira-
cundia motus abſque cauſæ cognitione mandaue
rit crudeles vindictas contra ſubditos alicui Iudi
ci, non debet permittere executionem vſque ad
triginta dies: vt interim ceſſet ipſius Principis ira-
cundia: per tex. mirabilem in d. l. ſi vindicari, qui
tex. dicit quòd eſſet auro pingendus: & ſimile di
cit de Papa, quando aliquid irrationabile man-
dat, nam debet ei reſcribi, c. ſi quando, extra de
reſcriptis, & tex. cum glo. in §. deinde in Authen.
de mandatis Principum, colum. 3. vbi inuehit cō-
tra miſeros prælatos, qui in tātum timent literas
Papæ, vt non audeant illis contradicere, licèt in-
iuſtis, & eſt ſimilis glo. in §. fina. in Authen. vt de-
terminatus ſit numerus clericorum, in verſic. con-
tradicere. Idem ſequitur Paris in tracta. Syndica
tus, in titu. de exceſſibus conſiliariorum in 5. car.
& car. 89. in cap. incip. Mandauit Rex. hæc omnia
ipſe

ipſe Grammaticus: qui rurſus idem luculentius docuir in voto 32. incip. ſuccedente homicidio: dum huiuſmodi iniuſtum mandatum exequi prę ciperetur à Prorege Regni Neapolitani ſibi Iudici criminali Magnæ Curiæ Vicariæ: & quoniam dnctiſſimis medijs noſtram concluſionem, & reſponſiooem allaram cõtra impugnationem ipſius conclusionis probat eſſe veriſſimam: & ferè omnia einſdẽ verba eſſent tenaciſſimè memoriæ commendanda ab inferinribus Iudicibus, ne ſibi mentiarur iniquiras, icircò ad verbum ipſa referre ſtudeho. Quapropter ſcieodnm, quòd ipſe Dnctor in dicto vnto 32, nume. 5. in verſicu. quibus non obſtantibus, & ſeqnentibus numeris vſque ad finem ipſius voti infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Qnibus noo obſtanribus, reſpondi ſuæ Illuſtriſſimæ dominatioui (ſcilicet Cardinali Columnæ, tunc Proregi Regni Neapolitani qui ſibi iuſſerat vt de mandato regio torqueret Dominnm Paulũ Puldericum nobilem, contra quem nulla vrgebãt inditia: qui Prorex dixit quoque ei quòd ipſe habebat conſcientiam informatã, quòd dictus Paulus interfuiſſet homicidio perpetrato in perſonã Comitis Policaſtri) benè eſſe, vt de prædictis cõſulere Conſilium cnllaterale ſibi datum à Cęſarea Maieſtate; cum prima facie mihi videbatur, id nullatenus de iure ſubſiſtere poſſe: vt non ſubſiſtẽtibus indirijs, & pręſertim legitimis Princeps poſſir mandare, vt homo bonæ famæ rorqueri poſſir, dum de crimine quouis inquiritur: cùm ita in ſpecie tenuerit Andreas de Iſernia (Euangeliſta, & magnus fiſcalis in Regno) in conſtirutionibus Regni. Proſequentes ſub rubrica de pugna ſublata. Er licèr pnſſit Princeps ex cauſa excedere modũ; quod Iudex facere non poteſt (vt reſtatum idem Andreas in conſtitutione Regni. Inquiſitionibus in fine) tamen non intelligitur in his, quæ ſunt de iure diuioo, ſeu naturali; ex quo ipſe Princeps ligatur iure gentium, vel naturali: prout dicunr omnes in cap. 1. extra de probat. & idem Andr. in prę dicta conſtitutiooe Regni. Proſequentes in fine, vbi in ſpecie tenet hoc Principem ipſum minimè
71 mandare poſſe † de poteſtare ordinaria: & ſi id faceret de poteſtare abſoluta ſine canſa, malè facerer, quia excederet ſuã poteſtatem: ex quo eſt Rex à regendo ſecundum iuſtitiam, vt in cap. Regum, 23. q. 5. Idem dicit And. in cap. 1. de pace tenenda: & inſuper conſiderare debet Rex quòd eſt homo, & Deo ſubiectus: & ſi ſua poteſtate contra iura excedit, parum regnabit: vt quotidie experientia comperimus, & idem quod And. vt ſupra referr, & ſequitur Afflictus noſter Neapolitanus, in dicta conſtitutione. Proſequentes; & in alia cõſtitutione incipi, Dira, & dura. Vbi plus ſubdit, quòd tempore Regis Federici Aragonei, dum ſua Maieſtas affectaſſer quendam nobilem torqueri, auctoritate regia: & ipſum interrogaſſet, an id facere poſſet, reſpõdit, id minimè facere poſſe abſque legitimis inditijs pro præfata deciſione Andreæ. & inſuper ſubdit, quòd boni conſiliarij principis ſemper debent dicere principi veriratem, & nnn quod ipſi principi placitum eſt, moderatè tamen; vt dicit Apoſtolus, (2. Timoth. c. 2.) verſi. 24. & 25. [Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad nmnes, docibilem, patientem. Cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati. &c.] Indè dicitur Exodi, c. 24. Non declinabit Iudex à veritate propter coniudices votanres propter veritarem, & ibi dicit Nicolaus de Lyra. Sanctum eſt præhonorare veritatem: vt dicitur 1. Ethic. & ideo dicebat Bald. in l. Emilius. ſecunda carra. ff. de minoribus. Magnus eſt Cęſar, ſed maior eſt Ratio, & Veriras (adderu quòd nunquam potui reperire dictam ſententiam Exodii recenſitam à Grammatico, etſi in ſenſu conſimilia verba muenerini in dicto lib. Exodi, cap. 23. verſic. 2. & 7. videlicet. [Nec in iudicio, plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero deuies. Inſonrem, & iuſtum non occides, quia auerſor impium.]) Sequitur Grammaticus vbi ſupra. Et pro præmiſſorum corroboratione addu-
72 co qnod dicimua in ſimili de reſcripto Papæ, † & Imperatoris, quæ eſſent obtenta contra iuris diſpoſitionem. Nam debent talia reſcripta ab omnibus iudicibus reſutari, vt in l. reſcripta. C. de prę cibus Imperatori offerendis, & ita legibus, & canonibus expreſſum eſt, dixit Petrua de Ancha. in conſil. 313. incip. io Chriſti nomine. Amen. Niſi legibus, & in qnantum abſorbent ius rertij præſumuntur per importuniratem obrenta, & iden nulla ſunt, vt in l. 2. C. de perit io. bonorum ſubla. lib. decimo, l. quoties, C. de præcibns imperatori offerendis. Nam omnes aſſiſtenres in officio debent ſuo ſuperiori reſiſtere, ſi iniuſtè agat, & ideo princeps aliquando per iracundiam, aut aliter inaduertenter ordinar, ſeu iubet: quod demum ſibi dolet fuiſſe execurum, vr dicit Pontanus in ſuo tracta. de obedien. lib. 4. in rubrica. An parendum ſit decreto, quod iniuſtum videtur: vbi refert plures Principes antiquos, & modernos in iracundia quoſdam iuſſiſſe interfici, quos poſtea deſiderauerunt. Er larè deciditur in cap. ſi quando, ſecundo norabili, extra de reſcriptis. Et dicitur in ſpecie de Theodoſio Imperatore. in cap. apud Theſſalonicam, 11. q. 3. & dicit Martinus de Laud. in tracta. Principum in ſexto verſic. quòd conſiliarij maximè norent: quòd ſi princeps iracundia motus ſine cauſæ cognitione mandauerit crudeles vindictas contra ſubditos alicui Iudici, non debet permittere executionẽ vſque ad triginta dies. (vt docet text. in l. ſi vindicari. C. de pœnis.) vt in-
73 terim ceſſer iracundia Principis, † & ſimile dicit de Papa, quando aliquid irrarionabile mandat; nam debet eidem reſcribi. c. ſi quando, de reſcriptis, & etiam de prædictis eſt bonus textus cum glo. in §. deinde. In Authen. de mandaris principum, col. 3. vbi glo. inuehit contra miſeros prælatos, qui in tantum riment lireras Papæ ſeu Imperaroris (vt licèt) iniuſtas, non audeant illis contradicere, & eſt ſimilis glo. in §. fina. in Authen. vt determinatus ſit numerus clericorum, col. 1. in verſic. contradicere. Et ideo dixit pulchrè Ioannes de Cur. Crem. in cap. quamuis, diſtinctio. 21.
74 in quarta colum. quòd Principes ſunr † conſtituri ad hnc, quòd bonum procurent ſubditis: & ſi aliter faciuot abutuntur principatu: & talis primatus, ſiue principatus, ſeu dominatus inrroductus fuit à Chriſto Apoſtolis: (apud Mattheum, cap. 20. verſi. 26.) [Non ira erit inter vos, ſed quicumque voluerit inrer vns maior fieri, ſit veſter miniſter.] Vnde Beatus Chriſoſtomus ſuper Mattheum pertractans hoc verbum: ira inqnit Principes mundi, ita fiunt vt dominarentur minoribus ſuis, & miniſtrens eis quæcumque acceperũt à Chriſto: Nec obſtabunt pręallegatis dicta Cyni vbi ſup. in d. l. reſcripta, ex quo illa procedunt,
quando

quando Princeps eum cõſilio conſiliariorũ ſuorũ,
& procerum proceſſit ad ita mandandũ, ſeu dicen
dum: ſecus autem ſi de ſeipſo tantùm illud man-
dauit, ſeu fecit. ita in ſpecie voluit Bald. in l. hu-
manum. C. de legibus, & refert, ac ſequitur Ex-
cellens Doctor Ioannes Igne. Aurelianenſis, in
quæſtione illa. An Rex Franciæ recognoſcat Im-
peratorem, col. 48. (& poſt multa dictus Gram-
maticus ibidem num. 25. infraſcriptis vtitur ver-
bis, videlicet. Concludendo dico, minimè dici
poſſe officialem non bene facere, ſi pro honore re
gio non exequitur ipſius regentis mandatum. Di-
xit pulchrè Bald. in l. fin. C. de negot. geſtis, & cõ
ſuluit Alex. de Imola in conſil. 106. in 2. carta, in ſe
cundo volumine, & eſt tex. in cap. cùm teneamur,
de præben. vbi cauetur, quòd ſi iuſta cauſa ſubeſt
non adimplendi mandatum ſuperioris, æquani-
miter ſuperior debet ſuſtinere, ibi. ſi pro eo man-
datum noſtrum non duxeris exequendum; & ſic
replicando multa Illuſtriſſimo Domino iterum
multa ex præmiſſis breuiter tangendo patienter
tolerauit: ac ſe iuſtitiæ remiſit: eundem Magni-
ficum Paulum eodem die excarcerauit, ac fecit
cum comitiua nobilium, ac magnatum ad eius do
mum aſſociari, & non abſque excreſcentia amo-
ris, ac beneuolentiæ erga me, aſſerendo me opti
mè præſciuiſſe ſuæ indignatæ volũtati obſiſtere:
& furorẽ executionis iuſtitiæ pro beneficio Rei-
publicæ temperare. Hæc omnia dicuntur à Tho
ma Grammat. noſtro Neapolitano ad verbum,
hic referre ſtudui: vt indè diſcant Principes &
Conſiliarij quid ſit ſibi faciendum in ſimilibus ca
ſibus: ne ambobus mentiatur iniquitas, ſibi in
graue vtrorum ſalutis, ac honoris detrimentum.
& hæc allata ſufficiant ad reſponſionem aucto-
ritatis iuris diuini allatæ contra noſtram conclu-
ſionem. Reſtat modò vt Deo ipſo optimo maxi-
mo duce, reſpondeamus reliquis auctoritatibus
adductis contra noſtram concluſionem, procedẽ-
do gradatim ordine, quo illę fuerunt ſupra citatę,
ac recenſitæ. Quapropter primò erit nobis reſpõ
dendum iuribus allatis, & ſecundò Doctorum ſen
tentijs, vt inde luce meridiana clarius veritas no
ſtræ concluſionis, & falſitas impugnationis elu-
ceſcat.

Ad textum ergo in cap. Paſtoralis, §. quia verò,
extra de officio deleg. reſpondemus ipſum nõ ob
75 ſtare concluſioni noſtræ, † & caſui in ipſa deci-
ſio. Primò, quoniam nos ibi loquuti fuimus (vt pa
tet ipſam perlegenti) in cauſa criminali, vbi veni-
ret imponenda pœna corporis afflictiua, tex. ve-
rò prædictus loquitur in cauſa ciuili, vt omnes
quoque Doctores ſupra citati docuerunt, & ratio
diuerſitatis eſt patentiſſima quoniam in cauſa ci
uili vnaquęque ſententia eſt retractabilis, non au
tem ſic dici poterit de cauſa criminali, vt patet
ad ſenſum. Secundò, quoniam noſtra concluſio lo
quitur de mandato iniuſto extraiudiciali, in quo
omnes vnica voce dicunt non eſſe obediendũ ta-
le quid mandanti, vt ſupra citati Doctores docue
runt. Tertiò, cùm nemo ſit membrorum ſuorum
dominus, quod non ſic dicitur de bonis tempo-
ralibus. Vnde etiam condẽnato criminaliter in-
uito etiam extraneus poterit appellare à ſenten-
tia iniuſta: non autem ſic dicitur de condemnato
ciuiliter: de quo fit ſolùm mentio in dicto §. quia
verò, vt omnes Doctores ſupra citati docuerunt.
Quartò dictus textus à Doctoribus intelligitur de
ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam ex ne-
gligentia condemnati ciuiliter, & ſic contra ius
tertij: non autem erat iniuſta ex parte Iudicis iu-
dicantis contra ius conſtitutionis: nam in tali ca-
76 ſu ipſe merus executor † tenebitur ipſam execu-
tioni mandare, eò quòd ſic fuit decretum in pę-
nam negligentium, vt docuit tex. in cap. cùm in-
ter vos, §. quamuis fortè, in verſic. attendentes ta
men, ext. de ſent. & re iudic. his verbis, videlicet
[Attendentes tamen, quòd quantum ad litigan-
tes ipſos, ius ex ſententia factum fuit, poſtquam
in rem tranſijt iudicatam, etiam ſi contra ius liti-
gatoris lata fuiſſet: cùm contra ius conſtitutionis
77 † expreſsè lata non fuerit.] hæc ibi inter alia. &
quòd ſententia lata contra conſtitutionem ſit nul
la, vltra ſupradictum canonem eſt text. in cap. 1.
extra eo. hoc docens his verbis, videlicet. [ſen-
tentia contra leges, canonesvè prolata, licèt non
ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſi-
ſtere ipſo iure.] hæc ibi. At cum in caſu conclu-
ſionis noſtræ tam mãdatum extraiudiciale, quàm
ſententia, ſeu mandatum iudiciale, æditum cõ-
tra contenta in dicta noſtra concluſione, ſit ex-
preſsè contra ius diuinum, naturale, canonicũ,
& ciuile: indè ſequitur, quòd nullo iure ſubſiſtat:
ac per conſequens patuit quòd tex. in dicto §. quia
vero, non loquatur in caſu noſtræ concluſionis, &
ſic ipſi non fuit aduerſatus: eò magis quòd tex. in
cap. de cætero, extra de ſentent. & re iudicata. do-
cuit infraſcripta, quibus etiam corroboratur ve-
ritas præſentis noſtræ concluſionis. Nam ibi Ale-
xand. Tertius Papa infraſcriptis vſus fuit verbis,
videlicet. [De cętero noueris, quòd ſi ſententiã
à nobis latam præcipimus per aliquem executio-
ni mandari, & fraus interuenerit, non eſt facultas
executori de toto negotio cognoſcendi: ſed de-
ferri quæſtiones, quæ inciderint, ad ſedem Apo-
ſtolicam.] hæc ibi. per quæ ſummopere probatur
verus intellectus per nos relatus circa dictum, §.
quia verò, & hunc intellectum quadruplicem me
moriæ comenda; quia forſan alibi non reperies.

Ad text. in cap. quid culpatur, §. fina. 23. quæſt.
78 1. quàm facillima † erit reſponſio (iuxta intelle-
ctum omnium ferè Doctorum ſupra citatorum)
quòd dictus textus loquitur in bellis dubijs de iu
ſtitia, quando ſcilicet ſubditus bellum gerit ad-
uerſus aliquem propter imperium ſui domini,
quoniam & ſi forſan ipſe dominus peccet bellige-
rando aliqua de cauſa, ipſe ſubditus ignorans de
iniuſtitia belli non peccat, quod non eſt in caſu
propoſitæ concluſionis noſtræ: cùm loquatur de
eo qui ſcit iniuſtum eſſe mandatum & contra le-
gem Dei, non autem de eo, qui dubitat, quoniã
tunc non peccaret propter bonum obedientiæ:
cùm non ſit inferioris inquirere de vitæ, & man-
dati ſui ſuperioris iuſtitia, iuxta illud Prouer. cap.
25. verſic. 27. [ſicut qui mel multum comedit, nõ
eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt Maieſtatis, op-
primetur à gloria.]

Ad tex. in l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam. dici-
79 tur, † nihil contra noſtram concluſionem ex ipſa
elici poſſe, cùm & nos dixerimus executorem ta-
lem propter tale mandatũ excuſandum fore à pę-
na ordinaria, de qua loquitur & textus ipſe in d. l.
liber homo, non autem ab extraordinaria, cùm
ibidem nec verbum quidem fiat de ipſa, quaſi an-
nuens, quòd licèt ibi dicatur, quòd excuſetur à
pęna ordinaria: cùm contra eum non conceda-
tur

Digitized by Google

tur actio legis Aquiliæ (quæ eſt pęna ordinaria)
non icc ircò erit omnino immunis à tanta ſeu ali-
quali pœna; ſeu mitiori, prout eleganter poſtea
docuit textus in L. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi publi.
vel priuata, cuius verborum ſeriem ad vnguem re
tuli vnà cum alijs iuribus idem docentibus ſup.
in probationem præſentis concluſionis. Nam fal-
ſa eſſet talis propoſitio, ſi ita generaliter eſſet in-
telligenda vt docuit gl. & Bar. in d. l. liber homo,
tali notatu digniſſima diſtinctione vtentes, vide-
licet. Quædam ſunt, in quibus omnino parere de-
80 bet filius † patri, vel ſeruus Domino. Vt ea, in qui-
bus nullum delictũ verſatur. Alia ſunt, in quibus
non cogitur parere filius, vel ſeruus, vel ciuis ma
giſtratui, ſi tamen pareat excuſatur, vt in actione
legis Aquiliæ, & interdicto quòd vi, aut clam.
Alia ſunt, in quibus omnino parere non debent;
vt in atrocioribus: in quibus ſi pareant, vterque
tenetur: hæc illi Doctores, ex quibus patuit veri-
tas prædictæ noſtræ interpretationis. Vnde conſe
quens eſt, quòd nec dictus tex. in d. l. liber homo,
la ſeconda, obſtet noſtræ concluſioni.

Ad tex. in Authent. vt nulli iudicum, §. & hoc ve
81 rò iubemus. † Reſpondetur quòd dicta lex loqui-
tur in cauſa ciuili, & in reſcripto; ſeu mandato
agente contra aliquem ciuiliter, vt colligitur ex
verbis ipſius, ibi. [Si verò huiuſmodi in ſcriptis
iuſſio publicum reſpicit, inquirat eam: & ſi qui-
dem non lædatur fiſcus, quæ in ea comprehenſa
ſunt, adimpleat. Si verò ad læſionem eſt fiſci, ni-
hil ſuper ea omnino agi: nunciare verò nobis pri
mum, vt ſecunda noſtra de hoc fiat iuſſio.] patet
ergo noſtræ interpretationis veritas, eò quòd ne-
mo ſit, qui ignoret quòd contra fiſcum nunquam
proceditur criminaliter, ſed ſolùm ciuiliter. In
noſtra verò concluſione agitur de mandati, aut
ſententiæ criminalis executione: non autem ciui
lis, vt ex litera ipſa concluſionis patet: inter quæ
maximam eſſe differentiam auctoritate Docto-
rum (qui paulò antè in confirmationem veritatis
reſponſionis factæ ad dictam impugnationem fue
runt citati) patuit. Quapropter patuit quoque per
dictum text. in dicto §. & hoc verò, nihil proba-
ri contra noſtram concluſionem: & quòd hoc ſit
verum, ponderemus obſecro quod dixit gl. ibidẽ
in verſicu. aut præcipientem, in fine. & Bert. ibidẽ
num. 2. Nam ambo his verbis inibi vſi fuerunt, vi
82 delicet. Nota, quòd præceptum † factum contra
publicam vtilitatem, non valet, niſi ſecunda iuſ-
ſio emanauerit. hæc illi: ex quibus patuit noſtræ
interpretationis ſupra allatæ veritas.

Ad text. in Authen. de mandatis Principum. §.
deinde competens eſt, eadem prorſus competit
reſponſio, quæ ad dictum §. & hoc verò iubemus,
cùm vt ex contextu verborum luce meridiana cla
83 rius eluceſcat † ibi fieri verbum de cauſa ciuili,
& non criminali. Nam ibi dicitur. [Neque per-
mittere alicui præcepta cuiuſcumque fori, hæc
videlicet, quæ ſolemniter diriguntur, formarum
aquæ cauſa, & portuum, & itinerum ſternendo-
rum, & imaginum & murorum, &c. Quapropter
iccircò Bar. ad probandam ſuam ſententiã (pau-
lò antè immediatè relatam in dicto §. & hoc ve-
rò iubemus.) citauit dictum §. deinde competẽs.
& ſe ſubſcripſit glo. dicti §. deinde competens eſt.
in verſic. nuncians, exclamanti & vtenti his for-
malibus verbis, videlicet. Et hoc eſt contra miſe-
ros prælatos, qui timent in tantum literas Domi-
ni Papæ, vt non audeant reclamare: quod facere
non debent: nec per hoc deſeruiunt legi: imo ſer
uiunt, & propter hoc Papæ, vel Principi: vt C. de
appellat. l. fin. in fine. hæc glo. illa, ex quibus om-
nibus patuit dictus tex. in d. §. deinde competẽs,
nullatenus aduerſari noſtræ præſenti cõcluſioni.
84 Ad text. in cap. in memoriam, † diſt. 19. facilli-
ma erit reſponſio, dicendo, quòd nihil ſtatuerit
contra noſtram concluſionem: cùm inibi non di-
catur quòd quis teneatur obedire duro præcepto
Sedis Apoſtolicæ continente peccatum mortale,
& præcipiente contrariari diuino præcepto, ſed
quòd ſit tali ſedi obediendum, etiam ſi præcepe-
rit id, quod à noſtra ſenſualitate reputatur iugum
vix ferendum, quod & nos nunquam negauimus,
nec (Deo dante) negabimus cùm id eliciatur ex
verbis illis, ibi inſertis. [eſſe debet eccleſiaſticæ
magiſtra rationis.] & quis neſciat, quòd id (quod
abſit) quod præciperetur à Sede Apoſtolica con-
tra domini præceptum, non prodeıet ab eccleſia-
ſtica ratione, imò eſſet irrationabile: & ſic patuit
quòd nec d. tex. contrariatur noſtræ concluſioni.
85 Ad text. in cap. ſic omnes, † c. enimuero. & c.
nulli fas, diſtinctio. 19. reſpondetur idem, quod
fuit reſponſum ad text. in cap. in memoriam, cùm
eadẽ militet ratio, vt patebit ipſos canones perle-
genti, eo magis quòd in reſponſionem auctorita-
tis extractæ ex iure diuino (quæ fauere videbatur
impugnationi præſentis concluſionis) multa iura
pontificia, & canonizata fuerunt allata, quibus
fuit plenè probatum nõ eſſe obtemperandum ali-
cui principi contra præceptum Dei aliquid pręci
pienti. Vide ergo latius ibi.
86 Ad text. in l. 1. in fine. † C. de officio præfecti,
prætorio Africæ: ex verbis ipſius legis elicitur re-
ſponſio: nam cùm ibi dicatur [& non feſtinaue-
rit cum Dei timore eas ſeruare] patet dictam le
gem non aduerſari noſtræ concluſioni, cùm iuſſio
nes imperatorias ſeruandas fore cum Dei timo-
re; ac per conſequens ipſas non ſeruandas: ſi ti-
mor Dei ipſas non ſeruandas fore ſuaſerit, quan-
do ſcilicet, huiuſmodi iuſſiones ſunt contra Dei
præcepta, quod & non aſſeruimus, in noſtra con-
cluſione.

Ad tex. in l. 1. C. vt dignitatũ ordo ſeruetur, lib.
87 12. † quàm facillima quoque erit reſponſio, di-
cendo, quòd ex ipſa nihil prorſus elici poſſit con-
tra noſtram concluſionem: Nam licèt ibi dicatur
[ſitque planè ſacrilegij reus, qui diuina præcepta
neglexerit.] & glo. dicat, præcepta imperatoris,
ibi appellati diuina præcepta: tamen animaduer-
tendum quòd ibi ſermo fiat de eo, qui locum ſibi
indebitum vſurpauerit, vt ex contextu verborum
ipſius legis colligitur, quod quidem & tacitè in-
nuitur in noſtra concluſione cùm ibi dicatur non
eſſe obediendum mandatis principũ iniuſtis con
tra legem Dei: Nam quis ignorat, quòd is dicen
dus ſit locum ſibi indebitum vſurpare, qui con-
tempto diuino mandato, mandatis principũ mo-
rem gerit: ſicut etiam dicendus erit vnuſquiſque
Princeps aliquid pręcipiens contra præceptum di
uinum, tacitè innuẽs ſe eſſe Dei ſuperiorem, cùm
ſit ipſe puluis & cinis: ille autẽ omnium opifex,
& Dominus, à quo Princeps vnuſquiſque princi-
patum obtinuit. Ex his ergo patuit dictam legem
non aduerſari præſenti concluſioni.
88. Ad tex. in cap. 2. extra de maior. & obed. † per
allata in reſponſionem ad auctoritatẽ excerptam

ex

Digitized by Google

ex iure diuino fuit latius reſponſum, hic ergo ſo-
lùm dicam quòd dicta auctoritas libri Regum al
lata in dicto cap. 2. in qua hæc habentur, in lib.
Regum legitur. [Qui non obedierit Principi mor
te moriatur.] reuera non reperitur in libris Re-
gum, ſed eorum ſenſus, alijs verbis quaſi æquipol
lentibus benè reperitur in libro Deuter. cap. 17.
verſic. 9. 10. 11. & 12. expreſſus his verbis, videli-
cet. [Veniensque ad Sacerdotes Leuitici generis,
& ad Iudicem, qui fuerit illo tẽpore: quęresque
ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem? Et
facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco,
quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta le
gem eius. Sequerisque ſententiã eorum, nec de-
clinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui au
tem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis impe
rio, qui ex tempore miniſtrat Domino Deo tuo, &
ex decreto Iudicis morietur homo ille, & aufe-
res malum de Iſrael.] hæc ibi habentur ad verbũ,
ex quibus quàm facillimè colligitur, quòd mor-
tis pœna erit afficiendus vnuſquiſque per contu-
maciam non obediens Principũ mandatis, ſolum
quando illa ſunt conformia legi diuinæ, cum per
ipſum Deum Reges regnent, & ſint in terris quaſi
eius Vicarij, ſeu delegati ad iuſtè iudicandos om
nes ſibi ſubditos. Arguendo ergo modò a contra
rio ſenſu ex ipſa auctoritate, colligitur nõ fore pu
niendum eum qui, vt obſeruaret diuina manda-
ta, tranſgreditur iuſſa Principum, vt tot ſanctos fe
ciſſe ſacra Scriptura teſtatur.

89 Ad text. in cap. omnis Anima. † extra de cenſi
bos, & in cap. quiſquis præceptis 14. q. 1. reſpon-
ſio colligitur per allata contra auctoritates legis
diuinæ, qua impugnatio præſentis concluſionis
videbatur foueri, & ex allatis paulò antè: quoniã
dicti canones verificantur ſolum in præceptis (no
bis factis à Principibus, ac alijs noſtris ſuperiori-
bus) conformibus præceptis diuinis: non aduer-
ſantibus ipſi. Cũ nos oporteat potius Deo, quàm
hominibus obedire, vt per allata hucuſque abun
dantiſſimè fuit probatum.

90 Ad Bart. in l. is, cui bonis, † num. 8. ff. de verb.
obligat. dicentem quòd non obediens præcepto
ſuperioris mortaliter peccat, iuxta tex. in cap. 2.
extra de maior. & obedien. Nam qui principi nõ
obedit, morte moriatur: facilis erit reſponſio, di-
cendo in hoc ipſum Bart. totius ſe ſubſcripſiſſe no
ſtræ concluſioni, cùm ex dictis verbis ipſius elici,
quòd tunc non obedire præceptis Principum ettr
mortale peccatũ, & morte puniendum fore, quã-
do aliquod ſuperioris mandatum conforme prę-
ceptis diuinis ſubditus non exequitur: ſecus au-
tem ſi illud aduerſetur diuinis præceptis, quæ ſem
per præponenda ſunt mandatis quorumcunque ſu
periorum. Nã eſſet ridiculoſum ſatis aſſerere ſub-
ditum mortaliter peccare trãſgrediendo iuſſa ho
minum iubentium tranſgredi legem diuinã: cùm
peccatum mortale iuxta Diuum Auguſtinum,
(quem omnes Theologos) ſit dictum, factum, vel
concupitum contra legem Dei æternam. Ex his
ergo patuit Bart. in d. l. non aduerſatum fuiſſe no
ſtræ concluſioni, imò opitulatum fuiſſe, vt patuit.

Ad Bart. in Authent. vt nulli iudicum. §. & hoc
vero, dicentem quòd ſubditus teneatur obedire
Principi aliquid mandanti contra publicam vtili
tatem quando ſecundò hoc prçceperit, reſponde-
tur text. illum loqui in cauſa ciuili, & non crimi-
nali, vt probauimus ſupra reſpondendo ad ipſum
textum. & ſic nihil contra noſtram concluſionem
docuit ibi Bar. quoniam loquebatur in caſu dicti
§. & non in alio caſu.

Ad Bart. in Authen. de mandatis principum. §.
deinde competens, nu. 1. idem repetentem, quòd
paulò ante in dicto §. & hoc verò, iccirco ei com
petit ſupradicta reſponſio: eò magis quòd ſequẽs
Gloſam ibi. dicit ipſam exclamare contra miſe-
ros prælatos, ſed de hoc, an liceat litteris Papæ,
vel Principis. dixi ſupra in Authent. vt determina
tus ſit cler. §. dudum quidem. Vbi ipſe Bart. vſus
fuit infraſcriptis verbis in num. 5. in verſic. quar-
to nota ibi. ex hoc quidem, quòd licitum eſt non
91 obedire literis Imperialib. vel Papalibus, † quod
glo. intelligit, tunc verum quando non conſtat eſ-
ſe Imperiales, vel Papales: aliàs ſic, ſed certè ego
dico, quòd ſi conſtat eſſe litteras Papales, vel Im
periales licitum eſt eis non obedire, ſi rationabi-
lis redditur cauſa. text. eſt in cap. ſi quando, ext.
de reſcriptis, & cap. cùm teneamur, extra de prę
bendis, hæc ille vbi ſupra. Idem & clarius docuit
ipſemet Bart. in l. non ſolùm, §. ſi mandato, nu. 6.
ff. de iniurijs, & famoſis libellis. his verbis vtens,
videlicet. Quando mandatarius prætendit excu-
92 ſationem, quia habebat neceſſe parere, † hoc eſt
verum in leuibus, ſecus in grauioribus, vt in l. li-
ber homo. ff. ad l. Aquil. & quod ibi not. & l. ſer-
uus. ff. de actio. & obligatio. hæc ille, qui idem cõ-
firmauit in l. quoniam. C. de appellationibus. nu-
me. 3. vbi infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet.
Nota quòd officiales debẽt reſiſtere rectori, quan
do malè facit. ſicut ſubditus prælato. hæc ibi. Idẽ
docuit apertius in d. l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi pu-
bli. his verbis vtens, videlicet. [Serui violentiam
committentes, vltimo ſupplicio puniuntur: ſi ex
præcepto domini fecerunt in metallum damnan-
tur: aliæ perſonæ viles ſi violentiam committunt,
legitimè puniuntur: punitur & Iudex, qui de hoc
crimine iudicare neglexit, hæc ille. ex quibus om
nibus apertiſſimè patuit ipſum Bart. nunquam do-
cuiſſe contra noſtram concluſionem.

93 Ad glo. in cap. paſtoralis, §. quia verò, † in verſ.
& ſi ſciat, dupliciter reſpondetur. Primò quoniã,
cùm text. ibi loquatur in cauſa ciuili, nos in cri-
minali, iccircò nihil facit, aut probat contra no-
ſtram concluſionem, vt etiam Doctores citati cõ-
tra impugnationem concluſionis docuerunt, cùm
à diuerſis non poſſit fieri illatio. Secundò dicitur
quòd imò ex verbis ipſius glo. elicitur quoque ve
ritas noſtræ concluſionis, cum ſe ipſi concluſioni,
tacitè ſubſcripſerit. Nam vbi ſupra inter alia: in
fraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Et expone, etſi
ſciat illam ſententiam latam iniuſtam, ideſt, con-
tra ius litigatoris latam: quia ſuper hoc nullam
habet cognitionem; & ideo dicit, & ſi non cogni
tio, ſed executio &c. Vnde debet tantùm ſimplici
ter mandare eam executioni: ſecus ſi ſciat illam
nullam: vt ſi eſſet lata auctoritate falſarum litera-
rum, vt in cap. ſuper eo, extra de falſarijs. Vnde
Iudex delegatus non habuit iuriſdictionem: hæc
ibi, ex quibus (arguendo à ſimili) elicitur quòd
quando ſententia lata à Principe eſt nulla, tunc il-
lam exequi non poterit Iudex inferior: & tamen
quis dubitabit nullam appellandam fore ſenten-
94 tiam, † qua aliquis condemnatur criminaliter in-
iuſtè, cùm tunc ſententia dicatur nulla, quotiens
continet intollerabilem errorem: vt in cap. per
tuas, §. nos igitur, extra de ſentent. excommu. vbi
glo.

Digitized by Google

glo. & Doctores in verſic. intollerabilem errorem
95 † dicunt, ꝙ intollerabilis error poſſit dici quodlibet peccatum: vt ſi excommunicet ideo, quia nō vult iurare, vel quia non ducit ei aliquam meretricem, vel quia non eſt inobediens ſuo prælato: nam talis ſententia nulla eſt, nec aliquam obligationem inducit de iure, aut de facto, vel ſi ſententia pronunciatur contra ius ſcriptum, vt ſup. probauimus per text. in c. 1. & in cap. cùm inter vos, §. quamuis forte, in verſic. attendentes tamen, extra de ſenten. & re iudi. quorum canonum ſeriem verborum retuli ad verbum ſupra in reſponſione ad tex. in c. paſtoralis. §. quia vero, de officio delegati. ex his omnibus patet dictam glo. non aduerſari, imò opitulari præſenti noſtræ cōcluſioni.

96 Ad glo. in cap. quid culpatur, † in verſic. iniquitas, 23. quæſtio. 1. fuit reſponſum ſupra cùm reſpōſum dedimus ipſi canoni, cap. quid culpatur, cum inibi loquatur diuus Auguſtinus in mandatis, de quorum iuſtitia meritò quis dubitat: & nō de mandatis apertè iniuſtis: & eodem modo erit interpretanda ſententia ipſius glo. in dicto cap. vt docent quoque ibidem omnes.

97 Ad glo. in Authent. vt nulli iudicum, † §. & hoc verò, in verſic. iuſſio, dicentem quòd licèt non facilè concedendum ſit reſcriptum cōtra publicam vtilitatem: ideoque ſecunda iuſſio exigitur vt hic, quia melius deliberatur, quàm ſi ſit vna tantùm. Reſpondetur, prout fuit reſpōſum verbis ipſius §. & hoc vide ibi. hic ergo ſolùm dicam breuiter dictam gloſam interpretandam fore iuxta terminos dicti text. in quo luce meridiana clarius elucet ipſum loqui in cauſa & reſcripto ciuili, & non in reſcripto criminali, & ſic nō loquitur in caſu propoſito in noſtra concluſione.

Ex his ergo omnibus allatis in fauorem præſentis concluſionis, & ad confutationem impugnationis in medium ſupra productæ contra præſentem hanc noſtram concluſio. duo patentiſſimè eliciuntur, quorum primum eſt, veritas ipſius concluſionis: ſecundum verò eſt, quòd quàm peſſimè agant inferiores Iudices tam obedientes mandatis iniuſtis agentibus de pœna corporis afflictiua contra ſubditos, quàm exequentes ſententias criminales iniuſtas, præponentes mandato hominū mandatis Diuinis: quos monere non deſiſtam eos vltra diuinam offenſam, & indè reatum æternæ pœnæ incurrerere: verum etiam & non poſſe abſolui in foro conſcientiæ, niſi præuia totius intereſſe quod domus & familia talium, contra quos executi fuerunt iniuſtum mandatum, vel ſententiam corporis afflictiuam. Hæc non quòd indè rei effecti ſunt in foro iudiciali pęne extraordinarię: cui de iure ſubiacebunt: & meritò, cùm leges diuinas, & humanas tranſgreſſi fuerint, vt ſic ſaltem timore pœnæ vnuſquiſque de cætero à tali impietate abſtinere ſtudeat.

Septima concluſio Iudex tam laicus, quàm eccleſiaſticus, cui Papa, Imperator, vel quicunque
98 alius Superior ipſiuſmet Iudices præcipit † ei aliquid exequi iuxta formam iuris poſitiui tam Pontificij, quàm Imperatorij, vel ſtatutarij nō obſtante ſcandalo puſillorum indè veriſimiliter, excitando, non tenebitur ei obedire ſtatim, vt fuerat ſibi præceptum: ſed exequutionem talis præcepti tenebitur prorogare vſque ad tempus, in quo tale ſcandalum euenturum indè non timeretur: quoniam ſi tali precepto obtemperaret, peccaret mortaliter obediēdo ſic magis hominibus, quàm ipſi Deo, cuius præceptum de vitando ſcandalo puſillorum (Matth. cap. 18. verſic. 6. & 7.) tacitè contemnit, ipſum non obſeruando. Hęc cōcluſio probatur quadruplici medio. Primò enim iure diuino in dicto textu Sancti Euangelij apud Matth. c. 18. verſic. 6. & 7. cuius ſeriem ad verbum retuli ſupra in probationē præcedentis concluſionis. Probatur & ſecundò per argum. in cap. quæ ad perpetuam vtilitatem, 25. q. 1. vbi recenſetur ſententia Leonis Papæ ſcribentis ad Anatolium Epiſcopū: in Epiſtola 51. infraſcriptis verbis contenta, videlicet. [Quæ ad perpetuam vtilitatem generaliter inſtituta ſunt, nulla communicatione varientur, nec ad priuatum trahantur commodum, quę ad bonum commune ſunt præfixa: ſed manentibus terminis, quos conſtituerunt Patres: nemo iniuſtè vſurpet alienum: ſed intra fines proprios, atque legitimos (prout quis valuerit) in latitudine ſe exerceat charitatis. hæc ille. hæc ibi. Dixi probari præſentem concluſionem per argum. in dicto cap. quoniam. licèt ad verbum concluſio noſtra non probetur explicitè, & ſecundum ſonum verborum ipſius canonis, benè tamen implicitè probatur: cùm ibi duo habeantur noſtram cōcluſionem probātia: quorum primum illud eſt [Quæ ad perpetuam &c.] Nam nemo rationabiliter poterit dubitare, ad perpetuam vtilitatem fuiſſe ſancita iura allata in probationem præcedentis concluſionis, ex quibus haberi, ac elici probauimus Iudicem nullo pacto debere exequi pœnalia iura ſtante ſcandalo puſillorum, cùm indè emanet vtilitàs publica. Secundum verò eſt illud [in latitudine ſe exerceat charitatis] Equidem credo omnes animaduertere Summū Pontificem, vel alium quemcunque Principem, aut Prælatum aliquid exequi mandantem, non obſtante puſillorum ſcandalo: non ſe exercere in latitudine charitatis, per cuius præceptum præcipimur vtilitatem, ac commodum commune ſemper præmittendū fore vtilitati, aut commodo priuato, & per conſequens ſcandalo huiuſmodi obuiare, iuxta præcitatū Domini Ieſu præceptum apud Matth. cap. 18. verſ. 6. & 7. prout omnes ſacri Theologi docent, & Papa Innocentius Tertius, & habetur in cap. 2. extra de noui ope. nunciat. & in præcedentis concluſionis probationem, fuit probatum ex contextu verborum, quibus ibi ipſe vtitur. Item præſens concluſio. probatur per argumentum in c. nulli fas. 25. quæſtio. 1. vbi refertur ſententia Hilarij Papæ in Synodo Romana. c. 1. his verbis contenta, videlicet. [Nulli fas ſit ſine ſtatus ſui periculo, vel diuinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ Sedis temerare: quia nos, qui potentiſſimi Sacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis Dei deſides fuerimus inuenti, quia meminimus quod timere debemus: qualiter comminetur Deus negligentia Sacerdotū: ſiquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur, & grauiora facit vitia peccatorū ſublimitas peccantium.] hæc in dicto canone. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in dicto cap. nulli fas ſit, quia licèt veritas ipſius concluſionis in dicto canone expreſsè ad verbum non habeatur: benè tamen ex ipſo elicitur: Cùm ibi Papa fateatur ſibi non licere temerare decreta Apoſtolicę Sedis, & ꝙ Sedes Apoſtolica decreuerit nihil exequendum cum ſcandalo puſillorum,

multis

multis iuribus fuit probatum in præcedenti concluſione. Idem probatur per argumentum in capitulo violatores, vigeſimaquinta quæſtione prima. Vbi Damaſus infraſcripta ſtatuit, dicens. [Violatores Canonum voluntarij grauiter à ſanctis Patribus, & a ſancto Spiritu (inſtinctu cuius, & dono dictati ſunt) damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum
99 Sanctum non incongruè videntur, † qui contra eoſdem ſacros Canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter (vt præmiſſum eſt) aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium ſpiritum Sanctum: quia (vt iam prælibatum eſt) contra eum agit, cuius nutu, & graria Sancti Canones, æditi ſunt.] Hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in dicto capitulo violatores, quoniam licet explicitè ſeries concluſionis non contineatur in dicto Canone: benè tamen ſenſus, & intentio Legiſlatoris: cùm ex ipſo quàm aperriſſimè eliciatur, quòd non ſolùm Iudex in iudicando, non poterit licitè ſine cauſa, & voluntariè Canones præcipientes non mandanda exequutioni ſore iura pœnalia. Si indè immineret ſcandalum puſillorum: ſed nec conſentire transgredi illos mandantibus: ſine cauſa. Idem probatur & apertius per argumentum in capitulo, contra ſtatuta, vigeſimaquinta, quæſtione prima; in quo refertur ſententia Zozimi Papæ, infraſcriptis verbis vtentia, videlicet. [Contra ſtatuta patrum condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt auctoritas. Apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas: cui decreta Patrum ſanxere reuerentiam.] Hæc ibi. Idem & apertius & noſtra concluſio, ad hùc probatur per argumentum in capitulo, ſunt quidam, vigeſimaquinta quæſtione prima. Vbi refertur Vrbanum Papam infraſcripta ſtatuiſſe, videlicet. [Sunt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe nouas condere leges: quod & nos non ſolùm non negamus, ſed etiam valde affirmamus. Sciendum verò ſummoperè eſt, quia indè nouas leges
100 condere poteſt, † Vndè Euangeliſtæ aliquid, vel Prophetæ nequaquam dixerunt. Vbi verò apertè Dominus, vel eius Apoſtoli, & eos ſequentes Sancti Patres ſententialiter aliquid definierunt: ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt vſque ad animam, & ſanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt Apoſtoli, & Prophetæ deſtruere (quod abſit) niteretur: non ſententiam dare, ſed magis errare conuinceretur: ſed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini Eccleſiam contra Luporum inſidias optimè cuſtodierunt.] hæc ibi. Dixi noſtram probari concluſionem per argumentum in dicto capitulo, ſunt quidam, quia licèt ad verbum per ipſum non probetur concluſio noſtra. Benè tamen eiuſdem veritas ex ipſius verbis elicitur. Cùm luce meridiana clariùs ex ipſo habeatur, quòd non liceat Summo Pontifici, leges condere, circa ea, quæ Sancti Euangeliſtæ, ac Apoſtoli, & ſequentes dixerunt: & vbi apertè Dominus aliquid ſententialiter dixit. Indè ſequitur quòd nullatenus Summus Pontifex, vel quicunque Princeps poterit aliquid ſtatuere, vel præcipere. Vnde ſcandalum oriri veriſimiliter poſſet: cùm hoc fuerit ſpecialiter prohibitum à Domino Ieſu in Sancto Euangelio, nec non & inhibitum fuerit à Summis Pontificibus, vt fuit ſupra probatum paulò antè. Si ergo Papa, & alij Principes hoc præcipere non poſſunt, indè conſequens fit, quòd Iudices inferiores præcipientibus ſibi Papa, & alijs Principibus, quòd procedant, iudicent, ac exequutioni mandent iura pœnalia non obſtante ſcandalo puſillorum, obtemperare non teneantur, at potius illis reſpondere illud Actuum, capitulo quinto, verſiculo vigeſimonono. [Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus.] Si compellerentur ipſi inferiores Iudices ad aliquos criminoſos puniendos, iuxta iura pœnalia, non obſtante ſcandalo, probabiliter imminente: Idem probatur per argumentum in capitulo, Iden permittente Domino, vigeſimaquinta quæſtione prima. Vbi refertur ſententia Leonis Papæ Quarti, vtentis infraſcriptis verbis, videlicet. [Ideo permittente Domino Paſtores hominum ſumus effecti, vt quòd patres noſtri ſiue in Sanctis Canonibus, ſiue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippè ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quod ipſi diuino ſtatuerunt Conſulto, intactum non conſeruamus.] Hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumen. in d. cap. Ideo permittente Domino. cum per hunc Canonem habeamus, quòd non debeat Summus Pontifex aliquid agere, ſeu præcipere contra ſtatuta ſacrorum Canonum: inde ſequitur probatio noſtræ concluſionis, cùm per multa iura producta in probationem præcedentis concluſionis fuerit probatum, quod pro vitando puſillorum ſcandalo, non ſint exequutioni mandanda iura pœnalia: & eodem ferè modo probatur præſens noſtra concluſio per argumentum in capitulo, Qui omnipotentem Deum, 11.q.3. in quo recẽſetur ſecunda Epiſtola Fabiani Papæ ſcripta ad oẽs Epiſcopos, hoc verborum tenore, videlicet. [Qui Omnipotentẽ Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apoſtolos, nec contra Propheras, vel contra Sanctorum Patrum inſtituta aliquid vllo modo agere conſentit.] Idem probatur per argumentum in capitulo, Qui reſiſtit Poteſtati. vndecima quæſtione tertia, in quo refertur Diui Auguſtini ſententia in ſermone ſexto de verbis Domini, infraſcriptis verbis, videlicet, [Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.] ſed quid ſi illud iubet, quod non debeas facere? Hic ſanè contemne poteſtatem, timendo poteſtatem: ipſos humanarum legum gradum aduertite: ſi aliquid iuſſerit Curator, nonne faciendum eſt? Tamen ſi contra Proconſul iubeat, non vtique contemnis Poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prę-

tatâ eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe Proconſul iubeat, & aliud iubeat Imperator: Nunquid dubitatur, illo contempto, illi eſſe ſeruiendum? Ergo ſi aliud Imperator, & aliud Deus, quid iudicatis? Solue tributum, eſto mihi in obſequium, rectè: ſed non in idolio: in idolio prohibet. Quis prohibet? maior poteſtas. Da veniam; tu carcerem, ille gehennam minatur.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo non ſemper, vndecima quæſtione tertia. Vbi regiſtratur ſententia Diui Auguſtini vtentis, his verbis, videlicet. [Non ſemper malum eſt, non obedire præcepto: cùm enim Dominus iubet ea, quæ ſunt contraria Deo; tunc ei obediendum non eſt.] Idem per argumentum in capitulo ſi Dominus, vndecima quæſtione tertia. Vbi regiſtratur ſententia Diui Hieronymi in Epiſtola ad Titum, capitulo ſecundo, verſiculo, Serui Dominis ſuis ſubditi. his verbis contenta, videlicet. [Si Dominus ea iubet, quæ non ſunt aduerſa ſcripturis ſanctis, ſubijciatur ſeruus Domino. Si verò contraria præcipit, magis obediat ſpiritus, quàm corporis Domino. Si bonum eſt, quod præcipit Imperator, & Præſes, iubentis obſequere voluntati: Si verò malum: reſponde ei illud de Actibus Apoſtolorum (Actu: capitulo quinto.) [Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.] Hoc ipſum & de ſeruis intelligamus apud Dominos, & de vxoribus apud viros, & de filijs apud parentes: quòd in illis tantum debeant Dominis, Vi-
101 ris, parentibus eſſe ſubiecti, † quæ contra Dei mandata non veniunt.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo Iulianus Imperator, vndecima quæſtione tertia. Vbi refertur ſententia Diui Ambroſij Epiſcopi, his verbis contenta, videlicet. [Iulianus Imperator, quamuis eſſet apoſtata, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites; quibus cùm dicebat, producite aciem pro defenſione Reipublicæ, obediebant ei: cùm autem diceret eis, producite arma in Chriſtianos, tunc cognoſcebant Imperatorem Cœli.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo Imperatores. vndecima quæſtione tertia. Vbi recenſetur ſententia Diui Auguſtini, ſcribentis Donatiſtis, in Epiſtola *166*. His verbis contenta, videlicet. [Imperatores, ſi in errore eſſent, (quod abſit,) pro errore ſuo contra veritatem leges darent, per quas iuſti & probarentur, & coronarentur, non faciendo quod illi iuberent; quia Deus prohiberet. Sicut iuſſerat Nabuchodonoſor, vt aurea ſtatua adoraretur; quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt. Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipſa contra errorem iubent. quod quiſquis contempſerit, ipſe ſibi iudicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum ſortem non habebit: quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipſa veritas iuſſit: ſicut ipſe Nabuchodonoſor, poſtea miraculo ſalutis trium puerorum commotus, atque mutatus pro veritate contra errorem, edictum propoſuit, vt quicunque blaſphemarent Deum Sidrac, Miſac, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem. Iulianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apoſtata, iniquus, idolatra? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant, niſi illum, qui in Cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt turificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem; ſtatim obtemperabant: Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali, & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum, Domino temporali.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo quid ergo mirum, vndecima quæſtione tertia. Vbi reperitur canonizata ſententia Diui Gregorij Papæ in libro 35. Moralium in Iob, capitulo duodecimo. His verbis contenta, videlicet. [Sciendum verò eſt, quòd nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. Neque enim in Paradiſo arbor mala extitit: quam Deus homini ne contingeret, interdixit: ſed vt melius per obedientiæ meritum homo benè conditus creſceret; dignum fuerat, vt hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tanto verius hoc, quod ageret, virtus eſſet; quantò, & à bono ceſſans auctori ſuo ſe ſubditum humilius exhiberet.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo, qui conſentit, vndecima quæſtione tertia. Vbi ſententia Iſidori recenſetur, his verbis contenta,
102 videlicet. [Qui conſentit † peccantibus, & defendit delinquentem, maledictus erit apud Deum.] Hæc ibi inter alia. Idem probatur per argumentum in capitulo error, diſtinctione octuageſimatertia. Vbi refertur ſententia Innocentij Papæ, his verbis, videlicet. [Er-
103 ror, † cui non reſiſtitur, approbatur; & veritas, cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe cùm poſſis deturpare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum in capitulo, quid enim prodeſt, diſtinctione octuageſimatertia. Vbi Pius Papa in Epiſtola prima, ad omnes Chriſti fideles ſcripta, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Quid enim prodeſt illi, ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti?] Hæc ibi. Et notandum, quòd iccircò dixi probari noſtram concluſionem, per argumentum in dictis iuribus, in quibus prohibetur conſentire alienæ iniquitati, vel non obuiare, cùm quis poſſit, alieno peccato; quoniam per ſe patet Iudicem, cui præcipitur exequutio pœnalium legum, non obſtante ſcandalo indè omnino futuro, conſentire malo, ſi morem geſſerit tali præcepto: cùm ipſum præceptum ſit contra prædictum Diuinum præceptum, in quo præcipimur ſcandalum puſillorum vitare. Idem probatur per argumentum in capitulo ſi is, qui præeſt, vndecima quæſtione tertia. Vbi refertur ſententia Iſidori, his verbis contenta, videlicet. [Si is, qui præeſt, fecerit,

aut

aut cuiquam, quod a Domino prohibitum eſt, facere iuſſerit; vel, quod præceptum eſt, præterierit, aut præterire mandauerit; Sancti Pauli Apoſtoli ei ſententia ingerenda eſt, dicentis: (Galat. capitulo primo, verſiculo octauo.) [Etiam ſi nos, aut Angelus de Cœlo Euangelizauerit vobis, præterquam quod vobis Euangelizauimus, anathema ſit.] Si quis prohibet vobis, quod à Domino præceptum eſt, vel rurſus imperat fieri, quod Dominus prohibet; execrabilis ſit omnibus, qui diligunt Deum. Is, qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in Sacris ſcripturis euidenter præcipit, vel dicit aliquid, vel imperat; tanquam falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur.] Hęc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem; per argumentum in dicto capitulo ſi is, qui præeſt. quia licèt nihil habeatur explicitè in dicto Canone de materia noſtrę concluſionis; bene tamen implicitè; cum ex ipſo eliciatur apertiſſimè; Iudicem inferiorem non teneri obedire Superiori præcipienti iudicandum fore, non obſtante ſcandalo puſillorum; cum contrarium Deus præceperit, vt ſæpius fuit probatum. Probatur inſuper per argumẽtum in l. & ſi non cognitio. C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam &c. vbi hæc habentur, videlicet. [Et ſi non cognitio, ſed exequutio, de veritate precum inquiri oporteat; vt ſi fraus interuenerit, de omni negotio cognoſcatur.] Hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in dicta l. quia. licet explicitè, & ad verbum per ipſam non probetur noſtra concluſio, benè tamen implicitè, arguendo à ſimili tali pacto, ſicut enim ſi exequutio ſententiæ alicuius negotij, & non ipſius cognitio alicui fuerit delegata, non erit ipſius exequutio mandanda exequutioni: antequam pateat veritas precum: ſic & exequutio pœn. quæcunque delegata, contra quencunque antequam facta fuerit inueſtigatio de iuſtitia ipſius. Idem probatur per argumentum in Authentica de mandatis Principum, §. deinde competens eſt, in fine, in verſiculo ſi quis autem. vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis autem, cui tale aliquid iuſſum eſt, veniat. omnino non reſpicias eum, niſi ſacram noſtram pragmaticam oſtendat formam pro hoc ſcriptam. tunc ſuſcipiens quidem talem formam, non autem aliquid agens (ſcilicet contra vtilitatem publicam, aut ius tertij, de quibus paulò antè ibidem ſermo erat, ea ea antequam ad nos nuncians ſecundam præceptionem noſtram ſuſcipias.] Hæc ibi. Dixi probari per argumentum, in dicta l. rationem allatam paulo ante à nobis. Idem probatur per argumentum in Authentica, vt determinatus ſit numerus Clericorum. §. in alijs autem omnibus Eccleſijs. vbi inter alia Iuſtinianus Imperator infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Noſque ipſi cauemus tale aliquid agere: & ordinandos abbreuiamus: nullusque noſtrorum Iudicum tale aliquid agat, noſtram formidans legem, & licentia ſit Beatiſſimo Archiepiſcopo, & Patriarchæ huius Regiæ Ciuitatis ordinationi contradicere; licet iuſſio de Palatio veniat.] Hæc ibi. Idem probatur & clarius per argumentum in l. omnes, C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam. vbi hæc habentur, videlicet [Omnes cuiuſcunque maioris, vel minoris adminiſtrationis vniuerſę noſtræ Reipublicæ Iudices monemus, vt nullum reſcriptum,
104 † nullam pragmaticam, ſanctionem, nullam
ſacram annotationem, quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduerſa eſſe videatur, in diſceptatione cuiuſlibet litigij, patiantur proferri; ſed generales ſacras Conſtitutiones modis omnibus non dubitent obſeruandas.] Hæc ibi. Ex his ergo iuribus allatis probata fuit veritas noſtræ concluſionis. Probatur inſuper & præſens concluſio ſecundò Doctorum auctoritate, Sanctus Thomas ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni in ſecunda ſecundæ, quæſtione 104. articulo quinto. vbi affert illud Act. Apoſto. capitulo quinto. [Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus.] Vndè concludit, quod quando alicui præcipitur à ſuo Superiore id, quod fieri Deus prohibuerat, non erit ei obediendum: & idem Sanctus, ſecunda ſecundæ, quæſtione quadrageſima tertia, articulo ſecundo, docet, quòd contra charitatem faciat (ex qua vnuſquiſque, tenetur conſulere ſaluti ſui proximi.) qui agit aliquid, ex quo ſequitur ſcandalum. Item Innocentius videlicet Quartus, in capitulo Inquiſitionis, extra de ſententia excommunicationis, cuius ſententiam ad verbum retuli, ſupra in probationem præcedentis concluſionis, cuius ſententiam ad verbum refert, & ſequitur Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Antonius de Butrio, Panormitanus, Felinus, & Marianus Socinus, in dicto capitulo inquiſitionis, extra de ſententia excommunicationis. Panormitanus item in capitulo cum teneamur, numero ſecundo, in verſiculo circa hoc nihil ſcribitur. extra de præbendis, quem ibidem numero quarto, ſequitur Decius. Item Felinus in capitulo nihil prodeſt, columna ſecunda, in verſiculo trigeſimo, propter ſcandalum, extra de præſcriptionibus. Vbi dixit hoc idem tenere Cardinalem, in conſilio nonageſimooctauo, incipiente. Papa viuit. & rurſus idem Felinus in capitulo ſi quando, §. ſuperſederi, per totum, extra de reſcriptis, qui & peroptimè probat noſtram concluſionem eſſe veram. Item Baldus quoque ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni: in Proœmio libro Decretalium, numero decimoquarto. his notabilibus verbis, videlicet. Dicit Collectarius, quòd quando Papa ſcribit de plenitudine poteſtatis, nihil poteſt opponi, quod annihilet gratiam: vt in capitulo eum dilecta, de reſcriptis, ſed certè immo poteſt opponi ius gentium, ſi tale eſt, cuius tranſgreſſio crimen inducat, vt notat Cynus, C. de precibus Imperatorum offerendarum, l. reſcrip. & capitulo ſi contra ius, vel vtilitatem publicam in fine: & ſi Papa ſcriberet pro intruſo non eſt (leuato velo) ei obediendum, & gloſa acclamans vocat miſeros Prælatos illos, qui obediunt Papæ iniuſta præcipienti: debent enim ſuſpendere, donec ſignificent Papæ. Hæc ille. Item gloſa quoque omnium iurium citatorum, ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtræ concluſioni, & Doctores ibidem eo modo eorum ſententias accipiendo, ac interpretando vt fecimus circa ipſa iura. Sed ſpecialius noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit gloſa notab. in capitulo paſtoralis,

in verſiculo & ſi ſciat, extra de officio delegati,
quæ inter alia infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet. Item nota, quòd non ſemper obediendum eſt
Iudici, ſi euidenter iniquum eſt mãdatum ipſius,
ſiue contra iua. Item gloſa, in capitulo ſacerdo-
tes in verſiculo agant, ſecunda quæſtione ſepti-
ma, dicit, quòd ſi prælati ſunt hæretici, vel ex-
communicati: vel non ſeruant Canones, vel ſi-
moniaci, vel notorij fornicatores, tunc poteſt
recedi ab eis ante ſententiam: in alio crimine
ante ſententiam non eſt recedendum, glo. in di-
cta Authentica: vt determinatus ſit numerus cle-
rico. in verſicu. contradicere, inſtaſcriptis vtitur
verbis, videlicet. Nota argum. pro Epiſcopo, vel
Prælato, quòd liceat ei reclamare literis D. Pa-
pæ, vt c. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam, l. &
ſi legibus. ſed poteſt dici, quod hic non à Prin-
cipe, ſed ab alio nomine Principis erant miſſæ,
Si autem conſtat literas eſſe Principis, recipien-
dæ ſunt, ſed ſecunda iuſſio debet expectari; vt
C. de mandatis Principum, d. c. & Authentica,
de mandatis Principum, §. deinde competens eſt,
Item glo. in l. omnes, C. ſi contra ius, vel vtilita
tem publicam, apertius ſe ſubſcripſit præſenti con
cluſioni in verſicu. generali iuri. his verbis. Et di
105 ſtingue, quia ſi reſcriptum † eſt contra ius Dei,
vel Euangeliorum non valet, vt in l. Magiſtratus,
ff. de arbitris. Si verò contra ius humanum, ſci-
licet contra ius naturale, vel gentium, non va-
let: vt ſi petam quod res alterius mihi dentur;
nam dominia rerum ſunt de iure gentium, vt
in l. ex hoc. ff. de iuſtitia, & iure; & tunc non va-
let, cum ſint prædicta iura immutabilia, vt in-
ſtitu. de iure naturali, gentium, & ciuili. §. penul-
timo, fallit tamen ratione delictorum, vt per to-
tum titulum, de bonis damnatorum. Item ra-
tione publicæ vtilitatis, vt in l. ſi quis ſepulcrum
circa principium, ff. de Religio. Si verò eſt re-
ſcriptum contra ius ciuile, vtpota circa actio-
nes, quæ ſunt de iure ciuili. Subdiſtinguendum
erit, ſi vt illæ prorſus tollantur, non valet, ſi vt
differantur valet. hæc omnia docuit dicta notab,
gloſa, cui ſe ſubſcripſit (ipſam interpretando,)
Bartolus ibidem. Item gloſa in alio in Authen-
tica de mandatis Principum, §. deinde compe-
tens, in verſiculo nuncians. infraſcriptis verbis
ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni, videlicet. Et
hoc eſt contra miſeros prælatos, qui timent in
tantum litteras D. Papæ, vt non audeant recla-
mare; quod facere non debent, vt hic: nec per
hoc deſeruiunt legi, immò ſeruiunt, & propter
hoc Papæ, vel Principibus, vt in l. finali, in fi-
ne. C. de appellationibus. Item gloſa, in l. quo-
niam, la ſecunda. C. de appellationibus, in ver-
ſiculo reſtiterit. infraſcriptis verbis vtens, vide-
licet. Item nota quòd ſubditi debent reſiſtere
prælatis, ſi quid iniuſtè agant: & inſtituere eos,
quid agere debeant. Bartolus quoque ſe ſubſcri-
pſit præſenti concluſioni, in Authentica: vt de-
terminatus ſit numerus clerie, in verſiculo quar-
tò nota ibi, ex hoc quidem. Vbi infraſcriptis
vtitur verbis, videlicet. Licitum eſt non obedi-
re litteris Imperialibus, vel Papalibus; quod
gloſa intelligit tunc verum, quando non conſtat
eſſe Imperiales, vel Papales; aliàs ſic. Sed cer-
tè ego dico, quòd ſi conſtat eſſe litteras Papales,
106 † vel Imperiales, licitum eſt eis non obedire ſi
rationabilis redditur cauſa, textus eſt in capitu-
lo ſi quando, extra de reſcriptis, & capitulo cùm
teneamur, extra de præbendis. hæc Bartolus v-
bi ſupra. qui in Authentica, de mandatis Prin-
cipum. §. deinde competens, numero primo,
ait, & nota quod Iudices præcepta ſuperiorum
(quæ emanant contra ius, vel vtilitatem pu-
blicam) non debent ſuſcipere, vel executioni
mandare, niſi ſecunda emanauerit iuſſio, vt hic.
& C. ſi contra ius, vel vtilitatem publi. l. finali,
quod inducit gloſa, contra miſeros Prælatos.
Hæc ille. Sciendum inſuper, quòd præſenti no-
ſtræ concluſioni, etiam ſe ſubſcripſit Petrus de
Ancharano, infraſcriptis verbis vtens, Nam ex
text. in capitulo ſi quando, extra de reſcriptis.
elicitur, & docet in conſilio 391. incipiente præ
mitto pro clariori, inſurgens contra quandam
declarationem Papæ dicentis: qualiter fuerat
animus ſuus reſeruate, &cęt. Quia tanquam
iniqua, & contraria iuri erat refutanda, per le-
gem quotiens. C. de præcibus Imperatorum of-
ferendarum, maximè quia tollebat ius alteri
quæſitum, vt in l. penultima. C. de decurioni-
bus, libro decimo. Vbi dicitur, quòd ſtatuere ite-
rum ſuper iam firmatis, non eſt proponere re-
medium æquitatis, ſed calumniam prætcritis
inuenire, hæc ibi ille. qui & in conſilio 235. in-
cipiente per prædicta ſubtiliter, ad finem, quòd
ſi res aliter ſe habet quàm præſupponat mens re-
ſcripti, eſt ſuperſedendum, etiam ſi contineat
excommunicationem latæ ſententiæ, quia ta-
cita conditio ſi præces &cętera, Tenet eam in
ſuſpenſo. Cardinalis quoque Zabarella, in con-
ſilio 147. incipiente Dominus noſter papa. ad fi-
nem, virtute dicti capituli ſi quando. ait, quòd
vbi agitur de grauiſſimo damno tertij, vel de
malo futuro, vel de ſcandalo, tollerat Papa, vt
ſuperſedeatur, allegat textus in capitulo & ſi il-
la, prima quæſtione ſeptima. Idem Cardinalis
in conſilio 105. incipiente. Quæſitum ſæpè fuit
à me. in ſexto dubio dicit, quod ſtante ſciſmate,
non eſt obediendum præceptis Papæ nutritinis
ſciſmatis. Ioannes Andreas infraſcriptis verbis
vtens in capitulo ad honorem, extra de Aucto-
ritate, & vſu pallij, in verſiculo in peccato ta-
men; ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni, vide-
licet. In peccato tamen ſi de ipſo liquet, non te-
netur aliquis Papæ obedire, Hoſtienſis, quoque
in capitulo propoſuit, extra de conceſſione præ-
benda dixit, quòd ratione dicti capituli ſi quan-
do, quòd omnes tenentur obedire Papæ quic-
quid præcipiat, niſi ſequi poſſit peccatum. Di-
dacus etiam Couarruias præſenti ſe ſubſcripſit
concluſioni, quam multis rationibus & auctori-
tatibus probauit veriſſimam eſſe. Idem docuit
rurſus Decius in conſilio centeſimoquinquageſi-
mo primo, columna tertia, verſiculo, tamen vbi
ſcandalum imminet. vbi plurima notatu digniſ-
ſima affert, quærendo in quibus caſibus Conci-
lium generale poſſit iudicare de Papa, & cuius
auctoritate tunc congregabitur. Probatur &
quartò, hac ſcilicet ratione, præſens concluſio,
Cùm vnuſquiſque homo multis & grauiſſimis
de cauſis (quas hic recenſere incongruum eſ-
ſet) teneatur magis Dei præceptis obtem-
perare, quàm mandatis hominum morem gere-
re, vt fuit probatum: & cùm Deus præceperit
(quantum

(quantum in illis eſſet) omnibus hominibus vitare ſcandalum puſillorum: vt apud Matth. capitu. 18. verſicu. 6. & 7. Indè conſequens fit, quòd Iudices inferiores debeant contempto, ſeu non executo mandato Summi Pōtificis, Imperatoris, & cuiuſcunque alterius ſui Superioris ſibi mandantis, quòd non obſtante ſcandalo puſillorum puniant delinquentes, iuxta pœnalia iura: tum ratione prædicta, tum etiam quia Papa non poteſt aliquid præcipere contra legem Dei, cùm (vt docuit Panormitanus in capitulo cùm teneamur, extra de præbendis, & latius per iura ſupra allata probatum fuit) Dominus Ieſus non tradiderit Diuo Petro, & eius ſucceſſoribus poteſtatem ad deſtructionem eccleſiæ, ſed ad ædificationem, nec dedit poteſtatem faciendi de peccato ex prohibito iure diuino, non peccatum; & ſine cauſa licitum: At Deus (vt probauimus) præcepit vitandum fore ſcandalum: inde ſequitur, ipſum Papam hoc præcipere non poſſe de iure, quòd ſi de facto præciperet, non eſſet ei obediendum, auctoritatibus ſupra allatis, eò magis, quòd & ipſe Summus Pontifex ad ſeruanda præcepta iuris diuini teneatur, ſi ingredi vitam concupierit iuxta domini ſententiam. [Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.] & ad ſeruandas leges Pontificias teneatur de honeſtate (vt communiter dicunt Doctores) & probatur per textum in capitulo propoſuit, extra de conceſſio. præbend. quamuis Gelaſius Papa (vt habetur in capitu. t. 25. quæſtio. 1.) dixerit ipſum oportere præ cæteris Canones obſeruare: & ratio eſt, quoniam ipſe Summus Pontifex habet circa ſuas leges eandem auctoritatem, quam Imperator circa ſuas: & tamen Imperator (in l. Princeps. ff. de legibus, & Senatuſconſult. dixit, quòd [Princeps ſolutus ſit legibus] loquendo de neceſſitate, quod & clarius docuit (loquens de honeſtate) Inſtitut. Quibus modis teſtamentum infirmetur, in fine, dicens. [Licèt enim inquiunt, legibus ſoluti ſimus: attamen legibus viuimus] quod & adhùc clarius docuit ipſemet Imperator. in l. digna vox. C. de legibus, & conſtitut. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. [Digna vox eſt maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri. Adeo de auctoritate huius, noſtra pendet auctoritas: & reuera maius imperio eſt, ſubmittere legibus principatum: & oraculo præſentis ædicti, quod nobis licere non patimur, alij indicamus.] hæc ille tex. docuit, ex his ergo omnibus patuit veritas noſtræ concluſionis.

107 Octaua cōcluſio Iudex, † cui præcipitur à quocunque Superiore etiam Papa, & Imperatore ſub aliqua pœna (puta, excommunicationis, vel cuiuſcunque alterius pœnæ temporalis, aut ſpiritualis ſtatim incurrenda) executioni mandare iura pœnalia in aliquem criminoſum iudiciario ordine repertum, non obſtante puſillorum ſcandalo inde euenturo: ſi nō obedierit huiuſmodi mandato iniuſto, non iccircò incidet in huiuſmodi pœnas: & ſi teneatur quàm primum poterit certiorem facere huiuſmodi ſuperiorē, quòd ſcandalo tali imminente, eius iuſſa facere non potuerit, aſſignandóque rationem quare eius imperio ſtatim non morem geſſerit. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in capitu. ſi quando, extra de reſcriptis, vbi hæc habentur, videlicet. [Si quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes. Qualitatem negotij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas: aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prętendas: quia patienter ſuſtinebimus ſi non feceris, quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in capitulo ſi quando, & non per textum in dicto capitulo ſi quando; quoniam licèt concluſio noſtra per dictum textum ad verbum non probetur: non tamen negari poterit, quin eius veritas eliciatur ex dicto Canone: Nam ex ipſo habetur, quòd Papa nolit ſtatim executioni mandari ſuum mandatum, ſi executioni ipſius obſtet rationabilis cauſa. At quoniam rationabilis cauſa eſt (vt patet ad ſenſum) ſi inde oriretur ſcandalum puſillorum (quod vitandum fore ab omnibus, ipſe Dominus Ieſus præcepit vniuerſis hominibus apud Matth. cap. 18. verſicu. 6. & 7. vt ſæpius probauimus.) Indè ergo ſequitur noſtram concluſionem probari per argumentum in dicto capitulo ſi quando. Idem probatur per argumentum in capitulo per tuas, §. nos igitur, extra de ſententia excommunicationis. Vbi Innocentius Tertius ſcribens Senonenſi Archiepiſcopo infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Nos igitur, credimus diſtinguendum, vtrum quis proponat ſe poſt appellationem legitimam interpoſitam, excommunicatione fuiſſe notatum, vel in forma excommunicationis intollerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: in quibus caſibus ad probationem eorum, etiam ſi abſolutionem non petat, debet admitti.] hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argumentum in dicto Canone: quoniam licèt verba noſtræ concluſionis in dicto Canone, ad verbum minime contineantur: tamen verum eſt dicere ex ipſis elici: cùm iuxta interpretationem gloſ. & Doctorum ibidem in verſicu. intollerabilem errorem.) Intollerabilis error dici poteſt quodlibet peccatum: vt puta, ſi quis excommunicet aliquem, eo quòd furari nolit, vel quia non ducit ei aliquam meretricem, vel quia non eſt inobediens ſuo prælato: vel ſi quis præcipiat ſuis ſubditis ſub tali pœna lata ſententia aliquod impoſſibile, vel turpe fieri: quia in his, & ſimilibus caſibus talis ſententia eſt nulla, nec aliquam obligationem inducit de facto, vel de iure: & ratio fundatiſſima, & veriſſima eſt: quia, vt quis incidat in excommunicationem maiorem propter tranſgreſſionem alicuius legis præcipientis, ſui obſeruantiam, ſub pœna excommunicationis lata ſententia, neceſſariò requiritur, vt ille talis mortaliter peccet, & ſit huiuſmodi peccatum, peccatum contumaciæ, vt omnes Doctores tum Theologi, cùm Canoniſtæ, & ſummularij docent. Cùm ergo Iudex non mandans executioni mandatum huiuſmodi (vt Deo obediat contrarium præcipienti, nullatenus peccati alicuius macula ſe fœdauerit. Indè conſequens eſt talem Iudicem hac de cauſa nullam incurrere ſententiam excommunicationis. Vndè patet probari noſtram concluſionem per dictum Canonem: eò magis quòd huiuſmodi ſententia excommunicationis ſit nulla; cùm contineat intollerabilem

errorem expreſſum in ipſa, eò ipſo quòd ipſa fulminetur, ſi tranſgredi præceptum diuinum de vitando ſcandalo puſillorum Iudex noluerit dicendo niſi exequutus fuerit iura pœnalia non obſtante ſcandalo. Si ergo dicta ſententia, ſeu mandatum eſt nullius valoris; indè ſequitur, quòd nec illud parit in conſcientia obligationem exequendi id, quod in dicto mandato præcipitur ſub illa pœna: quod quàm elegantiſſime ex verbis dicti Canonis elicitur: & ſpecialiter ex verbis illis, videlicet. [In quibus caſibus ad probationem eorum etiam ſi abſolutionem non petat, debet admitti.] ac ſi apertè dixiſſet Summus Pontifex ibi. Nam ſi ita eſſe conſtaret abſolutione à tali fulminata excommunicatione huiuſmodi homo non indigeret: & licèt regulariter excõmunicatus prius debeat abſolui, quàm audiri de aliquo grauamine ab ipſo prætenſo: nihilominus ſi in forma excommunicationis talis error expreſſus fuerit, per ſe pateret, illum taliter excommunicatum; non incidiſſe in excommunicationem, & ratio potentiſſima etiam eſt: quoniam nemo in hoc negotio ſit excommunicatori ſubiectus: ac per conſequens excommunicatio ſit nulla, cùm de eſſentia excommunicationis requiratur etiã vt ipſa lata ſit cõtra ſubditum, iuxta ſententiam Alexandri Tertij, Regiſtratam in cap. quod autem. extra de pœnitent. & remiſſio, dicentis quod [Nemo à non ſuo Iudice poſſit legari, aut abſolui] quod & confirmatum fuit in Sacro Concilio Tridentino, in Seſſio. 14. de reformatione, capitu. 7. his verbis, videlicet. [Quoniam igitur natura, & ratio iudicij illud expoſcit, vt ſententia in ſubditos dũtaxat ferantur] Inde ſequitur veritas noſtræ concluſionis & applicationis dicti Canonis, ad eius probationem; cum vnuſquiſque Deo ſit ſubditus, & ratione ipſius præcepti Prælatis, & Superioribus, quibus cum; vt docuit Dominus Ieſus, quando dixit apud Mattheum cap. 27. verſicu. 2. [Super Cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſei, quæcunque ergo dicunt, facite, quæ verò faciunt facere nolite.] & Apoſtolus eius Roma. capitu. 13. verſicu. 2. [Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationẽ acquirunt] & Dominus Ieſus apud Lucam capitu. 10. verſicu. 16. qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit, qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me; ex his ergo oraculis, & his ſimilibus probatur, quod homo, non eſt alteri huiuſmodi ſubditus ratione ſolum ipſiuſmet hominis de per ſe conſiderari; ſed reſpectu Dei [per quem Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, & Principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam, vt docuit ſapiens Prouer. cap. 8. verſicu. 15. & 16. quod ſatetur Propheta Pſalm. 65. verſicu. 10. [Impoſuiſtis homines ſuper cap. noſtra] quapropter patuit ſententiam excommunicationis, vel quodcunque mandatum cuiuſcunque Superioris (de quo ſermò habetur in noſtra concluſione) eſſe nullius virtutis, ac vigoris, cum multipliciter fuerit probatũ, ſupra nos teneri obedire potius Deo, quàm hominibus, nec non & prælatos non habere poteſtatem præcipiendi contra Dei præceptum. Concludendo ergo dico, quod ſtante ſcandalo puſillorum oriundo ex executione mãdati cuiuſcunque prælati, aut Superioris; nullus Iudex tenebitur dictum mandatum exequi, nec inde incurreret quis excommunicationis ſententiam in ipſo fulminatam. Sed notandum quod id, quod retuli ex dicta glo. in dicto cap. per tuas, §. nos igitur expreſſius docet, textus in cap. venerabilibus, §. poteſt quoque Archiepiſcopus, de ſententia excommunicationis in ſexto. vbi hæc habentur, videlicet. [Poteſt Archiepiſcopus quoque beneficium abſolutionis iuxta formã eccleſiæ non nunquam impendere ad cautelam, vtpotè ſi aſſeritur in excõmunicationis ſententia intollerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, ideſt, aliquid ſub vi præcepti, vel mandati apertè in ea cõtineri, quod communiter vel in ſuo genere eſt peccatum; veluti, ſi dicat forte aliquis ſe à Suffraganeo excommunicatum fuiſſe pro eo quod eleemoſinam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in ſe bonum eſt: aut quia non operabatur id, quod ſuo actu illicitum eſt, & prauum; & Suffraganeus ipſe aſſerat, quod pro digna, & rationabili cauſa, vel pro conſeruanda, vel exequenda iuſtitia hoc illi prohibuiſſet, vel etiam iniunxiſſet: Nam tunc Archiepiſcopus ad cautelam abſoluere poteſt eum] Hæc ibi. Ex quibus elicitur quoque veritas præſentis noſtræ concluſionis. Quapropter meritò dicemus noſtram hanc concluſionem probari per argum. in dicto cap. venerabilibus, §. poteſt tum quia infraſcripti Doctores ex dicto text. eliciunt, quòd ex-
108 communicationis ſententia † cõtinens in ſe expreſſum intollerabilem errorem, eſt ipſo iure nulla ac per conſequens quod non formidanda, nec executioni mandandum id, quod per ipſam fieri mandatur, & Doctores hoc dicentes ſunt Archidiaconus in dicto §. poteſt glo. in dicto cap. venerabilibus, in verſicu. abſoluere. Petrus de Anchara. ibidem colum. 5. in verſicu. quinto nota, Geminianus ibidem colum. 8. in verſicu. quæro, an talis ſententia Philippus Franchus in dicto capitu. venerabilibus. §. poteſt, nume. 3. Felinus in dicto cap. per tuas nume. 5. in verſicu. in gloſ. in verſicu. intollerabilem errorem dicens: Nota quod quando ſententia continet in ſe aliquid peccatum quod condemnatus noluit facere, eſt ipſo iure nulla, textus eſt in cap. venerabilibus. §. penultimo, eodem titulo in ſexto, Idem docet tacitè Ioannes Andreas in dicto capitu. per tuas, & in cap. ita quorundam, columna ſecunda, extra de Iudeis, vbi dixit quod quãdo ſententia excommunicationis eſt ipſo iure nulla, nullum producit effectum, & id probat per textum in capitulo cum ad quorundam, extra de exceſſibus prælatorũ, cuius verba paulo poſt referam. & Marian. Socinus in capitu. perpendimus, nume. 189. & 192. extra de ſentent. excõmunicationis, & glo. notabilis in c. præſentia in verſicu. ad cautelam. de ſent. excom. in ſexto, quam omnes Doctores ibi ſequuntur, & eius doctrinam tanquam verã amplectuntur. Panorm. in d. c. per tuas, nu. 15. ext. de ſent. excommuni. his verbis vtens, videlicet. Concludė dictam Glo. & Doctores hic aliqua addendo, quod aut ſententia excommunicationis continet in ſe peccatum manifeſtum, vt puta quia excommunicat, quia non facit furtum, vel quia facit eleemoſynam, vel quid ſimile, & excommunicatio eſt nulla. tex. eſt hodie clarus in c. clarus, in c. venerabilibus, in §. vltimo, eod. titu. lib. 6. Idem quoque ad verbum docuit Antonius de Butrio in d. c. per tuas, col. 4. in princ. Hoſtienſis in ſumma

tit.

Digitized by Google

rit. de ſententia excõmunicationis, §. & qualiter
hæc abſol. in verſic. & poteſt dici intollerabilis er-
ror. Idem docuerunt omnes ſummularij in verſ.
excommunicatio. Idem probatur per argumentũ
in c. fin. ext. de cõditionibus appoſitis, &c. in quo
Gregorius Nonus infraſcriptis vtitur verbis, vi-
delicet. [Si conditiones contra ſubſtantiam con-
iugij inſerantur, puta, ſi alter dicat alteri contra-
ho tecum, ſi generationem prolis euites, vel do-
nec inueniam aliam honore, ſeu facultatibus di-
tiorem; aut ſi pro quæſtu adulterãdam te tradas:
matrimonialis contractus quantumcunque ſit fa-
uorabilis, caret effectu: licet aliæ conditiones ap-
309 poſitæ in matrimonio, † ſi turpes, aut impoſſibi
les fuerint, debeant propter eius fauorem, pro nõ
adiectis haberi.] hæc ibi. Dixi probari noſtrã con
cluſionem per arg. in d. c. fin. quoniam licet expli
citè tenor noſtræ concluſionis ad verbum nõ pro-
betur per dictum text. in d. c. fin. benè tamen im-
plicitè: cùm ex ipſo quàm facillimè eliciatur: eo
quòd duo euidentiſſimè ex ipſo Canone habean-
tur: quorum primum eſt, quòd conditio appoſita
(de iure Diuino prohibita) contractui matrimo-
nij faciat ipſum nullum. Secundum verò eſt, quòd
conditiones turpes, & impoſſibiles adiectæ con-
tractui matrimonij, non faciunt illud nullum: ſed
quòd dictæ conditiones habendæ erunt pro non
adiectis. Cùm ergo (vt ſupponitur, & in noſtra cõ-
cluſione expreſſum fuit) Summus Põtifex, vel alij
Prælati, aut Superiores ſupremi mãdato facto Iu-
dicibus circa puniendos maleficos aliquos pœnis
a iure ſtatutis, apponant conditionem, ſeu clauſu-
lam illam, ſcilicet. (Non obſtante ſcandalo puſil-
lorum ex tali punitione prouentuto) aduerſantem
iuri Diuino, Pontificio, & Imperatorio (vt fuit ꝓ-
batum ſupra non bis) eo quòd prædictis iuribus
prohibeamur aliquid facere, cum ſcandalo puſil-
lorum. Inde ſequitur apertiſſimè tale mandatum,
cum tali clauſula eſſe ex hac parte nullius momen
ti, ac valoris: quemadmodum dicitur in d. c. fi. eſ-
ſe contractum matrimonij celebratum ſub condi
tione, ꝙ mulier ipſa matrimonio copulãda, adul
teretur (cùm & adulterari ſit prohibitum a iure
Diuino, Põtificio, & Ciuili: & quoniam turpe, ac
a ratione longè alienum eſt, quòd ſupremi Iudi-
ces in ſuis mandatis talem clauſulam (Nõ obſtan
te ſcandalo puſillorum) inſerant: cùm indè videan
tur ipſos velle aduerſari præceptis prædictis, &
bono publico, cui ex officio conſulere ſemper te-
nentur: Inde ergo conſequens fit, quòd dicta clau-
ſula. (Non obſtante ſcandalo puſillorum) vt tur-
pis habenda ſit pro non adiecta: deueniendo ergo
à primo ad vltimum, dicimus, ꝙ ſi dictum man-
datum cum tali clauſula (tanquam aduerſans iuri
Diuino) ſit nullum, & tanquam turpe ſit alicuius
valoris, reiecta tamen illa clauſula adiecta: conclu
dimus indè luce meridiana clariùs ſequi veritatẽ
noſtræ concluſionis, & ipſam probari per arg. in
d. c. fin. & quòd Iudices inferiores non teneantur
obedire dicto mandato reſpectu dictæ clauſulæ
Non obſtante, &c. & per conſequens quòd nõ ob-
ſequentes dicto mandato nullam pœnã indè in-
currant: ac ſi dictum mandatum nunquam ipſis
iniunctum fuiſſet rationibus ſupra allatis. Idẽ pro-
batur per arg. in c. fin. ext. de pactis. in quo Grego
rius Nonus infraſcriptis vtitur verbis, videlicet.
[Pactiones factæ a vobis (vt audiuimus) pro qui-
buſdam ſpiritualibus obtinendis: cùm in huiuſmo
310 di omnis pactio † omniſque conuentio debeat
omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti:
quod etiam de alijs eſt dicendum, quæ obſeruatę
vergunt in animæ detrimentum. Nam iuxta legi-
timas ſanctiones pactum turpe, vel res turpis, aut
impoſſibilis de iure, vel de facto, nullam obliga-
tionem inducit.] hæc in dicto Canone. Dixi pro-
bari noſtram concluſionem per arg. in d. c. fin. quã
etſi nulla habeatur explicitè mentio in dicto Ca-
none de materia noſtræ concluſionis, bene tamen
ex ipſo elicitur: cũ ex dicto Canone tria ſcitu di-
gna habeantur. Primum quorum eſt, quòd con-
311 uentio † de aliquid ſoluẽdo pro ſpiritualib. ob-
tinendis ſit nullius momenti. Secundum quòd
312 quodcunque pactum † turpe, aut de re turpi, vel
impoſſibili impoſſibilitate facti, aut iuris, ſit nul-
lius valoris. Tertium, quòd quodcunque pactum
vergens in animæ detrimẽtum ſit nullius momen
ti. At quoniam mandatum de puniendis crimino-
ſis. (Non obſtante ſcandalo puſillorum vergit in
animæ tam mandantis, & mandatarij, quam di-
ctorum puſillorum) (vt patet ad ſenſum) & eſt de
re turpi, & impoſſibili, impoſſibilitate iuris, ideſt,
de re, quæ de iure, & ſine peccato (ſtante Diuina
prohibitione) fieri non poteſt. Indè ſequitur (ar-
guendo ab identitate rationis) quòd ſicut tale pa-
ctum prædictis de cauſis eſt nullius momenti, nul-
lamq́ue inducens obligationem ad ſui obſeruan-
tiam, eodem modo, & mandatum Põtificium, vel
Imperatorium (de quo ſermo habetur in præſen-
ti concluſione) ſit nullius virtutis, nullamq́ue obli
gationem ad ſui obſeruantiam inducat, & ratio
eſt in promptu, ſcilicet quia ipſius mandati (vt di-
ximus) executio vergit in animæ ipſius mandan-
tarij, & puſillorum detrimentum, ac pernitiem.

Idem probatur per argum. in Authen. vt nulli iu-
dicum. §. & hoc verò iubemus. in fine. in verſ. ſi ve-
rò. vbi hæc habentur, videlicet. [Si verò, & præce-
pta cuiuſlibet Iudicis ſint, & priuſquam inſinuen-
tur hæc, aut præcipientem, aut ad quem pręcepta
facta ſunt contigerit remoueri de cingulo: ſic qui
factus fuerit Iudex, hæc ſuſcipiat, & exigat, ſi le-
gitimè facta ſunt: ſi verò contra legem, aut contra
publicum facta ſunt hæc, pro non ſcriptis eſſe iu-
bemus.] hæc ibi. Quapropter meritò dixi probari
noſtram concluſionem per arg. in dicta Authent.
cùm ex præceptis in ipſa contẽtis eliciatur, quòd
dicta clauſula. (Non obſtante, &c.) in mandato
Pontificio, vel Imperatorio inſerta, ſit habenda
pro non ſcripta: eo quòd illa ſit contra bonum pu
blicum, legem Diuinam, & Pontificiam, vt ſępe
fuit probatum ſupra, & ſic ſtante ſcandalo nullate
nus tenebitur Iudex punire in caſu ſcandali iuxta
iura pœnalia criminoſos. Idem probatur per ar-
gum. in l. nemo Iudex. C. de ſent. & interlocu. vbi
hæc habentur, ſtatuta ab Imperatore Iuſtiniano
videlicet. [Nemo Iudex, vel arbiter exiſtimet,
neque conſultationes, quas non ritè iudicatas eſſe
putauerit ſequendum: & multo magis ſententias
eminentiſſimorum Præfectorum, vel aliorum pro-
313 cerum † (Non enim ſi quid non benè dirimatur,
hoc in aliorum iudicium, vitium oſtẽdi oportet,
cùm non exemplis, ſed legibus iudicandum ſit.)
neque ſi cognitionales ſint ampliſſimæ præfectu-
ræ, vel alicuius maximi Magiſtratus prolatæ ſen-
tentiæ: ſed omnes Iudices noſtros veritatem, &
legum, & iuſtitiæ ſequi veſtigia, ſancimus.] hæc
in d. l. nemo, ex qua etiam elicitur non incongruè

veritas

Digitized by Google

veritas præſentis noſtræ concluſionis, cum ex ipſa l. nemo habeamus, quòd Iudex non debeat exequi mandata ſuperiorum ſuorum, quæ non ritè facta fuiſſe putauerit: ſic ergo in propoſito, cum Iudex merito iudicare debeat mandatum huiuſmodi de puniendo criminoſos aliquos (Nõ obſtante ſcandalo) indè futuro non fuiſſe ritè factum, eo quod ſit factum contra legem Diuinam, Pontificiam, & Imperatoriam: iccircò nec executioni mandare illud debeat, niſi tranſacto articulo ſcandali, quod indè rationabiliter timeretur. Idem probatur per argumentum in c. cùm ad quorundam, ext. de exceſſibus Prælatorum, vbi recenſetur ſententia Clementis Tertij his verbis cõtenta, videlicet. [Cùm ad quorundam, & infra. Ideoque diſcretioni veſtræ Apoſtolica auctoritate concedimus, vt ſi Eccleſiarum Prælati numerum euectionis, & perſonarum in Lateranenſi Concilio conſtitutum (cùm Eccleſias viſitant) excedere fortè præſumpſerint, & pro illis procurationem exegerint, liberum ſit vobis auctoritate Apoſtolica eam denegare, etſi propter hoc in Eccleſias veſtras, vel clericos aliquam ſententiam promulgauerint, ipſam decernimus non tenere.] hæc ibi. Dixi ex hoc textu probari veritatem noſtræ concluſionis arguendo ab identitate rationis. Nam ſicut excommunicationis ſententia lata cõtra priuilegium alicui conceſſum eſt ipſo iure nulla, cum deſit in hoc iuriſdictio ſic, & excommunicatio lata contra præceptũ Dei, cum nulli adſit poteſtas aliquid præcipiendi contra præceptum Dei (vt ſæpius fuit probatum) militare eandẽ rationem peculiariter in caſu præſentis concluſionis. Nec non & noſtra concluſio videtur probari per apertiſſimum arg. in c. inquiſitioni. ext. de ſententia excommunicationis, vbi hæc habentur ſtatuta ab Innocentio Papa Tertio, videlicet. [Inquiſitioni tuæ reſpondentes credimus diſtinguendum. Vtrum alter coniugum pro certo ſciat impedimẽtum coniugij propter quod ſine peccato mortali non valear carnale commercium exercere, quamuis illud apud Eccleſiam probare nõ poſſit: an non ſciat pro certo, ſed credat, in primo caſu debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. hæc ibi inter alia. Dixi probari noſtram cõcluſionem per argum. in d. c. inquiſitioni, arguendo a maioritate rationis. Nam ſi ibi dicitur, quòd potius quis debet ſuſtinere excommunicationem validam, quàm committere mortale, indè ſequitur apertiſſimè a fortiori arguendo veritas noſtræ concluſionis, cùm huiuſmodi fulminata excõmunicatio ſit nulla, eo quòd contineat in ſe expreſſum intolerabilem errorem, præcipiendo ſub tali pęna id, quod exequi non poſſit ſine mortali peccato, vt ſæpius fuit probatum.

Et licèt poſſent & alia quamplurima iura idipſum probantia in fauorẽ noſtræ concluſionis afferri: nihilominus cùm per allata hucuſque iã patuerit veritas noſtræ concluſionis, me transferam ad recitandas Doctorum ſententias, quibus firmatur, ac probatur quoque noſtræ cõcluſionis veritas. Probatur ergo & ſecundò noſtra concluſio Doctorum infraſcriptorũ auctoritate. Glo. enim in d. c. ſi quando. in verſic. quia patienter. dixit, quod ex dicta c. eliciatur quòd non teneamur adimplere mandatum Prælati, ſi cauſa reddatur. Glo. in d. c. per tuas. §. nos igitur. in verſ. intolerabilem errorem, quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni, vt paulò antè probauimus in declarationem dicti c. per tuas. referendo eius ſententiã ad verbum. Gloſæ omnes aliæ dictorum iurium citatorum idipſum ſentiunt iuxta expoſitionẽ, quã ſupra tradidimus. Innocentius in c. inquiſitionis, nu. 3. ext. de ſent. excom. cuius ſententiam ad verbum ſupra in probationẽ ſextæ concluſionis attuli, vbi formalia ipſius verba reperies: ex cuius verbis, inquam, elicitur apertiſſimè ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni, licèt de ipſa explicitè non agat, & quòd hoc ſentierit Innocentius per dicta verba, videtur probari ex hoc, quoniã duo ex ipſis eliciuntur ſimul, & ſemel. Primum quorũ eſt, quòd Summus Pontifex non poſſit præcipere alicui ea ex quibus ſcandalum, vel alia mala orirentur. Secundum quòd Papę prædicta præcipienti obediens peccaret, & a contrario ſenſu arguendo, quòd non obediens ei in talibus non peccaret. hæc ex Innocentio, ex cuius verbis ſic arguimus. Si ergo per Innocentium habemus, quod talia præcepta nemo teneatur adimplere. Indè euidentiſſimè ſequitur, quòd ſi tali præcepto fuiſſet addita fulminatio excommunicationis, eadem prorſus ratione non obediens tali præcepto non incideret in excommunicationem latam contra ipſum Iudicem inferiorem non obedientem talẽ præcepto (vt ſupponitur in concluſione,) & ratio
114 eſt, quoniam excommunicationis † ſententia (vt ſit valida) neceſſariò duo copulatiue ſupponit. Primum eſt, quòd in eius latore adſit iuriſdictio, ſeu legitima poteſtas excommunicandi, ſeu illud tale pręceptum auctoritas præcipiendi ſub tali pœna ſtatim incurrenda. & hoc ex parte excommunicantis: Secundum, ſeu alterum, ex parte cauſæ, propter quam excommunicationis vinculo quis innodandus erit, & hoc eſt ſolum peccatum mortale non quodcunque, ſed peccatum mortale contumaciæ: vt omnes Doctores vnanimiter docent, elicientes hoc ex Sancto Euangelio apud Matth. c. 18. verſ. 15. 16. & 17. dicente Domino Ieſu. [Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolùm: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit: adhibe tecum adhuc vnũ, vel duos: vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos. dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Cum ergo in caſu præſentis noſtræ concluſionis vtrumque deficiat ſecundum ſententiã Innocentij, & omnium aliorum Doctorum. Indè ſequitur quòd Innocentius ipſe loco citato tacitè noſtræ concluſioni (loquenti de excõmunicatione fulminata) ſe ſubſcripſerit, & quòd ambo deficiãt probabitur quàm faciliimè. Nam primum ipſorũ per ſe patet, cum Papa (vt latius fuit probatum ſupra) non habear poteſtatem præcipiendi contra præceptum Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius ipſe in terris eſt Vicarius, eo quòd ſit mandatarij, ſeu Vicarij tranſgredi limites mandati eius cuius eſt Vicarius, ſeu mandatarius: quod ſi quis præſumeret huiuſmodi per talem mandatarium, ſeu Vicarium attentata eſſent nullius virtutis, ac valoris (vt docuit textus in c. cũ dilecta. ext de reſcriptis, in c. cùm in veteri lege. ext. de elect. in c. venerabili. ext. de officio delegati. & in l. diligenter igitur. ff. mandati, vel contra) & quòd deſit in tali Iudice nolente exequi huiuſmodi mandatum iniu-

ſtum

ſtum contumacia peccatum patet ad ſenſum: cũ nullum contumaciæ peccatum argui, aut reperiri poſſit in eo, qui non paret mandato eius, qui in tali re ſpeciali ſibi præcipere non poteſt. Cùm ergo Summo Pontifici, vel Imperatori, vel cuicunque ſupremo Principi ſit delegata poteſtas in terris a Deo Optimo Maximo ſupra homines, eos non eximendo ab obtemperando Diuinis ſuis p̃ceptis, nec eis dederit poteſtatem præcipiendi hominibus ſibi temporaliter ſubditis contra præcepta ſua: indè ſequitur, quòd ſi ipſi talia præcipiũt, tanquam tranſgredientibus fines mandati Diuini, & delegatæ poteſtatis ſibi traditæ a Deo non erit ipſis obediendum, nec aliqua eorum ſententia vinculũ aliquod inducet, vt per allata patuit. Ex his omnibus ergo patuit Innocentium ſe tacitè ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni, & hoc ipſum clariùs elicitur per ea, quæ ipſe dixit in d. c. per tuas. nu. 2. ſuper verſ. intollerabilem, dicens, quòd intollerabilis error eſt, ſi mandauit aliquod peccatum, item ſi mandaret contra ius, & quia textus ibi eſt apertiſſimus, patet ipſum Innocentium non fruſtra prædicta dixiſſe, ſed potius docere voluiſſe, quòd ſententia continens intollerabilem errorem expreſſum eſſet nulla: ſi ergo talis ſententia eſt nulla, indè ſequitur nemini indè præiudicialem eſſe, aut nocibilẽ, iuxta illud Philoſophi dicentis, de nihilo, nihil fit. Antonius de Butr. etiam ſe ſubſcripſit, & ipſe præſenti concluſioni in d. c. ſi quando. in verſ. Nota tertiò, dicẽs, quòd quis non dicatur contrauenire mandato Superioris, ſi motus iuſta cauſa illi non obedit. & rurſus idem replicat in d. c. per tuas. §. nos igitur. col. 4. in verſic. Nota Gloſam. dicens. Nota gloſam, & teneas ipſam menti: quia cauſa euidẽter iniuſta reddit ſententiam nullam. Idem ſi ſit impoſſibilis, vel turpis. Idem ſi ſententia contineat aliquid ſub vi præcepti, quod in ſe ſit peccatum: vt quòd eleemoſynam non faciat, vel quòd non faciat aliud, quod in ſe eſt bonũ, vel quòd hominem occidat; ſufficit ergo (inquit Antonius de Butr. vbi ſupra,) quòd in ſuo genere ſententia oſtendat iniquitatẽ in ſe euidentem, vt ſit nulla: dato, quòd poſſet caſualiter excuſari: & hoc expreſſum eſt in cap. venerabilibus. §. vltimo, de ſententia excommunicationis præſenti quoque cõcluſioni ſe ſubſcripſit Glo. in capitulo præſenti. in verſiculo ad cautelam, de ſententia excommunicationis, cui enumeranti vndecim caſus, in quibus ſententia excommunicationis dicatur nulla, omnes Doctores ibidem vnico conſenſu aſtipulantur. Innocentius Quartus Papa in d. c. cùm ad quorundam. dicit ſententiam excommunicationis nullam eſſe, quando ipſa fulminaretur expreſsè contra id, quo a Superiore excommunicantis fuiſſet conceſſum: quia contineret intollerabilem errorem: vnde implicitè denuo ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni. Idem faciunt omnes Doctores. ibidem Panormitanus quoque noſtræ ſe ſubſcripſit cõcluſioni expreſsè, & ad verbum in d. c. ſi quando. ext. de reſcriptis, nu. 2. per totum, quem ſequens Decius in d. c. ſi quando, nu. 4. & 5. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet ſucceſſiuè Abbas quærit. An habeat locus iſte textus, ſi mandet Papa aliquod fieri ſub pœna excommunicationis, quam incurrat ipſo facto, ſi non paruerit, & ex dictis eius duæ concluſiones colligũtur. Prima eſt, quòd ſi dubitatur de mente Papæ, ſuperſedere poteſt, & reſcribere: q̃a hoc facit iure permittente, vt hic. Vnde licèt dicatur, diſtrictè præcipiẽdo mandamus, poteſt tamen ex iuſta cauſa ſuperſederi, vt notat Bald. in c. cùm teneamur, de præbendis, & alij hic, & ratio prædictorum omnium videtur, quia qua ratione Superior, q̃ ſcribit, deceptus videtur in facto principali circa informationem, ita pariter in clauſulis acceſſorijs. & prædicta concluſio procedit, qñ eſt dubium de voluntate (prout Abbas loquitur) ſecus ſi conſtaret: quia tunc parendum eſt mandato, licèt durum ſit. vt in c. in memoria. diſtin. 9. ſed hoc limitatur, vt in ſequenti concluſione dicã. Secunda concluſio Abbatis eſt, quòd ſi timetur de ſcandalo, vel ſi mandatum continet hæreſim, vel peccatum, non eſt Papæ obediendum, vt eſt dictũ notabile Innocentij in c. inquiſitioni. ext. de ſent. excommunicationis, quod hic Abbas refert, & p̃ hoc infert ipſe Abbas in d. c. inquiſitioni, q̃ Cardinales non tenentur obedire Papam, etiam ſi illos excommunicaret, quando Concilium impediretur, & idem Abbas in c. cũ teneamur. de præben. vbi concludit non eſſe obediendum iſto caſu, quamuis in mandato, ſiue præcepto dictum ſit, nõ obſtante ſcandalo: & idem Abbas in c. ſignificauit, col. 2. de offic. ordin. dicit, quòd in iſta concluſione eſt defectus poteſtatis, in prima eſt defectus voluntatis: hæc Decius vbi ſupra. ex quibus patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni, & reliqui Doctores citati in probationem præcedentis concluſionis: ex quibus omnibus patuit, quàm apertiſſimè excommunicationis ſententiam fulminatam etiam a Papa contra Iudices, niſi procederent ad puniendos aliquos criminoſos, debitas de iure pœnas eis iniungendo non obſtante ſcandalo inde futuro, eſſe ipſo iure nullam, ratione erroris intollerabilis in ea expreſſi: ac per conſequens non formidandam, cum nullum poſſit producere ex ſe effectum. vt elicitur ex text. in d. c. ad quorundam, extra de exceſſibus Prælatorum, & expreſsè docuit Ioannes And. vt paulò ante retulimus recitando ipſius verba: quem ſequitur Marianus Socinus in c. ſacris, nu. 11. ext. de ſent. excommunicationis, qui & notanter dicit in cap. per tuas, nu. 19. ext. de ſent. excommunicationis. Quæritur quid ſi ipſemet excommunicatus contemnit præceptum excommunicationis, & ſententiam eo quòd induceret eum ad peccandum. Sol. dic, quòd talis nulla pęna punitur, immo debet illam contemnere, vt in c. inquiſitioni. infra eod. & idem Doctor. paulo ante ibidem nu. 18. dixerat citans ad hoc Hoſt. in ſumma. eo. tit. §. quis ſit effectus, verſ. quòd qualiter quis. dicitur non ſeruare hoc idem confirmauit. Probatur & quartò præſens concluſio ratione allata in pręcedẽtis concluſionis probationem.

114 Nona & vltima concluſio. Epiſcopus † & vnuſquiſque Iudex tam laicus, Eccleſiaſticus, aut Prælatus, & adminiſtrator cuiuſcunque Eccleſiæ pro ſcandalo puſillorum vitando poterit tuta cõſcientia, immo tenebitur aliquo tempore (infra quod ſperatur exactio, ac ſolutio, ſeu reſtitutio bonorũ Eccleſiaſticorum iniuſtè ab aliquo poſſeſſorum facienda ſuæ Eccleſiæ ſine ſcandalo puſillorum) differre petitionem, ſeu exactionem bonorum ipſorum Eccleſiaſticorum ſuæ Eccleſiæ: quæ ab aliquibus detenta ſine tali ſcandalo exigi non poſſent: & hoc verum eſſe dicitur non ſolum quando poſſeſſores iniuſti paterentur puſillorum ſcandalum,

lum,

lum; verum etiam quando poſſeſſores iniuſti pa-
terentur ſcandalum Phariſeorum: & indè ratione
ipſorum probabiliter timeretur ſubſequi ſcanda-
lum etiã puſillorum in alijs ipſorum ſequaces: &
ſic ſchiſma, & ſeditio populi ſequeretur prubabi-
liter, vt puta, ſi ex repetitione taliũ bonorum, vel
iurium Eccleſiaſticorũ vſurpatorum à Principe,
ipſe Princeps incurreret ſcandalum Phariſeorũ,
& ratione talis ſcandali, ſubditi ipſius incurrerẽt
ſcandalum puſillorum adhærendo ſuo Principi,
ſchiſma ſuſcitando, & alia maiora mala tempora-
lia, aut ſpiritualia futura procurando, quia in his
caſibus poterunt prædicti immo & tenebuntur
huiuſmodi bonorum, ac iurium Eccleſiaſticorum
repetitionem, ſeu exactionem differre vſque ad
tempus illud, in quo talis exactio probabiliter fie-
ri poterit ſine periculo talis ſcandali futuri: Hæc
concluſio probatur quatruplici medio. Primò. n.
per argum. in iure Diuino: nam hæc concluſio eli-
citur ex ſententia Domini noſtri Ieſu Chriſti (re-
cenſita apud Mattheum c. 5. verſic. 39. 40. & 41.)
dicentis. [Ego autem dico vobis non reſiſtere ma
lo; ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillã
115 tuam † præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecũ
in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere,
dimitte ei & pallium, & quicunque te angariaue-
rit mille paſſus, vade cum illo alia duo] hæc ibi,
quam Domini Ieſu ſententiam interpretãs Diuus
Thomas (in 2. 2. q. 43. artic. 8. in reſponſione ad
quartum iuxta ſententiam Diui Auguſtini in lib.
1. de ſermone Domini in monte. c. 34. 35. & 36.
tomo 4.) dicit fore intelligendum huiuſmodi præ
ceptum ſecundum præparationem animi (vt ſci-
licet homo ſit paratus prius pati iniuriã, vel frau-
dem, quàm iudicium ſubire, ſi hoc expediat. hæc
illi Sancti: & quòd in caſu noſtræ cõcluſionis ex-
pediat pati hanc fraudem, vt euitetur ſcandalum
puſillorum (quod vitandum omnino fore præce-
pit ipſemet Dominus Ieſus apud Mattheum. c.
18. verſic. 6. & 7. ſæpius ſupra citatum) per ſe patet
cũ ad hoc obligemur præcepto Diuino, ac de ne-
ceſſitate ſalutis. Ex his ergo patuit, quòd noſtra
concluſio probetur dicto iure Diuino, ſicut & hac
alia Domini Ieſu ſentẽtia, ac opere, hoc idem nos
Dominum Ieſum docuiſſe refert Sanctus Euange
liſta (dicens quòd licèt ipſe Dominus ſciret ſe nõ
teneri ad ſoluendum tributum, tamen ſoluere il-
lud voluit pro ſcandalo puſillorum vitando) vt ha
betur apud Matthæum, cap. 17. verſic. 24 25. 26. &
27. Nam hæc ibi ſcripta reperiuntur, videlicet.
[Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſſerunt, qui
Didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt
ei, Magiſter veſter non ſoluit Didrachma? ait,
etiam. Et cùm intraſſent in domum, præuenit eum
Ieſus dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges
terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum à
filijs ſuis, an ab alienis? & ille dixit, ab alienis: di-
xit illi Ieſus: ergo liberi ſunt filij: vt autẽ non ſcan
dalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum,
eum piſcem, qui primus aſcenderit tolle, & aper-
to ore eius inuenies ſtaterem: illum ſumẽs da eis
pro me, & te.] hæc ibi. Ex quibus Domini Ieſu ver
bis, & facto ipſo quàm apertiſſimè veritas noſtræ
concluſionis elicitur. Cùm indè probetur pro vi-
116 tando ſcandalo puſillorum † nos teneri ſoluere
id, ad quod de iure aliàs non tenemur, & ſic pri-
uari bonis proprijs, ac iure noſtro ad tempus: ac
per conſequens arguendo à cõtrario ſenſu ex iiſ-
dem Domini verbis, & opere elicitur nos teneri
non repetere id quod nobis, vel Eccleſijs noſtris
debetur vſquequo occaſio ſcandali ceſſauerit, cũ
Dominus Ieſus ſponſus totius Eccleſiæ ita facere
nos docuerit: ac tacitè præceperit iuxta illud, om
nis Chriſti actio eſt noſtra inſtructio. Probatur in-
ſuper & ſecundò noſtra concluſio auctoritate iu-
ris poſitiui per textum in c. nihil prodeſt. ext. de
præſcriptionibus, vbi recenſentur illa verba, qui-
bus vſus fuit Beatus Gregorius Pontifex, & repe-
riuntur ſcripta in regiſtro eiuſdem Diui Grego-
rij lib. 2. c. 96. Epiſtola 57.) videlicet. [Nihil cum
ſcandalo, nihil cum forali ſtrepitu vobiſcum nos
velle de cauſis pauperum diffinire, vobis ſcripſiſ-
ſe meminimus] hæc ibi; pro quorum verborũ ma-
iori intelligentia ſciendum, quòd hæc verba ſcri-
pſit Diuus Gregorius ad quandam Dominam no
mine Italiam Patriciam, quæ occupauerat partẽ
patrimonij Beati Petri: Quapropter Beatus Gre-
gorius ſcripſit ei, vt dimitteret patrimonium il-
lud, & ipſa ei reſcripſerat, quòd ipſa parata erat
facere rationem, & Papa Gregorius ſecũdò man
dauit eidem, quòd nihil cum ſcandalo, nihil cum
ſtrepitu iudicij volebat de cauſis pauperum diſ-
finire: Vltimò cùm illa adhuc non dimitteret bo-
na pauperum, reducit eidem Dominæ ad memo-
riam qualiter olim ſcripſerat ſibi dicens [quod ta
citurnitas, & patientia ſua non faciet præiudiciũ
ſucceſſoribus ſuis in rebus pauperum.] hæc ibi.
Idem probatur per argumentum in c. ſuſcepimus.
§. verum. ext. de homic. volunt, vel caſuali, in quo
recenſentur verba Alexandri Tertij dicentis [V-
numquenque poſt tunicam relinquere pallium, &
rerum ſuſtinere iacturam, quam pro conſeruãdis
vilibus rebus, & tranſitorijs, tam acriter in alias
exardeſcere: cùm hoc ſit contra manſuetudinem
Eccleſiaſticam.] Dixi probari præſentem conclu-
ſionem per argum. in d. c. ſuſcepimus, quoniam li-
cèt explicitè, & ad verbum præſens concluſio non
probetur dictis verbis ipſius Canonis: benè tamẽ
implicitè, cùm eius veritas eliciatur ex ipſis: eo
quòd indè habeatur, quòd exardeſcere acriter in
alios pro conſeruãdis rebus temporalibus ſit con
tra Eccleſiaſticam manſuetudinem: quod quidem
contingeret, ſi non obſtanto ſcandalo puſillorum
repeterentur bona, & iura Eccleſiarum, nemo eſt,
qui non aduertat, vti Panormitanus eruditiſſimus
Doctor (loco paulò poſt citando) animaduertit.
Idem probatur per argum. in c. quando ergo, 11.
q. 3. in quo Canone canonizata reperitur ſentẽtia
Diui Hieronymi in Amos Propheta, c. 5. circa me
dium his verbis contenta, videlicet. [Quando er-
go vir Eccleſiaſticus, & prudens, atque intelligens
117 † multas impietates in ea, quæ vocatur domus
Dei eſſe cognouerit: & non ſolum multas, ſed &
fortes, & quæ opprimere poſſint iuſtitiam: & in
tantùm Doctorum rabiem proceſſiſſe, vt accipiãt
pretium in iudicio, & omnia pro muneribus fa-
ciant, pauperes quoque diuitent in portis, & au-
dire contemnant: taceat in illo tempore, ne det
ſanctũ canibus, & ne mittat margaritas ante por-
cos, qui conuerſi conculcent eas, & imitentur Hie
remiam dicentem. Solus ſedebam, quia amaritu-
dine repletus ſum, & illud in Pſalmo 149. ſingula-
riter ſum ego donec tranſeam.] hæc ibi. Dixi pro-
bari per argumentum in d. c. quando ergo, quo-
niam ex ipſo elicitur Prælatum debere patienter
ſuſtinere impietates fieri, quando ſine ſcandalo

eis

eis occurrere non poſſit. Idem probatur per text. in c. 2. §. ſuper eo. ext. de noui ope. nunc. vbi refertur ſententia Innocentij Tertij his verbis contenta, videlicet. [Super eo quoque non ſufficimus admirari, quòd cùm viri Religioſi Monachi Cantuarieñ. qui omnia dimiſerunt pro Chriſto, tot laboribus, & periculis perſonas, & res non dubitauerunt frequenter exponere, (quod nõ feciſſent, niſi cognoſcerent premiſſa reſpicere in graue Cantuarieñ. Eccleſiæ detrimentum.) Tu ſaltem pro vitando tam graui ſcandalo proximorum ab huiuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſſaſti; cùm ſacræ Scripturæ teſtimonio debueras didiciſſe, quòd licèt opera illa, quæ ſine mortali peccato omitti non poſſunt, non ſunt pro vitando ſcandalo dimittenda: nec ea debeant pro ſcandalo vitando committi, quæ ſine mortali peccato committi nõ pñt ab his tñ, quę ſine mortali peccato committi pñt, pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo vitando ceſſandum, & eis etiam pro vitando ſcandalo inſiſtendum. Vnde Apoſtolus [Si ſcandalizatur frater, nõ comedam carnes in æternum.] Et Dominus in Euangelio contra eos, qui ſcandali præſtant materiam: [Væ (inquit) homini illi, per quem ſcãdalum venit, &c.] Et licèt maiorum ſcandalum ſit vitandum, vitandum eſt etiam puſillorum, iuxta teſtimonium veritatis; [Qui ſcandalizauerit (inquit) vnum de puſillis iſtis, qui in me credũt, &c.] Finis ergo his taliter a te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio, per virtutẽ ſequentis obedientiæ valeat expiari.] hæc ibi: Ex quibus quàm apertiſſimè elicitur veritas noſtræ conclusionis, cùm reprehendatur Epiſcopus ille, qui cum ſcandalo puſillorum volebat fundare Eccleſiam quandam, & Canonicatum in ſolio dictorũ Monachorum ipſis inuitis; a quo opere pro huiuſmodi ſcandalo vitando debuiſſet etiam ceſſare, ſi ſolium fuiſſet ſuum, & ibi ædificare non fuiſſet ſibi aliquo iure prohibitum, quod innuere videntur verba illa [ab huiuſmodi etiam tibi prohibitis] quaſi voluiſſet Papa arguere à fortiori (vt ex contextu prædictorum verborum patẽtiſſimè elicitur.) Probatur & tertiò Doctorum infraſcriptorum auctoritate. Alexan. enim de Ales in 2. par. q. 69. memb. 6. artic. 3. §. 1. circa finem in verſ. ſi verò quæritur de ſcandalo generali infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Si verò quæratur de ſcandalo generali paſſiuo poteſt reſponderi, aut ex dimiſſione repetitionis non læditur libertas Eccleſiæ ſpiritualis, & tunc dimittendum eſt quod ſuum eſt, propter ſcandalum generale: hæc ille, ex quibus veritas noſtræ concluſionis apertiſſimè probatur; Sanctus Thomas & ipſe ſe ſubſcripſit præſenti cõcluſioni in 2. 2. q. 43. art. 8. in reſponſione ad quintum dicens. Scandalum, quod vitabat Apoſtolus 1. Corint. c. 9. ſeminans ſpiritualia, non accipiens ſtipendia temporalia, ne offendiculum daret Euãgelio Chriſti: ex ignorantia procedebat gentiliũ, qui hoc non conſueuerãt; & ideo ad tempus abſtinendum erat, vt priùs inſtruerẽtur hoc eſſe debitum. Et ex ſimili cauſa Eccleſia abſtinet à decimis exigendis in terris, in quibus non eſt conſuetum decimas ſoluere. hæc ille Sanctus, vbi ſupra, nec contra noſtram concluſionem eſt id, quod ipſemet Sanctus ibidem in corpore dicti artic. 8. dixerat infraſcriptis vtens verbis, videlicet circa temporalia bona diſtinguendum eſt. Aut enim ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſeruandum pro alijs commiſſa: ſicut bona Eccleſiæ committuntur Prælatis, & bona communia quibuſcunque Reipublicæ Rectoribus; & talium conſeruatio, ſicut & depoſitorum imminet ijs, quibus ſunt cõmiſſa ex neceſſitate. Et ideo non ſunt propter ſcãdalum dimittenda, ſicut nec alia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. hæc ille ibi, quæ quidem nullatenus noſtræ concluſioni aduerſantur ſi benè librentur; quoniam in noſtra concluſione non diximus propter ſcandalum puſillorum vitãdum tales perſonas teneri ad talia bona dimittenda omnino, & ad nunquam repetenda, ſed ad non ſtatim repetenda, ſtante ſcandalo prædicto puſillorum, ſed ꝙ teneantur ad ipſa bona repetenda tranſacto dicto ſcandalo, poſtquam edocti fuiſſent de irrationabilitate eorum ſcandali, & quòd de noſtra concluſione ibi non ſit locutus Sanctus Thomas, elicitur ex verbis eiuſdem paulò antè relatis, & clarius ex ſententia eiuſdem Diui Thomę paulò poſt recitãda, & Cardinalis Caietani ibidem interpretantis eiuſdem Sãcti verba prædicta. Quapropter patet, quòd dictus Sanctus Thomas vbi ſupra voluerit docere, quæ debeat regulariter facere Prælatus pro bonis ſuæ Eccleſiæ exigendis. & Rector Reipublicæ pro bonis ſuæ fidei creditis: quod & nos negamus, nec aliquod verbum de hoc factum fuit in noſtra concluſione. Sciendum ergo, quòd Diuus Thomas clarius ſe ſubſcribẽs præſenti concluſioni in 4. ſent. diſt. 38. q. 2. artic. 3. quodl. 3. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet, ſed de iuſta repetitione rerum temporalium propter ſcandalum paſſiuum vitandum dimittenda; eſt diſtinguendum; quia quandoque licitè non poteſt dimittere quin repetat ſine præiudicio alterius; vt cùm quis gerit curam rei alienæ, ſiue communitatis, ſiue alterius priuatæ perſonæ, & tunc peccaret deſiſtendo a petitione, niſi de conſenſu illius, aut niſi timeret maius periculum imminere, quàm ſit damnum illius rei, hæc ille Sãctus ibi, qui expreſſius hoc ipſum docuiſſe comprobatur in 1. 2. q. 96. artic. 4. his verbis vtens, videlicet. Quia ſicut Auguſtinus dicit (in lib. 1. de libero arbitrio. c. 5. parum a principio tom. 1.) lex eſſe non videtur, quæ iuſta non fuerit, vnde tales leges non obligãt in foro conſcientiæ, niſi fortè propter vitandum ſcandalum, vel turbationem, propter quod etiam homo iuri ſuo debet cedere, ſecundum illud Matthei c. 5. [Qui angariauerit te mille paſſus, vade cum eo alia duo, & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium.] hæc ille Sanctus, cuius Dominicæ ſententiæ interpretationem factam a Diuo Auguſtino, & eodem Diuo Thoma paulò ante retuli ad verbum. in principio probationis præſentis concluſionis. Vide ergo ibi. Ex quibus patuit ipſum Sanctum aſtipulatum fuiſſe præſenti noſtræ cõcluſioni, quod & faſſus quoque fuit Cardinalis Caietanus in commentarijs 2. 2. q. 43. art. 8. cuius quidem ſententiam, cum ſummopere memoriæ commendandam fore a Prælatis, & probet noſtram concluſionem, mihi viſum fuerit, iccircò hic ad verbum eam referre ſtudui. Sciendum ergo, quòd ibi hanc protulit ſententiam his uerbis contentã, videlicet. In eadem parte eiuſdem articuli. Caueне hæc ſententia, ſcilicet quòd Prælati tenẽtur ad temporalia Eccleſiæ bona de neceſſitate ſalutis, &c. velamen fiat auaritiæ perſonarum Eccleſiaſticarum. Et ſub hoc peccatum, pauperes ſine miſericordia vexent repetendo bona Eccleſiæ poſ-

poſito

& ad ſemper. Præcepta verò affirmatiua inducunt homines ad actus virtutũ. Actus aũt virtutum nõ quolibet modo fieri debent, ſed obſeruatis circũſtantijs, quæ requiruntur ad hoc, ꝙ actus aliquis dici poſſit virtuoſus, vt. ſ. fiat vbi debet, & qñ debet, & ſm quòd debet. Et quia diſpoſitio eorum, quæ ſunt ad finem, attenditur ſecundum rationem finis: in illis circunſtantijs virtuoſi actus præcipuè attendenda eſt ratio finis, quæ eſt bonum virtutis. Si ergo ſit aliqua talis ommiſſio alicuius circunſtantiæ circa virtuoſum actum, quæ totaliter tollat bonum virtutis. hic actus contrariatur præcepto: ſi autem ſit defectus alicuius circunſtantiæ circa virtuoſum actum, qui non totaliter tollat bonum virtutis: licèt non perfectè attingat ad bonũ virtutis, non eſt contra præceptum. hęc ille Sanctus. Quapp patuit, ꝙ cùm repetitio bonorum Eccleſiaſticorum (vt ẽt docuit Caietanus loco paulò ante citato) ſit actus virtutis, & comprehendatur ſub pręcepto affirmatiuo: indè conſequens fit, vt non obliget aliquem, niſi concurrentibus circũſtantijs debitis, ex quib. dicta repetitio efficiatur actus virtutis: ac per conſequens, ꝙ nõ obliget ſtante ſcandalo puſillorum, ſed ſolũ illo tranſacto. & hoc eſt, quod intendebat nos docere Paludanus dicendo; ꝙ talia bona ſint repetenda ſaluis debitis circunſtantijs, ſcilicet ex quibus actus ipſe repetendi dicta bona efficiatur actus virtutis. Cùm ergo in terminis noſtræ concluſionis pateat, quòd repetitio talium bonorum ſtante ſcandalo puſillorum a Deo prohibito ſit actus vitioſus, & non virtutis. indè ſequitur nemini fuiſſe pręceptam huiuſmodi repetitionem in tali caſu, cùm non poſſit comprehendi ſub præcepto affirmatiuo, ſub quo ſolum actus virtutis, & actus a Deo approbatus, ac conceſſus comprehenditur. Ex quibus omnibus patet apertiſſimè Alexander de Ales Diuum Thomam, Scotum, Riccardum, Paludanum vnà cum ſequacibus ſuis ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni. Gloſa quoque in dicto capitulo nihil. in verſic. nihil. his verbis ſe ſubſcripſiſſe præſenti concluſioni videtur, ſcilicet argumentum, quòd propter ſcandalum deſiſtendum eſt a iure ſuo, Glo. quoque in d. c. quando ergo. in verſ. quando, dicens, quòd ex hoc c. elicitur argumẽtum, ꝙ non nocet taciturnitas, quando non prodeſt contradictio. hæc ibi. & cùm contradictio repetendi excitet ſcandalum puſillorum (vt ſupponitur) & excitatio ſcandali ſit iure Diuino prohibita: indè ſequitur, quòd huiuſmodi contradictio repetendi dicta bona in caſu ſcandali fieri non debeat, & quòd in tali caſu racenti vſque ad opportunum tempus taciturnitas non noceat, ac ſubindè conſequens ſit, vt dicta Glo. ſe ſubſcripſerit præſenti noſtrę concluſioni, Panorm. verò explicitè, & ferè ad litteram ſe ſubſcripſit pręſenti concluſioni in dicto c. nihil prodeſt. nu. 4. in verſic. quoad ſecundum. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Quo ad ſecundum dicerem, quòd ſi Prælatus veriſimiliter arbitratur, ꝙ ad tempus differendo recuperabit rem ſuam ſine litigio, non peccat ſuperſedendo. arg. in c. quando, 11. q. 3. hinc Apoſtolus. [Redimentes (inquit) tempus quia dies mali ſunt.] hæc ille Doctor. Didacus autem Couaruuias in regula iuris. Peccatum non dimittitur in prima par. relect. nu. 6. in verſ. nono a ſupradictis deducitur vera interpretatio textus in c. nihil cum ſcãdalo. ext. de præſcriptionibus, qui Doctor ad verbum ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ concluſioni, qui idẽ docet ſi immineret ſcandalum malitioſum, ſeu Phariſeorum, ſi ex expectata repetitione bonorũ Eccleſiaſticorum ſperaret Prælatus bona illa recuperare. Felinus verò ſequitur ſentẽtiam Diui Thomæ vbi ſupra, ac per conſequens ſe ſubſcripſit præſenti concluſioni in d. c. nihil prodeſt. in verſ. trigeſimotertiò. & vltimò. Addens & hæc notabilia, videlicet, cuius dictum intellige, quãdo ex reſiſtentia, quæ fieret legi iniuſtæ reſultaret maius ſcãdalum, & maius malum, vt dicit Glo. Nicolai. in d. c. 5. Matthei: dat exemplum in Eccleſia, quę non repetit in terris, in quibus non conſueuerunt dari propter ſcandalum euitandum. Vnde prælegit læſionem talis damni ad euitandum periculũ maioris mali. Et ſi hoc facit Eccleſia, multò fortius debet facere vna ſingularis perſona ſecundum illam Glo. quam nota in hoc exemplo de decimis applicabili ad multa, quę Eccleſia tolerat. hęc omnia ad verbum ſunt Felini vbi ſupra, vbi enumerat 33. ſpecialia ad euitandũ ſcandalũ contra regulas iuris. ibi per te vide, qm̃ hic ea recenſere minus cõgruum eſſe putaui (licet ſciam eſſe notatu digniſſima) habita rõne tituli pſentis qõnis, ne viderer egredi rem aggreſſam. Probatur inſuper & quartò hac rõne pręſens noſtra cõcluſio, videlicet. Cũ. n. nullus Prelatus teneatur pro conſulendo bono tẽporali ſuæ Eccleſiæ ſalutis pprię aĩæ pernitiẽ incurrere tranſgrediendo Diuinũ pceptũ. iux. illud Dñi Ieſu apud Mattheũ. c. 19. verſ. 17. [Si vis ad vitã ingredi, ſerua mandata.] & illud apud eundem Mattheũ. c. 16. verſ. 26. [Quid. n. prodeſt homini, ſi mundũ vniuerſum lucretur, aĩæ verò ſuæ detrimẽtum patiat? aut quã dabit homo cõmutationem pro aĩa ſua.] Indè conſequens erit, ꝙ veriſſima ſit nr̃a concluſio, eo ꝙ aliqd facere cũ ſcandalo puſillorũ ſit graue peccatũ, & a Dño Deo prohibitum apud Matth. c. 18. verſ. 6. & 7. vt ſepius fuit dictu, & probatum inſimul. Quo ergo ſtãte mortali peccato Pręlatus incurreret maximũ ſalutis detrimẽtum dicente Dño per os Ezechielis Prophetæ. c. 18. verſ. 21. [Aĩa, quę peccauerit ipſa morietur.] Cũ ergo tale quid repetere cũ ſcandalo puſillorũ Prælatis oĩb. ſit prohibitũ ſub tam incurrẽda in graui pęna a Dño Ieſu ſpõſo Sanctę Eccleſię, ac directo Dño bonorũ Eccleſiaſticorũ impoſita, vt patet ad ſenſum (cùm eiuſdem Dñi Ieſu intuitu, & amore illa a fidelib. donata, ac legata fuerint Eccleſijs.) Conſequẽs ſit grauiter errare Prælatos miniſtros Eccleſiarum, & ipſius Dñi Ieſu, non ſeruando contenta in noſtra concluſione, cùm tali pacto tranſgredi fines mandati ipſius Domini Ieſu (cuius ſunt miniſtri, & mandatarij) comprobentur, aliquid repetentes, cum puſillorum ſcandalo.

Et quis noſtra hęc cõcluſio fuerit multis medijs comprobata veriſſima. Nihilominus poſſet qs inſurgendo contra eam probare ipſam falſam triplici medio, eo ꝙ ommiſſio repetitionis bonorũ Eccleſiaſticorũ ſit peccatum mortale, ad quod euitandum omnes tenentur de neceſſitate ſalutis a quo incurrendo non excuſatur aliquis propter ſcandalum aliquod ipſorum, qui bona eccleſiaſtica iniuſtè detinent, quod (vltra auctoritates paulò poſt afferendas) ſuo exemplo nos docuit Diuus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui potius exilium, totque perſecutiones in propria, & in conſanguineorum, ac affinium perſona, atque mortem ipſam æquanimiter ſuſtinere voluit;

quàm à bonorum, ac iurium Eccleſiæ ſuæ repe-
titione ceſſare: animaduertendo ad hoc ſe teneri
ſub præcepto Diuino, ac pœna peccati mortalis
aliàs incurrenda. Quapropter tali exemplo muni
tus contra noſtram concluſionem poſſet quis (vt
diximus) triplici iaculo ipſam aggredi: & primò
per textum in c. in canonibus 16. q. 1. in quo recen
ſetur ſententia Symmachi Papæ, his verbis con-
tenta, videlicet. [Valde iniquum, & ingens ſa-
crilegium eſt, vt quæcunque, vel pro remedio
peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum
ſuarum vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contu-
lerit, ab his a quibus hæc maximè ſeruari con-
uenit, ideſt Chriſtianis, & Deum timentibus ho-
minibus, & ſuper omnia a Principibus, & primis
regionum in aliud transferri. Iniquum eſſe cenſe-
mus, vt cuſtodes potius cartarum, quàm defenſo-
res rerum creditarum (vt præceptum eſt) iudice-
mur.] hæc ibi, inter alia habentur. Ex quibus vi-
detur colligi Prælatos mortaliter peccare, ſi tm̃
ſint cuſtodes cartarum, ſcilicet inſtrumentorum,
quorum virtute retinent Eccleſiæ dominia, ac iu-
ra ſibi collata, & illis ſolùm cõtenti nõ ſe exhibẽt
peruigiles cuſtodes ipſorũ iurium Eccleſiaſtico-
rum, illa non repetendo. Idem vr̃ probari per de-
cretũ ſacri Concil. Trident. in ſeſſ. 22. de reform. c.
11. [in quo excõicationis Sũmo Pontifici reſerua
tæ mucrone feriunt oẽs cuiuſcunq; dignitatis lai-
ci, & clerici occupantes bona Eccleſiaſtica, vel oc
cupantib. conſentientes: etſi tales, clerici ſint, ipſo
iure ſint priuati beneficijs illucuſq; obtẽtis, & ad
alia obtinenda ſint inhabiles, & a ſuorũ ordinum
exequutione (ẽt poſt prædictorũ ſatisfactionẽ, &
abſolutionẽ) arbitrio Ordinarij ſint ſuſpenſi:] ſed
notandũ ꝙ dictã impugnationem noſtræ conclu-
ſionis probari d. Canone iccircò dixi: qm̃ conſen
tire videnr̃ occupantib. bona, & iura Eccleſiaſtica
non repetentes ea. Secundò eadẽ impugnatio ꝓ-
bari vr̃ auctoritate diui Thomæ in 2. 2. q. 43. art. 8.
infraſcriptis verbis vtentis, videlicet. Sed contra
eſt, ꝙ B. Thomas Cantuarienſis repetijt res Eccle
ſiarũ, cum ſcandalo Regis. Reſpondeo dicendũ, ꝙ
circa tẽporalia bona diſtinguendũ eſt. Aut n. ſunt
nr̃a: Aut ſunt nobis ad conſeruandũ pro alijs com
miſſa: ſicut bona Eccleſiæ committuntur Prælatis,
& bona cõia quibuſcunq; Reipublicæ Rectorib.
& talium conſeruatio (ſicut depoſitorũ) imminet
ijs, quib. ſunt commiſſa ex neceſſitate. & ideo nõ
ſunt pp ſcandalum dimittenda, ſicut nec alia, quæ
ſunt de neceſſitate ſalutis. hæc ille Sanctus eadem
impugnatio noſtræ cõcluſionis probari vr̃, & hac
rõne, videlicet vt euitentur nonnulla abſurda, quæ
orirentur indè, ſi cõcluſio eſſet vera, & amplecten
da. Primũ quorum eſt, videlicet. Si eſſent dimittẽ-
da bona, ac iura Eccleſiaſtica iniuſtè ea occupan-
tibus pro vitando imminente ſcandalo eorum ſe-
queretur hæc abſurda. Primum quorum eſt, ꝙ om
nia ferè Eccleſiaſtica bona, ac iura ab improbis fu
rib. impunè poſſet quam facillimè depredari. Se-
cundum laxarentur habere impijs, vt in dies tali
occaſione ſumpta peiores euaderent, latrocinijs,
ac ſacrilegijs operam nauando, quorum tm̃ fomes
reſtringitur eo ipſo, ꝙ ſciunt ab ijs eadem repeti
poſſe, nec non & ab ijs ẽt quocumque titulo trãſla
ta fuerint, niſi illi eſſent bonæ fidei poſſeſſores, &
iam ſtante bona fide præſcripſiſſent contra veros
dños, vel Eccleſias ipſas, vt habetur per iura ſub ti
tulo de præſcriptionib. contenta. Tertiũ, ꝙ Præla
ti, ſeu quæcunq; perſonæ Eccleſiaſticæ infirmi, &
non ita perfectè mortificati, & ad cæleſtia bona
poſſidenda anhelantes, quàm facillimè deſpera-
rent, ſi crederent ſibi non licere repetere bona tẽ-
poralia, (quibus vtcunque ſuſtentantur) de manu
iniuſtè rapientium ea, qñ ſcandalum ipſorũ indè
immineret, eo magis, ꝙ temporalia bona fuerunt
Eccleſijs a fidelibus relicta, ac legata ad ſuſten-
tationem perſonarum Eccleſiaſticarum deſer-
uientium in ipſis Eccleſijs, & ad eorum ſolamen
ac conſolationem, quod videtur innuiſſe Salomo
nem in Canticis Canticorum, c. 2. verſic. 6. dicen-
do [Leua eiꝰ ſub capite meo, & dextera illius am
plexabitur me.] Nam vt docuit Alexander de
Ales in 2. par. q. 10. memb. 2. in reſpõſione ad quar
tum. Per leuam deſignantur iſta inferiora, quæ no
mine terræ deſignantur in ſacra Scriptura. Per
dexteram verò Cœlum, & cæleſtia. Quod quidem
altius perpendens Bonifacius Octauus conſulens
bono publico, & priuato. Nam volens conſulere
(inquam) bono publico ſtatuit id, ratione cuius
delicta non remanent impunita: bono priuato
conſuluit ſtatuendo id, ex quo bonum priuatum
fouetur, & libido perturbandi bonos, & pacificos
reſtringeretur, & timoratæ conſcientiæ Prælato-
rum conſuleretur. & hoc fecit quando conſtitu-
tionem infraſcriptam edidit in c. Prælatis. de ho
mic. in ſexto, infraſcriptis verbis vtens. [Prælatis,
vel clericis quibuſcunque, qui de laicis ſuis male-
factoribus quærelam penes ſecularem Iudicẽ de-
ponentes petunt emendam ſibi fieri, & prouide-
ri ne contra eos talia de cætero præſumãtur, pro-
52 teſtando † expreſsè, quòd ad vindictam, ſeu pœ-
nam ſanguinis non intendunt imputari non de-
bet, quamuis aliàs in tali caſu de iure debeat pœ
na ſanguinis irrogari: ſi Iudex mortem illis infe-
rat, iuſtitia exigente. Alioquin ſi Prælati, aut cle-
rici propter metum huiuſmodi, quia Iudex ad pœ
nam ſanguinis poſſet procedere de ſuis malefa-
ctoribus taliter conqueri non auderent, daretur
plerique materia trucidandi eoſdem, & ipſorum
bona liberè depredandi.] hæc ibi. Quartum abſur
dum, quod indè oriretur, eſt, quòd zelus iuſtitiæ
abſorberetur, quod quidem maximum eſſet ma-
lum, eo magis, quòd zelari iuſtitiam omnibus li-
ceat, & ſit opus in ſe meritorium, vt nos docuit
Dominus Ieſus in Euangelio apud Mattheum. c.
5. verſ. 10. dicens [Beati qui perſecutionem patiun
tur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt Re-
gnum Cœlorum.] & paulò antè iam dixerat ipſe
Dominus Ieſus, ſcilicet in verſic. 6. [Beati, qui
eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſatura-
buntur.] quo quidem ſancto zelo iuſtitiæ agita-
tus, Sanctus Thomas Archiepiſcopus Cantuarien
ſis, repetijt bona Eccleſiæ ſuæ à Rege illo Anglo-
rum: nec eius, & eum ſequentium paſſiuum ſcan-
dalum indè euenturum à repetendo bona, & iura
Eccleſiæ per ipſum iniuſtè occupata à dicta repe-
titione compeſcuit, qui quidem Sanctus Thomas
quaſi alter Phinees (vt in libro Numeri cap. 25.
habetur) qui zelo iuſtitiæ ductus perfodiendo in-
terfecit virum Iſraelitam coeuntem cum Madia-
nitide gentili propter tranſgreſſionem Diuini præ
cepti factam a dicto viro Iſraelita, & tamen ipſe
Phinees animaduertere poterat illos perituros
fore in anima, & in corpore, eoquòd in ipſo a-
ctu peccati mortalis interficiebat illos. Ex his,
& ſimilibus igitur videtur probatam fuiſſe con-
cluſio-

fuiſſe concluſionem falſam, & impugnationem ipſius veram, & veris fundamentis innixam: ac per conſequens, quod repetitio bonorum, ac iurium Eccleſiaſticorum procurari debeat, nõ obſtante ſcandalo poſſidentium ea iniuſtè. Quintum & vltimũ abſurdũ, quòd oriretur ſi vera eſſet concluſio, eſt, quòd pax Eccleſiæ temporalis. (quæ vtique ſummoperè appetenda eſt) propter pacem ſpiritualẽ, quæ ex ea ſequi aſſolet, per quàm vacat Eccleſia ipſa legi Dei, & Diuinis obſequijs perturbaretur, & tamen quis ignorat exoptandam fore ab omnibus Chriſti fidelibus dictam pacem, cùm pro ea obtinenda a Deo orandum nobis fore monuerit ipſe Propheta Pſal. 121. verſ. 6. dicens [Rogate quę ad pacem ſunt Hyeruſalem, & abundantia diligẽtibus te.] Ex his ergo omnibus allatis hucuſque contra noſtram concluſionem videtur eliciendũ fore, quòd ipſa non fuerit vera, ac per conſequẽs nec amplectenda, immo potius contemnenda.

His verò contra noſtram concluſionem allatis nõ obſtantibus, adhuc, & meritò dicimus noſtrã concluſionem fuiſſe, & eſſe veriſſimã: nec per adducta aliquid probari contra ipſam, vt elicitur q̃ apertiſſimè tum ex dictis ſupra in probationẽ ipſiuſmet noſtræ concluſionis (cum ibi tacitè fuerit reſponſum omnibus obiectionibus factis: tum ẽt, quia ex allatis in probationem impugnationis (ſi benè ipſa librata fuerint) nihil aliud elicitur, q̃ quod conceſſio, vel voluntaria dimiſſio bonorum, ac iurium Eccleſiaſticorum in manu illorum, qui ea iniuſtè occupauerant, ſit prohibita, & iniqua: & pro ſcandalo phariſæorum vitando poſtquam patienter aliquod tempus fuerit expectata eorũ conuerſio, & emendatio, quod liceat ipſo non obſtante repetere bona, ac iura Eccleſiaſtica: quod nos nũquam negauimus in allatis hucuſque, imò expreſsè aſſeuerauimus, dum interpretati fuimus ſententiam Diui Thomæ, & Riccardi aſſerentium exẽplum de Sancto Thoma Archiepiſcopo Cãtuarienſi, cùm iccircò laudetur de repetitione bonorum, ac iurium Eccleſiaſticorum: quia iam expectauerat patienter reſtitutionem ipſorum faciendã per Regem Angliæ poſt tot præces pro hoc obtinendo emiſſas, & rationes redditas dictę repetitionis: poſt quas rationabiliter deſperauerat de reſtitutione facienda ſibi poſt expectationem alterius temporis: quę omnia non fuerunt ſuppoſita in terminis noſtræ concluſionis, immo his cõtraria: ſcilicet quòd per dilationem repetitionis ipſorum bonorum ceſſaret ſcandalum puſillorum, & quòd paulò poſt repetitio fieri poſſet ſine ſcandalo tali, & cum pace vniuerſali. & per hæc patet reſponſio ad impugnationem noſtrę concluſionis, & ad eius fundamenta, quibus inniti, ac probari videtur prima fronte ipſamet impugnatio. & ſic Deo Optimo Maximo fauente abſoluimus præſentem quæſtionem quotidianam, & memoriæ commendandam ab omnibus Prælatis, & iudicibus, munus ſuum iuſtè exequi exoptantibus.

SVMMARIVM.

1 *Pęnarum genera in ſui prima diuiſione dicuntur eſſe duo, & quæ, & earum ſpecies enarrātur.*

2 *Pęnarum ſpecies, quæ antiquitus erant in vſu, & modo receſſerunt ab Aula, hic enarrantur, & adduntur nonnullæ, quæ in locum ipſarum fuerunt ſubrogatæ,*

3 *Delicta, ſeu crimina aſſolent committi altero ex quatuor modis.*

4 *Aborſum, ſeu abortum procurans de iure communi venit puniendus indiſtinctè pęna mortis.*

5 *Aborſus vnde dicatur.*

6 *Aborſus in quo differat ab abortu propriè loquendo.*

7 *Iudicibus ritè, & rectè volentibus punire pęnis debitis procurantes abortum, quid eos ponderare, & inquirere opus ſit.*

8 *Organizatio corporis humani quot dierum circulo in vtero fiat tam loquendo de maribus, quàm de fęminis, & erit memorię imprimendum.*

9 *Organizatione Corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti nõ fuit ſeruatus ordo ſupradictus naturalis. & quare.*

10 *Infans vnuſquiſque in vtero exiſtens, quomodo paulatim formetur quoad ipſiuſmet augmentum, alio modo & doctrina elegantiori traditur.*

11 *Mulier procurans abortum proprij fętus ipſo ſequuto plectenda erit pęna mortis.*

12 *Auus occidens nepotem, qua pœna venit puniendus. & quare.*

13 *Præparant mortem ipſa ſequuta ijs, qui comprehẽdentur appellatione parricidij qua pęna ſint puniendi.*

14 *Impugnatur veriſſima ſupradicta noſtra concluſio multis medijs.*

15 *Reſponſio ad auctoritatem iuris Diuini in lib. Exodi c. 21. & eius vera interpretatio.*

16 *Reſponſio ad leges Imperatorias contra noſtram concluſionem allatas, et earum vera interpretatio, & ad Manuelem reſponſio.*

17 *Mulieri infirmæ quãdo licebit procurare aborſum proprij fœtus inanimati.*

18 *Mulier prægnans ſi dando operam rei licitæ abortum patiatur, non ſubiacebit ſupradictæ pęnæ. & exemplificatur. & quare.*

19 *Conſcij omnes cooperantes in procuratione aborti, ſi conſanguinei ſint eadem pęna qua ipſa puerpera: ſi verò extranei pęna l. Cornel. de ſiccar. plectendi erunt, & quare.*

20 *Fictio requirit extrema habilia, ſcilicet in genere ſuo, et non in caſu illo, de quo loquimur, & quare. & exemplificatur.*

21 *Puniendus quando quis ſit pro ſola ſcientia criminis committendi, ſi illud non reuelauerit. & quare.*

22 *Sciens delictum aliquod committendum, & non reuelans, eo quis non poterat ipſum probare de iure, in nullo caſu veniret puniendus.*

23 *Extraneus tacens parricidium committendum, ipſo poſtea ſequuto, quare veniat puniendus maiori pęna, quàm ſi ipſe proprijs manibus patrẽ illius occidiſſet.*

24 *Crimine parricidij præſtans opem per factum remotum punitur, vt principalis, & quare. & multipliciter exemplificatur.*

25 *Mandator tam primus, quàm ſecundus homicidij eadẽ pęna punietur.*

26 *Adulteram prægnantem cui, & quando impunè erit licitum occidere de iure ciuili, & quare.*

27 *Deprehenſus cum adultera in adulterio quis ſit dicendus a marito, vel a patre, vt marito, vel patri liceat eos occidere, & non alijs, et quare.*

28 *Adulterij præludia quæ ſint.*

29 *Articulanda, et quæ neceſſariò probanda ſint pro liberatione patris, vel mariti interficientis filiam, vel vxorem adulteram.*

30 *Incontinenti aliquid facere quando quis dicatur loquendo de re, quam alicui facere incontinenti liceret, & non in alio tempore.*

31 ſ Quod ait lex in l. quod ait lex. ff. de adult. verus intellectus.
32 Incontinenti fieri in maleficijs, quando dicatur aliquid, & quare.
33 Actus quando dicitur licitus reſpectu principij, & prohibitus aliquo pacto reſpectu finis, inſpicitur principiũ vt licitus dicatur, & quare.
34 Capiens aliquem in platea, & eum trahens extra plateam, & ibi percutiens, non punietur pœna indicta contra percutientes in platea, & quare. & ſubdũtur alia exempla.
35 Impugnatio concluſionis, & ipſius triplex fundamentum recenſetur.
36 Iudex non poteſt de iure pœnæ capitali ſubijcere mulierem prægnantem, & quare.
37 Reſponſio impugnationi, & verus intellectus d. l. prægnantis, & ſententiæ Bartoli.
38 Occidere aliquem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, quare liceat.
39 Filius mariti adulteræ, vel patris adulteræ mandato eorum occidens adulteram, an poſſit puniri de homicidio, & quare.
40 Filius an computetur inter membra patris.
41 Filius adulteræ de mandato mariti adulteræ quare nõ poſſit occidere adulterã, ſicut filius mariti adulteræ.
42 Facere quod de priuilegio ſpeciali concesſo perſonæ, quis licite poteſt per ſe facere, non poteſt per alium facere licitè, niſi fortè filijs ſuis.
43 Pater quemlibet occidit in rebus venereis deprehenſum, dummodo & filiam occidat, in ſua, vel generi domo, vel per ſe non ſtet.
44 Poteſtatem habens a lege vindicandi ſe, & per ſe, non poſſet, vtique alteri etiam non filio impune demandare poſſet. & quare & exemplificatur.
45 Pater & filius cenſetur eadem perſona, quod probatur, & exemplificatur multipliciter.
46 M[illegible]us illatus patri ſponſę, & non ipſi de contrahendo, an irritet matrimonium.
47 Metus illatus de ſtupro vel ſeruitute filiorum ipſis filij dicitur illatus eorum patri, & ipſum excuſabit.
48 Conſanguinei, vel extranei vocati a patre, marito, & filio poterunt impune occidere adulteram ipſam, quando ſine auxilio eorundem illi non potuiſſent illam per ſe occidere, & quare, multipliciter probatur, & exemplificatur.
49 Commiſſo aliquo negotio commiſſa intelligitur omnis iuriſdictio ſine qua illud de iure expediri nõ poterit.
50 Mandatarij quib. ij, quas probauimus poſſe ſibi aſſociare extraneos ad occidendam adulteram, in mandatis dederunt, vt occiderent adulteras, impune poterunt illas occidere in caſibus ſupra recenſitis, etiamque eis dando pecuniam ad hoc ipſum exequendum, multipliciter probatur.
51 Prægnans voluntariè ſumendo aliquam medicinã, quæ procurat aborſum etiam fœti inanimati, vt aliquam quantitatem pecuniæ conſequatur pœna mortis erit punienda, etſi non pœna parricidij.
52 Mulier quæ ex alia cauſa, quàm lucri, procurat abortũ fœtus inanimati pœna exilij punietur, & non mortis.
53 Porrigentes medicinas, vt abortiatur prægnãs ipſa inſcia, & ignorante, mortis pœnam patietur ſi fœtus fuiſſet animatus; idem dicitur de alio aliter ipſam procurante non ſe tuendo.
54 Impugnatio concluſionis quartæ.
55 Reſponſio ad impugnationem obiectam, & inde aſſignatur vera enucleatio nonnullarum legum, & hoc tripliciter.

De pœnis in genere, & in ſpecie.

Vtrum pœna ordinaria ſtatuta contra procurantes aborſum extendatur ad licitè percutientes, vel interficientes puerperas, ex quibus ſequatur aborſus, ac mors fœti exiſtentis in vtero ipſius pregnantis percuſſæ.

QVAMVIS pęnarum genera, & multiplicia ſint, tamen in ſui prima di
1 uiſione dicuntur eſſe duo. † Nam aliæ pęnæ dicũtur corporales, aliæ non corporales. Corporalium autem pęnarum duæ ſunt ſpecies, nã aliquæ dicuntur capitales, aliæ verò non capitales. Corporalium pęnarum verò (ſecundum modernum vſum loquendi) duæ ſunt ſpecies: nam aliquæ pęnæ corporales dicuntur illę, quæ inferunt mortem naturalem: aliquæ autem citra mortem. Genera verò pęnarum per quas mors naturalis imponitur multa ſunt, videlicet. Pęna parricidij, pęna ignis, laquei, ſeu furcarum, gladij, ſeu amputationis capitis. Pęnæ verò corporales citra mortẽ ſũt, videlicet pęna amputationis alicuius mẽbri, pęna triremiũ, fuſtigationis, relegationis, deportationis, exilij, torturę, degradationis, & aliarum nonnullarum, de quibus latius infra ſermo erit ſigillatim. Attamen ſi diſtinctius voluerimus procedere dicemus, quòd pęnarum alia dicitur Diuina, alia humana; Humana verò pęna alia dicitur iudicialis, & introducta de iure Canonico, ſeu Pontificio, alia iudicialis, & introducta de iure ciuili, ſeu Imperatorio: pęnæ verò iudiciales introductę de iure ciuili, ſeu Imperatorio ſunt octo: ſeu altero ex octo modis infligi contingit. Primò, cõfiſcando omnia bona, vel partem ipſorum. Secundò, mulctando. Tertiò, carceri perpetuo mãcipando. Quartò, torquendo in pęnam alicuius paruuli delicti. Quintò, fuſtigando. Sextò, pęna talionis plectendo. Septimò, infamem declarando per ſententiam. Octauò, exilio, vel relegationis adicẽdo. Nono, ſeruituti perpetuæ, vel temporariæ ſubijciendo. Decimò, membrum abſcindendo. Vndecimò, triremibus perpetuò, vel ad tempus damnando. Duodecimò, capitis obtrũcationi ſubdendo. Tertiodecimò, igne comburendo.

Animaduertendum tñ, ꝙ multæ aliæ ſpecies pę
2 narum erant antiquitus in vſu, † q̃ modo receſſerunt ab aula curiali. Quapperſi a iure cõi impoſitæ certis quibuſdam criminibus reperiantur: & ſunt, videlicet. Prima damnatio ad beſtias. Secunda, Præcipitatio de ſaxo Tarpeio, vel alio ſimili. Tertia, Interdictio aquæ, & ignis. Quartò, Damnatio ad metallum, ſiue ad opus metalli. Quinta, Deportatio. Et ne allucinemur arbitrantes, quòd loco dictarum pęnarum non ſucceſſerint alię, quę vſu ipſo Curiarum fuerint receptæ. Sciendum, ꝙ vt etiam docuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. quæſt. 67.

Primò loco pœnę damnationis ad beſtias ſucceſſit decapitatio naturalis, vt dicunt Ang. in l. 1. ſ. legis Corneliæ. num. 1. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. quem ſequitur Marſil. in l. prima, ſ. penultimo, num. 3.

num.3. verſ.& ſubdit ipſe Angelus ff. ad l. Cornel. de ſicar. & Carrerius in ſua praxi titu. Pro homicidio, incip. Circa ſecundum iuxta legem Moyſi. numero quinto, verſic. Angel. in d. l. 3. §. fin. ff. de ſicar. vbi dixit.

Secundò loco pęnę pręcipitationis nulla alia ſucceſſit, eo quòd fuerit ſublata ab ipſomet iure Imperatorio, ſcilicet per text. in l. ſi diutino. in fine. ff. de penis vbi hæc habêtur, videlicet. [Nó poteſt quis ſic damnari, vt de ſaxo præcipitetur.] hæc ibi, quã conſtitutionem ipſa conſuetudo, & vſus curialis approbauit. vt teſtatur Iulius Clarus in ſua praxi crim. q. 67. verſ. item præcipitario.

Tertio loco interdictionis aquæ, & ignis annis elapſis ſucceſſerat deportatio, vt docet textus in l. peculatus pœna. ff. ad leg. Iul. pecu. vbi dicitur. [Peculatus pœna, aquę & ignis interdictionem, in quam hodie ſucceſſit, deportatio cõtinet.] hęc inter alia ibi. Dixi annis elapſis, quia hac noſtra tempeſtate nec deportatio eſt in vſu, vt docuit idẽ Iulius vbi ſupra, & paulò inferius dicemus latius & probabimus.

Quartò damnatio ad metallum, ſeu ad opus metalli, & ipſa receſſit ab aula curiali hodie. Nã etiam in foro ſeculari ipſa non eſt in vſu, vt docuit Mãtua in l. tranſigere. poſt nu. 5. C. de tranſactio. cuius pœnæ loco hodie ſolent rei damnari ad triremes perpetuò, vel ad tempus, vt docuerunt Iulius Clarus vbi ſupra, & Capitius in deciſione ſacri conſil. 104. & 153. num. 3. quem ſequitur Ludouicus Carrerius in ſua praxi crim. in cap. incipien. Circa quartum & vltimum, num. 8. verſic. multoties verò ſolent. quos etiam retulit Apoſtilla ad Afflictum ſuper tertia par. conſtit. regni ſub numero quinto. Idem docuit Milleus in ſua praxi in tract. pœnarum citra mortem, num. 3. verſ. prima pęna eſt.

Quintò eſt ſeruitus, attamen dicit Iulius Clarus vbi ſupra, quòd iſtę pęnę per quas imponitur perpetua ſeruitus (iuxta doctrinam Bal. in l. incredibile. num. 3. C. de pęnis.) hodie non ſunt in vſu, & loco earum ſucceſſit pęna carceris perpetui: addit tamen ipſe Iulius, quòd hoc de iure Canonico poſſet procedere: ſed de iure ciuili magis ſibi placet, quòd ſucceſſerit pœna triremium. Attamen Ang. in l. 1. C. de pęnis: quòd poteſt quis damnari ad operandum Reipub. in perpetuum, & ſubdit ſe vidiſſe Romæ quendam damnatũ ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum: etſi Iulius addat ſe nunquam vidiſſe in practica fieri huiuſmodi condemnationes.

Sextò. Deportatio apud leges digeſtorum, & Codicis frequentiſſimè impoſita reperitur: tamẽ poſt multam diſcuſſionem, & varias Doctorũ ſententias relatas a Iulio Claro in ſua praxi crim. quæſt. 67. verſ. deportatio etiam. concludit, quòd circa hoc, an ſcilicet, ſit in vſu necne, & quæ pęna loco eius ſubrogetur nõ poterit dari certa doctrina, ſed vbi non eſt in vſu, Iudex poſſet imponere aliam pęnam citra mortem, conſiderata qualitate delictorum, & delinquentium.

Relegationis etiam pœna iure veteri frequentiſſimè imponebatur, huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium, ſiue confinatio, ſed ſecundum Canones, etſi ſecundum aliquos non ſit in vſu, tamen contrarium ſeruatur in curijs, eo quòd imponatur pœna exilij loco relegationis. Et hæc ſatis ſint pro ſimplici informatione pœnarum introductarum de iure ciuili. Transeamus modò ad enarranda genera pœnarum, quæ ſunt introductæ de iure Canonico.

Sciendum ergo, quòd pœnæ iudiciales introductæ de iure Canonico ſunt in triplici differentia (vt docuit Hoſtienſis in ſumma. §. quot ſint ſpecies. ſub titu. de pœnis.) Nam aliæ dicuntur perſonales tantùm, aliæ reales, in odium tamen perſonarum, & aliæ mixtæ.

Pœnæ verò perſonales tantùm ſunt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum particulare, depoſitio, infamia, detruſio, incarceratio, fuſtigatio, characteris impreſſio, ſeruitus priuilegij clericalis denudatio, curiæ ſeculari facta expoſitio, & (impropriè aliquatenus loquendo) irregularitas, nam etſi a Doctoribus nuncupetur impedimentum Canonicum, quo quis impeditur ab aſſequutione, & exequutione Sacramenti Ordinis, quod aliquando incurritur ſine propria culpa, quæ videtur requiri regulariter ad incurrendam pœnam: tamen quis ſæpe incurritur propter præcedentem culpam, vt puta, propter celebrationem in excommunicatione, vel propter cooperationẽ iniuſtam in homicidio. De his ergo pœnarum ſpeciebus ſermo prolixior infra loco ſuo, & gradatim habebitur, vt peroptimè docuit Hoſtienſis in ſumma, vbi ſupra.

Pœnæ autem reales in odium tamen perſonarum inductæ a iure Canonico ſunt, Beneficij priuatio, vel ſuſpenſio omnium bonorum, confiſcatio, pecuniæ mulctatio. Iuxta ſententiam Hoſtienſis vbi ſupra.

Pœnæ autem mixtæ introductæ de iure Canonico dicuntur illæ, quæ partim ſunt perſonales, & partim reales eo quòd participãt de vtriſque, & ſunt infraſcriptæ, videlicet. Relegatio, ſeu exilium perſonalis, interdictum generale alicuius terræ, abſolutio vaſallorum a fidelitate iuris patronatus priuatio. Reliquiarum extractio de aliqua Eccleſia, & multæ aliæ, de quibus latius loco ſuo, cùm de raptoribus, hæreticis, ſciſmaticis, & alijs huiuſmodi criminoſis erunt infligendæ. Hoc etiam Huſt. docuit vbi ſupra.

Pœnæ verò introductę de iure Diuino exequendæ in iudicio forenſi dicuntur illę, prout docuit Albericus de Roſatis in ſuo dictionario vtriuſque iuris, in verſ. pęna.

5 Pręmitto quoque quòd crimina † ſeu delicta pro quibus veniunt pœnæ imponendæ altero ex his quattuor modis, videlicet facto, dicto, conſilio, & ſcriptura: ſeu facto proprio mandato conſilio, vel auxilio, & ſcriptura, ideſt teſtificando falſum propter quod quis occiditur. Veniamus autem ad concluſiones.

4 Prima concluſio ſit. Aborſum † ſeu abortum procurans venit puniendus pœna mortis, vt docere videtur textus in l. Cicero. ff. de pęnis: ſed an hoc ſit ſimpliciter, ac indiſtinctè verum examinandum erit vna cum ethimologia vocabuli, vt ad veritatem deciſionis præſentis quęſtionis pertingere poſſimus. Sciendum ergo, quòd Abor-
5 ſus † eſt nomen verbale, ſeu participale deſcendens a verbo abordior, quod eſt compoſitum a præpoſitione ab, & verbo ordior, ordiris, quod denotat texere: Quapropter hic terminis aborſus methaforicè ſumptus, denotat extinctionem, ſeu interitum fęti in corpore matris cõcepti, antequam ordita, ſeu texta, vel organizata fuiſſent

 mem-

membra ipſius infantuli, ſeu fęti concepti in vte-
ro matris ſuæ in primis menſibus eius conceptio-
nis. Hinc memoriæ comendandum eſt, quòd etſi
communiter, ac paſſim Doctores indiſtinctè his
terminis vtuntur vſurpantes pro abortu aborſum,
& è cõtra: nihilominus propriè loquentes, vt de-
cet, in materia ſtricta, vt eſt pœnalis, ipſi termini
inter ſe ſummoperè differant, eo quòd aborſus
6 † denotat (vti diximus) extractionem fęti mortui
in corpore matris exiſtẽtis factam in primis die-
bus huiuſmodi conceptionis ipſius: Abortus ve-
rò poſtquam organizatum fuerat corpus, & infu-
ſa a Deo anima rationalis: & hoc patet etiam ex
etnimologia ipſius vocabuli, ſcilicet abortus; cũ
deſcendat a verbo aborior, ideſt anterior, ideſt
poſtquam corpus fęti fuerat organizatum, & ani-
matum anima rationali, ante tamen eius ortum;
ſeu antequam fuerat in hanc lucem ęditus a natu-
ra, extinctum fuit. Vnde animaduertere debent
7 Iudices † in puniendis procurantibus aborſum,
vel abortum, cùm verè nunquam procurans abor-
ſum propriè loquendo dici poſſit homicidium
commiſiſſe, benè tamen procurans abortum. Qua-
propter inſpiciendum eſt corpuſculum fęti: Nam
ſi organizatum apparet, proculdubio tunc homi-
cidium fuit perpetratum, & per conſequens pœ-
na homicidij plectendus erit, qui ipſum procura-
uit: ſed ſi non appareret organizatum, tunc pro-
culdubio non veniret puniendus pœna homici-
dij ordinaria: ſed ſi corpuſculum non reperiretur,
tunc ſtandum eſſet depoſitioni teſtium deponen-
tium de tempore conceptionis, ſeu de die quo
venter mulieris huiuſmodi apparuit tumidum;
ſic computandum eſſet (iudicio mulierum hanc
experientiam habentium) a die quo ipſis videtur
intumeſcere ventrem puerperæ, ſeu concipientis,
vſque ad diem perpetrati aborti, vt ſic apparere
poſſit, an talis mulier, vel alter qui ꝓcurauit abor-
tum veniat plectendus pœna homicidij, nec nè:
Attamen pro maiori intelligentia noſtræ deci-
ſionis mox probandæ, erit animaduertendum,
8 quòd organizatio † corporis humani fit ſecun-
dum Medicos, ac Phyſicos circulo horum dierũ,
diuerſo tamen modo in organizatione maſculo-
rum, & fœminarum. Nam poſt maris fœminęque
carnalem commixtionem, ac conceptionem, ſe-
men virile a matrice mulieris receptum, ac reten-
tum lactis, aut ſpumæ formam accipit ſpatio ſex
dierum: poſt vero alios tres dies, ideſt nono die a
die conceptionis incipit formatio linearum, ſeu
veſiculatum ex ipſo lacte, ſeu ſemine virili; &
poſt alios ſex dies, ideſt in decima quinta die, a
die conceptionis oĩa prædicta accipiunt formam
ſanguinis. ac in ipſum ſanguinem conuertuntur;
poſt autem duodecim alios dies, ideſt vigeſima
ſeptima die a die conceptionis illa ſanguinitas,
ſeu totus ille ſanguis in carnem conſolidatur, &
extenditur humiditas nuchæ. At poſt alios no-
uem dies, ideſt in trigeſima ſexta die a die conce-
ptionis ſeparatur caput ab humeris, ita vt demũ
poſt alios quattuor dies, ideſt in quadrageſima
die a die conceptionis computando ſingula fęti
membra ſigillatim poſſunt diſcerni: tunc ſit or-
ganizato corpore infantuli infunditur anima ra-
tionalis a Deo Optimo Maximo, poſt quam in-
fuſionem ſi quis puerperam abortiri fecerit di-
cendus erit verus homicida, vt communiter di-
cunt Doctores, ſed an per conſequens veniat pu-
niendus omnibus pœnis, quibus ſubiacent cęteri
homicidæ in ſubſequentibus concluſionibus pate-
bit. Et animaduertendum, quòd ſupradictum ſpa-
tium dierum in organizatione virorum ſolùm ha-
bet locum, non autem fœminarum, cùm circa ip-
ſam varia reperiatur Phyſicorum ſententia. Nam
alij aſſeruerũt, quòd anima rationalis infundatur
in ipſis poſt quadraginta quinque dies, ac per cõ-
ſequens organizatio corpuſculi ipſarum fiet ſpa-
tio quadraginta quinque dierum, alij poſt octo-
ginta dies computandos a die conceptionis: At-
tamen quicquid ſit, ſufficiet nobis pro certo ſcire
quòd organizato corpuſculo anima rationalis ſta-
tim infundatur, & tunc incipiet fętus ille dici ho-
mo, & non antea, ac per conſequens tunc procu-
rans abortum dicendus erit homicida propriè, &
non antea, & in hoc concordant omnes Doctores
infra citãdi in præſentis caſus deciſione: & notan-
dum, ꝙ ſupradictus ordo organizationis ſeruatus
a natura ordinariè fuit ſemper, præterquam in or-
ganizatione corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti:
Nã vt docuit (inter alios ſacros Theologos) Diu.
Thomas Aquinas in 3. par. q. 33. art. 2. in corp. ar-
ticuli, & in reſp. ad tertium huiuſmodi modus, ſeu
ordo naturalis organizationis in corporis Domi-
9 ni nři Ieſu organizatione † nõ fuit ſeruatus. Nam
organizatio ipſius Sanctiſſimi Corporis in vtero
Sanctiſſimæ Matris ſuę perfectè inſimul in eodem
primo inſtanti Conceptionis ſuæ fuit facta, & hoc
propter infinitatem virtutis agentis, ſcilicet Dei
Omnipotentis. Sciendum eſt inſuper, ꝙ traditur a
Paulo Ghirlãdo (in tract. de ſortilegijs in c. 13. in-
cip. Decimotertio proſequendo materiam potu-
lorum in verſ. deinde ponit, qui tract. eſt intra tra-
ctatus criminales) notabilis, & pulchra doctrina
circa partus genituram, formationẽ, & augumen-
tum, & de illius ortu. Dicit enim ꝙ vnuſquiſque
10 † infans a principio ſuæ creationis, dum primò
incipit generari, vſque ad diem ſui ortus recipit
fomentum, & influẽtiam ab omnibus ſeptem Pla-
netis, quorum vnuſquiſque ſingulo menſe ſui ſyde-
ris gratiã naturaliter operatur in ipſo infante in
ipſo vtero matris iacente, ſecundum quam paula-
tim infans recipit augumentum, ita ꝙ deuenit ad
perfectionem ſuam, & venit ad lucem. Primo. n.
menſe regnat Saturnus, qui eſt frigidus, & ſiccus,
& inimicus vitæ humanæ, quæ conſiſtit in calido,
& humido, & iſtius ſyderis, ſeu planetę natura eſt,
ſperma viri de recenti effluxum in ventrẽ matris,
quod adhuc liquidum eſt vnà cum ſpermate mu-
lieris inſimul coagulare, & inſpiſſare, ita ꝙ poſſit
recipere formã, & adeo fortiter illud periſtringat
coagulando, ꝙ reducit illud tanquam in maſſam
paſtæ, quo ſic in vnum coagulato, fit paulatim ex-
tenſio, & formatur primò caput, deinde alia mẽ-
bra, adeo ꝙ trigeſimo die completo cõiter infans
ſolet habere formã ſuam perfectam. Secundo men-
ſe venit Iupiter, qui eſt calidus, & humidus ami-
cus vitæ humanæ, & inimicus mortis, & infantem
ipſum, quem formatum reperijt, extendit, & au-
get, quos verò inuenit nondum eſſe bene forma-
tos, illorum formas complet mirabili gratia & for-
tuna, quod euenire ſolet, quandoque propter de-
bilitatem matris, & hinc eſt, ꝙ mulieres iſtæ ſolẽt
cõiter ſecundo menſe ſentire infantẽ in vtero cõ-
moueri. Tertio mẽſe Mars ſuccedit, q eſt calidus,
& ſiccus vt ignis, & iſte ſimiliter fert opem augu-
mẽto partus, illas humiditates, quas reperit ex re-
ſiduis

ſiduis ſyderis Iouis deſiccat, & incumbit augumento pueri. Quarto deinde menſe venit Venus, quæ eſt frigida, & humida vt aqua, & ipſa ſimiliter temperat ſuperfluas caliditates ignitas præcedentis ſyderis. Quinto menſe ſuccedit Mercurius. Sexto ſol. Septimo Luna & vnumquodque ſydus procedit proportionabiliter ſecundum eius naturam in augumentum ipſius infantis. Completo igitur ſeptimo menſe curſus iſte ſydereus reuertitur iterum ad primum, quod Saturnus, qui regnat, & operatur octauo menſe. Deinde ad Iouem, qui venit nono menſe, poſtea ad Martem, qui decimo menſe venit: & ſic de ſingulis ſucceſſiue. Et hinc eſt, quòd infans, qui naſcitur ſeptimo menſe viuit: eo quia naſcitur ſub ſydere Lunæ vitæ humanæ compatibili; & quia tunc infans dicitur eſſe perfectus, ex quo participauit de natura & qualitatibus omnium ſeptem ſyderum, ſiue planetarum, ſi naſcitur illo ſeptimo menſe, dum Luna dominatur, viuit, & quàm plures reperiuntur qui nati ſunt ſeptimo menſe, & viuunt. Si verò octauo menſe veniret in lucem, perraro, vel nunquam viuit. Ratio eſt, quia venit ſub ſydere Saturni maligno, & multum contrario vitæ hominis, ex quo (vt dictum fuit) eſt frigidus, & ſiccus habet conformitatem cum morte. Illi igitur, qui ſub iſto ſydere veniunt in lucem adeò grauiter vulnerantur, & præmuntur iſtius ſyderis malignitate, & frigiditate, quòd neceſſe eſt, vt pereant. Hi verò, qui nono menſe veniunt in lucem, prout maior pars venit; omnes communiter viuunt, & creſcunt, ex quo ſub Ioue cęteris benigniore ſydere, & humanæ vitæ conſeruatore oriuntur: de quo magis quàm de alijs natura lætatur. Hæc licèt prima fronte videantur eſſe materiam noſtram. Tamen quia ſunt delectabilis intelligentię, ſaltem pro iunioribus hìc referre, ac inſerere perplacuit.

Secunda ergo concluſio ſit hæc. Mulier procu-
31 rans † abortum fœti proprij animati anima rationali ſumendo aliquod remedium ad hoc procurandum, vel ſe percutiendo, vel quid ſimile faciendo, intendens talem abortum procurare, ipſo abortu ſequuto, plectenda erit legis Pompeæ de parricid. cùm fuerit matricida: ac per conſequēs, pœna mortis violentæ de iure ciuili punienda erit, pœna ſcilicet infra relata in recitatione l. pœna parricidij. ff. ad l. Pompe. de parricid. Hęc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per text. in l. 1. §. ſed & mater, ff. ad l. Pompe. de parricid. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet [Sed & mater, quæ filium, filiamvè occiderit, hu-
32 ius legis pœna afficitur, & auus, † qui nepotem occiderit.] hæc ibi. & paulò ante dixerat textus quòd talis pœna legis Cornel. de ſicar. puniendus veniret, quæ vtique eſt pœna mortis, vt ex. l. 1. §. legis Corneliæ, de ſiccar. & l. 3. ff. ad l. Corn. de ſiccar. colligitur: prout expreſſè docuerunt infraſcripti Doctores citandi in probationem præſentis concluſionis. Idem probatur per argum. in l. penul. C. de pęnis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis necādi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſa vè ſit, ſciat ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum.] hæc ibi. Dixi probari præſentem concluſionem per argumentum in d. l. pęn. quoniam & ſi ad literam ibi non fiat ſpecialis mentio de infante animato anima rationali in vtero matris adhuc exiſtente; nec de infante iam nato, tamen cùm reuera (vt fuit probatum) vterque verè dicatur homo, & nulla ſit in hoc ſpecialis differentia inter vtrūque, inde neceſſariò ſequitur, quòd mulier per abortum à ſe procuratum occidat infantem ipſum, qui erat in ſuo vtero, vltimo ſupplicio merito ſit addicenda. cùm & ipſam occidiſſe hominem conuincatur: & quòd huiuſmodi mulier verè homicidium perperrauerit, docuit quoque Papa Stephanus Quintus ſcribens Huberto Epiſcopo Moguntino, & habetur in cap. conſuluiſti, in fine, 2. q. 4. Vbi hæc habentur, videlicet [Quia ſi ille, qui conceptum in vtero per abortum deleuerit, homicida eſt.] Probatur quoque præſens concluſio per text. in cap. Moyſes, 32. q. 2. Vbi reperitur canonizata ſententia Diui Auguſtini, in lib. quæſtio. veter. & noui teſtam. cap. 23. His verbis vtentis, videlicet. [Moyſes tradidit: ſi quis percuſſerit mulierem in vtero habentem, & abortiuerit, ſi formatum fuerit, det animā pro anima: ſi autē informatum fuerit, mulctetur pecunia, vt probaret non eſſe animam ante formā.] Hæc ibi. Probatur inſuper præſens concluſio per text. in l. vnica. C. de ijs qui parentes, vel liberos occiderunt. Vbi hæc habentur, videlicet [Si quis parentis, aut filij, aut omnino affectionis eius, qui
33 nuncupatione parricidij continetur, † fata præparauerit, ſiue clam, ſiue palam id enixus fuerit, pœna parricidij puniatur, & neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij ſolemni pęnæ ſubiugetur, ſed inſutus culeo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & ſimia: & inter eas ferales anguſtias comprehenſus ſerpentium contubernijs miſceatur, & vt regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare, vel in amnem proijciatur, vt omni elementorum vſu viuus carere incipiat, & ei Cœlum ſuperſtiti, terra mortuo auferatur.] hæc in d. l. vnica. Probatur inſuper noſtra concluſio per text. in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pęnis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, etſi dolo non faciant, tamen quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum dānantur, honeſtiores in inſulā, amiſſa parte bonorum, relegantur, quòd ſi eo mulier, aut homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur.] hæc in dicto §. qui abortionis, & quod hæc talis mulier pœna legali homicidij veniat punienda, probatur per argumentum in cap. ſi aliquis, extra de homic. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt nō poſſit generare, aut cōcipere, vel naſci ſoboles, vt homicida teneatur.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. pœna parricidij. ff. ad l. Pompeianam, de parricid. vbi hæc habentur, videlicet [Pęna parricidij more maiorum hæc inſtituta eſt, vt parricida virgis ſanguineis verberatus, deinde in culeo inſuatur cum cane, gallo gallinaceo, vipera & ſimia; deinde in mare profundum culeus iactetur: hoc ita ſi mare proximum ſit: alioquin beſtijs ſubijciatur ſecundum Diui Adriani cōſtitutionem. Qui alias perſonas occiderint præter patrē, & matrē, & auum & auiam, quos more maiorum puniri ſupra diximus: capitis pęna plectuntur, aut vltimo ſupplicio mactentur.] hæc in dicta l.

Probatur inſuper præſens concluſio, per tex. in §. alia deinde lex, inſtitu. de publ. iudicijs. vbi hęc habentur, videlicet. [Alia deinde lex aſperrimum

crimen

crimen noua pœna perſequitur, quæ Pompeia de
parricidijs vocatur, qua cauetur, vt ſi quis paren-
tis, aut filij, aut omnino affinitatis eius, quę nun-
cupatione parentum continetur, fata præparaue-
rit: ſiue clàm, ſiue palàm, id auſus fuerit, nec non
is, cuius dolo malo id factum eſt, vel conſcius cri
minis extitit, licèt extraneus ſit, pœna parricidij
puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neq; vl-
li alij ſolemni pęnæ ſubijciatur, ſed inſutus culeo
cum cane, & gallo gallinaceo, vipera, & ſimia: &
inter eas ferales anguſtias comprehenſus, ſecun-
dum quod regionis qualitas tulerit, vel in vici-
num mare, vel in amnem proijciatur: vt omni ele
mentorum vſu viuus carere incipiat: & ei Cęlum
ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur. Si quis antè
alias cognatione, vel affinitate cõiunctas ſibi per-
ſonas necauerit, pęnas legis Cornel. de ſiccarijs,
ſuſtinebit.] hæc ibi. Probatur inſuper & ſecundò
præſens concluſio Doctorum auctoritate, gloſa
enim hoc ipſum docuit in infraſcriptis iuribus, &
verbis, videlicet in d. l. 1. ff. ad l. Pompe. de par-
ricid. in verſic. pœna, & in verſic. filium, glo. in d.
l. penult. in verſicu. ſi quis infantis, glo. in d. cap.
conſuluiſti, 2. q. 4. in verſicu. per abortum, glo. in
dicto cap. Moyſes, verſic. det animam, glo. in d. l.
vnica, verſic. ſolemni pœnæ, glo. in dicto cap. ſi
aliquis, verſic. vt homicida. glo. in d. l. pœna par-
ricidij, verſic. ſupplicio, glo. in l. diuus, verſic. exi-
lium. ff. de extraordin. crimin. Idem ſentijt Bart.
in infraſcriptis locis, videlicet in conſil. 23. vol. 2.
in verſic. capio nunc ſecundum textum, in d. l. 1.
in fine. ff. ad l. Pompe. de parrici. & in l. diuus. ff. de
extraord. crimi. dicens, quòd quando fœtus erat
animatus anima rationali, tunc mulier procurans
abortum, ipſo ſequuto, venit plectenda pœna le-
gis Pompeiæ de parricid. Idem docuit Innocen-
tius in cap. ſicut ex literarum, extra de homicid.
Idem docuit Hoſtienſis in ſumma in titu. de ho-
micidio, §. quid ſit homicidium, verſicu. in hoc.
Idem docuit Felinus in dicto cap. ſicut ex littera-
rum. Idem Ana. in dicto cap. ſicut ex litterarum,
& in conſil. 1. ſuo. Idem docuit Barbat. in conſi.
23. in ſecundo dubio, lib. 2. Idem docuit Decius,
in conſil. 535. Idem Panormitan. in cap. ſi aliquia
verſic. nota ſecundo, & in cap. ſicut ex litterarum,
verſicu. nota ſecundo, extra de homicid. quos ſe-
quuntur ibidem reliqui canoniſtæ. Idem prorſus
docuit Angel. in tracta. de maleficijs, in verſicu.
& ex interuallo dictus Titius. num. 10. verſic. quid
ſi quis faciat. Idem docuit Auguſtinus de Arimi
ne in addit. dicti verſic. & ex interuallo, verſicu.
tu autem in hac materia. aſſerens Bal. quoque do-
cuiſſe, in l. Diuus. ff. de extraordi. crimin. quòd di-
cta mulier veniat punienda pœna non legis Cor-
nel. de ſiccar. ſed pœna legis Pompeiæ de parri-
cidijs. Idem docuit Bartholomeus Cępolla in ſuo
conſil. 36. incip. in caſu iſto. col. 3. verſi. & ſimili-
ter non obſtat. Idem docuit Hyppolitus de Mar-
ſilijs, in l. ſi mulierem, in verſicu. nota dictum. ff.
ad l. Cornel. de ſiccar. addens, quòd hæc ſint no-
tanda contra iſtas improbiſſimas mulieres, quæ
ſtuprum cõmittunt & adulterium, & conſentiũt,
ſed prægnantes quærunt omni via, & omni cona-
tu facere abortiuum, ne pariendo filium viuum,
vituperentur, & ab affinibus ſuis interficiantur, vel
acriter percutiantor, vt ſæpe euenit in facto. Idem
docuit rurſus Bal. & Angelus in l. pen. C. ad l. Cor
nel. de ſiccar. Idem docuit Egidius Boſſius in ſua
praxi crimin. titu. de homic. num. 5. verſic. mulier
tamen. Idem docuit Paulus Ghirlandus, in tra-
cta. de ſortilegijs cap. incip. decimotertiò proſe-
quendo materiam poculorum, num. 6. verſicu. ſi
igitur poſt dictum tẽpus, aſſerens quòd talis mu-
lier punienda ſit vt matricida, & legis Pompeiæ
de parricidis. Idem docuit Iulius Clarus, in ſua
praxi crimin. quæſt. 68. verſicu. abortum procu-
rans, aſſerens quòd hæc ſit communis opinio Do-
ctorum. Idem docuit Hyppol. Bonacoſſ. in ſuo the-
ſauro commu. opinio. Idem docuit Lancellotus,
in lib. 4. inſtitu. iuris canon. titu. de homic. §. pen.
& in ſua met ibidem glo. verſi. vt homicida.

Probatur & tertiò præſens noſtra cõcluſio hac
ratione. Cùm omnia iura, & Doctores ſemper me
ritò proclamauerint & proteſtati ſint, quòd homi
cida quod fecit, aſpectet, & Deus ipſe optimus
maximus præceperit Exodi, c. 22. verſi. 18. [quod
malefici non patiantur viuere.] & rurſus in libro
Exodi, cap. 21. verſic. 12. [Qui percuſſerit homi-
nem volens occidere, morte moriatur.] Inde pa-
teſit veritas præſentis noſtræ concluſionis, in qua
diximus mortis pœna puniendam fore mulierẽ,
quæ quocunque medio procurauit, effectu ſequu-
to, abortũ fęti animati anima rationali: eo quòd
non poſſit negari, quòd dictus fętus dicatur verè
homo: vt patet ad ſenſum, cuius ſignum euiden-
tiſſimum eſt, quoniam fętus huiuſmodi nihil ha-
bet minus de anima rationali, quàm cęteri homĩ
nes nati, nec anima rationalis per eius ortum au-
geatur, nec eius rationabilitas, niſi quoad eius
vſum tantùm. Quamuis veriſſima fuerit compro-
bata noſtra concluſio tot oraculis. Poſſet tamen
14 contra ipſam quis inſurgere, † aſſeuerando eam
falſam, eo quod aduerſetur iuri diuino, impera-
torio, ac ſententijs Doctorum, nec non & rationi
ipſi. Primò aſſerendo ſententiam Dei Omnipo-
tentis in lib. Exodi, cap. 21. verſicu. 22. & 23. Vbi
hæc habentur, videlicet. [Si rixati fuerint viri, &
percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abor-
tiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiace-
bit damno quantum maritus mulieris expetierit,
& arbitri iudicauerint. Sin autem mors eius fue-
rit ſubſequuta, reddet animam pro anima.] Ex
hac ergo auctoritate ſacrę Scripturæ videretur di-
cendum, quòd ſolùm is, qui abortum procurauit,
& ex abortu procurato ac ſequuto, ſubſequuta
morte prægnantis debeat mortis pęnam pati; &
non alij procurantes abortum. Idem & clarius vi-
detur probari iure Imperatorio, ſeu Ciuili. Nam
in l. Diuus. ff. de extraordin. crimi. hæc habentur,
videlicet. [Diuus Seuerus, & Antoninus reſcri-
pſerunt ea, quę data opera partum abegerit, à Prę-
ſide in temporale exilium dandam. Indignum e-
nim videri, impunè eam maritum liberis fraudaſ-
ſe.] hæc ibi: ſi ergo huiuſmodi mulier pro abor-
tu procurato, etiam ipſo ſequuto exilij tempora-
lis pęna plectenda veniat de iure: inde ſequitur,
quòd non ſit pro tali crimine morte afficienda, ac
per conſequens patebit falſitas præſentis conclu-
ſionis, in qua fuit concluſum ipſam, mortis pęna
afficiẽda. Idem prorſus habetur in l. ſi mulierem,
ff. ad l. Cornel. de ſiccar. Vbi hæc habentur, videli-
cet. [Si mulierẽ viſceribus ſuis vim intuliſſe, quò
partum ſuum abigeret, cõſtiterit; eam in exilium
Præſes prouinciæ exiget.] hęc ibi. Idem probatur
per text. in l. Cicero, §. ſed etſi, ff. de pęnis. Vbi hęc
habentur, videlicet. [Sed & ſi qua viſceribus ſuis,

poſt

poſt diuortium, quòd prægnans ſuit, vim intulerit, nè iam inimico marito filium procrearet, vt temporali exilio coerceatur ab optimis Imperatoribus noſtris reſcriptum eſt.] hæc ibi. Idem videtur probari per text. in d. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. Probaturi videtur dicta impugnatio, & ſecundò Doctorum auctoritate falſam fuiſſe dictam primam concluſionem, eo quòd Manuel à Soarez in theſauro commun. opinio. varſic. abortus, nixus fuit probare ipſam falſam eſſe, etſi loquatur expreſsè de ipſa muliere prægnante, ac abortum, tam fœti animati, quàm inanimati, nõ ſequuta morte prægnantis, & ſic procurante, generaliter de omni percutiente prægnantem, licèt ex ipſius percuſſione fuerit ſequutus abortus. Dicit ergo ipſe, quòd longè verius ſit atque æquius, quòd huiuſmodi perſona punienda ſit pœna mortis eo quòd hoc doceat ſons iuris, iuſtitiæque omnis Sacroſancta diuini Moyſis lex Exodi. c. 21. cuius ſententia ab Accurſio in l. Dinus, ff. de extraordi. crimin. in aliud omnino contrarium eius, quod præcipit, perperam accepta, nihil aliud verè ſancit, quàm vt qui grauida muliere percuſſa, abortum intulerint, mulcta arbitraria puniantur, niſi pernities ipſius mulieris inſequuta ſit, alioquin ſi non ſolùm ſpes hominis, ſed mater vera homo è medio auſeratur, viſam pro vita, oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. pendi iubet. (& addit ipſe Manuel vbi ſupra.) Et hoc etiam ſi diligentius inſpiciatur, iiſdem fermè verbis, quoad mortis pœnam conſtituit. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis, ff. de pœnis, prout per l. ſi mulierem, ff. ad l. Cornel. de ſiccar. & per dictam l. Diuus, ff. de extraordi. crimin. Nec non aſſerit dictus Doctor, quòd huic ſententiæ aſtipulatus fuerit elegãter Alex. poſt Bald. in l. quod dicitur, num. 4. ff. de liber. & poſthum. Probatur & tertiò, præſens impugnatio hac ratione, videlicet. Cum pęna vltimi ſupplicij ſit maxima pœnarum, iuxta illud axioma vulgatiſſimum, in quo dicitur quòd mors ſit vltimum terribilium, & pœna pœnarum, & in pœnis ſacienda ſit reſtrictio, & non eſtenſio, vt in cap. in pœnis, de regul. iur. in ſexto, eo magis quòd ex dictis iuribus citatis contra concluſionem præſentem apertiſſimè elicitur ac probatur dictam mulierem facientem abortum nõ plectendam fore alia pœna, quàm pœna exilij, vel ſimili, & non maiori, vt eſt pœna mortis.

His in contrarium non obſtantibus adhùc aſſeueramus præſentem noſtram concluſionem veriſſimam eſſe: & ad ſingulas auctoritates allatas in contrarium, ſigillatim reſpondebimus (Deo dante.)

Ad auctoritatem ergo ſumptam ex lib. Exodi. cap. 21. verſicn. 22. & 23. quam facillimè erit re-
15 ſponſio, † dicendo ipſam fore intelligendam de abortu fœti inanimati anima rationali, non autem de abortu fœti animati, quod & elicitur ex verbis ipſius domini. Nam conſultò non addidit ibi. [Et abortiuum fecerit] fœti animati, ne ſibi vtique contradiceret, eo quòd paulò antè ibidem verſicu. 12. dixerat. [Qui percuſſerit hominẽ volens occidere, morte moriatur.] at hæc fœdiſſima mulierum (de qua eſt ſermo) iccircò percuſſit ſemetipſam vel aliquo alio medio, ſcilicet medicina, percuſſit corpus fœti, vt ipſum occideret: ſequuta ergo eius morte, vt ſuppoſuimus, mori debebit. Nec rurſus obſtare poſſunt præſenti reſponſioni verba ibi ſequentia, videlicet. [Sin autem mors prægnantis ſequuta fuerit, reddet animam pro anima.] quaſi voluiſſet Deus auctorem abortus animati fœti, non occidendum, niſi ſequuta fuerit mors prægnantis: quoniam alias tacitè innuiſſet hoc abſurdiſſimũ: quòd ſi ipſa prægnãs ſemet ipſam percuſſiſſet, etiam ſi ſequutus fuiſſet abortus fœti animati, nulli pœnæ ſubijcienda foret: cùm de qualitate pœnæ, quæ in hoc caſu iniungenda eſſet tam ſceleſtæ mulieri ibi Deus iuſtiſſimus Iudex nullam mentionem fecerit: ac per hoc mulier, quæ contra propria viſcera impijſſimè non pertimuit inſurgere immunis à pœna fieret: quod quàm ſit abſurdiſſimum, omnes ſanæ mẽtis animaduertere poſſunt: cùm inde ſequeretur, quòd qui magis peccaſſet, minori pœna puniretur, quàm is, qui minus peccaſſet, vt ſunt extranei procurantes aborſum. Ad hoc accedit, quòd qui procurat abortum fœti animati verè hominẽ interficit, ac per conſequens pœna ordinaria homicidij puniendus de iure venit: quapropter ex hucuſque allatis patuit textum ibi locutum fuiſſe de pœna iniungenda ei, qui procuraſſet abortum fœti inanimati, qui regulariter non debebit (vt latius infra patebit ex aſſerendis infra ampliationibus, limitationibus, ac reliquis concluſionibus, ſubſequentibus.)

16 Ad leges Imperatorias † contra præſentem noſtram concluſionem allatas facilior erit reſponſio. Cùm cõmuniter omnes Doctores citati ad probandam ipſam concluſionem in dictis iuribus interpretentur illas loqui de procurante abortum fœti inanimati: quorum quidem ſentẽtiam veriſſimam eſſe per ſe patet: eo quòd aliàs dictæ leges aduerſarentur legibus adductis in fauorem præſentis noſtræ concluſionis, quod eſſet abſurdum ſuſpicari, eò magis quòd contra iuſtitiam æqualiter punirentur pro inæquali crimine, quod non eſſe rationi conſentaneum neminẽ fugere poteſt.

Ad ſententiam Manuelis Soarez inſurgentis, contra noſtram concluſionem quàm facillimè reſponſio elicitur ex allatis hucuſque: cùm & ipſe ſit ſingularis, nulliúque vero fundamẽto innixa, vt patuit ex dictis.

Limita primò dicta in præcedenti concluſione dicendo ipſam non habere locum in muliere infirma, quæ conſilio Medicorum ſumpſit medicinam aliquam, vel quid ſimile fecit, ex quo fecit abortum etiã fœtus inanimati: in quo alias mox fuiſſet moritura, & ipſo ſequuto abortu omnino
17 ſuper viſſura: † quoniam in tali caſu nullo pacto veniret aliqua pœna punienda: tunc quia ceſſat omnis dolus præſumptus, ſeu ſuppoſitus, & ſaluatur perſona eius, quæ iam erat in mundo perfecta creatura, etſi indè impediatur ne homo naſcatur. Hæc limitatio probatur. primò iuribus citatis in dicta concluſione à contrario ſenſu arguẽdo: cùm ibi ſemper ſupponetur dolus, qui in caſu noſtro ceſſat. eò magis quòd delicta diſtinguãtur voluntate, & per ſe patet quòd dicta abortum faciens, nollet abortum ſi fieri poſſet, & ad hoc vſa fuerit ipſa, & Medicus omni cura, & dictus abortus procuratus per ipſam non per ſe, ſed per accidens, vt patet ad ſenſum. Probatur & ſecundò eademmet limitatio ad verbũ auctoritate Doctorum. Nam Felinus hoc ipſum docuit in cap. ſi aliquis. extr. de homic. & Simon Brixi. in Clem. r. de homic. Vbi hoc diſputando tenuit. Idẽ docuit

Ludouicus

Ludouicus Carrerius in ſua praxi crimin. in capitulo incip. ſextò quæro, num. 42. verſicu. limita vt per Felinum, ſequens ſupradictos Doctores.

Limita ſecundò dictam ſecundam concluſionem, dicendo ipſam non habere locum in muliere, quam aliquis aggreditur, vt iniuſtè eam percutiat, vel occidat, vel opprimat; ſi ipſa vim vi repellendo volens proprij corporis, vel honoris indemnitati proſpicere defendendo ſe, abortiatur: cum in tali caſu nullo pacto ſit imputandum homicidium inde ſequutum, proprium fœtum animatũ, anima rationali decoratum abortiẽdo, ac ipſum extinguendo. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per argu. in Clem. vnica de homicid. vbi hæc habentur, videlicet. [Si furioſus, aut infans, ſeu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit: & idem de illo cenſemus, qui mortem aliquã vitare non valens ſuum occidit, vel mutilat inuaſorem.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per argumentum in dicta Clem. quoniam ibi adeſt ratio arguendi à maiori ad minus affirmatiuè, ſic dicendo. Si licebit prægnanti hominẽ inſurgentem contra ſe vim vi repellendo occidere ſine timore alicuius pœnę incurrendæ. Quantò magis licebit prægnanti inſurgere contra inuadentẽ ſe, & ſi per accidens indè ſequeretur abortus fœti animati, & nondum nati in mundo. Idem probatur per argum. in l. 1. C. vnde vi: eodem modo arguendo. Nam ibi, hæc habentur, videlicet. [Rectè poſſidenti ad defendendam poſſeſſionẽ, quam ſine vitio tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulſare licet.] hæc ibi. & ſi alijs medijs poſſemus probare præſentem limitationem: tamen quia latius dicitur de ea in ſupra citatis iuribus.

Amplia primò ſingulariter dictam concluſio-
39 nem, † dicendo: quod dicta pęna parricidij (qua diximus fore puniendam mulierẽ, quæ cum effectu ſequuto, voluntariè per ſe procurauerat abortum proprij fœti animati, vim faciendo proprijs viſceribus) veniant etiam puniendi omnes conſcij tam nefandiſſimi criminis, ipſi cooperando illa ſciente aliquo pacto, etiam extranei: quamuis ſi ipſi extranei per ſe, tale quid feciſſent alia de cauſa non cooperando tali nephariæ mulieri minori pœna, ſcilicet ſolum pœna legis Cornelię de ſiccar. veniſſent puniendi. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per apertiſſimum textum in l. vtrum. ff. ad l. Pompe. de parricid. vbi hæc habentur, videlicet. [Vtrum qui occiderint parentes, an etiam conſcij pęna parricidij afficiãtur quæri poteſt, & ait Mecianus etiam conſcios eadem pœna afficiendos non ſolùm parricidas. Proinde conſcij etiam extranei eadem pœna afficiendi ſunt.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. ſi ſciente. ff. ad l. Pompe. de parricid. vbi hæc habentur, videlicet. [Si ſciente creditore ad ſcelus committendum pecunia ſit ſubminiſtrata: vt puta, ſi ad veneni mali comparationem, vel etiam vt latronibus, aggreſſoribusq́ue daretur, qui patrem interficerent, parricidij pęna tenebitur: quique quæſierint pecuniam, quique eorum ita crediderint, aut à quo ita cauerint.] hæc ibi. Idem & clarius cauetur in §. alia deinde. inſtitu. de publi. iudi. vbi hæc habentur, videlicet. [Alia deinde lex aſperrimum crimen noua pœna perſequitur: quæ Pompeia de parricidijs vocatur, qua cauetur, vt ſi quis parentis, aut filijs, aut omnino affinitatis eius, quæ nuncupatione parentum cõtinetur, fata præparauerit, ſiue clam, ſiue palam id auſus fuerit: nec non is, cuius dolo malo id factum eſt, vel conſcius criminis extitit, licèt extraneus ſit, pœna parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque vlli aliæ ſolemni pœnæ ſubijciatur: ſed inſutus culeo cũ cane & gallo gallinaceo, vipera, & ſimia, & inter eas ferales anguſtias comprehenſus, ſecundum quod regionibus qualitas tulerit, vel in vicinum mare, vel in amnem proijciatur: vt omni elementorum vſu viuus carere incipiat, & ei Cœlum ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate præſens ampliatio. Nam gloſa in dicta l. vtrum, in verſic. conſcij, & verſic. afficiendi ſunt, dixit quòd participes in tali parricidio puniendi erunt tali parricidij, & ij qui ſolùm illud ſciebant eo quòd hi tales ex ſola ſcientia non punirentur: quoniam tales extranei cooperatores in parricidio maiori pœna afficientur, quàm ſi ipſi propria manu hominem non ſibi conſanguineum occidiſſent: cùm tunc punirentur ſolùm pœna ſimplicis mortis ſtatutæ per l. Cornel. de ſicar. Idem docuit & apertius glo. in dicto §. alia, in verſi. parentis, in verſic. continetur, in verſicu. extraneus. Nam ipſa glo. vbi ſupra concludit, quòd appellatione parentum, reſpectu quorum parricidij crimen incurritur, veniunt parentes (ideſt) aſcendentes, & filij vſque in infinitũ, nec non & collaterales: vt ſunt fratres conſobrini, patrueles, & proximiores eis. Idẽ affines quidam, vt vxor, nurus, gener, vitricus, priuignus, ſocer, & etiam patronus, vt in l. 1. l. ſed ſciente, & l. cum pater. ff. ad l. Pompe. de parricid. Idem docuit Bart. in d. l. vtrum. dicens, quòd & ſi regulariter qui per alium faciat per ſe ipſum facere videatur, ac per conſequens hic extraneus cooperator in parricidio non videatur prima fronte puniendus pœna parricidij, eo quòd ſi ipſe per ſe perpetraſſet tale homicidium illius, quod per parentes ipſius fecit ipſis cooperando nullo pacto veniret puniendus pęna parricidij, ſed ſolùm pœna l. Cornel. de ſiccar. quæ longè minor eſt. tamen reuera pœna parricidij veniet puniendus: & ratio eſt, quoniam & ſi in fictionibus, ſeu in caſu ficto, ſicut in caſu noſtro requirantur extrema habilia, vt habetur in l. 2. C. de inoffic. donat. & probatur etiam in l. huic ſcripturæ. ff. ad l. Aquil. Tamen animad-
40 uertendum, quòd fictio † requirit extrema habilia ſcilicet, in genere ſuo, nõ in caſu illo, de quo loquimur: ſufficit ergo quòd qui mandauit hoc, vel fuerat conſcius, potuit cõmittere parricidium in genere in parentes, & ex hac regula, ac deciſione præſentis quæſtionis, ad idipſum confirmandum, ſubdit: quòd in tantùm eſt ipſa regula vera, quòd ſi popularis mandaſſet nobili, quod faciat homicidium, vel ei præſtet auxilium, punietur ex tali mandato pœna, qua punietur nobilis tale homicidium exequens, vel ipſi opem præſtans: vt elicitur ex d. l. vtrũ. & ratio eſt, quia inſpicitur qualitas, quæ eſt in faciente, nõ qualitas, quæ eſt in auxiliante vel in mandante. Pro cuius maiori intelligentia ſummopere deſeruiunt quæ ipſemet docuit Bar. in l. is qui opem, colum. 2. verſic. quid ergo dicemus, ff. de furtis: nec non & quàm plurima alia notatu digniſſima, quę attuli in probationem concluſionis tertiæ, & eius ampliationis in tract.

de

de pœna inſligenda mandanti aliquod delictum
fieri. Vide ergo ibi. Notandum tamen ſecundum
ipſummet Bart. in d.l.vtrum, colum. 2. verſic. ſolue
21 quòd licet regulariter, † quis non erit puniendus
pro ſola ſcientia alienius criminis perpetrandi,
tamen quando maleficium eſſet committendum
contra perſonam, cuius poteſtati ille talis ſciens
eſt ſubiectus, tunc (quia reuelare tenebitur) ex
ſola ſcientia non reuelata punietur, vt eſt ſeruus
ſciens de morte domini ſui, vt docet text. in l. 1. §.
occiſorum, ff. ad Senatuſconſul. Sylla. vbi ruſus ea-
dem ipſe Bart. repetijt. & vt filius ſciens de mor-
te patri inferenda, vt in l. 2. ff. ad l. Pompe. de par-
ricid. & vt vaſallus ſi fuit ſciens de morte domi-
ni ſui. Idem dicitur de eo, qui ſciuit de turbatio-
ne ciuitatis, vel proditione, & de eo qui ſciuit
maleficium faciendum fore in Principem ſuum.
In reliquis caſibus nemo tenetur ad pœnam pro
ſola ſcientia, niſi cooperetur in tali maleficio fa-
cto. hæc Bart. idem docuit Hyppol. de Marſil. in
d.l.vtrum, ſequens ibidem Bar. in omnibus dictis
ſuis, præterquam in illo, quod dixit, quòd inibi
ſup. enumeratis caſibus qui punitur pro ſola ſcien
tia: cuius dictum ipſe limitat ibidem, & larius in
ſuo ſingulari 164. incipiente. nemo debet, ad hoc
ipſum probandum afferens quàm plurimas Docto
rum ſententias, concludendo quòd de iure in nul
lo caſu veniat quia puniẽdus ſi non reuelat deli-
22 ctum, † quod ſciebat committendum ab aliquo,
quando id probare nõ poterat: & quòd ideo in-
iuſta erit punitio taliũ. Vide ergo latius per eum,
quia multa notatu digniſſima attulit ibi ex mul-
tis collegit ad idipſum probandum, quæ tamen
hìc non inſeram, ne rem aggreſſam præterire vi-
dear, hoc tantùm dixi, vt animaduerterem pium
Lectorem, ac Iudicem, ne fallatur doctrina Bar.
& Deo rationem reddat de iniuſta morte ſubdi-
torum. Addit etiam ibidem ipſe Hyppol. de Mar
ſil. ibidem num. 4. verſic. modò redeundo ad tex.
23 dicens, quòd extraneus tacens † parricidium cõ-
mittendum, ſi ſequutum fuerit, punietur maiori
pœna, qua ipſe puniretur ſi proprijs manibus pa-
trem illius occidiſſet: quia non punietur pœna
ſimplicis homicidij, ideſt pœna l. Corn. de ſicca.
ſed pœna l. Pompe. de parricid. quæ vtique maior
eſt, vt fuit probatum per allatas leges hic. Idem
confirmauit ipſemet Marſil. in d.l. ſi ſciente. Nam
concordans Bald. cum ipſius legis diſpoſitione,
cui videbatur aduerſari Bald. doctrina in l. Iudi-
ces, C. ad l. Iul. pecul. vbi dixerat, quòd opem fe-
rens maleficio punitur eadem pœna, qua punitur
delinquens, ſi tamen opem tulerit per actum pro-
ximum facto: vt puta, ſi aſſiſtat facienti: ſed ſi fer-
ret opem per actum remotum, tunc mitius puni-
retur. Pro cuius concordia Marſil. dixit, quòd di-
ctus textus in d.l. ſi ſciente. non obſtet doctrinæ
Bald. cùm loquatur in parricidio, & ſic in crimine
24 enormiſſimo, † quod delictum eſt adeo exoſum
iuri, quòd cõceditur, ſcilicet quòd præſtans opẽ
in eo per factum remotũ punitur, vt principalis.
Sed ſecus eſſet in alijs criminibus non ita odio-
ſis, & enormibus, de quibus loquitur Bald. in d.l.
Iudices. Addit & hæc notatu digniſſima ipſe Mar
ſil. ibidem, num. 3. & 4. dicens. Vlterius Angel. hìc
exponit iſtum text. in verſicu. [Quique] in pro-
ſonetis, & in mediatoribus, & in nuncijs portan
tibus ambaſciatas pro committendis maleficijs
parricidij, vt tales teneãtur de auxilio, & fauore,
& ſic puniantur pœna parricidij; & dicit etiã An
gel. quòd qui mutuauit pecuniam, vt emantur ar-
ma pro maleficio committendo teneantur de au-
xilio: quod ego intelligo de ſimplici auxilio in a-
lijs delictis, ſed in hoc punitur eadem pęna pro-
pter attrocitatem delicti. Quapropter ſciendum,
quòd nuncius ſciẽter portans litteras homicidij,
tenetur pęna homicidij. Ita not. dixit Cynus in l.
non ideo minus, C. de accuſat. & Bald. allegans
Cynum in l. 1. §. ne autem, in colum. 5. C. de cadu.
tollend. & idem etiam voluit Bar. in l. 1. §. incidit,
verſic. vltimo nota, ff. ad Senat. conſult. Turpil. di-
cens contra nuncios, per quos fiunt iſti tractatus
maleficiorũ: vt puniantur, & ſic eſt caſus pro glo.
quæ dicit, nota argum. contra proſenetas, vt l. ſi
ſciente, ff. de parricid. Idem rurſus docuit ipſemet
Hyppol. de Marſil. in ſuo ſingulari 181. incipient.
mandans fieri homicidium: addens quòd Bal. in
dicta l. 1. §. ne autem, dixerit quòd non ſolùm is,
25 qui † mandat Titio, vt faceret homicidium, pę-
nam incurret homicidij, verùm etiam & Titius ſi
nõ ipſe illud exequutus fuiſſet, ſed mãdaſſet Seio,
& ſic de ſingulis, quòd omnes punirentur pœna
homicidij, & ad hoc allegat tex. ſingul. in l. ſi ego,
ff. quod vi aut clam. Idem docuit Salyc. in l. non
ideo minus. C. de accuſati. in antepen. colum. ver-
ſicu. viſo de mandãte, quæro quid de nuncio. Idẽ
docuit Paulus Ghirlandus in tracta. de ſortilegijs
in cap. incip. decimotertiò quæro, num. 6. verſicu.
ſi igitur poſt dictum tempus. Idem docuit Augu-
ſtinus de Arimine in addit. ad Angel. in tracta. de
malef. in verſ. & ex interuallo dictus Titius, nu. 10.
in fine, verſicu. ſecus ſi eſſet pater.

Probatur tertiò & hac ratione, cùm iuxta Apo
ſtoli ſententiam, Rom. cap. 1. verſicu. fina. dicentis
[Qui talia agunt, digni ſunt morte non ſolùm qui
ea faciunt, ſed etiã qui conſentiunt facientibus.]
indè ſequitur quòd omnes cooperãtes dolosè ma
tri facienti abortum fœti animati eadem pœna
particidij puniantur cum tali impia matre.

Limita ſingulariter primam ampliationẽ con-
cluſionis primæ, dicendo non fore puniendũ pa-
trem pœna prædicta tam legitimum & naturalẽ,
quàm naturalem tantùm interficiẽtem filiam (in
ſua poteſtate exiſtentem) naturalem prægnantem
26 † nec patrem adoptiuum in articulo adulterij re-
pertam filiã in domo propria, licèt ipſa filia ibi
non habitet, vel in domo generi ſui ſolùm & non
alibi & licebit etiam filiam familias marito vxo
rem ſuam repertam in adulterio in domo propria
ipſius mariti, ſolùm & non etiam in domo patris
illius, ſui ſoceri. etiã ſi dicta mulier eſſet prægnãs,
& hoc etiã ſi ipſi procul dubio cognouiſſent, dum
modo illam occiderint in continenti, ideſt non di
uertendo ad alia, etiam ſi ſtatim fugientem inſe-
quuti repertam occiderint. Hæc concluſio proba-
tur triplici medio. Primo enim per argumentum
in l. patri. & tribus alijs legibus ſequentibus, ff. ad
l. Iul. de adult. Nam in d.l. patri. hæc habentur, vi
delicet. [Patri datur ius occidendi adulterum ſi-
mul cum filia, quam in poteſtate habet. Itaque ne
mo alius ex parentibus idem iure faciat, ſed nec
filius familias pater.] hæc in d.l. patri, & in d.l.
ſequenti, ſcilicet in l. ſic eueniet. hæc habentur, vi-
delicet. [Sic eueniet, vt nec pater, nec auus poſſint
occidere; nec immeritò: in ſua enim poteſtate nõ
videtur habere, qui nõ eſt ſuæ poteſtatis.] hæc ibi.
& in l. ſequenti, ſcilicet in l. nec in ea. hæc haben-
tur,

tur, videlicet, [Nec in ea lege naturalis pater ab adoptiuo ſeparatur. In accuſatione viduæ filiæ nõ habet pater ius præcipuum; ius occidendi patri, conceditur domi ſuæ, licet ibi filia non habitet, vel in domo generi. Sed domus & pro domicilio accipienda eſt, vt in l. Corn. de iniur. ſed qui occidere poteſt adulterum, multò magis contumelia poterit iure afficere. Ideo autem patri non marito mulierem, & omnem adulterii permiſſum eſt occidere, quòd plerunque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit, cæterum mariti calor, & impetus facilè ſęuientis fuit refrenandus.] hæc ibi. Idem confirmatur in ſubſequenti l. quod ait lex. Vbi hæc habentur, videlicet. [Quod ait lex, cùm filia adulterum deprehenderit, nõ otioſum videtur. Voluit enim ita demum hanc poteſtatem patri competere, ſi in ipſa turpitudine filiam de adulterio deprehẽdat. Labeo quoque ita probat, & Pomponios ſcribit in ipſis rebus veneris deprehenſum occidi. Et hoc eſt, quod Solon, & Draco dicunt. Sufficit patri ſi eo tempore habeat in poteſtate, quo occidit, non quo in matrimonium collocauit. Finge enim poſtea redactam in poteſtatem, quare non vbicumque deprehẽdit pater, permittitur ei occidere, ſed domi ſuæ, generivè ſui tantum? Illa ratio redditur, quia maiorem iniuriam putauit Legiſlator, quòd in domum patris, aut mariti auſa fuerit filia adulterum inducere. Sed ſi pater alibi habitet, habeat autem & aliam domum, in qua non habitet, deprehenſam illic, vbi non habitat, occidere non poterit. Quod ait lex, incontinenti filiam occidat: Sic erit accipiendum, nè occiſo hodie adultero reſeruet, & poſt dies filiam occidat, vel contra. Debet enim propè vno ictu, & vno impetu vtrunque occidere æquali ira aduerſus vtrumque ſumpta. Quòd ſi nõ affectauit, ſed dum adulterum occidit, profugit filia, & interpoſitis horis apprehenſa eſt à patre, qui perſequebatur: incontinenti videbitur occidiſſe.] hæc ibi. & quòd liceat quoque marito in propria domo occidere vxorem adulteram, & adulterum ſine incurſu pœnæ mortis, docuit tex. in l. nihil intereſt. ff. ad l. Iul. de adult. vbi hæc habentur, videlicet [Nihil intereſt, adulteram filiam, prius pater occiderit, an non; dum vtrumque occidat. Nam ſi alterum occidit, lege Cornelia reus erit. Quod ſi altero occiſo, alter vulneratus fuerit, verbis quidem legis non liberatur, ſed Diuus Marcus, & Comodus reſcripſerunt impunitatem ei concedi: quia licèt interempto adultero mulier ſuperuixerit poſt tam grauia vulnera, quæ ei pater inflixerat magis fato, quàm voluntate eius ſeruata eſt: quia lex parẽ in eo, qui deprehenſi ſunt, indignationem exigit, & ſeueritatem requirit.] hæc ibi. Idẽ habetur per argumentum in l. ſi adulterium. §. Imperatores. ff. ad l. Iul. de adulter. Vbi hæc habentur, videlicet [Imperatores Marcus Antonius, & Commodus filius reſcripſerunt. Si maritus vxorem in adulterio deprehenſam, impetu tactus doloris interfecerit, non vtique legis Corneliæ de ſiccarijs pœnam excipiet. Nam & Diuus Pius in hæc verba reſcripſit Apollonio: Ei, qui vxorem ſuam in adulterio deprehẽſam occidiſſe ſe non negat, vltimũ ſupplicium remitti poteſt. cùm ſit difficillimum iuſtum dolorẽ temperare: & magis quia plus fecerit, quàm quia ſe vindicare non debuerit, puniendus ſit. Sufficit igitur, ſi humili loco ſit, in opus perpetuum eum tradi: ſi quidem honeſtior, in inſulã relegari.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per argumentum in dictis iuribus. Quoniam licèt ad verbum non probetur cùm nulla inibi facta fuerit mentio de abortum procurantis pœna, de qua in ipſa ſit mentio: benè tamen ex ipſis iuribus elicitur veritas pręſentis limitationis. cùm in dictis caſibus concedatur impunè patri interficere filiam, & marito vxorem ſine incurſu pœnæ mortis, quoniam conceſſo principali, conceſſum ſubauditur acceſſorium; eo quòd regula ſit, quòd acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis. Quapropter conceſſa occiſione matris ſimpliciter conceſſum eodem modo per accidens intelligatur, & occiſio fœti exiſtentis in vtero matris adulteræ: cùm inde ſequatur neceſſario; vt patet ad ſenſum. Probatur & ſecundò Doctorum ſententia præſens concluſio. gloſa enim in d. l. ſi adulterium. § Imperatores, verſicu. relegari dicit, quòd occidens vxorem prædictam, puniendus ſit pœna relegationis. Idẽ docuit Bar. in d. l. quod ait lex. in verſicu. quærit gloſ. nam ſequens doctrinam glo. in eadem lege. verſi. in ipſis rebus dicentis, qui ſunt res veneris, antecedentia ipſum ſcęlus, videlicet. locus conſtitutus, conuiuia, baſcia, & tactus. Vnde verſus, *Viſus, et alloquium, tactus, poſt oſcula, factum.* Addit autem Bart. vbi ſupra, quòd vbi eſt ſtatutum, quòd liceat viro occidere adulterum deprehenſum cum vxo-
27 re, † certè intelligitur deprehenſus, ſi reperiretur cum vxore in camera in iſtis rebus veneris. Item nota iſta talia præparatoria veneris: quia per iſta veriſimilia probatur adulterium. hæc Bart. vbi ſupra, cuius ſententiæ aſſipulatur Angel. in tract. de maleſi. verſic. *Che hai adulterato la mia donna.* nu. 1. verſic. an patri liceat, dicens quòd patri liceat impunè occidere adulterum, dum plura copulatiuè ſimul cõcurrant, alias autem ſi ei aliquid deficit, non licet impunè. Primò quòd filiam reperiat in actu veneris, quia poſt actum perfectũ, quod intelligitur poſtquam ad alios actus extraneos adulter, & adultera diuerterũt, arg. not. in l. cõtinuus, ff. de verbor. obligat. & in l. ſi duobus, in princ. ff. de duobus reis, ſibi non liceret, & intelligitur in actu veneris, non tantum ſi actualiter ſit nudus
28 † cum nuda in actu carnali venereo: ſed etiam ſi eum reperiat in præludijs, vt ſolus cum ſola in camera, cum verbis blandis laſciuis, vel cum baſijs, vel cum tactu mamillarum, quoniam iſta omnia ſunt adulteri præludia, vt not. glo. & Bar. in l. 1. ff. de extraord. crim. & hoc in laicis, non autem in clericis, eo quòd illa non creduntur in clerico eſſe adulterio præludia. Secundò requiritur etiam copulatiuè, quòd reperiat adulterum in actu veneris in domo propria, vel in domo generi: nam reperiendo alibi, non poſſit occidere, & intellige in domo propria vel conducta, dummodo eam inhabitet: nam ſi pater, vel gener haberęt plures domos, & in vna, in qua pater, vel gener nõ habitet, reperiat filiam adulterantem, non poteſt impunè eam occidere: vt in d. l. nec in ea, & ibi per glo. & Bar. Tertiò requiritur quòd filiã & adulterum pariter, & ſimul interficiat: & intelligas, quod filiã poſſit occidere, quãuis ſit prægnans, vt not. Bart. in l. Imperatores, la ſeconda, ff de ſtatu homin. & etiã intelligo ſimul vel vno impetu, vel vno ictu, vel prius filiam, & poſtea adulterum, vt in l. nihil, ff. de adult. vel pariter intelligitur, quod & filiam, & adulterum, non adulterum tantum interficiat,

vt

Digitized by Google

vt in l. patri, & ibi gloſa. ff. de adulterijs. Et bene nota, quòd ſi adulterum interficeret, filiam verò ſolum vulneraret, eidem non licet impune, niſi taliter vulneraret, quod veriſimile eſt, ipſam mori debere, quia ſi ei grauia vulnera intulerit, licet poſtea euadat, patri non imputatur, inſpicias ſolum in patre indignationem, & ſeueritatem, quia ſi iſtis etiam in filiam vſus fuit occidendo adulterum, licet filia vulnerata euadat, non tenetur pater, vt eſt caſus in dicta l. nihil. Quartò requiritur, vt filiam habeat in poteſtate, aliàs eam emancipatam, vel in aui poteſtate exiſtentem, tunc patri non licet occidere, vt in dicta l. patri, & in dicta l. ſic euenit, ff. ad l. Iuliam, de adulterijs. Quintò requiritur, qnod ſit patris, non autem matris filia, & ſic non conceditur alijs parentibus; ſed ſolum patri. Sextò requiritur, quod tempore homicidij pater eam habeat in poteſtate: licet tempore matrimonij fuiſſet in ani poteſtate: vt in dicta l. quod ait lex. verſiculo ergo ſufficit patri. Septimo requiritur, quod ſit nupra, nam ſi eſſet vidua, non credo quòd iſta patri permitterentur, præ cæteris: quoniam per adnlterium commiſſum per filiam viduam, ipſe non habet ins præcipuum, vt alijs extraneis præferatur in accuſando, vt eſt caſus in l. nec in ea, ſecundo reſponſo, ff. ad l. Iuliam de adulterijs: ergo multò minus, quòd occidat habebir ius pręcipuum: quia ſi denegetur principinm in accuſatione, qnod eſt minus, ergò fortius non concedirur occidere, quod eſt maius. ſed aliàs etiam marito non conceditur, ergo nec patri in filia vidua. Er aduertas, quod non ſit differentia, inter patrem legitimum, & naruralem, vel legitimum tantum, maximè hodie, quando erat de deſcendentibus, vt in dicta l. nec ea, in principio, & ibi gloſa: quæ omnia erunt notanda, vt
29 ſcias articulare, quæ neceſſaria † ſunt ad probandum pro euaſione patrisfamilias interficientis adulrerum. & dicitnr iuterficere incontinenti, & in domo ſua, vel generi, ſi inuentos in actu venereo, & in domo patris, vel generi, vt eſt textus in dicta l. quod ait lex, & ibi Bartolus, hæc omnia docuit Angelus vbi ſupra. cui aſtipulatus fuit ferè per omnia Auguſtinns de Arimine ibidem in addit, verſiculo ru autem in hac materia, qui addidit, quod quoad prægnantem poſſe occidi. idem docuerunt Cynus, Baldus, & Angelus in dicta l. Imperatores, ff. de ſtatu hominum. Addit quoque, & hoc memoriæ commendandum, dicens. Quinimò fortius dico, quòd ſi filia fugiſſet in quoddam caſtrum, quod fortaſſe fuiſſet mariti, & pater ſtaret per ſex menſes ad præparandum ſe continuè, vt filiam occideret, quod pater dicetur in-
30 continenti † feciſſe, & hoc per elegantem doctrinam Vgotionis, quam tradit in 1. diſtinctio. §. ius naturale, de qua fecir magnum feſtum Bald. in l. fina. C. de his qui à non domina. vbi habetur, qnod licet vim vi repellere incontinenti, vt in l. 1. C. vnde vi. l. vt vim, ff. de iuſtitia, & iure. Tamen inconrinenti dicitur fieri, ſi alteri, qui expulit me, erat potens, & ego ad præparandum me ſteti, per ſex menſes, vt illum potentem expellerem, nec huic concluſioni, obeſt textui, in dicto
31 §. quod ait lex, † in principio, vbi habetur, quod ſi pater occidit adulterum vna die, & alia die vult filiam occidere, & occidit: quod pater incidit in l. Cornel. de ſiccarijs. Quia reſpondeo, quòd illum textum, debemus intelligere quando pater potuit occidere filiam & noluit, quia illam iram depoſuit, ſecus in caſu noſtro, quia ſemper voluit, & nunquam potuit. hæc ille Auguſtinus, & benè. quibus ambobus aſtipulatur in omnibus Hyppolit. de Marſilijs, in l. vnica, nu. 1. & 2. C. de raptu virgi. & latius in l. patre, vel mariro, in prima columna, ff. de quæſtionibus, ſed quia liceat patri, vel marito occidere vxorem, vel filiam prægnantem, docuit ipſemet Hyppolitus in l. edictum, nume. 33. verſiculo ſcias tamen, ff. de quæſtionibus, addens, quod idem docuerit Ioannes de Anania, in capitulo intelleximus, extra de his, qui filios occidunt. Ipſe tamen videtur aſtipulatum fuiſſe ſententiæ Bald. in dicta l. Imperator. dicentis, quòd imò in tali caſu pater debeat puniri non in totum, ſed pro exceſſu: quia partus erat innocens & nullam merebatur pœnam. Addens, quod iſta opinio Baldi, ſibi videatur æquior, quoad ius Diuinum, & humanum. Hæc Hyppolitus de Marſilijs, vbi ſupra. qui & in l. patre, vel marito, numero quarto, verſiculo, ſed an liceat, ff. de quæſtionibus dicit, quòd & ſi Aug. vbi ſupra in tractatu de maleficijs dixerit, quod patri non liceat occidere ſtuprantem filiam, ſicut adulterantem: tamen Panormitanus in capitulo veniens, el ſecondo, extra de ſponſalibus. contrarium tenuit, & ita docuit. & ſciendum quòd de eadem materia loquens rurſus Bartolus, in dicta l. quod ait lex. §. quod ait lex. tradit optimam theoricam, dicens. Nota quòd in maleficijs dicitur inconti-
32 nenti fieri, † quod fit vno impetu, licet duret per horas illa rixa. Secundo nota, quod inſpicitur initium quoad locum, & quoad tempus. Nam vides hic, quod patri permittitur occidere in domo ſua tantum, vel generi ſui, vt in l. nec in ea lege, §. ius occidendi, ff. ad l. Iuliam de adulterijs. Item incontinenti tantùm licet occidere: & tamen hic habes, quòd ſi illo fugiente per horas alibi interficiatur, videtur in illo loco, & illo tunc, ideſt, illo tempore interfectus. Addit ibidem quoque & hanc regulam, peroptimam, dicens, quando initium, & finis alicuius operis eſt prohibitus, tunc inſpicitur, quoad pœnam infligendam, finis, & non principium, vt docet textus in l. illud, in fine, ff. ad l. Aquiliam. Adde tu, quod Bartolus ſequitur hic ſermonem de homicidio facto incontinenti, ſcilicet, vulnera ſigillatim, nullo ſpatio interiacente, infligendo: non autem de eo, qui primo vulnerauit, & poſtea poſt aliquod ſpatium occidit: quoniam tunc de vtroque punietur, & idcirco non citauit ad hoc dictam l. illud, tali pacto, vt in l. illud, §. finali, ſed in l. illud, in fine, quoniam in dicto §. habentur ambo caſus, ſed de primo ibi poſito, non loquebatur ipſe. Nam ibi hæc habentur, videlicet. [Si idem eundem ſeruum vulnerauerit, poſtea deinde etiam occiderit, tenebitur & de vulnerato, & de occiſo: duo enim ſunt delicta: aliter atque ſi quis vno impetu, pluribus vulneribus, aliquem occiderit, tunc enim vna erit actio de occiſo.] Hæc ibi. quæ ſummopere deſeruiunt, tam ad declaratio-

Aaa nem

nem prædictæ doctrinæ ipſius Bartoli, cùm e-
tiam ad dilucidationem præſentis concluſio-
nis. Addit ibidem Bartolus, quod talis conſi-
deratio, ſeu ponderatio eſt introducta a iure in
fauorem rei, ne de vtroque puniatur; quando ſu-
mus in facto opere in inſtanti, cuius principium,
33 alicuius facti eſt licitum, † & habet cauſam in ſe
annexam, licitam: & ſi finis ipſius de per ſe con-
ſiderato, quantum in ſui natura eſt illicitus, ac à
iure prohibitus; tunc non finis, ſed principium
ipſius inſpicitur, ac ponderatur; vt apertiſſimè
colligitur ex textu in dicta l. quod ait, §. quod
ait lex. Pro hoc facit optimè (ſecundum Barto-
lum, vbi ſupra.) textus in l. qui cum maior, §. 1.
ff. de bonis liber. & hoc facit ad multa. Pone
quidam cepit aliquam perſonam in platea,
34 † & portauit extra plateam, & ibi percuſſit eum,
an puniatur tanquam percutiens in platea: iſte
textus facit quòd ſic, tamen in contrarium eſt ve
ritas, vt apparet ex prædictis. Idem ſi aliquis
inſultaret alium in platea, & fugaret eum, vſque
extra plateam, & ibi eum percuteret, non per-
cuteret in platea. Sed pone alium caſum. Caue-
tur ſtatuto huius ciuitatis: quòd quis poſſit of-
fendere alium ingredientem in poſſeſſioné ſuam,
in ipſa poſſeſſione ſine pœna: modò aggredior
illum ingredientem poſſeſſionem meam, & illum
fugientem proſequor extra poſſeſſionem meam,
& ibi eum percutio: certè licitè percutio, ſeu
occido, vt hic: & ratio eſt, quia initium fuit li-
citum. hæc omnia Bartolus, vbi ſupra, quæ ſunt
memoriæ imprimenda, noſtram concluſionem ta
citè approbauit, idem Bartolus quoque in dicto
§. imperatores, dicendo, quòd vtile erit ipſum
memoriæ commendare. Idem verò expreſsè do-
cuit ipſe Bartolus, in l. Imperator, la ſeconda,
verſiculo quæro an filiam in actu. ff. de ſtatu ho-
minum, vbi ſequens Guil. dixit, quòd pater poſ-
ſit impunè occidere filiam prægnantem inuen-
tam in actu veneris illicito, & ratio ſecundum v-
troſque eſt, quia impetus, ſeu dolor accerrimus
patris eum excuſat, licèt filia ſit prégnãs; eo quòd
in tali opere attendatur factum ſolùm, & non iu-
ris ordo. hæc ille, cuius ſententiæ addi poſſet,
quod paulò ante diximus, quòd hoc iccircò li-
cebit, quia eſt per accidens: accidit enim quòd
filia illa meretrix ſit prægnans; cùm ergo liceat
talem filiam occidere, quod eſt per ſe conſide-
randum in hoc facto, cùm ſit quid principale,
& conceſſum à iure; nihil refert, quòd tali di-
gna morte, ſit prægnans, nec ne: eò quòd per
ſe pateat, quòd conceſſo principali, conceſſum
ſubauditur & acceſſorium coniunctum ſuo prin-
cipali, & ſine quo illud exequi non poſſit. Qua-
propter conceſſa à lege occiſione talis mulieris,
& ſine interitu fœti illa occidi non poſſit, intel-
ligitur conceſſam & extinctionem fœti quoque,
vt non videatur fruſtra fuiſſe conceſſam talis mu-
lieris occiſionem à iure factam: quod & patet
ad ſenſum. Idem docuit Baldus in dicta l. Im-
perator, la ſeconda, in prima lectione, nume-
ro tertio, dicens, quòd mitius puniatur, tamen
propter mortem innocentis punietur, indè ſe-
quutam, argumentum in l. Cicero, ff. de pœnis.
l. ſi adulterium, §. fratres, ff. ad l. Iuliam, de a-
dulterijs, & in l. Gracchus. C. de adulterijs,
Gulielmus, & Cynus; autem in dicta l. Impera-
tor, dicunt, quòd puniri non debeant in aliquo:
quod ipſe ibidem Baldus, non credit verum;
quia videtur excedere modum: quapropter in-
dè ſequitur, quòd ſi in aliquo caſu non exceſſe-
rit modum; non veniat puniendus: addidit e-
tiam ibi, quòd idem erit dicendum, ſi quis oc-
ciderit prægnantem, quando ſtatutum permit-
teret impunè occidi bannitum: quoniam occi-
dens mulierem prægnantem bannitum, non pu-
nietur: quia lex habet locum vbi proceditur per
viam inquiſitionis, & quòd ita docuerunt Gu-
lielmus & Cynus, in dicta l. Imperator, quem
refert Baldus ibidem in ſecunda lectura, Idem
docuit Auguſtinus de Arimine, in additione ſu-
per Angelum in tractatu de maleficijs, numero
vndecimo, verſiculo limita tamen hoc. Idem
quoque expreſsè de prægnante docuit Felinus,
in capitulo ſi verò, el primo, extra de ſenten-
tia excommunicationis. In gloſa, & Ioannes de
Arno. in Epitome tertia, incipiente: ſi maritus,
quos Carrerius in ſua praxi criminali, capitulo
incipiente Nonò excuſatur, numero nono, ver-
ſiculo extende etiam ad vxorem prægnantem:
qui ibi loquitur de patre & marito paulò ante
ibidem, numero octauo; ipſemet Carrerius,
Idem docuit Bartolus, in l. Imperator, la ſe-
conda, (ſequens Gulielmum.) ff. de ſtatu homi-
num.

Probatur & tertiò ratione iam paulò antè al-
lata in corroborationem rationis allatæ à Bart.
vbi ſupra.

Et ſi veriſſima fuerit comprobata præſens no-
ſtra concluſio, tot auctoritatibus munita: Poſ-
35 ſet tamen contra ipſam quis inſurgere, † muni-
tus triplici clipeo. Arguendo à ſimili: eo quòd
præcipiatur iudicibus, miniſtriſque iuſtitiæ non
ſolùm non exequi ſententiam capitalem, contra
prægnantem, & ipſam non torquere, verùm e-
tiam abſtinere ab exequutione huiuſmodi ca-
pitalis ſententiæ poſt partum, ſi non reperire-
tur mulier, quæ lac miniſtrare poſſet infantu-
lo ſuo, nec torqueri poterit niſi poſt quadra-
ginta dies, à die partus computando: ſic ergo
arguo, ſi Miniſtris iuſtitiæ non licebit prædicta
exequi auctoritate legis iuſtis, ne puerulus ille
innocens per abortum, vel defectum lactis pe-
reat, quanto minus viro vel patri adulteræ præ-
gnantis licebit ipſam interficere: cùm hoc cer-
tiſſimum ſit, quòd morte ipſius prægnantis ex-
tinguatur, ac pereat fœtus ille animatus, ac per
conſequens homo iam effectus ſine ſua culpa. &
36 quòd Iudicibus prægnantem morti tradere † non
liceat, niſi poſt partum, probatur apertiſſimè per
textum in l. prægnantis, ff. de pœnis. Vbi hæc
habentur, videlicet. [Prægnantis mulieris con-
ſumendæ damnatæ, pœna differtur quoad pa-
riat. Ego quidem, & ne quæſtio de ea habea-
tur, ſcio obſeruari, quandiu prægnans eſt.]
Hæc ibi. Idem docuit Bartolus, in dicta l. præ-
gnantis, prout iacet in impugnatione facta.
Idem quoque docuerunt Canoniſtæ & Crimina-
liſtæ, de quorum numero eſt Ioannes de Ana-
nia, in capitulo intelleximus, extra de his, qui
occiderit filios, & alij, quos enumerat, & ſequi-
tur Marſilius in dicta l. Edictum, numero deci-
moſeptimo, decimooctauo, decimonono, & vi-
geſimo; ff. de quæſtio.

His non obſtantibus adhùc aſſeueramus veriſ-
ſimam fuiſſe limitationem præſentem noſtram,
& ad

Digitized by Google

37 & ad text.in d.l.prægnantis,† & ad Doctores ſu-
pradictos facile erit reſponſum,dicendo quòd ſi-
cut regulariter occidens hominem pœna capi-
tali, legis Corneliæ de ſiccarijs, puniendus e-
rit, & tamen fallit hæc regula in occidente ho-
38 minem vim vi repellendo,† cum moderamine
inculpatæ tutelæ : & hoc quia ſicut rationi con-
ſonum eſt abſtinere ab homicidio iniuſto, æquè
rationabile eſt cohibere audaciam & temerita-
tem homicidarum, quæ vtique ex tali lege coar-
cetur, ſcientes quòd impunè occidentur ſi in-
ſurgerent contra alios : ita dicimus in caſu no-
ſtro, eo quòd rationi conſentaneum ſummope-
re fuit, vt Legiſlator compatiens iuſto dolori
patris, & mariti talem impunitatem promit-
tendo ipſis cohiberet fœdiſſimas mulieres ab a-
dulterijs, & ratio fuit prima. Quia qui tale quid
viderit in filia, vel vxore tanta iracundia meri-
to repentina accenditur, vt ferè impoſſibile ei
fuerit ipſam intra ſe reprimere, cuius rationa-
bili iræ compatiens, conceſſit Imperator impu-
nitatem occidenti in adulterio filiam, vel vxo-
rem : Secunda ratio eſt, vt tali mortis timo-
re perterritæ mulieres reprimerent effrenatam
ſuam concupiſcentiam, ac libidinem: & abſti-
nerent à tali crimine : & ſic conſuleretur proli
certitudini, & miſeri viri non compellerentur
aliorum filios alere, ac hæredes ſuos inſtitue-
re contra ipſorummet voluntatem.

Amplia primo præcedentem limitationem,
dicendo ipſam locum etiam obtinere in filio pa-
39 tris,vel mariti † ipſius adulteræ, qui de manda-
to ſpeciali occideret ipſam adulteram prægnan-
tem repertam in adulterio. Nam ipſe nullo pa-
cto veniet puniendus pœna l.Corneliæ de ſicca-
rijs, vel l. Pompeiam de Parricidijs, ſicut & pa-
trem eius impunè occidere illam poſſe probaui-
mus in præcedenti.

Hæc ampliatio probatur per argumentum in
l. cùm ſcimus, in fine. §. in omnibus. C. de agri-
colis & cenſitis,libro decimo. Vbi dicitur,quòd
40 [filius computatur inter membra † patris, cùm
ſit quodammodo pars corporis patris longè ſit,
quapropter etiam ſi pater à fundo, ibi filio re-
manente dicatur adeſſe & patrem, neque abeſ-
ſe à fundo.] Dixi probari præſentem amplia-
tionem per argumentum in dicto §. quia & ſi in
cortice verborum, ipſius non appareat proba-
tio præſentis ampliationis, benè tamen probatur
ſecundum ipſius ſententiam, & mentem Legi-
ſlatoris, ſic arguendo. Cùm ex ipſo textu habea-
tur, quòd filius ſit pars corporis patris, & pa-
tri licet ipſam prægnantem occidere, impunè
(quoad pœnam iuris ciuilis.) Et per ſe pateat,
quòd pars corporis humani contineatur in cor-
pore, cùm corpus conſtet ex ſuis partibus, ſeu
membris, ſicut continentur partes in toto, &
totum in ſuis partibus. Inde ergo ſequitur, quòd
ſicut patri in caſibus enarratis in præcedenti li-
mitatione impunè licet filiam prægnantem adul
teram occidere, ita & filio ipſius de mandato
41 † ſpeciali ipſius patris : & loquimur de filio pa-
tris adulteræ, non de filio tantum matris adul-
teræ, & latius & communiter Doctores citan-
di docuerunt, tum quia in talem filium non ha
beat plenam iuriſdictionem, cùm etiam alias
non militaret ratio prædicta,eo quòd non poſſit
dici pars corporis patris. Idem & apertius pro-
barur per textum in l. Gracchus, C. ad l. Iuliam
de adulterijs. Vbi hæc habentur, videlicet.
[Gracchus, quem Numerius in adulterio no-
ctu deprehenſum interfecit, ſi eius conditionis
fuit, vt per legem Iuliam impunè occidi po-
tuerit : quod legitimè factum eſt, nullam pœ-
nam meretur. Idemque filijs eius, qui patri pa-
ruerunt, præſtandum eſt.] Hæc ibi. Idem pro-
batur & ſecundò Doctorum ſententia. Nam Bar-
tolus in l. non ſolùm, §. ſi mandato, columna ſe-
cunda, verſiculo circa primum dic. ff. de iniu-
rijs, tradit hanc regulam,dicens, quòd quando
illud, quod mandatur non eſt licitum, niſi cer-
42 tæ perſonæ, eius priuilegio,† vt puta, maritus
poteſt occidere adulterum vilem inuentum cum
vxore ; certè cùm hoc ſit ex priuilegio conceſ-
ſo perſonæ, non poteſt hoc mandare alteri, niſi
fortè filijs ſuis, vt in l. Gracchus, C. ad l. Iuliam
de adulterijs. Probatur & ſecundò præſens am-
pliatio, Doctorum auctoritate. Nam infraſcri-
pti Doctores, ſe ei ſubſcripſerunt, videlicet.
Gloſa in dicta l. Gracchus, in verſiculo, occidi,
43 dixit, quòd pater † quemlibet occidit in rebus
venereis deprehenſum, & in ſua, & generi do-
mo, dummodo & filiam occidat, vel per eum
nō ſtet, vt in l.patri.& tribus legibus ſequētibus,
ff. ad l. Iuliam de adulterijs, & in verſiculo præ-
ſtandum eſt. Eadem gloſa (loquens de filijs.)
ait, ſic ergo, parent in attrocioribus. Sed hoc
ideo, quia patri eſt hoc permiſſum, aliàs con-
tra, vt in l. ad ea, ff. de regulis iuris, hæc gloſa
illa. Idem tacitè docuit gloſa in dicto §. illud,
verſiculo illud aſſerens, quòd filius dicatur pars
corporis patris. Idem magis explicitè, & ad
verbum docuerunt infraſcripti Doctores, vide-
licet. Angelus in tractatu de maleficijs, in ver-
ſiculo *Che hai adulterato la mia donna.* numero vi-
geſimoquarto, verſiculo quid ſi pater. Idem
docuit Hyppolitus de Marſilijs in repetitione l.
vnicæ, C. de raptu virginum, numero quarto;
verſiculo quod tamen non habet locum in filijs,
Idem rurſus docuit ipſemet Marſilius in conſi-
lio ſuo decimoſexto, columna vigeſimaquarta;
numero quadrageſimoſeptimo, & quadrageſi-
mooctauo, & idipſum rurſus docuit ipſemet
Marſilius in ſuo ſingulari 448. incipiente. Ha-
bens poteſtatem. Idem docuit Iacobus de Bel-
lo viſu, in ſua praxi iudiciaria in rubrica de le-
nonibus, numero vigeſimo, & vigeſimo primo;
verſiculo octauò, quòd permittitur, & verſicu-
lo decimo, quòd ſoli patri, & filijs. Idem do-
cuit Salycerus, in dicta l. Gracchus, in princi-
pio, & in vltima columna. Idem docuit Feli-
nus, in capitulo. Si verò, el primo, in prima co-
lumna; extra de ſententia excommunicationis :
Idem rurſus docuit prædictus Hyppolitus in ſuo
ſingulari quadringenteſimo quadrageſimo octa-
uo; incipiente. Habens poteſtatem à lege. Vbi
tradidit hanc regulam à Doctoribus approba-
44 tam, quòd etſi habens poteſtatem à lege, † vel
ſtatuto vindicandi ſe in aliquo caſu non poſſit,
impunè alteri talem vindictam exequi deman-
dare poterit : tamen ſi pater habuerit hanc po-
teſtatem poterit hoc demandare proprijs filijs,
& ratio eſt in promptu (vt latius paulò poſt
dicemus : ſcilicet, quia pater & filius cenſen-
tur vnamet perſona. Idem docuit Ludouic. Car-
terius in ſua practica criminali, in cap. incipien.

Digitized by Google

Circa tertium, de cauſis excuſantibus mandantem, numero quadrageſimo, verſiculo Decimotertiò excuſatur, & ſi ipſe non loquatur ſpecialiter de filio mandatario, ſed de quolibet mandatario aliquid agente quod facere licuerat mandatori, Qui Carterius rurſus ſpecialius loquens in ſua praxi, in capitulo incipiente, Octauò excuſatur, numero decimotertio, verſiculo, Sed quid ſi pater, concludit, quòd pater hoc poſſet demandare proprio filio, & vterque excuſaretur à pœna homicidij in tali caſu, de quo eſt ſermo, Et rurſus idem Carterius ibidem in capitulo incipiente, Nonò excuſatur maritus, numero ſeptimo, octauo, & nono; docuit, aſſerens, quòd etiam per conſtitutionem Regni Neapolitani, incipiente, Si maritus, libro tertio; hoc ipſum facere licebit, Idem docuit Didacus Couarruuias ſuper quarto Decretalium, folio 140, nnmero quinto, & hanc eſſe Doctorum communem opinionem atteſtatur Antonius Gomeſius, ſuper l. 80. Tauri. numero 61, Idem docuit Iulius Clarus, in ſua praxi criminali, quæſtione ſexageſima, verſiculo ſolet dubitari, in fine, Vbi dixit, quòd excuſetur etiam ex mandato ille, qui delictum commiſit, quando mandatum factum fuit à perſona, quæ illud idem delictum poterat impunè committere, & poteſt poni exemplum, in eo, qui de mandato patris interficit filiam deprehenſam in adulterio, Et licèt aliqui dixerint hoc non habere locum, niſi in illis perſonis, quibus poteſt imperari, prout eſt in filijs, & in ſeruis; Nihilominus communiter tenetur in contrarium, vt dicit Cœpolla in conſilio criminali quarto, columna prima, ſubdens etiam, quòd ita obtinuit in facti contingentia, hæc Iulius vbi ſupra, qui idipſum confirmauit rurſum in eadem practica, §. homicidium, verſiculo dubium eſt. Addens quòd hoc poſſit demandari alijs, quàm filijs, & ſeruetur in practica, prout in facti contingentia ipſe reperit iudicaſſe Curiam Neapolitanam, teſte Afflicto, ſuper tertia parte conſtitutio. Regni, Rubrica quadrageſimaſexta, numero quarto. quem refert Carrerius in ſua practica, ſecundum quam ſe obtinuiſſe atteſtatur Cœpolla, in tractatu de ſeruitute vrbanorum, capitulo vigeſimotertio. circa finem. Idem docuit Paulus de Caſtro in l. refectionis gratia, ff. communi. prædiorum, vt refert Marſilius in ſuo ſingulari 175. incipiente. Conceſſo vno, circa finem. aſſerens illum docuiſſe, quòd in caſibus, in quibus poteſt facere vindictam in perſonam alicuius, quòd hoc poterit etiam fieri facere per alium, & ille talis hoc faciens non punietur. Idem docuit Cœpolla in dicto ſuo conſilio criminali quarto, columna ſeptima, verſic. ſecundo ſimiliter ſequens dictum Pauli, in d. l. refectionis gratia.

Probatur & tertiò ratione hac irrefragabili,
45 videlicet. Cùm pater & filius cenſeantur † eademmet perſona, vt in dicta l. cùm ſimus. Inde ſequitur, quòd ſicut in caſibus enarratis, in concluſione fuit explicitè probatum patri, & marito, per ſe ipſos licere occidere filiam, & vxorem prægnantem repertam in adulterio, eodem modo ibi implicitè, & hic explicitè fuit probatum licere filijs illas occidere, hoc mandantibus patribus ipſorum, & ipſarum filiarum, vel vxxrum dictorum patrum ſuorum, & quod verò computentur vna met perſona, pater & filius, vltra ſupradicta, hoc ipſum docuerunt infraſcripta iura, & Doctores ſtatim citandi in probationem nonnullarum notatu digniſſimarum quæſtionum, quarum deciſio fundatur in allata noſtra ratione. Sciendum ergo quòd idipſum docuit textus, in §. ei verò, qui inſtituta de inutili ſtipulatione. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ei verò, qui iuri tuo ſubiectus eſt, ſi ſtipulatus ſis, tibi acquiris: quia vox tua tanquàm filij ſit, ſicuti & filij vox, tanquàm tua intelligitur in ijs rebus, quæ tibi acquiri poſſunt.] Hæc ibi. Idem habetur in l. finali, in fine. C. de impuberis, & alijs &cæt. Vbi dicitur, quòd natura pater & filius eadem eſſe perſona penè intelligantur, Idem docuit Speculator in titulo de teſte, §. primo, in columna ſecnnda, verſiculo, item quòd eſt parens, Nam ideo dixit Dominus Marianus Socinus, in conſilio ſuo quinquageſimotertio incipiente. Magnifice Capitanee; quòd non dicatur liber relaxatus de carceribus, quando cogitur filium relinquere in carceribus pro obſide; & facit quod dixit Ludouicus Romanus, in l. 3. ff. de in ius vocando, vt eant. Vbi inquit, quòd etiam vbi eſt electa induſtria perſonæ, poteſt quis ſeruire per filium; allegat l. ſciendum, §. legati, ff. de legatis primo. Et dixit quoque Innocentius, in capitulo cùm locum, in principio, extra de
46 ſponſalibus, quòd metus † alterius, quàm eius, qui contrahit, impedit matrimonium; Vt ſi pater timet mortem, vel captiuitatem ſibi imminere: & propter hoc filia conſentit nuptijs, quas pater pro ea contraxit. Vel etiam ipſa, hoc timore, vel alio ſimili ducta contrahit, non valet matrimonium; argumentum eius, quod è conuerſo dicitur de patre, quia iuſtus metus
47 † eſt in eo, ſi timet ſtuprum, vel ſeruitutem filiorum, vt in l. iſti quidem, ff. quod metus cauſa. Et dixit Baldus in l. ſi ea lege, in columna octaua. C. de conditione ob cauſam, quòd prohibitus alienare in potentiorem, poteſt alienare in filium, quamuis potentiorem. allegat gloſa in l. ſi ita, §. ea lege, ff. de verborum obligatione. Et facit etiam. Nam ſicut non valet confeſſio facta metu tormentorum, vt habetur in l. 1. in principio, ff. de quæſtionibus, & ibi per Doctores, & per Baldum in l. 2. in fine, ff. quorum appellatione, & eſt textus, & ibi Baldus, & Doctores, in l. nec ſi volens. C. de liberali cauſa, & ſpecialiter dixit de hoc eodem, Marſilius in l. vnica, numero nono, verſiculo, & facit etiam, nam ſicut. C. de raptu virginum, & in ſuo ſingulari tricenteſimo vigeſimonono, incipiente. Plures ſunt. Vbi enumerat plures caſus, in quibus confeſſio non valet. Ita ſimiliter non valet confeſſio ob metum torquendi filium ſecundum Doctores poſt gloſam, in capitulo afferte, & ibi ſpecialiter docuit Panormitanus. in columna ſecunda, verſiculo nota quòd licet, ſequens ſententiam Vincentij. Idem aſſeruit Felinus in dicto capitulo afferte, in columna prima, & in capitulo, ſi verò, in columna prima; verſiculo limita, extra de ſententia excommunicationis. Et adde Angel. in l. 1. §. ſi pater, el ſecondo, per illum textum, ff. ad Sylla. vbi dixit, quòd vaſallus, qui nõ iuuat patrem domini ſui ita

priuatur

Digitized by Google

priuatur feudo, ſicut ſi non iuuaſſet dominum. Et facit ſingulare verbum Andreæ de Iſernia poſt gloſam in capitulo 1. in principio, in fine verſiculi. 61. quibus modis feud. conſtitui poteſt. Vbi dixit, quòd feudum ſimpliciter receptum, intelligitur receptum pro ſe, & filijs ſuis maſculis, licèt in inueſtitura de nullo hærede ſit facta mentio: & idem dicit eſſe in emphyteoſi: quod dicit eſſe notandum, & mente tenendum: & idem etiam dicit ipſe Baldus in fine. & ipſe Andr. in cap. 1. quibus cau. feud. ammittend. & Alexander in conſilio ſuo 18. incipiente. Attentis, &c. in 2. colum. in volum. 5. de quo etiam per Alexand. latè in l. qui Romæ, §. duo fratres, in colum. 31. verſicu. ſed circa hoc, ff. de verborum obligatione. Et per Iaſonem in l. 2. colum. 76. in fine. ff. de iure emphyteoſis, pro quo dicto faciunt optimè quæ habentur in l. cùm accutiſſimi. C. de fideicommiſſis, & in l. cùm auus, ff. de conditione & demonſtratione, & l. ſi vnquam, ff. de reuocanda donatione. Et dixit notanter Albericus de Roſate. in l. eum, qui probabilem. C. de Epiſcopis & Clericis: per illum textum, quòd ſi filius verberat patrem, & ſi pater ſtupret filiam; nec ille filius, nec ille pater præſumitur. Et in tantùm eſt verum, quòd pater & filius dicuntur vna met perſona, quòd Angel. in tractatu de maleficijs, verſicu. & dictus Titius ſe defendendo, nume. 30. verſicu. quæro, ſicut poteſt. dixit, quòd ſicut poteſt quis ſemetipſum defendere, ita & filium, vt docuit Baldus in l. 1. C. vnde vi, in verſicu. expedita eſt gloſa, &c. dicit, quòd Doctores dicunt, quòd pater poteſt defendere filium, per l. iſti quidem, ff. quod metus cauſà, quod ipſe Baldus intelligit, ſiue filius legitimus, ſiue illegitimus; quia natura communis eſt, vt l. nos accuſare. §. finali, ff. de accuſatio. nec poteſt conſtitutio naturam immutare, & ſic ſiue ſit in poteſtate, ſiue non: & ſic mater poterit etiam impunè defendere filium, vt in l. quia mater, ff. de in ius vocando, & eodem modo è conuerſo Baldus in dicta l. 1. dixit, quòd filius impunè defendere patrem, & matrem: quod & placuit Angelum, ibidem in nume. 31. Et ad hoc ipſum facit quod docuit Cæpolla in conſilio 55. incipiente, vnus filiorum, colum. 4. verſic. dixi tertiò, quòd debet admitti. Vbi dicit, quòd in tantum dicatur vna met perſona pater & filius, propter quod voluit lex, naturalis patrem debere filium alere, vt in l. 1. §. ſilcat, C. de rei vxor. actio. & in Authentica, vt lice. matri & auiæ. §. ſin autem, & vt filius debeat ſuccurrere patri, vt in l. cùm ratio, C. de bonis damnandis. Et è conuerſo voluit filium debere alere patrem, vt in l. ſi quis, §. liberis, in principio & in §. ſi impubes, ff. de liberis agnoſcendis, & in l. 1. C. de alendis liberis, & voluit lex quòd pater ſuccedat filio, vt in l. nam & ſi parentibus, ff. de inofficioſo teſtamento. Nam quicquid acquirit filius, acquirit patri, vt in l. placet, ff. de acquirenda hæreditate, quod hodie limitatur quoad vſumfructum tantùm, remanente proprietate apud filium, vt in l. cùm oportet, & l. cùm non ſolùm, in principio. C. de bonis quæ liberis, & è conuerſo, filius dicitur habere quodammodo dominium in bonis paternis, vt in l. in ſuis, ff. de poſthumis, & liberis, ff. de liberis & poſthumis. Et tenetur filius patrem offenſum adiuuare. Et ſi eſſet in periculo pater ne occidatur: & filius negligit ipſum adiuuare, tanquam occiſor tenetur pœna paricidij, vt in l. vtrum, ff. ad l. Pompeiam de parricidijs. Quia qui potuit hominem à morte liberare, & non liberauit, ipſum occidit, vt in capitu. ſicut dignum, extra de homicidijs, & facit l. item mella. §. ſi alius, ff. ad l. Aquiliam. Ex his ergo omnibus patuit, quòd maxima cum ratione diximus filium mandante patre poſſe impunè interficere ſororem, vel matrem etiam prægnantem repertam in adulterio in domo habitationis patris ſui, vel mariti.

Amplia ſecundò dictam primam limitationem, dicendo non tantùm poſſe impunè maritum, patrem, & filium prægnantis repertæ in adulterio, occidere ipſam adulteram prægnantem repertam in adulterio, verum etiam extra-
48 neos vel conſanguineos † dictorum, ſi fuiſſent conuocati à dictis patre, marito, & filio in ſupradictis caſibus ad occidendum ipſam adulteram & adulterum repertum in adulterio, ſine quorum ope illi non potuiſſent talem vindictam à iure ſibi indultam exequi ſine euidenti ſuo periculo, ſtante illa regula iuris vulgatiſſima, in qua habetur, quòd conceſſo vno, omnia conceſſa videntur, per quæ deuenitur ad illud, & quòd acceſſorium naturam ſui principalis ſequatur. Hæc ergo concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in l. cui iuriſdictio, ff. de iuriſdictione omnium iudicum. Vbi hæc habentur, videlicet. [Cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videtur, ſine quibus iuriſdictio explicari non potuit.] Hæc ibi. Idem probatur per argumentum, in l. 3. §. qui habet, ff. de ſeruitute ruſticorum prædiorum. Vbi hæc habentur, videlicet. [Qui habet hauſtum, iter quoque habetur ad hauriendum. Et (vt Neratius, ait libro tertio, membranarum) ſiue ei ius hauriendi & adeundi ceſſum ſit, vtrumque habebit, ſiue tantùm hauriendi ineſſe & aditum: ſiue tantùm adeundi ad fontem, ineſſe & hauſtum: hæc de hauſtu ex fonte priuato. Ad flumen autem publicum, idem Neratius eodem libro ſcribit, iter debere cedi, hauſtum non oportere, & ſi quis tantùm hauſtum ceſſerit, nihil eum agere.] Hæc in dicto §. Idem probatur per argumentum in l. ſi venditor, ff. de Religioſis, & ſumpti. funerum. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si venditor fundi exceperit locum ſepulchri, ad hoc; vt ipſe, poſterique eius illo inferantur, ſi via vti prohibeatur, vt mortuum ſuum inferat, agere poteſt. Videtur enim etiam hoc exceptum inter ementem, & vendentem, vt ei per fundum ſepulturæ cauſa ei liceret.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in l. vtimur, ff. de ſepulchro violato. Vbi hæc habentur, videlicet. [Vtimur eo iure, vt dominis fundorum, in quibus ſepulchra fecerint, etiam poſt venditos adeundorum ſepulchrorum ſit ius. legibus namque prædiorum vendendorum cauetur, vt ad ſepulchra, quæ in fundis ſunt, iter ei, aditus, ambitus faciendi ſit.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in l. qui fundum, la prima, §. in lege fundi, ff. de contrahenda emptione. Vbi hæc habentur, videlicet, [In lege fundi aquam, acceſſuram, dixit. quærebatur, an etiam iter aquæ acceſſiſſet? Reſpondit, ſibi videri, id

actum eſſe, & ideo iter quoque venditorem trade-
re oportere.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in c.
acceſſorium, de regul. iuris in ſexto. vbi hæc ha-
bentur, videlicet. [Acceſſorium naturam ſequi
congrui ſui principalis.] hæc ibi. Idem probatur
per argumentum in cap. ſi ſuper gratia. de offi-
cio Iud. deleg. in ſexto. Vbi Bonifacius Octauus
his verbis vſus fuit, videlicet. [Si ſuper gratia
cuiquã ab Apoſtolica Sede facta executores fue-
rint deputati: æquum eſſe cenſemus, vt ſicut ipſa
gratia (licèt nondum ſit in eius executione pro-
ceſſus) morte non perimitur concedentis, ſic nec
etiam re integra perimatur executoribus data
poteſtas: quam veluti prædictæ gratiæ acceſſo-
rium, naturam ſequi congruit principalis. Nec
gratiam eandem vel reddi quandoque omnino
inutilem, vel ipſius effectum in tempus longius
(cum illius diſpendio, cui facta extitit) differri
contingat.] hæc ibi. Idem probatur & apertius
per argumentum in l. refectionis gratia, §. ſi per
tuum, ff. communium prædiorum. vbi hæc haben
tur, videlicet. [Si per tuum fundum ius mihi
eſt aquam riuo ducere: tacitè hæc iura ſequun-
tur; vt reficere mihi riuum liceat, vt adire quàm
proximè poſſim ad reficiendum eum ego, fa-
brique mei: item vt ſpatium relinquat mihi do-
minus fundi, qua dextra, & ſiniſtra ad riuum
adeam, & quo terram, limum, lapidem, are-
nam, calcem iacere poſſem.] hæc ibi. Idem quo-
que probatur per argumentum in l. veteres, ff,
de itinere, actuque priuato. Vbi hæc habentur,
videlicet. [Veteres nominatim adijciebant, vt
ea quoque, quæ ad refectionem vtilia eſſent, ap-
portanti vis non fieret, quod ſuperuacuum eſt;
quoniam qui apportare non patitur ea, ſine qui-
bus refici iter non poſſit, vim facere videtur,
quominus reficiatur.] hæc ibi, ſed animaduer-
tendum, quòd quamuis quampluribus alijs iu-
ris, idipſum docentibus, potuiſſemus vti ad pro-
bandam præſentem ampliationem, tamen bre-
uitatis gratia, eadem miſſa faciam, certiorem fa-
ciens Lectorem, quòd non ſine myſterio, dixi
probari præſentem ampliationem per argumen-
tum in dictis iuribus, & non per dicta iura: quo-
niam & ſi ſciam expreſsè in dictis iuribus nul-
lam fieri mentionem de materia præſentis am-
pliationis, tamen non negabo idipſum ex illis
elici; cùm apertiſſimè ex ipſis duæ eliciantur re-
gulæ iuris veriſſimæ, quæ ſi fuerint benè libratæ,
illas inſimul coincidere vnuſquiſque animaduer-
ret. Prima quarum eſt, quòd conceſſo vno, om-
nia inſimul conceſſa videntur, per quæ deueni-
tur ad illud tale conceſſum, nè talis conceſſio ſit
vana, ac fruſtratoria: quod eſſet abſonum. ex qua
prima regula elicitur veritas præſentis, amplia-
tionis, eo quòd ſi falſa ipſa eſſet, ſequeretur, &
falſitas ipſius regulæ, ſcilicet, quoniam ſi patri
vel marito, aut filio (quibus diximus à iure fuiſ-
ſe indultam facultatem in terminis dictæ limita-
tionis primæ, ampliationis primæ, concluſionis
primæ, occidere impunè adulterã ſororẽ, vel ma-
trẽ, vxorẽ, aut filiam.) non liceret congregare ami
cos ad opem ſibi impendendam in tali opere ex-
plendo à iure ſibi conceſſo: ſequeretur quòd
hæc a iure ſibi conceſſa facultas (quàm ſæpiſſimè
fruſtraretur fine debito: cùm, vt patet ad ſenſum
huiuſmodi adulteri ingredientes ad adulteras,
aſſoleant incedere bene loricati, varijs armis ac-
cincti, & aſſociati ab alijs, & inde alterum, ex
his malis huiuſmodi patribus, maritis, vel filijs
vt in plurimum incurrerent (ſi ſoli vellent adul-
terum & adulteram inſimul occidere) ſcilicet,
aut ipſi ibidem interficerentur, aut dum inſimul
vtrumque non poſſet occidere, alterum occide-
ret ſolum, altero euadente incolume ipſe miſer
exequutor iuſtitiæ veniret de iure puniendus pœ
na mortis per l. Cornel. de ſiccarijs, prout latius
fuit ſupra probatum per allata iura, & ſpeciali-
ter per textum in l. patri, & in l. nihil intereſt,
ff. ad l. Corneliam de ſiccarijs, quamuis, quoad
euadendam mortem ſufficiat etiam, dummodo
grauiter vulnerauerit alterum, quem perfectè nõ
potuiſſet occidere, nec non ſi repertam adulte-
ram maritus, cui diximus licere occidere, occi-
derit ſolam adulteram, pœna exilij ſolùm pu-
niendus erit, vt docuit textus in l. ſi adulterium
§. Imperatores Marcus & Antoninus, ff. ad l. Iu-
liam de adulterijs: Secunda verò regula, quæ ex
dictis iuribus elicitur eſt, quòd acceſſorium ſe-
quitur naturam ſui principalis, ac per conſequẽs
conceſſo vel prohibito eo, quod eſt principale,
conceſſum vel prohibitum eo ipſo intelligitur ac-
ceſſorium, ex qua etiam regula veritas præſentis
ampliationis elicitur. Nam per ſe patet acceſſo-
rium eſſe videtur id ſine quo illud quod princi-
paliter eſt conceſſus, non poſſet expediri, vt pa-
tuit per ſupradicta.

Idem probatur per argumentum in capitu. præ
terea, extra de officio delegat. vbi ſupra. Alexan-
der Tertius ſcribens Archiepiſcopo Senonenſi,
infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. [Præte-
rea ſuper hoc quòd nos conſulere voluiſti vtrum
liceat Iudici delegato non ordinario cogere con-
tumacem vt veniat, aut damnare ſi non veniat,
hoc tibi authoritate præſentius innoteſcat, quòd
poſtquam ei cauſa licet ſimpliciter delegatur ſa-
tis probatur noſtra auctoritate partes compelle-
re, & etiam contumaces ſeueritate Eccleſiaſtica,
etiam ſi litteræ commiſſionis id non contineant,
aut partes mandatum noſtrum non habeant, vt
accedant. Quia ex eo quòd cauſa ſibi commit-
titur ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpe-
ctare noſcuntur plenariam recipit poteſtatem.]
Hæc ibi. Dixi probari præſentem noſtram am-
pliationem, per argumentum in dicto capitulo
præterea, quoniam etiam ſi penitus nulla men-
tio inibi fiat expreſſe & explicitè de materia præ-
ſentis ampliationis, nihilominus benè implici-
tè probat ipſam, cum ex ipſo Canone habea-
49 mus, quod per facultatem generaliter delega-
tam alicui circa aliquod faciendum compre-
hendatur inibi delegata poteſtas faciendi etiam
omnia, ibi non expreſſa, ſine quibus dictum ne-
gotium delegatum non poſſet ſortiri ſuum ef-
fectum ac eius expeditionem. Arguendo ergo
a ſimili cum a iure patri & marito, & filio
eorum ex mandato ſpeciali ipſorum fuerit in-
dultum impune exequi negotium occiſionis
adulteræ, & adulteri (prout latius ſupra) & in
hoc videantur delegati a iure, a quo per tale indul
tum fuere delegati Iudices, ac miniſtri iuſtitiæ, ſi
ipſi auxilio aliorum in tali exequenda delegatio-
ne indiguerit tam ipſi, quàm auxiliatores erunt
iudicandi miniſtri, ac delegati a iure, & a iuſtitia
& eximendi ab omni pœna tali actui, aliàs de iu-
re infligenda, at potius præmio digni. Idem pro-

batur,

batur, & ſecundo Doctorum authoritate, nam infraſcripti Doct. ſe ſubſcripſerũt præſenti ampliationi, videlicet Glo. in d. l. reſectionis, in verſic. ſequuntur, dicens quod ex illa l. eliciatur quod cui aliquid conceditur, & ea ſine quibus id eſſe non poteſt conceſſa intelliguntur. Idem docuit Bar. in d. l. cui iuriſdictio dicens, quòd hoc clarum eſt, ꝙ cui delegatur iuriſdictio videntur omnia delegari, ſine quibus iuriſdictio expediri non poteſt, qui Bart. rurſus & latius id ipſum probat in l. ambitioſa, col. 5. verſ. ſecunda regula eſt, ff. de decr. ab ordin. fact. cuius ſententiæ per omnia ſe ſubſcripſit Decius in d. l. cui iuriſdictio, per totum concedẽs quòd delegatus poſſit ea facere, ſine quibus iuriſdictio expediri non poſſet, & addit ibidem in colum. 2. uerſ. & ita reperio, quòd Bal. hic col. 2. expreſsè tenet dum inquit, quòd in tali delegatione continetur omne ſine quo expreſſum commodè explicari non poteſt, & facit text. in cap. præterea, ext. de offic. deleg. ex his ergo patet quod Bar. Decius, & Bal. tacitè etſi non expreſsè ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi eo tamen modo quo diximus prædictum Canonem in c. præterea. hoc ipſum docuiſſe. Idem proculdubio implicitè docuerunt omnes Canoniſtæ in d. c. præterea. inter quos eſt Innocẽtius qui dixit quod conceſſo principali conceditur acceſſoriũ, vt in d. l. cui iuriſdictio, & prohibito aliquo, prohibetur omne id per quod peruenitur ad illud, & Panorm. ibidem col. 1. verſ. vltimo nota, vbi dixit quod vno commiſſo omnia vidẽtur cõmiſſa, ſine quibus illud explicari non valet, & adhoc quotidie allegatur dictum c. præterea, & addit, quòd delegatus virtute delegationis eligere poſſit ſibi nuntium, & conſtituere ſibi officiales, & punire nuncium ſi facit falſam relationem, & teſtes coram eo delinquentes ſi impeditur eius officium. Hæc Panormitanus. Idẽ docuit ad verbum multis auctoritatibus Hyppolitus de Marſil. in l. vnica. C. de raptu virg. nu. 11. per totum. in verſ. & circa illud, quod dixi proximè aſſerens, quòd idipſum docuerit Oldra. in conſi. ſuo 11. incip. Thema tale eſt, & in conſ. 27. incip. Thema eſt. Nam in d. conſi. 11. dixit, quòd ſi eſt conceſſum priuilegium cuidam hoſpitali pauperum, quòd de prouentibus, & redditibus, qui expenduntur in vſus pauperum non ſoluatur decima, quòd etiam de prouẽtibus, & redditibus, qui expenduntur in vſus illorum, qui hoſpitali præſunt, & hoſpitali deſeruiunt, nõ debebit ſolui decima: quia ſine talibus ſeruientibus pauperes illi viuere non poſſent: ad quod probandum allegauit plura iura, de quibus ibi per eum; quod dictum & alia ad hoc propoſitum facientia refert Iaſon in d. l. 2. col. 1. ff. de iuriſdict. omn. iudi. Idem docuit Felinus in c. cauſam quæ. in col. 1. & 2. ext. de ſent. & re iudic. & in c. quam ſit, circa princip. ext. de Iudæis. & in c. ſuper litteris, col. 13. ext. de reſcript. & in terminis præſentis ampliationis, ſcilicet ꝙ ille cui permittitur vindicta in aliquo caſu poſſit vocare, & ſecum ducere amicos, & affines ad illã faciendam: & taliter vocati non puniantur, ſicut non punitur principalis, elegantiſſimè, & expreſsè docuit Pau. de Caſtro. in d. l. reſectionis gratia. per illum textum. in verbis illis. [Ego fabriquę mei, &c.] Vbi dicit, quòd illud, quod facere poſſum per me, poſſum facere per miniſtros meos ad hoc neceſſarios; & illis reſiſtens videtur mihi reſiſtere. & reſpondet ad contraria addens ipſe Pau. quòd hoc ipſum tenuerit Iac. de Butr. in d. l. reſectionis gratia. Idem rurſus Pau. docuit in l. raptores. in col. 2. C. de epiſcop. & cler. Et rurſum idem Pau. docuit in l. iniunctum. circa finem. ff. de ſeruit. vrban. præd. & quòd idem docuerit Bal. in l. 1. col. antepen. verſ. ſed quid dicemus. ſtatutum permittit, &c. C. vnde vi. & rurſum ipſe Bal. in c. de cetero. ext. de ſent. & re iudic. & rurſum ipſe Bal. in c. ſi in colum. 2. ext. de iuramento calumniæ. Vbi notãter dixit, quòd ſi aliquis ex forma ſtatuti poteſt ſe propria auctoritate vindicare, poterit ſecu adhibere ſocios, & complices, ſine quibus veriſimiliter non poſſet tutè peragere tale factum, quia cui conceditur aliquid, videtur concedi etiam cum familiaribus, & amicis, ſine quibus id facere non poſſet. Idem rurſus ipſe Bal. in l. 1. col. 16. verſic. ſed quid ſi vbi guerra. C. vnde vi. vbi dixit, ꝙ ſi guerra eſt licita cõfederati, & amici poſſunt intereſſe per not. in d. §. cùm igitur. l. 3. ff. de vi, & vi armata, cùm alijs ibi per eũ allegatis. & ibi idẽ tenet Bal. in l. vt vim, col. 4. in princ. verſ. ſed an, & vbi eſt licita defenſio. ff. de iuſtitia, & iure, vbi tenet, quòd vbi eſt licita defenſio in vltimo poſſunt conuocari amici, & priuatæ perſonæ ad vlciſcendum, quia ſi in principali non habet necem maleficijs: ergo nec in ſequacibus, vel aſſociantibus, quia ſunt acceſſorij ad actum permiſſum hęc Bal. vbi ſupra, & quòd idem docuerit Ioãnes de Ana. in c. fin. col. 2. verſ. vltimo, pro ampliuri. ext. de rapto. Et addidit ibidem in fine, quòd per iſta, & alia dixi, quòd cum quidã paterfamilias nocturno tempore ſenſiſſet fures in domo ſua aſportantes bona ſua ſurrexerit de lecto, & vocauit vicinos, vt irent ſecum, vt caperet fures, vel ſaltem bona ſua criperent de manibus eorum. Qui paterfamilias cum dictis vicinis euntes poſt dictos fures eos inuenerunt, qui fures inuenti cęperunt adminare cum armis contra dictum patremfamilias, & contra dictos vicinos, qui finaliter interfecerũt dictos fures. Dixi, quòd dicti vicini erant immunes a pœna homicidij, ſicut & ipſe paterfamilias principalis, cuius erant bona. hæc ſunt præciſa verba dicti Hyppol. vbi ſupra. Qui rurſus ferè omnia eadem recenſuit in ſuo ſingulari 175. incip. Conceſſo vno. Vbi addidit prædictis, ꝙ idipſum docuerit Petr. de Anch. in c. 1. ext. quod met. cauſ. & Ioannes de Ana. in c. 2. in vltimis verbis. ext. de homicidio. & Felinus in c. quæ in Eccleſiarum, colum. 4. verſic. cęterum. ext. de conſtitu. & Paris de Puteo in ſuo tract. ſyndic. in 41. carta, verſic. familiaris. Hæc omnia ipſe Hyppol. in dicto ſuo ſingulari 175. Idem docuit Bartholomeus Cępolla in ſuo conſi. 4. incip. Viſa quęrela. colum. 7. verſic. ſecundo ſimiliter, ſeu ſequaces. Vbi infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Sequaces non debent condemnari, quia ſi fuit licitum Bonauenturæ intrare domum ſuam etiam per vim armata manu: videtur etiam fuiſſe licitum ducere ſocios, ſine quibus non potuiſſet commodè intrare in domum ſuam: maximè ſi Nicolaus voluiſſet reſiſtere; & pro hoc eſt tex. in l. reſectionis gratia, ff. commu. prædior. vbi inter alia dicitur, fabriquę mei, & quod ibi ſingularitèr notat Paul. de Caſtro qui dixit per illum textum, quòd illud, quod facere poſſum per me, facere poſſum per miniſtros meos ad hoc neceſſarios: & ſi reſiſteres illis, videreris mihi reſiſtere. & addit, quòd eſt argumentũ, quòd ſi ex forma ſtatuti licitum eſt alicui vindictã ſu-

mere

Digitized by Google

mere de aliquo, qui ipſum offendit, quòd tale ſtatutum valet ad refrenanda maleficia, quia facit priuatum miniſtrum Reipublicæ. vt in l.1.C.qñ. li.vni.ſibi ius vin. & tunc ſibi erit licitum congregare amicos, qui ipſum iuuent ad hoc, & quòd illi iuuantes eum non punientur, ſicut nec ipſe principalis etiam ſi tales cógregati eſſent extranei, & non filij ipſius congregantis, vt etiam docuit Iac. Butr. in d.l. refectionis. quorum ſententiam ipſe Bartho. Cępol. ſequens, addit ibidem dicens, & hanc partem ipſe teneo eſſe veram, per quã aliàs optinui in Ciuitate Veronæ. Vbi ſtatutum eſt, q ſi frater repetiat aliquem malè conuerſantem cũ ſorore, poſſit ipſum impunè occidere, quòd vnus, qui reperierat quendam in camera cubiculari cũ ſorore cum armis, & cõuocauit amicos armatos, & occidit illum: licèt ſtatutum loquatur de fratre, tamen debet etiam extendi ad amicos cõgregatos, ſine quibus tutè non potuiſſet occidere illum repertum cum ſorore. Et ita per totam curiã Veronæ fuit iudicatum, & idem in effectu tenet Pau. de Caſtro in l. raptores. col. 2. C. de epiſco. & cleri. allegans etiam notata in l.3. §. cum igitur. ff. de vi, & vi armata, & addit ipſe Cępolla. vbi ſupra, quòd licet circa hæc multa poſſent adduci, tamen quia iſta eſt veritas, breuitatis cauſa iſtis ero co itentus. Idem quoque ad verbum docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi crim. in cap. incip. Nonò excuſatur maritus. num. 27. verſ. & nota vnum quod dixit. Vbi ſequens ſupra relatas ſententias Cępollæ, & Marſil. docuit & ipſe quòd liceat congregare amicos & vtroſque occidere, & tam ipſe congregans, quàm congregati ad occidendos adulteros vtroſque in actu adulterij, vel poſt perſequutionem eorũ ſtatim facta (vt ſupra latius fuit dictum) erunt immunes a pœna homicidij. & dixerat ipſe Carrerius in nu. 18. eiuſdem capituli:

Probatur & tertiò præſens ampliatio hac rõne prætacta in enucleatione legum, & canonum allatorum in fauorem ipſius. Ratio ergo eſt. Ne indè pater, maritus, & filius, quibus diximus in ſupradictis caſibus licere interficere adulteram etiã prægnantem volentes munere miniſtrorum iuſtitiæ (virtute indulti a iure ſibi conceſſi) fungi ſubiaceant diſcrimini propriæ ſalutis: cum ex tali facto conſulatur etiam bono communi, quod ex tali homicidio, vel parricidio procedit, cuius gratia, & ipſe leges Imperatoriæ hanc facultatem prædictis induſerunt. Nam ſi eis non liceret ſocios, ſeu amicos ſibi in tali exequendo opere aſſociari, q̃ ſæpiſſimè volentes adulteros interficere ipſi mitteri intercempti remanerent. contra mentem talium iurium. Quapropter conuincitur optimè dixiſſe Paulum de Caſtro in d.l. refectionis gratia (quem retulit, & ſequutus fuit Cępolla in dicto ſuo conſ. crim. 4. col. 7. verſ. & ſubdit, quod eſt arg.) quòd in tali caſu ipſa lex concedendo alicui ſumere vindictam de tali ſuo malefactore facit ipſum priuatum eſſe miniſtrum Reipublicæ. vt in l. 1. C. quãdo lic. vni. ſi. iu. vi.

Amplia & tertiò ſupradictam primam limitationem præcedentem, dicendo, quòd omnes ſu-
50 pradictis quos diximus, & probauimus † poſſe impunè occidere prægnantem repertam in adulterio, per ſe ipſos poterunt hoc ipſum demandare alijs etiam extraneis etiam mediante pecunia. Quapropter huiuſmodi mandatores, & mandatarij etiam ſequuto homicidio non veniunt puniendi pœna homicidij. Hæc ampliatio probatur auctoritate Doctorum. Nam infraſcripti Doctores ipſam docuerunt, videlicet Bald. Salic. & Pau. de Caſtro in l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. & conſuluit Bar. vt refert Anchar. in c. 1. in fine. verſ. hic poteſt. ext. de conſtitu. Idem videtur ſentijſſe Alexan. in addit. ad Bar. & in l. non ſolum. §. ſi mandato. col. 2. verſ. ſed quæro quando quis excuſatur ratione cauſæ, ff. de iniurijs. Vbi poſt recitatas nonnullorum Doctorum ſententias cõtrarium tenentium: aſſerit præſenti limitationi ſe ſubſcripſiſſe Pau. de Caſtro etiam in l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur, ff. ſolu. matrim. Et Ludo. Rom. in l. 3. §. ſi mari. ff. ad Syll. & in l. 1. §. fin. in addit. ff. de oper. no. nunc. Dixi ipſum Alex. ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi, quia poſt talium ſententiarum relationem nihil attulit in ipſarum impugnationem.

Idem latius & apertius docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi crim. in cap. incip. Circa tertium, de cauſis excuſantibus mandantem, nu. 40. verſic. decimotertiò excuſatur. vbi dixit, quòd excuſatur mandans delictum, quoticſcunque potuit per ſe illud facere, & occidere. & hoc quo ad mandatores, ſed quoad mandatarios quoſcunqe etiam extraneos loquens ibidem in cap. incip. Sequitur ex quibus cauſis excuſetur mandatarius, num. 20. verſ. item excuſatur etiam mandatarius aſſerens, quòd ſi ex forma ſtatuti, aut iure communi mandans excuſaretur, tunc & ipſe mandatarius excuſabitur a pœna eadem, vt docuit Pau. de Caſtro in l. refectionis gratia. ff. commu. prædiorum. & in l. raptores, C. de epiſco. audi. Idem Carrerius rurſus idipſum ſpecialius in eadem praxi. in cap. incip. Nonò excuſatur maritus, nu. 11. verſic. ſed an ſtante dicta conſtitutione aſſerit quòd etſi Ang. in tract. de malef. in verſic. *che hai adulterata la mia donna*. in duplici loco teneat, quòd extraneis non poſſit demandari occiſio adulterorũ a patre marito, ſed ſolum proprio filio illorum. Tamé in contingentia facti refert Mattheus de Afflicto in conſtitutione ſi maritus. & in conſtitu. pacis cultum, caſu 15. obſeruatam fuiſſe doctrinam Bal. in dicta l. Gracchus, quòd alteri, quàm filio poterat hoc demandari etiam pecuniam ei dando, vt occideret, & ſic per aſſaſſinium: Idem docuit (ſecundum Carrer. vbi ſupra) Ioannes de Arnono. in ſingulari 85. incip. per Conſtit. Regni. An poſſit alteri cedi ius vindicandi, & tunc vterque maritus mandans, & mandatarius excuſatur, quod nota, inquit ibidem Carrerius, vbi ſupra. Idé & latius, ac clarius docuit Iulius Clarus in ſua praxi crim in §. homicidium. verſ. dubium eſt, nunquid poſſit, vel maritus alteri demandare, vt adulterum in domo ſua deprehenſum (in caſibus tamen, quibus de iure licitè occidi poteſt) interficiat, ipſe Iulius poſt relatas nonnullorum Doctorum ſententias tenentiũ, quòd non, & ſubdit dicens. Quinimò multi tenuerunt, quòd poterit alijs etiam quàm filio id mandare. Et hæc opinio ſeruatur in practica, prout in facti contingentia reperio iudicaſſe Curiam Neapo. teſte Afflicto ſuper tertia parte conſtitu. Regni. rubr. 46. nu. 4. quem refert pract. Carrerij fol. 445. num. 240. ſecundum quam ſe etiam in facto obtinuiſſe atteſtatur Cępolla. in tract. de ſerui. vrba. cap. 23. circa finem. hæc Iul. Clar. vbi ſupra, qui eadem reperens in eadem praxi, q. 60. verſic. ſolet dubitari. circa finem. verſic. excuſatur, vbi infraſcriptis præcisè verbis vtitur, videlicet. Excuſatur

etiam

etiam ex mandato ille, qui delictum commiſit, quando mandatum factum fuit a perſona, quæ illud idem delictum poterat impunè committere. Et poteſt poni exemplum in eo, qui de mandaro patris interficit filiam deprehēſam in adulterio. Et licet aliqui dixerint hoc non habere locū, niſi in illis perſonis, quibus poteſt imperari, prout eſt in filijs, & in ſeruis: nihilominus communiter tenetur contrarium: vt dicit Cępoll. in conſi. crimin. 4. col. 1. ſubdens, quòd ita obtinuit in facti contingentia, prout illum refert practica Carrerij fol. 325. nu. 113. hæc ille.

51 Secunda concluſio, quæcunque prægnās, † quæ voluntariè ſumendo aliquam medicinam procurat aborrum fęti inanimati rationali anima, mota, vt aliquam pecuniam, vel quid tale lucretur, punietur pœna legis Cornel. de ſicar. ſcilicet pœna mortis, etſi non pœna parricidij. Hæc concluſio rriplici medio. Primò enim per text. in l. Cicero. ff. de pęnis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Cicero in oratione pro A. Cluentio. Habito ſcripſit: Mileſiam quandam mulierem, cùm eſſet in Aſia, quòd ab hæredibus ſecundis accepta pecunia partum ſibi medicamentis ipſa abegiſſet: rei capitalis eſſe damnatam.] hæc ib:. Et notandum, quòd peroptimè ex his verbis Doctores eliciunt, quòd dictæ capitali pęnæ ſubiaceat dicta procuratrix aborti, etiam ſi fętus non fuiſſet animatus, cùm ibi nulla fiat ſpecialis mentio de animatione, vel inanimatione fœti, & ratio hoc ipsū ſuadeat, vt dicta auaritia ſic impia, qua mouetur talis mulier ad vendendum corpus proprij fęti, aggrauet delictum ipſius procurantis dictum abortum: cū aliàs in tali caſu, quando fętus non erat animatus anima rationali, punienda erit ſolum tali pœna. Probatur, & ſecundò auctoritate Doctorum. Nam Bart. in l. Diuus. ff. de extraord. crim. dixit quòd mulier, quæ propter pecuniam lucrandam procuraſſet abortum fęti etiam inanimati punietur pœna mortis, vt in d. l. Cicero. non autem pęna parricidij, niſi fuiſſet fętus animatus anima rationali, vt in l. 1. ff. ad l. Pompe. de parricidio. Idē docuit Panormitanus in c. ſicut ex litterarum. colum. 2. verſ. in Glo. ibi ſimiliter. Idem docuit Ioānes de Ana. & reliquus curſus Canoniſtarum in d. c. ſicut ex litterarum, & eſt communis opinio Doctorum fundata ſuper deciſione, & auctoritate d. l. Cicero. Idem docuit Auguſtinus de Arimine in additione ad Aug. in tract. ſuo de maleficijs in verſ. & ex interuallo dictus Titius. nu. 10. verſ. tu autem in hac materia. Idem docuit Hyppo. de Marſil. in l. ſi mulierem. num. 1. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. aſſerēs idipſum docuiſſe Ang. in d. l. Diu⁹. ff. de extraordi. crim. idem docuit Paulus Ghirlandus. in ſuo tract. de ſacrilegijs. cap. incip. Decimotertio proſequendo materiam, nu. 2. verſic. item tenet, nu. 6. verſ. ſi igitur poſt dictum tēpus. Idem docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi crimin. cap. incip. Sextò quæro, quia ſupra dictum eſt. de occidentibus ſe manibus proprijs. nu. 41. verſic. & an & quando mulier faciens abortum, aſſerens hoc ipſum docuiſſe etiam Felinum in c. ſi aliquis de homic. & Ioannem de Ana. in conſi. ſuo primo, & poſt eū Bolog. & alios Doctores poſt Bal. in l. quod dicitur. ff. de liber. & poſthu. & Alber. in l. qui de vtero. ff. de ſtatu homi. Idē docuit Aegidius Boſſius in ſua praxi crim. titu. de homicidio. nu. 6. verſic. veritas iudicio meo. in fine. Idem probatur & tertiò ratione iam dicta, quandoquidem merito pœna mortis punienda venit tanta impietas auaritiæ igne ſuccenſæ mulieris inſurgentis contra propria viſcera.

Tertia concluſio, mulier quæ ex alia cauſa, quàm
52 ex pecuniæ lucro † poculo ſumpto voluntariè, vel alio medicamine, vel aliud faciēs ad hoc vt abortū fęti ſequatur, ſi fętus non erat adhuc animatus anima rationali, quod & cognoſci poterit ex organizatione corporis ipſius, vel non organizatione venit ſolùm punienda pœna exilij. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per text. in l. Diuus. ff. de extraordi. crimin. vbi hæc habentur, videlicet. [Diuus Seuerus, & Antoninus reſcripſerunt, ea quæ data opera partum abegerit, à Præſide in temporale exilium dandam. Indignum enim impunè eam maritū liberis fraudaſſe.] hæc in d. l. Diuus. Idem habetur in l. Cicero. §. ſed & ſi qua, ff. de pœnis. vbi hæc habentur, videlicet. [Sed & ſi qua viſceribus ſuis poſt diuortium, quod prægnans fuit, vim intulerit, ne iam inimico marito filium procrearet, vt temporali exilio coerceatur ab optimis Imperatoribus noſtris reſcriptū eſt.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. ſi mulierē. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. vbi hæc habētur, videlicet. [Si mulierem viſceribus ſuis vim intuliſſe, quo partum ſuum abigere conſtiterit, eam in exiliū præſes Prouinciæ exiget.] hæc in d. l. ſi mulierem. Probatur & ſecundò ſententia Doctorum pręſens cōcluſio. Gloſæ enim in dictis iuribus idipſum docuerunt. Idem docuit Bart. in d. l. Diuus, dicens: At mulier procurauit abortum antequam partus eſſet animatus, & procedit hæc lex, & infra in l. ſi mulierem. ff. ad l. Corn. de ſicar. quod intellige, niſi hoc feciſſet per pecuniam, quia tunc puniretur capite. Idem docuit Panormitanus, & reliqui Canoniſtæ in c. ſicut ex litterarum. ext. de homic. Idem docuit Ang. Aret. in ſuo tract. de maleficijs in verſ. ex interuallo dictus Titius, nu. 10. verſic. quid ſi quis faciat. & idipſum confirmauit Auguſtinus de Arimine ibidem. in verſic. Tu autem in hac materia. Idem docuit Hyppol. de Marſilijs in l. ſi mulierem, nu. 1. verſ. Nota dictum in ſummario, ff. ad l. Corne. de ſiccar. Idem docuit Pau. Ghirlandus. in ſuo tract. de ſortilegijs, in c. incip. Decimotertiò proſequendo materiam, nu. 1. verſ. ſecundo verò caſu. Idem docuit Ludo. Carrerius f. 100. in cap. incip. Sextò quæritur, quia ſupra dictū eſt de occidentibus. nu. 41. Idem docuerunt Panormitanus, & reliqui Canoniſtæ in cap. ſicut ex litterarum. ext. de homicidio. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi crim. q. 68. in princ. dicens hāc eſſe communem Doctorum opinionē, vt docuit Blanc. in pract. crimin. fol. 79. nu. 33.

Probatur & tertiò hac ratione præſens concluſio. Cum enim dicta mulier, propriè loquendo, procurando abortum fœti inanimati, verè homicidium non committet, inde ſequitur, quòd pęna homicidij non veniat punienda, ſed mitiori, & hæc eſt pęna exilij.

Quarta concluſio omnes qui porrigendo medi
53 cinas, † & quodcunque aliud faciendo ad hoc, vt prægnans (poſtquam ſciuiſſet ipſam eſſe prægnantem) abortiatur: quando fętus eſſet animatus anima rationali, quacunque de cauſa (præterquam vim vi repellendo cum moderamine) moueatur ipſa prægnante inuita, vel neſciente: ſi ſequatur talis abortus omnino etont pęna mortis puniendi.

di.

di. Diximus inuita, vel ignorante ipſa prægnante, ad differentiam ampliationis primæ precedentis primæ concluſionis, vbi loquuti fuimus de cooperantibus mulieri procurãti abortum fœti animati, & de ipſius pœna: de quo vide ibi latius. Hæc concluſio probatur duplici medio. Primò enim per text. in l. ſi quis necandi. C. ad l. Cornel. de ſiccar vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis necandi infantis piaculum aggreſſus, aggreſſa vè ſit, ſciat ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum.] hæc ibi. Idẽ habetur in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, etſi dolo non faciant, tamen quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum damnantur, honeſtiores in inſulã, amiſſa parte bonorum, relegantur, quòd ſi mulier, aut homo perierit ſummo ſupplicio afficiuntur.] hæc ibi. Idem probatur & ſecundò Doctorum ſententia. Nam præſenti concluſioni ad verbum ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Glo. 1. in d. l. ſi quis necandi. dicens, ꝙ huiuſmodi pœnæ mortis ſubijcitur talis procurãs mortem infantis tam nati, quam exiſtentis in vtero matris. Idem docuit Bar. in l. 3. §. adiectio. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. Idem docuit Glo. Panorm. & reliqui Canoniſtæ in c. ſicut ex litterarum. ext. de homic. Idem docuit Ang. in tract. maleſ. in verſ. & ex interuallo dictus Titius. nu. 10. verſ. quid ſi qs faciat. & ibidem Auguſtinus de Arim. in addit. ad ipſum Ang. in verſ. Tu autem in hac materia. Idẽ docuit Bartholomeus Cępolla, in ſuo cõſi. crimin. 37. col penult. verſic. nec obſtat prædictis. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis, vbi apertiſſimè dixit, quòd dictus textus probat, quòd euentus mortis inſpiciatur etiam quantum ad imponendam pœnam mortis, licèt non præceſſerit dolus, & animus occidẽdi, ſed præceſſerit ſolùm culpa: quia textus ibi dum dicit. [Etſi dolum non faciunt] referri debet ad eos, qui dant poculũ amatorium, vt puniatur pœna, de qua ibi: licèt non dederit dolo, & animo occidendi, ſed explendæ libidinis cauſa, vt dicit textus in c. ſi quis non cauſa. extr. de homic. non autem refertur ad eos, qui dederunt poculum abortionis cauſa, qui tales nõ poſſunt illud dare, niſi dolo, & animo occidendi ſaltem fetum, qui eſt in vtero, ex quo dant abortionis cauſa. Ideo textus ibi dum ſubdit [quòd ſi eo poculo perierit mulier, aut homo (ſcilicet nõdum natus) qui erat in vtero, ſummo ſupplicio debent affici.] intelligi debet de eo, qui dederit poculum abortionis cauſa, quia talis habuit animũ occidendi hominem, qui erat in vtero. Ideo punitur pœna vltimi ſupplicij, ſi mulierem occiderit, licèt non habuit animum illam occidendi. Nõ autem ibi debet intelligi de eo, qui dedit poculũ amatorium, quia talis non habuit animum occidendi mulierem, nec hominem, qui erat in vtero mulieris, ideo non punitur vltimo ſupplicio propter euentum mortis, licèt fuerit in culpa dandi ipſum poculum amatoriũ, & licèt ipſa culpa fuiſſet lata: tamen quia lata culpa non æquiparatur dolo, quantum ad imponendum pœnam mortis ex lege Cornel. de ſiccar. vt in l. lege Cornelia. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. & hic eſt verus ſenſus dicti §. qui abortionis (ſecundum ipſum Cępoll.) qui hoc ibidem probat hac ratione, dicens, ꝙ alias contradiceret l. 1. eo. titu. & alijs iuribus, quæ dicunt, quòd culpa etiam lata non æquiparatur dolo in criminalibus, & præſertim, quando agitur de imponenda pœna mortis, & contradiceret etiam communi ſententiæ ſcribentium, quæ eſt, quòd quando homicidium committeretur ſine dolo, & animo occidendi, mitius agitur cum committente, quàm ſi committeret ipſum dolo. hæc omnia ſunt ipſius Bartholomei Cępollæ: quæ ſummoperè ſunt memoriæ retinenda pro vera intelligentia dicti §. qui abortionis, & pro veritate præſentis concluſionis. Idem docuit Hyppo. de Marſil. in d. l. ſi quis necandi, nu. 6. verſic. vlterius nota ex hoc textu. ſeqnẽs Iac. de Butr. & Ang. ibidem, & Glo. primam d. l. ſi quis necandi. dixit, quòd ſi quis percutit doloſè mulierem prægnantem, quæ ex tali percuſſione ſequutus fuit abortus, debet puniri pęna l. Cornel. de ſiccar. ſcilicet vltimi ſupplicij: vt habetur in d. l. ſi quis necandi. Quapropter ipſe Hyppo. elicit ex d. l. ſi quis necandi. quòd ita puniendus veniat occidens infantem non natum, ſicut occidens iam natum. & hoc de iure communi. Sed quid dicendum ſit ſecundum ius municipale, paulò poſt dicam in ſequenti limitationis præſentis cõcluſionis. Idem docuit Pau. Ghirlan. in tract. ſuo de ſortilegijs cap. incip. Duodecimo igitur nunc quæro per totum. Idem docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi crim. in cap. incip. Sextò quæro, quia ſupra dictum eſt de occidentibus per ſe manibus proprijs nu. 36. verſ. ſed obſtare videtur in premiſſis. text. in l. 3. §. ea tamen adiectio. Idem docuit Pan. in c. ſi aliquis. in verſ. ſed quæritur, quid ſi. ext. de homic. dicens, ꝙ dans poculum amatorium grauiter punitur. etſi ſequatur inde mors (licet contentionè) tenebitur de homicidio.

Probatur & tertiò præſens cõcluſio hac ratione, videlicet, cùm iuxta Domini Ieſus doctrinam apud Matth. cap. 7. in qua menſura menſi ſumus remetietur nobis, & apud Matth. c. 16. qui gladio ferat, gladio pereat. & in lib. Exodi cap. 22. precipiat Deus maleficos non ſinẽdos fore viuere, inde ſequitur, ꝙ meritò qui procurarũt abortum fęti animati occidendo ipſos innocentes fętus, & ipſi occidantur.

54 Etſi veriſſima † ſit præſens noſtra concluſio tot tantiſque auctoritatibus probata. Tamen poſſet quis inſurgere contra ipſam, afferendo text. in l. 3. in principio, & in §. adiectio. ff. ad l. Corn. de ſiccarijs, & arguendo a fortiori, ſeu a maiori ad minus negatiuè. Nam ibi hæc habentur, videlicet. [Eiuſdem legis Corneliæ de ſiccarijs, & veneficis capite quinto, qui malum venenum necandi hominis cauſa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit plectitur. Eiuſdem legis Corneliæ pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit, vel hominis necandi cauſa habuerit. Adiectio autẽ iſta veneni mali oſtendit eſſe quædam, & non mala venena: ergo nomen medium eſt, & tam id, quod ad ſanandum, quàm id quod ad occidendum paratum eſt, continet. ſed & id, quod amatorium appellatur. ſed hoc ſolùm notatur in ea lege, quod hominis necandi cauſam habet. Sed & ex Senatuſconſulto relegari iuſſa eſt ea, quæ non quidem malo animo, ſed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quæ acceperat deceſſit.] hæc ibi, Ex quibus elicitur dictum argumentũ a maiori ad minus negatiuè, quod eſt fortiſſimum ſic dicendo, ſi præbens medicinã ad conceptionem aſſequendam non veniat punienda pęna mortis, quamuis ex tali medicinę ſumptione

ſequuta

Digitized by Google

ſequuta ſit mors ipſiua mulieris illa ſumentis? quanto magis non veniret puniendus pœna mortis is, qui poculum amatorium, vel abortionis tradidic prægnanti ſi ſequuta non fuerit mors illius, ſed ſolum ſęti animati exiſtentis in vtero dictæ prægnantis per ſequutum abortum illius? Quapropter videretur potius dicendum, quòd nõ debeat pœna mortis puniri dictus propinator huiuſmodi poculi?

55 Ad quod reſpõdebimus tripliciter † ipſius eliciendo ex doctrina ſupra citatorum Doctorum. Prima reſponſio elicitur ex doctrina Bartho. Cępollæ in præcitato conſil. crim. 37. dicentis, quòd nullum eſt diſcrimen inter text. in d. §. qui abortionis. & inter dictum text. in d. l. eiuſdem. §. adiectio. referendo tamen ſingula ſingulis. Nam de duobus caſibus ibi fit mentio. Primò de propinante poculum amatorium, & ſecundò de miniſtrante poculum abortionis. De primo loquendo ipſe textus dixit [etſi dolo non faciant, tamen quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum dãnantur, honeſtiores in inſulam amiſſa parte bonorum relegantur.] de ſecundo verò ſcilicet de miniſtrãte poculum abortionis loquitur, quando ſubintulic dicẽs, [quòd ſi mulier aut homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur.] Quapropter ex verbis ipſius textus elicitur nullam eſſe differentiam inter dicta iura, cùm in d. §. adiectio. nulla fiat mentio de miniſtrante poculum abortionis, ſed ſolũ de miniſtrante poculum conceptionis futuræ, & in ambobus iuribus ſupponitur id fieri ſine dolo, ideſt non vt indè ex tali poculo ſumpto periret mulier illa huiuſmodi poculum ſumens, & ideircò nihil mitum ſi mandantur ſolùm puniri pœna relegationis. Non autem eadem ratio militac in ſecundo caſu, ſcilicet in porrigẽte poculum abortionis, cùm ſemper ſupponatur dolus in eo, cùm ſciuerit, quòd ipſo ſumpto a prægnante alterum iſtorum omnino euenturum foret, aut mors ipſius prægnantis, & per conſequens & ſęti in vtero illius exiſtentis: aut extinctio ſęti morientis ex ipſo abortu ſequuto: ad cuius euidentiam Imperator ibi addidit, quòd ſi inde ſequuta fuiſſet mors ipſius mulieris, aut hominis talis propinando tale poculum vltimo ſupplicio donetur: acſi apertè dixerit ſcio, quòd ſętus animatus anima rationali verus ſit homo, & ideircò ſi ex tali ſumpto poculo doloſè tradito, ſcilicet cùm animo proſtrandi prægnantem vna cum filio, vel ſaltem cum animo procurandi aborſum, (qui animus ex tali propinatione animaduertitur apertiſſimè) ſolum hominis, ſcilicet ſęti animati vltimo ſupplicio puniatuc. Ex his ergo habuimus concordiam dictorum iurium, quæ prima facie videbantur aduerſari ſibi inuicem, necnon & verum intellectum dicti §. abortionis, ſecundum Cępollam vbi ſupra. Secunda reſpõſio eſt Bar. in dicto §. adiectio. & Hyppo. de Marſil. in eodem §. adiectio. nu. 3. verſ. expeditis notabilibus. Dixit, quòd arguerit ibi Bartolus contra illum text. de dicta l. ſi quis aliquid. §. abortionis. ff. de pęnis. vbi dicitur, quòd ille, qui dedit poculum amatorium tenetur hac lege, & punitur vltimo ſupplicio: ſed hic dicitur, quòd mitiori pęna punituc. ergo Sol. quòd hic a principio dedit medicamentum cauſa conceptionis, & cauſa rei licitę, ſed ibi dedit cã abortionis, & ſic cauſa rei illicitę & ſic non obſtat. hæc Hypp. quæ eadem prius dicta fuerant a Bar. ibidem. Ex quibus elicimus & alium intellectum dicti §. qui abortionis, vt ſcilicet ipſe procedat, & probet præſentem noſtram concluſionem, eo quòd dictæ legis diſpoſitio voluit vltimo ſupplicio puniri eo quòd ex opera illicita ſequuta fuit mors. etiam in d. §. adiectio fuit minorata pœna etiam morte ſequuta propter operam licitam, cui incumbuerat illa mulier propinando poculum ad procurandã conceptionem: Tertia reſponſio eſt (vt latius docuic Pau. Ghirlan. in ſuo pulchro, ac eleganti tract. de ſortilegijs (qui eſt reconditus inter tractatus criminales diuerſorum in c. incip. Duodecimò igitur nunc quęro,) quòd in caſu de quo agitur in d. §. qui abortionis. vterque habebat animum occidendi: vnus occidendi infantem in vtero matris, & ſic eſt homicida corporalis. Alter autem, qui dedit poculum amatoriũ, ex quo illud dedit cauſa fornicandi, & peccandi cum ea, dicitur homicida ſpiritualis, quia illo peccato mortali occidic animam. vt in c. quæris. de conſecrat. diſt. 4. & in c. noli. de pęnit. diſt. 1. & in c. ſi aliquis. ext. de homic. ex quo igitur vterque homicida eſt, tam in ipſa traditione, quàm in propoſito: ergo videbatur, quòd vterque contentus in d. §. qui abortionis, ideſt propinator poculi amatorij, & propinator poculi aborrionis, attamen iſta reſponſio non videtur veris legum fundamentis inniti, cùm iure aliquo non reperiatuc cautum aliquẽ pœna mortis temporalis, ſeu corporalis puniendum fore ꝓ quolibet peccato mortali in ſe, vel in alia perſona perpetrato, ſicut pro homicidio doloſè perpetrato, niſi in caſibus in iure ſpecialiter expreſſis, tamen hæc tertia reſpõſio (ſi ipſa benè ponderetur) ſummopere fauet ſententiæ Cępollæ, quam retuli in prima reſponſione. Datur & quarta reſponſio ſecundum ipſummet Paulum vbi ſupra, ſed antequam ad ipſam recenſendam deueniamus, nõnulla pro illius maiori intelligentia erunt præmittenda. Quapropter ſciendum fore expedier, quòd in hac materia poculorũ, duo ſunt principaliter conſideranda, quæ præcedunt caſum mortis. Primum eſt, quod conſiderari debet compoſitio, ſecũdum verò traditio. ſed in compoſitione conſideranda eſt cauſa, proptec quam venenum ipſum componitur, & fit. Aut enim ſic cauſa occidendi hominẽ, aut non. Primo caſu erit locus pęnæ legis Cornel. de ſiccar. ideſt mortis. Secundo verò non. vt in d. §. adiectio. In traditione verò duo alia ſunt conſideranda, ſcilicet cauſa proxima, & immediata, quæ reſpicit principium, ideſt principalem intentionem ipſius tradentis. Item cauſa mediata, & finalis, quæ reſpicit finem actus, ad quẽ tendit animus illius, qui tradidic: ſi enim proxima cauſa, & principalis intentio tradentis tendebat ad occidendum: nulli dubium eſt, quòd tradens tenetur pęna illius legis Cornel. de ſiccar. ideſt mortis, vt in l. 1. §. Diuus. & in l. 3. in princ. & in l. in lege Cornelia. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. etiam quòd mors ſequuta non fuerit. vt in l. 1. in princ. & in l. is qui cum telo. C. ad l. Cornel. de ſiccar. Si verò non habuit animum occidendi: tunc conſideranda eſt illa cauſa remota, & finalis intentio, ſiue vltimus effectus rei, ad quem traduntur ipſa pocula. Aut enim traduntur ad bonum, & honeſtum finem, ſcilicet conceptionis, vel ſanitatis, & iudicantur bona, & honeſta. & tunc quis excuſatur a pœna capitali, etiam morte ſequuta, ſed alia mitiori pœ punitur. vt habetur in d. l. 3. §. adiectio. in fine. A

finalis

Digitized by Google

finalis intentiò, & vltimus eius effectus tendebat ad turpe, & ad illicitum, ſicut eſt in poculo amatorio, cuius effectus eſt libidinis apprehenſio, & illicitus mulieris concubitus. vt habetur in l.eorũ. in princ. C. de maleſ. & Matth. & iſto caſu nõ excuſatur propter principalem eius intentionem, ſiue cauſam proximam, ſcilicet quòd non habuerie animum occidendi, ſed attenditur magis illa cauſa finalis, & vltimus effectus, ad quem venena tendebant, & ideo indubitanter punitur pœna vltimi ſupplicij. vt docet textus in d.l.ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. vbi eſt caſus in terminis, vt etiam docuerunt Bar. & Hyppol. de Marſil. in d.§. adiectio, & ratio eſt (ſecundum ipſoſmet Bar. Hyppol. & Pau. Ghirlan. locis paulò antè citatis) quia is, qui propinauit poculum amatoriũ, vel abortionis, dabat operam rei illicitæ, & ideo non videtur excuſandus a pœna ordinaria legis Cornel. de ſiccar. ipſo facto incurſa porrigendo tales poculos: cùm inde ſequuta mors fęti ſolùm, vel matris prægnantis, ac ſubinde per conſequens & fęti dicto porrigendi huiuſmodi poculũ ſit imputanda, & ſic tale homicidium inde ſequutũ dicendum erit doloſum eo quòd illud intẽderit, etſi non in ſe, tamen bene in ſua cauſa: cùm nulla neceſſitate compulſus tradidit illum poculum ipſi mulieri, ex cuius ſumptione ſequutum eſt homicidium, ſcilicet ipſius prægnantis ſumentis, & fęti ipſius in eius vtero exiſtentis, vel ſaltem illius fęti animati, quorum mortem poterat euitare non miniſtrando huiuſmodi poculũ. & ratio eſt, quia talis tenetur etiam de caſu fortuito, qui prætee ſpem, & intentionem inopinatè prouenit. vt eſt caſus in c.fin. de homic. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Is, qui mandat verberari, licet expreſſè inhibeat, ne occidatur vllatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat. Cum mandando in culpa fuerit, & hoc euenire debuerit cogitare.] hæc in d.c. is, qui mandat. Ex his ergo allatis patuit, quòd illorum venenorum (de quibus in d.l.3.§. adiectio. nõ eſt omnimoda ſimilitudo quoad omnia, ſed ſolum quo ad primas cauſas reſpectu compoſitionis, & traditionis, in eo, quòd in vtroque deficit animus occidendi, & hoc quoad poculum conceptionis, & poculum amatorium: non autẽ eſt ſimilitudo quo ad poculum abortionis, cum in ipſo conficiendo, ſimul & tradendo ſemper ſupponatur animus doloſus occidendi ſaltem fętum exiſtentem in vtero prægnantis ſumentis illum. Sed quo ad vltimum effectum, & cauſam finalẽ ipſius traditionis ſune diſſimilia: vt ſupra ſuit dictum; quia ea, quæ fiune ad ſanandum, & concipiẽdum habent honeſtum, & laudabilem finem. vt in l.eorum. C. de Maleſ. & Matth. & in d.l.3. in princip. ea verò quæ fiunt ad amandum, & flectendum, babent turpem, & illicitum finẽ, vt in d.l.eorum. in princ. Quapropter ſubintulit ipſe Paulus Ghirlan. vbi ſupra. col. pen. verſ. poſtremò, vt me expediam, quòd in hac quęſtione vtendum erit hac diſtinctione, videlicet. Aut nos loquimur de poculo abortionis, ſeu amatorio: & tunc, aut ex illius aſſumptione ille, qui aſſumpſit perijt, aut non. Priori caſu ille, qui dedit, & ſi dolo non dederit, tamen punietur vltimo ſupplicio propter malum exemplum, ſuppleas tu, & propter turpitudinem finalis intentionis, & ita intelligitur textus in d.§. qui abortionis. Vbi eſt caſus. Aut non fuit mors ſequuta, & iſto caſu humiliores in metallum perpetuo damnantur: honeſtiores verò propter malum exemplum confiſcata dimidia parte bonorum ſuorum, in inſulam perpetuo relegantur, ſecundum dicit textus cum Glo. in d.§. qui abortionis. hæc ibi Paulus. Cuius quidem ſententia intelligenda erit cum grano ſalis, & ſecundum mentem ipſius potius quàm ſecũdum corticem verborum, quibus vſus fuit. Nã id, quod ipſe dixit, quòd ſi quis dedit poculum amatorium, vel abortionis prægnãti, & quæ aſſumpſit ipſum perijt, tunc porrigens illum punietur vltimo ſupplicio extendenda erit talis ſententia etiã quando ſequuta fuit ſolum mors fęti animati per abortum, cùm & ipſe videatur etiam ſumpſiſſe, eo quòd nutriatur ex cibis ſumptis a matre prægnante, & ſicut viuit, ac nutritur cibis bonis ſubminiſtratis ſibi mediante cibo bono ſumpto a ſua matre, ſic è contra morietur cibis malis ſibi ſubminiſtratis mediãte ipſo cibo malo ſumpto a matre ſua. Quapropter apparet, quòd ſic intelligẽdo ſententiam ipſius Pauli. & eius opinio concordabitur, cum ſententia Barthol. Cępol. ſupra recenſita: illam ampliando etiam in porrectione doloſè facta poculi amatorij, ſi inde ſequuta fuerit abortus intentus a porrigente ſaltem in ſua cauſa, ſi nõ in ſe, cum dederit operam rei illicitæ. Quarta reſponſio etiam addi prædictis poterit, ſecundum ipſummet Pau. Ghirlan. vbi ſupra, nu. 13. in verſic. poſt hæc alio modo conſideraui. Vbi dicit, quòd poſſit alio modo vltra prædictos reſponderi ad contrarietatem, quæ inſurgit ex d.§. qui abortionis, dicendo, quòd non mirum ſi puniatur per dictum §. qui abortionis pœna mortis is, qui porrexit poculum amatorium, eo quòd ibi ſupponatur huiuſmodi venenum in ipſo poculo propinatum fuiſſe compoſitum arte magica per ſortilegũ, ſeu maleficum, qui illud demonis inſtructione, & ſuffragio interueniẽte compoſuerat. ſed in §. adiectio, ſupponitur poculum conceptionis compoſitum fuiſſe arte naturali, ſcilicet Medicorum peritia, ſcilicet nulla interueniente ſuperſtitione. Ars enim ipſa Malefica, & Mathematica eſt valde reprobata, & vndique damnata, & per conſequens opera, quæ ipſi malefici faciunt, ſiue ad amorem, ſiue ad occiſionem, vel egritudinem, ſunt damnata: nec minori pœna puniuntur, quàm pœna mortis, prout annuit textus in l.eorum, in principio, C. de Maleſ. & Mathe. vbi ponitur vterque caſus, & vnica eſt vtriuſque deciſio, & pęna: ea verò quę dicuntur in d.§. qui abortionis. debent intelligi, & interpretari ſcd̃m terminos d.l.eorum. in princ. ideo atrocius puniuntur ibi, q̃ in d.§. adiectio. ꝓp ſuperſtitionẽ illius damnatiſſimæ artis, & ſecundum iſtam declarationẽ ille text. in d.§ qui abortionis non vr̃ eſſe ita exorbitans a iure cõi, immo ſcd̃m ius commune regulatur. Ad text. autẽ in d.§. adiectio. poteſt dupliciter reſpõderi. Primò, quia deciſio illius text. & pęna de qua ibi, non adiũgitur pro poculo amatorio, ſed conceptionis, quæ ſunt diuerſa quo ad vltimum effectum, vt ſupradictum fuit. ergo debent diuerſo iure cenſeri. vt in l. Papinianus exuli. ff. de minor. ſi aliter enim euenit caſus, quàm ipſe opinabatur, ſibi imputetur, qui dedit poculum amatorium per modum ſuperſtitioſum, quia ex quo a principio dabat operam rei illicitæ: ex hoc enim non caret culpa. Ideo tenetur etiam de caſu fortuito. vt in c.fin. de homic.

homic. in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Is, q mandat aliquē verberari, licèt expreſsè inhibeat, ne occidatur vllatenus, vel membro aliquo mutiletur; irregularis efficitur ſi mādatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat. Cum mandando in culpa fuerit, & hoc euenire poſſe debuerit cogitare.] hæc in d. c. fin. venena igitur de quibus loquitur textus in d. §. adiectio. non fuerunt facta per ſortilegium, ſiue maleficum per modū ſuperſtitioſum, ſed arte naturali hominis, & peritia Medicorum, ſicut fiunt, & componuntur venena ſanatiua medicinarum: quod patet, quia in vtroq; titulo fit mentio de venenis, ſcilicet in titulo l. Cornel. de ſiccar. ff. & C. & in titu. de Malefic. & Matth. C. ſed in titu. l. Corn. de ſiccar. fit mentio, & tractatur de venenis naturalibos, quę hominis ingenio, & peritia Medicorum fiunt abſq; aliqua ſuperſtitione, ſiue demonis inuocatione tacita, vel expreſſa, prout eſt venenum ſanatiuum, quod miſcetur in medelis ad ſanandum corpnra ęgrotantium. vt in l. 1. & in l. 3. in principio, ff. ad l. Cornel. de ſiccar. venena verò de quibus loquitur titulus, & iura. C. de Maleſi. & Mathe. ſunt illa, quæ fiunt per ſortilegos, magos, maleficos, aut negromanticos, & ſimiles ope, & ſuffragio demonis: ad quæ illius inuocatio diuerſis precibus tacitè, vel expreſsè ſemper interuenit, vt in l. multi. & in l. etſi excepta. C. de Maleſ. & Mathe. Addit inſuper poſt hæc ipſe Paulus vbi ſupra, quòd etſi hæc reſponſio ſit ſubtilis, tamen non videtur admodum bona, cum videatur quodamodo diuinari ad talem mentem. §. qui aborrionis. Er hæc dicta ſatis ſint quo ad reſponſiones proponēdas pro concordia l. 3. §. adiectio. ff. ad l. Coroel. de ſiccar. & l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis.

Amplia dictam quartam concluſionem, dicēdo ipſam non ſolum verificari (vt fuit probatum) in pęna impoſita de iure communi, verum etiam in pęna impoſita de iure municipali, ſeu ſtatutario:

56 Nam pęna ſtatuta † contra homicidas pro homicidio ſponte perpetrato locu hēt in eo, qui voluntariè iniuſta de cauſa procurauit abortū fęti animati, ſi tñ pœna illa ſtatuta eſſet conformis iuris cōis diſpoſitioni. Non aūt ſi difformis aliquo mō eſſet. Hæc ampliatio ꝓbatur medijs q̃plurimis notatu digniſſimis, allatis in probationē ampliationis vnicę cōcluſionis tertiæ tract. de pęna mādantis aliquod delictum perpetrari. Vide ergo oīno ibi, quia recōciliantur oīa iura, & Doct. qui circa decisionem illius difficilis qōnis in qua quæritur. Ao mandans fieri aliquod ſcęlus comprehēdatur in ſtatuto pęnali loquente in perſonā, ſ. ſi quis occiderit, & hmōi, ita ꝙ poſſit legitimè puniri pęna ipſa a ſtatuto indicta. Vide ergo ibi, quia omnia ibi recenſita, & repoſita deſeruiunt veritati p̄ſentis noſtræ ampliationis, eo ꝙ ſicut aliquib. videbatur mandantē non comprehendi in tali ſtatu, cū fictè dicatur facere, & ſtatutū ſit ſtrictè interp̄tandum, & in propoſito ſuo ſignificatu, & nō extēdendū ſit ad fictā, ſic & in p̄ſenti caſu nōnullis vr̄, ꝙ fetus animatus nō poſſit propriè dici homo, niſi poſt egreſſus ab vtero, cùm poſſit impediri a tali ingreſſu, vt latius paulò poſt dicetur. & qm̄ ibi iā fuit probatum abundè ſatis, ꝙ ſtatuta conformia diſpoſitioni iuris cōis recipiant eandē ioterpretationem, q̃ ipſum ius cōe, & per allata hucuſque iam fuit probatū, ꝙ de iure cōi procurans abortū fęti animati dicatur verè homicida, & ideo de homicidij pœna, ſcilicet mortis veniat puniendos, vt per ſupra addocta patuit, quibus aſſipulat⁹ fuit Angel. & Salycetus in l. ſi quis necandi cauſa. C. ad l. Cornel. de ſiccar. (prout refert Marſil. ibidē) dicens, ꝙ quando quis mulierem prægnantem, & aliquis eā percutiat, & inde abortiatur illa, ꝙ punietur pęna ſtatuti puniētis homicidiū, ſi fęt⁹ erat animatus aīa rationali, cū talis percuſſor ſit in dolo percutiendo pregnantem, & ſic incidet in pęnā ſtatuti, cùm habuerit animum occidendi fętuo.

De Iudice, & iudicio multipliciq; eius Specie.

Acturus in præſenti tractatu de perſona Iudicis circa quem in noſtra iam edita praxis Canonica criminali breuitatis gratia, quamplurimas quęſtiones ſcitu non ſolum digniſſimas, verum etiā neceſſariſſimas ſilentio pertranſiuimus, alijs grauiorib. negotijs præpediti. Cum verò ad præſens eſſemus aliquantiſper a tali onere liberati Diuina ope adiuti operæpretium duximus nonnullorum noſtrorum grauiſſimorum patrum precib. victi de illis verbum facientes in præſenti tractatu examinare, & acutiſſima lima (Deo duce) exarare nonnullas præcipuas quæſtiones de illis diſputando ad partes, more tamen Canoniſtarum: vt veritas deciſionis ipſarum hìc afferenda luce meridiana clarius omnibus Iudicibus Eccleſiaſticis, & Secularibus, atque cauſarum criminalium patronis innoteſcat, procedemusque in illarum deciſione per nonnullos §§. concluſiones, ampliationes, limitationes, ac fallentias, vt moris eſt. Vt facilitas examinis, ac lectionis alliciat Lectores, & ipſorum inſimul memoriæ conſulatur, cum tradenda ſint in dictis §. §. quamplurima notatu digniſſima in enucleationem vniuſcuiuſque termini principalis afferendi in deciſione vniuſcuiuſque quæſtionis.

Iudex quid ſit?

§ Primus.

SVMMARIVM.

1 *Iudex eſt ius quoddam animatum, & mediator, & quare, & in quibus.*
2 *Iudex eſt vir bonus iuris dicendi, & ęquitatis peritus, ad id muneris publica auctoritate vocatus.*
3 *Iudex dici non poteſt, qui non incępit vti iuriſdictione.*
4 *Iudex quis eſſe deſinit poſt diffinitiuam ſententiam, ſiue bona, ſiue mala illa ſit.*

CVM diuerſimodè diuerſiſque modis diffinitio, ſeu deſcriptio iſtius termini, ſeu vocis [Iudex] a iuribus, & Doctoribus nobis tradatur operępretium duximus ipſarum duas præcipuas per nos repertas hic

recenſere cum ſubſcriptione nominum auctorum
ralium diffinitionum. Sciendum ergo primo, ꝙ
1 hæc vox [Iudex] † hoc modo deſcribatur ab Ari
ſtotele in lib.5.& hic c.4.videlicet. [Iudex eſt ius
quoddam animatum,& mediator,] & ꝙ hæc diſ-
finitio ſit bona, elicitur ex his, quæ afferenda erũt
in ſubſequenti §.in quo probandum erit, ꝙ Iudex
denominetur a ius dicendo, quod cùm animad-
uertiſſet Ariſtoteles,non ſufficit ſibi dicere Iudi-
cem eſſe quoddam ius animatum,ſed addidit (&
mediatorem) & merito,cum Iudex ſit mediator,
ac medius inter actorem,& reum quouſque ſi-
mul ad concordiam reuocati fuerint, necnon in-
ter iura,& ipſorum tranſgreſſores, vt digna pęna
eorum temeritatem animaduertat, ac puniat: vt
proferat de vtroque quicquid ius inanimatũ ſta-
tuerit:prout nos docuit text. in l.1.§.inde quæri-
tur apud Celſum.ff.de oper.no.nunc. vbi hæc ha-
bentur, videlicet. [Quid enim aliud agebat Præ-
tor,quàm vt controuerſias eorũ dirimeret,a qui-
bus ſi ſpõte receſſerint, debebit id ratũ habere.]
hęc ibi,quod & docuit poſtea Specul.in lib.4.tit.
de homic.nu.7.in verſ.nulla ſunt,quod tamen in-
telligit verum Glo.in d.l.1.in verſ.dirimeret, di-
cens in ciuilibus,non autem in criminalib. Nam
agit tunc Pretor,vt reo pęnam imponat, quando
ingeritur pęna ſanguinis.vt l.tranſigere, C.de trã-
ſact.vbi hęc habentur,videlicet. [Tranſigere,vel
paciſci de crimine capitali, excepto adultero ꝓ-
hibitum non eſt. In alijs autem publicis crimini-
bus,quę ſanguinis pęnam non ingerunt tranſige-
re non licet citra falſi accuſationem,] & dicitur
(citra falſi accuſationem.) Quia vt docet ibidem
Glo. etiam non licebit. Ex his ergo omnib.colli-
gitur,ꝙ d.l.1.locum habet ſolùm in cauſa Ciuili,
non autem in omni cauſa criminali. & hęc allata
ſufficiant in declarationem primæ diffinitionis
iſtius termini [Iudex] traditę ab Ariſtotele.Secun
do modo hęc vox [Iudex] deſcribitur a Glandio
Cantiuncula in libro nono de officio Iudicis,tali
2 pacto [Iudex † eſt vir bonus iuris dicendi,& equi
tatis peritus, ad id muneris publica auctoritate
vocatus.] & ꝙ etiam hæc ſecunda deſcriptio ſit
bona,quàm facillime probari poterit,eo ꝙ ibi di
catur eum eſſe Iudicẽ,qui publica auctoritate vo-
catus ius dicit;ideſt is,qui iuriſdictione ſibi con-
ceſſa aliquo iure ordinario,ſ. vel delegato vtitur in
ius dicendo,quę quidem comprobatur vera,tum
quia tex.in l.1. C.vt in poſſeſſ legat. loquendo de
Iudice:ipſum ſic voluit appellare deſcribẽdo eius
munus proprium,dicens.[Eum eſſe Iudicem,qui
iuri dicendo pręeſt.]hæc ibi.Probatur inſuper ra-
tione ſupradicta.Secunda deſcriptio; Nempè,ꝙ
3 ex illa eliciatur,ꝙ Iudex † dici quis nõ poſſit,an-
tequam vti incohauerit iuriſdictione, vt docue-
runt nonnulla iura,de quorum numero eſt text.in
c.relatum,& c.Gratum.ext.de offic,deleg.& in c.
paſtoralis.in fine.ext.de reſcriptis, & ibi per om-
nes Doctores,& Specul.in lib.2.tit.de remiſſioni-
bus,§.videndum reſtat qualiter,in verſ.ſed nec Iu
dex.nu.10.Nec quis dicẽdus erit Iudex poſt diſ-
finitiuam ſententiam bonã,aut malam. vt docuit
text.in l.Iudex.ff.de ſent.& re iudi.vbi hæc haben
tur,videlicet.[Iudex poſteaquam ſententiã dixit,
4 Iudex eſſe † deſinit,& hoc iure vtimur, vt Iudex,
qui ſemel,vel pluris,vel minoris condẽnauit, am
plius corrigere ſententiam ſuam non poſſit,ſemel
enim bene, aut male functus eſt officio ſuo.]hæc
ibi,quæ ſunt intelligenda iuxt.doctrinam Glo.&
Doctorum ibidem de ſententia diffinitiua,& non
de ſententia interlocutoria.

Iudex vnde dicatur:

§. Secundus.

SVMMARIVM.

1 *Iudex dicitur a ius dicendo,& quare.*
2 *Iudex carens iuſtitia eſt indignus tali nomine.*
3 *Iuſtitia quid ſit.*
4 *Iudex debet iudicare ſecundum iura.*
5 *Iudices qui ſint indigni tali nomine.*
6 *Iudices in iudicando quid vitare debeant.*
7 *Iudicem fieri quis deſiderare non debet.*

1 IVDEX aũt † dr̃ a ius dicendo,quaſi
ius dicens populo, ſiue ꝙ iure di-
ſceptet. Ius aũt diſceptare eſt iuſtè
iudicare.Quapp meritò nemo erit
dicendus Iudex, ſi non ſit in eo iu
ſtitia, vt docuit text.in c.forus.ex.
de verbor.ſignif.& in c.iuſtum eſt bellũ.23.q.2.&
ibi per Doctores. Cum ergo ille tm̃ Iudex ſit di-
cẽdus in quo eſt iuſtitia, inde neceſſariò ſequitur
2 † Neminem appellandum(propriè loquendo)fo-
re Iudicem,niſi eum, qui ius ſuum vnicuique tri-
3 buit.Et ratio eſt patentiſſima,quoniã iuſtitia † eſt
conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum vnicuiq;
tribuendi.Vt docuit text.in l.iuſtitia.ff.de iuſt.&
iure.& in §.1.Inſtitu.titu.de iuſt & iure.Quapro-
pter patuit apertiſſimè Iudicem dici, ſeu denomi
4 nari a ius dicendo † eo, ꝙ eum oporteat iudica-
re ſecundum ſancita,ac decreta a iure:prout etiã
docuit S.Thom.in 2.2.q.60.art 1. Sed animaduer
tendum erit, quòd ex iam dictis ſequitur quoque
neminem appellandum fore Iudicẽ,qui(dum iudi
cat)declinat a iuſtitia:ſequitur etiam, quòd ſint
illi omnes iniuſti Iudices dicendi, ac per conſe-
quens non Iudices,qui ſunt acceptores perſonarũ
in iudicio,non attendentes merita cauſarum, ſed
5 merita, ſeu ſtatum perſonarum,muneraque litem
conteſtantium: paruipendentes ponderare quid
ratio dictet,ſed ſolum quid voluntas affectet:non
animaduertere ſtudentes quid lex ſanciant, ſed
6 quid mens cupida exoptet, † non inclinant ſe ad
iuſtitiam,ſed iuſtitiam ad eorum prauum animũ
trahere nituntur,pauperum cauſas cum mora ne-
gligunt,diuitum cauſis expediendis accuratiſſi-
mè inſiſtunt,in illis rigorem oſtendere affectant,
in iſtis manſuetudinem diſpenſant:illos cum dif-
ficultate reſpiciunt, iſtos fauorabiliter tractant.
Illos negligenter audiunt: iſtis attentas præſtare
aures curant: Quapropter ſententiam Sancti Au-
guſtini proferre de illis poſſumus, docẽdo eos lu
crum habere in Arca,& damnum in conſcientia,
pecuniam captare, & habere animam captiuam,
de quibus tamen latius ſermo habetur per Sa-
cros Theologos,cùm de peccato Iudicum perſo-
nas accipientium verborum faciunt. Conclu-
dens tamen (monendo Iudices) eoſdem obſecro,
vt dignos ſe opere efficiant non verbo,tamen tan
7 to nobili nomine † ponderantes quid eos do-
cuerit Eccleſiaſticus in capitulo ſeptimo, verſicu- 2
lo ſexto,dicens. [Noli quærere fieri Iudex, niſi
valeas virtute irrũpere iniquitates, ne ſicte exti- 3
meſcas

Digitized by Google

meſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in agilitate tua,] Sed hoc hodie obturatis auribus audiunt homines, ſed ipſi viderint in die iudicij, quid eis dicturus erit ſupremus omnium Iudex Deus, quem nullum latet ſecretum.

Iudex quotuplex ſit?

§ Tertius.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis ordinarij prima diffinitio.*
2 *Papa dicitur Ordinarius ſingulorum.*
3 *Iudices ordinarij qui dicantur quo ad Eccleſiaſticos.*
4 *Iudices ordinarij quo ad laicos qui dicantur.*
5 *Iudices maximi ſuper Illuſtres, qui dicantur quo ad Eccleſiaſticos.*
6 *Patriarcha a Primate, an differat.*
7 *Patriarchis, quæ priuilegia ſint indulta.*
8 *Pallium quod tribuitur Patriarchis a Papa quid denotet.*
9 *Iudices maximi, & ſuper Illuſtres, quoad laicos, qui dicantur.*
10 *Iudices magni, & illuſtres quo ad Eccleſiaſticos, qui dicantur.*
11 *Primas, Archiepiſcopus, & Metropolitanus ſunt nomina ſynonima.*
12 *Iudices magni, & illuſtres quoad laicos qui dicantur.*
13 *Præfectus prætorij quis dicatur, & quibus priuilegijs fruatur.*
14 *Iudices medij, & ſpectabiles quoad perſonas Eccleſiaſticas, qui dicantur.*
15 *Epiſcopi quare aliquando dicantur ſummi Sacerdotes.*
16 *Epiſcopi ſunt Vicarij Apoſtolorum.*
17 *Iudices medij ſpectabiles, & illuſtres quo ad laicos, qui dicantur, et de quibus cognoſcant.*
18 *Iudices minimi, et clariſſimi quo ad perſonas Eccleſiaſticas qui dicantur.*
19 *Iudices minimi, et clariſſimi quo ad laicos qui dicantur.*
20 *Iudices infimi quo ad Eccleſiaſticos qui dicantur.*
21 *Iudices infimi quo ad laicos qui dicantur.*
22 *Index delegatus quid ſit ſecundum Goffredum.*
23 *Index delegatus a Principe, delegare poteſt principiũ, medium, et finem cauſæ ſibi commiſſæ, etiam diuiſim.*
24 *Index delegatus et tertiò quis dici poſſit.*
25 *Index delegatus, cui iniungitur, vt aliquod negotium perſonaliter exequeretur, quando poſſit ſubdelegare.*
26 *Index delegatus, et quartò quis dicatur ſecundum Hoſtienſem.*
27 *Index delegatus a Papa quando ſit Epiſcopo loci ordinario ſuperior, vt poſſit ipſum punire.*
28 *Index delegatus ſecundum Bal. quis ſit.*
29 *Index delegatus ab eo, qui de iure delegare non poterat iuriſdictione caret, et factum per eum pro infecto habetur, ac per conſequens a ſua ſententia appellare non erit neceſſe.*
30 *Index ordinarius poterit reuocare ad ſe iuriſdictionem iam delegatam alteri, et quare.*
31 *Auditor quotupliciter ſumatur.*
32 *Index Auditor quis dicatur, et an ab eo appelletur.*
33 *Auditoris ſacri Palatij officium quale ſit.*
34 *Index aſſeſſor dictus quis dicatur.*
35 *Arbitrer Iudex quis dicatur.*
36 *Arbitri ſententiæ, quando ſtetur.*
37 *Arbiter debet ſeruare iuris ordinem.*
38 *Arbitrator Iudex quis dicatur.*

CVM paſſim ius tum Ciuile, cũ Pontificium mentionem faciat de maioribus & minoribus Iudicibus, vt apparet in l. ſolent. §. finali, & in l. & ideo, ff. de offic. Proconſul. & in cap. cauſa. extra de in integrum reſtitut. operępretium duxi de quotuplici differentia iudicium in præſenti §. agere. Quapropter memoriæ commendandum erit, quòd Iudicũ alij ſunt Ordinarij, alij delegati, alij Auditores, alij aſſeſſores, alij Arbitri, alij Arbitratores. Iudicum verò Ordinariorum ſecundum alij dicuntur maximi, alij magni, alij medij, alij minores, alijque infimi dicuntur: His ergo præmiſſis de vnaquaq; Iudicum ſpecie ſigillatim hic erit diſſerendũ, procedendo gradatim, vt facilius veritas afferendorum memoriæ commendetur: & primo circa Iudicem ordinarium.

1 Iudex ordinarius dicitur is, † qui iure ſuo, vel
Principis beneficio vniuerſaliter in aliqua Prouincia, vel Diœceſis iuriſdictionem exercere po-
2 teſt, & licet Summus Pontifex † dicatur Ordinarius ſingulorum hominũ. vt in c. cum nobis olim.
exr. de elect. in c. antiqua. extr. de priuilegijs, &
3 in c. cuncta, 9. q. 2. Tamen Iudex ordinarius † appellatur (loquendo quo ad Eccleſiaſticos) Primas,
ſeu Patriarcha, Archiepiſcopus, & alij inferiores Prælati exempti, qui habent iuriſdictionẽ a Summo Pontifice, vt elicitur ex text. in c. ordinarij, & c. cum Epiſcopus. de officio ordinarij in ſexto, & ex cap. duo, exr. de offic. ordin. quod & peroptimè docuit Speculat. in libro ſecundo, titu. de offic. ordin. in principio. Panormitanus, & Felinus in c. poſt ceſſionem. extra de probationibus. Qui Speculator vbi ſupra addidit dicens. Idem in ciuilibus. Iudices ordinarij enim (quo ad laicos) ſunt Duces, Marchiones, Comites, & huiuſmodi, qui
4 habent † totalem iuriſdictionem vnius, vel plurium Prouinciarum vnius Ciuitatis, vel plurium ab Imperatore, vel ab alio ſupremo Domino alicuius Regni ſuperiorem non recognoſcentis.

Etſi principaliori quodamodo Summus Pontifex, Imperator, & Rex dicuntur meritò Iudices
5 † maximi, ac ſuperilluſtres perſonæ, cum reliqui ab ipſis videantur dependere reliquo pacto, vt in cap. duo. diſtin. 96. innuit Galaſius Papa. Nihilominus (loquendo de Eccleſiaſticis perſonis, prout etiam docuit Speculat. in libro primo, titu. de iuriſdictione omnium iudicum, §. primo, incipien. Expedito tract. de iudicijs. in verſiculo ſecundum Canones etiam dico, quòd Legati a latere, Patriarchæ, ſeu Primates poſſunt appellari Iudices maximi ſuper illuſtres, & hi poſſunt dici ſuperilluſtres: quia præcedunt, & ſuperiores ſunt, quo ad dignitatem ſuam Archiepiſcopis, qui & illuſtres dicuntur, & Iudices magni, vt ſubſequenter probabitur. Animaduertendum erit tamen, ꝙ non ſine rationabili cauſa paulò ante diximus; Pa-
6 triarchę, ſeu Primates, † quaſi ęquiparando vtroſque, quaſi inſimul nomina ſint ſynonima, nam idcirco hoc dixi, qm̃ licet differãt nomine dictæ voces non tñ re, & poteſtate, vt vr̃ docuiſſe Anacletũ

Papam in c.r.diſt.99.cum ibi inter alia, infraſcri-
pris verbis vſus fuerit,videlicet.[noſtros Patriar-
chas,vel Primates,qui vnam fornam tenent,licèt
diuerſa ſint nomina.]hæc ibi.reſpondetur ꝙ licet
quoad quędam particularia idem ſit Patriarcha,
qui Primas, & è conuerſo. Verumtamen Patriar-
chæ maioris ſunt dignitatis,& iuriſdictionis; Nã
hoc nos docuit Innocentius Tertius in Concilio
generali, & habetur in c.antiqua. ext. de priuile-
gijs infraſcriptis verbis vtens,videlicet.[Antiqua
Patriarchalium ſedium priuilegia renouãtes San
cta vniuerſali Synodo approbãte ſancimus,vt poſt
Romanam Eccleſiam (quæ diſponente Domino)
ſuper omnes alias ordinariç poteſtatis obtinent
principatum, vtpote Mater vniuerſorum Chriſti
fidelium,& Magiſtra)Conſtãtinopolitana primũ;
Secundum Alexandrina: Antiochena Tertiũ: Hie
roſolomitana Quartum locum obtineant: Seruata
cuilibet propria dignitate ; ita ꝙ poſtquam An-
7 tiſtites † earum a Romano Pontifice receperint
pallium(quod eſt plenitudinis officij Pontificialis
inſignie)præſtito ſibi fidelitatis,& obedientiæ iu-
ramento liceoter,& ipſi ſuis ſuffraganeis pallium
8 largiantur, † recipientes pro ſe profeſſionem Ca-
nonicam,& pro Romana Eccleſia ſpõſionem obe
dientiæ ob eiſdem. Dominicæ verò Crucis vexillũ
ante ſe faciant vbiq; deferri,niſi in vrbe Romana,
& vbicunque Summus Põtifex præſens extiterit,
aut eius Legatus,vtens inſignijs Apoſtolicæ digni
tatis. In omnib.autem Prouincijs eorundem iuriſ-
dictioni ſubiectis,ad eos,cùm neceſſe fuerit pro-
uocetur : ſaluis appellationib.ad Sedem Apoſto-
licam interpoſitis : quib.eſt ab omnib.humiliter
deferendum.]hęc ibi: Ex quibus patet, ꝙ Primas,
& Patriarcha (quo ad quid nominis) conueniant.
Non tñ quo ad quid rei: nam Archiepiſcopus, &
Primas dicitur inferior dignitate ipſo Patriar-
cha,vt omnib.eſt inconfeſſo. In foro Eccleſiaſtico
Iudices igitur maximi ſuper Illuſtres dicuntur,nõ
tñ Summus Pontifex, verum etiam Legati, & Pa-
triarchæ:ſicut & quo ad laicale iudicium,& forũ,
9 maximi Iudices, & ſuper Illuſtres dicuntur † non
ſolum Imperatores,& Reges,verum etiam Conſu
les,& Patricij,ſicut ſunt Principes,eos vocat pa-
tres arg. in §.filius,Inſtitu. Quibus modis ius pa,
pot.ſol.vbi inter alia hæc habent,videlicet.[Quis
enim patiatur patrem quidem poſſe per emanci-
pationis modũ poteſtatis ſuæ nexib.filiũ libera-
re: imperatoriam aũt excelſitudinem non valere
eum, quem ſibi patrem elegit ab aliena eximere
poteſtate.]hęc ibi. Hoc idem probatur per text.in
l.3.C.vbi Sena.vel Cla.& per alia iura allata,eaq;
citata ad hoc a Specul.in lib.1. titu.de iuriſdict.
omn.iudic. §.prædicto incipien.Expedito tracta-
tu. in verſic.item Patricius,nu.2.Iudices verò ma
10 gni dicuntur,& Illuſtres, † & quo ad Eccleſiaſti-
cos ſunt Primates,ſeu Metropolitani,ſeu Archie
piſcopi.& hæc tria nomina ſunt ſynonima Archie
11 piſcopus vtroque nomine prædicto,ſcilicet † Pri-
mas,& Metropolitanus aſſolet appellari: ſed quo
ad laicas perſonas.Iudices magni, & Illuſtres, &
ſuper ſpectabiles dicuntur,& ſunt Præfectus præ-
torio orientis,& illirici,Præfectos Africanos,Pre
12 fectus vrbis,& Quæſtor, † qui præerat libris prin
cipalibus legendis,de quibus fit aliqualis mentio
in Authent. Anteriorum, §.illud. ſub titu. de ap-
pellationibus, & docet Specular.vbi ſupra. Item
magni Iudices dicuntur Senatores, vt in l.fin.ff.
de Senatoribus.& in l.præcipimus. C.de appella-
tionibus,& in l.raptores,C.de Epiſcopis, & cle-
ricis.Item Comes donationum,quæ fiunt in Cu-
ria Principis dicitur Iudex magnus. vt in l.finali,
§.nec ſibi aliquis,in fine.C.de aſſeſſoribus, Et no-
tandum (ſecundum Speculat. vbi ſupra) quòd ſe-
cundum quoſdam Præfectus prætorij eſt, qui im-
mediatè ſubeſt Principi preeſt omnibus iudici-
bus alijs, & excellentior eſt Magiſtratib.omni-
13 bus;& hic trina priuilegij ſpecialitate lętaī. † Pri
mò,quia ab eo non appellatur. Secundò,quia mi
nores contra eius ſententiam non reſtituuntur. vt
in l.vnica.in fine.ff.de offic.Pręfect.pretorij, niſi a
Principe;vt in l.in cauſę.& in l.fin.ff.de minor.Ter
tiò quia poteſt condere leges, & conſtitutiones;
vt in l,normam. C.de offic.Præfecti prætoris.& in
l.non ambigitur, ff.de legib. & conſtitut.Iudices
14 verò medij,† qui & ſpectabiles dicuntur, quo ad
perſonas Eccleſiaſticas, ſunt Epiſcopi, vt nititur
probare Specul.vbi ſup. in verſ.alij ſunt Epiſcopi.
ſed nec obſtat,ꝙ aliquando vocãtur ipſi Epiſcopi
ſummi Sacerdotes, Primò,quia illud nomen ſibi
competere dignoſcitur,habito ſolum reſpectu ad
excellentiã ordinis,ſeu dignitatis, & non iuriſdi-
15 ctionis, Secundò dicitur ſummi Sacerdotes † re-
ſpectu ſuorum inferiorum, quam interpretationẽ
eſſe amplectendam Innoc, Papa Tertius nos do-
cuit,& habetur in c.vnico,§.per frontis.eat.de ſa-
cra vnct.infraſcriptis vtens verbis, videlicet. [Per
frontis Chriſmationem manus impoſitio deſigna
tur:quæ alio nomine dicitur cõfirmatio, quia per
eam Spirituſſanctus ad augumentum datur, & ro-
bur: vnde cùm ceteras nationes ſimplex Sacerdos,
vel Presbiter valeat exhibere, hanc non niſi ſum-
16 mus Sacerdos, ideſt Epiſcopus debet conferre,
quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum Vicarij
ſunt Epiſcopi) ꝙ per manus impoſitionẽ Spiritũ-
ſanctum dabant: quemadmodum Actuum Apoſto
lorum lectio manifeſtat.]hæc ibi inter alia ex q-
bus patuit veritas noſtrę interpretationis traditę
ſuperius. Quoad laicos verò dicendum erit, ꝙ Iu
17 dices medij, † qui & ſpectabiles,ſeu illuſtres dicũ
tur,ſunt infraſcripti,videlicet. Magiſtri militũ,vt
docet text. in l.1.& 2. C.de offic. Magiſtri militũ,
Pretores,vbi docet text.in Authen.de appellat.&
intra,quæ tempora, §.illud.n. in tertio,in verſ.ſi-
miliq; modo quoties.vbi infraſcripta habentur,vi
delicet.[Similiq; modo quoties in Aſiana Diece
ſi,vel Pontica tale aliquid emerſerit vſq; ad prædi
ctam quantitatem librarũ auri, appellationes ad
viros ſpectabiles Comites fortè, vel Proconſules,
vel Prætores,vel Moderatores,quibus ſpecialiter
eaſdem lites peragendas deputauimus remittan-
tur.] hæc ibi inter alia. Item Præfectus vigilum,
vt docet text.in l.3.in princ.ff.de offic.Præfecti vi
gilum.his verbis vtens, videlicet.[Nã ſalutẽ Rei-
publicę tueri nulli magis credidit cõuenire, nec
aliũ ſufficere,& rei,q̃ Cęſarem,itaq; ſeptẽ cohor-
tes opportunis locis conſtituit, vt binas regiones
vrbis vnaqueq; cohors tueatur,præpoſitis eis Tri-
bunis, & ſuper oẽs ſpectabili viro,qui Præfectus
vigilum appellatur. Cognoſcit Pręfectus vigilum
de incendiarijs, effractoribus, furib.raptoribus,
receptatoribus,niſi ſi qua tam atrox,tanquam fa
moſa ſit pſona,vt Pręfecto vrbis remittaī.]hęc ibi
inter alia. Itẽ Proconſul,vt habeī in d.Anth.de ap
pell.cuius verba ſup.retuli. Itẽ Præfectus Auguſta
lis,vt in l.vnica.C.de priuatis carcerib.inhibẽdis,
vbi

Digitized by Google

vbi habetur quòd [Præfectus Auguſtalis ſpectabi-
lis vltimo ſupplicio adiudicabit habentes ptiua-
tos carceres, ſi per inquiſitionẽ hoc repetiet quo-
modocunque, & idem dicitur de Præfecto Aegy
ptij] & prædicta omnia probantur perteatum in
cap. anteriorum legum, ſecunda quæſtione ſeata,
§. ſimilique modo. & §. illo videlicet, obſeruando,
item Vicarius, & dux dicuntur Iudices ſpectabi-
les. vt in d.c. anteriorum legum, & in l. raptores
virginum. §. ſi autem. C. de Epiſcopis, & clericis,
in qua conceditur ius iudicandi, & vltimo ſuppli
cio damnandi. Raptores vidnarum, ac Virginum
Deo dedicatarum) Iudices verò minimi, qui di-
18 cuntur, † & clariſſimi, quo ad perſonas Eccleſia-
ſticas dici poſſunt Archidiaconi, & Archipresbi-
teri in huiuſmodi dignitatibus conſtituti, & per
electionem creati, quia habent iuriſdictionem. ve
ea c. cùm ab Eccleſiarum, ext. de officio ordinarij
elicitur: quod & multis alijs iuribus probar Spe-
cul. vbi ſupra, & in verſic. alij Archidiaconi, & Ar
chipresbiteri: loquendo vero de laicis, dico quòd
19 Iudices minimi † & clariſſimi dicuntur infraſcri
pti, videlicet, Præſes Prouinciæ. vt in l. vnica. C. de
priuatis carceribus. in qua clariſſimi vocantur. Iu
20 dices verò in fine, † quo ad Eccleſiaſticas perſo-
nas dicũtur Rectores Eccleſiarum, vt docet idem
Specul. vbi ſupra in verſ. alij Rectores Eccleſiarũ,
qui poſſunt Parrochianos ſuos eacõmunicare de
iure communi, vt per teat. in c. cùm ab Eccleſia-
rum, eat. de officio ordinarij. hodie tamen Epiſco
pi ipſis hoc munus interdicunt, vnde in foro fori
nullam regulariter iuriſdictionem habent, & ſic
nec dici proprie loquendo poterunt Iudices: ve
omnibus Doctoribus eſt inconfeſſo, & quotidie
practicatur, niſi ſibi ſpecialiter hoc munus indul-
geatur ab Epiſcopis Ordinarijs: reliquis verò Iu-
21 dices infimi † (quo ad laicos) dicuntur infra-
ſcripti, videlicet, Defenſores Ciuitatum, vel loco-
rum, & Magiſtratus municipales, qui non poſſunt
cognoſcere vltra ſummam trigentorum ſolido-
rum, vt habetur in Authent. de defenſ. ciuit. §. au-
dient. & in l. fin. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Item pe
danei Iudices, vt puta, qui non poſſunt cognoſce-
re, niſi de paruis, & in duobus aureis punire, vt
in l. fin. C. de pedan. Iudi. & 2. q. 6. §. diffinitiua: om-
nes ergo prænominati Iudices, dicuntur Ordina
rij, & merum Imperium habent, pręter infimos Iu
dices, vt docet Specul. in lib. 1. titu. de iuriſdict.
om. iudic. §. 1. col. 3. in verſ. prædicti omnes Or-
dinarij, & hoc adduaiſſe, ac prælibaſſe ſufficiat
quo ad aliqualem cognitionem acquirendam de
ipſo Iudice ordinario, cùm in ſubſequentibus ca-
pitulis copioſior ſermo ſit habendus de ipſius cõ-
ditionibus, & facultatibus.
22 Iudex autem delegatus † is dicitur, qui ea alte
rius commiſſione alicuins cauſę recipit iudicialẽ
cognitionem, vt docuiſſe videtur Innocentiũ III.
& habetur in c. ſuper quæſtionum. §. nos autẽ ſta-
tuimus. eat. de offic. Iudicis delegati, & eidem fe-
rè elicitur ea omnib. legib. tituli, ff. de offic. eius,
cui mandata eſt iuriſdictio. & huic deſcriptioni
delegati ſe ſubſcripſit Specul. in lib. 1. tit. de offic.
23 Iudicis delegati. §. delegatus eſt is. † Secundũ ve-
rò Goffream in ſua ſumma. tit. de offic. & poteſta-
te Iudicis deleg. in princ. Iudea delegatus eſt is,
cui vel à Summo Pontifice, vel ab Ordinario, vel a
delegato Principis cauſa cõmittitur. Nam & ſub-
delegatus, delegatus eſt, dicitur autẽ ſubdelega-
tus reſpectu delegati. Item is, cui principium cau
ſæ, vel medium cõmittitur, etſi Iudea propriè di-
ci non poſſet, vt in c. ſuper quęſtionũ. §. porrò eat.
de offic. iudic. delegati. Delegatus tñ eſt, cui dele
gari poteſt principium, medium, & finis. vt in d. c.
ſuper quæſtionum. §. intentionis. in quo Innocen-
tius III. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Inten
tionis igitur noſtrę fuit ſicut ea tenore cõſtitutio-
nis pręmiſſæ poteſt liquidũ depręhendi, ꝙ vt iu-
dicialis auctoritas liberius valeat eaerceri dele-
gatns a nobis licitè poſſit, & principium, & finẽ,
& medium cauſæ ſibi cõmiſſę, non ſolum coniun-
ctim, ſed & diuiſim alij delegare non obſtante, ꝙ
dr̃, ꝙ Iudea debet cognoſcere, p ſe ipſum in prin-
cipio, in medio, & in fine, cum antequam ferat ſen
tentiam, vniuerſa quę acta ſunt in iudicio, inue-
ſtigare debeat diligenter.] hęc ibi, vbi idem per
25 Doctores docetur. Itẽ Iudea † delegatus dici põt
is, cui eaecutio, vel miniſterium aliquod demen-
datur. nam non ſua, ſed authoritate delegata exe
quitur id, quod ſibi mandatur. vt in c. fin. §. penult.
ext. de offic. delegati, in quo Gregorius IX. infra-
ſcriptis vtitur verbis, videlicet. Is aũt cui iniungitũ
26 † vt perſonaliter negotium eaequatur, põt (dum-
modo partes conſentiant) hoc alijs delegare. Prę-
ter quam ſi inquiſitionẽ fieri, vel Eccleſijs de Præ
latis, vel alijs miniſtris prouideri mãdaremus: Cũ
his caſib. omnib. induſtriam ac fidẽ perſonæ (cui
cõmittimus, eligere videamur. Iudea delegatus
(ſm Hoſt. in ſumma titu. eo. §. quid ſit delegatus)
27 † eſt is, cui cauſa cõmittitur terminanda, vel exe
quenda, vices delegantis repreſentans, & in iuriſ-
dictione propriũ nihil habens. ut in l. 1. in fi. §. fin.
ff. de officio eius, cui mandata eſt iuriſdictio, vbi
hęc habentur, videlicet. [Qui mandatam iuriſdi-
ctionẽ ſuſcepit proprium nihil habet, ſed eius, qui
mandauit, iuriſdictione vtitur.] hęc ibi. Idẽ pro-
batur per text in c. ſanè quia. eat. de offic. iud. de-
legat. vbi Alex. III. ſcribens Carnotenſi Epiſcopo
intraſcriptis vtitur verbis, videlicet, cap tũę qõni
duaimus reſpondendum, ꝙ Iudex a nobis delega-
28 tus † vices noſtras gerit: vnde in cauſa illa ſuperior
eſt, & maior illis, quorum cauſam cępit terminan
dam. Ideoque ſi Epiſcopus, vel alia perſona, quæ
non ſit de iuriſdictione illius, in cauſa, quam ei
delegamus, rebellis, aut contumaa fuerit, ſecun-
dum qualitatem facti poterit, vel interdicti, vel
ſuſpenſionis ſententia a Iudice delegato com-
pelli. Ita quòd Iudea (ſecundum negotium quali-
tatem, temperatè procedens Epiſcopo, vel ingreſ-
ſum Eccleſię, vel Sacerdotale officium interdicat,
aut etiam terram illius, quæ ad iuriſdictionem
ſuam pertinet ſpecialiter interdicto ſupponat.]
hæc ibi. Sciendum inſuper quòd Ioannes Andr.
& Panormitanus in rubrica titu. de officio Iudi-
cis delegati ſe ſubſcripſerunt omnibus prædicto-
rum Doctorum diffinitionibus traditis, & per me
hic recenſitis. Dominus autem Antonius de Bu-
trio in eadem rubrica amplectitur diffinitionem
Iudicis delegati traditam ab Hoſtienſi, & a Gu-
glielmo, Specul. vbi ſupra relatam.
29 Iudex delegatus † ſecundum Baldum in ea-
dem rubrica numero vndecimo, eſt is, cui Or-
dinarius cauſam delegauit, vt elicitur ea teatu.
in l. eum, qui iudicare, ff. de iuriſdictione omn.
iudicum, ubi hæc habentur, uidelicet. [Eum,
qui iudicare iubet, Magiſtratum eſſe oportet.
Magiſtratus autem, uel qui in poteſtate aliqua

ſunt,vt puta, Proconſul, vel Prætor, vel alij, qui
Prouincias regunt, iudicare iubere eo die, quo
priuandi futuri ſunt, non poſſunt.] hæc ibi, &
idem elicitur ex text. in l.in cauſarum. C.qui ſua
iuriſdict. Iudices date,dariq́ue poſſunt, vbi hæc
habentur, videlicet[in cauſarum delegationibus
illud conſultiſſimè præcipimus obſeruari, vt ita
valeant, ſi ad iuriſdictionem pertineant delegan-
tis. Quòd ſi quis alienæ iuriſdictionis cauſam cre
diderit delegandam, nec pręcepto cognitorem
datum patięntiam accommodare çenſemus. etſi
contra legem obtemperauerit deleganti, omnia
30 quæ ab ea delegatione † geruntur, ita pro inſe-
ctis habere præcipimus, ac ſi ipſi qui delegaue-
rant alienæ iuriſdictionis Iudices reſidiſſent: vt
ne appellandi quidem neceſſitas victis aduerſus
eas ſententias imponatur. Hæc teneant, niſi Iu-
dices a nobis ſpecialiter delegantibus dati, alijs
cauſas delegauerint iudicandas,nam his delegan
tibus nullo perſonarum,cauſarumvè habito tra-
ctatu appellationum ad eos,iure iudicia remane
bunt.]hæc ibi.Sed animaduertendum erit, quòd
Baldus vbi ſupra,infraſcripta addidit dicens, &
31 poteſt Ordinarios † hanc commiſſionem reuoca
re,vt in l.iudicium ſoluitur.ff.de iudicijs,vbi hęc
habentur, videlicet. [Iudicium ſoluitur vetante
eo,qui iudicare iuſſerat,vel etiam eo, qui maius
imperium in eadem iuriſdictione habet, vel etiã
ſi ipſe Iudex eiuſdem Imperij eſſe cęperit, cuius
erat, qui iudicare iuſſit.] hæc ibi:& ratio (ſecun-
dum Baldum vbi ſupra,eſt)quia Ordinarius dele
gando non transfert iuriſdictionem, quæ oſſibus
ſuis adhæret. & hæc dicta ſufficiant quo ad quid-
ditatem Iudicis delegati.

32 Auditor, † cum hoc nõ ſit æquiuoca,(nam mul
ti appellantur Auditores,quorum nomen commu
ne eſt,ratio ſubſtantię, ſcilicet officij diuerſa eo
quòd hæc vox competat non ſolum Iudicibus, &
ijs, qui funguntur officio Iudicis in aliquibus ſpe
cialibus cauſis:verum etiam & alijs:Quapropter
vtendum erit nobis diſtinctione hac iuſta natu-
ram æquiuocorum.Vt docet Ariſtot.in cap.2.lib.
ſecundo, Elenc. Dicimus ergo quòd Auditor cùm
denominetur a verbo audio: & ſic dicatur ab au-
diendo,inde ſequitur, quòd omnes, qui audiunt
aliquos loquentes, ſibi vel alijs dici poſſint Au-
ditores:& inde fit, vt locus vbi loquentes audiun
tur dicatur Auditorium,ſeu locus audientiæ: de
quo loco fit mẽtio in l.lecta in Auditorium.ff.de
rebus creditis,certum petatur, & hoc modo acce
pta hæc vox Auditor, vnuſquiſque ſcolaris pote-
rit dici Auditor,& taliter ſumitur hic terminus in
l.2. §.penultimo, incipien. Ergo Sabino conceſ-
ſum eſt.ff.de origine iuris.vbi hæc habent̃, vide-
licet. [Ergo Sabino conceſſum eſt a Tiberio Cæ-
ſare,vt populo reſponderet, qui in equeſtri ordi-
ne, iam gradis natu, & ferè annorum quinqua-
ginta, receptus eſt:huic nec amplæ facultates fue
runt, ſed plurimum a ſuis Auditoribus ſuſtenta-
33 tus eſt.] hæc ibi. Auditor autem † Iudex dicitur
is,cui articulus cauſæ committitur, vt elicitur ex
text.in capitulo ſuper quæſtionum. §.verum cum,
in verſiculo cum autem alicui.extra de officio Iu-
dicis deleg. vbi hæc habentur, videlicet. [Cum
autem alicui modum tantum committitur,ab ip
ſo tanquam ab Auditoribus prouocari non po-
teſt.] hæc ibi. Et a tali Auditore non appellatur,
niſi modum excedat, vt in dicto capitulo ſuper
quæſtionum. §.quem verò, ibi hæc habentur, vide-
licet.[Quem verò delegatus a nobis deputauerit
Auditorem,neutra partium poterit recuſare, niſi
coram eo iuſta recuſationis cauſam oſtendat.]
hæc ibi. Animaduertendum tamen, quòd Audi-
34 tores in Curia Romana vocantur Auditores † ſa-
cri Palatij,& ſunt ij, quibus cauſæ committuntur
a Papa,vel vice Cancellario,& vt in plurimum hæ
cauſæ ſunt minores, & deuolutę ad Sedem Apo-
ſtolicam:de qua deuolutione cauſarum fit ſermo
in capitulo 1.de electionibus, in ſexto. Cauſæ ve-
rò maiores,& arduæ,vt in plurimum committun
tur Dominis Cardinalibus.de poteſtate verò ho-
rum Auditorum latior ſermo fit a Specul. vbi ſu-
pra vide ibi.

35 Aſſeſſor † autem Iudex dicitur is, quem ille,
qui iudicandi poteſtatem habet, ſibi aſſociat, vt
ſibi in cauſæ cognitione aſſideat, vel aſſiſtat, &
eum ad rectè decidendam cauſam inſtruat, pro-
ut docet Specular. in libro primo, titu.de aſſeſſo-
re,§.primo,& elicitur ex text. in l.prima,C.de aſ-
ſeſſoribus,& domeſti. & Cancel. vbi hæc haben-
tur,videlicet.[Studiorum labor meretur,vt ij,qui
in publicis adminiſtrationibus conſtituti ſociari
ſibi conſiliorum participes cupiunt, ſpe pręmio-
rum, atque honorificẽtia ſua prouocent eos,quo-
rum prudentiam ſibi putant eſſe neceſſariam,non
metu terribili, & neceſſitate incongrua liberta-
ti.]hæc ibi. Ex quibus elicitur etiam quòd aſſeſ-
ſor dici poſſit & conſiliarius. de cuius poteſtate,
& de nonnullis alijs ad ipſius munus pertinen-
tibus latius dicitur ab ipſo Specul.vbi ſupra.Vide
eum ibi.

De differentia quaſi ſpecifica, quæ eſt inter Ar-
bitrum, & Arbitratorem, & quid quiſque eorum
ſpecialiter poſſit in ſuo officio,omnino videas, q̃
latiſſimè docuit Pan.in c.Quintauallis,per totum.
ext.de iureiurando.

36 Iudex† qui Arbiter dicitur, eſt is,qui de partiũ
conſenſu eligitur, & in eum ſub pęna ſtipulatio-
ne compromittitur, vt docet text. in c.a iudicib.
2.q.6. in quo refertur decretum Concilij Mileui-
tani cap.24.In hæc verba, videlicet. [A iudicibus
quos communis conſenſus elegerit nõ liceat pro-
uocare.] hæc ibi. Et quòd hæc de Arbitris ſint in-
telligenda,docuit Gratianus ibidem in ſubſequen
ti §.incipien.Quod de Arbitris dicẽs,quod de Ar-
bitris intelligendum eſt. Iudicum enim alij ſunt
ordinarij,alij arbitrarij Arbitrarij ſunt,qui nullã
poteſtatem habentes, cum conſenſu litigãtium in
Iudices eliguntur,in quos compromittitur,vt eo-
rum ſententiæ ſtetur.]hęc ibi. Sed notandum (vt
docet Specul.in lib.1.tit.de Arbitro & Arbitrato-
37 re,§.1.)ꝙ non ſtatur ſententiæ Arbitri,† niſi metu
pęnæ,vel ſine pignoris datione, vel alicuius alte-
rius rei loco pœnæ,vt docet textus in l.non diſtin-
guemus. in principio, ff.de receptis Arbitris. vbi
hæc inter alia habentur,videlicet. [Non cogetur
Arbiter ſententiam dicere, niſi pœna compromiſ-
ſa ſit.] Idem habetur in l.prima, C. de receptis
Arbitris.Vbi hæc habentur,videlicet.[Ex ſenten-
tia arbitri ex compromiſſo iure perfecto aditi ap
pellari non poſſe ſæpe reſcriptum eſt, quia nec
iudicati actio indè præſtari poteſt, & ab hoc in-
uicem pœna promittitur, vt metu eius a placi-
tis non recedatur.] hæc ibi. Idem dicitur in l.
litigatores in principio, in verſiculo Arbitrum,
ff. de receptis Arbi, vbi hæc habentur, videli-
cet.

cet . [Arbitrum autem non eſſe cogendum
ſententiam dicere,niſi compromiſſum interuene-
rit. Et quod ait Prætor, pœna compromiſſa , ac-
cipere nos debemus, non tantum ſi vtrinque pę-
na nummaria; ſed ſi alia res vice pœna; ſi quis ar
bitri ſententiæ non ſteterit, promiſſa ſit ; & ita
Pomponius ſcribit] hæc ibi . Eſt igitur arbiter
Iudex, qnem eligunt partes ad cognoſcēdum de
quæſtione aliqua, vel lite; & ſic ſumitur ſuper re
litigioſa (vt docet Specul.vbi ſupra) & in re cer-
ta, vt de ea cognoſcat : vt extra, de arbitris per
38 totum.bic Iudex † debet iuris ordinem ſeruare,
vt in l.1. ff.de arbitris, & fit ſemper cum pœna ſti
pulatione, vt in dicta l.litigarores, & ſtatur eius
ſententiæ, ſiue æqua ſit, ſiue iniqua; vt fuit proba
tum paulò ante.
Arbitrator Iudex (vt docet ibidem Specul.)
eſt amicabilis compoſitor , nec ſumitur ſuper
re litigioſa , vel vt eognoſcat de iuſtitia cau-
ſæ ordine iudieiario , ſed vt pacificet, & quod
certum eſt diuidat : vt in ſocietate (quam cer-
tum eſt feciſſe contractnm) ſed eligitur, vt det
cuilibet certam ſuam partem, quæ ipſum ex ſo-
cietate contingit, vt in l. ſocietatem, § arbitrorū
ff. pro ſocio. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ar-
bitrorum enim genera duo ſunt : vnum homi-
ni, vt ſiue æquum, ſiue iniquum , parere debea-
mus; quod obſeruatur, cùm ex compromiſſo ad
arbitrium itum eſt : alterum eiuſmodi, vt ad bo-
ni viri arbitriū redigi debeat, ſi nominatim per-
ſona ſit comprehenſa, cuius arbitratu fiat] hæc
ibi. & hic talis arbitrator non tenetur iuris ordi-
nem obſeruare,nec ſtatur eius ſententiæ ſi ſit ini-
qua, ſed reducitur ad arbitrium boni viri , vt in
dicto §. arbitriorum. Idem probarur per argum.
in cap.quintauallis,extra de iureiurando, in quo
Innocentius Tertius ſcribens Alatrino Epiſcopo
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Quinta-
uallis noſtris auribus intimauit, quòd pro offen-
ſa,quam filiæ ipſius alijs mulieribus irrogarant,
quòd earum mandato pareret, præſtitit iuramen
tum : quæ tale illi ſub debiro iuramenti dedere
mandatum: quod ſi quando filij, aut vxor illius
aliquod factum, vel verbum contumelioſum mu-
lieribus illis obijcerent, idem filios, & filias ex-
heredaret, & à ſe propriam remoneret vxorem .
Quo circa mandamus, quatenus cùm licitum fue
rit iuramentnm,ſed mandatum illicitum: prędi-
ctis, vt reuocent mandatum illud iniūgas : alio-
quin eum ad mandati illius obſeruationem de-
nuncies non teneri.] hæc ibi. Et dixi prædictam
deſcriptionem probari per argumentum in dicto
cap. quintauallis, qnia liceret ad verbum id ibi,
non probetur, benè tamen arguendo, à fortiori,
ſic argumentando : ſi quis iuramenti vigore, non
aſtringitur obſeruare id, quod ſibi mādatum fuit
in quē licèt ſimpliciter curaſſet obſeruare , quod
cum ſibi præciperetur: multo minus tenebitur ſta
re iniquæ ſententiæ arbitratoris cùm de ipſa ob-
ſeruanda, ille talis non iuuaſſet(vt ſupponitur.)
Nonnulla alia notatu digna de arbitro & arbitra-
tore, vide apud Specul.locis citatis ſupra.Et hęc
dicta ſufficiant breuiter de quotuplicitate iudi-
cum,& qualitate vniuſcuiuſque eorum ſigillatim
pro aliquali notitia terminorum, quibus vt opus
erit, nobis in examinatione propoſitæ quæ-
ſtionis dilucidabimus .

Iudicium quotuplex ſit, & quotupliciter ſumatur, & quando ſumatur hic ſcilicet, quo ad materiam, quæ pertractatur.

§. Quartus.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium temerarium dupliciter, conſiderari poterit.*
2 *Iudicium temerarium ex parte iudicantis, eſt in triplici differentia: quidſit vnumquodque eorum.*
3 *Iudicium ex parte rei iudicatę ſit tripliciter, & eſſe probabiturum probatur.*
4 *Iudicium temerarium vanum ac peſſimum vitium eſſe probatur.*
5 *Suſpitio quidſit, ex quibus contingat in nobis oriri.*
6 *Malitia quid ſit.*
7 *Senes quare dicantur malitioſi.*
8 *Suſpicionis gradus eſt triplex, & in quo differat vnuſquiſque eorum a reliquis.*
9 *Suſpicari malum de proximo quando ſic peccatum mortale traditur regula optima.*
10 *Suſpitio in quo differat a iudicio temerario.*
11 *Iudex ex ſuſpitione procedens ad condemnandum aliquem, mortaliter peccat.*
12 *Iudicium ordinatum ſecundum legem Dei quotuplex ſit.*
13 *Iudicium correctionis in quibus fieri concedatur de iure, quod decem modis diffiniatur a Theologis hæc vox, iudicium.*
14 *Iudex vnde dicatur.*
15 *Ius eſt obiectum Iuſtitiæ.*
16 *Iuditium importat ſecundum nominis ſui primam impoſitionem : determinationem iuſti.*
17 *Iudicium ſecundum nominis ſui, ſecundam impoſitionem importat rectam determinationem in omnibus.*
18 *Ad iudicium rectum de vnaquaque re proferendum, duo requiruntur.*
19 *Iudicium tertio modo ſumptum ſecundū Iacobum de Valentia dicitur actus Iudicis.*
20 *Iudicis actus eſt duplex.*
21 *Legem interpretari eſt eius, cuius eſt condere.*
22 *Iudicium ſumitur quoque pro quacunque certa notitia.*
23 *Iudicium ſumitur pro certa apprehenſione intellectuali, ac per conſequens pro diffinitiua cognitione, & quare.*
24 *Iudicium ſumitur quoque pro aliquo vero complexa.*
25 *Iudicium dicitur quoque dictamen intellectus practici conſonum iuſtitia.*
26 *Iudicium dicitur quoque determinatio certa tā de pręmijs, ſupplicijſque reddendis vnicuique, quàm de alijs veritatibus practicis.*
27 *Iudicium a Canoniſtis ſumitur primò pro iuriſdictione.*
28 *Iudicium ſecundo ſumitur pro diſcretione.*
29 *Iudicium tertio ſumitur pro ſententia.*
30 *Iudicium quarto ſumitur pro inſtantia.*
31 *Iudicium quinto ſummitur pro actione.*
32 *Iudicium ſexto ſumitur pro lite.*
33 *Iudicium ſeptimo ſumitur pro authoritate.*
34 *Iudicium octauo ſumitur pro foro.*
35 *Iudicium nono ſumitur pro arbitrio.*

36 *Iudicium*

36 *Iudicium decimo ſumitur pro vltima voluntate.*
37 *Iedicium vndecimo ſummitur pro quæſtione.*
38 *Iudicium duodecimo ſumitur pro diſcuſſione, ſeu iuris diſpoſitione.*
39 *Iudicium decimotertio ſumitur pro poteſtate iudicandi.*
40 *Iudicium decimoquarto ſumitur pro pernitie, ſeu damnatione.*
41 *Iudicium decimoquinto ſumitur pro pœna debita pro peccatis actualibus.*
42 *Iudicium decimoſexto ſumitur pro proceſſu iudiciali.*
43 *Iudicia publica ſunt in duplici differentia, & quæ iudicia publica dicantur capitalia, & quæ nō capitalia, quæ ciuilia, & quæ criminalia.*
44 *Iudicium aliquod vt dici poſſit legitimum triplici conditione conſtare debet.*

SERMONEM habiturus de quotu-
plicitate & quidditate termini hu
ius,ſcilicet iudicium, cū animad-
uerteremus aliter ſumi a Sacris
Theologis (dum loquuntur de iu-
dicio temerario) & aliter a Cano
niſtis,loquendo de modo procedendi in iudicio
eccleſiaſtico vel ſeculari,eo quod ſit vox æquiuo-
ca conueniens in nomine cum multis rebus:in ra
tione autem ſubſtantiæ differant,vt proprium eſt
æquiuocorum, vt docet Ariſt. in primo cap. ante
prædicamentorum, iccirco operæpretium duxi
hic prius de ipſa voce loqui,iux.ſenſum, qui apud
ſacros Theologos communiter habetur,& dein-
ceps de ipſo,prout ſumitur à Canoniſtis:ſciendū
igitur, quod iudicium (quo homo aſſolet alium
hominem iudicare,eſt duplex: quorum alterū di-
citur iudicium temerarium : alterum verò, dici-
tur iudicium ordinatum ſecundum legem Dei.
1 Iudicium autem temerarium † poterit conſide-
rari dupliciter (ſcilicet) ex parte ipſius iudican
tis,& ex parte rei iudicatæ (vt docet Alexand.de
Ales in 3. par.quæſt.40. memb.1.) ex parte enim
2 ipſius iudicantis,iudicium † temerarium eſt tri-
plex,ſeu tribus modis contingit fieri,ſcilicet pri-
mo per vſurpationem: ſecundo per indignatiu-
nem: & tertio per ignorantiam.De iudicio teme
rario per vſurpationem loquebatur Dominus Ie-
ſus, vt docet Gloſa ſuper illud domini verbum a-
pud Mattheum, cap.7. (Nolite iudicare , & non
iudicabimini) (Nolite condemnare,& non con-
demnabimini) vbi ipſa met gloſa addidit hāc vo-
cem, ſcilicet temerariè, ac ſi aperte dicta gloſa
Dominū Ieſum intendiſſe talia proferre. ſcilicet
Nolite temerariè iudicare, & non iudicabimini
à Deo:Nolite condemnare temerariè aliquem,&
non condemnabimini. a Deo ad pœnas luendas
pro tale temeritate.
Iudicium enim temerarium eſt quando hi,qui-
bus nō eſt commiſſum iudicant, ſecundum quem
modum dixit dominus Auguſtinus , iuxta illud
Apoſtoli ad Romanum, cap.14.verſ.4. [Tu quis
es, qui iudicas alienum ſeruum.] Noluit inquit,
Auguſtinus hominem ab homine iudicare extra-
ordinarie,vſurpatoque iudicio dixi.Secundo(iu-
dicium temerarium per indignitatem) quod di-
citur illud, de quo loquutus fuit Apoſtolus quan
do dixit. [Propter quod inexcuſabilis es ò ho-
mo, omnis, qui iudicas, in quo enim iudicas al-
terum, te ipſum condemnas, eandem enim agis,
quæ iudicas) & Dominus noſter Ieſus Chriſtus
de hoc eodē iudicio loquebatur apud Mattheū,
cap.7.verſ.3. quando dicebat, [Quid autem vi-
des feſtucā in oculo fratris tui, & trabem in ocu-
lo tuo non vides? aut quomodo dicis fratri tuo,
frater ſine eijciam feſtucam de oculo tuo:& ecce
trabs in oculo tuo. Hyppocrita eijce primum tra
bem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtu-
cam de oculo fratris tui.] Dixi tertiò, iudicium
temerarium per ignorantiam, de quo arguit Da-
niel filios Iſrael dicens, vt in lib.Danielis cap.13.
[Sic fatui filij Iſrael non iudicantes, neque quod
verum eſt, cognoſcentes, condemnaſtis filiā Iſrae
3 lis.] His ergo tribus modis temerarium † eſt iu-
dicium ex parte iudicantis. Ex parte vero rei iu-
dicatæ iudicium (ſimiliter, temerarium fieri con
tingit tribus modis. Primo,cum iudicatur aliqua
perſona,quo ad euentum futurum) ſecundò, cùm
iudicatum intentio alicuius. Tertio,cùm iudica-
tur factum occultum alicuius.& quod ſit prohibi-
tum iudicare aliquem quoad euentum futurum,
probatur ſent entia Domini dicentis apud Ioan-
nem cap.7. [Nolite iudicare ſecundum faciem,
ſed iuſtum iudicium iudicate] Quapropter Glo-
ſa (ſuper illa Domini verba) [Nolite iudicare
(vt apud Mattheum cap.7.verſic.1.) & non iudi-
cabimini] dixit. Neſcimus qualis futurus ſit,qui
nunc apparet malus, de cuius correctione deſpe-
rare,temerarium iudicium eſt: Et quod ſit nobis
prohibitum iudicare de intentione proximi,pro-
batur eadem domini ſententia [nolite iudicare
&c.] De quo iudicio temerario dixit Diuus Au-
guſtinus in lib.2. contra Manicheos,quòd per il-
la verba [nolite iudicare] nihil aliud nobis fue-
rit à Domino præceptum, niſi vt ea facta,quæ du
bium eſt, quo animo fiant , in meliorem partem
interpretemur:quod enim ſcriptū eſt (apud Mat-
theum cap.7.verſic.16.) [A fructibus eorum co-
gnoſcetis eos] de manifeſtis dictum eſt,quæ non
poſſunt bono animo fieri. Sunt quædam facta me
dia, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia malo
animo & bono fieri poſſunt : de quibus temera-
rium eſt iudicare, maxime vt condemnemus: vn-
de Apoſtolus dicebat ad Rom.cap.14. verſicu.3.)
[Is qui manducat, non manducantem non ſper-
nat, & qui non manducat manducantem nō iu-
dicet. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum.
Domino ſuo ſtat,aut cadit.] Et quòd hoc ſit peſ-
ſimum vitium. Sanctus Ioannes Chriſoſtomus do
cet dicens: Sunt aliqui, qui de omnibus male iu-
dicant, dicunt enim, ſi quis ſtudet,& vacat humi
litati, hyppocrita eſt; ſi recreationi, guloſus eſt :
ſi patientiæ,timidus eſt: ſi iuſtitiæ, impatiens eſt:
Si ſimplicitati fatuus eſt: Si prudentiæ,malitioſus
eſt: Si maturitati, flegmaticus eſt: ſi iocunditati,
diſſolutus eſt: ſi religioni, ſingularis eſt: ſi ſocieta
ti,ſecularis eſt:ſi ſilentio,& paci,diſſimulator eſt:
ſi aliorum correctioni, præſumptuoſus eſt: ſi in-
ſtat orationibus & vigilijs,indiſcretus eſt: ſi dor
mitioni, ſomnolentus eſt: ſi prædicationi & alio-
rum ſaluti,appetitor laudis eſt: ſi adulari renuit
dicitur quod ſuperbus eſt. Hæc ille ſanctus, ex
quibus proculdubio patet, quam vanum, & peſ-
4 ſimum vitium ſit iudicium † temerariū circa in-
tentionem aliquod opus indifferens operantis,
vel de ſui natura opus bonum ; contra quos inue-
hit idem Sanctus Ioannes Chriſoſtomus ſuper il-
lud Matth.cap.7. [Nolite iudicare] in ſua Ho-
milia

Digitized by Google

milia 17. in operę imperfe. 20. in principio dicẽs, Dominus hoc mãdato non prohibet Chriſtianos ex beneuolentia alios corripere, ſed ne per iactãtiã iuſtitiæ ſuæ Chriſtiani Chriſtianos deſpiciãt, & ſolis plerumque ſuſpicionibus odientes certos & cõdemnantes, pro cuius ſententiæ alicuius ſecundi modi maiori intelligentia animaduertere nobis opus erit: quòd circa iudicium temerariũ ratione intentionis iudicatæ, infraſcripta notabilia docuit Tullius (quem ſequitur Sanctus Thomas in 2.2.q.60.artic.3. videlicet, quod ſuſpicio
5 dicatur † opinio mali ex leuibus inditijs procedens: quæ quidem ſuſpicio contigit in nobis oriri ex tribus modis, vt docet Sanctus Thomas ibidẽ vno modo, ex hoc, quòd aliquis ex ſe ipſo eſt malus, & ex hoc ipſo (quaſi conſcius ſuæ malitiæ) faciliter de alijs opinatur. malum ſecundum illud Eccleſiaſtes, cap. 10. verſic. 3. dicentis, [Sed & in via ſtultus ambulans (cùm ipſe inſipiens ſit) omnes ſtultos exiſtimat.] Alio modo, prouenit ex hoc, quòd aliquis malè afficitur adulterum, cum enim aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut iraſcitur vel inuidet ei, ex leuibus ſignis opinatur mala de ipſo, quia vnuſquiſque faciliter credit eſſe in alio quod ipſe appetit. Tertio modo prouenit ex longa experientia. Vnde Philoſophus dixit, in lib. 2. Rhetor. c. 13. de ſenibus, quod
6 ipſi ſenes ſunt malitioſi; malitia † verò eſt in peiorem partẽ cuncta ſuſpicari: ſuſpitioſi enim ſunt,
7 quoniam increduli; increduli verò, † quoniã experti: primæ autem duæ ſuſpitionis cauſæ manifeſtè pertinent ad peruerſitatem affectus; Tertia verò cauſa (ſcilicet) ex longa experientia, diminuit rationem ſuſpitionis, in quantum experientia ad certitudinem proficit, quæ eſt contra rationẽ ſuſpenſionis: & ideo ſuſpitio vitiũ quoddam importat, & quãto magis procedit ſuſpitio, tanto magis eſt vitioſa. Quapropter memorię commendare expedit: quod triplex eſt gradus ſuſpi-
8 tionis † Primus quidem gradus eſt, vt homo ex leuioribus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat, & hoc eſt veniale, & leue peccatũ: pertinet enim ad tentationem humanam, ſine qua vita iſta non ducitur, vt habetur in glo. ex Auguſtino Tract. 9. ſuper Ioannem, ſuper illud 1. Corinth. cap. 4. Nolite antè tempus iudicare. Hæc de primo gradu Sanctus Thomas, vbi ſupra. Pro quorum maiori intelligentia ſciendum, quòd Sotus in lib. 3. de iuſtitia & iure, quæſt. 4. artic. 3. colum. 2. dicit, quod Diuus Thomas ſub hoc primo gradu incluſit duos gradus virtualiter. Nam primus gradus ſuſpitionis, diſtinctius procedendo, erit dubietas, dum ſcilicet animus pendulus eſt neutri parti contraditionis aſſenſum perhibens, vt puta, ſi anceps hæreas, an proximus tuus aliquo ſordeſcat crimine, nullum tamen proferens aſſenſum affirmatiuum, aut negatiuum, quare gradus hic non eo arigit, vt ſit iudicium temerariũ: quoniam nullum ſecum affert iudiciũ. Secundus gradus eſt ſuſpitio, quæ eſt aſſenſus vnius partis contraditionis cũ formidine alterius, quam Dialectici cum Philoſopho appellant opinionem: dubitamus enim certum aſtrorum numerum: de quo minime ſuſpicamur. Secundus ergo gradus ſuſpitionis, ſecũdum Sanctum Thomam vbi ſupra, & tertius ſecundum Sotum eſt (quem ſic deſcribit vbi ſupra Sanctus Thomas) cùm aliquis pro certo malitiam alterius æſtimat ex leuibus indicijs: & ſi ſit de aliquo graui, eſt peccatũ mortale, in quan-
9 tum non eſt ſine contemptu proximi. † Vnde prędicta gloſa ibidem ſubdit. Si ergo ſuſpitiones vitare non poſſumus, quia homines ſumus, iudicia tamen (ideſt) diffinitiuas, firmaſque ſentẽtias cõtinere debemus. hæc ille Sanctus vbi ſupra. Caietanus autem in Commentarijs, in citato loco, 2. 2. q. 60. artic. 3. docet nos debere ponderare verba prædicta ipſius diui Thomæ. Nam re vera, vt etiam innuit Sotus vbi ſupra, datur & aliud medium inter ipſum primum, & ſecundum gradum ſuſpitionis, de quo nihil dixit explicitè ipſe Sanctus, quamuis bene implicitè. Quapropter animaduertendum, quòd maxima differentia eſt in-
10 ter iudicium temerarium, & ſuſpitionem. † Nam (vt docet quoque Alexander de Ales in 2. parte, quæſt. 117. titu. de iudicio ſuſpitionis membro primo.) Suſpitio non eſt iudicium, ſecundum quòd ſuſpitio dicitur acceptio vnius partis cum formidine alterius: iudicium autem eſt ſentẽtia firmata. verba ergo Diui Thomæ, videlicet. [Pro certo malitiam alterius ex leuibus inditijs.] Poſſunt ſiquidem dupliciter intelligi, vt docet Caietan. vbi ſupra. Primo pro credulitate vnius partis cùm aliqua tamen hæſitatione admixta. Secundo pro aſſertiua determinatione, verbi gratia: Video Iuuenem cum inhoneſta muliere euntem, & credo in mente mea illos ſimul velle peccare: atque hoc tanquam verum exiſtimans pertranſeo, vel admittor, ſumque ita in mente mea diſpoſitus: vt ſi ego interrogatem me ipſum, an iſta æſtimatio mea ſit apud me adeo vera & certa, quin etiam credam, quòd fortè falſa eſt æſtimatio iſta, reſponderem, quòd fortè falſa eſt; verũtamen mihi hic videtur? in tali caſu hæc credulitas, ſeu ſuſpitio diceretur firma, non ſimpliciter, ſed hæſitationi admixta. Si autẽ eſſem ſic diſpoſitus, quòd reſponderem, quòd mea extimatio eſt vera & certa: vt nullius dubitationi locus ſit: tunc eſt aſſertiua determinata. Senſus ergo dictorum verborum diui Thomæ non accipit æſtimationem pro certo primo modo: Secundo modo, quòd quam facillime probatur, & elicitur ex verbis ipſius met Sancti Doctoris ſuam ſententiam nitentis probare auctoritatẽ Gloſæ ſuper illud 1. Corinth. cap. 4. [Nolite ante tempus iudicare] & dicentis, ſi ſuſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus: iudicia tamen, ideſt diffinitiuas, firmaſque ſententias continere debemus. ex quibus patet ipſum Sanctum Doctorem non locutum fuiſſe nõ de primo membro ſuſpitionis, ſed de ſecundo: Tertius gradus ſuſpitionis ſecundum Sanctum Thomam vbi ſupra. eſt, cũ aliquis Iudex ex ſuſpitione procedit ad aliquem condemnandum, & hac directè ad iniuſtitiam pertinet: Vnde eſt peccatum mortale. Hæc ille. Ex his omnibus patuit, quòd iudi-
11 cium temerarium ex parte rei iudicatæ. † Secundo modo, ideſt quo ad intentionem alicuius aliquid facientis, tunc ſolum erit cum peccato mortale, quando erit de re graui firmam definiendo ſententiam ſine hæſitationis admixtione: Veniale autem, cum admixtione talis hæſitationis: mortale etiam erit, quando hoc fiet in iudicio forenſi procedendo ad condemnationem alicuius ex ſola ſuſpitione, vt latius infra probabitur. Et hæc dicta ſufficiant quoad intentionem operantis aliquid, ſeu quo ad iudicium (ex parte rei) ſecundo modo ſumptum. Modo ſupereſt aliqua aſſerere

de

de tértio modo , ſcilicet de iudicio facto de ali-
quo opere oculto ipſi iudicanti. De quo breuiter
dicitur idem, quod fuit dictum de ſecundo mo-
do; cùm idem prorſus ſit, & ijſdem modis probe
tur: habito ergo ſermone de iudicio temerario,
merito loquemur de indicio ordinato ſecúdum
legem Dei. Cùm diximus ſupra iudicium diui-
di (in prima hic diuiſione) in iudicium temera-
rium, & in iudicium ordinatum ſecundum legẽ
Dei. Quapropter ſciendum erit quod hoc iudiciũ
(in ſui prima diuiſione) diuiditur (vt docet Alex.
de Ales. in 3.par.quæſt.14. membro primo, in iu-
dicium diſcretionis, & in iudicium correctionis.
11 Iudicium † autem diſcretionis conceditur homi
nibus ſolum in manifeſtis, & certis. Vnde Apoſto
lus 1.Corint.2. [Spiritualis homo iudicat omnia
13 & ipſe a nemine iudicatur.] Iudicium verò † corre
ctionis conceditur prælatis, in conuictis, vel cõ-
feſſis: de quo in Pſal.2.verſ.10. [Erudimini qui iu
dicatis terram.] Et de hoc iudicij genere inten
dimus agere in præſenti quæſtione. Quapropter
ſciendũ, quod ſumitur à Doctoribus hæc vox iu-
dicium, atque diffinitur tam a Sacris Theologis,
quàm a Canoniſtis. Et idcircò operæpretiũ duxi
ipſius quidditatẽ à Doctoribus diuerſimodè tra-
ditam hic recenſere pro maiori intelligentia ea-
rum, quæ afferenda erunt in concluſionibus præ-
ſentis quæſtionis. Quapropter memoriæ comen-
dandũ erit, quòd à Sacris Theologis nouem mo-
dis ſumptum hæc vox [Iudicium] reperitur. Nã
primo ſumitur pro actu Iudicis, in quantum Iu-
14 dex eſt. Iudex † autem dicitur, quaſi ius dicens.
15 Ius autem dicitur obiectum iuſtitiæ. † Et ideo iu
dicium importat ſecundum nominis primam im-
poſitionem, diffinitionem vel determinationem
16 iuſti, vel iuris: † quod autẽ aliquibus bene diffi-
niant aliquid in operibus virtuoſis, propriè pro-
cedit ex habitu virtuoſis, ſicut caſtus rectè deter
minat ea, quæ pertinent ad caſtitatem: & ideo
iudicium, quod importat rectam determinatio-
nem eius, quod eſt iuſtum, propriè pertinet ad
iuſtitiã, propter quod Philoſophus dixit (in lib.
quinto.Ethic.cap.4.) quòd homines ad Iudicem
confugiunt, ſicut ad quandam iuſtitiam animatã.
hæc Sanctus Thom. (in 2.2.q.60. artic. primo in
17 corp.articuli.] Secundo hoc nomen iudiciũ † am
pliatum eſt ad ſignificandam rectam determina-
tionem in quibuſcunque rebus, tam in ſpeculati-
uis, quàm in practicis: In omnibus tamen ad re-
ctum iudicium proferendũ duo requirũtur, quo-
rum vnum eſt ipſa virtus proferentis iudicium, &
ſic iudicium eſt actus rationis. Dicere enim , vel
diffinire aliquid, rationis eſt: Aliud autem eſt di-
ſpoſitio iudicantis, ex qua habet idoneitatem ad
rectè iudicandum: & ſic in ijs, quæ pertinent ad
18 iuſtitiam: iudicium † procedit ex iuſtitia. Sic er-
go iudicium eſt quidam actus iuſtitiæ, ſicut incli
nantis ad rectè iudicandum: prudentiæ autem ſi-
cut iudicium proferẽtis. Hæc Diuus Thomas vbi
ſupra, in reſponſ. ad primum. Tertiò iudicium
19 † dicitur actus Iudicis ſecundum Iacobum de Va
lentia in expoſitione Pſalmi 49. pro cuius notitia
ſecúdum quod actus Iudicis poteſt dici duplex,
20 † quia aut iudicat Iudex ſecundum leges: aut
punit tranſgreſſores legum, & præmiat obſerua-
tores legum: Primum dicitur iudicium diſcretio-
nis, in quantum Iudex interpretatur, & declarat
difficultates, & enigmata legis, & diſcernit inter
ea, quia eiuſdem eſt condere legem, & interpreta
21 ri † legem, vt docet textus, in l.1.& in l.fina.C.de
legibus. Secundum iudicium, dicitur iudicium
examinationis, in quantum Iudex examinat ob-
ſeruatores & præuaricatores legum: & punit, aut
præmiat ſecundum vniuſcuiuſque merita, aut de-
merita, tribuens vnicuique quod ſibi debetur.
22 Quartò, iudicium † ſumitur pro quacunque cer-
ta notitia; & hoc modo ſumptũ dicit Scotus (in
4.ſent.diſtinct.47. quæſt. prima articulo primo.)
quod iudicium hoc modo ſumptum, dicetur ſen-
ſus etiam diſtinctè, apprehendens obiectum, vel
diſtinguens obiectum ab obiecto vbi requiritur
fortè magis diſtincta apprehenſio. Vnde Philoſo
phus (in lib.2.de Anima dixit) ſenſus communis
iudicare de ſenſibilibus diuerſorum ſenſuum, vt
23 docet Scotus vbi ſupra. Quintò, iudicium † dici-
tur certa apprehenſio intellectualis etiam quæ-
cunque, & hoc modo diffinitiua cognitio de ali-
quo, poteſt dici iudicium de veritate illius, iuxta
illud primi Ethic. cap.3. vnuſquiſque benè iudi-
cat quæ cognoſcit; & hic eſt bonus Iudex, vt do-
cet Scotus vbi ſupra. Sextò, iudicium dicitur verũ
24 † aliquod complexum, quia ſecundum Diuum
Auguſtinum, 3.de lib.arbit. (vt docet Scotus vbi
ſupra.) Nullus iudicat de regulis æternis, ſed ſe-
cundum eas de alijs: ergo iudicium eſt certa ap-
prehenſio de aliquo per aliud: nam omne verum
complexum apprehenditur eſſe verum per aliud:
quia ſi eſt immediatum, adhuc iudicatur verum
per actiones terminorum, ſecundum Philoſophũ
primo poſteriorum, dicentem. Principia cognoſci
mus in quãtum terminos cognoſcimus. Septimò,
25 iudicium dicitur dictamen † intellectus practici
conſonum iuſtitiæ: iuſtitia autem non reſpicit ſpe
culabilia, ſed operabilia, vt docet Scotus vbi ſu-
pra. Octauò, ſecundum Scotum vbi ſupra, Iudi-
26 cium dicitur † determinatio certa tam de præ-
mijs, vel ſupplicijs reddendis: quàm de alijs ve-
ritatibus practicis. Nonò, iudicium dicetur ſecun
dum Scotum vbi ſupra, completa & authentica
27 determinatio † reddendi alicui ſecundum meri-
ta ſua: completa inquam determinatio, quia in-
cludit determinationem firmam intellectus, &
determinationẽ voluntatis efficacem, hoc eſt, vo-
luntatis potentis, & intendentis, ſecundum de-
terminationem intellectus, & determinationem
voluntatis perducere ad effectum iudicium dici-
tur etiam authentica determinatio: quoniam ſen
tentia lata a Iudice non ſuo, eſt nullius valoris, &
ita in cap. quod autem, extra de pœnitent. & re-
miſ. His ergo modis, ſeu diffinitionibus ipſius iu-
dicij enumeratis ſecundum Theologos, ſupereſt
modò, vt conſequenter receẽſeamur quotuplicitet
ſumatur iudicium apud Canoniſtas, ac iuris pe-
ritos reliquos. Quapropter ſciendum erit, quòd
28 iudicium † apud tales, Primò ſumitur pro iuriſdi
ctione: nam iudicium prius dicebatur inquiſitio;
Vnde & authores iudiciorum, Præpoſiti quæſto-
res, vel quæſitores vocantur, vt docet text. in cap.
Forus, extra de verborum ſignificatione. Secundò
29 pro diſcretione, † vt in l.cùm prætor, §.non autem
quidam enim, ff.de iudicijs, vbi hæc habentur, vi-
delicet. [Quidam enim lege impediuntur, ne Iu-
dices ſint, quidam moribus, quidam natura. Na-
tura vt ſurdus, mutus, & perpetuò furioſus, & im-
pubes; quia iudicio carent: id eſt diſcretione.]
30 Tertio pro ſententia, † vt in l.1.C.de re iudicata,
vbi

vbi dicitur [Rebus quidẽ iudicatis ſtandum eſt,
ideſt ſententię ſtandum eſt.] Quartò pro inſtãtia
31 † vt cauſa triennij, vt in l. properandum, perto
32 tum. C. de iudicijs. Quintò pro actione, † vt iu-
dicium familiæ erciſcundæ, vel communi diuidẽ-
do: vt inſtitu. de officio iudicum. §. ſi familiæ, &
33 §. fina. Sextò, pro lite, † & controuerſia: vt iudi-
cium pendet ſuper hæreditate, vt in l. 1. ſecundo
34 reſpon. ff. ad Treb. Septimò pro auctoritate, † vt
negocia eccleſiaſtica, non ſunt diſponenda laico
rum iudicio, ideſt auctoritate, vt habetur
in capitu. decernimus, extra de iudicijs. Octa-
35 † uò, pro foro, † vt cauſa iuris patronatus defini-
ri debet Eccleſiaſtico iudicio, ideſt foro Eccleſia-
ſtico, vt in cap. quinto extra de iudicijs. Nonò
36 pro arbitrio, † vt in l. arbitrio, ff. qui ſatiſdare co-
gantur. Si enim arbiter eſt Iudex, ergo & arbi-
trium erit dicendum quoque iudicium. Decimò
37 pro vltima † voluntate, vt iudicium teſtatoris,
caſſum eſſe non debet: vt in l. 1. C. de Sacroſanct.
38 Eccle. Vndecimò pro quæſtione: † vt ciuilis cau
ſa in iudicium, ideſt in quæſtionẽ deducta, cum
criminali, poſt criminalem eſt diſtinguenda, vt
in l. finali. C. de ordi. iudi. Duodecimò pro di-
39 ſcuſſione † ſiue iuris diſpoſitione, vt habetur in
omnibus legibus titu. de iudicijs. ff. eod. cap. Ter
40 tiodecimò, pro poteſtate † iudicandi, vt in l. iu-
dicium ſoluitur, ff. de iudicijs. vbi dicitur. [Iu-
dicium, id eſt poteſtas iudicandi ſoluitur vetante
eo, qui iudicare iuſſerat.] Quartodecimò, pro
41 pernicie, † ſeu damnatione: vt habetur in Epi-
ſtola Diui Pauli, ad Corinthios, ipſo dicente.
[Qui manducat, & bibit indignè corpus & ſan-
guinẽ Domini: Iudicium ſibi manducat & bi-
bit, non diiudicans corpus Domini.] Quintode
41 cimò iudiciũ ſumitur pro pœna debita † pro pec
catis actualibus, vt in Symbolo Sancti Athanaſij
habetur: ipſo dicente iuxta Domini ſententiam,
[Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternã: qui
verò mala in reſurrectionem iudicij, & pœnæ ęter
næ.] Idem habetur in Sancto Euangelio, his ver
bis videlicet. [Et procedent qui bona fecerunt
in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt,
in reſurrectionem iudicij.] Decimoſexto & vlti-
mo † pro proceſſu iudiciali, vt in cap. 1. de iudi-
cijs lib. 6. & in cap. in iudicijs. de regul. iur. in ſex
to. vbi dicitur [In iudicijs, non eſt acceptio per-
ſonarum habenda.] & hoc vltimo modo ſumitur
hic in noſtra quæſtione. Sciendum inſuper, quod
44 iudicia publica, † ſic appellata a Canoniſtis, ſunt
duplici differentia. Nam alia dicunt capitalia, a-
lia non capitalia: & præmitto quòd illa dicuntur
publica iudicia ſolum, quæ ſolum ex legibus iu-
diciorũ publicorum veniunt, vt Iulia. 1. lex. maie-
ſtatis, l. Iul. de adulter. l. Cornel. de ſicearijs, & ve
neficijs, l. Pompeia, de parricidijs. l. Iulia peculа-
tus, l. Cornel. de teſtamentis. l. Iulia de vi publica,
l. Iulia de vi priuata l. Iulia Ambitus. l. Iulia repe-
tundarum, l. Iul. de Annona. vt in l. 1. ff. de publicis
iudicijs. Iudicia autem publica capitalia dicun-
tur illa, ex quibus mortis aut exilij pœna, atque
ignis interdictionis infligitur. Non capitalia ve-
rò ſunt illa, ex quibus pecuniaria, aut in corpus
aliqua coertio pœna eſt. vt docet tex. in l. 2. ff. de
publicis iudicijs: iudicium inſuper eſt duplex, ſci
licet ciuile & criminale, iudicium tũc dicetur ci
uile, quando quis agit in eo ad pœnam applican-
dam ſibi: criminalem vero quando agit in eo ad
pœnam applicandam fiſco, vel inferendam reo in
corpus, vt docet Bart in l. ſi quis actiones, nu. 4.
ff. de priuat. delictis. Notãdum erit inſuper quod
45 vt aliquod † iudicium dici poſſit vſquequaque le
gitimum triplici cõditione debet eſſe decoratũ
vt docuit Sanctus Thomas, in 2. 2. q 6. artic 2. di-
cens quòd iudicium in tantũ eſt licitum, in quan-
tum eſt iuſtitiæ actus ad hoc autem, vt iudicium
ſit actus iuſtitię tria requiruntur. Primo quidem,
vt procedat ex inclinatione. Secundo quod proce
dat ex authoritate præſidentis. Tertio quod pro
feratur ſecundum rectam rationem prudentiæ:
quodcumque autem locum defuerit, iudicium e-
rit vitioſum & illicitum. Vno quidem modo quã-
do eſt contra rectitudinem iuſtitiæ, & ſic dicitur
iudicium peruerſum, & iniuſtum. Alio modo quã
do homo iudicat in ijs, in quibus nõ habet autho
ritatem: & ſic dicitur iudicium vſurpatum. Tertio
modo quãdo deeſt certitudo rationis, puta, cùm
aliquis de his, iudicat quæ ſunt dubia vel occul-
ta, propter aliquas leues coniecturas: & ſic dici-
tur iudicium ſuſpicioſum, vel temerarium, hæc
ille Sanctus.

Pœna quid ſit, & vnde dicatur, & quotuplex ſit eius effectus §. quinti?

§. Quintus.

SVMMARIVM.

1 *Pœna vnde dicatur.*
2 *Pęna ſeu modis reperitur diffinita a Doctoribus.*
3 *Pęna infligentis ſcopus, & pœnæ effectus quis ſit.*
4 *Pęnæ nomine (loquendo iuridicè) quid veniat.*
5 *Pœnæ diffinitio varia ſecundum Doctores traditur.*
6 *Pœna ordinatiua culpæ quia ſit, & quare ita dicatur.*
7 *Peccantis voluntas per pœnam reducitur ad Diuinæ iuſtitiæ ordinem.*
8 *Peccatum eſſe pœnam peccati quomodo probet.*
9 *Conſcientiæ remorſum ſemper ſequi poteſt peccatum, quomodo ſit intelligendum ſemper ſequi.*
10 *Peccatum quomodo dicatur pœnam peccati ex parte cauſa.*
11 *Deum tradere aliquem in reprobum ſenſum quomodo ſit intelligendum.*
12 *Peccatum quomodo dicatur pœna peccati ex parte ſubſtantiæ actus ipſius peccati.*
13 *Salutis noſtræ viam eſſe arctam, & difficilem, & perditionis viam eſſe latam & facilem, & rurſus è contra, quomodo ſit intelligendum: pia & vera expoſitio traditur & probatur.*
14 *Timentes Deum ditantur pace multa, peccatores verò multis flagellis onerantur.*
15 *Salutis viã, ſeu virtutis quibus de cauſis vocari à Domino Ieſu arctam, & anguſtam probatur.*
16 *Peccare quare dicatur eſſe facilius, quàm virtuosè viuere.*
17 *Præcepta Domini quare dicantur eſſe leuia, & lata, iugum verò Domini ſuaue, & onus leue.*
18 *Salutis, & virtutis via quibus hominibus lata videntur.*
19 *Pœna eſt diſſentio animæ ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt.*
20 *Pœna tripliciter dici poterit voluntaria.*
21 *Purgatorij pœna quomodo iuſtè dicatur voluntaria.*

22 *Pœna ſenſibilis in homine dupliciter cauſatur.*
23 *Pœnæ quare aſcribantur prædicti effectus.*

CVm diuerſimode reperiatur diffini-
tus hic terminus, ſeu vox Pœnarũ
apud iura, cùm apud Doctores,
Theologos, & Canoniſtas, idcir-
co ipſius varias diffinitiones, ſeu
deſcriptiones operæpretium duxi,
hic recenſere, vt cognita aliquatenus natura, ac
eius aſſentia quamfacillimè poſſimus afferenda,
in concluſionibus intelligere. Quapropter ſcien-
1 dum erit, quod hæc vox, † pœna, dicitur à pendē-
do, ideſt ſoluendo, eo quòd per pœnam exple-
tam a peccante incurſam propter ipſius culpā,
ſoluitur quicquid ille peccando merebatur. Pęna
2 verò primo modo † ſic diffinitur, videlicet. Pœ-
na eſt delicti ſatisfactio à lege, vel legis miniſtro,
vel miniſterio iniuncta, vt docet Azo in ſumma ti
tu. de pœnis, & hæc diffinitio elicitur ex tex. in l.
ſi pœna, ff. de pœnis: in qua hæc habentur, vide-
3 licet. [Pœnam conſtitui in emendationem † ho-
minum] quod elicitur ex l. 1. C. ad l. Iuliam repe
tund. in qua dicitur [Pœnam fore infligendā vni,
vt incutiatur metus alijs.] Et idem habetur ex c.
2. extra de calumniat. vbi hæc habentur, videli-
cet. [Vt cæteri ſimili pœnæ perterriti ad infamiā
ſuorum facilè non proſiliant prælatorum;] hæc
ibi. Quapropter meritò dicitur in Authentica de
mandat. principum, §. non permittas, in fine. [Ita
cum vehementia corrige puniens delinquentes,
ſecundum noſtras leges, vt paulatim ſupplicium
eos omnes faciat ſaluos.] hæc ibi. ex qua elicitur
quod pœna vnius multis eſt terror & cauſa boni,
& ſic è contra iniuſta indulgentia facta vni, nocet
multis, iuxta illud axioma facilitas Notandum ta
4 men, quod appellatione pœnæ † loquendo iuridi-
cè venit tantum pœna corporis afflictiua: vt do-
cet Panormitanus in cap. inter alia, extra de im-
munit. eccleſ. & cemit. num 4. Secundò pœna eſt
ſupplicium, quo quis ob delictum afficitur, & ſe-
cundum Diuum Auguſtinum, in lib. de vera & fal
ſa pœnitentia (vt habetur in cap. pœnitentia, el
ſecondo, de pœnitent. diſtinct. 3. pœna propriè di
citur læſio, quæ punit, & vindicat, quod quiſque
cōmiſit. Tertiò, pœna eſt noxæ vindicta, quæ ſuos
tenet authores, vt definiuit Vlpianus: & elicitur
ex cap. quæſiuit. §. fina. extra de his, quæ fiunt à
maiori parte capituli. in quo Cœleſtinus Tertius
dixit [Peccata ſuos auctores tenere debent, nec
pœna vlterius protrahenda, quam delictum fuerit
in excedēte repertum.] Quartò, pęna eſt aliquod
damnum, vel malum priuans aliquem bona ſibi,
alias conuenienti propter meritum præcedens, vt
docet Burlifer. in quarto ſentent. diſtinct. 4. q. 2. &
5 hæc pœna † dicitur a Sacris Theologis (in quarto
ſentent.) ordinatiua culpæ, vt docet ſpecialiter
Gabriel Biel in lib. 2. ſent. diſtin. 36. quæſtio. vni-
ca: pro eo quòd per pœnam reducitur voluntas
6 peccantis † ad Diuinę iuſtitiæ ordinem: Nam
omne peccatum eſt pœna ipſius peccati, dicente
diuo Auguſtino in lib. 1. confeſſ. Iuſſiſti enim, &
ita eſt Domine: vt pœna ſibi ſit omnis inordina-
tus animus, neque enim ad momentum eſt dede-
cus culpæ, ſine decore iuſtitiæ: quod & probatur
7 ratione hac, Voluntas † enim priuans ſe ipſam iu
ſtitia, priuat ſe maximo bono ſibi conuenienti,
cuius carentia maior eſt, ſiue peior quocunque
commodo illato, aut aſſequuto rationis talis cul-
pæ: ergo infert ſibi pœnam, quoniam culpam in-
ſeparabiliter ſequitur pœna: ſiue dicatur pœna,
quædam afflictio, ſiue inuoluntaria paſſio, ſed pę
na, quæ eſt damnificatio, ſemper ſequitur, quia
nunquā eſt homo in culpa, quin ſemper ſit in dam
no, iuxta diui Auguſtini ſententiam: Lucrum in
Arca ex furto, damnum in conſcientia. Afflictio
8 verò ſiue remorſus † ſequitur peccatum in habi-
tu, licet forſan in actu non ſemper ſentiatur, pro-
pter delectationem intenſam, vel inconſideratio-
nem, vel diſtractionem animi non ſentiatur. hæc
ex Gabriele Biele vbi ſupra. At quoniam huiuſmo
di doctrina vera, & ſcitu digniſſima videtur ali-
quantulum obſcura, & indigere aliquali perſpica-
ciori enucleatione: iccirco pro maiori ipſius dilu
9 cidatione examinandum erit, quomodo † pecca-
tum dici poſſit pœna peccati, cum de ratione pec
cati ſit, vt adſit voluntas ipſius agentis actum ali-
quem, cui eſt annexa tranſgreſſio legis Diuinæ:
De ratione verò pœnę ſit, vt ipſa infligatur (vt la
tius paulò poſt dicetur) contra voluntatem ipſius
pœnam patientis: Memoriæ igitur erunt commen
dandæ duæ concluſiones approbatæ communiter
a Doctoribus Theologis infra citandis circa præ-
ſentem materiam, quarum prima eſt talis, videli
cet. Peccatum (loquendo proprie, & per ſe) nun
quam erit pœna peccati. hæc prima cōcluſio pro-
batur, primo auctoritate diui Thomæ, in 1. 2. q.
87. articu. 2. incip. quæſt. & ſecundo hac ratione ir
refragabili, videlicet. Cùm enim peccatum per
ſe ſumptum cōſideretur ſecundum quòd à volun
tati hominis cauſatur, eo quod ratione volunta
tis, ipſum peccatum habeat rationem culpæ, cū
ſubiectum peccati ſit ipſa voluntas, ſed de ratio-
ne pœnæ non eſt, quòd ſit ſecundum voluntatem
hominis, imò contrarium, vt ſit contra volunta-
tem. Inde manifeſtiſſime ſequitur, quòd peccatū
(per ſe loquendo) nullo modo poſſit eſſe pœna
peccati. Secunda concluſio, peccatum autē per
10 accidens poterit eſſe pęna peccati. † Et hoc tri-
plici ratione probatur (vltra auctoritatem Diui
Thomæ loco ſupra citato) Primo ex parte cauſę,
quæ eſt remotio prohibentis, ſunt enim nonnul-
lę cauſæ inclinantes ad peccatum, vt ſunt paſſio-
nes, tentatio diaboli, & alia huiuſmodi, quæ qui-
dem cauſę impediuntur per auxilium Diuinę gra
tiæ, quæ ſubtrahitur per peccatum præcedens, vn
de cum ipſa ſubtractio gratiæ ſit quædam pœna
à Deo inflicta homini pro merito pręcedentis cul
pæ: Vnde ſequitur, quod per accidens etiam pec
catum quod quis modo committit propter pro-
priam paſſionem, & ſuggeſtionem diaboli, cui
reſiſtere nō potuit homo poſt peccatum primum,
ratione cuius peccati fuerat à ſe ablata Diuina
gratia, qua præſente potuiſſet reſiſtendo prædi-
ctis, ſcilicet ſuggeſtioni, & tentationi diaboli
non peccare: Peccatum, inquam, poterit hoc re-
ſpectu meritò dici eſſe pœnam peccati: id eſt
peccatum nouiſſimè perpetratum fuiſſe pœnam,
ſeu in pœnam peccati prius perpetrati. & de hoc
peccato quod eſt pœna peccati, loquebatur Apo
ſtolus Roman. capitu. 1. verſicu. 21. dum dicebat.
[Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum
glorificauerunt, aut gratias egerunt; ſed eua-
nuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum
eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe eſſe
ſapientes, ſtulti facti ſunt, & mutauerunt glo-
riam

riam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem ima-
ginis corruptibilis hominis, & volucrum, & qua-
drupedum, & ſerpentium, propter quod tradi-
dit illos Deus in deſideria cordis eorum immun
ditiam, vt contumelijs afficiant corpora ſua, in
ſemetipſis: & propterea tradidit illos Deus in
paſſiones ignominiæ: nam fœminæ eorum im-
mutauerunt naturalem vſum in eum vſum, qui eſt
contra naturam: Vnde tradidit illos Deus in re-
11 probum ſenſum: † vt faciant quæ non conue-
niunt.] hæc ille Sanctus Apoſtolus. Cuius verba
ſunt interpretanda (ſecundum eundem Sanctum
Thomam vbi ſupra) quòd tradiderit Deus, &c.
Subtrahendo auxilium, quo indignos ſe fecerant
per peccata ſua. Vnde ipſi deſerti ab auxilio Di-
uino, inueniuntur à paſſionibus proprijs. Vndè
meritò Apoſtolus ipſe dicebat (Roman. capi-
tulo 9. verſicu. 18.) [Deus cui vult miſeretur,
& quem vult indurat: & quod Deus excęcauit
mentes infidelium, vt non fulgeat eis illumina-
tio Euangelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.]
Quapropter Sanctus Thomas in tractatu de præ-
deſtinatione capitulo 6. nume. 60. dictas ſenten-
tias Apoſtoli enucleans, ait, quòd Deus excęcat
mentes infidelium non impertiendo malitiam,
ſed iuſtè ſubtrahendo gratiam: ſimiliter obdurat
quem vult, quia non cogitur cuiquam indigno
conferre gratiam ſuam, nec eſt contra volunta-
tem Dei, ſed ſecundum voluntatem ipſius, quòd
aliquis pro meritò malitiæ ſuæ obduretur, in
quantum obduratio dicit pœnam iuſto Dei iudi-
cio illatam culpæ obſtinationis: ſic ergò patet,
Primò, quod peccatum per accidens ex parte cau
ſæ, quæ eſt remotio prohibentis, erit pœna pec-
12 cati. Secundo peccatum † per accidens dicitur
pœna peccati, ſcilicet, ex parte ſubſtantiæ actus,
quæ afflictionem inducit, ſiue actus huiuſmodi
ſit interior (vt patet in ipſam ira, & inuidia, ſi-
ue actus ſit exterior: vt patet in his qui graui la-
bore opprimuntur, & damno: vt expleant actum
peccati iuxta Iob ſanctiſſimi ſententiam (Iob c.
24. verſi. 14. & ſequentib.) dicentis. [Mane primo
conſurgit homicida, interficiet egenum, & paupe
rem, per mortem verò erit quaſi fur: oculus a-
dulteri obſcurat caliginem, dicens, Non me vi-
debit oculus, operiet vultum ſuum, perfodit in
tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi, &
ignorauerunt lucem: ſi ſubito apparuerit au-
rora, arbitrantur vmbram mortis, & ſic in tene-
bris, quaſi in luce ambulant.] Quod quidem nos
docere nitebatur & Sapiens (Sapien. capitu. 5.
verſicu. 6.) in perſona impiorum infraſcriptis ver
bis vtendo (ergo errauimus a via veritatis, & iu-
ſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ
non ortus eſt nobis: laſſati ſumus in via iniqui-
tatis, & perditionis: & ambulauimus vias diffici-
13 les: viam autem † Domini ignorauimus. Ex
quorum igitur confeſſione probatur peccatores
ſubſtinere maximos labores in explendis ſuis ini
quitatibus: Nec nobis prædicta aſſerentibus ob-
ſtare poterunt verba Domini Ieſu Chriſti: qua
prima fronte videntur aduerſari dictis verbis Sa-
lomonis; eo quod ipſe Dominus Ieſus (apud Mat
theum cap. 7. verſicu. 14.) dixit [Quàm anguſta
porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pau
ci ſunt, qui inueniunt eam.] Ex quibus arguere
poteſt quis tali pacto, Si ergo arcta eſt via quę du-
cit ad vitam, indè ſequitur; quòd ſit etiam dif-
ficilis, cùm difficilius iter agamus, per arctam
viam, quam per latam (vt patet ad ſenſum) & ni
hilominus ipſemet Dominus Ieſus apud Mat-
theum capitu. 7. verſic. 13. loquens de via (quam
perambulant peccatores dixit, illam eſſe latam:
his verbis vtens, videlicet. Intrate per anguſtam
portam, quia lata porta, & ſpacioſa via eſt, quæ
ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant
per eam: ſi ergo (Domino teſtante) lata & ſpa-
tioſa eſt via, quæ ducit ad perditionem, & ar-
cta, quæ ducit ad vitam: quomodo verum erit,
quòd antea fuit dictum, quod peccatores peram-
bulent vias difficides, ex quibus ſententijs elicien-
dum fore videtur, quòd aut Salomon errauit, aut
ipſa Sapientia incarnata: cùm de directo hæ duę
ſententiæ videantur contrarię. Ad quod quàm
facillima erit reſponſio dicendo nec Sapientem
Salomonem erraſſe, neque Ieſum Dominum, fal-
ſam ſententiam protuliſſe. Quapropter memorię
commendandum ſummopere expediet, quòd Sa-
piens loquitur de peccatoribus, qui vtique pro
aſſequendis, ac explendis ſuis prauis concupiſcen
tijs innumera pericula, damna, dolores, ac cor-
dis anguſtias ſufferre dignoſcuntur ac compro-
bantur: ac per conſequens difficillimas peram-
bulaſſe vias probatur, illas comparando vijs, ſeu
operibus quas Deum timẽtes gradientes ad Deũ
fruendum vſque peruenire feſtinant. Nam quis ſi-
ne rubore, palloreque affirmare poterit homines
morigeratos, ac Deum timẽtes, minorẽ ſuſtinere
mentis ac corporis laborem in perficiendis Di-
uinis mãdatis, quàm praui, ac impij homines in aſ
ſequẽdis voluptatibus ſuis ſeruiendo proprijs cõ-
cupiſcentijs: cùm antequã voti ſic impij cõpotes
fiãt, ſummis periculis, dãnis, & anguſtijs ſe quoti
die tradãt, vt patet in furibus, homicidis, luxurio
ſis, auaris, & alijs huiuſmodi cõditionis peſſimæ
hominibus, & è cõtra, Deum timentes in hac val-
le lachrimarum Cęleſtium gaudiorum per aliqua
leni deguſtationem, facilius participes fieri. Nã
non deſunt Diuini fauores, gratiæ, auxiliaque
14 tempore oportuno timentibus Deum: † & obſer-
uantibus legem Domini etiam in hac vita teſtifi-
cante Propheta, Pſalm. 118. verſ. 164. [Et dicen-
te pax multa diligentibus nomen tuum Domine,
& non eſt illis ſcandalũ.] & rurſus Pſal. 36. hoc idẽ
nos docuit de pręmio iuſtorũ, & pęna impiorũ lo
quẽs, his verbis vtens, videlicet. [Noli emulari in
malignãtib. neq; zelaueris faciẽtes iniqtatẽ. Qm
tãquam fęnũ velociter areſcẽt, & quẽadmodũ ole
ra herbarũ cito decidẽt, ſpera in Dño, & fac boni-
tatẽ, & inhabita terrã, & paſceris in diuitijs eius:
Delectare in Dño, & dabit petitionis cordis tui:
Reuela Dño viã tuã, & ipſe faciet, & educet quaſi
lumẽ iuſtitiã tuã, & iudiciũ tuũ tanq̃ meridiẽ, ſub
ditus eſto Dño, & ora eũ: Noli emulari in eo, qui
ꝓſperat in via ſua, in hoĩe faciẽte iniuſtitias: qm
q malignãtur exterminabunt. ſuſtinẽtes aũt Do-
minũ ipſi hęreditabũt terrã: & adhùc puſillũ, & nõ
erit peccator, & quęres locũ eius, & nõ inuenies:
Mãſueti aũt hęreditabũt terrã, & delectabunt in
multitudine pacis.] hęc in d. Pſalmo, in quo hmõi
generis ſniæ ſunt & alię, quas breuitati ſtudẽs, ſilẽ
tio ꝑtermittã: Idẽ ꝓrſus nos docuit p alia verba
Dñs Deus p os Eſaię Prophetę (Eſai. c. 57. verſ. 20.
& 21.) dicens. [Impij aũt quaſi mare feruens, q
quieſcere non poteſt, & redundant fluctus eius
in conculcationem, & luctum. [Non eſt pax im-

pijs dicit Dominus meus.] Et alibi Pſal. 118. verſ. 155. Idẽ proteſtabatur Propheta dicens. [Longè à peccatoribus ſalus.] Et Pſal. 10. verſ. 6. [Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis, ſulfur, ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.] Et Pſal. 31. verſ. 13. [Multa flagella peccatoris, ſperantes autem in Domino miſericordia circundabit.] & Pſal. 32. verſ. 18. & 19. [Ecce occuli Domini ſuper metuentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius, vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.] Ex ijs ergo omnibus & alijs quãplurimis locis ſacrę Scripturæ luce meridiana clarius elucet, ꝙ v. runi dixerit Salomon ſap. c. 5. verſ. 6. in perſona damnatorum, peccatores ambulaſſent vias difficiles, dum viuerent. Nonne difficilis trãſitus per talem viam eſt, cum oporteat peccatores inde tot incommoda, ac pœnas ſufferre pro tali tranſitu facto à via mandatorum Dei, ad obſeruanda præcepta diaboli? Ex his omnibus germana interpretatio citatæ authoritatis Sapientis. Quapropter me transferens ad interpretationem citatæ Domini ſententię, apud Matth. cap. 7. verſ. 13. & 14. dicentis. [Latam eſſe viam perditionis, & anguſtã viam ſalutis.] eo quod prima fronte videbatur potius fuiſſe dicendum latã eſſe viam ſalutis, & arctã viam perditionis, tum propter citatam ſententiam Sapientis ſuper ſic interpretatam multis de cauſis ſupra allatis, tum propter aliam eiuſdem Domini ſententiam, apud Mattheum cap. 11. verſ. 29. & 30 dicentis. [Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & inuenietis requiẽ animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.] Quibus & accedit ſententia Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ, dicentis, (1. Ioannis cap. 5. verſicu. 3.) [Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt.] Et Prophetæ, Pſalm. 118. verſic. 96. Latum mandatum tuum nimis.] Et ſententia Sapientis loquentis, de vijs Sapientiæ. (Prouer. cap. 3. verſicu. 17.) dicens. [Viæ eius, viæ pulchræ, & omnes ſemitæ eius pacificæ.] Ex his ergo auctoritatibus (vt benè arguit etiã Cornelius Ianſenius in coment. in concordiam Euangelicam capitulo 43. ſuper locum citatum. Apud Mattheũ, c. 7. verſ. 13. & 14. ſol. 165. & 166.) dicitur apertiſſimè latam eſſe viam vitæ, ac ſalutis: arctam verò damnationis, Si verba ipſa Domini ponderentur vno modo, rurſus & alio reſpectu verum eſt, quòd lata ſit via, quæ ducit ad perditionem, & arctam ad ſalutem, ſeu vitam. Et vt hanc quæſtionem (Deo duce) abſoluamus. Ad memoriam reuocandum erit, quòd ad pulchritudinem viatum pertinet (inter alia) vt ſint ipſę viæ latæ. Quapropter ſciendum varijs rationibus viam virtutis poſſe intelligi hic fuiſſe vocatã,
15 arctam, & anguſtam: † Primo enim quoniam ſicut via arcta paucos recipit, & admittit, ſic & via vitæ: & ratio eſt in promptu, nam ſi comparare voluerimus numerum eorum, qui Dominica præcepta obſeruando incedunt, per viam arctã, quæ ducit ad vitam, tunc longe minor numerus talium erit, numero eorum, qui tranſgrediendo diuina præcepta perambulant viam latam iniquitatis, & impietatis, eo quòd eos non capit viam arctam, & idcirco via iniquitatis ampla & ſpatioſa à Domino vocatur, eo quòd ipſi impij præ multitudine nõ poſſunt incedere, vel ingredi viam arctam, ſicut patet ad ſenſum de via materiali loquendo: quod & nobis inſinuaſſe videtur Dominum Ieſum, quando ipſe (apud Lucã c. 13. verſ. 23. & 24.) interrogatus à quodam [Domine, ſi pauci ſunt qui ſaluantur?) ipſe autem dixit ad illos, Contendite intrare per anguſtã portam, quia multi (dico vobis) quærent intrare, & non poterunt. Si ergo hac ratione intelligatur, via virtutis dici arcta, non eſt quod ſcripturæ illæ ſupra citatæ aſſerentes iugum Domini leue, & latum eius mandatũ: videri poſſint aduerſari huic ſententiæ Saluatoris dicentis, viam ſalutis arctam eſſe, & ratio eſt; quoniam cum virtus ſit in medio vitiorum (arctis quibuſdam iuſtitiæ legibus cõcluſa) & virtutes inter ſe connexæ eſſe debeant, adeo vt qui delinquat in vno, factus ſit omnium reus, iuxta ſententiam Iacobi Apoſtoli (Iacobi. cap. 2. verſ. 10. & 11. dicentis [Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit & non occides; quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus eſt tranſgreſſor legis.] Quapropter indè ſequitur & ſecundò, quod hoc ſenſu arcta ſit via virtutis, eo quòd facilis ſit diſgreſſio ex ea declinandum ad dexteram, vel ad ſiniſtram. Contra verò, ſpacioſa eſt via iniquitatis; quia expanditur per omnia vitia hinc inde. Nam, vt docet Philoſophus 2. Ethic. cap. 6. vno quiſque modo bonus eſt, multiſque nephandus, docet inquam Philoſophus hoc vtens infraſcriptis verbis, videlicet. Simpliciter bonus eſt, ſed malus omnimode. quæ verba interpretans Auerroes ibidem, dicit, quòd virtus ſit mediocritas quædam, cum intendat medium. At huic er-
16 rare quidem † contingit multis modis, error autem malum eſt, malum intendit ad partem infinitatis: quemadmodum ipſum determinauerunt Pythagorici; bonum autem eſt ex parte finitatis, intendo quòd mala ſunt multa: bonum autem vnum, eo quòd rectum: rectum autem vnũ, & propter hoc fit malum citò, & faciliter: bonum autem tarde & difficiliter: Faciliſſimum enim eſt, vt erret homo a propoſito ſigno: & difficillimum vt inueniat ipſum; & idcirco veriſſimum fuit quod docuit Dominus Ieſus dicens, quòd ſit arcta via, quæ ducit ad vitam, & lata quæ ducit ad perditionem: lata, inquam, ideſt facilis: ſed quomodo hoc ſit verum, ſubſequenter probabimus. Tertio, via Virtutis arcta dicitur, conſideratione habita ad carnis, & mundi concupiſcentiam; quia ſcilicet illa infinitatem, & liberam agendi quæuis, quæ placent, facultatem, quam ſenſus, ſeu ſenſualitas carnis noſtræ expetit, amputat in nobis, certis quibuſdam pietatis legibus nos arctans & contrahens: Atque hæc tertia ratio ſatis coincidit cum ſecunda. Quoniam enim Virtus in ſe ipſa arcta eſt, & anguſta: hinc etiam & nos coarctat, & liberam illam agendi quiduis facultatem a nobis excludit. Porro ex tertia, & ſecundo rationibus patet, viam Virtutis non ſolum tamen eſſe difficilem, & arduam, ſed etiam in ſe ipſa eſſe difficilem, & arduam. Dicuntur tamen,
17 mandata Domini † non eſſe grauia: & iugum eius eſſe ſuaue, & onus eius leue: tum propter ſpem Cœleſtium præmiorum, tum propter amorem Dei, cum etiam propter fauorem, ac adiutorium cęlitus nobis impẽſum, iux. prophe-

tæ

tæ vaticinium, [cum ipſo ſum in tribulatione, ſci-
licet, quam homo patietur onus portádo, & collũ
ſuũ iugo præceptorũ ſupponendo, eripiã eũ, &
glorificabo eũ] quod & inſinuare intẽdebat Deus
per os Eſaiæ Prophetę (Eſai.c.10.verſ.27.) quãdo
dicebat. [Et erit in die illa: auferetur onus eius de
humero tuo, & iugũ eius de collo tuo: & compu
treſcet iugũ a facie Dei.] ac ſi apertè Dominus
dixerit, licèt onus meũ (id eſt obſeruantia manda
torũ meorũ) graue ſit carnalẽ vitã ducere volẽ-
tibus, & ẽt ſpiritualibus incipientibus in via mea
proficere, propter continuã repugnantiã ac certa-
men, quod eſt inter carnẽ, & ſpiritũ: Iob teſtãte (Iob
c.7.verſ.1.) [Militia eſt vita hoĩs ſuper terrã.] Et
iugũ meũ ſimiliter graue eiſdẽ; cũ naturaliter
de eſſentia iugi loquendo, ſit, vt iugũ ipſum ſit la-
borioſum, portãti: & de rõne oneris, vt ſit graue:
nihilominus me ſupponẽdo dixit Dominus Ieſus
per gratię, & fauoris mei largitionẽ, iugũ efficie
tur ſuaue infundẽdo ipſi oleũ Spiritus ſancti, quo
iniunctum iugum ipſum computreſcendo efficie
tur leue: vt patet in ligno iam diu abſciſſo ab ar-
bore, & per ſiccitatem putrefato, ac à tineis per-
forato, ſic & onus meum à me, ſcilicet, impoſitã
peccatori iam cõtrito euadet leue; eo ipſo quòd
partem oneris ipſius (ſubminiſtrando gratiã pa-
tientiæ & charitatis erga me & proximum, ipſum
onus euadit leue, iuxta axioma illud vulgatiſſi-
mum. Qui amat non laborat: eo magis quòd ip-
ſemet Dominus Deus in tribulatione nos poſitos
baiulare ac cõſolari pollicitus fuit ſub figura Hie
ruſalẽ per os Eſaiæ Prophetæ, (Eſai.c.66.verſ.12.
infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Quia hæc di-
cit Dominus, Ecce, ego declinabo ſuper eum,
quaſi fluuium pacis, & quaſi torrẽtem inundantẽ
gloriam gentium, quam ſugetis, ad vbera portabi
mini, & ſuper genua blandientur vobis. Quomo-
do ſicut mater blãdiatur, ita ego conſolabor vos,
& in Hieruſalem (ſcilicet cęleſti) perfectè conſo-
labimini: quapropter meritò iugum Domini di
cetur ſuaue, & onus leue: & mandata non grauia,
propter gratiã ſcilicet, quæ a domino iuſſis per-
ficientibus Dei mandata, ſubminiſtratur, licet
carnalibus, & ſecundum carnem & non ſecundum
ſpiritum, vitam ducere nolentibus, obſeruatio
mandatorum Dei, onus ſit graue, iugum labo-
rioſum, & mandata Diuina grauia videantur ip-
ſis. Quod docere nos voluiſſe Ioannem Apoſto-
lum merito aſſeuerabimus, eo ipſo quòd poſt prę
dicta verba, videlicet. [Et mandata eius grauia
non ſunt] 1. Ioannis, c.5. verſ.3. ſubiecit dicens.
[Quoniã omne quòd natũ eſt ex Deo vincit mũ-
dum, & hęc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides
noſtra.] Per quæ verba Apoſtolus, ſatis declarauit,
quibus, & quatenus Dei præcepta ſunt facilia, nẽ-
pe natis ex Deo, & credentibus: qui ſcilicet per fi-
dem bonorum cęleſtium bona oĩa, quę ſunt huius
mundi facile contemnunt. His, certe viam virtu-
18 tis ac vitæ † non videtur ſecundum ſpiritum eſſe
arctã, cùm habeat in eis iuſtam ſuam latitudinem
longè pulchriorem illis ſeculi vijs, eò quòd mẽ-
tem hominis dilatet, atque ad bene faciendũ om
nibus inſidenter ſe ſe extendat: quam extenſionẽ
mentis & cordis cõfitebatur Propheta ſibi fuiſſe
cõceſſam à Deo, quãdo dicebat (Pſal.118.verſ.32.)
[Viam mandatorũ tuorũ cucurri, cùm dilataſti
cor meũ.] Atque ob hanc cauſam intelligi poteſt
dixiſſe Pſalmiſtam latum eſſe mandatũ Dñi. Quare
to inſuper poſſumus interpretari ſniam Dñi di-
centem. [Arctam eſſe viam &c.] Scilicet eo quòd
nõ capiat mundi huius gloria turgidos, faſtu ela-
tos, luxu diſtẽtos, diuitiarũ ſarcinis oneratos, aut
reliquas huius mũdi copias ſecũ trahentes; ſed nu
dis, & ab oĩbus huius mũdi cupiditatibus liberis,
ac veluti exutis corporibus in ſpiritu extenuatis,
latã eſſe viã, quæ ducit ad vitã: ex his oĩbus autho
ritatibus bene perpenſis, ac interpretatis duo no
19 tatu digniſſima eliciuntur. † Primũ quorũ eſt, quod
verã protulerit ſententiã Sapiens dicẽdo, viã im
piorum eſſe difficilẽ. & Dñs Ieſus ipſam appellan-
do latã, ſed diuerſo reſpectu, ac ſenſu. Secundũ eſt,
quod iam fuit per cõſequẽs probatũ, peccatũ ex par-
te ſubſtantiæ actus (quæ afflictionem inducit) per
accidens dici pęna peccati. Et vt tandẽ regredia-
mur ad materiã noſtrã ſciendũ, quod Peccatũ per
accidens dicitur pęna peccati. Tertio modo, ſcili
cet ex parte effectus cõſequẽtis, id eſt, ratione pę
nę, quam quis licet pro peccato perpetrato tam
in hoc ſeculo per miniſtros Iuſtitiæ, quàm in futu
ro ſeculo per Deum, & ſic patet ex dictis, quod pęcca
tum per accidens tripliciter erit pęna peccati. Pri
mo ex parte cauſæ, quæ eſt remotio prohibentis,
dũ peccatores à Deo derelinquuntur per ſubtra-
ctionẽ gratiæ qua ſibi conceſſa, potuiſſent reſiſte
re ſuis paſſionibus, ac diaboli ſuaſionibus. Secun-
do ex parte ſubſtantiæ actus animi, qui actus non
perficitur ſine anguſtia, cordiſque męrore ac la-
bore præuio & ſubſequenti. Tertio ex parte effe-
ctus, qui relinquit in peccatore ab ipſo peccato;
& ſic in duobus modis vltimis patet verè vnum-
quodque peccatũ nõ ſolum eſſe pœnam peccati,
præcedentis, verum ẽt & ipſiuſmet actus peccati,
ſeu actus peccaminoſi, vt patuit, ex quibus omni-
bus luce meridiana clarius patuit veriſſimã fuiſſe
ſententiã D. Auguſtini (ſupra relatam in diffini-
tionẽ, ſeu deſcriptionem) quarto modo traditę,
quidditatis huius vocis, pęna dicentis omne pec
catum eſſe pęnã ipſius peccati: & quomodo d. ſen
tentia verificetur: His ergo expeditis pro intelli-
gentia quartę diffinitionis, me transferã ad affe-
rendum tertium modũ definiendi pęnã. Sciendũ
20 igitur quòd pęna † Quinto modo diffinitur ſic. Pę
na eſt ſecundũ D. Auguſtinũ de Ciuitate Dei lib.
14. cap.15.) eſt diſſentio animæ ab his rebus, quæ
nobis nolẽtibus accidunt, cui diffinitioni Diuus
Thomas in prima par. quæſtio.48 artic. ſe ſubſcri-
pſit, animaduertendum tamen quod (vt docet D.
Bonauentura, in 4. ſent. diſt. 20. par. 1. queſtio. 3.)
21 Pœna dici † poteſt voluntaria tripliciter. Primo
quia aſſumitur à voluntate imperante, ſicut eſt pę
na pœnitentialis. Secundo quia ſuſtinetur à volũ-
tate acceptante, ſicut eſt pœna martirij, eo quòd
illa adeo grata eſt ipſis Sanctis Martiribus ſpe fu-
turorum bonorum inde aſſequendorum, quod ab
huiuſmodi pęna liberari nollent, vt cõtigiſſe mul
tis Sanctis legitur. Tertio modo eſt quædã pęna,
quæ ſubſtinetur à voluntate tolerãte, vt pęna quæ
eſt in patiente, ita quod oppoſitũ tamẽ eſt in deſi
derio: ſicut cum quis amans & exoptãs ſanitatem
infirmetur, qui nihilominus ſimul & ſemel patien
ter illã tolerat (tanquã pęnã diuinitus inflictam)
& procurat ab ea liberari. cum talis miſerię tole-
rantia habeat aliqualem rationem voluntarij. &
22 hoc modo, pœna purgatorij † dicitur voluntaria
in viris iuſtis, qui voluntarie propriam volunta-
tem, Diuinæ voluntati ſubijciendo, ac conformã-

Digitized by Google

do æquanimiter tolerant pœnas ibi inflictas ſibi,
& tamen vehementer deſiderant ab ipſa liberari,
& ad patriam Cœleſtem peruenire, & etiam in
hoc ſibi auxilium impendi a viuentibus. hæc ex
Diuo Bonauent. Sciendum inſuper (ſecundum
Gabrielem Biel. in 4.ſent.diſt.14.q.1.art.3.dubio
3.) hoc contingere quattuor modis, quos tamen
nō refetam hic, cùm teuera coiucidant cum dictis
tribus modis recenſitis a Diuo Bonauentura.vbi
ſupra. Pœna autem ſecundum Ricardum de Me-
diauilla in 4.ſent.diſt.20 artic. & q.1.) ſenſibilis,
23 ſeu quid pęnale cauſat in hoīe † dupliciter, ſcilicet
ex abſentia boni amati, & pręſentia mali oditi.
24 Pęnæ effectus † ſunt quatuor, quorum primus
eſt merces delicti, vt docet tex.in l.nę quis. C.de
decurionibus, l.relegatorū, in ſi ff. de interdictis,
25 & relegatis: Secundus eſt † ſalus, conuerſatio, &
terror innocentium.vt docet tex.in Authen. iam
pridem, cap.6.in fine.tit. de mandatis principū.
vbi dicitur [Homicidia autem, & adulteria, vir-
ginumque direptiones, inuaſiones, & oppreſſio-
nes ita cum vehementia corrige puniens delin-
quentes ſecundum noſtras leges; vt paulatim ſup
plicium eus, omnes ſaluos faciat.] Idem habetur
in ſententia in l.1.C.ad l.Iul.repetu.& in c.2. Ter
26 tius effectus eſt † efficere de malo bonum, à malo
ipſum abſtinere cogendo metu pœnæ indè incur-
rendæ.iux.illud vulgatiſſimum axioma. Oderunt
peccare boni virtutis amore, & oderunt peccare
mali formidine pęnæ.vt C.quibus ex cauſis ſerui,
pro præmio libertatem accipiunt, per totum, & in
c.2.in princ.dę cenſibus in ſexto, & in c. fęlicis.§.
pręmiſſis, de pęnis in ſexto, & vt dicit Glo. in ex-
traua.vnica de priuilegijs, in verſ.impunita ratio
27 prędictorū eſt, † vt in l. ſi a reo, §.Idē vulgo.ff.de
fideiuſſor.quoniā dum ipſæ pęnæ timentur, boni
quietè inter malos viuunt, vt in c.nō fruſtra, 23.
q.5.in quo refertur ſententia D. Auguſtini, in Epi
ſtola 54.ſcripta ad Macedoniū in hæc verba, vide-
licet.[Nō fruſtra ſunt inſtituta poteſtas Regis, &
cognitoris ius, vngulæ carnificis, arma militis, di
ſciplina domināris, ſeueritas ēt boni patris, habēt
oīa iſta modos ſuos, cauſas, rōnes, vtilitates, hæc
cū timētur, & mali coercentur, & quietius inter
malos viuunt boni.] Alia ratio inſuper reddit, &
28 eſt quartus, † Ne facilitas venię incentiuū tribuat
delinquēdi, vt habetur in cap.vt clericorū, ext.de
29 vita, & honeſt. Cler. Quartus effectus eſt, † vt qui
ſtultus fuit in culpa, ſapiens fiat in pęna, vt docet
D.Gregor.in quintodecimo lib. Moral.c.23.& ha
betur in c.qui ea, diſt.38.& in c.ſi iuſtos.§.qua in
re, in fine, & in c.ſi homo. 23,q.1.

De pœnarum quotuplicitate in genere, et quotuplicitate pœnarū æternarū, quæ de iure diuino sūt introducta, et an omnibus peccatis debeatur pœna æterna.

§. Sextus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ æternæ ſunt ſeptem quæ recenſentur.*
2 *Peccatum quodlibet actuale mortale duu comprehendit, & quando dici poterit finitum, & infinitum.*
3 *Peccatorum diuiſio quomodo ſit facienda ſecūdum ſubiectam materiam, & de pœnis cuilibet ſpecie peccatorum debitis.*
4 *Peccato originali quomodo debeatur pœna æterna, & quomodo non.*
5 *Peccati originalis pœna propria quæ ſit.*
6 *Iuſtitia eſt duplex.*
7 *Peccati originalis macula ſolum fœdati non ſentient pęnam ſenſus in futura vita.*
8 *Peccatum originale quid ſit, & quare ſic diffiniatur.*
9 *Peccati originalis macula quot pęnis obnoxium faciat hominem.*
10 *Peccatum mortale quid ſit, & peccatum veniale in quo differat a mortali.*
11 *Peccatu mortali, quod in momenta ſit, quare pœna æterna debeatur.*
12 *Peccaſſe in ſuo æterna quando quis dicatur, et quare.*
13 *Peccato veniali an aliquando debeatur pęna æterna & quare.*
14 *Peccatum veniale quando puniatur pœna æterna, et an eadem acerbitate pęna, quàm peccatum mortale.*
15 *Inferni ignis an æqualiter cruciabit detētus in inferno.*
16 *Peccatum originale, et actuale veniale ſolùm habens quō punietur in alio ſeculo. et nu. ſeq. uſq; in finem.*

CVm in pręcedenti §.ſermo ſit habi-
tus dę quidditate pęnę, & de quo-
tuplicitate effectuum ipſius: iccir-
co meritò in præſenti ſubſequēter
verbum faciendum erit de quotu-
plicitatę pęnarum in genere: & de
quotuplicitate pęnarū, quę de iure diuino ſunt in
troductę. Quapropter ſciendū erit, q̄ pęnarū ali-
quæ ſunt æternę, aliquę verò tēporarię, & tēpora-
riarū aliæ ſunt introductę de iure diuino, aliæ de
iure ciuili, aliæ de iure Canonico Pęnæ igitur æ-
ternæ, ſecundu Archiepiſcopū Florentinū, & in
1 3.par.tit.5.c.3.ſunt ſeptem. † Prima quarū eſt car
cer æternus in loco infimo, turpiſſimo, & obſcuriſ
ſimo, in quem omnis fœx elementorum effunde-
tur: Situs, quē non pōt non ſummè horrere anima
nobiliſſima, ad altiſſimum, nitidiſſimū, ſplēdidiſ-
ſimumq; poſſidendū Cœli empirei Palatiū erea-
ta, vti Rex delicatiſſimus, carcerē ſqualore, & fe-
2 tore ſordentem nō pōt non horrere. Secūda † eſt
priuatio viſionis intuitiuæ Dei, quæ omnigenam
parit lætitiā, quamque Chriſoſtomus tanti facie-
bat, vt diceret ſe malle mille alias pęnas inferna-
les pati, quam ea in æternum priuari. Tertia eſt,
3 † ignis ille ardentiſſimus, quo adeo infœlices ar
debunt, vt illi ſoli pœnæ nulla martirū tormenta,
æquari poſſint. Teſte Auguſtino, in lib.de pęnit.c.
17.relato à Gratiano in c.fi.de pęnit.diſt.7. Quar
4 ta eſt, † deſolatio, quæ nulla vnquā, dū Deus erit
Deus (qui ſemper erit) cōſolatione, refrigerin,
redēptione, erit diminuēda, ſemper q̄ deſperatio
ne grauāda. Auctore Iob (c.10.verſ.20.21.& 22.
qui dixit [Nunquid nō paucitas dierū meorū fi-
nietur breui: Dimitte me ergo vt plangam paulu
lū dolorē meū, antequā vadā, & non reuertar ad
terrā tenebroſam, & opertā mortis caligine, ter-
rā miſerię, & tenebrarū, vbi vmbra mortis, & nul-
lus ordo, ſed ſēpiternus horror inhabitat.] Nā ſi-
cut ſummè perfecta beatitudo omnē excludit mi
ſeriam: ſic ſummè perfecta miſeria nullā conſola-
tionem admittit: quia quod operatur oppoſitum
5 in oppoſito, † operatur propoſitum in propoſito:
argumētum in cap. ſciendum.8.q.1.& l. & ſi con-
tra

Digitized by Google

tra tabulas, ff. de volgar. Quinta pœna æterna,
6 ſunt † tenebræ tum exteriores denſiſſimæ, quæ
nullo ſolis radio, nulloque ſplendore ignis (qui
licet ibi plurimus ſit) eſt tamen obſcuriſſimus, at-
tenuantur. Cum interiores, quibus adeò cęcan-
tur, vt Deum putent iniuſtũ, & ſcientia hic quæ-
ſita, & per mortem plurimum aucta (quæ beatis,
eſt ſolatio) eis ſit maioris ſupplicij: dum per eum
clarius cognoſcant quantæ beatitudinis damnũ,
ac priuationem ſua culpa patiantur: Vnde vermis
ille ſęue corda eorum corrodens, & lanians nun-
quam moriturus oritur, vt habetur ex Eſai. cap.
66. verſicu. 24. Sexta pœna, eſt ſocietas cacode-
7 monum, † & continua cum eis conuerſatio, quo-
rum aſpectus adeò eſt terribilis, vt quidam vir
Sanctus (teſtante Sancto Antonio vbi ſupra) v-
nius ſolius aſpectu examinatus, & in ſe reuerſus,
teſtaretur malle ſe fornacem igne ardentem ingre
di, quàm iterum eum videre. Si ergo vnius de-
monis aſpectus momentaneus, eſt adeò terribi-
lis, qualis erit innumerorum ſine vlla interru-
8 ptione continuatus? Septima pœna † eſt, confu-
ſio, cùm in inferno nullus ordo, ſed ſempiternus
horror inhabitet, (vt teſtatus fuit Iob. loco ſu-
pra citato: Horror inquam clamorum, lamento-
rum, eiulantium, & blaſphemantium, & maledi-
centium, tam Deum, ſe ipſos, ſocios, & cacode-
mones, quàm alios infœlices, maleque pręcan-
tium, quibus cõfunditur illud innumeris nomini-
bus lamentabile Regnum. Hæc ex illo Sancto.
Sed animaduertendum quòd huiuſmodi ſeptem
9 pœnæ † æternæ poſſunt reduci ad duas, videlicet
ad pęnam damni, & ad pœnam ſenſus; & merito:
cùm enim in quolibet peccato actuali mortali,
duo conſideranda occurrunt quorum alterum di-
citur Auerſio (vt docet Sanctus Thomas, in cap.
2. quæſtio. 67. articulo 4. in corpor. quæſtio.) ab
incommutabili bono, quod eſt infinitum: Vnde
ex hac parte peccatum eſt infinitum. Aliud, quod
reperitur in peccato prædicto eſt, ſcilicet inordi-
nata conuerſio ad commutabile bonum, & ex
hac parte peccatum eſt finitum: tum quia ipſum
bonum eſt finitum, tum etiam quia ipſa conuer-
ſio eſt finita, non enim poſſunt eſſe actus creatu-
ræ infiniti. Ex parte igitur auerſionis reſpondet
peccato pœna damni, quæ etiam eſt infinita: eſt
enim ammiſſio infiniti boni, ſcilicet Dei, ex par
te autem inordinatæ conuerſionis reſpondit ei
pœna ſenſus, quæ etiam eſt finita. hæc Sanctus
Thomas vbi ſupra, qui veriſſimum profert, licèt
aliquantulum obſcure procedere videatur, cum
huiuſmodi verba in errorem trahere poſſent ali-
quem incautum æſtimantem Sanctum Thomam
voluiſſe, quòd homini pro mortali peccato de-
beatur ex parte auerſionis à Deo, qui eſt incomu
tabile bonum, pœna damni æterna, & ex parte
conuerſionis pœna ſenſus finita, & non æterna:
quòd vtique ipſius Sancti Doctoris intentio nun-
quam fuit hoc nos docendi, cum paulò antè ſe-
quens Diuum Auguſtinum, & Gregorium, con-
trarium docuerit, reddendo rationem quare pec-
10 cato mortali incurſo † pro actu humano finito,
debeatur pœna infinita, loquendo de pœna ſen-
ſus, cum de huiuſmodi pœna ſenſus ſubinferat
ibi exempla (vt paulò poſt patebit) referẽdo ipſa
met verba Diui Thomæ in 1. 2. quæſt. 27. art. 3. in
reſpon. ad primum, dicens. Pœna proportionatur
ſecundum acerbitatem &c. Vide ibi. Et idcirco
animaduertendum eſt ipſe Sanctus Doctor in di-
cto articulo 4. loquitur ſecundum ſubiectam ma-
teriam quæſtionis, quæ in dicto articulo 4. exa-
minatus, videlicet vtrum peccato debeatur pęna
infinita ſecundum quantitatem culpæ: & idcirco
dixit, quod ex parte conuerſionis ad commuta-
bile bonum debeatur pœna ſenſus finita, ſcilicet
nullo alio reſpectu, niſi ratione quātitatis, ſeu du
rationis culpæ, ſeu actus cui annexa eſt culpa, eo
magis quod iam immediate præcedenti prædi-
cto articulo, examinando. An peccatum aliquod
inducat reatum pœnæ æternæ, iam concluſerat,
quòd ſic, aſſerens ſententiam Domini Ieſu Chri-
ſti, (apud Mattheum, cap. 25. verſicu. 46.) dicen
tis. [Ibunt hi in ſupplicium æternum.] Et ratio-
nem huiuſmodi ſuæ ſententiæ ipſe Sanctus. Ibidẽ
reddit in reſponſione ad primum, vt latius paulo
poſt probabimus: ſed vt facilius memorię comen-
dentur quę dicenda occurrunt, pro maiori intelli
gentia eorũ, quę fuerunt propoſita examinãda in
pręſenti, §. ſciendũ quòd peccatũ prout ſumitur in
materia, de qua in pręſenti quęſtione agitur i diui
11 ditur † in peccatũ origionale, & peccatum actuale:
& rurſus actuale, in peccatum veniale, & mortale.
Quapropter de vnoquoque membro diuiſionis
iſtius vocis, breuiſſimo ſermonis periodo agen-
dum erit: Sciendum ergo quod peccato originali,
12 † (ſecundũ S. Thom. in 1. 2. q. 87. art. 5. in reſp. ad
ſecundum) non debetur pœna æterna ratione ſuę
grauitatis, ſed rõne conditionis ſubiecti, ſcilicet
hominis, qui ſine gratia inuenitur, per quã ſolum
fit remiſſio pęnæ; Quapropter docuit Alex. de A-
13 les, (in 2. par. q. 105. memb. 10. §. 1.) ꝙ carẽtia † vi
ſionis Dei, nõ eſt pęna propria originalis peccati:
ſed principaliter attribuit: eſt aũt huiuſmodi pę
na cõis, quę debetur ẽt peccato mortali, ſcilicet
actuali, in quo eſt carẽtia debita iuſtitię, & ꝙ du-
14 plex ſit iuſtitia † vnaque dicit iuſtitia originalis,
& carentia illius propriè dicitur originale pecca
tũ: & alia eſt iuſtitia actualis, & carẽtia huius eſt
in actuali mortali peccato: vtrinque aũt iuſtitiæ
reſpondet pro pęna carẽtia viſionis Dei: ſiue ca-
rentia ſummi boni: licèt per prius reſpondeat ori
ginali peccato, ꝙ eſt carentia originalis iuſtitię.
hęc ille. Quapropter infantes morientes ſine ba-
15 ptiſmate † cũ ſolo peccato originale nõ patiẽtur
pęnã ſenſus, ſed ſolũ pęnã dãni, licèt, carentiã vi-
ſionis Dei: vt oĩs Scola Theologorũ fatẽtur, & ſpe
cialiter D. Tho. in 3. par. q. 1. art. 4. in reſp. ad ſecũ
16 dũ. Peccatũ aũt originale † ſecundũ S. Thom. in 1.
2. q. 81. art. 5. in reſp. ad ſecundũ, & Alex. de Ales,
(loco citato) eſt defectus originalis iuſtitiæ: Vn
de dicitur languor naturæ, vt docet Sanctus Tho-
mas ibidem 1. 2. quæſtio. 82. articu. 1. in corpo. in
17 fine, & ratione huius peccati homo † infęlix in-
currit duplicem pœnam, ſcilicet mortem corpo-
ralem, & excluſionem à vita æterna, vt docet San
ctus Thom. in 3. par. q. 52. arti. 5. in corp. articuli,
quibus additur & tertia pęna, quæ aliàs dicitur
pęnalitas: nam pœnalitates, quas homo in hac vi
ta patitur, ſcilicet ſitire, eſurire, ægrotare, & alias
huius erumnoſe vitæ pati miſerias, procedunt,
ex peccato originali (vt ipſemet Diuus Thomas,
docuit in 1. 2. q. 85. articu. 5. in corp. articuli, & in
2. 2. q. 164. artic. 1. in corp. articuli) ex neceſſitate
materię corporis humani: animaduertendũ tñ, ꝙ
diuiſio peccati actualis (vt docet S. Thomas, in 1.
2. q. 88. artic. 1. in reſp. ad primum) in peccatum

Digitized by Google

veniale, & mortale: non eſt diuiſio generis in ſpe-
cies, quæ æqualiter participant rationem generis
in ſpecies, quæ æqualiter participant rationem
generis; ſed analogi in ea, de quibus prædicatur
ſecundum prius & poſterius: & ideo perfecta ra-
tio peccati, quam ponit Auguſtinus dicendo,
peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum
18 contra legem Dei æternam: † conuenit ſolum pec
cato mortali. Peccatum autem veniale dicitur
ſecundum cõmunem in perfectam, & in ordi-
ne ad peccatum mortale: ſicut accidens dicitur
ens in ordine ad ſubſtantiam ſecundum inperfe-
ctam rationem entis: non enim eſt contra legem;
quia venialiter peccans non facit quod lex de
directo prohibet, nec pretermittit id, ad quod fa
ciendum lex per preceptum obligat: ſed facit
præter legem, quia non obſeruat modum ratio-
nis, quem lex intendit per aliquod ſuum præce-
ptum. hæc ille Sanctus: quod & rurſus clarius vi-
detur docuiſſe idem Sanctus in 1.2.q.72.articu.5.
in corpo. quæſtio. in fine. verſicu. vnde quando.
vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Vnde quã
do anima deordinatur per peccatũ vſque ad auer
ſionem ab vltimo fine, ſcilicet Deo: cui vnimur
per charitatem, tunc eſt peccatum mortale: quã-
do verò fit deordinatio citra auerſionem à Deo,
tunc eſt peccatum veniale: ſicut enim in corpo-
ribus deordinatio mortis (quæ eſt per remotio-
nem principij vitæ, eſt ſecundum naturam irre-
parabilis: inordinatio autem ęgritudinis repa
rari poteſt propter id, quod ſaluatur principium
vitæ: ſimiliter eſt in his, quæ pertinent ad ani-
mam. Nam in ſpeculatiuis, qui errat circa prin-
cipia, imperſuaſibilis eſt, qui autem errat ſal-
uatis principijs, per ipſa principia reuocari
poteſt: Et ſimiliter in operatiuis, qui peccan-
do auertitur ab vltimo fine, quantum eſt ex na-
tura peccati habet lapſum irreparabilem: & ideo
dicitur peccare mortaliter, æternaliter punien-
dus: qui verò peccat citra auerſionem à Deo,
ex ipſa ratione peccati reparabiliter reordina-
tur: quia ſaluatur principium, & ideo dicitur
peccare venialiter, quia ſcilicet non ita peccat,
vt mereatur interminabilem pœnam. Hæc ille
Sanctus, qui & in 1.2. quæſtione 87. articulo 3.
in reſponſio. ad primum, reddit rationem, quare
peccato mortali, quod in momento fit, debeatur
pœna æterna, infraſcriptis verbis vtens, videli-
cet. Pœna proportionatur ſecundum acerbita-
tẽ, tã in iudicio Diuino, quàm humano: ſed ſicut
Diuus ait Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei:
capitu.21. in nullo iudicio requiritur, vt pœna
adęquetur culpæ ſecundum durationem: non e-
nim quia adulterium, vel homicidium in mo-
mento committitur, propter hoc momentanea
19 pœna punitur, ſed quandoque † quidem perpe-
tuo carcere, vel exilio, quandoque etiam mor-
te; in qua non conſideratur occiſionis mora, ſed
potius quod in perpetuum auferatur à ſocietate
viuentium: & ſic repræſentat ſuo modo æternita-
tem pęnæ inflictæ diuinitus, iuſtum tamen eſt ſe-
cundum Beatum Gregorium in lib. quarto Dia-
logorum capitu.44. quòd qui in ſuo æterno pec-
cauit contra Deum, in æterno Dei puniatur.
20 Dicitur autem aliquis in ſuo † æterno peccaſſe;
non ſolum ſecundum continuationem actus, in
tota hominis vita durantis: ſed quia in hoc ip-
ſo, quòd finem in peccato conſtituit, volunta-
tem habet in æternum peccandi: Vnde idem Bea
tus Gregorius in libro quarto Moralium, ſeu in
lib.4. Dialogorum capitu.43. dixit, quòd iniqui
voluiſſent ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent
in iniquitatibus permanere. hæc ille Sanctus,
qui & addit ibidem infraſcripta (vt refertur in c.
voluiſſent. de pœnitent. diſtinctio.1.) videlicet,
[Oſtendunt enim, quia in peccato ſemper viuere
cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum
viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis
pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in
hac vita nunquam voluerunt carere peccato.]
hæc ibi. Cui conſona eſt doctrina Alexandri de
Ales, in 2. par. quæſtione 110.memb.7. dicentis,
quod circunſtantia temporis non facit, vt pec-
catum æternaliter puniatur, ſed circunſtantia il-
lius, in quem peccatur, qui cum ſit æternus, &
complentibus ſua mandata promittit bona æter-
na; tranſgreſſoribus verò comminatur pœnas æ-
ternas: vt qui in ſuo æterno æternum Iudicem of-
fenderint, in eius æterno æternaliter crucientur:
& licet ipſa actio tranſeat, tamen voluntas habi-
tualis permanendo in peccato manet; & ideo di
cit Beatus Gregorius. Qui æternaliter peccato
perfrui volunt, æternam pœnam inueniunt: &
quorum voluntas non habuit finem peccandi,
pœna non habebit finem eos torquendi. Et ſi di
catur de aliquo, qui peccauit peccato fornica-
tionis, & non vult vlterius peccare illo peccato,
quòd non peccat in ſuo æterno, dicendum eſt
quòd in hoc hic talis dicendum erit peccare in
ſuo æterno, quòd non vult pęnitere de illo; &
ita ratione fornicationis, cum in pœnitentia de-
betur eo pœna æterna. hæc ille. quæ vera eſſe pro-
bantur quoque auctoritate Diui Auguſtini, in
tracta. 124. in capitu. 21. Ioannis, & habetur in
capitu. productior. de pœnitent. diſtinctione 3,
(Productior eſt enim pœna, quam culpa; ne par-
ua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœ-
na: ac per hoc, vel ad demonſtrationem debi-
tæ miſeriæ, vel ad emendationem habilis vitæ,
vel ad exercitationem neceſſariæ pœnitentiæ, tẽ-
poraliter hominem detinet pœna: etiam quem
iam ad damnationem ſempiternam reum non
detinet culpa. Ira Dei non eſt vt hominis, ideſt
perturbatio concitati animi, ſed tranquilla iuſti
ſupplicij conſtitutio. Sciendum inſuper, quòd
poſt hanc vitam in inferno etiam veniali debetur
pœna æterna, non ratione ſuæ grauitatis, ſed
ratione conditionis ſubiecti, ſcilicet hominis,
qui ſine gratia inuenitur, per quam ſolum fit re-
miſſio pœnæ: nam æternitas pœnæ non reſpon-
21 det modò quantitatis culpæ venialis per ſe, † ſed
per accidens, ratione irremiſſibilitatis ipſius (vt
docet Sanctus Thomas in 1.2.q.87.articu.1.in re-
ſponſione ad ſecundum, & Caietanus in Cõmen-
tarijs ibidem, qui ad declarationẽ talis ſententię
dicit, quòd peccatũ veniale ſecundũ ſe non priuat
charitate: Ad irremiſſibilitatem autem culpæ ſe
habet ſic: quòd mortalis eſt irremiſſibilis poſiti-
uè, quia contrariatur charitati: venialis autem
per accidens, quia ſcilicet eſt in ſubiecto exiſtẽte
in ſtatu non capaci remiſſionis, & quia tempo-
ralitas pœnæ reſpondet remiſſibilitati, æterni-
tas verò irremiſſibilitati: iccirco de peccato ve-
niali dupliciter loqui contingit; ſcilicet ſecun-
dum ſe, ideſt ſolitariè ſumpto, & ſic ei debe-
tur pœna temporalis negatiuè: & ſicut remiſ-
ſibile

ſibile eſt negatiuè, & vt ſic negamus, quòd punia-
tur pęna æterna. Alio modo in tali ſuppoſito, &
tunc iuxta illius ſuppoſiti ſtatu iudicandum eſt:
Nam in ſuppoſito habente gratiam, puniendum
eſt pœna temporali, in ſuppoſito autẽ non haben-
te gratiam pœna æterna puniendum erit: & quo-
niam iudicium pœnæ non fit de peccato ſecundũ
ſe, ideſt ſolitariè ſumpto, ſed ſimpliciter, vt eſt in
hoc: ideo ſimpliciter dicendum eſt, quòd peccato
veniali in ſtatu gratiæ debeatur pęna temporalis,
& extra illum pœna æterna. Hæc Caietanus vbi ſu
pra. Quibus aſtipulatus fuit Alexan. de Ales in 2.
part. q. 107. membro 9. infraſcriptis vtens verbis,
videlicet. Reuera decedens in mortali, & veniali
pro vtroque æternaliter punitur, cuius cauſa eſt,
22 quia (ſicut vult Gregorius) cum peccauerit † pec-
cator in ſuo æterno, qui in fine gratiam non ha-
buit, ſicut fuit æternitas ſuo modo in voluntate
peccatoris quantum ad mortale: ita eſt quantum
ad veniale, vnde ſi huiuſmodi peccato reſpõdeat
pœna ęterna, patet, quòd quantum ad æternitatẽ
pęnæ, non erit differentia inter mortale, & venia-
le: ſed quia illud veniale fuit ſub Deo, & mortale
illud contra Deum: erit differentia in pœnæ acer-
bitate, vt minus ſit pœna illa, quæ eſt pro venia-
li, quàm quæ eſt pro mortali. Vnde etſi idem ſit
qui patitur ab eodem igne: Tamen ſicut vult Gre
gorius ſuper illud Iob c. 10. (Terrã miſeriæ, &c.)
23 confirmabit ſe ignis puniendis, † non æqualiter
omnibus, ſed vnicuique pro meritis, neque pro
quibuſcumque meritis in eodem ęqualiter, ſed
quantum ad quædam magis acerbè, quantum ad
quædam minus punier. Quapropter meritò dicen
dum erit, quòd veniale cõiunctum mortali, ſi ad-
ſit finalis impęnitentia; non amplius eſt tempora-
le, imò iam tranſit in perpetuum, quia poſt mor-
tem non eſt locus dimittendi peccatum, neque
tempus; & ideo fuit dignum puniri & pęna æter-
na. hæc ille. Qui & ſubdit dicẽs, quòd adultus mo
riens cum peccato originali, & peccatis veniali-
bus actualibus ſine mortali punietur in eodem lo
24 co inferni, † in quo mortalia habẽtes, ſed mitius,
habito reſpectu ad rationem differentis crema-
bilis. Vnde in eodem loco, & in eodem tormento
nihil prohibet diuerſos differenter puniri ſecun-
dum diuerſas cauſas, ſicut vult Gregorius loco ci
tato, vnde hic talis punietur pœna debita pecca-
to originali, & peccato veniali.

De pœnis temporarijs introductis de iure Diuino.

§. Septimus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ introductæ de iure Diuino exequutioni mandan dæ ab hominibus nonnullæ enumerantur.*

DIGASTO aliquali ſermone de pœ-
nis æternis, quæ ſolum infliguntur
a Deo Optimo Maximo, loquen-
dum erit in præſenti de pœnis tem
porarijs Diuinis, quæ hominũ mi-
niſterio infliguntur de iure Diui-
no: Sciendum igitur, quòd pęnæ introductæ de iu
re Diuino illæ dicuntur, quæ annotatæ reperiũtur
in teſtamento veteri, quę licet ſint quamplurimę,
1 tamen hic nõnullæ earum † ſolum recenſebuntur,
reliquę omittendæ erunt, cum hic non ſit neceſſe
illas enarrare, eo quòd per accidẽs hæc enuclean
tur propter aliud, ſcilicet pro intelligentia illius
termini, pœna. Quapropter memoriæ commẽdan
dum erit, quòd in lib. Exodi c. 21. & 22. per totum
fere huiuſmodi pœnę de iure Diuino conſtitutæ
recenſentur. Nam hæc inter alia ibi habentur, vi-
delicet. [Qui percuſſerit hominem volens occi-
dere morte moriatur. Si quis per induſtriam occi
derit proximum ſuum, & per inſidias ab Altari
meo euellas, vt moriatur. Qui maledixerit patri
ſuo, vel matri morte moriatur. Qui furatus fuerit
hominem, & vẽdiderit eum conuictus noxæ, mor
te moriatur. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit al
ter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mor
tuus non fuerit, ſed iacuerit in lectulo, ſi ſurrexe-
rit, & ambulauerit foris ſuper baculum ſuum, in-
nocens erit, qui percuſſerat: ita tamen vt operas
eius, & impenſas in Medicos reſtituat. Qui per-
cuſſerit ſeruum ſuum, vel ancillam virga, & mor-
tui fuerint in manibus eius, criminis reus erit, ſin
autem vno die, vel duobus ſuperuixerint nõ ſubia
cebit pęnæ, quia pecunias illius eſt ſi rixati fue-
rint viri, & percuſſerit quis prægnantem, & abor-
tum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit ſubiacebit
damno quantum maritus mulieris expetierit, &
Arbitri iudicauerint: ſin autem mors eius fuerit
ſubſequuta, reddet animam pro anima. Reliquas
pęnas breuitatis gratia non recẽſebo ratione an-
te dicta, cum ſuffecerit mihi citare locum, in quo
quis per ſe quamfacillimè poterit reperire om-
nes, & præſenti noſtræ materię eorum ſcientia nõ
deſeruiat, cum iam præcepta huiuſmodi Diuina
iudiciaria Iudex non teneatur obſeruare, niſi vſu
ipſo Curiæ ſuę recepta fuiſſent, vt ſacri Theolo-
gi docent.

De pœnis temporarijs introductis de iure Canonico, & Ciuili.

§. Octauus.

SVMMARIVM.

1. *Pœnæ introductæ de iure Canonico, ſunt in triplici differentia.*
2. *Pœnæ introductæ de iure Canonico appellatæ perſonales tantum quæ ſint.*
3. *Irregularitas an ſit pœna Canonica.*
4. *Pœnæ reales in odium perſonarum introductæ de iure Canonico, quæ ſint.*
5. *Pœnæ mixtæ appellatæ introductæ de iure Canonico, quæ ſint.*
6. *Pœnæ temporales introductæ de iure ciuili quot ſunt.*

SVPEREST modò vt de pęnis tem
porarijs introductis de iure Cano
nico, & Ciuili aliqua breuiſſimo
ſermonis periodo in mediũ pro-
ducamus. Quapropter ſciendum
erit, quòd pœnæ introductæ de iu-
1 re Canonico ſunt in triplici differentia, vt docuit
Hoſtienſis in ſumma, tit. de pęnis. §. quot ſint ſpe-
cies: nam huiuſmodi pœnarum aliæ dicũtur per-
ſonales tantum, aliæ reales in odium, tamen per-
ſonarum,

ſonarum, & aliæ mixtæ: Pęnæ enim perſonales tā-
a tum † ſunt 12. videlicet, excommunicatio, ſu-
ſpenſio, interdictum particulare, depoſitio, inſa-
mia, degradatio, tam actualis quàm verbalis, in-
truſio, incarceratio, verberatio, characteris im-
preſſio, ſeruitus Curiæ ſeculari facta expoſitio, &
imprnpriè dici poterit pœna perſonalis ipſa irre-
3 gularitas, † eo quòd reuera propriè loquendo di-
ci oon poſſit pęna (cùm aliqñ incurratur ſine cul
pa), ſed ſolū dici poſſit, propriè loquēdo, impedi
4 mentum Canonicum. Pęnæ † verò reales in odiū
perſonarū introductæ de iure Canonico ſunt in-
fraſcriptę, videlicet, Beneficij Eccleſiaſtici priua-
tio, ſeu ſuſpenſio, rerum omnium confiſcatio, & pe
5 cuniæ mulctatio. Pęnę verò mixtæ † dicuntur illę,
quæ partim ſunt perſonales, & partim reales, eo
quòd participāt de vtriſque, & ſunt infraſcriptę,
videlicet relegatio perſonalis, interdictum gene-
rale alicuius Ciuitatis, abſolutio vaſallorum a fi-
delitate, Iuriſpatronatus priuatio. Reliquiarū ex-
tractio de aliqua Eccleſia, & quamplurimę aliæ,
quas longum eſſet hic recenſere, de quibus tamen
copioſiſſimus ſermo habendus erit (Deo dante) in
tractatu de pęnis Eccleſiaſticis: Pœnę temporarię
6 introductæ de iure Ciuili ſunt octo, ſeu octo mo-
dis poſſunt, ſeu contingunt infligi. Primò damnū
inferendo alicui in bonis per confiſcationem om
nium bonorum, vel eorum partis, vel exactionem
alicuius mulctæ incurſæ ꝓ aliquo crimine perpe-
trato, vel damno illato, & ſic per conſequens. Pri
ma pœna erit confiſcatio omnium bonorum, vel
eorum partis. Secunda, mulcta pro crimine, vel
damno illato. Tertia, carceratio. Quarta, verbera-
tio, ſeu fuſtigatio. Quinta, talionis pęna. Sexta, in-
famia. Septima, relegatio. Octaua, deportatio.
Nona, condemnatio ad triremes, quę pęna ſuc-
ceſſit condemnationi ad metallum fundendum.
Decima, obtruncatio alicuius membri. Vnde-
cima, mors, & hæc pauca de multis ſufficit attuliſ-
ſe, reliqua (Deo dante) afferam (vt dixi) in tracta-
tu de pęnis vtriuſque iuris. Et hæc dicta ſufficiant
pro aliquali intelligeotia illorum terminorum in
titulo præſentis quæſtionis inſertorum, videlicet.
Pęnis punire.

De delicti denominatione, quotuplicitate, quidditate, ac ſpeciebus.

§ Nonus.

SVMMARIVM.

1 *Delictum quid ſit, vnde dicatur, & de eorum ſpeciebus.*
2 *Delicta quæ dicantur publica.*
3 *Offenſa Dei quare dicatur delictum publicum.*
4 *Delicta quæ dicantur priuata.*
5 *Delicta priuata accuſare cur omnes indiſcriminatim non admittantur.*
6 *Infamis efficitur condemnatus de crimine publico regulariter, non autem de crimine priuato.*
7 *Delicta tam publica, quàm priuata ſunt in triplici differentia.*
8 *Delicta merè Eccleſiaſtica, quæ dicantur.*
9 *Delicta merè ſecundaria, quæ dicantur.*
10 *Delicta mixta, quæ dicantur.*
11 *Delicta nominata, quæ dicantur.*
12 *Delicta innominata, quæ dicantur & quare.*
13 *Delicta leuia, quæ dicantur.*
14 *Delicta grauia, & atrocia, quæ dicantur.*
15 *Delicta atrociora, ſeu atrociſſima, quæ dicantur.*

VIsis nonnollis notabilibus pro in-
telligentia terminorum illius, ſ.
pęna: modo ſermo habendus erit
de voce illa in quæſtione poſita,
videlicet. Delictum. & inchoando
a quidditate, & denominatione ip
1 ſius, dico delictum propriè dici id, † quod com-
mittitur contra aliquam legem in ommittendo,
quaſi derelictum, plerumque tamen punitur pro
his, quæ ommittuntur, & committuntur, vt docet
Hoſtienſis in ſumma titu. de delictis puerorum,
nu. 2. Cardinalis in Clem. 1. not. 10. de teſtamen-
tis, & Archidiaconus in c. ita nos. in verſic. in glo.
hic delictum. 25. q. 2. addens, quòd delictum (pro-
priè loquendo) differt a peccato, quamuis ſæpe v-
num pro alio accipiatur: nam delictum propriè
dicitur deſertio boni: Peccatū verò propriè per-
petratio mali. Sciēdum inſuper quòd delictorum
quædam ſunt publica, quædam priuata: & rurſus
delictorum tam publicorū, quàm priuatorum ali-
qua ſūt merè Eccleſiaſtica, aliqua merè ſecularia,
& aliqua cōia, ſeu mixta, id eſt participantia de
merè Eccleſiaſticis, & de merè Secularibus deli-
ctis, & horum trium generum, ſeu ſpecierum de-
lictorum prædictorū aliqua dicuntur leuia, quæ-
dam grauia, ſeu atrocia, & quædam atrociſſima:
2 † Publica verò delicta illa dicuntur, quorum accu
ſatio, vel perſequutio permiſſa eſt cuilibet de po-
pulo, & poteſt poni exēplum in crimine læſæ Ma-
ieſtatis, adulterij, homicidij, parricidij, peculatꝰ,
falſi teſtamenti, vis publicę, vel priuatæ, ambitus,
repetendarum, annonæ: quæ omnia hæc pro pu-
blicis delictis recenſentur in l. 1. ff. de publicis iu
dicijs, & eſt communis Doctorum opinio, vt atte
ſtatur Antonius Gomeſ. c. 1. delictorum poſt nu.
5. Inſuper ſecundo publica delicta dicuntur om-
nia illa, quæ principaliter fiunt in offenſam Dei, &
hoc colligitur ex textu in l. Manicheos. C. de hæ-
reticis. & tenēt communiter Doctores, vt docuit
dictus Antonius Gomeſ. vbi ſupra, quem ſequitur
Iulius Clarus in ſua practica criminali lib. 5. §. t.
in verſ. item omne delictum: & ratio eſt patētiſ-
ſima, cum ad offenſam omnium pertinere videa-
3 tur, quod fit in offenſam Dei, † eo quòd ipſe ſit om
nium pater & dominus eo magis, quòd commu-
niter extimetur cedere in offenſam filiorum, &
ſeruorum id, quod fit in offenſam patrum, & do-
minorum, & poteſt poni exēplum in blaſphemia,
deturpatione Eccleſiarum, vel imaginum, & ſimi
libus. Publica delicta & tertiò dicuntur omnia
delicta commiſſa in offenſam Principis, & ita te-
nent cōmuoiter Doctores, vt dicit Antonius Go-
meſ. vbi ſupra num. 4. relatus a Iulio Claro vbi ſu
pra: eſt enim & ipſe Princeps a Deo poſitus, vt pa
ter, & dominus ſubditorum, meritò eius offenſa
etiam ad omnes eius ſubditos pertinet. Priuata
4 autem delicta ſunt ea, † quorū accuſatio, vel per-
ſequutio regulariter non permittitur, niſi parti
læſæ, prout eſt furtum, damnum, iniuria, actio ar-
borum furtim cæſarum, bonorum raptorum, &
huiuſmodi, ita tenent communiter Doctores, te-
ſte Anton. Gomeſ. vbi ſupra, nu. 9. relatus a Iulio
Claro,

Claro, vbi ſupra. Nam & Gomeſ. vbi ſupra, nn. 6.
allegat ſatis elegantē rationem cur in delictis pri
5 uatis † quilibet accuſandum non admittatur. Et
ſcias, quòd hæc differentia eſt maximi effectus in
multis: Nam regulariter condemnatus de crimi
ne publico efficitur infamis, non autem condem-
natus de crimine priuato. vt docet tex. in l. infa-
mem. ff. de publ. iudicijs, præterquam in nōnullis
ſpecialibus caſibus, vt inibi dicitur. Nam in d. l.
6 infamem hæc habentur, videlicet: [Infamem † nō
ex omni crimine ſententia facit, ſed ex eo, quòd
iudicij publici cauſam habuit. Itaque ex eo crimi
ne, quod iudicij publici non fuit damnatum, infa
mia non ſequitur, niſi ad crimē ex ea actione fuit,
quæ etiam in priuato iudicio infamiam condem
nato importat; veluti furti, vi bonorū raptorum,
iniuriarum.] hæc in d. l. animaduertendum tamē
erit, quòd hæc differentia delictorum publicorū,
& priuatorum ſolum habet locum de iure Ciuili,
non autem de iure Canonico, vt docet Glo. in c.
infames. in verſ. fures, 6. q. 1. & ibi Canoniſtæ, &
Ioannes de Ana. in c. ſtatuimus, poſt num. 19. ext.
de maledic. ſed certè hac materia delictorum ho-
die (vt docet Iulius Clarus in ſua pract. crim. lib.
5. §. 1. in verſic. hæc tamen omnia) adeo eſt immu
tata a ſtatutis, & conſuetudinibus Ciuitatum, ac
aliorum locorum, vt vix diſtinguantur ipſa deli-
cta publica a priuatis; Quapropter tutius erit ad-
herere huiuſmodi ſtatuto, vel conſuetudini, & ſe-
cundum ipſam declarare, quæ delicta dicantur
7 priuata, † & quæ publica. Delicta igitur, tam pu-
blica, quàm priuata ſunt in triplici differentia (vt
ſupra annuimus) ſcilicet aliqua dicuntur merè Ec
8 cleſiaſtica, † & ſunt illa, quorum cognitio reſerua
ta eſt tantummodo iudicibus Eccleſiaſticis, etiā
ſi cōmiſſa ſint per laicos: vt eſt crimen, ſeu delictū
9 hæreſis, & ſimoniæ. Merè ſecularia † ſunt ea, de
quibus ſi a laicis committantur, ſoli Iudices ſe-
culares cognoſcunt, vt ſunt furtum, homicidium,
10 & huiuſmodi: delicta verò mixta † dicuntur ea,
de quibus ſi laicis committantur vterque Iudex
cognoſcere poteſt, ſcilicet Eccleſiaſticus, & ſecu-
laris, prout eſt adulterium, concubinatus, ſodo-
mia, & huiuſmodi, de quibus latius (Deo dante) lo
co ſuo dicendū erit: & rurſus omnia delicta præ-
dictarum ſpecierum ſubdiuiduntur. Nam aliqua
eorum dicunt nominata, & aliqua innominata,
11 Delicta igitur nominata illa dicuntur, † quæ a le-
ge habent particulare nomen: vt furtum. Nam ex
animo lucrandi, & ex cōtractione colligitur vnū,
quod appellatur furtum, Item homicidiū ex per-
cuſſione, ſecuta exanimatione, vocat homicidiū,
12 & ſic de ſingulis. Delicta innominata † illa dicun
tur, quæ a iure ſpeciali nomine non appellantur,
ſed ſolum denominantur ab actu delinquentis. vt
verberare, domum alienam intrare, & ſimilia, vt
in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. & ratio eſt (ſecun-
dum Bart. in l. penult. num. 4. ff. de priuat. delict.)
quia poſſum percutere ſine delictum, & ingredi
domum alienam etiam ſine delicto: ſed non poſ-
ſum committere furtū propriè ſumptum, ſine de-
licto, & ſic de alijs dicetur, Delictorum rurſus alia
13 dicuntur leuia, † & hæc non indigent declara-
tione, quia in his ſtandum erit arbitrio boni Iu-
dicis perpenſis omnibus circunſtantijs ipſorum
delictorum, ac delinquentium: delicta verò gra-
14 uia † & atrocia (ſecundum Iulium Clarum vbi ſu
pra) ſunt omnia illa pro quibus a lege vel ſtatuto
ſimpliciter imponitur pœna mortis naturalis, vel
ciuilis, ſcilicet triremium perpetuò, & talis pœ-
na eſt in vſu, vt a iudicibus imponatur, & exequa
15 tur. Atrociora † autem, ſiue atrociſſima dicun-
tur illa delicta, pro quibus lex, vel ſtatutum impo
nit pęnam grauiorem; quàm ſimplicis mortis, in
ipſo genere mortis, puta, quia vult pro talibus de
lictis reos inſui culeo, vel igne comburi, vel in
fruſtra ſcindi, vel Rotæ inſeri, vel trahi ad cau-
dam equi, vel huiuſmodi: vt in crimine hæreſis,
parricidij, aſſaſſinij, latrocinij ad viam publicā,
ſodomæ, incendiarij, falſæ monetæ. &c. vel quan
do addit aliās qualitates vltra pœnam mortis, vt
quando extendit pęnam etiam in filios, vt in cri-
mine læſæ maieſtatis humanæ, ratione cuius filij
efficiuntur infames, vt in l. quiſquis. §. filij. C. ad l.
Iuliam maieſt, vel cōcedit aliqua ſpecialia aduer-
ſus delinquentes, vt in crimine raptus virginum,
& mulierum honeſtarum, vt in l. 1. C. de raptu vir-
ginum, vbi imponitur pœna etiam auxilium præ-
ſtantibus in articulo perpetrati talis criminis. Et
memoriæ commendanda erit huiuſmodi differen
tia ab omnibus Iudicibus, & Aduocatis, quoniā
ex ipſa maximam vtilitatem poterunt tam ipſi Iu
dices, quàm Aduocati in dies venari, eo quòd ple
runque ſtatuta cōcedunt iudicibus laxiores habe
nas in atrocioribus delictis. Quinimmo etiam ſe-
cundum ius commune dici ſolet, quòd plerunque
propter enormitatem delicti licitū eſt iura tranſ-
gredi, prout ab omnibus allegatur tenere Inno-
centium, quamuis id expreſsè non dicat in c. 1. de
cōſtitutionibus, quem ſequuntur Legiſtæ omnes,
& Canoniſtæ, vt dicit Hippolitus de Marſilijs in l.
1. num. 59. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. & in conſ. 52.
nu. 16. & in l. 1. nu. 23. ff. de quæſtionibus.

Occulti materia exactiſſimè tractatur. Occultum quotuplex ſit.

§ Decimus.

SVMMARIVM.

1 *Occultum dupliciter dici poteſt, & nu. 51.*
2 *Occultum per ſe quid ſit. & nu. 52.*
3 *Occultum per accidens quid ſit, nu. 53.*
4 *Actus interior hominis dupliciter conſiderari poteſt, & nu. 54.*
5 *Occulta de quibus Eccleſia non iudicat, quæ ſint.*
6 *Iudicare aliquem temerarie nulli licet.*
7 *Iudicare quomodo includat condemnationem.*
8 *Iudicari homo ab homine legitimè, quando poſſit.*
9 *Iudicari, ac puniri homo ab alio homine nullatenus legitimè poteſt pro quibuſcunque delictis omnino occultis, nec aliquo vinculo excommunicationis, aut cenſuræ, ſeu alterius pœnę vinciri aliqua lege, ſeu ſtatuto.*
10 *Deus ſolus eſt ſcrutator cordium, cum intuetur cor hominum, & nu. 19.*
11 *Excommunicari nemo debet, niſi pro graui cauſa in iudicio probata. Nam aliàs excommunicator punietur.*
12 *Simoniacus purè mentalis non tenebitur reſtituere acquiſita per talem ſimoniam.*
13 *Condemnandus nemo erit ante verum, & iuſtum iudicium factum.*
14 *Peccare in aliquem quis dicatur.*

15 Cor-

15 *Corrigere fratrem ſecretè, quanda quis teneatur.*
16 *Prælatus quid facere debeat cum occultè peccantibus.*
17 *Eccleſia non iudicat de occultis.*
18 *Iudicare ſolum de manifeſtis Iudicibus eſt a iure conceſſum.*
20 *Iudicari, ſeu damnari nemo de iure poterit, niſi confeſſus, vel conuictus.*
21 *Simonia quare peſtis appelletur.*
22 *Peccata proximi audita in foro exteriori credere non debemus, niſi ea, de quibus quis conuincitur in iudicio, & ordine iudiciaria publicentur.*
23 *Iudex in iudicando quid facere debeat.*
24 *Cogitatio quando ſolum mereatur pœnam de iure Diuino.*
25 *Prælatus non debet ſibi ad iniuriā aſcribere negationem factam a ſubdito reo de crimine occulto, quia etiam ipſi Prælato non erit credendum contra aliquē in iudicio.*
26 *Iudicium humanum debet imitari Diuinum in manifeſtis, & non in occultis, & nu. 46.*
27 *Iudex dicitur interpres iuſtitiæ.*
28 *Prælatus de his poteſt legem facere, de quibus poteſt iudicare: & ſic non de occultis, & quare.*
29 *Voluntas non punitur ab homine, cum ſuis finibus eſt contenta.*
30 *Motus primi non ſunt in poteſtate noſtra.*
31 *Simoniaci occulti ſunt excommunicati.*
32 *Monachi, ac regulares ingredientes Curias principum, quando ſunt excommunicati.*
33 *Prædicatores de decimis ſoluendis non facientes populis conſcientiam ſunt ſuſpenſi.*
34 *Cardinalibus in conclaui incluſis pro Papæ creatione, ſcribens, vel loquens ſine prævio conſenſu omnium Cardinalium, eſt excommunicatus.*
35 *Beneficiorum vacantium bona ſurripientes ſunt ſuſpēſi ab officio, & omnibus beneficiis. & nu. 39.*
36 *Grauantes eos, qui noluerunt aliquem eligere, ſunt excommunicati.*
37 *Eccleſiarum, vel Monaſteriorum iura vſurpantes ſunt excommunicati.*
38 *Conſeruatores excedentes limites ſuæ iuriſdictionis ipſo iure ſunt ſuſpenſi a tali officio per annum, & pars hoc procurans eſt excommunicata, & tenebitur ad intereſſe parti læſæ.*
40 *Iudices fingentes caſum, vt vadant ad mulieres pro teſtimonio earum recipiendo, ſunt excommunicati ipſo iure.*
41 *Iudex ordinarius, vel delegatus Eccleſiaſticus procedens in iudicio contra conſcientiam, per annum eſt ſuſpenſus ab executione ſui officij.*
42 *Aſſaſſinij pœna quæ ſit de iure Canonico.*
43 *Percutiens clericum occultè eſt excommunicatus.*
44 *Beneficiati ſoluentes, vel ſoluere promittentes partem fructuum ſuorum beneficiorum illa ſibi conferētibus, ſunt excommunicati.*
45 *Hæreticorum credentes, et receptatores, &c. ſunt excommunicati.*
46 *Rebellis cum conſcijs mortis pœna plectuntur.*
48 *Motus exteriores corporis alicuius, an doceant de ipſius interioribus.*
49 *Fructus in ſacra Scriptura quid denotet.*
50 *Arbor in ſacra Scriptura quid denotet.*
51 *Occultum eſt duplex.*
52 *Occultum per ſe quid ſit.*
53 *Occultum per accidens quid ſit.*
54 *Actus interior dupliciter exerceri poterit.*
55 *Crimen occultum per ſe non ſubiacet cenſuræ Eccleſiaſticæ in foro fori, ſed bene occultum per accidens.*
56 *Hæreticus pertinaciſſimus pro ſola hæreſi in mente retenta, & nullis ſignis exterius prolata, non eſt excommunicatus, nec reus aliarum pœnarum iure humano contra hæreticos inflictarum, ſin verò aliquo exteriori ſigno illam pronunciaſſet, eſſet excōmunicatus.*
57 *Caſuum reſeruatio quid ſit.*
58 *Inquiſitores quando incidant in excommunicationem ommittentes procedere contra hæreticos odio, vel amore.*
59 *Regularis non habens adminiſtrationem, ingrediens Curiam Principis animo nocendi ſuis Monaſterijs, aut Prælatis, eſt ipſo iure excommunicatus.*
61 *Mens ſeu intētio legis, et legiſlatoris ex quib. colligatur.*
62 *Hæreticis credere quis dicatur quo ad vinculum excommunicationis incurrendum.*
63 *Ratam habens percuſſionem clerici nomine ſuo factam ipſo inſcio incidit in excommunicationem maiorem, ſi hoc expreſſerit aliquo nutu, aut ſigno exteriori, aliàs non incidit. & hoc elegantiſſimè probatur.*
64 *Cogitationis prauæ pœnam nemo meretur quoad forum fori, ſecus quo ad forum poli, & tali pacto erit interpretandus textus in c. cogitationis. de pœnit. diſt. 1.*
65 *Deus ſolus eſt Iudex criminum occultorum, & quare.*
66 *Voluntas ſola non facit quem excommunicatum, & quare.*
67 *Simoniacus exprimens ſuam ſimoniam actu aliquo exteriori, eſt excommunicatus, & ad reſtitutionem talium inde acquiſitorum tenebitur: ſecus tamen dicitur de ſimoniaco purè mentali.*
68 *Maleficijs regulariter voluntas ſpectatur, non euentus.*
69 *Iudex homo poterit leges pœnales condere, ac tranſgredientes illas punire, etſi huiuſmodi tranſgreſſio ſit occulta per accidens.*
70 *Iudex quomodo, & in quib. poterit lege ſua pœnali ſubditos ſuos coercere, & punire.*

E T s i variam fuiſſe Doctorum ſententiam circa huius vocis [occultum] enucleationem, me non fugiat nihilominus hic afferre quandam elegantiſſimam diſtinctionē quotuplicitatis occulti breuiter ſtudebo, qua quidem ſtante omnes pariter Doctores quamfacillimè conſiderari poterunt, cuius quidē diſtinctionis notitia ſummoperè deſeruit præſenti propoſitæ quæſtioni. Sciendum igitur breuiter. Primò, quòd occultum eſt duplex, ſeu ali-
1 quod eſſe occultum † dici poterit dupliciter. Primò per ſe, & ſecundò per accidens. Occultum er-
2 go per ſe dicitur † illud, quod ex ſua ratione ſibi vendicat nō ſubeſſe cognitioni ſenſitiuæ, a qua incipit humana cognitio, ſecundum quam Eccleſia
3 iudicat: occultum † verò per accidens dicitur illud, quod licet ſenſui ſubiaceat, ſeu ſubiacere poſſit de ſui natura: accidit quòd teſtem, vel teſtes nō habeat. Secundò animaduertēdum erit, quòd de
4 actu interiori, † (qui dupliciter exerceri poteſt) occurrit. Primò ponderatio talis, ſcilicet quòd actus ipſe interior aliquando eſt ſolus nō aſſociatus actu aliquo exteriori, vt puta, cum quis vult facere malum aliquod, vel odio habet aliquem, vel diſcredit, & huiuſmodi ſolum in corde ſuo. Secundò dictus actus poteſt exerceri, vt cauſa commiſſionis, vel ommiſſionis exterioris: vt cum quis ex odio facit, vel ommittit facere aliquid extra:

ſiue

ſiue illud extra ſit loquutio, ſiue operatio quæcũque. Ex his ſiquidem tibi ſumendum eſt, quòd licèt occultiſſima per accidens, & actus interiores, vt rationes exteriorum commiſſionum, vel omiſſionum ſubiaceant Eccleſiæ iudicio, & cenſuris.

5 † Occulta tamen per ſe, vt ſunt actus interiores ſoli, ab Eccleſię iudicio, & cẽſuris aliena ſunt. & ratio eſt, quia homo videt, quæ apparent, Deus autem intuetur cor, vt ſcriptum reperitur in lib. 1. Reg. c. 16. verſic. 7. quorum iudicium Apoſtolus prohibet dicens 1. Corint. c. 4. verſ. 5. Nolite ante tempus iudicare quoad vſque veniat Dominus, q manifeſtabit conſilia cordium. & hæc allata ſufficiant, cùm nonnulla alia infra afferenda ſint in probationem concluſionis tertiæ, referendo ſententiam Cardinalis Caietani, & aliorum ipſam amplectentium tanquam veriſſimam, & quampluri mas rationes, & iura contra impugnantes ipſam tertiam concluſionem.

His ergn præmiſſis notabilibus ſatisſacere modò ſupereſt præſenti quæſtioni propoſitæ nonnullis concluſionibus infraſcriptis. Prima quarum eſt. Homo nullatenus poterit eſſe Iudex alterius hominis ipſum iudicando temerariè quocunq; modo hoc contingeret fieri tam ex parte ipſius hominis iudicantis, quàm ex parte ipſius rei iudicatæ (de quo latius in §. 4. nu. 1. diximus) hæc concluſio probatur quatruplici medio. Primò enim iure Diuino, dicente Domino apud Matth. c. 7. verſic. 1. & Luc. c. 6. verſic. 37. [Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & nõ condemnabimini,] quæ Domini verba, etſi alium recipere poſſint ſenſum. Diuus Auguſtinus tamen lib. 2. de ſermone Domini in monte, hunc ſenſum admittit: ait enim idipſum illic præcipi, vt facta, quæ dubium eſt, quo animo fiãt in meliorem partem interpretemur. Quin verò & hoc ipſum verba ipſa [Nolite iudicare, & non iudicabimini] oſtendunt.

7 † Iudicare enim cõdemnationem includit. Exhortatur nos ergo Chriſtus, vt neminem condemnemus, ne in iudicio finali tanquam temerarij Iudices condemnemur, pro eo quòd vſurpare voluimus munus iudicandi, quod nobis nõ contulerat ipſe Dominus, immo prohibuerat expreſsè: quod animaduertens Apoſtolus nos reprehendendo dixit Rom. c. 14. verſic. 3. & 4. [Is, qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet. Tu q s ęs, qui iudicas alienum ſeruũ? Domino ſuo ſtat, aut cadit.] Super quæ verba dixit Diuus Auguſtinus. Noluit Dominus hominem ab homine iudicari extraordinario, vſurpatoque iudicio. Idem probatur 1. Corinth. c. 4. verſ. 5. dicente Apoſtolo [Nolite ante tempus iudicare quo ad vſque veniat Dñs, qui manifeſtabit conſilia cordium. Idẽ Dominus Ieſus apud Ioannem, c. 7. verſ. 24. dixit. [Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtu iudicium iudicate.] Probatur & ſecundò noſtra cõcluſio iure Pontificio per text. in c. multi corrigũtur. 2. q. 1. in quo canonizata reperitur ſententia Diui Auguſtini in homilia de pęnitentia (quæ eſt 50. c. 12.) inter alia infraſcriptis verbis vtentis, videlicet. [Quid enim mihi de his, qui foris ſunt iudicare, vt 1. Corinth. c. 5. verſ. 12. 13. Nõne de his, qui intus ſunt vos iudicatis? Nam eos, qui foris ſunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipſis.] Quibus verbis ſatis oſtendit non temerè, aut quomodolibet: ſed per iudicium auferendos eſſe malos ab Eccleſia. Non enim contrariũ eſt huic loco id, quod alio loco dicit Apoſtolus Rom. c. 14. verſ. 4. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruũ? Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpitionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio: ſed potius ex lege Dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltrò confeſſum, ſiue accuſatum, ſiue conuictum.] Idem probatur per text. in c. Deus Omnipotens. 2. q. 1. in quo hęc verba prolata ab Euariſto Papa referũtur, videlicet. [Deus Omnipotens, vt nos a præcipitatæ ſententię prolatione compeſceret, cùm omnia nuda, & aperta ſint oculis eius: mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare priuſquam manifeſtè agnoſceret, quæ dicebãtur. Vnde ipſe ait Geneſ. 18. verſ. 21. deſcendam, & videbo vtrum clamorẽ, qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita, vt ſciam, Deus Omnipotens, cui nihil eſt abſconditum: ſed omnia ei manifeſta ſunt etiam antequam fiant, non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hic prolixitatem vitantes nõ inſeruimus) per ſe inquirere dignatus eſt. niſi vt nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis, & iudicandis negotijs eſſemus: & ne mala quorumcunque prius quiſquam præſumat credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites ſimus, aut temerè, indiligenterque indiſcuſſa quęq; quoquomodo iudicemus, dicente Veritatis voce. Nolite iudicare, vt non iudicemini, in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Matth. c. 7. verſ. 1. Nã mala audita nullum moueant, nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam vnquam credat: ſed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quicquam aliquis agat: ſi enim Dominus omnium Sodomorũ mala, quorum clamor ad Cęlũ vſque peruenerat, omnia ſciens prius, nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat opere veraciter cognoſceret: multò magis nos humani, & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta iudicia Dei, & hæc præcauere, & nullum ante veram iuſtam probationem iudicare, aut damnare debemus, manifeſtè didicimus Rom. c. 14. Apoſtolo dicẽte. Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum? ſuo enim Domino ſtat, aut cadit.] hæc ibi. Probatur & tertiò Doctorum auctoritate: Sanctus Thom. Alexãder de Ales, Caietanus, & Sotus locis ſupra citatis in §. quarto, quæſtionis præſentis per totũ, immo & omnis cętus Theologorũ. & Canoniſtarum in dictis iuribus. Probatur & quartò, & ratione noſtra præſens concluſio, in qua diximus, Hominem non poſſe eſſe Iudicem alterius hominis ipſum iudicando temerariè quocunque modo hoc fieret, quoniam hoc eſſet peccatum. Ratio ergo concluſionis eſt hæc. Cùm enim vnuſquiſq; iure hoc gaudeat naturali, vt bonam habeat apud quoſcunque ſui æſtimationem, quouſque legitimo teſtimonio ſua prodant delicta, iuxta illud naturæ præceptum a Domino noſtro Ieſu Chriſto recenſito in ſacro Euangelio apud Matth. c. 7. verſic. 12. his verbis, videlicet. [Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex, & Prophetæ.] nulli enim dubium eſt vnumquemque hominem nolle alios non tantum non iudicare de ſe malum aliquod, ſed nec ſuſpicari quidem. Quapropter vnuſquiſque apud ſemetipſum conuincitur, quòd ſuſpicando,

Digitized by Google

cando, aut iudicando aliquid contra honorem ſui proximi peccet: cùm tali modo iniuſtè iniuria afficiat proximum ſuum ſaltem apud ſemetipſum eo quòd indè paruipendat illum ſaltem in corde ſuo, more Phariſei illius, qui Dominum inuitaue rat, extimantis Dominum Ieſum non eſſe Prophetam, eo quòd non expuliſſet Mariam Magdalenam lachrimis rigantem pedes ipſius Domini, vt legitur apud Lucam c.7.verſ.39.

8 Secunda concluſio. Homo † poteſt eſſe Iudex alterius hominis ipſum iudicando in iudicio ordinato ſecundum legem Dei, & miniſtrorum ipſius in terra, vt ſunt Principes ſupremi, de quibus in ſequentibus quæſtionibus latius dicetur (Deo dante.) Hæc concluſio probatur quatruplici medio. Primò enim iure Diuino, ſcriptum eſt enim in lib. Deuter. c 16.verſ.18. præcepiſſe Dominum Deum populo Hæbreo hæc videlicet. [Iudices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, vt iudicēt populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent.] & rurſus idem habetur in ſacra pagina Deuter.c.1.verſ 15.& 16. ſub his verbis, videlicet. [Tuliq́ue de tribubus veſtris viros ſapientes, & nobiles, & conſtitui eos Principes, &c. Precepiq́ue eis dicens audite illos, & quòd iuſtum eſt, iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus.] & licèt multis alijs auctoritatibus iuris Diuini poſſit vera comprobari præſens concluſio, ſufficiet prædictas attuliſſe, cum ferè tota ſacra Scriptura hoc doceat, & quòd iure Pontificio, & Imperatorio probetur noſtra concluſio ſuperfluum erit hìc probare: cùm latius probandum erit tum iurium, tum Doctorum decretis in ſubſequentibus Capitulis, in quibus fiet ſermo de qualitate, & poteſtate Iudicum in particulari. Probatur ergo & quartò hac irrefragabili ratione: quæ talis eſt, videlicet: ſi enim Iudex hominum non conſtitutus fuiſſet aliquis a Deo, vt miniſtrum ſe iuſtitiæ exhiberet. Nonne innumera flagitia, iurgia, furta, ſacrilegia, ac ſimilia maleficia in dies ſuccreſcerent in orbe terrarum, ita vt nemini fas eſſet tranquillam vitam ducere? Iccircò ergo iure optimo Deus ipſe Optimus maximus conſtituit Reges, ac Iudices ſuper terram in vindictam malefactorum, & laudem verò bonorum, vt verbis Apoſtoli Petri vtar (1.Petri c.2.verſ.13. & 14.) dicentis. [Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.]

Et licet cócluſiones ambæ fuerint probatæ multis medijs, nihilominus poſſet quis inſurgere contra ſecundam hanc concluſionem, ipſam probando falſam tali argumento, videlicet. Si homo poſſet eſſe Iudex alterius hominis: ſequeretur, quòd homini non eſſet prohibitum iudicare alium hominem. At conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: & quòd conſequens ſit falſum, probatur iure ipſo Diuino, dicente Domino Ieſu Chriſto (apud Mattheum, c.7.verſ.1.& apud Lucam c.6. verſic. 37.) [Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini.] Idem docuit Apoſtolus (Rom.c.14.verſic.4.) dicens. [Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtabit, aut cadit: ſtabit autem, potēs eſt enim Deus ſtatuere illum.] Item rurſus docuit idem Apoſtolus (1.Corinth.c.4. verſ.5.) [Nolite ante tēpus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique a Deo.] Ex his ergo videtur dicēdum, quòd homo non poſſit eſſe Iudex alterius hominis: ſed Dominus noſter Ieſus Chriſtus, prout ipſemet teſtatus fuit apud Ioannem c.5. verſic.22. dicens [Neque enim pater iudicat quemquam: ſed omne iudicium dedit filio.] ſi ergo Homo non poterit eſſe Iudex alterius hominis, indè patēt illicò ſequitur concluſionem ſecundam (quæ contrarium docet) eſſe falſam. Secundò contra eandem cócluſionem ſecundam arguitur ſic. Nullus homo, qui caret dominio ſuper aliquem habet legitimā iuriſdictionem (quæ eſt nulla) illum iudicandi, ac puniendi. At nullus homo habet dominium ſuper alios homines, ergo nullus homo habet legitimam iuriſdictionem aliquem hominem iudicandi, ac puniendi. Maior propoſitio per ſe patet, cùm de eſſentia legitimi, ac veri iudicij requiratur dominium, ſeu iuriſdictio in iudicante, ac puniente ſuper hominem iudicandum, aut puniendum, eo quod aliàs ſententia eſſet nulla, vtpote lata a Iudice nō ſuo, vt docet text. in c.quod autē.ext.de pęniten. & remiſſ. in quo Alexander Tertius dixit, quòd [Nemo poſſit ligari, aut abſolui a Iudice non ſuo.] Idem habetur in Concil. Trid. ſeſſ 14. de reformatione c.7. Minor probatur ſententia Apoſtoli Rom.c.14 verſic.4. & alijs auctoritatibus allatis paulò ante in probationem præcedentis argumenti. His nihilominus non obſtantibus adhuc dicitur veriſſimam fuiſſe ſecundam concluſioné. Et ad primum reſpondetur, quod probatio illius conſequentiæ vna cùm allatis ibi ſententijs ſacrę Scripturæ locum habet ſolum in terminis primæ concluſionis, non autem ſecundæ, cum ibi ſolum fiat ſermo de iudicio temerario, ac vſurpato, non autem de iudicio ordinato legitimo, ac iuſto, vt fuit probatum in dicta ſecunda concluſione. Ad ſecundum verò argumentum reſpondendo negatur minor, & ad probationem dicitur dictas auctoritates obtinere locum in terminis primę cóncluſionis ſolum, cum illę loquātur de iudicio vſurpato, noſtra autem hæc concluſio ſecunda de verò, & legitimo, iuxta illud Prouer.c.7.verſic.15. [Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.] & iuxta aliàs auctoritates allatas in probationem dictæ ſecundæ concluſionis.

Tertia concluſio. Homo non poterit iuridice le
9 gitimeq́ue iudicare alium hominem † (quamuis aliàs ſit cóſtitutus Iudex legitimus a ſuprema poteſtate in Ciuitate, vel alio loco, in quo talis homo moratur, incolatumq́ue facit) iudicio certitudinis de delictis tranſgreſſionum legum, tam Diuinarum, quàm humanarum, ſola mente, ſeu cogitatione (nullo nutu verbo, aut ſigno exterius producto) perpetratis: nec huiuſmodi delinquentem alicuius etiam excommunicationis pœnæ vinculo vincire ſtatuto, lege, aut ſententia: quod ſi facere auderet: huiuſmodi iudicium diceretur temerarium, illegitimum, iniuſtū, & nullius virtutis. Hæc concluſio probatur quatruplici medio. Primò enim per argumentum in iure Diuino. Nam in lege Diuina infraſcriptæ ſententiæ noſtrā concluſionem probantes habentur. Prima quarum eſt in 1.Reg.c.16.verſ.7.vbi hæc habentur, videlicet. [Dixit Dominus ad Samuelem. Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius (ſcilicet

Saulis(de quo ibi fit ſermo)quoniam abieci eum,
10 nec iuxta intuitũ hominis † ego iudico:Homo.n.
videt ea,quę patent. Dñs autem intuetur cor.] &
rurſus Deus idẽ proteſtatus fuit per os Pſalmogra
fi.(Pſ.7.verſ.10.)dicens[Conſumetur nequitia pec
catorum,& diriges iuſtũ ſcrutans corda, & renes
Deus.]De quo Ieremias teſtatur dicẽs (Ierem.c.
11.verſ.20.)[Tu aũt Dñe Sabbaoth,qui iudicas iu
ſtè,& probas renes,& corda.]& rurſus.Idem Iere
mias Propheta(Ierem.c.17.verſ.10.) faſſus fuit di
cens(in perſona Dei)[Ego Dñs ſcrutans cor,& ꝓ-
bans renes,qui do vnicuiq; iuxta viã ſuã, & iux.
fructum adinuẽtionum ſuarũ.] & idem Propheta
teſtatur(Ierem.c.20.verſ.12.)dicens. [Et tu Dñe
exercituũ probator iuſti,qui vides renes,& cor.]
Idem teſtificatus fuit Dñs ipſe Ieſus Chriſtus in
ſacro Euangelio apud Lucam c.16.verſ.15.dicens.
[Vos eſtis,qui iuſtificatis vos coram hominibus:
Deus aũt nouit corda veſtra,quia quod hominib.
altum eſt,abominatio eſt ante Deum.] & rurſua
idem de Domino Ieſu dicitur in Euangelio a-
pud Ioannem c.5.verſ.54.& 55. dicitur[Ipſe au-
tem Ieſus non credebat ſemetipſum eis , eo quòd
ipſe noſſet omnes,& quia opus ei nõ erat, vt quis
teſtimonium perhiberet de homine , ipſe enim
ſciebat quid eſſet in homine .] Iterum ſcriptum
eſt(Actuum c.1. verſ.24.)Et orantes,ſcilicet Apo-
ſtoli dixerunt.[Tu Dñe,qui corda noſti omnium
oſtende quem elegeris ex his duob.]& rurſus Ie-
remias dixit(Ierem.c.17.verſ.9)[Prauum eſt cor
hominis,& inſcrutabile:quis cognoſcet illud.]&
Salomon faſſus fuit idem(Prouer.c.25.verſ.3.) di-
cens.[Cęlum ſurſum,& terra deorſum; & cor re-
gum inſcrutabile.] Ex his omnib.& ſimilib.iuris
Diuini oraculis patenter elicitur veritas noſtræ
concluſionis:cùm ex illis habeamus,ꝙ ſolus Deus
cognoſcat corda hominum, & non homo purus.
Si ergo ſolus Deus , indè ſequitur delicta perpe-
trata ſola cogitatione ſubiecta eſſe ſoli foro Diui
no,non aũt hominũ:ſi ſolũ foro Diuino, indè ne-
ceſſariò ſequitur , ꝙ forus humanus de ipſis non
poſſit ſe intromittere,cũ eum penitus illa lateant:
ſi ſe non poterit intromittere,inde luce clarius ſe
quitur veriſſimam fuiſſe concluſionem, in qua di-
ximus Iudicem hominem non poſſe iudicare, ac
aliquem punire aliqua pęna introducta de iure
humano,vel ex æquitate in foro iudiciali, cũ aliàs
ſequeretur Iudicem hominem quàm ſępiſſimè,im
mo forſan ſemper poſſe condemnare , ac punire
homines innocentes,ęſtimando falsò noxios cri-
minib.aliquib.(cùm cordis intima penetrare poſ
ſe ſit ſolius Dei,vt fuit probatum) quod quàm ſit
abſonum,& rationi contrarium,non eſt, qui non
animaduertat.Quapropter ne tam alienum a ra-
tione admittamus,omnino opus erit nobis fateri
veriſſimam eſſe concluſionem præſentem,ac pro-
batam fuiſſe allatis iuris Diuini auctoritatibus.
Probatur inſuper & ſecundò præſens concluſio iu
re poſitiuo , & iccircò ſciendum præſentem con-
cluſionem probari infraſcriptis iuribus.Et primò
probatur per arg. in c.Deus Omnipotens. 2.q.1.
in quo Euariſtus Papa infraſcriptis vtitur verbis,
videlicet.[Deus Omnipotens,vt nos a præcipita-
tæ ſententiæ prolatione compeſceret(cùm omnia
nuda,& aperta ſint oculis eius) mala tamen Sodo
mæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſtè
agnoſceret,quę dicebantũr.Vnde ipſe ait Geneſ.
c.18.verſ.21.[Deſcendam,& videbo, vtrum cla-
morem, qui venit ad me opere compleuerint, an
non eſt ita,vt ſciam.]Deus Omnipotẽs, cui nihil
eſt abſconditum,ſed ei oĩa manifeſta ſunt,etiam
antequam fiant : non ob aliud hęc, & alia multa
(quę hic prolixitatem vitantes non inſeruimus) ꝑ
ſe inquirere dignatus eſt,niſi vt nobis exemplum
daret,ne præcipites in diſcutiendis,& iudicãdis
negotijs eſſemus,& ne mala quorumcunque prius
quiſquam præſumat credere,quàm probare. Cu-
ius exemplo monemur, ne ad proferendam ſen-
tentiam vnquam pręcipites ſimus,aut temerè,in-
diligenterq; indiſcuſſa quæq; quoquomodo iudi-
cemus,dicente veritatis voce, Matth.c.7.verſ.1.&
2.[Nolite iudicare,vt non iudicemini:in quo.n.
iudicio iudicaueritis,iudicabimini.] Nam mala
audita nullum moueant, nec paſſim dicta abſque
certa probatione quiſquam vnquã credat:ſed an-
te audita diligenter inquirat , ne præcipitando
quidquã aliquis agat.Si.n.Dñs omniũ,Sodomorũ
mala (quorum clamor ad cęlum vſq; peruenerat)
oĩa ſciens prius,nec credere,nec iudicare voluit,
ꝗ ipſe ea cum fidelib.teſtib.diligenter inueſtigãs,
quæ audierat,opere veraciter cognoſceret, mul-
tomagis nos humani,& peccatores hoĩes,quibus
incognita ſunt occulta iudicia Dei,& hæc præca-
uere,& nullum ante veram , iuſtamq; probationẽ
iudicare,aut damnare debemus, manifeſtè Apo-
ſtolo Paulo Rom.c.14. verſ.4. dicente. [Tu quis
es,qui iudicas ſeruum alienum ? ſuo.n.Dño ſtat,
aut cadit.]hæc in d.Canone.Et notandum, ꝙ nõ
ſine cauſa. Dixi probari noſtram cõcluſionem per
arg.in c.Deus Omnipotens.2.q.1.& non per tex.
in d.c.ſed meritò,qm̃ me non fugit d.cõcluſionis
verba nõ inſerta eſſe in d.c.Deus Omnipotens,tñ
benè ſenſum legitimum verborum d.c.dictam cõ
cluſionem continere.Nam ea d.c.habetur.Nemi
nem damnandum, ſeu iudicandũ fore temerè,nõ
præmiſſa diligenti negotij examine , cũ hoc do-
ctiſſimus facere exẽplo Dei,cui nihil eſt abſcõdi-
tum:ſed ei oĩa ſunt manifeſta ẽt antequã fiant:ex
his patet veritas noſtræ concluſionis : cũ homini
manifeſta non ſint delicta alterius hoĩs in mente
ſolum perpetrata:imò hic vr̃ locus argumentandi
a fortiori. Nam ſi exemplo Diuino nemini fas eſt
iudicare,ac punire delicta ſibi nota,& non pro-
bata legitimè, multò minus licebit homini Iudi-
ci alium hominem iudicare,ac punire pro deli-
ctis omnino occultis ipſi Iudici,ſ.pro delictis ſo-
la cogitatione perpetratis.Probatur quoque præ
ſens concluſio per arg.in c.nemo Epiſcopus. 2.q.
1.vbi hæc habentur,videlicet.[Nemo Eps,nemo
11 Presbiter excõicet aliquem,†antequam cauſa ꝓ-
betur,ꝑp quam Eccleſiaſtici Canones hoc fieri iu
bent : ſi quis autem aduerſus eam excõicauerit
aliquem:ille quidem, qui excõicatus eſt maioris
Sacerdotis auctoritate ad grãm Sãctæ cõmunio-
nis redeat,is autem,qui non legitimè excõicauit
in tm̃ abſtineat tempus a Sacroſancta cõmunio-
ne,quantum maiori Sacerdoti viſum fuerit: vt qđ
iniuſtè fecit ipſe iuſtè patiatur.]hæc ibi.Dixi per
arg.in d.c.nemo Epiſcopus probari noſtram con-
cluſionem.Nam licet ad verbum in dicto Canone
noſtra concluſio non contineatur benè tamen ſe-
cundum eius mentem. Cum ex ipſo apertiſſimè
eliciatur neminem puniendũ fore de aliquo de-
licto, quod probatum nõ fuerit in iudicio ac per
conſequens de delicto ſolũ mente perpetrato.Idẽ
probatur per arg. in cap.nomen Presbiteri.2.q.1.

in quo reperitur canonizata ſententia Diui Au-
guſtini in Epiſtola 137. ad clerum, & vniuerſam
plebem Hipponenſem)his verbis, videlicet.[No-
men Præsbyteri propterea non auſus ſum de nu-
mero collegare eius, vel ſupprimere, vel delete
ne Diuinæ poteſtati, ſub cuius examine cauſa ad-
huc pendet, facere viderer iniuriam, ſi illius iu-
dicium meo vellem iudicio præuenire, quod nec
in negotijs ſecularibus Iudices faciunt, quando
cauſæ dubitatio ad maiorem poteſtatẽ refertur,
vt pendente relatione aliquid audeant commuta-
re, & in Epiſcoporum Concilio conſtitutum eſt,
nullum clericum (qui nondum conuictus ſit) ſu-
ſpendi a communione debere, niſi ad cauſam
ſuam examinandam ſe non præſentauerit.]Idem
probatur per arg. in c. fin. ext. de ſimonia. Vbi Gre
gorius Nonus infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet. [Dicimus mandatum Apoſtolicum etiam ad
Abbates extendi. Et ad reſignationem ſpiritua-
lium, & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affe-
ctu animi precedente vtrinque taliter acquirun-
tur(in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam
32 pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori†) eos pro
ſimonia huiuſmodi non teneri.]Hæc ibi. Dixi p
argumentum, quia etſi ad verbum non probetur
totius concluſionis ſeries, bene tamen ſententia,
cùm ex hoc c. habeamus non puniri in foro fori
peccata ſola cogitatione perpetrata. Idẽ docuit
Melchiades Papa ſcribens Epiſcopis Hiſpaniæ, &
habetur in c. primo ſemper, 2.q.1. vbi hæc haben
tur, videlicet.[Primò ſemper ante omnia diligen
ter inquirite, vt cum iuſtitia, & veritate diffinia-
33 tis, neminem condemnetis ante verum, & iuſtum
iudicium, nullum ſuſpitionis arbitrio iudicetis,
ſed primum probate, & poſtea charitatiuã pro-
ferte ſententiam, & quod vobis non vultis fieri,
alteri nolite facere.]Idem probatur per arg. in c.
ſi peccauerit. 2.q.1. (in quo reperitur canonizata
ſententia Diui Auguſtini in ſermone 16. de ver-
bis Domini)his verbis, videlicet. [Si peccauerit
(inquit) in te frater tuus, corripe eũ inter te, & ip
ſum ſolum. Quare? quia peccauit in te. quid eſt
in te peccauit? Tu ſcis quia peccauit, quia enim
34 † ſecretum fuit, quando in te peccauit, ſecretum
35 † quære cùm corrigis quod in te peccauit: nam ſi
ſolus nolti, quia peccauit in te, & eum vis coram
omnibus arguere, non es corrector, ſed proditor.
Attende quemadmodum vir iuſtus Ioſeph tanto
flagitio, quod de vxore fuerat ſuſpicatus, tanta
benignitate pepercit antequã ſciret vnde illa cõ-
ceperat, quam grauidam ſenſerat, & ſe ad illam
non acceſſiſſe nouerat: reſtabat itaque certa adul-
terij ſuſpitio, & tamen quia ipſe ſolus ſenſerat, ip-
ſe ſolus ſciebat. Quid de illo ait Euangeliũ. [Io-
ſeph aũt cũ eſſet vir iuſtus, & nollet eã diuulgare
Matt. c. 1. verſ. 19.] mariti dolor non vindictã q̃ſi-
uit, prodeſſe voluit peccãri, non punire peccantẽ,
cum, inquit, nollet eam diuulgare, voluit eã occul
tè dimittere, &c. ergo ipſa corripienda ſunt corã
oĩb. q̃ peccantur coram oĩb. ipſa vero corripienda
ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius, diſtribui
te tempora, & concordabit ſcriptura: ſic agamus,
& ſic agendum eſt, nõ ſolum, qñ in nos peccatur,
ſed ẽt qñ peccatur ab aliquo, vt ab altero neſcia-
tur in ſecreto debemus corripere. Nouit. n. neſcio
36 quem homicidã Eps, † & alius illum nemo nouit,
ego nolo illum publicè corripere, & tu quæris in-
ſcribere, prorſus nec prodo, nec negligo, corri-
pio in ſecreto, pono ante oculos ei⁹ Dei iudiciũ,
terreo cruentam conſciẽtiam, perſuadeo pœniten
tiam, hac charitate præditi eſſe debemus. Vnde
aliqñ homines reprehendunt nos, q̃ quaſi nõ cor-
ripiamus, aut putant nos ſcire quod neſcim⁹, aut
putant nos tacere quod ſcimus, ſed fortè q̃d ſcis,
& ego ſcio, ſed non coram te corripio, quia cura-
re volo, non accuſare: ſunt hoĩes adulteri in do-
mib. ſuis in ſecreto peccant, aliqñ nobis produn-
tur ab vxorib. ſuis plerunq; zelantibus, aliquando
maritorum ſalutem quærentibus. Nos non prodi
mus palam, ſed in ſecreto arguimus.]hæc ibi. Di
xi probari noſtram concluſionem per arg. in d. c.
ſi peccauerit. qm̃ ex ibi productis elicitur argu-
mentum a fortiori tali pacto, ſi. n. non licet puni-
re delicta occulta actu, tñ exteriori perpetrata;
quãto minus licebit punire peccata occulta actu
ſolo interiori perpetrata? Idẽ probatur per text.
in c. ſicut tuis. §. fin. ext. de ſimonia. in quo Inno-
centius Tertius ſcribens Abbati Iemlacẽſi infra-
ſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Illos aũt qui de-
derunt pecuniam, vel ẽt receperunt, in tñ conſtat
eſſe culpabiles, q̃ ſi exceſſus eorum eſſet Eccleſiæ
37 manifeſtus (quæ non iudicat † de occultis) pœna
eſſent Canonica feriendi.] hæc ibi. Idem per arg.
in c. tua nos. §. fin. ext. de ſimonia. in quo Innocen
tius Tertius ſcribens Decano Beluacenſi infraſcri
ptis vtitur verbis, videlicet. [Licet aũt taliter du-
ximus reſpondendum, quia nobis datũ eſt de ma
18 nifeſtis † tantummodo iudicare, ſi tñ is, qui talẽ
donationem facit, ea intentione ducatur, vt per
temporalia bona, quę offert ſpiritualia valeat adi
piſci, & clerici, qui eum in fratrem admittunt, nõ
eſſent eum admiſſuri, niſi commoda temporalia
perciperent, ſine dubio tam ille, q̃ illi apud diſtri
19 ctum Iudicem † (qui ſcrutator eſt cordium, & co
gnitor ſecretorũ) culpabiles iudicantur.]hæc ibi.
Idem probatur per text. in c. conſuluiſti. 2.q.4. in
quo inter alia Stephanus Papa ſcribens Vberto
Epo Maguntino. infraſcriptis fuit vſus verbis, vi-
20 delicet. [Spontanea. n. confeſſione, vel teſtiũ † ap-
probatione publicata delicta (habito præoculis
Dei timore) commiſſa ſunt regimini noſtro iudi-
care: occulta verò ẽt incognita, illi ſolum ſunt re-
linquenda, qui ſolus nouit corda filiorum homi-
num.]Idem probatur per arg. in c. ſicut ſimonia-
ca. ext. de ſimonia. in quo refertur ſententia Lucij
Papę his verbis, videlicet. [ſicut ſimoniaca peſtis
21 ſui magnitudine alios morbos vincit, † ita ſine di
latione, mox vt eius ſigna per aliquam perſonam
claruerint, de Eccleſia Dei debet eliminari, atq;
repelli.]hæc ibi. Dixi probari per argumentũ di-
ctorum iurium, ſ. a contrario ſenſu. Nam ex paulò
ante citatis, & præcedẽtę Canone elicitur (arguẽ-
do a contrario ſenſu) q̃ ſi non clarnerit ſimonia
aliquo ſigno, i. ſi non expreſſa fuerit aliquo exte-
riori ſigno, tunc ſimoniacus hmõi non incidet in
pęnas Eccleſiaſticas, ſtatutas ſimpliciter contra ſi-
moniacos, nec poterit talibus pęnis puniri a Iu-
dice fori exterioris: ergo ſi expreſſa fuerit ſimo-
nia aliquo ſigno, tunc ſubdita erit pęnis Eccleſia-
ſticis, etſi tale ſignum fuerit probatum in iudicio:
tunc ẽt a Iudicę pro tali crimine poterit iudica-
ri, & puniri. Idẽ probatur per ea, quæ habẽtur in
§. his ita reſponderur. in verſic. hinc etiam Victor
Papa 30.q.5. vbi hęc habentur, videlicet. [Hinc
ẽt Victor Papa ſcribit Theophilo Epo. Incerta cha
riſſime nullaten⁹ iudicemus quouſq; veniat Dñs,
qui

Digitized by Google

abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia,
qui latentia producet in lucem , & illuminabit
cordium. Quamuis enim vera ſint, non tamen cre-
22 denda ſunt,† niſi quæ manifeſtis indicijs cõpro-
bantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur,
niſi quæ iudiciario ordine publicantur.]& pauló
antè ibidem hæc habentur, videlicet:[Sixtus Papa
ſcribit Epiſcopis per Hiſpaniā conſtitutis, vt ne-
mo Pontificum iudicare præſumat, & quamuis
vera ſint, tamen credenda non ſunt, niſi quæ certis
indicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudi-
cio conuincuntur: niſi quæ iudiciario ordine pu-
blicantur.] hæc ibi . Idem probatur per text.in c.
nullum.30.q.5. vbi in ſententia Euariſti Papæ in
Epiſtola 2.ſcripta omnibus Epiſcopis hæc haben-
tur, videlicet, ante veram, iuſtamque probationē
iudicare, aut damnare debemus , teſte Apoſtolo,
qui ait:[Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum,
domino ſuo ſtat , aut cadit Rom.c.14.verſ 4 mala
itaque audita nullum moueant, nec paſſim dicta
abſque certa probatione quiſquam vnquā credat,
ſed ante audita diligenter inquirat, ne pręcipitā-
do quicquam aliquis agat.] Idem probatur per
text.in c.iudicantem. 30.q.5. in quo hæc haben-
tur ſtatuta fuiſſe ab Eleuterio Papa in Epiſtola ad
Galliæ Prouincias, videlicet.[Iudicantem opor-
tet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inqui-
23 ſitione † diſcutere , interrogandi, reſpondendi,
obijciendi præbita patientia ab eo, vbi actio am-
barum partium illuminata ſit pleniter, nec liti-
gantibus Iudex prius velit ſua ſententia obuiare,
niſi quando ipſi iam peractis omnibus nihil ha-
beant in quæſtione quod proponant; & tandiu a-
ctio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perue
niatur, frequēter interrogari oportet, ne aliquid
prætermiſſum fortè remaneat, quod annecti con
ueniat.] hæc ibi. Idem videtur probari per argu.
in c.ſi omnia in hoc ſeculo, 6.q.1.vbi inter alia in-
fraſcriptis vſus fuit verbis Anacletus Papa in Epi
ſtola prima, videlicet . [Si omnia in hoc ſeculo
vindicata eſſent, locum Diuina iudicia non habe
rent.] hæc ibi. Dixi probari præſentē concluſionē
per arg.in dictis duobus iuribus, quoniā & ſi ex-
plicitè tenor præſentis concluſionis inibi non cō-
tineatur: apertiſſimè tamen ex ipſis elicitur: cùm
ibi dicatur Iudicem non debere iudicare de om
nibus, ſed ſolum de probatis. Idem probatur per
textum in cap. erubeſcant. diſtinctio.32. in quo
Vrbanus Secundus Papa infraſcriptis verbis vſus
fuit, videlicet, [Erubeſcant impij, & apertè in-
telligant iudicio Spiritusſancti eos, qui in ſacris
ordinibus, Præsbiteratu, Diaconatu, & Subdiaco
natu ſunt poſiti, niſi mulieres abiecerint, & caſtè
vixerint , excludendos ab omni eorundem gra-
duū dignitate. De manifeſtis quidem loquimur,
ſecretorum autē & cognitor Deus, & Iudex eſt.]
hæc ibi. Ex quibus elicitur regula illa vulgatiſſi-
ma, ſcilicet Eccleſia non iudicat de occultis. Idē
probatur per text.in c fin.32.q.5.vbi in fine Inno
centius Papa dixit . [Cum ergo par cauſa ſit in-
terdum probatione ceſſante vindictæ ratio con-
quieſcit.] Idem probatur per text. in c.cogitatio.
de pęnit. diſt. 1. in quo hæc habentur, videlicet.
24 [Cogitatio † non meretur pęnam lege ciuili , cū
ſuis terminis contenta eſt. Diſcernuntur tamen a
maleficijs, quæ de iure effectum deſiderant; in his
enim non niſi animi iudicium conſideratur.] hęc
ibi : Ex quibus declaratur text. in c.cogitationis
pęnam.de pœniten.diſt.1.vbi hæc habentur, vide-
licet.[Cogitationis pęnam nemo patitur.] Nam
ibi text. non loquitur de pęna infligenda a Deo,
ſed a Iudice, & quòd hic ſit ipſius germanus ſen-
ſus probatur per text. in c.omnis iniquitas, de pœ
nit.diſt.1. In quo canonizata reperitur ſententia
Diui Hieronymi in Eſaiam c.33. dicentis omnis
iniquitas, & oppreſſio, & iniuſtitia, iudicium ſan-
guinis eſt.& licèt gladio non occidat, voluntate
tamen interficit & per text.in c.nunquid.de pœ-
nit.diſt.1.vbi refertur ſententia Beati Cypriani in
tract.4.de mortalitate infraſcripta.dicentis, vide
licet. Nunquid Cain cum Deo munus offerret, iā
perimerat fratrem ? & tamen parricidium mentę
conceptum Deus prouidus ante damnauit: vt illic
cogitatio mala, & pernitioſa conceptio Deo pro-
uidente proſpecta eſt.] Ex quibus omnibus alla-
tis patuit, quòd cogitatio hominis non meretur
pęnam a Iudice humano infligendam, ſed ſolum
a Deo, iuxta illa Domini præcepta.[Non concu-
piſces domum proximi tui, nec deſiderabis vxo-
rem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem,
non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.] vt habe-
tur in lib.Exodi.c.20.& Deuter.c.5 . & rurſus Do
minus ipſe Ieſus in Euangelio apud Matth.cap.5.
verſ.27.& 28.) dixit.[Audiſtis quia dictum eſt an-
tiquis . Non mœchaberis , ego autem dico vobis,
quia omnis , qui viderit mulierem ad concupi-
ſcendam eam, iam mœchatus eſt eā in corde ſuo.]
hoc enim modo interpretandus eſt text. in l.cogi
tationis.ff.de verb.ſignif. in quo hęc habētur , vi-
delicet.[Cogitationis pęnam nemo patitur.] ſci-
licet pro ſola cogitatione infra cordis clauſtra re-
tenta, & non extra prolata aliquo nutu, ſigno, ſcri
pto, aut verbo : nemo poterit puniri ab humano
Iudice, licèt a Deo ipſo Omnipotēte (qui eſt ſcru-
tator cordium , & occultorum malorū cognitor,
& vltor, vt ſupra fuit probatum. Idem prorſus p-
batur per text.in c.ſi tantum.6.q 2. in quo refer-
tur ſententia Concilij Vaſenſis primi. c.8.his ver
bis, videlicet. [Si tantùm Epiſcopus alieni ſcele-
ris ſe conſcium nouerit, quandiu probare poteſt,
nihil proferat , ſed cùm ipſo ad compunctionem
eius ſecretis correctionibus elaboret.] Idem ha-
betur in cap placuit, 6.q.2. vbi ſententia Concilij
Africani.c.9. & 10. his verbis refertur , videlicet.
25 [Placuit,† vt ſi quando Epiſcopus dicit aliquem
ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque
ille neget, non putet ad iniuriam ſuam Epiſcopus
pertinere, quòd illi ſoli non creditur: etſi ſcrupu-
lo propriæ conſcientiæ ſe dicit neganti ſe nolle
communicare; quandiu excommunicato non cō-
municauerit ſuus Epiſcopus eidem Epiſcopo ab
alijs non cōmunicetur Epiſcopis: vt magis caueat
Epiſcopus, ne dicat in quemquam , ꝙ alijs docu-
mentis conuincere non poteſt] hęc ibi. Idē aper
tius probatur per text.in l.fugitiuus.ff. de verbo-
rum ſignif.vbi hæc habentur, videlicet.[Fugitiu⁹
eſt non is, qui ſolum fugiendi a Domino conſiliū
ſuſcepit, licèt id ſe facturum iactauerit, ſed qui in
ipſum factum fugæ vitium mentis deduxerit. Nā
& furem, adulterum, aleatorem , quamquam ali-
qua ſignificatione ex animi propoſitione cuiuſq;
ſola quis dicere poſſet: etiam hunc, qui nunquam
alienam rem inuito Domino ſubtraxerit, nūquam
alienam matrē corruperit ſi modò eius mētis ſit,
vt occaſione data id commiſſurus ſit: tamen opor
tere hæc eadem crimina aſſumpto actu intelligi

& ideo fugitiuum quoq; ,& errorem non ſm pro-
poſitionem ſolam , ſed cum aliquo actu intelligi
conſtat.] hæc in d.l.ex cuius verbis elicitur quo-
que veritas noſtræ concluſionis . Probatur & ter-
tiò præſens concluſio auctoritate Doctorum,de
quorum numero ſunt infraſcripti locis infra citan
dis,videlicet Alex.de Ales in 2.par. q.118.mēb.1.
art.1.Diu⁹ Tho.in 2.2.q.108.art.4.in reſp.ad ſm,
vbi vtit infraſcriptis verbis,videlicet,ꝙ ſicut Au-
guſtinus(in lib.q.ſuper Ioſue,q.8.)dicit,iudicium
26 † humanum dēt imitari Diuinū iudicium in ma
nifeſtis Dei iudicijs,quib.hoīes ſpiritualiter dam
nat proprio peccato:occulta verò Dei iudicia, ꝗ-
bus temporaliter aliquos punit , abſq; culpa non
poteſt humanum iudiciū imitari:quia homo non
pōt comprehēdere horum iudiciorum rationes,
vt ſciat quid expediat vnicuique. hæc ille,& ꝙ ip
ſe Sanctus loquatur in terminis noſtræ cōcluſionis
ꝗ facillimè probatur,ac elicitur ex his , quæ ipſe-
met Sāctus,docuerat in 2.2.q.67.art.3.ferè p totū
infraſcriptis verbis vtens,videlicet. Iudex eſt in-
terpres iuſtitię,vnde Philoſoph⁹ dixit in 5.Ethic.
c.4 ad Iudices hoīes confugiunt, ſicut ad quandā
iuſtitiam aīatam:iuſtitia aūt(ſicut ſupradictū eſt)
non eſt ad ſeipſum,ſed ad alterum,& ideo opor-
tet,ꝙ Iudex inter aliquos duos dijudicet,qđ qui-
dem fit,cū vnus eſt actor,& alius eſt reus.Et ideo
in criminib.non poteſt aliquem in iudicio con-
demnarę Iudex , niſi habeat accuſatorem, ſm il-
lud Actuum,c.25 [Non eſt conſuetudo Romanis
damnare aliquem hoīem priuſquam is,qui accu-
ſatur præſentes habeat accuſatores , locumq; de-
fendendi accipiat ad abluenda crimina , quæ ei
objiciuntur.]hæc ille.Sed qm̄ poſſet argui ex alla
tis verbis S.Thomæ contra me dicendo , ꝙ licet
Diuus Thomas docuerit nos Iudices nō poſſe pu
nire criminoſos deficientib.accuſatorib.non in-
dè ſequitur id,quod dicit allata præſens tua cōclu
ſio, ꝙ Iudex,vel Legiſlator non poſſit ſua lege pu
nire cordium crimina , & pro talib.ipſis criminis
pęnas infligere, ſi ipſę praue cogitationes aliquo
pacto exterius non claruerint ſigno,vel nutu,&c.
ad quod quamfacillima erit reſponſio: dicēdo,ꝙ
talis fuerit mens ipſius Diui Thomæ,vt ex allatis
elicitur:licèt hoc idem luce meridiana clarius do
cuerit ipſemet S.Thom.in 1.2.q.100.art.9, infra-
ſcriptis verbis vtens,videlicet.Præceptū legis hēt
vim coactiuam.Illod ergo directè cadit ſub pręce
pto legis,ad quod lex cogit, Coactio aūt legis eſt
per metum pęnæ,vt dr̄ decimo Ethicorum.Nam
illud propriè cadit ſub præcepto legis , pro quo
pęna legis infligitur:ad inſtituendā autem pęnam
aliter ſe hēt lex Diuina,& aliter lex humana.Non
enim pęna legis infligitur, niſi pro illis de quibus
Legiſlator habet iudicare, quia ex iudicio lex pu
nit.Hō aūt,qui eſt Legiſlator humanæ non hēt iu
dicare, niſi de exterioribus actibus:quia hoīes vi
dent ea,quæ patent : vt dr̄ 1.Reg.c.16. ſed ſolius
Dei,qui eſt lator legis Diuinę,eſt iudicare de in-
teriorib.motib.voluntatū, ſm illud Pſ.7.ſcrutans
corda,& renes Deus,qui Sāctus rurſum in 1.2.q.
91.art.4.in corp. q.infraſcriptis vtens verbis inter
alia,videlicet.Secundò quia pp incertitudinē hu
mani iudicij præcipuè de reb.contingentibus, &
particularibus:contingit de actib.humanis diuer
ſorum eſſe diuerſa iudicia;ex quibus etiam diuer
ſæ , & contrariæ leges procedunt. Vt ergo homo
abſque omni dubitatione ſcire poſſit quid ei ſit
agendum,& quid vitandum,neceſſarium fuit, vt
in actib.proprijs dirigeretur per legem diuinitus
datam:de qua conſtat,ꝙ non poteſt errare. Ter-
tiò,quia de his poteſt homo legem facere,de qui-
28 bus poteſt iudicare:iudicium aūt hominis † eſſe
non poteſt de interiorib.motib.qui latent,ſed ſo-
lum de exterioribus actib.qui apparent, & tñ ad
perfectionem virtutis requiritur,ꝙ in vtriſq; acti
bus homo rectus exiſtat, & ideo lex humana non
potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interio-
res actus,ſed neceſſarium fuit, ꝙ ad hoc ſuperue-
niret lex Diuina.Quartò,quia ſicut Auguſtinus di
cit(in 1.lib.de libero arbi.c.4. circa finem præci-
pue lex humana non poteſt oīa , quæ male fiunt
punire,vel prohibere,quia dum auferre vellet oīa
mala,ſequeretur,ꝙ etiam multa bona tollerētur.
hæc ibi S.Thomas , qui idem confirmauit in 1.2.
q.100.art.9.his verbis vtens,videlicet,ſm aūt eſt,
vt aliquis operetur volens,vel eligens, in quo im-
portatur duplex motus interior,ſ. voluntatis , &
intentionis, & iſta duo nō dijudicat lex humana,
ſed ſolum Diuina.Lex.n.humana non punit eum,
qui vult occidere,& non occidit: punit autē eum
lex Diuina:ſm illud apud Matth.c.5.[Qui iraſci
tur fratri ſuo reus erit iudicio.]hæc ille S.Ex qui-
bus patuit leges humanas condi non potuiſſe,nec
poſſe de actib.interiorib.ſi ergo non poſſunt con
di:indè ſequitur nullum puniendum fore,& ligā-
dum lege pęnali, ſeu pęna legali pro delictis ſola
cogitatione perpetratis.Cardinalis Caietanus in
cōmentarijs 2.2.q.11.ſuper art.3.& 4. quàm ele-
gantiſſimè , & eruditiſſimè noſtræ concluſioni ſe
ſubſcripſit. Idē facit Dñicus a Soto in 4.ſent. diſt.
22.q.2.art.2.col.4. in verſ.ſi quis duntaxat mēte,
& in art.3. eiuſdem quæſt. poſt quintam conclu-
ſionem in verſ. vtrum per hæreſim mentalem,Ar-
chieps Flor. in 3.par. titu.23.c.4.Maior in 3.ſent.
diſt.25.q.3.Alphonſus a Caſt.lib.2.de iuſta hære-
ticorum punitione.c.18.& in lib.5.de poteſtate le
gis pęnalis;c.vlt.cōcluſ.1.Petrus de Pal. in 4.ſent.
diſt.17.q.7.§.quintus modus,circa fin.Idē docent
infraſcripti Canoniſtæ, videlicet Glo.in c qui ſtu
det.1.q.1.in verſ.a cōmunione,dicens . Nunquid
pro ſola voluntate eſt excōicatus quis, cùm ſit ſi-
moniacus? certè non,quia ex voluntate non ſcan-
dalizatur Eccleſia,niſi proceſſerit in actum.Glo.
in d.c.Erubeſcant, dicens,ꝙ ex d.Canone patet,
ꝙ Eccleſia nō iudicat de occultis . Glo.in d.c.fin.
32.q.5.idē docet prædictis addēs,ꝙ in his potius
opinionem ſequimur,ꝗ veritatem.Glo.in d.c.co
gitatio non meret.in verſ.cogitatio:idem docuit
29 infraſcriptis vtens verbis,videlicet.Voluntas † nō
punitur ab hoīe,cùm ſuis finib.eſt contenta,& in
hoc caſu intelliguntur auctoritates, quæ dicunt
voluntatē non puniri,ſ.ab hoīe.Idem Glo in d.c.
cogitationis pęnam. in verſ.cogitationis. docuit
dicens : cogitationis pęnam quis non patitur ab
hoīe,ſed a Deo benè.Nam ſi ad conſenſum pue
nit,& puniendū eſſe omnino fatendū eſt. Glo.idē
docuit in d.c.ſicut ſimoniaca. infraſcriptis vtens
verbis,videlicet. Nota,ꝙ dr̄ hic, ꝙ ſi per aliqđ ſi-
gnum cōſtiterit aliquem fore ſimoniacum, Iudex
dēt eum punire . Idem docet Glo. in l.quiſquis
cum militib.in verſ.eadem.n.C.ad l.Iul.maieſt.di
cens cogitationē nō puniendā, niſi ipſa pueniat
ad actū extrinſecum.Idem docuit Glo.in l.ſi quis
non dicam,in verſ.ſi quis ita lege . C.de Epiſ. &
clericis.Dicens,aut quis cogitauit tantum delin-
quere,

Digitized by Google

queſre, & tunc non punitur, vt in l. cogitationis. ff.
30 de pœnis. Nam primi motus † non ſunt in poteſtate
ſtate noſtræ. Aut ad actum proceſſit, & tūc punitur
cùm diſtinctione, quę ibi ſubditur. & idem docuit
ibidem in verſ. ſed attentare. his verbis vtens, vide
licet, ſed attētare ſi cogitatione, quod eſt minus:
& hoc ſi ad aliquem actū proceſſerit, aliàs nullam
patitur pęnā. vt in l. cogitationis. ff de pęnis. Idē
docuit Glo. in c. 1. in verſ. mandauerit. de homici-
dio. in ſexto, infraſcriptis vtēs verbis, videlicet, ſi
mandauit: ergo cogitatio nō ſtetit in ſuis finib. &
ideo non eſt mirū ſi punitur: aliàs ſecus, vt in c. co
gitationis. de pęnit. diſt. 1. Idē docet Glo. in l. pſen
ti. C. de his. qui ad Eccleſiā. in verſ. cogitatione.
dicens, ꝙ cogitatio nuda, q̄ non tranſijt in aliqđ
conamen non punit̄. Quia in maleficijs volūtas cū
aliquo actu ſpectat̄. Idē docuit Cardinalis a Tur-
recremata tā in d. c. erubeſcant. q̄ in d. c. cogita-
tio. in quo infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet.
Cogitatio, ſiue voluntas nō meretur pęnam, ſ. ci-
uilem, vel Eccleſiaſticam quo ad hoīem: cum ſe-
cundò dr̄ finibus autem ſuis contentari, dum non
procedit ad aliquē actum exteriorem, & tunc ma
nifeſtum eſt, ꝙ non punitur ab hoīe, nec poteſt: cū
ſic lateat, & probari non poſſit: ſecreta. n. delicta,
& latentia Deus iudicat ſolus: ſed tunc non con-
tentatur finib. ſuis, ſed excedit eos, cùm ad actum
exteriorem procedit, puta, tribuit conſilium mit-
tit, promittit, dat, adiūgit ſibi ſocium, vel ſocios,
& multa ſimilia, vt quod vult fiat, & tunc volūtas,
& a lege, & Canone punitur in multis caſib. ſi pro-
bata fuerit: ꝓbari aūt poteſt p hmōi extrinſeca,
quæ ipſa voluntas fieri compellit. hæc ille Cardi-
nalis, qui idem prorſus repetijt in d. c. cogitatio-
nis. & in c. ſi quis. Non dicam art. 2. de pęnit. diſt.
1. Idem docuiſſe Innocentium, in c. tantæ. ext. de
ſimonia. conuincitur. Cum ibi dixerit, ꝙ ſimonia-
ci in beneficio occulti, & crimimoſi licitè celebrāt
poſt pęnitētiam: quia nec ſunt ſuſpenſi a iure, nec
impediuntur exequi officium ſuum poſt pęniten-
tiam. hæc ille, & quidem ipſum loquutū fuiſſe de
ſimoniacis omnino occultis, quis dubitabit, qm̄
aliàs errauſſet (quod non eſt dicendū de tanto Do
ctore) quoniam ipſum non latebat, ꝙ ſunt tales ſu
ſpenſi a iure, & excommunicati licet huiuſmodi
31 ſimonia † non fuiſſet notoria, vel deducta ad forū
iudicialem. vt in extrauag. Cum deteſtabile. de
ſimonia. Idem docuit Glo in d. c. fin. ext. de ſimo-
nia, in verſ. affectu animi. dicens, ergo ſola volun-
tas, ſiue affectus animi nō facit aliquem ſimonia-
cum. Idem docuit Glo. in c. conſulere. in verſ. vo-
luerunt. ext. de ſimonia. infraſcriptis verbis, vide-
licet, voluerunt argumentum, ꝙ ſola voluntas fa-
cit hoīem ſimoniacum. ſed hoc non credo, ꝙ ſola
voluntas faciat hoīem ſimoniacū, dummodo con
tentæ ſit ſuis terminis infra eo. c. vltimo, licet aliàs
peccet, vt ibi. ſed hic non fuit contenta ſuis finib.
imò proceſſum fuit ad actum. & hoc notatur per
hoc quod dicit, tam ementes, quàm vendentes.
Ioannes And. noſtrę quoq; concluſioni ſe ſubſcri-
pſit in regula, ſeu c. in pęnis. de regu. iur. in ſexto,
qui proponens hanc quæſtionem, videlicet. An
pęnam, quæ ipſo iure delinquenti infligitur pro
delicto incurrat is, qui id cogitauit, & aliquid e-
git, ſed non perfecit, etiam ſi per ipſum non ſte-
terit, infraſcriptis vtitur verbis. Eſt autem aduer-
tendum, ꝙ formatur quæſtio de pęna, & pœnali
conſtitutione, non de premio, & fauore, Eſt autē
certū pęnales conſtitutiones reſtringendas, vt in
c. ſtatutum. de elect. in ſexto, & hic cum ſuis con-
cordantijs: Item formatur quæſtio non de pœna,
quæ a iure iubetur infligi per Iudicem: ſed de pę
na, quæ infligitur ipſo iure. ſine aliquo Iudicis,
vel hoīs miniſterio. Item quęritur de pęnæ delin-
quentis: non de illa, qua ius punit vnū pro delicto
alterius: vt patet in filijs hæreticorū, & cōmitten-
tium crimen laſæ maieſtatis. vt in c. ſi quis cū, 6.
q. 1. & in c. a. & c. ſtatutū. de hæretic. in 6. Itē nec
formatur qō de illo, qui non perfecit per ſe deli-
ctum: tñ perfectum fuit per ſocium, vel mandata-
rium, cui aſſiſtebat, vel de illo, qui perfecit quo
ad mentem, licèt non quoad verba. hi enim benè
incurrunt. Quibus ſic præmiſſis in prædicta quæ-
ſtione puto, ꝙ is, de quo quæritur pœnam de, qua
quæritur, non incurrat. Nec diſtinguo in hoc caſu
inter leuia, atrociora, & atrociſſima. hæc Ioāues
Andr. qui reſpondere nititur nonnullis rationibus
in contrarium ab ipſo allatis. Ex quibus patuit
ipſum ſe ſubſcripſiſſe noſtræ concluſioni, cum nō
tantum docuerit aliquem non puniendū fore, ſeu
incidiſſe in pęnam a lege indictam pp ſolam co-
gitationem, ſeu mentis voluntatem non oſtēſam,
ſeu prolatā ab extra aliquo ſigno, aut verbo, imò
etſi fuiſſet prolata, ſed opere perfecta minimè fuiſ
ſet, & licet videatur contrariū docuiſſe in Clem.
1. §. verum. in verſ. eo ipſo. de hæreticis in ſua Glo.
ipſe Ioan. Andr. vt infra latius dicetur, & impu-
gnabitur, & vltimo loco etiam ad concordiā re-
uocabitur Idē docuit Ant. de Butr. in d. c. conſule-
re. ext. de ſimonia, dicens, voluntatē emendi ſpūa
lia conceptam, & reſtrictam ſuis terminis, & non
productam ad actum venditionis, non dicendam
fore ſimoniam, & oēs alij Canoniſtæ amplectūtur
ſimpliciter ſnīam Gloſarum pręfatarum ibidem,
licet non examinent ſpecialiter noſtrę concluſio-
nis materiam: tñ ſpecialiter infraſcripti alij Doct.
ſe ſubſcripſerunt præſenti noſtrę cōcluſioni, vide
licet, Hoſt. in c. mulieres. ext. de ſent. excōicatio-
nis. Archid in iurib. citatis, & locis citandis infra
in reſponſione ad autoritatē Canonis tertiā alla
tam. & ad Gloſam. in c. cum quis. de ſent. excom.
in 6. vide ibi Syluester in verſ. cogitatio, & in verſ.
excōicatio ſeptimo, excōicatione 2. particula.
Pro qua notandū eſt primò de hæretico oīno oc-
culto. Nauarrus in cōmentarijs c. cogitationis. de
pęnit. diſt 1. nu. 6. 7. & ſeq & in comment. c ſi quis
non dicā, nu. 3. de pęn. diſt. 1. vbi noſtram conclu-
ſionē probat veram nonnullis medijs. Nouiſſimè
& Couarru. in 2. par. relect. initio. n. 5. in verſ. ſed
& his rōnib. & nu. 6. in verſ. tertiò infertur. Vbi ꝓ-
bat, ꝙ licèt a Deo ſit puniendum peccatum per-
petratum ſola mentis voluntate non prolatum ex-
terius aliquo ſigno: non tamen a Iudice, & a lege
humana: cùm Deus cogitationū ſcrutator ſit, non
aūt homo, q̄uis ſi actus voluntatis interior erupe-
rit in actum exteriorē, tūc bene poterit ligari, ac
puniri lege humana. Idem fatetur Iul. Clar. in ſua
pract. crim. lib. 5. §. hæreſis. in verſ. quęro, an occul
tus hęreticus. Vbi infraſcriptis vtit̄ verbis, videli-
cet. Quęro an occultus hęreticus, ſ. ille, qui ſolum
corde deuiat a fide Catholica, non tñ verbo, ſcri-
pto, aut facto, aliquod ſignū hęreſis oſtendit inci-
dat in pœnam excommunicationis, & alias pœ-
nas a iure impoſitas. Reſpondeo ꝙ non, & hæc eſt
Theologorum ferè omnium receptiſſima ſenten-
tia. Vt atteſtatur Symanchas in tract. de hęreticis.

c.41.nu.1.& ſequenti. Nam(vt vulgò dicitur)Ec-
cleſia noo iudicat de occultis,nec obſtat quod ip
ſemet Iulius ibidem in quæſt.91. de eodem lo-
quens referat Baldum dicĕrem,ꝙ Inquiſitores ſo-
leant punire aliquos pro ſola cogitatione hæreti-
ca,quoniā hoc dupliciter intelligi poteſt. Primò
in foro pęnitentiali,ſi quis talis cōfiteatur ipſis,&
ſecundò pro ſola cogitatiōne aliquo ſigno exterio
ri patefacta:vt & nos diximꝰ. aliàs ipſe Doctor eſ
ſet ſibi contrarius, quod non eſt credendum de
tanto Doctore.hæc ille.Idem docuit Petrus Folle
rius in ſua pract.crimin.tit. fragmentorum pars,
nu.70.qui quampluriınorum Doctorum ſentētias
idem tenentiū ibidem refert Ancharanus ſequens
Dynum in c.peccati venia. de regu. iur. in ſexto,
col.5.in verſic.quintò oppono.idem docuit infra-
ſcriptis verbis vtens,videlicet:facilius enim con-
trahitur obligationis vinculum quo ad Deum, &
ſola cogitatione, ideo ſola cōtritione diſſoluitur,
ſed vinculum quo tenetur per leges non contra-
hitur ſola cogitatione, ſed delicti conſummatio-
ne,vel attentatione,vt in l.ſi quis non dicam. C.
de Epiſcopis,& clericis.hæc ille.Infraſcripti Do-
ctores etiam ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſio-
ni,videlicet Fel nus in tract.de conatu.§.fallit ter
tiò.& in c.1.num.5.§.fallit tertio.ext.de præſum-
ptionibus,Cardinalis a Turrecremata in c.ſi quis
non dicam,art.2.concluſione 2. de pœnit. diſt. 1.
& in c.cogitationis . de pęnit. diſt 1. & latius in
c.ſi cui.de pęnit.diſt.1.Hyppolitus de Marſilijs in
l.qui falſam.nu.28.in verſ.tertius eſt caſus. ff.ad l.
Cornel.de falſis.Dynus in regu.peccati venia. de
regu.iur.in ſcaro,quem ſequitur Bart.in l.cogita
tionis . ff.de pœnis . Ioannes Nicolaus Arelat.in
tract.de hæreticis,notabili nono , dicens, quòd
hæc ſententia eſt notiſſima apud Iuriſconſultos,
ꝙ cogitationis pęna nulla ſit , ſi cogitatio ſtet in
eius meris terminis, nec vltra progrediatur . Di-
dacus Couarruuias(vltra citatum locum)hoc idē
probat elegantiſſimè in initio ſecundæ partis re-
lect.nu.7.f.532. Driedonium in tract.de libertate
Chriſtiana,lib.3.pag.60. Almain in tract.de pote
ſtate Eccleſiæ , c.3. Idem docuit Geminianus in
c.qui ſtudet,col.1 in verſ.ſed contra.1.q.1.dicēs,
nec hic quis excommunicatur pro ſola volūtate,
ſed pro voluntate, & actu ſequente:pro voluntate
enim , quæ fuit contenta ſuis finibus , & quæ non
proceſſit ad actum nō debet quis excōmunicari:
quia pro tali voluntate nō ſcandalizatur Eccleſia,
& peccata latentia non habent vindictam, vt in c.
Chriſtianum,32.q.5. Probatur & quartò rōnibus
quamplurimis iam paſſim allatis in relatione iu-
rium, & Doctorum ſententiarum .

Et quamuis veriſſima comprobata fuerit hęc no
ſtra concluſio tot, tantiſq; oraculis,ac auctorita-
tibus. Nihilominus cōtra ipſam poſſet quis inſur
gere quatuor medijs,quib. vř poſſe non immeritò
aſſeuerari contrarium , videlicet ꝙ Homo poſſit
de occultis iudicare tam per ſententias,ꝗ per cō-
ſtitutiones punire hoīes pro occultis delictis, &
primò in mediū producendo auctoritatem iuris
Diuini hoc modo arguendo:ſcriptum eſt.n.in lib.
Prouer. c.27. verſ 19. [Qūo in aquis reſplendent
vultus proſpicientiū , ſic corda hoīum manifeſta
ſunt prudentib.] ſi ergo hominib.prudentib.ſunt
corda hoīum manifeſta.& per allata in probatio-
nem concluſionis fuit probatum, ꝙ homo pōt ſo-
lum hoīem de manifeſtis iudicare,ac punire : in-
de ergo ſequitur , ꝙ dicta concluſio recipiat ſaltē
hanc limitationem,ſ. vt ſit falſa,loquēdo de ho-
mine prudente,cui corda hoīs ſunt manifeſta. Nā
ſi manifeſta ergo de his poterit talis homo iudi-
care , & ſuis conſtitutionib.ad pœnam coarctare,
Idem probatur per ea , quæ nos docuit Eccleſia-
ſticus in c.19.verſ.26 & 27.dicēs. [Ex viſu cogno
ſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſa-
tus. Amictus corporis,& riſus dentium,& ingreſ-
ſus hominis enunciant de illo.]Cum ergo ſm no-
titiam fiat iudicium poteſt inde ergo iudicare Iu
dex per ea,quę exterius alicuius hominis ſunt,de
occultis cordis ipſius . Præterea ſcriptum eſt in S.
Euangelio apud Matth.c.7.verſ.16. [A fructibus
eorū cognoſcetis eos] & hoc dixit Dominus de
hominib.hipocritis,vt ex contextu verborum col
ligitur . Ergo ſaltem corda hipocritarum poſſunt
cognoſci ab hominib.ſi cognoſci,ergo & iudica-
ri:ſi iudicari inde ſequitur ꝙ homo hominem de
ſuis occultis poterit iudicare.Idem & ſecundò vř
poſſe probari nonnullis iurib.Pontificijs pęnā in-
fligentib.pro actib.voluntatis.Sciendum quòd in
Clem.1.§.quia verò. in verſ.nos eorū de ſtatu mo
na.hęc ad verbū habentur,videlicet.[Nos eorum
in hac parte reprobis auſib.obuiare volentes,hoc
ędicto perpetuò prohibemus,ne Monachi,aut re-
32 gulares Canonici adminiſtrationē aliquam non
habentes , ad Curias Principū abſq; ſpāli Præla-
torum ſuorū licentia ſe conferre pręſumant, ꝙ ſi
vt ſuis Pręlatis,aut Monaſterijs damnū aliqđ in-
ferant ad dictas Curias ſe conferre p̄ſumpſerint:
excōicationis ſnīam eos incurrere volumus ipſo
facto.]hæc ibi. Et quib.vř elici,ꝙ praua voluntas
alicuius poſſit puniri a Iudice,cū pro tali cogita-
tione, & propoſito nocendi Prælatis quis incidat
in excōicationem,quæ eſt maxima pœnarū:ergo
verū non fuit,ꝙ dř in cōcluſione, ꝙ homo hoīem
non poſſit iudicare,ac punire de peccatis eius ſo
la męnte perpetratis.Idem vř probari per text.in
Clem.Cupientes.§.qui verò ſcienter.De pęnis.In
quo hęc ad verbū habentur, videlicet. [Qui verò
ſcienter poſtpoſuerint confitentib.conſcientiam
facere de ſoluendis hmōi decimis, ab officio p̄di-
33 cationis †tandiu maneant ſuſpenſi ipſo facto,do
nec confitentib.ipſis(ſi hoc ipſum ſibi dicendi cō
modè facultatē habuerint) conſcientiā fecerint:
ea indè excōicationis incurſuri ſnīam ipſo facto ſi
predicare p̄ſumpſerint prædicta negligentia (vt
pręmittit)non purgata.]hæç in d.Canone,ex quo
idem vř probari,cū inde puniatur peccatū omiſ-
ſionis, quod vř peccatum occultum.Idē & tertiò
vř probari per text. in c.1.de ſciſmaticis in ſexto,
in verſ.oēm perſonā. In quo Bonifacius VIII. in-
fraſcriptis verbis vſus fuit,videlicet.[Oēm perſo-
nam præſentē,& futuram cuiuſcunq; fuerit emi-
nentię,conditionis, &c.quæ ipſos Iacobū, & Pe-
trum,vel eorum alterū ſcienter,& deliberatē pro
Cardinalib. habuerit,& tenuerit,aut ad Cardina-
latū admiſerit,ſeu votū eorum,vel alicuius ipſorū
ſuffragiū in electione Romani Pontificis admiſe-
rit, aut in Pontificē Romanū elegerit , noīauerit,
aſſūpſerit,vel receperit, ſeu dederit in his, vel ad
hoc auxiliū,conſiliū,vel fauorē,excōicationis ſen
tentia duximus innodandū.]hęc ibi.Ex quo Cano
ne idē videtur probari , & p̄cipuè ex verbis illis,
videlicet . [habuerit , vel tenuerit pro Cardina-
libus,] Nam habere,& tenere videtur eſſe actum
interiorem animi, cùm denotent extimationem,

ſeu

ſeu credulitatem, quæ corde perficitur; vt patet
ad ſenſum, iuxta ſententiam Apoſtoli Rom c. 15.
verſic. 10. dicentis. [Corde enim creditur ad iu-
ſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, dicit
enim ſcriptura. Omnis qui credit in illum nõ cõ-
fundetur.] Quarto idem videtur probari per tex.
in cap. vbi periculum. §. nulli, de elect. in ſexto.
Vbi Gregorius Decimus in generali Concilio
Lugdunenſi infraſcriptis vſus fuit verbis, videli-
34 cet. [Nulli ad eoſdem Cardinales † aditus pa-
teat, vel facultas ſecretè loquendi cum eis: nec ipſi
aliquos ad ſe venientes admittant, niſi eos, qui
de voluntate omnium Cardinalium inibi præſen
tium: pro his tantùm, quæ ad electionis inſtantis
negotium pertinent, vocarentur: Nulli etiam fas
ſit ipſis Cardinalibus, vel eorum alicui nuncium
mittere, vel ſcripturam. Qui verò contrafecerit,
ſcripturam mittendo, vel nuncium, aut cum ali-
quo ipſorum ſecretè loquendo, ipſo facto ſcnié-
tiam excommunicationis incurrat.] hæc in dicto
Canone, & § ſequẽti: ex quibus videtur elici quod
ſecreta tranſgreſſio Legum puniri poſſit à Iudi-
ce; cùm pœna excommunicationis ibi puniãtur,
ſecretè alloquentes Cardinales. Quintò, idem vi-
detur probari per text. in cap. fundamenta. §. ſi ſe-
cus, de electio. in ſexto. In quo Nicolaus Tertius
inter alia, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet.
[Quòd ſi ſecus factum fuerit; nominationem, ele-
ctionem, & aſſumptionem huiuſmodi decerni-
mus eſſe nullas &c. & non ſolùm nominatores, ele
ctores, & aſſumptores: verùm etiã nominari, ele-
cti, &c. Si huiuſmodi nominationi conſenſerint,
aut ſe de ipſis quomodolibet intromiſerint &c.
Eò ipſo ſententiã excommunicationis incurrant.
&c.] Ex quibus verbis videtur probari, quòd quis
poſſit iudicari à Iudice & puniri pro actu interio
ri cogitationis, ſeu conſenſus, quo interius con-
ſentit alicui rei ſibi prohibitæ: & hoc videtur eli
ci ex verbis illis, videlicet. [Nominationi conſen
ſerint.] Sextò, idem videtur probari per tex. in c.
quia ſæpe contingit, de electio. in ſexto. In quo
Canone Bonifacius Octauus infraſcriptis verbis
vtitur, videlicet, [Quia ſæpe contingit, quòd Ca-
thedralibus, & regularibus, ac collegiatis Eccle
ſijs vacantibus, capitula, conuentus, collegia, &
ſingulares earundem perſonæ, bona à prælatis,
ipſarum dimiſſa, vel vacationis tẽpore obuenien
35 tia &c. diuidunt, ſurripiunt, &c. Decernimus † vt
hi, qui præmiſſa de cætero præſumpſerint, eò ip-
ſo ſint, & tandiu ſuſpenſi maneant ab officio, &
beneficijs quibuſcũque, donec plenè reſtituerint,
&c.] hæc in dicto Canone, ex quo videtur elici,
quòd non ſit verum axioma illud allatum, in nõ-
nullis iuribus adductis ad probandam concluſio-
nem noſtram, ſcilicet, quòd Eccleſia nõ iudicat
de occultis: Cùm in dicto Canone ſuſpenſionis,
pœnæ ſubijciantur omnes ſurripientes bona ta-
lium Eccleſiarum. Cùm poſſet contingere, quòd
talis fraus eſſet ita occulta, quæ in iudicio non
poſſet probari, prout frequentius contingit: & ni
hilominus de ea eccleſia iudicat: eo quòd ſi non
iudicaſſet, nõ vtique pœnę ſuſpenſionis tales trã-
ſgreſſores huiuſmodi Canonis ſubieciſſet. Septi-
mò, idem videtur probari, per text. in cap. ſciant
cuncti, de elect. in lib. ſexto, in quo Gregorius De
cimus, in generali Concilio Lugdunenſi infraſcri
ptis vtitur verbis, videlicet. [Sciant cuncti, qui
Clericos, aut quaſlibet alias perſonas eccleſiaſti-
36 cas, † ad quas in aliquibus Eccleſijs, Monaſterijs,
aut alijs pijs locis ſpectat electio, pro eo, quòd
rogati, aut alias inducti: eum pro quo rogaban-
tur, ſeu inducebantur, eligere noluerunt: vel con-
ſanguineos eorum &c. grauare præſumpſerint, ſe
ipſo facto excommunicationis ſententia innoda-
tos.] hæc in dicto Canone, ex quo videtur poſſe
puniri à Iudice affectum interiorem: cùm dicatur
pro eo quòd noluerunt eligere, quaſi dicat, ſi hac
intentione quis præſumpſerit grauare &c. Sit ex-
communicatus. Ecce intentio videtur punita à
Iudice. Octauò, idem videtur probari per tex. in
cap. generali conſtitutione, de electio. in ſexto.
in quo Gregorius Decimus in generali Concilio
Lugdunenſi infraſcripta ſtatuit, videlicet. [Gene
rali conſtitutione ſancimus vniuerſos, & ſingu-
los, qui regalia, cuſtodiam, ſiue guardiam aduo
cationis, ſeu defenſionis titulum in Eccleſijs, Mo
37 naſterijs, † &c. De nouo vſurpare præſumant, &
qui hoc procurant eò ipſo excõmunicationis ſen-
tentiæ decernimus ſubiacere.] hæc ibi. Cùm er-
go vſurpatio talium fieri poſſit occultè: indè ſe-
quitur, quod homo poterit iudicare hominem,
de occultis, ſi de occultis: ergo falſum fuit quòd
Eccleſia non iudicet de occultis, cum inter occul
ta, cogitatio quoque hominis meritò connume-
retur, vt patet ad ſenſum. Nonò, idẽ videtur pro-
bari per text. in cap. indemnitatibus. §. poſtremò
hi, quos, de elect. in ſexto. Vbi Bonifacius Octa-
uus, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Po-
ſtremò hi, quos ad dirigendas in huiuſmodi ele-
ctionibus moniales, eaſdem deinceps contigerit
euagari, ab his prorſus abſtineant, per quæ inter
eas, ſuper faciendis ipſis electionibus, oriri poſ-
ſit diſcordia, vel exorta nutriri, aliàs eò ipſo ex-
communicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiace-
re.] hæc in dicto Canone. Ecce Canon loquitur
indiſtinctè comprehendens occulta, & manifeſta
inſimul, tacitè innuens, quòd Eccleſia Sancta, ac
Iudices poſſint iudicare de occultis. Decimò, idẽ
videtũ probari per tex. in c. fin. §. vt aũt, & § pars ve
rò, de officio Iudicis delegati, in ſexto. In quo Ale
xander Tertius infraſcriptis vtitur verbis, vide-
38 licet. [Vt autem conſeruatores † limites ſibi tra
ditæ poteſtatis (quos frequenter excedunt) me-
tu pœnæ diligenter obſeruent. Decernimus, vt ſi
de alijs, quàm de manifeſtis iniurijs, & violen-
tijs ſcienter ſe intromiſerint: ſeu ad alia, quæ iu-
dicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint
poteſtatem: eò ipſo per vnum annũ ab officio ſint
ſuſpenſi.] & in §. pars verò, habentur hæc, vide-
licet. [Pars verò, quæ hoc fieri procurabit, ſen-
tentiam excommunicationis incurrat: à qua non
poſſit abſolui, niſi ei, quem ſic fatigauit indebi-
tè, primò ſatisfaciat integraliter de expenſis.]
hæc ibi. Ecce [procurabit] dixit text. includen-
do indifferenter procurantes talia, tam publicè,
quàm occultè: & ſic videtur, poſſe dici quòd Iu-
dex etiam poſſit iudicare, ac excommunicare
pro occultis, & quòd non ſit vera regula illa. Ec-
cleſia non iudicat de occultis. Vndecimò, idẽ vi-
detur probari per text. in cap. fina. de officio or-
dinarij in ſexto. in quo Bonifacius Octauus præ-
cipit non occupandos fore fructus vacantium Ec
39 cleſiarum † quocunque nomine appellatarũ, ſed
reſeruandos ſucceſſoribus earum, & contrafacien
tes innodat vinculo ſuſpenſionis, quouſque illos
plenè reſtituerint, ſi ſcilicet fuerint Epiſcopi, &
eorum

eorum ſuperiores ab ingreſſu Eccleſię: reliqui ve-
ro ſuſpenduntur ab officio & beneficio.] hæc ibi.
Ex quibus videtur elici, quòd etiam occulti oc-
cupatores talium incidant in talem penam: & ſic
habetur, quòd Eccleſia etiam poſſit iudicare de
occultis. Duodecimò, idem videtur probari per
text. in cap. 2. de iudicijs, in ſexto. [In quo à Bo-
nifacio Octauo, ipſo facto excommunicantur Iu
40 dices † fingentes caſum, vt ipſi vadant ad mulie-
res pro teſtimonio ab ipſis excipiendo.] hæc ibi.
ex quibus videtur probari noſtræ concluſionis im
pugnatio: eò quòd huiuſmodi Iudices excõmu-
nicantur pro cogitatione, ſeu intentione cordis:
vt elicitur ibi [fingentes] cùm fictio ſit actus in-
terior malus, ſeu exterior qualificatus ab actu in-
teriori ex littera Decimotertiò, idem probari vi
detur per text. in cap. 1. §. ſi quis, de ſenten. & re
iudicata in ſexto. in quo Innocentius Quartus,
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Si quis au-
41 tem Iudex † eccleſiaſticus ordinarius, aut etiam
delegatus famæ ſuæ prodigus, & proprij perſe-
quutor honoris contra conſcientam, & contra iu
ſtitiã in grauamẽ partis alterius in iudicio quic-
quam fecerit per gratiam, vel per ſordes ab exe-
quutione officij per annum nouerit ſe ſuſpẽſum.]
hæc ibi. Ex quibus probari videtur, quòd ab ho-
mine occulta hominum crimina poſſint puniri: nõ
enim inibi diſtinguitur inter manifeſtum & oc-
cultum grauamen per gratiam, aut ſordes. ſed ſim
pliciter ibi dicitur, quicquam fecerit per gratiã,
vel ſordes: nam dici poteſt per gratiam fieri, quæ
animo beneuolo, ſeu intentione gratificandi ami
cum, vel alium: quæ tamen intentio eſt cordis co
gitatio, & peccatum occultum hominibus, ſoli
Deo notum. Decimoquartò, idem videtur pro-
bari per tex. in cap. 2. §. nos itaque, de ſenten. & re
iudicata in ſexto, in quo Innocentius Quartus,
inter alia infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet
[Auctoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne
quiſquam de cætero ſibi tanquam Imperatori, vel
Regi, pareat, & intendat. Decernendo quoſlibet,
qui ei deinceps velut Imperatori, vel Regi, con-
ſilium, vel auxilium præſtiterint, ſeu fauorẽ: ipſo
facto excommunicationis ſententiæ ſubiacere.]
hæc ibi. ex quibus videtur, quòd poſſit elici, quòd
pro intentione aliquid faciendi, quis poſſit ex-
communicari, & ſic homo hominem iudicare, ac
punire de peccato cogitationis, ſeu intentionis
prauæ. Decimoquintò, idem probari videtur per
text. in cap. pro humani §. ſacri. de homicidio in
ſexto. In quo Innocentium Quartum, in Conci-
lio generali Lugdunenſi, infraſcriptis vſum fuiſſe
verbis habetur, videlicet. [Sacri approbatione,
Concilij ſtatuimus, vt quicunque Princeps, Præ-
latus, ſeu quæuis alia perſona Eccleſiaſtica quẽ-
42 piam Chriſtianorum † per prędictos aſſaſſinos in-
terfici fecerit, vel etiam mandauerit (quamquam
mors ex hoc forſitan non ſequatur) aut eos rece-
ptauerit, vel defenderit, vel occultauerit, excom
municationis, & depoſitionis à dignitate, hono-
re, ordine, officio, & beneficio incurrat ſentẽtias
ipſo facto: & illa liberè alijs per illos, ad quos eo-
rum collatio pertinet, conferantur. ſit etiam cum
ſuis bonis mundanis omnibus tanquam Chriſtia-
næ Religionis æmulus à toto Chriſtiano populo
perpetuò diffidatus.] hæc ibi. Ex quibus elicitur
quòd talem pœnam incurrunt prænominati oc-
cultè etiam talia prohibita perpetrantes, ac per

conſequens, quòd Iudex poterit iudicare de oc-
cultis hominum factis: quod manifeſtius id elu-
cet ex immediatè ibi ſequẽtibus verbis, quę ſunt
hæc, videlicet. [Et poſtquam probabilibus con-
ſtiterit argumentis aliquem ſcęlus tam exectrabi-
le commiſiſſe, nullatenus alia excommunicatio-
nis, vel depoſitionis, ſeu diffidationis aduerſus
eos ſententia requiratur.] hæc ibi. Vnde notan-
da erunt verba illa. [poſtquàm probabilibus cõ-
ſtiterit argumentis.] ex quibus elici videtur, Ca
nonem loquutum fuiſſe paulò antè de occulto cri
mine huiuſmodi. Decimoſextò, idẽ videtur pro-
bari per text. in cap. porrò, extra de ſenteut. ex-
communicationis. In quo Alexander Tertius, di-
43 xit, quòd [percutiens † Clericum (licèt occultè)
teneatur petere abſolutionem ab excommunica-
tione indè incurſa, à Papa.] hæc ibi. ex quibus
habetur quòd falſum ſit illud, quod vulgò dicitur,
quòd Eccleſia non iudicat de occultis. Decimoſe
ptimò, idem videtur probari, per tex. in cap. cùm
non ab homine, extra de ſentent. excommunica-
tionis, in quo Clemens Tertius, dicit [Vitandũ
ſecrerè eum, qui incidit in excommunicationem
propter occultam violentam manuum iniectionẽ
in clericum.] hæc ibi. ergo videtur poſſe iudicare
homo hominem de occultis. Decimooctauò, idẽ
videtur probari per text. in cap. fina. extra de tem
por. ordin. in quo habetur quod [occultus homi
cida debeat abſtinere a miniſtrãdo in ordinibus
iam ſuſceptis.] hæc ibi ergo homo poteſt puni-
ri pro delicto occulto. Decimononò, idem vide-
tur probari in cap. clericis, de immunit. eccleſia-
rum, in ſexto. [In quo excommunicantur ipſo fa-
cto omnes perſonæ eccleſiaſticæ, quæ ſoluunt, aut
44 ſoluere promittunt † aliquam partem fructuum
beneficiorum, ſeu bonorum eccleſiarum ſibi com
miſſarum.] hæc ibi. & cum text. non diſtinguat
inter promiſſionem occultam, & notoriam (vt
tutior pars eligatur) dicendum videretur fore de
vtraque promiſſione textum loquutum fuiſſe. Pro-
bari videtur & tertio Doctorum ſententia, nam
hos Canones recenſuit Ioannes And. in Glo. ſua
ſuper Clem. 1. § verum, in verſic. eo ipſo incurrãt.
De hæreticis. eliciens ex ipſis, quòd eccleſia etiã
iudicet de occultis. Quapropter ibidem ipſe cõ-
cludit dicens, hic patet apertè, quòd conſtitutio
eccleſiæ militantis ligat crimen omnino occul-
tum (quoad pœnas ſuſpenſionis, & excommuni-
cationis) & ad ſuam ſententiam probandam at-
tulit prædictos Canones. idem glo. ait in d. cap.
cogitationis, de pęnitent. diſtinct. 1. in verſic. co-
gitationis, recenſet & alios Canones, dicens ibi
ſunt etiam caſus ſpeciales, vbi voluntas punitur:
Nam primo ſola voluntate incidit quis in hære-
ſim, argumentum in cap. ad abolendam, extr. de
hæreticis. Nam eo ipſo quòd quis credit hæreti-
cis, incidit in excommunicationem, vt in cap. ex-
communicamus, el primo. §. credentes, verſic. re-
ceptatores, aliàs autem homo non punit male-
ficia niſi cognita, niſi inuenerit ſpecialia. Imò Ca
non & lex benè punit voluntatis peccatum: vnde
& repellitur à promotione ponderoſus, ideſt, qui
mente peccat, nec ad actũ procedit, vt in §. hinc
etenim. §. ponderoſus, diſtin. 49. hæc omnia glo-
ſa illa: ſed vt poſſimus perpendere an hæc ſua ſen-
tentia fundamento alicui vero innitatur operæ-
pretium duxi, Canones ab ipſa citatos hic refer
re ad verbum. Quapropter ſciendum quòd in d. §.
credentes,

Digitized by Google

credentes, in verſic. receptatores. hæc habentur, videlicet. [Credentes præterea, receptatores,
44 † defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere.] hæc ibi. idem in dicto etiam §. ponderoſus. hæc habentur, extracta ex paſtorali Beati Gregorij Papæ cap. 11. videlicet. [Ponderoſus verò eſt, qui turpitudiné non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine grauatur in mēte: qui nequaquam quidem vſque ad opus nefarium rapitur, ſed eius animus voluptate luxuriæ ſine vllo repugnationis obſtaculo delectatur. Vitium quippè eſt ponderis: cùm humor viſcerum ad virilia labitur, quæ profectò cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus ergo eſt, qui totis cogitationibus ad laſciuiam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde, & quamuis praua non exerceat opere: ab his tamen non euellitur mēte: nec ad vſum boni operis in aperto valet aſſurgere, quia grauat hunc in abditis pondus turpe.] hæc in d. §. ponderoſus. ex his ergo patet Ioannem And. & glo. prædictam impugnaſſe noſtram concluſionem, & contrarium tenuiſſe in locis citatis, quos Doctores infraſcripti, ſequuti fuerunt, videlicet Cardinalis Zabarella in Clem. 1. §. verum, in fine. verſicu. ſeptimò quero, an hæreticus omnino occultus. de hæreticis. Ioannes etiam, & Paulus de Eleaz. à dicto Cardinale citati, & glo. in cap. cum quis, in verſic. tuo nomine, & in verſic. incurris. licèt in dicto verſi. tuo nomine proponat quæſtionem præſentem in verſic. incurris, ipſam decidit, dicens incidere in excommunicationem ratam habentem interiori motu animi, ſolùm percuſſionem Clerici percuſſi factam nomine ſuo (licèt ipſo ignorante) & ſi exterius ſignis aliquibus oſtendat factum ſibi diſplicuiſſe. Vnde dicta glo. videbatur omnino docuiſſe, quòd Eccleſia, & Iudex de occultis in mente retentis criminibus iudicare poſſit, vt ex verbis ipſius elicitur: & ſic dicti Doctores ſe ſubſcripſerunt ſententiæ Gloſæ, Ioannis And. ſupra allatæ: Ioannes etiam de Imola in dicta Clemen. 1. num. 38. in verſi. glo. eo ipſo de hæreticis, idem ſentit dicens quòd licèt homo hominem de occultis omnino non poſſit iudicare nominatim, tamen Sanctę Eccleſiæ tribunal dę talibus nominatim non iudicat, & ideò Eccleſia (prout eſt collectio fidelium) tales omnino occultos ligatos per Eccleſiam militantem, habet pro ſolutis, ſeu non ligatis: ſed quoad Deū & Eccleſiam militantem tales ſunt ligati. Panor. quoque aſtipulatus fuit glo. prædicta, Ioan. And. in dicta Clem. 1. de hæretic. in verſicu. eo ipſo. & hoc ipſe Panormitanus facit in cap. fina. de hæreticis dicens, quòd pœna ipſo iure impoſita afficit ipſum delinquentem quantumcumque occultum. C. ad l. Iul. maieſtatis. vbi hæc habentur, videlicet. Attamen animaduertendū quòd prædictorū Doctorum ſententia videtur quoque fulciri nonnullis alijs infraſcriptis iuribus. Nam idem videtur probari per tex. in l. quiſquis cū militibus [quiſquis cum militibus vel priuatis, vel barbaris, ſcęleſtam inierit factionem, aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſilijs, & Conciſtorio noſtro interſunt: Senatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuſlibet poſtremò, qui nobis militat, cogitauerit (eadem enim
45 ſeueritate voluntatem ſcęleris, † qua effectum puniri iura voluerunt) ipſe quidem vt potè maieſtatis reus, gladio feriatur: bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis.] hæc ibi. quæ reperiuntur canonizata in cap. quiſquis cum militibus. de pœnit. diſtinct. 1. Idem videtur probari per text. in l. is, qui cum telo. C. ad l. Corneliam de ſiccarijs. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Is, qui cum telo ambulauerit hominis necandi cauſa, ſicut is, qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commiſſum legis Corneliæ de ſiccarijs pœna coercetur.] hæc in d. l. quæ quidem omnia regiſtrata ſunt in §. item ad l. Corneliam, de ſiccarijs, de pœnitent. diſtinct. 1. Idem videtur probari per text. in cap. nuptiarum bonum. §. in coniugali. in verſic. quod vt breuiter inſinuaret Apoſtolus. 27. quæſtio. 1. in quo refertur ſententia Diui Auguſtini, in lib. de bono viduitatis, cap. 8. dicentis. [Quod vt breuiter inſinuaret Apoſtolus, noluit eas dicere habere damnationem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt: non quia non damnentur: ſed ne in eis ipſæ nuptiæ, damnari putarentur: ſed cùm dixiſſet, nubere volunt, continuo addidit damnationem habentes, & dixit, quare: (quoniam primam fidem irritam fecerunt) vt voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſiue ſubſequantur nuptiæ, ſiue deſint.] hæc ibi. Ex quibus videtur quòd quis puniendus ſit, pro peccato cogitationis. Probatur & quartò hac ratione, videlicet. Cùm lex ciuilis, ſeu impetatoria quæcunque & Pontificia ad hoc tendant, vel ſaltem, tendere debeant: vt homo inducatur ad virtutem (quæ in ſolo animo ſedet) inde ſequitur quòd præcipua cura Legiſlatoris eſſe debeat (ſaltem pœnis homines retrahere à malis, & ducere eos ſic ſaltem ad bona opera exercenda iuxta illud vulgatiſſimum axioma, Oderunt peccare boni virtutis amore, Oderunt peccare mali formidine pœnæ. quod vtique expedit Reipublicæ: quod nequaquam non videretur ſequi: ſi Iudex, ſeu homo homines non poſſet iudicare, ac punire de peccatis ſola intentione, ſeu voluntate perpetratis. Cùm Iudex homo in iudicijs ſuis teneatur ſe conformari (vt docet Diuus Auguſtinus, in lib. quæſt. ſuper Ioſue. quæſtio. 8. cuius doctrinam tanquam optimam Diuus Thomas amplectitur in 2. 2. quæſtio. 108. articu. 4. in
47 reſpon. ad ſecundum.) ac imitare † iudicium Diuinum: indè videtur, ſequi veritas impugnationis, cùm & ipſe Deus Iudex ſit occultorum, & vltor peccatorum etiam ſola cogitatione commiſſorum: ergo eodē modo videtur dicendum quòd homo Iudex poſſet iudicare hominem de occultis, ac conſequenter punire eos pro criminibus, etiam ſola mentis operatione perpetratis.

Attamen his in contrarium nō obſtantibus adhùc fore aſſerendum probabitur, noſtram concluſionem eſſe veriſſimam: impugnationem verò eius falſis innixam fundamentis, & vt vera nos dixiſſe probemus gradatim ad ſingula allata contra noſtram concluſionem reſpondebimus: & primò ad authoritatem exceptā à iure Diuino: ex lib. Prouer. cap. 27. verſ. 19. Reſpondeo, quòd illa ſententia (quæ dicit, quomodo in aquis &c.) in qua corda hominum dicuntur eſſe manifeſta hominibus prudentibus: interpretanda erit vera, nō quoad plenam ſcientiam, ſed quoad quandam coniecturam (prout docet Alex. de Ales, in 2. par. q. 118. memb. 1. artic. 1.) cuius virtute homo non debet

iudicare

Iudicare de alterius hominis bonitate, aut mali-
tia: & de tali puuire eum, ſed ſolum poterit ex
tali coniectura procedere aliqualis præſumptio,
quapropter ſi iudicaret illum iudicio certitudi-
nis, peccaret peccato iudicij temerarij: & tali pa-
cto interpretanda erit ſententia prædicta. Ad ſe-
cundam reſpondeo (cum Alex. de Ales vbi ſupra.)
Primò quòd coniectura ſolum capitur ex indicijs
exterioribus eorum, quæ latent in corde: (& ſe-
cundo cum Diuo Thoma in 2.2. quæſtio. 168. ar-
ticu. 1. in reſponſione ad primum, & tertiũ) quòd
motus exteriores corporis alicuius hominis ſunt
quædã ſigna interioris diſpoſitionis: de quo mo-
tu dicebat Diuus Ambroſius in primo de officio.
Thom. 1. c. 18. quod habitus mentis in corporis
ſtatu cernitur, & quòd vox quædam animi eſt cor
48 poris motus. † Quę enim diſpoſitio interior pre-
cipuè attenditur ſecundum animæ paſſiones. Et
ideo moderatio exteriorũ motuum requirit mo-
derationem interiorum paſſionum. Vnde Diuus
Ambroſius dicit in primo de officijs, quòd hinc
ſcilicet ex motibus exterioribus homo cordis no
ſtri abſconditus aut leuior, aut iactãtior, aut tur-
bidior, aut grauior, aut conſtantior, & purior, &
maturior æſtimatur; Per motus etiam exteriores
alij homines de nobis iudicium capiunt, ſecun-
dum illud eccleſiaſtici, cap. 19. [Ex viſu cogno-
ſcitur vir, ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſa-
tus.] Ad tertiam reſpõdeo cum Alex. de Ales vbi
ſupra. Primò quòd fructus dicuntur, illa iudicia
manifeſta, per quæ poteſt eſſe cognitio præſum-
ptionis, non certitudinis. Secundo vel ſi fructus
dicuntur peccata: ſicut videtur dici ſuper illud
Apoſtoli. [Is, qui manducat, non manducantem
non ſpernat, & qui non manducat, manducantẽ
non iudicet.] Vbi dicitur, manifeſta ſunt, quæ nõ
poſſunt bono animo fieri: vt ſunt blaſphemiæ, fur
ta, & huiuſmodi, de quibus dicitur [à fructibus
49 † eorum cognoſcetis eos.] tunc de illis, & per il-
la iudicari permittitur. Si enim opera ſunt huiuſ-
modi, benè iudicandus eſt eſſe peccator, ſiue ma
lus in corde. & rationem huius aſſignando Diuus
Thomas in prima parte ſummæ, quæſt. 49. artic. 1.
in reſpon. ad primum, dicit, Diuus Auguſtinus,
dicit in lib. 1. cap. vltimo. contra Iulianum, arbo
rem malam, appellat Dominus voluntatem ma-
50 lam: & arborem bonam, voluntatem bonã. † Ex
voluntate autem bona non producitur actus mo-
ralis malus, cùm ex ipſa voluntate bona iudice-
tur actus moralis bonus. Sed tamen ipſe motus
malę voluntatis, cauſatur à creatura rationabili,
quæ bona eſt: & ſic eſt cauſa mali. His ergo præ-
miſſis quoad reſponſionem faciendam ad aucto-
ritates iuris Diuini, à quibus impugnabatur no-
ſtra concluſio, ſubſequenter reſpondendum erit
ad ſingula iura allata ad impugnandam noſtram
concluſionem. At quoniam pro intelligentia ſin-
gularum reſponſionum maximè expedit memo-
riæ Lectoris ſolertiſſimi intimare vnicum notabi
le excerptum ex doctrina ferè omnium Theolo-
gorum: quod nos docuit Caietanus in Commen-
tarijs, 2.2. q. 11. artic. 3. & 4. qui quidem Doctor
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Ad euiden-
tiam huius dubitationis ſcito, quòd Gloſator Cle
men. 1. de hæreticis in verſ. eo ipſo, refert Archi-
diaconum diſputationi hoc reliquiſſe, & plures
affert Doctores pro parte affirmatiua quoad ex-
communicationẽ, affert quoque ad hoc multa iu-
ra. Et quoniã allatorum iurium, cùm multa, quæ
in principio pro ſe affert, tenens partem affirma-
tiuam indubitatam vidiſſem, perſpexi eiuſdẽ mi-
norem perſpicatiam, fultus nihilominus ratione
ſolida, ex qua ſoluuntur omnes difficultates, de-
ſtiti a perſcrutatione iurium, & Doctorum allega
torum. Duabus igitur in hac re vtere diſtinctio-
51 nibus. Prima eſt de occulto, ꝙ eſt duplex: † quod-
dam per ſe, & quoddam per accidens. Occultũ,
52 † per ſe eſt, quod ex ſua ratione ſibi vendicat, nõ
ſubeſſe cognitioni ſenſitiuæ, à qua incipit huma-
na cognitio, ſecundum quã Eccleſia iudicat. Oc
53 cultũ † verò per accidens dicitur quod licẽt ſen-
ſui ſubiaceat, teſtem tamen, vel teſtes non habet.
Secunda eſt de actu interiori, qui dupliciter exer
54 ceri poteſt. † Primò ſolus, vt cùm quis vult face-
re malum aliquod, vel odio habet aliquem, vel
diſcredit, & huiuſmodi ſolùm in corde ſuo. Secũ-
dò poteſt exerceri, vt cauſa commiſſionis, vel om
miſſionis exterioris, vt cum quis ex odio facit, vel
ommittit facere aliquid extra, ſiue illud extra ſit
loquutio, ſiue operatio quæcunque. Ex his ſiqui-
dem ſumendum tibi eſt: quòd licẽt occultiſſima,
per accidens, & actus interiores, vt rationes ex-
teriorum commiſſionum, vel ommiſſionum ſubia
55 ceant Eccleſiæ iudicio, & cenſuris: occulta † ta-
men per ſe, vt ſunt actus interiores ſoli, ab Eccle
ſiæ iudicio & cẽſuris aliena ſunt, & ratio eſt quia
[homo videt quæ apparent: Deus autem intue-
tur cor.] Et propterea Apoſtolus prohibet horũ
iudicium dicens, 1. Cor. cap. 4. [Nolite antè tem
pus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui
manifeſtabit conſilia cordium.] Ex his autẽ pa-
56 tet primò quòd hæreticus † perfectiſſimus in ſo-
lo corde non eſt excommunicatus: nec aliarũ iu-
ris humani pœnarum reus. Si tamen peccatũ hæ-
reſis non ratione cenſuræ annexæ (vt in proceſſu
annuali Romanæ Curiæ reſeruatur) ſed abſolutè
57 eſſet reſeruatum Papæ, † vel Epiſcopo, nõ poſſet
talis hæreticus ab inferiori abſolui: quoniam re-
ſeruatio non eſt pœna, ſed negatio, vel ademptio
iuriſdictionis, qua ſuperior poteſt, vti in quantum
cumque occultis. Patet ſecundò, quòd ſi hæreti-
cus in corde, exteriori aliquo opere, vel verbo
peccatum ſuum exequatur, ſeu dicat, ſtatim eſt
excommunicatus, etiam ſi nullus audiat, videat,
aut quomodolibet percipiat, niſi ipſemet: quia
tunc hæreſis peccatũ non niſi per accidens eſt oc-
cultum Eccleſiæ. Per ſe enim habet vnde poſſet ab
Eccleſia ſciri, quia eſt peccatum exterius. Et pro-
pterea oportet confeſſores inquirere, cùm pœni-
tentes tępidi in fide (qui victi tentationibus, cõ-
ſentiunt contra fidem) occurrũt. An etiam ſecum
ſolus ore protulerit infidelitatem ſuam, quando
in illis erat. Patet tertio, quòd cum prohibetur
inquiſitoribus, quòd odio, vel amore &c. nõ um
58 mittant procedere contra hæreticos † ſub excom
municationis latæ ſententiæ pœna: non excõmu
nicatur actus interior ſolus, ſed actus exterior, pu
ta, impoſitio, vel ommiſſio ex interiori odio, vel
amore procedens: & ſimile eſt in alijs, & in hoc vi
detur decepta Gloſa allata, quia non diſtinxit in-
ter cor ſolum, & cor, vt rationem extrinſeci: nec
inter occultum per ſe, & occultum per accidens
vt nos fecimus. hæc omnia nos docuit Caietanus,
vbi ſupra, cuius doctrinæ ſe ſubſcripſerunt Syl. in
verſic. excommunicatio. 7. §. 1. circa finem. & Car-
dinalis a Turrecremata, in cap. ſi quis non dicam,

Digitized by Google

de pœnit. diſtinct. 1. articu. 2. per totum, ſuppreſ-
ſo tamen nomine Caietani Nauarrus in d. c. cogi
tationis, num. 8. de pœnit. diſtinct. 1. citato nomi
ne Caietani: & Couarruuias, locis ſupra citatis,
in probatione præſentis cõcluſionis. His ergo præ
miſſis quam facillima erit reſponſio ad iura allata
à Glo. Ioannis And. & à reliquis Doctoribus & a-
lijs citatis, ac recenſitis ſupra in fauorem ſentẽtię
ipſius Gloſæ, vt procedamus gradatim reſponden
do ad ſingula iura ipſa. Reſpondemus ad primũ
Canonem allatum, in Clemen. 1. §. quia verò, in
verſic. nos eorum de ſtatu Monachorum dicendo,
quòd ipſe text. nihil probat contra noſtram con-
cluſionem, cùm ex verbis ipſius eliciatur, quòd is,
ſolùm talis excommunicationis vinculo innode-
59 tur, † qui copulatiuè duas actiones exercet, qua
rum altera eſt interior, altera verò exterior: in-
terior, videlicet intentio, ſeu voluntas nocendi
ſuis prælatis, aut Monaſterijs: exterior, actio eſt
curias ingrediendi hoc animo. Quapropter eru-
ditiſſimè quidem dicunt Doctores infra ſtatim,
citandi, quòd ad incurrendam talem excommuni
cationem duo neceſſariò inſimul concurrere de-
bent, altero quorum non concurrente, nemo in-
nodatur tali vinculo excommunicationis ſupra-
dictæ: Indè ergo ſequitur, quòd verùm non ſit,
quòd eliciatur ex d. Canone quòd Eccleſia Sãcta,
ſeu forus eccleſiaſticus poſſit punire ac vincire pę
na ſpirituali, aut temporali aliquem, pro delictis
omnino occultis, ſcilicet ſola cogitatione perpe-
tratis. Cùm ergo Doctores infra citãdi dixerint,
quòd poſſit prædicta punire & ligare, ſunt glo-
ſandi (prout ex ipſorum verbis ibidem elicitur,
ſcilicet, eos intellexiſſe de actibus interioribus,
exercitis cum actibus exterioribus, qui actus di-
cendus erit occultus per accidens, & non occul-
tus per ſe, vt docuit Caietanus & reliqui ſupra ci-
tati Doctores, quod ex illis verbis eorũ elicitur,
videlicet: Duo neceſſariò copulatiuè ſunt concur
renda, vt quis in talem Canonis pœnam incidat,
videlicet: actus interior, ſcilicet intentio nocen
di Prælatis, vel ſuis Monaſterijs: & actus exterior,
ſcilicet, ingreſſus dictarum Curiarum factus ſine
licentia, comitatus à tali intentione nocendi prę
latis, vel ſuis Monaſterijs: & ſic patet infraſcriptos
Doctores talia ſentientes nihil voluiſſe contra no
ſtram concluſionem, ſi eorum mentes ac verba,
iuſtè librentur. Doctores ergo talia aſſeuerantes,
fuerunt infraſcripti, videlicet. Glo. in dicta Cle-
men. 1. §. quia vero, in verſ. eo ipſo, Cardinalis Za-
bar. Petrus de Anchara. Ioannes de Imola, & reli-
qui Canoniſtæ ibidẽ Cardinalis Caietanus in ſum
mula ſua, in verſic. excómmunicatio cap. 62. Syl-
ueſter in verſic. excommunicatio nono, §. trigeſi-
mo ſeptimo, eſt in Clem. 1. de ſtatu Monach. Na-
uarrus cap. 27. num. 138. in verſic. trigeſimaſexta,
eſt, in Clem. ne in agro.

Ad ſecundum Canonem allatum: reſpondetur
quòd nec ipſe aduerſatũ noſtræ cõcluſioni. Cùm
ex verbis ipſius eliciatur ſolùm talem excommu-
nicationis ſententiam latam fuiſſe pro ommiſſio-
ne, ſeu contra ommittentes exequi opere exte-
riori tale præceptum: & nõ ſimpliciter pro pecca
to ommiſſionis penitus in corde perpetrato, & nõ
manifeſtato aliquo exteriori ſigno tam circa om
miſſionem, quàm circa contrariam commiſſionẽ,
60 cùm facere conſcientiam † de ſoluendis debitis
decimis teneantur opere exteriori; vt patet ad
ſenſum. Quapropter meritò dixit Cardinalis Za-
barel. in verſic. quæro, quod punit eos, qui ſcien-
ter ommiſerint. Infraſcriptis vtitur. quæro in eo
quòd punit eos, qui ſcienter ommiſerint in prędi
cationibus informare vt hic: quid ſi ignoranter,
vel per obliuionẽ. ſoluit Paulus, quòd tunc ſecus,
dicens, quòd etiam tunc tantum tenentur, cùm
fuerint requiſiti. hæc ibi. Idem docet ibidem, in
verſic. ſeptimò not. Ancharanus: & ibidem Ioan-
nes de Imola num. 12. in verſic. glo. hoc extendit,
ex quorum dictis habetur, quòd præcipiatur ſub
pœna Eccleſiaſtica actus omnino exterior, ſcili-
cet, tacere conſcientiã de ſoluẽdis decimis, id eſt
præcipere cõfitentibus, & ijs, qui congregantur
audire verbum Domini, ſolutionem decimarum,
qui quidem actus exerceri non poteſt, ſola men-
te, ſed exteriori opere: Nam vt benè docuit Syl.
in verſicu. excommunicatio 9. §. 45. & §. 46. tria re-
quirũtur inſimul, vt quis huic pęnæ ſubiaceat: Pri
mum. quòd præſumat aliquid aſſerere in ſuis ſer-
monibus ea intentione, vt à ſolutione decimarũ
retrahantur homines. Secundum, quòd dictæ de-
cimæ ſint debitæ alicui Eccleſiæ, & non priuatis
hominibus. Tertium vt talis ſermo fiat coram ijs,
qui decimas ſoluere tenentur. Vno autem horũ
trium non concurrente: non eſt locus tali pœnæ.
Idem ſenſerunt Caietanus in ſua ſummula in ver-
ſicu. excommunicatio, cap. 65. & 66. Nauarrus in
ſuo manuali, cap. 27. nu. . . . tit. de excommunic.
Clementina nemini reſeruatis. §. 44. & excommu-
nicatio 45. Ex his ergo patuit non fuiſſe latam ta
lem excommunicationem pro crimine omnino
occulto.

Ad tertiam auctoritatem ex cap. 1. de ſciſma-
ticis in ſexto. allatam: Reſpondeo, quòd idem
ferè dicendũ eſſet, quod in ſuperioribus dixi. Nec
obſtant mihi illa verba in dicto Canone inſerta,
videlicet. [Habuerit, & tenuerit ſcienter & deli-
beratè ipſos Iacobum, & Petrum pro Cardinali-
bus.] Non inquam, obſtant: cùm non ſint intelli-
genda ita ſtrictè, quòd ſi quis eos tenuerit in cor
de pro Cardinalibus nullum penitus ſignum exte
rius de hoc demonſtrando, quòd incidat in excõ
municationem: tum quia odia ſunt reſtringenda
& fauores ampliandi, vt in cap. odia. de reg. iu. in
ſexto, & quòd in obſcuris quod minimum eſt, ſe-
quendum eſt, vt in cap. in obſcuris, de reg. iur. in
ſexto, & quòd in pœnis benignior interpretatio
ſit facienda, vt in cap. in pœnis, de reg. iur. in ſex-
to. Imò, & quòd maius eſt, adeſt optima regula,
quæ elicitur ex c. intelligentia, & in cap. propte-
rea, extra de regul. iuris. & ex cap. certum eſt, de
regul. iur. in ſexto, & ex l. non dubium. C. de legi-
bus, & Senatuſconſul. quòd ſtandum erit potius
menti Legiſlatoris in aliqua lege interpretanda,
quàm verbis ipſius, vt ipſemet Ioannes Andreas
docuit & quàmplurimi in dicto cap. certum, de
regul. iur. in ſexto, quos retuli ſupra, loco citato.
Quapropter modò breuiter dico, quòd ex tribus
61 colligitur mens † vniuſcuiuſque iuris, & Legiſla-
toris. Primũ quorum eſt, ſi ſenſus proprius con-
tineret iniquitatem. Secundum quando ratio le-
gis repugnat ſenſui verborum, nã ratio legis eſt
mens legis. Tertium ſi communis vſus loquen-
di repugnet propriæ ſignificationi, tunc enim
mens legis eſt, vt intelligamus eam ſecundũ com
munem vſum loquendi: licèt ſit improprius. Cũ
ergo omnia hæc tria (ex quibus, diximus, colligi

mentem

Digitized by Google

mentem Legiſlatoris) concurrant in caſu noſtro. Inde ſequitur dicta verba in dicto Canone intelligenda fore ſecundum mentem Legiſlatoris, & non ex ſonitu nudo ipſorum verborum: & quòd Legiſlator noluerit intelligere de ſolo interiori actu ipſius tenentis, vel habentis illos pro Cardinalibus, ſed pro actu interiori aſſociato ſibi actu aliquo exteriori ipſius tenentis, vel habentis illos pro Cardinalibus. probatur per primum modum allatum ad cognoſcendum quæ ſit mens Legiſlatoris in aliqua lege, ſcilicet quando proprius ſenſus contineret iniquitatem: & quòd ſi interpretatio talium verborum in dicto Canone contentorum eſſet facienda ſecundum proprium ſenſum, contineret iniquitatem, probatur eo quòd indè Summus Pontifex voluiſſet iudicare de cordis cogitationibus: cùm nemo debeat puniri non præuio iudicio, & ſic voluiſſet præſumere attentare id, quod ſolius Dei eſt, ſcilicet, iudicare occulta cordium humanorum, quod tamen Summũ Pontificem non poſſe de iure facere multis iuris Diuini, ac Põtificij ſupra fuit probatum. Vt ergo hoc abſurdum remoueatur: dicendum erit nobis, Sũmum Pontificem ibi loquutum fuiſſe de eo, qui teneret & haberet actu aliquo exteriori illos pro Cardinalibus, ipſis fauendo, reuerentiam exhibendo tam perſonaliter, quam per litteras, prout fieri cõſueuit circa perſonas aliorum Cardinaliũ. Idem probatur ex ſecundo modo allato, & ratio patet, quoniam ratio ipſa repugnat ſenſui verborum, vt paulò ante diximus; ex tertio modo etiã hoc elicitur, quia cõmunis vſus loquendi hoc nos docet: Nam non is ſolùm dicitur, aliquem habere, ſeu tenere pro prælato, qui ipſum corde credit prælatum eſſe, verum etiã, & is qui illum reueretur vt prælatum, ei obtemperat in omnibus, in quibus tenetur, iuxta præceptum Apoſtoli dicentis. [Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.] & alibi. [Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.] Ne ergo tot abſurda inde oriantur, interpretanda erunt dicta verba in ſupradicto Canone inſerta, quòd in talem Canonem incidat, quicunque actu aliquo exteriori tenet, aut habet tales pro Cardinalibus. Nec præſenti noſtræ interpretationi, ac ſententiæ obſtat Glo. (alioquin maximæ auctoritatis) in d. cap. 1. de ſciſmaticis in ſexto. in verſ. habuerit. dicẽs, nota caſum, in quo punitur deliberata cogitatio: cùm aliàs cogitationis pœnam nemo mereatur, vt in cap. cogitationis, de pœnit. diſtinctio. 1. quam gloſæ ſententiam ſequuntur ibidem Archidiaconus Ioannes And. Ancharanus, & Gemioianus. Non obſtat inquam noſtræ reſponſioni, & cõcluſioni ſententia gloſæ & prædictorum Doctorum; Cùm talium omniũ ſentẽtia ſit intelligenda cum grano ſalis: ideſt, eos loquutos fuiſſe de eo, qui aliquo ſigno, aut nutu exteriori talem cogitationem propalauerit, licèt per accidens nemo animaduerterit tale ſignum, aut nutum exteriorem: puta, in caſu noſtro, ſi quis aliquod obſequium talibus Cardinalibus, licet occultum, & a nemine cognitum, exhibuiſſet: & huiuſmodi (vt paulò antè diximus) & vt nos vera protuliſſe omnibus pateat, exemplum in ſimili afferamus. Omnes Doctores (velint, nolint) oportet eos fateri, quòd primo credere, ſeu tenere id, quod tenendum docuit ſancta mater Eccleſia. Opus eſt omnibus, & ſecundo actus credendi ſit actus interior ipſius hominis, & non exterior, dicente Apoſtolo Rom. cap. 10. verſicu. 10. [Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.] Cùm ergo credere, tenere, & habere, quo ad hunc ſenſum videantur ſynonima, & ſint actus cogitationis, ſeu cordis, & non ſit actus extrinſecus, ſeu actus exterioris operis: indè fit, quòd eodem modo hi termini omnes erunt ſumendi; & interpretandi: At cum credentes hæreticis ſint excommunicati. Inde ſequitur, vt videamus quomodo intelligant Doctores aliquem credere hæreticis: ita vt hac de cauſa excommunicationem incurrant, eo magis quòd actus credendi ſit interior & imperceptibilis ab homine. Quapropter ſciendum quòd à Doctoribus infraſcriptis, is di-
6 catur † credere hæreticis (vt includatur in dicta pœna excommunicationis) qui nõ ſolùm credit, ac corde tenet vera eſſe, quæ doctus ipſe fuit ab hæreticis: quod quidem pertinet ad actum interioris hominis, verum etiam vltra huiuſmodi credulitatem, ore proprio fateatur ſe eorũ dicta credere, etiam opere ipſo, exteriori veſtigia ſequendo. Doctores autem hoc aſſeuerantes, ſunt infraſcripti, videlicet. Archidiaconus in dicto cap. 2. col. 2. in verſic. credentes, de ſciſmaticis in ſexto. Ioannes Andreas ibidem col. 2. in verſicu. ſecundum Archid. ſequens ſententiam Archidiaconi, & Ioannes de Ana. in cap. excõmunicamus, el ſecundo, §. credentes, colum. 4. in verſic. vltimò poreſt hic dubitari, extra de ſentent. excommunicationis: qui (tanquam veram ſententiã Archidiaconi) & ipſe amplectitur: ſed quoniam ſententia Archidiaconi eſt notatu digniſſima, & memoria comendanda, vt ſciatur, appellatione credentiũ hæreticis, qui veniant: & quòd tali iure non fuerit punitus actus tantum interior, iuxta id, quod tot iura ſupra allata, nos docuerunt, & nouiſſimè Sacrum Concilium Tridẽtinum, in Seſſ. 14. de reformatione, cap. 1. his verbis, videlicet. [Verùm cùm Sãcta Synodus animaduertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodeſſe, & grauia peccata perpẽdat, quæ ex eiſdem clandẽſtinis coniugijs ortum habent, præſertim verò eorum, qui in ſtatu damnationis permanent: dum priore vxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia palàm contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt, cui malo cùm ab Eccleſia (quæ de occultis non iudicat) ſuccurri non poſſit: niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur.] hæc ibi. Ex quibus patet veritas illationis: quæ nihilominus (vt clarius elucescat) ſingula verba ipſius Archidiaconi, quẽ prædicti Doctores ſequuntur, hic afferre ſtudebo. Sciendũ ergo quòd Archidiaconus, vbi ſupra, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Illi dicũtur credentes hæreticorum, qui ore proprio dicunt ſe credere erroribus eorum. ad hoc, de pœniten. diſtinctio. 1. cap. poteſt fieri, in verſic. quid ergo &c. ibi de ſe fatentur, & in cap. in actione. 23. quæſtio. 4. cap. Deus, qui. Ad hoc de confecr. diſtinctio. 4. cap. cùm pro paruulis. vbi dicitur quòd vniuſcuiuſque propria voluntas in confeſſione demonſtratur, & tales hæretici iudicantur ſupra eod. cap. excõmunicamus, el ſecundo in fine. hæc ille loquens de credentibus, manifeſtantibus, hanc ſuam credulitatem ore proprio: ſed de manifeſtantibus credulitatem non ore, ſeu voce, ſed alio ſigno exteriori

ſubdidit

Digitized by Google

ſubdidit ibidē immediatè, infraſcripta verba, videlicet, indubitatū eſt, & ꝓbatione nō eget: q.n. adorauerūt, reuerentiā ſuo more exhibuerint, cōſolātionem, vel communionē ab hæreticis receperūt, vel cōſimilia pertractārūt, quę ad ritū eorū pertinēt, credētes merito debet dici: Nā factis præſumitur de affectu, vt in c.qui viderit mulierē ad cōcupiſcendā eam. 32.q.5. Nā plus eſt facto, quàm verbo aliquid facere arg.ſup.De appellationibus. c.dilecti, nec refert, an quis voluntatem ſuam verbis exprimat, an factis.ff.de leg.l.de quib. Ad idē, quod legitur & notatur, 20.q.1.c.quem progenitores: Nam negare, & confiteri poſſumus nō ſolùm verbis, ſed etiam factis, vt peroptimè docuit D.Hieronym.in Epiſtola ad Titū, c.1.in extremo. & hr̄ in c.exiſtimant quidā.11.q.3 & hoc dico de his factis, in quibus error exprimitur (ſicut ſupra exēpla pōſui) de his, quę ad ritū pertinent. Verū ſi quis eos viſitauit, alimoniā dedit, ducatū pręſtitit, & ſimilia fecit, in quibus nihil de ritu eorū expreſſum oſtenditur, nō credo, ꝙ poſſint credentes iudicari: Nā hęc fieri aſſolent pecuniæ interuentu: ſecus ſi prius fuiſſent lapſi, & poſtea iſta facerent, vt in c.accuſatus.§.ille quoq;. de heret.in ſexto. Et cùm dicat tex.in c.excōmunicamus, el 2.§.fin.ext.de hæret.non ſimpliciter credēres, ſed credentes eorū erroribus, neceſſe arbitror aliquid erroris in eis videndū deprehendi: Hęc oīa Archid. quæ ſunt & optima quidē cui ſe ſubſcripſerunt Io. And.& Io de Ana.vbi ſup. Ex quibus apertiſſimè probatur, ꝙ Eccleſia Sancta non ligat aliqua pœna eccleſiaſtica aliquem pro actu ſolo interiori, & licèt excommunicet credentes hæreticis, tū illos intendit ligare, qui non ſolùm actu interiori illis credunt, ſed copulatiuè, & actu exteriori, vt docuerunt prædicti Doctores. Et quoniam actum æquè interiorem patet, eſſe aliquem habere, vel tenere pro Cardinali, niſi talis actus interioris aliquod ſignū prodat in publico, ſcilicet verbo, aut opere aliquo æquipollente verbis, nullatenus incidit in excommunicationē latā cōtra tenentes, vel habentes illos pro Cardinalibus, arguēdo à ſimili. His ergo ꝓmiſſis, quàm facillimè ſatisfaciemus auctoritati gloſę prędictæ in d.c.1.de ſciſmaticis in ſexto, in verſ.habuerit.ipſam interpretando ſm̄ ea, q̄ paulò antè attulimus ex ipſa. Quapp animaduertendū eſt ꝙ d.gl.eſt eiuſdē Io. And.cuius ſnīa eſt illa, quā ſup. attulimus cōcordantē dictis Archidiaconi. Cū ergo ſit vtraq; ſnīa ipſiuſmet Io.And. alterū, ex his duobus opus nobis erit fateri, ſ.aut aſſeuerare ipſum Io.And. ſibimet fuiſſe contrariū, ꝙ de tāto Doctore nō erit ꝓſumendum: aut ipſum in glo.d.c.1.de ſciſmaticis in ſexto, loquutū fuiſſe de eo, qui mēte tenuerit, aut habuerit illos pro Cardinalibus, & aliquibus ſignis, aut verbis occultè prolatis mentē talē declarauerit (vt ſup.diximus & nos) quā mentē ipſemet ꝓpalauit in d.c.2.de heret.in ſexto, ſequēdo ſnīam Archidiaconi dicētis, ꝙ credēs hereticis (quoad incurſum excōicationis) dicēdus aliquis nō eſſet, niſi is, qui id patefaceret verbis, aut operib⁹, hoc de ſui natura denotantibus. Vnde patet Io. And. tā in Clem.1.in glo.in verſ.eo ipſo.de heret.quàm in glo.d.c.1.in verſ.habuerit. de ſciſmaticis in ſexto, loquutū fuiſſe de actu interiori, cui comitetur actus exterior occultus, vt ſępius diximus. & hoc modo ſunt interpretandi Pet. de Anch. & Dominic.à Sācto Gemin. qui in d.c.1. de ſciſmaticis in ſexto, ſimpliciter ſe ſubſcripſerunt ſnīæ dictę gl.in d.c.1.quod & ipſimet Docto. docuerunt eo ipſo, ꝙ in d.c.2.de hæret.in ſexto.quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſerunt.ſententiæ ipſius Archidiaconi ferè ad verbum: & ſic Deo dāte diſſoluta eſt impugnatio tertia, qua nr̄a cōcluſio videbatur labefactari.

Ad quartum Canonē allatū cōtra nr̄am cōcluſionem quamfacillima erit reſponſio dicēdo, ꝙ imò noſtra cōcluſio, quoad ſm̄ ipſius mēbrum per dictū Canonē probetur: nō aūt quoad primū, quia de materia ipſius nullū penitus fit ibi verbū, vt patet ad ſenſum cùm d.tex.loquatur ſolùm de actione exteriori prohibita ſub tali pęna, licèt fieret ſecretiſſimè, ita vt per accidens non poſſet probari: non autem loquatur de interiori actu hominis, vt ex contextu verborum dicti Canonis appatet manifeſtiſſimè. Quapropter patet dictam Gloſam, Io. And.in d.Clem.1.in verſic.eo ipſo de hereticis.citaſſe hunc Canonem, vt clarius demonſtraret ſe ibi voluiſſe ſubſcribere noſtræ concluſioni.quamuis in principio dictæ gloſæ in dicto verſic.eo ipſo, ipſum voluiſſe contrarium inſinuare arbitrati fuerint nonnulli Doctores, non animaduertentes, quòd aliquando Doctorum, vel Canonum deciſio debeat interpretari potius ex mente, quàm ex ſonitu ſimplici verborum in eorum deciſione contentorum, vt latius in quæſtio. de extenſione legum pœnalium erit ſermo habendus: eò magis ꝙ hanc noſtram reſponſionem veram, ac germanam eſſe elicitur etiam à ſentētijs Doctorum (in d.cap. vbi periculū.§.nulli.de elect.in ſexto) dicentium, quòd etiam ſecreta alloquutio facta talibus Cardinalibus ſine licentia, punitur pœna excōicationis, ipſo facto incurrendæ, & tñ nulli dubium eſſe pōt, quin talis ſecreta alloquutio ſit actus extrinſecus, qui de ſui natura probabilis eſt, licèt (vt diximus ſup.per accidens non poſſit probari.

Ad quintā iuris allati auctoritatē idē prorſus erit reſpondendū, ꝙ diximus in rn̄ſionem ad quartā pręcedentem Canonis auctoritatem cùm militet eadem ratio, vt patet ad ſenſum, vnicuique benè libranti verba vtriuſque Canonis.

Ad ſextā Canonis allati auctoritatē eadē reſponſio cōuenit, quæ ad quartam, cùm in dicto Canone nulla fiat mentio de actu interiori hominis, ſed ſolùm de actu exteriori hominis : quamuis ſecretè facto, vt in littera d.Canonis hr̄, & ſic vr̄ fruſtra d Canō allatus cōtra nr̄am cōcluſionē: licèt & cōcedamus Io.And.aſſerēdo (vbi ſup.) ipsū in probationē ſnīæ ſuæ voluiſſe tacitè nobis reſerare mentē ſuā: declarando ſe noluiſſe ibi aliquid contra nr̄am cōcluſionē afferre. Ex his ergo paretēt reſponſum ad omnia illa, quæ fuerunt allata poſt dictos Cannnes ad eorum corroborationem : nec non & ad id, quod eſſet reſpondendum ad ea, quę aſſerūtur ſupra in corroborationem iurium ſubſequentium, quibus videbatur probari impugnatio noſtræ concluſionis ſupra allatæ.

Ad ſeptimam auctoritatem allatā contra nr̄am concluſionē rn̄detur idē prorſus, ꝙ fuit rn̄ſum, ad primā auctoritatē iuris pōtificij allatā cōtra nr̄am concluſionem, cùm militer eadē rō in vtraq; eo ꝙ duę inſimul actiones ibi ꝓhibeanī ſub excōicationis ſnīa, ipſo facto incurrēda, quarū altera eſt interior, ꝙ elicit̄ ex illis verbis (ſup.relatis) videlicet [Pro eo, ꝙ rogati, aut aľs inducti, eū, ꝓ quo rogabantur, ſeu inducebātur, eligere noluerūt.] quaſi diceret hac intētione.&c. Exterior verò [eligere

noluerit.] ideſt, deſiſtẽdo ab hoc actu electionis debito, & faciẽdo aliũ actũ exteriorem eligendo (hac ſola de cauſa cõtra debitũ iuſtitię) eũ, quẽ eligere nõ debuerãt. Ex quib. patet, ꝙ in d. Canone nõ fuit punitus ſolũ actus volũtatis interior, verũ ẽt & alius actus exterior, vt peroptimè docẽt oẽs Doctor. ibidẽ. Attamẽ idipſum elegantius docuit Caiet. in ſũmula ſua, in verſ. excõmunicatio. c. 34. vbi infraſcriptis vtiť verbis, videlicet. Vbi aduerte, ꝙ ad incurrendũ hũc Canonẽ requiriť, Primò ꝙ fiat actus grauaminis per ſpoliũ, vel pſequutionem iniuſtã. Secũdò, ꝙ iſtud grauamẽ inferať ex d. cauſa, partim affirmatiua, ſ. ꝙ fuerint rogati, ſeu impulſi, & partim negatiua, ſcilicet, ꝙ nõ elegerũt illũ. Tertiò, ꝙ inferatur cõtra aliquẽ ex quinq;, ſcilicet, cõtra pſonas electrices eccleſiaſticas, vel cõſanguineos eorũ, vel ipſas Eccleſias, Monaſteria, vel cętera loca pia. hæc Caiet. vbi ſup. Ex qbus patet fulminatã nõ fuiſſe excõmunicationẽ pro ſimplici peccato interiori, ſed p vtroq;, ſcilicet pro actu interiori, eorũ prauę volũtatis, & exteriori, negatiuo, ideſt pro electione nõ facta in perſona alicuius, qui tamen erat de iure debitus.

Ad Octauã auctoritatẽ allatã, fuit reſponſũ tacitè per ea, quę fuerũt producta in reſponſionẽ ad quartã auctoritatem, vide ibi, cùm eadem prorſus militet ratio in vtroque iure, ac cõſtitutione, vt ex verbis vtriuſque patentiſſimè probatur.

Ad nonã auctoritatẽ allatã, idẽ reſpõdendũ erit, ꝙ diximus in reſpõſionẽ ad tertiũ, & quartũ Canonẽ, vt ex verbis dictorũ iuriũ patẽtiſſimè eliciť.

Decimę auctoritati citatę fuit ſatisfactũ, p ea, q̃ pducta fuerũt in reſpõſionẽ factã ad tertium, & quartu Canonẽ: cùm militet eadẽ rõ in vtriſque.

Ad vndecimã iuris auctoritatẽ rñdeť eadẽ forma verborũ, qua vſi fuimus rñdẽdo ad tertiã, & quartã auctoritatẽ, cũ eadẽ pſus militet rõ in vtriſq;

Duodecimæ auctoritati ſimiliter fuit ſatisfactũ per allata in reſpõſionẽ ad tertiã, & quartam auctoritatẽ adductã ſupra, cùm eadẽ militet ratio.

Ad 13. 14. 15. 16. 17. 18. & 19. auctoritates iuris põtificij allatas cõtra nr̃am cõcluſionẽ. Reſpõdeť quã breuiſſimo ſermonis periodo, ꝙ allata in reſponſionẽ ad tertiã, & quartã auctoritatẽ iuris Põtificij ſatisfecerũt oĩbus ambiguitatibus quę oriri poterãt in ipſis. Cũ indè eluceſcerit, ꝙ d. auctoritates loquanť in terminis ſecũdi mẽbri nr̃ę concluſionis, & ꝙ Io. And. qui pręcitatos Canones in ſui fauorẽ attulit in Clem. 1. in verſ. eo ipſo. de hæreticis. (ꝙ & probauimus ẽt auctoritate ipſiuſmet Io. And. (in c. 2. de ſciſmaticis, in ſexto.) ſequutus fuit ſñiam Archidiaco. ibidẽ, cuius verborũ ſeriẽ retuli ſup. in reſpõſione ad ſecundã auctoritatẽ allatam contra noſtram concluſionem. Vide ibi.

Ad vigeſimã auctoritatẽ fuit rñſum per allata in reſpõſionẽ ad ſecundã auctoritatẽ iuris. Vide ibi.

Vigeſimæprimę auctoritati volẽs ſatiſfacere (vt teneor) dico, ꝙ d. tex. nõ obſtat nr̃ę cõcluſioni: vt benè eliciť ex gl. in eod. c. in verſ. ad opus, infraſcriptis verbis vtẽte, videlicet. Ex hoc vr̃, ꝙ occultum peccatũ impedit promouẽdũ, ſed cõtra. arg. in c. Sacerdotes, diſt. 50. quia latentia peccata non habẽt vindictã quoad Eccleſiã militantẽ, vt 32. q. 5. c. Chriſtiana & 32. diſt. c. erubeſcãt, ꝙ & clarius, interpretãdo dictũ tex.) Cardin. à Turrecremata in d. c. hinc etenim, diſt. 49 in fin, proponit n. hanc quæſtionẽ. infraſcriptis vtẽs verbis, videlicet. Sed ſurgit hic quæſtio, quare iſte repellitur, qui tantũ in corde polluitur, & ab exteriori actu vacuus reperit, cũ cogitationis pęnã nemo patiať, vt de pęnit. diſt. 1. c. cogitationis. Et latẽtia peccata nõ habeant vindictã quoad Eccleſiã, vt in c. Chriſtiana, 32. q. 5. c. nouẽ, 2. q. 1. c. cõſuluiſti, 5. q. 3. c. ſicut. in fi. & c. tua, ex. de ſimonia. reſpõdeť dupliciter. Primò, ꝙ iſte nõ tñ repelliť propter cogitationẽ, ſed potius, quia nõ adimplet pręcepta. Nõ. n. ſufficit abſtinere à prohibitis, niſi cõpleantur mãdata, vt in c. ſicut, diſt. 47. & c. iniuſtũ, 11. q. 3. & c. non eſt, 23. q. 5. Secũdò reſpõdeť, & verius, ꝙ iſte talis, & quicunq; eſt in peccato mortali, ẽt ſola volũtate, indignus eſt pmoueri, & ei interdiciť ne offerat Dño, vt in c. Sacerdotes. 1. q. 1. ſed ſi ſe ingeſſerit, nõ poterit repelli, cũ eius lateat peccatũ, Sacerdos quãuis peccator, dũ aliàs vſum clauiũ habeat põt ſoluere & ligare, ſed dr̃ hìc nõ poſſe diluere aliena peccata: q̃a nõ dignè, & ſic peccat ſacramẽta miniſtrãs irreuerẽter, cũ Sãcta tractet culpa pollutus is, q dẽt eſſe Sãctus, vt in lib. Leuit. c. 19. ver. 2. [Sãcti eſtote, qm̃ ego Sãctus ſum.] Sancti. n. eſſe dẽnt, q pſonã Dei gerũt in officio ſanctitatis. hęc oĩa Cardinalis ille, ex qbus patet, ꝙ tex. in d. §. põderoſus nõ cõtradicit nr̃ę cõcluſioni. Quapp tali pacto erũt interpretãdi infraſcripti Docto. aſſeuerãtes, ꝙ ex d. tex. eliciať, ꝙ lex puniat peccatũ volũtatis, ꝙ eſt tñ mẽte cõceptũ, & p ex hoc pbeť, ꝙ hęreticus quãtuncũq; occultus ſit excõicatus, prout notať in c. cogitationis, de pęnit. diſt. 1. Doctor. hoc dicẽtes, inquã, infraſcripti ſũt, videlicet Archid Gemin. & Prępoſitus Alexãdrinus in d. c. hinc etenim. §. põderoſus, & ꝙ ſint interpretãdi, Doctor. tali pacto. Probať primò, hac rõne, videlicet. qm̃ alias ipſe Archid. ſibimet cõtradiceret, eo ꝙ in c. 2. de hęret. in ſexto (quẽ Io. And. ibidem ſequiť) docuit, ꝙ licet p tex. in c. excõicamus, el 1. ext. de hęret. excõicentur credẽtes hęreticis, tñ ſi qs aliquo ſigno exteriori, aut verbo oſtẽderit ſe credere hęreticis, nullatenus incurret talẽ excommunicationẽ, vt latius retuli ſup. in rñſione ad ſecũdã auctoritatẽ iuris Põtificij, allatã cõtra nr̃am cõcluſionẽ.) Nã aut ſua ſñia ibi fuit vera, qua dixit, pęnę excõicationis nõ ſubijci credentẽ hęreticis, nihil facto, vel verbo exterius demõſtrantẽ, ac per cõſequẽs, ꝙ nemo puniatur pęna eccleſiaſtica pp ſolũ cogitationis peccatũ: aut eius ſñia erit vera, in d. §. ponderoſus, vbi contrariũ docuit dicẽs, quę ſup. retuli, ſed q̃a ipſe Archid. fuit doctiſſimus vir. Iccircò nõ audẽs aſſerere, ꝙ in dictis ſuis adſit cõtradictio, interpretabor eũ ſic, ſ. ipſũ voluiſſe nos docere in d. §. põderoſus, idẽ ꝙ in d. c. 2. de hęret. in ſexto, & ideo dixit, ꝙ lex punit peccatũ in mẽte ſolũ cõceptũ, hoc intelligẽdo ſecũdũ ſubiectã materiã, de qua agebať in d. c. ſ. de accedẽdo ad ordines ſuſcipiẽdos, i peccato mortali: cũ tũc qs ſit indign⁹ tali ſacramẽto, & ſic puniať tali, ſ. phibitione ſibi facta à iure ne accedat, ne ſi ſic indignè ſumpſerit, ſibi iudiciũ dãnationis ſumat. Nec obſtat, ꝙ ipſe ſtatim ſubſequẽter dixerit, & ſic ex hoc probať ꝙ hęreticus quãtuncũq; occult⁹ eſt excõicat⁹. Nã potius indè nr̃a interpretatio pdicta eliciť, eo ꝙ uoluit Archid. vti his verbis, videlicet ꝙ hęreticus mẽtalis ſit excõicatus, ſed ꝙ hęretic⁹ quãtuncũq; occultus eſt excõmunicatus, nã ſciebat ipſe, ꝙ hæreticus mẽtalis pure, ideſt, qui ſuã hæreſim nõ protulit aliquo verbo, vel ſigno exteriori, non incideret in excõmunicationẽ, qm̃ alias fuiſſet ſibi cõtrarius. Cũ tex aptiſſimus ſit in c. excõmunicamus,

camus,el 2.in fi.ext.de heret.his verbis cōtentus,
videlicet.[Credētes aūt eorū errorib⁹, hereticos
ſimil'r iudicamus.] Et tex.in c. excōmunicamus,
el 1.§.credētes,ext.de heret.hęc ſtatuit,videlicet.
[Credētes ꝑterea,receptatores,defenſores,& fau
tores hereticorū excōicationi decernimus ſubia-
cere.] & ſic oēs credētes hereticis erūt heretici,
& tñ nō oēs heretici ſint excōicati,ſed ſolū hi,qui
hoc patefacerēt verbo, aut facto aliquo, vt ipſe-
met Archid.ſ me ſup.relatus docuerat;Quapp pu
to ꝙ cōſultò ibi vſus fuerit hāc forma verboru,ſci
licet,ꝙhereticus quātuncūq; occultus,ſit excōica
tus,docēs nos modò loq; de heretico nō mētali,i.
occulto p ſe, ſed de heretico occulto per accidēs,
idest,de eo,qui verbo, vel aliquo ſigno exteriori
expreſſit hereſim mētalē & occultā per ſe, & hoc
modo erūt interpretandi ēt alij Doctores ſui ſe-
quaces,& ꝙ hec vera ſit interpretatio d.ſnię.Pro-
batur, & ſecūdò per ea,q̄ habent in iure, & faciūt
optimè ad declarationē d.§.pōſteroſus. Sciēdū er
go,ꝙ hoc nos quoq; docuit Alex.III in c.ex teno
re.ext.de tēp.ord.vbi hęc habent,videlicet.[Ex te
nore tuarū litterarū accepimus, ꝙ N. Clericus a-
deò deliq̄t,ꝙ ſi peccarū eius eſſet publicū degra-
daret ab ordine, quē ſuſcepit, & amplius nō poſ-
ſet ad ſuperiores ordines ꝓmoueri. Verū,qm pec
catū ipſius fore occultū dixiſti,mādamus quate-
nus pęnitētiā ei cōdignā imponas, & ſuadeas,vt
parte pęnitētię pacta, ordine ſuſcepto vtat, quo
cōtētus exiſtēs,ad ſuperiores amplius nō aſcēdat:
Verūtamen,qa peccatū occultū eſt,ſi promoueri
voluerit,eū nō debes aliqua rōne prohibere.]hęc
ibi.Idē probat p tex.in c.fi.ex.de tēp.ord. in quo
Gregor.IX. infraſcriptia viua fuit verbis,videlicet
[Quęſitū eſt de ſacerdotibus,vel alijs clericis,qui
per reatū adulterij,periurij,homicidij,vel falſi te
ſtimonij,bonū cōſciētię rectę ꝑdiderunt, & infra.
Reſpondemus,ꝙ ſi ꝓpoſita crimina,ordine iudi-
ciario cōprobata,vel aliàs notoria nō fuerint,nō
debēt hi,pręter reos homicidij, poſt pęnitētiā in
iā ſuſceptis,vel ſuſcipiēdis ordinib. impediri:qui
ſi nō pęnituerint, monēdi sūt, & ſub interminatio
ne Diuini iudicij, obtuſtādi, vt in teſtimoniū ſux
dānationis,in ſuſceptis ēt ordinib⁹ nō miniſtrēt.]
hęc in d.Canone:Ex qbus patuit dictū tex.in §.pō
deroſus,nullatenus aduerſari nrę cōcluſioni, ac p
cōſequēs,nec d.Docto.citatos.bia ergo pmiſſis in
reſpōſionē eorū,quę dicunt à Io.And. in d.Cle.1
§.verū.gloſat.in varſ.eo ipſo.de heret. & à gl.in c.
cogitationis.de penit.diſt.1.ſupareſt modo; vt ad
alios Docto.citatos ſup.cōtra nram cōcluſionē rē
ſpōdeamus; Quapp reſpōdendo ad Cardinalē Za
barel.vbi ſup.dicentē,ꝙ Eccleſia ligat omnino oc
cultū hereticū iux.notabilē gl.Io.And.ſup.citatā;
quā ipſe ſequit tanq̄ ſingularē, dicēs ꝙ tñ nō ligat
nominatim,cū ipſa lateat in foro exteriori hmōi
crimen. Dico ergo ꝙ nec hęc ſnia obſtat veritati
nrę cōcluſionis. Primò,cū ipſa fundet in iurib⁹,&
rōnib.allatis ſup.d Io.And.Cuius fundamētis ſuffi
ciēter fuit per hucuſq; adducta ſatisfactū.Secūdò
hoc idē elicit ex verbis illis, videlicet: tñ nō ligat
nominatim.quaſi diceret nō ligat nominatim,ſ.in
foro fori, cū iudiciū forēſe exerceri non poſſit de
occultis: at cū nra cōcluſio loquat de iudicio forē
ſi,ſeu ꝙ faciendū ſit in foro iudiciali,in quo dixi-
mus,Iudicē nō poſſe aliquē punire de oīno occul-
tis,indè ſequit,ipſū doctiſſimū Cardinalē nō cō-
tradixiſſe ꝑti nrę cōcluſioni,licēt quoad ſonum
verborū forſan videat cōtrariū. Ad gl.in c. cū qs,
in verſ.tuo noie,& in verſ.incurris,de ſen.excom.
in ſexto,dicentē, ꝙ ſi qs percuſſit Clericū noie al
terius,vt ei gratū faceret opus, & ipſo neſciēte:Si
tñ hoc ſciat,& ratā habeat ſolū in mēte,quamuis
nullū exterius ſignū talis ratihabitionis expreſſe-
rit: nihilominus incidet in excōicationem , licēt
Hoſt.in c.mulieres,de ſen.excōmu.cōtrariū dixe
rit,eo ꝙ Eccleſia militās nō iudicat de occultis.
Reſpōdet,ꝙ talis gloſę ſnia, nō erit recipiēda cū
aduerſet tot iurib⁹,nec ex tex.d.c.cū qs,hoc rōna
biliter elici poſſit:licēt infraſcripta verba ibi ha-
63 beant,videlicet.[Cū qs abſq; tuo mādato,† ma-
nus inijcit in Clericū tuo noie,violētas: ſi hoc ra-
tū habueris,excōicationē latā à Canone incunctā
ter incurris:cū ratihabitio retrotrahat,& mādato
cōparari debeat.]hęc ibi.ſtatuit Bonifacius VIII.
& quidē ipſamet verba sūt interpretāda,dicta de
eo,q aliquo exteriori ſigno, vel verbo manifeſto,
vel occulto p accidēs ratihabitionē hmōi expreſ-
ſit,quę ſic intellecta fauēt nrę cōcluſioni, & poſſu
mus ēt pſumere,ꝙ d.glo.ſic intellexerit, & nō de
ratihabitione ſolū in mēte retēta eius, q licēt cor
de ratū habuit, exterius demōſtrauit ſe nullate-
nus habere ratā illā pcuſſionē,imò ſibi diſplicere
hmōi pcuſſionē noie ſuo illatā Clerico. Vnde ſic
intellectus mēs glo.ipſa nō aduerſabit nrę cōclu-
ſioni,quā cōcluſionē multis iurib. niſi ꝓbare vo
rā Archidia.d.c. cū qs, licet gratia humilitatis,
deciſionē ipſius relinquat diſputationi: & q ibi
vtit verbis valde notabilib.iccircò eius ſniam hic
ad verbū inſerā: & eſt talis,videlicet. Verūtamē,ſi
hāc ratihabitionē in corde iſte retinuit, ita ꝙ de
ipſa nō poſſit fieri fides, & ſi talis quoad Deū liga
tus ſit, vt ſup.de ſimonia.c.tua nos, non tñ quoad
militātē Eccleſiā,q̄ nō iudicat de occultis,vt ſup.
de ſimonia,c.ſicut nobis,in fin. & huius ſniā fuit
Hoſt. ī c.mulieres,ex.de sēn.excom. Ad hāc ſniam
fulciendā facit,q, latētia peccata vindictā nō ha-
bēt,vt in d.vlt.2.q.5.Vnde ſcriptū eſt, cogitatio-
64 nis † pœnā nemo meret,ſeu patit.de penit.diſt.1.
c.cogitationis, ſ.quoad iſtā Eccleſiā militātē hęc
cōprobant expreſſè in c.conſuluiſti,2.q.5.(cuius
Canonis tenorē ſup. retuli in ꝓbationē ptis nrę
cōcluſionis.) Nā ibi df, occulta, & incognita illi
sūt relinquēda,q ſolus nouit corda fideliū homi-
nū: ergo nō ſunt ēt ab hoīe iudicāda, vt ibi noc.
Hugo. & ꝓbat apertè in c. his ita verſ.incerta.o.
& c.ſeq.30.q.vlt.(quorū Canonū tenorē ſup.retuli
in ꝓbationem cōcluſionis) Ratio eſt,ꝙ ipſe Deus
65 † ſolus eſt Iudex in talib⁹,vt in c.erubeſcāt.in fin.
diſt.32.vbi dicit, de manifeſtis loquimur,ſecretorū
aūt cognitor & Iudex eſt Deus; Ad idē ꝙ legit,&
notat,in c.ſi oīa.6.q.1.) vbi Anacletus Papa dixit.
[Si oīa in hoc ſeculo vindicata eſſēt, locū Diuina
iudicia nō haberēt.] Et iſta rōne motus S.Aug.nō
vult cōtra occultū peccatorē ſolum ꝓmulgare, q
nō vult Diuinę pietati,ſub cuius examine eā ad-
huc pēdere vr) iniuriā facere; vt i c.homē. & c.ne
mo Epſ.& c.1.ſepelirs.q.1.(quorū Canonū teno
rē ſupra retuli in probationē cōcluſionis pſentis)
& talia occulta ſolum Deum habēr vltorē.l.iuſiu
rādi.C.de reb.creditis.Et iſtis rōnibus vr poſſe di
ci in hereticis occultis in eorū cordibus,ſcilicet,
ꝙ nō ſint excōmunicati,quoad ſnias iſtius Eccle-
ſię militātis:licēt ſint excōmunicati quoad Deū
ideſt ſeparati p peccatū mortale infidelitatis. ad
hoc ēt facit ꝙ notat in c.quaſtudet.in prin.1.q.&

in gl. in verſ. à cõmunione. Vbi dicit ꝙ pro ſola vo
66 luntate, † nõ eſt qs excõmunicatus, & eſt rõ, quia
in voluntate nõ ſcãdalizatur Eccleſia, niſi prodie-
rit in actũ, arg. in c. Deus qui. 24. q. 3. & in pced.
c. erubeſcãt. & hec fuit ibi ſnĩa Laur. & Ioãnis, ſed
Io. no. cõtradicẽs, ꝙ hereticus quãtuncũq; ſit oc
cultus excõmunicatus ſit, hoc notat, 24. q. 1. in 1.
glo. & 2. & hãc ſnĩam tenuit Ray. in ſua ſũma, de
hereticis. §. 1. & Goff. in ſua Sũma eo. tit. §. & eſt
ſciendũ; & Io. de An. eo. tit. in princ. in ſũma ſua
idẽ dixit, & ſic dicendũ vr̃ hoc eſſe ſpeciale in hoc
crimine, ſm id ꝙ notatur de pen. diſt. 1. c. cogita-
tionis. Ad hoc facit qa inuenio ꝙ peccatũ volũta
tis punit̃. c. hinc ẽt. verſ. põderoſus, diſt. 49. vbi hr̃,
ꝙ põderoſus à promotione repellitur, qui mente
peccauit, nec ad actũ proceſſit, ſed ad hoc põt re-
ſpõderi, ꝙ illud intelligit̃ de lege Diuina, q̃ tales
repellit: ꝙ de Eccleſia militãte nõ vr̃ poſſe intelli
gi, qñ eſt totaliter occultũ, qui ſic peccat, vt pro-
bãt iura ſuperius allegata: vel aliter ibi loquit̃ de
peccato in corde, etſi nõ opere: ſed nõ totaliter
occulto, ꝙ demõſtrat ibi littera, qũ dicit, ad laſci
uiã defluens. &c. per quã litterã actus extrinſecus
demõſtrat̃: & ſic nõ obſtat. ſic ẽt loquit̃ tex. in c. ex
cõmunicamus, ſup. eo. §. 1. ibi, inuẽti fuerint, &c.
& eod. tit. c. ad abolendã, §. 1. & 2. alias ab Eccle-
ſia nõ repellet̃ à promotione, ſi eſſet totaliter oc-
cultũ, vt in c. ex tenore, in fi. ext. de tẽp. ord. vbi ẽt
dixi de hoc, ſed quicquid dictũ ſit, hoc diſputatio
ni relinquo. hæc oĩa ad verbũ dixit Archi. vbi ſup.
Ex quibus luce meridiana clarius patuit veritas
nr̃æ cõcluſionis, & reſponſionis factę ad cõtraria;
& ꝙ ipſe Archidiaconus ſe ſubſcripſerit quàm
libentiſſimè præſenti noſtræ tertiæ concluſioni.

Ad locũ de Imola, qui vr̃ ſe aduerſatũ fuiſſe nr̃ę
cõcluſioni eadẽ prorſus reſpõſione vtar, q̃ attuli
ſ. vt ſatisfacerẽ ſnĩę ſo. And. cuius fundamẽtis illius
ſolùm ipſe Imo. imitatur, vt ex ſonitu verborum
ipſius elicitur apertiſſimè.

Ad ſnĩam Gof. in ſũma tit. de heret. col. 2. in verſ.
punit hereticus, dicẽtis, ꝙ puniat excõmunicatio
ne, qa oĩs hereticus, ſiue magnus, ſiue paruus, ſiue
manifeſtus, ſiue occultus, excõmunicatus eſt ipſo
iure excõmunicatione maiori, vt ĩ c. ad abolẽdã,
ex. de here. hęc ille, ad quę facillima erit reſpõſio,
cũ ipſe nõ loquat̃ de 1. mẽbro nr̃ę cõcluſionis, ſed
ſolũ de ſecũdo, & ſic patet ipſũ ſe ſubſcripſiſſe nr̃ę
cõcluſioni. Nã nõ loquit̃ ibi de heretico mẽtali,
ſed de occulto ad differẽtiã heretici manifeſti, &
ꝙ nihil dixerit cõtra nĩam cõcluſionẽ, iam patuit,
qa & nos in ca iã diximus Eccleſiã, ſeu pceptũ Iu
dicis ligare trãſgredientẽ illud, aliquo ſigno aut
nutu exteriori, ac pcõſequẽs de talib. Iudices poſ
ſe iudicare puniẽdo, vel pęnas imponẽdo tali mo
do trãſgredientibus leges aliquas, licèt negaueri-
mus eos aliquẽ poſſe punire, ſeu ligare aliquo ſta
tuto, aut lege pęnali, pro trãſgreſſione ſimplr mẽ-
tali. de qua, nec ipſe Gof. aliqd dixit, vt patuit ex
verbis ipſius ſupra relatis.

Ad Pan. ſnĩam reſpõdet̃ dupliciter. Primò, vt fuit
reſpõſum Gof. cũ ipſe Pan. nõ loquat̃ de delinquẽ-
te mẽte ſolũ, ſed ope occulto, & ideirco ibi dixit
cõſulto, ꝙ pęna ipſo iure impoſita afficit ipſũ de-
linquentẽ quãtumcũq; occultũ, ꝙ nos nõ negaui-
mus. Secũdò ſicut fuit reſpõſum Io. And. glo. in d.
Clem. 1. de heret. in verſ. eo ipſo. Cũ & ipſe Pan.
ipſi gloſſę ſe ſubſcripſerit eò magis ꝙ iam ipſe Io.
And. & reliqui Canoniſtę in c. fi. ex. de ſimonia di

cũt neminẽ teneri ad reſtitutionẽ eorũ, q̃ quis ac
quiſiuit p ſimoniã mentalẽ, licèt ſimoniacus, cõ-
uẽtionalis ſcilicet actu exteriori talẽ animũ ſimo
niacũ exprimens, ſit taliũ acceptorũ reſtitutioni
obnoxius, & incidat in excõicationẽ Sũmo Põtifi
ci reſeruatã, vt in Extraua. Vrbani IIII. vel V. inci.
ſane. Ne in vinea, ſub tit. de ſimonia; & Pauli II. in
eadẽ extraua. inci. Cũ deteſtabile. q̃ quidẽ Extra-
uag. Pauli II. fuit cõfirmata per Piu V. & nihilo-
minus Pan. in d. c. tua nos, ex. de ſimonia n. 5. dicit
67 ſimoniacũ mentalẽ † nõ teneri ad reſtitutionẽ, vt
docet apertiſſimè tex. in c. fi. ex. de ſimonia, & ibi
per oẽs Docto. Ex his ergo patet Pan. nõ cõtradi
xiſſe pñti nr̃ę cõcluſioni. His ergo pmiſſis in re-
ſpõſionẽ ſnĩarum Docto. citatorũ, ſupereſt modò
reſpõdere ad iura, qbus fulciti diximus d. ſnĩas
Doctorũ, & primo ad l. qſquis. C. ad l. Iul. maieſt.
Reſpõdẽdo dr̃, ꝙ d. l. nihil probat cõtra nr̃am cõ-
cluſionẽ, imò licèt nõ loquat̃ de 1. mẽbro eius, tñ
peroptimè pbat ſm mẽbrũ, ſi illã interpretabi-
mur iux. Doctorũ ſnĩas, eo ꝙ verba illa, videlicet
[Cogitauerit, eadẽ. n. ſeueritate, voluntatẽ ſcele-
ris, qua effectũ puniri iura voluerũt.] Nõ ſũt intel
ligenda ſic nuda, vt iacẽt in littera: ſed cũ aliquo
actu extrinſeco patefaciẽte talẽ volũtatẽ, vel co
gitationẽ, ſcilicet aliqd attẽtando exterius cõfor
me cogitationi, ſeu volũtati, & ꝙ hęc interpreta-
tio ſit veriſſima, afferã ſnĩas gloſarũ infraſcripta-
rũ, qbus ſe ſubſcripſit Bar. in l. pñti, nu. 4. C. de his,
qui ad Eccleſiã cõfugiũt. Sciendũ ergo, ꝙ gl. in d.
l. qſquis cũ militib. in verſ. eadẽ. n. infraſcriptis v-
tit verbis, videlicet. Et nota cogitatũ puniri ſic ʒ,
in l. ſi quis nõ dicã. C. de Epi. & cler. ſed cõtra, l. co
gitationis. ff. de pen. ſoluo. ſm lr̃. hic ad actũ deue
nit, ſcilicet ad ſacramẽtũ eidẽ, vel recipiendũ, vt
not. ſup. plenè. l. pñti, C. de his qui ad Eccleſiã cõ-
fugiũt, & facit ad volũtatẽ. l. Diuus, ff. ad l. Cor. de
ſiccar. Et gl. in d. l. pñti, in verſ. cogitatione. infra-
ſcriptis vtit̃ verbis, videlicet. Cogitatione. Cõtra,
ff. de pen. l. cogitationis. ſoluo. Hoc priuilegio ec
cleſię, vel ad terrorẽ. Vel dic, aũt, pro &, ſcilicet,
nuda cogitatione & tractatu. Vel diſtingue: quia,
aut eſt cogitatio adeo nuda, vt nõ trãſierat in ali-
quod conamẽ, & tũc nõ punit̃, vt ibi; aut tranſiuit
in conamẽ, licet nõ venerit ad effectũ, & tunc in
grauiorib. punit̃, vt hic, & infra in l. qſquis. C. ad l.
Iul. maieſt. & l. ſi qs nõ dicã. C. de Epi. & cle. maxi
mè qa in maleficijs, volũtas cũ aliquo actu ſpecta
tur, nõ exitus, vt in l. Diuus Adrianus, & ſic lego,
aut, pro &, vt dixi modò. In minorib. aũt oportet
ſequi effectũ, vt in l. a. in fi. ff. de furtis, & in l. falsã.
ff. ad l. Cor. de falſ. Et de hac materia plene dic. vt
notat in l. q ea mẽte, ff. de furtis. hęc glo. illa. Idẽ
docet gl. in d. l. ſi qs nõ dicã, in verſ. ſed attẽtare.
his verbis, videlicet. Sed attẽtare, ſ. cogitatione
ꝙ eſt minus, & hoc ſi ad aliquẽ actũ pceſſerit, aſs
nullã patit̃ pęnã, vt ff. de pen. l. cogitationis. hæc i-
bi gl. illa, ſed ad maiorẽ veritatis dilucidationem
operępretiũ duxi referre hic verba dictarũ legũ. ſci
licet. l. D. Hadrianus; & l. q ea mẽte. Sciendũ ergo
ꝙ in d. l. D. Hadrianus, hæc habent, videlicet. [D.
Hadrianus in hæc verba reſcripſit. In maleficijs,
68 † volũtas ſpectatur, nõ exitus.] hæc ibi. vbi gl. di-
xit, vel dic, volũtas, qa delinquere voluiſti, ſed nõ
perfeciſti, & tũc eſt ſic. C. ad l. Iuliã maieſtatis. l.
quiſquis, ſed in d. l. qui ea mẽte. hęc habent, vide-
licet. [Qui ea mẽte alienũ qd contrectauit, vt lu-
crifaceret: tametſi mutato cõſilio id Dño poſtea
reddidit,

reddidit, fur eſt. Nemo .n. tali peccato pęnitētia ſua nocēs eſſe deſijt.] Ex his ergo oībus elicitur dictę l quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. Interpretationē veriſſimā fuiſſe. & nrę cōcluſioni dictā l. nō aduerſari, imò ſummoperè fauere, vt patet ad ſenſū.

Ad tex. in l. is qui cū telo. facillima erit reſponſio, cū ex verbis ipſiuſmet eliciat̄ textū loqui dē actu extrinſeco exprimēte actū volūtatis: Nā ibi dr̄. [Is, q cū telo ambulauerit hoīs necādi cauſa.] Vnde patet ipſa lege ꝓbari noſtrā cōcluſionē quo ad ſecundū membrū ipſius. Ad tex. in c. nuptiarū, bonū. facilè reſpōdetur dicēdo, ipſum loqui de pęna ęterna debita pro vnoquoq; peccato mortali, quo qs inuoluit nubēdi voluntatē habēdo poſt votū emiſſum de caſtè viuēdo, vt ex cōtextu ipſo verborū luce clarius elicit apertiſſimè. Ad rōnem allatā in fauorē impugnantiū noſtrā cōcluſionē: reſpōdeo, dicendo, ꝙ nihil probat cōtra nr̄am hanc cōcluſionē: nā primò nō valet cōſequētia, ſic dicēdo. Lex, ac vnuſquiſq; Legiſlator dēt intēdere, vt ex ſua cōſtitutione homo inducat̄ ad virtuoſè viuendū: ergo ēt ligabit hoīem quoad actus interiores ipſius hoīs, vt ſic incidat in pęnas tēporales, qbus dictę cōſtitutiones roborātur. Cū Iudex, & lex vnaqueq; ac Legiſlator vnuſquiſq; ſolū tēdere debeat ad cōpellēdos hoīes pacificè viuere, & vt bonū cōltatis procuretur, ac conſeruet̄ ꝑ eos, & ꝙ nihil operet̄ cōtra iuſtitiā politicā, qua paci Reipublicę cōſulitur: & hic eſſe dēt ſcopus legis, vt oēs Docto. aſſeuerāt. Secūdò ad id, ꝙ dr̄, ꝙ dēt cōformari homo Iudex Deo Iudici, reſpōdet̄: ꝙ hoc limitatione indiget, & interpretatione: Nā Iudex dēt ſe cōformari Deo in iudicijs decernēdis, nullius ꝑſonā in iudicio accipiendo: ſed ſimpliciter oīa iuſtè decernēdo. Nō aūt in occultis iudicādis aut puniēdis: cū nō poſſit ſtāte infirmitate, ac ignobilitate naturę homo cognoſcere ipſa occulta hominū, ꝓut Deus iudicio certitudinis cognoſcit, vt fuit ꝓbatū ſatis abūdè, ꝙ tacitè nobis Dn̄s innuere voluit, tradēs normā Iudicibus procedēdi in foro fori, quos latēt occulta hoīum, vt habet̄ in lib. Geneſ. c. 18. verſ. 20. Dicēs. [Clamor Sōdomorū, & Gomorreorū multiplicatus eſt, & peccatum eorū aggrauatū eſt nimis. Deſcēdā & videbo vtrū clamorē, qui venit ad me opere compleuerint, an nō eſt ita, vt ſciā.] Quę Dn̄i verba canonizata reperiūtur in c. qualiter & qn̄, el a. ext. de accuſ. ex quibus docuit nos ipſe doctiſſimus Innoc. III. Iudicē debere ꝓcedere ad inquiſitionē delinquentiū gradatim, anteq̄ ad pęnā inferendā deſcēdat. Quapropter patuit Iudicē neminē poſſe punire, vel ſua cōſtitutione aliquē ligare pro mētali tranſgreſſione legū: licēt poſſent trāſgreſſores ipſos mediāte actu aliquo extrinſeco ſuis legibꝰ pęnalib. vincire: & ſic Deo dāte abſoluta fuit hęc difficillima q̄ſtio tacta in p̄nti tertia cōcluſione, in qua probatū fuit Iudicē humanū nō poſſe punire, vel ſuę legis pęnalis vinculo vincire aliquē pro aliquo crimine ꝑfecto & cōſumato in ſuis tm̄ præcordiorū arcanis nullo ſigno, aut nutu, aut verbo ipſū facinus exterius exprimēte, ſed ſolū talis criminis vltorē Deū optimū maximus eſſe: & in foro pœnitentiali tale crimen in hac vita fore puniendum ab homine, cùm ibi ſit & repreſentant Dei perſonam.

Quarta & vltima cōcluſio, Iudex homo lege ſua poterit pœnis irretire alios hoīes ſibi ſubditos
70 † ipſo facto, trāſgredientea huiōi leges pęnales, nō tm̄ actu interiori, ſed ēt exteriori hmōi manifeſtādo trāſgreſſionis peccatū nutu, ſigno, ſcripto, vel hmōi: quāmuis hmōi trāſgreſſio ſit hominibus oībus incognito, & pęnitus occulto ꝑ accidēs. & tales repertos ordine iudiciali criminoſos punire iuxta pęnas ſtatutas à iure. Hęc cōcluſio probatur quàm pluribus iuribus ſup. in ꝓbatione p̄cedētis cōcluſionis allatis. & auctoritate oīum Doctorū, qui ibidē fuerūt citati, cū expreſsè hoc fateātur: vt ibidē patuit per relationē verborū, quibus ipſi vtuntur in hac eadē decidenda quæſtione, rationibus ibidē allatis, probat̄ quoq; pręſens cōcluſio.

Et hæc allata ſufficiant pro deciſione præſentis propoſitæ quæſtionis.

SVMMARIVM.

1. *Metus quid ſit.*
2. *Conſtans ab inconſtante, & pertinaci in quo differant.*
3. *Metus cadens in conſtantem virum quid ſit.*
4. *Conſtans quid dicatur.*
5. *Metus illatus quis ſit impediens matrimonium.*
6. *Metus an ſit cadens in conſtantem virum dicendus, tripliciter poterit cognoſci.*
7. *Mortis noīe cū agitur de metu mortis illato, quę veniāt.*
8. *Legis diffinitio traditur modis duodecim.*
9. *Legis virtus quid ſit.*
10. *Lex Vnde dicatur.*
11. *Violentia quotuplex ſit.*
12. *Violentia abſoluta, ſeu ſimplex, ſeu ſimpliciter, vel ſufficiens, quæ Philoſopho dicitur violentum ſimpliciter, quid ſit.*
13. *Coactio eſt duplex.*
14. *Voluntas quando dicatur poſſe cogi.*
15. *Violentum quid ſit.*
16. *Violentum duplex eſt.*
17. *Violentia ſecundo modo dicta, quid ſit, et eius exemplum traditur.*
18. *Coacta voluntas, voluntas eſt.*
19. *Voluntarij gradus, ſecundum quos peccata voluntaria dicuntur ſecundū plus, & minus, ſunt nouē, ſecundum Sanctum Bonauenturam.*
20. *Peccatum, quod quis committit timore mortis incurrendæ, quomodo voluntarium dicatur.*
21. *Peccatum, quod ebrius committit, quomodo dicatur voluntarium.*
22. *Coactio quæ ſit, quę tollit voluntarium ſimpliciter.*
23. *Virginitas ſumitur dupliciter.*
24. *Virginitas naturalis, in quo conſiſtat.*
25. *Virginitas, vt eſt ſtatus caſtitatis, requirit duas conditiones.*
26. *Virginitas, vt eſt ſpiritualis virtus, quid ſit.*
27. *Virginitas tripliciter conſideratur, & materialis tātū, & formalis tantū, & materialis & formalis ſimul.*
28. *Virginitatis nomen, vnde ſumptum ſit.*
29. *Virginalis caſtitas quid ſit.*
30. *Venereorum delectatione tria conſideranda occurrūt.*
31. *Virginitatem ad, quare dicatur integritatem membri corporalis ſe habere per accidens.*
32. *Delectatio ꝓcedēs ex ſeminis reſolutione dupliciter poterit cōtingere, et q̄ tollat virginitatē, ac eius aureolā.*
33. *Virgo, violentia abſoluta oppreſſa, et corrupta corporis, etſi concipiat, & pariat, non priuabitur aureola virginitatis.*
34. *Virginitatis corruptio eſt triplex, & pro qua quis priuetur aureola.*
35. *Virginitas quid ſit ſecundum D. Auguſtinum.*
36. *Corruptio mentis eſt duplex, & quæ priuet hominem virginitate.*
37. *Seminis diſtillatio quomodo fiat ex ſola cogitatione venereorum actuum cum delectatione.*

38 *Virginitas formalis tantum ammiſſa poterit recuperari, non autem formalis, & materialis ſimul, & quare.*

39 *Virginitas ammiſſa ſine concubitu viri, vel ſine emiſſione ſeminis an poſſit recuperari.*

40 *Virtus quæ poſſit recuperari per præſentiam.*

41 *Deus quare non poteſt facere, vt ea, quæ facta ſunt, non ſint facta, ex D. Thoma, & D. Auguſtino, quãuis dicatur, & ſit omnipotens.*

42 *Epilogus eorum, quæ docuit Sanctus Thom. circa virginitatis recuperabilitatem.*

43 *Virginitas an ammittatur per coitum voluntariũ procuratum, non ſequuta diſtillatione ſeminis, tã in mare, quàm in fœmina.*

44 *Virginitate citius priuari puellas, quam pueros antè pubertatem.*

45 *Virginitate ammittenda longe diſtat ætas puerilis ab ætate virili, & circa hoc optima ponderatio Caietani circa vtrumque ſexum.*

46 *Virginitas in quibus caſibus irrecuperabiliter ammittatur.*

47 *Virginitas recuperabilis per pœnitentiam in quot caſibus ammittatur.*

48 *Virginitas in quibus caſibus non ammittatur etiam ſi quis videatur venereis pollui.*

49 *Iudex tam eccleſiaſticus, quàm ſecularis, nulla pœna legali afficere poterit aliquem, pro tranſgreſſione facta ab ipſo mediante violentia abſoluta, ſeu ſimplici, cum nec Deus ipſum puniat pro tali tranſgreſſione.*

50 *Virgo per violentiam abſolutam ſtuprata perſeuerans in voluntate ſeruandi virginitatem, in Cęlo non priuabitur aureola virginibus debita, & alio præmio pro iniuria patienter ſublata.*

51 *Deus iudicat de ſenſibus, & voluntatibus.*

52 *Libido aliena aliquem non polluit, ſi ei non conſentiat. & quare.*

53 *Sanctitas corporis non ammittitur manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo.*

54 *Peccata non, niſi in voluntate.*

55 *Pudicitia cùm ſit in animo a violento ſtupratore eripi non poterit.*

56 *Mœchari quis non poterit in corpore (quoad peccatũ) niſi qui prius mœchatus fuit in corde.*

57 *Vis non maculat corpus mulieris, ſed voluntas.*

58 *Violentiam abſolutam ab aliquo corrupto carnis miniſtrata alieni, non pro corruptionis turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabitur.*

59 *Anima munda à contagione, cara non peccat.*

60 *Vxor violentata à marito, de adult. accuſari, aut puniri nullo pacto poterit etiam ſi talem violentiam nõ patefeciſſet ſuo marito propter verecundiam.*

61 *Pudicitia non violatur violentia ſibi illata, ſed voluntate recipientis violentiam.*

62 *Quomodo dicta iura probent primam ipſam concluſionem propoſitam, in quibus explicitè tenor concluſionis reperitur. nu. 62.*

63 *Grauari nemo debet odio alterius.*

64 *Puniendus nemo erit ſine culpa, niſi ſui ſit cauſa.*

65 *Deus Iudex puniet homines etiã occultiſſimè tranſgredientes leges Diuinas propter metum cadentem in cõſtantem virum.*

66 *Peccata mortalia ſubſequentia, niſi per præſentiam deleta fuerint, priuant homines merito bonorum operum, & è contra impius per ſubſequentem præſentiã iuſtificatur ſi in ipſa perſeuerabit.*

67 *Mortaliter pro nullo metu licet peccare.*

68 *Supplicium pati pro veritate, melius eſt, quàm pro adulatione recipere beneficium.*

69 *Iudex eccleſiaſticus, & ſecularis an poſſit punire tranſgredientes leges poſitiuas propter metum cadentem in conſtantem virum, vel violentiam conditionatam.*

79 *Malefici ſunt puniendi.*

71 *Voluntas conditionata eſt voluntas.*

72 *Rebaptizati per metum abſolutum, vel conditionalem qua pęna digni ſunt.*

73 *Tranſgreſſio propter metum facta attenuat culpam, & ſic pęnam, punitur tamen etiam de iure ciuili, multipliciter probatur.*

74 *Pęna alleuiatur peccanti propter metum, & quare.*

75 *Vim patiens abſolutam non punitur, ſed conditionalẽ, ſi facit contra virtutem clauium, mitius punietur, et quare, & citra mortem.*

76 *Occidere aliquem, ne ipſe occidatur, quo iure liceat.*

77 *Homicidio commiſſo culpa, & non dolo, nullus erit puniendus pęna ordinaria homicidij, & quare; nec corporali, ſed arbitraria alterius generis.*

78 *Regula optima ab omnibus recepta eſt, quòd quandò aliqua de cauſa quis de iure excuſatur a pœna mortis pro commiſſo ſcelere, regulariter puniendo pœna mortis: Tunc Iudex nullatenus poterit ei imponere pœnam corporalem, ſed aliam.*

79 *Delictum ſtudioſè perpetratum qua pœna erit puniendum, & qua ſine dolo commiſſum.*

80 *Pęna capitalis imponenda vbi fit ſermo in aliqua lege, ſemper pro illa imponenda requiritur dolus.*

81 *Lata culpa non æquiparatur dolo in cauſa criminali, vbi agitur de imponenda pœna legis Corneliæ de ſicarijs, etiam in pœna ſtatutaria.*

82 *Pęna omnis imponenda hodie eſt arbitraria.*

83 *Filius, vel ſeruus mandato patris, vel domini committens delictum, etſi in leuibus excuſetur, & non in grauioribus, tamẽ mitiori pęna punientur. & idẽ dicitur ſi hoc facerent pro eo quòd ſibi minatus ſit mortẽ.*

84 *Boſſij ſententiæ dicentis fore excuſandum à pœna homicidij eum, qui propter minas mortis inferendas euadendas aliquem occiderat, vera interpretatio.*

85 *Vxor, violentia conditionali oppreſſa an ſit priuanda dote, & conſortio viri tãquam adultera.*

86 *Dolus quid ſit.*

87 *Lucretia Romana; quæ propter verecundiam infamiæ incurrendæ permiſit ſe opprimi, ac carnaliter cognoſci, an adulterium commiſerit.*

88 *Impugnatur Panormitanus in ſuo dicto.*

89 *Defenditur Panormitanus.*

90 *Sententia ſimpliciter dicentium excuſandum fore à pęna homicidij eum, qui aliquem interfecit mandato eius, à quo alias ipſe occiſus fuiſſet, erit omnino intelligenda, quoad pęnam ordinariam homicidij, & nõ quod ſit immunis ab omni pœna. & quare.*

91 *Sententia Bartoli, dicentis excuſatum eſſe ſeruum ſi propria: aliũ interfecit iuſſu Domini ſui ac ille ſe interfeciſſet, prout minatus ei fuerat. declaratur ſecundam mentem eiuſdem elicitam ex alijs eiuſdem verbis, & idem ſit de ſententia Bal. & aliorum.*

92 *Voluntas conditionata dicitur voluntas.*

93 *Iudex quando non poſſit punire tranſgreſſores legum humanarum iuxta pœn. in ipſis legibus taxatas.*

94 *Factum propter metum cadentem in conſtantẽ virum debet irritari.*

95 *Leges Eccleſiaſticæ non obligant nos ſemper vt mortẽ potius paratam ab alijs, eligamus, ne tranſgrediamur eis, prout iacent in littera. & quare. et multipliciter exemplificatur.*

96 Metus

96 *Metus vbi adeſt, ibi non valet actus iure naturali.*
97 *Metus cauſa quod factum eſt, ratum non habetur à iure.*
98 *Bonum commune lex vnaquaque procurare debet, & per legem principaliter intendere Legiſlator.*
99 *Legiſlatoris mens principaliter in vnaquaque lege interpretanda erit attendenda.*
100 *Impugnatur concluſio.*
101 *Excommunicato communicans per coactionem adſtrictus non eſt excommunicatus, ſecus eſt de inducto ad communicandum per metum, quamuis leuius puniendus ſit, quam ſi voluntariè communicaſſet cum excommunicato, & quare, & de quo loquatur text. in c. ſacris.*
102 *Coactio conditionalis excuſat non a toto pœna, ſed a tanta.*
103 *Metus eſt duplex, ſcilicet præciſus, ſiue abſolutus, & conditionalis, ſeu cauſatiuus, & qui eorum excuſet a pœna transgredientem legem.*
104 *Coactio conditionalis quæ dicatur.*
105 *Cibaria ab excommunicato petere in neceſſitate conſtituto licet, & quare.*
106 *Communicans excommunicato propter metum quare non excuſetur a tota pœna, ſicut communicãs propter neceſſitatem famis, ſecundum Panormitanum.*
107 *Mulier an licitè poſſit fornicari, vt inde famis neceſſitati propriæ ſuccurrat.*
108 *Transgrediens legem poſitiuam propter metum cadentem in conſtantem virum, an aliqua pœna ſit puniendus afferuntur ſententiæ Canoniſtarum, & Theologorum, & rationes eorundem.*
109 *Ratio contra concluſionem.*
110 *Reſponſio impugnationi allatæ contra præſentem concluſionem.*
111 *Reſponſio ad text. in c. ſacris. & inſimul interpretatio.*
112 *Excommunicato communicare in quibus caſibus erit mortale peccatum.*
113 *Reſponſio ad Innocentij ſententiam, ac eiuſdem vera interpretatio.*
114 *Reſponſio ad Baldi ſententiam, & eiuſdem legitima interpretatio.*
115 *Patiens vim abſolutam non punitur, ſed conditionalem (ſi facit contra virtutem clauium) patiens punitur mittus, & quare.*
116 *Reſponſio ad Hoſtienſis ſententiam, et eiuſdem interpretatio.*
117 *Coactio abſoluta, ſeu præciſa exemplificatur, & declaratur cuius culpæ ſit non obſeruare iuramentum, tali coactione praua præſtitum, & coactio conditionalis a quo excuſet.*
118 *Pudicitia quid ſit.*
119 *Reſponſio ad Ioannis Andreæ ſententiam, & eius legitima interpretatio.*
120 *Reſponſio ad Goff. ſententiam, & eius declaratio.*
121 *Mala omnia tolerare tenemur potiuſquam in peccatum mortale conſentire.*
122 *Reſponſio ad ſententiam Ant. de But. & eiuſdem interpretatio.*
123 *Participare cum excommunicato licebit in caſu neceſſitatis præciſæ, vel occaſionatæ propter damnum vitandum non propter vtilitatem.*
124 *Reſponſio ad Panormitani ſententiam, ac eiuſdem interpretatio.*
125 *Maleficia diſtinguuntur voluntate, & propoſito.*
126 *Adultera ſuſcipiens filium ex adulterio ad quid teneatur.*
127 *Reſponſio ad Caietani ſententiam, & eiuſdem declaratio.*
128 *Neceſſitas communicandi cum excommunicato, quæ excuſet, & quæ non, ſecundum Caietanum.*
129 *Reſponſio ad ſententiam Adriani, & eiuſdem legitima interpretatio.*
130 *Iudæis an liceurit propter neceſſitatẽ famis veſci carnibus porcinis.*
131 *Comedere de idolatitijs carnibus, quando liceat Chriſtianis.*
132 *Metus probabilis, & improbabilis, quis ſit, & a quibus quiſquam eorum excuſet.*
133 *Mortis metus dicitur metus cadens in conſtantẽ virũ.*
134 *Metus mortis incurrendæ, dicitur metus cadens in conſtantem virum, qui excuſet.*
135 *Metus cruciatus corporis probabiliter ſuſtinendi dicitur metus cadens in conſtantem virum.*
136 *Metus faciendi tam in propria perſona, quàm in liberis ſuis ſtuprum, tam in viro, quàm in muliere honeſta, aut incurrendi ſeruitutem, aut iuris, vel facti, cuius falſitas non poſſit facile probari dicitur metus cadens in conſtantem virum.*
137 *Impugnatio concluſionis.*
138 *Metus incurrendi infamiam, an dicatur metus cadens in conſtantem virum.*
139 *Reſponſio ad impugnationem.*
140 *Metus excommunicationis fulminandæ contra aliquem, quando dicatur metus cadens in conſtantem virum, & per conſequens enumerantur caſus, in quibus excommunicatio lata eſt nullius virtutis.*
141 *Metus iuſtus incurritur per præceptum pœnale ſuperioris.*
142 *Impugnatur concluſio.*
143 *Excommunicatio dicitur medicinalis.*
144 *Reſponſio ad c. 1. de ſententia excom. in ſexto, et eius verus intellectus.*
145 *Excommunicationis cauſa materialis eſt peccatum mortale contumaciæ, & quare.*
146 *Reſponſio ad Doct. ſententias.*
147 *Reſponſio ad rationem qua concluſio fuit impugnata.*
148 *Metus incurrendi iniuſtam ſpoliationem omnium bonorum ſuorum, vel maioris partis eorum dicitur iuſtus, ac cadens in conſtantem virum.*
149 *Metu, ac vi quæ fiunt de iure erunt renoeanda.*
150 *Mentio vbicunque fit de ſpoliato omnibus bonis illem intelligitur de ſpoliato maiori parte bonorum, & de quorum bonorum qualitate ſit hoc intelligendum.*
151 *Alienatio omnium bonorum ſicut præſumitur facta in fraudem, ſic alienatio maioris partis bonorum.*
152 *Metus conceptus ex minis capitalibus, & ex Principis indignatione, an dicatur cadens in conſtantem virum.*
153 *Latitare quid ſignificet.*
154 *Aggreſſo, an liceat præuenire aggredientem, & occidere.*
155 *Preces Superiorum, quando dicantur incutere metũ cadentem in conſtantem virum.*
156 *Metus conceptus ex nimia reuerentia alicuius Superioris, vtputa, metus vxoris erga virum, filij ergà patrem, clerici erga Epiſcopum, & vaſalli erga dominum ſuum, ſit dicendus metus cadens in conſtantem virum.*
157 *Reuerentia ſola Superioris non inducit iuſtum metũ, ſeu metum in conſtantem virum cadentem.*
158 *Metus conceptus ex cruciatu, ac minis eius, qui non eſt verboſus, cadit in conſtantem virum.*

Abbatis Alphonſi Villagut Tractatus

Lex pœnalis quo ad pœnam ordinariam infligendam, an ſit extendenda ad eos etiam, qui tranſgreſſi fuiſſent illam propter metum ſibi illatum, & non ſponte.

Cum inter quæſtiones, quæ in iure Canonico difficillimæ videntur, non infimum locum obtineat hæc, in qua quæritur, an tranſgreſſores legum pœnalium poſſint puniri pœnis ſtatutis a iure: ſi huiuſmodi tranſgreſſio facta fuerit propter metum cadentem in conſtantem virum. Iccirco ipſam hic examinare operæpretium duxi ad Dei cultum, & Iudicum ſolamen. Quapropter ſciendum, quòd more ſolito hæc quæſtio examinabitur, ſeu decidetur nonnullis concluſionibus, illis tamen præmittendo (pro earum maiori intelligentia) enucleationem nonnullorum terminorum in nonnullis §§. iccircò præmitto in hoc 1. §. infraſcripta, videlicet.

Metus abſolutè conſideratus quid ſit, vnde dicatur: Metum cadere in aliquem quomodo dicatur, & metus cadens in virum conſtantem quid ſit, & quomodo poterit cognoſci.

§ Primus.

SCIENDVM ergo primum, quòd
metus tali pacto diffinitur a Do-
1 ctoribus, videlicet. Metus † enim
eſt mentis trepidatio cauſa pericu
li inſtantis, vel futuri, vt docet tex.
in l. 1. ff. de eo, quòd metus cauſa
geſt. erit. Memoriæ autem commendandum erit,
quòd ad cognoſcendum, quando metus illatus
poſſit dici cadens in conſtãtem virum nobis ſummopere
deſeruit doctrina Diui Thomæ in 4. ſenten.
diſt. 29. q. 1. art. 2. Soti in lib. 7. de iuſt. & iure,
q. 2. artic. 1. col. 6. in verſ. metus enim eſt ille: Didaci
Couarruuias in c. 3. ſecundæ par. § 4. num. 2.
fol. 159. Sylueſtri in ſumma, in verſ. metus. § 1. Nã
ex his omnibus Doctoribus habemus, quòd cadere
metum in aliquem, eſt aliquem metu cogi: Cogitur
autem aliquis metu, quando aliquid facit,
quòd aliàs non vellet, ad euitãdum aliquid quod
2 timet: conſtans autem ab inconſtanti † diſtinguitur
quantum ad duo. Primò enim quantum ad
qualitatem periculi quod timetur, quia conſtans
ſequitur rationem rectam, per quam ſit aliquid
pro quo ſit dimicandum, vel faciendum: ſemper
autem minus malum, aut maius bonum eligendũ
eſt, & ideo conſtans ad minus malum ſuſtinendũ
cogitur metu maioris mali: non autem cogitur
ad maius malum, vt vitet minus malum, ſed inconſtans
cogitur ad maius malum propter metũ
minoris mali, ſicut ad peccatum propter metum
corporalis pœnæ: ſed pertinax a contrario non poteſt
cogi etiam ad minus malum ſuſtinẽdum, vel
faciendum, vt euitet maius malum: vnde conſtãs
eſt medius inter inconſtantem, & pertinacem. Secundò
differunt quoad extimationem periculi imminentis,
quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione,
& probabili cogitur: ſed inconſtans ex leui,
vt docuit Sapiens. dicens Prouer. c. 28. verſ. 1.
fugit impius nemine perſequente, iuſtus autem
quaſi leo confidens, abſque terrore erit: ex his ergo
3 colligitur, quòd metus † cadens in conſtãtem
virum ille erit dicendus, quem viri conſtantia ſe-
eum patitur, ſcilicet quem ſtat virum conſtantem
ſine ſuæ fortitudinis vituperatione habere: ita vt
non repugnet eſſe virum conſtantem, & ſic metuere:
Nam vna pars fortitudinis eſt, timere, vbi
oportet, vel ſic: Metus cadens in conſtantem virũ
is eſt, qui illatus cogit aliquem eligere minus malum
ob maius malum ſibi imminens effugiendũ:
4 Conſtans † igitur vir ille erit, qui eliget potius rẽ
ipſam agere, cuius agendæ cauſa periculum imminet,
quàm ſubire periculum, quod grauius, atque
acerbius eſt viro prudenti. Vel ſic & clarius, (vt
docet Riccardus de Mediauilla in 4. ſent. diſtin.
29. art. 1. in corp. quæſt. quòd duplex eſt metus,
quidam non cadens in conſtantem virum, & coa-
5 ctio † conſenſus per talẽ metum non impedit matrimonium,
nec quantum ad iudicium Dei, nec
quantum ad iudicium Eccleſiæ, arg. ad hoc extra
de ſponſal. c. veniens. Secundò, eſt etiam quidam
metus cadens in conſtantem virũ, i. in virũ virtuoſum,
ſicut eſt metus mortis, vel enormis læſionis
corporis, vel ſeruitutis, vel ſtupri, vel aliquorum
grauiorum malorum expreſſorum in iure, quã talia
mala intentantur ab illo, de quo præſumit probabiliter
vir conſtans, quòd ille talia velit, & poſſit
ſibi inferre, niſi ſibi conſentiat: & notandum, quòd
6 metus, † an ſit cadens in conſtantem virum poterit
cognoſci ex triplici capite. Primò ex parte
obiecti. Secundò ex parte modi, quo metus incutitur.
Tertiò ex parte ſubiecti. De primo exemplũ
ponitur a Doctoribus de metu mortis, cùm mors
ſit malũ omnium temporalium truculentiſſimũ:
Iccircò cadere æſtimatur in conſtantem virum:
& ſciendum, quòd ſub nomine mortis cõprehen-
7 duntur † perpetui carceres, exilium, & inſignis
Infamia, (quoniam & ipſam infamiam aſſolent nõ
minus cauere homines, quàm ipſam mortem) maxima
bonorum ſuorum ammiſſio, & alia damna
temporalia, de quibus latius dicetur in cõcluſionibus
afferendis. Secundò ex parte modi penſatur,
quo metus incutitur. Nã ſi enim fœmina, vel
puer, vel ſenex, aut inermis homo alicui mortem
minaretur: regulariter metus ille non eſſet dicendus
metus cadens in conſtantem virum. Dixi regulariter,
quia poſſet contingere, quòd fœmina
eſſet virago robuſta, & armis accinta, quæ minaretur
mortem inermi, & debili viro, & tunc eſſet
iudicandus metus ille cadens in virum conſtantem:
(vt latius in concluſionibus.) Tertiò ex parte
ſubiecti. Animaduertendum eſt, quòd virorum
iſta conſtantia non conſiſtit in indiuiſibili, ſed
ſuam habet latitudinem. Non enim aut Theſei,
aut Herculis ſtrenuitate pollere omnes aut debent,
aut poſſunt: eſt nihilominus linea, extra quã
non

non eſſet conſtantia: Metus ergo, qui illam compatitur conſtantiam, quæ intra illam includitur latitudinem eſt cadens in cōſtantem virum. Quocirca metus, qui fœminam, aut ſenem calore ſanguinis iam deſtitutum excuſaret, non excuſaret virum alium. Vnde nomine viri intelligitur animi robur pro cuiuſcunque conditione. Metus ergo leuis puta temiſſior, quàm qui cadit in cōſtantem virum, non excuſat aliquem ab aliqua legis tranſgreſſione; vt latius in concluſionibus probabitur.

Lex quid ſit, & vnde dicatur.

§. Seundus.

CVm diuerſimodè reperiatur in iure, & apud Doctores tradita diffinitio legis, meritò operæpretium duxi omnes huiuſmodi diffinitiones hìc referre ad pij Lectoris commodum pro maiori intelligentia propoſitæ quæſtionis. Scien-
8 dum ergo, quòd prima legis† diffinitio hæc eſt. Lex eſt, quam populus Romanus Senatorio Magiſtratu interrogante, veluti Conſule conſtituebat, vt in §.conſtat autem. in verſ.lex eſt. Inſtitu.de iure natu.gent.& ciuili. Secunda, Lex eſt commune præceptum virorum prudentum conſultum delictorum, quę ſpontè, vel ignorantia, ſiue dolo, (ſed non ſine culpa) contrahuntur. Coertio communis Reipublicæ ſponſio. vt in l.1.ff.de legibus, & Senatuſconſult. Tertia, Lex eſt, cui omnes homines debent obedire, cùm propter multa, & varia, tum maximè quia omnis lex inuentio quædam, & donum Dei: Decretum autem ſapientum, Correctio autem voluntariorum, & non voluntariorum (expone, vt ſupra) peccatorum: Ciuitatis autem compoſitio communis, ſecundum quam omnes decet viuere, & hęc diffinitio fuit Demoſthenis, & habetur in l.2 ff.de legibus, & Senatuſconſul. Quarta, Lex eſt omnium Diuinarum, & humanarum rerum regina, oportet eam etiam præſidere, & bonis, & malis, & Principem, & Ducem eſſe, & ſecundum hoc regulam eſſe iuſtorum, & iniuſtorum, & eorum, quæ naturalia ciuilia ſunt animantium pręceptis, quidem faciendorum, prohibitrix autem non faciendorum, & hæc diffinitio fuit Chriſippi Philoſophi, & habet in d.l.2; ex qua Chriſippi diffinitione poteſt elici hæc quinta diffinitio, vt docet Glo. in d.§.conſtat. in verſ.lex eſt, infraſcriptis vtens verbis, videlicet: Lex eſt ſanctio ſancta, iubens honeſta, & prohibens contraria. Sexta, Lex eſt conſtitutio populi, qua maiores natu ſimul cū plebibus aliquid ſanxerunt: vt in c.lex eſt. diſt.2. Septima, Lex eſt æternum quoddam, quod vniuerſum mundum regit imperandi, prohibendiſque ſapientia, vt docet Cicero in lib.2.de legibus. Quæ diffinitio (ſecundum Sotum in lib.1.de iuſtitia, & iure. quæſt.1.art.1.) congruit legi æternę. Octaua, Lex eſt ratio ſumma inſita in natura, quę iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria, vt ait Cicero in lib.1. de legibus. hæc tamen diffinitio non competit, niſi legi naturali, vt docet Sotus vbi ſupra. Nona, Lex eſt communis Ciuitatis conſenſus, qui ſcriptis præcipit quomodo vnumquodque agendum ſit, vt docet Ariſt. in Rethorica ad Alexandrum, Capitulo de Genere deliberatiuo. quæ videtur conſonare prædictæ diffinitioni immediatè traditæ. in c.2.diſt.2. Decima, Lex eſt recta voluntas eius, qui vicem populi gerit. Vndecima, Lex eſt quędam ordinatio rationis ad bonum commune, qui ab eo, qui curam communitatis habet promulgata. vt docet Diuus Thomas in 1 2.q.90. art.4 in corp. artic. Duodecima, Lex eſt quædam rationis ordinatio, & præceptio in commune bonum, ab eo, qui curā Reipublicę gerit, promulgata. Vt docet Sotus vbi ſupra, dicens, quòd lex hoc modo diffinita exprimit genus legis, finem, cauſam, poſitionem, & formam.

9 Legis autem virtus † eſt imperare, vetare, permittere, & punire, vt in l.legis virtus.ff.de legi.& Senatuſconſult.

10 Lex denominatur.† Primò a legendo, eo quòd propriè loquendo ius ſcriptum, lex dicatur, & ſcripto profertur. vt docet Iſidorus in lib.5.Ethimol. c.3. Secundò a ligādo, vtpote, quæ vi polleat obligandi, ac ligādi ſubditos Legiſlatoris ad aliquid agendum, vel ommittendum, vt docet Sanctus Thomas in 1.2.q.90. art.1. in corp.q. Tertiò a legendo, id eſt eligendo, quaſi ſit eligendi regula, vt docet Cicero in libro primo de legibus, cuius ſententiæ ſe ſubſcripſit Dominicus a Soto vbi ſupra.

Violentia quotuplex ſit, voluntariū quot modis ſumatur, virginitas quid ſit, & quotuplex eius corruptio.

§. Tertius.

CVm ſummopere deſeruiat deciſioni præſentis quotidianæ, & difficilis quæſtionis intelligentia terminorum, ac quæſtiuncolarum propoſitarum in præſenti §. iccircò (Deo dante) gradatim examinabuntur, Quapropter primò ſermo erit de quotuplicitate violentiæ, ſeu coactionis.
11 Sciendum ergo, quòd violentia, † ſeu coactio eſt duplex. Nam alia dicitur abſoluta, ſeu ſimplex, ſeu ſimpliciter, vel ſufficiens, & alia conditionata, ſeu ſecundum quid, vel inductiua, quæ a Philoſopho appellatur violentum mixtum. Violentia
12 igitur ſeu coactio, primo modo dicta, † dicitur a Philoſopho in 3.Ethic. violentum ſimpliciter. & hæc ſic deſcribitur a Damaſceno (vt refert Alexāder de Ales in 3.par. quæſt.41. memb.4. artic.2.) eſt illa, cuius principium de foris eſt nihil conferens ſecundum proprium imperiū vim paſſo hoc eſt, cuius cauſa efficiens extra eſt totaliter, & nihil cooperatur ille, qui patitur. & hæc coactio a Diuo Thoma exemplificatur duobus modis. Nā primò (in 4.ſent.diſt.39.q.1.art.1.) ſicut, cùm alius corporaliter alium impellit ad metum, ſed clarius in eodem 4.ſent.diſt.6.q.1.art.2. infraſcriptis vtens verbis, videlicet, & ideo ſi ſit coactio ſufficiens, ita quòd principium ſit ex toto extra nihil conferente vim paſſo, vt cùm aliquis reclamans immergitur violenter, tunc talis nec ſacramentū ſuſcipit, nec rem ſacramenti. hæc ille Sanctus, cui conſonant ea, quæ docuit Diuus Bonauentura in 4.ſent. diſt.4. art.2.quæſt.1. dicens, quòd duplex
13 ſit coactio, † ſcilicet ſufficiens, & inducens. & inquit ſi aliquis mergatur coactione ſufficienti, vtpotè, quia qui violenter acceptus eſt, & ipſo renuente manibus, & pedibus merſus eſt, talis nullo modo baptizatus eſt, quia nullo modo fuit in

eo

eo conſenſus,nèc voluntas,immo fuit omnino re-
pugnans.Idem Sanctus ibidem in reſponſione ad
vltimum argum. dicit, quòd qui ponit thura ti-
more mortis ante idolum peccat:ſed is,cuius ma
nus trahitur violenter ad idē faciendum non pec
cat,quia non dicetur ſacrificare.& ratio eſt,quo-
niam, etſi voluntas non poſſit cogi in volendo,po
14 terit † tamen ſimpliciter homini fieri coactio in
actu exteriori. Vnde voluntas inducta, voluntas
eſt.hæc ille Idem prorſus docuit Alexan. de Ales
vbi ſupra, & in 4.par.quæſt.8. articulo 2. Scotus
quoque loquens(in 4 ſent.diſt.29 q.1.art.1. incip.
De primo contradictio eſt) de hac violentia abſo
luta, ſeu ſimpliciter, aut ſufficienti infraſcriptis
vtitur verbis(idipſum concludentibus quod præ-
dicti Doctores docuerunt)videlicet.Cōtradictio
eſt voluntatem ſimpliciter cogi ad actum volēdi:
15 quia cum violentum ſit † ex 3.Ethic.cuius princi
pium eſt extra non conferente vim paſſo:intellige
paſſo vim, ideſt violentiam non conferente , non
negatiuè,ſed contrariè,ideſt conferente,quod eſt
dictu : Violentum eſt,quod eſt totaliter a princi-
pio extrinſeco, quod contra inclinationem paſſi:
& velle non poteſt ſic in eſſe voluntati, quia tunc
nolens vellet,vel volens nollet : & ſic ſequitur ꝓp-
poſitum:Poteſt ergo habens voluntatem cogi ad
aliquam paſſionem,vtpotè ligatus hic cogitur re-
manere,vel aliquam actionem inſtrumentalem i
quæ tamen non eſt actio ſua:vtputa,ſi aliquis ma
nu mea aliquem percutiat: Nam ita poſſet facere
manu ærea : hæc ille. de violentia, ſeu coactione
ſimpliciter,ſeu abſoluta.Idē prorſus docuit Car-
dinalis a Turrecremata in c.1.15.q.1.infraſcriptis
verbis vtens,videlicet duplex eſt violentum,ſiue
16 † coactio,vna eſt abſoluta,puta,ſi manum meam
violenter cum gladio, & me omnino renuentem
deducat, & ſic per violentiam manus mea vulne-
ret,& interficiat hominem , & hæc omnia allata,
de violentia primo modo dicta ſufficiant. Violen-
17 tia † igitur ſecundo modo dicta . ſic definitur ab
Alex.de Ales in 3 par. quæſt.41. membr.4. art.3.
eſt cum cauſa mouens de foris eſt inducens, vel
impellens cooperante illo,qui patitur. De qua vio
lentia , ſeu coactione diuerſimodè exemplificant
Doctores præcitati. Nam Sāctus Thomas de hac
violentia loquens in 4.ſent. diſt.6. q.1. art.2. in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet . Si autem coa-
ctio inducens ſit,ſicut minis, vel flagellis, ita ꝙ
baptizatus potius eligat baptiſmum ſuſcipere , ꝙ
talia pati,tunc ſuſcipit ſacramētum,ſed non rem
ſacramenti,& idem Sanctus in 4.ſent. diſt.29. q.
1.artic.1 . infraſcriptis vſus fuit verbis , videlicet.
Alia violentia eſt,quę facit cōditionatam neceſ-
ſitatem, & hanc vocat Philoſophus 3. Ethic.vio-
lentum miſtum:ſicut cum quis proijcit merces in
mare ne periclitetur nauis vna cum perſonis ibi
exiſtentibus:& in iſto violēto quamuis hoc quod
fit,non ſit per ſe voluntarium : tamen cōſideratis
circunſtantijs hic, & nunc voluntarium eſt.Et qa
actus in particularibus ſunt, ideo ſimpliciter vo-
luntarium eſt: ſed ſecundum quid inuolūtarium.
Vnde hæc violentia, vel coactio poteſt eſſe in con
ſenſu,qui eſt actus voluntatis; non autem prima,
ſcilicet violentia abſoluta . Sanctus Bonauentura
in 4.loco citato eodem modo exemplificat de ip
ſa violentia conditionata nihil addens pondera-
tione dignum. Ideo facit Alex. locis citatis, ſed
in 3.par.q.41.memb.4. artic.3. ait,quòd de hac
violent a loquebatur Diuus Auguſtinus, dicens,
18 ꝙ coacta † voluntas,voluntas eſt.arg. in c.meritò
queritur.15.q.1. & ibidem fatetur gloſa. Qui Alex.
ibidem in reſpon. ad ſecundum infraſcriptis vti-
tur verbis,videlicet. Ad ſecūdum ſimiliter patet:
quoniam qui timore mortis negat , non dicitur
inuoluntarius, quamuis actus ille nō placeat ab-
ſolutè : ſed tamen placeat conſideratione mali,
quod plus timetur:ſicut iacientes ea,quæ in naui
ſunt in mare propter naufragium:non ſunt inuo-
luntarij in iactando.hæc ille . Idem prorſus fate-
tur Scotus vbi ſupra per alia verba. & idem Car-
dinalis a Turrecremata loco citato .

Animaduertenda tamen,& ponderanda erunt
pro maiori intelligentia prædictorum quæcunq;
docuit Diuus Bonauentura in 2.lib.ſent. diſt.41.
par.1.dubio tertio.& ſunt hæc, videlicet. Nouem
19 ſunt gradus † voluntarij,ſecundum quos peccata
voluntaria dicuntur ſecundum plus, & minus. Pri
mo enim & principaliter dicitur voluntarium,
quod eſt a voluntate nullo inclinante, nec exte-
rius, nec interius : ſic fuit peccatum Luciferi vo-
luntarium.Secundò volūtarium dicitur, quod eſt
a voluntate aliquo ſuggerente exterius,ſed nullo
inclinante interius,& ſic fuit peccatum primi ho
minis voluntarium. Tertiò voluntarium dicitur,
quod eſt a voluntate,aliquo tamen inclināte ex-
terius,& interius:& ſic eſt peccatum mortale,qd
aliquis perpetrat ex deliberatione,& intentione
poſt lapſū naturæ. Quartò aliquid eſt volūtariū,
qd eſt à voluntate non mouente ad illud directè
mouēte,tū illud ex conſequenti,ſicut eſt peccatū
ommiſſionis,quo quis ommittit ad matutinū ſur
gere, quia voluntariè ſe inebriauit . Quintò ali-
quid eſt voluntarium,quod eſt voluntate non mo
uente ad illud directè, nec appetente , ſed aliud
20 refugiente, ſic eſt peccatum, quod homo † facit
mortis timore. Sextò eſt aliquid voluntariū,quod
eſt à voluntate nō plene id quod agit conſentien-
12 te : & ſic peccatum ex ignorantia dicitur volun-
tarium . Septimò dicitur aliquid voluntarium,
quia conſequitur ad aliquid , quod voluntariè
factum eſt ab illo eodem a quo illud fit:& ſic
21 peccata,quę conſequuntur ebrietatem † in quam
21 homo ſe ſcienter induxit, dicuntur aliquo modo
voluntaria. Octauò dicitur aliquid voluntarium,
quia eſt ab aliquo potente prohibere,non tamen
prohibente,& ſic peccatum veniale,quod eſt pri-
mus motus,dicitur eſſe voluntarium. Nonò & vl-
timo dicitur aliquid eſſe voluntarium, quod in-
troductum eſt à voluntate aliena , ſicut a cauſa
prima,& ſic peccatum originale dicitur volunta-
rium.hæc ille Sanctus. qui ibidem ſubdit , quòd
22 voluntas nunquam cogitur coactione † ſufficien-
ti (ideſt abſoluta) & ideo coactio exterius facta,
(quæ aliás coactio ſecundum quid ſiue inducens
dicitur)nunquam tollit rationem voluntarij , ſed
ſolum coactio abſoluta,ſeu ſufficiens,vt latius pau
lò ante fuit prolatum .

Sciendum erit, & tertiò principaliter,quòd etſi
virginitas diuerſimodè definita,ſeu deſcripta re-
periatur a Doctoribus : tamen ſummoperè , &
memoriæ commendanda erit diſtinctio, qua vti-
tur Caietanus in commentarijs 2.2.q.152. art.1.
23 dicens virginitas † ſumitur dupliciter,videlicet.
Naturaliter,& moraliter: & rurſus moraliter ſu-
mitur dupliciter , ſcilicet pro quodam caſtitatis
ſtatu , & prout eſt quædam ſpecialis virtus a ca-
ſtitate

24 ſtitate diſtincta. Virginitas † naturalis conſiſtit
in naturali integritate membrorum: ſecundum.n.
communem vſum loquendi, illas appellamus vir-
gines, quæ integritatem carnis, quam a natura
habent, ſeruant: & ad hoc inſpiciuntur quandoq;
25 mulieres ſi ſint virgines. Virginitas † vt eſt ſtatus
caſtitatis, requirit duas conditiones. Primò quòd
perſona non ſit voluntariè polluta. Secundò, quòd
ſit in propoſito ſic ſeruanda niſi matrimonio iun-
gatur. & hoc modò puellæ nubiles caſtæ dicuntur
26 virgines. Virginitas † verò prout eſt ſpecialis vir-
tus addit ſupra virginitatis ſtatum, perpetuitatē
voto firmatam, vt in diffinitione eius paulò poſt
27 oſtendemus. Rurſus virginitas † tripliciter con-
ſiderari poteſt, videlicet materialiter ſolum, for-
maliter ſolum, & materialiter & formaliter inſi-
mul. Materialis tm̄ virginitas dicetur integritas
pudoris, ſeu clauſtri pudoris, ſeu incorruptio car
nis, cùm corruptione mentis. Formalis tantū ve-
rò integritas, & incorruptio mentis, cùm corru-
ptione inuoluntaria carnis. Materialis & formalis
incorruptio carnis, & mētis, vt latius dicetur aſ-
ferendo ſententiam Diui Thomę, cuius ſententię
aſtipulatur Sanctus Bonauentura in 4. ſent. diſtin.
33. art. 2. q. 3. poſt reſponſiones ad argumenta in
fine. & Riccardus in 4. ſent. diſt. 33. art. 4. q. 1. His
ergo prælibatis, ſciendum, quòd (vt docet Diuus
Thomas in 2. 2. q. 152. art. 1.) Nomen virginitatis
a virore ſumptum eſt, & ſicut illud dicitur vireus,
& in ſuo virore perſiſtere, quod non eſt ex ſuper-
abundantia caloris aduſtionem expertum: ita
28 etiam virginitas † hoc importat, quòd perſona,
(cui ineſt) immunis ſit a concupiſcentię aduſtio-
ne, quæ eſſe videtur in conſummatione maximę
delectationis corporalis, qualis eſt venereorū de
lectatio. Vnde Ambroſius dicit in libro de virgi-
29 nitate, pagina 2. quòd caſtitas † virginalis eſt
expers contagionis integritas: In delectatione au
30 tem venereorum † tria conſideranda occurrunt.
Vnum quidem, quod eſt ex parte corporis, ſcili-
cet violatio ſignaculi virginalis, aliud autem eſt,
in quo coniungitur id, quod eſt animæ cum eo,
quod eſt corporis, ſcilicet ipſa reſolutio ſeminis,
delectationem ſenſibilem cauſans. Tertium autē
eſt ſolum ex parte animæ, ſcilicet propoſitū per-
ueniendi ad talem delectationem. In quib. trib.
id, qđ primò poſitum eſt per accidens ſe habet ad
moralem actum, qui non conſideratus per ſe, niſi
ſecundum ea, quæ ſunt animæ, ſecundum verò ma
terialiter ſe habet ad actum moralem: nam ſenſi-
biles paſſiones ſunt materia moralium actuum.
Tertium verò ſe habet formaliter, & completiuè:
quia ratio moralium in eo, quod eſt rationis cō-
pletur, quia ergo virginitas dicitur per remotio-
nem prædictæ corruptionis, conſequens eſt, quòd
integritas membri corporalis per accidens ſe ha
beat ad virginitatem: ipſa autem immunitas a
delectatione, quæ conſiſtit in ſeminis reſolutione
ſe habet materialiter. Ipſum autem propoſitum
perpetuo abſtinendi a tali delectatione, ſe habet
31 formaliter, & cōpletiuè in virginitate: † & ſcien-
dum, quòd integritas membri corporalis ideo di
citur per accidens ſe habere ad virginitatem (vt
Sanctus Thomas docuit vbi ſupra in reſponſione
ad tertium) in quantum ſcilicet per hoc, quòd ex
propoſito voluntatis abſtinet quis a delectatione
venerea, remanet integritas in mēbro corporeo.
Vnde ſi contingat, quòd per alium modum alio
caſu membri integritas corrumpatur, non magis
præiudicat virginitati, quàm ſi corrumpatur ma-
nus, aut pes. Quapropter animaduertēdum ſum-
32 moperè erit, quòd delectatio, † (quæ eſt ex ſemi-
nis reſolutione) dupliciter poteſt contingere (vt
docuit idem Sanctus Thomas vbi ſupra in reſpō-
ſione ad quartū.) Vno modo, vt procedat ex men
tis propoſito, & ſic tollit virginitatē, ſiue fiat per
concubitum, ſiue abſque concubitu: Facit autem
mentionem Diuus Auguſtinus de cōcubitu: quia
huiuſmodi reſolutio communiter, & naturaliter
ex concubitu cauſatur. Alio modo poteſt proue-
nire præter propoſitum mentis, vel in dormiēdo,
vel per violentiam illatam ei (cuius mens nō con-
ſentit) quamuis caro delectationem experiatur,
vel etiam ex infirmitate naturę (vt patet in his,
qui fluxum ſeminis patiuntur, & ſic non perditur
virginitas, quia pollutio non accidit per impudi-
citiam, quam virginitas excludit. hæc Sanctus
Thomas vbi ſupra, cui aſtipulatur Dominicus So
tus in 4. ſent. diſt. 49. quæſt. 5. art. 5. in verſic. vnde
Diuus Thomas quæſtione citata. Paludanus, &
Gabriel locis infra citandis. Sciendum inſuper,
quòd idem docuit idem Sanctus Thomas in 4. ſen
tent. diſt. 49. quæſt. 5. art. 3. in reſponſione ad quar
tum dicens, quòd ſi aliqua per violētiam oppreſ-
ſa fuerit, nō ammittit propter hoc aureolam, dū-
modo propoſitum perpetuò virginitatem ſeruan
di inuiolabiliter ſeruet, ſi illi actui nullo modo
eſt conſentiens, non tamen per hoc virginitatem
perdit, & hoc dico (inquit Sanctus Thomas) ſiue
pro fide, ſiue pro quacunque alia cauſa violenter
corrumpatur: ſed ſi hoc pro fide ſuſtineatur, hoc
erit ei meritorium, & ad genus martirij pertine-
bit. Vnde Lucia dixit: ſi me inuitam violari fece-
ris, mihi caſtitas duplicabitur ad coronam, non
quòd habeat duas virginitatis aureolas: ſed quia
duplex premium reportabit, vnum pro virginita-
te cuſtodita, aliud pro iniuria, quam paſſa eſt. Di
33 co etiam, quòd ſi talis violenter † oppreſſa conci-
piat, nec ex hoc meritum virginitatis perdit. hæc
ille Sanctus vbi ſupra, cui aſtipulatur Sotus vbi ſu
pra, & Paludanus, & Gabriel Biel. locis infra ci-
tandis. & Caietanus loco citando infra. At quo-
niam ex his allatis hucuſque docti fuimus virgi-
nitatem denotare integritatem quandam per pri
uationem corruptionis ſic dictam: quæ in actu ge
nerationis accidit. Iccircò ſciendum erit, quòd tri
34 plex eſt huiuſmodi corruptio, † (vt docet Sanctus
Thomas in 4. ſent. diſt. 33. q. 3. art. 1.) Vna corpo-
ralis tantum in hoc quòd clauſtra pudoris fran-
gūtur. Alia ſpiritualis, & corporalis ſimul ex hoc,
quòd per deciſionem, & motum ſeminis in ſenſu
delectatio generatur. Tertia eſt ſpiritualis tantū:
ex hoc quòd ratio huic delectationi ſe ſubijcit,
in qua integritatem perdit quantum ad actum,
quia impoſſibile eſt aliquid intelligere in ipſa, vt
Philoſophus dicit in lib. 7. Ethic. c. 9. vnde ipſa ra
tionis abſorptio dicitur. Hæc autem tertia corru
ptio non eſt rationis actus, ſed quædā paſſio per
accidens ei conueniens ex paſſione inferioris par
tis: ſicut per ſomnum, vel freneſim, & alias paſ-
ſiones corporales, contingit rationis actum impe
diri per accidens. Cum ergo virtus, & virium in
actu rationis conſentientis, & diſſentientis perfi-
ciatur, in omnibus prædictis corruptionibus non
inuenitur ſufficiens ratio vitij, aut virtutis, ſed
oportet addere rationis cōſenſum, vel diſſenſum.

Et

Et quia virginitas in genere moris eſt pertinens
ad virtutem: ideo dixit Beata Lucia, quòd non
inquinaretur corpus niſi de conſenſu mentis, inqui
natione ſcilicet, quę virginitatis puritati opponi-
tur. Prima ergo corruptio, quæ eſt corporalis tan-
tum non eſt materia virtutis, vel vitij, niſi per ac-
cidens, mediante aliqua animæ paſſione. Vnde ſi
per aliquam inciſionem clauſtra pudoris rūpan-
tur: non maius detrimentum virginitati inerit,
quàm ſi pes, aut manus incideretur gladio, ſed ſe-
cunda, & tertia corruptio ſunt materia virgini-
tatis, & oppoſita eius: ſicut & aliæ paſſiones ani-
mæ ſunt materia virtutum moralium, & oppoſi-
torum vitiorum: ſed in actu rationis eligentis, vel
repudiātis corruptiones prædictas finaliter per-
ficitur inquinatio, quam virginitas priuat, & per
conſequens ipſa virginitas. Ideo Diuus Auguſti-
nus (in lib. de virginitate. c. 7. & 8.) dixit, quòd vir
35 ginitas † ſit per piam cōtinentiam ab omni con
cubitu immunitas. Et animaduertendum, quòd
36 corruptio mentis † (vt docet Sanctus Thomas vbi
ſupra in reſp. ad quartum) eſt duplex. Vna quæ eſt
quaſi paſſio mentis, & contingit, quando mens
ſubditur delectationi, quæ in coitu ſolet accide-
re: & quia hæc delectatio completur in ſeminis
diſtillatione, ideo talis corruptio mentis non po-
teſt accidere ſine corruptione carnis, quæ dicta
eſt fieri per ſeminis deciſionem. Alia autem eſt
corruptio mentis, quæ eſt actus eius, ſ. conſen-
ſus, aut electio prædictæ corruptionis: ſed quia vi
res inferiores ſequūtur motum ſuperiorum, ideo
quandoque contingit, quòd ex actu mentis co-
gitantis de corruptione carnis, & intendentis de-
lectationem ipſius experiri, calor excitatur in cor
pore, & ſemē diſtillat, & cauſatur delectatio, qua
37 † mens ſuffocatur ſicut in coitu, & tunc abſque
dubio virginitas eſt amiſſa: ſi autem corruptio
ſiſtat in actu mentis conſentientis, amittitur qui-
dem virginitas ſecundum illud formale, quod ha
bet in mente, non autem ratione eius, quod eſt
materiale in ipſa: vnde talis non poteſt dici vir-
38 go, niſi materialiter: & ideo hæc virginitatis † a-
miſſio poteſt recuperari: non autem illa virgini-
tatis amiſſio, in qua etiam illud, quod eſt mate-
riale ſubtrahitur: qa virginitas ex parte ſui actus
reſpicit tantum præſens, aut futurum, ſicut eſt in
qualibet virtute. Electio enim aut præſens, aut
futurum reſpicit, non autem præteritum, ſed ex
parte materię non ſolum præſens, ſed præteritum
reſpicit. Dicitur enim virgo, quæ elegit, quæ eſt
materialis in virginitate, quam nunquam amiſit,
& habere & conſeruare intendit, non autem exi-
gitur, quòd nunquam contrariam electionem ha
buerit, ſed quòd nunquam cōtrariam corruptio-
nem. Ex hoc autem virginitas amiſſa recuperari
non poteſt: quia illud, quod in præteritum tranſit
recuperari non poteſt. At quoniam quis poſſet ex
dictis hucuſque decipi credens, quod virginitas
amiſſa per coitum ordinarium, cum maſculo nō
poſſit recuperari, ſed amiſſa ſine tali, cū ſola pro-
pria pollutione voluntaria poſſit recuperari, nec
non, & quòd ſi cognoſcatur puella imperfectæ ęta
tis ſine interuentu diſtillationis ſeminis in tali ca
ſu virginitas admittatur quantum ad id, quod eſt
materiale, quod quidem Diuus Thomas non in-
tendit nos docere, immo & contrarium, cùm id-
ipſum explicitè docuerit (in 4. ſent. diſt. 33. q. 3. ar
tic. 1. in reſp. ad quintum) infraſcriptis verbis vtēs
circa primam obiectionem, videlicet. Illæ quæ ſi-
39 ne concubitu † ſe corrumpunt, non eſt dubium, q
virginitatem amittunt, etiam quantum ad id, qd
eſt materiale in ipſa: quia etſi concubitus nō ad-
ſit, adeſt tamen delectatio, quæ in concubitu cor-
ruptionem virginitatis facit, & quòd huiuſmo-
di corruptio irrecuperabilis ſit, docuit ipſemet
Diuus Thomas (in 2. 2. q. 52 art. 3. in reſp. ad ter-
tium) infraſcriptis vtens verbis, videlicet vitius
40 † per pœnitentiam reparari poteſt, quantum ad
id, quod eſt formale in virtute: non aūt quantum
ad id, quod eſt materiale in ipſa: Non. n. ſi quis
magnificus conſumpſerit diuitias ſuas, per pœni-
tentiam peccati reſtituuntur & diuitiæ: & ſimili-
ter ille, qui virginitatem (peccando) amiſit, per
pęnitentiam non recuperat virginitatis materiā,
ſed recuperat virginitatis propoſitum. Circa au-
tem virginitatis materiam eſt aliquid, quod mi-
raculosè reparari poterit diuinitùs, ſcilicet inte-
gritas membri, quam dicimus accidentaliter ſe
ad virginitatem habere. Aliud autem eſt, quod
nec miraculosè reparari poteſt, vt ſcilicet, quod
qui expertus eſt voluptatem veneream, fiat non
41 expertus. Non enim Deus † poteſt, vt ea, quæ fa-
cta ſunt, non ſint facta. Nam vt docuit ipſemet
Diuus Thomas (in prima par. quæſt. 25. artic. 3.)
erit conſiderandum, quòd cum vnumquodq; agēs
agat ſibi ſimile. Vnicuique potentiæ actiuæ cor-
reſpondet poſſibile, vt obiectum proprium ſecun
dum rationem illius actus, in quo fundatur poten
tia actiua. Sicut potentia calefactiua refertur, vt
ad proprium obiectum ad eſſe calefactibile. Eſſe
autem Diuinum (ſuper quod ratio Diuinæ poten
tiæ fundatur, eſt eſſe infinitum non limitatum ad
aliquod genus entis, ſed præhabēs in ſe totius eſ-
ſe perfectionem. Vnde quicquid poteſt habere
rationem entis continetur ſub poſſibilibus abſo-
lutis, reſpectu quorum Deus dicitur Omnipotēs.
Nihil autem opponitur rationi entis, niſi nōens.
Hoc igitur repugnat rationi poſſibilis abſoluti,
quod ſubditur Diuinæ Omnipotentiæ: quod im-
plicat in ſe eſſe, & non eſſe ſimul. Hoc enim Om-
nipotentiæ non ſubditur, non propter defectum
Diuinæ potentiæ: ſed quia non poteſt habere ra-
tionem factibilis, neque poſſibilis. Quæcunq; igi-
tur contradictionem non implicant, ſub illis poſ-
ſibilibus continetur, reſpectu quorū dicitur Deus
Omnipotens. Ea verò, quæ contradictionem im-
plicant ſub Diuina Omnipotentia non continen
tur: quia non poſſunt habere poſſibilium rationē.
Vnde conuenientius dicitur, quòd ea non poſſunt
fieri, quàm quòd Deus ea non poſſit facere. Neque
hoc eſt contra verbum Angeli (Luc. c. 1. verſ. 37.)
Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.
Id enim quod cōtradictionem implicat verbum
eſſe non poteſt: quia nullus intellectus poteſt il-
lud concipere. Præterita autem non fuiſſe (vt do-
cet idem Sanctus vbi ſupra artic. 4. in corp. quæ-
ſtionis, & in reſponſione ad tertiū) contradictio-
nem implicat. Sicut enim contradictionem im-
plicat dicere, quòd Sortes ſedet, & non ſedet, ita
quòd non ſederit, & ſederit. Dicere autem, quod
ſederit eſt dicere, quòd ſit præteritum. Dicere au
tem quòd non ſederit, eſt dicere, quòd non fuerit.
Vnde præterita non fuiſſe non ſubiacent Diuinæ
potentiæ. Et hoc eſt, quod Diuus docuit Auguſti-
nus in lib. 26. cap. 5. contra Fauſtum dicens. Quiſ-
quis ita dicit. Si Deus Omnipotens eſt, faciat vt
ea,

ea,quæ facta ſunt;facta non fuerint, non videt hoc
ſe dicere:ſi Deus Omnipotens eſt,faciat vt ea,quę
vera ſunt,eo ipſo,ꝙ vera ſunt,falſa ſint.Et Philoſo
phus dicit in 6.Ethic.c.2.ꝙ hoc ſolo priuaт̃ Deus,
ingenita facere,quæ ſunt facta:Vnde concludẽdo
dicimus cum S.Thoma vbi ſupra,quem ſequitur
quoq; Cardinalis a Turrecremata. in c.ſi Paulus.
32.q.5.ꝙ etſi Deus auferre poſſit a muliere corru
pta oẽm corruptionẽ mentis, & corporis: hoc tñ
ab ea remoueri non poterit(rõnib.paulò ante alla
tis)ꝙ corrupta non fuerit:ſicut ẽt ab aliquo pecca
42 tore auferre non pôt,† ꝙ non peccauerit, & cha-
ritatem amiſerit,ſed non ideo hoc denegat Diui-
nam Omnipotentiam,ſed in Deo cadere contra-
dictionem.Ex his ergo omnibus patuit Diuũ Tho
mam nos docuiſſe,ꝙ virginitas materialiter amiſ
ſa per coitu vnà cum ſeminis diſtillatione, & per
voluntariam pollutionem, cum ſeminis diſtilla-
tione ſine commixtione viri non poterit recupe-
rari.& hæc quoad primã obiectionem. Sed circa
43 ſecundam,ſ.ꝙ virginitas materialiter †amittat̃,
necne per commiſtionem viri, vel per tactus pro-
prios impudicos a puella minoris ętatis,quæ hu
iuſmodi ſeminis diſtillationem non fuit paſſa pp
ętatem imperfectã, ac immaturam ad tale opus.
Audiamus quid nos docuerit Diuus Thomas, &
Caiet.Diuus.n.Thomas in 4.ſent.diſt. 33.q.3.art.
2.in reſp.ad quintum,reſpondit quæſito præſenti
infraſcriptis verbis vtens,videlicet.Si autem luxu
ria contra naturam,tps perfectę ętatis præueniat,
cum non adſit ſeminis deciſio: & per conſequens
nec delectatio completa mentem ſuffocans, non
amittitur virginitas,quantum ad id,quod eſt ma
teriale in ipſa.hæc ille.Sanctus,pro quorum maio
ri intelligentia memoriæ cõmendanda erunt in-
fraſcripta, quorũ primũ eſt,ꝙ Caiet. in commen-
tarijs.2. 2.q.152.art.2. circa hnc̃,vbi infraſcriptis
vtitur verbis,videlicet. Aduertẽdum quoq; inter
hæc eſt,ꝙ licèt cõiter ante annos pubertatis vter-
que ſexus impotens ſit ad generandum, qñq; tñ
perſonam aliquam contingit voluntariè ſeminare
perditur virginitas.Et qm̃ ſexus fęmineus inueniẽ
ſeminare ſi prouocatus ad hoc fuerit,non ſolũ pa
rum ante pubertatẽ,ſed in ſexto etatis anno,& ſu
pra,vt ipſę mulieres ex parte teſtãtur,ita ꝙ quan
tum ex auditis conijcio,nõ eſt hoc per accidens,
ſed puto poſſe fieri vniuerſale, ſ.vt in plurib.ineſt
eis potentia hæc Ideo longè citius poſſunt mulie
44 res irreparabiliter virginitatẽ† perdere, q̃ viri.
Quantumcunq; aiit infra tempus, quo impotens
quis eſt naturaliter ad ſeminandum,operã det ve
nereia citra ſeminationẽ, & virginitatem perdat
mentalem,non perdit ita virginitatem, quin per
pęnitentiam reparetur.Differt ſiquidem puer a vi
ro per infirmitatem impotentiæ:ꝙ puer eſt per ſe
impotens,vir aũt infirmus per accidnns eſt impo-
tens;& ppea puero per ſe deeſt materia ſtupri, vi
ro aũt per accidẽs.Ac per hoc puer remanet virgo
per ſe ex parte materiæ, ſeu corporis. Vir aũt re-
manet ex parte corporis ꝑ accidẽs virgo. Et ppea
45 non eſt dubium,quin pueri virginitas † ſit repara
bilia per pęnitentiã:ſed an ſit ẽt reparabilis ſic ꝑ-
dita infirmi viri virginitas non facilè dixerim,tra
hitur fortè id,quod eſt per accidens, ad id, quod
eſt per ſe. hæc ille qui paulò antè docet.idem di-
cendum fore de coeuntib.inſimul(qui ſciunt ſemi
nare non poſſe, vt ſunt ſpadones) ꝙ ij ammittunt
virginitatẽ,& idem dicit de ea, quæ pecunia ſub-
ducta conſentit actui venereo, nec ex concubitu
delectationem ſentit,nec ſeminat:his verbis vtens
(reſpondit enim tali quæſito propoſito a Martino
Luthero.)Secunda autem eſt per accidens ex par
te corporis,ſeu materiæ,virgo, ſicut per accidẽs
non ſeminauit in concubitus,& reddens rationẽ
talis ſñiæ,dicit ibidem.Ea aũt quæ ſunt per acci
dens,non dẽnt inducere mentem Doct.ad mutã-
das virtutũ diffinitiones, q̃ attenduntur penes id,
qd eſt vt in plurib.& per ſe.Idẽ eſt.n.iudicium de
iſta,& quacunq; alia,q̃ incępit perdere virginita
tẽ,& per accidens nõ eſt perdita conſumate. hæc
ille,cui conſonant, q̃ docentur a Petro de Palu.in
4.ſent.diſt.33.q.2.art.1.per totũ. & a Gabr.Biel.
in 4.ſent.diſt.33.q.3.in notab.1.& 2.qui ſe ſubſcri
pſit ſñiæ Paludani,quam colligendo breuiter ferè
oĩa dicta ab ipſo Paludano,& alij ſupracitatis di-
co, ꝙ virginitas irrecuperabiliter per pęnitentiã
46 ammittitur † in infraſcriptis caſib.quorũ primus
eſt per corporis corruptionẽ materialem factã per
emiſſionẽ ſeminis,procuratã quocunq; modo gr̃a
delectationis venereę ꝑcipiẽdę,quę tñ dicit̃ cor-
ruptio naturalis, & tunc contigit, qñ habitus ſit
coitus inter marẽ, & fœminã in vaſe debito,alias
diceretur contra naturã, vt puta,per molitiẽ, vel
ſodomiã,vtputa,qñ mulier coit cũ muliere, &c.
vel per beſtialitatẽ,ſi cũ beſtia,&c. vt paulò poſt
clarius,& latius dicet̃ Secũdus eſt per corruptio-
nem voluntariã contra naturã ſeminatione ſequu
ta quocunq; modo id contingat,& ratio(ſm̃ Pal.
ibidẽ)eſt,qm̃ luxuria opponitur caſtitati,& maxĩ
mè virginitati.Tertius ſi clauſtra pudoris frãgant̃
ipſa conſentiente,ẽt ſi non ſeminaret, nec ſemen
reciperet.Quartus per ſeminis voluntariam rece-
ptionẽ ẽt non fractis clauſtris,ẽt ſi ipſa non ſemi-
naret,cũ reperiatur mulieres,quæ concipiunt, &
tñ non ſeminant.Quintus eſt,ſi ex vehementia ar
doris voluntaria paſſa ſine fractione pudoris ipſa
ſeminat ſine viri ſeminis aliqua receptione.Sext⁹
ſi in aliquo præceſſerit conſenſus in delectationẽ
venereã,ita ꝙ ſentiens ſe calefactũ vellet obdormi
re,vt pollueret̃,& mulier,vt opprimeretur, & hic
conſenſus interuenit tp̃e,quo pôt cõtradicere de-
lectationi venereę:ſecus erit ſi talis conſenſus ſolũ
adeſſet durante tali ſeminatione,eo ꝙ ipſa duran
te talis iudiciũ rõnis non habent.Septimus caſus
eſt(ſm̃ Archid.in c.retro,32.q.5.) ſi quæ puella,
vel adoleſcens dum ludit cum viro,vel puella,aut
turpitudinem aliquam cogitat, aut dum deoſcu-
latur actiuè, vel paſſiuè, aut tangitur à viro,vel
cum vehemẽti tentatione carnis ſeſe comprimit,
aut conſtringit,ſi tunc polluitur,non tamen data
ad hæc opera,vel ex propoſito hoc fiat,nihilomi-
nus poterit per pęnitentiam reparari ad virgini-
tatem,& ad aureolam,& inter virgines conſecra
ri,quamuis poſt huiuſmodi non voluntariã pollu
tionem placuit ei fuiſſe pollutam:hæc ille.arguen
do à contrario ſenſu, & dicendo ex mente eius,
quòd ſi dicta perſona icciro ſe conſtringit, &c.
vt indè polluatur, & experiatur veneream dele-
ctationem,tunc irreparabiliter virginitas ammit
titur iuxta doctrinam Sancti Thomæ ſupra rela-
47 tam.Virginitas† recuperabilis per pęnitẽtiã, am
mittitur in infraſcriptis caſibus,videlicet.Primus
qñ pueri,& puellę nituntur experiri actum vene-
reum calcantes adinuicem, & tñ non potuerunt
ſeminare pp immaturam ętatem. Quapp docuit
Pal. vbi ſupra, ꝙ non ſolùm tales non ammittunt
virginitatẽ:verum ẽt abuſus talium, vel inceſtum
non intelligitur retineri per retentionem caſuum

Epiſcopaliũ: quia nec ꝑ hoc tollit virginitas, nec
cauſat affinitas, nec publicę honeſtatis iuſtitia, qñ
non præceſſerunt ſpõſalia, vt habetur in c. iuuenis,
ext. de ſpon. & ſecundus qñ corruptio virginitatis
fuit ſolũ in mente. Caſus verò in quib. virginitas
48 † non ammittitur ẽt ſi videatur quis pollui venę
reis, ſunt infraſcripti, videlicet. Primus qñ virgi-
nitas materialiter per oppreſſionem, ac violentiã
ſufficientem, ſeu abſolutã violetur, ſi tñ ipſa virgo
mente diſſentiendo venereis perſeueret ſpẽt ſi in
actu ipſo venereo ſentiat aliqualẽ carnis delecta-
tionẽ, & emittat ſemen, & frangantur clauſtra pu
doris, & recipiat viri ſemen in tm ꝙ concipiat, &
pariat, hmõi virgo oppreſſa tali violentia nõ pri-
uabitur aureola virginitatis ſi in ipſa ſp perſeue-
rauerit, rõnib. quamplurimis auctoritatib. & San-
cti Thomæ in 4. ſent. diſt. 49. q. 5. art. 3. in reſp. ad
4. & vide alios notatos ſup. nu. 23. allatis. Secũdus
caſus ſi dormiens vir, vel mulier pollutionẽ per ſe
minationẽ patiatur, etſi dicta pollutio incepta in
ſomno perficiatur in vigilia ſine culpa ipſius illã
patientis: ẽt ſi indè ſentiat pro tunc aliquã vene-
ream delectationẽ dum deſit conſenſus, licèt ſi il-
la cõplaceret non vt exoneratio naturæ tm: ſed
reſpectu ipſius actus venerei: tunc ammitteret vir
ginitatem formaliter recuperabilem per peniten
tiã. Et hæc pauca de multis dicta ſufficiãt pro in-
telligentia concluſionũ duarũ immediatè ſequen
tium, & totius præſentis materiæ ſcitu digniſſimę
non ſolum a Cõfeſſoribus, verum etiã a Iudicib.
& Aduocatis Eccleſiaſticis, vt patet ad ſenſum.

His ergo notabilib. præmiſſis ad proponendas
& probandas concluſiones nonnullas (quibus de-
cidetur præſens quæſtio) me accingam.

Prima concluſio ſit hæc. Homo Iudex tam Eccle
49 ſiaſticus, q̃ ſecularis iuridicè non poterit † ſm le
ges tam Diuinas, q̃ humanas pęnales punire trãſ-
gredientes leges Diuinas pp violentiam ſufficien
tem, ſeu abſolutam ſibi illatam, tã circa præceptũ
decalogi primum, Vnũ cole Deũ, thura offerendo
idolo manu propria per talem violentiam tracta.
vel circa præceptũ. Non occides, homicidium ꝑ-
petrando prædicto modo, ſiue circa præceptum.
Non mechaberis, patiendo fractionẽ clauſtri pu-
doris ẽt cũ interuentu ſeminationis, & receptio-
nis ſeminis, ẽt ſi indè conceperit, & pepererit ta-
lis violentata puella: & ſic dicendũ erit de oĩ alia
legis Diuinæ tranſgreſſione perpetrata materia-
liter, & non formaliter, ſ. inuolũtariè per coactio-
nem, ſeu violentiã abſolutam. Cum nec ipſe Deus
Omnipotens imputet hmõi tranſgreſſiones mate
50 rialiter factas ad culpam, qñ virgo † per violen-
tiam abſolutam ſtuprata in tali ſtatu, & volũtate
perſeuerans vſq; ad mortem non priuabitur au-
reola virginib. debita in Cęlo, & alio præmio pp
paſſionem ac violentiam paſſam, ẽt ſi inde conce
piſſet, & peperiſſet, vt multipliciter probauimus
in §. tertio, ferè per totum. Hæc concluſio probaẽ
triplici medio. Primò. n. per text. in §. t. 32. q. 5. in
quo Gratianus infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet. [Quòd aũt pudicitia violenter eripi non poſ-
ſit, multis auctoritatib. probatur. Eſt. n. virtus ani-
mi, quæ violentia non ſentit. Corpori namque vis
infert non aĩo. Vnde q̃uis corpus violenter corrũ-
patur, ſi pudicitia mentis ſeruetur illęſa, tñ caſti-
tas duplicatur ſicut B. Lucia fertur dixiſſe Paſca-
ſio. his verbis, videlicet, Si inuitã me feceris viola-
ri, caſtitas mihi duplicabitur ad coronã. Non. n.
inquinatur corpus, niſi de conſenſu mentis. Nã ſi
in manu mea thura ponas, & per manum meam
ſacrificia facias: Deus hæc attẽdet, & deridet. De
51 ſenſib † . n. & voluntatib. iudicat Deus.] hæc ibi.
Idem probatur per arg. in c. 1. 32. q. 5. in quo refer
tur ſnĩa Diui Ambroſij Epi. in lib. 2. de virginib.
infraſcriptis verbis vtẽtis, videlicet. [Tolerabili⁹
eſt mentẽ virginem, q̃ carnem habere. Vtrũq; bo-
nũ ſi liceat, ſaltẽ non hoĩ caſtæ, ſed Deo ſimus. Vir
go proſtitui põt, adulterari nõ põt. Vbicunq; Dei
virgo eſt, templũ Dei eſt: nec lupanaria infamant
caſtitatẽ: ſed caſtitas ẽt loci abolet infamiã.] hęc
ibi. Idẽ per arg. in c. ita, ne 32. q. 5. in quo refertur
ſnĩa Diui Auguſtini in lib. 1. c. 18. de Ciuitate Dei.
infraſcriptis verbis vtẽtis, videlicet. [ita ne aliquẽ
52 polluat aliena libido † metuit? Nõ polluit, ſi alie
na erit: ſi aũt polluet aliena non erit, ſed cũ pudi-
citia virtus ſit aĩ, comitẽq; hẽat fortitudinẽ, quã
potius q̃libet mala tolerare, q̃ malo cõſentire de-
cernat, nullus aũt magnanimus, & pudicus in ptã
te hẽat, quid de ſua carne fiat, ſed tm quid annuat
mente, vel renuat. Quis tandẽ ſana mente putaue
rit ſe perdere pudicitiã, ſi fortè in apprehenſa, &
oppreſſa carne ſua exerceat, & expleat libido non
ſua.] hæc ibi. Idẽ probatur per arg. in c. propoſito.
32. q. 5. vbi ex Diuo Auguſt. vbi ſup. infraſcripta
habenẽ inter alia, videlicet. [Propoſito aĩ perma-
nente, per qđ ẽt corpus ſanctificari, nec ipſi corpo
53 ri aufert ſanctitatẽ † violentia libidinis alienæ,
quã ſeruat perſeuerantia continentiæ ſuæ hinc po
tius admoneamur, ita nõ amitti corporis ſanctita
tẽ, manente animi ſanctitate, ẽt corpore oppreſſo
ſicut amittitur corporis ſanctitas violata aĩ ſan-
ctitate.] Idẽ per arg. in c. nõ fidelib. 32. q. 5. in quo
refertur ſnĩa Diui Auguſt. vbi ſup. c. 27. infraſcri-
ptis verbis vtentis, videlicet. [Nõ fidelib. Chriſti
ſit tedio veſtra vita, ſi ludibrio fuit hoſtib. caſtitas
veſtra. Habetis magnã, veramq; cõſolationẽ, ſi fi-
dam conſciam retinetis, non conſenſiſſe peccatis
eorũ, qui in vos peccare permiſſi ſunt. Nõ niſi vo-
54 luntate pccaẽ.] † Idẽ ꝓbatur per arg. in c. de pu
dicitia. 32. q. 5. in quo referuntur ſnĩæ aureæ Sãcti
Auguſt. & Hieron. & primò Diuũ Aug. in lib. 1. de
libero arbit. c. 5. infraſcriptis verbis vſũ fuiſſe ibi
55 refert, videlicet. [De pudicitia † qs dubitauerit,
quin ea ſit in aĩo cõſtituta, qñquidẽ virtus eſt. Vñ
a violenti ſtupratore eripi nec ipſa põt.] Itẽ Hie
ronymus ſuper Epiſtolã ad Romanos lib. 1. Non
põt fieri, vt niſiquis prius mechetur in corde, me
56 chari † poſſit in corpore. Idẽ ſuper Lucam in lib.
2. Finge (inquit Diuus Hieron.) in pſecutione ali-
quam virginẽ proſtitutam. hęc apud Euangeliũ,
q̃a voluntate non peccat, virgo ſuſcipitur, in lege
quaſi corrupta repudiaẽ. Idem S. Hieron. in libro
Hebraicarum qõnũ in Geneſ. ad c. 12. Corpus, in-
57 quit, mulieris non vis maculat, † ſed volũtas.] Idẽ
probaẽ per arg. in c. ad Deum, 32. q. 5. vbi hæc ha-
bentur, videlicet. [Ad Deũ ingemiſcentib. oĩbus
ſuis aderit, qui ſuis adeſſe cõſueuit, & aut nihil in
earũ caſtiſſimis mẽbris libidine hoſtili perpetrari
permittet, aut ſi permittit, cũ earũ animus nulla
cõſenſionis turpitudine maculaẽ, ẽt carnem ſuam
defendit a crimine, & q̃dquid in ea nec cõmiſit,
nec permiſit libido patientis ſolius erit culpa fa-
58 cientis: oĩsq; illa violẽtia † non pro corruptionis
turpitudine, ſed pro paſſionis vulnere deputabiẽ.
Tantum enim in mẽte valet integritas caſtitatis,
vt illa inuiolata, nec in corpore poſſit pudicitia
violari, cuius mẽbra potuerint ſuperari.] hæc ibi,
quæ oĩa excerpta fuerunt ex Epiſtola 122. Diui

Hieronymi ſcribentis ad Victorianum.idē proba
tur per arg.in c.nō poteſt.32.q.5.vbi refertur ſen-
tentia Iſidori in ſinonymis lib.2. bis verbis,vide-
59 licet. [Non poteſt corpus corrumpi, † niſi prius
animus fuerit corruptus.Munda à cōtagione ani-
ma,caro non peccat.Idem probatur per argum.in
l.ſi vxor.§.ſi quis planè.ff.ad l.Iuliam.de adult. &
ſtupro.vbi hæc habentur, videlicet: [Sed ita de-
mum adulterium maritus vindicabit, ſi vim ho-
ſtium paſſa non eſſet. Ceterum, quæ vim patitur,
60 † non eſt in ea cauſa, vt adolterij, vel ſtupri dam-
netur.] Idem probatur per argum. in l.vim paſſa.
in princ.ff.ad l.Iuliam de adult.& ſtupro. vbi hæc
habentur,videlicet [Vim paſſam mulierē ſenten-
tia Præſidis continebatur.In legem Iuliā de adul
terijs non commiſiſſe reſpondi licet iniuriam ſuā
protegendæ pudicitię cauſa confeſtim marito re-
nunciari prohibuit.]Idem per argum.in l.fęediſſi-
mam.C.ad l.Iul.de adult.& ſtupro.vbi hęc haben
tur,videlicet.[Fęediſſimam eorum nequitiam,quę
pudorem ſuum alienis libidinib.proſternont,non
etiam earū,quæ per vim ſtupro comprehenſæ ſunt
irreprehenſa voluntate leges vlciſcūtur, quio etiā
inuiolatæ exiſtimationis eſſe meritò placuit.]Idē
probatur per argumentum in c.magis timeamus.
32.q.5.vbi refertur ſnīa Diui Auguſtini ſcribētis
ad Honoratum Ep̄um in Epiſtola 180. his verbis,
videlicet.[Magis timeamus,ne ſenſu interiore cor
rupto pereat caſtitas fidei,q̄ ne fęminæ violenter
61 conſtuprentur in carne, quia violentia † non vio-
latur pudicitia,ſi mente ſeruatur,qm̄ nec in carne
violatur,qn̄ voluntas patientis ſua turpiter carne
non vtitur,ſed ſine cōſenſione tolerat quod alius
operatur.hæc ibi; idem probatur per argum.in c.
ſacris.ext.de ijs, quæ vi metuſvè, & c.in quo dr̄
(vt latios in concluſ.3.dicetur)q̄ coactè violentia
abſoluta cōicans excommunicato nō incidere in
excōicationem.Animaduertendum inſuper ſum-
mopere erit,q̄ non ſine cauſa dixi præſentem con
cluſionē probari per argum.in dictis iurib.& nō
dixi probari per d.iura:Quapp ſciendū,q̄ licèt d.
62 iura † explicitè non contineant contenta in nr̄a
concluſione, benè tamen implicitè, & tacitè,eo
q̄ ex ipſis luce meridiana clarius elucet veritas
nr̄ę concluſionis:cum ex ipſis eliciatur,q̄ opera,
quæ ſunt contra p̄cepta Diuina, violentia abſolu-
ta per nos facta mediantib.noſtri corporis mem
bris (quib.nobis inuitis ſimpliciter) impij vtūtur,
nullatenus nobis adſcribentur ad culpam ab ipſo
Deo,imò ad meritum,tum pp violentiam ipſam
paſſam in ipſis membris,tum ēt pp piam, & con
ſtantem mentē noſtrā erga obſeruantiā Diuinorū
p̄ceptorū,ad quorū tranſgreſſionē violentamur,ac
abſolutè cōpellimur.Si ergo ex dictis iurib.id eli-
ciatur.indè ēt elicitur,q̄ Iudices pro hmōi operi
bus pperratis ſic violenter, neminē poſſit punire,
cùm & ipſi ſint miniſtri Diuinę iuſtitiæ,quib.non
licebit noxios iudicare,pęniſq; addicere tēpora-
lib.quos Deus innoxios,ac p̄mio dignos iudicat,
vt p̄dicta iura nos docuerunt,eo q̄ adeſt regula iu
ris(in c.non dēt. de regu.iur.in 6.) dicens.[Non
63 dēt aliquis alterius odio † p̄grauari.]ſed graua-
rentur vtiq; odio alterius ſi contentos in nr̄a con
cluſione puniret Iudices, cū immunes iudicandi
ſint potius ab oī culpa,ſtante alia iuris regula, in
qua hęc habent̄ in c.ſine culpa. de regu. iur. in 6.
videlicet.Sine culpa,niſi ſubſit cauſa, non eſt ali-
64 quis puniendus.† Probatur & ſecundò p̄ſens nr̄a
concluſio auctoritate ſacrorū Theologorum, qui
citati fuerunt in 3.§.pręſentis qōnis.& Gloſarum,
ac Canoniſtarū in citatis iurib.etſi Glo.in §.1. (q
eſt Gratiani)in verſ.duplicatur neget vltimā par-
ticulam,ſeu clauſulam inſertam in noſtra conclu-
ſione, in qua diximus, virginē abſoluta violentia
corruptā non ammittere aureolā, ēt ſi indè conce
piſſet, & peperiſſet. Nā d.Glo. īfraſcriptis vſa fuit
verbis,videlicet argm̄ violenter corruptam nō am
mittere virginum pręmiū: ſed recipere duplica-
tum,non tn̄ quoad aureolā: conſequitur ergo ma
ius præmium, ſed non tale, quia non coronatur,
nec fulgorem virginis habebit. hæc oīa verba ſūt
ipſius Gloſę, cui vr̄ ſuffragari ibidem Archidiac.
ętſi ipſe Archid.in d.c.reuera.32.q.5.ſe ſubſcripſe-
rit ferè oīb.allatis in §.3.p̄ſentis qōnis:cuius glo
ſæ tn̄ dicto ſe non ſubſcripſit, ſed refragatus fuit
ibidē Cardinalis a Turrecremata, ſequens S.Tho
mam in 4.ſent.diſt.49.q.5.art.3.in reſp.ad 4.& re-
darguit ipſe Cardinalis d.Glo. in d.c.reuera. 32.
q. 5. & quidē neſcio cui fundamento inhęreat d.
Glo.cū contra ipſam ſit ſnīa oīum Theologorū, q
ad verbū fuerunt citati in d.§.3.p̄ſenti quoq; con
cluſioni ſe ſubſcripſit Andreas Tiraq. in tract. de
pęnis,cauſa 36.nu.5. Probatur & tertiò p̄ſens con
cluſio hac rōne.Cum ſubiectū peccati ſit ipſa vo-
luntas,(vt ſępiſſimè ſup.probauimus.)Inde ſequit̄
nullum actū, ſeu opus noſtrū imputandum nobis
fore ad culpā,niſi fuerit voluntariū, volūtate con
ditionata,vel abſoluta: At cū nullus puniēdus ſit
ſine culpa,& in tali violētato hoīe nulla adſit cul-
pa:indè meritò ſequitur neminē fore puniendum
pro opere malo perpetrato p violentiam abſolu-
tam,ac per conſequens indè elucet veritas pręſen
tis noſtræ primæ concluſionis.
65 Secunda concluſio. † Etſi Index tā Eccleſiaſti-
cus,q̄ ſecularis iuridicè non poſſit punire oīno oc
cultos tranſgreſſores legū Diuinarū, & humana-
rum, vt latius probatū fuit in concluſ.3. capituli.
Nihilominus ſi ad leges ipſas Diuinas tranſgre-
diendas ipſarū tranſgreſſores inducti fuiſſent per
metū cadentem in cōſtantem virū: Deus ipſe Om
nipotens hmōi trāſgreſſores puniet, vel hic, vel in
alia vita tēporaliter, vel æternaliter, minori tn̄ pę
na,q̄ ſi nullo metu incuſſo ſibi legē fuiſſet trāſgreſ
ſus, niſi poſt talia ſcelera pperrata perfectè egiſ-
ſent in hoc ſeculo dignos fructus pęnitentię. Hęc
concluſio probat̄ quatruplici medio.Primò per ar
gm̄ in iure Diuino:Dicente Dn̄o per os Ezechie-
lis Prophetæ(Ezech.c.18.verſ.20.21.22.23.24.30.
31.& 32.)[Aīa,quę peccauerit ipſa morietr̄:filius nō
portabit iniquitatē patris,& pr̄ non portabit ini-
quitatē filij:iuſtitia iuſti ſuper eū erit,& impietas
impij erit ſuper eum:ſi aūt impius egerit pęnitē-
66 tiā ab oīb.peccatis ſuis,† q̄ operatus eſt,& cuſto-
dierit oīa p̄cepta mea,& fecerit iudiciū, & iuſti-
tiā,vita viuet,& non morietr̄. Oīum iniquitatum
eius,quas operatus eſt, nō recordabor,in iuſtitia
ſua,quā operatus eſt, viuet. Nunquid voluntatis
meæ eſt mors impij dicit Dn̄s Deus, & nō vt con
uertat̄ a vijs ſuis,& viuat?Si aūt auerterit ſe iuſtus
a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatē ſm̄ oēs abomi-
nationes,quas operari ſolet impius,nunqd viuet?
oēs iuſtitię eius quas fecerat nō recordabūtur in
pręuaricatione qua p̄uaricatus eſt, & in peccato
ſuo,qd̄ peccauit in ipſis morietr̄. Idcircò vnūquem
que iuxta vias ſuas iudicabo domus Iſrael)ait Dn̄s
Deus. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab

omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proijcite a vobis oẽs iniquitates veſtras, in quib. pręuaricati eſtis, & facite vobis cor nouũ, & ſpiritũ nouũ, & quare moriemini domus Iſrael. Quia nolo mortem morientis, dicit Dñs Deus reuertimini, & viuite.] hęc ibi. Idem annuebat Ioannes Baptiſta (vt habet̃ apud Matt. c. 3. verſ. 8.) qñ dicebat. [Facite ergo fructũ dignũ pęnitentiæ.] Et licèt multi alij loci iuris Diuini poſſent hic citari ad probandam neceſſitatẽ pœnitentiæ faciendę pro peccato incurſo, trãſgrediendo legem Diuinam ẽt pp metum cadentẽ in conſtantem virum, qui metus aliàs dr̃ violentia, ſeu coactio, ſeu voluntas cõditionata, quæ nullatenus excuſat hoĩem a trãſgreſſione diuinarum legum, (vt paulò poſt ꝓbabitur.) Nihilominus illos ſilentio pertranſeam, cùm verbum fiat Chriſtianis Lectorib. a quibus veriſſima tenetur ſentẽtia Dñi dicentis apud Matth. c. 19. verſ. 17. [Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.] Per allata ergo hucuſque probaſſe vltimam particulam concluſionis ſufficiat, ſupereſt modo probare eodem iure Diuino tranſgreſſorẽ legum Diuinarum non excuſari pp metum cadentem in conſtantem virum ſibi illatũ: Sciendum ergo, ꝙ veritatem noſtrę concluſionis nos docuit Dñs Deus per os Mathatiæ (vt habet̃ in lib. 1. Machabeorũ, c. 2. verſ. 19. & ſeq.) dicentis. [Etſi oẽs gentes Regi Antiocho obediant, vt diſcedant vnuſquiſq; a ſeruitute legis patrum ſuorum, & conſentiant mãdatis eius, ego, & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrum noſtrorum propitius ſit nobis Deus: non eſt nobis vtile relinquere legem, & iuſtitias Dei. Non audiemus verba Regis Antiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes legis noſtræ mãdata, vt eamus altera via.] hæc ibi: quæ quidem verba dependent à verborũ contextu, quæ ſunt in 1. c. dicti libri, in quo dr̃ Antiochum præcepiſſe occidi oẽs Iudęos, qui idolis non ſacrificarent, & non comederent de immundis contra legem Dñi. Vnde ibidem hæc habent̃ videlicet in verſ. 65. 66. & 67. [Et multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, vt non manducarent immunda, & elegerunt magis mori, q̃ cibis coinquinari immundis, & noluerũt infringere legem Dei Sanctam, & trucidati ſunt. & facta eſt ira, magna ſuper populum Iſrael valde.] hæc ibi. Idẽ ꝓbatur per ea, quæ fecerunt Sidrach, Miſach. & Abdenago, qui (vt in lib. Danielis c. 3. per totum) ſtatuam auream erectã a Nabuchodonoſor Rege, potius non adorare, & igne cremari elegerunt, q̃ tranſgredi legem Diuinam hoc prohibentem in lib. Exodi c. 20. verſ. 3. 4. & 5. Vnum colere Deum præcipientem. Cuius tandem virtute liberati fuerunt tam mirabiliter. Idem elicitur ex lib. 2. Machab. c. 6. & 7. vbi enarratur deuotiſſima, & fideliſſima paſſio Eleazari qui mortem paſſus fuit pro eo, ꝙ iuſſus ab Antiocho comedere carnes porcinas contra præceptum legis Diuinę, ipſe ne Diuinam legem violaret magis elegit mortem ſubire q̃ tranſgredi Diuinam legem, dicẽs. [Nam etſi in præſenti tpe ſupplicijs hoĩum eripiar, ſed manum Omnipotẽtis, nec viuus, nec defunctus effugiam, ſed cũ plagis perimeretur ingemuit, & dixit, Dñe qui habes ſanctam ſciam, manifeſtè tu ſcis, quia cùm a morte poſſem liberari duros corporis ſuſtineo dolores: ſm animam verò pp timorem tuum libenter hæc patior:] Idem elicitur ex d. lib. 1. Machab. c. 7. de ſeptem fratribus vnà cum matre ſua, qui eadem de cauſa elegerunt potius mortem temporalem, q̃ tranſgredi Diuinam legem: quod etiã feciſſe tot ſanctiſſimas Martires, Eccleſia Sancta, docet., eo ꝙ voluerunt ſequi veſtigia Sanctorum Apoſtolorum, qui & ipſi iuſſi ne prædicarent nomen Dñi Ieſu Chriſti reſponderunt, dicentes (Actuum c. 5. verſ. 29.) [Obedire oportet Deo magis q̃ hominibus.] ad quod faciendum nos monebat Dñs Ieſus Chriſtus, qñ dicebat (apud Matth. c. 10. verſ. 28. & ſequentib.) [Nolite timere eos, qui occidunt corpus, aĩam autem nõ poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt & aĩam, & corpus perdere in gehennam. Oĩs ergo qui confitebit̃ me coram hominib. confitebor & ego coram patre meo, qui eſt in cęlis. Qui autem me negauerit coram hominib. negabo & ego eum coram patre meo, qui in Cęlis eſt.] hæc ibi. Ex quib. omnib. Diuinis oraculis habuimus vtiq; nullam violẽtiam, nullumq; metum excuſare quemquã a tranſgreſſione legis Diuinæ: Et quod diximus hmõi tranſgreſſores omnino occultos non puniendos fore a Iudicib. Eccleſiaſticis., vel ſecularib. probatũ fuit quamplurimis iurib. Pontificijs, & Imperatorijs citatis in probationem tertiæ cõcluſionis primę qõnis, ſeu primi capituli præſenti libri vndecimi noſtræ praxis, quæ denuo hic recenſenda nõ fore breuitatis gratia operæpretium duximus: vbi ẽt probauimus neminẽ irretiri aliquo vinculo cuiuſcunq; pęnę ipſo facto incurrẽdę. Vide ergo ibi, quia quamplurima notatu digniſſima habentur, & ſummopere neceſſaria ſcitu. Probatur & ſecundò iure Pontificio, ꝙ non liceat tranſgredi legem Diuinam pp metum cadentem in conſtantem virum nempè per infraſcripta iura, eo ꝙ hoc probetur apertiſſimè per text. in c. ſacris. ext. de ijs, quæ vi, metusvè cauſa fiunt, in quo Innoc. III. dicit, ꝙ pro nullo metu quis dẽt peccare mortaliter, & in
67 † c. quiſquis metu. 11. q. 3. vbi refertur ſnĩa Diui Auguſtini ad Caſulanum ſcribentis, his verbis, videlicet. [Quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis timet hoĩem, quàm Deum. Vterq; reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.] hæc ille. qui & in lib. 4. qõnum, q. 24. ad c. 15. Numerorum ſeu lib. Numeri, & habetur in c. 1. 15. q. 1. in quo probat peccatum perpetratum per metum cadentem in conſtantem virum, nõ poſſe dici propriè nolentium, ſed volentium, cum potius illa perpetrare velint, q̃ aliquod malum pati; Idem Diuus Auguſtinus, & hanc eandem protulit ſententiam (quæ habetur in c. nemo peritorũ. 11. q. 3.) dicens [Melius eſt autem pro veritate pa
68 ti ſupplicium, † quàm pro adulatione recipere beneficium.] hæc ibi. Idem habetur in c. nolite timere, & in c. non ſemper malum eſt. c. ſi Dñs. c. Iulianus Imperator, imò & per oẽs Canones 11. q. 3. Probatur & tertiò Doctorum auctoritate. Nam S. Tho. in 2. 2. q. 125. art. 3. in corp. q. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Timor peccatũ eſt, ſm ꝙ eſt inordinatus, prout. ſ. refugit quod nõ eſt ſm rationem refugiendum. Hæc autem inordinatio timoris quandoque quidem conſiſtit in ſolo appetitu ſenſitiuo, non ſuperueniente conſenſu rationalis appetitus: & ſic non poteſt eſſe peccatũ mortale, ſed ſolum veniale. Quandoque verò huiuſmodi inordinatio timoris pertingit vſque ad appetitum rationalem, qui dicitur voluntas, quæ ex libero

Digitized by Google

beto arbitrio refugit aliquid non ſecundũ ratio-
nem : & talis inordinatio timoris quandoque eſt
peccatum mortale,quandoq; veniale. Si enim ali
quis propter timorem,quo refugit periculũ mor-
tis,vel quodcunque aliud temporale malum, ſic
diſpoſitus eſt, vt faciat aliquid prohibitum, vel
prætermittat aliquid, quod eſt præceptum in le-
ge Diuina, talis timor eſt peccatum mortale.Alio
quin erit peccatum veniale.hæc ille Sanctus, vbi
ſupra,qui ibidem in artic.4. loquens de violentia
conditionata,ſeu mixta, quæ aliàs dicitur metus
cadens in conſtantem virum. infraſcriptis vtitur
verbis (inter alia) videlicet,ſunt autem magis ti-
menda mala animę, quàm mala corporis : Cor-
poris autem mala, exteriorum rerum mala. Et
ideo ſi quis incurrat mala animæ, ideſt peccata fu
giens mala corporis, puta,flagella, vel mortem,
aut mala exteriorum rerum,puta damnum pecu-
niæ,aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnũ
pecuniæ,non excuſatur totaliter a peccato: dimi
nuitur tamen ſecundum aliquid eius peccatum,
quia minus voluntarium eſt,quod ex timore agi
tur.Vnde Philoſophus huiuſmodi,quæ ex timore
fiunt,dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria,ſed mi-
xta ea voluntario,& inuoluntario.hæc ille Sãctus.
Idem Pet.a Pal.in 4.ſent.diſt.29 art.1. concluſ.4.
Dominicus a Soto in lib.7. de iuſtitia, & iure.q.
2.art.1.col.6.in fine.& omnes Doctores Theologi
qui citati fuerunt in probationẽ præcedentis con
cluſionis vnà cum Caietano in cõmentarijs 2.2.
loci citati huic noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſe-
rũt omnes Canoniſtæ in iuribus ſupra citatis hic,
& in dicta concluſione 3. capituli primi. Proba-
tur & quartò hac ratione.Cum occultorum Deus
tantum ſit Iudex, & vnuſquiſque dignus ſit pęna
affici,an culpæ fece ſe maculare non deſtitit, iu-
xta vulgatum illud axioma, in quo dicitur. Nul-
lum malum impunitum, & nullum bonum irre-
muneratum,vel in hoc ſeculo,aut in futuro. Indè
ſequitur veriſſimam fuiſſe præſentem noſtrã con-
cluſionem,in qua diximus a Deo puniendum fo-
re tranſgredientem legem Diuinam, etiam pro-
pter metum cadentem in conſtantem virum.
Tertia concluſio.Iudex Eccleſiaſticus,& ſecula-
69 ris † tenebitͬ punire iuata ſanctiones Pontificias,
& Imperatorias,violantes legis Diuinæ pręceptũ
aliquod pp metum cadentem in cõſtante virum,
& propter violentiam conditionatã illis illatam,
aliquanto tñ mitius,ſ.pęna pecuniaria,vel exilio,
vel relegatione, vel alia corporali, vel hmói mi-
tiori,iuxta arbitrium Iudicis,conſideratis circun
ſtantijs criminis perpetrati, & conditione ipſum
perpetrantis.Cùm hodie omnis pęna etiam a iu-
re determinata ſit arbitraria,ꝙ ſi nullo metu, ſed
libera voluntate ipſi huiuſmodi legis Diuinę prę
ceptũ violaſſent,vtputa ſi blaſphemaſſent, ſi apo-
ſtataſſent a fide, vel a religione, vel ab ordine. Si
peccaſſent, vel aliquid aliud opus prohibitũ de
iure Diuino, quod deductum, & probatum eſſet
contra aliquẽ in foro iudiciali,qm̃ hic talis tranſ-
greſſor eſt in lata culpa (quę in criminalibus non
ęquiparatur dolo)& non in dolo,cum non ſimpli
citer voluntarium poſſit dici ipſius peccatum:ſed
voluntate conditionata perpetratũ,& omnino vi-
de quæ dixi ſup.in c.2.concluſ.6.in reſponſionem
factam impugnationi ibi allatæ contra illam con
cluſionem:qm̃ quamplurima iura, & Doct.ſuias
attuli,quib.probatur quoq; pręſens cõcluſio,oino
vide ibi,quia forſan alibi non reperies.Hæc con-
cluſio probatur quatruplici medio. Primo.n.iure
Diuino,dicente Dño in lib. Exodi c.21. verſ.12.
[Qui percuſſerit hoſtem volẽs occidere,morte mo
riatur.] & poſt multa ſcelera per totum d.c.21. &
ſubſequens,ſ.22.enumerata, quæ puniri manda-
uit Deus in verſ.18.d.c.22.dixit. [Maleficos non
70 † patieris viuere.]Dixi probari per argum.in d.
iure Diuino,qm̃ licet omnia verba contenta in no
ſtra concluſione explicitè non habeantur in d.iu-
re Diuino (eo ꝙ ibi nulla fiat mentio de trãſgreſ-
ſione iuris diuini propter metum cadentem in vi
rum conſtantem,tñ bene implicitè hoc idem pro-
batur ibi,cùm dicatur [Maleficos non patieris vi
uere.]& ꝙ hmói tranſgreſſores(de quib.in conclu
ſione fit ſermo) ſint malefici, patuit per allata in
71 concluſione præcedenti,cum voluntas † cõditio-
nata ſit volũtas,vt habetur in c.merito, 15.q.1.ex
ſnia D.Auguſtini.Probatur & ſecundò iuri Ponti
ficio,& Imperatorio.Probatur.n.concluſio p arg.
in c.ſi quis coactus. 22. q. 5. vbi ex pœnitentiali
Theodori hæc habentur, videlicet. [Si quis coa-
ctus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa,
vel neceſſitate periurat,qa plus corpus,ꝙ aĩam di
lexit,tres quadrageſimas pęniteat. Alij verò iudi-
cant tres annos,vnũ ex his in pane, & aqua.] Idẽ
per arg.in c.eos,quos,de cõſecrat.diſt.4.vbi Fęli
cis Papæ Tertij recenſetur conſtitutio, in qua de-
creuit,ꝙ [Epi, Presbiteri,& Diaconi,qui ſponta
72 nei,vel coacti † conditionaliter ſunt ab hæreticis
rebaptizati vſq; ad finem vitę debent in pęnitẽtia
permanere,& ab oĩ officio Eccleſiaſtico ceſſare,in
finem tñ eis laica cõmunio tribuatur. Monachi ve
rò,moniales,& laici adulti duodecim annis pęni-
teãt, pueri verò,ſiue laici,ſiue clerici rebaptizati
mitiori pęna puniendi erunt.]hæc ibi. Diximus
præſentem concluſionẽ probari per arg.dictorum
Canonum, qm̃ licèt explicitè ibi ad verbũ noſtra
concluſio non contineatur,vel probetur, eius tñ
veritas ex ipſis peroptimè elicitur, cùm probẽt in
duob.caſib.idem innuendo in ſimilib.idem aper
tius probatur per text.in c.ſacris.ext.de his, quæ
vi,metuſq; cauſa fiunt.Vbi dixit Innoc.III. hmói
73 metum † attenuare culpã,quaſi diceret tacitè ẽt,
& pęnam iuxt.intellectum, quem ei dat Pan.ibi-
dem. Idem manifeſtius probatur per text.in l.ſer
uos,C.ad l.Iul.de vi publ.vel priuata.Vbi hæc ha
bentur, videlicet. [Seruos qui feciſſe violentiam
confeſſionib.teſtium,aut proprijs docebuntur, ſi
id inſcio dño cõmiſerint,poſtremo ſupplicio de-
ditos luere perpetrata cenſemus.Quod ſi illa,me
tu, atq; exhortatione dñorum violentiam admiſe
rint palam eſt ſm l.Iul.Dñm infamem pronuncia
tũ loci,ac originis proprię dignitate nõ vti, ſer-
uos verò quos furorib.talib.paruiſſe conſtiterit,
metallo poſt ſnĩam dedi.]hæc ibi. Idem ꝓbatur
per tex.in l.a.C.de ſepulchro violato.vbi infraſcri
pti habentur, videlicet.[Si ſeruus in demoliendis
ſepulchris fuerit deprehenſus:ſi id ſine Dñi ſciẽtia
faciat,metallo addicatur,ſi verò Domini auctori
tate,vel iuſſione vrgetur,relegatione plectať.]hęc
ibi. Ex quibus patuit mitius puniendos fore cri-
minoſos crimina perpetrantes propter metũ ca-
dentem in conſtantem virum, quàm ſi ſpontè ta-
lia commiſiſſent.Idem probatur per arg.in l.ho-
die.ff.de pęnis.vbi hæc habentur, videlicet.[Ho-
die licet ei,qui extra ordinẽ(vel ordinariè) vt do-
cet Glo.de crimine cognoſcit, quam vult ſenten-

Digitized by Google

ſiam ferre, vel grauiorem, vel leuiorem, ita tamen
vt in vtroque moderationem nõ excedat.] hęc in
d.l. Dixi probari noſtram concluſionem per arg.
in d.l. quoniam explicitè ipſa l. non continet om
nia verba contenta in dicta noſtra cõcluſione, etſi
benè implicitè, cum ex ipſa eliciatur, quod omnis
pęna indicenda ſit arbitraria: quam tamen regu-
lam docuit Marantha loco infra citando, nu. 65.
Bal. in l. etſi ſeuerior. C. ex quib. cau. infamia ir-
rog. Pau. de Caſt. in conſi. 328. col. 2. in 5. vol. Bart.
in l. quid ergo. §. pęna. ff. de his, qui notantur infa.
& quãplurimi alij Doct. diuerſis in locis, quos ſæ-
pè alibi retuli. Probatur & tertiò Doct. auctorita
te. Glo. n. in dictis iurib. ſe ſubſcripſerunt pręſenti
concluſione, & Canoniſtæ ibidem, & Ant. de But.
in c. ſacris. ext. de his, quæ vi, metuſq; cauſa fiunt.
col. 2. in verſ. ex quo nota. vbi dicitur alleuiandã
eſſe pœnam tali criminoſo inducto ad crimen
per metum cadentem in conſtantem virum. Idẽ
docuit Io. And. ibidem in col. 1. in verſ. attenuet.
hoc probans per text. in c. poteſt. de pęnit. diſt. 1.
vbi hoc idem videtur docere Glo. in verſ. pęni-
tet. quam Archiep. ibi ſequitur hoc idem docuit
Cardinalis a Turrecremata in c. Lotharius. 35. q.
1. & in d.c. poteſt. Idem docet Nauar. in ſuo Ma-
nuali in c. 32. nu. 51. circa finem, dicens talem pu-
niendum fore pęna extraordinaria, quia excuſan
dus erit ſaltem a pęna ordinaria. Idẽ docuit Bal.
in d.c. ſacris. nu. 1. & 2. dicens. Patiens vim abſolu-
75 tam non punitur: ſed patiens vim † conditiona-
lem, ſi facit contra virtutem clauium punitur, ſed
mitius: & ratio eſt, quia digni miſericordia ſunt,
qui alieno morbo laborant. Et ſic nota, ꝙ metus
extenuat delictum, ſed non tollit in totum. Idẽ do
cuit Ioan. Lup. (vt refert Couarruuias, vbi ſup.) in
tract. de reg. Naual. 3. par. §. 2. col. pen. Idẽ docuit
Bar. in d.l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi publ. & priu. his
verbis vtens, videlicet. Serui violentiam commit-
tentes vltimo ſupplicio puniuntur, ſi ex præcepto
Dñi fecerunt in metallũ damnantur. Ex quib. ver-
bis patuit ipſum Bar. ſe ſubſcripſiſſe præſenti con
cluſioni cum dicat huiuſmodi homicidam mitius
puniri, ſi ex præcepto Domini tale crimen perpe
traſſet. Idem docet Iul. Clar. in ſua praxi lib. 5. §.
fin. q. 60. verſ. ſolet dubitari circa medium. Vbi in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Hæc autem de
plano procedunt in mandato Superioris ſimplici-
ter loquendo, ſed ſi eſſet vir potens, & ſeuerus er-
ga eos, quibus mãdare poteſt, forte eſſet excuſan-
dus, qui de eius mandato aliquid delictum cõmit
teret, non quidem a tota pęna, ſed mitius, & ci-
tra mortem puniendus: prout reperio in facti cõ-
tingentia ſeruaſſe Curiam Neap. quæ condemna-
uit ad triremes quendam famulum, qui de mãda-
to cuiuſdam dñi viri potentis opere, & ſermone
appoſuit cuidã Comitiſſæ fragmenta lapidis ada
mantini in quadam cratera. Ant. Corſetus in ſuis
ſingularib. in verſ. metus, vbi infraſcriptis vtitur
verbis, videlicet. Inter alia elicit. Ego adduco id,
quod voluit Bal. in c. 1. §. quis iniuria. de pace iu-
ramento firmata. in vſib. feudi: vbi dicit, ꝙ ſi do-
minus, vel Princeps præcipiat alicui, quod occi-
dat alium, aliàs occideret ipſum mandatarium, ꝙ
occidens excuſatur. allegat l. ſcientiam. §. qui cum
aliter. ff. ad l. Aquil. & dicit hoc voluiſſe Per. & al-
legat Cyn. in d.l. ſcientiam. §. qui cum aliter, & al-
legat Glo. in l. pen. ff. ſi famil. fur. feciſſe dicatur.
& adde Bal. qđ voluit Cyn. in l. 1. C. vnde vi. poſt

Per. ibi. quod voluit Bar. in l. 2. ff. de noxa. & bene
facit ille text. & quod voluit D. Abb. in c. ſacris, ꝙ
met. cauſ. Nam ſicut excuſatur quis occidendo a-
lium cauſa defenſionis. vt in Clem. ſi furioſus de
homic. ita debet excuſari iſte, qui vt ne periret,
76 alium interfecit, † & hoc intellige procedere de
iure ciuili, quod autem de iure Canonico, ſeu Di-
uino, dic ꝙ non excuſatur per d.c. ſacris, & per c.
ita ne. 32. q. 5. vide omnino Dom. in d.c. ſacris, &
ſic ex hoc infero, ꝙ idem operatur mortis metus,
ſicut mors ipſa, & licet cõiter teneatur, ꝙ de iure
ciuili in hoc vltimo caſu quis excuſatur, pondera
tamen, quia dura mihi videtur cõmunis deciſio,
tamen ſequenda, quia cõis. hæc ille, ex quib. tria
colliguntur. Primum ꝙ cõmunis Doct. opinio ſit,
ꝙ de iure ciuili in caſu propoſito, quis non ſit pu
niendus. Secundò ꝙ de iure Diuino, & Canonico
ſit puniendus, & d. ſententia ꝙ de iure ciuili non
ſit puniendus dura ſibi videatur: ex quib. omnib.
patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ con-
cluſioni etiam ſm ius ciuile. Cũ ęquior ſit, & ꝓ-
pter multa alia, quæ afferam paulò poſt in reſpon
ſionem impugnationis afferẽdæ contra præſentẽ
concluſionem. Idem confirmauit Decius in conſ.
482. lib. 3. per totum, ſed ſpecialius. in fi. vbi quàm
77 elegantiſſimè probat homicidium † cõmiſſum ex
culpa, ſed non ex dolo nullatenus puniendũ fore
pęna ordinaria homicidij, vel corporali, ſed mi-
nor arbitraria non corporalis, eo ꝙ pęna corpo-
rali debeat puniri ſolum is, qui dolo perpetrauit
homicidium, & non ex ſola culpa, & ad hoc pro-
bandum attulit inter alias ſniam Bart. in l. pen. ff.
de adulterijs. Vbi concludit, ꝙ ille, qui interficit
non legitimè bannitũ, non punitur de homicidio
facto doloſè, ſed de culpa, quia nõ fuit ſcrutatus,
an eſſet legitimè bannitus, & ad hoc facit text. in
l. lege Cornelia, ff. ad l. Corn. de ſiccarijs, dum ibi
dř de putatore, qui ramum deiecit, & non præcla
mauit, prout tenetur. l. ſi putator, ff. ad Aquil. nam
ſi hominem prætereuntem occiderit, non punitur
pęna l. Cornelię, quia tale homicidium cõmiſſum
fuit ex culpa non præclamãdo, & non ex dolo: Ex
his ergo colligitur, vt latius ipſe docuit explicitè
loco paulò poſt citando, ꝙ Dec. & Bar. ſe ſubſcri-
pſerint præſenti noſtræ concluſioni, cùm dixerint
pęna arbitraria, & non corporali fore puniẽdum
homicidam culpoſum, & non doloſum, ſeu pro ho
micidio perpetrato ab aliquo culpa tius, non tñ
ex dolo, & ꝙ in caſu noſtro perpetrans crimen le
ge Diuina damnatum pp metum cadentẽ in con-
ſtantem virum ſit in culpa, per ſe patet, qm volun-
tas coacta eſt voluntas: ſi voluntas, ergo culpa af-
fuit. Si culpa, ergo pęna mitiori, ſ. non corporali
ẽrit puniendus. Nam hæc eſt regula apud oẽs Ca-
noniſtas, Iuriſtas, Practichiſtas, ac conſulentes, ꝙ
78 qñ aliqua de cauſa quis excuſatur a pęna † mor-
tis pro cõmiſſo ſcelere regulariter puniẽdo mor-
tis pęna, tunc Iudex nullatenus poterit ei impo-
nere pęnam corporalem, ſed aliam, puta pęnã pe-
cuniariam, vel relegationis, aut exilij, vel huõi
conſimilẽ, vt latius dř per omnes Doct. & ſignan-
ter per Thomã Gram. in voto 23. nu. 20. qui alios
quamplures Doct. refert idem tenentes. Idem pr-
ſuis tenuit, ac docuit Albertus de Gand. in tit. de
homicidiarijs, & eorum penis nu. 20. vbi dixit, ꝙ
79 delictum † ex animo, & ſtudioſe commiſſum pu-
nitur ordinaria pęna, ſi pro illo delicto certa pęna
nõ ſit determinata, tũc imponit pęna conſueta Si
autem

autem delictum nõ ex animo, ſed negligentia, vel
culpa cõmiſſum eſt, impunitum eſſe non debet ta-
le maleficium, ſed mitius puniri debet. Nam qui
hominem non ex animo occidit, remiſſa homici
dij pęna aliàs minus punitur pro motu Iudicis,
& pro modo, & qualitate ipſius culpæ: ſic notat
Accurſius in glo. ordinaria, ff. ad l. Corn. de ſicar.
l. Cornelia. ibi [dolus pro facto] ſed qui negligen
tia, vel culpa mitius coercentur, vt in l. qui cdes.
ff. de incen. rui. nau. aliter enim dolo commiſſa, a-
liter culpa, ſeu negligentia puniuntur, vt ff. de ad
miniſt. rer. ad ciuit. pertin. l. Imper. §. reſcripſerũt,
& in talibus erit motus Iudicis in pœna imponẽ-
da pro modo negligentiæ, ſiue culpæ. hæc omnia
ille de Gandino. Idem prorſus docuit Bartholo-
meus Cępolla in criuin. conſil. 34 col. 14. §. circa
tertium, & vltimum dubium ferè per totum, qui
hoc probat multis medijs loquendo de homici-
dio perpetrato culpa interueniente, ſed non do-
lo: & inter alios Doctor. citat Bald. dicentem in l.
quicunque. C. de ſeruis fugitiuis. quod vbicunque
de pœna capitali, vel corporali loquimur, ſubin-
telligitur dolus, in tantum, quod ſi ſtatutum im-
poneret pęnam perſonalẽ pro homicidio, vt quia
80 dicit occidens occidatur, † niſi doloſe occidens,
occidatur, & cum propoſito, non habet locum pę
na ſtatuti, vel ius commune, ſed aliter debet mi-
tius puniri, vt notabiliter docet Bald. in l. data o-
pera. C. qui accuſare non poſſunt. & rurſus idem
Bald. cum Salyceto in l. a. C. de noaa. Idẽ prorſus
docuit Bart. (vt etiam vbi ſupra not. Cępolla) in l.
1. §. 1. num. 1. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſſus fuerit,
vtens infraſcriptis verbis, cõcludit, videlicet. Vbi
81 tractatur de pœna corporali lata † culpa non æqui
paratur dolo, vt l. in lege Cornelia, ff. ad l. Corn.
de ſiccar. & notatur in l. in actionibus. ff. de in litẽ
iuran. Idem docuit Auguſtinus de Arimi. in ad-
ditio. ad Angelum in tract. malefic. in verſic. ſcien-
ter, doloſè. num. 1. vbi concludit, prout ſupradi-
cti Doctores, dicens, quòd quotiens ex delicto eſt
pœna corporalis imponenda, nunquam imponi-
tur, niſi dolus interueniat, etiam ſi ſtatuto cauea
tur, quòd homicida puniatur pœna mortis, & nõ
facit doli mentionem: tamen vbi non eſt dolus,
ſed culpa fuit homicidium commiſſum, Iudex de-
bet ſuam ſententiam & pœnam temperare. Idem
prorſus docuit Thomas Grãmaticus noſter Nea
politanus multis medijs, in conſil. 18. num. 7. & in
voto 23. nu. 13. Idem docuit Hyppolitus de Mar-
ſilijs in l. 1. §. Diuus Adrianus, num. 8. ff. ad l. Corn.
de ſiccar. & in ſuis ſingularib. in ſingulari 176. in-
cipien. voluntas, & propoſitũ. vbi hoc probat in-
numeris alijs auctoritatibus. Idem rurſus docuit
Cępolla ferè per totum in crimin. conſil. 34. noſtrã
concluſionem probando veram, quàmplurimas
auctoritates doctorum afferendo: Vide ergo ibi.
Idẽ docuit quàmpluribus medijs Marãtha in ſuo
ſpeculo aduocatorum in quarta parte, à num. 59.
vſque ad 67. exclusiue, loquens in materia homici
dij perpetrati lata culpa, & nõ dolo. qua opinio-
ne probatur quoque noſtra concluſio arguendo,
(vt fecimus de alijs paulò antè) qui Marãta poſt-
quam retulit duplicem Doctor. ſententiam circa
poteſtatem Iudicis in arbitrarijs pœnis, quando
delictum eſt commiſſum lata culpa, & non dolo;
extendendam vſque ad pęnam mortis, concludit,
82 hodie omnem pœnam † eſſe arbitrariam, per di-
ctam l. hodie. de pœnis. ſi vis ergo videre dictas
ſententias duplices Doctorum, vnà cum ſuis fun-
damentis pro, & contra. quære ibi. Idem docuit
Philippus Decius in l. Velle non creditur, num. 7.
ff. de reg. iur. in verſic. vltimo notandum. dicens,
notandum eſt, quod dicit glo. hìc per iſtum textũ,
83 & excuſatur filius vel ſeruus, † qui aliquid facit
de mandato patris, vel Domini. & hoc intelli-
gitur in delictis leuibus, quæ non habent attroci-
tatem, vt glo. dicitur per l. ad ea infraſcripta co.
& ad hoc eſt text. in l. liberorum §. excuſam, ff. de
his, qui not. infam. & in l. liber homo, la ſecõda in
princip. ad l. Aquil. & glo. ibi latè inſiſtit. ſecus eſt
in grauibus delictis: in quibus non excuſatur fi-
lius, vel ſeruus d. l. ad ea, quæ à contrario ſenſu: &
eſt text. in l. ſeruus, non in omnibus, ff. de actio. &
obliga. & notat Bart. in l. ſeruus, ff. de noxal. in l.
non ſolùm. § ſi mandato, colum. 1. ff. de iniurijs. &
ibi in verſic. idem puto. dicit, quod quælibet iniu
ria perſonalis dicitur graue delictum quantũ ad
propoſitum. & licet in grauioribus (vt dictũ eſt)
non excuſatur filius, vel ſeruus ex iuſſu patris, vel
domini, pœna tamen mitigatur, vt eſt text not. in
l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi publ. & Bald. & Salycet.
ibi ad hoc not. illum textum. Et eodem modo ex-
cuſaretur etiam in attrocioribus, quando ſeruus
cogeretur à Domino, ſub comminatione mortis,
ſi illud non faceret, vt not. Bart. in d. l. ſeruus ff. de
noxalibus. & hoc haberet locum in quolibet, qui
tali modo per metum cõpelleretur, vt notatur per
Doctores in l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. hæc om
nia Decius, vbi ſupra. ex quibus patuit ipſum ſe
ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni. Nam
non à caſu dixit [& eodem modo excuſaretur.]
Sed volens nos docere ipſum intendiſſe, quòd eo-
dem modo, ſicut is, de quo immediatè loquutus
fuerat, ſcilicet quòd filius vel ſeruus ex iuſſu pa-
tris, vel Domini excuſetur etiam in attrocioribus
à pœna ordinaria, ſubdidit dicens, quoniã in tali
caſu pœna debebit mitigari. hæc ex illo. ex quib.
84 patuit quòd Boſſius † in ſua praxi criminali (vt
tanto viro deferam) in tit. de homicid. num. 95.
dicens, quòd homicidium committens iuſſu Prin
cipis, vel alterius ſibi aliàs mortem minantis, de
qua morte inferenda, hac de cauſa non poſſet du
bitare propter immunitatem huiuſmodi minan-
tis, quòd excuſetur prorſus ab homicidio, & ad
hoc attulit ſententiam Gandini in rubrica de pœ
nis eorum: & Decium in d. l. velle non creditur,
& ſic ipſe Boſſius ibi, inquam, intendit, quòd tũc
excuſetur à pœna homicidij ordinaria: non autẽ
à pœna extraordinaria, & quòd hæc fuerit ipſius
intentio, primo elicitur ex verbis illis. [Excuſa-
tur ab homicidio: nam conſultò non dixit, nulla
pœna punietur, ſed non pœna homicidij, ſcilicet
ordinaria. Secundo ex allatis Doctor. auctorita-
tibus, cum ex ipſis eluceat veritas noſtræ conclu-
ſionis (vt probauimus, referendo paulò ante) eo-
rum verba formalia. Vide ergo ibi. Et tertio hoc
elicitur ex dictis ſuis in eod. tit. nume. 68. nam ibi
docet, quòd aliquod crimen perpetrans lata cul-
pa, non poterit puniri corporaliter, aut pœna or-
dinaria homicidij, ſed ſolum criminaliter pœnu
extraordinaria, & hoc probat auctoritate Bart.
hoc dicentis. in l. reſpiciẽdum, §. delinquunt. ff. de
pęnis, & Cępolla in conſil. 35. 36. & 37. & addidit
quòd loquuntur illa conſilia in terminis, cap. fin.
de homic. in 6. quãdo ex mandato dato alicui ad
vulnerandum, & non ad occidendum, mãdatarius
ita

ſta vulnerauit, vt occiderit: volens, vt dixi quòd
teneatur mandatarius de homicidio propter cul-
pam; & ſic extra ordinem. hæc ille Doctor. Idem
docuit Panormitanus in dicto cap. ſacris, num. 2.
Didacus Couarruuias in quarto Decretalium, fo
lio 46. num. 7. aliàs in cap. 3. ſecundæ partia. §. 4.
nu. 7. folio 160. qui alios citat Doctores. Nec ob-
ſtat quod Abbas Panormitanus, in conſil. 4 lib. 1.
loquens de conſentiente adulterio propter metũ
cadentem in conſtantem virum, infraſcriptis ver-
bis vtatur, videlicet. Violentia, ſeu metus fuit cõ-
ditionalis. Et ideo, quòd licet aliquid peccatum
contraxit, & pœnitentia dignum ſit, quia ad mi-
nus affuit aliqualis conſenſus, tamen pœnam adul
terij pati non debet, & ſic non debet priuari dote
85 & conſortio viri, cũ hoc ſit adulterij pœna. † Hoc
probatur expreſse in l. vim paſſa. & in l. ſi vxor. §.
ſi quis planè, ff. ad l. Iuliam. de adult. & in l. fœdiſ-
ſima. C. eod. tit. & l. 1. §. remoueri. ff. de poſthum. &
ratio eſt, quia adulterium reſpectu legis non ad-
mittitur ſine dolo, licet fuerit, ſeu interuenerit
aliqualis culpa: vt notanter probatur in l. penult.
ff. ad l. Iul. de adult. iuncta glo. & 34. q. 2. cap. in le-
ctum, & 15. q. 1. cap. inebriatunt. Et iura procedũt
etiam in metu conditionali, vt apertiſſimè voluit
glo. ſeu ſentit in duobus locis, 32. quæſt. 5. c. pro-
poſito, aliàs incipit. Lucretiam pro hoc, quia do
86 lus † eſt calliditas, vel machinatio ad circunue-
niendum, &c. l. 1. ff. de dolo: quæ etiam ceſſant in-
teruenientе metu, licet conditionali. Nam (vt
dicit glo. in cap. cùm locum, extra de ſponſal. Nã
arbitratur, quòd non ſolùm metus illatus per il-
lum virum habeat excuſare mulierẽ a pœna adul-
terij; ſed etiam pudor, & verecundia quædam, in
quam incidere timuit mulier in clamando, cõ vi-
deretur (ſed maximè noctis tempore) à viro præ-
ſertim poſſe occidi. Ratio, quia ibi ceſſat dolus,
qui requiritur ad incurrendam pœnam adulterij.
Hoc valde notabiliter probatur in dicto cap. pro-
poſito, §. Lucretiam. in octa glo. cùm veritas facti
contingat. Nam illa Lucretia nobilis, & pudica in
vrbe Romana, propter hanc ignominiam, & con-
87 fuſionem vitandam † expoſuit ſe libidini filij Tar
quinij Regis. nec adultera fuit iudicata a viro
ſanctiſſimo, & doctiſſimo, imò de caſtitate mẽtis
commendata, vt ibi intelligit glo. & benè. Quod
licet quoad Deum non fuerit immaculata: tamen
quoad pœnam legis fuit ab adulterio excuſata, cũ
non committatur ſine dolo, vt ſuperius dixi. hæc
88 omnia Panormitanus vbi ſupra. † Ex cuius ver-
bis prima fronte videtur ipſum voluiſſe tranſgre-
dientem legem Diuinam propter metum caden-
tem in conſtantem virum non fore à Iudice, ſed ſo
lùm à Deo. & tamen ipſemet in dicto cap. ſacris,
num. 2, extra de his, quæ vi, metuſvè cauſa fiunt,
dixit huiuſmodi criminoſum mitius puniendum
fore: ſi mitius, ergo puniendus erit, ergo verum
non fuiſſe videtur, quod dixit in citato conſilio
quarto. Reſpondeo quòd iccirco dixi, Non obſta-
re quę dixit Panormitanus in dicto cõſilio. Quo-
89 niam ſi benè librarentur verba † ipſius Panormi-
tani in dicto conſil. quàm facillimè apparebit, nul
lam contradictionem eſſe in verbis ipſius: & verã
fuiſſe ſententiam eius in vtriſque locis citatis, in
quibus concludit dictam adulteram, vel alium iu
ris Diuini tranſgreſſorem non puniendũ fore pę-
na ſtatuta contra tranſgreſſores dictatum legum,
ſed mitius: & licet in dicto cap. ſacris. hoc mani-
feſtius declarauerit: non ideo hoc negauit in
dicto conſilio quarto, cùm dixit ipſam adulteram
ſimpliciter non puniendam fore pœna adulterij,
non tamen excluſit, aut dixit ipſam puniendã nõ
fore mitius. imò hoc tacitè innuere nobis intende
bat, dum dixit ipſam non puniendam fore pœna
adulterij, ſic quòd non debeat priuari dote, & cõ-
ſortio mariti, cùm ſit pœna adulterij, quaſi dice-
ret ipſam non puniendã fore pœna adulterij om-
nimoda, ſed aliquali. Ex his ergo patuit nullam
contradictionem reperiri in dictis Panormitani,
& quòd in vtroque loco ſe ſubſcripſerit præſenti
noſtræ concluſioni veriſſimæ. Præſenti etiam con-
cluſioni ſe ſubſcripſit Bar. in d. l. penult. ff. ad l. Iul.
90 de adult. & licet † ſtatim citandi Doct. dicant ſim
pliciter, quòd ſi aliquis potens mihi mandauerit,
vt occidam Titium, aliàs me interficiet, idque ip-
ſum perfecerim, à pœna homicidij excuſari de-
beo, nihilominus intelligenda ſunt hæc verba ſe-
cundum mentem eorum, ſcilicet quòd excuſari
debeo à pœna ordinaria homicidij incurrẽda, ſed
mitius puniendus: quaſi dicerent à pœna homi-
cidij, ideſt ab omnimoda homicidij pœna, ita
quòd non ſubiacebit pœnis, quas de iure incurre
ret propter homicidiũ voluntariè, ac ſponte per-
petratum: & quòd hæc ſit eorum mens, patet ex
eo, quod non dixerunt tali excuſari ab omni pę-
na ipſius homicidij, ſed a pœna homicidij: a tota
pœna ſcilicet ſoluenda. quod non negamus, imò
in præſenti concluſione conſtituimus, ac faſſi fui-
mus. Quæ interpretatio ſentẽtię infraſcriptorum
Doctor. recipitur ab Andrea Tiraquel. in tract. de
pœnis temperandis, aut remittendis. Cauſa 36.
num. 3. Doctor. autem prædicta dicentes ſunt in-
fraſcripti, videlicet Bald. in §. initia. in verſ. ſeu
furtum. tit. de pac. iuram. fir. Et rurſus in ſua Mar-
garita, in verſic. homicidium, verſ. vltimò, Pet. in
l. ſciam. §. qui cum aliter, ff. ad l. Aquil. & ibi etiam
Cynus. qui idem replicat in l. 1. C. vnde vi. & ibi-
dem Ioannes Fab. Hoſt. in l. liber homo colum. 1.
ff. ad l. Aquil. & in l. ſi quis fumo, §. 1. eod. tit. dum
ſe remittit ad Cynum in d. l. 1. C. vnde vi. Alex. in
additione Bart. in l. liber homo, ff. ad l. Aquil. Bar-
batius conſil. 60. incipien. Sapienter ſcripſit Pſal-
miſta, colum. 6. verſ. capionum, cap. 3. lib. 1. Laur.
Calca. conſil. 2. incip. licet iſta materia colum. 1.
Iaſon in §. ſi minus, colum. antepenult. verſ. nũquid
autem, inſtitu. de actio. Hyppolitus Marſil. in l. 1.
colum. 12. verſic. 18. ff. de ſiccar. Philippus Decius
in l. velle non creditur, colum. 2. verſic. vltimo no-
tandum eſt, in fine, ff. de reg. iur. & in l. eius verò,
eod. tit. Bart. in l. 2. ff. de noxa. & ante hos omnes
glo. in l. ſi familia, verſ. & ſi ſeruus, in glo. 1. in fine,
ff. ſi fami. fur. fec. dic. quam ibi ponderat Alex. in
additio. Bart. quibus doctoribus citatis, ipſe An-
dreas Tiraquel. ſubinfert infraſcripta notabilia,
videlicet. Et profecto ſi iſti Doctores intelligant
prædictam concluſionem, quòd debeant excuſa-
ri a totali pœna, & ſic ne puniantur huiuſmodi cri
minoſi legis Cornel. de ſiccar. pœna, ſed mitius, id
ſine dubio verum eſt. Si vero, vt omnino non pu-
niantur: eorum ſententia admittenda non erit, ſi-
cut nec ipſe Panormitanus admiſit in dicto cap ſa
cris, num. 5. Idem ſentijt Iulius Clarus in ſua pra-
ctica, lib. 5. §. fina. quæſtio. 40. in verſic. ſolet dubi-
tari nunquid mandatum, & in verſic. quæro mo-
do. Quamuis ipſe Iulius Clarus vbi ſupra in verſic.
ſequenti, videlicet, Quæro modo nunquid metus
aut

aut vis in delictis excuſet: quòd concludit poſt
Bald. in cap. 1. §. iniuria. poſt num. 19. verſicu. ſed
pone. de pace iuramento firm. & eſt cõmunis opi
nio, quòd ſi quis alium interficiat metu mortis,
non eſt puniendus pęna homicidij: hæc ille. cuius
ſententia (ſi recta lance ponderabitur) veriſſima
apparebit, & non contraria noſtræ concluſioni à
ſe acceptatæ. Nam taliter erit interpretanda: nõ
eſt puniendus pœna homicidij, ſcilicet, ordina-
ria, ſcilicet pœna mortis: quod & nos in noſtra
concluſione taſſi fuimus, quaſi diceret tacitè, ſed
pœna mitiori, ſcilicet extraordinaria pęna: quod
paulò ante expreſſerat in dicto verſic. ſolet dubi-
tari, eo magis, quòd poſt dicta verba concluden-
do dixit, faciunt quæ dixi ſupra. verſic. ſolet du-
bitari, ſequens Decium vbi ſupra. & addit, quòd
etſi mandatum ſuperioris in leuibus excuſet, non
tamen in atrocioribus, nam tunc pœna extraor-
dinaria puniendus eſt mandatarius. & vide eiuſ-
dem verba per me citata ſupra in reſponſione im
pugnationis factæ cõtra concluſionem ſextam ca-
pitali. Sciendum inſuper, quod vltra Doctores ci
91 tatos à Tiraquel. paulò antè Bartoli ſententia † vi
detur oppugnare quoque noſtram concluſionem,
in l. 2. ff. de noxalibus actionibus. Nam ibi dixit,
quòd iuſſus ſeruus à Domino delinquere, aſſerẽ-
te, quod niſi ipſe delinqueret, ipſum interficeret:
tunc eſt excuſatus ſeruus propter iuſtum timorẽ.
Hæc vtique ſententia Bart. non obſtat veritati no
ſtræ concluſionis. Primò, quia poterit interpre-
tari de delicto prohibito iure poſitiuo (de quo la
tius in ſequenti concluſione ſermo erit habẽdus)
Secundò de pœna ordinaria; quoniam alias ſibi-
met fuiſſet cõtrarius: cùm (vt ſupra ad verbum re
tuli eius ſententiam) docuerit quod ſit puniẽdus
pœna extraordinaria lata culpa, & non dolo ali-
quem interficiens: quod vtique non erit creden-
dum de tanto viro eruditiſſimo, & eodem modo
prorſus interpretanda erit ſentẽtia Baldi, & alio-
rum, qui citantur à Tiraquel. vbi ſupra, nec nõ ſen
tentia Boſſij in ſua practica. titulo de homicidio.
nume. 95. dicentis, quod quando Princeps, vel
quicunque poteſt, iubet priuato ſic fieri, aliter oc
cidet eum, & tunc mandatarius eſt prorſus excu-
ſatus, quando veriſimiliter debuit mandatarius
dubitare de vita ſua, eo magis, quòd vt ſupra retu
li tali pacto eos interpretatus fuit Decius in l. vel-
le non creditur, num. 7. ff. de regul. iur. vide ergo
paulò ante formalia verba Decij per me relata hic.
Probatur & quartò hac ratione. Cum enim pecca
ta, ac actus noſtri diſtinguantur volũtate, quoad
culpam incurrendam, & pœnam, vt in cap. cum
voluntate, extra de ſentent. excommun. & ex iam
productis patuit. indè ſequitur veritas præſentis
concluſionis, in qua diximus mitius puniẽdos fo-
re à Iudice tranſgreſſores legis Diuinæ, ſi ad hoc
moti fuerunt illi propter metum cadentẽ in con-
ſtantem virum, vel conditionatum. Cùm licet eo-
92 rum voluntas † conditionata verè, quoad incur-
rendam pœnam iuris, dicatur voluntas. Vt in cap.
merito quæritur, 15. q. 1. tamen cùm ipſa pęna im
poni debeat iuxta qualitatem culpæ vniuſcuiuſq;
peccantis, & vbi minor adeſt peccandi voluntas,
minus ſit peccatum, vt patet ad ſenſum, eò quod
voluntas ſit ſubiectum peccati, indè ſequitur mi-
tius huiuſmodi tranſgreſſorem (de quo in cõclu-
ſione habetur) puniendum fore: cum & tex. in c.
ſacris, extra de his, quæ vi, metusvé cauſa fiunt.
dicat metum attenuare culpam: tacitè innuens
attenuandam fore quoque & pœnam à iure in-
flictam.

Quarta concluſio, Iudex eccleſiaſticus, & ſecu-
laris iuridicè punire nõn poterit tranſgreſſores le
93 gum iuris poſitiui, † tam Pontificiarum, quàm Im
peratoriarum, ſi metu cadente in conſtantem vi-
rum quis eas violaſſet, dummodo hoc non fuiſſet
procuratum ab inferente metum huiuſmodi. Pri-
mò in contemptum fidei Catholicæ. Secundò vel
in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ. Tertiò,
ſeu conſtitutionis Pontificiæ, vel Imperatoriæ ma
ieſtatis, ſeu alterius Principis auctoris huiuſmo-
di legum prohibentium rem prohibitam de iure
Diuino ſub præcepto, de quo dictum fuit in con-
cluſione præcedenti, & intellige concluſionem ve
ram: quod vt quis ſentiat commodum in actione,
Quod metus cauſa, in foro iudiciali oportebit,
probare non ſolum, metum talem illatum, ſed vl-
tra metum, probari debet, quod vtilitas, & com-
modum ex tali metu incuſſo peruenerit ad ipſum,
inferentem metum, vt docuit Decius in conſil. 422.
colum. 4. nu. 5. in verſ. ſecundo præmitto, & nu. 6.
in verſic. ſecundò principaliter. Idem eſt in Bar.
in l. ſi cum exceptione §. in hac actione. his verbis,
vtens, videlicet. Qui agit hac actione ſuo debet
probare, ſcilicet, metum illatum, & ad inferentẽ
metum commodum perueniſſe. Idem docuit Bal.
in l. continet. ff. quod metus cauſa. quos ſequutus
fuit Hyppolitus de Marſilijs, in conſil. 77. num. 8.
Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò e-
nim per argumentum in cap. 2. §. fina. extra de ijs,
quæ vi, metusvè cau. fi. in quo Alexander Tertius
94 Papa [dixit quòd ea, quæ metu † & vi fiunt, de-
bent in irritum reuocari.] Idem per argumentum
in c. ad audientiam, eod. tit. Innocentius Tertius,
dixit quod ea, quæ fiunt metu cadente in conſtan
tem virum carere debent robore firmitatis. Idem
probatur per argum. in cap. ad aures, eodem titu.
Vbi Clemens Tertius ſtatuit, quòd is, qui terrore
laicorũ electioni de ſe factæ renunciat, tali renun
ciatione non obſtãte, erit præficiendus regimini,
ad quod electus fuerat, niſi renunciationi addi-
derit iuramentum, vel fidem. Idem per argum. in
l. 1. ff. de eo quòd metus cauſa, &cet. Vbi dicitur,
[quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habe
bo.] Et idem prorſus probatur per omnes ferè le-
ges eiuſdem tituli, tam ff. quàm C. Sed animaduer
tendum quòd non ſine cauſa dixi probari noſtrã
concluſionem, per argum. in dictis iuribus, & non
ſimpliciter per dicta iura: quoniam licet ipſa iu-
ra explicitè contenta in noſtra concluſione nõ di
xerint, benè tamen implicitè. Cùm ipſa iura iu-
beant iudicari irritum & infectum quicquid attẽ
tum, factumq́ue fuerit per metum cadentem in
conſtantem virum: Indè ſequitur ex mente dicto-
rum iurium veritas noſtræ concluſionis. Nã ſi ha-
bendum erit huiuſmodi attentatum ac factum ex
tali metu, ac ſi nunquam fuiſſet factum. Indè ſe-
quitur, quòd ſicut is, qui nõ eſt aliquo modo trãſ-
greſſus legem poſitiuam non veniat plectendus
pęne ſtatuta trãſgreſſoribus ipſius, ac ſi eam trãſ-
greſſus fuiſſet: cum nec in eo culpa tranſgreſſio-
nis præceſſerit, vt patet ad ſenſum; eodem modo
dicendum erit de tranſgrediente legem poſitiuã,
tam Pontificiam, quàm Imperatoriã; rõne iſtius
metus cadentis in conſtantem virum: Conſequen
tia probatur hac ratione, videlicet, omnia (vt fuit
probatum)

probatum) cùm fictione iuris, omne id, quod ra-
tione talis metus fuerit ſequutum, habeatur pro
non facto (ſtãte tali Pontificia, & Imperatoria de-
ciſione allata ſupra) eo quòd ibi præcipiatur il-
lud debere carere robore firmitatis, & in irritum
reuocari. Vt ex dictis iuribus apertiſſimè colligi-
tur. inde ſequitur veritas prædictæ conſequentię.
Idem probatur per argumẽtum in cap. inter alia,
§.illud. extra de ſententia excõmunicationis. Vbi
Clemẽs Tertius Papa declarauit nõ incurrere ex-
communicationis ſententiam participantes cum
excommunicatis extra crimen, ſeu in alijs, quàm
in aliquo crimine, ſi immineat articulus neceſſi-
tatis: Dixi probari per argumẽtum, quoniam etſi
ad verbum dictus text. non probet aut contineat
verba dictę noſtrę concluſionis explicitè, benè ta-
men implicitè: cùm excommunicatio ſit pęna, &
loquatur text. de articulo neceſſitatis, in quo ar-
ticulo reperiri eum (de quo ſermo habetur in no-
ſtra concluſione) non eſt, qui ignoret. Probatur
& ſecundò Doctorum auctoritate, Dominicus à
Soto in lib.7. de iuſtitia & iure: quæſtio.2.artic.1.
colum.6. in fine in verſ. ſed eſt apprimè animad-
uertendum. Vbi infraſcriptis verbis approbat no-
ſtram concluſionẽ, videlicet; ſed eſt apprimè ani-
maduertẽdum quòd nullus metus quantumuis in
virum conſtantiſſimum incidere ſolitus, à culpa
tranſgreſſionis Diuinæ legis, & naturalis excuſat.
Vndè & ſi mortis metus puellæ oblatus, vt ſtuprũ
patiatur, vere ſit cadens in conſtãtem virum, quia
fortiſſima id fęmina metuere poſſet: nihilominus
ſi ob talem metũ conſentiret ſtupro, non eſſet con
ſtans. At verò ſi eiuſdem cauſa metus ieiuniũ fran
geret eccleſiaſticum, vel Miſſam die feſto ceſſaret
audire, non eſſet inconſtans: quia huiuſmodi le-
95 ges † eccleſiaſticæ, cum tanto rigore non obligãt,
vt illarum ſemper gratia, mortem appetamus. hęc
Sotus vbi ſupra qui in lib.1. de iuſtitia & iure q.6.
artic.4. col.6. in fine. in verſ. neque idem. infra-
ſcriptis vtitur verbis. neque idem eſt obligare ad
mortale, & obligare non obſtante periculo mor-
tis. Nam lex ieiunij proculdubio ſub reatu mor-
tali obligat: & nihilominus ſi tyrannus mortem
alicui minaretur, niſi ieiunium frangeret, nulla
porrò eſſet culpa illud frangere, niſi dum tyran-
nus in cõtemptum legis ad id cogeret: tunc enim
teneretur Chriſtianus potius mori: & idem erit,
quando interueniret iniuria fidei: Hæc Sotus. Di-
dacus quoque Couarruuias quàm elegantiſſimè
ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ cõcluſioni, dum in-
terpretatus fuit text. in cap. Alma mater. de ſen-
tentia excommunicationis, in ſexto. in §.3. nu.9.
per totum vſque in finem, ſed præcipuè in verſic.
quarto licet hæc deciſio. Qui & alijs Doctor. ſen
tentijs confirmat idem, vtens ferè ijſdem verbis,
quibus vti Sotum retulimus paulò ante, & ratio-
ne, qua probauimus præſentem concluſionẽ, præ-
ſenti quoque concluſioni, videtur ſe ſubſcripſiſſe
Thom. Grammaticum, noſtrum Neapolitanum,
in conſil. 32. num.36. loquens de vaſallo priuan-
do feudo propter aliquã cauſam, propter quã de
iure ipſo feudo veniret priuãdus: dicẽs, ꝙ ſi id per
metum iuſtum fecerit, excuſabitur: ita firmat gl.
quam ſequuntur Doctor. maximè Aluar. & Præ-
poſit. in cap.1.§. ſed quid delator, quæ fuit prima
cauſa benefi. amitten. & dicit dictus Alua. in c.1.§.
item qui, quæ fit prima cauſa benefi. amitt. quòd
ſi vaſallus deſeruit Dominum non turpi de cauſa,
ſed ſorti timendo vim hoſtium, ſeu crudelitatem
tyranni, excuſatur ab ammiſſione feudi, & idem
tenuit Bart. in l. ſi ob turpem. verſic. item dico, ff.
de conditio. ob turpem cauſam. ſequitur Bald. in
l.1. in fin. C. eod. hinc eſt, quod ſi vaſallus timendo
vim hoſtium, vt euitaret periculum, reliquit Do-
minum in prælio periclitantem, excuſatur, & vo-
luit Bald. in c.1. quibus modis feudum amittitur.
& inde excuſati fuerunt ſubditi Federici Imperat.
qui ob ipſius Federici tyranni timorem non pa-
ruerunt mandatis Papæ: qui erat eorum ſuperior,
etiam in temporalibus. text. eſt in cap. ad Apoſto-
licæ. vbi etiam Petr. de Anchar. de ſententia, & re
iudicata: & hoc, ex quo vaſallus tenetur iuuare
Dominum ſalua ſua perſona, & vita, quam prępo
nere debet ſaluti Domini: Ex his ergo ipſe Gram
maticus concludit ipſum vaſallum excuſari ab in-
curſu pœnæ de iure ciuili indicta vaſallo non au-
xilianti ſuo domino. Ex quibus elicitur veritas
noſtræ concluſionis, arguendo ab identitate ra-
tionis, cùm & nos dicamus in ea quemquam ex-
cuſari à pęna iuris humani tranſgreſſi propter me
tum cadentem in conſtantem virum. Idem tacitè
docuit Pet. de Anchar. vbi ſupra. colum.4. in verſ.
verum antẽ ſi iſte. vbi dicit, quòd forte iſti de Re-
gno compulſi per Imperatorem debellare Eccle-
ſiam, nõ venirent priuandi feudis: quia compulſi
faciebant, vt dicit littera: quinimo ſufficit timor
coactionis, vt excuſentur, ſicut dicunt Legiſtæ de
debitoribus expulſorum de ciuitate ratione par-
tialitatis: ſi enim compulſi ſunt ſoluere debitam
communi ab intrinſecis, vel a tyranno, qui for-
tè occupauit regimen ciuitatis, liberantur per ta
lem ſolutionem à veris Dominis, vt docet Cynus
in l. fina. C. quòd metus cauſa, & Bart. in l. credi-
tor. ff. de ſolut. Idem docuit Hyppolitus de Mar-
ſilijs in conſil.8. num.16. ſequens Innocentium in
cap. quod ſicut. in glo. magna. in fine. extra de ele
96 ctio. quod vbi eſt metus, † ibi non valet actus de
iure naturali, ex quibus videtur tacitè quoque ſe
ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni. Nam ſi
actus interueniente metu factus de iure naturali,
eſt inualidus, inde ſequitur, quòd ad pœnam in-
currendam agenti non debeat imputari: ac ſi il-
lum nunquam feciſſet, ſi illud tale erat prohibitũ
de iure humano, ſi omnes conditiones enarratæ
in concluſione defuerint. Idem docuit Cępol. in
crim. conſil.40. incipien. Lucius Cuis, colum.18.
in verſic. ſi ergo actus geſtus. vbi ſe ſubſcripſit ſu-
pradictæ Innocentij ſententiæ in dicto cap. quòd
ſicut. dicens, hoc idem docuiſſe Bald. in l. nomina-
tiones. C. de appellat. Vbi exclamat dicens, quod
illa vox Prætoris, quæ dicit, quod metus cau. fa-
97 ctum eſt, ratum non habeo, † eſt vox Dei prolata
per hominem, ſecundum Ray. de pęna furti. Idem
Sylueſt. probat in verſic. excommunicatio.2.§.14.
in verſic. metus.§.7. & in verſic. lex.§.8. per totũ.
Nauarrus in cap. inter verba.11.q.3. præludio.8.
& in ſuo manuali, innuit idẽ in præludio 7. nu.11.
& 12. Angelus in ſumma in verſic. excommunica-
tio.8.§.18. qui omnes Doctores ijſdem fundamen
tis vtuntur rationibus. & cum tali diſtinctione in-
terpretantur text. in cap. ſacris, extra de ijs, quæ
vi metusvè cauſa fiunt. imò, & probatur auctori-
tate omnium ferè Doctorum, qui citabunt contra
noſtram hanc concluſionem, prout demonſtrabi-
mus reſpondendo ipſis & exponendo eorum ver-
ba ibi recitata, ac relata ad verbum, & explicitè,

ac doctè ſe ſubſcripſit præſenti noſtræ coɔclusio-
ni. Marianus Socinus ſenior in cap. inter alia. in
ſexta ſallentia, colum. 29. num. 84. extra de ſent.
excommunicationis. dicens, non incidere in pœ-
nam excommunicationis, participando cum ex-
communicato ex metu cadente in conſtantem vi
rum, & non in crimine: qui & paulò ante nu. 83.
dixit, quòd ex tali metu participans in crimine,
incidit in pœnam & culpam, licèt talis metus at-
tenuet culpam ipſam, quia in primo caſu excuſa-
tur, non autem ſi participaret in crimine. & ipſe
ſermonem habuit in dicto num. 83. de quæſtione
hac an excuſetur talis à pœna & culpa: & ſic ibi
interpretatur cap. ſacris. ſæpè citatum, & hęc ipſe
Marianus probat arguendo à fortiori. per ea,
quæ habentur in dicto cap. inter alia. Probatur &
tertiò duplici ratione, altera quarum eſt: Qui e-
nim metu cadente in conſtantem virum contra le
gem poſitiuam facit, non delinquit ea inobediē-
tia, ſed ex metu: Vnde ſequitur ipſum nō punien-
dum fore pœna ſtatuta à iure poſitiuo contra in-
obedientes ipſi legi. Secunda ratio eſt, quoniam
licèt huiuſmodi tranſgreſſor legis humanæ, pena-
lis ipſam non obſeruando tranſgrediatur verba le
gis quoad ſonum verborum, non tamen in tali ca
ſu illam violat quoad mentem Legiſlatoris rectã,
ac rationabilem; quæ vt talis ſit, neceſſariò requi
ritur vt non intenderit in tali caſu ipſum obli-
gare ad talis legis obſeruantiam, cùm tam Papa,
Imperator, quàm reliqui Principes iuſta pręcepta
ac iura ædere teneantur: & quoniam niſi contra-
rium nobis appareat, eos iuſtos arbitrari tenea-
mur: inde ſequitur nos iudicare debere, ac firmi-
ter tenere, eos noluiſſe inuolui pœnis ſtatutis in
dictis iuribus eorum violatores propter metū ca
dentem in conſtantem virum: eo quòd ſcire pro-
culdubio tenentur, ſibi ſubditos non teneri ad ta
lium legum obſeruãtiam in tali articulo, & caſu,
iuxta ea, quæ allata, & probata fuerunt in præce-
denti quæſtione, in qua abundè ſatis fuit proba-
tum ius poſitiuum nunquam obligare cum ſcan-
dalo: eò magis quòd ſi conditores talium legum
pœnalium interrogati fuiſſent, an intendiſſent ſi-
bi ſubditos ligare ſuis legibus in caſu propoſito
in concluſione, vtique clara voce dixiſſent, ſe non
hoc intendiſſe, cùm ſit iniuſtum. iuxta doctrinam
Diui Thomæ in 1. 2. q. 96. artic. 6. dicentis, quòd
omnis lex ordinatur ad communem omnium ſa-
lutem, & in tantum obtinet vim, & rationem le-
gis, ſecundum quòd ab hoc deficit, virtutem obli
gandi non habet, vnde iuris peritus dicit (& ha-
betur in l. nulla ratio, ff. de legibus. & Senatuſcō-
ſult. vbi hæc habentur, videlicet. [Nulla iuris ra-
tio, aut æquitatis benignitas patitur, vt quæ ſalu
98 briter pro hominum vtilitate, introducūtur, † ea
nos duriore interpretatione contra ipſorum com
modum producamus ad ſeueritatem.] hæc ibi.)
Contingit autem multoties, quòd aliquid obſer-
uari communi ſaluti eſt vtile, vt in pluribus: quod
tamen in aliquibus caſibus eſt maximè nociuum;
quia igitur Legiſlator non poteſt omnes ſingula-
res caſus intueri, proponit legem ſecundum ea,
quæ in pluribus accidunt, ferens intentionem
99 † ſuam ad communem vtilitatem. Vnde ſi emer-
gat caſus, in quo obſeruatio talis legis ſit damnoſa
communi ſaluti, non eſt obſeruanda: ſicut ſi in ci-
uitate obſeſſa ſtatuatur lex quod portæ ciuitatis
maneant clauſæ: hoc eſt vtile communi ſaluti, vt
in pluribus: ſi tamen cōtingat caſus, quòd hoſtes
inſequantur aliquos ciues, per quos ciuitas con-
ſeruatur, damnoſiſſimum eſſet ciuitati, niſi eis por
tæ aperirentur: & ideo in tali caſu eſſent portæ
aperiendæ, contra verba legis, vt ſeruaretur vtili-
tas communis, quam Legiſlator intendit, ſed ta-
men hoc eſt conſiderandum, quòd ſi obſeruatio le
gis ſecundum verba non habeat ſubitum pericu-
lum, cui oporteat ſtatim occurri, non pertineat
ad quemlibet, vt interpretetur quid ſit vtile ciui
tati, & quid inutile ciuitati: ſed hoc ſolùm perti-
net ad Principes, qui propter huiuſmodi caſus ha
bent auctoritatem in legibus diſpenſandis. Si ve-
rò ſit ſubitum periculum, non patiens tantam mo
ram, vt ad ſuperiorem recurri poſſit, ipſa neceſſi-
tas diſpenſationem habet annexam: quia neceſſi-
tas non ſubditur legi. hæc Sanctus Thomas, quib.
ratio concluſionis, & ipſamet concluſio probatur
vt patet ad ſenſum.

Etſi veriſſima ſit noſtra concluſio, vt per allata
100 patuit, tamē poſſet quis inſurgere † cōtra ipſam,
dicendo ipſam falſam, & hoc probare triplici me
dio. Primo enim per text. in cap. ſacris, extra de
ijs, quæ vi, metusvè cauſa fiunt. in quo hæc haben
tur ſtatuta ab Innocentio Tertio ſcribente Vidro
ocenſi Archiepiſcopo, videlicet. [Sacris eſt Cano-
nibus & infra: Diſtinguimus autē, vtrum is, qui
101 communicat excommunicato † inuitus, ſit per
coactionem adſtrictus, aut per metum inductus.
In primo caſu talem non credimus excommunica
tione teneri: cùm magis pati, quàm agere conuin
catur. In ſecundo licèt metus attenuet culpã, quia
tamen eam prorſus non excludit, cum pro nullo
metu debeat quis mortale peccatum incurrere,
excōmunicationis labe credimus inquinari.] hæc
ibi. ex quibus videtur eliciendum fore Pontificē
Summum voluiſſe cōcludere, quòd tranſgrediens
legem poſitiuam ex metu ſit puniēdus, ſed mitius
quàm voluntarius tranſgreſſor. Idem videtur ha-
beri ex doctrina nonnullorū Doctorum infraſcri-
ptorum: Innocentius enim in dicto cap. ſacris, in-
fraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Sed littera ſo-
nare videtur de metu, qui cadere debet in con-
ſtantem virum; & de eo, qui communicat in cri-
mine. (Adde quòd hoc ipſe ait poſt relationē opi
nionum aliorum Doctorum) dicentium dictum
Canonem fore intelligendum de communicante,
cum excommunicato nō ex metu cadente in cō-
ſtantem virum, ſed ex metu leui, & aliorum dicē-
tium de communicante cum excommunicato in
crimine, ſecus ſi in menſa. Bald. quoque in dicto
cap. ſacris. dicens, Nota quòd metus attenuat de-
lictum, ſed non tollit in totum: Hoſtienſ. in ſum-
ma. ſub titulo de his, quæ vi, metusvè cauſa fiunt.
§. in hac autem retractatione, in verſic. ſi verò ſit
102 conditionalis: dicens, ſi verò † coactio ſit con-
ditionalis, non excuſat à toto, ſed à tanto: quia
culpam, ſiue pœnam attenuat, infra eod. cap. ſa-
cris, talis enim coactio dicitur metus, de qua di
citur, quòd melius eſt omnia mala tolerare, quàm
malo conſentire, vt in cap. ita ne. 32. q. 2. Ioannes
Andreas in dicto cap. ſacris, colum. 3, in verſic. ter
tio quæro. in verſic. quarto quæro. & in verſ. quin-
to quæro. Nam in verſic. tertio quæro, ſequitur
Innocentium & Hoſtien. dicentes, dictum textum
loqui de metu cadente in conſtantem virum. & in
reliquis verſiculis, ipſe Ioēs Andreas concludit,
Innocentium, & Hoſtienſ. intelligere de cōmu-
nione

nione cum excommunicato, in oratione & con-
uiuio, & ſimilibus, pro qua incurritur minor ea-
communicatio, & nõ de communicante in crimi
ne, vel cum excõmunicato: cum particibus, quo-
rum ſententiæ ipſe Ioannes Andreas ſe ſubſcripſit
ibidem. Idem affirmat Goffred. in ſumma eodẽ
titu. colum.2. in verſic.conditionalis autem: di-
cens, quòd coactio conditionalis, quæ metũ, vel
cruciatum, vel aliquid graue minatur, & ſi excu-
ſet a tanto, non tamen a toto: vt infra eodem tit.
cap. ſacris, in verſic. culpam attenuet. Antonius
de Butrio in dicto cap. ſacris. colum.2. in verſic.
ex quo nota, quòd quidam. infraſcriptis verbis,
videtur noſtram concluſionem impugnare, vide-
licet. Ex quo nota, quòd quidam eſt metus præci
103 ſus † omnino impellens hominis operationem,
ſine aliquo principio voluntatis annexo in ope-
rante: & hic venia dignus eſt, & nõ punibilis: qui-
dam eſt metus cauſatiuus ſe habens, vt cauſa pri-
maria ad impulſum voluntatis, & ſic in operatio-
ne mouens principium voluntatis in operante, &
hoc punibile: ſed quia nõ omnino principium eſt
in operante: operatio in tantum non aſcribitur
operãti, ſic quòd in aliquo alleuiatur pęna, & ibi-
dem in verſic. nota magis.ait, Nota magis ad cor
ticem, quòd metus præciſus non cõmunicat, ideo
excuſat communicantem excõmunicato, ſed con
ditionalis, hoc eſt, habens annexam voluntatem,
operantis: ſic. Tertiò, quòd metus conditionalis
non excludit peccatum; ſed quia voluntas non om
nino eſt libera attenuat pœnam. hæc ille Doctor.
quibus patuit ipſum aduerſatum fuiſſe aliquo mo
do noſtræ concluſioni, & rurſus ibidem idẽ Ant.
in verſic.conditionalis eſt, concludit, quòd con-
104 ditionalis coactio † eſt cuius principium impel-
lens ab extra antè tempus operationis: ſed ſecun
dum tempus operationis eſt ab intra in operante,
quia propter aliquod præcedens mouetur ad vo-
lendum: ſicut qui pro alleuianda naui eicit mer
ces de naui: hic ſimpliciter non vult, ſed præce-
dente cauſa impellente, & hoc non dicitur volun-
tarium ſimpliciter, ſed ſecundum quid. & in tali-
bus conditionalibus pœna in illicitis debetur, &
aſcribitur ad culpam, & in verſicu. tertio obſtat.
concludit quòd propter neceſſitatẽ vitæ cõſeruan
dæ conceſſum eſt à iure, in cap. inter alia.§.illud,
extra de ſentent. excommunicationis communi-
care cum excommunicatis petẽdo cibaria, & hoc
quia principium mouens mortem eſt ab intra, ne
ſe perire faceret tali morte. Ideo minus malũ de-
bet eligere in ſe, ſcilicet, quòd potius communi-
105 cet, † quàm quòd faciat ſe mori (vt verbis ipſius
Antonij vtar) ſed principium mouens mortem in
metu, ſi non communicaret, eſſet ab extra: & in
hoc non diceretur agere, ſed pati. Ideo melius,
quòd eligat mori per aliũ, & non peccet ipſe, ſed
alius. Hæc ille. Panormitanus etiam videtur ad-
uerſari præſenti noſtræ concluſioni. in dicto cap.
ſacris. Nam in colum.4. in verſicu. is autem, qui
communicat excõmunicato propter neceſſitatẽ,
Volens reddere rationem differentiæ inter cõmu
nicantem excommunicato propter neceſſitatem
famis, & communicãtem propter metum mortis,
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Is autẽ, qui
communicat excommunicato propter neceſſitatẽ
famis, non agit communicare excõmunicato, ne-
que committere iniquitatẽ, ſed principaliter ſub-
106 uenire neceſſitati ſuæ. Is autem, † qui commu-
nicat propter metum, agit committere iniquita-
tem, quia ad hanc committendam compellitur,
quam nõ debet ipſe committere propter malum
corporis. & concludens quòd hic talis non ſit im-
munis à pœna excõmunicationis incurrẽda pro-
pter talem participationem, reprehendit que di-
ctum Antonij de Butrio, dicentis ſupra. quòd li-
ceat communicare excommunicato quãdo prin-
cipium mouens ipſum eſt ab intra, vt famis, quo-
niam indè ſequeretur (ait ipſe Panormitanus ibi-
107 dem in col.3.in fine) quòd mulier † propter ne-
ceſſitatem famis, poſſet eligere vitam turpẽ: cùm
ſit minus peccatum fornicatio, quàm homicidiũ,
quod tamen non eſt licitum, etiam ſecundum le-
ges ciuiles, vt docet text. in l. palàm, ff. de ritu nu
ptiarum. hæc Panormitanus. qui nititur probare
ibidem nu.2. quòd metus cadens in conſtantem
virum, licèt excuſet aliquantulum a culpa tranſ-
108 greſſionis † ſtatuti prohibentis aliquid fieri ſub
aliqua pęna ſtatuta ibi, nihilominus tale quid fa-
ciens propter huiuſmodi metum incurret huiuſ-
modi pœnam indictam; Iudex tamen debebit re-
ſpectum habere ad huiuſmodi metum: & ſic mi-
tiori pęna illũ punire, quàm dictat ſtatutũ ipſum.
inſurgere videtur contra noſtram concluſionẽ An
dreas Tiraquel. in tracta. de pœna tẽperanda, vel
remittenda in cauſa trigeſimaſexta, nu.2. in qua
refert ſententiam Doctorum dicentium, quòd ſi
quis potens alicui minatur mortem niſi ille ali-
quem occidat, ſi ille talis homicidium perpetra-
uerit, excuſabitur à pœna homicidij, ipſe tamen
Andreas ſubinfert num.3. quòd ſi illi Doctores in-
tellexerint huiuſmodi excuſari ne puniatur lege
Cornelia, de ſiccarijs, ſed mitius, id haud dubiè
verum eſt. Si verò, vt omnino non puniatur, nõ ad-
mitterem, inquit, ſicut nec admittit Panormitan.
in dicto cap. ſacris, quia ad iura, & rationes re-
ſpondet: hæc ille cui conſonant ea, quæ & Iul. Cla
rus in ſua praxi criminali.lib.5.§. fin. quæſtio.40.
§. ſolet dubitari. Inſuper contra noſtram conclu-
ſionem inſurgere videtur ſententia Adriani Papæ
Sexti in quarto ſentent. in quæſtio. de clauibus, fo
lio 153. colum.3.§. ſed plenius, infraſcriptis vtẽs
verbis, videlicet. Neceſſitas famis nõ releuat quã
do intentatur, vt quis excommunicato communi
cet: ſicut nec neceſſitas gladij ad eundem effectũ,
ſeu finem comminata. Vnde cui ſurriperetur ci-
bus, vel qui detineretur in carcere donec commu
nicare vellet excommunicato, nõ liceret ob eam
neceſſitatem famis, pro quo eſt text. in cap. cępit
Armigildus, 24. quæſtio.1. & procedit text. in cap.
ſacris, extra de ijs, quæ vi, metusvè cauſa fiunt.
de metu incuſſo, vt communicet quis excommu-
nicato, ſecus cùm per metum ad hoc non agitur.
Nam in illo licet piam ſubuentionem ab excom-
municato contra periculum, ſicut & famis acci-
pere; quemadmodum & excommunicato ſubuen
tionem exhibere, quàmuis text. id literaliter non
expreſſerit, qui contra ſentiunt, ad Phariſeorũ ſen
tentiam valde declinare videntur, qui ob religio
nem ſabbati, nefas putabant curare hominẽ, ſed
non extrahere ouem vel vaccam de Puteo. Matth.
cap.12. In hoc enim quòd minus conceditur, &
ipſum maius conceſſum eſſe videtur. puta aliquid
humanitatis gratia excommunicato conceditur.
ergo à minori opem ferre pro vita ſaluanda con-
tra gladium, & pariformiter de ſumendo ab ex-
communicato, & ſic concludit in dicto §. quòd

& ſi

& ſi in aliquo caſu neceſſitatis conſtituto liceat
tranſgredi legẽ, ac pręceptũ Eccleſię: nõ tamẽ ſe-
quitur licere tranſgredi dictum pręceptum pro-
pter mortem comminatam ad hoc principaliter.
& idem Doctor ibidem, folio 154. col. 1. §. petes
fortaſſe. concludit quòd ſi ſimul concurrerent duo
mala, in quibus homo quis reperiretur, puta, fa-
mes hominis ex qua licitè communicaret cũ ex-
communicato, & comminatio mortis per gladiũ,
niſi cõmunicaret, vel ſpiritualis fructus, & nihilo-
minus merus gladij: vel ſi ex inſidijs mors immi-
neat, vel ex caſu in puteum, vnde liberari poteſt
per excõmunicatum, & ſimul ex alia parte mors
ei minaretur per gladium, vt communicet. Reſpõ
deo, inquit ipſe, vt licitè communicet excommu
nicato, ſatis eſt vnam cauſam exceptionis à regu
la concurrere, niſi ex concurſu cauſæ non releuan
tis, ſcandalum immineat de communione: tunc
enim cũ Eleazaro (de quo 2. Macchabeorum. c. 6.)
etiam a licito abſtinere oportet cum vitæ pericu
lo, ne aliorum animæ perdantur, & ſcandalizen-
tur. Omnia enim, inquit Apoſtolus (1. Corint. c.
10) mihi licent, ſed non ædificant. de quo per Au
guſtinum, & habetur in c. ſic enim, 28. q. 1. hæc om
nia Adrianus. Ex quibus videtur, elici ipſum vo-
luiſſe, quòd non ſit immunis à pęna tranſgrediẽs
legem Eccleſię propter metum cadentem in con-
ſtantem virum, intentatum ab aliquo homine, ad
hoc ſolummodo, ac principaliter: vel ſi aliqua alia
ẽt de cauſa hoc procuratum fuerit, immineat ta-
men ſcandalum. Et ſic videtur ipſum aduerſatum
fuiſſe pręſenti noſtrę concluſioni. Item Cardinalis
Caietan. in cõmentarijs. 1. 2. q. 96. art. 4. & ipſe ad-
uerſari videtur pręſenti noſtrę cõcluſioni, dicens,
errare eos, qui credunt legẽ humanã nõ obligare
ad pęnã in ipſa ſtaturam tranſgreſſores ipſius pro-
pter metum cadentẽ in conſtantẽ virum. Vnde &
communicans excommunicato propter talem ti-
morem, ſeu metum, incidit in excõmunicationẽ,
& idẽ rurſus affirmat in cõmentarijs, 2. 2. q. 125. ar
ticu. 3. extendens ſniam D. Thomę ibi dicẽtis, ꝙ
timor tunc erit peccatum mortale quãdo aliquis
propter timorẽ, quo refugit periculum mortis, vel
quodcunque aliud temporale malum, ſic diſpoſi-
tus eſt, vt faciat aliquid prohibitum, vel prœter-
mittat aliquid, quod eſt pręceptũ in lege Diuina,
talis timor eſt peccatũ mortale. Alioquin erit pec
catũ veniale. hęc S. Thom. Cuius ſniam ipſe Caie-
tan. in cõmentarijs ibidẽ extendit ad tranſgreſſio
nẽ pręcepti legis poſitiuę, dicẽs dictũ Sanctũ, ſub
noie legis Diuinę cõprehendiſſe legẽ poſitiuã,
ẽt & legẽ naturalẽ: & hoc ipſe elicit ex eiuſdẽ Sã-
cti verbis nõ nominantibus legẽ ipſam naturalẽ,
quę tñ condiſtinguitur à lege Diuina: & maximus
error, inquit ibi Caiet. eſſet aſſerere tantũ Docto-
rem voluiſſe docere, ꝙ tranſgrediens legẽ natura-
lẽ, ex timore nõ peccaret niſi venialiter. Vnde ip-
ſe Caiet. cõcludit in vtriſque locis citatis, ꝙ trãſ-
grediẽs legẽ poſitiuã veniat puniendus pęna ſta-
tuta cõtra tranſgreſſores, licèt huiuſmodi legem
quis violaſſet propter metũ cadentẽ in conſtantẽ
virum: cũ iux. tex. in d. c. ſacris, potius debeamus
nobis mortem eligere, quàm mortaliter peccare.
109 Aſſertur inſuper † & tertiò, & hęc tñ contra no-
ſtram concluſionẽ: Cùm is [qui poteſtati reſiſtit,
Dei ordinationi reſiſtat. Qui aũt reſiſtunt, ipſi ſibi
damnationẽ acquirũt.] Vt docuit Apoſtol, Rom.
c. 13. verſ. 2. iux. Dñi ſniam, dicẽtis (Luc. c. 10. verſ.
16 Diſcipulis ſuis, & ſucceſſoribus in regimine.
[Qui vos audit, me audit; & ꝗ vos ſpernit, me ſper
nit. Qui aũt me ſpernit, ſpernit eum, ꝗ miſit me.]
& is, qui nõ obſeruat pręceptũ legis poſitiuę pro-
pter metum cadentẽ in cõſtantẽ virũ, ſpernere vr̃
Legiſlatorẽ talis legis, qui huiuſmodi poteſtatẽ à
Deo ſuſcepit, ſcilicet, condendi leges: at cùm cõ-
temptus Dei pręceptorũ teneamur omnino vita-
re, & in nullo caſu à pęna ſtatuta cõtra tranſgreſ-
ſores legis Diuinæ excuſetur, & immunis iudice-
tur is, qui propter metum cadentẽ in conſtantem
virum tranſgreditur ipſam Diuinam legem: indè
videtur ſequi idem dicendum fore de tranſgre-
diente legem poſitiuam, ſeu humanam propter ta
lem metum.

His tamen nõ obſtantibus, adhùc aſſeueramus
110 † veriſſimam eſſe noſtram concluſionem: quod
Deo dante ex reſponſionibus faciendis dictis au-
thoritatibus in medium productis, contra ipſam
dilucidius manifeſtabitur. Et primò, ergo re-
111 ſpondendo ad text. in c. ſacris, † ext. de his, quæ
vi, metusvè cauſa fiunt. vnà cum Didaco Couar-
ruuias loco citato, in probationem concluſionis.
dico, quòd cum d. text. in c. ſacris, dicat. [quòd
pro nullo metu quis debeat mortale peccatũ in-
currere, interpretandus erit ipſum loqui de par-
ticipatione, quæ fit cum peccato mortali; quod
112 contingit † fieri in quatuor caſibus. Primus eſt,
quãdo quis participaret cum excommunicato, nõ
propter metũ cadentẽ in conſtantẽ virũ, ſed pro-
pter metum leuem: Secundus, quando cõmunica-
tio contingit fieri in diuinis quoad præiudiciũ
Fidei Catholicæ. Tertius quãdo cõmunicatio cõ
tingit fieri in crimine. Quartus quando cõmuni-
catio contingit fieri in contemptum eccleſiaſticę
diſciplinæ: & hic intellectus traditur quoque ab
alijs Doctoribus, quos (diximus ſupra) ſe ſubſcri-
pſiſſe pręſenti noſtrę cõcluſioni, & elicit ex verbis
ipſius Canonis, cùm nulli dubiũ ſit, neminẽ incur
rere peccatum mortale pro ſimplici participatio
ne cũ excõmunicatis, vt oẽs Docto. fatẽtur. His er
go præmiſſis ad reſpondendũ Docto. ſentẽtijs me
113 accingam, & primo reſpondendo Innocẽtio † in
d. c. ſacris. dico ipſum nihil cõtra nr̃am cõcluſio-
nẽ docuiſſe, eo ꝙ vſus fuerit copulatiua illa cõiun
ctione [&] vt copularet vtrunq; caſum, ſ. antece-
dentẽ, & ſubſequentẽ, eo ꝙ vſus fuit infraſcriptis
verbis, videlicet ꝙ litera in d. c. ſacris, vr̃ ſonare
de metu, qui cadere dẽt in cõſtantẽ virũ, & de eo,
qui cõicat in crimine: ac ſi apertè dixiſſet tex. in
d. c. ſacris. loquiẽ de eo, qui cõicat in crimine, li-
cet hoc agat propter metũ cadentẽ in cõſtantẽ vi
rũ: ꝙ à nobis ſup. fuit aſſeueranter affirmatũ: & ſi
alij Doctores ipſum aliter intelligant: eò magis,
quòd ipſe Innocen. in cap. inter alia ext. de ſent.
excom. dicat filios, ſeruos, ruſticos, & alios ſeruiẽ
tes, poſſe participare cũ excõicatis, ſine incurſu
excõicationis, loquẽdo de ijs, qui ipſi excõicato,
ante incurſum in excõicationẽ, iam obligati erãt,
& nõ de alijs, vt cõiter oẽs Doct. docuerũt: ſi ergo
tales, à fortiori excuſabunẽ participãtes pp metũ
cadentẽ in cõſtantẽ virum, cùm ſint in maiori ne-
ceſſitate cõſtituti, quàm primi: qui facilius aliũdè
poſſent parare ſibi victum, & alia neceſſaria ad
vitam ſeruandam, vt patet ad ſenſum. Vnde quàm
facillimè poterit comprehendi ipſum Innocen. vti
doctiſſimũ, nunquã verè aduerſatũ fuiſſe nr̃æ con
cluſioni, quamuis nonnulli Doctores contrarium

interpretati fuerint ipſius Doctoris ſententiam.
114 Ad Baldum † in dicto cap. ſacris dicentē quòd
metus non tollit delictum, ſed extenuat: dico ip-
ſum non loquutum fuiſſe de caſu propoſito in no
ſtra concluſione, ſed de exceptione ibi propoſita,
ſcilicet quādo alicui fuit metus huiuſmodi incuſ
ſus in contemptum diſciplinæ eccleſiaſticæ; quod
elicitur ea verbis eiuſdem Baldi in eodem c. ſa-
cris. Vbi antequam dixiſſet, quòd metus non tol-
lit delictum, ſed attenuat, in principio dicti cap.
infraſcriptis verbis vſus fuerat, videlicet. Patiens
115 † vim abſolutam non punitur, ſed patiens vim cō
ditionalem, ſi facit contra vittutem clauium, pu-
nitur, ſed mitius: eſt & ratio, quia digni miſeri-
cordia ſunt, qui alieno morbo laborant: & ſic no
ta, quòd metus extenuat delictum, ſed non tollit
in totum: hęc ille. Ex quibus patuit ipſum nō ad-
uerſatum fuiſſe noſtræ concluſioni, imò ei ſaniſſe.
116 Ad Hoſtienſem † in ſumma loco citato dicentē,
coactionem conditionalem excuſare à tanto, ſed
non à toto; quia ſolùm attenuat pœnam. Reſpon
detur ipſum Doctorem interpretandum fore, lo-
quutum fuiſſe, in terminis exceptionis noſtræ cō-
cluſionis, ſcilicet quando quis coactione conditio
nali fuiſſet tranſgreſſus legem Diuinam; & quòd
hæc noſtra interpretatio ſit veriſſima, ac legitima
probabitur verbis eiuſdem Hoſtienſ. ibidem loco
citato, quæ ſunt infraſcripta, videlicet, ſi tamen
venit contra iuramentum præſtitum, vi, vel metu,
iniungitur pęnitentia tanquam pro veniali. Quod
117 poteſt dici verum, ſi ſit coactio abſoluta: † pu-
ta quia aliquis accipit manus alicuius violenter,
& ipſo nolente ponit thus in manus eius, & trahit
eum ad idolum, ita quòd velit, nolit, ponit thus
illud ſuper aram idoli. Si verò ſit conditionalis nō
excuſat à toto, ſed a tanto, quia culpam ſiue pœ-
nam attenuat: infra eod. c. ſacris, talis enim coa-
ctio dicitur metus, de qua dicitur, quòd melius
eſt omnia mala tolerare, quàm malo conſentire,
vt in c. ita ne. 32. q. 5. Si autē cogatur ad id, quod
non ſit mortale, puta, renunciare rebus ſuis, ſi po
teſt cadere in conſtantem virum, poteſt venire cō
tra, ſecundum quoſdam. hæc ille. Ex quibus luce
meridiana clarius patuit ipſum Hoſtienſem vo-
luiſſe, quòd coactio conditionalis, non excuſet a
toto, licet a tanto, & ſolum attenuet culpā, quan
do quis tali coactione coactus operetur id, qđ eſt
prohibitū lege Diuina ſub mortali, quæ interpre
tatio patuit ea verbis ipſius proponētis exemplū
de ponente thura ſuper aram idoli, & per illa ver-
ba, quæ ſequūtur, videlicet: Si aūt cogatur ad id,
quod nō ſit mortale. quaſi diceret ibi ipſe Hoſt. ic
circo dixi nō excuſari à toto coactū coactione cō
ditionali ad tale quid operandū, quia illud erat
mortale peccatū. de quo dr̄, quòd melius eſt oīa
mala tolerare, quàm malo, ſcilicet tali, cōſentire,
vt in c. ita ne. 32. q. 5. in quo ſit ſermo, de re prohi-
bita ſub pœna peccati mortalis, de iure Diuino,
Nā ibi loquitur D. Auguſt. de peccato luxuriæ.
dixit enim ibi. [Ita ne aliquem polluat aliena li
bido, metuitur? Non polluit, ſi aliena erit: ſi au-
tem polluet, aliena non erit. ſed cùm pudicitia,
virtus ſit animi, comitemque habeat fortitudinē,
qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo
conſentire decernat. hæc ibi. Ex quibus patuit,
quòd ipſe Hoſtien. loquutus fuerit de re prohibi-
ta a iure Diuino, ſub præcepto, ac per conſequēs
ipſum non aduerſatum fuiſſe præſenti noſtræ con
cluſioni, imò ſummopere fauiſſe: & ipſi ſe ſubſcri
119 pſiſſe. Ad Ioannem † And. in d. c. ſacris. patet re-
ſponſio ex allatis in reſponſione facta ad Innocen
tium, & Hoſt. quos ipſe ibi ſequitur, tñ (cum reue
rentia tanti Doctoris dixerim) credo ipſum non
benè poderaſſe, verba dictorum Doctor. quos pro
bauimus nr̄ę fauiſſe concluſioni, & iccircò nō cu-
120 ro de ipſius ſn̄ia pro hac vice: Ad Goffredū † di
centem, ꝙ coactio conditionalis (de qua habetur
ſermo in noſtra concluſione) etſi excuſet à tāto,
non tñ a toto. reſpondetur, quòd verba ipſius e-
runt interpretanda, prout ſupra fuimus interpre-
tati verba Hoſtien. Nam & ipſe Goffred. ibidem
in col. 1. in verſ & notandum, quòd metus: conclu
dens, infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Vel me
lius, metus damni excuſat in dato, vel promiſſo,
ſiue remiſſo, quia & datum repetitur, & promiſ-
ſum non ſoluitur, & remiſſum petitur: ſed non ex-
cuſat in commiſſo: non enim ob metum damni,
121 debet mortale peccatum committi: quia † po-
tius deberemus omnia mala tolerare, quàm in
peccatum mortale cōſentire, vt in c. ita ne. 32. q. 5.
hæc ille. Ex quibus patet ipſum interpretandum,
fore: prout probauimus, declarandam fore ſen-
tentiam Hoſt. Vnde patet ipſum aſtipulari pręſen
122 ti noſtræ concluſioni. Ad Antonium † de Butrio
locis citatis, reſpondemus dupliciter. Primo cùm
Panormitano, in d. c. ſacris, in col. 3. in fin. ipſum
Antonium reprehendente, quòd indè ſequeretur,
quòd mulier propter neceſſitatem famis poſſet e-
ligere vitam turpem: cum ſit minus peccatum for
nicatio, quàm homicidium; quod tamen non eſt
licitum, etiam ſecundum leges ciuiles, vt in l. pa-
lam, ff. de ritu nuptiarum: quapropter ipſius An-
tonij diſtinctio, de cauſa metus procedēte ab ex-
trinſeco, vel ab intrinſeco, nullius momenti appa
ret, cum reuerentia tanti Doctoris, dixerim: Re-
ſpondemus & ſecundò, ſaluare intendentes ipſum
Doctorē dicendo ipſum Antonium voluiſſe eadē
docere, quæ probauimus intēdiſſe Hoſtienſ. quod
& poterit elici ex verbis ipſiuſmet Ant. vbi ſup. in-
fraſcriptis vtens, videlicet. Sed principium mouēs
mortē in metu, ſi nō cōicaret, eſſet ab extra, & in
hoc nō diceret agere, ſed pati: ideo melius, ꝙ eli
gat mori per aliū, & nō peccet. hęc ibi. ex quib. pa
tet ipſum loqui de participatione ſacrēda cū pec-
cato mortali, ſ. in aliquo ex caſib. exceptis, in nr̄a
cōcluſione, & ſic poterit aliquatenus cū nr̄a cōclu
ſione cōcordari, eò magis, ꝙ ipſe Ant. int. inter
alia, ex. de ſent. excom. col. 2. in verſ. oppono, ꝙ nō
ſolū in caſu neceſſitatis, refert, & ſequit Innoc. &
123 Hoſt. dicētes, ꝙ liceat participare cū † excōica-
tis, in caſu neceſſitatis p̄ciſè, vel occaſionatę pro-
pter damnū vitandū, nō aūt pp ſolā vtilitatē: hęc
ille. At cū in caſu cōtento in nr̄a cōcluſione, per ſe
pateat participantē, ſeu trāſgredientē legē poſiti-
uā duci ex mera neceſſitate, cū ſupponat ſolū du-
ci pp metū cadentē in cōſtantē virū. indè ſequit,
ipſu Docto. ſe ſubſcripſiſſe tacitè nr̄ę cōcluſioni.
124 Ad Pan. † in d. c. ſacris, tn̄dendo, & ad eius diſtin
ctiones fundamenta dico, quòd ſi benè pōderabi
tur ſn̄ia Pan. luce meridiana clarius apparebit ip
ſum nō aduerſatū fuiſſe pręſenti nr̄ę cōcluſioni,
cùm in d. c. ſacris, col. 4. nu. 7. in verſ. is autem, qui
cōmunicat. infraſcriptis vtatur verbis poſt multas
rationes recitatas hinc inde, videlicet. Is autem,
qui cōmunicat excōicato, propter neceſſitatē fa-
mis, cū agit communicare excōmunicato, neque

committere

committere iniquitatem, ſed principaliter ſubue
nire neceſſitati ſuæ. Is autem, qui cõmunicat pro-
pter metum, agit committere iniquitatem: quia
ad hanc committendam compellitur; quam non
debet ipſe committere propter malum corporis,
hæc ille; qui paulò antè ibidem in verſ. Et quinto
iudicio meo: volens ipſe Panor. in quam cauſam
differentiæ inter duos caſus propoſitos nos doce
re infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Et quintò
iudicio meo, quòd ideo non excuſatur in metu,
125 ſed in neceſſitate famis ſic; quia maleficia † di-
ſtinguuntur voluntate & propoſito, vt in c. cum
voluntate, ext. de ſent. excom. & in l. qui iniuriæ,
ff. de furtis. Ex his omnibus ergo verbis Panorm.
patuit apertiſſimè ipſum loquutum fuiſſe intermi
nis illorum trium caſuum, quos in noſtra conclu-
ſione excepimus, videlicet. Primò quando metus
inijceretur alicui, in contemptum Fidei Catholicæ.
Secundò vel in contemptum eccleſiaſticę di
ſciplinæ, aut Tertio quãdo talis tranſgreſſio eſſet
legis prohibentis, aliquid ſub aliqua pœna, quod
de iure Diuino, ſub præcepto fuerat prohibitum:
& non in alijs caſibus: quod quidem euidentiſſi-
mè elicitur ex prædictis verbis eiuſdem Panor-
mitani. Nam fundamentum ſuę ſententiæ in duo
bus conſiſtere patet, videlicet. Primum, quia ma
leficia diſtinguuntur voluntate, & propoſito. Se-
cundum quòd ipſe ſupponit tranſgreſſorem legis
de non communicando cum excõmunicatis, pro-
pter famem, non intendere cõmittere in hoc ini-
quitatem, ſed principaliter ſubuenire neceſſitati
ſuæ. Et communicantem propter metum illatum,
intendere committere iniquitatem, quia ad hanc
committendam compellitur, ex quibus patet ip-
ſum Panormitanum etiã ſupponere metũ illatum
fuiſſe ad committendam iniquitatem: Cuius ver-
ba peroptime fauent noſtræ concluſioni, & caſib.
in ea exceptis: cùm ſint interpretanda de dictis ca
ſibus: eo quòd in illis caſibus eſſet iniquitas, &
mortale peccatum communicare cum ipſis excõ-
municatis: Nos autem in ſupradicta noſtra con-
cluſione ſupponimus huiuſmodi tranſgreſſorẽ le-
gis humanæ mẽte nõ conſentire tali trãſgreſſioni,
ſed tantùm actu exteriori. Vnde in tali caſu, nec
volũtas cõditionata poſſet dici, [conditionata
voluntas] quæ alicui ad peccatum imputetur; cũ
& ſi in trãſgreſſione legis Diuinę, volũtas cõditio
nata dicat, ac reputetur voluntas, quoad peccatũ,
id eſt ratione intentionis ipſius Dei, quę intendit
nos obligare ad ſuæ legis obſeruantiã, ẽt cũ vitæ
diſcrimine: vt latius, & ſępius ſup. probauimus, &
iux. Dñi Ieſu ſñiam apud Matth c. 19. verſ. 17. [Si
vis ad vitã ingredi, ſerua mandata.] & apud Lucã
c. 9. à verſ. 22. vſq; ad 26. incluſiuè. [Oportet filiũ
hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, &
principibus Sacerdotũ, & ſcribis, & occidi, & ter
tia die reſurgere. Dicebat aũt ad oẽs, ſi quis vult
poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat cru
cẽ ſuã quotidie, & ſequat me. Qui .n. voluerit ani
mã ſuã (ideſt corpus ſuum) vt oẽs Doctor. inter-
pretantur: perdet illã. Nã qui perdiderit animam
ſuam propter me; ſaluã facier illã. Quid .n. profi-
cit homo ſi lucretur vniuerſum Mundũ, ſe aũt ip-
ſum perdat, & detrimentũ ſui faciat? Nã qui me
erubuerit, & meos ſermones; hunc filius hominis
erubeſcet, cũ venerit in Maieſtate ſua, & patris, &
ſanctorum Angelorum.] hæc ibi. ſed apud Matt.
c. 10. à verſ. 28. vſq; ad verſ. 34. excluſiuè. Idẽ Dñs
Ieſus docuit apertius, his verbis vtẽs. [Nolite ti-
mere eos, qui occidunt corpus, animã aũt nõ poſ-
ſunt occidere: ſed potius timete eũ, qui põt & ani
mã, & corpus perdere in gehennã. Nõne duo paſ-
ſeres veneunt aſſe: & vnus ex illis nõ cadet ſuper
terrã ſine patre veſtro? Veſtri aũt & capilli capi-
tis oẽs numerati ſunt. Nolite ergo timere: multis
paſſerib. meliores eſtis vos. Oĩs ergo qui cõfitebi-
tur me corã hominibus, cõfitebor & ego eũ corã
patre meo, qui in Cęlis eſt.] hæc ibi. Ex quib. om
nibus Diuinis oraculis cõprobatur, ꝙ nemo excu
ſetur à pęna æterni interitus ſi tranſgreſſus fuerit
quis Diuina pręcepta, ẽt coacta, ſeu conditionata
voluntate: & hoc propter intentionem Legiſlato-
ris expreſſam, ac nobis patefactã in ſua ſanctiſſi-
ma lege, vt audiuimus. Quòd aũt quis nõ incur-
rat pęnã indictam à iure poſitiuo, ſi defuerint oẽs
cõditiones exceptuatæ ſup. in hac noſtra cõclu-
ſione, patuit hoc pendere ex intentione Legiſla-
toris vnius, cuius iuris humani ſup. allati in pro-
bationem noſtræ huius concluſionis, vt probaui-
mus latius in duabus illis rationibus ſupra addu-
ctis in fauorem eiuſdem præſẽtis concluſionis, &
quòd hęc noſtra reſponſio tam ad ſententiã Panor
mitani, quàm aliorũ pręcitatorũ Canoniſtarum,
ſit veriſſima, & eorũ menti deſeruiat, quàm facil-
limè ex dictis eorundẽ Doctorum elici poterit:
ipſi enim in c. officij, extra de pęnit. & remiſſ. vnã
cũ omnibus ſacræ Theologiæ profeſſoribus vna-
nimes docuerunt (cõformantes ſe textui dicti c.
126 officij) Adulteram † ſuſcipientẽ filium ex adul-
terio non teneri tale crimen detegere viro ſuo, ſi
inde probabiliter timet ſibi: & tamen eos non fu-
gere, quis dubitat? Inde ſine culpa legitimorum
hæredum, eoſdẽ hæredes priuari bonis paternis:
quod eſſe prohibitum de iure Diuino: in lib. Exo-
di. c. 20. dicente Deo [Non furtum facies.] per ſe
patet: quod tamen præceptum paſſim, & diuerſis
in locis interpretati fuerunt (vt latius probaui in
tractatu meo de vſuris multis in locis. Vide ibi.)
quòd tale præceptum non obligat quemquam, ſi
inde ſibi immineat periculũ vitæ propriæ, aut am
miſſionis proprij honoris: cùm nemo teneatur bo
na inferioris ordinis reſtituere cũ detrimento ſu-
perioris boni: & quod tale bonũ ſuperius ſit vita
hominis reſpectu rerum temporalium quis igno-
rat? Cum etiã & hoc legatur in lib. Ioh. c. 2. verſ.
4. [Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet, dabit
homo pro anima ſua] ideſt, corpore, vt omnes
interpretantur. Si ergo huiuſmodi metus omnes
excuſat durante tali probabili timore talis peri-
culi veriſimiliter incurrendi à pęna tranſgreſſio-
nis præcepti Diuini, & naturalis præcipientis re-
ſtitutionem rerum alienarum ſtatim faciendã, eo
quòd, vt ſupponimus in talibus adſit affectus inte
rioris hominis dicta bona reſtituendi, quàmuis
per accidẽs dicta de cauſa neceſſaria effectus ex-
terioris hominis non correſpondeat affectui inte-
rioris hominis, de reſtituendo effectualiter bona
ipſa aliena, quibus priuauit dictos legitimos hęre
des. Arguendo ergo modo a fortiori, dicendũ om
nino erit iuxta intentionem ſupradictorum Do-
ctorum: quòd ſtante diſſenſu interiori communi-
candi cum excommunicato: & tranſgrediendi le-
gem poſitiuam ad hoc, vel ad aliud faciẽdum, vel
omittẽdum obligantẽ: licèt adſit ſolũ cõſenſus ex
terioris hoĩs (vt ſupponimus in hac nſa cõcluſio-
ne) tamẽ compulſus metu cadente in conſtantem

virum, ad illud taliter iure poſitiuo ſolùm prohibitum ſub pœnis aliquibus ipſo facto incurrẽdis, nullatenus inuoluetur ipſis pœnis. Ex hia ergo omnibus in medium productis patuit dictos celeberrimos doctos non tantùm non fuiſſe aduerſatos noſtræ præſenti concluſioni; verùm potiua ipſi ſua auctoritate fauiſſe, ac veram eſſe comprobaſſe, ſi benè (vt decet) tantorum Doctorum mẽtem inſpiciemus.

127 Ad Caietanum † reſpondendo (licèt Dominicus à Soto vbi ſup. multum elaboret ipſius ſentẽtiam, quam autumauit ſuæ contrariam, impugnare varijs medijs) dico Ipſum doctiſſimum virum nullatenus aduerſatum fuiſſe noſtræ præſenti cõcluſioni, cum ibi ipſe nõ loquatur in terminis noſtræ concluſioni. Nam loquitur de eo, qui voluntate conditionata celebrat coram excõmonicato: ac interiori affectu conſentit tali operi, vt euitet mortem: noſtra verò cõcluſio tacitè ſolùm loquitur de celebrante coram excommunicato nominatim, vel notorio, ſolùm actu exterioris hominis concurrente, & renuente ſemper voluntate interioris hominis, licèt cõmunicet excommunicato prædicto, vel quid aliud faciat prohibitũ ſolùm a iure humano, & hoc ipſe faciat nullo eum cõpellente ad hoc in contemptum Fidei Catholice, aut eccleſiaſticæ diſciplinæ (vt diximus in concluſione) & quòd hæc talis noſtra interpretatio ſentẽtiæ dicti Cardinalis Caietani ſit concors ipſius intentioni; pateat, operæpretium duximus hic referre ad verbum, quicquid ipſe dixit de hac materia in ſua ſummula In tit. de excõmunicationibus circa finem in c. incip. Circa tertium promiſſorũ. in verſ. ſed quia multipliciter; Vbi infraſcriptis formalibus vtitur verbis, videlicet. Sed quia mul-

128 tipliciter dicitur neceſſitas: † ſcito neceſſitatem clarè excuſare. Primò violentiæ: vt ſi quis violenter tenetur, etiam in diuinis, cum excõmunicato. & talis deberet animo intendere nõ intereſſe diuinis, vt ſic nullo modo agat ad cõmunionẽ: ſed patiatur quoad corporalem præſentiam: cui, & non conſenſui poteſt inferri violentia. hæc Caietanus ibi. ex cuius verbis elicitur veritas noſtræ ſupradictæ interpretationis. Nec obſtare poterit nobis id, quod idem Caietanus ibidem in verſic. ſextus verò. Vbi videtur contrarium innuiſſe his verbis vtens, videlicet. Sextus verò, ſcilicet ratione metus, quantum ad participantem in diuinis, reprobatur à Canone, c. ſacris, ext. de hia, quæ vi, metus vè cauſa fiunt. quia participatio in diuinis eſt peccatum mortale, & pro nullo metu etiam cadente in conſtantem virum, debet quis peccare mortaliter: quantũ verò ad cõmunionem extra diuina, indubitatus eſt (loquendo de metu cadente in conſtantem virum, de quo ibi eſt ſermo) ex ratione iuris, quia ſi ſecundum iura licitum eſt cõmunicare extra diuina, ratione neceſſitatis damni euitandi, ex contractu inito, multò magis ex tali metu. hæc ibi Caietanus. Ex quibus poſſet quis inſurgere contra ſupradictam noſtram interpretationem verborum ipſiuſmet Caietani, dicẽdo ipſum Caietanum in dicto cap. incip. circa tertium promiſſorum. loquutũ fuiſſe de eo, qui vinctus catenis teneretur in Eccleſia ad audienda Diuina, vnà cum notorijs excommunicatis, eo quòd ibi vtatur voce illa, [violenter] ſed quando loqui voluit de caſu propoſito in concluſione, tunc vſus fuit hac voce [metus] ditens participare in diuinis cum excõmunicatis ob talem metum non excuſari, licèt extra diuina excuſaretur. Ad hoc reſpondeo, quod deciſio præſentis obiectionis elicitur ex iiſdem verbis ipſius Caietani. Nam ideo addidit illa verba, ſcilicet, Talis deberet animo &c. vt nos doceret, quòd licèt aliquis vinctus catheois, vel fune in diuinis participaret cum excommunicato notorio, voluntate conditionata, ideſt aſſenſu interiori inclinato per violentiam extrinſecam, peccaret tamen: Quapropter opus erit ei (qui intenderet ſe in tali caſu ſeruare immunem a culpa participationis violenter exactæ) interiori animi affectu diſſentiri tali participationi: cum voluntas (vt fuit probatum ſupra) inclinari, aut flecti ſolùm poſſit, non autem compelli, vt omnes Doctores paſſim docent, imò & experientia ipſa quotidiana in vnoquoque noſtrum poſſumus experiri: prout ipſemet Caietanus docuit vbi ſupra. Et ratio patentiſſima eſt, quoniam in vnoquoque opere per nos exercito, in quo deeſt noſtra voluntas, deeſt quoque peccatum; cùm voluntas ſit ſubiectum peccati. Quapropter meritò Doctores vniuerſi, conſona voce dixerunt, quod voluntas conditionata dicatur voluntas, quoad meritorium, aut demeritorium opus noſtrum conſtituendum: eo quòd (vt diximus) ab aliquo extrinſeco compelli non poſſit; cùm non ſit res exterior, quæ ab homine violenter trahi poſſit ad nutum eorum. Cùm ergo res ita ſe habeat, patet ipſum Caietan. prędictis verbis nõ fuiſſe aduerſatũ pręſenti noſtrę cõcluſioni, ſi benè illa ponderẽtur: imò potius fauiſſe, cùm in ipſa ſupponatur quòd deſit interior cõſenſus abſolutus, & cõditionatus. Quãdo aũt Caiet. dixit ſup. Participantem in Diuinis ex metu cadẽte in conſtantẽ virũ, non excuſari, quia eſt peccatũ mortale participare in diuinis cũ excõmunicatis: credens ſe alloqui iudicio prędiros, noluit ſępius eadẽ repetere: cũ ſibi ſufficere videret id, quod paulò antè dixerat, quòd violenter participanti in diuinis cũ excõmunicatis, opus eſſet animo intẽdere nõ intereſſe diuinis: & ſic nullo modo agat ad cõmunionẽ, quapropter patet, quòd qñ dixit [mortaliter peccare &c.] intenderit loqui de eo, qui voluntate cõditionata participat in diuinis: Et quia mihi vr per allata hucuſq; ſatisfeciſſe impugnationi nřę cõcluſionis, quę ex Caietani ſñia exoriebatur, idcirtò me confero ad reſpondendũ ſñiæ Adriani Papæ, ſupra allatæ contra noſtram hanc concluſionem.

129 Ad Adrianum † reſpondendo, dico ipſum non ſolùm non fuiſſe aduerſatum præſenti noſtræ concluſioni, imò ſũmopere fauiſſe. Nã ipſe ſupponit, quòd metus huiuſmodi incutiatr aliqua ex cauſis in cõcluſione receſſitis: nos verò ſuppoſuimus nullã ex illis affuiſſe in incutiẽte metũ cadentẽ in cõſtantẽ virũ, ſed aliã, vt puta iracundiã, ſuperbiam, vel odiũ particulare erga eum, cui ille talis metũ huiuſmodi incutit, vt ſic ex tali metu incuſſo videatur hominib. potẽs, & inuictiſſimus, nihil cogitãdo de præcepti, vel clauiũ Eccleſię cõtẽptu, vel odium Fidei, ſeu dogmatũ eccleſiaſticorum, vel alia de cauſa. vt puta, ſi quis cõpelleretur comedere carnea diebus prohibitis ab Eccleſia, ſub præcepto, vel ommittere, aut committere, quod eſt ſub præcepto Eccleſiæ, ac legis humanæ ſolùm præcepta ommiſſio, vel commiſſio: & hoc ficeret à compellente omnia de cauſa, præter expreſſas in concluſione, vt puta, nè forſitan accu-

ſari

ſari ipſe poſtea poſſit ab aſtante ſibi, & vidente
ipſum talia prohibita perpetrare, ex aliqua con-
cupiſcentia; & non ex contemptu clauium? &
ſic de ſingulis. & quòd hæc fuerit intentio Adria-
ni, dum prædictis verbis vſus fuerit, Probabitur
primo ex verbis ipſiuſmet Adriani. vbi ſupra, vi-
delicet. Et procedit dictum cap. ſacris, de metu
incuſſo: vt communicet quis excommunicato: ſe-
cus, cum per metum ad hoc agitur. Nam in illo
licet piam ſubuentionem ab excommunicato cō-
tra periculum, ſcilicet famis accipere, quemad-
modum & excommunicato ſubuentionē exhibe-
re: quamuis tex. id literaliter non expreſſerit, qui
contra ſentiunt ad Phariſeorū ſententiam valde
declinare videntur, qui ob religionem ſabbati ne-
phas putabant curare hominē, ſed non extrahere
ouē, vel vaccā de Puteo, Matth. c. 12. verſ. 11. & 12.
hæc ille Doctor vbi ſupra. Ex quibus verbis clarè
patuit ipſum Papā Adrianū aſtipulatum fuiſſe prę
ſenti noſtræ concluſioni; & ſi non ita explicitè &
apertè, vt illi quos ſupra retuli in probationem
concluſionis. Secundò idem elicitur & apertius
ex auctoritatibus ſacræ Scripturæ ab ipſo Adria-
no allatis in fauorē ſupradictę ſuæ opinionis. Nā
ipſe dixit, ibidē fol. 151. quòd tex. in d. c. ſacris, ſo-
lùm procedit in metu incuſſo: & dixit hoc elici (ſe-
cundum ēt Altiſiodorēſem, cuius ſniam ſequitur,
& approbat ipſe Adrianus) ex facto iudęorū pro
tēpore legis veteris, quoad eſum carnis porcinæ.
130 † Nā vel neceſſitate famis (vt verbis pciſis ipſius
Adriani vtar) licuit edere pro ſalute vitę, ſicut &
ſabbato vitā defendēdo tueri: nō aūt dum ad hoc
cōpellerentur, & hinc potius glorioſam mortē ele
gerunt, quàm patrias leges tranſgredi illi ſeptem
fratres Machabei cū propria eorū matre, vt in lib.
2. Machab. c. 7. hęc ille. Ex cuius verbis, luce cla-
rius elucet ipſum interpretatū fuiſſe textū in d. c.
ſacris, locū habere in eo, qui metū talē intuliſſet
in contēptum fidei, aut Eccleſię clauiū: cum hanc
ſuā ſniam nixus fuerit probare exēplo Machabeo
rū, de quibus ipſe cū dixiſſet, ꝙ ēt iudeis licuit tē-
pore famis edere carnes porcinas, & pugnare die
ſabbati, ſi hoc faciendū nō cōpellerentur: quaſi di
ceret ipſe Doctor, tunc in tali caſu licebit, quādo
nō cōpellerentur ab aliquib. intendētibus ex hoc
illos cōpellere ad talia pręcepta trāſgrediēdi, ex
hac ſola cauſa, vt hoc ipſi facerēt in contēptum fi-
dei, vel Eccleſię Sāctę clauiū: ſecus ſi alia de cau-
ſa, ꝙ videtur apertius declaraſſe, ſubiungendo
prędicta dixit, videlicet. Nō aūt dum ad hoc cō-
pellerentur, vbi notabis illud verbū [ad hoc.] ſci-
licet, nulla alia de cauſa: & ꝙ ſit vera intētio ip-
ſius Doctoris elicit ex ſubſequentibus alijs verbis
immediatè, quę ſunt, videlicet. Et hinc potius glo
rioſam mortē elegerūt, quàm patrias leges tranſ-
gredi illi ſeptē fratres Machabei cū propria eorū
matre. Vnde inde cōcluditur manifeſtū eſſe Adria
nū ipſum patētiſſimè ſe ſubſcripſiſſe noſtrę pręſen
ti cōcluſioni. eò magis ꝙ in fauorē nřę cōcluſio-
nis, & interpretationis ſnię Adriani Papę, ſummo-
perè fauerūt, quæ notabiliter docuerūt gl. in verſ.
famę. Archid. & Card. in. a Turrecremata. in c. ſicut
ſatius. 32. q. 4. dicētes, ꝙ potius eſſet moriendum,
quàm comedere de reb. immolatis Idolo ſi adſit
ſcandalū, vel cū reuerētia Idoli comedat; ſed ſi ne
ceſſitas adſit, & deſint ambo prędicta, & comeſtio
fiat cū execratione Idoli, nullū erit peccatū ta-
lia comedere. Idē prorſus docuit Goffred. in ſum-
ma ſub titu. de Iudeis, & Saracenis, col. 1. in verſ.
excipit tū caſus. vbi dixit, ꝙ tali modo interpre-
tādus eſt tex. in c. preſbyteros, diſt. 50. (qui tex. eſt
cōcilij Anciranī in c. 1. §. qui aūt fugiētes. vbi hęc
notatu digniſſima habent, videlicet. Qui autē fu-
gientes cōprehenſi ſunt, vel à domeſticis traditi,
vel adēptis facultatibus ſuſtinuere tormenta, aut
in cuſtodiā truſi proclamauerunt ſe Chriſtianos
eſſe. & eo vſque adſtricti ſunt, vt manus eorū com-
prehendentes violenter attraherent, & funeſtis ſa-
crificijs admouerent, aut aliquid polluti cibi per
neceſſitatē ſumere cogerentur, cōfitentes ſe iugi-
ter Chriſtianos eſſe: hos velut extra delictū conſti-
tutos à cōmunionis gratia nō prohiberi decerni-
mus. hęc ibi. & rō eſt, qm̄ neceſſitas nō habet legē: &
qm̄ maxima differētia eſt timore mortis illato à
tirāno ad hoc, vt quis comedat de immolatitijs, ſeu
131 idolatitijs, † quod pertinet ad reuerentiā idoli:
& comedere talia nullo impulſu, aut metu illato
ab homine, ſed vti cibis talibus tāquam creatis à
Deo ſine proximi ſcandalo, & cum execratione
idolorum cum omnia creauerit Deus ad vtilitatē
hominū, & neceſſitas nō habeat legē, vt prædicti
Doctores docuerunt. & idē poſſumus quàm facilli-
mè probare per tex. in c. 2. ex. de ieiunio, vbi Inno-
cētius III. declarauit ꝙ tēpore famis nullū pecca-
tū ſit comedere carnes diebus Quadrageſimæ, cū
neceſſitas nō habeat legē: quod tn̄ intelligendum
erit iux. cōcluſionē noſtram, quoniā nunquam Pa
pa ibi conceſſit talium comeſtionē; quādo metus
incuteretur à tiranno, ad oſtendendā vanam eſſe
Eccleſiæ Sanctę poteſtatē, & huiuſmodi, vt ibi di-
ximus. Sed loquitur regulariter, & ſi quantum ſo-
lùm reſpicit ius humanum, quoniā in caſu contē-
ptus clauium, tunc eſſet potius moriendū cū ad ar
ticulos fidei ſpectaret, vt patet ad ſenſum & docuē
runt citati Doctores ibi. & Archid. Gemin. Prępo-
ſitus, & Cardinalis à turrecremata in dicto c. pre-
ſbyteros. Idē prorſus docuit Alex. de Ales. in 2.
par. quæſtio. 169. memb. 6. articu. 3. §. 3. per to-
tum. vbi arguens pro & contra, primo dicit, quòd
ſecundum Gregorium ſatius eſt mori, quàm ido-
lolatico veſci: & intelligitur cum ſcandalo, & cō-
cludendo ipſe Alex. his verbis vtitur, videlicet,
quòd ſenſus eſt mors corporalis minus malū eſt,
quàm ſcandalizare proximum. Si ergo aliquis nō
habeat quid comedat, niſi idololaticum, debet
comedere: debet tamē facere, vt quantū in ſe eſt,
non ſcandalizet proximum. Vnde debet in publi-
co proteſtari, quòd niſi comedat, fame morietur:
& tunc non debet eſſe occaſio ruinæ alteri: hæc
ille ibi. qui idem docens, in 2. par. quæſtio. 156.
membro 8. articulo 6. concludit his verbis vtens,
videlicet. Duplex eſt metus, ſcilicet probabilis,
132 † & improbabilis. Probabilis dicitur, quando
ex huiuſmodi cauſa fit, vt poſſit cadere in homi-
nem conſtantem, & diſcretum: & talis metus
mortis in quibuſdā excuſat, vel a toto, vel a tanto.
In actibus. n. exteriorib. in quibus purè cadit coa
ctio: & magis poſſūt dici paſſiones, metus excuſat
a culpa, cùm non adſit conſenſus aliquo modo, vt
ſi aliquis cōpelleret manum eleuare, ac ſi venera-
retur idolum, & nullatenus adſit voluntas, ex-
cuſatur a culpa: cùm culpa ſine voluntate non
perpetretur. Eodem modo ſi cogatur aliquis ad
receptionem impoſitionis manus ab hæreticis,
quaſi ordinaretur, excuſaretur ſimiliter à culpa.
Si verò interuenit conſenſus, non excuſatur om-

nino à culpa: & hoc apparet per hoc, quod di-
citur in cap. ſacris, extra. quod vi, metusvè cau-
ſa: Vbi dicitur, quòd diſtinguendum eſt; vtrum is,
qui communicat cum excommunicatis, inui-
tus ſit, & per coactionem attractus, an per metũ
inductus. Secundum primum modum non credi-
mus talem excommunicationem teneri, cùm ma-
gis pati, quàm agere conuincatur. In ſecundo ve
rò, licet metus culpam attenuet: quia tamen non
eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat
aliquis mortale peccatum incurrere: talem ex-
cõmunicationis labe credimus inquinari. In quo
paret, quòd aliud eſt inductio, & aliud coactio:
vbi enim eſt inductio, notatur conſenſus liberi ar
bitrij, ſic ergo patet, quòd metus, qui poteſt ca
dere in conſtantem virum, excuſat ſimpliciter, vel
in parte. adde tu declarando mentem Alexandri,
metus cadens in cõſtantem virum excuſat ſimpli
citer, ſcilicet a transgreſſione iuris poſitiui, ex-
tra terminos illorum caſuum, qui excipiuntur in
concluſione, excuſat in parte, ſcilicet a tranſgreſ-
ſione iuris diuini, & in caſibus exceptuatis in cõ-
cluſione, quod elicitur ex verbis ipſius Alexandri:
nam non dixit abſoluta coactio excuſat ſimplici-
ter, ſed metus &c. etiam ipſemet Doctor præmi
ſerat differẽtiam inter ipſam abſolutam coactio-
nem, & metum. Si verò fuerit metus non proba-
bilis, ſiue vanus non excuſat. hæc omnia Alex. de
Ales vbi ſupra. quibus fuit probata noſtra conclu
ſio. & inſimul interpretatio ſententiæ Caietani,
& Adriani. Quapropter patuit, quòd non tantum
dicti Doctores aduerſati fuerint noſtræ præſenti
concluſioni, verùm potius fauerint ipſi: ſi benè li-
brabuntur ſtatera intellectus eorum verba.

Quinta concluſio. Quamuis regulariter (ſecun
dũ omnes Doctores citatos in §. 1. præſentis quę-
ſtionis) metus cadens in conſtantem virum dica-
tur ille, qui arbitrio Iudicis conſideratis hinc in-
de omnibus circunſtantijs cuiuſcunque, nihilomi
133 nus † metus mortis regulariter iuſtus, ac excu-
ſans dicetur eſſe metus cadens in conſtantem vi-
rum. Dixi regulariter, propter ea, quæ fuerunt al
lata in dicto primo §. Hęc concluſio probatur tri-
plici medio. Primò enim per argum. in cap. cùm
dilectus filius, extra de ijs, quæ vi, metusvè cauſa
fiunt. In quo Innocentius Tertius infraſcriptis v-
titur verbis, videlicet. [Non obſtante violentia,
quæ proponebatur illata, cùm neque metum mor
tis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo
non debuerit cadere in conſtantes.] hæc ibi. Di-
xi probari præſentem concluſionem per arg. in d.
c. cùm dilectus, quia licèt noſtra concluſio ad ver-
bum in d. Canone nõ habeatur, habetur tamẽ per
ſententiam & per eſſentiale ipſius, cùm ex ipſius
134 verbis luce clarius eliciatur, ꝙ metus † mortis,
(arguendo à contrario ſenſu) dicendus ſit metus
cadens in conſtantem virum, & eodẽ modo pror-
ſus. hæc noſtra concluſio cõuincitur probaturi per
arg. in c. 1. eo. tit. arguendo à contrario ſenſu. Nã
circa finẽ ipſius c. hæc habentur, videlicet. [Si legi
timè probatum fuerit, nõ timore mortis prædi-
ctam mulierẽ religionem intraſſe, ipſam ad Mo-
naſterium redire, & habitum depoſitum reaſſume
re cenſura eccleſiaſtica compellatis.] hæc ibi. Ex
quibus etiam elicitur ꝙ metus mortis iccircò ex-
cuſet, quia cadit in conſtantẽ virum. Idẽ probatur
per arg. in l. 2. in fin. & in l. iſti quidẽ, & in l. nec ti-
morem, ff. de eo ꝙ metus cauſa. Vbi apertiſſimis
verbis metus mortis dicitur metus iuſtus. Idẽ ha
betur in l. interpoſitas. C de tranſactionibus. Pro
batur & ſecondò Doctorum auctoritate, nam San
ctus Thom. Riccardus, Sotus, & alij Theologi, &
Doctores citati ſupra in d. §. 1. & omnes Canoni
ſtæ & iuriſtæ in citatis iuribus, & omnes Crimina
liſtæ in ſuis tractatibus (& per me citati in pro-
bationem præcedentium omnium concluſionum
præſentis quæſtionis, ſe ſubſcripſerunt præſenti
noſtræ concluſioni, Probatur & tertiò, hac breui
ratione (vltra quamplurima allata in probatiõnẽ
præcedentis concluſionis.) Cùm enim vltimum
omnium terribilium ſit mors, indè ſequitur veri-
tas præſentia concluſionis eo, quòd metus mortis
meritò dicatur metus cadens in conſtantem vi-
rum, iuxta notata in dicto §. primo.

135 Sexta concluſio. Metus cruciatus † corporis
probabiliter ſubſtinendi dicitur etiam metus ca-
dens in conſtantem virum. Hæc concluſio proba-
tur ijſdem medijs prorſus, quibus & præcedens
concluſio, fuit probata: cùm idem explicitè ibi-
dem habeatur.

Septima concluſio. Metus † patiendi tã in pro-
pria perſona, quàm in liberis ſuis ſtuprum tam in
viro, quàm in muliere honeſta, aut incurrendi ſer
uitutem, aut infamiam iuris, vel facti, cuius falſi-
tas non poſſit facilè probari, dicitur metus cadẽs
in conſtantem virum. Hæc concluſio probatur tri
plici medio, Primo enim per text. in l. iſti quidẽ,
ff. de eo quòd met. cau. geſt. erit. Vbi inter alia,
hæc habentur, videlicet. [Si is accipiat pecuniã,
qui inſtrumenta ſtatus mei interuerſurus eſt, niſi
dem, non dubitatur quin maximo metu compel-
lar, vtique ſi iam in ſeruitutem petat, & illis in-
ſtrumentis perditis liber pronunciari non poſ-
ſum, quòd ſi dederit, ne ſtuprum patiatur vir,
ſeu mulier: hoc edictum locum habet: cùm viris
bonis iſte metus maior, quàm mortis eſſe debeat.
hæc ibi. Sed in fine dictæ l. iſti. Hæc habentur, vi-
delicet. [Hæc, quæ diximus ad edictum pertine-
re, nihil intereſt, in ſe quis veritas ſit, an in libe-
ris ſuis: cùm pro affectu magis in liberis paren-
tes terreantur.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Do
ctorum auctoritate. Nam Bart. ſe ſubſcripſit prę-
ſenti concluſioni in l. metum, la prima, ff. quod
metus cau. ſeu ff. de eo quòd met cau. & glo. in
dicta l. iſti quidem, & omnes Doctores citati
tam in probationem quartæ & quintæ concluſio-
nis ſupradictæ, quàm in impugnatione dictę quar
tæ concluſionis, & reſponſionis eiuſdem impu-
gnationis. & Innocentius in cap. penultimo, ex-
tra de his, quæ vi, met. Probatur & tertiò hac ra-
tione, videlicet. Cùm enim viris, ac mulieribus
honeſtis grauius ſit incurrere infamiam, ſeruitu-
tem, quàm mori, vel quemcunque cruciatum ſu-
ſtinere. Inde ſequitur veritas noſtræ concluſio-
nis, quòd ſicut metus mortis, & cruciatus dicitur
metus cadens in conſtantem virum, ſic & metus
prædicta mala incurrendi.

137 Attamen † poſſet quis inſurgere contra noſtrã
concluſionẽ fultus auctoritate D. Thomę, & impu
gnare id, ꝙ dicit in cõcluſione aſſerẽdo ꝙ metus
incurrendi infamiam nõ ſemper ſit metus cadens
in conſtantem virũ. Nã D. Thomas in 4. ſent. diſt.
29. q. 1. artic. 2. in reſpon. ad tertium. infraſcriptis
verbis vtiť, videlicet. Infamia quamuis ſit magnũ
damnum, tamen ei de facili occurri pôt, & ideo
non reputatur metus cadens in conſtantè virum,

metus

138 metus infamiæ, † ſecundum iura: hæc ille Sanctus, cui videtur ſuffragari textus in l. nec timoré. in princ. ff. de eo, quòd met. cau. vbi hæc habetur, videlicet. [Nec timorem infamiæ hoc edicto cõtineri Pedius dicit.] hæc ibi. His non obſtãtibus
139 † adhuc dicimus noſtram concluſionem veriſſimam, & ad obiecta quàm facillima erit reſpõſio, & primò ad Diuum Thomam, vbi ſupra reſpondendo dico, quòd ſi benè ponderentur verba Diui Thomæ luce clarius apparebunt non eſſe cõtra præſentem concluſionem, prout bene ponderauit Sylueſter in verſic. metus, §. 4. aſſerens ibi Sanctum Thomam intellexiſſe de infamia de facto, quę ſcilicet, non innititur veritati, cui occurri poteſt de facili licito modo: non autem ita dicitur de infamia iuris: nam talis metus, quia habet iuris effectum dicitur iuſtus, & cadens in conſtantem virũ, vt docuit textus in d. l. iſti quidem. in fine. dũ docet, quòd nihil intereſt, an in ſe, vel in filijs prædicta mala timeantur, & hoc vtique pro vitanda infamia; quam quis ex ſtupro incurreret, & apertiſſimè docuit Glo. in d. l. nec timorem. in verſ. infamiæ. & ſic patet reſponſio per prædicta ad dictũ text. in l. nec timorem.
140 Octaua cõcluſio. Metus † excommunicationis maioris iniuſtè fulminandæ contra aliquem dicitur metus cadens in conſtantem virum, quando non ita facilis, ac promptus recurſus poſſit haberi ad Superiorem excommunicatoris, quoniam primò ſi quis iuſtè fuiſſet excommunicandus, tunc ſibi ſoli imputabit, & dictus metus nõ vocabitur metus iuſtus, cadens in virum conſtantem. arg. in l. ſi mulier. ff. de eo, quòd met. cau. vbi dicitur, q' promiſſio facta ab aliquo propter metum iuſtè illatum non reſcinditur, vbi glo. & Bart. idem docent. Secundò ſi poſſet facilè recurſus ad Superiorem excommunicatoris, nec tunc diceretur metus cadens in conſtantem virum: cùm in tali caſu quo ad Deum iniuſtè excommunicatus verè nõ ſit, ſeu habeatur pro excommunicato, & quo ad Eccleſiam, licèt verè ſit excommunicatus (iuxta ſententiam Gregorij Papæ regiſtratam in c. 1. 11. q. 3. dicentis ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt) excommunicatus verè ſit, inquam, quo ad pęnam extrinſecam, quoniam indè oportebit ſe æquanimiter ſegregare ab alijs, ſicuti cęteri iuſtè excommunicati, & abſtinere a reliquis, quæ cæteris excommunicatis iuſtè ſunt prohibita: nihilominus, cùm celerrimè poſſit haberi recurſus ad Superiorem excommunicatoris, & cauſa cognita obtinere abſolutionem, ideo cũ ceſſet cauſa metus iuſti, ſeu cadentis in conſtantẽ virum, indè ſequitur, quòd nec tunc metus talis excommunicationis dicetur metus cadens in conſtantem virum. Tertio ſi excommunicatio timeretur ferri contra ſe pro eo, quòd quis nollet obedire ſuo Prælato contra priuilegia ſibi conceſſa a Superiore ſui Prælati: nec tunc talis metus eſſet dicendus metus cadens in conſtantem virum, & ratio eſt: quoniam talis excommunicatio de iure nulla eſt: vnde talis metus eſſet potius leuis, & voluntarius dicendus, quàm metus cadens in conſtantem virum, & ſic nec iuſtus excuſans. Et q' talis excommunicatio ſit de iure nulla docet apertiſſimus textus in c. cum ad quorundam. ext. de exceſſibus Prælat. vbi Clemens Tertius Papa infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Cum ad quorundam, & infra: Ideoque diſcretioni veſtræ Apoſtolica auctoritate concedimus, vt ſi Eccleſiã Prælati numerũ euectionis, & perſonarum in Lateranenſi Concilio conſtitutũ, cum Eccleſias viſitant, excedere fortè præſumpſerint, & pro illis procurationes exegerint: liberum ſit vobis auctoritate Apoſtolica denegare: etſi propter hoc in Eccleſias veſtras, vel clericos aliquam ſententiam promulgauerint, ipſam decernimus non tenere.] hæc ibi, vbi idem docuerunt omnes Canoniſtæ, inter quos Glo. in verſic. non tenere. dicit, quòd idcircò huiuſmodi ſententia dicitur nulla, quia ſtante priuilegio fertur a Iudice non ſuo. Quartò & vltimò ſi excommunicatio (quam quis fulminandã contra ſe timet) contineat intollerabilem errorẽ iuris, vel ferenda timeatur poſt legitimam appellationem, tunc metus non eſſet cadens in conſtantem hominem, immo leuis, vanus, & nullius momenti, cùm talis excommunicatio eſſet ipſo iure nulla, ac per conſequens non erit formidanda. Dixi [intollerabilem errorem iuris: vtputa, ſi quis timeat contra ſe fulminari excommunicationẽ aſſignantem huiuſmodi cauſam, videlicet, quia noluiſti furari, adulterari, & alia huiuſmodi prohibita a lege Diuina facere noluiſti, vel in ſententia exprimi timeret pro cauſa, res ſibi præcepta, quæ fieri nõ poſſet impoſſibilitate facti, vt volare, montes transferre, & huiuſmodi: ſed ſi ſententia excommunicationis (quam quis fulminari timeret) eſſet ſolum iniuſta, vtputa, quia noluiſti donare omnia bona tua, ad quod quis non tenetur, vel contineret errorem facti, & non iuris, vtputa, ſi quis timeret fulminandam fore contra ſe ſententiam excommunicationis, quia cum ſpoliaſſet Petrum Prælatus firmiter tenet, quod falſiſſimũ eſt, tunc licèt quoad Deum talis ſententia eſſet nulla, tamẽ quia apud Eccleſiam eſſet valida, vt docuit textus, & Doctores omnes in c. per tuas. ext. de ſent. excommun. (in quo probantur veriſſima eſſe omnia allata in hoc quarto membro diſtinctionis) & idcirco metus talis excommunicationis fulminandæ dicetur metus cadens in conſtantem virum, niſi (vt ſupra dictum fuit) poſſit ſtatim haberi recurſus ad Superiorem excommunicatoris. Hæc ergo concluſio, ſic limitata probatur triplici medio, & primò per argum. in c. ſacro. §. cumque aduerſus. ext. de ſent. excomm. in quo hæc habentur, videlicet: [Cumque aduerſus excommunicatorem de iniuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato, aliàs nihilominus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit Superioris arbitrio puniendus: cùm non leuis ſit culpa, tantam infligere pœnam inſonti: niſi fortè errauerit ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat. hæc ibi. Dixi probari noſtram concluſionem per argum. in d. cap. ſacro. quoniam etſi explicitè dictus Canon non contineat ſingula verba noſtræ cõcluſionis, benè tamen implicitè, cùm inde eliciatur, quòd grauiſſima pęna ſit excommunicatio, vt colligitur ex verbis illis textus prædicti. [Tantam infligere pœnam] ſi ergo grauiſſima: (prout clarius paulò poſt probabitur: cùm nulla ſit maior pœna in Eccleſia, eo quòd ſeparet excõmunicatum a corpore Chriſti miſtico, quod eſt Eccleſia Sancta, vt docuit textus in c. corripiatur, 24. q. 3. & eſt ſententia ibi Diui Auguſtini: Inde ſequitur quòd metus incurrendi excommunicationem iniuſtè latam meritò dicendus ſit metus cadens in conſtantem

virum

virum, & ratio eſt, quoniam inter homines verſari, & hominum carere ſuffragio, grauiſſima pœna eſt, vt docet textus in l. hi, qui ſanctam. §. quos etiam. C. de apoſtatis: vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Quos etiam præciperemus procul abijci, ac longius mādari: niſi pœnæ viſum fuiſſet eſſe maioris, verſari inter homines, & hominum carere ſuffragijs:] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate præſens noſtra concluſio. Nam ei ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Hoſt. in ſumma ſub titu. de his, quæ vi, metusve cau. fiunt. §. qualiter metus diſtinguatur. in verſ. item metus excommunicationis, Ioannes Aod. in c. cùm dilectus. col. 2. in verſ. ſed idem ipſe gloſator. ext. de his, quę vi, met. cau. fi. Glo. in c. olim. el terzo, in verſ. timorem. ext. de reſtitu ſpoliat. Anton. de Butrio in d. c. cum dilectus. col. 3. in princ. in verſ. Glo. notabilis contra Panormitan. in d. c. cum dilectus, col. 3. nu. 6. Henricus Boich in d. c. cum dilectus. num. 3. & 4. Idem docuit Decius in conſi. 468. nu. 22. probans, quòd metus iu-
141 ſtus † inducatur per præceptum pęnale Superioris, prout etiam docuit Bart. in l. creditor. in fine. ff de ſolutio. per l. fin. §. 1. ff. quod met. cau. & rurſus idem Bart. docuit in tractatu de tyrannide in 7. quæſt. Ang. in l. liber homo, in fine. ff. de hæred. inſtitu. Petrus de Ancha. in conſi. 300. incip. Viſa ſupradicta facti narratione, col. 1. Cuma. in conſ. 165. incip. Laurentius. Nellus in ſuo tractatu bannitorum in prima par. tertij temporis, in quæſtione penultima: hi omnes Doctores citantur a Decio vbi ſupra, ad probandum, quòd præceptum pœnale Superioris inducat iuſtum metum, & quòd excommunicatio ſit præceptum pœnale, iam patuit per allata ſuperius, cum per ipſa fuerit probatum excommunicationem eſſe maiorem pęnam quacunque pœna, quæ in Eccleſia infligitur. Idem latius, & luculentius docuit Didacus Couarruuias in ſuo epitome in quarto decret. in cap. 3. par 2. §. 4. nu. 12. in verſ. octauò ex eadem metus definitione. Addens hoc etiam docuiſſe Rotam in nouis 35. Romanus in conſi. 369. dicentem hanc eſſe communē opinionem. Syluester in verſ. metus. §. quinto. Probatur & tertiò hęc noſtra cō cluſio hac ratione, videlicet. Cum magna pęna ſit inter homines eſſe & priuari hominū colloquio, eo quòd ex ipſo ſummopere vnuſquiſque homo in omni tribulatione ſua carpere aſſoiet ſolamen: & maior pœna ſentiatur ex ſibi prohibita acceptione Sacramentorum, quorum guſtu, & fructu ſpirituali anima noſtra valde fouetur, ac adiuuatur contra diabolicos incurſus, & maxima pœna ſit ſuffragijs Sanctæ Eccleſiæ priuari: At cùm hæc omnia tria mala nobis conferat excommunicatio iniuſta, indè ſequitur, quòd metus incidendi in excommunicationem iniuſtam, ſeu metus fulminandæ contra ſe iniuſtæ excommunicationis, meritò dicendus ſit metus cadens in conſtantem virum, eo magis, quòd ipſa ſententia excommunicationis iniuſtæ eſt omnino timenda, vt docuit Diuus Gregorius (& habetur in c. ſententia paſtoris. 11. q. 3.) dicens. [Sententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt.] & quòd obediendum ſemper erit noſtris Superioribus nihil præcipientibus contrarium Diuinis præceptis probatur Domini noſtri Ieſu Chriſti ſententia, dicentis apud Matth. c. 23. verſ. 2. [ſupra cathedram Moyſi ſederunt Scribę, & Pharisæi, quæ dicunt facite.] & apud Lucam c. 10. verſic. 16. [Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit; me ſpernit: & qui ſpernit me, ſpernit eum, qui miſit me.] & Apoſtoli dicentis Hebræ. c. 13. verſ. 17. [Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & nō gementes: hoc enim non expedit vobis.] & rurſus Rom. c. 13. verſic. 2. [Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt.] & Principis Apoſtolorum ſententia dicentis 1. Petri. c. 2. verſu 18. [Serui ſubditi eſtote in omni timore Dominis.] Ex his omnibus oraculis edocti ſumus veriſſimam eſſe noſtram concluſionem: cùm indè patentiſſimè eliciatur, quòd ſubdito meritò timenda ſit ſententia excommunicationis contra ipſum a ſuo Superiore iniuſtè fulminanda, ac per conſequens, quòd metus huiuſmodi dicendus ſit metus cadens in conſtantem virum.
142 Sit ò veriſſima †, ſit præſens noſtra concluſio, & tot medijs probata. Nihilominus poſſet quis inſurgendo contra ipſam triplici iaculo ipſam proſternere, eo quòd videatur poſſe probari triplici medio ipſam eſſe falſiſſimā. Nam primò hoc probari videtur per text. in c. 1. de ſent. excommunicationis, in ſexto, vbi Innocentius Papa Quartus
143 excommunicationem † appellat medicinam, infraſcriptis (inter alia) vtens verbis, videlicet. [Cum medicinalis ſit excommunicatio, non mortalis diſciplinans non eradicans: dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat.] Ex quibus verbis videtur omnino eliciēdum fore, quòd excommunicatio non ſolum timenda non ſit, ſed immo potius ſummopere exoptanda ad inſtar prudentiſſimi ægroti cupientis curari, ac priſtinę bonæ valetudini reſtitui: ſi ergo timenda non erit, timenda excommunicatio. Indè ſequitur excommunicationem incurrendi metum non comprehendi appellatione metus cadentis in conſtantē virum. Idem probari videtur & ſecundò Doctorum ſententia, de quorum numero ſunt (vt refert Panormitanus vbi ſupra) Tanc. Vincentius, & Phi. & apertius hoc docuit Goff. in ſumma titu. de his, quæ vi, met. cau. fi. col. 2. in verſ. & videtur, quòd & Glo. in d. c. cùm dilectus. ext. de his, quæ vi, met. cau. fi. in verſ. violentia. & tertiò idem videtur probari hac ratione (qua vtitur ad idem probandum ipſe Goff. vbi ſupra.) Nam aut excōmunicatio (cuius fulminatio timetur probabiliter propter præcedentem cōminationem) eſt iniuſte, aut iuſtè ferenda: ſi talis excommunicatio eſſet iuſtè, & meritò ferenda, tunc ſibi ipſi imputet qui incidit in talem metum, & ſic non excuſabitur propter talem metum, immò debet illa lętanter, & cum gratiarum actione illam recipere, & ſufferre, cum ſit medicina ſpiritualis (vt fuit probatum) ad inſtar prudentis ęgroti lętanter ſumentis de manu Medici amarum poculum ſibi porrectū, ac ordinatum a ſuo Medico. Si verò excommunicatio illa (quā timet contra ſe fulminari) eſſet iniuſta: tunc nec dictus metus debet reputari metus cadens in conſtantem virum, cùm dicta excōmunicatio quo ad Deum (qui non patrocinatur iniuſtæ ſententiæ) non ligat.

His non obſtantibus, adhuc nos aſſeueramus præſentem noſtram concluſionem veriſſimam eſſe: & ad contraria reſpondendo gradatim: dico veritati noſtrę concluſionis non obſtare tex. in d. c. 1.

Nam

144 † Nam non ſequitur (vt patet ad ſenſum) illatio, ſic dicendo, dictua Canon excommunicationem appellat medicinam, ergo metuenda non erit, ſi metuenda non erit, ergo metus fulminationis ipſius excommunicationis vanus dicendus erit, & non metus cadens in conſtantem virum: cum nullus prudens metuere debeat ſumere medicinam, quæ valetudinem, vt in pluribus confert. hæc inquam illatio nulla eſt: Nam ſano non tribuitur medicina ad obtinendam bonam valetudinem. Quapropter ponderanda eſt mẽs Legiſlatoris in d. c. t. quæ vtique fuit loqui de excommunicatione illa, quæ fulminatur contra rebelles, ac contumaciæ morbo laborantes; cùm cauſa materialis ipſius excommunicationis ſit ſolum (vt iuſtè feratur excommunicatio) peccatum mortale, non qđcunque, ſed peccatum mortale cõtumaciæ, vt omnes Doctores voce conſona docuerunt, hoc elicientes ex verbis Domini Ieſu Chriſti apud Mattheum c. 18. verſ. 15. 16. 17. & 18. [Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolùm: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecũ adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit: ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Amen dico vobis quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in Cęlis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlo.] Ex his ergo Domini verbis patuit, quòd materialis cauſa
145 † excommunicationis ſit peccatũ mortale contumaciæ, ad quod purgandum porrigitur ab Eccleſia Sancta medicinalis excommunicatio, vt ſic ſaltem rebellis confuſione ductus reſipiſcat, & a morbo contumaciæ, ac inobedientiæ ſanetur. Nã eo ipſo, quòd huiuſmodi homo videt ſe priuari tribus ſupradictis bonis, ac commodis, purgari ſtudeat a tali contagione, & obedire pręceptis iuſtis ſuorum Superiorum incipiat. In noſtra hac cõcluſione, cum ſuppoſitum fuerit metum eſſe iniuſtæ excõmunicationis validę ferendæ comminatę a Superiore, patet dictam excommunicationem iniuſtam appellandam minimè fore medicinalem, cùm non ſupponatur in tali metuente morbus aliquis purgandus tali medicina. Quapropter patuit nihil fuiſſe probatum contra præſentem concluſionem per allatam Canonis in d. c. t. auctoritatem, cùm a diuerſis fieri non poſſit illatio.

146 Ad Doctorum † ſententias facillima erit reſpõſio dicẽdo, quòd cum maior numerus Doctorum ſit, & maiori ratione fulta eorum ſententia in noſtræ concluſionis fauorem, ideo ipſi omnino ſtandum erit, eo magis quòd contraria opinio ſolum innitatur fundamento, & auctoritati dicti cap. t. quod probauimus nihil ad rem facere, cùm nec concluſionẽ aduerſatum tacitè, aut expreſsè fuerit, vt patuit per ſupra allata.

147 Ad rationem † allatam contra noſtram concluſionem reſpondetur ipſam eſſe friuolam, & minimi momenti: (cum reuerentia tamẽ) tanti Doctoris, & patrocinantis: Nam (vt diximus) non ſequitur: Iniuſta excommunicatio non ligat quo ad Deum: ergo non dicetur metus cadens in conſtantem virum: metus, inquam, conceptus ex comminatione ipſam fulminandi, quoniam etſi nõ liget apud Deum, ligat tamen, & multis incommodis inuoluit apud Eccleſiam ipſum miſerum iniuſtæ excommunicationis vinculo vinctum, vt per allata in probationem eiuſdem concluſionis apertiſſimè patuit, & quidem quis non cognoſcat huiuſmodi incommodis, cruciatibus corporeis non ſolum poſſe comparari, verum etiã ipſos ſuperexcedere, & tamen ipſemet Goff. (cuius eſt ratio ſupradicta) vbi ſupra, colum. 1. in verſ. cadit autem, infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Cadit autẽ in conſtantem virum, & per hoc excuſat metus mortis, & cruciatus corporis. Item metus ſtupri, & ſeruituris. ff. quòd met. cau. l. iſti quidem. C. eo. l. interpoſita. & hæc vera ſunt, niſi quis ſua culpa ſe ingerat in hunc metum. vt in l. ſi mulier. ff. eod. hæc ille. Ex his ergo omnibus patuit veriſſimam fuiſſe noſtrum reſponſum factum dictæ rationi allatæ contra noſtram concluſionem, & eius fundamentum.

148 Nona concluſio. Metus incurrendi iniuſtã ſpoliationem omnium ſuorum bonorum, vel maioris partis ipſorum, dicendus erit metus iuſtus, ac cadens in conſtantem virum. Dixi notanter [iniuſtam:] quoniam ſi quis timeret iuſtam ſpoliationem: tunc huiuſmodi metus non eſſet dicendus metus cadens in conſtantem virum, quia ſibi ipſi erit imputandus, cùm ipſe fuerit cauſa talis metus, & non alter. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per argum. in c. Abbas. extra de his, quæ vi, metusvè cauſa fiunt. in quo Alexander Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Abbas Sancti Cadmundi, a quo R. præſentiũ lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur; milites, & Burgenſes ad domum eius (ſicut accepimus) deſtinauit, qui eum à domo, & vniuerſa poſſeſſione expellerent: niſi Eccleſiam ſuam penitus abiuraret; quod cùm idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas alij conceſſit ſupradictam Eccle-
149 ſiam. Vnde, quia quæ metu, † & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari. Mandamus quatenus prædicto R. cum integritate reſtituas vniuerſa.] hęc ibi. Idem prorſus probatur per arg. in c. 1. §. illum autem ſpoliatum. ext. de reſtitutione ſpoliat. in ſexto, in quo Innocentius Quartus æquiparat ſpoliationem omnium bonorum alicuius ſpoliationi maioris partis ipſorum, infraſcriptis vtens verbis, videlicet. [Illum autem ſpoliatum intelligi volumus in hoc caſu, cùm criminaliter accuſatur, qui tota ſua ſubſtantia, vel maiori parte ipſius ſe per violentiam deſtitutum affirmat.] Idem probatur per argum. in l. propter litem. ff. de excuſat. tut. & temp earum. vbi hæc habentur, videlicet: [Propter litem, quam quis eum pupillo habet, excuſare ſe a tutela non poteſt: niſi fortè de omnibus bonis, aut plurima parte eorum controuerſia ſit.] hæc ibi. Dixi præſentem concluſionem probari per argum. in dictis iuribus, quoniam licèt explicitè contenta in concluſione non habeantur in dictis iuribus: benè tamẽ implicitè ex ipſis eliciuntur, cum inibi dicatur, quòd appellatione totius ſubſtantiæ temporalis; intelligitur etiam ſi ſolum de parte eorum alicubi fieret ſermo. Probatur & ſecundò præſens concluſio Doctorum auctoritate, de quorũ numero ſunt infraſcripti Goffreda in ſumma in titu. de his, quæ vi, met. cau. fi. colum. 1. in verſic. & notandum, quòd metus damni. Hoſtienſis in ſumma. eodem titu. §. qualiter metus. in verſ. inuenio tamen, quòd metus rerum excuſat, Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus

normitanus

normitanus in d.c.Abbas quod rurſus confirma-
uit Panormitanus in c.Gemma.ext.de ſponſal.vbi
idem docuit Prępoſitus.colum.5. in verſ.nota ibi
libera. Idem docuit Archidiaconus in dicto c.t.
in verſic.a quocunque,de reſtitu.ſpoliat.in ſeato,
vbi æquiparat ſpoliationem omnium ſuorum bo-
norum ſpoliationi paſſæ maioris partis ipſorũ,
infraſcriptis verbis ibi vtens,videlicet. Ratio hu-
ius eſt,quia cùm ſit ſpoliatus tota ſubſtantia ſua,
vel maiori parte ipſius, accuſari criminaliter non
debet vbi prius ſuerit reſtitutus. hæc ille.quaſi di
ceret, quòd vbicunque fit mentio in iure de ſpo-
liato,vel pœna ſpoliantia,vel de reſtitutione ſpo-
150 liatorum † ipſa iura locuoi obtinent tam in ſpo
liato omnibus ſuis bonis,quàm pro maiori parte
ipſorum.quod clarius docuit poſtea in d.c.1.§.il-
lum.Geminianus his verbis vtens,videlicet. Nota
illum dici prinatum circa quantitatem, qui totã,
vel maiorem partem ipſiua nõ habet.& ſic totum,
& maior pars æquiparatur, quod nota, quia facit
ad dubium.An conductor emphiteuta,qui amiſit
omnes, vel maiorem partẽ fructuum pro illo an-
no,Canonem ſoluere debeat. Idem docuit Petrus
de Anchar. in d.c.t.§.illud. in ſeptimo oota.di-
cens,& nota, quòd idem iudicium eſt de maiori
parte bonorum,quod de omnibus bonis.facit ad
intellectum l.ſi vnquam. C.de reuocandia donat.
Idem docuit Bart.in d.l.propter litem.æquiparan
do ſpoliatum omnibus bonis,ſpoliato maiori par
te bonorum. Idem docuit Glo.in d.c.Abbas . in
verſic.coactus.dicens, & intellige de talibns reb.
ſine quibus vita corporis ammittitur, vel patitur
grauem iacturam.Idem docuit Innocentius in c.
penult.eat.de his,quæ vi,met.cau.fi.Idem docuit
Philippus Francus . in d.c.1.§.illud. in principio
his verbis vtens,videlicet. Nota primò,quòd ſpo-
liatio omnium bonorum,& maioris partis æqui-
paranturideo aliàs dicitur,quòd ſicut alienatio
151 omnium bonorum † præſumeretur fieri in frau-
dem.vt in l.omnes.§.Lucius. ff.quæ in fraudẽ cre-
dit.ita & alienatio maioris partis,vel rerum ma-
gis pretioſarũ, vt ff.de pecu.l.ſumma cum ratio-
ne,& non ſolum ſimul,& ſemel:ſed etiam ſi diui-
ſim,vt l nomen.§.filiæ.ff.de legat.3.& ſicut metua
perditionis omnium bonorum dicitur eſſe iuſtus
metus,ita & maioris partis.& dicit Ioannes And.
per iſtum text. & Innocentius in c.penult.de his,
quæ vi,metusvè cau.fi.hæc ille.Idem docuit Tho-
mas Grammaticus in conſi.3t.nu.25.comparans
metum ammiſſionis bonorum metui mortis , vt
docuit Bart.in l.ſi ob turpem cauſam , ff.de con-
dit.ob turp.cau,& conſuluit Albe. Brun.in conſil.
8a. Idem docuit Hippolitus de Marſilijs . in l.fu-
rem,nu.7.Idem docuit Bertachinus in ſuo dictio-
nario, in verſ, metus,ſequens ſententiam Bar. in
d.l.ſi ob turpem cauſam. Idem docuit luculentiſ-
ſimè Didacus Couatruuias in epitome ſuper 4.
Decret.cap.3.ſecundæ par.§.4.nu.18. per totum.
Idem docuit Syluester in verſic.metus,§.3. Proba
tur inſuper & tertiò hac ratione,videlicet. Cum
enim (vt fuit probatum ſatis abundè in cõcluſio-
ne 2.præſentis capituli) metua mortis,vel crucia-
tus corporis dicatur metus cadens in conſtantem
virum:indè ſequitur veritas præſentis noſtræ con
cluſionis,quoniam (vt fuit paulò ante probatum)
metus amiſſionis omnium bonorum , vel maio-
ris partis eorum a Doctoribus æquiparatur me-
tui mortis,& ratio potiſſima eſt, quia vita noſtra

temporalis ſummopere cruciatur paupertate in-
curſa, quoniam diu ipſa ſubſiſtere , ſeu ſuſtentari
non poſſit ſine bonis iſtis temporalibua.Quapro-
pter merito Panormitanus in d.c.Abbas. num.6.
ſequens Glo.in l.aduocati.C.de aduocatia diuer.
iudi.(aſſerentem,quòd bona temporalia ſunt alia
vita)ſubintulit , quaſi dicat , vt corpora ſunt ſer-
uandâ:vnde ſicut mortis metus excuſat,vt in c.cũ
dilectus,infra eo. ita & metus perdẽdi bona tem
poralia.Idem dicit glo.ſi quis timet grauẽ iactu-
ram in bonis,vnde metua perdendi maiorem par
tem bonorum excuſat,& ipſe ſicut metus mortis.
152 Decima concluſio . Metus conceptus ex minis
capitalibus factis ab ijs (qui quod minantur exe-
quuntur) ſolum dicendus erit metus cadẽs in con
ſtantem virum,quoniam minę factę a verboſis nõ
dicuntur metus cadens io conſtantem virum,idẽ
dicitur de metu concepto ea Principis indigna-
tione.Hæc concluſio probatur triplici medio , &
primò per arguoi.in l.ſi donationis.C.de his,quę
vi,metusvè cau.fi.vbi hæc habentur,videlicet. [Si
donationis,vel trãſactionis,vel ſtipulationis , vel
cuiuſcunque alterius contractus obligationis con
fectum inſtrumentum metu mortis, vel cruciatus
corporis extortum, vel capitales minas pertime-
ſcendo,adito Præſide Prouincię probare poteris:
hoc ratum haberi ſecundum edicti formam non
patietur.]hæc ibi.Diximus probari præſentẽ con
cluſionem per arg.in d.l.ſi donationis. quoniam
dictus textus,etſi ſimpliciter mẽtionem faciat de
capitalibus minis non excipiendo caſum,in quo
minæ fuiſſent factę ab homine verboſo,& vanilo-
quo,vt nos excepimus io concluſione, tamen ex
mente legis elicitur apertè hæc exceptio, cùm ip-
ſe textus comparauerit metum conceptum ea di
ctis minis metui mortis, & ipſum appellauerit iu
ſtum ac per conſequens metum cadentem in con
ſtantem virum, quod apertius docuit textus in l.
metum . C.eod.titu.vbi hæc habentor,videlicet.
[Metum oon iactationibus tantum,vel conteſta-
tionibus : ſed atrocitate facti probari conuenit.]
hæc ibi. Idem elicitur quoque ex tex.in l.5.& 3.
ff.ex quibus cauſ.maio. in quibus dicitur metum
iuſtum eſſe dicendum non quemcunque metum
ſuperuacuum,ſed metum mortis , aut cruciatus
in quo ſtabitur Iudicis arbitrio.& quòd taliũ mi-
narum metus ſit iuſtus,elicitur quoque ex l.Fulci-
nius. §.quid ſit autem. ff.quibus ex can. in poſſeſ-
ſionem eatur.vbi hæc habentur,videlicet. [Quid
153 ſit autem latitare † videamus . Latitare eſt (vt
Cicero definit)turpis occultatio ſui. Poteſt enim
quis latitare non turpi de cauſa, veluti qui tyran
ni crudelitatem timet, aut vim hoſtium , aut do-
meſticas ſeditiones.]hæc ibi,& ꝙ ſemper quali-
tas minantis ſit ſummopere ponderanda, docuit
textua in l.vnica. C.ſi quis Imperatori maledixe-
rit. In qua Imperator præcipit non fore punien-
dos maledicentes ſibi,ſed prius ſibi denunciãdi,
vt ipſe poſſet ex perſonis maledicentium maledi-
cta penſare,& vtrum eos pretermitti,aut exequiri
cenſere poſſet.] hæc ibi.& quòd minæ loquacium
non ſint attendendæ,nec comparãdæ metui mor
tis , nec dicendæ metus cadens in conſtantem vi-
rum,docuit tex,in d.l.metum. C.eo.cuius verbo-
rum ſeriem paulò antè retuli:vide ibi . Probatur
& ſecundò Doctorum auctoritate præſens con-
cluſio. Nam præſenti concluſioni infraſcripti Do
ctores ſe ſubſcripſerũt,videlicet,Glo.in d.l man-
datum,

Digitized by Google

datum. in vẽrſ. iactationibus. dicens quòd de ia-
ctante ſe illaturum vim, vel metũ erit diſtinguen-
dum: An ſit potens, an non, de quo ſit veriſimile,
quòd inferre poſſit, quaſi diceret, tunc ſolum hu-
iuſmodi minæ erunt timendæ, quando fiunt ab
ijs, de quib. veriſimiliter creditur eos opere com
pleturos quod minantur, quod apertius docuit
Bart. in d. l. metum, nu. 1. dicens: quando minę in-
feruntur, debet inſpici perſona inferentis minas:
ſunt enim quidam potentes, & ita maligni, & ita
mali, qui illud, quod dicunt conſueti ſunt facere:
nam tunc diceretur iuſtus metus, ex minis, & ia-
ctationibus productus. vt in dicta l. ſi donationis.
idem docuit Panorm. in c. Abbas. num. 4 ext. de
his, quæ vi, met. cau. fiunt; Idem docuit Thomas
Grammaticus in conſi. 13. nu. 18. aſſerens hoc idẽ
docuiſſe Bal. in conſi. incip. Sciſmatis. col. 2. & in
l. interpoſitas. C. de tranſact. & in l. metum. C. quod
met. cauſa, & ante eum Cynus in l. 1. C. ſi quis Im
peratori maledixe. & quòd indignatio Principis
cenſeatur metus iuſtus, ac cadens in virum con-
ſtantem, docuerunt eſſe communem opiniunem
infraſcripti Doctores (vt refert Hippolitus Bo-
nacoſſa in ſuo theſauro communium opinionum,
in verſic. metus) videlicet Ruinus in conſ. 121. nu.
8. in 4. vol. Iacobin. de Sancto Georgio in ſua in-
ueſtitura feudorum in nona ſpecialitate Princi-
pis, ſol. 12. & Cagnolus in l. 1. in principio, nu. 4.
& ſequenti. ff. de iuriſdictione omn. iudic. Meno-
chius in ſuo tract. de arbitr. iudic. caſu 365. per
totum, vbi etiam colligitur, quòd qui fregit ver-
bum Principis; punitur arbitrio ipſius Principis,
etiam morte, ſecundum caſum, & eius importan-
tiam, vt vtar verbis ipſius Cagnoli vbi ſupra, ſed
obliuioni nunquam tradendum erit, quod docuit
Bal. per text. in l. 1. C. vbi, & quando liceat vnicui-
que ſine Iudice. & ibidem Paulus de Caſtro (quos
ſequutus fuit Grammaticus in conſi. 69. nu. 6.) di-
154 centes, quòd licitum † ſit præuenire, & occide-
re mihi minãtem, & maximè ſi ſolitus fuerat eius
minas executioni mandare: Quapropter dictus
Paulus ibidem dixit, cauendum eſſe ab huiuſmo-
di minis. Probatur & tertiò præſens concluſio
hac breui ratione. Cum enim ſuperius fuerit pro-
batum metum mortis, aut cruciatus dicendũ ſo-
re metum cadentem in conſtantem virum, & iam
hic fuit probatum huiuſmodi minas, & indigna-
tionem Principum æquiparari metui mortis, in-
dè palam conſequens ſit, quòd metus ex prædictis
conceptus dicendus ſit metus cadens in conſtan-
tem virum.
155 Vndecima concluſio. Præces † Superiorum tũc
ſolum dicuntur inducere metum cadentem in con
ſtantem virum, quando emittuntur ab illis, qui
crudeliter ſęuire ſolent in eos, qui ſuis precibus
ſtatim non annuũt, vt facere aſſolent tyranni. Hæc
concluſio probatur Doctorum auctoritate. Panor
mitanus hoc docuit in c. Abbas. nu. 4. ext. de his,
quæ vi, met. cau. fi. infraſcriptis verbis vtens, vide
licet: Dico quòd rogamina regulariter, vel etiam
verba comminatoria non inferunt iuſtum metũ,
quia metus conſiſtit in atrocitate facti. vt in l. me
tum, & in l. ad inuidiam. C. eo. titu. Iſtud fallit in
tyranno, qui ſolitus eſt ſęuire in eos, qui ſuis pre-
cibus non parent, tunc enim rogamina tyranni
habentur pro præcepto, & inferunt iuſtum metũ
in parente. ad hoc bona glo. in l. 1. ff. quod iuſſu,
tenet Bart. in tract. de tyranno in 4. col. & idem
dic in Epiſcopo, vel alio Prælato potente, qui ſo-
let ſęuire in clericos ſuis votis non obtemperan-
tes. Hinc vulgariter dicitur, quòd rogamina Supe
rioris ſunt præcepta: ſed intelligo modo prædi-
cto. & hæc notabis. hæc ille. huic concluſioni ſe
ſubſcripſit quoque Hippolytus de Marſilijs, in ſin
gulari 645. incip. Aduertant Principes. aſſerens
hoc idem docuiſſe inſtaſcriptos Doctores, quos
ibi ipſe refert infraſcriptis vtens verbis, videli-
cet blanditiæ potentum inducunt iuſtum metum,
vt eſt glo. in l. 1. C. ſi rector Prouinciæ. & in l. 1. ff.
quod iuſſu. & rogatio Domini, vel Superioris ha-
bet vim præcepti, vt dicit Bart. in tract. tyrannui-
dis. in 4. col. pro quo facit illud vulgatum, videli-
cet eſt rogare durum ſpecies violentiæ iubenti, vt
refert Bal. in l. ſi mandator, C. quod cum eodem.
Alex. in conſi ſuo 124. incip. omiſſis, &c. in fine.
in primo volumine, ad quod facit dicta per Bar-
barium in c. quoniam Abbas, in 25. col. ext. de of-
ficio delegati, ſed dic tu melius, col. 13. Et ideo te
neas menti perpetuò, quòd ſi ſubditus remittat
Superiori vſuras pro modico, non tenet talis re-
miſſio; quia præſumitur facere per metũ. hęc Hip-
polytus vbi ſupra. quæ quidem ſunt memoriæ cõ-
mendanda pro deciſione præſentis quæſtionis.
Duodecima & vltima concluſio ſit hæc. Licet
156 regulariter metus † conceptus ex nimia reue-
rentia alicuius Superioris, vtpura, metus vxoris
erga virũ ſuum, filij erga patrem, clerici erga E-
piſcopum, vaſalli erga Principem, ſerui erga Do-
minum ſuum, & ſic de ſingulis minimè dicendus
erit metus cadens in conſtantem virum, ac iuſtus
excuſans, nihilominus, quando huiuſmodi metus
reuerentialis ſubſequeretur poſt minas atroces
(in caſu præcedentis concluſionis) verbera, & alia
damna recepta (de quibus in præcedentibus con-
cluſionibus fuit ſermo) tunc dicendus erit metus
cadens in conſtantem virum, ac iuſtus, & ſecundũ
hanc concluſionem interpretãdus erit text. in l. 1.
§. quæ onerandæ libertatis cauſa. in verſic. tamen
cauſa cognita. ff. quarum rerum actio. vbi hæc ha
bentur, videlicet [Tamen cauſa cognita, ſi liqui-
do appareat libertum metu ſolo, vel nimia patro
ni reuerentia ita ſe ſubieciſſe, vt vel pœnali quadã
ſtipulatione ſe ſubijceret. Et puto ipſo iure tutum
eſſe libertum aduerſus exactionem patroni.] Hęc
ergo concluſio probatur triplici medio. Primò. n.
per argum. in l. ad inuidiam. C. de ijs, quæ vi, met.
cau. fi. vbi hæc habentur, videlicet. [Ad inuidiam
alicui nocere nullam dignitatem oportet, vnde
intelligis, quòd ad metum arguendum per quem
dicis inuitum eſſe contractum, ſenatoria dignitas
aduerſarij tui ſola non eſt idonea.] hæc ibi. Idem
probatur per argumentum in l. metum, C. eodem
titu. vbi hæc habentur, videlicet. [Metum non ia-
ctationibus tãtum, vel conteſtationibus, ſed atro
citate facti probari conuenit.] hæc ibi. Dixi pro-
bari præſentem concluſionem per argum. in di-
ctis iuribus, quoniam licèt explicitè totus con-
textus verborum ipſius concluſionis ibi non con
tineatur, benè tamen implicitè continetur: cum
ex ipſis luce clarius eliciatur ſolam reuerentiam
157 † Superioris non inducere iuſtum metum, ſeu
metum cadentem in conſtantem virum: ſi ergo
metus cadens in conſtantem virum talis metus
dicendus non erit: inde ſequetur, quòd tunc re-
uerentia ſolùm hoc efficiet ſi minæ, vel verbe-
ra, & huiuſmodi alia ipſam reuerentiam præceſ-
ſerint,

Digitized by Google

ſerint, vel ralium experientia in propria perſona, vel alia, facta de malo graui, quod inde ſequeretur, niſi annueretur ſtatim voluntati dictorũ Superiorum, & de hoc caſu loquitur ſolum dictus §.quæ onerandæ.in verbis ſupra relatis, vt doctiſſimè aſſeruit Barr. in d.l.1.§.quæ onerandæ, & in d.l.ad inuidiam. Probatur & ſecundò præſens concluſio Doctorum auctoritate. Nam ſe ſubſcripſerunt præſenti concluſioni infraſcripti Doctores, videlicet Bar.locis citatis, Bologninus in dicto §.quæ onerandæ. Alex.& alij in Apoſtilla ad Bar. in dicto §.qua onerandæ. Ripa in 3.lib.reſponſ.ſub rubrica de donat.& grat.per fin.reuocand. in reſpon.15.nu.8. Innocentius, Baldus, Cardinalis Zabar. Abbas, Siculus, Ancharanus, Felinus, Antoniꝰ de Butrio.& alij omnes Doctores ſcribentes in c. cauſam matrimonij.ext.de officio delegati.& iſta
* eſt communis opinio, teſte Franciſco de Accoltis Aretino in dicta l.interpoſitas. Boerius deciſione 100.num.11.& ſequenti. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm per allara in probationem ferè omnium præcedentium concluſionũ
158 fuerit probatum, quòd metus † cõceptus ex cruciatu, ac minis eius, qui non eſt verboſus, cadit in conſtantem virum: indè ſequitur veritas præſentis concluſionis, cum idem ferè in ſenſu hic habeatur. & ſic finis ſit impoſitus huic quæſtioni ſcitu digniſſimæ, & neceſſarijſſimæ ab omnibus Iudicibus exoptantibus munus ſuum exequi irreprehenſibiliter coram hominibus, & Deo, vt tenentur.

De criminis aſſaſſinij pœnа.

Vtrum pœna ſtatuta contra aſſaſſinos extendatur ad mandantes aſſaſſinis aſſaſſinij opus, ſeu aliquos occidi mediante pecunia, vel alia re æquiualenti.

SVMMARIVM.

1 *Aſſignatio pecuniæ pro aſſaſſinio (ſeu homicidio mercede aliqua committendo) neceſſariò requiritur ante factum, vt aſſaſſinium dici, & pro tali puniri poſſit, vt locum habeat diſpoſitio c.1.de homic.in ſexto.*

2 *Delictum factum mediante pecunia, dicitur magis atrox, & ideo grauius puniendum.*

3 *Crimen commiſſum, vt alicui quis complaceat, dicitur crimen aſſaſſinij.*

4 *Pœnas aſſaſſinij indictas in c.1.de homic.in ſexto, incurret etiam promittens ſolum dare, licet non ſequatur ante factum ipſa pecuniæ traditio.*

5 *Pœna dicti c.1.locum non habet in eo, qui promiſit pecuniam, qui ſemper renuit facere aſſaſſinium.*

6 *Pœna dicti c.1.non habebit locum in eo, qui mandauit fieri aſſaſſinium alicui, qui tamen ipſum nõ commiſit, ſed alij illum talem interfecerunt alia de cauſa.*

7 *Promittens occidere mercede, ſi non perueniſſet ad inſultum, non incidet in pœnas contentas in d.c.1. & quare.*

8 *Promittens quid incertum, vti dirigere domum ſuam pro homicidio committendo punietur pœna d.c.1. & quando hoc locum habeat.*

9 *Occiſus vt ſit Chriſtianus neceſſariò requiritur, vt ſit locus pœnæ dicti c.1.*

10 *Regula peroptima eſt, quòd vbicunque certum, & limitatum tempus, ſiue certa, & limitata pars loci, vel alia qualitas eſt fundamentum intentionis, ſiue actoris, ſiue rei, oportet, vt illud tempus, & illa qualitas probetur: aliàs non probans ſuccumbet.*

11 *Conſuetudine non obſtante generali, qua regulariter non ſinit quem puniri pœna mortis pro ſolo conatu, aſſaſſinus ſi inſurrexerit contra Chriſtianum occidendum, etiam non ſequuta morte punietur ipſe, & mandator pœna d.c.1. non autem mandator, qui reintegra reuocaſſet huiuſmodi mandatum pœna ordinaria punitur, ſed extraordinaria, & quare, & cum diſtinctione concordantur Doctores omnes, qui videntur adinuicem aduerſari.*

12 *Delictis atrocioribus non ſemper affectus punitur, vt effectus, & quando hoc iure cautum reperiatur quomodo ſit intelligendum multipliciter probatur.*

13 *Iudices quid aduertere debeãt, quando quis eſſet puniendus de conatu in atrocioribus criminibus.*

14 *Impugnatur veriſſima declaratio tertia d.c.1. de homic.in ſexto.*

15 *Reſponſio ad glo. Ioannem Andr. Gemin. Philippum Franch.& ad Hippol.de Marſil.qui videbantur impugnaſſe veritatem præſentis noſtræ tertiæ declarationis.*

16 *Reſponſio ad Auguſtinum de Arimino.*

17 *Reſponſio ad Gabrielem, & Iul.Clar.*

18 *Pœna dicti cap.1. venit quoque puniendus is, qui iam peruenit ad actum proximum actui, per quem mors de ſui natura ſequi debuiſſet, & quare, & exemplificatur.*

19 *Iudex ſalua iuſtitia, & conſcientia poterit conatum nõ ſequuto effectu etiam in atrocioribus, leuiori pœna, quàm ordinaria punire reum, licet non teneatur. & quare, & exemplificatur, & probatur, & in quo verificetur hæc regula.*

20 *Geminans delictum non debebit ſperare veniam, & quare. & exemplificatur.*

21 *Mandatum Principis de excarcerandis aliquib.propter aliquam lętitiam, an includat eos, qui reiterauerunt delicta.*

22 *Iudices volentes morti addicere ſæpius committentes crimina, quorum ſingula non poſſunt puniri, niſi pœna pecuniaria, quid facere debeant.*

23 *Pœna c.1.de homic.in ſexto, inuoluit quoque eum, qui etiam per Chriſtianam mercede conductum aliquem interfici mandat.*

24 *Aſſaſſini qui dicantur ſecundum communem modum, et vſum loquendi.*

25 *Principes omnes, Prælati, et clerici aſſaſſinium per ſe, vel per alios committentes, incidunt in pœnas dicti c.1.*

26 *Conſtitutio quantumcunque pœnalis reſpiciens fauorem animarum tanquam fauorabilis, erit latè interpretanda.*

27 *Crimine aſſaſſinij in puniendo ſufficiunt indubitata argumenta, ſeu inditia, licèt cõtrarium regulariter fiat in alijs criminibus, et quare.*

28 *Citandus quis non erit tanquam excommunicatus, nec habendus pro excommunicato, niſi prius conſtet de huiuſmodi ſententia Iudicis, vel Canonis incurſa.*

29 *Sententiam vbi ad aliquã proceditur ex præſumptionibus ſolum debebit Iudex temperare ſententiam, et quomodo et quare, et hæc propoſitio quomodo ſit intelligenda.*

30 *Inditiorum effectus quid.*

31 *Suſpitio ſtans in ſuis finibus nunquam erit cauſa condemnationis, præſumptio autem ſic aliquando, et quare.*

32 *Præſumptio iuris, et de iure quid ſit, et exemplificatur, et quid operetur.*

33 *Præ-*

33 *Præſumptio iuris quid ſit, & exemplificatur, & quid operetur.*

34 *Præſumptio iuris, & de iure quare ſic dicatur.*

35 *Aſſaſſinij in cauſa probant teſtes examinati lite non conteſtata, nec citata parte, habita tamen ratione ad perſonam diffamatam, & facti circunſtantiam.*

36 *Impugnatio prima præſentis declarationis elicita ex verbis Hippol. de Marſilijs.*

37 *Accuſatus de crimine enormiſſimo dicendus non erit reus talis criminis, niſi poſtquam de illo fuerit conuictus, vel confeſſus.*

38 *Crimine enormi debent ſeruari ſolemnitates, quæ ſeruantur in alijs criminibus.*

39 *Reſponſio ad impugnationem factam præſenti declarationi elicitam ex Hippol. de Marſil. et declaratio mentis dicti Doctoris.*

40 *Teſtis deponens de auditu auditus in crimine aſſaſſinij facit indicium ad torturam. & quare, licet huiuſmodi teſtis regulariter non probet.*

41 *Depoſitio ſocij criminis aſſaſſinij faciet indicium ad torturam.*

42 *Inquiſitus de crimine aſſaſſinij poterit renunciare defenſionibus.*

43 *Confeſſus vel cõuictus de aſſaſſinio ſine alijs inditijs pcedentib. poterit torqueri, vt indicet mandãtẽ. et quare.*

44 *Mandator licèt regulariter veniat puniendus in loco delicti mandati, tamen mandator aſſaſſinij punietur in loco aſſaſſinij exequuti.*

45 *Aſſaſſinio probato ſufficiet ſententia declaratoria, ꝙ quis illud delictum commiſiſſet, nec neceſſariò oportebit addere, ꝙ indè inciderit in excõicationem, et alias pœnas contentas in d. c. 1. & quare, & exẽplificatur.*

46 *Iudex ſecularis, quãdo poterit punire clericũ aſſaſſinũ.*

47 *Qualitas deducta in accuſatione, vel inquiſitione, vel denunciatione iudiciali, quando lex requirit actum qualificatum, vel aliqua qualitas eſſet neceſſaria ad aliquem actum, tunc neceſſariò dicta qualitas probanda erit ad iuris pœnam incurrendam, aliàs ſequeretur rei abſolutio. & quare.*

48 *Qualitas, quæ fundat et priuat iuriſdictione (de qua ante omnia debet plenè conſtare) in principio erit probanda, & quare, & exemplificatur multipliciter.*

49 *Qualitate alicuius criminis deducti in iudicio non probata, quando de iure tenentur abſoluere reum, peroptima diſtinctio, & exemplis clarificata.*

50 *Delictum quæ ſint quæ alterant, & mutant accuſationem, hic luculenter enarrantur tradendo perpulchra exempla, quibus Iudex poterit varios caſus rectè decidere circa probationem, quæ videtur reſultare ex depoſitionib. teſtium, & aduocatus vnde poſſit repellere accuſatorem, pro eo quòd teſtes non depoſuerint concludenter.*

51 *Libello appellationis, vel reſcripto quando narrantur plures cauſæ, quando appellans, vel obtinens tale reſcriptum teneatur omnes probare.*

52 *Coniunctim vbi duo eſſent probanda, deficiens in vnius probatione, deficit in toto, & exemplificatur.*

53 *Veneno tum quis poſſit extingui duplici modo, ſ. ex veneno porrecto, vel ex veneno in corpore proprio ex humorum malitia contracto. Iudices ponderent, ne ſtatim velint procedere ex abrupto, ac ſi ille fuiſſet interemptus veneno.*

54 *Factũ qualificatũ cenſetur vnũ, et idẽ, et exẽplificatur.*

ACvrvs de extenſione penæ, quam quis
de iure incurrit pro crimine aſſaſſinij ꝑ-
petrati, ac ſpecialiter dãnati tam in c. 1.
de homic. in 6. q̃ in alijs iurib. vt latius infra Le-
ctorem monendũ fore duximus, nos proceſſuros
per nonnullas declarationes, & illarum amplia-
tiones, & limitationes: vt omnia notatu digna ꝓ
pleniori intelligentia præſentis materię tradant.
Declaratio prima ergo ſit hæc, ſciendũ, ꝙ vt di
1 ſpoſitio d. c. 1. locũ habeat, † neceſſe eſt, vt interue
niat datio. Vnde Archid. in d. c. 1. col. 1. in fi. verſ.
Dño, dixit, ꝙ text. loquatur in ijs, qui pro pecunia
hoĩes occidunt, & ibidẽ §. cũ igitur, col 1. not. 1.
idem docuit: Idẽ ibidem in not 6. Pet. de Ancha.
& Domin. a S. Gemin. in d. c. 1. §. cũ igitur, idẽ do
cuerunt alij infraſcripti, videlicet Bart. in l. non ſo
lum. §. ſi mandato. col. pen. nu. 14. verſ. quia qñ ali
quis facit, ff. de iniurijs, dicens, ꝙ qñ aliquis facit,
2 vel fieri facit mediante pecunia, † dr̃ delictum ma
gis atrox, & pp hoc pęna poſſet augeri, & de fa-
cto videmus augeri in iſtos, qui in vulgari dicunt
aſſaſſini. & vr̃ expreſſum hodie in c. 1. de homic. in
6. idem docuit ipſemet Bart. in l. Cicero. ff. de pœ
nis. dicens, ꝙ grauius veniat puniendus is, qui ali
quod maleficium facit mediante pecunia, q̃ is, q
ſine ipſa facit maleficium. Idem docuit Ang. in l.
qui ſepulchra. in fin. ff. de ſepul. violato. Bal. in l. nõ
ideo minus. in princ. C. de accuſat. & in conſil. 98.
vol. 1. & cõſ. 256. vol. 2. vbi dicit, ꝙ vt crimen aſſaſ-
ſinatus adſit, requiritur præmiũ, vel ſpes præmij,
cuius ſnĩam ſequuti fuerunt, & infraſcripti Doct.
videlicet Corneus in conſ. 249. col. 1. in fin. & ſeq.
vol. 1. Alex. in l. 1. §. hæc actio. ff. de eo, per quẽ fac.
erit, &c. & in conſ. 166. in princ. vol. 7. Prob. in ad-
dit. ad Ioan. Mon. in d. c. 1. de homicidio in ſex-
to, in principio, Paris de Puteo Neapolitanus no
ſter in ſolemni tract. de ſyndicatu fol. 57. nu. 14.
& ſequenti, in verſic. inquiſitio. c. dicit conſtitu-
tio Regni, circa finem, vbi dicit, an in percuſſio-
ne facta cum aſſaſſinio. Angel. in tract. de malefi-
cijs. in verſic. & Sempronium Rodulphi Barbi-
tonſorem, nu. 1. & ibidem Aug. de Arim. in addit.
nu. 3. verſ. & inquantũ, Decius in conſ. 327. in prin
cip. n. 2. verſ. ſecundò quia enarratur Grãmaticus
noſter Neap. in voto 8. in princ. & in voto 11. nu.
19. & in voto 9. nu. 2. addens, ꝙ pulchrè conſuluerit Franc. Curt. in conſ. 20. in car. 5. ꝙ per promiſ-
ſionem factã alicui, vt delictum cõmittat, dicitur
eſſe cõmiſſum crimen aſſaſſinij: & alibi dixit pul-
chrè Io. And. in c. pen. ext. de cleric. non reſid. ꝙ ne
dum pro pecunia, ſed ẽt vt quis complaceat alte-
3 ri delictũ † committat, dr̃ perpetratum crimẽ aſ-
ſaſſinij. hæc ille. Idem docuit Bal. in l. 3. §. hæc au-
tem. ff. quod quiſq; iur. & Aretin. in conſ. 164. col.
11. verſ. tertiò allegant. vbi dicit hãc eſſe cõem opi
nionem. Carrerius idem docuit in ſua pract. cri-
min. in tit. de homicidio. §. circa tertium, in prin-
cipio. Idem Salicetus in dicta l. non ideo minus.
colum. penult. Pau. de Caſt. in l. 1. §. fin. ff. de eo,
per quem fact. erit. Ang. in l qui ſepulchra, C. de
ſepulchro viol. Hippolyt. de Marſil. in ſua praxi
crim. verſic. examinata, nu. 21. Capicius deciſione
155. Franciſcus Viuius in ſuo theſauro cõmu. opi
nio. in verſ. aſſaſſini. dicens, ꝙ hæc ſit cõmunis opi
nio. Idem Raymundus Pius Fich. in ſuo theſauro
commun. opinio. in verſ. aſſaſſinus. idem ibidem
Hippol. Bonacoſſa. Idem Plaza in lib. 1. delictorũ,
cap. 19. num. 2. Conradus in ſua pract. fol. 237. nu.
1. Boſſius in ſua praxi crimin. titu. de mandato ad
homicidium, num. 14. Iulius Clarus in ſua praxi.
lib. 5. §. aſſaſſinus. in princ. Idem docuit Antonius
Gabriel lib. 7. concluſ. titu. de maleficijs. concluſ.
1. num. 1. verſic. primo declara.

Amplianda eſt ſupradicta declaratio, primò
dicendo, quòd ſufficiat ad incurrendum crimen
4 † aſſaſſinij, & pęnas in d.c.1. de homic. in ſexto,
contentas, ſi quis ſolùm promiſerit aliquid ſe da-
turum pro homicidio perpetrando, etſi ſtatim il-
lud non tradidiſſet, vt docuerunt prædicti Docto
res, & ſpecialius Salicetus in l.non ideo minus,
C.de accuſat.Cur.ſen.in conſi.20.colum.18. ver-
ſic.ommitto poſtremò.Grammaticus in voto no
no,nu.2.& Bal.in conſi.388.volum.5.quod repe-
tijt in conſi.98. volum.1. & in conſi.85. incip.Be-
tonus de Cono.in 3.vol.qui in effectu conſuluit,
(vt retulit Grãmaticus in voto 11. num.19.)quòd
interueniente conuentione de occidendo, præce
dente promiſſione, vel pacto, incurritur crimen aſ
ſaſſinij: licèt poſtea homicidium non ſequatur.
Idem docuit Frãciſcus de Alberg.de Aret. in ſuo
conſi.incip.In Dei nomine amẽ, quòd Ciccus ſan-
te, quem refert Grammaticus vbi ſupra.Idem do-
cuit Ant.Gabr.vbi ſupra,nu.2.verſ.primò amplia,
idem docuit Boſſius in ſua praxi crimin. titu.de
mandato ad homicidium, nu.14. verſ.eſt verum,
quod non videtur,& citat, ac ſequitur Bal.vbi ſu-
pra,& Aretinus in conſi.164. chsr.5. col.2. verſic.
& ibi etiam habes. Idem docuit Corneus in cõſ.
249.col.2.vol.1.idem Burſatus,conſi.20.num.40.
vol.4.idem Gabriellius in conſi.170.idem docuit
Couarruuias in lib.2.var.reſolut.c.20.nu.9. verſ.
vndecimò eadem ratione.

Limita primò dictam primam ampliationem,
5 dicendo ipſam locum non habere in eo, † qui ali
cui promiſit dare aliquid pro homicidio perpe-
trando ei, qui nullo pacto conſentijt, ſed ſemper
renuit hoc facere, vt docuerunt ſpecialiter, & ex-
preſsè Grãmat.in voto 11.nu.19.quod tacitè quo-
que docuit in d.ſuo conſ.82.(ſi arguamus a con-
trario ſenſu)dicente ipſo, ꝙ tunc locus erit pœnę
aſſaſſinij, quando interueniat pactum de occiden
do,præcedente promiſſione. ergo ſi promiſſio nõ
interuenerit, locus non erit pœnæ, vt patet ad ſen
ſum.Idem Boſſius in pract.crim.titu.de mandato
ad homicidiũ.nu.15.verſ.quia non ſufficeret, qui
addit ibidem,nu.35.verſ.aſſaſſinamentum eſſe.di
cens aſſaſſinamentum eſſe, quando datur pecunia
carnifici ad finẽ, vt homicidiũ faciat, non obſtat
ꝙ interuenerit promiſſio, ꝙ ei nunquã defuiſſet,
quia pars non fuit præſens, ſed fuit quędam nuda
pollicitatio in eius abſentia, quæ nec etiam fuit ꝑ
Ioannem acceptata, qui arbitratus eſt, ꝙ Epiſco-
pus iocaretur ſecum. & de hoc eſt deciſio Bal. in
terminis in cõſ.383.in vol.5.repetito. in conſ.98.
(addit ibidem Boſſius) ꝙ etiam ſi quis verbis vte-
retur generalib.dicendo, ꝙ ei non deerit, nõ erit
locus pęnę d.c.1. quia huiuſmodi verba non ſunt
obligatoria ẽt ſtipulatione interueniente, & ideo
non erunt habenda in cõſideratione, vt not.in l.1.
§.ſi quis.ff.de verb.oblig. & non fuit explicitè fa-
cta promiſſio pecunię, prout volunt iuxta text.in
d.c.1.Doct.loquẽtes de pecunia data, vel ꝓmiſſa,
vt Salic.in l.non ideo.in fi.de accuſat.tex. in l.Ci-
cero.ff.de pęnis,& in l.non ſolùm, §.ſi mãdato.ff.
de iniurijs,& Corn.clarè in conſ.249. col.2.vol.1.

Limita,& ſecundò dictam primam ampliationẽ
6 dicendo ipſam locum non habere in eo, † qui mã-
dauit fieri aſſaſſinium alicui, qui ipſum, etſi pro-
miſerit cõmittere: tñ ipſe mandatarius, ſed alij
poſtmodũ illum talem interficiendum odio capi-
tali perſequentes alia de cauſa ipſum interfece-
runt, nulla adhibita opera illius, qui tale aſſaſſi-
nium committere promiſerat.Hęc limitatio licèt
implicitè probetur auctoritate Doct. qui fuerunt
citati ad probandam primam declarationẽ c.1.
de homic.in 6. Nihilominus explicitè illã docue
runt Bal.in c.1.§.iniuria.de pace iuram. fir. quem
citauit ad hoc, & ſequutus fuit Cępolla in tract.
cautelarũ.cautela 39. incip.vidimus quamplures
caſus, quos ambos citat, & ſequitur Thomas Grã-
mat.in voto 11. nu.20. idẽ docuit Boſ.vbi ſup. nu.
36. dicens non eſſe locũ penis contentis in d.c.1.
qñ non fuiſſet ſequutus effectus aſſaſſinij, ſaltem
quoad inſultum, dicens ꝙ etſi fuiſſet facta promiſ
ſio,& non fuerit peruentũ ad inſultum, talis pro-
7 mittens † non incidat in hmõi pęnas, cùm dictus
tex.ſit interpretandus, ꝙ locũ habeat, qñ fuiſſet
ſequuta mors, vel ſaltem inſultus,& ꝙ ideo nõ ha
beatur, ꝙ ſolum mandatũ ſufficiat: ſed dr̃ ẽt, ꝙ nõ
fuerit ſequutus effectus homicidij,& tali pacto ip
ſum Canonẽ interpretantur Ang.& Dyn.in l.item
apud Labeonem,§.ſi curauerit,ff.de iniur.vbi di-
xerunt, ꝙ ſi quis dat pecuniã alicui, vt alium occi
dat, tñ homicidio non ſequuto mandans non pu-
nitur pęna ordinaria, vt rurſus apertius ipſemet
Ang.docuit in conſ.14.incip.Nos Carolus.in fi.di
cens, ꝙ ſi aſſaſſinus debeat decapitari, ſi perue-
niſſet ad actũ proximum homicidij bene faciet
Princeps puniendo mandãtẽ ſolum pęna pecu-
niaria, cùm non fuerit ſecutus talis effectus, quem
Ang. Auguſt. de Arim.in addit.tract.de maleſi.&
Semptonium mand.nu.8. in fi.ſequitur.idem do-
cuit Corn in conſi.202.vol.1. & in 249.vol.1,

Amplia ſupradictã ampliationem dicendo, ꝙ in
currunt pęnas ſtatutã in d.c.1.ẽt ſi promiſſum fue
8 rit † quid incertũ, prout eſt direptio domus.vt do
cuit Aret.conſ.164.col.11.& ſeq.quem citat, & ſe-
quitur Ant.Gabr.in lib.7.concluſionũ,tit.de ma-
leficijs.concluſ.1.nu.3. verſ.amplia iſtam amplia-
tionem, idem Boſſius in ſua praxi.titu.de mãdato
ad homicidium,nu.15.ſequens Aret.vbi ſupra.

Limita hanc ampliationẽ dicendo illam habere
locum, qñ hmõi promiſſio fuiſſet acceptata exp̃ſ-
sè per aſſaſſinũ, ſecus ſi non fuiſſet acceptata, vt
in ſupradicta limitatione s.fuit probatum.

Ad incurrendam pęnam contentam in d.c.1.re-
quiritur, ꝙ is, qui mãdatur occidi, vel qui fuit oc
9 ciſus † pecunia mediante ſoluta, vel promiſſa, vel
aliquo ſimili fuerit Chriſtian⁹, aliàs nõ erit locus
pęnę contentę in d.c.1.& probatur duplici medio
p̃ſens declaratio.Primò ijſdẽ verbis d.c.1. §.ſacri,
de homic.in 6.vbi hæc habent, videlicet [ſacri ap
probatione Concilij ſtatuimus, vt quicunq; Prin
ceps, Prę latus, ſeu quęuis alia Eccleſiaſtica, ſeu ſe
cularis perſona, quempiã Chriſtianorũ per prędi
ctos aſſaſſinos interfici fecerit, vel ẽt mandauerit,
&c.] Idẽ docuerunt infraſcripti Doct. videlicet,
Ioan.And.in d.c.1.col.3.verſ.Chriſtianorum, vbi
monet aduocatos, ꝙ ſint cauti in formandis arti-
culis,& ſeruare verba Canoni, nam cum in ipſo c.
1.non dicatur. [Hoĩum, ſed Chriſtianorum] ipſe
defendit quendam Prælatum, contra quem fuerat
probatum, ꝙ fecerat occidi hoĩes per aſſaſſinos,&
non dixerũt teſtes Chriſtianos.Idẽ prorſus docuit
Gemin.in d.c.1. §.ſacri.col.1.verſ.quid ſi nõ fecit.
Idem docuit Petrus de Anchar.in d.c.1.col.3. ver
ſic.nonò nota.addens id quod ſupra docuerat Io.
And.paulò antè. dicens, ſed cùm fuiſſet proba-
tum quòd homines feciſſet occidere, & appella-
tione hoĩum nõ ſolũ veniunt Chriſtiani, verũ ẽt Iu
dęi, Saraceni, & alij non Chriſtiani, articulus ille
non

Digitized by Google

non concludebat in pœnam dicti c.1. cũ n ſit impoſita mandantibus occidi Chriſtianos, & ſumus in pęnalibus. Quapropter aduocati debent eſſe cauti in formandis articulis, vt concludant: aliàs dubia probatio non releuat probantem. vt in c. in pręſentia. extr. de probat. cautela autem eſt vt formentur articuli ſecundum verba ſtatuti, aut legis. & hoc ipſum notaſſe Bal. in l. ſi quis non dicã rapere, col. 3. C. de Epiſco. & clericis. vbi allegat illud dictum Ioannis And. hæc Anchar. vbi ſupra, idem Imola. Vanchelius, & Probus in d. c. 1. Idem docuit Alex. conſi. 172. col. 2. volum. 2. & conſi. 1. colum. 6. in fine. volum. 3. & conſi. 224. colum. 1. volum. 2. & conſi. 82. colum. 4. volum. 3. & conſi. 40. colum. 2. volum. 4. & conſi. 166. in fine. volum. 7. vbi dixit hanc eſſe communem opinionem. Idem docuit Aret. in c. licet cauſam, colum. 12. de probat. & in conſi. 153. num. 17. & in conſil. 164. colum. 11. vbi dicit communem hanc eſſe opinionem, & de conſuetudine ſeruari. Idẽ docuit Corne. conſil. 202. in fine. volum. 1. & conſi. 249. col. 1. volum. 1. & conſi. 50. colum. 1. volum. 4. Iaſon in conſi. 164. colum. 2. volum. 2 Felinus in cap. ſuper his, colum. 8. in principio, verſic. facit quod notat Ioannes And. ext. de accuſat. & in c. auditis. col. penult. verſic. ſecunda concluſio. ext. de præſcriptionibus. vbi & addit, & hanc optimam regulã,
10 † dicens, quòd vbi certum, & limitatum tempus, ſiue certa, & limitata pars loci, vel alia qualitas eſt fundamentum intentionis, ſiue actoris, ſiue rei: oportet, quòd illud tempus, & illa qualitas probetur, aliàs ſuccumbit agens, vel excipiẽs. hoc dixit Abbas hìc propter glo. maiorem, in Clem. fin. de reſcriptis. quæ eſt optima. & per Glo. pen. in c. venerabilibus. de ſentent. excomm. in ſexto, hæc Felinus vbi ſupra, qui idem docuit (ſequens Ioannem And. vbi ſupra) in c. ita quorundam. colum. 1. in principio, extra de Iudęis. aſſerens hoc ipſum ſępiſſimè in conſilijs ſuis docuiſſe Pet. de Anchar. Idem docuit Iaſon in conſi. 170. colum. 7. volum. 2. & Hyppo. de Marſil. in rubr. de probat. Idem docuit Decius in conſi. 189. colum. 2. numero 4. verſic. ad ſecundum pręſuppoſitum. Idem Curtius iun. in conſi. 124. colum. 7. idem Carrerius in ſua pract. crimin. titu. de homic. §. circa tertium. in principio. Idem docuit Boſſius in ſua praxi crimin. titu. de homicidio. nu. 22. Idem Iulius Clarus in ſua praxi lib. 5. §. aſſaſſinus. in principio. Idem Alex. in conſi. 166. in fine. lib. 7. aſſerens ſupradictam ſententiam Ioannis And. communiter a Doctoribus acceptatam eſſe. Idem Plaza in lib. 1. delictorum. cap. 19. num. 1. & 8. Idem Ioannes Arno. Caurela 25. incip. Vos ſcitis, aſſerens, quòd in facto ſemel ita iudicauerit. Idem docuit Franciſcus Viuius in ſuo theſauro commun. opinio. verſic. aſſaſſini. dicens hanc opinionem, ita communiter eſſe receptam, vt pauci ſcribentes admodũ refragentur. Idem Didacus Couarruuias in lib. 2. variarum reſolut. c. 20. nu. 10. verſ. ſecundò infero. Idem Capicius. deciſ. 155. Idem Hyppol. Bonacoſſa. in theſauro commun. opinio. in verſic. aſſaſſinus eſt ille.

Ad incurrendam pœnam in d. c. 1. inflictam (&
11 ſic pęnam mortis naturalis, prout innuitur † in dicti c. 1. verbis illis, [Sit perpetuò diffidatus.] Non obſtante generali conſuetudine, quæ regulariter pro ſolo conatu non ſinit aliquem puniri pœna mortis ſufficit, quòd huiuſmodi aſſaſſinus inſurrexerit contra ipſum Chriſtianum occidendum, etſi ſequuta non fuerit mors illius aliqua de cauſa: ſed ſi quis ſolum mandaſſet aſſaſſinium fieri, & re integra reuocauerit mandatum, antequã mandatarius inſurrexiſſet contra occidendum ab aſſaſſino. Nam tunc non veniet ipſe mandator puniendus pęna ordinaria, & ſtatuta in d. c. 1. ſed extraordinaria arbitrio Iudicis, habito reſpectu ad circunſtantias contingentes ipſum mãdatum, perſonam mandantis, mandatarij, & eius contra quem fuiſſet factum mandatum: qua diſtinctione mediante poterunt Doctores, qui ad corticem literæ videntur ſibi inuicem aduerſari. Cum nõnulli eorum dixerint, quòd conatus in atrocioribus ſit puniendus pęna ordinaria: ac ſi fuiſſet ſequutus effectus: Alij verò dixerũt, ꝙ etſi veniat puniendus eadem lege, non tamen eadem pęna, ſed mitiori. Alij autẽ dixerunt, ꝙ quando id non eſt expreſſum in dicta penali lege, tunc vera eſſet hæc ſecunda opinio: ſed quando in iure pœnali infligitur eadem pœna attentanti aliquod delictum, quæ & illud conſumanti: tunc non expectaretur euentus: & ratio eſt: quoniam ipſa attentatio ſub eadem pœna prohibita: erit de per ſe conſumatũ delictum puniendum dicta pœna in iure expreſſa, prout latiſſime fuit per nos probatum in tractatu, ſeu quæſtione de extenſione pęnalium legum punientium conatum ad perpetranda crimina, concluſione quinta. Videatur ergo ibi. Cùm meritò hìc ſufficiat ea innuere. Declaratio ergo præſens probatur duplici medio. Primò enim per arg. in d. c. 1. §. ſacri approbatione. vbi hæc habentur, videlicet [Sacri approbatione Concilij ſtatuimus, vt quicunque Princeps, Prælatus, ſeu quęuis alia Eccleſiaſtica, ſecularisvè perſona, quem piam Chriſtianorum per prædictos aſſaſſinos interfeci fecerit, vel etiam mandauerit, (quamquam mors ex hoc forſitan non ſequatur) aut eos receptauerit.] hęc ibi inter alia. Per illa verba [Quamquam mors non ſequatur] elicitur apertiſſimè, quòd loquutus fuerit Summus Pontifex ibi de eo, per quẽ nõ ſtetit quin effectus homicidij per eum intẽtatum, & attentatum ſequeretur: cùm fecerit quantum in ſe fuerat inſurgendo enſe euaginato contra illum, vel iaculando dardum, ſagittam, vel exonerando ſclopum aduerſus illum, vel propinando venenoſum cibum, aut potum, & huiuſmodi, & poſtmodum acciderit, quòd inſultatus, vel fuga, vel armis proprijs, vel circunſtantium, vel induſtria Medicorum euaſerit mortem, cùm hic talis aſſaſſinus (quantum in ſe fuerat) perfecerit aſſaſſinium. & de hoc loquitur ibi textus nõ enim videtur rationi conſentaneum, quòd Sũmus Pontifex ibi voluerit loqui de aliquo mandãte alicui aliquem Chriſtianum interfici mediãte pecunia, vel alio premio, ſi idem mandator ſtatim re integra, & a mandatario nondum attentãte homicidio, nec aliquem actum extrinſecum agente mandatum reuocauerit. Nam propter huiuſmodi ſimplex mandatum non videtur Summum Pontificem voluiſſe ipſum miſerum mandatorem, & pęnitentem inuolui tot maximis pęnis contentis in d. c. 1. vt peroptimè nititur probare multis exemplis, ac rationibus erudiſſimus Doctor, & criminaliſta Hippol. de Marſil. in ſuo cõſ. 105. incip. Cordi meo per totum, & ſpecialiter, nu. 22. 23. 24. 25. 26. 41. 42. & vſq; in fi. vbi interpretans text. in d. c. 1. & reſpondens glo. illius in verſ. mãdauerit. intra

Digitized by Google

ſtatim ad verbum afferenda, tradens hanc regu-
lam, loquens de crimine aſſaſſinatus, ſeu de man-
dato aſſaſſinij, dicendo, quòd verum non ſit, quòd
12 ſemper in atrocioribus † delictis affectus punia-
tur non ſequuto effectu: & quòd quando hoc iure
reperitur cautum, tunc illud habet locum, quan-
do per habentem affectum proceſſum eſt ad ali-
quem actum extrinſecum pro adimplendo affe-
ctu; ſecus eſt quando non eſt proceſſum ad ali-
quem actum: nam tunc ſolus tractatus etiam in
atrociſſimis non punitur, ita notabiliter docuit
Baldus in l. non ideo minus, in columna ſeptima,
verſiculo ſexto quæritur. C. de accuſationib. quem
libenter ſequutus fuit Felinus in tractatu de co-
natu, columna ſecunda, verſiculo fallit tertio. his
verbis vtens, videlicet quinimmo dicit eleganter
Bald. in l. non ideo minus, columna ſeptima, ver-
ſiculo ſexto quæritur, C. de accuſat. quod ſolus tra
ctatus, & ſola ordinatio non punitur de iure, etiã
in atrociſſimis, niſi ſit proceſſum ad aliquem a-
ctum ordinatum de præſenti ad ipſum factum:
Cum ergo in caſu propoſito ſupponamus, quòd
talis mandator reuocauerit re integra ipſum man
datum, inde elicitur ipſum mandatorem non fo-
re puniendum pœna ordinaria ſtatuta in d. c. 1.
quòd doctiſſimè docuit Didacus Couarruuias in
repet. Clem. ſi furioſus, in initio ſecundæ par. nu-
mero 6. verſi. contrariam tamen ſententiam, titu.
de homic. vbi loquens de conatu puniendo in at-
trocioribus criminibus, referentes nonnullos Do
ctores dicentes, quòd in atrocioribus criminibus
conatus ipſe deductus ad aliquem proximum a-
ctum puniendus ſit pęna ordinaria, ita vt per ip-
ſum conantem non ſteterit, quin fuerit ſcelus om
nino conſummatum, ipſe Couarruuias adducit
ad hoc ipſum confirmandum text. in capitulo pri
mo, de homic. in ſexto, dicens, id probat text. ele
gans in dicto capitulo primo, de homic. in ſexto,
ex quibus elicitur ipſum Doctorem interpretatũ
fuiſſe dictum textum, in dicto capitulo primo, in
caſu præſentis declarationis, & ipſum loquutum
fuiſſe de attentante homicidio opere extrinſeco,
vt diximus: addit tamen ibi hæc notatu digniſſi-
13 ma, dicens: † Primum admonendi ſunt Iudices,
quoties de puniendo conatu in atrocioribus cri-
minibus actum fuerit, non omnia crimina, quæ
grauiſſima exiſtimantur pari iudicio cenſenda fo
re, ex his etenim vnum erit grauius, & atrocius al
tero. vt in c. conſideret, de pęnit. diſtinctione quin
ta. l. aut facta. ff. de pœnis, l. quid ergo, §. pęna gra
uior, ff. de his, qui not. infam. igitur quo ad puni
tionem conatus in criminibus atrocioribus, quo
ad pęnam ordinariam, vel extraordinariam, Iu-
dex perpendere debet ipſius criminis qualitatẽ,
ne vna & eadem menſura omnia metiri conetur.
Secundo præter ipſius criminis grauitatem, con-
ſiderandi ſunt actus ipſi, ad quos fuerit conatus
ipſe deductus, vt ex his, & ſimul delicti qualitate
Iudex perpendat, qua pœna conatus puniendus
ſit. Sunt etenim actus quidam, qui proximi cen-
ſentur ipſius criminis executioni: non tamen ſuf-
ficiunt hi, vt ex parte conantis delictum perfe-
ctum ſit, cum & aliud ad perfectionem eius ſu-
perſit, ab ipſo criminis auctore agendum, cuius
rei ſit exemplum in eo, qui cogitauit, ac decreuit
patrem occidere, & hoc animo patrem aggreſſus
eſt. Pater autem ſeipſum defendit, aut aliunde im
pedita fuit parentis occiſio. Sunt alij actus, ita
propriè ad criminis perfectionem pertinentes, vt
nihil his peractis ſuperſit agendum ex parte de-
linquentis ad criminis perfectionem, licèt mors
ſequuta non fuerit, ex eo quod exhibitum ſit ali-
quod medicamentum quo fuerit impedita. Erit
ſanè exemplum in propinante alteri venenum
cauſa homicidij, quòd quidem venenum minimè
nocuerit ad mortem, quia medicamentis ſit eius
vis extincta. horum equidem actuum diſtinctio-
nem præoculis habere debent Iudices, vt in atro
cioribus criminibus pœnam ordinariam, vel ex-
traordinariam conantibus inferant: nam in ali-
quibus criminibus adeo erit conſideranda eo-
rum grauitas, vt ſufficiat conatum deductũ fuiſ-
ſe ad priores actus: in alijs verò hoc non erit ſa-
tis, ſed erunt neceſſarij poſteriores, quandoque
nec hi ſufficient ad ordinariam pęnam. hæc ille.
cuius ſententia memoriæ commendanda erit, nã
valde deſeruit Iudici ſuo munere laudabiliter, ac
meritoriè fungi volenti. Idem docuit quàm ele-
gantiſſimè Thomas Grammaticus noſter Neapo
litanus in voto octauo, loquens in terminis præ-
ſentis declarationis: nam examinans qua pęna
fuiſſet puniendus quidam Prothonotarius Ca-
puanus, qui mediante pecunia mandauerat homi
cidium committi in perſonam cuiuſdam, & ac-
ceptato mandato per mandatarium, ac detecto
tractatu, non fuit ſequutus effectus. inter multa
notatu digniſſima in nume. 6. vſque ad nume. 16.
quibus confirmatur veritas præſentis declaratio-
nis, ſubintulit hæc verba dicens, plus dico, quòd
licet in atrocioribus delictis puniatur affectus
non ſequuto effectu: illud intelligendum eſt quan
do proceſſum fuiſſet ad aliquem actum ordina-
tum ad ipſum factum: ſecus autem quando non
eſſet proceſſum ad aliquem actum: nam tunc ſo-
lus tractatus etiam in atrociſſimis non punire-
tur, ita dixit Bald. in l. non ideo minus, columna
ſeptima, verſiculo ſextò quæritur. C. de accuſa-
tionibus, quem refert, & ſequitur Felinus, vbi
ſupra. & in fine, numero vigeſimo, ibidem conclu
dit ipſe Grammaticus, quòd Dynus, & poſt eum
Angel. in l. item apud Labeonem, §. ſi curauerit,
ff. de iniurijs. Gandinus in tractatu maleficio-
rum, titul. de homicid. & eorum pœnis, columna
quarta, idem docuerint, & teſtatur, quòd etſi
mandatarius deueniſſet ad actum aliquem occi-
dendi, & nõ fuerit exequutum homicidium mor
tis pęna eſſet afficiendus ordinaria, non tamen
eadem pœna eſſet puniendus mandator talis. Sua
ſententia fuit confirmata a Prorege Neapolita-
no, & fuit punitus dictus Prothonotarius manda-
tor pęna pecuniaria ſolum. & idem prorſus ipſe-
met Grammaticus docuit rurſus loquens de man
datore in voto vigeſimo, numero vndecimo, duo-
decimo, & idem docuit in conſilio trigeſimoſe-
xto, loquens de quodam qui deferebat flaſcum
plenum vino venenato, quem ſtatim fregit, ante
propinationem vini factam alicui, qui in inſtã
indè fuerat triremibus deputatus, & hoc reperto,
dicta ſententia in pęnam pecuniariam fuit com-
mutata. hæc ille. & quidem benè, iuxta regulam
illam ab omnibus Doctoribus approbatam, in
qua habetur, quòd quando aliqua de cauſa quis
non veniret puniẽdus ordinaria pęna homicidij,
tunc non poterit ei imponi pœna corporalis.
vt latius dicetur in tractatu de conatu ad male-
ficium puniendo. Idem docuit Auguſtinus de

Ari-

Arimine in addit. ad Ang. in tract. de maleficijs
in verſiculo & Sempronium mandatorem, num.
7. verſiculo tu autem in hac materia adde, quàm
omnia illa ſequendo ſententiam Dyni, & Ang. vbi
ſupra, idem docuit Bartolus generaliter loquens
de omni mandatore atrocis delicti, dicens (in l.
non ſolum. §. ſi mandato meo, num. 3. verſic. hoc
præmiſſo. ff. de iniurijs) quòd quando atrox eſt
delictum, tunc ex ſolo mandato quis tenetur, vt
puniatur extraordinariè in l. 1. ff. de extraordina-
rijs delictis: nõ vt puniatur ex ipſo delicto, quod
mandatur fieri: ſi verò delictum eſt leue, & tunc
punietur. hæc Bartolus cui aſtipulatus fuit Salice
tus in dicta l. non ideo, verſiculo quæro tertio,
quos ſequutus fuit Ang. in ſupradicto tract. verſi-
culo & Sempronium mandatorem, numero ſepti
mo, quos & Auguſtinus ibidem ſequutus fuit di-
cens hoc ipſum docuiſſe Imo. in l. ſicut proponi-
tur. ff. de fideiuſ. Addit tamen, quòd ſi hæc conclu
ſio ſit Legiſtarum, tamen ei vide directo eſſe con
tra text. in capitulo primo, de homicid. in ſexto,
ex quo ipſe eligit hanc concluſionem vltra Legi-
ſtas, quòd vbi mandatum habetur pro delicto per
fecto in ſe, tunc tale mandatum punitur pœna or-
dinaria, ac ſi delictum principale fuiſſet commiſ-
ſum, per textum in dicto capitulo primo, quem
textus aliter non poſſumus fugere. Item adde ꝙ
contra prædicta eſt expreſſa deciſio Dyni, & An-
gel. in l. item apud Labeonem. §. ſi curauerit. ff. de
iniurijs, qui voluerunt, quòd ſi mandatarius per-
ueniſſet ad actum proximum, debeat decapitari,
tamen ſi ſequuta non fuiſſet mors, benè faceret
Princeps commutando pœnam corporalem, in
pecuniam, vel alia extraordinaria. Idem docuit
Boſſius in ſua practica crimin. titulo de mandato
homicidio, numero trigeſimoſexto, cuius ſenten
tiam ad verbum ſupra retuli in probationem ſe-
cundæ limitationis primæ ampliationis primæ
declarationis dicti capituli primi, de homic. in
ſexto. Idem Iulius Clarus in ſua praxi crimin. li-
bro quinto, §. aſſaſſinium, verſiculo ſcias etiam,
idem prorſus docuit ipſemet Grammaticus in
voto nono, numero 19. 20. 21. & 22. per totum, lo-
quendo de mandatorio, per quem non ſtetit a-
dimplere mandatum de aſſaſſinio perpetrando,
& iam deuenerat ad proximum homic. vtputa, ſi
euaginato gladio irruiſſet in illum, etſi poſtea ali
quo caſu non ſequuta fuiſſet mors illius: vel ſi
ſclopum, vel dardum iniecisſet in illum occiden-
dum ab eo, & concludit, quòd talis mandatarius
pœna ordinaria puniendus erit, ac ſi verè ſequu-
ta fuiſſet mors illius, vt docet textus in capitulo
primo, de homicid. in ſexto, nam hoc crimen eſt
exceptuatum ab illa regula, quæ habet quòd ne-
mo ſit puniendus pœna mortis ex attẽtato crimi
ne, & non conſummato, & ad hoc confirmandum
citat Ioan. Andr. in mer. in capitulo in pœnis, de
regul. iuris in ſexto, Bald. & alios in l. ſi quis non
dicam rapere, C. de Epiſcop. & cleric. & in l. is,
qui cum telo. ff. ad l. Cornel. de ſiccar. & Matthęus
de Afflict. in conſtitutione Regni Neapolitani, in
capitulo ſi quis aliquem, ſub rubrica. de percuſſ.
illic cum armis in fol. 5. char. 2. in quæſt. 10. ibi
ſubdens, quod contigit hoc in facto cum quodam
aſſaſſino, qui traxit dardum, ſeu ſagittam, cum ba
liſta, & dedit in arzono equi, qui etſi non percuſ-
ſiſſet hominem, aduerſum quem traxerat, fuit pu
nitus, ac ſi occidiſſet.

Etſi mihi veriſſima videatur præſens tertia de-
claratio tot auctoritatibus ſupra recenſitis robo-
rata, ac probata: Tamen poſſet quis contra ipſam
14 inſurgere † munitus auctoritate quamplurimorũ
Doct. qui prima fronte videntur reſtagari pręſen
ti noſtræ declarationi, tamen (Deo duce) demon-
ſtrabimus ipſos minimè aduerſatos fuiſſe nobis.
Sciendum ergo, ꝙ Glo. in d. c. 1. §. ſacri approba-
tione. in verſi. mandauerit, dixit, ꝙ ſi quis reuoca
uerit mandatum de aſſaſſinio committendo etiã
re integra, incidet in pęnas dicti Canonis, cùm ex
ſolo mandato iam prius ligatus eſſet, & ad hoc fa
cit quod ſtatim ſequitur. hæc Glo. illa. volens dice
re de eo, quod ſequitur in text. d. cap. 1. ſcilicet.
[quamquam mors ex hoc non ſequatur.] Idẽ do-
cuit Ioan. And. in addit. d. Glo. dicens, quòd liga-
tus eſſet ex ſolo mandato patet, quia hoc ipſum
mandare eſt delictum conſummatum. & idem do
cens ipſe in regula in pęnis. de regu. iur. in Merc.
dixit patet idem in decret. Pro humani. de homi-
cid. in ſexto, qui occidit alium per aſſaſſinos ipſo
iure incurrit pęnas ibi poſitas: ſed nunquid incur
rit illas ex mandato? ſic, non ex illa parte qua pu
nitur occidens: ſed ex qua punitur mãdans: ipſum
enim mandare eſt ipſum delictum perfectum, qđ
ipſa conſtitutio punit ipſo iure certis pœnis. hæc
Ioan. And. vbi ſupra. qui rurſum idipſum repetijt
in dicti capituli, pro humani. Idem docuit Do-
minicus a Sancto Geminiano in dicto capitulo
primo, §. ſacri, colum. 4. verſiculo glo. in verſiculo
mandauerit ſequens dictum gloſæ ſupradictæ di-
cit, quòd etſi regulariter parcatur cogitanti ali-
quod crimen perpetrare, qui potuit ipſum conſu-
mare, & pęnitentia ductus, noluit illud perficere:
tamen hoc fallit in quinque caſibus, videlicet, in
hæretico, in crimine læſæ maieſtatis, in conſiſcen
te ſibi mortem, in extrahente de Eccleſia confu-
gientẽ ad ipſam, & in aſſaſſino, & Philippus Fran
chus in d. c. 1. ſuper d. verſ. glo. mandauerit ſequen
tes ipſam gloſam, idem docuiſſe videtur, & in-
fraſcriptos alios ſi ſecundum corticem verborum
eorum dicta intelligantur. Nam Auguſtinus de
Arimine in addit. ad Ang. in tract. de malefi. ver-
ſic. & ex interuallo. nu. 16. verſic. tu autem in ma-
teria adde, quòd etiam concludit, quòd etſi non
eſſent ſtatuta per Italiam, ſed ius commune: ho-
die de generali conſuetudine totius mundi dero
gatum eſt. l. is, qui cum telo. C. de ſicar. & ſimili-
bus legibus: quia etiam ceſſante ſtatuto, nemo
debet decapitari, niſi propriè occiderit aliquem:
nec propter animum, nec propter conatum tan-
tùm. Mirabilis eſt doctrina Specul. in titul. de ac-
cuſat. in prima parte, §. primo. verſic. ſed pone pri-
mò, quem refert, & ſequitur ipſum magnifaciens.
Angel. in l. prima. §. hęc verba. ff. quod quiſque iur.
& Bald. in l. tertia. C. de ſeruo fugitiuo. & Ro-
manus multum eleganter loquitur in l. damni. §.
Sabini. ff. de damnis infectis. Fallit in crimine læſæ
Maieſtatis, & in aſſaſſinio, vt dicunt Bald. & An-
gel. in dicto §. hæc verba. hæc Auguſtinus vbi ſu-
pra. Ex quibus videtur ipſum ſequendo Bald. &
Angel. immo non ſolùm ipſum Auguſtinum, ve-
rum etiam Baldum, & Angelum, vbi ſupra ad-
uerſatos fuiſſe præſenti noſtræ declarationi: cùm
& ipſi tres exceperint aſſaſſinium perpetrantes
a regula generali, obtenta ex vniuerſali con-
ſuetudine, quòd nullus veniat ex aliquo etiam
atrociſſimo crimine pœna mortis afficiendus ex

ſolo conatu ſine conſummatione dicti criminis, ac per conſequens videtur prima fronte, quòd aſſaſſinus, etſi non aliquem occiderit, ſit puniendus pœna mortis. Idem videtur docuiſſe Hippolytus de Marſilijs pluribus in locis. Nam in l.vnius.§.cogniturum,nu.76. ff.de quæſtioonibus, dixit, quòd aſſaſſini, etiam ſi oon deduxerunt aſſaſſioamentum ad effectum, puniuntur tamen pro effectu, per glo.in l.1.ff.quod quiſque, vbi Ludouicus Roman.& Ang.in dicto §.ſi mandato. & in l.1.ff.de ſepulch.violato. qnos refert, & ſequitur Paris de Puteo in tract.de ſyndicatu. titu. de inquiſit.cap. dicit conſtitutio Regni. colum.2. verſic.an in percuſſione facta, cum aſſaſſinio. in fine, ex his ergo Doctotibus, videlicet Hippolyto, Glo. Ang.Ludo.Rom.& Paride habemus, quòd aſſaſſini ſunt puniendi pœna otdinatia, etiam ſi nō deduxerint aſſaſſinium ad ſuum intētum finem. Idē videtur rurſus docuiſſe eundem Hippol. in l.eiuſdem, in principio, num.10.ff.ad l Cornel.de ſicar, eo quòd ibi referat præciſa verba Auguſtini de Arimine in verſic.ex interuallo, ſupra per me relata. & eius ſententiæ aſtipulatur. Idem videtur aſſerere ipſemet Hippol. in ſua pract.crimin.§.examinanda. numero vigeſimoſexto, verſic.& talea aſſaſſini, etiam etſi reuera ſubdiderit contrarium tamen tenuit Angel. in l.item apud Labeonem, §.ſi curauerit. ff.de iniurijs. de quo autem vide Bald. in l. prima, §. hæc autem. ff.quod quiſque iur. Idem videtur docuiſſe Paris de Puteo in tracta.de ſyndicatu, titu. de inquiſitione, cap.dicit conſtirutio Regni. verſic. an in percuſſione facta cum aſſaſſioio, vt paulò antè innuimus. Idem docuiſſe videtur Thomas Grammaticus in voto nono, nu.11.& 12.vbi (ſequens Geminianum vbi ſupra) dixit, ꝙ ſi quis ſemel deliberaſſet aliquem occidere, & poſtea ſe pęnituit, talis pęnitētia ipſum non excuſabit: & addit, ꝙ aſſaſſioij crimen ęquiparetur crimini lęſę maieſtatis. hæc ille. Idem videtur docuiſſe Ant.Gabr.in tract. concluſ.lib.7. titu.de maleficijs, concluſ.1.nu.7. verſ.primò amplia principaliter. qni ſequens ſupradictos Doctores aſſerit & ipſe, ꝙ diſpoſitio d.c.1. de homic. in ſexto, locum habeat etiam ſi interuenerit ſolus conatus, licet effectus non fuerit ſequutus, & ad id confirmandum ſupradictos Doctores ibidem citauit. & idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin.lib.5.§.aſſaſſinium.verſ.ſcias etiam, quòd quamuis.

His in contrarium noo obſtantib. adhuc aſſeuetamus hanc noſtram tertiam declarationē veriſ-
15 ſimā eſſe, & primò ei non obſtat † ſententia Glo. in d.c.1.de homic.in ſexto, in verſ.mandauerit. dicentis, ꝙ mandator ex ſolo mandato incidit in pęnam, & ideo mandans aſſaſſinium fieri, etiam reintegra non euadet pęnam. Nam ſi benè libreutur eius verba, apparebit luce meridiana clatius tantum Doctorem voluiſſe nos docere, ꝙ mandans aſſaſſinium, non eo ipſo, quòd mandat incidet in pęnam, ſi ad mandatũ ipſius non fuiſſet motus mandatarius ad aliquem actum propinquũ, ſed ſolùm acceptaſſet mandatum: ſed intēdit nos docere, ꝙ ipſe loquitur de eo, qui propter mandatum ſuum per mandatarium non ſteterit, quin perficeret aſſaſſinium, quia iam inſurrexit contra occidendum, ſed caſu illius mors ſequuta non fuit, & quòd hæc fuerit intentio dictæ Glo. elicitur ex iiſdem verbis, quæ ſtatim ibidem ſubiecit, dicēs, & ad hoc facit quod ſtatim ſequitur vtique in d. c.1.nā ibi ſtatim hæc ſequuntur verba, videlicet. [Quamquam mors ex hoc non ſequatur.] Ex quibus verbis videtur iure optimo elici, ꝙ ibi Summus Pontifex ſuppoſuerit, ꝙ ea mandato ſequutus fuerit inſultus, etſi poſt modum mors intenta a mandatore, & mandatario non fuerit ſequuta, vt patet ad ſenſum: nec obſtat verba illa ipſiꝰ glo. videlicet hic autem puto, quòd etiam ſi reuocauerit re integra pœnam incurret. Nam quis ignorat, quòd dicendum ſit aliquod mandatum eſſe adhuc re integra, donec impleatur, ac perficiatur, ſaltem quo ad eius principium iam deductũ ad opus extrinſecum? ſcilicet, quando mandatarius per opus extrinſecum aliquod procuraſſet aliquem occidere propter mandatum ſibi factũ: vtputa, ſi dardos mandatarius voluiſſet illum occidere (de qno occidendo mandarum recepiſſet) etiam iaculaſſet dardũ, vel ſclopum contra illum occidendum, & tamen nec in aliquo eius membro illum contigiſſet (ſic Deo diſponente) non ne vita illius, cuius extinctio dardo procurabatur, dicenda erit integra: & mandatum re integra, id eſt nondum exequutum ſecundum amborum intentionem? certè ita tenendum erit omnino, & tali pacto intelligendum erit dictũ Gloſæ ſupradictæ, necnon & dictus textus in dicto c.1. prout ipſum interpretati fueruor Doctores, qui in probationem præſentis tertię declarationis fuerunt citati paulo antè. Nec obſtare inſuper poterit huius noſtræ reſponſioni, ac interpretationi dictæ Glo. id, quod ipſamet Glo. pro ratione dicti ſui aſſeruit ibidem dicens, cum ex ſolo mandato iam prius ligatus eſſet: quoniam id procul dubio intelligendum erit quo ad ipſum ſuppoſito homicidio ſequuto, vel ſaltem attentato per mandatarium, cùm iam feciſſet quantum in ſe fuiſſet. Quapropter ſequitur apertiſſimè, quòd abſurdum valde eſſet, ac rationi abſonum ad litteræ corticem intelligere dictum textum, includendo etiam eum, qui mandauit homicidium, cum promiſſione dandi pecuniam pro tali opere ei, qui nullo pacto implicitè, vel explicitè conſenſit tali mandato ſibi facto, cum tali promiſſione, vt quàm elegantiſſime docuerunt Doctores citati per me in probationē primæ limitationis primæ ampliationis declarationis primæ: cùm nec includere mandatorem quo ad pęnam ordinariam ipſius c.1. incurrendā per ipſum mandatorem, ſed ſolum extraordinariam docuerint ferè omne Doctores citati ad probandam hanc eandem tertiam declarationem, & ſpecialiter Dynus, Angelus, Grammaticus, Gandinus locis ibi citatis. & hoc non ſolum quando nullo pacto mandatarius attentaſſet aſſaſſinium ipſum, verum etiam quando ipſum attentaſſet, & mors non fuiſſet ſequuta ſolum loquendo de pœna infligenda ipſi mandatori, non autem de pœna infligenda mandatario. Nam tunc dicunt, quòd eſſet pœna ordinaria puniendus: cùm crimen aſſaſſinij ſit æquiparatum crimini læſæ maieſtatis, & idipſum docuit contra glo. in dicto capitulo primo, verſiculo mandauerit, Hippolytus de Marſilijs in conſilio 105. numero quadrageſimoprimo, verſiculo nec obſtat, ſi dicatur hoc probans auctoritate Ang. in l.item apud Labeonē.§. ſi curauerit, per illũ text.ff.de iniurijs ſubinferens nonnullas alias rationes, quibus ad id affirmandum mouetur. Et hæc dicta ſufficiant in reſpon-

ſionem

ſionem glo. in dicto cap. 1. verſ. mandauerit, & ipſam ſequentium, videlicet Ioann. And. Gemin. Philip. Franch. & quòd noſtra interpretatio fuerit bona, videtur tacitè probari auctoritate Anton. Gabr. qui in dicto lib. 7. conclu. in tract. de maleficijs concluſione 1. num. 9. verſ. primo amplia, vt talis conatus probare intẽdens, quòd conatus ad aſſaſſinium perpetrandum puniendus ſit pęna cõtenta in dicto cap. 1. etiam ſi mandans re integra pęniteat, & reuocet mandatum, affert in mediũ ſententiam glo. ſupradictæ, in verſic. mandauerit: & Ioann. And. Gemin. Franc. & Ioann. Mon. nec non & Hyppol. de Marſil. in l. qui falſam, col. 2. & ſequen. ff. ad l. Corn. de falſ. & tamen ipſe Hyppol. ibi declarando ſemetipſum, & dictum text. in dicto c. 1. (vltra ea, quæ ſuperius retuli) poſtquàm (in num. 14. verſ. & ideo videmus) dixiſſet, quòd in crimine aſſaſſinij, quod eſt enormiſſimum, affectus puniatur etiam non ſecuto effectu, & ad hoc afferat dictum tex. in dicto cap. 1. §. fin. ſubintulit paulò poſt. in num. 16. verſ. & circa illud: his verbis vſus fuit, videlicet. Et circa illud, quod dixi, quòd in atrocioribus delictis punitur affectus non ſequuto effectu, &c. Dicas illud eſſe verum, quando proceſſum eſt ad aliquem actum: nam tunc ſolus tractatus etiam in atrociſſimis non punitur ſecundum Bald. in l. non ideo minus, in col. 7. verſ. ſexto quæritur. C. de accuſ. quem refert, & ſequitur Felinus in ſuo tract. de conatu. colum. 2. verſ. fallit tertio, & in vltimæ colum. principio. Quapropter eliciendum videtur, quòd ipſe Antonius Gabr. vbi ſupra. interpretatus ſit dictorum Doctorum ſententiã, iuxta ſupradicta cùm ad hoc quoque confirmandum citet Hyppol. qui ibi explicitè hoc ipſum docuit.

16 Ad Auguſtinum de Arimi. † in addit. ad Ang. in tract. de maleficijs ſuper verſ. & ex interuallo, num. 16. verſ. tu autem in materia adde. qui citãs Bald & Ang. concludit, quòd etſi ſecundum conſuetudinẽ totius Italiæ non puniatur crimen attẽtatum, ſicut conſumatum, tamen hoc fallit in crimine aſſaſſinij, & crimine læſæ maieſt. quàm facillima erit reſponſio dicendo, quòd tam ipſe, quàm Bald. & Ang. loquantur regulariter, & ſpecialiter in caſu præſentis noſtræ declarationis, ſcilicet, quando aſſaſſinus attentaſſet extrinſecus dictum crimen, puta, inſultando &c. licèt ſequuta nõ fuiſſet mors attẽtata, & intenta: non autem de aſſaſſino non attentante opere extrinſeco ipſum homicidium ipſemet poſtea de eadem quæſtione loquens ſpecialius & apertius in eodem tract. ſuper verſ. Et Sempronium mandatorem, nu. 7. verſ. tu autem in hac materia adde. cuius verba ſupra retuli ad verbum in probationem præſentis declarationis: & vt breuitati ſtuderemus eodem modo reſpondebimus Hyppo. & Thomæ Grammatico: Cùm quamapertiſſimè noſtram declarationẽ tutati fuerint in locis ſup. citatis in probationis præſentis declarationis, vbi ſpecialius loquuti fuerint de præſenti quæſtione declarantes ſuam propriam ſententiam & mentem.

17 Ad Antonium Gabr. & Iulium Clarum † ſupra, quam facillima Deo dante erit reſponſio dicendo eos non ſolùm non aduerſatos fuiſſe præſenti declarationi, verum potius ſummopere fauiſſe, cùm ipſi loquantur de conatu ad aſſaſſinium conſumandum, qui quidem conatus nullo pacto fieri dicetur opere intrinſeco, ſed extrinſeco deducto iam ad actum proximum ipſi homicidio: quod colligitur. Primo ex vi vocabuli conatus: cùm dicant ambo, quòd conatus ſolũ interueniens in aſſaſſinio etiam ſi nõ ſequatur effectus, aſſaſſinus incurrit pœnas inflictas in dicto cap. 1. Secundò, ex citatione Doctorum ab ipſis facta, qui expreſſe loquuti fuerunt in caſu præſentis declarationis, vt ex verbis tum dictorum Doctorum ſupra per me relatis, quinimò hoc ipſum expreſſe ipſemet Aut. Gabr. ibidem docuit in num. 10. verſ. primò limita. his verbis vtens, videlicet. Primò limita, quia principalis ampliatio (in qua dixerat, quòd mandans aſſaſſinium, ſi pœniteat poſt mandatum etiã re integra incurrat pœnam dicti cap. 1. iuxta ſententiam glo. ibi in verſic. mandauerit. & Io. And. Gemin. Franch. & Io. Mon.) videtur habere locũ, ſi deuentum fuerit ad actum proximum, vt tenet Corn. in conſil. 202. colum. fina. volum. 1. Afflict. ſuper conſtitutione Regni, folio 49. aliàs ſub rubrica de percuſſis illic cum armis. nu. 16. ibi ipſe Antonius Gabr. in verſi. ex his ergo patuit ipſum Doctorem non aduerſatum fuiſſe præſenti declarationi tertiæ, imò ſummopere fauiſſe, ac declaraſſe ſupradictos Doctores, iuxta noſtram interpretationem paulò ante factam. Vide ibi. cùm etiam ipſiſmet verbis ipſius Iulij Clari apertiſſimè elucet: quæ cùm ſint notatu digniſſima, ipſamet ad verbum referam hic ad maiorem dilucidationem pręſentis declarationis ſatis quotidianæ, & memoriæ commendandæ. Dixit ergo Iul. Clarus in ſua praxi crimin. lib. 5. §. aſſaſſinium. verſicu. ſcias etiam, quòd quamuis regulariter ex generali conſuetudine Italiæ non puniatur affectus niſi ſequatur effectus: tamen in crimine aſſaſſinij punitur conatus etiam ſi effectus ſequutus nõ fuerit. & ita in facti contingentia conſuluit Angel. in conſil. 14. & hoc frequentiſſimo omnium conſenſu receptum eſſe ait Didacus in repetitio. Clem. ſi furioſus, folio 180. verſic. ſecundò proponitur. Hanc etiam dicit eſſe frequentiori calculo receptam ſententiam Gonius de immu. Eccle. fol. 143. in 15. fall. poſt nu. 8. quẽ refert Plaza in lib. 1. delictorum. cap. 19. num. 9. Et ita obſeruatum fuiſſe in facti contingentia per Curiam Neap. refert Afflictus ſuper prima par. conſtitu. Regni. Rubr. 12. num. 11. in fine in quodam aſſaſſino, qui eũ dardo baliſtæ dedit in arzone ſellæ equi illius, quem volebat interficere, nec tamen eum offendit, quem refert, & in eadem ſententia conſuluit Grammaticus voto 9. Item etiã ſeruauit conſilium Neap. in cuiuſdam Notarij Marci cauſa, qui furcis fuit ſuſpenſus, licèt mors vulnerati per aſſaſſinum ſequuta non fuiſſet, teſte Capic. deciſ. 155. incipien. Notarius Marcus. Idem etiam ſeruatum fuiſſe Mediolani refert Chaſſ. (qui tuñc ſe dicit fuiſſe Vicarium Capitanei iuſtitiæ) ſuper conſuet. Burgun. folio 14. poſt num. 7. & folio 44. num. 11. licet idẽ Grammaticus voto 8. referat aſſaſſinum nõ ſequuta morte cõdemnatum fuiſſe in pœnam pecuniariam (adde tu, quòd ibi Grammaticus loquatur de eo, qui ſolùm mandauerat occidi, mandatario acceptante, & tamẽ opere extrinſeco nõdum attentatum fuerat ipſum homicidium per mandatarium ipſum (vt patet in caſu inibi propoſito ab ipſo Grammatico) de quo etiam mentionem facit idem Grammaticus ſuper conſtitu. Regni. folio 14. colum. 2. & pariter in voto 20. refert aſſaſſinum non ſecuta morte condemnatum fuiſſe perpetuò

petuò ad triremes. (Adde etiam hìc, quòd ibi
Grammaticus loquitur de omnibus aſſaſsinis ge-
neraliter, ſed de quodam, qui ſæpius fuerat pro-
uocatus, vt latius ibi. quapropter meritò pœna
minuenda fuerat; vt latius loco ſuo probabitur.)
Et licèt fortè de hoc, loquendo ſecundum diſpo-
ſitionem iuris communis multa dici poſſent, ta-
men ſtante conſuetudine, & communi Doctorum
opinione, credo quòd non erraret Iudex, qui il-
lam in iudicando ſequeretur. Nam (vt dicit Ang.
in l. non ſolùm. §. ſi mandato. nu. 2. ff. de iniurijs.)
licèt de iure communi aſſaſsinus non videatur te-
neri in plus quàm mandator, id tamen de conſue
tudine non ſeruatur, & meritò: quia plus delin-
quit faciens per pecuniam, quàm qui gratis. In Se
natu tamen vidi ſecundum qualitatẽ facti, & per-
ſonarum, diuerſimodè iudicari, quandoque pę-
nam ordinariam infligendo, & quãdoque mitius
puniendo: & ideo putarem hoc eſſe arbitrio Iu-
dicis relinquendum. hæc omnia Iulius Clarus, vbi
ſupra. ex cuius dictis apertiſsimè patet veritas
præſentis noſtræ tertiæ declarationis, & quòd ip-
ſe nullo pacto aduerſatus ei fuerit: cuius ſententia
conſona eſt ſentẽtiæ Couarruuias ſupra relati: qui
tradidit illas peroptimas regulas obſeruandas à
Iudicibus in ſimilibus cauſis. Vide ergo ibi.

Amplia dictam declarationem tertiam, dicen-
18 du ipſam pœnam dicti cap. 1. habere locum † non
ſolum quando mandatarius aſſaſsinij iam perue-
niſſet ad actum proximum facto, ſcilicet occiſio-
ni per vibrationem gladij, aut per iaculationem
dardi, aut quid ſimile. Verum etiam, quando ip-
ſe mandatarius perueniſſet iam ad locum malefi-
cij perpetrandi: licèt poſtea non fuiſſet ipſum per
petratum, nec deuentum fuiſſet ad aliquem aliũ
actum proximum ipſi aſſaſsinio perficiẽdo, ac in-
tento, propter quod illuc peruenerat: & huic am
pliationi explicitè ſe ſubſcripſerunt ipſe Antonius
Gabr. vbi ſupra, num. 13. verſ. contrarium. referẽs
idipſum docuiſſe Iacobin. de Sancto Georgio in
l. 1. §. hæc verba, ff. quod quiſque iur. Caſſan. in cõ-
ſuet. Burgun. ſolio 16. in Rubr. prima. poſt procœ-
mium. colum. 8. verſ aduerto tamen. Implicitè ve
rò ſe ſubſcripſerunt omnes Doctores citati in pro
bationem præſentis declarationis: eo modo ta-
men, quo idipſum elicit ipſemet Antonius Gabr.
vbi ſupra num. 14. verſic. pro qua opinione. dicẽs
quòd Bald. in l. non ideo minus. in ſexta quæſt. C.
de accuſat. vbi ipſe conſiderat, quòd in atrociori
bus ſit neceſſarium eſſe deuentum ad aliquod fa-
ctum vltra tractatum, & non dicit actum proxi-
mum, ſed ad actum facti vltra tractatũ, quaſi ſen
tiat ſufficere, vt delinquentes non ſteterint in nu-
dis cogitationis terminis, ſine alio facto vltra tra
ctatum. hæc ille. & quidem id videtur etiam do-
cuiſſe Hyppolit. de Marſil. in l. qui falſam, nu. 16.
verſic. dicas illud eſſe verum, ff. ad l. Corn. de falſ.
vbi poſtquam in num. 14. loquutus fuerat de aſſaſ-
ſinij crimine, & quòd ipſius ſolus conatus punia-
tur, licèt ſit crimen atrociſſimum, dixit, Dicas il-
lud eſſe verum, quando proceſſum eſt ad aliquem
actum ordinatum ad ipſum factum: ſecus autem
quando non eſt proceſſum ad aliquem actum: nã
tunc ſolus tractatus etiam in atrociſſimis non pu-
nitur ſecundum Bald. in l. non ideo minus, col. 7.
verſic. ſextò quæritur. C. de accuſat. & Felin. in trã
cta. de conatu. colum. 2. fall. 3.

Limita primò dictam tertiam declarationem,
& eius ampliationem & contenta in eis: dicẽdo,
quòd licèt rigor iuris diſponat talem conatum e-
tiam non ſequuto effectu, puniri poſſe pœna vlti-
19 mi ſupplicij: tamen poteſt Iudex † ſalua iuſtitia,
& conſcientia reum etiam pœna leuiori afficere:
quia in omnibus caſibus, in quibus in atrociori-
bus punitur affectus, non ſequuto effectu, poteſt
Iudex (licèt non teneatur reum minori pœna af-
ficere, vt docuerunt infraſcripti Doctores, videli
cet Salycetus in l. is, qui cum telo, C. ad l. Corn.
de ſiccar. Ang. in conſil. 14. incipien. nos Carolus.
in fine. vbi dicit, quòd benè faciet Princeps ſi pę
nam mortis in minorem pœnam commutauerit.
idem docuit Auguſtinus de Arimin. in additio. ad
Ang. in tract. de malef. in verſ. & Sempronium mã
datorem, num. 8. verſ. ex quibus infero. referens
& ſequens ipſum Angel. in dicto conſil. idem do-
cuit Gand. in tract. malefic. tit. de homicidiarijs,
& eorum pœnis, nu. 11. verſ. ſed pone quòd ego.
his verbis vtens, videlicet. quòd ſi quis dederit
pecuniam alicui, vt aliquem occideret, homici-
dium tamen non fuit ſequutum, cõcludit quòd re
fert an aliquis intendat delinquere per alium, quo
caſu non punitur. (Adde tu ex ipſius mente, pęna
ordinaria iuris) ſi maleficium non fuerit ſequu-
tum, an intendat delinquere per ſe ipſum: quia
ſi procedatur ad actum, punitur, adhibita diſtin-
ctio ſupra propoſita. Tamen non putarem delin-
quere Iudicem, ſed benè agere, ſi in caſu propo-
ſito, vel ſimili puniret extra ordinẽ crimine ſtel-
lionatus. Nam vbicunque dolus ineſt, nec pœna
eſt determinata, extraordinaria imponitur. hæc
ille. quem refert & ſequitur Thomas noſter Grã-
maticus in voto 8. in fine. vbi addit quòd hæc ſen
tentia fuit acceptata à Prorege Regni Neapol. &
deciſum per eius collaterales Iudices. Idem do-
cuit Boſſius in ſua praxi crimin. titu. de mandato
ad homicidium, num. 36. ſequens Angel. & Augu
ſtinum de Arimi. vbi ſupra. & idem docuit Iulius
Clarus & Doctores citati per ipſum, & relati per
me ſupra in probationem dictæ tertiæ declaratio-
nis, dum probarem ipſum non aduerſatum fuiſſe
dictæ declarationi, ſed imò expreſsè fauiſſe. Idẽ
docuit Antonius Gabr. vbi ſupra, num. 15. verſ. ſe-
cundò limita.

Et ſi veriſſima ſit ſupradicta limitatio, tamen
illa verificatur ſolùm in eo, qui hoc crimen aſſaſ-
ſinij commiſit, non autem in eo, qui vel conſueuit
hoc crimine pollui, vel ſaltem aliud ſimile crimẽ
commiſiſſet. Nam hic talis omnino pœna ordina
ria plectendus erit, prout probauit Thomas Grã-
maticus noſter Neapol. in voto nono, à nume. 23.
vſque ad num. 28. excluſiuè. quem retulit & ſequu
tus fuit Antonius Gabr. in ſupradicto lib. 7. cõclu.
titu. de maleficijs, num. 16. verſic. ſublimita in aſ-
ſaſſino. ſciendum inſuper pro maiori dilucidatio
ne veritatis præſentis ſublimitationis, quod Gram-
maticus ipſe infraſcriptis medijs probat hanc de
20 ciſionem, dicens, quòd cum geminans † delictum
non debeat ſperare veniam, eo quòd debeat gemi
nari pœna, vt docuerunt Doctores. nempè Bald.
in l. 3. C. de Epiſcopali audientia, Angel. in dicto
conſil. 14. incipien. nos Carolus, Specul. in titu. de
Contuma. §. 4. verſic. ſed pone Iudex. glo. in l. qui-
cunque. C. de ſer. fugi. Innoc. in cap. nouit, extra
de iud. & rurſus Bald. in Margarita Innocentij in
verſic. crimen. Quapropter meritò dixit in d. l. 3.
quòd excarcerandus die Veneris ſancti, ſi reitera-
pis

uit delictum, non debet excarcerari amplius. Idē
docuit Lud. in l. ſi verò, §. de viro. 31. fall. ff. ſoluto
matrimonio, gl. in l. lex Cornelia, ff. ad Sylla. hinc
quoque dixit Bald. in cap. de appellationibus, ex-
tra de appellat. quòd licèt pro vnico furto nō ma-
gno quis non debeat mori: tamen ſi commiſit plu
ra furta (licet ſint parua) ob ipſorum reiteratio-
nem debet furcis ſuſpendi. Idem voluit And. de
Iſer. in conſtitut. Regni. incip. ſuper inciſionibus
arborum; & eſt ſub rubrica de homicidio clande
ſtino. Idem docuit Felinus in cap. ſignificaſti: el
primo, extra de homicidio. Hinc etiā Summus Pō
tifex in c. ad abolendam, extra de hæreticis. pri-
ma vice parcit hæretico, ſed reiterāti dat pęnas.
Hinc Iuriſconſultus in l. ſi plures, ff. de re milita-
ri. Iuſſit tironibus deſertoribus militiæ prima vi-
ce indulgendum, ſed reiterantibus minimè. & idē
in l. omnes. §. deſertor. ff. de re militari. vbi præci-
pitur, quòd ſi deſertor in vrbe contingat reperi-
ri, capite puniatur: alibi verò ex prima apprehen
ſione reſtituitur, & ita ſolet fieri. & quòd delictū
iteratum plus puniatur, eſt text. in cap. peruenit.
27. quæſtio. 1. & quòd longè maiori pœna puniri
debeat reiterās crimina docuit rurſus in l. ſeruos,
C. ad l. Iul. de vi publ. & ideo dixit pulchrè And.
de Iſer. in verſ. & bona committentium, in titu.
quæ ſint rega. Quòd ſi Princeps ſemel delinquen-
ti indulget: facinoroſo autem habenti in conſue-
tudine, parcere minimè deberet: & ideo ſingula-
riter Ang. in l. 1. C. de ſuperexacto. lib. 10. vbi eſt
text. etiam formalis in fine verſiculi perſeueret ꝙ
reiteratur criminum etiā ſi pro eiſdem, ſeu quo-
libet ex eis veniret imponenda pęna pecuniaria,
tamen propter reiterationem debet puniri pœna
mortis naturalis. Idem voluit Imperator in l. om
nes. §. delatores. C. de colla. eo. lib. 10. & ibi patet,
quòd iura non punientia crimina capitaliter, nō
extēduntur vbi crimina ipſa fuiſſent reiterata per
eundem crimin oſum: & ſic delictum illud, quod
aliàs capitale non erat, ea reiteratione efficitur
capitale: quod eſt notandum ſecundum l. ſi verò.
§. de viro. ff. ſoluto matrimo. Idem tenet Bart. in
l. licitatio. §. quòd illicitè. circa principium. ff. de
publi. refert, & ſequitur Antonius Corſetus inſi-
gnis Doctor in tract. de pote. & excellen. regia, in
ſuo tract. de verbis Gemi. colum. 7. verſ. 5 a. & idē
tenet Luc. de Penna. in l. 1. C. de ſuperexacto. Io.
de Pla. in l. omnes Iudices. C. de delato. lib. 10. Pa-
ris de Puteo in tract. ſyndic. in verſic. pęna. in cap.
incipien. quia multa poſſunt occurrere. verſic. Iu-
dex pōt crimin oſum. vbi hoc ipſum probat mul-
tis medijs. adde quòd inde ſequitur, quòd etiam
quando Princeps mandaret liberari aliquem cri-
21 minoſum de carceribus † propter aliquam læti-
tiam: hoc mandatum non haberet locum in car-
cerato reiterante delictū; propter quod aliàs fue
rat incarceratus, & liberatus. Nam delicta mo-
mentanea aggrauant: Quapropter Iudex, qui hu-
iuſmodi criminoſum capitaliter puniret, (& ſi a-
lias ratione eiuſdem delicti nō iterati de iure nō
poſſet tali pœna in ipſum animaduertere) non te
neretur in ſyndicatu. & hæc probantur (vt ipſe
ibi dixit) per text. in l. omnes. C. de delatoribus,
lib. 10. & animaduertendum, quòd ipſemet Gram
maticus, vbi ſupra, nu. 27. verſic. nec credo, quòd
viderit. dixit, quòd Ang. in dicta l. 1. C. de ſuper-
exacto. lib. 10. tradat nobis formā procedendi cō-
tra tales reiteratores, vt aſſeſſores dum volunt il-
lum capitaliter punire: debent inquirere contra
ipſum tanquam cōſuetum talia committere, & in
eis perſeuerare; & ſic ipſum conuictū ſecurè poſ-
ſunt condemnare ad mortem, non obſtante, quòd
talia crimina de ſui natura nō ſint capitalia: quod
eſt menti tenendum dicit Ang. vbi ſupra. hæc om
nia ferè Grammaticus vbi ſupra. qui rurſum id ip-
ſum docuit in conſil. 17. num. 16. ſequens Bart. &
Iaſonem in l. 1. C. de precibus Imper. offeren. qui
reprehendit Rom. dicētem, quòd in tali caſu cō-
ſulendus eſſet ſuperior. Idem rurſus repetijt in vo
to 17. per totum. vbi propoſuit de quodam, qui
quinque ſtupra cū quinque mulieribus honeſtis,
quas eodem tempore omnes in vxores duxerat,
cùm de iure pœna ordinaria ſtupri facti cum ho-
neſta muliere ſit publicatio dimidiæ partis bono-
rum: in humiliore autem pœna coertionis corpo
ralis, & relegationis. vbi poſtquā hoc ipſum pro-
baſſet multis auctoritatibus legum, Canonū, Do-
ctorum, & rationum, in fine ſubintulit, quòd ille
talis fuit per officiales omnes magnæ Curiæ Vi-
carię Neapolitanę, nemine diſcrepāte, vltimo ſup
plicio damnatus. Idipſum videtur docuiſſe Tiraq.
in tracta. de pęnis temp. aut augen. cauſa 42. nu-
me. 14. loquens generaliter de habente conſuetu-
dinem aliquod crimen perpetrandi, dicens, quòd
delictum non minuatur per conſuetudinem, imò
potius augeatur. Idipſum elicitur apertiſſimè ex
doctrina Bart. qui ſingulariter in l. 1. num. 2. & 3.
C. de ſuperexactoribus, lib. 10. infraſcriptis vſus
fuit verbis, videlicet. Nota, quòd propter cōſue-
tudinem delinquendi quis punitur ad mortē. ſimi
le habetur ſupra in l omnes. C. de delatoribus. no-
ta illum textum, quòd præſuppoſito quòd de cri-
mine pęna pecuniaria veniat imponenda: tamen
ſi ſit inquiſitio contra hominem tanquam talia fa
cere conſuetum, & de hoc ſit conuictus, capitali-
ter puniri poteſt; & ideo aſſeſſores cùm volunt fa-
cere aliquem decapitare malefactorem nominā-
22 tum, qui multa crimina commiſit, † & pluribus
vicibus: ex quibus tamen criminibus pœna pecu-
niaria venit imponenda: inquirunt contra eum
tanquam conſuetum talia crimina committere;
& in his ſceleribus perſeuerare, & ipſum conuin-
cunt de tali perſeueratione, & conſuetudine: quo
facto ſecurè poſſunt eum ad mortem damnare; nō
obſtante, quòd talia crimina de ſui natura nō ſint
capitalia, quod tene menti. pro hoc habes textū
in l. omnes. §. delatores. C. de delator. lib. 10. hæc
omnia Bart. vbi ſupra. Idem arguitur ex doctrina
Bald. in cap. de appellationibus, extra de appell.
arguendo à maioritate rationis; Nam ibi num. 2,
verſic. quæro an actio furti. vbi infraſcriptis vſus
fuit verbis, videlicet. Quæro an actio furti detur
parua re ſubtracta? Reſpondeo ſic, ſecundum Ber-
nardum: ſed nunquid erit infamis ille, qui con-
demnatur de furto vnius gallinæ? Reſpondeo ſic,
vt not. in cap. cùm te. extra de ſent. & re iudic. &
modicis furtis factis diuerſis diebus, & horis po-
teſt quis effici ita famoſus, quòd ſuſpēdetur: quia
non eſt parcendum delinquere aſſuetis, quaſi ha-
bituatis ad delinquendum, vt in l, 3. C. de Epiſco-
pali audien. idem docuit practicatum fuiſſe (Iul.
Clarus in ſua praxi crimin. lib. 5. §. fina. quæſt. 84.
verſic. ſed hìc incidenter) per parlamentum Pari-
ſienſe, (vt retulit Papo. lib. 24. titu. 10. Areſto. 9,
& ſi ipſemet Iulius Clarus referat Grammaticum
deciſ. 16. nu. 7, dixiſſe, quòd quicquid ſit in puncto
iuris

juris hoc in practica nō recipitur, vt propter conſuetudinem delinquendi pœna ordinaria augeatur hæc Grammaticus, vt refert Iulius Clarus. de quo tamen mirari non ceſſo, quomodo dixerit in practica, quòd hoc nun ſeruetur: cùm ipſemet Grammaticus in voto 17. in fine, hanc eandem tradens doctrinam aſſeruerit, quòd quidā Antonius propter frequentationem delictorum, ſcilicet acceptionem quinque vxorum, & ſi pro duarum acceptione ſolùm poſſit puniri pecuniaria pœna, ſi diues, ſcilicet mediæ partis bonorū confiſcationis. Si vero vilis fuiſſet perſona, fuſtigandum ipſum fore, & relegandū, & nullatenus vltimo ſupplicio donandum. ſed hoc ipſum delictū frequentaſſe comprobatum fuiſſet, tunc ipſum fore vltimo ſupplicio ſubijciēdum probauit, aſſerens, huic ipſius voto ſe ſubſcribētes reliqui Iudices magnæ Curiæ Neapolitanæ, ipſum votum exequutū fuit, ac per conſequens ille talis Antonius vltimo ſupplicio punitus. Quomodo ergo verum erit, quod hoc non ſeruetur in practica: tamen me remitto veritati: benè verum eſt, quòd Iulius Clarus vbi ſupra, vocat hanc vltimam Grammatici opinionē mitiorem addens, quòd illam ſit ſolitus ſequi Senatus dominij Mediolanenſis, eo quòd nunquam ipſe Senatus ſoleat in delictis nō capitalibus propter quamcunque reiterationē ipſorum delictorum pœnam mortis imponere, ſed tantummodo, vel torturam atrocius inferre, vel ad extraordinariè puniendum grauius arbitrari. hæc Iulius Clarus, vbi ſupra.

Declara quartò dictum cap. 1. dicendo pœnam
23 ipſius incurrere non ſolùm eum, † qui aliquē Chriſtianum pretio mediante mandauit interfici per quoſdam infideles, qui dicebātur aſſaſſini, verùm etiam eum, qui pretio mediante mandaſſet cuicunque etiam ſi ille talis mādatarius fuiſſet Chriſtianus. hæc declaratio probatur triplici medio. Primò per argumentum in dicto cap. 1. §. cùm igitur. & §. ſequenti. vbi Innocentius Quartus, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Cùm igitur illi, qui ſic horrenda inhumanitate, deteſtandaque ſæuitia mortem ſitiunt aliorum, vt ipſos faciant per aſſaſſinos occidi, non ſolùm corporū, ſed mortem procurent etiam animarum: (niſi eos exuberans gratia Diuina præuenerit, vt ſint armis ſpiritualibus præmuniti) ac omnis poteſtas tribuatur à Domino. ad iuſtitiam, rectumque iudiciū exercendum. Nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam nefarias præſumptiones eccleſiaſticæ animaduerſionis mucrone ferire, vt metus pœnæ huiuſmodi præſumptionis exiſtat: præſertim cùm nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorūdem aſſaſſinorum Domino impetrare: ſicque ab eo non abſque Chriſtianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam ſuam.] hęc ibi. ex quibus omnibus ipſius Innocentij verbis elicitur apertiſſimè duas fuiſſe cauſas, quibus ipſe motus fuit ad ipſam conſtitutionem condendam. Altera quarum fuit impulſiua, altera finalis: impulſiua colligitur ex verbis illis, videlicet. [Præſertim cùm nonnulli magnates. &c.] Nā hæc dictio, præſertim, cuius natura eſt (vt docuerunt Archidiaconus, Ioan. de Imola, Gemin. & Franchus) quòd quando iungitur cauſæ impulſiuæ, exponitur pro maximè, & non pro tantùm: in hoc textu denotet cauſam impulſiuam, & non finalem, quæ fuit periculum animarum: & correctio peccatorum. Quapropter indè apertiſſimè ſequitur, quòd veriſſima ſit noſtra declaratio; cùm idem periculum animarum euitetur, & correctio peccatorū procuretur per hanc prohibitionem aſſaſſinij, tam ſi intelligatur comprehendere quoſcunque aſſaſſinos, ſcilicet Chriſtianos, quàm & infideles: cùm per hanc conſtitutionem pœnalem Summus Pontifex intenderit conſulere quieti, & honori Reipublicæ Chriſtianæ, & ſaluti Chriſtianorum: vt patet ad ſenſum. & explicitè docuerunt infraſcripti Doctores in ſtatim citandis locis. Probatur ergo & ſecundò Doctorum auctoritate præſens quarta declaratio, videlicet Ioan. de Imola, quem citat & ſequitur Gemin. in dicto cap. 1. §. cùm igitur. colum. fina. in fine. Philippus Franch. ibidem col. 5. verſic. præſertim: Imò ſecundum quòd reperio in libro meo, (opere tamen ipſius Archid.) ſuper ſexto Decret. impreſſo Mediolani ſub anno ſalutis 1490. quòd ipſe Archidiaconus in verſic. Domino. infraſcriptis vſus fuerit verbis, videlicet. Iſtud verò clarè demonſtrat hæc decretalis: Nam loquitur de illis, qui non ſunt ſub alicuius dominio; ſed pro pecunia occidunt homines ad inſtantiam aliorum, quos vulgariter iſto nomine appellamus. & quòd ipſe Archidiaconus loquatur de aſſaſſinis ex cōtextu verborum dicti cap. 1. ſequentium elicitur: nam ibi ante dictum verbum. [Domino] immediatè hæc habentur, videlicet. [Coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſſaſſinorum Domino impetrare.] & quòd ita intellexerit Archidiaconus dictum textum, elicitur & ſecundò ex ijs, quæ ipſemet paulò antè dixerat, interpretando dictionem illam in text. dicti cap. 1. contētam, videlicet. [Præſertim] Nam his verbis inibi vſus fuit, videlicet. Præſertim, ideſt, maximè: Nam cauſa, quæ ſequitur, compulſiua eſt: ſed finalis præcedit, ſcilicet periculum animarum imminens, & correctio peccatorum, vt in cap. infirmitas. extra de pœnit. & remiſſ. Quapropter ſummoperè miror quomodo Io. And. dicat ipſum Archid. dixiſſe hunc Canonem non comprehendere niſi aſſaſſinos infideles, ac per cōſequens eos, qui aliquem Chriſtianum occidi mandant per huiuſmodi infideles, & nō per alios Chriſtianos, & ideo credo, quòd ipſe Io. And. hoc aſſeruerit ſequens Archidiaconū, aliàs forſan hoc non dixiſſet, cùm ad hoc compulſus fuiſſet rationibus paulò antè allatis à ſupradictis Doctoribus, & à me relatis, quæ ſunt optimę, & quod Archidiaconus hoc non dixerit, vti refert Ioan. And. ſed vti nos ſupra retulimus, comprobatūr eſſe verum auctoritate Pet. de Anchar. qui in dicto cap. 1. colum. 3. verſic. aduertendum. referendo ſententiam Archid. ijſdem verbis vtitur: Nam dixit animaduertendum etiā ſecundum Archidiacon. quòd iſta decretalis loquitur de his, qui non ſunt ſub alicuius dominio, ſed per pecuniam homines occidunt, qui vulgare aſſaſſini dicuntur. hæc Ancharanus. & animaduertendum quòd hoc opus eius ſuper ſextum Decret, in quo hæc reperimus fuit impreſſum Venetijs Anno ſalutis 1501. Quapropter aſſeueramus confidēter, quòd præſenti declarationi quartæ ſe ſubſcripſerit ipſe Archidiaconus, & ſi hoc negauerit Io. And. deceptus forſan errore impreſſoris alterius voluminis. vel quia dictus Archidiaconus in verſic. aſſaſſinos. his verbis fuerit vſus, videlicet. cùm de illis ſimpliciter exprimat, ad alios homicidas

cidas

cidas non extendetur. Attamen (pace tãti Doctoris, dixerim) ex his verbis nec hoc elici legirimè poterit, ſed ſolùm, quòd reliqui homicidæ, qui aſſaſſini dicendi non ſunt: vt hi, qui odio, caſuque aliquem occidunt appenſatè, vel etiam proditoriè nulla ſpe pretij inde aſſeqnẽdi, ſed animo viſciſcendi, vel hæreditandi aliqua bona, vel huiuſmodi: quia tales non includuntur in dicta conſtitutione pęnali dicti cap. 1. quod apertiſſimè elicitur ex verbis illis ipſiuſmet Archidiaconi, videlicet. cùm de iſtis ſimpliciter exprimat (ſcilicet, aſſaſſinis) ad alios homicidas non extenderur: Nam ſi voluiſſet intelligere, quòd ipſa conſtitutio non eſſet extendenda ad alios aſſaſſinos, qui non ſunt infideles, non dixiſſet, ad alios homicidas, ſed dixiſſet ad alios aſſaſſinos: cùm ipſum doctiſſimum virum ignoraſſe differentiã eſſe inter homicidas, & aſſaſſinoa ambigi non poterit: eo ꝙ omnes ſciant qnòd omnes, qui aliquẽ occidunt ſine ſpe pretij dicãtur homicidæ: & nõ aſſaſſini: aſſaſſini verò ſolùm ij, qui ſpe pretij promiſſi, vel recepti aliquem occidunt: ex his ergo patuit, ꝙ Archidiaconus ſe ſubſcripſerit præſenti noſtræ declarationi quartæ. Idem docuit explicitè ſequẽs ipſum Archidiacon. dictus Petrns de Anchar. vbi ſupra. Idem Ioan. de Imola. in dicto cap. 1. Geminianus in dicto cap. 1. §. cùm igitur, in fin. reddẽdo rationem dicti ſui, dixit. & hanc partem credo veram, quia text. in principio buius §. loquitur de faciẽtibus interficere per aſſaſſinos; nec diſtinguit, an aſſaſſini ſint ſerui, ant liberi: ſed ſimpliciter de aſſaſſinis: & ita etiam loqnitur verſic. Sacri, infra proximus: ergo indiſtinctè intelligatur cap. ſi Romanorum. diſtinct. 19. bæc Geminia. vbi ſupra. Idem docnit Philippus Franchus in dicto cap. 1. colum. 5. verſic. in gloſa in verſ. præſertim. ſequens Ioannem de Imo. vbi ſupra. & Doctores. vt ipſemet ibidem ſubdidit. Idem docnit Bartol. io l. Cicero, ff. de pœnis. Nec non & in l. nnn ſolũ, §. ſi mandato, nnm. 14. verſic. qnia plus, ff. de iniurijs. vbi hæc dixit, videlicet. Quando aliquis facit, vel fieri facit mediante pecunia, dicirur delictum magis atrox, & propter hoc pœna poſſet augeri, & de facto videmus augeri in iſtos, qui in vulgari dicuntur aſſaſſini, & videtur expreſſum hodie in cap. 1. de homicidio in ſexto. hæc ille; ex cuius verbjs apertiſſimè elicitur ipſum docuiſſe ꝙ dictus text. in dicto cap. 1. loquatur de omnibus aſſaſſinis, tam de infidelibns ſubiectis cuidam Barono Saraceno, quàm de fidelibus nemini ſubditis in hac materia: & iccircò ipſe Bart. vſus fuit verbis illis, videlicet. Qui in vnlgari dicũtur aſſaſſini:
24 cùm omnes homines, † qui pecunia occjdũt, vel promittunt aliquem occidere ab omnibus generaliter, & communiter appellantur aſſaſſini; nulla facta diſtinctione, an ipſi ſint infideles, aut fideles: Idem docuit Bald. in conſil. 98. volum. 1. Aretin. in conſil. 164. colum. 12. dicens hanc opinionem de conſuetndine ſeruandam. Idem docuit Grammaticus noſter in voto 8. & 9. per totum. Nam loqnẽdo de quibuſdam Chriſtianis, qui per pecunia, vel alio munere promiſerant alium occidere contra eos affert dictum cap. 1. Idem docuerunt omnes Doctores citati in probationem primæ declarationis: Vide ergo ibi. Nam eſt cõmunis opinio, vt teſtatur Antonius Gabr. in lib. 7. concluſionum. tit. de maleficijs, concluſione prima, num. 18. Nam omnes ibi citati nulla facta diſtinctione de fide aut infidelitate perſonæ aſſaſſini promittentis aliquem occidere pro premio, dicunt omnes huiuſmodi cõprehendi ſub dicta conſtitutione pœnali contenta in dicto cap. 1. de homicid. in ſexto. Idem etiam docuit Aegidius Boſſius in ſua praxi crimin. tiru. de mandato ad homicidium, num. 16. verſ. & licèt dubitetur. dicens, quòd boc ipſum approbanit conſnetudo. Idẽ docuit Iulius Clarus. in ſua praxi crimin. lib. 5. §. aſſaſſinus in principio. dicens hanc eſſe communem Doctorum opinionem. & vt refert Didacns Couarruuias in lib. 2. variarum reſolnt. cap. 20. num. 9. verſic. vndecimò eadem ratione. vbi teſtatur hãc eſſe communem Doctorum ſententiam (licèt ipſam ſibi non placere ſubdiderit) & ei ſe ſubſcripſiſſe Paulum de Caſtro in l. 1. §. vltimo, ff. de eo, per quem factum erir. Alexan. in conſil. 166. lib. 7. Bald. & Salycet. in l. nou ideo minus, colum. pen. C. de accuſario. Angel. in l. vni ſepulchra. C. de ſepulchro violato. Hyppol. de Marſil. in ſua practic. crimin. in §. examinanda, num. 21. verſicu. aſſaſſinus, qui pecuniam. Idem aſſeruit ipſemet Hypp. varijs in locis ſupra citatis in probationẽ rertiæ declararionis dicti cap. 1. cùm nulla habita facta differeuria aſſaſſini Chriſtiani, aur infidelis dixerit aſſaſſinum incurrere pœnas cõtentas in dicto cap. 1. de homicid. in ſexto. idem repetijt in l. vnius. §. cognitum, num. 76. verſicu. & facit quod voluit, ff. de quæſtionibus. vbi inter multa notaru digniſſima dixit, quòd ſi aſſaſſinus ſit Clericus poterit puniri per Iudicem ſecularem ſecundum Lapum in dicto cap. 1. quia ipſo iure videntur degradati: quod non diceret ſi non cõprehenderet Chriſtianos aſſaſſinos, cùm clerici eſſe non poſſint, niſi prius ſint Baptizati ratione characteris Baptiſmi, qui neceſſarius eſt ad ordines ſuſcipiendos, vt docuit text. in cap. 1. & cap. veniens, extra de presbytero non baptizato. vbi præcipirur quendam, qui iam fuerat inſignitus ordine ſacerdotali ante ſuſceptionem baptiſmi (qui ianna dicitur, & eſt ſacramentorum) vt baptizetur & poſtea gradatim ordines omnes ſuſcipiar vſque ad ſacerdotiũ incluſiue. cùm ordines prius ſuſcepti non impreſſerint characterem propter defectum characteris, qui imprimitur ex ſuſceptione legitima baptiſmi: ſic ergo in propoſito conſequens ſit, quòd dictns Hyppol. de Marſil. ibi loquatur de aſſaſſino chriſtiano, quem ibi ſupponit incurrere pœnã dicti cap. 1. Idem docuit Paris de Puteo in tract. de ſyndicatu, tit. de inquiſitione. cap. Dicit couſtitutio Regni. verſic. an in percuſſione.

Dicimus hac pœnali conſtitutione innolui om
25 nes & ſingulos Principes, † & Prælatos cuiuſcũq; dignitatis ipſi ſint, & Clericos alios aſſaſſiniũ mãdantes: nam ſi quis ipſorum mandanerit aliquem interfici per aſſaſſinos quoſcunque tam infideles, quàm Chriſtianos incurrunt ipſo facto omnes ſupra recenſitas pœnas contentas in dicto cap. 1. cũ ſint ipſo iure degradati, & exuti omni priuilegio Clericali, & perinde poterunt capi & puniri pro eodem crimine ab omni Iudice ſeculari ordinario loci, ac ſi non eſſent Clerici: eo ipſo quòd declarati fuerint per ſentẽtiam ipſos perpetraſſe aſſaſſiniũ abſque alia degradatione verbali, bene tamen opus eſt interueniat actnalis, vt poſſit puniri corporaliter a Indice ſeculari. hæc ergo ſic ampliata, declaratio probatur apertiſſimè ex cõtextu verborum, quæ habentur in dicto cãp. 1. §. ſacri,

vbi

Digitized by Google

vbi hæc habentur, videlicet. [Sacri approbatione
concilij ſtatuimus, vt quicũque Princeps, vel Prę-
latus, ſeu quęuis alia eccleſiaſtica, ſecularisvè per-
ſona quempiam Chriſtianorum pet prædictos aſ-
ſaſſinos interfici fecerit, vel etiam mandauerit,
(quamquam mors ex hoc non ſequatur) aut eos
receptauerit, vel defenderit, ſeu occultauerit, ex-
communicationis, & depoſitionis à dignitate, ho
nore, ordine, officio, & beneficio incurrat ſenten-
tias ipſo facto, & illa liberè alijs per illos, ad quos
eorum collatio pertinet, conferantur.] hæc ibi.
Probatur & ſecundò præſens declaratio Doctorũ
auctoritate: glo. enim in dicto cap. 1. verſic. præla
tus. dicit, quòd hæc pœnalis conſtitutio includat
etiam Epiſcopos, quia cap. Quia periculoſum. de
ſent. excommun. iu ſexto. non eximit illos a ſen-
tentia excommunicationis, ſed ſolùm à ſententia
ſuſpenſionis, & interdicti. Idẽ docuit Archidia-
conus in dicto cap. 1. colum. 1. verſic. Principes. &
verſicu. Prę!atus. dicens, quòd Hoſtienſis dixerit
hæc conſtitutio comprehendat omnes Principes,
qnicunque illi ſint: cùm talis fuerit intentio con-
ditoris iſtius Canonis, & qui audiuit, teſtimoniũ
perhibet. (Adde tu quòd ex his verbis Doctores
aſſeueranter eliciunt, quòd hoc ipſum Archidiac.
audierit ab ipſo. Papa Innocentiò Quarto lato-
re ipſius Canonis iu propria voce. Idem docuit
Carrerius in ſua praxi tit. de homicidio cõmiſſo,
verbo & lingua. num. 24. & 25. Idem docuit Iulius
Clarus in ſua praxi crimin. §. de aſſaſſinio. verſicu.
quæro nunquid Prælatus quoque hanc incurrit pę
nam, ſiue fuerit Epiſcopus, vel inferior, quicunq;
fuerir ex verbis illis. [ordine, officio, &c.] exce-
pto Papa: Idem docuit Ioan. And. in dicto cap. 1.
colum. 3. in fine. dicens hoc ipſum, quòd includan
tur omnes laici & Religioſi ſeu Clerici cuiuſcun-
que ſupremæ dignitatis. & quòd talis intentionis
fuerit ipſe condiror Canonis, prout refert Hoſt. ſe
audiſſe ab eodem Canonis conditore. Idem do-
cuit Lapus Geminianus ſequens glo. ibidem §. ſa-
cri. colum. fina. Idem docuit Philippus Franchus,
in dicto cap. 1. colum. 3. verſic. decimò nota. in fi-
ne. loqnens de vnoquoque clerico, quòd poſſit pu
niri à Iudice laico tanquam priuatus omni priui
legio Clericali: cùm cenſeatur degradatus. Idem
docuit Stephanus & Aufrer. in repetitio. Clem. ſæ-
pe. de officio ordin. & in tract. quem ibi ponit de
poteſtate ſeculari ſuper Eccleſias, & eccleſi. perſo
nas, in 18. fallen. Idem docuir Paris de Puteo in
tracta. de ſindicatu. titu. de inquiſitione. cap. in-
cipien. dixit conſtitutio Regni. verſicu. an in per-
cuſſione facta. Idem docuit Hyppol. de Marſil. in l.
vnius. §. cognitnrum, num. 76. verſic. in tantum di
cit. & rurſus in ſua praxi crimi. idem Hyppol. do-
cuit in §. examinanda. nu. 25. verſic. & dicit etiam.
& rurſum ibidem in §. diligenter, num. 166. verſic.
nam ſi aſſaſſinus. & in l. vnica, num. 107. C. de raptu
virgin. Idem docuit Lamber. in cap. 1. de hæret. in
ſexto. quæſtio. 11. nnm. 88. vbi hanc dicit commu-
nem opinionem. Idem docuit Caſſan. in conſuet.
Burgun. fol. 52. verſic. ſecundò fallit. Idem docuit
Grammaticus in voto 8. num. 4. & 5. & in voto 9.
num. 18. verſic. & hinc eſt. Idem Deciſio. Neapol.
112. in nouis. & rurſus idem Grammaticus in cõ-
ſil. 40. num. 9. ſequens Ioannem And. in c. cùm nõ
ab homine, extra de iudic. & Pet. de Anchara. in
conſil. 157. incipien. ex narratis in facto. colum. 5.
Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi. quæſt. 36,
vērſic. item quæro. idem docnit Franchus in di-
cto cap. 1. colum. 2. verſ. ſexto nota. dicens, quòd
in hac prohibitione includatur vnuſquiſque Prin-
ceps, vel Dominus, etiam ſi ſit maximi gradus.
Nam reſpiciat fauorem animarum, & Reipublicę
non eſt reſtringenda ſecundum Io. And. ex cuius
26 dicto notandum erit, quòd conſtitutio † quan-
tuncunque pęnalis reſpiciens fauorem animarũ,
vel Reipublicæ eſt latè interpretãda. hæc ille. Hoc
ipſum confitetur implicitè in ſua praxi crimi. tit.
de mandato ad homicidium, num. 24. & num. 34.
vbi loquens de qnodam Epiſcopo Papiæ imputa
to de crimine aſſaſſinij, & Romæ detento multa
dicit notabilia ipſum defendendo aſſerens, quòd
etſi includatur in dicto cap. 1. tamen ipſe innocẽs
erat à dicto imputato aſſaſſinio.

Declaranda erit dicta conſtitutio dicti cap. 1.
27 dicendo, qnòd in † puniendo hoc crimine aſſaſſi-
nij pœna ſtatuta in dicto Canone ſufficiunt proba
bilia argumenta, dummodo illa ſint indubitata.
quàmuis regulariter in cauſis criminalibus nemo
poſſit condemnari niſi delictum fuerit probatum
plenè ac illud ſir compertum probationibus luce
meridiana clarioribus, vt latius loco ſuo dicendũ
erit. Hæc declaratio probatur duplici medio. Pri
mò enim per text. apertiſſimum in dicto cap. 1. §.
fina. vbi ipſe Papa Innocentius Quartus infraſcri-
ptis vſus fuit verbis, videlicet. [Et poſtquã pro-
babilibus conſtiterit argumentis aliquem ſcelus
tam execrabile commiſiſſe nullatenus alia excõ-
municationis, vel depoſitionis, vel diffidationis
aduerſus eum requiratur.] hæc ibi. vbi notanter
dicitur probabilibus argumentis, & non dictum
fuit plenis probationibus: cùm argumentum non
dicatur plena probatio. Probatur & ſecundò prę-
ſens declaratio Doctorum auctoritate. Nam Ar-
chidiaconus in dicto cap. 1. colum. 2. verſic. argu-
mentis. idem docuit addens, quòd notandũ, quia
dicit littera [poſtquam conſtiterit] ex quo pa-
28 tet, quòd ſicut aliquis nõ eſt † vitandus tanquam
excommunicatus, vel pro excommunicato ha-
bendus, niſi conſtet de ſententia Iudicis, vel Ca-
nonis, ſic nec tanquam diffidatus impugnandus,
niſi & hoc prius iuſta ſentẽtia diſcernatur: & ideo
errant Principes, & milites ſeculares contrarium
facientes, ſecundum Hoſt idem docuit Gemin.
in dicto cap. 1. §. ſacri. colum. 1. verſic. nota quòd
in probatione. dicens, nota quòd in probatione
huius delicti non requiruntur exactæ probatio-
nes. idem docuit Philippus Franchus in d. cap. 1.
col. 4. verſic. vndecimo nota ibi argumentum. di-
cens, quòd in probatione huiuſmodi delicti non
requirũtur exactæ probationes, ſed ſufficiunt pro-
babilia argumenta, ex quorum dictis nota quòd
quando ſtatutum non exigit plenam probationẽ,
ſed contentatur ſolum argumentis, poſſunt teſtes
recipi ſine citatione partis, quòd eſt notandum ad
limitationem c. 2. de teſt. ſecundum Domi. præ-
ſenti declaratione ſe ſubſcripſit Iulius Clarus in
ſua praxi crimin. §. de aſſaſſinio, verſicu. prærerea
quamuis. Addẽs quòd idem veriſſimam eſſe aſſe-
ruerit quoque Plaza in lib. 1. delictorum. cap. 19.
num. 16. idem docuit Boſſius in ſua praxi crimin.
titu. de conuic. num. 55. aſſerens quod Bald. in l.
ſciant cuncti. C. de probatione. docurrit quòd
etiam per argumenta quis conuincatur in cri-
mine atroci, prout ex text. in dicto cap. 1. de ho-
micidijs in ſexto, qui text. loquitur de aſſaſſina-
mento,

mento, vt etiam docuit Aretin. in cap. tertio loco, ext. de probat. idem docuit Auguſt. de Arim. in addit. Ang. in tracta. de malef. verſic. quòd fama publica, num. 26. verſ. item limitarem. in fine. dicens, item hoc etiam non procedit. idem Decius in conſil. 189. colum. 2. & 3. ferè per totum. idem rurſus docuit ipſe Boſſius in ſua praxi criminali. titulo de indicijs. nume. 201. verſicu. nolo tamen ommittere. idē docuit Hyppolitus de Marſil. in conſil. 127. num. 16. Dominus Paris de Puteo. in tract. de ſindicatu. tit. de inquiſitione. cap. dicit conſtitutio Regni. verſicu. an in percuſſione facta cum aſſaſſinio: ſequens ſupradictos Doctores, dixit quòd in hoc crimine proceditur iuris ordine prætermiſſo, & de facto, & quòd Canoniſtæ dicant quòd in hoc crimine ſufficiat conſtare per probabilia argumenta: idem docuit Hyppolitus de Marſil. in conſil. 127 nume. 16. & 17. & in ſua practica crimin. §. diligenter, num. 165. verſ. item propter enormitatem, & rurſus ibidem in §. examinanda, nume. 24. & 27. idem Hyppolit. Bonacoſſa in theſauro commu., opin. verſ. aſſaſſiniū, cui ſe ſubſcripſit Ludo. Carrerij in ſua praxi crim. titu. de homicid. cap. incipit. circa igitur tertium, num. 20. verſ. & in ſpecie, quòd qualitas iſta aſſaſſinij: & ſe ſubſcripſit Grammaticus noſter Neapolitanus, in voto 11. in fine, dicens ita in facti cōtingentia fuiſſe iudicatum in magna Curia Vicariæ Neapolitanæ. & rurſus idem Grammatic. in conſil. 40. num. 7. & 8. idem elegantiſſimè docuit Fel. in cap. afferte, colum. 3. & 4. verſ. nota quarto. & in verſ. tertio limita, & latius, & apertius quarto limita vſque in finem. eundem Felinum ſecutus fuit Antonius Gabr. lib. 7. conclu. titu. de maleficijs, concluſione prima, cuius notabilia dicta, & citata ab eodem ibidem (cum ſummopere per ipſa deuenire poſſimus ad veram intelligentiam præſentis declarationis ſextæ allatæ hic a me pro vera interpretatione dicti cap. 1. aſſequēda) colligendo, dico ipſum ibi docuiſſe, quòd etſi regulariter diffinitiuam ſententiam latam ex ſola præſumptione violenta, debebat Iudex multum temperare: & maximè vt nō condemnet aliquē ad pęnam corporalem, vt ſolemniter docuit Innocentius in cap. quia veriſimile, circa finem, extra de præſumpt. & re vera ipſe Innocentius ibi infraſcriptis vſus fuit, videlicet. nota tamen quod vbi ex
29 præſumptionibus proceditur, † multum debet Iudex temperare ſententiam, & maximè nè condemnet niſi rarò & modicè ad pœnam, nec pecuniariam, nec corporalem: quod potes benè colligere ex ſententia Salomonis (prout habetur in 3. Reg. capitu. 3. à verſic. 16. vſque in finem.) ſupra eodem cap. afferte. vbi licet ex præſumptione voluiſſet adiudicare vni mulieri filium, non tamen voluit aliam condemnare ad mortem, ad quam iuſtiſſimè erat condemnandam, ſi legitimè eſſet probatum contra eam, quòd filium alterius clàm ſurripuiſſet: quidā tamen has præſumptiones, quas diximus probabiles, dicunt violentas; ſed hic non eſt vis, niſi in verbo; quæ eſt pertinacibus relinquēda. & quòd fuiſſet talis mulier morti addicenda, vt in l. 1. iuncta l. fina. C. ad l. Flauiam de Plag. & ſciendum, quòd ſententiam Innocentij vbi ſupra. ſequuti fuerunt infraſcripti Doctores, dicētes hoc eſſe ſingulare dictum, quos refert & ſequitur vbi ſupra Felinus. & ſunt, videlicet, Cardinalis, Ioan. Andr. Antonius de Butrio, & Imola, & Panormitanus in dicto capit. afferte. & rurſus Panormitanus in cap. conſtitutus de teſtibus, & in cap. 2. extra de cohabit. cler. & mul. & in cap. at ſi Clerici. §. de adulterijs, ext. de iudicijs. idem docuit Speculat. in lib 2. titulo de præſumptio. §. 2. incipien. ſpecies, in verſic. in ſumma nota, quòd vbi. & dictus Antonius in capitu. quantò, extra de præſumptio. & Bald. in c. quia veriſimile, nume. 1. ſequens Innocentium, extra de præſumptionibus. Old. in conſil. 192. incipien. viſo diligenter, Petr. de Anchara. in regula. ſemel malus, colum. 11. de regul. iur. in ſexto. Specul. in titu. de præſumptio. §. ſpecies. verſic. in ſumma. & Bald. in l. fina. C. de probatio. Animaduertendum, quòd regula etſi optima ſit, & ſcitu digniſſima, tamen recipit quatuor limitationes. Prima quarum eſt: dicendo ipſam veram, niſi Iudex moueretur ex præſumptione, quæ à iure expreſsè approbaretur in criminibus. Nam tunc ex illa Iudex poterit aliquem condemnare in omni cauſa etiam capitali ſecundum Pan. in cap. accedens, colum. 2. verſic. nec obſtat primo, num. 6. ext. de accuſatio, vbi dixit, quòd id, quod dicitur, quòd Iudex debet temperare ſententiam ſuam, quando procedit ex præſumptione, verum eſt, ſi loquamur de præſumptione hominis, non autem ſi loquamur de præſumptione iuris: quia non ita fallitur, ſicut præſumptio hominis. & hæc limitatio probatur per textum in capitulo de hoc. extra de ſimonia. Vbi quis ex præſumptione iuris fuit cōdemnatus de grauiſſimo crimine ſimoniæ: & dicitur ille deficiens condemnari ex præſumptione iuris violenta ſecundum gloſ. (quam ſingularem approbat ibidem Panormitanus, numero 4. verſiculo in gloſa finali) in capitulo inſinuatum, extra de ſimonia. dicens, Nota iſtam glo. (quam ſoleo quotidie allegare ad reddendam rationem veram, quare deficiens in purgatione puniatur, vt conuictus: Non enim punitur ex præſumptione probabili tantùm, quia illa non ſufficit ad condemnandum quem de crimine, vt in capitulo literas. de præſumptionibus, ſed præſumptio probabilis orta ex infamia tranſit in violentam; cum reus deficit in ſe purgando: & violenta ſufficit ad condemnationem, vt in capitulo afferte, extra de præſumptionibus. & l. indicia. C. de rei vendicatione, quæ ſic debet intelligi, vt dico in capitulo tertio loco, numero ſeptimo, verſiculo aduerte, nam indicia, extra de probationibus. Vbi infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. Aduerte, indicia in lata ſignificatione poſſunt ſumi pro plena probatione: & dicuntur tunc ab indicando, quia indicant aliquid factum, vel non factum eſſe. Iudex enim vbi factum non eſt notorium permanens, non poteſt adduci ad veram ſcientiam alicuius facti, ſed adducitur ad credulitatē ex probationibus. Vnde reſpectu Iudicis, cui non conſtant, an ſic fuerint facta omnia, poſſunt dici indicia: & ſic vno modo poteſt intelligi illa l. indicia. C. de rei ven. Secūdo modo pōt intelligi, vt capiantur ibi indicia pro pręſumptionib. iuris tantū, ſiue iuris & de iure, vel pro pręſumptionibus violentis, quæ ſufficiunt ad ferendā ſententiā diffinitiuam, cap. afferte, extra de præſumptio. Et ſic videtur ibi intelligere Cynum. Iſtæ enim præſumptiones ęquiualent teſtib. & inſtrumētis; & poſſunt dici indicia largo modo, q. a pſumptiuè indicant factum, de quo quæritur. Quandoque &

tertiò. inditia ſumuntur in ſtricta, & propria ſignificatione; & tunc ſumuntur pro aliquo notabili maleficij, vel alterius rei ad veritatem habendam, & dicuntur etiam ab indicando, vt in l.ſolent, ff. de præſcript.verb. Non quòd plenè indicent, ſed quòd dant ſignum', & viam ad plenam veritatem habendam. Nam dicitur ibi. [Sed pactio interceſſit ob indicium; hoc eſt, vt ſi indicaſſet.] Et de iſtis indicijs propriè ſumptis intelligi debent iura, quæ dicunt indicia non ſufficere ad conuincendum. & de his vide aliqua bona dicta, quæ ponit Io. And.in additio. ad Specul. in titu. de probatio.§.fina.verſicu.13. qui poſt quendam Thomam de Piperata dicit, quòd indicium
30 † oritur ex his, quæ vrgere debent animum Iudicis ad credendum maleficium, vel rem aliquã, de qua agitur, eueniſſe; ſaltem ea credulitate, quæ eum moueat ad torturam. Et dicit, quòd effectus indicij eſt, vt ex indubitatis indicijs puniatur reus, ex dubitatis torqueatur. & cõcludendo dixit, quod in iure habemus multa vocabula, vt inditium, argumentũ, ſuſpitio, & prçſumptio: & alia appellatur leuis, alia vehemẽs, alia probabilis, alia violenta. de quibus in c.literas, & in c.quãto, ext.de prçſumpt. Item habemus opinionẽ, credulitatẽ, ſcientiã, & fidem; nec poſſumus de omnib. illis dare certam doctrinam; ſed Iudex habet ex arbitrio ſuo examinare; an ſint talia, quæ inducere debeant animum ſuum ad torturam, vel ſemiplenam, vel plenã probationẽ, & ideò dicitur in l.3.ff.de teſtibus.§.eius. quòd nullo modo diffiniri poſſunt, quæ ſufficiant ad probationem; ſed Iudex ex ſuo ingenio debet hoc ex ſe melius arbitrari. & vide textum pulcherrimum ad idẽ, c. ex literis, ext.de probat.& in c.cui noſtra.& c. prçterea, ext.de teſtibus.cũ ſimilibus. Hçc Pan. vbi ſup. hæc omnia Panormitanus. Secundò limitatur dicta regula tradita ab Innocentio, & ſequacibus, dicendo ipſam veram eſſe, niſi agatur de imponẽda pœna pecuniaria, vel corporali non graui, puta vſque ad fuſtigationem: quia tunc præſumptio vehemens ſufficit ad condemnationem, maximè ſi eſt approbata à iure generaliter, licèt non in criminalibus, vt docet text.in l.3. verſ. & quia plerumque, ff.de officio præfe.vigi. vbi dicitur, quòd ex culpa præſumpta poterit aliqui fuſtigari: cùm incendium præſumatur culpa inhabitantium factum fuiſſe. ad idẽ facit, quia condemnatus de dolo eſt infamis, vt in l.1.§.1.& l.Athletas, ff. de his, qui not.infam.& infamia ſequitur perſonam quocunque vadat, vt in l.ea.iuncta glo.ff.de poſthu.& dolus dicitur maleficium etiam in ſtatutis ſecundum Bald.in l.1.§.hunc tractemus.in fine, ff.de tute.& rationib.diſtra. & tamen de dolo quis conuincitur ex coniecturis, vt in c.2.ex.de renuncia, in ſexto. Tertio limitatur dicta regula in caſu c.1.de homic.in ſexto, per tex.ibi in fine, dum dicit [probabilibus conſtiterit argumentis.] qui text, de facili poſſet adduci contra ſupradictam regulam, ſed oportet dicere (vt inquit vbi ſup. Felin.) quòd ſit ſpeciale in odiũ illius peſſimi criminis, ſicut eſt ſpeciale in crimine falſi: vt ſuſpitio de falſitate commiſſa pro falſitate habeatur, vt docuit Archidiaconus, in cap. in memoriam, diſtinctio. 19. & ſequitur ibi Geminianus, in fine, & Bald. valde eleganter in l. ſi veritas. C. de fideicomm. allegat.l. iubemus. C. de probatio. Poſſet etiam dici, quòd Innocentius non dicit, quòd non ſit condemnandus quis, ſed dicit, quòd non de facili. Vel poſſet dici, quòd verbum [probabilibus] intelligitur, ideſt, indubitatis, prout in ſequenti limitatione, & iſtud melius. Quartò limitanda erit dicta regula Innocentij, & ſequacium, dicendo ipſam veram, niſi Iudex moneretur ex prçſumptione violentiſſima: vt ſolemniter docuit Ioan. And.in additio.Specul. titu.de probatio. §. fina. verſicu.13.de quo meminit Imola, Antonius de Butrio, & Felinus in c. afferte, col 3. verſic. quartò limita, extra de præſumptionibus. & Panor.in c.tertio loco, nu.7.8.& 9.extra de probat. Et hoc modo intelligitur l.ſciant cuncti.verſic. indubitatis indicijs. C. de probatio.& l.2. verſ. argumentis conuictus. C. quorum appellat.& l.3.verſ.quæ argumenta, ff.de teſtibus.& in l.1.§.idem Cornelio, ff.de quæſt. & in l.quarto.§. fina.ff.de edi.edi. & in c.excommunicamus. in fine, extra de hçret. ibi certis indicijs. Imò dicit Bal.in l.excipiuntur. ff.ad Senatuſconſul.Syllan. ibi eſſe textum meliorem de iure, iuncta glo.in verſ.Principes. quòd ex multis inditijs ſimul iunctis reſultat plena probatio etiam ad quem criminaliter condemnandũ, ſed hoc intelligit ibi Romanus de indicijs indubitatis per dictam l.ſciant cuncti: & l.ſi qui adulterij. C. de adulter. vt ibi latius per eum: & pro iſtis faciunt dicta Bart.in l.abſentem, ff.de pœnis. dum loquitur de ſtatutis habentibus contumacẽ, pro confeſſo in criminalibus, & plenè per Bald. in c.1.§.furtum. de pace iuramen. firm. & dicit Baldus in dicta l. ſi qui adulterij. quòd ſuſpitio
31 † ſtans in ſuis finibus, nunquam eſt cauſa condemnationis, ſed prçſumptio ſic aliquãdo: vt ibi. Hæc omnia ferè docuit Felinus cum citatis alijs Doctoribus: ex quibus elicitur, quàm apertiſſimè veritas præſentis noſtræ ſextç declarationis ſuper materia contenta in c.1. de homicid. in ſexto, & quomodo ſit intelligẽda regula Innocentij, & ſequaciũ, quæ videbatur aduerſari præſenti noſtræ declarationi, & quòd videantur in iure hæc nomina, ſeu hi termini, videlicet, indicium, argumẽtũ, opinio, & prçſumptio ſint nomina ſynonima. Attamen pro maiori intelligentia verborum in d.c.1.§.fi.contentorũ, videlicet. [Et poſtquã probabilibus cõſtiterit argumentis.] (Iudicio meo) nobis ſummopere deſeruiet doctrina Panormitani, & exempla nobis tradita à Felyno illa ſumente à diuerſis. Sciendum igitur, quod Panormitanus in c.quanto, nu.3.ext.de prçſump. poſt varias recenſitas aliorũ Docto.concludẽdo infraſcriptis vtitur verbis, verſi.ego autẽ. (nè laboremus in incerto) latius, & clarius attingẽdo, dico, ꝙ multa reperiuntur vocabula in hac materia, vt Indiciũ. l.indicia. C.de rei vendi, Argumentum, vt in cap. forus, extra de verbor.ſignif. Suſpitio, vt in c.ſemper.2.quæſt.1.& in c.dixit.32.quæſt.1.& l. abſentem, ff. de pœnis. & per Bart. in l.admonendi, ff. de iure iurando; Præſumptio temeraria, vt in cap. inquiſitioni, extra de ſent.excomm. Præſumptio non modica, vt in c. ſuper eo, extra de teſtibus. Præſumptio probabilis. vt in d.c.inquiſitioni. Prçſumptio vehemẽs, vt in c literas, ext de prçſump. Prçſumptio violenta, quæ idẽ eſt, quod vehemens, vt in c. cùm contumacia. de hçreticis in ſexto, & d.cap. litteras, ſed ignoramus quando dicatur probabilis, vel violenta &cçt. Ego prius attingam præſumptionem iuris, ſecundo hominis. Circa primum aduertendum, quòd quando

ius

ius diſponit aliquid ſtatuendo ſuper certo, quod
tamen in ſe non eſt verum; illa appellatur fictio.
Exemplum in l. vnica. C. de rei vxor. actio. vbi
ius fingit mulierem dotem ſibi fuiſſe ſtipulatam,
quæ in veritate non fuit ſtipulata, & hoc facit
ius. Quandoque in fauorem alicuius: & de hoc
ibi in gloſa, & per Doctores in capitulo is, qui,
extra de ſponſalibus. Quandoque ius præſumit
ſuper incerto ex aliquibus coniecturis. & hoc
32 dupliciter. Quandoque enim ius præſumit † in
tantùm, quòd ſuper illa præſumptione ſtatuit a-
liquid, ac ſi veriſſimum eſſet, quod præſumit.
Exemplum in capitulo is qui, extra de ſponſali-
bus. Vbi dicitur, quòd ſi quis cognouit carna-
liter ſponſam de futuro; præſumitur, quòd ſe-
cum tunc voluerit contrahere matrimonium per
verba de præſenti: nec admittitur probatio in
contrarium. Et iſta magiſtraliter appellatur pr̨e-
ſumptio iuris, & de iure. & in hoc concordant
omnes Canoniſtæ in capitulo is qui fidem, extra
de ſponſalibus. inter quos eſt Antonius de Butrio,
qui ibidem columna prima, verſiculo præſum-
ptio. his verbis vtens, videlicet. Præſumptio iu-
ris hic ſumitur quando ius aliquid de dubio pr̨e-
ſumit: & præſumptionem approbat in ſpecie, &
in genere. Et ſic datis extrinſecis intereſt; & ab
homine præſumitur: non tamen omnino figit pe
des, quòd illud, quod præſumit omni caſu velit
præferri veritati: talis ergo præſumptio admittit
probationem in contrarium: & ſic regulariter
intelligitur præſumptio in titulo de pr̨eſumptio-
nibus. Præſumptio iuris, & de iure eſt, quando
ius ſuper aliquo dubio ad alterum extremorum
applicat animum iudicantis, & interim ex cir-
cunſtantijs ſe reddit certum: quòd probationem
aliam non admittit in contrarium. Ideo magi-
ſtraliter, dicitur præſumptio iuris, & de iure:
quia primò ius operatur principaliter animum
iudicantis applicando plus ad vnum, quàm ad re-
liquum: & in hoc dicitur iuris; quia illud vocet
cauſam inductiuam, & efficientem; & applicato
animo iudicantis, in tantùm illud firmat, quod
vult Iudicem claudere aures ad auditum alte-
rius probationis oppoſitæ: & hæc vocatur præ-
ſumptio iuris, & de iure: ideſt, iuris, quia cau-
ta à iure: & de iure, quaſi firmata à iure in tan-
tum, quòd dicens oppoſitum nullatenus audiri
debet. hæc Antonius vbi ſupra. Idem docuit Ge
min. in c. ferrũ, col. 2. verſic. ad primũ. diſt. 50. Vn-
de ſcias, quòd iſta non ſunt vocabula iuris, ſed ma
giſtralia, vt ſentit glo. in c. ferrũ. diſt. 50. Et vt plu
rimum, quãdo ius inducit hãc præſumptionẽ, ex-
primitur, ꝙ non admittatꝛ probatio in contrariũ,
ſed idẽ dic tu qñ nõ exprimit; dũmodo ſuper ſua
præſumptione ſtatuat. Probatur in Authent. ſed
iam neceſſe. C. de donatio. ante nup. iunctis Doc.
dictis ibi, & gloſ. ordin. in corpore. Vnde illa Au
33 thentica ſumitur. Quandoque ius præſumit † ali-
quid, ſed ſuper ſua præſumptione non firmat in
tantum pedes, vt ſuper illa certum quid ſtatuat:
& illa appellatur ſimpliciter præſumptio iuris: &
contra eam ſemper admittitur probatio in con-
trarium; vt dicit gloſa, & bene in dicto capitulo
ferrum. not. in dicto capitulo is, qui. Quandoque
tamen ius exigit ſtrictiorem probationem vno ca
ſu, quàm alio: vt in capitulo quia veriſimile, ex-
tra de pr̨eſumptionibus, & capitulo ſuper hoc, ex-
tra de Renunc. & in l. non eſt veriſimile, ff. quod

metus cauſa. quandoque verò non præſumit, in
tantum, vt requirat probationem in contrarium,
ſed ſolùm exigit, vt indicatur purgatio, vt in ca-
pitulo Presbyter ſi. 2. quæſtio. 5. & in capitu. 2.
extra de purgat. Cano. & in hac non poteſt dari
certa doctrina: ſed ſerua legem ſecundum quod
diſponit. argum. in l. proſpexit. ff. qui, & à quibus.
& in cap. ſcriptum eſt in lege. 6. quæſtio. 3. & h̨ec
omnia docuit Panormitanus vbi ſupra. de pr̨eſum
ptione iuris. quæ omnia in dicto. cap. quanto. cõ-
firmauit Felinus nõnulla addendo pro maiori in-
telligentia. & primò addidit denominationẽ præ
34 ſumptionis † iuris, & de iure; dicens quòd Bald.
in l. ſiue poſſidetis. C. de probatio. dixit quòd ap-
pellatur præſumptio iuris, quia eſt à iure. & dici-
tur pr̨eſumptio à iure, quia de ea factum eſt ius,
& non oportet, quòd lex dicat, quòd non admit
tatur probatio in contrarium; ſed ſufficit, quòd
ſtatuat ſuper præſumptione ſecundum Abbatem
hic, & Bald. in l. antiqųe. C. ad Velle. & in c. quoniã
frequẽter. in princ. in col. 4. ext. vt lit. nõ conteſt. li
cèt aliqui cõtra, vt Imo. hic. Si tamẽ cõtra pr̨eſum
ptionem, ſuper qua lex ſtatuit, admitteretꝛ proba
tio per alia iura, illa nõ diceretur pr̨eſumptio iu-
ris & de iure: quod & probatꝛ ex. c. cõtinebatur,
ext. de deſponſ. impu. iuncto c. propoſuiſti. ex. de
probat. Regulariter aũt dicitur, & benè, ꝙ contra
pr̨eſumptionẽ iuris, & de iure nõ admittatꝛ proba
tio in contrariũ, vt in d. c. is, qui. l. fin. C. de arbitr.
tute. l. antiqųe. C. ad Velle. Clem. 1. de probat. l. à
Diuo Pio. §. ſi pignora, ff. de ſent. & re iud. iuncta
glo. ibi in verſ. cõtemptus, & per glo. & Doct. in l.
fin. in princ. ff. quod met. cau. & in d. l. ſiue poſſide
tis. & in d. c. quoniã frequenter, in verſ. in fraudẽ.
Attamẽ h̨ec regula fallit in ſex caſib. Fallit primo
in probatione, q̃ fit per cõfeſſionẽ partis: & hmõi
cõfeſſio generaret ſibi ſolũ pr̨eiudiciũ, & nõ alte-
ri, qñ ſi alteri: vt in cauſa matrimoniali fieret: nõ
haberet locũ, in c. ſuper eo, extr. de eo qui cogno.
cõſang. vxo. ſųe: & Docto. cõiter docuerũt in c. is,
qui, ext. de ſpõſ. & alij infra citãdi. & Gemin. in c.
ferrũ. col. 2. verſ. ad tertiũ. diſt. 50. cũ talis proba-
tio admitteꝛ cõtra pr̨eſumptionẽ iuris, & de iure.
Pro cuius fallẽtįe maiori intelligẽtia ſciẽdũ erit,
ꝙ in Auct. de ̨equal. dot. § aliud. verſ. & ne contin-
gat. fuit decretũ, ꝑ nè decipi poſſent creditores vi
ri, ſi alter coniugũ habeat bona immobilia. in ip-
ſis fiat oblatio ad inuicẽ: quatenus ſit palã, & indu
bitatũ, quod quidẽ ab initio fuit: ꝙ aũt poſtea adi
tũ eſt: ſi aũt nõ vtrinq; immobiles res fuerint, mu
lierẽ oĩno per immobiles res celebrare augumen
tũ, vt & dos & augumentũ ſimiliter habeat aduer
ſus antiquiores creditores priuilegiũ, vndiq; indu
bitato augumento exiſtẽte: vir aũt ẽt in reb. mobi
libus faciat augumentũ: nulla. n. hinc orietꝛ læſio.
Si aũt mulier immobiliũ habẽs rerũ ſubſtantiã, in
reb. mobilibus ſcribat augumẽtũ, ſciat priuilegiũ
nõ habiturũ, niſi in antiqua ſola dote, nõ in figu-
rato exiſtẽte augumento. Quod. n. ab initio factũ
eſt, in toto ſine ſuſpitione eſt, quod aũt poſtea ma
chinatũ eſt cõtra creditores, hoc ipſo introducit
meditationẽ: & l̨edi hoĩes ex dato à nobis priuile
gio, nullo volumus modo. Si verò nõ fuerit debitũ
cõtra virũ vllũ, neq; ſuſpitio cõtra creditores cir-
cumuẽtionis: tunc & in pecunijs, & vt volũt, augu
mentũ fiat ab eis: vtriq; tñ augumẽto ſic faciẽdo,
& æqualitatem habente, vt ̨equitatem ſeruemus.
Quæ. n. erit circumųetionis ſuſpitio, viro obligato

Digitized by Google

nulli exiſtente, & præterea augmentia ſine tergiuerſatione factis ?] hæc in dicto §. quibus ſimilia ferè ad verbum habentur in Authentica, ſed iam neceſsè, C. de donatio. propter nuptias. ex quibus habetur, quòd fuerit ab Imperatore ſtatutum quòd priuilegium dotis non extendatur ad augumentum quod mulier dicat feciſſe in rebus mobilibus ſi habuerit res immobiles, quãdo vir eius haberet creditores, quoniam tunc tale augumentum præſumeretur fictitium in fraudẽ creditorum & cùm hæc præſumptio ſit iuris & de iure, ideo dicit ibidem gloſa, in verſicu, priuilegium. quòd lex noluerit tribuere mulieri tale priuilegium, ne videretur dicere ſe dotem auxiſſe animo decipiendi creditores. Quapropter ſi mulier vellet probare per teſtes ſe in augumento res mobiles dediſſe, non admittetur eius probatio, quia eſſet contra præſumptiones iuris, & de iure, Hæc gloſa. quaſi tacitè diceret, quòd ſi creditores faterentur dictum augumentum eſſe verum & non fictitium (& ſi ad hoc nullo pacto teneantur talis probatio reſultans ex talium cõfeſſione) admitteretur contra huiuſmodi præſumptionem iuris, & de iure, eo quòd talis ſuſpitio ceſſaret, quod & apertiſſimè poſt ipſam glo. docuit Azo in ſumma titu, de donatio. ante nupt, nume. 3. verſicu. hodie vero ex neceſſitate. vbi his verbis vſus fuit, videlicet. Hodie verò ex neceſſitate augetur dos, vel donatio propter nuptias; Nam ſi altera pars præſtat augumentum, neceſſe eſt quoque alteram partem augumentum celebrare: & ſi quidem maritus nullos habeat creditores, mulier poteſt augere dotem in rebus quibuſcunq;. Si verò habeat, quia creditores præiudicium patiuntur propter datam dotem, etiam ſi anterioris temporis priuilegio ſint vallati: & quia maritus, & mulier fraudem excogitando fictè dicerent ſe feciſſe augumẽtum, quod non feciſſent, Ideo dictum eſt, vt mulier dotem, tunc in rebus apparentibus, puta, immobilibus ſi habeat, augeat, Si enim mulier immobilis ſubſtantiæ domina res mobiles in augumento dederit: id eſt, dicatur dediſſe, & creditores ſuſpicantur, & dicunt non datum, in hac parte, dotis nullo vtetur aduerſus creditores alios priuilegio. vt in Auctent. de æqualit. dotium. §. aliud quoque; ſed ſi creditores confiterentur datum; cur non vteretur priuilegio mulier. hæc Azo vbi ſupra. Ex quibus omnibus infraſcripti alij Doctores eliciunt hanc peroptimam fallentiam primam. Nam Bartol. ſequens ſupradictum Azonem, & Cyn. in Authent. ſed iam neceſse. C. de donatio. propter nupt. nume. 5. idem repetens dixit, quod præſumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, niſi per confeſſionem, addens, quòd etiam teneat Cynus, & idem docuit gloſa, quòd perpetuò erit notandum. idem docuit Baldus in Rubr. extra de præſumptio. nume. 2. & in l. ex hoc iure, ff. de iuſtitia, & iure, & in auctentica. ad hæc, in quarta columna. C. de vſuris, & in l. ſi quis inſtituatur, §. ſi ſub condit. ff. de hæredib. inſtitu, lo. & in repet. l. admonendi. in fine, ff. de iure iurando. vbi addit, quòd in tantum hæc fallentia eſt vera; quòd etiam ipſa habebit locum, & ſi non iuraſſet dictus confitens. idem docuit Alex, de Imola. in l, non eſt veriſimile, ff. quod metus cauſa. & in ſuo conſilio 95. libro 4. idem docuit Salycetus in l. 1. C. de dolo, qui ſequens Bald, vbi ſupra. addit, quòd talis confeſſio admittetur etiam ſi fuerit facta ſine iuramento: idem Paulus de Caſtro in conſilio 8. incipit. ad primum quæſitum. in fine primi dubij; & in conſilio 157. incipiente. viſis, & ponderatis. in columna prima, & in conſilio 177. incipiente. ſuper primo: videtur docendum, in vltimo dubio. idem Baldus rurſus in l. non ignorat. columna nona. C. qui accuſa. & in l. finali, columna penultima, verſiculo ego breuiter. C. ſa. her. vbi dixit quod licet lex præſumat hæredem non conficientem inuentarium, ſurripuiſſe de bonis hæreditatis, vt in §. ſancimus, & §. ſi verò. in auctentica de hæred. & ſal. tamen ſi legatarij confitentur vires hæreditatis non ſufficere, euaneſcit præſumptio; & non tenebitur hæres. nam in dicto §. ſancimus præcepit Imperator, vt hæres faciat inuentarium in adeundo hæreditatem. quòd ſi non faceret in pœnam tranſgreſſionis ipſius ſtatuti ſtatuit in dicto §. ſi verò, quòd ipſe non ſolum non poſſit retinere falcidiam de ipſa hæreditate: verum potius tenebitur complere legatarios, & fideicommiſſarios: licet puræ ſubſtantiæ morientis tranſcendat menſuram legatorum datio. & hoc ſtatuit Imperator, non derogans tamen alteri legi: in qua ſtatuerat, vt hæredes non damnificarentur propter creditores teſtatorum, hæc ibi. idem rurſus Bartolus, in l. 1. in lect. a. numero ſexto. C. plus valere quod agitur & cæt. Addens hoc intelligi tam de confeſſione præced. quàm ſubſequente ſententiam diffinitiuam. idem prorſus docuiſſe reliquos Legiſtas in dicta Authentica, ſed neceſſe. teſtatur Felinus in capitulo quanto. columna penultima, numero quinto; verſiculo ſed fallit primo: extra de præſumptionibus. aſſerens ibidem hoc ipſum in ſpecie docuiſſe Baldũ, & Salycetum, idipſum tacitè videtur docuiſſe Innocentium, in capitulo quia veriſimile. extra de præſumptionibus. vbi dicit quòd volens probare aliquid, quod non eſt veriſimile, huiuſmodi probatio non erit admittenda, niſi aliquid ſit, quòd huius præſumptionem elidat, puta fama loci, vel bonitas teſtium, vel alia rationabilis circunſtantia. addit contra præſumptionem iuris admittatur probatio, non autem contra præſumptionem iuris, & de iure, & quòd tunc dicatur præſumptio iuris, & de iure, quando quis ſtatuit aliquid ſuper certo facto, & contra hanc non admittitur probatio, niſi ſit fama, vel alia circunſtantia contra eam, vt hic. hæc ille. colligendo ipſius dicta in vnum ibidem. quem idipſum confirmaſſe aſſerimus in capitulo quia plerique, columna prima, verſiculo idem eſt in eo, qui condemnatus eſt iniuſtè, extra de immunitate Eccleſiæ. nam ibi dicit, quod etſi ſententia iniuſta executioni mandetur, tamen ſi eius iniuſtitia pateſiat per confeſſionem obtinentis ipſam, non habebit executionem, quaſi diceret, quòd ſi in fauorem ſententiæ latæ adſit præſumptio iuris, & de iure, ita quòd contra eam non admittatur regulariter probatio, tamen admitteretur probatio contra eam, ſi hoc conſtaret per confeſſionem eius, in cuius fauorem lata fuit dicta iniuſta ſententia, & ſi regulariter hæc ſententia lata naſcatur præſumptio iuris, & de iure. Idem docuit Panormitanus in capitulo nouit. numero vigeſimo, verſic. pro hoc, extra de iudic. dicens, quod præſumptio iuris, & de iure admittit probationẽ in

contrarium

Digitized by Google

contrarium per confeſſionem illins, ad cuius va-
liditatem ius præſumit, vt notat Cynus, & alij
Doctores, in authent. ſed iam neceſſe. C. de do-
natio. ante nuptias. nam in tantum tunc huiuſmo
di probatio admitteretur, quòd hac confeſſione
partis (vt ſupra docuit Innocen. in dicto cap. quia
plerique) facta, ipſa ſententia reuocanda eſſet;
hæc Panormitanus vbi ſupra. qui idem rurſus do-
cuit in infraſcriptis, nam in cap. is, qui, nume. 5.
extra de ſponſalibus. dicens, quòd Cyn. & com-
muniter Legiſtæ in Authent. ſed iam neceſſe. C. de
donatio. ante nupt. ponunt dictũ notabile, quòd
contra præſumptionem iuris, & de iure admitta-
tur probatio in contrarium per confeſſionẽ par-
tis. & hoc dictum eſſe verum affirmat ipſe, ibi ſi
intelligatur, quando ius præſumit in fauorem al-
terius: tunc enim ille confitendo contrarium tol-
lit præſumptionem iuris. Vnde benè & ſingula-
riter dixit Innocentius in capitulo quia plerique,
extra de immunitate Eccleſiæ. quòd licèt ſenten
tia tranſierit in rem iudicatam: tamen ſi pars,
pro qua lata eſt ſententia, fatetur eam iniuſtam,
debet illa ſententia retractari. quod ſingulariter
notabis. Idem rurſus docuit ipſe Panormitanus in
cap. 2. num. 5. extra de purgat. vulgari. Idem rur-
ſus docuit ipſe Panormitanus in cap. fraternita-
tis, numero 18. verſicu. & nota ex hnc. extra de
frigidis & maleſi. Idem etiam repetijt Panormi-
tanus in cap. 1. nume. 5. verſicu. vnde ſingulari-
ter, extra de conceſſione præbend. Idem rurſus
docuit ipſe Panormitanus in cap. cùm inter. nu. 8.
verſicn. ſi tamen, extra de ſententia & re iudic.
idem Panormitanus eadem repetijt in capitulo
cùm contingat, nume. 10. extra de officio iudic.
delegati. vbi dicit hoc ſemper menti tenendum.
Idem docuit Geminianus in cap. ferrum, colum.
2. verſicu. contra præſumptionem iuris, & de iu-
re. diſtin. 50. Idem docuit Antonius de Butrio in
dicto cap. quia plerique colum. 5. in principio.
verſic. puta ſi is, pro quo. ſequendo Innocentiũ.
Idem docuit Marianus Socinus ſenior in c. qua-
liter & quando, el primo. num. 125. verſ. duodeci-
mò fallit. extra de accuſat. idem docuit Præpoſi-
tus in c. is qui fidẽ, col. 4. verſ. aut ſumus in his, &
in col. 5. verſ. fallit quarto, ext. de ſponſal. Idẽ do-
cuit Ant. de Butr. in d. c. is qui fidẽ, col. 2. verſ. ad-
uerte tñ ꝙ licèt. Vbi elegantiſſimè hoc ipſum do-
cuit dicẽs, ꝙ licèt regulariter pręſumptio iuris &
de iure nõ admittat probationẽ in cõtrarium, tñ
ſi partes de facto admittãt. fiat, & derogat, vt not.
Innoc. in c. fraternitatis, ext. reliqua aſſerẽda in
probationẽ pñtis limitationis, & reliquatum re-
quirit in tract. de conatu puniẽdo in limitatione
& reliquatũ prima limitationis quartę, ampliatio
nis ſextę, limitationis ſecũdę, cõcluſionis quintę.

Declarãda ſeptimò erit d. cõſtitutio dicti c. 1. di
cẽdo, ꝙ ad incurrendã pęnã ordinariã inibi con-
tentã ſufficiant teſtes deponẽtes, ac cõcludentes
35 cõtra aſſaſſinũ, † ẽt ſi fuiſſent examinati lite nõ cõ
teſtata, & parte nõ citata. Nã in tali caſu benè pro
bat, habita tñ rõne ad perſonã diffamatã, & ad fa
cti circũſtãtias. Nã regula talis tradiř ab infraſcri
ptis, & alijs Doctor. ꝙ vbi ſtatutũ, aut lex nõ exi-
git plenã probationẽ, ſed cõtentař ſolis argumẽ-
tis, tũc poterũt recipi teſtes parte nõ citata. Hæc
declaratio probař auctoritate dicti c. 1. de homic.
in ſexto. ibi. [Probabilib. argumẽtis.] Vndè nõ di
ait ibi tex. [teſtibus legitimè deponẽtibus, & lite
conteſtata] & tamen appellatione argumentorũ
veniunt teſtes & inſtrumenta, quibus iudex pote
rit induci ad credulitatem: vt inter alios docuit
ſingulariter Bart. in Rubrica. C. de probat. Proba-
tur & ſecundò Doctorũ auctoritate infraſcripto-
rum. Nam Hoſtien. Lapus, & Geminianus, in c. 1.
§. ſacri. colum. 3. verſ. nota benè. de homic. in ſex-
to. idem docuit Decius in c 2. col. 7. num. 27. verſ.
tertiò fallit. extra de teſtibus. ſe ſubſcribens dictę
regulæ. Idem docuit Hyppolitus de Marſil. in ſuo
ſingulari 24. incipien. clarum eſt in iure. Idem do
cuit Ludouicus Carrerius in ſua pract. crimin. tit.
de homicidio commiſſo, verbo & lingua. num. 30.
verſ. item eſt aliud ſpeciale. nam teſtes. Idem do-
cuit Philippus Franchus in dicto cap. 1. colum. 4.
verſicu. vndecimò not. ibi. Idem docuit Ioannes
And. in dicto capitulo 1. colum. 5. verſicn. & di-
cit Hoſtien. docuit Felinus in cap. quoniam fre-
quenter, colum. 7. nu. 32. verſ. ſimiliter dicit Hoſt.
ſequens Hoſt. & Dominicum vbi ſupra. & Panor.
in cap. cùm non ab homine, col. 12. verſ. & in quan
tum dubitaretur, ext. de iudicijs. & ſi ipſemet Fe-
linus in cap. in nomine Domini, col. 3. verſ. quin-
tò limita. ibi, ſed aduerte. extra de teſtibus. videa
tur contrarium docuiſſe. Thomas quoque Gram-
matic. noſter, ſe ſubſcripſit præſenti declaratinni
in conſil. 40. num. 7. verſic. & hoc mediante pecu-
nia hoc probans auctoritate Domini Felini, vbi
ſupra. & ſupradictorum Doctorum, & ſi ipſemet
Grammat. in voto 11. nu. 16. verſ. præterea mini-
me ſequens Felinum in dicto cap in nomine. con
trarium dixerit, immemor forſan eorũ quæ alias
dixerat, vt ſupra retulimus. Idem docuit Iulius
Clarus in ſua praxi crimin. §. de aſſaſſinio, verſic.
præterea. Idem docuit Paris de Puteo in tracta.
de ſindicatu. tit. de inquiſitione, cap. incipien. Di-
cit conſtitutio Regni. in verſ. an in percuſſione fa-
cta cum aſſaſſinio, aſſerens quòd in hoc crimine
proceditur contra reum iuris ordine prętermiſſo.
cuius ſententiam ſequutus fuit Hyppol. de Marſil.
in ſua praxi crimin. §. diligenter, nu. 165. verſ. item
propter enormitatem delicti. & idem rurſus repe
tijt ipſemet Marſil. in conſil. 127. nume. 16. & 17.
qui ibidem. num. 15. dixit, quòd cùm ſumus in e-
normi crimine, tunc licitum eſt ad eruendam &
inueniendam veritatem iura, leges, & ſtatuta trã
gredi ſecundum Innocen. & alios in cap. cùm om
nes, extra de conſtitu. Quapropter ſi aliqua exce
ptio poſſet opponi alicui teſti deponenti in tali
cauſa, non tamen per hoc eſſet dicendum, quòd
non ſit probatum plenè tale homicidium cum aſ-
ſaſſinio, & quòd non poſſit contra tales occiſores
procedi ad debitas condemnationes: cùm do-
cuerit Paris vbi ſupra, quòd in crimine aſſaſſinatus
propter enormitatem delicti non requiritur ple-
na probatio, ſed ſufficiunt probabilia argumen-
36 ta. hæc ibi, ſed animaduertendum † quòd etſi
prima fronte videatur ipſum Hyppolitum cõtra-
rium ſibi fuiſſe in ſua pract. crim. §. diligenter. nu.
169. verſ. ſed contrariũ, vbi poſtquã ſe ſubſcripſiſ-
ſet ibidẽ. nu. 165. prędictę ſñię Paridis de Puteo, &
dixiſſet, ꝙ in crimine aſſaſſinatus pp eius enormi
tatẽ nõ requiratur plena probatio, ſed ſufficiant
probabilia argumẽta, in d. nu. 169. vř cõtrariũ do
cuiſſe: cũ inibi dixerit, ꝙ ẽt in enormiſſimo crimi
ne ſeruandæ ſint ſolemnitates omnes requiſitæ in
alijs criminibus: ſi ergo ſecundũ ipſum Hyppol. in
omni enormiſſimo crimine ſeruãdę eſſent ſolem-

nitates requiſitæ in alijs criminibus, ſequitur ipſum docuiſſe, quòd admitti non debeant teſtes examinati in cauſa aſſaſſinij non citata parte, cùm hoc requiratur de iuris ſolemnitate in omnibus alijs criminibus, in tantum quòd ipſa ommiſſa, eorum depoſitio nullum de iure producet effectum ſecundum omnes Doctores. Ad hoc accedunt rationes, quibus ipſemet in dicto num. 169. vſus fuit: his verbis vtens, videlicet. Nam non poteſt dici, quòd in cauſa accuſationis, vel inquiſitionis enormis criminis, dicatur, quòd ſumus in delicto enormi; cùm non conſtet, quòd reus accuſatus, vel inquiſitus cõmiſerit tale delictum; quia ſi hoc conſtaret, vlterius reus non accuſaretur, vel inquireretur, nec contra eum procederetur de tali delicto, ſed puniretur pro ipſo delicto pœna congruenti: ſed in tali caſu de neceſſitate debemus dicere, quòd non ſumus in tali enormi delicto, ſed ſumus in imputatione talis enormis delicti: ideo meritò locum non habent ſuperius adducta: Nam non ſequitur, talis eſt accuſatus, vel inquiſitus de tali enormi crimine: ergo eſt verè reus talis criminis? Ad quod ego adduco text. not. in l. fina. verſic. non ſtatim reus extimetur. C. de accuſatio. item adduco text. in l. furti. in principio in verſicu. pendente iudicio nondum inter ſamoſos habetur, ff. de his qui notãr. infamia & facit textus in l. 1. & in l. nullam. C. ex quibus cau. infa. irroga. Et facit etiam. Nam
37 non ſtatim † quòd quis accuſatur, reus eſt: ſed qui conuincitur. ita dixit textus in cap. finali, 15. quæſtio. vltima, & in cap. nunne. 8. quæſtio. 4. Et quòd in crimine enormi debeant ſeruari ſolem-
38 nitates, † quæ ſeruantur in alijs criminibus probat ipſe exemplo criminis læſæ maieſtatis, quod vtique eſt enormiſſimum: & tamen in ipſo inquirendo indicia debent præcedere torturam, ſicut in criminibus non enormibus. textus eſt not. & ibi gloſa, Cynus, Baldus, & Salycetus in l. ſi quis alicui. C. ad l. Iuliam maieſtatis, quod etiam voluit Angel. de Aret. in tracta. ſuo malefic. in verſicu. *che hai tradito la tua patria*. in primis verbis. & Dominus Franciſcus Brun. in ſuo tracta. de indicijs & tortura. char. 9. in colum. poſt med. & ſic ex illis omnibus (inquit vbi ſupra Hyppolitus de Marſilijs) ſatis patet per iura & rationes ſuperius adductas, quòd in enormibus criminibus requiruntur indicia ſolemnia, & aliæ ſolemnitates, quæ requiruntur in criminibus non enormibus. & patet etiam quòd illud, quod dixi, quòd propter enormitatẽ delicti licitum eſt iura tranſgredi, habet locum in puniendo, quando conſtat reum eſſe verum delinquentem: ſecus autem in procedendo, quia in proceſſu nondum verè ſcitur an accuſatus, vel inquiſitus ſit verus delinquens, nec ne. & hoc etiam locum habet ſolùm in Magiſtratibus maioribus, ſecus in minoribus, vt ſunt Poteſtates, & Iudices terrarum, qui iurauerũt ſeruare ſtatuta; nam tales non poſſunt leges, ſtatuta, nec conſuetudines tranſgredi. ita dixit Bald. in Authentica hodie. C. de iudic. quem refert, & ſequitur Iaſon in §. ex maleficijs, in 2. colum. inſtitutio. de actio. hæc omnia Hyppolitus de Marſilijs, vbi ſupra. qui ex prædictis videtur docuiſſe, quòd in crimine aſſaſſinij, quod eſt enorme, non debeant ommitti ſolemnitates iuris, ac per conſequens, quòd nulla ſit depoſitio teſtium deponentium non citata parte aduerſa, cùm hoc requiratur de ſolemnitate iuris (vt latius loco ſuo
39 probabitur.) Tamen ſi benè librabuntur † dicta ipſius Hyppoliti: nam ex ipſis elucebit, quòd nunquam hoc ipſum docere voluerit: cùm hoc dixerit regulariter, de omni crimine etiam enormi, non tamen ſequetur, quòd hoc docuerit de crimine aſſaſſinij, quod elicitur apertè, tum quia quãdo docuit de ipſo crimine ſpecialiter hoc non dixerit, imò ſimpliciter fuit ſequutus Paridem de Puteo hoc expreſsè docentem: cùm etiam quia de hoc fiat peculiaris ſermo in dicto capitu. 1. de homicid. in ſexto, quod videtur correctorium aliarum legum, in quibus dicitur, quòd in criminibus puniendis requiruntur probationes luce meridiana clariores: & tamen in dicto cap. 1. conceditur Iudicibus, vt ad puniendum huiuſmodi crimen aſſaſſinij moueantur argumentis probabilibus, quibus vtique moueri non debent Iudices ad alia crimina punienda: nec obſtat præſenti deciſioni exemplum, (quod ſubintulit vbi ſupra Hyppolitus de Marſilijs) de crimine læſæ maieſtatis, in quo indicia debent præcedere torturam. cum hoc inde non negetur etiam in caſu aſſaſſinij: Ex his ergo omnibus patuit Hyppolitus de Marſilijs, ſe ſubſcripſiſſe præſenti declarationi ſeptimæ, quod & apertius elicitur ex ijs, quæ rurſus de eodem ipſemet in repetitio. l. vnius facinoris, §. cognitarum, nume. 76. verſicu. & facit quod voluit, ff. de quæſtionibus. vbi refert & ſequitur Paridem de Puteu vbi ſupra. dicentem, quòd Iudex contra aſſaſſinum poterit procedere ex mero officio ſuo, & allegat plura, & dicit poſtea, quòd propter immanitatem aſſaſſinamenti proceditur iuris ordine prætermiſſo, & quòd in hoc crimine non exigitur plena probatio, ſed ſufficit conſtare per probabilia argumenta: ſi ergo per eum in tali crimine poterit Iudex procedere iuris ordine prætermiſſo? inde ſequitur, quòd valeat depoſitio teſtium facta contra accuſatum, vel inquiſitum de crimine aſſaſſinij, ipſo non citato ad videndum iuramenta teſtium. Idẽ docuit Raymundus Pius Fich. & habetur, in theſauro communium opinionum in verſicu. aſſaſſinium. Idem docuit Hyppol. Bonacoſſæ. in dicto theſauro. eodem verſicu. aſſaſſinium. Idem docuit Boſſius in ſua praxi criminali. titu. de mandato ad homicidium, nume. 20. verſicu. ſed difficultas eſt, idem docuit Franc. colum. 2. Apoſtil. ad Abb. in cap. 2. colum. 3. extra de teſtibus. Idem docuit Antonius Gabriel. in lib. 7. concluſionum. tit. de maleficijs cõcluſione prima num. 21. verſ. primò infertur.

Declarandus erit & octauo, dictus textus in dicto cap. 1. de homicid. in ſexto. dicendo ipſum habere locum quoad faciendum indicium ad torturam contra inquiſitum de aſſaſſinio, depoſitio teſtis deponentis de auditu auditus & ſi regulari-
40 ter huiuſmodi teſtis non probet, † vt habetur in cap. teſtes, 3. q. 9. & in l. teſtiũ. C. de teſtibus. & ratio eſt, quia tale dictum teſtis de auditu auditus facit qualem qualẽ præſumptionem, ſeu coniecturã, vt ſingulariter docuit Hyppolit. de Marſilijs, in ſua praxi crimina. §. examinanda, nu. 29. citans ad hoc Archid. in cap. hoc videtur. 22. q. 5. quem retulit, & ſequutus fuit Ludo. Roma. in repet. l. ſi vero. §. de viro. in vltima colum. ff. ſoluto matrimonio. & Alexand. in conſil. 77. incipien. In cauſa accuſationis de crimine falſi in 1. vol. & Paul. de Caſtro in conſilio 17. incipiente in cauſa, quæ

vertitur

vertitur Parmæ. quos refert, & ſequitur Iaſon (vt
ipſe Marſil. vbi ſupra refert) in l. admonendi. in co
lum. 65. in principio, ff. de iureiurando, idem do-
cuit Antonius Gabriel in lib. 7. concluſionum. ti-
tu. de maleficijs, concluſione 1. num. 22. verſic. ſe-
cundò inſertur. & ratio iſtius declarationis octa-
uę eſt, quia in puniendo crimine aſſaſſinij proce-
ditur omiſſo iuris ordine, vt docuerunt omnes Do
ctores citati ad probandam declarationem ſepti
mam, & in ſpecie Antonius Gabr. vbi ſupra, nu.
23. Hippol. de Marſil. in l. vnius. §. cogniturum. co-
lum. 14. ff. de quæſtionibus Grãmaticus noſter in
voto 8. nu. 5. & voto 9. nu. 17.

41 Nonò declara, ſocius † in aſſaſſinij crimine
poterit interrogari, & ipſius depoſitio faciet indi
cium ad torturam, vt docuerunt Berta. in verſic.
mandatarius. in vlt. col. in vlt. verſiculo. Alex. in
conſi. ſuo 88. incip. Quoniam omne. in col. penul.
verſic. præterea. in vol. 5. vbi dixit, quòd teſtes de-
ponentes de mandato, & commiſſione ſibi facta
ſunt idonei. & hos refert, ac ſequitur Marſil. in l. 1.
§. Diuus Antonius, num. 9. verſic. an autem manda
tarius. Bal. in l. non ideo minus, in princ. C. de ac-
cuſat. Iaſon in conſil. 103. vol. 4. Caſſan. in conſuet.
Burg. ſol. 47. col. 4. verſ. & aduerte. & Antonius Ga
br. in lib. 7. concluſionum. titu. de malef. cõcluſ.
1. nu. 25. verſ. ſextò amplia.

Decimò amplia ſpecialia dicta in tali crimine,
dicendo, quòd reus de tali crimine aſſaſſinij in-
42 quiſitus † poterit renunciare defenſionibus. vt do
cuerunt infraſcripti Doctores, videlicet Hippol.
de Marſil. in l. vnius facinoris, §. cogniturum. nu.
76. ſequens Par. de Puteo in tract. de ſyndicatu. Lu
do. Carretius in ſua praxi crim. titu. de homicidio
commiſſo verbo, & lingua, nu. 39. verſ. item licèt
aliàs. Antonius Gabriel in lib. 7. concluſ. titu. de
maleficijs. concluſ. 1. nu. 26.

Vndecimò amplia ſpecialia dicta in crimine
aſſaſſinij, dicendo, quòd in deteſtationem huiuſ-
modi atrociſſimi criminis introductum eſt, quòd
43 aſſaſſinus, ideſt confeſſus, † vel conuictus de aſſaſ-
ſinio (nam ſic meo iudicio interpretanda erit ſen
tentia infraſcriptorum Doctorum) ſine alijs indi-
cijs præcedentibus, poſſint torqueri, vt indicet
mandantem. Doctores, qui ſe ſubſcripſerunt præ-
ſenti declarationi fuerunt, Bal. in l. non ideo mi-
nus, col. 1. C. de accuſat. Alex. poſt Bart. & in d. l. &
inſuper ipſe Hippol. de Marſil. in ſua praxi. crim.
§. diligenter. nu. 156. verſ. & in hac materia. aſſerẽs
hoc eſſe notatu digniſſimum, quia quandoq; acci
dit in facto, & quod ipſe viderit hunc caſum ple-
rique in facto.

Amplia ſupradicta dicendo, quòd in tantũ hoc
crimen exoſum eſt, quòd etſi regulariter manda-
44 tor † puniendus ſit in loco mandati, & in loco de
licti exequuti, tamen mandator aſſaſſinij punien
dus erit in loco delicti exequuti, vt docuit Paulus
de Caſtro in l. ſi vt proponitur. ff. de fideiuſſ. Hip-
pol. de Marſil. in l. 1. nu. 252. C. de rapt. virg. quos
refert, & ſequitur Antonius Gabr. vbi ſup. nu. 27.

Singulare eſt in puniendo hoc crimine aſſaſſi-
nij: quoniam procedetur ad puniendum inculpa-
45 tum de aſſaſſinio † quotieſcunque concludenter
probata in iudicio fuerit huiuſmodi qualitas aſ-
ſaſſinij ſine aliqua alia ſententia diffidationis ex-
communicationis, & aliarum pœnarum in d. c. 1.
de homic. in ſexto, contentatum: niſi ſola decla-
ratoria, quòd ſit obnoxius criminis aſſaſſinij, quã-
uis in ſententia ipſę pœnæ non exprimerentur.
Hæc declaratio probatur triplici medio. Primò
enim per apertiſſimum textum in d. c. 1. de homi-
cidio in ſexto, §. fin. vbi hæc ad verbum habentur,
videlicet. [Et poſtquam probabilibus conſtiterit
argumentis aliquem ſcelus tam execrabile com
miſiſſe: nullatenus alia excommunicationis, vel
depoſitionis, ſeu diffidationis aduerſus eum re-
quiratur.] hæc ibi. Probatur & ſecundò infraſcri-
ptorum Doctorum auctoritate. Nam hoc ipſum
elegantiſſimè inter alios docuit Archid. in d. c. 1.
col. 2. in verſ. & nota, quia hic dicit littera. [Poſt-
quam conſtiterit.] his verbis vtens, videlicet. Ex
quo patet, quòd ſicut aliquis non eſt vitandus tã-
quam excommunicatus, vel pro excommunicato
habendus, niſi conſtet de ſententia Iudicis, vel
Canonis: ſic nec tãquam diffidatus impugnãdus,
niſi & hoc prius iuſta ſententia diſcernat, & ideo
errant Principes, & milites ſeculares contrarium
facientes. & in verſ. requiratur, quòd hic dicitur,
intellige ſic, ideſt non eſt neceſſe exprimi in ſen-
tentia de pœnis prędictis, ſed hoc ipſo, quòd pro-
nunciatum fuerit in genere eum fautorem aſſaſ-
ſinorum: ſententia ſuos prædictos ſortietur effe-
ctus, quamuis in ipſa ſententia ſpecificati nõ fue
rint: Nam & hoc ipſo, quòd quis de crimine capi
tali condemnatus eſt, ſubintelligitur tacitè de cõ
fiſcatione bonorum, & hoc ipſo, quòd Iudex pro-
nunciauit accuſatorem calumniam commiſiſſe,
ſufficit etiam ſi in ſententia nihil adijciat: nam fa
cti quidem quæſtio eſt in arbitrio iudicantis, pœ-
næ verò executio non eius voluntati mandatur,
ſed legis auctoritati reſeruatur, vt in l. vlt. ff. de
pn. iudi. & eodem modo intelligi debent omnia
iura Canonica, & concilia, quibus continetur ip-
ſo iure, vel ipſo facto aliquem puniri bonorũ con
fiſcatione, vel quacunque alia pęna, ſcilicet vt nõ
ſit opus exprimi in ſententia, quòd bona cõfiſcen
tur, vel quod alia pœna infligatur. ſed ſufficit in
genere pronunciari, & declarari eum culpabilem
illius criminis, de quo actum eſt. Hæc omnia Ar-
chidiaconus vbi ſupra, cuius ſententiam ferè ad
verbum retulit, & ſequutus fuit Ioannes And. in
d. c. 1. colum. 4. in fine. Idem docuit Petrus de An-
char. in d. c. 1. colum. 4. verſ. quartodecimo nota.
ſequens Archid. & Io. And. vbi ſupra. Idem docuit
Geminianus in d. c. 1. §. ſacri. col. 3. verſic. quarto.
quare non requiratur ſententia ſuper iſto crimi-
ne. Idem docuit Philippus Franchus in d. c. 1. col.
4. verſ. vltimò nota, & ita allegatur.

Limitanda erit quinta declaratio d. c. 1. de ho-
mic. in ſexto, dicendo ipſam veram, ſcilicet quòd
46 Iudex † ſecularis poſſit punire clericum aſſaſſi-
num, quando dicta qualitas aſſaſſinij de qua in di
cto c. 1. habetur, concludenter probata appareat
in actis, vt requirere videtur text. in d. c. 1. Nam
47 regula eſt, quòd qualitas deducta † in accuſatio-
ne, vel inquiſitione eſt, quando lex, vel ſtatutum
requirit actum qualificatum, vel aliqua qualitas
eſſet neceſſaria ad aliquem actum, tunc neceſſariò
plenè probanda eſſet qualitas illa ad iuris pœ-
nam, aliter ſequeretur abſolutio rei. Probatur pri-
mò per argum. in c. licet cauſam. ext. de probat.
vbi Innocentius Tertius reprobat, & non admit-
tit probationem factam de crimine qualificato
propoſito, eo quòd non fuerit probata qualitas
ipſius. Dixi probari per argum. cum hic vacet ar-
gum. ab identitate rationis. Idem probatur per
argum.

argum. in l. 1. §. item illud ſciendum eſt, ff. ad Sylla. vbi hæc habentur, videlicet. [Item illud ſcieodum eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum: non haberi de familia quæſtionem: liquere igitur debet ſcelere interemptum. Vt Seoatuſconſulto locus ſit.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per arg in d. §. item, quia per ſe patet adeſſe arguendi rationem a ſimili. Nam ſicut cum agitur de homicidio puniendo, ſemper erit probanda circunſtantia illa, quòd illud tale homicidium fuerit ſcelere, ſeu dolo mediante perpetratum, vt pœna ordinaria poſſit puniri, ſic arguẽdo ab identitate rationis, dicendum, quód qualitas illa, ſeu circuoſtantia in homicidio interueota, ꝙ ſcilicet mediante pecunia fuerit perpetratum neceſſariò debebit conſtare io iudicio, vt inde clericus poſſit iudicari, & puniri pœna ordinaria ſtatuta in d. c. 1. de homic. in ſexto. Idem probatur per argum. in l. ſi per alium. §. docere. ff. ne qois eum, vbi hæc habentur, videlicet. [Docere autem debet quis per hanc exemptionem factam, quo minus in ius produceretur.] Idẽ probatur per argum. in l. Fulcinius, §. cùm hoc edictum. ff. quibus ex cau. in poſſ. eatur. vbi hæc habentur, videlicet. [Cum hoc edictum locum habeat, non ſufficit eum latitare, ſed neceſſe eſt fraudationis cauſa id fieri: neque quòd fraudationis cauſa ſine latitatione fit, ſatis eſt ad poſſeſſionem, & venditionem: ſed oportet fraudationis cauſa latitare.] hæc ibi. Dixi probari per argum. quia vtique indè talis regula elicitur apertiſſimè, ſic arguendo. Nam ſicut latitatio, ſine fraude, ſeu non in fraudem, vel fraudatio ſine latitatione neminem priuat facultate vẽdendi quod poſſidet, & hoc quia ius requirit actum huiuſmodi qualificatum, ideſt latitationẽ in fraudem factam, ſic argueodo a ſimili dicimus, quod cum dictus text. in c. 1. de homic. in ſexto, puniat actum qualificatum, ideſt aſſaſſinium in perſona Chriſtiani perpetratum: Indè ſequitur, quòd non habeat locum pęna inibi contenta, ſi probata non fuerit dicta qualitas, quòd in perſooa Chriſtiani commiſſum fuiſſet dictum aſſaſſinium. Nam regula generalis hæc a Doctoribus infraſcriptis traditur, ſcilicet quòd quando lex requirit actum qualificatum, tunc non ſufficiet probare actum, ſine illa qualitate. & idem dicitur, quando dicta qualitas fuiſſet neceſſaria ad aliquem actum, prout docuerunt etiam infraſcripti Doct. videlicet Grámaticus noſter Neapolitanus in voto 11. oum. 4. verſic. conſiderato in primis, vbi loquens de propoſito caſu dixit, quòd Bal. in l. 1. C. de hæred. inſtit. formaliter dixerit, quód ſi Iudex, vel lex dixerit, baonimus omnes latrones, vel aſſaſſioios tunc ita demum pęnam, & effectum bãnitionis patiuntur aliqui, ſi ſunt de tali facto inculpati per ſñiam, vel per confeſſionẽ in iure factã, vel per euidentiã facti, vel legitimis probationibus conuincti de latrocinio, vel aſſaſſinatu, ſicut de infamia, & excõmunicatione, vt in l. 1. & in l. ictos fuſtium, ff. de infam. & io c. olim. ext. de ſenten. excom. & ſicut Iudex laicos poſſit punire clericum aſſaſſinũ, debet intelligi, dummodo qualitas aſſaſſinij probata appareat concludenter, vt docuit Ioãnes And. in d. c. 1. de homic. in ſexto, vt etiam retulit ipſum ſequens Decius in conſi. 13. incip. Pro teoui facultate, colum. 2. in fine. verſic. difficultas eſt, & vis tota. & ratio præſentis limitationis (quam ibidẽ ſubintulit Grammaticus) eſt, quia vbi a lege, vel ſtatuto profertur aliquid cum aliqua qualitate, nedum ſtatutum illud probari debet, ſed qualitas etiam, vt in l. prætor. §. docere. ff. vi bono. rapt. & in l. 1. §. ait prætor. & ibi Bart. ff. oe quid in flumine publico: aliàs qualitate illa non probata, non diceretur legitima probatio ſecundum Iac. de Aret. & Cyn. in l. 2. C. de probat. Ioan. And. in addit. Specul. in titu. de accuſat. & inquiſit. in rubr. Glo. in l. eum actuoi. ff. de nego. geſt. Bart. in l. denunciaſſe. §. quid tamen. ff. de adult. Bal. in l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. edita. in repet. C. de edendo. Et

48 maximè cùm ſimus in qualitate, † quę fundat, & priuat iuriſdictionem, de qua ante omnia debet plenè conſtare, vt io l. 2. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudi. & ibi p Doctores, & maximè per Bal. & alios. & in l. ſi quis ex aliena. ff. de iudi. Bar. & Bal. in l. præſcriptione. C. ſi contra ios. vel vtil. publ. & in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. oon ierit. Et reuera Decius vbi ſupra hoc docuit tradens hanc regulam peroptimam, dicens, quòd ad hoc vt ſtatutum habeat locum, qualitas requiſita a ſtatuto debet verificari. vt in d. l. 1. §. ait prætor. Idem rurſus docuit ipſemet Grammaticus in conſi. 1. de foro iud. incip. In comprehenſibilis Dei ſuffragijs, no. 50. & 51. Addens quòd idem teneant Bal. in l. ſi quis non dicam. C. de Epiſcopis, & cler. Alex. in conſi. 1. incip. Viſo proceſſu in 3. volum. & in coof. 172. vol. 2. iocip. Viſis. & in conſi. vlt. incip. Viſo proceſſu. volum. 2. in conſi. 41 incip. Viſis. volum. 5. Hoc ipſum quoque docuit Ludo. Carrerius in ſua praxi crim. titu. de homicidio commiſſo verbo, & lingua. num. 18. verſ. facit nam qualitas. Vbi probat, quòd qualitas, quæ defert iuriſdictionem, ante omnia debet diſcuti, & probari pleoè, & concludenter. vt per Doctores in l. 2. §. ſed ſi dubitatur. ff. de iudicijs. Qui Carrerius ibidem. nu. 19. dixit, quòd iſta qualitas aſſaſſinij deferens iuriſdictionem laico debeat probari, eo quòd vbi a lege, vel ſtatuto diſponitur aliquid cum certa qualitate, qualitas illa eſt probanda, aliás qualitate nõ probata oon dicitur legitima probatio, vt per Cynũ, & alios ſubſcriptos. Dicit quoq; ipſe Carreri⁹ ibidem, quòd in ſpecie, quòd qualitas iſta aſſaſſinij eſt probanda, vt deferat laico iuriſdictionem. Idẽ docuit Ioannes Aod. in d. c. 1. col. 3. verſic. Chriſtianorum, dicens ootandum fore text. ibi non dixiſſe [Hominum,] ſed [Chriſtianorum.] & quòd per hoc defenderit quendam Prælatum, contra quem fuerat probatum, quòd fecerat occidi homioes per aſſaſſinos. & quod debeant aduocati eſſe cauti in formandis articulis, & ſeruare verba, & quòd hic Canon non includit alios aſſaſſinos, hoc Ioan. And. vbi ſupra. Ex quibus omnes Doct. eliciunt dictam regulam cootentam io præſenti limitatione. Idem rurſus docuit ipſemet Io. And. in c. auditis. col. pen. verſ. quidam Bidellus. ext. de præſcript. dicens, quòd hoc ipſum practicauerit: eo quòd quidam Bidellus conduxerat equum ad certum locum, qui mortuus eſt naturaliter in via, vt dicebatur: locator petebat emendam equi: cõductor probauit equum naturaliter mortuum, ſic in genere: quia probauit per illos, qui ſecum erãt, quód equus, quem equitabat, die tali mortuus fuerat naturaliter: dicebat locator probaſti vnum equum mortuum, ſed noo illum, quem tibi locaui, quare probatio te noo iuuat, & benę dicebat, vt hic patet: debuerat ergo formaſſe articulos ſuper inter ſigois equi, & probare illum equum mortuum,

tuum,

'tnum. ſic vidi etiam in quodam infortiato, quòd ſcolaris debetur poſt annum a creditore vniuerſitatis mercatore, qui dicebat ſe vendidiſſe, quòd licebat ex pacto, & probauit, quòd vendiderat vnum Infortiatum, ſed probatio nõ profuit, quia non probauit de illo, cuius interſignia debuerat in capitulis expreſſiſſe, vt elicitur ex d.c. auditis. Hæc Ioannes And. quem ſequuntur ibidem Anto. de Butr. colum. penult. verſic. & dicit Ioan. And. Panorm. nu. 25. verſ. & dicit Ioan. And. Idem rurſus docuit Decius in c. 2. col. 5. nu. 17. ext. de reſcriptis, dicens, quòd ſit regula generalis, quòd vbi aliqua qualitas in diſpoſitione requiritur, illa debet probari. & in conſi. ſuo 356. incip. In cauſa Dominæ Mariæ, nu. 4. verſ. & ad hoc. vt ſtatutũ habeat locum. & in conſi. 13. incip. Diuino implorato præſidio, nu. 5. in verſic. difficultas eſt, & vis. Quapropter idem confirmans Panorm. in c. examinata, nu. 6. verſ. & vide vnum notabile. Cyn. in l. 2. C. de probat. ext. de iudicijs. dicens, quòd ſi in inquiſitione, vel accuſatione dictum eſt de percuſſione, cũ ſanguinis effuſione, poſtea probatur tantum de percuſſione, debet ſequi abſolutio, etſi poſtea poterit inquiſitio, vel accuſatio inſtitui ſuper ſola percuſſione quòd notandum erit. Idem rurſus docuit in c. conqueſtus. num. 6. verſ. ſecundo colligitur. ext. de foro compet. dicens, quòd colligatur ſecundò ex Innoc. & Ioanne And. quòd fundans ſe in libello ſuper certa qualitate, ſi eam non probat, ſuccumbit, quod ſatis patet, quia ſi illa non probatur, non videtur factum in iudicium deductum, vt not. in c. cum ſit. ext. de foro compet. & per Cyn in l. 2. C. de probar. vbi not. dicit, quòd ſi ſit inquiſitio, vel accuſatio de inſultu cum armis, vel de percuſſione cum ſanguinis effuſione, ſi poſtea probatur inſultus, ſed nõ cum armis, vel percuſſus ſine ſanguinis effuſione, venit reus abſoluendus, quia non videtur hoc factum probatum fuiſſe in iudicio deductum, deficiente qualitate: facit c. fin. ext. de reſtitutione ſpoliat. & nota bene hæc duo dicta. Hæc Panormitanus, quòd etiam in c. licet cauſam. nu. 31. in fine, & ſequenti. ext. de probat. dixit, quòd quando vnum venit, vt qualitas ad alterum, vnum eſt factum in effectu, licet qualificatum. Vnde ſi quis probat factũ ſine qualitate, non probat id, quod propoſuit, ſed eſt aliud factum. iuxta not. per Cynum in l. 1. in fine, & in l. 2. C. de probat. & indè meritò non obtinet, & concludendo dicenda in hac materia ipſe Panormitanus ibidem, nu. 33. verſic. Quapropter ego diſtinguerem ſic. Quod aut aliquid fuit deductum in libello, aut articulo qualificato. Exemplũ in text. d. c. vel pone aliud: ſi dico, quòd Titius Sempronium percuſſit cum effuſione ſanguinis, vel quòd inſultauit eum cum armis: aut plura fuerunt deducta non qualificatiuè, ſed copulatiuè, præſertim in eadem oratione. Primò caſu credo (inquit Panormitanus ibi) quòd nec in cauſa priuata, nec publica, ſeu vbi vertitur commodum publicum, ſufficit probare factum ſine qualitate, vel ipſam qualitatem ſine facto, quia iſtud probatum nunc non eſt illud, quod deductum in libello, vel articulo, ſed aliud: vt in l. denunciaſſe. ff. de adulter. & in c. fin. ext. de reſtitu. ſpoliat. & eleganter per Cyn. in l. 2. C. de probat. vbi dicit, quòd ſi per accuſationem, vel inquiſitionem fuit proceſſum contra aliquem ſuper inſultu cum armis, vel percuſſione cum ſanguinis effuſione, & ſolũ fuit probatus inſultus, vel percuſſio ſine armis, non debet ſequi condemnatio: quia hoc eſt aliud factum. Et poſſet, vt credo, attentari, quòd etiam in alio proceſſu non faciant fidem ille probationes etiam ſuper nudo facto: quia teſtes depoſuerunt extra articulum, & ſic non iurati. & ideo voluit ſimpliciter hic textus, quòd probatio alterius non ſufficiat. hæc omnia Panormitanus vbi ſupra, qui idẽ confirmauit in c. ſignificauit. num. 5. verſ. vltimò nota. ext. de appellat. qui rurſum latius idem prorſus docuit in conſi. 78. incip. Viſo toto proceſſu. in lib. conſi. 1. col. 2. nu. 1. verſ. accuſatio enim debet ex toto, dicens, quòd accuſatio debeat ex toto probari, ita vt probatio ipſam acceſſoriè concludat. vt in c. in præſentia. ext. de probat. Quapropter Bart. notanter dixit in l. 2. C. de probar. quòd ſi fuit facta accuſatio, vel inquiſitio de inſultu facto cum armis, vel de percuſſione cum ſanguinis effuſione, & poſtea probatur ſimplex inſultus, ſine armis, vel percuſſio ſine ſanguinis effuſione, debet fieri abſolutio, quia non probatur qualitas actus deducti in accuſatione. Ad hoc l. denunciaſſe. §. quid ſi. ff. de adulter. & in l. 2. ff. vi bo. rapto. cum ſimil. hæc Panormitanus, vbi ſupra. Attamen bona pace tanti viri dixerim, hoc non dixit Bart. in d. l. 2. ſed bene de hac materia loquutus fuit ipſe Bart. in l. denunciaſſe. §. quid tamen. ff. ad l. Iul. de adulter. vbi poſtquam retulit contrarias Doctorum ſententias circa præſentẽ quæſtionem tali peroptima diſtinctione vſus fuit di-
49 cens, quòd quandoque illa † qualitas, quæ non probatur facit ceſſare propoſitam actionem, ſeu accuſationem, & tunc debet ſequi abſolutio, ita loquitur l. prætor, la ſeconda, §. hæc autem actio. verſ. docere. ff. vi bonor. raptorum. Nam niſi homines ſint coacti, vel in turba ſit factum, non habet locum illa accuſatio. Quandoque illa qualitas nõ facit ceſſare accuſationem propoſitam. Et tunc quandoque alterat factum, ſeu crimen, quia facit illud eſſe aliud factum: tunc niſi qualitas probetur, non poteſt ſequi condemnatio: caſus eſt hic. Quandoque non alterat factum: tunc ex eodem proceſſu poteſt ſequi condemnatio caſus eſt hic. Tamen hic eſt aduertendum, quia ſi effectus condemnationis eſt diuerſus propter illam qualitatẽ, debet detractio illius qualitatis fieri præcedente iudicio, aliàs non poteſt ſequi condemnatio. vt in l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxali, nec obſtat, l. bouem. § aliquando, ff. de edi. edict. quia vbi verba petitionis poſſunt adaptari ad redhibitoriam, ſicut ad actionem quanto minoris. Nam quod nihil eſt, minus eſt, vt ibi patet. Tamen pro declara-
50 tione oportet nos videre, quæ ſunt illa, † quę mutant delictum, & alterant accuſationem. Quapropter ſciẽdum, quòd quoddam eſt tempus, in quo aliquid fit, & illud facit videri diuerſam rem eſſe, & diuerſum factum. vt in l. teſtium. C. de teſtibus. Nam quoddam eſt tempus, in quod confertur effectus alicuius rei, vtputa, ſolutionis effectꝰ, & iſtud non facit videri rem diuerſam. Idem dico de loco per eadem iura. Nunc ad propoſitum ſi ego dicerem, quòd Titius interfecit Scium tali die, & probaretur de alio non poſſet ſequi cõdemnatio, quia alia res eſt: nec poſſet fieri detractio, quia eſſet nouam rem in iudicium deducere, & non eſſet adijcere, vel detrahere qualitatem primam, ſed ſi ego poſuiſſem in libello accuſatorio diem effectus, quòd ex tali vulnere eſt mortuus

tali

tali die poſt vulnus illatū:tunc iſtum poſſum mutare,quia non facit videri nouum delictum, neq; alterat ipſum per iura præallegata, & idem dico in loco. Per ea tamen quæ dixi,non denego quin, quando menſis eſt tántum præpoſitus, non poſſit declarari dies illius menſis: quia illud non eſt mutare tēpus,ſed magis declarare,& limitare. Hoc autem poſſe fieri,dixi in l.is qui reus.ff.de pub.iudi.hæc omnia Bart.qui peroptimè docuit,ac approbauit pręſentem noſtram limitationem,prout fecit quoque breuius in l.quid ergo.§.pœna grauior nu.15.verſ.breuiter iſtud non placet.ff.de his qui not. infam. & quòd vera ſit regula illa a Doctoribus tradita,quod delictum qualificatum contentum in lege,ſtatuto articulo, vel in aliqua propoſitione producta in iudicium non venit puniendum pęna ſtatura is, contra quem probatur delictum ſine qualitate,ſed abſoluendus. Qui Bar.idē docuit in l.Fulcinius.§.cum hoc ff.quibus ex cau. in poſſ.ea.dicens,quòd quando lex requirit actū cum limitatione non ſufficit actus ſine limitatione:nec limitatio ſine actu,& idem dicitur, quando lex requirit actum, cum aliqua qualitate,non ſufficit actus ſine qualitate,vel qualitas ſine actu. & iccircò ipſe dicebat in l Diuus.ff.de re iudi.quando quis dicit ſe ſuperatum ex dictis falſarum atteſtationum teſtibus corruptis: & ſic limitat dictum ſuum,quòd teſtes dixerint falſum, corrupti: tunc non ſufficit probare corruptelam ſine falſitate,nec falſitatem ſine corruptela:& ratio eſt,quia me aſtrinxi loquendo limitatiuè: ſed ſi aliquis loqueretur non qualificando,ſed ponendo duas res copulatiuè,vel prætor in eadem lege diceret,qui latitauerit,& qui in fraudem cōmiſerit, tunc non loquitur limitatiuè, quia vnum verbum nō venit ad qualificationem alterius:ſed vtrumque principaliter venit,& in vtroque verificatur per ſe. Idē quoque rurſus docuit Bar.in d.l Fulcinius.§.quid ſit autem. num.2.verſ.ex hoc dico,dicens quod ſi quis diceret in libello ſe fuiſſe oppreſſum falſis atteſtationibus,quia fuerunt corrupti pecunia:& probaret teſtes falſum dixiſſe,& fuiſſe corruptos: ſed non probat fuiſſe corruptos, vt contra eum dicerent,certè non ſufficit: caſus eſt hic,quod tenendum menti erit. Lex requirit teſtes in teſtamento eſſe rogatos : certè debent eſſe rogati ad hoc.ideo ponendum erit in teſtamēto teſtes fuiſſe ad hoc rogatos.hæc Bart.vbi ſupra,qui idipsū repetēs in l.1.§.quod autem ait prætor.ff.ne quid in flumine.dicens,quòd quando a lege profertur aliquid cum aliqua qualitate,debet vtrumq; probari,ſcilicet illud & qualitas eius,vltra Doctores ſupradictos docuerunt & infraſcripti , videlicet, Felinus in c.2.col.12. verſ.reſtringitur quinq; modis. ext.de reſcriptis. Anton.de Butrio in d.c.2. col fin.verſ.ſi eſt dubium, an ſe aſtrinxit,vel non. Vbi dicit, quòd eſt dubium an ſe aſtrinxerit ad probandum, vel non,tunc erit diſtinguēdum,dicendo,quòd aut plura copulantur in eadem oratione, quorum ad alterum venit qualificatiuè : & tunc non ſufficit alterum probare , quia in dubio videtur ſe aſtrinxiſſe.caſus eſt in c. licet cauſam. ext.de probat.& ibi Doctores.Idem docuit Imo. in d.c.2.Idem docuit in caſu noſtro apertius Felinus in c.auditis, col penult.nu.55. verſ.ſecunda concluſio. ext. de præſcript. loquens de materia d.c.1 Idem rurſus repetijt Ant.de Butr.in c.exhibita. colum.fin. in verſic.dic ſecundum Bart. ext. de iudicijs. & in c.5.col fin.verſ.ſi eſt dubiū. ext. de reſcript. idem docuit Franch. in c.ſignificauit. col.2. not.vlt. ext.de appellat.docuit dicens, quòd licèt in reſcripto , vel in libello appellationis ac-

51 cumulentur,† & narrentur plures cauſæ,quarum quælibet de per ſe ſufficeret, & concluderet neceſſariò ad intentionem partis : tūc non eſt neceſſe omnes illas cauſas probare,ſed ſufficit alteram tantum,vt hic in textu,& melius hoc probatur in c.exhibita.in fine ext.de iudicijs. vbi glo. not.ad hoc.Et intellige niſi vna cauſa veniat qualificatiuè ad alteram: vel quis ſe aſtrinxerit ad probandum:tunc enim deberent omnes probari,vt in c. licet 1.ext.de probat.& in l.Diuus.ff.de ſent. & re iudi.Hæc Philippus Franchus vbi ſupra. Idem docuit Bal.in d.c.licet cauſam. num.19. dicit,quòd qui intentat crimen contra aliquem ſe aſtringens explicitè,vel implicitè , ambo tenebitur probare explicitè, per ſe patet : implicitè verò is dicitur ſe obligaſſe ad duo probanda , qui vtitur vnitate ſermonis,in qua duo continentur de per ſe probanda,vt in d c.licet cauſam.in quo intentauerāt, quòd corrupti falſum depoſuerint : Nam vnitas ſermonis diuiſionem non recipit,vt in l.iam hoc iure.ff.de vulga.ſubſtitu. Item verbum, corrupti, eſt quædam qualitas,quæ intentata debet probari. Nam ille, qui qualificat dictum ſuum qualitate , quæ poſſit ſibi ineſſe, ex qua ſurgat effectus, ſemper videtur ſe aſtrinxiſſe ad illam probandam etiam ſi excipiendo proponat, quia deſcendit ad ſpeciem ſpecialiſſimam.Nam nomen falſi eſt generale:nomen verò corrupti,eſt eius ſpecies, & qui intentat genus ſpecificatum,tenetur illud probare in ipſa ſpecie,ſeu cum ipſa.vt in l.3.§.hoc autē a Superiori.ff.de iti.actuque priua. hæc Bal ex cuius ſententia patet ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ limitationi. eo magis quòd idem repetijt (vt docet Felinus in c.2.col.11.verſic.reſtringitur quinque modis.) in l.certi.§ quoniam.vlt.col ff.ſi cer.pet.& in l.Titia. ff.ſolu.matrim. & in l.ſi quis non dicam. in 3.colum.C.de Epiſco.& cleri.& in l.matrē.C.de probat.Idē docuit Bart. in l.Diuus. num. 4. verſ.ſed aduerte. ff.de ſent.& re iudi. vbi dixit, quòd differentia eſt, an quis in eadem oratione hoc ponat. Vt dico, quòd teſtes falſum dixerunt corrupti. & tunc videtur quis ſe aſtringere, vt hic, & in c.licèt cauſam . ext.de probat.ratio, quia illud adiectum, corrupti, qualificat totā orationem,& ſic ſi hoc non probatur, non eſt probatum, quod intenditur : & hoc eſt de mente Iuriſconſulti.infra titu.3. in l.Fulcinius. § 2.exponendo verba edicti. Aduerte quia tunc debeo probare ipſos corruptos, vt ferant teſtimonium contra me:ſecus ſi probarem eos ſimpliciter corruptos, vt non ferant teſtimonium contra me.vt in d.l.Fulcinius §.quod ſi aduerſus, tamen ſatis putarē ſufficere ſi fuit corruptus , vt diceret teſtimonium in tali cauſa,ſi illa cauſa eſt mea. Aut quis hoc dicit in diuerſis orationibus , vt quia dicit dictos teſtes falſos dixiſſe,& eos fuiſſe corruptos,& ſic copulatiuè,vel per dictionem item, vt ſi dicerē eos falſum dixiſſe.Item dico eos fuiſſe corruptos, tūc non videtur ſe aſtringere : ſed ſufficit ſi probet vnum tunc enim videtur duas cauſas cumulare ſecundum materiam l.edita actio. C.de eden. & ſic probatur vnum , licèt non aliud.hæc Bart. vbi ſupra.Idem docuit Iaſon in d.l. Diuus Adrianus.colum.4. in verſic.adde quòd vbi duo, dicens, quòd

vbi

52 vbi duo vel plura cõiunctim † ſunt probanda de
ficiens in probatione vnius, deficit iototo. vt in
l. Titia diuortium. ff. ſoluto matrimonio, & ibi
Bal. & Ang. ſicut aſtringens ſe ad probandum cer
tum tempus, quamuis non eſſet de neceſſitate, ta
men teoetur illud probare, aliàs ſuccumberet ſe-
cundum Bart. in l. habebat. ff. de inſl itu. & vt bre-
uiter me expediam, dico Iaſonem ſe ſubſcripſiſſe
ibi ſententiæ ſupraſcriptæ ipſius Bartoli. Idẽ quo-
que docuit Aegidius Boſſius in ſua praxi crimin.
titu. de delicto, nu. 3. 4. & 5. verſ. ſed primò aduer-
te. Vbi dictam Theoricam Doctorum reducens
io practicam infraſcriptis vtitur verbis notatu di
gniſſimis, videlicet. Sed primò aduerte, quia di-
cit textus. (Adde tu, in l. 1. §. item illud. ff ad Syl-
lan) quòd debet conſtare illum interemptum ſce
lere, & ſic non ſufficeret ſi conſtaret ſimpliciter eſ
ſe interemptum: potuiſſet enim hoc fieri ſine do-
lo, & ſcelere, vt de ſe patet, & habetur in l. proin-
de, la ſeconda, in princip. & ibi in Glo. ff. ad l. Aql.
debet igitor conſtare de qualitate mortis, quia
non dicitur conſtare de facto, niſi etiam conſtet
de qualitate facti, vt docet textus in d. l. ſi per a-
lium. §. docere. ff. ne quis eum, &c. Propterea di-
cebam aliquando io cauſa, maritum dediſſe vene
num vxori, arguebatur, & Medici fecerant iudi-
cium, iuxta c. propoſuiſti. ext. de probat. & aſſe-
ruerant eam mortuam eſſe ex dolore cordis, qui
potuerat oriri ex diuerſis cauſis, & etiam ex vene
53 no, quòd non poterat procedi, † quia non conſta
bat de delicto, nec eam ſcelere interemptam, ad
quod magis adducebat, quia Medici etiam non
affirmabant, an ex veneno dato, an in corpore ex
humorum malitia contracto deceſſiſſet, prout ſę-
pe contingit, maxime in mulieribus ex retentione
mẽſtruorũ, & conſequenter probatio delicti erat
pluſquam debilis. Immo ſi iudicaſſent, quòd ex
materia venenata deceſſiſſet, non expreſſo, an ve-
neno introducto, vel intus genito accidiſſet, ad-
huc nihil fuiſſet, quia infinitis vicibus gignitur ve-
neoum in corporibos humanis, ex quo moriũtur
homines ex eo, quòd bibatur venenum: & eo in
caſu etiam apparent ſigna, quæ ſolent oſtendere
mortuos ex veneno dato: Interroga Medicos ex-
pertos, & ita eſſe comperies. Quapropter quando
caſus occurrit, quia in mortuo apparent talia ſi-
gna, Medici noo poſſunt firmare iudicium ſuum,
quando deceſſerit ex veneno immiſſo, niſi aliquo
alio extrinſecus appatent, pura, quando poſt aſ-
ſumptionem pharmaci, vel cibi immediatè inci-
diſſet in maximam mutationem ſtatus ſui deno-
tantem veneficium. Tunc poſſunt iudicare fuiſſe
veneoum introductum, non per ſe ortum, ex quo
venenum oatum non tam repentè operatur, ſicu-
ti veneoum datum, & ex quo illa medicina, ſiue ci
bus ille non potuiſſet producere tale accidens: in
his ergo ſtandum erit Medicis vti peritis in ar-
te, & notat Bart. in propoſito in l. fin. ff. de ſicar.
Hæc Boſſius vbi ſupra. Idem docuit Cęſar Vrſilius
in annot. ſuper deciſ. 297. nu. 4. in verſ. & de ſubie
cto qualitatis probandæ. Idem docuit Iaſon in l.
1. §. in eum. nu. 3. verſ. ex hoc. ff. ne quis eum qui.
dicens, quòd Pao. de Caſtro docuerit, quòd quan
do lex requirit actum qualificatum, nõ ſufficit ꝓ-
bare actum ſine illa qualitate, vt in l. prætor, la ſe-
conda, §. docere, ff. vi bon. rapt. & l. Fulcinius. §. cũ
hoc, ff. ex quib. cau. in poſſ. vbi Glo. not. & Bart. &
per hanc regulam Pau. de Caſt. Mart. Sil. determi-
naſſe ſtante ſtatuto, quòd villa teneatur pro homi
cidio in ea commiſſo, quòd non ſufficit ſi repe-
riatur corpus mortuum io illa villa: quia poſſet eſ-
ſe alibi mortuus, & poſtea in illam villam porta-
54 tus. & ratio prædictorum eſt, quia factum † qua-
lificatum cenſetur vnum, & idem: hinc eſt, quòd
ſermo qualificatus ceoſetur vnum, & quid indiui
duum. vt per Bar. in l. Aurelius. §. item quæſiji, cir
ca finem. cum ſimil. ff de lib. leg. ſic iniuria ver-
balis qualificata cenſetur vna, vt ſi dicam, occidi-
ſti hominem proditoriè ſecundum Bart. in l. item
apud Labeo. §. id quod dicitur, ff. de iniurijs. Ad
iſtam regulam adde, quòd accuſans aliquem de
percuſſione cum ſanguinis effuſiooe, ſi poſtea ſo-
lum probet de percuſſione, debet reus in totum
abſolui, ſecundum Cyn. Bal. Salyc. & Iac. de Aret.
in l. 2. C. de probat. & Bal. rurſum in l. io cauſis. C.
de accuſat. & inquiſ. ſuper rubr. Item ad iſtam re-
gulam adde, quod vult ootanter Ioao. And. io c. 1.
de homic. in ſexto, vbi refert ſe liberaſſe quẽdam
Prælatum a pęna impoſita de iure Prælato facien-
ti aſſaſſinare Chriſtianum, vt ibi eſt textus. Nam
fuerat plenè probatum per teſtes, quòd ille Præ-
latus fecerat aſſaſſinari vnum, tamen quia non fue
rat probata qualitas, ſcilicet, quòd eſſet Chriſtia-
nus, fuit abſolutus, quia poterat eſſe vnus Iudęus,
vel aliter infidelis: hæc omnia docuit multis me-
dijs ipſe Iaſon vbi ſupra, qui idem rurſus innuit
in l. non hoc. col. 3. nu. 15. verſ. nono ad illam regu
lam. C. vnde legitimi. Idem docuit Alex. in conſi.
172. in 2. volum. quod incipit viſo proceſſu inqui
ſitionis formatæ contra Antonium. in col. 9. & in
conſi. 82. in 3. volum. quod incipit. Viſo proceſſu
cauſæ verteotis inter vniuerſitatem. in 6. col. & in
conſi. 213. incip. Viſis, & opportunè diſcuſſis. in 2.
colum. & in conſi. 305. incip. Viſo proceſſu inqui-
ſitionis contra Peregrinum. & in conſi. 447. incip.
Viſo proceſſu in cauſa vertenti inter vniuerſitatẽ.
in 6. col. Idem docuit Cæſar Vrſil. in addit. deciſ.
Afflicti 297. num. 4. verſic. & de ſubiecto qualita-
tis. Idem docuit Cotta in memo. in verſ. qualitas.
Tiraquel. in retra. conſangui. in Glo. in verſ. Iudi-
cem. §. 8. nu. 17. & 20. qui in medio adducit innu-
meros Doctores idipſum ſentientes. Idem docuit
Angelus de maleſ. in verſ. Dominus Iudex. nu. 7.
& ſequent. incip. Qoid ſi per adiectionẽ. Vbi con-
ſequenter idipſum docuit, ibidem quamplurima
notatu digniſſima addendo Auguſtino de Arimi
ne referens, & ipſe alios quamplurimos Docto-
res. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi crim.
§. aſſaſſinium, in principio, & in quæſt. 85. verſic.
vbi agitur de imponenda pęna. Idem docuit Bal.
in ſua practica iudiciaria titu. quæſtiooes circa
probationes. §. tertiò quæritur, per totum. Idem
docuit Alex. in conſi. 166. incip. Videtur fortaſſe.
in fine, volum. 7. Idem docuit Romanus in conſil.
167. dicens hanc eſſe communem opinionem. &
hanc etiam ſequitur Mattheus Gribaldus in ſuo
theſauro commu. opin. io verſic. delinquens. & in
verſ. qualitas. Idem docuit Bartholomeus Cepol-
la in conſi. 63. col. 4. verſ. & quando quid ſubſtan-
tiæ, &c. tradens hanc peroptimam regulam di-
cens, quòd quando quid ſubſtantiæ, vel qualita-
tis delicti intentati non fuerit probatum, tunc
dicendum erit ipſum delictum propoſitum non
fuiſſe probatum, & quòd per conſequens puniẽ-
dum non erit pœna ordinaria iuris communis,
aut municipalis, aliqua ſpeciali pœna punientis
tale

Digitized by Google

tale delictum qualificatum intentatum, vt latius per ipſum ibi. quod rurſus confirmauit ipſemet Cępolla in conſilio 58. columna quarta, verſic. poſtremò dico fortius, dicens, quod quidam Franciſcus accuſatus de abductione cuiuſdam mulieris non poterat puniri pœna indicta a ſtatuto, cùm dictum ſtatutum requireret, quòd mulier abducta ſit honeſtæ vitæ, & bonæ famæ, & cõditionis, & talis qualitas non fuerat probata contra ipſum per partem aduerſam. Quapropter notanter dixerat Angelus, in l. vel negare. ff. quemadmodum teſtam. aper. quòd vbicunque optima opinio teſtium eſt cauſa inductiua plenę probationis, quæ aliàs pœna non eſſet ibi de plena, & optima opinione eſt articulandum, & probandum. Vnde dicit, quòd Bononienſe ſtudium diſponat ad probationem mortis alicuius, qui extra territorium deceſſit, quòd ſufficiat probatio per tres teſtes optimæ opinionis deponentes de fama, non erit probata mors, niſi probetur illos teſtes deponentes eſſe optimæ opinionis, & famæ. & iccircò ſubdit ipſe Bartholomeus Cępolla. Ita in propoſito eſt dicendum cùm ſtatutum diſponat, quòd abducens mulierem honeſtæ vitæ, & bonæ conditionis, & famæ puniatur tali pœna. Ille qui accuſat, & vult abducentem debere condemnari pœna ſtatuti, debet articulare, & probare, quòd mulier abducta fuerit tẽpore abductionis, honeſtæ vitæ, & famæ. Vnde cùm hoc probatum non fuerit, debet dictus Franciſcus abſolui a pœna ſtatuti. & hoc quando lex, vel ſtatutum requirit ſpecialiter, ꝙ mulier abducta ſit talis conditionis, vt incurrat pęnam ſtatuti ipſe abducens. hæc ille Doctor. Idẽ docuit Hyppolitus de Marſilijs loquendo tam de puniendo delicto qualificato, de quo ſpecialis accuſatio, vel inquiſitio præceſſit, quam quando agitur de ipſo puniendo iuxta pęnas indictas a iure communi, & a iure municipali in quamplurimis locis. Nam in conſilio ſeptimo a nu 60. verſ. nam qualitas deducta. vſque in finem conſilij plenè id ipſum probat multis exemplis, ac quæſtionibus propoſitis, ac ſolutis iurium Doctorumque auctoritate, quas longum eſſet hic recenſere. Ex quibus ipſe probat abſoluendum fore accuſatum, vel inquiſitum de aliquo crimine qualificato, ſi qualitas deducta non fuiſſet plenè probata, & idem aſſeuerat fore dicendum de reo puniendo a iure communi, vel ſtatuto pœna indicta contra aliquẽ aliquod crimen qualificatum perpetrantẽ, ſi qualitas illa requiſita a dictis iuribus plenè probata non fuerit. Quod quidem idem Hyppolitus rurſus repetijt idipſum in infraſcriptis locis (vtens ferè iiſdem verbis auctoritatibus legum Doctorum, & exemplorum, videlicet, in ſua praxi crim. §. quoniam, a nu. 52. vſque ad nu. 59. & in ſuo ſingulari 187. incip. Qualitas appoſita in accuſatione. & etiam latiſſimè in l. ſi quis ne quæſtio. a nu. 147. vſque ad nu. 157. excluſiuè, in quibus locis ipſe docuit regulam illam generalem a me ſupra traditam in ipſa limitatione, & ſpecialiter loquutus inſuper fuit de caſu propoſito, ſcilicet de crimine aſſaſſinij. Idem docuit Anton. Gabr. in ſeptimo lib. conclu. titu. de maleficijs. nu. 28. verſ. declara omnia ſupradicta. Idem docuit Marianus Socin. iun. in theſauro commun. opin. verſic. qualitas dicens hanc eſſe communem opinionem. Idem docuit Pariſius in conſi. 18. incipien. Potuit abſque dubio, num. 20. volum. 1. Idem docuit Socin. iun. in conſi. 159. incip. Magnifica Comitiſſa. num. 25. volum. 2. & in conſi. 49. nu. 8. dicens hanc eſſe cõmunem opinionem. Idem docuit Hippol. Bonacoſſ. in theſauro commun. opinio. verſic. qualitas aſſerens hanc eſſe communem opinionem dicẽs, quòd in tantum regula citata in præſenti limitatione eſt vera, quod qualitas doli requiſita a lege, a fiſco, & ab accuſante, eſt probanda, vt eſt cõmunis opinio iuxta Burſatum in conſi. 94. num. 36. & conſi. 20. num. 11. Inde etiam ſequitur, quòd qualitas ſtatuti etiam criminalis eſt articulanda, & probanda, ſiue quis agat, ſiue excipiat, vt eſt communis opinio, vt docuit Plot. in l ſi quando, num. 354. in fine. & num. 355. C. vnde vi. quam opinionem communiorem dicit D. Laurentius Oeca. Ferrar. in conſi. 60. inter conſilia crimin. tomo 2. vbi dicit, quòd teſtes in criminalibus debent eſſe omni exceptione maiores, & iſta qualitas eſt probanda, & articulanda. Idem docuerunt D. Hercu. de negatiua. nu. 155. Socin. in conſi. 57. nu. 8. in 3. vol. Tiraquel. de retractu in § 8. in Glo. 7. num. 1. Moron. in tract. de fide, treug. & pace. quęſt. 168. Perſonalis in tract. quorum bonor. nu. 546 Hinc etiam ſequitur, quòd quando qualitas eſt fundamentum intentionis non ſolum ſufficit probare intentionem, ſed etiam qualitatem ipſius intentionis, vt docuit Curr. iun. in conſi. 124. num. 11. dicens hanc eſſe communem opinionem. Idem docuit D. Brunorus a Sole in vnico ſuo conſilio nu. 91. Vnde ſic dicitur, quòd aliter veritas haberi non poterat: hoc habet probare, vt eſt communis opinio ſecundum ipſum Brunorum.

Et hæc pauca de multis ſufficiant allata pro intelligentia præſentis noſtræ quæſtionis quotidianæ, & ſcitu digniſſimę.

SVMMARIVM.

1 *Filij legitimi, & naturales qui dicantur.*
2 *Filij legitimi tantum qui dicantur.*
3 *Filij legitimi, & ciuiles qui dicantur, qui aliàs adoptiui appellantur.*
4 *Adoptiuus ab arrogato in quo differat.*
5 *Adoptio quid ſit.*
6 *Filij legitimi, & ſpirituales qui ſint:*
7 *Cognatio ſpiritualis quid ſit, & vnde ortum habeat.*
8 *Cognatio ſpiritualis inter quos hodie contrahatur.*
9 *Filij naturales, ſeu vulgo dicti baſtardi, qui propriè dicendi erunt, & qui impropriè.*
10 *Naturales filij in quibus ſuccedant patribus ſuis.*
11 *Naturales filij an comprehendantur in materia odioſa appellatione deſcendentium, & exemplificatur in ſententia fulminata contra eorum patres, & deſcendentes vſque ad tertiam generationem, & quare.*
12 *Occidens patrem naturalem ſolum, an incurrat pœnam occidentem patrem legitimum, & naturalem.*
13 *Filij naturales appellatione filiorum ueniunt in materia in qua conſideratur potius ius naturale, quàm ius poſitiuum, non autem in materia in qua conſideratur potius ius poſitiuum, et hoc in quacunque diſpoſitione pœnali, etiam ſtatutaria, et exemplificatur.*
14 *Spurius ideſt natus ex coitu damnato, puta ex inceſtu, uel adulterio, an ueniat appellatione filiorum in materia pœnali examinatur.*
15 *Occidens patrem ſpiritualem qua pœna ſit puniendus.*

16 Filij

16 *Filij naturales an ſint capaces bonarum ſuorum auorum, & quid de bonis ſuarum patrum.*
17 *Filij naturales non poſſunt votore ſuos patres in ius, & quare.*
18 *Filij legitimi qui dicantur, & in quotuplici ſint differentia.*
19 *Filij ſpirituales tantum qui dicantur.*
20 *Filij ſpurij qui dicantur, & quot modis appellentur.*
21 *Spurij vnde dicantur.*
22 *Spurij largo moda ſumpti qui dicantur.*
23 *Spurius propriè ſumptus quis dicatur.*
24 *Spurius vnde dicatur.*
25 *Spurij an ſuccedant matri, & qualiter.*
26 *Coitus a iure damnatus quis dicatur.*
27 *Natus ex vxarato, & ſaluta non dicitur natus ex coitu damnato u iure ciuili, & quare, et an hic ſuccedat patri.*
28 *Filius ſpurius ſcilicet natus ex vxoruto, & ſoluta, licet poſt mortem vxoris illius pater duxiſſet in matrimonium dictam ſolutã, tamen non ſuccedet dicto eius patri, prabatur apertiſſimè.*
29 *Filij vulgo concepti qui dicantur.*
30 *Filij vulgo quæſiti, & ſpurij in quo conueniant.*
31 *Filij varij qui dicantur.*
32 *Filij manzeres, qui dicantur.*
33 *Filij inceſtuoſi, qui dicantur.*
34 *Filij nephari, qui dicantur.*
35 *Filij adulterini, qui dicantur.*
36 *Filij ſacrilegi, qui dicantur.*
37 *Filij nothi, qui dicantur.*
38 *Filij vibrida, qui dicantur.*
39 *De familia dicuntur omnes de agnatione.*
40 *Filij naturales tantum, ſeu baſtardi, an dicantur de familia, & domo alicuius, ſeu agnatione.*
41 *Baſtardus quare dicatur filius alicuius ſecundũ naturũ.*
42 *Familia dicitur nomẽ ciuile, quod nõ cadit in baſtardũ.*
43 *Statutum diſponens per nomen naturale, ſcilicet quod nobilis de patrimonio punitur in plus comprehendit baſtardos, & quare.*
44 *De domo alicuius eſſe, quotuplex ſumatur in iure. et an baſtardus, ſeu naturalis dicatur de domo alicuius.*
45 *In materia exorbitanti fauor datus domui, ſeu familiæ alicuius, non extenditur ad naturales tantum, odium verò ſic, & quare.*
46 *Cognatio tantum dicuntur de genere.*
47 *Statutum loquens ſic quicunque de genere talis, an cõprehendat naturales.*
48 *Filius naturalis tantum non dicetur patri agnatus, nec cognatus, licet bene reſpectu matris, ac maternę lineę.*
49 *Filij naturales tantum tunc cõprehenduntur in ſtatuto loquente de illis qui ſunt de familia, quãdo aliàs ſequeretur abſurdum, et ſic in odioſis: ue habeantur ipſi melioris cõditianis filijs legitimis, et naturalib. es quare.*
50 *Statutum loquens quod omnes qui ſunt de domo, &c. quando comprehendat baſtardos, & quid ſi dicat omnes de familia.*
51 *Pœna in ſui prima diuiſione quotuplex ſit.*
52 *Pœnæ iudiciales ortũ habentes u iure ciuili quot ſint.*
53 *Pœnæ indiciales introductæ de iure Pontificio quot ſint.*
54 *Pœnæ perſonales quæ dicantur.*
55 *Pęnæ reales in odium perſonarum inductæ ſecundum Canones, quæ ſint, & quæ mixtæ.*
56 *Pœnæ introductæ de iure Diuino quot ſint.*
57 *Pęna venit minuenda, vel aggrauanda ſeptem modis.*
58 *Puniendus an aliquis veniat pro culpa alterius.*
59 *Anima quæ peccauerit ipſa morietur.*
60 *Pœna dupliciter poterit conſiderari.*
61 *Pœna qua vnuſquiſque poterit puniri eſt in triplici differentia.*
62 *Pœna ſpiritualis æterna quæ ſit.*
63 *Pœna corporalis eſt duplex.*
64 *Pœna ſpiritualis temporaria eſt quadruplex.*
65 *Pœna ſpirituali æterna quis erit puniendus.*
66 *Imitator operum malorum alicuius, punietur & ipſe.*
67 *Pœna corporalis quæ circa corpus conſiſtit ſæpe quis punitur pro culpa alterius.*
68 *Pœna ſeruitutis vel infamia ſæpe vnus punitur pro alio.*
69 *Pœna ſpiritualis temporaria eſt quadruplex, & aliquando quis punitur illa peccato alterius.*
70 *Excommunicationis in pęnam tam maioris, q̃ minoris nunquã quis incidit ſine ſua propria culpa, et quare.*
71 *Pœna interdicti generalis quis poterit puniri pro peccato alterius, & quare.*
72 *Pœna interdicti ſpecialis quis non punitur, niſi pro propria culpa.*
73 *Pœna ſpirituali temporaria aliquando quis punitur pro ſua propria culpa, & aliquando pro aliena.*
74 *Delicta publica quæ dicantur.*
75 *Delicta priuata quæ dicantur.*
76 *Delicta omnia de iure Canonico dicuntur publica, & ideo in foro Eccleſiaſtico etiam in delicto priuato procedi poterit.*
77 *Delicta ſunt in triplici differentia, nam alia dicuntur merè Eccleſiaſtica, alia merè ſecularia, alia mixta, & quæ ſint.*
78 *Delicta quæ dicantur nominata, & quæ innominata.*
79 *Delicta alia dicuntur leuia, alia grauia, alia atrocia, alia atrociſſima.*
80 *Hæreſis quid ſit, & vnde dicatur.*
81 *Expoſitio diffinitionis hæreſis.*
82 *Propoſitio quæ nunc eſt hæretica contra ſcripturam, ſemper fuit hæretica, licet ante Eccleſiæ interpretationem aſſertores excuſarentur ne eſſent hæretici. & quare.*
83 *Hæreſim aliquam eſſe nouam cum dicitur talis aſſertio dupliciter, poterit intelligi.*
84 *Hæreticus quid ſit, & multiplex diffinitio traditur, & declaratur.*
85 *Hæreſis quotupliciter capiatur.*
86 *Diffinitio hæretici prima vltra adductam, et reliqua.*
87 *Hæreſis crimen cum ſit merè Eccleſiaſticum, Iudices laici ẽt contra laicos de ipſo inquirere non poterunt.*
88 *Hæreſis crimen iure Diuino eſt prohibitum, & multipliciter probatur.*
89 *Papa an diminuere poſſit articulos fidei, & hac propoſitio quomodo intelligatur.*
90 *Iuriſdictionem S. Petro fuiſſe traditam a Domino Ieſu Chriſto probatur multipliciter.*
91 *Hæreſis crimen eſt prohibitum iure quoque Pontificio.*
92 *Puniendus quis ſit de crimine hæreſis.*
93 *Hæreticorum pœna prima eſt excommunicatio maior, Papæ reſeruata.*
94 *Hæreticus incidens excõicationem pro hæreſi occulta prolata tamen, vel ſcripta, a quo ſit abſoluendus.*
95 *Eccleſia præcipit de actibus exterioribus, qui ſunt notorij de ſui natura, licet per accidens non ſint notorij, ſed occulti, & exemplificatur multipliciter.*
96 *Hæretici pro eorum hæreſi omnino occulta, ideſt, tantũ in mente retenta, non incidunt in excommunicationẽ, neque in aliquam aliam pœnam, & quare.*
97 *Eccleſia non iudicat de occultis.*
98 *Homo de quibus legem condere poſſit.*
99 *Impugnatur præſens vera cõclusio auctoritate multorum Canonum, & Doct. qui prima fronte videtur reprobare*

probare ſupraſcriptam noſtram veram concluſionem.

100 *Hæreticus occultus quis ſit dicendus.*

101 *Hæreticus omnino occultus quis ſit dicendus ſecundũ Ioannem And.*

102 *Probatur quod primus Canon allatus a Ioanne And. non aduerſatur præſenti concluſioni, & eſt Clem. 1. §. nos eorum, de ſtatu Monac.*

103 *Reconciliati ſententia Ioannis Andr. cum concluſione interpretando illius mentem elicita ex citatis iuribus ab eo, & hoc poſt ſingulos Canones.*

104 *Impugnatio interpretationis ſententiæ Ioannis And. facta per Authorem.*

105 *Reſponſio facta impugnationi prolatę contra interpretationem ſententiæ Ioannis And. & aliorum.*

106 *Hæreticis credentes ſunt excommunicati, & quis dicatur credens hæreticis.*

107 *Hæreticorum receptatores ſunt excommunicati, & receptator in hac materia quis ſit dicendus.*

108 *Receptatores ab Authore quomodo deſcribantur.*

109 *Hæreticorum defenſores ſunt excommunicati, & in hac materia defenſor alterius quot modis dici poſſit aliquis.*

110 *Hæreticorum fautores ſunt excommunicati, & in materia noſtra fautor quotupliciter conſideretur.*

111 *Impijs fauet qui poteſt eos perturbare, & non perturbat.*

112 *Hæreticorum libros legentes, vel tenentes, imprimentes, aut defendentes, an ſint excommunicati.*

113 *Legentes libros Catholicorum referentium ad verbum deſumpta ex libris hæreticorum non ſunt excõmunicati, & quare.*

114 *Legentes libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum ſine licentia Summi Pont. vel Inquiſitorum incidunt in excommunicationem, non tamen reſeruatam Summo Pontifici.*

115 *Suſpecti de hæreſi, quando incidant in excõicationẽ.*

116 *Excommunicatus pro quacunque cauſa per annum perdurans, eſt ſuſpectus de hæreſi.*

117 *Per, particula quid denotet.*

118 *Accuſatus de hæreſi deficiens in purgatione, ſeu probatione ſuæ innocentiæ quomodocunq; tanquam hæreticus puniendus eſt.*

119 *Suſpectus de hæreſi quis efficiatur.*

120 *Miniſter iuſtitiæ, vel domini temporales ſe intromittentes in Officio S. Inquiſitionis excommunicati, quando vt hæretici condemnabuntur.*

121 *Hæreticorum bona quando ſint ipſo iure confiſcata.*

122 *Hæreticorum bonorum in confiſcatione, quando ſententia declaratoria erit neceſſaria.*

123 *Notorium quotuplex.*

124 *Notorium iuris quotupliciter aliquod fieri contingat.*

125 *Notorium facti dupliciter conſiderari poterit.*

120 *Notorium ex parte rei notoriæ quotuplex erit.*

127 *Notorium ex parte eorum quibus res eſt notoria quid ſit.*

128 *Nullum, & minus ſufficiens, æquipollet.*

129 *Hæreticorum denunciatio Epiſcopis, vel Inquiſitoribus facienda, quando non erit facienda ſtatim, & quare, multorum authoritate Theologorũ probatur.*

130 *Hæreticorũ bona confiſcata quibus ſint applicanda.*

131 *Bonorum in confiſcatione quid ſit ſeruandum.*

132 *Hæreticorũ bona a quo die intelligantur confiſcata.*

133 *Hæreticis quando licuit alienare bona ſua, ita vt alienatio ſit valida, & in fauorem emptorum ſit iudicanda.*

134 *Hæreticorum bona a quocunque bona fide poſſeſſa, & præſcripta ſpatio quadraginta annorum ab ipſis auferri de iure non poterunt.*

135 *Pœna confiſcationis bonorum quam incurrit hæreticus, quando extendetur ad bona dotalicia.*

136 *Sepelientes hæreticos ſunt excommunicati, & abſolui quam diu non poterunt.*

137 *Hæreticorum inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad officia publica obtinenda, & adminiſtranda ad quos ſe extendit.*

De extenſione pœnarum a iure inflictarum hæreticis ad eorum filios Catholicos.

ACTVRVS de extenſione pęnarũ ab vtroq; iure inflictarũ obnoxijs criminis læſæ maieſtatis Diuinæ operæpretiũ duximus prius agere de generib. filiorum, qui eſſe poſſunt ipſorum hęreticorum, & de his qui vocentur de familia, & cognatione ipſorũ: vt indè ſcire poſſimus ad quos filios, aut quos de familia ipſorum hæreticorum pęnalia iura lata contra hęreticos extendantur: Sexdecim igitur traduntur a Doctorib. genera filiorum quoad præſentem materiam. Nam alij dñr filij legitimi & naturales, q alias aſſolent appellari liberi: Alij legitimi tantũ: Alij legitimi, & ciuiles: Alij legitimi, & ſpirituales: Alij naturales tm̃: Alij naturales ab initio, ſed ex poſt facto naturales, & legitimi, qui aliàs dñr legitimari: Alij ſpirituales tm̃: Alij neq; naturales, neq; legitimi reſpectu patris, etſi dici poſſint naturales tm̃ reſpectu matris, & hi aliàs dñr ſpurij, quorum aliqui vulgo quæſiti, ſeu concepti: Alij dicuntur varij: Alij Manzeres: Alij dicuntur inceſtuoſi: Alij nephatij: Alij adulterini: Alij ſacrilegi: Alij nothi: Alij hibidræ.

Sciendum ꝙ tam in materia pęnali, quàm fauo
a rabili appellatione filiorum † legitimorum, & naturalium, ſeu liberorum veniunt ſolum hi filij, qui ſuſcipiuntur, atq; oriuntur ex legitimo matrimonio, ꝑut docuit text. in c. liberi. 32. q. 4. vbi & Doctores, & Hoſt. in ſumma lib. 4. tit. qui filij ſint legitimi. §. quot ſunt genera filiorum.

2 Filij legitimi tm̃ † ij dñr, qui ſm legem veteris teſtamenti ex dominis, & ancillis de voluntate vxorum tñ ſuſcipiebantur. de quib. habetur in c. recurrat. c. dixit. & in c. dicat. 32. q. 4.

3 Filij legitimi, & ciuiles † ſũt ij, qui aliàs dicũtur filij adoptiui, ſiue arrogati. Pro cuius maiori intelligentia: Sciendum, ꝙ arrogantur qui ſunt ſui iu
4 ris: & adoptantur † qui ſunt alieni iuris, cum voluntate tamen eorum ſub quorum poteſtate ſunt, & ipſi arrogati ſubduntur poteſtati ipſos arrogãtis, non autem adoptati. vt in l. fin. C. de adoptatis. Ex his ergo elicitur prima differentia inter arrogatos, & adoptatos filios. & ſecundò differunt, quia arrogatio fieri non poterit niſi Principis auctoritate. Adoptio verò per quemlibet Magiſtratum. Attamen tam filij adoptiui, quàm arrogati dicuntur largo modo filij adoptiui, prout docuerunt glo. r. & Doctores ibi in c. vnico. ext de cognat. legali. & Hoſt. in ſumma eo. titu. qui addidit
5 adoptionem † eſſe legalem actionem ad ſolatium eorum facta, i. inuenta principaliter in fauorẽ eorum, qui liberos non habent, i. habere non poterunt. Quapp dixit Pan. in rubr. de cognat. legali. ꝙ adoptio ſit legalis quędã ꝓpinquitas a lege inducta per quã efficitur filius, vel nepos, vel deinceps,

ſeu

ſeu frater, vel affinis, qui non eſt naturam imitans. vt in l.adoptiones. ff. de adopt. Animaduertẽdum inſuper, ꝙ hæc verba filius, & pater comprehendant patrem, & filium adoptiuum quo ad poteſtatem denegatam ipſi filio de vocando in ius patrẽ adoptiuũ, & ſimilia, vt docuit text. in l.adoptiuũ. & ibi cõiter per Doctores. ff. de in ius vocando.

Animaduertendum erit, ꝙ cognatio ſpũalis eſt propinquitas proueniens ex ſacramenti exhibi-
6 tione, vt in baptizante, † vel confirmante: vel ad talia ſacramenta conferenda cooperante in tenendo pueros, qui aliàs dicetur patrinus, ſeu cõpater, & filius compatris dicetur frater ſpiritualis dicti
7 baptizati, vel confirmati, † prout docuit Hoſt. in ſumma lib. 4. tit. de cognat. ſpirituali: cuius dictũ veriſſimum eſt de iure communi antiquo, prout
8 eſt videre in titulo eodem. Hodie tñ † quoad fraternitatem ſpiritualem contractam inter baptizatum, vel cõfirmatum, & filios baptizantis, vel confirmantis, vel tenentis non verificatur, cùm nulla indè contrahatur cognatio ſpũalis, prout expreſſè docuit ſacrum Conc. Trident. in ſeſſ. 24. de reformatione c. 2. ſtatuendo, ꝙ cognatio ſpiritualis ſolum contrahatur inter baptizatum, ſeu confirmatum, & baptizantem, ſeu confirmantem: & baptizati, ſeu confirmati patrẽ, & matrem, & tenentes, ſeu leuantes de ſacro fonte, & tenentes puerũ dum eidem tribuitur ſacrum criſmatis, ſeu ſacramentum confirmationis. Ac perindè ſequitur ꝙ ſolum in horum duorum ſacramentorũ exhibitione, vel receptione, aut cooperatione ſupradicta contrahitur cognatio ſpũalis, vt in d.c.2. & cõiter per Doct. modernos, qui ſcripſerũt de hac materia poſt ſacrum Concilium Tridentinũ. Imò de hac eadẽ materia per ſpecialem conſtitutionẽ loquẽs Pius V. ſelic. record. Idipſum declarauit, & ſic patet ꝙ meritò fuit excluſa a nonnullis Doctorib. cognatio ſpũalis, quam aliqui ſine fundamento credebãt naſci ex exorciſmo, & chatechiſmo, cùm hæc baptiſmum præcedant, & per ea nõ fiat regeneratio. Idem dicimus de alijs ſacramentis propriè loquendo) cum ex eis non contrahatur cognatio. Dicuntur hmõi baptizati, & confirmati filij legitimi, quia hoc filiationis nomen a lege conſequuti fuerunt: & ſpũales, quia non ex transfuſione ſanguinis, & carnis, ſed gratia Spiritusſãcti, quæ in his ſacramentis infunditur ortum habet.

9 Filij naturales, ſeu baſtardi † ij ſolum propriè dicendi erunt, qui generantur ab aliqua concubina retẽta in domo propria loco vxoris, qui aliàs dñr nati in figura matrimonij, qui ſm ius ciuile non dñr nati ex coitu dãnato, quamuis impropriè loquendo dici poſſint ẽt naturales oẽs progeniti ex coitu dãnato, vel prohibito, vel non prohibito a iure ciuili, vt docuit Pan. in c. tanta. col. 3. verſ. naturales. ext. qui filij ſint legit. & ſciendũ, ꝙ hi filij ſuccedunt matrib. ſuis vnà cum legitimis, & naturalib. vt docuit text. in l.pen. C. ad Senat. conſult.
10 Orfi. & ibi Glo. Bar. & oẽs. Patrib. † verò non ſuccedunt, niſi ſm formã poſitam in Auctẽ. licet. C. de natur. libe. quod & docuit Bart. in d.l.pen. Idẽ docuit Pau. de Caſt. in l.ex facto. §. ſi quis rogatus, nu. 2. verſ. in text. ibi naturales. ff. ad Senat. conſul. Trebel. Addens, ꝙ ſm Cyn. in l.quiſquis. C. ad l.
11 Iul. maieſt. in materia ẽt odioſa, † vtputa, ſi damnatur aliquis, cùm deſcendentib. ſuis vſq; ad tertiam generationẽ pp crimen læſæ maieſtatis Diuinæ, vel humanę, etſi videatur odium irrationabile: vt quis puniatur pp odium, ac culpã alterius. Tñ naturales filij, ſeu baſtardi, & ſpurij intelligentur comprehenſi in dãnatione, & pęna contra eorum patres fulminata, prout ẽt docuit Glo. in c. ſtatutum. de hæretic. in 6. & ratio eſt patẽtiſſima: nam primò hoc contingit, ne tales filij videantur melioris conditionis, q̃ ſint filij legitimi, & naturales, qui tñ in hmõi pęnis inuoluuntur. & ſecundò, quia in talib. magis vr̃ vitium paternum, q̃ in legitimis, & naturalib. prout docuit Pau. de Caſt. vbi ſupra, & ante ipſum Bar. in l.tutelas. ff. de capit. diminut. cuius pręciſa verba infra referremus, cum erit ſermo de cõprehenſis ſub noĩe familiæ. Idem docuit Alex. in d.l.ex facto. §. ſi qs rogatus, nu. 24. 25. 49. & 50. per totum ampliſſimè, & elegantiſſimè probando, ꝙ tam in pęnali lege, quàm ſnĩa appellatione filiorum, qñ loquerentur per verba naturę, & non iuris ciuilis, ſeu iuris poſitiui, vtputa, quicunque eſt de agnatione, vel familia talis, &c. tunc ſolũ venient filij naturales, ſeu baſtardi: & ꝙ idem foret dicendum ſi quis damnaretur vſq; ad tertiam generationẽ: & ratio rationũ eſt, quoniam non poterit negari, quin tales ſint verè filij, & de ſanguine reprobato ipſius damnati. Idẽ docuerũt Ang. & Imo. in d. §. ſi quis rogatus. Idem repetijt ipſemet Alex. in l.2. nu. 10. ff. de ius vocan.
12 dicens, ꝙ occidens † patrem naturalem tm̃ incurrat pęnã occidentis patrem legitimũ, & naturalẽ, & ꝙ hoc docuerit Bart. & quidem hoc ipſum verò docuit Bar. in l.quia ſp. nu. 2. ff. de in ius vocan. & rurſus in l.in ius. ff. de i ius vocan. & ibidẽ Bal. Iaſ. & Moderni cõiter, & rurſus idẽ repetijt ipſe Pau. de Caſt. in l.2. §. prætor ait. in fi. ff. de in ius vocan.
13 dicens, ꝙ appellatione filiorum † veniunt in naturales materia naturali, i. in qua cõſideratur potius ius naturale, q̃ ius poſitiuũ, nõ aũt in materia, in qua plus conſideratur ius poſitiuum. & ſciendũ, ꝙ Bar. Bal. Alex. & Iaſ. vbi ſup. dixerunt, ꝙ in quacunque diſpoſitione pęnali ẽt ſtatutaria appellatione filiorum veniunt ẽt naturales tm̃. Quapp filij naturales occidentes patres eorum punientur tã pęna iuris cõis, quàm ſtatutarij, ſeu municipalis ſtatuta contra filios occidentes parentes, acſi occidiſſent parentes legitimos, & naturales: qđ & docuerunt ẽt Cyn. & Bal. in l.quiſquis, C. ad l.Iul. maieſt. & rurſus idẽ docuit Bal. in l.cum acutiſſimi, C. de fideicõ. & iterum in l.Lucius. §. fi. ff. de legat. 2. & iterum in c.naturales. Si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agn. & rurſus in l.ius ciuile. ff. de iuſt. & iure. & in c.per tuas. ext. de probat. & rurſus in c.nõnulli. ext. de reſcript. & in c.de cętero. ext. de telli b. Idipſum docuit Imo. in l.ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. & in d.l.Lucius, §. fi. etſi ibi ſubdiderit hoc non habere locum in filio
14 ſpurio † nato ex coitu damnato, puta ex inceſtu, vel adulterio per id, quod voluit Glo. in d.l.quia ſemper, qđ & ſentijt Specul. in tit. de accuſat. circa princ. Nihilominus Bal. in ſupracitatis iuribus Pontificijs docuit, ꝙ ſpurius eidem pęnę parricidij ſubiaceat. quod & repetijt in d.l.quiſquis, addens hoc probari per text. in l.hos accuſare. ff. de accuſat. iuncta l.cũ ancillis, C. de inceſtuoſis nuptijs. & in l.vulgo. in fi. ff. de ſtatu hoĩum. Alex. tñ in d.l.in ius. vr̃ potius aſtipulari ſentẽtię Imolæ, q̃ Bal. cum poſt dictam ſententiam Bal. amplianitis vbi ſup. & extendentis ad ſpurios, ſubiecit hęc pręciſa verba, videlicet. Tñ vr̃ intelligendum ſecundũ limitationem proximè datam (,ſ. ab Imola) quam

ipſe ibi retulerat)cùm eadem ratio non militet re
uerentiæ exhibẽdæ parentib.Idipſum docuit Hyp
pol.de Marſ.in l.1. ff.ad l.Corn.de parric.Addes,
15 ꝙ eadem pęna veniat puniendus † interficiẽs pa
trem ſpiritualem,qua interficiens patrẽ corpora-
lem.Sciendum erit inſuper, ꝙ filij naturales licèt
non ſint capaces bonorũ pr̃norum propriorũ,be-
16 ne † tñ ſunt bonorum auorum. vt in l.fin.C.de na
tural.liber.cùm ceſſet ratio ſiṇ,pp quam patribus
eſt prohibitum filios naturales hæredes conſtitue
re,niſi hodie(vt in Auten. quib.mod.na.effi. ſui.
§.diſcreris igitur.In vnica vncia ſi habuerint inſi-
mul legitimos,& naturales, ſed ſi caruerint ipſis
in duodecim vncijs:& ꝙ nõ poſſint ſuccedere do
cuit quoq; Pau.de Caſt.in l.quod cõditione, n.2,
17 ff.de donat.cau.mor. Nec hi filij naturales † po-
terunt in ius vocare eorũ parentes,qm̃ eadem re
uerentia debetur,quæ legitimis, & naturalib.pa-
tribus. vt docuit apertiſſimus text. in l.parentes.
& ibi communiter per Doctores. ff.de in ius vo-
can.cum ibi textus ſit apertiſſimus.

Filij naturales ab initio,ſed ex poſt facto legiti-
18 mi † & naturales dicũtur oẽs filij legitimati qũo-
cunq; ſiue per ſubſequens matrimoniũ,vt in c.tan
ta.ext.qui fil.ſint legit.vel ex priuilegio ſibi con-
ceſſo a Papa,vel Imperatore ꝑ ſpeciale reſcriptũ.
At qm̃ hmõi poſſunt eſſe in duplici differentia. Nẽ
pẽ quia alij eorũ ſunt nati ex ſola concubina ſolu
ta retenta in domo concubinarij ſoluti in figura
matrimonij,qđ ideo tale dr̃, quia inter tales poſ-
ſet contrahi,vt ſup.diximus.Alij verò nati ex ſolu
to,& ſoluta nõ retẽta in domo,ſed ex ſurtiuo coi
tu,& de his breuiter reaſſumẽdo,q̃ docuit Pan.in
c.innotuit.col.pen.verſ.in glo.in verſ.coniugata.
ext.de elect.qm̃ etſi talis de iure non poſſit oſten
dere patrẽ,& ſit dicendus quaſi vulgo conceptus:
tñ per ſubſequens matrimoniũ(prout ẽt docuerũt
Io.And.& Ant.in d.c.innotuit,& Goffr.in ſumma
in tit.de elect.& in tit.de filijs Presbit.§.ſi quis)vt
docuit text in d.c.tanta. & ibi glo.in verſ.legiti-
matur & dr̃ talis qualis vulgo conceptus,quia nõ
ſubeſt aliqua præſumptio,quare magis dici dẽat
filius iſtius,q̃ alterius. arg.in l.vulgo concepti.ff.
de ſtatu.homi.& hac rõne motus Bart.in l.concu
bina.ff.de concubinis,& Anch.in d.c.innotuit.lo-
quentes de legitimatione ꝑ ſubſequens matrimo
nium contrarium docuerunt,& rõ ſm̃ eos eſt,qm̃
non poterit dici indubitatus filius. Quapp ius ci
uile approbat legitimationẽ nati ex vera cõcubi-
na per ſubſequens matrimoniũ.Ius verò Canoni-
cum fundãs ſe ſuper fauore matrimonij,& requi-
rens duntaxat , ꝙ tpe conceptionis poterat eſſe
matrimoniũ inter virũ, & mulierem:indè ſequit̃,
ꝙ ẽt in materia ſtricta appellatione legitimè nati
veniat hic ẽt taliter natus.Attñ ſi matrimonium
non fuiſſet ſequutum,hic taliter natus non ſucce-
deret patri in aliquo,ſi pr̃ deceſſiſſet ab inteſtato:
& rõ eſt, quia iura loquentia de ſucceſſione natu
raliũ,loquũtur de primò dictis,& non de iſtis: cũ
in alia materia appellatione naturalium propriè
dictorũ iſti non veniant non tm̃ in iure cõi,verum
ẽt in iure municipali, prout ẽt docuit Io.And. in
addit.Specul.in tit.qui filij ſint legit.in princ.
19 Filij ſpirituales tm̃ † dicuntur oẽs fideles habẽ
tes Summũ Pontificẽ patrẽ,ꝓut docuit Hoſt.in sũ
ma tit.qui filij ſint legit.n.1.& hr̃ quoq; de his ſer
mo ĩ c.q̃ graue.ext.de crimine falſi,& ibi ꝑ Doct.
Filij qui nequeũt vocari legitimi, aut naturales
20 dicuntur ſpurij:† & hi ſunt oẽs qui ſunt nati ex il
licito coitu,vt ſunt vulgo cõcepti,ſeu vulgo q̃ſiti.
varij ſic dicti Manzeres inceſtuoſi,nepharij,adul-
terini,ſacrilegi,nothi,& hibidrę.& nẽa hi dicunt̃
ſpurij, prout ex propria denuñatione ſpurij aptiſ-
ſimè elicitur.Nã ſpurius(vt docuit Hoſt.in ſuma
lib.4.tit.qui filij ſint legit.n.2. verſ.dñr aũt ſpurij:
21 † aliàs vulgo q̃ſiti:quaſi de ſpuma riualiũ,ſiue tot
riualiũ nati:& hæc diſtinctio ſolũmodo hẽbit lo-
cum,qñ attenderetur ius Pontificiũ,& ciuile, nõ
aũt ſi attenderetur ius naturale:ſm̃ quod idẽ ini
tium regulariter ſortimur oẽs naſcendo ex cõmi
xtione maris,& fęminę in vaſe debito ſequuta v-
triuſq; ſeminatione.Appellatione ergo ſpurij ipſa
22 voce ſpurij latiſſimè,& in genere ſumpta cõpre-
hendit(vt diximus)quoſcunq; nõ iuſtè, ſeu quo-
cunq; modo non approbato a lege,ſeu ex illicito
quocunq; cõgreſſu,nihilq́; perinde ab illegitimo-
rum ſignificatione differt,prout docuit Bart.in l.
fin. nu.2. verſ.videamus primò.ff.de his, quib.vt
indig.& hoc in materia ſucceſſionis . de qua ibi
ipſe Bar.latiſſimè pertractat,& in materia diſpen
ſationis in legitimando,ſeu in materia legitima-
tionis.Idẽ docuit Dec.in conſ.ſuo 338.nu.7.verſ.
vltimò reſpondert põt,dicẽs, ꝙ ſimpliciter dicen
do ſpuriũ cõprehendit ẽt inceſtuoſum:ſecus ſi qs
exprimeret ſpeciẽ ſpurietatis:vtputa,natum exa-
dulterio, quia oportuiſſet exprimere ſi ex dupli-
ci,vel ſimplici adulterio.Idem docuit Iaſ.in cõſ.
11.nu.2.vol.3.Oldrad.in cõſ.196. Bal.in cõſ.106.
vol.3.Alex.in conſ.174.col.1. in fi. vol.5.Pan.in c.
tanta.nu.13.ext qui fil.ſint legit.& Cardinalis Pa
leotius in ſuo tract.de nothis,& ſpurijs.c.16.n.4.
Si verò dictæ voces cõprehenſę ſub noĩe ſpurij ge
neraliter (vti diximus paulò ante) ſpecialiter ſu-
mãtur.inter ſe differre noſcent̃ , ſicut & ipſa vox
ſpurius,prout in ſubſequentib.patebit:ſumẽdo er
23 go propriè hunc terminũ ſpurius † dicimus filios
ſpurios eos tm̃ dici,qui.ex mulierib.ad quas pu-
blicè oĩb.aditus patet,fuerunt procreati:hi n.cũ
ex diuerſo ſemine fuerint orti, patrẽ nõ habebũt
certũ,vnde prouenerint.ſed quaſi ex hnium collu
uiõne geniti cõprobantur. Iccirco ſpurij dñr,i.ꝙ
24 ſparſim,† vel vulgo, ſeu quaſi ſine patre concepti
ſint;prout docuit Iuſtinianus,& hr̃ in §.ſi aduer-
ſus.Inſtitu.de nuptijs. & ibi per glo. & Doct. Spu
25 rij † ergo propriè ſumpti nati ex nõ dãnato coitu
a iure ciuili,prout docuit Bart. poſt glo.in l.pen.
C.ad Senat.conſul.Orfic.vt ſunt nati ex coitu me-
retricio ſuccedũt matri æqualiter cum legitimis.
vt in §.vulgo. Inſtitu. de ſucceſſ. cog. etſi fallat in
matre illuſtri:prout docuit text.in d.l.pen. ſpurij
verò nati ex coitu a iure ẽt ciuili reprobato , vt
adulterino, inceſtuoſo,& ſimilib.non ſuccederent
nõ ſolum patri,ſed nec matri. Vt in Authen. quib.
mo na.effi.ſui.§.fin. ꝓ cuius deciſionis maiori in-
telligentia,ſciendum,ꝙ damnatus concubitus il-
26 le † dicendus erit,cui a iure certa pęna cõſtituta
fuit,veluti adulterio, inceſtui,ſtupro,ſacrilegio,
& his ſimilib.vt in §.item lex Iulia,Inſtitu.de pu-
bl.iudic.qb.oĩb.ſe ſubſcripſit quoq; latiſſimè De-
cius in conſ.306 per totũ.Idẽ docuit Soc. in cõſ.
148.col.pen.verſ.cũ ſubſcriptione Bal & eidẽ erit
dicendũ de quocunq; alio coitu accuſabili,prout
docuerũt infraſcripti Doct.Nẽpè Aret.in § nouiſſi
mè.Inſtitu. ad Senat.conſul. Orfi.nu.8. Cagn.in l.
pen.nu.13.C.ad Senat.conſult.Orfi.animaduertẽ-
27 dum tñ oĩno erit,ꝙ natus † ex vxorato,& ſoluta,

non dicatur naſci ex damnato coitu a iure ciuili:
cùm in tali caſu diceretur ſimplex fornicatio ab
ipſo iure ciuili,& non adulterium. vt docuit text.
in l.1.C.de adulter. quod & docuit quoque Bart.
in l.fin.col.1.in fi.ff.de his,qui.vt indig.vbi cóclu
ſit, quòd natus ex coitu non damnato a lege, nec
punitò dicetur is,qui natus fuit ex vxorato,& me
retrice,ſeu ex concubina,(quãdo haberet ille vxo-
ratus plures concubinas)vel ex concubina, quam
non habuit ex indubitato affectu: tunc talis ſpu-
rius ſuccedit,ac ſi apertè dixiſſet ipſe Bart.nõ lo-
quor de ſpurio nato ex vxorato, & ſpeciali concu
bina retenta ſpeciali affectu, ad quam ſucceſſiuè
ad eius libitum accedebat ipſam retinens contra
prohibitionem legis. Nam cum talis concubitus
ſit a iure ciuili etiam prohibitus per text.apertiſ-
ſimum in l.1.C.de concub.ideo per ſe patebit ſpu
rium dici natum ex tali concubina,ac per conſe-
quens erit inſucceſſibilis, ac incapax hęreditatis:
& ꝙ hæc fuerit mens Bart. non poterit dubitari:
prout implicitè faſſus fuit Decius in d.conſi.306.
in fi.aſſerens hanc eſſe veriorem ſentẽtiam, quam
amplexari fuerunt Io.de Ana.in c.maritus. col.2.
ext.de adult. Salic.in l.1. C.de concubinis, vbi &
Cynus.Idem docuit Pet.de Anch in conſi.337.in-
cip.Viſo diligenter.io princ.& addidit rationem
dicens,quia talis non debet filius nominari,vt in
Authen.ex complexu.C.de inceſtuoſis nupt. & in
§.fin.Auctẽ.quib.mo.nat.effi.ſui, & quòd ſecun-
dum hanc diſtinctionem fuerit iudicatum pręſen
te ipſo Guido Papa in parlamento Delphinatus
in anno 1439. ipſemet Guido fatetur in q.280.
vbi ad hoc ipſum probandum citauit dictum tex.
in d.c.tanta. ext. qui filij ſint legitimi. vbi inter
alia hæc præciſa verba continentur, videlicet. [Si
autem vir viuente vxore aliam cognouerit,& ex
28 ea prolem ſuſceperit, † licet poſt mortem vxoris
eandem duxerit: Nihilominus ſpurius erit filius,
& ab hæreditate repellendus.] hæc ibi. Vbi per
Canoniſtas,vt loco ſuo latiſſimè probabimus.
29 Filij vulgo concepti † dicuntur(vt docet text.in
l.vulgo concepti. ff.de ſtatu homi.) hi qui patrem
demonſtrare non poſſunt, vel qui poſſunt quidẽ,
ſed eum habent,quem habere non licet,qui & ſpu
rij etiam appellantur, vbi glo.dicit,ꝙ non intelli-
gatur poſſe,qui non honeſtè poteſt.Ex quibus om
nib.patet verum eſſe quod docuit Cardinalis Pa
leottus in ſuo tract.de nothis, & ſpurijs,c.16. nu.
7.dicens nomen vulgò quæſiti cum ſpurio conue
nire,cùm omnes ex quocunq; reprobato congreſ-
ſu geniti vulgo concepti poſſint appellari: tã etſi
mater eorum non palam quæſtum feciſſet:Lex.n.
30 æquè vulgo quæſitos † eos vocat,qui re uera in-
certum patrem habuere,ac illos qui eum habent,
quem habere iure non licet.
31 Filij varij † pro illegitimis ſumuntur, licèt apud
iuriſconſultos hoc non reperiatur, prout idem Pa
leottus,vbi ſupra docuit. Alij verò auctores pro il
legitimis intelligunt,eo ꝙ vario ſemine in lucem
emiſſi ſint,prout ſunt filij publicarũ meretricum.
32 Filij dicti † Manzeres etſi apud Iuriſconſultum
non nominentur:benè tamen in iure Põtificio, &
a Canoniſtis in c.niſi cum pridem.§.perſonæ.ext.
de renunc.& eſt vocabulum Hębreum teſte Cãrdi
nale Paleotto vbi ſup.& denotat natum ex ſcortò.
33 Filij inceſtuoſi ij appellantur,qui ex inceſtu na
ti fuerunt,ideſt nati ex coitu habito cum conſan-
guineis,vel attinibus.

34 Filij nepharij † hi dicuntur,qui naſcũtur ex cõ
ſanguineis in linea aſcendenti, vel deſcendenti,
etſi ſæpius nepharij pro inceſtuoſis ſumantur,& è
contra,prout cõiter,& paſſim docuerunt Doct.
35 Filij adulterini † dicuntur, qui ex vxorata ſu-
muntur per adulterum cognita.
36 Filij ſacrilegi † hi dicuntur,qui naſcunẽ ex mo-
niali virginitatẽ profeſſa, vel ex Monacho profeſ-
ſo, aut ex clerico in ſacris conſtituto.Cũ per pro-
feſſionẽ tacitã, vel expreſſam in religione appro
bata ab Eccleſia tam Monachus,q̃ monialis emit
tat votum ſolemne caſtitatis, prout etiã clericus
in ſuſceptione ſacri Ordinis, prout docuit aper-
tiſſimus textus,& ibi per Doct.in c.vnico.de voto
& voti redemptione, in ſexto.
37 Filij nothi † a Doctorib.vario modo aſſolent ſu
mi. Nam in glo. in c.niſi cum pridem,verſ.Manze
res.ext.de renunc.ſumuntur pro natis ex adulte-
rio,de quo tamen nomine, vide latiſſimè,vbi ſup.
in tract.Cardinalis Paleotti.c.37.
38 Filij hibridæ † dicuntur nati ex imparib.paren
tibus,vt docuit Paleottus vbi ſupra.
Filij qui dicantur de familia alicuius in pęnalib.
Bar.in l.ſuggeſtioni.nu.1.C.de verbor.ſignif.dicit
39 quod appellatione † familię dicantur oẽs,qui sũt
de eadẽ agnatione,vnde ſi diceretur oẽs de agna
tione,vt in l.pronunciatio,§.familię.ff.de verbor.
40 ſignif. baſtardi † verò ſm propriã ſignificationẽ
iſtius vocis familię non dicentur de familia, niſi
cõis modus loquendi eſſet,ꝙ appellatione dom⁹.
vel familię continerentur baſtardi,vt in ciuitati-
bus Tuſcię: nam tunc cõtinerentur,ſed ſi diceret
ſtatutũ, vt eſt Piſis,ſi quis eſſet de nobili patrimo-
nio, tunc baſtardus contineretur verbis ſtatuti, &
ratio differentię,ſm eum eſt,quia appellatione fa
milię intelligeretur pro agnatione, quod eſt no-
men iuris ciuilis, quæ agnatio nõ cadit in baſtar
dum:ſed cum dr̃ de nobili patrimonio hic ſignifi
catur natura:quaſi dicat natus ex patre nobili. Nã
patris,& matris noĩa ſunt ſignificatiua naturæ,vt
dicit tex.in l.tutelas.ff.de capi.dimi. Nam ſm na
41 turam, ita baſtardus † eſt filius, & eius pater eſt
pater,ſicut legitimus:cũ iure naturali oẽs ſint le-
gitimi, vt in Auth.qui mona.effi.legit.§.ſiccat, ver
ſic.bella verò.hæc Bart. vbi ſup.qui idem repetije
apertius in d.l.tutelas,n.3.verſ.& per hoc ſubdie
Bar.dicebã:his præciſis uerbis utens, uidelicet,&
per hoc dicebã ſemel ſtatutũ dicebat, ꝙ nobilis
de patrimonio puniatur in pluſquã popularis de-
linquens. Quęrebatur vtrũ baſtardus diceretur no
bilis de patrimonio,& allegabãtur illa iura, quæ
dicuntur ꝙ baſtardus non dr̃ de illa familia, vt
in l.pronunciatio.ff.de verb.ſignif. & inſtitu.de le
git.agnat.ſucceſ. §.vulgò. Ego dixi ꝙ dictæ leges
nihil faciunt,quia diſponuntur per nomẽ iuris,vt
eſt agnatio,et ſimili, ſed ſtatutũ prædictũ diſpo-
nit per iura naturalia,quæ ita cadunt in baſtardũ
42 ſicut in legitimũ. Noĩa uerò familiæ † ſunt nomi
na ciuilia, quæ non cadunt in baſtardũ,ut hic,&
intelligitur nobilis de patrimonio,i.de nobili pa
tre natus, in quo non attenditur patria poteſtas,
ut hic probat hæc diſtinctio: ſed ſi uerò ſtatutum
43 † diceret omnes de tali domo,tunc licet hæc ap
pellatio de domo,quantum ad noſtrum propoſitũ
ſit iuris ciuilis:cũ appellatio naturalis apud om-
nes ſit uniformis,ut pater, mater,&c. Appellatio
tamen iuris ciuilis eſt diſformis ſecundum diuer
ſitatem gẽtium,ciuitatum,ut habetur.in l.omnes

Digitized by Google

populi. ff.de iuſt, & iure. Ideo, & hæc appellatio
44 de domo † aſſumetur diuerſimodè. Nam quan-
doque domus aſſumitur pro agnatione, vt in l.
cum vnus, in principio, ff. de alim. & ciba.leg. &
in l.1.in princip.ff.ad Syllan. & ibi per Iac.de Are.
Quandoque aſſumitur Domus pro omnibus habi
tantibus in eadem domo, vt in l.1.C.ne li.po.& in
l.1.in fine.C.ſi qua præd.po. item hoc videmus ho
die conſuetudine inductum in quibuſdam locis,
quod dicantur de eadem domo omnes, qui por-
tant eadem inſignia, ſeu arma: vnde qui volunt di
uidere domum, diuidunt inſignia, ſeu arma. Eſt
ergo hæc appellatio ciuilis, tamen ſecundum di-
uerſos modos intelligendi, poteſt cadere, & non
cadere baſtardum ſub hac appellatione de domo.
Nam vt accipimus eandem domum pro eadem
agnatione, & in baſtardo non cadit: aut pro om-
nibus deſcendentibus ex eodem ſanguine, & tunc
baſtardus ſub ipſa contineretur, ita videtur do-
cuiſſe text.in dicta l.pronunciatio.in fine, aut pro
omnibus habitantibus, & tunc ſit, vel non ſit ba-
ſtardus, non attendetur, ſed ſolum habitatio.
Aut accipiemus eandem domum pro omnibus,
qui deferunt eadem inſignia, & ſecundum hoc
poſſet baſtardus comprehendi: & nota per dictas
leges hæc omnia Bar. vbi ſupra, qui idem repetijt
(breuius tamen) in l.pronunciatio.§.familia. ff.de
verb.ſignif. vbi notabiliter his præciſis verbis vſus
fuit, videlicet. Puto multum inſpiciendã fore ma-
teriam, in qua loquimur, & communem vſum lo-
quendi. Poteſt.n.habere varias ſignificationes, ta
men in hac l.circa finem dicitur, quòd cõprehen-
duntur, qui ab eiuſdem ſanguine proficiſcuntur,
& ſic natura magis, quàm ius inſpicitur, ſed baſtar
di, & ſpurij procedunt ex eodem ſanguine, ſicut
legitimi: ergo, &c. & hoc etiam videtur tangere
Dynum in l.cum pater.§.2.ff.de legat.2.ſed nõ be
nè declarat: hæc omnia Bart. vbi ſupra. Felinus
verò poſt multa in c.in præſentia.nu.23.verſ.quan
to inquantum Dominus Abbas.ext.de probat.his
præciſis verbis vtitur, videlicet, & tenerẽ cum Bal.
in c.per ſuas.de probat. quòd in materia exorbi-
45 tanti † fauor datus domui, vel familiæ, non extẽ-
ditur ad naturales tantum, odium verò ſic. Alex.
in l.ex facto.§.ſi rogatus, nu.50.51.52. & 53.mul-
ta docuit, quæ epilogando dico ipſum docuiſſe,
primo quod quando lex, vel ſtatutũ loquitur per
verbũ naturę, videlicet filij, tunc veniunt in odio-
ſis ſemper naturales, quia quoad naturã non diſ-
ferunt a legitimis, & naturalibus: quando verò p
verbum iuris ciuilis, videlicet, quicunque de tali
genere, vel de tali familia, vel de tali domo, vel ca
ſata, vel nobiles de patrimonio, vel illi de Vbaldi-
nis, & ſic de ſimilibus verbis iuris ciuilis, tunc ſic
erit diſtinguendum, ſi dictum fuerit quicũque de
genere, &c. cum tale verbum denotet nomen ci-
uile, & agnitionem, vt in d.l.tutelas. ff.de capit.
diminut.ideo non veniẽt naturales, vt docuit ibi-
dem textus in l.fin. in fine. C.de natur.liber. vbi
eos naturales appellauit de genere, quod docuit
ibidem Bal.& Imo.in d.§.ſi quis rogatus, vbi &
ipſe Alex.eos ſequens in dicto num.50.addit ra-
45 tionem dicens, quod cognati † tantum dicantur
de genere, probat textus in l.1.in fine, ff.de iureiu
ran. ſi verò diceretur Quicunque de gente: tunc
poſſet concludi, & dici, quòd in materia fauora-
47 bili † lata, & indifferente conuenient etiam na-
turalibus & in qua ſit eadem ratio aſſumatur la-
tè, & in materia odioſa aſſumatur ſtrictè, & ſic
pro agnatione, & ſic non venirent naturales: niſi
reſultaret aliquod abſurdum, vt in l.cum quidam.
ff.de liberis, & poſthumis. Nam tunc verbum de
gente ſumeretur pro cognatione, & ſic adhuc nõ
venirent naturales, cum non ſuccedant patri ab
inteſtato, etiam tanquam cognati, etiam non ex-
tantibus legitimis, & naturalibus, niſi in duabus
vncijs, vt in Auth.en licet.C.de natur.lib. & ratio
48 eſt, quia reſpectu patris † non dicetur eſſe de gen
te ſua, cum non ſit ſibi agnatus, nec cognatus, vt
etiam per Baldum in l.in teſtamento, C.de teſta
men.milit.& ſi reſpectu matris, & maternæ lineę
dicetur de gente, ideſt de cognatione ſua, quia no
men generis poterit referri etiam ad cognatos
tantum, vt in l.ſæpe cum glo. in verſiculo genti-
lium, ff.de verborum ſignificatione. Limita tamen
dicta ipſius Alexan.ſecundum mentem ipſius ſta-
tim expreſſam, hoc eſſe regulare, & quod huiuſ-
modi regula fallat, quando inde ſequeretur ab-
ſurdum, nam tunc venirẽt naturales, vt docuit ip
ſe in materia odioſa, ratione ſupradicta. Si vero
dicatur omnes de familia, &c.& ſi propriè loquẽ-
do appellatione familiæ non veniant regulariter
naturales filij, cùm familia denotet nomen ciui-
le, ſcilicet agnationis, tamen hæc regula fallit (vt
ipſe Alexan. ibi.num.52. docuit) quando inde ſe-
queretur abſurdum, & inconueniens, ſi naturales
non continerẽtur. Quapropter ſubdit quod quan
49 do ſtatutum † imponeret pœnam illis, qui eſſent
de familia talium, tunc comprehenderentur etiã
naturales, ne ſint melioris conditionis naturales
quàm legitimi, & naturales, qui proculdubio ap
pellatione familiæ veniunt. Si autem dicatur.
Quilibet de tali domo, &c. tunc Alexan. vbi ſu-
pra, numero 53.54.& 55.concludit, quod aut po-
terit comprehendi ex verbis legis, ſeu ſtatuti. Si
& ſecundum ſubiectam materiam, in qua loquun-
tur, quod aſſumatur domus pro habitatione, vel
agnatione, vt dicit Bartolus in dicta l.tutelas, vbi
autem ratione ſubiectę materiæ non poſſet appa
rere, tunc putat ipſe Alexander, quod in pœnis,
quę imponerentur illis de domo, comprehendan
50 tur naturales, † quia ſi comprehenduntur legiti-
mi, & naturales, debent comprehendi naturales
tantum ne plus caſtitatis habeat luxuria, vt in
pręcedenti quæſtio. ſimiliter dictum fuit, atten-
to, quod domus accipitur pro familia, quæ om-
nes deſcendentes de ſanguine comprehendit, vt
in dicta l.pronunciatio, in fine.ff.de verborum ſi-
gnificatione, & etiam de eos, qui de ſanguine nõ
ſunt, dicta l.finali, C.de verborum ſignificatione,
& ibi Bartolus. Si vero ageretur de fauoribus, vi-
deretur eos naturales appellatione domus non
comprehendi, quia ſi non comprehenduntur,
quando ſit mentio de filio, vt fuit dictum, & ta-
men pater, & filius ſunt nomina naturæ, vt in di-
cta l.tutelas, multo minus debent comprehendi
ſub nominibus ciuilibus, quæ minus videntur
conuenire naturalibus, vt in l.ſi ſpurius, & in l.hac
parte, ff.vnde cognati, & ſic idem erit quod in ſta
tuto dicente, Quicunque de familia. Si verò ſtatu-
tum dicat, quicunque de Vbaldinis, vel ſimili-
bus, an comprehendantur naturales, ipſemet Ale-
xan. vbi ſupra, nu.56.idem prorſus dicendum con
cludit quod dixerat fore tenendum, quando eſſet
dictum omnes de familia, vel de domo cum idip-
ſum eſſe per ſe pateat. Si vero dicatur in lege, vel

ſtatuto

Digitized by Google

ſtatuto nobiles de patrimonio puniantur in plus quàm populares delinquētes, tunc dicit Alexan. quod ſecundum Bar.in d.l. tutelas, cum ſtatutum loquatur per verba naturæ, tunc comprehendet baſtardos tales, cum idem ſit dicere nobilis de patrimonio ſicut de nobili patre natus, & ſi alij Doctores reprehendant Bart. dicentes, quod baſtardi filij nobilium, non ſunt nobiles, & ſi ipſe Bar. dicat in l.1. C. de dignitat.lib.12. quod nobilitas tranſeat ad naturales, & ſi ipſe Alex. expreſſe nihil ſuum addat prædictis, tamen excuſari poterit Bart. dupliciter: primo, quia ipſe loquitur in materia odioſa cum loquatur de ſtatuto lato cōtra delinquentes, & in tali materia ipſe Alexand. dixerit, & probauerit comprehendi naturales, etiam ſub nomine ciuili. Secundo quia verba Bart. in d.l.1. ſunt taliter interpretanda, filij naturales, nobilium ſunt nobiles, ideſt habebuntur pro nobilibus in pœnalibus, ne ſint melioris conditionis, quàm legitimi, & naturales, etſi non in fauorabilibus nobiles ſint habendi, & hæc Alexan. ſententia ſummopere commendanda memoriæ erit. Nec obſtat ei quod docuit Iaſon in l. fina. nume. 13. verſicu. ina. prædictum notabile. C. de verb. ſignificatio. aſſerens quod filij naturales non dicantur de domo, aut familia alicuius, niſi aliud ſit ex communi vſu loquendi, vel alia coniectura ex ſtatuto colligatur, vel niſi ſtatutum loquatur pro nomina naturæ, non iuris, ſequens ſententia Bar. vbi ſupra. Bald. in d.l. fina. in cap. innotuit de electio. colum. fina. & in l. generaliter §. cum autem, ff. de inſtitu. ſubſtitu. Imo & moder. in d.l. ex facto, §. ſi rogatus, & l. 2. & eſt bona gloſa in Clem. 1. de baptiſmo: non enim obſtat, quoniam ibi loquutus ipſe Iaſon fuit in fauorabilibus, non autem in odioſis, quod & elicitur ea verbis dictæ gloſ. cui ſe ſubſcripſit. Nam dicta glo. in fine. his præciſis verbis vſa fuit, videlicet. Dic quod quoad parentum reuerentiam bene habetur ratio naturalium tantum, ſed quoad commodum liberorum, vel honores, non vt in contrarijs; hæc ibi. quæ nō fuerunt negata ab Alexandro, imò cōfirmata pluribus auctoritatibus, Ad hoc accedit quod ipſe Iaſon citat Bart. in dicto §. familia. vbi vt ex præciſis verbis illius ſupra relatis patuit, naturales dici de ſanguine, & de familia. Idem docuit Ang. de Peruſio (quem ſequitur, & ſequitur Felinus in prohemio Decret. in glo. 1. colum. 2.) in l. ita ſtipulatus, §. Griſogonus, ff. de verborum obligatione. dicens quod ſi ſunt banniti omnes de tali domo, includuntur etiam ſpurij propter communē vſum loquendi, licet proprie non ſint de domo. Idem ad verbum docuit Imo. in l. ex facto, §. ſi quis rogatus, ff. ad Trebell.

His ergo omnibus præmiſſis pro maiori intelligentia hic afferendorum, pro ſecundo præambulo operæpretium duximus ſubſequenter ſubnectere nonnullas infraſcriptas concluſiones, quæ ſummopere nobis deſeruire poterunt ad perfectā aſſequendam notitiam eorum, quæ producenda erūt in diſcuſſione præſentis quæſtionis difficillimę, & notatu digniſſimæ.

51 Pœna eſt duplex, † alia quæ communiter iudicialis dicitur, & alia diuina: Iudicialis igitur ſubdiuiditur in iudicialem introductam de iure ciuili, & in iudicialem introductam de iure Canonico: Hæc concluſio probatur authoritate cōmuni Doctorū, inter quos eſt Dominus Alberic. de Roſatis in elegantiſſimo dictionario, in verſicu. pœna.

52 Pœnæ iudiciales iuris ciuilis, † ſunt octo, vel octo modis poſſunt infligi. Primo damnum inferendo in bonis, quæ poterit contingere per confiſcationem omnium bonorum vel partis tantum: vel exigendo aliquam mulctam pro aliquo damno vel crimine perpetrato. Secundò quando criminoſum Iudex alligari facit vinculis. Tertio quādo ipſum verberari, aut fuſtigari præcipiatur. Quartò, quando pœna talionis venit plectendus. Quintò, quando Iudex afficit ipſum reum ignominia, declarando ipſum infamē: & huiuſmodi. Sextò, quādo reus exilio relegatur. Septimò quādo reus propter aliquod crimen ſeruituti addicitur. Octauò & vltimo, quando reus capitali ſentētia punitur. hæc concluſio elicitur à verbis dicti Alberici vbi ſupra.

53 Pœnæ iudiciales † introductæ de iure Canonico ſunt in triplici differentia, (ſecundum Hoſt. in ſumma in §. quot ſint ſpecies. ſub titulo de pęnis.) Aliæ enim ſunt perſonales tantum, alię reales, in odium tamen perſonarum, aliæ mixtæ. Hęc concluſio eſt ipſius Hoſt. vbi ſupra.

54 Perſonales pœnæ dicuntur infraſcriptæ. Excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum particulare, depoſitio, infamia, detruſio, incarceratio, verberatio, characteris impreſſio, ſeruitus priuilegij Clericalis denudatio, curiæ ſeculari facta expoſitio: & quoquo modo & impropriè loquendo poterimus addere & irregularitatem. Sed quando quis veniat plectendus, & de earum quidditate & authoritate illas infligendi, infra loco ſuo dicetur, quādo dicet de crimine illo, pro quo quis venit puniēdus pęna aliqua iſtarum. Hoſtienſis hæc docuit.

55 Reales verò pœnæ † in odium perſonarum inductæ ſecundum Canones ſunt infraſcriptæ, videlicet. Beneficij priuatio, vel ſuſpenſio, rerum omnium confiſcatio, Pecuniæ mulctatio. Hæc cōcluſio eſt Hoſtien. vbi ſupra.

Mixtæ verò pœnæ inductæ de iure canonico dicuntur illę, quæ partim ſunt perſonales & partim reales eò quòd participant de vtriſque, & ſunt infraſcriptæ, videlicet, Relegatio perſonalis, interdictum generale alicuius terræ: Abſolutio vaſallorum à fidelitate, iuris patronatus priuatio, Reliquiarum extractio de aliqua Eccleſia: & multæ aliæ, quas infra adducam, Deo dante, quæ erunt infligendæ raptoribus, hæreticis, & huiuſmodi criminoſis viris. Hæc concluſio eſt Hoſtienſis vbi ſupra.

56 Pœnæ † Diuinæ legis dicuntur illę (ſecundum Albericum vbi ſupra, & quantum ad materiam noſtram attinet) quas Deus in veteri teſtamento exequi mandauit, vt habetur in lib. Leuitici cap. 24. & Exodi cap. 21. & in cap. ſequenti. vbi dicitur oculum pro oculo, & dentem pro dente, vulnus pro vulnere, animam pro anima: & huiuſmodi. Hæc concluſio eſt Alberici, vbi ſupra.

Sciendum quòd ſeptē ſunt cauſæ, vel modi qui-
57 bus † pœna taxata ſimpliciter à iuribus venit attenuanda, vel grauanda: & ſunt infraſcripti, videlicet. Primus eſt enim, propter cauſam qua ad aliquid agendum fuit quis compulſus: vt patet in verberibus à magiſtris, vel parentibus illatis alicui cauſa correctionis, non iniuriæ: punitur enim verberans quando cauſa iracundiæ verberaſſet

alium:

Digitized by Google

alium, Secundus modus eſt, circa perſonam: & in hoc neceſſe erit conſiderare qualitatem offenſæ perſonæ, nec non & offendentis: aliter enim puniuntur ſerui quàm liberi, & aliter qui offendit parentes, vel prælatos venit puniẽdus, quàm offendens extraneos vel æquales vel ſubditum: conſideranda etiam in pœnis ætas tam offenſi, quàm offendentis: quoniam aliter venit puniendus paruulus offendens quàm maior, & ſic aliter punitur quis propter offenſam eiuſdem generis factam in perſona paruuli, quàm propter offenſam factã maiori (vt patet ad ſenſum.) Tertius modus in quo venit minuenda vel grauanda pena ſtatuta à iure, eſt ratione loci. Quapropter ſciendum quòd aliter venit puniendus pro eadem offenſæ ſpecie facta alicui in Eccleſia, vel cimiterio, aut prætorio, vel coram Iudice vel Principe, vel in publicò, quàm venit quis puniendus pro offenſa facta in occulto loco: cum iudicetur maior iniuria ſi fiat in publico, quàm in occulto, & per iniuriam factam in prætorio, vel ante Principem offenſus remaneat etiam prætorium, & Princeps. & ſic de ſingulis; Quartus modus eſt ratione temporis: vtrum maleficium factum ſit de nocte an de die: quoniam factum de nocte maleficium facilius poterit excuſari, & ſic ratione probationis facilioris venit quis minus puniẽdus, vt ſi quis aliquem occiderit, quia poterit facilius probare, ſe illud homicidium commiſiſſe cauſa defenſionis, vel quia non cognoſcebat eſſe Clericum quẽ percuſſit, & huiuſmodi: quæ quidem non militant ita facile in maleficio facto de die, cum illa arguant dolum & ſpontaneam voluntatem illud committendi in perſona huiuſmodi criminoſi, qui tale quid commiſerat. Quintus modus eſt ratione qualitatis, vt ſi delictum fuerit perfectum vel inchoatum tantum, & huiuſmodi Sextus modus ratione quãtitatis: vt patet in furto & huiuſmodi, quoniam alio modo punietur fur, qui furatus fuit paruam quantitatem pecuniæ, quàm qui maximam: & ſic de ſingulis. Septimus modus eſt ratiõne caſus fortuiti ſeu euentus: vt ſi quis commiſiſſet aliquod homicidium accidentale præter ſuam voluntatem, vel quia non erat compos ſui, vt ſunt ebrij, & mentecapti, ſeu furioſi: quoniam (vt patet ad ſenſum) licèt homicida regulariter voluntarius veniat capitali ſententiæ ſubijciendus: tamen non in prædictis caſibus, vt loco ſuo infra dicetur, in proprijs titulis: Hæc concluſio elicitur à dictis Hoſtienſ. in ſua ſumma in titulo de pœnis. §. quæ & quibus.

58 Cùm vario modo poſſit interpretari præſens præambulum, nec non in ipſa ſit comprehenſa illa perpulchra & difficilis quæſtio ſcitu digniſſima: in qua quæritur. Vtrum aliquis veniat puniendus alterius culpa. circa quam quaſi ſibi inuicem aduerſantes Canones reperiantur. Idcircò operæpretium duxi, examinare hanc quæſtionem vnicum argumentum: pro & contra, adducendo & varias Doctorum ſententias, vt poſt modum illas concordes reddere fas ſit mihi (Deo dante) & deniq; more ſolito quæſtionem præſentẽ abſoluere nõnullis concluſionibus, illaſque probando eo faciliori & veriori ſtilo quo deſuper mihi vti datum fuerit. ad Dei iuſtiſſimi Iudicis (qui reddit vnicuique ſecundum opera ſua) honorem & Lectoris pij ſolamen.

Omnes homines in puniendis criminibus conformantes ſe Deo, non peccant. At Iudices aliquẽ puniendo pro culpa alterius conformant ſe Deo. ergo Iudices aliquem puniendo pro culpa alterius non errant: ac per conſequens aliquis poterit puniri iuſtè pro peccato alterius. Maior iſtius rationis non poteſt negari, cum in Deo iniuſtitia, ſeu acceptio perſonarum in iudicio cadere non poſſit, imò cum ſit ſupremus Iudex & iuſtiſſimus. Inde ſequitur quòd in tantum plus vnus Iudex altero iuſtior erit in quantũ in administranda iuſtitia, & in infligẽdis pœnis magis Deo ſe aptabit conformari: Minor probatur, authoritate ſacræ Scripturę in lib. Exodi cap. 20. Vbi habentur infraſcripta: Ego ſum Deus Zelotes viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem: Vnde pro peccato Cham filij Noe, Chanaam filius eius maledictus eſt, vt habetur in lib. Geneſis cap. 9. Glezi peccante lepra tranſmiſſa eſt ad poſteros, vt habetur lib. 4. Regum. cap. 5. Sanguis etiam Chriſti, reddit pœnæ obnoxios ſucceſſores Iudęorũ qui dixerũt (Matt. 27. cap.) ſanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. legitur etiam quòd pro peccato Achor, populus Iſrael traditus eſt in manus hoſtium, vt habetur lib. Ioſue cap. 7. & pro peccato filiorum Hæli idem populus corruit in cõſpectu Philiſtinorũ, vt habetur in primo lib. Regum, capit. 4. ergo ex his omnibus probatur, quòd aliquis poterit puniri pro peccato alterius.

Sed contra eſt, quòd dixit Dominus (vt habetur in lib. Ezechielis Prophetæ, cap. 18. Vbi hæc habentur, videlicet.) Et factus eſt ſermo Domini ad me dicens, quid eſt quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium iſtud in terra Iſrael, dicentes. Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt? Viuo ego, dicit Dominus Deus, ſi erit vltra vobis parabola hæc prouerbium in Iſrael: Ecce omnes animæ meæ ſunt, Vt anima patris, ita & anima filij eſt: Anima quę
59 peccauerit † ipſa morietur, & vir ſi fuerit iuſtus
&c. hic iuſtus eſt, Vita viuet ait Dominus. Quod ſi genuerit filium latronem &c. nunquid viuet? Non viuet: Cum hæc omnia deteſtanda fecerit, morte morietur. Sanguis eius in ipſo erit, quod ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui, quæ fecit, & timuerit, & nõ fecerit ſimile eis. &c. hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita viuet. & dicitis quare nõ portabit filius iniquitatem patris &c. anima quæ peccauerit ipſa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, pater non portabit iniquitatem filij. Hæc in d. capitulo inter alia.

Reſpondeo præſenti quæſtioni quàm pulcherrimæ nonnullis concluſionibus, pręmittendo tamẽ illis nonnulla notabilia, quæ examinanda occurrunt pro maiori intelligentia ipſarum concluſionum, & totius quæſtionis. Primum ergo notabi-
60 le ſit hoc, videlicet. Pœna † poteſt dupliciter cõ-
ſiderari; Vno modo ſecundum rationẽ pœnæ, alio modo in quantum pęna eſt medicina ſanatiua nõ tantum peccati præteriti, ſed etiam præſeruatiua à peccato futuro, vel etiam promotiua in aliquod bonum. Primo ergo modo accepta, pœna nõ debetur niſi culpæ: quia per pœnam reparatur ęqualitas iuſtitię, in quantum ille qui peccando nimis ſecutus eſt ſuam voluntatem, aliquid contra voluntatem ſuam patitur: Vnde cùm omne peccatum ſit voluntarium, eo quòd ſubiectum peccati

ſit

Digitized by Google

fit voluntas, vt docet Auguſt. in lib. tetractatio-
num, dicens, quòd Voluntas eſt qua peccatur, &
rectè agitur: cuius Sancti Doctoris amplectitur
Diuus Thom. in prima ſecundæ, quæſtio.74. arti
cu.1. in corp.quæſtio.) inde conſequens fit quòd
nullus veniat puniendus hoc modo, niſi propro-
pria culpa commiſſa propria voluntate: Secun-
do modo verò pęna accepta, ſcilicet in quantum
eſt medicina &c. aliquis venit puniendus nō per
propria culpa, non autem ſine cauſa: ſciendum ta
men, quòd quemadmodum nunquam datur me-
dicina carnalis, vt ſubtrahat maius bonū, & pro-
moueatur minus bonum, vt patet medicina car-
nali qui (niſi ſit inſipiens) nunquam dat medici-
nam ad ſanandum calcaneum ſi ex ipſa ſciat ho-
minem cęcum effecturum, ſed per medicinā ſtu-
det lædere (ſi aliter facere non poſſit) infirmum
in minoribus membris, vt maioribus ac magis ne
ceſſarij præſtet incolumitatem: Et quoniam bo-
na ſpiritualia ſunt prætioſiora bonis temporali-
bus: ideo iuſtè aliquando punitur quis in tempo
ralibus bonis abſque culpa, vt ſpiritualibus dite-
tur: Cuiuſmodi ſunt plures pœnæ præſentis vitæ.
61 Secundū notabile ſit hoc. Pœna, † qua vnuſquiſ-
que poterit puniri, eſt in triplici differentia: Alia
enim dicitur pœna æterna, alia corporalis, & alia
62 ſpiritualis. Pęna ſpiritualis æterna † eſt illa, quę
debetur poſt hanc vitam morięti in peccato mor
tali, iuxta Symbolum Athanaſij: Qui verò mala
egerunt ibunt in ignem æternum: & verbum Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti apud Matth. cap.25. Di-
ſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui pa
63 ratus eſt diabolo & angelis eius. Pęna † verò cor
poralis eſt duplex, quædam conſiſtēns circa cor-
64 pus: & quædam circa ſtatum: Spiritualis † verò
pœna tēporali, ſeu tēporaria eſt quatruplex: Pri-
ma eſt pœna excommunicationis. Secunda eſt pę-
na interdicti. Tertia eſt ſuſpenſionis. Quarta pę-
na irregularitatis, quæ largo modo poterit dici pę
na, cum ſoleat incurri pro culpa: His ergo pręmiſ
ſis nonnullis concluſionibus, ſatisfaciemus quæ-
ſtioni.

Prima concluſio ſit hæc. Pœna ſpirituali æter-
65 na † nemo puniēdus venit pro alterius culpa, ſed
tantum pro propria culpa, propriè loquēdo. Hęc
concluſio probatur quatruplici medio. Primò e-
nim iure Diuino iam adducto in cap.18.lib.Eze-
chielis. Probatur & ſecundò authoritate iuris po
ſitiui: text. eſt enim apertus in cap. iam itaque, 1.
quæſtio.4. & eſt Auguſtini ſcribentis ad Bonifa-
cium: vbi infraſcripta habentur, videlicet. Iam
itaque cùm homo in ſeipſo ab eo qui genuit eum
alter eſt effectus, peccato alterius ſine ſua conſen
ſione non tenetur obnoxius: Traxit ergo reatum,
quia vnus erat cum illo, & in illo à quo traxit, quā
do quod contraxit admiſſum eſt, non alter trahit
alter ab altero: quando ſua vnoquoque propria
vita viuente iam eſt, vt verè dicatur, Anima quæ
peccauerit, ipſa morietur. hæc ibi. Probat & ter-
tiò Doctorum authoritate, de quorum numero eſt
Diuus Thom. in 2.2. quæſtio.108. articu.4. in re-
ſponſio. ad primum. Vbi inter alia infraſcriptis
verbis vtitur, videlicet, dicendū, quòd pœna ſpi-
ritualis, nunquam punitur pro peccato alterius,
quia pœna ſpiritualis pertinet ad animam, ſecun
dum quam quilibet eſt liber ſui. hæc ille Hoſtien.
quoque præſenti ſe ſubſcripſit concluſioni, in ſum
ma titu. de pęnis, §. quæ & quibus. in verſic. æter-
na pœna. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet. æterna pœna nunquam punitur vnus pro alio.
vt 1.quæſt.4.c.1.& c. iam itaque: idem dicit glo.
in dicto cap. iam itaque, in verſic. reatum. quam
ſequuntur Archidiaconus & Præpoſitus ibidem:
Probatur & quartò, & hac ratione probatur præ
ſens cōcluſio, ſicut enim nō venit coronādus ęter
na ſpirituali corona, niſi qui legitimè certauerit,
vt docet Apoſtolus, ſic meritò dicendū erit, quòd
nullus veniat puniendus æterna ſpirituali pœna,
niſi pro proprijs demeritis.

Secunda concluſio. Quicunque in male operan
66 do imitatur † aliquem, impropriè loquendo, ve-
nit puniendus pro operibus eorum, quæ imitan-
tur: dixi, impropriè loquendo, quia hæc conclu-
ſio non diſtinguitur à prima, niſi quoad quid no-
minis, cum re uera licèt qui imitetur aliquem in
male operando tamen verum eſt dicere ipſum
operari malum, ac per conſequens dignum pęna:
Hæc concluſio probatur eiſdemmet authoritati-
bus adductis in præcedentis concluſionis proba-
tione, cum eadem (ibidem) verba concluſionis
habeātur, & vltra illas adducitur text. in cap. niſi
cum pridem: extra de renunciationibus vbi Cę-
leſtinus Tertius ſcribens Epiſcopo Arelatenſi, in-
ter alia adducit authoritatem iuris Diuini ſupra
relatam, quæ eſt in lib. Ezechielis, cap.18.
67 Tertia concluſio. Pęna † corporali (quæ conſi-
ſtit circa corpus) ſępe quis venit puniendus pro
culpa alterius, vt contigit plebi Iſraeliticæ, quæ
tradita fuit in manibus hoſtium peccato Achor,
& peccato Saulis fuerunt interfecti multi ea ſuis
deſcendentibus. & ferè in tota ſacra Scriptura,
multa ſimilia exempla leguntur. Hæc concluſio
probatur authoritate Canonis, in cap. Eccleſia,
1.q.4.§. item peccato Achor. & Hoſtien. vbi ſupra
in verſic. corporalis.
68 Quarta concluſio. Pœna † corporali (quæ cō-
cernit ſtatum alicuius perſonæ) vt eſt ſeruitus, vel
infamia, ſępe vnus punitur pro alio: Hæc conclu
ſio probabitur prius quoad ſeruitutē, quapropter
ſciendum quòd text. in cap. cum multę, §. ideoq;
15.q.fina. & eſt Concilij Toletani, infraſcripta ſta
tuit, videlicet. Ideoque qui ab Epiſcopo vſq; ad
Subdiaconem deinceps, vel ex ancillæ, vel ex in-
genuæ deteſtando connubio, in honore conſtitu-
ti filios procreauerint, illi ex quibus geniti pro-
babuntur, canonica cenſura damnentur: proles
autem aliena pollutione nata, non ſolùm hæredi-
tatem nunquam accipient, ſed etiam in ſeruitutē
eius Eccleſiæ, de cuius Sacerdotis, vel Miniſtri
ignominia nati ſunt, iure perenni manebunt. Hęc
in dicto Canone: Probatur quoque præſens con-
cluſio, (quoad infamiā) ratione cuius quis nō ad-
mittitur ad beneficium eccleſiaſticum obtinen-
dum. & primo per text. in cap. litteras, extra de
filijs presbyt. Vbi Cęleſtinus Tertius diſpenſauit
cum nato de adulterio, vt poſſet ſuſcipere ordi-
nes, nec non conferri ipſi beneficium neceſſarium
ad victum. & in cap. nimis, extra eodem. Grego-
rius Nonus ſtatuit quòd filij Presbyterorum ſine
diſpenſatione Summi Pontificis non promoucan
tur, nec eis conferantur beneficia curata, & digni
tates eccleſiaſticæ: hæc in dicto Canone. & hæc
adduxiſſe ſufficiat, cum infra loco ſuo erit copio-
ſior ſermo habendus.
69 Quinta concluſio & vltima. Pœna † ſpirituali
tēporaria aliquando quis punit peccato alterius.

aliquando

Digitized by Google

aliquando noni quapropter ſciendum, quòd cum
quatrupiea ſit pœna huiuſmodi (vt diximus) id-
circò neceſſe erit mihi de vnaquaque aliquid in-
timare, vt ſciamus quando poſſimus in aliquam
earum incidere aliena culpa: Memoriæ ergo erit
70 commendandum quòd pœna † excõmunicatio-
nis, tã maioris quàm minoris, nemo punitur niſi
pro culpa propria, quæ ramẽ neceſſaria erir pre-
cedere: culpa enim ſaltem venialis requiritur, vt
quis incidet in excommunicationem minorem, li
cèt aliquando ipſa incurratur pro mortali, vt per
participationem in diuinis, de quo infra dicetur.
cum de pena clericorum eacommunicatorũ erit
ſermo babendus. ſed culpa mortalis neceſſario re
quiritur, vt quis incidat in excommunicationem
maiorem, quapropter docent vno ore Doctores
quòd quotieſcunque quis tranſgreditur aliquam
legem, cui eſt annexa excommunicatio, quòd nũ-
quam incidet in eacommunicarionem, propter
huiuſmodi tranſgreſſionem, niſi pro mortali cul-
pa, de quo ramen infra latius dicetur loco prædi-
cto, ſufficiet ramen modò adduxiſſe, quòd nemo
debeat excommunicari, niſi pro mortali peccato,
(quod vtique vnuſquiſque propria volunrate com
mittit) vt docet Diuus Thom. in 4. ſenten. diſt. 18.
quæſt. 4. artic. 1. quod lex ſeu quæſt. 3. in corpore
quæſt. Secunda pœna ſpirituali temporaria. t. in-
71 terdicto frequenter † vnus punitur pro alio, vt pa
tet ea tcat. in cap. non eſt vobis, extra de ſponſa-
libus. vbi infraſcripta habentur ſtatuta ab Alexan-
dro Tertio ſcribenti Archiepiſcopis & alijs Præ-
laris, per Angliam conſtituris, videlicer. Non eſt
vobis (ſicur arbitramur) incognitum, qualiter
Rea Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum
& filios ſuos eſt ſuborta: vxores eorum detinear,
& infra : Nos itaque attendentes iuſtum & hone
ſtum eſſe, vt viri ſuas petant vxores. Mandamus
quatenus eundem Regem ad eas reſtituendas ſol
licitè moneatis : & ſi iuata commonitionem ve-
ſtram filijs ſuis vxores ſuas infra certum terminũ
non reſtituerit, ea tunc in quacumque prouincia-
tum veſtrarum detineatur, vel transferuntur, do-
nec ibi fuerint, nulla Dinina officia (præter Ba-
ptiſmum paruulorum, & pœnitentias morientiũ)
eclebrentur : nec permittatis aliquatenus cele-
brari. bæc in dicto Canone, ex cuius verbis patet
quòd pœna interdicti generalis punitur aliquan-
do non pro culpa propria: & vnus pro aliena cul-
pa: & quòd pena interdicti ſpiritualis tamen quis
72 aliquando puniatur per propria culpa † probatur
per text. in cap. ſane, §. ideoq́ue, eatra de officio
Iudicis deleg. in quo Canone Alexander Tertius
infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Ideoq́ue ſi
Epiſcopus, vel ália perſona, quæ non ſit de iuri-
ſdictione illius in cauſa, quam ei delegamus, re-
bellis, aut contumax fuerit: ſecundum qualitatem
facti, poterir vel interdicti, vel ſuſpenſionis ſen-
tentia à Iudice delegato compelli. hæc in dicto §.
ea quo elicitur quàm apertiſſimè quòd quis poſ-
ſit interdici pro ſua culpa. Tertia quoque pœna
73 † ſpirituali tẽporalia aliquando punitur quis pro
culpa aliena, & aliquãdo pro ſua propria, & quòd
quis puniatur hac pœna pro culpa aliena, proba-
tur per optimum reat. in cap. præſentium. 1. q. 5.
qui Canon eſt Vrbani Secundi : Vbi infraſcripta
habentur, videlicet. Præſentium portatorem, quẽ
parentum in curia per pecuniam non Epiſcopo,
ſed cuidam Principum eius datã, & inuitum Sa-
cerdotij dignitatem obtinuiſſe ſignificaſti : licèt
Sancti Canones deponendum eſſe teſtentur: tamẽ
quia culpam iſtam neſciens, & coactus commi-
ſit, & quia ab eodem ordine, vt deponeretur ſup-
plicauit vltroneus : &c. ipſum in eodem ordine
eſſe fraternitati tuæ conſulimus: &c. Hæc in dicto
Canone inter alia: ea cuius verbis patet, quòd qs
punitur aliquando pœna ſuſpenſionis pro culpa
alterius: & quòd aliquis ſuſpendatur propria cul
pa, probatur per tea. in cap. quia in omnibus, ea-
tra de vſuris. §. qui autem acceperit : Vbi Aleaan
der Tertius in Concil. Lateranẽſi, infraſcripra ſta-
tuit, videlicet. Quia in omnibus ferè locis ita cri
men vſurarum inualuit &c. Ideoq́ue conſtitui-
mus quòd vſurarij manifeſti, nec ad communio-
nem admittantur altaris &c. qui autem accepe-
rit &c. & quæ acceperit reddere compellator, &
donec ad arbitrium Epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab of-
ficij ſui maneat executione ſuſpenſus. hæc ibi. ex
quibus conſtat, quòd quis puniatur pœna ſuſpen-
ſionis, eriam pro propria culpa. Quarta quoque
pœna ſpirituali temporaria, ſcilicet irregularita-
tis quis punirur pro propria culpa, & pro aliena:
& quòd pro propria culpa quis puniatur hac pe-
nas, probarur per mulros Canones, in titulo de ho
micidio contentos, & ſpecialirer per textum in
cap. de cætero. eatra de bomicidio. Vbi Alexan-
der Tertius infraſcripta breuiter ſtatuit, videli-
cet. De cetero noueris quòd diaconus qui homi
cidio cauſam dediſſe videtur : non videtur ad Sa-
cerdotium promouendus. hæc ibi, & quòd hac pe
na quis puniatur ſine culpa, probatur per text. in
cap. ſi quis viduam, diſtinctio. 50. & eſt deſumptus
ex Concilio Martini Papæ. Vbi hæc inter alia ha-
bentur, videlicet, ſi quis viduam, aut ab alio reli
ctam duxerit, non admittatur ad clericatum, q ſi
irrepſerit, deijciatur. bæc ibi, & patet matrimo-
nium contrahere cum vidua peccatum non eſſe
& tamen puniri hac pœna.

Ad argumentum modo quàm facillimè patet
reſponſio ea adductis concluſionibus breuiter di-
cendo ipſum militare, quoad pœnas omnes præ-
ter pœnas ſpirituales æternas cum ipſe pertincãt
ad animam, ſecundum quã quilibet eſt liber ſui,
quapropter ſi illas voluerit effugere, poterit Deo
adiuuante, non peccando: cum ſubiectum peccati
ſit voluntas, pœnas verò reliquas nõ poſſumus ſe-
pe ſæpius vitare (licèt velimus) pro viribus, cũ
ille non cauſentur ſemper ac producantur, à cul-
pa: præter nonnullas paucas iam enumeratas in
ſupra adductis concluſionibus, vide in reſpon-
ſionem argumenti, quæ dixi in ſcrutinio iuris, fo-
lio. 12. num. 19.

De delictorum ſpeciebus.

Sermonem habirum in ſuperioribus præambu-
lis de quotuplicitate pœnarum, meritò ſubſequi-
tur ſermo de ſpeciebus delictorum : & licèt pri-
ma fronte aliquibus videri poſſit me peruertiſſe
ordinem in ſcribendo, tamen pium Lectorem cer
tiorem reddere viſum fuit, me ſeruaſſe verum or-
dinem procedendi : quoniam licèt pœna impo-
natur pro culpa, ac per conſequens ordine natu-
ræ videatur culpam præcedere ipſi pœnæ (ſi lo-
quamur de pœna, quæ tantum infligitur pro cul-
pa) Nihilominus quoniam eſt aliqua pena, quæ
etiam infligitur ſine propria culpa illius, qui per

ipſam

ipſam punitur, vt fuit probatum in præcedentibus præambulis, hac de cauſa operæpretium duxi prius loqui de pœna tanquam re generaliori, & poſt modum de culparum, ſeu delictorum ſpeciebus. procedendo more ſolito per nonnullas concluſiones.

74 Prima concluſio ſit hęc. Delictorum † quędam dicuntur publica, quædam priuata: Publica verò dicuntur illa quorũ accuſatio, vel perſecutio permiſſa eſt cuiliber de populo: vt ſunt crimen læſę maieſtatis, adulterij, homicidij, parricidij, peculatus, falſi teſtamenti: Vis publicæ, vel priuatæ, ambitus, repetundarum, annonæ: quæ omnia pro delictis connumerantur in l. 1. ff. de publi. iudic. Item omne delictum quod principaliter fit, in offenſam Dei, vt colligitur ex text. in l. Manicheos. C. de hæreticis. ratio eſt, quoniam quod fit in offenſam Dei, ad omnium offenſam pertinere videtur. Cùm ipſe omnium ſit pater & dominus. Hæc concluſio probatur authoritate prædictorũ iurium, ex quibus deſumpta eſt, & apud omnes Doctores eſt inconfeſſo, & iccirco alijs medijs hìc non probabitur.

75 Secunda concluſio. Priuata delicta † dicuntur ea, quorum accuſatio vel perſecutio regulariter non permittitur niſi parti læſæ, prout eſt furtum, damnum illarum, iniuria, arborum inciſiones, & huiuſmodi. ſed animaduertendum quòd hæ differentię (quæ de iure ciuili eſt inter delicta publica & priuata) eſt maximi effectus in multis: Nã regulariter condemnatus de delicto publico, efficitur infamis, non autem condemnatus de crimine priuato: vt docet text. in l. infamem, ff. de publicis iudi. Hæc concluſio veriſſima eſt, probatur d. l. & omnium Doctorum ibidem, quos hic non retuli breuitatis cauſa, maximè cum in foro eccleſiaſtico habeatur ratio de ſubſequenti concluſione. & non de hac.

76 Tertia concluſio. Delicta omnia, † tam ea quæ diximus eſſe publica, quàm ea, quæ diximus priuata, de iure Canonico dicuntur publica, vt docet Ananias, in cap. ſtatuimus, ext. de maledicis, colum. 13. in verſic. eſt enim illud regulare. & ſecundum hoc pro quolibet crimine priuato in foro eccleſiaſtico, poſſet procedi etiam ex officio, & ſic per inquiſitionem, ſaltem ad imponendã pęnam extraordinariam, vt docet Iulius Clarus in ſua pract. in principio ipſius. in verſicu. hæc tamen omnia: qui ibidem addit, quòd cum omnia ferè videantur per conſuetudinem contrariã mutata in foro: iccirco adhærendum eſt ſtatutis, vel conſuetudini, quæ viget in loco, vbi faciendũ eſt iudicium: Hæc concluſio probatur authoritatibus prædictis.

77 Quarta concluſio. Delictorum, † nonnulla dicuntur merè eccleſiaſtica, nonnulla merè ſecularia, & nonnulla communia, ſeu mixta: vel mixti fori: Mere eccleſiaſtica ſunt, hæreticis, & ſimonia, & dicuntur merè eccleſiaſtica: quia horum criminum cognitio tãtummodo reſeruata eſt Iudicibus eccleſiaſticis, etiam ſi commiſſa ſint per laicos: Merè ſecularia dicũtur, & ſunt ea de quibus ſi à laicis committantur, ſoli Iudices ſeculares, vt eſt homicidiũ, furtum, & huiuſmodi. Cõmunia ſeu mixta delicta dicuntur ea, de quibus ſi à laicis committantur, vterque Iudex cognoſcere poteſt. & datur locus præuentioni: & ſunt adulterium, periurium, ſacrilegium &c. de quibus latius infra cum de ipſis ſpecialiter erit dicendum. Hæc concluſio probatur authoritate Iulij Clari vbi ſupra. & loco ſuo multorum aliorum Doctorum probabitur, Deo dante.

78 Quinta concluſio. Delicta alia † dicuntur nominata, alia innominata: Nominata ſunt illa, quę à lege habent peculiare nomen iuris, vt eſt furtum, adulterium, incęſtus, ſimonia, & huiuſmodi. Nam ex contrectatione rei alienæ innito Domino, lex induxit delictum, quod appellauit furtum: ex concubitu vxoris alicuius cum alio viro, facit oriri delictum, quod vocauit adulterium, & ſic de ſingulis, vt latius dicetur locis ſuis. Delicta autem innominata ſunt, quæ non habent ſpeciale nomen iuris, ſed tantummodo facti, vt eſt verberare, percutere, ingredi domum alienam, & huiuſmodi, quæ aliquando fieri poſſunt ſine maleficio, licèt aliquando fiant cum maleficio, ſeu culpa, contrarium dicitur autem de nominatis, quia nunquam fieri poſſunt ſine maleficio, vt patet ad ſenſum. Hæc concluſio per ſe patet, & iccirco probatione non indiget.

Sexta & vltima concluſio ſit hæc. Delictorum
79 † vltima diuiſio tradita à Doctoribus eſt, quòd delictorum aliqua dicantur lenia, aliqua grauia, ſeu atrocia, aliqua verò atrociſſima: quæ verò dicantur leuia, vel grauia, vel atrociſſima poſſunt cognoſci ex pęnis taxatis vnicuique delicto, de quibus infra loco ſuo Deo dante, & hæc dicta ſufficiant pauca de multis, quæ adducenda videbantur in præambulis præſentis tractatus quaſi pro illius introductione.

His ergo præmiſſis pro maiori intelligentia afferendorum.

80 Prima cõcluſio ſit hæc. Hæreſis † eſt dictio greca, dicitur ab electione, quoniam vnuſquiſque eligit ſibi diſciplinam, quam putat (diabolo fallente) meliorem. Hæreſis ergo eſt dogma falſum Fidei Orthodoxæ contrarium. 1. error contrarius Catholicæ veritatis: eſt ergo omnis hæreſis dogma falſum ſiue error, ſed non è conuerſo nõ omne dogma falſum hæreſis. hæc concluſio probatur duplici medio. Primo enim per text. in cap. hæreſis, 24. quæſt. 3. & eſt deſumptus ab expoſitione Sancti Hieronymi, ſuper Epiſtolam S. Pauli ad Galathas: Vbi infraſcripta habentur, videlicet. Hæreſis gręce ab electione dicitur. quòd ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem: hæc ibi inter alia, & in c. pręcedenti immediatè referuntur verba alia Diui Hieronymi ſuper dictam Epiſtolam S. Pauli, ad Galathas: Vbi infraſcripta habentur, videlicet. Inter hæreſim, & ſciſma hoc eſſe arbitror: quòd hæreſis peruerſum dogma habeat. &c. Probatur quoque præſens concluſio, authoritate Doctorũ, D. enim Thom. in 2. 2. q. 11. artic. 1. in corp. quæſtio. infraſcriptis verbis noſtræ ſe ſubſcripſit concluſioni, videlicet. Nomen hæreſis electionem importat, electio autem eſt eorum, quæ ſunt ad finem, præſuppoſito fine: (& paulo poſt ibidem S. Thom. ſubinfert) & ideo hæreſis eſt infidelitatis ſpecies pertinens ad eos, qui fidẽ Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt. hæc ille Sanctus, vbi ſupra, cuius ſententiæ verbis vtuntur D. Bonauentura, in 4. ſentent. diſt. 13. ſuper literam Magiſtri: & Petrus à Pal. in 4. ſent. diſtin. 13. quæſt. 3.

quæſt.3. concluſione prima, & omnes ſummularij in verſic.hæreſis. & reliqui omnes Doctores in dictis cap. hæreſis, & cap. præced. immediatè. Attamen pro maiori intelligeotia præſentis concluſionis operæpretiū duxi exponere vnumquod
81 que verbum deſcriptionis hæreſis † iam adductę. Sciendum igitur quòd primo diximus io ipſa, hęreſis eſt dogma falſum, Fidei orthodoxæ contrarium, per quæ excluduntur omnes alij errores, Fidei orthodoxæ non contrarij, ſicut error in rebus naturalibus, de quibus Fides Catholica, nihil contrarium aſſerit, vt ſunt errores de vi & numero elementorum, & huiuſmodi. quorū ſtudio Phyſici inſudarunt: & quorum ſcientia ad religionem non pertioet: de quibus Auguſtinus in lib. Enchiridion.cap.8. loquitur; Errores in his, & ſi falſa dogmata ſint, non hæreſes dicendi: ex hac diffinitione etiam ſequitur: quòd error in Fide non ideo eſt hæreſis: qoia ab Eccleſia damnatus: ſed quia Fidei contrarius: Vnde hæreſes ab Eccleſia damnatæ, priuſquam damnarentur, fuerunt hæreſes (vt docent Gabriel Biel.in 4.ſent.diſtinctio.13. quæſtio.2. & Author Lexicoo Theologici in verſic. hæreſis, ſequens dictum Gabrielem. & Sotus in 4. ſenteot.diſtioct.18. quæſt.1. artic.1. in prima ratione adducta ad probationem quintę concluſionis. Vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Eccleſia non poteſt facere propoſitio-
82 nem è non hæretica, † hæreticam, niſi articulum veritatis è ſacra Scriptura explicando: quare propoſitio, quæ nunc eſt hæretica contra ſcripturam, ſemper fuit hæretica, licèt ante Eccleſię interpretationem aſſertores excuſarentur, ne eſſent hæretici. hæc ille vbi ſupra.) Determinatio autem eccleſiæ, non facit propoſitionem prius veram eſſe falſam, nec prius falſam eſſe veram, ſed quia vera eſt, Eccleſia approbat, aut ſi falſa, reprobat, & condemnat, nec aliqua hæreſis eſt noua, (vt oſtendit Gabriel Biel, vbi ſupra.) Cùm autē dicitur aliquam hæreſim eſſe nouam: hæc aſſertio dupliciter poterit intelligi: Vno modo, quia de nouo incipit eſſe falſa, quia de nouo aſſerta, vel defenſa, ab aliquo eſt, non quin prius fuerit falſa,
83 † veritatique Fidei contraria: ſic in multis Canonibus intelligitur, noua hæreſis: vbi ſæpè fit mentio de nouis hæreſibus iotroductis, vel introducendis: Sciendum inſuper quòd (ad maiorem declarationem dictæ diffinitionis) error & hæreſis
84 dupliciter † accipiuntur, vel primo pro habitu, ſeu actu aſſentiendi falſo, vel ſecūdo pro obiecto. Si primo modo hęreſis accipiatur, dicimus quòd ſic poteſt eſſe noua fides, & ooua hęreſis, ac error: quoniam quis poteſt de nouo credere, vel errare in aliquo articulo Fidei. Sed ſi hæreſis capiatur, ſecundo modo, dicemus, quòd noo eſt dare quòd ſit ſit error, vel hæreſis noua, nec veritas Catholica noua, quin ſi ipſa prius fuiſſet formata, fuiſſet error hæreſis, aut Fides Catholica, reddendo ſingula ſingulis, & hoc modo iotelligunt ipſi prę adducti Doctores, quòd hæreſis ooua non ſit, licèt modo in lucem prodire contingat: Determinatio namque Eccleſiæ Sanctæ, aut Summi Pontificis declarat, & diffinit, quòd aliqua veritas Catholica, pro tali acceptaoda eſt, quę prius pro tali habita non eſt: ſic de hęreſi. Vnde Eccleſia ſua determioatione veritates, quas approbat, fuiſſe Catholicas, & per condemnationem ſuam diffinit aſſertiooes, quas reprobat fuiſſe, & eſſe hęreticas, & ita non facit nouum articulum Fidei, ſed nouiter diffioit aliquem articulum pertinere, ac pertinuiſſe ad Fidem: & ad Catholicam veritatem, vt peroptimè docet Gabriel Biel, vbi ſupra.

Secunda concluſio. Licèt variè deſcribatur, ſeu
85 definiatur hæc vox, Hæreticus, † à Doctoribus tamen, quia ſubſequens deſcriptio inter alias, nobis ſummopere placuit, iccirco illam, hic in primis afferre viſum fuit: & eſt talis, videlicet. Hæreticus eſt homo, verè baptizatus, vel pro baptizato ſe gerens, pertinaciter erraos, vel dubitaos, contra Catholicam veritatem. Hęc concluſio probatur vera, authoritate Gabrielis Bielis in 4.ſent. diſtinct.13. quæſtio.2.articu.1. Imò ex diffinitionibus aliorum Doctorum, quæ hic adducentur ad maiorem veritatis dilucidationem. Probatur quoque & rationibus, quæ elucebunt, ex declaratione vniuſcuiuſque verbi, ferè ipſius diffinitionis. quapropter ſciendum, quòd non fruſtra dixi (in diffinitione) verè baptizatus: vt excluderem eum qui ioco fuit baptizatus, non intendens ſuſcipere ſacramentum Baptiſmi: ſed ipſum irridere: eo quod omnes Theologi concludunt, in 4.ſentent. ipſum non ſuſcipere ſacramentum Baptiſmi, nec rem Sacramenti: cum intentio ſuſcipientis neceſſario requiratur in adulto: quapropter ſi huiuſmodi ioco baptizatus erraret pertinaciter, non erit hęreticus iudicandus, ſicut nec gentilis, vel iudęus: eo quòd non omnis errans eſt hæreticus: dicente Sancto Hieronymo, Errare potero, hæreticus tamen non ero, quia nō omnis errans eſt hęreticus: Diximus quoque in diffinitione, (Pro baptizato ſe gerens) ad differentiam eios, qui fuit baptizatus non ſeruata forma Eccleſiæ, inſtituta à Chriſto: quoniam ille talis, etſi errauerit propriè, nō eſſet dicendus hæreticus, ſed tantū ſi errauit pertinaciter, qui fuit baptizatus, iuxta formam Eccleſiæ Sanctæ, & pro tali ſe gerit, ideſt vbique fatetur, ſe fuiſſe baptizatum ſecundum formam Eccleſiæ Sanctæ Romanæ, ac verum Chriſtianum, licèt erret veraciter in aliquo Fidei Catholicæ articulo: & dicitur (Pertinaciter) ad excludendum errantem, vel dubitantē, ex ſimplicitate, vel ignorantia ſola, non ex pertinacia, cootra Catholicorum dogmatum veritatem, quia talis nō erit cenſendus hæreticus. Is enim dicetur pertinaciter errare, qui non eſt paratus corrigi, cum iouenerit veritatem, (hoc eſt) cum veritas ſibi oſtenditur ſufficienter non depouit errorem, vel dubium: Vnde elicitur hoc notabile, quòd ſequitur: *Iſte* aſſerit, credit, vel tenet aliquid quod contrariatur veritati Fidei Catholicæ, ergo eſt hæreticus: quia multi Sancti, & Catholici tenuerunt opiniones contrarias, in his, quę ad religionem pertinent, quarum vna fuit hæretica: & tamen neuter eorum fuit hæreticus: tum quia neuter eorum, adhęſit pertinaciter proprię opioioni. Tum quia tunc temporis non conſtabat, quę pars Doctorū contrarium ad inuicem ſentientium teneret opinioonem hęreticam, & quę Catholicam: antequā acceſſiſſet Eccleſię Sanctę Romanę ſententia, ipſam opinionem eſſe hęreticam, vel Catholicam declarans. Dicitur quoque in diffinitione. (Vel dubitans pertinaciter) quoniam dubitans de aliquo articulo Fidei cum pertinacia verè hęreticus eſt: vt docuit Stephanus Papa (& habetur in c.1. ext.de hęreticis.) his verbis, videlicet. Dubius in fide infidelis eſt, nec eis omnino credendum eſt,

qui

Digitized by Google

quì Fidem veritatis ignorát. hęc ibi, de quo infra
latius dicemus, quia hic tantum breuiter hoc ad-
duximus ad probationem diffinitionis termini
iſtius, videlicet (hęreticus) & ratio eſt, quoniam
oportet Catholicum firmiter aſſentire Catholicæ
Fidei, alioquin fidem non habet: Vnde hæreticus
pertinaciter defendẽs hæreſim iam damnatã, niſi
reſipuerit, venit duriſſimè puniendus: de quo in-
fra loco ſuo, cum dicemus de pœna ipſis infligen-
da. Et hæc dicta ſufficiant pro declaratione eo-
rum, quæ continentur in preſenti concluſione. At-
tamen ſciẽdum, quòd etiã dictus terminus, vide-
licet (hęreticus) variè fuit diffinitus à Doctorib.
quorũ diffinitiones in medium adducere operæ-
pretium duxi, ad maiorem concluſionis noſtræ
probationẽ, cum ex ipſis magis eluceat elegãtia
diffinitionis præadductæ cum ipſa colligatur, ex
omnibus adducendis diffinitionibus. Sciendum
quòd multis modis reperitᷓ deſcriptus, hic termi-
86 nus (hęreticus) † S.Auguſt.n. (& hr̃ in c. hęreti-
cus eſt.24.q.3.) hoc modo diffiniuit, videlicet. Hę
reticus eſt qui pro alicuius tẽporalis cõmodi, &
maximè vanę gloriæ principatusq́; ſui gratia: fal
ſas ac nouas opiniones, vel gignit, vel ſequitᷓ: hæc
ille cũ diffinitione Magiſter ſententiarum in lib.
4.ſent.diſt.13.in fine. Rurſus & aliter Auguſt.tra-
dit hanc aliã diffinitionẽ (cõtra Manicheos) & hr̃
in c. qui in Eccleſia. 24.q.3. vbi hęc habentᷓ, videli
cet. Qui in Eccleſia Chriſti, morbidũ aliquid, pra
uumq́ue ſapiunt, ſi correcti, vt ſanum rectumq́; ſa-
piant, reſiſtunt contumaciter: ſuaq́ue peſtifera, &
mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defen-
ſare perſiſtunt, hæretici ſunt: hæc ibi. Tertio mo-
do reperitur diffinitio, elicitᷓ à verbis Vrbani Pa-
pæ (& habetur in c.qui aliorum. 24.q.3.) vbi hęc
habentᷓ, videlicet. Qui aliorum defendit errorẽ,
multò amplius damnabilior eſt illis, qui errãt: qñ
non ſolùm errat, ſed etiã alijs offendicula erroris
præparat, & cõfirmat: Vnde quia magiſter erro-
ris eſt, nõ tm̃ hęreticus, ſed ẽt hæreſiarcha dicen-
dus eſt: hęc ibi. Quarta eſt Diui Tho. in 4.ſent.di-
ſtin.13.q.4.de hęreticis, arti.3. quodl. 1. in fin. vbi
infraſcriptis verbis diffinit hæreticum, videlicet.
Ideo hęreticus ſecundum nos dr̃, quia cõi Fide,
(quę Catholica dr̃) diſcedit, contrarię opinioni
vehementer inhęrens per electionẽ. Quinta diſ-
finitio tradita à Diuo Bonauent. in 4.ſent.diſt.13.
in fine ſuper literam Magiſtri, eſt hmõi, videlicet.
Hęreticus eſt, qui Diuinę legis ignorantia, vel cõ-
temptu pertinax inuentor proprij erroris, aut alie
ni ſectator, Catholicę veritati, mauult aduerſari,
quàm ſubijci: hęc ille Sanctus, vbi ſup. Sexta diffi-
nitio tradit à Ricoardo de Mediauilla, in 4. ſent:
diſt. 13.artic.quæſt. Quinta in corp.quæſt. his ver
bis, videlicet. Eſt enim hæreticus ille, qui profitetᷓ
Chriſtũ, & eius dogmata corrũpit cũ pertinacia.
hæc ille. Septimo modo diffinitᷓ a Petro de Palude
in 4.ſent. diſt.13. quæſt. 5. concluſione prima, quia
licèt ſit altera, quia non eſt deſcripta ijſdem ter-
minis, qua reliquæ diffinitiones, tamẽ nõ eſt alia;
quia ad idem oẽs tendunt. Diffinitur ergo à Petro
à Palu. taliter, videlicet Hæreticus dr̃ ab hęrẽdo,
& hæreſis eſt ſecta, vel diuiſio, & dicitur à prohę-
reſi, quòd eſt electio. Vnde quando ex electione,
& non ex ſimplici ignorantia, quis diuidit ſe à Fi-
de Catholica, in quocunque articulo, quem expli-
citè tenetur ſcire, vel alio per Eccleſiam declara-
to cum pertinacia, is eſt hæreticus verè: Dico aũt
per Eccleſiam vniuerſalem: quia ad particularem
Eccleſiam non pertinet de Fide vniuerſaliter iudi
care, vt docuit text. in cap. maiores, extra de Ba-
ptiſmo (qui Canon eſt Innocentij Papæ Tertij.)
Quapropter ſi aliquis dixerit contra vnius Epi-
ſcopi excommunicationem forſan ibi latam in-
currere poſſet, non autem hæreſim. hæc Petrus v-
bi ſupra. cui in quarto ſentent. omnes Theologi
aſtipulantur.
87 Tertia concluſio ſit hæc. Hæreſis crimen † eſt
merè eccleſiaſticum: Quapropter neque pro ta-
li crimine contra ipſos laicos Iudices laici poſ-
ſunt inquirere. ſed huiuſmodi inquiſitio ſpectabit
ad eccleſiaſticum Iudicem (vt latius dicetur in §.
vltimo præſentis capituli primi.) Hæc concluſio
probatur triplici medio. Probatur enim primò
per text. in cap. vt inquiſitionis, §. prohibemus,
de hæret. in ſexto. vbi Bonifacius Papa Octauus
his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. [Prohibe-
mus quoque diſtrictius Poteſtatibus, Dominis tẽ
poralibus, & rectoribus eorundem officialib. ſu-
pradictis. Ne ipſi de hoc etiam crimine (cum ſit
merè eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant,
vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine, abſ-
que dictorum Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorũ, vel
ſaltem alterius eorundem licentia, vel mandato à
carcere liberent. &c.] hæc ibi. Probatur idipſum
& ſecundò Doctorum authoritate in dicto capit.
nec non & infraſcriptorum aliorũ. inter quos fuit
Panorm. in cap. excommunicamus, not. 2. ext. de
hæretic. vtens his præciſis verbis, videlicet. Nota
ſecundò in §. damnati. ibi. [Per Eccleſiam] quòd
crimen hæreſis Eccleſia tantùm damnare poteſt,
& quòd nomine Eccleſiæ intelligatur ipſe Papa,
vel Diœceſanus, vt in c. ad abolendã, ext. de hæret.
vel Inquiſitor deputatus per Papam, vt in ca-
pitu. 1. cum multis ſimilibus, de hæreticis in ſex-
to. Seculares ergo Iudices reſpectu cognitionis,
& dãnationis, de hoc crimine ſe non impediunt,
quia eſt crimen merè Eccleſiaſticum, vt in dicto
capitu. vt inquiſitionis: ſed ſola executio pœnæ
ei demandabitur. hæc Panormitanus, cuius ſen-
tentiæ omnes Doctores ibidem, & alibi paſſim
ſe ſubſcripſerunt cùm deciſio ſupradicti Pontifi-
cis ſit apertiſſima. Probatur & tertiò hac ratione
præſens concluſio, videlicet. Cùm enim deciſio
ambiguitatum, & obiectionum, quæ quotidie ab
hæreticis proponuntur, ſpectet ad Eccleſiam, quo
niam ipſius eſt dogmata Catholicæ Fidei trade-
re fidelibus Chriſtianis. Indè conſequens erit, ꝙ
crimen hæreſis ſit merè eccleſiaſticum quoad ip-
ſum iudicandum tale, ac ipſum puniendũ. eò ma-
gis cũ laici nõ incumbãt ſtudio Sacrę Theologiæ
moralis, vel ſcolaſticæ, prout ipſi Iudices eccleſia-
ſtici, ac Inquiſitores faciunt. Ad quod accedit: qm̃
hæreſis aduerſetᷓ dogmatibꝰ traditis ab ipſa Sãcta
Eccleſia, cui tradita fuerãt à Dño nr̃o Ieſu Chr̃o,
vt latius in ſequẽti §. cõcluſione prima probabitᷓ:
Quàmuis omnibus Fidei lumine, ac ingenij
perſpicacitate, doctrinæq́ue Catholicæ ſplendore
illuminatis ſemper perſpicuum fuiſſe crimen hæ-
reſis prohibitum me non fugiat: Tamen operæ-
pretium duxi, nonnullas ſacrorũ Canonum ſan-
ctiones, ac Doctorũ ſcripta perluſtrare, vt Dñs Ie-
ſus Paſtor bonus me illuminãdo potuiſſẽ probare
dictũ crimẽ eſſe ꝓhibitũ iure Diuino: Tandẽ ipſo
Dño annuente ſubſequẽtes ſacrę Scripturæ aucto
ritates obuiauerũt mihi, inter quas eſt illud, quo

vnum colere Deum præcipimur; nec non Symbolum Apoſtolorũ, in cuius fine dicitur, Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam, & cùm ancipiti animo diu cogitaſſem de intellectu ipſarum ſententiarum, viſum fuit mihi illas ad rem noſtram minimè pertinere: cum ipſi hæretici non negent vnum Deum colendum, ſed vel aliquam ex tribus perſonis noo coleodam aſſerunt, vel aliqua alia dogmata Eccleſiæ Catholicæ Romanæ negant vera; ſed nec crimeo hæreticum videtur poſſe probari prohibitum iure Diuino, authoritate Symboli compilati à Sanctis Apoſtolis, ac per conſequẽs videtur de iure poſitiuo, licèt crediderim articulos illos duodecim Sãctos Apoſtolos compoſuiſſe inſtinctu Spiritu Sancti (remittendo tamen me correctioni eiuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ.) Quapropter ad alias ſacræ Scripturæ ſententias perquirendas me intrepidè coonertens: Diuina ope fultus, nonnullas me reperijſſe credo, quibus me probare poſſe ſpero hæreſim eſſe prohibitam de iure Diuino, vt in ſequenti cõcluſione patebit.

88 Quarta concluſio ſit hæc. Hæreſis crimen † eſt prohibitum de iure Diuino, cum ipſi contrarietur: Hæc concluſio licèt hucuſq; à nullo Doctore fuerit explicitè probata, cauſam verò arbitror, qa neminem de ipſa dubitare poſſe credebatur ab ipſis: nihilominus operæpretium duxi, hìc illam adducere atque probare: pro maiori intelligentia, ac iuſtificatione eorum quæ dicenda erunt, de pœnis quibus veniunt puniendi ipſi hæretici. Sciendum igitur, quòd præſens concluſio probatur primo per tex. ſacri Euangelij apud Marcum cap. 16. vbi hæc inter alia habentur, videlicet. Recumbentibus vndecim Apoſtolis, apparuit illis Ieſus, & exprobrauit incredulitatem illorum: & duritiam cordis, quia his qui viderant ipſum reſurrexiſſe à mortuis, non crediderant: & dixit eis. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur: Ex cuius verbis apertiſſimè elici mihi videtur veritas noſtræ concluſionis (remittendo me tamen correctioni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, vt ſæpe dixi) Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus, per illa verba poteſtatẽ dediſſe Apoſtolis prædicandi, ac dogmata Fidei Catholicæ tradendi credentibus probat: quid enim aliud intẽdebat dicere Saluator noſter, per ipſa verba, niſi Do vobis poteſtatem prædicandi Fidei Catholicæ dogmata, promittens vobis, quòd quicunque veſtris dogmatibus fidem non præſtauerit condemnabitur pęnis ęternis, qui verò crediderit, & ea opere perficiet, ſaluabitur: quapropter apertè comprobatur hæreſim fuiſſe prohibitã de iure Diuino, imo & adiudicatum hæreticum pęnis æternis, cum vt probauimus, hæreticus is dicendus erit, qui poſt baptiſmum ſuſceptũ pertinaciter errat cõtra Catholicã veritatẽ contentã in dogmatibus Eccleſię Catholicę: ꝙ & in Euangelio apud Lucã, c. 10. Dñs proteſtatus fuit. dicẽs, Meſſis quidem multa, operarij autẽ pauci: &c. Ite, ecce mitto vos &c. & poſt nonnulla ſubintulit, qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me. &c. ex quibus verbis elicitur, quòd hæreſis eſt prohibita de iure Diuino, cũ ipſi hæretici aſpernentur dogmata Fidei Catholicę nonnulla tradita ab ipſis Apoſtolis in Symbolo, & ab ipſa Eccleſia Sancta Romana, cui præeſt Sũmus Pontifex, Vicarius Dei & ſucceſſor Petri Apoſtolorũ Principis, cui Dñs Ieſus Chriſtus ius gubernãdi Sanctã Eccleſiã Principatũ, & iuriſdictionẽ ſuper oẽs fideles tradidit, nec nõ põtem cõdendi leges, & dogmata Catholicę Fidei, tradẽdi fidelib. dicẽs (vt hr̃ in Sacro Euangelio apud Ioan. c. 20.) ſicut miſit me pater, & ego mitto vos, ac ſi apertè dixiſſet, ſicut miſit me pater ad tradẽda oĩbus hoĩbus dogmata ſalutis, ſic ego mitto vos ad p̃dicãda dogmata Fidei Catholicę, qua quiſq; ſalutẽ cõſequi valeat: & volẽs Dñs noſter Ieſus Chriſtus demõſtrare apertius Petro dediſſe regimẽ, ac ius dogmata ac regulas Catholicę Fidei tradẽdi reliquis fidelib. baptizatũ, paulo poſt Dñs ipſe dixit poſt reſurrectionẽ ſuã, (vt hr̃ in Sacro Euangel. apud Ioan: c. vlti.) Simon Ioĩs diligis me plus his? dicit ei. Etiã Dñe tu ſcis qa amo te: dicit ei. Paſce agnos meos. Dicit ei iterũ, Simon Ioĩs diligis me? at ille; Etiã Dñe tu ſcis qa amo te. dicit ei iterũ, paſce agnos meos. Dicit ei tertio. Simon Ioĩs amas me? contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio amas me, & dicit ei: Dñe tu oĩa noſti, tu ſcis, qa amo te: dicit ei Paſce oues meas. hęc inter alia in d. c. vlt. habenẽ. ex quibus q̃ elegãtiſſimè, & veraciſſimè Sacri Theologi (in 4. lib. ſent. quos ſtatim referã, in fine p̃ntis cõcluſionis) elicierũt, ꝙ tũc Dñs dederit iuriſdictionẽ S. Petro ſuper oẽs fideles, qñ dixit. Paſce oues meas, ſeu agnos meos, cũ nulli dubiũ eſſe poſſit, ꝙ ad Paſtorẽ ſpectat menare gregẽ ouiũ, & vel minis baculi, vel ſonitu aliquo, vel voce reuocare agnos egredientes ad ouile, & gregẽ, nec nõ paſcuis earũ pręeſſe, ſic metaphoricè dicẽdũ, ꝙ eo ipſo ꝙ dedit Petro Dñs, & ſucceſſori eius Sũmo Põtifici põtem, vt ipſe voce propria, vel aliorũ ſuo nomine, ac mãdato, iux. illud axioma vulgatiſſimũ, (qui per aliũ facit, per ſeipſum facere vr̃) tã p̃dicatores, q̃ Doct. Catholicos, qui voce vel ſcriptis promulgarẽt dogmata Catholicę Fidei populo fideli, a ſe iã primũ cõdita: ita vt nos Dominicas oues peregrinãtes, ſuo regimini comẽdatas, in hac valle lachrimarũ, incolumes ducti, ac doctrina p̃ſius Paſtoris Sũmi, ſ. Põtificis, ingredi mereremur paſcua illa vberrimę fęlicitatis ęternę, vnà cũ ipſo nr̃o Sãctiſſimo Paſtore adquieſcẽdũ à tot laborib. & periculis p̃ntis peregrinationis, & deſerti, aridi, & inaquoſi, iã cõſequuti grãm, quã poſtulare à Dño Deo docuit nos ipſa mater Eccleſia p illã orõnem, quæ aſſolet decãtari in Eccleſia, & Miſſę celebratione: dicẽdo: Deus oĩum fideliũ Paſtor & rector famulũ tuũ N. quẽ Paſtorẽ Eccleſię tuę p̃eſſe voluiſti ꝓpitius reſpice: Da ei q̃ſumus, verbo & exẽplo (quib. p̃eſt) ꝓficere: vt ad vitã vnà cũ grege ſibi credito ꝑueniat ſempiternã, p Chriſtũ Dñm nr̃m &c. Sic ergo in ꝓpoſito ſe ſubtrahit ab obſeruãtia dogmatũ. Sãctę Romanę Eccleſię, & eius obediẽtia cõtradicit: ipſi Dño Deo, q dedit hãc iuriſdictionẽ Sũmo Põtifici. Quod & q̃ apertiſſimè quoq; ꝓbaẽ, ac eliciẽ ex his, q̃ ipſemet Dñs dixit poſt ſuã à mortuis reſurrectionẽ (& hr̃ in c. vlt. apud Matt.) Diſcipolis ſuis his p̃ciſis verbis vtẽs, videlicet. [Data eſt mihi oĩs poteſtas in Cęlo, & io terra; Euntes ergo docere oẽs gẽtes, baptizãtes eos in noĩe Pr̃is, & Filij, & Spũs ſãcti docẽtes eos ſeruare oĩa quęcũq; mãdaui vobis: & ecce vobiſcũ ſum oĩb. dieb. vſq; ad cõſumationẽ ſeculi.] hęc ibi. oĩa habenẽ. Quomodo ergo apertius potuerat oos Dñs docere ſe dediſſe põtem Apo-

ſtolis

ſtolis dogmata Chriſtianæ Fidei tradendi nobis, iux doctrinam ſibi ipſis traditam ab eodem Domino. Quapropter patet, quòd quicquid Apoſtoli Sancti in Symbolo Sancto tradiderunt: hoc ipſum ſumpſerunt ex doctrina ſibi tradita à Domino noſtro Ieſu Chriſto: & per cõſequens indè elicitur, quòd quicunque pertinaciter non adhęret, vel fidẽ non præſtat dogmatibus traditis ab Apoſtolis: cõtemnat ipſum Dominum Deum, qui illa dogmata tradere pro noſtra ſalute ſtuduit, Ac per conſequens nos ditioni Vicarij eiuſdem Domini in terris (qui eſt Summus Pontifex) ſubdidit ac dogmatibus Sãctæ Catholicæ Eccleſiæ: Indè apertiſſimè ſequitur, quòd ſtare nolens dogmatibus ſupradictis, meritò hæreticus habendus erit, nec non, & quòd dicta Sancta Mater Eccleſia poſſit de iure Diuino nobis tradere dogmata noſtrę ſalutis. Ad quod confirmandum accedit doctrina apertiſſima Auguſtini de Anchona Theologus celeberrimus in ſuo tractatu de poteſtate Summi Pontificis. quæſtio.59. de diſpenſatione articulorum Fidei: articulo ſecundo, & tertio; in corpore quæſtionis, videlicet, & primo in ſecundo articulo, in reſponſione ad tertium: His verbis vtens, videlicet. quamuis in 12. articulis numeratis ſubſtantialiter tota hominis ſalus conſiſtat, & fundamentum Fidei Chriſtianæ in illis ſubſtantialiter contineatur: multa tamen, ad illa poſſunt reduci, contra quæ ſi aliqui errores inſurgerent, poſſent Eccleſia Sancta ſupradictis, dictis articulis ponere, vel de eis nouos articulos condere. hæc ille vbi ſupra. qui & in articulo tertio in corpore quæſtionis, infraſcriptis verbis vtitur, vi
89 delicet. Papã † diminuere poſſe articulos Fidei, dupliciter poteſt intelligi: Primò quantũ ad ſubſtantiam credibilium: Secundò quantum ad modum credendi, & explicandi illa. Primo modo, non poteſt illa, quæ ſunt Fidei diminuere, nec deſtruere. Dicit enim Apoſtolus in 2. Epiſtola ad Corinth. cap.10. Gloriamur de poteſtate noſtra, quam nobis dedit Dominus in ædificationem, nõ in deſtructionem noſtram. Tota enim gloriatio eccleſiaſticæ poteſtatis, debet eſſe in ædificatione, & augmentatione Fidei Chriſtianæ, non in deſtructione, vel diminutione: quia in hac nullum eſt poſſe. Non enim (vt ait Apoſtolus) poſſumus aliquid aduerſus veritatem, ſed pro veritate, Sed ſecundo modo ſi in explicatione articulorum nunc facta, aliqui errores inſurgerent: poſſet ad extirpationem illorum alium modum credendi, explicare, & ordinare. hęc ille Doctor, ex cuius ſententia elicitur quoque noſtra cõcluſio, vt patet ad ſenſum, eo quòd ex poteſtate ſibi tradita à Deo, poteſt Eccleſia Sancta dogmata Catholicæ veritatis baptizatis tradere, quapropter inde ſequitur quòd pertinaciter non ſeruans, vel non fidẽ præſtans dictis dogmatibus, facit contra ius diuinũ, quod dedit hanc poteſtatẽ Eccleſiæ Sanctæ, vt fuit ſępius probatum: & licèt nihil aliud videatur adducendum ad probandum præſentem concluſionem: tamen quia promiſimus adducere particularia loca, in quibus Sacri Theologi dicunt ne-
90 ceſſaria fuiſſe iuriſdictionem traditam Petro † & Eccleſiæ Sanctæ de iure Diuino. Iccirco ſciendũ, quòd S. Thom. in 3. par. in additio. in quæſtio. 20. artic. 1. in reſp. ad primum, dixit, quòd licèt Dominus dederit poteſtatem abſoluendi omnibus Apoſtolis, Ioannis, c.20. dicens, Accipite Spiritum Sanctum &c. tamen hanc poteſtatẽ Petro ſingulariter dimittendi peccata. Matth. 16. cap. &c. Vt intelligatur, quòd ipſe præ alijs habet poteſtatem iuriſdictionis, & ideo indeterminatè dixit Dominus. quorum remiſeritis &c. intelligens tamen, quòd vſus illius poteſtatis eſſe deberet præſuppoſita poteſtate Petro collata, ſecũdum ipſius ordinationem. hæc ille Sanctus. Idẽ ſentit S. Bonauent. in 4. ſent. diſt. 19. artic. 2. q. 2. in corp. quęſt. quos ſequuntur Pet. de Pal. in 4. diſt. 19. quęſt. 2. artic. 3. Gabriel Biel. in 4. ſent. diſt. 19. quæſt. vnica, qui dixit hanc ſententiam eſſe omnium Theologorum. Sotus in 4. ſent. diſt. 18. q. 4. artic. 2. ſed vt breuiter probetur me vera dicere, ꝙ de iure Diuino hoc crimen ſit prohibitum, cũ per ipſum quis non præſtet fidẽ pertinaciter determinationi Eccleſiæ, circa eius dogmata, ad quam ſpectat ipſa tradita, & per conſequens non eo ipſo tranſgredi ius Diuinum, quod ipſi Eccleſię nos ſubdidit (vt ſupra non bis fuit probatum) determinationẽ Sacri Concilij Tridentini, inſpirati diuinitus in medium producam. Non ne benigniſſime Lector in Sacro Concil. Trid. Seſſ. 21. in principio hęc habẽtur? Sacroſancta, Oecumenica, & Generalis Tridẽtina Synodus in Spiritu Sancto legitimè congregata: &c. & in c. 1. eiuſdem Seſſ. infraſcripta habẽtur in principio capituli ipſius, videlicet. Itaq; Sancta Synodus à Spiritu Sancto, qui eſt ſpiritus ſapientiæ &c. edocta, atque ipſius Eccleſiæ iudicium, & conſuetudinem ſecuta, declarat ac docet &c. & in c. 2. prædictæ Seſſ. infraſcripta habentur, videlicet. Præterea declarat hanc poteſtatẽ perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in ſacramentorum diſpenſatione (ſalua illorũ ſubſtãtia) ea ſtatueret, vel mutaret, quę ſuſcipientiũ vtilitati, ſeu ipſorũ ſacramentorũ venerationi, pro rerũ, tẽporũ, & locorũ varietate, magis expedire iudicare: Id aũt Apoſtolus obſcurè viſus eſt innuiſſe, cũ ait: ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti: & diſpenſatores myſteriorũ Dei: atq; ipſum quidẽ hac ptãte vſum eſſe, ſatis cõſtat, cũ in multis alijs tũ in hoc ſacramento Euchariſtię, cum ordinatis nonnullis circa eius vſum; cętera, inquit, cũ venero, diſponã: quare agnoſcens hãc ſuã in adminiſtratione ſacramẽtorũ authoritatẽ, licèt ab initio Chriſtianę Religionis, nõ infrequens, vtriuſque ſpeciei vſus fuiſſet, tñ progreſſu tẽporis, latiſſime iã mutata illa cõſuetudine, grauib. & iuſtis cauſis adducta: hãc cõſuetudinẽ ſub altera ſpecie cõicandi approbauit, & pro lege habendã decreuit; quã reprobare, aut ſine ipſius Eccleſię authoritatę pro libito mutare nõ licet. hęc in d. c. ex cuius verbis apertiſſimè elicit ꝙ Eccleſia Sancta hẽt authoritatẽ dogmata cõdẽdi, ac leges ab ipſo Deo, & ꝑ cõſequens, ꝙ hoc negãs vel nõ pręſtans obedientiã ipſius dogmatib. pertinaciter eſt hereticus: & hęc adducta ſufficiant.
91 Quinta cõcluſio. Hęreſis crimẽ † eſt prohibitum quoq; de iure poſitiuo, ſeu Põtificio. hęc cõcluſio probat triplici medio. Primo per innumera iura, quę habent in lib. Decret. in tit. de hereticis, & in libro ſexto, eod. titu. nec non per Bullam, quę promulgatur in cęna Dñi, & ſecũdo per Docto. oẽs in eo tit. librorũ prędictorũ, quorũ ſententias hic nõ referã, cum nulli dubium ſit hãc cõcluſionẽ veriſſimã, maxime cũ illa tacitè probanda ſit infra, qñ ſermo erit habẽdus de pęna hereticorũ. in §. 4. adducẽda per totũ. Probat & tertiò pñs concluſio. & hac ratione. Cùm enim miniſtrorum non ſit

irritate, quæ fiunt ab his, quorum ſunt Miniſtri, imò potius ordinata ac ſtatuta ab eorũ Dominis, opere perficere fideliter: inde patet concluſionem veram eſſe, videlicet, hæreſis crimen prohibitum quoque de iure poſitiuo, ſeu Pontificio, cum ipſi Canonum conditores ſint Dei optimi maximi Miniſtri, quorum eſt morem gerere mandatis ipſius Domini. & illa exequutioni mandare: vt patet ad ſenſum.

92 Sexta concluſio. Puniendus † is venit de crimine hæreſi, qui propriè dicendus erit hæreticus: qui vero propriè dicendus ſit hæreticus, iam fuit adductum ſupra in §. primo, ſecunda concluſione præſentis capituli. Hæc concluſio per ſe patet, ac per conſequens non indiget alia noua probatione, cum ſit optimè probata in dicta concluſione ſecunda, §. primi. vbi adducendo ethimologiam hæretici, probauimus per conſequens qui (vt hæreticus) veniat puniendus.

Habito ſermone de quiddirate iſtius nominis hæretici, & de huius criminis qualitate: non incongruum viſum fuit in præſenti capitulo adducendas fore pœnas varias, quibus veniunt plectendi ipſi hæretici: quapropter, vt apertius procedatur in hoc §. quinto, præſentis capituli, vnaquæque pœnarum ſigillatim, in qualibet concluſione producetur more ſolito.

93 Septima concluſio. Hæreticorum † prima pœna, quam incurrit de iure Pontificio eſt excommunicationis maioris. Hæc cõcluſio probatur triplicĩ medio. Primò enim per textum in capitulo ad abolendam, §. vniuerſos qui, extra de hæreticis. vbi Lucius Tertius Papa noſtram confirmauit concluſionem. inſtaſcriptis verbis, videlicet. Vniuerſos qui de ſacramento corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti: vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis eccleſiaſticis Sacramentis aliter ſentire, aut docere non metuunt, quam Sacroſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſeruat, & generaliter quoſcunque eadem Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi, per diœceſes ſuas cum conſilio Clericorum, vel Clerici ipſi, ſede vacante, cum conſilio (ſi opportuerit) vicinorum Epiſcoporum, hæreticos iudicauerint, vinculo perpetui Anathematis innodamus. hæc ibi. & in capitulo excommunicamus, extra de hæreticis in principio. hæc habentur ab Innocentio Tertio Papa, videlicet. Excommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæreſim extollenté ſe aduerſus hanc Sanctam, Orthodoxam, & Catholicam Fidem; quam ſuperius expoſuimus, condemnantes hæreticos vniuerſos quibuſcunque nominibus cẽſeantur. hæc ibi. idem habetur in capitulo nouerit, extra de ſententia excommunicationis, in concluſione relati. hæc ibi. Probatur quoque præſens concluſio per tenorem Bullæ, quæ quolibet anno in die cœnæ Domini promulgatur. his verbis contenta, videlicet. Nos igitur vetuſtum, & ſolemné hunc morem ſequentes excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis: Patris & Filij, & Spiritus Sancti authoritate quoque beatorum Apoſtolorũ Petri & Pauli, ac noſtra quoſcunque viſitas, vicleuitas, luteranos, zauuiglianos, caluiniſtas, vgonottos, anabaptiſtas, trinitarios, & omnes, & ſingulos alios hæreticos, quocunque nomine nuncupentur, & cuiuſcunque ſectæ exiſtant, & eorum credentes, ipſorumque receptatores, & fautores, & generaliter quoſlibet defenſores, ac eorumdem libros, ſiue authoritate noſtra, & Sedis Apoſtolicæ, ſcienter quomodolibet legentes, aut tenentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes, ex quauis cauſa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore: hæc in dicta Bulla inter alia. Probatur & ſecundò authoritate, omnium Doctorum, Nam Theologi omnes vnanimes, & Canoniſtę in dictis iuribus, ſe noſtræ concluſioni ſubſcripſerunt. Probatur & tertiò, hac ratione: Cum hæretici ſint illi, qui pertinaciter ſe ſegregent ab obedientia dogmatum, quæ tradidit Sancta mater Eccleſia tenenda à fidelibus, meritò per excommunicationis fulminationem ſeparantur ab Eccleſia, à reliquis fidelibus membris ipſius Eccleſiæ: vt membra abſciſſa ab ipſo noſtro capite Domino Ieſu Chriſto: qui eſt vera vita totius corporis miſtici, vita ſpirituali, ideſt gratia Dei priuati tanquam cadauera fetida ipſi hæretici ab omnibus abominabiles, & horribiles habeantur atque vitentur, nec eorum fętores, ac iniquitatis participes fiant fideles, eis familiariter vtendo, ne ab ipſiſmet (tanquam à Lupis rapacibus) ſub tegumento ouili, deuorentur, & morti æternæ inſimul addicendi non ſint. iuxta illud, corrumpunt bonos mores colloquia praua: quod & docuit Pſalmographus in Pſalmo, dicendo cum Sancto Sanctus eris, & cum viro innocens eris, & cum peruerſo peruerteris: maximè cum lata ſit via, quæ ducit ad mortem, & anguſta, quæ ducit ad vitam, & homo ab adoleſcentia ſua pronus eſt ad malum, iuxta ſententiam Sapientis. Sic ergo meritò excommunicandi fuerant, ne ſecum alios ad tartarea loca perducãt ſuis peſtiferis ſuaſionibus, vt patet ad ſenſum. Et hæc allata ſufficiant.

94 Octaua concluſio. Hæretici incidunt † in prædictam excommunicationem Papæ reſeruatam, (prout in præcedenti concluſione fuit ſatis probatum) pro qualibet hæreſi exterius producta ab ipſis verbis, aut ſcriptis, aut alijs ſignis æquipollentibus ipſis verbis, licet hæreſis, huiuſmodi fuiſſet taliter producta in loco occultiſſimo, vbi nullus adfuit, per accidens, etſi potuiſſet intereſſe: & etiam ſi hoc nemini dixiſſet: ac per conſeqũẽs in iudicio vnquam probari hoc poſſit. Hęc concluſio probatur duplici medio. Primò per arg. à contrario ſenſu. in cap. quicunque auſus fuerit, §. cogitatio, de pœnitentia diſtinctione prima. vbi ſententia Diui Auguſtini canonizata reperitur his verbis, videlicet. Cogitatio non meretur pœnam lege ciuili, cum ſuis terminis contenta eſt: diſcernuntur tamen a maleficijs, ea quæ de iure effectum deſiderant: in his enim non niſi animi iudicium conſideratur. Hæc in dicto Canone. probatur quoque per argumentum in Clementina prima, de ſtatu Monachorum. vbi prohibet acceſſus ad curiam Principum, animo offendendi, de cuius Clemen. intellectu infra dicam in relatione opinionis Syl. Idem videtur probari tacitè per argumentum, in Sacro Concilio Tridentino: in Seſſione vigeſimaquarta, de reformatio. capitulo ſexto. Vbi datur facultas Epiſcopis, vt poſſint in foro conſcientiæ tantum abſoluere à crimine hæreſis occulto. Diximus probari per argumentum dicti Concilij, quoniam datur ibi facultas Epiſcopis abſoluendi in caſibus occultæ hæreſis: ac per conſequens ibi

ianuitur quem regulariter incidere in excõicatio
nem Papæ reſeruatã propter occultã hæreſim. Pro
batur & ſecũdò auctoritate Docto. infraſcriptorũ:
Petrus enim de Palude noſtræ ſe ſubſcripſit con-
cluſioni, in quarto ſentent. diſtinctio. 18. quæſt. 3.
in principio. Vbi infraſcriptis vtitur verbis, vide-
licet. Prima dictio, hæreticus, importat quinque
primos hæreticos propriè dictos, & hæreticales
qui ſunt credentes, defendentes, receptatores,
fautores eorum, omnes iſtæ peſtiferæ perſonę ſunt
ipſo iure excommunicatę: De hæretic. capit. ad
abolendam. Excommunicamus ſicut. ait, quod
intelligendum eſt, ſi aliquis actu exteriori ſuum
delictum manifeſtarunt: Aliter pro ſolo actu in-
teriori (quo tamen ſolo homo eſt perfectus hære
ticus) homo non incurrit. hæc Doctor ille. vbi ſu
pra. Idem ſentijt Sotus in quarto ſentent. diſt. 22.
quæſtio. 2. articu. 2. Vbi inter alia in verſicu. ſi
quia duntaxat. vbi infraſcriptis vtitur verbis, vi-
delicet, ſi quis dumtaxat mentem conſentiat in
hæreſim, non eſt excommunicatus, quia Eccleſia
neminem propter actum interiorem Anathema-
te percellit: Cùm primum autem verbo hæreſim
profert, incurrit Canonis excommunicationem:
hæc ille, cuius dictis conſentit Caietanus in ſua
ſummula in verſicu. hæreticus. in fine, cuius in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Aduerte ſecun
dò, quòd licèt hæreticus purè mentalis ſit verè,
& perfectè hæreticus, non eſt tamen excommuni
catus: ſed ad hoc quòd ſit excommunicatus exi-
gitur aliquis actus exterior: quia Eccleſia non iu
dicat actum interiorem nudum, ſecundum ſe ip-
ſum. Vnde talis poſſet abſolui à peccato liberè:
ſed ſi etiam ſibi ipſi dixit exteriori loquela. iam
eſt excommunicatus in cęna Domini. hæc ille Do
ctor. Syluester quoque in ſua ſumma in verſic. ex-
communicatio. ſeptimò in verſic. pro quo notan
dum: poſt ſecundam excommunicationem, de hę
reticis. qui Doctor poſt relationem verborũ San-
cti Thomæ (quæ paulò poſt referam.) infraſcri-
ptis vtitur verbis, videlicet. Et ideo dico ſecun-
dum mentem Sancti Thomæ, quòd de occultis
95 † non omnino (quæ ſcilicet non ſunt notoria) ſed
tamen de ſua natura eſſe poſſunt, vt ſunt actus ex-
teriores, Eccleſia præcipit: Vnde percutiens Cle
ricum in abditiſſimis incidit in Canonem, & ſi-
militer de eis iudicat, licèt non iudicet quam-
diu ſiſtunt infra limites occultationis ferẽdo ſen-
tentiam: Vnde quàm primum incipit quis eſſe ſu
per aliquo ſuſpectus, licèt occultus, iam contra
eum procedit inquirendo: de occultis verò om-
nino, ideſt, quæ ſiſtunt in ſola cogitatione, non
præcipit in quantum ibi ſiſtunt: quia etiam nec
iudicat, quia illa nec ſcit, nec talia ſunt, vt ab ea
ſciri poſſint, quandiu ibi ſiſtunt, ſed tamen ſi il-
la exterioribus colligantur indirectè, & gratia al-
terius præcipit de eis. vnde Clem. c. de ſtatu Mo-
nachorum prohibet acceſſum ad curiam Princi-
pum animo offendendi, vbi non prohibetur ani-
mus offendendi ſecundum ſe, ſed vt colligatur ta
li acceſſui: ita quòd talem acceſſum prohibet ſub
tali pœna, non cuilibet: ſed habenti animum no
cendi, quem tamen animum non prohibet: Vn-
de accedens taliter, ſtatim incidit, quia cogita-
tio procedit in opus. Et ita dico in propoſito,
quòd ſi hæreticus procedat in opus, etiam occul-
tiſſimè ſcribendo, vel aliud faciendo quantun-
cumque occultè ſtatim incidit, & ita loquuntur
iura allegata, præter gloſam. hæc ille Doctor. vt
ſupra. præſenti quoque concluſioni, conſona vo-
ce Nauarrenſis Doctor aſſipulatur in ſuo manua-
li, capitulo vigeſimoſeptimo; ſub titulo de Bul-
la cęnæ, nume. 56. Vbi infraſcriptis vtitur verbis,
videlicet. Quintò, quòd Caietanus in prædicto
capitu. oblitus fuit ponere id, quod ſecunda ſe-
cundæ, quæſtio. 2. articu. 3. & 4. & in ſumma in
verſic. hæreſis: tenuit, & alij alijs locis: quod ad-
ducimus, in cap. cogitationis pœnam nemo me
retur: de pœnitent. diſtinctio. 1. ſcilicet hæreti-
cos mentales tantum, non incurrere hanc cenſu-
ram, neque aliam à iure humano latam: quales
tamen non ſunt ij, qui hæreſim prompſerunt ver-
bo, ſcripto, vel nutu, & ſigno verbis æquipollen-
ti (licèt nemine id vidente, vel audiente) prom-
pſerint: quia ſufficit ſua natura eſſe probabile,
licèt contingat probari non poſſe; ad hoc, vt in-
cludatur ſub poteſtate & iuriſdictione humana,
& pœnis eius, quod multis confirmaui in d. cap.
cogitationis, hæc ille Doctor: Atquoniã contra-
riorum eſt eadem diſciplina: idcircò ad proban-
dam præſentem concluſionem nobis quoque de-
ſeruient omnia illa media, & authoritates Cano-
num, & Doctorum, quibus probabitur ſequens
concluſio, quæ tamen hic non adducam, ne ea-
dem repetam, cum in ſequenti concluſione addu-
cenda neceſſarium erit.

96 Nona concluſio. Hæretici † (pro eorum hæreſi
omnino occulta, ideſt tantum in mente retenta)
quàm neque verbo, neque ſigno verbis æquipol-
lenti aliquo exterius protulerunt, non incidunt
in excommunicationem, neque in aliquam ex
pœnis debitam hæreticis ex ſtatuto Sanctæ Ec-
cleſiæ: licèt verè hæretici ſint dicendi. Hæc con-
cluſio probatur triplici medio. Primo enim per
argumentum in capitulo cogitationis. de pœni-
tentia diſtinctione prima. Vbi dicitur. [Cogita-
tionis pœnam nemo patiatur.] Hæc ibi. idem
probatur per textum in capitulo erubeſcant, di-
ſtinctio. 33. vbi Vrbanus Secundus ſcribens Gran
denſi Patriarchæ Dominico. infraſcriptis verbis
vtitur, videlicet. [Erubeſcant impij, & apertè
intelligant iudicio Sancti Spiritus: Eos qui mo
dò in ſacris tribus gradibus, ſcilicet Presbytera-
tu, Diaconatu, Subdiaconatu poſiti muliercu-
las non abiecerint, excludendos ab eorum gra-
duum dignitate: de manifeſtis quidem loquimur,
ſecretorum autem, & cognitor Deus, & Iudex
eſt: hæc in dicto Idem probatur per argumen-
tum in capitulo ſicut tuis, §. finali, extra de ſimo-
nia. vbi Innocentius Tertius ſcribẽs Abbati Iem-
lacenſi. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Il-
los autem qui dederunt pecuniam, vel etiam re-
ceperunt, in tantum conſtat eſſe culpabiles:
quòd ſi exceſſus eorum eſſet eccleſiæ manifeſtus,
97 † (quæ non iudicat de occultis) pœna eſſent Ca-
nonica feriendi. hæc ibi. ex cuius verbis opti-
mè elicitur veritas noſtræ concluſionis, cùm di-
cat, quòd pro culpa manifeſta Canonica pœna
quis venit feriendus, non pro occulta, eo quòd
Eccleſia non iudicet de occultis: & hoc dico ve-
rum maximè cùm excommunicatio ſit pœna Ca
nonica, vt per ſe patet, & fuit probatum non
bis eo quòd eſt introducta de iure poſitiuo Cano
nico, vt omnibus Doctoribus eſt inconfeſſo. Idem
probatur per argumẽtum in capitulo tua nos, ex-
tra de ſimonia, §. finali. Vbi Innocentius Tertius

ſcribens Decano Baluacenſi. infraſcripeis vtitur verbis, videlicet. Licèt autem taliter duaimus reſpondendum: quia nobis datum eſt, de manifeſtis tantummodo iudicare: ſi tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur: vt per temporalia bona, quę offert, ſpiritualia valeat adipiſci, & Clerici qui eum in frattem admittunt, non eſſent eum (niſi commoda temporalia perciperent) admiſſuri: ſine dubio, tam ille, quàm iſti, apud diſtrictum Iudicem (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles iudicantur. hæc in dicto Canone. Ex cuius verbis quoque quàm elegantiſſimè elicitur concluſioni noſtræ, veritas cum Summus Pontifex dicat, apud Deum cordium ſcrutatorem, & cognitorem ſecretorum eos culpabiles tantum, qui corde peccauerunt, & non opere exteriori. Idem ferè probatur in cap. fina. §. & ad reſignationem, extra de ſimonia. Vbi Gregorius Nonus ſcribens Priori Sancti Thomæ Exculaneuſi: infraſcriptis verbis vtitur. Et ad reſignationes ſpiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedenti, vtrinque taliter acquiruntur: in quo caſu delinquentibus, ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori: eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri: hæc ibi. hos omnes Canonicas ſanctiones loquentes de pœna mentalis ſimoniaci, ad præſentem concluſionem probandam, tum quia eidem crimini ſimoniæ eſt anneaa excommunicatio, & aliæ pœnæ, tum etiam, quia ſimoniacus vocatur etiam hæreticus, vt docet Paſcalis Papa, in cap. vltimo, 1. quæſtio. 7. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Patet ſimoniacos velut primos, & præcipuos hæreticos ab omnibus fidelibus reſpuendos: & ſi commoniti non reſipuerint: ab exteris etiam poteſtatibus opprimendos: omnia etiam crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputantur. hæc in dicto capiculo in alia. Idem habetur in cap. per tuas, el primo, extra de ſimonia. Vbi ſimonia eorum, vocatur hæreſis ſimoniaca. Idem probatur per argumentum, in cap. conſuluiſti, 2. quæſtio. 4. Vbi inter alia Stephanus Quintus Papa ſcribens Vberto Epiſcopo Maguntino, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta (habito præ oculis Dei timore) commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum: hæc ille Canon. ex cuius verbis patet veritas concluſionis noſtræ, cum excommunicatio ſit de iure poſitiuo, ac per conſequens de pertinentibus ad regimen Eccleſiæ: & tamen dicit Summus Pontifex ad ſuum regimen tantum ſpectare iudicare de probatis, non autem de occultis: quæ iudicio Dei ſunt relinquenda: niſi aliquo indicio peccatum occultum manifeſtum fiat, vel fieri poteſt manifeſtum de ſui natura, vt puta occultè ſcribendo, vel proferendo aliquod hæreticum, vt diai in concluſione, quod probatur & ſecundo præſens concluſio Doctorum authoritate, cum eorum, qui fuerunt adducti ad probationem præcedentis concluſionis, cum etiam infraſcriptorum: probatur ergo primo authoritate Diui Thomæ, qui noſtræ concluſioni implicitè ſe ſubſcripſit, in prima ſecundæ, quæſtio. 95. articu. quarto in corpore quæſtio. infraſcriptis vtens verbis,

98 videlicet. Tertiò, quia de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt iudicare, iudicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, quia latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent: & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, quòd in vtriſque actibus homo rectus exiſtat: & ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed neceſſarium fuit, quòd ad hoc ſuperueniret lex Diuina: Hæc ille Sanctus, ex cuius verbis, quàm eleganter elicitur veritas noſtræ cõcluſionis, cui implicitè ipſe Sanctus ſe ſubſcripſit dicens, quia de his homo poteſt legem facere, de quibus poteſt iudicare, &cet. Ac ſi diaiſſet Eccleſiaſticus Iudex, vel Eccleſia militans, idem per diuerſa, cum non poſſit iudicare de interioribus hominis motibus, ſic nec de his poteſt condere leges, niſi quatenus ipſi motus interiores fuiſſent publicati exterius, per aliquẽ actum, ex quo alter homo poſſit certitudinaliter deuenire in cognitionem dicti motus interioris (licèt huiuſmodi actus per accidens non deueniſſet in cognitionem hominum, eo quòd in loco abditiſſimo fuit exercitus, vt puta ſi quis in ſuis ſecretiſſima, vel alio loco ianuis clauſis, ſubmiſſa voce proferat aliquam hæreſim cum pertinacia, vt puta, non credo, imò firmiter teneó, in ſacramento Euchariſtiæ non eſſe ibi corpus Chriſti: & ſi huiuſmodi verba ipſum proferentem, nullus mortalium audierit, hoc eſt per accidẽs, eo quòd verba illa de ſui natura nõ poterãt audiri, & in iudicio deferri, & á Iudice iudicari, de illis huiuſmodi proferens, licèt ſint omnino occulta modo per accidens, non autem de per ſe, & in ſui natura. idem poſſumus exemplificare de alijs exemplis adductis in concluſione præcedenti: Attamen contrarium omnino fore eliciendum patet in caſu præſentis concluſionis, cum nullatenus per accidens eſt huiuſmodi. hæreſis tamen in mente concepta, & nullo ſigno, vel verbo prolata, eſt hominibus occulta, imò per ſe, & ex ſui natura, cum homo ſcrutator non ſit cordium, ſed ſolus Deus, vt ſupra fuit probatum non bis. Quapropter peroptimè Sanctus Thomas, vbi ſupra, dixit homines (id eſt forum eccleſiaſticum, ad quem pertinet excommunicatio, & leges condere, & ad ſui obſeruantiam homines obligare, & tranſgreſſores Anathemate ferire.) non poſſe leges condere, de interioribus motibus, cum de illis non poſſint iudicare. Probatur hæc eadem concluſio authoritate Canoniſtarum quoque, gloſa enim in capitu. cum quis, extra de ſententia excommunicationis in ſexto, in verſicu. tuo nomine, in fine. infraſcriptis verbis præſenti concluſioni ſe ſubſcripſit, videlicet: ſed dices retento hoc themate, ſi ille amicum, vel ſeruitorem talem non receptauit, vel illum expulit: nec per aliqua exteriora poteſt apparere, quòd ratum habuerit: ſed tamen in veritate ratum habuit corde: dixit Hoſtienſis in capitulo mulieres, extra de ſententia excommunicationis, iſtem quoad Deum eſſe ligatum; non tamen quoad Eccleſiam militantem, quæ non iudicat de occultis. De ſimonia, capit. ſicut nobis: gloſa quoque in c. conſulere, extra de ſimonia, in verſicu. voluerunt. vbi infraſcriptis verbis noſtræ aſtipulatur concluſioni tacitè, videlicet. Argumentum quòd ſola voluntas facit hominem ſymoniacum, 1. q. 1. c. qui ſtudet,

det, ſed hoc non credo, quòd ſola volũtas facit hominem ſymoniacum, dummodo contenta ſit ſuis terminis: infra eo.c.vlt.licèt aliàs peccet, vt ibi: ſed hic non fuit contenta ſuis finibus, imò proceſſum fuit ad actum: & hoc notatur per hoc quod dicit, tam ementes, quàm vendẽtes, vel ad ſtudia emendi proceſſerunt, quantum in eis fuit: Vnde tanquã ſymoniaci iudicandi ſunt. hæc illa gloſa, vbi ſupra. Præſenti quoque concluſioni explicitè ſe ſubſcripſit Iulius Clarus in ſua pract.criminali, lib. 5. §.hæreticus.in verſ.quæro, an occultus hæreticus infraſcriptis vtens verbis, videlicet. Quæro an occultus hæreticus, ſcilicet ille, qui ſolum corde deuiat a fide Catholica, non tamen verbo, ſcripto, aut facto aliquod ſignum hæreſis oſtendit, incidat in pœnam excommunicationis, & alias pœnas a iure impoſitas hæreticis. Reſpondeo quòd non: & hæc eſt Theologorum ferè omnium receceptiſſima ſententia, vt atteſtatur Simanchus. de hæreticis.c.41.nu.1.& ſequenti.nam (vt vulgò dicitur) Eccleſia non iudicat de occultis. hæc ille doctiſſimus practichiſta.vbi ſupra. Probatur & pręſens concluſio hac ratione (vltra illam quam ſup. adduximus in relatione opinionis S.Thomæ.) Cũ enim ex huiuſmodi mentali tantum hæreſi exterius non expreſſa aliquo ſigno (licet in loco occultiſſimo) Eccleſia, vel forus Eccleſiaſticus, vel Iudex, nec alius poſſit ſcandalizari, vel in cognitionem eius deuenire patet, quòd nec Eccleſiæ Sanctæ intentio ſit illum excommunicationis mucrone voluiſſe ferire, cum non iudicet de occultis, vt ſupra probatum fuit non bis. Et licet pręſentem concluſionem mihi ratione, & veritate fultam eſſe videatur. Quapropter nec de ipſa aliqua-
99 tenus dubitandum: Tamen quia † Ioannes Andreas in Glo.in Clem.1.de hæreticis. videtur contrarium aſſerere, prout ſonat eius ibi littera, & ipſum ſequuntur non pauci Doctores: iccircò operæpretium duxi eius opinionẽ hic afferre de verbo ad verbum, & aliorum Doctorum, & iura ipſa, quibus ipſi Doctores videntur probare cõtra noſtram cõcluſionem, vt omnis ambiguitatis fomes ab animo Lectoris euellatur, & poſt modum Diuina ope fretus ſpero ipſum ad concordiam adducere, ac per conſequens probare ipſum, & ſequaces noſtrę cõcluſioni minimè aduerſatos fuiſſe, referam igitur

Primò eius ſententiam: Sciendum ergo quòd Ioannes Andreas in dicta Clem.1. de hæretic. in glo.ſua, in verſ.eo ipſo.ibi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Hic patet apertè, quòd conſtitutio militantis Eccleſiæ ligat crimen omnino occultũ ad pęnas excommunicationis, & ſuſpenſionis: ad idem ſupra eo.Clem.1.de ſtatu Mona. §.quia verò. infra Clem. Cupientes. de pęnis. §.quia verò, Nec turbentur aliqui. Nàm hoc idem probant in c.1. in verſ. omnem. de ſciſmaticis lib.6. & in c. vbi periculum, in verſ.nulli.de elect.in ſexto, & c. fundamenta, §.quod ſi ſecus, & c.quia ſæpe.eo.titu.c.ſciant, & c.ſequẽti. & c.indemnitatibus.§.poſtremo.de elect.in ſexto, & c.fin. §.pars verò.de officio deleg. & c.vlt.de offic.ordin. & in c.2.de iudicijs.in verſic.prouiſo.& in c.1.& 2.de ſent.& re iudic.ad finem.in c.pro humani, verſ.ſacri.de homic. Ad idem antiqua iura. de ſent.excommunicationis, c.porro.& c.cùm nõ ab homine, & in c.vlt, de tempore ordinat. patebat idem in c.clericis.de immunit.ęccl.in ſexto, verſic.necnon: & ex his videtur indubitatum quod Archidiaconus habebat pro dubio, & diſputationi relinquebat, an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus. Ioannes tenet quod ſic, 24.q.1.in ſumma: & in glo.ſe de pęnit.diſt.1.c.cogitationis. Placet etiam Goffredæ, & Ray. in ſumma de hæretic. Ad contrarium inducitur c.erubeſcant. diſt.33. & quod ibi notatur c.habuiſſe, 32.diſt.c.nomen.2.q.1. & 2.q.5.c.conſuluiſti.& 6.q.1.c.ſi omnia, & c.1.15. q.6.verſic.non poteſt, 30.q.vlt.§.his ita, & cap.ſequen.& c.vltimo, 32.q.5.c.ſicut tuis.in fine, & c. ſequenti.ext.de ſimonia facit ad hoc, quia ex voluntate, quæ non procedit in actum non ſcandalizatur Eccleſia 24.q.3.c.Deus quibus. ſunt qui nolunt fateri per clauem Eccleſiæ ligari poſſe omnino occulta, niſi ſint illa expreſsè lege Diuina dãnata. Vt vſura, in qua damnatur ſpes occulta, vt in c.conſuluit.de vſuris. Alij dicunt, quòd ſi factum eſt publicum, ſed occultum quis fecerit, ligare poteſt Eccleſia, vt in c.quidam, 5.q.1. & in c.ſi Sacerdos.de offic.ordin.ſi verò & factum & faciẽs ſunt occulta ſecus, vt in contrarijs: ſed vtrique dicto obuiãt allegata iura in prima gloſa. Quare de plano fateamur, quòd conſtitutio militantis Eccleſię ligat omnino occulta: non tamen nominatim de illis iudicat tribunal Eccleſiæ. Imò ipſa Eccleſia inquantum per hominem, iudicat hominem nominatim, & inquantum eſt collectio fidelium ligatos ſic occultos habet pro ſolutis. de ſent.excommunicationis, c.a nobis.el ſecondo, & ſic loquuntur contraria. Hæc omnia dicit Ioan. And. in d.Glò.cuius ſententiam (vt iacet in littera) ſequuntur Cardinalis Zabarella in eadem Clem.in §.verum.in verſ.ſeptimò quæro, qui verſiculus eſt in fine dicti §.vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Septimò quæro, an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus, gloſ. eadem ibi ex ijs infert, quòd ſic, ex iuribus quæ allegat in proxima quæſtione ad partem affirmatiuam: ad idem inducit gloſa opinionem Ioannis. deinde refert duas opiniones diſtinguẽtes, quas improbat, concludens, quòd conſtitutio Eccleſiæ ligat omnino occulta: non tamen nominatim, quod dic, vt in gloſa ibi, quare de plano, & ibi eam ſigna vſque ad finẽ, quia ſingularis: & idem Paulus, & in hac glo.ibi relinquebat.de ſent.excommunicationis, libro 6. Panormitanus autem idem fateri videtur in c.ſi.extra de hæreticis, infraſcriptis verbis vtẽs, videlicet: Nam pœna ipſo iure impoſita afficit ipſum delinquentem quantuncumque occultum, vt dicit glo. notabilis in Clem. prima de hæreticis in verſic, eo ipſo. Ioannes autem de Imola in dicta Clem.1.de hæreticis.in verſic.gloſa, in verſic.eo ipſo, refert eadem ferè Ioannis Andr.verba in d.glo. & ipſius dictis ſe ſubſcripſit, dicens ipſius opinionem probari iuribus adductis ab eodem Io.Andr.vbi ſupra. His Doctorum ſententijs in medium productis, ſciendum, quòd licèt ipſe videantur prima facie præſenti noſtræ concluſioni aduerſari, tamen (meo iudicio) non aduerſantur: cum quod ipſi dicunt nos non negemus, imò in præcedenti concluſione faſſi fuimus, de qua & ipſi Doctores in prædictis locis loquuntur, nõ autem vbi ſupra loquuntur de præſenti concluſione, & quòd ſit hoc verum, quamfacillimè probabitur duplici medio, Primò, exponendo quid ipſi Doctores velint in ſua doctrina. Et ſecundò referendo verba Canonum, quos ipſi pro ſua opinione adducunt:

adducunt: Circa primum ſciendum, quòd cóſul-
tiſſimè Ioannes Andreas, & ſequaces non dixerũt
hæreticum mentalem, qui neque ſcripto, neque
verbo, neque nutu, aut ſigno (æquipollenti verbis)
declarauit ſuam hæreſim, eſſe excommunicatum,
ſed benè hæreticum omnino occultum eſſe excó-
municatum; & quoniam maxima differentia eſt
inter hæreticum mentalem ſupraſcriptum, & hæ-
reticum omnino occultum, idcirco dico ipſos Do
ctores non loquutos fuiſſe de præſenti concluſio-
ne: pro cuius maiori intelligentia animaduerten-
dum eſt, quòd omnino occultus hæreticus dicitur
100 ad differentiam occulti hæretici, † & occultus
ad differentiam publici, aut manifeſti, ſeu notorij:
occultus ergo (in propoſito) hæreticus is dicetur,
qui aliquam hæreſim ſe tenere propalauit vni tan
tum, vel duobus, vel plurib. per aliqua verba, aut
ſigna æquipollentia verbis, de quo nondum fuit
accuſatus in iudicio, & conuictus, licet poſſet con
uinci ſi teſtes affuiſſent in dicto loco, & huiuſmo-
di hæreticus excommunicatus eſt, licet nondum
ſit condemnatus tanquam hæreticus in foro fori,
in quo adhuc non fuit delatus: & de hoc caſu in-
telliguntur iura, quæ adducuntur a dictis Docto-
ribus: quia licet non ſit hoc crimen hæreſis proba
tum in iudicio, eſt per accidens, tamen de ſui na-
tura poterit probari, & poſt probationem ſubſe-
qui ſententia declaratoria, quòd ille talis ſit ex-
communicatus tanquam hæreticus, ſed nõ prius
Eccleſia ipſum excommunicatum iudicabit, do-
nec ſibi in foro fori conſtiterit illum eſſe hæreti-
cum, & de hoc caſu non eſt altercatio inter Do-
ctores; ſed omnes vno ore idipſum fatentur, aliter
perpauci inciderent ipſo facto in excommunica-
tione, immo fuiſſent ſuperflua in nonnullis Cano
nicis ſanctionibus illa verba, ipſo facto incurrant
in excommunicationem, imò & ſequeretur, quòd
nullus incideret in excommunicationẽ, niſi prius
fuiſſet iudicialiter declaratus talis. Omnino verò
101 occultus hæreticus † dicetur is, qui in loco ab-
ditiſſimo nemine præſente, protulit aliquod ver-
bum hæreticale, ſeu aliquam hæreſim, vtputa, ſi
aliquis in ſua aula dum eſſet ſolus ſubmiſſa voce
dixiſſet, non credo immo firmiter teneo Dominũ
noſtrum non eſſe natum de Maria Virgine, vel Spi
ritum Sanctum eſſe Deum, vel huiuſmodi, vel ſi
hoc ſcripto protuliſſet, licet ſtatim combuſſiſſet,
vel laceraſſet ipſam ſcripturam, ita vt nullus illam
legere poſſet, vel pro aliqua ſigna verbis æquipol
lentia protuliſſet aliquam hæreſim, & de hoc caſu
loquuntur quoque Doctores prædicti, quoniam
licet per accidẽs nunquam huiuſmodi hæreſis po-
terit in iudicio probari, ac per conſequens ſequi
ſententia declaratoria, quòd ille talis ſit hæreti-
cus, ac quòd inciderit in excommunicationem,
tamen de ſui natura huiuſmodi hæreſis ſic prola-
ta poterat probari ſi adfuiſſent teſtes, & per con-
ſequẽs huiuſmodi hæreticus, incidit in pœnas in-
flictas à iuribus ipſis hæreticis, de hac occulta om
nia hæreſis videtur tacitè loquutum fuiſſe D. Tho.
vbi ſupra, inquit Io. Andr. arguendo à contrario
ſenſu. Nam ibi dicit, ꝙ de his Iudices nõ poſſunt
condere leges, de quibus nõ poſſunt iudicare (ſup
ple tu nullo modo) vt puta de intimis cordiũ mo-
tibus: cum Deus tantum ſit ſcrutator cordis: er-
go a contrario ſenſu, de his licebit condere leges,
de quibus poſſunt iudicare, at illis iudicare, licèt
de huiuſmodi exterioribus actibus: ergo & de his
condere leges: & de hoc loquebãtur prædicti Do-
ctores, non autem de hæretico mentali tantum, vt
ſupra fuit probatum: & ſic non aduerſantur no-
ſtræ concluſioni, & ꝙ hæc noſtra interpretatio ſit
bona, luce clarius eluceſcet in verbis Canonũ, qui
adducti ab ipſis fuerunt: quos & ego hic ad ver-
bum referam: vt omnia per me allata comproben
102 tur veriſſima. † Primus ergo Canon adductus à
dicto Ioan. And. vbi ſupra eſt Clem. 1. §. nos eorũ,
de ſtatu Mona. vbi hæc habentur, videlicet. Nos
eorum in hac parte reprobis auſibus obuiare vo-
lentes hoc edicto perpetuo prohibemus ne Mona
chi, aut regulares Canonici adminiſtrationẽ ali-
quam non habentes ad curias Principum abſque
ſpeciali Prælatorum ſuorum licentia ſe conferre
præſumant, quòd ſi vt ſuis Prælatis, aut Monaſte-
rijs damnum aliquod inferant ad dictas Curias ſe
conferre præſumpſerint, excommunicationis ſen-
tentiam eos incurrere volumus ipſo facto, &c. ex
cuius verbis patet, quòd ſententia Ioannis And.
103 † non eſt contra noſtram concluſionem, cum ad
hanc excommunicationem incurrẽdam duo de-
beant concurrere copulatiuè: Vnum pertinens ad
intimum cordis, & aliud ad extrinſecum opus ali
quo, quorum ceſſante nõ incurritur in cenſuram,
vt omnes Doctores ibidem fatentur. Vnde patet,
quòd nemo incurrit Canonẽ pro ſolo intimo cor-
dis motu, niſi ſecundum ipſum ſequatur aliquod
exterius, vt colligitur ex verbis textus, & ſic pa-
tet Ioan. And. non intellexiſſe de noſtra conclu-
ſione. Secũdus Canon adductus eſt Clem. Cupien
tes. §. qui verò ſcienter. de pœnis. vbi hæc habentur,
videlicet. Qui verò ſcienter poſtpoſuerint con-
tentibus conſcientiam facere de ſoluendis huiuſ-
modi decimis, ab officio prædicationis tandiu
maneant ſuſpenſi ipſo facto, donec confitentibus
ipſis: (ſi hoc ipſum ſibi dicendi commodè facul-
tatem habuerint) conſcientiam fecerint: exinde
excommunicationis incurſuri ſententiam ipſo fa
cto ſi prædicare præſumpſerint prædicta negligen
tia, vt præmittitur, non purgata: hæc in dicto Ca-
none: ex cuius verbis patet quoque ſententiã ex-
communicationis fuiſſe latam pro omiſſione præ-
cepti perficiendi in opere exteriori, & fuiſſe latã
pro peccato interiori ſimpliciter dicto, ſeu inte-
rius commiſſo tantum, & non manifeſtato aliquo
ſigno: & quia verba textus ſunt apertiſſima, iccir-
co ipſis omiſſis ad tertium Canonem referen-
dum accedam. Tertius ergo Canon allatus à Io.
Andr. eſt c. 1. de ſciſmaticis. in ſexto, in verſ. omnẽ
perſonam. Vbi hæc habentur, videlicet omnẽ per-
ſonam præſentem, & futuram cuiuſcumque fue-
rit præeminentiæ, conditionis, &c. quæ ipſos Iaco
bum, & Petrum, vel eorum alterum ſcienter, &
deliberatè pro Cardinalib. habuerit, & tenuerit,
aut ad Cardinalatum admiſerit, ſeu votum eorũ,
vel alicuius ipſorum ſuffragium in electione Ro-
mani Pontificis admiſerit, aut in Pontificem Ro
manũ elegerit, nominauerit, aſſumpſerit, vel re-
ceperit, ſeu dederit in his, vel ad hoc auxiliũ, con
ſilium, vel fauorem excommunicationis ſenten-
tia duximus innodandum, &c. Ex cuius verbis pa
tet idem dicendum fore de hac conſtitutione, ꝙ
diximus in alijs præcedentibus, nec obſtant mihi
illa verba (habuerit, & tenuerit) in textu poſita,
quoniam non ſunt intelligenda ita ſtrictè, quòd ſi
quis illos teneret pro Cardinalibus in corde tan-
tum, nec proferat de hoc aliquod ſignum, vel ver-
bum

bum incidant in húc Canonem, cum odia ſint reſtringenda, & fauores ampliandi, vt in c.odia. de reg.iur.in ſexto, cũ hoc non ſit veriſimile, vt fuit probatum ſupra, maximè ſtantibus illis regulis iuris, in obſcuris quod minimum eſt ſequendum, vt in c.in obſcuris.de reg.iur.in ſexto, & in pœnis benignior eſt interpretatio facienda. vt in c.in pęnis.de reg iur.in ſexto, & quòd hæc cõſtitutio ſit pęnalis patet ad ſenſum: Nec obſtat Glo. (in d.c. in verſ.habuerit) dicens Nota caſum in quo punitur deliberata cogitatio, cum aliàs cogitationis pęnam nemo mereatur: de pęnit.diſt.1. c.cogitationis: non obſtat dico, quoniam omnino eſt intelligenda ipſa cum grano ſalis, ideſt ſi aliquid exterius patefecerit de cogitatione ſua interiori, puta, aliquod obſequium licet occultiſſimum, vel alicui ſuam mentem declarauerit ſigno, aut ſcripto, & huiuſmodi. & ad hoc adduco notabilia verba, quibus vtitur Ioan.de Anania declarando, quando quis dicatur credere hæreticis adhoc, vt incidat in pęnas hæreticis debitas, & tamen nulli dubium eſt credere pertinere ad actum interiorem mentis, iuxta illud Apoſtoli. Corde creditur ad iuſtitiam: Ananias ergo in c.excõmunicamus. §.credentes.de ſent. excommunicationis, & Dominicus a Sancto Geminiano in c.2.de hæreticis, in ſexto, & Ioan. And.in d.c.2. & Archidiaconus omnes prædicti Doctores vnanimes dicunt illos dicendos credentes hæreticis, qui ore proprio fatentur ſe credere dictis eorum, & ij qui aliquid pertinens ad eorum votum perpetrant. Ecce quomodo etiam dicta verba gloſæ ſunt intelligenda, vt non tantum cogitatione habeant illi pro Cardinalibus, ſed & hoc aliquo ſigno, vel verbo oportet eos exprimere, vt incidant in excommunicationẽ, maximè, quoniam vbi eadem ratio, idem eſſe debet & ius. ergo nec & ipſe Canon, & gloſa noſtræ aduerſatur concluſioni, vt per ſe patet. Quartus Canon a Ioan. And. adductus eſt in c.vbi periculum, §.nulli.de elect. in ſexto, vbi Gregorius Decimus in generali Concilio Lugdunenſi, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Nulli ad eoſdẽ Cardinales aditus pateat, vel facultas ſecretè loquendi cum eis: nec ipſi aliquos ad ſe venientes admittant: niſi eos qui de voluntate omniũ Cardinalium inibi præſentium pro his tantum, quæ ad electionis inſtantis negotium pertinent vocarentur: Nulli etiam fas ſit ipſis Cardinalibus, vel eorum alicui nunciũ mittere, vel ſcripturam. Qui verò contra fecerit ſcripturam mittendo, vel nuncium, aut cum aliquo ipſorum ſecretè loquendo ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. hæc in d.§. & ſequenti, vbi ſupra. Ex cuius verbis patet Ioan. And. non locutum fuiſſe de hæretico tantum mentali, ſed de omnino occulto, qui expreſſit ſuam hæreſim aliquo verbo, vel ſigno, licet hoc fuerit factum nemine ſciente, cum adduxerit hunc Canonem, qui excommunicauit pro exteriori opere pcedente cogitatione, & nõ pro cogitatione tantũ ſuis terminis contenta, vt per ſe patet in litera dicti Canonis modo relati. Quapropter ipſo omiſſo ad relationem quinti Canonis a Ioan. And. adducto me transferam, qui eſt in c.fundamenta. §.quòd ſi ſecus. de elect. in ſexto, vbi Nicolaus Tertius inter alia infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Quod ſi ſecus factum fuerit nominationem, electionem, & aſſumptionem huiuſmodi decernimus eſſe nullas, &c. & non ſolum nominatores, electores, & aſſumptores: verum ẽt noĩati electi, &c. Si hmõi nominationi cõſẽſerint, aut ſe de ipſis quomodolibet intromiſerint, &c. eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrãt, &c. ex cuius verbis, quàm apertiſſimè patet verũ eſſe, quòd diximus. Quapropter de hoc Canone dicendum mihi occurrit quod dixi in relatione tertij, & quarti Canonis, quoniam eadem eſt ratio, ne tedio afficiam Lectorem eadem ſępius repetendo. Sextus Canon relatus a Ioan. And. eſt in c.quia ſępe contingit. de elect. in ſexto, vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Quia ſæpe contingit, quòd Cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis Eccleſijs vacantib. capitula, cõuentus, collegia, & ſingulares earundem perſonæ bona a Prælatis ipſarum dimiſſa, vel vacationis tempore obueniẽtia, &c. diuidũt, ſurripiunt, &c. Decernimus vt hi, qui præmiſſa de cętero præſumpſerint eo ipſo ſint, & tandiu maneant ab officio, & beneficijs quibuſcunque ſuſpenſi donec plenè reſtituerint, &c. hæc in dicto Canone, de quo nihil noui occurrit dicẽdum, ſed tantum repetenda, quæ dixi circa Canonem tertium, & quartum. Quapropter ipſo omiſſo, ad ſeptimum recitandum me transferam. Septimus ergo Canon allatus a Ioan. And. vbi ſupra, eſt c.ſciãt cuncti, de elect. in ſexto, vbi Gregorius Decimus in generali Concilio Lugdunenſi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Sciant cũcti, qui clericos, aut quaſlibet alias perſonas Eccleſiaſticas ad quas in aliquibus Eccleſijs, Monaſterijs, aut alijs pijs locis ſpectat electio, pro eo quòd rogati, ſeu aliàs inducti eum pro quo rogabantur, ſeu inducebantur eligere noluerunt, vel conſanguineos eorum, &c. grauare præſumpſerint ſe ipſo facto excõmunicationis ſententia innodatos. hæc in dicto Canone, de quo idẽ dico ſicut dixi de tertio, & quarto, cum de per ſe ſit apertiſſimus. Octauus Canõ adductus a Ioan. And. eſt in c.generali cõſtitutione. de elect. in ſexto, vbi Gregorius Decimus in dicto Concilio generali Lugdunenſi infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Generali conſtitutione ſancimus vniuerſos, & ſingulos qui regalia, cuſtodiam, ſiue guardiam aduocationis, ſeu defenſionis titulum in Eccleſijs, Monaſterijs, &c. de nouo vſurpare præſumant, & qui hoc procurant eo ipſo excommunicationis ſententię decernimus ſubiacere, hæc ibi inter alia. de quo dico, vt dixi circa tertium, & quartũ Canonem ſupra adductum cũ ſit eadem ratio. Nonus Canon adductus a Ioan. Andr. eſt in cap. indemnitatibus. §. Poſtremo, de electio. in ſexto, vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Poſtremò hi quos ad dirigendas in huiuſmodi electionibus moniales eaſdem deinceps contigerit euagari ab his prorſus abſtineant: per quæ inter eas ſuper faciendis ipſis electionibus oriri poſſit diſcordia, vel exhorta nutriri, aliàs eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. hæc in dicto Canone. circa idem prorſus dico, quod dixi ſupra, circa tertium, & quartum Canonem, cum ſit eadẽ ratio de hoc Canone, & de illis. Decimus Canon allatus à Io. Andr. in d.glo. eſt.c.fin. §.pars verò. de offic. Indic. deleg. in ſexto. vbi Alexander Tertius infraſcriptis vtitur verbis, videlicet: Pars verò, q hoc fieri procurabit ſentẽtiam excommunicationis incurrat, à qua non poſſit abſolui, niſi ei, quem ſic fatigauit indebitè, primò ſatisfaciat integraliter

liter de expenſis. hæc in dicto Canone, de quo idẽ dicendum, quod dixi circa tertium, & quartum Canonem ſupra relatum. Vndecimus Canon allatus à Ioan. Andr. eſt in c. fin. de officio ordinarij, in ſexto. §. alioquin. vbi Bonifacius Octauus infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Alioquin Epiſcopi eorum Superiores ab ingreſſu Eccleſiæ cæteri vero ab officio, & beneficio tandiu eo ipſo nouerint ſe ſuſpenſos quouſque reſtitutionem fecerint de prædictis. hæc in dicto Canone inter alia de quo dico, vt dixi in Canone tertio, & quarto ſupra relatis. Duodecimus Canon eſt in c. 2. de iudicijs in ſexto, vbi ipſo facto excommunicantur Iudices fingentes caſum, vt ipſe vadant ad mulieres pro teſtimonio ab ipſis excipiendo, & eſt Canon Bonifacij Octaui, de quo Canone dico, vt dixi in dicto Canone tertio, & quarto, cum ſit eadem ratio in hoc, quæ eſt in ipſis. Tertiusdecimus Canon eſt in c. 1. de ſent. & re iudic. in ſexto, §. ſi quis. vbi Innocentius Quartus infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Si quis autem Iudex Eccleſiaſticus Ordinarius, aut etiam delegatus famæ ſuæ prodigus, & proprij perſecutor honoris contra conſcientiam, & contra iuſtitiam in grauamẽ partis alterius in iudicio quicquam fecerit per gratiam vel per ſordes ab executione officij per annũ nouerit ſe ſuſpenſum, &c. hæc in dicto §. ex quo patet quoque Ioan. And. non intellexiſſe de noſtra concluſione, immo tacitè ipſi fauiſſe, vt probaui in Canone tertio, & quarto ſupra relato. Quartuſdecimus Canon a Ioan. And. vbi ſupra relatus eſt in c. 2 de ſent. & re iudic. §. nos itaque, circa finem, vbi Innocentius Quartus inter alia hæc dixit, videlicet. Authoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam de cetero ſibi tanquam Imperatori, vel Regi pareat, & intendat decernẽdo quoſlibet, qui ei deinceps, vel vt Imperatori, vel Regi conſilium, vel auxilium præſtiterint, ſeu fauorem ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubiacere: hæc in dicto Canone inter alia. Circa quem dico idem, quod dixi in prædictis Canone tertio, & quarto, cum ſit eadem ratio, vt patet ad ſenſum. Quintuſdecimus Canon allatus a Io. And. eſt in c. pro humani §. ſacri. de homic. in ſexto, vbi Innocentius Quartus in generali Concilio Lugdunenſi excommunicat ipſo facto eos, qui per quoſdam aſſaſſino procurauerint Chriſtianum aliquẽ interfici, vel huiuſmodi defenderint, vel receperint, vel auxilium, aut conſilium, &c. præſtiterint. hæc in dicto Canone. Circa quem dico idẽ quod dixi circa tertium, & quartum Canonem ſupra allatum, cum ſit eadem ratio. Decimusſextus Canõ allatus a Ioan. And. in dicta glo. eſt in c. porrò. ext. de ſent. excommunicationis, vbi Alexander Tertius dicit, quòd percutiens clericum, licet, occultè tenetur petere abſolutionem ab excommunicatione a Papa, de quo Canone idem dico prorſus quod dixi circa Canonem tertium, & quartum ſupra adductum. Decimusſeptimus Canon eſt in c. cum non ab homine. ext. de ſent. excommunicationis, vbi Clemens Tertius dicit vitandum ſecretè eum, qui incidit in excommunicationem propter violentam occultam manuum iniectionem in clericum: hæc in dicto Canone, circa quem dico idem quod dixi circa tertium, & quartum Canonem, vbi ſupra relatum. Decimusoctauus Canon allatus a Ioan. And. vbi ſupra eſt in c. fin. ext. de temp. ordin. vbi habetur, quòd occultus homicida debet abſtinere a miniſtrando in ordinibus iam ſuſceptis circa quem Canonem, idem dico, quod dixi circa tertium, & quartum Canonem ſupra allatum. Decimus nonus Canon allatus, & vltimus a Ioan. Andrea in dicta glo. eſt in c. clericis. de immun. Eccleſiarum, in ſexto, vbi excommunicãtur ipſo facto quæcunque perſonæ Eccleſiaſticæ ſoluunt, vel ſoluere promittunt aliquam partem fructuum beneficiorum, ſeu bonorum Eccleſiarum ſibi cõmiſſarum: ex quo Canone quàm apertiſſimè patet Ioan. And. locutum fuiſſe de eo qui voluntatem, vel ſuam prauam mentem aliquo verbo, aut opere exterius demõſtrauit, vt colligitur ex iuribus ab ipſo adductis, ac per conſequẽs patet ipſum non aduerſatum fuiſſe noſtræ concluſioni, ſed vt clarius innoteſcat veritas noſtræ concluſionis referam nonnullas Doctorum celeberrimorum ſententias vltra adductas. Quapropter ſciendum, quòd Glo. in c. cum quis. de ſent. excommunicationis, in ſexto, in verſic. tuo nomine, inter alia infraſcriptis vtitur verbis, videlicet, ſed dicis retento hoc themate, ſi ille amicum, vel ſeruitorem talem non receptauit, vel illum expulit: hæc per aliqua exteriora poteſt apparere, quòd ratum habuerit, ſed tamen in veritate ratum habuit corde: dixit Hoſtienſis ſupra eodem c. mulieres. talem quo ad Deum eſſe ligatum, non tamen quo ad Eccleſiam militantem, quæ non iudicat de occultis. De ſimonia c. ſicut nobis. & ſupra a nobis, el ſecondo, hæc illa gloſa: Dominus autem Prepoſitus quoque noſtræ aſtipulatur concluſioni tacitè in multis locis, & primo in c. 1. 1. q. 1. col. 1. in verſic. ideo, & ſequentr, vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Ideo intelligo hæc verba voluntas, ſcilicet cum effectu, vt ſcilicet progrediatur ad pactum, & ad actum, aliàs ſi ſola voluntate committitur per ſolam penitentiam remittitur. ext. de ſimonia, c. vltimo. Ideo gloſa in d. c. fin. cum miſterio dixit, quòd non ſunt ſymoniaci, &c. quæ nota quia per ea infertur, quòd extrauagantes, & conſtitutiones pœnales loquentes de ſimonia, non habent locum in ſimonia mentali, per regulam in penis. de reg. iur. in ſexto, hæc ille Doctor, vbi ſupra. qui & ibidem in colum. 3. in verſ. non obſtat, inter alia infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Prohibitio autem ſimoniæ etiam circa ſacramenta, & ſpiritualia reſpicit actum exteriorem promiſſionis, dationis verborum, & obſequij, c. gratia, c. ſunt nonnulli, & c. ordinationes intra eod. Ideo ſola voluntate committi ſymoniam nondicimus, qui in his nõ accommodantur verba prohibitionis: ergo nec diſpoſitio prohibitiua. & hoc patet ea verbis diffinitionis huius gloſæ, dum dicit ſimonia eſt cupiditas, vel voluntas ſtudioſa, & ſic ſola voluntas non ſufficeret, niſi appareret de aliquo ſigno exteriori. vt in c. ſicut nobis. de ſimonia. hæc omnia Doctor ille: ex cuius verbis elicitur ipſum Doctorem noſtræ concluſioni aſtipulari, cum dixerit paulò ante (vt fuit ſupra relatum) quòd conſtitutiones pœnales loquentes de ſimonia, non habent locum in ſimonia mentali, & poſtea ſubintulit, quòd ſola voluntas non ſufficeret (ſcilicet ad incurrendas pœnas) niſi de ipſa appareret per aliquod ſignum exterius: & licet hoc dicat de crimine ſimoniæ, tamen idem dicendum fore de crimine hæreſis per ſe patet, cum & ſimonia dicatur hæreſis ſymoniaca, vt in c. per tuas, el primo. ext. de ſimonia, maximè cum ſit eadem ratio.

Attamen

104 Attamen † poſſet quis rurſus contra noſtras ad-
ductas rationes in declarationem intẽtionis Ioan
nis And. & ſequacium inſurgere dicendo, omnes
tuæ rationes non concludunt in tui fauorem, eo
quod expreſsè patet Ioan. And. loquutum fuiſſe
de hæretico mentali, & non tantum omnino oc-
culto, quod luce clarius videtur patere per illa ver
ba, quibus idem Io. And. vbi ſupra vtitur in dicta
Gloſa, dicẽs, & ex his videtur indubitatum, quòd
Archidiaconus habebat pro dubio, & diſputatio-
ni relinquebat, an hæreticus omnino occultus ſit
excommunicatus, Ioan. tenet quòd ſic, & c.ecce
Ioan. And. iam legerat, quæ dixerat Archidiaco-
nus de hac quæſtione. & tamen Archidiaconus
infraſcriptis vſus fuit verbis in cap. cum quis. de
ſent. excommunicationis in ſexto, videlicet. Et
iſtis rationibus videtur poſſe dici in hæreticis oc-
cultis in eorum cordibus, ſcilicet, quòd non ſint
excommunicati, hęc ſunt verba Archidiaconi. qui
poſt nonnulla, infraſcriptis vtitur verbis, videli-
cet: ſed quicquid ſit dictum hæc diſputationi re-
linquo: hæc ille Doctor. Ex quibus videtur prima
fronte Ioan. And. voluiſſe loqui etiam de hæreti-
105 co mentali. Nihilominus † ſi vtrorumque Do-
ctorum verba librentur iuſta ſtatela neuter eorũ
aduerſatur noſtræ concluſioni, & quòd Archidia-
conus non aduerſetur patet, quia ibi multa iura,
& rationes adducit pro noſtra concluſione: nec
mihi obſtant allata ſupradicta verba ipſius, vide-
licet, & ex his videtur, &c. quoniam dedita ope-
ra, & non a caſu Archidiaconus vſus fuit illis ver-
bis, videlicet: in hæreticis occultis in eorum cor-
dibus, & non addidit tantum, nec per ſigna, vel
verba ſuam hæreſim fuerunt profeſſi, vel detege-
runt, ſed ſolum dixit in hæreticis occultis in eo-
rum cordibus, ac ſi apertè dixiſſet in hereticis om
nino occultis licet per ſigna aliqua, vel verba pro
lata in loco occultiſſimo ſuas hæreſes manifeſtaſ-
ſent, & quòd hæc interpretatio ſit bona, patet p
ea, quæ ipſemet Archidiaconus vbi ſupra ſubintu
lit, ſed Ioan. And. no. contradicens, quòd hæreti-
cus quantumcunque ſit occultus excommunica-
tus eſt: ex quibus verbis patet ipſum locutum fuiſ
ſe de hæretico omnino occulto, qui aliquid hære-
ticum verbum protulit, vbi nullus abſuit, non au
tem de purè mentali hæretico, & ſic patet reſpon-
ſio ad vtroſque Doctores, enim verò aliàs inſulsè
dixiſſet Archidiaconus, dicẽs, ſed Ioan. And. con
tradicens ſi ipſe locutus fuiſſet de alio caſu, ſcili-
cet de hæretico purè mentali, Ioan. And. de occul
to omnino, ſed euitetur hoc abſurdum in Archi-
diacono dicendum, quòd Archidiaconus idẽ di-
xit cum Ioan. And. licet diuerſis verbis vſus fue-
rit, vt patet ad ſenſum, & quòd Ioan. And. per illa
verba, videlicet. Hæreticus omnino occultus inci
dit in excommunicationem non aduerſetur præ-
ſenti noſtrę concluſioni iam per ſuperius alla-
ta abundè ſatis fuit probatum, & ſic remanet
inconcuſſa noſtra concluſio, & etiam habes pie
Lector hic examinatam quotidianam hanc quæ-
ſtionem nunquam hucuſque ita ad partes diſcuſ-
ſa, & hæc dicta ſufficiant quo ad præſentem con-
cluſionem. Et per hæc patet etiam reſponſum ad
ſententiam Panormitani in capit. fin. ext. de hæ-
reticis.

Decima concluſio. Nõ ſolum hæretici ſunt ex-
communicati, verum etiam & ipſis hæreticis cre-
106 dentes, † hæc concluſio probabitur triplici me-
dio. Præmiſſa enucleatione iſtius termini, vt ſcia-
mus, quis dicatur credens quoad ſubiectam ma-
teriam. Quapropter memoriæ neceſſariò erit cõ-
mendandum, quòd credens quoad ſubiectam ma-
teriam. Primò is dicetur, qui ore proprio dicit ſe
credere ſentẽtiæ alicuius hæretici proferentis ali
quam hæreſim, & iſte iudicatur hæreticus, vt ha-
betur in c. penultimo, §. credentes, vbi Gregorius
Nonus infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet: Cre
dentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimili-
ter iudicamus. Secundo is etiam dicetur credens
qui adorauit, vel reuerentiam more hæreticorum
exhibuit. Tertiò qui confeſſionem, vel cõmunio-
nem recepit ab hæreticis. Quartò qui aliqua ope-
ra pertinentia ad hæreticorum ritum perperra-
uit, qui omnes meritò dicendi ſunt credentes in
noſtra materia, cũ ex factis pręſumatur affectus,
32. q. 5. c. qui viderit, & c. ſicut enim, & cap. nuper.
ext. de bigamis. & l. dolum. ff. de dolo, & plus eſt
facto, quam verbo aliquid facere intelligendo de
factis, quæ pertinet ad vitam hæreticorum erran-
tium, & per quæ error exprimitur, & quintò cre-
dentes dicuntur quoque illi, qui aliàs fuerant hæ
retici, & poſtmodum abiurauerunt, denuo viſitãt
hæreticos, vel illis alimoniam, vel ducatum præ-
ſtant, licet huiuſmodi potius dicendi eſſent rece-
ptatores, ſeu fautores, quàm credẽtes: Sextò, qui
ſæpè audiunt prædicationes, ſeu ſermones hære-
ticorum. Attamen pro maiori intelligentia præ-
dictorum, ſciendum, quòd Archidiaconus, Domi
nicus a Sancto Geminiano, & Ioannes And. in c.
2. de hæretic. in ſexto, & Ioan. de Anania in c. ex-
communicamus, el primo, §. credentes. ext. de hæ
retic. colum. 3. in verſic. vltimo, poteſt hic dubita-
ri prædictis omnibus ſe ſubſcripſerunt, & Alphõ-
ſus Aluarez in ſuo ſpeculo vtriuſque iuris in titu-
lo de apoſtatis. in verſic. credentes autem hære-
ticis, necnon & infra notabilia addiderunt, vide-
licet. Primum quorum eſt, quòd viſitantes hæreti-
cos, vel illis alimoniam præſtantes (ſi non fuiſſent
lapſi) non ſunt ſtatim eſſe credentes hæreticis iu-
dicandi, & ſecundum, quòd nec qui ſemel audiuit
eorum ſermones. His ergo præmiſſis ad rem no-
ſtram regrediendo, dico præſentem cõcluſionem
probari triplici medio. Primò enim per text. in c.
excommunicamus, el primo, §. credentes. ext. de
ſent. excõmunicationis. Vbi Innocentius Tertius
infraſcriptis verbis vſus fuit. Credentes præterea,
receptatores, defenſores, & fautores hæreticorũ
excommunicationi decernimus ſubiacere, hæc in
dicto Canone probatur quoque per Bullam cęnę
Domini, relatam in concluſione ſeptima pręſen-
tis quæſtionis. Probatur & ſecundo authoritate
præadductorum Doctorum. Probatur & tertiò
hac ratione. Cum credere hæreticis, cum errore
ſit illorum hęreſibus adhęrere, mirum non eſſe de-
bet, ſi & ipſi eodem vinculo excommunicationis
vinciantur, cum & ipſos hęreticos eſſe dicatur in
c. penultimo, ext. de hęreticis, §. credentes.
107 Vndecima concluſio, hęreticorum † recepta-
tores ſunt etiam innodati maioris excommuni-
cationis vinculo. Hęc concluſio probabitur tripli
ci medio. Pręmiſſo tamen huius termini recepta
toris, enucleatione.

Sciendum quòd variè repetitur a Doctoribus
enucleatus terminus hic, videlicet receptator in
propoſito, Hoſtienſis in ſua ſumma in titulo de hę
reticis. §. quę pęna imponitur infraſcriptis vtitur
verbis

verbis, videlicet fautores, & receptatores, qui hęreticis aliquod conſiliū, vel auxilium, ideſt ij ſunt, qui in terra ſua tenere, fauorem, aut negotiationem, cum eis exercere præſumpſerint, & tales ipſo iure ſunt excommunicati. hæc Hoſtienſis, vbi ſupra: Archidiaconus vero in c. 2. de hæretic. in ſexto, col. 2. in verſ receptatores. infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Receptatores illi dicuntur tales, qui ſcienter hæreticos recipiunt. ad hoc habes efficax argumentum infra eo in c. fęlicis. de pœnis in ſexto, iuxta principium ibi receptauerit, vel defenſauerit ſcienter. & c. & facit optimè. ff. ad l. Iuliam de adult. l. mariti. §. quæſitum: Nam licet ſecundum vires grammaticæ hoc verbum ſit frequentatiuum, tamē in iure pro ſimplici verbo ponitur, ſcilicet receptare pro recipere: vt probatur. ff. de recept. l. fin. hoc ſane notādum videtur, quòd iura ciuilia videntur intelligere illum eſſe receptatorem, qui latenter recipit, ideſt cęlat, vt conſeruatas manus Iudicis euadat, vt innuitur in l. 1. & 2. ff. de recept. & in l. congruit. ff. de officio præſidis. hæc Archidiaconus, vbi ſupra, cui aſtipulatur Dominicus a Sancto Gemiuiano. in eodem c. 2. & Ioan. de Anania in c. excommunicamus, el primo, de hæreticis in 6. credentes. Alphonſus Aluarez in ſuo ſpeculo vtriuſque iuris, in titulo de apoſtatis in fine. dicit, quòd receptatores dicuntur, qui ſcienter hæreticos recipiunt latenter, ſiue manifeſtè: Syl. vero in ſua ſumma in verſic. hęreſis. §. ſeptimo. in verſ. receptator. refert ſentētiam Archidiaconi, & ipſi ſe ſubſcripſit. Caietanus autem in ſua ſummula in verſic. excommunicatio, c. 1. dicit, quòd receptator hæretici ſolus eſt, qui recipit hæreticum quatenus hæreticum, quoniam ex intentione, & propoſito maleficia diſtinguuntur apud iura, & formaliter termini intelligendi ſunt apud ſapientes in qualibet facultate, hæc ille. Nauarrenſis Doctor in ſuo Manuali c. 27 titu. de Bulla cęnę, nu. 55. in verſic. quarto, quòd fautores infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Quarto, quòd fautores, receptatores, & defenſores ſolum dicūtur ad effectum incurrendi hanc cenſuram, qui hæc faciunt eis eo reſpectu quo ſunt hæretici: vt rectè notauit Caietanus. Tum argumētum in l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. tum quia tenetur quis hęretico extremè egenti ſubuenire. argum. c. paſce. diſt. 86. tum quia poteſt quis (licet non teneatur) eidem etiam non extremè egenti ſubuenire: arg. c. duo iſta nomina. 23. q. 4. ibi, quia peccator eſt, corripe, quia homo miſerere: & ibi, nulli homini claudenda eſt miſericordia, ſicut nulli peccatori impunitas relaxāda eſt. Tum quia alioqui omnes ferè Catholici etiam Religioſi Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, & bonę partis Galliarum inciderent in has cenſuras quippè, qui habet commercium cum hæreticis, quatenus ſunt homines, quod ſine aliquo fauore, vel auxilio eis præſtando haberi nequit. Tum quia nullo Canone contrariū probatur, licet multis probari poſſit eum pręſumi fauere hæretico, qui ſciens eum eſſe talem, fauet ei ſine aliqua circunſtantia, quæ excoſare poſſet eum etiam in foro exteriori a tali præſumptione, quales multæ occurrere poſſunt fundatæ in timore, neceſſitate, cognatione, vel vtilitate in pace, militia, & bellis in quibus videmus, & legimus Carolum Quintum, & Philippum Secundum (omniū Regum quos ætate ſua terra coluit, & colit Catholiciſſimos) fauiſſe donis Ducibus, & militibus lutheranis maieſtati ſuæ militantibus. Quoad forū autem interius, in quo ſola veritas inſpicitur (c. tua. de ſpo*s*.) facile eſt diſcernere fauorem datū alicui eo reſpectu quo malus, & hæreticus eſt, a dato eidem, eo quòd proximus, & a Chriſto redemptus eſt, d. c. duo iſta: hæc ille Doctor vbi ſupra. Gloſa verò in c. fęlicis. de pœnis in ſexto, in verſ. receptauerit infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Pari enim pœna ſunt puniendi peſſimi receptatores, ſine quibus delinquētes diu latere non poſſunt, vt in l. 1. ff. de receptatoribus, & l. 1. & 2. C. de his, qui latro. occul. Niſi eſſent conſanguinei, vel affines. Hæ dicta glo. his omnibus deſcriptionibus huius termini receptatores varij adductis operæpretium duxi ex illis omnibus vnā breuem deſcriptionem hic tradere, quæ ſit ſecundum mentem omnium Doctorum, qui fuerunt ſupra
108 recenſiti. Deſcriptio ſit hæc. Receptatores † hæreticorum illi dicuntur (ſecundum ſubiectam materiam) qui ſemel, aut pluries in domibus ſuis, aut alijs locis hęreticos recipiunt occultè, aut manifeſtè, vt hæretici ſunt, ideſt hoc ſolo reſpectu, quia ſunt hęretici, & vt ſic recepti euadant manus Iudicis eos perſequentis pro crimine hęreſis: non autem eo reſpectu, quòd ſunt cōſanguinei, vel affines: vel alijs de cauſis honeſtis, quando eos non perſequuntur Iudices, quoniam etiam ſi ſint conſanguinei non poterunt recipi, & occultari, vt nō capiantur a Iudicibus pręd
ictis, vt doctiſſimè docet Gloſa in c. excommunicamus, el primo, §. credentes. ext. de hęreticis. in verſic. receptatores, & defenſores. infraſcriptis verbis, videlicet. Receptatores, & defenſores, ſine quibus hęretici manere diu non poſſunt. Vnde meritò iſti ſunt puniendi, immo grauius delinquūt, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent, vt in cap. qui aliorum. 24. q. 3. & ideo ſimili pœna cum hęreticis puniuntur. vt in c. qui conſentit, 11. q. 3. etiam ſi eſſent conſanguinei, argum. in c. ſi quis Epiſcopus. ext. de hęreticis. hęc illa gloſa, quæ eſt Bernardi, ſed vt hæc ſentētia gloſæ optime probetur, adducam verba dicti Canonis in d. c. ſi quis Epiſcopus. Sciendum igitur, quòd in d. c. hæc habentur, videlicet. Si quis Epiſcopus hæredes inſtituerit extraneos a conſanguinitate, vel hæreticos etiam conſanguineos, aut paganos pertulerit, ſaltē poſt mortē ei anathema dicatur, atq; eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur. hæc in dicto Canone, cui ſimilis eſt immediatè ſubſequens Canon. Vbi hæc habentur, videlicet. In eos qui Catholici non ſunt (etiam ſi conſanguinei fuerint Epiſcopi, vel Præsbyteri nihil conferant: denique hoc quod de Epiſcopis, & Præsbyteris dictum eſt, debet de reliquis clericis exaudiri. Hęc in dicto Canone. Ex quorum duorum Canonum verbis luce clarius patet nemini licere fauere, ſeu recipere hæreticos, ita vt non poſſint capi a Iudicibus etiam ſi conſanguinei ſunt, quia tunc poterunt dici receptatores hæreticorum, vt hæretici ſunt, quod non contigit, quando eos Iudex non perſequitur, vt quām apertiſſimè colligitur ex authoritatibus adductis. His ergo pręmiſſis pro intelligentia concluſionis me trāsferam ad probandam ipſam concluſionem: ſciendum igitur, quòd noſtra præſens concluſio probatur triplici medio. Primò enim per textum in c. excommunicamus. el primo. §. credentes. ext. de hæretic. vbi hęc habentur, videlicet. Credentes pręterea, recepta-

tores,

tores,defenſores,& fautores hæreticorum excom
municationi decernimus ſibiacere.hæc ibi. Nec
non per proceſſum Curiæ,ſeu per Bullam promul
gari ſolitam in die cęnę Domini relatam in cōclu
ſione prima præſentis §. Probatur & ſecundo Do-
ctorum authoritate omnium præadductorũ. Pro-
batur & tertiò,& hac ratione. Cum enim ipſi re-
ceptatores impediant actu, etſi non verbis ipſos
Eccleſiaſticos Iudices ne poſſint punire hæreti-
cos inimicos dogmatũ Eccleſiaſticorum, meritò
igitur excommunicationis mucrone ipſi veniunt
abſcindendi a reliquis mēbris ipſius Eccleſiæ San
ctæ, & illis ſic abſciſſis impedimentum afferre ne
participent de ſuffragijs ipſiuſmet Eccleſiæ.

Duodecima concluſio.Hæreticorum defenſores
109 ſunt ēt & ipſi vincti vinculo † excōicationis ma
ioris.Hæc cōcluſio probabiť triplici medio poſtq̃
fuerit tradita ethimologia termini vnius in cōclu
ſione contenti, videlicet, qui dicantur hmōi de-
fenſores hæreticorũ. Quapp ſciendũ erit,ꝓ mul-
tis modis pōt qs dici defenſor alterius.Primo mō
delictum authoriaando:ſcdõ defendendo in actu
delicti:tertio modo defendendo poſt delictũ, pu-
ta impediendo ne delinquētes veniāt examinãdi
vel puniēdi ad manus Iudicis: quartò impediēdo
ne veniāt ipſi criminoſi ad manus offenſi, vel con
ſanguineorũ, vel alterius priuati volentis ꝓpria
authoritate vindicare delictum ipſum,ſeu tacere
vindictā delicti hmōi. vltimò defendendo in iu-
dicio. His pmiſſis ſciendum,ꝓ in caſu noſtro com
prehendunť defenſores.Primo oēs,qui defendunt
errorem hæreticorũ,quia aliás appellari poterũt
Hęreſiarchę,vt in c.qui alios.24.q.3.ſecundò dñr
illi qui pro virib.ſuis, vel potētia ne hæretici de-
ducantur ad manus Iudicũ Eccleſiaſticorũ ꝓcu-
rant.Tertiò oēs aduocati,& procuratores,q poſt-
quā cognouerint verè illos eſſe hęreticos,procu-
rant eorũ abſolutionē: ſecus tñ erit ſi credant in-
nocentes,& fuiſſe iniuſtè moleſtatos, vt q̃ elegan-
tiſſimè docet Imo.in Clem.1.de pęnis.hæc oīa no
tabilia excerpſi ab infraſcriptis Doctor.videlicet,
ab Arcbid. in c.a.de hæret. in 6. & Dñico a S.Ge-
miniano ibidē,a Ioā.de Ana. in c.excōicamus,el
primo.§.credentes.ext.de hęret Item ab Imo.vbi
ſup & a Cardinale Zabarella in d.Clem.1.de pœ-
nis. & ab Alphōſo Aluarez in ſuo ſpeculo vtriuſq;
iuris,titulo de apoſtatis in fine, & a Sylueſtro in
ſua ſumma in verſ.hæreſis, 1.§.ſeptimo. His ergo
pręmiſſis, ſciendũ ꝓ præſens concluſio probať tri
plici medio.Primò per tex. q̃ apertiſſimũ in c.ex-
cōicamus.§.credentes.ext.de hæret. cuius tenorē
verborũ retuli in pcedenti concluſ. Probať quoq;
per Bullā cęnę Dñi relatam in 1.concluſ.pſentis
§.Probať quoq; & ſcdõ authoritate Doctor.quos
paulo ante retuli:nec nō oīum Canoniſtarũ in d.
c.excōicamus.Probať & tertio hac rōne. Cùm ma
ximè lędatur Eccleſia Sancta ex nō punitione hæ
reticorũ,eo ꝓ multi fideliũ eorũ pũerſis dogma-
tib.corrũpantur:meritò & ipſi debent tanq̃ inimi
ci ipſius, & hoſtes boni publici per excōicationē
euelli a corpore miſtico Dñi noſtri Ieſu Chriſti,
quod eſt S.R.E.conſtituta ex multis fidelibus.

110 Tertiadecima cōcluſio.Hæreticorũ † fautores
ſunt quoque excōicati maiori excōicatione. Hęc
cōcluſio probabiť veriſſima, enucleato hoc termi
no, videlicet,fautores.Quapp ſciendũ eſt,ꝓ fauto
res in pꝓpoſito dupliciter poterunt conſiderari.
Vel ex omiſſione, vel ex cōmiſſione. Fautores ex
omiſſione ſunt in duplici differentia, alij ſunt per
ſonę publicæ,vt Iudices, Rectores Ciuitatum, &
alij officiales deputati ad procurandum bonum
publicũ: alij ſunt perſonæ priuatæ, & dñr hmōi,
oēs aliæ a prædictis officialib.his præmiſſis ſcien-
dum,ꝓ fautor ex omiſſione ſunt in duplici differē
ria. Nam alius eſt perſona publica,alius verò per-
ſona priuata:quapropter dicendum, ꝓ qui eſt pu
blica perſona ideſt,is qui publica authoritate fun
gitur,(vt Præſes, Iudex,gubernator alicuius Ciui
tatis,vel caſtri:)ex ſola omiſſione poterit dici fau
tor hæreticorum, vtputa, ſi ab Eccleſia condem-
natos hæreticos non fugat, & punit,vt debet, vt
in c.qui poteſt. 23.q.3.ſtatuit Anaſtaſius, & Da-
maſus Papa infraſcriptis verbis.Qui poteſt obuia
re,& perturbare perverſos,& non facit, nihil eſt
111 aliud,quàm fauere impietati † eorum,nec ca-
ret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto fa-
cinori deſinit obuiare.hæc in dicto c.& idem ha-
betur in c.qui vitijs. 23.q.5. vbi Auguſtinus hæc
docuit,videlicet. Qui vitijs nutriendis parcit, &
fauet ne contriſtet peccantium voluntatem non
tam eſt miſericors,quàm qui non vult cultrum ra
pere a puero ne audiat plorantem,& non timet ne
vulneratum doleat, vel extinctum; hæc in dicto
Canone.Sed ſi verò. Non eſt quis perſona publi-
ca,ſed priuata tunc ſubdiſtinguendum eſt, quòd
aut huiuſmodi perſonæ priuatæ ſunt aliquo iura-
mento aſtrictæ ad indicandum Iudicibus Eccle-
ſiaſticis,(vt multi ſunt)huiuſmodi hæreticos, aut
non,ſi primo eo ipſo quo aſtricti ſunt iuramento
ad indicandum, & non indicant,dicuntur fauto-
res hæreticorum,vt per allegata iura patuit, eo
quòd ratione iuramenti præſtiti dici poſſunt per-
ſonæ publicæ quoad ſubiectam materiam. Si ve-
rò non ſunt iuramento aſtrictę dicendus quoque
eſt fautor quicunque hæreticos fauet verbis, vtpu
ta,ſi quis excuſaret iniuſtè hæreticum non ex lin-
guæ lubrico,nec per locum,ſed in conuenticulis,
vel inter laicos(vt multi faciunt)dicendo ſæpe,illi
homines non ſunt tales quales dicuntur, licet nō
negent iſta,vel illa,quæ de ipſis dicuntur:vel for-
tè, quia aduocati ſunt aliqui, & defendendo eos
excuſant eorum exceſſus,poſſunt dici fautores,ha
bita tamen conſideratione perſonarum,temporis,
& locorum. non enim hæc omnia poſſunt ad vn-
guem perſtringi:plerunque enim homines ſimpli
ces ad amorem hæreticorum hæc verba prouo-
cant, & deuotionem quam habent ad Eccleſiam
minuunt,& eneruant,& quòd huiuſmodi falſi ex-
cuſatores fauere videantur,inſinuat Canon in c.
vltimo, 2.q.1.in quo Canone habetur excommu-
nicatos fuiſſe duos Epiſcopos,qui fautores Lotha
rij Regis fuerunt: & eſt Canon Nicolai Papæ.Idē
ferè habetur in c.ita corporis, 11.q.1. vbi idem
Nicolaus Papa infraſcriptis verbis vtitur, videli-
cet,Ita corporis tui motibus conſenſiſti,& relaxa-
tis voluptatum habenis,temetipſum in lacum mi
ſeriæ,& in lutum fęcis prohibitũ deieciſti, vt qui
poſitus fueras in gubernatione populorũ,effectus
ſis ruina multorũ:probat hoc Teugaldi,& Gũtarij
dudum Epõrũ legitimus caſus,q pro eo,ꝓ te mi-
nimè competenter erudierint: quinimò quia pua
ricationē tuā tegere argumentis ſuis,& ſub qua-
dam iuſtitiæ ſpē fucatis quibuſdā exquiſitis adin-
uentionib.æquitatem obſtruere ſtuduerũt noſtra
ſunt Apoſtolica depoſiti authoritate, & ab oī Epa
tus regimine realiter ſequeſtrati.hęc in d.Canone

Mmm ex

Digitized by Google

ex quib.omnibus prædictis elicitur, ꝙ per hmői coloratas deſenſiones iotelligitur quis fautor eſſe alicuius. At vbi eſſet lapſus linguæ, ſeu loquacitas quędam inconſiderata, ſolum tunc dr̃, ꝙ huiuſmodi non diceretur fautor comprehenſus io hac materia de qua ſermo hr̃ in præſenti concluſione, quia illud ad pęoam, vel damoum trahi non cõuenit. vt in l.ſamoſi. ff. ad l.Iuliam maieſt. ſimiliter, qñ quis per iocum aliquid diceret. Attamen qui facto ipſo fauet probatione non indiget, puta in eo qui tali alimoniam procurat (intelligendo de eo qui talem alimoniã illi, vt hæretico procurat) ſecus de eo qui ne fame moreretur ipſum cibat, vt hoiem, nou vt hæreticum, vt docet perpulchrè Doctor Nauarrenſis, cuius verba retuli ſup. in eodẽ tñ §. concluſione quiota.) Qui liberat (.ſ. iniuſtè nõ ſeruato iuris ordine.) Qui admioiſtrat ea quæ ad liberationem hæretici ſpectant, & ſi qois faceret ſupraſcriptis ſimilia aliqua io fauorem hęreticorum, vt hæretici ſunt, vt ſup. late diſſeruimus, dum loquuti fuimus de receptatoribus io cooclusione quinta, & de dęfenſoribos hæreticorũ concluſione ſexta præſentis §. nõ aũt propriè dicendi erũt fautores hæreticorum illi Prælati, qui ex auaritia non faciuot fabricari carceres ad cuſtodiam hæreticorum, ſecus tñ ſi hoc facercot, vt poſtmodum facilius hæretici capti fugam arripere poſſent, q̃a idem eſſe, ac ſi eos iniuſte liberaret. Io his omnibus, quæ adduaimus ꝑ interpretatione iſtius termini fautores hæreticorũ concordant omnes Doctores, qui fuerunt adducti in præced. cõcluſionc, & præcipuè Archid. His ergo præmiſſis ſciendum, ꝙ præſens concluſio probatur triplici medio. Primò enim per iura adducta in præcedenti cooclusionc: ſecũdo authoritate Doctorum, qui fuerunt relati in ſupradicta concluſione ſexta: & tertio ratione adducta in dicta concluſiooe præcedeoti. Cum ſit par ratio in vtraque.

Quartadecima concluſio. Hæreticorum libros ſine authoritate Summi Pontificis, vel ſedis Apoſtolicæ quicunq; qũolibet ſcienter legentes, aut renentes, imprimentes, ſeu qũolibet defendentes ex quauis cauſa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore incidunt in excõicationẽ Papæ reſeruatã in Bulla cęnę Dñi. Hæc concluſio probat̃ triplici medio. Primo ꝑ textũ ipſiuſmet Bullę cœnæ, relatum in t. concluſ. pręſentis §. & ſcd̃o authoritate Doct. Nauarrenſi in ſuo Manuali c.27. ſub titu. de Bulla cęnę nu. 56. io verſ. ſeptimò, quod q̃ legit. vbi infraſcriptis verbis vtitur, quib. & ego vſus fui in pręſenti concluſione, & iccirco illa non repetã. Probat̃ & tertio hac rõne. Cum. n. naturaliter homo vnuſquiſq; ſcire deſideret, & ad ſciam aſſequendam duo ſint media, loquendo naturaliter, videlicet, vel audiendo hoĩes peritos loquentes, vel eorum ſcripta relicta accuratè perlegendo ſæpe ſępius, ac eadem memoriæ commendando: ſed ſicut homo euadere poteſt doctus io dogmatibus Catholicis altera prædictorum modorum, ſic & poterit corrũpi euadẽdo peritus altero modoruoı in falſis dogmatib. traditis ab hæreticis. Inde conſequens q̃ apertiſſimum elicitor, ꝙ ſicut peroptimum fuit, vt Eccleſia Sancta excõicationi ſubijceret credentes hærericis in ſequendo eorũ doctrinam illã ſæpius audiendo ab ipſis, ſic & in propoſito ſanctiſſimè ſtatutũ fuit ꝑ Sanctã Eccleſiam, vt ſub pœna prædictæ excommunicationis latę ſententiæ incurrendæ nullus præſumeret tenere, &c. vel legere libros hæreticorum ne corrũperetur eorum fides pes illos, iuxta illud, corrumpunt bonos mores colloquia praua, eo quòd quis dum legit libros ſermocinatur, author illius libri cum lectore, vt patet ad ſenſum, ne etiam in oobis illud perficiatur, quod proteſtatur Propheta dicens, cum Sancto Sanctus eris, & com perverſo perueteris, & quod qois a vera fide peruertat legendo huiuſmodi libros experientia quotidiana nos docuit.

Quintadecima cõcluſio. Quicunque habet, vel
113 legit libros Catholicorum referentium dicta hęreticorũ ẽt deſumpta ad verbum ex libris eorum non incurrit hanc excõicatiooem. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primo per arg. io d. Bulla cęnæ Domini arguendo a contrario ſenſu cum enim ibi dicatur, ꝙ non ſuot excõicati legentes libros hæreticorũ: ergo non eruot contenti in d. Cõſtitutiooe legentes libros ꝑdictos, maximè, cũ ſimus io odioſis, & pęnalib. vbi ſtrictior eſt iocerpretatio faciẽda. vt in c. odia, & c. in pęnis. de reg. iur. in 6. Probat̃ & ſcd̃o auctoritate Doctoris Nauarrenſis in ſuo maouali, c. 27. tit. de excõicationib. per Bullã in cęna Dñi. vbi in no. 56. io verſ. ſeptimò, ꝙ qui hẽt. de verbo ad verbũ ꝑſenti cõcluſioni ſe ſubſcripſit. & iccircò eios verba oõ refetã. Probat̃ & tettio ꝑſens coocluſio hac rõne. Si. n. ooſtra concluſio non eſſet vera ſequerentur duo abſurda. Primũ quorũ eſt, ꝙ ſequeretur, ꝙ opera Diui Auguſtini, Ambroſij, S. Thomæ, & multorum ſacrorum Doct. & Theologorum, qui fuerunt ꝑpugnacula quædam Fidei Chriſtianæ non poſſeot legi, aut apud ſe haberi, qđ eſt falſiſſimum, & ꝙ hoc conſequens ſit verum per ſe patet. Cũ dicti Doct. vt in oobis plantarent veras fidei radices multas hæreticorũ ſoĩas retulerunt in eorum ſcriptis, vt poſtmodũ contra ipſas arguendo, illas falſiſſimas eſſe, & oulli rationi cõſentaneas probarent, vt ſic radicitus euelleretur a cordib. fidelium oĩs ambiguitatis fomes, vt patet ad ſeoſum: ſcd̃m abſurdum proculdubio eſt, ꝙ ſi non eſſet vera noſtra concluſio, ſequeretur, ꝙ nemini liceret audire ſermones & concionationes, & lectiones Theologicæ in q̃bus adducunt̃ aliquę hęreſes, & impugnant̃, vt magis magiſq; veritas eluceſcat, vt patet ad ſenſum.

Decimaſexta concluſio. Quicunque tenet, aut
114 legit libros † Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum ſioe licentia Sũmi Pontificis, vel Inquiſitorum incidit in excommunicationem, non tamen Papalem. hæc concluſio probatur duplici medio. Probatur enim primo per tenorem dictæ Bullæ in cœna Dñi. Vbi prohibetur ſub reſeruata excommunicatione tenere, aut legere libros hæreticorum, & appellatione librorũ hæreticorũ non veniunt libri Catholicorũ, quib. fuerunt factę annotationes ꝑ hęreticos, tum quia denomioatio fieri debet a principaliori, ſed principale quid eſt liber, & nõ annotationes in ipſo: imò ipſę ſunt acceſſorium quid, vt patet ad ſenſum, cum ipſę annotationes accedaot ad libros, & non ẽ contra: tum etiam quia ſumus in materia pœnali, in qua noo fit extenſio, vt in capit. io pœnis. de reg. iuris in ſexto. Probatur vero præſens concluſio, quòd quicunq; hmői libros tenuerit, &c. incidant in excõicationẽ, probatur (ioq̃) ꝑ cenſuram iodicis librorum probibitorũ, quæ ceoſura annotata fuit poſt regulas indicis librorum, vbi hæc verba habeotur, videlicet. Ad extremum

vero

vero omnibus fidelib. præcipitur, ne quis audeat contra harum regularum præſcriptum, aut huius indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere: Quòd ſi quis libros hæreticorum, vel cuiuſuis authoris ſcripta ob hæreſim, vel ob falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, atque prohibita legerit, ſiue habuerit: præter peccati mortalis reatum quo afficitur, iudicio Epiſcoporum ſeuerè puniatur. hæc in dicta cenſura: Probatur quoque & ſecundò præſens concluſio authoritate Doctoris Nauarrenſis vbi ſupra, qui poſt relata a me in præcedenti concluſione infraſcriptis vtitur verbis (poſtquam iam dixerat, ꝙ non incident in hanc excommunicationem Papalem contentam in prædicta Bulla illi, de quibus in præcedenti cõcluſione, videlicet. Neque eadem ratione, qui legit libros Catholicorum elucidatos per annotationes hæreticorum, licèt iſte incidere poſſet in cenſurã indicis librorum Pij IIII. hæc ille Doctor, vbi ſup.

Decimaſeptima cõcluſio. Non ſolũ hæretici credentes, fautores, &c. incident in excõicationẽ, & alias pęnas, vt reliqui hęretici. Verum ẽt ſuſpecti
115 † de hæreſi reperti, & ſaltem bis citati ad reſpõdendũ de fide, ſi in citationib. ſpecialis mentio de hoc habeatᷣ, niſi ad arbitriũ Epi, & Inquiſitorum iux. conſiderationẽ probabilis ſuſpitionis, qualitatemq; perſonæ propriam innocentiã congrua purgatione mõſtrauerint, imò & velut hęretici veniẽt puniendi, ſi ab hmõi ſuſpitione p annũ ſe non purgauerint ipſo iure, nec ad hoc erit neceſſaria aliqua ſnĩa declaratoria: hæc concluſio probabitᷣ duplici medio pręmiſſa enucleatione iſtius termini, videlicet ſuſpecti de hæreſi: ſciendũ ergo, ꝙ multis de cauſis quis poterit dici ſuſpectus de hęreſi, vtputa ſi legerit quis ſępe libros hæreticorum cõtinentes doctrinam cõtra Eccleſiaſtica dogmata ſcienter ſine debita licentia, vel ſi illos receperit, vel fautor illorũ fuerit, vel hmõi, vel aliquem actũ fecerit, vel verbũ protulerit contra dogma Eccleſiaſtica, de quib. cum eſſet accuſatus non cõparuit reſponſurus obiectis in iudicio contra ipſum, & hmõi. & vltra p̃dicta eſt & alius caſus, vt puta ſi q̃s in excõicatione per annũ inſorduerit pro quacunque cauſa, quia hoc talis habebitᷣ ſuſpectus de hęreſi, & tunc procedetur contra eum p Iudicẽ Eccleſiaſticum ſicut cõtra ſuſpectũ de hæreſi, vt fuit cautũ in Concil. Trid. in ſeſſ. 25. de reform. c. 3. in fine, infraſcriptis verbis, videlicet. Excõicatus ve-
116 rò quicunq; † ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, non ſolũ ad ſacramenta, & cõmunionẽ ac familiaritatẽ nõ recipiatur: ſed ſi obdurato aĩo cenſuris annexus, in illis per annũ inſorduerit, ẽt contra eum, tanq̃ de hęreſi ſuſpectũ procedi poſſit. hæc in d. Concil. Trid. His ergo p̃miſſis ſciendum, ꝙ præſens concluſio probatur per text. in c. excõicamus. el primo, §. qui aũt inuenti. ext. de hęretic. vbi Innocẽtius III. infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Qui aũt inuenti fuerint ſola ſuſpitione notabiles, niſi iuxta ſuſpectionis conſiderationẽ, qualitatemq; perſonæ propriã innocentiam congrua purgatione monſtrauerint: anathematis gladio feriantur, & vſq; ad ſatisfactionem condignã ab oĩb. euitẽtur: ita ꝙ ſi per annũ in excõicatione perſtiterint: ex tunc velut hæretici condẽnentur.] hæc in d Canone. Idẽ fuit ijſdẽ verbis ſtatutũ per tex. in c. ad abolendã. §. qui verò conuenti. ext. de hæret. Idẽ probatur per text apertiſſimum in c. cũ contumacia, de hæret. in 6. vbi Alex. IIII. Papa infraſcripta ſtatuit, videlicet. [Cum contumacia in cauſa p̃ſertim fidei ſuſpitionẽ præſumptioni adijciat vehementẽ: ſi ſuſpectus de hęreſi vocatus a vobis, vt de fide rñdeat, excõicationis vinculo ꝓ eo ꝙ parere ſubterfugit, aut cõtumaciter ſe abſẽtat p vos fuerit innodatus, quã per annũ aĩo ſubſtineat pertinaci: ex tunc velut hæreticus condẽnetᷣ.] hæc in d. Canone. hoc ipſum probatur quoq; per text. in Auctẽn. Gazaros. C. de heret. vbi dr̃, ꝙ [ſuſpectꝰ de hæreſi per annũ permanens, eum ex tunc ſicut hæreticũ condẽnat.] hęc ibi, q̃ confirmauit poſtea Bonifacius VIII. in c. vt inquiſitionis. de hęret. in 6. vt ẽt docuit glo. ibidẽ verſ. reges. Probatᷣ quoq; hæc eadẽ cõcluſio. Et ſcđo authoritate Doct. Glo. in d. c. excõicamus. in verſ. ſuſpitione noſtrę concluſioni ſe ſubſcribens, infraſcriptis verbis vtitᷣ, videlicet. Suſpitione, i. præſumptione, & nota ꝙ ſola ſuſpicio, ſiue p̃ſumptio purgationẽ inducit, qđ ſi non fiat punitᷣ, vt hic patet arg. ſup. de cohabitat. cleric. & muli. c. tua nos. & intellige, ꝙ ſit probabilis p̃ſumptio, ſiue ſuſpicio: aliàs non indiceretur purgatio, & ſic nõ obſtat c. t. a. q. t. & ita hic reſpicitur infamia: hæc illa gloſa. Io. de Ana. in d c. excõicamus, el primo, §. q aũt nr̃æ cõcluſioni aſtipulans infraſcriptis vtitᷣ verbis, videlicet. Suſpectꝰ de hęreſi ſe nõ purgans ad arbitriũ Superioris excõicatᷣ. & exiſtens p annum in excõicatione damnatᷣ vt hæreticus: & ideo dicit text. (vt hæreticus) quia iſte nõ eſt propriè hęreticus: ſed tm̃ pp cõtemptũ clauiũ Eccleſiæ, ſ. quia ſtetit in excõicatione p annum, incurrit pęnã hęretici, & idẽ Doctor ibidẽ, in verſ. Nota pęnã illius. infraſcriptis verbis nr̃æ ſe ſubſcripſit concluſioni, videlicet. Nota pęnã illius, qui ſe nõ purgat: & aduerte, ꝙ iſte tex. innuit ꝙ ille, qui non monſtrauit innocentiam ſuam, dẽt excõicari, & expectatᷣ per annũ anteq̃ cõdemnetᷣ, ſed contra, imò vr̃, ꝙ ſtatim ꝙ ſe non purgauerit ad arbitriũ Epi dẽt ſtatim vt hæreticus condẽnari, vt in c. ad abolendã. in verſ. qui verò. ſup. eo. dicit hic Io. And. ꝙ iſte tex. non loquitᷣ in eo, qui deficit in purgando ſe, ſed loquitur in eo, qui eſt negligens in ſuſcipienda purgatione: quo caſu punitur, vt hic dr̃, ſed ſi ſuſcepit purgationẽ, & deficit in illa, vel quia non voluit iurare, vel q̃a non inuenit compurgatores pp vehementem ſuſpitionem, quæ erat contra ipſum, tunc punitᷣ ſtatim, vt conuictus non expectato anno, de quo ẽt in c. inter. infra de purgat. Canon hęc ille, vbi ſup. qui & paulò poſt infraſcripta dixit, videlicet. Ex p̃dictis, & ex his, q̃ habẽtur in gl. Põt dici, ꝙ lapſus anni aliqñ inducit violentã p̃ſumptionẽ, aliqñ inducit iuſtã condemnationẽ. Concludit quoq; paulò poſt: idẽ Doctor poſt Hoſt. ibidẽ, ꝙ non erit neceſſaria alia ſnĩa, ſed lapſus anni: & hoc per tex. in Auth. Gazaros. C. eo. vbi litera dicit, ꝙ ſi ſic per annũ permãſerint, eos ex tunc ſicut hæreticos condemnamus. nec obſtat, ꝙ crimen hæreſis ſit de foro Eccleſiæ: quia dicta cõſtitutio fuit per Eccleſiã procurata, & approbata, vt probatur in tex. coniũcta gl 2. in c. vt inquiſitionis. in princ. infra eod. lib. 6. vbi Papa in effectu mandat illã Auth. ſeruari in foro Canonico, & intelligitᷣ de perſeuerãtia in hmõi excõicatione p annũ cõtinuũ, eo ꝙ dictio, per, poſita in d. Canone deſignat continuitatẽ: hæc oĩa Io. de Ana. vbi ſ. cui cõſẽtit Gl. ĩ d. c. vt inquiſitionis. in verſ. leges. gl. quoq; in d. c. cũ cõtumacia. ĩ verſ. vehementẽ. inſraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit p̃ñti cõcluſ. videlicet. Nota ex hac decretali ſuſpicionẽ

vehementem, præſumptionem violentam propter ſuſpicionem citatur, vt veniat reſponſurus: ſi contumax eſt iam dicitur vehemēter ſuſpectus, & excommunicatus, ſi per in illa perſiſtit, iam iſta quæ erat vehemens præſumptio tranſit in violentam, vnde ex tunc, vt hæreticus cōdemnatur, vt hic: Inde eſt quod notat Bernardus ſupra de præſumpt. c. litteras. in glo. penultima, quod non vehemens præſumptio, ſed violentam condemnationem inducit, & eſt ſimilis ad hoc quod notatur in c. inſinuatum. ext. de ſimonia in vltima glo. hæc illa glo. quæ idem ſentit in ſubſequenti, verſic reſpondeat. in eodem cap. vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Ergo vt habeat locum hæc decretalis requiritur, quòd hoc expreſſum ſit in citatione: vt ſcilicet de fide veniat reſponſurus: ſicut in ſententia requiritur, quòd ſit citata pars, aliàs ſine appellatione reſcinditur. vt in l. prima. §. item cum eo. ff. quæ ſent. ſine app. reſcin. hæc in d. glo. Ioan. Andr. in dicto c. cum contumacia noſtræ concluſioni quàm libentiſſimè ſe ſubſcripſit quoque dicens, ꝙ
117 particula, per, † denotat temporis cōtinuitatē, vt dixi in relatione opinionis Ioannis Anan. qui hoc accepit a dicto Ioan. And. Idem ſentit Archidiaconus in dicto c. cum contumacia: quem ad vnguem ſequitur Dominicus a Sancto Geminiano de verbo ad verbum ferè noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit in d. c. cum contumacia. Idem aſſerit Pan. in c. fin. ext. de pœnis. Idē tenet Felin. per oīa in c. excōicamus, el primo. ext. de hæreticis.

Decimaoctaua concluſio Hæreticus ſuſcipiens
118 † purgationem, vt ſe purget de ſuſpitione de hæreſi habita contra ipſum ſi deficit in purgatione, vel quia noluit iurare, vel quia non inuenit cōpurgatores, eſt tanquam hæreticus puniēdus: hæc concluſio probatur duplici medio. Primò per argumentum in c. inter. § fin. ext. de purgat. Cano. vbi Innocentius Tertius Synnonenſi Archiepiſcopo. infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Quòd ſi forſan in purgatione defecerit, eum Eccleſiæ diſciplinæ mucrone per cellas, & ab officio, & beneficio depoſitum ad agendam pœnitentiam in arctum Monaſterium detrudere non omittas. hæc ibi. Ex cuius verbis patet, quod ſuſcipiens purgationem, & deficiens punietur, ac ſi fuiſſet conuictus. Probatur quoque præſens concluſio authoritate Doctorum, qui fuerunt adducti in præced. concluſione, & omnium Doctorum in dicto §.

119 Decimanona concluſio. Suſpectus † de hæreſi efficitur quicunq; in excommunicatione per annum pertinaci animo perſeuerauerit, & nō ſe excuſans ſe non poſſe obedire aliqua rationabili cauſa, quo anno tranſacto procedetur contra ipſum, ſicut contra ſuſpectum de hæreſi, eo videlicet modo, quem adduximus in præced. Vndecima cōcluſione. præſens concluſio probatur triplici medio. Primò authoritate ſacri Concilij Trid. relati in vndecima concluſione prædicta, vbi dicitur, ꝙ procedatur contra ipſum, ſicut contra ſuſpectum de hæreſi, arg. quoque in c. fin. ext. de pœnis, vbi Honorius III. infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. Grauem Capituli Laudenſis recepimus qōnem, ꝙ cū Comes Regiſtrenſis pro multis iniurijs quas irrogat eidem per Iudices a ſede Apoſtolica delegatos excōicationis vinculo fuerit innodatus: idem per duos annos, & amplius in excōicatione perſiſtens, iuri parere pertinaciter renuit, claues Eccleſiæ contemnendo: licet igitur hmōi pertinacia nō careat ſcrupulo hæreticæ prauitatis: volentes tñ nobilitati parcere, &c. ex cuius verbis elicitur, ꝙ ſuſpectus de hæreſi habetur ſi quis ꝑ annū in excōicatione pro quacunq; cauſa lata insorduerit. Probatur & ſecundo Doctorum authoritate. Ioānes. n. de Ana. noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit in c. excōicamus, el primo, ext de hæret. §. qui autē. in fine in verſ. & ſubdit. vbi infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Et ſubdit, ꝙ licet talis excōicatus pro alio crimine, q̄ pro crimine hæreſis, nō habeatur poſt annum, vt hæreticus: cū ſurgit talis ſuſpitio de hæreſi contra eum, ꝙ poterit indici purgatio, quam ſi præſtare neglexerit per annum, & ſic ſteterit, poterit vt hæreticus condemnari: per hanc litterā, & ſic dicit, ꝙ conſuluerunt aduocati Florentini, qđ procedit ſi nullas defenſiones allegaret: ſecus ſi allegaret impotentiā ſoluēdi, eo caſu quo fuerat excōicatus, quia non ſoluebat, vel quid ſimile: tunc. n. probata legitima defenſione ceſſaret præſumptio ꝓmiſſa, quæ ſubeſt, qñ nihil allegat: nam tunc vī extitiſſe in excōicatione in contemptu clauiū, argum. ſupra in c. fi. de pœnis. qđ eſt ſingulare notabile. hæc ille. Pan. quoque in d. c. fin. in verſ. in Gloſa in verſ. hæreticæ prauitatis. noſtræ in cōcluſioni ſe ſubſcribēs infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Dic ꝙ aut fuit quis excōicatus pro contumacia cōmiſſa in cauſa hæreſis: & tunc ꝑ lapſum anni hr̄ pro hæretico, & pōt puniri vt hæreticus, vt in c. cū contumacia. de hæret. lib. 6. Aut fuit excōicatus pro contumacia in alia cauſa, & tunc licet ſteterit per annū, vel ꝑlus in excōicatione, non hr̄ pro conuicto de hæreſi, vt notatur in d. c. cum contumacia, ſed tm̄ inſurgit ſuſpitio contra eum de hæreſi: vt eſt text. notabilis hic, & eſt hæc ſuſpitio probabilis, & non violenta, ſm Inn. qui dicit hanc ſuſpicionem non ſufficientem ad condemnādum eum de hæreſi, ſed poterit ſibi indici purgatio in qua ſi defecerit habetur pro cōuicto: vt in c. inter. in fin. ext. de purgat. Canon. & in d. c. excōicamus. hæc oīa Pan. vbi ſup. Cui aſſipulatur Felin. in d. c. excōicamus, el primo, ext. de hæreticis. in verſ. ſed quærit Pe. de Ancha. hic. vbi infraſcriptis. Quid de excommunicato ob aliam cām, & tollerante per annum (excōicationem, ſ. ipſam) in quo dicit Dñs. Cardinalis, & ſequitur Anan. ꝙ poterit procedi tanquam contra ſuſpectum de hæreſi per tex. notabilem in c. fin. de pœnis. & ita dicit conſuluiſſe aduocatos Florētinos: & eſſe valde quotidianum. hæc ille.

Vigeſima concluſio. In odium hæreſis eſt ſtatutū
120 ꝙ ſi aliquis ex miniſtris † iuſtitiæ, vel dñis temporalib. fuiſſet excōicatus (eo, ꝙ ſe intromiſiſſet in Officio S. Inquiſitionis liberando hæreticū, vel iudicando, vel ꝓcedendo in cauſa hæreſis) & in excōicatione per annū perduraſſet pertinaciter: ex tunc velut hæreticus condēnabitur: hæc cōcluſio probatur duplici medio. Primo per tex. apertiſſimū in c. vt Inquiſitionis. §. ꝓhibemus, & ſeq. § de hæretic. in 6. vbi Bonifacius VIII. infraſcriptis verbis confirmauit noſtrā concluſionem, videlicet. Prohibemus quoq; diſtrictius ptātib. dñis tēporalib. & Rectorib. eorundem Officialib. ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine, cō ſit merè Eccleſiaſticū, quoquō cognoſcant, vel iudicēt, ſiue captos ꝓ eo dē crimine abſq; dictorū Eporum, ſiue Inquiſitorū, vel ſaltē alterius eorundem licentia, vel mādato a carcere liberent, aut executionem pro hmōi crimine a Diœceſano, vel ab Inquſitorib. ſeu Inquiſitore

ſitore iuiunctam,promptè prout ſuum ſpectat officium facere,ſeu implere detractēt, vel aliàs Diecesanorum, aut Inquiſitorū iudicium, ſniam,ſeu proceſſum directè,vel indirectè impedire pręſumant. Si quis verò de prædictis Poteſtatibus dñis temporalib.Rectorib.vel eorum Officialibus, ſeu baliuis contra prædicta fecerit: aut præſato fidei negocio ſępè fatis Dięceſano Epo, vel Inquiſitoribus incumbenti,ſeu opponere fortè præſumpſerit,vel ipſum aliquatenus impedire,necnõ & qui ſcienter in prędictis dederit auxilium,conſilium, vel fauorem,excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum, quem ſi per annum animo ſubſtinuerit pertinaci,ex tunc velut hæreticus cõdemnetur:hæc in dicto Canone. Probatur & ſecundo authoritate Doctorum Canoniſtarũ in d.Canone. & Felin. in c.excommunicamus. el primo. ext.de hæretic. qui explicitè noſtræ ſe ſubſcripſit concluſioni.

Vigeſimaprima cõcluſio,hęreticorum bona ip-
121 ſo † iure ſunt confiſcata dummodo hmõi confiſcationis bonorum executio,vel ipſorum bonorũ occupatio fieri non debet per Principes temporales antequam per Epiſcopum loci,vel aliam pſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem ſententia ſuper eodem crimine hæreſis fuerit pmulgata contra ipſum hæreticum.

Primò per text. apertiſſimum in c.cum ſecundum leges.de hæretic.in ſexto,vbi inter alia Bonifacius Octauus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Bona hęreticorum (qui grauius,horribilius, ac deteſtabilius, ꝗ prædicti delinquunt) ipſo iure de fratrum noſtrorum conſilio decernimus confiſcata. Confiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per Principes,aut alios dominos tēporales,iuxta Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri declarationem antequam per Epiſcopum loci, vel aliā perſonam Eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodē crimine fuerit promulgata:hæc in dicto Canone.

Probatur & ſecundo authoritate Doctorum in dicto Canone, & glo. ibidem in verſic.ipſo iure. Probatur & tertio hac ratione. Cũ enim quis per hæreſim de directo iniuriam irrogat ipſi Domino largitori omnium bonorum meritò ipſis bonis debebit priuari tam vero Dño ingratus,vt deinceps tanquam profugus in terra,paupertatis, ac miſeriæ mucrone ſępius confeſſus in mendicitate ducat vitam ſuam.

Vigeſimaſecunda concluſio. Prędicta concluſio erit intelligenda vera, quòd ſcilicet requiratur contra ipſum hæreticum de hæreſi ſua ſententia declaratiua a Iudice Eccleſiaſtico antequam con
122 a fiſcatio bonorum exequutioni mādetur,† quando factum non eſſet notorium:verum ſi factum eſſet notorium, tunc huiuſmodi ſententia non eſſet neceſſaria: quoniam ſufficeret Iudici aſſignare illi hæretico terminũ ad excuſandũ hmõi factum hæreticum:ꝙ ſi ille talis in ſtatuto termino non excuſaſſet, vel excuſationes friuolas adduxiſſet (qđ eſt idem)ſtatim executio publicationis bonorum dicti hæretici fieri poſſet,non pmiſſa alia ſnia declaratiua. Hæc concluſio probatur triplici pmiſſa tñ(ad intelligentiam ipſius)enucleatione aliquali illius termini,videlicet, Notoriũ:Sciēdum igitur,
123 ꝙ notorium † eſt duplex (prout docet Pan.& gl. in c.veſtra.ext.de cohab.cleric.& mul.) videlicet,
124 Notoriũ iuris,† & notoriũ facti. Notorium aũt iuris aliquod eſſe dr̃ tripliciter. Primò dr̃ illud notoriũ iuris,de quo aliquis in iudicio fuit condemnatus:& ſecundo dr̃ illud notoriũ iuris quod in iudicio legitimè interrogatus quiſq; confeſſus fuit: & tertiò illud quoq; dicetur notoriũ iuris de quo quiſq; fuit in iudicio legitimè conuictus. Notoriũ
125 † aũt facti eſt duplex,vel duplicitet conſiderandum occurrit. Alio.n.modo conſideratur notoriũ ex parte rei notoriæ: alio modo ex parte eorum
126 quib.res effecta eſt notoria. Notorium † facti ex parte rei notoriæ eſt triplex. Primò aliqđ dr̃ notorium facti permanentis, vt palatium in platea, & dr̃ notorium,quaſi res nota oĩb.illam videre volētib.eo ꝙ illud factum permanet ibi firmiter. Secũdo aliquod dr̃ notorium facti tranſeuntis,& non redeuntis:vt ſi in conſpectu populi ſit aliquis interfectus,eo ꝙ hmõi factũ notorium fuit pro tunc qñ fuit homicidium hmõi perpetratum,licet non pro nunc,ſed ſolum ſit notorius effectus ipſius homicidij: Tertiò dr̃ aliquod notorium facti interpollati,& hoc notorium exemplificari põt in notorio vſurario, & notoria meretrice, qñ licet ſit notorium Franciſcum eſſe vſurarium, eo ꝙ ſemp eſt parat' mutuare ſub vſuris,vt ſepius mutuauit, & Bertam meretricē, quia eſt parata admittere oẽs mechos ad ſe ingredientes,vt ſepius fecit,tñ nec vſurarius ſemper ſine interpollatione actu mutuat ſub vſuris: nec meretrix ſemper, ſine interpollatione actu mechatur,qm aliàs nunquam dormiret,comederet,& alia exerceret neceſſaria vitę quod eſt impoſſibile. Notorium verò ex parte eo-
127 rũ † quib.res effecta eſt notoria,facile arbitrio Iudicis poterit dignoſci,& idcircò nihil ad pręſens. de ipſo dicam cum parum noſtræ materiæ deſeruiet.

His præmiſſis ſciendum, ꝙ præſens concluſio ꝓbatur duplici medio. Primo.n. per arg. in ordinarij,§.qđ ſi fortè.de offic.ordinarij,in 6. Vbi Gregorius X.in Concilio generali Lugdunenſi infraſcrīpta ſtatuit,videlicet,ꝙ ſi fortè iuſto impedimēto ceſſante nullā diſpenſationem infra idem tp̃s contigerit exhiberi, Eccleſię beneficia, pſonatus,ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua eo ipſo illicitè detineri conſtabit per eos ad quos eorum collatio pertinet liberè perſonis idoneis cõferantur.hæc in dicti Canonis, §. ex cuius verbis ꝗ facilimè elicitur veritas noſtræ cõcluſio.cũ ex ipſo habeatur, ꝙ poſtquam cõſtabit aliquem illicitè detinere Eccleſiſtica beneficia, vel dignitates eo ipſo poterunt ipſa beneficia alijs conferri, & nulla ſit mentio de priuatione facienda ſententia mediante,ſed ſolum ꝙ poſſint illa conferri, ac ſi apertè dixiſſet lator Canonis, quòd ſtatim conſtito de illicita retentione non ſolum huiuſmodi beneficiati ipſis priuentur ſine ſnia declaratiua,verum etiam illico poterunt ſimul & ſemel alijs conferri, ac ſi nunquā huiuſmodi beneficiatus illa poſſediſſet. Probatur & ſecundo præſens concluſio Doctorũ authoritate. Glo.enim tacitè noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit in dicto c.ordinarij, in verſ.nullam. dicens. Nullam vel minus ſufficientem, quaſi dicat,ſi adduxerit pro ſe excuſationem nullam, vel minus ſufficientem omnino priuatus eſt ipſo iure. vt apertius in caſu pſentis concluſionis docuit Dominicus a S.Geminiano in c.cum ſm.de hęretic.in ſexto, vbi iiſdem ferè verbis noſtræ concluſionis vtitur. in verſ. Nota ꝙ ſuper facto Archid.

in dicto cap. ordinarij. §.quod ſi fortè, elegantiſſimè dicit, quòd in verſic.nullam, quòd nullam, vel minus ſufficièntem, quoniam iſta duo æquipollent, vt in c.inter corporalia. ext. de tranſlat, Epiſcopi, vbi dicitur in §.ſed neque. Cum non intelligatur Eccleſia viduata quaſi ſponſum non habeat, ſed quia ſponſus eius nondum ſit conſecratus adhuc quo ad quædam, quaſi viri maneat ſolatio deſtituta. Sicut (iuxta communem modum loquendi) illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licet Epiſcopum habeat, Inutilem tamen perhibetur habere. hæc in d.§.ex cuius verbis pulcherrimè eli-
128 citur illud axioma. Nullum † & minus ſufficiẽs æquipollent. Idem docet Io.And.in eo. §.quod ſi forte.in verſ.in gl, vel minus. Vbi dicit, æquiparatur actorem, vel ſyndicum non eſſe, vel inhabilem eſſe. hæc ille Doctor: qui & in principio dicti c.ordinarij tacitè ſe ſubſcribens noſtræ cõcluſioni infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Et per hoc nota, quòd qui ſuam defenſionem in termino congruo ad id aſſignato non exhibet, illam præſumitur non habere, vt in c.paſtoralis.de exception. & tradetur poſſeſſio illis plus nõ vocaris. hęc ille.

129 Vigeſima tertia concluſio. Hæretici † (etiam ſi eſſent occultiſſimi) neceſſario non erunt Epiſcopis, vel Inquiſitoribus denunciandi non præmiſſa correctione fraterna. Primò, quòd periculum non eſſent in mora, & ex correctione fraterna ſecreta veriſimiliter ipſi emendarẽtur, quod poſſet verificari in illis, qui per ignorantiam in hæreſim cecidiſſent, & eſſent dociles. Attamen quia hodie huiuſmodi hæretici rariſſimè ex ſimplici correctione emendari aſſolent, immo forſan ipſi ſic celati, vt alios decipiant correctoribus fingere poſſunt ſe bonos Chriſtianos, & iam correctos dum ab ipſis conſpiciuntur. Iccircò ſtante huiuſmodi pertinacia, & calliditate eorum dicendum videtur tutius ſecretè denunciandos eccleſiæ fore. & loquor de hæretico propriè dicto de quo ſupra loco ſuo, non autem de eo qui luce clarius liquet, quod ex lapſu linguæ, vel ignorantia aliquod hæreticum pronũciauit, & ſtatim correctus, gratias egit correctori affirmans ſe nunquã audiſſe illud eſſe hæreticum, quia de tali loquitur Sanctus Thomas, cuius ſententiam infra afferam. & hoc dico ſemper remittendo me correctioni Sanctæ Eccleſiæ. Hæc concluſio probatur quatruplici medio. Primò iure poſitiuo contento in nonnullis Cõſtitutionibus, ſeu ordinationibus, quas in ſcriptis aſſolent pleriq; omnes Reuerẽdi Inquiſitores hæreticæ prauitatis authoritate ſibi tributa a ſede Apoſtolica in quibus ipſi Inquiſitores præcipiunt omnibus, vt ſtatim denuncient ſibi hæreticos quoſque quomodolibet ſibi notos, ſub pœna excommunicationis lata ſententia, vt poterit videri in ipſis ordinationibus. Probatur iure Diuino præſens concluſio. Habetur enim apud Matthei Euangelium c.18. quòd dixerit Dominus. ſi autem peccauerit in te frater tuus, vade corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem. Si autem non te audierit: adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum: quod ſi non audierit eos: dic Eccleſię. Hęc.n.ſunt verba ipſius Dñi, quæ interpretantes infraſcripti Doct. Theologi noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſerunt, & vltra eos poterimus, & nos (Deo dante) probare noſtrã concluſionem ipſis verbis Dñi. Sciẽdum igitur, ꝙ licet ſm ſonum verborum prędictorum oporteret nos aſſerere, ꝙ nullo caſu eſſet hæreticus ſtatim denunciandus, ſed poſtquam fuiſſet per nos ſecretè correctus, & poſtmodum alias coram teſtibus: tñ cum iuxta text.in c.intelligentia. ext. de verb. ſignif. vbi hæc habentur, videlicet. Intelligentia dictorum ex cauſis non eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus: hæc in dicto Canone. ex cuius verbis Glo. ibidem in verſ.ex cauſis, & duobus ſequẽtibus verſiculis infraſcripta aſſerit notatu digniſſima. Primò ꝙ non ſtatim debemus intelligere, vt verba prima facie ſonare videntur: maximè quando ambigua ſunt, ſed debemus recurrere ad intentionem loquẽtis. & ſecundo ꝙ rei eſt ſermo ſubiectus, ideſt intentioni, ſeu intellectui ſermo ſeruire debet: quia nõ in folijs, ſed in radice rationis, & in ſenſu cõſiſtit Euangelium: verba enim inſtituta ſunt, vt per eas quis in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat: quia ſicut animus præfertur corpori, ita ſententia verbis. His ergo præmiſſis dico, ꝙ cum intentio ipſius Domini per illa verba fuerit nobis præcipere, vt correctionem fraternam præmittamus denunciationi ad hoc, vt fama fratris conſeruetur, & ſic ſine lęſione eius emendetur: inde conſequens elicitur, quòd deſperata correctione per ſecretam monitionem ſit denunciandus huiuſmodi frater, iuxta illud vulgatum axioma. Quicquid agitur, propter finem agitur: & omnia media tendunt ad finem: quando ergo per media aliqua homo ſcit ſe non poſſe peruenire ad finem, cõſultiſſime facit ipſis omiſſis, aliud mediũ inquirere, & hoc medium eſt ipſa denunciatio: maximè in caſu præſentis concluſionis, cum ipſi hæretici raro emendentur per ſecretam correctionem, immo quàm ſępiſſimè fingũt ſe hilari vultu recepiſſe correctionem, vt ſecretè deinceps mortiferam peſtiferę hæreſis veneno poſſint cõmodius inficere animas imperitorum: ſic ergo in propoſito patet noſtram concluſionem probari quoque iure Diuino benè intellecto. Probatur quoque præſens concluſio Doctorum authoritate, & primo ſciendum ꝙ S. Thom. in 2.2.quæſt.33. art ſeptimo in corp. q.inter alia infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. Quædam enim peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale vel ſpirituale, puta, ſi aliquis occultè tractet quo ciuitas tradatur hoſtibus, vel ſi hæreticus priuatim homines a fide auertat, & quia ille, qui ſic occultè peccat, nõ ſolum in te peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denunciationem, vt huiuſmodi impedimentum impediatur, niſi fortè aliquis firmiter æſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam monitionem poſſet huiuſmodi mala impedire. Hęc ille Sanctus vbi ſupra, ex cuius verbis, quàm apertiſſimè probatur noſtra concluſio. Riccardus quoque de Mediauilla in 4. ſent. diſtin.19. quæſt.3.articulo primo in corpore q. noſtræ concluſioni aſtipulatur infraſcriptis vtens verbis inter alia, videlicet. Si autem eſt ſecretũ, diſtinguendum eſt, quia aut tardatio denunciationis eius probabiliter videretur in notabile nocumentũ corporale, ſeu ſpũale. Vt ſi aliquis tractaret occultè quo ciuitas hoſt ib.traderetur, vel occultè homines auerteret a morib. vel a fide. Aut non imminet tale periculum. Si ſic, feſtinandum eſſet procedere ad denunciationem: nec eſt neceſſarium expectare quouſque præcedat ſecreta monitio,

quia magis cauendum eſt detrimento boni corporalis, & ſpiritualis Reipublicæ, quàm famę ipſius peccatoris. Si peccatū eſt occulrum, nec pro tardatione denunciationis imminet tale periculum. Ad hæc diſtinguendum eſt, quòd aut probabiliter creditur per conditinnem, & ſigna peccatoris, & alia quæ probabilitatem poſſunt aggrauare, quòd homo circa eum per ſecretam monitionem non proficeret, ſed ille magis exaſperaretur contra corrigentem, & præmunitus ſubterfugia quæreret, vt corrigi non poſſet, & tunc non debet ſecreta monitio pręcedere denunciationē: & ſic intelligit illud Sapientis, Prouer.cap.9. Noli arguere deriſorem ne oderit te: Aut ſperatur, quòd ſecreta monitio proficeret circa ipſum: q̃ ſemper credendum eſt, niſi per ſigna probabilia contrarium videatur: & tunc dico, qnòd ea pręcepto Diuino debet ſecreta monitio publicā pręcedere denunciationem: non tamen neceſſarium eſt, quòd præcedat denunciationē ſecretam: quæ ſic ſoli prælato. hæc omnia Riccardus vbi ſupra. Attamen ne eadem ſępiua repetam hìc non adducam tenorem verborum, quibus infraſcripti Doctores vtuntur in ſubſcribendo ſe præſenti noſtræ concluſioni, ne tedium Lectori afferam potius, quàm ſolamen, cum fęrè eadem verba, & ipſi vtantur, quibus vſi fuerunt D. Thom. vbi ſupra. & Riccardus vbi ſupra. Quapropter ſciendum quòd præſenti concluſioni ſe ſubſcripſit quoque infraſcripti Doctores in infraſcriptis locis. Petrus à Palude in quarto ſentent. diſt. 19. quæſt. 4 Caietanus in Commentarijs, 2.2 Sancti Tho. vbi ſupra. Gabriel Biel in tractatu ſuper Canonem Miſſæ in lectione 74. in litera S. Sotus in lib. quinto quæſt. 5, artic. 1. in verſic. quando verò crimen: ſub titulo de iuſtitia & iure. Panor. in cap. nouit. colum. 20, extra de iudicijs, Archid. in cap. ſi peccauerit. 2. quæſtio. 1. Archiepiſcopus Flo. in 2. par. ſummæ maioris titu. nono, ſub rubrica de Accedia cap. 6, §. 7. & omnes ſummularij in verſic. correctio fratet. Nicolaus de Orbellis in 4. ſent. diſt. 19 ferè per totum: frater Ioſeph Angles in libro inſcripto flores Theologorum quæſtionum ſub titulo de correctione fraterna, difficultate quarta, cōcluſione ſecunda. Probatur & tertiò præſens concluſio hac ratione irrefragabili, quæ eſt talis. Cùm ex charitatis præcepto bonum cōmune bono particulari ſemper ſit præferendum, & iuxta Philoſophum in politicis. Bonum quanto communius ſit, tantò diuinius, eò magis quòd hoc docent Ars, & natura ipſa: vt exemplo Medici patet: Medicus enim peritus putridū brachium abſcindit à corpore ſano, vt illius putredo non corrumpat reliqua membra ſana ipſius corporis: Vnde patet potius ſaluti communitatis cōſulendum fore, quàm particularis, quando vtrique proſpicere non poſſumus: ſic ergo in propoſito, huiuſmodi hæretici non præmiſſa correctione fraterna quando de ipſa nō eſt ſpes, ſunt denunciandi Reuerendis Inquiſitoribus, vt ſtatim ſic impediantur, ne alijs decipiant.

Vigeſimaquarta concluſio. Hæreticorum laico
130 orum bona † confiſcata pro crimine hæreſis ſunt applicanda fiſco ſeculari, ſi ipſi ſubſint dominis ſecularibus in temporalibus. Si verò ſubſunt Eccleſiæ, ipſi Eccleſiæ fiſco ſunt applicanda. Hęc cōcluſio probatur triplici medio. Primo enim per text. apertiſſimum in cap. vergentis, extra de hæreticis. vbi Innocentius Tertius noſtræ concluſioni infraſcriptis verbis aſtipulatus fuit, videlicet. In terris verò temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis bona hæreticorum ſtatuimus publicari: & in alijs idem præcipimus fieri per Poteſtates, & Principes ſeculares, quos ad id exequendum (ſi fortè negligentes extiterint) per cenſuram eccleſiaſticam compelli volumus, & mandamus appellatione remota. hæc in dicto Canone. Probatur & ſecundò Doctorum authoritate: Ioannes enim de Ana. in dicto cap. vergentis, vel alias Pergentis. noſtræ concluſioni ſe ſubſcribens, inter alia infraſcripta dixit. Nota quòd quando imminet caſus
131 bonorum † confiſcandorum: Conſiderandū eſt in cuius territorio illa bona ſunt: quia per illum eſt publicatio facienda in cap. poſtulaſti, ſupra de foro compet. (Adde tu Lector) quòd in dicto cap poſtulaſti, Innocentius Tertius infraſcriptis notabilibus verbis vtitur, videlicet. Poſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri. Virum Sacerdos habens Eccleſiam in vna diœceſi, & reſidens in eadem: domicilium verò patrimonij ratione in alia: ibi delinquens, ab eo in cuius diœceſi habet patrimonium pro delicto ibidem commiſſo, debeat iudicari præſertim in cauſis, quæ officij, ſeu beneficij priuationem expoſcunt: Ad quod breuiter reſpondemus, quòd per Epiſcopum in cuius diœceſi deliquit, ſententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cuius diœceſi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda. hæc in dicto Canone, (ſequitur Ana. vbi ſupra.) & loquitur ille text. de publicatione, hoc eſt de actuali executione, quia condemnatio ſemper ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum: in crimine hæreſis, vt in cap. cum ſecundum, de hęretic. in ſexto, hæc ille Doctor in principio dicti c. qui. & in tertia colum. in verſicu. nota quòd Papa. infraſcripta duo notabilia concludit, & probat: quorum primum eſt, quòd Papa in terris ſubiectis ſibi quoad temporalem iuriſdictionem exercet poteſtatem Principis ſecularis: & in illis terria camera Papæ eſt fiſcus, & per ipſum fit publicatio, & cōfiſcatio bonorum: Secundum verò eſt, quòd in terris Imperij Papa poteſt ratione delicti eccleſiaſtici imponere pœnam publicationis bonorum, apprehenſio tamen bonorum non fit per Iudicem eccleſiaſticum, vt in cap. cùm ſecundum, de hæreticis in ſexto. hæc omnia Ioannes de Ana. vbi ſupra. Dominus quoque Felinus noſtræ aſtipulatur concluſioni, in dicto cap. vergentis. in principio infraſcriptis verbis, videlicet. Nota confiſcationem eſſe faciendam per Dominum territorij in quo hęreticus conuincitur, & intellige de actuali executione: Nam condemnatio eſt officium eccleſiaſtici, hæc ille Doctor. Panormitanus quoque in dicto cap. vergentis, in notabili primo. noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit infraſcriptis verbis, videlicet. Nota primo, quòd in terris ſubiectis Eccleſiæ quoad temporalem iuriſdictionem Eccleſia per omnia vendicat ſibi iura Principum: Vnde Camera Papæ tenet locum fiſci. Nota ſecundo, quòd in terris Imperij, poteſt Papa ratione delicti eccleſiaſtici infligere pęnam publicationis bonorū: apprehenſio bonorum tamen non fit per Iudicem eccleſiaſticum, ſed per ſecularem, vt hìc, & in c. cum ſecundum. de hæretic. in ſexto. Probatur & tertiò præſens concluſio & ratione: quæ quidem ratio poterit elici non incongruè ex verbis Domini

mini

mini dicentis reddēda fore quæ ſunt Cæſaris Ceſari, quę Dei, Deo: & idcircò dicendum, quòd publicationis bonorum confiſcatio eſt applicanda ijs, qui dominium temporale habent ſuper hæreticos, quoniam ipſa bona ſunt temporalia, vt patet ad ſenſum.

Vigeſimaquinta concluſio. Hæreticorum bona intelliguntur confiſcata à die commiſſionis hæreſis: quapropter alienatio quælibet facta poſt, eſt nulla. itaque poſt condemnationem criminoſi iſtius ipſa bona integrè erunt applicanda fiſco,
132 † licèt fuiſſent alienata per huiuſmodi hæreticos ſubſequuta ſententia declaratoria huiuſmodi fuiſſe hæreticos à tali tempore: etiam ſi ipſa bona per diuerſas manus pertranſiſſent: nec fiſcus tenebitur pretium reſtituere emptoribus talium bonorum, niſi forſan pretium ſolutũ pro illis, & aliquid loco eius pretij eſſet in bonis hæretici, vt puta, ſi hæreticus vendidiſſet aliquam villã, & emiſſet aliam, vel annuos redditus, & huiuſmodi, vel ipſum pretium non fuiſſet conſumptum, vel ſi cõſumptum fuiſſet in neceſſarijs ipſius, & familię, pro quibus opus fuiſſet ſibi expendere de reliquis bonis extantibus, quæ modo non eſſent in ſuo dominio, vel aliquis eorum emptor præſcripſiſſet poſſeſſionem bona fide per ſpatium centum annorum contra Eccleſiam Romanã, & per 40. annos contra alias Eccleſias, cap. cum ſecundum, de hæretic. in ſexto. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primo enim per argumentum in cap. cum ſecundum, de hæret. in ſexto. cuius verba retuli in concluſione vigeſimaprima, præſentis quæſt. ibi in verſic. ipſo iure de fratrum noſtrorum conſilio decernimus confiſcata: es cuius verbis patet veritas concluſionis, cum ibi dicatur ipſo iure bona hæreticorum eſſe confiſcata, ac ſi apertè dictum ſit ibi, quòd eo ipſo quòd quis effectus eſt hæreticus, bona erunt confiſcata, vt peroptimè infraſcripti Doctores aſſeuerant ibidem. Probatur quoque præſens concluſio per argum. in cap. fina. de præſcriptionibus in ſexto. vbi Bonifacius Octauus, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. Si quis exigentibus culpis, vel exceſſibus ab eodem cõmiſſis bonis, quæ à Romana, vel alijs tenent Eccleſijs ſint per ſententiam, vel ipſo iure priuati: ſtatuimus, vt in apprehendendis, vel occupandis poſtea quãdocunque bonis eiuſdem nullus (licèt leges humanæ ſuper hoc alia tempora ſtatuere videantur) ipſis Eccleſijs temporis lapſus obſiſtat, niſi contra ipſam Romanam Eccleſiam centenaria, vel contra alias Eccleſias quadragenaria pręſcriptio legitimè ſit completa. Si poſt mortem hęreticorum, qui dum viuerent, Catholici putabantur, bona ipſorum à Catholicis eorum filijs, vel nepotibus, aut extraneis quibuſcũque ſpatio 40. annorum fuerint præſcripta bona. Sancimus eos ſuper bonis huiuſmodi, etiam ſi ad Romanã peruenire deberent Eccleſiam, in hoc caſu non eſſe vlterius moleſtandos: quamquam illi, quorum bona fuerant, tunc detegantur hæretici extitiſſe. hæc in dicto Canone. Probatur quoque & ſecundò præſens concluſio Doctorum authoritate. Gloſa enim in dicto cap. cùm ſecundum, in verſ. ipſo iure. infraſcriptis verbis noſtræ concluſioni ſe ſubſcripſit, videlicet. Intelligamus ergo confiſcentur ipſo iure, vt hic vides: & intelligo ipſo iure confiſcata à tempore commiſſi criminis. C. eod. titu. l. 4. Idem dico in crimine læſæ maieſtatis, vt in l. donationes, ff. de donatio. hæc dicta glo. vbi ſupra. Archidiaconus quoque noſtræ ſe ſubſcripſit concluſioni in dicto cap. cùm ſecundum: in verſ. & aduerte. vbi infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. Et aduerte quomodo hæc litera loquitur indiſtinctè. Vnde dico, quòd donatio, ſiue alienatio facta per hæreticum ante damnationem nõ tenet, licèt dominia bonorum hæreticorum nõ pertineant ad fiſcum, ſiue ad Eccleſiam, niſi demum damnatione ſequuta ſuper crimine. tamen ex quo eſt ſequuta damnatio, effectus huius damnationis trahitur retrò ad diem commiſſi criminis: & ex die cõmiſſi criminis videtur ei interdicta alienatio. Vt in prælleg. §. l. quiſquis. C. ad l. Iuliam maieſt. Hoc tamen intellige cum determinatione eius quod habetur ſupra eod. lib. ſexto. de pręſcript. c. ſi qui. §. 1. (Adde tu, quòd dictus Canon eſt finalis ibi) & vbi hæreticus alienauit: fiſcus, vel Inquiſitores non tenentur pretium reſtituere emptori. & eſt ratio, quia vt prædixi effectus damnationis trahitur retrò ad diem commiſſi criminis: & ſicut poſt damnationem non poſſet bona alienare: eodem modo nec ante damnationem à die commiſſi criminis, non potuit alienare. Arg. in l. donationes. C. de donatio. inter virum, & vxorem. Nã ſi hoc eſt in crimine læſæ maieſt. multò fortius in crimine hæreſis, cùm maius ſit crimen, quòd in Deo cõmittitur principaliter quam quod in homine. & ratio eſt, quia fiſcus ſiue Inquiſitores talia bona, vt ſua viderẽtur vindicare: arg. prædictarum legum. Quo caſu certum eſt vendicantem pretium non debere reſtituere, C. de furtis. l. inciuilem. & hoc verum intellige niſi pretium, vel loco pretij inueniatur in bonis hæretici. Arg. l. ſi cum do. §. vltimo. & l. ſequen. ff. ſoluto matrimo. intelligas quòd non ſolum aduocabit rem non reſtituto pretio emptori, qui emit à venditore, quantuncumque bonam fidẽ habuerit, & quantuncumque per plures manus ambulauerit, & ratio eſt, quia non habuit ius vendendi: arg. ff. de min. in cauſæ, §. vltimo, ff. de contrahen. emptio. l. ſi quis ſub hoc, & eſt ratio, quia effectus damnationis trahitur retrò: vt prædictum eſt, & ſic bona vendi non poterant, vt patet ex præmiſſis: ſic etiam tenebat Dynus in prædictis. hæc omnia Archidiaconus, vbi ſupra. Ioan. quoque Andreas in dicto cap. cum ſecundum, præſenti quoque ſe ſubſcripſit concluſioni in verſic. in glo. terminatum. ibi. infraſcriptis verbis, videlicet, In tantũ quòd vendicantur bona per officium, vel fiſcum: de manibus Prioris in illo, dato pretio per quotcumque manus tranſierint, niſi pretium, vel aliquid loco pretij eſſet in bonis hæretici. arg. l. ſi cum dotem, §. vltimo, & l. ſequenti, ff. ſol. matrim. & ratio eſt quia hæreticus ipſe nõ habebat poteſtatem dicta bona vendendi, & ad alios transferendi, prout docuerunt inter alios Ioannes Monach. Archid. & Ioannes And. in cap. cùm ſecundum, de hæreticis in ſexto.

Limita allata in dicta cõcluſione vigeſimaquinta, prout docuit Bart. in l. poſt. ff. de donat. dicendo quòd adminiſtratio bonorum confiſcatorum propter hæreſim incurſam, & in ea perſeuerantis
133 ipſius hæretici pro neceſſitate eorũ vitæ, † vt pro comedendo, & huiuſmodi non eſt illis prohibita, ſed ſolùm voluntaria. ex quibus elicit Syluester in verſ. hæreſis primo, §. vnde donatio. nu. 14. & ideo is, cuius. his pręciſis verbis vtens. Et ideo is, cuius

bona

bona ſunt, ipſo facto ſunt confiſcata, vel alteri in
pœnam applicata, ne ſit damni ei, cui alienat, nó
poteſt ſine mortali alienare, niſi pro neceſſitate
vitæ, vt pro comedendo: vel niſi aliàs eſſet ſoluen
do pro damno dato, vel niſi emptori reuelaret
conditionem rei ita eſſe: & hoc ſi tale delictum
propter quod ſua bona ſunt confiſcata, poteſt ali-
quo modo probari: quia ſi eſſet totaliter impro-
babile, tunc ille poſſet alienare etiam titulo one-
roſo, vel lucratiuo: & tali pacto vtique erit intel-
ligenda, ac limitanda ſententia Ioan. And. in c. 1.
de homic. in ſexto. & Pauor. in c. cùm non ab ho-
mine, ext. de foro compet.

Sublimita ſingulariter id, quod diximus, quòd
134 tunc alienatio bonorum hæreticorum † per ip-
ſos facta eſſet nulla: quando eorum delictum poſ-
ſet aliquo modo probari: quia ſi eſſet improbabi-
le tunc poſſet alienare. Nam hoc non eſt ſimplici
ter verum ſtante deciſione Sanctæ Eccleſiæ, & ha
betur in c. s. de præſcript. in ſexto. vbi Bonifacius
Octauus, his præciſis verbis vſus fuit, videlicet.
[Si qui (exigentibus culpis, vel exceſſibus ab eiſ-
dem commiſſis) bonis, quæ à Romana, vel ab a-
lijs tenent Eccleſijs, ſunt per ſententiam, vel ipſo
iure priuati: ſtatuimus, vt in apprehendendis, vel
occupandis poſtea quandocũque bonis eiſdem,
nullus (licèt leges humanæ ſuper hoc alia tempo
ra ſtatuere videantur) ipſis Eccleſijs temporis la-
pſus obſiſtat: niſi contra ipſam Romanam Eccle-
ſiam centenaria, vel contra Eccleſias, alias quadra
genaria præſcripta, legitimè ſit completa. Si poſt
mortem hæreticorum (qui dum viuerent Catho-
lici putabantur) bona ipſorum à Catholicis eorũ
filijs, vel nepotibus, aut extraneis quibuſcunque
ſpatio quadraginta annorũ fuerint bona fide poſ-
ſeſſa. Sancimus eos ſuper bonis huiuſmodi (etiam
ſi ad Romanam pertinerent Eccleſiam) in hoc ca
ſu non eſſe vlterius moleſtandos, quamquam illi,
quorum bona fuerant, nunc detegantur hæretici
extitiſſe.] hæc ibi. vbi communiter per glo. & Do
ctor. ex quibus omnibus elicitur apertiſſimè, ꝙ
non fuit ſic generaliter intelligendum illud di-
ctum, quòd vbi delictum alicuius propter quod
ipſo iure ſunt confiſcata eius bona eſſet improba
bile, poſſet ille alienare, & alienatio valeat; cùm
hæc regula fallat in bonis hæreticorum, in qui-
bus ſuccedens quomodocumque tenebitur ad re-
ſtitutionem eorum fiſco, niſi eos excuſauerit
legitima præſcriptio quadragenaria cum bo-
na fide.

Vigeſimaſexta conclusio. Pœna confiſcationis
135 bonorum, quã incurrit ipſo iure hæreticus, ex-
tenditur, & meritò, ad bona dotalìtia, quæ ſibi
fuerant aſſignata ab vxore ſua ſciente ipſum hęre
ticum tempore, quo contraxerat cum ipſo: nam
ipſa etiã bona confiſcabuntur. Prout docuit tex.
apertiſſimus (& ibi per Doctores communiter)
in c. decreuit. de hæret. in ſexto. vbi Bonifacius
Octauus his præciſis verbis vſus fuit, videlicet.
[Decreuit fęl. record. Innocentius Quartus, quòd
propter hæreſim maritorum, vxorum Catholica-
rum, dotes non debeant confiſcari. Quod intelli-
gendum fore cenſemus, niſi fortè mulieres ipſæ,
cum viris matrimonia contraxiſſent, quos hære-
ticos, tunc ſciebant.] hæc ibi.

Vigeſimaſeptima concluſio. Excommunicatio
136 nis pœna, † quam meritò incurrunt hæretici, &
eorum fautores, receptatores, & cęteri (de qui-
bus ſupra) extenditur ad ſepelientes hæreticos
ipſos, & receptatores &c. (& ſi non reperiatur hu
iuſmodi excommunicationem fuiſſe reſeruatam
Summo Pontifici) & à tali incurſa excommunica
tione non poterunt abſolui, niſi prius illis exhu-
matis eorum corporibus. Hæc concluſio ad ver-
bum probatur per text. in c. quicunque de hęret.
in ſexto. vbi Alexander Quartus, his præciſis ver
bis vſus fuit, in principio, videlicet. [Quicunq;
hæreticos, receptatores, deſenſores, vel fautores
eorum, ſcienter præſumpſerint eccleſiaſticæ tra-
dere ſepulturæ: vſque ad ſatisfactionem idoneam
excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubia-
cere: Nec abſolutionis beneficium mereatur, niſi
proprijs manibus publicè extumulent: & proij-
ciant huiuſmodi corpora damnatorum. & locus
ille perpetua careat ſepultura.] hæc ibi. vbi com-
muniter Doctores.

Vigeſimaoctaua, & vltima concluſio. Non ſo-
lùm hæretici ſunt inhabiles ad quęcunque bene-
ficia, & eccleſiaſtica obtinenda, & officia publi-
ca adminiſtranda, verum etiam ipſorum inhabi-
litas extenditur primò ad omnes filios eorũ vſq;
ad lineam paternam ſecundam, & primam ma-
ternam: nec non ſecundo ad omnes, pro qui-
bus ipſi intercedentes obtinuerunt eis beneficia,
137 † prout docuit ad verbum apertiſſimus text. in
c. 2. §. hæretici autem, & in §. ſequenti. & in c. ſta-
tutum. de hæretic. in ſexto. & ibi communiter per
Doctores nemine diſcrepante. Nam in dicto c. 2.
§ §. ſupradictis. Alexander Quartus Papa his prę
ciſis verbis vſus fuit, videlicet. [Hæretici autem,
credentes, receptatores, defenſores, & fautores
eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecundam ge-
nerationem, ad nullum eccleſiaſticum beneficiũ,
ſeu officium publicum admittantur. Quod ſi ſecus
actum fuerit, decernimus irritum, & inane.] hęc
in dicto §. hęretici autem. in d. c. ſtatutum. hęc ha-
bentur, videlicet. [Statutum fęlicis recordat. In-
nocentij, & Alexand. prædeceſſorum noſtrorum,
ne videlicet hæretici, receptatores, defenſores, &
fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecun-
dam generationem ad aliquod beneficium eccle
ſiaſticum, ſeu publicum officium admittantur:
quod ſi ſecus actum fuerit irritum, & inane. Pri-
mum, & ſecundum gradum per paternam lineam
comprehendere declaramus: per maternam verò
ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc
ſanè de filijs, & nepotibus hæreticorum, creden-
tium, & aliorum huiuſmodi, qui tales eſſe, vel ta
les etiam deceſſiſſe probantur, intelligendum eſ-
ſe videtur: non autem illorum, quos emendatos
eſſe conſtiterit: & reincorporatos Eccleſiæ vnita-
ti, & pro culpa huiuſmodi, ad mandatum Eccle-
ſiæ pœnitentiam recepiſſe: quã ipſi, vel iam perfe
cerunt; vel humiliter proſecutioni eius inſiſtunt,
vel parati fuerint ad recipiendam eandem.] hęc
ibi. & in dicto §. ſequenti. (ſcilicet) Ad hæc. in-
fraſcripta habentur, videlicet. [Ad hæc quoſcun-
que viros eccleſiaſticos, qui ad præces huiuſmo-
di peſtilentium perſonarum, dignitates, perſo-
natus, & quęcunque alia eccleſiaſtica beneficia
ſunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquiſitis,
volentes, quòd tales, & habitis careant perpetuò,
& ſi receperunt illa ſciẽter ad alia, vel ſimilia ne-
quaquam in poſterum admittantur.] hæc ibi. Ex
quibus omnibus luce meridiana clarius patuit
veritas præſentis noſtræ concluſionis. & cùm ple-

rique

riquè Doctores de hac eadem materia larius loquuti ſuerint, ſcilicer, de pœnis, quas incidunt hæretici: & noſtrum propoſirum fuerir, hic peragere ſolùm de extenſione pœnarum ipſis meritò inflictarum à iure. ſuffecit agere de caſibus, in quibus ipſæ pœnæ extenderentur ad alios, pro quorum intelligentia maiori præpoſui notabilia illa de quotuplicirate ſignificationis filiorũ,& de ipſorum ſpeciebus; & quando in pœnalibus dicta in perſona patrum, extendantur ad eorum filios, & ad quos filios: vt ſubtraheretur iudicibus errandi in exigendis pœnis impoſitis patribus, vel in exequendis in perſonis filiorum innocentium.

Conſtitutio Sanctiſſimi D. N. Gregorij Diuina prouidentia Papæ XIIII. ſuper immunitate Eccleſiarum.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

CVm aliàs nonnulli prædeceſſores noſtri, & præſertim ſęlic. record. Sixtus Papæ V. nec non Pius etiam V. ſuo zelo ducti, diuerſas facultates, & indulta extrahendi, etiã in caſibus quibuſdam à iure nõ præmiſſis ex Eccleſijs criminoſos, & delinquentes compluribus ſecularibus Principibus, eorũq; Curijs, & Magiſtratibus, ſub varijs modis, & formis conceſſerint, prout in illis plenius continetur, experientia poſtmodum docuit, tùm ob diuerſitatem, & differentiam huiuſmodi indultorum, tum quia plerique eorundem Principum Miniſtri, ex hoc ipſo illa diuerſimodè, etiam latius, quàm par erar, & ad ſuum libitum interpretandi orationem arripuerunt, illiſque abuti cępe runt, ſubortam eſſe non mediocrem in aliquibus locis libertatis, & immunitatis eccleſiaſticæ perturbationem, & confuſionem, alibi verò ne ipſos quidem laicos indultis huiuſmodi vti voluiſſe, aut potuiſſe, quod populis inueterata erga Eccleſias reuerentia deuotis, & aſſuetis, ſcandali potius quàm quietis orationem præberent. Illud etiã abſurdum ſępenumero ſecutum eſt, vt infimæ interdum conditionis laici non modo iuris, ſed etiam litterarum penitus ignari, & imperiti, dum quaſi Poteſtates, aut Miniſtri Curiæ ſecularis in aliquo caſtro, aut oppido iuriſdictionem exercebant, facultatum, & indultorum huiuſmodi limites longè exceſſerint, eaq; ſuo arbitratu in ſenſus minus rectos, & ab intentione concedentis oĩno alienos detorſerint, & illorum prætextu quicquid ſibi in mentem venit, attentare præſumpſerint, in graue iuriſdictionis, & immunitatis eccleſiaſticæ pręiudicium, locorum, & perſonarum diuino cultui dicatarum contemptum, ipſius Diuinæ Maieſtatis offenſam, & ſcandalum plurimorum. Quare pro commiſſo nobis à Domino Paſtoralis officij munere prædictis abſurdis, & ſcandalis obuiare, ac differentias huiuſmodi ad vniformem regulã reducere, omnemque dubitandi, ac perperam interpretandi orationẽ dilucida declaratione ſubmouere, abuſus tollere, & ne eccleſiaſtica iura planè conculcentur, & negligantur, opportunę prouidere decreuimus, prout etiam dictus Sixtus prędeceſſor noſter ijſdem de cauſis motus ſtatuere decreuerat, licet morte præuentus hoc adimplere nequiuerit: ita tamen, vt quando præſens temporũ calamitas, & nimia, quæ iam inualuit peruerſorum hominum malitia id expoſcit, aliquid, etiam ad terrorem delinquentium, & ad coercenda eorum facinora, vltra id, quod priſca maiorũ noſtrorum diſciplina, & vetus ſacrorum Canonũ norma præſcripſerat in quibuſdam caſibus, congrua moderatione adhibita permittamus. Hac itaque noſtra perpetuò valitura Cõſtitutione omnia, & quæcunque priuilegia, indulta, & gratias tam per prædictum Sixtum, ac Pium V. quàm alios quoſcunque noſtros prædeceſſores, aut noſmetipſos, Sedemq; Apoſtolicam, eiuſvè Legatos, ſuper abducendis, vel extrahendis ab Eccleſijs, Monaſterijs, Sacellis, domibus regularibus, & ſecularibus, locisvè ſacris, aut Religioſis, aliaſque in caſibus à iure præmiſſis hominibus certorum tunc expreſſorum, vel non expreſſorum criminũ reis, aut fraudolẽtis decoctoribus, etiam in odiũ certorum delictorũ, & pro bono, pace, & quiete publica, & ex cauſis vrgẽtiſſimis, ac neceſſarijs, & æquipolentibus caſibus in iure expreſſis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis extenſis, perpetuò, vel ad certum nondum elapſum tempus, ſeu ad vitam alicuius Principis, aut beneplacitum, ſeu alias quoſlibet conceſſa, etiã iteratis, aut multiplicatis vicibus, approbata, & innouata, ac vſu recepta, literaſque Apoſtolicas, ſub plumbo, aut in forma Breuis, ſeu alias quomodocunque deſuper confectas, quarum tenores hic literę volumus pro expreſſis, ac ad verbũ inſertis, ſublata pęnitus omni differentia, ita ad vnam tantum formam reducimus, & moderamur, vt laicis ad Eccleſias, locaque Sacra, & Religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quivè homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſijs, earumvè Cemeterijs committere non verentur, aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint, aut aſſaſſini, vel hæreſis, aut læſæ maieſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei, immunitas eccleſiaſtica non ſuffragetur. Sed vniuerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cęteriſque Eccleſiarum, & Monaſteriorum Prælatis, tam ſecularibus, quàm cuiuſuis ordinis regularibus, diſtrictè præcipiendo mandamus, & præcipimus, vt laicos in caſibus prædictis

dictis, delinquentes, ad eorum Eccleſias, Monaſteria, domos, & alia loca ſupradicta ſacra, ſeu Religioſa reſpectiuè confugientes, & in eis ſe recipien. atque morantes, qui prædicta delicta, eorumvè aliquid iudicio ſuo commiſiſſe videbantur, quando à Curia ſeculari fuerint requiſiti, & quilibet eorum fuerit requiſitus, Miniſtris, & officialibus Curiæ ſęcularis abſque irregularitatis nota, aut alicuius cenſuræ eccleſiaſticæ incurſu tradi, & conſignari curent, & faciant, & quilibet eorum curet, & faciat. Ne autem curia ſecularis prædicta Miniſtri facultate illos per ſe, & propria authoritate extrahendi, & abducendi ſibi olim, vt præfertur, attributa, & per præſentes reuocata, abutantur, volumus, dictaque authoritate decernimus, & declaramus, vt curia ſecularis eiuſq́; Iudices, & Officiales, ab Eccleſijs, Monaſterijs, locisq́ue Sacris prædictis laicum aliquem, vt præfertur, delinquentem in nullo ex caſibus ſupradictis ſine expreſſa licentia Epiſcopi, vel eius officialis, & cum interuentu perſonæ eccleſiaſticę ab eo authoritatem habentis, ad quos ſolos, & non alios Epiſcopis inferiores, etiam ſi aliàs ordinarij ſint, aut nullius diœceſis, aut Conſeruatores, ab hac Sede ſpecialiter, vel generaliter deputati, prædictam licentiam dandi facultas pertineat; occurrente autem caſu, in loco exempto, & nullius diœceſis, tunc ad Epiſcopum viciniorem deuoluatur hæc cognitio, & non ad alios: capere, extrahere, aut incarcerare non poſſint, niſi eo caſu, quo ipſe Epiſcopus, & dictæ perſonæ eccleſiaſticę requiſitæ illos in delictis ſuperius expreſſis culpabiles tradere, aut capturæ, & carcerationi interuenire, & aſſiſtere recuſauerint, tuncq́ue reuerentiæ Eccleſiæ, & locis ſacris debitæ memores prædictos delinquentes minori, quo id fieri poterit, cū ſcādalo, & tumultu extrahere curent. Quodq́; delinquentes laici prædicti, poſtquam, vt pręfertur, ab Eccleſijs, locisvè ſacris extracti, & capti fuerint, ad carceres Curiæ eccleſiaſticæ reponi, & inibi ſub tuto, & firmo carcere, ac opportuna cuſtodia data illis, ſi opus fuerit, per Curiam ſecularē, detineri debeant, nec inde extrahi, Curięq́; ſeculari prædictæ cōſignari, nec tradi poſſint, niſi cognito prius per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperius expreſſa commiſerint, tuncq́ue demum, de mandato Epiſcopi, per Iudicem eccleſiaſticum curiæ ſeculari, quacunque appellatione poſtpoſita, conſignentur. De crimine verò hæreſis cognitio ad forum eccleſiaſticum tota pertineat, neque in ea curia ſecularis ſe quoquomodo intromittat; Sicuti etiam prohibemus, nè contra eccleſiaſticas perſonas ſeculares, aut cuiuſuis ordinis, vel militiæ, etiā S. Ioannis Hieroſolymitani regulares quoquomodo etiā vigore prædictorum priuilegiorum, indultorū, aut conceſſionum, quæ omnia ad terminos iuris per præſentes reducimus, procedant, aut ſe intromittant; illasvè ab Eccleſijs, Monaſterijs, Domibus, locisq́ue ſacris, aut Religioſis, etiam in caſibus in hac Conſtitutione expreſſis, extrahere, abducere, capere, carcerare, aut cognoſcere de criminibus ad forum eccleſiaſticum pertinentib. aliàs, quàm de iure, & per priuilegia eiſdem ordinibus, aut militijs conceſſa permittitur, quomodolibet præſumant. Quod ſi quis quacunque dignitate, & authoritate prædictas, præmiſſorū, aut alio quouis prætextu, quicquàm præter, aut contra huius noſtræ Cōſtitutionis tenorem attentare præſumpſerint, declaramus, eum ipſo facto, cenſuras, & pœnas eaſdem incurrere, quæ cōtra libertatis iuris, & immunitatis eccleſiaſticæ violatores, per ſacros Canones, & Conciliorum generalium, noſtrorumq́ue prædeceſſorum Conſtitutiones ſunt promulgatæ, ſicq́ue per quoſcunque Iudices ordinarios, & delegatos, etiam cauſarū Palatij Apoſtolici Auditores, & S.R.E. Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate in quauis cauſa, & inſtantia iudicari, & diffiniri debere, nec nō irritum decernimus, & inane, ſi ſecus ſuper his, per quoſcunque quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantib. præmiſſis, etiam Sixti, & Pij V. quam aliorū quorumcunque, prædeceſſorum noſtrorum, litteris Apoſtolicis, priuilegijs, indultis, & facultatibus, quibuſuis perſonis, etiam Imperiali, Regia, Ducali, aut alia quauis dignitate, & authoritate fulgentibus, aut Republicis, Dominijs, Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, terris, & locis, eorumvè curijs, Parlamentis, Senatibus, Conſilijs, Communitatibus, Vniuerſitatibus, Collegijs, aut Præſidentibus, Proregibus, Gubernatoribus, Locatenentibus, Vicarijs, Poteſtatibus, alijsq́; Magiſtratibus, Officialibus, Miniſtris, aut Conſiliarijs, ex prædictis, vel alijs grauioribus, & vrgentioribus cauſis, tam illorum intuitu, & contemplatione, ſiue ad eorū preces, & inſtantiā, quàm etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, deq́ue Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine per modū ſtatuti, & legis perpetuæ etiam in vim contractus, & fratrum noſtrorum conſilio, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, & cum quibuſuis præſeruatiuis, reſtitutiuis, mentis, atteſtatiuis, derogatoriarum, derogatorijs, alijsq́ue validiſſimis, efficaciſſimis, & inſolitis clauſulis, nec non irritantibus, & alijs decretis, etiamſi inibi caueatur expreſſè, quòd illis, niſi ſub certis modis, & formis, & niſi de expreſſo eorum conſenſu, ad quorū fauorem conceſſæ fuerint, derogari poſſit, & aliter factæ derogationes, nullius ſint roboris, vel momenti, & aliàs quomodolibet conceſſis, etiam ſæpius approbatis, & innouatis: Quæ omnia, & ſingula, ac illorum tenores pro expreſſis habētes, quatenus præmiſſis omnino, ac perpetuò tollimus, & abrogamus, ac ad terminos præſentis Cōſtitutionis, quoad ſuperius deſcripta dumtaxat, reducimus: & nolumus cuiquam de cętero ſuffragari, & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, vel ſpeciali per quæ præſentibus non expreſſa, vel ad verbum non inſerta, effectus earum quomodolibet valeat impediri. Vt autē pręſentes litteræ ad omnium notitiam facilius deducantur, mandamus illas in valuis S. Ioannis Lateran. & Principis Apoſtolorum, Baſilicarum de Vrbe, nec non Cancellariæ Apoſtolicæ, de more affigi, & publicari, earum etiam exemplis inibi affixis, & dimiſſis, ac poſt publicationem huiuſmodi, volumus, & decernimus, vt omnes, & ſingulos, quos concernunt, & concernent in futurū, perinde arctent, & afficiant, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent: earūdem verò pręſentium tranſumptis, etiam impreſſis Notarij publici manu ſubſcriptis eandem fidem in iudicio, & extra illud, vbique gentium, & locorum haberi volumus, quæ eiſdem originalibus litteris haberetur,

beretur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo orationi hominum liceat hanc paginã noſtræ moderationis, præcepti, mandatorum, decretorũ, reductionum, declarationum, prohibitionis, ſublationis, abrogationis, & voluntatis inſtingere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autẽ hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ, in Monte Quirinali, Anno incarnationis Dominicæ, milleſimo quingenteſimo nonageſimoprimo, nono Cal. Iunij, Pontificatus noſtri Anno ptimo. L. Dat.

M. Veſtrius Barbianus.

Regiſtrata apud Marcellum Secretarium.

A. de Alexijs.

Anno à Natiuitate Domini, milleſimo quingenteſimo nonageſimoptimo, indictione quarta, die vero vigeſimaoctaua menſis Maij, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D.N.D. Gregorij Diuina prouidẽtia Papæ XIIII. An. primo. Retroſcriptæ litteræ Apoſtolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt in valuis Baſilicarum Principis Apoſtolorum de Vrbe, & S.Io.Lateranen. necnon Cancellariæ Apoſtolicæ: & aciei Campi floræ, vt moris eſt, per nos Catherinum Menandi, & Nicolaum Drouyn, Curſ.

Pomptus Guerra Magiſter Curſ.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas, ſeu emunitas Eccleſiæ, quid ſit.*

2 *Immunitas vnde dicatur.*

3 *Immunitatis appellatione, quid veniat in materia cenſurarum, & quomodo differat à libertate eccleſiaſtica, immunitas eccleſiaſtica, & exemplificatur.*

4 *Homines liberi malefactores ad Eccleſiam pro quocunque crimine non expreſſe à iure exceptuato, confugientes, an gaudeant immunitate Eccleſiæ, vt extrahi ab ipſa inuiti non poſſint. num. 4.*

5 *Confugiens ad Eccleſiam, inuitus non erit extrahendus. & quare.*

6 *Confugientes ad Eccleſiã, ſi curiæ ſeculari traditi fuerint a prælatis, vel ipſi ſpontè Eccleſiam egrederentur: vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur: & ſi traditi non fuerint, quid contra eos faciet Curia ſecularis, quando illi aliqua de cauſa non gaudebunt immunitate eccleſiaſtica, ſecundum Remigium.*

7 *Epiſcopi, & reliqui Iudices eccleſiaſtici obſeruare tenentur, quæ in prima concluſione diximus ſeruanda à laicis, & regulariter, & quare.*

8 *Iudex eccleſiaſticus poterit etiam inuitum confugam ad Eccleſiam reſtituere Curiæ ſeculari: ſi priùs obtinuiſſet ab eo mediũ iuramentũ, vel aliqua cautione validiori, quòd non puniet eum pœna corporis afflictiua: vt ſunt mors, mutilatio membrorum, verberatio, carcer, & huiuſmodi: ſed ſolùm pœna pecuniaria, pro damnis illatis proximo propter crimen ab ipſo perpetratum, & quare. & hæc multipliciter probantur.*

9 *Confuga huiuſmodi an poſſit detrudi in Monaſterio ad peragendam pœnitentiam perpulchrè diſputatur, examinando ſententiam Innocentij, & aliorum Doctorum.*

10 *Principes, & prælati in quibus aſſoleant delinquere, in tranſgreſſione immunitatis eccleſiarum circa perſonas confugarum ad ipſas Eccleſias.*

11 *Confugiens ad Eccleſiam, quomodo legitimè puniendus erit, vt ſeruetur quod à iure præcipitur, ſecundum Panormitanum, & alios.*

12 *Impugnatio limitationis vnica.*

13 *Reſponſio, & interpretatio ſententiæ Boſſij.*

14 *Confuga ad Eccleſiã, gaudebit immunitate Eccleſiæ, ſi commiſiſſet ſimplex homicidium, idest ſine animi præparatione, vel deliberatione, ex interuallo præcedente, vt puta, commiſſum in rixa, ad differentiam doloſi homicidij.*

15 *Doloſum homicidium quid ſit.*

16 *Homicidium voluntarium, & appenſatum, non tamen proditorium, vel interueniente pecunia perpetrans confugiens ad Eccleſiam gaudebit Eccleſiæ immunitate.*

17 *Homicidium qui commiſerunt mediante pecunia de in re communi confugientes ad Eccleſiam, gaudebunt immunitate Eccleſiæ; non tamen hodie, vt in ſequenti limitatione.*

18 *Confugientes ad Eccleſias, nondum conſecratas, gaudebunt immunitate Eccleſiarum.*

19 *Eccleſia non conſecrata gaudet immunitate, quæ fuit ædificata authoritate Epiſcopi, Archiepiſcopi, Summi Pont. vel alterius ordinarij exempti.*

20 *Eccleſia, quod ædificium dici poſſit.*

21 *Eccleſia propriè non dicitur non conſecrata; ſed Baſilica: & hæc erit differẽtia inter Eccleſiam, & Baſilicã propriè vtrumque ſummendo, etſi priuilegiũ Eccleſiæ ſimpliciter collatum extendatur ad Baſilicam. & quare.*

22 *Eccleſia nondum conſecrata, quare gaudeat priuilegio immunitatis: & quæ differentia ſit inter Eccleſiam & Oratorium, & an oratorium gaudeat immunitate Eccleſiæ.*

23 *Eccleſia Diuino cultui dicata authoritate ordinarij, retinet huiuſmodi priuilegium, licèt nondum ibi fuiſſent celebrata Diuina. & quare.*

24 *Hoſpitale, quando dicatur locus Religioſus.*

25 *Oratoria priuata, non ædificata authoritate Epiſcopi, licet ſint cultui Diuino dedicata: & in ipſis fuerint aliquando Diuina celebrata; non tamen efficiuntur loca ſacra, nec gaudebunt immunitate Eccleſiæ. & quare.*

26 *Verba non ſunt ſemper intelligenda quoad vſum, ſeu actum: verum etiam quoad aptitudinem, et quare.*

27 *Eccleſia, ſiue Baſilica ædificata ſine authoritate Epiſcopi gaudebit immunitate ſi ex poſt facto fuiſſet dedicata cultui Diuino, et conuenienter dotata, et quare.*

28 *Oratorium vt gaudeat immunitate Eccleſiæ, quæ requiratur.*

29 *Eccleſia authoritate Epiſcopi fundata, quamuis poſtea interdicta, gaudebit immunitate Eccleſiæ.*

30 *Confugientes ad loca propinqua infra ſpatium quadraginta paſſuum circumcirca Eccleſiam matricem, et triginta circa capellas, ſeu Eccleſias alias, fruentur eadem immunitate.*

31 *Paſſus quid ſit, et vnde dicatur quoad præſentem materiam.*

32 *Eccleſiæ, et capellæ illæ gaudent immunitate, ſpatio quadraginta, vel triginta paſſuum circumcirca, quæ ſunt extra ciuitatem, et non in ciuitate.*

33 *Confugientes ad Cœmiterium, vel atrium, vel porticum Eccleſiæ, quando gaudeat immunitate Eccleſiæ.*

34 *Hoſpitale authoritate Epiſcopi fundatum, ac datatum gaudebit, eadem eccleſia immunitate. & quare.*

35 *Hoſpitale deputatum ad vſum pauperum authoritate Epiſcopi, non erit ad humanos vſus deputandum, & quare.*

36 *Dormitorium, & clauſtrum tam Clericorum ſecularium, quàm regularium gaudẽt immunitate Eccleſię.*

37 *Palatium Epiſcopis, & Cardinalis gaudet immunitate Eccleſiæ.*

38 *Eccleſia deſtructa ſine Epiſcopi authoritate, vel cum ſpe rędificationis gaudet immunitate eccleſiæ.*

36 *Confugiens ad Eccleſiam vidente, & perſequente iuſtitiæ miniſtri non priuabitur immunitate Eccleſiæ. & quare. & exemplificatur.*

40 *Ductus ad carcerem à miniſtris iuſtitiæ, ſi ipſum permittant ingredi in aliquam Eccleſiam: & ibi permanere voluerit, gaudebit immunitate Eccleſiæ; & quare.*

41 *Confugiens ad Eccleſiam extracto à carcere gaudebit immunitate Eccleſiæ.*

42 *Captus à familia Curiæ, qui ab ea ſeipſum eximit, currensque ingrediatur Eccleſiam, gaudebit immunitate Eccleſiæ.*

43 *Percutientes, vel occidentes Clericos, confugientes ad Eccleſiam, eadem immunitate gaudebunt, ac ſi laicos occidiſſent. & quare.*

44 *Excommunicatus confugiens ad Eccleſiam fruetur immunitate ipſius Eccleſiæ.*

45 *Publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum cõfugientes ad Eccleſias non gaudebunt immunitate ipſius Eccleſiæ.*

46 *Occidens aliquem, vel mutilans in eccleſia, vel Cęmiteria confugiens ad Eccleſias quaſcunque non gaudebit immun. Eccleſiæ, quando hoc non feciſſet niſi ſperaſſet in immun. Eccleſiæ.*

47 *Occidens, vel mutilans in Eccleſia, vel Cęmiterio ſine animo, vel ſpe immunitatis Eccleſię conſequendæ, ac fruendæ, fruetur immunitate Eccleſiæ, & quare. & exemplificatur.*

48 *Auxilium à lege fruſtra poſcit is, qui commiſit in legem.*

49 *Ceſſante vna cauſa finali alicuius diſpoſitionis, remanente alia, non ceſſabit diſpoſitio. & quare.*

50 *Occidens, vel mutilans aliquem exiſtentem in Eccleſia, vel Cęmiterio, non gaudebit immunitate, licet ipſe fuiſſet extra Eccleſiam. & quare. & exemplificatur.*

51 *Percutiens, vel vulnerans ſine morte, vel membri mutilatione in Eccleſia, non priuabitur immunitate, & quare.*

52 *Homicidium proditorium committens non gaudet immunit. Eccleſiæ, etiã ſi poſt ipſum ad Eccleſiam confugerit. & quis dicatur homicidium proditorium committere.*

53 *Homicidium proditorium quotupliciter cõtingat fieri.*

Percutiens aliquem etiam proditoriè animo occidendi, vel mutilandi; morte vel mutilatione non ſequuta, gaudebit immunit. eccleſię ad eã cõfugiendo, et quare.

55 *Impugnatur veritas præſentis noſtrę ſublimitationis, auctoritate Doctorum, quib. ſtatim ſigillatim reſpondebitur.*

56. *Reſponſio ad ſententiam Couarruuias.*

57 *Reſponſio ad ſententiam Nauarri.*

58 *Reſponſio ad Innocentij ſententiam.*

59 *Furtũ in eccleſia cõmittẽs, vel aliquid graue, perſiſtẽs in eadem Eccleſia an gaudeat eius immunitate.*

60 *Furtũ, vel aliud graue crimen in eccleſia aliqua perpetrans, an gaudeat immunitate, ſi ſe contulerit in aliam Eccleſiam.*

61 *Crimini aſſaſſinij, et læſæ maieſtatis diuinæ, & humanę obnoxij, confugientes ad Eccleſiam, non gaudebunt immunitate Eccleſiæ.*

62 *Exiſtẽs in eccleſia, et mutilãs, vel occidẽs aliquẽ extra eccleſiã, nõ gaudebit immu. eccle. Et ſi in ipſa permãſerit, vel ad aliam eccleſiam confugerit, & quare.*

63 *Cõcluſio illa vulgatiſſima, in qua habetur, ꝙ in quo quis delinquit, debeat puniri, quomodo ſit intelligenda.*

64 *Clerici ſeculares, et regulares poſt crimẽ perpetratum confugientes ad eccleſiam non gaudẽt immu. eccleſię.*

65 *Hæretici, Iudæi, & alij infideles non gaudebunt immunitate Eccleſiæ.*

66 *Criminoſus, quẽ diximus gaudere immu. eccle. cõfugiẽs ad eccleſiã, vel alia loca, nũquã poterit criminaliter accuſari, vel puniri de criminibus à ſe perpetratis.*

67 *Confugę huiuſmodi, ſi pauperes fuerint, donec in talibus locis perdurauerint, eccleſiæ rector tenebitur illos alimentare. & quare.*

68 *Animaduertenda quæ debeant Iudices vtriuſque fori circa materiam præſentis immunitatis. nu. 68.*

De extenſione pœnarum inflictarum à iure violantibus immunitatem Eccleſiæ, de caſibus ibi expreſſis ad alios caſus non expreſſos.

ACTURI de extenſione pœnarum incurrendarum à violantibus immunitatem Eccleſiæ, ne fines propoſitæ materię in pręſenti quæſtione examinandæ egrediamur, operæpretium duximus hic ſolũ pertractare de his, quæ Iudici criminali eccleſiaſtico, ſcire opus ſit: Quapropter (Deo optimo maximo Duce) infra per nonnullas concluſiones, & earum ampliationes, & limitationes procedemus, præmittendo tamen illis tria notabilia. Pręmiſimus igitur conſtitutionem nouiſſimam ęditam à fęlic. record. Gregorio Quartodecimo, vt facilius ad ipſam recurratur: cùm infra ſæpe de ipſa mentio ſit facienda.

1 Præmitto ergo primò, quòd immunitas,† ſeu emunitas Eccleſiæ dicitur priuilegium, ſeu libertas eccleſiæ, qua ipſa eccleſia gaudet circa multa: inter quæ connumeratur priuilegium ſibi cõceſſum; vt malefactores ad ipſam confugientes ſint ſalui: & quod immunitas ſumatur pro libertate, probatur duplici medio. Primo per totũ tit. de immunitate eccleſiæ in iure Pontificio repoſitum, & in iure ciuili, per totum titu. de iure immunitatis, ff. & de his, qui ad Eccleſiam confugiunt. C. & ſecundò probatur authoritate Doctorũ, ſcilicet Goffr. Hoſt. in ſumma eod. tit. & aliorũ ſuper dictos iuris vtriuſq; tit. & aliorũ Doctor. & glo. in capit. cùm deuotiſſimam. 12. quæſtio. 2.

2 Præmitto & ſecundo, ꝙ immunitas,† ſeu emunitas dr̃ quaſi extra mœnia, ideſt munera data libertas: & dicitur ab e, quod eſt extra. Vel dr̃ immunitas quaſi puritas: vnde dr̃ quis immunis nedũ à muneribus, & honoribus, verũ ẽt à peccatis, prout ſumit in c. fi. extr. de purga. Canon. & ibi per Docto. & per ſupradictos Doctores vbi ſupra.

Præmitto & tertio, & ſi dixerimus, & proba-

Arauſicano primo. hæc habentur, videlicet. [Eos, qui ad Eccleſiam confugerint, tradi non oportere: ſed loci Sancti reuerentia, & intercellione defendi.] hæc ibi: ſed quia verba vniuſcuiuſque Canonis, & legis ſunt intelligenda cùm effectu: vt in capitulo relatum, extra de Clericis non reſidendis, & in capitulo hæc autem verba. de pœnitentia diſtinctione prima, & in l. 1. §. hæc autem verba, ff. quòd quiſque iuris. & latius diximus, in quæſtio. in qua agitur: ſententia diffinitiua, à quibus executioni mandari debeat. concluſione prima, & in quæſtio. An affectus, ſeu conatus ſit puniendus eadem pœna, qua effectus. concluſione quinta. Inde ſequitur, quòd dicti capitu. eos, verba videlicet. [Sed loci Sancti reuerentia, & interceſſione defendi.] ſunt intelligenda, cum effectu; vt ſcilicet, eccleſia ad ſe confugientes non tantum verbis defendat, ſed omnino immunes à pœnis corporis afflictiuis ſeruet: non permittendo illos puniri à Iudice ſeculari huiuſmodi pęnis. Idem apertius probatur per textum in capitulo nullus, decimaſeptima quæſtione quarta. vbi hæc habentur, videlicet. [Nullus Clericorum ſeruum, aut diſcipulum ſuum fugientem ad eccleſiam extrahere audeat, vel flagellare præſumat. Quod ſi fecerit, donec dignè pœniteat, à loco, (cui honorem non dedit) ſegregetur.] hæc ibi. ex quibus ſumi poterit argumentum à minori, ad maius negatiuè. ſic arguendo: ſi Canon ſtatuit non poſſe Clericos extrahere violenter ex eccleſia diſcipulos, aut ſeruos ſuos confugientes ad eccleſiam: multò magis tacitè ſtatuit eos nõ poſſe violenter extrahere alios extraneos confugas ex eccleſijs. Si ergo Clericis non licet, multò minus licebit Epiſcopis, & rectoribus Eccleſiarũ, ad quos ex officio tenẽtur iura, & immunitatem eccleſiarum inceſſanter, & omni conamine tueri. Idem probatur quoque iure Imperatorio: Nam in l. 2. C. de his, qui ad eccleſiam confugiunt. Hæc habentur, videlicet. [Fideli, deuotaque præceptione ſancimus, nemini licere ad Sacroſanctas Eccleſias confugientes abducere: ſub hac videlicet definitione, vt ſi quiſquam contra hanc legem venire tentauerit, ſciat ſe maieſtatis crimine eſſe retinendum.] hæc ibi. ex quibus quoque patuit veritas præſentis noſtræ concluſionis. Probatur quoque eadem concluſio, per tex. apertiſſimum, in l. præſenti, in primo reſpon. C. de his, qui ad eccleſ. confu. vbi hæc habentur, videlicet. [Præſenti lege decernimus, per omnia loca valitura (excepta hac vrbe regia, in qua nos diuinitate propitia degentes quoties vſus exegerit, inuocati ſingulis cauſis, atque perſonis præſentanea conſtituta præſtamus.) nullos penitus, cuiuſcunque conditionis ſint, de Sacroſanctis Eccleſijs orthodoxæ Fidei expelli, aut trahi, vel protrahi confugas: nec pro his venerabiles Epiſcopos, vel Religioſos œconomos exigi, quæ ab ipſis debeantur ijs, qui hoc moliri, aut facere, aut nuda ſaltem cogitatione, atque tractatu auſi fuerint tentare, capitali, & vltimi ſupplicij animaduerſione plectendis. Ex his ergo locis, eorumque finibus, quos anteriorum legum præſcripta ſanxerunt, nullos expelli, aut eijci aliquando patimur.] hæc ibi. Idẽ probatur Conſtitutione ſupradicta Gregorij XIIII. edita in anno 1591. ſub menſe Iunij, in qua fuerũt confirmata omnia iura ſtatuentia de immunitate Eccleſiæ, nonnullis caſibus exceptis, & inſertis in infraſcriptis limitationibus. tenorem verò dictæ Cõſtitutionis referam in fine præſentis tractatus. Idem probatur & ſecundò Doctorum infraſcriptorum auctoritate. Nam glo. in d. c. inter alia. infraſcriptis vtitur verbis, poſt caſus enarrationẽ, videlicet: Nota diſtinctionem huius decretalis, circa fugientes ad eccleſiam. Item confugientes ad eccleſiam, debẽt ibi defendi. & in verſic. extrahendus. dicit, quòd non ſit extrahẽdus neque iudęus. Idem docuit Bart. in d. l. 2. & in l. plerique, num. 8. ff. de in ius vocan. dicens, quòd confugiẽs ad eccleſiam non poterit inuitus ex eccleſia extrahi. Idem docuit Azo in ſua ſumma, titu. C. de his, qui ad eccleſias confugiunt. in fine dicens, ſi autem aliquis temeritate ſua confugam extraxerit de eccleſia, aut extrahere conatus fuerit, tanquàm crimine læſæ maieſtatis commiſſo tenetur, & vltimum ſupplicium patietur, vt in d. l. 2. docuit Innocẽtius in dicto c. inter alia. Idẽ docuit Hoſt. in d. c. inter alia. & in ſumma cod. titu. §. in quantum, & ad quos. in verſ. alias autem: qui poſt enumerationem trium caſuum, videlicet, qui ſunt in tantum, videlicet, homicidium vel mutilatio facta in eccleſia publicus latro, & nocturnus populator agrorum, ſubdit infraſcripta dicens. Alias autem quantumcumque enorme, ſeu graue crimẽ commiſerit, debent rectores eccleſiarum iuuare ſibi vitam, & membra idonea cautione recepta: (addens) Et nota, quòd quandiu eſt intra eccleſiam, non eſt tamen per violentiam eijciendus, nec detinendus, nec conſtringẽdus, nec requies, nec veſtis, nec victualia eidem deneganda, vt in l. præſenti. C. de his, qui confugiunt ad eccleſ. & ſi quis facere attentauerit, ſciat ſe maieſtatis crimine irretitum, & ſic vltimo ſupplicio punietur. hęc ille. Idẽ docuit Io. And. in dicto c. inter alia. & in c. 1. ext. de homic. idẽ docens etiã in perſona Iudicis eccleſiaſtici (de quo ſtatim dicã.) Idẽ docuit Ant. de Butrio in d. c. inter alia, col. 1. verſ. nota à contrario. idẽ docuit Panor. in d. c. inter alia, nu. 9. verſ. ſi vero nullo modo. dicens, ꝙ ſi nullo modo huiuſmodi criminoſus (qui confugit ad eccleſiã)
5 † velit de eccleſia exire, & fortè timens tyrannidẽ
Iudicis ſecularis, nullo modo debet extrahi per Iudicẽ, vel per aliũ. Nam vt innuit text. duplex eſt immunitas. Prima vt vllo modo extrahatur inuitus: Secunda, vt non condemnetur inde ad pœnã corporalem. vt hic, & facit tex. in dicto cap. reum, & in d. l. 2. vbi indiſtinctè prohibetur extractio. hæc Panormitanus vbi ſupra. Idem docuit Henricus Boich, in capitu. Eccleſia, colum. 3. in verſ. aut deliquit longè ab eccleſia, extra de immunitate eccleſ. Idem docuit Ioannes de Anan. in capitulo primo. Idem docuit Marianus Socinus in dicto capitulo primo. dicens, quòd communis Doctorum ſententia tenet, quòd homicida volũtarius à propoſito gaudeat immunitate eccleſ. ſi ad ipſam confugerit. Idem docuit Archid. in dicto cap. frater. & in dicto capitu. reum, & in dicto cap. eos. Idem docuit Geminianus in dicto capitu. eos. Idem docuit Præpoſitus in dicto c. eos. Idem docuit Cardinalis à Turrecremata, in dicto cap. reum; in dicto cap. frater; in dicto c. nullus; & in dicto cap. eos. Idem docuit Cardinalis Zabar. in Clem. 1. colum. 2. verſic. tertio quæro. de pœnitent. & remiſſ. Idem docuit Anchar. in dicta Clem. 1. colum. 1. verſicu. ſecundò principaliter quærit. Idem docuit Imola in dicta Clement. 1.

columna ſecunda, verſiculo ſecundo principaliter quærit. Idem docuit Auguſtinus de Atimine in additio, Angel. in tractatu de maleficijs, verſiculo quòd ſama publica, numero 59. verſiculo tu autem in hac materia. io quibus caſibos quis, Nam ibi ſe ſubſcripſit Hoſtienſ. & Imola vbi ſupra. Idem docnit Didacus Couarruuias, in libro ſecundo, variarum reſolutionum, capitulo vigeſimo per totum: ſed præcipuè io oumero ſeato, in verſiculo ſeptimò deducitur ex his: dicens eſſe hoc aſſertum commune. Idem docuit Iacobus de Bello viſu. in ſua practica iudiciatia. titulo de fuga reorum, numero tertio. Idem docuit Alexander in couſilio 154. Idem docuit Auguſtinus de Arimine, io additio. in tracta. Angel. de malefic. verſiculo in Scalis Sancti Petronij, numero ſecundo, §. to autem in hac materia adde in fine ſequens ſeotentiam Innocen. Ioannis Andreæ, Butrij, & Panormitani, in cap. inter alia, extra de immunitare eccle. Idem docuit Angel. in tract. de maleficijs, io verſie. quod ſama publica, num. 59. §. quarto quæro. vbi poſtquani docuiſſet, qnòd de iure ciuili propter crimina attociora perpetrata à conſuga ad eccle, vt puta propter homicidia, raptum virginum, & ſimilia quis poterit capi in eccle. dummodo prius requirat Epiſcopum. Tameo de iure Canonico dicit, quòd eccleſia cum ſuo Cemiterio habent immunitatem, præterquã quaodo in eis aliquis occidit, vel membrum mutilatur, & poſtea in eccleſiam auſugit, vt in cap. fina. extra de immunirate eccleſiæ. ita dicit Salycetus in Authent. ſi quis. C. ad l. Iuliam de adult, tenet etiam, quòd fortè per rationem poſitam in dicto capit. fin. poteſt extendi ad quodlibet delictum, per quod eccle. violatur. Item quaodo eſſet latro publicus, qui homines in ſtratis publicis inuadit, vel quando eſſet agrorum depopulator, vt in cap. inter alia, eodem tit. & notat glo. ibidem, quod dicit eſſe ootabile propter alios, qui ſunt de terris eccle. quia io illis ſeruatnr ius Canonicũ, vt notat glo. in cap. a. de arbitris in ſexto, Sed prædictis obſtant, quæ idem Angel. ibidẽ, in verſic. in ſcalis Sancti Petronij, nume. a. & aduertas. infraſcriptis vſur fuit verbis, videlicet. & aduertas, quòd ſi delictum ſit cõmiſſum in eccle. vel in Cemiterio, Iudex tamen laicus non poteſt capere maleſactorem, & eum de loco ſacro extrahere; ſed Epiſcopus debet eum capere, & tradere Iudici ſeculari: vt eſt textus in Anthent. ſi quis ei. C. ad l. Iuliam de adulter. Secus autem ſi deliquit extra eccle. & in eam poſtea fugit: quia per Iudicem laicum poteſt capi, & extrahi. vt in Autheot. de maodatis Principum. §. ſed neque homicidæ. Et eſt ratio, quia quaudo deliqoit in eccle. non deliquit io territorio Indicis ſecularis, & ideò ipſum in eccle. capere non poteſt: Ita dicit Cynus in dicta Aotbeot. ſi quis ei. quod nota ad limitatiooem eorum, quæ dixi ſupra in glo. ſoper verſicu. quod fama publica: ſcilicet io materia capturæ. hæc ille, quæ non obſtant: cum loquatur hoc procedere de iure ciuili, ooo autem de iure Canonico: vt ibi dixerat: & id, quod addit, qnod nota ad limitationem, &c. dixit, vt iotelligas, quòd in tali caſu non habet locum, quod ibi dixerat, qoòd prios requitat Epiſcopum, vt patet; & ſic non eſt contrarietas aliqua. Idem docuit Sylueſter in ſumma in verſicnlo immunitas tertio, in principio. Idem docuit Naoarrus in ſuo manuaii, capitulo vigeſimoquinto, titulo de ſtatu Iudicum, nomero decimoſepeimo; verſiculo nono. qui abſtrahit. Idem docuit Egidius Boſſius in ſua praai criminali, titulo de captura, numero trigeſimoſecundo, in verſiculo quæritur etiam, quòd neque obnoxius crimini læſæ maieſtatis confugieos ad eccleſiam de iure poterit inde inuitus extrahi. per textum in dicto capitulo inter alia. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi criminali, quæſtio. 30. verſicu. primn, & verſic. quæro. quem ſequutus fuit Hyppolitus Bonacnſſis in ſuo theſauro communium opininnum, in verſi. fugientes rei ad eccleſiam, dicens hanc eſſe communem opinionem. probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cum enim deceat conceſſum Principis eſſe manſurum (vt docet text. in cap. decet. de regul. iur. in ſeato) & à Principibus mundi, ſcilicet Pontificibus, & Imperatoribus fuerit eccleſijs hoc priuilegium immunitatis, ac ſecuritatis, conſequendæ Ipſis reis confugientibus ad eccleſias ipſas conceſſum: inde cõſequens fit, qnòd ipſi rei quantuncumque ſint obnoxij pro grauiſſimis crimioibus pœnæ corporis afflictiuæ, ex tali confugio ipſam pœnam euadent non meritis ipſorũ, verum potius meritis ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti capitis Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ, quę nõ ſolùm eſt ſine macula, ſed oec poterit aliquo pacto immunda reddi criminibus ſceleſtorum hominum. Sed hic notanduoi erit, quòd quàmuis nonnulli Doctores voluetiot, quòd homicida voluntarius ſi conſulto, & præuia deliberatione poſt repentinum irę motum (abſque tamen vlla proditione) extra eccleſiam aliquem occiderit, poſſit inuitus extrahi ab eccleſia, vt refert Didacus Couarruuias in lib. 2. variarum reſolutionum, nu. 7. §. in his profecto caſibus, tamen ipſe contrarium docuit, qui ibidem, ſed in §. nono, ab eiſdem cõcluſionibus: dixit hanc eſſe communem opinionem, quàm approbauit quoque Aleaandtr in conſilio 147. cùm is gaudeat immooitate eccle. vt ſatis apparet arguendo à loco ſpeciali, in capit. inter alia, capitulo finali, de immunitate eccleſiæ, & capitulo primo, eatra de homicidio, & voluerunt omnes Canooiſtæ in dicto capitulo primo, extra de homicidio, vt ſunt Innocen. in capitu. inter alia, ext. de immonitare eccle. Io. And. in dicto c. 1. dicens, quòd gaudeat hac immunitate non tantum homicida voluntarius, verum etiã inſidioſus. idem Antonius de Butrio, Panor. Henricus Boich, & Marianus Socinus, in d. c. 1. Quapropter concluditur falſam eſſe eorum ſententiã, de iure commoni, ſed hodie veram, per ſupradictam Extrauag. Gregorij XIIII. Papæ. Sciendum tamen, qoòd Iulius Clarus in ſua praxi criminali quęſt. 30. in principio amplectitur noſtram hãc concluſionem, dicendo veram eſſe communem opiniooem de iure. (adde tu cõmuni) ſed quod hodie oon obſeroetur, quia illi, qui poſt deli-
6 ctum aufugiunt ad Eccleſiam, † ſi ſpontè traditi fuerint à prælatis, vel aliter ſponte exierint, vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur, etſi traditi non fuerint, ſoleot inquiri, & citari, etſi non compareaot, condemnantur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem. iuxta qualitatem delicti: & ita hanc partem immunitatis Eccleſiarum hodie non eſſe in vſu atteſtatur Remigius. De immunitate Eccleſiæ, ſolio ſeptimo, & ſequenti. & folio 235. io quæſtione tertia in fine,

Affirmatque in ſpecie illam in Hiſpania non ob-
ſeruari. Vt dixi infra, verſiculo, ſucceſſiue quæro.
hæc ille, Cuius doctrina ſi bene ponderabitur,
apparebit, quòd ipſe, & obſeruatio ab ipſo re-
lata, nihil opponit contra præſentem concluſio-
nem: quoniam ipſe loquitur in caſu, quando
licitè extrahitur reus ab Eccleſia, vel Clericus
ſponte ipſum donantibus. ergo in caſu, in quo
illicitè extraheretur, & quando Clerici reos non
ſpontè donatent Curiæ ſeculari, remanet vera
noſtra concluſio, & tamen ipſum hoc docuiſſe
per ſe patet ad litteram. nec obſtat huiuſmodi in-
terpretationi ſententiæ Iulij Clari id, quod ipſe
ſubdidit, dicens: [etſi traditi non fuerint, ſolene
inquiri, & citari; & ſi non compareant, condem-
nantur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem,
iuxta qualitatem delicti.] Non (inquam) cum
conſulto non dixerit violenter poſt condemna-
tionem huiuſmodi extrahitur, & ſententia exe-
quutioni mandatur, ſed ſolum dixit, condemna-
tur; quaſi dixerit, quòd Curia ſecularis exe-
quitur officium ſuum, & tunc ſententia exequu-
tioni mandabitur, quando ipſe reus ſua ſponte ſu
giendo, vel quocunque modo, aut cauſa (præ-
ter extractionem violentam, ſibi illatam à Cu-
ria) contigerit ipſum reperiri extra Eccleſiam:
& quod hoc ſit conſonum intentioni ipſius, eli-
citur ex verbis præcedentibus, quibus retulerat
ipſum dicens, ita dixit Abbas communiter teneri
(in capitulo inter alia, extra de immunitate Ec-
cleſiæ) quòd huiuſmodi rei traditi ſpontè ab E-
piſcopo, non poſſint condemnari ad mortem:
quapropter patuit, quòd & ipſe Iulius Clarus
aſtipulatus fuerit præſenti concluſioni, quod a-
pertius patet ex ijs, quæ ipſemet ibidem ſubin-
tulit, in verſicu. hinc eſt. Vbi poſtquam dixiſſet,
quòd licet de iure cōi non ſolum Eccleſiæ ipſius
ambitus gaudeat hac immunitate, ſed etiā quic-
quid eſt per 40. paſſus, circa ipſam Eccleſiam, ſi
ſit matrix; & per 30. ſi ſit alia Eccleſia, tamen
quòd vſu hoc non obſeruetur, vt refert Igneus, &
Remigius. ipſe tamen Iulius Clarus ibidem ſub-
didit, dicens. Bene verum eſt, quòd Senatus vl-
timo Octobris 1559. P.N. iuſſit Prætori Papiæ,
vt reſtitueret Eccleſiæ quendam Pirium imputa-
tum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiuſ-
dam domus ſitæ intra 16. paſſus ab Eccleſia ma-
iori, dummodo ipſa domus cohereret Eccleſiæ,
& eſſet ipſius Eccleſiæ: & ita his concurrentibus
ſeruandum eſſet in hoc Ducatu. aliàs verò non eſ-
ſet à communi conſuetudine recedendum. hæc
Iulius Clarus vbi ſupra.

Amplianda ergo primò erit præcedens con-
cluſio, vt, quod dictum fuit in ipſa, de Iudici-
bus ſecularibus; idem ſit dicendum regulariter
7 de Epiſcopis, cęteriſque † rectoribus Eccleſiarum
ipſarū, ad quas cōfugerunt huiuſmodi crimino ſi:
Nam regulariter nec ipſos inuitos ipſi Epiſcopi
ac rectores eccleſiarum, ad quas confugerunt ta-
les poterunt ſine violatione immunitatis eccle
ſiaſticæ extrahentes de eccleſia, tradere Curiæ
ſeculari, etiam ad petitionem Iudicum ſecula-
rium, ſed ipſos retinere in Eccleſia tutos ab incur
ſu, ac violentia curiæ ſecularis omnino tenebun-
tur. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Pri
mò (vltra omnia iura allata paulò antè in pro-
bationem præcedentis primæ concluſionis, iux-
ta ipſorum interpretationem inibi allatam: cùm
ex ipſis luce meridiana clarius eluceſcat Epiſco-
pos, ac reliquos Eccleſiarum rectores ex credi-
to ſibi miniſterio, ac paſtorali officio teneri, pro
viribus tueri immunitatem Sanctæ Eccleſiæ: cui,
& non ſibi tale priuilegium fuit conceſſum) per
textum in capitulo reos ſanguinis, 23. quæſtio-
ne quinta. vbi hæc habentur, videlicet. [Reos
ſanguinis defendat Eccleſia, ne effuſione ſangui-
nis particeps fiat.] hæc ibi. idem probatur per
argumentum in capitulo vnico, extra de natis
ex libero ventre. vbi hæc habentur, videlicet.
[Indecens eſſe credimus, vt progeniti ex liber-
ta, ſiue libera filij ad ſeruitia retrahantur. Pro-
pterea tibi præcipimus, vt ſi documenta nulla
ſint ab eccleſiæ parte, quæ documentis huiuſmo
di debeant obuiare, ab eius moleſtia ſine ali-
qua retractatione compeſcas eandem: durum eſt
enim, vt ſi alij pro mercede libertates tribuunt
ab eccleſia, à qua tueri debent, reuocentur.]
hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationem
per argumentum in dicto capitulo vnico, quo-
niam, & ſi explicitè, & ad verbum ibi non pro-
betur præſens ampliatio, benè tamen implicitè,
& ſecundum mentem conditoris ipſius Canonis,
vt elicitur ex ratione ipſius allata in fine dicti Ca
nonis. [ab eccleſia, à qua tueri debent, reuo-
centur.] ex quibus verbis patuit ipſum Grego-
rium Papam dicti Canonis conditorem voluiſſe
docere, quòd proprium eccleſiæ ſit tueri oppreſ-
ſos, & non opprimere ac per conſequens, ar-
guendo ab identitate rationis: dicendum erit præ
ſentem ampliationem probari dicto Canone. Pro
batur & ſecundò Doctorum authoritate omnium
qui fuerunt citati in probationem præcedentis
concluſionis, & ſi id explicitè non dixerint, ſed
ſolùm, quòd rectores debent ipſos confugas tue-
ri, & quòd non ſint inuiti extrahendi ab eccle-
ſia, ad quam confugerunt: ſed ibi requies, & vi-
ctualia ſint illis miniſtranda. infraſcripti verò Do
ctores explicitè præſentem ampliationem docue
runt. inter quos eſt Ioannes Andreas in dicto ca-
pitulo inter alia, columna prima, in verſicu. per
hanc gloſ. infraſcriptis vtens verbis, videlicet.
Per hanc Gloſam videtur Innocen. ſentire, quòd
per Iudicem eccleſiaſticum fugiens ad eccleſiam
benè poſſit inde abſtrahi, & puniri eccleſiaſtica
pœna: pro hoc faciat, quia contra ſeculares po-
teſtates, non contra eccleſiaſticas videtur hæc
immunitas adinuenta. Ad primum, decimaſepti-
ma quæſtione quarta: Frater. ibi, quòd nec Po-
teſtatibus quidem, vel Principibus: & in capitu-
lo diffiniuit, decimaſeptima quæſtione quarta,
violans puniri iubetur ſeueritate Regia. ergo de
laicis loquitur. Ad ſecundum facit, quia eccle-
ſia non præſumitur priuilegiaſſe contra ſe, vt in
capitulo cùm inſtantia, extra de cenſibus. Item
Iudex eccleſiaſticus non imponit pœnam mor-
tis, vel truncationis, à quibus debetur immuni-
tas fugienti. vt hic, & capitulo de raptoribus, tri-
geſimaſexta quæſtione prima. Prædicta conclu-
derent quæ dicta ſunt in eccleſiaſtico Iudice, lo-
cum habere in eccleſiaſtico dominio, ſcilicet,
cùm ſeruus eccleſiæ fugit ad eccleſiam. Non pu-
to Innocentium: ſic intellexiſſe: imò abſtra-
ctio violenta, etiam per eccleſiaſticum Iudi-
cem, vel Dominum de ſubdito, vel ſeruo fieri
non poterit: Vnde l. 2. C. de his, qui ad Eccle-
ſiam confugien. dicit, nemini licere confugien-

res. &cęt. Et Canooes 17. quæſtio. 4. ſic jacent, reum ad Eccleſiam fugientem, nemo abſtrahere audeat. Item diſſiniuit Sanctum Concilium, vt nullus audeant confugientem &c. Vniuerſale igitur negatiuum, etiam eccleſiaſticos includit, vt in capitu. vnico, extra de natis ex libero ventre, & in capitu. conquerente, in principio, extra de reſtitutio. ſpoliat. Item patere legem, &cęt. vt jn capitu, cùm omnes, extra de conſtitutionibus, Ad id, quod dicjtur eccleſiaſticum Iudicem non imponere pœnam mortis, vel truncationis? Reſpondeo, quòd de omni pœna loquitur hic text. & apertius Canon, cuius textum ponit glo. (Adde tu glo. in dicto cap. inter alia, in verſic. ad pœnam. dicens, quòd interim ab omni genere pœnarum ſunt ſecuri, vt in cap. id conſtituimus, 17. quæſt. 4.) Vnde nec glo. nec Innocentius loquitur de pœna, ſed de pœnitentia. concordat quod notatur in prædicto cap. de raptoribus. 36. quæſt. 1. Hæc omnia Ioannes And. vbi ſupra, quem ad verbum ſequutus fuit Henricus Boich. in dicto cap. inter alia. colum. 4. in principio. Idem docuit Antonius de Butrio in dicto cap. inter alia, colum. 2. in verſic. quæro quam pœnam euitet hic confugiens ad Eccleſiam? dicens, quòd euitat pœnam corporalem, & ſanguinis effuſionem. & poſtea ibidem conſecutiuè, refert oīa prædicta verba Io. And. & ipſi ſe ſubſcripſit: Idem docuit Panormitanus in dicto cap. inter alia, nume. 11. in verſicu. ſed dubitatur. an Iudex eccleſiaſticus poſſit iſtum confugientem arcere. refertque ad verbum prædictā ſententiam Ioannis And. & addit (in nume. 12.) infraſcripta, videlicet. Aduerte quia Io. And. apertè tangit, quid in ſubdito, vel ſeruo Domini eccleſiaſtici, vel in Iudice eccleſiaſtico, reſpectu ſecularis perſonæ. Et concludit, quòd per iſtos violenta abſtractio fieri non debet; quod mihi ſatis placet. & allego pro eo, capit. nullus. 17. quæſtio. 4. vbi tex. expreſsè dicit, quòd nullus Clericorum ſeruum, aut diſcipulum ſuum confugientem ad Eccleſiam extrahere audeat, vel flagellare præſumat. hæc ille. idem tacitè docuit glo. in dicto cap. reos ſanguinis, in verſic. defendat. his verbis vtens, videlicet. Omnes fugientes ad Eccleſiam tenetur defendere, vt 17. quæſtio. 4. cap. reum. & hoc verum eſt, ſiue rei ſint, ſiue non: niſi in caſibus in cap. inter alia, & cap. vltimo, extra de immunit. Eccle. ſed illos, qui non fugerint ad Eccleſiam quandoque iuuabit, quandoque non: ſi enim eſt ſpes correctionis: debet eos iuuare, vt in cap. eſt iniuſta, 23. quæſtio. 4. Item ſi iniuſtè ſint condemnati aliqui, omnibus modis iuuabit eos: ſi autem iuſtè? tunc temperatè, & non importunè iuuabit eos: ſed tantum intercedendo pro eis: ne ex indiſcreta defenſione incidat Eccleſia in malam opinionem, vt in cap. hi, qui. 14. quæſt. vltima, & in cap. non inferenda. 23. quæſtio. 3. Et licèt teneatur aliquos defendere: non tamen tenetur pro eis bellum mouere, vt in l. addictos ſupplicio. C. de Epiſcop. audien. hæc glo. ibi. Idem docuit Archidiaconus, & Cardinalis à Turrecremata in dicto cap. reos. ſequentes gloſ. ſupradictam. Idem docuit Zen. in Clemen. 1. de pœnitent. & remiſſio. vt ibidem retulit Ioan. de Imola. idem docuit Cardinalis Zabarell. in dicta Clemen. 1. colum. 2. verſicu. ſeptimo quæro, an Epiſcopus. aſſerens quòd hoc ipſum latius probauerit in dicto cap. inter alia. quæſtio. quinta. Probatur & tertiò præſens ampliatio hac ratione, videlicet. Cùm vnuſquiſque pati teneatur, quod iuris ipſe in alterum ſtatuere, ac exequi intendat, prout docuit text. in capitu. cùm omnes, §. fina. extra de conſtitutio. vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm igitur, quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo. & Sapientis dicat auctoritas; Patere legem, quam tu ipſe tuleris.] Indè ſequitur, quod Iudex eccleſiaſticus meritò a iure compellitur non ſolùm non extrahere inuitum confugam ex Eccleſia, verùm potius ipſum inibi tueri, vt ipſa Pontificia ac Imperatoria iura ſtatuerunt,

Limita dictam primam ampliationem, aſſeuerando ipſam veram, antequam interceſſerit apud Iudicem ſecularem, & obtinuerit medio iuramento, vel alia cautione validiori, iuxta qualitatem Iudicis, quòd ipſum confugam non puniet aliqua pœna corporis afflictiua, vt ſunt mors, mutilatio membrorum, verberatio, carcer, & huiuſmodi, & ſi velit ipſum ſolùm punire pœna pecuniaria, pro damnis illatis proximo propter crimē perpetratum ab ipſo confuga: quoniam in tali caſu
8 ſu ipſe Iudex † eccleſiaſticus tenebitur ipſum cōfugam etiam inuitum tradere ipſi Iudici ſeculari. hæc limitatio probatur triplici medio. Primo enim per argumentum apertiſſimum in cap. metuentes Dominos, 17. quæſtio. 4. vbi Gelaſius Papa his verbis vſus fuit, videlicet. [Metuentes Dominos famuli, ſi ad Eccleſiæ ſepta confugerint, interceſſiones debent quærere, non latebras: ne hæc ipſa præſumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noſter vir ſpectabilis Petrus quæritur ſeruum ſuum in Eccleſia Sancti Clementis diutius commorari: cui cùm deputaſſet ſacramenta præſtari, illum egredi nulla ratione voluiſſe. & ideo directus ſupradictus homo de præſenti cum eo, quem elegeris eſſe mittendum, cùm de impunitate eius ſacramenta præbuerit; eum ſtatim facias ad Dominum ſuum modis omnibus remeare: aut ſi in hac pertinacia fortè perſtiterit, poſt ſacramentum ſibi præſtitum reddatur inuitus.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per arg. in d. c. metuentes, quoniam & ſi explicitè non loquař de criminoſo libero, ſed ſolum de ſeruo: tň quia eadē ratio militat in vtroque cùm loquatur de ſeruo criminoſo: meritò de criminoſo libero idem fuiſſe ibidem ſtatutum negandum non erit. Idem probatur per textum in capitulo de raptoribus, 36. quæſtione prima, vbi hæc habentur ſtatuta in Aurelianenſi Concilio primo capitulo quarto, videlicet. [De raptoribus autem id conſtituendum eſſe cenſuimus, vt ſi ad Eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit, ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate conceſſa: aut ad ſeruiendum ſubiectus ſit, aut redimendi, ſe liberam habeat facultatem. Si verò quæ rapitur patrem habere conſtiterit, & puella raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur; & raptor patri ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.] hæc ibi. Ex quibus elicitur, quòd confugiens ad Eccleſiam non poterit condemnari ratione admiſſi criminis, niſi pœna pecuniaria iuxta qualitatem damni illati ratione criminis perpetrati. Idem probatur apertius per text. in c. reum. 17. q. 4. vbi hæc habentur,

videlicet,

Digitized by Google

videlicet.[Reum ad Eccleſiam confugientem nemo abſtrahere audeat, neque indè donare ad pęnam, vel ad mortem, vt honor Dei, & Sanctorum conſeruetur, ſed Rectores Eccleſiarum pacem, & vitam, ac membra eius obtinere ſtudeant: tamen legitimè componat quod iniquè fecit.] hæc in dicto Canone ex quo probatur apertiſſimè præſens limitatio, & quod talis non poſſit nec carceribus mancipare in pœnam criminis ſui: cùm carceratio ſummopere aduerſetur paci ipſius confugę, cum ſit pęna corporalis, ſed quòd poſſit puniri ſolum pœna pecuniaria, quæ potius dicenda erit ſatisfactio damni illati, quàm pęna, quod elicitur apertiſſimè ex verbo illo[componat] vt communis vſus loquendi vſurpauit. Idem apertius probatur per text. in c.diffiniuit ſanctum Concilium. 17.q.4. vbi hæc habentur diffinita in ſacro Concilio Toletano duodecimo, cap.10. videlicet. [Diffiniuit ſanctum Concilium, vt nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes indè extrahere, aut quodcũque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolij reſidentibus in loco Sancto inferre, ſed eſſe potius his ipſis, qui Eccleſias petunt per omnia licitum in triginta paſſus ab Eccleſiæ ianuis progredi: in quibus triginta paſſibus vniuſcuiuſque Eccleſia in toto circuitu reuerentia defendatur, ſic tamen, vt hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, vel longè ſeparatis ab Eccleſia domibus nullo modo abſcedant: ſed in hoc triginta paſſuum numero abſque domorum extranearum receptaculo progrediendi aditum obtinebunt: qualiter ad requiſitę naturæ vſum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu neceſſitudinis, qui dominicis ſe defendẽdos commiſerint clauſtris. Si quis autem hoc decretum tentauerit violare, & Eccleſiaſticæ excommunicationi ſubiaceat, & ſeueritatis regiæ feriatur ſententia. Ipſos autem, qui ad Eccleſiam confugium fecerunt, ſi iuxta priſcorũ Canonum ſtatura hi, qui eos repetunt ſacramenta reddiderint, & Sacerdos Eccleſiæ ipſius ab Eccleſiæ non abſtraxerit foribus, aut fuga talium ſi euenerit, Sacerdoti quærenda eſt: aut damnorum ſententia ſecundum electionem Principis huiuſmodi Sacerdotibus irroganda.] hæc ibi. Idẽ adhuc apertius probatur per text. in c.id conſtituimus. 17.q.4. & eſt Concilij Aurelianenſi primo, c. 3. & 5. vbi hęc habentur, videlicet. [Id conſtituimus obſeruandum, quod Eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit: vt ab Eccleſiæ atrijs, vel domo Epiſcopi reos abſtrahere omnino non liceat, ſed nec alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis ſacramentis de morte, & debilitate, & omni pęnarum genere ſint ſecuri: ita vt ei, cui reus fuerit criminoſus de ſatisfactione conueniat. Quòd ſi quis ſacramenta ſua cõuictus fuerit violaſſe, reus periurij non ſolum a communione Eccleſiæ, vel omnium clericorum, verum etiam & a Catholicorum conuiuio ſeparetur. Quòd ſi is, cui reus eſt noluerit ſibi intentione faciente componi, & ipſe reus de Eccleſia actus timore diſceſſerit ab Eccleſiæ clericis non quæratur. Seruus etiam qui ad Eccleſiam confugerit ꝓ qualibet culpa, ſi ad non pro admiſſa culpa ſacramentum ſuſceperit, ſtatim ad ſeruitium Domini ſui redire cogatur, & poſtquam dato Sacramento Domino ſuo fuerit conſignatus: ſi aliquid pęnę pro eadem culpa, qua excuſatur, probatus fuerit pertuliſſe; pro cõtemptu eccleſiæ, & præuaricatione fidei, à communione, & conuiuio Catholicorũ extraneus habeatur. Si verò ſeruus pro culpa ſua ab eccleſia defenſatus Sacramenta domini Clericis exigẽtibus de impunitate perceperit: exire nolentem à domino liceat occupari.] hæc ibi. Per quæ fuit apertiſſimè probata præſens limitatio: cum ibi dicatur [Vt ab eccleſiæ atrijs, vel domo Epiſcopi reos abſtrahere oĩno non liceat, ſed nec alteri cõſignare, niſi ad Euangelia datis Sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere ſint ſicuri.] Ex quibus verbis elicitur argumentum à contrario ſenſu: ꝙ inde eliciatur, Rectores eccleſiæ (ad quam reus confugit) teneãtur recepto prius iuramento, ꝙ Iudex ſecularis nõ puniet, ipſum reum tũc delicti perpetrati pœna capitali, nec pœna mutilationis mẽbrorum, nec carceris, nec fuſtigationis: cùm ibi dicatur [& omni pœnarum genera.] Quapropter cùm appellatione pęnarum, veniant non ſolùm pœnæ introductę de iure ciuili, verum etiam introductæ de iure Canonico, quæ ambæ genera pœnarum habet ſub ſe multas ſpecies pœnarum: & cùm ſummopere ad percipiendum verum intellectum dictorum verborum dicti Canonis, ſcilicet [ab omni pœnarum genere ſint ſecuri.] Ex quibus elicit, ꝙ ſi Rectori videbitur, poterit expetere a Iudice ſeculari non ſolum ſimplex iuramẽtum, verum etiam aliam ſecuriorem cautionem arbitrio ſuo, habita ratione perſonæ Iudicis, & qualitatis tã delicti, quàm eorum contra quos tale crimen fuerat perpetratũ. operæpretium duxi poſt præſentis limitationis probationem ipſa genera pœnarum cum ſuis ſpecierum hic inſerere, vt Iudex tam ſecularis, quam Eccleſiaſticus ſciat quid iurauerit, vel quale iuramentum receperit, & quando illius tranſgreſſor fuerit Iudex ſecularis. Vide ergo ibi: hic tamẽ ſilentio non prætermittã, quòd ponderanda ſunt quoque verba illa dicti c.id conſtituimus, videlicet. [ita vt ei, cui reus fuerit criminoſus de ſatisfactione conueniat.] per quæ verba patet ſacrum Concilium Aurelianenſe innuiſſe, quòd dictus criminoſus confuga ad Eccleſiam non veniat puniendus aliqua ſpecie pœnarum propriè dictarum, ſed ſolum pœna impropriè dicta, ſcilicet ſatisfactionis faciẽdæ de damno, aut iniuria ei, cui talis confuga detrimentum aliquod ex ipſo crimine perpetrato intuliſſet, & ſi pœna, prout peroptimè docuit quoque Glo. in c.inter alia, in verſic. ad pœnam. & in verſ. puniendus. ext. de immu. eccleſ. per me hic paulò poſt ad verbum referenda. Idem probatur per text. apertiſſimum in c. inter alia. ext. de immu. eccleſ. vbi Innocentius Tertius ſcribens Regi Scotiæ infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Inter alia & infra. Tuis quæſtionibus reſpondẽtes iuxta ſacrorum ſtatura Canonum, & traditiones legum ciuilium, ita duximus diſtinguendum, quòd fugiens ad eccleſiam, aut liber, aut ſeruus exiſtit: ſi liber quantumcunque grauia maleficia perpetrauerit, non eſt violenter ab eccleſia extrahẽdus; nec indè damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, ſed Rectores eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam: ſuper hoc tamen, quod iniquè fecit, eſt aliás legitimè puniendus, & hoc verum eſt: niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorũ, qui dum itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidijs, ab eccleſia extrahi poteſt, impunitate non præſtita, ſecundum Canonicas

Digitized by Google

nonicas ſanctiones. Si verò ſeruus fuerit, qui confugerit ad Eccleſiā : poſtquam de impunitate ſua Dominus eius Clericis iuramenrum præſtiterit, ad ſeruitium Domini ſui reddire compellitur ét inuitus : alioquin a Domino poterit occupari.] hæc in dicto Canone, ſemper memoriæ retinēdo, & executioni mandando ab omnibus Iudicibus vtriuſque fori, & pro veritate præſentis noſtrę limitationis erunt ponderaoda verba illa ipſiuſmet Canonis, videlicet. [Nec indè damnari debet ad mortem, vel ad pęnam, ſed Rectores Eccleſiarum ſibi obtinere debent membra, & vitam.] quaſi diceret Summus Pontifex ibi, quòd non debet confuga ad Eccleſiam damnari ad mortem, vel ad pęnam, ſcilicet propriè dictam corporis afflictiuā, vt omnes infra referendi Doctores docuerūt: ſed efficaciter obtinere debent Rectores membra, & vitam, ſcilicet tutam, ac liberam, & non carcerib. mancipatam, quæ ſine dubio eſſet aliás dicenda mors ciuilis, ne dicam mors continua, cum indè homo carceri mancipatus abundet immenſis miſerijs, & eget etiam minimo auxilio, vt experientia rerum magiſtra tales in dies docet: & quod dixi efficacirer obtinere debent, &c. probatur, quoniam ſemper verba vniuſcuiuſque legis ſunt intelligenda cum effectu. vt in c. relatum. extr. de clericis non reſid. & quòd dictus Canon loquatur in terminis præſentis limitationis elicitur ex verbis illis ibidem contentis, videlicet [Et hoc verum, niſi publicus latro, &c. q, &c. ab eccleſia extrahi poteſt impunitate nō præſtita, ſm Canonicas ſanctiones] Nam iuxta iuris regulam, exceptio firmat regulam in contrarium. Quapropter dicemus, quòd ex ipſo Canone eliciatur, quòd licet regulariter ab eccleſia extrahi confuga criminoſus non poſſit, niſi prius obtenta a Rectoribus Eccleſiarum ipſius impunitate a Iudicibus ſecularibus, iuxta Canonicas ſanctiones: tamē hæc regula fallit in publico latrone, & nocturno agrorum populatore, vt in dicto Canone arguendo modo a contrario ſenſu, dicendum erit: quòd ex ipſo Canone habeatur, quòd obtenta a Rectoribus criminoſi cōfugæ modo ſupradicto impunitate, ipſi Rectores tenentur dictos criminoſos etiam inuitos aſſignare, ac effectualiter tradere Iudicibus ſecularibus, illis tribuendo facultatem ipſos extrahendi. Hæc limitatio probatur & ſecundò Doctorum ſententia : Nam ipſi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doctores, videlicet Glo. enim in d. c. inter alia, verſic. ad pęnam. dicit ad pœnam, ab omni genere pœnarum interim ſunt ſecuri. 17. quæſt. 4. c. id conſtituimus. & in verſic. puniendus. dicit pecunialiter duntaxat, vel alia ſatisfactione præter pœnam corporalem. 17. q. 4. c. reum. & c. id cōſtituimus. & in verſ. compellitur, tacitè dicit, quòd præſtito iuramento prædicto talis confuga debet cōpelli ad egrediendum ab eccleſia, vt in dicto Canone explicitè habetur. & iccircò dicit. Compellatur 17. q. 4. c. metuentes, & c. id conſtituimus. & C. de his, qui ad eccle. confu. l. ſi ſeruus. quaſi diceret nō ſolum per iſtum textum hoc præcipitur, ſed & per ſupradicta iura. hęc Glo. illa. Idem docuit Glo. in d. c. de raptoribus. io verſ. vel pœnarum. dicens. corporalium a talibus liberatur hic auctoritate Canonum, non autem a pœna pecuniaria, quam ſubſtinet. vt in cap. denique. 36. q. 2. (Adde tu quòd ibi hæc habentur, videlicet. [Denique & puellæ pater illius, quæ vim concubitus nulli deſpōſata pertulerit quinquaginta dragmas argenteas accipiet: ipſa autem in coniugio permanebit] hæc ibi. Idē docuit Glo. notabilis in d. c. reum. dicens ad quid enim impetraret Eccleſia ei vitam ſi pro eodem crimine poſtea decapitaretur? Dicas ergo quòd hoc eſt priuilegium Eccleſiæ, quòd talis a modò, nec vitam, nec membrum perdat, ſed quòd aliás pecuniariter ſatisfaciat. Vel ſi hoc non poteſt, ſeruiat ei perpetuò quem læſit. vt in c. de raptoribus, 36. q. 1. hæc Glo. illa. Idem docuit Innocentius in d. c. inter alia. interpretando dictum Canonem. in verſ. [Ad pœnā corporalem] infraſcriptis vtitur verbis, ſe ſubſcribendo præſenti limitationi, videlicet. Ad pęnam corporalem, ideſt ſanguinis effuſionem, poſſet ta-
9 men in Monaſteriū detrudi † ad pęnitentiā agendam. [Ad pœnam] 17. q. 4. c. id conſtituimus. [Mēbra] ideſt, promiſſionem de vita, & mēbris ſaluandis: etſi neceſſe fuerit iuramentum, & etiam maiores cautiones. vt in c. litteras. extr. de reſtitu. ſpoliat. [Puniendus] pecunialiter, vel aliás præter pęnam ſanguinis. 17. q. 4. c. reū, & c. id conſtituimus. ſed nunquam in carcere mittēdus. hæc omnia ſunt verba præciſa ipſius Innocentij vbi ſupra, ex quibus. Primò elicitur apertiſſimè ipſum Innocentium approbare præſentem limitationem, in qua diximus talem confugam non fore puniendū pęna aliqua corporis afflictiua, ſed pecunialiter, & quòd ſit aſſignandus Curiæ poſt cautionem congruentem receptam de tale promiſſum obſeruando. Secundò, ꝙ non obſtant his, quæ diximus inibi, ſcilicet, ꝙ inde non punietur dictus confuga pęna aliqua corporis afflictiua, vt ſunt mors, mēbrorum mutilatio, verberatio, carcer, & huiuſmodi. Non (inquam) obſtant verba dicti Innocentij ſupra per me hic recenſita, videlicet. Primò, poſſet tamen in Monaſterium detrudi ad pœnitentiam peragendam. Secundò vel aliás præter pęnā ſanguinis. Nam illa verba quibus vſus fuit primo. Poſſet tamen, &c. à Doctoribus recenſitis in probationem ampliationis præcedentis non ſic ad ſonitum verborum interpretanda fore aſſeueratur, ſed ſecundum mentem ipſius Innocentij. Nam ibi Innocentius non loquitur de pęna, ſed de pęnitentia. & pro hoc facit Glo. in c. de raptoribus. 36. q. 1. quæ videtur innuere, quòd talibus poteſt iniungi pęnitentia: & quòd ipſe Innocentius non loquatur de detruſione propriè dicta, ideſt de carceratione, comprobabo ex duobus. Primò quia ipſemet Innocentius ſubintulit hæc verba. [Sed nunquam in carcerem mittendus] nam ſi per detruſionem in Monaſterium intellexiſſet de pœna carceris ab ipſo confuga ſuſtinenda, cum non fiat cū ſanguinis effuſione, quam videtur ipſum voluiſſe per dictum text. in d. c. inter alia, omnino fore excludenda: ipſe (inquam) Innocentius ſibi videretur contrarius, cùm (vt retulimus ſupra) ferè immediatè dixerit, [ſed nunquam in carcerem mittendus] quæ verba ſi ponderaſſent tot celeberrimi Doctores, non ita laboraſſent in exponendis illis verbis ipſiuſmet Innocentij ſupradictis, videlicet. [Poſſet tamen. &c.] Nam Imola in Clem. 1. col. fin. in verſic. quinto. nunquid Epiſcopus. de pęniten. & remiſſ. limitat dictam ſententiam Innocentij dicens veram eſſe ſolum, ſi Monaſteriū (in quo ponitur confuga ad pęnitentiam) eſſet nimis arctum ſicut carcer, qui poſſit reputari perpetuus: Vbi panis anguſtiæ, & aqua doloris dari poſſit.

&re-

& recitat quoque ſentẽtiam Zen. ibidem contrariantem ipſi Innocentio, & ſic poſſunt concordari dictæ opiniones (vt docuit Panormit. in d.c. inter alia, numero 12. verſic. ſed circa duo.) Nam etſi Innocentius, & Ioannes Andr. in dicto capit. inter alia videantur ſentire vnà cum Laurentio, quòd Iudex Eccleſiaſticus fugienti ad Eccleſiam poſſit indicere etiam inuito pœnitentiam de peccato publico, dummodo inuitus non extrahatur ab Eccleſia, vt ſic conſulatur pariter immunitati Eccleſiaſticæ, & animæ ipſius fugientis. & ratio iſtius deciſionis eſt (ſecundum Panormitanum vbi ſupra) quoniam immunitas Eccleſiæ non intelligitur conceſſa in præiudicium animæ. Poteſt enim quis compelli ad agendum pœnitentiam de peccato publico (vt diximus) vt in c.1. de ſponſ. & c. fin. 25. q. 6. Nec Eccleſia excuſat, cùm hæc penitẽtia imponatur in Eccleſia. vt in c. in capit. diſt. 50. Ex his ergo patuit, quòd Innocentius (ſi benè ponderentur verba ipſius) ſe ſubſcripſit pręſenti limitationi. Nam nec credendum erit, quòd ipſe Innocentius per illa verba ipſius [Puniendus pecunialiter, vel aliàs præter pœnam ſanguinis.] voluerit docere Iudicem ſecularem poſſe talem reũ confugam ad Eccleſiam tali cautione præmiſſa poſſe punire pro admiſſo ſcelere omni alia pœna, præter pęnam ſanguinis, quia (vt diximus) ſibimet eſſet contrarius, ſtatim ſubiungendo [Sed nunquã in carcerem mittendus] cùm pœna carceris non ſit pœna ſanguinis, (vt patet ad ſenſum.) Quapropter dicta verba ipſius Canonis [Puniendus pecuniariter, vel aliàs præter pœnã ſanguinis] erunt exponenda, prout communiter dicunt Doctores: ſcilicet vel aliàs ſatisfaciendo parti læſæ propter crimen perpetratum: vt paulò poſt referendo ſententias aliorum Doctorum dicam latius, cum ex tali confugio ad Eccleſiam ſint facti liberi ab omni genere pęnarum, vt docuit textus ſupra per me relatus in c. id conſtituimus. 17. q. 4. Idem docuit Hoſtienſis in ſumma titu. de immun. eccleſ. §. inquantum, & ad quos. verſ. aliàs autem. Infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Aliàs autem quãtumcunque enorme, ſeu graue delictum cõmiſerint, debent Rectores Eccleſiarum iuuare ſibi vitam, & membra, idonea cautione recepta. arg. in c. ex tranſmiſſa. extra de reſtitu. ſpoliat. ſcilicet iuratoria tantum. vt in c. id conſtituimus. 17. q. 4. ſed & fideiuſſoria, ac pœnali, ſi timeatur, quòd is, qui eum petit non benè ſeruaret iuramentum ſuum. arg. in d.c. ex tranſmiſſa. & c. litteras. §. fin. ext. de præſumptionibus. Super hoc autem, quòd iniquè geſſit, eſt aliàs legitimè puniendus. vt in d.c. inter alia. §. ſi libet. hæc Hoſtienſis. cuius verba exponenda eruut iuxta interpretationem verborũ dicti c. inter alia, & verborum Innocentij. Idem docuit Ioan. And. in d.c. inter alia. col. 1. verſ. dicit Hoſt. his verbis vtens, videlicet, In hac conſtitu-

10 tione delinquunt † Principes, & Prælati: Principes, quia ſi talis confuga ponit pedem ext. Eccleſiam, ſtatim eum capiunt, ſi non exit, ipſum obſeſſum detinent, requiem, veſtem, victualia denegando cõtra Canones, & leges allegatas in Glo. Prælati verò in hoc delinquunt: quia quantumcunque fugiens grauia commiſerit, ipſum tamen in totum ſaluare nituntur, ita quòd nullam pœnã pecuniariam patiantur, contra id, quod hic dicitur, & contra bonum iuſtitiæ, quod eſt ſummum. vt in c. cum deuotiſſimam. 12. q. 2. hæc ibi, & in colum. 2. ibidem. verſic. iuramentum dicit. Idem videtur in præcedenti caſu, (ſcilicet de homine libero confuga) niſi in vtroque, quòd non ſeruaretur iuramentum veriſimiliter præſumatur. arg. in c. clericos. ext. de cohabit. cler. & mul. & in c. ex tranſmiſſa. & in c. litteras. ext. de reſtitu. ſpoliat. quo caſu præter iuramentum erit maior cautio exigenda. hæc Ioan. Andr. vbi ſupra. Ex cuius dictis tria eliciuntur tam ex ſua, quàm ex Hoſt. ſententia. Primum quorum eſt, quòd Principes peccant prohibentes ad tales confugas ferri neceſſaria. Secundum, quòd Prælati tenentur ſaluare eos quo ad omnem pœnam præter pecuniariam. Tertium, quòd Pręlati ante talium aſſignationem debent cautionem tutam de ſeruando iuramento facto (de non puniendo tales, niſi pœna pecuniaria ratione damni illati) exacto à Iudicibus ſecularibus. Idem docuit Panormitanus in dicto c. inter alia, nu. 8. his verbis vtens, videlicet. Quæritur

11 quia textus dicit, quòd fugiens † ad Eccleſiã eſt aliàs legitimè puniendus. quæritur qua pœna puniatur? ſol. Dicit Gloſa in verſ. puniendus, quòd pecuniariter, vel aliter ſatisfaciet præter pœnam corporalem. Et idem Doctores communiter hic dicentes, quòd ciuiliter, cum illis agi poteſt: accuſari verò etiam proceſſu temporis non poſſunt: aliàs modica eſſet hæc immunitas Eccleſiæ. Dixit tamen Innocentius, ꝙ prætextu huius criminis poterunt repelli à promotione. Aduerte puto, ꝙ ciuiliter, & criminaliter, cum iſtis agi etiam dum exiſtunt in Eccleſia: dummodo nõ conſequãtur pœnam corporis afflictiuam, vt hic: vbi textus dicit, ꝙ ſunt aliàs legitimè puniendi, ergo loquitur de accuſatione criminali: hinc poſt multa dicit Glo. notabilis in c. reum. 17. q. 4. ꝙ priuilegium Eccleſiæ operatur, vt omnino neque vitã perdat, neque membrum: ſed aliàs pecuniariter ſatisfaciat, vel ſi hoc non poteſt, ſeruiat ei perpetuò, quẽ læſit. arg. in c. de raptoribus, 36. q. 1. quod nota. Ad idem firmat ibi Archid. dicens, ꝙ illa ſententia fuit Hugonis, vt fugiens ad Eccleſiam nõ debeat amplius puniri pœna mortis, membrorum, vel verberum, ſed debet puniri pecuniariter, & ſatisfacere, & hoc innuit hic iſte textus, dum dicit, quòd componat, &c. quod ſonat quo ad ſatisfactionem pecuniariam, non tamen propter hoc negatur ſecundum Hugonem, quin etiam poſſit ſatisfacere, puta, iurando illi fidelitatem, vel præſtando aliud ſeruitium, prout voluit Glo. præallegata. Sed tu conſidera, quòd text. hic vtitur verbo [puniẽdus] & vnum ius debet per aliud ſuppleri: vnde (vt dixi) poterit puniri ad omnem pœnam præter corporalem: Fateor tamen, quòd poterit cum læſo componere, prout eis placuerit. Nam ſatisfactum intelligitur qualitercunque voluntati creditoris ſatisfiat, vt in l. ſi rem. §. omnis. ff. de pignor. actione. Sed ego quæro qualiter mandabitur executioni iſta pœna, & qualiter procedetur contra iſtum ad condemnationem, ex quo eſt in Eccleſia? Aduerte circa modum procedendi, dico, ꝙ poterit exire Eccleſiam. Nam ex illo ſolo confugere ad Eccleſiam conſequitur immunitatem: vt in c. id conſtituimus. 17. q. 4. & hic Prælati, tamen de facto violant has immunitates: debent enim a Iudicibus ſecularibus de vita, & membris ſeruandis obtinere, vt hic, & dicit Innocentius, ꝙ ſi neceſſe fuerit exigere ſuper hoc iuramentum, & etiã maiores cautiones. argum. in c. literas. ext. de reſtitu.

Digitized by Google

ſtitu.ſpoliat.& c.grauem. ext.de ſent.excommun. quod benè nota. Et eo exeunte poterit fieri proceſſus, & ſententia executioni in bonis mandari, vel poterit aliter componere cum læſo, vt ſupra dixi. Si verò nullo modo velit de Eccleſia exire, & fortè timens tirannidem Iudicis ſecularis, nullo modo debet de Eccleſia extrahi per Iudicem, vel alium Nam(vt innuit textus) duplex eſt immunitas. Prima, vt nullo modo extrahatur inuitus. Secunda, vt non condemnetur inde ad pœnam corporalem, vt hic, & facit textus in d.c.reum.& in l. a C.de his,qui ad Eccleſiam confugiunt:vbi indiſtinctè prohibetur extractio:poterit ergo tunc citari in eccleſia, & tenetur comparere per ſe, aut per procuratorem, vt probatur in l.præſenti.C.de his,qui ad eccle.vbi textus,& Bart.ſi autem noluerit per ſe, vel per alium comparere ſi lis erat conteſtata ante fugam, procedetur ad ſententiam pecuniariam, vt hic, & ibi, & mandabitur ſententia executioni in bonis. Si autem non erat lis conteſtata, procedetur ad primum, & ſecundum decretum, ſecundum qualitatem cauſæ, vt in d.l.præſenti hæc procedunt reſpectu Iudicis ſecularis, quo ad reum laicum.hæc Panorm.ibi.qui ibidem, ſed num.11. concludit, quòd Iudex Eccleſiaſticus tali confugæ noleti egredi de eccleſia poſſit indicere pœnitentiam de peccato eius publico, etiam ipſo inuito: dummodo inuitus non extrahatur ab eccleſia, quia tali pacto conſuletur immunitati eccleſiæ, & animæ ipſius: hæc ibi Panormitanus: ſed notandum, quòd verba hæc Panormitani erunt intelligenda cum grano ſalis, & ſecundum ipſius ſententiam, & non ſecundum corticem nudum ipſorum verborum: quoniam aliàs eſſet ipſe Panorm.ſibi contrarius, eo quòd ibidem, ſed nu. 13. in fine in verſ.& ex his omnibus. cùm ibi ſubſcribendo ſe præſenti limitationi referens ſupraſcriptam ſententiam Hoſt. & Ioan.And.ipſam approbauit his verbis vtens, videlicet. Et ex his omnibus patet ſecundum Hoſt.quòd contra hanc cõſtitutionem delinquunt Principes, & Prælati: Principes, quia ſi fugiens ad eccleſiam ponit pedem extra eccleſiam, ſtatim eum capi faciunt, & ſi non exit, tenent eum obſeſſum, & denegant victualia, & quicquid mali facere poſſunt, faciunt contra illum.contra l.præſenti. & Canones præallegatos. Prælati verò in hoc delinquunt, quia quantumcunque grauia fugiens commiſerit, ipſum tamen ſeruare in totum nituntur: ita, quòd nullam pœnam pecuniariam patiatur cõtra id, quod hic dicitur, & contra iuſtitiam, quæ eſt ſummũ bonum. vt in c.cùm deuotiſſimam.10.q.2. Ideo optabat Hoſt.& benè, quòd in hoc, & in alijs vtrique eſſent ſuis terminis contenti.hæc omnia Panorm. vbi ſupra. Ex quibus patuit ipſum quoque docuiſſe Iudicẽ Eccleſiaſticum teneri(recepta cautione de nõ imponenda pęna corporali ipſi confugæ a Iudice ſeculari) ipſum confugam remittere dicto Iudici ſeculari puniendum pœna pecuniaria, vt ſic parti læſæ poſſit ſatisfieri de damno illato ab ipſo. Ex quibus etiam elicitur apertiſſimè ipſum ſe ſubſcripſiſſe pręſenti limitationi, & quòd illa verba(quibus ipſe vſus fuerat paulò antè, ſcilicet in eodem c.inter alia.nu.12.dicendo, quòd Iudex Eccleſiaſticus nullo pacto deberet talem confugam ad eccleſiam, ex ipſa inuitum extrahere)ſint intelligenda ſecundum mentem ipſius poſtea expreſſam, ſcilicet antę receptam tutam cautionem a Iudicę ſeculari de ipſo confuga non puniendo pęna corporali:ſed ſolum pecuniaria in ſatisfactionẽ damni illati:quod & colligitur quoque ex eo, quòd ipſe retulit ſententiam ſupradictorum Canonũ, qui hoc expreſsè præceperunt, vt ex ipſorum tenore hic paulò ante relato a me patuit. Idem docuit tacitè Antonius de Butrio in d.c.inter alia. Primò cùm in col.1.verſ. Nota, quòd confugiens. his verbis vtatur, videlicet: Nota, quòd confugiens ad Eccleſiam, totalem non conſequitur immunitatem: ſed pœnam corporis, vel membri debilitationem, ac mortem non ſuſtinet. Et ſic nota, quòd propriè illa dicitur pœna ſtrictè, quæ infert dolorem corporis, vel membri diminutionem. hæc ille. Secundò cum referat ſententiam Innocentij, & ipſi ſe ſubſcripſerit(illi non aduerſando) qui præſenti limitationi ſe ſubſcripſit, vt patuit ſuperius ex eiuſdem Innocentij verbis a me relatis. Idem docuit Archid.in d.c.reum, in verſ.in eadẽ Glo. ibi, nec membrum. Infraſcriptis vtens verbis, videlicet, hæc fuit ſententia Hugonis dicentis, quòd ſecurè tenendum eſt, quòd omnis pęna corporalis, ſcilicet mortis, & membrorum, & verberum debet remitti ex toto: ſed tenetur ad pœnam pecuniariam, ſecundum quod iniuriam, vel damnũ intulit, & in hoc caſu intelligitur hoc capitulum infra eo.c.id conſtituimus.& hoc notatur per id, quod dicit hoc capitulum. [Componat]eſt enim componere pro damno dato, vel offenſa, vel iniuria pecuniariter ſatisfacere. Non tamen negandũ eſt quin, & alia ſatisfactione ſatisfacere poſſit, dummodo fiat præter corporalem, puta, iurando fidelitatem, vel ſeruitium præſtando, vt hic dicit Glo. ſed de corpore de cætero nũquam punietur pro illo crimine, pro quo fugit ad eccleſiam. arg. infra eo.c.id conſtituimus. & ita quantum ad pœnam corporis eccleſia præſtet ei immunitatem, non quo ad aliam, ſecundum Hugonem.hæc Archid.vbi ſupra, qui(breuius tamen)eadem repetit in d.c.id conſtituimus. qui rurſus de eadem materia loquens in c.eos.diſt.87.infraſcriptis verbis vtitur, videlicet eos tradi, id eſt ad pœnam corporalem, vel tradi antè præſtitum iuramentum de impunitate corporali, quo præſtito reddi debet, ſi non vult exire, occupatur a Domino. hęc ille. qui idem docens in d. c. de raptoribus, in verſ.in prima Glo.ibi liberatur, infraſcriptis vtitur verbis, videlicet, & hoc propter fauorem, & priuilegium eccleſiæ:non autem liberatur a pecuniarijs: debet enim componere quod iniquè commiſit, 17.q.4.c.reum. & c.id conſtituimus. & diſt.87.c. eos qui.& hic eſt argumentum expreſſum, quòd fugientes ad eccleſiam liberãtur ab omni pęna corporali, quæ a Iudice erit inferenda: & eſt contra opinionem multorum, & contra leges, quibus hic ora clauduntur.hæc ille. Idem docuit Cardinalis a Turrecremata in d.c.de raptoribus in verſ.[Pęnarum.]his verbis vtens, videlicet corporalium, a quibus pęnis propter fauorem, & priuilegium eccleſiæ liberatur, non autem a pecuniarijs: debet enim componere quod iniquè commiſit, vt in c. reum.17.q.4.& eſt hic argumentum expreſſum, quòd fugientes ad eccleſiam liberantur ab omni pęna corporali, quæ a Iudice eſſet inferenda. Et eſt cõtra opinionem multorum, & contra leges.quib. hic ora clauduntur. hæc ille, vbi ſupra, qui idem docens in d.c.reum. dixit talem confugam non poſſe puniri a Iudicę aliqua pœna corporali: ſed

tene-

Digitized by Google

tenebitur ſatisfacere damno illato pecuniariter.
Idem in d.c.id conſtituimus, dicit recepto iura-
mento a Rectore Eccleſiæ (ad quam criminoſus
confugerat) de impunitate ab omni pena corpo-
rali dictum confugam eſſe omnino actualiter tra-
dēdum, vel Iudici, vel Domino ſuo, ſi eſſet ſeruus.
& addit, dicens. Nota, quòd ſacramentum debet
præſtari non ſolum pro impunitate fugæ ad Ec-
cleſiam, ſed etiam criminis commiſſi, pro quo fu
git. vt in d.c. reum. & in d.c. de raptoribus. hæc il
le, qui idem docens in c. eos. diſt. 87. dixit, ꝙ tales
confugas ad Eccleſiam non oportet trahi ad pœ-
nam corporalem, vel tradi ante præſtitū iuramen
tum de impunitate corporali, quo præſtito reddī
debet, ſi non vult exire, occupatur a Domino. ar-
gum. in d.c. reum, & c. id conſtituimus. hæc ille.
Idem docuit Præpoſitus in d.c. eos. dicens talem
confugam ad Eccleſiam eſſe immunem a pœna
corporali, & quòd debeat tradi ante præſtitum
iuramentum de impunitate. Idem docuit Gemi
nianus in d.c. eos. vtens iiſdem verbis Præpoſiti ſu
pra relatis. Idem docuit Boſſius in ſua praxi crimi
nali. titu. de delicto. nu. 24. Idem docuit Syluester
in ſumma verſ. immunitas, tertio §. quarto quæri-
tur. Probatur & tertiò præſens limitatio hac ra-
tione, ſicut enim non decet Iudices ſeculares ta-
les confugas inuitos extrahere ex Eccleſia, ne in-
dè iniuſte priuent Eccleſiam ſua immunitate: ſic
nec decet rectores Eccleſiarum (recepto iuramen
to, ac ſequuta cautione de non imponenda cor-
porali aliqua pena, talibus confugientibus ad Ec
cleſiam ipſos non tradere Iudici ſeculari, vt pecu
niariter ſatisfaciat damnificatis per eos, ne tales
ſine ſua culpa priuentur rebus ſuis. Quapropter
patuit ex allatis veritas præſentis limitationis.

12 Etſi veriſſima comprobata fuerit † præſens li-
mitatio, tamen contra ipſam quis poſſet inſur-
gere ductus ſententia Aegidij Boſſij in ſua pract.
crim. titu. de captura, nu. 24. vbi poſtquam ſubſcri
pſiſſet præſenti limitationi, addidit infraſcripta,
videlicet ſi tamē delictum eſſet graue, magis con
ueniret ei procedere ad ſuam pœnam, quàm hoc
modo punire, & ita hoc mane factum eſt in Sena-
tu (ſcilicet Mediolan.) tamen Iudex ex auctorita-
te ſua debet talem extrahere ab Eccleſia, licet ve
lit tantum pœna pecuniaria punire, ſed auctori-
tate Eccleſiæ, vt vides. Hæc Boſſius, vbi ſupra. Cui
13 quamfacillima erit reſponſio. † Nam animaduer
tendum erit ipſum conſulto non dixiſſe Epiſco-
pum ad hoc teneri, ſed ei magis conuenire, quaſi
poſſet, ſi vellet vt delicta atrociora atrociori pu-
nirentur ad terrorem aliorum, & vt ſic bono com
muni conſulerentur hoc ſolo reſpectu: Quod ta-
men omnino negamus: cùm Epiſcopi ſit ſeruare
ſacros Canones, & potius expugnare violatores
immunitatis Eccleſiaſticę, & illis obuiā ire totis
nixibus, quàm tale quid diſſimulando præiudica-
re priuilegio Eccleſijs conceſſo a Deo, tot Impe-
ratoribus, ac Summis Pōtificibus, eo magis quàm
aliquatenus punitur talis confuga, ſcilicet pœna
pecuniaria: ſtantibus etiam tot iurium, ac Docto
rum auctoritatibus ſupracitatis.

Amplia ſecundò præcedentem primam cōclu-
ſionem, dicendo, ꝙ contenta in ea locum etiā ha-
14 bent in eo, qui commiſit † homicidium ſimplex,
& appello homicidium ſimplex non ſolum illud,
quod commiſſum eſt caſu, culpa tam leui, quàm la
ta, verum etiam quod fuit perpetratum mediante
dolo nulla tamen animi deliberatione ex inter-
uallo præcedente. Nam doloſum homicidiū pro-
priè dicitur (vt docet Iulius Clarus in ſua praxi
15 crim. §. homicidium. verſ. doloſum autem †) quan
do quis animo aliquem occidendi, illum interfi-
cit: dicitur tamen ſimplex homicidium (vti annui
mus) quando huiuſmodi deliberatio illum occi-
dendi animum occidentis ex improuiſo, non ex
interuallo præceſſit in homicida: ſed in rixa, vel
calore iracundiæ ſuperuenit, vtpota, ſi quis caſu
obuiam habuerit inimicum ſuum, & ira commo-
tus illum interfecerit, & nō apparuerit aliquo ſi-
gno, quòd antea deliberaſſet illum interficere.
Nam huiuſmodi homicida ſimplex gaudebit hac
immunitate Eccleſiæ (de qua ſermo fuit in ipſa
prima concluſione.) Hæc ampliatio probatur tri
plici medio. Primò enim omnibus iuribus ci-
tatis, ac ad verbum relatis in probationem di-
ctæ concluſionis primæ. Cum inibi contineatur
vtique pręſens ampliatio, eo quòd generaliter ibi
dicatur, & fuerit probatum, ꝙ omnes quocunque
grauiſſimo crimine commaculati confugiētes ad
Eccleſiam gaudent immunitate ipſius. Necnon
& per argum. in c. 1. ext. de homic. vbi hæc repe-
riuntur canonizata ex lib. Exodi, videlicet [Si qs
per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per
inſidias, ab Altari meo euellas eū, vt moriatur.]
hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationē per
argum. in d.c. 1. quoniam etſi inibi ſecundum cor
ticem contenta in præſenti ampliatione non re-
periantur. Tamen benè continentur in ſententia,
& ſecundum mentem ipſius arguendo a contra-
rio ſenſu, & ab exceptione: cùm exceptio firmet
regulā in contrariū: ſic arguendo. ſi ibi ſolus euel
li ab eccleſia, vt moriatur pcipiatur is, qui aliquē
interfecit per induſtriā, & inſidias. Indè ergo ſe-
quitur, ꝙ is, qui quodcunque aliud homicidium
commiſerit non per induſtriam, nec per inſidias
non poterit euelli ab Eccleſia, ſed ibi permanebit
tutus ſine periculo mortis, & capturæ ab aliquo
Iudice. Dixi & [ab exceptione,] quoniam cum
in iure Canonico (cui ſtandū erit in præſenti ma-
teria, vt omnes ferè Doctores aſſeuerant) reperian
tur ſolum tres alij caſus (de quibus latius infra) ſci
licet. Primus mutilans, vel occidens intra eccle-
ſiam, vt in c. fin. de immun. eccleſ. & ſecundus, Pu-
blicus latro in ſtratis, & tertius Nocturnus depo-
pulator agrorum. vt in c. inter alia. ext. de immu-
nit. Eccle. Inde ſequitur quòd homicida (de quo
dicitur in præſenti ampliatione) gaudeat immu-
nitate eccleſiæ. Probatur & ſecūdò Doctorum au-
ctoritate (vltra citatos in dicta prima concluſio-
ne) infraſcriptorum Doctorū, qui ſpecialiter hāc
docuerunt ampliationem. Innocentius enim con
uincitur hoc docuiſſe in c. inter alia. verſ. quāuis
poſſet dici. ext. de immunit. eccle. qui eo ipſo, ꝙ
ibi his vtatur verbis, videlicet. Quamuis poſſet di
ci, ꝙ quicunque inſidioſè offendit, hoc priuilegio
non gaudet, quia non debet gaudere priuilegio,
qui committit in legem. hæc ille. arguendo modo
a contrario ſenſu apertiſſimè inde elicitur ipſum
implicitè docuiſſe, quòd homicida, qui aliquem
inſidioſè non interfecerit, gaudebit immunitate
eccleſiæ. Idem docuerunt Ioannes And. Anton de
Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & Feli-
nus in d.c. 1. cōfutantes dictam Glo. in d.c. 1. verſ.
per inſidias. dicentis, ꝙ per dictum tex. omnis ho
micida priuaretur immunitate eccleſiæ, cuius ta-
men

men dictum Felinus ibidem, col. 2. verſic. in glo. in fine limitat dicens ipſum ſolum verificari in homicidio proditorio (de quo infra dicetur.) Idē docuit Ioan. de Ana. in d. c. 1. col. 3. verſ. in eadem Glo. in fine. Idem docuit Didac. Couarruuias in lib. 2. variarum reſolut. cap. 20. nu. 7. In his profectò caſibus, qui hāc doctrinam, ac ſententiam vocat de iure veriorem. Idem docuit Alex. in conſ. ſuo 175. per totum lib. 7. idem docuit Boſſius in ſua praxi crimin. titu. de captura, nu. 21. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. lib. 5. §. fin. quæſt. 30. verſ. ſcias tamen, quòd hæc concluſio. Addens, ꝙ hæc conſuetudo ab omnibus obſeruetur: prout etiam illā iuſſit ſeruari Senatus, in quodam Auguſtino Palmerio die 15. menſis Februarij anno ſalutis 1550. Idem docuit Ang. in tract. de maleficijs. in verſ. quòd fama publica 59. Nam ibi poſtquam dixerat, & probauerat, ꝙ de iure ciuili quiſque confugiens ad eccleſiam propter crimina atrociora, vt propter homicidium, raptum virginum, & ſimilia poſſit auferri ab eccleſia, ſubinfert dicens. Et prædicta procedunt de iure ciuili. De iure verò Canonico eccleſia cum ſuo cœmiterio habent immunitatem præterquam, quando in eis aliquis occiditur, vel membrum mutilatur, & poſtea in Eccleſia aufugit. vt in c. fin. ext de immun. eccleſ. ita dicit Saliceetus in Auꝫen. ſi quis ei. C. ad l. Iul. de adult. tenet etiam quòd fortè per rationem poſitam in d. c. fin. poteſt extendi ad quodlibet delictum, per quod eccleſia violatur. Itē quando eſſet latro publicus, qui homines in ſtratis publicis inuadit, vel quando eſſet agrorum depopulator. vt in c. inter alia. ext. eod. titu. & notat Glo. ibidem. quod dicit eſſe notabile propter alios, qui ſunt de terris Eccleſiæ, quia in illis ſeruatur ius Canonicum, vt notat Glo. in c. 2. de arbitris, in ſexto. hæc omnia Ang. vbi ſupra, cuius ſententia quidem, etſi nō probetur præſens ampliatio quo ad ſui generalitatem, tamen negari non poterit, quin ſaltem approbet ipſam quoad illos, qui ſunt de dominio Eccleſiæ, quamuis meo iudicio melius egiſſet, ſi aſtipulatus fuiſſet illi etiam quo ad ſui generalitatem, comprehendendo quoque eos, qui ſunt de dominio Imperatoris, Regum, & cæterorum Principum ſecularium: cùm & ipſi Principes debeant potius exequi Sanctiones Eccleſiaſticas, & violatores punire, quàm tranſgredi, irreuerentiam exhibēdo ſacroſanctis Eccleſijs, & earum priuilegia contemptui habendo: vt peroptimè, & Catholicè annuit Boſſius in ſua praxi crim. titu. de captura, nu. 21. verſ. quæro an in eccleſia ſit licitum capere delinquentem? dicit non eſſe licitum capere etiam homicidam, etſi de iure ciuili liceat. vt in Auꝫen. de mandat. Princip. & in l. 2. C. de his, qui ad eccleſ. confu. vbi hoc docuerunt Glo. & Doctores: tamen de iure Canonico per c. inter alia. & c. fin. extr. de immun. eccleſ. & per Doctores ibidem aliter obſeruatur: Nam tales gaudent immunitate Eccleſiæ, & ita ſeruatur a Iudicibus Deum timentibus: quicquid dixerit Practicus Papienſis in forma Inquiſitionis in prima Glo. verſ. ex his poteſt non improbabiliter quæri: hæc Boſſius ibi: ex quibus patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe præſenti ampliationi, cui & Auguſt. de Arimino in addit. ſuper Ang. in tract. de maleſ. loco ſupracitato, verſ. tu autem in hac materia aſtipulatus fuit ſe ſubſcribēdo omnibus ferè Doctorib. per me citatis in probationem primæ concluſionis, qui hoc ipſum explicitè docuerunt. Vide ergo ibi. Idem rurſus idem Auguſtin. confirmauit eodem modo ibidē. in verſ. in ſcalis Sancti Petronij, nu. 2. verſ. tu autem in hac materia.

Probatur & tertio præſens ampliatio hac ratione, videlicet. Cum. n. odia ſint reſtringenda, & fauores ampliandi, vt in c. odia, & in c in pœnis. de regu. iuris in ſexto, & odium, ac pœnale ſit valde Chriſtianum priuari immunitate Eccleſiarum in caſu, in quo ipſum priuandum fore iure Eccleſiaſtico cautum non eſt: inde ſequitur, ꝙ homicida (de quo in præſenti ampliatione ſermo habetur) gaudet immunitate eccleſiæ, cùm nullo iure Pontificio caueatur contrarium.

Amplia & tertiò dictam primam concluſionem
16 in eo, qui homicidium commiſit † voluntariè, & appenſatè, ſeu præuia plena deliberatione nulla interueniente pecunia, ſed pro propria vlciſcenda iniuria, vel alia quauis iniuſta cauſa: ſine tamen proditione, vel modo proditorio, ſeu per inſidias (de quo infra dicetur.) Nam hic talis homicida confugiens ad eccleſiam gaudebit immunitate eccleſiæ. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primo per arg. in omnibus iuribus Pontificibus citatis in probationem primæ concluſionis, arguēdo a ſpeciali, iuxta regulam illam vulgatiſſimam (de qua latiſſimè loquuti fuimus ſupra in ſua quæſt.) exceptio firmat regulam in contrariū: cū inibi caſus in pſenti ampliatione deciſus non reperiatur exceptus, vt patuit ibi ex tenore dictorum Canonum necnon per arg. in c. 1. ext. de homicidio. arguendo eodem modo, quo arguimus, & interpretati fuimus in præcedēti ampliatione, iuxta communem intelligentiam, cum inibi excipiantur ab immunitate eccleſiæ ſolum is, qui per inſidias, & induſtriam aliquem occiderit: & quando quis talis homicida ſit dicendus latius dicetur infra paulò poſt in limitatione. Probatur & ſecundo præſens ampliatio auctoritate Doctorum quamplurimorum ex citatis in d. concluſione prima, imò & omnium Canoniſtarum tam in dictis iurib. inibi citatis, quàm in c. 1. ext. de homicidio. nec non infraſcriptorum Doct. Nam huic ampliationi ſpecialiter ſe ſubſcripſit ex Canoniſtis Didacus Couarruuias, qui (in lib. 2. variar. reſolut. c. 20. nu. 7. §. in his, profectò caſib.) poſtquam retuliſſet nonnullos Doct. qui aduerſantur præſenti ampliationi, ſe ſubſcribēs: Panor. ſententiæ in d. c. 1. qui præſentem ampliationem docuit ad verbum, aſſeruit hanc eſſe veriorem ſniam, licet (vt veridicus Doctor) addiderit hæc verba, videlicet. *Et ſi pp auctoritatem dictorum Doct. contrarium ſæpiſſimè fiat.* hæc ille. Ex quib. apertiſſimè elicitur ipsū confutaſſe ſententiam Bart. & ſequacium docentium contrariū. Idem docuit Boſſius in ſua praxi crim. titu. de captura, nu. 21. & ante ipſum Alex. in conſi. 175. per totum. lib. 7. & in conſi. 145. nu. 4. 6. & 11. libro 7. dicens ſe ita conſuluiſſe in contingentia facti dicens hoc eſſe ſecundum communem opinionem. Idem docuit Conradus in ſua practica crimin. fol. 268. num. 6. in fine. ſequens dictum Alexan. vbi ſupra. Idem docuit Blancus in ſua practica crimin. fol. 4. num. 26. dicens hanc opinionem obſeruari. Idem explicitè docuerunt Canoniſtæ in dicto cap. 1. inter quos eſt Marianus Socinus, qui in num. 3. & in tract. de cita. articulo 17 quæſt. 6. colum. 1. dicit præſentem ampliationem communiter approbari, & cōtrarium

repro-

Digitized by Google

reprobari. Non negamus tamen contrariæ ſententiæ quamplurimos Doctores ſe ſubſcripſiſſe, cui non me ſubſcribam ſtantibus tot, tantiſque Pontificijs iuribus, citatis in prima concluſione, regulam generalem tradentibus, quòd omnia crimina includat dicta immunitas, exceptis ibi expreſſis: nec dictæ regulæ, & præſenti ampliationi aduerſatur (vt aliqui arbitrantur) tex. in d. c. 1. vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis per induſtriã occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab Altari meo euellas eum, vt moriatur.] hæc ibi. Dixi ꝙ dictus textus non obſtaret præſenti ampliationi: quoniam communiter a Doctoribus ibidem intelligatur eum committere homicidium per induſtriam, & inſidias, qui proditorium committit homicidium, non autem eum, qui voluntariè, & appenſatè cõmitteret homicidium. Nec obſtat huic ampliationi id, quod docuit Iulius Clarus in ſua praxi. quæſt. 30. verſ. punctus eſt. dicens, ꝙ ſententia contraria ſit magis communis, & tradat, quòd ita fuerit iudicatum per Senatum Mediolanenſẽ ſæpiùs, cùm per ſe pateat huic ampliationi fauiſſe tot iura allata in dicta prima concluſione, & ita obſeruari debeat a Iudicibus Deum timentibus, vt docuit Boſſius vbi ſupra. Et hæc ampliatio de iure cõmuni veriſſima comprobatur ſupradictis auctoritatibus: Tamen hodie contrarium eſt verius, ſtante dicta extrauagante Gregorij XIIII. in qua contrarium fuit deciſum, vt latius ibi.

Probatur & tertio præſens ratione allata in probationem præcedentis ampliationis. Vide ergo ibi.

Amplia & quartò contenta in prima concluſione, dicendo ipſam locum habere de iure cõi tam
17 in eo, qui per pecuniam commiſiſſet † homicidiũ voluntarium, quàm in eo, qui illud fieri mãdaſſet: etſi non verificetur in illis, qui per aſſaſſinos illos infideles aliquem occidiſſent, de quib. fit ſermo in c. 1. de homicidio in ſexto, niſi ſimul, & proditorium ſit homicidium ipſum. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primo. n. per omnia iura, & Doct. citatos in probationẽ ampliationis ſecũdę, & tertiæ, vide ibi. Idẽ docuit (poſt multa notatu digniſſima) Didacus Couarruuias in lib. 2. variar. reſolut. c. 20. nu. 10. verſ. ſeptimò vt ad inſtitutum.

Licet de iure communi verificetur ampliatio quarta: ſecundum Couarr. Hodie tamen vera non eſt, quoniam Gregorius Decimusquartus in Conſtitutione ſua ædita in anno ſalutis 1591. de menſe Iunij declarauit huiuſmodi aſſaſſinos, ſeu homicidia perpetrantes, mediante pecunia non frui immunitate Eccleſiarum: Quapropter huiuſmodi aſſaſſini confugientes ad eccleſias poſſe extrahi a Curia ſeculari.

Amplia quintò præcedentem concluſionem primam, dicendo, ꝙ non ſolùm confugiẽtes ad eccle
18 ſiam † conſecratam, tali immunitate gaudebunt, verum ẽt confugientes ad eccleſiam non conſecratam, cultui tñ, & miniſterio Diuino dicatã, & in qua Diuina officia celebrantur. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primò. n. per text. apertiſſimũ in c. eccleſiæ. ext. de immun. eccle. vbi Gregorius Nonus infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Eccleſia, in qua Diuina miſteria celebrãtur, licèt adhuc non extiterit conſecrata, nullo iure, nullo priuilegio immunitatis admitur, quia obſequijs Diuinis dedicata nullius eſt temeratijs auſib. profananda. Hæc in d. Canone. Probatur & ſecundò præſens ampliatio Doct. auctoritate. Nam infraſcripti Doct. quam libẽtiſſimè ſe ſubſcripſerunt, videlicet, Glo. in d. c. eccleſiæ. in verſ. adimitur. his verbis vtens, videlicet, ſic ergo patet, ꝙ eccleſia conſecrata eodem gaudet priuilegio, quo & conſecrata ratione Diuini officij, quo ad priuilegium immunitatis. Et confugientes ad ipſam, priuilegium immunitatis, ac ſi conſecrata eſſet, habebunt. Hæc Glo. illa. Idem docuit Innocẽtius in c. inter alia, extra de immunitate eccleſiæ. Neo non & idem docuit Hoſt. in ſumma. titu. de immunit. eccle. §. inquantum. verſ. quid ſi eccleſia. Idem docuit Goffr. in ſumma titu. eo. col. 8. verſ. hoc priuilegium emunitatis. Idem docuit Io. And. in d. c. eccleſiæ. Idem docuit Ant. de Butrio in d. c. eccleſia. Idem docuit Pan. in d. c. eccleſia. Idem Sylueſter in ſumma, verſ. immunitas, primo §. 1. & verſ. immunitas, tertiò §. 1.

Limita dictam quintam ampliationem, dicẽdo
19 ipſam veram, ſi fuerit ædificata d. eccleſia † nondum conſecrata (ad quam confugit dictus criminoſus, vt in concluſione præcedenti) auctoritate Epi, vel Archiepi Diœceſani, vel Summi Põtificis, vel alterius ordinarij, aliàs ſecus. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per arg. in c. ad hæc. ext. de Religioſis domibus. Vbi Vrbanus Papa Tertius ſcribens Epiſcopo Ariminenſi infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Ad hæc & infra: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi locus ad hoſpitalitatis vſum, & pauperum prouiſionem fuerit (ſicut moris eſt) auctoritate Pontificis deſtinatus, cùm ſit Religioſus, non debet mundanis vſibus deputari, ſicut de veſtibus, & ligneis vaſis, & alijs vtenſilibus ad cultum Religionis per Põtificem deputatis antiqua conſuetudo indubitanter obſeruat, & venerabilium patrum edocent ſanctiones.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per argumentum in dicto capit. ad hæc, quoniã etſi ibi nulla fiat mentio de eccleſia non conſecrata, ædificata auctoritate Pontificis alicuius, ſed ſolùm de hoſpitali auctoritate Pontificis ædificato, ſeu deſtinato: nihilominus cùm militet eadem prorſus ratio in eccleſia ædificata auctoritate Epiſcopi: Iccircò dicendum erit, quòd ſicut tale hoſpitale dicitur locus Religioſus non conuertibilis ad profanum vſum: ſic & eccleſia non conſecrata, ædificata tamen auctoritate alicuius Pontificis, & ſicut hoſpitale huiuſmodi gaudet immunitate Eccleſiaſtica, (vt paulò poſt probabitur, ſic & eccleſia non cõſecrata, fundata tamen auctoritate Epiſcopi. Idem probatur per arg. in c. nemo eccleſiam. de conſecrat. diſt. 1. vbi hæc habentur, videlicet. [Nemo eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus Ciuitatis veniat, & ibidem Crucem figat, publicè atrium deſignet, & ante præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad ſtipendia cuſtodum ſufficiant, & oſtenſa donatione ſic domũ ædificet.] hæc ibi. Idem probatur per argumen. in Authen. de eccle. titu. §. ſi quis autem. vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis autem voluerit fabricare venerabile Oratorium, aut Monaſterium præcipimus non aliter inchoandam fabricam, niſi locorum ſanctiſſimus Epiſcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit Crucem.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in Authen. vt nullus fabricet orat. dom. ſine licen. Epiſcopi, §. ſancimus igitur, vbi hæc habentur, videlicet. [Sãcimus

igitur præ omnibus qoidem illud fieri, & nulli li-
centiam eſſe neq; Monaſterium, neq; Eccleſiam,
neq; orationis domũ incipere ędificate antequã
ciuitatis Deo amabilis Epiſcopus orationẽ in lo-
co faciat, & Crucẽ figat, publicum proceſſum ibi
faciens, & cauſam manifeſtam omnibus ſtatuẽs,
Multi.n, ſimulãtes ſabricare quaſi oĩonis domos,
ſuis medentur languorib. non Orthodoxatum Ec
cleſiarum ędificatores ſacti, ſed ſpeluncarum illi-
citarum.] hæc ibi. Dixi probari per arg. in d. c. ne
mo, & in d. Authen. de eccle. titu. §. ſi quis autem;
quoniam etſi explicitè, & ad litteram non probe
tur præſens limitatio, bene tamen implicitè: cùm
ex dictis Canone, & lege eliciatur, quòd eccleſia
non ſit ædificanda ſine conſenſu Epi, ac per conſe-
quens, ꝙ eccleſia nulla dici poſſit, niſi ipſa ędifi-
cata fuerit de cõſenſu Epi: ſi ergo talis ædificatio
dici non poſſit eccleſia: indè ſequitur neceſſario,
ꝙ vt tale ædificium poſſit frui immonitate eccle-
ſiæ, opus erit, ꝙ in ipſius ędificatione concurtat
conſenſus Epi, ac per conſequens eccleſia ædifica
ta ſine Epi conſenſu nullo pacto ſruetur immuni-
tate Eccleſiarum: Quapropter ctiminoſus conſu-
giens ad illam poterit innitus etiam a Iudice ſe-
culari extrahi, ac ſi ſe recepiſſet in quemcunque
alium locum profanum. Probatur & ſecundò præ
ſens limitatio auctoritate Doct. Nam ipſi ſe ſub-
ſcripſerunt implicitè oẽs Doct. citati in pręceden
ti ſecũda ampliatione, cũ ſimpliciter dixerint ec-
cleſiã non conſecratam frui immunitate eccleſię:
quod elicitur ex eorum intentione, eo ꝙ non ſit
veriſimile ipſos doctiſſimos viros latere, quòd il-
20 lud ſolùm ędificium † dici poſſit eccleſia, quod
ad id fuerit deſtinatum ab Epiſcopo, vt latius in
ſubſequenti ampliatione probabitur per relatio-
nem ſententiarum ipſorum: Vide ergo ibi; expli-
citè verò ſe ſubſcripſerunt præſenti limitationi
infraſcripti Doctores, Innocentius in c. inter alia,
cum ibi dicit eccleſiam non conſecratam frui im
munitate eccleſiæ, dummodo auctoritate Epiſco
pi ædificata: cùm etiam fiant Diuina officia in
eccleſia non conſecrata. vt in c. penult. ext. de im
munit. eccle. & maximè cùm hoc habeat conſuetu
do, quæ quia pia eſt, obſeruanda eſt. vt in c. ad A-
poſtolicam. ext. de ſimonia. Idem docuit Ioannes
Andr. in c. eccleſia. ext. de immun. eccleſ. ſequens
Innocentium dicentem, quòd priuata oratoria cõ-
firmata auctoritate Epiſcopi gaudent tali immu-
nitati. vt in c. ſi hoſpitali. ext. de eccle. ædiſ. vel re-
par. qui rurſus idem docuit in c. fin. ext. de cenſi-
bus. col. 1. verſ. Hoſt. dicit contrarium. Vbi ſequi-
tur ipſum Hoſt. hic, & d. c. penult. ext. de immun.
eccle. Idem docuit Panormitanus in d. c. eccleſia.
Notabili primo, dicens nota primò, quòd appel-
21 latione eccleſiæ venit eccleſia, † quæ nondum eſt
conſecrata. & probatur, capitulo finali. ext. de cõ-
ſecrat. eccleſ. vel alt. ſed dic hoc procedere largo
ſumpto vocabulo: ſtrictę autem, & propriè voca-
batur baſilica antè conſecrationem: poſt conſecra
tionem verò aſſumit nomen eccleſiæ, & in nota-
bili quinto. ibidem dicit. Nota quintò argumen
tum bonum. Priuilegium eccleſiæ ſimpliciter col
latum extenditur ad Baſilicam, ideſt Eccleſiam
nondum conſecratam: facit l. penultima, ff. de mi-
lit. teſtam. vbi habetur, quòd de proximo mili-
tandus gaudet priuilegio militum, ideo cùm hæc
Baſilica ſit irreuocabiliter obſequijs Diuinis de-
dicata, & de proximo conſecranda gaudere de-
bet priuilegio Eccleſiarum conſecratarum. Nota
vltimò rationem huius textus ibi. [Quia obſe-
22 quijs Diuinis dedicata.] Quare Eccleſia † non-
dum conſecrata gaudet priuilegio immunitatis.
Fundat enim textus ſe ſuper ea ratione, quia ob-
ſequijs Diuinis eſt dedicata. & ſic videtur, quòd
ſufficit ſola deputatio alio nondum accedente,
hæc ille. Ex cuius verbis patet ipſum ſe ſubſcri-
pſiſſe præſenti limitationi quod & adhuc clatius
fecit in capitolo finali. extra de cenſibus, vtendo
his verbis, videlicet cognoſcitur oratorium ab ec
cleſia (ſecundum Doctores) quòd eccleſia eſt illa,
quæ principaliter deputatur ad celebrationem,
& ad orandum, ac etiam conſecratur per Epiſco-
pum, & conſtituitur ſibi dos pro miniſtris, & cul
tu Diuino, vt in d. c. nemo. Oratorium verò non
conſecratur, nec conſtituitur ſibi dos, nec princi-
paliter fit, vt ibi celebretur, ſed vt ibi oretur: vn-
de ſine licentia Epiſcopi non eſt in iſtis oratorijs
priuatis celebrandum. vt in c. vnicuique, cum c.
ſequenti. de conſecrat. diſt. 1. Nec poſſunt habere
campanam publicam. vt in c. patentib. Dicit ta-
men Innocentius, quòd ſi is, qui habet oratorium
priuatum non honeſtè illud tractat poteſt Epiſco
pus illud facere deſtrui: argum. in c. omnes Baſili-
cæ. de conſecrat. diſt. 1. quod nota. & ex his infer-
tur ad aliam quæſtionem, nunquid iſta oratoria
gaudeant immunitate Eccleſiaſtica, & commu-
nis concluſio eſt, quòd non: cùm ſint loca priua-
ta. Nam hodie poteſt eſſe oratorium, quod cras
erit camera ad volũtatem domini: ſic dicimus de
hoſpitali priuato, vt notat Innocentius in c. cùm
inter dilectos. extra de donat. & intellige, quan-
do oratorium non eſt conſtructum auctoritate
Pontificis. Nam ſi interceſſiſſet eiũs auctoritas, eſ-
ſet publicum, & Religioſum, & nõ poſſet amplius
deputari ad humanos vſus, argumentum in capi-
tulo ad hæc. ext. de Religioſis domibus. hæc om-
nia Panormitanus, vbi ſupra, & quòd oratorium
priuatum non conſtructum auctoritate Epiſcopi,
non gaudeant docuit, nouiſſimè Iulius Clarus in
ſua praxi crimin. quæſt. 30. verſic. ſed quid dicen-
dum. ſequens Panormitan. vbi ſupra, & Remigiũ
in tract. de immun. eccle. ſ. 26. nu. 10. Idem docuit
Antonius de Butrio dicto capitulo eccleſia. di-
cens, quòd licet oratorium priuatum nõ gaudeat
immunitate Eccleſiæ: tamen ſi illud fuiſſet ædifi-
catum auctoritate Epiſcopi, gauderet immuni-
tate Eccleſiaſtica: allegatque ad hoc dictam Au-
then. de eccleſ. titu. §. ſi quis autem, qui Antonius
idem docuit in capitulo finali. extra de cenſibus,
columna prima, verſiculo ſed quæro, an tale ora-
torium: Idem docuit Henricus Bnich in dicto c.
eccleſia. col. 1. nu. 3. verſ. aut quæris de eccleſijs,
quæ ſunt: vbi infraſcriptis vtitur verbis, videlicet.
Aut quæris de eccleſijs, & tunc, aut de eccleſijs, q̃
non ſunt auctoritate Epiſcoporum, vel Archiepi-
ſcoporum in ſuis Dięceſibus, nec auctoritate ſedis
Apoſtolicæ ædificatæ, & tales nõ ſunt eccleſię, nec
gaudent immunitate. arg. in c. ad hæc. ext. de Reli
gioſis domib. arguendo a contrario ſenſu: Pri-
uatus enim non poteſt facere locum ſacrum. vt
in l. in tantum. §. ſacræ, ff. de rerum diuiſio. &
in l. tertia, §. ſi quis in ſepulchro dolo malo, &
§. ſi quis in ſepulchro habitaſſet. ff. de ſepulchro
violato. & hoc notat Hoſtienſis in capitulo au-
ctoritate. extra de cenſibus. & hic. dicens, quòd
ſolæ eccleſiæ, in quibus ſolus Epiſcopus poſuit

primarium lapidem, quæ ſunt ædificatæ ad conſecrandum gaudent immunitate, & non priuata oratoria, & in hoc concordat frater Ioannes in ſumma confeſſorum. hoc titu. q. 7. vtrum eccleſia: & eſt expreſſum in Authen. vt nullus fabricet oratoria domus, &c, in principio, col. 5. (Adde tu, & dic hoc cautum fuiſſe in d. Authen. & d. §. ſancimus igitur præ omnib.) Aut de eccleſijs, quæ ſunt auctoritate Eporum, ſeu Archiepiſcoporũ in ſuis Diœceſibus, vel ſedis Apoſtolicæ ædificatæ, & fundatæ: & tales gaudent immunitate, quantum eſt ex parte ipſarum, ſiue ſint conſecratæ (vt per totũ titu. de immun. eccle. ſiue non ſint conſecratæ, vt hic vbi eſt expreſſum. hæc Henricus vbi ſupra, qui idem docuit in d. c. fin. in fine. ext. de cẽſibus. Idẽ docuit Cardinalis Zabar. in Clem. 1. col. 1. verſic. ſed primò videndum eſt. de pœniten. & remiſſ. Idẽ docuit Ioannes de Imola. in d. Clem. 1. col. 2. verſ. Glo. ſequentes ſunt litterales. Idem docuit Didacus Couarruuias. in lib. 2. variarum reſolutionum c. 20. nu. 4. §. ſecundum, Eccleſiam cultui. Idem Syl ueſter in ſua ſumma, verſ. immunitas, tertiò §. 1. Idem docuit Nauarrus in ſuo manuali, c. 25. titu. de ſtatu Iudicum, nu. 17. verſ. primò, ꝙ per locum ſacrum, idẽ docuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. q. 30. verſ. quæro ſi cõſtructa ſit, dicens hanc eſſe cõem Doct. ſententiam, vt etiã docuerat Remigius in tract. de immun. eccle. f. 15. vbi etiã poſt Bonifacium affirmat, ꝙ ita ſeruat cõſuetudo. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet, cùm hæc immunitas ſit ſolum indulta locis ſacris, & loca ſacra nõ dicantur, niſi ea, quæ auctoritate Epi ſunt conſtructa, ac dedicata cultui Diuino: inde ſequitur, ꝙ eccleſia non conſecrata, nec dedicata cultui diuino auctoritate Epi nullo pacto gaudeat immunitate hac (vt tuti ſint a pœna corporali criminoſi ad ipſam confugientes, & arguendo à contrario, inde ſequitur ꝙ eccleſia non conſecrata ſi fuiſſet auctoritate Epiſcopi ędificata, & cultui Diuino dedicata tali gaudeat immunitate.

Amplia & ſextò dictam concluſionem, dicẽdo ipſam eſſe veram, etiam ſi in tali Eccleſia (ad quã criminoſi confugiunt) nondum fuerint celebrata Diuina miſteria: dummodo fuiſſet ædificata, &
23 cultui Diuino dicata auctoritate † Epi, vel Archiepiſcopi, vel Papæ, quia in tali caſu dicta eccleſia gauderet tali immunitate, ac ſi ibi celebrarentur Diuina miſteria. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò enim per arg in c. eccleſia. ext. de immun. eccle. vbi hæc habentur, videlicet. [Eccleſia, in qua Diuina miſteria celebrantur, licet adhuc non extiterit conſecrata, nullo iure priuilegium immunitatis adimitur: quia obſequijs Diuinis dedicata, nullius eſt temerarijs auſib. ꝓfananda.] hæc ibi. Dixi probari præſentẽ ampliationem per arg. in d. c. eccleſia. qm̃ etſi explicitè ex ipſo non habeatur, bene tamen ex ipſo veritas præſentis ampliationis colligitur, cùm inibi pro ratione dictæ Pontificũ deciſionis, hæc dicãtur, videlicet: [quia obſequijs Diuinis dedicata, nullius eſt auſib. temerarijs profanãda.] cùm ergo in præſenti ampliatione reperiatur ratio fundamen talis dicti Canonis, & ratio ſit anima legis, ac ſemper in vnaquaque lege interpretanda ſit ipſa legis ratio, ac mens attendenda magis, quàm cortex, ac ſonus verborum ipſius legis: vt docet text. in c. intelligentia. & c. propterea. ext. de verbor. ſignif. & c. fi. de regul. iur. in ſexto, & in l. non dubium. C. de legibus. inde ſequitur, quòd apertiſſimè probetur præſens ampliatio dicto Canone. cùm ratio, qua motus fuit Gregorius Nonus cõditor dicti Canonis) ęquè militet in caſu noſtræ ampliationis, eo quòd & dicta eccleſia non conſecrata, auctoritate tamen Epiſcopi fundata, fuerit Diuino cultui iã dicata, & per conſequens non erit amplius profananda, ſeu ad humanum vſum conuertenda: eo magis, quòd talis eccleſia nõ erit minor dignitate Palatio Epiſcopali, quod tamen (vt infra in ampliatione probabitur) gaudet immunitate Eccleſiaſtica. accedit, quòd litera ipſius Canonis non fundat ſe ſuper celebratione Diuinorum miſteriorum, licet de ea fiat mẽtio in enarratione, ſed ſuper deputatione, quia eſt deputata Diuinis obſequijs: quæ ratio (vt ſupra aliàs diximus) vendicat ſibi locum, licet nondum fuerit ibi celebratum ſacrum miſterium. Nam ex quo Epiſcopus poſuit ſolẽniter primum lapidem, erigendo ibi Cruces, prout legitur, & notatur in c. nemo. de conſecrat. diſt. 1. ſatis eſt deputatus locus ille Diuinis obſequijs. Et ratio poſita in diſpoſitione, debet reſtringere, & ampliare dictum ad limites ipſius rationis, vt in l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de legatis ſecundo, etiam contra verba, vt in l. non dubium. C. de legibus. & in regula. c. fin. de regu. iur. in ſexto, ſæpe enim in narratione ponuntur plura, quia acciderunt ſic in facto, ſed ratio legis eſt ipſa lex. vt patuit in allegatis iuribus. Idẽ probatur per argum. in c. ad hæc. ext. de Religioſis domibus. Vbi Vrbanus Tertius infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Ad hæc & infra. Inquiſitioni tuæ taliter reſpõdemus, quòd ſi locus ad hoſpitalitatis vſum, & pauperum prouiſionem fuerit (ſicut moris eſt) auctoritate Pontificis deſtinatus, cùm ſit Religioſus non debet mũdanis vſibus deputari, ſicut de veſtibus, & ligneis vaſis, & alijs vtenſilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis antiqua conſuetudo indubitanter obſeruat, & venerabilem patrum edocent ſanctiones.] hæc in dicto Canone. Dixi probari præſentẽ ampliationem per arg. in d. c. ad hæc: quoniam etſi explicitè, & ad verbum dictus Canon contineat ea, quæ dicuntur in præſenti ampliatione, benè tamen implicitè, & ſecundum mentem Legiſlatoris, cùm ratio (qua vtitur ibi auctor Canonis) militet etiam in caſu præſentis ampliationis. Nã
24 ſicut hoſpitale † illud dicitur locus Religioſus, quod fuerit dedicatum cultui Diuino ad pauperum ſubleuamen auctoritate Epiſcopi, ſic & eccleſia illa dicetur locus Religioſus, quæ ædificata, ac cultui Diuino fuit dedicata Epiſcopi auctoritate: & ſicut in dicto Canone dicitur locus Religioſus locus ad hoſpitalitatis vſum, & pauperũ prouiſionem dedicatus auctoritate Pontificis, nec ibi additur, quòd fuerit iam ibi hoſpitalitatis vſus inceptus: ſed ſolùm quòd ad hoc fuerit deſtinatus à Pontifice: eodem modo prorſus dicẽdum erit de eccleſia ædificata, & cultui Diuino dedicata auctoritate Pontificis: etſi per accidens nondum fuerit Diuina ſacrificia celebrata: Quapropter potuit argumentum ab identitate rationis inibi militare: cùm nullo pacto deinceps talis eccleſia poſſit redire, ac conuerti ad vſus profanos: eo magis, quòd celebratio Diuinorum facta in aliquo loco, non faciat illum Religioſum, ac per conſequens gaudentem immunitate eccleſię, eo ꝙ ſi hoc non eſſet verum, ſequeretur, ꝙ priuata

Digitized by Google

35 oratoria † nõ dedicata auctoritate Epiſcopi cul-
tui Diuino (ſi in ipſis contingeret Diuina celebrari, efficerentur loca ſacra, ac gauderent immunitate eccleſiæ: & tamen hoc communiter negatur à Doctoribus, & ratio eſt quia hodie ſunt oratoria, & cras erunt cameræ, ſeu aulæ familiæ, & tamen omnes docuerunt, quòd (iuxta text. in c, ſemel Deo dicatum. de regulis iuris in ſexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Semel Deo dicatum non eſt ad vſus humanos vlterius transferẽdum.] Deo dicata non poſſunt ad vſum humanũ, ſeu ꝓfanum transferri, & ratio iſtius deciſionis, ac regulę eſt in promptu, & eſt talis, videlicet: qm̃ nõ ſem
36 per verba † ſunt intelligenda quoad vſum, ſeu actum verum & ſæpe, vt hic quoad aptitudinem, vt docuit text. in c. maiores. §. cęterum. extra de baptiſmo, & eius effectu: vbi hæc habẽtur, videlicet. [Quamuis nonnulli concedant, ꝙ paruuli credũt, non per vſum, ſed per habitũ fidei, quę ſuſcipiunt in baptiſmo, ſicut & alia multa verba, ſm̃ cõem vſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinẽ referuntur.] hæc ibi, vbi Glo. in verſ ad aptitudinem. his verbis idem confirmantib. vtitur, videlicet: Sicut & illud participium [Retinens] quod ponitur in deſcriptione matrimonij aptitudinẽ, non ad actum refertur, quæ hr̃ in §. 2. 27. q. 2. Nam matrimonium eſt coniunctio maris, & fęminæ indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Intellige quamuis non retineatur quoad actum, tñ quoad aptitudinem retinetur: ſicut conſueuit dici de iuſtitia. ff. de iuſt. & iure. l. iuſtitia. ſm̃ quod iuſtitia eſt in creaturis, ſic ergo in propoſito verba illa c. eccleſia, videlicet. [Eccleſia in qua celebrantur Diuina miſteria] ſunt interpretanda dupliciter. Primò in qua actu celebrantur Diuina miſteria, & ſecundò in qua poſſunt de iure celebrari Diuina miſteria mediante aptitudine ad talia celebrãda ibi acquiſita per fundationem, ac dedicationem ipſius Diuino cultui factam auctoritate Epi, cũ per talem dedicationem effecta ſit apta, vt in ea Diuina miſteria celebrẽtur, vt ſupra latius diximus. Ex his ergo oĩb. elicitur veritas p̃ſentis ampliationis, q̃ probatur rurſus per arg. in l. oĩa priuilegia, C. de Epiſc. & cleric. vbi hæc habentur, videlicet. [ꝗ oĩa priuilegia, quib. gaudet eccleſia hoſpitalibus concedũtur.] hæc ibi. Dixi per arg. in d. l. oĩa. (Vt benè arguit Pan. loco paulò poſt citãdo) cum inibi adſit locus arguẽdi a fortiori: ſic dicendo, ſi priuilegia eccleſijs concesſa conſecratis extenduntur ad hoſpitalia: quanto magis extendentur ad eccleſias nondum conſecratas de proximo vero conſecrandas actu, vel aptitudine. Probatur & ſcđò præſens ampliatio Doct. auctoritate. Nã infraſcripti Doct. ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi, videlicet: Innocentius qui in c. inter alia, ext. de immun. eccleſ. ſimpliciter loquitur de oĩb. eccleſijs non conſecratis auctoritate tñ Epiſcopi fundatis: nec diſtinxit inter eccleſiam non conſecratam in qua tñ Diuina celebrantur, & eccleſiam non conſecratam in qua nondũ fuerunt celebrata Diuina, ſed pro ratione dixit, cùm in non conſecrata fiant Diuina, quaſi diceret, vt eccleſia non conſecrata gaudeat immunitate eccleſiæ, neceſſariò requiritur, ꝙ ipſa ſit fundata, & Diuino cultui dicata auctoritate Epi, cùm in ipſa poſtmodũ poſſint celebrari Diuina: Vnde ex verbis ipſius elicitur, ꝙ ſe ſubſcripſerit præſenti ampliationi. Idẽ & apertius docuit Hoſt. in d. c. eccleſia. quem ibidem ſequuti fuerũt infraſcripti Doctores, videlicet, Ioannes And. in verſ. in Glo. 1. ibi non gaudẽt. Antonius de Butrio in verſic. quæro cum Glo. Panorm, nu. 5, verſ. Hoſt. tenuit cõtrarium, Henricus Boich col. 1. nu. 3. verſ. & licet Bernardus. Qui omnes referunt, & amplectuntur rationem allatam ab Hoſt. quæ eſt talis; ſufficit enim, quòd locus ſit dedicatus Deo auctoritate Pontificis, primũ lapidem imponentis, cum poſtea non poſſit ad humanos vſus redire, vt in c. ad hæc. ext. de Religioſis domibus: & ad text. in d. c. eccleſia. in eo, quòd dicit [celebrantur] exponit, ideſt celebrari poſſunt; non enim eſt multum inſpicienda celebratio. Nam etſi in priuatis oratorijs (non dedicatis cultui Diuino auctoritate Epiſcopi) celebrentur Diuina ſpeciali facultate indulta ab Epiſcopis, non iccirco gaudent immunitate eccleſiæ, niſi fuiſſent & ipſa auctoritate Epiſcopi fundata, & cultui Diuino dicata, Idem docuit Cardinalis Zabar. in Clem. 1. col. 1. verſ. ſed primò videndũ eſt. Idem docuit Gui. & Imo. in d. Clem. 1. col. 2. verſ. Glo. ſequentes ſunt litterales. Idem docuit Sylueſter in verſ. immunitas, primo §. 1. Idem docuit Didacus Couarruuias in lib. 2. variarum reſolut. c. 20. nu. 4. verſ. ſecundum eccleſiam cultui. addẽs, quòd in hoc plurimum valeat conſuetudo, ſecundum Abbatem Panormitanum vbi ſupra, & Gugliel. Mainerium in l. nemo de domo, nu. 21. ff. de regu. iur. quæ quidem potiſſimum eſt inſpicienda, & propterea præcauendum, ne hiſce temporibus Canones ipſos extendamus, cum oporteat audaciam reprimere eorum, q̃ui paſſim crimina hac immunitate freti committunt, qua ratione aliquot in vrbibus Prælati immunitatem ipſam in tantum admittunt, & tutantur aduerſus Iudices ſeculares in his Eccleſijs, quę Sãctiſſimam Euchariſtiam ad publicam venerationem, & adorationem continuò habent. hęc ille. Idem docuit Iulius Clarus in ſua praxi crimin. q. 30. verſ. quæro. ſi conſtructa ſit eccleſia dicens hanc eſſe communem Doct. ſententiam, quàm ſequitur Remigius in tract. de immun. eccleſ. fol. 15. vbi etiam poſt Bonifacium affirmat, ꝙ ita ſeruat conſuetudo, quam ſequitur Hippolytus Bonacoſſa in theſauro commun opin. Idem docuit Syl. in ſumma verſic. immun. primo §. 1. Idem docuit Nauar. in ſuo manuali c. 25. titu. de ſtatu Iudicum ſuper agnoſcen. nu. 17. verſ. primo quòd per locum ſacrum, verſ. fugientes rei. Probatur & tertiò rationibus allatis ſupra in relatione, & interpretatione iurium, quæ attulimus ad hãc ipſam probandam ampliationem. Ex his ergo omnibus patet etiam reſponſio ad Glo. in d. c. eccleſia, verſ. celebrantur, & ad Abbatem antiquum ibidem dicentes, quòd eccleſia non conſecrata, in qua nondum fuerunt celebratã Diuina officia nõ gaudeat tali immunitate.

Amplia ſeptimò dictam primam cõcluſionem, dicendo ipſam habere locum in Eccleſia, ſeu Ba-
37 ſilica † ędificata ſine auctoritate Epi, ſi tñ fuerit ex poſt facto auctoritate Epi cultui Diuino dedicata, & conuenienter dotata a Dño fundi, & fabricæ, cũ ex tali dotatione, & cultui Diuino ꝑpetuò dedicatione per Epũm facta verè effecta ſit locus ſacer, q. deſtrui deindè non poterit ſine ipſius Epiſcopi conſenſu. Hęc concluſio probatur ijſdem medijs, quibus ſupra probauimus ampliationẽ quartam, & quintam cum eadem prorſus ratio militet in caſu propoſito in præſenti ampliatione,

quæ

Digitized by Google

quę in illis, vt ꝑ ſe apertiſſimè patet. Et ſcias, ꝙ cũ
quidã nobilis Raguſinus haberet quoddã palatiũ
ext. ciuitatẽ Raguſij, & intra muros viridarij ipſi⁹
palatij pro ſua deuotione, & cõmodo ędificaſſet
quoddã priuatũ oratoriũ cũ oib. neceſſarijs ad cul
tum Diuinũ, & vellet ad ipſum oratoriũ ſe cõſer-
re pro immunitate Eccleſię fruenda, & de hoc me
conſuluiſſet, ꝙ tunc erã Prior Monaſterij S Marię
Lacromen. Ord. S. Benedicti de obſeruãtia Cõgre
gationis Caſſinenſ. aliàs S. Iuſtinæ de Paduã: Dię
ceſis Raguſinæ reſpõdi hac Eccleſiæ immunitate
nõ poſſe frui priuata oratoria, ſm cõem Doct. ſen
tentiam, rõnib. ſupradictis, cũ hodie ſit oratoriũ,
& cras eſſe poſſet coquina, vel ſtabulũ: idcireo, di
28 xi, ꝙ ſi vellet ibi eſſe tutus † oporteret ipſum ꝑ ſe,
vel per aliũ accedere ad Epũm Diœceſanũ, & me-
diante inſtrumẽto publico dotare dictũ oratoriũ
aſſignãdo aliquẽ redditũ quolibet anno ſoluendũ
Sacerdoti inibi celebrãti, & ipsũ Sacerdotẽ pſen-
tare Epõ inſtituendũ in d. beneficio, ſeu Eccleſia
iam facta iuſpatronatus familiæ ſuæ in perpetuũ,
necnon conſtruere dẽret aliam ianuã in ipſo ora-
torio confinantẽ uię publicę, vt tali pacto de loco
priuato efficeretẽ publicus (ad quẽ oib. volentib. ad
ipſum Diuina miſteria audiendi grã ſe conferre
aditus ſp pateret tpe celebrationis,) & de loco ꝓ
fano euaderet locus ſacer, & Diuino cultui dicat⁹
qđ conſilium cũ dictus nobilis audiſſet in eo ſibi
cõplacuit, & acceſſit per aliũ ad Illuſtriſſimum, &
Reuerendiſſimũ D. Paulum Alberum Romanũ tũc
Archiep. Raguſinũ: qui idem confirmans annuit
voto ipſius nobilis, qui oĩb. ritè perfectis iux. ſcita
ſacrorũ Canonũ auctoritate ipſius Archiepi ſe cõ-
tulit ad dictum Palatiũ, & ſic tutus manebat ab
infeſtatione Curiæ ſecularis, ac eius familia: cum
ſtatim poſſet ſe conferre ad dictam eccleſiam: qđ
ſemper notabis, & memoriæ commendabis, & ſic
poteris iuuare multos nobiles.

Amplia octauo dictam primã concluſionẽ dicẽ-
do ipſam hr̃e locũ ẽtſi rei confugerent ad eccle-
29 ſiam fundatã auctoritate Epi, † quis aliqua oe cã
fuiſſet interdicta. Hæc ampliatio probat triplici
medio. Primo. n. per arg. in d. c. eccleſia, ext. de im
mun. eccleſ. interpretãdo d. Canonẽ eo modo, quo
fecimus in probationẽ pcedẽtis ampliationis ter
tiæ arguere a minori ad maius affirmatiuè: ſic di
cendo, ſi eccleſia fundata auctoritate Epi in qua
nondũ fuerat Diuina myſteria celebrata gaudet
tali immunitate, quãtò magis eadẽ immu. gaude
bit eccleſia (etſi modo ſit interdicta) in qua tñ ali-
qñ fuerunt celebrata Diuina officia, & quidẽ ve-
rũ eſſe hmõi argumentũ non eſt, qui non aduertat
interdictũ nõ faciat inde ipſam eccleſiã non fuiſ-
ſe Deo Optimo Maximo dicatã auctoritate Epi.
Probatur & ſcđo Doct. auctoritate. Nã explicitè
infraſcripti Doct. ſe ſubſcripſerunt pſenti amplia
tioni, videlicet, Goffreda in ſumma, col. 2. verſ. itẽ
quæritur, an eccleſia interdicta. Hoſt. in ſumma ti-
tu. de immun. eccle. §. inquãtũ. n. 9. verſ. ſed nunqd
hoc priuilegium. Ioã And. in d. c. eccleſia. verſ. qd
ſi eccleſia ſit interdicta. Ant. de But. in d. c. eccle-
ſia, verſ. quæro an eccleſia interdicta. Pan. in d. c.
eccleſia. nu. 8. verſ. tertiò quæro. quid ſi eccleſia ſit
interdicta. Felinus in c. a nobis. col. 2. nu 6. verſ. ex
quo vr̃, ext. de exceptionib. Io. de Imo. in Clem. 1.
col. 2. verſ. item cœmiterium eccleſiæ. de pęnit. & re-
miſſ. Cardinalis Zabar. in eadẽ Clem. col. 1. verſ.
ſed pꝛimò videndũ. Archid. in c. vxor fęlicis. col. 1.
verſ. qro an eccleſia interdicta, & in c. frater. verſ.
itẽ & priuilegiũ immunitatis. 17. q. 4. idẽ docuit
Syluester in ſumma, verſ. immunitas 1. §. 3. verſ. ſm
eccleſia quoq;. idẽ docuit Iulius Clarus in ſua pra
xi crim. q. 3. verſ. idẽ ẽt dicendum. dicens hoc ẽt
approbari a cõi Doct. opinione. Probañ & tertiò
rõne hac, videlicet arguẽdo ab identitate rõnis.
Nã vbi eadẽ rõ, ibidẽ & ius eſſe dẽr, ſicut ergo cõ
eludunt oẽs ſupradicti, ꝙ licet clericus ſit interdi
ctus, vel ſuſpẽſus, vel excõicatus, tñ adhuc retinet
priuilegiũ immunitatis Eccleſiaſticę circa manuũ
iniectionẽ, & circa forũ. vt in c. dictũ. diſt. 31. & in
c. at ſi clerici, in fi. ext. de iudicijs: Inde ſequitur, ꝙ
idẽ dicẽdum erit de eccleſia cultui Diuino dica-
ta auctoritate Epi ſubiecta interdicto, ſ. ꝙ non ſit
denudata priuilegio d. immunitatis Eccleſiaſticę
tã ab Imperatorib. q̃ a Sũmis Põtificibus, vt infra
probauit indulto qđ ſibi collatũ fuit in Dei Opti
mi Maximi honorẽ, qui non ſolũ nõ deliquit, ſed
nec in ipſo peccatũ cadere põt, & peccata dẽnt te
nere ſuos auctores, vt in c. quęſiuit. ext. de his, quę
fiunt à maior. par. c. eo magis, ꝙ ſatis eccleſia affli
gatẽ in eo, ꝙ ſibi ſubtrahitẽ debitum ſeruitutis ob-
ſequiũ: vñ non dẽt ſine ſua culpa in ea duplicari
afflictio, qđ fieret, ſi ipſa eccleſia vltra afflictionẽ
(quodãmodo) incurſam ſine ſua culpa rõne inter-
dicti (quę ipſa priuatur diuinorũ officiorũ celebra
tione: priuaretẽ inſuper hac immunitate, ſeu priui
legio tutos ſeruandi ab oĩ pęna corporali confu-
gientes pro quocunq; grauiſſimo crimine ad ip-
ſam eccleſiã. Inde ſequitur, ꝙ honos, qui eccleſijs
debetur, ob Dei reuerentiã præſtatur, quæ tñ (vt
diximus) propter hominũ culpã ceſſare non dẽt.

Amplia & nonò contenta in 1. concluſ. dicẽda ip
30 ſa vera non ſolũ de confugientib. † ad d. eccleſias,
ſeu infra earũ muros, verum ẽt de reis ſe recipien
tib. intra ſpatiũ quadraginta paſſuũ circum circa
eccleſiã matricem, & triginta circa Capellas, ſeu
eccleſias alias. Nã ibi hmõi confugæ ẽt gaudebũt
tali immunitate. Hæc ampliatio probatẽ duplici
medio. Primo. n. iure Pontificio, per tex. apertiſſi-
mum in c. ſicut antiquitus. 17. q. 4. vbi hæc habentẽ
ſtatuta a Nicolao Papa, videlicet. [Sicut antiqui-
tus à Sanctis pr̃ib. ſtatutũ eſt, ſtatuimus, vt maior
eccleſia per circuitũ 40. paſſus hẽat, Capellæ verò,
vel minores eccleſiæ triginta. Qui aũt cõfinia ea-
rũ confringere tẽtauerit, aut perſonã hoĩs, vel bo
na eius inde ſubtraxerit (niſi public⁹ latro fuerit)
quouſq; emendet, & qđ rapuit reddat, excõicetẽ.]
hæc ibi. Idẽ probatur (quoad eccleſias non matri-
ces, vel Capellas) per text. in c. quiſquis. §. ſacrile-
gium cõmittitur. 17. q. 4 vbi Ioãnes Papa VIII. in-
fraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Sacrilegiũ cõ-
mittit, ſi qs infregerit eccleſiã, vel triginta eccle-
ſiaſticos paſſus, qui in circuitu eccleſię fuerint, vel
domos, quæ intra pdictos paſſus fuerint, aliquid
indè diripiendo, vel auferendo.] Idẽ probatur per
text. apertiſſimum in c. diffiniuit. 17. q. 4. vbi hr̃, ꝙ
ſacrũ Concilium Toletanum duodecimũ in capi
te 10. hæc decreuit, videlicet. [Diffiniuit ſanctum
Concilium, vt nullus audeat confugientes ad ec-
cleſiam, vel reſidentes indè abſtrahere, aut quod-
cunq; nocibilitatis, vel dãni, ſeu ſpolij reſidentib.
in loco Sãcto inferre: ſed eſſe potius his ipſis, qui
Eccleſiam petunt per omnia licitum in triginta
paſſus ab Eccleſiæ ianuis progredi: in quibus tri-
ginta paſſibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ in toto cir-
cuitu reuerentia defendatur: ſic tamen, vt hi, qui

ad eam confugiont, in extraneis, vel longè ſeparatis ab Eccleſia domibus nullo modo abſcedaut; ſed in hoc triginta paſſuum numero, abſque domorum extranearum receptaculo progrediendi aditum obtinebunt: qualiter ad requiſitæ naturæ vſum debitis exeant locis, & oullo teneãtur euentu neceſſitudinis, qui dominicis ſe defendendos commiſerint clauſtris. Si quis autem hoc decretum tentauerit violare: & Eccleſiaſticæ excommunicationi ſubiaceat, & ſeueritatis Regię feriatur ſententia.] hæc ibi. Pro quorum maiori intelligentia nonoulla infraſcripta erunt ſummopere memoriæ commendaoda. & ſunt hæc, videlicet:
31 Paſſus † dicitur ſpatium alicuius loci diſtãtis ab aliquo alio ſpatio quinque pedibus, quia paſſus habet quioque pedes, vt docuit Glo. in d.c. ſicut antiquitus. 17.q.4. in verſic. paſſus. Necnon glo. & Bart. in l.3. ff. de verbor. ſignific. Columella in lib. 5. de re ruſtica, c.1. Iſidorus, & alij cõmuniter, vt docuit Didacus Couarruuias lib. 2. varia. reſol. c. 20. num. 5. verſic. quartò deducitur. Ea eo ſic dictus, quòd paſſis & extenſis brachijs hanc menſuram conficiamus, vt Iſidorus eaiſtimat: cui ſubſcripſere Alciat. in lib. de quinque pedum præſcriptione. & in l. mille paſſus. ff. de verbor. ſignific. Coraſ. in l.1. ff. de ſeruitu. nu. 107. Oldendorpius de actionibus. titu. de rei vendicatione. Pes decem & sea digitos tranſuerſos continer, ſecundum Alciat. Coraſium, Oldendorpium, ac Conſtantij Harmenopu. lib. 2. titu. 2. Epitomes iuris ciuilis. Budæ. lib. 5. de Aſſe. Nebris. in leaico iuris ciuilis, dictione, Digitus, Iſidorum lib. 15. Ethimologi. cap. 15. Tametſi Glo. in d.c. ſicut antiquitus. Doctores in l.1. ff. ſi quis caut. errore forſan numeri, quindecim tantum digitos pedi tribuat. Olim enim itinera diſtinguebantur per milliaria lapidibus erectis, mille quibusque paſſibus: vnde quintus ab vrbe lapis dicebatur locus diſtans ab vrbe quinque miliaribus, vt in l. propter litem. ff. de eacuſat. tuto. & §. qui autem. Inſtitu. de excuſat. tuto. His præmiſſis, probatur & ſecundo præſens ampliatio Doctorum infraſcriptorum auctoritate in infraſcriptis locis, videlicet Hoſt. in ſumma. titu. de immun. eccleſ. §. in quantum. verſ. immunitatem etiam habet. Ioan. And. & Ant. de Butrio in c. fin. ext. de immun. eccle. Panorm. in c. eccleſia, nu. 10. verſ. quintò quæritur. eat. eo. titu. Henricus Boich in d.c. eccleſiæ, col. penult. nu. 17. verſ. item nota. Syluester in ſumma, verſ. immunitas, tertiò §. primo, Didacus Couarruuias. in lib. 2. variarum reſolut. nu. 5. §. quartò deducitur, Oldradus conſi. 35. Felinus in c. cum pro cauſis, verſic. Nota, quòd violans propè Eccleſiam. eat. de ſent. eacommunicationis. Ideoi docuit Cardinalis a Turrecremata in c. ſicut antiquitus. 17. q.4. Idem docuit Ang. in tract. de maleficijs. verſic. in ſcalis Sancti Petronij. num. 3. idem docuit Iulius Clarus in ſua praai criminali, quæſt. 30. verſiculo. Hinc eſt. Nam poſtquam diaiſſet, quòd Igneus in l. t. in principio, num. 58. ff. ad Silla. (quem etiam retulit Remigius in tractat. de immunit. eccleſiæ, fol. 52. in ſeata ampliatione. Fab. in pract. arbitr. fol. 486. num. 21.) quòd hoc vſu non obſeruetur, ſubdidit ipſe Iulius hæc verba, videlicet. Bene verũ eſt, quòd Senatus vltimo Octobris 1559. P.N. iuſſit prætori Papiæ, vt reſtitueret Eccleſiæ quendam Pitium imputatum de vaoricidio, captum in cubiculo coiuſdam domus ſitæ intra ſeadecim paſſus ab Eccleſia maiori, dummodo ipſa domus cohererer Eccleſiæ, & eſſet ipſius Eccleſiæ. & ita his coucurrentibus ſeruãdum eſſet in hoc Ducatu, aliàs verò non eſſet a communi coosuetudine recedendum. hæc ille. Idem docuir Nauarrus in ſuo manuali cap. 25. titu. de ſtatu iudicum ſuper agooſc. num. 18. verſic. ſpatium item 40. paſſuum.

Limita præcedentem ampliationem, dicendo ipſam veram ſolum, qoaudo dictæ Eccleſiæ ſunt
32 ædificatæ † eatra muros Ciuitatis terræ, vel alicoius caſtri: ſecus ſi iotra dictos muros. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertiſſimum in c. quiſquis, §. Cappellæ, 17. q.4. vbi hæc habẽtur ſtatuta a Ioanne Papa Octauo, videlicet. [Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum Caſtellorum noo ponuutur in hac triginta paſſuum obſeruatiooe.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum auctoritate. Nam præſenti limitationi ioſraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt, videlicet. Glo. in c. ſicut antiquitus, verſic. paſſus, 17. q.4. Hoſtienſis in ſumma titu. de immunitate Eccleſ. §. inquantum, verſic. immunitatem etiam habet. Henricus Boich in c. eccleſia. col. penult. verſic. item nota, quòd hanc immunitatem. ext. de immun. eccleſ. Panormitanus in d.c. Eccleſia, col. fin. verſ. quintò quæritur. Cardinalis a Turrecremata in d.c. quiſquis, & in c. ſicut antiquitus. 17. q.4. Didacus Couaruuias in lib. 2. c. 20 nu. 5. verſ. quartò deducitur. Syluester in ſumma, verſ. immunitas. tertio §.1. Idem docuit Boſſius in ſua praxi titu. de captura, nu. 30. addens, quòd ipſo die, quo ſcribebat hoc ipſum Senatus Mediolanenſis decreuit morti adiudicaudo quendam Dominum Franciſcum Nigrum, qui confugerat ad dictos paſſus circuitus Eccleſiæ eaiſtentis in Ciuitate. hæc ille. cuius ſententiam credo optimam, & ſecundum ipſam, & hanc limitationem fore intelligendam ſententiam ſupra relatam ipſius Iulij: Vide ibi in ipſa ampliatione octaua. Idem docuit Archid. in c. quiſquis, verſ. Capellæ. 17. q.4. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet ſi vera nõ eſſet præſens noſtra limitatio, ſequerẽtur hæc abſurda. Primum quorum eſt, quòd inde ſequeretur, ꝙ oporteret nos fateri, ꝙ criminoſos non gauderet immunitate eccleſiæ, ſi aliquem occiderer, vel mutilare perpetraſſet in platea publica proxima Eccleſiæ ſituatæ intra muros alicuius caſtri, vel ciuitatis, intra ſcilicet paſſus 40. ſi eccleſia eſſet matria, vel 30. ſi Capella, vel alia eccleſia non matrix, etſi poſt huiuſmodi crimen confugeret ad Eccleſiam, iux. c. fin. ext. de immun. eccleſ. cuius tenor ad verbum referetur paulò poſt infra in probationem limitationis ſecundæ, quod abſurdum eſſe, non eſt qui non animaduertit: ſecundũ abſurdũ, quod ſequeretur inde eſt, ꝙ criminoſus, quem inſequerentur in communi platea miniſtri iuſtitiæ, poſſet quamfacillimè ferè ſemper euitare capturam, eo ꝙ paſſim in plateis Ciuitatũ, ac caſtrorum reperiuntur Eccleſiæ, quod eſſe quoq; rationi noo conſentaneom per ſe patet.

Aoplia decimò dictam concluſionem habere ẽt locum io eo, qui poſt crimen confugerit ad aliqđ
33 cœmiterium † auctoritate Epiſcopi factum, vel ad atrium, vel eccleſiæ porticum, etiam ſi prædicta loca fuiſſent interdicta, vt probauimus in ampliatione ſeptima, ſiue illud fuiſſet circa dictos paſſus circa Eccleſiam, ſiue loogè eatarer ab aliqua Eccleſia.

Eccleſia. Hæc ampliatio probatur triplici medio. Primò per argum.in cap.fin.extra de immun.eccleſ. vbi hæc habentur ſtatuta à Gregorio Nono, videlicet. [Immunitatem eccleſiaſticam.& infra. Nonnulli impunitatē ſuorum exceſſuum, per defenſionem eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia, & mutilationes membrorum, in ipſis eccleſijs, vel earum cęmiterijs committere non verētur: qui niſi per eccleſiam (ad quam confugiunt) crederent ſe defendi, nullatenus fueraut commiſſuri: & infra. Cùm in eo, in quo deliquit, puniri quis debet: & fruſtra legis auxilium inuocet, qui committit in legem: Mandamus quatenus publicè nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo faciūt ſe indignos.] hęc ibi. Dixi probari per argumentum in dicto cap. fina. quoniam ex ipſo apertiſſimè elicitur argumentū à contrario ſenſu, tali pacto: ſi ergo, quis nō commiſit maleficium in Cęmiterio, ſed alibi; poterit ſaluari in ipſo cęmiterio: ergo indè etiam ſequitur, quòd ipſum cęmiterium vbicunque ſituetur (cùm ibi nulla ratio habeatur de ipſius continuitate, vel contiguitate cum eccleſia) gaudebit immunitate eccleſiaſtica. Idem probatur per argum.in cap.conſuluiſti, extra de conſecrat. eccle. vel altaris. vbi hæc habentur, videlicet. [Conſuluiſti, & infra. Cęmiteria, in quibus excōmunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda erunt aſperſione aquæ ſolemniter benedictæ, ſicut in dedicationibus Eccleſiarum fieri conſueuit.] hæc ibi. Dixi probari præſentē ampliationem per argum. in dicto Canone, quoniā etſi explicitè, ad verbum ipſa non contineatur in eo, benè tamen implicitè, cùm indè eliciatur, quòd Cęmiterium ſit Deo ſacratum, ac comparetur Eccleſiæ, eo, quòd ſicut polluitur eccleſia, & reconciliatione ſolemni indiget, ex ſepultura inibi exibita corporibus excommunicatorum: ſic & Cæmiterium: quapropter elicitur, quòd eadem immunitate gaudet cęmiterium, qua ipſa eccleſia: quoad confugientes ad ipſum cæmiterium: cùm & ipſum ſit locus Deo dicatus authoritate Epiſcopi. Idem probatur per argumen. in cap. ſi quis contumax, 17. quæſtio.4. vbi ex Concilio Triburienſi, cap.20. hæc habentur, videlicet. [Si quis contumax, vel ſuperbus, timorem Dei, vel reuerētiam Sanctarum Eccleſiarum non habuerit, & fugientem ſeruum ſuum, vel quem ipſe perſecutus fuerit, de atrio eccleſiæ, vel de porticibus quomodolibet eccleſiæ adherentibus per vim abſtraxerit: pro emunitate nongentos ſolidos Epiſcopo componat: & ipſe publica pœnitentia iuſto iudicio Epiſcopi mulctetur.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in c. ſi quis in atrio.17.quæſt.4. vbi hæc habentur ex Concilio Triburienſi, videlicet. [Si quis in atrio Eccleſiæ pugnam committit, aut homicidium facit: quicquid pro emunitate violata emendandum eſt, altario ſoluatur, cuiuſcunque fuerit eccleſia illa.] hæc ibi. Dixi probari præſentem ampliationem per argumentū in dicto Canone: quoniam etſi in ipſo non cōtineantur omnia verba ipſius ampliationis, benè tamen ex ipſo elicitur veritas ipſius, eo quòd indè eliciatur cæmiterium, ſeu atrium, ac porticum eccleſiæ gaudere immunitate eccleſiæ, ſicut & ipſa eccleſia. Idem probatur per argum.in l.quę Religioſis, ff.de rei vendi. vbi dicitur. [Quæ Religioſis adhærent, religioſa ſunt.] hęc ibi inter alia. Probatur & ſecundò præſens ampliatio Doctorū ſententia. Nam infraſcripti Doctores ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi, videlicet. Glo. in dicto cap.ſi quis contumax, in verſi. adhærentibus. glo. in dicto cap.conſuluiſti.verſic. cęmiteria, gl. in dicto cap.fina. verſic. quo faciunt ſe indignos. Hoſtienſ.in ſumma tit.de immun.eccle.§. in quantum, verſic.immunitatem etiam habet. Archidiaconus, in dicto cap. ſi quis contumax. Cardinalis à Turrecremata in dicto cap. ſi quis cōtumax.Io. And.Antonius de Buttrio in dictis c. conſuluiſti, & cap.fina.Panormitanus in dicto cap.fin.num.4. & in cap.eccleſia, nu.10.extra de immuni.eccleſ. Henrichus Boich in dicto cap.eccleſia.colum. penult.num.14. verſicu.& nota, quòd cæmiterium. Imola in Clemen.1.colum.2. num.8. verſic. item cæmiterium eccleſiæ. de pœnitent.& remiſſ. Cardinalis Zabar.in dicta Clemen.1.colum.1. verſic. ſed primò quærendum eſt. Felinus in cap. cùm pro cauſa, num.3.verſic.nota, quòd violans propè eccleſiam, extra de ſentent.excommu. aſſerens dictum cap. cùm pro cauſa, in fauorem præſentis ampliationis. Nauarrus in ſuo manuali cap.25. titu.de ſtatu iudicum ſuperiorem agnoſcentium, num.17. § primò, quòd per locum, verſic. cæmiterium. Item probatur & tertiò præſens ampliatio hac ratione. Cùm loca cultui Diuino dicata authoritate Pontificis gaudeāt hac immunitate, vt latius fuit probatum in ampliatione tertia, & loca annexa locis Religioſis, dicantur & ipſa religioſa: Indè ſequitur veritas præſentis ampliationis cùm dicta loca fuerint dicata cultui Diuino authoritate Epiſcopi.

Amplia vndecimò dictam concluſionem dicē-
do ipſam habere locum etiam in hoſpitali autho
34 ritate Epiſcopi fundato, † ac per conſequens do
te aſſignata perpetua dicto hoſpitali per ipſum,
vel alias, vt ſic confugiens ad ipſum, gaudeat im-
munitate eccleſiæ: quia verè tūc dicetur locus re-
ligioſus, niſi conſueto contrarium obtinuiſſet, cū
in hoc cōſuetudo valere poſſit. Hęc ampliatio pro
batur triplici medio. Primo enim per argumentū
in cap. ad hæc, extra de Religioſis domibus. vbi
hæc habentur, videlicet. [Ad hæc, & infra. Inqui
ſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi locus ad
hoſpitalitatis vſum, & pauperum prouiſionē fue-
rit (ſicut moris eſt) authoritate Pontificis deſti-
natus, cùm ſit Religioſus, non debet mundanis v-
ſibus deputari, ſicut de veſtibus, & ligneis vaſis,
& alijs vtenſilibus ad cultum Religionis per Pon
tificem deputatis, antiqua conſuetudo indubitan
ter obſeruat, & venerabiliū patrum edocent ſan-
ctiones.] hæc ibi. Dixi probari præſentem am-
pliationem per argum. in dicto cap. ad hæc. quo-
niam etſi ibi explicitè non dicatur, quòd Hoſpi-
35 talia † authoritate Pontificis deſtinata gaudeant
immunitate eccleſiæ (de quo hic ſermo habetur)
nihilominus tacitè idipſum edocet, dicendo, ꝙ
dictum hoſpitale ſit religioſum, & nullo pacto ta-
le ædificium conuertendū ad humanos vſus: cùm
concluſio ab omnium Doctorum ſententia appro
bata ſit, quòd vnuſquiſque locus Religioſus non
conuertibilis ad profanum vſum gaudeat hac ec-
cleſiæ immunitate, ſcilicet vt cōfugientes ad ip-
ſum non poſſint puniri aliqua pœna corporali, vt
latius dictum fuit, & probatum ſupra in ampliatione tertiæ. Probatur & ſecundò Doctorum omnium authoritate in dicto cap. ad hæc, implicitè

tamen

tamen interpretando eorum ſententiam, prout interpretati fuimus dictum Canonem: explicitè verò ſe ſubſcripſerũt præſenti ampliationi infraſcripti Doctores, videlicet, Archidiaconus in cap. definiuit. col. 1. verſ. in loco ſancto, nec Hoſpitali. 17. quæſt. 4. Bald. in l. ſi quis ad declinandam, §. in omnibus, num. 21. C. de Epiſc. & Cler. Alex. in conſil. 19. col. 2. lib. 2. Panor. in c Eccleſia, num. 7. extra de immun. eccle. Felinus in cap. de quarta, col. 4. verſ. tertia declaratio, extra de præſcrip. Didacus Couarruuias in lib. 2. variar. reſolu. cap. 20. num. 4 verſ. tertiò, conſtat. Syl. in verſ. immunitas primo, §. primo. Nauarrus in ſuo manuali, cap. 25. tit. de ſtatu iudic. ſuperior. cognoſc. num. 18. verſ. Hoſpitale item.

Amplia duodecimò dictam concluſionem, di-
36 cendo ipſam habere etiam locum in † dormitorio, & clauſtro tam Clericorum ſecularium, quàm regularium: eo quòd & dicta loca gaudent etiam immunitate Eccleſiæ. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primò enim per argumentum in cap. cùm pro cauſa, extra de ſentent. excommuni. vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vtitur verbis, videlicet. [Cùm pro cauſa, quæ inter G, & F, Gabilonen. Eccleſiæ Archidiaconos vertebatur, eis cõceſſerimus Auditorem: procurator G allegauit, quòd cùm F. Archidiaconus in ſuccentorẽ in communi dormitorio manus iniecisset temerè violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum: Tu frater Archiepiſcope eum ob uiolentã manuum iniectionem, & violationem immunitatis eccleſiæ feciſti excõmunicatum publicè nunciari.] hæc ibi. Diai probari præſentẽ ampliationem per agumentũ in dicto Canone. Primò quoniam etſi dictus Canon non videatur deciſiue dictis verbis vti, ſed ſolum enarratiuè: nihilominus ex ipſius verbis elicitur Summum Pontificem fateri, quòd dicta loca gaudeant immunitate eccleſiæ: eo quòd aliàs non vſus fuiſſet terminis illis, videlicet. [Ob violentam manuum iniectionem, & violationẽ immunitatis eccleſiæ.]. Diai & ſecundò probari per argum. in dicto Canone: quoniam etſi ibi mentio tantum fiat de dormitorio, & clauſtro Clericorũ ſecularium: tamen ex identitate rationis idẽ tacitè ſtatutum expoſitiuè inibi fuiſſe de dormitorio, & clauſtro clericorum regularium apertiſſimè colligitur. Probatur & ſecundò Doctorum authoritate. Nam infraſcripti ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi, videlicet, Innocentius in dicto c. cùm pro cauſa. & ibi glo. verſ. ob duplicem. Io. And. in dicto c. cùm pro cauſa ſequens glo. prædictam. ibidem, Ant. de Butrio. Idem docuit Panor. in dicto cap. cùm pro cauſa, num. 4. addens, ꝙ hæc verba, videlicet, ex quo infero, quòd ſicut non poteſt quis capi in eccleſia, ſic nec in clauſtro ipſius eccleſiæ. Idẽ docuit Bar. in l. præſenti, num. 2. C. de his, qui ad eccleſiam confugiunt. quoad clauſtrum. Nam his verbis vtitur, videlicet. Nota ſecundò, quòd priuilegium, quod habet eccleſia, competit etiam finibus Eccleſiæ: hoc eſt locis circunſtantibus. ibi, ea his ergo locis, eorumque finibus &c. & ſic ſi ſtant in oſtio, non poſſunt capi, hæc ille. Nauarrus verò in ſuo manuali cap. 25. titu. de ſtatu iudic. ſuper agnoſcen. num. 17. ad verbum ſe ſubſcripſit præſenti ampliationi.

Amplia tertiodecimo dictam concluſionẽ, di-
37 cendo ipſam habere etiam locum in Palatio † Epiſcopi, vel Cardinalis; ita quòd rei confugientes ad ipſum, gaudẽt immunitate eccleſiæ; etiam ſi ipſum palatium non ſit eccleſiæ contiguum, ſed ab eccleſia ſeparatum: Hæc ampliatio probatur duplici medio. Et primo per text. in c. id conſtituimus. in principio, 17. quæſt. 4. vbi hæc habentur, videlicet. [Id conſtituimus obſeruandũ, quod eccleſiaſtici Canones decreuerunt, & lex Romana conſtituit, vt ab Eccleſiæ atrijs, vel domo Epiſcopi reos abſtrahere omnino non liceat, ſed nec alteri conſignare, niſi ad Euangelia datis ſacramentis: de morte, & debilitate, & omni pœnarũ genere ſint ſecuri: ita vt ei, cui reus fuerit criminoſus, de ſatisfactione conueniat.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum authoritate. Nam infraſcripti ſe ſubſcripſerunt præſenti ampliationi, videlicet, Glo. in dicto cap. id conſtituimus, verſ. vel domo, Innocentius in c. inter alia, ext. de immuni. eccle. Hoſtien. ibidem. Henricus Boich, in c. eccleſia, colum. fin. extra de immun. eccle. Panor. in d. c. eccleſia, num. 9. Archidiaconus in d. c. id conſtituimus, colum. 2. verſ in 1. glo. in fine. Syluester in verſic. immunitas tertiò, §. 1. Didacus Couarruuias in lib. 2. variar. reſol. cap. 20 nu. 5. verſic. quinto infertur. dicens hanc eſſe communem opinionem, inducens ad hoc & Oldra. in conſ. 35. & Barbarius in conſil. 33. num. 7. lib. 4. Remigius in tract. de immunitate eccleſiæ folio 70. in 15. ampliatione, & Nauarrus in ſuo manuali, cap. 25. titu. de ſtatu Iudicum, num. 18. & Hyppolitus Bonacoſſa in theſauro commun. opinionum, verſic. Palatium: etſi non ſeruetur in practica, quando eſſet remotum ab eccleſia, per 40. paſſus, vt docet Iulius Clarus in ſua praxi quæſt. 30. verſ. ſcias etiam: qui ibidem verſic. item adde, quòd ſicut docet communiter teneri, quòd palatium Cardinalis habeat immunitatem Eccleſiæ.

Amplia quartodecimo contenta in concluſione prima, dicendo, quòd eccleſia etiam deſtru-
38 cta † ſine authoritate Epiſcopi, vel cum ſpe reædificationis gaudeat immunitate eccleſiæ, ſecus dicẽdum erit ſi nulla ſpes adſit reſtaurationis, vel ſi fuiſſet deſtructa authoritate Epiſcopi; propter delictorum Clericorum, ſecus ſi vt transferretur in alium locum, velut alij eccleſiæ vniretur. etſi Remigius, nec Iulius Clarus hanc clauſulam non apponant locis infra citandis, ſed ſolum Innoc. & Syluester ſequens Innocentium: quia in his caſibus duobus vltimis, criminoſi confugientes ad talem eccleſiam, non poſſent frui immunitate eccleſiæ. & hanc ampliationem docuit medijs Remigius in tract. de immuni. eccleſiæ, folio 92. ampliatione vigeſima. aſſerens hanc eſſe communem Doctorum ſententiam. prout ipſum refert, & ſequitur Iulius Clarus in ſua praxi criminali, quæſt. 30. verſ. maius eſt dubium, & hoc meritò: nam eccleſia deſtructa, & tranſlata in alium locum auctoritate ſuperioris retinet omnia priuilegia, & iura, quæ antè deſtructionem habuerat, & idem ſi vniatur alteri eccleſiæ, & idem dicitur de ciuitate, & alijs locis profanis, vt peroptimè docuit Innocentius Quartus Papa in cap. 2. colum. 1. verſicu. nota, quod quando eccleſia, vel ciuitas, extra de noui operis nunciatio. citans ad hoc proban. tex. in cap. 1. ext. ne ſede vacante. Quem citat, & ſequitur Syluest. in verſic. ciuitas, §. 2. Idipſum docuerunt, & infraſcripti alij Doctores, ſequentes Innocentium in dicto cap. 2. videlicet Bart. in l. 3.

in fine, ff. de collegijs illicitis. Alex. in l. inter ſti-
pulantem, §. ſacram, num. 13. ff. de verbor. obligat.
Iaſon in dicto §. ſacram, num. 30. Aret. in §. ſacra,
num. 9. verſic. in glo. remanet. inſtitu. de rerũ di-
uiſ. Flor. in l. ſeruitutes, §. ſoblatum, ff. de ſeruit. vr-
banor. prædi. Benedictus Vadius in addit. ad Bal.
in l. in tantum, ff. de diuiſ. rerum de materia præ-
ſentis ampliationis vide Remigium de immuni-
tate eccleſiæ, folio 98.

Amplia primam concluſionem, & quintodeci
39 mo in eo, quem fugientem ad Eccleſiam † ob ali
quod crimen (& exceptum in ſequentibus limi-
tationibus) Iudex aſpectu, & curſu perſequitor.
Nam hic talis extrahi ab eccleſia de iure non po
terit. Hæc ampliatio probatur triplici medio, pri
mo omnibus iuribus citatis in ipſa prima cõclu-
ſione. & ſecundò Doctórum authoritate infraſcri
ptorum, qui ſpecialiter loquuntur in caſu noſtro,
vltra illos inibi citatos, qui generaliter loquun-
tur, & ſunt Bald. Romanus, Ales. & Iaſon in l. ple-
rique, ff. de in ius vocan. Caſſanæ. in conſuetu. Bur
gund. rubrica 1. §. verſicu. Archid. num. 116. Ioan.
Lupi. in rubrica de donatio. §. 38. nu. 4. Rod. Soa-
rez in l. 2. titu. de los gouiernos, quæſtio. 5. Ioan-
nes Igneus, in l. 1. in principio, colum. 2. & 3. ff. ad
Syll. Lugdunenſ. in Alex. Conſilio 24. num. 26. lib.
2. ſcribens ibi Alex. (qui ibi docuit contrarium)
loquutum fuiſſe argumentando, non autem affir-
mando. Idem docuit Couarruuias in l. 2. variarũ
reſolutio. cap. 20. num. 12. §. decimoquinto. & rur-
ſus idem ſentijt Bald. in l. cunctos populos. C. de
Summa Trinit. & Fide Cathol. in colum. 31. Nun-
quid ergo erriat quem ſequitur Felinus in cap. fi-
na. nu. 33. verſic. poſtea ſubdit. extra de foro com
pet. dicens, quòd familia perſequens reum confu
gientem ad eccleſiam, incidit in Canoné, ibi ca-
piens eum. non attento initio licito: nam læditur
aliena iuriſdictio. hæc Felinus. vbi ſupra. Idẽ do-
cuit Boſſius in ſua praxi crimin. tit. de delicto, nu.
22. verſi. aliquid tamen dicunt. Addens, quòd ita
vidit obſeruari, & quòd Cyn. nunquam dixit cõ-
trarium, etſi allegetur in contrarium. & idẽ ipſe
Boſſ. ibidem docuit fore dicendum de capto à fa
milia, qui antequam perueniſſet ad carceres eua-
dendas manus familiæ ingreſſus eſt eccleſiam, de
quo caſu idẽ docuit Nauar. in ſuo manua. c. 25. de
ſtatu Iudic. ſuper. agnoſc. num. 19. §. tertiò, quòd
ex hoc, aſſerẽs idem docuiſſe Remig. ſupradictũ,
in fallen. 31. Idem Couarru. vbi ſupra. verſic. deci-
moſeptimo perpenſis Ioannes Ign. in d. l. 1, col. 3.
Idem Remig. in tract. de immun. eccle. folio 203.
in fall. 3. in fine. Idem docuit Iulius Cla. in ſua pra
xi crimina. quæſtio. 30. verſic. pone, familia inſe-
quitur aſſerens, quod ſi familia inſequatur reum
per loca profana, & ipſe cucurrerit ad eccleſiam,
& ibi ſe receperit, nullo pacto poſtea poterit ab-
ſtrahi inuitus ab eccleſia, & ita fuit per Senatum
Mediol. obſeruatum in caſu cuiuſdam Alex. Ma-
gni 13. Feb. 1543. Boerius in deciſio. 110. col. pe-
nult. dicit pronunciatum fuiſſe iuxta præſenté am
pliationem: contra Cynum (contrarium aſſeren
tem) in Authen. ſi quis ei. C. de adult. quem poſtea
dictus Alex. in dicto conſil. videbatur ſequi. noſtræ
quoque ampliationi ſe ſubſcripſerunt & infra-
ſcripti, videlicet. Iul. Clar. in ſua praxi crim. quæ
ſtio. 30. verſic. pone. dicens hanc eſſe communem
opinio. Docto. quem ſequutus fuit Hyppol. Bona-
coſſa in theſauro commun. opin. verſic. fugientes
rei. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet; Cũ
nullo iuri adhæreat contraria ſententia, & exce-
ptio firmet regulam in contrarium: & in iure, tam
Pontificio, quàm Imperiali deciſio caſus præſen-
tis ampliationis, expreſsè non fuerit reprobata.
at potius tacitè approbata, cum tamen quatuor
caſus excipiat (loquendo de iure Pontificio, cui
ſtãdum in hac materia. Inde ſequitur verum fuiſ-
ſe præſentem ampliationem, & contrariam ſentẽ-
tiam nullius momẽti, eò magis, quòd in talibus
(vt docuit Boſ. vbi ſupra.) attendendus eſt finis,
& non principium: quando attendendo finẽ ma
gis fauetur defenſioni, vt etiam docuit Bart. in l.
quid ait lex. §. quod ait lex. ff. de adulterijs.

Amplia concluſionem primam, & decimoſex-
tò in eo, qui fuiſſet condemnatus, & bannitus ca
pitaliter, & poſtea comprehenſus à familia iuſti
40 tiæ: ſi dum duceretur ad carceres † pertranſiens,
per ſupradicta loca ſacra gaudentia tali immuni
tate, ingreſſus illa fuerit: nam inuitus indè extra-
hi non poterit ſine violatione dictæ immunita-
tis eccleſiæ, vt elicitur ex argumento elicito à iu-
ribus & Doctoribus citandis infra in limitatio-
nibus afferendis arguendo à ſpeciali. Cùm inibi
expreſsè non contineatur veritas præſentis am-
pliationis, eo quòd negari non poterit (propriè
loquendo) quòd aſſignari ratio differentiæ inter
caſum hic contentum, & qui continetur in præce-
denti ampliatione. Non obſtante in contrarium
doctrina infraſcriptorum Doctorum, videlicet. Ar
chidia. in cap. ſicut antiquitus, 17. quæſtio. 4 Ioan
nes Lupi in rub. de donationibus, §. 38. nu. 4. Ioan
ne Igneus in l. 1. In principio, colum. 3. ff. ad Sylla.
Oldradus in conſilio ſuo 54. & Didacus Couarru-
uias in libro ſecundo variarum reſolutionum, ca
pitulo vigeſimo, num. 12. §. decimoſexto. nitens
hoc ipſum probare per text. in l. ſi quis poſt hanc.
C. de ædificijs priuat. vbi dicitur, quòd de ciuita-
te ad villam non licet transferre ædificiorum or
namenta, de ciuitate verò vna ad aliam poteſt, ſi
de labenti aufertur ædificio: de vna villa ad aliã
licet, etiam ſi per ciuitatem tranſitum faciat. At-
tamen (bona pace tanti viri dixerim) neſcio quo
modo ſuum aſſumptum probetur tali iure, cum
etſi ciuitates ſint aliqualiter priuilegiatæ, nulla ta
men reperitur ſicut eccleſia, quæ hoc ſpeciale im
munitatis priuilegium obtinuit. nec poterit ar-
gui ab identitate rationis, tum quia non eadem
ratio militet: tùm etiam hæc extenſio eſſet odioſa
duplici reſpectu. Primò, quia in pœnalibus regu
lariter non fiat extenſio per identitates rationis:
& priuari hac immunitate eſt pœnale, vt patet ad
ſenſum: cùm etiam hoc fuerit conceſſum in fauo-
rem eccleſiæ, ac cultum Diuinum: eò magis, quòd à
diuerſis non debeat fieri illatio. Quapropter me-
rito me ſubſcribam contrariæ ſententiæ Doctorũ
aſtipulantium expreſsè præſenti ampliationi; qui
fuerunt infraſcripti, videlicet, Nicolaus Boerius
deciſ. 110. colum. 2. Nauarrus in manuali cap. 25.
titu. de ſtatu Iudic. ſuperio. agnoſcen. num. 19. ver-
ſicu. tertio. quòd ex hoc. dicens eſſe communem
ſententiam contra Archid. dicens hoc ipſum veri-
ficari etiam in eo, qui iam damnatus ducitur ad
ſupplicium: quia iam eſt intra eccleſiam: ſi eua-
ſus à familia intra eccleſiam ſe recepiſſet. Idem
docuit Iulius Clarus in ſua praxi criminali. q. 30.
verſic. ſcias autem, dicens hanc eſſe communem
ſententiam Doctorũ, addens quòd Senatus Me-
diolanenſis

in cuius honorem hoc priuilegium ipſi Eccleſiæ fuit indultum; tamen eorum ſententia erit intelligenda cum grano ſalis; ſcilicet iuxta ſententiã ſupradictorum in caſu, in quo excommunicatus non eſt in mora petendæ abſolutionis. Infraſcripti ergo Doctor.ſimpliciter dixerant. excommunicatos gaudere etiam immunitate Eccleſiæ, videlicet, Didacus Couarr.in lib. 2.varia.reſol.cap. 20.nu.11.§. duodecimò, vt primam huius Nauar. in ſuo manu.cap.25.titu. de ſtatu Iudicum ſuperior.agnoſ.num.19.verſic.tertiò, quod ex hoc infertur. & Iul.Clar. in ſua praxi crimin.quæſt.30. quæro etiam, nunquid excommunicatus, aſſerẽs hoc ipſum dixiſſe Remig.in tract.de immu.eccle. in fallen.19. num.9.& addit,quòd hæc concluſio, in puncto iuris,licet patiatur aliqualem difficultatem: tamen propter honorem Dei in practica nõ eſſet recedendum ab ea. hæc ille. & hoc videtur veriſſimum, etſi Felinus in cap.2.colum.2. extra de exceptionibus dicat excommunicatum non poſſe frui tali immunitate. tamen poterit concordari ſecundum eius mentem, dicendo ipſum loqui de excommunicato obſtinato, ac incorrigibili; non autem de eo, per quem non ſtetit, quin ab excommunicatione abſolueretur, vt in præſenti noſtra ampliatione.

Limita primo concluſionem primam dicendo contenta in ea non habere locum in publico latro-
45 ne, † & nocturno depopulatore agrorum, qui dũ itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidijs, ab eccleſia extrahi poſſunt ſi ad ipſa cõfugerint, impunitate nõ pſtita, nec promiſſa. hæc limitatio probabitur triplici medio, præmittendo tamen ei enucleationem dictorum terminorum: Quapropter ſciendum, quòd publicus latro is dicitur, ſecundum Panormitanum, in ca. inter alia, num. 5. extra de immunitate Eccleſiarum qui palam, & publicè furatur, vt ſunt pyratæ, vel qui publicè ſtant in ſtratis, vel iſti habentes arcem, vel caſtrum, & diſrobant homines tranſeuntes. Nocturnus verò depopulator agrorum dicitur is, qui obſidet ſtratam publicam diſrobando tranſeuntes: & differt à publico latrone: quia iſte clandeſtinè furatur, & moratur in loco: vnde dicitur nocturnus depopulator agrorum, ſecundum Innocentium, quia in nocte ſegetes deſtruit, dum ibi ſe abſcondit, iacet, & latet: & quia propter homicidia, & rapinas, quas faciunt in ſtratis, comburunt, & deſtruunt agros illorũ, qui eis non ſeruiunt. Nam ſecundum Hoſtien.in ſumma titu.de immuni.eccle.§. in quantum, verſ. ſin autem longè. depopulator, ſeu populator agrorum dicitur vaſtator, ſeu combuſtor, qui de nocte comburit ſegetes vicinorũ, & dicitur à verbo populor popularis, ſeu depopulor depopularis, quod in mala ſignificatione accipitur, quaſi deſtruo deſtruis, ſeu diſpergo, diſpergis. His ergo præmiſſis præſens limitatio. Primò probatur per text. apertiſſimum, in cap. inter alia, §. & hoc verum, extra de immunit.Eccle. vbi Innocentius Tertius ſcribẽs Regi Scotiæ his vſus fuit verbis, videlicet. [Et hoc verum eſt, niſi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſidet aggreſſionis inſidijs, ab Eccleſia extrahi poteſt, impunitate non præſtita, ſecundum Canonicas ſanctiones.] hæc ibi. Idem probatur, quoad publicũ latronem per text. in c. ſicut antiquitus, 17.q.4. vbi Nicolaus Papa ſcribens Epiſcopis infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Sicut antiquitus à Sanctis patribus ſtatutum eſt, ſtatuimus, vt maior eccleſia per circuitum quadraginta paſſus habeat; capellæ verò, vel minores eccleſiæ, triginta. Qui autem confinia earum confringere tẽtauerit, aut perſonam hominis, vel bona eius indè ſubtraxerit: niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.] hęc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum infraſcriptorum auctoritate. nam infraſcripti ſe ſubſcripſerũt ei, videlicet. Glo. in dicto cap. inter alia, verſicu. niſi publicus latro glo. in dicto cap. ſicut antiquitus, verſi. niſi publicus. Innocentius, Ioãnes And. Antonius de Butrio, & Panormitanus. in dicto c. inter alia. Hoſtien. in ſumma titu. de immun.eccl. §. in quantum, verſic. ſin autem longe ab eccleſia. Goffre. in ſumma eodem titu. colum. 2. verſic. & quamuis ab hoc priuilegio. Henricus Boich, in c. eccleſia, eodem tit. & vt vnico verbo referam reliquos Doctores, dico omnes Doctor. hoc docuiſſe nemine excepto in dictis iuribus, & in tracta. de immunit. Eccle. Idem docuit Syl. in verſic. immunitas tertiò, §. 2. Nauarrus in ſuo manuali, cap. 25. titu. de ſtatu iudicum ſuperio. non agnoſcen. num. 2. verſic. quartò, quòd non gaudent. Idẽ Iulius Clarus in ſua praxi crimin. quæſtio. 30. verſic. quæro nunquid generaliter. Idem fuit hodie cõfirmatum à Gregorio Quartodecimo, in ſua Conſtitutione ſuper hoc ſpecialiter ædita: cuius tenor fuit relatus in principio præſentis quæſtionis. vide ibi.

Limitatur & ſecundo dicta concluſio, dicendo ipſam non habere locum in confuga ad Eccleſiã,
49 † ſi in ipſamet eccleſia, vel in alia, vel cæmiterio, aliquem interfeciſſet, vel mutilaſſet, non interfecturus, vel mutilaturus, niſi per eccleſiam (ad quam confugit, ſperaſſet ſe defendendum fore: Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertiſſimum in cap. fin. extra de immunit.eccle. vbi Gregorius Nonus ſcribens Toletano, & compoſtellano Archiepiſcopis, infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Immunitatẽ eccleſiaſticam. & infra. Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia, & mutilationes membrorum, in ipſis eccleſijs, vel earum cæmiterijs committere non verentur: qui, niſi per eccleſiam, ad quam confugiunt, crederent ſe defendi, nullatenus fuerant commiſſuri: & infra. Cùm in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & fruſtra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: Mandamus, quatenus publicè nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo tanciunt ſe indignos.] hæc in dicto Canone. Idẽ nouiſſimè fuit ſtatutum à Gregorio XIIII. in ſua Conſtitutione ſuper hoc ſpecialiter ędita in anno 1591. menſe Iunij, cuius tenorem ad verbum referam in fine præſentis tractatus. Probatur & ſecundò Doctorum infraſcriptorum authoritate, videlicet, Glo. fina. dicti cap. fin. Innocentij in c. inter alia, verſic. item etiam poteſt dici: Goffred. in ſumma eodem titu. colum. 2. verſicu. item excipiuntur & illi. Hoſtien. in ſumma, eodem tit. §. in quantum, verſic. ſi verò maleficium commiſerat. Ioann. And. Antonij de Butrio, & Panormitani in dicto cap. fina. Henricus Boich, in cap. Eccleſia, colum. 2. num. 8. verſic. ſi ſecundum Canones, & in

& in col.3. verſ.aut eatra eccleſiam. Didacus Co-
uarruuias in lib.2.variar.reſol.c.20.num.15. verſ.
vigeſimo primò, ex Canonibus Sylueſtri.in verſic.
immuoitas tertio,§.2. Nauarrus in ſuo manuali,
cap.25.titu.de ſtatu Iudicum ſuperior.agnoſc.nu.
20.in verſicu. quartò, quòd non gaudent: & Iulij
Clari in praxi ſua crimin.quæſtio.30.verſic.quæ-
ro,nunquid generaliter.

Amplia dictam limitationem dicendo habere
locum etiam in furantibus in eccleſia, cùm offen-
dant Eccleſiã, vt omnes Doctores ſuptadicti ibi-
dem docuerunt,& nouiſſimè Iulius Clarus in ſua
praxi crimi.quæſt.30. verſ. item quæro nunquid.

Sublimita ſingulariter allata in dicta limita-
tione ſecunda, dicendo ipſã non habere locum in
47 eo, qui mutilat,† vel occidit in eccleſia non ani-
mo, ſeu ſub ſpe immunitatis aſſequendæ, in eccle
ſia poſtmodum permanendo, ſed accidentaliter,
& hoc probatum fuerit apertiſſimis documentis
in iudicio: vt puta, ſi ibi rixa cœpta ſit ab his, qui
vel amici antea fuiſſent, vel ſaltem non inimici:
vel ſi rixa cœpta fuiſſet extra eccleſiam, & alter
rixantium fuiſſet ingreſſus eccleſiam, inſequente
eum altero, & ibi poſtea mutilante, vel interfi-
ciente. Hæc ſublimitatio probatur triplici medio.
Primò enim per argum. in cap.fin.extra de immu
nita.eccle.cuius tenorem ad verbum retuli in præ
dicta limitatione ſecunda. Dixi probari præſen-
tem ampliationem per argum.in dicto Canone:
quoniam etſi explicitè inibi ipſa non continea-
tur: benè tamen implicitè continetur, arguendo
ex verbis ipſius à contrario ſenſu: eò magis, quòd
ſumus in pœnalibus, in quibus regulariter fieri
non debet extenſio, ſed magis reſtrictio: vt in c.
odia,& c.in pœnis.de reg.iur.in ſexto. eo quòd
in dicto c.fin.excipiatur a regula (quæ dicit con-
fugientes ad Eccleſiam eſſe tutos) & tertiò, qui
ſpe immunitatis eccleſiæ inibi mutilat, vel occi-
dit: ergo implicitè concedit confugam mutilan-
tem, vel occidentem in eccleſia, vel cœmiterio,
non ſub ſpe immunitatis, ſed alia de cauſa eſſe tu
tandum ab eccleſia, & permittendum gaudere ta
li immunitate: quod etiam videtur apertè elici
ex verbis ipſiuſmet Canonis, videlicet.[Cùm in
eo, in quo delinquit puniri quis debeat: & fruſtra
legis auxilium inuocat, qui committit in legẽ.]
Inde ergo ſequitur (arguendo à contrario ſenſu,
quòd in iure eſt argumentum fortiſſimum) quod
hic talis non debeat puniri in eo, in quo non de-
liquit. Vnde cùm in dicto Canone damnetur ſpes
immunitatis aſſequendæ, & talis confuga nõ pec-
cauerit ſub ſpe immunitatis (vt ſuppoſuimus) in-
de ſequitur, quòd non debeat comprehendi in di
cta Conſtitutione, cùm ſit caſus longè diuerſus à
contento in ipſo Canone, & regula ſit, quòd à di-
uerſis non fiat illatio; maximè in materia pœnali
(vt eſt hæc illius Canonis, quod & probatur alia
ratione: Nam cum dictus Canon addiderit illa
48 verba, videlicet. [Et fruſtra legis † auxilium inuo
cat, qui committit in legem.] Inde ſequitur ſe vo
luiſſe apertè dicere, quòd hæc conſtitutio com-
prehendit ſolùm eos, qui intendunt fraudem face
re legi, & abuti priuilegio legis, quod propriè de
notant verba illa [committit in legem.] eo, quòd
cùm maxima iniuria affecerit legem, indè ſequi-
tur quòd etſi inuocauerit legis auxilium, & fauo
rem, meritò ei talis erit denegandus cum auſus
fuerit ipſi legi fraudẽ facere. Ex his ergo oĩbus vr
eliciendũ, quòd nr̃a ſublimitatio probetur d.c.fi. Idẽ
vr̃ probari verbis cõſtitutionis nouiſſimè latę à
Gregorio XIIII. In anno 1591. menſe Iunij. Nam
ipſe Pontifex Sũmus nitẽs derogare tot indultis
Apoſtolicis cõceſſis contra iura cõia decernẽtia
quos cõfugas ad eccleſiã ibi eſſe tutos. Inter alia
his verbis vſus fuit, videlicet. [Ita ad vnã tantũ for
mã reducimus, & moderamur, vt laicis ad eccle-
ſias, locaq; ſacra, & religioſa prędicta cõfugiẽtib.
ſi fuerint publici latrones, viarumq; graſſatores,
qui itinera frequẽtata, vel publicas ſtratas obſi-
dent, ac viatores ex inſidijs aggrediũtur, aut de-
populatores agrorũ: quoue homicidia, & mutila-
tiones mẽbrorũ in ipſis eccleſijs, earũuè cœmite-
rijs cõmittere nõ verent.] hęc ibi. At qm̃ is dicẽ-
dus vr̃ nõ vereri aliquid facere, qui volũtariè, & ap
penſatè aliquid facit, nõ aũt qui neceſſitate vel ca
ſu, ſeu nulla pręuia deliberatione aliqd facit, vt p
ſe patet, inde ſequit̃ nr̃am ſublimitatiõnẽ probari
quoq; d. nouiſſima Cõſtitutione, rõnibus infra af-
ferendis: eò magis, quòd incõſultus calor vitio ira-
cundiæ caret, & à pęna iuris ordinaria quẽquam
reũ eximit, vt latius infra probabimus, & in trac.
de conatu puniẽdo latiſſimè. Idẽ probat̃ per arg.
in l.1.C.ad l.Corn.de ſiccarijs. vbi hęc habent, vi-
delicet. [Frater veſter rectius fecerit, ſi ſe Præſidi
prouinciæ obtulerit Quid ſi probauerit, nõ occi-
dendi animo hominẽ à ſe percuſſum eſſe, remiſſa
homicidij pęna, ſecundũ diſciplinã militarẽ, ſen-
tentiã proferet: crimẽ .n. contrahitur, ſi & volũtas
nocendi intercedat. Cęterũ ea, quę ex improuiſo
caſu potius, quàm fraude accidũt, fato plerique
nõ noxæ imputant.] hęc ibi. Dixi probari præſẽ
tẽ ſublimitationẽ per arg. in d.l & nõ per dict. l.
qm̃ etſi in d.l.1. nulla fiat ad verbũ mentio de ma
teria pñtis ſublimitationis, benè tñ implicitè ar-
guendo ab identitate rõnis. Nã ex ipſa apertiſſi-
mè elicit̃, quòd qui nõ doloſè, ſed ex improuiſo caſu
aliquid facit, nõ ſit puniendus pęna ordinaria a le
ge ſtatuta, cũ crimen tũc verè contrahat, cũ adeſt
voluntas nocẽdi, noxæ verò nõ aſcribat̃ quicquid
fieret potius ex improuiſo caſu, q̃ ex fraude: quæ
quidẽ rõ ſummopere militat in caſu pñtis ſublimi
tationis, cũ ſupponat̃, quòd talis cõfuga nõ ex frau-
de, ſed ex improuiſo caſu mutilauerit, vel occide
rit: vnde ſi nõ tutus eſſet in eccleſia, in qua hoc cri
mẽ cõmiſerat, vel in alia eccleſia (cũ idẽ ſit, vt oẽs
Docto. docuerũt) talis cõfuga, vtiq; ſequeret̃, quòd ea
dẽ pęna eſſet puniẽdus, qui ex fraude, & pcisa intẽ
tione fraudulẽta in eccleſia occidiſſet, vel mutilaſ
ſet, quia is, qui ex improuiſo, ac inconſulto calore
iracundię, perſequẽs inimicũ ſuũ, per plateã vſq;
ad eccleſiã ibi nulla ſpe immunitatis mutilaſſet,
vel occidiſſet illũ: quod vtiq; eſſe à rõne remotiſſimũ,
neq; nõ cõtra rõnem d. Canonis probabit̃ & ſecũ
do Docto. authoritate: At qm̃ nõ deſunt, q̃ dicãt,
quòd pñs nr̃a ſublimitatio cõiter à Doctorib. repro-
bet̃: idcircò expreſſa verba infraſcriptorũ Docto.
quib. ipſi vtunt̃ ad probandũ pñtem ſublimitatio
nẽ ad verbũ hic referã: Sciendũ igit̃, quòd Hoſt. in d.c.
fin. (quẽ refert ac ſequit̃ Henric. Boich. in c. eccle-
ſia, col.3. verſ. aut nõ ex propoſito, ext. de immu.
eccle.) his pciſis verbis vtẽs, ſe ſubſcripſit pñti ſu-
blimitationi, videlicet. Aut nõ ex ꝓpoſito, nec in-
tẽdens per eccleſiã liberari, ſed ex abrupto, puta,
quia probat, quòd ipſe, & ille, quẽ iux. eccleſiã interfe
cit, nullas habebãt antea inimicitias inter ſe; ſed
ex verbis ibidẽ inter eos ortis ad homicidia per-
uenerunt,

nenerunt, & talis immuniiare eccleſiæ gaudere
deber, & ſic intellige quod notat Hugo. Vnde præ
ſumitur contra eum, quòd malitioſè cauſa immu
nitatis conſequendæ hoc fecerit, niſi contra pro-
bet, ſaltem per veriſimiles coniecturas, ſecũdum
Hoſtien. pro quo facit l. 1. C. ad l. Cornel. de ſicar.
hæc ille. vbi ſupra: Idem docuit Ioannes And. in
dicto cap. fin. verſic. in glo. vltim. his verbis, vide-
licet. Quæ opinio Hug. poſſet vera eſſe in eo, qui
non ex propoſito ptoptet veteres inimicitias, ſed
ex verbis nouiter ortis homicidium ibi cõmiſit,
ſecundum Hoſtien. idem docuit Antonius de Bu-
trio in dicto cap. fin. verſ. non obſtant iura, extra
de immu. eccle. referens dictam ſentẽtiam Hoſt.
Idem docuit Cardinalis à Turrecremata, in cap.
diffiniuit, col. 2. verſ. ſecundus eſt. his verbis, vide-
licet. Secundus eſt, ſi in ipſa eccleſia cõmiſit ma-
leficium ſperans ſe ab eccleſia defendi, quod ſem
per præſumitur, niſi contrarium probetur, nõ de-
bet per Eccleſiam defendi, ex c. immunitaté, ex-
tra de immu. eccle. hæc ille, cuius verba ſunt poo
deranda: Nam non dixit ſimpliciter, ꝙ qui com-
mittit maleficium in eccleſia priuetur immunita-
te eccleſiæ: ſed addidit, ſperans ſe ab eccleſia de-
fendi, quod ſemper præſumitur, niſi contrarium
probetur: ac ſi apertè diceret, quòd ſi probetur
aliquem commiſiſſe maleficium in eccleſia alia
de cauſa, quàm ſpe immunitatis eccleſiæ, ꝙ tunc
ab eccleſia debeat defendi. ex his ergo patuit, ꝙ
Cardinalis à Turrecremata ſe ſubſcripſetit præſen
ti ſublimitationi. Idem docuit Imola in Clem. 1.
colum. 2. verſ. Ioannes de Lignano hic dicit. de pœ
nitent. & remiſſ. his verbis vtens ſe ſubſcribendo
Ioanni de Lignano, videlicet: Ioannes de Ligna-
no hic dicit, quòd §. quod ſi delinquentem Auth.
de mandat. princip. non contradicit Canonibus,
imò concordat: quia omnes caſus poſiti in dicto
§. exceptis duobus primis, intelligũtur, qñ delictũ
fuit cõmiſſum vel intra eccleſiam, vel cœmiteriũ,
vel de propoſito inſidioſo: Vnde ſi aliquis occidit
hominẽ in eccleſia, & illud non fecerit inſidioſè:
eccleſia enim habet ipſum defendere: maximè ſi
ſit cõſuetudo, iux. notata per Innoc. in c. inter alia,
ext. de immu. eccle. hæc ille. Idẽ docuit Panor. in
d. c. fin. nu. 8. ſi rectè librentur ipſius verba: vt poſt
eorũ relationẽ probabimus: etſi quàmplurimi di-
cant ipſum aduerſari pñti nñæ veræ ſublimitatio-
ni: Quapropter ſciendum, ꝙ Panor. inibi infraſcri
ptis vſus fuit verbis, videlicet, Sed circa prædicta
quæro; pone, ꝙ delinquens in eccleſia, non deli-
querit ibi eo animo, vt defenderetur ab eccleſia,
nunquid excluditur ab hac immunitate? videtur
primo, quòd non: quia tex. ille videtur ſe fundare
ſuper iſta ſpe veniæ, vt patet ibi. [Quæ niſi per
eccleſiã.] Hoſt. tenet cõtrarium, mouetur primò,
quia præſumptio iuris, & de iure eſt contra delin
quentem in eccleſia: Arg hic. præterea ſecundum
eum, licèt hæc ratio ceſſet, non propter hoc ceſ-
ſant aliæ rõnes, quæ ſubijciuntur in textu; quæ vi-
dentur cauſæ finales huius diſpoſitionis: videtur
tamen poſtea dicere, quòd ſi poteſt conſtare, ꝙ
non ex propoſito, propter veteres inimicitias, ſed
verbis nouiter ortis homicidium ibi commiſerit,
quòd tunc habebit immunitatem, & in hoc caſu
ſaluatur opinio Hugo. de qua in glo. & videtur
velle, quòd præſumatur iſte animus, ex quo non
habebat cum offenſo inimicitiam: & cum hoc di-
cto tranſeunt communiter Doctores hic; quæ opi-
nio eſt magis æqua. Sed mihi non multum placet,
quia text. allegat duas rationes, quæ ſatis mili-
tant in caſu noſtro. Prima, quia in eo debet quis
puniri, in quo deliquit. Item quia fruſtra legis au-
xilium inuocat, quaſi dicat, quòd ex quo deliquit
in eccleſia, & per conſequens contra eccleſiam
non debet reportare aliquod comodum occaſio-
ne eccleſiæ. Hæ enim rationes vendicant ſibi lo-
cum etiam in eo, qui non deliquit ſub ſpe veniæ.
Prima autem ratio, de qua in principio cap. po-
tius fuit impulſiua, quàm finalis: & præſuppoſi-
to, quòd etiam eſſet finalis: tamen ex quo ſubſunt
aliæ finales, & illarum quælibet per ſe ſufficit, ceſ-
49 ſante vna, † nõ ceſſat legis diſpoſitio, vt in §. affi-
nitatis. inſtitu. de nupt. (adde tu, quòd ſenten-
tiæ Panormitani dictam regulam probantis, per
dictum §. affinitatis, concordat id, quod prius do
cuerat Bart. in l. ita ſtipulatus, nume. 15. verſicu.
nec obſtat, ff. de verborum obligatione. his ver-
bis vtens, videlicet. Nec obſtat, quòd hic ponun-
tur duæ rationes copulatiuæ: quia quando lex po
nit duas cauſas, ſeu rationes finales: ſi vna defi-
cit, & alia remanet: remanet etiam iuris diſpoſi-
tio, vt inſtitut. de nupt. §. affinitatis, &c.) quòd
autem iſtæ aliæ rationes, quæ ſubijciuntur in tex
tu per ſe ſufficiant, patet ex alijs iuribus, vt in ca-
pitulo quia fruſtra, extra de vſuris. & in capitulo
cùm olim, extra de officio delega. vbi generali-
ter militant iſtæ rationes: quia præterea poteſt
eſſe, quòd non ſubeſſet vetus inimicitia, & nihi-
lominus non commiſiſſet delictum, ſi ſciuiſſet ab
eccleſia non defendi. Nam in delictis præſumitur
malus animus, vt in capitulo primo, & quod ibi
notatur, extra de præſumptio. hæc omnia Panor-
mitanus vbi ſupra, cuius quidem ſententiam non-
nulli nituntur afferre aduerſus præſentem noſtrã
primam ſublimitationem. At ego (vt verum fa-
tear) neſcio quomodo hoc afferere hi audeant:
cùm ipſe Panormitanus, etſi afferat nonnullas ra-
tiones contra ipſam, tamen non concludit contra
ipſam, ſed ſolùm attulit dictas rationes dubitan-
di, poſtquã iã explicitè dixerat nñæ ſublimitatio-
ni ſe ſubſcripſiſſe cõiter Doct. & ꝙ ipſorũ opinio
eſſet magis æqua, quàmuis ſubdiderit, ꝙ ipſa ſibi
non multum placeat: quaſi diceret, & ſi mihi pla-
ceat, tñ non multũ, & ꝙ fuerit ipſe Panor. aſſipu
latus præſenti ſublimitationi, probatur per ea, quæ
ipſemet Panor. dixerat de eadem materia in c. in-
ter alia, nu. 13. verſ. præterea, & vltimo, ext. de im
muni. eccle. vbi volens probare, ꝙ hæc immunitas
non fuerit cõceſſa Clericis, & Religioſis. infraſcri
ptis vtitur verbis, videlicet. Præterea & vltimo, cũ
occidentes in eccleſia gaudeant hac immunitate,
niſi malitioſè in eccleſia id fecerint, vt in c. fin in-
fra eodem. ſequeretur, quòd Clerici (maximè
qui communiter viuunt) raró, aut nunquam pu-
nirentur de delictis eorum, cum plurimum delin-
quant in eccleſia: cuius contrarium apertè pro-
batur in cap. nullus, 17. quæſtione quarta, & cla-
rius in capitu. 2. & cap. illorum, de ſent. excõmu.
cum ſimilibus. hæc ille. Ex quibus elicitur ratio
arguendi, ꝙ ipſe fuerit amplexatus præſentẽ ſubli
mitationem, cùm ipſam attulerit ad confutandã
rõnem, qua Clerici nõ debeant gaudere immuni.
Eccleſiæ ad ipſam cõfugiendo. Idẽ docuit in d. c.
inter alia, n. 17. infraſcriptis verbis vtẽs, videlicet.
Nã homicida tũc non gaudet hac immunitate cũ
delictũ cõmiſit in eccleſia ſub ſpe immu. eccleſiæ,

ſecus ergo ſi non ex propoſito occidat, & rurſus
ibidem, nu. 21. his verbis vtitur, videlicet. Itē cō-
tra c. fi. infra eo. Inducēdo illud. c. per locū à ſpe-
ciali, ꝙ argumentū validū eſt in iure, vt legitur &
not. in c. præſanti, §. loca. de præben. lib. 6. Tunc. n.
delinquens ex propoſito non gaudet hoc priuile-
gio, quādo illud delictum cōmiſit in eccleſia ſub
ſpe immunitatis, ſecus ſi extra, etiam ſub ſpe im-
munitatis. Valet enim argumentū à contrario ſen
ſu, ex quo nō reperitur de iure cōtrarium, vt in c.
cùm Apoſtolica, extra de his, quę fiunt à prælatis.
Idem apertius docuit Henricus Boich, in c. eccle-
ſia, col. 3. nu. 9. verſ. aut non ex propoſito, extra de
immun. eccle. vbi infraſcriptis vtitur verbis, vide-
licet. Aut non ex propoſito, nec intendens per ec-
cleſiā liberari, ſed ex abrupto, puta, quia probat,
ꝙ ipſe, & ille quem iuxta eccleſiam in cęmiterio
interfecit, nullas habebant antea inimicitias in-
ter ſe; ſed ex verbis ibidem ortis inter eos ad ho
micidia peruenerunt, & talis immunitate eccle-
ſiæ gaudere debet: & ſic intellige quod notat Hu-
go. Vnde præſumitur cōtra eum, ꝙ malitiosè cau
ſa immunitatis conſequendæ hoc fecerit, niſi cō-
trariū probet ſaltē per veriſimiles coniecturas, ſe-
cundum Hoſt. c. fin. extra eodem tit. pro quo facit
l. 1. C. ad l. Cornel. de ſicar. hæc ille, qui etſi explici
tè loquatur de interficiente extra eccle. ſed prope
ipſam, ideſt, in cęmiterio, tamen idē implicitè do
cuit de interficiente, vel mutilante intra eccleſiā:
& quod hoc ſit verum probatur primò, quia expli
citè loquitur de cęmiterio, quod in hoc eccleſiæ
æquiparatur in dicto c. fi. & ſecundò, quia ad pro-
bādum idipſum citauit Hoſt. qui explicitè ſe ſub-
ſcripſit pręſenti ſublimitationi: vt ſupra probaui-
mus afferendo eiuſdem ſententiam: Nauarrus ve
rò in ſuo manuali cap. 25. titu. de ſtatu iudicū ſu-
perior. agnoſc. nu. 20 dicit, quòd quamuis ſit hæc
communis opinio in theorica, tamen in praxi nō
eſt recepta, ſecundū Stephanum in deciſ. 422. Ca-
pell. Tholoſ. quod Luſitania nō ſeruat, cuius leges
diſtinguere videntur (vt in præſenti limitatione)
lib. 2. ordin. titu. 4. Remigius quoque in tract. de
immu. eccle. in 3. fallentia, nume. 3. dicit hanc eſſe
cōem opinionē: nō nego tamen Iulium Clarū in
ſua praxi crim. q. 30. verſ. itē quæro nunquid. in fi-
ne. dixiſſe, ꝙ hæc opinio cōis apud eum, & contu
dices nō poſſet in practica obtineri, eo ꝙ ſemper
viderit obſeruari, ꝙ qui in eccleſia deliquit, repu
tetur indignus, vt eius immunitate ſe defendat.

Limita & tertiò primam concluſionē, dicendo
ipſam non habere locum in eo, qui exiſtens extra
50 eccleſiā mutilat, aut occidit iaculo, † ſcloppo, vel
alijs armis exiſtentē in eccleſia, vt elicitur ex ver
bis, ac mente ſupra recenſitæ Conſtitutionis Gre-
gor. Quartidecimi. Cū ibi dicatur [quòd nō gau
deat immu. eccleſiarū, qui homicidia, & mutila-
tiones membrorū in ipſis eccleſijs, earumvè cęmi
terijs cōmittere nō verent.] hęc ibi. Diximus hoc
elici ex d. Cōſtitutione, cū id eliciatur ipſum vo-
luiſſe declarare priuādū fore hac immunitate eū,
qui exiſtēs perſonaliter in dictis locis, ſupra dicta
commiſit maleficia, cuius deciſioni aſtipulari vr̄
Bart. in l. libellorū, ff. de accuſationib. vbi egit de
puniendo criminoſo pro maleficio perpetrato in
confinib. duorū dominiorū. Nā patet quòd is di-
catur offendiſſe eccleſiā, cū ipſam polluat, & quā
tum in ſe eſt, facit ꝙ eccleſia nō ſit locus tutus, ſi-
milē illā faciendo nemorib. periculoſis: eò magis
ꝙ cōſumet delictū in ipſa eccleſia, quod docuere
infraſcripti Doct. hoc elicientes ex mente d. c. fin.
eod. titu & ſunt videlicet, Bal. in l. ſi quis. nō dicā
rapere, col. 3. C. de Epiſc & Cler. & in l. multū in-
tereſt pen col. verſ. ſed hic quæro. C. ſi quis alteri,
vel ſibi. Pau. de Caſtro in l. ſicut proponitur, ff. de
fideiuſſo. Hyppolitus de Marſilijs in l. vnica, num.
250. & ſequentib. C. de raptu virginū. Didacus Co
uarruuias in lib. 2. variar. reſol. cap. 20. nu. 15. verſ.
vigeſimoſeptimo ex his. Panormitanus in cap. fin.
in fine, extra de immu. eccle. Nauarrus in ſuo ma
nua. cap. 25. tit. de ſtatu Iudicum agnoſc. ſuperio.
num. 21. verſic. nemo itē ea gaudet Attamen no-
tandum, quòd ſupra citati Doct. addiderunt pre-
51. dictæ limitationi dicentes, ꝙ tali immu. † priuā-
tur non ſolū occidentes, ac mutilantes, modo ibi
contento, verum etiam, quòd percuſſerunt, vel vul
nerauerunt aliquem exiſtentem in eccleſia, quod
forſan verum erat ante ſupradictam Conſtitutio-
nem, quæ poſt eos emanauit, non autem hac tem-
peſtate, ſtante prædicta Conſtitutione, in qua ſo-
lùm recenſentur dicti caſus, & ipſa emanauerit in
derogationē tot priuilegiorum contra iuris cōia
formam indultorum, vt ex cōtextu verborū ipſius
elicitur, cùm ibi non dicatur de percutiente, &
vulnerante ſine mutilatione. Etſi poſſet dici ipſā
extendi ad debilitatem mēbrorum aliquod prin
cipale, cum militet eadem protſus ratio, quæ in
mutilante; eo quòd ſicut mutilato membro quis
vti non poteſt ad ſuum commodum, ita & mem-
bro debilitato, vt patet ad ſenſum.

Limita & quartò regulam traditam in prima
concluſione dicendo, ꝙ etſi locum habeat dicta
52 concluſio in homicida voluntario, † vt omnes do
cent in c. 1. de homic. ipſa tamen non procedit in
confuga ad eccleſiam, qui homicidium perpetra-
uit (& in ampliatione ſecūda & tertia, latius pro-
bauimus, proditoriè: quod fieri cōtingit his mo
dis enarratis per Felin in c. 1. extra de homic. Pri
mus quorum eſt, quando quis vnum habet in cor
de, & aliud in ore. ſecundum Pet. de Anchar. in d.
c. 1. allegantē, l. 1. ff. de pactis dotal. & l. 3. in princ.
ff. ad l. Iul. maieſt. quē ſequitur Io. de Anan. in c. 1.
de homic. col. 2. in principio. Secundus, ſecundum
eundēm Pet. in ſocio percutiente ſocium in via al
legat ipſe. l. fin. C. de delatorib. lib. 10. quod intelli
53 go verum, † ſolùm ſecundum etiam mentem ip-
ſius Petri, quando in via nulla alia noua occaſio-
ne orta, ſeu litigio, ſocium quis interfecerit: ſe-
cus ex repentino motu iræ aliqua de cauſa in via
concepto occiderit, quia tale homicidium di-
cendum non eſſet voluntarium (propriè loquen-
do) ac doloſum, ſed ſolùm (vt ipſi dicunt) culpo-
ſum, ſeu ſine dolo, cum aliquali culpa perpetra-
tum, vt peroptimè docuit quoque Bar. in l. reſpi-
ciendum, §. delinquunt, verſien. alio modo com-
mittitur, ff. de pœnis. vbi infraſcriptis notatu di-
gniſſimis verbis vtitur, videlicet. Alio modo com
mittitur ex propoſito proditoriè: eſt enim pro-
dere, vnum actibus oſtendere, aliud in mente ge
rere, vt notatur in l. 1. ff. de præuari. & in l. 4. in
principio, ff. ad l. Iuliam maieſtatis, & ideo ſi
veniens tecum, nulla interueniente rixa, te per-
cutio: non poſſum dici contra te feciſſe inſul-
tum; ſed dicor feciſſe proditoriè: quia aliud
gerebam in animo, quàm illud, quod gerebam
in actu. pro hoc, l. finali. C. de delatoribus libro
decimo.

Tertius

Digitized by Google

Tertius modus eſt, quando quis ſedens tecum in menſa, te interfecit. vt docuit Bart. vbi ſupra. cuius ſententia non debet ſecundum corticē enucleari, ſed ſecundum ſenſum, & mentem ipſius paulò ante relatam ad verbum in caſu ſimili: vrbe nè elicitur tum ex ſupradictis verbis immediatè præcedentibus à me ſupra relatis, cùm etiā, eo ꝙ ipſe Bart. tradere nobis volens, quando homicidium dicatur fieri proditoriè, poſt ſupradicta immediatè dixit, vel ſi ſedens tecum in menſa, hoc faciebam, ac ſi apertè diceret Bar. ibidem, ſi quis pacificè ſedens in menſa tecum, nulla ſuborta noua occaſione te interfecerit, vtique hic talis proditor meritò dicendus erit.

Quartus modus, ſecundum eundem Bart. ibidē ſubſequēter eſt, qñ quis cū eſſet amicus alicuius, vel ſaltem inter ipſos nullus antea fuerat rancor, percuſſit illum de retrò: nō aūt diceretur proditoriè percuſſiſſe; quando quis cū eſſet alicuius inimicus, eo ꝙ inter eos rancor erat, te percutio de retro: quia tunc illum percutiendo taliter, nō erit dicendā talis percuſſio facta proditoriè: quia illud, quod facio in actibus, oſtendebā me tibi deſeuire velle. hæc Bart. vbi ſupra. & ſi Didacus Couarruuias in lib. a. variar. reſol. cap. 20. nu. 7. 6. tandem in his prænotatis. dicens, ꝙ Bar. ſequutus fuerit Gerard. in ſingu. 14. contra quos ipſe inſurgēs his vtitur verbis, videlicet, aduerſum quos animaduerto id homicidium commiſſum fuiſſe per induſtriam inſidioſam, quod ſufficit, vt homicida proditorius dicatur, tex. in c. 1. ext. de homicidio, & præterea ex iure regio expreſſim hęc Bar. opinio corruit. perpenſa l. vlt. tit. 7. ab. 8. ordina. quā ob rem mihi potius placet hunc homicidam proditorium omnino eſſe: hæc ille.

Quintus modus ſecundum Felynum vbi ſupra, eſt, qñ quis occidit aliquem veneno. dicens, quod plus eſt aliquem occidere veneno, quàm gladio: vt in l 1. C. de malefic. & mathe. per quam dixit Bal. in l. nemo C. de Sum. Tri. ꝙ talis eſt proditor.

Sextus modus eſt ſecūdum eundē Felinum vbi ſupra, quando quis mouet bellum ſine diffidatione, vt docuit Ioann. And. in cap. 1. de homicidio: in ſexto.

Septimus modus eſt, ſecundum eundem Felinū vbi ſupra, quādo quis permittit tranſire per ſuum territorium gentem inimicam, & non reuelat, ſecundum glo. in l. ſi quis à Barbaris. C. de re milit. lib. 12.

Octauus modus eſt ſecundum eundem Felinū, vbi ſupra, quando quis conuiua ſecum conuiuantes occultè offendit, vt docuit Bald. in c. 1. col. 5. qui. mo. feu. amit. allegās illud Domini, apud Marcum, c. 14. verſ. 18. Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

Et notandum, ꝙ prędicti modi dicendi homicidium fuiſſe proditoriū videntur ad rē noſtrā facere: & ſi gl. in c. Clericus, qui adulationib. diſt. 46. enumeret nonnullos alios modos proditionis his verbis vtens, videlicet. Proditor dicitur, qui propter timorem non defendit veritatē, & qui tacet eam, vt in c. nolite, 11. q. 3. Item qui crimen alterius ſibi ſoli motum manifeſtat, vt in c. ſi peccauerit, 2. q. 1. Item qui malitioſè circumuenit aliū, & callidè ſeducit, vt in periculum ſalutis trahat, vt in c. ſi cupis, 16. q. 1. Item qui rem ſibi commiſſam exponit hoſtibus, vt in c. de forma, 22. q. 5. Itē qui iuſſa veritatis contemnit, vt in c. abijt. 11. q. 3. Item qui ſecretum ſibi commiſſum reuelat, vt in cap. Nerui diſt. 13.

His ergo pręmiſſis pro maiori intelligentia pręſentis quintæ limitationis. Sciendū, ꝙ præſens limitatio probaт̄ triplici medio. & primo per text. apertiſſimum, in c. 1. ext. de homic. vbi hęc reperiuntur Canonizata ex lib. Exodi, c. 21. videlicet. [Si quis per induſtriam occiderit proximū ſuum, & per inſidias, ab altari meo euellas eum, vt moriatur] hæc ibi. Sed antequam ad recitationē ſententiarum Doctorum me accingam, opus erit enucleare quidditatem illorum principalium terminorum, videlicet. [Induſtriam, & inſidias.] Sciendum ergo quòd communiter dicta verba à Doctorib. ibidem ſummuntur pro proditorio homicidio. Idē nouiſſimè decreuit Gregorius XIIII. in ſua Conſtitutione ædita anno ſalutis 1591. de: menſe Iunij. vbi inter alia dixit, quòd nullatenus fruatur eccleſiaſtica immunitate is, qui perpetrauit homicidium proditorium. Quapropter lis antiqua inter Doctores circa materiam pręſentis caſus eſt abſoluta. Sciendum inſuper ꝙ duplex reperitur apud Doct. ſententia circa pręſentem limitationem ad inuicē contraria. Nā ipſi limitationi ſe ſubſcripſerunt infraſcripti Doct. videlicet. Glo. in d. c. 1. verſ. per inſidias. Innocentius in c. inter alias. verſ. quamuis poſſet dici. ext. de immu. eccl. his verbis vtens, videlicet. Quamuis poſſet dici, ꝙ quicunque inſidioſè offendit, hoc priuilegio non gaudet, quia non debet gaudere priuilegio, qui committit in legem. Felinus in d. c. 1. col. 2. verſic. in glo. prima. in fine. dicens, ꝙ ſententia dictæ gloſæ verificetur in homicida proditore. Idē docuit Io. de Ana. in dicto c. 1. col. 2. in verſ. in eadem glo. in fine. Didacus Couarruuias in lib. 2. variar. reſolution. cap. 20. nume. 7. §. 8. conſtat. aſſerens hanc eſſe communem Doctorum opinionem, approbatam, ac receptam conſuetudine totius chriſtiani orbis, & refert infraſcriptos Doctores. idem ſentientes, videlicet, Aretinus in capitulo cùm nō ab homine, colum. 10. extra de iudicijs. Guido Papæ deciſio. 121. Regia. l. vltima, titulo 14 parte prima. Stap capitu. 21. Exodi, Alexander in conſilio 145. libro ſeptimo, numero quinto, Speculat. in tracta. de Concilio, 2. par. titu. 45. Eleganter Nicolaus Boerius deciſione 19. aſſeuerās opinionem hanc apud Gallos fuiſſe admiſſam. Petrus de Ancharano, in dicto capitulo primo, & capitulo inter alia, eodem titulo. Practica Ferra. in titulo de forma inquiſitionis. Alciatus de præſumptio. Regia 3 præſumptione 33. & libro ſeptimo, Parerg. capitulo ſexto. Caſſanēs in conſuetudi Burgundiæ, Rubrica prima, §. quinto, verſicu. Archidiacon. numero 113. Ioannes Igneus in l. 1. §. ſi Dominus, numero ſeptimo, ff. ad Syllania. Addidit dictus Couarruuias vbi ſupra, ꝙ hic ſit verus ſenſus præfati c. 1. quod deductū ab ea lege, quę Exodi, c. 21. refert. nā & Ioab, qui duos principes inſidioſè occiderat, cū ad altare cōfugiſſet, iuſſu Salom. apud ipſum altare occiſus eſt, vt habetur 3. Regū, c. 2. & narrat Ioſeph. lib. 8. Antiq. Tñ ibidē vbi ſup. nu. 7. verſ. nono ab eiſdē concluſionib. deducit dicit. ꝙ ſimplex homicida, & ſpōte, non fortuito infurio ſe aliquē occiderit, gaudebit immunitate eccleſię, & ꝙ hanc opinionē eſſe cōem doceat, & ſequatur Alexand. in conſil. 145. lib. 7. conſultò, præuia deliberatione poſt repentinum iræ motum, & rurſus ibidem, nu. 10. verſ ſeptimò,

vt ad inſtitutũ docet, quòd ſi quis mandauerit aliquẽ Chriſtianum interfici per quoſdã infideles dicti aſſaſſini (vt oẽs Doct. docuerunt in c. 2. de homic.) incidat in excõmunicationẽ, & ſit diffidatus, ita ꝙ impunè poterit occidi, & non gaudeat immun. eccl. ad ipſam confugiens. Tamen qui conductus pecunia (qui communiter aſſaſſinus dicitur) homicidiũ hac de cauſa fecerit (niſi proditoriè ipſum fecerit) confugiens ad eccleſiam, gaudebit immunitate Eccleſiæ reliquis maleficis confugis indulta. Vide ipſum à ſupradicto nu. 10. per totũ, quia hanc concluſionem diſputat accuratiſſimè, & optimè decidit. Idem docuit Iulius Clarus in ſua elegantiſſima praxi criminali quæſtio. 30. verſicu. ſcias tamen, dicens hanc eſſe communẽ opinionem, quem retulit, & ſequutus fuit Hyppolitus Bonacoſſa in ſuo theſauro cõmunium opinionum. verſic. fugientes rei ad Eccleſiam. Idem docuit Nauarrus in ſuo manuali, capitulo 25. tit. de ſtatu Iudicum ſuperiores agnoſc. dicens hanc eſſe communem opinionem cõtra Panormitanum, quam D. Remigius à Gogni confirmat (dicens hoc praxi, & vſu receptum in tractatu de immu. eccle. copioſè probat in fallẽtia vndecima, & duabus ſequentibus) Ita docuit (vt refert Iulius Clarus vbi ſupra) circa proditorium homicidam, ꝙ non gaudeat) Antonius Gomeſius in cap. 10. in tractatu de delictis. Plaza in lib. primo delict. capitu. 21. num. 6. Menchiaca in lib. 3. de teſtamẽtis, §. 22. poſt num. 53. verſ. illud autem. Idem docuit Igneus in l. 1. §. ſi Dominus, nu. 7 ff. ad Syll. dicens hanc communem concluſionẽ eſſe vſu receptam ſæpius ex communi vſu Iudicum. ſed ſciendũ, ꝙ huic ſententiæ refragati fuerunt infraſcripti Doctor. videlicet Io. And. Antonius de Butr. Panor. Henricus Boich, & Marianus Socinus in dicto c. 1. de homic. qui ſimpliciter dixerunt, ꝙ omnis homicida tam voluntarius, quàm caſualis, & proditorius gaudeat immunitate eccleſiæ; quorũ ſentẽtiæ, etſi ſint maximæ authoritatis. Nihilominus cum cõtraria opinio ſit communior, & nõ ſolùm vſu, ſeu conſuetudine ipſa recepta quoad homicidium proditorium: imò hodie hæc omnino erit amplectenda, ſtãte dicta Conſtitutione Gregorij Quartidecimi hoc expreſsè ſtatuentis: cuius præciſa verba retulimus in principio huius quæſtionis. Vide ergo omnino ibi.

Sublimita dictam quartam limitationem, dicẽdo ipſam non habere locum in eo, qui etſi inſi-
54 dioſè, ſeu proditoriè percuſſerit † aliquẽ animo mutilandi, vel occidendi, & per ſe nõ ſteterit quin effectus ſequeretur: tamen ille talis percuſſus indè nec mutilatus, nec mortuus remanſit: quoniã hic talis percuſſor etiam in foro fori puniendus eſſet mitiori pœna regulariter. de quo latius ſup. in queſt. de conatu puniendo, & pẹnis indè extẽdendis. Hic ergo nõ prodẹrit de iure confugiens ad eccleſiam immunit. eccleſiæ, ſi poſt tale attentatum proditorium (non ſequuto effectu) homicidium confugiſſet ad ipſam eccleſiam, vel alia ſupra recenſita loca gaudentia eadem immunitate: cùm pœna ordinaria dicti homicidij perpetrati (ſequuto effectu) inter alias, ſit (iuxta præcedentem limitationem) vt non gaudeat talis homicida immunitate eccleſiæ, ſi ad ipſam confugerit: Quapropter ne puniatur eadem pœna attentãs delictum (non ſequuto effectu) qua veniet puniendus delictum conſumans, ſequuto effectu, vt latius dixi in tracta. de conatu ad maleficium perpetrandum puniendo, concluſione quinta. dicendum erit, quòd hic talis gaudeat immunitate Eccleſiæ. Hæc ſublimitatio probatur triplici medio. Primo enim per argumentum in capitulo primo, extra de homicid. vbi ſententia libr. Exodi, capitulo 21. verſicu. quartodecimo. his verbis canonizata reperitur, videlicet. [Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.] hæc ibi. Dixi probari præſentem ſublimitationem per argumentum in dicto capitulo primo, eo, quòd ex ipſo eliciatur apertiſſimè locus arguendi à contrario ſenſu tali pacto, videlicet. Si quis per inſidias, ac proditoriè aliquem interficeret, non gaudeat immunitate eccleſiæ: etſi hoc negetur à nonnullis celeberrimis Doctoribus (de quibus pauló poſt) tamen dato, quòd dictus Canon talem homicidam priuet immunitate eccleſiæ: arguendo modò à contrario ſenſu, patebit, quòd ex eodem met Canone elicietur, luce meridiana clarius, quòd is, qui proditoriè non occiderit, & ſi percuſſerit animo occidendi, tali morte non ſequuta, non veniat puniendus pœna priuationis dictæ immunitatis eccleſiæ, indultæ regulariter omnibus maleficis, præter ſupradictos ſpecialiter in iure exceptos, cùm in foro fori (de quo eſt ſermo) dicendus non erit aliquis homicida, (vt pœna ordinaria homicidij veniat puniẽdus) attentans homicidiũ, et animo occidẽdi, morte illius nõ ſequuta: cũ alias ſequeretur, ꝙ falſum eſſet illud axioma vulgatiſſimũ apud Canoniſtas, & Iuriſtas elicitũ, tã à ſacris Canonicis ſanctionibus, quàm Imperialib. ſ. ꝙ conatus ad maleficia perpetrãda in iudicio criminali, nõ ſequuto effectu criminis intẽtati, nõ veniat puniẽdus pẹna ordinaria à iure ſtatuta, ac ſi fuiſſet ſequutus effectus, ſed mitiori arbitrio Iudicis (niſi in iure prẹcipiatur ſpecialiter puniri conatũ eadẽ pẹna, ac ſi fuiſſet ſequutus effectus, vt in crimine lẹſę maieſtatis humanę) eò magis, ꝙ ſumus in pẹnalibus, in quib. regulariter nõ conceditur fieri extẽſionẽ iux. vulgatiſſimas iuris regulas. c. in pẹnis, & c. odia. de reg. iu. in ſexto (vt latius probauimus in nr̃o trac. de extẽſione pẹnarũ) etſi nõ negemus aliquãdo concedi huiuſmodi extenſionẽ ratione maioritatis, vel identitatis rationis (vt ibi latius) tamen aſſeuerare non erubeſcimus neminem ex Doctoribus auſum fuiſſe, vel audere poſſe aſſerere, quòd in aliquo caſu poſſit fieri extenſionem legum pẹnalium, arguendo per minoritatem rationis, & quamuis ex dictis eliciatur veritas præſentis ſublimitationis: tamen quia non defuerunt qui contrarium docere voluerunt: iccircò alijs medijs probabo veriſſimum eſſe axioma illud, quòd conatus ad maleficia perpetranda non ſequuto effectu intento in iudicio non poterit de iure pœna ordinaria plecti, ſed mitiori arbitrio Iudicis, ponderatis circunſtantijs facti. Sciendum ergo, quòd & præſens ſublimitatio probatur per argumentũ in cap. perpetuo, de elect. in ſexto. in quo repoſita reperitur Conſtitutio Gregorij Papæ Decimi in Concilio generali Lugdunẽſi his verbis cõtenta, videlicet. [Perpetuo ſanctionis oraculo declaramus, ꝙ ſcienter in electionib. nominãtes indignũ propter ſuffragiũ in ſcrutinio prẹſtitũ, (Niſi adeò in eo perſtiterint, ꝙ ex votis eorũ cõis electio ſubſequatur) nequaquam poteſtate eligendi priuentur, & licet

pro

pro eo, quòd indignum nominando ſcienter con
tra conſcientias ſuas agunt: Diuinam vindictam,
& Apoſtolicæ vltionis metum, quem qualitas fa-
cti ſuaſerit, poſſint non immeritò formidare.]
hæc ibi. Dixi probari præſentem ſublimitationẽ,
per argumẽtum in dicto capitulo, Perpetuo. quia
arguendo ab identitate rationis, idem ex illo eli-
ciatur: cùm inibi dicatur non puniendum fore
eum pœna priuationis poteſtatis eligendi (quæ
pœna ordinaria erat indicta cõtra eum, qui ſcien
ter indignum eligeret) & ſi hoc attentare, ac per-
ficere conati fuerint, niſi fuerit ſubſequutus effe-
ctus talis attentationis, ſcilicet niſi ex votis ta-
lium nominantium indignum fuiſſet ſubſequuta
electio talis indigni: Reliqua iura, & ſententias
Doctorum idipſum docentium, & impugnatio-
nem præſentis ſublimitationis reperies ſupra, in
quæſtio. vnica de extenſione legis pœnalis pu-
nientis perpetrantes crimina ad conantes ipſa cri
mina perficere non ſequuto effectu in probatio-
nem concluſionis quintæ.

Reſtat modò, vt enarremus nonnullos Docto-
res, qui hanc ipſam ſublimitationem ad verbum
inſequantur, & falſam eſſe aſſeuerant, (etſi præ-
ſenti ſublimitationi ſe ſubſcripſerint expreſsè, Io.
And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Henri-
cus Boich, & Marianus Socinus in dicto capitu-
lo primo, de homicidio aſſerendo, quòd homici-
da inſidioſus, ſeu proditorius gaudeat immuni-
tate eccleſiæ; & arguendo à fortiori: implicitè
multò magis tali immunitate gaudebunt ſi nõ ſe-
quatur homicidium attentatum) proditoriè, vt
ſpecialiter docuerunt Boerius in deciſione 110.
& Rebuffus in ſecundo Tomo Regiarum conſtitu.
in tracta. de immunitate Eccleſiæ, articu. primo:
quæſtio. quinta. Aduerſantur igitur præſenti ſu-
55 blimitationi expreſsè infraſcripti Doctores, † vi-
delicet Ioannes Igneus in l. 1. §. ſi Dominus, num.
7. ff. ad Syllan. qui in nume. 20. ſubdidit, ita iudi-
catum fuiſſe. Didacus Couarruuias, in lib. 2. va-
riarum reſolutionum, cap. 20. num. 7. §. octauo cõ
ſtat. Remigius in tract. de immu. eccle. fall. 11. quẽ
refert & ſequitur Nauarrus in ſuo manu. c. 25. tit.
de ſtatu Iudicum ſuperior. agnoſcent. dicens hanc
eſſe communem opinionem. & Innocentius IIII.
in c. inter alia, ext. de immu. eccl. dicens, ꝙ quicũ-
que aliquẽ inſidioſè offenderit, non gaudebit hac
immunitate eccleſię: quia nõ debet gaudere pri-
uilegio, qui committit in legẽ. His etiam, ſenten-
tijs Doctorum non obſtantibus, adhùc dicimus ſu
blimitationẽ noſtrã eſſe veriſſimam tot tantiſq;
legum, Doctorum, ac rationum oraculo probatã:
56 Tamen † ad maiorem veritatis notitiam reſpon-
debimus dictis authoritatibus Doctorũ. Quapro-
pter ſciendũ, ꝙ etſi Couarruuias prędicta dixerit
et ſi doctiſſimè materiã conatus ad maleficia perpe
tranda pertractans in initio ſecundæ partis, rele-
ctionis, num. 6. verſic. verum circa illationẽ refert
quamplurimos Doctores ſupra per me citatos do
cuiſſe, quòd is, qui conatus fuit aliquod perfice-
re delictum de atrocioribus, & per ſe non ſtetit,
quin perficeretur, tamen non fuit ſequutus effe-
ctus aliquo impedimento facti, etiam ſi fuiſſet de-
ductus conatus ad proximum ipſius conſumati
ſceleris actum: etſi veniret puniendus eadem le-
ge, qua puniretur ipſum crimen, ſi fuiſſet conſu-
matum, tamen non eadem pœna, ſed mitiori. Ip-
ſe tamen Couarruuias conſulit iudicibus, vt exa-
minent circunſtantias, & actus concurrentes in
ipſo atrociori delicto perpetrando, & tunc iudi-
cẽt, qua pœna veniat puniendus talis conatus, ſci
licet ordinaria, aut extraordinaria. & in hoc ſiſtit
pedem dicendo, quòd ponderatis omnibus circũ
ſtantijs criminis attẽtatis aliquãdo ipſe conatus
veniret puniẽdus pęna ordinaria, & aliquãdo ex-
traordinaria. & in verſ. tertio eſt omnino conſide
randum. dicens, ꝙ conatus in alijs criminibus nõ
atrocioribus non venit puniendus pœna ordina-
ria, ſed extraordinaria. Hæc omnia docuit Couar
ruuias. ex quibus elicitur, ꝙ ipſius ſententia ſit,
quòd etſi communiter Doctores tenuerint, quòd
conatus ad proximum delicti actum deductus nõ
ſit puniendus regulariter in atrocioribus crimini
bus pęna ordinaria, ſed extraordinaria, pondera-
tis tñ conditionibus omnibus ipſius delicti: & in
nõ atrocioribus ſemper conatus debeat puniri pę
na extraordinaria. Quapropter deducendo eius
doctrinã ad rem noſtram. dico, ꝙ ſtare nõ poſſit
(cùm reuerentia tamen tanti Doctoris) aſſertio
eius in caſu propoſito in pñti ſublimitatione: tum
quia ipſe ibi non probat authoritate alicuius Ca
nonis, nec ratione, imò contra cõem Doctor. ſen
tentiam ſupra relatã, eo ꝙ ẽt glo. & Felin. in caſu
propoſito, tã eruditiſſimus, in d. c. 1. ext. de homic.
conſultò. nõ dixit, ꝙ ſi quis proditoriè percuteret
aliquẽ animo occidendi, priuandus eſſet immu-
nitate eccleſiæ, ſed ſolùm, quòd ex tali Canone ha
beretur quartus caſus, in quo confuga ad Eccle-
ſiam non frueretur immunitate Eccleſię: Vnde ſi
vera eſſet Couarruuias ſententia, & quintus caſus
à iure haberẽ, quod vtiq; eſt contra regulã arguẽ
di a ſpeciali, vt oẽs Doctor. dixerunt: imò ni fal-
lor videtur aduerſari ijs, quæ ipſemet dixerat de
conatu puniendo: cùm ibi dicat puniendum fore
regulariter extraordinariè, & loquitur de crimi-
nibus attentatis, quorum conſumatio prohibe-
tur à iure certa pœna ſtatuta: ad hoc accedit, ꝙ
in dicto cap. 1. de homicid. non dicitur, euellen-
dum fore ab altari conantem interficere prodito-
riè, ſed occidentem proditoriè: cùm ergo à tot,
tantiſque doctiſſimis viris loquentibus genera-
liter de puniendo conatu, doceamur, quòd etiam
in atrocioribus non veniat quis puniendus pœna
ordinaria, & pœna ordinaria in caſu noſtro, eſſet
ipſum attentantem homicidium, vel mutilatio-
nem priuare immunitate Eccleſiæ: patet ipſum
non fore priuandum à Iudice ſeculari, ſed ſeruan
dum à Iudice eccleſiaſtico impoſita ſibi pœna ex-
traordinaria: ſed ſi voluerimus reuereri tot iuris
Canonici lucernas fulgentiſſimas, dicemus ipſum
non fore, puniendum aliqua pœna: cùm non ſit
intelligendus dictus textus in capitulo primo,
quoad attentantem homicidium proditorium.
Et hæc ſufficiant in reſponſionem ſententiæ Co-
uarruuias.
57 Ad Nauarrum † modò: facilior erit reſponſio,
cùm ex dictis ipſius in capitulo ſi quis non dicam
rapere. de pœnitentia diſtinctione prima, per to
tum, agentis de conatu in maleficijs puniendo
regulam generaliſſimam tradiderit, quòd qui-
cumque conatus fuerit aliquod crimen perpe-
trare, & deuenerit ad proximum ipſius actum, &
quamuis per ſe non ſteterit ipſum conſumare, nũ-
quã tñ veniet puniẽdus pęna ordinaria indicta à
quacũq; lege, vel ſtatuto, ſed pęna extraordinaria.
Quapropter nõ ceſſo mirari quo in ſuo manu. vbi

ſupra. loquens de attentante homicidium proditorium dixerit, quòd ſi quis proditorie attẽtet homicidium committere, aliquẽ percutiendo, & ſi homicidiũ nõ ſequeretur, nihilominus eſſet priuandus immunitate Eccleſiæ, ſi ad ipſam confugiſſet; addens, ꝙ hæc ſit cõmunis Doctorum opinio: cùm ex hucuſq; allatis patuit, quòd loquẽdo de conatu ipſo puniendo communiter ferè omnes dicunt (quos & ipſe Nauarrus ſequitur) attẽtantem fore puniendum pena extraordinaria, & non ordinaria: & tamen ipſe, & alij quamplurimi interpretati fuerunt dictum c. 1. de homic. habere locum ſolùm in occidente aliquem proditoriè, ſic quòd talis ſit priuandus immunitate Eccleſię, quę erit pęna ordinaria ſtatuta in ipſo Canone quoad Iudices eccleſiaſticos. Quomodo ergo dictæ pęna ordinaria veniat puniendus attentans proditorium homicidium, ipſo non ſequuto? eò magis, quòd dictum text. Ioann. And. Antonius de Butr. Panormitanus, Henricus Boich, & Marianus Socinus, ibidem interpretantes, dixerunt, quòd ex dicto textu non eliciatur, quòd proditorius homicida ſit priuandus immunitate eccleſiæ: ſi ergo nõ venit priuandus proditorius homicida, ſcilicet ſequuto homicidio: quomodo veniet priuandus illud homicidium attentans, ipſo non ſequuto? Vbi ergo fundatur hęc aſſertio, quòd eſt communis opinio; cùm nec glo. nec Felipus ibidem hoc dixerint, imò nec Canon ille in dicto c. 1. ſed ſolùm omnes dicti Doctores loquantur de homicida proditorio, & tamen patet in foro fori neminem puniendum de homicidio pœna ordinaria, ſecundum ius commune, neque dicendũ fore homicidam propriè loquendo eum, qui ſolùm homicidium attentauerit: eò magis, ꝙ & pęnæ ſint reſtringendæ, & fauores ampliandi: & hoc priuilegium immunitatis fuerit introductum in fauorẽ eccleſiæ, & in cultum Diuinum, etſi in utilitatem reorum confugarum cedat: & quis ignorat, quòd iura extendenda ſint, quando ſumus in fauorabilibus, vel in fauorem, & honorem eccleſiarum, & cultus Diuini augumentum, vt in caſu noſtro: vt peroptimè ponderauerũt Doctores ſupra citati in dicto c. 1. de homicid. ad hoc ipſum probandum accedit nouiſſimè Conſtitutio Gregorij Papæ Quartidecimi in principio recẽſita, vbi ſtatuit omnes confugientes ad eccleſias &c. fruantur immunitate eccleſiarũ, pręter ibi expreſsè exceptos, inter quos patet nõ eſſe eum de quo in præſenti ſublimitatione. & latius probauimus ſupra in queſtio. de extenſione legũ pęnalium, in queſt. de extendendis legibus pęnalibus, & non correctorijs conclusione octaua. vide ibi, vbi reperies (vltra aliqua iura) explicitè id docuiſſe infraſcriptos Doctores, videlicet Gloſa in capitu. primo, §. in. verſicu. priuare, extra de poſtulatio. prælat. glo. in capitulo ſciant cuncti. verſiculo alios. de electio. in ſexto. Panormitanum in dicto capitu. primo, nume. 31. verſicu. nota gloſam. & apertius in capitulo nihil, nume. nono, verſic. ſecundò principaliter, extra de electio. Dominicum à Sancto Geminiano in dicto capitulo ſciant cuncti, in fine. Philippum Francum in dicto capitulo ſciant cuncti, columna ſecunda, in verſiculo in eadem gloſa. & in capitulo primo, columna quarta, verſiculo quinto limita. de temporum ordinand. in ſexto. Euerardum in Topica iuris cap. loc. à ratione legis, numero 68. Decium in l. factum cuique, §. in pœnalibus. in verſiculo ſextò fallit. numero 14. ff. de regulis iuris, & ſpecialiter in materia immun. eccle. docuit idem Henricus Boich, in cap. eccleſia, colum. 3. verſicu. item fauor immun. extra de immuni. eccleſiæ. infraſcriptis verbis vtens, videlicet. Item fauor immunitatis eccleſiæ debet ampliari, vt hic, & ſupra c. proximo per totum, & hanc rationem aſſignat Hoſt. hic, & Io. de Monte Lau. in Clemen. 1. de pœn. & remiſſ. & hoc poteſt probari ſic, quia ſtandum eſt regulę, quæ eſt in cap inter alia, extra eod. præterquàm in caſibus exceptis, verificat regulam, vt in l. quæſitum, §. denique, ff. de fundo inſtructo. item priuilegia, & iura ſic ſunt interpretanda, vt vtrunque ſaluum ſit, ſi fieri poſſit, vt in cap. cum dilecti, ext. de conſuetu. in c. cum tu. extra de teſtibus, in cap. commiſſum, extra de ſponſalibus. & in c. Abbate ſanè, extra de verborum ſignificatio. Modò ab vna parte eſt priuilegium eccleſiæ, ab altera ius volẽs maleficia puniri, vt in c. vt famæ, extra de ſententia excom. Modo data immunitate eccleſię, nihilominus poteſt ſeruari ius, ſcilicet punitionis maleficij, & hoc ſi talis exeat voluntariè, & appoſito, quòd ibi remaneat, detrudetũr in monaſterio ad pœnitentiam peragendam, vt notat Innocentius, & Hoſt. in dicto c. inter alia: & hoc credo verius. Hæc omnia Henricus vbi ſupra, & notandũ, quòd hæc dixit de propoſita quæſt. ab ipſo pariò xntè, & aſſerens, quod delinquens ex propoſito motus ſtimulo naturali: & gaudebit immunitate. Aut ſine ſtimulo naturali, & tunc ſubdidit prædicta omnia, ex quibus patuit veritas præſentis ſublimitationis, & fundamentorum ipſius. Ad hoc ipſum probandum accedit Conſtitutio Gregorij XIIII. ædita in anno 1591. menſe Iunij, in qua fuit ſtatutum, quod omnes criminoſi confugientes ad eccleſiam fruerentur immunitate eccleſiæ præter inibi expreſsè excluſos, inter quos nõ connumerantur qui proditoriè vulnerauerunt, non ſequuta morte, ſed ſolum homicidæ proditorij. Quapropter patet fuiſſe deciſam ſupradictam quæſtionem per me hic propoſitam, & examinatam.

Ad ſententiam Innocentij facillima erit reſpon-
58 ſio: dicendo ipſum non loquutum fuiſſe in caſu præſentis ſublimitationis, ſed in caſu limitationis quartæ tali pacto ipſius verba interpretando. [Quamuis poſſet dici, quòd [illegible] inſidiosè oſtendit, hoc priuilegio non gaudet.) id eſt, quicunque inſidiosè offenderit aliquem occidendo, hoc priuilegio non gaudet, quoniam alias ſi generaliter verba illa caperentur, ſequeretur hoc abſurdum, quòd quicunque per inſidias, & clam furaretur aliquid ab aliquo, vel aliquam aliam iniuriam alicui irrogaret, non gauderet tali priuilegio: cum his operibus illos offenderet: Quapropter Innocentius bene intellectus non aduerſatur præſenti ſublimitationi, ſemper memoriæ commendandæ, & nunquam obliuioni tradendæ: quia ſæpè hoc contingit in facto: vt contigit Raguſij, me ibi tunc commorante. Nam quidam nobilis Raguſinus volens interficere alium nobilem de nocte nixus fuit ipſum iaculo ſcoppi interficere, attamen ipſum leuiter ſolum tetigit. & poſt hoc ingreſſus Eccleſiam Sancti Franciſci inibi, & in Monaſterio tutus ab offenſa familiæ, curiæ ſecularis diu permanſit.

Limita

Limita dictam concluſionem primam, & quintò dicendo ipſam non habere locnm io commit-
59 tente † furtum, vel aliquod graue delictum in eccleſia, quoniam talis non gaudebit immun.eccleſiæ, cùm ſempet videatur hoc fecifſe ſub ſpe gaudendi dicta immnnitate, & hoc etiá obtinuit conſuetudo, eo magis quòd Doct. infra citãdi dicãt, ꝙ in tali caſu nulla habéda ſit ratio, an fuerit crimen tale commiſſum ſub ſpe, vel ſine tali ſpe. Hęc limitatio probatur per arg. in c.fin.ext.de immunitate eccleſiæ, etſi ibi ſpecialiter nominentur homicidia, & membrorum mutilationes: tamen cũ ratio expreſſa in ipſo Canone militet etiam in alijs: idcirco & ipſa conſtitutio (etſi pœnalis) ad ipſos merito axteodenda erit, vt latè probauimus quamplurimis legum vtriuſque iuris, & Doctorũ auctoritatibus, in tract.de extenſione legum pœnalium in quæſt.de extenſione legum pęnalium, & correctoriarum ſimul, cóclusione tertia, fallen. prima. Vbi probauimus, ꝙ quando ratio eſt ſcripta io lege pœoali etiam corrigente, tunc licita erit extenſio talis legis non ſolum ex maioritate rationis, verum etiam ex identitate rationis, etiá in caſu non expreſſo, quaſi a iure ſint tacitè parificata, quando talis rationis identitas, vel maioritas in dicto caſu viget, vt docuerũt infraſcripta iura per Antonium de Fantucijs, & Doct. Ná hoc probatur per arg. io l.ijs ſolis.§.de cæteris autem. C.de reuocan.donat.per arg. in l.emptor, §.Ancilla, verſic.ſi tamen.ff.de rei vendic.& per arg.in c.ſi poſtquam.§.ſi verò.de elect.in ſexto, & clarius per infraſcriptos Doct.videlicet per Glo. in Clemen.1.verſ.eligatur.de elect. & ibidem per infraſcriptos, videlicet per Cardinalem Zabar. in verſ. vigeſimoſecundo quæro.per Per. de Ancha.col.2. verſ.quartò nota, per Imo.col.3.nu.18.verſ.ex iſta Glo.oota duo. & rurſus idem ibidem nu.35.36. & 38.verſ.nonò fallit.per Ban.ibidem nu.8. & rurſus per Panorm.eodem in c.nihil, num.9. ext.de elect.per Bal.in l.fin. C.de indicta viduitate tollenda. per Pet. de Ancha. in c.Canonum ſtatuta, colum.20. verſ.prædictis adde, per Bal.in Authen. quas actiones.C.de ſacroſanctis eccleſ.per Antonium de Butrio in c.fin.col.33. in verſ. fallit primo, per totum.ext.de conſuetudine.per Ipo.in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſoluto matrimonio, & per quã plurimos alios Doct.quorum ſententias recenſui ad verbum pro maiori dilucidatione veritatis dictæ primæ fallentiæ in ſupradicto tractatu de extenſione legum pęnalium loco ſupracitato. Dixi notanter, ꝙ committens aliquod graue crimen io eccleſia non gaudet ipſius immunitate, quia crimen eſſet leue, etſi in eccleſia perpetretur, tameo non priuabitur immunitate eccleſiæ, vt ferè omnes Doct. docuernnt, & ſignanter Pan.(poſt Hoſt.) in d.c.fin.nu.9.verſ.ſed ego ultra.in [illegible] ſeriem verborum infra referam. Henricus Boich Anfrer. io Capella Toloſana. deciſ.422. Sylu.in verſ.immunitas, tertio §.2.particula tertia. Ange. Caſtren.filius Pauli de Caſtro in conſi.419. col.1. lib.2.conſil.patris, vbi aſſerit hanc opin.eſſe communem. Didacus Couarruuias in lib.2.variar.reſol.c.20.num.15. verſ.vigeſimoquinto. Probatur etiam inquam præſens limitatio per arg. in d.c.fin. vbi ſecundum dictæ deciſ. in qua præcipitur priuandum fore immunitate eccleſię homicidam & mutilantem in eccleſia ſub ſpe immun. aſſignatur ibi. Prima quarũ eſt [cum in eo, in quo delinquit puniri quis debeat.] Cum ergo ipſi criminoſi in eccleſia furantes, vel alia aliqua crimina grauia committentes ſacrilegium incurrant iu dedecus, & in irreuerentiam cultus Diuini, merito priuandi ſunt fauore ipſius Eccleſiæ, & tali immunitate Eccleſiæ. Secunda ratio fuit his verbis contenta, videlicet [& fruſtra legis auxilium inuocet, qui committit in legé.] Quapropter cum meritò qui tranſgreditur legem Eccleſiæ de nõ violando ipſam Eccleſiam crimen ibi perpetrãdo dicendus ſit committere in legem, contemnendo implicitè Legiſlatorem, inde ſequitur, qnòd fruſtra dicendus ſit inuocare auxilium Legiſlatoris Eccleſiæ. Ex his ergo elicitur, ꝙ præſens noſtra limitatio probetur d.c.fin. ſupradicto modo interpretando ipſum, etſi de furto, vel de alijs criminibus ibi non fiat mentio, ſed ſolum de homicidio, & mutilatione in Eccleſia, vel cemiterio perpetratis: arguendo ex ideotitate rationis expreſſæ in dicto Canone. Probatur idem per arg. in c.frater, & Coepiſcopus, §.nec enim.17.q.4. vbi hæc habentur, videlicet. [Nec enim iure ad ſupplicandum debet admitti, qui admittere ſacrilegiũ non dubitauit.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per arg. in d.c.frater. §.nec enim, eo ꝙ & ſi ad verbum ipſa limitatio ibi non contineatur, bene tamen ſecundum ſententiã, cùm ibi tradatur dicta regula, quòd non admittitur ad ſupplicandum, c.ad ſupplicata obtinendum ab eccleſia, qui ſacrilegium perpetrando, eccleſiam læſit. & ꝙ qui aliquod furtum, vel aliud maleficium facit in Eccleſia, ſacrilegiũ incurrat, elicitur ab ipſa ethimologia vocabuli: ſacrilegium enim eſt rei ſacræ violatio: id enim proculdubio violatur, cui debita reuerentia denegatur, vt omnes Doctores ferè in c.ſacrilegium.17.q.4.docuerunt, at Eccleſiæ tunc debita reuerentia denegatur, quádo agitur ibi aliquid contra deſtinatum opus, quod ibi fieri debet, ſed eccleſia, & alia loca ſacra deſtinantur ad cultum Diuinum, & opera Deo grata exercenda: inde fit, ꝙ quicunque aliquod crimen ibi perpetrat, is ſacrilegium incurrit, & meritò erit ab ipſa Eccleſia expellendus, prout verbo, & opere ipſe nos docere dignatus fuit Dominus Ieſus Chriſtus (vt refert apud Matth.c.21.verſ.12.& 13.) vbi hęc habentur [Intrauit Ieſus (Dominus noſter) in templum Dei, & eijciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & menſa nnmulariorũ, & Cathedras vendentium columbas euertit, & dicit eis, ſcriptum eſt. (Adde Iſai.c.57.verſic.7.) domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.] hæc ibi. Ex quibus poterit etiam ſumi argumentum, ꝙ & præſens noſtra limitatio ſit conſona iuri Diuino. Probatur quoque per tex.in c.ad Epiſcopos. 17.q.4. vbi Gelaſius Papa ſcribens Epiphanio Epiſcopo infraſcriptis verbis vtitur, videlicet. [Ad Epiſcopos cæteros direximus iuſſionem, vt eos, qui eccleſias violaſſe perhibentur, acceſſu earum iudicent eſſe indignos.] hæc ibi. Probatur & ſecundo Doctorum auctoritate. Glo. enim in d.c.fin. in verſic. quo faciunt ſe indignos, infraſcriptis verbis ſe ſubſcripſit, videlicet. Quo faciunt ſe indignos, & meritò, quia non iure ad ſupplicandum debet admitti, ubi committere ſacrilegium non expauit, 17.q.4.c.frater, & Coepiſcopus. & c.ſequenti. Vnde ſumptum fuit. Idem dicit lex. Quomodo illis, qui in Eccleſia ſcelus ſtuduerunt perpetrare per-

mittimus

mittimus aliqood auxilium ea terminis Eccleſia-
ſticis inuenire.hæc Glo.illa. Idem docuit Hoſt.in
ſumma(loquens de furto)titu.de immun.eccle.§.
inquantum.verſ.quid ſi committitr furtum. Idē do
cuit Ioan.And.in c fin. ext.de immun.eccle. in fi-
ne,idem docuit Ant.de Butrio in d.c.fin.in fine.
Idem docuit Didacus Couarruuias(quo ad perpa
trantem quæcunque crimina in eccleſia) in lib. 2.
variar.reſolut.c.20.nu.15.verſ.vigeſimoprimo.ea
Canonibus.Idem docuit Nauarrus in ſuo manua
li c.25.titu.de ſtatu Iudic. ſuperio.agnoſc.nu.20.
verſ.quòd non gaudent,dicens hanc eſſe commu
nem ſententiam Doct. Henricus Boich in c.eccle-
ſia,col.2.nu.7.verſ.ſi fugit propter delictum. ext.
de immun.eccle.Cardinalis à Turrecremata in d.
c.frater,verſ.vbi in Eccleſia,dicens, quaſi diceret
non debet recipi in eccleſia,qui non timuit in Ec
cleſiam delinquere:& eſt argumentum, ꝙ quiſque
debet puniri in eo, in quo deliquit. Idem docuit
Pan in d.c.fin.nu.9.Idem docuit Syluester in verſ.
immunitas.3.§.2. idē docuit Iulius Clarus in ſua
praxi crim.q.30.verſ.item quæro nunquid immu
nitas. aſſerens hanc limitationem conſonam eſſe
communi Doctorum ſententiæ.

Ex his ergo paret, ꝙ ſententia Goffredæ in ſum
ma eo.titu.& Pan. in d.c.fin.nu.9. verſ.ſed quæro
vltra alios,ſi ſm corticem, & prima fronte inter-
pretentur verba ipſius Pan.non erit admittenda,
ſed nec ratio eorum: quoniam etſi dictus Canon
ſit pœnalis,& reſtringenda ſint odia,& pœnæ,ta-
men hæc conſtitutio vergit in fauorem Eccleſiæ,
vt inde in maiori reuerentia habetur,& nè videa-
tur ſubminiſtrare fomitem criminoſis faciēdi do
mum Dei & orationis, ſpeluncam latronum, eo
magis,quòd Panormitanus ipſe in Clem.1. nu.8.
de elect.& in c.nihil.nu.9.ext.de elect. tradiderit
hāc regulam(vt paulò antè retulimus.) dicens,ꝙ
in pœnalibus fieri poſſit extenſio, quādo ratio ex-
preſſa in lege pœnali militauerit in alio caſu ini-
bi non expreſſo eo magis, ꝙ idipſum videtur ip-
ſum Panorm.ſentijſſe in fine dicti verſ.ſed quæro,
ſequens Hoſt.vbi his verbis vtens,videlicet,& ꝓ-
cedit dictum Hoſt. ſecundum vnum intellectum,
qui datur ad Auth.de mandatis Principum, & ſa-
tis poſſet dici, ꝙ in omnibus grauibus delictis
hēt locum hoc c.propter idētitatem rationis. ad
quod not.Glo.in l.1. C.de condict.indebiti, tum
propter rationes,quæ hic ponuntur,quæ ſunt ge-
nerales ad omnia delicta,ſaltem enormia: & hoc
nota. hæc ille, ſed nec obſtare videtur præſenti
quintæ limitationi conſtitutio ſupradicta Gre-
gorij Quartidecimi,dicentis,ꝙ in omnibus caſi-
bus non expreſſis inibi ſeruetur ius commune,in
quo habetur,ꝙ confugiens ad Eccleſiam inde nō
poſſit extrahi pro quocūque crimine perpetrato:
& inter caſus inibi expreſſos non reperitur,caſus
furti non videtur ibi expreſſus, vt patebit ex teno
re dictæ conſtitutionis per me ad verbum relatæ
hic in fine præſentis tract.

Probatur & tertiò hac ratione,videlicet. Cùm
vbi eadem ratio militet, & idem ius locum habe-
re debeat, & rationes duæ finales aſſignatæ a di-
cto Canone militent in caſu propoſito in præſen
ti limitatione:inde ſequitur,ꝙ talis extenſio (ꝓ-
priè loquendo)non erit dicenda extenſio,ſed men
tis Legiſlatoris enucleatio,cui ſemper ſtandum fo
re omnes Doctores acclamant.

Amplia primò dictam limitationem quintam
dicendo ipſam habere locum etiam in quacunque
alia Eccleſia, in qua criminoſus non deliquiſſet,
60 qm̄ graue crimen perpetrans † in vna Eccleſia,
ſi confugerit ad aliam (in qua non peccaſſet) non
gaudebit immunitate Eccleſiæ. Hæc ampliatio
probatur duplici medio. Primò enim Doctorum
auctoritate. Nam huic ampliationi ſe ſubſcripſe-
runt infraſcripti Doctores, videlicet Archid.in c.
frater,& Coepiſcopus.verſ.in argumentum,17.q.
4. Cardinalis à Turrecremata ibidem. Henricus
Boich in c.eccleſia.col. 3.verſ.& intellige ſanè ex-
tra de immun. eccle. Didacus Couarruuias in lib.
2. variarum reſolut. c.20. num.15. verſic.vigeſi-
motertio.

Probatur & ſecundò hac ratione,videlicet:Cū
vna enim ſit ſolum Eccleſia in toto terrarum or-
be,iuxta illud Cantici Canticorum Salomonis,c.
6. verſ.8. [Vna eſt columba mea] & illud, quod
habetur ex Sancto Cypriano, in c. Nouatianus. 7.
q.1.vbi dicitur, ꝙ vna Eccleſia ſit per totam mun
dum in multa membra diuiſa à Domino noſtro
Ieſu Chriſto.Idem docuit ipſemet Sāctus Cypria-
nus, & habetur in c.loqtur Dominus.23.q.1. Inde
apertiſſimè ſequitur, ꝙ eadem ratione is,qui ali-
quod graue crimen committit in vna Eccleſia,ſi-
cut propter illud priuandus venit immunitate ec-
cleſiæ illius, ſi ad ipſam confugeret,ſic eadem ra-
tione vènit priuādus immunitate eccleſiæ etiam
ſi non ad eandem Eccleſiam(quam ſpecialiter læ
ſit)ſed ad aliam confugerit,eo ꝙ cùm vnum cor
pus Eccleſia habeat, etſi multa membra diuiſa in
multa ædificia,ac perſonas:indè ſequitur, quem-
admodum is dicetur offendere corpus alicuius,
etſi non omnia in ipſius corporis membra læ-
ſiſſet baculo, vel gladio: pari ratione is dicendus
erit omnes eccleſias, ſeu vnicæ Eccleſiæ omnia
membra lędere, qui vnam Eccleſiam, ſeu vnicę ec-
cleſiæ membrum vnicum offenderit.

Sublimita ſingulariter,quæ allata fuerunt in ſu
pradicta limitatione quinta, dicendo illa hodie
non habere locum quoad obnoxios crimini aſſaſ-
61 ſinij,† & crimini læſæ maieſtatis Diuinæ, & hu-
manæ in perſonam Principis.Nam huiuſmodi cri
minoſi confugientes ad Eccleſiam non gaudebūt
immunitate Eccleſiæ, prout apertiſſimè docuit
Gregorius Quartuſdecimus Papa in ſua ſæpe re-
lata Conſtitutione,& in principio præſentis quę-
ſtionis repoſita.

Limita & ſextò ſingulariter allata in prima con
cluſione: dicendo ipſa non habere locum in eo,
62 qui exiſtens † in Eccleſia, vel cęmiterio, aut alio
aliquo loco gaudente immunitate Eccleſiæ, ali-
quo genere armorum enormiter percutiens ali-
quem exiſtentē extra Eccleſiam mutilauerit, vel
occiderit aliquem. Nam talis poſt perpetratum
tale [illegible] confugiendo ad ipſam Eccleſiam nō
gaudebit immunitate ipſius. Hāc ergo quotidia-
nam quæſtionem, & ſcitu digniſſimam continens
limitatio, meritò Deo Optimo dante probabitur
triplici medio. Primo per arg. in c.fin.ext.de im-
mun.eccle. Nam ponderanda erunt ipſius textus
verba.quæ talia ſunt, videlicet [Immunitatem Ec
cleſiaſticam, & infra. Nonnulli impunitatem ſuo-
rum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtine
re ſperātes, homicidia, & mutilationes membro-
rum in ipſis eccleſijs, vel eorum cęmiterijs com-
mittere non verentur: qui(niſi per eccleſiam, ad
quam confugiunt, crederent ſe defendi, aullate-
nus

nus fuerãt commiſſuri. & infra. Cùm io ..., in quo deliquit puniri quis debeat, & fruſtra legis auxilium inuocet, qui committit in legem. Mãdamus quatenus publicè nuncietis, talos non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo faciunt ſe indignos.] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem non per dictum c. fin. ſed per argumentũ in d. c. fin quoniam etſi ad verbum ibi non contineatur veritas iſtius limitationis (vt per ſe patet) bene tamen elicitur veritas illius ex mente Legiſlatoris nobis ibi patefacta ex recenſione rationum, quibus ipſe motus fuerat ad ipſam Conſtitutionem condendam: cùm & ipſæ militent in caſu præſentis conſtitutionis. Nec obſtat, ꝙ dicta conſtitutio ſit pœnalis, & correctoria ſimul, & ꝙ ſit penalis, non indiget probatione, cùm inde quis priuetur maximo commodo, quod ſubminiſtratur regulariter reis confugientibus ad eccleſias poſt crimina perpetrata, eo ꝙ inde extrahi non poſſint inuiti, niſi promiſſa ſibi efficaciter indulgentia, & liberatione ab omni pœna corporis afflictiua, etiam ſi pro admiſſis criminibus de iure ſubijciendi eſſent vltimo ſupplicio, & quòd dicta Conſtitu... ſit quoque correctoria, apertiſſimè patet, cùm per ipſam correcta ſit Cõſtitutio c. inter al. ... xt. de immun. eccle. vbi fuit conceſſa huiuſmodi immunitas omnibus criminoſis confugientibus ad Eccleſias, præter quam publico latroni, & nocturno depopulatori agrorum, ita ꝙ ante dictam Conſtitutionem d. c. fin. crimina committens in Eccleſia, ibi perſiſtens, poſt tale ſacrilegium immane tutus erat ab omni pena corporis afflictiua, nec inde inuitus extrahi potuiſſet a Iudice ſeculari, vel Eccleſiaſtico, niſi præmiſſa promiſſione ſecura de ipſum non puniendo pena corporis afflictiua, & hæc habebantur per Conſtitutionem d. c. inter alia. æditam ab Innocentio Tertio, quam poſtmodum ponderans Gregorius Nonus, & animaduertens inde ſcandala maxima, & irreuerẽtiam Eccleſiarũ poſſe euenire, ne domus Dei, quæ domus orationis dicitur, & eſſe debet, ſpe veniæ facinoroſi efficerent ſpeluncam latronum, ibi varia crimina perficiendo obliti penitus Dei Omnipotentis timorem, correxit ipſam Conſtitutionem excipiendo & alium caſum. Quapropter peroptimè fuit conſultum cultui Diuino, & temeritati compeſcendæ criminoſorum. Non inquam obſtat ergo, ꝙ dicta Conſtitutio in d. c. fin ſit penalis, & correctoria: etſi talis regulariter eſſet potius reſtringenda, quàm extendenda, iuxta quamplurima iura Doctorum ſentẽtias, ac rationes, quas attulimus ad id ipſum probandum in noſtro tract. de extenſione penarum, in quæſt. de extenſione conſtitutionis pœnalis, & correctoriæ in fallentia prima concluſionis tertiæ, in qua ... prima fuit probatum extendendam fore ... tionem pœnalem, & correctoriam ad aliu ... caſum non expreſſum in ipſa quando ratio in ipſa conſtitutione ſcripta militaret in alio caſu arguẽdo a maioritate, vel identitate rationis; eo quòd tunc haberentur dicti caſus, ac ſi expreſsè a iure fuiſſent porificati: Et de hoc ibi latius, etſi in probationem quintæ limitationis ... auerim nonnullos ex quamplurimis allatis in probationem dictæ primæ fallentiæ. Vide ibi & ꝙ rationes ſcriptæ in d. c. fin in deciſionem quæſtionis inibi deciſæ militent in caſu propoſito in præſenti limitatione etiã, quamfacillime (Deo Optimo Maximo duce) probabimus. Sciendum ergo, ꝙ duæ rationes finales, & principales inibi aſſignantur, quarum prima continetur ſub his verbis, videlicet. [Cùm in eo, in quo deliquit, puniri quis debeat.]

63 † At hic (de quo loquimur in præſenti limitatione) deliquit quaſi eccleſia priuando tacitè priuilegio ipſi indulto a Deo, ſcilicet vt nemini liceat inibi tranſgrediendo legem Diuinam ipſam efficere ſpeluncam latronũ: ſed vt potius poſſit quiſque inibi orando Dei iram prouocatam contra ſe ex criminibus ipſius placare, & ſibi ipſum Deum reddere propitium: meritò & ipſa eccleſia huiuſmodi facinoroſum priuauit immunitate, quod & comprobatur per aliam rationem aſſignatam in eo. c. fin. videlicet. [& fruſtra legis auxilium inuocet, qui committit in legem.] . ſ. ipſius legis intẽtionem. ac præceptum de non offendendo aliquẽ in Eccleſia. Nam vt benè docuit Pan. (loco paulo poſt citando) iccircò etiam diſpoſitio d. c. fin. habet locum in caſu præſentis limitationis, quia delictum huiuſmodi inchoatum fuit in eccleſia, licèt alibi fuerit conſummatum, immo videtur nõ abſurdè poſſe dici, quòd in terminis præſentis limitationis delictum fuerit conſummatum in Eccleſia reſpectu delinquentis, cum fecerit quod in ſe fuit, cum effectus delicti videatur dicendus quid accidentale, eo ꝙ ſemper iudicium faciendũ magis erit de his, quæ fiunt per ſe, quam de his, quæ fiunt per accidens, id eſt præter intẽtionem agentis, eo ꝙ is, qui iaculauit lanceam extr. eccleſiam ſtatim ipſam iaculando ex inordinato affectu deliquit, nec poterit negari quin talis iactus veniat puniendus, dato ꝙ non percuſſerit eum, quẽ percutere intendebat iaculator, eo magis, ꝙ propriè loquendo, percuſſio (ſi ſequuta fuiſſet) non eſſet per ſe delictum, ſed effectus primi delicti, ſcilicet iaculationis, alias eſſent dicenda duo delicta, quod eſſet abſurdiſſimum. Animaduertendum ꝙ eodẽ ferè modo videtur probari præſentem limitationem auctoritate Conſtitutionis prædictæ Gregorij Quartidecimi infra referendæ ad verbũ in qua dicitur non gaudere immunitate eccleſiæ, qui homicidia, vel mutilationes in eccleſia perpetrant. Probatur inſuper per argum. in c. 1. ext. de præſumptionibus. Vbi hæc habentur, videlicet. [Sicut noxius eſt, qui mittit lanceam in mortem, ita vir, qui fraudulenter necet amico ſuo.] hæc ibi: quæ ſunt extracta ex libro Prouer. Salomonis, cap. 26. verſ. 18. & 19. Dixi probari præſentem limitationem per arg. in d. c. 1. quoniam etſi explicitè inibi non probetur, benè tamen implicitè, cum ex delicti inchoatione etiã veniat quis puniendus, & efficiatur reus illius fori, in cuius territorio inchoauit delictum, ſeu vt paulò ante dicebamus, hæc inchoatio delicti poterit dici quoad ipſum delinquentem, etiam delicti conſumatio: Quapropter dicunt communiter Doctores in d. c. 1. & c. fin. de foro compet. & Ioan. And. in c. io obſcuris, de regu. iur. in ſexto, ꝙ ſi quis iaculaſſet lanceam extra territoriũ, in quo ipſe iaculator reperitur, vt aliquem interficeret, reſpectu criminis inchoati efficietur reus fori illius territorij, in quo tunc perſonaliter erat, ſed reſpectu criminis conſummati efficietur reus illius territorij, in quo iaculationis crimen fuit conſummatum: Quapropter pro tali crimine poterit conueniri in vtriuſque territorij foro, & erit locus præuentioni inter Iudices vtriuſque loci. & de hac quæſtione latius alibi lo-

co

eo ſuo dicemus. hæc diximus obiter pro intelligentia textus citati in fauorem præſentis limitationis Cum ergo ex tex. in d.c.1.& ex ſupradictis Doctoribus elicitum fuerit, q iaculans ext.territorium,ratione iaculationis efficiatur reus illius territorij, in quo eius perſona pro tunc reperiebatur,& hoc quidem contingit,quia ex tali delicto iaculationis offenditur forus illius loci,in quo erat. Vnde meritò debebit priuari omni commodo dicti fori,& puniri a Iudice illius fori pro tali delicto. Indè apertiſſimè ſequitur,q cum inde forus Eccleſiæ fuerit offenſus iaculator ipſe priuandus erit commodo immunitatis eccleſiæ , & puniendus à Iudice Eccleſiaſtico ratione talis criminis, & ſic poterit puniri ab vtroque Iudice ,ſ. ab Eccleſiaſtico ratione inchoationis criminis, (cùm Eccleſia ſit de foro Eccleſiaſtico,& dicatur eſſe in territorio Eccleſiaſtico, quicunque ibi reperitur) & a Iudice ſeculari ratione conſummati delicti in ſuo territorio,vbi ſcilicet habet iuriſdictionem ſuper laicos.

Probatur inſuper præſens noſtra limitatio per arg.in c.cum voluntate.de ſententia excommunicationis,vbi Gregorius IX. infraſcriptis vtitur verbis,videlicet [Cum voluntate & propoſito diſtinguantur maleficia,excommunicationis ſententiã non incurrit,qui excommunicato in his , quæ ad abſolutionem , vel aliàs ad ſalutem animæ pertinent in locutione participat,licet etiam alia verba incidenter (vt apud eum magis proficiat) interponat.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in c.1. ſ.nec tantum. 15.q.6.vbi hæc verba protuliſſe Papam Alexand . ibi dicitur, videlicet. [Nec tantum attendenda ſunt quæ fiunt,quantum quo animo fiant.]hæc ibi.Idem dicitur in c.propoſito & in c.ſicut enim. 32.q 5. vbi habetur,q peccatum non facit opus ſine volũtate,ita & iuſtitia ex opere non conſummatur,niſi & voluntas aſſiſtit. Idé probatur per arg. in c.omnis iniquitas.de pęnit. diſt 1. vbi hæc verba Diui Hieronymi in Eſaiam. c.33.cenſentur,videlicet.[Omnis iniquitas,& oppreſſio,& iniuſtitia,iudicium ſanguinis eſt, & licet gladio non occidat, voluntate tamen interficit.] hæc ibi.idé probatur per arg.in c.nunquid Cain,de penit.diſt.1.vbi habentur hæc verba Diui Cypriani,videlicet [Nunquid Cain, cum Deo munus offerret, iam peremerat fratrem? & tamen parcicidium mente conceptum Deus prouidus ante damnauit] hæc ibi. Dixi probari præſentem limitationem per arg.in dictis iuribus ,quoniam etſi materia præſentis limitationis non continetur in ibi explicitè,benè tamen implicitè,cùm ex
67 † illis eliciatur , q in maleficijs principium operũ, quod procedit ex voluntate ſpectetur, quod & apertius docuit text. in l.Diuus , ff.ad l.Cornel.de ſicar.vbi hæc habẽtur,videlicet.[Diuus Adrianus in hæc verba reſcripſit. In maleficijs voluntas ſpectatur,non exitus.]hæc ibi.Ex his ergo omnibus elicitur, q potius principiũ maleficijs ſpectetur, quàm exitus. Quapropter peroptime probatur his iuribus præſens limitatio,cùm principium iaculatoris extra eccleſiam fuerit volũtas ipſius iaculationis exiſtẽtis in Eccleſia, & ideircò meritò dicetur ipſum priuandum fore immunitate eccleſiæ, cum peccauerit in eccleſia. Probatur inſuper præſens limitatio Doctorum auctoritate , quorũ aliqui ſe ſubſcripſerunt expreſsè,alij vero tacitè, qui vero expreſsè ſunt infraſcripti , videlicet Panorm.ioc.cit.in fin.in nu. 11. verſ.item quæro quid ſi in loco.ext.de immunitate Eccleſiæ Sylu. in verſ.immunitas tertiò,§.ſexto quæritur particulã ſecunda, Nauar. in ſuo manuali c.25. tit. de ſtatu iudic.ſuperior.agnoſc.nu.81. verſ nemo itẽ ea.dicens hanc eſſe communem opin.Implicitè quoq; ſe ſubſcripſerunt omnes Doct.citati in probationem immediatè ſe ſubſequentis quæſtiuculæ abſolutè duabus cõcluſionibus hic appoſitæ ad maiorem dilucidationẽ præſentis ſextæ limitationis.

Limita ſeptimò concluſionem primam,dicẽdo
64 ipſam non hẽre locũ in clericis † ſecularib.vel regularib.poſt crimen confugiẽtib ad eccleſiã.Nã a Iudicibus Eccleſiaſticis eorum Superioribus benè poterunt etiam inuiti extrahi, & puniri pęnis Eccleſiaſticis. Hanc limitationem [illegible] ſimam approbetur, & tuetur multis rationib.Panorm.in c.inter alia.nu.13.ext.de immunitate eccleſiæ,cuius ſententiam dicit eſſe communem [illegible] vſu ipſo receptam Diaz in ſua praxi Canon.crim. c.115. & nouiſſimè Iul. Clar. in ſua praxi crim.q. 30.verſ.vlterius quæro.Idem docuit Didacus Couarruuias in lib.2 variar.reſol.c.20.nu.16.verſic. vigeſimonono conſtat .

Limita & octauò dictam concluſionem primã dicẽdo ipſam non habere [illegible] in [illegible] Iudæis,& alijs infidelibus,q ſi confugerint poſt cri
65 mina † ad Eccleſiam,inde poſſent [illegible] extrahi, & pęnis ordinarijs [illegible] ſtatutis [illegible] & ratio eſt,cum non debeat tueri ab Eccleſia [illegible] is,qui ad ipſius gremium conuolare per ſuſceptionem ſacri baptiſmi, & obſeruatię dogmatum fidei Chriſtianæ recuſat. Huic limitationi ſe ſubſcripſerunt communiter Doct. inter [illegible] eſt Pan. in c. inter alia. nu.6. ext. de immunit. eccleſ. Henricus in c.eccleſia,col.3.verſ.aut ille,qui non eſt Catholicus.ext. eo. Boer. in deciſ. 1[illegible] . Ananias in c.Iudæi. Not.1. ext.de Iudæis.Oldc.conſ.54.Salic.in l.1.de his. q confug ad Eccleſiam.Cyn.in l præſenti,q.1.C.eo. quorum opin.communem eſſe fatetur in l.ex Senatuſconſulto,num.10.ff.ad l.Corn.de ſicar. Nauarr. in ſuo manuali c.25.tit.de iudic.ſuper agnoſcen. Iulius Clarus in praxi ſua crim.q.30. verſic. præterea quæro.etſi nonnulli contrarium teneant id ipſum probatur auctoritate Greg. XIIII. in ſæpè ſuprà recenſita ſua Conſtitutione .

66 Secunda concluſio ſit. Reus quiſque † confugiẽs ad loca ſupra citata priuilegiata non ſolum tunc non poterit puniri criminaliter pro crimine ab eo perpetrato , ſed nec vnquam de ipſo accuſari criminaliter, etſi a promotione tanquam criminoſi,vel irregulares poſſent repelli:ſed ſolum ciuiliter, vt in primæ concluſionis primæ ampliationis [illegible] vnica. Hæc concluſio probatur [illegible] [illegible] alia allegata in probationem dictæ vnicæ [illegible] ex quibus implicitè hæc noſtra concluſio probatur. Diximus implicitè,quoniam re[illegible] eo ipſo q ibi fuit probatum talem cõfugam non fore puniendum,niſi pecuniariter, per conſequens elicitur fuiſſe probatum ipſum fore ſolum puniendum ciuiliter, ac indè non poſſe amplius accuſari criminaliter, ſed ſolum ciuiliter,ſi non ſatisfeciſſet parti læſæ propter tale crimen perpetratum,cuius gratia ad Eccleſiam confugit. Probatur ergo ſolummodo Doctorum infraſcriptorum auctoritate videlicet Ioannis And.in c.inter alia col.fin. [illegible] in gl. pecuniariter.ext de immu.eccle[illegible] Antonij de Butr.in d.c.inter alia.co lum.

lum. a. verſ. [illegible] niamus a. [illegible] hidiac. [illegible] reû. 17. q. [illegible] d. c. reuic [illegible] verſ. [illegible] mortem. Syluest. in ſua ſumm. [illegible] verſ. immunitas, tertiò §. quartò quæritur. & ratio iſtius concluſionis eſt in promptu, quoniam aliâs dicta immunitas Eccleſiæ indulta eſſet fruſtratoria, ſi confuga ad ipſam poſſet criminaliter rurſus accuſari, cum inde neceſſariò ſubſequi poſſet pœna criminalis, & ſi [illegible] aliquando ſanguinis. contra mentem tot Imperatorum, & Summorum Pontificum.

Tertia & vltima concluſio. Reis confugis ad ec-
67 cleſias, † Rectores ipſarum alimenta præſtare tenebuntur: ſi ipſi cõfugę non poſſent ex propria domo, vel conſanguineis, aut amicis, vel labore manuum ſuarum ipſi ſibi parare. Hæc concluſio probatur triplici medio. Primò enim per tex. in l. pręſenti. §. pen. [illegible] his [illegible] ui ad eccle. confug. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Et ipſi, ſcilicet confugæ, per œconomum Eccleſiæ egētium, & pauperum [illegible] antur expenſis.] hæc ibi. Probatur & ſecundò Doctorum ſententia. Nam glo. in d. l. præſenti. verſ. victualium. & ibidem communiter per Doctores idipſ[illegible] uit, prout & infraſcripti alij, videlicet [illegible] demiuit, verſ. defendatur. 17. q. 4 [illegible] ibi [illegible] d ac [illegible] col. s. verſic. in prima glo. ibi Eccleſia. [illegible] Cardinalis a Turrecremata, [illegible] rſurgit quæſtio vnde viuent iſti. Pan. in c. inter alia. nu. 28. ext. de immn. eccle. Felinus in c. ex reſcripto. in fine. ext. de iure iur. Bal. in primo vol. conſiliorum, conſi. 400. col. 1. Pau. de Caſt. in vol. 2 cõſi. 471. quos ſequutus fuit Boſſius in ſua praxi crimin. titu. de captura. Syluester in ſua ſumma. verſ. immunitas eccleſ. tertio §. quintò quæritur. Probatur & tertiò patentiſſima ratione, quoniam aliâs fruſtratoria eſſet ipſa immunitas, cùm dicti confugæ indè ſaltem indirectè priuarentur dicta gratia Eccleſijs conceſſa in ſubſidium fidelium ad ipſas confugientium, & in honorem Eccleſiarum contra pijſſimam mentem tot Summorum Pontificum, & Catholicorũ Imperatorum, & Regum.

Denique Iudices tam laici, quàm Eccleſiaſtici
68 † accuratiſſimè perlegant ſupra recenſitũ (in principio præſentis quæſtionis) tenorem Conſtitutionis Papæ Gregorij Quartidecimi, vt poſſint ſcire, quando poſſint vti propria iuriſdictione ſine grauamine conſciētiæ, & proximorum iniuria, quoniam aliâs incurrent pœnas inibi ſtatutas contra tranſgredientes ipſam rationabilem Conſtitutionem, quæ quidem in vtrorumq; ſolamen, ac vtilitatē emanauit, & ipſo Deo Optimo Maximo duce vſu ipſo vniuerſorum illa fuit recepta.

Et hæc pauca de multis dicta ſufficiant.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Prem. Legatoria Artistica
ACHILLE FIORE
Via Grande Archivio, 3 - Napoli